

FIRST EDITION- 1000 COPIES

Copies of this book can be had direct from Jaina Sanskriti
Samrakshaka Sangha, Santosha Bhavana,
Phaltan Galli, Sholapur (India)

PRICE Rs. 15 PER COPY, EXCLUSIVE OF POSTAGE

2 J1 740211:1k

स्म-मी

जीवराज जैन ग्रंथमालाका परिचय

शोलापुर निवासी ब्रह्मचारी जीवराज गौतमचव्दजी दोशी कई वर्षोंसे ससारसे उदासीन होकर धर्मकार्यमें अपनी वृत्ति लगा रहा थे। सन् १९४० में उनकी यह प्रवृत्ति इच्छा हो उठी कि अपनी न्यायोपाजित मपत्तिका उपयोग विशेष रूपसे धर्म और समाजकी उन्नतिके कार्यमें करें। तदनुसार उन्होंने समस्त देशका परिभ्रमण कर जैन विद्वानोंसे साक्षात् और लिखित सम्मतिया इन बातकी संग्रह की कि कौनसे कार्यमें सपत्तिका उपयोग किया जाय। स्फुट मतसचय कर लेनेके पश्चात् सन् १९४१ के ग्रीष्म कालमें ब्रह्मचारीजीने तीर्थक्षेत्र गजपथा (नासिक) के शीतल वातावरणमें विद्वानोंकी समाज एकत्र की और ऊहापोह पूर्वक निर्णयके लिए उक्त विषय प्रस्तुत किया। विद्वत्सम्मेलनके फलस्वरूप ब्रह्मचारीजीने जैन सस्कृति तथा साहित्यके समस्त अंगोंके सरक्षण उद्धार और प्रचारके हेतुसे 'जैन सस्कृति सरक्षक सघ'की स्थापना की और उसके लिए ३००००) तीस हजारके दानकी घोषणा कर दी। उनकी परिग्रहनिवृत्ति बढ़ती गई, और सन् १९४४ में उन्होंने लगभग २,००,०००) दो लाखकी अपनी संपूर्ण सपत्ति सघको ट्रस्ट रूपमें अर्पण कर दी। इस तरह आपने अपने सर्वस्वका त्याग कर दी १६-१-५७ को अत्यन्त सावधानी और समाधानमें समाधिमरणकी आराधना की। इसी सघके अंतर्गत 'जीवराज जैन ग्रंथमाला' का मंचालन हो रहा है। प्रस्तुत ग्रंथ इसी ग्रंथमालासे प्रकाशित हो रहा है।

Published by
Gulabchand Hirachand Doshi,
Jaina Sanskriti Samrakshaka
Sangha, Sholapur

Printed by
Sharada Press,
Car Street,
Mangalore-I.

रत्नकरंड-श्रावकाचार *

स्व. ब्र. जीवराज गौतमचंद दोशी
संस्थापक,
जैन-संस्कृति-संरक्षक-संघ, सोलापूर

ಜೀವರಾಜ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪರಿಚಯ

ಸೊಲ್ಲಾಪುರ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಬ್ರ. ಜೀವರಾಜ ಗೌತಮಚಂದ ದೋರೀ ಇವರು ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದರು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೯೪೦ರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಯೋ ವಾರ್ಜಿತ ಸಂವತ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ವಿಶೇಷರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಬಲ ಇಚ್ಛೆಯು ಉಂಟಾಯಿತು ಆಗ ಅವರು ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನು ಸಂಚರಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಬರಹರೂಪದಲ್ಲಿ—ತಮ್ಮ ಸಂವತ್ತಿಯ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡ ಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ—ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಬಾಕಿದರು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸಂಗ್ರಹದ ತರುವಾಯ ಕ್ರಿ. ಶ ೧೯೪೧ರ ಗ್ರೀಷ್ಮಕುತುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ ಗಜವಂಧದ (ನಾವಿಕ) ಶಾಂತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ-ವಿನಿಮಯದ ನಂತರ ನಿರ್ಣಯಾತ್ಮಕ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ವಿದ್ವತ್ ಸಮ್ಮೇಲನದ ನಿರ್ಣಯದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀಜಿಯವರು ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಮಸ್ತ ಅಂಗಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಉದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರದ ಹೇತುವಿನಿಂದ 'ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘದ'ದ ಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ (೨೦,೦೦೦) ತಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಅವರ ವರಿಗ್ರಹ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಯಿತು ಅದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೪ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಸುಮಾರು ಎರಡು ಲಕ್ಷದ (೨,೦೦,೦೦೦) ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂವತ್ತಿ ಯನ್ನು ಸಂಪೇಕ್ಷೆ ವಿಶ್ವಸ್ತ ರೂಪದಿಂದ ಅರ್ಪಣಮಾಡಿದರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಸ್ವ ವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದಿನಾಂಕ ೧೬-೧-೧೯೫೭ ರಂದು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧನದ ಹಾಗೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಇವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂಘದ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ 'ಜೀವರಾಜ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ' ಸಂಚಾಲನವು ಸಚೆಯುತ್ತಿದೆ

ವಿಷಯ ಸೂಚಿ

೧. ಮುಖ್ಯ ಸಂವಾದಕ್ಕೀಯ
- ೨ ಅನುವಾದಕರ ಅನುಭಾವ
- ೩ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

- ೪ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಬ್ರಾಹ್ಮಣರು
ಸಮಂತಪದ್ಧರ ಕೃತಿಗಳು
- ೫ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಪದ್ಧರು ಮತ್ತು ರತ್ನಕರಂಡಕವು
ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ
ಅಯತವರ್ಮನ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಡಕ
ಪಂ ಸದಾಸುಖ ಮತ್ತು ಅವರ ಹಿಂದೀ ವಚನಿಕೆ
- ೬ ವಿನಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ
- ೭ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ

- ೮ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಮೂಲ, ಅನ್ವಯಾರ್ಥ, ಅರ್ಥ, ವಿಶೇಷಾರ್ಥ,
ಅಯತವರ್ಮನ ವಿವೇಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿ
- ೯ ತತ್ತ್ವಸಮುಚ್ಚಯ (ಪರಿವಿಷ್ಟ)

- ೧೦ ಜೈನದರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ
ತತ್ತ್ವಸಮುಚ್ಚಯ-ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ
ಶಬ್ದ ಕೋಷ
ಗ್ರಂಥಪರಿಚಯ

- ೧೧ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ ಸೂತ್ರ ಸೂಚಿ
- ೧೨ ಉದಾಹೃತ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳ ಸೂಚಿ
- ೧೩ ವಿವಿಧ ಶಬ್ದ ಸೂಚಿ

1-IV

V-VI

VII-XXVI

XXVII-XXVIII

XXIX

XXXI-XXXII

XXXIII-XXXIV

XXXV-XXXVI

XXXVII-XXXVIII

೧-೫೦೦

೫೦೧-೬೫೭

೫೦೮-೫೯೭

೫೯೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

೬೫೮-೬೫೭

ಮುಖ್ಯ ಸಂಪಾದಕೀಯ

ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ತತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಚಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸ್ಥಾನವು ಮಹತ್ವವುಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸದಾಚಾರದ ಮೂಲಕವೇ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಅದರವನ್ನೂ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಆಚಾರ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಹ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಮುನಿಯ ಆಚಾರಕ್ಕೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಗೃಹಸ್ಥರ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಉಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಮುನಿಗಳ ಆಚಾರವು ಯತಿಯ ಆಚಾರವು; ಗೃಹಸ್ಥಾಚಾರವು ಶ್ರಾವಕಾಚಾರವು. ಈ ಎರಡೂ ಆಚಾರಗಳ ವಿವರಣೆಯು ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಶ್ರುತಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ವೃಥಮ ಶ್ರುತಿ ಆಚಾರಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮುನಿ ಧರ್ಮದ ವಿವರವು ಬರುತ್ತದೆ. ಏಕನೆಯ ಶ್ರುತಾಂಗವಾದ ಉಪಾಸಕಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಇದೆ. ಉಪಲಬ್ಧ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಧರ್ಮದ ವಿವರಣೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ 'ಮೂಲಾಚಾರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಿವಿಧ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರ ವಿರಚಿತ 'ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ'ವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಈ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಕಾಚಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತ ವದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದರ ಬಾಷೆ ಮತ್ತು ಕೈಲಿಗಳು ಸರಳ, ಆಕರ್ಷಕ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಪದಯಂಗವಾಗಿವೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶ್ರಾವಕರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅತ್ಯಂತ ಲೋಕಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಆನೇಕ ಜನವಿವ್ಯಾಧಿಗಳೂ, ಧರ್ಮಾಭ್ಯಾಸಿಗಳೂ ಆದ ಶ್ರಾವಕರು ಈ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರವನ್ನು ಕಂಠಸ್ಥ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಇದರ ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣೀಕರಿಸಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸುಬೋಧವಾದುದರಿಂದ ಇದರ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾರಣವೇ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾಜಂದ್ರರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯೊಂದೇ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ. ಅದು ಈ ಮೊದಲೇ ಮುಂಬಯಿಯ ಮಾಜಿಕೇಜಂದ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯ ೨೫ನೆಯ ಕುಸಮ-ವೆಂದು ಸನ್ ೧೯೨೫ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದ ಪ್ರಮುಖ ಭಾಷೆಗಳಾದ ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರಾವಕಾಚಾರದ ಅನುವಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಯತವರ್ಮನ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಯು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ ವಂಡಿತ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರು ವಿವ್ತಾರವಾದ ವಚನಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಚನಿಕೆಯು ವಂಡಿತರ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಗಾಢ ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಸ್ತೃತ ವಿವೇಚನೆಯ ಮತ್ತು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವದ್ಧತಿಯ ಆದರ್ಶ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಶ್ರಾವಕರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಎಷ್ಟೋ ದಾರ್ಮಿಕ ಜನರ ಜೀವನವು ಸಮೃದ್ಧವು ಸುಖವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂಘದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಬ್ರ. ಜೀವರಾಜ ಇವರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹಳಷ್ಟಾಗಿದೆ. ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ತಿರುಳನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರ ಸುಫಲವಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮುನ್ನಿನಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಪಕಾರಿಕ ವೈವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲದೆ ದಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸಿದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆಸ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರು. ಮೇಲಾಗಿ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತ ನಿರಾಕುಲ ಮತ್ತು ಸಂತೋಷವೆನೆಯ ದಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಬಾಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಬ್ರ ಜೀವರಾಜ ಭಾಯಿಯವರು ಅದರ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು ಅದರ ಪ್ರಕಾಶನವೂ ಸಹ ಇದೇ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಿತು

ಇನ್ನು ವಂ. ಸದಾಸುಖಜಿಯವರ ಪೂಜೋಪಚಾರ, ಲೋಕಾಚಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಮಾನ್ಯವಾದ ತೇರಾವಂಥ ಮತಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಆದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿವೆ ಆದರೂ ಸುಬುದ್ಧ ವಾಚಕರು ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಅನೇಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ಸಹನ ಶೀಲತೆಯಿಂದಲೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಪಂ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರ ವಿಚಾರಗಳೇ ಆಗಿವೆಯೇ ಹೊರತಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿಚಾರಗಳೇನಲ್ಲ ಇಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಮತ ಭೇದಗಳಿಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮ ತಳಹದಿಯಾದ ಸಮ್ಯಕ್ವಿದ ಹಾನಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲದೆ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ದೂಷಣೆಯೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ

ಈಗಾಗಲೇ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಂ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರ ಮೂಲ ಹಿಂದೀ ವಚನಿಕ ಮತ್ತು ಅದರ ಮರಾಠಿ ಭಾಷಾಂತರ ಇವುಗಳ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಶ್ರಾವಕರು ಬಹು ಆಸೆಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ದಿನಾಲು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಾದ ಪ್ರೊ. ಭೂವಾಲ ಬಾಳವ್ವ ಬಾಗಿ, ಧಾರವಾಡ, ಇವರು ಬಾಹುಬಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸಂಘದ ವಿಶ್ವಸ್ತ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮಾಣಿಕಚಂದ ವೀರಚಂದ ಶೆಟ್ಟಿ ಇವರಿಗೆ 'ಈ ವಚನಿಕೆಯ ಅನುವಾದವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕು, ಅದು ಜೀವರಾಜ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕು.'- ಎಂದು ವಿನಂತಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಸಂಘದ ಸಂಚಾಲಕ ಸಮಿತಿಯ ಕೂಡುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತಿನ ವಿಚಾರವಾಯಿತು ಇಂಥ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು ಆರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸ ಹಾಗೂ ಹೊರೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಘದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶೇರ ಗುಲಾಬಿಚಂದ ಹಿರಾಚಂದಜಿಯವರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಶ್ರಾವಕರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಲಾಭವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಈ ಪ್ರಕಾಶನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು ಶ್ರೀ ಮಾಣಿಕಚಂದಜಿಯವರ ಸಾಹಸ, ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಾಲಿಚಂದ ದೇವಚಂದಜಿಯವರ ಪ್ರೇರಣೆ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಸಂವಾದಕರ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸುವ ನಿರ್ಣಯವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಬ್ರ ಜೀವರಾಜ ಇವರು ಮಾಡಿದ ಮರಾಠಿ ಅನುವಾದದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೇ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಮುಂದರಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಸಂವಾದಿಸುವ ಭಾರವನ್ನು ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಸಂವಾದಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ಡಾ ಆ ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೆ ಇವರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೆಲಸಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ಎಲ್ಲರ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೋಡಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಲಾಭವನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು

ಈ ವಚನಿಕೆಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಲು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಅಚ್ಚಾರಾಯ ಮಿರ್ಜಿಯವರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಅದರಂತೆ ಒಳ್ಳೇ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ನೇರವೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅನ್ವಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಆ ನಂತರ ವಂ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರ ವಚನಿಕೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಅರ್ಧ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ವಯೋವೃದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ವಂ ಜುಗಲ ಕಿಶೋರಿ ಮುಖಾರ ಇವರು ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಮೇಲೆ 'ಸಮೀಚೀನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ವೀರ ಸೇವಾ ಮಂದಿರ, ದಿಲ್ಲಿ, ಸನ್ ೧೯೫೫) ತಮ್ಮ ಅಮೂಲ್ಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಹೀಗೆ ಸಂವಾದಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಕಂಪಿಸಿತ್ತೆ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ರತ್ನಕರಂಡಕದ ಅದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲಕ ಮತ್ತು ಅನುಷಂಗಿಕ ಸಾಧನವು ದೊರೆಯಬೇಕು, ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ದುರ್ಲಭವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕು, ಈ

ಉಭಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಯತವರ್ಮನ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಡಕದೊಳಗಿನ ಮಹತ್ವದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಸೂತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಆಯತವರ್ಮನ ಗ್ರಂಥವು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಪ್ರತಿಪದವಾದ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಯು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರತಿರೂಪವನ್ನು ನಮಗೆ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ವರಮ ವಿಶ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿ ೭೫ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ೨೦ ೨. ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪದವೂ ಅಶುದ್ಧವೂ ಆಗಿದೆ ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವೆಂದು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಯಥಾಮತಿ ಇದರ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸದೋಷ ಪಾಠಗಳೂ ಕಾಣಿಸಬಹುದು. ಮುಂದೆ, ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ವಿವಾಸವು ಆಯತವರ್ಮನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗೊಳಿಸುವಾಗ ನಮ್ಮ ಈ ಸದೋಷ ಪ್ರಯತ್ನದ ಲಘುವು ತುಸುವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀಯುತ ಅಣ್ಣಾ ರಾಯರು ಕನ್ನಡ ವಾಚ್ಯವಾದ ತಮ್ಮ ವಿಶಾಲವಾದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಪ್ರಗಲ್ಬ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಅನು ರೂಪವಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಯೋಗ್ಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಈ ಶ್ಲೋಕ ಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸಮುಚಿತವಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ವಿವರವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳು ತ್ತನೆ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಕಲ್ಪದಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಭಾಷೆಯು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಆಚಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳ ವಾರ್ತಾಭೂಮಿಯು ಹಾಗೂ ಹೃದಯವು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಏಕ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ-ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿಚ್ಛೇದಗಳಲ್ಲಿ "ತತ್ತ್ವ-ಸಮುಚ್ಚಯ"ದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಎರಡು ಉದ್ದೇಶಗಳಿವೆ —(೧) ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೈನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ವಾರ್ತಾಭೂಮಿಯು ದೊರೆಯಬೇಕು, ಮತ್ತು (೨) ಕನ್ನಡಿ ಗರಿಗೆ ಜೈನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸಾಂಗೋವಾಂಗ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುವಾದವು ಲಭಿಸಬೇಕು, ಮೇಲಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಕೃತ-ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಧನವು ದೊರೆಯಬೇಕು ಇದರಿಂದಲೇ ಕೊಟ್ಟ ಶಬ್ದಕೋಶ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯ ಇವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾವು ನಂಬುತ್ತೇವೆ 'ತತ್ತ್ವ-ಸಮುಚ್ಚಯ'ದ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಅನು ವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ನಮ್ಮ ನೆಹಕಾರಿಗಳಾದ ಡಾ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನರವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನ ಪರಿವಾಚ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬಹಳೇ ಉಪಯೋಗಿಯಾಗಿದೆ ನಾವು ಅರಿತ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮತಃ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಲಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಿಗೂ (ಡಾ. ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನ) ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೂ (ಭಾರತ-ಜೈನ ಮಹಾಮಂಡಲ, ವರ್ಧಾ) ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಘವು ಶ್ರೀಯುತ ಅಣ್ಣಾರಾಯ ಮಿರ್ಜೆಯವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಮುದ್ರಣ ಪ್ರತಿಗಳ ಪರಿಚೋಧನೆ ಯನ್ನು-ತಮ್ಮ ಬಹುವಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ವೇಳೆಯನ್ನು ಇದಕ್ಕಿತ್ತು-ಡಾ ಆ. ನೇ ಉಪಾಧ್ಯಯವರು ಮಾಡಿದರು ಅದರಂತೆ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಇಷ್ಟು ವೆಚ್ಚದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು, ಅದರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ ಅವರ ನೇನೆ, ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಹು ತತ್ಪರತೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಶಾರದಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಮಂಗಳೂರು, ಇದರ ಸಂಚಾಲಕರಿಗೆ ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧ ಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜೈನ ಆಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕರು ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಎಷ್ಟೋ ಉಪ-ಗ್ರಂಥ ಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅವುಗಳ ಕನ್ನಡ ವಿವೇಚನೆಗಳು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಬೇಕಾಗಿವೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವ ಹೊಣೆಯು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೇಲೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ,

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಗಳನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಜೈನಧರ್ಮದ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಒಳ್ಳೆ ಗೌರವದಿಂದ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ—

ಜಿನಧರ್ಮಾವಾಸಮಾದತ್ತಮಳವಿನಪುಷ್ಪಾಗಾರಮಾದತ್ತು ವದ್ಧಾ-
ಸನನಿರ್ವಾ ಸದ್ವಿಮಾದತ್ತತಿ ವಿಶದ ಯತೋಧಾಮಮಾದತ್ತು ವಿದ್ಯಾ- ।
ಧನಜನ್ಮಸ್ಥಾನಮಾದತ್ತಸಮ ತವಳ ಗಂಭೀರ ಸದ್ಗೃಹಮಾದ-
ತ್ತನಿಸಲ್ಕಿಂತುಳ್ಳ ನಾನಾ ಮಹಿಮೆಯೊಳಸೆಗುಂ ಚಾರು ಕರ್ಣಾಟದೇಶಂ ॥

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಸುವುತ್ರರು ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮುಂದು ರಿಸಲೆಂದು ನಾವು ಕೋರುತ್ತೇನೆ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸಾಧನಗಳು ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಉಪ ಯುಕ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿದೆ

ಪಾಗಪುರ,
೨೦—೧೦—೧೯೫೯

}

ಆ. ನೇ. ಉಪಾಧ್ಯೈ
ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನ,
ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ ಸಂಪಾದಕರು

ಅನುವಾದಕರ ಅನುಭಾವ

ಈ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಯಲ್ಲಿಡುವಾಗ—ಬಹು ದಿನಗಳ ಬಯಕೆಗೊಂದು ರೂಪು ಬಂದುದರಿಂದ—ಅತ್ಯಂತ ಅನಂದವಾಗುತ್ತಿದೆ ಜಿಕ್ಕಂಡನಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕ ವರೀಕ್ಷೆಗೊಂದು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಂಠಸ್ಥ ಮಾಡಿ, ಅನ್ವಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಯಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ವಾಚನ, ಮನನ, ಅನುಭವಗಳು ವಿಶಾಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋದುವು. ಆಗ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಮಹಿಮೆಯ ಅರಿವು ಆಳ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತ ನಡೆಯಿತು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ತಳಹದಿ, ಸಮಾಜಭರ್ಮ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಶಾಂತಿಗಳ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗಲಿಲ್ಲ ನನಗೆ ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹೊಳೆದು, ಒಂದು ಸಮುಚಿತ ಭಾವವು ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಗುಡಿಗಟ್ಟುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ 'ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಆರಂಭವಾಯಿತು ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಇಂದಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ 'ಸಮಂತಭದ್ರರ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು ಆದರೆ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅದು ಅಷ್ಟು ಮುಂದೆಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಅಂದರೂ ಅದು 'ಸಮಂತಭದ್ರ ಭಾರತೀಯ ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ದರ್ಶನವನ್ನು ವಡೆಯುವ ಹವಣಿಕೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿಟ್ಟಿತು ಅಂದಿನಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತೋತ್ರ, ಯುಕ್ತಸಂಶಾಸನ, ಅವಮೀಮಾಂಸೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು ಅದರ ಫಲವಾಗಿ 'ಸಮಂತಭದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭೂ' ಎಂಬ ಲೇಖನ ಮಾಲೆಯು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಯಿತು ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ 'ಪ್ರದೀಪ' ಎಂಬ ಅಭ್ಯಾಸಿಕ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ¹ ಆಗ ಸಮಂತಭದ್ರ ಎಂಬ ವದವು ಆರ್ಚಾಯರೊಬ್ಬರ ಹೆಸರಿಂದಾಗಿ ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಅದು ಸಮಂತಾತ್ ಭದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯ 'ಸರ್ವೋದಯ ತೀರ್ಥ'ದ ವಾತ್ಸರ್ಯಭೂಮಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಂಡಿತು ಅದರಿಂದ ಜೀವನಕ್ಕೊಂದು ನಿಶ್ಚಿತ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಿಷ್ಠೆ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳುಂಟಾದುವು ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಪೂರೈ, ಆದಿನಾಥ ನೇಮಿನಾಥ ಉನಾಥ್ಯ, ಎಂ ಎ , ಡಿ ಲಿಟ್ , ಕೊಲ್ಲಾಪುರ, ಇವರ ಕೈವೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಬಂತು

'ಜ್ಞಾನಭರ್ಮ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಡಾ ಉನಾಥ್ಯಯವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದ ರೀತಿ, ಸಮಗ್ರದೃಷ್ಟಿ, ಆಳವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವು ನನಗೆ ಆಗಿತ್ತು ಅವುಗಳ ಲಾಭವನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಸತತ ಮುಂದೆಯೂ ವಡೆಯಲೆಂದು ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭರ್ಮ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಶತ್ವಜ್ಞಾನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ 'ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ಒಂದನ್ನು ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದ್ದೆ ಪ್ರಕಾಶಕರು ಇನ್ನೂ ಅಭಿಸದ-ಅಭ್ಯಾಸವು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮುಂದೆಯುವ-ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘವು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಾಕಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತ ಸಾಗಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆಷ್ಟು ಶಾಂತಿ, ಸಮಾಧಾನ, ಸಂಯಮಗಳು ಆಳವಡುತ್ತ ಹೋದುವು. ಸ್ವಾನುಭವದ ಸೀಮೆಯು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು ಜೀವನದ ನಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಒಂದು ಪರಿವೃತ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಭಿಸಿತು ಆಗಾಗ ಬಾಹುಬಲಿ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಗುರುದೇವ ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಬೋಧಿಸಿದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಮಹತ್ವವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರತೊಡಗಿತು. ಇಂಥ ಅನುಭವದ ಸವಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಸ್ನೇಹಿತರೊಡನೆ ಸವಿಯೋಜನೆಂದು ಸೇಡವರದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸತತ ಮಾರ್ಗಯೋಗವೆಂಬಂತೆ ಈ ಶಸ್ತ್ರದ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು-ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದಂತೆ-ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿಯೂ ಆಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಫಲವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಕೆಲವು ಜನ ತರುಣರಲ್ಲಿಯಾದರೂ

¹ ಪ್ರದೀಪ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯ ಸನ್ ೧೯೫೭ ಅಕ್ಟೋಬರ್, ೧೯೫೮ ಆಗಸ್ಟ್, ೧೯೫೯ ಜನವರಿ ಮತ್ತು ಅಕ್ಟೋಬರ್ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು.

ಇದರಿಂದ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ಸತ್ಕಾರಿತ್ರದ ಒಲವು ನಿಲುವುಗಳು ಮೂಡಿದಂತೆ ಕಂಡು ಬಂದುವು. ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಯುವ ಲವಲವಿಕೆಯು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿತೊಡಗಿದುದೊಂದು ತುಭೋದಯವಾಗಿದೆ

ಜೈನ ಧರ್ಮ, ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ಮುಂದರಿಂದಂತೆ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಚರಿತ್ರೆ, ಅವರ ಭವಾವಳಿಯ ಕಥೆ, ಇಂದ್ರ ವೃಂದ ಸಮರ್ಪಣದ ಸ್ವರೂಪ, ಪುದ್ಗಿ, ಸಿದ್ಧಿ, ಅನಂತ ಚತುಷ್ಟಯ, ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳು, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಆರೂಪವನ್ನು ರೂಪುಗೊಳಿಸಲು, ಅನುಭವ ಜನ್ಯವಾದುದನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸಲು ಪುಷ್ಪಿ ಮುನಿಗೊಂದ ನಡೆದ ಪ್ರಯತ್ನದ ಪ್ರತಿಫಲಗಳೆನೋ ಎನ್ನುವ ಭಾವವೊಂದು ಮನದಾಳದಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಲಿದೆ ಆಕವಾದ ನಿಧಿವ್ಯಾಸ, ಮನನಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟ ಆಕಾರವು ಇನ್ನೂ ಬಗೆಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ ಆ ಅಮೂರ್ತವನ್ನು ಮೂರ್ತಗೊಳಿಸುವ ನಾಥನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ-ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿರುವಾಗ-ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವೊಂದು ಅನುವಮ ಕೃದೀವಿಗಿಯಾಗುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ ಮಾನವನು ಮಹಾಮಾನವತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವಾಗ 'ಗುಣಸ್ಥಾನ'ದ ಮೂಲ ಪಾಲನನ್ನು ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದಿಂದಲೇ ಕಲಿಯುತ್ತಾನೆ 'ವ್ರತಮನ' ಧಾರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಮಗ್ರವಾದ ನೋಟದಿಂದ ಈ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಕನ್ನಡ ಅವತರಣ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದಿದೆ ಇದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಪೂರ್ವ ಸಂಚಿತ, ಸಂಕೇತಗಳು ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಾನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ

ಇಂಥ ನಂಬುಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥ ಲೇಖನಕಾರ್ಯದಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಉದಯ, ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ವದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರಮವು ಇನ್ನೂ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ನಾನು ಬಾವಿಸುತ್ತೇನೆ ಈ ಬಾವನೆಯ ಸಫಲತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರ ಸದುದ್ದೇಶದ ಸಿದ್ಧಿಯಿದೆ ಆ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಜನತೆಯೂ ಜೈನ ಶ್ರಾವಕರೂ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನವೆನಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಜೈನ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರನೀಡಲೆಂದೂ ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ಶಾಂತಿ ಸೇವಾ ಸದನ,
ಸೇಡಬಾಳೆ,
ನಿಜಯಾದಕಮಿ
೧೧-೧೦-೧೯೫೯

—ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣರಾಯ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಈ 'ರತ್ನಕರಂಡ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ್'ವು ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಜನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇದರ ವ್ರತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದು ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥರ ಆಚಾರವನ್ನು ಸೂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆದರೂ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸುವ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಸುಧಾರಣವಾಗಿ ಎರಡು ಜೊತೆಗಳುಳ್ಳ ಒಂದು ನೂರಾಂಜವತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳ ಗ್ರಂಥವಿದು. ಗಾತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವು. ಆದರೆ ಅರ್ಧ ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇಷ್ಟು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಗ್ರಂಥವೇ ವಿರಳವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿದಾಗ ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಶತಕಗಳ ವರೆಗೆ ಜೈನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಸದಾಗೃಹಸ್ಥರನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ಇಂದು ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಶ್ರಾವಣರೇ ಜೀವಂತ ಟೀಕೆಯೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಈಗ ವರಿವರ್ತನಗೊಂಡ ಸಮಾಜ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣರೇ ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರ ರೂಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾಲ, ಸಮಾಜ, ದೇಶಗಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಹ ಮಾನವ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಧರ್ಮ, ನೀತಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಂಥ ನಿತ್ಯ ಸತ್ಯ ಜೀವನ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಗ್ರಂಥವು ಇದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತ-ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು

ಈ ರತ್ನಕರಂಡ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಕರ್ತೃವು ಸುವ್ರಸಿದ್ಧ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರಾಗಿ-
ದ್ದಾರೆ. ಭಾರತ ವರ್ಷದ ಮಹಾನ್ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವಿದರಲ್ಲಿ ಇವರ ಸ್ಥಾನವು ಉಚ್ಚ. ತರಗತಿಯದೊಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಸಮಾಜದ ವ್ರತಿಕಾಶಾಲಿ ಆಚಾರ್ಯ, ಸಮರ್ಥ ವಿದ್ವಾಂಸ ಹಾಗೂ ಲೇಖಕ, ಸುಪೂಜ್ಯ ಮಹಾತ್ಮರೆಂದು ಇವರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಜೈನಧರ್ಮದ ಮರ್ಮಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರು, ಜೈನಧರ್ಮದ ನಾಕ್ಷಾತ್ರ್ ಜೀವಂತ ಮೂರ್ತಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದರು, ವೀರಶಾಸನದ ಅಧ್ವಿನೀಯ ವ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿದ್ದರು, ಇನ್ನೇ ಅಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಕಾಲದ ಎಲ್ಲ ದರ್ಶನಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಮಾಡಿದವರಾಗಿದ್ದರು, ಮಹಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಎಲ್ಲ ದರ್ಶನ, ಧರ್ಮ ಆದವಾ ಮತಗಳನ್ನು ಸಮತೋಲ ಬುಧ್ಧಿಯಿಂದ ವರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲನಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಸದಾ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕಾಂತ ವಾದವಸ್ಥಂತೂ ಇವರು ಎಲ್ಲೆಷ್ಟು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಮಜಾನ್ ಆಚಾರ್ಯರೆನಿಸಿದ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಯುಕ್ತ್ಯನು ಶಾಸನ' ದ ಟೀಕೆಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು 'ವರೀಕ್ಷೀಕ್ಷಣ' ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸಮಂತಭದ್ರರು ವರೀಕ್ಷಾನ್ವೇಷಕಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಾಣುವಂಥವರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು.

ಅನುಕ್ರಮವು ವೈಕಾರ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಕೃತ್ರಿಯ ವೆಂಚದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ತಂದೆಯು ಫಣಿಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತ 'ಉಲಗವುಲೆ'ದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.¹ ಈ ಉಲಗವುಲೆ ವಾಂಜ್ಯದೇಶದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಕಾಲಿದಾಸನೂ ಸಹ ಮಾಡಿರುವನು.² ಈ ನಗರವು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ತೀರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿತ್ತು. ³ ತ್ರಿಜನಾಪರ್ವಯ (ತಿರುಚಿನಪಲ್ಲಿ)

¹ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಚರಿತೆ ೪ನೇ ಶ್ರೀ ದೋರ್ಗಲಿ ಜಿನದಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರ ವೆಂಡಾರದಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಪ್ರತಿಯು 'ಆಪ್ರಮೀಮಾನಾ'ದ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ -

'ಇತಿ ಶ್ರೀ ಫಣಿಮಂಡಲಾಂತರಾಂತರಸ್ಮಾರಣಗಣಿತರಾದಿನಸೂನೋ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿಸಮಂತಭದ್ರಮುನೋ ಕೃತೌ ಆಪ್ರಮೀಮಾನಾ-
ಯಮ್'

² 'ಅದೋರಗಾಬ್ಬಿ ಪುರಸ್ತ ಪಾಧಂ'-ವೆಮುಪಂಚ ೯-೫೯

³ ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೦೦ ರ ಗಡವಾಳ ತಾಮ್ರಶಾಸನ-ಎಪಿ. ಇಂ, ೧೦-೧೦೩.

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಉರೈಯ್ಯೂರವೇ ಈ ಉರಗವುರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ವ್ರಾತೀನ ಜೋಳ ವಂಶೀಯರ ರಾಜಧಾನಿಯೂ ಆಗಿತ್ತು ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಶಾಂತಿವರ್ಮನು-ಸಮಂತಭದ್ರರ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಹೆಸರಿನು-ಆತ್ಮಹಿತ ಸಾಧನದ ಮತ್ತು ಲೋಕಹಿತದ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಮನ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ವೈಭವಗಳ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಬೀಳದೆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು, ದಕ್ಷಿಣ ಕಾಶಿ ಎನಿಸಿದ ಕಾಂಚೀ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ 'ನಗ್ನಾಟಕ' (ನಗ್ನ) ದಿಗಂಬರ ಸಾಧು ವದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು ಅಲ್ಲದೆ ಸಂದರ್ಭ ಒದಗಿದಾಗ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಭಿಕ್ಷುಮತೀಯರ ಸಾಧುಗಳ ವೇಷವನ್ನೂ ಸಹ ಧರಿಸಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು ¹ ಆದರೆ ಹೃದಯದಿಂದ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರ್ಗುಂಧ ಸಾಧುವಾಗಿದ್ದನು

ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಜನರ ಅಜ್ಞಾನ ಭಾವವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು ಹಲವರ ಕೂಡ ವಾದ-ವಿವಾದವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಈ ದೇಶಾಟಿನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ೨, ಎಮ್ ಎಸ್ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು ("ಸ್ಮರೀಷ ಇನ್ ಸಾಫಫೆ ಇಂಡಿಯನ್ ಡೈನಿರುಂ") ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ — "ಸಮಂತಭದ್ರರು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರಕರಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಪ್ನವೇ ಇದೆ ಅವರು ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ದೂರ ದೂರದ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡಿದರು ಇವರು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅನ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರೊಡನೆ ವಿರೋಧದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು ² ಆದರೂ ಅವರು ವಿಶಾಲ ಭಾರತವನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ವಾದದ ಲೀಲಾ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಅಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ದಾರಿಯನ್ನಂತೂ ಅವರೊಡೂ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನ ಭಾವದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಜನರನ್ನು ಕಂಡರೆ ನಾಕು, ಅಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಹೋಗಿ ಹಾಜರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು, ತಮ್ಮ ಸತ್ಯವಾದವನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆ ಅವರ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮಹಾವಾದಿಗಳ ಸಭೆ ಸೇರಲಿ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾದಶಾಲೆಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವತಃ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸ-ನ್ಯಾಯದ ತಕ್ಕದಿಯಲ್ಲಿ ತಲಗಿದಂಥ ತಾತ್ವಿಕ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಗ್ಧರಾಗಿಡುತ್ತಿದ್ದರು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವವರು ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಜನರುರುತ್ತಿದ್ದರು ಇಂಥವರು ಅಹಂಕಾರದಿಂದಾಗಲಿ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರೊಡನೆ ವಾದಕ್ಕೆ ನಿಂತರೆ ಬಹುಬೇಗನೆ ನಿರುತ್ತರರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಹೀಗೆ ಅವತಿದ್ವಂದ್ವೀ ಸಿಂಹನಂತೆ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡುತ್ತ ನಿರ್ಭಯತೆಯಿಂದ ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಭಾರತದ ಪೂರ್ವ, ಮಧ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣ, ಉತ್ತರ, ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹೀಗೆ ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ಅವರೊಮ್ಮೆ 'ಕರಹಾಟಕ' ನಗರಕ್ಕೂ ಹೋಗಿದ್ದರು ಆ ಪಟ್ಟಣವು ವಿದ್ಯೆಯ ಉಚ್ಚ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು, ತೂರರ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವು, ಜನನಿಬಿಡ ನಗರವು ಆಗಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ-ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಪ್ರಯೋಜನದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಹೇಳುವ ಸಂದರ್ಭದೊಳಗಿನ ಒಂದು ವದ್ಧವು ತ್ರವಣಿ ಬೆಳ್ಳೂಳದ ಶಿಲಾಲೇಖ ೫೪ರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಪೂರ್ವಾ ವಾಟಿಲವುತ್ರ-ಮಧ್ಯನಗರೇ ಭೀರೀ³ ಮಯಾ ತಾಡಿತಾ
ಪಶ್ಚಾನ್ಮಾಲವ-ಸಿಂಧು-ರಕ್ತ-ವಿಷಯೇ ಕಾಂಚೀವುರೇ ವೈದಿಕೇ |

¹ ಕಾಂಚ್ಯಾ ನಗ್ನಾಟಕೋತ್ಸವಂ ಮಲಮಲಿನತನುರಾರ್ಣವತೇ ಪಾಂಡುಕುಂಡಂ
ಪುಂಡ್ರೋದೇ ಶಾಕೃಭಿಕ್ಷುಃ ಪಶ್ಚರಸಗರೇ ಮಿಷ್ಠಭೋಜಿ ಪರಿವ್ರಾಜ್ |
ವಾರಾಣಸ್ಯಮಧೂನಂ ಶಶಧರವನಲಃ ಪಾಂಡುರಾಗಂಶ್ಚ ಪಶ್ಯಃ
ರಾಜಾ ಯಸ್ಯಾಸ್ತಿ ಶಕ್ತಿಃ ಸ ವದತು ಪುರತೋ ಜೈನನಿರ್ಗುಂಧವಾದಿ |

² "He met with no opposition from other sects wherever he went"

³ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಹಿಯಾನ (ಕ್ರಿ ಶ ೪೦೦) ಮತ್ತು ಹುವೇನತಂಗ (ಕ್ರಿ ಶ ೬೩೦) ಇವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಗಾರಿಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಯಾವ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದರೂ ತನ್ನ ಮತವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ವಾದದಲ್ಲಿ ನೈಫತ್ಯ ತೋರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಆ ನಗಾರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅದು ವಾದ್ಯ-ಘೋಷದ ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು

—ಹಿಕ್ಕೀ ಆಫ್ ಕನೇರಜ ಲಿಟರೇಚರ್,

ಪ್ರಾಪ್ತೋಹಂ ಕರಣಾಟಿಕಂ ಬಹುಭಟಂ ವಿದ್ಯೋತ್ಕಟಂ ಸಂಕಟಂ
ವಾದಾರ್ಥೋ ವಿಜಯಾಮೃತಂ ನರವತ್ಕೇ ತಾರ್ಕಾಲವಿಕ್ರೇತಂ ||

ಈ ವದ್ಯದಿಂದ ಕರಣಾಟಿಕವನ್ನು ತಲುಪುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ದೇಶ ಹಾಗೂ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ವಾಟೀಲವುತ್ರ, ಮಾಳವ, ಸಿಂಧು, ವಂಜಾಬ (ರಕ್ತ), ಕಾಂಚೀಪುರ, ವೈದಿಕ (ಥಿಲಸಾ) ಈ ಮುಖ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ ವಾದದ ನಗರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದರು. ಬಹುತರ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಜಯಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು

ಸಮಂತಭದ್ರರು ಈ ಸಫಲತೆಯು ಶ್ರಮಾ ಬೆಳಗ್ಗೆದ "ಮಲ್ಲಿಷೇಣವಶಸ್ತಿ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ ನಂ ೫೪ (೬೭)ರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಅದನ್ನು ಶಕ ಸಂವತ್ ೧೦೫೦ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ—"ಮುನಿಸಂಘದ ನಾಯಕರಾದ ಆಚಾರ್ಯ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಂದ ಸರ್ವಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಜೈನ ಮಾರ್ಗವು ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫುನಃ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಭದ್ರವಾಯಿತು ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಎಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂಥವರೂ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೇಮವಾಕ್ಯರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ:"—

ವಂದ್ಯೋ ಭಸ್ಮಕ-ಭಸ್ಮನಾತ್ಮತಿನಟುಃ ವದ್ಯಾನತೀದೇವತಾ-
ದತ್ತೋದಾತ್ತಃ ಸ್ವಮಂತ್ರ-ವಚನ-ವ್ಯಾಹೂತ-ಜಂದ್ರವೃಥಃ |
ಆಚಾರ್ಯಃ ಸ ಸಮಂತಭದ್ರ-ಗಣಭದ್ರ್ಯೇನೇಹ ಕಾಲೇ ಕಲಾ
ಜೈನಂ ವರ್ತ ಸಮಂತಭದ್ರಮಥವದ್ವದ್ರಂ ಸಮಂತಾನ್ಮಹುಃ ||

ಈ ವದ್ಯದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಜೀವನದ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ—(೧) ಫೋರ ತವಸ್ತನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ ಶರೀರದಲ್ಲಿ 'ಭಸ್ಮಕ' ರೋಗವು ಹುಟ್ಟಿತು (೨) ಈ ವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ಬಹು ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯಿಂದ ತಾಂತ್ರಿಕನಿರಾಯಿತು (೩) ವದ್ಯಾನತೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೆ ಉದಾತ್ತ ವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು (೪) ತನ್ನ ಮಂತ್ರಬಲದಿಂದ ಇಲ್ಲಿವೆ ಯೋಗ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಂದ್ರವೃಥ ದಿಂಬವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದರು ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳು ಬಹಳ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಯಶೋಮುಂದುಭಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖವು ಬೇಲೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಕನ್ನಡ ಶಿಲಾಲೇಖ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ¹ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ—ಮಂದಿರದ ಆವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸೌಮ್ಯನಾಯಕಿಯ ಮಂದಿರದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಕತ್ತರಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲವು ಶಕ ಸಂವತ್ ೧೦೫೦ ಆಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲಾಲೇಖದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—ಪ್ರತ ಕೇವಲಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರ ತರುವಾಯ ಆದ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಯ ಶೀರ್ಷದ—ಜೈನಮಾರ್ಗದ—ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಹಸ್ರವಟ್ಟು ಮಾಡಿದಂಥವರಾಗಿ ಜೋಡರು² ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ಈ ಜಾಗೃತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವರ ಅದ್ವಿತೀಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವತ್ತೆಯು ಅತುಲ ಕಾರ್ಯವು ತಯಾರು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಮೂರ್ತರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮೀಜಿಯವರ ಇಂಥ ಧರ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಆಕಲಂಕದೇವಂಥ ಮಹಾನ್ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಅಷ್ಟಶತಿಯಲ್ಲಿ' "ಶೀರ್ಷಪ್ರಧಾನೀಕಾಲೇ ಕರಾ" ಎಂದು ಗೌರವದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದೆಯೇ ಹರಿಮಂತ್ರಪೂಜಾಧಿ ಕರ್ತೃವಾದ ಜಿನೇನಾಚಾರ್ಯರು ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಚನಗಳು ಮಹಾವೀರ ಭಗವಾನ್ ವಚನಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.³ ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ 'ರತ್ನಮಾಲಾ'ದಲ್ಲಿ

¹ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ. ೦೭. E G, V

² "ಶೀರ್ಷವಾನ್ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಶೀರ್ಷದೊಳು ಕೇವಲಿಗಳು ಕುದ್ಲಿಪ್ರಾಪ್ತರುಂ ಪ್ರತಕೇವಲಿಗಳುಂ ಕಲರುಂ ಸಿದ್ಧಪಾದ್ ರಾಕಾ" (೩) ಕರ್ತೃವಂ ಸಹಸ್ರಗುಣಂ ಮಾಡಿ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಂದರ್

³ "ವಚಃ ಸಮಂತಭದ್ರಸ್ವ ವೀರಸ್ಯೇವ ವಿಜೃಂಭತೇ |

‘ಜಿನರಾಜೋದ್ಯಜ್ಞಾನಸಾಂಖ್ಯಾದಿಜಂಮಾಃ’ ಅಂದರೆ ಜಿನವಚನವೆಂಬ ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನಿದ್ದಂತೆ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಚಂದ್ರೋದಯದಿಂದ ಸಮುದ್ರವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಜನ್ಮದಿಂದ ಜೈನಧರ್ಮವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು

ಹೀಗೆ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಅನೇಕ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಗುಣಗಳ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದರು ಅವರ ಕವಿತ್ವ, ಗಮಕತ್ವ, ವಾದಿತ್ವ ಮತ್ತು ವಾಗ್ವಿತ್ವ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು ಅನಾಧಾರಣ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವಹಿದಿದ್ದವು ಈ ನಾಲ್ಕು ಶಕ್ತಿಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು ಅದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ನಿರ್ವಹಣ ಕೀರ್ತಿಯು ದೂರ ದೂರದ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ಕವಿ, ಗಮಕಿ, ವಾದಿ ಮತ್ತು ವಾಗ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿದ್ದರು.¹ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಜನ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತರೂ ಆದರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದುಂಟು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ

(೧) ಭಗವತ್ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ‘ಮಹಾನ್ ಕವಿನೇಧಾ’-ಕವಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಬ್ರಹ್ಮ-ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೇನೇ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಚನರೂಪೀ ವಜ್ರವಾತದಿಂದ ಕುಮತರೂಪೀ ವರ್ವತವು ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಹೋಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ನಮಃ ಸಮಂತಭದ್ರಾಯ ಮಹತೇ ಕವಿನೇಧನೇ |

ಯದ್ವಚೋವಜ್ರವಾತೇನ ನಿರ್ಭಿನ್ನಾಃ ಕುಮತಾದ್ರಯಃ ||

(೨) ವಾದಿರಾಜಸೂರಿಯು ಯತೋಧರ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ‘ಕಾವ್ಯಮಾಣಿಕ್ಯಗಳ ವರ್ವತ’ ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ ಮೇಲಾಗಿ ಅವನು ನಮಗೆ ಸೂಕ್ತಿ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಲೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ—

ಪ್ರೇ ಮತ್ಸಮಂತಭದ್ರಾದ್ಯಾಃ ಕಾವ್ಯಮಾಣಿಕ್ಯರೋಹಣಾಃ |

ಸಂತು ನಃ ಸಂತತೋತ್ಪನ್ನಾಃ ಸೂಕ್ತಿರತ್ನೋತ್ಕರವ್ರದಾಃ ||

(೩) ವಾದೀಭಸಿಂಹಸೂರಿಯು ತನ್ನ ಗಡ್ಯಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರ ಮುನೀಶ್ವರನ ಜಯ ಮೋಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ‘ಸರಸ್ವತಿಯ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವಿಹಾರಭೂಮಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವಚನರೂಪೀ ವಜ್ರದ ವೆಟ್ಟಿನಿಂದ ವ್ರತಿಸಿಕ್ಕಿಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆಂಬ ವರ್ವತದ ವಿಖರಗಳು ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿದ್ದವು ಅರ್ಧಾತ್ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಎದುರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿನೂ ಮಹತ್ವವು ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ರತಿಸಿದವನುಂಥವರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ—

ಸರಸ್ವತೀ-ಸ್ವೈರ-ವಿಹಾರಭೂಮಯಃ ಸಮಂತಭದ್ರವ್ರಮುಖಾ ಮುನೀಶ್ವರಾಃ |

ಜಯಂತಿ ವಾಗ್ಜ-ನಿವಾತ-ವಾಟಿತ-ವ್ರತೀವರಾವ್ಧಾಂತ-ಮಹೇಧ್ರಕೋಟಯಃ ||

(೪) ವರ್ಧಮಾನಸೂರಿಯು ವರಾಂಗಚರಿತದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ‘ಮಹಾ ಕವೀಶ್ವರ’, ‘ಕುವಾದಿ-ವಿದ್ಯಾ-ಜಯ-ಲಬ್ಧ-ಕೀರ್ತಿ’ ಮತ್ತು ‘ಸುತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಾಂತ್ಯತಸಾರಸಾಗರ’ ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿಯಾಗಬೇಕೆನ್ನುವ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಲಿ-ಅವನ ವಿದ್ಯೆಯು ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೀಯಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಫಲ ಮನೋರಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ—

ಸಮಂತಭದ್ರಾದಿ-ಮಹಾಕವೀಶ್ವರಾಃ ಕುವಾದಿ-ವಿದ್ಯಾಜಯ-ಲಬ್ಧ-ಕೀರ್ತಯಃ |

ಸುತರ್ಕ-ಶಾಸ್ತ್ರಾಂತ್ಯತಸಾರ-ಸಾಗರಾ ಮಯ ಪ್ರಸೀದಂತು ಕವಿತ್ವ ಕಾಂಕ್ಷಿಣಿ ||

(೫) ಶುಭಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಜ್ಞಾನಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ‘ಸಮಂತಭದ್ರನಂಥ ಕವೀಂದ್ರಸೂರ್ಯನ ಉದಯದಿಂದ ನಿರ್ವಹಣ ವಚನಗಳೆಂಬ ಕಿರಣಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಸ್ಪರಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕವು ಆಕಾಶದಂತೆ ಕಾಂತಿಮಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಗರ್ವಿ ಜನರು ಉಳಿಯುವದೇ ಇಲ್ಲ’—

¹ ಕವಿ-ನಾಂ ಗಮಕಾಣಾಂ ಚ ವಾದಿಣಾಂ ವಾಗ್ವಿಣಾಃ |

ಯಶಃ ಸಾಮಂತಭದ್ರೇಯಂ ಮೂರ್ಧ್ವಿ ಚೋಡಾಮರೇಯತಂ ||

ಸಮಂತಭದ್ರಾದಿಕವೀಂದ್ರಭಾಸ್ವತಾಂ ಸ್ವರಂತಿ ಯತ್ರಾಮಲಸೂಕ್ತಿರಶ್ವಯಃ |

ವ್ರಜಂತಿ ಖಡ್ಗೋತವದೇವ ಹಾಸ್ಯತಾಂ ನ ತತ್ರ ಕಿಂ ಜ್ಞಾನಲನೋದ್ಧತಾ ಜನಾಃ ||

(೬) ಭಟ್ಟಾರಕ ಸಕಲ ಕೀರ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ವಾರ್ತಾನಾಥಚರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಯಾರ ವಾಣಿಯು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮಂಗಳಮಯವಾಗಿರುವುದೋ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂಥವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಕವೀಶ್ವರ ಸಮಂತಭದ್ರನನ್ನು ನಾವೆಂದಿಂಥ ವಂದಿಸುವೆ.'—

ಸಮಂತಾದ್ಭುತನೇ ಭದ್ರಂ ವಿಶ್ವಲೋಕೋಪಕಾರಿಣೀ |

ಯದ್ವಾಣೀ ತಂ ವ್ರವಂದೇ ಸಮಂತಭದ್ರಂ ಕವೀಶ್ವರಮ್ ||

(೭) ಬ್ರಹ್ಮ ಅಜಿತನು ತನ್ನ ಹನುಮಜ್ಜರಿತದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರನನ್ನು 'ದುವಾರಾದಿಗಳ ವಾದನೆಂಬ ಚರ್ಮರೋಗ-ಹುರುಕು, ಖಜ್ಜಿ-ದ ಕಿಣಿಗಿ ಮಹಾವಧಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ —

ಜೀಯಾತ್ಸಮಂತಭದ್ರೋನೌ ಭವ್ಯ-ಕೈರವ-ಜಂದ್ರಮಾಃ |

ದುವಾರಾದಿ-ವಾದ-ಕಂಡುನಾಂ ಶಮನ್ಯೈಕಮಹಾವಧಿಃ ||

(೮) ಕವಿ ದಾಮೋದರನು ಚಂದ್ರವೃಥಚರಿತದಲ್ಲಿ 'ಯಾರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಕವಿ ಸಮೂಹವು ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪಾರಾಂಗತರಾಗುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂಥ ಕವಿನಾಯಕ ಯೋಗಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವೆ'—

ಯದ್ಭಾರತಾಃ ಕವಿಃ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಣವತ್ಸಂಜ್ಞಾಸಪಾರಗಾಃ |

ತಂ ಕವಿ-ನಾಯಕಂ ಸೌಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರ-ಯೋಗಿನಮ್ ||

(೯) ವಸುನಂದಿ ಅಕಾಯಕರು ಸ್ತುತಿವಿದ್ಯೆಯ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರನನ್ನು 'ಸದಾಬೋದರೂಮ'— ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನದ ಮೂರ್ತಿ—ಮತ್ತು 'ವರಗುಣಾಲಯ'—ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳ ಮನೆ—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ನಿರ್ಮಲ ಯಶದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ಅಥವಾ ಭಾರತದ ಉತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಈ ಮೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿದ್ದುವು ಇವರ ಯಶಸ್ವೀಜವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತ್ತು —

ಸಮಂತಭದ್ರಂ ಸದಾಬೋಧಂ ಸ್ತುವೇ ವರ-ಗುಣಾಲಯಮ್ |

ನಿರ್ಮಲಂ ಯದ್ಭಕ್ತಜ್ಞಾಂತಂ ಬಭೂವ ಭೂವನತ್ರಯಮ್ ||

(೧೦) ವಿಜಯವರ್ಣಿಯು ತನ್ನ 'ತೃಣಾರಜಂದ್ರಿಕಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರನನ್ನು 'ಮಹಾ ಕವೀಶ್ವರ' ನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ 'ಇವರಿಂದ ರಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಬಂಧಗಳೆಂಬ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ರಸರೂಪದ ಜಲ, ಅಲಂಕಾರ ರೂಪದ ಕಮಲಗಳು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭಾವರೂಪದ ಹಂಸವು ಸಂಚರಿಸುತ್ತದೆ, ಸರಸ್ವತಿಯು ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಾಳೆ.'—ಎಂದಿದ್ದಾನೆ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯು ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥಲ (ಉವಾತ್ರಯ)ವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಬಂಧಗಳು (ಗ್ರಂಥ) ನಿರ್ದೋಷ, ವವಿತ್ರ, ಮಹಿಮೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ.—

ಸಮಂತಭದ್ರಾದಿ ಮಹಾಕವೀಶ್ವರೈಃ ಕೃತವ್ರಬಂಧೋಜ್ವಲ-ಸತ್ಪರೋವರೇ |

ಲಸದ್ರವಾಲಂಕೃತಿ-ನೀರ-ಮಂಕಜೇ ಸರಸ್ವತೀ ಕ್ರೀಡತಿ ಧಾಮ-ಬಿಂದುರೇ ||

(೧೧) ಅಜಿತನೇನಾಕಾಯಕರು ತಮ್ಮ ಅಲಂಕಾರಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪುರಾತನ ವದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಕಲನಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಾದಮಹಾತ್ಮ್ಯವು ಬಹಳವ್ವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವದ್ಯದಿಂದ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ—ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುವಾದಿ ಜನರು ಬಹುಶಃ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಎದುರಿಗೇನೇ ಕರೋರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು ತಮ್ಮ ಗರ್ವದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವರಾಕ್ರಮದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಡೆರ ಮುಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಅಂಥವರು ಯಾವಾಗ ಸಮಂತಭದ್ರ ಯೋಗಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೋ ಆಗ ಅವರು ಮೆದುರ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಆಡುವಂಥವರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು ನೀವೇ ನಮ್ಮ ರಕ್ಷಕರು—ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಅಸಾದಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ ಆ ವದ್ಯವು ಹೀಗಿದೆ.—

ಕುವಾದಿನಃ ಸ್ವಕಾಂತಾನಾಂ ನಿಕಟೇ ವರುಷೋಕ್ತಯಃ ।

ಸಮಂತಭದ್ರ-ಯತ್ಯಗ್ರೇ ವಾಹಿ ವಾಹಿತಿ ಸೂಕ್ತಯಃ ॥

ಇನ್ನೊಂದು ವದ್ಯದಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ — 'ಯಾವಾಗ ಮಹಾವಾದಿಯಾದ ಸಮಂತಭದ್ರನು (ಸಭಾಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ) ಬರುತ್ತಿದ್ದನೋ ಆಗ ಕುವಾದೀ ಜನರು ತಲೆ ಕೆಳಗೆ ಹಾಕಿ, ತಮ್ಮ ವಾದದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಬರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಪ್ರಭಾವವು ಇಷ್ಟೊಂದು ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು' ಆ ಸದ್ಯವು ಹೀಗಿದೆ —

ಃಮತ್ಸಮಂತಭದ್ರಾಖ್ಯೋ ಮಹಾವಾದಿನಿ ಜಾಗತೇ ।

ಕುವಾದಿನೋಲಿಖಿಸ್ವಮಿಮಂಗುಷ್ಠೈರಾನತಾನಾಃ ॥

ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ— 'ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಚತುರತೆಯೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಗೂ ತೀವ್ರ ಮಾತನಾಡುವಂಥ ಧೂರ್ಜಟಿಯ (ಇವನೊಬ್ಬ ವ್ರತವಾದಿಯಾದ ವಿದ್ವಾಂಸ) ನಾಲಿಗೆಯೂ ಕೂಡ ಬೇಗನೇ ತನ್ನ ಬಿಲವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿತೋ—ಆವನಿಗೆ ಏನೂ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ—ಅಂದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಕಥೆಯೇನು? ಅವರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮುಂದೆ ಮಹತ್ವವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು' ಈ ವದ್ಯವು ಕವಿ ಹಸ್ತಿಮಲ್ಲನ 'ವಿಕ್ರಾಂತ ಕೌರವ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಅದು ಹೀಗಿದೆ—

ಅವಮಿ-ತಟಮಟಿತಿ ಝಟಿತಿ ಸ್ಫುಟಿ-ವಟಿ-ವಾಜಾಟಿ-ಧೂರ್ಜಟೀರ್ಜಿಹ್ಯಾ ।

ವಾದಿನಿ ಸಮಂತಭದ್ರೇ ಸ್ಥಿತವತಿ ಕಾ ಕಥಾನ್ಯೇಷಾಮ್ ॥

ಈ ವದ್ಯವು ಶಕಸಂವತ್ ೧೦೫೦ ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಗೊಳ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ ೫೪ (೬೭)ರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾರ ಬೇದದಿಂದ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ

(೧೨) ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಗೊಳ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ ೧೦೫೦ರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಜಯಪೋಷವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ — 'ನುಂದರ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಥಮ್ಯಕ್ಕಿಗಿಂತ ಕೂಡಿದ ವ್ರವಜನಗಳು ವಾದಿಯೆಂಬ ಆನೆಯನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ 'ವಜ್ರಾಂಕುಶ' ದಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವೈಭಾವದಿಂದ ಈ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕೆಟ್ಟ ವಾದವೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯು ಸಹ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿತ್ತು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಮಾತನ್ನೂ ಸಹ ಆಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ'—

ಸಮಂತಭದ್ರಃ ಸ ಚಿರಾಯ ಜೀಯಾದ್ವಾದೀಭ-ವಜ್ರಾಂಕುಶ-ಸೂಕ್ತಿಜಾಲಃ ।

ಯಸ್ಯ ವ್ರಬಾವಾತ್ಸಕಲಾವನೀಯಂ ವಂಧ್ಯಾಸ ದುರ್ವಾದುಕ-ವಾರ್ತಯಾಃ ॥

(೧೩) ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಗೊಳ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ ೧೦೫೦ರಲ್ಲಿ ಭದ್ರಮೂರ್ತಿ ಸಮಂತಭದ್ರನಿಗೆ ಜಿನ ಶಾಸನದ ಪ್ರಣೀತಾ' (ಮುಖ್ಯ ಮುಖಂಡ) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ 'ಅನರ ವಜ್ರರೂಪಿ ವಜ್ರನದ ಕರೋರ ವೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳೆಂಬ ವರ್ವತಗಳು ಜೂರು ಜೂರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿವಾದಿಯೂ ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ'—ಎಂದೂ ವಿವರಿಸಿದೆ —

ಸಮಂತಭದ್ರೋಜನಿ ಭದ್ರಮೂರ್ತಿಪ್ರತಃ ಪ್ರಣೀತಾ ಜಿನಶಾಸನಸ್ಯ ।

ಯದೀಯ-ವಾಗ್ಯಪ್ರ-ಕರೋರವಾತಶ್ಚೋರ್ಜಕಾರ ಪ್ರತಿವಾದಿ-ಶೈಲಾನ್ ॥

(೧೪) ತಿರುಮಕುಂಡಲು ನರಸೀಸ್ವರದ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ ೧೦೫೦ರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಒಂದು ವಾದದ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ 'ಯಾವ ವಾರಾಣಸಿಯ (ಬನಾರಸ) ರಾಜನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಗಳನ್ನು—ಅನೇಕಾಂತ ವಾದವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಏಕಾಂತ ವಾದಿಗಳನ್ನು—ವರಾಣಸಿಗೊಳಿಸಿದ್ದನೋ, ಆ ಸಮಂತಭದ್ರ ಮುನೀಶ್ವರರು ಯಾರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ?—ಎಲ್ಲರ ಸ್ತುತಿಗೂ ವಾತ್ಸರ್ಯಾಧಾರಿ'—

ಸಮಂತಭದ್ರಃ ಸಂಸ್ತುತ್ಯಃ ಕಸ್ಯ ನ ಸ್ಯಾಮುನೀಶ್ವರಃ ।

ವಾರಾಣಸೀಶ್ವರಸ್ಯಾಗ್ರೇ ನಿರ್ಜಿತಾ ಯೇನ ವಿದ್ವಿಷಃ ॥

(ಗೞ) ಸಮಂತಭದ್ರರ ಗಮಕತ್ವ ಮತ್ತು ವಾಗ್ವಿತ್ಯಗಳಂಥ ಗುಣಗಳ ವಿಶೇಷ ವರಿಚಯವು ಅವರ ದೇವಾಗಮಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಾಣಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖ ವಾಗ್ವಿತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಗುಣಗಳ ಮಹತಿಯು ಕಂಡು ಬರುವಂತಿದೆ ಇಂಥ ವಾಗ್ವಿತ್ಯಗಳು 'ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರೈ' ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವೃತವಾಗಿ ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕವಿ ನಾಗರಾಜನ 'ಸಮಂತಭದ್ರ ಬಾರತೀ-ಸ್ತೋತ್ರ'ವು 1 ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧಾವಣಾರ್ಣವ ಹಾಗೂ ಸುಂದರ ಸರಸ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು ಇದರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಗಮಕಕಲೆ, ವಚನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಗಳ ವರಿಚಯವು ಇನ್ನಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ

(ಆ) ವಾದಿರಾಜಸೂರಿಯು ನ್ಯಾಯವಿನ್ನಿಶ್ಚಯಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ದುರ್ನಯರೂಪಿ ಅಂಧಕಾರವು ವಸರಿಸಿದೆ ಅದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿನೂ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ ಆ ಹಿತಕಾರಿ ವಸ್ತುಗಳು—ವ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾದ ಜೀವಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳು—ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಚನಗಳೆಂಬ ರತ್ನದ ದೀವಗಳಿಂದ ಚಿರಕಾಲ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ರಕಾಶಿತಗೊಳ್ಳಲಿ!—

ವಿಸ್ತೀರ್ಣ-ದುರ್ನಯಮಯ-ವ್ರಬಲಾಂಧಕಾರ-ದುರ್ದೋಧತತ್ತ್ವಮಿಹ ವಸ್ತು ಹಿತಾವಬದ್ಧಮ್ |
ವ್ಯಕ್ತೀಕೃತಂ ಭವತು ನಃ ಸುಚಿರಂ ಸಮಂತಾತ್ ಸಾಮಂತಭದ್ರ-ವಚನ-ಸ್ಫುಟಿ-ರತ್ನದೀಪೈಃ ||

(ಆ) ವೀರನಂದಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಜಂದ್ರವ್ರಭಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—'ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ—ಸೂರಿನ ಎಳೆಗಳಿಂದ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟ—ನಿರ್ಮಲ ಗೋಲಾಕಾರದ ಮುತ್ತು-ಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ವೈರುಷರ ಕೊರಳಾಭರಣವಾದಂಥ—ತ್ರೇಷ್ಠ ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆಯನ್ನು—ಸಂವಾದಿಸುವದು ಅಷ್ಟು ಕಠಿಣವಲ್ಲ ಆದರೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಾಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೃದಯಂಗಮಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಸದಾಗುಣಗಳಾಗಿ ಇದೆ. ನಿರ್ಮಲ ವೃತ್ತ-(ವೃತ್ತಾಂತ, ಚರಿತ್ರ, ಆಚಾರ, ವಿಧಾನ ಹಾಗೂ ಛಂದ) ರೂಪಿ ಮುಕ್ತಾಫಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಚಾರ್ಯರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಂಠಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ನಿತ್ಯವೂ ಅದನ್ನು ವರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ಗೌರವವಿದೆಯೆಂದು ಬಾವಿಸುತ್ತಾರೆ, ಭಾಗ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಾಣಿಯು ತೀರ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಅವರ ಸಾತಿಶಯ ವಚನದ ಲಾಭವು ಬಹು ಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೂ ವರಿಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ'—

ಗುಣಾಸ್ತಿತಾ ನಿರ್ಮಲವೃತ್ತಮೌಕ್ತಿಕಾ ನರೋತ್ತಮೈಃ ಕಂದವಿಭೂಷಣೀಕೃತಾ |
ನ ಹಾರಯುಷ್ಯಃ ಪರಮೈವ ದುರ್ಲಭಾ ಸಮಂತಭದ್ರಾದಿಭವಾ ಜ ಬಾರತೀ ||

(ಇ) ನರೇಂದ್ರನೇನಾಚಾರ್ಯರು ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾರಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ವ್ರಾಣಿಗಳು ಈ ಭವ ವ್ರವಂಚದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಎಷ್ಟು ಅವರೂವಾಗಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಸಮಂತಭದ್ರರ ನಿರ್ದೋಷ ವಚನಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಸೌಖ್ಯಾತ್ಮಕತೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.'—

ಶ್ರೀಮತ್ಸಮಂತಭದ್ರಸ್ಯ ದೇವನ್ಯಾಪಿ ವಚೋಽನುಪಮಮ್ |
ವ್ರಾಣಿನಾ ದುರ್ಲಭಂ ಯದ್ವನ್ಯಾನುಷತ್ವಂ ತಥಾ ವ್ರತಃ ||

ಈ ಮೇಲಿನ ಆಚಾರ್ಯರ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ವ್ರಾಣಿನ ಜೈನಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಾನದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಆಗುವಂತಿದೆ. ಇವರನ್ನು ವ್ರಾಣಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯಕಾರರಷ್ಟೇ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆಂದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ದೇವೀಯ ದಾಖಲೆ ವಂದಿತರೂ ಸಹ ಮುಕ್ತ ಕಂದದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದುಂಟು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೀರ್ತಿಯ ಕಹಳೆಯು ಕವಿಗಳ ಬೀಳದ ಸಂಗತಿಯೇನಲ್ಲ. ಮಹಾಕವಿಯೂ ನಾಡೋಜನೂ ಆದ ಆದಿವಂಶನು ತನ್ನ 'ಆದಿವರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು

1 ವೀರೇನಾ ಮಂದಿರದ 'ಸತ್ಯಾಧು ಸ್ಮರಣ ಮಂಗಲ ಪಾಠ'ದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದ ಸಹ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ

“ಶ್ರೀಮತ್ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಜಗತ್ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವದಂಗಳಿಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವದಮಂ” ಎಂದು ಆದರದಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರಂತೆ ಅಭಿನವ ವೆಂನೊಂದು ಹೆಸರಾದ ನಾಗಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ‘ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ .. “ಸಮಂತಭದ್ರ | ಖ್ಯಾತರ ವದವಾಂಸು ಕಿಡಿಮಗ್ನವಾಂಸುಗಳಂ” ಎಂದು ನೆನೆದಡುಂಟು ಹಾಗೆಯೇ ಅಗ್ಗಳನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ‘ಚಂದ್ರವೃಕ್ಷ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ “ಸಮಾನಿಕೆ ಮನ್ಯಾನಸದೊಳೊ | ಸಮಂತಭದ್ರಾಂಟು ಸಖರಾಂಕಿಜಳಂ” ಎಂದು ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾನೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಜನ್ನನು ತನ್ನ ‘ಅನಂತನಾದ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ “ಗಣಧರಲೊ ಸ್ವಾಮಿಗಳೊ ಗುಣದಿಂದಾಮಱಿಯ ಮೆಹಿಕೆ ಶುದ್ಧಕೆಮಮ್ಮಂ | ತಣಿಸ್ತೆಗೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಆಖ್ಯಾನಂಗಳ್ ||” ಎಂದು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಮಹಾಕವಿ ಕಮಲಭವನಂತೂ “ತಾಂತ್ರಿಕ್ಷರ ಪುರಾಣ”ದಲ್ಲಿ ‘ಭವಹರ ಸಮಂತಭದ್ರ’ರೆಂದು ಎತ್ತಿ ಹೇಳಿ, ಅವರ ಕಾರುಣ್ಯ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ತಮರಾಳವು ಅವಿರತವಾಗಿರಲೆಂದು ನೆನೆದಿದ್ದಾನೆ ಲೋಕೋಕ್ತಿ ಚತುರನೆನಿಸಿದ ನಯಸೇನ ಮುನಿಯು ‘ಧರ್ಮಾಮೃತ’ದಲ್ಲಿ ‘ಶ್ರೀಮತ್ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳ . ವದಂಗಳಿಗೆ ಬೋಧೋದಯಮಂ” ಎಂದು ವ್ಯಾಧಿಸಿದ್ದಾನೆ ಕರ್ಣವಾರ್ಯನಂತೂ ತನ್ನ ‘ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕುಮತಗಳೆಂಬ ವರ್ವತಕ್ಕೆ ವಜ್ರ ಸಮಾನರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ‘ಸಂದ ಸಮಂತಭದ್ರಯತಿಪೋತ್ತಮರಂ ಕುಮತಾದಿ, ವಜ್ರರಂ ಮಂದರಧೈರ್ಯರಂ ಸುಗುಣಭದ್ರರಂ’ ಎಂದಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನುತಿಸಿದ್ದಾನೆ ಆಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ ‘ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣ’ದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ—ಹೀಗೆ ಕೀರ್ತಿಸಿದ್ದಾನೆ

ಕೃತಜನವರ್ಗವಾರಿಜವಿನ್ನಿವನುಜ್ಜ್ವಲ ಕೀರ್ತಿಭದ್ರನಂ
ವಿತತ ದಯಾಸಮುದ್ರನತೀಷ ಜನಸ್ತುತ ಶೀಲಮುದ್ರನಂ |
ಗತಮಕರಧೃಜೀಭರಿಪುರಾದ್ರನನಪ್ರತಿಮಾಂಕರಾದ್ರನಂ
ಯತಿಸ ಸಮಂತಭದ್ರನಿಕಾವಳಯಂ ನಲವಿಂದೆ ಕೀರ್ತಿಕುಂ ||

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ತಮ್ಮ ಗುಣಗ್ರಾಹಕತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕನ್ನಡ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸರಂವರೆಯ ಹಲವು ಕಥೆಗಳೂ ಇತಿಹಾಸಗಳೂ ಅನೇಕ ರಾಜರ ಚರಿತ್ರೆಗಳೂ ನೇರದಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಬೇವಜಂಪನ ‘ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆ’ಯು ಹೆಸರಾಗಿದೆ ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫೨೪ರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಾಣವಾದ ಗ್ರಂಥವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ—

“ಕಾಂಚೀಪುರಿಯೊಳು ಶಿವಕೋಟಿ ಮಹಾರಾಜನೆಂಬಾತನನುಜಂ ಶಿವಾಯನಂ ಬೆರಸು ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ಯುತ್ತೆ ಕೋಟಿಲಿಂಗ ಸ್ಥಾನನೆಗೆಯ್ದು ಅನಂತೋಳು ಭೀಮಲಿಂಗದ ಗುಡಿಯೊಳು ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ದ್ವಾದಶಖಂಡುಗಳ ತಂಡುಲದ ಅನ್ಯವಂ ವಿನಯೋಗಂ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರ್ವನಮಿತ್ತ ಭೀಮರದೀ ಕೃಷ್ಣವೇಣೀ ತೊಡುಗಳ ಮಧ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ಪಲಿಕಾ ಗ್ರಾಮದೊಳುದ್ದನಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಯತಿವಂತಿಗಳು ಮಹೇಶ್ವರ ಹಳ್ಳಿಯೊಳನತನಾದಿ-ತವದಿಂ ಕ್ರಿಯಾಯುಕ್ತರಾಗಿರಲೆಂದು ಕಾರಣಮಾಗಿ ಭಸ್ಮಕವ್ಯಾಧಿ ಪುಟ್ಟಿಯದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಿಲ್ಲದುದರಿಂ

ಉಪಸರ್ಗ ದುರ್ಭಿಕ್ಷು ಜರಸ ರುಜಾಯಾಂ ಚ ನಿಷ್ಕತೀಕಾರೇ |

ಧರ್ಮಾಯ ತನುವಿಮೋಚನಮಾಹುಃ ಸಲೇಖಾನಾಮಾರ್ಯಾಃ ||

ಸ್ವಗುರುವ ಸಮಿವನೆಯ್ದು—ಎಂದು ಸಲ್ಲಿಸುವಂ ಬೇಡುವುದುಂ ಗುರುಗಳೆಂದರ್—ನಿಮ್ಮಿಂದಂ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಮುಪ್ಪದಪೊಂದೆಲ್ಲಿಯಾಪುಂ ತೃಪ್ತಿಯವ್ವಂತು ಭುಂಜಿಸಿ ರೋಗೋಪಶಮಮಾಗಿ ಪುನರ್ದೀಕ್ಷೆ—ಗೊಕ್ಕುಡೆಂಬುದುಂ ಕಾಂಚೀಪುರಮನೆಯ್ದು ಶಿವಕೋಟಿ ಮಹಾರಾಜನಂ ಕಂಡಾತೀರ್ವಾದಂಗುಡಲ್ ಅವರ ಶರೀರದ ಭದ್ರಾಕಾಶಮಂ ವಾಗ್ವಾಲ್ಮಮಂ ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಾಗಿ ಶಿವನೆಂದೇ ಬಗೆದು ನಮಸ್ಕರಿಸೆ, ನೀಂ ಮಾಪ್ಪಿ ಧರ್ಮ-ವೇನೊಂಬುಮಂ ತನ್ನ ವಿವೇಕಿ ಶಿವಾಚಾರಮಂ ಕೋಟಿ ಲಿಂಗಾರಾಧನೆಯಂ ಭೀಮಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕ ವಡಿಶರಮಂ, ನೆಹಿಕೆ, ನಿಷ್ಕ ದರ್ಮಮನಾಕೂಟಮಂ ಏವರ್ವಾಂ ಮುಟ್ಟಿಸೆಂದು ವಸ್ತೆರೆಡು ಖಂಡುಗಳೆಡೆಯನ್ನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವ್ಯಂಜನ ವದಾರ್ಥವನಿಕ್ಕಿಸಿ ಕವಾಟಬಂಧಮಂಮಾಡಿ ಪೋಗಿವೇಲ್ವ ತಾನುಮಾಘಕ್ರಮೆಲ್ಲಮನೊಂದಗುಂಬುಬುಬುಂದಂತೆ

ತನ್ನ ದರಾಂಗಾಹುತಿಗೊಟ್ಟು ತಡೆಹಿ ಕಡಹಂ ತೆಜಿಯಲತ್ಯಾತ್ಮರ್ಯಂಬಟ್ಟು ಮಡುದಿವಸಂ ರಾಶಿಯೊಳದಾರ್ಜ-
ದೊಳೊಂದಂಶಮುಬುದೊಡೆ ಇದೇ ಕುಟುಂಬದೊಡೆ ಬೆಸಗೊಡೆ, ವೇವರ್ ಪ್ರಸಾದರ್ಪಣಾನ್ನಮನಿಗಿಸಿದೊಡೊಡಂ,
ಬೆಳಗೊಳು ನಾಲ್ಕುಪೊಳೊಂದಂಶಮುಳಿಯ ವರೇಕ್ಷಿಸ್ತೆಲಾರಯ್ತು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯ ಪದಧೆಯ ದಿವಸಂ ಚತುರಂಗ
ಬಲಂ ಬೆರಸರಂ ಮೂವಳಸುತಿ ಬಾಗಿಲಂ ತೆಜಿವುದೆಂದು ಕಲಕಲರವಂ ತೊಟ್ಟೆ ಶಮವಸರ್ಗಂ ಹಿಂಗವಸ್ತಮಾಪಾರ
ತೆರೇರ ನಿವೃತ್ತಿಗೆಯ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞನಂ ವಸ್ತುಸ್ತಮಾದಿ ತ್ರಿವಿಧ ಸ್ವೋಕ್ತ ಮನೇಕಜಿತ್ತಧಿಂ ವ್ಯವಧಾದಿ ಇವತ್ತು ನಾಲ್ಕರ್ಗಂ
ಗಾನಾ ಪಾತಿವೃತ್ತ ವಧ್ಯಂಗಂ ವೇಜಲು ತೊಡಗಿಯವ್ಯಮ ತೀರ್ಥಕರ ಚಂದ್ರವೃಥ ನ್ಯಾನಿಗೈದುಸ್ತುತಿಯಂ ವೇದ್ವಿ
ಭೀಮಲಿಂಗಮನೀಕ್ಷಿಸುವುದುಂ, ಜಿನಶಾಸನದೇವಿಯಿಂದ ಲಿಂಗದೊಳೆ ಮುಂಜು ಪುರವ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುವರ್ಣಮಯ
ಚಂದ್ರಲಾಂಛನಮವೃಹದ್ಬ್ರಹ್ಮರಕ್ತಮಿ ಯಕ್ಷಯುಕ್ತೇವೃತ್ತಿಮೆಯಿಂದವ್ಯಮಪಾಪಾತಿಹಾರ್ಯದೊಡನ ಪಾಪಲ್ಯ-
ವಾಸವಾಗೆ ಸುರೋದಯವಾಡಂತೆಯುದ್ಯವಿಸಿ ತೋಟುವುದುಂ; ಮುನೀಶ್ವರಂ ಬಾಗಿಲಂ ತೆಜಿವುದೊಡ
ವೀತರಾಗನನುತಿಗೆಯ್ತುತಿನಿದಿವೃಥದುಂ, ಆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಾತ್ಮರ್ಯಮಾಗೆ ವೆವಕೋಟಿ ಪುಹಾರಾಜಂ
ಧವ್ಯನವೃಥಬಂ ನಿಜಾನುಜಂ ಬೆರವಾಮುನಿಮುಖ್ಯರ ಶ್ರೀಪಾದಶೃಂಗಂ ಪೊಡೆವೆಟ್ಟಿವೃಥದುಂ, ಮಹಾವೀರ ವರ್ಧಮಾನ
ವರ್ಯಂತಂ ನುತಿಗೆಯ್ತು ಕೈಯುತಿಲೊಂದು ವರನೆ ಆ ಸದ್ವರ್ಮ ಸ್ವರೂಪಮಂ ಸವಿಸ್ತರಂ ಕೇಳು ಸಂಸಾರ ತೆರೇರ
ದೋಳಿನಿವೇಗದಿಂ ಶ್ರೀಕಂಠಸೆಂಬ ಸುತಂಗೆ ರಾಜ್ಯಮನಿತ್ತು ವಿನಾಯನಂಗೊಡಿ ಆ ಮುನಿವರಂಲ್ಲಿಯೇ ಜಿನ-
ದೀಕ್ಷೆಯನಾಂತು ವೆವಕೋಟಿಪಾಪಾರ್ಥಿಗ ರತ್ನಮಾಲಾಧ್ಯನೇಳ ಶಾಸ್ತ್ರವರ್ತಕರಾದರ್ ಆದವಿ ವೀರ್ಧಕರರವನು
ಸಮಂತಭದ್ರ ನ್ಯಾನಿಗುಳು ಪುನರ್ವೀಕ್ಷಿಸಿಗೊಂದು ತವನ್ಮಾಮಧ್ಯದಿಂದ ಚತುರಂಗುಲಪಾಣಿಶ್ಚಮಂ ವಡೆದು
ರತ್ನಕರಂಧಕಾದಿ ಜಿನಾಗಮ ಪುರಾಣಮಂ ವೇಟಿ ನ್ಯಾದ್ಯಾದವಾದಿಗಳಾಗಿ ಸಮಾಧಿ ವಡೆದರು.

ಇದರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಮೂವಳ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ತವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ
ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಾಸಮಾಡಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಬಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು
ರಚಿಸಿದ್ದರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದೇನೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಇವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿವೆ.

ಇನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿವಿಧ ಮುಖ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು
ಶ್ಲೋಕವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಉಪಲ್ಬ್ಧವಾಗಿದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ವಂಜಾಯತ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿದ "ಸ್ವಯಂಭೂಸೋತ್ರ"ದ
ಪಳೆಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಇ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀ ಜುಗಲಕಿಶೋರ ಮುಖಾರರು ಸಂಶೋಧಿಸಿ
ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆ ವಸ್ತು ಹೀಗಿದೆ—

ಆಚಾರ್ಯೋಹಂ ಕವಿರಮಹಂ ವಾದಿರಾಹ್ ವಂದಿಕೋಹಂ

ಧೈವಜ್ಞೋಹಂ ಭಿಷಗಮಹಂ ಮಾಂತ್ರಿಕಸ್ತಾಂತ್ರಿಕೋಹಂ |

ರಾಜನ್ಯನ್ಯಾಂ ಜಲಧಿವಲಯಾಮೇಖಲಾಯಾಮಿಲಾಯಾಮ್

ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧಃ ಕಿಮಿತಿ ಬಹುನಾ ಸಿದ್ಧಸಾರಸ್ವತೋಹಂ ||

ಇದು ಬಹು ಮಹತ್ವದ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಪರಿಚಯ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಹತ್ತು
ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಆಚಾರ್ಯ, (೨) ಕವಿ, (೩) ವಾದಿರಾಹ್, (೪) ವಂದಿತ
(ಗಮಕ), (೫) ಧೈವಜ್ಞ (ಶ್ರೋತವಿಧಾ), (೬) ಭಿಷಕ್ (ವೈದ್ಯ), (೭) ಮಾಂತ್ರಿಕ (ಮಂತ್ರ ವಿಶೇಷಜ್ಞ),
(೮) ಶಾಂತ್ರಿಕ (ಕಂಠವೀಕ್ಷಜ್ಞ), (೯) ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧ, (೧೦) ಸಿದ್ಧಸಾರಸ್ವತ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವೆಂಜಲನ ಮೂರು
ವಿಶೇಷಗಳು—ಆಚಾರ್ಯ, ಕವಿ ಮತ್ತು ವಾದಿರಾಹ್—ಈ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಚಿತವಾಗಿವೆ ಆದ್ದರಿಂದ
ವಿಶಾಲೇಖಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಇನ್ನು 'ವಂದಿತ' ಎನ್ನುವ
ವಿಶೇಷವು ಇಂದು 'ಕವಿ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷದೊಡನೆ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೊಂದು
ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಿತ್ತು ಇದ್ದೇ ಅಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು 'ಗಮಕ' ಶಾಸ್ತ್ರವ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಇಲ್ಲಿ
ಅದು ಅವರ ಗಮಕತ್ವ ಗುಣವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಇನ್ನುಳಿದ ವಿಶೇಷಗಳು ಈ
ಸದ್ವಂದಿವ ಹೊಸವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಂತಾಯಿತು ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಜ್ಞಾನವಿಷಯ, ವೈದ್ಯಕ,

ಮಂತ್ರ ಮತ್ತು ತಂತ್ರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ 'ಸ್ವಮಂತ್ರವಚನ-ವ್ಯಾಹೂತ-ಚಂದ್ರಪ್ರಭಾ' ಎಂದು ವಿಶೇಷಣ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದೇ ರತ್ನಕರರೊಡನೆ ಅಂಗಹೀನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಅತೀತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಾಗಲೂ ನ್ಯೂನಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರದ ಅನುಮರ್ಶಕತೆಯ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನೂ ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಇವರು ಮಂತ್ರ ವಿಶೇಷರೂ ಮಂತ್ರವಾದಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ 'ರಾಜಾವಳಿ' ಯೊಳಗಿನ ಕಥೆಯಿಂದಲೂ ವೃಷ್ಟಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಇದರಂತೆಯೇ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಉಗ್ರಾದಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ 'ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ'ವೆಂಬ ವೈದ್ಯಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಅಷ್ಟಾಂಗಮುಷ್ಯವಿಲಮತ್ರ ಸಮಂತಭದ್ರೈಃ ಪೋಕ್ತಂ ಸವಿಸ್ತರವಚೋವಿಭವೈರ್ವಿಶೇಷಾತ್' ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ (೨೦-೪೬) ಹೇಳಿದ ವೈದ್ಯಕರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಅಷ್ಟಾಂಗ ವೈದ್ಯಕ-ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿದ್ದರೆಂಬುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ 'ಭಿಷಕ್' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಸಮುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನುಳಿದ 'ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧ' ಮತ್ತು 'ಸಿದ್ಧನಾರಸೃತ' ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳು ನ್ನಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಅನಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮ್ಮ ಬಗೆಗಣಿಸಿದರೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತವೆ ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರೇ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ 'ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನಾನು ಈ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಸುತಲ್ಪಟ್ಟ ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ 'ಆಜ್ಞಾಸಿದ್ಧ'ನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಅದರ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆಯು ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಸರಸ್ವತಿಯನ್ನೂ ನಾಡುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆ' ಅವರ ಇಂಥ ವಚನ ಸಿದ್ಧಿಯ ಪ್ರತಿರೋಧಕರು ಅವರ ವಾದ ಪ್ರಸಂಗದೊಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳೇ ಆಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಇವರ ಅರ್ಹವ್ಯಕ್ತಿ, ಲೋಕಹಿತದ ಭಾವನೆ, ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವಗಳಿಂದ ಇವರು ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಈ ಭಾರತ ವರ್ಷದ 'ತೀರ್ಥಂಕರ'ರಲ್ಲಿ ಸಮಾವಿಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ 1 ಹಾಗೆಯೇ ಇವರು 'ಚಾರಣಮುಧಿ'ಯನ್ನು ವೆದದವರಿದ್ದರೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಇವರಿಗೆ 'ಸ್ವಾಮಿ'2 ಎಂಬ ವದವಂತೂ ಗೌರವ ಸೂಚಕವಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದಂತೂ ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸರ, ವಾದಿರಾಜ, ವಂಡಿತ ಆಚಾರ್ಯರಂಥ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇವರ ಹೆಸರಿನ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಕೇವಲ 'ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಸಹ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಮಂತಭದ್ರರು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ, ತ್ಯಾಗಿಗಳಿಗೂ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಮಹಾನ್ ಆಚಾರ್ಯ ಪುರುಷರು ಕ್ರಿ. ಶ. ಮೂರನೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಭರತಖಂಡವನ್ನು ಭೂಷಣ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಭಾರತದ ಗೌರವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈಗ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ 'ಸರ್ವೋದಯ' ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲ ಜನಕರು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರೇ ಈ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಅವರು ತಮ್ಮ ಯುಕ್ತ್ಯನು-ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಪ್ರಣಾಲಿಯಾದ ಅನೇಕಾಂಶ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಸರ್ವೋದಯ ತೀರ್ಥವು

ಸರ್ವಾನ್ತವತ್ತದ್ಗುಣಮುಖ್ಯಕಲ್ಪಂ ಸರ್ವಾನ್ತತೂನ್ಯಂ ಚ ಮಿಥೋನನೇಕ್ಷಂ ।

ಸರ್ವಾಮಾಮುನ್ತಕರಂ ನಿರಂತಂ ಸರ್ವೋದಯಂ ತೀರ್ಥಮಿದಂ ತಪ್ತವಂ ॥ ೬೨ ॥

ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶುಭಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ವಾಂಡವ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದದ್ದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ—

ಸಮಂತಭದ್ರೋ ಭದ್ರಾಧೋರ್ ಭಾತು ಭಾರತಭೂಷಣಃ ।

ದೇವಾಗಮೇನ ಯೇನಾತ್ರ ವ್ಯಕ್ತೋ ದೇವಾಗಮಃ ಕೃತಃ ॥

1 'ಸ್ವಾಮಿ' ಸಮಂತಭದ್ರ'—'ಭಾವಿತಿರ್ಥಂಕರತ್ವ' ಪ್ರಕರಣ ಪು. ೬೨.

2 'ಸ್ವಾಮಿ' ಸಮಂತಭದ್ರ'—'ಗುಣಾದಿಪರಿಣಯ' ಪ್ರಕರಣ ಪು. ೨೪.

ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಗಳು

ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದೇವಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ (೧) ಆಪ್ತವಿವೇಕನಾ (ದೇವಾಗಮ), (೨) ಯುಕ್ತಸುಬಾಸ (ವೀರಚಿನ್ಮಯೋತ್ಸ), (೩) ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೀತ್ರೆ, (೪) ಜಿನಸ್ತುತಿ-ಶತಕ, (೫) ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಪ್ರವಚಾಚಾರ, (೬) ಜೀವನಿದ್ಧಿ, (೭) ತತ್ತ್ವಾನುಶಾಸನ, (೮) ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ, (೯) ವ್ರತನೀತಿ ವರದರ್, (೧೦) ಕರ್ಮ ಪ್ರಾಕೃತ ಟೀಕಾ, (೧೧) ಗಂಧಹಸ್ತಮಹಾಭಾಷ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಾತ್ರ ದೊರೆತಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಆಪ್ತವಿವೇಕನಾ' ಗ್ರಂಥವು ಇವರು ಭಗವಾನ್ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಕೃತ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ಕ್ಕೆ ಬರೆದ 'ಗಂಧಹಸ್ತಮಹಾಭಾಷ್ಯ' ಎಂಬ ಸುಮಾರುಂಥಕ್ಕೆ ಮಂಗಳಲಾಚರಣೆಯೆಂದು ರಚಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಸಂದರ್ಭವೆಂದು-ಎಂಬುದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಬಹು ಕಾಶಲ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ 'ಆಪ್ತವಿವೇಕನಾ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂದಲ ಸೂತ್ರದ ಮೊದಲ ಪದವು 'ದೇವಾಗಮ' ಎಂಬುದರಿಂದ 'ದೇವಾಗಮ ಸ್ಮೀತ್ರೆ'ವೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇದೀ 'ಗಂಧಹಸ್ತಮಹಾಭಾಷ್ಯ'ವು ೮೪೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಬೃಹದ್ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ ಇನ್ನು 'ಯುಕ್ತಸುಬಾಸ'ವು ವೀರ ಜಿನನ ಸ್ತುತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ಆಪ್ತವಿವೇಕನಾ'ಯ ನಂತರವೇ ಆಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದಂತೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಮೊದಲು 'ಸರ್ವಜ್ಞ' ಎಂಬ ಪದವಿಗೆ ತಕ್ಕವನಾದ ಅವನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅಂಥ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತ ವೀರವ್ರಮವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸಿರುವುದು ಕ್ರಮವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ದೇವಾಗಮದ ೧೧೪ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತರ್ಕಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ, ಈ ಯುಕ್ತಸುಬಾಸನ ೬೪ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ ಇದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಜೈನ ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಇಷ್ಟಾನಂದ ಸ್ಮೀತ್ರಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಂದ "ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೀತ್ರೆ", 'ಜಿನಶತಕ'ಗಳು ಸಹ ಅವ್ಯಾಕ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಆಗಿವೆ. 'ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೀತ್ರೆ'ವು ಸಹ ೧೫೨ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ೨೪ ತೀರ್ಥಂಕರವ-ಸ್ವಯಂಬೂಸ್ಮೀತ್ರೆವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ-ಸ್ತುತಿವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ-ಅನೇಕರಿಂದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ-ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತುತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾರತೀಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಸಾಧನವು ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಂದ ಅಂಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅರವಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತವಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಸಾಧಕರ ಕೈಪಿಡಿಯಂತೆ ಜೈನ ವಾದ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆಗ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವ್ರತನೀತಿ, ಗ್ರಂಥವೂ ಸಹ ಎಂದೊಂದು ವೈದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಭಾರತೀಯ ಲಿಂಗಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಮಾರ್ಗವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಜೈನ ವರದೆಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ತೀರ್ಥಂಕರರೆಂದು ಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಆಗಿನ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿವೆ

ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರೂ, ರತ್ನಕರಂಡಕವೂ

ಭಾರತ ಭೂಭಾಗವೆಂದ ಈ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಮಹಾ ಜ್ಞಾನಿಗಳು. 'ಜೀವಾಗಮ' (ಆಪ್ತವಿವೇಕನಾ) ದಿಂದ ಅದ್ವಿತೀಯ ಹಾಗೂ ಅಭೇದ ತಾರ್ಕಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು. ಇಂದ ಓದು ಆಚಾರ್ಯರು ಈ 'ರತ್ನಕರಂಡಕ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿದವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ 'ಅಪ್ಪಾರ'ವು 'ಸಮಂತಭದ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಷ್ಟಾನಂದ ಸ್ವಯಂಬೂಸ್ಮೀತ್ರೆವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು. ಕನಿಷ್ಠ ಇದು ಅವನ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಅಲ್ಲ-ಎನ್ನುವುದು ಆದರೆ ಓಗಿ ಹೇಳುವುದು ಮಂಜುಗೌರಿ, ಸಿಂಹೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವಾದ ವ್ರತನೀತಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮುಂದೆ ಎಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಿಲಪ ಇಲ್ಲಿನೊಂದು ಮತ್ತೆ ಕಟ್ಟಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ

ವಸಂವರೆಯು ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಯಕೂಡದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು 'ರತ್ನಕರಂಡ' ವು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಯೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ತರಲಾಗಿದೆ—

(೧) ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸುವಾಗ 'ಸಮಂತಭದ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಆಗಿ ಹೋದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ 'ಸ್ವಾಮಿ' ಎಂಬ ಗೌರವ ಸೂಚಕ ಪದವಿಯು ಇರಲಿಲ್ಲ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಂತೂ ಲಘು ಸಮಂತಭದ್ರರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರು 'ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರೀ'ಯ ಮೇಲೆ 'ವಿಷಮವದಂತಾತ್ಮರ್ಯ ಟೀಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು—ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು—ಬರೆ-
ದಿದ್ದಾರೆ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸ್ವತಃ ತಮಗೆ 'ಲಘು ಸಮಂತಭದ್ರ'ರೆಂದು ಕರೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ —

ದೇವಂ ಸ್ವಾಮಿನಮಮಲಂ ವಿದ್ವಾಂಸಂ ಪ್ರಜಾಮ್ನಾ ನಿಜಭಕ್ತ್ಯಾ |

ವಿದ್ಯಾಣೋಮ್ಯಷ್ಟಸಹಸ್ರೀ ವಿಷಮವದಂ ಲಘು ಸಮಂತಭದ್ರೋಹಮ್ ||

ಇನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಸಮಂತಭದ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕೇಳುತ್ತದೆ ಆರಾಧಿಸಲಾಗಿನ ಜೈನಸಿದ್ಧಾಂತ ಭವನದ ವುಸ್ತಕ ಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ 'ಚಿಕ್ಕ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ತೋತ್ರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರಿನ ಆ ಸ್ತೋತ್ರ ಗ್ರಂಥವನ್ನು 'ಜೈನಸಿದ್ಧಾಂತ ಭಾಸ್ಕರ'ರಲ್ಲಿ 1 'ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ತುತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ ಆ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನಿಗೆ 'ಮಾಘನಂದಿವ್ರತಿ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಇದೆ ಈ ಮಾಘನಂದಿವ್ರತಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ಸಮಂತಭದ್ರನೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರು ಇರಬೇಕು. ಇನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಸಮಂತಭದ್ರ ಮತ್ತು ಲಘು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾಘನಂದಿವ್ರತಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಇವನು ಆಚಾರ್ಯ ಅಮರ ಕೀರ್ತಿಯು ಶಿಷ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದನು ಇವನ 'ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸ್ತುತಿ'ಯ ಆದಿ—ಅಂತರಲ್ಲಿ 'ಅಮರ' ವದದ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಾಘನಂದಿವ್ರತಿಯ ಶಿಷ್ಯನೂ ಜಾಗೂ ಅಮರಕೀರ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನೂ ಆದಂಥ ಭೋಗರಾಜನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೪೫೯ ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಶಾಂತಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿದನು 2 ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆತ್ತಿದ ಲೇಖನವು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ

ಕಡೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊವ್ವ ತಾಲೂಕಿನ ಎಡೆಹಳ್ಳಿಯ ಜೈನಬಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ತಾಮ್ರ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ 'ಗೆರೆಯನೊವ್ವ ಸಮಂತಭದ್ರ—ದೇವರೆ' ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಈ ಗೇರೆಯನೊವ್ವೆಯು ಕನ್ನಡನಾಡಿನೊಳಗಿನ ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫-೧೬ ನೆಯ ಶತಮಾನವಾಗಿದೆ

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಾಗರ ತಾಲೂಕಿನ ಶಿಲಾಲೇಖ ನಂ. ೫೫ ರಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ 3 ಈ ಶಿಲಾಲೇಖವು ತುಳು, ಕೊಂಕಣಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಾಜನಾದ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದ್ದಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿ ಲಿವಿನ್ ರಾಯನ ಸಾಹೇಬನು ಇದನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫೬೦ ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಇದರಿಂದ ಅಭಿನವ ಸಮಂತಭದ್ರನ ಕಾಲವು ಸಹಜವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವಂತಿದೆ.

ಇನ್ನು ಐದನೆಯವನು ಸಮಂತಭದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕನು ಇವನು 'ಅಭಿನವ ಸೋಮಸೇನ' ಭಟ್ಟಾರಕನ ವಟ್ಟ ಶಿಷ್ಯನಾದ 'ಜಿನಸೇನ' ಭಟ್ಟಾರಕರ ವಟ್ಟವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಜೈನಸಿದ್ಧಾಂತಬಾಸ್ಕರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸೇನ ಸಂಘದ ವಟ್ಟಾವಲಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಈ ಅಭಿನವ ಸೋಮಸೇನನು ಗುಣಭದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕನ ವಟ್ಟಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದನು ಇವನು ರಚಿಸಿದ 'ಧರ್ಮರಸಿಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ತ್ರಿವರ್ಣಿಕಾಜಾಲ'ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಈ ತ್ರಿವರ್ಣಿಕಾಜಾಲವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೪ ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

1 ಬಾಗ ೧, ಕಿರಣ ೪

2 'ಸಾವುರ ಇಂದಿಯಾ' ಜೈನರುಂ' ಭಾಗ ೨, ಪುಟ ೫೭

3 ಕ್ರಿ. ಶ ೧೯೦೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕಾ' ಸಂಪುಟ ೬, ಕೊವ್ವ ತಾಲೂಕಿನ ಲೇಖನಗಳು

4 'ಎಪಿಗ್ರಾಫಿಯಾ ಕರ್ನಾಟಿಕಾ' ಸಂಪುಟ ೬.

ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿದ ಅಭಿನವ ನೋಮಸೇನನ ಪ್ರತಿಷ್ಠನಾದ ಈ ಸಮಂತಭದ್ರ ಭಟ್ಟಾರಕನಂತೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆರನೆಯ ಸಮಂತಭದ್ರನು ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು 'ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ತಿಲಕ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಗೃಹಸ್ಥಾಚಾರ್ಯ ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ತಮ್ಮನ ಮಗನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಇವನು ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಸದ ಪ್ರೇಮಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು 'ಘಾಟಾಂಧಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(೨) ರತ್ನಕರಂವವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೆ 'ಲಘು', 'ಚಿಕ್ಕ', 'ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆ', 'ಅಭಿನವ' ಇಲ್ಲವೆ 'ಭಟ್ಟಾರಕ' ಎಂಬ ಯಾವ ವಿಶೇಷವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ 'ಮಾಘನಂದಿ' ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಿನ ಸೂಚನೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ 'ರತ್ನಕರಂ'ದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ— ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ—'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂಬ ಗೌರವಾರ್ಥದ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವದವು 'ದೇವಾಗಮ' ಕರ್ತೃವಾದ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೇನೇ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಅವರ ಅಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವಾಗ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆಚಾರ್ಯರೂ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಸಹ 'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದ ಹೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ರೂಢಿಯಿಂದ ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಅವರ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಅಂಗವೇ ಆದಂತಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಕೆಲವು ಜನ ವಿದ್ವಾಂಸರಂತೂ ಇವರನ್ನು ನೆನೆಯುವಾಗ ಕೇವಲ 'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಕೂಡ ನೆನೆಯುವದುಂಟು 1 ಹೀಗಾಗಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೀರ್ತಿಯು 'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ವಸರಿಸಿದುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳಿರುವಾಗ 'ರತ್ನಕರಂ'ದ ವು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಮಂತಭದ್ರರದೊಂದು ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದು 'ಅವ್ರಮಿಮಾನೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ದೇವಾಗಮ'ವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೈತೆಯೇ ಆಗಿದೆ

(೩) ಹಿಂದೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ದೇವನೇನನ 'ರಾಜಾವಳಿ' ಕಥೆಯಲ್ಲಿಲೂ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರು 'ರತ್ನಕರಂ'ದಿಂದ ಜಿನಾಗಮ ವುರಾಣಮಂ ಪೇಳಿ ಸಮಾಧಿ ಮಾಡಿದರು' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಇದೆ.

(೪) ಕ್ರಿ. ಶ ೧೩-೧೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ವಂಡಿತ ಆತಾಧರರು ಅನಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತ ಮತ್ತು ಸಾಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ 'ಭವ್ಯಕುಮುದಚಂದ್ರಿಕಾ'ದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ 'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂಬ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ, 'ರತ್ನಕರಂ'ದ ಹಲವು ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು 'ರತ್ನಕರಂ'ವನ್ನು—ಉಪಾಸಕಾ-ಧ್ಯಯನದ ಗ್ರಂಥವಿದು—ಆಗಮ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮೂಢತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಾಗ ಅವುಕಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯುಪಾಯ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ 'ಭಯಾಶಾಸ್ತ್ರೀಹರೋಧಾಟ್' ಇತ್ಯಾದಿ ವದ್ಯಗಳ ಆಧಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ 'ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯುಪಾಯ'ದಂ ಮಾಘನಿಯ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ 'ರತ್ನಕರಂ'ದ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸುತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನವಿದೆಯೆಂಬುದಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

(೫) ಕ್ರಿ. ಶ ೧೩ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವದ್ವವ್ಯಭಮಲಧಾರಿ ದೇವನು ಅಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು 'ನಿಯಮಸಾರ'ದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನು 'ಕಥಾಚೋದ್ರಂ ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಭಿಃ', 'ಉತ್ತಂ ಚೋದಾಸಕಾಧ್ಯಯನೇ' ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ 'ರತ್ನಕರಂ'ದ 'ಅನ್ಯೂನಮನಕಿರ್ದ'

1 'ಸ್ವಾಮಿಸತ್ಕರಣಂ ತತ್'

—ವಾದಿರಾಜಕೃತ, ಪಾರ್ಶ್ವತಾಧ ಜರಿತ ಪದ್ಯ ೧೩.

'ತದುಕ್ತಂ ಸ್ವಾಮಿಭಿರೇವ'

—ವಿದ್ಯಾಸಂಧ ಕೃತ, ಅಷ್ಟಶ್ಲೋಕ

'ಸ್ವಾಮ್ಯುಕ್ತಾಷ್ಟಮೂಲಗುಣಪಕ್ಷೇ', 'ಇತಿ ಸ್ವಾಮಿಮತೇನ ದರ್ಶನಿಕೋ ಭವೇತ್' ಇತ್ಯಾದಿ

—ಆತಾಧರ ಕೃತ ಸಾಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತ.

ಮತ್ತು 'ಆಲೋಚ್ಯ ಸರ್ವಮೇನಃ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡು ವದ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ಇಂದಿಗೆ ಎಂಟುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ 'ರತ್ನಕರಂಡ' ವು ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಯೆಂದು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

(೬) ಕ್ರಿಸ್ತ ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೃತಿಯಾದ ಜಾಮುಂಡರಾಯನ 'ಚಾರಿತ್ರಸಾರ'ದಲ್ಲಿ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ದ 'ಸಮ್ಯಗ್ ತರ್ಕನ ಶುದ್ಧಾಃ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ 'ಚಾರಿತ್ರಸಾರ'ದ ಹಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ದ ಭಾಷೆ, ವದ, ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅಂಥ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು¹ ಗಮನಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ರತ್ನಕರಂಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಚೀನತೆಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. 'ಚಾರಿತ್ರಸಾರ'ವೂ ಸಹ ನಾಲ್ಕಾರು ಮಾನನೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವಿಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಇನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಾಗಿದರೆ ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆಚಾರ್ಯ ಪೂಜ್ಯವಾದರ 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ'ಯ ಮೇಲೆಯೂ ಕೂಡ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ² ಸಿದ್ಧನೇನನು ತನ್ನ 'ನ್ಯಾಯಾವತಾರ'ದಲ್ಲಿಯೂ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ದ 'ಆವೃತ್ತಿವಜ್ಞ' ಎಂಬ ವದ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದುಂಟು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವು ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ

(೭) ವಾದಿರಾಜನೂರಿ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ವಾರ್ತಾನಾಥ ಚರಿತ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಕಸಂವತ್ ೯೪೭ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದರು ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತ "ಆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಚರಿತ್ರವು ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕವಾಗಿದೆ" ಅವರು ತಮ್ಮ 'ದೇವಾಗಮ' ಎಂಬ ಪ್ರವಚನದಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅದೇ ಯೋಗೀಂದ್ರನೇ—ಸಮಂತಭದ್ರನೇ—ಭವ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಅಕ್ಷಯ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮರತ್ನಗಳ ಕರಂಡವೆನಿಸುವಂಥ 'ರತ್ನಕರಂಡ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ"³ —ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದಂತೂ 'ದೇವಾಗಮ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನಾವ ಆಧುನಿಕ ಸಮಂತಭದ್ರನೂ ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಸ್ವತಃ ಗ್ರಂಥದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಮಾತು ಇಂಥ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿಲ್ಲ 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವು ವಿಷಯದ ಸರಲತೆ, ಸುಭಗತೆ ಇವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರೌಢ, ಗಂಭೀರ, ಉಚ್ಚ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆತಂಕವೂ ಇಲ್ಲ ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅವರ ಉಳಿದ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವೆನಿಸುವ ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಸಹ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವಿಷಯ ಸಹ ಯಾವುದೂ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು

1 ಸಮ್ಯಗ್ ತರ್ಕನ ಶುದ್ಧಾಃ ಸಂಸಾರಶರೀರಬೋಗನಿರ್ವಿಘ್ನಾಃ |

ಪಂಚಗುರುಚರಣಶರಣೋ ದರ್ಶನಿಕಸತ್ತ್ವಪದಗೃಹ್ಯಃ ||

—ರತ್ನಕರಂಡ

'ದರ್ಶನಿಕಃ ಸಂಸಾರಶರೀರಬೋಗನಿರ್ವಿಘ್ನಃ ಪಂಚಗುರುಚರಣದತ್ತಃ ಸಮ್ಯಗ್ ತರ್ಕನ ಶುದ್ಧಃ ಕೃತಃ' |

—ಚಾರಿತ್ರಸಾರ.

ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿ ರುಜಾಯಾಂ ಪ ನಿಪ್ರತೀಕಾರೀ |

ಧರ್ಮಾಯ ತನುವೋಡನವನಾಹುಃ ಸಲ್ಲೇಖವಾಮಾಯಾಃ ||

—ರತ್ನಕರಂಡ.

'ಉಪಸರ್ಗೇ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿ ನಿಪ್ರತೀಕಾರ ರುಜಾಯಾಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ತನುವೃಜನಂ ಸಲ್ಲೇಖವಾ' | —ಚಾರಿತ್ರಸಾರ.

2 ತ್ರಿಃ ಜುಗಲಕಿಶೋರ ಮುಖಾರರ 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ'ಪರ ಸಮಂತಭದ್ರಕಾ ಪ್ರಭಾವ' ಲೇಖನ ನೋಡಬಹುದು ('ಅನೇ-ಕಾಂತ' ವರ್ಷ ೫, ಕಿರಣ ೧೦-೧೧, ಪುಟ ೧೦೩-೧೦೪)

3 'ಸ್ವಾಮಿನಃ ಶರೀರತಂ ತಸ್ಯ ಕಸ್ಯ ನೋ ವಿಸ್ತಯಾವಹಂ' |

ದೇವಾಗಮೇನ ಸರ್ವಜ್ಞೋ ಯೇನಾಹ್ವಾತಿ ಪ್ರದರ್ಶಕೇ ||

* * * * *
ಹಾಗೆ ಸ ಎವ ಯೋಗೀಂದ್ರೋ ಯೇನಾಹ್ವಯ್ಯಸುಖಾವಹಂ |

'ಆರ್ಥಿಃ ಭವ್ಯಸಾರ್ವಾಯ ದಿಷ್ಟೋ ರತ್ನಕರಂಡಕಃ' ||

—ವಾರ್ತಾನಾಥ ಚರಿತ.

ಯಾರಾದರೂ ರಚಿಸಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ವ್ರಜಾರ ವಡಿಸಿರಬೇಕೆನ್ನುವ ಅನುಮಾನವು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಆಚಾರ್ಯರೂ ವಿಧ್ವಾಂಸರೂ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳೇ ರಚಿಸಿರುವರೆಂದು ನಂಬುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಇರುವದರಿಂದ 'ರತ್ನಕರಂಡ' ವು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅವಕಾಶವೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ರತ್ನಕರಂಡ—ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ

ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣರ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ 'ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಬಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ಯಾವ ಗ್ರಂಥವೂ—ಇವು ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವೂ ಆದದ್ದು— ಇದೂ ವರೆಗೆ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರ 'ಚಾರಿತ್ರಸಾಹು'ವಾಗಲಿ, ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯವರ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ವಾಗಲಿ ಶ್ರಾವಣರ ಕೆಲವು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವಾದರೂ ವಿವರವನ್ನು ಪೂರೈಸುವದಿಲ್ಲ 'ಚಾರಿತ್ರಸಾಹು'ವು ಸಂಯಮಾಚಾರವನ್ನು ವ್ರತವಾದಿಸಿ, ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತವು ಹಾಗೂ ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರತಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ವಿವರಣೆಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ'ವು ಮಾತ್ರ ವ್ರತಗಳ ಆಚಾರ ಹೇಳಿ ದಿಗ್ವಿಶದ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಅನರ್ಥದಂಡ ಭೇದಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಹಿಂಸಾದಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಶ್ರಾವಣರನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಾದಿಗಳನ್ನಂತೂ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇದೂ ಪೂರ್ಣ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ವ್ರತವಾಗಿರುವ ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯುಪಾಯ, ಚಾರಿತ್ರಸಾರ, ಸೋಮದೇವ ಉಪಾಸ ಕಾಥೆಯನ, ಅಮಿತಗತಿ-ಉಪಾಸಕಾಚಾರ, ವಸುನಂದಿ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ, ಸಾಗರ ಧರ್ಮಾಮೃತ, ಲಾಟೀ ಸಂಹಿತಾ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದುವರೆಗೆ ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲವು ಈ ಸ್ವಾಮಿ-ಸಮಂತಭದ್ರರ ತರುವಾಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಲಬ್ಧ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೇ 'ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ' ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ಇದು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಒಳ್ಳೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಧರ್ಮ ರತ್ನಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಟೀಕಾಕಾರರಾದವರೂ ವಾದಿರಾಜರಂಥ ಆಚಾರ್ಯರೂ 'ಕರಂಡ'ವೆಂದು ಇದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವೇ ಆಗಿದೆ. ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರೂ ಸಹ ಇದನ್ನು 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಸೂತ್ರ-೧೪೯) ಈ ಗ್ರಂಥವು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಗುಣದಿಂದ ಬಹಳ ಹಿರಿಯದಾಗಿದೆ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ವ್ರಜಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರಂತೂ ಅಖಿಲ ಸಾಗರಮಾರ್ಗ 'ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮ' ವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ನಿರ್ಮಲ 'ಸೂರ್ಯ'ವೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀ ವಾದಿರಾಜಸೂರಿಯೂ 'ಅಕ್ಷಯ್ಯಸುಖವಜ' ವಿಶೇಷಣದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 'ಸಮೀಚೀನ ದರ್ಮ'ಶಾಸ್ತ್ರವು ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಸಂಸಾರದ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸ ಉತ್ತಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವ್ರತವಾದಿಸಿದ ದರ್ಮವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಚಾರಿತ್ರರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದೇ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆರಾಧನೆಯೂ ಆಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದ ದರ್ಶನಾದಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು—ಸಮ್ಯಕ್ ರೂಪವಾಗಿರದೆ ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದಂಥವು—ಅಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ

ಈ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಮೊದಲನೆಯದಿನಿನುವ ದರ್ಶನಾದಿಕಾರದಲ್ಲ—ನಲವತ್ತೊಂದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ— ಸತ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ, ಆಗಮ, ತಪೋಭೃತ್ (ಗುರು) ಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು?—ಎಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಯೋಗ್ಯ ರಾದವರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ಅಕ್ಷಮದ ಶಕಿತವಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಸಹಿತವಾಗಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ವ್ರತವಾದಿಸುವಾಗ, ಆವ್ರ-ಆಗಮ-ತಪಸ್ಸಿಗಳ ಲಕ್ಷಣ, ಲೋಕ- ದೇವ-ಪ್ರಾಣಿ ಮೂಢತೆಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಜ್ಞಾನಾದಿ ಎಂಟು ಮದಗಳ ಹೆಸರು, ನಿಶಂಕಿತವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೇನೇ ವಿಶತರಾಗಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಉಪದೇಶವು ಹೇಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂಗಹೀನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಜನ್ಮಸಂತತಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ

ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಲ್ಪ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನು ಅನಾದರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯು ಹೇಗೆ ಒದಗುತ್ತದೆ?—ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವೂ ಇದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ—(೧) ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನಯುಕ್ತ ಜಾಂಡಾಲನನ್ನು 'ದೇವ'ನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು (೨) ಶುದ್ಧ ಸಮ್ಯಗ್‌ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನ ಭಯ, ಆಶಾ, ಸ್ನೇಹ, ಹಾಗೂ ಲೋಭದಿಂದ ಕುದೇವ, ಕುಶಾಸ್ತ್ರ, ಕುಲಿಂಗಿ (ಕುಗುರು) ಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮ ಹಾಗೂ ವಿನಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. (೩) ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ-ಉಪಾಸನೀಯವಾಗಿದೆ ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಫಲೋದಯಗಳು—ಬೀಜವಿಲ್ಲದೆ ವೃಕ್ಷವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗಲಾರದೋ ಹಾಗೆ—ಇರಲಾರವು (೪) ನಿರ್ಮೋಹಿ (ಸಮ್ಯಗ್‌ದೃಷ್ಟಿ) ಗೃಹಸ್ಥನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ-ಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಮೋಹಿಯಾದ (ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ) ಮುನಿಯು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಮೋಹೀಮುನಿಗಿಂತಲೂ ನಿರ್ಮೋಹಿಯಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ (೫) ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾದ ಜೀವನವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ, ನಾರಿಕ, ತಿರ್ಯಂಕ, ನವುಂಸಕ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ದುಷ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ವಿಕೃತಾಂಗ-ಅಲ್ಪಾಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನೂ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ

ಎರಡನೆಯದಾದ ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ (೪೨ರಿಂದ ೪೬ ಸೂತ್ರ ಪೂರ್ಣ ಐದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಸಮ್ಯಗ್‌-ಜ್ಞಾನದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದರ ವಿಷಯವೆನಿಸುವ ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗ, ಕರಣಾನುಯೋಗ, ಚರಣಾನುಯೋಗ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮೂರನೆಯದಾದ ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ (೪೭ರಿಂದ ೧೨೨ ಸೂತ್ರಗಳ ವರೆಗೆ) ಎವತ್ತೈದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ) ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ವಾಕ್ರತೆ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಜಾರ್ಯ, ಮೃಧುನ, ಸೇವೆ ಮತ್ತು ವರಿಗೃಹರೂಪ ವಾವ ಪ್ರಣಾಲಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸಕಲ' ಮತ್ತು 'ವಿಕಲ'ಗಳೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಕಲಚಾರಿತ್ರವು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ವಿಕಲ ಚಾರಿತ್ರವು ವರಿಗೃಹ ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಅಚರಣೀಯವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಗೃಹಸ್ಥನ ವಿಕಲ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತೆರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಅಣುವ್ರತ, ಮೂರು ಗುಣವ್ರತ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ತರುವಾಯ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಜಾರ್ಯ, ಕಾಮಸೇವನೆ, ವರಿಗೃಹಗಳೆಂಬ ಐದು ಪಾವಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ 'ಅಣುವ್ರತ'ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಈ ಅಣುವ್ರತಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಅವುಗಳ ಐದೈದು ಅತಿಚಾರಗಳ ಸಹಿತ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಮಧ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮಧುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಸಹಿತ ವಂಚಾಣುವ್ರತಗಳು ಗೃಹಸ್ಥನ 'ಅಷ್ಟ ಮೂಲಗುಣ'ಗಳೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ದಿಗ್ವ್ರತ, ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತ ಮತ್ತು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಗುಣವ್ರತಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಐದೈದು ಅತಿಚಾರಗಳ ಸಹಿತ ವಿವರಿಸಿದೆ ವಾವೋವದೇಶ, ಹಿಂದಾವಾನ, ಅನಧ್ಯಾಪ, ದುಶ್ಚಿತ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಾ ಎಂದು ಅನರ್ಥದಂಡದ ಐದು ಭೇದಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ತರುವಾಯ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಶೇಷ ತ್ಯಾಗದ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಯಮ ನಿಯಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಆ ಮೇಲೆ ದೇಶಾವಕಾಶ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಪ್ರೋಷಫೋಪವಾಸ ಮತ್ತು ವೈಯ್ಯಾವೃತ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಐದೈದು ಅತಿಚಾರಗಳ ಸಹಿತ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೋಷಫೋಪವಾಸಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಸಾಮಾಯಿಕದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನು 'ಜೇಲೋಪಸ್ತೃಷ್ಯಮುನಿ' ಎನಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವೈಯ್ಯಾವೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದೂ ದೇವಾಧಿದೇವನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಸೇರಿಹೋಗಿದೆ ದಾನದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ, ಔಷಧ, ಉಪಕರಣ, ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ,

ಇನ್ನು ಕೊನೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ೨೯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ (೧೨೦ ರಿಂದ ೧೫೦) ಸಲ್ಲಿಖನಾ ವ್ರತವನ್ನು (ಸಮಾಧಿ ಮರಣ) ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಆವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ನಿತ್ಯೀಯತೆ ಹಾಗೂ ಅಭ್ಯುದಯ ಸುಖಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮುಂದೆ ಶ್ರಾವಕರ ಹನ್ನೊಂದು ವದಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ 'ಪ್ರತಿವಾ' ಎಂದೂ ಹೆಸರು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಪೂರ್ವವರ್ತಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಮಗ್ರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ವ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಆರನೆಯದು 'ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ತ್ಯಾಗ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಕರು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಅದು ಬಹಳ ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯೂ ಸಮೀಚೀನವೂ ಸುಖದಾಯಕವೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಇದರ ಮನನವನ್ನೂ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಜೀವನಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ಅದರೊಡನೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮಗಳ ಉನ್ನತಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣತೆಗಳೂ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಛಾಂದೋದ್ಯಮ ಸಹ ಮಧುರ, ಮೃದ್ವು ಹಾಗೂ ಅರ್ಥ ಗೌರವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇದು ಧರ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಒಂದು 'ರತ್ನಕರಂಡ'ವೇ ಆಗಿದೆ

ಆಯತವರ್ಮನ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಡಕ

ಆಯತವರ್ಮನ ರತ್ನಕರಂಡಕವು ಸ್ವಾಮೀ ಸಮಂತಭದ್ರರ ರತ್ನಕರಂಡದ ಕೇವಲ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಬೀಳಾಗ್ರಂಥವೆಂತೂ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮೂಲ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ಜೈನ ಕವಿಮಾದ ಈ ಆಯತವರ್ಮನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೪೦೦ ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ¹ ಇವನು ವರ್ಧಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವನ ಶಿಷ್ಯನು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವನ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಇನ್ನಾನು ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಇವನ ಕಾಲವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸಹ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಡಕವು ಜಂಞಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆ ಎಂದು ಮೂರು ವರಿಚ್ಛೇದಗಳಿವೆ ಗ್ರಂಥಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಜತುವರ್ತಿಕೆ ಜಿನಸ್ತುತಿಯಿದೆ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದ ಗದ್ಯವು ಹೀಗಿದೆ—“ಇದು ಭಗವದರ್ಹತರಮೇಶ್ವರ ವರಮುಘಟಾರಕ ವಿಶತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞ ವದನ ವನಜ ಸಮುದ್ಗತ ಸದಸದಾತ್ಮಕ ವರಮತತ್ವ ಧಾವನಾದಾವಿತಸ್ಥಾಂತ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ ಚರಣ ಸರಸೀರುಹ ಸ್ಮರಣ ವರಿಣತಾಂತಕರಣಿ ಕುಶೀತದು ಶ್ರೀಮದಾಯತವರ್ಮ ವಿರಚಿತಮವ್ವ ರತ್ನಕರಂಡಕದೊಳ್”. ಇದರಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳೇನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಲಭಿಸಿದ ಗ್ರಂಥವು ಅನಮಗ್ರವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವದ್ಯ, ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೋಗಿವೆ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರತಿಯು ಸಿಗುವ ವರೆಗೆ ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಶುದ್ಧರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಇದ್ದುದನ್ನೇ ಸಮಗ್ರ ಶಿಕ್ಷಾವಿದ್ಯೆ ಸರಗೊಳಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಷ್ಟನ್ನೇ ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೇ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೆಂದು ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಆಯತವರ್ಮನ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಯೊಡನೆ ಶುಲ್ಕನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ ಈ ಆಯತವರ್ಮನ ಕೃತಿಯು ಇದೇ ಮೊದಲ ಸಲ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಯ ಆಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಕೊರತೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥ ಸಂಕೋಧನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಗಳಾಗಲಿ, ಇತರ ಸಾಧನಗಳಾಗಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನಾವು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು

¹ ಕವಿಕರಿತ್ರೆ, ಭಾಗ ೧; ಪುಟ ೪೦೦.

ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಸಾಧನವಾದೀತೆಂದು ಬಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರರೂ ದೋಷಗಳು ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು ಮುಂದಿನ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಾಧಾರ ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡುವೆವು

ವಂಡಿತ ಸದಾಸುಖರೂ, ಅವರ ಹಿಂದೀ ವಚನಿಕೆಯೂ

ರತ್ನಕರಂ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಪಂ ಸದಾಸುಖರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಿಕೆಯು ಉತ್ತರ-ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಹು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣವೆಳೆಸಿದ ಶ್ರಾವಣರಿಗೆ ಇದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ತೀರ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ವಂ ಸದಾಸುಖರು ಜಯಪುರ ನಿವಾಸಿಗಳು ಇವರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೯೬ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು ಇವರ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ದುರ್ಲೀಚಂದ ಕಾಶಲೀವಾಲ ಎಂಬವರು ಇವರ ಮನೆತನವು 'ಡೆಡಾಕಾ' ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದುದರಿಂದ 'ಡೆಡಾಕಾ' ಮನೆತನದವರೆಂದೂ ಅವರನ್ನು ಜನರು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ ¹ ಜಯಪುರ-ದೊಳಗಿನ ಇತರ ಮನೆ ಹಾಗೂ ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಇಂದು ಕಂಡರೂ ಸಹ ಆ ಮನೆತನದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಪ್ರೇಮಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಸಹಜ ಬರುವಂತಿದೆ ಇಂಥ ಧರ್ಮಪ್ರೇಮ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದರಿಂದ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಸದಾಸುಖರ ಒಲವು ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ, ಮನೆತನಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇತ್ತು ಅಂತರೇ ಇವರ ಮುಂದಿನ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಜಿನವಾಣಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಯಿತು : ಇವರ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವೆಲ್ಲ ಸ್ವರ್ಗೀಯ ವಂ ಮನ್ನಾಲಾಲ ಸಾಂಗಾ ಇವರ ಹತ್ತರ ಆಯಿತು ಅದರಿಂದ ಇವರ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಂ ಮನ್ನಾಲಾಲ ಹಾಗೂ ಮನ್ನಾಲಾಲರ ಗುರು ಪಂ ಜಯಚಂದ ಛಾವಣಾ ಇವರ ಪ್ರಭಾವವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಸದಾಸುಖರ ತಂದೆ-ಅಜ್ಜಂದಿರು 'ವೀರಸಂಧ'ದ ಆತ್ಮನೆಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು. ಆದರೆ ಇವರು ಮಾತ್ರ 'ಕೇರಾನಂಧ'ದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರು ಅದರ ಪ್ರಭಾವವು ರತ್ನಕರಂ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ವಚನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ

ವಂ ಸದಾಸುಖರು ಮನೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೆನಲ್ಲ ಅವರು ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಒಳ್ಳೆಯ ಶ್ರಾವಣರು. ಆದರೂ ತ್ಯಾಗಗಳಂತೆ ಅವರ ಜೀವನವಿತ್ತು ಜೈನಗಮದ ಯಥಾರ್ಥ ಶಿಕ್ಷಣವೆಳೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಅನಂದವಿತ್ತು ತಿಂಗಳಿಗೆ ತಮಗೆ ಬರುವ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ಆ ಹಣವು ಜಯಪುರ ಮಹಾರಾಜರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವೆಚ್ಚದೊಳಗಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು ವಂಡಿತರು ಮುಂಜಾನೆ ಎರಡು ಜಿನಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಯಂಕಾಲ ಒಂದು ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇವರು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಹು ಜಿನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇವರ ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂತಯವೂ ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸದುವದೇಕೆಂದಿಹ ಹಲವು ಜನರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಇವರು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದರು ಅನೇಕರ ಭ್ರಾಂತ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಳೆದು ಸದ್ವರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಜನಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು ಇವರ ಶಿಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅನೇಕಜನ ವಂಡಿತರೂ ಸಿರಿವಂತರೂ ಸಹ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದರು ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾದ ವಂ ವಾರಸದಾಸ ನಿಗೋತ್ಕ ಎಂಬವರು ತಾವು ಬರೆದ 'ಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯೋದಯ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇವರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ತುಂಬ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಸದಾಸುಖರನ್ನು 'ಗುಣನಾಗರ', 'ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವ', 'ಅಮೋಘ ಜ್ಞಾನದಾನಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಇತ್ತೆಂದಲ್ಲಿ ನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರ ಕೀರ್ತಿಯು ವಸರಿಸಿದ್ದಿತು ಅನೇಕ

1 "ಡೆಡರಾಜ ಧೇ ಬಂಸವಾಣಿ ಇತ ಕಿಂಚಿತ ಜ್ಞಾತಾ | ದುರ್ಲೀಚಂದಕಾ ಪುತ್ರ ಕಾಶಲೀವಾಲ ನಿವಾತಾ ||
ನಾನು ಸದಾಸುಖ ಕಚ್ಚಿ, ಆತ್ಮ ಸುಖಕಾ ಬಹು ಇಚ್ಛುಕ | ಸೋ ಸುಖವಾನಿಪ್ರಸಾದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಧಯೆ ನಿರೀಚ್ಛುಕ ||
—ಅರ್ಧಪ್ರಕಾಶಿಕಾ, ಹಿಂದಿ ಬೀಕಾ"

2 "ಹೇ ಜಿನವಾಣಿ ಭಗವತೇ ಬ.ಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಿ ವಾತಾರ | ಕೇರೆ ಸೇವನಕ್ಕೆ ರಜೈ ಸುಖಮಯ ನಿತ ಅನಿವಾರ ||
ಅದಸಚಿ ವರಸಜು ಅಯುಕಿ ವೀತೆ ತುಮ್ಹಿ ಅಧಾರ | ಶೀತ ಅಯು ತವ ಶರಣಕ್ಕೆ ಜಾತುಮಹೀ ಮನುಸಾರ ||
—ರತ್ನಕರಂ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ ವಚನಿಕಾ"

ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪರಿಚಯವೂ ಇವರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಆರ್ನೇಕ್ ಜನರು ಇವರಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ವಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜಯಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಾಡೋಳಿಗೆನ 'ಪ್ರೀ ಕೀರ್ತಿಚಂದ್ರ ಅಗ್ರಪಾಲರ ಸುವ್ರತರಾದ ಪರಮೇಶ್ವರಹಾಯ ಎಂಬವರು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ'ಕ್ಕೆ 'ಅರ್ಥವ್ರಕಾಶಿಕಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥ ಒಂದನ್ನು ಬದು ಸಾವಿರ ಪೊಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ಅವಲೋಕನಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾಸುಖರ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಇವರು ತಿದ್ದಿ, ಸರಿಪಡಿಸಿ ಹನ್ನೊಂದು ಸಾವಿರ ಪೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸ ಕಳಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಇವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯು ನಿರವೇಶ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು ಇವರು ದಿನದ ಎಂಟು ಪ್ರಹರಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಪ್ರಹರಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಧಾನ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಂದಿತ ಸದಾಸುಖರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೦ ರಲ್ಲಿ ಪಿವಕೋಟಿ ಆಚಾರ್ಯರ ವ್ಯಾಕೃತ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಆಗ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಲವು ಜನರು ಅದನ್ನು ಸುಲಭ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅನುವದಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಇವರು ಮುಂದೆ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದೀ ಟೀಕಾ ಸಹಿತ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫೫೪ ರಲ್ಲಿ ಇವರು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ ವಚನಿಕಾ' (ಅಭಿ) ಎಂಬುದನ್ನು ಬರೆದು ತರುವಾಯ ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದರಂತೆ ಇವರ ಕೃತಿ ರಚನೆಯು ನಡೆಯಿತು "ನಾಟಕ ಸಮಯಸಾರ"ವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೪ ರಲ್ಲಿ, "ಅಕಲಂಕಾವ್ಯಕ್ತ ವಚನಿಕಾ" ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫೫೪ ರಲ್ಲಿ, 'ರತ್ನಕರಂಧ-ಪ್ರಾವಣಾಚಾರ'ದ ಈ ವಿನ್ಯಾಸ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ ೧೫೬೪ ರಲ್ಲಿ 'ಮೃತ್ಯು ಮಹೋತ್ಸವ' (ಈ ರತ್ನಕರಂಧದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ ಗೊಳಿಸಿದೆ) ಎಂಬುದನ್ನು ನಹ ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ ಮುಗಿಸಿದರು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ "ನಿತ್ಯನಯಮ ಪೂಜಾ" ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಅವರ ಕೃತಿ ರಚನೆಯು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ

ವಂ. ಸದಾಸುಖರು ನುನಾರು ಅರವತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ವರೆಗೆ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು ಆ ಇಳಿ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಇದ್ದ-ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬ ಮಗನಾದ-ಗಣೇಶಲಾಲ ಎಂಬವನು ತೀರಿಕೊಂಡನು. ಈ ಪುತ್ರ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖದಿಂದ ಇವರು ತೀರ ಹಣ್ಣಾದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು, ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಅಜಮೀರದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಮೂಲಚಂದ ಸೋನಿ ಇವರು ಜಯಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸದಾಸುಖರನ್ನು ಅಜಮೀರಕ್ಕೆಲೇ ಇರಲಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆದರು ಅದರೂ ದೇಹ ಸೋತಿತು ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ನೊರೆಗೆ ಹತ್ತಿದರು. ಇದರಿಂದ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದರು. ಜಯಪುರದಿಂದ ಸಂಘ ವನ್ನಾಲಾಲ, ಮೋತಿಲಾಲ ನೇರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಆಗಮಿಸಿದರು ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ವಂ ಸದಾಸುಖರು ತಮ್ಮ ಕೊನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಆಡಿ ತೋರಿಸಿದರು-"ತಾನು ಹಾಗೂ ಶಸ್ತ್ರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ವಂ ಟೋಡರಮಲ್ಲ, ದಾಲತರಾಮ, ಜಯಚಂದ ಮೊದಲಾದವರು ಪರಿಶ್ರಮ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಚುರ ಗೊಳಿಸಬೇಕು. ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ವಾರಾಣಸಿಯೊಂದನ್ನು ನಡೆಸುವಬೇಕು "ತಮ್ಮ ಗುರುದೇವರ ಈ ಆವೇಶೆಯಂತೆ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಸಂಘೀಯವರು ಜಯಪುರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತೀ ಕಾರ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಪಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು ಸ್ವ. ಧನ್ಯಾಲಾಲರವರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾರಾಣಸಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು ಈ ವಾರಾಣಸಿಯೇ ಈಗ ಬೆಳೆದು ಜಯಪುರದ "ದಿ ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾಲೇಜ್"ವಾಗಿ ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿದೆ ನಂದಿತ ಸದಾಸುಖರು ಮಾತ್ರ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೭-೬೮ ರಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ಪ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬಡಕ ಸಾವದಾಪತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು ಅವರು ದೇಹರೂಪದಿಂದ ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೂ ಕೀರ್ತಿರೂಪದಿಂದ, ಕೃತಿರೂಪ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದಿಗೂ ಉಳಿಯಬಲ್ಲರು

ವಂ. ಸದಾಸುಖರ ರತ್ನಕರಂಧ-ಪ್ರಾವಣಾಚಾರದ ವಚನಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರೂ ಈ ವಚನಿಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯ

ಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ ಮೂಲ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಳು ವರಿಚ್ಛೇದಗಳಿವೆ. ಸದಾನುಖರು ತಮ್ಮ ವಚನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವರಿಚ್ಛೇದಗಳನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುನರುಕ್ತಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಾಚಕರಿಗಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟುದರಿಂದ ಅದು ವಿಹಿತವೇ ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಮಂಡಿತರು ತೇರಾವಂಥದ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಅಭಿಮಾನಗಳಾಗಿದ್ದರು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ತೇರಾವಂಧ' ಅಥವಾ 'ವೀಸಂಧ' ದ ಉಲ್ಲೇಖವೇ ಇಲ್ಲ ಈ ಮಂಥಭೇದಗಳು ಇತ್ತೀಚಿಗಿನ ಇನ್ನೂರು ಮುನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವುಗಳಾಗಿವೆ ಈ ವಚನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಮಂಥದ ಅತಿ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಜಿನಶಾಸನದ ರಕ್ತಕರಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲ, ವದ್ಯಾವತಿಯರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅತಿ ಕರೋರ ರೀತಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗಳಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ ಅದರಂತೆ ಪೂಜೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇವರು ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಸಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲ ಮೊದಲಾದ ದೇವರು ಜಿನಭಕ್ತರಾದುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲಾದಿಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ವೀತರಾಗಿಯಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ, ದೇವಾಧಿದೇವ ಭಗವಂತನ ಸಮಾನರೇ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಾದೀತು ಆದರೆ ಇವರು 'ಕುದೇವ'ರೆಂದು ಹೇಳಿ ಪೂಜೆಗೇ ಅನರ್ಹರೆನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟು ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಕೈಲಿ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು ಮಂಡಿತರ ಮಂಥಾಭಿಮಾನದಿಂದ ರಕ್ತಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ವಚನಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಬಹು ಸುಂದರವಾದ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ಜನನಾಮಾನ್ಯರೆಲ್ಲ ಓದಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಚರಿಸಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಅವೂರ್ವ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ

ಇಂಥ ಶ್ರೀಷ್ಠ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲವಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲೂ ಈ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವು ಮಂ ಸದಾನುಖರ ಹಿಂದಿ ವಚನಿಕೆಯ ಕೇವಲ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಲ್ಲ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಸಮಸ್ತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ರತ್ನಕರಂಡದ ಮೇಲೆ 'ಸಮೀಚಿನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಶ್ರೀ ಜುಗಲಕಿಶೋರ ಮುಖ್ಯಾರರು ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥದ ಸಾರವೂ ಇದರಲ್ಲಿ ನಮಾವೇಶವಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಕನ್ನಡದೊಳಗಿನ ಶ್ರೀಷ್ಠ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗಿನ ಉಚಿತ ವದ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಆಯತನರ್ಮನ 'ರತ್ನಕರಂಡಕ' ಹಾಗೂ ಡಾ ಹೀರಾಲಾಲ್ ಜೈನರ 'ತತ್ತ್ವ-ಸಮುಚ್ಚಯ' ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂವಾದಿಸಿ ಹಾಗೂ ಅನುವಾದಿಸಿ ಈ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯೂ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿದೆ ಅದಕ್ಕಲ್ಲ ಡಾ ಉಪಾಧ್ಯಯನರ ಗ್ರಂಥ ಸಂವಾದನೆಯಲ್ಲಿಯ ವಕ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅವರ ಸಹಯೋಗ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸಹಿತ ಪರಿಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ

ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವರೂ ಸೂಕ್ತ ಅಧ್ಯಾಸ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರೂ 'ಸಮೀಚಿನ ಧರ್ಮ-ಶಾಸ್ತ್ರ'ದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾಣಿಕಜಂದ್ರ ದಿ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಮಾಲ, ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ ರತ್ನಕರಂಡಕದಲ್ಲಿಯ ಮಂ ಜುಗಲಕಿಶೋರಜಿಯವರ ವಿದ್ಯತ್ಪೂರ್ಣ (ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರ) ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸಬಹುದು ಆ ಗ್ರಂಥದಿಂದಲೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಿ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಶ್ರೀಮಾನ ಮಂ ಜುಗಲಕಿಶೋರ ಇವರಿಗೆ ನಾವು 'ಬಹಳ ಕೃತಜ್ಞ-ರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರದ ಭಯದಿಂದ-ಸಮಗ್ರತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ-ಸ್ಥೂಲರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಕುತೂಹಲ ನಿರ್ಮಾಣವಾದೀತು, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ಅಜಾಯ್ಕರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಹೆಚ್ಚೀತು-ಎಂದು ನಾವು ನಂಬಿದ್ದೇವೆ ನಮ್ಮ ಈ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಫಲಗೊಳಿಸುವರೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ

ಶಾಂತಿಸೇವಾ ಸದನ ಸೇದಬಾಳೆ

ಅನಂತಚತುರ್ದಶಿ
೧೩-೯-೧೯೫೯

—ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅಕ್ಷರ ರಾಯ.

ರತ್ನಕರಂಧ—ಶ್ರಾವಕಾಚಾರದ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧. ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರ—

೩—೧೧೭

ಮಂಗಳಾರ್ಚನೆಯ ೩, ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ ೪, ಧರ್ಮ ಕ್ರಿಯಾಸೇವೆಗಳಿಗೆ ದೀರಿಯದು ೯, ವಿವರಣಾತ್ಮದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮ, ೯ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಭಾವರೂಪಧರ್ಮ ೧೨, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ೧೩, ಅತ್ಯಂತ ಲಕ್ಷಣ ೧೯, ಪರಮ ಹಿತೋಪದೇಶಿ ೨೦, ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ೨೧, ಶ್ವೇತಾಂಬರಮತ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮ ೨೨ ಕವಲಾಹಾರದ ವಿವರಣೆ ೨೨, ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ೨೪, ಅಗಾಢಾ ವೇದನೆಯನ್ನು ಹೆಸರನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದಿಲ್ಲ ೨೫, ಕಲ್ಪಿತ ಸೂತ್ರದೊಳಗಿನ ಅಸಂಭಾವ್ಯ ರಚನೆಗಳು ೨೭, ದೊಂಡಯಾ ಮತದ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮ ೩೦, ಅತ್ಯಂತ ಸಾರ್ಥಕ ನಾಮಗಳು ೩೧, ಸರ್ವಜ್ಞನ ಉಪದೇಶವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ೩೩, ಆಗಮದ ಸ್ವರೂಪ ೩೪. ಶಾಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ೩೫, ಒಳ್ಳೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ ೩೬, ಮಿಥ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ೩೭, ಸಪ್ತಾರ್ಥ ಗುರುಪಿನ ಸ್ವರೂಪ ೩೭, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂತರಂಗ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ೩೯, ಬಾಹ್ಯಪರಿಗ್ರಹಗಳು ೪೦, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ನಿಖರಕಿತ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ ೪೦, ಏಳು ವಯಸ್ಸುಗಳು ೪೧, ನಿರ್ವಾಚಕ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ ೪೨, ಅನಾಕಾಂಕ್ಷೆ ೪೪, ಅಶಯ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ೪೫, ಸಂಕೋಪವೇ ಸುಖ ೪೫, ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪ ೪೮, ಅಮೂಢವೃತ್ತಿ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ೪೯, ಉಪಗುಣದ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ೫೧, ಸ್ವದರ್ಶನದಿಂದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಬಹುದು ೫೨, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ೫೩. ಧರ್ಮಜ್ಞತವಾಗುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ೫೪, ವ್ರತದಂಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬಾರದು ೫೫, ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗಲೂ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ೫೫, ವಾಕ್ಯಗಳು ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪ ೫೫, ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬಹುದು ೫೬, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಪುರುಷನ ಕಟಿಗ್ಧವೃತ್ತಿ ೫೭, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಪುರುಷನ ಛಾಪನೆ ೫೭, ಮುನಿವ್ರತವನ್ನು ದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಪುರುಷನ ವಾಕ್ಯಗಳು ೫೮, ಪ್ರಭಾವಣಾ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ೫೯, ಪ್ರಭಾವಣಾ ಅಂಗದ ಸಲುವಾಗಿ ಜೈನರ ನಡತೆಯು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ೬೦ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಪುರುಷನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ ೬೦, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ವೃತ್ತಿಗಳು ೬೧, ಅಂಗಹೀನ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ೬೨, ಮೂಢತೆಯ ಸ್ವರೂಪ ೬೨, ಲೋಕಮೂಢತೆ ೬೨, ಕರೀರದ ಆಶುರತೆ ೬೩, ನಿರೀಶ ಆಶುರತೆ ೬೪, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೬೫, ಸ್ವಪರ ಭೇದರೂಪ ವಿವೇಕವೇ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಾನವು ೬೬, ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತುಡಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ೬೭, ದೇವಭೂತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ನಾನವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ ೬೮, ದೇವತಾ ಮೂಢತೆಯ ಲಕ್ಷಣ ೭೦, ದೈವದ ದೇವದೇವಿಯರು ಪೂಜನೀಯರಲ್ಲ ೭೧, ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳನ್ನುಳಿದು ಯಾರೂ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾರರು ೭೨, ಅದಿ ವರಗವೆನಿಸಿ ಆರು ಕಿಂಗಲು ಆಹಾರವು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ೭೩, ಯುದ್ಧದಿಂದ ಮೊದಲಾದವರ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ದೂರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ೭೩, ಪುಣ್ಯವೇ ಸಂಕಟವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ ೭೪, ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲರು ಪೂಜನೀಯರಲ್ಲ ೭೪, ಪಾಪಿಂಡಿ ಮೂಢತೆ ೭೫, ಎಂಟು ಮದಗಳು ೭೬, ಜ್ಞಾನಮದ ೭೮, ಜ್ಞಾನದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸುವಂಥದಲ್ಲ ಮಾಡಬೇಕು ೭೯, ಪೂಜಾಮದ ೮೦, ಕುಲಮದ ೮೧, ಜಾತಿಮದ ೮೧, ಬಲದ ಗರ್ವ ೮೧, ಬುದ್ಧಿಮದ ೮೨, ತಂದ ಮದ ೮೩, ರೂಪಮದ ೮೩, ನಿರ್ವಿಷ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆ ೮೪, ನಿರ್ವಿಷ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆ ೮೫, ಸಂಪತ್ತಿಯ ಸಮಪಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕು ೮೬, ಸಂಪತ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ೮೬, ಪಾಪಪುಣ್ಯಧರ್ಮ ಅಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗವೇನು? ೮೭, ಆರು ಅಪಾಯಕರಗಳು ೮೭, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ಇವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೋಷಗಳು ೮೮, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೮೮, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಯಾರಿಗೆ ಉಪಸ್ಥಾನವಾಗುತ್ತದೆ? ೮೯, ಲಬ್ಧಿಯ ವೇದ ೮೯, ಕ್ರಿಯೋಪಪಮ ಲಬ್ಧಿ ೮೯, ಬಿಡುಬಿಡು ಲಬ್ಧಿ ೮೯, ದೇವತಾಲಬ್ಧಿ ೮೯, ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಲಬ್ಧಿ ೯೦, ಬಂಧನಸರಣಿ ೯೦, ಕರಣಲಬ್ಧಿ ೯೧, ಅಧೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕರಣ ೯೧, ಅವಿರೋಧಕರಣ ೯೧, ಅನಿವೃತ್ತಿ ಕರಣ ೯೨, ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ ೯೩, ಕ್ರಿಯಾಕ ಸಮ್ಯಕ್ ೯೩, ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ೯೪, ಸಂವೇಗ ೯೪, ನಿರ್ವೇದ ೯೫, ಅಪ್ರವೇದ ೯೫, ಗರ್ವಾ ೯೫, ಉಪಪಮ ೯೫, ಭಕ್ತಿ ೯೫, ವಾಕ್ಯಗಳು ೯೫, ಅನುಕಂಪಾ ೯೫, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯವು ಜೀವದ ಹಿರಿಮೆ ೯೬, ಧರ್ಮಾಧರ್ಮದ ಪರಿ ೯೭, ಕುದೇವ ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬಾರದು ೯೮, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ೧೦೧, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ೧೦೨, ಮೋಹ ಮುನಿಗಿಂತ ನಿರೋಹಿ ಗೃಹಸ್ಥನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ೧೦೩, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತಜೀವಾಗುವುದು ೧೦೪, ಶ್ರೇಯಾಶ್ರೇಯದ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮ ೧೦೬, ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನದ ಮಹಿಮೆ ೧೦೬, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ೧೦೭, ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯದ ಪರಿ ೧೦೮, ದೇವವೈಭವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ೧೦೯, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವು ಪತ್ರನರ್ತಿಯಾಗುವನು ೧೧೦, ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ ಶೀರ್ಷಿಕಾರಂಭಕ್ಕೆ ೧೧೧, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ೧೧೪, ದರ್ಶನದ ಮಹಿಮೆ ೧೧೪, ಉಪಸಂಹಾರ ೧೧೫

೨. ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರ—

೧೧೭—೧೧೮

ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪ ೧೧೭, ವಿವರಣೆ ಜ್ಞಾನ ೧೧೮, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ೧೧೮, ಪ್ರದಮಾನುಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ ೧೧೯, ಕರಣಾನುಯೋಗದ ಮಹತ್ವ ೧೨೦, ಜರಣಾನುಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ ೧೨೨, ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ ೧೨೦.

೩. ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರ—

೧೧೯—೧೨೧

ಚಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ ೧೧೯, ಚಾರಿತ್ರದ ಜನ್ಮ ೧೨೩, ಚಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರ ೧೨೩, ಚಾರಿತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ೧೨೪, ವಿಕಲ ಚಾರಿತ್ರದ ಪ್ರಕಾರ ೧೨೫, ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಗೂ ೧೨೬, ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನವು ಸ್ವರೂಪ ೧೨೭,

ಸಂಕಲ್ಪಿ ಹಿಂಸಾ ಇಳ, ಗೃಹಸ್ಥಾ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆ ಇರ್, ಹೇತುಪೂರ್ವಕವಿಲ್ಲದ ಹಿಂಸೆ ಇರ್, ಹಿಂಸೆಯು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು
 ಅಪಲಂಬಿಸಿದ ಇರ್, ನಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು ಇಂ, ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸ
 ಕೊಡದು ಇಂ, ಕೃತ್ರಿಮರು ದುರ್ಬಲರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇಂ, ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕಡಿಮೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದರ ಕಡೆಗೆ
 ಗಮನವೀಯಬೇಕು ಇಂ, ಹಿಂಸೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಹಿಂಸೆಯ
 ಬಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂ, ಅಹಿಂಸಾವ್ರತದ ವದು ಅತಿಚಾರಗಳು ಇಂ, ಸತ್ಯಾವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ಸತ್ಯಾವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
 ಇಂ, ಕರಿಣ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಮಹತಿ ಇರ್, ಮಾನವ ಮದಕ ಇಂ, ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆ ಇಂ, ಮಧುರ ಮಾತಿಗೆ
 ಕ್ರಿಯೆ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಇಂ ಅಸತ್ಯದ ಪ್ರಚಾರದಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಇಂ. ಸ್ಥೂಲ ಜಾಯ್ತಾಗ ಇಂ, ಸ್ಥೂಲ
 ಜಾಯ್ತಾಗ ಪ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ಇಂ, ಸ್ಥೂಲ ಬ್ರಹ್ಮಜರ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ಸ್ವದಾರ ಸಂತೋಷ
 ಅಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ಇಂ, ಮುಗ್ಧವರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ಮರಿಗ್ರಹದ ಬೆಡಗಳು ಇಂ, ಪರಿಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವ
 ಇಂ, ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತವು ಇರ್, ಪರಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಹಿಂಸೆ ಇಂ, ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಪರಿಮಿತ ಪರಿಗ್ರಹವೇ ಉಚಿತ ಇಂ,
 ಸಾಲ ಮಾಡಕೊಡದು ಇಂ, ದೊಡ್ಡ ಸ್ವನದ ಪೂರಿ ಇಂ, ಅರಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡಿರಿ ಇಂ. ಗಣಕಿಂತ್ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಡುಗ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ
 ಇಂ, ಅನೀನಿಯಿಂದ ನಡೆಯ ಬೇಡಿರಿ ಇಂ, ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ ಇಂ, ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ
 ಸಮತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇಂ, ಪಾಪವಿಲ್ಲದೆ ಧನವು ದೊರೆಯದು ಎಂಬ ಮಾತು ಸಹಿಯಾಗಿರ ಇಂ, ಪರಿಗ್ರಹ
 ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ಇಂ, ಅಣುವ್ರತದ ಪಲಗಳು ಇಂ, ಅಣುವ್ರತದಾರಗಳು ಇಂ, ಪಂಚ ಪಾಪಗಳನ್ನು
 ಇಚ್ಛಿಸಿದವರು ಇಂ, ಗೃಹಸ್ಥನ ಎಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳು ಇಂ, ಮಾನಸತ್ಯಾಗ ಇಂ, ಜೀವ ಮಿವುದ ತ್ಯಾಗ ಇಂ, ಕ್ರನ
 ಹಿಂಸಾತ್ಯಾಗ ಇಂ ದಾವ ದೇವತೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೊಡದು ಇಂ, ದವನವಾಣಿ ದೇವರು ಕವಲಾಚಾರಿಗಳ್ಳು
 ಇಂ, ಮಾನವ ದಕ್ಕುಕನು ಗುರುವಿಲ್ಲ ಇಂ, ವೇದವಾಸಿಡಿತ ದೇವನನ್ನು ತೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಅದು ದುಃಖ ಮುಕ್ತವಾಗುವಿಲ್ಲ
 ಇಂ, ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಪರ್ಮವೆಂದೂ ಅಗದು ಇಂ, ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನಾಗುತ್ತದೆ ಇಂ,
 ಜಿನಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಿಸುವವರ ಪಾಪವೆ ಇಂ, ಗುಣವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ದಿಗ್ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ದಿಕ್ಕುಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯ
 ವಿಚಾರ ಇಂ, ದಿಗ್ವ್ರತದಿಂದಾಗುವ ಲಾದ ಇಂ, ಅಣುವ್ರತಿ ಮಹಾವ್ರತಿ ಎನಿಸುವನು ಯಾವಾಗ? ಇಂ, ಮಹಾವ್ರತದ
 ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಇಂ ದಿಗ್ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ಇಂ, ಅನರ್ಥದಿಂದ ತ್ಯಾಗವು ಇಂ, ಅನರ್ಥದಿಂದವ್ರತದ ಪ್ರಕಾರ ಇಂ, ಪಾಪೋಪದೇಶದ
 ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ಹಿಂಸಾದಾನ ಅನರ್ಥದಿಂದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ಅಪಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ದುಶ್ಚುತಿ ಅನರ್ಥದಿಂದ ಸ್ವರೂಪ
 ಇಂ, ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾ ಅನರ್ಥದಿಂದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಕೊಡದು ಇಂ, ಪರಮಾಪಾದಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು
 ಮಾಡಬಾರದು ಇಂ, ಹಿಂಸಕ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು ಇಂ, ಯಾವ
 ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಾರದು? ಇಂ, ಲಂಚಕೊಡುವುದೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಪಾಪವಾಗಿರ ಇಂ, ನೀಡಕೃತ್ ಮಾಡುವವರಿಗೆ
 ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಕೊಡದು ಇಂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಕೊಡದು ಇಂ, ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಿಕರ್ಥಗಳನ್ನು
 ಹೇಳಕೊಡದು ಇಂ, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಇಡುವಾಗ ಹಾಗೂ ಎತ್ತುವಾಗ ಸಾಪಧಾನತೆಯಿಂದ ಇರಬೇ ಕು ಇಂ,
 ಉಟ. ವಜ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು ಇಂ, ಜೂಜಿನ ತ್ಯಾಗ ಇಂ, ಗಂಜೀವು ಇನ್ನಿಟು ಅಟಿಗಳೂ ಜೂಜು
 ಎನಿಸುತ್ತವೆ ಇಂ, ಅಡಕ್ಕು ತ್ಯಾಗ ಇಂ, ಬೇಟೆಯ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಇಂ, ವೇಶ್ಯಾತ್ಯಾಗ ಇಂ, ಕಳವು ಇಂ, ಅನರ್ಥದಿಂದ
 ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ಇಂ, ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಪರಿಮಾಣವ್ರತ ಇಂ, ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ಯಾವಜ್ಜೀವ
 ತ್ಯಾಜ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಇಂ, ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇಂ, ಅನಿಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥ ತಿನ್ನಕೊಡದು ಇಂ,
 ಸೇವಿಸಬಾರದಂಥ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೊಡದು ಇಂ, ಹುಳ ಹತ್ತಿದ ಧಾನ್ಯ ತಿನ್ನಕೊಡದು ಇಂ, ಬುರುಸು ಬಂದ ಧಾನ್ಯ
 ನುತ್ತು ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದ ಮಿರಿದ ಮಿರಿಯಾಗಿರು ತಾಜ್ಯವಾಗಿವೆ ಇಂ, ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಉಪಯೋಗಿಸಿ-
 ಬೇಕು? ಇಂ, ಜಾಲು ಮೊಸರುಗಳ ಉಪಯೋಗ ಇಂ, ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಬೋದಿಸಿದ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು ಇಂ,
 ಅಪಚ್ಚಿ ನಲ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಟಿ ಇಂ, ಸಾದಾರಣ ವಸ್ತುತಿ ಇಂ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಸ್ತುತಿ ಇಂ, ಕಂದಮೂಲಾದಿ ಅನಂತಕಾಯ
 ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಇಂ, ಭುರುಸು ಬಂದ ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ಅಮಲಿರುಪ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೊಡದು
 ಇಂ, ಗುಡಗುಡಿ ಸೇವಿಸಬಾರದು ಇಂ, ತಂಟಾಕದ ಮುಷ್ಟರಿಣಾಮ ಇಂ, ಗಾಂಜೀ ಸೇವಿಸಬಾರದು ಇಂ, ಅಳಿ ತಿನ್ನಕೊಡದು
 ಇಂ, ದ್ರಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿ ಉಟ ಮಾಡಬಾರದು ಇಂ, ಹಿಂಸಕ ಜನರು ಕೊಡ ಉಟಗ ಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಇಂ,
 ಯಾವ ಅರ್ಕವನ್ನೂ ಸೇವನೆ ಮಾಡಕೊಡದು ಇಂ, ಮದ್ಯ ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಔಷಧಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು
 ಇಂ, ಆರವಿಂದ ರಾಜನ ಉದಾಹರಣೆ ಇಂ, ಪೇಟಿಯೊಳಗಿನ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು ಇಂ, ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಪಾತ್ರಿಗಳನ್ನು
 ತರಕೊಡದು ಇಂ, ಪೇಟಿಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಡು ಬತ್ತಾಸಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು ಇಂ, ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೇವ್ಯಾ ಸೇವ್ಯ ವಿಚಾರ
 ಇಂ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹದ ವಿಚಾರ ಇಂ, ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವ್ರತ ಗ್ರಹಣೆ ಇಂ, ಯಮರೂಪ ತ್ಯಾಗದ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಇಂ,
 ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡ ಇಂ, ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಭೇದಗಳು ಇಂ, ಬೋಗೋಪಭೋಗ
 ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆ ಇಂ, ಈ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ಇಂ, ತಿಕ್ಕಾಪ್ರತದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ದೇಶಾಪಕಾಶಿಕ
 ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಇಂ, ದೇಶಾಪಕಾಶಿಕದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮರ್ಯಾದೆ ಇಂ, ದೇಶಾಪಕಾಶಿಕದ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆ ಇಂ, ದೇಶಾಪಕಾಶಿಕ
 ವ್ರತದ ಪ್ರಭಾವ ಇಂ, ದೇಶಾಪಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ಇಂ, ಸಾಮಾಯಿಕ ವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪ ಇಂ, ಸಾಮಾಯಿಕ
 ವ್ರತದೋಳಗಿನ ಆಸನ ಇಂ, ಸಾಮಾಯಿಕಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನ ಇಂ, ಸಾಮಾಯಿಕದ ಉಳಿದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಇಂ,

ಪರ್ಯಾಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಕೂಡಬೇಕು ೨೩೨, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತನದ ಪ್ರಕಾರ ೨೩೨, ಅನುಸ್ಮೇಷ್ಣೆ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನೆ ೨೩೨, ದಿನಾಲು ಪಾವ ಪುಣ್ಯಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ, ನೋಡಬೇಕು ೨೩೩, ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ವದಬೇಕು ೨೩೩, ಪ್ರಸನ್ನಾದ ಹಿಂಗೆಗಳ ಬಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ೨೩೩, ಅಪಕ್ತ ವಚನಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ೨೩೪, ಪರಮಪುನಸ್ಕೃತಿ ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿದುದಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ೨೩೪, ಪರಸ್ಪರ ದೋಷದ ಅಲೋಚನೆ ೨೩೫, ಪರಿಗ್ರಹ ಅಲೋಚನೆ ೨೩೫, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾದರ ಗ್ರಹವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಾಣುವನು? ೨೩೬, ಪರೀಕ್ಷಿತ ವ್ರಾತವಾದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿರಬೇಕು? ೨೩೭, ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ವೋಕ್ಸ ಸ್ವರೂಪಗಳ ಚಿಂತನೆ ೨೩೮, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಹಾತ್ಮ ೨೩೯, ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅತಿಚಾರಗಳು ೨೪೦, ಪ್ರೋಷದೋಪವಾಸ ವ್ರತದ ವರ್ಣನೆ ೨೪೧, ಉಪವಾಸದ ದಿನ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು ೨೪೩, ಉಪವಾಸದ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆಯುವ ವಿಧ ೨೪೪, ಉಪವಾಸವೆಂದೇನು? ೨೪೫, ಉಪವಾಸದ ಅತಿಚಾರ ೨೪೬, ಅತಿಗ್ರಹವಿಧಾನ ಕಿತ್ಯಾವ್ರತ ೨೪೭, ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯ ಸ್ವರೂಪ ೨೪೮, ಪರೀಕ್ಷೆ ಶತದ ಸಾಧನವಾಗಿದ ೨೪೯ ಅಂವರಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಜ್ಯವೇಕೆ ೨೪೯, ದಾನದ ಪ್ರತಿಪಲವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಬಾರದು ೨೪೯, ವೈಯಾಪ್ಯವೃತ್ತದ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪ ೨೫೦, ವೈಯಾಪ್ಯವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಆಹಾರದಾನದ ಸ್ಥಾನ ೨೫೧, ದಾಪವಿನ ಇತರ ಗುಣಗಳು ೨೫೨, ಗೃಹ ಹಾಗೂ ಧನದ ಸಫಲತೆ ೨೫೩, ಸತ್ಯವ್ರತದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾದಬೇಕು ೨೫೩, ಕಟ್ಟಿದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ೨೫೩, ಗೋದಾನ ಮಾಡಬಾರದು ೨೫೭, ಒಳ್ಳೆಯ ದಾನದ ಫಲ ೨೫೮, ದಾನದ ವ್ರತವಾ ೨೫೯, ಕೂರ್ಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ ೨೬೦, ಬೋಗ ದೂಷಿಯೊಳಗಿನ ಯುಗಲೋಪ್ಯತೆ ೨೬೨, ತ್ರಾಸಕರ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳು ೨೬೩, ಪಾಲು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಗಳು ೨೬೩, ದಾನವಿಚಾರ ೨೬೪, ಆಹಾರದಾನ ೨೬೫, ಔಷಧದಾನ ೨೬೬, ಜ್ಞಾನದಾನ ೨೬೬, ವಸತಿ ಗೃಹದಾನ ೨೬೬, ಮುನಿ, ಅರ್ಯೋಕಾ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ದಾನಕರಣವೇಕೆ ೨೬೮, ಕುಟುಂಬ, ಸಂಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈದವ್ಯಗಳ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ೨೬೮, ಸತ್ಯದ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿದು ಬೀದಿ ೨೬೯, ಉತ್ಪನ್ನದೋಳಗಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಭಾಗವನ್ನಾಡಬೇಕು ದಮ್ಯಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು ೨೬೯, ಸ್ವಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ೨೭೦, ವೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬೇಕು ೨೭೦, ಜ್ಞಾನದಾನದ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು ೨೭೧, ಔಷಧದಾನ ೨೭೧, ಆಶ್ರಯದಾನ ೨೭೧, ಸ್ವಂತಕ್ಕನು ಇತರಿಗೂ ದಾನ ನೀಡಬೇಕು ೨೭೨, ಮುದರ ಭಾಷಣವೂ ಒಂದು ದಾನವೇ ಆಗಿದೆ ೨೭೨, ಕಟು ಭಾಷಣ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಬೇಕು ೨೭೩, ಕಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ೨೭೩, ಚಂಚಲ ಬಟ್ಟೆಯ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ೨೭೩, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪುಣ್ಯದ ಫಲವಾಗಿದೆ ೨೭೪, ಕೃಷಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಭೋಗ ತ್ಯಾಜ್ಯವು ೨೭೪, ದಾನದಿಂದ ಭೋಗ ದೂಷಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ೨೭೫, ಕಲಿಕಾಲೋಳಗಿನ ತ್ರಿಮಂತ್ರದ ವಿಚಾರಗಳು ೨೭೫ ಧನದ ಅಸಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ೨೭೬, ಸತ್ಯವ್ರತದಾನದ ಫಲ ೨೭೭, ಕುಪಾಪದ ಲಕ್ಷಣ ೨೭೭, ಜೈನರಲ್ಲಿಯ ಕುಪಾಪ ೨೭೮, ಕುಪೋಗದೂಷಿಯೊಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆ ೨೭೮, ಅಂತರ ದ್ವೀಪದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವರೂಪ ೨೭೯, ದಯಾದಾನದ ಲಕ್ಷಣ ೨೮೦, ಆಹಾರದ ಲಕ್ಷಣ ೨೮೦, ದಾನವಿಧಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರು ೨೮೧, ದಾನದ ಅತಿಂತ್ಯ ವ್ರತವಾ ೨೮೨, ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು ದೂಷವನ್ನು ಕೊಡುವಂವಿರುತ್ತವೆ ೨೮೨, ವೈಯಾಪ್ಯವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಿನವೂಟೆ ೨೮೩, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅಪಲಂಬಿಸಿವೆ ೨೮೩, ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ೨೮೩, ಪೂಜೆಯ ಪ್ರಕಾರ ೨೮೬, ಪೂಜೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನು ಬಿಡಿಸಬೇಕು? ೨೮೭ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಪಾಪ ಕುಲಗಳನ್ನು ಅಪಲಂಬಿಸಿ ೨೮೮, ಸಚಿತ್ರ ಅಧವಾ ಅಚಿತ್ರ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು ೨೮೮, ತ್ರಸಜೀವದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ ೨೮೯, ದಾಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬಾರದು ೨೮೯, ಸ್ವಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅನುಷ್ಠಾನವು ೨೯೦, ಸ್ವಾಪನೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕ ೨೯೦, ಸರಿಸಮಾನ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಪನೆಯ ಹುಟ್ಟು ೨೯೧, ಒಬ್ಬನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಸಾವಿರ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸ್ಮರಿಸಬಾರದು ೨೯೧, ಪೂಜೆಯ ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳು ೨೯೨, ಅಕ್ಕಿ, ಮುಂದಿರಗಳ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವಾರಗಳ ವರ್ಣನೆ ೨೯೪, ಮುಖಮಂಟಪದ ವರ್ಣನೆ ೨೯೪, ಸ್ತೂಪ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ ವೃಕ್ಷದ ವರ್ಣನೆ ೨೯೫, ಕೋರಣದ ವರ್ಣನೆ ೨೯೫, ಭೈಷದ ವರ್ಣನೆ ೨೯೬, ಜಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುಖಗಳಾದವರು ೨೯೭, ಕಪ್ಪೆಯ ಕವಿ ೨೯೭, ಜಿನ ಪೂಜೆಯ ಮಹತ್ವ ೨೯೯, ವೈಯಾಪ್ಯವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ೩೦೦.

೪. ಭಾವನಾಧಿಕಾರ—

೩೦೨—೩೦೫

ದೂಷಿತ ೩೦೨, ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಭಾವನೆ ೩೦೨, ಸತ್ಯವ್ರತದ ಭಾವನೆ ೩೦೩, ಅಜ್ಞಾಯಕವ್ರತದ ಭಾವನೆ ೩೦೪, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದ ಭಾವನೆ ೩೦೪, ಪರಿಗ್ರಹ ಪರಿಮಾಣದ ಭಾವನೆ ೩೦೪, ಹಿಂಸಕ ಪರಿಣಾಮದ ಭಾವನೆ ೩೦೪, ಅಹಿಂಸೆಯ ಮಹಿಮೆ ೩೦೫, ಅಪಕ್ತ ಪರಿಣಾಮ ೩೦೫, ಸತ್ಯವ್ರತದ ವ್ರತವಾ ೩೦೬, ಕಲ್ಪಕವದ ದೋಷ ೩೦೬, ಪರಸ್ಪರ ಕ್ಷಾಮ ೩೦೭, ಪರಿಗ್ರಹದ ಮನಸ್ಸಿನ ಪರಿಣಾಮ ೩೦೭, ಪಂಚಾಂಗವ್ರತದ ದೋಷಗಳು ೩೦೭, ಸ್ವರ್ಣನ ಇಂದ್ರಿಯದ ದುಃಖ ೩೦೮, ನಾಲ್ಕು ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನೆ ೩೦೯, ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ತರೀರ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರ ೩೧೦, ಸಂಸಾರ ಪರಿವರ್ತನದ ಐದು ಭಾಗ ೩೧೦, ಪರೀರದ ಸ್ವರೂಪ ೩೧೧, ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು ೩೧೧, ಹರ್ಷದ ವಿಮದಿ ಅದರ ಅಂಗಗಳ ಸ್ವರೂಪ ೩೧೪, ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗ ೩೧೫, ನಿಶಾಂಕಿತ ಅಂಗ ೩೧೬, ನಿರ್ವಿಚಿಕ್ಕಾ ಅಂಗ ೩೧೬, ಅಮೋಘವೃಕ್ಷ ೩೧೭, ಉಪಗೊಡವ ೩೧೭, ಸಿ ಕೀಕರಣ ೩೧೭, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ೩೧೮, ಪ್ರಧಾನವಾ ಅಂಗ ೩೧೮, ಮೂರು ಮೂಡಬೇಕು ೩೧೮, ಅರು ಅಪಾಯಕವರು ೩೧೯, ಪಾತಿಮದ ೩೨೦, ಕುಲವದ ೩೨೦, ವಿದ್ಯಾರ್ಯಮದ ೩೨೦, ರೂಪಮದ ೩೨೦, ಜ್ಞಾನಮದ ೩೨೧, ಪತಮದ ೩೨೧, ಬಲಮದ ೩೨೧, ವಿಜ್ಞಾನಮದ ೩೨೧ ಏನದು ಸಂಪತ್ಕೆ ೩೨೩, ಐದು ವಿಷಯಗಳು ೩೨೩, ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗುವ ಲಾಭ-ಪಾಪಿ ೩೨೩, ಯಾರಲ್ಲಿ

ವಿನಯೋದಗಿರಿದೇವು ೩೩೪, ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನಯ ೩೩೪, ಅತ್ಯವನಯ ೩೩೪, ವ್ಯವಹಾರ ವಿನಯ ೩೩೪, ಶಿಲವತ್ಪ್ರೇಕ್ಷನಿಚಾರ ೩೩೬, ನಿರ್ದೋಷ ಶಿಲವ ಸ್ವರೂಪ ೩೩೬, ಕಾಮ ಮತ್ಸ್ಯ ಮದೋನ್ನತ ಅನೇಕ ಮಿಲನ ೩೩೬, ಕಾಮನ ಇತರ ಹಸರುಗಳು ೩೩೬, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇದೇನಿರಿಸಿ ೩೩೬, ಶಿಲವಂತನು ಪೂಜಿಸಬಹುದಾದ ೩೩೬, ಅಪಿ. ಕೃಷ್ಣ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ೩೩೬, ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯಿಸಿ ೩೩೬, ಸಂವೇಗ ಭಾವನೆ ೩೩೬, ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರಶಲ್ಯ ವೇದಾದಿವೇದ ೩೩೬, ಪಂಚೋದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೊಡೆಯಿಸಿ ೩೩೬, ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ೩೩೬, ಶಕ್ತಿಶಕ್ತಾ ಗಣಾನವಾ ೩೩೬, ಅಂತರಂಗ ಪರಿಗ್ರಹದ ತಾಗ ೩೩೬, ಹದಿವಾಲ್ಯ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ೩೩೬, ಅಂತರಂಗ ಬಲಿರಂಗ ಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತಾಗವಾದದೇವು ೩೩೬, ಶಕ್ತಿಶಕ್ತವಾದವಾ ೩೩೬, ತಪದ ಮಹಿಮೆ ೩೩೬, ದಿಗಂಬರತ್ವವು ಪರಮ ತಪವಾಗಿ ೩೩೬, ನಿಜವಾದ ತಪವು ಯಾವುದು ೩೩೬, ಮೂಲಗುಣಗಳ ಪಾಲನೆಯೂ ತಪವಾಗಿ ೩೩೬, ಸಾಧುಸಮಾಧಿವಾದವಾ ೩೩೬, ಸಾವಿನ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಿ ೩೩೬, ಬೇನೆಯ ದಯವು ಬೇಡ ೩೩೬, ಇವ್ಯಾವು ಸಂಯೋಗ ವಿಲೋಕನಗಳ ಹೆದರಿಕೆಗಳಾದ ೩೩೬, ಸಮ್ಯಕ್ಸಜ್ಞ ಸಹಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಳೇ ತಾರಕವಾಗುತ್ತವೆ ೩೩೬, ವೈಯಾಪ್ಯತವಾವವಾ ೩೩೬, ಯಜರ ವೈಯಾಪ್ಯತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ೩೩೬, ಸ್ವಂತದ ವೈಯಾಪ್ಯತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ೩೩೬, ರೋಗಿಯಾದ ಮನೆಯ ವೈಯಾಪ್ಯತ ೩೩೬, ವೈಯಾಪ್ಯತದ ಫಲ ೩೩೬, ಅಪಾರ್ಥಕೃತ್ ೩೩೬, ಗೋಪ್ಯತವ ೩೩೬, ಜನೋಪ್ಯತವ ೩೩೬, ಮತ್ತು ಜನ್ಯತವಗಳು ೩೩೬, ವೈದ್ಯಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ೩೩೬, ದಿಕ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ೩೩೬, ಸಮವಸರಣದ ರಚನೆ ೩೩೬, ಸಮವಸರಣದ ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದ ಅತಿಶಯ ೩೩೬, ದೇವಕೃತ ಅತಿಶಯಗಳು ೩೩೬, ಅರ್ಜಾಯ್ಫಲಕೃತ್ ೩೩೬, ಅರ್ಜಾಯ್ಫಲ ಗುಣಗಳು ೩೩೬, ಪಂಚಾಚಾರಗಳು ೩೩೬, ಅರ್ಜಾಯ್ಫಲ ಯೋಗ್ಯರ ೩೩೬, ಪೇರಿ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ೩೩೬, ಇತರ ವಿರೋಧ ಗುಣಗಳು ೩೩೬, ಬದುಕುತ್ತಿರುವ ೩೩೬, ಪ್ರವಚನದಕ್ರಿ ೩೩೬, ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ೩೩೬, ಗೃಹಸ್ಥದರ್ಮ ಮತ್ಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ ೩೩೬, ಅದಿಪ್ರಮಾನದ ಪರಂಪರೆ ೩೩೬, ಗಣದರ ಮತ್ಸ್ಯ ಅರ್ಜಾಯ್ಫಲ ಪರಂಪರೆ ೩೩೬, ಅರ್ಜಾಯ್ಫಲ ಪ್ರಯೋಗ ಗ್ರಂಥ ಪರಂಪರೆಯು ೩೩೬, ಪ್ರವಚನದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಫಲ ೩೩೬, ಅಪ್ರಕೃತಾಪರಿಹಾರ ೩೩೬, ಮನೆಯ ಅರು ಅಪ್ರಕೃತ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ೩೩೬, ಪಾಮ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಸ್ವವನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ವಂದನೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಪ್ರತ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಕಾರ್ಯೋಪ್ಯಗದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಗೃಹಸ್ಥನ ಅರು ಅಪ್ರಕೃತಗಳ ೩೩೬, ವರ್ಗಾಪ್ರಭಾವವಾ ೩೩೬, ರತ್ನತ್ರಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ೩೩೬, ಅದಿಪ್ರಕೃತೋಪ್ಯತವ ೩೩೬, ಪೂಜೆಯಾದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ಉಪದೇಶದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ತಪದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ಮಂದಿರಗಳಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ತಾಗದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ಶುದ್ಧಾಚರಣೆಯಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ೩೩೬, ಪ್ರವಚನ ವಸ್ತುಲಕ್ಷ ೩೩೬, ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ ೩೩೬, ನಿಷ್ಕಮ್ಯ ನಿಷ್ಕಮ್ಯ ಪ್ರೀತಿಸು ೩೩೬, ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಪುದ್ಗಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ೩೩೬, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಗುಣದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ ೩೩೬, ದಲಲಾಕ್ಷ್ಯವೇಕಧರ್ಮ ೩೩೬, ಕೃಷ್ಣಮಾ-ಕೃಷ್ಣದಿಂದ ಪರಿಣಾಮ ೩೩೬, ಉಪ್ಪು ಮತ್ತು ಮದ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ದುರ್ವಚನಕ್ಕಾಗಿ ಕೃಷ್ಣ ಕೇಳಬೇಕು ೩೩೬, ನಿರ್ದೋಷ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರಗಳು ೩೩೬, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಲೋಕಿಯವನರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ೩೩೬, ಅಪ್ರಕೃತ ದೇವತೆ ಒದಗಿದಾಗ ಏನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ೩೩೬, ದುಷ್ಟರು ಕೃಷ್ಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಏನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು ೩೩೬, ಸತ್ಪುರುಷರ ಕೃಷ್ಣವನ್ನು ಉಪನಯ ಉಪನಯದ ರೀತಿ ೩೩೬, ಮಾಡುವ-ಅಪ್ರವಚನವನ್ನು ಬಿಡಿ ೩೩೬, ದಿವ್ಯಾದರ್ಶನ ದಿಂದ ಎಂಟು ಮದಗಳು ಉಪ್ಪುನಾಗುತ್ತವೆ ೩೩೬, ವಿನಯ ಧಾರಣಮಾರಿ ೩೩೬, ಗುರು-ಹಿರಿಯರ ಅಪ್ಪಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ೩೩೬, ಅರ್ಜ-ಕಪಟವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ೩೩೬, ಪೌಷ್ಣ-ಪೇರಿವು ಕೇವಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟದ ಲುಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ೩೩೬, ದೇವದ ಮೂಲ ೩೩೬, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಪ್ರಕೃತ ಮತ್ತು ಪರಸ್ಪರ ತಾಗದಿಂದಲೇ ಅತ್ಯುಪದಿಯು ೩೩೬, ಸತ್ಯ-ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆ ೩೩೬, ವಚನೋಚಾರದ ಮೂಲಭೂತ ೩೩೬, ಅಸತ್ಯದ ಪಾಲ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಗೋಪ ವಚನಕ್ಕಾಗಿ ೩೩೬, ಸಾದದ ವಚನದ ತಾಗ ೩೩೬, ಅಪ್ರಿಯ ವಚನದ ಹತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ೩೩೬, ಪಾಲ್ಯ ವಿಶವಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ೩೩೬, ಪರಿಹಿತವಾಗುವಂತೆಯೇ ನಾಶಕರವೇಕು ೩೩೬, ಸತ್ಯವಚನದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ ೩೩೬, ಅಸತ್ಯ ಧಾರಣದ ಪರಿಣಾಮ ೩೩೬, ಸತ್ಯವಾಕ್ಯವು ಪುರುಷನಾಗಿರ ಬೇಕು ೩೩೬, ಸಂಯಮ-ಸಂಯಮದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ಸಂಯಮವು ಲಭಿಸುವುದು ಮೂಲವಾದುದು ೩೩೬, ಸಂಯಮವು ತಾಗದ ಫಲವಾಗಿ ೩೩೬, ಸಂಯಮವು ಯಾವರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ೩೩೬, ಸಂಯಮದ ಬೇಡಗಳು ೩೩೬, ತಪ-ತಪದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ನಿಜವಾದ ತಪವು ಯಾವುದು ೩೩೬, ತಪದ ಪ್ರಭಾವ ೩೩೬, ತಾಗ-ತಾಗದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ಸ್ವದ್ರವದ ವಿನಯೋಗವನ್ನು ಬಾಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ೩೩೬, ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಮತ್ತು ಉದಾರನ ಸ್ತುತಿ ೩೩೬, ಬಾಸದ ಹಿಮೆ ೩೩೬, ಅಭಯದಾನ ೩೩೬, ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ೩೩೬, ಔಷಧದಾನ ೩೩೬, ಅಪಾರದಾನ ೩೩೬, ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಡಬಹುದು ೩೩೬, ಅಕಿಂಚನ್ಯ-ಅಕಿಂಚನ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ಸ್ವರೂಪದ ಚಿಂತನ ೩೩೬, ಸ್ವಪರೋಧದ ವಿಶ್ವಾಸ ೩೩೬, ಪರಿಗ್ರಹ ತಾಗದಿಂದ ಅಕಿಂಚನ್ಯವು ಸಂದಿಸುವುದು ೩೩೬, ಅಕಿಂಚನ್ಯದ ಲಾಭ ೩೩೬, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ-ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ಅನರ್ಥ ೩೩೬, ಕಾಮವಿಕಾರವು ಭೇದವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ವಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ೩೩೬, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ ೩೩೬, ಸಾರಾಂಶ-ಕೃಷ್ಣಮಾ ೩೩೬, ಮಾಡುವ ೩೩೬, ಅರ್ಜವ ೩೩೬, ಶಾಂತ ೩೩೬, ಸತ್ಯ ೩೩೬, ತಪ ೩೩೬, ಅಕಿಂಚನ್ಯ ೩೩೬, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ೩೩೬, ಶಲ್ಯ-ಶಲ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ ೩೩೬, ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯದ ಭೇದಗಳು ೩೩೬, ವಿಷಯೋಪ ಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ೩೩೬, ನಿಧಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರಗಳು ೩೩೬, ಇತರ, ದುಷ್ಟ ಸಂಗತಿಯ ಫಲ ೩೩೬, ಸಜ್ಜನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡು ೩೩೬, ಸ್ವತಃಸಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ೩೩೬, ವಂದನೆಯಿಂದ ನಿಂದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ೩೩೬, ನಿಂದ, ಅಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲು ೩೩೬, ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಶುದ್ಧತೆ ೩೩೬, ಧಾರವು ೩೩೬, ಕಾಯಶುದ್ಧಿ

[illegible]

ವಿಸ್ತಾರ ಹ೦೭, ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಗಳ ರಚನೆ ಹ೦೦, ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹ೦೦, ವಚನಶಕ್ತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹ೦೦, ಕುದ್ವಾನ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಹ೦೦, ಸುಕ್ಕುಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಾದಿಗಳ ಬಿನ್ನಾ ಹತ್ತಬೇಡಿರಿ ಹ೦೦, ರೂಪಾಂತಿತ ವ್ಯಾಸ ಹ೦೦, ಶುಕ್ಲವಾನ್ವದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹ೦೦, ಧ್ವಾನದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಹ೦೦, ಏಕತ್ವ ವಿಕರ್ತ ವಿಚಾರ ಹ೦೦, ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರಮಾತೆ ಹ೦೦, ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನ ಕ್ರಿಯಾನಿರ್ವಹ ಹ೦೦

೫. ಸಲ್ಲೇಖನಾ—

ಹ೦೭—೫೮೦

ಸಲ್ಲೇಖನಾ ಹ೦೭, ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಮಹಿಮೆ ಹ೦೦, ಸರ್ವ ಸನ್ಯಾಸದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತಿ ಹ೦೦, ಮಹಾವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಹ೦೦, ಮೃತ್ಯು—ಮಹೋತ್ಸವ ಹ೦೦, ಸಲ್ಲೇಖನದ ಪ್ರಕಾರ ಹ೦೭, ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು ಹ೦೭, ಹಾಲು ವೊಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಲ್ಯಬೇಕು ಹ೦೭, ಕಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನವು ಆತ್ಮಭಾಷವಲ್ಲ ಹ೦೭, ಕರ್ಮಮಯ ತರೀರದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿರಿ ಹ೦೭, ಕಷಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನ ಹ೦೭, ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಹ೦೭, ಬಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವಶ್ಯ ಪಡಬೇಕು ಹ೦೦, ಧರ್ಮವಂತ ಹಾಗೂ ವ್ರತಿಕ ಗೃಹಸ್ಥನ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಕರು ಮಾಡಬೇಕು ಹ೦೦, ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಹ೦೦, ಧರ್ಮವಾನ್ ಗೃಹಸ್ಥನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಹ೦೦, ರೋಗವೀಡಿತರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು ಹ೦೦, ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು ಹ೦೦, ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಹ೦೦, ಮೌದನೆಯ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರದಿರಲಿ ಹ೦೦, ಶೂರರು ಯಾರು? ಹ೦೦, ನಿರ್ಭಯರಾಗಿರಿ ಹ೦೦, ದುರ್ಭರ ರೋಗದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಹ೦೭, ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಮಹಾಕೃರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಹ೦೭, ನರಕ ತೀರ್ಯಾಂಶಗತಿಯೊಳಗಿನ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು ಹ೦೭, ನರಕ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ ಹ೦೭, ಶಶುಗಳ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ ಹ೦೭, ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ವಶುವಕ್ಷಿಗಳ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ ಹ೦೭, ಮಾನವನಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖ ಹ೦೭, ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖ ಹ೦೭, ಪರಾಧೀನತೆಯ ದುಃಖ ಹ೦೭, ರೋಗದ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿರಿ ಹ೦೭, ವೇದನೆಗೆ ಹೆದರಬೇಡಿರಿ ಹ೦೭, ಕತಿಯುಳ್ಳ ಬಿಜಫವು ಗುಣಕಾರಿಯೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಹ೦೭, ಕರ್ಮೋದಯವನ್ನು ಜಯಿಸಲಾಗದು ಹ೦೦, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನು ನೆನೆ ಹ೦೦, ಉದಯವು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗೊಳ್ಳದಂಥದು ಹ೦೦, ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ ಹ೦೦, ಆಹಾರದ ಅಸಕ್ತಿಯ ದೋಷ ಹ೦೦, ಆಹಾರ ಲಂಘನ ಅಸಕ್ತಿ ಹ೦೭, ಆಹಾರದಿಂದ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಹ೦೭, ಶರೀರದ ಮಮತ್ವ ಬಿಡಬೇಕು ಹ೦೦, ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ ಹ೦೦, ಸಲ್ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳು ಹ೦೭, ಸಲ್ಲೇಖನಾ ವ್ರತದ ಫಲ ಹ೦೭, ನಿಶ್ಚೇಯಸ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣ ಹ೦೭, ಸಿದ್ಧರ ಸ್ಥಿತಿ ಹ೦೭, ಸಿದ್ಧರ ಸ್ವರೂಪ ಹ೦೦, ಅಧ್ಯದಯ ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪ ಹ೦೭, ತ್ಯಾಜ್ಯ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹ೦೭, ವರ್ತನ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ವ್ರತ ತ್ಯಾಜ್ಯನ ಲಕ್ಷಣ ಹ೦೭, ಸಾಮಾನ್ಯಿಕ ವ್ರತದಾರಿಯ ಲಕ್ಷಣ ಹ೦೭, ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನಾಸ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಸಚಿತ್ತವಿರತ ವ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಬಹುಪ್ರಯತ್ನ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಆರಂಭವಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಪರಿಗ್ರಹವಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಅನುಮತಿತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಉದ್ವಿಷ್ಟಾಹಾರವಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಹ೦೭, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜ್ಞಾಪ್ಯವಿನ ಲಕ್ಷಣ ಹ೦೭, ಗ್ರಂಥದ ಫಲಪ್ರತಿ ಹ೦೭, ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಹ೦೭

ಶ್ರೀ ವೀಶರಾಗಾಯ ನಮಃ

ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾರ್ಯಾ ವಿರಚಿತ

ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ

ವಂ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರೆ ಹಿಂದೀ ವಚನಕೆಯೆ

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಾದಿ ಸಹಿತ

2

3

4

ಮಂಗಳಾಚರಣೆ

ಸಮಃ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಾಯ ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮನೇ !

ಸಾಲೋಕಾನಾಂ ಶ್ರೀಲೋಕಾನಾಂ ಯದ್ವಿದ್ಯಾ ದರ್ವಣಾಯತೆ || ೧ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯದ್ವಿದ್ಯಾ) ಯಾರ ಜ್ಞಾನವು ಅಂದರೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು (ಸಾಲೋಕಾನಾಂ) ಅಲೋಕಾಕಾಶ ಸಹಿತ (ಶ್ರೀಲೋಕಾನಾಂ) ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು (ದರ್ವಣಾಯತೆ) ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದೋ ಆ (ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮನೇ) ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಕರ್ಮಮಲಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು (ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಾಯ) ಅಂತರಂಗ, ಬಹಿರಂಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿಗೆ (ನಮಃ) ನಮಸ್ಕಾರವು.¹

ಅರ್ಥ—ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಈ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ಯಾರು? ಶ್ರೀ ಎಂದರೆ ಅಂತರಂಗ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಂತಸುಖ ಈ ಅನಂತ ಜತುಷ್ಕಯಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು. ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ವಂದನೀಯವಾದ ಸಮವಸರಣಾದಿಗಳು ಬಹಿರಂಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಈ ಅಂತರ್ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಯೋಗದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವವರು ಯಾರೋ ಅವರು ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನರೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು ಅಥವಾ ಯಾರ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ವರಮಾತೆಯವನನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ ಅವರು ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನರು ಇಲ್ಲಿ 'ಅವ-ಸಮಂತಾತ್' ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಪುದ್ಗ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಈ ವಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ 'ಅವಾಷ್ಟೋರಲೋಕಾಃ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅಕಾರವು ಲೋಕವಾಗಿದೆ. ಇರಲಿ, ಈಗ ಆ ವರ್ಧಮಾನರು ಎಂಥವರೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡೋಣ ಅವನು ನಿರ್ಧೂತ ಕಲಿಲಾತ್ಮನನಿರುವನು. ಅಂದರೆ ಆತ್ಮನಿಂದ ಕಲಿಲ—ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ವಾಮಲಿನನ್ನು—ನಿರ್ಧೂತ—ನಷ್ಟ ಗೊಳಿಸಿದಂಥವನಾಗಿವಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವನ ವಿದ್ಯೆಯು ಅಲೋಕಾಕಾಶ ಸಹಿತ ಎಲ್ಲ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನರ ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯು ಒಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ (ಜೀವ, ವೃದ್ಧಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ, ಮತ್ತು ಕಾಲ) ಸಮುದಾಯವೊಸುವ ಈ ಲೋಕವು ತನ್ನ ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಗಳ ಎಲ್ಲ ಅನಂತಾನಂತ ವರ್ಯಾಗಳುಗಳ ಸಹಿತ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿರುವುದು. ಅವರ ಆತ್ಮವು ಸರ್ವವಿಧದ ಕರ್ಮಮಲದಿಂದ ಅಲಿವ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನನಿಗೆ—ದೇವಾಧಿದೇವನೂ ಅಂತಿಮತೀರ್ಥಂಕರನೂ ಆದವನಿಗೆ—ಅವರಣ ಕಷಾಯಾದಿ-ಮಲರಹಿತ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ತಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ಆಚಾರ್ಯ ಸಮಂತಭದ್ರರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ['ವರ್ಧಮಾನ'ವೆಂಬುದು ಈ ಯುಗದ ಆರ್ಹತ-ಮತಪ್ರವರ್ತಕ ಅಥವಾ ಜೈನಧರ್ಮದ ಕೊನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಶುಭಕರವಾದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ವೀರ, ಮಹಾವೀರ, ಸನ್ನತಿ ಎಂಬೂ ಕರೆಯಲಾಗುವುದು ಇವರು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಇವರ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರ ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ರಾಜ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರ, ಬಲ, ಕೋಪ, ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಭೂತಿಗಳು ಸಹ ಆತ್ಮಂತ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವು. ಅದರಿಂದ ಇವರ ಹೆಸರನ್ನು

¹ ಆಯತನವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಧಕದ ಅರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜತುವಿಂಶತಿ ಜಿನರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದುಂಟು.

ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವಜಿನೇಂದ್ರಾದಿ ಮಹಾವೀರಜಿವಾಂತ್ಯಮಾದ ಜಿನಪತಿಗಳ : ಕೃಪಾಳಿಗೆ ಜತುವಿಂಶತಿದೇವರಾಯಗೆಯ್ದ ವಿಮಳ ರತ್ನಪ್ರಯಮಂ || ೧ ||

‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂದು ಇಡುವದನ್ನು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ¹ ಆ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ‘ವೀರ’ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಈ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ವೆಂಬುದೂ ಜನ್ಮನಾಮವಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿತು² ಇನ್ನು ‘ಶ್ರೀ’ ಎಂಬುದು ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರದೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ ಅದು ಅವರ ‘ಶ್ರೀ’ಯುತತ್ವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ‘ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಾಯ’ ಎಂಬ ವದನನ್ನು ವಿಗ್ರಹವಾಡಿ ಅರ್ಧಮಾಡಲಾಗಿದೆ ‘ಶ್ರೀಮತೇ ವರ್ಧಮಾನಾಯ’- ‘ಶ್ರೀಮನ್’, ‘ಶ್ರೀಸಂಪನ್ನ ವರ್ಧಮಾನ’-ಎಂಬ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರು ತಮ್ಮ ‘ಸ್ತುತಿವಿದ್ಯಾ’ ಅಥವಾ ‘ಜಿನಕತಕ’ ಎಂಬ ಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ³ ಇದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ‘ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ’ನೆಂದಲ್ಲ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ಆಚಾರ್ಯ ಕುಂದಕುಂದರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ‘ಪ್ರವಚನಸಾರ’ದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ‘ನಣಮಾಮಿ ವಡ್ಡಮಾಣಂ’ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ‘ವರ್ಧಮಾನ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ದಲ್ಲಿ ‘ಶ್ರೀ’ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣವೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ

‘ಶ್ರೀ’ ಶಬ್ದವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಧನಾದಿ ಸಂಪತ್ತಿ, ವಿಭೂತಿ, ವಾಗ್ವೀ-ಸರಸ್ವತೀ-ವಾಣೀ-ಭಾರತೀ-ತೋಭಾ, ವೃಭಾ, ಉಚ್ಚಸ್ಥಿತಿ, ಮಹಾನತಾ, ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿ, ಗುಣೋತ್ಕರ್ಷ ಮತ್ತು ಆದರಸತ್ಯಾರಾಧಿ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ⁴ ಅದನ್ನು ಯಾವ ವಿಶೇಷಣದ ಜೊತೆಗೆ ಜೋಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಇದರ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ ಜಿನ, ಆವ್ರ. ಭಗವಾನ್ ವರ್ಧಮಾನರಿಗಾಗಿ ಈ ವದನನ್ನು ವಿಶೇಷಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ‘ಶ್ರೀ’ ವದವು ಭಗವಂತನ ವಚನಶ್ರೀಯನ್ನು-ಭಾರತೀ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು-ವ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ, ದಿವ್ಯವಾಣಿಯ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಸಮಂತಭದ್ರರು ತಮ್ಮ ‘ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೋತ್ರ’ದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಾನಂದ-ಆರ್ಹತವದ-ಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಪ್ರದೀಪ್ತವಾದ ‘ಸರಸ್ವತೀ’ ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ⁵ ಜೊತೆಗೆನೇ ಆ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯ ಮುಖಾಂತರ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ವಿನಿರಣಿಯು-ಸಮಗೃಹಣಿಯು-ಆಗುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ‘ಕೀರ್ತಿ’ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಮಹತಿಯು ಕೀರ್ತಿಯು ಯುಕ್ತಿಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವಿರೋಧಿನೀ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಲ್ಲ ವರ್ಧಿಸಿತು-ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿತು⁶ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಆರ್ಹತೈಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಆವ್ರಭಗವಾನ್ ನು ದೇವ-ಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ನಮನವರಣ ನೆಭೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವುದನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ⁷ ಅವನ ಈ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯು ವ್ರಧಾನ

¹ ಜಪ್ತದಿಇಂ ಚ ಣಂ ವಿಸ ದಾರವಂ ಕುಚ್ಛಂಸಿ ಗಬ್ಬತ್ವಾಂ ವಕ್ಯಂತಿ ತಪ್ಪದಿಇಂ ಚ ಣಂ ಅಪ್ಪಿ ಹಿರಣ್ಮೀಣಂ ವದ್ಧಾ ಮೊ ಸುವಣ್ಣೀಣಂ ಧಣೀಣಂ ಧನ್ನೇಣಂ ರತ್ನೇಣಂ ರಜ್ಜೇಣಂ ಬಲೇಣಂ ವಾಹಣೀಣಂ ಕೋಸೇಣಂ ಕುಟ್ಮಾಗಾರೀಣಂ ಪುರೀಣಂ ಅಂತಿಉರೀಣಂ ಜಣವಜಿಣಂ ಜಾವ ಸಜಿಣಂ ವದ್ಧಾ ಮೊ ವಿಪ್ಪಲದಣ-ಕಣಿಗ-ರಯಣ-ಮಣಿ-ಮುತ್ತಿಯ-ಸಂಖ-ಸಿಲವನ್ನವಾಲರತ್ತ ರಯಣಮಾಳುಜಿಣಂ ಸಂತ-ಸಾರಸಾವನಾಚ್ಚಣ್ಣೀಣಂ ಪೀಞ-ಸಕ್ಖಾರೀಣಂ ಅತಿವ ಅತಿವ ವದ್ಧಾ ಮೊ, ತಂ ಜಯಾ ಣಂ ಅಹರಂ ವಿಸ ದಾರವಂ ಜಾವ ಜವಿಸ್ಸಳ ತಯಾ ಣಂ ಅಪ್ಪಿ ವಿಯಸ್ಸ ದಾರಗಸ್ಸ ವಿಯಾಣುರೂಪಂ ಗುಣ್ಣಂ ಗುಣನಿಪ್ಪಣ್ಣಂ ಸಾಮಧೆಜ್ಜಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೋ ವದ್ಧಮಾಣೊತ್ತಿ || ೯೦ || —ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ

² ಅಲಂ ತದಿತಿ ತಂ ವಕ್ತ್ವಾ ವಿವೂಷ್ಯೋದ್ಯದ್ವಿವಿಭೂಷಣಃ |

ವೀರಃ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಸ್ಯೇಷ್ಟತಾತ್ಪರ್ಯಾದಿ ವ್ಯಧಾತ್ || —ಉತ್ತರವೈರಾಣ, ವರ್ವ ೭೪, ೨೭೬

³ ಶ್ರೀಮತ ವರ್ಧಮಾನಾಯ ನಮೋ ನಮಿತವಿದ್ವಿವೇ || —ಜಿನಕತಕ ೧೦೨

⁴ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಭಾರತೀ-ಕೋಶಾ ಸೃಜಾಸು ಸರಲದ್ವಯೇ |

ವೇಶ-ಶ್ರೀರ್ಗ-ಸಂಪತ್ತೌ ತೇವಾಶಕರಣೇ ಮತೌ || —ವಿಶ್ವಲೋಕನ, ಶ್ರೀಧರಃ

ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಂ ಮತೌ ಗಿರಿ | ಕೋಶಾಶ್ರೀರ್ಗಸಂಪತ್ಯೋ || —ಅಭಿಧಾನಸಂಗ್ರಹ, ಜೀವಚಂದ್ರ

⁵ ಬಬಾರ ತದ್ವಾಂ ಚ ಸುಸ್ವತೀಂ ಚ ವಸಾನ್ತರಸ್ವಾತ್ ಪ್ರತಿಮುಕ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಾಃ |

ಸರಸ್ವತೀಮೇವ ಸಮಗ್ರಲೋಕಾಂ ಸರ್ವಜ್ಞಲಕ್ಷ್ಮೀ-ಜ್ಞಲಿತಾಂ ವಿಮುಕ್ತಃ || ೨೭ || —ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೋತ್ರ

⁶ ಕೀರ್ತ್ಯಾ ಮಹತ್ವಾ ಜಿವ ವರ್ಧಮಾನಂ ತ್ವಾಂ ವರ್ಧಮಾನಂ ಸ್ತುತಿಗೋಚರತ್ವಮ್ |

ವಿನೀಷವಃ ಸ್ತೋ ವಯಮದ್ಯ ವೀರಂ ವಿಶೇರ್ಷ-ಮೋಘಾಶಯ-ಪಾಶಬಂಧಮ್ || —ಯಕ್ಷಾಸ್ತುತಾಸನ ||

⁷ ಆರ್ಹತೈಲಕ್ಷ್ಮ್ಯಃ ಪುನರಾತ್ಮತತ್ವೋ ದೇವಾಸ್ತುರೀದಾರಸದೇ ರರಾಜ || —ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಮೋತ್ರ ೭೮

ಅಂಗವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಶಾಸನತೀರ್ಥ ಅಥವಾ ಅಗಮತೀರ್ಥದ ಪ್ರವರ್ತನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪ್ರವರ್ತಕನೆಂದೇ ಭಗವಂತನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಾ, ತೀರ್ಥಂಕರ, ಅಗಮೇಶಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೆರಡು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷತ್ವ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಈ ಮಂಗಳವದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮನೇ' ಮೊದಲಾದ ಏದಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ವರ್ಧಮಾನನ ಮೂರು ಪೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮತೀರ್ಥಪ್ರವರ್ತನೆಗೆ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು 'ಶ್ರೀ' ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ—ಎಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಇದೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಐದನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆವೃತನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಉತ್ಪನ್ನದೋಷ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಅಗಮೇಶಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವು ಈ ವರ್ಧಮಾನರನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ 'ಯುಕ್ತಾನುಶಾಸನ'ದ ಪ್ರಥಮ ವದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವರ್ಧಮಾನರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಇದೇ ಮೂರು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ 'ವಿಶೇಷಣ-ದೋಷಾಶಯವಾತ-ಬಂಧವಾ' ಎಂಬ ವದಗಳಿಂದ ಈ ಗುಣತ್ರಯವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ—ರತ್ನಕರಂದ—ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ವಾಸವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಿದೆ ಆ ಬೋಧೆಯು ವರ್ಧಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಉಪದೇಶದಂತೆ ಸಾಗಿದ್ದಾಗಿದೆ ಆದು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಧರ್ಮಶಾಸನವಾಗಿದೆ ಈಗಲೂ ಆ ಧರ್ಮವು ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ, ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅವರು 'ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ ತಾನೇ ವಾಸಮಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವವ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಆದರೆ ವರ್ಧಮಾನರು ಅಂಧವರಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದುದು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಬುದ್ಧಿಮತ್ತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಒಂದೊಂದು ವದಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವವಿದೆ, ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆ

'ಕಲಿಲ' ಎಂಬ ವದವು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಪಾಪ ಮತ್ತು ದುರಿತ ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿವೆ. 'ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮನೇ' ಎನ್ನುವ ವದದಿಂದ ವರ್ಧಮಾನ ಜಿನೋದ್ಭವ ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ರಹಿತರೆಂದು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ಕೃಂದಕೃಂದಾಚಾರ್ಯರು ಸಹ ತಮ್ಮ 'ಪ್ರವಚನಸಾರ'ದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನರನ್ನು 'ಧೋದಘಾತಕಮ್ಮ-ಮಲಂ' ಎಂದು ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದುಂಟು ಇನ್ನು ಇದೇ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಕೂಡ 'ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತೋತ್ರ'ದ ವಾರ್ತೆಜನಪ್ರಸಾದದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು 'ನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷಂ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನು 'ಲೋಕ'ವೆಂಬ ಪದವು ಜೈನಾಗಮದ ಪ್ರಕಾರ ಊರ್ಧ್ವ, ಮಧ್ಯ, ಅಧೋ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಇವು ಮೂರಕ್ಕೂ ಸೇರಿ 'ತ್ರಿಲೋಕ'ವೆಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯಿದೆ. ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕದ ಹೊರಗೆ ಇರುವ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ 'ಅಲೋಕ'ವೆಂದು ಹೆಸರು ಈ ಲೋಕ, ಅಲೋಕಗಳನ್ನಳಿದು ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು-ಕೊಳ್ಳುವಂಥದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಈ ಲೋಕಾಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಭಗವಂತರು ಅರಿತುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನದ ಸೀಮೆಯ ಹೊರಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂಥದೇನೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞರು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಂದಕೃಂದಾಚಾರ್ಯರು 'ಪ್ರವಚನಸಾರ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದೇಕು. ಅವರು 'ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದ್ದಾನೆ—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.1 ಜ್ಞಾನಸ್ಮೃತ ದೊಡ್ಡವನಾಗಲಿ, ಚಿಕ್ಕವನಾಗಲಿ ಆತ್ಮನು ಇಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಸ್ಮೃತ ಆತ್ಮನು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಜ್ಞಾನಸ್ಮೃತ ಹಿರಿದಾದ ಆ ಭಾಗವು ಜ್ಞಾನಕೂನ್ಯ ಅಥವಾ ಜಡವೆನಿಸಬಹುದು ಜ್ಞಾನಸ್ಮೃತ ಆತ್ಮನು ಚಿಕ್ಕವನೆಂದರೆ ಅವನ ಆ ಆತ್ಮವದೇಶ-ವಸ್ತುಳಿದು ಹೊರಗೆ ಇರುವ ಜ್ಞಾನವು ವಿನಸ್ಸು ಆತ್ಮಯುಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು' ಗುಣ (ಪ್ರವೃತ್ತಿ)ಯನ್ನು ಆತ್ಮಯುಗಿಯೇ ಗುಣವು ಇರತಕ್ಕುದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿ ಆಚಾರ್ಯರು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ 'ದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಯಾ ನಿರ್ಗುಣಾ ಗುಣಾಃ' ಎಂದು ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ

1 ಆದಾ ಪಾಣಿನಮಾಣಂ ಪಾಣಿಂ ಜೈಯತ್ಸುಮಾಣಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ .

ಶ್ರೀಯಂ ಲೋಯೋಲೋಯಂ ತಪಾ ಪಾಣಿಂ ತು ಗವಗಯಂ .

ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯು ಎಂದಾಗ ಅವನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಹಿರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ, ಕಿರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ—ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಮಾಣನು—ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಧ್ವನಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಈ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಗೆ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

ಆತ್ಮವು ಜ್ಞಾನಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞೇಯಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಲೋಕಾಂತರೋಕ್ತಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಈಗ ಆತ್ಮವು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನಗುಣಸಹಿತ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಲೋಕಾಂತರೋಕ್ತ ವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ನಿಷ್ಕರ್ಷಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಯು ಲೋಕ-ಅಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ 'ಸರ್ವಜ್ಞ'ನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಅವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿಯೇ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಾತ್ಮ-ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರ-ವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶವೂ ಮೂಲೋತ್ತರರೂಪ ಆತ್ಮ-ದೇಹದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವು ಸದಾ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿರುತ್ತದೆ ಆಗ ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶವು ಬಹುತರ ಜರಮದೇಹದ ಆಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಲೋಕದ ಅಗ್ರವಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಯಾವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಅದು ಸ್ವಾತ್ಮನಿಂದ ಹೊರಹೊರಟು, ಅನ್ಯ ವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೇ ಇಂಥ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರಿಗೆ—ಮುಕ್ತಾತ್ಮರಿಗೆ—'ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ಥಿತಿ'ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಜೊತೆಗೇನೇ 'ಸರ್ವಗತ'ವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ¹ ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ಸರ್ವಗತತ್ವದ ರಹಸ್ಯವಾದರೂ ಏನು? ಮುಕ್ತಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು—ಯುಗವತಾ—ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ? ಇದೊಂದು ಅರ್ಥವೂರ್ಣವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಯುದ್ಧಿದ್ಯಾ ದರ್ವಣಾಯತೆ' ಎಂಬ ಪದಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರಸ್ಯತರವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿದ್ದು ಬಹು ಅರ್ಥವೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಕನ್ನಡಿಯು ತಾನಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು, ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಕೂಡ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿ ಹಾಗೂ ವದಾರ್ಥಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಅದು ವದಾರ್ಥಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ, ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವವೇ ಆಗಿದೆ ಇದೇ ವ್ಯಕಾರ ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಾದ ಕೇವಲಿಯು ಕೇವಲಜ್ಞಾನರೂಪ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಆಲೋಕಿಸಹಿತ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಆ ನಿರ್ಮಲಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮಪ್ರದೇಶದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸರ್ವಗತವಾಗಿದೆಯು ಸರ್ವಗತವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಕೇವಲಿಯೂ ಸಹ ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು ಸರ್ವಗತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧದ ಸಂಗತಿಗಳು ಯಾವುವೂ ಇಲ್ಲ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಯು ಪ್ರದೇಶದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾಗದೆ ಇದ್ದರೂ ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು, ಸರ್ವವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ—ಪ್ರತಿಭಾಸಿತಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ—ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಕನ್ನಡಿಯು ಎದುರಿದ್ದ ಸ್ಥೂಲವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ ಉಳಿದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅದು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ಅದು ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭಾಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ ದೂರವಿದ್ದ ವದಾರ್ಥ ಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹ ಅದು ಪ್ರತಿವಿಂಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕನ್ನಡಿಗ ಸಮಾನವಾದ ಜ್ಞಾನವು—ಕೇವಲ ಅಥವಾ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರ ಜ್ಞಾನವು—ಆಲೋಕಿಸಹಿತ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಯುಗವತಾ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಬಾಸಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ? ಇದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞತೆಯು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ? ಮತ್ತು 'ಸಾಲೋಕಾನಾಂ ಪ್ರಿಲೋಕಾನಾಂ ಯುದ್ಧಿದ್ಯಾ ದರ್ವಣಾಯತೆ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಪಕವೆನಿಸುವುದು?

1 ಸ್ವಾತ್ಮಸ್ಥಿತಿ: ಸರ್ವಗತ: ಸಮಸ್ತವ್ಯಾಪಾರವೇದೀ ವಿನಿವೃತ್ತಸಂಗ: ।

—ಧನಂಜಯಕೃತ 'ವಿಶಾಸಹಾರ ಸ್ತೋತ್ರ'

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಷ್ಟೆ ಜ್ಞಾನವು ಉಪಮೇಯ, ಕನ್ನಡಿಯು ಉಪಮಾನವು. ಈ ಉಪಮಾನದಿಂದ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ಥೂಲ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಉಂಟಾಗಲೇದು ಆಜ್ಞಾರ್ಥ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನೇನೂ ಕನ್ನಡಿಯ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿವೆ, ಕನ್ನಡಿಯೇ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಭ್ರಮಿಸುವುದು ತಪ್ಪಾಗುವುದು. ಕಮಲಮುಖ ಎಂದಾಗ ಕಮಲದಂತೆ ಮುಖವು ಸುಂದರವೆಂದಿಷ್ಟೆ ಅರ್ಥ ಹೊರತಾಗಿ ಮುಖಕ್ಕೂ ಕಮಲದಂತೆ ಎಲೆಗಳಿದ್ದು ವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೂಡದು ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗಳೆರಡೂ ವಸ್ತುನಿರವೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು—ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಾಷಿತಗೊಳಿಸುವದನ್ನು—ಮಾಡುತ್ತವೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು

ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗ ಭೌತಿಕ ವಸ್ತುವಿನಿವನ ಈ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇವೆ. ಎಕ್ಸ್‌ರೇ, ದೂರದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರ, ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಯೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವಿವಿಧ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟಗುಣಗಳನ್ನುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ ವಿಜ್ಞಾನವುಗಂಡ ಈ ಪ್ರಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದ ಆ ಆನುವವು ಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಾವು ಆತ್ಮರ್ಥಹೋದುವ ಕಾರಣವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ಪೃಶ್ಯ-ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ನಾವಿರಾರು ಮೈಲು ದೂರದ ಹಾಗೂ ಹತ್ತಿವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಮೊದಲಿನ ಘಟನೆಗಳು ಆತ್ಮಿಕಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ ಇನ್ನೂ ಜಾತಿ-ಸ್ಥಳವೆಂಬ ಕನ್ನಡಿಯಂತೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವಿರಾರು ಮೈಲುಗಳ ಆಚೆಗೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮಿತ್ತಾದಿ ತ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಜಂಧ್ರ-ಸೂರ್ಯ-ಗ್ರಹಣಗಳಿಂದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕಾಲದ ಘಟನೆಗಳ ನಿಜವಾದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಭೌತಿಕ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದಿನ ಪ್ರಗತಿಯೇ ಇಷ್ಟಾಗಿದೆ ಸ್ಪೃಶ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷಾಯೋವಕಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಕನ್ನಡಿಯ ಗುಣಗಳೂ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆಲೌಕಿಕ ಕನ್ನಡಿಯ ಗುಣಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕೆ? ಆ ಸರ್ವಾತೀತಿಯುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆಲೌಕಿಕಸಹಿತ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಸರ್ವವದಾರ್ಥಗಳೂ ಪ್ರತಿಭಾಷಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. 'ಜ್ಞೇಯ'ವೆಂದು ಹೇಳುವಂಥ—ಅದು ವರ್ತಮಾನವಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅವರ್ತಮಾನವಿರಲಿ—ಎಲ್ಲವೂ ಆ ಜ್ಞಾನದ ವಸ್ತುವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅದು ಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸಗೊಂಡ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕು ಭೌತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಆವೃತಿಹತ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯು ಉದಯಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಆಗ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞೇಯ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಿಷಯವಾದಿತಿಗೊಳ್ಳುವದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಯಾವುದೂ ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಾರದು.

ಈ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತ ತ್ರೀ ವಿಧ್ಯಾನಂದಸ್ವಾಮಿಗಳು ತಮ್ಮ 'ಅವ್ಯಸಹಸ್ರಿ'ಯಲ್ಲಿ—ಸಮಂತಭದ್ರ 'ಅವ್ಯಮಿಮಾಂಸಾ' ಗ್ರಂಥದ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ—ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.¹ ನುಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಅಗ್ನಿ. ಉರುವಲ, ಸುಡುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು—ಇವು ಮೂರೂ ಒದಗಿದಾಗ ನುಡುವ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯದೆ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆಯೇ ಅವೃತಿಹತ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನ-ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಿಯು ಇದ್ದಾಗ ಅವನ ಅರಿವಿಗೆ ಅಳವಡದ ವಸ್ತುವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ

ಇನ್ನು ತ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿಯ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಆಲೌಕಿಕಸಹಿತ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಸರ್ವ ವಸ್ತುಗಳು ಪ್ರತಿಭಾಷಿತವಾಗುವಂಟ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನು ಭೌತಿಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ನಿರ್ಧೂತಕಲಿಲಾತ್ಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ 'ನಿರ್ಧೂತ ಕಲಿಲಾತ್ಮ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಆಜ್ಞಾರ್ಥರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಆ ನಿರ್ಧೂತ ಕಲಿಲಾತ್ಮತ್ವವು—ಈ ಗುಣವಿಶೇಷವು—ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದು ಅವನ ಯುಕ್ತಿಸಾಸ್ತ್ರ ಅನಿರೋಧನಿಯಾದ ದಿವ್ಯನಾಣಿಯಿಂದ² ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಭಾರತೀ-ವಿಭೂತಿ-ಸಂಸೂಹಿತ 'ತ್ರಿ' ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

¹ ಜ್ಞೇಯ: ಜ್ಞೇಯ: ಕಥವಜ್ಞ: ಸ್ವಾದಸತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧನೇ: ದಾಹ್ಯೋದಾರ್ಥಹೋದ ಸ ಸ್ವಾದಸತಿ ಪ್ರತಿಬಂಧನೇ: ||

² ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷವಾದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ತಮ್ಮ 'ಅವ್ಯಮಿಮಾಂಸಾ' (ದೇವಾನಗು) ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ '೫ ತ್ವಮೇವಾಸಿ ನಿರ್ದೋಷೀ ಯುಕ್ತಿಸಾಸ್ತ್ರಾವಿರಿ ನಿರ್ಧೂತ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಈ ಮಂಗಳಾಚರಣ ವದ್ಯವು ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಪೂರ್ಣ ಅನುಚಿಂತನ, ಅನುಭಾವ, ಅನುಭೂತಿಗಳ ವರಿಣಾಮವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಆ ದಿವ್ಯ ಸ್ವರೂಪರಾದ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನಸ್ವಾಮಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು 'ನಮಃ' ಎಂದು ಮೊದಲಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಿ, ಆ ದಿವ್ಯಾತ್ಮರ ಉಪಶೃತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರಾ-ಚಾರ್ಯರು ಸ್ತುತಿ, ಸ್ತೋತ್ರಗಳಿಂದ-ಆವೃತರುಷನ ಸ್ವವನದಿಂದ-ಗುಣಸ್ಮರಣದಿಂದ-ಕುತಲ ವರಿಣಾಮವೂ ಪುಣ್ಯವ್ರದವಾದ ಶುಭಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವರಿದ್ದರು¹ ಅವರು ವ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಶ್ರೇಯೋ ಮಾರ್ಗವು ಸುಲಭರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವದೆಂದು ಸ್ವಯಂಭೂತಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮೇಲಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಸ್ತುತಿವಿದ್ಯೆ'—ಜನಕತತ್ವ—ಯ ಗುರಿಯು ವಾವವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು 'ಆಗಸಾಂ ಜಯ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.² ಇಂಥ ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಸಂತೋಷ, ಆತ್ಮೋತ್ಕರ್ಷಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದು ನಂಬಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರೂ ಅನುಭವಿಸಲೆಂದು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಕ್ಕಂತಲೇ ಈ ಮಂಗಳಾಚರಣವನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಅಂಗವೆಂದು ನಿಖರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ ತಾವು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಂಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅನ್ಯರು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸುನಿಶ್ಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ಗುಣಜ್ಞತೆ ಮತ್ತು ಗುಣಾತ್ಮಿಗಳನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ವ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಮೋಜೀನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ]

ವರಮಶ್ರೀವೀರಭಟ್ಟಾರಕನಮಿತದಯಾಧಾರಕಂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ-

ಭರಣಂ ನಿಶ್ಶೇಷಭವ್ಯೋದ್ಧರಣನಖಿಲಲೋಕೈಕಪೂತಂ ವ್ರಣೂತಂ ।

ಸ್ವರದೂರಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಂ ಸಮವಸರಣಕಾಂತಂ ಯಶಃಶ್ರೀನಿತಾಂತಂ

ನಿರವದ್ಯಂ ಹೃದ್ಯನಸ್ತದ್ಗುರು ಗುಣಗುರುನಮ್ರಾಮರೇಂದ್ರಂ [ಜಿನೇಂದ್ರಂ]

—ಆಚಾರ್ಯ—ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣಂ ೧೬-೧೨

ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರ

ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕಿಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾರೂಪ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದೇಶಯಾಮಿ ಸಮೋಚೀನಂ ಧರ್ಮಂ ಕರ್ಮನಿಬರ್ಹಣಮ್ ।

ಸಂಸಾರದುಃಖತಃ ಸತ್ತ್ವಾನೈಕ್ಯೇ ಧರತ್ಯುತ್ತಮೇ ಸುಖೇ ॥ ೨ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯಃ) ಯಾವುದು (ಸತ್ತ್ವಾನ್) ಜೀವಗಳನ್ನು (ಸಂಸಾರದುಃಖತಃ) ಸಂಸಾರ ದುಃಖ ದಿಂದ-ಬಿಡಿಸಿ-(ಉತ್ತಮೇ) ಒಳ್ಳೆಯ(ಸುಖೇ) ಸುಖದಲ್ಲಿ (ಧರತಿ) ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆಯೋ (ತಂ) ಆ (ಕರ್ಮನಿಬರ್ಹಣಂ) ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ (ಸಮೋಚೀನಂ) ಯಥಾರ್ಥವಾದ (ಧರ್ಮಂ) ಧರ್ಮವನ್ನು (ದೇಶಯಾಮಿ) ನಾನು ಉಪದೇಶಿಸುವೆ³

ಅರ್ಥ—ನಾನು (ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯ) ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಐದು ವಿಧದ ವರಿವರ್ತನವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖದಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದಂಥ ಉತ್ತಮ ವ್ರಕಾರದ ಸುಖವನ್ನು

1 "ಸ್ತುತಿಃ ಸ್ತೋತುಃ ಸಾಧೋಃ" ಸೂ ೧೧೬ —ಸ್ವಯಂಭೂತಸ್ತೋತ್ರ

2 ಸ್ತುತಿವಿದ್ಯಾ ಪದ್ಧ ೧

3 ಆಯತವರ್ಮನು ತನ್ನ ರತ್ನಕರಂಡಕದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ—

ವಚನ—ಅಂತು ಮಂಗಳಾರ್ಥವಿಷ್ಣುವತಾಪಮಸ್ಕಾರಂಗೆಯ್ದು ಧರ್ಮದ್ವಾರ್ತಾರ್ಥಂ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳ ಹಿತಮಪ್ಪದಂ ಪರವನಾಗಮಮಂ ರತ್ನಕರಂಡಕಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥಮಂ ಸಾಗಾರಾಸಾಗರರುಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಮಂ ನಾಸರಿವ ತೆರದಿಂ ಕಿರಿದಂ ಪೆಳ್ಳಿಸದಂತೆಂದೊಡೆ—

ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವಂಥ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವೆ ಆ ಧರ್ಮವು ಸಮೀಚೀನವಾಗಿದೆ ಸಮೀಚೀನ ಧರ್ಮ-
ನೆಂದರೆ ವಾದಿ ಪ್ರತೀವಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಹೊಂದದಂಥದು
ಆದರಿಂದಲೇ ಅದು ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಕರ್ಮಬಂಧನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಲ್ಲ ಆಗಿದೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಧರ್ಮ ಕ್ರಿಯೆ, ಸೇವೆಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲೂ
ಧರ್ಮವೆಂಬ ಪದವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಅರ್ಥವು ಬಹಳ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ನೆರಕಾದಿ ಜಕುರ್ಗ ತಿಗಳಲ್ಲಿ
ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಆಯಾ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ದುಃಖಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ. ಆ
ದುಃಖಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಅತಿಂದ್ರಿಯ ಅನುಭವ ಮೂಲಕವೆನಿಸುವ ಮೋಕ್ಷ
ಸುಖವು ಯಾವುದರಿಂದ ಒದಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇಂಥ ಧರ್ಮವು ವೇದಿಯಲ್ಲಿ
ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮರಾಟಕ್ಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾರುವ ಒಂದು ಅಂಗಡಿಯು ಇದ್ದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಜನರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದುಡ್ಡುಕೊಟ್ಟು, ತುಂಬ ವ್ರಯತ್ತಿಸಿ, ಆದರದಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಅದರಂತೆ ಯಾರ
ಸೇವೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ನೌಕರಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ವಡೆಯುವಂತಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಸೇವೆಯಿಂದ ಅಂಧರ ಚಿತ್ತವನ್ನು
ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಯಾರೂ ಯಾರಿಗೂ
ಕೊಡಲಾರರು, ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ದೇವಸ್ಥಾನ, ವರ್ವತ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ದೇವಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಾದಿಗಳಲ್ಲಿ
ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತರುತ್ತೇವೆನ್ನೆಂತಿಲ್ಲ ಭಯಂಕರ ವೃತ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದಲೂ
ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಶರೀರವನ್ನು ಒಣಗಿಸಿದರೂ ಸೊರಗಿಸಿದರೂ ಅದು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ
ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೆಲೆಯ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಇಟ್ಟಿರೂ, ಮಂದಲಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಪೂಜೆ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು
ಮಾಡಿಸಿದರೂ, ಮನೆಯನ್ನು ಏಟು, ಸ್ವತ್ವಾದಿಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದರೂ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಜವ-ಜಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೂ,
ಹಗಲಿರುಳು ಭಗವಂತನ ನಾಮಸ್ಮರಣದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ದುಮುಡುವಿಸಿ ಏಟುರೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ.
ಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮೊದಲು ಪರಮಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಲಿಕ್ಕೆ
ಬೇಕು. [ದಿನ ಕನಕಾದಿ ವಸ್ತುಗಳೂ ಸತಿ ಸುತ ಬಾಂಧವಾದಿಗಳೂ ಪರಮಸ್ತುಗಳಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮದೊಡನೆ ಜೊತೆ
ಯಾಗಿ ಬಂದ ಈ ಶರೀರವೂ ಕೂಡ ಪರಮಸ್ತುವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ
ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬರುವ ಕರ್ಮವೂ ಸಹ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪರಮಸ್ತುವಾಗಿದೆ] ಇಂಥ ಪರ
ಮಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನೊಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿದು, ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ
ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ಮಯನಾಗುವುದು ಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ
ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ, ಮಾರ್ಗವಾದಿ ನಿಜ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ, ರತ್ನತ್ರಯಗಳು [ನಮ್ರಗರ್ತನ,
ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯ] ಅಭಿವಾದಾಗ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಜನಿಸಿದಾಗ,
ಆತ್ಮವು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಧರ್ಮರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಪರ ದ್ರವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ನಿಮಿತ್ತ
ಮಾತ್ರವಾಗಿದೆ.

ವೀತರಾಗತ್ವದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮ. ಮೊದಲು ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ರಾಗದ್ವೇಷರೂಪ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು
ತೊರೆದು ವೀತರಾಗನಾಗಬೇಕು ಆಗ ಈ ಮಂದಿರೆ, ಪ್ರತಿಮೆ, ತೀರ್ಥ, ದಾನ, ಜಪ, ತಪ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವ
ವಸ್ತುಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ವೀತರಾಗತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವ
ದಿಲ್ಲವೋ, ಆತ್ಮನ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವು ಅಭಿಷ-
ಲಾರದು. ಇನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕುಠರಾಗವಿದ್ದಾಗ ವೈಷ್ಯಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಕುಠ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳಿದ್ದಾಗ
ವಾಪಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳಿರುವವೋ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ
ಬಂಧದ ಅಪವ್ರದ್ಧೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವದೇ ಉತ್ತಮ ಸುಖವಾಗಿದೆ ಇಂದ ಉತ್ತಮ
ಸುಖಕ್ಕೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವರೂಪವಾದ ಧರ್ಮವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ

[ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.
ಆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯದೂ ಮುಖ್ಯವಾದುದೂ ಆದ ವೀತೇಷವು 'ಸಮೀಚೀನ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ ಎರಡನೆಯದು

‘ಕರ್ಮನಿಬರ್ಹಣ’, ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದು ‘ದುಃಖದಿಂದ ಉತ್ತಮ-ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥದು’ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ನಿರ್ದೇಶ್ಯಧರ್ಮದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನ-ಫಲದ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ-ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ‘ಕರ್ಮ’ ವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣವೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇದು ಭಾವ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟ ಕರ್ಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಮಗ್ರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಕರ್ಮಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರದೆ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಈ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಸುಖದಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ, ದುಃಖವೇ ದುಃಖವಿದೆ. ಈ ‘ಕರ್ಮನಿಬರ್ಹಣ’ದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಆತ್ಮವು ಉತ್ತಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗುವದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ತರುವಾಯ ಇಡಲಾಗಿದೆ.

ಸುಖವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಧೈಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವು ಸುಖದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಸಾಧನವು ಎಂದೂ ಸಾಧ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಎಂದೂ ದುಃಖವುಂಟಾಗಲಾರದು. ಅದು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿ ಭಗವದ್ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ‘ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ’ದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವದೆಂದು ಹೆದರಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.¹

ಇನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ನಡೆಯುವಾಗಲೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಸಲ ದುಃಖವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವು ಕಾರಣವಲ್ಲ, ಪೂರ್ವಕೃತ ಕರ್ಮವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ‘ಧರ್ಮ’ ಶಬ್ದದ ಉಚ್ಚಿತ್ತಿ ಅಥವಾ ನಿರುಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವೂ ಇದನ್ನೇ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಮೂರನೆಯ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಸೃಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೆ ‘ಉತ್ತಮ’ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸುಖದ—ಶಿವಸುಖದ ಅಥವಾ ಅಬಾಧಿತ ಸುಖದ—ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಸಾಧಾರಣ ಸುಖದ ಬೆಲೆಯೇನು? ಅದಂತೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವದೆಂದರೆ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಉತ್ತಮ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವದೆಂದೇ ಅರ್ಥವು. ಧರ್ಮವು ಇದಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸಂಸಾರದ ಉತ್ತಮ ಸುಖದ ಸಾಧನವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ‘ಅಭ್ಯುದಯ’ ವದದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ.² ಹೀಗೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಆಚಾರ್ಯರು ‘ಧರ್ಮಃ ಸರ್ವಸುಖಕರೋ ಹಿತಕರೋ’ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೊಂಡುಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “ಯಾರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಈ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಗೊಳಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ‘ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ’ಯು ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ವರಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಂದರೆ ಅವರ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯೋಜನಗಳೂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ.” ಅವರಿಂದ ಧರ್ಮದಿಂದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಬಾಧೆ ಬರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ತೀರ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವರತಂತ್ರಾದಿಗಳ ಅಬಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತಮ ಸುಖವಿದೆ. ಇದು ಶಿವಸುಖವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರರು ‘ಶುದ್ಧ ಸುಖ’ವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.³ ಈ ಸುಖವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗವೇ ಮೊದಲಾದ ಸುಖಗಳು ಬಾಧೆಯಲ್ಲವೂ ವರಾಪ್ರಿಕವೂ ನಾಶವಾಗುವಂಥವೂ ಬಂಧಕೇತುವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿದ್ದು ದುಃಖಮಿತ್ರವಾಗಿವೆ.⁴ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ

1 ಧರ್ಮಃ ಸುಖಸ್ಯ ಹೇತುರ್ಹಿತುರ್ಹ ವಿರೋಧಕಃ ಸ್ವಕಾರ್ಯಸ್ಯ |

ರಸಾತ್ ಸುಖದಂಗೆಯಿರಾ ಮಾಧೂರ್ಯಧರ್ಮಸ್ಯ ವಿಮುಖಸ್ತಮ್ || —ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ ೨೦

2 ೧೩೦. ೧೩೫ನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ

3 ನಿರ್ವಾಣಂ ಶುದ್ಧ ಸುಖಂ ನಿಶ್ಚೇಯಸಮಿಪ್ತಕೇ ನಿತ್ಯಮ್ || —೧೩೧

4 ಸವರಂ ಬಾವಾಸಹಯಂ ವಿಕೃತ್ವಂ ಬಿಂಡಕಾರಣಂ ವಿಸಮಂ |

ಜಂ ಇಂದಿಯೇಹಂ ಲಭ್ಯಂ ತಂ ಸೊಕ್ಕಂ ದುಶ್ಚಮೇವ ತಮಾ || —ಪ್ರವಚನಸಾರ.

ಇವು ದುಃಖಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಸ್ವತಃ ಸಮಂತಭದ್ರರೂ ಸಹ ಇಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳನ್ನು ವಾನದ ಬೀಜಗಳೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ಇಂಥ ಸುಖದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದಿದ್ದಾರೆ¹ ಸಂಸಾರದ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆಯೆಂದು ಧಾವಿಸಿದವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸತ್ವಾನ್' ಎಂಬ ವದಕ್ಕೂ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣವೂ ಇಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವು ಯಾವ ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಅವುಗಳ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಸುಖದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮವೂ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಒಂಥುವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.² ಯಾವ ಆತ್ಮವು ತನ್ನತನದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಹೃತವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಅಷ್ಟು 'ವತಿಕ'ವಾದಂತೆ. ಧರ್ಮವು ಜೀವನವನ್ನು ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ 'ವತಿಕೋದ್ಧಾರಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ವ್ಯಾಢಿಯು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ಏರುವಂತೆ ಸಂಸಾರದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಜೀವನಗೂ ಸಹ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬರುತ್ತದೆ³ ಅತಿಹೀನನೆಯವರೂ ಸಹ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯುಚ್ಛ ಸ್ಥಿತಿಗೂ ಏರಬಲ್ಲರೆಂದು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ⁴ ಧರ್ಮದಿಂದ ನಾಯು ಹಂದಿಗಳೂ ಜಾಂಡಾಲರೂ ಸಹ ಉದ್ಧಾರವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ⁵ ಧರ್ಮದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅವಿವ್ರವಾದ ದೇಹವೂ ಸಹ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಸಮಂತಭದ್ರರ ಉದ್ಧಾರವಾದ ಧರ್ಮದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೂ ಧರ್ಮಮರ್ಮಜ್ಞತೆ, ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ನೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಅವರು ವಿಶೇಷಣ ರಹಿತವಾದ 'ಸತ್ವಾನ್' ಎಂಬ ವದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನು 'ಸಮಿಚೀನ' ವಿಶೇಷಣದ ವಿಷಯವು ಉಳಿಯತು ಧರ್ಮದ ಸಮಿಚೀನತೆಯು ಅದರ ಯಥಾರ್ಥ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಧರ್ಮವು ಸಮಿಚೀನವಾಗಿದೆ ಧರ್ಮದ ಈ ಯಥಾರ್ಥತೆಯು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಅವಾರ್ತಚೀನತೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು ಅಯಥಾರ್ಥವೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಅವಾರ್ತ ಚೀನವಾದುದು ಯಥಾರ್ಥವೂ ಇರಬಹುದಾಗಿದೆ ಅನಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಯಥಾರ್ಥವಲ್ಲವೆ ? ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಇಂದೇ ಜನಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಯಥಾರ್ಥವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯು ಸಿದ್ಧಿಸದೇಕಾದರೆ ಅದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಜೀವಗಳನ್ನು ಸಂಸಾರ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು ಇವೆರಡು ಯಥಾರ್ಥಧರ್ಮದ ಒರಿಗಳಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವು-ಸಮಿಚೀನತ್ವವು-ಯಥಾರ್ಥತೆಯು-ಯಾವಾಗಲೂ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ-ಭಾವಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸಹೊಂದಿದರೂ ಸಹ ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥತೆಗೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವಿನ ಲಕ್ಷಣ ಕೆಡುತ್ತದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಸ್ತುವು ಅವಸ್ತುವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ⁶ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು ಅಗ್ರಾಹ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಒಂದು ರೂಪವು ಗ್ರಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಮಿಚೀನವಾದರೆ ಮುನಿಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವಾದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಪುನಃವಿವರಣೆ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೆನಿಸಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಎನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಒಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿರತು ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥತೆಯು ನಿಷೇಧಯುತವು ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ.

¹ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೧೨ರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರ

² ಶಾಪವರಾಧಿಕಾರವೋ ಬಂಧುರ್ಜೀವಸ್ಯ ಜೇತಿ ನಿತ್ಯಿಸ್ತತ್ : ೧೪೪ — ರತ್ನಕರಂದಕ

³ ಸಂಸಾರ ವಿಷ ಕೂಪಃ ಸರಿಲಾಢಿ ವಿಪತ್ತಿ-ಜನ್ಮ-ಮುಪಾಢಿ ।

ಇಹ ಧರ್ಮ ವಿವ ರಜ್ಜು ಸ್ವಾದುದ್ರರತಿ ನಿರ್ಮಗ್ನಾತ್ ॥ — ಪುರಾಣ

⁴ ಯೋ ಲೋಕೇ ತ್ವಾಂ ನತಃ ಸೋತಿಹೀನೋಚ್ಚತಿಗುರುರ್ಯತಃ — ಸುತ್ತಿವಿದ್ಯಾ ೪೨

⁵ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯ ೨೫-೨೬ನೆಯ ಸೂತ್ರ

⁶ ವಸ್ತೋವಾಸಸ್ತುತಾಂ ಯಾತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯಾಯಾ ವಿವರ್ಯಯಾತ್ । — ದೇವಾಗಮ

ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವಧಾನ ಪುರುಷನ ವಿವೇಕದ ಮೇಲೆಯೇ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗುವುದು ಅದರೂ ಧರ್ಮದ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮೀಚೀನ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಧರ್ಮ, ಯಾರಿಗೆ, ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಎಂಥ ವರಿಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಅದಾವರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ ಇವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಸಮೀಚೀನತೆಯ ದೃಷ್ಟೀತಕವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಯಾದ್‌ದೃಷ್ಟಿ-ಸತರ್ಕದೃಷ್ಟಿ-ಯು ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಸತ್-ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದ-ವಿವೇಕವಿಹೀನ-ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಮೀಚೀನತೆಯು ಇರಲಾರದು

ಈ ಗ್ರಂಥವು ಒಂದೇ ಒಂದು ಧರ್ಮ-ದೇಶನಾ ಅಥವಾ ಧರ್ಮ-ಶಾಸನಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದರಿಂದ 'ಧರ್ಮ-ಶಾಸ್ತ್ರ' ವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣೀಕರಣ ಧರ್ಮದ ಕೊನೆಯ ಗುರಿಯು ಅಕ್ಷಯ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯ ವಾದಿರಾಜಸೂರಿಯು-ವಿಕ್ರಮ ಸಂ ೧೧ ಶತಮಾನದವರು—ತನ್ನ 'ವಾರ್ತಾನಾಥ ಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಸಮಂತಭದ್ರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ 'ಅಕ್ಷಯಸುಖಾವಹಃ'ನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ಇದು 'ಸುಖ-ಶಾಸ್ತ್ರ' ಮೂಡಿಸಿದೆ

ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪಾತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ 'ದೇಶಯಾಮಿ ಸಮೀಚೀನಂ ಧರ್ಮಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ 'ಸಮೀಚೀನ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು ಅದರಂತೆ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಕಾರಿಕೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ 'ಯೇನ ಸ್ವಯಂ ವಿತಕಲಂಕವಿದ್ಯಾ-ದೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾ-ರತ್ನಕರಂಡಭಾವಂ ನೀತಃ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಕರಂಡಕ-ವೆಟ್ಟಿಗೆ-ಯಂತಿರುವ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ 'ರತ್ನಕರಂಡಕ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ, ಸಮಂತಭದ್ರ ಉಳಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಸಹ ಹೀಗೆ ಎರಡೆರಡು ಹೆಸರುಗಳಿದ್ದು ಧನ್ಯ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರ 'ದೇವಾಗಮ'ವು 'ಆವ್ಯಮಿಮಾಂಸಾ' ಎಂದೂ 'ಜಿನಕತಕ'ವು 'ಸ್ತುತಿ-ವಿದ್ಯಾ' ಎಂದೂ 'ಸ್ವಯಂಭೂ-ಸ್ತೋತ್ರ'ವು 'ಸಮಂತಭದ್ರ-ಸ್ತೋತ್ರ'ವೆಂದೂ ಹೆಸರಾಗಿವೆ ಇವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ಆಯಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆದಿ-ಅಂತ್ಯ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ಜಿತಕರ್ಮಂ ಸಮುವಾತ್ತತತ್ತ್ವಜಯಮರ್ಮಂ ಶುದ್ಧರತ್ನತ್ರಯೋ-

ಧೃತಭರ್ಮಂ ಕುಮತಾವಳೇಶಿರಫರ್ಮಂ ಸಾಧುಸಂದೋಷ ಸಂ ।

ವೃತನರ್ಮಂ ವಿನಮದ್ವಿನೀಯಜನಕರ್ಮಂ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಿಯೋ-

ಚಿತನರ್ಮಂ ನಮಗಾರ್ಮಮಕ್ಕೆ ಜಿನಧರ್ಮಂ ಜನ್ಮವಾರಂಬರಂ ॥

—ಅಗ್ನಿಶಿಖರ-ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣಂ ೧೪

ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಭಾವರೂಪ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಲಿಂದು ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸದ್‌ದೃಷ್ಟಿಜ್ಞಾನವೃತ್ತಾನ್ಯ ಧರ್ಮಂ ಧರ್ಮೇಶ್ವರಾ ವಿದುಃ ।

ಯಾದೀಯಪ್ರತ್ಯನೀಕಾನ್ಯ ಭವಂತಿ ಭವವದ್ವಂತಿ ॥ ೧ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಧರ್ಮೇಶ್ವರಾ) ಧರ್ಮದ ಒಡೆಯರು ಅರಿಹಂತರು (ಸದ್‌ದೃಷ್ಟಿಜ್ಞಾನವೃತ್ತಾನ್ಯ) ಸಮ್ಯಕ್‌ರಣ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರಗಳಿಗೆ (ಧರ್ಮಂ) ಧರ್ಮವೆಂದೂ (ವಿದುಃ) ಅನ್ಯತ್ತಾರೆ (ಯಾದೀಯ ಪ್ರತ್ಯನೀಕಾನ್ಯ) ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿರುವ—ಮಿಥ್ಯಾಚರಣ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾಜಾರಿತ್ರಗಳು—(ಭವವದ್ವಂತಿ) ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಳಿಯಿಸುವಂಥವು (ಭವಂತಿ) ಇವೆ ॥

1 ತ್ಯಾಗೀ ಸ ಏವ ಯೋಗೀಂದ್ರೋ ಯೇನಾತ್ಮಯ್ಯಸುಖಾವಹಃ ।

ಅರ್ಹಿನೇ ಭವ್ಯಸಾರ್ಥಾಯ ದಿಷ್ಟೋ ರತ್ನಕರಂಡಕಃ ॥ ೧೪ ॥ —ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಧಿ ಚರಿತೆ

2 ಆಯತನರ್ಮನು ಹೇಳಿದ್ದು ಹೀಗೆ—ಸಮ್ಯಕ್‌ರಣ ಜ್ಞಾನ ಜಾರಿತ್ರಾಣಿ ಧರ್ಮಾಃ—ಎಂಬುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಾಷಿತಂ ।

ಕಂದ ॥ ತತ್ತ್ವದ ರುಚಿ ಸಮ್ಯಕ್‌ತ್ವಂ । ತತ್ತ್ವಂಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದು ಬೋಧಂ ॥

ತತ್ತ್ವಂ ತನ್ನೊಳ್ಳಿರೆದರೆ । ಸತ್ತ್ವಂಗಳೆ ನೋಡಿ ಕಾವುದುದುವೆ ಚರಿತ್ರಂ ॥ ೨ ॥

ಅರ್ಥ—ಧರ್ಮದ ಈಶ್ವರನಿರುವ ತೀರ್ಥಂಕರ ವರಮದೇವನು ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಿಥ್ಯಾಶರಣ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾಜಾರಿತ್ರ ಇವೂ ಮೂರಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಜವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸ್ವಪರದ್ರವ್ಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದು ನಷ್ಟವಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಸುಖವನ್ನು ಒಡಗಿಸುವ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಸ್ವಪರ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅಸತ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ರ ಇವು ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಭೀಕರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂಥವು ಇವೆ. ಇದನ್ನು ವೀತರಾಗ ಭಗವಂತರು ಹೇಳುವರು. ಇದು ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತೇನೂ ಅಲ್ಲ.

[ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಸತ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಸಂಬಂಧವು ಮುಂದಿನ ದೃಷ್ಟಿ, ಜ್ಞಾನ, ವೃತ್ತ ಈ ಮೂರರ ಹೊತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಪ್ರಯೋಗವು ಸಮ್ಯಕ್, ಶುದ್ಧ, ಸಮೀಚೀನ ಮತ್ತು ವೀತಕಲಂಕ (ನಿರ್ದೋಷ) ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ ಇದು 'ಶ್ರದ್ಧಾಂ ಸಂ ಪರಮಾರ್ಥಾನಾಂ' 'ಭಯಾಶಾ-ನೈಹರೋಭಾಜ್ಞ', 'ವ್ರಥಮಾನಯೋಗಮರ್ಥಾ', 'ಯೇನ ಸ್ವಯಂ ವೀತಕಲಂಕವಿದ್ಯಾ' ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ¹ ಇನ್ನು 'ಹಿಂಸಾನ್ಯತಕಾರ್ಯಭ್ಯೋ' ಎಂಬ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ' ಎಂಬ ವದದ 'ಸಂ' ಕೂಡ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತೋತ್ರ'ದಲ್ಲಿ 'ಸಮಂಜಸ' ದಂಧೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ

'ದೃಷ್ಟಿ'ಗೆ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಶ್ರದ್ಧಾನ್ಯ, 'ಜ್ಞಾನ'ಕ್ಕೆ ಬೋಧ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾ; 'ವೃತ್ತ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಜಾರಿತ್ರ, ಚರಣ, ಕ್ರಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ² ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಸದ್‌ದೃಷ್ಟಿ'ಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣವಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ನಿರ್ಮೋಹವೆಂದೂ 'ಸತ್‌ಜ್ಞಾನ'ಕ್ಕೆ 'ತಥಾಮತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ³ ಅದರೊಡನೆ 'ಸುತಿವಿದ್ಯಾ'ದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಸದ್‌ದೃಷ್ಟಿಗೆ 'ಸುತದ್ವಾ' ಎಂದೂ 'ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ತೋತ್ರ'ದಲ್ಲಿ 'ಸದ್‌ವೃತ್ತ'ಕ್ಕೆ 'ಉವೇಶ್ವಾ' ಎಂದೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಇವು ಆಯಾಮ ವದಗಳ ವರ್ಣಾಯ ವದಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರಗಳಿಗೆ 'ಧರ್ಮ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಇದು ಜೀವಾತ್ಮನ ಧರ್ಮದ ತ್ರಿಕಾಲಾಬಾಧಿತ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಅಂದರೆ ಅದರ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ 'ರತ್ನತ್ರಯ' ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುವದು ಇವೇ ಮೂರು ರತ್ನಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರತಿವಾದನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ರತ್ನತೆಯ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದ ರಿಂದಲೂ ಇದು 'ರತ್ನಕರಂಡಕ'ವೆಂಬ ಸಾರ್ವಕಾನುವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಧರ್ಮದ ಈ ಲಕ್ಷಣವು ಆವ್ರ ಷ್ಠುರುಷರಿಂದ—ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ—ಪ್ರತಿವಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯವರು ಈ ವಿಷಯದ ತಮ್ಮ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರಗಳು ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಮಿಥ್ಯಾ ದರ್ಶನ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾಜಾರಿತ್ರಗಳು 'ಅಧರ್ಮ'ವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಧರ್ಮವು

¹ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೪, ೩೦, ೪೩, ೧೪೯ ಸೂತ್ರ.

² "ಸಮಂಜಸ-ಜ್ಞಾನ-ವಿದೋಷ-ಚಕ್ಷುಷಾ" || ೧ ||

³ ಸೂತ್ರ ೪, ೨೧, ೩೧ ಇತ್ಯಾದಿ, ೩೨, ೪೩, ೪೬ ಇತ್ಯಾದಿ; ೪೯, ೫೦, ೧೪೯ ಇತ್ಯಾದಿ.

⁴ ಸೂತ್ರ ೩೨, ೩೪, ೪೪

⁵ 'ಸುತದ್ವಾ ಮನು ತ ಮತಿ' ಪದ್ಯ ೧೦೪.

⁶ ವೋಹರೋಪೋ ರಿಫಃ ಪಾತಃ ಕಷಾಯಭಟಿಸಾರ್ಥನಃ ||

ದೃಷ್ಟಿ-ಸಂವಿದುಹೇಶ್ವಾಸ್ತೃಸ್ತೃಯಾ ದೀರ ಪರಾಜಿತಃ || ೯೦ ||

ನಾನದ ಮೂಲರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ವಾಪ', 'ಕಲ್ಪಿಷ'ಗಳೆಂದೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ¹ ಅಲ್ಲದೆ ಇವಕ್ಕೆ 'ಭವವದ್ಧತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ರತ್ನತ್ರಯಗಳಿಂದ 'ಮೋಕ್ಷವದ್ಧತಿ'—ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ—ರೂಪಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಸಂಸಾರ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ 'ಮೋಕ್ಷ'ವು 'ಭವ'ದ ವಿವರೀತ-ಪ್ರತ್ಯನೀಕ-ವಾಗಿದೆ² ಇದನ್ನು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದನ್ನೇ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ³ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯವರೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಶ್ರೀ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಸದ್ಭವ್ಯಜ್ಞಾನವೃತ್ತಾಂತಾ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ ಸನಾತನಃ' ಹಾಗೂ 'ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾನಾಮವೃತ್ತಾಂತಾ ಮೋಕ್ಷಹೇತುಃ' ಈ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಸೂತ್ರವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈ ರತ್ನತ್ರಯರೂಪ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯಾ ನಮಂತ ಭದ್ರರು 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ'ವೆಂದಲ್ಲದೆ 'ಸನ್ಮಾರ್ಗ', 'ಶುದ್ಧಮಾರ್ಗ'ವೆಂದೂ ಅಂದಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ಸುಖಾತ್ಮಕವಾದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಶಿವ, ನಿರ್ವಾಣ, ಸೀತೀಯಸ ಎಂದು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, 'ಶಿವಮಾರ್ಗ', 'ನಿರ್ವಾಣಮಾರ್ಗ', 'ಸೀತೀಯಸಮಾರ್ಗ'ವೆಂದೂ ಇದಕ್ಕೇನೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ⁴ ಜೊತೆಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮವಧ'ವೆಂದೂ ಈ ಆಚಾರ್ಯರು 'ಯುಕ್ತಸುಖಾನನ'ದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೇ ಸೂಚಿಸುವರು⁵ ಅದು ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಗಳ 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ನೇತಾರಂ' ಎಂಬ ವದವನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಜಿನತಾನನವಾಗಿದೆ,⁶ ಜೈನಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ, ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಸುಖಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನುಳಿದ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಾದಿಗಳಿಗೆ ಕುಮಾರ್ಗ, ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗ, ಕಾವಧ ಮತ್ತು ದುಃಖಮಾರ್ಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು 'ಕಾವಧ' ಶಬ್ದದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ 'ದುಃಖಾನಾಂ ವಧಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇದನ್ನು ದುಃಖಮಾರ್ಗವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ 'ಕಾವಧಘಟ್ಟನಂ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಇದೇ ಕುಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಖಂಡಿಸುವ ವಿಧಾನದ ವಿವರಣೆಯೂ ಇದೆ

ಇದೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಕ್ಕೇನೇ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಎರಡನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಮನಿಬರ್ಹಣ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಿಗೇನೇ ಮುಖ್ಯ ಹಾಗೂ ಉಪಚಾರ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಧರ್ಮವು ನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗಿಯೂ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ ನಿಶ್ಚಯಧರ್ಮವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷದ ಹೇತುವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಆರಾಧನೆಯು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಒಂದು ಸಕಲರೂಪ, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಕಲರೂಪ ವಿಕಲರೂಪದ ಆರಾಧನೆಯು ಗೃಹಸ್ಥರಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಕಲರೂಪವು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ವಿಕಲರೂಪದಲ್ಲಿ—ವಿಕದೇಶ ಅಥವಾ ಅಂಶಿಕ—ರತ್ನತ್ರಯದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಶುಭರಾಗದಿಂದ ಜನಿಸುವ ವ್ರಣ್ಯಬಂಧವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಮೋಕ್ಷನಾಥನೆಗೆ ಸಹಾಯಕವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯವೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ, ಬಂಧಕಾರಣವೆಂದಲ್ಲ⁷ ಅದರಿಂದಲೇ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಜೆಟ್ಟು ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ವ್ಯವಹಾರತ್ರಯವನ್ನು ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿವರಿಸಿದೆ ಸಮೀಚೀನ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು

¹ ಸೂತ್ರ ೨೭, ೨೯, ೪೯, ೧೪೮

² ಮೋಕ್ಷಸ್ತದ್ವಿಪರೀತಾತ್ಮಾ । ಸೂತ್ರ ೧೦೪

³ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ । ೧ ।

⁴ ಸೂತ್ರ ೧೧, ೧೩, ೨೧, ೨೩, ೪೧, ೧೨೧

⁵ 'ಬ್ರಹ್ಮವಧಸ್ಯ ನೇತಾ' ಕಾರಿಕಾ ೪

⁶ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಈ ಮಾರ್ಗದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸೂತ್ರ ೧೨ ಹಾಗೂ ೭೮ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

⁷ ಅಸಮಗ್ರಂ ಪಾವಯತೋ ರತ್ನತ್ರಯಮಸ್ತಿ ಕರ್ಮಬಂಧೋ ಯಃ ।

ಸವಿಪಕ್ಷಕೃತ್ಯೋವತ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯೋ ನ ಬಂಧನೋಪಾಯಃ" । ೨೧೧ ।

—ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಪ್ರಾಯ

ಅದರ ಅಂಗೋಪಾಂಗದ ಫಲಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚೇಯನವ ಸುಖಸ್ಥಲ್ಲದೆ ಅಭ್ಯುದಯ ಸುಖ ಅಥವಾ ಲೌಕಿಕ ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

ಈಗ ಇಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಏಳುವುದು. ಧರ್ಮದ ಅಧಿನಾಯಕರು ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಧರ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ¹ ಅಲ್ಲದೆ ಜಾರಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಧರ್ಮವೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ² ಇನ್ನು ಅಹಿಂಸೆಯು ವರಮ ಧರ್ಮವೆಂದೂ, ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ ಮೊದಲಾದ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ³ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವನ್ನಷ್ಟೇ ಏಕೆ ಧರ್ಮರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ? ಏನು ಎರಡನೆಯ ಧರ್ಮಗಳು ಇಲ್ಲವೆ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆಯೆ? ಇವುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ ನಿಜವಾಗಿ 'ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವ'ಕ್ಕೇನೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಆದರೆ ದೃಷ್ಟಿ, ಶ್ರೀಲ, ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳಿಂದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಅವೇಕೆನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತೃತ ವಾಗಿ ಅವೇಕೆನು ವಿದವರಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಒಂದಂಗಳವನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ನಾಳು ಕೆಲವರಿಗೆ ಸರ್ವಾಂಗಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ನಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಾದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ರೂಪದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿವಿಧ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಧರ್ಮದ ವಿವೇಚನೆಯು ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಧರ್ಮದ 'ವಸ್ತುಸ್ವಭಾವ' ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜಡ, ಚೇತನ ವಾರ್ತಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮದ ತೀರ ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಜಡವಾರ್ತಗಳ ಧರ್ಮಕಥನವು ಸಮಾವೇಶವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು 'ಸತ್ಯಾನ್' ವದನ್ವಯೋಗದಿಂದ ಜೀವಾತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವ ಧರ್ಮವು ವಿವಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಅತಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವೂ ಅಲ್ಲ, ಅತಿ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಅಲ್ಲದಂತೆ ಸಮಗ್ರಕಥನ-ಜ್ಞಾನ-ಜಾರಿತ್ಯರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದರ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ 'ಜಾರಿತ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮೋ' ಎಂಬುದರ ವಾಚ್ಯ ಜಾರಿತ್ಯವು ಬಿಂದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ಯವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ಸಮ್ಯಕ್ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ಯವನ್ನಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸ್ವತಃ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು 'ವ್ರವಚನಸಾರ'ದಲ್ಲಿ 'ಜೀವಸ್ತು ಚರಿತ್ರಾದ್ಯೋ ದಂಸಣಣಾಣವೃಕ್ಷಾಣಾದ್ಯೋ' ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜಾರಿತ್ಯಕ್ಕೆ 'ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ವೃಧಾನ'ವೆಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಹಿಂಸೆಯು ಜಾರಿತ್ಯದ ವೃಧಾನ ಅಂಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವರಮಧರ್ಮ-ನೆನಿಸುತ್ತದೆ. 'ದಯಾ' ಎಂಬುದು ಅದರ ಸುಗಂಧವಾಗಿದೆ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮದ ಸಮಾವೇಶವು ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಮಾಣವು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಮ್ಯಕ್ ಕರ್ತವ್ಯ-ಜ್ಞಾನ-ಜಾರಿತ್ಯಗಳಿಗೆ 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ'ವೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತ ಸಂವಾದಿಕಾರದಲ್ಲಿ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮದ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ ಈ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮವೆಲ್ಲ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದ ವಿಶೇಷ ರೂಪವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇಷ್ಟಾದಮೇಲೆ ಸಂಕಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ನ್ಯಾಸವೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ರತ್ನಕರಂಡದೊಳಗಿನ ಧರ್ಮದ ಈ ರೂಪವು ಬಹಳ ಸುಧೃವಸ್ಥಿತವೂ ಮಾರ್ಮಿಕವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಭೈಯಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಸ ಧ.]

¹ "ಧರ್ಮೋ ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವೋ" — ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಶ್ರೇಷ್ಠ ೪೭೬

² ಜಾರಿತ್ಯಂ ಖಲು ಧರ್ಮೋ ಧರ್ಮೋ ಜೋ ಸೋ ಸಮು ತಿ ಟಿಡಿಟಿ. :

ಮೋಹಕ್ಕೋದವಿಹೀಜೋ ವರಿಣಾವೋ ಅಪ್ಪಜೋ ಹು ಸವೋ || ೭ || — ವ್ರವಚನಸಾರ

³ ಉತ್ತಮಕ್ಷಮಾ-ನೂರವಾರ್ತ-ಸತ್ಯ-ಶೌಚ-ಸಂಯಮ-ತಪಸ್ಸು-ಗಾಹೀಜನ-ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಾದಿ ದರ್ಶನಃ :

ನಂಬುವುದೇಳು ತತ್ತ್ವಮನದುತ್ತಮದೃಷ್ಟಿ ತದರ್ಥಮಂ ನಯಾ-
ರ್ಥಂ ಬರೆ ನೋಡಿ ಭೇದಿವುದುತ್ತಮ ಬೋಧಮಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಾ-
ರ್ಗಂ ಬಿಡದಿವುದುತ್ತಮ ಜರಿತ್ರಿಮಿವಂತು ಮಣಿತ್ರಯಂ ತದೀ-
ಯಾಂಬುಧಿ ಯಾವುದುತ್ತಮತನಂಗಳಲಾ ಅವಯಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಕರ-ಅವಯಜಿತೇಶ್ವರ ಶತಕ ೨

ಮೊದಲು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ರದ್ಧಾ ನಂ ವರಮಾರ್ಥಾನಾಮಾನ್ಯಾಗಮತಪೋಭೃತಾಮ್ ।

ಶ್ರಿಮೂಢಾಪೋಢಮನ್ಯಾಂಗಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಮಸ್ಯಯಮ್ ॥ ೪ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವರಮಾರ್ಥಾನಾಂ) ನಿಜವಾದ (ಆಶ್ವಾಗಮತಪೋಭೃತಾಂ) ದೇವ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ (ಶ್ರಿಮೂಢಾಪೋಢಂ) ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಮೂಢತೆಗಳಲ್ಲದಂತೆ (ಅನ್ಯಾಂಗ) ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಅನ್ವಯಂ) ಗರ್ವರಹಿತ (ಶ್ರದ್ಧಾ ನಂ) ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ (ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಂ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ¹

ಅರ್ಥ—ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಪ್ರಕಾರ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆನ್ನುವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದೇವ ಇವನು ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವಂಥವನಿರುತ್ತಾನೆ ಆಗಮವೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇದು ಆದ್ದರಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತಬ್ಬಿರುವಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದಂಥದಾಗಿದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವರಿಸಿದ ಆಗಮಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ, ಆಚರಣೆಗಳುಳ್ಳವನು ಗುರು ವೆನಿಸುವನು ಅಸತ್ಯ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೂ ಮತ್ತು ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳೂ ಹಾಗೂ ಎಂಟು ಮದಗಳು ಇವು ಇಲ್ಲದುದೂ ಇರುತ್ತದೆ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಮುಂದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸತ್ಯಾರ್ಥ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮೂಢತೆ ಹಾಗೂ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಮದಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ಅನ್ಯಾಂಗಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆನ್ನುವರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಏಳು ತತ್ತ್ವ, ಒಂಭತ್ತು ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಡುವುದೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಬೇರೆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಶಯವೂ ಉಂಟಾಗ ಬಹುದು ಅದಕ್ಕೂ ಸಮಾಧಾನವಿದೆ ನಿರ್ದೋಷ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಬಾಧ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಏಳು ತತ್ತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಡುವುದು? ಇನ್ನು ನಿರ್ದೋಷ ಆಪ್ತನನ್ನುಳಿದು ಸತ್ಯಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಆಗಮವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ತ್ವ ಶ್ರದ್ಧಾನಂದ ಮೂಲ ಕಾರಣನು ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಆಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ

[ಇಲ್ಲಿ 'ಶ್ರದ್ಧಾ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಶ್ರದ್ಧೆ, ರುಚಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರತ್ಯಯ (ವಿಶ್ವಾಸ), ನಿಶ್ಚಯ, ಅನುರಾಗ, ಸಾದರಮಾನ್ಯತಾ, ಗುಣಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರತಿವತ್ತಿ (ಸೇವಾ, ಸತ್ಕಾರ) ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಷಟ್ಕಗಳ ಆಶಯಕ್ಕೆ ಸರಿ ಹೋಲುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯು ಶ್ರದ್ಧೆ, ರುಚಿ, ಗುಣಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರತಿವತ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳಂಥ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನಂತೂ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಅಂಗ ಹಾಗೂ ಫಲದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು

¹ ಆಯಾತನವರನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಮೋಕ್ಷಪುರ ಪ್ರಾಸಾದೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಮಾಡಿದ ಸೋಪಾನ-ಪದ್ಯಗಳಂತೆ ಪ್ರವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮೂಲಮುಖ ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕಿಲ್ಲದವನು ಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂಬುದೇ ತಪ್ಪೆಂದಿರಬೇಕು.

ಕಂದ ॥ ಮದವೆಂಟು ಮೂರು ಮೂಢಂ । ಪದವಾರಾಯತನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಮಳವಿ. ॥

ಬುದ್ಧದೊಂಟಿಂಗಮುಳ್ಳವರು । ವಿದಿತಂ ವಿಮಲಂ ವಿಶುದ್ಧವಿದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ॥ ೩ ॥

ಮಾಡುವಾಗ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ.¹ ಇನ್ನು ಉಳಿದ ವದಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ದೇರಿ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತನ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಆವೃತ-ಆಗಮ-ತಪಸ್ಸಿಗಲ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೃತ್ವಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡುವುದೇ ಶ್ರದ್ಧಾಸವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಫಲಿತಾರ್ಥವು, ಅವಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ವರ್ತನದ ಉತ್ಪಾದಕವಾಗಿ ಉದಾದ ವರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ ಅವರಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಸತ್ಯವೆಂದು ನಂಬಿ, ಅದಕ್ಕನು- ಸರಿಸಿ ಅಥವಾ ಅವರ ಆದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುವ ಭಾವಕ್ಕೇನೇ ಇಲ್ಲಿ 'ಶ್ರದ್ಧಾಸ'ವೆಂದು ಹೇಳಬಾಗಿದೆ

ಇನ್ನು ಈ ಆವೃತ, ಆಗಮ, ತಪಸ್ಸಿಗಳು ಅದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ನೋಕ್ಕಿದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇರುವೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ವರಮಾರ್ಗ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಲೌಕಿಕ ವಿಸಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ- ದವರಿನುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಲೌಕಿಕ ವಿಸಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆವೃತ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಗುರುಗೌರಿಬವರು ಇರುತ್ತಾರೆ ಇವರು ಯಾವ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ತಜ್ಞರಿರುತ್ತಾರೆಯೋ ಆ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆವೃತನಿರುತ್ತಾರೆ ವಿಶ್ವಸನೀಯ (Trustworthy, Reliable), ಪ್ರಮಾಣವುರವ (Guarantee) ಮತ್ತು ದಕ್ಷ ಹಾಗೂ ವಟು (Skillful, Deva) ಇವರಿಗೂ ಆವೃತರೆಂದು ಹೇಳಬಾಗುವುದು.² ಇಂಥ ಆವೃತರು ಲೌಕಿಕ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಆವೃತ ವಾಕ್ಯವು 'ಆಗಮ'ವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆಗಮ ಎಂಬ ವದವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವನತ್ರ, ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.³ ಸ್ವತಃ ಈ ಗ್ರಂಥಕಾರನೂ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನುಳಿದ ಕಡೆಗೂ ಆಗಮವೆಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.⁴ ಲೌಕಿಕ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿರುತ್ತವೆ ಉದಾಹರಣೆಗೇದು ವೈದ್ಯಕಶಾಸ್ತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷಶಾಸ್ತ್ರ, ಶಬ್ದಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರ, ಜಂಡಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ, ನಿರ್ಮಿತಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಭೂಗರ್ಭಶಾಸ್ತ್ರ, ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆ, ಕಲಿ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಗುರುಗಳೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಅದಂತೆ ಲೌಕಿಕ ವಿದಯದ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತವಾದ ಸಂಬಂಧವನಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ವೈಜ್ಞಾನಿಕರು ಹಲವರು ತಪಸ್ವಿಗಳಂತಿದ್ದಾರೆ 'ವರಮಾರ್ಗ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಆವೃತರಿಗಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಆವೃತನ್ನು ಭಿನ್ನಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಜೊತೆಗೇನೇ ವರಮಾರ್ಗದ ಅರ್ಥವು ಯುದಾರ್ಥ- ಸತ್ಯಾರ್ಥ-ಎಂದಿರುವದರಿಂದಲೂ ಆವೃತಗಳು ಯಥಾರ್ಥ-ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರು ಲಯಧಾರ್ಥರಿದ್ದು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ ಯಾವಕಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವರಮಾರ್ಗ ವಿಸಯವೆನಿಸದ, ಅತ್ಯ- ಧರ್ಮದ ವಿಸರೀತ ವಿಸಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗವು ಆವೃತವೆನಿಸುವವರು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಆವೃತಭಾಸ, ಆಗಮಭಾಸ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಈ ಸಮಂತಭವಪ್ರಜ್ಞಾರ್ಥವು ತಮ್ಮ 'ಆವೃತವೆನಿಸುವಾಗ' ದಲ್ಲಿ ಇಂದವರನ್ನು ಆವೃತರೆಂದು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.⁵ ಈ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸರಸವಾಗಿ ವಿಸ್ತೃತವು ನ್ನಾಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಈ ವಿಶೇಷಣ ವದದ-ವರಮಾರ್ಗವಾಂ-ಪ್ರಯೋಗದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೇಂದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ವಾಕ್ಯದ ತರುವಾಯವು ಸವ ವರಮಾರ್ಗ ಸ್ವರೂಪದ ಆವೃತರಿಗ ಯುದಾರ್ಥ ವರ್ಗವೆನಿಸನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ

ವರಮಾರ್ಗ ಆವೃತ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಿಡುವುದು-ಅವರ ದಕ್ಷಿಣವು-ಮಾದುವುದು-ವಿಜ್ಞಾನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಶರಣದ-ಸಮತ್ವದ-ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದು ಸ್ವತಃ ಸತ್ಯಗ್ರಂಥವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣದ್ದು

¹ ಸೂತ್ರ ೧೧, ೧೩, ೧೩, ೧೩, ೩೩, ೪೩, ೫೩, ೬೩.

² ವಾಮನ ಪಿತೃವು ಅಪ್ಪೆಯವರ 'ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ' ಮತ್ತೆ 'ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಂಸ್ಕೃತ ಡಿಕ್ಷನರಿ'ಗಳಲ್ಲಿ 'ವರಮಾರ್ಗ' ಎಂಬ 'ಆಗಮ' ಶಾಸ್ತ್ರ 'ಅಗಮ' (ಇಶ್ವರೀತ ವಚನ) - 'ಆಗಮಸ್ತ' ಗೆನಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಿ' (ವಾಮನವು ಅದವರಾಗುವುದು), 'ಆಗಮ' ಶಾಸ್ತ್ರ ವನವೇ (ಶಬ್ದ ಕಲ್ಪವುಮು)

³ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ೯. ಹಾಗೂ 'ಆವೃತವೆನಿಸುವಾಗ'ವೆಂದೂ ಈ ವಾಕ್ಯ - 'ಆವೃತವಾ' ವರಮಾರ್ಗ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸದಿವಾತ್' ೧, ೩.

⁴ 'ವೈಶ್ವತಾಮುರಗಾಪಾಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದಿವಾರ್ತ'.

ಆವೃತವನವದಾಗು ಣಂ ಸ್ವೇಷ್ಯಂ ವೈಶ್ವತಾ ವಾದೇತಿ

ಕಾರ್ಯದ ಉಪಚಾರವಿದೆ¹ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ-ದರ್ಶನದ ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನದಿಂದ-ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಭಕ್ತಿ ಯೋಗವನ್ನು ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ,

“ಅಮರಾಂಶರಸಾಂ ವರಿಷದಿ ಚಿರಂ ರಮಂತೇ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತಾಃ ಸ್ವರ್ಗೇ” || ೩೭ ||

“ಲಬ್ಧ್ವಾ ಶಿವಂ ಚ ಜಿನಭಕ್ತರುಮೈತಿ ಭವ್ಯಃ” || ೪೧ ||

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ (ಸೂತ್ರ ೧೩೭) ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ‘ವಂಚಗುರುಚರಣಶರಣ’-ವಂಚ ಪರಮೇಷ್ಟಿಗಳ ವಾದಗಳಿಂದಲೇ ಶರಣ-ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷೀ-ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಸಂಪತ್ತಿ-ಯನ್ನು ‘ಜಿನವದವದ್ವೈಕ್ಲೇಶೀ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಇದೇ ಸಂಗತಿಯ ದ್ವ್ಯೋತಕವಾಗಿವೆ ಇನ್ನು ವಂಚಪರಮೇಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ಅರ್ಹಂತರು ಮಾತ್ರ ‘ಅಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಧು ಈ ಮೂವರನ್ನು ‘ತವಸ್ಯೇ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವು ಸರಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ್ಭಾವದಿಂದ, ವೀತರಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ್ಭಾವದಿಂದ, ಅದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವುದು ಏನೂ ಅನ್ಯಾಭಾವಿಕವೂ ಅಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ ಗುಣವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಸಂವೇಗ, ನಿರ್ವೇದ, ನಿಂದಾ, ಗರ್ವಾ, ಉಪಶಮ, ಭಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪ ಇವು ಸಮ್ಯಕ್ಸದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ² ‘ವಂಚಾಧ್ಯಾಯ’ ಮತ್ತು ‘ಲಾಟೇ ಸಂಹತೆ’ಗಳಲ್ಲೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಅರ್ಹದ್ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಎಂಬ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂವೇಗ ಲಕ್ಷಣವೆಂಬ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಹೇಳಿ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ ಉಪಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ವ್ರತವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ³ ಅಲ್ಲದೆ ಇವು ಸಂವೇಗ ಗುಣವಿಲ್ಲದೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂವೇಗ-ಗುಣದ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಂದೆ ಮತ್ತು ಗರ್ವಾಗುಣಗಳನ್ನೂ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ ಉಪಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಯಾಕಂದರೆ ಅವು ಉಪಶಮ-ಪ್ರಶಮ-ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ, ವ್ಯಂಜಕವಾಗಿವೆ⁴ ಅರ್ಥಾತ್ ಉಪಶಮ, ಸಂವೇಗ, ಅನುಕಂಪ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ ಅರ್ಹದ್ಭಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ನಿಂದಾ ಮತ್ತು ಗರ್ವಾ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು ಅದೇ ಉಪಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ ಇದರಿಂದಲೂ ‘ಭಕ್ತಿಯು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಗುಣವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ

ಇಲ್ಲಿ ಅವು ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಇಡುವ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ ಆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ‘ಅಷ್ಟಾಂಗ’, ‘ತ್ರಿಮೂಢಾಘೋಷ’, ‘ಅಸ್ಥಯಂ’ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಶೇಷಣ ವದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಶ್ವವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು ಇರುತ್ತವೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಮೂರು ಮೂಢತೆ ಹಾಗೂ ಎಂಟು ಮದಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ -ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

¹ ಇತರಸ್ಥ ಪು ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಸಮ್ಯಕ್ಸದ ಸಮ್ಯಕ್ಸದೇವತೆಯ ಅರ್ಹಜ್ಞಾಸನ ಪ್ರೀತ್ಯಾದಿಕಾರಣೀ ಕಾರ್ಯೋಪಚಾರಾತ್ | ಏತದಸಿ ಶುಭ ಜೀತಸಾಂ ಪಾರಂಪರ್ಯಾಪ್ತವರ್ಗೀತುರಿತಿ || —ಶ್ರಾವಣಪ್ರಜ್ಞಪ್ರಿಯಾಧಿ ಹರಿಪದ್ಯಸೂರಿ

² ಸ ದ್ವೇಷಾ ಸರಾಗವೀತರಾಗವಿವಯಭೇದಾತ್ | —ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಅ ೧, ಸೂ. ೩

³ ಸಂವೇಗೇ ಣಿವೇಗೇ ಣಿದಣಗುಣಾ ಯ ಉಪಶಮೋ ಪತ್ತಿ |

ವಜ್ರಭಂಜನುಕಂಪಾ ಅಟಗುಣಾ ಮುಂತಿ ಸಮ್ಯಕ್ತೇ || ೪೯ || —ವಸುಭಂಡಿ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ

⁴ ಯದಾ ಸಮ್ಯಕ್ಸದ್ಭಾವಸ್ಯ ಸಂವೇಗೋ ಲಕ್ಷಣಂ ಗುಣಃ |

ಸ ಜೋಪಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ವಾತ್ಸಲ್ಯೇನಾಪವ್ಯಾರ್ಥತಾಮ್ ||

ದತ್ತಿವಾ ನಾಮ ವಾತ್ಸಲ್ಯಂ ಸ ಸ್ವಾತ್ಮವೇಗಮಂತರಾ |

ಸಂವೇಗೋ ಹಿ ದ್ವೇಷೋ ಲಕ್ಷ್ಯ ದ್ವಾವೇಶಾವುಪಲಕ್ಷಣಾ ||

⁵ ವಂಚಾಧ್ಯಾಯೋ, ಉತ್ತರಾರ್ಧ ೪೭ರಿಂದ ೪೭೬ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಹಾಗೆಯೇ ಲಾಟೇಸಂಹಿತಾ, ಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗ ಗಾಂರಿಂದ ೧೪೨ ವರೆಗಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ

ತತ್ತ್ವಸ್ಪ್ರೀತಿ ಮನಕ್ಕೆ ವುಟ್ಟಲಿದು ಸಮ್ಯಕ್ ಕರ್ತನಂ ಮತ್ತಮಾ-
ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಂಗಳನೊಲ್ಲ ಭೇದವುಡು ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಮಾ ಬೋಧದಿಂ ।
ಸತ್ತ್ವಂಗಳ್ಳಿದದಂತುಬೋವಿ ನಡೆಯಲ್ವು ಮೃತ್ಯುರಿತ್ಯಂ ಸುರ-
ತ್ಯಕ್ತಂ ಮೂರಿವು ಮುಕ್ತಿಗೆಂದರುಪಿದೈ ರತ್ನಾರಾಕಧೀಶ್ವರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ — ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ ೨.

ಅಪ್ಪನ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಪ್ಪನ ಲಕ್ಷಣ

ಅಪ್ರೇನೋಚ್ಚಿನ್ನದೋಷೇಣ ಸರ್ವಜ್ಞೇನಾಗಮೇಶಿನಾ ।

ಭವಿತವ್ಯಂ ನಿಯೋಗೇನ ನಾನ್ಯಥಾ ಹ್ಯಾವತಾ ಭವೇತ್ ॥ ೫ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ನಿಯೋಗೇನ) ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ (ಉಚ್ಚಿನ್ನದೋಷೇಣ) ನಿರ್ದೋಷತ್ವ (ಸರ್ವಜ್ಞೇನ) ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ (ಆಗಮೇಶಿನಾ) ಹಿತೋಪದೇಶಿತ್ವ—ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದಲೇ—(ಅಪ್ರೇನ) ಅವ್ಯಕ್ತವು (ಭವಿತವ್ಯಂ) ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. (ಏ) ಯುಕಂದರೆ (ಅನ್ಯಥಾ) ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ (ಅವತಾ) ಅವ್ಯಕ್ತವು (ನ ಭವೇತ್) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಅರ್ಥ—ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳಿಂದ ದೂರನಾದವನೂ ಸರ್ವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನೂ ಆಗಿದ್ದು, ಆಗಮದ ಒಡೆಯನಾದವನಿಗೇ ಅವ್ಯಕ್ತ ಇರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ನಿರ್ದೋಷತ್ವ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಮತ್ತು ಆಗಮೇಶಿತ್ವ ಇವು ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವ್ಯಕ್ತವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ನಿರ್ದೋಷತ್ವ. ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಕರ್ತೃವು ಭಗವಾನ್ ಅವ್ಯಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಗುಣಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಇವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ನಿರ್ದೋಷತ್ವವು. ಇದು ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯ-ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣ ಮತ್ತು ವರ್ಷಾಯ, ಜೀವ, ವೃದ್ಧಿ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ, ಕಾಲ ಈ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅನಂತ ರೂಪಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಅವ್ಯಕ್ತನ ಎರಡನೆಯ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ವರಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮೂಲ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಆಗಮದ ಈಶ್ವರನೆಂದು ಮೂರನೆಯ ಗುಣವೂ ಇದೆ. ಈ ಮೂರು ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಿಗೇ ದೇವ ಎನ್ನುವರು ಇವನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ದೇವತ್ವವು ಲಭಿಸಲಾರದು ತಾನೇ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ದೋಷಗೊಳಿಸುವನು?

ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ—ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಇಡ್ಲಿ, ಸಿಟ್ಟುಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವಂಥವನು ದುಃಖಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು ಇಂದವನ ಹತ್ತರ ಈಶ್ವರತ್ವ ಹೇಗೆ ಇದ್ದೀತು? ಹೆದರಬಡಲನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು ಅವನಿಗೆ ವೈರಿಗಳಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅವನು ನಿರಾಕುಲನಿರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಯಾವನಿಗೆ ಹಗಲಿರುಳೂ

1 ನಜನ—ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವನು ಹೀಗೆ. ಆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ನಿರ್ಗತದಿಂದಮದಿಗಮದಿಂದಮಕ್ಕುಮಲ್ಲಿಯೆಂಟಂಗ-ಮೆಂಬುವಾವುಮೆಂದೊಡೆ-ನಿಶ್ಯಂಕೆ, ನಿಶ್ಯಾಂಕೆ, ನಿರ್ವಿಚಿತ್ಯ, ಅಮೂಷದೃಷ್ಟಿ, ಅಜಗಜಜನ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯಿಂದಕ್ಕುಮವರೊಳು ನಿಶ್ಯಂಕೆಯೆಂಬ ಮೊದಲಂಗದ ಲಕ್ಷಣಮೆಂತನೆ ಅಲ್ಲಿ ಆಪ್ತಾಗಮತತ್ವಗಳೆಂ ಪಂಜ ಸಂಕಿಸಿದುದುಕ್ಕುಂ ಅಲ್ಲಿಯಾವಪ್ರಸೇತತ್ವನೆಂದೊಡೆ—

೪೦೦ ॥ ಮದಲಾಗಿದ್ದೇವೆಗಳು । ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯದಾಪ್ತ ದೋಷಂಗಳು ಮಿ ॥
ಬ್ಧವಾಪ್ತಂ ಪರಮಾತ್ಮಂ । ತ್ರಿದಶೀಂದ್ರಸ್ತುತ್ಯತತ್ವಯಂ ಸರ್ವಜ್ಞಂ ॥ ೪ ॥

ಈರ್ಷ್ಯೆ, ದ್ವೇಷ, ಚಿಂತೆಗಳು ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವವೋ ಅವನು ಹೇಗೆ ಸುಖಿಯಾಗಿರುವನು? ಕಾಮಾಸಕ್ತನಾದಂಥವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವರವತನಾಗಿರುವಂಥವನೇ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಪರಾಧೀನವಿರುವ ವುರುಷನು ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಸುಡಿಯುವವನಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ? ಎಂದೂ ಇಲ್ಲ ಇದರಂತೆಯೇ ಗರ್ವ, ನಿಬ್ರಗಳ ವತನಾದವನೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸುಡಿಯುವಂಥವನಾಗುವು ಇಂಥವನ ಹಿಂದೆ ಜನ್ಮ ನುರಣದ ಚಕ್ರವು ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿರುವನು ಇವನಿಗೆ ಆವೃತ್ತವು ಮೋಘಿಸಲಾರದು ಯಾವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷನಾಗಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಯಾರ್ಥವುಳ್ಳ ಆವೃತ್ತನೆಂದು ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳುಳ್ಳವರು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಇತರರ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆಯೇ ಹೇಳುವವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಯಥಾರ್ಥವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುವಂಥವರಿದ್ದರೆ ಅವರು ವೀತರಾಗ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಆ ವೀತರಾಗನು ಸರ್ವಜ್ಞನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅವನಲ್ಲಿ ನಾವು ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಯೋಗದಿಂದ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ— ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿಹೋದ ರಾಮ-ರಾಮಣರನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನು? ದೂರವಿರುವ ಮೇರು ಕುಲಾ ಚಲವನ್ನು—ವರ್ವತವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯುವನು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನವು ತನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಇರುವ ನ್ಯೂಲನದಾರ್ಥಗಳಷ್ಟನ್ನೂ ಸಹ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ವುಧ್ಲಲ, ಕಾಲಾದಿ ವ್ರನ್ಯಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಅವು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ವದಾರ್ಥದ ವಿವಿಧ ಅನಂತ ವರಿಣತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಇಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಇಂದ್ರಿಯಜನಿತ ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಫೂಲ ವುಧ್ಲಲದ ಅನೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಒಂದು ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅನೇಕ ವರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಯಾಯವನ್ನೇ ಪೂರ್ಣ ತಿಳಿಯಲಾರದಷ್ಟು ಅಸಮರ್ಥವಿರುವ ಜ್ಞಾನವು ಮೊದಲು ಕಳೆದುಹೋದ ಅನಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುಂಬರುವ ಅನಂತಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವ ಅನಂತಾನಂತ ವರಿಣತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಕಾಲದ, ಸಮಸ್ತ ವ್ರನ್ಯಗಳ ವರಿಣತಿಯನ್ನೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆ ಒಬ್ಬ ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗೇ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಇಂಥವನೇ ಆವೃತ್ತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಅಧಿಕಾರಿಯೆನಿಸುವನು

ವರಮು ಹಿತೋವದೇಶಿ—ಇದಲ್ಲದೆ ವರಮು ಹಿತೋವದೇಶಿಯಾದವನೇ ಆವೃತ್ತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳು ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಗ ಅವನು ದೇವನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರೂ ಅರಿಹಂತನು ದೇವ ಮನುಷ್ಯನು ಅಂದರೂ ಅವನು ಜ್ಞಾನಾವರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಘಾತಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ವ್ರಕಟವಾದ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಂತಸುಖರೂಪ ಈ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆದ್ದು ದರಿಂದ ಅವನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅನುವಮ ತೇಜವು ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಅನಂತ ಸುಖದಲ್ಲಿ ರಮಮಾಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಅವನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಈ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವನು ಸರ್ವ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತಾನೆ ಉಳಿದ ದೇವಮನುಷ್ಯರಿಗಿಂತ ಅಸಾಧಾರಣ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಬಹಳ ದೈದೀವ್ಯವಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆತನು ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ-ಸುಖ-ವೀರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ದೇವಾದಿದೇವನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ ಆವೃತ್ತನು ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಕೂಡಿರುವ ಕಾರಣವೇನು?—ಎಂದೂ ಕೆಲವರು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಆತನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷವೃತ್ತವು ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಉಳಿದ ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿವೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ— ಆವೃತ್ತನ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ನಿರ್ದೋಷವೃತ್ತ ಒಂದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಆಕಾಶ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ವುಧ್ಲಲ, ಕಾಲಾದಿ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ದೋಷವೃತ್ತವಿದೆಯಲ್ಲ! ಈ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅಡೇತನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ- ದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಆ ಅಜೇತನ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ದೇವನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು ಆದರಿಂದ ನಿರ್ದೋಷನೆಂದೂ ಸರ್ವಜ್ಞನಾಗಿರುವವನೇ ಆವೃತ್ತನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ನಿರ್ದೋಷವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ

ಗಳರದೇ ಆವೃತನ ಗುಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಸಿದ್ಧವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ಆವೃತ್ತವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಉಪದೇಶದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಸಿದ್ಧ ಭಗವಾನ್‌ರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷತ್ವ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ, ಪರಮಹಿತೋಪದೇಶಿತ್ವ, ಈ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವಾಧಿದೇವ ವರಮ ಔದಾರಿಕ ತೋರವನ್ನು ಧರಿಸುವವನು ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀತರಾಗ ಅರಿಹಂತ ದೇವನೇ ದೇವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ಅರಿಹಂತದೇವನು ದೇವತ್ವವನ್ನು ವಡೆದನೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ

[ಇಲ್ಲಿ ಆವೃತನ ಮೂರೂ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅವು ನಿರ್ದೋಷತ್ವ, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ, ಆಗಮೇಶಿತ್ವಗಳಿಂದಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಕೊರತೆಯಾದರೂ ಆವೃತ್ತವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನುಳಿದ ಗುಣಗಳ ಕಥನವು ಆವೃತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಇರುತ್ತದೆ ಇರಲಿ, ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೋಷತ್ವವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಆಗಮೇಶಿತ್ವವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ ದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭೌತಿಕರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾದಾಗಲೇ ನಿರ್ದೋಷತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಕರ್ಮಗಳು ದೊಡ್ಡ ವರ್ವತಗಳಂತೆ ಇವೆ 'ತತ್ಸಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ'ದ ಮಂಗಳಾಚರಣದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆವೃತನನ್ನು 'ಭೇತ್ತಾರಂ ಕರ್ಮಭೂಭೃತಾಂ' ಎಂಬ ವದಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಸರ್ವಜ್ಞನನ್ನು 'ವಿಶ್ವತತ್ತ್ವಾನಾಂ ಜ್ಞಾತಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆಗಮೇಶಿಯನ್ನು 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ನೇತಾ' ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ ಆವೃತನ ಈ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಯುಕ್ತಿಸೂರ್ವಕ ವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾನಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಆವೃತಲಕ್ಷಣ'ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಈತನು ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರುವುದು ಈ ಆವೃತನ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ 'ಆವೃತವಿಮಾನಾ' ಹಾಗೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಳಲಂಕನು ಬರೆದ 'ಅಷ್ಟತೀರ್ಥ' ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾನಂದನು ಬರೆದ 'ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರಿ' ಎಂಬ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು ಸ. ಧ]

ವದಿನೆಂಟು ಮೋಷದಿಂ ಪಿಂಗಿದನಂತಚತುಷ್ಪಯಾತ್ಮಕಂ ತಾನಾವೃತಂ ।

ವಿದಿತಾಗಮವಾದೇವನ ವದನಸುಧಾನೂತಿಕಾಮುದೀವಾಕ್ಯಸರಂ ॥

—ಜನ್ಮ—ಅನಂತನಾಥಭೃತಾರಾಣಂ ೩-೫೬

ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕೃಪ್ತಿನಾನಾಜರಾತಂಕಜನ್ಮಾಂತಕಭಯನ್ಮಯಾಃ ।

ನ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾತ್ಮ ಯನ್ಯಾವೃತಃ ಸ ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೆ ॥ ೬ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಕೃಪ್ತಿನಾನಾಜರಾತಂಕಜನ್ಮಾಂತಕಭಯನ್ಮಯಾಃ) ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಮುಳ್ಳು, ರೋಗ, ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಅಂಜಿಕೆ, ಗರ್ವ (ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಾಃ) ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ (ಹ) ಇತ್ಯಾದಿ—ಚಿಂತೆ, ಅರಿತೆ, ನಿಧಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ, ದುಃಖ, ಬೆವರು, ಶೋಕ—(ಯಸ್ಯ) ಯಾರಿಗೆ (ನ ಸಂತಿ) ಇಲ್ಲವೋ (ಸಃ) ಅವರು—ಆವೃತ—(ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೆ) ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು.

ಅರ್ಥ—೧ ಕೃತ್—ಕೃಪಾ—ಹಸಿವು, ೨ ವಿಮಾನಾ—ನೀರಡಿಕೆ, ೩ ಜರಾ—ಮುಳ್ಳು, ೪ ಆತಂಕ—ದೇನೆ, ೫ ಜನ್ಮ—ಹುಟ್ಟು—ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಚತುರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವುದು, ೬ ಅಂತಃ—ಸಾವು, ೭ ಭಯ—ಅಂಜಿಕೆ, ಈ ಅಂಜಿಕೆಯು ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ—ಇಹಲೋಕದ ಭೀತಿ, ಪರಲೋಕದ ಭೀತಿ, ಮೃತ್ಯುಭೀತಿ, ವೇದಭಯ ಭೀತಿ, ಆರಣ್ಯಭೀತಿ, ಆಗುಪ್ತಿಭೀತಿ ಮತ್ತು ಅಕನ್ಯಾತ್ ಭೀತಿ, ೮ ಸ್ವಯಂ-ಮದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಇವು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿವೆ—[ಜ್ಞಾನಮದ, ಪೂಜಾಮದ, ಜಾತಿಮದ, ಕುಲಮದ, ಬಲಮದ, ಐಶ್ವರ್ಯಮದ,

ತಪೋಮದ, ಪರೀರಮದ] ೯ ರಾಗ, ೧೦ ದ್ವೇಷ, ೧೧ ಮೋಹ ಇನ್ನು ಜ ಶಬ್ದದಿಂದ ೧೨ ಚಿಂತೆ, ೧೩ ರತಿ, ೧೪ ನಿಧ್ರ, ೧೫ ವಿಸ್ಮಯ, ೧೬ ವಿಷಾದ, ೧೭ ಸ್ವೇದ-ಬೆವರು ಮತ್ತು ೧೮ ಪೇದ-ವ್ಯಾಕುಲತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಈ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ಯಾರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಆಪ್ತರೆನ್ನಬೇಕು 1

[ಈಗ ಆಪ್ತನ ನಿರ್ದೋಷತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದಂಥ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಂತೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಉಳಿದ ಚಿಂತಾ, ಅರತಿ, ನಿಧ್ರಾ, ವಿಸ್ಮಯ, ವಿಷಾದ, ಸ್ವೇದ ಮತ್ತು ಖೇದಗಳನ್ನು 'ಜ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಮುಚ್ಚಯ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈ ದೋಷಗಳುಳ್ಳ ಯಾವನೂ ಆಪ್ತನೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಕೀರ್ತ್ಯತೆ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ 'ಪ್ರದೋಷಮುಕ್ತ' ಎಂದಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಶ್ರೀತಾಂಬರ ಸಂವ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ೧ ವೀರ್ಯಾಂತರಾಯ, ೨ ಭೋಗಾಂತರಾಯ, ೩ ಉವ ಭೋಗಾಂತರಾಯ, ೪ ದಾನಾಂತರಾಯ, ೫ ಲಾಭಾಂತರಾಯ, ೬ ನಿಧ್ರಾ, ೭ ಭಯ, ೮ ಅಜ್ಞಾನ, ೯ ಜುಗುಪ್ಸಾ, ೧೦ ಹಾಸ್ಯ, ೧೧ ರತಿ, ೧೨ ಅರತಿ, ೧೩ ರಾಗ, ೧೪ ದ್ವೇಷ, ೧೫ ಅವಿರತಿ, ೧೬ ಕಾಮ, ೧೭ ತೋಳ, ೧೮ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ—ಎಂದಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ದೋಷವನ್ನೂ ಸಹ ದಿಗಂಬರ ಸಂವ್ರದಾಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣವೆಂದು ಛಾವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳ ಹೆಸರುಗಳಂತೂ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ ಉಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಐದು ಅಂತರಾಯ ದೋಷಗಳು ಸಮಾವೇಶ ಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಇದರಂತೆಯೇ ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದೋಷವೂ ದರ್ಶನಮೋಹ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ಯ ಮೋಹಗಳ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ತೋಳ, ಕಾಮ, ಅವಿರತಿ, ರತಿ, ಹಾಸ್ಯ, ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳ ಅಭಾವವಿದೆ ಇನ್ನು ಶ್ರೀತಾಂಬರರು ಆಪ್ತನಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಬೇನೆಗಳಂಥ ದೋಷಗಳು ಇರಬಹುದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇದು ಅವರ ಸಿದ್ಧಾಂತಭೇದವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ದಿಗಂಬರ ದೃಷ್ಟಿಯ ಆಪ್ತನ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರಬೇಕು. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಶ್ರೀತಾಂಬರ ಮತದಿಗೃಹಣೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೀತಾಂಬರ ಪಂಥವ ವುರುಷನು ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎತ್ತಬಹುದು ದಿಗಂಬರ ಮತದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಕೇವಲಿಗಳಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಿರಿ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಅವರ ಶರೀರವು ಹೇಗೆ ತಾಳುವುದು? ನೀವಂತೂ ಅವನ ಶರೀರವು ಇರುವುದೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವಿರಿ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಅವನು ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ನಮ್ಮ ಶರೀರವು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲಿಗಳ ಶರೀರವಾದರೂ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೀವು ಶರೀರದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪುವಿರೋ ಅದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಹಾರದ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನೂ ಒಪ್ಪುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ

ಉತ್ತರ—ಕವಲಾಹಾರದ ನಿರಾಕರಣ. ಇದರ ಸಮಾಧಾನ ಹೀಗಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಕೇವಲಿಗೆ ಆಹಾರವಿದೆಯೆಂದು ಮಾತ್ರ ಸಾಧಿಸುವದಿದೆಯೋ? ಇಲ್ಲವೆ ಕವಲಾಹಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವದಿದೆಯೋ? ಕೇವಲಿಗಳು ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೆಂಬುದನ್ನು ಕೇವಲ ಸಿದ್ಧಮಾಡುವದಿದ್ದಲ್ಲಿ 'ಸಯೋಗ ಕೇವಲಿಯ ವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳು ಆಹಾರಕವಾಗಿವೆ' ಎಂಬುದು ಲಗಮವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ವಿಕೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಸಯೋಗ ಕೇವಲಿ ವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವವು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾತ್ರಿಯ ಅನಂತಭಾಗದಷ್ಟು ಅಭಿವ್ಯರಾಯಿಂದ ಅನಂತಪಟ ಕರ್ಮವರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೇವಲಿಯು ಆಹಾರ

1 ಆಯತನವುನ ನವನಿಕ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ—ಇಂತು ಕ್ಷುಧೆಯುಂ, ತೃಷೆಯುಂ, ಭಯಮುಂ, ದ್ವೇಷಮುಂ ರಾಗಮುಂ, ಮೋಹಮುಂ, ಚಿಂತೆಯುಂ, ಜರೆಯುಂ, ರುಚಿಯುಂ, ಮರಣಮುಂ, ಸ್ವೇದಮುಂ ಬೇದಮುಂ, ಮುದಮುಂ, ರತಿಯುಂ, ವಿಸ್ಮಯಮುಂ, ಜನನಮುಂ, ನಿಧ್ರೆಯುಂ, ವಿಷಾದಮುಮೇಣಾ ಪದಿನೆಂಟು ದೋಷವಿಲ್ಲದೊಂ .

2 ಶ್ರೀತಾಂಬರ ಸಂವ್ರದಾಯದ 'ವಿವೇಕವಿಲಾಸ' 'ಜೈನತತ್ವಾರ್ಥ'ಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ

ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನೆಂದೂ ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ. ನೀವು ಮಾತ್ರ ಕೇವಲಿಗಳು ಕೂಡ ಜನನಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತುತ್ತುಮಾಡಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನುರಿಸಿ ತಿನ್ನುವರೆಂದು—ಕವಲಾಹಾರ ಮಾಡುವರೆಂದು—ತಿಳಿದಿರುವಿರಿ. ಕವಲಾಹಾರದ ವಿನಹ ದೇಹದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಳಿಯಲಾರದೆನ್ನುವದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ ದೇವನ ಶರೀರವು ಕವಲಾಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ಹೇಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ? ದೇವ ಕವಲಾಹಾರಿಯಲ್ಲ; ಅವನಿಗೆ ಶರೀರವಿದೆ. ಎನ್ನುವ ನಿಮ್ಮ ಹೇಳುವು ವ್ಯಥಾಚಾರಿ—ತಪ್ಪು—ಆಗಿದೆ. ದೇವನಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಆಹಾರವಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯಾದೊಡನೆ ಅವನ ಕಂದದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ಒಸರ ಹತ್ತುವುದು. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವತೆಗಳ ಶರೀರವು ಕವಲಾಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಮಾನಸಿಕ ಆಹಾರದಿಂದಲೇ ತಾಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮನೋಕರ್ಮ ವರ್ಗಗಳ ಆಹಾರದಿಂದ ಕೇವಲ ಭಗವಂತರ ಶರೀರವು ಬಾಳಿರುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಮತ್ತೂ ನೀವು ಅನ್ನಬಹುದು ಕೇವಲಿಯು ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಮನುಷ್ಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವನು. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವನ ಶರೀರವಾದರೂ ಕವಲಾಹಾರದಿಂದಲೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶರೀರ ದಂತೆಯೇ ಕೇವಲಿಗಳ ದೇಹಕ್ಕೂ ಬೆವರು, ದುಃಖ, ಉಪಸರ್ಗ, ವರೀಷತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕೇವಲಿಗಳ ಅತಿಶಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ಅನ್ನುವದಾದಲ್ಲಿ ಊಟದ ಅಭಾವರೂಪ ಅತಿಶಯವನ್ನು ಯಾವ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು? ನಮ್ಮ ಶರೀರದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಕೇವಲಿಗಳ ದೇಹದ ವರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೆ ನಮಗೆ ಇರುವಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ಅವರಿಗೂ ಇದೆಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದೀತು. ನೋಡುವುದು, ಕೇಳುವುದು, ರುಚಿನೋಡುವುದು, ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸುಳ್ಳೆಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ನರ್ವಜ್ಞತ್ವದ ಅಭಾವವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಈಗ ನೀವು ಜ್ಞಾನವು ಸಮಾನವಿದ್ದರೆ ಏನಾಯಿತು?—ಎಂದೂ ಕೇಳಬಹುದು ಕೇವಲಿಗೂ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ದೇಹವು ಅವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಸಮಾನವಿದ್ದರೇನಾಯಿತು? ಅವರ ಶರೀರವು ಕವಲಾಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಲ್ಲದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯೇನಿದೆ? ಇನ್ನುಮೇಲೆಯೂ ನೀವು ಹೀಗನ್ನಬಹುದು ಕೇವಲಿಗೆ ವೇದನೆಯ ಕರ್ಮದ ಸದ್ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ತಿನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಕವಲಾಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವೇದನೆಯ ಕರ್ಮವು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹಸಿವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಿಲ್ಲ ಹಸಿವೆಂದರೆ ಊಟದ ಇಚ್ಛೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಮೋಹಕರ್ಮವೇ ನಷ್ಟವಾದಂಥ ಕೇವಲ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಯಾವುದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದು? ಒಂದುವೇಳೆ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಅವನಿಗೆ ಉಂಟಾದೀತೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದೀತು ಇಲ್ಲವೆ ಸುಂದರ ವಸ್ತುಭರಣ, ಹಾಸಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗತ್ವವು ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲದೆ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗವು ಉಳಿಯಲಾರದು. ಅಂತಲೇ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಪ್ರಾಯವು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

ಈಗ ತಿರುಗಿ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹೀಗಿದೆ ಕೇವಲಿಗಳು ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ಹೇಳುವಿರಿ, ಆದರೆ ಅದರ ಕ್ರಮವು ಹೇಗಿದೆ? ದಿನಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಯೇ ಅನೇಕ ಸಲವೋ ಅಥವಾ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯೋ, ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಸಲವೋ? ನೀವು ನಿಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವಿರಿ? ಅದನ್ನು ಹೇಳಿ ನೀವು ಯಾವ ಆಕೆಯಿಂದ ಕೇವಲಿಗಳ ಆಹಾರಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಿರೋ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಿಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ನಿಂತಿರುವೆ ಮುಂದೆಯೂ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ವುನಃ ಊಟಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಆಗ ಭೋಜನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಅವರ ಬಲವು ನಿಂತಂತಾಯಿತು. ಅಂದಮೇಲೆ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ಅನಂತ ಬಲವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸುಳ್ಳಾಯಿತು.

ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲಯು ತನ್ನ ಹಸಿವನ್ನು ತಾಂತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ನದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಿದೆ. ಕೇವಲಯು ಆಹಾರದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ? ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ದೂರವ್ರದೇತದಲ್ಲಿರುವ ಅನ್ನದ ಸ್ವಾದವನ್ನೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಅಂದಮೇಲೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಕವಲಾಹಾರದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಇನ್ನು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದಿಂದಲೇ ಅನ್ನದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ಮುನ್ನಿಸುವುದಾದರೆ ಮತಿಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಸಂಗವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನೋಡುವುದು, ಕೇಳುವುದು, ರುಚಿನೋಡುವುದು, ಮುಟ್ಟುವುದು, ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಿಗೆ ಮತಿಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು ಇದೂ ಇರಲಿ ನೀವೆನ್ನುವುದು, ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಮತ್ತು ಕವಲಾಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಲ್ಲೆಂದು ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವವ್ರಕಾರ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಕಡಿಮೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ವ್ರಕಾರ ಕವಲಾಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವಾಗಲಿ, ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾವು ಈಗ ಹೀಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವ್ಯ, ಅಭರಣ, ವಾಹನ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ವಿಷಯೋಪಭೋಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಹೇಳಿಕೆಯು ವ್ರಕಾರ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ಇರುವಾಗಲೂ ಇವೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಈಗ ನೀವು ಸರ್ವಜ್ಞರಿಗೆ ಮೋಹ ಉದಯದ ಅಧಾವವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯ, ವಸ್ತುಭರಣಗಳ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವನಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅನಾತಾವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಭೋಜನದ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಮಾತ್ರ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ. ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳ ತತ್ವಯು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಾವಂತೂ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕೆ ನಾವು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳ ತತ್ವಯು ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವ್ರಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಉತ್ತರವಿಷ್ಟೆ. ನೀವು ಮೋಹದ ಅಧಾವವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತೀರಿ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ತುತ್ತನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅದನ್ನು ಸುರಿಸುವುದು, ನುಂಗುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಯಾತರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವು? ಒಂದುವೇಳೆ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಅಧಾವವು ಭೋಗೋಪ-ಭೋಗ ಕಾಮನೇವನೆಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಗ್ರಹಣವನ್ನು ಅದು ಏಕೆ ಮಾಡಿಸಲಾರದು? ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ವ್ರತಭಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ದೀಕ್ಷೆಯು ಭಂಗವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಾಧುತ್ವವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ವ್ರತ ಮತ್ತು ದೀಕ್ಷೆಗಳು ಭಂಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾಧುವಿನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ದೇಹದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಹೀಗಿನ್ನುವುದಾದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮತದೊಳಗೆ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಆಗುವದೆಂಬ ನಿಯಮವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದಂತಾಯಿತು. ಮಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತೆಂದು ನೀವೆನ್ನುವಿರಿ. ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಆರು ಖಂಡಗಳ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕನ್ನಡಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ಮರುದೇವಿಯು ಆನೆಯನ್ನೇರಿದಳು, ಪುತ್ರಪೋಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ದಿವಸ ಮೇಲೆ ಏರಿದ ನಟನಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿದ್ದ ದಾಸಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಯಿತು. ಗೃಹಸ್ಥ, ಸ್ತ್ರೀ, ಅನ್ನಧರ್ಮದ ಯಾವನೋ ವೇಷಧಾರಿ, ಸನ್ಯಾಸಿ, ಶ್ರೀಕೂಲಧಾರಿ, ಫಕೀರ, ಜಟಾಧಾರಿ, ಮುಂಡನ ಮಾಡಿಕೊಂಡವ, ಹುಲಿ-ಚಿಗರಿಗಳ ಚರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸುವವರು, ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯು ಯಾರು ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರಿಲ್ಲ—ಅವನು ನಾವಲಿಗನಿರಲಿ, ಕಟುಕನಿರಲಿ, ಅಗಸನಿರಲಿ, ಜಾಂಡಾಲನಿರಲಿ, ಯಾರೇ ಇರಲಿ ಅವನಿಗೆ—ಮೋಕ್ಷವಿದೆಯೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮತವಾಗಿದೆ. ಹೃಷೀಕೇತನೆಂಬ ಜಾಂಡಾಲನಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿ ಲಭಿಸಿತೆಂದು ನೀವು ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿರುವಿರಿ. ನಿಮಗೆ ವ್ರತ, ದೀಕ್ಷೆ, ಆಚರಣೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ, ತರುವಾಯ ಅವನು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು, ಅಗ ಯತಿ ವದವು ವ್ರಾವ್ರವಾಗುವುದು—ಹೀಗೆ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವು ವ್ರಾವ್ರವಾದ ನಂತರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆ

[illegible]

ಸಮಯಬಿಡುಗೊರೆ ಬಂಧೋ ನಾದಸ್ವದಯವ್ಯಗೋರ ಜಡೋ ಕಸ್ತೆ ।
 ತೇಣಾನಾದಸ್ವದಯ ನಾದವ್ಯದೇನಾ ವರಿಣಮದಿ ॥ ೧ ॥
 ನದೇಣ ಕಾರಣೇಣ ದು ನಾದಸ್ವದೇ ದು ಕೇರವರೋ ಉಡು ॥
 ತೇಣಾನಾದಸ್ವದಯ ವರಿಣನಾ ಜಿಣವರೇ ಣಿತಿ ॥ ೨ ॥
 ಕಣ್ಣು ದು ರಾಯದೇನೋ ಸಾಂದಿಯಣ್ಣಾಂ ಜ ಕೇವಲದ್ವಿ ಜಡು ॥ ೩ ॥
 ತೇಣ ದು ಸಾಧನಾದೇನ-ಸುತದಯ್ಯು ಣಿತಿ ಇಂದಿಯಜಂ ॥ ೪ ॥
 ಅರ್ಧ-ವೇದನಾ ಕಣ್ಣಿದಂ ಅನಾತಾವ್ಯದ್ವಯ ಕರ್ಮಕೃತ್ ಅನಂತದಿಂದ ಛಾಕಿನಲು ॥ ೫ ॥
 ಛಾಕಿನಲಿ ನಲಕೊಡು ವಕ್ತೆಯು ಕೀರ ಮಂದಮಾರ್ಗತ್ತದ ಅರಂದ ಹೊಸ ಅನಾತಾ ಕರ್ಮವು ॥ ೬ ॥
 ಅರ್ಧ ಬಂಧವಾಗುವದ್ದಿ ಕೇವಲಗಿ ನಾತಾಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುವದ್ದಿ ಅದ ಬಂಧು ಸಮಯ ॥ ೭ ॥
 ಅರ್ಧ ಉದಯಹೊಂದುತ್ತದ ನಿರಂತರವಾಗುವದ್ದಿ ಅನಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಕೂಡ ॥ ೮ ॥
 ಅರ್ಧವಾರ್ಧ-ಭಗವಂತಗಿ ಯವಾಗಲೂ ನಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯವಿರುತ್ತದಿ ॥ ೯ ॥
 ಅರ್ಧ ಮುಡು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದಿ ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಅನಾತಾಕರ್ಮದ ಸಮಯ ದು ॥ ೧೦ ॥

ಅರ್ಥ - ಮೊದಲು ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೧ ||
 ಆ ಕರ್ಮದೊಳಗೆ ಪಲಕೊಡುವ ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೨ ||
 ಕಲ್ಯಾಣದ ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೩ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೪ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೫ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೬ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೭ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೮ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೯ ||
 ಅನಾಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೆಲೆನಿಂತಿದ್ದ ಉದಾಹರಣೆ. || ೧೦ ||

ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅದು ಸಾಗರವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿಷವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾರದು ಅದರಂತೆಯೇ ಅನಂತಮುಖವಾಗಿ ಸುಖೋತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾತಾಕರ್ಮವು ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಉದ್ಭವವಾಗಿ ಅಸಾತಾಕರ್ಮದ ನಿಸತ್ವ ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಉದಯವು ವ್ಯಭುವಿಗೆ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಲೇ ಅಸಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳು ಜೀವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಾತಾ ಹಾಗೂ ಅಸಾತಾ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅತಿ ಮಂದವಾಗಿರುವ ಅಸಾತಾವೇದನೀಯ ಕರ್ಮವೂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಮಂದವಾಗಿ ಉದಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಜ್ಞಲನ ಕಷಾಯವು ಅಪ್ರಮತ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಮಾದವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ವೇದದ ಮಂದ ಉದಯವುಳ್ಳ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅತಿ ತೀವ್ರ ವೇದದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೈಥುನ ಸಂಜ್ಞೆಯೂ ಕೂಡ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧ್ರಾಪ್ರಚಲವು ಉದಯಹೊಂದುವದಾದರೂ ಅದು ಉದೀರಣೆಯನ್ನುಳಿದು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ತರಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಜಾಗೃದಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇರದ ಹೊರತಾಗಿ, ಆತ್ಮಾನುಭವರೂಪದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅದು ಆಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಅಸಾತಾ ಕರ್ಮವು ಉದೀರಣೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಹಸುವು ನೀರಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಗದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಅವಮತ್ತರೆನಿಸುವ ನಾಥಗಳು ಕೇವಲ ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಮತ್ತರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಉಟವಿಡುವ ನಿಮ್ಮ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮತ್ತತ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗದೆ ಉಳಿಯುವುದು ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ ಕೇವಲಿ ಭಗವಂತನು ಮೂರು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜರಾಜರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವ್ರೇಟವಾಗಿ ಕಾಣುವರಾದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಕಡಿಯುವುದು, ಒಡೆಯುವುದು, ಸುಡುವುದು, ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದ ಅತಿಹಿ ವದಾರ್ಥಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಹೀಗಿದ್ದೂ ಅವರು ಉಟವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಯಾರು? ಅಲ್ಲ ತಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಿಂದ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಂತರಾಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು ಕೂಡಲೆ ಉಟವನ್ನು ಬಿಡುವರು ಅಂದಮೇಲೆ ಕೇವಲಿಯು ಅಂತರಾಯವನ್ನು ವಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಹಾರದ ಮೇಲೆ ಆಸಕ್ತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದಂತಾಯಿತು ಅದೇ ವ್ರಮಾಣದಿಂದ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾದಿತು ಹಾಗಾದರೆ ಅವರ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವುದು? ಯಾರಿಗೆ ಹಸಿವೆಯು ವೇದನೆಯು ಇರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಅನಂತಸುಖವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಹಸಿವೆಯಂಥ ಪ್ರಬಲ ವೇದನೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಈ ವೇದನೆಯು ಸರ್ವಜ್ಞರಿಗೂ ಇರುವದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅನಂತವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಸುಖಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಇರಲಾರವು ವಿಚಾರಮಾಡುವ, ಮುನಿಶ್ರೀಷ್ಠರಿಗೂ ಕೂಡ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಬಲ ಋದ್ಧಿಗಳು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಋದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಋದ್ಧಿಧಾರಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರುವಾಗ ಅನಂತವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳುವ ಆ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಯೇಕೆಷ್ಟಿತ್ವವೆನಿಸುವ, ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ದೇಹವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ತೀರ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞರಿಗೂ, ಆಹಾರ, ನಿಧ್ರಾ, ದುಃಖ, ಸ್ವೇದ(ಬೆವರು), ರೋಗ, ಮಲ, ಮೂತ್ರಗಳು ಇರುವವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮಕ್ಕೂ ಅಂತರವೇನು ಉಳಿಯಿತು? ಬದುಕುವುದು ಕೇವಲ ಆಹಾರವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ ಅದು ಆಯುಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ -

ಜೋಕಮ್ನಹಮ್ನಹಾರೊ ಕವಲಾಹಾರೋ ಯ ಲೆವ್ರಮಾಹಾರೋ |

ಉಜ್ಜಮಣೇ ವಿ ಕಮನೋ ಆಹಾರೋ ಭವಿಷೋ ಭಣಿಃ ||

ಜೋಕಮ್ನಂ ತಿತ್ತಯರೇ ಕಮ್ನಂ ಚಾರೇಯ ಮಾಣಸೋ ಅಮರೇ |

ಕವಲಾಹಾರೋ ಇರವಸು ಉಜ್ಜಿ ವಕ್ಸೀ ಯ ಇಗಿ ರೇವೊ ||

అర్ధా-అకారపు అరు ప్రకారమిది కర్మ అకార, నేలకర్మ అకార, కవరాకార, లోకాకార, అంజుకార మత్తు మునీక అకార. భగవాన్ అరికంకరిగి అన్యజ్ఞచేగి ఇల్లంబు కుభ జాగం సంశ్చ నేలకర్మ మోకాగల గ్రహమే అకారమిది సకలదేశాధిప జీవేగి కర్మ భోగిమే అకారమిరువురు నాల్గు ప్రకారం చేసెగి మునీక అకారపు ఇరుత్తది అంబ మున్నెన్నె ఇత్తేయంబుల కంబలే శంబల్లి అమృతపు ఓసంబువును అంబం అచర కృత్రియు అరుత్తది మువ్వరగం నమగిగం కవరాకారమిది. పశ్చిగం కృత్రియిగాకాకాయు తుంబేయింబ ముక్తవారిరుత్తదే అదే ఓకాకారపు. నిశ్శంబ్రియ వృద్ధియే మోలంబుగిగి లోనమే అకార మిరుత్తది అంబ వృద్ధి, ఇరు మోలంబుగల సేకలే అచరగ అకారమిది.

భోగిగ క్రమమిరుద్ధి టికార దేశమన్న భోగమ మువ్వన శంబల్లి మంబు జరదంబున్న ప్రమాణపుకూడాంబ అచర శీలం ఒంబు నేల్లియ కాయమన్న అకారమన్న మంబు దినశ్చంద్రున్ శ్శీలంబును. అంబం కవరాకారంబందే శంబల్లి వృద్ధిమంబు తేలంబు అరునదిల్లి జాగ నియమంబు కంబు ముద్దదిల్లి శీలం అకారం కి త్తమింబందే కవరాకారమంబ అర్ధ మామనాదల్లి, సర్వోగి త్తంబు మున్నెన్నె అన్యత్త, న్నానందత్త మోలంబుగల అన్యత్త, పుళ లోకీగి క్తాయుగల అన్యత్తమన్న శ్శీలంబందేకాదింబు జీవేకర్మగి జన్మంబు మరెకావంబ అచ్చ జీవకారంకావది యకంబందే మోలంబు కర్మాచ దివ్యమానవారిరుద్ధంబ అచ్చ ఇరుత్తద ఇల్లె అచ్చగల అర్ధామన్న శ్శీలంబందేకాదింబు. మంబ ఇల్లంబు జీవేకర్మగల వివర కర్మయన్న ఇల్లంబు మోలంబు, అరు న్నానందత్తమోలంబు సమర్థనాగు చ్చదిల్లి జాగియే కర్మవికారమంబ మోలంబుకర్మాచ భూమంబిగి జీవంబు యమోలంబు శీలనానందదిల్లి. అంబం మో, మంబ, జీవ, దివ్య మత్తు మద్ది మోలంబు మోలంబుగల అచరగ అచరగ కర్మయ ఇదే. క్షీణంబు మోలంబుగల శర్మ క సోత్తగగన్న రోగి, అచర ప్రకారం అసంఖ్యాక రజన గన్న మోలంబు అచరగలయ కంబ అంబంకీగగన్న మోలంబు.

శర్మ క సోత్తమోలంబు అసంఖ్యాక రజనగల, గోకాంబంబ ఒల్లు గాయదీగింబు అచర మోలంబు న్నామయ తత్తర దిక్పయన్న తోలంబు మంబ అచరగ విద్యయ ౩౩ గంబ అచర మోలంబు అచర మోలంబు న్నామయోదే నానందంబ మోలంబు. అచరగ అచర నేలకర్మ జంబుగి అచరగ అచర గన్న ఒంబు అ చరగలదల్లి అచర భగవంబు మోల సమనంబుగి ఒంబు తోలంబుగింబు (అన్య) దిక్పయ అ సమనంబుగింబు అల్లురు ముగిగం సంజానంబ కిగి సోత్త మోలంబు ఇల్లె అల్ల, క్షీణ మద్దియంబ అత్తనానంబ అ అన్య జ్ఞానంబ భగవంబు పరిగం తోలంబు తలుపి అ జ్ఞానంబ భగవంబిగి అచర అచరగంబుకం. అన్య అచరగంబ భగవంబిగి అచరగంబ భగవంబుగింబు అచర అరు శింకంబంబ నింబు ఇచ్చు మంబ భగవంబు తన్న శీలంబు జ్ఞానంబంబ శీలంబు తన్న దిక్పయ జీవంబు-“ఒల్లు తోల్లియ మోగి తోలంబు ఒంబు చక్రియ మంబంబు మోత్త తోలంబు దా. అచరగ త్తమోలంబు పన్న రోగిగ తోలంబుకం “ ఒల్లె తేలె అచరగ తలు తంబు మత్తు రోగిగంబ ముక్తమంబు అగ భగవంబు నానందంబుగింబు అచర చునాకర్మగి దిక్ప కింబుగింబు ఎంబు ఈ వేకాగ శీలంబుగి మోల త్తమంబ ఇచ్చు అ జీవంబునంబ నార జానంబుగి శీలంబు. శీలంబుగి దిక్పయన్న తోలంబుగింబు పన్నరంబంబ అచర ఒంబింబంబ అచర తోలంబుగి అచరంబ అచరంబు ఒంబుమంబ. అగ అచరగ అచరంబ శ్శీలంబునంబ జీవేకర్మగల మోలంబు న్నెల్ల-గాయం గంబందం తోలంబుగి అచరగ యంబ దిక్పయ అచరంబు యుగంబ జీవంబుగింబు యంబంబ ఒంబు యుగంబ మంబంబంబు అ యుగంబ తంబంబు-మంబంబ-విద్యయంబు అచర కంబ వ్యవహారంబు పునంబునంబ మోలంబుగింబు.

ಮಹಾವೀರ ಜನನು ಮೊದಲು ದೇವಾನಂದಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಎಂಭತ್ತು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಇದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರನು ಇಂದ ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹುಟ್ಟುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದನು. 1 ಅಲ್ಲದೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. “ನೀವು ಭಗವಂತನನ್ನು ದೇವಾನಂದೆಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ತೆಗೆದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನ ರಾಣಿಯಾದ ತ್ರಿಶಲೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಂದು ಇಡಿರಿ.” ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರು. ಇತ್ತಾದ ಜೀವವು ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದನ್ನು ದೇವಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಬದುಕು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಆದರೆ ಮಿಥ್ಯಾರ್ಥನದ ಉದಯವಾದ ಮನುಷ್ಯನು ನಿನ್ನೇನು ವರ್ಣಸಿಯಾನೆಂಬುದರ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ.

ಅವರು ಇನ್ನೂ ಎಂದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವ ತೀರ್ಥಂಕರ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ನಾಮಾನ್ಯ ಕೇವಲಿಗಳು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದಾಹುಬಲಿಯು ವೃಷಭವೇರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಪ್ಪಿನಿರುವುದು. ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಂದ್ಯವೆಂದಕೆ ಭಾವವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವದ ಅನುಭವವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದಾವ ಎಲ್ಲಿಂದ ಇದ್ದೀತು? ಯಾವನು ಕೃತ್ಯಕ್ಕನೋ, ಸರ್ವಜ್ಞನೋ ಅಂಥ ದೇವನಿಗೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? “ವಂದನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ವರಮೇಷ್ಟಿ” ಮತ್ತು “ವಂದನ ಮಾಡುವ ನಾನು”-ಎಂಬ ಭಾವವು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಂಧಕನ ಪ್ರಸಂಗ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರೇತಾಂಬರರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಂಧಕನೆಂಬವನು ಬ್ರಹ್ಮಲ ಧಾರಿಯಾದ ಸಾಧುವು. ಅವನು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ಕಡೆಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಗವಂತನು ದೂರವಿರು ವಾಗಲೇ ಅವನನ್ನು ಕಂಡನು. ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇರುವ ಗಣಧರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. “ಎದುರಿಗೆ ಆ ಸ್ವಂದಕನೆಂಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬಹಳ ಒಲಿಹುನಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮಗೂ ಅವನಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾದೀತು. ನೀವು ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ.” ಭಗವಂತನು ಈ ಸೂಚನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಗೌತಮ ಗಣಧರನು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಕೂಡ ಕುಲಿಂಗೀ ಸಾಧುವಿನ ಸನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇರೆ ಮಹಾವ್ರತಿಯಾದ ಗಣಧರನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಯಾನು?

ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಹೊರತಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಸಂಹನಗಳು ಇಲ್ಲ. ಅಹಮಿಂದ್ರ-ಲೋಕ-ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇಲ್ಲ. ಅವಳು ಏಳನೆಯ ಸರಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ವಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಮಲ್ಲಿನಾಡ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ತುರುಷರೂವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಅವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹೇಗೆ?

ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿ ಭೋಗ ಭೂಮಿಜನೊಬ್ಬನು ಹರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅವನ ಶರೀರವು ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಎತ್ತರವಿತ್ತು. ಅವನನ್ನು ಅವನ ಪೂರ್ವಜನಿಂದ ಶತ್ರು ಒಬ್ಬನು ಹರಣಮಾಡಿ ತಂದನು. ಅವನ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಇರುವ ಶರೀರವನ್ನು ಚಿಕ್ಕ ಆಕಾರದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಮದುರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನಿಗೆ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಜ್ಜ ಸರಕಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಇವನಿಂದ ಹರಿನಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಇವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಇರುವ ದೇಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಚಿಕ್ಕದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು? ಅವನನ್ನು ಮೇಲಿನಿಂದ ಕಡೆದನೋ? ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಕಡಿದನೋ? ಇದರ ಉತ್ತರವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಿರಲಿ, ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳೂ ದೇವ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು

1 ಪ್ರೇತಾಂಬರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನೀಚ ಕುಲವೆಂದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹೇಮಚಂದ್ರಕೃತ ‘ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಶಬ್ದಕಾ-ಪುರುಷ ಚರಿತ’
ಪರ್ವ ೧೦

ಪ್ರಮಾಣವು ನಿಶ್ಚಯವಾದದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ. ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರ ಮರಣವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರ ಉತ್ತರಿಯು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ—ಎಂದು ಅವರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನಂತಕಾಲವು ಹೋದ ತರುವಾಯ ಒಂದೊಂದೇ ಜೀವಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವವೆಂದು ಅವರು ಅನ್ನುವರು ಇದರಿಂದ ಭೋಗ ಭೂಮಿಯು ಬರಿದಾದೀತು. ಇದರ ಮಾರ್ಗವೇನು? ಹೀಗಾಗುವುದು ಅತೀಕೃತ ಆದರೆ ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಪುರುಷರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಕೊನೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಅವರು ಹೇಗೆ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಹುದು, ಬರಿದಿಡಲಬಹುದು.

ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ವರ್ಣನ ಮಾಡುವುದು ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಲವೆಂಬ ದ್ರವ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಮಯ, ಘಳಿಗೆಗಳೇ ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ಸಾಧುವಿನ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವವನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ವಾವಿಲ್ಲ ದೇವ, ಗುರು, ಧರ್ಮಗಳ ದೋಷ ಮಾಡುವವನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನ ಸೈನ್ಯದ ನಾಶವನ್ನು ಸಾಧುಗಳು ಮಾಡಬೇಕು ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪಾವಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿರುವಾಗ ಅಂಧವರನ್ನೂ ಹೊಡೆಯದೆ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಅಂಧ ಸನ್ಯಾಸಿಗೆ ಅನಂತ ಸಂಸಾರಿಯೆನ್ನಬೇಕು—ಹೀಗೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಪಾದನಿದೆ. ಇಂಥ ವಾಚನವಾದ ಸಾಧುವಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯದು? ವೀತರಾಗತ್ವವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯದು?

ಹೀಗೆ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಬರುವ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಶೀಲವಂತರಿಗೂ ದೋಷವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ತಾವು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ದೋಷಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಿಯೊಡನೆ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡನು ದ್ರೌಪದಿಗೆ ಐವರು ವತಿಯಂದಿದ್ದರು. ಅದರೂ ಅವಳು ಸಾಧಿಯಾಗಿದ್ದಳು ಐವರು ಗಂಡಂದಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಸಾಧಿಯಾದುದು ಹೇಗೆ? ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಅವರು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ ಇದೆ —ಒಬ್ಬ ರಾಜನು ನೂರಾರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಲಗ್ನವಾದರೆ ಅವನು ಲೀಲವಾನ್ ನಲ್ಲವೆ? ವೈರುಷನು ಹಲವು ಜನ ನಿಯಮಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ—ಹಾಗೆ ನಿಯಮಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ—ಅವನ ಶೀಲವು ನಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಕೂಡ ಕೆಲವು ನಿಯಮಿತ ವೈರುಷರ ಸಂಗಡಲಿರುವ ನಿಯಮಮಾಡಿದರೆ ಅವಳ ಶೀಲವು ನಷ್ಟವಾದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ

ದೇವ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಸೇವನೆಯು ಆಗುವುದು ಸಾಧುವಿದೆಯೆಂದೂ ಇವರು ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ವೈಶ್ವಯುಕ್ತ ದೇವ ಧಾರಣಮಾಡುವ ದೇವರಲ್ಲಿಯೂ ಸವ್ಯ ಧಾತುನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾನವನು ಈ ಮಲಿನ ದೇಹಕ್ಕೂ ಸಂಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಯಾರು ವಿಚಾರಿಸುವರು? ಒಬ್ಬ ಸಾಧುವು ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಪೋಷಣಮಾಡಿದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಾಧುವು ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಅನುಮತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಪ್ರತಭಂಗದ ದೋಷವು ಬರಲಾರದು. ಉಪವಾಸದಲ್ಲಿ ಔಷಧವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಉಪವಾಸ ಭಂಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಜಿನೇಶ್ವರರು ಸ್ವರ್ಗರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಾರುತ್ತಾರೆ, ಆದರೆ ಅವರು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸದವರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಸಾಧುಗಳೂ ಯತಿಗಳೂ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಪಾತ್ರ, ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಜಾಂತಾಲರಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಮಹಾವೀರರ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಚಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಮಾನಗಳೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರು (ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರತಃ ಗತಿಯ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಭಂಗವಿದೆ) ಸಾಧುವಿನ ಮನಸ್ಸು ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ಚಂಚಲವಾದರೆ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ವೇದನೆಯನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸಬೇಕು ಗಂಗಾಧೀವಿಯೊಡನೆ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಜಹ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕಾಮಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೇಳಿಗಿನ ಯುಗಲಗಳೂ ಮಲ-ಮೂತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಮರಣವಾದಾಗ ಅವರ ಮೂರು ಹರಿದಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದ ತರೀರವನ್ನು ಬೇವೆತ್ತಿಗಳು ಎತ್ತಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಭೇರುಂಡ ಎಂಬ ವಕ್ತೃಗೆ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುಸುತ್ತಾರೆ ಯಾವದೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ರಿಯು ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌತಮಗಣಧರನು ಆನಂದನಿಂಬ ಪ್ರಾಣಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲವೃತ್ತವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದಾಗ ಸುಳ್ಳು ಮಾಡಾಡಿದನು ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಇಸಿಗುವಾಗರೇ ಮೇರು ವರ್ಷವನ್ನು ನಡುಗಿಸಿದರು ಕೊಗಲಿನ ಚೀಲದಲ್ಲೆಟ್ಟಿ ನೀರು ಹಾಗೂ ತುನ್ಸುಗಳು ವವಿತ್ರಮಾಗುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾವಿರಾರು ಅನರ್ಥಕಾರಕ ಮತ್ತು ವಿವರೀತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಲ್ಪಿತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲಿ

ವಂಧ್ಯನೂ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವವನೂ ವರಮುಖ್ಯ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು ವರಮೋಹಿಗೆ ಅಂತರಂಗ ಘಾತಿಕರ್ಮದ ನಾಶದಿಂದ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ವರ್ತನ, ಸುಖ, ನಿರ್ಯಾಸ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರ್ವಿಕಾರವೂ ಅವಿವಾಂಸಿಯೂ ಆದ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ವಿವಾಹಮಾನವಾಗುತ್ತಾನೆ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವತೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ಸಮನ್ವಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಸಮವನರಣಿ ಸಮಯ ಮುದ್ರೆ ದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ತೇಜಸ್ವಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಚಿರಲು ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಲೋಭಸು ಪ್ರಿರುವವನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಚಕ್ರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅರವತ್ತು ಸಾಲ್ಕು ಚಾಮುಂಗಳು ಜೀವಪ್ರತಿಭಾವೆ ಸಮವಸರಣದ ದಿವ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನು ಆತ ಲೋಭಯು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮುಮುಕ್ಷು ಜೀವರಿಗೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ರೂಪದ ಅನ್ಯೂತವನ್ನಿಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಜನ್ಮ ಮರಣದಿಂದ ಮುಕ್ತ ಗೊಳಿಸುವನು ಇನ್ನೂ ಗುಣಗಳಿರುವವನೇ ಆದ್ದು ಪರಮೋಪಯು ಕರ್ಮದ ಅಧೀನನಾಗುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ದಾಗೂ ಕಾಮ ದೂಗೂ ವಿವಶುಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಶವಾಗುವುದ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆಸುನಾಸಿ, ವಿವಾಹವಾಸವೆಂಬ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾದವನಲ್ಲಿ ವರಮುಖ್ಯ ಪದವು ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ವರಂ ಜ್ಯೋತಿ-ವರಂ ಅಂದರೆ ಅವರಣಿಲ್ಲದ, ಜ್ಯೋತಿ ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ಯಾವ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಲೋಕಾಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ ಮೂರು ಕಾಲದಲ್ಲಾಗುವ ಅನಂತಗುಣ ವರ್ಣಯಗಳ ಸೂತ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗುವವೋ ಆ ಭಗವಂತನು ವರಂಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಆವರಣಿಸುತ್ವಾನೇ ಇವನನ್ನಿಂದ ಅನ್ಯೂಗ ಇಂದ್ರಿಯಜನ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಅಲ್ಪಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಕಲ್ಪವು ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮ ದಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಇದ್ದವನಿಗೆ-ವರಂಜ್ಯೋತಿ ಎನ್ನಲಾಗದು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪರವಸ್ಥೆಗಳ ಮೇಲಿನ ರಾಗದ್ವೇಷವಾವನು ನನ್ನಗೂಳಿಸಿದವನು ಇಚ್ಛಾರಹಿತನಾದುದರಿಂದ ಸೀತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಿದವನೂ ಆದುದರಿಂದ ವದಾರ್ಥದ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದವನೂ ಆದ ಭಗವಂತನು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ರಾಗದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡದೇಕೆ? ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷ ಸಿರಿತನಾಗಿ ಯಾವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನೇ ಎತರಾಗನು ಅರ್ಹತನು, ಆತ್ಮನು ಯಾವನು ಕಾಮಿಯೂ ವಿವಶುಸಕ್ತನೂ ಸೃಷ್ಟಿ-ರಾಜ್ಯ-ಸಂಗೀತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನೂ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿಯೂ ಇಟ್ಟಿರುವವನೂ ಎಲ್ಲ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ ಎತರಾಗನಾದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ

ನಿಮಿಶ- ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮದ, ಮಾಯಾ ಮೊದಲಾದ ಪಾಪಮುಖ್ಯವಾದವು ನಿಮಿಶವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವರಗಾದಿ ಕರ್ಮಮುಖ್ಯ ನಷ್ಟವಾದಿವವನೂ ನಿಮಿಶವು ಇವನ ಶರೀರವು ಸಿಗೋದ ರಿಂದ ಇವನು ದಿವ್ಯಾಕಾಶದಿಂದಲೇ ಆದು ದಾಸ್ಯರೂಪವೂ ಕಾಂತಿವರಾಶಿ ಇರುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ದಾಸ್ಯ, ನಿರಾಕ, ಲೋಕ, ನಿವ್ರ, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲದವವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಂದ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮನು ನಿಮಿಶ, ಅರ್ಹತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಗೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಇಂದ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿ ದೂರವೆಂಬುದ ತುಂಬಿದ ವೀರನೂ ನಿಮಿಶನಲ್ಲ

ಕೈಟೀ-ಯಾಗೆ ಇಷ್ಟೇನೂ ಮಾಡುವುದು ಉಂಟಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ವಾಪ್ಪ ಅನಂತಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿ ಯಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಕೃತಕೃತ್ವನು ಈ ಆತ್ಮನೆಯು ಜಗದಾಸ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಚಕ್ರ ಗಣ, ಪ್ರೀತಿವಾದಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ದೂರವಿಸುವನು, ಕಪಟ ಕಾಮಿಯನಲ್ಲಿ ಅಪಕ್ತನಾದವನೂ, ಹುಟ್ಟಿ, ಸಂಪ್ಪ, ಸಾಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗದವನೂ ಕೈಟೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕವನಾಗುವವನು.

ಸರ್ವಜ್ಞ-ಜ್ಞಾನದ ಸಮಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಇಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞೆ ವರ್ಣಮುಖ್ಯವು ಪ್ರಜ್ಞೆ, ನಿರೂಪದವನು, ಸರ್ವಜ್ಞನು ಉಂಟವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿವಾದ ವಾಸನೆಯಿಂದಲೇ ಅಪರಿಂದ ಜಗದ ಸರ್ವಜ್ಞನಲ್ಲ

ಅನಾದಿನಿವಾಂಕ- ಮನ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕವಿಧವೂ ವ್ಯಾಸ, ವರ್ತನ, ಸುಖ, ನಿರ್ಯಾಸಗಳ ಅನೇಕವಿಧವೂ ಆದಿ, ಮುದ್ರೆ, ಅನಂತವಾದವನು ಅನಾದಿನಿವಾಂಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನು ಜಗದಾಸ ಆತ್ಮನು.

ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದಾನೆ ಅವನ ಅಂತವು ಎಂದೂ ಆಗಲಾರದು. ಅದರಿಂದ ಅವನೇ ಅನಾದಿಮಧ್ಯಾಂತ-
ನಾಗಿದ್ದಾನೆ 'ಜೀವಕ್ಕೆ ಜನ್ಮ ಮರಣದ ಚಕ್ರವು ಎಂದೂ ತಪ್ಪಲಾರದು. ಜೀವವು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮುಕ್ತನಾದರೂ
ತೀರುಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕದ್ದೇ ಅದರ ಹೊರತಾಗಿ ಗತಿಯಿಲ್ಲ ಜೀವ ಬೇರೆ, ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳು ಬೇರೆ.
ಆ ಗುಣಗಳು ಜೀವನಿಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ'—ಇದನ್ನು ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರಿಗೆ
ಅನಾದಿ ಮಧ್ಯಾಂತದ ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಅವನು ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಸಾರ್ವ—ಯಾರ ವಚನ ಹಾಗೂ ಶರೀರಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಸಲು
ವಾಗಿ ಇದೆಯೋ ಅವನಿಗೇ ಸಾರ್ವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಯುದ್ಧ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಾ
ಪ್ರಧಾನ ವಾವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಅಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವರೋ, ಅನ್ಯರನ್ನೂ
ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವರೋ ಅಂಥವರಿಗೆ ಸಾರ್ವರೆಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಟು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾದ ಪಾಪಕನೇ ಅವನು ಅವನ ಅನಾಧಾರಣ ಲಕ್ಷಣ
ಹೇಳಿದೆ. ಪಾಪ್ಯ ಶಬ್ದದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಹೀಗಿದೆ 'ಪಾಪ್ಯತಿ ಪಾಪ್ಯಾ' ಅಂದರೆ ಆತನು ಭವ್ಯನೂ ಮುಮುಕ್ಷುವೂ
ಆದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅವನ ಹಿತವಾಗುವಂಥ ಉಪದೇಶವನ್ನು (ಪಾಪ್ಯಾ) ಮಾಡುವಂಥವನು ಪಾಪ್ಯ ಎನಿಸುವನು.

ಇವನು ತನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಮುಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು
ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಸನ್ಮಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ

ವರಮವರಂಜೋತಿ ಕೋಟಿಜಂಧ್ರಾದಿವ್ಯಕಿರಣಸುಜ್ಞಾನವ್ರತಾತ |

ಸುರರ ಮಕುಟಮಣಿರಂಜಿತಚರಣಾಬ್ಜ ಶರಣಾಗು ವ್ರಧಮ ಜಿನೇಶ ||

ಸಿದ್ಧರ ಸತತವಿಶುದ್ಧರ ಜೋಧಸಮೃದ್ಧರ ನೆನೆದು ನಾನೀಗ |

ಸಿದ್ಧರಸದೊಳು ಲೋಹವನದ್ವಿದಂತಾತ್ಮ ಸಿದ್ಧಿಯ ವಶವೆನಿಸ್ಸೇನು ||

—ರತ್ನಾಕರ-ಭರತೇಶವೈಭವ ೧ ೧, ೨

ಸರ್ವಜ್ಞನ ಉಪದೇಶವು ನಿಷ್ಕಾರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನು ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅನಾತ್ಮಾರ್ಥಂ ವಿನಾ ರಾಗ್ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರಾ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸತೋ ಹಿತಮ್ |

ಧ್ವನನ್ ಶಿಲ್ಪಿಕರಸ್ಪರ್ಶಾನ್ಮುರಜಃ ಕಿಮವೇಕ್ಷತೇ || ೮ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಶಾಸ್ತ್ರಾ) ಹಿತೋಪದೇಶಕನು (ಅನಾತ್ಮಾರ್ಥಂ) ನಿಷ್ಕಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ
(ವಿನಾ ರಾಗ್ಯೇ) ರಾಗಾದಿ ಭಾವಗಳಿಲ್ಲದೆ (ಸತೇ) ಭವ್ಯಜೀವನಗಳಿಗೆ (ಹಿತಂ) ಕಲ್ಯಾಣದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು (ಶಾಸ್ತ್ರ)
ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ (ಶಿಲ್ಪಿಕರಸ್ಪರ್ಶಾತ್) ಕಲಾವಿದನ-ವಾಡ್ಯಗಾರನ-ಕರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ (ಧ್ವನನ್) ಧ್ವನಿಯೆಯುವ
(ಮುರಜಃ) ಮೃದಂಗವು (ಕಿಂ ಅವೇಕ್ಷತೇ?) ಏನನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವುದು?

ಅರ್ಥ—ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದರೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಾಡುವ ಅರಿಹಂತ ಭಗವಾನನು ಅವನು ತನ್ನ ಪಾಪ್ಯ
ಲಾಭ, ಘೋಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರ
ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ(ರಾಗಭಾವ)ವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವನು ಇಡುವುದಿಲ್ಲ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವಂಥ ಉಪದೇಶ
ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಭಾರಿಸುವವನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಾನಾವಿಧ ರಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮೃದಂಗವು ಯಾರ
ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ . . . ಕರಸ್ಪರ್ಶನದಕಡಿಂದ ಮುಲಿಯುಕ್ತಿರ್ಧ ಪಳಕಮಂತು ನಿರವೇಕ್ಷೆಯುಂ
ಧ್ವನಿಯುನಿಶ್ಚಿತದಂತೆ ನಿರವೇಕ್ಷೆಯುಂ ರಾಗದ್ವೇಷಮಿಲ್ಲದೆಯುಗಮಮಪಾಶ ಭವ್ಯರ್ಗಿಯುಮುಂ ಸಲಿಲಲಾರದೆ ವಿಪಯ
ಬಾದಾದಿಕೃದಿಂದಾಶಾನು ಮುಟ್ಟುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನೆಗಳ್ಳಿಗನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಕಾಳ್ಬುಂಗಳೆ

[ಮೃದಂಗಕ್ಕೆ ವಾದನಕಾರನ ಕೈಯು ತಗಲುವುದರಿಂದ ಧ್ವನಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೃದಂಗದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಾಗಲಿ, ಹಿತವಾಗಲಿ, ರಾಗಾದಿ ಭಾವಗಳಾಗಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ವರೋವಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಾದ್ಯದ ಧ್ವನಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದೆಯೇ ವೀತರಾಗನಾದ ಆವೃತನ ಹಿತೋಪದೇಶವೂ ಸಹ—ಆಗಮ ಪ್ರಣಯನವು—ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅದು 'ತೀರ್ಥಂಕರಪ್ರಕೃತಿ' ನಾಮಕರ್ಮದ ಉದಯರೂಪದ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೂ ಭವ್ಯಜೀವಗಳ ಪುಷ್ಟ್ಯಾದಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಾನುರೋಧಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಿಯೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮೂಲವೆಲ್ಲ ಕರ್ತೃವಿನ ಅನೇಕ ಅವೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಾಗಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಹೊಗಳಿಕೆಯಾಗಲೆಂದು, ಮತ್ತೆ ಹಲವರು ತಮಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಲಾಭ ಲಭಿಸಲೆಂದು ಇವೇ ಮೂದಲಾದ ಹೇತುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಭಗವಾನ್ ಅರಿಹಂತನು ಮಾತ್ರ ತನಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೇವಲ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಲೋಕದ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತನಾದ ಆವೃತನು ಲೋಕದ ಪುಣ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾಗಿ ಪುಣ್ಯವ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ ಧರ್ಮರೂಪ ಅಮೃತವನ್ನು ಉಪದೇಶರೂಪದಿಂದ ಸುರಿಸುತ್ತ ಇರುವನು ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಪ್ತರುಷರ ಆಚರಣೆಯು ವರೋವಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ, ಧಾನ್ಯ, ಮಾವಿನ ಗಿಡಗಳು ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಫಲಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತವೆ, ವರ್ವತಗಳು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಗಳನ್ನು ವೃಕ್ಷ ಮತ್ತು ನೀರುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲಿನ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಧರಿಸಿರುತ್ತವೆ, ಸಮುದ್ರವು ರತ್ನಗಳನ್ನೂ, ಆಳು ಹಾಲನ್ನೂ ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ, ದಾನತೂರನು ವರೋವಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವನು, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಪ್ತರುಷರು ವರೋವಕಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ವಾಣಿಯನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳು ಎಷ್ಟಿನೆಯೋ ಅನೆಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆಯೂ ಜನತೆಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಭಗವಾನ್ ಆವೃತನು ಕೂಡ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆಯೇ ಲೋಕದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತರವಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಧರ್ಮರೂಪವಾದ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ

ಶ್ರುತಮಂ ನೋಳ್ವ ತದರ್ಥಮಂ ತಿಳಿವ ತನ್ಮರ್ಯಾದಿಯೋಳ್ವೋವ ಸು-

ವ್ರತಮಂ ಪಾಲಿವ ಕಾಮಮಂ ತುಳಿವ ಮಾಯಾಜಾಡ್ಯಮಂ ರ್ಗುಡಿತಿ- ।

ನ್ನತಕಾರುಣ್ಯದೊಳಾಳ್ವ ಜೀವಹಿತಮಂ ವೇಶ್ವಾತನೇ ಮದ್ಗುರು-

ಶ್ರುತಯೋಗೀಶ್ವರನಿಂದು ನಾಳಿನ ಶಿವಂ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ॥ —ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರತತಕ ೧೦೭

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಗಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಆಪೋವಜ್ಞ ಮನುಲ್ಲಂಘ್ಯಮದೃಷ್ಟೇಷ್ವವಿರೋಧಕಮ್ ।

ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶಕೃತ್ ಸಾರ್ವಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಕಾವಧಘಟ್ಟಿನಮ್ ॥ ೯ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಆಪೋವಜ್ಞಂ) ಸರ್ವಜ್ಞನು ಹೇಳಿದ್ದು (ಅನುಲ್ಲಂಘ್ಯಂ) ವಾದಿ ಜನಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸಲಕ್ಕೆ ಆಗದ್ದು (ಅದೃಷ್ಟೇಷ್ವವಿರೋಧಕಮ್) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬಾಧೆಯು ಬಾರದಂಥದು (ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶಕೃತ್) ತತ್ತ್ವಗಳ ಉಪದೇಶವುಳ್ಳದು (ಸಾರ್ವಂ) ಎಲ್ಲರ ಹಿತಮಾಡುವಂಥದು (ಕಾವಧಘಟ್ಟಿನಂ) ಕುಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದು (ಶಾಸ್ತ್ರಂ) ಶಾಸ್ತ್ರವು (ಸ್ವಾತ್ಮ) ಎನಿಸುತ್ತದೆ

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಇತ್ಯಾಗಮುಲಕ್ಷಣಮಂತೆನೆ—ಆವಿರುದ್ಧವಮಾತ್ರವಚನಂ ಪ್ರವಿರುದ್ಧಮುಲ್ಲಂಘ್ಯಂ [೦]. ಅಂತು ಪೂರ್ವಾರವಿರುದ್ಧವಿಲ್ಲದುದು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಹಿತಮುಮಹಿಂಸಾರಕ್ಷಣಮುಂ, ಸತ್ಯಾಧಿಪತಿವರ್ಮಂ, ದಯಾಮೂಲಮುಂ, ಅಲಂಘ್ಯಮುಂ

ಅರ್ಥ—ವೀತರಾಗಿಯಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ ದೇವನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ — ಇದು ಯಾವ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಾದಿ-ಗಲಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ವಸ್ತುವು; ಈ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಶಾಸ್ತ್ರಚಿಕಿತ್ಸೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಣನೆಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನುವು ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಲದೋಷದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಹಲವು ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತಗಳನ್ನು ವ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಕಷಾಯ-ಪುಷ್ಪಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಸತ್ಯಧರ್ಮದಿಂದ ಜನರನ್ನು ವರಾಡುತ್ತಾ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ವರವೆಂದೆಣಿಸಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಇವೆಯೆಂದು ವ್ರಾಚೀನವಾಗಿವೆಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೂಡ ಇಂದು ಯಾವ ಧರ್ಮವೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಂತೂ ವೇದ, ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ವ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧ, ನರಮೇಧಗಳಂಥ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಜಲಚರ, ಸ್ಥಲಚರ ವ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭವಾನಿ, ಭೈರವ, ಮರಗವ್ವ ಮೊದಲಾದ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳು ಕುರಿ ಆಡುಗಳ ವಧೆಯಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಂತರಾದ ಪಿತ್ತಗಳಿಗೂ ಮಾಂಸದ ಹಿಂಡವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ದೇವತೆಗಳು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೆಂದು ರಾಜನು ಬೇಟೆಯಾಡುವುದು ಅವನ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಹಾಗಿದೆ ಹರಿ, ಹರ, ಬ್ರಹ್ಮ ಇವರು ವರಮೇಶ್ವರರೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಹರಿಯು ಗೋಪಿಕೆಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವುದು; ಅವನು ಕೊಳಲು ಊದಿ ಸ್ವತ್ಯ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಗೋವರ್ಧನವನ್ನು ನಾಕಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿರುವರು. ಅವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಸತ್ಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು—ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ.

ಹರನೆಂದರೆ ಮಹಾದೇವ. ಇವನ ಅರ್ಥ ತರೀರ ಸ್ತ್ರೀಯರದು, ಇನ್ನರ್ಥ ತರೀರ ಪುರುಷನದು. ಅವನು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ತರೀರಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಕುರಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಶಾವನನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ತ್ರಿಶೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಲೋಕದ ಸಂಹಾರಮಾಡುವನು—ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅವು ಸತ್ಯವೆಂದು ಜನರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯು ಒಂದಿದೆ. ಮಹಾದೇವನ ಲಿಂಗವು ಪಾರ್ವತಿಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, ಬಿಲ್ವ ವತ್ಸವನ್ನು ವಿರಿಸಬೇಕು, ಧತ್ತುರಿಯ ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಹಾಕಬೇಕು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜನರು ವ್ರವೃತ್ತರಾಗಲಿಕ್ಕೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ನಂಬುವ ಜನರು ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಿ ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದು ಇನ್ನೇನಿರಬೇಕು?

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಎಲ್ಲ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ ಅವನು ಸರ್ವರಿಗೂ ತಂದೆಯು. ಅವನು ಕಾಮವಾಸನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಮಗಳೊಡನೆ ಭೋಗಮಾಡಿ ಭ್ರಷ್ಟನಾದನು. ಉರ್ವಶಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅವ್ವರಿ ಒಬ್ಬಳು ಇದ್ದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಗೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪದ ಬಲದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಊರ್ವಶಿಯ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವಂಥವನಾದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ತಪಶ್ಚರಣವು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಊರ್ವಶಿಯು ಅವನಿಗೆ ಶಾವಕೊಟ್ಟಳು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜನಾತ್ಮಾಧಿಕವು ನೀತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧವೂ ಆದ ವರ್ಣನೆಯು ಇವರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಜಗತ್ತಿನ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಭಗವಾನ್ ನಾರಾಯಣನು ಕಚ್ಚುವ ಮತ್ಸ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ದಾನವರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಮಾರುತಿಯನ್ನು ಮಂಗೆ, ಗಣಪತಿಯನ್ನು ಆನೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಗಣಪತಿಯು ಇಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ, ಉಂಡಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವರ್ಣನೆಗಳು ಅವರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ವ್ರಾಣಿವಧೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ, ವ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ದೇವರಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಅವರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಬಾವಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇಂಥ ಅನೇಕ ಅಸಂಬದ್ಧ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀತಾಂಬರರಂತೂ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಿತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದಿರಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವನ ವೇಷಧಾರಿ ನಾಥುಗಳು ಕುಲದೇವಿಯ ಪೂಜೆ, ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲಾ ವ್ಯಂತರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆ, ವದ್ಧಾವತಿ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಿಥ್ಯಾ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಮೈತ್ಯ ಜನರು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ಇವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾ ಕಲ್ಪನೆಗಳ ಪ್ರಸಾರವಾದರೂ ಹೇಗಾದೀತು! ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಮಿಥ್ಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಸಾರವು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವರೀಕ್ಷಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆ ನಂತರ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.

ಒಳ್ಳೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರ—ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆರು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನಬೇಕು. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ಸರ್ವಜ್ಞ ವಿತರಾಗನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡಬೇಕು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನುಳಿದವರು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವ, ಅಜೀವ ಮೊದಲಾದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅಮೂರ್ತಿಗಳ ವದಾರ್ಥಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ವಾನ-ಪುಣ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅದೃಷ್ಟ ವದಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾಣುವಿನಂಥ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ತಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ದೂರ ಇರುವ ಮೇರು ಕುಲಾಚಲಾದಿ ವರ್ತಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ವರ್ಣನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು. ಅದರಂತೆಯೇ ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿವೆ, ಮುಂದೆಯೂ ಆಗುತ್ತವೆ, ಮೇಲಾಗಿ ಅನಂತ ವಸ್ತುಗಳ ಅನಂತ ಗುಣ ಹಾಗೂ ವರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಹೊರತಾಗಿ, ಮರ್ಯಾದಿತ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಅನ್ಯರು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಾರು? ಅದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸಂಭವನೀಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯು ಕೇವಲ ಸರ್ವಜ್ಞನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವಿಸುವುದು ರಾಗದ್ವೇಷವಿದ್ದವರಿಗೆ, ಅಭಿಮಾನ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದವರಿಗೆ, ವಿಷಯದ ಲೋಭವಿದ್ದವರಿಗೆ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅತಕ್ಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ವಿತರಾಗನೂ ಅದಂಥ ಭಗವಾನನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆಲೇ ವ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಂದ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು. ಆದರೆ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲಂಘಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಂಥದೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅನುಭವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬಾಧೆ ಬಾರದಂಥದೂ ಆದುದೇ ನಿಜವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಅಂಥ ದೋಷಗಳು ಇರುವವೋ ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರವಲ್ಲ.

ಮಿಥ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣ ಹೀಗಿದೆ—ಭಾವಗಳ ನಿರ್ಣಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಯ-ಉಪಾದೇಯ, ಕೃತ್ಯ-ಅಕೃತ್ಯ, ದೇವ-ಕುಲದೇವ, ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಹಿತ-ಅಹಿತ, ಗ್ರಾಹ್ಯ-ಅಗ್ರಾಹ್ಯ, ಭಕ್ತ-ಅಭಕ್ತ, ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ವಿಷಯದ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಾಡಂಬರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಕೇವಲ ಜನರ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಹೇತು ಉಳ್ಳದಿರುವುದು.

1 ಕ್ಷೇತ್ರಬಾಲಾದಿ ದೇವ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮಾವತಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಶಾಸನಭಕ್ತರೂ ಸಮ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೊಳಗಿಟ್ಟು ಅದರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಅಸತ್ಯ ಕಥೆ, ದೇಶ ಕಥೆ, ರಾಜ ಕಥೆ, ಕಳ್ಳರ ಕಥೆ, ಸ್ತ್ರೀ ಕಥೆ, ಕಾಮ ಕಥೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಾನವನನ್ನು ಮಗ್ನಮಾಡುವಂಥ ವಿಷಯಗಳೇ ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ ಆತ್ಮನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ, ತನ್ನ ನೈರ್ಮಲವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ಈಜಿ ವಾರಾಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾತ್ರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ, ಜಲ-ಸ್ಥಲ-ಆಕಾಶಗಾಮಿ ಜೀವಗಳ ಸಂಹಾರದ ವಿಧಾನ, ಜಾರಣ, ಮೂರಣ ಉಚ್ಚಾಟನ, ವರಧನಹರಣ, ಸಂಗ್ರಾಮ, ಮೋಕರಣ, ಗ್ರಾಮವಿಧ್ವಂಸನ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ. ತೃಂಗಾರಯುತ ರಸಾದಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಕುಮಾರಗದ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವ್ಯತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ ಜೂಜು, ಮದ್ಯಮಾನಾಧಿ ವೈಸನಗಳ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ವಾಚಾಳತನದಿಂದ ವ್ರವ್ಯತ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅನಂತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂಥ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ವಿಷಯ, ಕಷಾಯಗಳುಳ್ಳ ದೇವರ ಸೇವೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಖ್ಯಾನಿಗಳೂ ವೇಷಧಾರಿಗಳೂ ಆದ ಸಾಧುಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ನಿಜವಾದ ತಾಸ್ತ, ಯಾವುದೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವಾಗ ಇಷ್ಟನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞದೇವನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ತಾಸ್ತದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯಿರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಿರುತ್ತದೆ ಇವರಡೂ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲದವು ನಿಜವಾದ ತಾಸ್ತಗಳಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕುತಾಸ್ತಗಳು ಎಲ್ಲರ ಹಿತವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಲಾರವು. ಅದರಿಂದ ಅವು 'ಸಾರ್ವ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕವುಗಳಲ್ಲ ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರ ಹಿತವು ಸಾಧಿಸುವಂಥ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶವುಳ್ಳದ್ದೇ ನಿಜವಾದ ತಾಸ್ತವು. ಇದು ಕುಮಾರಗದ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಸ್ವರ್ಗ-ಮೋಕ್ಷಗಳ ಉಪಾಯವೇನು? ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಇದಕ್ಕೆ 'ಕಾನದಧಃಪಟ್ಟನ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆಗಮದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ

[ಇಲ್ಲಿ ಆಗಮಗಳಿಗೆ-ತಾಸ್ತಕ್ಕೆ-ಆರು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಆವೈಶವಜ್ಞ' ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆವೈಶವದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟದೇ ಆಗಮವು. ಅದೇ ನಿಜವಾದ ತಾಸ್ತವು ಆದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆಪ್ತರೆಂದು ಸರ್ವಜ್ಞರೆಂದು ವಿಶೇಷಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದುಂಟು ಅಂಥ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಆಗಮವೇ ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇಂಥ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕಿದೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಮುಂದಿನ ಐದು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಆಗಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಆ ಐದು ಗುಣಗಳ ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವಂಥದೇ ನಿಜವಾದ ತಾಸ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣವು ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೂ ಅದು ತಾಸ್ತವೆನಿಸದು. ಉಪಾಹರಣೀಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿವರಣಾಮಾದು ಆಪ್ತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆಗಮವೆನಿಸದು. ಸ ಧ.]

ರಾಗದ್ವೇಷನಿಬಂಧಮವ್ಯ ಕೃತಿಯಂ ನಿರ್ಬಂಧದಿಂ ಬಂಧಮಿಂ-
ಬಾಗಧಂ ಪೊಸತಾನ ವೇಳ್ಳಿಖಿಲಮಂ ರಾಗಾವಿಲಂ ಮಾಳ್ವನಿ- ।
ದ್ಯಾಗವರ್ಗ್ರಹವೀಡಿತರ್ ಸ್ವವರಬಾಧಾಹೇತುವಂ ದುಸ್ತರೋ-
ದ್ಯೋಗಿಕ್ಕೇಶಿತರಾಗಿ ಬಿತ್ತಿಬೆಳವಂತಕ್ಕುಂ ವಿಷೋದ್ಯಾನಮುಂ ॥

—ನಾಗಚಂದ್ರ-ರಾಮಚಂದ್ರಜರಿತ ಪುರಾಣಂ ೧-೩೪.

ಈಗ ತಪ್ಪಿ ಅಂದರೆ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗುರುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಿಷಯಾಶಾವಶಾತೀತೋ ನಿರಾರಂಭೋಽವರಿಗ್ರಹೇ ।

ಜ್ಞಾನಧ್ಯಾನತಪೋರಕ್ತವ್ರತಸ್ತೀ ಸ ಪ್ರತಸ್ತತೇ ॥ ೧೦ ॥

ಅನ್ಯಾರ್ಥ—(ಯಃ) ಯಾರು (ವಿಷಯಾಶಾವಶಾತೀತಃ) ವಿಷಯೋಪಭೋಗದಿಂದ ಅಲಿಪ್ತ (ನಿರಾರಂಭಃ) ಆರಂಭರಹಿತ (ಅವರಿಗ್ರಹಃ) ಪರಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದ (ಜ್ಞಾನ-ಧ್ಯಾನ-ತಪೋರಕ್ತಃ) ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ತಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದಂಥ (ಸಃ) ಅವರು (ತಪಸ್ತೀ) ಗುರು (ಪ್ರತಸ್ತತೇ)—ಎಂದು—ಸ್ತುತಿಗೆ ತಕ್ಕವರು.

ಅರ್ಧ—ವೆಂಜೇಂದ್ರಿಯುಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದಂಥವನು, ಪಟಾಕಾಯಧಾರಿ ಜೀವಗಳ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವ ಆರಂಭವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು, ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ ತವಶ್ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವಂಥವನು ವ್ರತನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವ ಗುರುವೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.¹

[ಇಲ್ಲಿ ತವಸ್ತಿಗೆ 'ವಿಷಯಾಶಾವತಾಶೀತ'ವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವೂ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ವಿಷಯವೆನಿಸುವ ವರಮಾರ್ಗದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ತವಸ್ತಿಯ ಆ ನಮಗ್ರಚಿತ್ರವು ಸಮ್ಮ ಬಗೆಗಣ್ಣಿನೆದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಕ್ರಮವೂ ಸಹ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ತವಸ್ತಿಯು ವಿಷಯ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ. ಅದು ವರಮಾವಶ್ಯಕವೂ ಆಗಿದೆ ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದ ತೃಪ್ತಿಯ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವರೋ ಅವರು ನಿರಾರಂಭಿಗಳಾಗಲಾರರು ನಿರಾರಂಭಿಗಳಾಗದವರು ಅವರಿಗ್ರಹಗಳಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸದೆ, ಅವುಗಳ ಚಿಂತೆ, ಮಮತೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿದವರು ಉತ್ತಮ ರತ್ನವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ತವಗಳ ಒಡೆಯರಾಗಲಾರರು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಲೀನನಾಗಿರಲಾರರು ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ಕೃತ್ವಕ್ಕೆ ಅವರು ವಾತ್ಸರ್ಯ ಆಗಲಾರರು ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು, ಯಾವ ಧರ್ಮದ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನೂ ಸಮೀಚೀನ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸಾಧುಗಳು ಕಲ್ಲಿನ ನೌಕೆಯಿದ್ದಂತೆ. ತಾವೂ ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ, ಆಶ್ರಿತರನ್ನೂ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತಾರೆ

ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳು ಅಂತರಂಗ ತಪದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ ಹೊರತಾಗಿ, ಯಾವನೂ ಶ್ರಮಣ ಸಾಧುವೆನಿಸಲಾರನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ತವಸ್ತಿಯೂ ಆಗಲಾರನು ಎಲ್ಲ ತವಸ್ತಿನ ಕೊನೆಯ ಗುರಿಯು ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೆಗಳಾಗಿವೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಧ—ನಾಲಿಗೆಯ ರುಚಿಗೆ ಆಧೀನನಾಗಿ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ರಸಗಳ ಸವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವಂಥವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರುವೆನಿಸನು. ಕರ್ಣೇಂದ್ರಿಯುಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನೂ ಸದ್ಗುರುವಲ್ಲ ಮನವೆಂಬ ಇಂದ್ರಿಯದ ಆಧೀನನಾಗಿ, ಜ್ಞಾನದ ಅಭಿಮಾನ ಹುಟ್ಟಿದವನೂ ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿಸುವ ಗುರುವಲ್ಲ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಮನೋಹರ ರೂಪ, ಹೂದೋಟ, ರಾಜಮಂದಿರ, ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಆಧೀನನಾದವನು ಮೋಕ್ಷ-ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಗುರುವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತೆಗಿನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬೇಕು, ಎತ್ತರವಾದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಬೇಕು, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ವಿಷಯದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು—ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಬಂದಂತೆ—ಮಾಡಬೇಕು. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇಚ್ಛೆಗಳುಳ್ಳವರು ಎರಡನೆಯವರನ್ನು ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯಿಂದ ವರಾಬ್ಬುಬಗೊಳಿಸಿ, ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತರನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅವರು ತಮ್ಮಂತೆಯೇ ಸರಾಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಬಿಟ್ಟಾರು ಅದರಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ವಿಷಯದ ವಾಸನೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನೇ ಗುರುವು ವಂದನೀಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವವನಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿರುವದಿಲ್ಲ.

1 ಆಯತವರ್ಗವನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ತವಸ್ತಿಯಂತಪ್ತನೆಂದೊಡೆ—

ಕಂದ || ಬ್ರಹ್ಮವು ಧನಮಾಗಿ ಸಮಿತಿಯನುಕ ಘೋಷಣಮಾಗಿ ಮೂರು ಗುಪ್ತಿಗಳೆನೆವು. |

ನೃಕ ಭೋಗನಾಗಿ ನೆಗಳ್ಳನೆ ಯತಿಪತಿಯನಿಳುಂ ಜಿನೇಂದ್ರಭಾಷಿತದಿಂದಂ || ೩ ||

ವಚನ—ಇಂತು ಬ್ರಹ್ಮಸಮಿತಗುಪ್ತಿಸಹಿತನುಂ ತ್ರಿದಂಡ ತ್ರಿಶಲ್ಯ ತ್ರಿಗಾರವ ತ್ರಿಮೂರ್ಧರಹಿತನುಂ, ದ್ವಾದಶವಿಧ ತಪೋನು-ಷ್ಠಾನನುಂ, ತ್ರಯೋದಶವಿಧಚಾರಿತ್ಯಸಮೇಶನುಂ, ದಶಧರ್ಮಧಾಮನುಂ, ಭೃತ್ಯದಂತೆ ತನ್ನಮುಂ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಿ-ರುಮುಂ ಸಂಸಾರಾರ್ಣವಮುಂ ಕಳಪಲಾವನಮುಂದಿಂತಪ್ತ ಗುಣಂಗಳೊಳ್ಳುಡಿದೊಂ ತವಸ್ತಿ ಉಳಿದರು ಪಾಪಂಧಿಗಳು, ತವಸ್ತಿಗಳಲ್ಲವರು ಕೊಂಡುಮುಪದೇಶವಲ್ಲ ಭಯಲೋಕ ಕಾಂಕ್ಷೆಯಂ ಗೆಯ್ಯತಕಮುಂ ತಕಮುಲ್ಲಿದು ನಿರ್ದೈಸಿ

ಅಂತಲೇ ಅಂಥವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಬಹಿರಾತ್ಮಾ' ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಾರೆ ಅವನು ಗುರು ಹೇಗಾದಾನು? ಶ್ರವಣವರ ಜೀವನಗಳ ಘಾತಮಾಡುವ ಶಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾವನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ವಾವದ ಅಂಜಿಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅಂದಮೇಲೆ ಅಂಥ ವಾಪಿವ್ಯನಿಗೆ ಗುರುವದವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಹದಿನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹ ಧಾರಣಮಾಡುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಗುರುವನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು

ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳು—ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಂಥ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವತಃ ತಾನೇ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವನು ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನು ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಉದ್ಧಾರ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ೧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ೨ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ನವುಂಸಕ ವೇದ, ೩ ರಾಗ, ೪. ದ್ವೇಷ, ೫. ಹಾಸ್ಯ, ೬. ರತಿ, ೭. ಅರತಿ, ೮. ಶೋಕ, ೯ ಭಯ, ೧೦ ಜುಗುಪ್ಸೆ, ೧೧. ಕ್ರೋಧ, ೧೨. ಮಾನ, ೧೩. ಮಾಯಾ, ೧೪. ಲೋಭ ಇವು ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳಾಗಿವೆ [ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ, ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ] ಈ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ

೧. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ—ಮಾನವನು ತನ್ನ ಶರೀರ, ಶರೀರದ ಹೆಸರು, ಶರೀರದ ರೂಪ, ವರ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಒಳವಟ್ಟು ದೇಹದ ಆಧಾರದಿಂದ ಇರುವಂಥ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ರಾಜ್ಯ, ಧನ, ಕುಟುಂಬ, ಯಶ, ಅವಮಾನ, ಉಚ್ಚ-ನೀಚತ್ವ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಮನ್ನಣೆ, ಕೀಳ್ಮೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರಾದಿ ವರ್ಣಗಳು, ಒಡೆಯ, ಆಳು, ಯತಿತ್ವ, ಗೃಹಸ್ಥತ್ವ ಇವೆಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ, ನೋಡಿದ್ದೇನೆ, ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ನಿಜವಾದ ರೂಪಗಳೆಲ್ಲ —ಎಂಬ ಅನುಭವವೂ ಇದೆ. ಆದರೂ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ದೃಢ ಸಂಸ್ಕಾರವಿದೆ ಈ ವರದ್ರವ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ, ಈ ನಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ವರ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಉಚ್ಚ-ಹೀನತ್ವಗಳ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ ನಮಗೂ ಉಚ್ಚ-ನೀಚತ್ವಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಮ್ಮ ದೇಹವೇ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ನಮಗೆ ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಇವೆಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಲ್ಲ ವರಸ್ವರೂಪಿಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವಂಥವೂ ಇರುತ್ತವೆ ಹೀಗೆ ನಾವು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವು ಸುಖದುಃಖಾತ್ಮಕವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುವರು

೨. ವೇದ—ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ ನವುಂಸಕರೊಡನೆ ಕಾಮ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು—ಎಂಬ ಅಂತರಂಗ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಿಕೆಯೇ ವೇದ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೩. ರಾಗ—ದೇಹ, ಧನ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರಾದಿ ವರದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ರಾಗ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ

೪. ದ್ವೇಷ—ಅನ್ಯರ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಯೌವನ, ಧನ, ಕೀರ್ತಿ, ರಾಜ್ಯ, ವೈಭವ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವು ತನಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಡಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ದ್ವೇಷ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೫. ಹಾಸ್ಯ—ನಗೆಯ ವರಿಣಾಮವಾಗುವುದೇ ಹಾಸ್ಯ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೬. ಭಯ—ನನಗೆ ಸಾವು ಬಂದೀತು, ಯಾರ ಆಗಲುವಿಕೆಯಾದರೂ ಉಂಟಾದೀತು, ನೋವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು—ಎಂದು ಹೆದರುವುದೇ ಭಯ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುವುದು

೭. ರತಿ—ತಮಗೆ ಸೇರುವ ವದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವುದೇ ರತಿ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೮. ಅರತಿ—ತಮಗೆ ಸೇರದಂಥ ವದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಅರತಿ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುತ್ತದೆ

೯. ಶೋಕ—ತನಗೆ ದೇಹಾದ ವದಾರ್ಥದ ವಿಯೋಗವಾದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ಷೇರವರಣಾವ-ವ ಶೋಕ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುತ್ತದೆ

೧೦. ಜುಗುವೈ—ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ ವದಾರ್ಥದ ನೆನಪು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವರ್ತ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಗ್ಲಾನಿಗೆ ಜುಗುವೈ ಎನ್ನುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡನೆಯವರ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಆಗದ ವೃತ್ತಿಗೂ ಜುಗುವೈ ಎನ್ನುವರು

೧೧. ಕ್ರೋಧ—ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧ ಪರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುವರು.

೧೨. ಮಾನ—ಉಚ್ಚ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಶವ, ರೂಪ, ವಿಜ್ಞಾನ, ವಶ್ಯಾರ್ಯ, ಒಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಗರ್ವದಿಂದ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಉಚ್ಚನೆಂದು ಉಳಿದವರು ನೀಚರೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವದು ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕರೋರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾನ ಪರಿಗ್ರಹವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

೧೩. ಮಾಯಾ—ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕವಟವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೊಂದು ಹೊರಗೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಾಯಾ ಪರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧೪. ಲೋಭ—ವರದ್ರವ್ಯದ ಇಚ್ಛೆಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವಾಗುವುದೇ ಲೋಭ ಪರಿಗ್ರಹವು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೂ ಆತ್ಮವನ್ನು ಘಾತಮಾಡುವಂಥವೂ ತೀವ್ರ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥವೂ ಆದ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಂತರಂಗಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಇವೆ

ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು—ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷೇತ್ರ, ವಾಸ್ತು, ಹಿರಣ್ಯ, ಸುವರ್ಣ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ದಾಸೀ, ದಾನ, ಕುವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಂಡವೆಂಬ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಬಾಹ್ಯಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಇವೆ ಈ ಅಂತರಬಾಹ್ಯ—ಇವುತ್ತು ನಾಲ್ಕು—ಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಮುನಿಗಳಿಗೇ ಗುರುತ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಯಮಿಯಾಗಿಯೂ ಯಾರಲ್ಲಿ ಅಂತರಬಾಹ್ಯಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಮನವು ಮಲಿನವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂಥವರಿಗೆ ಗುರುವೆಂದು ಅನ್ನಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಯಾರು ಹಗಲಿರುಳೂ ವಿಳುವಾಗ, ಕುಂಡುವಾಗ, ಮಲಗುವಾಗ, ಊಟಮಾಡುವಾಗ ಕೂಡ ಜ್ಞಾನಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಭರ್ಮಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಇಜ್ಜಾನಿರೋಧವಾಗುವಂಥ ತತ್ಪರ್ಯಾಯಲ್ಲಿಯೂ ಲೀನನಾಗಿರುವರೋ ಅವರೇ ಪ್ರತಿನೇಗ ತಕ್ಕ ಗುರುಗಳು ಅವರೇ ಮಾನ್ಯರು, ಪೂಜ್ಯರು, ವಂದ್ಯರು ಈ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ ಇತರರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಮದಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕೆಲವೊಂದು ಕಡೆಗೆ “ಜ್ಞಾನಧ್ಯಾನತಪೋರತ್ನಃ” ಎಂದೂ ವಾರದಿದೆ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಮತ್ತು ತಪ ಈ ರತ್ನಗಳು ಯಾರಲ್ಲಿ ಇವೆಯೋ ಅವರೇ ಗುರುವೆಂದು ಇರಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇವಗುರುಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ನಗೆ ಕರ್ಮಂ ವೆತಿವಲ್ಲವೆಂದಘಳುಲವೃದ್ಧಂನನೋವಾಯಮಂ

ಬಗೆಯುತ್ತಂ ನಮಸಂದ ಮೂಲಗುಣಮಿವರ್ಪತ್ತೆಂಟುಮಂ ತಾಳ್ತಿ ನಂ- ।

ಬುಗೆಯಂ ಮಿಕ್ಕುಱಿವಿಂ ಸದಾಚರಿತದಿಂ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂ ಸಲ್ವ ನಾ-

ಧುಗಳಮ್ಮಂ ದಯೆಯಿಂದೆ ಬೋಧಿಸುತಮಿರ್ಕೆಂದುಂ ಜಿನೇಂದ್ರೋಕ್ತಿಯಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೧-೩.

ಈಗ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ನಿಶಂಕಿತ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಇದಮೇವೇದ್ಯತಮೇವ ತತ್ತ್ವಂ ನಾನ್ಯನ್ನ ಜಾನ್ಯಧಾ ।

ಇತ್ಯಕಂಪಾಯಸಾಂಭೋವತ್ಸನ್ಮಾರ್ಗೇಣಸಂತಯಾ ರುಚಿಃ ॥ ೧೧ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತತ್ತ್ವಂ) ತತ್ತ್ವವು (ಇದಂ ವಿವ) ಇದೇ ಇದೆ (ಈದೃಶಂ ವಿವ) ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇದೆ. (ಅನ್ಯತ್ ನ) ಎರಡನೆಯದು ಇಲ್ಲ, (ಅನ್ಯಧಾ ನ) ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ್ದೂ ಇಲ್ಲ, (ಇತಿ) ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಆಯಸಾಂಭೋವತ್) ಖರ್ಚದ ಧಾರೆಯ ನೀರಿನಂತೆ (ಸನ್ಮಾರ್ಗೇ) ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ರುಚಿಃ) ಶ್ರದ್ಧೆಯು—ಇರುವುದಕ್ಕೆ—(ಅಸಂಶಯಾ) ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಇದಂ ಎಂದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆದ್ಯ, ಆಗಮ, ಗುರುವಿನ ಲಕ್ಷಣ ಇದೇ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಅದು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈದೃಶಂ ಎಂದರೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ, ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದ್ದು ಇಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ನಿಷ್ಕಂಪ ಖಡ್ಗದ ಧಾರೆಯ ನೀರಿನಂತೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯರಹಿತ ರುಚಿ ಅಂದರೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಶಂಕಿತ ಗುಣವೆನ್ನುವರು.¹

[ಇಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಂ' ಎಂಬ ವದಂತಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಾಮಾನ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು 'ಸನ್ಮಾರ್ಗ' ಎಂಬ ವದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಒಂದುದರಿಂದ ಅದರ ಸಂಬಂಧವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಕಾರಿತ್ರರೂಪ ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯದ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ತತ್ತ್ವ ಸಮೂಹವು ಸಮಾವಿಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಾದ ಆವೃತ-ಆಗಮ-ತಪಸ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವಾ-ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲದ ಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇರುವುದೇ ಈ ಅಂಗದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನಿಶ್ಚಯವಾದಂಥ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಇದರಿಂದ 'ತತ್ತ್ವಂ'ವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ; ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ, ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲ, ಬೇರೆಯೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂಬ ಸುನಿಶ್ಚಿತ ಹಾಗೂ ವಿಚಲಿತ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುವ ಸಂಗತಿಯು ಈ ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಇನ್ನು ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ 'ನಿಕಾಂತದೃಷ್ಟಿನ್ಮತೀರ್ಥಿ ತತ್ತ್ವಂ' 'ತತ್ತ್ವಂ ತ್ವನಿಕಾಂತಮತೀರ್ಥರೂಪಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವದ ವಿಕಾಂತಿತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ? ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಯಾರೂ ಎತ್ತುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ವಿಷಯದ ಸುನಿಶ್ಚಿತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಬಂದ 'ವಿವ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಂತದ ಪ್ರಸಂಗವು ಉಂಟಾಗಲಾರದು ಅದು ವಾಕ್ಯದ ಸುಸಂಘಟಿತತನಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದನ್ನು 'ಇದಂ', 'ಈದೃಶಂ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಸಂಗತಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗದೆ, ಚಕ್ರ, ಶ್ರಿಶೂಲಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ, ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ದೇವರೆಂದು ಎನ್ನುವರು ಅದರಂತೆಯೇ ಹಿಂಸೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆ, ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಹಾನಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಆಗಮಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಾಮದಿ, ಕ್ರೋಧಿ, ಲೋಭಿ, ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಗುರುವೆನ್ನುವರು ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಇವರು ದೇವರಲ್ಲ, ಗುರುಗಳಲ್ಲ. ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಅಲ್ಲ ಹೀಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟವರ ಮನಸ್ಸು, ಮೋಸಗಾರರು ಹೂಡಿದ ಮಾಟ ಮಾಯಗಳಿಗೂ ಯುಕ್ತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಿಗೂ ಮುಗ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಜಂಜಲವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಖಡ್ಗದ ಧಾರೆಯ ನೀರು ಹೇಗೆ ಹವೆಯಿಂದ ಜಂಜಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇದು ಇದೆ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಜನರ ವಜ್ರನಂಬ ಹವೆಯಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ವರಿಣಾಮವು ಸತ್ಯಾರ್ಥ ದೇವ-ಶಾಸ್ತ್ರ ಗುರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಗೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ನಿಶಂಕಿತಗುಣವುಳ್ಳ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಪುರುಷರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಏಳು ಭಯಗಳು—ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವದ ನಿರ್ಮೋಹ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಾನುಭವದಿಂದ ಅರಿತು, ಆತ್ಮ ಬೇರೆ, ಶರೀರ ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ

¹ ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ || ಇದು ದ್ವಿವಮಿತುಟಾಗಮಮಿದುತತವೆಂದರಿದು ನಂಜಿ ತಳರದೆ ಮನಮಂ |

ಪದಿನಾರಡೆಗೆ ಸಪ್ತಶ್ರೀರೆ ನಿಲ್ಲದು ನಿರಾಕುಳಂ ನಿತ್ಯಂಕೆ || ೭ ||

ವಜನ—ಇಂತಾಪ್ತಾಗಮತಪಸ್ಸಿಗಳ ನಿರರ್ಗಳಿಯೆಂದು ನಂಜಿ ಕಬ್ಬುನಮುಂಡನಿರವೋಲಿರವೋಲಿಪ್ಪದು ನಿತ್ಯಂಕೆ ||

ಭಯಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಇಂಥವರಿಗೆ ನೀತಂಕಿತ ಗುಣವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಏಳು ಭಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹೀಗಿವೆ ಇಹಲೋಕಭಯ, ವರಲೋಕಭಯ, ಮರಣಭಯ, ವೇದನಾಭಯ, ಅರಕ್ಷಕಭಯ, ಅಗುಪ್ತಿಭಯ ಮತ್ತು ಅಕನ್ಯಾತ್ ಭಯ.

(೧) ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳು ನಾಶವಾದಾವು, ತನ್ನ ಬಾಳುವೆ ನಾಶವಾದೀತು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇಹಲೋಕಭಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಇದು ಇರುತ್ತದೆ

(೨) ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯು ಆದೀತು, ಯಾವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹುಟ್ಟೀನು, ಅಲ್ಲಿ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಾವು- ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಹೆದರಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು ವರಲೋಕಭಯವಾಗಿದೆ

(೩) ನಾಯುವಾಗ ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವಾದೀತು, ನನ್ನ ನಾವು ಎಲ್ಲಿ ಆದೀತು, ಇದಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು- ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಅಂಜಿಕೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮರಣಭಯವೆನ್ನುವರು

(೪) ನನಗೆ ಬೇನೆ ಬಂದರೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ನೋವುಗಳು ಆದಾವಲ್ಲ-ಎಂದು ವಿಚಾರ ಬಂದು ಹೆದರುವುದು ವೇದನಾಭಯವಾಗಿದೆ

(೫) ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕು?-ಎಂದು ವಿಚಾರವು ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಅರಕ್ಷಕಭಯವೆನ್ನುತ್ತದೆ

(೬) ನಮ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕದ್ದು ಒಯ್ಯಬಹುದೇನು? ಹೀಗೆ ವಿಚಾರವು ಮನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಅಗುಪ್ತಿಭಯವಾಗಿದೆ

(೭) ಅಕನ್ಯಾತ್ ಏನಾದರೊಂದು ರೋಗವು ಬಂದೀತೇ? ಎಂದು ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು ಅಕನ್ಯಾತ್ ಭಯವೆನ್ನುತ್ತದೆ

ಸ್ವವರ ವಸ್ತುವಿನೊಳಿಗನೆ ನಿಜವಾದ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಏಳು ಭಯಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಬೇಹದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ಪರಣ್ಯದಿಂದ ತಲೆಯವರೆಗೂ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಜ್ಞಾನವು ತುಂಬಿದ-ಯೆಂಬುದನ್ನು ಅವನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದೇ ನಮ್ಮ ಧನವು ಈ ಜ್ಞಾನ ಭಾವದ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನಾವ ಒಂದು ವರಮಾಣವು ಕೂಡ ನಮ್ಮದಾಗಿಲ್ಲ ಬೇಹ ಹಾಗೂ ಬೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಧನ, ರಾಜ್ಯಕ್ಷಯ, ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಿಗೂ ನಮಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅನಂತಾನಂತವಾಗಿ, ಅವುಗಳ ವಿಯೋಗವಾದುದುಂಟು ಯಾವುದರ ಸಂಯೋಗವಾಗಿದೆಯೋ ಅದರ ವಿಯೋಗವು ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಅಗತಕ್ಕುದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಯಾವುದು ಹುಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮರಣೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದದ್ದು ನಾನು ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಆತ್ಮನು ಹುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ನಾಶವೂ ಆಗುವಂಥಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರು ದೃಢವಾಗಿ ನಂದಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ತರೀರವು ನಷ್ಟವಾದೀತೆಂಬ ದುಃಖವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ವೆಂಗಳಿಗಳ ವಿಯೋಗದ ಭಯವೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು ಅದರಿಂದಲೇ ಇಹಲೋಕದ ಭಯವು ಇಲ್ಲದಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ನೀತಂಕಿತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಅರಕ್ಷಕ ಭಯವೂ ನಮಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ವದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಮೂರು ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಶವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧ ಅವಹಾಯಕನೇ ಇದ್ದಾನೆ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವವನೂ ಯಾವನೂ ಇಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನದು ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಾಶ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಯಾರಾದರೂ ಬೇಕೆ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅವಿನಾಶಿ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅರಕ್ಷಾಭಯ ರಹಿತ ನೀತಂಕಿನಿರುವನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಗುಪ್ತಿ ಭಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಧನವಂತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಣದ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಗಾಗಿ ತಿಜೋರಿಯು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ತಿಜೋರಿಯು ಇಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಣವು ಹೊರದೀತಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನು ಹೆದರುವನು. ಆದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಧನವು ಅವಹರಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಕಳ್ಳರ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇಲ್ಲ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವು

ಅದು ನಿಜಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಧನವು ಅದು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅದು ತನ್ನ ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ನಾನೆಂಬ ಆತ್ಮನು ಅವನ ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪವು ನನ್ನ ಹತ್ತರವೇ ಇದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರ ಪ್ರವೇಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನವು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದೇ ನನ್ನ ಅಪ್ರಮಾಣವು ಅವಿನಾಶಿಯು ಆದ ಧನವು ಇದಕ್ಕೆ ಕಳ್ಳರ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಕಳ್ಳರು ಇದನ್ನು ಕದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಗುಪ್ತಿಭಯವು ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ನಿಶಂಕನಿರುತ್ತಾನೆ.

ಅವನಿಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮವು ಶುದ್ಧ, ದೃಷ್ಟಾ, ಅಜಲ, ಅನಾದಿ, ಅನಂತ, ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧ, ಅಲಕ್ಷ್ಯ, ಜೈತನ್ಯ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಸುಖದ ಸ್ವಾನವಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾನಗಳು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಏನೂ ಸಂಭವಿಸಲಾರವು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಅವನ ದೃಢಭಾವ. ವಿರುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಅವನು ನಿಶಂಕನಿದ್ದಾನೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಇರುತ್ತದೆಯೋ ಅವರ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ಏಳು ಭಯಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವದಾರ್ಥಗಳ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ್ಮವು ಸವ ಭಯರಹಿತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಜೀವದ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ಧರ್ಮವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಇವುಗಳಿಂದ ಧರ್ಮವಾದೀತೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೂ ಅವನು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದೂ ತರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವನು ನಿಶಂಕನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣವಿರುತ್ತದೆ.

ಅಜಿವು ನೆಗೆಟ್ಟಿಯೆಂಬುದು ಕಾಂಡಮೆ ಮುಕ್ತಿವಧಕ್ಕೆ ಹೇತುವೆಂ-

ದಜಿವುವರಸ್ಯರಂತವರೊಳೇನೊ ಜಿಣಾಗಮಮಂಶುಟಿಲ್ಲ ಮಿಂ . |

ಕೃಪಾವಿನ ಮಿಕ್ಕನುಂಬುಗಿಯ ಮಿಕ್ಕ ನೆಗೆಟ್ಟಿಯ ಕುಟಿದಿಂದ ಮಾ-

ದಜಿವುತರ್ಕಮಾನೆಜಿ ವೊರ್ದುವೆನಕ್ಕವರ್ಗಮಾರ್ಗಮಂ ||

—ರನ್ನ—ಅಜಿತವುರಾಣತಿಲಕಂ ೧-೯

ಈಗ ನಿಶಾಂಕಿತ ಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕರ್ಮವರವತೇ ಸಾಂತೇ ದುಃಖೈರಂತರಿತೋದಯೇ |

ವಾವಜೀಜೇ ಸುಖೇನಾಸ್ತಾ ಶ್ರದ್ಧಾನಾಕಾಂಕ್ಷಾ ಸ್ಮೃತಾ || ೧೨ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಕರ್ಮವರವತೇ) ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಿದ್ದ (ಸಾಂತೇ) ನಾಶವಾಗುವಂಥ (ದುಃಖೈಃ ಅಂತರಿತೋದಯೇ) ಒಳಗೆ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ (ವಾವಜೀಜೇ) ವಾವದ ಜೀವವಾದಂಥ (ಸುಖೇ)—ಇಂಥ ಸುಖದಲ್ಲಿ (ಅನಾಸ್ತಾ) ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ(ಶ್ರದ್ಧಾ) ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ (ಅನಾಕಾಂಕ್ಷಾ) ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷಿತ ಅಂಗ(ಸ್ಮೃತಾ) ಆಗಿದೆ.¹

¹ ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಇನ್ನೆರಡನೆಯ ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷೆ ಎಂಬಂಥ ಲಕ್ಷಣವೊಂದೇ—

ಕಂದ || ಸ್ಥಿರಮಪ್ಪವಲ್ಲವಾಸನ . ತರವಪ್ಪವು ವಸ್ತು ಕುಂದ ಕುಂದವುಂದಿಂ . |

ದ್ರವಮತ್ಯರ ಭೋಗಂಗಳ ನೆಲೆಯದುಪವನೋಲ್ಲ ಬಯಸದದು ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷೆ ||

ವಚನ—ಸುಕಾಲದೊಳು ಸುಕ್ಷೇತ್ರದೊಳು ದತ್ತನಿತ್ಯ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೊಳಗಮತರ್ಪದ ದೇಳನ್ನದೆಯುಂ ಬೆಳವಂ ತಾನು ಪಾಪಧೂರವಾಗಿಯೂ ತಪ್ಪನೆಗೆಯೊಳ್ಳುಗಲುತ್ತ ಮುದ್ರಾದಿಬೋಗಂಗಳಂ ಬಯಸದೆಯುಮವು ತಪುಗೆ ತಾನು ಇದಿರ್ಬಾಗುವದರಿಂ ಬಯಸದೆ, ದತ್ತ ಶಾಶ್ವತಸುಖವಲ್ಲವು ಸದ್ವೃತ್ತಿಯಿಂ ಬಯಸಿ ಪಡುವ ವಸ್ತು ಬೋಕ್ಷ-ಸುಖಕ್ಕೇನುಂ ಬೊಲೆಯಲ್ಲವು ಬೋಕ್ಷಸುಖಮಂ ಹೇಳ್ವದೆ ತ್ರಿಶೋಕೋದರವರ್ತಿಗಳವು ಇಂದ್ರಾದಿ ಜೈವವು ಬೊಂದು ರಾಶಿಯುಂ ವಾದಿಯುಂ ತ್ರಿಗುಣಂಗೆಯ್ಯು ಮತ್ತದನುತನುಗಂಗೆಯ್ಯೊಡಂ ಸಿದ್ಧರೊಂದು ಕ್ಷಣದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಮನಿಲ್ಲದನೆಯದೆ ದರ್ಶನಾರಿತ್ಯ ಮೋಹವಾಯ ಕರ್ಮದೊಡನೆಗೆ ಮುಕ್ತವು ವಲವಕ್ಕೆ ವಾಸವೆವ ದತ್ತವರ್ತವಾದಿ ತರಲೋಕ್ಷ ಸುಖಮುಮಂ ಸಂಸಾರವರ್ತವಾಯಮುಮಂ ಬಯಸಿ ವಿದವರ್ತವರ್ತ ಕರ್ಮವು ಸುಖಕ್ಕೊಳಿ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧನಮಪ್ಪ ಅವಮಿಂ ಬಯಸದದು ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷೆಯೆಂಬುದು

ಅರ್ಥ—ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೂನೆಗೆ ನಾಶವಾಗುವಂಥದ್ದೂ, ಉದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದೂ, ವಾವದ ಬೀಜದಂತೆ ಇರುವಂಥದ್ದೂ ಆದ ಸುಖವು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಅನಿತ್ಯತ್ವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದೇ ನಿಃಕಾಂಕ್ಷಿತ ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

[ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ವಿಷಯಸುಖಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮವರವತ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದು ಬಹಳ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಆ ಸುಖಗಳು ನಿಃಸಾರವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವನಲ್ಲಿ ಆಸ್ತೆ, ಅಸಕ್ತಿ, ಇಚ್ಛೆ, ರುಚಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಕುಲತೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ವಿಷಯಸುಖದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯದವರು ತೃಷ್ಣೆಯುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅವರು ವಿಕಾರದ ದೆನ್ನು ಹತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—**ಅನಾಕಾಂಕ್ಷೆ**. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ ಈ ಸಂಗತಿಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವುದು ಅನಾಕಾಂಕ್ಷೆಯೆಂಬ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಎರಡನೆಯ ಅಂಗವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯಸುಖವು ವರವತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು ಅದು ಸ್ವಾಧೀನವಲ್ಲ ಅದು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ಆಧೀನವಾಗಿದೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ಉದಯವಿಲ್ಲದೆ, ಕೋಟ್ಯವಧಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರೂ ಅದು ವ್ರಾವನವಾಗದು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ಸಹಾಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇಕೆನಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಒಂದು ನೇಳೆ ಪುಣ್ಯದ ಉದಯದಿಂದ ಸುಖವು ಸಿಕ್ಕರೂ ಆ ಸುಖವು ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಕೆಲವು ದಿವಸ ಇದ್ದು, ಕೂನೆಗೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಅಂಧ ವರಾಧೀನವಾಗಿದ್ದ ಸುಖವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಖವು ಇಷ್ಟ ವಿಷಯದ ಸ್ವಾಧೀನವಿದೆ ಇಷ್ಟ ಸಮಾಗಮವು ನಾಶವಂತವಾಗಿದೆ ಅದು ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯದಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿದೆ, ವರಾಧೀನವೂ ಆಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವು ಶರೀರದ ಆರೋಗ್ಯ, ಧನ, ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ, ಆಯುಷ್ಯ, ಉಪಕರಣ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವರವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅದು ನಿತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಅಂಧ ವರಾಧೀನ ಸುಖವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು? ಇದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿನಾಶಿಯಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಇಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ವಿಘ್ನಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಒಮ್ಮೆ ರೋಗ-ಬುಜಿನಗಳು ಹುಟ್ಟುವವು, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರರ ವಿಯೋಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅಸಹನೀಯವಾದ ಅವಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಮಗುದೊಮ್ಮೆ ದುಡ್ಡು ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ ಆದೊಮ್ಮೆ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳು ಬಂದು ಎದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ ವಿಷಯಸುಖವು ವಾವದ ಬೀಜವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಮೊದಲು ತನ್ನ ತನದ ಅರಿವಂತೂ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದ 'ಆರಂಭ'ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಇದೊಂದು ಬೇರೆಯೇ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೇವಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯಂತೂ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿದ್ದೀ. ಇದರಿಂದ ವಾವಬಂಧವಂತೂ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವು ನರಕ ತೀರ್ಥಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿಸುವಂಥ ವಾವಬಂಧನದ ಬೀಜವಾಗಿದೆ ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವರಾಧೀನವೂ ಕೊನೆಯುಳ್ಳುದೂ ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ ಆದ ಸುಖವು ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವಾಗಿದೆ ಅದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಂತಲೇ ಆ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತೆಯು ಅವನಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆಸ್ತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆತ್ಮಾನುಭವವಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವೆನಿಸುವ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ನಿರಾಕುಲಾತ್ಮಕ ಅವಿನ್ಯಾ ಸುಖ ಇವುಗಳ ಅನುಭವವು ಅವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಧೀನವಿದ್ದ ಸುಖವು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಾಗಿರದೆ ಸುಖದ ಆಧಾನಮಾತ್ರ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ವೇದದೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಹಸಿವು ಆಗಿರುವುದೋ ಅವರು ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದಾಗಿದೆ ನೀರದಿಕಯಾದವನು ತಣ್ಣಗಿನ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಯಾನು

ಜಳಿಯು ಹತ್ತು ವಂಧವನು ಉಚ್ಛೇಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ, ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಬಿಚ್ಚಿಗಿನ ಅರಿವೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಜಳಿಯನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಾನು; ಹಾಗೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತೆಯಾಗುವಂಧವನು ತಂಗಾಳಿಯ ಝುಳಕನ್ನು ಬಯಸಬಹುದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ವೇದನೆಯು ಆಗುವುದೋ ಅವರು ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಅದನ್ನುಳಿದು ಆ ಉಪಾಯಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇತರರಿಗೆ ಏನಿದೆ? ಕಣ್ಣಿನ ರೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಆ ಕಣ್ಣಿನ ಔಷಧವನ್ನು ಯಾರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವರು? ಕಿವಿಯ ರೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಆಡಿನ ಮೂತ್ರವನ್ನಾಗಲಿ, ಎಣ್ಣೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಯಾರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವರು? ಚಳಿಜ್ವರ ಇಲ್ಲದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಬೆಂಕಿಯ ಉಪ್ಪುತೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಸೂರ್ಯನ ದಿವಿಲನ್ನಾಗಲಿ, ಯಾರು ಅದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು? ಅರ್ಧಾಂಗವಾಯು ರೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಮೈಗೆ ದುರ್ಗಂಧ ತೈಲವನ್ನು ಹಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವರು?

ಛಾವಾರ್ಧ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಐದೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಆಗ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ವಿಷಯೋಪಭೋಗವು ಹುಟ್ಟಿದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಕೆಲ ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ತಂತಗೊಳಿಸಿ, ಪುನಃ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ವಿಷಯದ ಉಪಭೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಾಗಿರದೆ ದುಃಖವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆಶೆಯು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ—ಬಾಹ್ಯ ಶರೀರ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೇನೇ ಆತಮೆಂದು ತಿಳಿಯುವವರಿಗೆ ಬಹಿರಾತ್ಮ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಇಂಥ ಜೀವಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಷಯಗಳ ಭೋಗದಿಂದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಸುಖವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವರ ಮೋಹಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯೇ ಉಂಟಾಗದೋ ಅಂಥ ನಿರಾಕುಲತೆಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೇನೇ ಸುಖವೆನ್ನಬೇಕು ಇದು ವಿಷಯದ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿ—ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಭ್ರಮವಾಗಿದೆ ನಮ್ಮಗದ್ದಷ್ಟಿ, ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಹಮಿವುಂಧರೋಕದ ಸುಖವೂ ಕೂಡ ವರಾಧೀನವು, ಆಕುಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದೂ, ವಿವಾಹಿತವೂ ಇದೆ ಎಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನಿತ ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಧನ ಸಂಪತ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮೊದಲಾದುವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಂತೂ ಅವನು ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವರರೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತನಗೆ ಇಂದ್ರವದವಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವಗಳೇ ಮೊದಲಾದುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವು ಅಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ. ವಿಷಯೋಪಭೋಗದಿಂದ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನರಕದ ದುಃಖವೂ, ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಪತುಯೋನಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖವೂ, ಮಹಾದರಿದ್ರ ನೋಜಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಮುನುಷ್ಯ-ಯೋನಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಶೆ ಮತ್ತು ಸಂತಯಗಳು—ಈ ಎರಡು ವಿಚಾರಗಳು—ಮೋಹಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸಂತತ ಯಾವುದೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆ ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಒಂದೇ ನವನೆ ತಮಗೆ ಧನ ದೊರೆಯಬೇಕು, ಬೇಹಕ್ಕೆ ಆರೋಗ್ಯ ಸಿಗಬೇಕು, ಕುಟುಂಬದ ಉನ್ನತಿಯಾಗಬೇಕು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿಗಳು ಬೆಳೆಯಬೇಕು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಹೆಚ್ಚಬೇಕು ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಕೇವಲ ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಆಶೆಯು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತುವುದರಿಂದಲೇ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾವ ಹಾಗೂ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮಗಳ ತೀವ್ರ ಬಂಧನಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂತೋಷವೇ ಸುಖ—ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳು ಭೋಗದ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ವ್ರತ, ದಾನ, ತೀರ್ಥ, ತಪ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಮಾಡಿದ ಈ ವ್ರತಾದಿಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯವು ತನ್ನದಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಶುಭಾ-ಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಅವಸರಿಸಿ, ಉಂಟಾದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದು, ವ್ಯಾಕುಲನಾಗದೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸದೆ ಇರುವವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ತಮಗೆ ಮರಣ, ವಿಯೋಗ, ವರಾಧೀನತೆ, ಅವಮಾನ, ಧನದ ನಾಶ, ರೋಗ

ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವು ಉಂಟಾದವೆಂದು ಸಂಶಯ ತಾಳಿ, ಭಯ-
ಭೀತಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಮರಣ, ವಿಯೋಗ, ಧನಹಾನಿ, ಅವಮಾನ, ಬಲಹಾನಿ, ರೋಗವೇದನಾ ಮೊದಲಾದವು
ಪೂರ್ವಜನ್ಮಕೃತ ವಾಸಬಂಧದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಂದ್ರ, ಮಂತ್ರ,
ತಂತ್ರ, ಔಷಧ ಅಥವಾ ಸ್ವತಃ ಜಿನೋದ್ರರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮರಣವು ಆಯಾ ಕರ್ಮದ ನಾಶದಿಂದ
ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತಾನು ಬಯಸಿದಷ್ಟು ಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಕಡಿಮೆ ಧನವು
ಬರುತ್ತದೆ ಅನಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ರೋಗವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗಳೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತ-
ವಾಗುತ್ತವೆ. ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲೂ ಅದರಂತೆ ಬದಲು
ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಯಾವ ದೇವ, ದಾನವ, ಇಂದ್ರ, ಜಿನೋದ್ರಾದಿಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಿವರು ಸಮರ್ಥರೂ ಇಲ್ಲ
ನಮ್ಮ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ನಮಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮವು ಕೈಯಿಸಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮವೇ ಆದ ಕೃಮಾ, ದಯಾ, ಸಂತೋಷ,
ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿ ವರಿಣಾಮಗಳೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿವೆ. ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆಗುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಇಂಥ ದೃಢ
ನಿಶ್ಚಯವು ನಿರವೇಶ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ

ಒಂದು ಸಂಶಯ—ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಂಥ ಸಾಧುಗಳಿಗೂ ಅದರಂತೆ ತ್ಯಾಗಿ
ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ನಿಶಂಕತ್ವ ಮತ್ತು ನಿರವೇಶ್ಯತ್ವಗಳು ಇರುವ ಸಂಬಂಧವಿದೆ ಆದರೆ ನಮ್ಮಂಥ ಅವಶ್ಯ
ಸಾಮಾನ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯು ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯವಿದೆ? ಅವಶ್ಯಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ
ವ್ಯಾಸಾರ, ಉದ್ಯೋಗ, ಸೇವಾವೃತ್ತಿಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಲಾಭವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು
ಇರತಕ್ಕುದೇ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ಧನದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ
ಅದೇ ರೀತಿ, ರೋಗವು ಹುಟ್ಟಿಕೋ ಹೇಗೆ? ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಯಾವ ಪುರುಷನ ವಿಯೋಗವಾದೀತೋ ಹೇಗೆ?
ತಮ್ಮ ಜೀವನಸಾಧನೆಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಬಹುದೇ ಹೇಗೆ? ನಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವು ನಾಶವಾಗುವುದೋ ಹೇಗೆ ಇಂಥ ಅನೇಕ
ಸಂಶಯಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ನಿಶಂಕ ಭಾವ ಮತ್ತು
ನಿಶಾಂಕ್ಷಿತ ಭಾವಗಳು ಹೇಗೆ ತಾಳಿ, ಬಾಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ನೀವು ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು
ಇರುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳುವಿರಿ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವಶ್ಯಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಉಂಟಾಗುವದೆಂದು
ಅನ್ನುವುದು ಹೇಗೆ ಸಂಭಾವ್ಯವಿದೆ?

ಸಮಾಧಾನ—ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಲು
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅವಶ್ಯಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇವೆರಡೂ ಇಲ್ಲವಾಗುವುದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ
ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಹಾಗೂ ಪರತತ್ತ್ವದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯದ ಅಭಾವದಿಂದ
ರಾಗಭಾವದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿವರೀತತೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ
ಈ ಜ್ಞಾನ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಕಮುಖತೆಯಿಂದ ಇಹಲೋಕ, ಪರಲೋಕಾದಿ ಏಳು ಭಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ
ಈ ಭಯಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥವನು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಅಖಂಡ, ಅವಿನಾಶಿತ್ವ, ಟಂಕೋತ್ಪೀರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ
ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವನು ಅಲ್ಲದೆ ಪರವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ
ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಸ್ವೇಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇಂದ್ರ
ಅಹಮಿಂದ್ರರ ವಿಷಯಭೋಗಗಳೂ ಕೂಡ ವಿಷದಂತೆ ದಾಹವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅದು
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಆತ್ಮದ ಆಧೀನದಲ್ಲಿರುವ, ವ್ಯಾಕುಲತೆ ಇಲ್ಲ-
ದುದೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಜ್ಞಾನಾನಂದಕ್ಕೇನೇ ಸುಖವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ
ತನ್ನ ದೇಹ, ಧನ, ಸಂಪತ್ತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವಂಥವಾಗಿರುತ್ತವೆ.
ಅಲ್ಲದೆ ವರಾಧೀನವೂ ನಾಶವಾಗುವಂಥವೂ ದುಃಖವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥವೂ ಇರುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು
'ಇವೆಲ್ಲ ತನ್ನವಿರುತ್ತವೆ' ಎಂಬ ಸುಳ್ಳು ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ
ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಸುಳ್ಳು ಭಯ, ಸಂಶಯ, ಪರವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆ
ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವಶ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅವಶ್ಯಾಖಾನಾವರಣ

ಕಷಾಯ, ವೃತ್ಯಾಖ್ಯಾನವರಣ ಕಷಾಯ, ಸಂಜ್ಞಲನ ಕಷಾಯ ಇವು ಹನ್ನೆರಡು ಮತ್ತು ಹಾಸ್ಯ, ರತಿ, ಅರತಿ, ಭಯ, ಪೀಡಕ, ಜುಗುಪ್ಸಾ, ಸ್ತ್ರೀವೇದ, ಪುರುಷವೇದ, ನಪುಂಸಕವೇದ ಇವು ಒಂಬತ್ತು, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನೇರಿ ಇವು ಕ್ರೋಧ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯವು ಅವನಿಗೆ ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ಅವನು ವಿಷಯಗಳ ದುಃಖರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ—ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ—ಆಗುವ ವಿಷಯಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವ ನಾಮಧ್ಯೇಯ ಇರುವದಿಲ್ಲ ರೋಗಿಗೆ ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧವನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜ್ವರದ ವೇದನೆಯಿಂದ ನೋಂದು ಅವನು ಆ ಕಹಿ ಔಷಧವನ್ನೂ ಸಹ ಬಹು ಅದರದಿಂದ ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಹಿ ಔಷಧವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಕಹಿ ಔಷಧವನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ವ್ರತನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನವನು ಇವನಂತೆಯೇ ಅವ್ರತಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯೂ ವಿಷಯೋಪಶೋಗಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವೆಂದು ಎಂದು ಹಾರೈಸುವನು ಇವನಂತೆಯೇ ಅವ್ರತಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯೂ ವಿಷಯೋಪಶೋಗಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸದ ಹೊರತಾಗಿ ಅವನ ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಕಷಾಯಗಳ ವ್ರತವಾಚು ಸಹನಾತಿಶಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಅವನಿಂದ ನೆಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ವೇದನೆಗೆ ಅಧೀನನಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವಾರ್ಣ ಸಂಹನನ, ಸಹಾಯಕರು ಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಸಾಲದು ಹೀಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ನೆರೆಯಾಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ನೆರೆಯಾಳಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ ವರಾಧೀನತೆಯಿಂದಾಗಿ ತಾನಿರುವ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಉಡುಗಿ, ಧೂಳು ಝಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇದೇಕಾಣುತ್ತದೆ; ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಈ ಶರೀರವು ಒಂದು ನೆರೆಯಾಳೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಹಸಿವು ನಿರೀಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವ ನಾಮಧ್ಯೇಯ ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ದೇಹವು ತನ್ನದೊಂದು ಅವನೊಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ತಾನೇ ಶರೀರವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ತತ್ಕಾಲದ ವೇದನೆಯ ಹೆದರಿಕೆಯು ಅವ್ರತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಈ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಟ್ಟಿಗೆನೇ ವಿಷಯದ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವನಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಕರ್ಮೋದಯದ ಜಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಅದರಿಂದಾಗದ ದಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಅದರೂ ಅವ್ರತಾಖ್ಯಾನಾದಿ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯದಿಂದ ವ್ರತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಉದಯದ ಅವಸ್ಥೆಯು ಅವನ ಶಕ್ತಿಮೀರಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಜಾಳಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವು ಕಟ್ಟಿಹೋದುದರಿಂದ ಭಾವವದಕ್ಕಾಗಿ ಊಟ, ಅರಿವೆ, ಹೊದಿಕೆಗಳ ಇಚ್ಛೆಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವ್ರತಾಖ್ಯಾನ ಕಷಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯಾಗಬೇಕು, ತನಗೆ ಮಾನ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಸಿಗಬೇಕು, ತನ್ನ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೂ ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಹಣ ತಟ್ಟಿಕೊಡದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅದು ಆಗಲೂಡದು, ರಾಗಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು, ಕಷಾಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖವಾದೀತು, ಅದೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕು—ಇವೆಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ರಾಜ್ಯಭೋಗ, ಸಂವತ್ಸಗಳು ನಿಜವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವವೆಂಬಿರುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ನೀಕಾಂಕ್ಷಿತ ಅಂಗದ ವಾಲನವಾಗುತ್ತದೆ

ಮೆಲ್ಲೊಳಗೆನ್ನೆಗಂ ಮಮತೆಯುಂಟವನನ್ನೆಗಮುಗ್ರಕಾಲನಾ

ಕೆಯೊಳಗೆರ್ಗ ವಕ್ಕಿ ವಿಷಯಂಗಳ ಮೆಚ್ಚಿದವಂ ವಿಷ್ಣುಯೊಳ್ |

ಜಯ್ಯನೆ ದೊದವಂ ಬಹು ಕಷಾಯಮನೊತ್ತಿ ಕಳಲ್ಪದಾತನ-

ಯ್ಯಯ್ಯ! ಮುಳುಗಿದು ನರಕದೊಳೆಲವೇನವರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || —ರತ್ನಾಕರ-ಅವರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕ ೧೫.

ಈಗ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸ್ವಭಾವತೋಽಕುಜಾ ಕಾಯೇ ರತ್ನತ್ರಯವವಿಕ್ರಿತೇ ।

ನಿರ್ಜುಗುವ್ಯಾಗುಣಪ್ರೀತಿರ್ಮತಾ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತಾ ॥ ೧೩ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸ್ವಭಾವತಃ) ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ (ಅಕುಜಾ) ಅಶುದ್ಧ ಆದರೆ (ರತ್ನತ್ರಯ ವವಿಕ್ರಿತೇ ಕಾಯೇ) ರತ್ನತ್ರಯದಿಂದ ವವಿಕ್ರವಾದ ಶರೀರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ನಿರ್ಜುಗುವ್ಯಾಗು) ಹೀನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ (ಗುಣಪ್ರೀತಿಃ) ಗುಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಬುದ್ಧಿಯು (ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತಾ) ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತೆಯು (ಮತಾ) ಎನಿಸುವುದು.

ಅರ್ಥ—ಶರೀರವು ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಶುದ್ಧವಿದೆ ಆದರೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳಿಂದ ವವಿಕ್ರವಾಗಿದೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾಥನರೂಪವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡದೆ, ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟಗುಣಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಅದನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ ಅಂಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ 1

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಈ ಶರೀರವು ವಿಳ ಭಾತುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ, ಮಲ ಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಆದರೂ ಮನುಷ್ಯ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಶರೀರಕ್ಕೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ವ್ರಾನ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರವು ವವಿಕ್ರವಾಗಿದೆ [ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಳೆಯುವಂಥ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ ಅವವಿತ್ರತೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾನವ ಮಾನವರ ಶರೀರ-ಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಂತರವೂ ಇಲ್ಲ ಎಲ್ಲರ ಶರೀರವೂ ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಮಜ್ಜಾ ಮತ್ತು ಮಲಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅವವಿಕ್ರವಾದ ಶರೀರವೂ ನಹ ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರ-ಗಳಿಂಬ ಈ ಮೂರು ರತ್ನಗಳಿಂದ—ಈ ಗುಣಗಳ ಯೋಗದಿಂದ—ವವಿಕ್ರವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ವವಿಕ್ರಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದಂಥ ಆತ್ಮನು ಯಾವ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವನೋ ಆ ಶರೀರದ ಕುರೂಪತೆ ಹಾಗೂ ಹೊಲಸುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಕುಲ ಜಾತಿಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೀಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಲ್ಲಿ—ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಲ್ಲಿ—ಅಂಥವನು ವಿಚಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸ-ನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ರತ್ನತ್ರಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು ಅವರ ಶರೀರದ ಅವವಿಕ್ರತೆಯನ್ನೂ ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳ ನಿಶೇಷತೆಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿ, ಹೀಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು ಎಂದೂ ಪ್ರವೃತ್ತ-ನಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸ. ಧ] ಅಂತೇಲೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅದರಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವಾಸ ಬಂದರೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕೀಳೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು ಹೀಗೆಯೇ ಮುಪ್ಪಿನ ತನದಿಂದ ದೇಹವು ಒಣಗಿ, ಚರ್ಮವು ಮುದ್ದೆ ಮುದ್ದೆಯಾಗಿ ವಿರೂಪವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ತವಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಸೊರಗಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ತರಕೂಡದು ಅಂಥ ಶರೀರದ ರತ್ನತ್ರಯದ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಡುವುದು ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗವೆನಿಸುವುದು

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಸ್ತುವಿನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥವನಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನು ವುಡ್ಗಲದ ಅನೇಕ ಸ್ವಭಾವ—ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಮಾಂಸವನ ಶರೀರ ಇಲ್ಲವೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಮಲಿನ ದೇಹವನ್ನು ಕಂಡು ಅಥವಾ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ಭಾವವನ್ನು ತಳೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಬೇನೆ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗುವುದು, ಬಂಧಿತ-ನಾಗಿಸೆರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು, ಕೀಳುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಕೆಟ್ಟ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆಬರೆಗಳು ತೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗದಿರುವುದು, ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾದ ಅವಯವಗಳಿರದೆ ಕುರೂಪತೆಯು

1 ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ ಗುಣಮಿಲ್ಲದವು ಗುಣಮುಳ್ಳವುಂ ಘೋರಿಯುಂ ಗುಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಾದುವಂತಿ-ಗಳು ತೊಡವುಕಾರಣವಾಗಿನೆ(೧) ಉಂ ಪುಷ್ಪಕಾರಣವಾಗಿ ಪಾರುಂ, ಅಮೃತಕಾರಣವಾಗಿ ಭಾಜನಮುಂ ಘೋರವಾದ-ಪುಂವಂತೆ ಕುಚಿಯಲ್ಲದ ಶರೀರಂ ಕುಚಿಯುಪ್ಪಾತ್ಮನಂ ಘೋರ ಪೂಜ್ಯಮಾದುದರಿಂ ರತ್ನತ್ರಯದಿಂ ಪತದನಂಗೊಳಿಸೆಪಟ್ಟಿ-ಜಾತುರ್ವರ್ಣದ ಶರೀರಂಗಳು ಪೂಜ್ಯಂಗಳೆ ಅಂತವರ್ಗಗಳ ಭ(೨) ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳ [ಪೇಸು] ವಾತಂ ತನ್ನ ಗುಣಂಗಳೆ ಪೇಸಿದನಕ್ಕುಮೆಂತೆಂದೊಡೆ ಗುಣಂಗಳು ಲಗಳ ಮೈಯ್ಯೊಳಿಪ್ಪುವಾಕಾಶದೊಳಿರುವುದರಿಂ ಪೇಸುದು ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ

ಉಂಟಾಗುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಮನದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸಿ, ದುಃಖಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇತರ ಜೀವಗಳು ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ, ಅನೇಕ ವೃತ್ತಾರದ ನಿಂದ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನ್ನು ಕಂಡು, ಅವನು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಕ ಅಂಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ಹೊಲಸು ಸ್ಥಳ, ಹೊಲಸು ಊರು, ಹೊಲಸು ಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆಯೇ ಕತ್ತಲೆ, ಮಳೆ, ಜಳಿ, ದಿಸಿಲು ಮೊದಲಾದ ಕಾಲದ ವೇದನೆಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗಲೂ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ರೋಗ ಹುಟ್ಟಿತು, ಬಡತನ ಬಂತು, ಅಗಲುವಿಕೆ ಉಂಟಾಯಿತು, ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದುಃಖ ಒದಗಿತು ಎಂದು ಅವನು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವಕೃತ ಕರ್ಮದ—ಬಂಧದ—ಫಲವನ್ನು ತಾನೇ ಭೋಗಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುವುದು ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಹೀಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಅವನು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಪುರುಷನಿಗೇ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಕ ಅಂಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ದಯೆ, ಸೇವೆ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸ್ವೀಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

“ದೇಹದನಿತ್ಯಮವ್ಯ ನಿಲವಂ ಬಾವಿಸಿ, ಅನಾಮಯಮಂ

ಪ್ರಿಯಮನಮಕ ರತ್ನತ್ರಯಮಂ ಸಾಧಿಸುನಂ”

ಮಣಿಭೂಷಣಭರದಿಂ ತನು | ಕಿಣಮವ್ಯದೇಹಿ ನಿನ್ನ ನಿರ್ಮಲಗುಣ ಭೂ- ||

ಷಣಮಂ ದಯೆಗೆಯ್‌ವಡೆವೆಂ | ವ್ರಣಯಮನವರ್ಗಲಕ್ಷ್ಮಿಗದಬಿ೦ದರ್ಶಾ ||

ನಾಗಚಂದ್ರ—ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ೧೦-೧೨೩

ಇನ್ನು ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕಾನರ್ಥೇ ವಧಿ ದುಃಖಾನಾಂ ಕಾನಧನ್ವೇಷ್ಯಸಂಮುತಿಃ |

ಅಸಂವೃತ್ತಿರನುತ್ಪೀರ್ತಿರಮೂಢಾ ದೃಷ್ಟಿರುಚ್ಯತೇ || ೧೪ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದುಃಖಾನಾಂ ವಧಿ) ದುಃಖದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿರುವ (ಕಾನರ್ಥೇ) ಮಿಥ್ಯಾ ಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ಕಾನಧನ್ವೇಷಿ) ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, (ಅಸಂಮುತಿಃ) ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಮೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡದೆ ಇರುವುದು, (ಅಸಂವೃತ್ತಿಃ) ತೆರೀರದಿಂದ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಅದರವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಇರುವುದು (ಅನುತ್ಪೀರ್ತಿಃ) ವಚನದಿಂದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು (ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿಃ) ಅಮೂಢ ದೃಷ್ಟಿಯು (ಉಚ್ಯತೇ) ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಹೀಗೆ ಈ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ 1

1 ಅಯುತವಸ್ತುಸು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ ಇನ್ನಮೂಢದೃಷ್ಟಿಯೆಂಬ ಪಾಲ್ಪನೆಯುಂಟಾದ ಲಕ್ಷಣವೆಂತೆಂದರೆ—

ಕಂಧ || ಚಾತುರ್ಗತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಂ ಹೇತುಗರ್ವಾದಿ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವದೊಳುಂ |

ಪ್ರೀತಿಯಾಕಾಂಕ್ಷದೃಷ್ಟಿದು ಭೂಕಳವೊಳಮೂಡವೆಂಬ ಸಂಬುಗೆಯುಳ್ಳುಂ || ೧೦ ||

ಈ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವಂಗಳವಾವೆಂದೊಡೆ ಏಕಾಂಶಪತ್ರಮನೇ ಹಿಡಿದು ತರೀರೊದ್ರಿಯಬುದ್ಧಿಗಳು ಕಾರಣದಿಂದ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವಲ್ಲಿಯೂ ಕುಪಿತವಾಗುವದೃಷ್ಟಾಂತರಂಗಳಂ ತೋರಿ ಮೂಡಜನಂಗಳಂ ಮೋಹಿಸುವ ಬೌದ್ಧನೇಕಾಂಶಮಿದ್ಯಾತ್ವಮುಮಂ, ಯಜ್ಞವಿದಿಯೊಳಂ ಮಹಳಪತ್ರದೊಳಂ ಪಿತ್ತಕಾರ್ಯದೊಳಂ ವಿವಾಹೋತ್ಸವದೊಳಂ ಪಳು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಕೊಂದವಳ್ಳಂ ತಿನಲಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಸತ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಕೊಂದವರ್ಗಲುಂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪೋವರೆಂಬ ಪ್ರಾಜ್ಞಾನ ವಿಪರೀತ ಮಿದ್ಯಾತ್ವದೊಳಂ ತೆರಿತೊಂದು ನಿಗೆಳೆಯುಂ ಬೇಡ, ವಿನಯವೋಕ್ಷಮೆಂಬ ಕಾವಸನ ವಿಷಯಮಿದ್ಯಾತ್ವದೊಳಂ ವಸ್ತುಗಳೊಂದುಮನುಂಟಿಲ್ಲಿದು ನಿರಸಲಿಯದೆ ಸಂದೇಹಂ ಬದುಕಿರ್ಪಿದ್ರವರ್ತನಗಳ ಸಂದೇಹ ಮಿದ್ಯಾತ್ವದೊಳಂ, ಅಜ್ಞಾನವೆ ಮುಕ್ತಿಪದಧಮೆಂಬ ಮುಸ್ಸರಿಪೂರ. ಣನಜ್ಞಾನಮಿದ್ಯಾತ್ವದೊಳವೆಂದಕ್ಕುಮನಂ ನಂಬಿದವನೊಳು ಕೊಡದುಮನವನಂ ಪೊಗಳೆದುದು ಮನೆ ದೈವಂಗಳುಮನಸ್ಸಿಂಗಳಿಗುಮಂ ಭಯದಿಂದ ಮಾನುಂ ಆಸೆಯಿಂದ ಮಾನುಂ ಕೂರ್ಮೆಯಿಂದ ಮಾನುಂ ಲೌಕಿಕದಿಂದ ಮಾನುಂ ಅವಂಗಿ ಪೊಡಮಡದುಮಂ ವಿಷಯಂ ಗೆಯ್ಯದುಮಿದುಮಿದಮೂಡದೃಷ್ಟಿತ್ವಮೆಂಬುದಕ್ಕು

ಅರ್ಥ—ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿರುವ ಸುಳ್ಳು ಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಆ ಅಸತ್ಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಜನರ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣತೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು, ದೇಹದಿಂದ ಸತ್ಕಾರ, ವ್ರತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು, ವಚನದಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡದಿರುವುದು—ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ ಅಂಗವೆನ್ನುವರು [ಇಲ್ಲಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸುಳ್ಳುಮಾರ್ಗ—ಕುಮಾರ್ಗ—ದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾ-ಜಾರಿತ್ಯಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಭವಂತಿ ಭವ-ವದ್ಧತೀ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಂಸಾರ ದುಃಖದ ಹೇತುವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇಂಥ ಕುಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಕುಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯುವವರನ್ನೂ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಅನುಮೋದಿಸಕೂಡದು ಆದರೂ ಈ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ ಅಂಗವನ್ನು ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ನೈಷ್ಠಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ನಾವು 'ಕುಮಾರ್ಗ'ವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಧರ್ಮದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆದರೆ ಅವನು ರಾಜ್ಯದ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಒಳ್ಳೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವನನ್ನು ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತಂಸಿಸುವುದು ಸಮೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬಾಧಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಮಾರ್ಗಸ್ಥಿತನನ್ನು ಅವನ ಆ ಕುಮಾರ್ಗ ಸ್ಥಿತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪೋಷಿಸಕೂಡದು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ನಾವು ಹೊಗಳಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. —ನ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳು ಮಿಥ್ಯತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳುಳ್ಳ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆ, ಪ್ರಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಹೊಗಳಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತವೆ ಒರ್ವನು ದೇವಿಗೆ ಜೀವದ ಬಲಕೊಡು-ವವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾನೆ; ಹತ್ತು ವಿಧಕೆಟ್ಟ ಬಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಯಜ್ಞ, ಹೋಮ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಜಾರಣ, ಮಾರಣ, ಉಚ್ಚಾಟಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ವ್ರತಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು, ಗಡ್ಡೆ, ಗಣಸು, ಎಲೆ, ಹೂವು ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ತವನ್ನನ್ನು ಮಾಡುವವರನ್ನು ಉಚ್ಚವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ; ವಂಜಾಗ್ನಿಯಿಂದ ತರೀರವನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುವ ತವನ್ನಿಗೂ ಹುಲಿದೊಗಲವನ್ನುಟ್ಟು ಭಸ್ಮ ಬಿಡುಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೂ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡಿ ತವ ಮಾಡುವವರಿಗೂ ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ನಸುಗೆಂಪು, ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸಾಧುಗಳನ್ನೂ ಅವರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಹೊಗಳುತ್ತಾನೆ ಕೆಟ್ಟ ದೇವರು, ಕೆಟ್ಟ ತೀರ್ಥಗಳಿಗೂ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳುಳ್ಳವರೂ ಕೊಂಕುಭಾವವುಳ್ಳವರೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವರೂ ಆದ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯವೆಂದು ಕೆಲವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಯಕ್ಷಿಣಿ,¹ ವದ್ಧಾವತಿ, ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲಿ ಮೊದಲಾದವರು ಧನವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವರಿದ್ದಾರೆ, ಬೇನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇವರಲ್ಲಿದೆ,—ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲ, ವದ್ಧಾವತಿ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಜಿನತಾಸನವನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆಂದು ಅವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ದೇವರು ಕವಲಾಪಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಎಣ್ಣೆ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ, ಉಂಡಿ, ಹೂವಿನ ಹಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು

1 ಇನ್ನಿತರಾದ ದೇವದೇವತೆಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಸ್ಥಿತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಭಗವಂತನ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಭುವಿನ ಸರ್ವ-ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಹಿಷ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಭಾವನೆಗಳು, ನಮ್ರತೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನಂಥ ಬಹಳ ವಶ್ಯಯ್ಯವುಳ್ಳ ದೇವನೂ ಸಹ ಭಗವಂತನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವೈಧವ್ಯ ವಶ್ಯಯ್ಯಗಳು ತುಚ್ಛವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಜಿನಶಾಸನದ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವೇವರೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ವಿಶ್ವಾತ್ಮದ ದೋಷ ಉಂಟಾಗದೆಂದು ಪೂರ್ವಾಜ್ಞಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇವರು ನಿಜವಾದ ದೇವರಲ್ಲ ದೇವರ ದೇವರು ಜಿನೇಂದ್ರನು ಆದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೇವಾಧಿದೇವನೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ದೇವರಿಗೆ ಅವರ ಪೂರ್ವಾಪುಷ್ಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಮದ್ದಿಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ ಆದರಿಂದ ಅವರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷನ ಪುಣ್ಯಾದಯದಿಂದ ಅವನ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬುಕ್ಕಿ ಪ್ರದೀಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಾದಿ-ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರನ್ನೂ ದೇವಾಧಿದೇವನೆಂತೆ ಪೂಜಿಸುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು ಮೂಢರು ಆಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲೂಬಹುದು ಅಂಥವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ದೇವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಪೂಜಾ ಸನ್ಮಾನಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು

ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅಲ್ಲದೆ ದೇವನ ಮುಂದೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಹೀಗೆ ವ್ಯರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. "ದೇವಾ, ನನ್ನ ಇಂಥದೊಂದು ಕೆಲಸ ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ಬಂಗಾರದ ಭತ್ತವನ್ನು ಮಾಡೇನು; ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವೆ; ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ರೂಪಾಯಿಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನೇ ಹಾಕುವೆ, ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಲಕೊಡುವೆ, ಮಣಿಗಟ್ಟಲೆ ಉಂಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ವಿರೋಧಿಸುವೆ, ನನ್ನ ಮಗುವು ಜೀವಂತ ಉಳಿದರೆ ಅವನ ಜಡ ಕಾಯುವೆ, ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವೆ." ಹೀಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು—ಮುಡುವು ಕಟ್ಟುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯದ ಪ್ರಭಾವಗಳಾಗಿವೆ ಎಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ವಾವದ ಬಂಧವಾಗುವುದು. ಆ ಹಿಂಸೆಯು ದೇವನಿಮಿತ್ತವಾಗಿರಲಿ, ಗುರುವಿನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿರಲಿ, ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಯಾರೂ ದೇವರ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ, ಲೋಭದಿಂದ, ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವಂಥ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸಕೂಡದು ದಯೆಯುಳ್ಳವರನ್ನು ದೇವರು ರಕ್ಷಣೆಮಾಡಿಯಾನು ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಯಾರ ಅವರಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಯಾರ ಕೂಡ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾರರು, ಇಂಥವರಿಗೆ ದೇವನು ಸಹ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುವದಿಲ್ಲ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಖಡ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ದೇವರು ಸ್ವತಃ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ; ಹೆದರಿಕೆಯುಳ್ಳವರೂ ದುರ್ಬಲರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರೆ—ಅವರಿಗೆ ಯಾರ ಅಂಜಿಕೆಯೂ ಇರದಿದ್ದರೆ—ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಎಕೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು? ಯಾರಿಗೆ ಹಸಿವು ಇರುವುದೋ ಅವರೇ ಊಟದ ಆವೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಒಬ್ಬರಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳು ಹೇಳಿದ ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಭಕ್ತಿ, ದಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವವರನ್ನು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಹೊಗಳ ಕೂಡದು ದೇವ-ಕುಡೇನ, ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಗುರು-ಸುಗುರು, ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ, ಭಕ್ತ್ಯ-ಅಭಕ್ತ್ಯ, ತ್ಯಾಜ್ಯಾತ್ಯಾಜ್ಯ, ಆರಾಧ್ಯ-ಅನಾರಾಧ್ಯ, ಕಾರ್ಯ-ಅಕಾರ್ಯ, ಯುಕ್ತಿ-ಕುಯುಕ್ತಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ-ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯ, ಹೇಳುವಂಥದು-ಹೇಳಬಾರದಂಥದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ವಿತರಾಗಿಯೂ ಆದ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ತಾಸ್ಮಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಕ್ರವಾತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆಬೇಕು. ಮೂಢತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ವರಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಬರದಂತೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದೇ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿತ್ವವಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷಮೆ ಮಾಳ್ಕಂತೆ ವಿರೋಧಮೇಂ ಕುಡುವುದೇ ಸಂತೋಷಮಂ ತತ್ತಾ ಶಾ-
ಸ್ತ್ರಮೆ ಮಾಳ್ಕಂತೆ ಕುತಾಸ್ತ್ರಮೇಂ ಕುಡುವುದೇ ಸುಜ್ಞಾನಮಂ ಮೋಕ್ಷರೂಪಂ ।
ಜ್ಞಮೆ ಮಾಳ್ಕಂತೆ ಚತುಸ್ಥಳಂ ಕುಡುವುದೇ ಸಿದ್ಧತ್ವಮಂ ನಿಮ್ಮ ಧ-
ರ್ಮಮೆ ಕಾವಂತನಗ್ಗರೇಂ ಪೊರೆವರೇ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ ೧೨೨.

ಇನ್ನು ಉಪಗೊಹನ ಅಂಗದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಬಾಲಾಶಕ್ತಜನಾತ್ರಯಾಮ್ ।

ವಾಚ್ಯತಾಂ ಯತ್ತಮಾರ್ಜುನಿ ತದ್ವದಂತ್ಯುವಗೊಹನಮ್ ॥ ೧೫ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಸ್ಯ) ಸ್ವತಃ ಶುದ್ಧ (ಮಾರ್ಗಸ್ಯ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಬಾಲಾಶಕ್ತ-ಜನಾತ್ರಯಾಂ) ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಅಶಕ್ತರೂ ಆದ ಜನರ ಆಹರಣೆಯಿಂದ ಆಗುವ (ವಾಚ್ಯತಾಂ) ನಿಂದೆಯನ್ನು (ಯತ್ ಪ್ರಮಾರ್ಜುನಿ) ಯಾವದು ದೂರಮಾಡುವುದೋ (ತದ್) ಅದು (ಉಪಗೊಹನಂ) ಉಪಗೊಹನವು (ವದಂತಿ) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ—ಸ್ವತಃ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಅಶಕ್ತರೂ ಆದ ಜನರು ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ಮಾರ್ಗದ ನಿಂದೆಯು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಗೊಹನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

[ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಮೊದಲನೆಯದು, ನಂದಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಧರ್ಮ-ಮಾರ್ಗವು ಸ್ವತಃ ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು, ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರತೊಡದು ವಸ್ತುತಃ ಅಶುದ್ಧವಿರುವ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ನಂದೆಯನ್ನು ಪರಿಮಾರ್ಜನ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಎಂಥ ದೊಡ್ಡ ಸಂತಸ್ಥಿರಲಿ, ನಾಥುವಿರಲಿ ಅವನು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ಮೊದಲ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎರಡನೆಯದು, ನಂದೆಯು ಅಜ್ಞಾನಿ ಹಾಗೂ ಅಶಕ್ತ ಜನರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹಬ್ಬಿರಬೇಕು ಶುದ್ಧಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದ ಧೂರ್ತರು ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದು ನಂದೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದರೆ ಅದರ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಶುದ್ಧಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವರಂತೆ ಸೋಗು ಹಾಕಿದವರನ್ನು ನಾವು ಹೆದರಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿಡತೊಡದು ಅವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸತೊಡದು ಅವರ ಆಚರಣೆಯು ಧರ್ಮದ ದೋಷವಲ್ಲ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದೋಷದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಯಲಿಗೆ ಎಳೆಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ 'ಅವರು ಯೋಗ್ಯ ಧರ್ಮವಾರ್ಗದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲ, ಕವಟವೇಷಿಗಳಿದ್ದಾರೆ' ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಮಗೃತನಾದ ಈ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಏನೂ ಭಾಧೆಯುಂಟಾಗದು. ನ ೬೫]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಸ್ವಧರ್ಮೀಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ವ್ರಕಟಗೊಳಿಸತೊಡದು. ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗ-ವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧರ್ಮವು ಅನಾದಿಭಸವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನಿರ್ದೋಷವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಯಾರ ಅಹಿತವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ತೊಂದರೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥರಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಅಶಕ್ತತೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೋಷವು ಮೂಲಧರ್ಮದ ನಂದಿಗೆ ಕಾರಣವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದಿರುವದು ಉಪಗೂಹನ ಅಂಗವಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಅಶಕ್ತತೆ ಹಾಗೂ ಅಜ್ಞಾನಗಳು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಜವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ಅವನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ಅವಹಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡದೆ ಇರುವುದೂ ಉಪಗೂಹನದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ದೋಷವನ್ನು ಅನ್ಯರು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮದ ನಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಧರ್ಮೀಷ್ಠ ಜನರ ಮೇಲೆಯೂ ಆರೋಪ ಬಂದೀತು ಅಲ್ಲದೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನ ತಪಸ್ವಿಗಳು, ನಾಥುಗಳು, ವ್ರತಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆಯೋ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಾಖಾಂಡಿಗಳು, ವೇಷಧಾರಿಗಳು, ಅಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯುವವರು ಇದ್ದಾರೆಂದು ತಪ್ಪನ್ನು ಹೊರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿನ ದೋಷವನ್ನು ಕಂಡು ಎಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷರು ದೋಷಾರೋಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ದೋಷಬರುವದೆಂದು ಎನಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಧರ್ಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಬೈಲಿಗೆ ತರದೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮುಚ್ಚಬೇಕು ಯಾವ ವ್ರತಾರ ತಾಯಿಯು ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರ ತಪ್ಪನ್ನು-ನಿಂದ್ಯಕೃತಿಯನ್ನು-ಬೈಲಿಗೆಳೆದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಡುವಳೋ ಅದರಂತೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರೇಮವು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಇರಬೇಕು ತಮ್ಮ ಸಹ ಧರ್ಮೀಯ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮದ ವ್ರಬ ಉದಯದಿಂದಲೂ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ತಪಶ್ಚರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬೈಲಿಗೆ ತರತೊಡದು ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಗೃಹದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಸ್ವಭಾವವೂ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಎರತನೆಯವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ವ್ರಕಟ ಮಾಡಲಾರನು ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಅವಮಾದವನ್ನು ತರತೊಡದು ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿದ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ವ್ರಕಟಗೊಳಿಸ-ಬಾರದು ತನ್ನ ಸ್ತುತಿ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ನಂದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡದು, ತಿರುಗಿ ಅವನು ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು

ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಏನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು? "ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಅನಾದಿಕಾಲ-ದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದೆ ಅದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಿದ್ದಾಗ ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ

1 ಆಯತನರ್ಮಸು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಇನ್ನುವಗೂಹನಮೆಂಬುದು ನಿಯಂಗಳಶೃಂಗಮೆಂತನೆ-ಮೋಹೋದಯದಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧವಾಗಬಾರದೆಂದು ವ್ರತಿಯೊಳಗೆ ನೆಗತಿಯದಂ ಕಂಡು ಕೆಲವರ ಸತ್ಪರೆಯ ಪೂರಕುಟ್ಟುಕರೆಯದಂ ಕಾಂ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅಧರ್ಮ ಪುರುಷಕರ್ತ ನೀಚತ್ವಮಂ ಪ್ರಕಟಿಸದೆ ಮುಚ್ಚಿ ಕಳೆವುದು ಉಪಗೂಹನಮೆಂಬುದಕ್ಕು

ಕರ್ಮಗಳು ಉದಯವಾವಾಗ ಅಂಧ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಆಚರಣೆಯು ದೋಷಯುಕ್ತವಾದೀತು; ಅವನಿಂದ ತಪ್ಪುಗಳು ಆಗಬಹುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮರ್ಮವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥದೇನಿದೆ? ಜೀವನವನ್ನು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮೋಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ, ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ, ಕಷ್ಟವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತವೆ ನಾವು ಸಹ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಆಧೀನರಾಗಿ ಯಾವ ಅರ್ಹವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಇದೀಗ ಜಿನೇಂದ್ರನ ವರವಾಗಮಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಗುಣ-ದೋಷಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಹತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಅನಾದಿಕಾಲದ ಕಷಾಯಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದೋಷಗಳ ಸಮ್ಯವತ್ತು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಇದನ್ನು ನೆನೆದು, ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ, ವರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟು ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಸಂಸಾರಜೀವಗಳು ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳ ವಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವರಾಧೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಈ ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳು ಮಾನವನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಣಿಸುತ್ತವೆ, ಆತ್ಮದ ಅರಿವನ್ನು ಮರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಆಗುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಾವು ಬಯಲಿಗೆ ತರಲಿಡದು.

ವೃಷಿಯ ವರಾಂಗನಾರತದ ಮದ್ಯದ ಮನುಸದ ಮಯ್ಯೆ ಜಿಲ್ಲದ-

ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮಾಡಿದೊಡೆ ನಿಮಗಾಗಮಮಾಗಿರನತ್ಯವಾದಮಂ ।

ವೊನೆಯು ಜೀವನಿಲ್ಲ ಮೊಳೆಯಿಲ್ಲಜಿನಿಲ್ಲ ವರತೆಯಿಲ್ಲಿನ-

ಲ್ಪಸಕಳಯತು ನಾಲಗೆ ಪೊರಕ್ಕುದು ರಾಜಸಭಾಂತರಾಳದೊಳ್ ॥

—ನಂವ-ಅದಿವರಾಣಂ ೨-೧೧.

ಈಗ ಸ್ತೀಕರಣ ಅಂಗದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದರ್ಶನಾಚ್ಚರಣಾದ್ವಾಪಿ ಚಲತಾಂ ಧರ್ಮವತ್ಸಲ್ಯೈಃ ।

ವ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾವನಂ ವ್ರಾಜ್ಯೈಃ ಸ್ತೀಕರಣಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೧೩ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದರ್ಶನಾತ್ ಚರಣಾತ್ ವಾ ಅಪಿ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಅಥವಾ ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ (ಚಲತಾಂ) ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥವರನ್ನು (ಧರ್ಮವತ್ಸಲ್ಯೈಃ) ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಜನರು (ವ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾವನಂ) ತಿರುಗಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. (ವ್ರಾಜ್ಯೈಃ) ಬಲ್ಲವರಿಂದ ಇದು (ಸ್ತೀಕರಣಂ) ಸ್ತೀಕರಣ ಅಂಗವೆಂದು (ಉಚ್ಯತೇ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ¹

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ ಜ್ಯೋತನಾಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಬಲ್ಲವರು ಉಪದೇಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸತ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಇದೇ ಸ್ತೀಕರಣ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. [ಧರ್ಮದ ಮೂರು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರಗಳ ವಿಷಯವನ್ನಷ್ಟೇ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜ್ಯೋತರಾಗುವವರ ವಿಷಯ ಎತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ಯಾಕೆ? ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಗಳು ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಂದು ಇರಲಾರವು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಬಾವದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ದರ್ಶನದಿಂದ ಚರಿತಚಿತ್ತನಾಧಂಧವನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ಆದರೂ 'ಅಪಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಗೌಣವಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

¹ ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಲೌಕಿಕದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯಾದಮಾನಂ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರೇರಣೆಯಾದಮಾನಂ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರವತ್ತಣಂದಲ್ಯಾಪುರ್ವದ್ವಿಧವ್ಯವಾದಿ ದ್ವಾದಶಾಸ್ತೀಕ್ಷೆಯುಮಂ ಪಂಚಮಿಹ್ಯಾತ್ಮಮುಮಂ ತೋರಿ ಇದಿಷ್ಟವೆಂಬುದನೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಪಡೆಯಲ್ಪಾರದ ರತ್ನಮಂ ಪಡೆದು ಮಹಾಸಮುದ್ರದೊಳಕ್ಕೆ ಕೆಡಿಸುವಂತೆ ನೀನೆಂತಾನಂ ಪಡೆಯಲ್ಪಾರದ ಮನುಜತ್ತದೊಳ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ದುರ್ಲಭವುಪ್ಪ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರಂ ದೊರಕೊಳ್ಳೆಯದಂ ಕೆಡಿಸಿಯೆಂದಿಂಗೆ ಪಡೆಯಲಾರ್ಹವೆಂದು ಹೇತು ದೃಷ್ಟಾಂತರಂಗಳಂ ತೋರಿ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಂದೊಳು ಪ್ರಾಣಿಯು ಮಗುಳೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಪ್ಪುದು ಸ್ತೀಕರಣಮೆಂಬುಗಣಂ.

ಇದ್ದದೆ ಈ ಅಂಗದ ಒಡೆಯನನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನನ್ನು 'ರಮ್ಯವತ್ಸಲ' ಮತ್ತು 'ಸ್ವಾಸ್ಥ' ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದ ಸ್ವತೀಕರಣದ ಕಾರ್ಯವೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ರಮ್ಯವತ್ಸಲತೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಹೃತ್ಯನಾಗುವವನನ್ನು ತಿರುಗಿ ರಮ್ಯವತ್ಸಲ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಪ್ತತಾ ಎಂಬ ವಕ್ರತೆಯು ಇದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಅವಶ್ಯಾಗಿ ರಮ್ಯದಿಂದ ನಿಮಿಸಿರುವವನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿಮಿಸಿ-ನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತಿರುಗಿ ರಮ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಮೀಕರಣವೆಂಬ ಯಾವ ವಿಷಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿರುಳುಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವತೀಕರಣ ಅಂಗವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಸ. ೨.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಧರ್ಮಚ್ಯುತನಾಗುವ ಪ್ರಭುವನಿಗೆ ಉಪದೇಶ-ಅವ್ರತ ಸಮ್ಯಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪಗತಿ, ಪ್ರತಿಪಾದಗತಿ ಹಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಮ್ಯವತ್ಸಲತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಅವನಿಗಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನ-ಯೋಗವು ವೇದವೆ. ಅತಿ ಒಡತನ, ಪ್ರಿಯವನು ವಿವೇಚನಾ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವರು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇವನನ್ನು ರಮ್ಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದವರೂ ಹೃತ್ಯನಾಗುವ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಿಂದ ರಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಮ್ಯರೂಪವನ್ನು ಅವನು ವಿವೇಶಿತ ಯತ್ನಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವತೀಕರಣವನ್ನುವರು ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. 'ಎಲೈ ರಮ್ಯದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ನೀನು ಈ ಮಾತು ಇದೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ರಮ್ಯಪ್ರೀತಿ, ಉತ್ಸಾಹಗಳು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿ, ರಮ್ಯದ ಲಾಭ ಇವೆಲ್ಲ ನಾವನುಗಳು ಧೈಯವಾಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಈ ದೇಹವು ಸಮ್ಯಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ ಇಂದ ಅಮೂಲ್ಯವಾದವನಾಗಿ ನೀನು ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳು ಕಳೆದವು ದೊರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೇಶ, ದುಃಖ, ಅಗಲುವಿಕೆ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ತೊಂದರೆಗಳಿಂದ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತರುವುದು. ದುಃಖವುಂಟಾದ ರಮ್ಯದ ಒಂದೇ ದೇಶದಿಂದ ಗಾಬರಿಗೊಂಡು ಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು ರಮ್ಯವು ವಿವೇಶಿತವಾದುದು. ದೈಯದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ರಮ್ಯವೆಂಬುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖವಾಗಿ ಕಾರಣವಾದ ಹೆಬರಿಕೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸು. ಮನಸ್ಸು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೈಯದಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡವರು ರಮ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಉನ್ನತವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಎಲಾ! ಮನಸ್ಸಿನ ದೇಹವೆಂಬ ರೂಪದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ರೂಪವು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಅತ್ಯರ್ಥವೇನು? ಇಂದ ವೇದಮುಖ್ಯ ರಮ್ಯಕ್ಕೆ ರೂಪವಾಗುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ರೂಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗತಕ್ಕದೇ ಸಂಯೋಗವು ವಿವೇಶಿತದಿಂದ ಕೂಡಿದುದೇ ಇದೆ. ಯಾವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಬಂದಿಲ್ಲ? ಯಾವ ವ್ಯಾಧಿಗೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಸೇಡು, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ನೀನು ದೈಯವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕೇವಲ ರಮ್ಯವನ್ನು ನಂಬಿ ಇದು ಹುಟ್ಟಿದ ವಸ್ತುವಿಗೆ ನಾಶವು ನಿಶ್ಚಿತವಾದುದು ನಮ್ಮ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಕೆಲವು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಲಗಲುತ್ತೇವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅದಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ರೂಪಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನ ಇರುವದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವು ಮತ್ತು ಇಲ್ಲದಂತವು ಇದರಲ್ಲಿ ಆನಂದ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದು-ವುದು ಕರ್ಮಕ್ಕಿಲ್ಲದವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯ ಕಾಲವಿಭಾಗವಾದ ದುಃಖವೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಗೆ ಲಭ್ಯ ಆಯದೇ ಹಾಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯು ಇದ್ದರೆ ಅವನು ಕಡಾಡುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಾಗುವನು. ಅವನಿಗೆ ವಿಷಯದ ಲಾಲಸೆಯು ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದತೆ, ರೂಪ ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ವಿಶೇಷವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸೂಚಕ ಹೆಚ್ಚಿಕೊಂಡೇ ಹುಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಉಪಾಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಯಾರಾದರೂ ಜ್ಞಾನ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಔವವ ಕೊಡಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವವಕ್ಕೂ ನೀರು, ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಭವದೈಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಬಾವನೆಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಅವರ ಸೇವೆ, ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಮುಖ-ಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಮ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿರುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು ಇದೇ ಸ್ವತೀಕರಣ ಅಂಗವಾಗಿದೆ.

ವ್ರತಭಂಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬಾರದು—ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೋಗದ ವೇದನೆಯು ತೀರಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು ಆಗ ಅವರು ಧೈರ್ಯಕಳಕೊಳ್ಳುವರು. ವ್ರತಭಂಗಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವರು. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಎನ್ನದೆ ಬೇಕಾದಾಗ ಊಟವನ್ನು ಬೇಡುವರು. ತಿನ್ನಕೂಡದಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಜೀನಸುಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುವರು. ಅಂಥ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಯಾಧಾವದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಮಧುರ ಸ್ವರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಅವರ ತಪ್ಪು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಗಿ ಅಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಬೇಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಬಾರದು.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಡವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಅರಿವೆ ಅಂಜಡಿಗಳನ್ನೂ ಹೊದಿಕೆಯನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು ವಾತ್ಸರ್ಯಗಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ವಾತ್ಸರ್ಯ, ಜೀವನ ಸಾದನಗಳ ಕೊರತೆ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ, ಅವರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಂಡು, ಅವರು ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ದಾನ, ಸನ್ಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಉಪಾಯ ಯೋಜಿಸಬೇಕು. ಇದೂ ಸ್ಥಿತಿಶೀತಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ತನ್ನ ಮೇಲೆ ವ್ರತಂಗೆ ಬಂದಾಗಲೂ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು—ಒಂದೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವೀತ ನೀತಿ ಮಗನಾದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವ ಸಂಭವ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಮ, ಸೊಕ್ಕು, ಆರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಶವಾಗಿ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗುವಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ನಾವು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಎರಡನೆಯವರ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸುತ್ತೇವೆ ಕೆಲವು ಸಲ ಸಂಕೋದವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ವರಿಗುಹಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಾವು ಆರ್ತಧ್ಯಾನಿಗಳಾಗಿ, ವಿಯೋಗದಿಂದ ಬಹು ದುಃಖಿತರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಬಡತನದಿಂದ ನಮಗೆ ದೀನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸಾಹ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ದುಃಖವೇ ದುಃಖ ಕಂಡುಬಂದು ಆಕಾಲತೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ ಆಗ ನಾವು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮಾಡಿ, ಹಸ್ತೆರಡು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಅಜರಾಮರ, ಅವಿಭಾಜಿ, ಏಕಾಕಿ, ಅನ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳ ಸ್ವಭಾವರಹಿತವಾಗಿಯೆಂದು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಿಕೂಡದು ಅಸಾಧಾರಣಕರ್ಮ, ಅಂಶರಾಯಕರ್ಮ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯವು ಸಹ ನಮ್ಮಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಅವುಗಳಿಗೂ ವಿಷಯ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಜಂಜಲವಾಗೆಗೊಡಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೂ ಸ್ಥಿತಿಶೀತಲ ಅಂಗವೆನ್ನುವರು.

ಬೋಧನಿರಾಕೃತಿಯು ಭವಬಾಧಾಪೀಡಿತ ಶರೀರಿಯಾದ್ಯೆ ಗುರು ಸಂ- ।

ದೋಷನೆಯು ನಿನ್ನಂ ಪ್ರತಿಬೋಧಿಸಲಾಂ ಬಂದೆನ್ನಿ ಭೂತಿಯನಪ್ಪೋ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೫-೨೬.

ಭೂರಿಮತಂಗಳಂ ತಿಳಿವುದಂ ಪಲರಂ ಮಹಿದೋರಿ ಧರ್ಮದೋಳ

ನೇರಿವುದಂ ಮಹೋಗ್ರತವದೊಳ್ಳುಬುವವು ದುಮಾತ್ಮನಂ ಮನೋ- ।

ರಾಗದೊಳ್ಳಿಕ್ಕಿಸುತ್ತೆ ಭವಬಂಧಮನಿಕ್ಕುವ ಬುದ್ಧಿ ಸುಮ್ಮನೆ

ಬಾರದರ್ಥ ನಿಮ್ಮ ಕರುಣೋನ್ನತಿ ಬೇಕವರಾಜಿತೇತ್ತರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ಅವರಾಜಿತ ಶತಕ ೨೪.

ಪಾಶ್ಚಲ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವಿಳನೆಯ ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸ್ವಯೋಧ್ಯಾನ್ ಪ್ರತಿ ಸದ್ವ್ಯಾನನನಾಧಾವೇತಕೈತವಾ ।

ಪ್ರತಿವತ್ತಿರ್ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮುಭಿಲಷ್ಯತೇ ॥ ೧೭ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅವೇತಕೈತವಾ) ಕಪಟಭಾವವಿಲ್ಲದೆ (ಸದ್ವ್ಯಾನನನಾಧಾ) ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ (ಸ್ವಯೋಧ್ಯಾನ್ ಪ್ರತಿ) ಧರ್ಮಬಂಧುವಿಗೆ (ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ) ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ (ಪ್ರತಿವತ್ತಿಃ) ಅದರ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು (ವಾತ್ಸಲ್ಯ) ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗ (ಅಭಿಲಷ್ಯತೇ) ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಜಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂಥ ಜನಸಮೂಹ-
 ಕ್ಕೇನೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಸಮೂಹವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಆ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮುನಿ, ಅರ್ಯಕಾ,
 ಶ್ರಾವಕ ಪ್ರಾವಿಕಾ ಮತ್ತು ಅವಿವೇಕಿಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕವಟಿಗಳಾಗಿ ಶುದ್ಧಭಾವದಿಂದ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ
 ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆದರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಆದರ ಸತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಮಾವೇಶ-
 ವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುವುದು ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಎದ್ದು
 ನಿಲ್ಲುವುದು, ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವುದು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು
 ಹೊಗಳುವುದು, ಕೈಜೋಡಿಸುವುದು, ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಲಿಸುವುದು, ವಂದನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಪೂಜೆಯನ್ನು
 ಮಾಡುವುದು, ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅವರನ್ನು ಉಚ್ಛನ್ನಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ತಾನು ಕೆಳಗೆ ಕೂಡುವುದು,
 ಬಡವರಿಗೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಆಗುವಂಥ ಆನಂದವನ್ನು ಧರ್ಮಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ
 ಹೊಂದುವುದು, ಅವರ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಯೋಗ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಊಟವನ್ನೂ
 ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ಹಾಗೂ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು,
 ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಆದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನೂ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ವಾತ್ಸಲ್ಯ
 ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಆಚರಣೆಗಳೇನೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. [ಈ ಅಂಗದ
 ಸಾರ್ಥಕತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು (೧) ನಾವು ಮಾಡುವ
 ಧರ್ಮಬಂಧುವಿನ ಆದರ ಸತ್ಕಾರವು ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಅಂದರೆ ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವ
 ಲಾಭದ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, ಕೇವಲ ಧರ್ಮವೇಮದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಈ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು
 ಮಾಡಬೇಕು (೨) ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಚ, ಮೋಸ, ಡಾಂಭಿಕತೆಗಳು ಇರಕೂಡದು (೩) ಗುಣ, ಶೀಲ, ವದಗಳಿಗೆ
 ಅನುಸರಿಸಿ ಆ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳು ಇರಬೇಕು ಹೆಚ್ಚು ಗುಣವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಬಡವನಿರುವನೆಂದು ನಾವಾನ್ಯ
 ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಕಾರವೂ, ಗುಣದಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೂ ಧನಿಕನಿರುವನೆಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದರವೂ ಸಲ್ಲಕೂಡದು
 ಹೀಗಿರುವುದಕ್ಕೇನೇ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಸ ಧ ೧

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವುದೋ ಅವನು ಹಿಂಸಾದಿ
 ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವವನು ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂಸಾರಹಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವನು
 ಅವನು ಸತ್ಯ ವಚನವನ್ನಾಡುವನು ಮೇಲಾಗಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ಸತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು
 ನಿರೂಪಿಸುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವನು ಅಲ್ಲದೆ ವರದ್ರವ್ಯ, ವರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾನೆ
 ಇಂಥವನಿಗೇ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ತಕ್ಕದಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳನ್ನು
 ಧರಿಸುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಡುವವರಿಗೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು
 ಇರುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗಿಯೂ ಸಂಯಮಿಯೂ ಆದ ಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಅವರೊಡನೆ
 ಪ್ರೀತಿಯು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾನೆ, ಆದರವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥವನಿಗೂ
 ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ

ವಿಧ್ಯಾರ್ಥಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಕೂಡದು, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ
 ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆ ಹೊರಗೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ,

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ || ಪಾತುರ್ವರ್ಣಂಗಳುಮಂ ಪ್ರೀತಿಯನಿಡಿರೀಳ್ತು ಕಂಡು ಧರ್ಮಸಹಾಯ. |

ಮಾರ್ತೆಂ ನೀಮೆಮುಗಿಂಬುರು ಧೂತಳದೊಳು ನೆಗೆಳ್ಳ ಧರ್ಮವಾತ್ಸಲ್ಯಗುಣಂ || ೧೩ ||

ಅದಿಂಕೆಂದೊಡೆ-ಬಡವಂ ವಿರುಹಿ ಪರದೇಶದಾರಿಗನೈದ್ದೆ ಸಧರ್ಮಿಗಳಂ ಕಂಡಾಗಲೆಳೆಗೆ ಯಾರಂ (?) ತು
 ರಾಗಿರುವುದುಮಿವರೊಳು ವಿದ್ವೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಿತನೆಗೆ ವತ್ತಂಟು ಪಣಮಂ ಕಂಡೊಡಗೂ ಮೇಘಾಮಂ ಪಾರ್ತೆಗೆಯೆಂಬ
 ವಿದ್ಯಾವಿನಯಮಂ ಪತ್ತು ವಿಟ್ಟು ವರ್ಮವಿನಯಾದಿ ಪಾತುರ್ವರ್ಣಂಗಳನವರವರ್ಗ ತಕ್ಕಂತು ಮುನ್ನಿಸುವುದು
 ಧರ್ಮವಾತ್ಸಲ್ಯಮಂಡೇಳನೆಯಂಗದ ಸ್ವರೂಪ

ಮಾರ್ಗವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ ಜನ ಮಂದಿರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾರ್ಥಮಾಪನನ್ನು ಆ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಎಂದೂ ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಭಗವಾನ್ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರ 'ವ್ರವಚನಸಾರ'ದಂಥ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳು ಕರ್ಮಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹವಂತೂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾಗಿದೆ ದ್ವೇಷವಂತೂ ಅಶುಭ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ಜೀವವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾವಕರ್ಮದ ಬಂಧವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಇನ್ನು ರಾಗದಾವವು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ ಒಂದು ಶುಭ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಶುಭ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತರೇ ಮೊದಲಾದ ವಂಚವರಮೇಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲೂ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮದಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಜನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿವಿಧರಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಿರುವ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುರಾಗವಿರುವುದು ಶುಭಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ಲಭಿಸುವ ಪುಣ್ಯಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ ಅದು ವರಂವರಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಿದೆ ಇನ್ನು ವಿಷಯ, ಕಷಾಯ, ಮಿಥ್ಯಾರ್ಥಮ್, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷ, ವರಿಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನುರಾಗವು ಮೋಹ ದ್ವೇಷಗಳೂ ಸರಳನಿಗೋದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಅಂತಲೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಇನ್ನೊಂದು ಅಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಪಾತಕಿಯೇ ಮೊದಲಾದವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಭಾವವನ್ನು ತಳೆಯುವದಿಲ್ಲ

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ತಟಿಸ್ತ ವೃತ್ತಿ—ಸಂಸಾರೀ ಜೀವನವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಜ್ಞಾನಾಪರಣಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದೆ, ಅಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿದೆ ಇಂಥದರ ವೈರತ್ಯಮಾಡಿ ಏನು ಉಪಯೋಗ? ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನರಿತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ದಯಾಭಾವವನ್ನೇ ತಾಳುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ ಭಾವವನ್ನೇ (ತಟಿಸ್ತ ವೃತ್ತಿ) ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. [ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುವ 'ನಾಮಾಯುಕಾವಾದರೂ 'ಮಾಧ್ಯಸ್ಥಭಾವಂ ವಿವರೀತವೃತ್ತಾ, ಸದಾ ಮಮಾತ್ಮಾ ವಿಧದಾತು ದೇವ' ಎಂಬುದನ್ನು ದಿನವೂ ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ.] ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಸ್ತುವಿನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲಿನ ವೈರತ್ಯವನ್ನು ದಿಡ್ಡವನು ಯಾವ ಜೀವದ ಘಾತ-ವಾತ, ಅವಮಾನ, ಹಾನಿಗಳನ್ನೂ ಮುಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳು ಕಟ್ಟಿದ ಮಂದಿರ, ಮರಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಭಾವದಿಂದ ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಂದೂ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ರಾಗಭಾವವುಳ್ಳ ದೇವ ಮೂರ್ತಿ, ಕ್ರೂರ ದೇವತೆಗಳ ಮೂರ್ತಿ, ಅನ್ಯಮತದ ದೇವ ದೇವತೆಗಳು ಇರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೂಡ ಅವನೊಂದು ವೈರಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಲೋಕ ಜನರಿಂದ ಅವನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪೂಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಅನ್ಯರು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕೂ ತಿರುಗಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ವ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಟ್ಟ ಉಪದೇಶವು ದೊರೆತಂತೆ ಅವರು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರದೇನು ತಪ್ಪು? ಕೆಡಕಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಸ್ತುವಿನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಕೂಡ ಸಮಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವನು ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸಹ ಎಲೋ-ತಲೋ ಎಂಬ ಅವನೂನಾಸ್ತದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಮಾತನಾಡುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ಜನರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮಂದಿರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಅವಾಚ್ಯ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಮುಖದಿಂದ ಎಂದೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಭಾವವನ್ನು ಇಡುವಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಪುರುಷನು ಆಚೇತನವಾದಂದ ನೆಲ, ಕಲ್ಲು, ಮಣಿ, ಬೇರೆಯವರ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಳ, ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವೈರಭಾವವನ್ನು ತಳೆಯುವದಿಲ್ಲ

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಭಾವನೆ—ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ದುಷ್ಟರು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಪುರುಷನ ಸೇವೆ, ಸ್ಥಳ, ಜೀವನದ ಸಾಧನೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರೂ ಅಂಥವರ ವೈರವನ್ನು ಕೂಡ

ಅವನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ಘಾತ ಮಾಡಿದರೂ ಸ್ವತಃ ತನ್ನ ವ್ರಾಣವನ್ನೇ ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಅವರಲ್ಲಿ ವೈರ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳುವದಿಲ್ಲ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—“ಏನೋ ನನ್ನ ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ವೈರವನ್ನು ನೆನೆದು ಈ ಬಲಾಡ್ಯವೈರಿಯು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಇವನೊಡನೆ ಈಗ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಯಮಾಡಿ, ನಾನು ಅಂದರೆ ಪ್ರಿಯವಚನ, ದಾನ ಅಂದರೆ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡುವುದು, ದಂಡ ಅಂದರೆ ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಶಾಸನ ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ.”¹ ಇಷ್ಟು ವ್ಯಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ಅವನು ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಸ್ವತಃ ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ—“ನನ್ನ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಇವನನ್ನು ನನಗಿಂತ ಬಲವಂತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ, ನನ್ನನ್ನು ದುಬಲಗೊಳಿಸಿ, ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿತು ಈಗ ನಾನು ಯಾರ ಕೂಡ ವೈರಮಾಡಲಿ? ನಾನೀಗ ನನ್ನ ಮೂಲ ವೈರಿಯಾದ ಕರ್ಮವೇ ಯಾವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲ-ವಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಸಮಭಾವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ವಿಜಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆ ಇತರರ ಕೂಡ ವಿರೋಧಮಾಡಿ, ವೈರದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ” ಅಂತಲೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಪ್ರೀತಿಯು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಯಾರನ್ನೂ ವಿರೋಧಿಸುವದಿಲ್ಲ

ಮುನಿವೃತ್ತವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಾವನೆ—ಒಬ್ಬ ದುಷ್ಟ ಜೀವಿಯು ಧರ್ಮದೊಡನೆಯೇ ವಿರೋಧ ಮಾಡಿ, ಮಂದಿರ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಠೆವನ್ನು ಒಡ್ಡುವನು ಅಂಥವನಿಗೆ ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಅವನು ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಇವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—“ಕಾಲನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಧರ್ಮದ ಘಾತ ಮಾಡುವಂಥವರು ಜನಿಸಿ ತಮ್ಮ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಅವನು ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಇದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ಅವನು ಸುಮ್ಮನಿರುವವನಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಕೃಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನೂ ಘಾತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ಅನೇಕ ದುಷ್ಟ ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಂದಿರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ ಧರ್ಮನಿರತರು ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತ ಇರುವರು ಕಾಲ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅನೇಕ ದುಷ್ಟ ಜೀವಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವರಾರು? ಭವಿತವ್ಯ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವದಿದ್ದರೆ ಬಲವುಳ್ಳ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳು ಜನಿಸುವದಿಲ್ಲ ನಮಗಂತೂ ವರಮು ವೀತರಾಗತ್ಯವೇ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ” ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗದ ಮೋನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

ದಿನಬಂಜಿಯಾಗದೆ ವರಮಾತೃಕರಾದ ಮುನಿಗಳಿಗನ್ನ ದಾನವನು ।

ಮನಮುಟ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಭಾಗ್ಯವೆಂಬುದನಾವ ಮನುಜ ವಡೆಯಬಹುದೆಂಬಾ ॥

ತಗ್ಗು ಸೋಪಾನದೊಳಿಳಿದಾಗ ಮುನಿಗಳ್ಗೆ ಬೊಗ್ಗನೆ ಕೈಲಾಗುಗೊಡುವಾ ।

ಉಗ್ಗಡದೇರುಸೋಪಾನದೊಳಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೊಗ್ಗಿ ಹಿಡಿದು ಮೇಲೆ ನೆಗೆವಾ ॥

ಧರ್ಮಗುಣಕೆ ಸೋತು ಹೋಗಿಗಳಬೇಕಾದುದು ತಾನೇ ಧರ್ಮಶೀಲರ ಜಾತಿ ಚಿಹ್ನೆ ।

ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನಾಳೆಂದು ಸುರರಾಡಿದರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಯಲಾದರೊಡನೆ ॥

—ರತ್ನಕರ-ಭರತೇಶವೈಭವ, ಮುನಿಭುಕ್ತಿ ಸಂಧಿ ೪೦-೬೮-೧೧೯

1 ಈ ಉಪದೇಶವು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪರಿಶ್ರಮಿಸಿ, ಮುನಿವೃತ್ತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರಿಗಾಗಿ ಇದ ವಿವರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಪುನಃ ಪುನಃ ವಿದನೆಯ ಗುಣವಾಗಿದೆ ವರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯದ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಹಾಗೂ ವಿರೋಧಿ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವು ಅವನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ

ಪ್ರಭಾವನಾ ಎಂಬ ಎಂಟನೆಯ ಅಂಗದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಜ್ಞಾನತಮಿರವ್ಯಾಪ್ತಮವಾಕ್ಯತ್ವ ಯಥಾಯಧರ್ಮ¹ ।

ಜಿನಶಾಸನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವ್ರಕಾತಃ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಭಾವನಾ ॥ ೧೪ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅಜ್ಞಾನತಮಿರವ್ಯಾಪ್ತಿಂ) ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ಹಬ್ಬಿದ್ದನ್ನು (ಅವಾಕ್ಯತ್ವ) ದೂರಮಾಡಿ (ಯಥಾಯಧಂ) ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ (ಜಿನಶಾಸನಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವ್ರಕಾತಃ) ಜೈನಧರ್ಮದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು (ಪ್ರಭಾವನಾ) ಪ್ರಭಾವನೆ (ಸ್ಯಾತ್) ಆಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ದಾನ, ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಧಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನರೂಪದ ಕತ್ತಲೆಯು ಮ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅಭಿವೇಶ, ದಾನ, ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ವಿಧಿಗಳಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಕಂತ್ರಗಳ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಜೈನ ಆಗಮಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು. [ಇಲ್ಲಿ ಜಿನಶಾಸನವೆಂದರೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಧಗಮಂತರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆಗಮವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಇದರ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಅನೇಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವುಳ್ಳ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ, ಅಹಿಂಸಾ-ಮೂಲವಾದ ಸದಾಚಾರ, ಕರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸುವ ತಪೋವಿಧಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿದೆ ಜಿನಶಾಸನದ ಈ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ—ಜನತೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ—ಇಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಭಾವನಾ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಹಬ್ಬಿದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾತಿಕೆಯ ಜ್ಞಾನದ ವ್ರಕಾತವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಅತಿಕೆಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜನಮನದ ಅಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವುದೇ 'ಪ್ರಭಾವನೆ'ಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಿರಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಬಲವರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸುವ ಡಾಂಭಿಕ ಕ್ರಿಯೆ-ಗಾಗಿಯೂ ವಿಭೂತಿ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದಕ್ಕೂ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವನೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂಥ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಭಾವನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಭಾವನೆಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವು ಮೆರವಣಿಗೆಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವ ಗುರಿಯು ಇದ್ದರೆ ಅದು ಸಾರ್ಥಕ ಪ್ರಭಾವನೆಯಾದೀತು ಈಗ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಒತ್ತಾಯ ಅಗ್ರಹಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ನಯುಕ್ತಿಕ, ಪ್ರೇಮಮಯ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿದೆ. ಸ. ಧ ೧]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಗಳು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ವೀತ-ರಾಗಗುಣ ಅದ ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಇಲ್ಲಿ. ನಾನಾರು? ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನೆಲ್ಲಿದೆ? ಏನಿದೆ? ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದವರು ಯಾರು? ಹಗಲಿರುಳು ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ, ಈಗ ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ನನ್ನ ಹಿತ ಯಾವುದರಲ್ಲಿದೆ? ಆರಾಧಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರಾದವರು ಯಾರು? ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಯಾತರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ? ಬೇವ, ಗುರು, ಧರ್ಮಗಳ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಬದುಕುವಿಕೆ ಸಾಯುವಿಕೆ ಎಂದರೇನು? ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು? ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು?

¹ ಅಯತಕವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ.

ಕಂದ ॥ ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗುಣಮಿದುವೆಂದು ಜೈನಶಾಸನ ಮಂ ೧- ।

ಮರದಿಂದ ಬೆಳೆಗುವುದಮಳಿಸುವುದು ತಾಂ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವವೆಂಬಿನೆಯಂಗಂ ॥ ೧೪ ॥

ಗದ್ಯ—ಅದಂತೆಂದೊಡೆ—ಹ್ಯಾಶಿಗಳೆ ಲೋಕಾಪವಾದವಾದನೇಕ ಕುಮಾರ್ಗಸಮಯಗಳ ಪೊಲ್ಲಮೆಯುದು ನಿರುದ್ಧ-ಮುಮಂ ಬೆಳ್ಳಸಮುಮಂ ತೋರಿಯಜ್ಞಾನಮುಮಂ ಮಿಂಗಿಸಿ, ತೀರ್ದಕರಪರಮಕಲ್ಯಾಣವೊತಿಯುಮಂ ಜಿಕ್ರವರ್ತಿ ಬಲದೇವ ವಾಸುದೇವ ಪ್ರದೃತಿ ರಾಜಕರ್ತ ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಭಾವಮುಮಂ ಜೀವದೇವ ಕರ್ಮಾಚೇದಂಗಳ ಸಯಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತಂದು ನಿರಿಸುವ ಸ್ವರೂಪಮುಮಂ ನಿರೂಪಿಸುವ ಶ್ರೀಧರ್ಮಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಮುಮಂ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವ

ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿದೆ? ನನ್ನವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ನಾನು ಏನಿದ್ದೇನೆ?—ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಒಹುಜನರು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಜೀವವು ಮೋಹಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿದೆ. ಇಂಥ ಜೀವದ ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ವರಮಾಗಮದ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ವ-ವರ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಪ್ರದಾವನಾ ಲಿಂಗವೆನ್ನುವರು.

ಇನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್‌ಗರ್ವನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ ಜಾರಿತ್ರಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದು ಪ್ರದಾವನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ದಾನ, ತಪಸ್ಸರ್ಯ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ನಿರ್ಲೋಭತೆ, ವಿನಯ, ಪ್ರಿಯವಚನ, ಜಿನೇಂದ್ರ, ಪೂಜೆ, ಗುಣಪ್ರಕಟಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ದೀರುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಭಾವನೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗದ ಸಲುವಾಗಿ ಜೈನ ನಡತೆಯು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಉತ್ತಮದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು, ಭಿಕ್ಷೆಬೇಡದೆ ಬಾಳುವುದು, ಹೀಗಿದ್ದ ವರನ್ನು ಕಂಡು, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರನ್ನು ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತವೆ—“ಓ! ಜೈನರು ವಾತ್ಸಲ್ಯವರ್ವರೇ ದಾನ ಕೂಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕೂರಿದವರೇ. ಇಂಥ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಜೈನರನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಜೀವಹೋದರೂ ಸಹ ಪ್ರತಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರತೀಕ ಜೋರಾಗಿದೆ. ವ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೂ ಮನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಯೋಜನೆಮಾಡಿ, ಅವರು ಎಂದೂ ಜೀವಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಜೈನರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳುಮಾತಾಡುವುದು, ಕಳವು ಮಾಡುವುದು, ಎರಡನೆಯವರ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವುದು, ಪ್ರಮಾಣವಿರಿಯ ಹೆಜ್ಜಿನ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು—ಈ ಐದು ಮಹಾ ವಾತಕಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಜನರು ಅನೀತಿಯಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಿನ್ನುಬಾರದದ್ದನ್ನೂ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ಹೊತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ತಿನ್ನುವ ನಡಾರ್ಥವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಮೋಧಿಸಿ ತಿನ್ನುವರು. ಇವರಲ್ಲಿ ವಿನಯ, ಪ್ರಿಯವಚನಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನಂದವನ್ನಂಟುಮಾಡುವರು. ಇವರಲ್ಲಿರುವಂಥ ಕ್ಷಮಾಗುಣವು ಇನ್ನಾರಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟದೇವತೆಯ ಮೇಲೆ ನಿರ್ವ್ಯಾಜಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಂದ್ಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಂಸರೂ ಉಜ್ಜಲ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರೂ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯಾರ ವೈರವನ್ನೂ ಸಂವಾದಿಸದೆ, ಎಲ್ಲರ ಕೂಡ ಮಿತ್ರತ್ವದಿಂದ ಇರುವರು. ಇಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಧರ್ಮವು ಇದರಿಂದಲೇ ಶಕ್ಯವಿದೆ.” ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬೇರೆ ಧರ್ಮದ ಜನರಿಂದ—ಯಾರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸಮ್ಮ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಪಂಸೆಯು ನಡೆಯುವುದೋ ಆ ಜನರಿಂದ—ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಂದಿಗೂ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿಷಯೋಪ-ಬೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತರುವದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜನಧರ್ಮದ ನಿಂದೆಯಾಗುವಂತೆ ಆದರೆ ತನ್ನ ಇಹವರಲೋಕದ ನಾಶಮಾಡುವ ಹಾಗಿ ಆಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಹದರ್ಮಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ದಾನೋಲಪ್ರತಗಳಿಗೂ ಅವನಾದ ಬರದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಧರ್ಮದ ನಿಂದೆಯಾಗುವುದು ಬಹಳ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಹೊಗಳಿಕೆಯು ಉಜ್ಜಲತೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕನುಕೂಲವಾದ ಆಚರಣೆಯೇ ಅವನದು ದಿನಾಲು ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪುರುಷನಿಗೇ ಪ್ರದಾವನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಎಂಟನೆಯ ಅಂಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್‌ಗರ್ವನದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳ ಮರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ. ಇಂಥ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳ ಸಮೂಹವೆಂದಾದ ಗುಣವೇ ಸಮ್ಯಕ್‌ಗರ್ವನವು. ಅನುಯವಗಳನ್ನುಳಿದು ಪೂರ್ಣ ವಸ್ತುವು ದೇರಿಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂಗಗಳ ಸಮೂಹವುಳ್ಳುದೇ ಅಂಗ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂಗದ ಪ್ರತಿವಕ್ಷ (ದೋಷ)

ವೆನಿಸುವ ಸಂತಯ, ಆತೆ, ಮರಿಸತೆ, ಮೂಢತೆ, ಅನುವಗೂಹನ, ಅಸ್ತಿತ್ವೀಕರಣ, ಅವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಅವ್ಯಭಾವನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿಂದಿಗೆ ಪಾತ್ರಮಾಡಿಕೊಡದು.

ಮುನಿಯನಲುವೇಡ ಪ್ರಾವಳನೆವೇಡ ಮನೋಜ್ಞೆಯಂ ಪ್ರಭಾವನೆಯಂ ನೆ .

ಟೈನೆ ಮಾಡವೇಟ್ಟಿದಲ್ಲದೊಡನಂತ ಸುಖನಿಗಯುನಾಗಲಾಟಂ ಕಡೆಯೊಳ್ ||

ಜಿನಧರ್ಮದ ಮೆವಂ ಮೇದಿನಿಗಟುವೆವ ತೆಣದಿನಮರಣ ಮುನಿವಡತೊ .

ಕನದೊಡನೊಡನೆ ತಗುಳ್ಳೊಯ್ಯನೆ ರಾಗಂದೆರಸು ಧಾತ್ರಿಯಂ ಬಲವಂದರ್ ||

—ನಯಸೇನ—ಧರ್ಮಾಮೃತ ೯-೪, ೨೪೦

ನಿಶಂಕಿತವೇ ನೋಡಲಾದ ಅಂಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹೆಸರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ

ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—

ತಾನದಂಜನಜೋರೋಂಗೆ ತತೋನಂತಮತೀ ಸ್ವತಾ |

ಉದ್ವಾಯನಪ್ರತೀಯೋಪಿ ಕುರಿಯೇ ರೇವತೀ ಮತಾ || ೧೯ ||

ತತೋ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತೋನಿನ್ಯೋ ವಾರಿಷೇಣಸ್ತತಃ ಪರಃ |

ವಿಷ್ಣುತ್ವ ವಜ್ರನಾಮಾ ಜ ಶೇಷಯೋರ್ಲಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಗತಾಃ || ೨೦ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತಾವತ್ ಅಂಗೆ) ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ (ಅಂಜನಜೋರಂ) ಅಂಜನ ಎಂಬ ಕಳ್ಳನನ್ನು (ಸ್ವತಃ) ತಿಳಿಯಬೇಕು. (ತತಃ) ಎರಡನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ (ಅನಂತಮತೀ) ಅನಂತಮತಿಯು (ಸ್ವತಾ) ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಾರೆ. (ತೃತೀಯೇ) ಮೂರನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ (ಉದ್ವಾಯನಃ) ಉದ್ವಾಯನನು (ಲಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಗತಃ) ಗಮನಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ (ಕುರಿಯೇ) ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ (ರೇವತೀ ಮತಾ) ರೇವತಿಯು ಉಪಾಹರಣಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. (ತತಃ) ಅನ್ಯ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತಃ ಲಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಗತಃ) ಐದನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಕ್ತನು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ತತಃ ಪರಃ ವಾರಿಷೇಣಃ) ಆರನೆಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ವಾರಿಷೇಣನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. (ವಿಷ್ಣುತ್ವ ವಜ್ರನಾಮಾ) ವಿಷ್ಣು ಕುಮಾರ ಮತ್ತು ವಜ್ರಕುಮಾರ ಇವರು (ಶೇಷಯೋ ಲಕ್ಷ್ಯತಾಂ ಗತಾಃ) ಇನ್ನೆಳವ ಎಳನೆಯ ಮತ್ತು ಎಂಟನೆಯ ಅಂಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ?

ಅರ್ಥ—ಮೊದಲನೆಯ ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂಜನ ಎಂಬ ಕಳ್ಳನೂ, ಎರಡನೆಯ ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಅನಂತಮತಿಯೂ, ಮೂರನೆಯ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಉದ್ವಾಯನ ರಾಜನೂ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದಂತೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ರೇವತೀರಾಣಿಯೂ, ಐದನೆಯ ಉಪಗೂಹನ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಕ್ತನೆಂಬ ತಿಟ್ಟಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆರನೆಯದಾದ ಸ್ತಿತ್ವೀಕರಣ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ವಾರಿಷೇಣನೂ, ಏಳನೆಯದಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಕುಮಾರನೂ, ಎಂಟನೆಯ ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಕುಮಾರನೆಂಬ ಪುರುಷನೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಇವರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆದ್ದರಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ?

1: 'ಪರಂ' ಎಂದೂ ಪಾರಾಂಕರವಿದೆ.

2: ಅನಂತವರ್ತನ ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಅಂಜನಜೋರನುಮನಂತಮತಿಕುಮಾರಿಯವೊದ್ದಾಯನಮಹಾರಾಜನುಂ ರೇವತಿ ಮಹಾದೇವಿಯುಂ ಜಿನೇಂದ್ರವಕ್ತೃನುಂ ವಾರಿಷೇಣನುಂ ವಜ್ರ . ಕೊಳು ಕೇಳ್ವು ದರ್ಶನಪದ್ಧರತ್ನದುದಿಂಟಂಗಮುಂ ಸಿರಿಯಳ (?) ದರ್ಶನಂ ನಿರ್ವೃತಿಯನೆಯ್ದು ಸಲಾರ್ತಂ

3: ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿಪದ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಪಂ ಪನ್ನಾಲಾಬಜಿ ಬಾಕಲಿವಾಲರ ಅಡಿಪ್ರಾಯ. ವಾಗಿದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಜುಗಲಕಿಶೋರ ಮುಖ್ಯಾಕರ 'ಸಮೀಚೀನ ದರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ' ಪ್ರಸ್ತಾವನಾ ಪುಟ ೩೯ರಿಂದ ಮುಂದೆ ನೋಡಿಬಹುದಾಗಿದೆ

ಅಂಗಹೀನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಸಂಸಾರ ಬಂಧನವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಲು ಅಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಇದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—

ನಾಂಗಹೀನಮಲಂ ಭೇತ್ತುಂ ದರ್ಶನಂ ಜನ್ಮಸಂತತಿಮ್ ।

ನ ಹಿ ಮಂತ್ರೋಕ್ತರನ್ಯೋನೋ ನಿಹಂತಿ ವಿಷವೇದನಾಮ್ ॥ ೨೧ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯಥಾ) ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ (ಅಕ್ಷರನ್ಯೂನಃ) ಒಂದಕ್ಷರದಿಂದಲೂ ಕೊರತೆ ಇರುವಂಥದ್ದು (ಮಂತ್ರಃ) ಮಂತ್ರವು (ವಿಷವೇದನಾಂ) ವಿಷದ ಬಾಧೆಯನ್ನು—ನೋವನ್ನು—(ನ ನಿಹಂತಿ) ನಾಶ ಮಾಡಲಾರದು (ತಥಾ) ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ (ಅಂಗಹೀನಂ) ಅಂಗ ಹೀನವಾದಂಥ—ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಂಗವನ್ನು ವಾಲಿಸದಿದ್ದಂಥ—ಅಪೂರ್ಣವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು (ದರ್ಶನಂ) ದರ್ಶನವು (ಜನ್ಮಸಂತತಿಂ) ಜನ್ಮಮರಣದ ಚಕ್ರವನ್ನು—ಭವ ಪ್ರವಂಚವನ್ನು—ಸಂಸಾರ ಸಂತತಿಯನ್ನು (ಭೇತ್ತುಂ) ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ (ಅಲಂ ನ) ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರದು

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಿಷದ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಗಹೀನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಹುಟ್ಟು, ನಾವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರದು [ಹಾವು ಕಡಿದು ವಿಷವು ಮೈಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಾಗ ಅದರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣಾಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ ತಪ್ಪು ಹಾಗೂ ಕಡಿಮೆ ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವ ಮಂತ್ರವು ನಿರುವಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಒಂದು ಅಂಗ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದು ವಿಕಲಾಂಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ನಾಕಷ್ಟ ಫಲವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅದು ಭವ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ನಾಥನವೂ ಎನಿಸಲಾರದು ಸ ಧ]¹

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವಿಷವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಒಂದೂ ಅಂಗವು ಇಲ್ಲದವರ ಸಂಸಾರದ ಅಭಾವವು ಆಗದು

ಮೂಢತೆಯ ಸ್ವರೂಪ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ತುದ್ದಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಮೂಢತೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವೊಡಲು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅವಗಾಢಾಗರನ್ಯಾನಮುಚ್ಛಯಃ ಸಿಕತಾಶ್ಚನಾಮ್ ।

ಗಿರಿನಾಶೋಗ್ನಿಹಾತಶ್ಚ ಲೋಕಮೂಢಂ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ ೨೨ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅವಗಾಢಾಗರನ್ಯಾನಂ) 'ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು' ನದಿ ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನ್ನಾನಮಾಡುವದು (ಸಿಕತಾಶ್ಚನಾಂ ಉಚ್ಛಯಃ) ಉಸುಬು, ಕಲ್ಲುಗಳ ರಾಶಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು (ಗಿರಿನಾಶಃ)

1 ನವನ—ಆಯತನವರ್ತನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಇಂತೆಂತೆಂದುಂ ನೆರೆಯುಳ್ಳ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ದೃಷ್ಟಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲ ಭದ ದಾನ ಭೇದದಿಂದಿರ್ಭರ್ತುಂ ಚನಿಧ . [ಒಂದಂಗವಿಲ್ಲದೊಡನೆತ್ತರಂಗದಿಂದ ಮಂತ್ರಮೆಂತು ವಿಷವೇದನೆಯಮಂ ಕಡಿಸಲಾರದಂತೆ ಸಂಸಾರಮಂ ಕಡಿಸಲಾರದು

ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿಂದ ಬೀಳುವುದು, (ಅಗ್ನಿವಾತೆ) ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಆಹುತಿಯಾಗುವುದು (ಲೋಕಮೂಢಂ) ಲೋಕ-ಮೂಢತೆಯು (ನಿಗದ್ಯತೇ) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ¹

ಅರ್ಥ—ವಿಧ್ಯಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಗಂಗಾ-ಭಾಗೀರಥಿ-ಯಮುನಾ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಸಮುದ್ರ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಧರ್ಮ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಪುಣ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಲೋಕಮೂಢತೆಯಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಂತೆಯೇ ಉಸುಬಿನ ರಾಶಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಕಲ್ಪುಗಳ ಗುಂವನ್ನು ಒಟ್ಟಿವುದರಿಂದಲೂ, ವರ್ವತಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಜಿಗಿಯುವುದರಿಂದಲೂ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಧರ್ಮವಾಗುವದೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದೂ ಇದೇ ಮೂಢತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಲೋಕಮೂಢರೆನ್ನುವರು ಈ ಮೂಢತೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಲೋಕಮೂಢತೆಯು ಕೆಲವು ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಿದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಾದರಿಯ ಲೋಕಮೂಢತೆಗಳು ಉಂಟು.² ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನದಿ ಸಮುದ್ರ-ಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವದಾಗಲಿ, ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿದಾಗ ಒಳಗೆ ಸಿಕ್ಕುವವರನ್ನು ಉಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡುಹೋಗಲಿ, ಲೋಕಮೂಢತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ತರೀರದ ಅತುಡ್ಡತೆ. ಜನರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮೂಢ ವ್ಯವೃತ್ತಿಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಧ್ಯಾತ್ಮದ ಉದಯ, ದೇಶಕಾಲಗಳ ಭಿನ್ನತೆ, ಪರಮಾರ್ಥದ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದು—ಇವೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣ-ಗಳಾಗಿವೆ ಮೂಢ ಸಂಭಿಗಗಳಿಂದಲೂ ಆಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ವವಿತ್ರತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಬಾಧವು ದೊರಕುತ್ತದೆ, ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವು ಉಂಟಾಗಲಾರದು, ಆಯುಷ್ಯವು ಬೆಳೆಯುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ರೂಢವಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಲೋಕ ಮೂಢತೆ ಎನ್ನಲಾಗುವುದು.

ಇವು ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ವಿಚಾರದ ಬುದ್ಧಿ-ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಅನೇಕ ವಿಶಾಂತವಾದಿ ಜನರು, ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ವವಿತ್ರತೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು—“ಆತ್ಮವು

¹ ಕರುತವರ್ವನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ ಮೂರು ಮೂಢಂಗಳಾವುವೆಂದೊಡೆ— ಲೋಕಮೂಢಮೆಂದುಂ ದೇವತಾ ಮೂಢ. ಮೆಂದುಂ ಪಾಪಾಡಿ ಮೂಢಮೆಂದುಂ ದೇವತಾ ಮೂಢಮೆಂಬುದಕ್ಕೊಂದಿಲ್ಲ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲ, ಪುರಾಣವಿಲ್ಲಗಳ ಪರೆಯೋಚಿತರಾಗಿ ಯೋರಿಕವರ್ಗನೊಂದಂ ತಂತಮ್ಮ ಸದವು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭಾಳಿಯಂ ಗಟ್ಟಿಕ್ಕಿಕೊಂದು ಪೇಳ್ವುದನೆ ನೋವುಮುಂ ಕುಡವೇಳ್ವ ದನೆ ಕುಡುವುದುಂ ಅವರಿಂಬುದನೆ ನಿಂಬುಮುಂ . ವುನೆ ನನ್ನಿಯಂದೆಯಾದುದು ಮಲ್ತಿ ||

ಕಂದ || ನದಿವಾರ್ಧಿಗಳಂ ಮೀವುದುಮದಿರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ವಿ ಗಿರಿ ನದಿಗಳು ಮುಂ ಪಾ ||

ಯುಮದಿಂತು ಲೋಕಮೂಢಂಮುದದಿಂದಂ ರಾಶಿಮಾಳ್ವುದುಂ ಕಲ್ಪಕಲಂ ||

ಪದನ—ಕೆರೆ ತೊರೆ ಭಾವ ಕೊಳಂ ಕುಂಡಮೊದಿವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯನಂ ಮುಂದೊಡೆ ಪುಣ್ಯಮೆಂದು ಲೋಕವಾದ. ಮನರೂಪ ಪುಣ್ಯಮುಪ್ಪೊಡೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಪುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಸಾವ ಮತ್ಸ್ಯಮಕರ ಮಂಡೂಕಾದಿಗಳೆಲ್ಲಂ ಪುಣ್ಯಂಗೆಯ್ಯಲೇಬೇಳ್ವಮಿ-ಲ್ಲೆಂದೆಯಪ್ಪೊಡೆ ಮೊನ್ನೆ ನುಡಿ ಪೂಸಿಯಕ್ಕುಂ. ಮತ್ಸಂ ಶಸ್ತ್ರಗಿರಿ ನದಿಗಳಂ ಪಾಯ್ತು ಸತ್ಯಂಗೆ ಪುಣ್ಯಮೆಂಬರ ರಣವೊಳು ಕೈದು ದಿನೊಳು ಸತ್ವವರ್ಗ ಮರೆ (?) ಸಾವ ಮೃಗಂಗಳಂ ಕಾಳಿಚ್ಚಿನೊಳ್ಳಾವ ಮೃಗಂಗಳಂ ಸರಿಯನೀರಿ ಜಗುಳ್ಳು ಸಾವುದುಂ ತೊರೆಯೊಳಿರಲಾರದೆ ಸಾವುದುಂ ಪರುಳೊಳ್ಳುಳಿಗೆ ಸಾವುದುಂ ಇಂತೀಯಂದರೊಳ್ಳತ್ತ ಪಾದಗಳೆಲ್ಲಂ ಪೂಜವಾಗಲಿ ವೇಳ್ವಮಂತೆಕೆ ಪುಣ್ಯಮಕ್ಕುಮೆಯಾಗದೆಂಬಡೆ ಮುನ್ನಿನ ನುಡಿದ ನುಡಿ ಪೂಸಿಯಕ್ಕು ಯೆತ್ತೈಯಕ್ಕುಂಮ ದುಕಲಂ ಬಳವಡಂ ಬಿಟ್ಟುಯಕ್ಕುಂಮ ನಿಗಡೆವುಡವನಾಗದಂತೆ ಪೊಲ್ಪುಡಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಲ್ಲದುವಂ ನೆಗಳೊಡೆ ನಿತ್ಯಲಮುಂ ಕ್ಷೇಶಮುಮ ಸಮಾಡಿ. ಗಳು ಸುಸಾರವರ್ವನಂಗಳು ಮಕ್ಕುಮದಲ್ಲಿದೆಯುಂ ಲೋಕದೊಳಂಶಪ್ಪ ಸಾವ್ವಗಳೊಳ್ಳತ್ತ ವರ್ಗ ನಂಟರ್ವಗಲೀಯುವದಿ ಪೆಳುಮಲ್ಲ ಪಾಪಮಲ್ಲದೆ ಪುಣ್ಯಮಿಲ್ಲಿಂಬುಮ ಮತ್ಸಂ ಪಿತರೆಗೊಡೆಪ್ಪರು ತಪ್ಪದೆ ಪರವೊ ಪಟ್ಟಿ ಬಳಕೆ ಕೈಯೊರ್ವರ್ಗಂ ಕೊಳಮುಮುನಂನೆಯಲಿರ್ವಡೆಯು . ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಾಗದು.

² ಈ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲೋಕಮೂಢತೆಗೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ—

ಸೂರ್ಯಾಭೋಗ ಗ್ರಹಣ-ಸ್ನಾನಂ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ದ್ರವಿ-ವ್ಯಯಃ |

ಸಂವ್ಯಾಪ್ತಿವಾಸ್ತವ್ಯಸ್ಯಾರೋ ಬೇಹ-ಗೇಹಾಪ್ರಜಾ-ವಿಧಿಃ || ೧ ||

ಗೋವ್ಯವಾಂತೆ ಸಮಸ್ತಾರ್ಥಸನ್ನಿವೃತ್ತಸ್ತು ಸಿವೇವದಾಂ |

ರತ್ನ-ವಾಪನ-ದೂ-ವ್ಯಕ್ಷ-ರತ್ನ-ಶೈಲಾದಿ ಸೇವನಮ್ || ೨ || —ಸ. ದ ಪುಟ ೨೦

ಅಮೂರ್ತಕವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನದ ಸಂಬಂಧವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಶರೀರಸಂತು ತೀರ ಅವವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಈ ದೇಹದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಜಂವನ, ಗಂಧಾಜಲ, ಹೂವು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೂ ಆಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ದೇಹವು ಎಲುವು, ಮಾನ, ರಕ್ತ, ಕೀವು, ತೊಗಲು ಮೊದಲಾದ ಅಶುದ್ಧ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದು ಇದೆ ಹಲವು ವ್ರಕಾರದ ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರೊಟ್ಟು, ಮಲ-ಮೂತ್ರಾದಿ ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಇಂಥ ಶರೀರದ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಹೇಸಿಕೆಯು ಬಂದೀತು ಈ ವ್ರಕಾರದ ಲಾಲುಕನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಲ್ಲಿನೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು ನಾಲಿಗೆಯೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಕಣ್ಣಿನೊಳಗಿಂದ ಜಿಗುಟಾದ ಹೊಲಸುನಾಡುವ ಹೃದ ವರ್ಣದ ಕೀವು-ಸಿಚ್ಚು-ಸೊರಗುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಕಿವಿಗಳಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಹೊಲಸು ರಸಗಳು ನೋರುತ್ತಿರುವವು ಮೂಗಿನೊಳಗಿಂದ ನೋಡಿದರೇನೇ ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ ಸಿಂಬಳವು ಸದಾ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಗುದದ್ವಾರದಿಂದ ಮಲ, ಆವ, ಕ್ರಮಿ ಮೊದಲಾದವು ನಿರಂತರ ಹೊರಬೀಳುತ್ತವೆ ಶರೀರದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೋಮ ರಂಧ್ರಗಳಿಂದ ಹೊಲಸು ಬೆವರವು ನಿತ್ಯ ಹೊರಬೀಳುವುದು ಈ ವ್ರಕಾರ ಒಂಭತ್ತು ದ್ವಾರಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವ ಶರೀರದೊಳಗಿಂದ ಹಗಲಿರುಳೂ ಮಲವು ಹರಿಯುತ್ತಿರುವದೋ ಅಂಥ ಶರೀರವು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ, ವವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ನೂಡಿದ್ದೂ ಹೊಲಸಿನಿಂದ ತುಂಬಿದುದೂ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಯಿಂದ ಮಲದಿಂದ ಆವರಿಸಿದ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ನೀರು ಹಾಕಿ ಎಷ್ಟು ತೊಳೆದರೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದೀತೆ? ಇಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ಈ ಶರೀರವೂ ಸಹ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಾನ-ವಾಸಗಳಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದೊಳಗೆ ಯಾವ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಸ್ವಗಳೂ ಅಶುದ್ಧವೆಂದೂ ಅವವಿತ್ರವೆಂದು ವರಿಗಣಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ಅವವಿತ್ರವಾಗಿವೆ ಒಂದು ಸ್ವಳವು ತೊಗಲು ಬೀಳುವುದರಿಂದ ಅವವಿತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೂದಲನ್ನು ಒಗೆಯುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತೊಂದು ಎಂಜಲು ಬೀಳುವುದರಿಂದ ಅವವಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳು ರಕ್ತ, ಮಾನ, ಕೀವು, ಎಲುವು, ಮಜ್ಜಾ, ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಉಗುಳು, ಹುಗುಳು, ಸಿಂಬಳಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಅವವಿತ್ರವಾಗುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಸ್ಥಾನದ ನೀರಿನ ಹೇಣಿಗಳು ಸಿಡಿಯುವುದರಿಂದ ಅವವಿತ್ರವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಕಳುಶ್ವೇನ, ನೋಡುತ್ತೇವೆ ಇದರಿಂದ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಅಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಅಮಂಗಲ ದೇಹವು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧವಾದೀತು? ನೀರಿನಿಂದ ಕೇವಲ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವೊಂದು ಹೊಲಸು ಕೂತದ್ದನ್ನು ತೊಳೆಯಬಹುದು ಅರಿವೆಗೆ ಹತ್ತಿದ ಕರೆಯನ್ನು ಕಳೆಯಲಾಗಬಹುದು ಆದರೆ ಶರೀರವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮಲಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು ಇದ್ದಲಿಯನ್ನು ಮೇಲಿನಿಂದ ಎಚ್ಚು =ಲ ತೊಳೆಯುತ್ತ ಹೋದರೂ ಅದರಿಂದ ಕನ್ನೇ ಹೊರಡುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆ ಶರೀರವನ್ನು ನಾವು ಎಷ್ಟು ಸಲ ತೊಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವೆವೋ ಅವು ಸಲ ಮಲಿನತೆಯೇ ವ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಶರೀರವು ವವಿತ್ರವಾಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾಗಿದೆ

ನೀರಿನ ಅಶುದ್ಧತೆ—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನಂಥ ಅವವಿತ್ರ ವಸ್ತುವು ಇಲ್ಲ ಯಾವಕಾರಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆನ್ನೆ, ಕನೆ, ಮೀನು, ಪಾಪ, ಇರಿ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೇ ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಎಲುವು, ಮಾನ, ಕೀವುಗಳೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳುವವು ಅನೇಕ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಘಾತವು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸಿದ್ಧವೂ ಅವವಿತ್ರವೂ ಆದ ನೀರಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ದೇಹವು ಹೇಗೆ ವವಿತ್ರವಾದೀತು? ಗಂಗಾ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳಂತೂ ಸಾವಿರಾರು ಮನುಷ್ಯರೇ ಹೇಣಿಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ತ, ಮಾನ, ಮಲ-ಮೂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಮೊಲಸು-ಗಿರುತ್ತವೆ ಇಂದ ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಮೊದಲು ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಮೇಲಿನ ಹೊರಸನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಗ್ಲಾಯು ಮೂತ್ರ ಅಲ್ಲದೇತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಪಾವಿತ್ರನ ಉಂಟಾಗುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದರ್ಮವಿದ ಎಂದು ವಾವಿಸುವುದು ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವಿದ್ವಾತ್ಮನಾಗಿವೆ ಸಜ್ಜಾಗಿ ಗಂಗಾಸ್ಥಾನದಿಂದ ವಾವಿತ್ರನು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಮವಿದ್ದರೆ, ಅದರಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯು ಆಗುವದಿದ್ದರೆ ಮಗಲಿರುಳೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮತಿವಾಳ (ಅಸಹ) ತಲವಾರ (ಮಿಸುಗು)

ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯಬೇಕಾದೀತು. ಆಗ ಉಳಿದ ದಾನ, ಪೂಜೆ, ವ್ರತಾದಿಗಳು ನಿರುಪಯುಕ್ತವೆಂದು ಎನಿಸಿದವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ವ್ರತಾವದಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖತನದ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಪ್ತಕಾರರು ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ, ಆಚಾರ, ಕುಲಾಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಶರೀರವು ಪವಿತ್ರವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಗ್ಲಾನಿಯು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಬೇಕು—ಇಷ್ಟೇ ಅವರ ಹೇತುವು ಇರುತ್ತದೆ ಇದೇ ವಿಚಾರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಕಲಂಕ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ರಾಜವಾರ್ತಿಕ'ದಲ್ಲಿ ಆಶುಚಿ ಧಾವನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಶುದ್ಧತೆಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಒಂದು ಲೌಕಿಕ, ಇನ್ನೊಂದು ಆಲೌಕಿಕ ಇದಕ್ಕೆ ಲೋಕೋತ್ತರವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಆಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಇನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯು ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ. (೧) ಕಾಲಶೌಚ, (೨) ಅಗ್ನಿಶೌಚ, (೩) ಭಸ್ಮಶೌಚ, (೪) ಮೃತ್ತಿಕಾಶೌಚ, (೫) ಗೋಮಯಶೌಚ, (೬) ಜಲಶೌಚ, (೭) ಪವನಶೌಚ, ಮತ್ತು (೮) ಜ್ಞಾನಶೌಚ ಈ ಎಂಟು ಶುದ್ಧಿಗಳು ವ್ಯವಹಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾದರೆ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವವರ ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಂಸ ಮಾಡುವವರ ನಿಕಟ ಸಹವಾಸ ಇರಕೂಡದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅಹಿಂಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಗಾಢವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸಡಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅಹಿಂಸೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಹ್ಯಶುದ್ಧತೆಯೆಳೆಗೆ ಅನಾದರವನ್ನು ತೋರಿಸಕೂಡದು ಕೆಲವೊಂದು ವಸ್ತುಗಳು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಹೋದ ಶರುವಾಯು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಡೆಗಾದ-ರಜಸ್ವಲೆಯಾದ-ಸ್ತ್ರೀಯು ಮೂರುದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಶರೀರವು ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಹೋದರೂ ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂಜಲದ ವಾತ್ಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬುದಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ತಿಕ್ಕಿದರೆ ಶುದ್ಧವಾಗುವವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೂ ಶುದ್ಧವಾಗದು ಅನೇಕ ಧಾತುಗಳ ಪಾತ್ರೆಗಳು ತೊದ್ದರು ಮುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಅವಿವಿತ್ರವಾಗುವವೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ, ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಶರೀರವು ಅಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಲೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಲಾರದು ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವು ಮಣ್ಣನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದರಿಂದ ಕಳೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣು ಹಚ್ಚಿ ತೊಳೆದರೆ ಅದು ಶುದ್ಧವಾಗದು ಆಕಳ ಮಲದಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಅದೇ ಮಲವು ದೇಹವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ ಕೆಸರು ಮೈಗೆ ಹತ್ತಿದಾಗ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಶರೀರವು ಸ್ನಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗದು ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಶರುವಾಯವೂ ಚಂದನ, ಹೂವು ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತು, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಶರೀರವು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಷ್ಟು ಅವಿವಿತ್ರವಾಗುತ್ತವೆ, ಮಲಿನಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಕೆಲವರು ನೆಲ, ಕಲ್ಲು, ಕವಾಟಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುವವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಶರೀರವು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗದು. ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಧಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಶರೀರದ ವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧತ್ವದ ಸಂಕಲ್ಪವಂತೂ ಎಂದೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಳಿಂದಲೇ ಶರೀರವು ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯು ಬೇರೆ ಮಾನಸಿಕ ಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲತನದಿಂದ ನಡೆತೆಯಲ್ಲಿ ಉಜ್ಜಿತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಶರೀರವು ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದೇಹವು ಇದು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅಶುದ್ಧವೇ ಇದೆ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಜೀವವು ಪರಧನ, ವರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು

ಇಚ್ಛಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ, ಯಾವ ಜೀವದ ಘಾತವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಆ ಜೀವದ ದೇಹವು ಎಲುವು ಮಾಂಸಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ ಹೊಲಿಸಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ವೊಜ್ಜುವೆನಿಸಿ, ಮಹಾವಿವಿತ್ತನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ದೇಹವನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಲೀವದ್ದನೆಂದಿ ಲ್ಲಜಾಯುರ್ನು ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—“ಸುವಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೂವಿನ ಹಾರ, ಚಂದನ ಮೊದಲಾದ ವವಿತ್ರ ವಸ್ತುಗಳು ದೇಹದ ನಾಂನಿಧ್ಯದಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದಾರದಂಧವುಗಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶರೀರವು ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಉಗುಳು, ರಕ್ತ-ಮಾಂಸ, ಕೀವು, ಎಲುವು, ತೊಗಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದು, ತೀರ ದುರ್ಗಂಧವುಳ್ಳ ಅಶುದ್ಧ ವಸ್ತುಗಳು ಇರುವ ಸಂಕೇತಗೃಹವೇ ಎನಿಸಿದೆ.” ಇಂಥ ಮಾನವ ದೇಹವು ನೀರಿನ ನ್ಯಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗದು. ಆತ್ಮವು ನ್ಯಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಆತ್ಮ್ಯಂತ ವವಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಅಮೂರ್ತಿಕವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀರು ಹತ್ತುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ವವಿತ್ರವಿರುವ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನ್ಯಾನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಶರೀರವು ತನ್ನ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅದು ನ್ಯಾನದಿಂದ ಎಂದೂ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು ನಾಡ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಎರಡೂ ವ್ರಕಾರದಿಂದ ನ್ಯಾನವು ನಿರುವಯೋಗಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ನ್ಯಾನಮಾಡುವ ಹಟವೇ ಇದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ವ್ಯಧೀಕಾಯ, ಜಲಕಾಯಾದಿ ತ್ರನ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುವುದರಿಂದ ನಾವವು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ರಾಗಾದಿ ಭಾವಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ನ್ಯಾನಮಾಡದೆ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದೂ ನಿಜವಿದೆ. ಆದರೆ ಅಜ್ಞಾನೀ ಮನುಷ್ಯನು ನ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ವವಿತ್ರತೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಈ ಮಿಥ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅವನು ಬಿಡಬೇಕು ಇದನ್ನಷ್ಟು ಅವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೂ ನಹ ನ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ದೇಹವು ವವಿತ್ರವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದಾದರೂ ಗೊತ್ತಾದೀತು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನ್ಯಾನವಿಲ್ಲದ ಗೃಹಸ್ಥನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ದೂಷಣೆಗೆ ವಾತ್ರವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನರಮಾರ್ಧದ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ನ್ಯಾನದಿಂದ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ; ಅದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ, ವಿನಾಶಾರಣ ವೃಥಾ ನೀರನ್ನಾದರೂ ಉಪಯೋಗಮಾಡದೆ ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಸ್ವವರ ಭೇದರೂಪ ವೀವೇಕವೇ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾನವು. ಜೀವಕ್ಕೆ ಭವಗಳು ಅಸಂಖ್ಯ ಇಂಥ ಕೋಟಿ ಭವಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಯಮಾಡಿದ ಪಾವವೆಂಬ ಹೊಲಸಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ತಾನಾವುದು, ವರ ಯಾವುದು ಎಂಬುದರ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ವವರ ವೀವೇಕವೇ ಸತ್ಪುರುಷರ ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾನವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ನ್ಯಾನವು ಜೀವಗಳ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದ್ದು ಅರ್ಥಾತ್ ವಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ ಈ ನ್ಯಾನದಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಭಾವತಃ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿರುವ ಶರೀರವು ನ್ಯಾನದಿಂದ ಎಂದೂ ವವಿತ್ರವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಂದು ವರಮಾತ್ಮ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಳುಗಿರಬೇಕು ದುಃಖದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಂಡು ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಕೊಡದು ಈ ವರಮಾತ್ಮ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ನಿರ್ಮಲ ಜಲವಾಗಿದೆ ಹೊಳೆಯುವ ಸಮ್ಯಗ್-ರ್ಶನವೇ ಇದರಲ್ಲಿಯ ತೆರಿಗಳು ಇದರಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಎಂದೂ ನಾತವಾಗದೆ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದ ಸುಖದಿಂದ ತಂವು ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಾವಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ವರಮಾತ್ಮ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ವಾಹಿ ಜನರು ನಿರ್ಮಲ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿಶ್ಚಯರೂಪದ ಕೆರೆಯನ್ನು (ದ್ರಹ) ಕಂಡಿಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನರೂಪೀ ರತ್ನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ನೋಡಿಲ್ಲ, ಸಮತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನದಿಯು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಆ ಜನರು ಪಾವವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ನಿಜವಾದ ತೀರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಲೌಕಿಕ ತೀರ್ಥಗಳಾದ ಗಂಗಾ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾನಮಾಡಿ, ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಲೌಕಿಕ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ವಾರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯರೂಪದ ಕೆರೆಯು, ಜ್ಞಾನರೂಪದ ಸಮುದ್ರವೂ, ಸಮತಾರೂಪದ ನದಿಯು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾದಿ ತೀರ್ಥಗಳಂತೆ ತೋರುವ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅವರೇ

ಹಿಂದುವೇಳೆ ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯ, ಜ್ಞಾನ, ಸಮತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡದ್ದಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿ, ಮಿಥ್ಯಾಪ್ತ ಕಷ್ಟಾಯರೂವದ ಮಲವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಸ್ವತಃ ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಶುದ್ಧವಾದ ವಾಸವನ ಶರೀರವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದೆಂದು ಯಾವ ತೀರ್ಥವಾಗಲಿ, ಜಲವಾಗಲಿ, ದ್ರವ್ಯವಾಗಲಿ ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಶರೀರವು ಬೇನೆ ಬೇಸಿಕೆ, ಮುಳ್ಳು ಮರಣಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು. ಸತ್ತುರುವೆರಿಗೆ ಇದರ ಸಂಸಾರವು ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥ ಜಲಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ನಾನಹಾಕಿ, ಚಂದನ ಕರ್ಪೂರಾದಿ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರೂ ಈ ಶರೀರವು ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಸುಗಂಧ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಹೋಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಕೋಟಿವಧಿ ಮಿಂಸು, ನೊಸಳೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಬರೀಗಾರಿ ಮೊದಲಾದವರೂ ಶುದ್ಧವಾದುದು ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಈ ಲೋಕ ಮೂಢತೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ¹

ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪವಿತ್ರತೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಸ್ನಾನದಿಂದ ಧರ್ಮವೂ ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ—ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿತು. ಆದರೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಸ್ನಾನಮಾಡುವುದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾವೆಂದೆ ಪಾಪಿ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ನಾಳು ಮುಟ್ಟಿ, ಸ್ನಾನಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಗ್ಲಾನಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಜನರ ಕೂಡ ಊಟ ಉಡಿಗೆಗಳ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಸರಾಗವಾಗಿ ಮಾಡತೊಡಗಿದರೆ ವ್ಯವಹಾರದರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೈನರ ಆಚಾರವು ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂಸಾದಿ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಬದುಕುವ ಚಾಂಚಾಳ, ಕಟುಕರು, ಹೊರೆಯರು, ಕೊರಗಡಕರು, ಭಿಲ್ಲರು, ಬೇಡರು, ಮೈಚ್ಚುರು ಇವರ ನೆರಳು ಬಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಮಲಿನತೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇವರ ಸ್ವರ್ಗವಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ನಾನವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ದ್ಯಾನವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅವರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜನರು ನೇರೈಯ ಮುಖದ ಚುಂಬನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಡಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವರೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದ ವರಾಪ್ರಸಾದವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜೀವನಧರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಕಾಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇವು ಊಟಮಾಡುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದಾದರೆ ಆ ಮಾರ್ದಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದನ್ನೇ ಬಿಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ ಸ್ನಾನಮಾಡದೆ ಊಟ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಹೀನಾಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾವದ ಗ್ಲಾನಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕುಲಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಶುದ್ಧವಾದ ಅವಯವಗಳ ಸಂಘರ್ಷದಿಂದ, ರಕ್ತವೀರ್ಯಾದಿಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ, ತೀವ್ರವಾದ ರಾಗಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ವರಿಣಾಮವು ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರಂತೂ ಉತ್ತಮವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಪಾಪ ಕಾರ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೋವನ್ನಾದರೂ ತಾಳಬೇಕು. ನಾವು ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದೇವೆ, ನಿಂದವಾದ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದ್ದೇವೆ—ಎಂದೆಂತು ಸ್ನಾನವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೊರಗಿನ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸ್ನಾನವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಗ್ರಂಥಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಂದಿರದೊಳಗಿನ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿಕೂಡದು.

ಇನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ-ಮಾಂಸ-ಎಲುವು-ತೊಗಲು-ಕೂದಲು-ಮಲ-ಮೂತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತುಂಬಿವೆ ಆದರೆ ಹೊರಗೆ ಇವೇ ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶವಾದಾಗ ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಲ್ಲವೆ? ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಆ ಮಲಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕೂದಲುಗಳು ಶರೀರದಿಂದ ದೂರವಾಗಲು ಅವು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವು ನಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಗೆ ಸೋಕಿದರೂ ಕೂಡ

¹ ಈ ವರ್ಣನೆಯು ಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಹಾವ್ರತಿಕರಾದ ಮುನಿಗಳ ಆಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕೂಡಲೆ ಕೈಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಂಥ ಅಶುದ್ಧ ವಸ್ತುವಿನ ಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ನೀಚರಾದ ಜಾಂಡಾಲು, ಕಟುಕ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಭೇದವೇನು ಉಳಿದಂತಾಯಿತು? ಅವರ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಉಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಕುಲ ಮತ್ತು ನೀಚಕುಲ ಇವೆರಡರ ಆಚಾರವೂ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬಹುದು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಆಚಾರಗಳು ಕೆಡುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವೂ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದೀತು ನಿರ್ದಯಕರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ವಡದೆ ಹೋದಾಗ ಕುಲ ವರಂವರೆಯೂ ಕೆಟ್ಟು ಹೋದೀತು ವಾವದ ಬಂಧವಾದೀತು. ವರಮಾರ್ಧವ ವಾವಿತ್ಯವು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ವಾವಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧತೆ ಇದ್ದರೇನೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು ಯಾರ ಊಟ, ತಿನಿಸು, ಕುದಿಯುವುದು, ಮುಟ್ಟುವುದು, ಸಂಗತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಿನತೆಯು ಇದ್ದರೆ ಅವರ ಧರ್ಮವೂ ಕೂಡ ಮಲಿನವಾಗುವುದು ಜೈನರು ಜಾಂಡಾಲು, ಭಿಲ್ಲ, ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಮೊದಲಾದ ಜನರ ಶರೀರದ ನೆರಳೂ ಕೂಡ ಅವಿವಿಕ್ತವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನು ಅಗಸ, ಕಟುಕ, ಕುಂಬಾರ ಮೊದಲಾದ ಜನರು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅಂತಲೇ ಇಂಥವರ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಮುನಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ನೀಚ ಜಾತಿಯವರ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ಅವರು ದಂಡನ್ನಾಣ ಮಾಡುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಆ ದಿನವ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವರು ತಿಳಿಯದೆ ಮುನಿಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನೀಚಕುಲದ ಮನುಷ್ಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದರೆ ಆ ದಿನವ ತಮ್ಮ ಭೋಜನದ ಅಂತರಾಯವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಶರೀರಕ್ಕೆ ಘಾಯವಾಗಿ ರಕ್ತ ಹರಿಯುವುದು, ಊಟಮಾಡುವಾಗ ಹೇವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಮುನಿಗಳು ಅಂತರಾಯವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಊಟವನ್ನು ಬಿಡುವರು. ಜೈನ ಶ್ರಾವಕರು ಎಲುವು, ತೊಗಲು, ಕೂಡಲು, ಉಣ್ಣೆ, ಕವಡಿ ಇವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶವಾದಾಗ ಊಟವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಅವರು ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಶುದ್ಧ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಊಟವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ನಾರಾಂತವೇನೆಂದರೆ ನೀಚರು ಮುಟ್ಟಿದಂಥ ಅನ್ನವನ್ನು ಊಟ ಮಾಡಕೂಡದು

ದೇವಪೂಜೆಯೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸ್ನಾನವು ಅವಶ್ಯವಿದೆ—ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ದೇವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು ಹಾಗೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು—ಎಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಶುದ್ಧತೆ ಆಗದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಜೀವಮಾಡಿಯೇ ದೇವರ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಕು ಮಡಿಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಖರಿಸುವುದು—ಇವುಗಳಿಗೆ ದೇವನಿಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ವಿನಯವೂ ಆರಾಧನೆಯಾಗಿದೆ ಜಿನಮಂದಿರದೊಳಗಿನ ಉಪಕರಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಈ ವಿನಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುತ್ತೇವೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಜಿನವಾಣಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಮಾಡುವದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಕೈಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದೂ ಒಂದು ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೂ ಈ ವಿನಯ-ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾವ ಮಲದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಲಾಕಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ವರಮಾರ್ಧ ಧರ್ಮದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮುನೀಶ್ರೇಷ್ಠರ ದೇಹವು ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವವಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಬಾಹ್ಯ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವರು ಹತ್ತಿರ ಕಮಂಡಲನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಅವರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ತಮ್ಮ ವಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯು-ಕೊಂಡು, ಊಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಬಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಈ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಅನೇಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು, ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿರಡಕ್ಕೂ ಬಾಧೆ ಬರದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಜಿನಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶಾಂತ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಲಾಕಿಕ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ನಿದೇಯಾಗುತ್ತದೆ ಕುಲದ ನಿದೇಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಕಾರದ ಮಲಿನತ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೈದುನವನ್ನು ಮಾತವವರೂ, ಹೇಣವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬುಡವರೂ, ಕವ್ವ (ಕ್ವಾರಿ) ಮಾಡಿಕೊಂಡವರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡರೇಬೇಕು ಇದರಂತೆಯೇ ಜಾಂಡಾಲು, ಮ್ಲೇಚ್ಛರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಾಗ, ಸತ್ತ

ವಂಚೋದ್ರಿಯ ವ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಾಗ, ಕಡೆಗಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ವರ್ತವಾದಾಗ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅಶುದ್ಧ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂವರ್ಕ ಉಂಟಾದಾಗ ಸ್ನಾನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತಗಳು ಯಾವ ಅವಯವಗಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ತವಾಗಿರುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ಪೃಷ್ಟವಾಗಿ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಳು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಜ್ಞೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಹಿತವಿದೆ.

ದೇಹದ ಮಲಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಅಶುದ್ಧ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಕಿವಿಯೊಳಗಿನ ಹೊಲಸಿಗಿಂತ ಕಣ್ಣಿನೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು ಹೆಚ್ಚು ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಮೂಗು, ಮುಖಗಳಲ್ಲಿಯ ಹೊಲಸು ಇನ್ನೂ ಅಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೂತ್ರ, ಮಲಗಳು ಬಹಳ ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಹೊಲಸುಗಳನ್ನು ಹೊಲಸಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ವೃದ್ಧಿಲಗಳೂ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಭೇದಗಳು ಇವೆ. ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಮಲ, ಮೂತ್ರಾದಿಗಳ ಕೊನೆಯ ವರಿಣಾಮವು ವೃದ್ಧೀರೂಪ ಇಲ್ಲವೆ ಜಲರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ವೃದ್ಧೀಜಲಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ರಕ್ತ, ಮಾಂಸಗಳೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ-ವರ್ಯಾಯ-ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ. ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ವರವಾರ್ಥಗಳೆರಡೂ ಲೋಪಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೂ ವರ್ಯಾಯಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ಸಲ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಇನ್ನು ಕೆಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕತ್ವವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಉಸುಬಿನ ರಾಶಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ವರ್ತದ ಮೇಲಿಂದ ಏಳುವುದಕ್ಕೂ, ಸತಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ವಂಚಾರ್ತವತ್ಪರಣಕ್ಕೂ ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಲೋಕಮೂಢತೆ ಎನಿಸುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಲೋಕಮೂಢತೆಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಗ್ರಹಣವೆಂದು ಸೂತಕವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸ್ನಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜಾಂಡಾಲಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದು, ಸಂಕ್ರಮಣದಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡುವುದು; ಬಾವಿಯ ಘಟೆಮಾಡುವುದು, ಆಲ, ಬಸರಿ ಮೊದಲಾದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಘಟಿಸುವುದು, ರೂಪಾಯಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಘಟಿಸುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಘಟೆಮಾಡುವುದು, ಸತ್ತಂಥ ಪೂರ್ವಜರನ್ನು ಘಟಿಸುವುದು, ಮೃತಾತ್ಮರನ್ನು ತೃಪ್ತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತರ್ಪಣಕೊಡುವುದು, ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುವುದು; ಗೊಂದಲಹಾಕುವುದು; ಗಂಗೆಯ ನೀರು ಶುದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ವಕುಗಳ ಆಕಾರಕ್ಕೇ ದೇವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು; ಬಾವಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವೆನ್ನುವುದು, ಹುಂದೋಟಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಮೃತ್ಯುಂಜಯ ಜನಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಸಾವು ತಪ್ಪುವದೆಂದು ನಂಬುವುದು, ಗ್ರಹಗಳ ದಾನ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು-ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಲೋಕಮೂಢತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಯೋಗ್ಯ-ಅಯೋಗ್ಯ, ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯ, ಹಿತ-ಅಹಿತ, ಆರಾಧ್ಯ-ಅನಾರಾಧ್ಯ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಜನರು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವರೆಂದು ನಾವೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಂತೆ ಆಚರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಲೋಕಮೂಢತೆಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕರು ಜೈನರನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪರಮಾಗಮದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ವೇಷಧಾರಿ ಜನರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೀರ್ಥಂಕರಾದ ಜನರಿಗೆ ತರ್ಪಣಕೊಡುವುದು, ತಮ್ಮ ತಂದೆ, ಅಜ್ಜಂದಿರಿಗೆ ತರ್ಪಣ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೋಮವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇದು ಲೋಕಮೂಢತೆಯಾಗಿದೆ. ಹಲವರು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಜಳಕಮಾಡಿ ಊಟಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅದರಂತೆ ತೊಯ್ಯು-ಹಸಿಯು-ಅರಿವೆಯನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಣ್ಣುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪಾವಿತ್ರತೆ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಶುದ್ಧತೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಾಗುವದೆಂದು ನಂಬುವರು. ಆದರೆ ಇವರಿಗೆ ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಏನನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಎಂಬುದರ ಜ್ಞಾನವೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆಯ ವಿಚಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯದಿಂದ ಲೋಕಮೂಢತೆ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಮೂಢತೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ವೆಟರ್ ಮಾಡುವ ಡೊಂಬಿಂಗೆ ಬೇಗಮೆಟಗದೆ ಮೂರ್ಖರ್ ।

ಮಾಡುವುದಂ ಲೇಸೆನ್ನದೆ ಕೂಡುವುದಾರಯ್ ಮೂಢಧೃಷ್ಟಿಯೊಳಿವಂ ॥

—ನಯನೇನ-ಧರ್ಮಾಮೃತ ೫-೩.

ಧುರದೊಳ್ ಕಮ್ಮರಿಯೊಳ್ ಮದೋರ್ವಿರುಹದೊಳ್ ಸವ್ವಾರ್ಜಿಯೊಳ್ ನೀರ್ಗಲೊಳ್

ಭರದಿಂ ದೇಹಮನಿಕ್ಕಿಯುಜ್ಜುಗದೆ ಮಿಥ್ಯಾತಿರ್ಥಮಂ ಮಿಂದುಮಾ- ।

ದರದಿಂ ದುಷ್ಟರ ವೇಟಿಯೊಳ್ ನೆಗಟ್ಟು ಮತ್ಯಾಂತದಿಂದೆಯ್ದುವೆಂ

ನುರಲೋಕಂಗಳನೆಂಬ ಗಾವಿಲನವಂ ತಾಂ ಲೋಕಮೂಢಂ ನೈವಾ ॥

—ಧರ್ಮಾಮೃತ ೫-೨೫೧.

ದೇವತಾ ಮೂಢತೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವರೋವಲಿಪ್ಪಯಾತಾವಾನ್ ರಾಗದ್ವೇಷಮಲೀಮನಾಃ ।

ದೇವತಾ ಯದುಪಾಸೀತ ದೇವತಾಮೂಢಮುಚ್ಯತೇ ॥ ೨೩ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಆತಾವಾನ್) ಐಹಿಕ ಸುಖದ ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು (ವರೋವಲಿಪ್ಪಯಾ) ವರವನ್ನು ವಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ (ರಾಗದ್ವೇಷಮಲೀಮನಾಃ) ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಲಿನವಾದಂಧ (ದೇವತಾಃ) ದೇವತೆಯ (ಯತಃ) ಯಾವ (ಉಪಾಸೀತ) ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ (ತತಃ) ಅದು (ದೇವಮೂಢಂ) ದೇವತಾ ಮೂಢತೆಯು (ಉಚ್ಯತೇ) ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ವರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಲೋಭಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ದೇವಮೂಢನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ [ಇಲ್ಲಿ 'ರಾಗದ್ವೇಷ ಮಲೀಮನಾಃ' ಎಂದು ದೇವತ್ವಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಈ ರಾಗ-ದ್ವೇಷದ ಸೂಚನೆಯಿಂದ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ-ಮಾನ-ಮಾಯಾ-ಲೋಭ-ಮೋಹ-ಭಯ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ದೇವನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಹಿಂದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ಆಪ್ತ'ನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ ಆ ತನ್ನ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ತಾನಿರುವವನೇ ದೇವನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನುಳಿದು ದೇವತ್ವವಿಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ದೇವನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವುದೇ ದೇವಮೂಢತೆಯಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

1. ಅಯತವರ್ತನು ಜೇಳುವವನು ಹೀಗೆ ದೇವತಾ ಮೂಢವಾವುದೆಂದೊಡೆ—ಚಿಕ್ಕಾತಿಚ್ಚ ವ್ಯಂಕರ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರ್ಕಳೆಂಬ ಸಂಸಾರಿ ದೇವರ್ತನು ನೆಲಂ ನೀರ್ಕಿರ್ಚು ಹಳ್ಳಿಗಡು (?) ಬಳ್ಳಿ ಮರಂ ಪೊದರಿಂಬ ಪಂಚಸ್ಥಾವರಂ . ದೇವತೆಯು ಮುಟ್ಟಂದಿವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯುವು ಚೇತನಂಗಳಿಂದಕ್ಕುವು ದಿಯ್ಯಂಗಳಿಂದೆರಗುವುದುಂ ಪೂಜವಡುವುದುಂ ದೇವತಾ-ಮೂಢತ್ವಮಿಂದಕ್ಕುಮೆಂತೆಂದೊಡೆ—ವಿಷ್ಣು ದೇವತಾದೊಡೆ ಗೋವುಗಾಡಂ ದೊಡುಪೊಡಂ ದಾಸಂ ಬೇಡಿದಂ ಸಾರಿದಿಯಾಡಂ ಗೋವುಕೆಯೊಳ್ಳೆಟ್ಟಂ ದಶಾವಕಾರಂ ಬಂದನೆಂಬುದೇಕೆ? ರುದ್ರಂ ದೇವನಪ್ಪೊಡೆ ತ್ರಿಪುರಮುಂ ಸುಟ್ಟಿನಂಧಕಾಸುರನಂ ಕೊಂದಂ ದಾರುವನೆ ಕ್ರೀಡೆಯೊಡಿದಂ ಕೊಗಲಂ ಪೊದದ ನೆಲ್ಲಂ ಕೊಟ್ಟಂ ಕಪಾಲದೊಳುಂಡಂ ಡಮರುಗಮುಂ ಪೂಜದಿಲ್ಲಾಡಿದಂ ಪಾಪವಿಯೊಳ್ಳಿದಂ ಶಾಸಂ ದೆತ್ತಂ ಬ್ರಹ್ಮಜೀವೋದನೆಂಬುದೇಕೆ? ಬ್ರಹ್ಮಂ ದೇವನಪ್ಪೊಡೆ ಊರ್ವಶಿಯೊಳ್ಳಿವಾಳ್ಳಂ ಮಹೇಶ್ವರಂಗೆ ಪುಸಿನೊಡಿದಂ ಶಾಸಂ ದೆತ್ತಂ ಅಂತರಿಕ್ಷಿಯೊಳ್ಳುದುಹಳ್ಳಂ ತವದಿಂ ಭಗ್ವನಾದಂ ತನ್ನ ಸುತೆಯೊಳ್ಳಿಲ್ಲಕೆಯ್ಯನೆಂಬುದೇಕೆ? ಬುಧಂ ದೇವನಪ್ಪೊಡೆ ತಪ್ಪನೆಯನೆ ಕೊಂದು ಪುಟ್ಟಿದಾತ್ಮವಧಿಗೆಯ್ಯ ಕೊಂಡನೆಂಬುದೇಕೆ?—ಇಂತಿವೆಲ್ಲರೂ ದೇವರಪ್ಪೊಡೆ ಈ ಲೋಕದೊಳು ಕೊಲುವನುಂ ಪುಸುವನುಂ ಕಳವನುಂ ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಂಗೆಯ್ಯಮಂ ಊರ್ಗಲಂ ಸುಡುವನುಂ ಮದ್ಯವಾಂಸಾಸಿಗಲು-ಮೆಂಬವರ್ಮದಲಾಗೊಡೆಯು ಪಾಪಿಗಳೆಲ್ಲಂ ದೇವರ್ತಕಾಗಲೆ ವೇಳ್ವುಂ ಅದಿತ್ಯಂ ದೇವನಪ್ಪೊಡೆ ಕಾತ್ಯಕಂಗೆ ಪುಟ್ಟಿದಂ ಅಸುರ-ರೊಡನೆ ಕಾಡಿದಂ ಕೊಡಗನುಂಗಿಯೊಡಿ ಇಂದ್ರನ ಮರಿಯುಂ ಪೊಕ್ಕು ಬದುಕಿದನೆಂಬುದೇಕೆ? ಅಂತಾತಕಾಗಂ ಪುಟ್ಟಿದನುಂ ಕಾದುವನು ಮೋಡುವನು ಮಲ್ಲಂ ಚಮರ್ವಿಧ ದೇವನಿಶಾಯದೊಳೆಗಣ ಚಿಕ್ಕಾತಿಚ್ಚದೇವಂ ಮತ್ತ ಮಗ್ಗಿಯಂ ದೇವನೆಂಬೆಯ-ಪ್ಪೊಡೆ ಪಾಂಡುರೋಗಮೆಂಬ ಶುಕ್ತ ವಾದದರ್ಜುಸನಂ ದಾಸಂ ಬೇಡಿಕೊಂಡು ಪಾಂಡವ ವನದ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂಬ ವೃಕ್ಷಗಳ ರಸಮನುಂಡು ಬದುಕಿದನೆಂಬುದೇಕೆ? ಮತ್ತಂ ನೆಲನೀರ್ಮದಲಾಗೊಡೆಯವಂ ದೈವಯೆಂಬಿಡೆಯವನೆ ಉಬ್ಬುದುಂ ಕುಡಿವುದುಂ ಕೊರೆವುದುಮೇಕೆ? ಪಶುಮೊದಲಾಗೊಡೆಯವಂ ಕರೆವುದುಮುಳುವುದುಂ ಕಟ್ಟಿವುದುಂ ಬಯ್ಯುವುದುಮೇಕೆ? ಬಲವಂದು ಪೂಜವಡುತರಿದೊಡೆ ಇಂತೀ ದೇವತಾ ಮೂಢತ್ವಮಿಲ್ಲದುಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯ, ಸಂವತ್ಸು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣ, ವಾಹನ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ತನಗೆ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳುಳ್ಳ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದೇವಮುಂಢತೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಈಗ ನೋಡೋಣ.—ರಾಜ್ಯ, ಸುಖ, ಸಂವತ್ಸುಗಳಿಲ್ಲ ನಾತಾವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಕರ್ಮವನ್ನು ಯಾರೂ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಲಾಭಾಂತರಾಯಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವಶಮದಿಂದ ಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ಸಾಮಾಗ್ರಿಯು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿರುವಾಗ, ನಾವು ನಮ್ಮ ವರಿಜಾಮದಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವೆವೋ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದೂ ತಪ್ಪಿಸುವುದೂ ಯಾವ ದೇವ ದೇವತೆಯ ಕೈಯಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಕುಲವು ಬೆಳೆಯಲೆಂದು ಅನೇಕರು ಹಗಲಿರುಳು ಕುಲದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಹಲವರ ವಂತಗಳು ಸಾಕವಾದದ್ದುಂಟು. ಧನ ಸಂಪಾದನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು—ರೂಪಾಯಿ ನಾಣ್ಯಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವಂಥವರೂ ಹಲವರು ಬಡವರಾದುದುಂಟು. ಶೀತಲಾದೇವಿಯು—ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಮಾಧಾನದಿಂದ ಇಟ್ಟು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ದೇವಿಯೆಂಬ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ದೇವತೆ—ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ಅಂಧವರ ಮಗ, ಮಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಸತ್ತದ್ದನ್ನು ಕಾಣುವೆವು. ಪೂರ್ವಜರನ್ನು ಆದರಿಸುತ್ತಿರುವವರೂ ಕೂಡ ರೋಗದಿಂದ ನೆರಳುತ್ತಿರುವರು.

ಜನರು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಮಾಡುವವರೆಂದು ವ್ಯಂತರ, ಕ್ಷೇತ್ರನಾಲ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು. ಇದು ಆ ಜನರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರೇಶ್ವರೀ, ವಡ್ಡಾವತಿ ಈ ದೇವತೆಯರು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಜಿನಪಾಸನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವರೆಂದು ಹಲವರು ಹೇಳುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಸೇವಕರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂಥ ದೇವತೆ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷರು ವ್ರತಯೊಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೂ ಒದ್ದುಬ್ಬರಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವರ ಆರಾಧನೆ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವರು ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಅದರಿಂದ ಈ ದೇವತೆಗಳ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷರ ಸ್ತುತಿ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ.

ವ್ಯಂತರ ದೇವ ದೇವಿಯರು ಪೂಜನೀಯರಲ್ಲ—ಈ ದೇವತೆಗಳು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಭಕ್ತರು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಿಮಾಡಿಕೊಡುವವರು. ಇವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವರು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಾಲ್ಕು ಇಲ್ಲವೆ ಮೂವತ್ತೆಂದು ಭುಜಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಖಡ್ಗಗಳಿವೆ. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಸ್ವಾಮಿಯ ವ್ರತಿಯೆಂಬವಿರುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಹೆಣೆಯ ಹಾವು ಇರುವುದು. ಇಂಥ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಜನರು ಆಶಿತಿಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರಮಾಗಮದ ಆಧಾರದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಮೂಢ ಜನರು ಹೇಳುವದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಡಿರಿ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದರೆ ಹೀಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಭವನನಾಸಿ, ವ್ಯಂತರ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ ದೇವರಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾವೃಷ್ಟಿಯವರೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳು ಈ ಭವನಪ್ರಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸ್ತ್ರೀ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ವಡ್ಡಾವತಿ, ಚಕ್ರೇಶ್ವರೀ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಭವನವಾಸಿನಿಯರಿದ್ದು, ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಯಾದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರನಾಲ, ಯಕ್ಷ ಇವರು ವ್ಯಂತರವಾಸಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಈ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲ. ಇಂದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಿಥ್ಯಾವೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳೇ ಜನಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ಜಿನಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ಇವರು ಉಳಿದ ಜಿನಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜೈನರಿದ್ದವರು ತಾವು ಅವಶ್ಯಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಾರೆ? ಸಮಾನ ಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಜೀವರು ಯಾರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಅವೇಕ್ಷಿಸದೆ ವರಸ್ತರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದಾರೆ ಅದು ಇರಲಿ ಭಗವಂತನ ಪ್ರತೀಕವನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತರ ಕಡೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾನು? ಅಂಥವನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಇವು ಅವಿನಯವು

ధర్మవాన్ పురుషన్ కడియంద ఎందులకాగలారదు ఇదల్లదే ఈ దేవ-దేవతలు వివిధ ప్రకారం ఆయుధగళన్న ఓడిమికింది, నమ్మి టుజ్జలవాదంధ వికారాగ ధర్మప్రవృత్తియ విడంబనయన్న మోడిదంతాగిదే శస్త్రగళన్న ధరిసువవరల్లి నానుధ్యవృ కడిమియగురుత్తదే జిన తాననవన్న రత్న మోడువ ఒడ్డుల్లి దేవియరే ఇద్దారేందు మేలే జేగదే అదరే భగవంతన తాననద నేవకరు నోధర్మ ఇంద్రనిందలూ లేకవిల్లదప్పు దేవదేవియరిద్దారే కృతాపూర్వకవాగి నత్త ధర్మవన్న స్వీకరిసిదాగ మోదలు కట్టిద అతుభ కర్మవృ నిజరవాగుత్తదే అంధవరిగి ఎల్లి వుద్గల నమూజవు అజేతనవిద్దులూ అదే దేవతాస్తరూపవన్న హేంది సహాయమాడలు సిద్ధవగుత్తదే, టువకారమాడలూ సమర్థవగుత్తదే ఇంధ ధర్మవంత పురుషునిగే టుళిద దేవ హాగూ మనుష్యురు టువకార మోడువుదరల్లి అత్తయవన? ఇదక్కి తాస్త్రదల్లియూ అనేక టుదాహరణగళివే శీలవంతరూ ధ్యానిగళూ అద పురుషర మేలే బంద సంతకలదల్లి ధర్మద ప్రనాదదింద దేవర అననగళూ కూడ నడుగుత్తవే అగ అవరు ప్రకృత్య బందు ఆ సంతకదింద తవస్తిగళన్న ముక్తగిళిద్దుంటు అగ దేవరు అనేక ప్రకారం రత్నగళింద పూజిసిద్దు టుంటు. అదరే ధర్మవాన్ పురుషురు ఇంధ దేవతగళన్న పూజిసిద కధగళూ తాస్త్రదల్లి ఎల్లియూ నోడలిక్కి సిక్కువదిల్లి ఇన్న వద్దావతే, జక్రేత్తరే మోదలాద దేవతగళ కధగళూ అనేక ఇవే అవుగళల్లి ఆ దేవతగళూ శీలవతియరూ వ్రతికరూ అద స్వీయర సంతకగళన్న ఇల్లదంతే మోడి, అవర పూజియన్న మోడిద సంగతిగళూ దోరియత్తవే ఇంధ టురు పూజ్యవంత స్వీయరు ఆ దేవతగళ పూజియన్న మోడిద సంగతియూ ఎల్లియూ దోరియవదిల్లి శ్రీ కార్తికేయ స్వామిగళూ టిగే జేగిద్దారే—

ఇ య క్షోణి దేది లక్ష్మీ ఇ క్షోణి జేవన్న కుణది టువయారం ।

టువయారం అవయారం కమ్మం పి నుహాసుజం కుణది ॥ ౩౯ ॥

భక్తిఁ పు పూజ్యమాణ్యో వింతరదేవో వి దేది జది లక్ష్మీ ।

క్షోణి కిం ధమ్మం కిరది ఏవం జింతేది సద్ధిట్టి ॥ ౪౦ ॥

అర్థ—తావ పూజ్యగళన్నళిదు యారూ దేవక్కి సుఖ-దుఃఖగళన్న నిడలారరు. జేవక్కి యారూ సంతత్తన్న క్షోణివదిల్లి అదర మేలే యారూ టువకారవన్న అవకారవన్న సజ మోడలారరు జగత్తిన్లి నమగే కండు బరువ టువకార అవకారగళిల్లిపూ నమ్మ నమ్మ కర్మద ఫలగళాగివే అందరే శుభాశుభ క్రియయ ఫలగళాగివే భక్తిపూర్వకవాగి వ్యంతర దేవర పూజి మోడువుదరింద అక్ష్మీయ అభిసుత్తదేందరే టుళిద దాన, పూజి, శీల, సయమ, తవ, ధ్యాన, అధ్యయన మోడలాద క్రియగళిగ ధర్మవేందు ఏకే అన్నదే? భక్తియింద పూజిసిదరే కట్టి దేవరల్లి సనారదోళిగన ఎల్లి కాయగళన్న సిద్ధమోడిక్షోణిత్తిద్దరే కర్మవేంబ వన్నవే ఇరుత్తిరల్లి ఎల్లి సుఖవ ప్యంతర-దేవాదిగళ ముఖాంతర సిగువదాదల్లి ధర్మజరణియ అవత్తకతయోదరూ ఏనిద?

భావార్థ—జగత్తిన్లి నమగే దేవ, రాక్షస, దేవత, మనుష్య, ఒడియ, తంద, తాయ, అణ్ణ-తమ్మందిరు, మిత్ర, స్త్రీ, పుత్ర, తియంజ మోడలాదవుగళిందలూ అదరంతే అనేక టిషధాది వనస్తతిగళిందలూ టువకార అవకారగళిందంతే కండుబరుత్తదే అదరే అదు నిజవిరువదిల్లి అదు నమ్మ నమ్మ శుభ-అశుభ అధవా పూజ్య-వావ కర్మగళ టుడయద అధిగనవిరుత్తదే ఈ ఎల్లి వదాధగళూ హోరిగన నిమిత్త మాత్ర అగివే నావు ఒట్టరిగే టిషమోడదే? టువకార మోడదే? ఎందు ఏనాదరూ మోడుత్తిరువాగ అదరింద అవరిగే ఒమ్మొమ్మ అవకారవాగువుదే కండు బరుత్తదే అద్దరింద ముఖ్య కారణవు పూజ్యవావ రూవద కర్మవే ఇరుత్తదేందు గింతాగుత్తదే. తాస్త్రగళిల్లియూ ఇంధ కళిగళ

ಅನೇಕವಾಗಿವೆ ಜಾಂಡಾಳನ್ನು ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದನು ಆ ವ್ರತದ ವ್ರದಾವದಿಂದ ದೇವರು ಅವನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರು. ನೀಲಿ ಎಂಬವನಿಗೆ ಶಿಲಾ ವ್ರತದ ವ್ರದಾವದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು ಸೀತೆಗೆ ಶಿಲಾ ವ್ರತದ ವ್ರದಾವದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡವು ಜಲಮಯವಾಯಿತು ಸುಧರ್ಶನ ಸೆಟ್ಟಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ದೇವರು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕರಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು, ಉಪಸರ್ಗ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದರು ದೇವತೆಗಳ ಆಸನಗಳು ನಡುಗಲು ಅವರು ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ, ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಇಂಥ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳು ವ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ

ಆದಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಆಹಾರವು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಭಗವಾನ್ ಆದಿನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಆಹಾರದ ಅಂತರಾಯವು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವರಾದರೂ ಬಂದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಆಹಾರದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಎಕೆ ಹೇಳಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ? ಭಗವಂತನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರವಾಗಿದ್ದರು ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಭಗವಂತನ ಸಲುವಾಗಿ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಇಂದ್ರನು ತಂದು, ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಆ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ದೀಕ್ಷೆ ತಕ್ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಆಹಾರವು ಆರು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿನಾದಮಾಡಿ ಉಪಾಯವು ಹೇಗೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ? ಭಗವಂತನು ತನ್ನ ಭರತ, ಬಾಹುಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ನೂರುಜನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಿ, ಸುಂದರಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಮುಗಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರಾವಣಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದ್ದನು ಅವರಿಗೂ ಕೂಡ ಭಗವಂತನು ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳ ವಿಹಾರ ಮಾಡುವಾಗ, ಅಂತರಾಯದಿಂದ ಆಹಾರವು ಲಭಿಸದೆ ಇದ್ದಾಗ, ತಾವು ಹೋಗಿ ಅಂತರಾಯವಾಗದಂತೆ ಉಟಿಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಿಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರಿಂದಲೂ ವಿನಾ ಸಹಾಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ—ಎಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ವೊಡಲಾದವರ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಯಾರೂ ದೂರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ನೋಡೋಣ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ, ಭೀಮ, ಅರ್ಜುನ, ನಕುಲ, ಸಹದೇವರು ವೀರರಾಗುತ್ತವೆನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದುಷ್ಟ ವೈರಿಗಳು ಬಂದು ಅವರ ಕೋರಲಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದರು ಅದರಿಂದ ಅವರ ಶರೀರಗಳು ಸುಟ್ಟುಹೋದವು ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ದೇವರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಸುಕುಮಾರ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನು ತಾಲಿನಿಯ (ಜಿಣ್ಣು ನರಿ) ತನ್ನ ಮರಿ ಸಹಿತ ಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ತಿಂದಿತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಸುಕುಮಾರನ ತಾಯಿಗೆ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಬಹುಪ್ರೀತಿ. ಅವನು ದೀಕ್ಷೆ ತಕ್ಕೊಂಡಾಗಿನಿಂದಲೂ ಅವನು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಖೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು ಆದರೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಮಗನ ಸ್ತಿಯು ವಿನಾಗರಿದೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿಳಿದು ಅಕ್ಷೃತಕ್ಕೆ ತರಲಿಲ್ಲ ಐದು ನೂರು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಹಿಂದಿ ತೆಗೆದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದರು? ವದ್ದನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬಲಭದ್ರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾರಾಯಣ, ಇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಾರಿರಾರು ಜನ ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರ ಪುಣ್ಯವು ತೀರಿದಾಗ, ಹೀನಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಆದಾಗ ಅವರಿಗೆ ನೀರು ಪಾಕಲು ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನೂ ಕೂಡ ಹತ್ತರ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಸುಧರ್ಶನ ಚಕ್ರದಿಂದಲೂ ಸಾಯದಂಥ ಕೃಪ್ತನು ಒಬ್ಬ ದೇವನ ಬಾಣದಿಂದ ಮರಣಹೊಂದಿದನು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಧ್ಯಾನಿ, ತಪಸ್ವಿ, ವ್ರತಿ, ಸಂಯಮಿಗಳು ಭಯಂಕರವಾದ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾದರು. ಅವರಿಗಂತೂ ಯಾವ ದೇವರೂ ಸೇರಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ—ಅತಿಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಾದಾಗ ಶುಭಕರ್ಮದಯವು ಉಂಟಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಯಾರಾದರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ ಉಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿಗಳಾರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಪಾವಕರ್ಮದ ಉದಯವಿದ್ದಾಗ ಅನ್ಯವಾದರ್ಮಗಳು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗಿರಲಿ, ಸಮ್ಮ ದೇಹವೂ ಸಹ ನಮಗೆ ವೈರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಖರದೂವಣನ ಪುತ್ರನಾದ ಶಂಬುಕುಮಾರನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಕರೋರ ತವನನ್ನು ಆಚರಿಸಿದನು ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಬಿದ್ದು ವೇಳೆಯು ಕೂಡ ಬೇಯಿತು ಆಗ ಸೂರ್ಯನಾದ ಎಂಬ ಖಡ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಕತ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಿಗೆ

ದೊರೆಯತು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಹಜ ಕೃತಿಯಿಂದ ಆ ಖಡ್ಗವು ಶಂಖೂಕನ ತಲೆಯನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿತು ತನ್ನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧನೆಮಾಡಿದ ವಿದ್ಯೆಯು ಅವನನ್ನೇ ಘಾತಮಾಡಿತು ಇದರಿಂದ ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಉಪಕಾರ ಅವಕಾಶಗಳು ಆಗುತ್ತವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ದೇವತೆಯ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ದುಡ್ಡು, ಜೀವನದ ಉಪಕರಣ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಪುಣ್ಯವೇ ಸಂಕಟವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಈಗಿನ ಅನೇಕ ಜನ ರಾಜರು ದೇವ, ದೇವಿ, ಸೀರ, ವೈಗಂಬರ, ಸ್ವಾಮಿ, ಫಕೀರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಜನರಿಗೆ ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ ವೇದ-ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಪರಣಮಾಡುವವರಿಗೂ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಸಹ ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಜೀವನವು ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಧವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ದಾನವೆಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೊಡ್ಡ ಪೂಜೆಗಳೂ ಬರಿದಾನಗಳೂ ದೇವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅನೇಕರಿಗೆ ಆದಿಭಾತಿಕ ಸಂಕಟಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾವ ದೇವತೆಯ ಹತ್ತರವೂ ಇಲ್ಲ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುತ್ತರಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯದ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವು ಇನ್ನೂ ಆಗುತ್ತ ಇಲ್ಲ. ಮಿಥ್ಯಾ ದೇವ ದೇವತೆಯರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಲ್ಲ ದೇವಮೂಢರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಂತ್ರಸಾಧನೆ, ವಿದ್ಯಾರಾಧನೆ, ದೇವಪೂಜೆ ಇವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿವಾಚನಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಕಾರ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಕ್ಷಮಾ, ದಯಾ, ಸಂತೋಷ, ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯ, ವೀತರಾಗ ಭಾವಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಒಂದು ಸತ್ಯಧರ್ಮದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಳಿದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ವೈರ್ಧ್ಯ ವಾತಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇವರ ಸಮಾಗಮವು ಇರಲೇದೇಕು ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡುವದಾದರೆ ಅವರು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ಸೌಧರ್ಮ್ಯಾಂಧ್ರ ಮತ್ತು ಶರೀ-ಇಂದ್ರಾಣೀ ಅಲ್ಲದೆ ಲೌಕಾಂತಿಕ ದೇವರ ಸಮಾಗಮವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು ಉಳಿದ ನೀಚ ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಏನು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದಿ?

ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲರು ಪೂಜನೀಯರಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜನರು ಜೀನೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಮೊದಲು ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ¹ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಮೂರುಲೋಕಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲನ ಪೂಜೆಮಾಡುವುದರಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ—ರಾಜದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ ಮೊದಲು ದ್ವಾರಪಾಲಕನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಆಗ ರಾಜದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲಕನನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲನನ್ನು ಉಳಿದು ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ

1 ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲಾದಿಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಅರಹಂತ ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸುವುದು —ಹೀಗೆ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಇಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಸಮನಸರಣದ್ವಾರ ರಚನೆ ಹೇಗಿರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕು ಜಿನಮಂದಿರವು ಸಮನಸರಣದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ರಚನೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವಂತೆ ಇದ್ದು, ಧರ್ಮದ ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವರಿಗೆ ಆಗಿ, ಅವರು ಧರ್ಮೋಪನ್ಯಾಸರಾಗಬೇಕು ಇದೇ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವು ಸ್ವಾನಂದದೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನೇಕ ಆಹಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನನ್ನು ಅಪ್ಪಾಸಿಸಿ, ಅವರ ಸನ್ಮಾನದರ್ಶಕ ಚಿಹ್ನೆವೆಂದು ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನ ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ಅರ್ಘ್ಯಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರವಿದೆ ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನಿಗೆ 'ಇದು ಜಲಂ ಜಂಧನಂ ಆತ್ಮತಂ ಜೆಜುಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ಅರ್ಘ್ಯಂ ಗೃಹಾಣ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಅರ್ಘ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಇದಂ ಆರ್ಘ್ಯಂ ನಿರ್ವಪಾಸು ಸ್ವಾಹಾ' ಎಂದು ಅರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಇಬ್ಬರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವು ಮೂಢ ಜನರು ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲ ಹಾಗೂ ಅರಹಂತರನ್ನು ಸಮಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರೆ ಅದು ಅವರ ಅಜ್ಞಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಬಲ್ಲವರು ಸತ್ಯವಾಗುವದೂ ತೋರಿಕಡೆಗಳು ಇದು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ

ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಲುಪಿಸುವವರು ಯಾರು? ಭಗವಂತನು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇರುವನೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆ ಮೂಢರಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಗವಂತನ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಈ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲರು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಅವನ ಭಟ್ಟಿಯನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಸಿಯಾನು? ಮತ್ತು ಅವನು ಸಂಕಟದ ನಾಶವನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಲ್ಲನು? ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಿಷ್ಣುಗಳನ್ನು ತಮಗೆ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ಯರ ವಿಷ್ಣುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದ ಜನರು ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲನ ಇಲ್ಲದ-ಸಲ್ಲದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಭಗವಂತನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ರುಂಡವಿದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಗದೆ ಮೊದಲಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ನಾಯಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ. ದೆಣ್ಣೆ ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ, ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅದರಿಂದ ಮೂರ್ಖರು ಅವನ ಸ್ತುತಿ-ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು ಇವೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಕುಜ್ಞಾನಗಳ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿವೆ ್ರೀ ವಾರ್ತಾನಾಥನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಯ ಧತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನಮವನರಣದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಣೀಂದ್ರನು ತನ್ನ ಹೆಡೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ ಧರಣೀಂದ್ರನು ತ್ರೀವಾರ್ತನಾಥನು ತನನ್ನನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅವನ ಮೇಲೆ ಹೆಡೆಯ ನೆರಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದನು ಆ ನಂತರ ಅವನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಸಲುವಾಗಿ ನೇನಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ವರ್ಜನೆಗಳೂ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ ವಾರ್ತ ಜೀಂದ್ರನು ಅರಿಹಂತನಾದನು ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕುದೇಳನು ನಮವನರಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಯ ಹಂದರನಹಿತ ವಿರಾಜಮಾನನಾದನೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಿಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರು, ಮನುಷ್ಯ, ತೀರ್ಥಂಜಿ ಜೀವಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು, ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಸ್ತುತಿ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ನಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತನ ಬಿಂಬವನ್ನು ಹಾವಿನ ಹೆಡೆ ನಹಿತ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ? ವಿತರಾಂಗ ಮುದ್ರೆಯು ಹೀಗೆ ಅರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಧರಣೀಂದ್ರನ ಪೂಜೆ ಪ್ರಬಾವಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವರೀತ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವವರಾರು? ಕಲ್ಲಿನ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಕಿವಿಗಳಿಗೂ ತಲೆಗೂ ಆಧಾರವಿರಲೆಂದು ಹೆಗಲಿಗೆ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸುವಂತೆ ರಚಿಸುವರು ಇದರ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅನೇಕ ಧಾತುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಕಿವಿಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಹೆಗಲಿಗೆ ಹತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣೆ ದುರಿಗೇ ನಡೆಯುವ ಅವಿಚಾರದ ಕೃತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅರಿಹಂತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಡೆಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಕೆಲವರು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನೇ ಮುಂದಿನ ಹಲವರು ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ಬಂದು, ಒಂದು ವರಂವರಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಹೆಡೆಯ ಹಂದರವನ್ನು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಿಸಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ಧರಣೀಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮೂರ್ಖತನ ವಾಗಿದೆ ಇದರಂತೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದೇವಮೂರ್ತಿಗಳು ಇವೆ ಗಣಪತಿ, ಹನುಮಂತ, ಯೋನಿ-ಲಿಂಗ, ಚತುರ್ಮುಖ, ಷಣ್ಮುಖ ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತ್ವವಿಲ್ಲ, ಇವರನ್ನೂ ತೀರ್ಥಂಜಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಆಲ, ಬಸಿ ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ದೇವರೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ದೇವಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ

ಅನಲನನರ್ಕನಂ ತತಿಯನಿಂದ್ರನನಂತಕನಂ ಮರಂಗಳಂ

ವನಧಿಯನುರ್ವಿಯಂ ಮಡಕೆಯಂ ತೊರಿಯಂ ಕೆರಿಯಂ ಗೃಹಂಗಳಂ ।

ಜನನಿಯನಯ್ಯನಂ ಪಶುವನೈತ್ತುಗಳಂ ಕುಲದೈವಮೆಂದು ಮೆ.

ಲ್ಲನೆ ವೊಡಮಟ್ಟು ಪೂಜಿಸುವ ಗಾಂವನೆ ದೈವವಿಮೂರ್ತನುರ್ವಿಯೂರ್ಕೆ ॥

ಇನ್ನು ಪಾಖಂಡೀ ಮೂಢತನವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಸಗ್ರಂಧಾರಂಭಹಿಂಸಾನಾಂ ಸಂಸಾರಾವರ್ತವರ್ತಿನಾಮ್ |

ಪಾಖಂಡಿನಾಂ ಪುರಸ್ಕಾರೋ ಜ್ಞೇಯಂ ಪಾಖಂಡಿಮೋಹನಮ್ || ೨೪ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಗ್ರಂಧಾರಂಭಹಿಂಸಾನಾಂ) ವರಿಗ್ರಹ, ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಸಂಸಾರಾವರ್ತವರ್ತಿನಾಮ್) ಸಂಸಾರವೆಂಬ ತಿರುಗೇಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಂಥ (ಪಾಖಂಡಿನಾಂ) ಪಾಖಂಡೀ ಸಾಧುವಿನ (ಪುರಸ್ಕಾರಃ) ಪೂಜೆ, ಆದರೆ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು (ಪಾಖಂಡಿಮೋಹನಮ್) ವಾಖಂಡಿ ಮೂಢತೆಯು (ಜ್ಞೇಯಂ) ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು

ಅರ್ಥ—ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಆರಂಭ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಮಾಡುವವನೂ ಆದ ಮಿದ್ವಾನ್ಮಾತ್ಮನು ಸಾಧುವನ್ನು (ನಿಜವಾದ ಸಾಧುವೆಂದು ತಿಳಿದು) ಪೂಜಿಸುವುದು ಪಾಖಂಡೀ ಮೂಢತೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ [ಇಲ್ಲಿ 'ಪಾಖಂಡಿನ್' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವ ಧೂರ್ತ, ಡಾಂಭಿಕ, ಕಪಟಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಕೃತ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮೂಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ 'ವಾಸಂ ಬಂಡಯಂತಿ ಪಾಖಂಡೀ' ಈ ನಿರುಕ್ತದ ಅರ್ಥವು 'ಸತ್ಸಾಧು' ಎಂದಿದೆ ಎಂದರೆ ಇವನು ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವವನೆಂದು ಪಾಖಂಡಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಮೂಲ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಪಾಖಂಡಿನ್' ಪದವು ಭಗವನ್ ಕೊಂಡಕುಂದಾಚಾರ್ಯರ 'ಸಮಯಸಾರ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಆಸೇಕ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮೂಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ 'ಪಾಖಂಡಿನಾಂ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿವೆ. ಒಂದು 'ಸಗ್ರಂಧಾರಂಭ ಹಿಂಸಾನಾಂ' ಎಂದು, ಇನ್ನೊಂದು 'ಸಂಸಾರಾವರ್ತವರ್ತಿನಾಂ' ಎಂಬುದು. ಈ ವಿಶೇಷಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವವು ವರಿಗ್ರಹ, ಆರಂಭ, ಹಿಂಸಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವನೂ ಆದ ಸಾಧುವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪಾಖಂಡಿ (ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಮಾಡುವಂಥ) ನಿಜವಾದ ಸಾಧುವಲ್ಲ ಇಂದನವನ್ನು ಸತ್ಸಾಧು-ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಪಾಖಂಡಿಮೂಢತೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸಾಧುವಿನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು 'ವಿಷಯಾಶಾಂತತಾತ್ಪರೋ ನಿರಾರಂಭೋಽವರಿಗ್ರಹಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಿವರಗಳಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಪಾಖಂಡಿಯು ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯಕ್ಕಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ತರದ ದರ್ಶನಮೋಹನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಇಂಥ ದರ್ಶನ ಮೋಹದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ಸಮ್ಯಕ್ಸಿದ್ಧಿಯನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಜ್ಞಾನವೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅನೇಕ ಜನ ವೇಷಧಾರಿ ಸಾಧುಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮಪ್ರಶ್ನೆ ತಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ತಮಗೆ ಆದರೆ ಸತ್ಕಾರಗಳು ಆಗದೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರು ವರಿಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಒಕ್ಕಲತನವೇ ಮೊದಲಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು ಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಡುವಂಥ ಸಂಸಾರಿಗಳು ಅಸಂಯಮಿಗಳು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಆದಂಥ ಜನರ ಕೂಡ

1 ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ ಪಾಖಂಡಿಮೂಢತೆಯೆಂಬುದಂತೆಂದೊಡೆ—

ಕಂದ | ಬ್ರಹ್ಮಹೀನರಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸ್ಥಿತಿಯೊಳು ತೊಂದರಿದುರ್ವರ್ತಮೆವ ಪಾಖಂಡಿಗಳಂ |

ಸತತಂ ಪೂಜಿಸದರ್ಪನೈತದೊಳು ಪಾಖಂಡಿ ಮೂಢತೆಯೆಂಬವಿಬುಧರ್ | ೨೪ ||

ವಚನ—ಅಂತಾ ಪಾಖಂಡಿಗಳೊಂದೊಡೆ ಕೊಲೆಯಂ ಪುನಿಯಂ ಡಂಬರಿಯ ರಾಗದ್ವೇಷ ನಿಭಾತ್ಮಗಳಂ-ಮೊದಿವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳೊಕ್ಕೂಡಿದಾಗಮುಡೊಳಾಪ್ತ ನಿಜವೆಂದರಿ [ದು] . . . ಅಜ್ಞಾನಿ ಜನಗಳ ವೋಹನೆಯೊಂದ್ರಿಯ ಸುಖಂಗಳಂ ಬಯಸಿ ನಿಧಾನವಾರ್ತಕಂ ದಂಡಮುಂ ಜಡಜಟಾವಲ್ಲು . . . ಪಟಾ ನಿಲಪಟಾ ಶ್ವೇತಪಟಾ ಹಂಸ ಪರಮಹಂಸ ಪ್ರಭೃತಿ ಪಾಖಂಡಿಗಳಂ ಕೊಂಡಾಡುವುದು ಕಾಲಂ ಕರ್ಜುವುದು ದಕ್ಷಿಣಿಯುದು ಪಾಖಂಡಿಮೂಢತೆಯೆಂಬುದಕ್ಕುಮಿಂತಿ ಪ್ರೀತಿಯೊಳು ಮಿಲ್ಲದಾತಂ ಸಮ್ಯಗ್ಸಿದ್ಧಿಯಕ್ಕುಂ

|| ಪಾಖಂಡಿ-ಲಿಂಗಾಣಿ ವ ಗಿಹಲಿಂಗಾಣಿ ವ ಬಹುಪ್ರಯೋಗಾಣಿ || —ಸಮಯಸಾರ ೪೦೮.

ಹರಟೆಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಅಭಿಮಾನವನ್ನಿ ವ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಆಜಾರ್ಯರೆಂದೂ ಪೂಜ್ಯ ಸಾಧುಗಳೆಂದೂ ಅನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತೃಂಗಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಯುದ್ಧ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಹಿಂಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಆರಂಭಶಾಸ್ತ್ರ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಮಹಂತರಾಗಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಜನರಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸವಿಯಾದ ಊಟದ ಇಚ್ಛೆ ಇರುವುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ರೋಗಿಲುನರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕಾಮವಿಕಾರದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಂದವನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ೮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆದೇ ಪ್ರಕಾರದ ದುರ್ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ತನ್ನನ್ನು ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ ಇವರು ಅಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಜನ, ಹೋಮ, ಮಾರಣ, ಉಚ್ಚಾಟಣ, ಮೇಕರಣಗಳಂಥ ನಿಂದ್ಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು-ಕೊಳ್ಳುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ನಿಜವಾದ ಸಾಧುಗಳಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜನರ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವುದು, ಅವರ ಸತ್ಕಾರಮಾಡುವುದು, ಅವರು ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು — ಇವೆಲ್ಲ ಪಾಪಾಂಡಿ ಮೂಢತೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ.

ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಮನುವಶಮಿವ ಜರಿತಮಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖ- ।

ಕಾರ್ಮಮನಿಸಿದರ್ ಲೌಕಿಕ ಧರ್ಮದೊಳಿಸಗುವನೆ ಸಮಯಮೂಢಂ ನೈವತೀ ॥

ವರಮೀವುದೆಂದು ದೈವಮು ನೆರಿವವನುಂ ದೈವಮಿಗಳೀವುದು ವ್ರತಿಯೇ ।

ವರಮಾರ್ಥಮೆಂದು ನಂಬುವ ನರನುಂ ಧೂತಾಲ ಸಮಯಮೂಢನಿಕ್ಕುಂ ॥

—ಧರ್ಮಾಮೃತಂ-೫-೩೪೨, ೪೩.

ಈಗ ಎಂಟು ಮದಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಜ್ಞಾನಂ ಪೂಜಾಂ ಕುಲಂ ಜಾತಿಂ ಬಲಮೃದ್ಧಿಂ ಕಪೋ ವಪುಃ ।

ಅನ್ಯಾವಾತ್ರಿತ್ಯ ಮಾನಿತ್ವಂ ಸ್ವಯಮಾಹುರ್ಗತಸ್ತಯಾಃ ॥ ೨೫ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜ್ಞಾನಂ) ಜ್ಞಾನವು (ಪೂಜಾಂ) ಪೂಜೆ, ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳು (ಕುಲಂ) ಕುಲವು (ಜಾತಿಂ) ಜಾತಿಯು (ಬಲಂ) ಶಕ್ತಿಯು (ಮೃದ್ಧಿಂ) ಆಣಿಮಾಡಿ ಎಂಟು ಮುದ್ದಿಗಳು ಅಥವಾ ಲೌಕಿಕ ವೃತ್ತ-ವೌಪ್ರಾದಿ ಸಂವತ್ತಿಗಳು, (ತಪಃ) ತಪಸ್ಸು (ವಪುಃ) ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯವು ಇವು (ಅನ್ಯಾಃ) ಎಂಟು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು (ಅತ್ರಿತ್ಯ) ಅತ್ರಿಯು (ಮಾನಿತ್ವಮ್) ಗರ್ವ—ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ—(ಗತಸ್ತಯಾಃ) ಆಪ್ತವುರುವರು ಮದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

¹ ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ ॥ ಮದವೆಂಬುದು ನಿರ್ದಾತ್ಮದ ಮೊದಲದು ಪಾನೇಂಟು ಬೇದವಕ್ಕುಂ ಕನ್ನಡಿ- ।

ಶ್ವದಿಕಮವೆಂಟುಂ ಪೋದತೆ ಮದವಿರಹಿತ ದರ್ಶನೀಕನಿಕುಂ ಪುರುಷಂ ॥ ೧೯ ॥

ಆ ಎಂಟು ಮದಗಳಾವುವೆಂದೊಡೆ—ಅರಿತಮುಂ ಪೂಜೆಯುಂ ಕುಲಮುಂ ಜಾತಿಯುಂ ಸತ್ಯಮುಂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂ ಕಶಮುಂ ರೂಪಮಂದಕ್ಕುಮೃದ್ಧಿಯುಂ ಜ್ಞಾನಾಪರಣೀಯಕ್ಲಯೋಪ [೨] ಮುದ್ದಿಗಳು ತನಗಾದಲ್ಪಜ್ಞಾನಮುಂ ಕಂಡೆಲ್ಲರಿಂ ನಾನೆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೆ ಪಾಪಾಗಮಿಗಳನೆಂಬಪುತ್ರನೇಂಬರಹಿತದ ಮದಂ, ಲಾಭಾಂತರಾಯಕ್ಲಯೋಪಕಮದೊಳು ತನಗಾದವಸ್ತುಜೆಯುಂ ಕಂಡು ಲೋಕದೊಳೆನ್ನಂಕು ಪೂಜ್ಯರುಂ ಮಾನ್ಯರುಮಿಲ್ಲಂಬುದು ಪೂಜೆಯ ಮದಂ, ತಂದೆಯದಿಕೆಯುಂ ಬಂದಸ್ತಯ ಮುದ್ದಿಯುಂ ಕಂಡೆನ್ನಂಕು ಕುಲಜರಾರುಮಿಲ್ಲಂಬುದು ಕುಲದ ಮದಂ, ಕಾಯದಿಕೆಯುಂ ಬಂದಸ್ತಯ ಮುದ್ದಿಯುಂ ಕಂಡಾನೆ ಬುದ್ಧಿ ಜಾತಿಯುಂ ಸಂಬುದು ಜಾತಿ ಮದಂ, ವರ್ಯಾಂತರಾಯಕ್ಲಯೋಪ ಕಮದೊಳು ತನಗಾದ ವರ್ಯಮುಂ ಕಂಡು ಆರಿಂದವಾನೆ ಸತ್ಯಾಧಿಕ-ಸಂಬುದು ಸತ್ಯದ ಮದಂ, ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಕ್ಲಯೋಪಕಮದೊಳು ತನಗಾದ ಶ್ರೀಸಂತತಂ ಕಂಡನಗೆ ಸಮಾನರು ಲೋಕದೊಳು ಶ್ರೀಮಂತರಾರುಮಿಲ್ಲಂಬುದು ಶ್ರೀಯಮದಂ, ಕುಪಪಾನು ಕರ್ಮದೊಳೆನ್ನಗಾದ ಜಲ್ಮಂ ಕಂಡೆನ್ನಂಕು ಜಲ್ಮರಿಲ್ಲಂಬುದು ರೂಪನಮದಂ—ಆತಿಯೆಂಟು ಮದಂಗಳಿಲ್ಲದೊಂ ಸಮಗ್ರಸ್ತಿಯಕ್ಕುಂ.

ಅರ್ಥ—ಜ್ಞಾನ, ಪೂಜೆ, ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಬಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ತವ ಮತ್ತು ಶರೀರ ಈ ಎಂಟು ವದಾರ್ಥ-ಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಮಾನವನಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಎಂಟು ಮದಗಳೆಂದು ಗಣಧರರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯದ ಭೇದದಿಂದ ಮದವು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನಮದ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮದದ ಸ್ಥೂಲ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕು ಭೇದಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನಮದದ ವಿಷಯ ಒಂದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ನ್ಯಾಯ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದ, ಅಲಂಕಾರ, ಗಣಿತ, ನಿಮಿತ್ತ, ವೈದ್ಯಕ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ಮಂತ್ರ-ಕಂತ್ರ, ಭೂ-ಗರ್ಭ, ಶಿಲ್ಪ-ಕಲಾ, ವೈದ್ಯಮವಿದ್ಯಾ ಮತ್ತು ವದಾರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾನ ಹೀಗೆ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಗರ್ವಮಾಡಿರೂ ಅದು ಆ ವಿಷಯದ ಜ್ಞಾನಮದವಾದಂತಾಯಿತು ಬಲದಲ್ಲಿ ಮನೋಬಲ, ವಚನಬಲ, ಕಾಯಬಲ, ಧನಬಲ, ಜನಬಲ, ಸೇನಾಬಲ, ಆಸ್ತ್ರಬಲ, ತಸ್ತ್ರಬಲ, ಮಿತ್ರಬಲ, ಅಧಿಕಾರಬಲ ಇಂಥವುಗಳೆಲ್ಲ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇವು ಬಲಮದಗಳಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಋದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಮದ-ಮಾನ-ಅಹಂಕಾರ ಎಂಬುದು ಆತ್ಮನ ಅಭೋಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇದು ಸಮಗೃಹತನದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು ಯಾಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಉನ್ನತಿ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಮಗೃಹತನವು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಜ್ಞಾನಮದ. ಜ್ಞಾನದ ಗರ್ವ, ಪೂಜೆಯ ಗರ್ವ, ಕುಲದ ಗರ್ವ, ಜಾತಿಯ ಗರ್ವ, ಬಲದ ಗರ್ವ, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಗರ್ವ, ತವದ ಗರ್ವ, ಶರೀರದ ಗರ್ವ—ಈ ಎಂಟು ವಿಧದ ಗರ್ವಗಳನ್ನು ಸಮಗೃಹಸ್ಥಿ ಪುರುಷನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಸೊಕ್ಕು ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮಗೃಹಸ್ಥಿವಿರುವುದು ನಾಥ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಮಗೃಹಸ್ಥಿ ಪುರುಷರು ಜ್ಞಾನಮದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ—“ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ, ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಇದರ ಗರ್ವವನ್ನು ಏನೆಂದು ಮಾಡುವಿ? ಎಲೆ, ಈ ಜ್ಞಾನವು ಜ್ಞಾನಾರಣದ ಕ್ಷಯೋನತಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಶವಾಗುವದರೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಹಾಗೂ ವಾತ-ಪಿತ್ತ-ಕಫಾದಿಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಿದೆ ಇದು ಯಾವಾಗ ನಾಶವಾದೀ-ತೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇದರ ಗರ್ವವೇಕೆ? ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಷ್ಟವಾದಾಗ ನಿನಗೆ ಆ ಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ವಾತ-ಪಿತ್ತ-ಕಫಾದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ನಿನಗೆ ಈ ಜ್ಞಾನವೂ ವಿನಶಿತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನವು ವರ್ಯಾಯಗಳ ಸಂಗಡವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಏ, ನೀನು ಅನೇಕ ಸಲ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವವಾಗಿದ್ದಿ, ಆಗ ನಿನಗೆ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ ಏಕೇಂದ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಾಗ ಜಡರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಲ್ಲು, ಧೂಳುಗಳಂಥ ವೃದ್ಧಿಸ್ವರೂಪವಾಗಿರುವಾಗ ಆಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿಯೇ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿರುವೆ ಅನೇಕ ಸಲ ವಿಕಲತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸಿರುವೆ ಆಗ ನಿನಗೆ ಹಿತಾಹಿತದ ಜ್ಞಾನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಹಲವು ಸಲ ನಾಯ, ಹುಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಂಡು ಸುತ್ತಿರುವಿ. ನಿಗೋದದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆತ್ಮರದ ಅನಂತಾಂತದಷ್ಟು ಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು ಮಿದ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ವುನೇ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅನಂತಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುತ್ತುದೇಕಾಯಿತು ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಜನರಿಗೆ ಯದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ನೀಚಕರ್ಮಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಹಲವು ಜನರಂತೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಗಳನ್ನೂ ಭೂವಿಯ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ವಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಖಡ್ಗ, ಕೋವಿ, ತೋಳು, ಬಾಣ ಮೊದಲಾದ ವರವಿಡಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ತಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವಾವೀಚ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವಿಕಾಸದ ಬಲದ ಮೇಲೆ ಉನ್ನತರಾಗಿ ನಾವಿರಾರು ಊರು, ದೇಶ ಇವನ್ನು ಹಾಕುಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇರೆ ಕೆಲವರು ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ, ಹಂದಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮೈಜಳಕವುಳ್ಳವರು-ಜವಲತೆಯುಳ್ಳವರು-ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಜನರ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಳವು ದರೋಡೆಗಳನ್ನು

ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ನಾಹನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನುಳಿದವರು ತಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಜನರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯವನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜಾತುರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದರಂತೆ ಧನ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಜವನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ-ಮತ್ತೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರತ್ನ-ವಾಹಾಣ-ಧಾತು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವಾರು ಚಿತ್ರ, ವಸ್ತ್ರ, ಹೊದಿಕೆ, ಆರಮಂದಿರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನುಳಿದವರು ತಮ್ಮ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಶೃಂಗಾರ, ಯುದ್ಧ, ವೈದ್ಯಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಧಂದ, ಅಲಂಕಾರ, ವ್ಯಾಕರಣವಿದ್ಯೆ, ಐಕಾಂತಿಕನ್ಯಾಯವಿದ್ಯೆ, ಪುರಾಣ, ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಿವರಣಮಾಡಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಂಥ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿಯೂ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯವು ಬಹಳ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು-ಅಭಿಮಾನವನ್ನು-ಕೊನೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾರ್ಗದ ವಿರುದ್ಧ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿ, ತಮ್ಮನ್ನು ಕೃತಾರ್ಥರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಈ ವ್ರತಾರ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವಾಗಿಯೂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಅಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ ಈಗ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವು ಲಭಿಸಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಜ್ಞಾನದ ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಉಂಟಾದದ್ದೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನ್ಯಾಧೀನವೂ ಇರುವಂಥ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ವಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಏನು ಅರ್ಥವಿದೆ? ಒಬ್ಬ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವು ಬಂದು, ಜಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿನಂತೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ನೀನಿತ್ಯ ಅಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಮುಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಸವಿಯಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು ಇದರಿಂದ ಆ ಜಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನಗೆ ಸವಿಯಾದ ಆಹಾರವು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಆನಂದ ವಡಬೇಕೆ?"

ಜ್ಞಾನದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಆತ್ಮನೇ ನಿನ್ನನ್ನು, ನಿನ್ನ ಅನಂತಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರ್ಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ವರಾಧೀನತೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಗಿದೆ, ಈಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಗರ್ವ ವಡುವಂಥದು ಏನು ಸಿಕ್ಕಿದೆ? ಈ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುವಂಥದೂ ವರಾಧೀನವೂ ಇದೆ ವರ್ಯಾಯದ ಕೂಡ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆ ರೋಗ, ಮುತ್ತು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಶಕ್ತತೆ, ದುಷ್ಟರ ಸಂಗತಿ, ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯದ ಹೆಚ್ಚಳ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಒಂದರ್ಥ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ನಾಶಹೊಂದಿತ್ತೆಂಬುದರ ಭರವಸೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವ್ರತಾರದ ನಕ್ಷರ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವಾದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಗರ್ವವನ್ನು ವಡೆಯಬಾರದು ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಗುಣವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ನೀನು ಏಕೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೀಳುವೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸಿದೆ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಬಂದಿದೆ ಕೆಲವು ತೋಷಕ, ಕಾವ್ಯ, ಛಂದ, ವಚನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೊಸವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ನೀನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರಬೇಕು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು ಆದರೆ ಇಷ್ಟರಿಂದ ಗರ್ವವಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ವೀತರಾಗಗಳೂ ಆದ ಆಜ್ಞಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡು ತ್ರೀಲೋಕಿಕ ದೇವನು ಲಭೀಯಸ್ವಯೇ, ಬೃಹತ್ತಯೇ, ಜೊಲಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ನಂದಿಯಂಬ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಪರೀಕ್ಷಾಮುಖ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಮೇಯ-ಕಮಲ ಮಾತೃಕಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಶ್ರೀಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದರು. ಲಭೀಯಸ್ವಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನೇ ನ್ಯಾಯಕುಮುದ ಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ

ಶ್ಲೋಕಗಳ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥ ಒಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಗಂಧಪ್ಪಿಸುಮಾಧಾಪ್ಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳ ಗ್ರಂಥವೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿತ್ತು ಅದೀಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅದರ ಮಂಗಲಾಚರಣವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದೇವಾಗಮ ಸ್ತೋತ್ರವು ಮಾತ್ರ ಉಪಲಬ್ಧವಿದ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿವಾಹನಂದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಸಹಸ್ರೀ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಆಕಲಂಕದೇವನು ರಾಜವಾರ್ತಿಕವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿವಾಹನಂದ ಸ್ವಾಮಿಯು ಹದಿನೆಂಟು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕವಾರ್ತಿಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆವ್ರವರೀಕ್ಷಯೋಗಿನ ನಿರ್ವಾಹ ಪ್ರತಿವಾದನ ಕಕ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗರ್ವವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಟಕತ್ರಯ, ಸಾರತ್ರಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸ್ವಾದ್ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ವವು ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ಈಗ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಾರಂಭದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮನದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವು ನಿನಗೆ ದೊರೆತರಿದೇಕು ಅದನ್ನು ಅಲಭ್ಯ-ಲಾಭವೆಂದು ತಿಳಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ವಿಷಯಗಳಿಂದಲೂ ಅಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದಲೂ ವಿಮುಖಗೊಳಿಸು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಮಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸು ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯತ್ನಿಸು ಜ್ಞಾನದ ಗರ್ವವನ್ನು ಜೊಂದಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಅನಂತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಬೇಡ'

ವಿವರಣೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಪೂಜ್ಯತ್ವದ ಗರ್ವವು ತನಗೆ ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ದೊರಕಿದವೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಲವರಿಗೆ ನೊಕ್ಕು ಬರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ನೊಕ್ಕನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲ ಅವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ನಾಶಹೊಂದುವ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಮುಟ್ಟು-ವಂಧವಿರುತ್ತವೆ ಪರಾಧೀನವಾಗಿದ್ದು ದುರ್ಗತಿಗೊ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ನಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಅನಂತಚತುಷ್ಟಯ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅಪ್ರಯತ್ನವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಅಖಂಡ ಸುಖಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅನಂತಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಅನಂತತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಇದೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಆತ್ಮನಿಗೆ ದುಃಖಕೊಟ್ಟು, ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಈ ಐಹಿಕ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಆತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲ ಇವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು-ತನ್ನತನವನ್ನು-ಮರೆಯಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ ಇವು ಜಗಳಕ್ಕೆ ಮೂಲವು, ವೈರತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು, ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದುವಂಥವು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವಂಥವು, ಬಹಳ ಕಳವಳವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥವು, ದುಃಖರೂಪವುಳ್ಳವೂ ಇರುತ್ತವೆ ಇವು ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುವಂಥವಿವೆ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಕಿಸಿ, ನರಳಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥವುಗಳಾಗಿವೆ ಇಂಥ ಐಶ್ವರ್ಯವು ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಷ್ಟು ದಿನ ಬಾಳಿಕೆ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಲೋಭಿಗಳೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಆದ ಜನರು ನಮ್ಮನ್ನು ದೊಡ್ಡವರೆಂದು ತಿಳಿದು ನನ್ನಾನಿಸುವರು ಆದರೆ ರಾಜ್ಯ, ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಒಡೆತನವು ಎಷ್ಟು ದಿನವೆ ಇದ್ದೀತು? ಮೃತ್ಯುವು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿತು ನಮ್ಮಂಥ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜೀವಿಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆತ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಪ್ರವಂಚದೊಳ-ಗಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೋಗಿವೆ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಕರ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದ್ದು, ಅನ್ಯವಸ್ತುವಿನ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ದೊರಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಾನ, ಸನ್ಮಾನ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ಎರಡನೆಯ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿದೆ ಸಂಪತ್ತು ಬಂದಾಗ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪುರಭಿಮಾನ ಪಡದೆ, ಶಾಂತ ಹಾಗೂ ನಮಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಯಾವಾಗಲೂ ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಸದ್ಗತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅಂಥವನ ಸಂಪತ್ತು ಶುಭಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಿಥ್ಯಾಭಾವವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಅದರ ಸ್ವತಃ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಮರೆಯಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಐಶ್ವರ್ಯದ ನೊಕ್ಕನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ನರಳಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ತನ್ನ ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗರ್ವವನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲವೆ ಉಳಿದ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಮಾರಿದ್ರ್ಯವು ಬಂದಾಗ ತಿರಸ್ಕಾರ ಭಾವದಿಂದ ಅವರನ್ನೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ, ಅವಮಾನವನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನೇ ತಾಳುತ್ತಾನೆ

ಕುಲಮದ. ನಮ್ಮಗ್ಧ್ಯಸ್ಥಿ ಜೀವವು ಕುಲದ ಬಗ್ಗೆ ಗರ್ವವಡುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಕುಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ "ತಂದೆಯ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕುಲವೆನ್ನುವದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಯಾರೂ ಹುಟ್ಟಿಸಿಲ್ಲ. ಅವನು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ನನಗೆ ಕುಲವೆಲ್ಲೆಯದು? ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ನೋಡುವುದೇ ನನ್ನ ಕುಲವಾಗಿದೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನನಾಗಿರುವ ನನಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲವೆಂದು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಏನಾಯಿತು? ಅದರ ಗರ್ವಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇನಿದೆ? ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕವೇಳೆ ನಾನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಹಲವುಸಲ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದೆ ಅನೇಕಸಲ ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟಿ, ಹಂದಿ, ಕುರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ ಅನಂತಸಲ ಮೈಕಟ್ಟು, ಬೇಡ, ಚಾಂಡಾಲ, ಸಮಗಾರ, ಬರೆಗಾರ, ಕಟುಕ, ನಾವರಿಗ, ಅಗಸ, ಗಾಡೆಗ, ಶಕವಾರ, ಕಂಬಾರ, ಬಾಡಿಗ ಮೊದಲಾದ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿರುವೆ ಹಲವುಸಲ ಬಡವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ ಈಗ ಕೆಲವು ಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಸುಖವದಿಂದ ಜನ್ಮವಾಗಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕುಲದ ಬಗ್ಗೆ ಲಭ್ಯವಾದ ವಡುವುದು ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಕುಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಷ್ಟಾದಿನ್ ಇರುವೆನಾಗಿದ್ದೇನೆ? ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆದವಾ ಈ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಇದೀಗ ಮೊಸರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವೆ. ಅಲ್ಲಿವೆ ದೇಗನೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ನಮ್ಮವಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಶಾವ-ಪುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವ ಸಮ್ಯಕ್‌ರಸವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ ನೀಚ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರೇದೇ ಈ ಉತ್ತಮಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ " ಸತ್ಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು ಪುಣ್ಯಾದಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವು ಒಳ್ಳೆಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀಚಕುಲದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿನ್ನಬಾರದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಜಗಳ, ಹುಟ್ಟಿ, ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು, ಬೈಯುವುದು, ಕಟ್ಟಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಗೆಚಾಟಿಕೆ, ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡುವುದು, ತೊಂದರೆಕೊಡುವುದು, ಕವಟಿತನ ಇವು ನಮಗೆ ತಕ್ಕವಲ್ಲ. ಜೂಜು, ವೇಶ್ಯಾಗಮನ, ಅಸ್ತರ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು, ಹೆಸಿಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಬಾಕುವೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಕೂಡ ನಾವು ಈ ನಿಂದ್ಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಜನರು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್‌ಗ್ಧ್ಯಸ್ಥಿ ಪುರುಷನು ಕುಲದ ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಜಾತಿಮದ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ಪುರುಷರು ಜಾತಿಯ ಗರ್ವವನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತಾಯಿಯ ನಾಶಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಬಲ್ಲವರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವರು "ಅನೇಕ ಸಲ ನಾವು ನೀಚ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಈಗ ಒಮ್ಮೆ ಮತ್ತೆ ನಾವು ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದೇವೆ ನಮಗೆ ಹಲವು ಸಲ ನೀಚ ಜಾತಿ, ಕೆಲವು ಸಲ ಶ್ರೀವ್ಯ ಜಾತಿಗಳು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿವೆ ಈಗ ಉಚ್ಚಜಾತಿಯು ಲಭಿಸಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗರ್ವವಡುವಂಥದೇನಿದೆ? ಅನೇಕ ಸಲ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದೇವೆ ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಚಾಂಡಾಣಿ, ಭಿಲ್ಲೆ, ಸಮಗಾರತಿ, ವೇಶ್ಯ ಮೊದಲಾದವರ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತಸಾರಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ನೀಚ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾತಿಯ ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಉನ್ನತರೇಕೆ ಆಗಬೇಕು? ಜಾತಿಯು ವಾವುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಫಲವಾಗಿದೆ ಈ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ರಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು. ಜಾತಿಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ದಿನ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿರಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅದು ನಾಶವಂತವೂ ಕರ್ಮಾಧೀನವೂ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಉತ್ತಮ ಶೀಲವಂತನಾಗಿರುವುದಕ್ಕೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇದರಂತೆ ವರೋಪಕಾರ, ದಾನ, ಆದರ-ಸತ್ಕಾರ, ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿಯ ಉಚ್ಚತೆಯನ್ನು ಸಫಲಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು "

ಬಲದ ಗರ್ವ. ಶಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮ್ಯಕ್‌ಗ್ಧ್ಯಸ್ಥಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಗರ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ. "ನನ್ನ ಆತ್ಮವು ಅನಂತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಆದರೆ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಬಲವು

ವೈರಿಯು ಅದರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಿಕಲತ್ರಯಾದಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂಕಿದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ತುಳಿಯುವಂತೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಈಗ ಮಾನವ ಶರೀರವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪವೀರ್ಯಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವಶಮವಾಗಿದೆ. ಆಹಾರದಿಂದಲೂ ತುಸು ಶಕ್ತಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಶರೀರದ ಆಧಾರದಿಂದ ಇರುವ ವರಾಧೀನವಾದಂಥ ಈ ಬಲವನ್ನು ನಾನು ತವಸ್ಸುಮಾಡಿ, ಕರ್ಮನಾಶಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅದು ಲಭಿಸಿದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಾವೃತವಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಫಲ, ಸಂಯಮ, ಧ್ಯಾನ, ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಷ, ತವ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಲಾಭವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಬಲ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವ ಉಪನಿರ್ಗಗಳಿಂದ ಜಂಜಲಚಿತ್ತರಾಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವ ಬೇನೆ, ಬಡತನ ಮೊದಲಾದ ಏಟುಗಳಿಂದ—ಕರ್ಮದ ವೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ—ಹೆದರದಂತೆ ಇರಲು ಯತ್ನಿಸೋಣ. ನಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾರ ಹತ್ತರ ಏನೂ ಬೇಡದೆ ಇರುವುದು, ಇಷ್ಟಾದರೆ ನಮಗೆ ಬಲವಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದೀನ ದರಿದ್ರರೂ ಅಸಮರ್ಥರೂ ಆದ ಜನರು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದು ಕೇಳಿಯೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕು ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯ ವೃಥಾವದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು, ಕ್ರಮದಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನಂತವೀರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮುಕ್ತಿ ವದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಇದೆಯೆಂದು ಶಕ್ತಿಹೀನರ ಘಾತಮಾಡುವುದು, ಬಲವಿಲ್ಲದವರ ಧನ, ಹೆಣ್ಣು, ಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು, ಅವರ ಅವಮಾನ ಹಾಗೂ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಹೋದರೆ ಸಿಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ತೀರ್ಯಾಂಶ ಜೀವಗಳಂತೆಯೇ ವರಜೀವದ ಘಾತಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಇದ್ದಂತೆ ಆದೀತು. ಇದರಿಂದ ಬಹಳ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನರಕ ತೀರ್ಯಾಂಶ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅನಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಅಲ್ಲದೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕಾದೀತು ಅಂತಲೇ ಬಲದ ಗರ್ವಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನರಿತು ಶಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೊಕ್ಕಿಗೆ ಬರಬೇಡ, ಗರ್ವವಡಬೇಡ "

ಬುದ್ಧಿಮದ. ಹುದ್ದಿ ಎಂದರೆ ಸಿರಿಸಂವತ್ತುಗಳು ಅವು ಲಭಿಸಿದಾಗ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗರ್ವವಡುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷರಿಗಂತೂ ಧನ, ಸಂವತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವರಿಗ್ರಹವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವು ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೊಂದು ಭಾರವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಆತ್ಮ ಧನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಸಂದರ್ಭವು ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತು ಎಂಬುದರ ಚಿಂತೆಯು ಅವರಿಗೆ ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪರಿಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ಸಂವತ್ತುಗಳು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಹುವಿಧಿಯಾದ ಕಟ್ಟುಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ, ಸಂತಾಪ, ಕ್ಲೇಶ, ಶೋಕ ಮೊದಲಾದ ಹಾನಿಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಗರ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಸ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಈ ವರಿಗ್ರಹವು ದುಃಖರೂಪದ ದುರ್ಗತಿಯ ಬೀಜವಿದೆ ಸುಖಫಲದಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿದ ನೋಣವು ಹೇಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಸುಲಭ ನಾಥ್ಯವಿಲ್ಲವೋ, ಸ್ವತಃ ವಾರಾಗುವುದು ಕಷ್ಟವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಧನದ ಸಂವರ್ಕವು ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮುಖ್ಯವೆ ಎತ್ತು, ಕೆಸರಿನ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಹುಗಿದ ಅನೆಗಳು ಹೇಗೆ ಹೊರಬೀಳಲಾರವೋ ಹಾಗೆಯೇ ವರಿಗ್ರಹ ವಂಕದಿಂದ ಮಾನವ ಕೊಡಲೆ ಹೊರಬೀಳಲಾರನು ಧನ, ಸತಿ, ಸುತ, ವರವಾರಗಳೆಂಬ ಕೆಸರೇ ಅಂಥದು ಅದರಿಂದ ಹೊರಬೀಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಶಕ್ತತೆಯಿಂದಲೂ ರಾಗಾದಿಗಳ ಪ್ರಬಲ ಉದಯದಿಂದಲೂ ಮುಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವೆಂದು ಎನಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಭೀತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಮಾನವನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು ಸುಲಭನಾಥ್ಯವಿಲ್ಲ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂವತ್ತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಐಶ್ವರ್ಯದ ಗರ್ವವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಲಾರನು ಅವನು ಧನವೆಂದರೇನೇ ಮೊದಲು ಹೆದರಿ ಡೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾನೆ ಅದು ವರಾಧೀನವೊ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದೂ ದುಃಖದಾಯಕವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಸಂವತ್ತಿನ ಸುಯೋಗವು ತನಗೆ

ಅದುದಕ್ಕೇ ನಾಚುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಅಖಂಡ ಸುಖದ ಮೋಕ್ಷ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಇದ್ದಾಗಲೂ ಈ ಅರಿತ ಹಾಗೂ ನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುವ ಧನಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ಆಗದಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಆತ್ಮಂತ ದುಃಖವಡುತ್ತಾನೆ.

ತವದ ಮದ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಿಗೆ ತವದ ಗರ್ವವೂ ಕೂಡ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಗರ್ವವು ತವವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಿದೆ. ತವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ವೈರಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ವರಮಾತ್ಮ ವದವನ್ನು ವಡೆದವರು ಧನ್ಯರೇ ಸರಿ ನಾನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದು, ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯದಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ವರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಲು ನಾನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿಲ್ಲ ನಾನು ಕಾಮವಿಕಾರವನ್ನು ಗೆದ್ದಿಲ್ಲ ನಿನ್ನ, ತನ್ನ, ಆಲಸ್ಯಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಯ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ನಾನೆಂದೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ವರ್ಯಾಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಲಾಲಸೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಬದುಕುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇನ್ನೂ ತೀರಿಲ್ಲ. ನಾವಿನ ಭಯವು ದೂರವಾಗಿಲ್ಲ ನಿಂದೆ, ಸ್ತುತಿ, ಲಾಭ, ಹಾನಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಭಾವವು ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತವನೆಂದರೆ ಎಂಥದು? ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವುದೇ ತವವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ತವವೂ ವೀತರಾಗಭಾವವೂ ಯಾರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾಗಿರುವವೋ ಅವರು ಧನ್ಯರು. ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳುಳ್ಳ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ತನ್ನ ತವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಗರ್ವವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ರೂಪಮದ. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೆ ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಗರ್ವವು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ರೂಪವು ಜ್ಞಾನಮಯವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಯಾವ ನನ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸತ್ಯರೂಪವನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದೇ ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ರೂಪವು. ತೋಗಲಿನಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಶರೀರದ ಸೌಂದರ್ಯವು ರೂಪವಲ್ಲ ದೇಹದ ಜೀವಿವಿಕೆಯು ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಒಂದು ದಿನ ಉಟೆಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಇದು ಬಾಡುತ್ತದೆ, ವಿರೂಪವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯವು ನಾಶವಂತವಾಗಿದೆ. ಮುತ್ತು, ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾದಾಗ ಇದೇ ದೇಹವು ಹೆದರಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ರೋಗಗ್ರಂಥಾದರೆ ಈ ಶರೀರದ ಕಡೆಗೆ ಯಾರೂ ಹೊರಳಿಯೂ ಕೂಡ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಬಡತನ ಬಂದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ. ಇಂಥ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನು ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಕುರುಡು, ಡೂಗು, ಕಿವುಡ, ಕುಂಟೆ, ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆ, ಓರೆಮುಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯವು ವಿದ್ಯುತ್ವವಾಗುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ

ಈ ರೂಪದ ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅನರ್ಥಕರವಾಗಿದೆ ಸುಂದರ ರೂಪು ಲಭಿಸಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಶಿಲವು ಮರಿಸವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅದರಂತೆ ಬಡವ, ದುಃಖಿತ, ರೋಗಿ, ಅಂಗಹೀನ, ಕುರುಹಿ, ಹೊಲಸು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಕಂಡು ತಿರಸ್ಕಾರಮಾಡಕೂಡದು ಅವರಿಗೆ ನೋವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಾರದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ತಿರ್ಯಂಜಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯದಂತೆ ಕುರುಹಿವತೆಯೂ ಅನೇಕ ಸಲ ವ್ಯಾವೃತ್ತವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ರೂಪದ ಗರ್ವಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಮದಗಳು ನಮ್ಮ ಸಮೀಪಕ್ಕೂ ಬಾರದಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ಅವಿಚಲಮವು ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ವಿವಿಧೋತ್ಕರ ಹೃದ್ಯಮೆನಿವು ವಿದ್ಯೆ, ನೋ-

ಕ್ರವರಸುರಾಗಮಂ ಪಡೆವ ರೂಪು, ಮನೋಹರಮವುಯಾವನಂ ।

ಭುವನತಪ್ರಸಿದ್ಧಮೆನಿವುಯಮ್ ಆ ನೃವನಲ್ಲಿ ತೋರವಾ-

ರವು ಮದಮಂ, ವಿವೇಕವಂಘೋರ್ವನೇನಿವುಮೀರಲಾವುರ್ವೇ ॥

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಮೈಮರೆತು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷನ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ದೋಷವು ತಟ್ಟುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸೃಯೇನ ಯೋಽನ್ಯಾತತ್ಯೇತಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾನಂ ಗರ್ವಿತಾಶಯಃ ।

ಸೋತ್ಯೇತಿ ಧರ್ಮಮಾತ್ಮೀಯಂ ನ ಧರ್ಮೋ ಧಾರ್ಮಿಕೈರ್ವಿನಾ ॥ ೨೬ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯಃ) ಯುವನು (ಗರ್ವಿತಾಶಯಃ) ಗರ್ವಿಷ್ಯನು (ಸೃಯೇನ) ಗರ್ವದಿಂದ (ಅನ್ಯಾನ್) ಎರಡನೆಯ (ಧರ್ಮಸ್ಥಾನಂ) ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನು (ಆತ್ಯೇತಿ) ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುವನೋ (ಸಃ) ಅವನು (ಆತ್ಮೀಯಂ) ತನ್ನ ಸ್ವಂತ (ಧರ್ಮಂ) ಧರ್ಮದ (ಆತ್ಯೇತಿ) ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ಧರ್ಮಃ) ಧರ್ಮವು (ಧಾರ್ಮಿಕೈಃ) ವಿನಾ) ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರ ಹೊರತಾಗಿ (ನ'ಭವತಿ') ಬಾಳಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ

ಅರ್ಥ—ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಪುರುಷನು ಉಳಿದ ಧರ್ಮಗಿಷ್ಯ ಪುರುಷರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ತಾನು ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನುಳಿದು ಧರ್ಮವು ಇರಲಾರದು [ಅಪರಿಚಿತರಿಂದ ಕುರುಡರಾದವರು ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ವಂಶಗಳು ತಮಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಧವರ ಬಡತನ, ಆಶಕ್ತತೆ, ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೆಲವು ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದಂತೆ ಇದರ ಫಲವು ಅವರ ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಕೆಡುತ್ತದೆ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮಗಾಗಿಯೂ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಸೊಕ್ಕಿನ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದ ಆಗುವ ದೊಡ್ಡ ಹಾನಿಯು ಇದಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರು ಆತ್ಮವತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಈ ದೋಷದಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು ನ ಭ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರ ಪರಂಪರೆ. ಸುದೈವದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಅಧಿಕಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಇವು ಲಭಿಸಿದಾಗ ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಗರ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇವ, ಗುರು, ಧರ್ಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂಬ ಮಾತೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತದೆ ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ "ದೇವಾಲಯವೆಂದರೆ ಅದೇನು ದೊಡ್ಡ ಮಾತು! ಇಂಥ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಾನು ನೂರಾರು ಕಟ್ಟಿಸೇನು ಇದನ್ನೂ ನಾನೇ ಕಟ್ಟಿಸಿರುವೆ. ತವಸ್ತಿಗಳೂ ತ್ಯಾಗಿಗಳೂ ಇದ್ದ ಜನರು ನನ್ನ ಆಧೀನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅರಿವೆ ಅಂಜಿಡಿ, ಹೊದಿಕೆ, ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾನೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸುತ್ತೇನೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಇಂದಿನ ಧರ್ಮದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಕೂಡ ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚು ಮಾಡುವದನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ದೇವರ ಪೂಜೆ ಪ್ರಭಾವನೆಗಳೂ ಸಹ ಬಹಳ ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ" ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಅವನು ದೇವ, ಗುರು, ಧರ್ಮಗಳ ಅವಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಭಿಮಾನದ ಭರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ವಾವಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದೂ ಕೂಡ ಪೂಜೆ ಪ್ರಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಖರ್ಚು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತನವು ಸಿಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಂಗಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ "ದ್ರವ್ಯವೇ ತ್ರೇಷ್ಯವಾಗಿದೆ ಯಾಕಂದರೆ ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿದರೂ ಕವಿಗಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಂದು, ದುಡ್ಡನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಆಶೆಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ ॥ ಮದವೆಂಬುದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಮೊದಲದು ಹೀವೆಗೆ ಶರೀರವೆಂಬವೆನುಂ ॥

ವಿದತಮಿವು [ಧನ ಕುಲಜಾತಿ ಮದಗಳ] ವಿರಹಿತ ದರ್ಶನಶಿಸಿಕುಂ ಪುರುಷಂ ॥ ೨೦ ॥

ನಡತೆ—ಮದವೆಂಬುದು ಜೀವನಿಗೆ ಶರೀರವೆಂಬದೊಡಲಾಗಿರುತ್ತದೆ ಕೆಡುವಂತಾ ಮಾಡುವರ್ತು ಶಾಸನಂ ವಿನಯಮೆಂಬ ಜಲವರ್ಷದಿಂದ ಗೆಲ್ಲುವುದು

ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಹಲವು ಜನ ಜತುರ ಕಲಾವಂತರೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜೆ, ಪ್ರಭಾವನೆ, ಭಜನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಸಿರಿವಂತರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಸುಳಿದು, ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ತ್ಯಾಗಿಗಳೂ ಕೂಡ ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಮಂತ್ರ, ಜಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಸುಖವಾಗಲೆಂದು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿವೆ." ಹೀಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ನಾವು ಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಶೈಶ್ವರು, ಸಮಗ್ರ ಯಾವುದರ ಅಗತ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಸಾವುಕಾರರು ಧರ್ಮವಂತ ಪುರುಷನನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅವನಿಗೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥವರು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿ, ವರಮಾರ್ಧಿ, ಹರಮ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಪುರುಷರ ಕಡೆಗೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಜೈವಿಕತೆಯ ವೈಭವ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಇಂದ್ರನ ಸಂಪತ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ತುಚ್ಛ ಮತ್ತು ದುಃಖಮಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥವರು ಸಿರಿವಂತರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಅಲ್ಪ ಪುಣ್ಯವಂತರು ನಿರ್ಧನರು ತಮ್ಮ ಮನೆತನ ಕುಟುಂಬಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ನೆರವಾದಾರೊಂದು ಶ್ರೀಮಂತರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುತ್ತಾರೆ; ಧನವಂತರು ದಯಾಳುಗಳೂ ಉಪಕಾರಿಗಳೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಂಬಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾವುಕಾರರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಂಥವರು ಇರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ಮದುವೆ ಬಹಳವ್ವು ನಿರೀತವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಎದುರಿಗೆ ಯಾರು ಬಂದಿರುವೆಂಬುದೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ದಾನಕೊಡುವ ಮಾತಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ಅಂದಮೇಲೆ ಉಪಕಾರವನ್ನಾದರೂ ಯಾರು ಮಾಡುವರು? ತಿರುಗಿ ಅವರು ಕಠಿಣ ಹೃದಯಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾನವ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಾರದು, ಕಡಿಮೆತನವು ಯಾತರಲ್ಲಿಯೂ ಬರಕೂಡದೆಂದು ವ್ರತಸಗ ಬಂದಾಗ ಅವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೊಡುವರು. ಈ ಅತಿಶಯ ಮಮತ್ವ ಹಾಗೂ ಜೀನತನಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನರಕ, ತೀರ್ಯಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸುತ್ತುತ್ತ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು.

ನಿಗರ್ವಿ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರ ವರಂವರೆ. ಸಿರಿ, ಸಂಪತ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಇದ್ದೂ ನಿಗರ್ವಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ "ಈ ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸಂಪತ್ತಿಗಳು ನಮ್ಮವಲ್ಲ. ಇವು ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮವು ಈಗ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಇದು ನಾಶವಾಗುವಂಥ ಸಂಪತ್ತಿಯು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡೋಣ ಬಡವರಿಗೆ ಆಗುವಂಥ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ. ಕರುಣೆಯಿಂದ ದುಃಖಿತ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಇದರ ವ್ಯಯಮಾಡೋಣ. ಜನಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದ್ದ ಯಾವನಾದರೂ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ಬಡವನಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಧನಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನ ಸೋಲವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡೋಣ. ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳೂ ದ್ರವ್ಯದ ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುತ್ತವೆ ನಾನೇ ಬಡವನಿದ್ದರೆ ನನ್ನಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗಲೆಂದು ಯಾರು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದರು? ಈಗ ನನ್ನ ಶುಭ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಫಲ ಕೊಡುತ್ತಲಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ನಿಂತ ಜನರ ಉದರಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆ ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ರೋಗಿ, ಅನಾಥ, ವಿಧವಾ, ಅತಲ್ ಇಂಥವರಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಧನವು ಲಭಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು. ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕೆಲಸಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜನಧರ್ಮದ ವರಂವರೆಯು ಮುಂದೆ ಬಹು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ನಡೆಯುವಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಧನವು ವ್ಯಯವಾಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಾದ್ಯಾಸಕ್ತ ನಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅದರಂತೆ ನಿತ್ಯಪೂಜೆ, ಧ್ಯಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ತಪ, ಶೀಲ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ—ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ಜನರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡುವ—ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಉಪಯೋಗವಾಗಬೇಕು. ಹೀಗಾದರೇನೇ ಧನವು ಲಭಿಸಿದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತು, ಲಾಭದಾಯಕವೂ ಆಯಿತು ಈ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸದಿದ್ದರೆ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಗುಣವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯವಂತೂ ಹೇಗೂ ನಾಶವಾಗ ತಕ್ಕದೇ ಯಾರ ಸುಗಡವೂ ಈ ಧನವು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೂ ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದುದಿಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದಾನಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ಪಾಪ ಹಾಗೂ

ದುರ್ಧ್ಯಾನಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿದ್ದರೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದೇ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಫಲವು ಹಲವು ಜನರು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮನೆ ತಿರುಗಿದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬದಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ ಮೈಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಅರಿವೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಬಡವರಾಗಿ, ದೀನರಾಗಿ ಅನ್ಯರ ಎಂಜಲದ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಾರೆ ಇದೆಲ್ಲ ದಾನಮಾಡಿದ ಹಾಗೂ ಜೀನತನದ ಫಲವಾಗಿದೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನು? ಅವರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಹಾಗೂ ಪಶುಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಅನ್ನವು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ ದಾನ-ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಮುಂದೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ಲಭಿಸಲಾರದು. ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿದರೆನೇ ಅದು ದೊರಕಿದುದಕ್ಕೆ ಸಫಲವಾದಂತಾಯಿತು ನತ್ತ ಮೇಲೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಗಡ ಬರಲಾರದು ಎಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆವೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯಯವಾದ ಧನವೇ ನಮ್ಮದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ಏನಾದರೂ ಉಪಕಾರವಾದೀತು.” ಈ ವ್ರತಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ವರಲೋಕಾರದಲ್ಲಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧನಿರುತ್ತಾನೆ

ಸಂವತ್ತಿಯ ಸದುಪಯೋಗಮಾಡಬೇಕು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಮೋಹವು ಹುಟ್ಟಿ, ಆತ್ಮನಿಗೆ ಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಅದರೂ ಯಾರಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ಉದಯದಿಂದ ರಾಗ ಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಖರ್ಚುಮಾಡಬೇಕು. “ಬಹಳ ಕಷ್ಟಮಾಡಿ, ದೇವರು ಸುರಿಸಿ, ಸಂವಾದಿಸಿದ ಸಂವತ್ತನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಮಾಡದೆ, ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಇಟ್ಟು ಸತ್ತುಹೋಗುವುದರಿಂದ ನಮಗೇನು ಹಿತವಾಗುವದಿದೆ?” ಈ ವ್ರತಾರ ವಾಸಕ್ಕೆ ಹದರುವವರು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಬಡವರೂ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದವರೂ ದುಃಖಿಗಳೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಇವರು ಇರುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಕ್ಕಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿ, ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು, ತಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಶುಭಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಖರ್ಚುಮಾಡುವವರನ್ನು ಕಂಡು, ಸ್ವತಃ ಅನಂದವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅಂಧನರ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಸಹಕರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಧನವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನೇರಿಸಿ, ಅದರ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದವರಿಗೇ ಸಂವತ್ತಿಯು ಪ್ರಾವೃತವಾದುದು ಸಾರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ದಾನಿಗಳಿಗೇನೇ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಂವತ್ತುಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ.

ಕುಲಮದಮೊಂದು ರೂಪಮದಮೊಂದು ವಯೋಮದಮೊಂದು ತನ್ನದೋ-

ಬಲಮದಮೊಂದು ಜಾತಿಮದಮೊಂದು ಕಲಾಮದಮೊಂದು ದೇವತಾ ।

ಬಲಮದಮೊಂದು ರಾಜ್ಯಮದಮೊಂದಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಬೇಕು ರಂಗಮ-

ಗ್ಗಲಿಸಿದ ದೋಷದೃಷ್ಟಿವಿಷಯಾತುರರೇಂ ಗಡ ಮುಂದುಗಾಣ್ವರೇ ।

—ನಾಗಚಂದ್ರ-ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣ ೯-೧೪

ಸಂವತ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದವರಿಗೆ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಪಾರ್ಯರು

ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಯದಿ ವಾವನಿರೋಭೋಽನ್ಯಸಂವದಾ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ ।

ಅಥ ವಾವಾಸ್ರಮೋಽನ್ಯಸಂವದಾ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ ॥ ೨೭ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯದಿ ಒಂದು ವೇಳೆ (ವಾವನಿರೋಭಃ) ವಾವದ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ತಡೆಯು (ಅನ್ಯ) ಇದ್ದರೆ (ಅನ್ಯಸಂವದಾ) ಉಳಿದ ಸಂವತ್ತುಗಳಿಂದ (ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ) ಏನು ಉಪಯೋಗವಿದೆ? (ಯದಿ ಒಂದು

ವೇಳೆ (ವಾಪಾಸ್ರವಃ) ವಾವದ ಆಗಮನವು (ಅಸ್ತಿ) ಇದ್ದರೆ (ಅನ್ಯಸಂವದಾ) ಎರಡನೆಯ ಸಂವತ್ತಿನಿಂದ (ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಂ) ಏನು ಉಪಯೋಗವಿದೆ?

ಅರ್ಥ—ನನ್ನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಅಶುಭ ವಾವಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆಗಮನವು ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದರೆ ಇತರ ಸಂವತ್ತಿನ ನನಗೆ ಯಾತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ನನಗೆ ಪಾವಬಂಧವೇ ಆಗುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ಇದ್ದು ಕೂಡ ಏನು ಮಾಡುವುದು? [ವಾವದ ನಿರೋಧ ಇದ್ದವರೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂವತ್ತಿ, ವೃಷ್ಟಿವಿಭೂತಿಮತ್ಸರಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಸಂವತ್ತುಗಳು ಏನೂ ಬಿಲಿಯಿಲ್ಲದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸದ್ವ್ಯಾವವೆಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟತರದ ಸಂವತ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇವರು ತಿರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ವಾತ್ರರಲ್ಲಿ ಇದರಂತೆಯೇ ವಾವಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವವು ಯಾರಿಗೆ ಇದೆಯೋ ಅವರು ಪಾಪಿಷ್ಠರು ಅವರ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಸಂವತ್ತುಗಳು ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಿದ್ದರೂ ಅವು ನಿರುಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವು ಅವರ ವಾವವು ಹೆಚ್ಚುವದರಿಂದ ಬೇಗನೇ ನಷ್ಟವೂ ಆಗಿ ಹೋಗಬಹುದು ಅವರ ದುರ್ಗತಿಯ ಗಮನವನ್ನೂ ಅವು ತಡೆಯಲಾರವು ಇಂಥ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮೂರ್ಖತೆಯಾಗಿದೆ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳಿಂದ ಹೀನರಿದ್ದ ನಮ್ಮಗೃಹಸ್ಥಿ ವುರುಷರನ್ನು ಎಂಟು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರರು. ಸ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ವಾವನಿರೋಧವು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸಂವತ್ತಿಯು ಉಪಯೋಗವೇನು?—ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಯಮಿಯಾಗಿ ವಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಾರಣವನ್ನೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಉಳಿದ ಸಂವತ್ತಿಗಳು ರಾಜ್ಯ, ವೈಭವ ಮೊದಲಾದವುಗಳು—ತನಗೆ ದೊರಕಲಿಲ್ಲವೆಂದು ದುಃಖನಡಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಸ್ರವದ ನಿರೋಧವನ್ನೇ ನಾವು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸ್ವಗೃಹೋಳಗಿನ ಅಹಮಿತ್ವವೇ ಐಶ್ವರ್ಯವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣ ಸಂಪಾದನೆಯೂ ಮುಂದೆ ಆಗುವದಿದೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಈ ಕೃಣಭಂಗುರವೂ ದುಃಖಮಯವೂ ಆದ ಏಕಳ ಸಂವತ್ತಿನ ಬೆಲೆ ಏನು? ಜೀವವು ವಾವದ ಆಸ್ರವವನ್ನೇ ತಡೆದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ನಿರ್ವಾಣ ಸಂವತ್ತು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಅನ್ಯಾಯ, ಅನೀತಿ, ಕವಟ, ಕಳವು, ಮೋಸ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪಾವಾಸ್ರವವು ಒಂದೇನವನೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೆ—ಅದರಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಧನವು ಕೂಡದೀಗುತ್ತಿದ್ದರೂ—ಅದರ ಉಪಯೋಗವಾದರೂ ಏನು? ಅಂಥವನಿಗೆ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಗನೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸದ ಫಲದಿಂದ ಕೂಡಲೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬೇಕಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮಗೃಹಸ್ಥಿ ಜೀವವು ವಾವಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವಕ್ಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೆದರುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಪಾವದ ಆಸ್ರವವು ನಿಂತು ತನಗೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಐಶ್ವರ್ಯವೇ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಸಂವತ್ತು ವರಾಧೀನವೂ ದುಃಖದಾಯಕವೂ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ಅವನೊಂದು ಇಚ್ಛೆಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅದು ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಪಾಗೂ ಭೋಗಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಮೋಪಶಮದಿಂದ ಧನವು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ನಾಶವಂತವೂ ಮತ್ತು ಬಂಧಕಾರಕವೂ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಸದ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ. ಇಷ್ಟನ್ನು ಅರಿತು ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧದಂತೆ ಅದನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಸಂವತ್ತಿಯೇ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯು, ಅದನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು—ಎಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಎಂಟು ಧನವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ

ಆರು ಅನಾಯತನಗಳು—ಧರ್ಮದ ಸ್ಥಾನವು ಯಾವುದು ಅಲ್ಲವೋ ಅದು 'ಅನಾಯತನ'ವು. ಈ ಅನಾಯತನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಹಿತವು ಎಂಟು ಸಾಧಿಸದು ಇಂದ ಅನಾಯತನಗಳು ಆರು ಇವೆ ಅವು ಹೀಗೆ—ಕುಂದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಪಾಸ್ರ, ಕೆಟ್ಟದೇವರಲ್ಲಿ ತ್ರೈದೈ ಇಡುವದು, ಕೆಟ್ಟ ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವದು, ಕೆಟ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವದು. ಇವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಸಂಗ್ರಹದೊಡನೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಕುಂದೇವ-ಸರ್ವಜ್ಞನು ಮನು ನೀತದಾಗತಕ್ಕ ಇಲ್ಲದುದು ದೇವರಲ್ಲಿ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಗಂಧ ಕೂಡಿದವರು ದೇವರಲ್ಲಿ ಅವರಂತೆ ಕಳ್ಳ, ಜಾರದ ಬೀಜವುಳ್ಳ, ಬೀಜದ ಅಂಶ, ಮಾಂಸ ಎನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆ, ಸಿಟ್ಟು ಆಲೆಗಳು ಇದ್ದವು, ರಸ್ತೆ ಪೂಜೆ ಆಗದೇಕನ್ನವನು, ಜೀವನದ ಸಾಕಮಾಡುವವ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವವ. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿವರನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವವ, ಇಂಥವನನ್ನು ಅನೇಕ ಜವರು ನೋಡಬಾರವೆಂಬುದು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ದೇವನು ಆಯಿತನ (ಸ್ಥಾನ)ವಲ್ಲಿ ಲಂಡರಿ ಇವನು ನಿಜವಾದ ದೇವನಲ್ಲ ಅಂದವನಿಗೆ ನಿಜವಾದ ದೇವನೆನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಅವನಲ್ಲಿ ದೇವವಿದ್ದಿಯಲ್ಲೂ ಇರುವುದು ಸುಧಾತ್ಮನುಸುತ್ತದೆ

ಕುಗುರು-ವ್ರತ, ಸಂಯಮ ಈ ದಲಾದ ಗುಣಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನು ಗುರುವಲ್ಲ ಅವನು ಅನೇಕ ವ್ರತವರ ಸುಳ್ಳು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ವರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಇಂದವರಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ತ್ಯಾಗ, ವಿದ್ಯೆ, ದ್ವಾಸ, ಸತ್ಯವತ್ಯಾಗ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಕಲವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಗುರುವಿನ ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ, ಶಂಕನ, ಇಂದ್ರಜಾಲರೇ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಮುಖ್ಯರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಇಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಬಾವಿಸುವುದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾಗಿದೆ.

ಕುರಾಸ್ತ್ರ-ಆಸಕ್ತ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಕುರಾಸ್ತ್ರವು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಓದುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಹಿತವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅದು ಸಮಗ್ರಜ್ಞಾನದ ಆಯತನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದೇ ಕುಂದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುರಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಮೂರು, ಈ ಆರು ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಸಮಗ್ರಜ್ಞಕ್ಕೆ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನವಾದ ಆದರ್ಶ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದೋಷಗಳು-ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಸಾಕಮಾಡುವ ಇನ್ನೆತ್ತೆದು ದೋಷಗಳಂತೆ ಅವುಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ-೧ ಮೋಹತೆಗಳು, ೨ ಮದವರು, ೩ ಸಂಕಟಗಳು, ೪ ಅನಾಯತನಗಳು ಈ ದೋಷಗಳಲ್ಲದಂತೆ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಧರಿಸದೇಕು ಮುಂದೆ ಅದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಪ್ರಾವೃಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ದೋಷಗಳಲ್ಲದೆ ಯಾವನು ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಆಗುವದು ಇದು ಒಂದುಮಂದಿ ಯಾರ ಬಾಹ್ಯದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಅಂತರಂಗ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೂ ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಬೇದಗಳಾವುವು ಮತ್ತು ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ನೋಡೋಣ

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಕಾರಗಳು-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ (೧) ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (೨) ಕ್ಷಯೋವಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, (೩) ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ. ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಗಳು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯವೆಂಬ ಭೇದವು ಒಂದಿದೆ ಈ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಸಮ್ಯಕ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕೃತಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದಗಳು-ಅನಂತಾಸುಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ-ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಿವೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇವು ಏಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ ಈ ಏಳು ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಮಾಧಾನ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೂ, ಕ್ಷಯೋವಶಮವೆಂದುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಯೋವಶಮಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ಷಯೋವಶಮಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಉಪಶಮಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಮೊದಲು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮೋವಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದಿದ್ದಾರೆ ಉಪಶಮಶ್ರೇಣಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಯೋವಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಯಾವ ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ದ್ವಿತೀಯೋವಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ

ಜೀವಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ತ್ರೀಸಿದ್ಧಾಂತಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಜಿಂಜಾಜಾಯರ್ "ಲಬ್ಧಿಸಾರ" ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸೋಣ

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಯಾರಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ?—ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ವನವು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ನಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದು ಮನಸ್ಸು ಇರುವ ಜೀವಗಳಿಗೇನೇ (ಸಂಜ್ಞೆ ಜೀವ) ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದ ಜೀವಗಳಿಗೆ (ಅಸಂಜ್ಞೆ ಜೀವ) ಅದು ಜನಿಸಲಾರದು ಅದರಂತೆ ವರ್ಯಾವ್ವ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ವನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅವರ್ಯಾವ್ವ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮಂದಕಷಾಯ ಜೀವಿಗೇನೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ, ತೀವ್ರಕಷಾಯಗಳಿಗೆ ಅದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಭವ್ಯರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ವನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅಭವ್ಯರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಗುಣ-ದೋಷಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದ ಜೀವಕ್ಕೆನೇ (ಸಾಕಾರೋಪಯೋಗಿಯುಕ್ತ) ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ವನವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ದರ್ಶನೋಪಯೋಗೀ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಜಾಗೃತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ನಿದ್ರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಲಾರದು. ಸಮೂರ್ಜ್ಜನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಲಬ್ಧಿಯ ಭೇದ—ಐದನೆಯ ಕರಣ ಲಬ್ಧಿಯೊಳಗಿನ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕೊನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಕ್ಷಾಯೋಪಶಮ, ವಿಶುದ್ಧಿ, ದೇಶನಾ, ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ, ಕರಣ ಎಂಬ ಐದು ಲಬ್ಧಿಗಳಿವೆ. ಇವು ಇಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಜನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನೆನಿಸಾಲ್ಪ ಲಬ್ಧಿಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯು ಭವ್ಯ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಭವ್ಯ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಸಹ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ಜಾರಿತ್ರಿಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅವರಿಗೇನೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ

ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಲಬ್ಧಿ. ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಲಬ್ಧಿಯು ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ. ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದ ಸಂಯೋಗವು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರವಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲವು ಇಂದದಿದೆ. ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯು ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದ ಕರ್ಮಗಳು-ಎಲ್ಲ ಅಪ್ರಶಸ್ತ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು-ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು (ಅನುಭಾಗ) ವ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ (ಕಾಲದ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮಭಾಗ) ಅನಂತವಟ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಕಡಿಮೆ ಆಗುತ್ತ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ ಆ ಕಾಲವೇ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಲಬ್ಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವನಾತಿಸ್ಪರ್ಧಕದ ಉದಯವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ಷಯ, (-ಕರ್ಮವು ಉದಯ ಹೊಂದಿಯೂ ಫಲ ಕೊಡದಿರುವುದು-) ದೇಶ ಘಾತಿಸ್ಪರ್ಧಕದ ಉದಯ¹ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯು ಎಲ್ಲ ನಾತಿಸ್ಪರ್ಧಕದ ಸತ್ವ (ಅಸ್ತಿತ್ವ) ಇರುವುದು ಉಪಶಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂಯೋಗಕ್ಕೆ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಲಬ್ಧಿ ಎನ್ನುವರು

ವಿಶುದ್ಧಿ ಲಬ್ಧಿ. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಆದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಲಬ್ಧಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ನಾತಾವೇದನೀಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಶುಭ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳ ಬಂಧವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ದರ್ಮಪ್ರೇಮನೆಂಬ ಶುಭ ವರಿಣಾಮವು ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಈ ಧರ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು ವಿಶುದ್ಧಿ ಲಬ್ಧಿಯಾಗಿದೆ ಅಶುಭ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ರಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಜೀವದ ಸಂಕ್ಷೇಪ ವರಿಣಾಮವು ಇಲ್ಲದಂತಾದಾಗ ವಿಶುದ್ಧ ವರಿಣಾಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ದೇಶನಾ ಲಬ್ಧಿ. ಪದ್ಧಾಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸವವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವಂಥ ಆಚಾರ್ಯರು ದೊರೆಯುವುದು, ಅವರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿರಕ್ಕೆ ಸಿಗುವುದು; ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಧರಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದು; ಇವೆಲ್ಲ ಇರುವುದು ದೇಶನಾ ಲಬ್ಧಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಸರಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವವರು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ಗರ್ವನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ

¹ ಸಲದಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯ ಅಪಿಣಾಗದಿಂದ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಅಪಿಣಾಗ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆದವೆನ್ನುವರು. ಇಂದ ಸಮಾನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮ ಪರಿಮಾಣವಿಗಿ ವರ್ಗವೆನ್ನುವರು ವರ್ಗಣಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಧಕ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯಿದೆ.

ವ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಲಬ್ಧಿ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಲಬ್ಧಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆ ಜೀವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವಿಶುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮವು ವೃದ್ಧಿಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮುಂದೆ ಆಯು ಕರ್ಮ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಉಳಿದ ಏಳು ಕರ್ಮಗಳ ಅಂತಃಕೋಡಾಕೋಡಿನಾಗರ ಮಾತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಯು ಶಿಲ್ಪಕ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮೊದಲಿದ್ದ ಕರ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು (ಒಂದು ಕೋಟಾಕೋಟಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಗರದ) ಒಂದು ಕಾಂಡಕದಿಂದ¹ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಬರುವ ಕಾಂಡಕ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೇರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಘಾತಿಕರ್ಮದ ರಸವು ಬಳ್ಳಿಯ ರೂಪದಿಂದ ಅಂತರೂಪದಿಂದ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಶೈಲಸ್ಥಿತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಘಾತಿ ಕರ್ಮದ ರಸವು ಬೇವಿನಂತೆ ಕಹಿ ಇರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅದರ ಹಾಲಾಹಲ ವಿಷ ಸ್ವರೂಪವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಇದ್ದ ರಸಕ್ಕೆ (ಅನುಭಾಗ) ಅನಂತದಿಂದ ಭಾಗಿಸಬೇಕು. ಬಹಳ ಭಾಗವು ಮಾತ್ರ ರಸವು ನಿಂತದ್ದಾದರೆ ಅದನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಒಂದು ಭಾಗ ಮಾತ್ರ ರಸವನ್ನು ಆ ಜೀವನು ಅನುಭವ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಿಗೆ ವ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಲಬ್ಧಿ ಎನ್ನುವರು. ಇದು ಭವ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಭವ್ಯಗೆ ಒಂದೇ ಸವನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಕ್ಷೇಪ ಪರಿಣಾಮ, ಸಂಜ್ಞೆ, ಮಂಜೇಂದ್ರಿಯ, ವರ್ಯಾವ್ರ ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂಧ ಮತ್ತು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಅನುಭಾಗ.

ಬಂಧಾವಸರಣ. ಪ್ರದೇಶದ ಸತ್ಯ-ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದ್ದಾಗ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ವಾವ್ರ-ವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಿಶುದ್ಧ ಕ್ಷವಕಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧ ಮತ್ತು ಜಪ್ತ ಸ್ಥಿತಿ ಅನುಭಾಗ-ಪ್ರದೇಶದ ಸತ್ಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸನ್ಮುಖವಾದ ಮಿಥ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಜೀವನು, ತನ್ನ ವಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಯುತ್ತ, ಆಯು ಕರ್ಮದ ಜೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಏಳು ಕರ್ಮಗಳ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧ ವ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಲಬ್ಧಿಯ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯದಿಂದ ನೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಸಂಖ್ಯಾತದಷ್ಟು ಭಾಗವು ಅಂತಃಕೋಡಾಕೋಡಿನಾಗರ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧದ ವಲ್ಯದ ಸಂಖ್ಯಾತದಷ್ಟು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವು ಅಂತರಾಮುಷೂರ್ತದ ವರೆಗೆ ಸಮಾನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವಲ್ಯದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಭಾಗವು ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವು ಅಂತರಾಮುಷೂರ್ತದ ವರೆಗೆ ಸಮಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಖ್ಯಾತ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧದ ಅವಸರಣದ ಯೋಗದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ-ಬೇರೆಯಾದ-ನೂರು ಸಾಗರದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ ಎರಡನೆಯ ಬಂಧಾವಸರಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧದ ಅವಸರಣದ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮೂವತ್ತು-ನಾಲ್ಕು ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತ್ವ-ವೃದ್ಧತ್ವ-ಎಂದರೆ ಏಳು ಅಧವಾ ಎಂಟು ಸಂಖ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ 'ಪ್ರಥಮ ಸೂರು ಸಾಗರ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಏಳುಸೂರು ಅಧವಾ ಎಂಟುಸೂರು ಸಾಗರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಪ್ರಕೃತಿಯು, ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂಧವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ

¹ ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿವೆ ರಸವನ್ನು (ಅನುಭಾಗ) ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾಂಡಕವೆನ್ನುವರು. ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವಂಥದು ಸ್ಥಿತಿಕಾಂಡಕವು. ಅನುಭಾಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವಂಥದು ಅನುಭಾಗಕಾಂಡಕವು. ಇದಕ್ಕೆನೇ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧ, ಅನುಭಾಗಬಂಧವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಇದರ ಎರಡು ಹೀಗಿದೆ—ಯಾವಾಗ ಒಂದು ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯು ದೊಡ್ಡದಿರುವುದೋ ಆಗ ಅದು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಯೋಗ್ಯ ನಿಷೇಕಗಳೂ ಕೂಡ ಹಲವು ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಹಲವು ನಿಷೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ನಷ್ಟ ಸರಮಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಗತಿಯು (ಅವಶಿಷ್ಟ) ಸ್ಥಿತಿಯ ಹಾಗೂ ಅವಲಿ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿನ (ಉಪರಿಕಪ) ನಿಷೇಕಗಳನ್ನು ಜಟ್ಟು, ಉಳಿದ ನಿಷೇಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೇಲಿನ ಎಷ್ಟು ನಿಷೇಕಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅಷ್ಟರ ಇರುವಿಕೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆನೇ ಸ್ಥಿತಿಕಾಂಡಕವೆನ್ನುವರು. ಅನುಭಾಗದ ಕಾಂಡಕದಲ್ಲಿಯೇ ಇದರಂತೆಯೇ ಲಬ್ಧಿಯಿದೆ. ಅಂದರೆ ಇವುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಬಹಳಷ್ಟು ಅನುಭಾಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೇಲಿನ ಸ್ಪರ್ಧಕದ ವರಮಾಣುಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಅನುಭಾಗವುಳ್ಳ ಕಳಗಿನ ಸ್ಪರ್ಧಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಒಂದು ಅನುಭಾಗ ಕಾಂಡಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಬಂಧಾನಸರಣವೆನ್ನುವರು ಈಗ ಮುಂವತ್ತು-ನಾಲ್ಕು ಬಂಧಾವಸರಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರೆ ಗ್ರಂಥದ ವಿಸ್ತಾರವು ಬಹಳವಾಗುವದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತಿಳಿಯದೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದವರು 'ಲಬ್ಧಿ ಸಾರ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಕರಣಲಬ್ಧಿ. ಐದನೆಯವಾದ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯು ಭವ್ಯಜೀವಿಗಳಿಗೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭವ್ಯರಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಲಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಕರಣ, ಅಪೂರ್ವಕರಣ, ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ ಎಂದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ವರಿಣಾಮಗಳು (ಕರಣಗಳು) ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಕರಣ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವು 'ಕಷಾಯವು ಮುಂದವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧ ವರಿಣಾಮ'ವೆಂದಿದೆ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕಾಲವು ಅಲ್ಪ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಂಖ್ಯಾತವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಕಾಲವಿದೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಂಖ್ಯಾತವೆಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಅದಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕಾಲವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದೂ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತ ಪ್ರಮಾಣವೇ ಆಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಭೇದಗಳಿವೆ

ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣ-ಈ ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತ್, ವರ್ತಮಾನ ಈ ಮೂರು ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ವಿಶುದ್ಧ ವರಿಣಾಮವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಈ ವರಿಣಾಮವು ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣದ ಸಮಯವು ಎಷ್ಟು ಇರುವುದೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮಾನವೃದ್ಧಿಯ ಅನೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಯ ಸಮಯಕ್ಕೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನ ಸಮಯದೊಳಗಿನ ವರಿಣಾಮದ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ವಿಶುದ್ಧತೆಯೂ ಮೇಲಿನ ಸಮಯದೊಳಗಿನ ಜೀವದ ವರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಈ ವರಿಣಾಮದ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ವಿಶುದ್ಧತೆಗಳನ್ನು ಲೌಕಿಕ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದಲೂ ಆಲೌಕಿಕ ಸಂದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ 'ಲಬ್ಧಿ ಸಾರ'ದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಇದರ ವಿಷಯವು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರ "ಗೊಮ್ಮಟಸಾರ"ದಲ್ಲಿಯೂ ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣದ ವರಿಣಾಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಆವಶ್ಯಕಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ (೧) ವ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತವಟ್ಟು ವಿಶುದ್ಧತೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. (೨) ಮೊದಲು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವು ಆಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧಾನ-ಸರಣವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು (೩) ನಾತಾವಧೇಯವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತಸ್ತ ಕರ್ಮದ ಯಾವ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಇರುವವೋ ಅವುಗಳ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯಕ್ಕೂ ಬೆಳೆಯುವ ಬಿಲ್ಲು ಕೆನೆ, ಸಕ್ಕರೆ, ಅಮೃತ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಾನದ ಅನುಭಾಗ ಬಂಧವಾಗುವುದು (೪) ಅನಾತಾವಧೇಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಅವ್ರತಸ್ತ ಕರ್ಮವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಅನಂತವಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬೇವು-ಕಾಂಜೀರಗಳಂತೆ ಎರಡು ಸ್ಥಾನೀಯ ಅನುಭಾಗ ಬಂಧವಾಗುವುದು ವಿಷ ಹಾಲಾಹಲರೂವವಾಗದೆ ಇರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಆವಶ್ಯಕಗಳಿವೆ.

ಅಪೂರ್ವಕರಣ-ಅರ್ಧಾವ್ರವೃತ್ತಿಕರಣದ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತಕಾಲವು ಕಳೆಯಿಕೊಂಡರೆ ಎರಡನೆಯದಾದ ಅಪೂರ್ವಕರಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಧಕರಣದ ವರಿಣಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ವರಿಣಾಮವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕವಟ್ಟದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಅನೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಒಂದು ಜೀವದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವರಿಣಾಮವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಜೀವದ ಅನೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಎಷ್ಟು ಅಂತರಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದೊಳಗಿನ ಸಮಯಗಳಿರುವವೋ ಅಷ್ಟು ವರಿಣಾಮಗಳಿವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅರ್ಧಕರಣದ ಒಂದು ಜೀವದ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವರಿಣಾಮವಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಅನೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಂದು ಸಮಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರಿಣಾಮಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ವರಿಣಾಮಗಳೂ ಕೂಡ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ-ಸದೃಶ-ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ವರಿಣಾಮವು ಕೆಳಗಿನ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಯದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಶುದ್ಧತೆಗಿಂತಲೂ ದ್ವಿತೀಯ ಸಮಯದ ಜಘನ್ಯ ವಿಶುದ್ಧತೆಯೂ ಕೂಡ ಅನಂತವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಅವ್ಯವಹಾರವು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದಲೇ ಎರಡನೆಯ ವರಿಣಾಮಕ್ಕೆ (ಕರಣ) ಅಪೂರ್ವಕರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಯದಿಂದ-ಅಂತೂ ಸಮಯದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ-ಜಘನ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ-

ಸಮಯದ ಉತ್ಪನ್ನದಿಂದ ಉತ್ತರ ಸಮಯದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಈ ವರಿಣಾಮವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನಂತವಟ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಹಾವಿನ ನಡಿಗೆಯಂತೆ ಹೆಜ್ಜುಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನುಕೃಷ್ಣಿ (ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ವರಿಣಾಮಗಳ ಸಮಾವೇಶ) ಇಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹಿನಿ, ಮಿಶ್ರಮೋಹಿನಿಯ ಪೂರ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗುಣಸಂಕ್ರಮಣದ ಯೋಗದಿಂದ ವಿದ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೋಹಿನಿ, ಮಿಶ್ರಮೋಹಿನೀರೂಪ ವರಣಮವೀನರ್ಯಂತದ ಅಂತ ಸಮಯದ ವರಿಗೆ ಗುಣಶ್ರೇಣಿ, ಗುಣಸಂಕ್ರಮಣ, ಸ್ಥಿತಿಖಂಡನ, ಅನುಭಾಗಖಂಡನ ಈ ನಾಲ್ಕು ಅವಶ್ಯಕಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾವಸರಣವು ಅಧಃಕರಣದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯದಿಂದ ಗುಣಸಂಕ್ರಮಣದ ಕಾಲವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ವಾಯೋಗ್ಯಲಬ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾವಸರಣವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ವಾಯೋಗ್ಯಲಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉಂಟಾಗುವ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾವಸರಣದ ಕಾಲವೂ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾಂಡಕೋತ್ಕರಣದ ಕಾಲವೂ ಸಮಾನ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಹಾಗೂ ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ಮವರಮಾಣುರೂಪ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅದರೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆಯಬೇಕು ಅದನ್ನು ಗುಣಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಗುಣಶ್ರೇಣಿಯ ಕಾಲದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಟ್ಟಿನಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ನಿರ್ಜರಿಯಾಗುತ್ತ ಹೋದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಗುಣಶ್ರೇಣಿ ನಿರ್ಜರಾ ಎನ್ನುವರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗುಣಕಾರದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ವಿವಕ್ತೃತ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವರಮಾಣವು ಬದಲಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಗುಣಸಂಕ್ರಮಣವನ್ನುವರು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಹಾಗೂ ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡನವನ್ನುವರು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಮತ್ತು ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಚ್ಚು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನುಭಾಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದು ಅನುಭಾಗ ಖಂಡನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಪೂರ್ವಕರಣದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಗುತ್ತವೆ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ಹಾಗೂ ಅವಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವ ಅನುಭಾಗ ಸತ್ಯವು ಇರುತ್ತದೋ ಅದರ ಅನಂತನೆಯ ವಟ್ಟು ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಅಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸತ್ಯವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಅವಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯದು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಪೂರ್ವಕರಣದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶಸ್ತ ಮತ್ತು ಅವಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವ ಅನುಭಾಗ ಸತ್ಯವಿದೆಯೋ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಕೊನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸತ್ಯವು ಅನಂತವಟ್ಟು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಅವಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯದು ಅನಂತವಟ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನಂತವಟ್ಟು ವಿಶುದ್ಧತೆಯು ಆಗುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನಂತವಟ್ಟು ಅನುಭಾಗ ಕಾಂಡಕದ ಮಹಾತ್ಮೆಯಿಂದ ಅವಶಸ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅನಂತನೆಯ ಭಾಗದಷ್ಟು ಅನುಭಾಗವು ಅಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾದಿ ವಿಧಾನಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಅತಿಶಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ 'ಲಬ್ಧಿಸಾರ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು ಇಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಪೂರ್ವಕರಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾದಿ ಕಾರ್ಯ ವಿಶೇಷವು ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅದರ ಅದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ ಸಮಾನ ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಜೀವದ ವರಿಣಾಮವು ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಅಂತರಮುಹೂರ್ತದ ಎಷ್ಟು ಸಮಯಗಲುವವೋ ಅಷ್ಟೇ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ವರಿಣಾಮಗಳವೆ ಅಂತರೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ವರಿಣಾಮವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡ ಮತ್ತು ಅನುಭಾಗ ಒಂದೆ ವ್ಯಾಪ್ತವು ಬೇರೊಂದು ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಯಾವುದರಿಂದ ಅಪೂರ್ವಕರಣ ಸ್ಥಿತಿಖಂಡಾದಿ ವರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ಆಗುತ್ತದೋ ಅದು ಅಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಂತರಕರಣದ ವಿವಿಧ ಯಾವುದು ಎಂಬುದು ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿಲ್ಲ ಗ್ರಂಥವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ ಅದನ್ನು 'ಲಬ್ಧಿಸಾರ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು

ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ — ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಅಂತರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ ಮತ್ತು ಅನಂತಾನು ಬಂದಿ ನಾಲ್ಕರವ್ಯಕ್ತಿ-ಸ್ಥಿತಿ-ಅನುಭಾಗದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉಪಮಾ ಹೊಂದುವ ದೋಷವಿಲ್ಲದೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅದರ ಅ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಸ್ವಗೃಹಸತ್ಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ

ಸಾಧಾರಣತೆ-ಅನಾದಿಕಾಲದ ದರ್ಶನ-ಮೋಕ್ಷೋದಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದೇ ಪ್ರಕಾರಯ್ಯ ಇದ್ದುತ್ತದೆ. ಇದ್ದವನು ಪ್ರಕಾರಯ್ಯ
ಕರಣದ-ವರಿಹಾನದ-ಪ್ರಧಾನದಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ತತ್ವಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರಯ್ಯ
ಮಧ್ಯಾತ್ಮವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನಿಸುವ ಐದು ಲಕ್ಷಯನ್ನು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಮೂರು ವೈಶ್ಯಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಒಂದೊಂದರ ಅಂಕವು ವಾಗುತ್ವದೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೋಹನೀಯ

ಕರ್ನಾಟಕ ಉದಯವಿಧರ ಮಾತೃ, ಉಪಮಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ದಿಟ್ಟು, ಜೀವಕ್ಕೆ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥದ ಉದಯದಿಂದ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಜ್ಞಾನ ಚಂಚಲವೂ ದೋಷಯುಕ್ತವೂ ಹೊಲಸೂ

ಅದ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಮೋಹನೀಯದ ಉದಯದಿಂದ ಆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗೂಡಿ, ಅದುವಾ ಇತರ ದೋಷ (ಅಶಿಷ್ಟಾರ) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿವೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಹಿರಿತನವೂ

ಪ್ರಾಸ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೇನೇ ಕ್ಷಯೋಪವಸು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಯಾಕಂದರೆ

ದೊಳಗೆ ಮೋಹನೀಯದ ಸರ್ವಭಾಷೀ ಸ್ವರ್ಧಕದ ಉದಯವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದೇ ಕ್ಷಯವು. ಇನ್ನು ದೇಶ ಭಾಷೆ ಸ್ವರ್ಧಕದ ಉದಯ, ಮತ್ತು || ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೋಹನೀಯದ ಸದ್ಯಕ್ಷಿಣ ಸಮಯವನ್ನುಳಿದು ಮೇಲಿನ ಇತರ

ನಿರ್ದೇಶಕ ಉದಯನ್ವು ಆಗದೆ ಅದು ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕ್ಷಯೋವಶಮು ನಮ್ಮಕ್ಕ-
ವೆನ್ನಬೇಕು ಇದಕ್ಕೇನೇ ನಮ್ಮಕ್ಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಉದಯದ ವೈದನವು-ಅನುಭವವನ್ನು-ಆಗುತ್ತದೆಂದೇ ವೇದಕ

ಸಮೈಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು ಈ ಉದ್ದೇಶವು ಸಮೈಕ್ಯತೆಯ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾರ್ಯದ ದಾಖಲೆ ತರುವುದು

ಅಂದು ನೇಳೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅಧರ್ಮವಾದದ್ದಾದರೆ ಆ ಜೀವವು ಮಿತ್ರಮಾಲ ಮೂರನೆಯ ಗುಣವಾದುದರಿಂದ
ನಿಶ್ಚಯವು ಇವರಿಂದ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕತ್ತಮೆ ಅಕತ್ತಮೆ ಈ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಮಿತ್ರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಂಜನಗುತವೆ

ಆಗ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯವಾದರೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿನಿಸುತ್ತಾನೆ, ವಿವೇಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜ್ವರವು ಬಂದಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ವೈಕಾರ ಉಂಟದ ರುಜಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದೇ ವೈಕಾರ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಜೀವಕೆ

ಈ ನೇತಾಂಕರೂಪವನ್ನು ವಿನ್ಯಾಸಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ರುಚಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಚನೆಯ ರೂಪವು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದತ್ತಾತ್ರೇಯನುಕೂಲವಾದವುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅವನು ಮುಕ್ತಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಶೀಕರಣಕ್ಕೆ ದುರುದ್ದೇಶವು ಇವನಿಗೆ ರುಚಿಯು ಅತ್ಯಂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸಮ್ಯಕ್ವಾದ ಲಿಂಗರಾಮಕೂರ್ತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನೈಕ ಎಂದು ಸಮಯ ಮತ್ತು ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟ ಆರು ದಿನದವರೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದವನು. ಅವನು ಸಿದ್ಧವಾದವನು. ಅವನು ಸಿದ್ಧವಾದವನು.

ಆನಿಗಳು ಶಿಲ್ಪಕ ಕುಳಿದಿದ್ದು, ಅನಂತಾನು ಬುಧೀ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಅದಯವೂ ಪ್ರಾವೃವಾದರೂ = ಜೀವನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಾಸಾದನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಗುಣಾನು ನದ್ದಲ್ಲಿ

ಬರುತ್ತಾನೆ ಆ ಸಾಸಾಧನ ಗುಣಸ್ವಾದದಲ್ಲಿ ಜಘನ್ಯ ಒಂದು ಸಮಯ ಮತ್ತು ಉಚ್ಚತ್ವ ಆರು ಅವರಿಯ ವರೆಗೆ ಇದ್ದು, ನಿಯಮದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದಕ್ಷಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಉಪಶಮ ಸಮಕೃದ ಲಿಂಗಕರ್ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲವು

ಪೂರ್ಣವಾದ ಶರಣಾಯ ಅದು ನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ (೧) ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಉಪಗಮವಾಗಿದೆ. ಅದು ಶರಣೋಪಸಂಹ ಸಂಸ್ಥೆ, ಸ್ವಾಧೀನ, (೨) ನಿಷ್ಕಮಕರ್ಮ

ಮುಗಿದನೇಯ ಉದಯವಾದರೆ ಅದು ಕ್ಷಯೋನವೆಂದು ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ವಯಾದೀತು (೨) ಮಿತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯವಾದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಗುಣ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವಾಗುವದು (೩) ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯವು ವ್ಯಾವಸ್ಥವಾದರೆ ನಿಜವಾಗುವದು

ನಿಲಮದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗುವದು (೪) ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷ್ಟಾಯಗಲ್ಲಿಯ ಯಾವನಾದರೊಂದು ಉದಯ ಹೊಂದಿದರೆ ಸಾಸಾದನ ಗುಣಾನಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲ, ಹೊತ್ತು, ಇದು, ಶರೀರಾಯ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾದೀತು.

ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಳದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇನ್ನೂ ಸಂಶಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪದೂರದ ಹೊಸದೂರು ಬಳಿ ಇರುವ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರ ಸಮಾಧಿ ಸ್ಥಳದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇನ್ನೂ ಸಂಶಯವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವುದು.

ವಿವಿಧ ಬಗೆಯ ಮರಗಳ ಮೂಲಕವೂ ಕೃಷಿಯಿಂದ ಕೃಷಿಯೇ ಸಮೃದ್ಧವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಕೆನ

ಮೋಹವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವೆದರ ಆರಂಭವು ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಭೋಗಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೂ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ದೇವ, ನರ, ತೀರ್ಥಂಜಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಕಾಯಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತೀರ್ಥಂಕರ, ಕೇವಲ, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ಜರಣಾನಾಂದಿಷ್ಟವು ಲಭಿಸದವರಿಗೇನೇ ದರ್ಶನಮೋಹನೀಯಕರ್ಮ ನಾಶಗೊಳಿಸಲು ಆರಂಭಮಾಡಲು ನಾಡ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಯ ಹತ್ತರ ಸತತ ನಿಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಅಂಥ ಪರಿಣಾಮವಿಡುತ್ತದೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅಧಃಕರಣದ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಮತ್ತು ಮಿಶ್ರಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ಸಂಕ್ರಮಣ ಹೊಂದುವವರಿಗೆ-ಇದಕ್ಕೆ ಅಂತರಾಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಹಿಡಿಯುವುದು-ಈ ಅವಧಿಗೆ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಮಣದ (ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವ) ಆರಂಭ ಕಾಲವೆನ್ನಬೇಕು ಈ ಆರಂಭ ಕಾಲದ ಮುಂದಿನ ಸಮಯದಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಮಯದ ಮೊದಲು (ಸಾಧಕತ್ವ) ನಿಷ್ಕಾಂತನು ಸಮ್ಯಕ್ಗತನವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಣವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿರುವನೋ ಅಂಥ ಆ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಷ್ಕಾಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಧಾರ್ಮದ ಸ್ವರ್ಗ, ಕಲ್ಯಾಣಿಕ ಅಹಮಂದ್ರ, ಭೋಗಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಂಜಿ, ಧರ್ಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನರಕ-ವೃದ್ಧಿ ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷ್ಕಾಂತ ಇರುವುದು ನಾಡ್ಯವಿದೆ ಯಾಕಂದರೆ ಮೊದಲು ಆಯುಕ್ತಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟಿದಂಥ ಕೃತಕೃತ್ಯವಾದ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಸತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವನು ತನ್ನ ಕ್ಷಮಣವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ

ಇನ್ನು ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ-ಮಾನ-ಮಾಯಾ-ಲೋಭ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಸಮ್ಯಕ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಇವು ಏಳು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ನಾಶದ ಕ್ರಮವು ಹೀಗಿದೆ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಜೀವವು ಅಸಂಯತ, ದೇಶಸಂಯತ, ಪ್ರಮತ್ತ ಅಥವಾ ಅವಿಪ್ರಮತ್ತ ಈ ನಾಲ್ಕುರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು ಆ ಮೊದಲೇ ಮೂರು ಕರಣಗಳ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕು ಅದರ ಫಲದಿಂದ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳ ಉದಯದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ನಿಷೇಕಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಉದಯದ ಸೀಮೆಯ ಹೊರಗೂ ಇರುವ ಸರ್ವ ನಿಷೇಕಗಳನ್ನೂ ವಿಸಂಯೋಜನಗೊಳಿಸಿರಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಅಂತಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ದ್ರವ್ಯದ ಹನ್ನೆರಡು ಕಷಾಯ ಮತ್ತು ಒಂಬತ್ತು ನೋಕಷಾಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರಿಣಿಸಿರಬೇಕು. (ಇದೂ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ವಿಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣತೀರ್ಣ, ಸ್ಥಿತಿಕಾಂಡ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಧಿಗಳಿವೆ) ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಸಂಯೋಜನಗೊಳಿಸಿದ ಶರೂಮಾಯ ಅಂತರಾಮುಹೂರ್ತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂದರೆ ಎರಡನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಮೂರು ಅಧಃಕರಣದ ಯೋಗದಿಂದ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಸಮ್ಯಕ್ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು ಆಗ ಅವನ ಆ ಪರಿಣಾಮಶುದ್ಧಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳು -ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಅನುಭಾಗಗಳು-ನಾಶಹೊಂದುವವೋ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು 'ಅದ್ವಿತಾರ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಏಳು ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ-ಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಜೀವ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಸ್ವತಃ ನಮಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದೂ ಸಹ ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಆ ಎಂಟುಗುಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ-ಸಂವೇಗ, ನಿರ್ವೇದ, ಆತ್ಮನಿಂದಿ, ಗರ್ವಾ, ಉಪಶಮ, ಭಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಮತ್ತು ಅನುಕಂಪಾ ಈ ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಂಡು ಬರುವವೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

೧. ಸಂವೇಗ. ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಸಂವೇಗವೆನ್ನುವರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಂಥ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರೀತಿಯಿರುತ್ತದೆ ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯು ಶರೀರವು ಸ್ವಚ್ಛವಿರಬೇಕು, ಪುಷ್ಕವಿರಬೇಕು ಎಂದಿರುತ್ತದೆ ಹೀಗಿರುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಿನ್ನಬಾರದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅನಂದವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನ್ಯಾಯದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ದೊರಕಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಸಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ವಾವಶ್ಯತ್ವದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಕಳವು ಹಾದರದ ಕಥೆಗಳನ್ನು—ವಿಕಥೆ—ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ನಗರ, ದೇಶ, ರಾಜ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವಾರ್ಧಗಳ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯದು ಇರುತ್ತದೆ ಅವನು ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮ-ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು, ಧರ್ಮಾತ್ಮರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಬೇಕು, ಧರ್ಮದ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಸ್ತೂಪಿಸಬೇಕು—ಎಂದಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೇನೇ ಸಂವೇಗಗುಣವೆನ್ನುವರು ಈ ಗುಣವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ

೨. ನಿರ್ವೇದ. ಐದು ವಿಧದಲ್ಲಿ ವರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುವ ಸಂಸಾರದಿಂದ ವಿರಕ್ತಹೊಂದಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಕೃತಸ್ಥವಾದ ಶರೀರ, ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವೇದವೆನ್ನುವರು.

೩. ಆತ್ಮನಿಂದ. ತಮ್ಮ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ, ಅಸಂಯಮ ಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಂಸಾರದ ವಾವಕ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ, ವ್ರವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂದೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇರುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ದುರ್ಬಲವಾದ ಈ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃಷ್ಣಾ ಧರ್ಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥಾಹೋಗುವುದರಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ಅನರ್ಥಕಾರಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನಿಂದ ಆಗುವ ದೋಷಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತ್ಮನಿಂದ ಎನಿಸುವದು.

೪. ಗರ್ಹಾ. ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳ ಹತ್ತರ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನ್ನು ನಿವೇದಿಸುವುದು ಇದು ಗರ್ಹಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಣವಾಗಿದೆ.

೫. ಉಪಶಮ. ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಮಂದವಂತೂ ಆಗಿರುತ್ತವೆ ಅವನು ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ, ಉನ್ಮಾದ, ವೈರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತನ್ನನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ—ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತತ್ತರನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಉಪಶಮ ಗುಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೬. ಭಕ್ತಿ. ಮಂಜವರಮೇಷ್ಟಿ, ಜಿನವಾಣಿ, ಜಿನೋದ್ರನ ಪ್ರತಿದಂಬ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಪುರುಷರಲ್ಲಿಯೂ ತಮಸ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವರು

೭. ವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಧರ್ಮವಂತ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಬಡವರಿಗೆ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸೋಡಿ ಹೇಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಆದ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೋಡಿ ಆನಂದವಾಗಬೇಕು ಅದರಂತೆ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಿಯು ಬೋಧಿಸಿದ ಧರ್ಮ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿಯು ಸಂತೋಷವಾಗಬೇಕು ಇದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ವಿಶೇಷ ಗುಣವಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಾಗಿದೆ.

೮. ಅನುಕಂಪಾ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಷಟ್ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಯೆಯಂತೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎರಡನೆಯವರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು, ಅದು ತನಗೇ ಆಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಅನುಭಾವಿಸಿ, ಆ ವರದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಯಾವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕಂಪ ಎನ್ನುವರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ವರಿಣಾಮಗಳು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಜ್ಞಾನವೂ ಪ್ರಕಟವಾದಂಥವರ ಎಲ್ಲ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣವು ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಒಡಮೂಡುತ್ತದೆ ಅವರ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣದಲ್ಲಿಯೇ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ

ನೋದರರೋಳ್ ನೋದರರಂಕಾದಿಸುವುದು, ಸುತನ ತಂದೆಯೆಡೆಯೊಳ್ ಬಿಡದು-
ತಾಡಿಸುವುದು ಕೋವಮನ್, ಅಳವೀಡುರಿತನೆ ತೊಡವುದೆಂತು ರಾಜ್ಯಪ್ರಿಯೋಳ್ |
ವಾತಕಿಯೊಳ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಳತಿಶಾತರಕಾವುರುಷಗಣನೆಯೊಳ್ ನೆರೆಯಲ್ಲೊ-
ತೀತನೆ ಬಗೆಗಾಂ ಪುರುತನು ಪಾತರ ಬಗೆದುದನೆ ಬಗೆವನಳಿವಂ ಬಗೆಯಂ ||

— ವೆಂವೆ-ಅದಿವುರಾಣ-೧೪, ೧೨೨-೨೩

ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವುಳ್ಳ ಜೀವವು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯದೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನಸಂವತ್ಸಮಸಿ ಮಾತಂಗದೇಹಜಮ್ |

‘ದೇವಾ ದೇವಂ ವಿದುರ್ಭಸ್ಮಗೂಢಾಂಗಾರಾಂತರಾಜಸಮ್’ || ೨೮ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದೇವಾ) ದೇವರು (ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನಸಂವತ್ಸಂ) ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ (ಮಾತಂಗದೇಹಜಂ ಅಸಿ) ತಲೆಹೊಡೆಯುವವರ ವಂಶದವನೂ ಸಹ (ಭಸ್ಮಗೂಢಾಂಗಾರಾಂತರಾಜಸಂ) ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಬೆಂಕಿಯ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ (ದೇವಂ) ವೂಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು (ವಿದುಃ) ಎನ್ನುವರು

ಅರ್ಥ—ಜಾಂಡಾಲರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಿದ್ದರೆ ಅವನು ‘ದೇವ’ನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಹೀಗೆ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಬೂದಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡವು ಇದ್ದರೂ ಅದು ಪ್ರಕಾಶಯುಕ್ತವಿರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು [ಇಲ್ಲಿ ‘ಮಾತಂಗದೇಹಜಮ್’ ಎಂಬ ವದವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಜಾಂಡಾಲರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಕೇವಲ ಜಾಂಡಾಲನೇ ಅಲ್ಲ ಆ ಜಾಂಡಾಲನೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ‘ದೇವ’ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೂ ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಜಾಂಡಾಲರ ದೇಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಜನ್ಮ ಇಲ್ಲಿನ ಜಾತಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜಾಂಡಾಲನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಅಲ್ಲ ಈ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟನಾಗುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಶರೀರವು ವಂಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವು ಲಭಿಸಿರುವುದೋ ಅವನು ಜಾಂಡಾಲನಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೆ ಭಗವಾನ್ ಗಣಧರರು ದೇವ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಎಲುವು ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಹವು ಜಾಂಡಾಲನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಆ ದೇಹವು ಜಾಂಡಾಲವಿದ್ದಿತ್ತು. ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನವನ್ನು ನಡೆದ ಅವನ ಆತ್ಮವು ದಿವ್ಯಗುಣದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ಅವನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಗುಣದ ಪ್ರಧಾನದಿಂದ ‘ದೇವ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಯಾವ ವ್ರತಾರ ಬೂದಿಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಬೆಂಕಿಯೂ ಒಳಗೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಹೊಲಸು ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಆತ್ಮವೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ಧರ್ಶನ ಗುಣದಿಂದ ದಿವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ತೇಜಃಪುಂಜವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಗ್ಧೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಮಹಿಮೆಯು ನಮಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆಂದು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಭಗವಂತನ ಹನ್ನೆರಡು ಲಂಗಗಳುಳ್ಳ ಜನವಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಗಣಧರ ದೇವರು ಸ್ವತಃ ಸಮ್ಯಗ್ಧೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಜಾಂಡಾಲನಿಗೆ ದೇವನೆಂದಿದ್ದಾರೆ ಈ ಶರೀರವು ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಎಲುವು ಮಾಂಸಗಳು ತೊಗಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿವೆ. ಇದರ ಒಂಭತ್ತು ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದುರ್ಗಾಂಧವಾದ ಮಲವು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಸಾಧುವಿಗೆ ಇಂಥ ಹೊಲಸು ದೇಹವಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದು ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಪ್ರಧಾನದಿಂದ ಇಂಥಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆ ಸ್ತುತಿ, ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಗುಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತೊಗಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಕಳ್ಳ-ಮಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಹೊಲಸು ದೇಹಕ್ಕೆ ಯಾರು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು? ಅದನ್ನು ಯಾರು

ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು? ಅದರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರಾದರೂ ಯಾರು? ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಶರೀರವು ವಂದನೀಯವಾಗಿದೆ, ಪೂಜನೀಯವಾಗಿದೆ

ಎನಿಕೊಡಲಂ ತಾಳಿದುದಿಲ್ಲ ನಿತೊಡಲಂ ಬಿಸುಟುದಿಲ್ಲ, ವಿಷಯಾನಲನಿಂ-
ದಿನೆನೆನಿತಂ ಮರುಗಿದುದಿಲ್ಲನಂತ ಸಂಸಾರಗಹನದೊಳ್ ಜೀವಂಗಳ್ |
ಜನನೀಜನಕಸಹೋದರ ವನಿತಾಸುತವೃತ್ತಮಿತ್ರಸಂಬಂಧಮದೆಂ-
ತಿನೆನೆನಿತು ಭವದೊಳಾಯ್ತು ನಿತನಿತಂ ನೆನೆವುದಿನಿತನವಧರಿಸುವುದೋ ||

—ವಂವ-ಆದಿಪುರಾಣ, ೫೩-೫೪.

ಧರ್ಮಾಧರ್ಮದ ಫಲ—

ಶ್ವಾಪಿ ದೇವೋಽಪಿ ದೇವಃ ಶ್ವಾ ಜಾಯತೇ ಧರ್ಮಕಿಲ್ಬಿಷಾತ್ |

ಕಾಪಿ ನಾಮ ಭವೇದನ್ಯಾ ಸಂವತ್ಸರ್ಮಾಚ್ಛರೀರಿಹಾಮ್ || ೨೯ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಧರ್ಮ) ಧರ್ಮದಿಂದ (ಶ್ವಾ ಅಪಿ) ನಾಯಿಯು ಕೂಡ (ದೇವಃ) ದೇವನು (ಕಿಲ್ಬಿಷಾತ್) ಅಧರ್ಮದಿಂದ, ವಾಸದಿಂದ, ಮಲದಿಂದ (ದೇವಃ ಅಪಿ) ದೇವರೂ ಕೂಡ (ಶ್ವಾ) ನಾಯಿಯು (ಜಾಯತೇ) ಆಗುತ್ತಾನೆ (ಶರೀರಿಹಾಂ) ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಿಗೆ (ಕಾಪಿ ನಾಮ) ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವರ್ಣಿಸಲಕ್ಕೆ ಬಾರದಂಥ (ಧರ್ಮಾತ್ ಅನ್ಯಾ) ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ (ಸಂವತ್) ಸಂವತ್ತಿಯು (ಭವೇತ್) ಏನಿದೆ!

ಅರ್ಥ—ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾಯಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ವಾವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ—ಮಹಾನ್ ಪುದ್ಗಲಗಳನ್ನು ವಡೆದ—ದೇವನೂ ಕೂಡ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಯಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಅರ್ಜುನೀಯವಾದಂಥ ಅಹಮಿಂದ್ರನ ಸಂವತ್ಸರ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಮುಕ್ತಿಯ ಸಂವತ್ಸರ ಅಭಿಸುತವೆ [ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅಧಿಕಾರವು ದೇವ, ಮಾನವ ಇವರಿಗೆ ಇಷ್ಟೇ ಇಲ್ಲ ನಾಯಿಯಂಥ ತೀರ್ಯಂಜ ವ್ರಾಣಿಗೂ ಆ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ—ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಬಡತನಗಳನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನು ಎಂದೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ ನ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಸ್ವರ್ಗದ ವರೆಗೆ ಇರುವ ದೇವರೂ ಕೂಡ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಬಂದು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮತ್ತು ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೂ ತ್ರಸ್, ಸ್ವಾದ್ರವ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಾರೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸ್ವರ್ಗದ ವರೆಗಿನ ದೇವರೂ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಂಕೇಂದ್ರಿಯ ತೀರ್ಯಂಜರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ ಅಂತಲೇ ಈ ಮಿಥ್ಯಾಭಾವವು ಬಹಳ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಯತ್ನಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ನೆಲವನೆಂದು ರಾಶಿಮಾಡಿ ಶೋಧಿಸಿ ಮಣ್ಣಿನೊಳು ಚಿನ್ನವೊಂದನೆ ಹಿಡಿದಾ
ಭಲಗಾರಸಂತಾರು ವಸ್ತುವನರಿದಾತ್ಮ ಕಲೆಯು ಪಿಡಿದುದಿಗ ಕಾರ್ಯಾ |
ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ವಾವಳ್ಳತ್ಯವಬಿಟ್ಟು ಪುಣ್ಯಕೃತ್ಯದೊಳು ನಿಲ್ಲುದು ನಿಂದಮೇಲೆ
ಅದನು ಸುಧ್ಯಾನದೊಳಗೆ ನಿಂದು ಬಿಟ್ಟುಮಾಳ್ತುದು ಧ್ಯಾನವನೆ ಮುಕ್ತಿಯಹುದು ||

—ರತ್ನಾಕರ-ಭರತೇಶವೈಭವ-ತತ್ವಾರ್ಥಸಂಧಿ ೧೧೯-೧೨೨

ಕುದೇವರಿಗೆ ವಂದನೆಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ—

ಭಯಾಶಾಸ್ತ್ರೇಹಲೋಭಾಜ್ಞ ಕುದೇವಾಗಮಲಿಂಗಿನಾಮ್ ।

ಪ್ರಣಾಮಂ ವಿನಯಂ ಚೈವ ನ ಕುರ್ಯುಃ ಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಯಃ ॥ ೩೦ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಯಃ) ಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರು, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವುಳ್ಳವರು (ಭಯಾಶಾಸ್ತ್ರೇಹಲೋಭಾಜ್ಞ) ಭಯ, ಆಶೆ, ಸ್ನೇಹ ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳಿಂದ (ಕುದೇವಾಗಮಲಿಂಗಿನಾಂ) ಕೆಟ್ಟ ದೇವರು, ಕೆಟ್ಟಶಾಸ್ತ್ರ, ಕೆಟ್ಟಗುರುಗಳಿಗೆ (ಪ್ರಣಾಮಂ) ನಮಸ್ಕಾರ (ಹ) ಮತ್ತು (ವಿನಯಂ ಏವ) ವಿನಯವನ್ನು ಕೂಡ (ನ ಕುರ್ಯುಃ) ಮಾಡಕೂಡದು

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅಂಜಿಕೆ, ಆಶೆ, ಸ್ನೇಹ, ಲೋಭ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕುದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಕೂಡದು ಅವುಗಳ ಸತ್ಯಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು [ಕುದೇವಾದಿ-ಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಲಿನತೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ನಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಎರಡನೆಯವರು—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ನಡೆಯುವವರೂ ಎದುವತ್ತಾರೆ ಮೊದಲೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ಜಂಜಲರಾದವರಂತೂ ತಿರುಗಿ ಸದ್ಭವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕ ದೇವಗುರು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ವಂದನೆ, ವಿನಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವವರು ಅಮೂಢರಲ್ಲಿ ಎನ್ನುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಏನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯ ಜಂಜಲತೆ, ಮಲಿನತೆ, ತಿದ್ದಿಲತೆಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಕೆಟ್ಟಧರ್ಮದ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ರಾಜ, ಮೇಲಧಿಕಾರಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ವಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಈ ಮಾತುಗಳು ಅಡ್ಡಿಬರುವದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದರಿಂದ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಮಲಿನತೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ದಾಶರಣಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇವ, ಗುರು ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇತನಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವೆಂದು ವಂದನೆ, ವಿನಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಯವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ನ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಕುದೇವ ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬಾರದು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಭಯ, ಇಚ್ಛೆ, ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ವೈರ, ಸೊಕ್ಕು, ಮೋಹ, ನಿರ್ದೆ, ಅನಂದ, ದುಃಖ, ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು ಈ ದೋಷಗಳಿರುವಂಥ ದೇವರು ಕುದೇವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಧಾನವೂ ಈ ಮಂಜಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ—ದುಃಷಮ—ದುಃಖಮುಳ್ಳ ಕಾಲಖಂಡ-ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆ ನರ್ವಜ್ಞ ವಿಶತರಾಗ ದೇವನೊಬ್ಬನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ದೇವರೂ ಕುದೇವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವಂಥವೂ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳುಳ್ಳ ಮೂಢ ಜನರು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದಂಥವೂ ಪೂರ್ವವರ ವಿರೋಧದಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥವೂ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಾದಿಗಳನ್ನು ವೃಷ್ಟಿಗೊಳಿಸುವಂಥವೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಅನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ದೂಷಿತವಾದಂಥವುಗಳು ಕೆಟ್ಟ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗನುಕ್ರಮ ಇದರಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರುವಿನ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿವೆ —ಅವನು ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರುವನು, ಆರಂಭ ವರಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವನು, ದೇಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಮತ್ಸನಾದವನು, ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು, ದೋಷವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅಯಾಜಕವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು, ದೀನತೆ ಇಲ್ಲದವನು, ನಿರ್ಜನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವನು, ಧ್ಯಾನ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನು; ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು, ಪೌಂಡ್ರಾಚಾರ್ಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು, ಮಾನದಿಂದ ಅನ್ಯರಿಂದ ದೊರೆತ ಅನ್ನವನ್ನು—ಸರಸ—ನೀರಸವೆರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ತನಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಂದದವನು

1 ಅಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ಅವಾಯತನ ಸೇವೆಗಳಾರುಮಾವುವೆಂದೊಡೆ—ಮಿಥ್ಯಾಲಯಂಗಳಂ ಮಾಡಿಸುವುದು-ಮವಂ ನೊಡಿ ಮೆಚ್ಚುವುದುಂ ಮಿಥ್ಯಾದೈವಂಗಳಂ ಸ್ತುತಿಸುವುದುಂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಿಗಳಂ ಕೊಂಡು ಕೊನೆವುದುಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದುಂ ನಿನ್ನಂತು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೊಳೆಯಂಬುದು ಕೀರ್ತಿಸುವುದುಮೆಂದವಕ್ಕುಮಿದಂ ಭಯಾಶಾಸ್ತ್ರೇಹಲೋಭಾಜ್ಞಾದಿಂದ ಮುನ್ನೆಗಳನ್ನಪ್ಪ ಸದೃಷ್ಟಿಯಕ್ಕು

ರತ್ನತ್ರಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಭೂತವೆಂದು, ಶರೀರ ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಹೇತುವಿನಿಂದ—ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ದಿನದಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡುವ ನೆಗೆಮ್ಮನೀಶ್ವರನು ನೆದ್ದು ರುವನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಂತೆ ಒಂದೇ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸುವಂಥವನೂ, ಕೌಶೀನಧಾರೀ ಕ್ಷುಲ್ಲಕನೂ, ಒಂದೇ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸುವ ಅರ್ಜಕಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರುತ್ವಸ್ಥಳವರು. ಇವರಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ವೇಷಗಳುಳ್ಳ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಲಿಂಗಳು ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷರು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾವ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದಲೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಕೂಡದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಕುದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಆ ಹೆದರಿಕೆ ಇಂಥದು—ಈ ದೇವರಿಗೆ ನಾವಿರಾರು ಜನರು ಮತ್ತು ರಾಜರು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವನಿಗೆ ನಾನು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು, ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬಹುದು. ನನ್ನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳ ಘಾತಮಾಡಿಯಾನು. ಈ ದೇವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವೆನು! ಇಂಥ ದುಃಖವು ಆ ದ್ವೇಷದಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲ! ದ್ವೇಷದಿಂದ ಆ ದೇವರು ನನ್ನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಬಹುದು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಈ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಮನನದ ಅಜ್ಜ, ಮುತ್ತಜ್ಜ, ಅಜ್ಜ, ಮಾವ, ಅಣ್ಣ—ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲರೂ ಈ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ನಾನು ವರಂವರಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದ ಈ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಈಗ ನನ್ನ ಮನೆಯು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ, ಸಂವತ್ಸ್ರ ಇದೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸಾಯಬಹುದೆಂದು ಧನವು ನಾಶವಾದೀತೆ? ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಉಳಿದ ಜನರು ನನ್ನನ್ನೂ ದೂಷಿಸಿಯಾರು. ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾದೀತು. ಈ ದೇವರು ತನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸದವರನ್ನು ಕುರುಡರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಹಲವು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ದೇವರ ಪೂಜೆ, ಮುದಿವು, ಸತ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಹಲವು ಜನರ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿವೆ. ಇವನು ಜಗನ್ನಾಥ ನ್ಯಾಯಿಯು ಇವನ ಊರಲ್ಲಿ-ಪುರಿಯಲ್ಲಿ-ನಾವರಿಗೆ, ಅಗಸ, ಕಟುಕ, ಸಮಗಾರ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಎಂಜಲವನ್ನೂ ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅವರಿಗೆ ದಿಕ್ಕುವು, ತೊನ್ನು ರೋಗಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನೂ ಹಾಕುತ್ತಾನೆ ಇವನ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಕುರುಡರಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಬಡವರಿಗೆ ಸಂವತ್ಸ್ರಿಯೂ ಲಭಿಸಿವೆ ಇವನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರ ಸಂವತ್ಸ್ರಿಯು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶನೀಶ್ವರನು ವಿಶ್ವಮಾದಿತ್ಯರಾಜನನ್ನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿದ್ದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳು, ಭೈರವರು, ಹುಸುಮಂತ, ಗಣಪತಿ, ದುರ್ಗಾ, ಚಂಡಿ, ಸೂರ್ಯ ಮೊದಲಾದವರ ಭಯವು ಉಂಟಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಅಂಥವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ವಿನಯ-ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಆಗಬೇಕು ದುಡ್ಡು ಸಿಗಬೇಕು, ರಾಜ್ಯವೇ ದೊರೆಯಬೇಕು—ಇಂಥ ಆಶೆಗಳಿಂದಲೂ ಅವನು ನಂದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಈ ದೇವರ ಕೃಪಾಭ್ಯಾಸ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇದೆ, ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ಈ ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಲೋಭದಿಂದಲೂ ಸಹ ಕುದೇವರ ಸತ್ಕಾರ, ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಈ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಒಂದೇ ಸವಣಿ ಲಾಭವಾಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ ನನಗೆ ದೊಡ್ಡ ಸ್ಥಿಕೆಯು ಸಿಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಇಂಥ ಲಾಭಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಕಾರಣವೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಕುದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ರಾಜ, ತಂದೆತಾಯಿ, ಹೆಂಡತಿ, ಜನರು ಇವರ ಯಾರ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಕುದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅವನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ರಾಗ-ದ್ವೇಷ, ಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುವುದೋ ಅದನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ ತೃಣಾರ, ಯುದ್ಧ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು ಕುಶಾಸ್ತ್ರವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಕಾಂತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವಂಥವು, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಯಂತ್ರ, ವಶೀಕರಣ, ಮಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟನ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದು. ಕುದೇವ, ಕುದರ್ಮಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವಂಥದು, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಸುತ್ತುಸುವಂಥದು ಕುಶಾಸ್ತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥವುಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ವಂದಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ರಚನೆಯು ಜಿನ್ನಾಗಿದೆ—ಎಂದು ಹೊಗಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಅಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ವಾಚನದಿಂದ ಜೀವಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಂಭಮಾಡುವವೆಂದು, ಓದಕೂಡದೆಂದೂ, ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವವನು. ಆತಿ, ಭಯ, ಸ್ನೇಹ, ಲೋಭಗಳಿಗೆ

ಒಳಗಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಆಗಮಗಳ ಪ್ರಕಾಶನವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಧನ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಾವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ ದುಡ್ಡನ್ನು ದೊರಕಿಸಬೇಕು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ವಿದ್ವತ್ತೆಯ ಬಲದ ಮೇಲೆ ರಾಜಾದಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸೇವಕರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು—ಇವೆಲ್ಲ ಲೋಭಗಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಾನು ಮುಂದರಿಸದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾದೀತು, ಎಲ್ಲ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತು—ಈ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಮನರಂಜನವಾಗುತ್ತದೆ, ವೇಳೆ ಕಳೆಯುತ್ತದೆ—ಇಂಥ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾವ ಆಶೆಯಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕುಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಒಂದನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒಂದು ದೇವತೆಯು ವಶವಾಗುವುದು, ಒಂದು ವಿದ್ಯೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು, ಅದರಿಂದ ವಿನಾದರೂ ಲೌಕಿಕ ಹಿತಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು—ಇಂಥ ಆಶೆಯಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿ ಪುರುಷನ ಕುಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಭಯ, ಲೋಭ, ಗೆಳತನ, ಸ್ನೇಹಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಎಂದೂ ವಂದಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ಹೊಗಳುವದಿಲ್ಲ ಈ ಸಾಧುವು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪಿಯು, ಇವನಿಗೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿವೆ, ರಾಜನ ಮೇಲೆಯೂ ಇವನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಇದೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಇವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತವರು, ಇವನಿಗೆ ಜಾರಣ, ಮಾರಣ, ಉಚ್ಚಾಟನಾದಿ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಬರುತ್ತವೆ, ಇವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಗಳಿವೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಇವನು ನನಗೆ ವಿನಾದರೂ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬಹುದು ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಯು ವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಸಾಧುವಿಗೆ ಎಂದೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಥ ಸಾಧುವಿನಿಂದ ತನಗೆ ವಿನಾದರೂ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಆದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ, ಇವನ ಮಾತನ್ನು ರಾಜನೂ ಕೇಳುವನು, ಇವನಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿದೆ—ಇಂಥ ಆಸೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿ ಪುರುಷನು ವಂದಿಸುವದಿಲ್ಲ 'ಈ ಸಾಧುವು ನನಗೊಂದು ರಸಾಯನವನ್ನು ಕೂಡುವನೆಂದಿರುವನು, ಔಷಧದ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವನೆಂದಿರುವನು, ನ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಜ್ಯೋತಿಷ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವದಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡೋಣ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಲೋಭಗಳಿಂದಲೂ ವಿಷಯಾರಂಭಿಯೂ ವರಿಗ್ರಹಧಾರಿಯೂ ಆದ ಸುಳ್ಳು ಸಾಧುವಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್‌ಗೃಹಸ್ಥಿಯು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳುವದಿಲ್ಲ, ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಯವಾದಿ ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಧರ್ಮಮತನೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ಒಂದು ಸಂಶಯವನ್ನು ಕೆಲವರು ಎತ್ತಬಹುದು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಲಿಷ್ಠರಾದ ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೋ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು? ಇದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸಮಾಧಾನವಿದೆ ಎರಡನೆಯವರು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯೇನೂ ಕಿಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗ ನಾವು ಸ್ವತಃ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂಜಿಕೆ, ಆತೆ, ಸ್ನೇಹ, ಲೋಭಗಳಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಆಗಲೇ ನಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕಿಡುತ್ತದೆ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಒಬ್ಬ ದುಷ್ಕನು ಪ್ರತಿಕನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅವನು ತಿನ್ನಲಾರದಂಥ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹಾಕಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವನ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಭಂಗವು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅನ್ಯಮತದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಓದಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಗ್‌ಶರಣವು ಆತ್ಮನಿ ವರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ ಆ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಕುದೇವರು ಸೇವೆಗೆ ತಕ್ಕವರು ಎಂದೆನಿಸಿ, ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣದಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಲಭಾವನಾಯಿತೆಂದು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಕೇವಲ ಎರಡನೆಯವರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಸ್ತುತಿ-ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೂ ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಒಬ್ಬ ಶ್ರಾವಣನು ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಕೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ-ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಮುಂದೆ ಕೈಹೋಡಿಸಿ ನಿಂತು ವಿನಂತಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಾಧುಗಳೂ ಮಾತ್ರ ಅಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಯು

ಮುಂದೆಯೂ ಕೈಬಿಡಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಶರೀರವನ್ನು ಹಲವು ತುಂಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಅನ್ಯಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸಾಧುಗಳೂ ಸಹ ತಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಮೈಲಿಂದ ಅರಸರಿಗೂ ಇತರ ಮಹಾಪಾಪಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಯಮಿಗಳು ರಾಜ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ವಿದ್ಯಾಗುರು ಇವರಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಯಮಿಯು ದ್ವಿಜನ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹೆದರಿಕೆ, ಲೋಭ, ಆಶೆ, ಸ್ನೇಹಗಳಿಂದ ಕುದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ-ವೈಯೋಜನಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅಂಥವರಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾರಾದರೂ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಒತ್ತಾಯಮಾಡಿದರೆ ದೇಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಜೀವನ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಧನವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಕುಧರ್ಮದ ನೇನೆಯನ್ನೂ ಕುದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು.

ನೋಡಿಸಿ ನೋಡುವಂ ಕರೆದು ಕಿಡಿಗರಿಂ ಮನದೆಯ್ತು ಮೆಲ್ಲಮಂ

ಹಾಸಿಸುವಂ ಬರಕ್ಕವರ ಕಾಟದ ಕೋಟಲಿಗಂಜಿ ಬೇಗದಿಂ ।

ಬೇಡಿದನಿಕ್ಕುವಂ ಹರಸುವಂ ಮನದಿಚ್ಛೆಗನವ್ವ ಬಾರ್ತೆಗೆ.

ಬೋಡುವ ನಿರರ್ಥಕಂ ಬಸದಿವೊಕ್ಕು ಬೊಗುರ್ದಡಿ ಜೈನನಕ್ಕುಮೇ ॥

— ಶ್ರೀಮಾಧನಂದಿ—ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ—ಚರಣಾನುಯೋಗ ೮೬.

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ—

3300

ದರ್ಶನಂ ಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾತ್ ಸಾಧಿಮಾನಮುಪಾಶ್ರುತೇ ।

ದರ್ಶನಂ ಕರ್ಣಧಾರಂ ತನ್ನೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇ ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ ॥ ೩೦ ॥ ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದರ್ಶನಂ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು (ಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾತ್) ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರ-ಗಳಿಗಿಂತಲೂ (ಸಾಧಿಮಾನಂ) ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು (ಉಪಾಶ್ರುತೇ) ಹೊಂದುತ್ತದೆ. (ತತ್) ಅಂತಲೇ (ದರ್ಶನಂ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಣಧಾರಂ) ಮುಖ್ಯವು (ಪ್ರಚಕ್ಷತೇ) ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ದರ್ಶನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ನಾವಿಕ (ಕರ್ಣಧಾರ) ನಿಧಂತೆ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವಿಕರು ಹಡಗವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ರತ್ನತ್ರಯವೆಂಬ ಹಡಗವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ನಾವಿಕನಂತಿರುತ್ತದೆ. ೧ ಅಂತಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಣಧಾರವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೂ ರತ್ನತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಅತಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ನಂಬುವುದೇಳು ತತ್ತಮನದುತ್ತಮದೃಷ್ಟಿ ತದರ್ಥಮುಂ ನಯಾ-

ರ್ಥಂಬರೆ ನೋಡಿ ಭೇದಿವುದುತ್ತಮ ಭೋಧಮಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಾ- ।

ಗಿಂ ಬಿಡದಿವುರ್ದುತ್ತಮ ಚರಿತ್ರಮಿಂತು ಮಣಿತ್ರಯಂ ತದೀ-

ಯಾಂಬುಧಿ ಯಾವುದುತ್ತಮ ತಮಗಳೆಲಾ ಅವರಾಜಿಶೇಷ್ಠರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ಅಪರಾಜಿಶೇಷ್ಠರ ಶತಕ ೨

1 ಅಯತನವರ್ತನ ವಚನವು ಹೀಗೆ ಎಂಟುಗಂಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಹತ್ವವುಂಟು ಬೋಧನೆಯ ಮೂರು ಮೂಡುಗಳುಮಾಡಬಾರದು. ೧) ಸೇವೆಗಳುಮಂಟುಮದಂಗುಮಂಟುಮದಿಷ್ಟುಮುಳುಗಲಿಂ ನಿರವಕೇಶಂ ಬಿಂಗಿಬೊಡೆ ನಿವಾರಣವು ಸಮ್ಯಕ್ ಸಮುಬದಕ್ಕುಂ. ೨) ಅಂತವು ಸಮ್ಯಕ್ ಮೋಕ್ಷದ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಕೊನ ಕಂಠಿಗನಾದುಕೆಂದೊಡೆ—ನಿಜ ರಿಂಟುಗುಣಂಗಳಿಂ ರತ್ನಂಗಳಿಂ ಬಯಸಿ ಮೋಕ್ಷಪುರಮಂಟು ರತ್ನದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಪೋಗಲ್ದಿ ಭವ್ಯವೆಂಬ ತರದಂ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳು ತನ್ನ ಶರೀರಮೆಂಬ ಬೈತ್ತಮನೇರಿ ಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಂಗಳಿಂ ಬೈತ್ತಮನೇರಿ ನಡೆವ ಬೈತ್ತಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧಮಾನಮಾಯಾಬೋಧಂಗಳಿಂ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ-ಗಳಿಂದದಕ್ಕೆ ಕೇಡಪ್ಪದಂ ದೂರದೊಳಿಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಸಮಂ ಕೂವಕಂಠಿಗತಂ ಮಾಡಿದೊಡದು ನಿಮಿಷಾರ್ಥದಿಂದ ತನ್ನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯಮಂ ಮಿಸುಸೂತ್ರಮಂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟುದು.

೨ ಭವಾರ್ಥ ದೃಷ್ಟಸಾರ್ಥ ಸ್ವ ನಿವಾರಣದ್ವೀಪಯಾಯನಃ ।

ಚಾರಿತ್ರಯಾಪನಾತ್ಸ ಕರ್ಣಧಾರಾಽಽ ದರ್ಶನಮ್ ॥

—ಚಾರಿತ್ರಸಾರ.

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ರತ್ನತ್ರಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ಯ ಸಂಭೂತಿಸ್ಥಿತಿವೃದ್ಧಿಫಲೋದಯಾಃ |

ನ ಸಂತ್ಯಸತಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇ ಬೀಜಾಭಾವೇ ತರೋರಿವ || ೨೨ || ¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಬೀಜಾಭಾವೇ) ಬೀಜವಿಲ್ಲದ (ತರೋಃ ಇವ) ಗಿಡದ ಹಾಗೆ (ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವೇ) ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (ಆಸತಿ) ಇಲ್ಲದೆ (ವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ಯ) ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ರದ (ಸಂಭೂತಿಸ್ಥಿತಿವೃದ್ಧಿಫಲೋದಯಾಃ) ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಇರುವಿಕೆ, ಬೆಳೆಯುವಿಕೆ, ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವಿಕೆ ಇವು (ನ ಸಂತಿ) ಆಗುವದಿಲ್ಲ

ಅರ್ಥ—ಬೀಜವಿಲ್ಲದೆ ವೃಕ್ಷವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ವಿದ್ಯೆ (ಜ್ಞಾನ) ಮತ್ತು ವೃತ್ತ (ಜಾರಿತ್ರ) ಇವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಫಲವ್ರಾಪ್ತಿಗಳೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. [ಇಲ್ಲಿ 'ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ' ಎಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಸಮಕಾಜ್ಞಾನ-ಜಾರಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಸತ್ತೆಯು ಇರುವ ವರೆಗೇನೇ ಜ್ಞಾನ ಜಾರಿತ್ರಗಳು ಸಮ್ಯಕ್-ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಉನ್ನತತೀಲವಾಗಿಯೂ ನಿಜವಾದ ಫಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವಂಥವೂ ಆಗಿರುತ್ತವೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಸತ್ತೆಯು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕಾರತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಫಲಧಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾಜಾರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರಿಣತವಾಗುತ್ತವೆ ತಾವು ತಿಳಿದ ಮಿಥ್ಯವನ್ನೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ವರ್ತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ನ. ಧ]

ನಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಬೀಜವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಗಿಡವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುವುದು? ಗಿಡವೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ದಳವಣಿಗೆ ಏತರದು? ಇರುವಿಕೆ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಫಲವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ಹಾಗೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುವವು? ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನವು ಕುಜ್ಞಾನವು, ಜಾರಿತ್ರವು ಕುಜಾರಿತ್ರವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ವೃದ್ಧಿಗಳು ಎಲ್ಲಿಯವು? ಅದರಂತೆಯೇ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ರದ ಫಲವಾದ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವೂ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೂ ಲಭಿಸುವುದು ಎಲ್ಲಿಯದು? ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರಗಳೂ ಎಂದೂ ಉಂಟಾಗಲಾರವು ವರಮಾತ್ಮಾ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ "ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ" ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ಶಮದೋಧವೃತ್ತತವಸಾಂ ಶಾಖಾಣಿನ್ಯೇವ ಗೌರವಂ ವುಂಸಃ |

ಪೂಜ್ಯಂ ಮಹಾಮುಣೀರಿವ ತದೇವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಂಯುಕ್ತಮ್ ||

ಅರ್ಥ—ತವನೆಂದರೆ ಕಪಾಯಗಳ ಮಂದತೆಯು. ಬೋಧನೆಂದರೆ ಹಲವು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉದಾತ್ತ ಜ್ಞಾನವು ವ್ರತನೆಂದರೆ ಹದಮೂರು ವ್ರಕಾರದ ಕಠಿಣ ಆಚರಣೆಯು ತವನೆಂದರೆ ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರಕಾರದ ಘೋರ ತವಸ್ಸು ಶಾಂತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತವಗಳ ಮಹತ್ವ, ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಇರುವುದು ಬಹು ಕಠಿಣ ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಅದು ಕಠಿನಂತೆ ಜಡವಾದುದೇ ಎನಿಸೀತು ಆದರೆ ಅವೇ ಕ್ರಿಯೆಗಳು-ಶಮ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರ, ತವ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನದಂತೆ ಅವುಗಳ ಪೂಜ್ಯತೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೀತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಗಳೂ ಕೂಡ ಒಂದು ವ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಆದರೆ ಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳ ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ ಎಲ್ಲ ಹರಳುಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ ಒಂದು ಕರೀ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರೂ ಒಂದು ಕವಡಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಕೊಡಲಾರರು ಅದೇ ವದ್ಮರಾಗಮಣಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹಿರಾ ಇದೊಂದು ಕಣದಪ್ಪು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅದರ ಬೆಲೆಯು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಆದೀತು ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳುಗಳ ಬಡತನವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಾಂತಿ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರ, ತವಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಆ ಜೀವವೂ

¹ ಆಯತವರ್ಪನ ವಚನವು ಹೀಗೆ ತಾ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದತ್ತೆಂಬ ಜ್ಞಾನಜಾರಿತ್ರಗಳು ಪಂಪನೆಯು ನುವದಿಲ್ಲದೊಡನೆ ಪುಟ್ಟುಗಿಯುಂ ಪೆಚ್ಚುಗಿಯುಂ ಫಲಬೇಳ್ಳಿಯುಂ ಪಿತ್ತಿಲ್ಲದ ಮರದವೊಲಕ್ಕು ಮದರಿಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆ ತ್ರಧಾನಂ.

ಕಲ್ಪವಾಸಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುವ ವಾಕ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಕ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನ ಜನ್ಮ-ಮರಣಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಬಹಳಷ್ಟು ತಮಭಾವ, ಹನ್ನೊಂದು ಲಿಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನ, ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲ ಚಾರಿತ್ರ, ಕಠಿಣ ತವಸ್ಸುಗಳಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಕಪಾಯದ ಮಂದತೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಫಲವೆಂದೂ ಭವನವಾಸಿ, ವ್ಯಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸಿ ದೇವರಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಪುದ್ಗಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಕಲ್ಪವಾಸಿ ದೇವರಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಚತುರಂಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸಹಿತ ಶಮ, ದೋಷ, ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತವಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಜೀವದ ನಿಜವಾದ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ.

ನೋಟದ ತೀಟದಾಲಿಸುವ ಸೇವಿವ ವಾಸನೆಗೊಳ್ಳ ಸೌಖ್ಯಮಂ
ಮಾಟದ ಸೌಖ್ಯಮಂದು ವೆಸಗೊಳ್ಳದೆ ನಿನ್ನೊಳಭೇದಮಾದ ಕೊಂ- ।
ಡಾಟದನಂತಸೌಖ್ಯಮನೆ ಮುಚ್ಚಿದ ಮಠುರ್ಗಾಯೊಳ್ ತೊಡರ್ಚು ಮಾ-
ರಾಟದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಶುದ್ಧಿಯ ಮೂಲ್ಯಮೆನಲ್ ಜಿನೇಶ್ವರಾ ॥

—ನಾಗಚಂದ್ರ-ಮಲ್ಲಿನಾಥವರಾಣ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತವಶ್ರಯಗಳಿಗುಳ್ಳ ಮುನಿಯು ಆರಂಭಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಗೃಹಸ್ಥನಕಿಂತ ಒಳ್ಳೆಯವನಲ್ಲವೆ—ಎಂದು ಈ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕಿ೦ದೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಮೋಹಃ ಮುನಿಗಿಂತ ನಿರ್ಮೋಹಃ ಗೃಹಸ್ಥಸು ಶ್ರೇಷ್ಠ—

ಗೃಹಸ್ಥೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಥೋ ನಿರ್ಮೋಹೋ ನೈವ ಮೋಹವಾನ್ ।

ಅನಗಾರೋ,¹ ಗೃಹೀ ಶ್ರೇಯಾನ್ ನಿರ್ಮೋಹೋ ಮೋಹಿನೋ ಮುನೇಃ ॥ ೩೩ ॥²

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ನಿರ್ಮೋಹಃ) ಮೋಹವಿಲ್ಲದ (ಗೃಹಸ್ಥಃ) ಪ್ರಾವಣಸು (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಥಃ) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ (ಮೋಹವಾನ್) ಮೋಹವುಳ್ಳವನು (ಅನಗಾರಃ ವಿವ) ಮುನಿಯು ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ (ನೈ) ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ (ಮೋಹಿನಃ) ಮೋಹವುಳ್ಳ (ಮುನೇಃ) ಮುನಿಯಕಿಂತ (ನಿರ್ಮೋಹಃ) ಮೋಹರಹಿತ (ಗೃಹೀ) ಗೃಹಸ್ಥನು, ಪ್ರಾವಣಸು (ಶ್ರೇಯಾನ್) ಶ್ರೇಷ್ಠನಿರುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ—ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಗೃಹಸ್ಥನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಮೋಹವುಳ್ಳ ಮುನಿಯು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಮೋಹವುಳ್ಳ ಮುನಿಗಿಂತ ಮೋಹವಿಲ್ಲದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮುನಿಯು ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಗೃಹಸ್ಥನಿಗಿಂತ ಎಲ್ಲಿಡೆಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಮುನಿಗಿಂತ ಸಮ್ಯಕ್ ಶರಣ-ವುಳ್ಳ ಪ್ರಾವಣಸು ಜೈನಾಮಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಿರುತ್ತಾನೆ ಇನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಾಂಡಾಲನ ವ್ರತವೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ ಶರಣಕ್ಕೆ

¹ ಅನಗಾರಃ ಎಂದೂ ಪಾರಾಂತರವಿದೆ

² ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ ಬೂದಿಯಿಂದ ಮರಿಸೆ ಪಟ್ಟಿ ಕೆಂದೆಂಬೊಲಂತರಂಗದ ಬೆರೆಗನೊಡೆಯನಂ ಸಮ್ಯಕ್ ಶರಣ ಶುದ್ಧಸ್ತವ್ರ ಮನುಜನಂ ದೇವನೇದು ದೇವರ್ಕಳು ಪೊಗಳಿರು ಮತ್ತಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಿಲ್ಲದುದಯುಲೋಕದ ಪಾಂಕ್ಷಿಯಂ ತಪಂಗಯ್ಯ ಮಸಿಯಂ ನೊಡಲು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸ್ಥಿಯುಪ್ಪ ಗೃಹಸ್ಥನೊಳ್ಳೆನೆಂಬುದು ಮುನಿವಚ್ಛವಂ.

ಅವನು ಮುಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ || ೧ || ಯಾರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದೊಂದಿಗಾದ ರತ್ನವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದೋ ಅವನು ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಲ್ವ್ಯ ಆರಾಧನೆಗಳು—ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಜಾರಿತ್ಯ, ತವ—ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಸುತ್ತುಬೀಳುವವನು || ೨ || ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನು ತಿರುಗಿದವನು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ, ಸಾರವ ಇಲ್ಲದೆ ಕೊಲ್ಲುಬಿಟ್ಟರೆ ವರ್ಷ ಉಗ್ಗ, ತವಸನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ರತ್ನತ್ರಯದ ಅಭಾವವಾಗುವದಿಲ್ಲ || ೩ || ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲದವನ ಜ್ಞಾನವೂ ವಿಮೋಚನೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅದು ಭ್ರಷ್ಟವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವರ ಆಚರಣೆಯೂ ಕೆಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವನು ಕೆಟ್ಟದೊಳಗೆ ಕೆಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅಂಥವನು ಯಾರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನ ಧರ್ಮವೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅವನೂ ಸಹ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತಾನೆ || ೪ || ಗಿಡಕ್ಕೆ ಬೇರವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬೊಂಗ, ಎಲೆ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಎಲ್ಲಿಂದ ಆದೀತು? ಇದಂತೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನಿಂದ ಜ್ಞಾತನಾದವನು ಬೇರನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಇದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ-ಜಾರಿತ್ಯಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲಿಯದು ಆದೀತು? || ೫ || ತಾವು ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನುಳ್ಳವನಿಂದ ಸಮನ್ವಾರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅವೇಕೈಸಿದರೆ ಅಂಥವರು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕುಂಟು, ಮೂಲಕ, ಕಿವುಡರಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಒಬ್ಬರೇ ತಾನು ಸ್ವತಃ ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನಿಂದ ಜ್ಞಾತನಾಗಿದ್ದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಳ್ಳವನಿಂದ ವಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನು ಹಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಏಕೋದ್ರಿಯ ಜೀವನವಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು || ೬ || ಕೆಲವು ಜನರು ನಾಚಿಕೆ, ಧರ್ಮ, ಡಾರು, ದೊಡ್ಡ ಸ್ವಸೆಗಳು ಬೆಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸಗಳ ಸಮನ್ವಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಮೋದನೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ಅವರಿಗೆ ಲಭಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ || ೭ || ಸಮ್ಯಗ್ ಕೃತ್ಯವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಜೀವೇಶ್ವರನ ವಚನವು ಒಂದೇ ಅಮೃತದಂಥ ಔಷಧವಿದೆ. ಅದು ವಿಷಯಸುಖವೆಂಬ ಅವಮಾನಕವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಸುವಂಧವಿದೆ. ಇದೇ ಔಷಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟು-ಮುತ್ತು-ಸಾವು ಮೊದಲಾದ ಸೋಲುವುಗಳೂ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳೂ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಇದರ ಬಾವುತ ಇಷ್ಟ-ಸಮ್ಯಗ್ ಕೃತ್ಯವುಳ್ಳವನು ಮನಸ್ಸು ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಜನ್ಮ-ಜರಾ-ಮರಣಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಜೀವೇಶ್ವರನ ವಾಣಿಯಿಂದಲಿರುವುದು ಇರುತ್ತದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಈ ಜೀವವಾಣಿಯನ್ನುಳ್ಳವನು ಇನ್ನಾವುದೂ ಅನಂತಕಾಲದಿಂದ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿದ ಅವಮಾನಕರನಾಗಿ ಸಂಗೃಹಿಸುವುದನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ, ಜ್ಞಾನ-ಸುಖ ಮೊದಲಾದ ಅವನುವುಗಳಿಗೆ ಅಮೃತದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲ || ೮ || ಯಾರು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಸಗೃಹದೊಳಗಿದ್ದು ಧರಿಸುವುದೋ ಆ ಜೀವೇಶ್ವರನ ಒಂದು ಲಕ್ಷಣ (ಲಿಂಗ), ಮತ್ತು ಯಾರು ಒಂದು ಲೋಕದ (ಲೋಕೋಟಿ) ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ಣ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದೋ ಆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಾವಳರ ಇನ್ನೊಂದು ಜಿಹ್ವ (ಲಿಂಗ). ಇದಂತೆಯೇ ಅರ್ಜುನಿಯದು ಇನ್ನೊಂದು ಲಿಂಗವು ಈ ಮೂರನ್ನೂಳ್ಳವು ಬೇರೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಜನಮತದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾವ ಗುರುತು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅದು ಜನಧರ್ಮದಿಂದ ಬಾಹ್ಯವಾದ್ದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸಮಸ್ತರನ್ನೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿಲ್ಲ. || ೯ || ಜೀವೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾಲಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವರು ವ್ರತ, ತವಸನ್ನು ಮಾಡಲಾದವುಗಳನ್ನು ಶಕ್ತವಿದ್ದರೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು ಯಾರಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶೇಷಲೀ ಜೀವೇಶ್ವರರು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಿಗಳು ಎಂದು ಜೀವಿರಾದ್ದಾರೆ || ೧೦ || ಸಮ್ಯಗ್ ಕೃತ್ಯವುಳ್ಳವನು ರತ್ನತ್ರಯಗಳೆಲ್ಲದಿಂದ ತಲೆದ, ಜಾತಿ, ಕುಲ ಜಾಗೂ ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತನ ರೀತಿ ಪ್ರಾವಳ ಮಾತು ಮುನಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾವರನ್ನೂ ವಂದಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ವ್ರತವಾದಿಂದ ಬೇಹ, ಕುಲ, ಜಾತಿಗಳೆಲ್ಲ ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ

ಜೀವಜನರಸಾಮ್ಯತದೋಷ ಮನದೇಕಂ ನಚ್ಛಮಿಹ್ಯು ಸಲವೋರಮೋದೀ-

ನಿಘತಶ್ರದ್ಧಾನ್ವಾಧಮನನಸಮ್ಯಕ್ತ್ಯೇ ಬೀಜಮು ತಾಘನಿಗುರ್ಗಂ |

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೇ ಪರಮವದಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೇ ಸಕಲಸುಖದ ನಿಲಯಂ ಮತ್ವಂ

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮೇ ಮುಕ್ತಿವಧಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿ ಕೂಡಿಸಿಗಲ್ಯ ತವಮದು ಸಪೂಂ ||

—ಮಾಧವೇಂದ್ರ-ಶಾಸ್ತ್ರನಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ಅದರಂತೆ ಅವಕಾರವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಶ್ರೀಯೋಶ್ರೀಯದ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮ—

ನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸಮಂ ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರೀತಾರ್ಥೇ ತ್ರಿಜಗತ್ಯಮ್ |

ಶ್ರೀಯೋಶ್ರೀಯತ್ವ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವಸಮಂ ನಾನ್ಯತ್ತನೂಭೃತಾಮ್ || ೩೪ || ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತೃತೀಯೇ) ಮೂರೂ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ (ತ್ರಿಜಗತ್ಯಮ್) ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ (ತನುಭೃತಾಂ) ಜೀವಗಳಿಗೆ (ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸಮಂ) ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಂಥ (ಅನ್ಯತ್) ಎರಡನೆಯದು (ಕಿಂಚಿತ್) ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ (ಶ್ರೀಯಃ ನ) ಶ್ರೀಯಸ್ಕರವು [ಉಪಕಾರವು] ಇಲ್ಲ (ಜ) ಮತ್ತು (ಮಿಧ್ಯಾತ್ವಸಮಂ) ಮಿಧ್ಯಾತ್ವಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದಂಥ (ಅಶ್ರೀಯಃ) ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥದೂ (ನ) ಇಲ್ಲ

ಅರ್ಥ—ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನುಳ್ಳವರು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯ-ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನಾವುದಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವದಂಥ ಅಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ವದಾರ್ಥವಿಲ್ಲ [ಇಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಮೂರೂ ಕಾಲಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೀವಗಳ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಸಮ್ಯಕ್ದರ್ಶನವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಿತಕಾರಕವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮಿಧ್ಯಾತ್ವವು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅಹಿತಕಾರಿಯೆಂದೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ದರ್ಶನದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯೂ ಮಹತ್ವವೂ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಸ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮಹಿಮೆ. ಅನಂತಕಾಲ ಉದಳಿತು ಈ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಸಮಯ ಮತ್ತು ಮುಂದೆ ಬರುವ ಅನಂತಕಾಲ ಈ ಮೂರೂ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕೆಳಗಿನ ಲೋಕ, ಅನೇಕ ದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಮಧ್ಯಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಗವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳು ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ನರ್ವೋತ್ಪತ್ತಿ, ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂಥದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಉಳಿದು ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಇರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ, ಇದ್ದ, ಮುಂದೆ ಇರಬಹುದಾದ ಇಂದ್ರ, ಅಹಮಿಂದ್ರ, ಭುವನೇಂದ್ರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರ, ನಾಕ್ಷಾತ್ ತೀರ್ಥಂಕರರೂ ಸಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅಜೇತನಗಳಾದ ಮಣಿ, ಮಂತ್ರ, ಔಷಧ ಮೊದಲಾದ ವ್ರವ್ಯಗಳು ಏನನ್ನು ಮಾಡಿಯಾವು? ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವವು ಮಾಡುವಂಥ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮೂರೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೇತನಾಜೇತನ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಂಥ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ವದಾರ್ಥವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವದ ತ್ಯಾಗವಾಗುವಂತೆಯೇ ದಿನಾಲು ನಾವು ವ್ರಯಶ್ಚಿನದೇಕು ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣದ ವರಮೋಚ್ಚ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಶಕ್ತಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಒಂದರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಬೇಕು.

ಉದಯಿಸಿದುದು ವರಭವ್ಯನ ಹೃದಯದೊಳೆಳೆತಮಿರತರಣಿ ಸಕಲಾಭಿಮತ. |

ವ್ರದ ಚಿಂತಾಮಣಿತವಿಲ್ಲದ ಸಂವೇಗಾದಿ ಗುಣದ ಕಣಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ||

ಕಿಡ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಮಣ್ಣಿಗಿಡನೊಡೆದಂದಂ ಚರಿತಮಳಿಯ ಹಾಟಕುಂಭಂ |

ವೃಡಿಯಾದ ಭಂಗಿಯದರಿಂ ಕೆಡಿಸದೆ ದರ್ಶನಮನೋಲಿ ನಡೆವುದು ಭವ್ಯಂ ||

ಪ್ರೀಮಾಘನಂದಿ—ತಾಸ್ತನಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಟೀಕು-ಚರಣಾನಯೋಗ.

1 ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ ತ್ರಿಲೋಕದೊಳಂ ತ್ರಿಕಾಲದೊಳಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿತವಪ್ಪನಸ್ತು ಪೆರತಿಲ್ಲಂ

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಪ್ರಭಾವ—

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನತುದ್ಧಾ ನಾರಕತೀರ್ಥಾರ್ಥನವೃಂಸಕಪ್ರೀತ್ಯಾನ್ವಿ ।

ದುಷ್ಕಲವಿಕ್ಯಕಾಲ್ಪಾಯುದರ್ಶಿದ್ರವತಾಂ ಜ ವ್ರಜಂತಿ ನಾಮೃವೃತಿಕಾಃ ॥ ೩೫ ॥ ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನತುದ್ಧಾ) ಶುದ್ಧವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವುಳ್ಳ ಜೀವನು (ಅವೃತಿಕಾಃ ಅಪಿ) ವ್ರತಿಕನಾದಿದ್ದರೂ ಸಹ (ನಾರಕತೀರ್ಥಾರ್ಥ-ನವೃಂಸಕ-ಪ್ರೀತ್ಯಾನ್ವಿ) ನರಕ, ತೀರ್ಥಾಂಜ, ನವೃಂಸಕತ್ವ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತ್ಯ (ದುಷ್ಕಲವಿಕ್ಯಕಾಲ್ಪಾಯುಃ ದೌರ್ದ್ರತಾಂ ಜ) ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಅವಯವಗಳು ಕಾರುಣ್ಯವಾಗಿರುವುದು, ಕಡಿಮೆ ಆಯುಷ್ಯವಿರುವುದು, ಬಡತನ ಇರುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವನಿಗೆ (ನ ವ್ರಜಂತಿ) ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಥ—ಯಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಶುದ್ಧವಿರುವುದೋ ಅವರು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ನರಕಗತಿ, ತೀರ್ಥಾಂಜಗತಿ, ನವೃಂಸಕತ್ವ, ಪ್ರೀತ್ಯ, ಕೆಟ್ಟಕುಲ, ಕುರೂಪ, ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊರತೆ ಮತ್ತು ಬಡತನಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. [ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧವೂ ಕೇವಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲ, ಇದು ಜೈನ ನೈದ್ವಾಂತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀ ಜಾಮುಂಡರಾಯನು ತನ್ನ “ಚಾರಿತ್ರಸಾರ”ದಲ್ಲಿ ರತ್ನಕರಂಡದ ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಷಯದ ಸಂಬಂಧವು “ಅಬದ್ಧಾಯುಷ್ಯ ವಿಷಯ” ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.^೧ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಉಪತ್ತಿಯ ಫಲವಾದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಅದರ ಸತ್ತೆಯು ಆರಂಭವಾಗುವ ಮೊದಲು ನರಕ, ತೀರ್ಥಾಂಜ ಈ ಆಯುಕ್ತಮಾರ್ಗಗಳು ಕಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸುಮಾರು ಅಂಧಜೀವಿಗಳು ಮರಣಹೊಂದಿ, ನರಕ ತೀರ್ಥಾಂಜಗಳಿಗೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ತೀರುವತ್ತವೆ ಇನ್ನು “ಬದ್ಧಾಯುಷ್ಯ”ವಾದ ಶರುವಾಯ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವುಗಳ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಣೆಯಾದೀತು ವಿಳನೆಯ ನರಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸುವ ಜೀವನು ಮೊದಲನೆಯ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಬಹುದು ಅದರ ನರಕಾಯುವು ತನ್ನದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವದೇ ವ್ರತಾರದ ಆಯುಕ್ತಮಾರ್ಗವು ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಭೋಗಿನದ ದಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದು ಅದು ವರಸ್ಥಾನ-ಸಂಕ್ರಮಣವನ್ನೂ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ನರಕಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಣೆಯು ಆಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಾವರ, ವಿಶಲತ್ರಯಾದಿ ರೂಪ ತೀರ್ಥಾಂಜಾಯುವಿನ ಬಂಧವುಳ್ಳ ಸ್ಥಾವರ, ವಿಶಲತ್ರಯ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಧರಿಸದೆ ತೀರ್ಥಾಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂಥವಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವು ಆಗಬಹುದು ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಫಲವಾಗಿದ್ದ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಆಯುಗಳ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಕ್ರಮಣವು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅನ್ವತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಿಗೆ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದ ನಲವತ್ತೊಂದು ಕರ್ಮ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಕಟ್ಟುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಗುರುತುವು ಇದೆ. ಆ ಕರ್ಮ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು—(೧) ವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿ, (೨) ಹುಂಡಕ ಸಂಸ್ಥಾನ, (೩) ನವೃಂಸಕ ವೇದ, (೪) ಅಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಸ್ಯವಾಟಿಕಾ ಸಂಹನನ, (೫) ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ, (೬) ಸ್ಥಾವರ, (೭) ಆತಾವ, (೮) ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವ, (೯) ಅಪರ್ಯಾವೃತ್ತ, (೧೦) ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, (೧೧) ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, (೧೨) ಚತುರ್ದ್ರಿಯ,

^೧ ಆಯುಕ್ತವರ್ತನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ. ಇಂತವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮನೋಧಯವರ್ಗಗಳು ವ್ರತಹೀನರಾಗದೆ ನಡೆದಂತವ್ಯಯದ ಗಳಿಕೆಯ ಪುಟ್ಟರೊಂದಿಗಿ—

ಕಂದ ॥ ನಾರಕ ತೀರ್ಥಗೋಚರಕ ತಾರೀತ್ಯಂ ವಿಕ್ಯಕ ರೂಪಮಲ್ಪಾಯುಷ್ಯಂ ।
ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ ದುಷ್ಕಲ ಮವಿಚಾರ ಕುರೀಶಂಗಳಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟುವವರಲ್ಲರಾ ॥

ವಚನ—ಅಂತು ಶರ್ಕರಾ ಪ್ರವಾದಿ ಸಪ್ತ ಪರಕಂಗಳೊಳುಮೇಕೇಂದ್ರಿಯ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಚತುರ್ದ್ರಿಯಗಳೊಳಂ, ನವೃಂಸಕವೇದೊಳಂ, ಎಲ್ಲಾ ಸ್ವೀಕರಿಸೊಳಂ, ಮುಂಕಾಂಧವಿದರ ಕುಬ್ಜ ಪಂಕು ಪುಟ್ಟಿ ಕುತ್ವಕದೊಳಮುಪ್ಪಾಯುವ ದೊಳಂ, ಬಡತನದೊಳಂ ಜಾಂಜಾಲ ತುರುಕಾದಿ ದುಷ್ಕಲಂಗಳೊಳಂ ಮೇಚ್ಚುಬಿಂಜಾದಿ ಕುಪಾದಿ ಪರವಿದೇಶಂಗಳೊಳಂ, ಫಣ್ಣ ವನಿ ದ್ವೀಪಾಂಶರ ವರ್ತಗಳವು “ವಿಕಪಾದ ಬಂಜರ್ಣ ಶ್ವಾನಮುಖ ಗವಾಗ್ನಿಪಾದಿ ಕುಮಾನುಷತ್ವದೊಳಂ . . .

^೨ ದುರ್ಗತಾವಾಯುಷೋ ಬಂಧೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಯಸ್ಯ ಜಾಯತೇ ।
ಗಚ್ಛೇದೋ ನ ತಸ್ಯಾಸ್ತಿ ತದಾಪ್ಯಲ್ಪತರಾ ಸ್ಥಿತಿಃ ॥

(೧೩) ಸಾಧಾರಣ, (೧೪) ನರಕಗತಿ, (೧೫) ನರಕಗತ್ಯಾನುಷೂರ್ವಿ, (೧೬) ನರಕಾಯು ಈ ಹದಿನಾರು ವ್ರತ್ಯತಿಗಳ ಬಂಧವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತಾನುಬಂಧಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಟ್ಟುವ ಇವತ್ತೆಷ್ಟು ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಅನಂತಾನು ಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ, (೨) ಮಾನ, (೩) ಮಾಯಾ, (೪) ಲೋಭ, (೫) ಸ್ವಾನಗೃಹ್ಣಿ, (೬) ನಿವ್ರಾಣಿದ್ರಾ, (೭) ಪ್ರಜಲಾಪ್ರಜಲಾ, (೮) ದುರ್ಭಗ, (೯) ದುಸ್ವರ, (೧೦) ಅನಾದೇಯ, (೧೧) ಸ್ಥಗ್ರೋಧ ಪರಿಮಂಡಲ ಸಂಸ್ಥಾನ, (೧೨) ಸ್ವಾತಿಸಂಸ್ಥಾನ, (೧೩) ಕುಬ್ಜಕ ಸಂಸ್ಥಾನ, (೧೪) ವಾಮನ ಸಂಸ್ಥಾನ, (೧೫) ವಜ್ರನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, (೧೬) ನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, (೧೭) ಅರ್ಧನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, (೧೮) ಕೀಲಕ ಸಂಹನನ, (೧೯) ಅವಶಸ್ತವಿಹಾಯೋಗತಿ, (೨೦) ಸ್ತ್ರೀವರ್ಯಾಯ, (೨೧) ನೀಚಗೋತ್ರ, (೨೨) ತೀರ್ಥಗತಿ, (೨೩) ತೀರ್ಥಗತ್ಯಾನುಷೂರ್ವಿ, (೨೪) ತೀರ್ಥಂಜಾಯು, (೨೫) ಉದ್ಯೋಗ ಈ ಇವತ್ತೆಷ್ಟು ಹಾಗೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹದಿನಾರು ಕೂಡಿ ನಲವತ್ತೊಂದು ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಕ್ಕೇನೇ ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅವುತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಇವು ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ನಲವತ್ತೊಂದು ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ಹೋದ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆಯುರ್ ಬಂಧವು ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವು ಬಹಳವಾಗಿದೆ ಮೊದಲು ವಿಳನೆಯ ನರಕದ ಆಯುವು ಕಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಆ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಉಂಟಾದರೆ ಅವನು ಮೊದಲನೆಯ ನರಕದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಎರಡನೆಯ ಮೂರನೆಯ ನರಕಗಳಿಗೂ ಸಹ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ತೀರ್ಥಂಜ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ನಿಗೋದಿ ವಿಶೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವದ ಆಯುಷ್ಯವು ಕಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳ ತೀರ್ಥಂಜಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಧರಿಸಬಹುದು ಅದು ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ವಿಶೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಜೀವವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಲಬ್ಧವರ್ಯಾವ್ರತ ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯವು ಕಟ್ಟಿಹೋಗಿದ್ದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಭೋಗ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಯಾನು ಮೊದಲು ವ್ಯಂತರಾದಿ ದೇವಾಯುಷ್ಯವು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಮಹರ್ಧಿಗದೇವನಾಗಿ ಜನ್ಮವತ್ತಬಹುದು ಉಳಿದ ಭವನಕ್ರಿತ ದೇವರಲ್ಲಿ ಅಧವಾ ನಾಲ್ಕು ದೇವರ ಸ್ತ್ರೀವರ್ಯಾದದಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಮಾನವ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ, ವಶುವಿನ ಸ್ತ್ರೀಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹುಟ್ಟಲಾರನು ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ನೀಚಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ದರಿದ್ರ, ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಲಾರನು ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವು ಇದೆ

ವಿದಿತಂ ದರ್ಶನಮುಳ್ಳವಂಗೆ ಭವನಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರಾವ್ಯಂತರಾ-

ಸ್ವದಮಲ್ಪಾಯುಮನಂಗತಾವಮಬಲತ್ವಂ ನಿರ್ಧನತ್ವಂ ದುರಾ- 1

ಸ್ವದಭೋಗಾವನಿಜತ್ವಮುಗ್ರ ನರಕಂ ತಾನಾಗಮೆಂದೆದು ಲೋ-

ಕದೋರ್ಬಾಣ್ಣಿವರಣ್ಣ ದರ್ಶನದೊಳಾದೃಷ್ಟರ್ಯಮಂ ನೈರ್ಯಮಂ ||

—ನಯಸೇನ-ಧರ್ಮಾಮೃತ ೧-೩೧

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಫಲ—

ಓಜಸ್ವೀಜೋವಿದ್ಯಾವೀರ್ಯತೋವೃದ್ಧಿ ವಿಜಯವಿಭವಸನಾಧಾಃ |

ಮಹಾಕುಲಾ ಮಹಾರ್ಥಾ ಮಾನವತಿಲಕಾ ಭವಂತಿ ದರ್ಶನಪೂತಾಃ || ೩೬ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದರ್ಶನಪೂತಾಃ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ವವಿಶ್ರವಾದಂತಹ ಜೀವನು (ಓಜಸ್ವೀ-ಜೋವಿದ್ಯಾವೀರ್ಯತೋವೃದ್ಧಿ ವಿಜಯವಿಭವಸನಾಧಾಃ) ಉತ್ಸಾಹ, ಕಾಂತಿ, ವಿದ್ಯೆ, ಶಕ್ತಿ, ಶೀರ್ಷಿ, ಅಭ್ಯುದಯ, ವಿಜಯ ಮತ್ತು ವೈಭವ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಮಹಾಕುಲಾಃ) ಉಚ್ಚಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ (ಮಹಾರ್ಥಾಃ) ದೊಡ್ಡ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ (ಮಾನವತಿಲಕಾಃ) ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು (ಭವಂತಿ) ಆಗುತ್ತಾನೆ

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ || ಭೂನುತ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ತಾಂ ಮಾನವ ತಿಳಿಕಂಗೆ ಸಯುಜಿಂ ಸಮನಿಸಿದಂ- 1

ದೀನೇಗಲ್ಲ ಸಪ್ತಪರಮಸ್ಥಾನಂಗಕನೆಯ್ದು ಗುಂ ಮನೋಮುದದಿಂದಂ ?

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ವವಿತ್ರವಾದ ಜೀವವು ಮಾರ್ಕಮಿ, ತೇಜಸ್ವಿ, ವಿಧ್ವಾಂಸ, ತಕ್ರಿವಂತ, ಕೀರ್ತಿವಂತ, ವೈಭವದ ವಿಶ್ವಯುಕ್ತ, ಗೆಲುವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ, ದೊಡ್ಡಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ, ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶೇಷ ರತ್ನದಂತೆ ಶೋಭಿಸುವಂಥದ್ದು ಆಗುತ್ತದೆ. [ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಕುಲ, ಬಡತನಗಳಿಗೊಳಗೊಂಡ ಸೂತ್ರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ-ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಓಜಸ್ವೇಜಾದಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅರ್ಥಜೀವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಇದು 'ಅಬದ್ಧಾಯುಷ್ಯ'ರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಮುಂದಿನ ಐದು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಬದ್ಧಾಯುಷ್ಯ'ರಿಗೇನೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ನ. ಧ]

ಸಮುರಿತ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಮೊಡಂಬಡೆ ಪೂರ್ಣಸುಧಾಂತುಶೋಭೆಯಂ
ಸಮುಱಿ ಶರೀರಕಾಂತಿ ಪೊರೆವೆತ್ತಮುಳ್ವಾಸಿನ ವಕ್ಯದಾಡಿಂ .
ಸಮುನಿಖ ದಿವ್ಯರಾಮ ಮಡಿಭೂಷಣ ವಸ್ತ್ರಲೇವನಾದಿ ತ-
ಲ್ಮಮರ್ದಹಮುದ್ರಣದ ಪುಣ್ಯಮದೇನಗಣ್ಯಮೋ ||

—ಮಧುರಕವಿ-ಧರ್ಮನಾಥಪುರಾಣ ೫-೧೩೭.

ದೇವ ವೈಭವ ಪ್ರಾಪ್ತಿ—

ಅಷ್ಟಗುಣಪುಷ್ಪಿತುಷ್ಣಾ ದೃಷ್ಟಿವಿಶಿಷ್ಟಾಃ ಪ್ರಕೃಷ್ಟತೋಭಾಜುಷ್ಣಾಃ |

ಅಮರಾವಸ್ಥರಸಾಂ ವರಿಷದಿ ಚರಂ ರಮಂತೇ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತಾಃ ಸ್ವರ್ಗೇ || ೩೭ || ¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದೃಷ್ಟಿವಿಶಿಷ್ಟಾಃ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂಬ ವಿಶಿಷ್ಟದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು (ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತಾಃ) ಜಿನೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತನಾದವನು (ಅಷ್ಟಗುಣಪುಷ್ಪಿತುಷ್ಣಾಃ) ಅಣಿಮಾ, ಮಹಿಮಾ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳ ಹಾಗೂ ಅವಯವಗಳ ವರಿಪೂರ್ಣತೆಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದವನು (ಪ್ರಕೃಷ್ಟತೋಭಾಜುಷ್ಣಾಃ) ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟ ತೋಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ಆಗಿ, (ಅಮರಾವಸ್ಥರಸಾಂ) ದೇವ-ದೇವಾಂಗನೆಯರ (ವರಿಷದಿ) ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ಚರಂ) ಯಾವಾಗಲೂ (ರಮಂತೆ) ಕ್ರೀಡೆಮಾಡುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದೇವ-ದೇವಾಂಗನೆಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಎಂಟು ಮುದ್ದಿಗಳು, ಪುಷ್ಪವೃಕ್ಷ ನಿರೋಗಿಯೂ ಆದ ಶರೀರವು ಲಭಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಆನಂದದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಅಣಿಮಾ, ಮಹಿಮಾ, ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ವ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಗರಿಮಾ, ಲಭಿಮಾ, ಈಶತ್ವ, ವಶಿಷ್ಠ—ಈ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಅವಯವಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಿರುತ್ತವೆ. ಸದಾ ಪುಷ್ಪವೃಕ್ಷ ಆಗಿರುತ್ತವೆ [ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತನೂ

¹ ಆಯತವರ್ಣನ ವಚನ ಈ ಪ್ರಕಾರ . . . ದೇಶ ಕುಲ ಜಾತಿ ಪುಂಡ್ರದಿಂದ ಕುಲದೀಪಕನಿಸಿ, ಸದೃಷ್ಟಿಗಳ ಪುಟ್ಟು ಪುರುಂ ಸಜ್ಜಾಪಿತ್ತಂ ಕ್ರಮದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಂದು . . . ಬಾಳುತ್ತಾ ಸದ್ಗುಣಸ್ಥಿತ್ಯಂ, ಸದ್ಗುಣಸ್ಥಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪೇಟೆ ಸಂಸಾರ ಶರೀರ ಬೋಗ ನಿರ್ವೇಗಿ ಸರಾಯಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂತತಿಗೆ ಸಕಲ ದತ್ತಿಯನಿತ್ತು, ತನ್ನ ಪದವಿಯೊಳ್ಳಿರಿ ದಿವ್ಯ ತಪೋಧನರ ಪಾದಮೂಲ-ದೊಳಗೆ ಪಾತಕರೂಪವುಂ ಪಾತಿ ದಾಹ್ಯಾಪ್ಯಂತರಮಪ್ಪುತ್ಯದೊಳ್ಳಿಗಳೇ ಕಾದಾಣಾಂಗಧಾರಿಯಾಗಿ ಮೋಡತ ಬಾವನೆಗಳಂ ಭಾವಿಸಿ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪುಣ್ಯನಾಮವುಂ ಕಟ್ಟಿ ಬುದ್ಧಿ ಪುದ್ಧಿ, ತಪೋ ಪುದ್ಧಿ, ವೈಕುಂಠ ಪುದ್ಧಿ, ಔಷಧ ಪುದ್ಧಿ, ರಸ ಪುದ್ಧಿ, ಬಲ ಪುದ್ಧಿ, ಅಕ್ರೋಶ ಪುದ್ಧಿಯೆಂಬ ಸಪ್ತ ಪುದ್ಧಿಗಳೊಳಗೆ ನೆಗಳ್ಳು ದೀಕ್ಷೆ ತಿಕ್ಕಿ ಗಣ ಪೋಷಣೆ ಆತ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಲೀಖನೆಯೊಡವರಿಂ ಕಾಲಮುಂ ಕಳಿಸಿಯುತ್ವ ಮಾರ್ಧ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಪತುರ್ವಿದಾರಾಪಹಾ ಪುರಸ್ಕರಣಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯುಂ ಪಾಪಪರಿತ್ಯಾಗ ಗುಂಗಿಯುಂ ಪ್ರವೃದ್ಧಿತ್ವಂ ತತ್ಪಲದೊಳಗೆ ಪುಟ್ಟಿ ನಿಜಾಂಬರ ಭೂಷಣಮೌಲ್ಯಗಳೆನೆಯ ಬೋದಿಸುವ ದಿವ್ಯಶರೀರಮನೋಹಯನು ಮನೋಕ ರತ್ನಾಕರೋಪಮ ಪುನಿಹತ ಕೀವಳುಮಾಗೆ ಮನಸಾಮ್ಯಪಾಪಾರನುಮಾಗಿ ಶುಭಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತನುಮದಿಜ್ಞಾನಿಯು ಮಣಿಮಾ, ಗರಿಮಾ, ಮಹಿಮಾ, ಲಭಿಮಾ, ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಈಶತ್ವ, ವಶಿಷ್ಠವೆಂಬಪುಗುಣ ಮಣಿದೊಡವತನು ಮಾಗಿ ಪ್ರತೀಂದ್ರ ಸಾಮಾನ್ಯಕತ್ರಯಸ್ಥಿಂರ ಪಾರಿವದಾತ್ಮ ರತ್ನಲೋಕ ಪಾಲನೀಕ ಪ್ರತೀರ್ಷಾದಿಯೋಗ್ಯ ಕಿಲ್ಲಿ ಪಕರೆಯ ಪತ್ನಿ ತರದ ದೇವಕಳು ಕನ್ನ ಬಳಸಿಯೊಲಯಿಸುತ್ತಿರೆ ದೇವಲೋಕದೊಳಿನ್ನ ಮಾತೆ ಮಾತಾಗಿಪ್ಪದ ಬಂಧುತ್ವಂ.

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಆದ ಜೀವವು ಮರಣಹೊಂದಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವದು. ಅವನು ಭವನ್ತ್ರಿಕದಲ್ಲಿ-ಭವನವಾಸಿ, ವ್ಯಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ-ಜನ್ಮಿಸುವದಿಲ್ಲ. ದೇವೇಂದ್ರನ ವದವನ್ನೂ ಸಹ ಅವನು ವಡಿಯುವನು. ಅದರಿಂದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ವಡೆದು, ಸದಾ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವನು ಸ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಅವತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಉಳಿದ ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರೀ ದೇವರಂತೆ ಪುಣ್ಯಹೀನನು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಇಂದ್ರನಂತೆ ವೈಭವ, ಕಾಂತಿ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸುಖ ಭೋಗಿಸುವಂಥ ಮಹರ್ಧಿಕ, ಸಾಮಾನ್ಯಕ, ತ್ರಯಸ್ತುತ ದೇವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಲೋಕವಾಲ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಅನೇಕ ದೇವರಿಗೆ ಅಣಿಮಾ, ಮಹಿಮಾದ ಪುದ್ಧಿಗಳೂ, ಶರೀರದ ಕಾಂತಿಯೂ, ಆಭರಣ, ವಿಮಾನ, ವಿಕ್ರಿಯಾಗಳು ಪ್ರಾವನಾಗಲಾರವು ಇಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಿಭೂತಿಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ದೇವನಿಗೇನೇ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಕೋಟ್ಯಾಂತ ಅನ್ವರಿಯರ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಕಾಲವನ್ನು ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ

ನರರೊಳ್ಳುಟ್ಟಿ ನರೇಂದ್ರನಾದ ದಿನದೊಳ್ಳದ್ದ ಮರ್ಮಮಂ ಸನ್ಮನೀ-
ತ್ವರಂ ಭವ್ಯರನೊಲ್ಲ ಮನ್ನಿಸಿಯನಾಥಗಾರ್ಶ್ರಿತಗೀವೃತಂ ।
ವರಿವಾರ ಪ್ರಜೆಗಳ್ಳ ತಾಯ ತೆರದಿಂದೊಲವೃತ್ತಮಿವಂ ಧರಾ-
ವರನಿಂದಾ ಬರಿದಿಲಕ್ಕೆ ನಾಳಿನವನ್ನೆ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ-೪೩

ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಜನಿತ ಸುಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಅವನು ಮನುಷ್ಯರೋಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಹೇಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗುವನು—

ನವನಿಧಿಸವೃದ್ಧಯುರತ್ಯಾಧೀಶಾಃ ಸರ್ವಭೂಮಿವತಯುತ್ಪಕ್ರಮ್ ।

ನರ್ತಯತುಂ ಪ್ರಭವಂತಿ ಸ್ವಪ್ನದೃಶಃ ಕ್ಷತ್ರಮಾಲೀಶೇಖರಚರಣಾಃ ॥ ೩೮ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ಸ್ವಪ್ನದೃಶಾಃ) ನಿರ್ಮಲ-ಸ್ವಪ್ನ-ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ವಪ್ನಕ್ಕೆ ಜೀವನು (ನವನಿಧಿ) ಒಂಬತ್ತು ನಿಧಿಗಳು (ಸವೃದ್ಧಯು ರತ್ಯಾಧೀಶಾಃ) ಹದಿನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳ ಅಧಿಪತಿಯು (ಸರ್ವಭೂಮಿವತಯು) ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆಯನು (ಕ್ಷತ್ರಮಾಲೀಶೇಖರಚರಣಾಃ) ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರ ಕಿರೀಟಗಳಿಂದ ಕೋಣಿಸುವ ಪಾದಗಳುಳ್ಳವನೂ (ಚಕ್ರ) ಚಕ್ರರತ್ನವನ್ನು (ನರ್ತಯತುಂ) ನಡೆಯಸಲಿಕ್ಕೆ (ಪ್ರಭವಂತಿ) ಸಮರ್ಥನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ

1 ಆಯತವರ್ನಾಸ ವಚನ ಹೀಗೆ . ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕದೊಳು ಸೂಸೆಂಬಂತೆ ತ್ರಿಜ್ಞಾನಧಾರಿಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಸುರೇಂದ್ರ ವಂದನಾಗಿ ಗರ್ಭಾವತರಣಿ ಜ್ಞಾನಾಭಿಷೇಕ ಕಲ್ಪಾಂತಮಾಣೆಯಿಡ್ತಿ ನಿತ್ಯತನು ನಿಶ್ಚಿದತನು ನಿರ್ಮಲತನು ಕ್ಷೀರಗೌರವಧರತನು ಸಮಜತರಸ್ತನು ಆದಿಸಂಪನ್ನತನು ಸುರೊಪತನು ಸುರಜಿಗಂದತನು ಶುಭಲಕ್ಷಣತನು ಅವಮಿತ ವೀರ್ಯತನು ಪ್ರಿಯಹಿತವಾದಿತ್ಯ-ಮೊಂಬ ಸ್ವಭಾವಾತಿಶಯಗಳು ಪತ್ತುವೊಡನೊಡನೆ ಪುಟ್ಟಿ ಕುಮಾರತ್ವದಿಂದ ಕೆಲವು ಕಾಲಂ ಸಲೆ ಬಾಜ್ಯ ಕಾಲದೊಳು ಷಟ್ಪಿಂದಾಧಿ ಪತಿಯಾಗಿ ಕಾಳ ಮಹಾಕಾಳ ಪಾಂಡಕ ಮಾಳವಕ ಶಂಖ ನೈಸರ್ಗ ಪದ್ಮ ಪಿಂಗರ ಸರ್ವರತ್ನಗಳೊಬ ನವನಿಧಿಗಳುಂ ಚಕ್ರ ಭತ್ತಾನಿಂದಂ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಚರ್ಮಕಾಂತಿಬಿಂಬೋಳುಮಜೀವರತ್ನಂಗಳುಂ ಗ್ರಂಥಪತಿ ಸೇನಾಪತಿ ಸ್ತ್ರೀ ಗಣ ಪಯ ತಕ್ಷಕ ಪುರೋಹಿತಮೊಂಡೊಳು ಜೀವರತ್ನಂಗಳುಂ ಮೂವತ್ತಿ ಜ್ಞಾಸಿರ ಮಕುಟಬದ್ಧ ಗಂ ಪದವಾರು ಸಾಸಿರ ಗಣಬದ್ಧ ದೀವರ್ಗಂ . ದೀವ ವಿದ್ಯಾಧರಗಮಧಿಪನಾಗಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸುಖವನುಭವಿಸುವುದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆ

ಅರ್ಥ—ನಿರ್ಮಲ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದವನು—ಸ್ವಗದೋಳಗಿನ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದ ತರುವಾಯ—ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ನಿಧಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಮೂವತ್ತೆರಡೂ ಸಾವಿರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮುಕುಟಗಳುಳ್ಳ ಅರಸರ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಿರೀಟದ ಮೇಲೆ ಅವನ ಜರಣಗಳು ತೋರುತ್ತವೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಇನ್ನೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದು ಜಕ್ರವರ್ತಿವದವಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಯುಳ್ಳವನು ನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರನಾಗಿಯೂ ಜನಿಸುವನು ಆದರೆ ಜಕ್ರವರ್ತಿವದವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ನ. ಧ.]

ಭಾವಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಕ್ರದ ಪ್ರಧಾನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಮನುಷ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜನಿಸಿದ ಜೀವವು ಒಂಭತ್ತು ನಿಧಿಗಳಿಗೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲ ರಾಜರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆದುಸುವಂಥ ಜಕ್ರವರ್ತಿ ವದವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

ವರಜಕ್ರವರ್ತಿವದವಿಗಮುರುಗೀರ್ವಾಣಾಧಿಪತಿಯ ಸದ್ವಿಭವಕ್ಕಂ |

ಪರಮಾರ್ಹಾಂತ್ಯವದಕ್ಕಂ ವರಮಾರ್ಧಂ ತುದ್ಧದರ್ಶನಂ ಮೂತ್ತಮೊದಲ್ ||

—ನಯನೇನ—ಧರ್ಮಾಮೃತ ೧-೬೮.

ಸಮ್ಯಕ್ರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವವು ತೀರ್ಥಂಕರವಾಗುವಿಕೆ—

ಅಮರಾಸುರನರವತಿಥಿಯಮಧರಪತಿಭಿಶ್ಚ ನೂತವಾದಾಂಭೋಜಾಃ |

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸುನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಾ ವ್ಯವಚಕ್ರಧರಾ ಭವಂತಿ ಲೋಕಶರಣಾಃ || ೩೯ || ೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದೃಷ್ಟ್ವಾ) ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕದಿಂದ (ಅಮರಾಸುರನರವತಿಭಿಃ) ದೇವೇಂದ್ರ, ಅನುರೀಂದ್ರ ಮತ್ತು ಜಕ್ರವರ್ತಿಗಳಿಂದ (ಚ) ಮತ್ತು (ಯಮಧರಪತಿಭಿಃ) ಗಣಧರರಿಂದ (ನೂತವಾದಾಂಭೋಜಾಃ) ಸ್ತುತಿ ಸಲ್ಲುಟ್ಟ ಪಾದಕಮಲಗಳುಳ್ಳ (ಸುನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥಾ) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣರೊಂದಿಂದ ಸಾಧನಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥ (ಲೋಕಶರಣಾಃ) ಜನರಿಗೆ ಶರಣುಬರಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ (ವ್ಯವಚಕ್ರಧರಾಃ) ಧರ್ಮಜಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದಂಥ ಅರ್ಧಾತ್ ತೀರ್ಥಂಕರರು (ಭವಂತಿ) ಆಗುತ್ತಾರೆ.

1 ರಕ್ತಿ.ಕ.ಯಕ್ಷ.ಸಹಸ್ರಾಃ ಕಾಲ-ಮಜಾಕಾಲ-ಪಾಂಡು-ಮಾಣವ ಶಂಖಾಃ |

ಸೈನರ್ಪ-ಪದ್ಮ-ತಿಂಗಲ-ಪಾವಾರತ್ಯಾತ್ಯ ನವಭಯಃ ||

ಋತುಯೋಗ್ಯ-ವಸ್ತು-ಭಾಜನ-ವಾಸ್ತವ್ಯಯುಧ-ತೂರ್ಯ-ಡರ್ಮ್ಯ-ವಸ್ತ್ರಾದಿ |

ಅದರಣ-ರತ್ನನಿಶಿತಾರ್ಥ ಕ್ರಮೇಣ ನಿಧಯಃ ಪ್ರಯತ್ನಂತಿ ||

ಅ ಜಕ್ರಂ ಭಕ್ತಮಸಿದ್ಧಾಂಡೊ ಮುಚಿತ್ತಮರ್ ಚ ಕಾಕಿಣೀ |

ಗೃಹ-ಸೇನಾ-ಪತೀ ಶಕ್ತ-ಪುರೋಧಾತ್ಯ-ಗಜ-ಸ್ತ್ರಿಯಃ ||

2 ಆಯತವರ್ಣು ಷೇಳುಕರು ಹೀಗೆ ತದ್ರಾಜ್ಯ ವೈರಾಗ್ಯದರನುತ್ಪನ್ನ ಜೋದನಾಗಿ ಭದ್ರಸ್ಥ ಕಾಲಮಂ ಕಳಿತಿ ಬುಕ್ತದ್ವಾನದಿಂ ಛಾತಿ ಚತುಷ್ಟಯಮಂ ಕೇದಿತಿ ಜ್ಞಾಪಾರಸೇಯದ ಕೇದಿನೋಳನಂವಜ್ಞಾನಮುಂ ದರ್ಶನಾವತೇಯದ ಕೇದಿನೋಳನಂವದರ್ಶನಮುಂ ದರ್ಶನಮೋಜನೇಯದ ಕೇದಿನೋಳು ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್ರಮುಂ ಜಾರಿತ್ಯ ನೋದನೇಯದ ಕೇದಿನೋಳಾದ ಯದಾಪ್ಯಾತ ಜಾರಿತ್ಯಮುಂ ವಾಪಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೋಳು ಪದ್ವೀವನಿಕಾಯವತ್ಕಲಪಮುಂ ಲಾಪಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೋಳು ಪ್ರೈಲೋಕ್ಯಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಭೋಗಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೋಳು ಪುಷ್ಪವೃಕ್ಷಿಯಂ ಉಪದೇಗಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೋಳು

ಕಂದ | ದ್ವಾದಶ ಯೋಜನ ವಿಶ್ರುತಿ ಮಾ[ಯಾ]ದಂ ಹಲ್ಯಲ್ಲಿಗಿಯ್ದು ಸಾಸಿರವಂಡಂ |

ಪೋದಿಡೆಯೊಳಪ್ಪ ಪದವೊಳು ಮೇದಿಧಿ ನೆಲಸಿದುದು ಸಮವಸರಣಂ ಪರಿಣಯಂ ||

ವಚನ—ಅಂತು ದೇವೇಂದ್ರ ನಿರೂಪಿತಮುಮಿದ್ರೋಲಮಯಮುಂ ಸಮವೃತ್ತಮುಂ ದೇದಿಶ್ಚ ಪಾನಮಪ್ಪದರ ಬಹಿರ್ಭಾಗ-ದೊಳು ನಾಲ್ಕುಂ ದಿಶೆಯೊಳಿಳು ಮಿವೃತ್ತಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಾಸಿರ ಸೋಪಾನಂಗಳೊಳಂ ನೊರು ನೊರು ಗೆಯ್ದು ಮುಕರ ತೋರಣಂಗಳೊಳ ಮುದ್ದಂತರದೊಳು ನೊರು ಗೆಯ್ದು ರತ್ನತೋರಣಂಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲುಳ್ಳೊಳು, ಹೇಮಮಯಂಗಳೊಳು ನಾಸಾರತ್ನವಿಚಿಂಗಳೂಂ ಚೋದಿಪ್ಪೇಂವುದ್ರತ್ನತಂಗಳುಮುಖರಮೇದಿಯಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ದಾಗಿರ್ದಾದಗಳಿಂದಮಿಂಪ್ರ

ಅರ್ಥ—ದೇವೇಂದ್ರ, ಅನುರೇಂದ್ರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಗಣಧರ ಇವರ ಸ್ತುತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ವಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನು, ಜೀವಾದಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿವನು, ಸಂಸಾರಜೀವಗಳನ್ನು ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದುಃಖದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವಂಥವನು, ಧರ್ಮಜಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದಂಥವನು ಆದ ತೀರ್ಥಂಕರನು ನಮ್ಮಗೃಹದ ಮಹಾತ್ಮಿಯಿಂದ ಆಗುತ್ತಾನೆ [ಇದು ನಮ್ಮಗೃಹದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವನಾಲ್ಕನೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟಲವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ ನ ದ]

ಧನವರ್ಣಮಪ್ತ ಛೇದಿ ಪ್ರಾಕಾರಮಾದಮಾನುಷೋತ್ಪನ್ನದಲ್ಲಿದೊಳಗೆಯೆಯು ಗೆಯ್ದಿ ಪ್ರಾಸಾದಂಗಳ ನದಿಯೆಲ್ಲೊಪ್ಪದೊಂ-
ದೊಂದು ಬಸದಿಗಳಿಂದಂ, ತಿಸ್ಸಂ, ಚತುರಿಸ್ಸಂ ವೊದಲಾಗೊಡೆಯ ವಾಹಿ ಕತಂಗಳಿಂದಂ ಸೊಗಯಿಸಿ ತ್ರಿಶಾಲ ವರಿವೆತ್ತಿ ತಂಗಳುಂ
ಪ್ರೀತಿರಾಗ್ಗುತಿ ತಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಮಾಪಸ್ತಂಭಂಗಳಿಂದಮೊಪ್ಪುವ ಪ್ರಾಸಾದ ಜೈತ್ಯ ದೊಮಿಯುಳ್ಳ ಅಲ್ಲಿಂದೊಳಗೆ
ರಚತಮಯಂಗಳಂ ' ಜ್ಯೋತಿರಿದ್ರವ್ಯರಕ್ತಿ ತಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಬಾಗಿಲ್ಪಾಡಂಗಳುಮಪ್ಪದರಿದನೆನ ಹೇಮವರ್ಣದ
ವೇದಿಕೆಯಂದೊಳಗೆ ಸ್ವಚ್ಛ ಜಲಂಗಳಿಂದವಿವಿಧ ನಾನಾವಿಧಜಲಚರಂಗಳಿಂದಂ ಕೊಳವಕ್ಕಿಗಳಿಂದಂ ಸೋಪಾನ ಪಂಕ್ತಿಗಳಿಂದಂ
ಕಮಳಗಳಿಂದಂ ರಮಣೀಯತವನಾಗಿ ಪಾತಿಶಾ ದೊಮಿಯೊಪ್ಪುಗುಮಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ಪುಷ್ಪಾಗ ನಾಗಮಳುಳ ತಿಲಕಾದಿ
ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಂ ಮತ್ತಂ ನಾನಾವಿಧ ಲತೆಗಳಿಂದಂ ಲತಾಧವಂಗಳಿಂದಂ ಸುರದಿಧುನ ಕತವಂಗಳಿಂದಂ . ನಲ್ಲಿವನಂ
ಪಾದಮಂಕವನಂ ನೇಳಿಸಿ ತೋರ್ಪುದಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ರಚತಮಯಂಗಳಂ ಯತ್ನೇಂದ್ರ ರಕ್ತಿ ತಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕುಂ ಗೋಪುರ
ದ್ವಾರಗಳಿಂದಂ ಕೋಶಸುನ ಹೇಮಚ್ಚಾಯ ಪ್ರಾಸಾದದೊಳಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಾಗಿ ನಾಲ್ಕುಂ [ದನೆಯೊಳು] ದೇವರೋಪಕ
ಬಸಂಗಳೇನಿಸಿದಪುನೊ .

ಅಂತೆನಿಸಿದ ನಾಲ್ಕುಂ ಬಸಂಗಳಿಂದಂ ನಾಲ್ಕು ದೇಶಗಳೊಳದಿಮುಖಮಾಗಿ ಅಪ್ಪಮಹಾಪ್ರಾಂತಾರ್ಯ . ಪಾನಂಗಳಿಂದಂ
ಕೃತಕರಿಗಳಿಂದಂ ಪುಣಿಸ್ತಳಗಳಿಂದಂ ಲತಾಧವಂಗಳಿಂದಂ ಬಹುವೈಕಾರವೈಜಗಳಿಂದಂ ಮಹಾವೀಧಿಗಳಿಂದಂ ದೀಧಿ-
ಗಳಿಳಿಕಂಗಳೊ [ಳು] ಮುಂದೊಂದು ಪೆಕ್ಕದಂಗಳೊಳು ಮೂವತ್ತಿಳವರ್ಧಿವೃಕ್ಷೇಯಸ್ತರ್ಗರ್ವಸುರ ಅಂಕಪ್ಪ
ಮೂರು ಮೂರು ನೆರೆಯವೆರದು ನಾಲ್ಕುಶಾಲಿಗಳೇ ನಾಲ್ಕುಶಾಲಿಗಳ ಸಮೀಪದೊಳು ಪಶುರಸ್ತಂಗಳಂಪ್ಪ ಧೃಷ ಧಟಿಗಳಿಂದಂ
ಉಪವನವೊಡೆಯುವವಂಗಳೆಂದುವಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ರಚತಮಯಂಗಳು ಯತ್ನೇಂದ್ರರಕ್ತಿ ತಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಗೋಪುರ
ದ್ವಾರಂಗಳಿಂದನೇನ ಹೇಮವರ್ಣದ್ವಜವೇದಿಕೆಯಂದೊಳಗೆ ಸಿಂಹಧ್ವಜಂ ವೃಷಧ್ವಜಂ ಮಯೂರಧ್ವಜಂ ಮಾಲಾಧ್ವಜಂ ಅಂಬರ-
ಧ್ವಜಂ ಪದ್ಮಧ್ವಜಂ ಚಕ್ರಧ್ವಜಂ ಅಹಿಧ್ವಜಂ ಗಜಧ್ವಜಂಗಳೆಂಬ ಪತ್ತುಕುಲದ ಒಂದೊಂದು ಕುಲದವು ನೂರೊಬ್ಬಗೆ ನಾಲ್ಕುಂ
ದೇರೆಯೊಳು ಸುವರ್ಣಸ್ತಂಭಕ್ಕಿ ತಂಗಳಂಪ್ಪ ನಾಲ್ಕುಸಿರದ ಮುನೂರಿಪ್ಪತ್ತು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಹಾಧ್ವಜಂಗಳಿಂದಂ ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷಿಯು-
ಮುರವಪ್ಪಾರು ಸಾಸಿರವೈನೂರನುತ್ತು ಕ್ಕುಬ್ಬಳ ಧ್ವಜಂಗಳಿಂದಂ ಧ್ವಜವೊಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಲ್ಲಿದೊಳುವಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ರಚತ-
ಮಯಂಗಳಂ ಧರಣೇಂದ್ರರಕ್ತಿ ತಂಗಳುಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕುಂ ಗೋಪುರ ದ್ವಾರಗಳಿಂದಮಪ್ಪವರ್ಣವರ್ಣದ ಪ್ರಾಸಾದದೊಳಗೆ
ಕಂದ . ದೇವಕುರೂಪರಕುಮಾರ ದೇವಕ್ಕಿತಿಜದೊಳೊಬ್ಬದಿವರೊಂದು ನಿಲಿ .

ಪಾವನಶಿಕ್ಷಣಿಯಲ್ಲಿ ನೆ ದೇವಕ್ಕಿತಿಜವನಿಲಂ ಸೊಗಯಿಸುಗುಂ .

ನವನ—ಅಂತೆನಿಸಿದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಬೊದುಮತ್ತಂ ಹೇಮವೊಳವನಂಗಳಿಂದಂ ಲತಾಧವಂಗಳಿಂದಂ ತ್ರಿಶಾಲಪರಿಸೇ-
ಪ್ಪಿ ತಂಗಳಿಂದಂ ಪ್ರೀತಿರಾಗ್ಗುತಿ ತಂಗಳಂಪ್ಪ ಸಿದ್ಧವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಂ ಜೈತ್ಯವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಂ ಮತ್ತಂ ಮಹಾವೀಧಿಗಳಿಳಿಲದೊಳು ಮುಂ
ದೇಂದ್ರಂತೆ ಎರದು ನಾಲ್ಕುಶಾಲಿಗಳಿಂದಂ ಛೇದಪಳಿಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ರಚತಮಯಂಗಳುಂ ದರದೊಂದ್ರರಕ್ತಿ ತಂಗಳು
ಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕುಂ ಗೋಪುರ ದ್ವಾರಂಗಳಂ ರಂಜಿಸುವ ಹೇಮವರ್ಣದ ವೇದಿಕೆಯಂದೊಳಗೆ ತಿಪ್ಪರ ಕಿಂಪುರುಷ ಗುರು ಗಾಂಧರ್ವಾದಿ
ವ್ಯಂಕರದೇವ ದಿವನುಗಳೆಯಂಗಳಿಂದಂ ಪೆರವು ಮಾಟಿ ಪೊಸ ವಿನೋದಂಗಳಿಂದಂ ಜಪ್ಪುಬಿಡೆಗಳಿಂದಮೆನಿಸ ಬದುವೈಕಾರ
ಮದಿಮಯ ದವನಂಗಳಂ ಮತ್ತಂ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ನಡುವೆ ಜಿನಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದಂ ಕಿಕ್ಕಿರಿಗಿಬಿದ ಸೂರು ತೋರಣಂಗಳ
ನದಿಯೆಲ್ಲೊಪ್ಪುವೊಂಥಂ ಸೂಪಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದೊಳಗೆ ಇಂದ್ರನಿಲ ಬಾಹಿಷ್ಠಮಯಮುಂ ಕಲ್ಪೇಂದ್ರರಕ್ತಿ ತಂಗಳು
ಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಗೋಪುರಂಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಶುದ್ಧಸ್ವರ್ಣಮಯ ಪ್ರಾಕಾರದೊಳಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಮಂಟಪಮಕ್ಕು ಪದಿಪಾರು ಸ್ವರ್ಣದ
ತೇಗಂಗಳಿಂದಲವನದ ರಚಿಸಿದ ಗಳಂ ಮುಗಿದು ಗಣಧರ ದೇವರು ಪೂರ್ವಧರಂ ವಿಕ್ರಿಯಾರ್ಥ ಸಂಪನ್ನರೂಂ
ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳುಂ ಮನುಷ್ಯರುಂ ಜ್ಞಾನಿಗಳುಂ ವಾದಿಗಳುಂ ಇರ್ಷವರ ಕೆಲದೊಳು ಮಹಾವಿದಿಯುಳ್ಳುಮಲ್ಲಂ
ಕೆಲದೊಳು ಜ್ಯೋತಿವೈದ್ಯವಿದಿಯರಪರ ಕೆಲದೊಳು ವ್ಯಂಕರ ದೇವಿಯರಪರ ಕೆಲದೊಳು ದವನವಾಗದವಿದಿಯರ್
ರವರ ಕೆಲದೊಳು . . . ಮಂಕವ ದೇವರಿಪ್ಪರು ಮಹಾವಿದಿಯುಳ್ಳುಮಲ್ಲಂ ಕೆಲದೊಳು ಕಲ್ಪವಾಗಿದೇವರಿಪ್ಪರುಮಲ್ಲಂ
ಕೆಲದೊಳು ಚಕ್ರವರ್ತಾದಿ ಮನುಷ್ಯರಿಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಕೆಲದೊಳು ಸಿಂಹಾದಿರ್ಯಾಕ್ಸಮೂಪಮಿರ್ಯಾ ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲದೊಳು ಮದಾ
ವಿದಿಯುಳ್ಳುಮಿಂತೆ ದ್ವಾದೇಶಾ ಷರಿವೆತ್ತಿ ತಂಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವು ಬೊಮಯಕ್ಕು ಮಲ್ಲಿದೊಳಗೆ ಇಂದ್ರನಿಲ
ಮಾಡಿಕ್ಕ ಮಯಮುಂ ಕಲ್ಪೇಂದ್ರ ರಕ್ತಿ ತಂಗಳು ಮಪ್ಪ ನಾಲ್ಕು ಗೋಪುರ ದ್ವಾರಂಗಳಿಂದನೇನ ಸ್ವರ್ಣಮಯ ವೇದಿಕೆಯಂದೊಳಗೆ
ಕಂದ . ಕ್ರಮದಿಂ ಪಿಂಗಳು ಮೂರುಮೂವ ವೈದೀರ್ಯ ಹೇಮವರ ಸರ್ವಸಾರ .

ಶ್ವಮದಂಟುಂ ನಾಲ್ಕುಂ . ಸಮಂತು ನಾಲ್ಕುಂ ಕರಾಸೇಂದ್ರವಿದಂ .

ನವನ—ಅಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಂ ದೇಶಗಳೊಳ ದರ್ಮಜಕ್ರಮಂ ಪೊತ್ತಿಪ್ಪ ಯತ್ನೇಂದ್ರ ಕಂಠದಂ ಸಲಿಲ ಗಂಧಾಕ್ಷಿ ದಾಮ ಚದು ದೀಪ
ದೊಸ ಸಲ ನಪ್ಪಾದಲ ಪಾಪದವರ್ಣ ಸರ್ವರತ್ನ ಮುಕ್ತಾಪು ಹೇಮರವಪಾಪದರ್ಶನಂ ಕೃತದಿಂದಂ ಪ್ರದಮನೀರಮಂಗಳ್ಳು-

ಭಾವಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ತೀರ್ಥಂಕರನಾಗಿ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳ ಸಂಸಾರ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮಚಕ್ರವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವನೇ ಜೀವಗಳ ವರಮ ರಕ್ಷಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಇಂದ್ರರ್ ಬಂದೆಜಗುವರಹವಿಂದ್ರರ್ ತಮ್ಮಿರ್ಧ ನೆಲೆಯೊಳಿರ್ಬಿಡಗುವರ. |

ಗ್ನೀಂದ್ರರ್ ಸೊಡರಂದೆಜಗುವರೇಂದ್ರವೃದ್ಧ ಭಾವದರ್ಶನಾದಿ ಪಿರಿದೋ! ||

—ಪೊನ್ನ-ಶಾಂತಿಪುರಾಣ ೧೧-೪೭.

ದೊವ್ವುಗುಮುಖ್ಯವೆಂದು ಮೇಲೆ ಹೆಕ್ಕ ಗಟ ವೃಷಧ ಮಯೂರ ಮಾಳಾಂಬರ ಗೆರುಡ ಹೆಂಸ ಶಾಮಧೇಯಂಗಳವೈಂಟು ವಿಳಲ್ವದ ಧೃಜಂಗಳಿಂದ ಮುಂಜೆಳ್ಳ ಹೆಣ್ಣಿನೆಳಿಂದ ದ್ವಿತಿಯ ಪೀರ ಕಳಂಗಳಿಂದ ನಿಳಂಪಾದಪತಿಕಂ ಪೊಗಳಲಳುಂಬಮನಿಸಿದುದಲ್ಲಂ ಮೇಲೆ ತೃತೀಯ ಪೀರದೊಳೆರನೊಡುದುಡ ವಿಸ್ತಾರದೊಳುಮನಿತ ವ್ಯಮಾಣಮಾಯಾನದೊಳಂ ಸಾಕೀಕೆ ಮೊಂಜೈನೊರು ದಂಡೋತ್ಥೇದದೊಳಂ ನೆರೆದೊಪ್ಪದ ಗಂಧಕುಟಿಯುಳುಮದು ಪ್ರಭುವನಸ್ವಾಮಿಯ ನಿವಾಸನೊಳುಮುಖ್ಯ—

ಕಂದ || ತ್ರೀಮದೋಕಂ ದುಂದುಬಿ ಪೊಮಲೆ ಕೊಡೆ ಭಾಷೆ ವಿಷ್ಣುರಂ ಬಾವಳಯಂ |

ಚಾನುರಮೆಂದಿವು ಲೋಕ ತಿಖಾಮಡಿಯ ಜಗಕ್ಕೆ ಪಾಧನಿಸಿರುವ ಚಿತ್ತಂ ||

ಪಡನೆ—ನಿರಿಸಿದಿವು ಮಹಾಪ್ರಾತೀಷಾರ್ಯದೊಳೊಡ್ಡಿ ತ್ರಿಧುವನ್ನೆಳವಲ್ಲದನಿರ್ಕಾಮಂತು ಮತ್ತಂ ಪ್ರಾಸಾದದೊಳಿಗಳು ಕ್ಷೇಧಂ ದೇಹಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಮಗುಣಂಗಳೆಕ್ಕುಂ ತೋರಣಂಗಳು ಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆನಿಶಾಸು ಮುದ್ದಿದವಕ್ಕುಂ. ಪ್ರಾಸಾದ ವೇದಿಕೆಗಳೆಲ್ಲಂ ಧೃಜಂಗಳು ಮುದ್ದಿತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸರಿಗಳಕ್ಕುಂ ಮೊದಲು ಮೆಲು ಸಮಾಪನಮುಳ್ಳವು ವೇದಿಕೆಗಳುಮೆಗನಿಯ ವಾದವು ಪ್ರಾಸಾದಂಗಳುಂ ಶೈಶ್ಯ ಗೋಪುರ, ಶೈಶ್ಯ ವೃಕ್ಷ, ಸಿಧ ವೃಕ್ಷ, ಸ್ವಾತೆ, ತ್ರೀಮಂಡಪ, ಮಾನಸ್ತಂಧ ಧೃಜಂಗಳಿಂದಿಲ್ಲಂ ದ್ವಾದಶಗುಣ ಪ್ರವಾಣಮಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ವಾಚ್ಯಶಾಲೆಯುಂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಂಕರವ ಸ್ವತಿಕದ ತಿಲವರಂ ಮಹಾವಿದಿಯುರ್ಕಲಂಗಳೊಳಂ ನಿಳು ನಿಂದಿವು ವೀಧಿಯ ವಿಸ್ತಾರವೊಂದುಗಾತ್ರದಮಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ಸಮಾಸ ಗೋಪುರ ದ್ವಾರಂಗಳಿಂಗಳಣ ಜಗಲಿಗೊಳಂಗಳಣ. ಮೊಂದೊಂದು ನೊರೆಂಟುಮಾಗೆ . ಕಾಳಮಹಾಕಾಳಾದ ಸವನಿಧಿಗಳುಂ ಬಿಜ್ಜಿ ಹಿಗಿ ಚಾಮುರಂ, ಭಕ್ತ, ವರ್ತಣ, ಧೃಜ, ಬೃಂಗಾರ, ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠ ಕಳಂಗಳೆಂಬಿವು, ಮಂಗಳಂಗಳುಮೆನಿಸಿದೊಪ್ಪುವೆಂದಿವು ಸಾಲ್ಕುಮೊಂದು ಯೋಜನಮಕ್ಕುಮನರಂದೊಳೆ. ಗಣರ್ಪಯೋಜನ ಭೂಮಿಯೊಳುಮುಯ್ಯಾರು ಧರ್ಮವಿಸ್ತಾರಮಕ್ಕುಮದೊಂದಂ ದ್ವಿಗುಣಿಸಿ ದ್ವಾದಶಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರಮಕ್ಕು. ಮಿಂತೆ ತ್ರೀಯೋಳ್ಯಾದಿ ಸಮವನರಣದೊಳು

ಕಂದ || ಪೃಥ್ವಿ ನಿಧಿಮುಳೊಡೆಗಳೆ ಸೇದೆ ಮರುಳಂ ವಿಶಾದಮವೃತ್ತೆತಂದು- |

ಪ್ಲೂಸನಂ ರಾಜಿ ಮರಣಂ ದಯವನಮಾಣಂ ಚಿಂತೆಯೆಂದಿವಿಗ ಮುಖಾದಂ ||

ಪಡನೆ—ನಿಂದಿನಮುಳ್ಳ ಸಮವನರಣ ವಿಘಟಿ ಉಪಯೋಗಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೊಳಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ವೀರ್ಯಾಂತರಾಯದ ಕೇದಿನೊಳು ಅನಂತವೀರ್ಯಂಗಳಕ್ಕುಂ. ಇಂತು ಭಾಷಿಗಳ ಕೇದಿನೊಳತ್ತಂ ಗವ್ಯಾಂತತಪಸ್ವಿಯು ಸುಬಿಕ್ತೆಯುಂ ಗಗನಗವಪಮುಮಪ್ರಾಪ್ತವಧಮುಂ ಭುಕ್ತಿ ವಿರಹಿತಮುಮುಪನಿರ್ಗಾಭಾವಮುಂ ಚಮರಾಸ್ತಮುಂ ಸರ್ವವಿದ್ವಿತ್ಯರ್ಯಮುಂ ಅಜ್ಞಾಯುಳ್ಳಮಾನುಷತ್ವ ಸ್ತಂಧನಮುಂ ಸಮಪ್ರಸಿದ್ಧ ನೂಕೀರತ್ನಮುಮೊಬ ಕ್ಷಾಯಿಕಾಕೀಶಯವಿರೇಷಂಗಳಕ್ಕುಂ. ಮತ್ತಂ ಸರ್ವಾರ್ಥವಾಗದಿಯ ಭಾಷೆಯುಂ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲಂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಂಗಳೊಳು ವೈರಮುಂಕೆದು ವಿಪ್ರಬಾವಮಾಗಾ. ಸಿಕ್ಕದೊ, ಆರುಂ ಮುತುಗಳ ತರುಂಳುಮಂ ಲತಾವತ್ಯಂಗಳೆಲ್ಲಂ ತಂತಮ್ಮ ಕಾಲಮಲ್ಲದೊಳೊದಲೊಳೆಯಂಕುರಿತ ಕೋರಕೆತ ಕುಸುವಿತ ಪರಲಿತಂಗಳಾಗಿ ಕೋರ್ತದೊಂ, ವರ್ತಣತಳ ಸದೃಶ ರತ್ನಮುಂ ದೂಷಣ ತಳಮುಂ, ಸುರಬಿಗಂದಾ. ನಿಳಮುಂ, ಸಕಳಭುವನಪಣನಾಂದಮುಂ, ಮರುತ್ಯಮಾರುತಪಮಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದೊಳಂಕಿಳಕ್ಕುಣಕಾಂಗಳಂಗಳೊಂದು ಯೋಜ. ನಾಂತರ ಭೂಭಾಗಮುಂ, ಸ್ವನಿತಳಮಾರುಕ್ಕುಂ ಐದುರ ಗಂಧೊದಕ ವೃಷ್ಟಿಯುಮದಿಯುತುಮೆಗಿಲ್ಲಂ ಮುಂದೊಳು ಪಿಂಕೇಳು ಗೆಯ್ಯ ಪ್ಲವಹಸ್ತಪ್ರಾಂಟುಂಗಳುಂ, ಪಳಭಾರಂಗಳಿಂ ಸಮಂಗಳಾಗಿ ಕೋಡಿಸುವ ಶಾಲಿವ್ರಾಹ್ಯ ಸಮಸ್ತ ಸಸ್ಯಂಗಳೊಪ್ಪೆ, ಶರತ್ಸಮಯಸರಶ್ವರಲಿಖವಲಯುತ್ಪಲಿಗಂಕರಾಳಂಗಳುಂ, ಸುರವೃಂದಾರಕ ಪರಸ್ಪರಾತ್ಮಾನು ಮುಂದೆ ನಡವಳರ್ಮಜ್ಜಾ [ದಿ] . . ಸದಿಸಾಲ್ಕುಕಿಶಯವಿರೇಷಂಗಳು ಮತ್ತೆ ಮುಂತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕ್ಷಾಯಿಕ ದೈವಿಕ ಕೃತಿಯೆ ಲಿಗ. ಗಟಪ್ಪಿಂಶದತಳಯ ವಿರೇಷದೊಳು ಕೊಡಿ . ಪ್ರಭಾಮಂಡಲದಿಂ ಸಹಸ್ರಾರ್ಕತೇಜಂವೊಡ್ಡಿ ರಗಿ ಚಮರ್ಪಿ ಕಾಯಮಾರುರು ಜಯಜಯವಿಜಾದಿಂ ಕೀರ್ತಿಗೆ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಸಾವ್ಯದ್ವದೊಳೊರ್ಪ ಕೇವಲಯೋದೊಪ್ಪತ್ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮನೆಯ್ದು ಪುರು ವರವಾರ್ತಾಂಕ್ಷಂ ಮುನ್ನೆ ಘಾತಿಗಳ ಕೇದಿನೊಳು ದಗ ರವು ಸಮಾಪನವಾಗಿದೊ ಸಾಕೀಜಪ್ಪೆಯಮುಮಾಡುಯ್ದದೊಳು ಸಮಾಪನವಾಗಿದೊಡೆ ದಂ. ಕೆವಾಟಿ, ಪ್ರಕರ, ಲೋಕವೊರಣೆಗೊಂಬ ಸಮುದ್ರಾಟಂಗಳೊ ಮಾಡಿ ಯೋಗವಿರೇಷಂಗಳೆಯ್ದು ನಿರವಶೇಷಂ ಕೆದಿಸಿ, ಸರಿನಿರ್ವಾಣಕಲ್ಯಾಣಮನೆಯ್ದೊ ಯೊಂದೆ ಸಮಯದೊಳೆ ಲೋಕಾಗ್ರದೊಳೊಲಿಗೊಂಡು ಕ್ಷಾಯಿಕಸಮತ್ವ ಮುಮಧಂಜಜ್ಞಾನ ಮುಮಂತದರ್ಶನಮುಮಂತೇನೀರ್ಯಮುಮಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಮುಮಂ, ಅವಗಾಹನತ್ವಮುಮಂ, ಅಗುರುಲಬುತ್ವಮುಮಂ, ಅಬ್ಯಾಭಾಧತ್ವಮುಮಂ ಸಿದ್ಧರೆಂಟು ಸಂತತಿಯುಂ.

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೇ ವೋಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ—

ತಿವಮಜರಮರುಜಮುಕ್ಸಯಮವ್ಯಾಭಾಧಂ ವಿಶೋಕಭಯತಂಕಮ್ ।

ಕಾಷ್ಠಾಗತಸುಖವಿದ್ಯಾವಿಭವಂ ವಿಮಲಂ ಭಜಂತಿ ದರ್ಶನಶರಣಾಃ ॥ ೪೦ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದರ್ಶನಶರಣಾಃ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋದ ಜೀವವು (ಅಜರಂ) ಮುಪ್ಪು ಇಲ್ಲದುದು (ಅರುಜಂ) ರೋಗವಿಲ್ಲದುದು (ಅಮುಕ್ಸಯಂ) ನಾಶವಿಲ್ಲದುದು (ಅವ್ಯಾಭಾಧಂ) ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲದುದು (ಕಾಷ್ಠಾಗತಸುಖವಿದ್ಯಾವಿಭವಂ) ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದಂಥ ಸುಖ, ಜ್ಞಾನ, ವೈಭವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು (ವಿಮಲಂ) ಕರ್ಮಮಲವಿಲ್ಲದುದು ಆದ (ತಿವಂ) ಮೋಕ್ಷವದವನ್ನು—ತಿವವದವನ್ನು—(ಭಜಂತಿ) ಹೊಂದುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಕರ್ಮಮಲವಿಲ್ಲದಂಥ ಅರ್ಥಾತ್‌ವಿಮಲ, ಮುಪ್ಪು-ರೋಗಗಳಿಲ್ಲದ, ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ಸುಖ-ವೀರ್ಯಗಳೆಂಬ ಅನಂತಚತುಷ್ಟಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅಂದರೆ ಅಕ್ಷಯ, ನಿರ್ಬಾಧ, ಸುಖ, ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ವೈಭವಗಳ ಕೊನೆಯ ಸೀಮೆಯಾದಂಥ ಮೋಕ್ಷವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ರಕ್ತವಾದಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ [ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಅನನ್ಯ ಉಪಾಸಕನು ಎಷ್ಟು ಭವಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ತೀರುವನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಅದರೊಡನೆ ಮುಕ್ತಿವದದ ಲಕ್ಷಣದ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಈ ಸೂತ್ರದಿಂದ ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸುಖ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನವಿಭೂತಿಯ ಚರಮಸೀಮೆಯಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಭದ್ರ, ವಾನುದೇವ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ತೀರ್ಥಂಕರರೇ ಆಗಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಧಾರಿಯಾದರೆ ನಾಳು. ಸ ಧ]

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಂಪಾತವಾದ ಸಮಯಂ ದಿಡಿದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಮುವೇಶಮನ್ವ ಸಜ್ಞಾನದಿಂ ।

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಯುತ ಸಂಯಮವನ ಕೈಕೊಂಡು ಸಲೆ ಸೌಖ್ಯಸಂಪದವಡೆಯದೆ ॥

ಸೌಮ್ಯವಲ್ಲದ ಸೌಖ್ಯಮೀವ ಸಂನಾರಮೇ ಸ್ವಾಮ್ಯಮೆಂದಾ ಸಕಲ ಭೋಗೋಪಭೋಗಕ್ಕೆ ।

ಕಾಮ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ವರ ಮಾತುಗಳಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾಮಿಯನೆಂಬಹುದೆ ಭೂಪಾಲಕಾ ॥

—ಮಂಗರಸ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕೌಮುದಿ ೧೨-೨೩.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಭಾವದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದರ್ಶನಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮುಗಿಸುವಾಗ ದರ್ಶನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ—

ದೇವೇಂದ್ರಚಕ್ರಮಹಿಮಾನಮಮೇಯಮಾನಂ

ರಾಜೇಂದ್ರಚಕ್ರಮವನೀಂದ್ರತಿರೋರ್ಜನೀಯಮ್ ।

ಧರ್ಮೇಂದ್ರಚಕ್ರಮಧೀಕೃತಸರ್ವಲೋಕಂ

ಲಬ್ಧ್ವಾ ತಿವಂ ಚ ಜಿನಭಕ್ತಿರುವೈತಿ ಭವ್ಯಃ ॥ ೪೧ ॥ 2

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜಿನಭಕ್ತಿಃ ಭವ್ಯಃ) ಜಿನೇಂದ್ರನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಭವ್ಯ ಜೀವವು (ಅಮೇಯಮಾನಂ) ಅವರಿಮಿತವಾದಂಥ (ದೇವೇಂದ್ರಚಕ್ರಮಹಿಮಾನಂ) ದೇವೇಂದ್ರನ ವಿಭೂತಿಯನ್ನು (ಅವನೀಂದ್ರ-

1 ಅಯುತವರ್ಮಾಸು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ವಚನ—ಅಂಕು ದ್ವಾದಶಗಣಕ್ಕಂ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗಮುಪದೇಶಂಗಿಯುಕ್ತಂ ಕೃತಿಯುಪೀರಾಗ್ನಿಸ್ಥಿತ ಗಂಧಕುಟೈದ್ಯಂವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿತ ಕಂಪಾಸನವಾಗಿ ಭಕ್ತಪ್ರಯಂಗಲಿಸೆಯ ತ್ರಿದಶದುಂದುಭಿಮೋಳಗೆ ಯತ್ನೇಂದ್ರಕಳು ಜಾಮರಮನಿಕ್ಕೆ ಸುರಪತಿ ಸುರಭಿ ಪುಷ್ಪವರ್ಷಮಂ ಸುರಯಿ ಅತೋಕವೃಕ್ಷಂ ರಮಣೀಯಮಾಗಿ ಅಗುರುಲಘುತ್ವಮುಮಾಬಾಧತ್ವಮುವೆಂಬ ಸಿದ್ಧರೊಟು ಗುಣಂಗಳಂ ಪಾಠಿ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಳ್ಳೂಡಿರ್ಪದು, ನಿರ್ವಾಣಮಿಂತು ಹಿರಿಕಾದ ಸತ್ತೊಡಿತ ಮಂತ್ರಾಸ್ಥಿತ ಸಪ್ತ ಪರಮಸ್ಥಾನಂ ಗಳನೆಯ್ತು ಸುವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಮಹಾತ್ಮಮಂ ನೆಗಲ್ಪುದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂ ಪಿಟ್ಟು ಬೇಹಿಗೆ ಶರಣಾರಮಿಲ್ಲಂ

2 ಅಯುತವರ್ಮಾನ ವಿವರ ಹೀಗೆ

ಕಂದೆ । ಬ್ರಹ್ಮವಿಲ್ಲದೊಡಂ ಕೂಡುಗುಮುಕಳಸುಪಾಸ್ತವಮನೆಂದೊಡನೈವೊಗಳ್ಳೆಂ ।

ಶತಮುಖಗನುರಾಗದೆ ಪಡೆಪತಿಯುಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದೊಂ[ದು] ವಿಪುಲೋನ್ನತಿಯುಂ ।

ಇದು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮ ಭಟ್ಟಾರಕ ವಿತರಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞವದನ ವನಟ ಸಮುದ್ರತ ಸದಸದಾತ್ಮಕಪರಮತತ್ವ ಭಾವನಾ ಭಾವಿತ ಸ್ಥಾನಂ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನಸಿದ್ಧಾಂತದೇವರ ಚರಣ ಸರಸಿರುತ ಸ್ಮರಣ ಪರಿಣಪಾಂತಃ ಕರಣ ಕುಶೇಶಯ ಶ್ರೀಮದಾದಾತಮಾರ್ ವರಚಿತವುಪ್ಪ ರತ್ನಕರಂಡಕದೊಳು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಂ ಪ್ರಥಮಪರಿಚ್ಛೇದಂ ನಿಜಪರವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಶರಣು.

ಶಿವೋರ್ಜನೀಯಮ್) ರಾಜರ ತಲೆಗಣದ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವಂಥ (ರಾಜೇಂದ್ರಚಕ್ರಂ) ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಚಕ್ರರತ್ನವನ್ನು (ಚ) ಮತ್ತು (ಅಧರೀಕೃತಸರ್ವಲೋಕಂ) ಎಲ್ಲ ಲೋಕದ ಜನರಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ (ಧರ್ಮಚಕ್ರಂ) ತೀರ್ಥಂಕರರ ಧರ್ಮಚಕ್ರವನ್ನು (ಲಬ್ಧ್ವಾ) ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ (ತಿಮಂ) ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪೈತಿ ಹೊಂದುವದು.

ಅರ್ಥ—ಜಿನಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾದ ಭವ್ಯ ಜೀವವು ಇಂದ್ರವದದ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವೈಭವವನ್ನೂ ಭೂಮಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದ ರಾಜನ ಸುವಿಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೇಷ್ಯವಾದಂಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವನ್ನೂ ವಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತದೆ [ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಈ ಉಪಸಂಹಾರಾತ್ಮಕ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಸೂತ್ರಗಳ ಛಾಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ತೋರಿಸುವ ಆದರೆ ಆಕವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇದು ಪುನರುಕ್ತಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಎಂದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದ 'ಲಬ್ಧ್ವಾ' ಮತ್ತು 'ಚ' ಎಂಬ ವದವ್ರಯೋಗಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದವುಗಳಾಗಿವೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ಕ್ರಮದಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ತೀರ್ಥಂಕರ ಈ ಮೂರೂ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ವಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದು ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕಿಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಅವಸರ್ಪಣೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅತಿಶಯವಾದ ಪುಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳು ಭರತಮಂಡದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಮಾತ್ರ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಶಾಂತಿನಾಥ, ಕುಂಭನಾಥ ಮತ್ತು ಅರನಾಥ. ಇವರು ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಚಕ್ರವರ್ತಿವದ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದಗಳನ್ನೂ ವಡೆದರು ಅಲ್ಲದೆ ಇವರು ದೇವೇಂದ್ರನ ವದದಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ್ದರು ಕೊನೆಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದರೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಫಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಸೂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ವಿಶಿಷ್ಟತಮ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ವ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ ಸ ಧ.]

ಭಾವಾರ್ಥ—ಜಿನಮಂದಿರ ವರಮಾತ್ಮಸ್ವರೂಪ ಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಆ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ. ವರನು ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿದ್ದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಭವ್ಯಾತ್ಮ ಎಂದು ಹೆಸರು ಈ ಗುಣವು ಇದ್ದ ಮಾನವನು ಮರಣದ ತರುವಾಯ ದೇವೇಂದ್ರವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ದೇವೇಂದ್ರವದವು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವು. ಅವನಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಖುದ್ಧಿ, ಶಕ್ತಿ, ಸುಖ ಮತ್ತು ವೈಭವಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದವೂ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ರಾಜರು—ಮಳುಟೆಧಾರಿಗಳು—ವಂದಿಸುವಂಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಪುನಃ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಹಮಿಂದ್ರನ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಮೂರೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪೂಜ್ಯವೊಸುವಂಥ ತೀರ್ಥಂಕರವದವೂ ಸಹ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ಉಪಸಂಹಾರ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ದರ್ಶನಮೋಕ್ಷೋಯ ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗಲು ಸತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅನಂತಾನುಬಂಧೀ ಕರ್ಮವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು ಸ್ವರೂಪಾಚರಣ ಜಾರಿತ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದವನಿಗೆ ಇನ್ನು ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ಮಾನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದೀಪಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾತ್ಮಾನದ ಉದಯದಿಂದ ಸಕಲ ಜಾರಿತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಆಗದು. ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ದೇಹಾದಿಗಳೆಂಬ ವದವ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವದವಾಪ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಭೇದಜ್ಞಾನವು ಆಗುತ್ತದೆ ಅವನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ದರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ ವರ್ಯಾದಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿಯೂ ತರುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. "ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನೀನು ಭಗವಂತನು ಪ್ರತಿವಾದಿಸಿದ ವದಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗು. ಜ್ಞಾನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡು ಲಂದರೆ ಈ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವರ್ಗ, ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ರಸ, ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಗಂಧ, ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವರ್ಷ, ಇವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ, ಪುಧ್ಲದ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾದ್ರವ, ಲೋಭ ಇವು ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಕಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಹರ್ಷ, ವಿಷಾದ, ಮದ,

ಮೋಹ, ತೋಕ, ಭಯ, ಗ್ಲಾನಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ ಅವು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗಳೂ ಕರ್ಮೋದಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತೂ ನಾತವಾಗುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ನಾನು ಕೆಂಪೂ ಇಲ್ಲ, ಕಪ್ಪು ಇಲ್ಲ ರಾಜನಿಲ್ಲ, ರಜಕನಿಲ್ಲ ಬಲವಂತನಿಲ್ಲ, ನಿರ್ಬಲನಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಸೇವಕನೂ ಅಲ್ಲ ಸುಂದರನೂ ಅಲ್ಲ, ಕುರುಪಿಯೂ ಅಲ್ಲ ಪುಣ್ಯವಂತನಲ್ಲ, ಪಾಪಿಷ್ಠನೂ ಅಲ್ಲ ಸಿರಿವಂತನಲ್ಲ, ಬಡವನೂ ಅಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಅಲ್ಲ ವೈಶ್ಯನಲ್ಲ, ತೊದ್ರನೂ ಅಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀ ಅಲ್ಲ, ಪುರುಷನೂ ಅಲ್ಲ, ನಪುಂಸಕನೂ ಅಲ್ಲ ಸದ್ಬಲನಲ್ಲ, ಸೊರಗಿದವನೂ ಅಲ್ಲ ಉಚ್ಚನೂ ಅಲ್ಲ, ನೀಚನೂ ಅಲ್ಲ ಕುಲವಂತನಲ್ಲ, ಕುಲಹೀನನಲ್ಲ ವಂಡಿತನಲ್ಲ, ಮೂರ್ಖನೂ ಅಲ್ಲ ನಾನು ದಾತನಲ್ಲ, ಯಾಚಕನೂ ಅಲ್ಲ ಗುರುವಲ್ಲ, ಶಿಷ್ಯನೂ ಅಲ್ಲ ದೇಹವಲ್ಲ, ಮನವಲ್ಲ, ಇಂದ್ರಿಯವಲ್ಲ,—ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪುಡಲಕ್ಕೆ ಒಡಗುವ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ ನಾನು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾತಾ ಹಾಗೂ ದೃಷ್ಟಾ ಆಗಿರುವೆನು ಇವೆಲ್ಲ ರೂಪಗಳು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಲ್ಲ, ಪುಡಲದ ವೇಷಗಳಾಗಿವೆ ಈ ಜಗತ್ತು ನನ್ನದಲ್ಲ ಈ ದೇಶ, ಈ ವಟ್ಟಿಣಗಳೆಂಬವೆಲ್ಲ ವರದ್ರವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಕರ್ಮವು ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ತಂದು ಬಿಟ್ಟಿದೆ ಈಗ ನಾನು ಯಾವ ದೇಶವನ್ನು ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ನನ್ನದೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ವರಕೃತವರ್ಯಾಯಗಳು ತನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ದೇಹ, ಕುಲ, ಧನ, ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಮನೆ, ಹೆಂಡತಿ, ವಟ್ಟಿಣ, ಕುಟುಂಬ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನತನವು ತೋರುತ್ತದೆ, ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ನಾತವಾಗುವದರಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುವದರಿಂದಲೂ ತನಗೆ ಜ್ಞಾನ-ವೃದ್ಧಿಗಳಾಗುವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ನಾನು ದೊಡ್ಡವನಾದೆ, ನಾನು ಸತ್ತೆ, ನಾನು ಬದುಕಿದೆ, ನನ್ನ ಅವಮಾನವಾಯಿತು, ನನ್ನದ್ದೆಲ್ಲವೂ ಹೋಯಿತು, ನಾನು ಸುಖಿಯಾದೆ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ವರವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವನು. ಇದರಿಂದ ಆರ್ತ, ರೌದ್ರಾಧ್ಯಾನಗಳು ವ್ಯಾವಸ್ಥಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಸುತ್ತುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವದು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಜನಧರ್ಮದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವಾದೊಡನೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಕವೋಲ-ಕಲ್ಪಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ನೇರಿಸಿ, ಜನರಿಗೆ ಭ್ರಮವು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ, ಮುಂಚೆ ಜನರ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ವಿದ್ವತ್ತೆಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆಗಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅನೇಕ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಸ್ವಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ಜನಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿದೇಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರ ನಿದೇಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ದುರಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ನಾಲ್ಕು ಜನರು ಅವನ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತೀರಿತು, ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಜಾಣತನದ ಅಭಿಮಾನವು ನೆತ್ತಿಗೇರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಜನವಾಣಿಯ ವಿರುದ್ಧ ಏಕಾಂತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವನು ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಿನಂಗತ ವಾದಗಳು ಕಲಹಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳೂ ಇದ್ದಾರೆ ಅವರು ಹೊರಗಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾನಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮವಿಷಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅನ್ಯದೇವರಿಗೆ ವಂದನೆ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಮಹಾಧರ್ಮನಿಷ್ಠೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಉಳಿದ ಜೀವಗಳ ನಿದೇಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೊಗಳಿಕೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಾಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಅರಂಭಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸುತವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮಿಯರ ಛಿದ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆಯೂ ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳೇ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸುತ್ತಾರೆ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಉನ್ನತ್ತರಾಗಿ ತಾವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅನ್ಯರನ್ನು ನೀಚ, ಅಜ್ಞಾನಿ, ಭ್ರಷ್ಟರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಈ ವಾಪಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಉದ್ಬಂಧ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಗಳು ಆಗುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಶುದ್ಧತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ ಇವರು ತಮ್ಮ ಮನ ಬಂದಂತೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಳ್ಳು ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಬಾವುಕ ಜನರಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಬುದ್ಧಿಭ್ರಷ್ಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ತಾವು ಕುದೇವ, ಕುಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗವೆಂದಿ, ಅನ್ಯ ದೇವರ ನಿದೇಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮದ ಸಾಧುಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ತಾವು

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆಂದು ಜನತೆಗೆ ಭಾಸವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ತನಗೆ ದೊಡ್ಡವನೆನ್ನಲಿ-ಎಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತಾರೆ ಕುಗುರು, ಕುದೇವರಿಗೆ ವಶು, ನಾರಕಿ, ಮತ್ತು ಭೋಗಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಜನರು ಸಹ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ನಮಸ್ಕಾರ, ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಯಾರಾದರೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ, ಮಾನವರು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರು ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹಾಗಿಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳ ಹಾಗೂ ದೇವರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವವನೂ ವಾಹಿಗಳ ವೈರ ಮಾಡುವವನೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜೀವದ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರು ಇಂಥ ಜೀವಗಳ ಕಡೆಗೆ ಕರುಣೆಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವವನ್ನು ತಾಳಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂಬುದು ಆತ್ಮನ ಮೇಲಿನ ಸತ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವದು ಆ ಸತ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ವಿನಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸ್ವಾದ್ಯಾದ ವರಮಾಗಮದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ "

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿದ ರತ್ನಕರಂಡ ಶ್ರುತಕಾಚಾರದ ಮೂಲಸೂತ್ರವುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಂದಿತ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರ ಹಿಂದೆ ಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೊಳಗೆ ವಿವರಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ "ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನ" ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯವು ಸಮಾವೃತವಾಯಿತು

ಹರಿಯಾದೈ ದೇವನಾದೈ ಖಚರ ರಮಣನಾದೈ ಮರುನ್ಮುಖನಾದೈ
ಹರಿವೇಣಾಭಿಖ್ಯಾನಾದೈ ಪ್ರದಿವಜನಿತನಾದೈ ಸುಚಕ್ರೇಶನಾದೈ |
ಸುರನಾದೈ ನಂದನಾದೈ ಕ್ಷಿತಿತಳವತಿಯಾದೈ ನಿಳಿಂವೇಶನಾದೈ
ವರವೀರ ಸ್ಯಾಮಿಯಾದೈ ಬಹಿಃ ತಿವಗತಿ ಶ್ರೀಶನಾದೈ ಮಹಾತ್ಮಾ ||

—ಅಚ್ಚಣ್ಣ-ವರ್ಧಮಾನವುರಾಣಮ್ ೧೬-೭೭.

ಜ್ಞಾನಾಧಿಕಾರ

ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪ—

ಅನ್ಯೂನಮನತೀರಿತಂ ಯಾದಾತತ್ಯಂ ವಿನಾ ಜಿ ವಿವರೀತಾತ್ |

ನೀಸಂದೇಹಂ ವೇದ ಯದಾಹುಸ್ತಜ್ಞಾನಮಾಗಮಿನಃ || ೪೨ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯತ್) ಯಾವದು (ಅನ್ಯೂನಂ) ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲದುದು (ಅನತೀರಿತಂ) ಹೆಚ್ಚಿಗೂ ಇಲ್ಲದುದು (ವಿವರೀತಾತ್ ವಿನಾ) ವಿವರೀತವಿಲ್ಲದುದು (ಯಾದಾತತ್ಯಂ) ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ (ನೀಸಂದೇಹಂ) ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ಇರುವ—(ವೇದ) ಅರಿಯುವದು (ತತ್) ಅದಕ್ಕೆ (ಆಗಮಿನಃ) ಆಗಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರು (ಜ್ಞಾನಂ) ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ—ಎಂದು (ಆಹುಃ) ಎನ್ನುವರು

ಅರ್ಥ—ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು, ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಕೂಡದು; ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬಾರದು, ವಸ್ತುವಿನ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗಿರುವುದೋ

1 ಆಯತವರ್ತಮು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ || ಕುಂದುಂ ಹೇರ್ತುಂ ತೆರತೊಂದ[ಂ] ದಮು ಮಜಮಿಲ್ಲದುಳ್ಳಗುಣದೋಷಮನು—

ಳ್ಳಂದದೆ ತೇರ್ತುಮು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದುಂ ಸಂಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳ್ವವಿವುಡರು ||

ಅದಂತೆಂದೊಡೆ ಈ ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದೊಳು ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಮು ನಿರೂಪಿಸುಗುಮದು ವಿಕಲ್ಪದಿಂ ಮತಿಪ್ರತಾಪದಿ ಮನಃಕರ್ಯಯ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವೆಂದು ಪಂಜವಿಧಮಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ವಿಕಲ್ಪವೆ ಕಿರಿದನಲವು ವೆನವಾವು ವೆಂದೊಡೆ — ಶ್ರದಮಾನು ಯೋಗಿಂ, ಕರಣಾನುಯೋಗಿಂ, ಚರಣಾನುಯೋಗಿಂ, ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗಮೆಂಬ ಅನುಯೋಗಿಂ ಪಾಲು.

ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದಿರುವುದು, ವಿವರೀತವಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಯಕೂಡದು; ಸಂತಯ ರಹಿತವಾಗಿರಬೇಕು—ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಗಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಂಥ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ [ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರೂ 'ಅನ್ಯುನಂ', 'ಅನತಿರಕ್ತಂ', 'ವಿವರೀತಾದ್ವಿಸಾ' ಮತ್ತು 'ನಿಸಂದೇಹಂ' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—'ಜೀವಾದಿ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿತ್ಯತ್ವವಾಗಿ, ಕಣಿಕತ್ವವಾಗಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಈ ಧರ್ಮಗಳು ಹಾಗೆ ಇರುತ್ತವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳ ರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ವಸ್ತುವಿಗಿಂತ ವಿವರೀತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುವದು. ಆದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವೆಂಬುದು ಕೊರತೆ, ಹೆಚ್ಚಳ, ವಿವರೀತತೆ, ಸಂತಯಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥದಿರುತ್ತದೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಈ ರೂಪವು ಕೇವಲಜ್ಞಾನದಂತೆಯೇ ವದಾರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವಿಚಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಂಭವವಿದೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ತಮ್ಮ 'ದೇವಾಗಮ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ—'ಸ್ಯಾದ್ವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವು ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಇವೆರಡೂ ಸರ್ವತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವು ಇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್‌ಕಾರವಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ಅಸಾಕ್ಷಾತ್‌ಕಾರವಲ್ಲ (ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷ) ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಂತರವಿದೆ"¹ ಈ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಮ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಈ ರತ್ನಕರಂಧದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಅಂಗವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನ. ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವೂ ಅನಂತಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳುದು ಇದ್ದು ನಾವು ಅದನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಮತಿಜ್ಞಾನ ಮಾತ್ರ ಉಳ್ಳದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೊರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜ್ಞಾನವಾದುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಂತೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಹೀಗೆ—ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ಸುಖ-ಸತ್ತಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಅಮೂರ್ತವೂ ಇದೆ. ಇದಿಷ್ಟನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಲದ ಗುಣಗಳಾದ ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ, ವರ್ಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಮೂರ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು—ಅಧಿಕ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ—ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಶಿಂಸಿಯ ಹೊಳವು ಹಾಗೂ ಬಿಳಿಯ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ಬಿಳಿಯೆಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದ್ದು, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಬಿಳಿಯೋ ಶಿಂಸಿಯೋ ಎಂಬ ಸಂತಯವೆದುತ್ತ, ಯಾವ ನಿಜಿತ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೂ ಬಾರದೆ ಇರುವುದು ಸಂತಯಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಇದೂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಡಿಮೆ, ಹೆಚ್ಚು, ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ಸಂತಯರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ

ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ. ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗಿರುತ್ತದೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು ಹೇಗೆ ಹದಿನಾರಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಐದರಿಂದ ಗುಣಿಸಲು ಎಂಬತ್ತು ಆಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಎನ್ನುವುದು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಎಂಬತ್ತೆರಡು ಎನ್ನುವುದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ ಇನ್ನು ಎಂಬತ್ತಕ್ಕೆ ಹದಿನಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಹದಿನಾರಕ್ಕೆ ಐದರಿಂದ ಗುಣಿಸಿದರೆ ಎಂಬತ್ತಾಗುವುದೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಏನೋ—ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಸಂತಯಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಡಿಮೆ, ಹೆಚ್ಚು, ವಿರುದ್ಧ, ಸಂತಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು. ಇನ್ನು ಯಾವ ಜ್ಞಾನವೂ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ, ವಿರುದ್ಧವೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ, ಸಂತಯಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಅಂಥ ಜ್ಞಾನವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಸಂತಯರಹಿತವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು—ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು

¹ ಸ್ಯಾದ್ವಾದ-ಕೇವಲಜ್ಞಾನೇ ಸರ್ವ-ತತ್ತ್ವ-ಪ್ರಕಾಶನೇ ।

ಭೇದಃ ಸಾಕ್ಷಾದಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಜ್ಞವಸ್ತುಸ್ವತ್ವಮಂ ಭವೇತ್ ।

ಅರ್ಥ—ಮತಿ ಅಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವು ಇದು ಕರಣಾನುಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ ಕರಣಾನುಯೋಗದಲ್ಲಿ ಲೋಕ-ಅಲೋಕಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ, ಉತ್ಪರ್ವಿಣಿಯ ಆರು ಅವರ್ವಿಣಿಯ ಆರು, ಈ ಕಾಲ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವರಿವರ್ತನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ, ನಾಲ್ಕೂ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವರಿಭ್ರಮಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ರತಬಿಂಬಿಸಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಕರಣಾನುಯೋಗವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ (೧) ಲೋಕಾಲೋಕ ವಿಭಾಜನ, (೨) ಯುಗವರಿವರ್ತನ, (೩) ಚತುರ್ಗತಿಗಳ ವಿಭಾಗ. ಇನ್ನು 'ಲೋಕ'ವೆಂಬುದು ೩೪೩ ರಜ್ಜುವಿನ ಆಳತೆಯಲ್ಲಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವ, ಮಧ್ಯ, ಅಧೋಲೋಕ-ಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿವೆ ಇದರೊಳಗೆ ಜೀವಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳು ಇವೆ. ಲೋಕವಾಚ್ಯವಾದ ಅನಂತಕುಡ್ಡ

ಸರಳ ಜಿಲಂಗಳಕ್ಕೂ, ಕೆಳಗಣವು ಕ್ರಮದೊಳ್ ಮೂವತ್ತೆರಡುಮಿಪ್ರತ್ತಿಂಟುಮಿಪ್ರತ್ತು ಸಾಲುವಿವತ್ತುಂ ಪದಿಸಾರು-ಮಂಟುಂ ಸಾಸಿರ ಯೋಜನಂಗಳ ಮಂದ ಭೂಮಿಗಳೊಳ್ಪ್ರವತ್ತು ಮಿಪ್ರತ್ಯೈದುಂ ಪದಿಸೈದುಂ ಪತ್ತುಂ ಮೂರುಂಮೈದು ಗುಂದಿದೊಂದು ಲಕ್ಕಿಗುಮ್ಮೈದುಂ ಸರಳ ಜಿಲಂಗಳಕ್ಕುಮಾಜಿಲಂಗಳೆಂದ್ರ ಕ್ರೈದಿ ಬದ್ರ ಪ್ರಕೀರ್ಣಂಗಳೆಂದು ಕ್ರಿವಿಧಮಕ್ಕುಂ ಮೇಗಣ ನಾಲ್ಕೈದರ ಮೇಗಣ ಮೂರುಬಾಗಮಕ್ಕುಗ್ರನರಕಂಗಳಕ್ಕುಪ್ಪಂಗಳು, ಕೆಳಗಣ ಸರಕಂಗಳಕ್ಕುಂ ತೀತಂಗಳಂತವಿಜ್ಞ-ಮತಮಗಂಧಂಗಳತಿ ಪಯಂಗಳಂಗಳಕ್ಕುಂ ತಮಂಗಳಂತಪ್ಪ

ಕಂದ || ಸರಳದ ಜೀವಂಗಳ ಚಾಲ್ತುರವರಿದಮೆಯಿಕ್ಕುವನಿಮ ಜೀಗಮುಮಂ ಮಾ- |

ಜೀರದೋರ್ವರ ಸಮವಿಯೊಳಿವ್ವದು ಮೊದಲಾಗಿ ಮಾಲ್ತರಾ ಮರಣಾಂತಂ ||

ವಚನ—ಅದೊಂದೊಡೆ ಜೀವಂಗಳೊಳಿ ಸರಳ ಜಿಲಂಗಳ ಮೇಗಣ ಕೆಲಂಗಳೊಳಿ ನಿಲವುಗಳಂತೆ ನೇಲುತ್ತುಂ, ಜೀವಪ್ರಾಣಿಯುಮನೋಜ್ಞಮುಖಗಳನ್ನಮಕರಿಸಿದ್ದು ಗಮನಿಸ ತಾಯಂ ಮಗುಳ್ಳಿಕ್ಕಿದಂತಪ್ಪಯೋಜಿಗಳೊಳ್ಪ್ರಲಯಂತ-ಮುರ್ತೂರ್ತ- ಮುಮನೋಜಿಯರಾಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಒಟ್ಟಿದ ಕೈದುಗಳ ಕರ್ವೊನ್ನು ತಿಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಟಿಳ್ಳೆಜರಲಾರದೆ ನಿಲಸಂ ಕೆಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿದ್ರ ಪಾರಕರಂ ಪೂರ್ಣಾಪಾರಕಳೆಂದು ಪರಿಕಂಡು ನಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋಕೆಯಂ ನುಲಿದು ಕರಗಸದೊಳ್ಳುಳ್ಳು ಕತ್ತಿಗಿಯೊಳ್ಳುಳ್ಳು ತಲೆಗಿಯೊಳ್ಳುಳ್ಳು ಪಾನಲೆಯೊಳ್ಳುಳ್ಳು ಕಿವಿಯುಗಿದುಂ ಜೀರಂದರದು ಗಾಣದೊಳ್ ನಿಳಿದು ಸಜ್ಜಿಗಿಯೊಳ್ ಸಜ್ಜಿ ಸಿಯಾಗಲಾಗದೆ ಒದಲಂ ಕೊರಿದೊಡುವ ಪಾರಕರ ಬಿನ್ನಂ ಕೆಗುಳ್ಳು ವೈಕರಣಿಯಂಬ ಕಾಯ್ದಿ ಲೋಹದ ತೊರಯೂನಿಸಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಚೀಕರಿವೊಗೆ ಮಗುಳಿ ಓಡುವರಂ ಕೂಟಶಾಲ್ಯಲಿ ವೈಕ್ಯಂಗಳನದರವೇಳ್ವೊಂದಿರು ಬಳಿಯಂ ಕಾರ್ಜಿಯೂನಿಸವತ್ಸನಂದನವನಮುಂ ಪುಗಿಸಿ ಸಿಂಹವ್ಯಾಪ್ತಾದಿ ಕೋಳ್ಳುಗಳಂತೆ ಬಂದು ಗರ್ಜಿಯಂದೊರೋರ್ವರ ವೈಕಾರಣಮುಂ ಮೂದಲಿಸುತ್ತಂ ನಾಯಿ ನಾಯ್ತುಂಬಂತೆ ಅವನನಿವರಿದುಮಿವನ-ನವರಿದಂತೆ ಅಣೀಕ ಮುಖ ಪತಪಪ್ರಾಣಂಗಳೊಡೊರೋರ್ವರಂ ಸಜ್ಜಿಗಿಯೊಳ್ಳಿ ನಿಡಿದಂತೆ ಸಾವರಲ್ಲೆಂದುಕೈಪ್ರಪ್ಪದೊಂದೊಂದು ಮೂರುಂ, ಏಳುಂ, ಪತ್ತುಂ, ಪದಿಸೈಳುಂ, ಇಪ್ಪತ್ತೆರಳುಂ, ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಸಾಗರಿಯವಮಂಗಳ್ವರಿಗಂ, ಪೃಥಮ ಸಾಳಕೆಗೇ ಜಘನ್ನೈತಿ ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಂ ಕೆಳ [ಗ್ರಿ]ವನಗೇ ಮೇಗಣವರುಪ್ಪವುಂ ಜಘನ್ಯಂ ದೇಹೋತ್ಪತ್ತಿಂ ಮೊದಲ ಪಾರಕೆಗೇಳು ಜಿಲ್ಲ ಮೂರು ಮೊಲವು ಮೂರುಂಗಳಮುಮಕ್ಕು, ಕೆಳಗಣವಗೇ ದ್ವಿಗುಣ ದ್ವಿಗುಣವಕ್ಕುಂ ಸಪ್ತಮ ವೈದ್ರಿಯ ಕೆಳಗೊಂದು ರಜ್ಜುಪ್ರಮಾಣಂ ಲೋಕಾಕಾಶಮಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ಲೋಕದ ಮಧ್ಯಮ ಭಾಗದೊಳು ಜಂಬೂದ್ವೀಪಂ ಮೊದಲಾಗಿ ಕಂದ || ಎರಡುರ ಸಮುದ್ರೋಪಮನುನಿ (೧) ಕನಿತು ಸಂಖ್ಯೆಯಂದೊಂದೊಂದಂ |

ಪರಿವೇಷಿಸಿ ನಿಂದವು ಸಾಗರಮುಂ ದ್ವೀಪಮುಮಾಕಾಳಂ ಜಿನವತದೊಳ್ ||

ವಚನ—ಅಂತಾದ್ವೀಪಸಮುದ್ರಮೊಂದೊಂದಕ್ಕೆ ದ್ವಿಗುಣದ್ವಿಗುಣಂ ವಿಸ್ತಾರಂಗಳಕ್ಕುಮನರ ಸದುವೆ ಮೇರುಪಾಟಿಯೊಂದು ಲಕ್ಕಿ ವಿಸ್ತಾರದಿಂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪಮುರ್ವಮರೋಳು ಫಾರತ, ಜೈನವತ, ಪರಿವರ್ಷ. ವಿದೇಹ, ರಮ್ಯಕ, ಜೈರಣ್ಯ, ಐರಾವತಂಗಳೇಳು ಜನನದಂಗಳಕ್ಕುಮತ್ತು ಪುಮಾಪುನ ಕನಕೀಯ ಮೈತರಯುರ ರಜತ ಜೇಮಮಯಂಗಳಕ್ಕುಮನರ ಮೇಲೆ ಪದ್ಮ, ಮಹಾಪದ್ಮ, ತಿಗಿಭ, ಕೇಸರಿ, ಮಹಾಪಂಚರೇಕ, ಪುಂದರೀಕಂಗಳಾದು ಕೊಂಗಳಕ್ಕುಂ ಮೊದಲ ಕೊಂ ಸಾಸಿರ ಯೋಜನಂ ನಿಳುಮೈನೂರು ಯೋಜನಮಗಲಮುಂ ವತ್ತುಂ ಯೋಜನದ ಗುಟ್ಟುಮಕ್ಕುಮದರ . . . ಯಕ್ಕುಂ ವದ್ವಿಗು ಮಹಾಪದ್ವಿಗ ದ್ವಿಗುಣವದಕ್ಕು ಗಂಡೆ ದ್ವಿಗುಣಮಕ್ಕುಂ, ಪಾರವೆಳು ಮಂಕೆಯಕ್ಕುಮಳುವನುಬರೊಳು ತ್ರೀ, ಹ್ರೀ, ದ್ಯೌಃ, ಕೀರ್ತಿ, ಬುದ್ಧಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿ . . . ಕೋಣಂಗಳೊಳ್ಪಟ್ಟಿ ಗಂಗೆ, ಸಿಂಧು, ರೋಹಿಣಿ, ರೋಹಿಣಿಪಾತ್ರೆ, ಹರಿಕೆ, ಪರಿಶಾಂತೆ, ಸೀತೆ, ಸೀತಾವತಿ, ಪಾರಿ, ಸರಪಾಂತೆ, ಸುವರ್ಣಕೂಲಿ, ರೋಷ್ಯಕೂಲಿ, ರೇತು. ರಕ್ಕೋದಿಗಳೆಂಬ ಜಮದಗಿ ಮಹಾನದಿಗಳು ನಾಡುಗಳ ಸದುವೆ ಪರಿದು ಮೊದಲ ಪಡುವಣ ಸಮುದ್ರಂಗಳಂ ಕೂಡಿದವು ಪರಪಡಗಳಮುಮುಳ್ಳು. ಯಜ್ಞಪ್ರಾಡು ಯೋಜನಮುಂ ಯೋಜನದ ಪಶ್ಚಿಂಧತನಿ ಬಾಗಿಯೊಳ್ಳು ಭಾಗಿಯುಮಕ್ಕುಮದಕ್ಕು ವಿವೇಚಂಬರಂ ವರ್ಷಧರಂಗಳುಂ ದ್ವಿಗುಣಂ ದ್ವಿಗುಣಂಗಳಕ್ಕು ವಿವೇಚಂಬರಂ ಬದಗವುಂ ತೀಕಣ ಸಮಾನಮಕ್ಕುಂ ಪರತ್ವೇಶವತಂಗಳೊ-ಳುಕ್ಕುಸಿದೆಯವಸರ್ವಗೀತೆಗಳೆಂದು ಎಳಿದು ಯುಗಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮನರೊಳೊಂದೊಂದರೊಳಿಂ ಸುಡಮಸುವನು, ಸುಡಮ, ಸುಡಮ-ದ-ಸಮ. ಮಡಮಸುಡಮ, ಮಡಮ, ಅತಿಮಡಮಮೊದಲಾಗಿಯು ಕಾಲಂ ನಿಗುಳು ಮಲ್ಲಿ ಸುಡಮ ಸುಡಮುಂ ಸಾಲು ಕೋಟಾಕೂಟಿ ಸಾಗರೋಪಮಕಾಲಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮಂದಿನ ಮೊದಲ ಮುಖಧರು ಪಟ್ಟಿಪ್ರಪಾಪೋತ್ಪೇ-ದರು ಪ್ರಿಸಲ್ಯೋಪಮ ಜೀವಿಗ-ಮುಡಯಾದಿ ವರ್ಷಾರುಂ ಪಡವಿದಕ್ಕುಕುಜಂಗಳಕ್ಕು ಪರ್ವಂಗಳೊಳಿಮನವನುಸದು.

ಆಕಾಶಕ್ಕೆ 'ಅಲೋಕ'ವೆಂದು ಹೆಸರು ಈ ಲೋಕ ಅಲೋಕಗಳ ವಿಭಾಗ ಹೇಗೆ? ಅವುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರವೆಷ್ಟು? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಕರಣಾನುಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲವರಿವರ್ತನದಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಏರಿಳಿವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ ಇನ್ನು ಗತಿವಿಭಾಗದ ವಿವರದಲ್ಲಿ ದೇವ, ನರಕ, ಮನುಷ್ಯ, ತಿಯುಂಜ ಗತಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ ಈ ಕರಣಾನುಯೋಗಕ್ಕೆ ಕೇತನಾನುಯೋಗವೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಭಾವಪುತ್ರಕರೂವಾದ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವು ಕರಣಾನುಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಸ. ಧ.]

ಸುಷಮಂ & ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಸಾಗರೋಪಮಕಾಲಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮಂದಿನಾರ್ಯಪುಷ್ಪಪ್ರಸಂಗೋತ್ಪೇಧರುಂ ದ್ವಿಸಲ್ಕೋಪಮ ಜೀವಿಗಳುಂ ವೋಣಾಚಂದ್ರವರ್ಣಮುಪ್ಪುರು ಸುಷಮದುಷಮಮರರು ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಸಾಗರೋಪಮ ಕಾಲಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮಂದಿನಾರ್ಯಪುಷ್ಪಪ್ರಸಂಗೋತ್ಪೇಧರುಂ ಏಕ ಪಲ್ಕೋಪಮ ಜೀವಿಗಳು ಪ್ರಿಯಂಗು ಶ್ವಾಮವರ್ಣರಪ್ಪೇನುಗು ಭೋಗಭೂಮಿಗಳುಂ. ದುಷಮಸುಷಮಂ ಧಾಲ್ಯದಿಷ್ಟಾಸಿರ ವರ್ಷಗುಂದಿದೊಂದು ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಸಾಗರೋಪಮಕಾಲಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮಂದಿವುಷ್ಯಂ ಮನುಗುಳ್ಳುಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿಮಗಳಂ ನೆಗಳ್ಳುವ ಕ್ರಮದಿಂ ತ್ರಿಪಕ್ಷಲಕಾಪುರುಪಪ್ಪುಟುನರಂದಿನ ಮನುಷ್ಯರು ವೋವಕೋಟಿ ಜೀವಂಗಳುಂ ಪಂಚಪತರಾಸನೋತ್ಪೇಧರುಂ ವಿಂಶತ್ಪುತ್ರ ರಶವರ್ಷಾಯುಷ್ಯರುಂ ರೂಪವರ್ಣರುಂ ಹೀನತ್ವಂ ಆಚಾರ ವ್ರತಕೀಲತೌರ್ಯಾದಿವೈಯಾದಿಗಳನೊಡೆಯರತಿಮಷ್ಟಮ ವಿವೃಕ್ಯೈಂದು ಸಾಸಿರ ವರ್ಷಂ ವರ್ತಿಸುಗುಮಂದಿನ ಮನುಷ್ಯರುಂ ಘೂಮಶ್ವಾಮುರುಮಪ್ಪುರು. ಅಂದು ಧರ್ಮಮ ಮರಸು ಕಿಚ್ಚುಂ ಕಡೆ ಜೀವಂಗಳು . . ಇಪ್ಪತ್ತು ಮನಸ್ಸೆಗಳಿಂದಾಸತ್ತು ಪದ್ಧಂತೆ ಧಾಲ್ಯ ದುಖದೊಳಂ ಬೇವುಪ್ಪುಪುಷ್ಪಾಪದ ಸಾವುಪ್ಪಂ ಪುಟ್ಟುಪ್ಪವಿಸರ್ವಾ ನೀರ್ಜರ್ಜರ್ || ೩೭ ||

ಆಂತು ನಮೆದುಂ ಪೋಗಿ ಕಾಲದೊಳಂ ಕ್ರಮದಿಂದಾಯುರುತ್ಪೇಧಂಗಳುಂ ಗುಣಂಗಳುಂ ಸಪ್ತಕೌಶಾಜಾಜಾದಿ-ಗಳುಂ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಲುತ್ತಂ ವೋಪಮುಪದ ಫೂಮಿಗಳನವಸ್ಥೆಗಳು ಜ್ಞಮವತ, ಹರಿವರ್ಷ, ದ್ವಿಸಕರು, ಉತ್ತರ-ಕರುಂಗಳೊಳ್ಳುಟ್ಟಿದ ವರ್ಗಕೊಂಡೊಂದುಮರರು ಮೂರು ಪಳಿಕೋಪಮಂ ಪಾಕ್ಷು ಫೂಮಿಗಳು ಜಪ್ತ ಮಧ್ಯದೊಳಮ ಫೂಮಿಗಳಕ್ಕುಂ ಬದಗವುಮಂತೆಯಕ್ಕುಂ ಏರೇಹದೊಳು ಮಗುವತ್ತೆರು ಪಾಪುಗಳಕ್ಕುಮಾನಂದೊಡೆ ಕಷ್ಟ, ಸುಕಷ್ಟ, ಮಹಾಕಷ್ಟ, ಕಷ್ಟಕಾನತಿ, ಅಪರ್ತ, ಲಾಂಗಲಾಪರ್ತ, ಪುಷ್ಪಳಿ, ಪುಷ್ಪಳಾಪರ್ತಿಯೆಂಬೆಟ್ಟು ಪೂರ್ವದಿವೇಪದ ಸೀಶಾನದಿಯ ಬದಗಣ ತಡಿಯವು ವಸ್ತ್ರ, ಸುವಸ್ತ್ರ, ಮಹಾವಸ್ತ್ರ, ವಸ್ತ್ರಕಾನತಿ, ರಮ್ಯ, ಸುರಮ್ಯ, ರಮಣೀಯ, ಮಂಗಳಾನತಿಯೆಂದು ಈ ಯೆಂಬೆಟ್ಟು ಕೆಂಪಣ ತಡಿಯವು ಪದ್ಮ, ಸುಪದ್ಮ, ಮಹಾಪದ್ಮ, ಪದ್ಮಕಾನತಿ, ಸಂಪ್ಪ, ನಳಿರಿ, ಕುಮುದಿ, ಸರಿತೆಯಾ-ದಿಯೆಂಬೆಟ್ಟುನಪರದಿವೇಪದ ಸೀಶೋದಾ ನದಿಯ ಕೆಂಪಣ ತಡಿಯವು. ವಸ್ತ್ರ, ಸುವಸ್ತ್ರ, ವಸ್ತ್ರಕಾನತಿ, ಗಂಧಿ, ಸುಗಂಧಿ, ಗಂಧಿಳಿ, ಗಂಧವಾಳಿನಿಯೆಂಬೆಯೆಂಬೆಟ್ಟು ಬದಗಣತಡಿಯವು ಅವನೇವರ್ತಿಸತ್ತು ಕ್ಷಾದ್ರಾಧಿಗಳುಂ ಪಪ್ಪಿರರು ವಿಭಗಂ ನದಿಗಳಕ್ಕುಂ ಪಟ್ಟಂಧಂಗಳಂ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಪರಮಮರುವತ್ತುಪಾಲ್ಕು ಕೊಂಡಜನದಿಗಳಕ್ಕುಮಿಂತೆ ಜಂಬೂದ್ವೀಪಮಂ ಬಳಿ ಅವಕೋದಧಿಯಕ್ಕುಮದಂ ಸುತಿ ಧಾತಕೀಪಂಧಮಿರ್ಕುಮದರೊಳಿರಡುಮಂ ಜಯಕ್ಕುಮದಂ ಸುತಿರ್ವ ಕಾಳೋದಕೋದಧಿಯಂಬಳಿ ಪುಷ್ಕರಾರ್ಧಮುಮಾಯಂದಮೆಯಕ್ಕುಮದಂ ಸುತಿರ್ವ ಮಹಾಮೋಕ್ಷರ ವರ್ಷದಿಂದೊಳಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯರಪರ. ಇಂತೀಯೆರದವರೆ ದ್ವೀಪದೊಳಮೆಂಬೆಟ್ಟು ನೊರೆಪ್ಪತ್ತು ಕರ್ಮಫೂಮಿಗಳುಳಿದುಮೆಟ್ಟಂ ಭೂಗ-ಫೂಮಿಗಳಕ್ಕುಂ ವಿವೇಹದವಗಳು ಪಂಚಪತರಾಸನೋತ್ಪೇಧರುಂ ಪುಟ್ಟುಕೋಟಿ ಪರಮಾಯುಷ್ಯರುಮಪ್ಪುರಸ್ಥಿ ತೀರ್ವಕರ ಪರಮವೇವರುಂ ಕೇವಳಗಳುಂ ಸಂಪನ್ನರಪ್ಪ ದಿವ್ಯಪ್ರವೋಧನರುಂ ಪಶ್ಚಿಮರ್ಕ, ಬಲದೇವ, ವಾಸುದೇವ, ಕಾಮ ದೇವರ್ಕಳುಮೆಂದೂ ಕುಂದುವರಲ್ಲ ಮತ್ತಂ ತೀಲವಂತೆಯರಪ್ಪ ಸ್ತ್ರೀಯರುಂ ಪೆರರುಂ ಪುಣ್ಯವಂತೆಯರುಂ ಕುಣಿಗಳುಂ ಕುಲಜರುಂ ಸಂಪುಟ್ಟಿಗಳಾಗಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ ಪುಣ್ಯಮನುಭವಿಸುತ್ತಂ ಪುಣ್ಯಂಗಳಂ ನೆರೆಕ ಸುಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲಮರ್ಗತ್ತಂ ಪುಣ್ಯವಂತೆ ದ್ವೀಪಂಗಳೊಳಂ ಮೇಚ್ಚ ಕ್ಷೇತ್ರಂಗಳೊಳಂ ಭರತೀವರ್ತಂಗಳೊಳಂ ಕೆಲವರ್ಗಜ ಕುಲಂಗಳೆಳಿರುಂ ಪೆರವಾರ್ಯಂಧಂ ಜೀಯಂದು ಒಸಗಿಂ ದಾಯಂ ಪಡೆಯದ ಮಧ್ಯಮಾಸಂಗಳನ್ನೆ ಸೇವಿಸಿ ಮುನ್ನಿನ ಪಾಪಮನುಭವಿಸುತ್ತ ಮತ್ತಂ ಪಾಪಂಗಳ ನೆರೆಕ ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲರು ನಮೆಯುತಂ ಪಾಪಂಗಳಂ ನೆರೆಕ ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲಮರ್ಗತ್ತಂ ಕೆಲಸಕ್ಕುಲಂಗಳೊಳ್ಳುಟ್ಟಿಯುಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಭದ್ರತೆರುಂ ಮಹಾದೂಪಪ್ರಸೇವನರುಂ ಪೆರರೆ ಮನೆಗಳಂ ಪುಣ್ಯಯ್ಯಯೆಂದು ಜಿಕ್ರಮಂ ಬಿಡೆ ಇಕ್ಕದೊ ಬಯ್ಯ ದುಃಖಂ ಬಿಟ್ಟಾರ್ ರೌಪ್ಯಾಪದೊಳೆ ಸತ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲಮರ್ಗತ್ತಂ ಕಲಂಬರ್ ಮಿಡಾಪ್ಪಾಂಧಂಗಳೊಳ್ಳುರ್ದೊ ಸ್ತ್ರೀಯಮದಂಗಳೊಳ್ಳುಣದೆ ಸಪ್ತವ್ಯಸಂಗಳೊಳ್ಳುಳ್ಳು ಭರ್ಮಕ್ಕು ಪ್ರತಿಕೂಲಾಗಿ ಪಾಪಂಗಳಂ ನೆರೆಕ ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲರುಂಪು.

ವಚನ-ಮತ್ತಂ ಲವಣಕಾಳೋಪದ ಸಮುದ್ರಂಗಳೊಳಗಣ ಪುಣ್ಯವಂತೆ ದ್ವೀಪಂಗಳು ಕುಫೋಗಧೂಮಿಗಳೆಂಬವಕ್ಕು-ಮನೊಳು ಕುಪಾಪ್ಪ ದಾನದ ಪಲದಿಂದಂ ಬಂದು ಚಕ್ಕುಲೀರ್ಣರುಂ, ಕರ್ಣಾಜ್ಞಾದನರುಂ, ಲಂಬಕರ್ಣರುಂ, ಶರಕರ್ಣರುಂ, ಸಿಂಹಮುಖರುಂ, ಅಶ್ವಮುಖರುಂ, ಶ್ವಾನಮುಖರುಂ, ಕಪಿಮುಖರುಂ ವೀಷಮುಖರುಂ, ಕಾರಮುಖರುಂ, ತಗರಮುಖರುಂ, ಗೋಮುಖರುಂ, ಮೇಘಮುಖರುಂ, ಮಂಚಿನ ಮುಖರುಂ, ಕಪ್ಪಡಿಯ ಮುಖರುಂ, ಗಜಮುಖರುಂ, ಕುನಾಪುಷ್ಪರುಮಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ, ಕುಫೋಗಂಗಳನುಭವಿಸುವಮರ್ಗತ್ತಂ ಮಾಪುಷೋತ್ತರ ಪರ್ವತದಿಂದ ಪೂರಿತೆಯಲ್ಲವರಿಂ ಕಡೆದ.

ನಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಕರಣಾನುಯೋಗವು ಒಂದು ಕಸ್ನಡಿಯಂತೆ ಇದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರುದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮೂಹ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಲೋಕವೂ ಕೇವಲ ಆಕಾಶ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿರುವ ಆಲೋಕವೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಪ್ಪು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಣ, ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಆರು ಕಾಲಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜೀವ ವುಡುಗಳ ಕ ಸ್ತಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತಿತ್ಯಂತರವು ಹೇಗಾಗುತ್ತವೆಂಬುದರ ಚಿತ್ರನೂ ಈ ಕಸ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಲೂಕುಗಳಿಗ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂತೆ ಮೂಡುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಕರಣಾನುಯೋಗ ಕಸ್ನಡಿ ಇದೆ ಇದನ್ನು ನಿಜವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞಾನವೇ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನಾಥ್ಯನಿದೆ

ಸ್ವಯಂಭೂತವೂ ದ್ವೀವಮಧ್ಯಾಧೀನ ಬಳಸಿನಿಂದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭವರ್ತಕವರಂ ತೀರ್ಯಗ್ನೋಗಂಧೂಮಿಯುಕ್ಕುಮಾತ್ರೆಯ ತೀರ್ಯಗ್ನೀವಂಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧಂಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮೊದಲದ್ವ ಪುಳಗಳನೆ ಮೊದಲು, ಪಶ್ಚಿಮದ್ವ ನೀಗಳಂ ಕೂಡಿದು ಸುಖದಿಂದೊಂದು ವಳಿಕೋಪಕಮಂ ಬಾಳುವ, ದೇವತೀಯುಕ್ಕುಟ್ಟುಗುವಲ್ಲದಿ ಏಕೀಂದ್ರಿಯಾಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಾಗಳಲ್ಲದೆ ಏಕೀಲಿಂದಿಯಂಗಳುಟ್ಟುವ ಸ್ವಯಂಭೂತವೂಪಮಾಪದ ಮಹಾಮಾತ್ಮಂಗಳೂ ಸೇರಿ ಯೋಜನ ದಿವ್ಯಂಗೆ ನದೀಮಾದೊಳೊ ಬನಲಯ ಯೋಜನ ನೀಳಂ ಶಾಸನದಿದೆಯುವ ಮಮಪತ್ರಾರ ಯೋಜನಂ ನದೀವರಮಾದೊಳೊ ಪದಂಗೆಯೊ ಯೋಜನಂ, ನದಿ ಮುಖದವು ಒಂಭತ್ತು ಯೋಜನಂ ಸಿದ್ಧಿಯವಕ್ಕುಳಿದ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲೆ ಜಲಚರಂಗಳುಟ್ಟುವ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭ ವರ್ತಕದಿಂದ ಪೂರಗೆ ತೀರ್ಯಕ್ರಮಪದೂಮಿಯುಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಷ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಕರ್ಮಾಭೂಮಿಗಳೊಳಂ . ಪುಟ್ಟುಗುಂ ಏಕೀಂದ್ರಿಯಂಗಳೆಂದೊ ಮಹಿಯೊಳೊ ಪುಟ್ಟುಗುಂ. ಮನುಷ್ಯಗಂ ತೀರ್ಯಂಚೆಗಮಪ್ಪುಷ್ಕ ಸ್ಥಿತಿಸುಖೂ ಪಳಿಕೋಪಕಮುಂ ಜಪುಷ್ಕ ಸ್ಥಿತಿಯಂಕಮ್ಪುಷ್ಕಾಪಕಮಕ್ಕುಂ ತೀರ್ಯಗ್ನೀಯ ಜೀವಂಗಳು ಪುಡವಿಕಾಯಂ, ಅಪ್ಪುಕಾಯಂ, ತೇಜಃಕಾಯಂ . ಮಯ್ಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪದ್ವರ್ಣ ಕದಂಧ ಕದ್ವಸ ಕತ್ವರ್ತನಂಗಳಾಗಿ ಪೆವು ಜೀವಂಗಳಂ ಮಳೆಯುಂ ಪರಂಯುಂ (೧) ಪುಟ್ಟಿಸ್ವಯಂ ಮನೇಳೆ ದುಖಂಗಳೆನೆಯ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ಈ ಪುಡವಿಕಾಯಂಗಳು ಸೀರೆ ಮೆಯ್ಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪದ್ವರ್ಣ, ಕದಂಧ ಕದ್ವಸ, ಕತ್ವರ್ತನಂಗಳಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಶಾಸಿಯುಂ ಪದವೆಯುಂ, ಸುಳುತಿಯುಂ (೨) ಮನೇಳೆ ದುಖಂಗಳೆನೆಯ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ಅಪ್ಪುಕಾಯಂ ಕಿತ್ತಿಮೆಯ್ಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪದ್ವರ್ಣ, ಕದಂಧ, ಕದ್ವಸ, ಕತ್ವರ್ತನಂಗಳಾಗಿ ಇಳುತೆಯುಂ ನದಿಪೆಯುಂ ನೀಗಳಂ ಪೊಯ್ಯೆಯುಮನೇಳೆ ದುಖಂಗಳೆನೆಯ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ತೇಜಃಕಾಯಂ ಭಾಳಿಯ ಮೆಯ್ಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪದ್ವರ್ಣ, ಕದಂಧ, ಕದ್ವಸ, ಕತ್ವರ್ತನಂಗಳಾಗಿ ಕಾಲಂಕಾರಿಯುಂ ಮರಗಳಂಕಾರಿಯುಂ ಅನೇಳೆ ದುಖಂಗಳೆ ನೆಯ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ವಾತಾಕಾಯಂಗಳು ಗಡಂ ಬಳಿ ಮುಂ ಪೊದಂಬನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಮನೇಳೆಂ ಬುಟ್ಟಿಯೆಂಬಂ (೩) ಪನಲಯಂ ಕರಿಮೆಯುಂ ಕೂರಿಯುಮೆಯುಂ ಸುರಿಯೆಯುಂ ಪರಿಯೆಯುಂ ಕೆತ್ತಿಯು ಕಡಿಯೆಯುಂ ಕಡಿಯೆಯುಂ ಸೀಳಿಯುಂ ಪೋತಿಯುಂ ಇಂಪನೇಳೆ ದುಖಂಗಳೆ ನೆಯ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ವನಸ್ಪತಿ ಕಾಯಂಗಳು ಕ್ರಿಮಿಪಟಂ ಪಪ್ಪುಣಾಯಂನೊಳಲಿ (೪) ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯನಾಗಿ ಪೆರವು ಜೀವಂಗಳೆ ಪುಟ್ಟಿಸ್ವಯಂದಂ ಲೋದವಿಪರದಮೋಲೆ ಬಂದಿಪರದತೊಮೋಪದಲೊಳೆ ಸತ್ತು, ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಇರುವೆ, ಕೆಲವೆ, ಜೀಳೆ, ಮೊಲರೆ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಕೆಲವು ಜೀವಂಗಳೆ ಬಾಧಾಪುಷ್ಪಾಂಕಗಳೊಳೊ ಪುಡಿ ಪುಡಿವಾಗಿ ಸತ್ತು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ತ್ರೀಂದ್ರಿಯಂಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನರ ಮಾಕ್ಷಿಕ ಪಂಗಡಾದಿಗಳಾಗಿ ಪೆರವು ಜೀವಂಗಳೆ ಪುಟ್ಟಿಪೆಯುಂ ಸಹು ದುರ್ಗತಿಗಳೆ ಸಲ್ಲುವು ಚತುರಂದ್ರಿಯಂಗಳುಮಾಂಟು

ಕೆಂದ ॥ ಶುಕ್ ಪಶು ಮೃಗಾದಿ ತೀರ್ಥಸ್ಥ ಕರಂಗಳು ಸಹಜ ಮಾನುಷಾಂಗ ವವಾಗಂ- ॥

ತುಳ ದುಃಖಿಗಳ ನಿಂತಾನಕಾಲಮುಬೇವುತಿಪ್ಪವಳೆನತದಿಂದಂ || ೨೯ ||

ಅದೇಶೋದೊಡೆ ತಿಯಾಳಕ್ಕುಂಟೊಂದಿಯಂಗಳು ಜಲಚರಂ, ಸ್ತಳಚರಂ, ಖಗಚರಂಗಳೆಂದು ಮೂರುಪ್ರಕಾರವಾದ್ಲಿ ಜಳಚರಂ-
ಗೆಳು ಮತ್ಸ್ಯ ಮುಕರ ಮಂಡೂಕಾದಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಭಿ, ಜಾಲಕಂಬಲಗಳಿಗಲ್ಲಕ್ಕಿಯುಂ ಕೊಲೆಯುಂ ಪಮ್ಮಿಕ್ಕೊಂದೊಂದರಿಂಕಂಡಿ
ನಮೆಂದು ಪೊಗಿಗು ಅರ್ಕಾರದ್ರವ್ಯಾನದೊಳೆ ಹತ್ತು ಮಗಳಿಗಿಗಲೆ ಸಲ್ಲವು ಮತ್ತಂ ಸ್ತಳಚರಂಗಳೆ ಸರ್ಪಮೂಳಮುಂದುಂಟಿ
ತೊಡ್ಲೆ ಸಾರಂಗಂ ನೆಲಲ ನಾಯಿ ಗಂಗೆ ಹೀಳ್ವಾಯಿ ಕುಮಾರಿ, ಎತ್ತು, ಕತ್ತೆ, ಕೋನಾಳೆವುಂ ನೊಲದಾಗೊಡೆಯುವಾಗೆ ಪ್ರಭಿ
ಪೊಂದಿಂ ಪುಷ್ಪಿಯೆಂದಂ ಪೊಲಿಂಕಂಡಂ ಪೆಂಕಿಯೆಂದಂ ತೇಪದಿಂದಂ ವಾತದಿಂದಂ ಮಳೆಯಿಂದಂ ಸರ್ಪಂ ಮೊದಲ್ಪಾ-
ರಿಯೆಂದು ಕಾಳದ್ದು ಮತೆಯುಂ ಮೊಟ್ಟಿಯದಾಮಳದಿಪ್ಪಿಕ್ಕಿಯುಂ ಕಾಳಕ್ಕುಂಗಳೆ ಪರಿಯಾರದಿ ಗೋಳಟ್ಟು
ಹತ್ತು ಮಗಳಿಗಲೆ ಸಲ್ಲವು ಮತ್ತಂ ಕುಮಾರಿ ನೊಲದಾಗೊಡೆಯುವುಂ ಮಿಣಿಗಳಿಂದಂ ನೊಲಾಗಿಯೆಂದಂ ಡಿಯಿಯುಂ
ಕಟ್ಟಿಯುಂ ಕೊಡಲಿಗಳಿಂದಂ ಕೋಲಳಿಂದಂ ಜಮ್ಮಿಗಿಗಳಿಂದಂ ಬರಿಯವುಗಳ್ಳುಂಪನ್ನಂ ಪೆಟ್ಟಿಯುಂ ಕೆಳಗಿಟ್ಟಿಯುಂ (?)
ಬೊಗಳೊಳು ಪಾಳೆಪೊಳಪನ್ನಂ ಎಲ್ಲಿಯುಗಳಿಂದಿಪ್ಪಂ ಪೊಂದಿದಿವು ಪೊಲಿಯುಂ ಹಗೆ ಮಿಟ್ಟಿ ಪರಿಯೆಯುಂ ಪಡವು ಪೊತ್ತ ರೊಳು
ಪಡಲು ಮುಟ್ಟು ಪೊತ್ತೊಳುಣ್ಣುಲಂ, ಮೇವಪೊತ್ತ ರೊಳಿಯುಂಪಗೊಲಿಪವುಂ ಕಾಲಮಾ ಕಳವಿ ಸಮೆಂದು ಪೊಗದು
ಮಾಗೊಳೆ ಸಲ್ಲವು ಮತ್ತಂ ಖಚರಂಗಳೆ ಮುಳ, ಬಳ, ಕಾರಂಪ, ಬೇರುಂಪಾದಿಗಳಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ ಪಮ್ಮಿ ಗರ್ಪದೊಳು
ನೆಲಕಂಡಂಪೊಡೆಗಿ ಸಾವನೇವೆಗೆಗೆ ಸುತ್ತಿತ್ತಾಪಾದಿ ಪುಳಪುಳಪುಳಪುಳ ಸ್ತೆಯುಂ ಕಮಪಮುಗೆ ಪೆರವು ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಯಾಪಾರ
ವನಾಗಿಯುಂ ಐತುಪ್ರಕಾರ ದೋಡಂಗಳೆ ನೆರೆತಿ ಪಮೆಮೆ ಸತ್ತು ಮಗಳಿಗಿಗಲೆ ಸಲ್ಲವು

ಭುವನಾಕಾರಮದೆಂತುಬಿಂಬಿಸಲನಂತಂ ನೋಡಲೆತ್ತಿತ್ತ ಮಾ-

ದ ವಿಯುನ್ಮಂಡಲ ಮಧ್ಯದೊಳ ಸಹಜದಿಂ ನೌಸ್ಥಿತ್ಯಮಂ ಪೆತ್ತು ಕ-

ಮಾವತೆಭ್ರಾಂತದುರಂತ ಜಂತುನಿವಹವ್ಯಾಕೀರ್ಣಗರ್ಭಂ ಜಿನ-

ವ್ರವರಾಧ್ಯಾಂತರ ಬೋಧದೊಳ ನೆಲಸಿ ನಿಂದಿದ್ಲತ್ತು ನಿವ್ಯಾಕುಳಂ ||

—ಕರ್ಣವಾರ್ಯ-ನೇಮಿನಾಥ ಪುರಾಣ ೧-೪೩.

ಇಂತುಮೇಕೆಂದಿದ್ದಿಯಾದಿ ಜೀವಂಗಳ ಮುಕ್ತೃತ್ವಾವಗಾಹನಮುಮಾಪಾಯುಷ್ಯಂಗಳುಮಂ ಪೇಳಿಸಲ್ಪಿ ಬೀಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿಯೊಳು ತಾವರೆಯ ನೀಳಂ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಸಹಸ್ರಯೋಜನಂ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿಯೊಳು ಶಂಖಂ ಪನ್ನಿರಡು ಯೋಜನಂ ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿಯೊಳು ತಂದೆಳುಮೂರುಕ್ರೋಶಂ ಚತುರಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿಯೊಳು ಪುಂಜಿಯೊಂದು ಯೋಜನಂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂ ಜಾತಿಯೊಳು ಮುಷ್ಯಂ ಸಹಸ್ರಯೋಜನ ನೀಳಮಗಲಮಯ್ಯೂರುಯೋಜನಂ, ಉತ್ಪೇಧಮನ್ಯೂರೈವತ್ತಿ ವೆಲ್ಲಂ ಸ್ವಯಂಭೂರಮಣ ದ್ವೀಪದೊಳುಮಾಸಮುದ್ರದೊಳಮುಕ್ತುಂ ಶುದ್ಧಪ್ರದ್ವೀಕಾಯದಾಯುಷ್ಯಂ ಪವಿತ್ರಾಸಿರವರ್ಷಂಋತ ಪ್ರದ್ವೀಕಾಯದಾಯುಷ್ಯಂ ಇಪ್ಪತ್ತಿ ಚ್ಯಾಸಿರವರ್ಷಂ ಅಪ್ಪ ಕಾಯದಾಯುಷ್ಯಮೊಳುಸಾಸಿರ ವರ್ಷಂ, ತೇಜಃಕಾಯದಾಯುಷ್ಯಂ ಮೂರುದಿನಂ, ವಾಯುಕಾಯಕ್ಕೆ ಮೂರುಸಾಸಿರ ವರ್ಷಂ, ವನಸ್ಪತಿಕಾಯಕ್ಕೆ ಪತ್ತುಸಾಸಿರ ವರ್ಷಂ, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಂಗಳ ಪನ್ನಿರಡು ವರ್ಷಂ ತ್ರೀಂದ್ರಿಯಂಗಳ ನಾಲ್ಕುತ್ಪೇಧಪ್ಪ ದಿನಂ, ಚತುರಂದ್ರಿಯಂಗಳಾರುಕಿಂಗಳು, ಮುಷ್ಯಂಗಳ ಪೂರ್ವಕೋಟಿವರ್ಷಂ, ಸರಿಸ್ಪಶಂಗೆ ಒಂಭತ್ತು ಪೂರ್ವಾಂಗಂ, ಪತ್ತಿಗಳ ಪತ್ತಿ ಚ್ಯಾಸಿರ ವರ್ಷಂ, ಇಂತಿವೆಲ್ಲಂ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ತಿರ್ಯಗ್ಮಾತಿಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕುಂ ಜಪಾಣ್ಯಾಯುಷ್ಯ ಮಂಕಮೂರ್ತುಕವುಕ್ತುಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮನಿಗೋದ ಪರ್ಯಾಪ್ತ ಕನತ್ಪದರಿಂ ಮುಟ್ಟಿದ ಮೂರನೆ ಸಮಯದ ಘಣಾಂಗಗಳಾಂಖ್ಯಾತ ಭಾಂಗೆ ಸರ್ವಜಪಾಣ್ಯವಗಹೆಯುಕ್ತುಂ

ಕಂದ || ದೇವ ಚತುರ್ನಿಕಾಯಾರ್ಥಾನವನರಂ ಬೃಂಕರರ್ಕಳುಂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರು ||

ಮೂವಿದಿತಮನುಜರೊಂದೀವಿಧದಿಂತಿಪ್ಪರಾಗಮೋಟಿತದಿಂದಂ || ೪೦ ||

ವಚನ-ಅಲ್ಲಿ ನೊಡಲ ಮೂರು ತೆರದಲಿಕ್ಕಮೆ ಕಡಯ ರಪ್ಪರು ಅಸುರ ನಾಗ ವಿದ್ಯುತ್ತುಪರ್ಣ ಅಗ್ನಿವಾಹ- ಸ್ತನಿಶೋದಧಿದ್ವೀಪದಿಕ್ಕುಮಾರೊಂದು ಭವನವಾಗಿರ್ಪತ್ತು ವಿಕ್ಟಲ್ಯಮಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೋಮೊಂದು ಕುಲದೊಳವರ್ಗರ್ಚಮರ ವೈರೋಚನಾದಿಗಳೆಂದ್ರರಪ್ಪರವರ ಜವನಂಗಳು ರತ್ನ ಯಪ್ಪತೆರಡು ಲಕ್ಷಯನುಕ್ತುಮಲ್ಲಿಯ ಕೃತ್ರಿಮ ಜೈತ್ಯಾಲಯಂಗಳುಮನಿತಿಯುಕ್ತುಂ ಕಿನ್ನರ ಕಿಂಪುರಣ ಗರುಡ ಗಾಂಧರ್ವ ಯಕ್ಷ ರಾಕ್ಷಸ ಜೂತ ನಿಶಾಚರೊಂದು ಬೆಂಕರ ದೇವರೊಟು ವಿಕ್ಟಲ್ಯಮಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪಾಲ್ಯುಂ ಕುಲದವರ್ಗಳುಂ ಪತ್ತು ಪತ್ತುಂ ತೆರನಪ್ಪರುಳಿದವರ್ಗಳು ಪನ್ನಿರಡುಮೇಳು ಪದಿನಾಲ್ಕುಂ ತೆರನಪ್ಪರಂತವರೊಳವರ್ಗರ್ಚಿಂಪುರುಷ ಕಿನ್ನರಾದಿಗಳೆಂದ್ರರಪ್ಪರಕರ ಪೊಳಲಳಂ ಜನಕ ವಜ್ರಧಾತುಕಾದಿ ದ್ವೀವಂಗಳೆಂಟಿರೊಳಕ್ಕುಮುಳಿದಬೃಂಕರಂಗೆ ನಿಳಯಂಗಳು ಭವನಮೊಂದು ಬವನಪ್ಪರಮೊಂದುಮಾನಾಸಮೊಂದು ಮೂರು ಪೃಕಾರಮಧ್ಯಮುಖ್ವ ಜವನಂಗಳು ಚಿತ್ತಾವನಿಯೊಳಕ್ಕುಂ ಭವನಪ್ಪರಂಗಳು ದ್ವೀಪಸಮುದ್ರಂಗಳೊಳಕ್ಕುಮಾನಾಸಂಗಳು ಕೋಣಂಗಳೊಳಂತರುಗಳೊಳವುಕ್ತುಮಿಂಪು ವ್ಯಂಕರಕೂಟಂಗಳು ಎಲ್ಲಂ ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಕ್ಕುಮನರೊಳಕ್ಕಿತ್ತಮ ಜೈತ್ಯಾ ಲಯಂಗಳುಮನಿತಿಯುಕ್ತುಂ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯಗ್ರಹಸ್ತೇಶ್ವರಪ್ರಕೀರ್ಣಕಾರಿಗಳೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯರೈದು ವಿಕ್ಟಲ್ಯಮುಕ್ತುಮಲ್ಲ ಜಂದ್ರಾ- ದಿತ್ಯರೊಂದ್ರರಪ್ಪರಂತವರ್ಗಳ ಚಿತ್ರೆಯೆಂಬ ಭೂಮಿಯಂ ಮೇಲೆ ಬಳುನೂರುತೊಂಬತ್ತು ಯೋಜನಂ ಬಂದಲ್ಲಿ ನೂರಪತ್ತು ಯೋಜನಮಂದಮುಳ್ಳದು

ರಜ್ಜು ದಿನ ವಿಸಾರಮಪ್ಪ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕವುಕ್ತುಮವರ್ಗನಿಯಸುವರ್ಗಳ ವಿಮಾನಂಗಳು ಮೇರುಪಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಾಗೆ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದೊಳುಂ ಜರಿಯುಸುತಿರ್ಪವನರ್ಗಮಹಾಗಮನದತ್ತ ಬಂದಮೆ ಮುಹೂರ್ತ ದಿವಸ ಪಕ್ಷಮಾಸ ಸಂವತ್ಸರಾದಿ ಕಾಲಂಗಳನರಿಯಲಕ್ಕುಂ ಮಾನುಷೋತ್ತರ ಪರ್ವತದಿಂದ ವಿಮಾನಂಗಳು ಜರಿಯುಸುವವುಜಯಂತವೆಲ್ಲಮಂಸಂಖ್ಯಾತಮುಕ್ತುಮಲ್ಲಿಯ ಕೃತ್ರಿಮ ಜೈತ್ಯಾಲಯಂಗಳುಮನಿತಿಯುಕ್ತುಂ ಲೋಕದೊಳ್ಯಭಾಗದೊಳು ಬೇರುದಿನ ಜೋಳಕಡುಂ ಮೇಲೆ ವಿಮಾನವಾಗೆರ್ಪರಂತಾನ್ನಿಮಾನಗಳಿಗರ್ಗಲು ಕಲ್ಪೋತ್ಪನ್ನರೊಂದು ಕಲ್ಪಾತೀತರೊಂದಿತ್ತರನ್ನಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾಪೇಕ್ಷಿಯಂ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ- ನ್ನಿರಡಕ್ಕುಂ ಕಲ್ಪಾಪೇಕ್ಷಿಯಂ ಪದಿವಾರುಮುಕ್ತುಮಲ್ಲ ವಸಿಯುಸುವರ್ಗಳು ಸೌಧಮೋಶಾನಸಪ್ತಮಾರ ಮಾಬೊಂದ್ರ ಬ್ರಹ್ಮಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರ ಲಾಂತವ ಕಾಶಿಪು ಶುಕ್ರಮಹಾಶುಕ್ರ ಶಕಾರ ಸಹಸ್ರಾರ ಅನತ ಪ್ರಾಣಕ ಅರಣ ಅಜ್ಞಕರಂಜಿವರ್ಗಲೋತ್ಪನ್ನ ರಲ್ಲಿಯೋವರ್ಗಂದ್ರಗಳ ಪ್ರತೀಂದ್ರ ಸಾಮಾನಿಕ ಪ್ರಯಾತ್ರಿಂತಾರಿವದಾತ್ಮರಕ್ಕೆ ಲೋಕಪಾಲಾನೀಕ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಾಠಿಯೊಗ್ಗ ಕಿರೀಷಕಂಬ ಪತ್ತುಂ ತೆರದ ದೇವರ್ಗಸಯ್ಯರ್ಥವನವಾಗಿಗರ್ಗಮುಖಬರೆಯಪ್ಪರು ಬೃಂಕರಜೋತ್ಸಿಪ್ಪರೊಳು ಪ್ರಯಾತ್ರಿಂತರಂ ಲೋಕಪಾಲರುಮಿಲ್ಲರಿಳಿದ ದೇವರುಮಪ್ಪರೋಶಾನಕಲ್ಪಂಋತ ಕಾಯನವ್ರವೀಚಾರರಲ್ಲಿಂದಂ ಮೇಲೆ ಸ್ಪರ್ಶಪ ವ್ರವೀಚಾರರಂ, ರೂಪಪ್ರವೀಚಾರರಂ, ಶಬ್ದಪ್ರವೀಚಾರರಂ, ಮನುಷ್ಯವ್ರವೀಚಾರರಂ, ಅಹಮಂದ್ರರುನಿಷ್ಪವೀಚಾರರು ಅದೊಂದೊಡ-ಸಸಪ್ತಮಾರ ಮಾಪೊಂದ್ರದವರು ಸ್ಪರ್ಶಪ್ರವೀಚಾರರು, ಬ್ರಹ್ಮಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರ ಲಾಂತವ ಕಾಶಿಪು ದವರು ರೂಪಪ್ರವೀಚಾರರು, ಶುಕ್ರಮಹಾಶುಕ್ರಶಕಾರಸಹಸ್ರಾರದವರು ಶಬ್ದಪ್ರವೀಚಾರರು, ಅನತ ಪ್ರಾಣಕ ಅರಣ ಅಜ್ಞಕದವರು ಮನುಷ್ಯವ್ರವೀಚಾರರು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅಹಮಂದ್ರರೈಲ್ಲರು ಅಪ್ರವೀಚಾರರು ನವಗ್ರಿ,ಮೇರುಕದವರು ನಮಾನುಬಿರಿಯ ಸಂಜಾಡುತ್ತಿರಿಯವರ್ಗಲು ಕಲ್ಪಾತೀತರವರ್ಗಳಹಮಿಂದ್ರರಪ್ಪರಂತವರ್ಗಳ ವಿಮಾನಂಗಳೆಲ್ಲಮಂದ್ರಕಲ್ಪೋಬಿಲ್ಲದ್ರಪ್ರಕೀರ್ಣ-

ಈಗ ಚರಣಾನುಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹಮೇಧ್ಯಸಂಗಾರಾಣಾಂ ಚಾರಿತ್ರ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿವೃದ್ಧಿರಕ್ಷಾಂಗಮ್ |

ಚರಣಾನುಯೋಗಸಮಯಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜಾನಾತಿ || ೪೫ || ೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ) ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವು (ಗೃಹಮೇಧ್ಯಸಂಗಾರಾಣಾಂ) ಗೃಹಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಮುನಿಯ (ಚಾರಿತ್ರ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿವೃದ್ಧಿರಕ್ಷಾಂಗಂ) ಚಾರಿತ್ರದ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ರಕ್ಷಣ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ (ಚರಣಾನುಯೋಗಂ) ಚರಣಾನುಯೋಗ (ಸಮಯಂ) ಜ್ಞಾನವನ್ನು (ವಿಜಾನಾತಿ) ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ

ಕಂಗಳೆಂದು ತ್ರಿವಿಧವುಳ್ಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಮತ್ತೊಂದು ಪಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ್ಯಯುಂ ತೊಂಭವೇಳು ಸಾಸಿರದಿವೃತ್ತ ಮೂರಕ್ಕುಮಲ್ಲಿಯು-
ಕ್ಕುಪ್ರಮ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಽಯಂಗಳಮುಣಿತೆಯಕ್ಕುಮಿಂತು ಸೌಧಮೇಶಾಸಂಗಳಂ ಮೇಲೆ ಆಯುಷ್ಯಂಗಳಂ, ಪ್ರಧಾವಂಗಳಂ, ಸುಖಂಗಳಂ, ಲೀಲಂಗಳಂ, ತುಡ್ಡ ಕೆಳಗುಮಂದಿಯ ವಿಷಯಂಗಳಮುವಧಿ ವಿಷಯಂಗಳಮುಣಿಮಾದಿ ಗುಣಂಗಳಂ ಪೆರ್ಚುಪ್ಪಂ ಮೋಳಂ ಗತಿಗಳಂ ಶರೀರಂಗಳಂ ಪರೀಕ್ಷಣಂಗಳಂ ಮಾನಕವಾಯಂಗಳಂ ಕುಂದುತ್ತಂ ಮೋಳಂ. ನನಗ್ಗೈ ವೇಯಕದಿಂದತ್ತಲೆ ಕಲ್ಪಂಗಳಕ್ಕುಂ ಸಾರಸ್ವತಾದಿವೃತ್ತ ರೂಪಗರ್ವತೋಯತಪ್ಪಿವಾನ್ಮಾಧಾರಾಂವೃದ್ಧಿಂ ಲೌಕಾಂತಿಕ-
ದವರಂ ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದೊಳು ವಸಿಯುಸುವರವರ್ಗಳಂ ತೆಂಕೆಣ್ಣಿಂಂದ್ರಿಬ್ಬರುಂ ತಣೆ ಮಹಾದೇವಿಯುಂ, ತಕ್ಕನೆ-
ರೋಕಪಾಲರುಂ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ದೇವರುಂ ಯಂದಿವರ್ಗಳಕ್ಕುಂ ಪಡೆದ ದೇವೊಳು ಕರ್ನುಕ್ಕುಯಂ ಗೆಯ್ದರು ಅಸುರ-
ಗೋಂದು ಸಾಗರೋಪಮಂ ಪಾಗಳುಮಾರಗರ್ ಮೂರು ಪಳಿತೋಪಮಂ ದ್ವೀಪಕುಮಾರಗರ್ವರುಂ ವಳಿತೋಪಮಂ ಉಳಿದ
ವರ್ಗಲ್ಲಿಂವೊಂದುವರೆ ಪಳಿತೋಪಮಂ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕುತಿ ಪತ್ತುಸಾಸಿರವರ್ಷಂ ಜಘನ್ನಕ್ಕುತಿಯಕ್ಕುಂ ವ್ಯಂಕರ ದೇವಗೋಂದು
ಪಳಿತೋಪಮಂ ಜಘನ್ನಕ್ಕುತಿ ದಶಸಾಸಿರ ವರ್ಷಂ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಗರ್ ಸಾತೀಕವೊಂದು ವಲ್ಯಂ ಜಘನ್ನಕ್ಕುತಿ ಪಳಿತೋಪಮದವೃತ್ತಮು
ಬಾಗಂ ||

ಸೌಧಮೇಶಾಸನದೊಳು ಎರಡು ಸಾಗರೋಪಮಂ ಜಘನ್ನಂ ಸಾತೀಕವೊಂದು ಪಳಿತೋಪಮಂ ಮೇಗಣವರ್ಗ ಕೆಳಗಣವ-
ರುತ್ಪನ್ನಕ್ಕುಮೆ ಜಘನ್ನಾಯುಷ್ಯಂ ಸಸತ್ತುಮಾರ ಮಾಣೆಂದ್ರದೊಳು ಸಪ್ತಸಾಗರೋಪಮಂ ಬ್ರಹ್ಮಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರದೊಳು
ವತ್ತುಂ, ಲಾಂಕೆನ ಕಾಸಿಪ್ಪದೊಳು ಪದಿಪಾಲ್ಕು, ಕುಕ್ರಮಪಾಲ್ಕುಕ್ಕುಮೊಳು ಪದಿಪಾಲ್ಕು, ಪತಾರ ಪಪ್ಪಾರದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು, ಅನಪ
ಪ್ಪಾಪದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು, ಅರಣಾಪ್ಪದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು, ಗೈವೇಯಕವೊಂಭತ ರೊಳುಮೊಂದೊಂದೆಯದಿಕ್ಕುಂ ಅನುದ್ವಿಶ-
ದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು, ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು ಸಾಗರೋಪಮುಮುತ್ಪನ್ನಾಯುಷ್ಯಮುಕ್ಕುಂ ಲೌಕಾಂತಿಕ
ದೇವಗೋಟು ಸಾಗರೋಪಮುಗತಿಕ್ಕೊಳು ವರ್ಷನೆ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು ಮಹದ್ವಿಕ್ಕು ಸ್ಥಾನದೊಳುಕ್ಕು
ದಶಪ್ರಕಾರದ ದೇವರುಂ ಬಂದು ಬಳಿಯಿಯುದೊಳುಬಗಿಸುತ್ತಿರೆ ಸುರಲೋಕದ ಸುಖದೊಳುಕ್ಕುಮೊಳು ಮುಳುಗಾಡುಕ್ಕುರ್ಪ
ಸದ್ವೃತ್ತಿಗಳು ಮೊದಲು ಮೂರು ಮಮರಾ . . . ಜ್ಞಾನಿಗ ಬುದ್ಧಾದ್ಯಕ್ಕುಗಳವೃತ್ತವರ್ಗಳಳು ವಾತನ ಕೆಲ್ಲಿಕ್ಕು ದೇವರಾಗಿ
ಪುಟ್ಟಿ ಮುಣೀಮೂವನುಸುಭವಿಸುತ್ತಮುಪ್ಪರು ||

ಗತಿದೊಳು ದುಃಖಮುಂಟು ಮತ್ತಂ ಪ್ರದಮ ಸರಕದ ಮೇಗಣೆಂದ್ರಕಮುಂ ಮುನ್ನಷ್ಟ ಕ್ಷೇತ್ರಮುಂ ಸಿದ್ಧ
ಕ್ಷೇತ್ರಮುಂ ಮುತುವಿನಾಸನಮುಂ ಸಮದಿಸಾರಂಗಳು ವಿಳನೆಯ ಸರಕವಿಂಧ್ರಕಮುಂ (?) ಜಂಬೂದ್ವೀಪಮುಂ, ಸರ್ವಾರ್ಥ
ಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಸಮದಿಸಾರಂಗಳಾ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಮೇಲೆ ಪನ್ನೆರಡು ಯೋಜನಂ ಬೋದಣ್ಣ ಸಿದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರಮುಂಕುಂ ||

ಕಂದ || ಅದನೆಯ್ತು ವರನವರಂ ಮುದದಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯಂಗಳಂ ನಿರ್ಮದದಿಂದ ||

ಹೃದಯದೊಳು ತಾಳ್ತು ಚಳಮಲ್ಲದೆ ಸೆಲೆಯಾರಾಧಿಸುವವರ್ ಮಹಾತ್ಮರು || ೪೬ ||

ವಚನ—ಕುಳು ಲೋಕನಿಭಾಗಮುಂ, ಚರ್ತಗರ್ವಿ ಸ್ವರೂಪಮುಂ, ಯುಗಂಗಳಮುಳ್ಳಿಯುಮುಂ, ಪೇಳುಂ ಕರಣಾನು-
ಯೋಗಮೆಂಬ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಂ ||

|| ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ || ಸಾಗಾರಧರ್ಮಮುಮಾಳುಕದಿಂದ ಸಂ ||

ವೇಗಪರಗರ್ವಿಭಗಮುಂಬಾಗಿರೆ ಚರಣಾನುಯೋಗಮೆಂಜಿ ಜ್ಞಾನಂ || ೪೭ ||

ವಚನ—ಅಲ್ಲಿ ಸಾಗಾರಧರ್ಮಮುಮುಂ ಪ್ರತಿಪಾತಿಸುವರ್ಗಳು ಪನ್ನೆಯೊ ವಿಕ್ಕಲ್ಪಮುಕ್ಕುಮುಂವಾರೊಂದಿಡೆ ದರ್ಶನಿಕ್ಕು
ವೃಕ್ಕು, ಸಾಮಾಯಿಕ್ಕು, ಮೋಕ್ಷದೋಪವಾಸಿ, ಸಚಿತ್ತವಿರತ, ರಾತ್ರಿದುಕ್ಕುವಿರತ, ಬ್ರಹ್ಮಜಾರಿ, ಆರಂಭನಿವೃತ್ತ, ಪರಿಗೃಹ
ನಿವೃತ್ತ, ಅನುಮತಿವಿರತ, ಉದ್ವಿಷ್ಣುವಿರತನೆಂಬಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಾಂಗಂಗಳೊಳು ಚತುರ್ವರ್ಣವಾರ್ಗದೊಳೊಂದಕ್ಕು
ಮನಪ್ಪಡಂ, ಸಂಕಯಂ ಬದದನುಂ ಮುನ್ನ ಪೇಳ್ವತ್ತತ್ತಿದು ಮುಳಂಗಳಂ ಸಿಂಗಿದನುಂ, ಸಂಸಾರ ಶರೀರಭೋಗ ವೈರಾಗ್ಯವರನುಂ,
ಸಪ್ತವೃನ್ವನವರ್ಷವನುಂ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಪಾದಂಗಳ ಶರೀರಾಗೊಂದೆಯುಮುಮು ದರ್ಶನಿಕಂ ದರ್ಶನಿಕನೆಂಬ ಮೊದಲ
ಬ್ರಾವಂ ಸಮ್ಯಕ್ತವೃನ್ವರ್ಷಕಮುಮು ಬ್ರಹ್ಮಪಂಚಕದೊಳು ತಿಲಸವೆ ಕದೊಳಮನ್ನೆಚಾರದಿಂದ ನೆಗಳ್ಳನುಂ ಕಲ್ಪತ್ರಯ
ರಿಹತಮುಮುಪ್ಪದೊಳೊಂದೆಂ ಪ್ರತಿಕನೆಂಬಿರದನೆಯ ಶ್ಲಾವಂ. ದ್ವಾದಶಾವರ್ಷನೆಗಳಮುಂ ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಂಗಳಮುಂ
ಎರಡಿತಮಂತ್ರಬದ್ಧಿಯುಮುಮೊಡೆಯಪಾಗಿ ತ್ರಿಸಂಧ್ಯೋಕಂ ತ್ರೀಲೋಕಗುರುವಂ ಬಂದಿಮವಂ ಸಾಮಾಯಿಕನೆಂಬ

ಅರ್ಥ—ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು ಗೃಹಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷಮಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥರೆಂದು ಹೆಸರು ಮನೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ವಿರಕ್ತರೆನಿಸಿದವರು ಅನಗಾರರು. ಇವರಿಗೆ ಯತಿ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಇವರ ಜಾರಿತ್ರವೆಂದರೆ ಉತ್ತಮ ಆಚರಣೆಯು ಇವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ವೃದ್ಧಿ, ರಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಡುವುದೋಗವು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ [ಕೈವಲ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆಚಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ದ್ರವ್ಯ-ಶ್ರುತ-ವನ್ನು ಭಾವಪುತ್ರವೆನಿಸುವ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕೇವಲಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಜಾರಿತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯುವುದು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

ಮೂರನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ತನ್ನ ತಕ್ಕಿಯ ಮರಸದೆ ತಿಂಗಳೊಳಗಲ್ಪವಂ ದಿನಂಗಳೊಳಗುಮವಾಸಂಗೆಯ್ಯಂ ಪೋಷದೋಪವಾಸನೆಂಬ ಶಾಲ್ಯನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ದಯಕಾರಣವಾಗಿವಾವವಳ ಶಾಶ್ವತಾಶಾಸನೀರ ಕಂದ ವ್ರತನ ಪೀಜಾದಿಗಳಪ್ಪ ಸದಿಯ ವಸ್ತುಗಳಂ ಕೊಳ್ಳನೆಂದು ಪರಿಹರಿಸುವಾತಂ ಸಚಿತ್ರವಿರನೆಂಬಿದನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ಜೀವಂಗಳೊಳಪ್ಪಮಕಂವೆಯಂ ಪ್ರಾಣಿಸದ್ವಿಶ್ವಮಾಪ್ತಾ-ಪಾರಮಂ ಇರುಳುಣ್ಣೆನೆಂದು ಅನ್ಯಂ, ವಾಸಂ, ಪಾಪ್ಯಂ, ಲೇಷ್ಯೆಯೆಂಬ ಪರಮಭಾಷಾರವನುಬಿರುಳುಣ್ಣೆನೆಂದು ಸಂಗಿಯ್ಯು ದಿನಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿಂ ನೆಗಳಾತಂ ರಾತ್ರಿಮುಕ್ತಿವಿರತನೆಂಬಾರನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ರಸ, ರುಧಿರ, ಮಾಂಸ, ಮೇಧೋಸ್ಥಿಮಜ್ಜ ಶುಕ್ರಂಗಳೆಂಬ ಸತ್ತವಾತುಗಳೊಳು ಮಾಡಿದವುತಿಗೃಹಮುಂ ವಾತವಿತ್ತ ಶ್ಲೇಷದೋಷ ಸಮೇತಂ ಕ್ರಿಮಿಕುಳ ಸಂಪವಮೇಷ್ಯ ಪೂರ್ಣಪಗ್ನ ಬಾಷಪ ಸದೃಶಮುಮಸತ್ಯಮುಮತಿ ದುರ್ಗಂಧಮು . . . ಟ್ಟಿಂ, ದುರ್ಯಶಕ್ಕೆ ಗುರಿಯುಮಪ್ಪುದಂತಪ್ಪದಂ ಕಾಣುತಿದ್ದಿ ತರಿದೊಳು ಚೀ ಕಷ್ಟಂ ರಾಗರತಿಗಳವೆವುಪಲ್ಲದೆಯುಂ ಸ್ವರ್ಣಸೇಂದ್ರಿಯಾಸ್ತನಾಗಿಯೆ ಕರಿ ತನ್ನಂ ತಾನೆ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ದುಃಖಮನೆಯಿ ತಂತಲ್ಲದೆಯುಂ ಪಾಪಪೀಡವಪ್ಪದಂದು ಆ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ರಿಯೆಯುಂ ಮನೋವಚನ ಕಾಯಬುದ್ಧಿಯಂ ಪಪ್ಪು ವಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾ ದ್ರವ್ಯೋಕ್ತಿಗಳ ಮಹಾತ್ಮಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂಬೇಳನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ . . .

ಕಂದ || ಅಪವಾದಿಕರಂ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳಾಯಂ ಜೀವಘಾತ ಪೀಡುನವಾರುಂ |

ಘಟಿಯ ಸದ್ದಿದೋದೆಯ ಅಸಿಮಸಿ ಕೃಷಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ತಿಲ್ಪಿ ವಶುಪಾಲ್ಯಂಗಳೆ || ೪೪ ||

ವಚನ—ಎಂದು ಪಟ್ಟರ್ಮಮುಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ನಿರಾರಂಭನಾಗಿ ನೆಗಳ ಪುರುಷವಾರಂಭ ನಿವೃತ್ತನೆಂಬೆಟಿನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ. ಅರ್ತರೋದ್ಧಾಪನ ಹೇತುಗಳದೆ ಬಾರ್ತಿಯುಂದು ತನ್ನ ಮುನ್ನೆರೆ ಮಾಡಿ ಪರಿಹರಿಸಿದ ಬೈತ್ತ ವಾಸ್ತು ಹಿರಣ್ಯ ಧನ ದಾನ್ಯ ದ್ರವದ ಜಪುಪ್ಪದ ಯಾನ ಶಯನಾಸನ ಕುಕ್ಕು ಭಾಂಡಂಗಳೆಂಬ ಪೂರಣ ಪಪ್ಪಂ ಪರಿಗೃಹದೊಳಂ ಮಮತ್ವಮನಾಗಿಸಿದ ನಿರ್ಮಮತ್ವನುಂ ಸ್ಪಷ್ಟಚಿತ್ತನುಂ ಸಂತೋಷವರನುಮಾಗಿರ್ಗ ಮಹಾಪುರುಷಂ ಪರಿವಿಶವರಿಗೃಹನಿವೃತ್ತಿಂಪತ್ತಿನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ. ಪಟ್ಟರ್ಮ-ದೊಳವಿರವಕ್ಕು ಬಾರ್ತಿಯಾದ ಪಿಂಗಳೊಳಂ ಪರ್ದಿಗಮಗೆ ಮಾಡಿದಪ್ಪೆವೆಂದು ಮಾರ್ಗಪ್ರಶಾಸನಾದಿಗಳ ಪರದೊಳಲಿಂಪಂಪದ ಪುರುಷನುಮತಿವಿರತನೆಂಬ ಪತ್ತನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ಗೃಹಮಂ ಮತ್ತೆ ವಿಟ್ಟು ಮುನಿವಿಟ್ಟಮಂ ಪೂದಿ ಕರ್ತವಾರ್ತಮನುಟ್ಟು ತಿರೊ-ಮುಂಡನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಂಗಳನೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೈತ್ತಮಂ ಕೊಂಡು ಕುಳ್ಳಿದುರ್, ಪಾಣಿ ಪಾಪ್ಯದೊಳುಂ, ರಾತ್ರಿಪ್ರತಿನೆಯುಂ ಕುಕ್ಕುಟಾಸನಂ ನೊಡಲಾಗೊಡೆಯ ವುಪವಾಸಂಗಳುಮಂ ಮಾಡಿ ತಪಂಗೆಯ್ಯ ಮಹಾಪುರುಷವುದ್ದಿ ಪ್ಪದಿರತನೆಂಬ ಪನ್ನೊಂದ-ನೆಯ ಶ್ಲಾವಕಂ ಇಂತಿವರೊಳಗೆ

ಕಂದ || ವೊಡಲೊಳ್ಳ ಭಾಸ್ತರೆವರ್ವಾದಿತಂ ಮದ್ಯದೊಳೆ ಮದ್ಯಮಮೂಪರ್ವಿರ್ಗ .

ಮರದೊಳ್ಳಪ್ಪಪ್ಪು-ದಿಯೊಳು ಸದಮಳಿರ್ವರ್ಜಿಸೇಂದ್ರಮತದೊಳು ಹಿತದೊಳು || ೪೫ ||

ವಚನ—ಮತ್ತಮುತ ಮತ್ತಮಾದಾರ್ವವಾರ್ವಸತ್ಯಶೌಚಸಂಯಮಪಪಪ್ಪಗಾಕಿಂಚಪ್ಪಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯನುಂಬ ದಶಶಾಸ್ತ್ರ-ಜೀವ ದರ್ಶನಮುಂ ಪುಟಧರ್ಮಮಕ್ಕುಂ ಪಂಚಮಹಾವ್ರತ, ಪಂಚಸಮಿತಿ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯನಿಗೃಹಂ ಪದವಾಪ್ಯಕಕ್ರಿಯ, ದೊಡೆಯ್ಯ, ಆಸ್ತಾನ, ಅಚೇಲತ್ವಂ, ಕೇಶಬಂಧನಂ, ಸ್ಥಿತಿಮುಕ್ತಂ ಅದಂತವ್ರಮಾರ್ಜಸಮೇಕ ಭುಕ್ತಮೇವಿವೃತ್ತೆಂಟು ಮೂಲ ಗುಣಂಗಳಕ್ಕುಮುಪ್ಪಮುನಿಗಾಸ್ತಮಮುಂ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದೋಪ್ಪದು ವೊಡಲ ಮೂಲಗುಣಂ ರಾಗದಿಂದ ಮಾನಂ ದ್ವೈತದಿಂದ ಮಾನಂ ಮರಿದಪ್ಪದಂ ಪುಟನುಮಿದುಮರಿದನೆನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ತನ್ನ ಸಂಯಮಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವುಪ್ಪ ವಸ್ತುಗಳಾದೊಡಂ ಪರರಿಯದುಂದಂ ವರಿಹರಿ . ಮೂಲಗುಣಂ ವೇದ ಮಮತ್ವ ತಿಯರ್ಗ ಜೀವನ ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಗಳಂ ಪ್ರಾಣದ . .

ಮಯಮನವೆನೆಗೊಡ ಪುಟ್ಟಿದರ ಸಮಾಸಮೇದು ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಶಾಲ್ಯನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಪ್ಪಾನ ಮನುಷ್ಯ ಶೌಚೋಪಕರಣಮುಳಯೆಯರಿದಪ್ಪಂತರ ಬಾಹ್ಯಪರಿಗೃಹಂಗಳಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಂಗೆಯ್ಯುವುದುನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಪಟ್ಟಿ-ಶ್ಚಾರಿರವೆಂದೊ ಷವರ್ತಕವನಾಗಿಯನ್ನಪಾಪಾದಿಗಳಂ ಕೊಳ್ಳುವೆಂಟಿನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಉಪಕರಣಂಗಳಂ ದೃಷ್ಟಪ್ರತಿಲಿಖಿಸಂ ಮಾಡಿಕೊಂಬುದೊಂದಪತ್ತನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಕಾಯಮೂಲ ವೊಡಲಾಗೋಡೆಯವಂ ನಿರ್ವಂಶುಕ ಪ್ರವೇದೊಳ್ಳ ಸುಪ್ತಮ ಪತ್ತನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಕರ್ಕಶಮುದು, ಗುರುಲಘು, ಸ್ಥಿತಿರೂಪ, ತೀತೋಷ್ಣಂಗಳೆಂಬೆಂಟುಂ ಸ್ವರ್ಣಸೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಂ ತಿಕ್ತ ಕಟು ಕಷಾಯಾವು ಮದುರಮೆಂಬಯ್ಯಂ ರಸಸೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಂ, ಸುರಬಿ ದುರುಭಯಂಜಿರದಂ ಪ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಂದೊಳಂ ಶ್ವೇತ ಪಿಶ ಪರಿತ ವಾರುಣ ಕೃಷ್ಣ ಮೇಂಬಯ್ಯಂ ಚಕ್ರಂವಿಯ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಂ, ಪಕ್ಷ ಋಷಭ ಗಾಂಧಾರ ಮಧುಮ ವಂಚಮು ಪೈವತ ನಿಷಾದಂಗಳೆಂಬೆಳುಂ ಒಟ್ಟಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಂ ಮನೋಜ್ಞಂಗಳಪ್ಪವದೊಳು ರಾಗಮುದ್ವೇಷಮುಮಪಪ್ಪವಿಡುವುದು ಪದ್ವಿದನೆಂಬ ಮೂಲಗುಣಂ ಸಾವಿನೊಳಂ ಬಾಳ್ವೆಯೊಳಂ ಪಶುದುರದೊಳಂ ಪದೆಯದುರದೊಳಂ ಸಮತ್ವಮನುಳ್ಳುದು ಪದವಾರನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ

ವಿಷೇಶಾರ್ಥ—ಮುನಿ ಹಾಗೂ ಗೃಹಸ್ಥರ ನಿರ್ದೋಷ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನ ಆಗುವ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರು ರಕ್ಷಿಸುವ ಬಗೆ ಹಾಗೂ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚರಣಾನುಯೋಗವು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ನಿದಿತಂ ದರ್ಶನದಿಂ ಪ್ರತಪ್ರತತಿಯು ಸಾಮ್ಯತದಿಂ ಪ್ರೋಷಧಾ-

ಸ್ತದ ಸಚ್ಚಿತ್ತ ನಿವೃತ್ತಿಯು ವಿಗತರಾತ್ರಾಹಾರದಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಜ- ।

ರ್ಯಾದಿನಾರಂಭವರಿಗ್ರಹಾಸ್ಪೃಹತೆಯು ಸಂದೊಂ ಪ್ರತಂದಾಳ್ವಿ ಸ-

ಮೃದದಿಂ ಪ್ರಾವಕಧರ್ಮಮಂ ಗುಣಮಹಾರತ್ನಾ ವಣಂ ಗೋವಣಂ ॥

ಕರ್ಣ ಪಾರ್ಯ—ನೇಮಿನಾಧವುರಾಣಂ ೧-೩೬

ಇನ್ನು ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಜೀವಾಜೀವಸುತತ್ತೇ ವುಣ್ಯಾವುಣ್ಯೇ ಚ ಬಂಧವೋಕ್ತಾ ಚ ।

ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದೀವಃ ಪುತವಿದ್ಯಾಲೋಕವಾತನುತೇ ॥ ೪೬ ॥ 4

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದೀವಃ) ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗವೆಂಬ ದೀವವು (ಜೀವಾಜೀವಸುತತ್ತೇ) ಜೀವ ಅಜೀವ ಈ ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು (ವುಣ್ಯಾವುಣ್ಯೇ) ವುಣ್ಯ ಮತ್ತು ನಾವುಗಳನ್ನು (ಚ) ಮತ್ತು (ಬಂಧ-ಮೋಕ್ತಾ) ಬಂಧ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು (ಪುತವಿದ್ಯಾಲೋಕಂ) ಭಾವಪುತ ಜ್ಞಾನ ರೂಪ ಪ್ರಕಾಶವು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಆ ರೀತಿಯಿಂದ (ಆತನುತೇ) ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ತರುತ್ತದೆ.

ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಶ್ಚ ವನಂ ಪದಿನೀಳನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ವಂದನೆ ಪದಿನೆಂಟನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ. ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಂ ಪಶ್ಚಿಂಧತ್ತನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಪ್ರತ್ಯಾವ್ಯಾಪಮಿಶ್ವತ್ತನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ವ್ಯುತ್ಪನ್ನಗಮಿಪ್ರತೊಂದನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ. ಶಾಸು, ಕವುಂದಿ, ಮಂಜಂ ಮೊದಲಾಗಿದೆಯವವರೊಳು ಪದಮದು ಮಿಶ್ರತ್ತಿರಬನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ. ತೀತೋದಕಮನಕ್ಕೆ ಉಷ್ಣೋದಕಮನಕ್ಕೆ, ವೀಯದುದು ಮಿಶ್ರಪ್ಪಮೂರನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಉಪನಾಸಂಗೆಯ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಂಗೆಳ್ಳುಮುಖ್ಯಿಂಗಳೊ ಮೊ-ರೊಡುಮಂ ನಾಳ್ಳುದು ಮಿಶ್ರತ್ವದನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಆರ್ತದನಾರದಿದರ್ಥಂ ನಿಂದಿದೆಯುಣ್ಣುದಿಪ್ರತ್ಯಾರನೆಯ ಮೂಲಗುಣದಕ್ಕುಗುರ್ವಿದಲಾಗಿದೆಯವರೊಳು ಪಲ್ಲಯದ್ದದುಮಿಶ್ರತೀಳನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ ಮುಖ್ಯಿನ್ ದಿವಸ ಮುಖ್ಯಿಪದಮಾದೊದವಾಲಾಡ . ಯದೆ ಮೊರ್ಮೆಯುಣ್ಣುದಿಪ್ರತ್ತಿಂಟಿನೆಯ ಮೂಲಗುಣಂ

ಕಂದ ॥ ಇಂತಿವು ಮೂಲಗುಣಂಗಳ್ಳುಂತಹ ಉತ್ತರಗುಣಂಗಳಿವನಲ್ಪಮಾಣಂ ।

ದಿಂಕಿಸದೆ ನೆನಪವಜೆನವಾಚಾರಂಗಳಂ ಸವಿಸ್ತರಮರಿತವೂ ॥

ವಚನ .

.. ದಂಶಮುಪಕಾಣಾಪರಶಿಸ್ತೀಚರ್ಯಾನಿಷದ್ಧಂ ಶಯ್ಯ ಕ್ರೋಶ ವದಯಾಜನಾಲಾಪ ರೋಗ ಕೃಣ ಸ್ವರ್ತಮಾಲಿಸತ್ಕಾರ ಪುರಸ್ಕಾರ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾನಾದರ್ಶನಮೆಂಬ ದ್ವಾವಿಂಶತಿ ಪರಿಷ್ಕಟಜಯಮುಮನರನಾದಿ ದ್ವಾದಶವಿದ ತಪ. ಮುಮಂದಕ್ಕುದಿಂಪು ಶ್ವಾವಕ ಧರ್ಮಮಂ ಮುಷಿಧರ್ಮಮುಂ ಸವಿಸ್ತರಮಾಗಿ ಚರಣಾನುಯೋಗವೆಂಬ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ-ಮರಿತುಗಂ ॥

4 ಆಯತನರ್ಮಾನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ.

ಕಂದ ॥ ಜೀವಾದಿ ಸುತತ್ವಂಗಳಿವಾಗುಮೇಳುಮನವಾಳುಳಂ ಪ್ರಾಣಿಹಿತಂ ॥

ಜೀವಿದಿತಮರಿತುಗಂ ಸದ್ವ್ಯಾವದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗವೆಂಬೀ ಜ್ಞಾನಂ ॥ ೪೭ ॥

ವಚನ—ಅದಂತೆಂದೆಂದೆ—ಜೀವತತ್ವ ಮುಜೀವತತ್ವ, ಆಸ್ರವತತ್ವ, ಬಂಧತತ್ವ, ಸಂಪಾತತತ್ವ, ನಿರ್ಜರತತ್ವ, ಜೊಕ್ಷ ತತ್ವಮೆಂದು ಸಪ್ತತತ್ವಂಗಳಕ್ಕುವುಳ್ಳಿ ಜೀವನಾದ್ವಿನಿಜನೈವಾಪನುಂ, ಸುಕೃತದುಃಕೃತವರ್ಷಾಪಾನನುಂ, ಕೆತ್ತಲ ಬೋಜನನುಂ, ಸ್ವತನುಪ್ರಮಾಣನುಂ, ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೋಪೇತನುಮುಪ್ಪಾದ್ಯವ್ಯಯದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕನುಮೂರ್ಧ್ವಗತಿ ಸ್ವಭಾವನುಂ. ಮುನಿವಾತಿಯುಂ ಸಂವರಣ ವಿಗರ್ವಣ ತೀಲನುಮುಪ್ಪದಾ ಜೀವಕೃಪಯೋಗಲಕ್ಷಣಂ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಭೇದದಿಂ ದ್ವಿದಿದಮುಕ್ತವುಳ್ಳಿ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗಂ, ಮುಜಿಜ್ಞಾನ, ಪುತಜ್ಞಾನಮವದಿಜ್ಞಾನ, ಮನಸಯಾರ್ಥಜ್ಞಾನ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಮುತ್ತುಂ ಜ್ಞಾನನುಕ್ಯುಂ. ಮುಜಿಜ್ಞಾನಂ ಮುಷ್ಕುಲಯವಾಪುರು ವಿಕಲ್ಪಮುಕ್ಯುಂ ಪುತಮನೇಕವಿಕಲ್ಪಂ ದ್ವಾದಶವಿದವ.ವದಿ ಜೀವಾಪಾಕಳಂ ಕುರುತಿಪ್ರತ್ಯಯದ ಮಮದ್ವ್ಯತಿರ್ಯಾಗ್ಗೀವಂಗಳಿ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಕಾರಣಮಾಗಿಯರು ವಿಕಲ್ಪದುಕ್ಯುಂ ಮನಸಯಾರ್ಥಮೇವರು ವಿಕಲ್ಪಮುಕ್ಯುಮದು ವಿಜ್ಞಾಧಿಯೊಳ್ಳುಟ್ಟುಗುಂ ಕೇವಲವೆಂದು ವಿಕಲ್ಪಮದು ವಾತಿಕಗಳ ಕೇವಿ. ನೇಳುಟ್ಟುಗುಂ ಮತಿ-ಪ್ರತಂಗಳು ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಂಗಳೇವವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಂಗಳು. ಮತಿ-ಪ್ರತಂಗಳು ದ್ರವ್ಯದ ಕೇವಲ

ಅರ್ಧ-ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗವೆಂಬ ದೀವವು ಜೀವ-ಅಜೀವ, ಪುಣ್ಯ-ವಾಪ, ಬಂಧ-ಮುಕ್ತೃ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ [ಇದು ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭಾವಶ್ರುತದ ಪ್ರಕಾಶವು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಒಂಭತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರವು ದ್ರವ್ಯಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಂಥ ಗ್ರಂಥವು ದ್ರವ್ಯಾಗಮನ-ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗದ-ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು ಸ ಧ]

ಪರ್ಯಾಯಂಗಳನರಿಪುಗುಮವಧಿ ಪುಡಲಂಗಳನರಿಪುಗುಂ ಮನಃಪರ್ಯಾಯಮನವಿ ಮ ಭಾಗಮನರಿಪುಗುಂ ಕೇವಲಂ ಸರ್ವದ್ರವ್ಯ ಪರ್ಯಾಯಂಗಳುಮಂ ಕ್ರಮಿಕರಣವ್ಯವಧಾನರಹಿತಮಾಗಿಯಿರುಮಿಂಶೀಜ್ಞಾನದರ್ಶನಂಗಳನೇಳಲಕ್ಷಣಮಾಗೊಡೆಯದು ಜೀವನಶಾ ಜೀವನನಿ ಅನೇಕತೆರದಿಂದಮುದಲಕ್ಷಿಸಲಪ್ಪದಿಂದೊಡ ಉಪತಮಿಭಾವಂ, ಶ್ವಾಯಿಭಾವಂ, ಕ್ಷಯೋಪಪನ್ನಿಭಾವಮೌದಯು ಭಾವಂ, ಪರಿಣಾಮಿ ಭಾವಮೌದಯಯು ಭಾವಂಗಳಿಂದಮುದಲಕ್ಷಿಸಲಕ್ಷ್ಯಂ ||

ಕಂದ || ಯತಿಪತಿಮತದಿಂದೆರೊಂಥಮತದಿನೆಂಬಿತ್ತತ್ವೊಂದು ಮೂರಿದಕ್ಕುಂ |

ಸತತಂ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂ ಪ್ರತೀಕದಿಂ ಸಂದರ್ಭಾಗಮಯ್ಯರ ಭೇದಂ || ೪೬ ||

ವಚನ-ಉಪಪನ್ನಮುಮುಪ

ಮುಪಪನ್ನಭಾವದ ವಿಳಲ್ಯಂ, ಶ್ವಾಯಿಕಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾರಿಪಂ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಜಾರಿಪ ಕೇವಲದರ್ಶನ ದಾನಲಾಭ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವಿದ್ಯಮಂದಿಯೊಂಥಕ್ಕುಂ ಶ್ವಾಯಿ ಭಾವದ ವಿಳಲ್ಯಂ ವೇದಕಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಂ, ಸಾಗಾರನಗರ ಜಾರಿಪಂ, ಸಂಯಮು. ಪುತ್ರಜ್ಞಾನಂ, ವಿಭಂಗಜ್ಞಾನಂ ಜಕ್ಕುರಂಚಕ್ಕುರವಧಿದರ್ಶನಂ, ದಾನಲಾಭ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವೀರ್ಯಮೌದೀ ಪದಿನೆಂಬುಂ ಕ್ಷಯೋಪಪನ್ನ ಭಾವದವಿಳಲ್ಯಂ ಪರಕೀರ್ಯದ್ವಾರ್ಥದೇವಗತಿ ಕ್ರೋಧಂ, ಮಾನಮಾಯಾ ಲೋಭ ಕಷಾಯ ಸ್ವೀವೃಷವೃಷಕ ಲಿಂಗ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಜ್ಞಾನ ಸಂಯಮಾ ಸಿದ್ಧಕ್ಕುಂ, ಕೃಷ್ಣಬಿಲ ಕಪೋತ ಪೀತ ಪದ್ಮ ಶುಕ್ಲ ಲೀಲೈಯೊದಿಯತ್ತತ್ವೊಂದುಮೌದಯು ಭಾವದ ವಿಳಲ್ಯಂ ಜೀವನಂ ಭವ್ಯತಥವ್ಯನುಂ ದೂರಭವ್ಯನು ಮೊಂದು ಮೂರೆತೆರೆ ಪರಿಣಾಮಿ ಭಾವವಿಳಲ್ಯಮಿಂಶೀಯಯು ಭಾವಂಗಳಿಂದಮುದಲಕ್ಷಿಸಲಟ್ಟ ಜೀವಂ ಸಂಸಾರಿ ಮುಕ್ತನೆಂದಿತ್ತರನಕ್ಕುಂ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಂ ಕ್ರಸತ್ಯಾವರಮಂದಿತ್ತರನಕ್ಕುಂ. ವೃಥಾವ್ಯಕ್ತೋಪಾಯವನಸ್ತದಿಯಿಂದಿವೆ ಸ್ವಾವರಂಗಳ್. ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಕ್ರಸಂಗಳು ಸ್ವರ್ಗನ, ರಸನ, ಛಾಣಕಪ್ರಕೃತಿ, ಶ್ರೀಮದ್ವಿದ್ಯುಂಗಳಯಲ್ಲ ಮಲ್ಲಿ ಪಂಚ-ಸ್ವಾವರಕ್ಕುಂ ಸ್ವರ್ಗನಮೊಂದೆಯಕ್ಕುಂ ಕ್ರಿನಿಪಿಪೀಲಿಕಾದಿ ದ್ರಮರಮನುಷ್ಯಾದಿಗಳೊಂದೊಂದಿಯೊಳಿಗಮಕ್ಕುಂ ಸಂಜ್ಞೆಯುಮ ಸಂಜ್ಞೆಯುಮೊಂದು ನಂಜೇಂದ್ರಿಯಮಿತ್ತರನಕ್ಕುಂ

ಕಂದ || ಜಿನಮತದಿಂದಾಚಾರಂ ತನ್ನಮದ್ವಿಯಮಂತೆ ಬಳಕೆಮುಚ್ಚಾಸಂ ವಾ. |

ದ್ವನಮಂದಕ್ಕುಂ ಪರ್ಯಾಪ್ತಿ ನಿಶ್ಚಿತಂ ಪಟ್ಟಿಪಾರದಿಂ ಜೀವಂಗೆ || ೪೭ ||

ವಚನ-ಅಲ್ಲಿ ಬಿಳೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಪಾಲ್ಯು, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ ಚತುರ್ದ್ರಿಯ ಅಸಂಖ್ಯ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕಯ್ಯು ಸಂಜ್ಞಾರು ಪರ್ಯಾಯಮಕ್ಕುಂ, ಮತ್ತಂ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಂ, ಮನೋಬಳ, ವಾಗ್ವಳ, ಕಾಯಬಳಪ್ರಾಣಂ, ಉಚ್ಚಾಸ ನಿಶ್ಚಾಸ ಪ್ರಾಣವಾಯುರ್ರಾಣಮೊಂದು ದಶಪ್ರಾಣಮಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಬಿಳೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಪಾಲ್ಯು, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಪ್ರಾಣು, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ್-ಮೊಂದೊಂದೆಯೊಳಿಂ, ಸಂಜ್ಞೆಗೆ ಪತ್ತು ಪ್ರಾಣಮಕ್ಕುಂ. ಅಪಾರಥಯ ಮೈಥುನ ಪರಿಗ್ರಹಮೊಂದು ಪಾಲ್ಯುಂ ಸಂಜ್ಞೆಯಕ್ಕುಂ, ಅವು ಸಂಸಾರಿಗಳೆಲ್ಲಂ ಸಾನಾನ್ಯಂಗಳು ಜೀವತರದಿಂದ ಪೋಷಾಗಳು ಪುಜುಪಕ್ರಮೊಂದೆರಡು ಗತಿಯಂ ಸಲು ಮಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿಯೆರಡು ಗತಿಯೊಳಂ ಸಲುಂ, ಮುಕ್ತಂ ಪುಜುಗತಿಯೊಳ್ಳಲುಂ, ವಕ್ರಗತಿಯೊಳು ಕಾರ್ಮಣಕಾಯಯೋಗಮಕ್ಕುಂ. ಪುಜುಗತಿಯೊಳು ನೋಕರ್ಮಮಿತ್ರಕಾಯಯೋಗಮೊಂದು ಸಮಯದೊಳು ಸಯತಿ ಸಲ್ಪವು ಪುಜುಗತಿಯಕ್ಕುಂ? ಒಂದೆರಡುಂ ಮೂರು ಸಮಯದೊಳು ತಿಂಕಿಸವುದು ವಿಗ್ರಹಗತಿಯಕ್ಕುಮನರೊಳು ನೋಕರ್ಮದಾನವಾಗದು ಜೀವಂ ಗತಂತರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಪುಗಳು ಮಹಾಪತಿಸೆಗಳಲ್ಲದೆ ವಿದ್ವತೆಗೆ ಸಲ್ಲದದಂದೆರಡು ಗತಿಯಂ ಬೀಡಿತು ಸಚ್ಚವಪತಿತ್ವ ಮಿತ್ರ ತೀತೋಪ್-ಮಿತ್ರ ಸಂವೃತ . ಮೂರ್ಛ್ಯನಂಗಳುಂ ಗರ್ಭಜಂಗಳುನಾಗಿ ಪುಟ್ಟುಗುಂ ಜರಾಯುಜಾಂಡಜ ಪೋತಂಗಳುಂ ದೇವಪಾರಕರುಪಪಾಪಜಂಗಳುಳಿದವೆಲ್ಲಂ ಸಂಮೂರ್ಛ್ಯನಂಗಳುನೆಪು ತುಟ್ಟಿದುವ . . . ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಹಾದಿ ಸಂಬಂಧಿಗಳಕ್ಕುಂ. ಮನುಷ್ಯ ತೀರ್ಯಾಗ್ನಾತಿಗಳೆ ಮಾಹಾರಿಕ್ ಶರೀರಮಕ್ಕುಂ ದೇವಪಾರಕರ್ಗೆ ವೈಕ್ರಿಯಕ್ ಶರೀರಮಕ್ಕುಂ ವೃದ್ಧಿಪ್ರಾಪ್ತರ್ಗೆ ವೈಕ್ರಿಯಕ್ ಶರೀರಮಕ್ಕು ತೈಜಸಮುಮಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ಸಂಯತಂಗಳಯಾಹಾರಿಕ ಶರೀರಮಕ್ಕುಂವಾ ಶರೀರಂಗಳು ಮೂರು ಲಿಂಗಮಂ ತಾಳಿದುವಲ್ಲ ಪಾರಕರ ಸಂಮೂರ್ಛ್ಯನೇಗೆ ಸಪ್ತಂಗಳ ಲಿಂಗಮಕ್ಕುಂ ದೇವರ್ಗಂ ಪುಷ್ಟೀ ಲಿಂಗಂಗಳಕ್ಕುಮುಳಿದವರ್ಗಂ ಮೂರುಲಿಂಗಮಕ್ಕುಂ.

ಕಂದ || ಚರಮಾಂಗನಮಲಕ್ಷಯನಪ್ರತ್ಯರಮೇಶ್ವಿ ದಿಸಿನಿಂದದಿ |

ಸುರರುಂ ಪರಕೋದ್ಧವರುಂ ಚರಮಾಂಗಶರೀರಮನಪವತ್ತ್ವಾಯುಷ್ವರ್ || ೫೦ ||

ವಚನ-ಜೀವಂ ಪುಡಲ ದರ್ವಾಭವರ್ವಾಕಾರ ಕಾಲಂಗಳೆಂದಿವು ಪದ್ಧವ್ಯಂಗಳು ಪುಡಲಾದಿಯಯ್ಯು ಅಜೀವಂಗಳು ಜೀವ ಪ್ರವ್ಯಂಗಳುಮೆತಪದಿಗುಮಲ್ಲಿ ಕಾಲಮನುಳಿದಿಯು. ಇದುದಯ್ಯು ಮನುಷ್ಯಕಾಯಮೇನೆ ಪದುಗಿಂ. ಪುಡಲ ರೂಪದ್ರವ್ಯ-ಮುಳಿದುಪರೊಳಿಗು ಸ್ವರ್ಗಮುಂ, ರಸನಮುಂ, ಗಂಧಮುಂ, ವರ್ಣಮುಂ, ಪುಡಲ ದ್ರವದ ಲಕ್ಷಣಂ, ಶಬ್ದಮುಂ, ಬಂಧಮುಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಮುಂ, ಸ್ಥೂಲಮುಂ, ಸಂಸ್ಥಾನಮುಂ, ಬೀದಮುಂ, ತಮಮು, ಭಾಯಮು, ಆತಪಮು,

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಪ್ರವ್ಯಾಸುಮೋಗನಂಬ ದೀನವು ಜೀನ ಮತ್ತು ಅಜೀನ ಈ ಉತ್ತಮ ಶತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕರ್ಮಬಂಧ ಹಾಗೂ ಸಂವರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ, ಅತ್ಯದ್ವಿ ಇವುಗಳ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪದ ಅರಿವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವಂಥ ದಿವ್ಯದೀನವಾಗಿದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾವು ಅನುಯೋಗಿಸಿದ ಕೃತಜ್ಞಾನದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಇವು ಮತ್ತು ಭೇದ, ಲಿಂಗ, ಪೂರ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದರ ವಿಷಯದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ముదొక్కతముమొదలగునట్లు దు శ్చుద్ధు ల గణాంకము, శరీరము, నుదియం, మనము, బాహ్య న నిష్కానము, శబదము, దుఃఖము, బుద్ధియే, సావమొదలకీ, కారణమున్ను ధర్మకర్మకారణం గతీయం న్నితీయం చరణీయముచగతనముమొదలకీ, కారణమున్ను అకారణమునొదియొద ద్రవ్యంకల్లం లీకా-కారణమొదలకీ

ಕಂದೆ || ಮನಸಿಜರಿವು ಸರ್ವಜ್ಞ = ಜಿನಸತಿ ತೀರ್ಥಕರು ಬೆಸಸಿದಾಗಮಾದಿಸ್ತಾಂ .

• ಮನವಡನಕಾಯಮೊಂದಿವರನೆಗಳ್ಳಿ ಗಳಿಂದವಜ್ಞಾನಂ ತಾನಳ್ಳುಂ •

ಅದುವ ಸಾವನಾಪ್ತಿಯು ಶುಭದೀನೀಗದೊಳು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ತಮವುಳ್ಳುದು ಶುಭದೀನೀಗದೊಳು ಪಾಪಾಸ್ತಮವುಳ್ಳುದು. ಏಕೀಪದಿಂದೊಳು ಕರ್ಮಾಂಗಗಳಂ ಬೆರೆಬೆರೆ (1) ಕಾರಣವನಾವುದೆಂದೊಡೆ—ಗುಣವಂಶರ್ಗ ಮುಕ್ತವುದು, ಒರ್ವರಲ್ಲಿ ಓದುಗಲ್ಪು ಅವರಂ ಮರಳಿ ಮತ್ತೆ ದರ್ಶರಲ್ಲಿ ಓದಿದನೆಂಬುದಂ, ಪ್ತಾಶಿಗೇಳೊಳು ಮುಕ್ತರಮುಮೊಂದಿಂಗಂಶರಾಯಮಂ ಮಾಳ್ವುದು, ದಾಪ್ತಗಲ್ಪಣೀಶಿ ಸೂತ್ರವುದು, ಆಗಮಂಗಳಶೀಲಾದನರ್ಗ ಚಿತ್ತಸ್ಥಲಭಿಯಂ ಮಾಳ್ವುದುಮೊಂದಿಪ್ಪ ಪ್ತಾಶಿವರ್ಗಣಾದನೀಯಶ್ಚಾಸ್ತ್ರವಕಾರಣಂಗಳು ದುಃಖಮುಂ, ಶೋಕಮುಂ, ಪಾಪಮುಮುಕ್ತಂವಪಮುಮೊಂದಿವಂ ಶನಗೆ ಮಾಳ್ವುದುಂ, ಪೆರ್ಗರ್ಗ ಮಾಳ್ವುದು ಸಾಪಾಪೇವನೀಯ ಕಾರಣಂಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗೇಳೊಳು ಬಾಧ್ಯಮುಂ, ಗುಣಿಗೇಳೊಳು ಭಕ್ತಿಯುಂ, ದಾಪಮುಂ, ಪೂಜಿಯುಂ, ಸರಾಗಸಂಯವನಾದಿ ಕಾರಣಂಗಳು ಕ್ಷಮೆಯುಂ ಪೌಪ್ತವಮೊಂದಿಪ್ಪ ಸಾಪಾಪೇವನೀಯಶ್ಚಾಸ್ತ್ರವಕಾರಣಿ ಕೇವಳಗಲುಮಾಣಾಗ . . . ದೇವ. ಕೃಗಳು .

ವರ್ತನವೊಳುಮೊಂದಿಪ್ಪ ಸವಕಾರಣಂ, ಶೋಧವನವೊಳುಮೊಂದಿವರದಯದೊಳು ಪುಟ್ಟಿದ ಶೀವ್ರ ಸರಿಪಾವಂ ಪಾರಿಶ್ರವೋಪದೇಯಶ್ಚಾಸ್ತ್ರವಕಾರಣಂ.

ಕಂದ || ಪಿರಿದಪ್ಪ ಪರಿಗ್ರಹವುಂ ಪಿರಿದಪ್ಪಾರಂಭವುಂ ಜಿನೇಶ್ವರಮಾತದಿಂ ||

ಸರಕಾರಯುಕ್ತ ಕ್ಷಾಸ್ತ್ರವೇಶರಂಗಗಳಿಂದರಿಯೆ ತಿಳಿಪುನಮುಗಿಪಕ್ಕರ್ಗಳ್ || ೫೨ ||

ವಚನ—ಮಾಯಾಕಲ್ಯಾಣಗಳು ತಿರಿಕಾಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾಸ್ತವಕಾರಣಂಗಳು ಮನೋವಚನಕಾಯಾಕುಟಿಕೀಯ ಶುಭಕರ್ಮ-
ಕ್ಯಾಸ್ತವಕಾರಣಂ ಅವನದ್ವಿ ಮುಖುತ್ವಂ ಶುಭಧಾಮಕರ್ಮಕ್ಯಾಸ್ತವಕಾರಣಂ, ದರ್ಶನಶುದ್ಧಿಕೆಯುಂ, ವಿಷಯ
ಸಂಪನ್ನಿಕೆಯುಂ, ತಿಲಭುತಂಗಳವಶಾರಮುಮವಶವತ್ಯಾದ್ಯಾಯುಂ, ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳಮುಂ, ಶಕ್ತಿಯಂ ಮುಂಸದ
ತ್ಯಾಗಮಂ, ಶಕ್ತಿಯಂ ಮುಂಸದ ಕತಮುಂ, ಶಾಸ್ತ್ರಂಗಳ ಸಮಾಧಿಯಂ ಶುಭವುದುಂ, ವೈಯುತ್ಪತ್ತಂಗಳಯ್ಯುದುಂ,
ಕಾರ್ಮಿಕವ್ಯಾಭಾಯೋರೋಕವ್ಯಾಗ ಕುತಮಿತ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಶಬ್ದಶಕ್ತಿಯುಂ, ಷಡಾಂಗಕರ್ಮಗಳ ಕಾರಣವುದುಂ, ಮಾರ್ಗವೈಚಾರಮುಂ,
ದರ್ಮವಾತ್ಸಲ್ಯಮುಮೆಂದಿ ತೋಡಕ ಛಾವನೇಗಳು ತಿರ್ಥಕರಣಾಮಕರ್ಮಕ್ಯಾಸ್ತವ ಕಾರಣಂ ತನ್ನಂ ಶಾಸ್ತ್ರವೈಚಾರ್ಯಮುಂ,
ಪರಂ ಪರವುದುಂ, ಪನ್ನ ಮೈಯ್ಯಕ್ಕಲ್ಲದ ಗುಣಂಗಳು ಪ್ತುಕ್ತಿಸುತಮುಂ, ಪರಶ ಮೈಯ್ಯಕ್ಕಲ್ಲ ಗುಣಂಗಳಂ ಮರಸುವುದುಂ
ನಿರೋಗೀಶ್ರಕ್ಯಾಸ್ತವಕಾರಣಂ. ಸ್ವರ್ಗಪರ್ವತಗೋಷಮಂಗಳವು, ನೆಗಳೆಗಳ್ಳಿ ಪಿಶ್ಚಿಂ ಮೂಡುವುದುಮಂತದಾಯ ಕರ್ಮಕ್ಯಾಸ್ತವ
ಕಾರಣಂ

ಕಂದ || ಯಮದಠ ಮಠದಿಂ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಮುಮುಚ್ಛ್ರಮುಂ ಪ್ರವಾಹಮುಂ ಸಂದ ಕಷ್ಠಾ ॥

ಯಮುನಾಕ್ಷಿ ಕಾ . ಪ್ರಮಾದಿವು ನಿಯತಂ ಬಂದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿವೈದಂ

ವಚನ-ಕವಾಯಂಗಳಕ್ಕೆ ಮಾದಿರ ಜೀವಂ ಕರ್ಮಂಗಳೆ ಹೋಗುವುದು ಪೂರಂಗಳಂ ತೆಗೆದುಬಿಡು ಬಂಧನಂವೆಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪಾಗಮ್ಯದೇಶವೆಂದಂ ಪರ್ವಾರ್ಥವುಳ್ಳವನೊಳಗೆ ಜ್ಞಾನವೆಂದೆಯೆಂಬ, ವರ್ತನಾವೆಂದೆಯೆಂಬ, ವೇದವೆಂದೆಯೆಂಬ, ಮೋಕ್ಷವೆಂದೆಯೆಂಬ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶಾಶ್ವತ, ಗೋತ್ರಮಂಪಡೆಯುವೆಂದಿನವರ ಬಂಧನಂಬುದು ಒಂದು ಕರ್ಮವೆಂದೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಕರ್ಮವಾತೆ ಪ್ರದೇಶದೊಡನೆ ನೆರವುಳ್ಳವನು ಸ್ಥಿತಿಬಂಧನಂಬುದು ಮೊದಲ ಮೂರಂ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಂಪಡೆಯ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಂಪಡೆಯ ಕೋಪಾಕೋಟಿ ಸಾಗರೋದನವು ಕಾಲಮೆಲ್ಲವು ಮೊದಲನೆಯವುಳ್ಳ, ಇದ್ದವು ನಾನು ಗೊತ್ತಂಗಳಿಗೆ, ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಸಾಗರೋದನವುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ವಚನ ಸ್ಥಿತಿವೇದವಾಯಕ್ಕೆ ಪನ್ನೆರೆಡು ಮುಖಪರ್ವಂ, ನಾನುಗೋತ್ರಕ್ಕೊಳಗೆ ಮುಳುಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದುಮುಗ್ಯಪರ್ವವುಳ್ಳವನೊಡನೆ ಸ್ಥಿತಿ ಬಂಧನಂಬುದು ಕರ್ಮಂಗಳ ಹೀಗುತ್ತಿ ಬಂಧನನಿಗಾಗಬಂಧನಂಬುದವಕ್ಕು

ಪ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ವಿರಚಿಸಿದ ರತ್ನಕರಂಧ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಂದಿತ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರು ಬರೆದ ಹಿಂದಿ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಈ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪ ವರ್ಣನೆ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಮುಗಿಯಿತು.

ಮೂಷಗವೆಂಬ ಗೇಹದೊಳಿ ತುಂಬಿದ ವಸ್ತುಗಳಾರು ಕಾಯವೈ-
ದೋಜಿಯ ತತ್ತ್ವವೇಳು ನವಭೇದವದಾರ್ಥಮಿವಂ ತವಸ್ತಿ ಸಂ- ।
ಯೋಜಿಸಿ ಕೂಡೆ ಕೂಡೆ ವರಿಭಾವಿಸಿ ತನ್ನನೆ ಕಾಣ್ವುದರ್ಕೆ ಜೇ-
ತೋಜಯನಾಗಬೇಕು ಮೊದಲಂದೆಯಲಾ ಅವರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ॥

— ರತ್ನಕರ-ಅವರಾಜಿತಶತಕ-೩.

ಕಂದ ॥ [ವರ-ಗುಪ್ತಿ] ಸಮಿತೀಧರ್ಮಂ ನಿರುತಮನುಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಗಳವರಿಷ್ಠ ಜಯಮುಂ ।

ನಿರುತಮು ಚರಿತ್ರೆಮೆಂದಿವು ದೊರೆಕೊಳಿ ಕರ್ಮಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಸಂವರೆಯಕ್ಕುಂ ॥ ೫೪ ॥

ಅಷ್ಟವಿಧ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಪೂಜೆಳು ಕಂ ಪಂಗೆಮೆಂಬ ಕೋಣನಂ ಪುಗಲಿಯ್ದ ಪಿಗುಪ್ತಿಗಳೆಂದಂ, ಪಂಚಸಮಿತಿಗಳೆಂದಂ, ದಶಧರ್ಮಗಳೆಂದಂ, ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಗಳೆಂದಂ, ದ್ವಾವಿಂಶತಿಪರೀಷದಜಯಂಗಳೆಂದಂ, ಪಂಚಾಚಾರಂಗಳೆಂದಂ ತಗೆವುದು ಸಂವರೆಯಕ್ಕುಂ ತಪದಿಂ ನಿರ್ಜರಿಯಕ್ಕುಂ ಆ ತಪಮುಂ ಬಾಹ್ಯಾಧ್ಯಂತರಭೇದದಿಂ ವ್ಯವಿಧಮಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯತಪನನ ಶನಮವಮೋದಧ್ಯಮುಂ, ವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾಸಮುಂ, ರಸಸರಿತ್ಯಾಗಮುಂ, ವಿವಿಕ್ತಶಯನಾಶನಂ, ಕಾಯಶ್ಲೇಷಮುಮೆಂದಕ್ಕುಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ವಿಕಲ್ಪಂ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನ ಜಾರಿತ್ವೋಪಚಾರವಿನಯಂಗಳುಮೆಂಬನಾಲ್ಕುಂ. ವಿನಯಮೆಂಬ ತಪದ ವಿಕಲ್ಪಂ ಆಜಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ ತವಸ್ತಿ ಸ್ವೀಕೃತವನುಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಧ್ಯಾನವುತ್ಪರ್ಗಮೆಂದೀಯಾರುಂ ಅಭ್ಯಂತರ ತಪಂಗಳಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನೆ, ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ, ತದುಭಯ, ವಿವೇಕ, ವ್ಯುತ್ಪರ್ಗ, ತಪಶ್ಚೇದ, ಪರಿಪಾರೋಪಸ್ಯಾಪನೆಯಂಜಿಯೊಂಥವುಂ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದ ವಿಕಲ್ಪಂ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನ ಜಾರಿತ್ವೋಪಚಾರ ವಿನಯಂಗಳುಮೆಂಬ ನಾಲ್ಕುಂ ವಿನಯಮೆಂಬ ತಪದ ವಿಕಲ್ಪಂ ಆಜಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ ತಪಸ್ತಿ ಶ್ಲೇಷ ಜ್ಞಾನ ಗಣ ಕುಲ ಸಂಘ ಸಾಧು ಮನೋಜ್ಞರೆಂಬ ಪದದಿಂ ವೈಯಾಪ್ಯವುಂ ನಾಲ್ಕುಮು ವೈಯಾಪ್ಯವುಂ ತಪದ ವಿಕಲ್ಪಂ ನಾಚನಾಪ್ಯಶ್ಚಸಾಸುಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಮ್ನಾಧ್ಯಮಧರ್ಮಗಳಧನಮೆಂದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮಯ್ಯು ತೆರನಕ್ಕುಂ. ಬಾಹ್ಯಾಧ್ಯಂತರಕೋಪಾದಿಗಳೆರಡುಮನುಗಳಿವು ವ್ಯುತ್ಪರ್ಗಮೆಂಬ ತಪಂ. ಉತ್ತಮ ಸಂಕಪನ ನೊಡೆಯಂಗೆ ಕಿರಿದಪ್ಪಂತರ್ಮುಗಣಾರ್ಥದಂ ತೊಡಗಿ ಪಿರಿದಪ್ಪಂತರ್ಮುಗಣಾರ್ಥಂಉರಗೊಂಡು ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಮನಮಂಶೆಗಳುದು ಧ್ಯಾನಮೆಂಬುದು ವಿಕಲ್ಪದಿಂದಾರ್ಥಾರ್ಥಧರ್ಮುಗುಕ್ತಮೆಂದು ಚತುರ್ವಿಧಮಕ್ಕುಮುಳ್ಳಿ ಮುಂತೆರಡುಮುಖ್ಯ ಧ್ಯಾನಂ ಪತ್ತುವಿಟ್ಟುಮುಂತೆರಡುಂ ಶುಭಧ್ಯಾನದೊಳು ಕೂಡಿರ್ಪುದು ಧ್ಯಾನಮೆಂಬ ತಪಮಕ್ಕುಂ ಇಷ್ಟನಿಯೋಗವನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜಂ, ಲಾಭಜಮಲಾಭಜಮಂದಾರ್ಥಧ್ಯಾನಂ ಚತುರ್ವಿಧಮಕ್ಕುಮದು ವಿಶ್ವಾದ್ಯಕ್ಷಿಯುಂ ಅಸಂಯುತ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಕ್ತಿ ವರಮಕ್ಕುಂ. ಜೆಸಸಂಯುತರುಂ, ಪ್ರಮತ್ತ ಸಂಯುತರೆಂದೀರ್ವರೆಗಿನುಕ್ಕುಂ

ಕಂದ ॥ ಕೊಂಡನೆವುದುಮುಕ್ತದೊಳಾಂಪಂದ ಮಾಡುವುದು ಸ[ಂ]ಯ[ಮ] ದೊಳು ಸಂಕಾ

ವಚನ . . . ದಿಧ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಿಯುಂ ತೊಡಗಿಯವು ಸಂಯುತರ್ವಾಲ್ಪರುಂ, ಸಂಯುತಾಸಂಯುತರುಮೆಂದಿವರ್ವರೆ .

ಅಜ್ಞಾನಿಜಯಮುಪಾಯವಿಜಯಂ, ವಿಶಾಕವಿಜಯಂ, ಸಂಸ್ಥಾನವಿಜಯಮೆಂದಿ ಬಾಲ್ಯಂ ಧರ್ಮದ ಧ್ಯಾನವಿಂಶಿವು ಅರಿತ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಮತ್ತ ಗುಣಸ್ಥಾನಂಬರಮಕ್ಕುಂ ಪ್ರಧಕ್ಕೃತಿತರ್ಕವೀಚಾರಂ, ವಿಕೃತವಿರ್ತವೀಚಾರಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ-
ಕ್ರಿಯಾಪ್ರತಿಪಾತಿವ್ಯುಪರತಕ್ರಿಯಾಪಿತರ್ಕವೆಂದಿ ಬಾಲ್ಯಂ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನಮಲ್ಲಿ ಮೊದಲೆರಡುಂ ಪೂರ್ವವಿಧಗಳಕ್ಕುಂ ಮುಂದೆರಡುಂ ಕೇವಲಗಳಕ್ಕುಮುಂಃ ಧರ್ಮಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನಂಗೆಂಪೆಂದೀದೇಶವಿರ್ತಗಳೆಕ್ಕುಮುವಾವುದೆಂದೊಡೆ — ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಕ್ತಿ ಶ್ರಾವಣಕರಣಾನಂತವಿಯೋಜಕದರ್ಶನವೋಪಕೃತಕೋಪತಮಕೋಪತಾಂತವೋಪ ಕೃತಣ ಸ್ವಸ್ಥಾನ ಜಿನಯೋಗ ನಿರೋಧ ಜಿನರೆಂದಿ ಪನ್ನಿನರ್ಗಂ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದಿಯೋರ್ವರೊಡೆಲೋರ್ವರ ಸಂಖ್ಯಾತಗುಣರಿಯಕ್ಕುಂ ಛಾತಿ ಚತುಷ್ಟಯದ ಕೇಡಿಗೊಳು ಔದಯಶ್ಚಯೋಪತಮಕೋಪತಮಿಕ್ ಛಾವಂಗಳ ಭವ್ಯತ್ವದ ಕೇಡಿನೊಳಂ ಮೋಕ್ಷಮಕ್ಕು-
ಮಾತ್ಮದೊಳು ಜೀವಮಾರ್ಥಗಳಿಕ್ತಫಾವನಪ್ಪದರಿಂ ಲೋಕಾಗ್ರದೊಳುಲಸುಗುಂ

ಕಂದ ॥ ಅದು ನಿಶ್ಚಿಯು ಸುಖದೆಯೆಂದು ನಿರ್ಧಯಮಂತದು ನಿರಾಕುಳಮನಘಂ ।

ವಿಧತಮದನಂತ ಮನವುಮದ ಮೋಕ್ಷದ ಜನ್ಮಮುಲಮಬಾಬಾಧಂ ॥ ೫೫ ॥

ಅಂತು ಜೀವಾದಿ ಸಪ್ತಂ ತಪಂಗಳುಮುಂ, ದ್ರವ್ಯಾನುಯೋಗಮೆಂಬ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಮರಿತುಗುಂ

ಕಂದ ॥ ಅನುಯೋಗಂಗಳು ಪಾಲ್ಕುಮನನವರತಂ ಸೇರ್ದ ಕಿಳುಪರಿವುಪರ್ಮದದಿಂ ।

ಮನದೊಳು ಧಾವಿತಭವ್ಯಂಗಳುಮನವಲಬ್ಧಿಗಳು ಚಿರಂ ದೊರೆಕೊಳುಂ ॥ ೫೬ ॥

ಇದು ಭಗವದಪತ್ನರಮೈರಶರಮುಭಿಷ್ಟರಕವಿಶರಾಗೆರ್ವಜ್ಞ ವದನವನಜಸಮುದ ತ ಸದಸದಾತ್ಮಕ ಪರಮ ಕತ್ಯುಧಾವಾ ಧಾವಿತ ಸ್ಥಾಂತ ಶ್ರೀನರ್ಥಮಾನಿಸಿದಾಂಕದೇವಚರಣಸರೀರುಹಸ್ಪೃಶಿತಪರಿಕಾಂತಕಳಿ ಕುತೀಸಯಂ ತ್ರೀಮದಾಯತವಮಫ ನಿರ್ವಾಕಮಪ್ತ ರತ್ನಕರಂಧಕದೊಳು ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಿರೂಪಣಂ ದ್ವಿತೀಯಪರಿಶ್ಕೇದಃ ।

ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರ

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕಾರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಚಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗೆ—

ಮೋಹತಮಿರಾವಹರಣೇ ದರ್ಶನಲಾಭಾದವಾವ್ರಸಂಜ್ಞಾನಃ ।

ರಾಗದ್ವೇಷನಿವೃತ್ತೈ ಚರಣಂ ಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತೇ ಸಾಧುಃ ॥ ೪೭ ॥ ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಮೋಹತಮಿರಾವಹರಣೇ) ದರ್ಶನ ಮೋಹವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ನಾಶವಾಗಲು (ದರ್ಶನ-ಲಾಭಾದವಾವ್ರಸಂಜ್ಞಾನಃ) ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ರಾಧದಿಂದ ದೊರಕಿದ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ (ಸಾಧುಃ) ಭವ್ಯವುರುಷನು (ರಾಗದ್ವೇಷನಿವೃತ್ತೈ) ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ (ಚರಣಂ) ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು (ಪ್ರತಿನಿವೃತ್ತೇ) ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ದರ್ಶನಮೋಹ ರೂಪಿ ಅಂಧಕಾರವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ಅವರ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಳ್ಳದಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಾಧುಗಳು ತಮ್ಮ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನವ್ಯಪಡಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. [ಇಲ್ಲಿ 'ದರ್ಶನ' ಮತ್ತು 'ಚರಣ' ಈ ಎರಡು ಪದಗಳಿಗೆ ಯಾವ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪೂರ್ವಸಂಧರ್ಭ ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಈ ಪದಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಗಳೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರವನ್ನೂ ಯಾಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು? ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪಾತ್ರತೆಯು ಯಾರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ?—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿನಯವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇದನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ—ಎಂಬುದರ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ವಿಶಾಸವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆನ್ನಬೇಕು. ಮೊದಲು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಮೋಹವನ್ನು ನವ್ಯಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಅದು ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ಸಾಧಕನು ತನ್ನ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಬಾವನೆಗಳನ್ನು ನವ್ಯಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತಾನೆ ಮೋಹವು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಷ್ಟವಾಗುವುದೋ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದರ್ಶನವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಜ್ಞಾನವೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಮೋಹ ತಿಮಿರವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದೇ ರಕ್ತತ್ರಯ ಧರ್ಮದ ಆದಿ ದೀಪವಿದ್ದಂತಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಮೋಹದೀಪವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ : ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ದರ್ಶನಮೋಹೋಪಶಮನ ಕರ್ಮದ ಉದಯವೆಂಬ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವದ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಕಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ವರೆಯು ಆವರಿಸಿದೆ. ಆ ಮೋಹರೂಪಿ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ನಾವು ಮತ್ತು ಇತರರು ಎಂಬ ಭೇದವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು, ಈ ಜೀವವು ನಾಲ್ಕೂ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು

1 ಆಯತವರ್ಮನ ವಿನಯ ಹೀಗೆ—ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಾಧಿಕಾರ.

ಕ್ರೀಡಿತರಾಗಾಯನಮಃ । ತಮಃ ಸಿದ್ಧಿಃಚ್ಛಃ ।

ಕಂದ : ದರ್ಶನಮೋಹೇಶ್ವರಿಯಿಂದ ದರ್ಶನಸಂಪದ್ವ ಸತ್ವ ಸಂಜ್ಞಾನಿಯುಮಂ ।

ಪರಿಚರಿಸಲೆಂದು ಕೊಳ್ಳೆಂ ಚರಿತ್ರಮಂ ಸಂದರಾಗಮುದ್ದೇಷಮುಮಂ ॥ ೪೭ ॥

2 ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ 'ವಿದ್ಯಾ-ವೃತ್ತಸ್ತು ಸಂಭೂತಿ' ಎಂದು ಅರಂಭವಾಗುವ ೩೦ನೆಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು

ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅನಂತಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಲಿದೆ ಇಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರಣಲಬ್ಧಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸಿಕ್ಕಿರಲು, ದರ್ಶನಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮ, ಕ್ಷಯ ಅಥವಾ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವೂ ಆಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಿನ್ನಿಂದ ಆ ಜೀವದ ಜ್ಞಾನವೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಡೆಯುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ವ್ರಾವದ ಮೇಲೆ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಸಜ್ಜನ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಜಾರಿತ್ರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ

ಹುಟ್ಟಿದ ಯೋನಿ ಮೆಟ್ಟಿದ ನೆಲಂ ನೆರೆಕೊಳ್ಳದಾಹಾರಮೋರ್ಮಯುಂ

ಮುಟ್ಟಿದ ಭಾವಮೋದದಭವಂ ವೆರತ್ತಿಲೆನೆ ದುರ್ಮೋಹದಿಂ |

ತಿಟ್ಟನೆ ಬಂದು ನೀಂ ತಿರಿಯದಕ್ಕುಟ ನಿನ್ನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪಮಂ

ನೆಟ್ಟನೆ ನೋಡಿ ಕೂಡಿ ವಡೆ ನಿತ್ಯನಿರಂಜನಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯುಂ ||

—ಶ್ರೀಮಘನಂದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮುಚ್ಚಯ ಬೇಕೆ, ಚರಣಾನುಯೋಗ-೩೭

ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು ಹಿಂಸಾದಿಗಳ ಅಭಾವವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಜಾರಿತ್ರದ ಜನ್ಮ—

ರಾಗದ್ವೇಷನಿವೃತ್ತೀಹಿಂಸಾದಿನಿವರ್ತನಾ ಕೃತಾ ಭವತಿ |

ಅನವೇಕ್ಷಿತಾರ್ಥವೃತ್ತಿಃ ಈ ಪುರುಷಃ ಸೇವತೆ ಸೈವತೀನ್ || ೪೪ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ರಾಗದ್ವೇಷನಿವೃತ್ತೀಃ) ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು (ಹಿಂಸಾದಿನಿವರ್ತನಾ) ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು (ಕೃತಾ) ಮಾಡಿದಂತೆ (ಭವತಿ) ಆಗುತ್ತದೆ (ಅನವೇಕ್ಷಿತಾರ್ಥವೃತ್ತಿಃ) ಫಲವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸದಂಥ (ಈ ಪುರುಷಃ) ಯಾವ ಪುರುಷನು (ಸೈವತೀನ್) ರಾಜನ (ಸೇವತೆ) ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು?

ಅರ್ಥ—ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಈ ಐದೂ ಪಾವಗಳ ಅಭಾವವೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಅವೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲವೋ, ಅಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ? [ಧನದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸೇವಕನು ರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಅಹಿಂಸಾದಿ ವ್ರತಗಳ ಅಚರಣೆಯೂ ಕೂಡ ರಾಗದ್ವೇಷ ನಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಫಲವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕು. ನಾವು ಅಹಿಂಸಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನೂ—ನಿವಿಧ ನೋಟಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದು, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ

1 ಆಯತವರ್ಮನ ವಿವರ ಹೀಗೆ

ವಚನ—ಅದೇಕೆಂದೊಡೆ—ಮೂವತ್ತೆಯಧ್ಯಾಯದೊಳು ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರ ಸ್ವರೂಪಮಂ ಪೇಳು ಮನವುಪೆಂದೊಡೆ—ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ ಮಾನ ಮಾಯಾ ಲೋಭ ಮದ್ಯಾತ್ಮ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಯೆಂಬ ಸಪ್ತ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಕಡಿತಿ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಪ್ಪ ಸಮ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಳ ವೇದಕೋಪಶಮರಾಗಂ ರಾಗದ್ವೇಷಂಗಳೊಳಿವಾಗಿರ್ಕುಮವಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಜಾರಿತ್ರಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳು ಮಾಣಿಡೆ ಹಿಂಸಾದಿ ದೋಷಂಗಳುಮಾವುವು ಕಾರಣವಾಗಿಯೆ ಪಾಪಾಪವನುಪ್ಪರಿದೆಂ-ತಿಂಗಳರ್ಥಂ, ಬಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲದಂಗೆಯಲಗಮುಂ, ಬಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲದಂಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಂಗಳಿಲ್ಲದಂಗೆ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಾಣವ್ಯಪರೋಪಪಮುಮು-ಸದಲಿದಾಸಮುಮದತ್ತಾದಾನಮುಮುಬ್ರಹ್ಮಮುಂ, ಮೂರ್ಛೆಯುಂ ಬಾರ್ತೆಯಿಲ್ಲದಂಗೆ ಪಂಚ ಮಹಾಪಾಪಕಮುಂ ಪುಗಲಿಲ್ಲದುದು ಜಾರಿತ್ರಮೆಂಬುದಕ್ಕುಂ

ವ್ರತಉದ್ಭಾವನಗಳು ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವ್ರತಿಕನ ಲಕ್ಷವು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದು-
ಕೊಳ್ಳುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವನ ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳೆಲ್ಲ ಒಣಡಾಲಿನವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ವೃದ್ಧವೆಂದು
ತಿಳಿಯಬೇಕು.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನು
ರಾಜನ ಸೇವೆಯನ್ನಾಧರಿಸಿ ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ? ಎಂದೂ ಮಾಡಲಾರನು. ರಾಜನ ಸೇವೆಯು ಅತಿ ಕಷ್ಟದಾಯಕ-
ವಾದುದು. ಅಂಥದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂಥವನಿಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಧನಾತಿ ಇರಬೇಕು, ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳನ್ನು
ಹೊಂದುವ ಇಚ್ಛೆಯಿರಬೇಕು, ದೊಡ್ಡಸ್ತನವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಅವೇಕ್ಷೆ ಇರಬೇಕು ಇಂಥವನೇ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ
ತೊಡಗುವನು ಯಾವ ಅವೇಕ್ಷೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂಥವನೂ ಇದನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳ
ಅಭಾವವಾದಂಥವನು ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಪಾವಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರನು.

ಅತಿಗ್ರಾಹ್ಯಮಿದಿಲ್ಲಮಂದಜಾದುವೆನ್ನಿಹ್ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರ ಮು-
ಹ್ಯತ ಮತ್ತಾವ್ರತಕಳತ್ರಪ್ರಜನಮೋಹಂ ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ಸಂ- ।
ಗತಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟುಸುಖೋಪಭೋಗರತಿ ಮತ್ತರ್ಥಾರ್ಜನಾವೇಕ್ಷೆ ಮು-
ತ್ತಿ ತದಾನುಗ್ರಹಗ್ರಹಕ್ರಿಯೆ ಗಡೇಂ ಚಃ ಕಷ್ಟಮೀಚೇಕ್ಷಿತಂ ॥

—ಗುಣವರ್ಮ—ವೃಷದಂತವುರಾಣ ೧೩-೩೭.

ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ

ಚಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ—

ಹಿಂಸಾನ್ಯತಚಾರ್ಯೋಭ್ಯೋ ಮೈಥುನಸೇವಾವರಿಗ್ರಹಾಭ್ಯಾಂ ಚ ।

ವಾವ್ರಪ್ರಣಾಲಿಕಾಭ್ಯೋ ವಿರತಿಃ ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಮ್ ॥ ೪೯ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಾವ್ರಪ್ರಣಾಲಿಕಾಭ್ಯೋ) ಪಾವದ ಸರಿಕೆಯಂತಿರುವ ಅರ್ಥಾತ್ ಪಾಪಾಸ್ತವಕ್ಕೆ
ಕಾರಣವಾಗಿರುವ (ಹಿಂಸಾನ್ಯತಚಾರ್ಯೋಭ್ಯೋ) ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವುಗಳಿಂದಲೂ (ಚ) ಅದರಂತೆಯೇ
(ಮೈಥುನಸೇವಾವರಿಗ್ರಹಾಭ್ಯಾಂ) ಭೋಗ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ (ವಿರತಿಃ) ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು (ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ)
ಸೂಜ್ಞ ಪುರುಷನ (ಚಾರಿತ್ರಮ್) ಸಹಿತೆಯು ಅಂದರೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರವು (ಅಸ್ತಿ) ಇರುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವು, ಮೈಥುನಸೇವನ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹ ಇವು ವಾವ ಬರುವ
ವ್ಯಾಪಕಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುವುದು ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನ ಚಾರಿತ್ರವಾಗಿದೆ [ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್
ಚಾರಿತ್ರವುಳ್ಳವನನ್ನು 'ಸಂಜ್ಞಸ್ಯ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಿಗೇನೇ ಸಮ್ಯಕ್
ಚಾರಿತ್ರ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಚಾರಿತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಅರವಚಿಸಿ-
ಕೊಂಡಮಾತ್ರಕ್ಕೆ-ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ-ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದು. ಸ. ದ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮಾನುಷಮುಖಗುಪ್ತದಿಂದ ವರಮನೀತ-
ವಾಗುತ್ತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪ್ರಜ್ಞಾವದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಮಜಾವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ
ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತ ಬರುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಸ್ವರೂಪಾಚರಣವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಮ್ಯಕ್
ಚಾರಿತ್ರ ಅಥವಾ ನಿಶ್ಚಯ-ಚಾರಿತ್ರ ಎನ್ನುವರು ಇದು ಐದೂ ಪಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮೇರೆ, ಲಂತರಂಗ-
ಬಹಿರಂಗ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಯಾವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆ ವ್ಯವಹಾರ-ಚಾರಿತ್ರವೆಂದೆ

ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹಿಂಸೆಯೇ¹ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕೊಲಲುಂ ವ್ರಾಸಿಯಲುಮಾಗದು ಸಲಲಾಗದುವೆವರ ವೆಂಡಿರೊಳ್ ಕಳವನಣಂ

ಕಳಲಾಗದು ತೀರದುಡಕ್ಕಲವಜಲಾಗದು ವರತ್ತೆಯಂ ಬಯಸುವವಂ |

ಇವು ಮೊತ್ತಮೊದಲಣುವ್ರತಮಿವುಮಸುಳದೆ ನಡೆದುಡೈಹಿಕಾಮುತ್ರಿಕಮಂ

ದಿವಜಿರೊಳ್ ನಮನುಖಿಯವ್ವಂ ಭವಭವದೊಳ್ ದುಃಖಿಯವ್ವನಿವುಮಸುಳ್ಳಾ ತಂ ||

—ಜನ್ಮ-ಯುಕ್ತೋಧರ ಚರಿತ-ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಪತಾರ ೨೨, ೨೩.

ಇನ್ನು ಚಾರಿತ್ರದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸಕಲಂ ವಿಕಲಂ ಚರಣಂ ತತ್ಸಕಲಂ ಸರ್ವಸಂಗವಿರತಾನಾಮ್ |

ಅನಗಾರಾಣಾಂ ವಿಕಲಂ ಸಾಗಾರಾಣಾಂ ಸಸಂಗಾನಾಮ್ || ೫೦ || ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತತ್) ಚ (ಚರಣಂ) ಚಾರಿತ್ರವು (ಸಕಲಂ ವಿಕಲಂ) ಸಕಲ ಮತ್ತು ವಿಕಲವೆಂದು ಎರಡು ರೂಪವಿದೆ. (ಸರ್ವಸಂಗವಿರತಾನಾಮ್) ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರುವ (ಅನಗಾರಾಣಾಂ) ಮುನಿಯು—ನಡತೆಯು (ಸಕಲಂ) ಸಕಲ ಚಾರಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ (ತು) ಮತ್ತು (ಸಸಂಗಾನಾಮ್) ವರಿಗ್ರಹ ಸಹಿತ ಇರುವಂಥ (ಸಾಗಾರಾಣಾಂ) ಗೃಹಸ್ಥರ ನಡತೆಯು (ವಿಕಲಂ) ವಿಕಲಚಾರಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—೮ ಚಾರಿತ್ರವು ಸಕಲಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ವಿಕಲಚಾರಿತ್ರ ಎಂಬ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ ಸರ್ವಸಂಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಅಂದರೆ ಅಂತರಂಗ, ಬಾಹ್ಯ ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದ ಮುನಿಯು. ಇವನು ಅನಗಾರನು ಇವನಿಗೆ ಇಂಥವೇ ಮನೆ—ಮರಗಳೆಂದು ವಾಸಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಇವನು ವರಮ ದಯಾಳುವು. ವನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂಥವನು ಇವನು ನಿರಾಲಂಬಿಯು, ಜ್ಞಾನಿಯು. ಇಂಥ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನ ನಡತೆಯು ಸಕಲ ಚಾರಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಗ, ಧನ-ಧಾನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವರಿಗ್ರಹ ಸಹಿತ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವಂಥವನೂ ಜಿನೋದ್ರನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥವನೂ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಿರದೆ ತನ್ನ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವಂಥವನೂ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಆಚರಿಸುವ ನಡತೆಯು ವಿಕಲ ಚಾರಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. [ಸಕಲ ಮತ್ತು ವಿಕಲ ಚಾರಿತ್ರದ ಆದಾರಗಳು ವಿರಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅವಿರಕ್ತಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಅಥವಾ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಮುಖ್ಯವೆಲ್ಲ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೂತ್ರಕ್ಕೆ ಮಹಾವ್ರತಿಯೂ ಸಕಲ ಸಂಯಮಿಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸಕಲಸಂಗವಿರಕ್ತನಾಗಿದ್ದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವಂಥವನೂ ಸಹ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಲಚಾರಿತ್ರಿ—ಅಣುವ್ರತಿ—ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾ ವ್ರತಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಸಾಮಾನ್ಯಕರದಲ್ಲಿರುವ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ 'ಯತಿ

¹ ಹಿಂಸೆ—ಪ್ರಾಣಾತಿಶಾತ, ಪ್ರಾಣವ್ಯವರೋಪಹ, ಪ್ರಾಣಿಭಾತ, ವಧೆ, ಹತೆ ಈ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳಾಗಿ ೫೨, ೫೩, ೫೪, ೫೫, ೫೬ರಿಂದ ೬೦, ೬೧ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು

ಅನ್ಯತ—ವಿಕರ, ಅಲೀಕ, ಮೃಶಾ ಪರಿವಾರದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯ ಇವುಗಳಾಗಿ ಸೂತ್ರ ೫೨, ೫೩, ೫೪ ನೋಡಬಹುದು

ಜಾಯ್—ಸ್ವೀಯ ಸೂತ್ರ ೫೩, ೫೬

ಮೈದುನ ಸೇವಾ—ಕಾಮ, ಸ್ವರ, ಅಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ ೫೨, ೬೦, ೧೪೩

ಪರಿಗ್ರಹ—ಸಂಗ, ಮೂರ್ಛಾ (ಮಮತ್ವಪರಿಣಾಮ), ಇಚ್ಛಾ ಸೂತ್ರ ೫೦, ೬೦

ಇಲ್ಲಿಯ ಆಯಾವರ್ಗದ ಪದಗಳು ಅದೇ ಅರ್ಥದ ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

^೨ ಆಯತವರ್ಗು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಅದು ಸಾಗಾರಾನಗರದೇವದಿಂ ದ್ವಿಪ್ರಕಾರಮಕ್ಕು ಸಾಗಾರಿಯಕ್ಕನಗಾರಿಯಕ್ಕೆ ತಲ್ಪತ್ರಯ ವಿರಹಿತಂ ಬ್ರಹ್ಮಯಕ್ಕುಂ.

ಕಂದ || ವಿಕಲಂ ಚರಿತ್ರಮೆಂದಿದು ಸಕಲಂ ತಾನೆಂದುಯುಗಳಮಕ್ಕುಂ ವಿಕಲಂ ||

ಸಕಲಂ ಶ್ರಾವಕತತಿಗಾ ಸಕಲಂ ಸಕಲಾವನಿಮುನೀಂದ್ರೋಕ್ತಂ || ೫೦ ||

ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮುನಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ¹ ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಹವುಳ್ಳ ಮುನಿಗಿಂತ ನಿರ್ಮೋಹಿಯಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ² ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಮನೆ ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಇಡದಂಥ ಸಾಧುವು ಸಕಲ ಜಾರಿತ್ರವುಳ್ಳವನು ಮತ್ತು ಮನೆ ಮರಗಳುಳ್ಳ—ಧನ ಕನಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗೃಹಸ್ಥನು ವಿಕಲಜಾರಿತ್ರವುಳ್ಳವನು. ಮುನಿಯ ಅಚರಣೆಯು ಸಕಲಜಾರಿತ್ರವು, ಗೃಹಸ್ಥನ ನಡತೆಯು ವಿಕಲಜಾರಿತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸುಖವಂತಹ ಕರ್ಮವಿಫಲವಿಲ್ಲದೆ

ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ದಾರದಾ ದುರಿತನಾಶಕೆ ದೀಕ್ಷೆಯ ಬೇಕು ಮೋಹದಾ- ।

ಶಕ್ತಿಯೊಳಿರ್ಪವಂಗೆ ರುಚಿದೋರದು ದೀಕ್ಷೆಯದರ್ಕ ನಿಮ್ಮ ಸ-

ದ್ವೈತಿಯ ಬೀಜಮೊಯ್ಯನದೀವುದುಮದವರಾಜೀತ್ವರಾ ॥

ರತ್ನಾಕರ—ಅನರಾಜತತತಕ. ೩೨.

ಇನ್ನು ವಿಕಲಜಾರಿತ್ರದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹಿಣಾಂ ಶ್ರೇಢಾ ಶಿಷ್ಯಕುಗುಣಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಾತ್ಮಕಂ ಚರಣಮ್ ।

ವಂಚಕ್ರಿಚತುರ್ಥೇದಂ ತ್ರಯಂ ಯಥಾಸಂಖ್ಯಮಾಖ್ಯಾತಮ್ ॥ ೫೦ ॥ ³

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಗೃಹಿಣಾಂ) ಗೃಹಸ್ಥನ (ಚರಣಂ) ಜಾರಿತ್ರವು (ಅಣುಗುಣಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಾತ್ಮಕಂ) ಅಣುವ್ರತ, ಗುಣವ್ರತ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಶ್ರೇಢಾ) ಮೂರು ವ್ರತಾರವು (ಶಿಷ್ಯಕಿ) ಆಗಿದೆ. (ತ್ರಯಂ) ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ (ಯಥಾಸಂಖ್ಯಂ) ಅವುಕ್ರಮದಿಂದ (ವಂಚಕ್ರಿ—ಚತುರ್ಥೇದಂ) ಐದು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳನ್ನು (ಆಖ್ಯಾತಮ್) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಅರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥನ ಜಾರಿತ್ರವು ಅಣುವ್ರತ, ಗುಣವ್ರತ, ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಐದು, ಮೂರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಉಪಭೇದಗಳು ಇವೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳು ಜಾರಿತ್ರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮೂರು ವ್ರತಾರದ ಗುಣವ್ರತಗಳು ಜಾರಿತ್ರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕು ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರದ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳು ಜಾರಿತ್ರದ ರಕ್ಷಣೆಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಮೂರು ವಿಧಗಳಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರವು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಮನೆ, ಮಕ್ಕಳು, ಮಡದಿಯರನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗದವನು—ಸಮ್ಯಗ್‌ವೃತ್ತಿ-ಯುಳ್ಳವನು—ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡೇ ಐದು ಅಣುವ್ರತ, ಮೂರು ಗುಣವ್ರತ, ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಾಳಬೇಕು ಇದರಿಂದಲೂ ಜಾರಿತ್ರದ ವಾಲನೆಯಾಗುತ್ತದೆ

¹ ಸೂತ್ರ ೧೦೨;

² ಸೂತ್ರ ೩೩, ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಕೋಡಣಕುಮರು.

³ ಆಯತವರ್ಗು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ವಚನ—ಅಕ್ಕಮಲ್ಲಿ ಸಕಲಜಾರಿತ್ರಮೆಂಬುದು ಪಾವಕ್ರಿಯಾವೃತ್ತಿಯಿಂದಾದುದನಗಾರವರ್ಮದೊಳ್ಳು, ವಿಕಲ ಜಾರಿತ್ರ-ಮೆಂಬುದು ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಳು ಕೆಲವರ ನಿವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದಾದುದನದಾವುದೆಂದೊಡೆ ಗೃಹಸ್ಥವತ್ಯಾತಂಗೆಯೆಡಾಗುಣ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಂಗೆ-ಳೆಂಬುವು ಕನ್ನೊಳಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮುಕ್ರಮದಿಂ, ವಂಚ, ತ್ರಿಚತುರ್ಥೇದಂಗಳಾಗಿ ದ್ವಾದಶ ವಿದಂಗಳಕ್ಕಂ

ಕೊಲೆ ಹುಸಿ ಕಳವು ವಡಾಂಗೆನೆಯಕಿಣಾಂಕ್ವೆ ತೊಲಗಿದೊಡಣುವ್ರತವೈದು ।
 ಎಲೆ ಬವ್ವ ಗುಣವ್ರತ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳ ಸುಲಲಿತವೆನೆ ವೇಳುವೆನು ॥
 ಪಿಡಿದವ್ವ ದಿಗ್ವ್ರತ ಬೋಗೋವಮೋಗದ ವರಿಮಾಣ ಕಂದಳ ಖಡ್ಗ ।,
 ವರವೈಂಪಿಲಾದಿಯನರ್ಧದಂಡಂಗಳೊಡ್ ವಿರತಿ ಮೂರಿವು ಗುಣವ್ರತವು ॥
 ವಿಸುತದೇಶಾವಕಾಸಿಕ ನಾಮಾಯಿಕ ವನಕರ ಪ್ರೋವದನಿಯಮ ।
 ಅನುವಮ ವೈಯಾವ್ಯತ್ಯಮೆಂಬಿವು ನಾಲ್ಕು ಜನನುತ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವು ॥
 ನಾಗಾಂಧರ್ಮಮೆಂಬುದು ಕೇಳಿದು ಭವನಾಗರಕಿಕ್ಕಿದನಾವೆ ।
 ನಾಗೇಂದ್ರ ವೊಗಳುಮೊಡರಿಂದೆಂದನುಯೋಗಿಗಾಸಲಂದು ಭೂಭುಜರು ॥

— ಬಾಹುಬಲಿಕವಿ-ನಾಗಕುಮಾರಚರಿತಂ ೨೮-೪೪, ೪೫, ೪೬, ೪೭

ಈಗ ಅಣುವ್ರತಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ವ್ರಾಣಾಕಿವಾತವಿತಧವ್ಯಾಹಾರಸ್ತೇಯಕಾಮಮೂರ್ಛೇಭ್ಯಃ । 1

ಸ್ಥೂಲೇಭ್ಯಃ ವಾವೇಭ್ಯೋ ವೈವರಮಣಮಣುವ್ರತಂ ಭವತಿ ॥ ೫೨ ॥ 2

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸ್ಥೂಲೇಭ್ಯಃ) ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ (ವ್ರಾಣಾಕಿವಾತವಿತಧವ್ಯಾಹಾರಸ್ತೇಯಕಾಮ ಮೂರ್ಛೇಭ್ಯಃ) ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವು, ಕೆಟ್ಟನಡತೆ, ವರಿಗ್ರಹ ಈ (ವಾವೇಭ್ಯಃ) ಪಾವಗಳಿಂದ (ಯತ್) ಯಾವುದು (ವೈವರಮಣಂ) ವಿರಕ್ತವಾಗುವುದೋ (ತತ್) ಅದು (ಅಣುವ್ರತಂ) ಅಣುವ್ರತವು (ಭವತಿ) ಆಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ವ್ರಾಣದ ಅಕಿವಾತ ಅಂದರೆ ವಿಯೋಗಮಾಡುವುದು ಅರ್ಥಾತ್ ವ್ರಾಣಾಕಿವಾತವೆಂದರೆ ಹಿಂಸೆಯು; ವಿತಧ ಅಂದರೆ ಅಸತ್ಯ, ವ್ಯಾಹಾರವೆಂದರೆ ಮಾತನಾಡುವುದು, ವಿತಧವ್ಯಾಹಾರವೆಂದರೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದು, ಸ್ತೇಯವೆಂದರೆ ಕಳವು, ಕಾಮವೆಂದರೆ ಮೈದುನವು, ಮೂರ್ಛೆಯೆಂದರೆ ವರಿಗ್ರಹವು—ಹೀಗೆ ಐದು ವಾವಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದೆಂದರೆ ಅಣುವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ [ಇಲ್ಲಿ ಐದು ಪಾವಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸುವುದು 'ಅಣುವ್ರತ'ವೆಂದರೆ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವೂ ಒಂದು ಇದೆ ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಈ 'ಸ್ಥೂಲ', 'ಸೂಕ್ಷ್ಮ' ಎಂದು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ೬೫ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಜಾರ್ಯರು ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದು ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ೫೭ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ವಾವವನ್ನು ಆಕೃಶವೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆ ೬೮, ೭೦ನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾವವನ್ನು 'ಅಣುವಾವ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ 'ಅಣು' ಮತ್ತು 'ಪೃಶ' ಎಂಬ ವದಗಳು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಿಂದ ಈ ವಂಜವಾವಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ 'ಮಹಾವ್ರತ' ವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ೭೦, ೭೨, ೭೩ನೆಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ

ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ 'ವಾವ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಸೂತ್ರ ೪೯ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿತ್ರದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ 'ವಾವವೃಣಾಲಿಕಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವಾವದ ಕಾರಣಗಳಿಗೇನೆ 'ವಾವ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಾವವು ಮೋಹನೀಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಅವಶ್ಯ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಸ್ತವಾಗುವುದು, ಬಂಧಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹಿಂಸಾದಿರೂಪ ವರಿಣತಿಯಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಇವುಗಳಿಗೆ 'ವಾವವೃಣಾಲಿಕಾ' ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಸ್ವತಃ ನಮುತಘದ್ರಾಜಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ತೋತ್ರದಲ್ಲಿ

1 'ಮೂರ್ಛಾಭ್ಯಾಂ' ಹೀಗೆಯೂ ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ

2 ಆಯತವಮಾಸು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಆಲ್ಲಿ ಹಿರಿದಪ್ಪ ಕೊಲೆದುಮಾ, ಹಿರಿದಪ್ಪ ಪುನಿಯು, ಹಿರಿದಪ್ಪ ಕಳವು, ಹಿರಿದಪ್ಪ ಕಾಮಮಂ, ಹಿರಿದಪ್ಪ ಮೂರ್ಛೆಯುಂ ದಿಂದಲೇ ಪಂಜಮಹಾವ್ರತಂಗಳುಮಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದು ಕಾರಣವಾಗಿಯುಂಟುತಂಗಳೆಲ್ಲಂ.

‘ಮೋಹರೂಪೋ ರಿಪುಃ ವಾಪಃ ಕಷಾಯಧಟಿಸಾಧನಃ’ ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ‘ಮೋಹ’ವನ್ನು ಅದರ ಕ್ರೋಧಾದಿ-ಕಷಾಯ-ಭಟಿಸಹಿತ ವಾವವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ‘ದೇವಾಗಮ’ (ಇತನೆಯ ವದ್ಯ) ಹಾಗೂ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (೨೭ನೆಯ ಸೂತ್ರ) ‘ಪಾಪಾವೇಶಂ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕರ್ಮದ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯಾದ ರೂಪ ಅಶುಭ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಿಗೂ ‘ಪಾಪ’ವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗೃಹ್ಯಸಿಂಧುಚಾರ್ಯರು ಸಹ ‘ಲತೋನ್ಮತ್ತಾಂವಂ’ ಈ ಸೂತ್ರದ ಮುಖಾಂತರ ಸಾತಾವೇದನೀಯ, ಶುಭ ಆಯು, ಶುಭ ನಾಮ ಮತ್ತು ಶುಭ ಗೋತ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದ ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ‘ಪಾಪ’ವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಆಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಹಿಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ವಾವವೆಂದು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸಮಾವೇಶವಾಗಿದೆ-ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಸ ಧ.]

ವಿಕೇಶಾರ್ಥ-ಸಂಕಲ್ಪ ವ್ಯೂರ್ವಕ-ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು-ತ್ರಸಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಸ್ಥೂಲ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದ ಅನ್ಯಜೀವಿಗಳ ಪಾತ, ಧರ್ಮದ ನಾಶ, ಅನ್ಯರಿಂದ ಅವಿವಾದ, ಜಗಳ, ದುಃಖ, ಅಂಟಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೋ ಆ ವ್ರತಾರದ ವಚನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಸ್ಥೂಲ ಅಸತ್ಯತ್ಯಾಗವೆನಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವನು ಸಿಟ್ಟು, ಅಭಿಮಾನ, ಆತಿಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡೆಂದೂ ನಿಯಮವಿದೆ. ತಮ್ಮ ವಸ್ತು, ಧನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಕೊಡದೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೂಡದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲಜಾರ್ಯತ್ಯಾಗವೆನ್ನುವರು. ತನ್ನ ಮದುವೆಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೊರತಾಗಿ, ಎರಡನೆಯ ಯಾವದೇ ಸ್ತ್ರೀ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮದ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲಕಾಮತ್ಯಾಗ ವ್ರತವೆನ್ನುವರು. ಹತ್ತು ವ್ರತಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ರಮಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲವರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗವೆನ್ನುವರು ಈ ವ್ರತಾರ ಇವು ಐದು ವಾಪಗಳು ಬರುವ ದ್ವಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಅಣುವ್ರತವಾಗಿದೆ

ಕೊಲ್ಲದುದು ಪುನಿಯದುದು ಕಳವಿಲ್ಲದುದುಂ ತ್ರಿಕರಣತ್ವದಿಂ ಪಾದರದೊಳು ।

ಸಲ್ಲದುದು ಕಾಂಕ್ಷೆಯೊಳ್ ತರಿಸಲ್ಲದುದೆಂದಯ್ದುಣುಬ್ರತಂ ಜಿನಮತದೊಳ್ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥಕವಿ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೫-೪೦.

ಇನ್ನು ಅಣುವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಸಂಕಲ್ಪಾತ್ಯ ತಕಾರಿತಮನನಾದ್ಯೋಗತ್ರಯಸ್ಯ ಚರಸತ್ಯಾನ್ ।

ನ ಹಿಂಸ್ರಿ ಯತ್ತದಾಹುಃ ಸ್ಥೂಲವಧಾದ್ವಿರಮಣಿಂ ನಿಪುಣಾಃ ॥ ೫೩ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ಯೋಗತ್ರಯಸ್ಯ) ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯ ಈ ಮೂರು ಯೋಗಗಳಿಂದ (ಕೃತಕಾರಿತ-ಮನನಾತ್) ಕೃತ, ಕಾರಿತ ಮತ್ತು ಅನುಮೋದನ ರೂಪದಲ್ಲಿ (ಸಂಕಲ್ಪಾತ್) ಯೋಜನಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಚರಸತ್ಯಾನ್) ತ್ರಸ ಜೀವಗಳನ್ನು (ನ ಹಿಂಸ್ರಿ) ಘಾತಮಾಡದೆ ಇರುವುದು (ತತ್) ಅದಕ್ಕೆ (ನಿಪುಣಾಃ) ವ್ರತಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲವರಾದಂಥವರು (ಸ್ಥೂಲವಧಾದ್ವಿರಮಣಿಂ) ಸ್ಥೂಲ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು ಅಥವಾ ಅಹಿಂಸಾಣು-ವ್ರತವೆಂದು (ಅಹುಃ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

1 ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಕಂದ ॥ ಕೃತಕಾರಿಕಾಪುಮೋದಂ ಮತಿಯೊಳು ಕಾಯದೊಳು ವಚನದೊಳುಮಿಲ್ಲದೆ ಜೀವ- ।

ತತಿಗಳ ತ್ರಸಮಂ ಸಪ್ತತದಿಂದೊಳುವುದು ಪಿರಿಯ ಕೊಲೆಯ ನಿವೃತ್ತಿ ॥

ವಚನ—ಎಸಗಿ ಮಸಗಿ ಪರಿವ ಕಾಯವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ, ದೇವತೆಕಾರಣವಾಗಿಯೂ, ಸಂಕೀರ್ತರಣವಾಗಿಯೂ, ಪಿತೃಕಾರಣ ವಾಗಿಯೂ, ಮಂತ್ರಂ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ, ಜಿತ್ವದಂ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ, ಧಯಂ ಕಾರಣವಾಗಿಯೂ, ವಿನೋದಂ ಕಾರಣ ವಾಗಿಯೂ, ಮನೋವಚನ ಕಾಯಂಗಳಿಂ ಕೊಲ್ಲದುದುಂ, ಕೊಲಿಸದುದುಂ, ಕೊಲೆಗೊಡಂಬಡದುದುಮಿದು ಮೊದಲಣುಬ್ರತ

ಅರ್ಥ — ಮನವಚನಕಾಯಗಳಿಂದ-ಮನಸ್ಸು-ಮಾತು-ತರೀರಗಳಿಂದ-ಕೃತ-ಕಾರಿಕ-ಅನುಮೋದನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ-ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ, ಒಪ್ಪಿ-ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಚರವ್ರಾಣಿಗಳ-ಎರಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ-ಘಾತ ಮಾಡದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಗಣಧರದೇವರಂಧವರು-ವ್ರತಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದವರು-ಸ್ಥೂಲ ಹಿಂಸಾವಿರಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. [ಇಲ್ಲಿ 'ಸಂಕಲ್ಪಾತ್' ಎಂಬ ವದವು 'ತತ್ಪಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿಯ 'ಪ್ರಮತ್ತ-ಯೋಗಾತ್' ಮತ್ತು 'ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧ್ಯವಾಯ'ದಲ್ಲಿಯ 'ಕಷಾಯಯೋಗಾತ್' ವದಗಳ ನೈಯೋಗವು ಯಾವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ವದವು ಆರಂಭಾದಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ತ್ರಸಹಿಂಸೆಯನ್ನುಳಿದು, ಪ್ರತಿಯ ಶುದ್ಧ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಇಚ್ಛೆಯ ವ್ರದರ್ಶಕವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಯು ಹಿಂಸೆಯಾಗದೊಡಲೂ ಈ ವದವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ, ಅದೂ ತ್ರಸಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದು ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಕಾರಣವು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ಮತ್ತು 'ಸಂಕಲ್ಪಾತ್' ಎಂಬ ವದವನ್ನು ಮುಂದಿನ 'ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತ'ವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳ ವಿವರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸ ಬೇಕಾಗುವುದು.

ಶುದ್ಧ-ಸ್ವೇಚ್ಛೆ ಅಥವಾ ಸ್ವತಂತ್ರ ಇಚ್ಛೆ ಎಂಬುದು ಸಂಕಲ್ಪದ ವ್ರಾಣವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ, ಧನ, ಜನ, ವ್ರತಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಶೀಲಾದಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿರೋಧಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಅದು ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತದ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ವಿರೋಧಿ ಹಿಂಸೆಗಳು-ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಗಳು-ಈ ಸಂಕಲ್ಪೀ ತ್ರಸಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇಶ ವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಒಕ್ಕಲತನ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಆರಂಭಿಹಿಂಸೆಯು ಉದ್ದೇಶ ವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ವಿರೋಧಿ ಹಿಂಸೆಯೂ ಕೂಡ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಗುವಂಥದಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗವು ಈ ವ್ರತದ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಗೃಹಸ್ಥನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಬಾಳುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ.

'ಇಲ್ಲಿ 'ಹಿಂಸಿ' ವದದ ಅರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು ಹಿಂದೆ ಹಿಂಸೆಯ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಾಣಾತಿವಾತ'ವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವುದು-ತರೀರದಿಂದ ವ್ರಾಣವು ತೊಲಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು-ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ಥೂಲರೂಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಅದರ ಇಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯು ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯ 'ಅತಿಚಾರ'ಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಸ ಧ ೨

ನಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜೀವನದ ವರಿಣಾಮವು ಕೊನೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ ಕೆಲವು ಜೀವಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅವರು ಆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ವೈದ್ವೇಷಾಯಾದಿಕ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ ಮನೆ, ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಯೋಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತ್ರಸ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾವರ ಈ ಎರಡೂ ವ್ರತಾರದ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಮನೆ, ಕುಟುಂಬಗಳ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ವ್ರತ್ಯಾಪ್ಯಾಸವರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಸತ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಆ ಮಮತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಜೀವಗಳಿಗಾಗಿ, ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಸಂಕಲ್ಪೀ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾ ಅಣುವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಂದು ಭಗವಂತರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ಸಂಕಲ್ಪೀ ಹಿಂಸಾ—ಸಂಕಲ್ಪೀ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವೆಂದರೇನು? ದಯಾಳು ಗೃಹಸ್ಥನು ಉದ್ದೇಶ-ವೂರ್ವಕವಾಗಿ ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಘಾತ ಮಾಡುವವರನ್ನೂ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ವ್ರಶಂಸೆಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ದುಷ್ಟ ವ್ರಾಣಿಯು ಈರ್ಷ ಇಲ್ಲವೆ ದ್ವೇಷದಿಂದ

1 ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗಾತ್ಪಾಣವ್ಯವಹೀತಣಂ ಹಿಂಸಾ |

ಯತ್ಕಲು ಕಷಾಯಯೋಗಾತ್ಪಾಣಾಣಾಂ ದ್ರವ್ಯ-ಘಾತ-ರೂಪಾಣಾಂ |

ವ್ಯವಹೀತಣಸ್ಯ ಕರಣಂ ಸುನಿಶ್ಚಿತಾ ದವತಿ ಸಾ ಹಿಂಸಾ ||

—ತಾತ್ಪಾರ್ಥ ಸೂ ೩-೧೩

—ಪುರುಷಾರ್ಥ, ೪೩

ಅವನ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನ ಜೀವನೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕಡಿಸುವ ಹೊಂಚನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ಅವರಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯಕೊಟ್ಟು, ಕೊಡುವೆಂಬ ಆಶೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಒಂದು ಜೀವದ ಘಾತ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಇರುವೆ, ಹುಳ ಇವನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಲ್ಲಲಾರನು ಹೇಳುವ ಘಾತವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು ಒಂದು ಜೀವದ ಬಲಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಅವತ್ತಿಯು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಉಳಿಯುತ್ತದೆ, ರೋಗವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದರೂ ಸಹ ಅವನು ತ್ರಸ ಜೀವದ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು. ಹಿಂಸೆಯಾದೀತಲ್ಲ!-ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೀತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಆರಂಭಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಸ ಜೀವದ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ನಿಜವಿದ್ದರೂ ಆತನು ಯಾವುದಾದರೂ ಜೀವದ ಆಹಾರ, ಔಷಧ, ದೇವತಾರ್ಚನ ಇವುಗಳಿಗೆಂದು ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು ಇಂಥ ಹಿಂಸೆಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಅವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಆರಂಭಿ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವು ಆಗದು ಅಂತಲೇ ದಯಾಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ನಿರೋಧವು ಬಾರದಂತೆ ಅವನು ಆರಂಭಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ನಾಕಷ್ಟು ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಲಸ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು.

ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸುವುದು, ಬೀಸುವುದು, ಕುಟ್ಟುವುದು, ಸಾರಿಸುವುದು, ನೀರು ಚೆಲ್ಲುವುದು, ದುಡ್ಡು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು-ಈ ಆರು ಕರ್ಮಗಳನ್ನಂತೂ ದಿನಾಲು ಮಾಡಬೇಕಾತ್ಮದೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ನಿತ್ಯ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಆವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆಂದು ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು -ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದು, ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಅದನ್ನು ರೂಡಿಸುವುದು, ಸಾರಿಸುವುದು, ಸ್ವಚ್ಛ ಇಡುವುದು, ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು, ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಧಾತು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು, ಕಡಿಯುವುದು, ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಸುವುದು, ಇಟ್ಟು ಎತ್ತುವುದು, ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಆವೃತಿಸುವುದು, ದೀಪ ಉರಿಸುವುದು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಬಂಡಿ-ರಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೂತು ಹೋಗುವುದು, ಅನೆ-ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವುದು, ಎಮ್ಮೆ-ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಸಾಕುವುದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಸಜೀವಗಳ ಘಾತವು ಆಗುತ್ತದೆ ಮಂದಿರ-ದೇವಾಲಯ-ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ದಾನ ಕೊಡುವುದು, ಪೂಜೆಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರಂಭವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ತ್ರಸ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೇ?

ಅದು ಹೇಳುವೋರ್ವಕವಾದ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲ. ಗೃಹಸ್ಥನ ವರಿಣಾಮವು ಮೇಲಿನ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುವುದು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಜೀವದ ಘಾತವಾಗಲೆಂದು ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಜೀವಗಳ ವಧೆಯಾದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಎಂದೂ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಜೀವಗಳ ವಧೆಯಾದೀತಲ್ಲ ಎಂಬ ಹೆದರೆಯೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಅವನು ಆರಂಭಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಜೀವಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದ-ತ್ಯಾಗಿಯೇ ಅವನು ಆರಂಭಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ್ತತಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಉದ್ದೇಶವು ಅವನದಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪಾವಬಂಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಜೀವಗಳು ತಮ್ಮ ಆಯು ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನಾಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಜನನ, ಜೀವನ, ಮರಣಗಳು ನಮ್ಮ ಆಧೀನವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಎಷ್ಟು ಆರಂಭಮಾಡುವೆವೋ ಅಷ್ಟು ದಯೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ, ಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವೆಸಗುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಕರ್ಮಬಂಧವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ-ಎಂದು ಭಗವಂತನು ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸಂಪೂರ್ಣಲೋಕವು ಜೀವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿದೆ. ಅವುಗಳ ನಾವು-ಬಾಳುಗಳು ಅವುಗಳ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಸಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂಸೆ-ಅಹಿಂಸೆಗಳ ಸಂಬಂಧವು ನಮಗೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ.

ಹಿಂಸೆಯು ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಹಿಂಸೆ ಅಹಿಂಸೆಗಳು ಸಹ ನಮ್ಮ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಮುರಿಗಳು ನಡೆಯುವಾಗ ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯುವರು.

ಅವರು ಹೆಜ್ಜೆ ಎತ್ತಿಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಂದು ಜೀವವು ಜಿಗಿದು ಬಂದು, ಅವರ ವಾದ ಕೆಳಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನಾಯಬಹುದು ಅದಕ್ಕೆ ಮುನಿಗಳು ಹೊಣೆಗಾರರಲ್ಲ ಯಾಕಂದರೆ ಮುನಿಯು ಈರ್ಯಾನಮಿತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಗಮನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಬಂಧವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಶುದ್ಧವಿರುವ ಆಹಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಉಣ್ಣುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿ-ನಾರ್ತ ಒಂದು ಜೀವವು ಬಂದುಬಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆ ಮುನಿಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಗೆ ಏನಿದೆ? ಅವನ ದೋಷವಾದರೂ ಏನು? ಅವನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ತೋಧಿಸಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ದೋಷವು ತಗಲುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರಾವಣನೂ ಸಹ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಬಹು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ದೋಷವು ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ

ನಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲು ಒಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡಿ, ಉರುವಲದಲ್ಲಿ ಹುಳುಹುವುಡಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿ ಸೇವೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲನ್ನು ಉಡುಗಿ, ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿ, ಧಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿ-ಕೀಟಗಳನ್ನು ಇರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಬಿಸಿ ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಕು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಿ-ತಪ್ಪಿ ಹಿಂಸೆಯ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆದರೂ ಕೂಡ ಅದರ ದೋಷವು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ! ಶ್ರಾವಣನು ಮಲಿನವಾದ ಹಾಗೂ ಹಳಸಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾದ ಕುಂಚದಿಂದ ಸವರಿ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಬೇಕು. ಶ್ರಾವಣನು ಇತರ ವ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಕಸಬರಿಗೆಯಿಂದ ಮಲ್ಲ-ಮೆಲ್ಲನೆ ಉಡುಗಿ ತೆಗೆಯುವನು. ನೀರನ್ನು ಎರಡು ಪದರು ಮಾಡಿದ ಅರಿವೆಯಿಂದ ಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತೋಧಿಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವನು

ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಕೂಡದು. ಅವನು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವಾಗಲೂ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನು ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವನು, ಸಂವಾದಿಸುವನು ದ್ರವ್ಯ ಸಂವಾದಿಸುವಾಗ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅನೇಕಾರ್ಥಿಯಾಗುವಂತೆಯೂ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೋಷವು ಉಂಟಾಗುವಂತೆಯೂ ವರ್ತಿಸಿ, ಅವನೆಂದು ಧನವನ್ನು ನೆಂಗುಹಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಸಂವಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಅಸಿ-ಮುಷಿ-ಕೃಷಿ-ವಿದ್ಯಾ-ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ತಿಬ್ಬ ಈ ಆರು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಸಹ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಮೃಗನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರಾವಣ ವ್ರತವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದವರು ಧರಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವಿಕೆಯು ನಿರ್ಮಲವೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಂತೆಯೂ ಇರುವ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಸಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಲೋಭದ ಆಧೀನನಾಗಿ, ವಾವರೂವದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಕೂಡದು, ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನವು ಸಾಗುವಂತೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಸಹ ಪಾಪದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಚಂಚಲನಾಗಕೂಡದು

ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ದುರ್ಬಲರ ರತ್ನಹೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಇದ್ದರೆ ಅವರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ನ್ಯಾಯವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ಮೀರಿ, ದೀನ-ದುರ್ಬಲರ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕರ್ಮವು ದೀನ ಹಾಗೂ ಅನಾಥರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದಾಗಿದೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆಯುಧವಿಲ್ಲದ ಪುರುಷನನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಕೊಲ್ಲಕೂಡದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದವರ ಮೇಲೆ ವೆಟ್ಟು ಹಾಕತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಬೆನ್ನು ತಿರುವಿ ಓಡುವವರನ್ನು ದೀನರಾದವರನ್ನೂ ಹೊಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ ಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ತಕ್ರಿಯಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಜೀವಗಳ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಅಭಿಮಾನ, ವೈರಗಳಿಂದಲೂ ಯಾರ ಘಾತವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು ತಮ್ಮ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವವರನ್ನೂ ದುರ್ಬಲರ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತು ವವರನ್ನೂ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಲಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ತಪ್ಪುಗಳೇ ಜೀವನ ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ವೀರರು, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ, ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಅದರಂತೆ ಅನಾಥರ ಒಡೆಯನೂ ರಾಜನೂ ಶಸ್ತ್ರಧರಿಸಲಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿಲ್ಲ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಸೇವಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಿರದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಜಾವಾಲನೆಯು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇರದಿದ್ದರೆ

ಅಂಧನನು ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ಅವನು ಸ್ವರಕ್ಷಣೆಗೊಂದು ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು

ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕಡಿಮೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವೀಯಬೇಕು. ಬರೆಯುವ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವವನು-ತನ್ನ ಬಾಳಿಗಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವನು-ಕವಟ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಒಡೆಯನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಒಕ್ಕಲಿಗರು, ಮಾಲಿಗಾರರೂ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಬೇರೆಯಾವುದೂ ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನವಿಲ್ಲದವರೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉತ್ತು ಬಿತ್ತಿ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ದಯಾಧರ್ಮದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಉಪಜೀವಿಕೆಗಾಗಿ ಒಕ್ಕಲತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದವರು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಒಕ್ಕಲತನವನ್ನು ಮಾಡಲಾರಿವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವನ್ನಾಡಬೇಕು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಒಕ್ಕಲತನದ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ತೃಪ್ತನೋಹಗಳನ್ನು ಇಡಕೂಡದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಬಹಳ ಆಗುತ್ತದೆ, ಪಾವಬಂಧವೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇದೆ, ಎರಡನೆಯ ಸಾಧನವು ನನಗೆ ಬಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಾನೊಂದು ಇದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಒಕ್ಕಲತನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಒಕ್ಕಲತನದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಹಳಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಸೋಸದೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಒಕ್ಕಲಿಗನು ತನ್ನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಹನಿಯನ್ನೂ ಸಹ ನೀರನ್ನು ಸೋಸದೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಹೀಗೆ ಅನ್ನಬಹುದು—“ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಹಲವು ಗಿಡಗಂಟಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಬಹುದು, ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ಯಬಹುದು ಆದರೆ ಅನ್ಯರು ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ಹೊಲದೊಳಗಿನ ಗಿಡ ಹಾಗೂ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಲೋಭದಿಂದ ಅಂದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಒಕ್ಕಲತನ ಮಾಡುವಾಗ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಸಾಯುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಜೀವಗಳನ್ನು ವಧೆಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವು ಅಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಜೀವನವು ಸಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇ ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಯಾರಾದರೂ ನೂರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಲೋಭದಿಂದ ಪಾವ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆರಾಗಕೂಡದು ಯಾಕೆಂದರೆ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಇರುವೆಗೂ ಸಹ ದುಃಖವಾಗಕೂಡದು-ಇಷ್ಟು ಯಾರ ಮನದಲ್ಲಿ ದಯೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರು ಒಕ್ಕಲತನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ

ವಿದ್ಯಾಬಲದ ಮೇಲೆ ಉಪಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವ-ಹಿಂಸೆಗೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯುವವ-ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಕೂಡದು ನಿರ್ದೋಷ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದೇ ಅವರ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಾವಳರು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸೆ ಆಗದಂತೆ, ಹೆಚ್ಚು ಸುಳ್ಳನ್ನೂ ಮಾಡದಂತೆ ಇರುವ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯವಹಾರವು ಇರಬೇಕು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ತೀವ್ರ ಲೋಭವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ದಯಾಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಬಾರದು. ನ್ಯಾಯವರವಾದ ಸಹತೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟು, ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಗಿಸಬೇಕು

ತಿಲ್ವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ತಂದಿರಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರಾವಳರ ವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಅತಿ ನಿರ್ದಯವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಧರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಿಂಸೆಯಾಗುವದನ್ನಾಡರೂ ಬಿಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದಯೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜೀವಗಳ ವಧೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ-ಎಂದು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ದೇವರ ಮಂದಿರ ಕಟ್ಟುವಾಗ, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಹಾನಿ ಕೊಡುವಾಗ, ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ, ಕೇವಲ ದರ್ಮ ನಾಡನೆಗಾಗಿಯೇ ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬಾವಿಸಿರಬೇಕು

ಹಿಂಸೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ—

ಯತ್ಕಲು ಕಷಾಯಯೋಗಾತ್ಪ್ರಾಣಾನಾಂ ದ್ರವ್ಯಭಾವರೂಪಾಣಾಮ್ ।

ವ್ಯವರೋವಣಸ್ಯ ಕರಣಂ ಸುಸ್ಥಿತಾ ಭವತಿ ನಾ ಹಿಂಸಾ ॥ ೪೩ ॥

ಅರ್ಥ—ಕಷಾಯಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ (ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ) ಇಂದ್ರಿಯ, ತರೀರ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯ ವ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಭಾವವ್ರಾಣ ಇವುಗಳ ವಿಯೋಗಗೊಳಿಸುವುದೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ—ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ಕಷಾಯಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯ ವ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಭಾವ ಪ್ರಾಣಗಳ ವಿಯೋಗ ಮಾಡುವುದು ನಿಜವಾದ ಹಿಂಸೆಯೆನಿಸುವುದು. ಕಷಾಯವಿಲ್ಲದಂಥವರ ಕಡೆಯಿಂದ ವ್ರಾಣಗಳು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ವಾವವು ತಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಅಮೃತಜಂಧ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಃ ಖಲು ರಾಗಾದೀನಾಂ ಭವತ್ಯಹಿಂಸೇತಿ ।

ತೇಷಾಮೇವೋತ್ಪತ್ತಿರ್ಹಿಂಸೇತಿ ಜಿನಾಗಮಸ್ಯ ಸಂಕ್ಷೇಪಃ ॥ ೪೪ ॥

ಅರ್ಥ—ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಇರುವುದು ಅಹಿಂಸೆಯು, ವಿಚಾರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹಿಂಸೆಯು—ಹೀಗೆ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಾರಾಂಶವಿದೆ. ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗಲಿ, ಆಗದೆ ಇರಲಿ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಭಾವ ಪ್ರಾಣದ-ಶುದ್ಧ ವಿಚಾರದ-ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಆತ್ಮಹಿಂಸೆಯು ಅದವರಿಗೆ ಪರಿಹಿಂಸೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಆಗುವುದು.

ಯುಕ್ತಾಚರಣಸ್ಯ ಸತೋ ರಾಗಾದ್ಯಾವೇತಮಂತರೇಣಾಪಿ ।

ನ ಹಿ ಭವತಿ ಜಾತು ಹಿಂಸಾ ಪ್ರಾಣವ್ಯವರೋವಣಾದೇವ ॥ ೪೫ ॥

ಅರ್ಥ—ಯೋಗ್ಯ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಕಷಾಯಗಳು ಜನಿಸದೆ ಇದ್ದಾಗ ಅವನಿಂದ ಪ್ರಾಣಘಾತವಾದರೂ ಸಹ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ

ಭಾವಾರ್ಥ—ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಯಾಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಬಾಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಜೀವದ ಘಾತವು ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯ ಬಂಧವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ

ವೃತ್ತಾನ್ಯಾವಸ್ಥಾಯಾಂ ರಾಗಾದೀನಾಂ ವಶವ್ಯತ್ಪತ್ತಾಯಾಮ್ ।

ಮ್ರಿಯತಾಂ ಜೀವೋ ಮಾ ವಾ ಧಾವತ್ಯಗ್ರೇ ಧ್ರುವಂ ಹಿಂಸಾ ॥ ೪೬ ॥

ಅರ್ಥ—ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು, ಬರುವುದು, ಏಳುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಇರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಜೀವದ ಘಾತವಾಗಲಿ, ಆಗದೆ ಇರಲಿ, ಹಿಂಸೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಓಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ—ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಭಾವಾರ್ಥ—ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವಾಗ—ಆ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಲ್ಲದಾಗ—ಜೀವಗಳ ಮರಣವು ಅವುಗಳ ಆಯುಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಗಲಿ, ಆಗದೆ ಇರಲಿ, ಅಂಥವರ ಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ದಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಬಂಧವು ಆಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ.

ಯನ್ಮಾತ್ರಕಷಾಯಃ ಸನ್ಮಹಂತಾತ್ಮಾ ಪ್ರಥಮಮಾತ್ಮನಾತ್ಮನಾಮ್ ।

ವಶ್ಯಾಜ್ಞಾಯೀತ ನ ವಾ ಹಿಂಸಾ ಪ್ರಾಣ್ಯಂತರಾಣಾಂ ತು ॥ ೪೭ ॥

ಅರ್ಥ—ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಷಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾದೊಡನೆ ಮೊದಲು ಅದು ತನ್ನ ಸತ್ ಪರಿಣಾಮದ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಅದರಿಂದ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಘಾತವಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಬಿಡಲಿ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಆತ್ಮವು ಕಷಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೊಡನೆಯೇ ಅದರ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ವೀತರಾಗ ಸ್ವರೂಪದ ಘಾತವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ತರುವಾಯ ಹೊರಗಿನ ಜೀವದ ಘಾತವು ಆದರೇನು? ಆಗದಿದ್ದರೆ ಏನು? ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ

ಹಿಂಸಾಯಾಮವಿರಮಣಂ ಹಿಂಸಾವಿರಮನಮಪಿ ಭವತಿ ಹಿಂಸಾ |

ತಸ್ಯಾತ್ಮಮತ್ತಯೋಗೇ ಪ್ರಾಣಾನ್ಯವರೋವಣಂ ನಿತ್ಯಮ್ || ೪೬ ||

ಅರ್ಥ—ಹಿಂಸೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಕ್ತನಾಗದೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದು ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಹಿಂಸೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗದಿಂದಲೇ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಂತಾಯಿತು

ಭಾವಾರ್ಥ—ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಘಾತವಾದೀತು—ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗವನ್ನು ವರು. ಎಲ್ಲಿ ಪ್ರಮತ್ತ ಯೋಗವು ಇರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾದದ್ದು. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಿರಕ್ತನಾಗಿ ಅದರ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ; ಇಂಥವನು ಮಲಗಿದ ಬೆಕ್ಕಿನಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿಂಸಕನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿತ್ಯವೂ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವನು. ನಂತೂ ಹಿಂಸಕನೇ ಇರುವನು. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಆದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸದವ ಇವರಿಬ್ಬರ ವರಿಣಾಮಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಬಾಹ್ಯನಿಮಿತ್ತವು ಒದಗಲಿ ಅಥವಾ ಒದಗದೆ ಇರಲಿ.

ಸುಶ್ಕಾಂಪಿ ನ ಖಲು ಹಿಂಸಾ ಪರವಸ್ತುನಿಬಂಧನಾ ಭವತಿ ಪುಂಸಃ |

ಹಿಂಸಾಯತನನಿವೃತ್ತಿಃ ಪರಿಣಾಮವಿಶುದ್ಧಯೇ ತದಪಿ ಕಾರ್ಯಾ || ೪೭ ||

ಅರ್ಥ—ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಿಂಸೆಗೂ ಸಹ ಅನ್ಯವಸ್ತುವು ಕಾರಣವಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನ ವರಿಣಾಮವು ಹಿಂಸಾ-ರೂಪವಾದುದರಿಂದಲೇ ಹಿಂಸೆಯು ಹೊರಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ—ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ—ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಹೊರಗಿನ ವಸ್ತುಗಳ ತ್ಯಾಗ-ವ್ರತ-ಸಂಯಮಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿ ವಿಶಿ ವಾಡಬೇಕು? ಹೀಗೆ ಕೆಲವರು ಸಂತಯಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಬಹುದು ಆದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವು ಹೀಗೆ ಇದೆ—ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗಲೇ ಹಿಂಸೆ ಸಂಭವಿಸುವದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ನಿಜವಿದೆ. ಆದರೆ ಆ ಜೀವವು ಹಿಂಸೆಯಾಗು-ವಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗದೆ ಹೇಗೆ ನಿಂತೀತು? ಪರಿಣಾಮದ ಶುದ್ಧತ್ವವು ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು, ಎಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವುದೋ ಅಂಥ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಊಟ, ಕುಡಿಯುವಿಕೆ, ಮಾತು, ವಿಚಾರ, ಆಸನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ನಿಶ್ಚಯಮುಬುದ್ಧ್ಯಮಾನೋ ಯೋ ನಿಶ್ಚಯತಸ್ತಮೇವ ಸಂತ್ರಯತೇ |

ನಾತಮತಿ ಕರಣಚರಣಂ ನ ಬಹೀಕರಣಾಲಸೋ ಬಾಲಃ || ೫೦ || 1

ಅರ್ಥ—ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಯನೆಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದು ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮವು ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ “ನಮ್ಮ ವರಿಣಾಮವು ಕಷಾಯ ರಹಿತವಿದೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.” ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ, ದೇಶಾದ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುವರು ಅಂಥವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಆಚರಣೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರವು ಉಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಹಾಗೂ ಆಚರಣೆಯ ವಿಷಯದ ನಿಯಮ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥವರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಹಿಂಸೆಯ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ವೃತ್ತಿಯ ವರಿಣಾಮವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಮೋಜು-ಪಾಂಡಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ನಿರಕ್ತನಾದವನು ಹಿಂಸೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೂಡ ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀ ಅಮೃತಜಂಘ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ‘ವೈರುಧಾರ್-ಸಿದ್ಧಿ-ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ’ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ ಕೆಲವರು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ವಿನೂ ಮಾಡದೆಯೂ ಕೂಡ ಹಿಂಸೆಯಲ್ಲಿ ವಾಲುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು

1 ಈ ಪದಗಳನ್ನು “ಪ್ರಮಾಥ-ಸಿದ್ಧಿ-ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ”ದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಲಾಗಿದೆ

ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕಂಬಾರರು, ಅವುಗಳನ್ನು ಹದನಗೊಳಿಸುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯನ್ನಂತೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೀನವು ಜಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕಿಯ ಕಾಳು ಹೇಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ—ತಂದು: ಮತ್ಸ್ಯನ್ಯಾಯ—ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಫಲವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂಥ ಶ್ವಾವಕನಿಗೆ—ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಾವಧಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂಸಾಭಾವದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ವಾವಕನಿಗೆ—ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತ್ರಸರ್ಜಿವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಯು ಅಲ್ಪವಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಅವರ ವರಿಣಾಮವು ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ಅಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಭೋಗಿಸದೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಜನರು ನೇರಿ, ಒಂದು ಹಿಂಸೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಆದರೆ ಆ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಎಲ್ಲಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ತೀವ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರಫಲವು, ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ಮಂದ, ಮಧ್ಯಮವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವುಗಳಿಗೆನುಸರಿಸಿ ಆ ಫಲಗಳೂ ಮಂದ, ಮಧ್ಯಮಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಆಗುವದಿದ್ದರೂ ಮೊದಲೇ ಹಿಂಸೆಯ ವರಿಣಾಮವು ಅವರಲ್ಲಿ ಆದುದರಿಂದ ಅದರ ಫಲವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ರಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗಂತೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅದರ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ಆ ಸಾಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಟಿನಿಂದ ಇವನೂ ಸಾಯುವ-ದುಂಟು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಹಿಂಸೆಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಪ್ರಾಣತತ್ಕೃಷ್ಣನ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ಕೊಲೆಯು ಯಾರವರು ಆಗುವದಿತ್ತೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದು, ಅವರು ತಿರುಗಿ ಇವನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ತತ್ಕೊಂದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವವನು ಒಬ್ಬನು ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವವರು ಅನೇಕರು. ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳನನ್ನು ವಧೆ ಮಾಡುವ ಜಾಂಡಾಲನು ಒಬ್ಬನಾದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಮೋಜುಗಾರ ಜನರು ಹಲವರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜಾಂಡಾಲನಿಗೂ ಹಲವು ಜನ ನೋಡುವವರಿಗೂ ವಾವಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಯೋಧರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ರಾಜನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಹಿಂಸಾ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಕೃತಿಯಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗು-ತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಜೀವವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಿಲಿ, ಆ ಜೀವವು ಮರಣಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದರೂ ಅವನು ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ದಯಾಭಾವದ ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಭಾವವು ಒಬ್ಬನ ಘಾತಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇರುತ್ತದೆ, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಕಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವುಣ್ಯೋದಯದಿಂದ ಇವನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಂಕಟವೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಮರಣವೂ ಒದಗುವದಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಲಾಭವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆ ಘಾತಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಿಗಂತೂ ವಾವಬಂಧವು ಆಗಿಯೇ ತಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿನವನ ವರಿಣಾಮವು ಯಾರಿಗೂ ದುಃಖಕೊಡುವದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಖವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಯತ್ನವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಇದರಿಂದ ಆ ಸಂರಕ್ಷಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ದುಃಖವಾದರೂ ಸತ್ತರೂ ಕೂಡ ಸಂರಕ್ಷಕನ ಇಚ್ಛೆಯು ಸುಖವಾಗಲಿ ಎಂದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ವುಣ್ಯಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಜೈನಧರ್ಮವು ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ವಿಶಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಿಯೂ ಆದವನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಠಿಣವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕಾಂತ ನಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ತಿಳಿದ ಗುರುವಿಗೇನೇ ತರಣುಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಈ ನಯಚಕ್ರವು ಬಹಳ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿದೆ, ದುರಾಗ್ರಹಿಯೂ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯೂ ಆದ ಅನೇಕ ಯುಕ್ತಿವಾದಗಳನ್ನು ನೂರಾರು ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಮಾಡಿ ಜಿಲ್ಲೆ ವಂಧದಿರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ! ವೀತರಾಗ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು

ನೀವು ಹಿಂಸೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಜೀವದ ಸ್ಥಾನಗಳಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಶರೀರಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಂಥ ವರಿಣಾಮವು ಯಾವ ಯಾವುದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಹಿಂಸೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಿರಿ. ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವು ವಿನೇನು ಪ್ರಾವೃತವಾದಿತಿಂಬುದನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಿಂಸೆಮಾಡುವವ, ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವಂಥದು, ಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲ ಈ ನಾಲ್ಕನ್ನೂ ಮೊದಲು ಬಹು ವರಿಶ್ವನುದಿಂದ ಕಷ್ಟವಟ್ಟು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಅದು ತನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಸಾಧ್ಯವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ, ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ದಯಾಭಾವದಿಂದ ಕೊಡಿದವರಾಗಿ, ಬಹಳ ನಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ಥಾವರ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ, ದಯಾಳುಗಳಾಗಿರಿ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಹಿಂಸಾಣುವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳಿದೆ.

ಸಂಕಲ್ಪಹಿಂಸೆಯಿಂದಜಿಂಕಾನ್ ಕಂಡೆಂ ಭವದ ದುಃಖಮುಂಡೆಂ ನೀನ್ ನೀ- 1

ತಂಕತೆಯನ್ನಿತಿತುದೇಹಿಗಳಂ ಕೊಂದವೆ ನರಕದೊಳ್ ನಿವಾರಣೆನಡೆದಯ್ ||

— ಜನ್ಮ-ಯಶೋಧರಚರಿತೆ-ಸಾಲ್ವನೆಯ ಅವತಾರ ೬೧.

ಕೊಲೆಯಂ ಮಾಡುಲೊಕ್ಕೊಕ್ಕೊಡದಿರು ಕೊಲಿಸದಿರ್ ಜೀವಸಂಘಾತಮಂ ನಿ.

ಮಗಳಸದ್ಧರ್ಮಾನುರಾಗೋನ್ನತ ವಿನುತದಯಾಮೂಲ ಸನ್ಮುಕ್ತಮಂ ನಿ- 1

ಶ್ವೇದಮಿಂದಿಂ ತಾಳ್ದು ನೀನೆಂದಿನಗಭಿನುತಮಂ ವೇದ್ದನಾ ಕೀರ್ತಿಲಕ್ಷ್ಮೀ-

ನಿಳಯಂ ಯೋಗೀಂದ್ರಪ್ರಹಂಸಂ ವರಮಜನಮತಾಂಬೋಜೀರಾಜಪ್ರಹಂಸಂ ||

— ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೫೪.

ಇನ್ನು ಅಹಿಂಸಾವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ದೇವನಬಂಧನಪೀಡನಮತಿಭಾರಾರೋವಣಂ ವ್ಯತಿಚಾರಾಃ |

ಅಹಾರವಾರಣಾಪಿ ಚ ಸ್ಥೂಲವಧಾದ್ವೈವರತೇಃ ವಂಚ || ೫೪ || 1

ಅನ್ಯಯಾರ್ಥ—(ದೇವನಬಂಧನಪೀಡನಂ) ಕಡಿಯುವುದು, ಕಟ್ಟುವುದು, ಕಷ್ಟಪಡಿಸುವುದು. (ಅತಿಭಾರಾರೋವಣಂ) ಹೆಚ್ಚು ಭಾರವನ್ನು ಹೇರುವುದು (ಅಪಿ ಚ) ಅದರಂತೆಯೇ (ಅಹಾರವಾರಣಾ) ಆಹಾರಕ್ಕೆ ತಡೆಯನ್ನು ಒಡ್ಡುವುದು ಇವು (ವಂಚ) ಐದು (ಸ್ಥೂಲವಧಾದ್ವೈವರತೇಃ) ಸ್ಥೂಲಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಂದರೆ ಅಹಿಂಸಾಣುವ್ರತದ (ವ್ಯತಿಚಾರಾಃ) ಅತಿಚಾರಗಳು (೫೦೩) ಇರುತ್ತವೆ

ಅರ್ಥ—ದೇವನನೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಇಲ್ಲವೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಯ ಕಿವಿ, ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯುವುದು. ಇದು ದೇವನನೆಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಗ್ಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಒಗ್ಗಿಯುವುದು, ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು, ತಿರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಡುವುದು, ವಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಮಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಇಡುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಬಂದವ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅತಿಚಾರದ್ದು

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಅವಕ್ಕೆ ಭೈರವ, ಬಂಜರ, ಪೀಡನ, ಅತಿಭಾರಾರೋವಣಾಪ್ಯಾಪಾರೋವಣಂಗಳೆಂದದ್ದು ಅತಿಚಾರವುಳ್ಳಂ ಅವನಾಗ ರಿಯಮಮ ಕೊಲ್ಲದವುತಮೆಂಬ ತೊತ್ತು ವೊಡಲಾಗೊಡಮೆ ತೊಡ ಕಿವಿ ಮೂಗು ಮೊದಲಾಗೊಡಮೆವಂಗಳೆಲ್ಲವು ಮಾಡುವುದು. ಭೈರವಂ, ಸಂಕಲಿತೇಗೊಡಲಾಗೊಡಮೆವೊಡಮೆ ಬಂಜರಂ, ಒಡೆತ ವಸ್ತ್ರವೆಗೆ ವೊಡಲಾಗೊಡಮೆ. ವೊಡ್ ಪಿಡಿಸುವುದುಂ ಪೀಡನಂ, ಅಳವಿಡುಲೊಡೆ ವೊಡಮೆ ವೊಡಿಸುವುದು ವಾರಾರೋವಣಂ ಇಂದೆನ್ನೆತ್ತರೆ . . . ಕಲಸಿಂಗಳೊಡುವುದು ಪಾಪೋದಮೆಂಬುದಕ್ಕಂ

ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ತೀರ್ಥಂಜ ವ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಒದೆಯುವುದು, ಗುದ್ದುವುದು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಬಾರುಕೋಲುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದು ಮೂರನೆಯದಾದ ಪೀಡನಾತಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಮಾನವನ ಮೇಲೆಯೂ ನಶುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊರಲಾರದಂಥ ಭಾರ ಹೊರಿಸುವುದು. ಅದರಂತೆ ಬಂಡಿ, ಟಾಂಗಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಎಳೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೇರುವುದು ಇದು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಅತಿಭಾರಾರೋಪಣವೆಂಬ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ವ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತಿನ್ನುವದಕ್ಕೂ ಕುಡಿಯುವದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಮಾಡುವುದು ಐದನೆಯದಾದ ಆಹಾರವಾರಣ ಅತಿಚಾರವೆನಿಸುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಅನ್ನವಾನನಿರೋಧನಾತಿಚಾರವೆನ್ನಬೇಕು ಈ ವ್ರಕಾರ ಸ್ಥೂಲಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗದ ಐದು ಅತಿಚಾರ—ದೋಷಗಳು—ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನು ಬಿಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ [ಇಲ್ಲಿ ಮೇರೆಯನ್ನು ವಿರುದ್ಧವು—ಸೀಮೋಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದು—ದೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಅರ್ಧದಲ್ಲಿ 'ವ್ಯತಿಚಾರ' ಎಂಬ ವದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅರ್ಧವನ್ನು ಕೊಡುವ ವ್ಯತಿಕ್ರಮ, ವ್ಯತಿವಾತ, ವಿಶ್ಲೇಷ, ಅತಿಕ್ರಮಣ, ಅತ್ಯಾಶೆ, ವ್ಯತಿತ, ಅತ್ಯಯ, ಅತಿಗಮ, ವ್ಯತಿಲಂಘನ, ಅತಿಚಾರ ಎಂಬ ವದಗಳನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ¹ ಈ ಎಲ್ಲ ವದಗಳು ಸಮಾನ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿವೆ ಸ ಧ]

ಅತಿಭಾರಾರೋಪಣಮುದ್ಗತಬಂಧಜೈದಮನ್ನವಾನನಿರೋಧಂ ।

ಕೃತಪೀಡೆಯಿಂದ ಹಿಂಸಾವ್ರತಕ್ಕೆ ವಂಚವ್ರಕಾರಮಿಂತತಿಚಾರಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೩.

ಇನ್ನು ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸ್ಥೂಲಮಲೀಕಂ ನ ವದತಿ ನ ವರಾನ್ ವಾದಯತಿ ಸತ್ಯಮಪಿ ವಿನದೇ ।

ಯತ್ತದ್ವದಂತಿ ಸಂತಃ ಸ್ಥೂಲವಮೃಷಾವಾದವೈರಮುಣಮ್ ॥ ೫೫ ॥ ೩

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯತ್) ಯಾರು (ಸ್ಥೂಲಂ) ಸ್ಥೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ (ಅಲೀಕಂ) ಅಸತ್ಯವನ್ನು (ನ ವದತಿ) ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ, (ವರಾನ್) ಎರಡನೆಯವರಿಂದ (ನ ವಾದಯತಿ) ಮಾತನಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು (ವಿನದೇ) ಸಂಕಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಸತ್ಯಮಪಿ) ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಹ (ನ ವದತಿ) ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು (ವರಾನ್) ಎರಡನೆಯವರಿಂದ (ನ ವಾದಯತಿ) ಮಾತನಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲ (ತತ್) ಅದು-ಆ ನಡತೆಯನ್ನು-(ಸಂತಃ) ಸಂತರು-ಸಾಧು ಪುರುಷರು-(ಸ್ಥೂಲವಮೃಷಾವಾದವೈರಮುಣಂ) ಸ್ಥೂಲ ಅಸತ್ಯ ವಿರತ ಅಥವಾ ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತ ಎಂದು (ವದತಿ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ—ಯಾರು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಎರಡನೆಯವರಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಯಾವುದನ್ನು ಮಾತನಾಡುವದರಿಂದ ತನ್ನೂ ಹಾಗೂ ಇತರರಿಗೂ ಸಂಕಟವು ಒದಗುವದೂ ಅಂಥ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಹ ಮಾತನಾಡುವದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಮಾತನಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಆಚರಿಸುವ ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಸತ್ಪುರುಷರು ಸ್ಥೂಲ ಅಸತ್ಯದ ತ್ಯಾಗ ಎನ್ನುವರು ಇದಕ್ಕೇನೇ ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ. [ಇಲ್ಲಿ

1 ಕ್ರಮದಿಂದ ನೋಡಿದೆ—ಸೂತ್ರ ಸಂಖ್ಯೆ ೫೬, ೫೮, ೬೨, ೬೩, ೭೩, ೮೧, ೯೬, ೧೦೫, ೧೧೦, ೧೨೯

2 ಆಯತವರ್ತುನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾದುದುಂ ನುಡಿಯುಷುದುನೋದಂಭದುದುಮುದಿಕ ।

ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಪಂಪೊಡರಿಸೆ ಇಾನದು ಮುನಿಗಳ ನುಡಿಯಂ ಬರಿದಪ್ಪ ಪ್ರಸಿಯ ತೊರದಿಯಕ್ಕುಂ ॥

ವಚನ—ಕ್ರೋಧದಿಂದವಮಾನುಂ, ಲೋಧದಿಂದವಮಾನುಂ, ದ್ವೇಷದಿಂದವಮಾನುಂ, ಮಾಯಿಯಿಂದವಮಾನುಂ, ಮದದಿಂದ ಮಾನುಂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಾವುಮಂ, ಸೋಪುಮಂ, ವಗೆಯುಮಂ ಮಾರ್ಚೆ ಪ್ರಸಿಗಳಂ ನುಡಿಯುದುದುಂ, ನುಡಿಯುಷುದುಮೋದಂಭದುದುಮುಕ್ಕುಮೆರಡನೆಯನುಬ್ರತಂ

‘ಸೂಲಮಲೀಕಂ’ ಸೂಲಿ ಅಸತ್ಯ-ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳು-ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದು ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳು ಏಕೆ? ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿವರವು ಇಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡಬಾರದು, ಮಾತನಾಡಿಸಲೂ ಬಾರದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳು ಎನಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾದರಿಗಾಗಿ ಒಂದೆರಡನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಮಧ್ಯಸ್ಥನಾಗಿಯೂ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾಗಿಯೂ ಅಸತ್ಯರೂಪದ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಡುವುದು, ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನೆಂದು ಸಾರಿ, ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು-ಇಂಥ ಆಚರಣೆಗಳು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ಮೈಮರವಿನಿಂದಲೂ ಒಂದು ಮಾತು ಬಾಯಿಂದ ಹೋದರೆ ಅದು ಸೂಲಿ-ಮೃಷಾವಾದ-ದೊಡ್ಡ ಸುಳ್ಳುಗಾರಿಕೆ-ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಹಿಂಸಾಣುವಕ್ರದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ‘ಸಂಕಲ್ಪಾತ್’ ಎಂಬ ವದದ ಅರ್ಥವು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಹಾನಿಮಾಡದ ವಿಶೇಷ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದ ಅಸತ್ಯ ವಚನಗಳೂ-ಸಾಧಾರಣ ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳು-ಮೃಷಾವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಮಾತಿನಂತೆ ಬರಹದ ಮೂಲಕ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಮೃಷಾವಾದದಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ

ಇಲ್ಲಿ ಆವತ್ತನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಅಹಿಂಸೆಗೇನೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರತಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅಹಿಂಸಾವ್ರತವೇ ಆತ್ಮವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರವು ಮುಂದಿನ ವ್ರತಗಳಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಧ್ವನಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಿದೆ ನ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸೂಲಿ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವನು-ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನು-ಕೋರ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳ ವಶನಾಗಿ ಒಂದು ಜೀವದ ಪಾತವಾಗುವಂತೆಯೂ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟ ಬರುವಂತೆಯೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹತ್ತುವಂತೆಯೂ ಮಾತಾಡುವುದು ನಿಂದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಕೇಳುವವರಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹುಟ್ಟುವಂತೆಯೂ ಅವರು ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗುವಂತೆಯೂ ವ್ರತ ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆಯೂ ತಿಥಿಲಾಚಾರಿಗಳಾಗುವಂತೆಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೆಡುವಂತೆಯೂ ಆಗುವ ಹಾಗಿ ಎಂದೂ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಜಗಳ ಹಾಗೂ ಅಬದ್ಧವಾದಗಳು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಇರಬಾರದು. ಅದರಿಂದ ವಿಷಯಾನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚುವಿಕೆ, ದೊಡ್ಡ ಆರಂಭ ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಿಕೆ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಿಕೆ, ಕಾಮವಾಸನೆಯು ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಎರಡನೆಯವರ ಲಾಭದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಿಕೆ, ಎರಡನೆಯವರ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಯು ನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು, ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಆಗುವಿಕೆ-ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸಂಭವಿಸುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಕೂಡದು. ಇನ್ನು ತನ್ನೊಡನೆ ಅನ್ಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವಂಥ, ಎರಡನೆಯವರ ಮೇಲೆ ಆವತ್ತಿಯು ಬರುವಂಥ, ಅನರ್ಥವಾಗುವಂಥ, ದುಃಖ ಒಡಗುವಂಥ, ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದಂಥ, ರಾಜಕೂಟವಾಗುವಂಥ, ದ್ರವ್ಯಹಾನಿ-ಯಾಗುವಂಥ, ಸತ್ಯವಚನವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾತನಾಡಬಾರದು ಇದರಿಂದೇ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಬೈಗಳು, ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ ಪದಗಳು, ಹೀನ ಕುಲದವರು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂಥ ಮಾತುಗಳು, ಅನ್ಯರ ಅವಮಾನವಾಗುವ ವಚನಗಳು, ತಿರಸ್ಕಾರ ಧಾವವುಳ್ಳ ಉಕ್ತಿಗಳು, ಅಹಂಕಾರದ ಸುಡಿಗಳು-ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಹೊರಡಿಸಕೂಡದು. ಮಾತನಾಡುವುದೇ ಆದರೆ ಜಿನಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಅನ್ಯರ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಹಿತವಾಗಿರಬೇಕು ಅದು ಸರಳ, ಸ್ಪಷ್ಟ ಮತ್ತು ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲರಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದು, ಸಂತೋಷಕರವಾಗಿರಬೇಕು; ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂತಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ಉಪಜೀವಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಅನಿರ್ದಯ ವಚನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಡುವ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಅಸತ್ಯತ್ಯಾಗವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಅನುವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಉಳ್ಳುದನ್ನಿಲ್ಲಿಂದೀತಂ ಕಳ್ಳಂ ನುಡಿದಂತೆ ವ್ರಸಿದ ವಾವದ ಫಲದಿಂ-
 ದಿಲ್ಲಿಯು ನಿಲ್ಲದೆ ತಾಂ ತಳುವಿಲ್ಲದೆ ಕಣ್ಣೊಡೆದು ದುಃಖಭಾಜನನಾದಂ ।
 ವಸುಮತಿಯೊಳ್ ವಿಬುಧರ್ ಭಾವಿಸುವೊಡೆ ನರಕಕ್ಕೆ ವೋವ ವೆರ್ಮಾರಿಮಹಾ-
 ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ಮೂಮಬಿವೊಡೆ ವ್ರಸಿಯಿಂದಂ ಬಿಟ್ಟು ಪಾತಕಂ ವೆಬಿತ್ತೊಳವೇ ॥

ನಯನೇನ-ಧರ್ಮಾಮೃತಂ-೧೧-೧೮೦, ೧೮೧

ಈಗ ಸತ್ಯಾನುವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಪರಿವಾದರಹೋಭ್ಯಾಖ್ಯಾ ವೈತೂನ್ಯಂ ಕೂಟಲೇಖಕರಣಂ ಚ ।

ನ್ಯಾಸಾವಹಾರತಾಪಿ ಚ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಾಃ ವಂಚ ಸತ್ಯಸ್ಯ ॥ ೫೬ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪರಿವಾದ) ನಿಂದೆ-ಬೈಗಳು-ಅವಾಚ್ಯತೆಲ್ಲ ನುಡಿಯುವದು (ರಹೋಭ್ಯಾಖ್ಯಾ) ಗುವು-
 ವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದನ್ನು ವ್ರಕಟಿಸುವುದು, (ವೈತೂನ್ಯಂ) ಜಾಡಿಹೇಳುವುದು, (ಕೂಟಲೇಖಕರಣಂ) ಮೋಸದ ಬರಹ-
 ಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು—ಸುಳ್ಳು ಕಾಗದವತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದು. (ಅಪಿ ಚ) ಇದರಂತೆಯೇ
 (ನ್ಯಾಸಾವಹಾರತಾ) ಇಡಗಂಟು, ಅಡವು ಮೊದಲಾದ ಇಟ್ಟಿ ವಸ್ತು, ಧನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು.
 ಇವು (ವಂಚ) ಐದು (ಸತ್ಯಸ್ಯ) ಸತ್ಯದ-ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ-(ವ್ಯತಿಕ್ರಮಾಃ) ಅತಿಚಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ

ಅರ್ಥ—ಬಯ್ಯುವುದು—ನಿಂದಿಸುವುದು, ಮುಚ್ಚಿಡಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ವ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಜಾಡಿಹೇಳುವುದು,
 ಸುಳ್ಳು ಕಾಗದ ವತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವುದು, ಇಡಗಂಟು—ಅಡವು ಇಟ್ಟಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುವುದು—
 ಇವು ಐದು ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ 'ಪರಿವಾದ' ಮತ್ತು
 'ವೈತೂನ್ಯ'ಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ಕಾರನಾದ ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯು 'ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞೇವದೇಶ' ಹಾಗೂ
 'ನಾಕಾರಮಂತ್ರಭೇದ'ಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳು ಮೇಲ್ಕಾಣಿಸಿದ ಅತಿಚಾರಗಳ
 ವರ್ಯಾನುಸಾರಗಳೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ವರಸ್ವರ ಭಿನ್ನ ಶಾಸನ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಇದು
 ವ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎರಡು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರತ್ನಕರಂಡಕದ
 ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ ಶ್ರೀ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನು 'ಪರಿವಾದ'ವನ್ನು 'ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞೇವದೇಶ'ವೆಂದೂ 'ವೈತೂನ್ಯ'
 ವನ್ನು 'ನಾಕಾರಮಂತ್ರಭೇದ'ವೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರೊಡನೆ ಈ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ
 ಕಾಣಿಸಿದ್ದಾರೆ 2 ಇದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ ಯಾಕಂದರೆ ವರವಾದದ ವ್ರಸಿದ್ಧ ಅರ್ಥವು ನಿಂದಾಗರ್ಹಾ-
 ಅವವಾದ (Blame, abuse) ಎಂದು ಆಗುತ್ತದೆ 3 ವೈತೂನ್ಯ ತೆಲ್ಲವು ಜಾಡಿಹೇಳು-ಹಿಂದೆಮಾತಾಡು-ಹಿಂದೆಹೇಳು

1 ಅಯತನಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿವಾದಂ ಸ್ವೀಕೃತುಷರ್ವೋದಲಾದೊಡೆಯವರೇಕಾಂತದ ನುಡಿಗಳಂ ಪ್ರಕಟಂ ಮಾಡದಿಹ್ವದು ರಹೋಭ್ಯಾ-
 ಖ್ಯಾನಂ. ಪರಪ್ರಸಂಗಂನಂದು ರಚ್ಛೆಯೊಳು ಜಾಡಿಯೊಳು ಹಿಸುಣ್ಣಾದಿಯುತಿಹ್ವದು ವೈತೂನ್ಯಂ ಕನ್ನದೊಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
 ಪರಂ ನಂಬಿರಲ್ಲಿಗವರಂ ಪೆಸರಂ ಕರೆದು ಕಣ್ಣೊಡೆಯನಿಟ್ಟುವುದು ಕೂಟಲೇಖಕ್ರಿಯೆ ಬಯಕೆಗೊಟ್ಟುತಂ ಮರದು ಹಿರಿದಂ
 ಕೊಟ್ಟು ಕಿರಿದಂ ಬೇಡಿದನೀವನೆ ಕೊಟ್ಟಿಳಿದುದಂ ಬಂಜಿಸುವುದು ನ್ಯಾಸಾವಹಾರಂ.

2 ಪರಿವಾದೋ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞೇವದೇಶೋಽಪ್ಯುಕ್ತಯೋಸಾರ್ಥಃಪು ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷೇಷ್ಯಸ್ಯಾನ್ಯಥಾ ಪ್ರವರ್ತನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ।
 . . . ವೈತೂನ್ಯಂ ಅಂಗವಿಕಾರ-ಫಲ-ವಿಕ್ಷೇಪಾದಿಃ ಪರಾಭಿಪ್ರಾಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಅಸೂಯಾದಿನಾ ಕಷ್ಟಕಟನಂ ಸಾರಾ-
 ಮಂತ್ರಭೇದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ॥

3 ಪರಿವಾದವು ನಿಂದಾಯಾಂ ವೀಣಾವಾದವವಸ್ತುನಿ । (ಹೇಮಚಂದ್ರಃ)

ಅನರ್ಹಾಕ್ಷೇಪನಿರ್ವಾದಪರಿವಾದಾವಪಾದವತ್ ಉಪಕ್ರೋಧೋ ಜುಗುಪ್ಸಾ ಚ ಕುಪ್ತಾ

ನಿಂದಾ ಚ ಗರ್ಹಣಾಃ ॥ —ಅಮರಃ

ಪರಿವರ್ತೋ ದೋಷೋಲ್ಲೇಖೇನ ವಾದಃ ಕಥನಂ ಅಪವಾದಃ ।

—ತೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪದ್ವಯಃ

ಪರಿವಾದ.—I Blame, Censure, Detraction, Abuse, II Scandal —V S Apte

(Backbiting) ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ನೋಮದೇವನೊರೆಯು ಈ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಮಂತ್ರಭೇದ ಮತ್ತು ವೈಶೂನ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅತಿಚಾರಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ.¹ ಇದರಿಂದ ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ವರಿವಾದ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯೋಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿದೆ. ವಂದಿತ ಆತಾಧರರು ಪರಿವಾದ ಮತ್ತು ವೈಶೂನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಥ್ಯೋಪದೇಶ ಹಾಗೂ ಮಂತ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಅತಿಚಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ 'ಸಾಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತ'ದಲ್ಲಿ ಈ ನೂತ್ರವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತ ಇದಕ್ಕೆ 'ಅತಿಚಾರಾಂತರವಚನ'ವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಲೂ ವರಿವಾದ ಮತ್ತು ವೈಶೂನ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರಗಳು ಮಿಥ್ಯೋಪದೇಶಾದಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವು ಆಚಾರ್ಯ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಶಾಸನದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ ಮೂರು ಅತಿಚಾರಗಳು ಎರಡೂ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ವರಿವಾದವೆಂಬುದು ಸುಳ್ಳುವದೇತೆವಾಗಿದೆ ಸ್ವರ್ಗನೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದಂಥ ಸುಳ್ಳು ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುವುದು ವರಿವಾದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ರಹೋಭ್ಯಾಖ್ಯಾ ಎಂಬುದು ಗುವ್ರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಮಾಡುವದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಗುವ್ರ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನು ನಮಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನಾವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಅದನ್ನು ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವುದು, ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀವುರುಷರ ಏಕಾಂತದೊಳಗಿನ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ರಹೋಭ್ಯಾಖ್ಯಾತಿಚಾರಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ವೈಶೂನ್ಯವೆಂದರೆ ಜಾಡೀ ಹೇಳುವುದು. ಒಬ್ಬರ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ತೊಂದರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳುವುದು ವೈಶೂನ್ಯಾತಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಕುಟಿಲೇಖಕರಣವೆಂದರೆ ಸುಳ್ಳುಕಾಗದ ವತ್ರಗಳನ್ನೂ ಆಯವ್ಯಯ ಲೆಖುವದನ್ನು ಬರೆಯುವುದು ಹಾಗೂ ಬರೆಯುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಸಜ್ಜನನನ್ನು ಅವನಾದ ಹೊರಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಲೇಖನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಇಂಥ ಅವಪ್ರಚಾರಮಾಡುವುದು. ಇನ್ನು ನ್ಯಾನಾಪಹಾರವೆಂದರೆ ಇಡುಗಂಟನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು. ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮ ಹತ್ತರ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ವ್ರತ್ಯ, ಆಭರಣ, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಆರಿವೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು, ತಿರುಗಿ ಬೇಡುವಾಗ ಮರೆತು ಕಡಿಮೆ ಬೇಡಿದರೆ ಅವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡದೆ ಇರುವುದು. ಇದು ನ್ಯಾನಾಪಹಾರ ಅತಿಚಾರ-ದೋಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರತಾರ ಸ್ಕೂಲಲಾಸತ್ಯತ್ಯಾಗ ಅಣುವ್ರತಕ್ಕೆ ಇವು ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಷ್ಟು ವ್ರತವು ತುಡ್ಡವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರಿಣ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಮಹತಿ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಕರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತರುತ್ತ ಇರಬೇಕು. "ಈ ಜೀವವು ಅನಾದಿ-ಅನಂತ ಕಾಲದಿಂದ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಧರ್ಮಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದೆ. ತರುವಾಯ ವಂಚಸ್ಥಾಪರ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವರ್ಷ ವಂಚಮುಣಿ ಮಾಡಿತು. ತಿರುಗಿ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ಸುತ್ತಾಡಿದೆ. ಹಲವು ಸಲ ಏಕೋದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಕೈಂಕುಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ನಾಲಿಗೆ ಎಂಬ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಎರಡಿಂದ್ರಿಯ, ಮೂರು ಇಂದ್ರಿಯ, ನಾಲ್ಕಿಂದ್ರಿಯ, ಸಂಜ್ಞೆ, ಅಸಂಜ್ಞೆ, ವಂಚೋದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ನಾಲಿಗೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ತಬ್ಬದ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಕೇಳಲಕ್ಕೂ ನಾಮಧ್ಯೇಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವು ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಲಭಿಸಿತು. ಆದರೆ ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದರಿಂದ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಹಿಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳು, ಅಸತ್ಯ ನುಡಿಗಳು, ತನಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೂ ಸಂತಾಪ ಹುಟ್ಟುವ ಘಾಷೆಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಆಡಿ, ಈ ಜೀವವು ಬಹಳಷ್ಟು ವಾಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅದರಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೂ ಹೋಗಿಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ವ್ರತಾರ

¹ "ಮಂತ್ರಭೇದಃ ಪರಿವಾದಃ ವೈಶೂನ್ಯಂ ಕುಟಿಲೇಖವಮ್ |

ಮುಢಾ ಸಾಕ್ಷಿಪದೋಕ್ತಿಶ್ಚ ಸತ್ಯಸ್ಮಿತೇ ವಿಘಾತಕಾಃ ||"

—ನೋಮದೇವನೊರೆಯ.

ತನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ತನ್ನ ಘಾತವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಇರಲಿ' ಅದನ್ನು ಆಗಿ ಹೋಯಿತು'! ಈಗ ಯಾವುದೋ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ವ್ರಾನ್ತವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾಗೂ ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕು ಉಣ್ಣುವುದು-ಕುಡಿಯುವುದು, ನೋಡುವುದು-ಭೋಗಿಸುವುದು, ಕೇಳುವುದು-ಮಾಡುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕುಗಳೂ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಣ್ಣು, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಬಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಇವೆ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನಾವೂ ಮಾಡಿದವೆಂದಾಗ ವಿನೂ ವಿಶೇಷ ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ

ಮಾತಿನ ಮಹತ್ವ—ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿನಾದರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಯಾರು ಮಾತನ್ನರಿಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೇ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೇ 'ಮಾತು ಬಲ್ಲವ ಮಾಣಿಕ ತಂದೆ, ಮಾತರಿಯದವ ಜಗಳ ತಂದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು. 'ಮಾತೊಂದು ಜ್ಯೋತಿ' ಎಂದು ಹಿರಿಯರ ನುಡಿಕಳಿವೆ. ಪತುಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ವಚನಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ತಕ್ರಿಯೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಅನೇಕ ಗುಣ-ದೋಷಗಳು ಸ್ಫುಟಗೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಪಂಡಿತ-ಮೂರ್ಖ, ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ-ವಾಪಿ, ರಾಜ-ರಜಕ, ಕುಲೀನ-ಅಕುಲೀನ, ಸದಾಜಾರಿ-ಹೀನಾಜಾರಿ, ಸಂಪುಷ್ಕ-ಲೋಭಿ, ಧರ್ಮವಾಸನಾಯುಕ್ತ-ಧರ್ಮವಾಸನಾರಹಿತ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ-ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ-ಅಸಂಸ್ಕೃತ, ಒಳ್ಳೆಯ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ರಾಜನಭೀ-ಯಲ್ಲಿರುವವ-ಗ್ರಾಮ್ಯ ಜನರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವವ, ವ್ಯವಹಾರ ಜತುರ-ವ್ಯವಹಾರ ತಿಳಿಯದವ, ಹಸ್ತ ಕೌಶಲ್ಯ ಬಲ್ಲವ-ಹಸ್ತ ಕೌಶಲ್ಯ ಅರಿಯದವ, ಉದ್ಯೋಗಿ-ಅಲಸಿ, ತೊರೆ-ಅಂಜುಬುರುಕ, ದಾನವೀರ-ಜಿವುಣ, ದಯಂತ-ನಿರ್ದಯ, ಮಹಂತ-ದೀನ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲ-ಕೋಪಧವುಕ್ತವ, ವಿನಯಶೀಲ-ಮದೋನ್ಮತ್ತ, ಸರಳ-ಕಪಟ, ವಕ್ರ-ನರಿಹಾಮಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಪತುಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ಸತ್ಯವಚನವನ್ನು ನುಡಿಯುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರಿ."

ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆ—ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸತ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾರಿಯೇ ಭಗವಾನ್ ಅರಹಂತನು ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಂದ ಮದ್ದೀಯನ್ನೊಸೆದನು. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾನೆ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ಮಲವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅಜರವೂ ಅಮರವೂ ಆದ ಮೋಕ್ಷವದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಭಗವಂತನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು ಪಂಚನರಮೋಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವಚನರೂಪದ ಉಪಕಾರದಿಂದಲೇ ಅರಹಂತರಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನವು ವ್ರಾನ್ತವಾಗಿದೆ ನಾವು ಅವರಿಗೇ ಮೊದಲು ವಂದಿಸುತ್ತೇವೆ. ಜ್ಞಾನಿಯೂ ವಿಶ್ವರಾಯಿಯೂ ಆದವರ ವಚನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ, ಸರಳವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಮಾತಿನೊಳಗಿನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ ವಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇನ್ನೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ

ಮಧುರ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ರಯ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಉಜ್ವಲ, ವಿನಯಶೀಲ, ಪ್ರಿಯವಾದಂಥ ವಚನ ರೂಪ ಪುಥಲಿ ವರಮಾಣುಗಳಿಂದ ಈ ಮೂರು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಬೆರೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ವಿನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸವಿಯಾದ ಮಾತಿನ್ನಿಲ್ಲ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ವೇದನೆ ಏನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆ, ಕುತ್ತಿಗೆ, ಬಾಯಿಯ ಒಳಭಾಗಗಳು ಸವಿ ಮಾತಿನಿಂದ ಸವೆದು ಹೋಗುವದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಿತವಾಗುವಂಥ ಸವಿ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಮಾತಾಡದಾರದು? ಇದೆಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಟ್ಟ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಆಡಿ, ತಮ್ಮ ವಾಣಿಯನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಮಾಡಗೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತೇನು?

ಅಸತ್ಯದ ಪ್ರಚಾರದಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಅಸತ್ಯ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಮಿಥ್ಯಾದೇವರ ಆರಾಧನೆಯೂ ವೇದ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಜ್ಞಯಾಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಚನೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅಸತ್ಯ ಮತಗಳು, ನರಕ-ತೀರ್ಯಂಜಾದಿ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದು, ಅದೆಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರ, ಇವೆಲ್ಲ ಅಸತ್ಯ ವಚನಗಳ ಪ್ರಚಾರದಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆನು? ಇದೇ ಅಸತ್ಯ

ವಚನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಜಗಳ, ವಿತಂಡವಾದ, ಹರಸ್ಸರವೈರ, ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು, ಸಿಟ್ಟು, ಹೆದರಿಕೆ, ಸಂತಾಪ, ಅವಮಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕ ಅಥವಾ ಅವಿಶ್ಯಾನ ಮತ್ತು ದುಃಖ ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವು ಅಸತ್ಯ ವಚನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಸತ್ಯ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನ, ಮೂಕತನ, ಕಿವುಡತನ, ದೀನತನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಸತ್ಯ ವಚನವು ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಗೂ ಮೂಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕೂಡಲೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು

ಸತ್ಯ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜಗದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಕ್ರಮದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದೇವ ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆಯೂ ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡುವಂಥ ಇಂದ್ರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದಗಳು ಸಹ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಹೋದಾಗ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪುತ್ರಜ್ಞಾನದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಗಣಧರ ವದವಿಯು ಸಹ ಸತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅಸತ್ಯದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನದ ವರಮ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಸೂರ್ಯವರು ತಮ್ಮ 'ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿವಾಯು'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಹೇತು ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗೇ ನಿರ್ದಿಷ್ಟೇ ಸಕಲವಿತಫವಚನಾನಾಮ್ |
ಹೇಯಾನುಷ್ಠಾನಾದೇರನುವದನಂ ಭವತಿ ನಾಸತ್ಯಮ್ || ೧೦೦ ||
ಭೋಗೋಪಭೋಗನಾಥನಮಾತ್ರಂ ಸಾವಧ್ಯಮುಕ್ತಮಾ ಮೋಕ್ಷಮ್ |
ಯೇ ತೇಪಿ ತೀಷಮನ್ಯತಂ ಸಮಸ್ತಮಪಿ ನಿತ್ಯಮೇವ ಮುಂಜಂತು || ೧೦೧ ||

ಅರ್ಥ—ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲ ಅಸತ್ಯವಚನಗಳಿಗೂ ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕಷಾಯದ ಅಧೀನನಾಗಿ, ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮತ್ತಯೋಗವೆನ್ನುವರು. ಬಿಡಬೇಕಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯವೆಂದೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರತಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದೂ ಅನ್ನುವುದು ಅಸತ್ಯವಚನವಾಗದು. ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೋಷಗಳಾಗುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆದರೆ ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಪಾವಬಂಧವಾಗುವಂಥ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಅಸತ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು

ಭಾವಾರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥರು ವ್ಯವಹಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತನ್ನ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದೋಷಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ವಾಪಸಂಭವವಿರುವ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಶಕ್ಯವಾದಷ್ಟು ದೋಷಪೂರ್ಣ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಪ್ರಸಂಗದಿಂದ ದೂರವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಬಹು ಆರಂಭ, ಬಹು ವರಿಗ್ರಹ, ದುರ್ಧಾರ್ಯನ, ಸ್ವವರಸಂತಾಪಕಾರಕ, ಈ ಪ್ರಕಾರದ ನಿಂದ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿದೋಷ ಭಾಷಣದ ತ್ಯಾಗವನ್ನಾದರೂ ಅವಶ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಕೂಲ ಅಸತ್ಯ ತ್ಯಾಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಅಣುವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ

ನಾನಾ ಮಿಥ್ಯೋಪದೇಶಂ ಪುದಿದೊದವಿದ ಸಾಕಾರಮಂತ್ರಂ ರಹೋಭ್ಯಾ-
ಖ್ಯಾನಂ ನ್ಯಾನಾವಹಾರಕ್ರಮಮನುಗತಿಯಂ ಕೊಟಲೇಖಕ್ರಿಯಾ ೨- |
ಜ್ಞಾನಂ ಸತ್ಯವ್ರತಕ್ಕಿಂತಿವ ವರಿವಿಡಿಯಿಂದಯ್ಯ ತೀಜಾರಮಕ್ಕುಂ
ಜೈನೇಂದ್ರಕ್ರಿಯತಾಸುಕ್ರಮವಿರಚನೆಯಂ ನಂಬು ನಿಗಂಟುಜಾಕ್ಸೀ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೪.

ಮೂರನೆಯದಾದ ಸ್ಥೂಲ ಜಾಯ್ತಾಗೆ ಅಣುವ್ರತದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ನಿಹಿತಂ ವಾ ವತಿತಂ ವಾ ಸುವಿಸ್ಕೃತಂ ವಾ ವರಸ್ತಮವಿಸ್ಕೃತಮ್ ।

ನ ಹರತಿ ಯಸ್ಯ ಜ ದತ್ತೇ ತದಕೃತಜಾಯಾದುವಾರಮಣಮ್ ॥ ೫೭ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯತ್) ಯಾವುದು (ನಿಹಿತಂ) ಇಟ್ಟಿದ್ದು (ವತಿತಂ) ಬಿದ್ದದ್ದು (ಸುವಿಸ್ಕೃತಂ) ಮರೆತದ್ದು (ವಾ) ಅದವಾ (ಅವಿಸ್ಕೃತಂ) ಕೊಡದೆ ಇದ್ದದ್ದು (ವರಸ್ತಂ) ಎರಡನೆಯವರ ದ್ರವ್ಯವು—ಇರುವುದೋ ಅದನ್ನು—(ನ ಹರತಿ) ಹರಣಮಾಡದೆ ಇರುವುದು (ಜ) ಮತ್ತು (ನ ದತ್ತೇ) ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಕೊಡದೆ ಇರುವುದು (ತತ್) ಅದು (ಅಕೃತಜಾಯಾತ್) ಸ್ಥೂಲ ಕಳವಿನಿಂದ (ಉಪರಮಣಂ) ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು—ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು—ಅದು ಸ್ವಲ್ಪವಿರಲಿ, ಹೆಚ್ಚಿರಲಿ—ತಾನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು, ಅನ್ಯರಿಗೂ ತಾನು ಕೊಡಬಾರದು ಯಾರಾದರೂ ಹುಗಿದಿಟ್ಟ ದ್ರವ್ಯ, ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಧನ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಇಟ್ಟ ದ್ರವ್ಯ, ಅಂಥ ದ್ರವ್ಯ ಹೊರಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನಹ, ನಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಅನಾಮತನೊಂದು ಇಟ್ಟ ನಂದ ಮತ್ತು, ನಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಯಾರಾದರೂ ಇಟ್ಟ ಹೋದ ವದಾರ್ಥ, ಊರು-ದಾರಿ-ವನ-ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಗೆದುಹೋದ ಜೀನಸು, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರು ಇಟ್ಟು ಮರೆತ ದ್ರವ್ಯ, ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿ ಯಾರಾದರೂ ಕಡಿದು ಬೀಡುವ ದುಡ್ಡು, ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಮರೆತು ಹೋದ ಜೀನಸು, ಕೊಡ-ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಎಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿ ಉಳಿದಂಥ ರೂಪಾಯಿ, ಮೊಹರು, ಆಭರಣ, ಅರಿವೆ ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲ ಜಾಯ್ತಾಗೆ ಅಣುವ್ರತವೆನ್ನುವರು

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ—[ಇಲ್ಲಿ 'ವರಸ್ತಂ' ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಶೇಷಣವಾದ 'ಅವಿಸ್ಕೃತಂ' ಹಾಗೂ 'ಹರತಿ' ಕ್ರಿಯಾವದಗಳನ್ನು ಸಾಪ್ತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು 'ವರಸ್ತಂ'ವೆಂದರೆ ಅನ್ಯರ ಒಡವೆ, ಸಂವತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ವರಧನ, ವರದ್ರವ್ಯಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಒಂದು ವದಾರ್ಥವು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಅದರ ಒಡೆಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರ ಆಜ್ಞೆ, ಇಚ್ಛೆ, ಅನುಮತಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ 'ಅವಿಸ್ಕೃತ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಅದತ್ತ'ವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುವದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತ, ಅವ್ಯಕ್ತ ಸಾಮಾನುಗಳೆರಡೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. 'ಹರತಿ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾವದವು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು, ಅನೀತಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವುದು—ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಂದಿನ 'ದತ್ತ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾವದವು ಅನಧಿಕೃತ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆಂದು ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಒಡೆಯರಿಲ್ಲದ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರ ಒಡೆತನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರೀತಿಯಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಸಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಒಡೆಯರ ಅವೇಶೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಂಥ ದನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾರೂ ನಮಗೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬರುವ ದನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಈ ವ್ರತವು ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ, ಹಿತ್ತಲು ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿಯುವಾಗ ಹತ್ತಿದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಅದರ ಒಡೆತನವು ಆಯಾ ಸ್ಥಳದ ಒಡೆಯರಿಗೇ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ

ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲ ಜಾಯ್ತಾಗೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ತೀರ ಅತ್ಯಲ್ಪ ದೊರೆಯ ಜೀನಸನ್ನು ಅದರ ಒಡೆಯನು ಅವಶೇಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಕೈಯನ್ನು ಪುಡ್ಗಗೊಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಲಹೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬಾವಿಯೊಳಗಿನ ನೀರನ್ನು ಕೇಳದೆ ಕುಡಿಯುವುದು, ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಗಿಡದ ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವುದು—ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೊಡದೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ವ್ರತಕ್ಕೆ ವಿಹಿತವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪವಿರದೆ ಅನ್ಯರ ವಸ್ತುವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟರೆ

1 ಅಯತವರ್ಮನು ವಿವರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ—

ಕಂದ ॥ ವರದನಮಂ ಪೆರಂದಂ ವರಿಹರಿಸಲ್ಪಡದುದಂ ಪೆರಗಿ ಯೆದುರಾ- ।

ದರದಂ ತಾಂ ಕೊಳ್ಳದುಮು ನಿರುತಂ ಪಿರಿದವು ಕಳವಣೆಲ್ಲದ ನಿಯಮಂ ॥

ವಡನೆ—ಕೆಯ್ಯಳಾನಂ ಬಟ್ಟೆಯೊಳಾನು ಪೆರ ಕನವರಮಂ ಬೀಳ್ಕಟ್ಟಿದುದು ಮರದುಮುಂ ಪೂರ್ವದುಮು ಮೇಣ್ ಕಂದದಂ ತಾಂ ಕೊಳ್ಳದುಮು, ಪೆರಗಿ ಕುಡದುಮುಮೊಡಂಬಡದುಮು ಮೂರನೆಯದಾಲ್ಪರಂ

ಅದಕ್ಕೂ ವ್ರತದ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ. ಅಹಿಂಸಾಜನುವ್ರತದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ 'ಸಂಕಲ್ಪಾತ್' ಎಂದು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವದದ ವುನರಾವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸ. ಧ.] ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಜೋ ಬಹುಮುಖ್ಯಂ ವತ್ಸಂ ಅವಮುಖ್ಯೇಣ ಜೀವ ಗಿಣ್ಣೇದಿ |

ವೀಸರಿಯಂ ಪಿಣ ಗಿಣ್ಣದಿ ಲಾಹೇ ಧೋವೇ ಹಿ ತುನೇದಿ || ೩೩೫ ||

ಅರ್ಥ—ಸೂಲ ಕಳ್ಳತನದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಂಥವರು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ವೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಮಾರಿದಾಗ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿ ಇವತ್ತೆಂದು ನಯವೈಸೆ ಬರುವುದೋ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ತಂದಾಗ ನಾವು ಲೋಭಿಗಳಾಗಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೇನೇ ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಕೊಂಡರೆ ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯವರು ಮರೆತ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ತಾನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಬಡವನೂ ಅದವನ ವಸ್ತುವು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬಹುದೆಂಬ—ದೊರೆತರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂಬ—ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಹ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬಾರದು. ಅಲ್ಪ ಲಾಭದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷವುಳ್ಳವನಾಗಬೇಕು.

ಭಾವಾರ್ಥ—ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವಾದರೂ ಸಹ ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಬೇಕು. ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಶೆಯನ್ನು ಇಡಬಾರದು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಸೂಲಜಾರ್ಯತ್ಯಾಗ ಅಜನುವ್ರತವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಉರಡವಿ ಬಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟು ಮೊದಲಾದವರೊಳು ಬಿರ್ದು ಕೆಟ್ಟುದು ಮೊದಲಾದ |

ವೆರೊಡವೆಯು ಕೊಳ್ಳುದು ಕಳಲಾಗದೆಂಬ ಮುರನೇ ಅಜನುವ್ರತವಕ್ಕುಂ ||

—(ಶ್ರೀಮಾಧಾನಂದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ, ಪುಟ ೧೪೨.

ಸೂಲಜಾರ್ಯತ್ಯಾಗ ಅಜನುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಜೌರವ್ರಯೋಗಜೌರಾರ್ಥಾದಾನವಿಲೋವಸದೃತಸನ್ನಿಶ್ರಾಃ |

ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನಂ ವಂಜಾಸ್ತೇಯೇ ವ್ಯತೀಚಾರಾಃ¹ || ೫೮ ||²

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜೌರವ್ರಯೋಗ) ಕಳ್ಳರನ್ನು ಕಳವಿನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು, ಕಳ್ಳರ ಕಳವುತನವನ್ನು ಹೊಗಳುವುದು, ಜೌರಾರ್ಥ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕನಾಗುವುದು. (ಜೌರಾರ್ಥಾದಾನ) ಗೊತ್ತಿದ್ದು ಕಳವಿನ ಜೀನಸನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು (ವಿಲೋವ) ಅನ್ಯರ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದು—ದಂಕಿ ಹೆಚ್ಚುವುದು—ವಿಷ ತಾಕುವುದು—ರಾಜ್ಯದ ಆರ್ಥಿಕ ಕಾನೂನುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯುವುದು (ಸದೃತಸನ್ನಿಶ್ರ) ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯ ವಾದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಮಾರುವುದು—

¹ 'ವ್ಯತೀಚಾರಾಃ' ಎಂದೂ ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ.

² ಆಯತವಮಾನು ಕೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಅದಕ್ಕೆ ಜೋರವ್ರಯೋಗ, ಜೌರಾರ್ಥಾದಾನ, ವಿಲೋವನಂ, ಪ್ರತೀಕಷ್ಕ ವ್ಯವಹಾರಂ, ಹೀನಾಧಿಕಮಾನೋಪಾಸಮಂ- ದತಿಚಾರಮಕ್ಕುಂ ಅವಶಾಗಲಿಯ್ಯುದು ಕಳವ ಬ್ರತಮೆಂಬುದಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರೊಳು ಬೆರಸುವುದುಮರ್ಗ ಬಯ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟಿನಗೆ ಕಳ್ಳೆಯವೆಂಬುದುಮವರೊಳು ನಂಟತನಂಗೊಳ್ಳುಮಂ ಜೋರವ್ರಯೋಗಂ. ಅಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನುಮಿಲ್ಲಿ ಮೊಡಂ- ಬಟ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲದೆಂದು ಕಳ್ಳತನಂ ಕಳ್ಳನೊಡವೆಯಂ ಕೊಳ್ಳುದು, ಜೋರಾರ್ಥಾದಾನಂ. ಪೆರರ ಕಸವರಂಗಳಂ ಸೂರಗೊಳ್ಳುದು ವಿಲೋವನಂ. ಶುಪ್ಪದೊಳೆಡೆಯನುಪ್ಪಿಸೊಳ್ಳಲಂ ಪೊನ್ನೊಳು ಬೆಳ್ಳಿಯಂ ಬೆರಸಿ ಮತ್ತಮನೇಕ ಕೃತ್ತಿಮಂಗಳಂ ಮಾಡಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಪ್ರತೀಕಷ್ಕ ವ್ಯವಹಾರಂ ಆಳುವುದು ಮಾನು ತೂಗುವುದುಪಾಸಂ ಮತ್ತಾಯರದರೊಳಂ ತಾಂ ಬರಿದ- ರೊಳೊಂದು, ಕಿರಿದೊಳೊಳುವುದು ಹೀನಾಧಿಕಮಾನೋಪಾಸಂ.

ಹೆಚ್ಚಿನ ದರದ ಜೀನಸಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ಸಾಮಾನು ಕೊಡಿಸಿ, ಹೆಚ್ಚಿನ ದರದಿಂದ ಮಾರುವುದು-ಅನುಚಿತವಾ ಲಾಭವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು (ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನಂ) ಕೊಡ-ಕೊಳ್ಳುವ ಮಾವು, ತಕ್ಕಡಿ, ಕಲ್ಲು, ಗಜ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣ ಮೀರಿ ಇಟ್ಟು, ಲಾಭ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಹೀಗೆ (ವಂಚ) ಐದು (ಅನ್ವೇಯ) ಅರ್ಜಾರ್ಯಾಣುವ್ರತದ (ವ್ಯತಿರೇಕಾರ್ಜ) ಅತಿಚಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

ಅರ್ಥ-ಅರ್ಜಾರ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳು ಚಾರವ್ರಯೋಗ, ಚಾರಾರ್ಥದಾನ, ವಿಲೋಪ, ಸದೃಶಸನ್ನಿಶ್ರ, ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನಗಳೆಂದು ಐದು ಇವೆ.

ಚಾರವ್ರಯೋಗ-ತಾನು ಸ್ವತಃ ಕಳವು ಮಾಡದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು, ತುಡುಗು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಚಾರವ್ರಯೋಗ ಅತಿಚಾರ-ವಿನಿಸುತ್ತವೆ.

ಚಾರಾರ್ಥದಾನ-ಕಳ್ಳರು ತಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಇದು ಚಾರಾರ್ಥದಾನ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

ವಿಲೋಪ-ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಯು ಯಾವ ಜೀನಸಿನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಹಾಕಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ತಾನು ತರಿಸುವುದು. ಕಳ್ಳ ವೇಟೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದು. ಕಾನೂನಿನ ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ವಿಲೋಪ ಅತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಸದೃಶಸನ್ನಿಶ್ರ-ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ಜೀನಸನ್ನು ಕೊಡಿಸಿ ಮಾರುವುದು ತುನ್ದದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದು, ಸುವರ್ಣದಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಮಾರುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಈ ಅತಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ.

ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನ-ತುಳುಕುಮಾಡುವ ತಕ್ಕಡಿ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾದವುಗಳನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದು ಜೀನಸನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರಬೇಕು, ಮಾರುವಾಗ ಕಡಿಮೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು-ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯವಹಾರ ಇರುವುದು ಇದು ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವ್ರತದ ಐದು ದೋಷಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರಿಂದ ಅರ್ಜಾರ್ಯ ವ್ರತವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಅವರಾಧವು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಕುಲ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ನಾಶವಾಗಿ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಸಂವಾದಿಸಿದ ಧನವೂ ಕೂಡ ವರಸ್ತೀ ಭೋಗ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅದನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವಿರೋ ಅವರೇ ಎತ್ತಿಹಾಕುವರು. ಕಳವುಮಾಡಿ ಸಂವಾದಿಸಿದ ದುಡ್ಡಿನಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಕುಲತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಎಂದಾದರೂ ಕಳ್ಳತನವು ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಏಕೈಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವುದು. ಜನರೂ ಹೊಡೆದೂ ಬಡೆದೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಮನೆವಾಸ, ಹೊಡೆತ, ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ದೂರವಾಗುವಿಕೆ, ಕೈಮುಗು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಳ್ಳತನದ ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನರಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಾಲ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವುದು.

[ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಅತಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ 'ಸದೃಶಸನ್ನಿಶ್ರ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರವನ್ನು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ಕಾರನು 'ಪ್ರತಿರೂಪಕವ್ಯವಹಾರ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಇದಕ್ಕೆ 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ'ಕಾರನು 'ಕೃತ್ರಿಮ ಸುವರ್ಣವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಂಚನೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯವಹಾರ'ವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಸದೃಶಸನ್ನಿಶ್ರ'ವೆಂಬುದು ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವೂ ವ್ಯಾವಹಿಕ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಇನ್ನು 'ವಿಲೋಪ' ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಅತಿಚಾರವು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ವಿರುದ್ಧ-ರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರದಿಂದ ಬಹಳ ಭಿನ್ನವೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿಷಯ ಗರ್ಭಿತವೂ ಆಗಿದೆ 'ವಿರುದ್ಧ-ರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮ' ಎಂಬುದು 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ'ಕಾರನ ವಿವರಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ 'ಕಡಿಮೆ' ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು

ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು'¹ ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಸಿಗುವ ಜೀನಸನ್ನು ತಂದು, ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕ್ರಯ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯಯಿಸುವುದು ಇದರಿಂದ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಜನರನ್ನು ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ವಂಚಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇದೂ ಒಂದು ಅವಹರಣವಾಗಿದೆ 'ವಿಲೋಪ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಇತರ ವ್ರತಾರದ ಅವಹರಣಗಳೂ ಸಹ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಭಾಜಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನು 'ವಿಲೋಪ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮವೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ 'ವಿಲೋಪ'ವು 'ವಿರುದ್ಧರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮ' ಎಂಬುದರ ಯಾವ ವರ್ಯಾಯ ಪದವೂ ಆಗಿಲ್ಲ]

ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾಣಂ ಸ್ತೇನಾ[ಹೃತ]ವಾನ್ ಸದೃಶ ಮಿತ್ರವಿಲೋಪಃ ।

ಸ್ತೇನ ವ್ರಯೋಗಮುಂದಿವಂ ತಾನಸ್ತೇಯ ವ್ರತಕೃತಿಕ್ರಮಮುಕ್ಯಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೧೫.

ಈಗ ಸ್ಥೂಲಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ನ ಚಃ ಪರದಾರಾನ್ ಗಚ್ಛತಿ ನ ವರಾನ್ ಗಮಯತಿ ಚ ಪಾವರ್ಧೀತೇರ್ಯತ್ ।

ಸಾ ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿಃ ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷನಾಮಾಹಿ ॥ ೫೯ ॥²

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯತ್) ಯಾವುದು (ಪಾವರ್ಧೀತೇಃ) ವಾವದ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ (ಪರದಾರಾನ್) ಎರಡನೆಯವರ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು (ನ ಗಚ್ಛತಿ) ಭೋಗಮಾಡದೆ ಇರುವುದು (ಚ) ಮತ್ತು (ವರಾನ್) ಎರಡನೆಯವರನ್ನು (ನ ಗಮಯತಿ) ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದಿರುವುದು (ಸಾ) ಅದು (ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿಃ) ಪರಸ್ತ್ರೀತ್ಯಾಗ (ಅಪಿ) ಅಧವಾ (ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ) ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದುವುದು—ಎಂಬ—(ನಾಮ) ಹೆಸರಿನ— ಅಣುವ್ರತವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ವಾವದ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಪರಸ್ತ್ರೀಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರುವುದು, ಎರಡನೆಯವರೂ ಹೋಗಲು ಪ್ರೇರಿಸದೆ ಇರುವುದು,—ಇದಕ್ಕೆ ಪರಸ್ತ್ರೀತ್ಯಾಗ ಅಧವಾ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಸಂತೋಷ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಇದು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಣುವ್ರತವಾಗಿದೆ [ಇಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು 'ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿ' ಇನ್ನೊಂದು 'ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ'. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಷೇಧವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿರ್ಬಂಧವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎರಡರ ಭಾವವು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಣುವ್ರತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಏನೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲ 'ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ'—ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಬೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿರುವುದು—ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಇನ್ನು 'ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ ಹೆಂಡರನ್ನೂ ಮಾತ, ತೃಜಿಸುವುದು ಅಂದರೆ ವಿಧವೆಯರನ್ನು, ವೇತ್ತ್ವಿಯರನ್ನು, ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಭೋಗಿಸಬಹುದು ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು 'ಪರದಾರ' ಎಂದರೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಎಂದರ್ಥವಿದೆ.

¹ ಉಚಿತವಾದುದನ್ನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ದಾನ್ಯಗ್ರಹಣಮತಿಕ್ರಮಃ । ವಿರುದ್ಧಂ ರಾಜ್ಯಂ ವಿರುದ್ಧರಾಜ್ಯಂ, ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ಯೇತಿಕ್ರಮಃ । ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮಃ । ತತ್, ಹೃಲ್ಪಮೂಲ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಾಪಿ ಮಹಾಶ್ವಾತೇ ದ್ರವ್ಯಾಣೀತಿ ಪ್ರಯತ್ನಃ । —ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಃ
² ಏತು ಎಂದೂ ಪಾರಾಂಕರವಿದೆ.

³ ಅಯತವರ್ವನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ಕಂದ । ಪರದಾರಗಮನಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿಯ ಮನವಚನಕಾಯದಿಂದಂ ಪುರುಷಂ ।

ಪರಮಾಗಮದೊಳು ನೆಟ್ಟನೆ ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿ ಯೆಂಬಬ್ರಹ್ಮವ್ರತಮುಕ್ಯಂ ॥

ಕಚನ—ಕೃತಕಾರಣಾನುಮೋದಮಿಲ್ಲದೆ ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನೊಡವಟ್ಟಿದರುಂ . . [ಎಂದು] ಭಾವಿಸುವುದು ಣಾಲ್ಪನೀಯಣು- ಬ್ರಹ್ಮವ್ರತಮುಕ್ಯಂ

ಹಾಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿದಾಗಲೇ 'ವರದಾರಸಿತೃಪ್ತಿ' ಮತ್ತು 'ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ' ಎಂಬ ಪದವುಂಟುಗಳು ಸಮಾನಾರ್ಥಕ. ವಾಗುತ್ಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮಾನಾರ್ಥಕರಣವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಜಾತಿ, ಕುಲದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ದೇವ-ಗುರು-ವಂಚರ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ವಿವಾಹವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವಳ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿರಬೇಕು, ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಈ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವವನಿಗೆ ವಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಂಗ ವ್ರತವುಳ್ಳವನೆಂದು ಅನ್ವರ್ಥವು ಅವನು ವರಸ್ತ್ರೀ, ವೇಶ್ಯೆ, ದಾಸಿ, ಕನ್ಯೆ, ಕುಟಿಲೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಭೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆಯೂ ಕಾಮನೇವನೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪುರುಷನಿಗೇನೇ ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ ಇಲ್ಲವೆ ವರಸ್ತ್ರೀತ್ವಾಂಗ ಎಂದು ಅನ್ವರ್ಥವು

ವರವಧುಗಾನೆಗೆಯ್ಯ ನರನು ಕುಲವೆಂದಿರನೊಲ್ಲದಿರ್ವ ನಿ-

ಷ್ಠುರನುಮುದಾರನಲ್ಲದರನು ನೆರೆಯಂ ವಗೆಗೊಳ್ವಗಾಂವನು |

ಗುರುವನವಜ್ಞೆಗೆಯ್ಯ ರುಷಿಯುಂ ವದವಿಲ್ಲದ ದಾನಿಯುಂ ಜಿನೇ-

ಶ್ವರವದನೇಯಿಲ್ಲದವನುಂ ಸೆಪಿರಂಜಿಸಲಾಪಿರುವಿಯೋಳ್ ||

—ನಯನೇನ-ಧರ್ಮಾಮೃತಂ-೧೩-೧೩೬.

ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷ ಎಂಬ ಅಣುವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣಾನಂಗಕ್ರೀಡಾವಿಟತ್ಸವಿವುಲತ್ಯವಃ |

ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನಂ ಚಾಸ್ತರಸ್ಯ ವಂಜ ವ್ಯತಿಚಾರಾಃ || ೬೦ ||¹

ಅನ್ಯಯಾರ್ಥ—(ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣ) ಎರಡನೆಯವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, (ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ) ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಅವಯವಗಳನ್ನುಳಿದು ಅನ್ಯ ತರೀರದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, (ವಿಟತ್ಸ) ಬೀಭತ್ಸಕರವಾದ ಮಾತು ಹಾಗು ದೇಹದ ಜೇಷ್ಠಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವುದು, (ವಿವುಲತ್ಯವಃ) ಕಾಮದ ತೀವ್ರ ಅನಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, (ಜ) ಮತ್ತು (ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನಂ) ವ್ಯತಿಚಾರ ಸ್ವಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೇವಿಸುವುದು—ಇವು—(ವಂಜ) ಐದು (ಅಸ್ತರಸ್ಯ) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾವ್ರತದ (ವ್ಯತಿಚಾರಾಃ) ಅತಿಚಾರಗಳು—ಇರುತ್ತವೆ

ಅರ್ಥ—ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣ, ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ, ವಿಟತ್ಸ, ವಿವುಲತ್ಯವಾ ಮತ್ತು ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನ ಎಂಬ ಐದು ಸ್ಥೂಲ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ—ದೋಷಗಳಾಗಿವೆ

[ಇಲ್ಲಿ 'ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣ', 'ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ' ಮತ್ತು 'ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನ' ಈ ಮೂರರ ಲ್ಲಭವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸರಿಸಬೇಕು. ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ+ವಿವಾಹ+ಅಕರಣ ಎಂಬ ಮೂರು ಶಬ್ದಗಳು ಇವೆ. 'ಅನ್ಯ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಿತ ಜನರನ್ನುಳಿದು ಹೊರಗಿನವರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. 'ಅಕರಣ'ವು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ ತನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದವರ ವಿವಾಹದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕರಣ ಪೂರ್ವಕ ತೊಡಗಿಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿರುವುದು ಅಂಥವರ ವಿವಾಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆ ಮದುವೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಈ ವ್ರತದಿಂದ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಉಗ್ರವಿಲ್ಲ. 'ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ'ಯು ಹಸ್ತಮೈಥುನ

1 ಅಯತನಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣಂ, ಅನಂಗಕ್ರೀಡೆ, ವಿಟತ್ಸಂ, ವಿವುಲತ್ಯವಃ ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನಮೆಂದಯ್ಯತಿಚಾರಂಗಳಕ್ಕನುಮತಾಗಲಿ-ಯುದುಂದು ಸ್ವದಾರಸಂತೋಷಮೆಂಬುದಕ್ಕನುಲ್ಲಿ ಕೆರಗಿ ಮದುವೆಯುಂ ಮಾಡುವುದು ಅನ್ಯವಿವಾಹಕರಣಂ ಯೋನಿಸ್ಥಾನ-ಮುಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯೊಳಿಸುವ ವಿವಾಹವನಂಗಕ್ರೀಡೆ ಚುಂಬನ ತಾಡನಾದಿ ವಿಟವೃತ್ತಿಗಳೂಳು ಮನಗೆಯ್ಯುದು ವಿಟತ್ಸಂ ಆಗಳು ಕಾಮರಾಗದೋರ್ವುಳಿದುಂ ಪಟವಿಲ್ಲದುದುಂ ವಿವುಲತ್ಯವಃ ಜನುಡಗಾತ್ರೆ, ಸೂಕೆ, ರಂಜಿ, ಕೊಡಗನು, ವಿಟತ್ಸಂ ಲಿಂಗ, ದೇವತೆ, ತಿಯಾಗ್ನಾತಿ, ಕೀಲ್ಕಾರಿಯೆಂಬವರೊಡಲಾಗೊಡೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಳು ಸಲ್ಲದು ಇತ್ಸರಿಕಾಗಮನಂ.

ಮೊದಲಾದ ಅವ್ಯಾಕೃತಿಗಳ ಕಾಮಸೇವನೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ. 'ಇತ್ಯರಿಕಾ' ಎಂಬ ವದಂತ ಸ್ವಪ್ನೀ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ವರಸ್ತ್ರೀಗಮನವನ್ನಂತೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧಿಸಿಯೇ ಇದೆ. ಈ ಅತಿಚಾರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಥಿಚಾರಿಯೂ ಕುಲದಿಯೂ ಆದ ಸ್ವಪ್ನೀ ಸೇವನೆಯನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ 'ಇತ್ಯರಿಕಾಗಮನ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಹೇಳಿದೆ ಸ. ೬]

ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣ—ತನ್ನ ಮಗ ಹಾಗೂ ಮಗಳು ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಳಿದವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದು

ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ—ಕಾಮಸೇವನೆ ಮಾಡುವ ಅವಯವಗಳನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಅವಯವಗಳಿಂದ ಕಾಮ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

ವಿಟಿತ್ತ—ನವುಂಸಳನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಆಗುವ ಅಂಗವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತೋಷಹೊಂದುವದು ಇಂಥ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು.

ವಿಶ್ವಲಿತ್ಯವಾ—ಕಾಮಭೋಗದ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು.

ಇತ್ಯರಿಕಾಗಮನ—ವ್ಯಥಿಚಾರಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕೂಡ ಸಹವಾಸ ಮಾಡುವುದು. ಅವರ ಮನೆಗೆ ಕಾಸು ಹೋಗುವುದು, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸುವುದು, ಅವಳೊಡನೆ ಕೂಡಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರವಿಡುವುದು, ಅವಳ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದು.

ಈ ವ್ರತಾರ ಬಿಡು ದೋಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ದೇವಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಮದುವೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನೇಳಿದು ಇತರ-ತಾಯಿ-ತಂಗಿ-ಮಗಳು-ಸೊಸೆ-ಮೊದಲಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹತ್ತರವೂ ನಹ ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೂಡಬಾರದು. ಅನ್ಯ ಹೆಂಗಸರ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ನೋಡಕೂಡದು.

ವರವೈವಾಹಿತ್ವರಿಕಾವರಿಹರಿತಾಗಮನಮವರಿಹರಿತಾಗಮನಂ ।

ಸ್ಮರಣೀನುದನತೀವ್ರಾತುರತೆ ಚತುರ್ಧವ್ರತಕೃತಿಶ್ರಮಮುಕ್ಯಂ ॥

—ತಾಂತ್ರಿಕಾಧ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೬.

ಇನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಪರಿಮಾಣವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥಂ ಪರಿಮಾಯ ತತೋಽಧಿಕೇಷು ನಿಷ್ಪ್ರಹತಾ ।

ಪರಿಮಿತಪರಿಗ್ರಹಃ ಸ್ಯಾದಿಚ್ಛಾವರಿಮಾಣನಾಮಾಪಿ ॥ ೬೧ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥಂ) ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ (ಪರಿಮಾಯ) ವ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿ (ತತಃ ಅಧಿಕೇಷು) ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದರಲ್ಲಿ (ನಿಷ್ಪ್ರಹತಾ) ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ (ಪರಿಮಿತಪರಿಗ್ರಹಃ) ಪರಿಗ್ರಹ ಪರಿಮಾಣವ್ರತವೆನ್ನುವರು (ಅಪಿ) ಅಧವಾ (ಸ್ಯಾತ್) ಇದಕ್ಕೇನೇ (ಇಚ್ಛಾವರಿಮಾಣನಾಮು) ಇಚ್ಛಾವರಿಮಾಣವ್ರತವೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ.

1 ಅಯತನವರ್ಗನ ವಿವರ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಕಂಡ : ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಪರಿಗ್ರಹಮನಮಂ ತಾಂ ತತ್ಪಮಂ ಪವಣಾಡಿ ಬಳಿ- ।

ಕೃಷಿಕರನಿರ್ದಿಷ್ಟಮಾನೋಲಿ ಫಿಂಬುದಿದು—ಮೆರಿಗೆಯ ಮೂರ್ಚೆಯ ನಿಲಯಮಂ ॥

ವಚನ—ಕೈಶ್ರ, ವಸ್ತು, ಹಿರಣ್ಯ, ಸುವರ್ಣ, ಧನ-ಧಾನ್ಯ, ದಾಸಿದಾಸ, ದ್ವಿತದ, ಚತುರಪದ, ಯಾಸ, ಕುಪ್ಪ, ಧಾಂಡಂಗಳೆಂಬ ಪರಿಗ್ರಹಮುಖನಿಷಿಲ್ಲದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸೆನೆಯದು ದೇವಗುರು ಸಾಕ್ಷಿಯೊಳು ಪರಿಮಾಣಂ ಮಾಡಿಯಾಗ [ಬಾ] ಕೃದಯ್ಯನೆಯಾಬ್ರಹ್ಮಂ.

ಅರ್ಥ—ತನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ದನ, ಕರ, ಆಳು, ನೇವಳ, ಮನುಷ್ಯ, ಮನೆ, ಹೊಲ, ಅರಿವೆ, ಹೊದಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದು ವರಿಮಿತವರಿಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಇಚ್ಛಾವರಿಮಾಣವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ

[ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಬಾಹ್ಯವರಿಗ್ರಹಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಇವು ಹತ್ತುವಿಧವಾಗಿವೆ. 'ವರಿಗ್ರಹತ್ವಾಗ'ವೆಂಬ ಹತ್ತನೆಯ ವ್ರತಿಯು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ 'ಬಾಹ್ಯೇಷು ದಶಸು ವಸ್ತುಷು' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಕ್ಷೇತ್ರ, ವಾಸ್ತು, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ದಾಸ-ದಾಸಿಯರು, ವತುಗಳು, ಶಯನಾನನ, ವಾಹನಗಳು, ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಾತ್ಸಗಳೂ ಎಂದು ಇರುತ್ತವೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾರ ಹತ್ತರವಾದರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವರಿಗ್ರಹದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಧನದ ಪ್ರಮಾಣ ಒಂದನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಾಳಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ವ್ರತಿಕರ್ಮಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಆದರೆ ಅವರು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಬೇಕು ಒಬ್ಬನ ಹತ್ತರ ಈಗ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿವೆ ಅವನು ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡುವುದು ವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾರದೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವಾತ್ರ ಬೇಕು ವರಿಗ್ರಹವರಿಮಾಣವು ಇರದಿದ್ದರೆ ವ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಆತಿಯು ಹೆಚ್ಚಿ, ವರಿಣಾಮವು ನಿರಂತರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೇನೇ ಹತ್ತುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ವಾವದ ಮೂಲವು ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವ್ರಕಾರದ ದುರ್ದಾಂಧ್ಯಗಳೂ ಸಹ ವರಿಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಜನಿಸುತ್ತವೆ ಭಗವಂತನು ಮೂರ್ಖನಿಗೆ—ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ—ವರಿಗ್ರಹವೆಂದಿದ್ದಾನೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅರಿವೆ, ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಗುಡಿಸಲು ಇಷ್ಟು ವರಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದಂಥ ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ವರವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ವರಿಗ್ರಹದ ಭೇದಗಳು—ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—೧ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ೨ ವೇದ, ೩ ರಾಗ, ೪ ದ್ವೇಷ, ೫ ಕ್ರೋಧ, ೬ ಮಾನ, ೭ ಮಾಯಾ, ೮ ಲೋಭ, ೯ ಹಾನ್ಯ, ೧೦ ರತಿ, ೧೧ ಆರತಿ, ೧೨ ಶೋಕ, ೧೩ ಭಯ, ೧೪ ಜುಗುಪ್ಸೆ

ವರಿಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವ—ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದೇಹವೇ ಮೊದಲಾದ ವರದ್ರವ್ಯದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಈ ತರೀರವೆಂದರೆ ನಾನು, ಈ ಜಾತಿಯೆಂದರೆ ನಾನು, ಈ ಕುಲವೆಂದರೆ ನಾನು ಇತ್ಯಾದಿ ವರದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಮೋಹಕರ್ಮದಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಕ್ರೋಧಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ವಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಆತ್ಮತ್ವದ ಸಂಕಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೇ ಆಗಿದೆ ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತಪ್ತವಾಗಿರುವುದು, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ, ಹಾನ್ಯಾದಿಗಳು ನೋಕಷಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ವ್ರಕಾರದ ಲೋಕಗಳು ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಸುಖ ಮತನಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಕೆಳವುಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ವ್ಯಭಿಚಾರಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಳಿಯಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಸಂಗಬಂದರೆ ತನ್ನ ವ್ರಾಣವನ್ನೂ ಮಾನವನು ಬಲಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಅದರಂತೆ ಎರಡನೆಯವರ ಜೀವವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಸಹ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ಅಭಿಮಾನವೂ ಜನಿಸುತ್ತದೆ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಗಾಗಿ ಅವನೇ ಕವಟಿ ವ್ರಯೋಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಿಂದ ಮಹಾಲೋಭವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರಂಭವನ್ನು ಮಾಡುವ

1 "ಕ್ಷೇತ್ರಂ ವಾಸ್ತು ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ, ದ್ವಿತಮಂ ಚ ಚತುಷ್ವದಂ ಶಯ್ಯಾಸನಂ ಚ ಯಾಸಂ ಚ ಕುತ್ಯ ಧಾಂಡಮಿತಿ ದ್ವಯಂ ||

ಇಚ್ಛೆಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಮೂಲವು ಈ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಾನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಕೋಣ ವಸೋ ಇತ್ತಿ ಜಣೇ ಕಸ್ಸಣ ಮಯಜೇಣ ಖಂಡಿಯಂ ಮಾಣಂ |
ಕೋಣಂ ವಿವಿಹಂ ಣ ಜಿಹ ಕೋಣ ಕಸಾವಿಹಂ ಸಂತತ್ತೋ || ೨೮೧ ||
ನೋಣ ವಸೋ ಇತ್ತಿ ಜಣೇ ಸೋಣ ಜಿಹ ಇಂದಿಯೇಹಂ ಮೋಹೇಣ |
ಜೋಣ ಯ ಗಿಣ್ಣದಿ ಗಂಧಂ ಅಬ್ಬಂತರಬಾಹಿರಂ ಸವ್ವಂ || ೨೮೨ ||
ಜೋಣ ಲೋಹಂ ಣೆಹಣೆತ್ತಾ ಸಂತೋಸರಸಾಯಜೇಣ ಸಂತುಟ್ಟೋ |
ಣೆಹಣದಿ ತಿಣ್ಣಾ ದುಟ್ಟಾ ಮಣ್ಣಂತೋ ವಿಣಸ್ಸರಂ ಸವ್ವಂ || ೨೮೩ ||
ಜೋಣ ಪರಿಮಾಣಂ ಕುವ್ವದಿ ಧಣಧಣ್ಣ ಸುವಣ್ಣಾ ಶಿತ್ತಮಾಳಿಣಂ |
ಉವಹಿಗಂ ಜಾಣೆತ್ತಾ ಅಣುವ್ವಯಂ ಪಂಚಮಂ ತಸ್ಸ || ೨೮೪ ||

ಅರ್ಥ—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಶ ಯಾರು ಆಗಿಲ್ಲ? ಕಾಮವಿಕಾರವು ಯಾರ ಗರ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿಲ್ಲ? ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಯಾರನ್ನು ಗೆದ್ದಿಲ್ಲ? ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದ ಯಾರು ಸಂತ್ರಸ್ತರಾಗಿಲ್ಲ? ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಆಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಕಾಮವಿಕಾರವು ಎಲ್ಲರ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಎಲ್ಲರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಶವಾಗಿದ್ದಾರೆ ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರದ ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದ ಜೀವವು ಸುಟ್ಟು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಲಿದೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಬಾಹ್ಯ ಅಭ್ಯಂತರ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರುವನೋ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧೀನನಾಗಿಲ್ಲ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅವನನ್ನು ಆಳುತ್ತ ಇಲ್ಲ, ಕಾಮನಿಗೆ ಅವನನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ, ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಅವನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ರೋಧವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರುವನೋ ಅವನು ಸಂತೋಷವೆಂಬ ರಸಾಯನದಿಂದ ಆನಂದಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಎಲ್ಲ ವ್ರತಾರದ ಸಂತತಿಯನ್ನು ನಾಶವಂತವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ದುಷ್ಟ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಳಿಯಗೊಡದೆ, ಧನ-ಧಾನ್ಯ-ಸುವರ್ಣ-ಕ್ಷೇತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಬಾಕಿತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಪರಿಗ್ರಹ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ

ಮೂರ್ಛೆಯೆಂದರೆ ಮಮತ್ವವು. ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛೆಗೆ ವರಿಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಮೂರ್ಛೆಯು ವರಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ವರವಸ್ತುವನ್ನು ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ರಾಗವು ಆತ್ಮನ ಜೀವನ-ಮರಣ, ಹಿತ ಅಹಿತ, ಯೋಗ್ಯ-ಅಯೋಗ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ಮೋಹದಿಂದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ “ಇದು ನನ್ನದು, ಇದು ನನ್ನದು” ಎಂಬ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವರಿಣಾಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೇ ಮೂರ್ಛೆಯು. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಭಗವಂತನು ವರಿಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬಾಹ್ಯಪರಿಗ್ರಹವು ಸ್ವಲ್ಪವಿದ್ದರೆ-ಎನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ-ಆಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ವರಿಗ್ರಹಿಯೇ ಎನಿಸುವನು (ಶ್ರೀ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಬಾಹಿರಗಂಧವಿಹೀಣಾ ದಲಿಪ್ತಮಣುಲ ಸಹಾವದೋ ಹಂತಿ |

ಅಬ್ಬಂತರಗಂಧಂ ಪುಣ ಣ ಸಕ್ಕದೇ ಕೋ ವಿ ಧಂಡೇದಂ || ೨೮೬ ||

ಅರ್ಥ—ಬದಲಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹವು ಸ್ವಾಧಾವಿಕವಾಗಿ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಅಕ್ಷಾವಧಿ ಜನರಿಗೆ ಅವರ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ತಾಮ್ರ-ಹತ್ತಾಳಿಗಳ ವಾತ್ಸಿಗಳು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ನಾವು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಾರಿಗೆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ತುಪ್ಪದ ವಾಸನೆಯನ್ನು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಅದು ತಿನ್ನಲಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆತೀತು? ಯಾರಿಗೆ ತರಟು, ಟೊಪ್ಪಿಗೆ, ರುಮಾಲುಗಳು ಧರಿಸಲಕ್ಕೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಇಡೀ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಕುಂಬ ಅನ್ನವು ತಿನ್ನಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾರಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನ ಸಾಲುಮೆನ್ನು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆಗಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ದುಡ್ಡರದು ದುಡ್ಡುಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವುದೇ

ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿರುವುದೋ, ಅವರಿಗೆ ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರಗಳ ದರ್ಶನವು ಎಂದಾದರೂ ಆಗಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲಿವೋ ಸಂತಯವೇನು ಇದರಲ್ಲಿ? ಇನ್ನು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಗುಡಿಸಲೂ ಇಲ್ಲದಂಥವರಿಗೂ ಸಹ ಅಂತರಂಗ ಮಮತೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಲ್ಲರೂ ಮೂರ್ಛಾವಂತರು ಲಭಾತ್ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ

ಒಂದು ಸಂತಯ—ಮೂರ್ಛೆಗೆ ವರಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಹೊರಗಿನ ಧನ-ಧಾನ್ಯ-ವಸ್ತು-ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದಲ್ಲ

ಸಮಾಧಾನ—ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹವು ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ಕಾಳು-ಕಡ್ಡಿ-ಅರಿನೆ-ಒಡನೆ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವು ತನಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯು ಏನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂರ್ಛೆಯ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕಾರಣಗಳ-ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳ-ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ

ವರಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಹಿಂಸೆ. ಭಗವಂತರು ಅಂತರ-ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಹಿಂಸೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಎರಡೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯಿದೆ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಕಷಾಯ, ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹ ಇವು ಹಿಂಸೆಯ ದೇರೆ ವರ್ಯಾಯ ನಾಮಗಳಾಗಿವೆ. ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯ ಮಮತ್ವವೂ ಹಿಂಸೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲ, ಕಾಂಕ್ಷಾಕೆ ಮೊದಲಾದ ಲೇಶ್ಯಗಳ ಆಶುಭ ವರಿಣಾಮವು, ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆರಂಭಗಳು ಸಹ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ತೀವ್ರ ಪ್ರೀತಿಯ ವರಿಣಾಮಗಳಾಗಿವೆ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧತೆಯು ಕಷಾಯವು ಮಂದವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕಷಾಯದ ಮಂದತೆಯು ವರಿಗ್ರಹದ ಅಭಾವದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲಿನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರೀತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಹಾಗೆ ಆಗದೆ ಇದ್ದರೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಕೆಲವೊಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ವರಿಗ್ರಹವು ಸ್ವಲ್ಪ, ಇಚ್ಛೆಯು ಬಹಳವಿದ್ದರೂ-ಬಹಳ ಆತಿ, ಬಯಕೆಗಳಿರುವದರಿಂದಲೇ ಆ ವಸ್ತುಗಳೇನೂ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಇದ್ದಷ್ಟೇ ಲಾಭವಾಗುವುದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ವಾವ ಬಂಧವೇ ಆಗುವುದು ಅದರಿಂದ ವಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವರಿಗ್ರಹದ ಮಮತೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸಿಕ್ಕಷ್ಟುರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷವಾಗಿದ್ದು, ಬಾಳುವ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ವರಿಮಿತ ವರಿಗ್ರಹವೇ ಉಚಿತ. ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮವಾದರೂ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿರುವಾಗ ಧರ್ಮದಿಂದ ಬಾಳಲಿಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕೆಲವು ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಡದೆ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಗೃಹಸ್ಥನು ಏನೂ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಡಬಾರದೆಂದರೆ ನಡೆಯದು ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಕಾಲ, ಅಕಾಲ, ಮುಷ್ಕಾಲ, ರೋಗವುಂಟಾದಾಗ, ವಿಯೋಗ ಒದಗಿದಾಗ, ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಗಳಾದಾಗ ಅವನಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ಥಿರತೆಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಸಾಧುವು ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟರೂ ಸಹ ಇಹ-ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗೃಹಸ್ಥನು ವರಿಗ್ರಹವಿಡದಿದ್ದರೆ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಎಲ್ಲಿಯ ವರಿಗ್ರಹ ತಾನು ಗೃಹಸ್ಥತ್ವಮದ್ದಿಲ್ಲ ಇರುವದಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗ್ರಹವಿಡದಿದ್ದರೆ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಇಡದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವನ ವರಿಗ್ರಹ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಡದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಾಂತಿಯೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವನ ಸಾಧನೆಯು ಇರದಿದ್ದರೆ ನಿರಾಧಾರ ವುರುಷನ ವರಿಣಾಮವು ಧರ್ಮಸೇವನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ನವು ಹುಟ್ಟುವಷ್ಟು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ನ್ಯಾಧ್ಯಾಯ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಹೊಟ್ಟೆಯ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಹೋಗಿ, ಸಂತೋಷವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ

ದೇನೆಯು ಬಂದಾಗ, ಮುನ್ನು ಆವರಿಸಿದಾಗ, ಮಕ್ಕಳು—ಮರಿಗಳ ವಿಯೋಗ ಒದಗಿದಾಗ, ದ್ರವ್ಯವು ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಹಲವು ಸಂಕಟಗಳು ಒದಗಿದಾಗ, ಅನ್ನ ವಸ್ತುಗಳ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವನ ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ದೇಹವು ಸುರಕ್ಷಿತವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಆಣುವ್ರತ, ಶೀಲ ಮತ್ತು ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯೂ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಶರೀರದ ರಕ್ಷಣೆಯು ಬಾಳುವುದು ಸಾಧನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಪ್ರಕಾರ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವ ಅನ್ಯರ ಸಹಾಯವನ್ನು ವಡೆಯ ಬೇಕು ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಆಗ ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಎಷ್ಟು ದೊರೆಯುವುದೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಧರ್ಮಸೇವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಆಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಈ ಶಕಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಬೇಕು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ತಾವು ಕಷ್ಟ, ಸಹಿಸಿ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ನಿಷ್ಠೆಯವಾಗಿಯೂ ನಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವತಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಎಷ್ಟು ಲಾಭಾಲಾಭವು ಬರುವುದೋ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರಬೇಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವಾದರೂ ಆದ್ವಿಯಲ್ಲ.

ಸಾಲ ಮಾಡಕೂಡದು. ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನಿಮಗೆ ಲಾಭವಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಿರಿ. ಮನೆತನದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಲ ಮಾಡಕೂಡದು. ನಿಮಗೆ ಸಾಲದ ಹೆದರಿಕೆಯು ಬಹಳವಾಗಿರಲಿ. ಒಮ್ಮೆ ಸಾಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಲಗಾರನ ಧೈರ್ಯ, ಜಾಣತನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಅವನು ದೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಒಮ್ಮೆ ವಶವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಅವನ ಜೀವನವು ಸುಷೂತ್ರ ನಾಗುವದಕ್ಕೂ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉತ್ಪನ್ನ ನೋಡಿ, ಖರ್ಚುಮಾಡ ಬೇಕು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಪುಣ್ಯವಂತರಾದ ಶ್ರೀಮಂತರ ಜೀವನದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ನೀವು ಖರ್ಚುಮಾಡ ಹತ್ತಿದರೆ ಬಡವರಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಅದರಿಂದ ಇಹ-ಪರಗಳೆರಡೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ

ದೊಡ್ಡಸ್ತನದ ವೊಳ್ಳು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡಿರಿ. ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಮನೆತನದ ಗೌರವ, ವದ್ಧತಿಗಳೆಂಬ ಬಲಿಗೆ ಬೀಳಬೇಡಿರಿ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕು ಆದರಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಲಸತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು? ನಾವೂ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಕೆಟ್ಟಿತು ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು ಯಾರ ಪುಣ್ಯವು ತೀರಿರುವುದೋ ಅವರ ದೊಡ್ಡಸ್ತನವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಸಂತೋಷ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ತಾಳಬೇಕು ಶೀಲವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಒದಗಿ ಬಂದ ದೈನ್ಯತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕು—ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಮೆಯದೆ, ಗೌರವವಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಇಹ-ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವು ಲಭಿಸುವದಿದೆ ಪುಣ್ಯದ ಉದಯವು ಪ್ರಾವೃವಾದಾಗ ಈ ಜೀವವು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿಧಾರಿಯಾದ ದೇವವದದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪಾವದ ಉದಯವು ಪ್ರಾವೃವಾದಾಗ ನರಕದಲ್ಲಿ ಅಧವಾ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಪಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಮಾನವನು ರೋಗಿಯೂ ಬಡವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಉದಯವು ತೀವ್ರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ತೀರ್ಯಚಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಬಹಳ ದೂರವೇಕೆ? ಇದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ರಜಕನಾದುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತನವು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು? ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಧನವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಇದರ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಕೈ ಸಡಿಲಬಿಟ್ಟು, ದುಡ್ಡನ್ನು ಖರ್ಚುಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ನೀವು ಬಡವರೂ ಸಾಲಗಾರರೂ ಆಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಬೆಲೆಯು ಜನರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು. ಎಲ್ಲ ಜನರು ನಿಮ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿಯಾರು. ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವೂ ಆದೀತು ಹಗಲಿರುಳೂ ಆರ್ತರೋದ್ರವ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೀವು ಮರ್ಗತಿಕೂ ಪಾತ್ರರಾದೀರಿ.

ಗಳಿಕೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಸ್ವಲ್ಪ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಜಾತಿಯವಿದೆ, ಜಾಣತನವಿದೆ ಇದು ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಲಿ. ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕಿಂತ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಣತನವಿದೆ. ಇದೇ ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಗಳಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವ್ಯಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಬೇಗನೇ ಬಡವರಾಗಬಹುದು ನೀವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖರೆನಿಸುವಿರಿ ಸಾಲಗಾರರಾದ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮ ಕುಲದೊಳಗಿನ ಯೋಗ್ಯ ಆಚಾರ, ಆದರ ಸತ್ಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಜನರು ಹೆಸರನ್ನು ಇಡೆ ಹತ್ತುವರು ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಧ್ಯಾನ, ಪೂಜನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಶುಭ ಚಿಂತನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವುದೇ ಗೃಹಸ್ಥನ ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಲಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಇತರರು ತನಗೆ ಕೊಡದೆ ಇದ್ದ ಧನವನ್ನು ಕಳ್ಳತನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವನು, ಹಾಗೆ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅಸತ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಸುಳ್ಳು ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿಯೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ, ವಾನವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸಂವಾದಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷ ವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸಂತಯ—ಇದಕ್ಕೆ ಹೀಗೂ ಕೆಲವರು ಅನ್ವಬಹುದು ಜೀವನದ ಉಪಕರಣಗಳು ಹಾಗೂ ಲಾಭಗಳು ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನ ಇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೂ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇದೆಯಲ್ಲವೆ? ನಮಗೆ ಲಾಭವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಅದ್ವಿಯಲ್ಲ, ನಾವು ಧರ್ಮವರಾಜ್‌ಮುಖರಾಗಿಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ

ಸಮಾಧಾನ—ಇದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರವಿದೆ. ಲಾಭ ಹಾಗೂ ಜೀವನ ಸಾಧನಗಳು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮದ ಅಧೀನವಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಪುಣ್ಯದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮಿಂದ ಆಗಲಾರದು ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಅಹಿಂಸೆ ಇದನ್ನು ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು ಚಂಡಾಲ, ಭಿಲ್ಲ ಮೊದಲಾದ ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದರೆ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪೂರ್ಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ರೋಗವಿಲ್ಲದ ತರೀರವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವುದು, ಬಾಳುವೆಯು ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವು ಲಭಿಸುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪುಣ್ಯೋದಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯದ ಉದಯದಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಅಚರಣೆಯನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು ಯಾರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ತರೀರವು ನಿರೋಗಿಯಾಗಿರುವುದೋ, ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯು ಇರುವುದೋ, ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಯೋಗ್ಯ-ಅಯೋಗ್ಯ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿಯು ಇರುವುದೋ, ಧರ್ಮ-ಅಧರ್ಮ, ಯೋಗ್ಯ-ಅಯೋಗ್ಯ ಇದರ ವಿವೇಕವಿರುವುದೋ, ಅಪ್ರಿಯ ವಚನ, ಅವಿನಯ, ವರದ್ರವ್ಯ, ವರಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ವರಾಜ್‌ಮುಖತೆಯೂ ಮತ್ತು ಸತತ ಕಾರ್ಯಪ್ರವಣತೆಯೂ, ಧೈರ್ಯ, ಸಮಯಾನುಸಾರ ಭಾಷಣಮಾಡುವ ಕೈಲಿ ಮತ್ತು ಗುಣಗಳು ಇದ್ದವರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಲಾಭ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಲಾಭಗಳಿರಡೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಗುಣವಂತ, ನಿರ್ಲೋಭಿ, ಉದ್ಯೋಗಿ ಮತ್ತು ವಿನಯಶಾಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳು ದುರ್ಲಭವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಪುರುಷಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಬಾಳುವೆಯು ಚಿಂತೆಯಂತೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬಹಳವಾಗಿ, ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರಿಂದ ಲಭಿಸದಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ, ವರಿಗೃಹ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಅನೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯಬೇಡಿರಿ. ಪುಣ್ಯೋದಯದಿಂದ ಜೀವನೋಪಕರಣಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಅನೀತಿ ಯಿಂದ ನಡೆದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ ಅವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದರೊಡನೆ ಧರ್ಮವೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನೀತಿಯನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರಾಯಿತು; ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಡೆಯುವ ನಿರ್ಧಾರಮಾಡಿದರಾಯಿತು, ಆಗ ಸಹ ಅನಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿವ್ರಲಯ, ಜಲವ್ರಲಯ, ಕಳವು, ರಾಜರ ಉಪದ್ರವವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಜೀವನಸಾಧನಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಬಹುದು, ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಗಲಾರದು,

ಸೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಕೀರ್ತಿಯಾಗದು. ಅದರಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ನಷ್ಟವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಗಳಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ತರಬೇಡಿರಿ. ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ಪ್ರಬಲವಾದ ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಲಾಭವು ಆಗದೆ ಹೋದರೂ ಸಹ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂಚಲವಾಗಬಾರದು.

ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಚಾರವಾದಿರಿ ಆಯುಕರ್ಮವು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೆ ಅದು ಆಹಾರ-ನಾಮ್ರಿಯನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ತಂದು ನೀಡಿತು. ಕರ್ಮವು ಬಲವ್ಯವಾಹಿ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ವನದಲ್ಲಿರಲಿ, ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿರಲಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿರಲಿ, ನಗರದಲ್ಲಿರಲಿ-ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವಶಮದ ವ್ಯಕಾರ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಲಾಭವಾಗಿಯೇ ತಿರುವುದು. ಅನೇಕ ಜನರು ವೃಣ್ಯಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಹಲವು ಜನರಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವು ಉಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಅನ್ನವು ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಲವರಿಗೆ ಅರ್ಧ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದಿರುವಷ್ಟು, ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಲುವಷ್ಟು, ಅನೇಕರಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಸಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ, ಹಲವರಿಗೆ ಮೂರು ದಿನಸಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ-ಅದೂ ಎಂಥದಾದರೂ ನೀರಸ ಅನ್ನವು ದೊರೆಯುವುದು! ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಮನದ ಸಮತೆಯನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬಿಡಕೂಡದು.

ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. “ಮೊದಲು ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನಾವು ಪತುಯೋಗಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಎಂದಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಉಟಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತೇ? ಆ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಸಲ ಸತ್ತಿರಬೇಕು. ಈಗ ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದು, ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಧರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಞಾತನಾಗದಂತೆಯೂ ನೀತಿಯ ತಿರುದಿಂದ ಕೂಡಲೇ-ಯಷ್ಟು ಕದಲದಂತೆಯೂ ವ್ರಯತ್ಸಿ ಸತ್ತಿರಬೇಕು.”-ಈ ವ್ರಕಾರ ಸಂಕಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ದೃಢವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹದ್ವಿಕ ದೇವರ ವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಸಂತೆಯೆ-ಕೆಲವರು ಹೀಗೂ ವ್ರತ್ಯೆಯನ್ನು ಹಾಕಬಹುದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವಂತದ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಇವು ದೃಢವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಆದರೆ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಎನಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ?

ಸಮಾಧಾನ-ಅಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು: “ಎಲೈ ಬಾಂಧವರೇ, ನೀವು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ, ವ್ರತೋಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದು, ತಿನ್ಯಬಾರದನ್ನೂ ತಿಂದಿರುವಿರಿ, ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಎರಡನೆಯವರ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿದ್ದಿರಿ, ಆ ಪಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಈಗ ಇಷ್ಟು ದರಿದ್ರರಾಗಿರುವಿರಿ. ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನ ಅರಿವೆಗಳು ದೊರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದು ನೀವು ಮಾಡಿದ ಪಾವದ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಈಗ ನೀವು ಉಳಿದ ವೃಣ್ಯವಂತ ಜನರ ಸುಖ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡಿ ದುಃಖತರಾದರೆ ಮುಂದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಶುಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟ್ಯಾಂವಧಿ ಜನ್ಮಗಳವರೆಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಪಾಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು. ಎರಡನೆಯವರ ಸಂವತ್ತಿಯು ನಮಗೆ ದೊರೆಯಲಾರದು. ತೋಕ, ಕೆಟ್ಟ ಧ್ಯಾನ, ನೋವು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ದುಃಖವೇ ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಅಂತಲೇ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಇಡೀ ಇಲ್ಲದವರಾದರೆ ದುಃಖವೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಪಾಪ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಯೂ ಆದೀತು. ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಗದಷ್ಟು ಪಾವತು ಇದರಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಂಧವರೇ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಭೋಜನವು ಸಿಕ್ಕರೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ವಸ್ತುಭರಣಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಶರೀರ ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಬಟ್ಟೆಗಳು ಲಭಿಸದರೆ-ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಿಮ್ಮ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ-ವಾಗಬಾರದೆಂದಿರಿ. ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಇದ್ದರೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸಾದೀತು. ಕರ್ಮವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಲವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಭೈವ ಮತ್ತು ವೈರಪಾರ್ಥ ಈ ಎರಡರ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಂದಲೂ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಾಭಾಂತರಾಯದ ಕ್ಷಯೋವಶಮವು ಇದ್ದವೇ

ಲಾಭವು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ನನಗೆ ಲಭಿಸಿತು ಅದನ್ನಷ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ತಂದು ಕೊಡುವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಾಲಿಗೆ ಬಂದಷ್ಟು ನನಗೆ ಕೊಡಿದಿರಿ ಉಳಿದದ್ದನ್ನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ನಾನು ಈಗ ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯ, ಕವಟಿ ಮೊದಲಾದ ವಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಲಾರೆ ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಾಧೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ರೀತಿಯಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಿ, ಧನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸೇನು ನೀವೂ ನನ್ನ ಧರ್ಮವು ಕೆಡದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ-ವಾವದ ಫಲಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿರಿ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿನ್ನವೃತ್ತಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸುಖದಿಂದ ಇರುವುದು " —ಈ ಪ್ರಕಾರ ನೀತಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಢ ವಿಶ್ವಾಸವು ಯಾರಿಗೆ ಇರುವುದೋ ಅವರಿಗೇ ಸ್ಥೂಲ ವಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ವ್ರತದ ಆಚರಣೆಯ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಯಾರು ಮನೆಯವರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ವಾವಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ವ್ರವೃತ್ತಿಸುವರೋ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯ, ಹಿಂಸೆ ಕಳವು ಇತ್ಯಾದಿ ವಾವಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ತೀವ್ರ ವಾವದ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅವರು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿದ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ವ್ರತ, ತೀಲ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಎಷ್ಟನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವಿರೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ವ್ರಯತ್ನಿಸಿರಿ

ವಾವವಿಲ್ಲದೆ ಧನವು ದೊರೆಯದು ಎಂಬ ಮಾತು ನಟೆಯಾಗಿದೆ. ದ್ರವ್ಯವು ವಾವದಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುವದೆಂದು ಹಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ವಾವಮಾಡದೆ ಅದು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ನಾವು ತ್ಯಾಗಿಗಳು ವ್ರತಿಕರೂ ಆದರೆ ಧನವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಲಭಿಸಿತು? "ವಾವವಿಲ್ಲದೆ ಧನವು ದೊರೆಯದು ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಯು" ಪೂರ್ಣ ಭ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಪಾವದಿಂದಲೇ ಧನವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂದು ಅನ್ನದೇಶಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಿಲ್ಲ, ಜಾಂಡಾಲ, ಕಳ್ಳ, ಕಾಕರರು, ಮನುಷ್ಯರ ಕೊಲೆ ಮಾಡುವವರು, ಊರನ್ನು ಸುಡುವವರು, ದಾರಕಾರರನ್ನು ಸುಲಯುವವರು— ಇಂಥವರು ಅನೇಕರು ಇದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಜೀವಿಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷ-ಸ್ತ್ರೀ-ಬಾಲಕರೂ ಸಹ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣ, ಕಳವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಧನವು ಏಕೆ ಇಲ್ಲ? ಇನ್ನು ಇಂಥವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರ ಹತ್ತರ ಧನವು ಇರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ ಅವರು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುವಾತ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಕಟ್ಟಿ ತವಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ಸುಳ್ಳು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಪುಣ್ಯಹೀನನಾದವನಿಗೆ ಏನೂ ಧನವು ಲಭಿಸಲಾರದು ಪೂರ್ವ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಪುಣ್ಯಹೀನನಾದವನಿಗೆ ಏನೂ ಧನವು ಲಭಿಸಲಾರದು ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯವು ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವಾವಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಧನವು ಎಂದೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕಳವು-ದರೋಡೆಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಸಹ ಸಂವತ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುವರು. ಕೋಟ್ಯಾಧೀಶರಾದ ನಾವುಕಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಸುಳ್ಳುಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವವರು ಕೊನೆಗೆ ನರಕ ತೀರ್ಯಾಜ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭ್ರಮಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ

ಎನಿತು ವಂಗ್ರಹದ ತೊಡವ್ವನಿತೆ ಮನೋದುಃಖಮೆಂಬುದಂ ತಾಂ ತನ್ಮೋಃ ।

ನೆನಿತು ವಂಗ್ರಹಮಂ ತೆಪ್ಪವನೆ ದೇವಂ ಮುಕ್ತಿವನಿತಗಾತನೆ ಕಾಂತಂ ॥

ದಿಡು ರಾಜ್ಯದ ಮೋಹಮನೆಡೆಯುಡುಗಿಡೆ ನೆನೆ ಜೈನಧರ್ಮಮಂ ಕಿಡುವವರಿ- ।

ಗ್ರಹಯುಗಮಂ ಪಿಡಿಯದೆ ದಿಡು ವಡಿಮಾತೇಂ ಬಿಟ್ಟೊಡೆಯ್ತು ತುಭಗತಿಯುಂ ॥

—ನಯನೇನ-ಧರ್ಮಾಮೃತಂ ೧೪-೫, ೩೪.

ಇನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಪ್ರಮಾಣವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅತಿವಾಹನಾತಿಸಂಗ್ರಹವಿಸ್ತಯಲೋಭಾತಿಭಾರವಹನಾಢಿ ।

ವರಿಮಿತವರಿಗ್ರಹಸ್ಯ ಚ ವಿಕ್ಷೇಪಾಃ ಪಂಚ ಲಕ್ಷ್ಯಂತೆ ॥ ೬೨ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ—(ವರಿಮಿತ ವರಿಗ್ರಹಸ್ಯ) ವರಿಗ್ರಹ-ಪ್ರಮಾಣಾನುವ್ರತಕ್ಕೆ (ಚ) ಸಹ (ಅತಿವಾಹನ) ವಾಹನಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕೆಲಸ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು—ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ವಾಹನಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದು. (ಅತಿಸಂಗ್ರಹ) ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು (ವಿಸ್ತಯ)—ಅನ್ಯರಿಗೆ ಆದ ಲಾಭಾದಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು-ವಿಸ್ತಯ ಹೊಂದುವುದು (ಲೋಭ)—ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ-ಲೋಭವಿಡುವುದು (ಅತಿಭಾರವಹನ) ಲೋಭಕ್ಕೆ ವತವಾಗಿ ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಭಾರ ಹೊರಿಸುವುದು. (ಪಂಚ)—ಇವು-ಐದು (ವಿಕ್ಷೇಪಾಃ) ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು (ಲಕ್ಷ್ಯಂತೆ) ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥಃ—[ವರಿಗ್ರಹ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾಗುವ ಮನೋ-ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರಿವರ್ತನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ದೇಕು ಅದು ಚೇತನ ಅಚೇತನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಲಾಭವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಾಡುವುದು—ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳ ಉಲ್ಲಂಘನಮಾಡುವುದು—ಇಲ್ಲಿ 'ಅತಿ' ಶಬ್ದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ನ. ದ]

ಭಾವ—ಅತಿವಾಹನ, ಅತಿಸಂಗ್ರಹ, ವಿಸ್ತಯ, ಲೋಭ, ಅತಿಭಾರವಹನ ಇವು ಐದನೆಯ ಅಣುವ್ರತವಾದ ವರಿಗ್ರಹಪರಿಮಾಣದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ.

(೧) ಒಂದೆ, ಕುದುರೆ, ಎತ್ತು ಮೊದಲಾದ ತಿಯರ್ಗಂಚ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ದಾಸ, ದಾಸಿ, ಸೇವಕ ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ಅತಿ ಲೋಭಕ್ಕೆ ವತವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಡೆಯಿಸುವುದು ಅತಿವಾಹನಾತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

(೨) ತಮಗೆ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಉಟದ ಪಾತ್ರೆ, ಅರಿವೆಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವಿದ್ದರೂ ನಡೆಯಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಇದರಂತೆಯೇ ಧಾನ್ಯ, ಬಿಳಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವಿದ್ದರೂ ನಡೆದೀತಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು—ಇದು ಅತಿಸಂಗ್ರಹ ಅತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ

(೩) ಎರಡನೆಯವರ ಅತುಲ ಸಂವತ್ರಿ, ವಿಶೇಷ ವರಿಗ್ರಹ, ವಿವಿಧ ದೇಶಗಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಲೋಭಿ, ಇಲ್ಲವೆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ವಿಸ್ತಯಾತಿಚಾರವಾಗಿದೆ.

(೪) ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ, ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ, ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ, ಕಲೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವಶಮಾಕೈ ಅನುಸರಿಸಿ ಲಾಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದದೆ ಇರುವುದು ಅತಿ ಲೋಭಾತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ

(೫) ಎತ್ತು, ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಶಕ್ತಿಮಿತಿ ಭಾರ ಹೇರುವುದು ಅತಿಭಾರವಹನಾತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವರಿಗ್ರಹ ಪ್ರಮಾಣವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಈ ಐದು ದೋಷಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗೃಹಸ್ಥರು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

¹ ಅಯತವರ್ತಮಾನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಅದಕ್ಕೈಯತಿವಾಹನಾತಿಸಂಗ್ರಹವಿಸ್ತಯಲೋಭಾತಿಭಾರವಾಹನಮೊದಲಾದ ಅತಿಚಾರಮಹಾಗಲಿಯ್ಯುದು ವರಿಮಾಣವ್ರತ-ಮುಂಬದಕ್ಕಿಲ್ಲವು ಎತ್ತು ಕತ್ತಿ ಮೊದಲಾಗಿಡಿದೆಯವರೊಳು ಹಿರಿಯ ಶ್ರಮಮನೆಯದೆ ನಿಲಿಸದನೆಂಬೊಯ್ಯುದು ಅತಿವಾಹನ ತನ್ನಗೆಯ್ದು ತಿವಾಣೋಪಾಧೋಳಲ್ಲದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದೆತಿಸಂಗ್ರಹಂ ಪೆರರ ಶ್ರೀಸಂವತ್ತುಗಳಂ ಕಂಡು ಜೊಡ್ಡುಬರುವುದು ವಿಸ್ತಯಂ ಯಶ್ರವಾಡಿದ ಮೆರೆಯಲೊಂದು ವಿಸಮನವ್ರತ ಭೂ ಘೋಗಲಿಯೊನೆಂದು ತಕ್ಕುದರೊಳು ಬಿಡುಂಗಿಯ್ದು ಪರ್ವದು ಲೋಭಂ ತನಗಳವಿಯಲ್ಲದುದು ತಾಳುವುದೆತಿಚಾರವಹನಂ.

ಇರೆ ಕುಂಭನಿವೇಶನ ಧನವರ ಧಾನ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಮುಖ್ಯಮೆಂಬಿವು ವವಣಿಂ - 1

ದಿರದೇಲಿಸುವುದು ಮತ್ತಂ ವರಿಮಾಣವರಿಗ್ರಹವ್ರತಕ್ಕತಿಜಾರಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೧೭

ಇನ್ನು ಅಣುವ್ರತದ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ—

ವಂಜಾಣುವ್ರತನಿಧಿಯೋ ನಿರತಿಕ್ರಮಣಾಃ ಫಲಂಶಿ ಸುರಲೋಕಮ್ |

ಯತ್ರಾವಧಿರಷ್ಟಗುಣಾ ದಿವ್ಯಶರೀರಂ ಚ ಲಭ್ಯಂತೆ || ೬೩ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ನಿರತಿಕ್ರಮಣಾಃ) ಅತಿಚಾರ ರಹಿತವಾದ (ವಂಜಾಣುವ್ರತನಿಧಯಃ) ಐದು ಅಣು-
ವ್ರತಗಳೆಂಬ ನಿಧಿಯಿಂದ (ಸುರಲೋಕಂ) ದೇವಲೋಕವು (ಫಲಂಶಿ) ಫಲವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. (ಯತ್ರ) ಎಲ್ಲಿ (ಅವದಿ)
ಅವಧಿಜ್ಞಾನವು (ಅಷ್ಟಗುಣಾಃ) ಅಣಿಮಾದಿ ಎಂಟು ಪುದ್ಗಿಗಳು (ಚ) ಮತ್ತು (ದಿವ್ಯಶರೀರಂ) ರಸ, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ
ಮೊದಲಾದ ಏಳು ಧಾತುಗಳಿಲ್ಲದ ಸುಂದರ ಶರೀರವು (ಲಭ್ಯಂತೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಅತಿಚಾರರಹಿತ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳೆಂಬ ನಿಧಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕರೂಪದ ಸಲವು
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವಧಿಜ್ಞಾನವೂ ಅಣಿಮಾ, ಮಹಿಮಾ, ಲಭಿಮಾ, ಗರಿಮಾ, ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯ,
ಈಶತ್ವ, ವಶತ್ವ-ಈ ಎಂಟು ಪುದ್ಗಿ ಮತ್ತು ಧಾತು-ಉಪಧಾತುಗಳಿಲ್ಲದ ತೇಜಃವುಂಟಾದ ಶರೀರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

[ಇಲ್ಲಿ 'ಅವಧಿ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಅವಧಿಜ್ಞಾನದ ಉಲ್ಲೇಖಮಾಡಲಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಇದು ಭವಪ್ರತ್ಯಯ
ಅವಧಿಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಇದು ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಕ್ಕೊಂದ ಕೂಡಲೇ ಉಂಟಾಗುವ ಅವಧಿಜ್ಞಾನವು ಆ
ಭವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವರೆಗೂ ಆ ಜ್ಞಾನವು ಇರುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ದೇಶಕಾಲಾದಿಗಳ ಅಂಶವೇ ವದಾರ್ಥಗಳ—ಒಂದು
ಕಾಲ ವರಿದಿವಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ—ವಿಕದೇಶ ಸಾಕ್ಷಾತ್ (ದೇಶವ್ರತ್ಯಕ್ಷ) ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಅವಧಿಜ್ಞಾನವು
'ಸರ್ವಾನುಭವ' ಆದವಾ 'ವರಮಾನುಭವ' ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇದು ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧಿತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು
'ಅಷ್ಟ ಗುಣಾಃ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಎಂಟು ಪುದ್ಗಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಮಾನುಸಾರ ಹೀಗೆ
ವಿವರಿಸಬಹುದು. (೧) ಅಣಿಮಾ ಗುಣವೆಂಬ ಶಕ್ತಿ ವಿಶೇಷವಾದಿಂದ ದೊಡ್ಡದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಶರೀರವನ್ನೂ ಸಹ
ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರಣಿತಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ (೨) ಮಹಿಮಾಗುಣದಿಂದ ಸಣ್ಣದರಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣದಾದ ಅಣುವ್ರತವಾಃ
ದೇಹವನ್ನೂ ಬಹುದೊಡ್ಡದನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ (೩) ಲಭಿಮಾ ಗುಣವಿಶೇಷವಾದಿಂದ ಬಹಳ
ಭಾರವುಳ್ಳ ಶರೀರವನ್ನೂ ತೀವ್ರ ಹಗುರುಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು (೪) ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಂಬ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ
ದುರವಿರುವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೈಯೊಳಗಿನ ನೆಲ್ಲಿಯಂತೆ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. (೫) ಪ್ರಾಕಾಮ್ಯದಿಂದ
ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆದಂತೆಯೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಹಾಕುವಂತೆಯೂ-ಉನ್ನತ-ನಿಮಿತ್ತನ ಮಾಡುತ್ತ-
ಗಮನಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ (೬) ಈಶತ್ವಗುಣದಿಂದ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಒಡೆತನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ (೭) ವಶತ್ವ
ಗುಣದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ (೮) ಗರಿಮಾ-ಕಾಮರೂಪಿತ್ವ-ವೆಂಬ
ಗುಣದಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಇಚ್ಛಿತ ರೂಪವನ್ನು ದರಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಸ. ಧ.]

ಭಾವಾರ್ಥ—ಅಣುವ್ರತವನ್ನು ದರಿಸುವವನು ಮುಂದೆ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್
ಪುದ್ಗಿಧಾರಿಗಳಾದ ದೇವರಾಗಿಯೇ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷವಾಗುವ ಅವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಒಗೆ
ನಿಯಮವಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ದಿವ್ಯ ಶರೀರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಆಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸುಖವನ್ನು
ಭೋಗಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ಕಂದ 1 ಇಂತೆ ದಣುವ್ರತಂಗಳೊಳಂಪಾಪತಿಚಾರಮಿಲ್ಲದಂಸ್ಥಿರ ನಡೆವಾ- 1

ತಂ ತಡೆಯದೆ ಸುರಲೋಕದ ಕಾಂತೆಯರೊಡ್ಡಿ ವಿಜಯಾಗಮಂ ದೊಗಿಸುಗುಂ ||

ಕೊಲೆಯು ನೆಟ್ಟನೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕುಮಧಿಕಾಯುಷ್ಯಂ ಸುಸತ್ಯಾಕ್ರಿಯಂ-
 ಧಲಘೂರ್ಯದ್ಯತಮಾ ವ್ರಸನ್ನತರಮವ್ರನ್ನೇಯದಿಂ ಸಂವದಂ- ।
 ಕುಲಟಾಸಂಗವಿಹೀನದಿಂ ಸೊಬಗು ಸಂದತ್ಯಾಗ್ರಹಂ ವಸ್ತು ಸಂ-
 ಕುಲದೊಲ್ ಪಿಂಗಿರೆ ಪೂಜ್ಯರಾಜ್ಯಮನೇ ಸದ್ಧರ್ಮಂ ಬುಧರ್ಗಾರ್ಮಮೋ ॥

—ಕರ್ಣ ಪಾರ್ಯ—ನೇಮಿನಾಥ ವೈರಾಣಂ ೧-೪೩.

ಇದು ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಮಾತಂಗೋ ಧನದೇವತ್ವ ವಾರಿಷೇಣಸ್ವತಃ ಪರಃ ।

ನೀಲೀ ಜಯಶ್ಚ ಸಂವ್ರಾವಾಃ ಪೂಜಾತಿತಯಮುತ್ತಮಮ್ ॥ ೬೪ ॥^೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ—(ಮಾತಂಗ) ಮಾತಂಗನು (ಜೆ) ಮತ್ತು (ಧನದೇವ) ಧನದೇವನು (ತತಃ ಪರಃ) ಆ ಮೇಲೆ (ವಾರಿಷೇಣ) ರಾಜ ವ್ರತನಾದ ವಾರಿಷೇಣನು (ಜೆ) ಹಾಗೆಯೇ (ನೀಲೀ) ನೀಲೀಕುಮಾರಿಕೆಯು (ಜೆ) ಮತ್ತು (ಜಯಃ) ಜಯನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜವ್ರತನು.—ಇವರು (ಉತ್ತಮಂ) ಉತ್ತಮನಾದ (ಪೂಜಾತಿತಯಂ) ಪೂಜ್ಯವದವನ್ನು (ಸಂವ್ರಾವಾಃ) ಜೆನ್ನಾಗಿ ಜೊಂದಿದರು

ಅರ್ಥ—ಅಹಿಂಸಾಣುವ್ರತದಲ್ಲಿ ಮಾತಂಗನೆಂಬ ಮಾದಿಗನೂ, ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದಲ್ಲಿ ಧನದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೂ, ಅಜ್ಞಾರ್ಯಾಣುವ್ರತದಲ್ಲಿ ವಾರಿಷೇಣನೆಂಬ ರಾಜವ್ರತನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀಲಿ ಎಂಬ ಕುಮಾರಿಯೂ, ವರಿಗ್ರಹವ್ರಮಾಣವ್ರತದಲ್ಲಿ ಜಯಕುಮಾರ ಇವರು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಈ ವ್ರತಗಳ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಇವರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜನೀಯರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವರೂ ಸಹ ಅವರ ಸನ್ಮಾನ-ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವ್ರತದ ವ್ರದಾನದಿಂದ ಅನೇಕ ಭವ್ಯಜೀವಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿವಂತರಾಗಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಇವರ ಕಥೆಗಳು ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ

ಇನ್ನು ಪಂಚಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಧನಶ್ರೀಸತ್ಯಘೋಷೌ ಜ ತಾವಸಾರಕ್ಷಕಾವಪಿ ।

ಉಪಾಖ್ಯೇಯಾಸ್ತಥಾ ತ್ವಶ್ರುನವನೀಕೋ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥ ೬೫ ॥^೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥಃ—(ಧನಶ್ರೀ) ದನಶ್ರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ತ್ರೀಯು—ಒಬ್ಬ ಶೆಟ್ಟಿಯ ಹೆಂಡತಿಯು—
 (ಸತ್ಯಘೋಷೌ) ಸತ್ಯಮೋಷ ಅಥವಾ ಶ್ರೀಭೂತಿ ಎಂಬ ವೈರೋಹಿತನು (ಅಪಿ ಜೆ) ಇದರಂತೆಯೇ (ತಾವಪಿ)

^೧ 'ಪರಂ' ಎಂದೂ ಪಾರಾಂತರವಿದೆ

^೨ ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ವಚನ—ಅಂಶನಿಜಾರಂಗಳವ್ವ ಬ್ರತದಿಂದ ದೇವಲೋಕದೊಳ್ಳುಟ್ಟಿ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯುಮವದಿಜ್ಞಾನಿಯುಮವಿಮಾಡಿ ಗುಣೋಪೇತನುಂ, ಸುರಳಿ ನಿಶ್ಚಾಸನುಂ, ಸಮಚತುರಸ್ತಸ್ಯಾಪೇರೇರನುಂ, ಕುಪಲೇಶ್ವಾ ಪರಿಕಾಮನುಂ, ದಶವಿಧಾಮರ ಪರಿವೇಷ್ಠಿತನುಮನೇಕ ಪಾರಾವಾರೋಹತಮ ಜೀವಿತನುಮಾಗಿ, ದಿವ್ಯಸುಖಮಪ್ನುಧವನಿ ಪಾರಂಪರ್ಯಾಯದಿಂ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಂ-ಗೆಯ್ವು, ಬ್ರತಂಗಲೋಕಲ್ಲಿಯೊಂದೊಂದು ಬ್ರತದ ಹಲದಿಂದಮೆ ಮಹಿಮೆಯನೆಯ್ತದ ಪುರುಷಲೋಕವರಾರೊಂದೊಡೆ—ಕೊಲ್ಲದ ಬ್ರತದೊಳು ಮಾತಂಗನುಂ, ಹುಸಿಯದ ಬ್ರತದೊಳು ಧನದೇವನುಂ, ಕಳ್ಳದ ಬ್ರತದೊಳ್ಳಾರಿಷೇಣನುಂ, ಪರದಾರನಿವೃತ್ತಿಯೊಳು ನೀಲಿಯೆಂಬಳುಂ, ಪರಿಗ್ರಹಪರಿವಾಣದೊಳು ಜಯಸೇನನುಂ ಯುಂಕೀಲೋಕದೊಳಂಪೂಜ್ಯರುಂ, ಮಾನ್ಯರುಂ, ಸುಖಿಗಳು ಮಾದರವರರ ಕಡೆಗಳಂ ಸೂತ್ರಂಗಲೊಳು ಕೇಳ್ವುದು

^೩ ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ಇಂಕಿ ಗುಣಂಗಲೊಳು ನೆಗಳಲಾರದೆ ಕೆಲರಜ್ಞಾನತೆಯಂ ಮೋಹನೀಯಕರ್ಮವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಮೆಯ ಮೊದ್ವಂ ಪೆ ಜೀವಂ-ಗಳ ಕಾರುಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಲುಪರುಂ, ಪೂಮುಂ, ಕಳ್ಳುಂ ಪೆರೊಡವೆಗಳಂ ಛದಿ ಸುವರುಂ, ಬದಿವರುಂ, ವಕ್ರನಿಕ್ಕುವದುಂ, ಸೊರೆಗೆವರಿವುದುಂ, ಮತ್ತಮನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಂ ವಂಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುದುಂ, ಪೆರೆ ಪೆಂಡಿಗಾರಿಡಿ[ಡಿ?] ಸುವುದುಂ, ಪೆರೆ ಕಸರವನೇನಿಕಂ

ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಯು (ಅರಕ್ಷಕ) ನಗರವಾಲಕ-ಕೊಟ್ಟವಾಲ-ಕೊತವಾಲನು (ತಥಾ) ಹಾಗೆಯೇ (ಶ್ರುತುನವನೀತಃ) ಶ್ರುತುನವನೀತನೆಂಬವನು ಎಂದು (ಯಥಾಕ್ರಮಂ) ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ (ಉವಾಚ್ಛೇಯಾಃ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಅರ್ಧ-ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಧನಶ್ರೀಯೂ, ಅನತ್ಯದಿಂದ ಸತ್ಯಘೋಷನೂ, ಕಳವುಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಯೂ, ವೃಥಾಬಾರದಿಂದ ನಗರವಾಲಕನೂ, ಪರಿಗ್ರಹದಿಂದ ಶ್ರುತುನವನೀತನೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು ಕೊನೆಗೆ ಇವರು ದುರ್ಗತಿಗೂ ಹೋದರು. ೪

ಅಕಲಂಕವ್ರತಮುಳ್ಳಿದ್ದೇನೆಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದ ಶರಣಂ ತನ್ನೊಳು-

ಕೃತ್ಯತಾರ್ಥಂ ನರಕಂಬುಗಂ ತಿರಿಕನಾಗಂ ನಾರಿಯಾಗಂ ನವುಂ- |

ಸಕನಾಗಂ ಕುಲಹೀನನಾಗನೆಡೆಯಿಂದಲ್ಪಾಯುವಾಗಂ ದರಿ-

ದ್ರಕನಾಗಂ ವಿಕಲಾಂಗನಾಗನಿದು ಸಿದ್ಧಂ ನಂಬು ಭೂವಲ್ಲಭಾ ||

—ಜನ್ಮ-ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣ ೩-೫೯.

ಇನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನ ಎಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಮದ್ಯಮಾಂಸಮಧುತ್ಯಾಗೈಃ ಸಹಾಣುವ್ರತವಂಚಕಮ್ |

ಅಪ್ಪಾ ಮೂಲಗುಣಾನಾಹುರ್ಗೃಹಿಣಾಂ ಶ್ರಮಣೋತ್ತಮಾಃ || ೬೬ || ೫

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ- (ಶ್ರಮಣೋತ್ತಮಾಃ) ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನು (ಮದ್ಯಮಾಂಸಮಧುತ್ಯಾಗೈಃ) ಮದಿರೆ-ಸರೆ-ಮಾಂಸ, ಜೀನುತುವು ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತೆ (ಅಣುವ್ರತ ವಂಚಕಮ್) ಅಣುವ್ರತಗಳು ಐದು (ಸಹ) ಸಹಿತ ಇವು- (ಅಪ್ಪಾ) ಎಂಟು (ಗೃಹಿಣಾಂ) ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ (ಮೂಲಗುಣಾನ್) ಮೂಲಗುಣಗಳೆಂದು (ಆಹುಃ) ಅಂದಿದ್ದಾನೆ ಅರ್ಧ-ಶ್ರಮಣೋತ್ತಮ ಅಂದರೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನು ಅದರಂತೆ ಗಣಧರ, ಪ್ರತ ಕೇವಲಿಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಜೀನುತುವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಗೃಹಸ್ಥನ ಎಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

[ಇಲ್ಲಿ 'ಗೃಹಿಣಾಂ' ಎಂಬ ವದವು ಯಾವ ವಿಶೇಷಣವಿಲ್ಲದೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ವಿಷಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ರತೀಶ್ರಾವಕನೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವ್ರತಿಗಳಾದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಅದು ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಗುಣ ಹಾಗೂ

ನಿರಪಿಡಿಯಂ ಕಣಿಯದ ತತ್ಪದ್ವಿಂಶಾದು ವೀಶಮತಪ್ರದಂ ಪದೇಯದಿಯಿಷ್ಟು ಪದೇವಿನಿದಿರುಳುಂ ಪಗಲುಮಾರ್ಕಧ್ಯಾಪ-
ದಿಂದಿರ್ಪವರುಂ, ಮದ್ಯಮಾಂಸಮಧುಗೇವನೇಗಿಯುಮಿಂತಿವರೆಲ್ಲಮಿಹಲೋಕದೊಳೆ ಸಾವುಮಂ, ನೋವುಮಂ, ಕವರ್ತ-
ಯುಮಂ, ದಂಡಮುಮಂ, ಪೈಶೂನ್ಯಮುಮಂ, ಮಾಣಸಿಯು ಬಳಯಂ ಮರುಭವದೊಳು ಸರಕ ತಿರ್ದಿಜ್ಜನುಷ್ಯ ಶೇಷ
ಸಿಶಾಚಂಗಲಾಗಿ, ದುಃಖತಪಸಸ್ಯಂಗಳನೆಯ್ತು ಸಂಸಾರದೊಳು ಭ್ರಮಿಯುಸುವರೆಲ್ಲದೆಯುಮಬ್ರತವೃತ್ತಿಯೊಳ್ಳಿಗಳ್ಳು ಧನಶ್ರೀ,
ಸತ್ಯಘೋಷನುಂ, ಕಾವರನುಂ, ಅರಕ್ಷಕನುಂ, ಶ್ರುತುನವನೀತನು ಮೊದಿವರೊಂದೊಂದು ದೋಷದ ಫಲದಿಂದಮೆ ಇಹಪರಂಗಳೊಳ
ಮೊತಪ್ಪದಂಜಗಳನೆಯ್ತು ದರಂಬುಧನರುಂವರವರ ಕದೇಗಳೊಳು ಕೇಳುಮೆ

ಕಂದ || ಸಂಸಾರ ಕಾರಣಂಗಳು ಹಿಂಸಾರುಚಿಕಳವುಪ್ರಸರಿಸ್ತೀಗಮನಂ |

ಮಾಂಸಮಧುಮದ್ಯಗೇವನೇ ಸಂಸಯಮೆಂ ದುಃಖಕಾರಣಂಗಳಿವಿವಿಮಂ ||

೪೬೪, ೬೫ ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳ ಶಬ್ದ ರಚನೆಯಿಂದ ಮಾತೆಗೆ ಮೊದಲಾದವರು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು, ದನಶ್ರೀ ಮೊದಲಾದವರು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು-ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇವರ ಕಥೆಗಳು ಅಹಿಂಸೆ-ಹಿಂಸೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ

೫ ಆಯತವರ್ವನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ವಚನ-ಅಯ್ಯ ಕಾಲ್ಪರಂಗೇ ಮೊದಲಾಗುಂಡಿಯವರೊಳು ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ತ್ರಸಂಗಳೊಳವಪ್ಪದಿಂದಂ ಮದುಮದ್ಯ
ಮಾಂಸದ ವಿಕಲ್ಪಂಗಳೆಂದು ಬಿಗಿವುದಂತು ಮದ್ಯಮಾಂಸಮದುಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯುಮಾಬ್ರತಂಗಳಿಂದೀಯೆಂಟು ಗೃಹಸ್ಥಂಗೆ
ಮೂಲಗುಣವೆಂದಕ್ಕಂ

ಉತ್ತರಗುಣಗಳರಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಅಣುವ್ರತಿಕಳಾದ ಶ್ರಾವಕರಿಗಾಗಿಯೂ ಮೂಲೋತ್ತರ ಗುಣಗಳ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಯಾವ ವ್ರತ ನಿಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೂಲಗುಣಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂಲಗುಣಗಳ ವಾಲಭೆಯಿಂದಲೇ ಇತರ-ವ್ರತಗಳೂ ಉತ್ತರ ಗುಣಗಳೂ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಮುಂದಿನ ಸಾಧನೆಯ ಅನುಷ್ಠಾನವೆಲ್ಲ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ವೈಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇರೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ನ ನೀರುಗಳನ್ನು ಒಡಗಿಸಿ, ಭದ್ರವಾಗಿ ಕಾವಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಮೂಲಗುಣಗಳು ಮುಂದಿನ ಉತ್ತರ ಗುಣಗಳ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಮೂಲಗುಣಗಳು ಶ್ರಾವಕರಿಗೆ ಎಂಟು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ನೊಂದಲೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಮೂರು ಮಧ್ಯ ಮಾಂಸ, ಜೀನುಕುವುಗಳ ತ್ಯಾಗರೂಪದಲ್ಲಿವೆ ಮಧ್ಯವು ಮಾದಕ-ವಾಗಿದ್ದು, ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಉನ್ನತ ಹಾಗೂ ಅನಾವಧಾನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತದೆ ಮಧ್ಯ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಮಾದ ವರಿಹರಣವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ಇನ್ನೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ "ಪ್ರಮಾದವರಿಹರಣಯ ಮಧ್ಯಂ ಚ ವರ್ಜನೀಯಂ" ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಮಾಂಸವು ಒಂದು ವಿಕೃತ ವದಾರ್ಥವಾಗಿದೆ ಅದು ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ತ್ರಾಸಜೀವಿಗಳ ರಸ-ರಕ್ತಾದಿಮಿಶ್ರಿತ ದೇಹದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತ್ರಾಸಜೀವಗಳು ಜನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಮಾಂಸವು ಹಸಿರುರಲಿ, ಒಣಗಿರಲಿ, ರಸರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜಂತುಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಮಾಂಸದ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರಸಹಿಸೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಜೀನುಕುವು ವಸ್ತ್ರಂತೂ ಜೀನ್ಯೋಣಗಳಿಗೆ ತುಂಬ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೇ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಮಾನವನಿಗಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀನ್ಯೋಣಗಳ ರಕ್ತ, ಅವುಗಳ ತತ್ವಗಳ ರಸ ಮೊದಲಾದವೆಲ್ಲ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದಲೂ ಅದು ತ್ಯಾಜ್ಯ ವದಾರ್ಥವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತಿಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೆ 'ಶ್ವಾದ್ರಂ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರಸಹಿಸೆಯ ವರಿಹಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇದೆ. ಅದು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದ 'ಶ್ರಸಹತಿವರಿಹರಣಾರ್ಥಂ ಪಿಶಿತಂ ಶ್ವಾದ್ರಂ ಚ ವರ್ಜನೀಯಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಇದಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ಅದು ಅಷ್ಟಮೂಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವ್ಯತಚಂದ್ರ, ಸೋಮದೇವ ಮತ್ತು ದೇವನೇನರಂಧ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಕವಿರಾಜಮುಲ್ಲನಂಧ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ¹ ವಂಜಾಣುವ್ರತದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಂಜ ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಲಿ, ಅತ್ತಿ, ಬಸರಿ ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗಿವೆ ವಂಜಾಣುವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗವೆಲ್ಲಿ? ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲ-ಮುಗಿಲುಗಳಷ್ಟು ಅಂತರವಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗವೂ ಸಹ ಮಾಂಸತ್ಯಾಗ-ದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಉಲುಕಾಡುವ ಜೀವಗಳು ವ್ರತ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣದ ದೋಷವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡ-ದೆಂದು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೂಸ ತಿನ್ನುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರು ಈ ಫಲಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ-ಮಾಂಸತ್ಯಾಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲಗುಣವೊಂದು ಇದ್ದು ಸಹ ವಂಜ ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವರಸ್ವರವಾಂಧ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ವಂಜಾಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಮೂಲಗುಣಗಳೆಂದ ಕೆರೆದು ಪಾತಕದ ಮುಲಕವಾಗಿದೆ ಈ ರೀತಿಯ ವರಿವರ್ತನವು ಸಾಧಾರಣ ರೀತಿಯ ವರಿವರ್ತನವಲ್ಲ. ಈ ವರಿವರ್ತನವು ವಿಸೇ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದರಿಂದ ಮೂಲಗುಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಹು ಹಗುರಗೊಳಿಸ-ಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಕಗೊಳಿಸಿ, ಅದರ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಿಸೇ ಇದ್ದರೂ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಗುಣಗಳ ವಿಧಾನವು ವ್ರತಿಕರಿಗಾಗಿ ಇದೆ-ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಹಿಂಸಾದಿ ವಂಜ

¹ ಪುನರ್ವಾದ್ಯಾದ್ಯುಪಾಯ, ಯಶಸ್ವಿಲಕ, ಭಾನುಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಂಗಾಯು: ಹಾಗೂ ಉಪನಿಷತ್.

ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ-ಸರ್ವದೇಶ-ಆಚರಿಸುವವರಿಗೆ ಮುನಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇವರು ಮಹಾ-
ವ್ರತಿಗಳು, ಯತಿಗಳು. ಅವೇ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ-ಏಕದೇಶ-ಪಾಲಿಸುವವರಿಗೆ ಶ್ರಾವಕರೆನ್ನುವರು
ಇವರು ದೇಶವ್ರತಿಗಳು, ದೇಶಯತಿಗಳು ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ

ಮಹಾವ್ರತಿಗಳ ಇವತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವ್ರತಗಳ ವರ್ಣನೆ-
ಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ದೇಶವ್ರತಿಗಳ ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳ ವಿಧಾನ ಮಾಡುವುದು
ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ವಂಜಾಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಶ್ರಾವಕರಿಗೆ
ಅಷ್ಟ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು ಸಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥನಲ್ಲಿ
'ನಾನು ಶ್ರಾವಕನು', 'ಅವನು ಮಾತ್ರ ಶ್ರಾವಕನಲ್ಲ' ಎನ್ನುವ ವಾದವು ಈ ಮೂಲಗುಣಗಳ ವಾಲನೆಯ ಆಧಾರದ
ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗಿರಬಹುದಾಗಿದೆ ಆಗ ಸಮಸ್ತ ಜೈನ ಶ್ರಾವಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಐಕ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ
ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಗ ವ್ರತಿಕರಿಗೂ ಅವ್ರತಿಕರಿಗೂ
ಸಾಧಾರಣವಾಗುವಂಥ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು ಹೀಗೆ ಮಾಡುವಾಗ ವರಂವಾಗತವಾದ
ಮೂಲಗುಣಗಳು ಎಂಟುಬದನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಆ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೂ
ಬರುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ ಹೀಗಾಗಿ ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಜೇನತುವ್ವಗಳ ತ್ಯಾಗ-ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳು
ವ್ರತಿಕರಿಗೂ ಅವ್ರತಿಕರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳೇನೇ ಐದು ಉದುಂಬರ ಫಲದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು
ನೇರಿಸಿ, ಎಂಟು ಮೂಲಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಈ ನವೀನವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಿದ ಅಷ್ಟ
ಮೂಲಗುಣಗಳು ವ್ರತಿ ಹಾಗೂ ಅವ್ರತಿಕರಾದ ಶ್ರಾವಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದುವೆಂಬುದು ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲನ
'ವಂಜಾಧ್ಯಾಯ' ಮತ್ತು 'ಲಾಟೀಸಂಹಿತೆ'ಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.¹ ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಹೇಳಿರುವ
ಮೂಲಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರ ವ್ರತಿಕ ಶ್ರಾವಕರಿಗಾಗಿಯೇ ಇವೆ ಅವರನ್ನೇ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ,
ಅವ್ರತಿಕರಾಗಾಗಿ ಇಲ್ಲ ಇದು ಎರಡರಲ್ಲಿರುವ ಭೇದವಾಗಿದೆ

ಇರಲಿ, ಈ ವ್ರತಾರ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಮೂಲಗುಣಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ
ಅವ್ರತಿಕಳೂ ಸಹ ಶ್ರಾವಕ ಮತ್ತು ದೇಶವ್ರತಿಕಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ನೋಮದೇವಸೂರಿಯಂತು
'ಯಶಸ್ವಿಲಕ'ದಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ 'ದೇಶಯತಿ' ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಆದರೂ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಇವರು
'ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಶ್ರಾವಕರು' ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂಟು ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸದವರು ಹೆಸರಿಗೂ
ಕೂಡ ಶ್ರಾವಕರೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವೆಂದು 'ವಂಜಾಧ್ಯಾಯ'ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ೩ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು 'ಲಾಟೀಸಂಹಿತಾ' ಕೂಡ
ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತದೆ

ನಿಜವಾದ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸದೇಕಾದಲ್ಲಿ ಅವನು ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇದನ್ನು
'ಶಿವಕೋಟಿ' ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ರತ್ನಮಾಲಾ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ೩ ಅವರು ವಂಜಾಣುವ್ರತ ವಾಲನೆ
ಸಹಿತ ಮಧ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮಧುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೇನೇ 'ಅಷ್ಟಮೂಲಗುಣ'ಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ
ಐದು ಉದುಂಬರಗಳ ತ್ಯಾಗವುಳ್ಳ ಮೂಲಗುಣಗಳು ಪಾಲಕ, ಕೂಸು, ಮೂರ್ಖ, ಅತಕ್ರೂರಿಗಾಗಿ ಇವೆಯೆಂದೂ
ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಂತೂ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಅವ್ರತಿಕಗಳೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ

ಈ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ವ್ರತಿನಾದಿಸಿದ ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರೀಶೇನೇನ ಮತ್ತು ಅಮಿತ-
ಗತಿಗಳಂಥ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವ್ರತಿನಾದನ ರೀತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನಾಡಿರಬಹುದೆಂದಿದ್ದಾರೆ
ಆದರೆ ವಿವರವಾದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ೪ ಸ ಧ]

1 "ತತ್ರ ಮೂಲಗುಣಾಶ್ರಾಷ್ಟ್ಯ ಗೃಹಿಣಾಂ ವ್ರತಧಾರಿಣಾಮ್ | ಕೃಷಿದವ್ರತಾಂ ಯಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣಾ ಇಮೇ ||"
2 ಮಧ್ಯಮಾಂಸಮಧುತ್ಯಾಗಿಃ ತೃಕ್ತೋದುಂಬರಪಂಚಕಃ | ಪಾಮಕಃ ಶ್ರಾವಕಃ ಪ್ಲಾತೋ ಪಾಪಘಾತ ಕಥಾ ಗೃಹಃ ||

3 ಮಧ್ಯಮಾಂಸಮಧುತ್ಯಾಗಸಂಯುಕ್ತಾಶ್ರಾವಕಾನಿ ನುಃ |

ಅಷ್ಟ ಮೂಲಗುಣಾಃ ಪಂಚೋದುಂಬರಾಶ್ರಾಪ್ತಕೇಶ್ವರಿಃ || ೧೪ ||"

4 ವಿವರಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಧಾಪೆಯೊಳಗಿನ "ಜೈನಾಚಾರ್ಯರೇಕಾ ತಾಸನ ಭೇದ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಶ್ವವಕರು ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಅವತ್ಯವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇಕು. ಅವು ಹೀಗಿವೆ—

(೧) ಯಾರೂ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಘಾತವನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಕೂಡದು ಇದು ಅಹಿಂಸೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ

(೨) ತನ್ನಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೂ ದುಃಖವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಸತ್ಯವೆಂಬ ಎರಡನೆಯ ಮೂಲಗುಣವು.

(೩) ವಸ್ತುವಿನ ಒಡೆಯರು ಕೊಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು, ಬಿದ್ದುದನ್ನು, ಮರೆತುದನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದೇ ಅರ್ಜುನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ.

(೪) ತನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿವಾಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಕೂಡದು. ಇದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ

(೫) ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂವಾದಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯಾದಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇಡುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇದು ವರಿಗ್ರಹವ್ರಮಾಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐದನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ.

(೬) ಯಾವುದರಿಂದ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಮೋಹ, ಭ್ರಾಂತಿ, ಮದಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವೆಯೋ, ಹಿತಾಹಿತದ ವಿವೇಕವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ಮದ್ಯ ಸೇವಿಸುವದನ್ನು ಬಿಡುವದು ಆರನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ

(೭) ಎರಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳವನೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ತರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಮಾಂಸವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದು ಏಳನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ.

(೮) ಜೀನ್ಯೂಣಗಳು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಜೀನಶುಭವನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಇರುವುದು ಎಂಟನೆಯ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ.

ವ್ರತದ ತಳಹದಿ—ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥನು ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವಾವಗಳನ್ನೂ ಮಧ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮಧುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದನ್ನು ನಿಷ್ಕರಿಯ ಮಾಡಿರುವನೋ ಅವನು ಗುಣವೆಂಬ ಮಂದಿರದ ಭದ್ರ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಕಾಕಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಸುತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಿಮಾನ, ಭಯ, ಇವೇ ಆಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಅಧಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ವಾತ್ಸರ್ಯ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಎಂಟು ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ.

ಐದು ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗ—ಇನ್ನುಳಿದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಮಧ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಮಧುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೇನೇ ಎಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ವಂಚ ಉದುಂಬರ ಫಲಗಳೆಂದು ಅತ್ತಿ, ಆಲ, ಬಸರಿ, ಬೋರಿ ಮತ್ತು ಅಂಜೂರು ಫಲಗಳು ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಈ ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ತ್ರಸಜೀವಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡು ಬರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದೆಂದರೆ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಫಲಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ತ್ರಸಜೀವಿಗಳು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅಂಥ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಅಹಿಂಸಾವ್ರತದ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ ಇದು ನಾಲಿಗೆಯ ಬಿಡುಬಿಡು ಲಾಲನೆಯು ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಣಗಿಸಿ ತಿನ್ನುವುದಂತೂ ಲಾಲನೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯಾಗಿದೆ

ಮಧ್ಯ ತ್ಯಾಗ—ಕಿರಿಯು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಹವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥದು ಅಲ್ಲದೆ ಅಜೀತಸತ್ಯವನ್ನು ತರುವಂಥದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಹವುಂಟಾದರೆ ಧರ್ಮವು ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮರೆತವನು ಸಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮನವನ್ನು ಉನ್ನತಗೊಳಿಸಿ, ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವ ಮತ್ತು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಸ್ತುವು ಮದ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸನೆಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಗಾಂಜೀ ಸೇರುವುದು, ಅಪು ತಿನ್ನುವುದು ಅಲ್ಲದೆ

ಅಮಲು ವಿರುವಂಧ ಯಾವುದೇ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ನೇಮಿಸುವುದು—ಇವುಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ತಿನ್ನಬಾರದಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯ ನಿರ್ಮಲತೆಯೂ ವರಮಾರ್ಥದ ವಿಚಾರವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಜಿನೇಶ್ವರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಮದನೇರುವಂಧ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಗಾಂಜಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ತ್ರಸಜೀವಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಮದ್ಯದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವೇ ಇಲ್ಲ. ಊಟಮಾಡುವಾಗ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಿಗೆ ಮದ್ಯದ ಒಂದು ಹಣಿಯು ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸಾಕು. ಅವರು ಊಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಳುವರು ಮದ್ಯದ ಸ್ಪರ್ಶವಾದರಂತೂ ನ್ಯಾನವನ್ನೇ ಮಾಡುವರು. ತೆರೆ ಕುಡಿದು ಉನ್ನತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ತಾಯಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಹೆಂಡತಿಗೆ ತಾಯಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಿಂದ ವರ್ತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಹೆದರಿಕೆ, ನೋವು, ಸಿಟ್ಟು, ಇಚ್ಛೆ, ಆಶೆ, ನಗೆ, ದುಃಖ, ರತಿ, ಅರತಿ ಈ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳು ಹಿಂಸೆಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಶಿರಿಗುಡುಕನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ ಆದಕಾಗಿ ಧರ್ಮವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರಬೇಕೆಂದು ಮದ್ಯವಾನದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮಾಂಸತ್ಯಾಗ—ಮಾಂಸವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಧೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ನೋಡಿದರಂತೂ ಬಹಳ ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಮಾಂಸದ ಸ್ಪರ್ಶ, ದುರ್ಗಂಧ ಇವುಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೂ ಸಹ ಮೈ ನಡಗುವಂಥ ಹೇಸಿಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಧರ್ಮಾಚರಣದ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂಥವರೂ ದಯೆಯಿಲ್ಲದವರೂ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸತ್ತ ಎತ್ತು, ಕೋಣ, ಚಿಗರೆ ಮೊದಲಾದ ಪಶುಗಳ ಮಾಂಸದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಬಾದರ-ಸ್ಥೂಲ-ನಿಗೋದೀ ಜೀವಗಳೂ ಆಸಂಖ್ಯಾತ ತ್ವನ ಜೀವಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಸಿಯ ಮಾಂಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕುದಿಸಿದ ಮಾಂಸದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನಂತ ಜೀವಗಳು ನಿರಂತರ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ವ್ರತಿಯೆಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ-ಕಾಲದ ಒಂದು ತೀರ ಸೂಕ್ತಭಾಗ-ತ್ವನ ಜಾತಿಯ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಆದಕಾಗಿ ಹಸಿ, ಕುದಿಸಿದ, ಬೇಯಿಸಿದ ಇವುಗಳ ಒಣಗಿಸಿದ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವವನೂ ಮಾಂಸದ ತುಂಡನ್ನು ಮುಟ್ಟುವವನೂ ನಿರಂತರ ಸಂಜಯವಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ ದಯೆಯಿರುವದಿಲ್ಲ, ಆಚಾರವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಧರ್ಮ, ದಯೆ, ಕ್ಷಮೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾದುದು. ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಮಾಂಸದಿಂದ ಪಿತ್ಯಗಳೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆ, ದೇವರು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆ, ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾಂಸವಿಡುವನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವದರಿಂದ ದೇವ ಹಾಗೂ ಪಿತ್ಯಗಳು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವವರು ಮಹಾವಾಹಿಗಳು ನಿರ್ದಯಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಿಥ್ಯಾ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಂಥ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಜೀನ ತುವ್ವದ ತ್ಯಾಗ—ಜೀನ-ತುವ್ವವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದೂ ಮಹಾವಾವಾಗಿದೆ ಜೀನತುವ್ವವು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ? ಅದನ್ನು ಯಾರು ತರುವರು? ಜೀನತುವ್ವವು ಜೀನೋಣಗಳ ಎಂಜಲು ಆಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಬೇಡರು, ಚಾಂಡಾಲರು, ಭಿಕ್ಷುರು ಮೊದಲಾದವರು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಜೀನ ಹುಟ್ಟಿನೋಳಿಂದ-ಹೋಳಿ-ಯೋಳಿಂದ-ಅದನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ ಅದರ ರುಚಿಯನ್ನೂ ಅವರು ನೋಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಉಗುಳು, ರೊಜ್ಜು, ಎಂಜಲುಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ದೀಳುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅದು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ಜೀನತುವ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನಂತ ಜೀವಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಜೀನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಹಿಂಡಿ, ತುವ್ವನ್ನು ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಜೀನ ತುವ್ವಕ್ಕೆ ವವಿತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದಕ್ಕೆ ವಂಜಾಮೃತವೆನ್ನುವುದು ಮತ್ತು ಅದು ಶುದ್ಧವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅತಿ ಶಬ್ದವಿವರ್ಯಾಸವಾಗಿದೆ! ಜೀನತುವ್ವದ ಒಂದು ಹಣಿಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಔಷಧಕ್ಕಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರೂ ರೋಗ ದೂರವಾಗಲೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಅವರಿಗೆ ನರಕದೊಳಗಿನ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಅಲ್ಲದೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ-ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳ ವರೆಗೆ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಜೀನತುವ್ವ ಮತ್ತು ದೇಹ ಇವು ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ವಿಕೃತಿಗಳು ಆಗಿವೆ-ಹೀಗೆ

ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಅಂತಲೇ ಜಿನಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಈ ನಾಲ್ಕು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಾತ್ಸರ್ಯ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ತ್ರಸ ಹಿಂಸಾ ತ್ಯಾಗ—ಧರ್ಮವು ಅಹಿಂಸಾ ರೂಪವಾಗಿದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ಜಿನೇಶ್ವರಿಂದ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುತ್ತಲಿದ್ದು ಸಹ ಯಾರಿಗೆ ಸ್ಥಾವರ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತ್ರಸ ಹಿಂಸೆಯನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಮಾಡಿಸಕೂಡದು, ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು, ಮಾತಿನಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಮಾಡಿಸಕೂಡದು, ಮಾಡುವವರನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಬಾರದು, ದೇಹದಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಮಾಡಿಸಲೂ ಬಾರದು, ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ-ಕೃತ-ಕಾರಿತ-ಅನುಮೋದನಗಳ ಯೋಗದಿಂದ-ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಹೀಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂಭತ್ತು ವಿಧದಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ತ್ಯಾಗವನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಜೌತ್ಸರ್ಗಿಕ ತ್ಯಾಗವೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ ಈ ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ವಿಧದ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ದುಃಖವೆಂಬ ರೋಗದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ಅಮೃತವೆಂದಿದೆ ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾವು ಸದಸದ್ವಿಚಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಪ್ರವಂಚದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ವೈರಣಿಯಿಂದ ವಿವಿಧ ಹಾಗೂ ಭಿನ್ನ ವಿಚಾರ ವದ್ಧತೆಯ ಜನರು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಹಿಂಸಕರು, ಅಭಕ್ತ ಭಕ್ತನು ಮಾಡುವವರು, ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವರು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಮಾಯಾಪಿಗಳು, ಲೋಭಿಗಳು, ಮಹಾವಿಗ್ರಹಿಗಳು, ಮಹಾ ಆರಂಭಿಗಳು ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳು ಇದ್ದಾರೆ ಇವೆಲ್ಲರ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಾವು ಯಾರು ಎಂಬುದರ ಮರವು ಉಂಟಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಟಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಜಿನೇಂದ್ರರು ವ್ರತವಾದಿಸಿದ ಧರ್ಮವು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ, ಅದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನರಿಯದೆ ಯಾರಾದರೂ 'ಧರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯಾದರೆ ಅದ್ವಿಯಿಲ್ಲ, ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ.'—ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆಂದು ನಾವು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರತವ್ರತರಾಗಕೂಡದು.

ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಇನ್ನು ದೇವ-ಗುರು ಅಥವಾ ಇನ್ನಾರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಫಲವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರದು ಪಾಪವೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇವ-ಗುರುಗಳ ಕಾರ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮವು ನೆರವೇರುತ್ತದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ, 'ಹಿಂಸೆಯು ಧರ್ಮವಲ್ಲ' ಎಂಬ ಜಿನವಾಣಿಯು ಅಸತ್ಯವೆಂದಾದೀತು ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಕಾತ್ಯಾಯನಿ, ಜಂಡಿಕಾ, ಭವಾನಿ, ದುರ್ಗಾ, ವಾರ್ವತಿ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ದೇವಿಯರಿಗೆ ಕುರಿ, ಕೋಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅವರು ಪ್ರಸನ್ನ-ರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಹಿಂಸೆಮಾಡಿದರೆ ದೋಷವಿಲ್ಲ—ಎನ್ನುವ ಮಿಥ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ತಾವು ತಮ್ಮ 'ಅಹಿಂಸಾ ಪರಮೋ ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಶತ್ಕೃದಿಂದ ಪರಾಙ್ಮುಖರಾಗಕೂಡದು ದೇವಿಗೇನೇ ಸ್ವತಃ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಿಡಿದು, ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದಾಳೆ, ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಜೀವದ ವಧೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವಳು ಆ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಂಸವನ್ನೇಕೆ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ? ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಕೈಯಿಂದಲೇ ದೀನ-ಅನಾದ ಹಾಗೂ ಭಯಭೀತ ಜೀವಗಳನ್ನು ಯುಕ್ತ ಕೊಲ್ಲಿಸುವಳು? ತಾನು ಸ್ವತಃ ಹುಲಿ-ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ ಭಯಂಕರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ವಿಕೆ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ? ಇದು ಇರಲಿ, ತಾನು ಸ್ವತಃ ದೇವತೆ ಎನಿಸಿ—ದೊಡ್ಡ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನಿಸಿ—ಕಾಗೆ, ನಾಯಿ, ಭಿಲ್ಲ, ದೇಹರಂತೆ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ತೃಪ್ತಗಾಗಿ, ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ, ಅಂದಮೇಲೆ ಇವಳಿಗೆ ದೇವತೆಯೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು? ಯಾವಳು ಸ್ವತಃ ದುಃಖಿಯು

ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಳೂ ಆಗಿರುವಳೋ ಅವಳು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥಳಾಗುವಳು? ಅತಿ ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಿರ್ಯಂಚ ಜೀವಿಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಮಹಾ ವಾಪಿಯಾದ ಜೀವಕ್ಕೆ ದೇವತ್ವವಾದರೂ ಹೇಗೆ ಇದ್ದೀತು? ಇದರ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ವಾಪಿಗಳಾದ ಜನರು, ಸುಳ್ಳು ತಾತ್ವಿಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ತಾವು ಸ್ವತಃ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಮತ್ತು ಮೂಢ ಜನರೂ ಸಹ ದೇವರ ವ್ರತಾದವೆಂದು ಮಾಂಸ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕು—ಎಂದು ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯೂಹವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಭಾವುಕ ಜನರನ್ನು ಆ ಧೂರ್ತ ಜನರು—ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವುಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು—ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನರಕದ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ

ಭವನವಾಸೀ ದೇವರು ಕವಲಾಹಾರಿಗಳಲ್ಲ. ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಶ್ವರರ ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಭವನವಾಸಿ, ವ್ಯಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಷ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪವಾಸಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರದ ದೇವರು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮಂತೆ ಕವಲಾಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಅವರು ಮಾನಸಿಕ ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ—ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವರಿಗೆ ಹಸಿವೆಯ ಇಚ್ಛೆಯಾದಾಗ ಅವರ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ಒಸರಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಹಸಿವೆಯ ಬಾಧೆಯು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ತರೀರವು ವೈಕುಂಠವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಸಪ್ತಧಾತುಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಿನ್ನುವದು ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇವರು ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಕರೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ನಾಯಿ, ಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ವತು-ವಕ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅವರು ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯವರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದರಿಂದ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ

ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕನು ಗುರುವಿಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವಂಥ ಗುರುಗಳಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮಾಂಸದ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಮಾಂಸಾದಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವವನೂ ಸೇರಿಯನ್ನು ಕುಡಿಯುವವನೂ ಆದಂಥ ಆ ವಾಪಿಯು ಗುರುವು ಹೇಗಾಗುವನು? ಅವನು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿಸಿ, ನರಕಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಗುರುವಾದಂತಾಯಿತು ಇಂಥ ಗುರುವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ನೋಡುವುದರಿಂದಲೂ ಭಯಂಕರ ವಾನದ ಬಂಧವಾಗುವುದು

ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ—ನಾವು ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗಲೂ ಸಾವಿರಾರು ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುವದುಂಟು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ತಿನ್ನುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೇ?—ಹೀಗೆಯೂ ಕೆಲವರು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರ—ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವನಸ್ಪತಿ, ವೃದ್ಧಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವನನ ಇವೆಲ್ಲ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿವೆ ಇವು ಎಲ್ಲ ಹಾಗೂ ವಿಕಲತ್ರಯ, ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ತಿರ್ಯಂಚ ಇವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಅವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಬಹುದು ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಯ ಮಾಂಸದ ಒಂದು ಕಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಬಾದರ ನಿಗೋದಿ ಜೀವಗಳು ತುಂಬಿವೆ ಅವು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಏಕೀಂದ್ರಿಯದಿಂದ ವಂಚೀಂದ್ರಿಯ, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ, ನಾರಕ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಅನಂತವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದವರು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಅನ್ನ-ನೀರುಗಳನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಆಗುವ ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಗಿಂತಲೂ ಅನಂತವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸೆಯು ಸೂಚಿಯ ಮೊನೆಯಷ್ಟು ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏಕೀಂದ್ರಿಯಗಳ ಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರನೆ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆ ಇವೆರಡೂ ಸಮಾನವಾಗಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ ಏಕೀಂದ್ರಿಯಗಳ ತರೀರವು ರಸ, ರಕ್ತ, ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ಜಮಾಡಿ ಧಾತುಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡುದಾಗಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು—ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಗುವಷ್ಟು ಮನಸ್ಸಿನ ಕರೋರತೆ, ನಿರ್ದಯತೆಗಳು ಅನ್ನಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸ್ವರ್ತಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಾಯಿ-ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯಂದಿರನ್ನು ಸ್ವರ್ತಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಅಂತರವಿರುವಂತೆಯೇ ಮಾಂಸಾಹಾರ ಹಾಗೂ ಅನ್ನಾಹಾರಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ತ್ರಸಜೀವಗಳ ಘಾತ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪೋರ ವಾವದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ

ಹಿಂದು ಸಂಕರಯು—ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಲಕ್ಷಣವಾಗುವಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅವು ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವೇನಿದೆ?

ಸಮಾಧಾನ—ಮೇಲಿನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ವಾಸವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬಾರದು. ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ನೀವು ಯಾವ ಹಿಂಸಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪಾತ ಮಾಡಬಹುದು ಹೇಳಿರಿ ನೋಡುವಾ. ಗುದ್ದು, ಕಾಗೆ, ಗಿಣಿ, ಮೈಸಾ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಹಿಂಸಕವಾಗಿವೆ. ಹಾವು, ಚೇಳು, ಇರಿವೆ, ಇಲಿ, ನಾಯಿ, ದೆಕ್ಕು, ನರಿ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪಿಂಚುಗಳೂ ಮತ್ಸ್ಯ ಮುನುಷ್ಯ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಚಕರ್ಮದ ಉದಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಹಿಂಸಕವೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು, ಎಷ್ಟು ಜನರನ್ನು ನೀವು ಕೊಲ್ಲುವುದು ತಕ್ಕದೆ? ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು. ನೀವು ಎಲ್ಲ ಹಿಂಸಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನೀವೂ ಮಹಾ ಹಿಂಸಕರಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ಅದಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ವಾಸಿಗಳು ಯಾರು ಉಳಿದರು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಹಿಂಸಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇವೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸಕ ವೃತ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು?—ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ನಿಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಡದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಷ್ಟು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಮೊದಲದಲ್ಲಿ ಗಳಿಸಿದ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾದೀನವಿದೆ. ವಾಸದ ವರಂವರಿಯು ಅನಂತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವುದು ಯಾವಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ವಾಸಿ ಜೀವಗಳನ್ನು ಯಾರು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿದರು? ಪ್ರಾಣಿಮತರನ್ನಾದರೂ ಯಾರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು? ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ವಿಚಿತ್ರತೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಾಸಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ವಾಸದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಂದು ಅನೇಕ ವಾಸಿ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾವಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ದಯಾಪಾವನವನ್ನು ದರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಈ ವಾಸಿಯಾದ ಜೀವನ ಬದುಕಿನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಾಚಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅದನ್ನು ಕೊಂದು ಈ ವರ್ತಮಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪಾಪಬಂಧನಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತರಬೇಡಿರಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಕರುಣೆಯಿಂದ ವಾಸಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಉದ್ದಕ್ಕೂಗಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೆಯೂ ದಯೆಯನ್ನೇ ಇಡಿರಿ.

ವೇದನಾಪೀಡಿತ ಜೀವವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಅದು ದುಃಖ ಮುಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.—ಈ ಜೀವವು ದುಃಖದಿಂದ ಬಹಳ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಸತ್ತರೆ ಈ ದುಃಖವಿಂವಾರೂ ಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ—ಎಂಬ ಮಿಥ್ಯಾ ವಿಚಾರವನ್ನು ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ತರಬೇಡಿರಿ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಜೀವವು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಹ ಅದರ ಈ ವರ್ತಮಾನವು ಇಲ್ಲವಂತಾಯಿತು ಇಷ್ಟೇ. ಅದರ ಅನಾತ್ಮಕರ್ಮವು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ವಿಡುಗದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದು ತಿರ್ಯಂಚ ಇಲ್ಲವೆ ಮನಸ್ಸು ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕಿಂತ ಅನಂತವಿಟ್ಟು ರೋಗ, ಬಡತನ, ಜೀವನಿಕಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು ಮೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು?

ಅಕ್ಕಲಿತ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಂಭವಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯು ವರ್ತಮಾನದಿಂದ ಎಂದೂ ಆಗಲಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸರ್ವಾರ್ಥವು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಅದನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು ಕೂಡ ಕೊಂಕೂರೂ, ಬರುವ ಕಿರಣಗಳು ಕಾಣಲಾರದೂ ಈ ವೃದ್ಧಿಯು ಕೇಳಿ ಮೇಲಾಗದೂ, ಕಲ್ಪು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಾಸಂಪಾದನಾ, ಮಿತಿಮೀರಿ ಕಮಲವು ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಸೂರ್ಯಾಸ್ತದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗದರೂ, ಸರ್ವದ ದುಃಖದ ಜೀವನವು ದುಃಖದಿಂದ ಕೂಡದಿರುವ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದೇನು ಆದರೂ, ಕಾಲಕಾಲಿ ದಿವಸವು ಸ್ವದಿವಸವೆಂದಿರುವುದು ವೇದಾಂತವೆಂದೂ, ವಿವಾದವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಬೇಡರೂ, ಇಂತ ಅನೇಕಾಪೇಕ್ಷೆ ಸಂಭವಿಸದರೂ ಸಹ ಎಂದಿಗೂ ವರ್ತಮಾನದಿಂದ ವರ್ತಮಾನವು ಬೇಡದಿರುವುದು ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲ, ಅನೇಕವು ಇದನ್ನು ಸಿದ್ಧವೆಂದ ತಿಳಿದುಬಿಡು. ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೂ.

ಸಂತಯ—ಇನ್ನು ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಪ್ರಾವಕರು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆ, ಜಿನರ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವಾಗಲೂ ಆರಂಭಿ ಹಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಒಪ್ಪಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆರಂಭವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಹಂಸೆಯು ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಅದರಿಂದ ಜಿನಮಂದಿರಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಗೆ ನೀವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಿರಿ?

ನಮಾಧಾನ—ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಸಂಚಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ—ಆರಂಭಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಗೃಹಸ್ಥನು-ಅವನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮೋಪಾರ್ಜನವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಜಿನಮಂದಿರಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಇದು ನಮಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿದೆ ಆದರೆ ಯಾರ ಪ್ರೇಮವು ಧನ, ಪರಿಗ್ರಹ, ಆರಂಭಾದಿಗಳಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಅಭಿಮಾನವು ಇನ್ನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿಲ್ಲವೋ, ತಮ್ಮ ಜಾತಿ ಕುಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು, ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಉಪಭೋಗಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮನೆಮಂದಿರಾದಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ, ಊರಜನರಿಗೆ ಊಟ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಮದುವೆ ಮುಂಜಿವೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ—“ಎಲೈ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯು ಆರಂಭಾದಿಗಳಿಂದ ಇನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ಆಗುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ವಾಸಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಭಿಮಾನವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇಂಥ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವದಕ್ಕಿಂತ ನೀವು ಜಿನಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿರಿ. ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಆಶುಭ ಅನುರಾಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವು ವೀತರಾಗತೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗಾಗ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೂ ಹೋದಿತು ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವರು ತಾಸ್ತವನ್ನು ಕೇಳುವರು, ವೀತರಾಗ ಪ್ರಭುವಿನ ದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವರು, ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ವಾವದ ನಡತೆಯನ್ನು ಬಿಡಬಹುದು, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರು ಜಿನಮಂದಿರವು ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮದ ಆಯತನ-ಸ್ಥಾನ-ವಾಗಿದೆ ಜಿನಮಂದಿರದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅನೇಕರು ವಾವದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ, ತಾಸ್ತವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಾನು ಯಾರು? ಪರವು ಯಾವುದು?—ಎಂಬುದರ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೇವ, ಮಿಥ್ಯಾಗುರು, ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮಗಳ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀತರಾಗನ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಹಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳಿಂದಲೂ ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳಿಂದಲೂ ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಕ್ತಭಕ್ತಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾವೃತವಾಗುತ್ತದೆ ವೀತರಾಗ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ, ಸಾಮಾಯಿಕ-ಸಂಯಮ-ಉಪವಾಸ-ಶೀಲ-ದಾನ-ವ್ರತಾದಿ ಭಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನತೆಯು ದೊರೆತು, ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಜಿನಮಂದಿರದ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಂಥವನು ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ತನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಂಥವರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ

ಜಿನಮಂದಿರ ನಿರ್ಮಿಸುವವರ ಭಾವನೆ. “ನಾನೀಗ ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ನಾನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನು ನಾನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿ? ತಿನ್ನಬಾರದುದನ್ನು ಹೇಗೆ ತಿನ್ನಲಿ? ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಲಿ?” ಜಗಲಾಡುವುದು, ಬಯ್ಯುವುದು, ಲೋಕ ನಿಂದ್ಯಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಜನತೆಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಹೀಗೂ ವಿಚಾರವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ—“ಈ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನಾನಂತೂ ಸ್ವತಃ ದಿನಾಲೂ ಬರತಕ್ಕವನಲ್ಲ, ಆದರೆ ಉಳಿದವರು ಯಾರು ಬಂದಾರು?” ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ತಾನೇ ಮೊದಲು ಜಿನಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರಂತೆ ನಿತ್ಯ ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜೆ, ತಾಸ್ತತ್ರವಣಿ, ಜವಜಾವ್ಯ, ವ್ರತಾಚರಣ, ಭಜನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಅವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಓದುವ, ಕೇಳುವ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಸುತ್ತಲಿನ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ದರ್ಮದ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಧವಾಗುವ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಯಾರಾದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪೂಜೆಯಿದೆ, ಇಂದು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯಾರು ಯಾರು ಬಂದಿದ್ದರು, ಇಂದು ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಯಾರು ಕುಳಿತಿದ್ದರು, ಇಂದು ಯಾರು ಯಾರು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಆಚರಿಸುವರು, ಈ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡುಬಿಡು, ಮೂರು ಮೂರು ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿದರು, ಪ್ರೋವಫೋವವಾನ ಮಾಡುವವರು ಎಷ್ಟು ಜನ, ಜಾಗರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರು,—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಹಗಲಿರುಳೂ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಂದು ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಜನೆ, ಗಾಯನಗಳು ಬಹಳ ಜೋರಾಗಿ ಆದವು ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಅಂಥ ಅನೇಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ಜನದವು ದಿನ-ದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಸಾವಿರಾರು ಜನರಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಭಾವವು ಪ್ರಕಟವಾದಂತೆ ಅವನ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವೂ ದಿವ್ಯತೆವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದೊಳಗಿನ ವಿವಾಹಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಆಭರಣ, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ, ತಾನು ನಿಲ್ಲುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನೆೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಲ್ಲಿ, ವಿವಿಧ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಪಸಂಜೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಆಗ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಹೀಗೆ—“ಈ ಮನೆ ಮರಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡುವುದಿದೆ? ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ತೋರಿಸುವುದಿದೆ? ಇನ್ನೆಲ್ಲ ವಾವದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ, ನಿಂದ್ಯವಾಗಿವೆ” —ಇಂದ ವಿರಕ್ತತೆಯು ಅವನಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಹಲವು ವಾವಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವಶ್ಯಾಪ್ಯವನ್ನು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟೇ ಧನವನ್ನು ತಾನು ಮಂದಿರದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ವ್ಯಯಮಾಡಿದರೆ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಧನವನ್ನು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ, ಛತ್ರ, ಚಾವುರ, ಬಾವುಂಡಲ, ಪೆಂಟಿ, ಸ್ಥಾನವಾ, ಕಲತ, ಧೂಪಾವಲಿ, ಸಮವಸರಣ ಮೊದಲಾದ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ ಇಲ್ಲವೆ ತಾನ್ನು ಹಿತ್ತಾಳೆಯ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಖರ್ಚುಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಇದರಿಂದ ಅವನ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ಅನುರಾಗವು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಈ ಉಪಕರಣಗಳು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೇವನಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತವೆ ಜಿನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದರೆ ಕೀರ್ತಿಯು ಆಗುವಂತೆ ಲಗ್ನಾದಿಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದ ಧನದಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಪೂಜೆ, ಪ್ರಭಾವನೆ, ದರ್ಶನ, ದರ್ಮಶ್ರವಣ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಚನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವಂಥ ಜನರು ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರೆ ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದಂತೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಅನುರಾಗವು ಹುಟ್ಟಿ, ಅವರ ವರಿಣಾವು ಸುಧಾರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಅವರ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆಗುವುದು

ಸಂತೆಯು—ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದ ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದು ನಿಜ ಆದರೆ ಆ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವಾಗ ವರ್ಷಕಾರ್ಯ ಜೀವಗಳ ಧರ್ಮದ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ, ಆ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೇನು ಮಾರ್ಗ?

ಸಮಾಧಾನ—ಹಿಂಸೆಯು, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರ ಘಾತಮಾಡುವ ವಿಚಾರ ಇದ್ದರೇನೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ನಾವು ಯಾರ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೇನೇ ನಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಹತ್ತಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ, ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುನೀಶ್ವರನಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಸಾಧುವಿನ ದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಕ್ಕಿಂದು ತೆರಳುವಾಗಲೂ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಸಹೆಯುವಾಗ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು-ಅರ್ಧ ಮೊಳ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂಲಗುಣದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗುಣವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದಿಗ್ವ್ರತಮನರ್ಥದಂಡವ್ರತಂ ಚ ಭೋಗೋಪಭೋಗವರಿಮಾಣಮ್ |

ಅನುಬೃಂಹಣಾದ್ಗುಣಾನಾಮಾಖ್ಯಾಂತಿ ಗುಣವ್ರತಾನ್ಯಾಯಾಃ || ೬೭ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅರ್ಥಾಃ) ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರು (ದಿಗ್ವ್ರತಮನರ್ಥದಂಡವ್ರತಂ) ದಿಗ್ವ್ರತ, ಅನರ್ಥದಂಡವ್ರತ (ಚ) ಮತ್ತು (ಭೋಗೋಪಭೋಗವರಿಮಾಣಮ್) ಭೋಗ ಉಪಭೋಗಗಳ ಮಿಶ್ರಿತ ವ್ರತ—ಇವು—(ಗುಣಾನಾಂ) ಎಂಬ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು (ಅನುಬೃಂಹಣಾತ್) ಬೆಳೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಗುಣವ್ರತಾನ್) ಗುಣವ್ರತಗಳೆಂದು (ಆಖ್ಯಾಂತಿ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ—ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಗವಾನರೂ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರೂ ದಿಗ್ವ್ರತ, ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತ ಮತ್ತು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣ ಈ ಮೂರು ವ್ರತಗಳಿಗೆ ಗುಣವ್ರತಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಮೂರು ವ್ರತಗಳು ಅಜಾನವ್ರತಗಳನ್ನು—ಗುಣಾಕಾರ ರೂಪದಿಂದ—ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವು ಇವೆ ಅಂತಲೇ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗುಣವ್ರತವೆಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ [ಇಲ್ಲಿ 'ಗುಣವ್ರತಾನ್' ಎಂಬ ವದದಲ್ಲಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಗುಣ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗುಣಗಳ (ಶಕ್ತಿಯ ಅಂಶಗಳ) ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಅದರ ಅದು ಗುಣಾಕಾರ ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳು ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಅನುಬೃಂಹಣಾತ್' ವದದ ಮುಖಾಂತರ ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—(೧) ಹತ್ತಿರ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದಿಗ್ವ್ರತವೆನ್ನುವರು (೨) ಯಾವುದರಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗದೆ ಇದ್ದು, ಪಾಪದ ಬಂಧವು ಮಾತ್ರ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನರ್ಥ ದಂಡವೆನ್ನುವರು (೩) ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವುದನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದು ಭೋಗವು ಯಾವುದನ್ನು ತಿರುತಿರುಗಿ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದು ಉಪಭೋಗವು ಈ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣವ್ರತವೆನ್ನುವರು

ವ್ರತಿಕಂ ವಂಶಾಣುವ್ರತತತಿ ಕಿಲಿ ಹುಸಿ ಕಳವು ಹಾದರಂ ತೀರದುದು. |

ಕೃತಿ ಮೋಹಂ ಪಿಂಗಗುಣವ್ರತ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಮಪೇಟುಮಂ ತಳಿದಾತಂ ||

ಜನ್ಮ—ಅನಂತನಾಥ ವ್ರತಾಣಂ ೩-೬೦.

ಈಗ ದಿಗ್ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದಿಗ್ವ್ರಲಯಂ ಪರಿಗಣಿತಂ ಕೃತ್ವಾಕೋಟಹಂ ಬಹಿರ್ನ ಯಾನ್ಯಾಮಿ |

ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪೋ ದಿಗ್ವ್ರತಮಾವೃತ್ಯಣುಪಾವವಿನಿವೃತ್ಯೈ || ೬೮ || 2

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅಣುವಾವಿನಿವೃತ್ಯೈ) ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪಾವದ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ (ದಿಗ್ವ್ರಲಯಂ ಪರಿಗಣಿತಂ ಕೃತ್ವಾ) ದಿಕ್ಕುಗಳ ಸೀಮೆಗಳನ್ನು ಮರ್ಯಾದಿತಗೊಳಿಸಿ (ಅತಿ ಬಹಿಃ) ಆ ಸೀಮೆಯ ಹೊರಗೆ (ಆಮೃತಿ) ನಾಯುವ

1 ಆಯತವರ್ಣನ ವಚನ ಹೀಗೆ—

ವಚನ—ಅದರಿಂದ ಜೀವಿಗಳ ನಿರ್ದಾಹಾರ್ತನಂ ಸಂಯಮಕತಾಯಂಗಳಿಂ ದಿಟ್ಟಿ ಲೋಕವೊಳು ಹಗವರ್ತರರಿಲ್ಲ ಮತ್ತಂ ಮೂಲಗುಣಂಗಳೆಂಬಿಕ್ಕುಮತಿಜಾರಿಮಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ತಾಳು ಶ್ವಾವಳಂ ಗುಣವ್ರತವ್ರಯವೊಳುಮಂ, ತಿಶ್ವಾಬ್ರತ ಹಳುಪ್ಪಮಂ- ಮೆಂಬುಶ್ವರ ಗುಣಂಗಳೇಳುಮಂ ಕೃತಕಾಶ್ವ ಪಾವುವೆಂದೊಡೆ ದಿಗ್ವ್ರಿರತಿ, ದೀಪವಿರತಿಯನರ್ಥದಂದವಿರತಿ, ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣಂ, ದೀಪಾವಕಾಶಿಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಕಂ, ಪೋಷಣೋಪವಾಸಂ, ವೈಯಾಕೃತ್ಯಮೆಂಬುದಕ್ಕು ಮೂಲಗುಣಕ್ಕೆ ಪರಿರಕ್ಷಣಂಗಳಪ್ಪುದರಿಂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಪರಿಹಾರಂಗಳಪ್ಪುದರಿಂ ತೀಲ ಸದ್ವ ಕಂಗಳಕ್ಕುಮವದೊಳು.

2 ಆಯತವರ್ಣನ ಕಂದ ಹೀಗೆ—

ನಿರುತಂ ದೇಶಪು ಮನಾಂ ಪರಿಮಾಣಂ ಮಾಡಿ ಸಲ್ಲಿಸೊಲ್ಲೆಂ ಪೊರಗಾ |

ಮರಣಾಂತಮೆಂಬುದಿದು ದಿಗ್ವ್ರಿರತಿ ಬ್ರತಮೆಂದು ಪೇಳ್ವರಾಗಮಿಕರ್ಕಳು ||

ವರೆಗೆ (ಅಹಂ) ನಾನು (ನ ಯಾನ್ಯಾಮಿ) ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ (ಇತಿ ಸಂಕಲ್ಪಃ) ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ (ದಿಗ್ವ್ರತ) ದಿಗ್ವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳುವರು

ಅರ್ಥ—ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಹೊರಗೆ ನಾನು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಮರ್ಯಾದಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರಗಿನ ಪಾವನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ಹತ್ತಿಕೂಡದು—ಎಂದು ನಾಯುವ ವರೆಗೆ ದಿಶೆಗಳ ಸೀಮೆಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುವುದು ದಿಗ್ವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ [ಇಲ್ಲಿ ವೂರ್ವ, ವಶ್ವಮ, ದಕ್ಷಿಣ, ಉತ್ತರ ಈ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಹಾಗೂ ಅಗ್ನಿ, ಸೈರುಕ್ಯ, ವಾಯುವ್ಯ, ಈಶಾನ್ಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಊರ್ಧ್ವ ಮತ್ತು ಅಧೋ ದಿಶೆಗಳು ಕೂಡಿ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸೀಮೆಯು ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಹೊರಗೆ ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವು ಅಲ್ಪ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದಲ್ಲ ಪ್ರತಿಕನು ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೂ ನಡೆಯುವಂಥದ್ದು ಅದೂ ಸಂಕಲ್ಪವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂದರೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಹೋಗಕೂಡದು 'ಬಹಿರ್ ಯಾನ್ಯಾಮಿ' ಎಂಬ ವದವು ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಇಂಥ ವ್ರತಾಚರಣೆಯಿಂದ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಹೊರಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಿನ ಸ್ಕೂಲ ವಾವವಿವೇ ಅಲ್ಲ, ಅಣುವಾವವೂ ಸಹ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ನ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥರು ಮೊದಲು, ಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ, ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಉಂಟಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಬೇಕೋ ಮಾಡಬಾರದೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ಲೋಭವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕು, ಅಹಿಂಸಾರ್ಥಮದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕು ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಧಾವನೆಯಿಂದ ತಾನು ಜೀವಿಸಿರುವ ವರೆಗೂ ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಅಥವಾ ಆ ಹೊರಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಯಾವನ್ನಾದರೂ ಕರೆಯಿಸುವ, ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಅದಮ ತರಿಸುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಲೋಭವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ದಿಗ್ವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಯಾವ ಯಾವ ದೇಶಗಳ ಕೂಡ ನಮಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದಿದೆ ಇದನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನು ಮೊದಲು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಂಗಡ ನಮಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಂಬಂಧ ಬಂದೀತು, ಎಷ್ಟು ದೇಶಗಳ ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ದಿಗ್ವ್ರತದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂದರೆ ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಹೊರಗಿನ ದೇಶಗಳ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಯಮಮಾಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ನಿಯಮಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿಂದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವ ವಾವಬಂಧವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನರಮಿತ ಲೋಭಕ್ಕೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ಇನ್ನು ದಿಕ್ಕುಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಮಕರಾಕರಸರಿದಟವೀಗಿರಿಜನವದಯೋಜನಾನಿ ಮರ್ಯಾದಾಃ |

ವ್ರಾಹುರ್ದಿಶಾಂ ದಶಾನಾಂ ವ್ರತಿಸಂಹಾರೇ ವ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ || ೬೯ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದಶಾನಾಂ ದಿಶಾಂ) ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ (ವ್ರತಿಸಂಹಾರೇ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ (ವ್ರಸಿದ್ಧಾನಿ) ವ್ರಸಿದ್ಧವಾದ (ಮಕರಾಕರಸರಿದಟವೀಗಿರಿಜನವದಯೋಜನಾನಿ) ಸಮುದ್ರ, ನದಿ, ವನ, ವರ್ವತ, ದೇಶ, ಯೋಜನ ಈ (ಮರ್ಯಾದಾಃ) ಸೀಮೆಯನ್ನು (ವ್ರಾಹುಃ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

1 ಅಯತವರ್ವನ ವಚನ ಹೀಗೆ—ವ್ರತ್ಯಾತ್ಯಾನಮೆಂಬ ಕವಾಯೋಪಯೋಗದಿಂದಲೂ ಮಹಾಬಲಕ್ಕೆ ವರಪಾಲಕನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಾಗಿಯುಂಟಪ್ಪ ಸಮುದ್ರಮು, ತೆರೆಯನಡವಿಯುಂ ಪರ್ವತಮು, ದೇಶಮುನಿತು ಯೋಜನಮುನೆಂದು ಶ್ರವಣದೊಡನೆ ಪೂರಗೆ ಯಾವಜ್ಜೀವನು ಲೋಪದಿಂದಮಕ್ಕ, ಲಾಭದಿಂದಮಕ್ಕ, ಫಯದಿಂದಮಕ್ಕ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಮಕ್ಕ ಕೊಳ್ಳುವುದು ದಿಗ್ವ್ರತಿಯೆಂಬ ಮೊದಲಗುಣಬ್ರತಂ

ಅರ್ಥ—ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಸಮುದ್ರ, ನದಿ, ವನ, ವರ್ವತ ದೇಶ ಮತ್ತು ಇಂತಿವು, ಯೋಜನಗಳ ವರೆಗೆ ಎಂದು ಸೀಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರ ಹೊರಗಿನ ಸೀಮೆಯ ಕೂಡ ಯಾವ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಹೀಗೆ ನಿಯಮ ಮಾಡುವುದು. [ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುವಾಗ ಯಾವುದಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಹಾಗೂ ಸೀಮಾರೇಷೆಯು ರಾಜಕಾರಣವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದದಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂದರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಾಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸ. ಧ]

ದಿನೇಶ್ವರ ಮೇರೆಯಿಂದಂ ಪೊದಿಗೆ ನಡೆಯನಾನೆಂದು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಂ ಸಂ-
ತೊಸದಿಂ ತಾಲ್ದಿ ದೇಶೇಷವನ್ನಿವ ನಿಯಮಮುಂ ಮಂಡಲಾಗ್ರಾಧ್ಯಪರ್ಧೆ .
ವ್ರಸರಾನೈಸಂಗಕೊಳ್ ತತ್ತಮಿತಮನಿಸಿ ಕೈಕೊಂಡುಮೊಲ್ದೀಯದಿವೊಂ-
ದಸಮತ್ತೀಭಾವಮುಂ ಭಾವಿವೊಡತಿಯಂಗಳ್ಳು ಜಾಖ್ಯಬ್ರಹ್ಮಂಗಳ್ಳು ||

— ಶಾಂತಿನಾಥ ಕವಿ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ—೬-೧೦

ಈಗ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದ ಅಗುವ ಲಾಭವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅನರ್ಥೇರ್ಬಹಿರಣುವಾವಂ ಪ್ರತಿವಿರತೇದಿಗ್ವಿಕ್ರಮಾಧಿಧಾರಯತಾಮ್ ।

ಮಂಜುನಾಪ್ರತಪರಿಣತಿಮಣುವ್ರತಾಧಿ ಪ್ರವದ್ಯಂತೆ || ೭೦ || ೧

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅನರ್ಥೇ ಬಹಿಃ) ಮರ್ಯಾದೆಯ ಹೊರಗೆ (ಅಣುವಾವಂ ಪ್ರತಿವಿರತೇ) ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ತ್ಯಾಗವಾಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ (ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮಾಧಿ) ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮವನ್ನು (ಧಾರಯತಾಮ್) ಧರಿಸುವವರ (ಅಣುವ್ರತಾಧಿ) ಅಣುವ್ರತಗಳೂ ಸಹ (ಮಂಜುನಾಪ್ರತಪರಿಣತಿಮ್) ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು (ಪ್ರವದ್ಯಂತೇ) ಹೊಂದುತ್ತವೆ, ಅಂದರೆ ಫಲದಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ

ಅರ್ಥ—ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವವರಿಗೆ ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ಹೊರಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ಪಾವಬಂಧವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವರ ಅಣುವ್ರತಗಳು ಮಹಾವ್ರತಗಳ ಸಮಾನವೆನಿಸುತ್ತವೆ. [ಅದರಿಂದ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮವು ಗುಣವ್ರತವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ವಿರಕ್ತಿಯು ಆಗುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥನು ಹತ್ತು ದಿನಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಣುವ್ರತಗಳೆಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಮರ್ಯಾದಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರ ಹಿಂಸಾದಿಗಳಿಂದ ಒಡಗುವ ಐದು ವಿಧದ ಪಾನಗಳ ತ್ಯಾಗವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನೇ ಅಣುವ್ರತಗಳು ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಹತ್ವದವು ಆಗುತ್ತವೆ

ಕೃತಕಾರಿಶಾನುಮೋದದಿನತಿಶಾವಮ್ಯಾದಿ ದೋಷಮಿಲ್ಲಿ ನಿಸಿದಣು .

ವ್ರತಮಂ ತಾಲ್ದಿ ಮನುಜರ್ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗರೆ ಜಗತ್ಪ್ರಯಾಭ್ಯಂತರದೊಳ್ ||

— ಶಾಂತಿನಾಥ ಕವಿ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೪೪

1 ಆಯತವರ್ಮನ ಪಜನ ಹೀಗೆ—

ಅದು ಕಾಲ್ಪದಾತಂ ತನ್ನ ಮರಿಮಾಡಿದ ದೂಮಿಯಿಂದಂ ಪೊರಗೆ ಕೊರೆ ಮೊದಲಾಗೋಡೆಯ ದೋಷಂಗಳು ಮನೊ ಪಜನ ಕಾಯಂಗಿಯುಪ್ಪದರಿಂ, ಕೃತಕಾರಿಶಾನುಮೋದಂಗಳಿಲ್ಲದರಿಂದಂ ಮಹಂಭ್ರತಿಯನೆ ಪಡುಗುಂ,

ಮರ್ಯಾದೆಯ ಜೊರಗಿನ ಅಣುವ್ರತಗಳು ಮಹಾವ್ರತಗಳಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆಂದು ಏಳೆ ಹೇಳುವರು? ಸೀಮೆಯ ಆಚೆಗೆ ಹಿಂಸೆಯೇ ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಆ ಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾವ್ರತ ಎಂದು ಏಳೆ ಅನ್ವಬಾರದು?— ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನತನುತ್ವಾನ್ಮಂದತರಾತ್ಪರಣಮೋಹವರಿಣಾನಾಃ ।

ಸತ್ವೇನ ದುರವಧಾರಾ ಮಹಾವ್ರತಾಯ ಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯಂತೆ ॥ ೭೧ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನತನುತ್ವಾತ್) ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣ-ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ ಇವು ಮಂದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ (ಮಂದತರಾಃ) ಅತ್ಯಂತ ಮಂದವಾಗಿರುವ (ಚಾರಿತ್ರಮೋಹವರಿಣಾನಾಃ) ಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯದ ವರಿಣಾಮಗಳು (ಮಹಾವ್ರತಾಯ ಪ್ರಕಲ್ಪ್ಯಂತೆ) ಮಹಾವ್ರತದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ—ಅಂದರೆ ಮಹಾವ್ರತಗಳ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ--ಅವು (ವರಿಣಾನಾಃ) ವರಿಣಾಮದ (ಸತ್ವೇನ) ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ (ದುರವಧಾರಾಃ) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗಿವೆ

ಅರ್ಥ—ಅಣುವ್ರತಿಯಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಕಲ ಸಂಯಮವು ಉಂಟಾಗಲಿಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡುವ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಚಾರಿತ್ರ ಮೋಹದ ವರಿಣಾಮವು ತೀರ ಮಂದತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದು “ಸತ್ವೇನ ದುರವಧಾರ”ವಾಗಿದೆ ಅಂದರೆ ಅತಿ ಮಂದತ್ವದಿಂದ ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಸಹ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಇಂಥ ಗೃಹಸ್ಥರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ [‘ರಾಮ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ‘ರಾಮಚಂದ್ರ’ ಎಂಬ ವದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ‘ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ’ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣ’ದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ ಹಿಂಸಾದಿಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯಮದ ಹೆಸರು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆಂದಿದೆ ಈ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆವರಿಸುವಂಥ ನುಲ್ಕು ಕರ್ಮ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು—ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ—ಇವೆ ಈ ಕರ್ಮವ್ರತ್ಯತಿಗಳಿಗೆ ‘ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣ’ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವು ಮಂದವಾಗಿರುವಾಗ ಇವುಗಳಿಂದ ವರಿಣಾಮವು ಚಾರಿತ್ರವೂ ಮಂದವಾಗುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಚಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ವರಿಣಾಮವು ಯಾವಾಗ ಸಂಜ್ಞಲನ ಕಷಾಯ ರೂಪವಾಗುವುದೋ ಆಗ ಮಹಾವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ದೇಶವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಂಜ್ಞಲನ ಕಷಾಯ ವರಿಣಾಮವು ಮಂದವಾಗಲು ಶಕ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾವದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಮಹಾವ್ರತವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆಗ ಕೇವಲ ಅಂಥವನಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾವ್ರತಗಳು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾವರಣ ಕಷಾಯದ ಅಭಾವದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ

ನಿನ್ನೊಳಗಾದ ಭಕ್ತಿಗಡೆ ನಿರ್ವೃತ ಬೇಕು ಗಡಂ ವಿಶುದ್ಧದಿಂ

ತನ್ನಿರವುಂ ಭವತ್ವತತಿ ಗಡಾಂತುದು ದೀಕ್ಷೆಗಡಂ ಬಳಿಕ್ಕೆ ಹೋ ।

ಸನ್ನಿಗಡಂ ಬಿಸಿಲ್ಲಡಂ ಭಯಂ ಗಡ ಬಾಯ್ಕವಿಯಾನೆಯುಂ ಗಡಂ

ನನ್ನ ಮನೋವಿಕಾರತೆಯನಾಡುವೆನೇನವರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ॥

—ರತ್ನಕರ—ಅವರಾಜಿತೇಶ್ವರತತಕ—೪೩

ಇನ್ನು ಮಹಾವ್ರತವು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ—

ವಂಜಾನಾಂ ವಾವಾನಾಂ ಹಿಂಸಾದೀನಾಂ ಮನೋವಚಕಾಯ್ಯಃ ।

ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮೋದೈಸ್ಯಾಗಸ್ತು ಮಹಾವ್ರತಂ ಮಹತಾಮ್ ॥ ೭೨ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಹಿಂಸಾದೀನಾಂ) ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ (ವಂಜಾನಾಂ) ಐದು (ವಾವಾನಾಂ) ವಾವಗಳನ್ನೂ (ಮನೋವಚಕಾಯ್ಯಃ) ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಶರೀರಗಳಿಂದ (ತು) ಮತ್ತು (ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮೋದೈಃ)

ಮಾಡುವುದು, ಮಾಡಿಸುವುದು, ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದನ್ನು (ತ್ಯಾಗ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು (ಮಹತಾ) ಶ್ರೀಷ್ಠ ಪುರುಷನ (ಮಹಾವ್ರತಂ) ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ

ಅರ್ಧ-ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಪಾವನಗಳನ್ನು ಮನವಚನಕಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೃತಕಾರಿಕ ಅನುಮೋದನಗಳಿಂದಲೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಒಂಭತ್ತು ವಿಧದಿಂದಲೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದೇ ಮಹಾವ್ರತವು ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಪಾವನಗಳಿಗೆ 'ಸ್ತೂಲ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸ್ತೂಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪಾವನಗಳೆರಡನ್ನೂ ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳ ಸಮೂಹವಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರೂ ಪಾಲಿಸುವವರೂ ಮಹಾನ್ ಆತ್ಮರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗ್ರಹ ಮಹಾವ್ರತದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಭ್ಯಂತರ ವರಿಗ್ರಹಗಳೆರಡನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವ್ರತಗಳಿವೆ ಅವು ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ ಮತ್ತು ಭಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಪೂರ್ಣ ತ್ಯಾಗವು ಹಸ್ತೇರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಆ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರಹೋಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಈ ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ವರಿಕರಗಳಾಗಿವೆ, ವರಿವಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು? ಅಂಗಳಗಳೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ ಇಂವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಹಾವ್ರತಗಳ ಪೂರ್ಣತೆಯೂ ಸಹ ಹಸ್ತೇರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೋದಾಗಲೇ ಆಗುವದು ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿನ ಆರನೆಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನುವುದು ಅವರ ಜಾರಿಪ್ರಾಧಿಕಾರದ ವರಿಣಾಮವು 'ಸತ್ಯೇನ ದುರವಧಾರ್ವಾಗಿಯುವುದರಿಂದಲೇ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸ. ಧ.]

ಕೊಲಿಸುವ ಕೊಲ್ಲು ತಾಡ್ಯವರವಾಗಿಸುವಾಗುವ ಕೊಲ್ಲುಕಳ್ಳರೊಳ

ಸಲೆ ವುದುಗೊಳ್ಳ ವಾದವಮನಾಡಿಸುವಾದುವ ಕಾಂಕ್ಷೆಯೊಳ ಮನಂ ।

ಸಲಿಸುವ ಸಲ್ಲ ಪಾವವರನುಂ ತರನುಂ ಪಿಳನುಂ ಕೃತವ್ಯನುಂ

ಕಲಾಪಿಯುಮಾಡು ಮುಗ್ರನರಕಾಭಿಗಭೀರಮನೆಯ್ದು ವನ್ನೆಗಂ ॥

—ಶಾಂಕಿನಾದ— ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೫-೪೪.

ಕೊಲಿಲುಂ ಪುಸಿಯಲುಮಾಗದು ಸಲಲಾಗದು ವೆಹರ ವೆಂದಿರೊಳ್ ಕಳವನಣಂ ॥

ಕಳಲಾಗದು ತೀರದುಡಕ್ಕಲವಜಲಾಗದು ವರತ್ರೆಯಂ ಬಯಸುವನಂ ॥

ಜನ್ಮ—ಯತೋಧರ ಚರಿತೆ—ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅವತಾರ ೨೨.

ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಉಧ್ವಾರ್ಥಸ್ತತ್ರಯಗ್ಗೃಹಿತಾತಾಃ ಕ್ಷೇತ್ರವೃದ್ಧಿರವಧೀನಾಮ್ ।

ನಿಸ್ಕರಣಂ ದಿಗ್ವಿರತೇರತ್ಯಾಶಾಃ ವಂಚ ಕಧ್ಯಂತೆ ॥ ೭೩ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-ಅಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ (ಉಧ್ವಾರ್ಥಸ್ತತ್ರಯಗ್ಗೃಹಿತಾತಾಃ) ಮೇಲಿನ, ಕೆಳಗಿನ, ದಿಕ್ಕು ಮತ್ತು ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳ ಮಾರ್ಗದೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವುದು, (ಕ್ಷೇತ್ರವೃದ್ಧಿಃ)

¹ ಅಯತವರ್ಮನ ವಚನ ಹೀಗೆ—

ದಿಗ್ವಿರತಖ್ಯತಕ್ರಿಯಾಧ್ವಾರ್ಥತೀಕ್ರಮಮುಘೋಷಿಕ್ರಮಂ, ತೀರ್ಥಗೃಹಿಕ್ರಮಂ, ಕ್ಷೇತ್ರವೃದ್ಧಿ, ವಿಸ್ತರಣವೆಂದಯತಿಚಾರ. ಮಕ್ಕುಮನಾಗರಿಯುದು ಮೊದಲ ತೀರ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಮಾಡಿದ ಮೇರೆಯನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಮೊದಲ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯವನೊರುವುದೂಧ್ವಾರ್ಥತೀಕ್ರಮಂ. ಪಾವ ಗುಹೆ ಮೊದಲಾದೆಡೆಯಾಗಿರುವುದೋಗಿತಿಕ್ರಮಂ ಪಾಡು ವಾದದವನಿಲಂ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯವಂ ನಡೆವುದು ತೀರ್ಥಗೃಹಿಕ್ರಮಂ ತನ್ನ ಕೈಕೊಂಡು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿದ ಯೋಜನಗಳಲ್ಲದೆ ಬೆರತೊಂದು ಪಾಡು ಯೋಜನಗಳಂ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿ ನಡೆವುದು ಕ್ಷೇತ್ರವೃದ್ಧಿ ಮೇರಿವಾಡಿದ ನೆಲದ ಪ್ರಮಾಣಂ ಮದಿವುದು ವಿಸ್ತರಣಂ.

ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು (ಅವಧೀನಾಂ ವಿಸ್ಕರಣಂ) ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮರೆತು ಹೋಗುವುದು-ಇವು ಐದು-(ದಿಗ್ವಿರತೇಃ) ದಿಗ್ವ್ರತದ (ಲತ್ಯಾಶಾಃ) ಅತಿಜಾರಗಳೆಂದು (ಮನ್ಯಂತೇ) ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ-ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿವೆ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನಿರ್ಧರಿಸಿದ ಮರ್ಯಾದೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಎತ್ತರವಾದ ವರ್ವತಾದಿಗಳನ್ನು ವಿರುವುದು, ಬಾಪಿ, ಕೆರೆ, ಖಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವುದು, ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರವೇಕಮಾಡುವುದು, ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದು, ಇಲ್ಲಿವೆ ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೇ ಮರೆತುಬಿಡುವುದು-ಇವು ಐದು ದಿಗ್ವ್ರತದ ದೋಷಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

[ಈ ದೋಷಗಳು ವ್ರತದ ಅತಿಜಾರಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ವ್ರತಿಕನು-ಇವುಗಳನ್ನು-ಗೊತ್ತಿದ್ದು ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಇವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ಮರೆವಿನಿಂದಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಲ್ಲದೆ ಬುದ್ಧಿವೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ವ್ರತಭಂಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ಅತಿತಯತರಮೆನಿವ ಗುಣವ್ರತದೊಳ್ ದಿಗ್ವಿರತಗಳ್ಳುಮತಿಜಾರಮನಾ |

ರತಮುದ್ವಾರ್ಥಃ ಸ್ವಿಯಗ್ವ್ಯುತಿಕ್ರಮ ಕ್ಷೇತ್ರವೃದ್ಧಿ ವಿಸ್ಕರಣಂಗಳ್ ||

ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ-೩-೧೪

ಅನರ್ಧದಂಡಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಈ ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ-

ಅಭ್ಯಂತರಂ ದಿಗವಧೇರನಾರ್ಥಕೇಭ್ಯಃ ಸವಾನಯೋಗೇಭ್ಯಃ |

ವಿರಮಣಮನರ್ಥದಂಡವ್ರತಂ ವಿದುವ್ರತಧರಾಗ್ರಾಭ್ಯಃ || ೭೪ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ದಿಗವಧೇಃ) ದಿಕ್ಕುಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯ (ಅಭ್ಯಂತರಂ) ಒಳಗೆ (ಅವಾರ್ಥಕೇಭ್ಯಃ) ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ (ಸವಾನಯೋಗೇಭ್ಯಃ) ವಾವವುಳ್ಳ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ (ವಿರಮಣಂ) ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು (ಅನರ್ಧದಂಡವ್ರತಂ) ಅನರ್ಥದಂಡವ್ರತವೆಂದು (ವ್ರತಧರಾಗ್ರಾಭ್ಯಃ) ವ್ರತಗಳನ್ನು ದರಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದವರು-ತೀರ್ಥಂಕರ ಮೊದಲಾದವರು-(ವಿದುಃ) ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ-ದಿಕ್ಕುಗಳ ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿರುವದೋ ಅದರ ಒಳಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವ ವಾವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನರ್ಧದಂಡವ್ರತವೆಂದು ತೀರ್ಥಂಕರ, ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ [ಇಲ್ಲಿ ವಾವಯೋಗದ ವಿಶೇಷವಾದ 'ಅವಾರ್ಥಕ' (ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ) ಎಂಬ ವದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಗಮನವೀಯಬೇಕು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ವಾವವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸ್ಕೂಲತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಯಾವುದಾದರೂ ತನ್ನ ಉಪಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಗಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೂ ಈ ವ್ರತವು ಹಾಕುವದಿಲ್ಲ ಅಂದ ವಾವವ್ರವೃತ್ತಿಯಿಗ್ಗೂ ಸಹ ಗ್ರಹಿಸುವುದು ನಿರರ್ಥಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವಾವವನ್ನೇ ತರುವಂಥ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರಕೂಡದು ವಾವಯೋಗದ ಈ 'ಅವಾರ್ಥಕ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವು ಅನರ್ಧದಂಡದ ಎಲ್ಲ ಭೇದಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಅವರ ಶಾರ್ವೇಖವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ತಿರುತಿರುಗಿ ಅದರಿಂದ ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ-ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವಾವದ ಬಂಧವಾಗಿ, ದುಃಖ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವುದು ಅನರ್ಥದಂಡವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಯಾರಕಾದರೆ ಯಾವ ಕೆಲಸದಿಂದ ತನ್ನ ಯಾವ ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ವಿನೂ ಲಾಭವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ತೀರ್ಥಯೂ

1 ಆಯತವರ್ಮನ ಕಾದ ಹೀಗೆ-

ಪರಿವಾಣಿಸಿವಾವೇನೆಗೊಲಿರತನೆಯ ಸುತೀಲಮಯ್ದಿಪರ್ಥಕಮಂ ತಾಂ |

ದೂರಿತ ಸಹಿತಂಗಳಂ ಸಂಪರಿಸುಗುವಿದಪರ್ಥದಂಡವಿರತಿಯನಿಯಮಂ |

ಬೆಳೆಮುವದಿಲ್ಲವೋ, ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ—ತಿರುಗಿ ತಾಪದ ಬಂಧವೇ ಆಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು ಅನರ್ಥದಂಡತ್ಯಾಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಆಚರಿಸದಿದ್ದರೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ದುರಿತದೊಳಾಕು ಕೂರ್ತೆಸಗಿ ದುರ್ಮತಮಂ ಪಿಡಿದುರ್ತಿ ಸೊಕ್ಕಿನಿ-
ಷ್ಟು ರನರಕಾಬ್ಬ ಯೊಳ್ ಕೆಡೆದು ದುಃಖಮನುಜ್ಜವರಾರ್ವಿಯೊಳ್ ವಲರ್ !
ನಿರುವಮುವು ಜೈನವದನೇವನೆಯಂ ಸುರಲೋಕಕೆಯ್ದುವರ್
ಧರೆಯೊಳವೂರ್ವಮುಜ್ಜರಿ ವಿಚಾರಿಸೆ ದುಷ್ಟಮಕಾಲದೇ ಲೋಯೊಳ್ ||

—ನಯನೇನ—ಧರ್ಮಾಮೃತ—೧೪-೧೫೨

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥದಂಡವ್ರತದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಾವೋವದೇಶಹಿಂಸಾದಾಸಾವಧ್ಯಾನದಮುಕ್ತೀಃ ಪಂಚ !

ವ್ರಾಹ್ಮಃ ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಾ ಮನರ್ಥದಂಡಾನ್ದಂಡಧರಾಃ || ೭೫ ||¹

ಅನ್ಯಾರ್ಥ—(ಅದಂಡಧರಾಃ) ಮನ-ವಚನ-ಕಾರ್ಯಗಳ ಅಶುಭ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಧರಿಸದಂಥ ಗಣಧರರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವರು (ವಾವೋವದೇಶ) ವಾನಕರವಾದುದನ್ನು ಉವದೇಶಿಸುವುದು, (ಹಿಂಸಾದಾಸ) ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುವಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡುವುದು, (ಅವಧ್ಯಾನ) ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, (ದುಮುಕ್ತಿ) ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, (ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಾ) ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವುದು—ಇವು—(ಪಂಚ) ಐದು (ಅನರ್ಥ ದಂಡಾನ್) ಅನರ್ಥ ದಂಡವ್ರತದ—ಭೇದಗಳೆಂದು—(ವ್ರಾಹ್ಮಃ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ—ವಾವೋವದೇಶ, ಹಿಂಸಾದಾಸ, ಅವಧ್ಯಾನ, ದುಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಾ—ಹೀಗೆ ಐದು ಅನರ್ಥದಂಡದ ಭೇದಗಳೆಂದು ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ [ಇವುಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದೇ ಮೊದಲಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವ್ರತಾರ ವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಮನ, ವಚನ, ಕಾರ್ಯಗಳ ಅಶುಭ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ದಂಡವೆನ್ನುವರು ಈ ಅಶುಭ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ದು, ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ ಇಂದ ಅಶುಭ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಗಣಧರ ದೇವರಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವರಿಗೆ 'ಅದಂಡಧರ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಇದೆ

ಲೋಕಮಿದಲ್ಲವುಂ ಸ್ವರೂಪಾಚವಿಜ್ಞಂಭಿತಮಿಂದ್ರಜಾಲಿ ವಿ-
ದ್ಯಾಕಥನಂ ಯಮಾಸುರನ ದೀಪನದಾಹುತಿಯಲ್ಲಿ ವಕ್ರ ದಿಂ !
ಶೋಕಮನಾರ್ಗ ಮಾಳ್ವ ಸೊಲಿದಿವಸದಾರ್ಗ ಕನಲ್ಪನಾರ್ಗನಲ್
ಮೂಕತೆಯುಂ ದಯೋಕ್ತಿಯರಡೇ ಹಿತಮಿನ್ನವರಾಜತೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಾಕರ—ಅವರಾಜತೇಶ್ವರ ಕತಕ—೫೫

¹ ಆಯತವರ್ಮನ ವಚನ ಹೀಗೆ—

ಎಲ್ಲಾ ಕಾಲಮುಮಿನಿಶಿಸಿತು ಜೊಮಿಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೆ ತೋಗಿಸೆಂದು ಪಪುದಿಸೆಗಳಂ ಪ್ರಮಾದಿಸಿದ ಮೇರೆಯಂದೊಳ-
ಗಿರದನೆಯಾಣುವು ಕನಗೆ ಬಾರ್ತೆಯಲ್ಲದಂ ತಾಪತೇತುಗಳೆಳ್ಳದನಯನರ್ಥದಂಡಮುಮಂ ಪರಿಪರಿಸಿ ನಡೆದನವಾವುನೆಂದೊಡ
ವಾವೋವದೇಶ, ಹಿಂಸಾದಾಸಮತವ್ಯಾಸಂ ದುಮುಕ್ತಂ ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಾಯಾದಿಕಕ್ಕಂ

ಇನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಪಾಪೋಪದೇಶದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ತೀರ್ಯಕ ಕ್ಲೇಶವಡೆಜ್ಜಾ ಹಿಂಸಾರಂಭವು ಲಂಭನಾದೀನಾಮ್ ।

ವ್ರತವಃ ಕಥಾವ್ರಸಂಗಃ¹ ಸ್ತರ್ತವ್ಯಃ ವಾವ ಉವದೇಶಃ ॥ ೭೬ ॥ ೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತೀರ್ಯಕ ಕ್ಲೇಶ) ತೀರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವ (ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ (ಹಿಂಸಾ) ಹಿಂಸೆ (ಆರಂಭ) ಕೃಷಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭಕ್ಕಿಯ (ವ್ರಲಂಭನ) ಮೋಸ (ಆದೀನಾಮ್) ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ (ಕಥಾವ್ರಸಂಗವ್ರಸಮಃ) ಕಥೆಯ ವ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥದು (ವಾವ ಉವದೇಶಃ) ವಾವದ ಉವದೇಶವಾಗಿದೆ —ಎಂದು—(ಸ್ತರ್ತವ್ಯಃ) ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ವತುವಕ್ಕಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಉವದೇಶಿಸುವುದು, ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು, ಯಾವುದರಿಂದ ಹಿಂಸೆ ಹಾಗೂ ಆರಂಭವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಅಂಥದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು, ಕವಟ ಮತ್ತು ಮೋಸಗಳನ್ನು ಕರಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ವಾವೋಪದೇಶವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು

[ವ್ರಧಮಾನುಯೋಗವೇ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಹಾಗೂ ಜರಿತ್ರಿತ್ವಕ ಅನೇಕ ಸತ್ಯ ಕಥೆಗಳು ಬಂದಿವೆ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಉವದೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವ ವ್ರತಿಬಂಧವೂ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ (೧) ಇಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದಾಸ ಹಾಗೂ ದಾಸಿಯರು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕೊಂಡು ಇಂದದೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಮಾರಿದರೆ ಬಹಳ ಲಾಭವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ—ಇಂಥ ಅರ್ಥದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು 'ಕ್ಲೇಶ ವಾಣಿಜ್ಯ'ವೆಂಬ ವಾವೋಪದೇಶವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೨) ಇದೇ ವ್ರಕಾರ, ಇಂಥ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದನ ಕರುಗಳು ಕಡಿಮೆ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಂಥಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಮಾರುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ಲಾಭವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ತೀರ್ಯಕ ವಾಣಿಜ್ಯತ್ವಕ ವಾವೋಪದೇಶವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೩) ಬೇಟೆಗಾರರು, ಬಲಗಾರರು ಇಂಥವರ ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಅಡವಿ, ಅಂಥ ಜಲಾಶಯಗಳಲ್ಲಿ ವತು ವಕ್ಷಿ—ಮೀನುಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಇವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಹಿಂಸಾಕಥೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಾವೋಪದೇಶವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅನರ್ಥದಂಚವಾಗಿದೆ ನ ದ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ತೀರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಉವದೇಶ ಮಾಡುವುದು. ಇಂಥ ವತುಗಳಿಗೆ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯಿರಿ ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಥಲ್ಲಿ ಬರಿಕೊಡಿರಿ. ಅದನ್ನು ಬೊಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿ ದಬ್ಬಿಬಿಡಿರಿ ಅದರ ಮರ್ಮಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವೆಟ್ಟು ಹಾಕಿರಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಭಾರ ಹೇರಿರಿ ಅದರ ಕಿವಿ ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯಿರಿ ಆ ವಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರಿ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಉವದೇಶಿಸುವುದು ತೀರ್ಯಂಚ ಕ್ಲೇಶವೆಂಬ ವಾವೋಪದೇಶವಾಗಿದೆ

ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ವಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸುವುದು, ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಷಹ್‌ಕಾಯಜೀವದ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದೋ ಅಂಥದನ್ನು ಉವದೇಶಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸೋಪದೇಶವೆನ್ನುವರು.

1. ಕಥಾ-ವ್ರಸಂಗ-ವ್ರಸಮಃ ಎಂದು ಪಾರಾಂಕರವಿದೆ

2 ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗಿದೆ

ತೀರ್ಯಗಾಣಿಜ್ಯಂ, ಕ್ಲೇಶವಾಣಿಜ್ಯಂ, ಹಿಂಸೋಪದೇಶವಾರಂಭತೋಪದೇಶಮೆಂದು ಪಾಪೋಪದೇಶಂ ಸಾಲ್ಕು ಕ್ಯಂ. ಆದ್ವಿ ಕರಿ ಶುರಗಿ ಗೊಮಹಿಷಾದಿ ತೀರ್ಯಗಾಣಿಜ್ಯವೆನಿಸಿದುದು ಪಾಪವಂ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಧಿಂಗೊಯ್ದು ಮಾರುವುದುಂ, ಶರಗ-ಪದೇಶಂಗಯ್ಯುದುಂ, ತೀರ್ಯಗಾಣಿಜ್ಯವನೆಯುದದೊಳೆ ದಾಸಿ ದಾಸರಂ ಮಾರಿಯಾಡುವುದು ಕ್ಲೇಶವಾಣಿಜ್ಯಂ ಮಿಂಗುಲಿ, ದಂಟಿಕಾರಮೊದಲಾಗೊಡೆಯವರ್ಗೆ ಪುಲ್ಲಿ ಮೊಲಂ ಪಂದಿಪಕ್ಷಿ ಪಾತಿ ಮಿಂ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ಜೀವಂಗಳುಮಿಂಕಪ್ಪೆಡೆಯೊಳೊಳವೆಂದು ಪೇಳ್ವುದುಂ, ಶರರ ಬಗೆಗಳಂ ಸೂಳೆ ಬಂಟಿರಂಪವೈಗಳೊಳಪರೊಂದು ಪೇಳ್ವುದುಂ. ಕಸ್ತವಿದ್ಯೆ, ಧನವಿದ್ಯೆಯೊಂದಿವಂ ಕಲಿಸುವುದು ಹಿಂಸೋಪದೇಶಂ ಪಪ್ಪವ, ಉಳುವ, ಪರಗವ ಶರವು ಸಾವದ್ವ ಬಹಳಂಗಪ್ಪ ವ್ಯವಸಾಯಂಗಳು ಪಂಚನಿ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯಕ್ಕಪ್ಪದ್ರವ್ಯಂಗಳುಮುಳುವದೇಶಂ ಗೆಯ್ದುದಾರಂಭೋಪದೇಶಮಿಂಕ ಸಾಲ್ಕುಂ ಪಾಪೋಪದೇಶಮೆಂಬ ಮೊದಲಪರ್ಥದಂಚಂ.

ತೋಟ ವಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಮದುವೆ ಮಾಡುವುದು, ವಾಪಾರಂಭದ ಉಪದೇಶಮಾಡುವುದು- ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಆರಂಭೋಪದೇಶವೆನ್ನುವರು

ಕವಟಿ ಹಾಗೂ ಮಾಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದು, ಮೋಸಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಬಂಧನೋಪದೇಶವೆನಿಸುವುದು.

ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಮಾರೂವದ ಉಪದೇಶದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಸಾವದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ವಾಪೋಪದೇಶ ಅನರ್ಥದಂಡವಿದೆ

ವೃಧಮ ವಾಪೋಪದೇಶವು ನುಲ್ಕು ಭೇದವು ಅತಿ ತೀರ್ಯಂಜ ವಾಣಿಜ್ಯಾ ।

ಅತಿಕ್ಷೇಪವಾಣಿಜ್ಯವದಕೋಪದೇಶವು ಸತತ ಆರಂಭೋಪದೇಶ ॥

ತುರುಗಮಹಿಷವಾದಿ ತೀರ್ಯಂಜ ಜೀವನ ವರದೇಶಕೋಯ್ದು ಮಾರುವದು ।

ವರರಿಗೆವುಪದೇಶಮಾಡುತಲಿವುದು ತೀರ್ಯಂಜ ವಾಣಿಜ್ಯದೋಷಾ ॥

ದಾಸಿದಾಸರ ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಷೇಪವಾಣಿಜ್ಯವಂದೆನಿಸುಂ ।

ಈ ಸುರ ದೇವತೆಕಾರರು ಬಲಿಗಾರರು ಲೇಸಾಗಿ ತನ್ನ ಕೇಳಿದರೆ ॥

ಹುಲ್ಲೆಯಾದಿ ಮೃಗ ಜಲಜರ ವಸ್ತ್ರಿಯು ಎಲ್ಲಿಹವೆಂದು ಕೇಳಿದರು ।

ಬಲ್ಲೆನಿತವೃತ್ತಿಯಿಹವೆಂದು ವೇಳುವುದು ಅಲ್ಲಿಹಗಳರಿಸಿದರೆ ॥

ಇಂತವೈದೆಯೋರ್ಧವವೆಂದು ವೇಳುವುದು ಸಂತತ ತನ್ಮಾಧ್ಯಾಸನ ।

ಅಂತಿವು ಮೊದಲಾದವನುಪದೇಶವುದಂತಿಳಿ ಹಿಂಸೋಪದೇಶ ॥

ಗಿಡವ ಕಡಿದುವುಳುಹುವದು ಹರಗುವದನ್ನು ಒಡನೆ ಬಿತ್ತುವ ತೆರಗಳನು ।

ಎಡೆಯಾಡುವ ಸಚಿತ್ತಗಳವು ಬಿಡದೆ ತಾನೀಡಾಡುವದು ॥

ವರರ ಮೊರಿಸಿ ಮಾಡುವುದು ರಾಗದ್ವೇಷಕಿರದೆ ಕಾರಣವನು ಮಾಳ್ವ ।

ಹಿರಿದು ವಚನಗಳು ಮೊದಲಾದವನೆಲ್ಲ ನೆರವುಬಾರಂಭೋಪದೇಶ ॥

ವರರ ಗೃಹದ ವ್ಯಾವಾಹೋಪದೇಶವ ವರರಿಗೆಂದೆಯಾದಿಗಳಾ ।

ವರರಿಗೆ ಮಿದ್ಯೋಪವೇಶಮಾಳ್ವುದು ನೆಲಸಿದ ವಾಪೋಪವೇಶ ॥

—ವಿಜಯಣ್ಣ—ದ್ವಾದಶಾನು ಪ್ರೇಕ್ಷೆ—ಧರ್ಮಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ—೧೯-೨೭

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಬಂದೊಡೆ ಶಾಂತಿ ಸೈರಣೆ ನಿಗರ್ವಂ ನೀತಿ ಮೆಲ್ವಾತು ಮು-

ಕ್ರಿಸ್ತೀಚಿಂತೆ ನಿಜಾತ್ಮಚಿಂತೆ ನಿಲವೇಳ್ವಂತಲ್ಲದಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂ ।

ದುಸ್ತೀಚಿಂತನೆ ದುರ್ಮುಖಂ ಕಲಹಮುಂ ಗರ್ವಂ ಮನಂಗೊಂಡೊಡಾ

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶಸ್ತ್ರಮೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಶಸ್ತ್ರಕನಲು ರತ್ನಾಕರಾದೀಶ್ವರಾ ॥

ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ-೭೪

ಈಗ ಹಿಂಸಾದಾನ ಅನರ್ಥದಂಡದ ಸ್ಮರಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ವರಶುಕ್ಯವಾಣಿಖನಿಶ್ರಜ್ಜಲನಾಯುಧತ್ಯಂಗಳತ್ಯಂಖಲಾದೀನಾಂ ।

ವಧಹೇತೂನಾಂ ದಾನಂ ಹಿಂಸಾದಾನಂ ಬ್ರುವಂತಿ ಬುಧಾಃ ॥ ೭೭ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವರಶು) ಕೊಡಲಿ (ಕೃಪಾಣ) ಖಡ್ಗ, ಕತ್ತಿ (ಖನಿಶ್ರ) ಗುದ್ದಲಿ (ಜ್ವಲನ) ಬೆಂಕಿ (ಆಯುಧ) ಶಸ್ತ್ರ, (ಶೃಂಗ) ಕೋಡು (ಶೃಂಗಖಲಾ) ಸವಳಿ (ಅದೀನಾಂ) ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು (ವಧಹೇತೂನಾಂ)

¹ ಆಯತವರ್ತನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ—

ಕಂದ : ಬಲಿ ಬಿಡಿಕೊಡಲಿ ವಿಷಂ ಸಂಕಲಿಯಾಯುಧಮಗ್ನಿಯಾದಿಯಾಗುಲಿಡುಟಮಾ ।

ಕೊಲೆಯೊತ್ತೊಟ್ಟಿವನಿವುದು ಸಲಿ ಹಿಂಸಾದಾನವೆಂದು ಮುನಿವರ್ತೇಶ್ವರು ॥

ವಚನ—ಮುತ್ತುಂ ನಾಯಿ ಬೆಕ್ಕು ಕೊಳ ಮುಂಗುಲಿ ಪಂದಿ ಕೊಡಗೊಂಡಿವದಾಳುದುಂ ವೆರಗೇ ಕುಡುವುದುಂ ಹಿಂಸಾಗಂಡಮೆಂದಿರದನಿಹನದಂ ದಂಡಂ

ದಾಶ್ವತಿ ಅನರ್ಥದಂಡದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅರಂಭಸಂಗಸಾಹಸಮಿಧ್ಯಾತ್ವದ್ವೇಷರಾಗಮದವದನ್ವೇಃ |

ಚೇತಃ ಕಲುಷಯತಾಂ ಶ್ರುತಿರವಧೀನಾಂ ದಾಶ್ವತಿರ್ಭವತಿ || ೭೯ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅರಂಭ) ಒಕ್ಕಲತನವೇ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮ (ಸಂಗ) ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗಳ ಇಚ್ಛೆ—ವರಿಗ್ರಹ—(ಸಾಹಸ) ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ನೀತಿಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಒಮ್ಮೇಲೇ ಮಾಡುವ ಅಸತ್ಕಾರ್ಯ (ಮಿಧ್ಯಾತ್ವ) ಏಕಾಂತಾದಿ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಸತ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆ (ದ್ವೇಷ) ವೈರ (ರಾಗ) ಪ್ರೀತಿ (ಮದ) ಸೊಕ್ಕು (ಮದನ್ವೇಃ) ಕಾಮವಿಕಾರ ಇವುಗಳಿಂದ (ಚೇತಃ) ಅಂತಃಕರಣ (ಕಲುಷಯತಾಂ) ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುವಂಥ (ಅವಧೀನಾಂ) ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ (ಶ್ರುತಿಃ) ಕೇಳುವುದು (ದಾಶ್ವತಿಃ) ದಾಶ್ವತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅನರ್ಥದಂಡವು (ಭವತಿ) ಆಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಅರಂಭವೆಂದರೆ ಅಸಿ, ಮಸಿ, ಕೃಷಿ, ವಿದ್ಯಾ, ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪ, ಸಂಗವೆಂದರೆ ಧನಧಾನ್ಯಾದಿ ವರಿಗ್ರಹ, ಸಾಹಸವೆಂದರೆ ಆತ್ಮೀಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಕಾರ್ಯದ ಕೆಲಸಗಳು, ಮಿಧ್ಯಾತ್ವವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವೈತ, ಜ್ಞಾನಾದ್ವೈತ, ಕ್ಷಣಿಕ, ಯಾಜ್ಞಿಕ ಮೊದಲಾದ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವ್ರತವಾದಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ರಾಗವೆಂದರೆ ಆಸಕ್ತಿ, ದ್ವೇಷವೆಂದರೆ ವೈರ ಭಾವ, ಮದ, ಎಂಟು ಮದಗಳು, ಮದನವೆಂದರೆ ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವಿಕಾರ ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಅವಧಿ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ದಾಶ್ವತಿ ಎಂಬ ಅನರ್ಥದಂಡವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ

[ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಅರಂಭ ವರಿಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸೇಹಿಸಗೊಳಿಸಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕಲುಷಿತಮಾಡುವುದೋ ಅಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವುದು ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿದೆ, ಯಾಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಮಲಿನವಾಗುವುದರಿಂದ ವ್ರತಟರೂಪದಿಂದ ಯಾವ ಹಿಂಸಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸ್ವತಃ ಅದು ವಾಚಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೇಳುವುದು ಮತ್ತು ಓದುವುದು ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅನರ್ಥದಂಡದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿರುವವನು ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದೋ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕು ಆದರೆ ಸಮರ್ಪಣಾ ಗುಣದೋಷಗಳ ವಿವೇಚಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದು ವೈರವನ್ನು ಅಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೃದಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಅವುಗಳ ವರಿಚಯನಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ ಅವನು ಈ ವ್ರತಧಾರಕನಿದ್ದರೂ ಅವನು ದೋಷಕ್ಕೆ ವಶ್ಯಾಗನು ಅವನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಮಲಿನಗೊಳ್ಳದಂತೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಮಿಧ್ಯಾತ್ವ ಮತ್ತು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ, ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿವರೀತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವ್ರದರ್ಶಿಸುವಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ವಿಶದಿಗಳು ಕೇಳುವುದು ದಾಶ್ವತಿ ಅನರ್ಥದಂಡವಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ಶೃಂಗಾರ, ವೀರ ಹಾಸ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರರೂಪಣಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಜಾರಣ, ಮಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟಣ ಮತ್ತು ಮೋಕರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಕಾಮೋತ್ಪಾದಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ಅದವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಹಾರಾದಿಗಳ, ಭೂತವೈತಗಳ ಮತ್ತು ರಸಾಕರ್ಮ ಇಂದ್ರಜಾಲ ರಸಾಯನ ಮತ್ತು ಮಾಯಾಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂಥ, ಅಲ್ಲದೆ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರರೂಪಿಸುವ ದುಷ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ದುಷ್ಯಕಥೆ, ದುಷ್ಯಜೀವಿ, ದುಷ್ಯರಾಗ, ದುಷ್ಯಕ್ರಿಯಾ ಮತ್ತು ದುಷ್ಯಕರ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೂ ದಾಶ್ವತಿ ಅನರ್ಥದಂಡವನ್ನುವರು

1 ಆಯತವರ್ಮನ ವಿಚಾರ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಕೂಲಿ, ಕಳವ, ಬ್ರಹ್ಮದಂಭದಿಂಬಹಾಸ್ಯ, ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಮಾಯ ಮದ ಮಿಧ್ಯಾತ್ವಮೊದಲಾದ ಮೊದಲಾದೊಡೆಯ ದೋಷಗಳೊಳ್ ಕೂಡಿದ ದುಷ್ಯ ಕಥೆಗಳುಮಂ, ಪೆರಿರಿವ, ಮೆರೆವ, ಬಂಜಿಸಿದ, ಬಳಸಿದ, ಸುಕ್ಕಿದ, ಕೊಂಡ, ಗಲ್ಲು, ಪಾಡಿಸಿಂಬಾಡಿಸಿದ, ಸೋಲದ, ಗಲ್ಲದ, ಕಡೆಯ ಮಾತುಗಳುಮಂ ರಾಗಿಸಿ ತಾಂ ಪೆರಿರ್ಗ ಪೇಳ್ವುದು ದೊಡ್ಡ ಕೇಳುವುದು ದಾಶ್ವತಿಯೆಂಬ ಪಾಲ್ಕನೆಯನರ್ಥದಂಡ.

ಪರಮನಗಲ್ಲುವಾದಿಹದೊಳಗೆ ನೋಡರ್ಪವ ಜಾರಜೋರವೀ-
ರರ ಕಥವೇಳೆದಿಂವಮರ್ಧ ಕರ್ವಿನ ಕೊಲೆನೆ ಕೈಯೊಳಿದೊಡಂ ।
ಕರಮನುರಾಗದಿಂ ನವಿದೊಡಂ ಸುಖಮಂ ತನಗೀವ ದೇವತಾ
ಪರಮನೆ ಸಂದ ಸತ್ಯತೀಗಂ ಸಮದಂಗೆರಿದುಂಟೆ ಧಾತ್ರಿಯೊಳ್ ॥

—ಮಧುರ-ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣಂ-೧-೩೨

ಇನ್ನು ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾ ಅನರ್ಥದಂಥ ಪ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ—

ಕ್ಷಿತಿಶಲಿಲದಹನವನಾರಂಭಂ ವಿಫಲಂ ವನಸ್ಪತಿಚ್ಛೇದನಮ್ ।

ಸರಣಂ ಸಾರಣಮುಪಿ ಜ ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾಂ ಪ್ರಭಾಷಂತೆ ॥ ೮೦ ॥ ¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಿಫಲಂ) ಉಪಯುಕ್ತವಲ್ಲದ ಅಧವಾ ವಿನಾಕಾರಣ (ಕ್ಷಿತಿಶಲಿಲದಹನವನಾರಂಭಂ) ನೀರು, ಬೆಂಕಿ ಮತ್ತು ಗಾಳಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವುದು (ವನಸ್ಪತಿಚ್ಛೇದಂ) ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು (ಸರಣಂ) ಪ್ರವಾಸಮಾಡುವುದು (ಜ) ಮತ್ತು (ಸಾರಣಂ ಅಪಿ) ಪ್ರವಾಸಮಾಡಿಸುವುದು—ಇವುಗಳಿಗೆ (ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾ) ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾ (ಪ್ರಭಾಷಂತೆ) ಎಂದು—ಹೇಳುವರು

ಅರ್ಥ—ನೀಲವನ್ನು ಅಗಿಯುವುದು, ಕಲ್ಲನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು, ನೀರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಉರಿಸುವುದು, ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು, ಗಾಳಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ವಜ್ರಲತೆಗೊಳಿಸುವುದು, ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು, ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವಾಸಮಾಡುವುದು, ಮಾಡಿಸುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯಾ ಅನರ್ಥದಂಥವೆಂದು ಹೇಳುವರು

[ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಒಕ್ಕಲತನಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಕಡಿಯುವುದು, ಪ್ರವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಈ ಪ್ರತವು ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಒಡ್ಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ವಿಫಲಂ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿರುಪಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಮನೆತನಸ್ಥನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಾದಾಗ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ

ಪಾವಕ್ರಿಯೆಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು. ಆ ಎಲ್ಲ ಪಾವಾಚರಣೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮವೇ ಆಗಿದೆ ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮಗೆ ಏನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಂಥ ವಿನಾಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಪಾವಬಂಧದಿಂದ ಆದರೂ ದೂರವರಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಪಾವವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮವಾಗಿದೆ ಯಾರಿಗೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಕುಲ, ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಾನರ ಉಪದೇಶ, ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮ ಈ ಎಲ್ಲ ಅತಿಮೂರ್ಛಾ ಸಂಗತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವವೋ ಅವರು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಪಾವಬಂಧದ

¹ ಅಯುತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ವಚನ—ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಲ್ಲದ ನೆಲವ ಘಟ್ಟಿಸುವುದು ಮುಗುಳ್ಳುದು ನೀಲಂ ಕುಳುಕುವುದು ಕದವುವುದು ಕಿಚ್ಚನುರಿಪುವುದು ಪಂದಿಸುವುದು ಘಾಳಿಯುಂ ಪುಟ್ಟಿಸುವುದು ಪೊಯ್ಯುದು ವನಸ್ಪತಿಗಳಂ ತರುವುದು ಪೊಯ್ಯುದು ಬಾಗಿಸಿಪರುವುದು ಪರಿಯಿಸುವುದು ಮುಕ್ತಂ ವೆರವುವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ಸಾವಧ್ಯಜೀವುಗಳೆತ್ತನರ್ಪದಂಡಂಗಳಂ ನೆಗಳ್ಳುದು ಪ್ರಮಾದಜರ್ಯೆಯೆಂಬುದು ನಿಯತರ್ಪದಂಡಂ ಇಂತೀಯತರ್ಪದಂಗಳಂ ಪರಿಜನಿಸುವುದನರ್ಪದಂ ಪರಿತಿ-ಯಂಪೆರದನೆಯ ಗುಣವುತಂ.

ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು—ಇದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತುವಿನಂತೆ ವೈದ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಮನಕನದ ವಾವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ—“ನನ್ನಂತೆಯೆ ಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು ನೀವು ವಾವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಉಪದೇಶವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಕೂಡದು ಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಅದನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ, ತೋಟ ವಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಒಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ದಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಲಿಕ್ಕೆ, ಕೆರೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಒಡ್ಡುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ, ಕಾಲುಮೆದುನ್ನು ತೋಡಿ ನೀರು ಪೂರೈಸುವದಕ್ಕೆ, ಅದರಂತೆ ಒಡ್ಡು ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ, ನದಿಗೆ ಅನಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ, ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ ತೋಟಗಳನ್ನು ಸುಡಲಿಕ್ಕೆ, ವನಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಇದ್ದಲು ತಯಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ, ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ, ಮಿಥ್ಯಾದೇವರ ಗುಡಿ ಕಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ, ಒಕ್ಕಲತನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಸುಂದರ ಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಕೂಡದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಸತಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖಕೊಡುವಂಥ ಹೊಡೆಯುವ, ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವ, ಬರಿಕೊಡುವ ಮೂಗಿದಾರಹಾಕುವ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು ತಿರ್ಯಂಕ ಹಾಗೂ ಮಾನವರ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಒಡ್ಡುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಬಂಧನದಲ್ಲಿಡುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂತತಿಯಿಂದ ವಿಯೋಗಗೊಳಿಸುವುದು, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವಂಜರದಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು, ಹಾವು, ತೋಳ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಇಲಿ, ಮುಂಗುಲಿ, ನಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಘಾತಮಾಡುವುದು, ಹೇನು, ಕೂರಿ, ತಗಣೆ, ಚಿಕ್ಕಾಡುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಮಂಜ, ಹೊರಸಲು, ವಲ್ಲಂಗು, ತೊಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಇಡುವುದು, ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಹೂಯುವುದು, ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಈಯಬಾರದು ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶೃಂಗಾರ ರಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆಯೋ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಜಾರಣ, ಮಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟನ, ವಶೀಕರಣ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಇಂದ್ರಜಾಲಾದಿ ಕವಟ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಉಪದೇಶವಿದೆಯೋ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ರಸಾಯನ, ಭಸ್ಮಗಳ ವಿದೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿರುವದೋ ಇಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಕೂಡದು ಅದರಂತೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಲಿಕ್ಕೂ ಸೂಚಿಸಬಾರದು ಅದರಂತೆ ತಿನ್ನಬಾರದವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಜಾಡಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ, ಕಳಪೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ, ವೈಭವಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಮಹಾ ಆರಂಭಾದಿಗಳನ್ನು—ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯಮಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವದಕ್ಕೆ—ಉತ್ಸವಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ, ಮದ್ದು ಹಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ, ಉಪವಸಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಕೂಡದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ “ಈ ದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ” ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಬಾರದು ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದುರ್ಭ್ರಾಣವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಆಟ, ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೂ ವೈಭವಾರಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಜಗಳ ಹಚ್ಚಲಿಕ್ಕೂ ಉಪದೇಶಮಾಡಕೂಡದು ಯುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಲಿಕ್ಕೂ ಅನ್ಯರ ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಬೋಧಿಸಬಾರದು ಕೆಟ್ಟ ಹಾಗೂ ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ ಹಾಡು, ಕುಣಿತ, ಬಾರಿಸುವಿಕೆ, ಜಗಳ, ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಾರದು

ವರದುಃಖದಾಯಕ ವ್ಯಾವಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಸ್ವದೇಶ ಅಥವಾ ವರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಗನು ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ತಂದು ಗುಲಾಮರೆಂದು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಣಿಜ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಆಳಕು, ಎಮ್ಮೆ, ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡು, ಇಂಥದೊಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ವಾರಿದರೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಲಾಭವಾದೀತು—ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತಿರ್ಯಕ್ ವಾಣಿಜ್ಯವೆನ್ನುವರು ಬೇಟೆಯಾಡುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಜಾಲಗಾರರಿಗೆ “ಇಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಚಿಗರೆ, ಹಂದಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಇವೆ ಅಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ನಿಮಗೆ ಬೇಟೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯಬಹುದು” —ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು ವಧವಾಣಿಜ್ಯವಾಗಿದೆ ಒಕ್ಕಲತನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಗಿಡಗಳನ್ನು

ಕಡಿಯುವುದು—ಈ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆರಂಭೋಪದೇಶವೆನ್ನುವರು ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಾತ್ಸೇಯನದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವುದು, ತಂಬಾಕು ಸೇರುವುದು, ಗಾಂಜೆ ಸೇರುವುದು, ಅಮಲೇದುವಂಥ ಹವಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ವಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿಕೊಡದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ತಂಬಾಕು ಸೇರುವದರಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ಹೊಗೆ ಹಾಗೂ ನೀರು ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಗುಡಗುಡಿಯೊಳಗಿನ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ನೀರಿಗೆ ದುರ್ಗಂಧವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಜಲ್ಲಿದರೂ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೆ ಷಟ್ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದು ಸುಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಇಟ್ಟಿಂಗಿಗಳ ಭಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ವಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೋಧಿಸಬಾರದು ಬಂಡಿ, ಕುದುರೆ, ಎತ್ತು, ಆಳು, ಎಮ್ಮೆ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಾಕುವ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡದು ಯಾವನಾದರೂ ವಾನಿಯು ತಿರ್ಯಂಜ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅನ್ನ, ವಸ್ತ್ರ, ಧನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅದ್ವಿ ಯನ್ನಂಟುಮಾಡಬಾರದು ಕೌಪಾತ್ರದಾನದ ಬೋಧವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡದು. ದಾನ ಕೊಡುವವನಿಗೆ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಒಡ್ಡಬಾರದು ವ್ರತಭಂಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೇಳಿಕೊಡದು, ಈ ವ್ರತಾರ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ವಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವು ಇವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಬಹುದು? ಯಾವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೂಡ ಸಿದ್ಧಿಸದೆ ಕೇವಲ ವಾಪದ ಬಂಧವೇ ಆಗುವುದೋ ಅಂಥ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಮಾಡಿಕೊಡದು ಹಿಂಸಕ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು. ಯಾವುದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ವಾವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಮನದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವೋ ಅಂಥ ಬಿಡ್ಡ, ಬರ್ಜಿ, ಜೋರಿ, ಬಾಣ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಂದೂಕು, ಕರಾರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅಗಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವ ಆಯುಧಗಳಾದ ಗುದ್ದಲಿ, ಕುರ್ಚಿ, ಸಲಿಕೆ, ಸೇಗಿಲು, ರಿಂಟೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಿಕೊಡದು. ಇವುಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹಾವು, ಜೋಳ, ಹುಳ, ಇಲಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟ್ಯಾಂಶ ಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಅನೇಕ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರ ಜೀವಗಳನ್ನು ಹೋಲಿ ಒಗೆಯುವಂಥ ಕೊಡಲಿ, ಕರಗಸ, ಕುಡಗೋಲು ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಕ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಸಹ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ತಿರ್ಯಂಜರನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಬಾರಕೋಲು, ತೊಗಲು, ಕಬ್ಬಿಣ ಸಲಾಖೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಸಹ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಂಕಿ, ವಿಷ, ಸರವಳಿ, ಬಲೆ, ಪಿಂಜರ, ಜಾಳಿಗೆ, ವಶು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಯಂತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡಬಾರದು. ನಾಯ, ಬೆಕ್ಕು, ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಬಾರದು ಗಿಳಿ, ಕೋಳಿ, ಪಾರಿವಾಳ, ಬುಲಬುಲ, ಮೈನಾ ಮೊದಲಾದ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಇಡಬಾರದು. ಇವೆಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಾಪದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅದರೂ ಇಡಿಕೊಡದು ಯಾವೆಂದರೆ ಅವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಒಮ್ಮಿಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪಿಯಾದರೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ

ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಾರದು? ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ವ್ಯವಹಾರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಬಹಳ ಪಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ವಾವದ ಭಯದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅಂಥ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು—ಕಬ್ಬಿಣ, ನೀರಿ, ಮೇಣ, ಉಪ್ಪು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಸಬಕಾರ, ಅರಗು, ತೊಗಲು, ಉಣ್ಣೆ, ಕೂದಲು, ಬೆಣ್ಣೆ, ಸಕ್ಕರೆ, ಅಕ್ಕಿ, ಹೋಡು, ತೆಪ್ಪು, ಮದ್ದು, ಬಕ್ಕಿಯಿ, ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡಿ, ಬಲೆ, ಗಾಂಜಾ, ದಾಸಿ, ದಾಸ, ಈಳಿಗೆ, ತುಪ್ಪ, ಎಣ್ಣೆ, ಮಾವು, ಲಿಂಬಿಕಾಯ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುತಿ ಕಾಯಗಳು, ಭಂಗಿ, ತಂಬಾಕು, ಜರದಾ, ಎಳ್ಳು, ಹಿಂಡಿ, ಪಿಂಜರ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ಎತ್ತು, ಬಂಡಿ, ಇಟ್ಟಿಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ

ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಬಾರದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲೂ ಯಾವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಾವವಾಗುವುದೋ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ, ಉಳಿದಿಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಅನೇಕ ಸುಳ್ಳು ಜೀವನ ಸಾಧನ ಮಾರ್ಗಗಳಿರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ವಾವ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ, ದುರ್ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಂಥ ಜೀವನ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ನಗರ ರಕ್ಷಣೆ ಉದ್ಯೋಗ, ಅವನ ಕೈಕೆಲಗಿನ ಸೇವಕನ ಕೆಲಸ, ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಕಾರ್ಯ, ಬಂಡಿ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟಿ, ಎತ್ತು, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಕೊಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ನಡುವಿನ ದಲಾಲಿಯ ಕೆಲಸ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು

ದಲಾಲಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಎತ್ತಿಗೆ ಹೆಗಲು ನೋವಾಗಿದೆ, ಅವರ ಮೂಗು ಕಟ್ಟಿ ಹೋಗಿದೆ, ಕುದುರೆಯು ದಿವ್ಯ ಮೇಲೆ ಹಣ್ಣು ಆಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಳುಗಳು ಬಿದ್ದಿವೆ, ಅವರ ಕಾಲುಗಳು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ನಡೆದು ನೋವಾಗಿವೆ, ವಶವು ಮುದುಕ ಇಲ್ಲವೆ ರೋಗಿಯಾದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಗಾತ್ರಿಯು ಎಳೆಯಲಾರದು ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಲಾರದು. ಅವನು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಬುಡಿಯನ್ನು ಎಳೆಯಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವನು ಅದರಿಂದ ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಉಪಜೀವಿಸುವ ಇಲ್ಲವೆ ಬಾಡಿಗೆದಾರರ ದಲಾಲಿಯಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವ ವ್ಯವಹಾರವು ಬಹಳಷ್ಟು ವಾವಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಲಂಚಕೊಡುವುದೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ವಾವವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಭವನಾಗಿ, ನಮಗೆ ಬಹಳ ದ್ರವ್ಯವು ದೊರೆಯುವದೆಂದು, ಯಾರಾದರೂ ಮುದುಕನ ಮದುವೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೋತೃತ್ವಾಹಿಸಿದರೆ ಧನದ ಆತಿಗಾಗಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಕೂಡದು ರಾಜ್ಯದ ಸಂಕವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ತರಕೂಡದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಜಾತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬಾರದು. ಸುಳ್ಳು ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹೇಳಕೂಡದು ಯಾರಿಗೂ ಜಾಮೀನು ಆಗಬಾರದು ನೈದ್ಯ ವಿದ್ಯೆಯ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಯಂತ್ರ, ಭೂತ, ಭೂತಾಹಿರಿ, ಡಾಕೀಣೀ ಮೊದಲಾದ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸ-ಕೂಡದು ರಸಾಯನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಧೂತಪನದಿಂದ ತೋರಿಸಿ, ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ

ನೀಚ ಕೃತ್ಯಮಾಡುವವರಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಕೂಡದು. ನೀಚ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ತಾನು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನೆರವು ನೀಡಬಾರದು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಸಹ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು ಅಂಥ ಬಡ್ಡಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವನವನ್ನೂ ಸಾಗಿಸಬಾರದು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಮಾರುವವ, ನೆರೆಯನ್ನು ತಯಾರಿಸಿ ಮಾರುವಂಥವ, ಕಟುಕ, ಅಗಸ, ಜರ್ಮಕಾರ, ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಸುಡುವವ, ಸುಣ್ಣ ವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವವ, ಜೂಜು ಆಡುವವ, ಕಂಜುರ, ಹುಲ್ಲು ಕೊಯ್ಯುವವ ಇವರೇ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗ ನಡೆಯಲಕ್ಕೆ ಬಡ್ಡಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವವರಿಗೂ ವೇಶ್ಯಾ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವವರಿಗೂ ಬಡ್ಡಿಯಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು

ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಕೊಡಬಾರದು. ಅಶುಭ ವರಿಣಾಮವುಳ್ಳ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗಗಳ, ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಕರ, ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡುವವರ, ವೇಶ್ಯಾಪಕ್ಷರ, ವಸ್ತ್ರೀಲಂಕಟರ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳ ಮಿಶ್ರವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಎರಡನೆಯವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಅನ್ಯರ ಧನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯವಡಬಾರದು ತನ್ನ ದೈವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪು ಅದನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಕೂಡಬಾರದು ಎರಡನೆಯವರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಗೆ ಕಾಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡಕೂಡದು. ಇತರ ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಂಚರಲ್ಲಿ ಕಲಹವನ್ನು ಹಚ್ಚಬಾರದು ಅನ್ಯರ ವುತ್ರ-ವಿತ್ರ-ಸ್ತ್ರೀ ಇವರ ವಿಯೋಗವಾಗಲಿ-ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಕೂಡದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಒಳ್ಳೆಯ ಊಟ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರ ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರೆಂದು ನೋಡಿ, 'ಆದು ನಮಗಿಲ್ಲ'ವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖವಡಬಾರದು ತಮಗೆ ಬಡತನ, ದೀಗ, ವಿಯೋಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲು ಕೊಡಕೂಡದು ಪ್ರೇಮಂತರ ಕೂಡ ಈರ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

ಸಿಂಹ, ಹುಲಿಗಳ ಬೀಟಿಯನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ತರಕೊಡದು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂಥವರ ನೋಲಾಗಲಿ ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡದು ವರಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ವೇತ್ಸೆಯರ ಹಾಡು, ಕುಣಿತ, ಹಾವಳಿ, ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಬೈಗಳು, ಬೀಳುತ್ತ ನುಡುಗಲನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡದು ನಟ-ನಾಟಕಾದಿಗಳ ಹಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ಕೌತುಕ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದನ್ನೂ ನೋಡುವದನ್ನೂ ತಪ್ಪಾಗಮಾಡಬೇಕು ಬಡತನವು ಬಂದರೂ ನೀಚ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಉಪಚೇದನವನ್ನು ನಡೆಯಿಸ ಕೊಡದು

ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ವಿಕಳಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡದು. ಯಾರ ಹತ್ತರವೂ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಬಾರದು ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡದು ಬಡತನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಕೊಡಬಾರದು ಕೀಳ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜನರು ಮಾಡುವಂಥ ಕೆಲಸಗಳಾದ ಬಣ್ಣ ಕೊಡುವುದು, ಅನ್ಯರ ಅರಿವೆ ತೋಳಿಯುವುದು ಇಂಥ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಜಿನಾಲಯಗಳಿಂದ ವವಿತ್ರ ಧರ್ಮದ ಸ್ತಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಕಥಾ, ರಾಜಕಥಾ, ಕಲ್ಯಾಣ ಕಥಾ ದೇಶದ ಕಥಾ-ಇವು ವಾವ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥವು- ಗಳಾದುದರಿಂದ-ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ- ಸೊತ್ತು, ಕೊಡು-ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಮದುವೆ-ಮುಂಜಿಗ ಜಗಳ, ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳ ವಿವಾದ, ಜಾತಿ-ಕುಲಗಳ ವಾದಗಳನ್ನೂ ಎಂದೂ ಹೂಡಬಾರದು ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮಸ್ಥಾನದ ಮಾರ್ಗದೆಯನ್ನು ಭಂಗಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟುವ ನರಕ ನಿಗೋದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾಯತನಗಳಲ್ಲಿ ವಾವವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಕರ್ಮವೂ ಆಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಊಟ-ತಿನಿಸು, ಎಲೆ-ಅಡಿಕೆ, ಗಂಧ-ವುಷ್ಪಗಳ ಧಾರಣೆ, ಮಲಗುವುದು, ಉಜ್ವಾಸನ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವಿವಾಹ, ಜಗಳ, ದೈಗಳು, ನಗಮಾತು, ಅವಿನಯ ಭಾಷಣ, ಆರಂಭ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಮಾತುಕತೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡದು ಇವುಗಳಿಂದ ವಿಷಯ ಲಾಲನೆ ಮತ್ತು ಹಾಸ್ಯ, ಕೌತುಕ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಪೀಡೆಗಳು ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಊಟದ ಅನೇಕ ರುಚಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಹಾಗೂ ಪಾಪಿ ದುರಾಚಾರದ ಮಾತುಗಳು, ಭೂತ-ಪ್ರೇತಗಳ ಸುಳ್ಳು ಕಥೆಗಳು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ವೇದ, ಸ್ತೋತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಥೆ, ಕಲ್ಪಿತ ಅನೇಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ವಾರಸಿ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಬರೆದ ಪ್ರಣಯ ಕಥೆಗಳು-ಇವೆಲ್ಲ ದುರ್ಧಾರವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡದು ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣಗಳ ಕಲ್ಪಿತ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಕೇಳಬಾರದು ಕಷಾಯ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಮುಂಗೋಪಿಯಾದವನ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ, ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷನ ಗರ್ವದಿಂದ ತುಂಬಿದ ನುಡಿಗಳನ್ನೂ, ಮೋಸಗಾರನ ಕುಟಲ ವಚನಗಳನ್ನೂ, ಲೋಭಿಯ ಲೋಭವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನೂ, ಮದ್ಯ ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದ ಅಭಿಕ್ಷಯ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನು ತಿನ್ನುವ ವದಾರ್ಥಗಳ ರಸಸ್ವಾದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳುವದನ್ನೂ ಸಹ ಕೇಳಬಾರದು. ಅದರಂತೆ ಮದ್ಯ, ಗಾಂಜಿ, ತಂಬಾಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿಕೊಡದು. ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ, ವರರೋಗವಿಲ್ಲ, ಎನ್ನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ನಾಸ್ತಿಕರ ವಚನಗಳು ಹಾವಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಬಾರದು ಕಾರಣ- ವಿಲ್ಲದ ಆರಂಭ ಮಾಡಕೂಡದು ವಿಸಂವಾದ ನಡೆಯಿಸಬಾರದು

ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ಇಡುವಾಗ ಹಾಗೂ ಎತ್ತುವಾಗ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಕಸಕಡ್ಡಿ, ಕೆಸರು, ಮುಳ್ಳು, ಹೊಲಸು, ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಉಗುಳು, ಕಳೆ, ಎಂಜಲು, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ದೀಪ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಇಡಿಕೊಡದು ಅವಸರದಿಂದ ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಆಸನ, ಹಾಸಿಗೆ, ವಲಂಗ, ದಾತುವಿನ ಪಾತ್ರೆ, ಮಂಜೆ, ಮನೆ, ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆಲವನ್ನು ತಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಎತ್ತಬಾರದು. ಇಲ್ಲವೆ ಸರಿಸಿಕೊಂಡದು ಸರಿಪಡುವದರಿಂದ ವಿವಾಕರಣ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಅದು ನಾವು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ವಹಿಸದುದಕ್ಕೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಅದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾವದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇಡುವಾಗಲೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೂ ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನೆಲವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತ ಕೂಡುವುದು, ಗಿಡದ ಕುಡಿಗೆಳನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು, ಹಸರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಕಿತ್ತುವುದು, ಮುರಿಯುವುದು, ಕೆತ್ತುವುದು, ಗಿಡದ ಎಲೆ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹರಿಯುವುದು, ಸೀಳುವುದು, ನೀರು ಹೋಯ್ಯುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಾವದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಾಡುವ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು ಮನಕನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವಸ್ತು, ಪಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿದೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ, ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಇಡಬೇಕು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಯಾವುದರಿಂದ, ತಮ್ಮಿಂದ ಹಿಂತೆ-ಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ—ಅರ್ಥಾತ್ ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೂ ದುಃಖವಾಗದಂತೆ—ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಊಟದಲ್ಲಿ ಯೂ ವೆಚನದಲ್ಲಿ ಯೂ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ಊಟ, ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುವಿಕೆ, ಔಷಧ, ವಸ್ತ್ರಾನ್ನ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡದ ಹೊರತಾಗಿ ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ರತ್ಯನ್ನ ನೋಡಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಅವನರದಿಂದಲೂ ಆಲಸ್ಯದಿಂದಲೂ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ನೋಡದೆ ಊಟಮಾಡಬಾರದು ಹೋಗುವಾಗ, ಬರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯದಂತೆ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯಬೇಕು ಸಾವಕಾಶ ನಡೆಯಬೇಕು ಇದರಿಂದ ದಯಾಧಾವದ ವೋಷಣೆಯಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಶರೀರವೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹಿತಾಹಿತದ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ, ಪಾತ್ರಾವಾತ್ಸರ್ಯ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಯಾವುದನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು ಮಾತನಾಡುವ ವ್ರಸಂಗವೇ ಬಂದಲ್ಲಿ ಅದರೊಳಗಿನ ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಮಾತನಾಡಬೇಕು ತಮಗೆ ಯಾರಾದರೂ ನಿನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬಾರದು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ತಮಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ತರುವಾಯ ತಮಗೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಂತೆ ವಿಚಾರಿಸಿ, ನಿಶ್ಚಿತ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಧ, ಕಾಮಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗದಂತೆ ವಿನಯದಿಂದ ಅವರ ವ್ರತ್ಯಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಡುವುದು ಅವನರಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕೊಡುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಡಬಹುದೆಂಬುದರ ಭರವಸೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯದ ವಿಚಾರವೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಮಾತನಾಡುವವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು, ಅದನ್ನು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಕೊಡಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಮಾತಿನ ಹಟಹಿಡಿದು ವಿಕಾಂತವಾದಿಯಾಗಕೂಡದು. ಇದರಿಂದಲೂ ಸಕ್ಷವಾತಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ದೋಷವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರಕಾರ ಇಹ-ಪರಲೋಕದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಮಾಡಚರ್ಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅನರ್ಥದಂಡದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಅನರ್ಥದಂಡದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಬರಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ—ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ

ಜೂಜಿನ ತ್ಯಾಗ. ಅನರ್ಥದಂಡದಲ್ಲಿ ಜೂಜಾಡುವುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಸನಗಳಲ್ಲಿ ಜೂಜು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಪಾವನಗಳ ಸಂಕೇತ ಸ್ಥಾನವು. ಇದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಎಲ್ಲ ಅನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೂ ಬಹಳ ಕೆಡುಕಾಗಿದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮನಮಾಲು, ಧನ ದಾಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕುಮಾಡಿಯೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧನವನ್ನು ಕೆಡುಕಾಗಿದೆ ತಮ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮನಮಾಲು, ಧನ ದಾಲತ್ತುಗಳನ್ನು ಜೂಜುಗಾರನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭವು ಉತ್ಪನ್ನ-ಅಪಹರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಜೂಜಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಜೂಜುಗಾರನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭವು ಉತ್ಪನ್ನ-ವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ, ಅನ್ಯರ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇರುವನು ತನ್ನ ಧನ ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ, ಅವರ್ತೀಕ ಬಂದರೂ ಬರಲಿ, ಬಡತನ ಬಂದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಆದರೆ ನಾನು ಎರಡನೆಯವರ ಧನವನ್ನು ಗೆದ್ದೇ ತೀರಬೇಕು ಅಂದರೇನೇ ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಫಲ ವಾಗುವುದು ಇದೇ ಅವನ ವಿಚಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಲೋಭ ಕಷ್ಟಾಯವು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದು ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಸೆಯಾಗಿದೆ. ಜೂಜಿನ ಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ದಯತೆಯಾಗಿದೆ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎರಡನೆಯವರ ಹಾನಿಯನ್ನು ಬಯಸುವನು.

ಜೂಜಿನಲ್ಲಿ ಧನವು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಕಳೆದ ಮಾತು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಇಷ್ಟೊಂದೇ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮುಂದೆ ಅವನು ಸಾಗುವನು. ಕಳೆದ ಮಾತು ತನಗೆ ಸಿಗದೇಕೆನ್ನುವುದು ಧನವು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಮನುಷ್ಯರ ಕೊಲೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನು. ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿಯೂ ಜೂಜುಗಾರರು ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿಗೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಿಂದ ನಡೆದು ನೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಿಂದ ಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೂಜು ಇದು ಕೆಲವೆಡೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾರಾಂಶವು ಯುಕ್ತಿ-ಪ್ರಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ವರಸ್ಪರರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮವು ಒಂದೇ ನೆಲೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಜೂಜಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಮಗ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಗಳು ಇವರನ್ನು ಸಹ ಜಿಗ್ಗಿಸಿ ಹೆಚ್ಚುವನು, ಅದರಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕ ಮಗಳು, ಹೆಂಡತಿ, ಮಗನನ್ನು ಸಹ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುವನು. ಜೂಜುಗಾರನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಬಡವನಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಆದಂಥವನಿಗೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಡುವನು. ಜೂಜುಗಾರನಾದ ನಡೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿಹಾಕುವನು; ಇಲ್ಲಿನ ಮಾರುವನು ಲಕ್ಷಾಧಿಕವಿದ್ದರೂ ಈ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಭಿಕ್ಷು ಕನಗಾಗುವನು. ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಭಯಂಕರ ಆರ್ತ ರೋಧವಾಗುವುದು. ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲಿನ ಮರಣಾನಂತರ ಮರ್ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೂಜಿನಲ್ಲಿ ದುಡ್ಡು ಸಿಕ್ಕರೆ ತನ್ನ ಜಾಣತನದ ಸಲುವಾಗಿ ಗರ್ವವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಧನವು ಕುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಯವಾಗುವುದು. ಅವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಧಾನ್ಯದ ವಶೀಕರಣವನ್ನು. ಸತ್ತಮೇಲೆ ಕುಲಿಯುವುದು. ದ್ರವ್ಯವಾದುದೇಕೆಗಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜೂಜುಗಾರನು ಸರಿ ಸಿಂಧಿಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾನೆ. ಗಾಂಜಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೇಷ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗುವನು. ಅವನ ದ್ರವ್ಯವು ಸತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೂಜುಗಾರನಿಗೆ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸಿ, ಜೀವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಜೂಜುಗಾರನ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಹಿಡಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ವಸ್ತು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಯಾರೂ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಜೂಜುಗಾರನು ಎಂದೂ ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯಲಾರನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಶುಭ ವರಿಣಾವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಾರ್ಜಿಕ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ತನ್ನ ಧನಕ್ಕೆ ಅವನೊಂದು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಸಿಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹೊಡೆದು ಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವನು. ತನ್ನ ಸಮೀಪದ ಆಪ್ತವರ್ಗದ ಜನರಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸಿ, ಬೆದರಿಸಿ ಆಭರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಜೂಜುಗಾರನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯನು ಸಹ ಇಡುವುದಿಲ್ಲ. ವರಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೆಂಬ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅವನು ಕುಡಿದವರಿಗೆ ಮುಡಿಸಿ ಇಡುವನು, ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವನು ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವನು. ಸಂತೋಷ, ಶೀಲ, ನಿರಾಕುಲತೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಹ ತ್ಯಜಿಸುವನು. ಅತಿ ಲೋಭದಿಂದ ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿವರೀತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವರಮಾರ್ಗದ ಅರಿವು ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ದರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅವನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ವಾವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಜೂಜನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಕೋಟ್ಯಾಧಿಪತಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಜೂಜುಗಾರನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಉಂಟಾದ ವಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮರ್ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಜೂಜುಗಾರನು ತನ್ನ ತೀವ್ರ ಲೋಭದಿಂದಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಭಾತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗಂಜೀಫು ಇಸ್ಕೇಟು ಮೊದಲಾದ ಆಟಗಳೂ ಜೂಜು ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಜನರು ಜಿಗ್ಗಿಸಿ ದುಡ್ಡನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಗೆಲ್ಲುವುದನ್ನು ನೋಡುವುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವ ಜನ್ಮವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ಕಳೆಯುವ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜನರು ದುಡ್ಡನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಜೂಜನ್ನು ಆಡದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕ್ರೀಡೆಯಿಂದ ವಗಡಿ, ಗಂಜೀಫು, ಇಸ್ಕೇಟು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡು-ಗಲವುಗಳಿಂದ ದುಃಖ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅಸೂಯೆ, ಕರ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳೂ ಹರ್ಷ-ವಿಷಾದಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಆಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಡುತ್ತಾಡುತ್ತಾ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಗಳ ಆಡುತ್ತಾರೆ. ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡು ಗೆಲುವುಗಳಾದಂತೆ ಅವರ ವರಿಣಾವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ಒಹಳ ಕಟ್ಟು.

ವ್ಯಸನವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಧೀನನಾದವನ ವ್ಯವಹಾರ, ವ್ಯವಹಾರದೊಳಗಿನ ಬರವಣಿಗೆ, ಸೇನೆ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ದುರ್ಲಭ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅಂದರೂ ಅವನು ಆಡುವದನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ದ್ಯುತಕ್ರೇಡೆಯನ್ನು ಆಡುವವನಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗವೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಡತನವು ಬಂದು ನಿಂತಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜೂಜುಗಾರನು ನೀಚ ಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಡುವನು ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಗುಣಾವಗುಣಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಸಹ ಇವನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಗಸರು, ನಾವಲಿಗರು, ಕಟುಕರು ಇವರು ಬಹುತರ ದ್ಯುತಕ್ರೇಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧರಾದವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾರ ಶರೀರದಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವು ಹೊರಸೂಸುತ್ತಿರುವುದೋ, ಯಾರ ಮೈಮೇಲಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹೇನು, ಕೂದಿಗಳು ಉರುಳಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವವೋ ಅಂಥ ಹೊಲಸು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಹ ಜೂಜುಗಾರನು ಆಟವಾಡುತ್ತ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದ ಅಧಮ ಜನರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವರೋ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವನು. ದಾರಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗಲೂ ಸಹ ಇಂಥ ಆಟಗಳು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವನು. ಯಾರೂ ಕೂಡಲಕ್ಕೆ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು, ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಈ ವ್ಯಸನದ ನಾದಿನಲ್ಲಿ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವುದು, ಕೊಡ-ಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದಾವುದರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವೂ ಸಹ ಹರಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಅವನು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರೂ ನೀಚ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಜನರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿ, ಸಮರಸಧಾವದಿಂದ ಇದ್ದು ಆಟವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರು ಸತ್ತರೂ ಸಹ ಅವನು ತನ್ನ ಆಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅವನ ತೀವ್ರ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನರಕ-ತೀರ್ಯಂಜ ಗತಿಗಳ ಬಂಧನ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ವಿನೂ ಲಾಭವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಸುಳ್ಳು ವಾದ ವಿವಾದವನ್ನು ಹೊಡೆದೇಕಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ಆಟಗಳನ್ನು ಆಡುವುದರಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಲಾಭಾಲಾಭಗಳುಂಟಾಗುವ ಜೂಜಿನ ಆಟಗಳನ್ನೂ ಆಡುವವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೀವ್ರ ವಾವಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾವುದರಿಂದ ಅವನ ಧನ ಹಾನಿಯು ಆಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತನಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದರಿಂದ ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಬಂಧವು ವಿನೂ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಆಟಗಳನ್ನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಆಡುತ್ತ ಕಳೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯಸನದಿಂದಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ನವಿಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿನೂತನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವಾವಕ್ರಿಯೆ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಸತ್ಯ, ವಿಕಡೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನರಂಜನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಈ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ಈ ಉತ್ತಮಕುಲ, ಈ ನಿರೋಗಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ಧರ್ಮ ಇವು ಅನಂತಕಾಲ ಕಳೆದರೂ ವ್ರಾವವಾದುದಿಲ್ಲ. ವಿನೋ ಅಪೂರ್ವ ವುಣ್ಣದಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳು ಕೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಆಯುಷ್ಯದೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವು. ಅವು ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಕೋಟಿವಿಧ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ತಿರುಗಿ ಲಭಿಸಲಾರದು. ಇಂಥ ಸುಸಮಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಹಸ್ತದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜರ್ಜಿ, ಅನಿತ್ಯಾ ತರಣಾದಿ ಹಸ್ತೆರಡು ಭಾವನೆಗಳು, ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು, ವಂಚ ವರಮಗುರುಗಳ ನಮಸ್ಕಾರಾತ್ಮಕ ಜಪ, ಅವರ ಸ್ಮರಣ-ಇಂಥ ಯೋಗಗಳಿಂದ ಸಫಲ ಮಾಡುವದನ್ನುಳಿದು, ಇಸ್ಕೀಟು, ಗಂಜೀವು, ಬುದ್ಧಿಪೀ ಮೊದಲಾದ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳೇ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮ ವರಾಜ್ಯಖರಾಗಿ ವಾವವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಸತ್ತರೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯ ದುರ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಅದರ ಫಲವಾದ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ನೀವು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಗವಂತನು ವರಮಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಪ್ತವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಯಾವನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರುವನೋ ಅವನೇ ಧರ್ಮಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ—ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರಿಗೆ ಈ ವ್ಯಸನಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಾವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಾಳುವೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನ ವೇಳೆಯು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆದು, ತನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಷಟ್ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತುದ್ದ ಆಹಾರ, ಸಾದಾ ಇರುವಿಕೆ, ನ್ಯಾಯವಾದ ವ್ಯವಹಾರ, ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗದಿರುವುದು,

ವರಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಇವೇ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನುಳಿದು ಅವನ ಇತರ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ವ್ಯಸನಗಳು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ ದ್ಯೂತಕ್ರೇಡೆ, ಮಾಂಸಭಕ್ಷಣ, ಮದ್ಯಪಾನ, ವೇಷ್ಯಾನೇವನ, ಬೇಟೆ, ಕಳವು, ವರಸ್ತ್ರೀಗಮನ ಈ ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳು ಮಹಾನ್ ಪಾವಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ವ್ಯಸನಗಳ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವೃತ್ತಿಗೊಳ್ಳುವುದು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಅರಿವನ್ನಾಗಿರುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ಯಸನಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ವಾವು ಬೇಗನೆ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ ದ್ಯೂತವ್ಯಸನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಜಿದ್ದಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ—ಹತ್ತಿವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ—ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ 'ಸೆಟ್ಟಿಂಗ್' ವ್ಯಾಪಾರವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾದಕ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ ಈ 'ಸೆಟ್ಟಿಂಗ್' ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕಡೆಮೆ ಶ್ರಮದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಧನ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಈ ಮೋಹದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂತೋಷ ವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇದೂ ಜುಲಿನ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾನೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಬೇಟೆಗಳಂತೂ ಜೈನರ ಮತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ, ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಈ ವ್ಯಸನ ಹತ್ತುವುದೋ ಅವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪೂರ್ಣ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಡುವುದು

ಅಭ್ಯಕ್ತಾಂಗ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಭ್ಯಕ್ತ ವದಾರ್ಥದ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಕೂಡದು ಮೈರಿಗೆಯಾದ ಅನ್ನದ ಊಟ, ಕೊಗಲಿನ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ ತುವು, ಎಣ್ಣೆ, ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ—ಇವೆಲ್ಲ ಅಭ್ಯಕ್ತ ದೋಷಗಳೇ ಇದ್ದಂತಿವೆ. ಅಂತರೇ ಇವುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಭಗಿ, ತಂದಾಕು, ಅಪೂ, ಜರದಾ, ಹುಕ್ಕಾ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ವರಾಧೀನನಾಗುವನು ಇವುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ವರಮಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ಈ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಮದ್ಯ ನೇವಿಸಿದಷ್ಟೇ ದೋಷಾಪವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು.

ಬೇಟೆಯ ವರ್ಯಾಯಗಳು. ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅವುಗಳ ಉಪ ಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿ ಬಿಡುವುದು, ಅವರ ಭ್ರವ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕುವುದು, ಅವರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದಂಡ ಮಾಡಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಬೇಟೆಯಾದಿದಂತೆ ಇವೆ. ಎರಡನೆಯವರ ಮಾನಭಂಗ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಅವರ ಮನೆಯನ್ನು ಸುರಿಯುವುದು ಇವೂ ಕೂಡ ಬೇಟೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು

ವೇಷ್ಯಾತ್ಯಾಗ. ವೇಷ್ಯಾಗಮನ ಮಾಡುವವರ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನಸ್ಸು ಭ್ರವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವೇಷ್ಯೆಯು, ಜಾಂಡಾಲ, ಧಿಲ್ಲ, ಹೊಲೆಯ, ಮೈಲೆಚ್ಚ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ಉಪಭೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ವೇಷ್ಯೆಯು ಮದ್ಯ-ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಾಳೆ ಇಂಥ ನೀಚವೂ ಅಧಮವೂ ದ್ರವ್ಯ ಲೋಭಿಯೂ ಆದ ವೇಷ್ಯೆಯ ಅಧರಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಜಾತಿ, ಕುಲಾಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ಭ್ರವ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೇಷ್ಯೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ವೇಷ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುವವರಿಗೆ ಕಳವು, ಜುಜು, ಮದ್ಯಪಾನ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಸನಗಳು ಹತ್ತುತ್ತವೆ ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ರವ್ಯವು ಹಾನಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಧರ್ಮವರಾಖ್ಯಾಪುರಾಗುವರು. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಭ್ರಮಗೊಳ್ಳುವುದು ಮಾಯಾಜಾರ, ಅಸತ್ಯ, ಕಪಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲಕ್ಕೆ ಅವನು ತತ್ಪರನಿರುತ್ತಾನೆ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಹೇಸಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ವೇಷ್ಯೆಯ ಸ್ವರೂಪ, ಅವಳ ನಡೆನುಡಿ, ಹಾವಭಾವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನೆನೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವನು ಆದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಕುಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯು ವಿನೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ವೇಷ್ಯಾಸಕ್ತನು ಸುಂಬಳದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮೊಣದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ

ಕಳವು. ಕಳವುಮಾಡುವುದು ಕೂಡ ವ್ಯಸನವೇ ಆಗಿದೆ ಕಳ್ಳನಿಗೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಅನ್ಯರ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಕಳ್ಳನ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ತನ್ನ ಮಗನು ಕಳ್ಳನಿದ್ದರೆ ಸ್ವತಃ ತಾಯಿಗೂ ಸಹ ಅವನ ಅಂಜಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳನ ಮಾನ, ವ್ರತಿಷ್ಟಿ, ಗೌರವಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ರಾಜನು ಕಳ್ಳನಿಗೆ ಕರೋರ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುವನು ಕಳ್ಳನ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಿವಿ, ಮುಗು ಮೊದಲಾದ ಅವಯವ

ಗಳನ್ನು ಕಡಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಕಳ್ಳನ ವರಿಷಾಮವು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಯೋಗ್ಯ ಕೃತಿಯ ವಿಚಾರವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ, ನ್ಯಾಯಧ್ಯಾನ, ಧರ್ಮಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಏನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ವರದ್ರವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇರುವದೋ ಅವನಿಗೆ ಜಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ವ್ರತ, ತ್ಯಾಗ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಂಭವಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ಅನೇಕೈಯು ಮಾತ್ರ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕಳವುಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಹ-ವರಲೋಕಗಳೆರಡೂ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಯಾರೂ ವರಧನವನ್ನು ಅವರು ಕೊಡದೆ ಪಡೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು.

ವರಸ್ತ್ರೀನೇವನ. ವರಸ್ತ್ರೀನೇವನೆಯ ವ್ಯಸನವು ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ವರನಾರೀ ಲಂವಟಿನಿಗೆ ಇಹ-ವರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಕಟ, ಅವತ್ತಿ, ಅವಕೀರ್ತಿ, ಅವಮತಿ, ಮರಣ, ಲೋಕ, ಅವಮಾದ, ಧನಹಾನಿ, ರಾಜದಂಡ, ಜಗತ್ತಿನ ವೈರ, ದುರ್ಗತಿ ಗಮನ, ಮಾರಣ, ತಾಡನ, ಸೆರೆಮನೆವಾಸ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿನಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಣಿಸಿದ ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳಿಂದ ಅರಿವವಾಗಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವ್ಯಸನಗಳಿಂದ ದೂರ ಇದ್ದವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅವನು ನರಕಾದಿ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ನೆಲನೀರು ವನಸ್ಪತಿಯಾಯು ತೇಜಗಣಾ ।

ಘನವಿನಾಶಮಾಳ್ವುದು ಪ್ರಮಾದಚರ್ಯಮನರ್ಥದಂಡವೈದನೆಯು ॥

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ-ಧರ್ಮಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ೩೯.

ಈಗ ಅನರ್ಥದಂಡವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕಂದರ್ವಂ ಕೌತ್ಸುಚ್ಯಂ ಮೌಖರ್ಯಮತಿವ್ರನಾಥನಂ ವಂಚ ।

ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಚಾಧಿಕರಣಂ ವ್ಯತಿರೇಕಯೋನರ್ಥದಂಡಕ್ಕುದ್ದಿರತೇಃ ॥ ೮೧ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಕಂದರ್ವಂ) ಹಾಸ್ಯ ಮಿತ್ರಿತ ಅತಿಷ್ಠ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವದು. (ಕೌತ್ಸುಚ್ಯಂ) ನಗೆ ಹಾಗೂ ಬೀಳತ್ವ ಮಾತುಗಳೊಡನೆ ಲಂಗಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು (ಮೌಖರ್ಯಂ) ದಿಟ್ಟಿತನದಿಂದ

1 ಅಯಾತವರ್ಮಗು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ

ಕಂದಃ ಅತಿಚಾರಂ ಕಂದರ್ವಂ ಸತತಂ ಕೌತ್ಸುಚ್ಯಮಂತೆ ಮೌಖರ್ಯಂ ಸ- ।

ಸ್ತುತ ಪ್ರಸಾದನಮತಿನುತದಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಸಾಧಿಕರಣಮಿವಯ್ಯಂ ॥

ವಚನ-ಅಕ್ಕುವುನಾಗಲೀಯದುರಿದರನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾಬ್ರಹ್ಮವು ಸದಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ನುಡಿಗಳಂ ನುಡಿಸ್ತುದು ಕಂದರ್ವಂ, ಪಾಸದೊಳೊಡ ನುಡಿಸ್ತುತಂ ಕರಚರಣ ಭ್ರಾಸೆಯನಾಸಾಧಿದಂ ವಿಚಾರಸನ್ನೆಗಳಂ ತೊರಿಸಲಿವಾಡುವುದು ಕೌತ್ಸುಚ್ಯಂ, ಮದ್ಯಪಂದೊಲನರ್ಥಕ ವಚನಂಗಳಂ ಪಲವಂಗಳೆವುವುದು ಮೌಖರ್ಯಂ, ಹೊಜಿತನದಿ ಮೆಯ್ಯನಾಗಳೆ ಸಮುಚ್ಚುಂವಿವರ್ಥ ದತಿ ಪ್ರಸಾದನಂ, ಅರಯ್ಯದಧಿಕಂ ಗೆಯ್ಯದ ಸಮೀಕ್ಷಾದಿಕರಣಂ ಮನೋವಚನಕಾಯದಿ ಪ್ರವಿಧಮುಕ್ತಿ ತನಗೆ ಕರಮೆಯಲ್ಲದೆ ನಿರರ್ಥಕ ಕಾವ್ಯಂ (?) ಮೊದಲಾಗೊಡಯುವಂ ಚಿಂತಿಸುವುದು ಮನದಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕರಣಂ ಬಾರ್ತೆಯಲ್ಲದೆ ಘೋಗುತ್ತುಂ ಬರವ್ವಂ ಪೆಳ್ಳುದು ನಿಷ್ಕಾರ ವಚನಂಗಳಂ ನುಡಿಸ್ತುದು ವಚನದಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಣಂ ಬಾರ್ತೆಯಲ್ಲದೆ ಘೋಗುತ್ತುಂ ಬರವ್ವಂ ಕುಳಿರುತ್ತುಂ ನಿಂದಿರುತ್ತುಂ ಸಚ್ಚಿತ್ತಂಗಳೆವುವನಚಿತ್ತಂಗಳೆವುವಂ ಪೆರೊಡನೆ ಘೋಕುಳಿಯುಕ್ಕುತಂ ಮೊದೊಲಿಸುತಂ ಬೊಟ್ಟುಪೊಲಿಸುತ್ತಂ ಇವು ಮೊದಲಾಗೊಡಯ ಬಾಗದ್ದೇವ ಹೇತುಗಳೆವುವಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಮಿವರ್ಥ ಕಾಯದ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕರಣಂ.

ವೃದ್ಧ ಬಡಬಡಿಸುವುದು. (ಅತಿ ವ್ರತಾಧನಂ) ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಹಾಕುವುದು (ಚ) ಮತ್ತು (ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಾ ಅಧಿಕರಣಂ) ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ನಿರರ್ಥಕ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತ ಇರುವುದು. (ವಂಚ)-ಇವು-ಇದು (ಅನರ್ಥದಂಡಕೃದ್ವಿರತೇಃ) ಅನರ್ಥದಂಡ ತ್ಯಾಗ ವ್ರತದ (ವ್ಯತಿರೇಕಯಃ) ಅತಿಚಾರಗಳು ಎನಿಸುತ್ತವೆ.

ಅರ್ಥ-ಕಂದರ್ಪ, ಕಾತ್ಯುಷ್ಯ, ಮಾಖರ್ಯ, ಅತಿವ್ರತಾಧನ, ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣ ಇವು ಇದು ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ [ಇಲ್ಲಿ 'ಅತಿವ್ರತಾಧನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಅತಿಚಾರವು ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯವರು 'ತತ್ಪ್ರಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ 'ಉಪಭೋಗ-ಪರಿಭೋಗಾನರ್ಥಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವರ್ಯಾಯನಾಮವಾಗಿದೆ ನ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-(೧) ಜಾರಿತ್ರಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವಿಶೇಷ ರಾಗಧಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೀಭತ್ಸ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಕಂದರ್ಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೨) ಅದೇ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ತೀವ್ರರಾಗದಿಂದ ಬೀಭತ್ಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ನಿಂದ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾತ್ಯುಷ್ಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ (೩) ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಬಡಬಡ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾಖರ್ಯವೆನ್ನುವರು (೪) ಕಾರಣ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯಕತೆಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಅತಿವ್ರತಾಧನ ಎನಿಸುವುದು (೫) ವಿವಾಹಾರಣ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಮಾಡುತ್ತ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣವೆನ್ನುವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ವ್ರತಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಕಾಂಕ್ಷೆ, ವದ್ಯೆ, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮನ ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣವೆನ್ನುವರು ಅನ್ಯರ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳನ್ನು ಕೆಡಿಸುವಂಥ ಸುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ವಚನ ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣ ಎನಿಸುವುದು ವಿನೇಸೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು, ಬರುವುದು, ವಿಳುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಓಡುವುದು, ಬಡಿಯುವುದು, ಬೀಸುವುದು, ಹಣ್ಣು-ಹೂವು-ಎಲೆಗಳನ್ನು ಹರಿಯುವುದು, ಓಡಿಯುವುದು, ಜೆಲ್ಲುವುದು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಕಾಯ ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣ ಎನ್ನುವರು ಈ ವ್ರತಾರ ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತದ ಇದು ಅತಿಚಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು

ವೃದ್ಧದ ಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣ ಮುದಯವ ಕಂದರ್ಪಮಂತೆ ಕಾತ್ಯುಷ್ಯಂ ವೆ. |

ಚರ್ಪದ ಮಾಖರ್ಯಮನರ್ಥಕೃದೋಕ್ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಮತಿವ್ರತಾ[ಧ]ನ ಸಹಿತಂ ||

— ಪಾಂಡಿನ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೯-೨೦

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಕ್ವಾರ್ಥಾನಾಂ ಪರಿಸಂಖ್ಯಾನಂ ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣಮ್ |

ಅರ್ಥವತಾಮವ್ಯವಧೌ ರಾಗರತೀನಾಂ ತನೂಕೃತಯೇ || ೪೨ ||¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ರಾಗರತೀನಾಂ) ರಾಗದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವ ವಿಷಯದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು (ತನೂ-ಕೃತಯೇ) ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ (ಅವಧೌ ಅಪಿ)-ವರಿಗ್ರಹ ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ ಕೂಡ

¹ ಆಯತವರ್ಮನ ವಿಚಾರ ಹೀಗಿದೆ.

ಕಂದ : ಸಂದಕ್ಷಾರ್ಥಗಳನ್ನಿಂತೆಂದು ಪವಿತ್ರಾದಿವೃದ್ಧಾರ್ಥವೆಗಳೆಂದು ನಿ.

ಸ್ವಂದಿ-ಹದಿನಕ್ಕೈದು ಶಾಬ್ದೆಂದು ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಿತಿಯುಂ.

ದಜನ-ಅಯ್ಯ ಮುದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳೆಂ ದಸ್ತರತ್ನವರ್ಗಲಿಂ ದಿಶಿಲ್ಲದೊಲ್ಲ ವೆಂದು ಪವಿತ್ರಾದಿ ನೆಗಳ್ಳೆಂದು ಬೋಗೋಪ ಭೋಗ ಪರಿಮಾಣಮೆಂಬುದು.

(ಅರ್ಧವತಾಂ) ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ (ಅಕ್ಷಾರ್ಥಾಣಾಂ) ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು (ಪರಿಸಂಖ್ಯಾಣಂ) ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು—ಇದಕ್ಕೆ—(ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣಂ) ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಪರಿಮಾಣವ್ರತವನ್ನುತ್ತಾರಿ.

ಅರ್ಧ—ವರಿಗ್ರಹದ ಪರಿಮಾಣವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಲಾಲಸೆಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕೆಲವೊಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಪರಿಮಾಣವ್ರತವನ್ನುವರು

[ಇಲ್ಲಿ 'ಅಕ್ಷಾರ್ಥಾಣಾಂ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ, ಆಸಂಖ್ಯವೂ ಅನಂತವೂ ಆದ-ಸ್ವರ್ತನ, ರಸನೆ, ಸ್ವಾಣ, ಚಕ್ಷು ಮತ್ತು ಸ್ರೋತ್ರ ಈ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ-ವಿಷಯವೆನಿಸುವ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳನ್ನು 'ಭೋಗರೂಪ' ಮತ್ತು 'ಉಪಭೋಗರೂಪ' ಎಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ ಈ ಎರಡೂ ವ್ರತಾರದ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ರತಿಕನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಭೋಗೋಪಭೋಗಕ್ಕೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಅವನಿಗೆ ಸೇವ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಉಳಿದ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇವ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಸಂಯಮದಿಂದ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಈ ವ್ರತಿಕನು ತನ್ನ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂಲಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವು ರಾಗಭಾವನೆನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದೊಳಗಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಜನರಿಗೆ ತೋರಲೆಂದು ಹಿಂದಿನವರು ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿರುವರೊಡನೆ ಖ್ಯಾತಿ ಲಾಭ, ಪೂಜೆ-ವ್ರತಿವೈಗಳಿಗೂ ವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಅದು ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ

ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. ವರಿಗ್ರಹವರಿಮಾಣ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನುಳಿದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವೆನಿಸುವ ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ದ್ವಿಗ್ರತದ ಸೀಮೆಯು ಹೊರಗೆ ಇರುವ ಬೇರೆ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ವ್ರತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೊದಲೇ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಅಥವಾ ಅನೇವ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ವ್ರತದ ಸೀಮೆಯೊಳಗೆ ಒರುವ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ತನ್ನ ಭೋಗೋಪ-ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರ ಮುಖ್ಯ ಭಾವವಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ವಸ್ತುಗಳು ದ್ವಿಗ್ರತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಹೊರಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥವೂ ಇರಬಹುದಾಗಿದೆ ಈ ಮಾತನ್ನು ನೆಪ್ಪುವಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅವಧಾ' ಎಂಬ ವದದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ ನ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಂಸಾರ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ದಯಾ, ಕ್ಷಮಾ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ಭಾರಣ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವು, ವರಸ್ವೀ ಸೇವನೆ, ಅವರಿಮಾಣ ವರಿಗ್ರಹ ಇವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅನ್ಯಾಯ, ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ 'ವ್ರತಿ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ನ್ಯಾಯ್ಯ ವಿಷಯವೂ ಕೂಡ ತೀವ್ರ ರಾಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಯಾರಿಗೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅರುಚಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಅದು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ ವ್ರತಿಕನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದೊಳಗಿನ ನಿರರ್ಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ತಡೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂವರವು ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ ಸಂವರಕ್ಕೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಪ್ರಮಾಣವೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ

ಪಿರಿದಿನಿಸುವ ಬಾಹ್ಯಭೃತರಗಳೆಂಬಿರಲು ತೆರದ ವರಿಗ್ರಹವು - 1

ನಿರದೆ ತದ್ಭೋಗದಿ ತೊರೆದವ ವರಿಗ್ರಹವಿರತನೊಂಬತ್ತನೆಯವನು ||

—ಬಾಹುಬಲಿ-ನಾಗ ಕುಮಾರ ಚರಿತ್ರ-೨೮-೫೩

ಇನ್ನು ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಅಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಭುಕ್ತ್ವಾ ವರಿಹಾತವ್ವೋ ಭೋಗೋ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಪುನಶ್ಚ ಭೋಕ್ತವ್ಯಃ |

ಉಪಭೋಗೋಪನವಸತ್ರಭೃತಿಃ ವಾಂಚೇಂದ್ರಿಯೋ ವಿಷಯಃ || ೪೩ ||¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅತನವಸನವೃದ್ಧಿಃ) ಊಟ, ಅರಿವೆ ಮೊದಲಾದ (ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಃ ವಿಷಯಃ) ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು (ಭುಕ್ತ್ವಾ) ಭೋಗಿಸಿ (ವರಿಹತವ್ಯಃ) ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು (ಭೋಗಃ) ಭೋಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ. (ಚ) ಮತ್ತು (ಭುಕ್ತ್ವಾ) ಭೋಗಿಸಿ (ಪುನಃ) ಮತ್ತೆ—ತಿರುತಿರುಗಿ—(ಭೋಕ್ತವ್ಯಃ) ಭೋಗಿಸುವುದು (ಉಪಭೋಗಃ) ಉಪಭೋಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಂದು ಸಲ ಭೋಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ಭೋಗವೆನ್ನುವರು. ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿರು-ತಿರುಗಿ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತು ಎನ್ನುವರು ಅನ್ನ, ನಾನ, ಪುಷ್ಪ, ಗಂಧ ಮೊದಲಾದ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು ಭೋಗವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅರಿವೆ, ಆಭರಣ, ಮನೆ, ವಾಹನ ಮೊದಲಾದವು ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ [ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೋಗ ಹಾಗೂ ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಒಂದೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು 'ವೃದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ 'ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ' ವಿಷಯ, ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಭೋಗ ಹಾಗೂ ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವ ಒಂದೇ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದೆ ಬಿಡೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವೂ ಯಥಾಸಾಧ್ಯ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಸ್ಪಷ್ಟ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಪುನಃ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥದಕ್ಕೆ ಭೋಗವೆನ್ನಬೇಕು ಯಾವುದನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಭೋಗವೆನ್ನಬೇಕು ಊಟವು ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ವಿವಿಧತೆಯುಳ್ಳದ್ದಿರೂ ಒಂದೇ ಸಲ ಅದನ್ನು ನಾವು ಭೋಗಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಒಮ್ಮೆ ತಿಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸೇವಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಇದೇ ವೃತ್ತಾರ ಕರ್ತಾರ-ಚಂದನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಲೇವನವನ್ನು ತರೀರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೂವಿನ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಿವಿಧ ಸುಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ನಾಟಕ ಮೊದಲಾದ ಆಟಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಇಂದ್ರಜಾಲದ ಆಟ, ಸ್ತುತಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳ ತಬ್ಬ ಕೇಳುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಇವು ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯದ ಭೋಗವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣ, ಸ್ತ್ರೀ, ಸಿಂಹಾಸನ, ಮನೆ, ವಲ್ಲಂಗ, ವಾಡ್ಯ, ಚಿತ್ರ, ವಾಹನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಇವುಗಳಿಗೆ ಉಪಭೋಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಈ ವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಭೋಗಿಸಿ ವರಿಹರಿಸುವುದು ಭೋಗವಸ್ತು ಭೋಗಿಸಿದುದಮತ್ತೆ ಮರಳಿ |

ಭೋಗಿಸುತಿರ್ತುದವುಪಭೋಗವಸ್ತುಗಳಾಗುವವಾವಾವೆನಲು ||

ಗಂಧಪುಷ್ಪತಾಂಬೂಲವನ್ನ ವಾನಹಿಂದಿದ ಭೋಗವಸ್ತುಗಳು |

ಸಂದ ಸ್ತ್ರೀವಸ್ತ್ರಾಭರಣವಾಹನಯಾನಯಿಂದಿವುಪಭೋಗಗಳು ||

ವಿಜಯಣ್ಣ —ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ—ಧರ್ಮಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ—೪೬-೪೭.

¹ ಅತನವಸನವೃದ್ಧಿ ಹೀಗಿದೆ

ವಸನ—ಒಮ್ಮೆಯನುವಸಿಸಿ ಬಿಡುವ ಭೋಜನ ತಾಂಬೂಲಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಬೋಗಂ ಅನುಭವಿಸಿದುದನೆ ಮರುಳೆಯನುಧವಿಸಿ ಸುಖ ವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಲ್ಲಮುಪಭೋಗಂ,

ಈಗ ಯಾವುದರ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಯಾವಜೀವವೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳು ಯಾವವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ತ್ರಸಹತಿವರಿಹರಣಾರ್ಥಂ ಕೌದ್ರಂ ಪಿಶಿತಂ ಪ್ರಮಾದವರಿಹೃತಯೇ ।

ಮದ್ಯಂ ಚ ವರ್ಜನೀಯಂ ಜಿನಚರಣೌ ತರಣಮುವಯಾತ್ಯೇ ॥ ೮೪ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜಿನಚರಣೌ ತರಣಂ ಉವಯಾತ್ಯೇ) ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ತರಣ ಹೋಗುವುದರಿಂದ (ತ್ರಸಹತಿವರಿಹರಣಾರ್ಥಂ) ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯ ನಿವಾರಣಾರ್ಥ (ಕೌದ್ರಂ) ಜೇನು ತುವು (ಪಿಶಿತಂ) ಮಾಂಸ (ಚ) ಮತ್ತು (ಪ್ರಮಾದವರಿಹೃತಯೇ) ಪ್ರಮಾದದ ನಾಶ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ಮದ್ಯಂ) ಸೆರೆಯು (ವರ್ಜನೀಯಂ) ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ಅರ್ಥ—ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಚರಣಗಳಿಗೆ ತರಣ ಹೋದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ತ್ರಸ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜೇನು ತುವು, ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಅದರಂತೆ ಹಿತಾಹಿತದ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಅಂದರಿ ಪ್ರಮಾದಜಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಮದ್ಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು [ಇಲ್ಲಿ 'ತ್ರಸಹತಿವರಿಹರಣಾರ್ಥಂ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಮಧುಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ 'ಪ್ರಮಾದವರಿಹೃತಯೇ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಮದ್ಯತ್ಯಾಗದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಈ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅಪ್ಯಮೂಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಹೇಳಿದೆ (ಸೂತ್ರ ೬೬ ರಲ್ಲಿ) ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ತೋರುವದಿಲ್ಲ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವ ಪುರುಷನು ತನ್ನಿಂದ ತ್ರಸ ಜೀವದ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಮಧು ಹಾಗೂ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಗೊಡಿಸುವ ಉಂಟಾಗಬಾರದೆಂದು ಮದ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಯಾರು ಈ ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಜಿನಾಜ್ಞಾ ವರಾಙ್ಕುಖರಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಜೈನರೇ ಅಲ್ಲ

ಮಧು ಮಾಂಸ ಮದ್ಯ ಶ್ರಯ ವಂಜವಾಲ್ಮರದೊಡವಿದ ವಳ್ಳಳ ನಿರತಿ ।

ಅದು ತಾನೆ ಮೂಲಗುಣಗಳಿಂದೆಂಬು ಕೇಳದರೊಳಂತರ್ಭೇದಗಳ ॥

—ಬಾಹುಬಲಿ-ನಾಗಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೨೮-೪೨

ಮದ್ಯ ಮಧು ಮಾಂಸಮೆಂಬಿನಾಡ್ಯಂತಂ ತೊಪ್ಪಿವುದಾಂತರೆಂದಿದು ನಾ- ।

ವದ್ಯ ಮೂ ಮಾಗದಿವರ್ತದು ಸದ್ಯೋಗದೊಳಿವರ್ತದಿದು ವುಣ್ಣುಮಗಣ್ಣಂ ॥

—ತಾಂತ್ರಿನಾದ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ-೫-೪೧.

1 ಆಯತವರ್ಪನ ನಡನೆ ಹೀಗಿದೆ

ನಡನೆ—ಶ್ವಾಸಕನಪ್ಪನ ಬೋಜ್ಯಮುಮನಸೇಯಮುಮಂ ಬಹುವಿಘಾತಮುಮನಿಷ್ಠ ಮುಮನನುಪಮ ಸೇವ್ಯಮುಮನಿಷ್ಠಾ ಕಾಲಂ ನಿವೃತ್ತಿಗೆಯ್ಯ ವೇಶ್ವರದ್ವಯ ಬೋಜ್ಯಮೆಂಬುದಲ್ಲಾ ಗುಣಮಂ ಕಿಡಿಸುವ ಮಾಂಸ ಮಧುಮದ್ಯಂಗಳೆವಂ ಪರಿಹರಿಸ ವೇಶ್ವರದೇಕೆಂದೊಡೆ—ಜೀವಂಗಳೆಂ ಕೊಂದಡಲ್ಲದೆ ಮಾಂಸಮಧುಗಳೆಂ ಪಡೆಯಬಾರದದಲ್ಲದಯುಂ ಮಾಂಸದ ಭಕ್ಷಿಯಪ್ಪಂಗೆ ದಯಾಗುಣಮುಂ ಮಾಂಸಕ್ಕೆಯುಮೊಕ್ಕಲ್ಪನಮುಂ ಪ್ರದುತ್ಯಮುಂ ಗತಿಯುಮಿಲ್ಲವೆಂ ಕಂಡರೆಲ್ಲಮುವಜ್ಜೆಗೆಯ್ಯರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಲಘುವಕ್ಕುವವೇಯುಮೆಂಬುದಲ್ಲಾ ಬೋಜ್ಯಂಗಳೆಂ ಹೇತುವಪ್ಪ ಮದ್ಯಮಂ ತೊರಿದುನೇಳುವೇಕೆಂದೊಡೆ— ಮದ್ಯವನವ್ವೊಂಗೆ ವೊರಿಯಲ್ಲರನ್ನಿಲ್ಲ ಸುಗತಿಯಿಲ್ಲ ನಾಣಿಲ್ಲ ಕೆತ್ತಿಮೇಯಿಲ್ಲ ಕಲಮಿಲ್ಲ ಜಲಮಿಲ್ಲ ಅವನಿಂದ ವರ್ಜಿಸ ಪಡೆವ ದೋಷಂಗಳಾವುವಿಲ್ಲದೊಂಗೆ ಲೋಕಮಿಲ್ಲಂ ಪೇಸುಗುಂ ಸಹಕಂಕ್ರಿ ಸಹಬೋಜವಾಂಗಳೆಂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲಂ

ಇನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಲ್ಪಫಲಬಹುವಿಫಾತಾನೂಲಕಮಾದ್ರ್ಯಾಣಿ ತೃಂಗಬೇರಾಣಿ ।

ನವನೇತನಿಂಬಕುಸುಮಂ ಕೈತಕನಿತ್ಯೇನಮವಹೇಯಮ್¹ ॥ ೮೫ ॥

ಯದನಿವೃಂ ಕದ್ವ್ರತಯೇದ್ಯಚ್ಚಾನುವಸೇವ್ಯಮೇತದಫಿ ಜಹ್ಯಾತ್ ।

ಅಭಿಸಂಧಿಕೃತಾ ವಿರತಿರ್ವಿಷಯಾದ್ಯೋಗ್ಯಾದ್ವ್ರತಂ ಭವತಿ ॥ ೮೬ ॥²

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅಲ್ಪಫಲಬಹುವಿಫಾತಾತ್) ಸ್ವಲ್ಪ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಬಹಳಷ್ಟು ಜೀವಗಳ ಫಾತವಾಗುವುದರಿಂದ (ಅದ್ರ್ಯಾಣಿ) ಹಸಿಯಾಗಿರುವ (ತೃಂಗಬೇರಾಣಿ) ಶುರಿ ಅಂದರೆ ಅಲ್ಪ-ಮತ್ತು-(ಮೂಲಕ) ಬೇರು (ನವನೇತನಿಂಬಕುಸುಮಂ) ಬೆಣ್ಣೆ, ಬೇವಿನ ಹೂವು (ಕೈತಕಂ) ಕೇದಗಿಯ ಗೊನೆ (ಇತಿ ಏವಂ) ನೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ (ಅವಹೇಯಮ್) ತ್ಯಜಿಸಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ (ಯತ್ ಅನಿವೃಂ) ಯಾವು ಅನಿವೃ-ವಾಗಿರುವವೋ (ತತ್) ಅವುಗಳನ್ನು (ವ್ರತಯೇತ್) ಬಿಡುವುದು (ಚ) ಮತ್ತು (ಯತ್) ಯಾವದು (ಅನುವಸೇವ್ಯಂ) ಸೇವಿಸಬಾರದಂಥದಿದೆಯೋ (ವಿತದಫಿ) ಅದನ್ನು ಕೂಡ (ಜಹ್ಯಾತ್) ಬಿಡುವುದು (ಯೋಗ್ಯಾತ್ ವಿಷಯಾತ್) ಯೋಗ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ (ಅಭಿಸಂಧಿಕೃತಾ) ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವೂರ್ವಕ ಮಾಡಿದ (ವಿರತಿಃ) ತ್ಯಾಗವು (ವ್ರತಂ) ವ್ರತವು (ಭವತಿ) ಏನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಕೆಲವೊಂದು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವದರಿಂದ ಫಲವು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದು, ಅನಂತ ಜೀವಗಳ ಫಾತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡಿ, ಬೇರುಗಳು, ಅಲ್ಪ ನೊದಲಾದ ಕಂದಮೂಲಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೆಣ್ಣೆ, ಬೇವಿನ ಹೂವು ಮತ್ತು ಕೇದಗಿಯ ತೆನೆ ನೊದಲಾದವುಗಳೂ ಅನಂತಕಾಯವೆನ್ನುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜೀವಗಳು ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನಂತಕಾಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ವ್ರತಕ್ಕಾಗಿ ಒಗ್ಗಿದ್ದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸಹ ತಿನ್ನಕೂಡದು ಮತ್ತು ಸೇವಿಸಲಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಹ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಇನ್ನು ಅನಿವೃ ಹಾಗೂ ಸೇವಿಸಬಾರದಂಥ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂದರೆ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ವ್ರತವೆನ್ನುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ 'ಮೂಲಕಂ' ಎಂಬ ಪದವು ಎಲ್ಲ ಬೇರುಗಳು ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇದೆ ಅದರಿಂದ ಮುಲ್ಲಂಗಿ, ಗಜ್ಜರಿಗಳಂಥ ಗಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲದೆ ಇತರ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಬೇರುಗಳೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇನ್ನು 'ತೃಂಗಬೇರಾಣಿ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಕೊಡುಗಳಂತೆ ಮುಳ್ಳು ಮುಳ್ಳುಗಳಿರುವವೋ-ಹಲಸು ನೊದಲಾದವುಗಳು-ಅವು ತ್ಯಾಜ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಳದಿ, ರಸವುಳ್ಳ ಹಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ 'ಮೂಲಕ' ಹಾಗೂ 'ತೃಂಗಬೇರಾಣಿ' ಪದಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಅದ್ರ್ಯಾಣಿ' ಎಂಬ ಪದವೊಂದು ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಎರಡೂ ಮಾದರಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಂದು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಹಸಿಯಾಗಿರುವ, ರಸ ತುಂಬಿದ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ, ಹಸರು ವನಸ್ಪತಿ-ಗಳೆಂದು ಈ ಪದವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ (Living) ಹಾಗೂ ಅವ್ಯಾಸುಕ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ, ರತ್ನಕರಂಡಕದ ಬೀಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾಣಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಅವಶ್ಯಾಗಿ'

¹ ಅಯತವರ್ಷಂ ಹೀಗಿ ಹೇಳುವವು

ವಚನ—ಬದುಕಿರಾತವೆಂಬುದು ಹಿರಿದು ಸಾವದ್ವದತ್ತಣಿಂಥವುಳ್ಳ ಫಲಶ್ರುತಿಯುಳ್ಳ ಮೂಲಂಗಿಯು ಬಾಡುವದಿಲ್ಲ ನವನೇತಂ ನಿಂಬಕುಸುಮಂ ಕೇತಕೀ ಕುಸುಮ ನೊದಲಾಗೊಡೆಯವಂ ಪರಿತ್ಯಾಗಂ ಗಿಯ್ಯುದಂ.

² ಅನಿವೃವೆಂಬುದು ತಣಗದು ಬೇಳುಮೆನೆ ಪಡೆದ ಕ್ಷೇತ್ರ ವಾಸ್ತು ಹಿರಿಯ ಸುವರ್ಣ ದನದಾಸ್ಯ ದಾಸದಾಸ ಕಂಠ— ಛಾಂದಂಗೇಯ ದಶವಿಧ ಪರಿಗ್ರಹಂಗಳಂ ತನಗಿ ಪ್ರಮಾಣಮುಳ್ಳುದುಂ ನೆರವುಳ್ಳದಂ ತೊರೆವುದುಮನುವುದು ಸ ವ್ರಮೆಂಬುದು ತಿವ್ವರಿಂ ಸೇವಿಸಿ ಪದ ಒಬ್ಬರಾದಿ ಪುಟ್ಟಿಗಿ ದಂತದೊರೆ ಶುಂಬದ ಮಡಿ ಕಾಡಿಸುಂಗುರಂ ಕಬ್ಬುಸದ ಕವಗಮೊದಿವ್ವ ವೊಸಲಾ- ಗೊಡೆಯ ಪರಮಂಟಪ ಸೇವಿಸಿ ಪಡೆದ ವಸ್ತುಗಳಂ ವರ್ತಿಸುವದೊಕೊಡೊಡೆ—ಅವಮ ಸೇವಿಸುವಂಗೆ ತನ್ನರೂಢು ವ್ರತವುಳ್ಳಮುಂ ಮಿಸೆಯುವುದುಂ.

ಎಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದೂ ಕೂಡ ಇದೇ ಅರ್ಥದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಂದ-ಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಬೇಯಿಸಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳು ಇರದಂತೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವು ಸಚಿತ್ತ ಹಾಗೂ ಅವ್ರಾಸುಕ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ವ್ರಾಸುಕ ಕಂದ-ಮೂಲಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಒಣಗಿದವುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಉಪ್ಪು ಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವುಗಳಿರುತ್ತವೆ ತುಂದು-ತುಂಡಾಗಿ ಮೂಡಿದವೂ ಸಹ ಇರುತ್ತವೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ರಾಚಿನ ವದ್ಯವೂ ಒಂದು ಹೀಗಿದೆ—

“ನುಕೃಂ ವಕ್ಯಂ ತತ್ರಂ ಲಿಂಬಿಲವರ್ಣೇಣ ಮಿಸ್ಸಿಯಂ ದವ್ವಂ ।

ಜಂ ಜಂತೇಣ ಯ ಧಿಣ್ಣಂ ತಂ ಸವ್ವಂ ಘಾನುಯಂ ಭಣಿಯಂ” ॥

ಮತ್ತು ‘ವ್ರಾಸುಕಸ್ಯ ಭಕ್ಷ್ಯಕೋ ನೋ ವಾವಾ’—ವ್ರಾಸುಕ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಾವಿಲ್ಲ-ಈ ಉಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವ್ರಾಸುಕ ಹಾಗೂ ಅಚಿತ್ತವಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳೂ ಸಹ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಆದ್ವರ್ಣಿ’ ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತದ ತರುವಾಯವೇ ಸಮೂರ್ಥನ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಆ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಬೆಣ್ಣೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಜೀವ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗದ ವೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ ಬೇವಿನ ಹೂವು ಅನಂತಕಾಯವೂ, ಕೇದಗೆಯ ಗೊನೆಯು ಬಹಳಷ್ಟು ಜಂತುಗಳ ಯೋನೀಸ್ಥಾನವೂ ಆಗಿರುವುದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವು ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸಿವೆ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ‘ಅಲ್ಪಫಲಬಹುವಿಫಾತಾತ್’ ಎಂಬ ವದದ ಮುಖಾಂತರ ತ್ಯಾಗದ ಹೇತುವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ‘ಅಲ್ಪಫಲ’ ಮತ್ತು ‘ಬಹುವಿಫಾತ’ ಎಂಬ ಎರಡು ಅಂಗಗಳಿವೆ ಇವೆರಡೂ ಅಂಗಗಳು ಜೊತೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ತ್ಯಾಗವು ಆಚರಣೀಯವೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ ಹೇಗೆಂದರೆ ಬಹುಫಲ ಅಲ್ಪಫಾತ, ಬಹುಫಲ ಬಹುಫಾತ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪಫಲ ಅಲ್ಪಫಾತ ಇರುವಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವ್ರಾಸುಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಘಾತವಾಗದಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ತ್ಯಾಗವು ಅವತ್ಯಕವಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪವೂರ್ವಕ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಅನಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಅನೇವ್ಯ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಹಜ ಸೇವಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತದ ಫಲವೇನೂ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಪ್ರತದ ಫಲವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪವೂರ್ವಕ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವೂರ್ವಕ ತ್ಯಾಗದ ಅವತ್ಯಕತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಭೋಗೋಪಚೋಗದ ವರಿಮಾಣದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುವಾಗ ಪ್ರಾವೃತ್ತಿಗೆ ಅನಿಷ್ಟಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಕುರಿತು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸೇವಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ, ರಾಷ್ಟ್ರ, ಸಮಾಜ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲ-ಗುಹ್ಯಾಂಗಗಳು-ಕಾಣುವಂತೆ ವಾರದರ್ಶಕವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅನುವನೇವ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥ ತಿನ್ನ ಕೂಡದು. ಯಾವ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ನಾಲಿಗೆಯ ರುಚಿಯಂಥ ಕ್ವಲ್ಪಲಿ ಕ ಫಲವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗುವುದೋ, ಆ ವದಾರ್ಥ ಒಂದು ಕೂದಲೆಳೆಯಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಣವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಅನಂತಾನಂತ ಬಾದರ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಕಂದ ಮೂಲಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಬೇವಿನ ಮತ್ತು ಕೇದಗೆಯ ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರಸರ್ಜೀವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ಹೂವುಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅವುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಇನ್ನು ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಕಳೆಯು ಬರುತ್ತದೆ, ಹೊಟ್ಟೆತುಲಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ವಾತ-ಪಿತ್ತ-ಕಫಾದಿಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ, ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ —ಇಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನ ಕೂಡದು . ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ಬೇರೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಸೇವಿಸಕೂಡದು ಯಾರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟೋ, ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯ ಲಿಂಬಿಲವೆಂದೋ ಅವರು ಅನಿಷ್ಟ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ತಮಗೆ ಅದರಿಂದ ತೀವ್ರ ನೋವು ಉಂಟಾಗಿ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮರಣವೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದು

ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ ಸಹ, ಆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಕೊಡದೆ, ನಾಲಿಗೆಯ ರುಚಿಗಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಯಾವನು ತಿನ್ನುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತೀವ್ರ ಅಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ವಾಸಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಊಟಗಳ ಛೇದನೋದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಅಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಬಹುದು ಅನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವವರೂ ರೋಗಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ತಧಾನ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನದೆ ಇರುವುದೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ.

ಸೇವಿಸಬಾರದಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳು ನಮ್ಮ ಕುಲ, ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಅವು ಸೇವಿಸಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಶಂಖ, ಹಸ್ತಿದಂತ, ಕೂದಲು, ಕಸ್ತೂರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಸ್ತರ್ಶನವಿಟ್ಟು ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸಕೂಡದು ಒಂಟಿ, ಕತ್ತೆಗಳ ಹಾಲು, ಗೋಮೂತ್ರ, ಕಳಸ, ಮಲಮೂತ್ರ, ರೊಟ್ಟು, ಎಂಜಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬಾರದು ಮೈಲಂಚ್ಚು, ಭಿಲ್ಲ, ಅಸ್ತಮ್ಯಾ, ತುದ್ರ ಮೊದಲಾದವರು ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದ್ದೂ, ಅಶುದ್ಧ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಂಧಾದ್ದೂ, ತೊಗಲಿನಿಂದ ಸ್ಪರ್ಶವಾದ್ದೂ, ನಾಯಿ ಬೆಕ್ಕು ಹಂದಿಗಳು ಮುಟ್ಟಿದ್ದೂ, ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರೂ ನೆರೆಬಡಕರೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದೂ ಅದ ಇಂಥ ಯಾವ ಆಹಾರ ವದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಸೇವಿಸಬಾರದು ಲೋಕನಿಂದ್ಯವಾದ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಸಹ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಸೇವಿಸಬಾರದಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ

ಹುಳಹತ್ತಿದ ಧಾನ್ಯ ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಹುಳಿತ ಧಾನ್ಯವು ತನ್ನಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿನೂತನ ವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಿಗಳಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಆಕಲಂಕಾಚಾರ್ಯರು 'ರಾಜವಾರ್ತಿಕ'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—ಭೋಗವು ಐದು ಪ್ರಕಾರದ್ದಿದೆ (೧) ತ್ರನ ಜೀವದ ಘಾತವಾಗುವಂಥದು (೨) ಪ್ರಮಾದ ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥದು (೩) ಅನಿಷ್ಟವಾದುದು. (೪) ಭೋಗಿಸಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದುದು (೫) ಬಹಳಷ್ಟು ವಧೆಯಾಗುವಂಥದು. ಈ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಯಾರಿಗೆ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನಾದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರನ ಜೀವದ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವು ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜೀವಗಳು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಹುಳಹತ್ತಿದ ಕಾಳಿನಲ್ಲಿ ತತ್ತಿ, ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಬಹಳಷ್ಟು ಇರುತ್ತವೆ ಹುಳಿತ ಧಾನ್ಯದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ಆಕೆಯೆಲ್ಲದಷ್ಟು ತ್ರನ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಧಾನ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿ ಇಡುವವರಿಗಂತೂ ಹುಳಿತ ಧಾನ್ಯದ ಆಹಾರದಿಂದ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಪಾವನು ಸಂಭವಿಸುವದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಹೆದರುವ ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥರು ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ಸಾಲುವಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವು ತೀರಿದ ಮೇಲೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹುಳ ಹತ್ತದಂಥ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡಲಕ್ಕೂ ತೋರಿಸಲಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತದೆ. ತುಸು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಲಕ್ಷವಾರ್ಷಿಕ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವದು ಜನ್ಮದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಹುಳ ಹತ್ತದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹೆಚ್ಚು ಧಾನ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲೂ ಹಸನುಮಾಡಲೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹುಳವು ಹತ್ತಿದರೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾನಿಯಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಡಲಕ್ಕೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹುಳವು ಹತ್ತುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ತಿನ್ನದೆ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಆ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ತತ್ತಿ, ಹುಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿ, ತಿಕ್ಕಿ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಕ್ರಿಮಿಗಳನ್ನು ತುಂಬ ಹೊಗೆಗೆ ಓಡೆಯಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಹಕ್ಕಿ, ಪಕ್ಕಿಗಳ ಮಾಲಾಗುತ್ತವೆ. ವಶುಗಳೂ ಮನುಷ್ಯರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತುಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದಿನಾಲು ಅಸಂಖ್ಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡಿದ ವಾತಕವನ್ನು ವಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ಹುಳವು ಹುಟ್ಟಿದರೆ ತೀರಿತು. ಆ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ದಿವಸ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಎರಡು, ಸಾಲು, ನೂರು,

ಸಾವಿರ ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಅವೆಲ್ಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಅಡುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ, ಬಾಗಿಲ ಮೇಲೆ, ತಿನ್ನುಣ್ಣುವ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ, ಬೋದಿಗೆ ಜಂತೆ-ತೊಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಭದಿಂದಾಗಲಿ, ಆಲಸ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಧಿಮಾನದಿಂದಾಗಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಧಾನ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು

ಭುರುಸುಬಂದ ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿದ ಮಿರಾಯಿಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ಉದ್ಭು, ತೊಗರೆ, ಹೆಸರು, ಕಡಲೆ ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಳಿಯ ಭುರುಸು ಬಂದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತೃನ ಜೀವಗಳು ಇರುವವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಅಂಥ ಜೀನಸುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಬಾರದು ನಗರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜನರು ವಾಸಿಸುವಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಒಂದು ಲಾಭವಿದೆ ನಮಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿನಗಳಿಗೆ ಹತ್ತುವಷ್ಟು ಧಾನ್ಯವನ್ನು - ನಿರ್ದೋಷ ಮತ್ತು ಹುಳುವಿಲ್ಲದಂಥವುಗಳನ್ನು - ಹತ್ತಿಂಟು ಸ್ತಳಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲ, ಸಕ್ಕರೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಳು, ಇರುವೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಸುಂಠಿ, ಅಜವಾನ, ಬಡಿಸೇವು, ಯಾಲಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ಅಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹುಳು ಹತ್ತುತ್ತವೆ ಮಸುಕೆ, ಬೆಂಪೂರಿ, ಖರ್ಜೂರು ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಳತೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ತಂಪು ಹವೆಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಬೆಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅರಿಶಣ, ಕೊಂಡಂಬರಿಯ ಕಾಳು, ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ, ಅಮಸೋಲ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಜನಿಸುತ್ತವೆ ಬಹಳ ದಿನವೆ ಇಟ್ಟು ಉಂಡಿ, ಬರ್ಬ, ಜಿಲೇಬಿ ಮೊದಲಾದ ಮಿರಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ನೆನದು ಯಾವಾಗಲೂ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕು ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪೋಷಿಸಿ, ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜಾಗೃತಿಯಿಂದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ

ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿನವೆಗಳ ವರೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು? ಹಿಟ್ಟನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನವ, ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಏಳು ದಿನವ, ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಐದು ದಿನವೆ ಈ ಅವಧಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸ ಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಎಂದೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಡಬಾರದು ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಜನಿಸುತ್ತವೆ ಅಕ್ಕಿ ಬೇಳೆಗಳನ್ನು ಕುದಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮೂರು ಸಲ ಹಸನುಮಾಡಿ, ತೋಧಿಸಿ ಕುದಿಸಬೇಕು ಪ್ರತ್ಯೇಕತರ ಪ್ರವಣಾಚಾರದಲ್ಲಿ 'ಸರ್ವಾಶನಂ ಚ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ದಿನ ದ್ವಯಯುತಂ ಸರ್ವೈಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಅನ್ನವು ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದ ತರುವಾಯ ಎರಡನೆಯ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದರೆ ಅದು ಅಭಕ್ಷ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. (ಆದರೆ ಈ ಕ್ಷೋಣದಲ್ಲಿ ಆತನ ತಬ್ಬದ ಅರ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಎರಡು ದಿನವೆಗಳ ಸಂತರದ ಅನ್ನವು ಅಭಕ್ಷ್ಯವಾಗುವದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆದರೆ ಇದು ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ಅನ್ನ, ಬೇಳೆ ಮೊದಲಾದ ಆಹಾರ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಆರು ತಾಸುಗಳ ತರುವಾಯ ಹಳಸಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಅವು ಆರು ತಾಸುಗಳ ತರುವಾಯ ಅಭಕ್ಷ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರೂ ಇಂಥ ಅನ್ನದ ನಿರ್ವೇಧವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಆದರೂ ಮೇಲಿನ ಪ್ರತ್ಯೇಕತರ ಮಾಲೆಯ ಕ್ಷೋಣದಿಂದ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಎರಡು ದಿನಗಳ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಅನ್ನವು ಭಕ್ಷ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು) ಹೋಳಿಗೆ, ಕರಜೀಕಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಸಂಪರ್ಕವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರೊಳಗಿನ ರಸವು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಜನಾತಿ, ಖಜಡಿ, ಕಾಯುವಲ್ಲೆ ಸಂಪರ್ಕವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರೊಳಗಿನ ರಸವು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಜನಾತಿ, ಖಜಡಿ, ಕಾಯುವಲ್ಲೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಿನವುಗಳನ್ನು ಇಂದು ತಿನ್ನಕೂಡದು ಆದರೆ ಮಾಡಿದ ದಿನವೂ ಸಹ ಅನ್ನ ಹಳಸಿದ್ದರೆ ತಿನ್ನಬಾರದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನೂ ಕೂಡ ಭಕ್ಷಣಮಾಡಬಾರದು.

ಹಾಲುಮೊಸರುಗಳ ಉಪಯೋಗ - ಮೊಸರನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹಾಕಿದ ಮರುದಿನ ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಮುಂದೆ ತಿನ್ನಕೂಡದು ಎರಡನೆಯ ಸಲದ ಮೊಸರು ಮಜ್ಜೆಗೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತಿನ್ನಬಾರದು ಅಂದರೆ ಉಟದ

ತರುವಾಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜೆಗೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಇಟ್ಟು, ತಿರುಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅದು ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯ ದೋಷವಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಮಿಶ್ರನದಾರ್ಥವು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ಚಾಲಾರಸದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಸಮ್ಯುಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠ ಜೀವನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಹಾಲನ್ನು ಹಿಂದಿಡ ಕೂಡಲೆ ಎರಡು ಘಳಿಗೆಗಳ ಒಳಗೆ ತೋಧಿಸಿ ಕಾಯಿಸಬೇಕು. ಎರಡು ಘಳಿಗೆಗಳ ನಂತರ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯುಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠ ತ್ರಿಸರ್ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಚಿಣ್ಣಿಯನ್ನು ಸಹ ಮಜ್ಜೆಗೆಯೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದ ತರುವಾಯ ಕೂಡಲೆ ಕಾಸಿ, ಅದರಿಂದ ತುವವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಪೋಧಿಸಿ ತಿನ್ನಬೇಕು ತುವು, ಎಣ್ಣೆ, ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೊಗಲಿನ ಚೀಲದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ತೊಗಲಿನ ಚೀಲವನ್ನು ದನಗಳ ಚರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಿದಂತಾದರೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಮಾಂಸ ಕೆದರಿ ತೆಗೆದು, ಬದಿದು ಹದಗೊಳಿಸಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಅಂಥ ಚೀಲದೊಳಗಿನ ಎಣ್ಣೆ-ತುವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಈ ತೊಗಲಿನ ಚೀಲಗಳ ಬಳಕೆಯು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ರಾಜ್ಯಕಾಲದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ ಒಂದಾನೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚರ್ಮದ ಸ್ತರ್ಶವಿಲ್ಲದ ತುವು, ಎಣ್ಣೆಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲದೆ ಉಣ್ಣಬೇಕು ಫಾಲ್ಗುಣ ತಿಂಗಳ ತರುವಾಯ ಎಳ್ಳು ಹಾಗೂ ಗುರಿಳ್ಳುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ತ್ರಿಸರ್ಜೀವಗಳು ಜನಿಸುತ್ತವೆ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಆ ತಿಂಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು

ಯಾವುದಕ್ಕೂ ತೋಧಿಸಿದ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ನೀರನ್ನು, ಎರಡು ವದರುಳ್ಳ ಅರಿವೆಯಿಂದ ತೋಧಿಸಿ ಕುಡಿಯಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಎರಡನೆಯವರಿಗೂ ಸೋಸಿಯೇ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು. ವತುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಸೋಸಿಯೇ ಕುಡಿಸಬೇಕು ಸೋಸದೆ ಇದ್ದ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನ, ಊಟ, ಅರಿವೆ ಒಗೆಯುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು ನೀರಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸದಿದ್ದರೇ ದಯಾದರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ವಾತ್ರೆಯ ಮುಖದ ಮೂರುವಟ್ಟು ಉದ್ದಗಲವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಎರಡು ವದರುಳ್ಳ ಹೊಸ ಅರಿವೆಯನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ನೀರನ್ನು ಎರಡನೆಯ ವಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸೋಸಬೇಕು. ಆ ಸೋಸರವಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು, ಮೊದಲು ನೀರು ತಂದಿದ್ದ ಜಲಾಶಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಯ್ದು, ಆ ನೀರನ್ನು ಪಾಕಬೇಕು ನೀರಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಜಾಗೃತೆಯನ್ನು ವಹಿಸದೆ ನಾವು ಜಲಕಾಯ ಜೀವನಗಳ ಮೇಲೆ ದಯಮಾಡಿದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಈ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೆಚ್ಚಿನ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು. ಅಂತಲೇ ನೀರನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವಾಗ ಹಾಗೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತೋಧಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು ತೋಧಿಸುವ ನೀರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಎರಡು ಘಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ ತರುವಾಯ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಾದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸೋಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕಾಯಿಸಿದ ನೀರು ಮಾತ್ರ ಎರಡು ಪ್ರಹರ ಅಂದರೆ ಆರು ತಾಸುಗಳ ವರೆಗೆ ವ್ಯಾಸುಕ (ಶುದ್ಧ) ಇರುತ್ತದೆ ಕುಡಿಯು ಬರುವವರೆಗೆ ಕಾಯಿಸಿದ ನೀರು ಎಂಟು ಪ್ರಹರಗಳ ವರೆಗೆ (ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ದಿನ) ಶುದ್ಧವಿರುವುದು ಮುಂದೆ ಅದು ನಿರೂಪಯೋಗಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಭ್ಯಕ್ಷ ಫಲ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪ-ಹಲವು ಹಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಸರ್ಜೀವಗಳ ಪಾತವಾಗುವದೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಬೋರಿಯ ಹಣ್ಣು ಕೇವಲ ಕ್ರಿಮಿಗಳ ಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಬೆಂಡಿಯ ಕಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತತ್ವಗಳು-ಅಳಿಗಳು-ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಬದನೀಕಾಯ, ಕಲ್ಲಂಗಡಿ, ಜಾಂಬೀಕಾಯ, ಅಂಜೂರ, ಆಳು (Peach), ಬಡವಾಲ (?), ಗೋಲಿ ಅಂಜೂರ, ಬಟಾಟಿ, ಅವರಿಚಿತ ಹಣ್ಣು, ಹುಳಹತ್ತಿದ ಫಲ, ಜರಿತರಸ, ಸೀತಾಫಲ, ಗಡ್ಡೆ-ಗಣಸುಗಳು, ಅಲ್ಲ, ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡೆ, ಬಳ್ಳಿಳ್ಳಿ, ಗಜ್ಜರಿ, ಹಾಲುಳ್ಳ ವೃಕ್ಷಗಳ ಹಣ್ಣುಗಳು, (ಅತ್ತಿ, ಆಲಗಳಂಥವು) ಕೇದಗಿ, ಕೇತಕಿ ಮೊದಲಾದ ಹೂವುಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೋಷಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಲ್ಲವೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೀವವು ಇರುವಂಥ ವನಸ್ಪತಿಯು ಪ್ರತ್ಯೇಕವನಸ್ಪತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಒಂದು ಶರೀರವಿದ್ದು ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವವಿರುವಂಥ ವನಸ್ಪತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಗಳೆಂದು

ಹೆಸರು. ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನದಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿ—ಯಾವ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ರೇಷೆಗಳು ಅಂದರೆ ತಿರಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಯು. ಈ ವನಸ್ಪತಿಯ ಮಧ್ಯದೊಳಗಿನ ರೇಷೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಹರಿದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಇದರ ಎಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಒರೆ-ಕೋರೆ ಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ತಂತುಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಇಂಥವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಗಳೆನ್ನಬೇಕು ಇವುಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವಗಳಿರುತ್ತವೆ

ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವನಸ್ಪತಿ—ಯಾವ ವನಸ್ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಎಳೆ, ರೇಷೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಟಿಲು ಟಿಲು ಒಡೆದವುಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವನಸ್ಪತಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ಈ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ತೊವ್ವಲುಗಳನ್ನು ಹರಿದರೆ ಅದ್ದ-ತಿಡ್ಡವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ಕತ್ತರಿಯಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದಂತೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಂತು ರೇಷೆಗಳು ಕಾಣುವವು ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವನಸ್ಪತಿಗಳು. ಅನೇಕ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಮೊದಲು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದು, ಅಂತರಾಮಿಹೂತದಲ್ಲಿ ಅವೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಎಲೆ, ಹೂವು, ಬೀಜ, ಚಿಗುರಿರೆ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಧಾರಣ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಇದೇ ನಿಯಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ:— ಎಲೆಗಳು ನೆಟ್ಟಗೆ ಸೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವು ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ವನಸ್ಪತಿಗಳೂ ಸಾಧಾರಣವಲ್ಲ ಬೀಜಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಮಾನವಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಆಗುವ ವರೆಗೂ ಅವುಗಳ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ರೇಷೆಗಳು ಮೂಡದ ವರೆಗೂ ಅವು ಸಾಧಾರಣ ವನಸ್ಪತಿಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನುಳಿದು ದೇರೆ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಸಾಧಾರಣವೆನಿಸುವ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾಧಾರಣ ಕೆಲವು ಪ್ರತ್ಯೇಕವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಅಂತಲೇ ಇಂಥ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ತ್ರಸರ್ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಿಸುವವರು ಪಾವದ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಹರಿತಕಾಯ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು

ಕಂದ-ಮೂಲಾದಿ ಅನಂತಕಾಯ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಯಾರೂ ಜಿಹ್ವಾ-ಅಂಶಟಿಂಗಕೂಡದು. ಯಾರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಹರಿತಕಾಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕಂದಮೂಲಾದಿ ಅನಂತಕಾಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಜೀವಿಸುವವರೆಗೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಪಂಚಾಂಬುರ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಯಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತ್ರಸರ್ಜೀವಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹಣ್ಣು, ಹೂವು, ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಿತ್ತು ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಕಾಯವೆಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಿದ ಹೆತ್ತೆಂಟು ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಂಡು, ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಿಬಿಡಬೇಕು ಇವೆಲ್ಲದ ಎಲ್ಲ ವನಸ್ಪತಿಗಳು ಇನ್ನತ್ತೆಂಟು ಲಕ್ಷದಷ್ಟಿವೆ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆಯಾದರೂ ನಿಯಮಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ವಾವದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹರಿತಕಾಯಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಮಾಡಿ, ಉಳಿದವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವಂಥವರಿಗೆ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ಅಥವಾ ಭಕ್ಷಣದ ದೋಷದಿಂದ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹರಿತಕಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಎಲೆಯೂ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ ತ್ರಸರ್ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥ ಹಲವು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ತ್ಯಾಗಮಾಡದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನೇವಿಸಿದ ಇದ್ದರಾಯತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ಅನಯಮೆತ್ತದೆ ಆಸ್ತವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿತಕಾಯಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಣಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ನಿಯಮಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ತಮಗೆ ಕಂಡುಬಂದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು

ಭುರುಸುಬಂದ ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ಅವುಲೀರುವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಯಾವ ಅನ್ನದ ಮೇಲೆ ಭುರುಸು ಬಂದಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಅಂಥ ಅನ್ನವು ಹಳಸಿರುತ್ತದೆ. ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಭುರುಸು ನೀರಿ, ಹಸಿರು, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ್ದಿರುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬಣ್ಣದ್ದಿದ್ದರೂ ಅದು ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ ಇವಿಸಿದ ಅನಂತಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ, ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥವೂ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಂಥವೂ, ನಾಲಿಗೆ ಹಾಗೂ ಭೋಗಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಕಲಗೊಳಿಸುವಂಥವೂ ಆದ ಭಂಗಿ, ತಂದಾಕು, ಹುಕ್ಕಾ (ಗುಡಗುಡಿ) ತಿನ್ನತಕ್ಕ

ತಂಬಾಕು (ಚರದಾ), ಅಥವಾ ಮೊದಲಾದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೇರುವದೂ ತಿನ್ನುವದೂ ಜಿನಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಈ ಅಮಲೇರುವ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಮಾರ್ಗಾನೆತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಪವಿತ್ಯವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗಂತೂ ಆ ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪವಿತ್ಯ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಕಾಲುಗಳು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಏಳುವ ಹಾಗೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ದನಗಳ ಹಾಗೆ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಝೂಡಿಸುವನು. ನಿರ್ಲಜ್ಜನಾಗಿ ಬೇಕಾದವರ ಹತ್ತರ ಬೀಡ ಹತ್ತುವನು. ಅವನು ಕಚ್ಚೇರು ಸುರಿಸುವನು. ಅಪವಿತ್ಯ ಸಿಕ್ಕೊಡನೆ ಅವನಿಗೆ ಉನ್ನಾದವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ನಾಲಿಗೆ ತೃಷ್ಣೆಯು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಮತ್ತು ನ್ಯಾಧ್ಯಾಯ, ಧರ್ಮಶ್ರವಣ, ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಉಪವಾಸಗಳನ್ನಂತೂ ಅಚರಿಸುವದು ಅಂಧವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮಪರಾಡ್ಭುತವಾಗಿದ್ದು, ಉತ್ತಮ ಅಚರಣೆಯಂತೂ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಪವಿತ್ಯವನ್ನು ಜಟಿಲವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಪಾತುಕ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲೇ ಬೇಕು.

ಗುಡಗುಡಿ ಸೇದಬಾರದೂ. ಗುಡಗುಡಿ ಸೇರುವವರ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಗುಡಗುಡಿಯ ಹೊಲವು ಸ್ಥಿತಿ, ದುರ್ಗಂಧ ಇವುಗಳಿಂದ ಗುಡಗುಡಿಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ಹಾಗೂ ಹೊಗೆಯ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆ ನೀರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿದರೂ ಅಲ್ಲಿಯು ಪರ್ವತಾಯ ಜೀವಗಳ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಸದಾಚಾರವುಳ್ಳವರು ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ಸೇರುವವರ ಹತ್ತರ ಕೂಡುವದಿಲ್ಲ ಅವರ ದುರ್ಗಂಧವು ಅಸಹನೀಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗುಡಗುಡಿ ಸೇರುವವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಕಿಯು ಹೊತ್ತಿಸಿದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ನೀಚ ಜನರು ಸೇದಬೇಕು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಸೇದುವದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಹುಕ್ಕಾ ಸೇರುವವನಿಗೆ ಬಂದಿ ಹೊಡೆಯುವವ, ಮೇಲೆ ಹೊರುವವರೇ ಮೊದಲಾದ ಜನರ ಸಂಗತಿಯು ಸೇರುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಜನರ ಸಹವಾಸವು ಅವನಿಗೆ ರುಚಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಗುಡಗುಡಿ ಸೇರುವ ವ್ಯಸನ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸೇರುವ ತಲಬು ಆದಾಗ ಅದು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಎಂಥ ದುಷ್ಕಾರವೂ ಮಲನ ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಬೀಡಿ ತಂದು ಸೇರುವವನು ಅದನ್ನು ಸೇದದ ಹೊರತಾಗಿ ದಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ಸೇದದಿದ್ದರೆ ತನಗೆ ಭಯಂಕರ ರೋಗವೇ ಆಗುವದೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಟು ತಿರುಗುವುದು, ಮಲಬದ್ಧತೆ ಉಂಟಾಗುವದು, ತಲೆ ತೂಲಿಹಾಕುವದೆಂದು ಭಾಸವಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಂದಲೇ ವ್ಯಸನ ಜನರು ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದುಃಖಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ವ್ರತ, ಉಪವಾಸಾದಿ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ದಿಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ತಂಬಾಕು ದುಷ್ಕರಣಾವು—ತಂಬಾಕುವು ತೀರ ಅತಿದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅನೇಕ ಜನರು ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವರು. ಇದನ್ನು ಬಹುತರ ವೀಳ್ಯದಲೆಯ ಕೂಡ ತಿನ್ನುವರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎಲೆಗಳು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ತಂಬಾಕುವನ್ನೇ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ನುರಿಸದ ಹೊರತಾಗಿ ಅವರ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಸುಂದರ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಎಲೆ ಆಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತಂಬಾಕನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಉಗುಳುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಹಿರಿತನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿಮಾನವೂ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಆ ತಾಂಬೂಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಸುಣ್ಣವು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳ ಹಿಂದಿನದಿವೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಲಸನ್ನು ಸೇರಿದಿವೆ?—ಎಂಬವುಗಳ ವಿಚಾರವೂ ಸಹ ಇರುವದಿಲ್ಲ ನೀಚ ಜಾತಿಯ ಜನರು ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಹೊಲಸು ಮೈಯಿಂದ ಮೈಯನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಿನ್ನುವ ತಂಬಾಕು (ಚರದಾ) ನನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವ ಜನರು ಮನೆ, ಅಂಗಳ ಮೊದಲಾದ ಎಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಸಿಕ್ಕಲಿ ಉಗುಳಿ ಹೊಲಸುಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ವಶವೂ ಸಹ ತನ್ನ ಬಾಯಿ-ಆಡಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಮಲಕಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ವ್ಯಸನದ ಮನುಷ್ಯನು ವಶವಿಗಿಂತಲೂ ಹೀನನಾಗಿ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೋಗುವಾಗ ತಂಬಾಕು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಾಯಾಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಾಯಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವು ಹೊರಸೂಸುವದು ಅವನ ಜಗಳಿಸಿದ-ಸುರಿಸಿದ—ತಂಬಾಕದ ಉಗುಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸಿಡಿಯುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ನೋಣ, ಇರುವೆ, ಗುಣಗಡು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಮಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ನಾಯುತ್ತವೆ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಂಚ ಸ್ಥಾವರಗಳ ಪಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಉಪವಾಸ, ನ್ಯಾಧ್ಯಾಯ, ಜವ-ಜಾಪ್ಯ,

ಶುಭಭಾವನೆ ನೋಡಲಾದವುಗಳು ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆಗಲಾರವು ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಆತ್ಮಹಿತ ಘಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸಂಯಮಿಗಳಾಗಿರಲು ಆಯೋಗ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ದಯಾ, ಕ್ಷಮಾ, ಶೀಲ, ಸಂತೋಷ, ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಜಯ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳು ಎಂದೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರವು. ಅವರು ನಿತ್ಯವೂ ವಾಪಕಿಯೆ ಮಾಯಾಚಾರ, ಕವಚಿಕೆಯೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಸನಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವವರಿಗೆ ಅನ್ಯರ ಮುಂದೆ ಕೈ ನೀಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ನೀಚ ಜನರನ್ನೂ ಸಹ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ, ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ತಂಬಾಕನ್ನು ವಡೆಯುವನು. ಮಧ್ಯ ಮಾಂಸಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಜನರು ಸೇವಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಗುಡಗುಡಿಯನ್ನು ಸೇದುವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅವರ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ 'ಸ್ವಲ್ಪ ತಂಬಾಕು ಕೊಡುವಿದಾ' ಎಂದು ನಿರ್ಲಜ್ಜತೆಯಿಂದ ಬೇಡಿ, ಅವರ ಮುಂದೆ ಕೈಯೊಡ್ಡಿ ಬೇಡಿ ತಿನ್ನುವದಕ್ಕೂ ಅವರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಬೀಡಿಯನ್ನು ಸೇದುವವರೂ ಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ನಿರ್ಲಜ್ಜರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವವರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವರೇಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಸಹ ವರಮಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರೂ ವರಲೋಕದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವವರೂ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ನಿರ್ಮಲ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರಂತೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಈ ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಹೀನಾಚಾರದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ವ್ಯಸನಗಳ ಮನಸ್ಸಿತಿ ಹೀಗಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ನೀವೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ನೋಡಿರಿ. ಇಂಥ ಅನುಭವವು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ ತಂಬಾಕದ ವ್ಯಸನ ಇದ್ದವನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ತಂಬಾಕು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ತಳಮಳವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೋಯಿಸಜತ್ತುವದು, ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ತಂಬಾಕು ತಿನ್ನುವದೆಂದರೆ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರೋಗಗಳಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

ಗಾಂಜೀ ಸೇದಬಾರದು. ಗಾಂಜಿಯನ್ನು ಸೇದುವುದೂ ಸಹ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸ್ತನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದೇ ಇದೆ ಗಾಂಜೀಬಡಕನ ಸಮಾಜದೊಳಗಿನ ಸ್ಥಾನವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಾಂಜಿಯಿಂದ ಗೋಟಾ ತಯಾರಿಸಿ ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ ಅವನ ನಾಲಿಗೆಯ ಜವಲತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಿಥಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಪ್ರಮಾದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಿద್ರೆಮಾಡಬೇಕು, ಬಹಳಷ್ಟು ಸವಿ ಸವಿ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು-ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅವನು ವಾಸಿಷ್ಠವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನನಾಗುವನು ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ತಿಥಿಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಅವನು ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂಥನಾಗುತ್ತಾನೆ ಗಾಂಜೀ ಸೇದುವವನಿಗೆ ಸವಿ ಸವಿ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅತಿಶಯ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಊಟ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದರೆ ತಾನು ಸುಖಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸಹ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಗಾಂಜಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ತ್ರಸ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಮಿತ ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಭಗಿ ಕುಡಿಯುವವರು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಭಂಗಿಯನ್ನು (ಗೋಟಾ) ಸೋಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ

ಅಪು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಅಪು ತಿನ್ನುವುದು ಸಹ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅವಾಯಕಾರಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಶರೀರದ ಆಕಾರವೂ ಸಹ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸದಾಚಾರವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅಮಲು (ಮೈಮರವು) ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ಘಾತಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾರಕ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅನರ್ಥದಂಡದಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ವ್ಯಸನಗಳಿಗನಿಸುತ್ತವೆ ಮೇಲಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲ ಅಭ್ಯಾಸ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಅದರಲ್ಲೂ ಜಿನಧರ್ಮ, ಉತ್ತಮ ಕುಲಗಳು ಲಭಿಸಿರುವವೋ ಅವರಂತೂ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ವ್ಯಸನಗಳನ್ನೂ ಮಾದಕ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟಮಾಡಬಾರದು—ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವದನ್ನೂ ಯಾಕೆ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ. ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮೊಟ್ಟೆ ಮೊದಲು ಯತ್ನಾಚಾರವೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜೀವ ಹಿಂಸೆಯೆಂತೂ

ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಇರುಳು ಊಟಮಾಡುವ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿ, ಇರುವೆ, ನೊಣ, ವಕ್ಕಡ ಹುಳ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳು ಬಂದು ಬೀಳುತ್ತವೆ ದೀವನನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ, ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರೆ ದೂರ ದೂರದ ಕ್ರಿಮಿಗಳೂ ಕೂಡ ಆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತವೆ. ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಜಿನಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ರಾತ್ರಿ ಊಟಮಾಡುವ ವದ್ಧತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ತಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಜೈನರೂ ಸಹ ಅನ್ನು ಜನರಂತೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವುದೂ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಾರಿಸುವುದೂ ತೊಳೆಯುವುದೂ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧವಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗಿ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಜೈನರೆಂಬ ಹೆಸರಾದರೂ ಹೇಗೆ ಕೋಭಿಸೀತು? ಇಂಥವರಿಂದ ಜೈನಧರ್ಮವಾದರೂ ಹೇಗೆ ವಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟೀತು? ಹಲವರು ಅನ್ನುವರು-ನಾವು ರಾತ್ರಿ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಣ ವದಾರ್ಥಗಳಾದ ಫಲಾಹಾರದ ಸಾಮಾನುಗಳೆನಿಸುವ ಉಂಡಿ, ಪೇಡೆ, ಬರ್ಫ, ಚೀಲದಿ, ಅವಲಕ್ಕಿ, ಹಾಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನುತ್ತೇವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಿಷ್ಟೆ- ಹಗಲು ಊಟಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣುವವರಲ್ಲಿ ರಾಗಧಾವನೆಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಊಟದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನದೊಳಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಉತ್ಕಟಭಾವನೆಯು ಜನಿಸುವುದೇ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಹಿಂಸೆಯಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಅನ್ನದ ತುತ್ತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಮಾಂಸದ ತುತ್ತಿನ ವಿಷಯದ ಪ್ರೀತಿ ಇವೆರಡೂ ಪ್ರೀತಿಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ದಾವನೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಎರಡರಲ್ಲೂ ಮಹದಂತರವಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಹಗಲು ಊಟದ ಅನುರಾಗವು ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನದ ಅನುರಾಗದಂತಲ್ಲ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ನಶುಗಳಂತೆ ಹಿಂಸೆ-ಅಹಿಂಸೆಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವರಿಂದ ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸರಣಗಳು ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಚತುರ್ಧಕಾಲದಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನರು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಗಲು ಹೊತ್ತು ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಸಲ ಊಟಮಾಡುವ ಕ್ರಮವು ಅವರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಅವರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅವರು ಈಗ ರಾತ್ರಿ ಊಟಮಾಡುವುದು, ರಾತ್ರಿ ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸುವದನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದು, ನೆಲವನ್ನು ನಾರಿಸುವುದು, ನೀರು ಜೆಲ್ಲುವುದು, ಧೂಮಿಯ ಕಸವನ್ನು ಉಡುಗೆ ತೆಗೆಯುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ ರಾತ್ರಿಯ ಎರಡು ವ್ರತರಗಳಾದರೂ ಉರುಳಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಕಾಯವಲೆಗಳನ್ನು ಬೇಯಿಸಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದು, ಗಂಡಸರಿಗೆ ಉಟಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದು, ಆ ಮೇಲೆ ಹೆಂಗಸರು ಹುಡುಗರು ಊಟಮಾಡುವುದು, ತರುವಾಯ ಆಳುಗಳು ಉಣ್ಣುವುದು, ಅದಾದ ನಂತರ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುವುದು, ನೆಲಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುವುದು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಎರಡು ವ್ರತರಗಳು ಸಹಜ ಬೇಕಾಗುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಸಂಹಾರವಾದೀತು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜೈನರು ಯತ್ನಾಚಾರವರ್ಣಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದು ವೈದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಕೀಡಿ, ಇರುವೆ, ವಕ್ಕಡ ಹುಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಹರಿವಾಣದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬೀಳುತ್ತವೆ, ಒಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ, ಕಾಯ-ವಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ನೀರು ತುಂಬಿ ಇಟ್ಟ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೀಳುತ್ತವೆ ದೀವ ಹಾಗೂ ಒಲೆಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಕಿಯ ನಿವುತ್ರಿಂದ ನೊಣ, ವಕ್ಕಡ ಹುಳ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹೋಮವು ನಿತ್ಯವೂ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಹಗಲೂ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಘೋರ ಆರಂಭ ಈ ಯೋಗದಿಂದ ಘೋರವಾದ ಪಾವಕ್ರಿಯೆಯು ಒಂದೇ ಸಮೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಈ ಪಾವಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಮನೆತನದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ವಿವಿಧ ಸಂಕಟಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಯಾರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಉದ್ಯೋಗ ಇಲ್ಲವೆ ಕೂಲಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಅವಕಾಶವು ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಸೇವನೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಪಠಣ ಶತ್ಕೃತಚರ್ಚೆ, ಶಂಕಾಸಮಾಧಾನ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಜವಜಾವ್ಯ ತುಭಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲುವು? ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಜಿನಧರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವವರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸನಾತನವೂ ಉತ್ತಮವೂ ಆದ ರೀತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಜೈನರು ಎಂದೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ವ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಇತರ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ

ಇದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಉತ್ತಮ ನರಂವರೆ, ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ, ಊಟದ ಶುದ್ಧತೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹಸಿವೆಯ ತಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಇರುಳು ಹಾಲು, ವೇಡೆ, ಬರ್ಫಿ ಮೊದಲಾದ ಫಲಹಾರಗಳನ್ನೂ ಔಷಧ, ನೀರುಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಜೈನತ್ವ, ಉತ್ತಮ ಆಚಾರ, ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಜಲಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಇಂಥವರು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರೂ ಉನ್ನತರೂ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ ಇಂಥವರ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಅಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂಥವೆ-ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹಿಂಸಕ ಜನರ ಕೂಡ ಊಟೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ನಿಜವಾದ ಜೈನರು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಊಟಮಾಡಕೂಡದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮ ಧಾರಣಮಾಡಿದವರೂ ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೂ ಆದ ಜನರ ಸಂಗಡ ಸಹ ಭೋಜನಮಾಡಕೂಡದು. ನೀಚ ಜಾತಿಯವರ ಕೂಡ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ದೇವತೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಹಸ್ತಿದಂತದ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಮುಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಇಲ್ಲವೆ ಉಣ್ಣೆಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಆಹಾರ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬಾರದು ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣಮಾಡುವವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಸ್ವತಃ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೂ ಕೂಡ ಊಟಮಾಡಬಾರದು ನೀಚ ಜಾತಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಉಣ್ಣಕೂಡದು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮಾರುವವರ (ಅತ್ತಾರಿ) ಮನೆಯ ಅರ್ಕ, ಸರಬತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಸೇವಿಸಬಾರದು.

ಯಾವ ಅರ್ಕವನ್ನೂ ಸೇವನ ಮಾಡಕೂಡದು. ಜಲಚರ, ಸ್ಥಲಚರ, ನಭಶ್ಚರ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳ ಮಾಂಸದ ಅರ್ಕವನ್ನೂ ತೆಗೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರಸಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಕವೆಂದು ಹೆಸರನ್ನಿರುವವರು ಹಲವು ಜೀವಗಳ ಶಕ್ತಿಯೊಳಗಿನ ರಸವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಬಾಟಲಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಅರ್ಕವನ್ನು ಸಹ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮಾರುವವರು ಜೀನತವು, ಸರಬತ್ತು, ಗೋಟಾ, ರಸಾಯನಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ನಾಲಿಗೆ, ರಕ್ತಾಶಯ ಒಣಮಾಂಸಗಳನ್ನೂ ಮಾರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ನೀಚ ವೈರುಷರಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ವಸ್ತುವೂ ಸಹ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲೆ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಮನುಷ್ಯರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಮ್ಲೇಚ್ಛರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ತಮ್ಮ ಎಂಜಲನ್ನು ಸೇವಿಸ ಹಚ್ಚಿ, ಭ್ರಷ್ಟಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ಏನೋ ಇಂಥ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ ಕೋಟ್ಯಾಂಧಿ ಮಾಂಸ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳ ಅಂಗಡಿಯಷ್ಟೇ ಒಬ್ಬ ಅತ್ತಾರನ (ನಿಷಿದ್ಧ ಔಷಧ ಮಾರುವವ) ಅಂಗಡಿಯಿರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಮದ್ಯ ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಾತ್ಸಾತ್ಯ ಔಷಧಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಈ ದೇಶದೊಳಗಿನ ರಾಜರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ರತ್ನಜೇಗಳಿಗಾಗಿ ೧೮೨೨ನೆಯ ಸಂವತ್ಸರದ ವರೆಗೆ ಅತ್ತರದ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಮುಂದೆ ವಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಕಾಲವತಾತ್ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ನಡೆಯಿತು ಈಗತೂ ಉತ್ತಮ ಕುಲದೊಳಗಿನ ಜನರೂ ಸಹ ವಾತ್ಸಾತ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯ ಔಷಧ, ಅರ್ಕ, ಚುಚ್ಚುಮದ್ಯ (ಇಂಜೆಕ್ಷನ್) ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಉಚ್ಚ ತರಗತಿಯ ಜನರು ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಎಂಜಲು, ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣ ಮದಿರಾಪಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಈಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ, ವೈಶ್ಯತ್ವ, ಮಹಾಜನತ್ವಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದವು? ಎಲ್ಲ ಕುಲಗಳೂ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿವೆ ಈ ತಿನ್ನಬಾರದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯು ಸತ್ಯಧರ್ಮ ವರಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ ಡಾಕ್ಟರರ ಔಷಧದಿಂದಲೇ ರೋಗವು ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದೆಂಬ ನಿಯಮವಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿ? ಇವರ ಕೆಟ್ಟ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಕುಡಿದೂ ಕೂಡ ಧರ್ಮ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನರು ಮರಣಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಾರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯ ಬಂಧವಾಗಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೇ ಇವರ ಔಷಧಗಳಿಂದ ಸುಖವೆನಿಸುತ್ತಿದೆ-ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅರವಿಂದ ರಾಜನ ಉದಾಹರಣೆ-ಅರವಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ದಾಹಜ್ವರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು ಅದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಉಸಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು ಆದರೂ ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಅವನ ರಾಜವಾಡೆಯ ಮೇಲ್ವಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಡಾಡುವ ವಲ್ಲಿಯ ರಕ್ತದ ಹನಿಯೊಂದು ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಆಳನ್ನಾತಗಿ ಬೀಳಲು

ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಆದಂತೆ ಎನಿಸಿತು. ಆಗ ಆ ದುಷ್ಕರಾಜನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದನು—
ಒಂದು ರಕ್ತದ ಕುಂಡವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಿರಿ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಾನು ಈಸಾಡುವೆ ಅದರಿಂದ ದಾಹಜ್ವರವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು. ನನಗೆ ಸುಖವಾಗುವುದು ಆದರೆ ಮಕ್ಕಳು ಪಾವರ್ಧೀರುಗಳು ಅವರು ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿ, ಅದನ್ನು ರಕ್ತದಿಂದ ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆರಗಿನ ರಸದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬಾವಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದು ರಕ್ತದ ಬಾವಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆನಂದದಿಂದ ಆರವಿಂದ ರಾಜನು ಅದರಲ್ಲಿ ಈಸಾಡಹತ್ತಿದನು. ದಿನಾಲು ಅದರಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಮುಂದೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಕವಟಿ ಒುದ್ದಿಯಿಂದ ರಕ್ತದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆರಗಿನ ರಸದ ಬಾವಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟುಬಂತು. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೆಂದೇ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಧಾವಿಸ ಹತ್ತಿದನು. ಹೀಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ರೋಧವತನಾಗಿ ಓಡುವಾಗ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದನು. ಆಗ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕತ್ತಿಗೆನೇ ತುತ್ತಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ನರಕಕ್ಕೂ ಹೋದನು. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಯಾರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯು ಆಗುವದಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೇ ಡಾಕ್ಟರರ ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣವೆನಿಸಿತು. ಇಂಥವರ ವ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಡಾಕ್ಟರರ ಔಷಧವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಆದೀತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ! ಆರು ತಿಂಗಳ ಕೂಸಿಗೂ ಕೂಡ ಡಾಕ್ಟರರ ಔಷಧಕೊಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಜನ್ಮವಾದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮ, ಅನಂತಕಾಲ ಕಳೆದರೂ ಸಹ ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮವು ಲಭಿಸಲಾರದು. ಅದರಿಂದ ಜನ್ಮಧರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದವರು ತಮ್ಮ ಕರೀರವು ನೂರಾರು ತುಂಡು ತುಂಡಾದರೂ ಸಹ ತಿನ್ನಬಾರದುಡನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ವೇಟೆಯೊಳಗಿನ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು. ವೇಟೆಯೊಳಗೆ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಹಿಟ್ಟಿನಂತೆ ಎಂದೂ ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಅಂಗಡಿಕಾರರು ಆ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಚರ್ಮಕಾರರು, ಕಟುಕ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ವೀಸಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅದು ಅಂಥ ಜನರ ಕಡೆಗೇ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ್ದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅಂಗಡಿಕಾರರು ಅವರಿಂದ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಹಳ ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿಶಯ ಕೆಟ್ಟ ಘಾಗೂ ಹುಳಹತ್ತಿದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು, ಅಂಗಡಿಕಾರರು ಬಿಸಹಟ್ಟಿ, ಹಿಟ್ಟನ್ನು ತಯಾರಿಸುವರು ಅಸ್ವತ್ಥರು ಅಂಗಡಿಕಾರರಿಂದ ಆ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಎಂಥದಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಮದುವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಯ್ದು ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿಯಲು ತಿರುಗಿ ಅಂಗಡಿಕಾರರಿಗೆ ಮಾರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂಗಡಿಕಾರರು ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಮ್ಮ ಹಿಟ್ಟಿನ ಜೀಲದಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿ, ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅದು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತರಕೂಡದು. ಧರ್ಮಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಥವಾ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಕಾಚು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ಅಡಿಗೆಗೂ ಉಪಕರಣಗಳೂ ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ತರಕೂಡದು. ಅವುಗಳ ಒಡೆಯರು ಬಾಡಿಗೆಯ ಆತಿಯಿಂದ ನೂಂಸ ಭಕ್ತರಿಗೂ ದುಷ್ಕರಗೂ ಸಹ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಪವಿತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಇಡುವದಿದೆಯೋ ಅವರು ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಒಂದೆರಡು ಅವಶ್ಯಕ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾದರೂ ತಾಜಾ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ವೀಸುವ ಸಾಧನವು (ವೀಸುವ ಕಲ್ಲು) ದೊರೆಯದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯ ಅನ್ನ, ವಿಚಡಿ, ಗೋದಿಯ ಹುಗಿ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ವೇಟೆಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಡು-ಬತ್ತಾಸಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು. ವೇಟೆಯೊಳಗಿನ ಬೆಂಡು ಬತ್ತಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪಗಳಿಗೆ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೂ ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಲೋಭಿಗಳೂ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರೂ ಆದ ಜನರಿಗೆ ಆಚರಣೆಯ ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಗೋದಿಯ ಹಿಟ್ಟನ್ನು (ಮೈದಾ) ನೆನೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಕುವರು. ಅದರಿಂದ ಅದು

ಹುಳಯಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಂದವಿಂದ ಜಲವಿಷಯವಾದ
ಮಾಡಲಾಗುವದು ಈ ವಸ್ತುವು ತಿಪ್ಪಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ

ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸೇವ್ಯಸೇವ್ಯ ವಿಚಾರ-ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಳದ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು
ಕೂಡಿಸಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಇಡಬಾರದು ಅದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಸೂತ್ರಾರ್ಥದ ಸೂರ್ಯದ ಇದೆ ತರಬಾಡು ಅದಕ್ಕೆ
ತಿಪ್ಪಲಕೂಡದು. ತಮ್ಮ ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು ಆಪ್ತ-ಮಿತ್ರರು ಸೇರಿ ಒಂದೇ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷಾದವನ್ನು
ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು, ಮಗು ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಎಂಜಲವನ್ನೂ ತಿಪ್ಪಲಕೂಡದು. ಆಕಳು, ಎತ್ತು, ಎಮ್ಮೆ ಮೊದಲಾದ
ಪಶುಗಳು ಕುದಿಯುವ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕುದಿಯುವವಂತೆ ದೇವನೇ
ಉಂಟುತು ಅಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮಾನವ ಇಷ್ಟವೆ ಪಕ್ಷಿ ಹಾಗೂ ಮಯಗಳ ಆಕಳಿಮ
ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ತಿಪ್ಪಲಕೂಡದು. ದೇವ-ದೇವತೆ, ಮೃತರ, ಕೈತ್ರದಾಬ ಮೊದಲಾದವರ ಪೂಜೆಯ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ
ಸಿದ್ಧಗೊಂಡ ಆಚಾರ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸೇವಿಸಬಾರದು. ಮನುಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಮಾನವನವರ ನಾಶಗಳಲ್ಲಿಮಾ
ಉಪಮಾಡಕೂಡದು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಣ ಮಾನವನವರಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದು. ನಾವರೂ
ಪಾತ್ರೆಯೊಳಗೆ ನೀರಿನಿಂದ ಕೈರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ರಜಸ್ವಲೆಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಮುಟ್ಟಿದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು
ಉಪಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ವಿಶಾರ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವೆಂದ ವಸ್ತುವೆರಗಲ ಅನುವರ್ತಿಸುವುದು ತಿಪ್ಪಲ,
ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಬಾರದು. ಉತ್ತಮ ಕುಲದೊಳಗೆನ ಇವರು ದರಿಸಲು ತಕ್ಕವಸ್ತುವೆಂದ ಗೌರವವೂ
ವಿಟಿವುಸದೂ ದರಿಸುವವ ವಸ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಬಾರದು ತಿಪ್ಪಲವು ಇದ್ದರೆ ಮೈಲಕ್ಕೆ ಜೀವ
ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದ್ರಿಷ್ಟಿ, ಸ್ವಾಮಿ, ದೊಣ್ಣಿ, ಪಕ್ಕೀರ, ಇವರ ವೇಷ ಬೋಧನಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಕೂಡದು
ಇವೆಲ್ಲ ನೋಡುವವನ್ನು ಕೊಡುವುದೆಂದ ಪಾತ್ರೆಯ ಇದರಿಂದ ತಮಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೂ ವಿಶಾರದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.
ಅಂತರೇ ಇಂದ ವಸ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ತಮ್ಮ ಸ್ನಾನಮಾಡಲಾಗಿ ದೋಷಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ
ಸಪ್ತಕೆಗೆ ಲೋಭಿಸುವುದೆಂದ ಇಂದ ವಸ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ದೋಷವಾಗಿದೆ

ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹದ ವಿಚಾರ-ಮುಕ್ಕುರಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಂದ್ರಮುಗ್ಧಕಾರಣವು ಕುಟಿಲವಿಷಯಗಳ
ವಿಷಯದ ಮೇಲಿನ ಲಾಲಸೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಅದ್ದಗಳಲ್ಲಿಮೂ ಟಿವ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಉಗ್ರ ಇಂದ್ರಿಯ ಇವೆರಡು
ಲಾಲಸೆಯು ಇಹಪರ ರೋಷವನ್ನು ಕೊಡುವುವದಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಲಾಲಸೆಯು ಮರಿಗೆ
ಹೆಚ್ಚಾಗಿದೆಯೇ ಅವರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪಶುವಾಗಿದ್ದಂತೆ, ಪಶುವೆಂದರೆ ಕೂಗಲು
ಮಾತ್ರ ಈ ಎರಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಲಾಲಸೆಯಿಂದಾಗಿ ವಶಸ್ತದ ಕಾಡಾದಿ ಸುಳಿವನ್ನೂ ತಪ ದೋಷವಿಲ್ಲದೆ
ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಜಗದಾದುವದು, ಹೊಡೆಯುವುದು, ಸಾಡುವುದು, ಸಾಣಿಕೆಗೊಳಗಾಗುವುದು,
ಎಂಜಲು ತಿಪ್ಪಲದ್ದು, ದೀನವಾಗಿ ಮಾರಬಾರದುದು ದಾನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ತಿಪ್ಪಲಾದುದನ್ನೂ ತಿಪ್ಪಲವನ್ನು
ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಿಯು ರಹಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯದ ಲಾಲಸೆಯಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.
ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಮೋಗದ ಸಾಲಿಯೊಳಗಿನ ಮಕ್ಕಳು ದೇವಲೋಕದೊಳಗಿನ ಪಿಂಡ ಪ್ರಕಾರದ ಬೋಗಗಳಿಂದ
ಯಾವ ತೃಪ್ತಿಯು ಆಗಲಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮೊದಲ, ನಾಲಿಗೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮೊದಲಾದವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಈ ಸ್ವಲ್ಪದ
ಸುಖದ ಅದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೊತ್ತು ಸಿಕ್ಕುವುದೆಂದಿವು. ಇವೆಂದಿವು ಮೇಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾದೀವು ಈ ಸ್ವಲ್ಪದ ಸುಖದ
ಸುಖದ ತರುವಾಯ ಉಂಟುವದಿಲ್ಲ ಅದರ ತತ್ವವು ಬಾಹ್ಯದ ಕಾಣದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದಲೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ
ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು ಅಪಾರದೊಳಗಿನ ಒಂದೆಂಬುದು ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ
ಮೇಲೆ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಂಪದವು, ಸಿಂಹದಂತೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾದವು
ದೊಡೆಯುವದೋ ಅಂದದ್ದನ್ನು ಉಂಟು, ಸಂಕೋಪದಿಂದ ಇರುವದು ಇಂದ್ರಿಯದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ
ಮಾನವನೋ, ಕೈವಲ ವರೂ ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ಇರುವ ಶತ್ವಕವಂಶದೊಡನೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು,
ಅವರು ಎರಡು ವಾದಗಳ ಶ್ವಕವಂಶದೊಡನೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕ

ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಪ್ರದೇಯದ. ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಿಂದಲೇ ಪ್ರವಾಹ ಮಾಡುವುದೋ
ಅವರು ತನ್ನ ಮೋಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಇದ್ದವೋ ಎಂಬುದು ಮೊದಲ ವಿಚಾರಮಾಡಲೇ

ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಅಂಶವು ಇಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಯೋಗ, ದುಃಖ, ವಿಯೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಹನಮಾಡುವಷ್ಟು ಇದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ? ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ದೇಶದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ತಮ್ಮ ನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ? ಕಾಲ, ಸಂದರ್ಭ, ಸಮಯಗಳು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವವೋ ಇಲ್ಲವೋ? ತಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯು ವ್ರತದಾರಣೆಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ? ತಮಗೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸಹಾಯಕರು ಇರುವರೇನು? ತಮ್ಮ ವ್ರತವನ್ನು ಕಡಿಸಲಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಕಾರಣರಾಗಬಹುದೇನು? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ರತಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಬೇಕು. ತರೀರವು ನಿರೋಗಿಯಾಗಿರುವುದೇನು? ಶುದ್ಧ ಆಹಾರವು ಸಿದ್ಧತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನ ಇರುವವೋ ಅಥವಾ ಪರಾಧೀನವೋ? ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಇಂಥ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ-ಒಡೆಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಜನರಿಗೆ ದುಃಖವಾದೀತೋ ಹೇಗೆ? ತಾವು ವ್ರತಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರರೋ ವರತಂತ್ರರೋ?—ಈ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಿ, ಯಾವ ಯೋಗದಿಂದ ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ಮಲವಿದ್ದು, ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅಂಥ ಮರ್ಯಾದಿತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ನಿಯಮರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಯಮರೂಪ ಎಂದರೆ ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು.

ಯಮರೂಪ ತ್ಯಾಗದ ವದಾರ್ಥಗಳು—ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳು ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವಂಥವಿವೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ—ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ತ್ರನಜೀವಿಗಳ ಘಾತವಾಗುವಂಥವು. ಅನಂತ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ಪದಾರ್ಥವು ಮೈಮರವು ಮದಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥವು. ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಮತ್ತು ಬೆಣ್ಣೆ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಮಹಾವಿಕ್ರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಡ್ಯೂಡ್ ಮೊದಲಾದ ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳು, ಯಾರೂ ಕೊಡದೆ ಇದ್ದ ಅನ್ಯರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ತ್ರಸ ಹಿಂಸೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಅನತ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯ ಪರಗ್ರಹ, ಸೋಸದೆ ಇದ್ದ ನೀರು, ಅನರ್ಥದಂಡ ಇವು ಯಾವಜ್ಜೀವ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾವುಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತರೀರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಕಷ್ಟವಾದೀತು ಎನ್ನುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವೆ ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಟ ಉಂಟಾದೀತು ಎನ್ನುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲ; ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಕ್ಕೆ ಧನದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ತರೀರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ತಕ್ರಿಯು ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಒಡೆಯ ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀ, ಮಿತ್ರ, ಪುತ್ರ, ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಇತರ ಜನರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ ಎಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಕ್ಕೆ ಯಾರ ಸಲಹೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಬಾಧೆ ಇಲ್ಲವೆ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪರಿಣಾಮವು ಶುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ ದುರ್ಲಭ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಭೋಗೀಗೋಪಭೋಗದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಸಂಕಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡ. ಪ್ರಬಲವಾದ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಮಾನವ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಾಧೀನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಬಹುದು, ಭಯಂಕರ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಪರಾಧೀನವಾಗಬೇಕಾದೀತು, ಮುಪ್ಪು ಬಂದಾಗ ಕೊಡುವದಕ್ಕೂ ಏಳುವದಕ್ಕೂ ತರೀರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಬಹುದು, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಂಧುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸಹಾಯವೂ ದೊರಕದೆ ಹೋಗಬಹುದು, ಕಷ್ಟಗಳು ಕುರುಡವಾಗಬಹುದು, ಶಿವಿಗಳು ಕೀಳದಂತೆ ಆಗಬಹುದು, ಬಹುದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಇರುವ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾದೀತು, ದುಷ್ಟಜನರು ನಾವು ತಿನ್ನುವ ಶುದ್ಧ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಡಿಸಲೂಬಹುದು. ಮತ್ತು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದರೂ ಸಹ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ರತ, ಸಂಯಮದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬಿಡದಾರದು. ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ ಸಂಕಟ ನಮುದದಲ್ಲಿ

ವಂಚ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಂತ್ರದ ಜಪವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅದು ಈ ಮಂತ್ರದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತುಡ್ಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಶರೀರಾದಿಗಳು ವವಿತ್ರವಿರಲಿ ಅಥವಾ ಅವವಿತ್ರವಿರಲಿ, ಅದು ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ರಕ್ತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರಲಿ, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯ ಒಳಗಾಗದೆ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದೇ ಸವನೆ ನರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವವಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾಕಾದರೆ ಶರೀರವು ಏಳು ಭಾತು, ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ರೋಗದ ಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಠ ರೋಗದಿಂದ ಅವರಿಸಬಹುದು ಇದರ ಮೇಲೆ ಸಾವಿರಾರು ಜೊಕ್ಕುಗಳು ಏಳಬಹುದು. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಮಲಮೂತ್ರ, ರಕ್ತ ಒಂದೇ ಸವನೆ ನೋಡಬಹುದು. ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ತುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಾದೀತು? ಮತ್ತು ನಿರ್ಧಾನನಾದ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗೆನಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನಾದರೂ ಯಾರು ಮಾಡಿಯಾರು? ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ವೈರುಷರು ಆಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಕಟ, ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಎದೆಗೊಡಬೇಕು. ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ದುಃಖಮಾಡುತ್ತ ಕೂಡಬಾರದು. ಆಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರ ನಿರ್ಜರಿಯೇ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ-ದೇಹ-ಭೋಗಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಇರಬೇಕು. ಹಸ್ತರಡು ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ಉದಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ದೇರಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅರಿವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾತಾ, ದ್ರಷ್ಟಾ ಇದ್ದು, ಶುದ್ಧನಿರುವನು—ಎಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವದು. ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಹರ್ಷ, ವಿಷಾದ, ಗ್ರಾಹಿ, ಭಯ, ಲೋಭ, ಮಮತೆ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮನ ಮಲಗಳನ್ನು ತೊಳೆದೊಗೆದು, ತನ್ನನ್ನು ಶುದ್ಧನೆಂದು ಬಾವಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಶುದ್ಧತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನನಿಷ್ಟವೆಂಬುದಂತೆನೆ ವೇಳುವೆ ತನ್ನಿಷ್ಟವಲ್ಲದಂತವ್ವೆ |
 ಉನ್ನತ ವಿಷಯ ವರಿಗ್ರಹವೆಲ್ಲವ ಜಿನ್ನಾಗಿ ತೊರೆವುದು ತಾನೆ ||
 ಅನುವಸೇವ್ಯವೆಂಬುದಂತೆನೆ ವ್ಯಾಧಿಗೆ ಅನೇಕ ಮೃಗವತ್ನಿಗಳ |
 ತನುದಕಮಲಗಳೆಕೊಳ್ಳದೆ ವ್ರತಮಾಳ್ಳದನುವಸೇವ್ಯವೆಂಬುದು ||
 ತನಗಿಷ್ಟವೆವ್ವ ಭೋಜನತಯನಾಸನ ವನಿತೆ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಾ |
 ತನುವಿನುದ್ವರ್ತನೆ ಗಂಧವುಷ್ಪವಾದಿ ಅನೇಕ ಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳ ||
 ಅತಿರಾಗ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಫೇ ಸತತ ಧರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ |
 ವ್ರತಮಾಳ್ಳದು ಯಮನಿಯಮಾದಿಗಳಿಂದ ಸತತ ಸುಖವೆ ಬಯಸುವದೆ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ —ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ—ಧರ್ಮಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ—೭೪-೭೭

ವರಗಿಣ್ಣು ಬೆಣ್ಣೆ ಯದತ್ತಾವದಾನಂಗಳಿರುಳೊಟಿ ಪೂವಿನ ಶಾಖ |
 ಸೋರೆಯಣ್ಣುಬೆ ಸೋಡಿಸದುದಕಾದಿಯೊಳ ವಿರತನವನು ದರ್ಶನಿಕ ||

—ಬಾಹುಬಲಿ—ನಾಗಕುಮಾರ ಚರಿತಂ—೨೪, ೪೩

ಈಗ ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣ ಪ್ರಕಟ ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ನಿಯಮೋ ಯಮತ್ವ ವಿಹಿತೌ ದ್ವೇಧಾ ಭೋಗೋಪಭೋಗಸಂಹಾರೇ |

ನಿಯಮಃ ಪರಿಮಿತಕಾಲೋ ಯಾವತ್ವೇನಂ ಯಮೋ ಧ್ರಿಯತೆ || ೪೭ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಸಂಹಾರೇ) ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ (ನಿಯಮಃ) ನಿಯಮ (ಚ) ಮತ್ತು (ಯಮಃ) ಯಮ—ಹೀಗೆ—(ದ್ವೇಧಾ) ಎರಡು ವಿಧಗಳು (ವಿಹಿತೌ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

1 ಆಯತವರ್ಮನ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ

ಕಂದ || ನಿಯಮಂ ಯಮಮೆಂದೆರಡುಂ ನಿಯಮಂ ಪರಿಮಾಣಕಾಲಮುಖ್ಯಂ ನಿ |

ಶ್ವಯದಿಂ ಯಾವತ್ವೇನಂ ಭಯಾದಿ ದೋಷಾದಿ ವೀರಣಪಪ ಮತದಿಂ ||

(ಪರಿಮಿತ ಕಾಲಃ)—ಯಾವ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ—ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಇರುವುದೋ ಅದು (ನಿಯಮಃ) ನಿಯಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ತ್ಯಾಗವು—(ಯಾವಜ್ಞೇವಂ) ಬದುಕಿರುವ ವರೆಗೆ (ದ್ರಿಯತೆ) ಧರಿಸಲ್ಪಡುವದೋ—ಅದು—(ಯಮಃ) ಯಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಭಗವಂತನು ಭೋಗ ಮತ್ತು ಉಪಭೋಗಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಮ ಹಾಗೂ ನಿಯಮ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಭೋಗೋಪ-ಭೋಗ ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಾವದಾದರೂ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಿಯಮವೆನ್ನಲಾಗುವದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವಿರುವ ವರೆಗೂ ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯಮವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. [ಇಲ್ಲಿ 'ಯಮ', 'ನಿಯಮ'ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಯಮ, ನಿಯಮಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಕೇವಲ ಭೋಗೋಪಭೋಗ-ವ್ರತಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಇಲ್ಲ. ಬೇರೆ ವ್ರತಗಳಿಗೂ ಇವು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ವ್ಯಾವರ್ತಕವಾಗಿದೆ. ನ ದೃ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥ ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳು ಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಪಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉಪಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು. ಈ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಮ ನಿಯಮಗಳೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೆರಡಿಗೆಯೂ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳನ್ನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ, ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ, ಒಂದು ವ್ರಹರ, ಎರಡು ವ್ರಹರ, ಒಂದು ದಿನಸ, ಎರಡು ದಿನಸ, ಐದು, ಹತ್ತು, ಹದಿನೈದು ದಿನಸ, ಹಿಂಗಳೆರಡು ಹಿಂಗಳು, ನಾಲ್ಕಾರು ಹಿಂಗಳು, ವರ್ಷ ಎರಡು ವರ್ಷ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಾಗುವುದೋ ಅಂಥವುಗಳಿಗೆ ನಿಯಮ ವ್ರಮಾಜವನ್ನಲಾಗುವದು ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯೋಪಯೋಗಿಯಾಗಿದ್ದು, ಶುದ್ಧವಿದ್ದು ಕೂಡ ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯ ವರೆಗೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಸಹಜವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವು ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವದೇ ಇಲ್ಲವೋ ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲ ನಮಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಲ್ಲದುದೂ ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡದೂ ಇದ್ದು, ಸದೋಷವಾಗಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಾವಜ್ಞೇವಂ ಯಮ ವ್ರಮಾಜಿರುವ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಈ ವ್ರತದಿಂದ ಲಾಭ—ಈ ಭೋಗೋಪಭೋಗವ್ರಮಾಜ ವ್ರತದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಪದ ಆಸ್ತವಸ್ತು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶವಾಗುತ್ತವೆ. ರಾಗಭಾವವು ಅತಿ ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನವು ವಶವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ವರಮಾರ್ಗಗಳೆರಡೂ ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವ್ರತವು ಆತ್ಮನ ಹಿತಮಾಡುವಂಥದಿದೆ—ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ವಿರುದ್ಧ ಭೋಗ ಇರುವಂಥವುಗಳ ಸ್ವಂತೂ ತ್ಯಜಿಸಲೇ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವಂಥವುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ದೇಶ ಕಾಲಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಕೆಲವೊಂದು ದಿನಸ ಬಿಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿ, ಅದರೊಳಗಿಂದ ಏನೇ ಒಂದು ಭೋಗ, ಎರಡು ಭೋಗ, ನಾಲ್ಕು ಭೋಗ ಎಂದು ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವದು.

ಯಮವೆಂಬುದು ಯಾವಜ್ಞೇವ ನರ್ಯಂತರ ಸುಮನದಿ ವ್ರತಮಾಡುವದು
ಕ್ರಮದಿಭೋಗ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೊಪದಿನತವೆ ವಕ್ರವಾಸ ಪುತುಗಳಾ |
ಅಯನ ಸಂವತ್ಸರ ಮೊದಲಾಗಿ ಮೇರೆಯ ನಿಯತವಾಗಿ ಮಾಡಿ ವ್ರತವಾ
ಕ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿ ಕುಭವನ ನಿಯಮವೆಂಬ ವ್ರತವಹುದು ||

ಇದೇ ವ್ರತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿಷ್ಟು ವಿಶೇಷ ವಿವರಗಳನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಭೋಜನವಾಹನತಯನಸ್ನಾನಪವಿತ್ರಾಂಗರಾಗಕುಸುಮೇಷು ।

ತಾಂಬೂಲವನನಭೂಷಣಮನ್ಮಥಸಂಗೀತಗೀತೇಷು ॥ ೮೫ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಭೋಜನ) ಊಟ (ವಾಹನ) ಕುಳಿತುಹೋಗುವ ನಾಧನ (ಶಯನ) ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಸಿಗೆ, ಮಂಚ ಮೊದಲಾದವುಗಳು (ಸ್ನಾನ) ಮೈತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು (ಪವಿತ್ರಾಂಗರಾಗ) ಶರೀರವನ್ನು ವವಿತ್ರ-ಗೊಳಿಸುವೆಂಬ ಭಾವದಿಂದ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥ—ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಲೇಪನ (ಕುಸುಮೇಷು) ಹೂವಿನ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ (ತಾಂಬೂಲ) ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು (ವಸನ) ವಸ್ತ್ರ (ಭೂಷಣ) ಆಭರಣಗಳು (ಮನ್ಮಥ) ಕಾಮಭೋಗ (ಸಂಗೀತ) ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ (ಗೀತೇಷು) ಗಾಯನದಲ್ಲಿ—ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆ ಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಭೋಗೋಪಭೋಗಪ್ರಮಾಣ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ವ್ರತದಿನವೂ ನಿಯಮಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ನಾನು ಈ ಹೊತ್ತು ಒಮ್ಮೆ, ಎರಡು ಸಲ, ಮೂರು ಹೊತ್ತು, ನಾಲ್ಕು ಸಲ ಮಾತ್ರ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಂಡೇನು, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಾರೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆ ಈ ಹೊತ್ತು ಒಂದು ಇಡೀ ದಿನದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದೇ ಧಾನ್ಯದ ಅನ್ನ, ಇಷ್ಟೇ ರಸ, ಇವಿಷ್ಟೇ ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ ವಾಹನವೆಂದರೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ವಲ್ಲಿಕ್ಕಿ, ರಥ, ಬಂಡಿ, ನಾವ, ಹಡಗು, ದೋಣಿ ಇವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನಾದರೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ-ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮಂಚ, ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವುದರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನಿಯಮಮಾಡಬೇಕು ನಾನು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮಲಗೇನು ಇಲ್ಲವೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗೇನು, ಇಂದು ಒಮ್ಮೆ ಅಥವಾ ಎರಡೇ ಸಲ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಯೇನು, ಇಲ್ಲವೆ ಇಂದು ಸ್ನಾನವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ವವಿತ್ರವಾದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಮೈಗೆ ಇಂದು ನಾನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಲೇಪನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ ಹೂವು ಅಥವಾ ಹೂವಿನ ಹಾರಗಳನ್ನು, ಆಭರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಧರಿಸುವೆ, ಅಥವಾ ಧರಿಸುವದೇ ಇಲ್ಲ ತಾಂಬೂಲ, ಯಾಲಕ್ಕಿ, ಲವಂಗ, ಅಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವೆ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಜೀನಸುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿನ್ನುವೆ, ಅಥವಾ ತಿನ್ನುವದೇ ಇಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರಗಳ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದರೆ ಇಂದು ಇಷ್ಟೇ ಆರಿವೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವೆ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಆರಿವೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕಾಮವೇನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ನೈತ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಸ್ವತಃ ಹಾಡುವುದು, ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ವೇಷೈಯರಿಂದ ಗಾಯನ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಸಿಂಹಾಸನ, ಕುರ್ಚಿ, ಮಂಚ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಿಯಮಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿತ್ಯವೂ ನಮ್ಮ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವದಾರ್ಥಗಳ ನಿಯಮ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ಅವರು ಊಟೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಸಂವರವು ವ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ

ಸಲತೆರದಿಂದಪ್ಪ ಭೋಗೋಪಭೋಗವ ಸೆಲೆಯಿಸಿನಿತೆ ಸಾಕೆಂದು ।

ಒಲವಿಂದ ಮಾರ್ಕುಡು ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಜೆಲುವುವ್ರತವು ತಾನಹುದು ॥

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರತೇಕ್ಷೆ-ಧರ್ಮಾನುವ್ರತೇಕ್ಷೆ ೪೫.

1 ಆಯತವರ್ಮನ ವಿಚಾರ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ರಾಗಗತಿಗಳಂ ಕುಂದಿಸುವುದು ಕಾರಣವಾಗಿ ಭೋಜನ ವಾಹನ ಶಯನ ಸ್ನಾನ ಸಚ್ಚಿತ್ತಾಂಗ ರಾಗ ಕುಸುಮ ತಾಂಬೂಲ ವಸನ ಭೂಷಣ ಮನ್ಮಥ ಸಂಗೀತ ಗೀತಾದಿಗಳು ನಿಯಮಂ ಯಮಮೊದಿತ್ತೆರದಿಂ ತೊರೆಯೆ ಸರುವುದು.

ಇನ್ನು ಭೋಗೋಪಭೋಗಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅದ್ಯ ದಿನಾ ರಜನೀ ವಾ ವಕ್ಸೋ ಮಾನಸ್ತಧರ್ತುರಯನಂ ವಾ ।

ಇತಿ ಕಾಲವರಿಚ್ಛಿತ್ಯಾ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಭವೇನ್ನಿಯಮಃ ॥ ೮೯ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅದ್ಯ) ಇಂದು (ದಿನಾ) ಹಗಲು (ರಜನೀ) ರಾತ್ರಿ, (ವಕ್ಸಃ) ಹದಿನೈದು ದಿನ (ಮಾಸಃ) ತಿಂಗಳು (ತಥಾ) ಹಾಗೆಯೇ (ಮತುಃ) ಎರಡು ತಿಂಗಳು (ವಾ) ಅಥವಾ (ಅಯನ) ಆರು ತಿಂಗಳು (ಇತಿ) ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಕಾಲವರಿಚ್ಛಿತ್ಯಾ) ಕಾಲವಿಭಾಗವನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಗೊಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು (ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ) ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು (ನಿಯಮಃ) ನಿಯಮ (ಭವೇತ್) ಆಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಅದ್ಯ ಎಂದರೆ ಈ ಹೊತ್ತು ಒಂದು ಘಳಿಗೆ, ಒಂದು ಪ್ರಹರ, ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ, ದಿನಾ ಎಂದರೆ ಹಗಲು, ರಜನಿ ಎಂದರೆ ಇರುಳು, ವಕ್ಸುನೆಂದರೆ ಅರ್ಧ ತಿಂಗಳು, ಮಾಸಮೆಂದರೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳು, ಮತು ಎಂದರೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳು, ಅಯನಮೆಂದರೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನಿಯಮವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ತ್ರೋಲಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗ ಹಾಗೂ ಉಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೇನೇ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನೂ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನೆರಡರಿಂದ ವ್ರತವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವವರು ತಮ್ಮ ಅನುಕೂಲತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮತ್ತೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಘಳಿಗೆ, ಘಂಟೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಗೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ವಿಷಯಭೂತ ವದಾರ್ಥಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣವನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳ ಸೇವನದ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

ನುತಸಮ್ಯಕ್ತಮಣುವ್ರತಸ್ತಿ ಸಮತ್ವೀಭಾವನಂ ಪ್ರೋತ್ಸಹ- ।

ಬ್ರತಮೊಂದುಂ ವಸಿಯೊಂದುಮುಮುಞ್ಞಯನಿಂಬೀವೃಣ್ಣಿ ಮಾಣಂ ವಗತ್ ॥

ರತಿಯಂ ಸ್ತ್ರೀಯುರೊಳೆಂಬುದೊಂದು ನಿಯಮಂ ಸದ್ಭ್ರಷ್ಟಜರ್ಯವ್ರತಂ ।

ಸತತಾರಂಭ ವರಿಗ್ರಹಣ್ಣತಿ ವರಿತ್ಯಂತಾನುಮೋದೋದಯಂ ॥ —ಆದಿವಂನ-ಆದಿವ್ರರಾಣ-೬-೮೦.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣ ಪ್ರತದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ,

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ವ್ರತದ ಆತಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಿಷಯವಿಷತೋನುವೇತ್ಯಾನುಸ್ಥಿತರಿತಿಲಾಲ್ಯಮತಿತ್ವವಾನುಭವೌ ।

ಭೋಗೋಪಭೋಗವರಿಮಾವ್ಯತಿಕ್ರಮಾಃ ವಂಚ ಕಧ್ಯಂತೆ ॥ ೯೦ ॥²

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಿಷಯವಿಷತಃ) ವಿಷಯವೆಂಬ ವಿಷದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಅನುವೇತ್ಯಾ) ಆದರ ಬಿಡಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು (ಅನುಸ್ಥಿತಿ) ಹಿಂದೆ ಭೋಗಿಸಿದುದನ್ನು ನೆನೆಯುವದು (ಅತಿಲಾಲ್ಯಮ್) ಬಹಳಷ್ಟು

¹ ಆಯತವರ್ತುನ ಗದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಇಂತಪ್ರವೃತ್ತಿಪ್ರತಿಶ್ಠಾಪನೆಯಂತಪ್ರ ದಿನಸದೊಳಿನಿತು ತಿಂಗಳೊಳಿನಿತು ವರ್ಷಗಳೊಳೆಂದು ಕಾಲಮಂ ಪವಣ್ಣಾಡಿ ತೊರೆವುದು ನಿಯಮಮೆಂಬುದು ಬಾಲ್ಯನೇವರಮೊಂದು ತೊರೆಯುವುದು ಯಮಂ

² ಆಯತವರ್ತುನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ಇಂತಿ ಭೋಗೋಪಭೋಗಪರಿಮಾಣಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಿಷತೋನುವೇತ್ಯಾನುಸ್ಥಿತಿಯುತಿಲಾಲ್ಯಮತಿತ್ವವಯತ್ಯ ಸುಧವಮೊಂದ ಯತಿಚಾರಮಕ್ಕುಮವಣಗಲಿಯ್ದುದು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಪರಿಮಾಣಮೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ತೀಲವುಳ್ಳಿ—

೯೦ ॥ ವಿಷಯವಿಷತೋನುವೇತ್ಯ ಸವಿಷಯಂ ಪವಗವಿಷಯಂತಿರಿವಿರುತಂ ।

ವಿಷಮೊಂದಿನೀತ್ಯಿತ್ಯದು ವಿಷಯಂಗಳ ಫಲದಪ್ರ ವಿಷತಸ್ವಿಗಳಂ ॥

ವಚನ— ವಿಷಯಂ ವಿಷಮಂಗಳ ಶುಚಿಗಳೇ ನಿತ್ಯಂಗಳೇ ಪವದೊಳೆಕಾಯಮುಮಂ ಮರುದವದೊಳು ದುಃಖಮಂ ನಾಲ್ಕುನೆಂದವರ ವಿಷತಮುಮಂ ನೋಡದನುಭವಿಸು ವಿಷಯ ವಿಷತೋನುವೇತ್ಯ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಪ ಬಳನವಿದ್ಯಾನುಸ್ಥಿತಿ ವಿಷಯಂಗಳೊಳಪ್ಪ ಮೆರುಗಿಯು ಮತಿಲಾಲ್ಯಂ ವಿರಿದಪ್ರ ಬಯಕೆ ತ್ವವೆ ವಿರಿದಪ್ರಮದವಮತ್ಯ ಸುಧವಂ

ಲೋಲುಪನಾಗಿರುವದು (ಅತಿತ್ಯಾಸ) ಮುಂದೆ ಭೋಗಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೀರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಂಬಲವನ್ನಿಟ್ಟು-
ಕೊಳ್ಳುವುದು (ಅನುಭವ) ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡದೆಯೂ ಅದನ್ನು ನೆನಸಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುವದು-
ಇವು-(ವಂಜ) ಐದು (ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾ) ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣದ (ವ್ಯತಿಕ್ರಮಾಃ)
ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು (ಕಥ್ಯಂತೆ) ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ-ವಿಷಯವು ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥದಿದೆ ಅದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮರಣವೂ ಕೂಡ
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತರೇ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ವಿಷಮೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ವರಿಣಾಮದೊಳಗಿನ ರಾಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅನುವೇಕ್ಷಾ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮೊದಲು
ಯಾವದಾದರೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ಭೋಗದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ನೈರಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಸ್ಮೃತಿ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ
ಮಗ್ನನಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅತಿ ಲೋಲುಪತೆ ಎಂಬ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುತ್ತದೆ ಭವಿಷ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸುವ
ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅತಿತ್ಯಾಸ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು
ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸದೆಯೂ ಸಹ "ಅದೇನು, ಈಗ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ರತ್ಯಕ್ರಮಾಗಿ ತಾವು ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು
ಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ"-ಎನ್ನುವಂತೆ ವರಿಣಾಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಭವಾತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು ಈ ವ್ರತಾರ
ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ವ್ರತವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-["ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳು ಶ್ರೀ
ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದೊಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಅತಿಚಾರಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ವಿಷಯದ
ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂಥವೂ ಇವೆ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಅತಿಚಾರಗಳ
ಸ್ವರೂಪ ಹೀಗಿದೆ-ಸಚಿತ್ತಾಹಾರ, ಸಚಿತ್ತಸಂಬಂಧಾಹಾರ, ಸಚಿತ್ತಸಮ್ಮಿಶ್ರಾಹಾರ, ಅಭಿಷಾಸಾಹಾರ, ದುಃಷ್ಕಾಹಾರ
ಇವೆಲ್ಲ ಉಟಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ವಿಷಯವು
ಕೇವಲ ಆಹಾರವೊಂದೇ ಆಗಿಲ್ಲ. ಐದೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮತ್ತು ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ
ಇಡೆ ಹಾಗೂ ಜೇತನಗಳೆರಡೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಬರುವ
ಅತಿಚಾರಗಳು ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣದ ವ್ಯಾವರ್ತಕ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸದೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬೇರೆ
ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಬದ್ಧಗೊಂಡಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು
ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ -ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರಾರನು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ತಿಕ್ಕಾವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿದ್ದಾನೆ,
ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಇದನ್ನು ಗುಣವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಯವರ
ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೊದಿದ ಶ್ರೀ ಕುಂದಾಕುಂದಜಾರ್ಯರೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಗುಣವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ-
ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು 'ಚಾರಿತ್ರಪಾಹುಡ'ದ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ-

ದಿಸವಿದಿಸವಾಣ ವಧಮಂ ಅಣತ್ವದಂಡಸ್ಸ ವಜ್ಜಣಂ ಬಿದಿಯಂ ।

ಭೋಗೋಪಭೋಗವರಿಮಾ ಇಯಮೇವ ಗುಣವ್ರಯಾ ತಿಣ್ಣಿ ॥ ೨೫ ॥

ಇದರಿಂದ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿಮಾಣ ವ್ರತವನ್ನು ಗುಣವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶ ಮಾಡುವ
ರೂಢಿಯು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ ಧ]

ಕ್ರಮದಿಂ ಸಚಿತ್ತಸಂಬಂಧಮಂತೆ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಮಭಿಷಂ ದುಃಪಶ್ಯಾಂ ।

ಸ್ನಮಿವಯ್ಯುತ್ಸಂಗಕತಿಕ್ರಮಮಾ ಭೋಗೋಪಭೋಗವರಿಮಿತಗತಿಯಾಂ ॥

-ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ-೬-೨೪.

ಈ ವ್ರತಾರ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತ ರತ್ನಕರಂಡ ಪ್ರವಚನಾರದ ಮೂಲ
ಶ್ಲೋಕದ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರನೆಯ ಅಧಿಕಾರವು ಮುಗಿಯಿತು

ಈಗ ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಂ ವಾ ಸಾಮಯಿಕಂ ಪ್ರೋತ್ಪದೋಪವಾಸೋ ವಾ ।

ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ಶಿಷ್ಟಾನಿ ॥ ೯೦ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಂ) ದೇಶಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು (ವಾ) ಹಾಗೆಯೇ (ಸಾಮಯಿಕಂ) ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವುದು (ಪ್ರೋತ್ಪದೋಪವಾಸಃ) ವಿಶಿಷ್ಟ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸಮಾಡುವುದು (ವಾ) ಮತ್ತು (ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ) ಸೇವೆಮಾಡುವುದು (ಚತ್ವಾರಿ)—ಇವು—ನಾಲ್ಕು (ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಾನಿ) ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಗಳೆಂದು (ಶಿಷ್ಟಾನಿ) ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಅರ್ಥ—ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ, ಸಾಮಯಿಕ, ಪ್ರೋತ್ಪದೋಪವಾಸ, ಮತ್ತು ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಗಳೆನ. [ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತದ ಹೆಸರುಗಳಲ್ಲಿ 'ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ-ಸೂತ್ರ'ಕಾರನು 'ದೇಶವಿರತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುಣವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ 'ವೈಯಾವೃತ್ಯ'ವನ್ನು ಸೂತ್ರಕಾರನು 'ಅತಿಧಿಸಂವಿಭಾಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೈಯಾವೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಧಿ ಸಂವಿಭಾಗಕ್ಕೊಂಕೆ ಏನು ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಲಾಗುವದು ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಈ ವೃತ್ತಗಳಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಹ ಮುನಿವೃತ್ತದ ಶಿಕ್ಷಣವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಸಮತಾ ಸದ್ಭಾವದಿಂದ ಘಟಿಸಿ ವರಮಜಿನಾರಾಧನೆಗೆಯ್ಯುದು ಸಂ-

ಯಮಿಗಳ್ಳು ತೃಪ್ತದಿಂದ ದಾನಮನತಮದವಾರ್ತೀವ್ರದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಪದ ಪ್ರ. ।

ಕ್ರಮದಿಂದ ವರ್ವಂಗಳಂ ನೋಂವುದುಮಧಿಮತ ಭೋಗೋಪವಿಭಾಗಂಗಳಂ ತ-

ತ್ವಮಿತಂ ಮಾಡಿಟ್ಟು ಕೈಕೊಂಡೆಸಗುವುದು ಮಿದಾರಯ್ಯ ಶಿಕ್ಷಾಬ್ರಹ್ಮಂಗಳ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೧.

ವಿನುತದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ಸಾಮಾಯಿಕ ಘನತರ ಪ್ರೋತ್ಪದನಯಮು ।

ಅನುವಮ ವೈಯಾವೃತ್ಯಮೆಂಬವು ನಾಲ್ಕು ಜನನುತ ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತವು ॥

—ಬಾಹುಬಲಿ-ನಾಗಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೨೮-೪೬.

ಇನ್ನು ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವೃತ್ತದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಂ ಸ್ವಾತ್ಮಾಲವರಿಚ್ಛೇದನೇನ ದೇಶಸ್ಯ ।

ವೃತ್ತಹಮುಜುವೃತ್ತಾನಾಂ ಪ್ರತಿಸಂಜಾರೋ ವಿಶಾಲಸ್ಯ ॥ ೯೧ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಿಶಾಲಸ್ಯ ದೇಶಸ್ಯ) ವಿಸ್ತಾರವಾದ ದೇಶದ (ಶಾಲವರಿಚ್ಛೇದನೇನ) ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆ-ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು (ವೃತ್ತಹಂ) ಪ್ರತಿ ದಿವಸ (ಪ್ರತಿಸಂಹಾರಃ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದು—ಇದು—(ಅಜುವೃತ್ತಾನಾಂ) ಅಜುವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರಿಗೆ (ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಂ) ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವೃತ್ತವು (ಸ್ವಾತ್ಮಾ) ಆಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ಅಜುವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರು ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವೃದ್ಧಿಶದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಇದು ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವೃತ್ತವಾಗಿದೆ [ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು—(೧) ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂಥದು. ಅದರಿಂದ ಈ ವೃತ್ತದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹೊಸತನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ

¹ ಆಯತವರ್ವನ ಕಂದ ಹೀಗಿದೆ

ಕಂದ : ಕಾಲದ ಪವಣೆದಿಡೆಯಂ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸ್ವಾಮಿ ದೇಸಸಿದಾಗಮದೊಳಾಂ ;

ಮೀಲಾಗಿ ಕಂದಿಸುವುದು ಶೀಲಂ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಂ ಧೃವಮಕ್ಕುಂ ।

ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮವು ಹಾಗಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಯಾವಜೀವನ ವರ್ಯಂತ ಇರುತ್ತದೆ. (೨) ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ ವಿಶಾಲ ದೇಶದ-ಅದರ ಕ್ಷೇತ್ರಾವಧಿಯು-ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಈ ವ್ರತವು ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಈ ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುವಿಕೆಯು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದೇಶ ವ್ರತದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಈ ಉಪಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನನ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೆಲವೊಂದು ಸೀಮೆಯು-ದೇಶದ-ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುವದು. ಮರುದಿನ ಆ ಸೀಮೆಯಲ್ಲೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ಇಂದು ತಮ್ಮ ಊರ ಗಡಿಯ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ-ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ನಾಳೆ ಊರ ಅಗನೆಯ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲಾರೆ ಎಂದು ನಿಯಮಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.) ಅದರಂತೆ ಮೊದಲ ದಿನ ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಿದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಸಂಚರಿಸುವನೆಂದು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ-ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇದು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಇವೆರಡೂ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಅಂತರವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ ಸ. ೬]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಈ ಮೊದಲು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವದಕ್ಕೂ ಹೊರಗಿನ ವರ್ಧಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತರುವದಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯುವದಕ್ಕೂ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಯಾವಜೀವನ ವರ್ಯಂತವೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಕೆಲವೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಕಾಲಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಕಡಿಮೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತವೆನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ನೂರು ಮೈಲುಗಳ ಆಚೆಗೆ ಆಯುಷ್ಯ ಇರುವ ವರೆಗೆ ಹೋಗಲಾರೆ ಎಂದು ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಈಗ ಪ್ರತಿದಿನ ಹತ್ತಿವ್ವತ್ತು ಮೈಲುಗಳಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆ ಸಂಕುಚಿತಗೊಂಡ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ತಾವು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವದಿರುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಹೋಗುವದುವದಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಸಂಕುಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಬರುವದಕ್ಕೆ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತವೆನ್ನುವರು.

ದಶದಿಕ್ಕುಗಳ ಸಮೂಹವನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಿಸಿಕೊಂಡು !

ಮಿಸುಕೆನಲ್ಲಿಂದ ಬಹುಕ್ಷೇತ್ರಕೆಂದಿವುಯೆತವ ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮಂಋದಹುದು ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ-ಧರ್ಮಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ೩

ಇನ್ನು ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದೊಳಗಿನ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹಹಾರಿಗ್ರಾಮಾಣಾಂ ಕ್ಷೇತ್ರನದೀದಾವಯೋಜನಾನಾಂ ಚ !

ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಸ್ಯ ಸ್ವರಂಶಿ ಸೀಮ್ಯಾಂ ತಪೋವೃದ್ಧಾಃ || ೯೩ ||¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ತಪೋವೃದ್ಧಾಃ) ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುದುಕರಾದವರು ಅರ್ಥಾತ್ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು (ಗೃಹಹಾರಿಗ್ರಾಮಾಣಾಂ) ಮನೆ, ಉಪವನ, ಊರು (ಚ) ಮತ್ತು (ಕ್ಷೇತ್ರನದೀದಾವಯೋಜನಾನಾಂ) ಹೊಲ, ನದಿ, ವನ, ಯೋಜನ-ಇವು-(ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಸ್ಯ) ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ (ಸೀಮಾಂ) ಮರ್ಯಾದೆಯೆಂದು ಇರುತ್ತವೆ-ಎಂದು-(ಸ್ವರಂಶಿ) ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ-ತಪೋವೃದ್ಧರೆಂದರೆ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದ ದೇವರು ಮನೆ, ಉಪವನ, ಊರು, ಹೊಲ, ಹೊಳೆ, ಅರಣ್ಯ ಮತ್ತು ಯೋಜನ ಹೀಗೆ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಾಗುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೀಮೆಯ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಯಮ ಮಾಡಬೇಕು.

¹ ಆಯತವಸ್ತುನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ವಚನ-ಅವು ಮುನ್ನಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಯೋಜಿತವಂ ಪಶ್ಚದಿಗೇಳುಮನಿಸಿತು ಪ್ರಮಾಣದ ಪೂರಗೆ ವೋಗಿನೆಂದು ದಿಗ್ವಿಕ್ರಮವು ಪ್ರಮಾಣಿಸುವದರಿಂದೊಳಗೆ ಇಂತವು ಮನೆಯಂ ಕೀರಿಯನೂರಂ ದೇಶಮಂ ಕೆಯ್ಯಂ ಕೊರೆಯಂ ಬಸದಂ ತೋಟವಮದವಿಯ-ನಿಸಿತು ಯೋಜನಂ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ 'ಜೆ' ಶಬ್ದದ ವ್ಯಯೋಗದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸೀಮೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಕೇತಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಓಣಿ, ಅಳಿ, ಸರೋವರ, ನೇತುವೆ, ವಿಶಿಷ್ಟ ಗಿಡ, ವಿಶೇಷ ವಸ್ತು, ನೈಸರ್ಗಿಕ ಜನವಡ, ರಾಜಧಾನಿ, ವರ್ವತ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳೂ ಸಹ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಸ ಧ]

ಗರಿನಾಗರನದಿದೇಶಯೋಜನವಾದಿ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಮಾಡಿಯಲ್ಲಿಂ ।

ಹೊರಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡ ಹೇಳನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದಿದುರಿತ ನಿವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾ ॥

—ವಿಜಯಣ್ಣ—ದ್ವಾದಶಾನುವೇಕ್ಷೆ—ಧರ್ಮಾನುವೇಕ್ಷೆ—೭

ಈಗ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸಂವತ್ಸರವ್ಯವಹಾರಯನಂ ಮಾಸಚತುರ್ಮಾಸವತ್ಸಮೃಕ್ಷಂ ಚ ।

ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಸ್ಯ ವ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕಾಲಾವಧಿಂ ವ್ರಾಜ್ಞಾಃ ॥ ೯೪ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವ್ರಾಜ್ಞಾಃ) ಬಲ್ಲವರು ಎಂದರೆ ಗಣರಾಜಿಗಳು (ಸಂವತ್ಸರಂ) ಒಂದು ವರುಷ (ಮತು) ಎರಡು ತಿಂಗಳು (ಅಯನಂ) ಆರು ತಿಂಗಳು (ಮಾಸ) ತಿಂಗಳು (ಚತುರ್ಮಾಸ) ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು (ವತ್ಸಂ) ಹದಿನೈದು ದಿನ (ಜೆ) ಮತ್ತು (ಮೃಕ್ಷಂ) ನಕ್ಷತ್ರ-ಇವು-ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಸ್ಯ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ (ಕಾಲಾವಧಿಂ) ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯಾಗಿವೆ ಎಂದು (ಪ್ರಾಹ್ಮಣಃ) ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ಅರ್ಥ—ವರ್ಷ, ಮತ್ತು, ಅಯನ, ತಿಂಗಳು, ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು, ಹದಿನೈದು ದಿನ, ಸೂರ್ಯ ನಕ್ಷತ್ರ ಅಥವಾ ದಿನವೆ ನಕ್ಷತ್ರ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ ಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು—ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ವರ್ಷವು ಬಹಳಷ್ಟು ಹನ್ನೆರಡು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಲ ಅಧಿಕ ಮಾಸವು ಸೇರಿದಾಗ ಹದಿನೂರು ತಿಂಗಳುಗಳ ವರ್ಷವು ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತುಗಳು ವರ್ಷ, ಶರದ, ಹೇಮಂತ, ಶಿಶಿರ, ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ ಎಂದು ಆರು ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಅವಧಿಯು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮಾಸದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಎರಡೆರಡು ತಿಂಗಳಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ, ಉತ್ತರಾಯಣಗಳೆಂದು ಅಯನಗಳು ಎರಡಾಗಿವೆ ಇವು ಸೂರ್ಯನ ದಕ್ಷಿಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಗಮನಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ ಇವುಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಆರುತಿಂಗಳು ಇರುತ್ತದೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಬಹುಶಃ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮಾಸದಿಂದಲೂ ಉತ್ತರಾಯಣವು ಮಾಘ ಮಾಸದಿಂದಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತಾರೆ ತಿಂಗಳುಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಇವೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಜಾನವರಿ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ತಿಂಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಇವೆ ಭಾರತೀಯ ತಿಂಗಳುಗಳ ಅವಧಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ದಿನಗಳಿದ್ದು ಇರುವುದು. ಚಾತುರ್ಮಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕದ ಆಗುತ್ತದೆ ಕೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ ಶುಕ್ಲ ಎಂದು ಎರಡು ವತ್ಸಗಳು ಇವೆ ಬಹುಶಃ ಇವು ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳಷ್ಟು ಇರುತ್ತವೆ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಅಶ್ವಿನಿ, ಭರಣಿ ಆದಿ ಅಭಿಜಿತ ಸಹಿತ ಇವತ್ತೆಂಟು ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಉದಯಾಸ್ತಗಳ ನಡುವಿನ ಕಾಲಾವಧಿಯು ಆಯಾ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಮಾಡುವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಇವೆ. ದಿನಸ, ರಾತ್ರಿ, ಅರ್ಧ ದಿನ, ಅರ್ಧರಾತ್ರಿ, ಘಳಿಗೆ, ಘಂಟೆ, ಪ್ರಹರ ಮತ್ತು ಮಿನಿಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

¹ ಆಯತವರ್ಷು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ

ವಚನ—ಅನಿಶೊಂದು ವರ್ಷಮಾಸರು ತಿಂಗಳಂ ಮಾಸಮಂ ವತ್ಸಮಂ ದಿನವಮಂ ರಾತ್ರಿಯಂ ಜಾವನುನೊಂದು ಕಾಲವಂ ವಸನ್ಮಾದಿಯವಧಿನಿವೃತ್ತಿವಿರಂ ತುಂಗೇನಿಬುಯ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕಮೇವ ಪಾಲ್ಯನೀಯ ತಿಕ್ವಾಬ್ರತಂ

ಕವಟದೊಳೆಂ ಪ್ರೇಷಣ ಶಬ್ದ ಪುಡ್ಲಲಕ್ಷೇವ ಸಮುದಿತಾನಯನಂ ತಾ- ।

ನವಚಾರಂಗಲ್ ರೂಪಾನುವಾಕಮುಂ ಪ್ರಮಿತದೇಶನಿಯಮವ್ರತದೊಳ್ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೯

ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಯಿಕ ವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ—

ಆಸಮಯಮುಕ್ತಿಮುಕ್ತಂ ವಂಜಾಘಾನಾಮಶೇಷಭಾವೇನ ।

ಸರ್ವತ್ರ ಜ ಸಾಮಯಿಕಾಃ ಸಾಮಯಿಕಂ ನಾಮ ಶುಸಂತಿ ॥ ೯೭ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಆಸಮಯಮುಕ್ತಿ) ಕೆಲವೊಂದು ನಿಯಮಿತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ (ಸರ್ವತ್ರ) ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ (ವಂಜಾಘಾನಾಂ) ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು (ಅಶೇಷಭಾವೇನ) ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ (ಮುಕ್ತಂ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು—ಇದಕ್ಕೆ (ಸಾಮಯಿಕಾಃ) ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಅರ್ಥಾತ್ ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದವರು (ಸಾಮಯಿಕ ನಾಮಂ) ಸಾಮಯಿಕ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು (ಶುಸಂತಿ) ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ

ಅರ್ಥ—ವರಮ ಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಗಣಧರದೇವರು ಸಾಮಾಯಿಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ರತವನ್ನು ಬಹಳ ಮರ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ—ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡದ ಈ ಎರಡೂ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ—ಮನ-ವಚನಕಾಯ, ಕೃತ, ಕಾರಿತ, ಅನುಮೋದನ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನುಳಿದು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಐದೂ ವಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಯಿಕವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತ ಸಮಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮಯ ಇಲ್ಲಿವೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಚಾರದ ಅವಧಿಯ ವರೆಗೆ ಹಿಂಸಾದಿ ವಂಜ ವಾವಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ವಾವದ ಸ್ಥೂಲ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪಗಳೆರಡೂ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಈ ತ್ಯಾಗವು ಕ್ಷೇತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತದ ಸೀಮೆಯ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಸ. ಧ.] ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾವವನ್ನು ಕೆಲವೊಂದು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಸಾಮಾಯಿಕವಾಗಿದೆ

ನಿಯತಂ ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಯೋಳ್ ಸಮತೆಯನರುಹತ್ವ್ಯಜಿಯಿಂದಮಿವ್ವಾಕಂ ಸಿ- ।

ತ್ವಯದಿಂ ಮೂಪನೆಯಂ ಸಾಮಯಿಕ ವ್ರತಧಾರಿ ವೆಸರೊಳಂ ಸಾಮಯಿಕಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೨೪.

ಇಂತಿವನುಳ್ಳವ ವ್ರತಿಕನವನು ಪುಣ್ಯಮತನತ್ಯಧಿಕನೋರ್ಜಿತನು ।

ಸಂತತ ಮಿಗೆ ತೈಕಾಲ್ಯವಂದನೆಯುಳ್ಳುದಂತವ ಸಾಮಾಯಿಕನು ॥

—ಭಾಹುಬಲಿ-ನಾಗಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೨೪-೪೪

1 ಅಯತವರ್ಮನ ಸದ್ವ ಹೀಗಿದೆ

ಕಂದ ॥ ಅಳುವಿಲ್ಲದೆ ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲಮುಮನಂಗ ಪಾಪಂಗಳೊಳಿಂ ಸಿ- ।

ಮರ್ಲವನಾಗಿ ಪಳುವಿಡುವುದು ತಿಳಿದೊಡೆಯರ್ಗಳ್ಳುವಿಲ್ಲತಂ ಸಾಮಾಯಿಕಂ ॥

ಈಗ ಸಾಮಾಯಿಕ ಪ್ರತಿದೋಷಗಳಿಗೆ ಅಸನವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ—

ಮೂರ್ಧರುಹಮುಷ್ಠಿವಾಸೋ ಬಂಧಂ ವರ್ಯಂಕಬಂಧನಂ ಚಾಪಿ |

ಸ್ಥಾನಮುವವೇಶನಂ ವಾ ಸಮಯಂ ಜಾನಂತಿ ಸಮಯಜ್ಞಾಃ || ೯೮ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಮಯಜ್ಞಾಃ) ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರು (ಮೂರ್ಧರುಹಮುಷ್ಠಿವಾಸೋ ಬಂಧಂ) ಚಂಡಿಕೆ, ಮುಷ್ಠಿ, ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕುವದು (ವರ್ಯಂಕಬಂಧನಂ) ವದ್ಯಾಸನವನ್ನು ಹಾಕುವದು (ಅಪಿ) ಮತ್ತು (ಸ್ಥಾನಂ) ಸ್ಥಾನ (ಉವವೇಶನಂ) ಆಸನ-ಇವುಗಳಿಗೆ—(ಸಮಯಂ) ಸಮಯವೆಂದು (ಜಾನಂತಿ) ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ—ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ತಲೆಗೂಡಲುಗಳು ಬಿಚ್ಚಿದ್ದರೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಕೈಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಮುಷ್ಠಿ ಬಂಧಮಾಡಬೇಕು ಮೈಮೇಲಿನ ಅರಿವೆಗಳು ಸಡಿಲುಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗಂಟು ಹಾಕಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ವದ್ಯಾಸನ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಯೋತ್ಪರ್ಗಾಸನ ಹಾಕಬೇಕು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವದ್ಯಾಸನವೇ ಇರಬೇಕು ಇವು ಸಾಮಾಯಿಕದ ಚಿಹ್ನವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಅನ್ವಿತಾರೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—['ಸಮಯ' ಶಬ್ದವು ತವಧ, ಆಚಾರ, ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಕಾಲ, ನಿಯಮ, ಅವಸರ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ : ಇಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಆಚಾರವೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಚಾರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆಯೋ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಆಚಾರದ ಅಥವಾ 'ವಾ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಬೇರೆ ಆಚಾರಗಳ ನಿಯಮ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಆ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ನಿಯಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗಿನ ಸಮಯ (ಕಾಲಾವಧಿ) ದಲ್ಲಿ ಐದೂ ಪಾವಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣರೂಪದಿಂದ—ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯ ಮತ್ತು ಕೃತ-ಕಾರಿ-ಅನುಮೋದನೆಗಳ ದ್ವಾರಾ—ಸರ್ವಥಾ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದೇ ಈ ಮೊದಲಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಸಾಮಾಯಿಕ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತದ ಧೈಯವಾಗಿದೆ

ಇಲ್ಲಿ ಕೇಶಬಂಧಾದಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಚಾರಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆಯೋ ಅವು ಸಾಮಾಯಿಕದ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ವದ್ಯಾಸನ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅಸಹ್ಯ ಅಥವಾ ಕಷ್ಟಕಾರಕವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು ಹಾಗೆ ಕೂಡುವದು ಅಸಹ್ಯವೆನಿಸಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುವುದು ಸಾಮಾಯಿಕದ ಸಲುವಾಗಿ ವದ್ಯಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಕೂಡುವುದು ಕ್ಷೇತಕಾರಕವೆನಿಸಿ ಆ ಪದ್ಯಾಸನದಿಂದ ಏಳುವ ವರೆಗಿನ ಕಾಲಾವಧಿಗೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ವ್ರತದ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆ ಎನ್ನಲಾಗುವದು ಇದೇ ರೀತಿ ಉಳಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇದೆ ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲ ಘಳಿಗೆ, ಘಂಟೆ ಮೊದಲಾದ ವರತಂತ್ರ ಕಾಲ ಮಾಪನ ರಹಿತವೂ ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ನಿರರ್ಪಣೆಯೂ ಆಗಿವೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ವದ್ಧತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ರೂಪರೇಖೆಯ ಬಹುಭಾಗವು ಇಂದು ಅಪ್ಪಾತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಸ ಧ.]

ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವವರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಐದೂ ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ವರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಬೇಕು ವರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ

1 ಆಯತವರ್ವಸು ಸಾಮಾಯಿಕ ವ್ರತದ ಆಸನ ಹಾಗೂ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ವಚನ—ಅದಂತೆಂದೊಡೆ ಕೇಶಬಂಧಂ ಮುಷ್ಠಿಬಂಧಂ ವಸ್ತ್ರಬಂಧವೆಂದಿವು ಮನೆಯೊಳಾನು ಬಸದಿಯೊಳಾನು ಬಸದೊಳಾನು ನಿರ್ಜಮಕ ಪ್ರದೇಶದೊಳಾನು ಪಟ್ಟಣಾಸನದೊಳಾನು ಪ್ರತಿಮಾಯೋದೊಳಾನು ನೆಲನು ಪ್ರತಿಲೇಖಿಸಿ ಈರ್ಯಾಪಧಪದ್ಧಿಗಿಯುರ್ ರೌದ್ರಮಂ ಸಮವಿಷ್ಟು ಸಾಮಾಯಿಕವ್ರತಮನೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಪಡ್ವೀವನಿಕಾಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕ್ಷಮೆಯೆಂದು ರಾತ್ರಿ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಿರ್ದು ತನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಪೂತಿಯು ವಸ್ತ್ರಂ ಬೇವ ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಕ್ ಸಚೇತನಸ್ಕೇತ ಸರ್ಗಂಗಳಾದದಂ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸವಾಗಿ ಸ್ಥಿರಿಸಿ

2 "ಸಮಯಃ ಶತದೇ ಛಾಪಾಸಂಪದೋಃ ಕಾಲಸಂವಿದೋಃ | ಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರಕಾರ-ಸಂಕೇತ-ನಿಯಮಾವಸರೇಷು ಛ || ಕ್ರಿಯಾಧಿಕಾರೇ ನಿರ್ವೇಶಃ ಹ ||"—ಇತಿ ರಥಃ ||

ಎಡಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಉಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವು ಕಳೆಯಬಾರದೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಗಂಟುಹಾಕಬೇಕು.

ಕರಣಗಣಂ ಕುಸುಂಗಿರೆ ಮನಂ ನೊಸಲಲ್ಲಿರೆ ಲೋಚನಂಗಳು.

ಧೈರಿ ಮುಗುಟ್ಟುಂಟುವತ್ತಿರೆ ಕರದ್ವಯವಲ್ಲವಮಂಕಡೊಳ್ ಮರ. |

ಲಿರಿ ತನು ನಿಷ್ಕಳಂವಮರಿದಂತಚಯಂ ಸಮನಾಗಿ ತನ್ನೊಲೊಂ.

ದಿರೆ ಸಮಸುಂದುದಾ ವರಮಯೋಗಿಗೆ ಯೋಗನಿಯೋಗಭಾವನಂ ||

—ಅದಿವಂವ-ಅದಿವುರಾಣ ೧೦-೧೪.

ಇನ್ನು ಸಾಮಾಯಿಕಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಏಕಾಂತೇ ಸಾಮಾಯಿಕಂ ನಿರ್ವ್ಯಾಕ್ತೇವೇ ವನೇಷು ವಾಸ್ತುಷು ಚ |

ಚೈತ್ಯಾಲಯೇಷು ವಾಪಿ ಚ ಪರಿಚೇತವ್ಯಂ ಪ್ರಸನ್ನಧಿಯಾ || ೯೯ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ನಿರ್ವ್ಯಾಕ್ತೇವೇ) ತೊಂದರೆ ಇಲ್ಲದ (ಏಕಾಂತೇ) ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ (ಚ) ಜಾಗೆಯೇ (ವನೇಷು) ವನದಲ್ಲಿ (ವಾ) ಇಲ್ಲವೇ (ವಾಸ್ತುಷು) ಮನೆಯಲ್ಲಿ (ಚ) ಮತ್ತು (ಚೈತ್ಯಾಲಯೇಷು) ಚೈತ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ (ಅಪಿ)—ಪರ್ವತ, ಗುಹೆ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ—ಸಹ (ಪ್ರಸನ್ನಧಿಯಾ) ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ (ಸಾಮಾಯಿಕಂ) ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು (ಪರಿಚೇತವ್ಯಂ) ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಏಕಾಂತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ನಿರುವ್ರವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದರಂತೆಯೇ ವನ, ಮನೆ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ಇತರ ಇಂಥ ಶಾಂತವಾತಾವರಣ ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು [ಇಲ್ಲಿ 'ಏಕಾಂತೇ' ಮತ್ತು 'ನಿರ್ವ್ಯಾಕ್ತೇವೇ' ಈ ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷ್ಯವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಸೂಚಿಸುವ ಅರ್ಥವು ಹೀಗಿದೆ ಸಾಮಾಯಿಕದ ಸಲುವಾಗಿ ಮನೆ, ವನ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುಕೂಲವಾದ ಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು ಆದರೆ ಆ ಸ್ಥಾನವು ಜನರು ಹೋಗು-ಬರುವಂಥದೂ, ವಿವಿಧ ಸದ್ದಳೆ, ಗೊಂದಲಗಳು ಕೇಳಬಾರದಂಥದೂ ಇರಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಇರಿ, ಗುಂಗಾಡು, ಇಣಚಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ತೊಂದರೆ ಒದಗುವಂಥದು ಇರಕೂಡದು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಿರಾಕುಲತೆಯಿಂದ ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತರದ ಅಡ್ಡಿ-ಆತಂಕಗಳು ಒದಗದಂಥದ್ದೂ ಇರಬೇಕು. ಇನ್ನು 'ಪ್ರಸನ್ನಧಿಯಾ' ಎಂಬ ಪದವು ಸಾಮಾಯಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯು ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತದಿಂದಲೂ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಜಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದೊಂದು ನಿತ್ಯ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕರ್ಮ, ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿದರಾಯಿತು, ನಿಯಮ ತಕ್ಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಮಾಡುವುದು-ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಸಾಮಾಯಿಕದಿಂದ ಏನೂ ಲಾಭವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಅನಾದರದ ದೋಷವು ತಗಲುತ್ತದೆ ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಕ್ಲೇವ, ಜಂಜಲತೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಸಾಮಾಗ್ರಿಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಸ್ಥಳವು ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿದ ತೊಂದರೆಗಳೂ ಇರಕೂಡದು-ಬಹಳಷ್ಟು ಅಸಂಯಮಿ ಜನರ ಹೋಗು-ಬರುವಿಕೆ, ಹಲವು ಜನರು ನೇರಿ, ವಾದವಿವಾದ ಮಾಡುತ್ತ ಗೊಂದಲ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ನವ್ರಂಪಕರೂ ಬಂದು ಹೋಗುವಿಕೆ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸೈತ್ಯ, ಗಾಯನ, ಹಾಡುವಿಕೆ ಬಾರಿಸುವಿಕೆಗಳು ನಡೆಯುವುದು, ವತು-ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಉಪದ್ರವ-ವಾಗುವುದು, ಬಹಳ ಜಗಳವಾಗುವುದು, ಬಹಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಇರುವುದು, ವಿರುಗಾಳಿ ದೀಕ್ಷಿ ಧೂಳು ಏಳುವುದು, ಮಳೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿರುವುದು, ಗುಂಗಾಡು, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಿಕೆ, ಇರುವೆ, ಗೊರಲಿ, ಜೇನೊಣ, ಹಾವು, ಜೇಳು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಬಾಧೆ ಇರುವುದು, ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳು ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳವೆನಿಸಿ, ನಿರ್ಜನವೆನಿಸಿ, ಹಳೆಯ ತೋಟದೊಳಗಿನ ಮನೆಯಿರಲಿ, ಕೋಣೆಯಿರಲಿ, ದೇವಾಲಯವಿರಲಿ,

ಯಾವುದೋ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೋವಘೋಷವಾಸ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿ ಇಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಗಿರಿಶಿಖರದೊಳಗೆ ನದೀತೀರದೊಳಗೆ ವನಕರುಮೂಲಗಳೊಳಗೆ ತಟಸುತ |

ವರಯೋಗ ನಿಷ್ಕೆಯೊಳಿರುತಿರ್ದು ಜಾಯಂಧರಿಯೋಗಿ ಧರೆಯೊಳಿರುತ್ತಿದನು ||

—ಬಾಹುಬಲಿ-ನಾಗಕುಮಾರಚರಿತಂ-೩೩-೧೮೧.

ಇನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಉಳಿದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವ್ಯಾಪಾರವೈಮನಸ್ಯಾದ್ವಿನಿವೃತ್ತ್ಯಾಮಂತರಾತ್ಮವಿನಿವೃತ್ತ್ಯಾ |

ಸಾಮಾಯಿಕಂ ಬದ್ಧೀಯಾದುವವಾಸೇ ಜೈಕಭುಕ್ತೇ¹ವಾ || ೧೦೦ || ²

ಸಾಮಾಯಿಕಂ ಪ್ರತಿದಿವಸಂ ಯಥಾವದವ್ಯನಲಸೇನ ಚೇತವ್ಯಮ್ |

ವ್ರತವಂಚಕವರಿಪೂರಣಕಾರಣಮವಧಾನಯುಕ್ತೇನ || ೧೦೧ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವ್ಯಾಪಾರವೈಮನಸ್ಯಾತ್)—ಆರಂಭಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರೀರಿತ-ಜಟಿಲವೆಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಗ್ರತೆಯನ್ನು (ವಿನಿವೃತ್ತ್ಯಾಂ) ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ (ಅಂತರಾತ್ಮವಿನಿವೃತ್ತ್ಯಾ) ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ (ಉಪವಾಸೇ) ಉಪವಾಸದ ದಿನಸ (ವಾ) ಅಥವಾ (ವಿಕಲ್ಪಭುಕ್ತೇ ವಾ) ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟಮಾಡುವ ದಿನವೂ (ಸಾಮಾಯಿಕಂ) ಸಾಮಾನ್ಯಕವನ್ನು (ಬದ್ಧೀಯಾತ್) ಮಾಡಬೇಕು. (ಸಾಮಾಯಿಕಂ) ಸಾಮಾನ್ಯಕವು (ವ್ರತಸಂಚಕವರಿಪೂರಣಕಾರಣಮ್) ಐದು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ—(ಪ್ರತಿದಿನಂ) ಪ್ರತಿದಿನಸ (ಅನಲಸೇನ) ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದೆ (ಲಟಿ) ಮತ್ತು (ಅವಧಾನಯುಕ್ತೇನ) ವಿಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ (ಯಥಾವತ್) ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ—ಇದನ್ನು—(ಚೇತವ್ಯಂ) ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಅರ್ಥ—ತಾರೀರಿತ ಜಟಿಲವೆಳೆ ಮನದ ವ್ಯಗ್ರತೆಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ಅಂತಃಕರಣದ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಉಪವಾಸದ ದಿನಸ ಇಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಹೊತ್ತು ಊಟಮಾಡುವ ದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯಕವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಅದನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದು ಐದು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ದೃಢತ್ವದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಸಾಮಾನ್ಯಕದಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಯು ಬಂದಾಗ ತರೀರ ಹಾಗೂ ವಚನಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತು-ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ತದ ಕಲುಷತೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ದೂರವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಡೆಯುವ ಮಾತು-ಕತೆಗಳು ಉಪವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒದಗಲಿಕ್ಕೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯತ್ನವು ಬೇಕು. ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವಾಸದ ದಿನವು ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದ ದಿನವೂ ಸಹ ಈ ಸಾಧನೆಗೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ ಆದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯಕವನ್ನು ಉಪೋಷಣೆ ಹಾಗೂ ವಿಕಲ್ಪವಿಲ್ಲದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ವಿಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಆಹಿಂಸಾದಿ ವ್ರತಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಸ. ಧ.]

¹ 'ಜೈಕ ಭುಕ್ತೆ' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ

² ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವದು ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಸಾಮಾನ್ಯಕಮೆಂಬುದವಧಾನವಾಸದೊಳಗೆ ಚೈತ್ಯಭಕ್ತಿ ಮುಕ್ತಚೇತ್ಯ ಕ್ರಮಮೆ ಮತ್ತಂ ಪನ್ನಿರಣಾವರ್ತನಗಳುಮಂ ಸಾಲ್ಪು ತಲೆಯೆರಕಮುಂ ಬೇಳ್ಕುಮದೆಕೆಂದೊಡೆ ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗಂ ಕರೀದಿಮಿ ಐವೋ ಅರಹಂತಾಣಂ ಯೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರು ಕೈಕಿರುಪುಗೊಂದು ಪೂಜನದುಗೆಯು ಮಕ್ಕುಂ ಛೋಸಾಮಿ ಹಂ ಜಿಣವರೆಯೆಂಮ ಕೈಯ್ಯನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಮೂರಾವರ್ತನಮುಂ ಒಂದು ತಲೆಯೆರಕಮುಕ್ಕುಂ ಸಿದ್ಧಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ಮಮ ದಿಸಂತು ಯೆಂಬಲ್ಲಿ ಮೂರಾವರ್ತನವೊಂದು ತಲೆಯೆರಕಮುಕ್ಕುಮೀ ಯೆಂದೊಂದು ಸಾಲ್ಪು ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗಮನಿರ್ದು ದೇವತಾಸ್ತವಮಂ ಶಿರ್ವರ್ತಿಸಿ ಗುರುಗಳಂ ಬಂದಿಸಿ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ - ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾದ ಪ್ರಾವಣಕರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರಂಭಾದಿ ವಾವಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡಬೇಕು ಕೆಲವರು ವರ್ವತಿದಿಯ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವರು. ಹಲವರು ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟಮಾಡುವರು ಇಂಥ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವರು. ಇನ್ನು ಹಲವರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಜನರು ಮುಂಜಾನೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂಕಾಲ. ಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಘಳಿಗೆಯ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಕೂಡಬೇಕು. ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ವರ್ಯಂಕಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಬೇಕು. ಕಾಯೋತ್ಪನ್ನಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ (ಎದ್ದು ನಿಂತು) ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸಾಮಾಯಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳು ಚಿಂಚಲವಾಗಕೂಡದು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆಯೂ ಅಚಲಮೂರ್ತಿಯಂತೆಯೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರಬೇಕು ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಯಿಸ ಕೂಡದು ತನ್ನ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳ ಕಡೆಗೂ ನೋಡಬಾರದು. ಯಾರ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಬಾರದು. ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಜೀತನ, ಅಜೀತನ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿಂದ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಹರ್ಷ, ವಿಷಾದ, ವೈರ, ಸ್ನೇಹ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮೈತ್ರಿ ಭಾವವನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತರಬೇಕು.

ಸಾಮಾಯಿಕದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತನದ ಪ್ರಕಾರ - "ನಾನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಯಾವ ಜೀವದ ಮೇಲೆಯೂ ನನ್ನ ವೈರವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಂವಾದಿಸಿದ ಕರ್ಮವೇ ನನಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದು, ನಾನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಅಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ವಿವರೀತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆನು ನನ್ನ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡದವರು, ನನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡದವರು, ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಹೊಗಳದವರು, ನನಗೆ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಮಾಡಿ, ಉಚ್ಚ ಆಸನ ಕೊಡದವರು, ನನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿದವರು, ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯದವರು, ನನಗೆ ವಸ್ತ್ರ, ಫೋಜನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಧನ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಿಗದಂತೆ ಮಾಡಿದವರು ಇಂಥವರೆಲ್ಲರನ್ನು ನಾನು ವೈರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದೆನು ನನ್ನ ಕಷಾಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವೈರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಈಗ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ನಾನು ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳೂ ಸಹ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಷಾಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೈರ-ವಿರೋಧದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಾನು ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಸಾಮಾಯಿಕದ ಅಂಗೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವೆ. ನಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಎರಡು ಘಳಿಗೆಯ (೪೫ ನಿಮಿಷಗಳ) ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಆರಂಭಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ವಂಚನಮೇಷಿ-ಗಳ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ಇರುವೆ" ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಮಾಯಿಕದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ, ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪ್ರತಿಂಬದ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು

ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನೆ - ಹನ್ನೆರಡು ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಮಂಗಲ ವದ, ನಾಲ್ಕು ಉತ್ತಮ ವದ, ನಾಲ್ಕು ಶರಣ ವದಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕು ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು ಪಂಚಗುರುಗಳ ಸ್ತವನಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಸ್ತುತಿಗಳ ಅರ್ಥದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಗಲಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸಂಜೆಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು ಈ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ತುರುಲಭವಾದುದು ಅದರಲ್ಲೂ ವರಮವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ ಇವು ಅನಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಧನ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಇದರಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವದವು ಸಹ ಧರ್ಮ ಚಿಂತನವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯರ್ಥ ಹೋಗಿ ಕೂಡದೆಂದು ಯುವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ-ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

ದಿನಾಲು ವಾಪಸ್ಪತ್ಯಗಳ ಲೆಖ್ಯ ನೋಡಬೇಕು. ಇಂದು ಜನವರ್ತನ, ಸ್ತವನ, ಪೂಜನ, ಧ್ಯಾನ, ಧಾರಣಾ, ಧರ್ಮಚಿಂತನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸತ್ಪ್ರಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೊತ್ತು ಎಷ್ಟು ಹೋಯಿತು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಾರಂಭಕ್ರಿಯಾ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಪೋಷಕಕ್ರಿಯಾ, ವ್ಯಾಪಾರಿಕ ವಿಕಥಾ, ಪ್ರಮಾದ, ನಿಬ್ರೆ, ಕಾಮಸೇವನ, ಭೋಜನ, ವಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಮಯ ಹೋಯಿತು? ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ತನ್ನ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜಾಗಿದೆಯೋ ಅಥವಾ ಪರಮಾರ್ಥದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜಾಗಿದೆಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಡೀ ದಿನ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ ಗುಣಾನುಗುಣಗಳ ಅಳತೆಯನ್ನು ಸಾಯಂಕಾಲ ಮಾಡಬೇಕು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾವು ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತೇವೆ—ಯಾವನು ಐದು ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಮೂಲಧನವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸಹ ವ್ರತದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯವಹಾರದ ಲಾಭ-ಹಾನಿಗಳ ಲೆಖ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅದ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ವತೃಪ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈಗ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ಲಭಿಸಿದೆ, ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮ, ಸತ್ಸಂಗತಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗಳೆಂಬ ಮೂಲಧನವು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊರೆತಿದೆ. ಇಂಥ ಧನದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಅತ್ಯದ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೇಗೆ ಇದ್ದಾನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ತನ್ನ ಲಾಭ ಹಾನಿಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಪರಲೋಕದಿಂದ ತಂದ ಅವನ ಧರ್ಮ ಧನವು ನಾಶವಾಗಿ ಹೋದೀತು. ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜಾದಿ ಅಥವಾ ನರಕ ನಿಗೋದಾದಿ ದುರ್ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕಾದೀತು ನಷ್ಟವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುವದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಧನದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ, ಒಂದು ದಿನಸದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಲವಾದರೂ ತೀರ ಕಡಿಯೆಯೆಂದರೆ ಧರ್ಮಧನದ ಸಂರಕ್ಷಣದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಪಾವಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ವಶ್ಯಾತ್ತಾವ ವಡಬೇಡ. ಕಷಾಯಗಳಿಂದ, ತನ್ನ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ದುಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಸಲುವಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ ನಾನಿಂದು ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ತೋರದಿಂದ ದುಷ್ಟ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದ್ಯ ಹಾಗೂ ಬೀಭತ್ಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನವಾಯಿತು. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದೋಷ ತಗುಲಿತು ನನ್ನ ಆತಂಕೀಯಾಯಿತು. ಆ ಕರ್ಮಗಳ ನೆನಪು ಆಗುವದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಕೆಡಕಿನಿಸುತ್ತದೆ. ನನ್ನ ಹೃದಯವು ವಶ್ಯಾತ್ತಾವದಿಂದ ನುಡುತ್ತಿದೆ. ಮೋಹಕರ್ಮವು ಬಹಳ ಬಲವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ದುಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ವಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ನಾನು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ ಆಯುಷ್ಯವು ಕ್ಷಣಭಂಗವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾನೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾನು ಹಗಲಿರುಳು ಇವುಗಳ ದುಷ್ಟಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತೇ ಇರುವೆ. ಅದರೂ ಸಹ ಇನ್ನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಅನ್ಯಜೀವಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ವೈರವು ಹೋಗಿಲ್ಲ; ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ನಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ ಇದು ಪ್ರಬಲವಾದ ಮೋಹದ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೋಹಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡಿ, ಗೆದ್ದಂಥ ವಂಚನಮೇಷಗಳನ್ನು ನಾನು ಸ್ಮರಣಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಯೋಗದಿಂದ, ಮೋಹಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವ ಮತ್ತು ಕಾಮಾದಿ ವಿಕಾರ, ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದುವು. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜಿನೇಂದ್ರ ಬೇವನು ವೀತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೂ ಸಹ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ. ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಾನು ತೋರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಂಚನಮೇಷಗಳ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ.

ತ್ರಸಸ್ತಾವರ ಹಿಂಸೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಶ್ಯಾತ್ತಾವ—ಈ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಆಗಿಯುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ನಾನು ವೃದ್ಧೀಕಾಯದ ಘಾತಮಾಡಿರಬೇಕು, ಸೋಸುವುದು, ಪೀಡಿಸುವುದು, ಜಗಳ ಮಾಡುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಜಲಕಾಯಿಕ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡಿರಬೇಕು;

ಆರಿಸುವುದು, ಹೊತ್ತಿಸುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಕೊಲೆಯಾಗಿರಬೇಕು; ಬೀಜನಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಗಾಳಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ವಾಯುಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತ ಮಾಡಿರಬೇಕು; ಗಡ್ಡೆ, ಬೇರು, ಟೊಂಗಿ, ಎಲೆ, ಹೂವು, ಹುಲ್ಲು, ವೆತ್ತಿ, ಕಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಇಲ್ಲವೆ ಗಿಡಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಕತ್ತಿ ಕಡಿದು, ಕೊಯ್ದು, ಕುದಿಸಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ವನಸ್ಪತಿಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕು; ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವಾವಕರ್ಮದ ನಾಶವು ವರಮುಕ್ತಿಗಳ ಜಾನ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಗಲಿ; ಮತ್ತು ಆ ವರಮುಕ್ತಿಯ ಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನನ್ನ ವರಿಜಾಮವು ಹಳ್ಳಿಕಾಯ ಜೀವದ ಘಾತದಿಂದ ವರಾಬ್ಜುತವಾಗಿ ನಯಮ ಭಾವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ ಹೀಗೆ ಚಿಂತನ ಮಾಡಬೇಕು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ "ನನ್ನ ಹೊಗು-ಬರುವ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಏಳುವುದರಲ್ಲಿ, ಸಂಕೋಚ ವಿಸ್ತಾರಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ, ಉಟ ತಿರಿಸುಗಳಲ್ಲಿ, ವರ್ಧಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಎತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ, ಇಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಒಲೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ನೆಲ ಸಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನೀರು ಹೊಡೆಯುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ, ನೇವಾ, ಕೃಷಿ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಲೇಖನ, ಶಿಲ್ಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ನಾಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ, ಗಾಡಿ, ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ವಾಹನಗಳನ್ನು ಇಡುವುದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಯತ್ನಾಚಾರವೂವರ್ತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗದ್ದರಿಂದ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಕೊಲೆಯಾಗಿದ್ದೀತು. ಅದು ಮಿದ್ಧೆಯಾಗಲಿ"

ಆರಂಭಾದಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾವಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನರಕವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ತಿರ್ಯಂಚ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಹಸುವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಕೊಲೆ, ವೆಟ್ಟು, ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ಕಡಿಯುವಿಕೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಬಾಧೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಆರಂಭಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಕರ್ಮದ ನಾಶವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಮುಂದೆ ಆರಂಭಿ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸಬಾರದೆಂದೂ ಈಗ ನಾನು ವಂಚ-ನಮಸ್ಕಾರವದಗಳಿಗೆ ನಾನು ಶರಣುಹೋಗುತ್ತೇನೆ

ಅಸತ್ಯವಚನಕ್ಕೆ ವಶ್ಯಾತ್ತಾವ-ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನಾನು ಅಸತ್ಯವಚನವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೆ, ಬೈದೆ, ಬೀಭತ್ಸ ಭಾಷಣಮಾಡಿದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂಥ ಮಾತನ್ನಾಡಿದೆ ಕರ್ತಕ ಜಾಗೂ ಕರೋರ ವಚನಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಳವಿನ, ಹಲವರಿಗೆ ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ, ಜ್ಞಾನಿ, ತಪಸ್ವಿ, ಶೀಲವಾನ್ ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪ ಮಾಡಿದೆ ಅವರ ನಿಂದೆಮಾಡಿದೆ. ದೇವ-ಗುರು-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದೆ. ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮವನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದೆ ಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದೆ ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರವಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀಕಥೆ, ರಾಜಕಥೆ, ಭೋಜನಕಥೆ ದೇಶದ ಕಥೆ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಘೋರ ವಾವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವಾಣಿಯನ್ನು ವ್ಯಯಮಾಡಿದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಈಗ ವಶ್ಯಾತ್ತಾವ ವದುವೆ ನಾನು ಘೋರಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವೆ ಅದರ ಫಲವು ನರಕದ ದುಃಖವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ಪಶುಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಅಲ್ಲದೆ ಅನಂತಕಾಲದ ತನಕ ಕಿವುಡ, ಕುರುಡ, ಮೂಕ, ನೀಚ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು ಅಲ್ಲದೆ ಅನಂತಕಾಲದವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಥ ದುಷ್ಟ ವಚನಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ತಿರುಗಿ ಎಂದೂ ಆಗಬಾರದೆಂದು ವಂಚನಮಸ್ಕಾರ ವದಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿರುವೆ.

ವರವಸ್ತುವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದುದಕ್ಕೆ ವಶ್ಯಾತ್ತಾವ-ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಈ ಮೊದಲು ನಾನು ಅನ್ಯರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅವರು ಕೊಡದೆಯೂ ತಕ್ಕೊಂಡಿರಬೇಕು, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿರಬಹುದು, ಯಾರಾದರೂ ಮರೆತುಹೋದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಬೇಕು, ಕವಚಿತನದಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಳಿರಬಹುದು, ಒಪ್ಪಾಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಿರುಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದು, ಅವರ ದ್ರವ್ಯ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೂ ನಾನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಸ್ವಂತ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು, ಇದರಿಂದ ಘೋರ ನಾಶದ

ಬಂಧವಾಗಿದೆ ಅದರ ಫಲವು ನರಕತೀರ್ಥಾಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭ್ರಮಣ ಮತ್ತು ಬಡತನದಿಂದ ಬಳಲಿ ದುಃಖ ಭೋಗಿಸುವುದು ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಳವು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕರ್ಮದ ನಾಶವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಅವರು ಕೊಡದ ಹೊರತಾಗಿ ವರಧನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಬಾರದೆಂದೂ ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿ ವದಗಳ ಜಿಂತನಮಾಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವೆ

ವರಸ್ತ್ರೀ ದೋಷದ ಆಲೋಚನೆ—ವರಸ್ತ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ, ಅಲಂಕಾರಾದಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ರಾಗಭಾವದಿಂದ ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೂ ವ್ರತಕ್ಕೆ ನೋಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅವಳೊಡನೆ ಸಂಗಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಎಂಥ ಭಯಂಕರ ವಾವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನೋ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನರಕಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಮರೂಪದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗುವುದು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗುವುದು, ದಾರಿದ್ರ್ಯಾದಿ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರೋಗಗಳಿಂದ ತೋರವು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥವಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರಸ್ತ್ರೀಯರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪಾವಕರ್ಮದ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವರಸ್ತ್ರೀ ಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗಲಾರದೆಂದೂ ನಾನು ವಂಚ ವರಮಗುರುಗಳ ವಂಚನಮಸ್ಯಾರ ವದಗಳ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವೆ.

ವರಿಗ್ರಹ ಆಲೋಚನೆ—ನಾನು ಮಹಾ ಅಜ್ಞಾನಿ. ನನ್ನದು ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ತೀರ ಮಮತೆ. ನಾನು ತೋರ ಮೊದಲಾದ ವುಧ್ಧಿಗಳನ್ನು ನನ್ನಮದು ತಿಳಿದು, ಇವೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ ರಾಗಾದಿಗಳ ಭಾವಗಳು ಮೋಹಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಅದರ ಅವು ನನ್ನವೇ ಇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೆ. ಪರದ್ರವ್ಯದ ಆತಂಕ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಧನಧಾನ್ಯ ಕುಟುಂಬಾದಿಗಳ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಯಿತೆಂದರೆ ನನ್ನದೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಆ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ನಾಶದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಷ್ಟವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೆ. ಈಗಲೂ ಕೂಡ ಮನೆ, ಸ್ಥಳ, ಸಂತೆ, ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಗಳು, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಧನಧಾನ್ಯ, ಆಭರಣ, ವಸ್ತ್ರಾದಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿಲ್ಲ ಅವು ವರಮಸ್ತುಗಳೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಸಹ ನನ್ನವೇ ಇವೆ ಎಂಬ ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಹೋಗಿಲ್ಲ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ, ವರಜ್ಞಾನ, ಪಾವ ವುಧ್ಧಿದ ಜ್ಞಾನ, ವರರೋಕಜ್ಞಾನ ಇವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿವೆ ಕುತ್ರಿಗಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವ ಬದು ನಿಂತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಣವೆತ್ತಿಯು ಹಾರಿಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ ರೂ ಮಮತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗದು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಮರಣದ ನಂತರ ಒಯ್ಯದಿಲ್ಲ ಅದು ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುವಂಥದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ಸಹ ಅದನ್ನು ವ್ರತದಿನ ಬೆಳೆಯಿಸುವ ವ್ರಯತ್ನವು ನಡೆದೇ ಇದೆ ನಾನು ಸಾಯುವ ವರೆಗೂ ಅದು ಯತಾಕಿಂಚಿತ್ವೂ ಕಡಿಮೆ ಆಗಬಾರದೆಂದೂ ನನ್ನ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆ. ಈ ವರಿಗ್ರಹವೆಂಬ ದಾವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂತೋಷವೆಂಬ ಜಲದಿಂದ ಆರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ; ಸಂಪೂರ್ಣ ವಾವದ ಮೂಲವು ವರಿಗ್ರಹದ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಮುರ್ಖನಾದ ನಾನು ಇವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹದ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡುದರಿಂದ, ಅನಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವಾದಂಥ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿನಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದೂ ಅದನ್ನು ಆಚರಣ ಮಾಡುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ನರಕತೀರ್ಥಾಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಿಕೊಂಡೆ ಈಗ ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ವಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಲಿದೆ ಈ ಭಯಂಕರ ಪಾವದ ನಾಶಮಾಡುವ ಉಪಾಯವು ಕೇವಲ ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಚರಣ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಶರಣ ಹೋಗುವದನ್ನೇಳಿದು ಬೇರಾವುದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಭಗವಾನ್ ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಾಗಿಯೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಪರಮ ಸಂತೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ವಂಚನಮಸ್ಯಾರದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಮಾಡುವೆ.

ಮನಮರೆ ವೈರ್ವಿವನೊಡಲೊಳು ಮನದೊಳೆಗೆ ವಾಯುಕರಣ ತತಿವಾಯುವಿನೋ-

ಳುನಿದಿರೆ ವಡ್ಡಾಸನದೊಳನುವಿರೆ ಏಕಾಗ್ರನಾತ್ಮಜಿಂತೆಯೊಳಿರಂ .

ಹೊರ ಹೊರಗೆ ಸುಳಿವ ಮನಮಂ ನಿರಿಸುವುದೇ ನಾನು ಮೊಂದು ರೂಪಂ ಕುರುಹೊಂದೊಳಗಾ ಕುರುವುವನುಳಿದು ಬಳಕೊನಿಸುವುದು ನಿಜನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ನಿಜಜಿದ್ವಲಸಕದೋಳಾ ||

—ಮಾಧನಂದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಪೀಠಕ ಚರಣಾನುಯೋಗ ೨೧೭, ೧೮.

ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವಂಥ ಗೃಹಸ್ಥನು ಹೇಗೆ ಕಾಣುವನೊಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಸಾಮಾಯಿಕೇ ಸಾರಂಭಾಃ ಪರಿಗ್ರಹಾ ನೈವ ಸಂತಿ ಸರ್ವೇಽಪಿ |

ಚೇಲೋವಸ್ಯಷ್ಟಮುನಿರಿವ ಗೃಹೀ ತದಾ ಯಾತಿ ಯತಿಭಾವಮ್¹ || ೧೦೨ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಾಮಾಯಿಕೇ) ಸಾಮಾಯಿಕದಲ್ಲಿ (ಸಾರಂಭಾಃ) ಒಕ್ಕಲತನ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭ ಸಹಿತ (ಸರ್ವೇಽಪಿ) ಎಲ್ಲ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ಪ್ರಕಾರದ (ಪರಿಗ್ರಹಾಃ) ಪರಿಗ್ರಹಗಳು (ನ ವಿವ ಸಂತಿ) ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ-ಅಂತಲೇ-(ತದಾ) ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ (ಗೃಹೀ) ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ (ಚೇಲೋವಸ್ಯಷ್ಟಮುನಿಃ ಇವ) ಅರಿವೆಯ ಉಪಸರ್ಗವು ಆದಂಥ ಮುನಿಯ ಹಾಗೆ (ಯತಿಭಾವಂ) ಮುನಿಯ ಭಾವವು (ಯಾತಿ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ |

ಅರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ತಾಗುವು ಇರುತ್ತದೆ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡ ಮುನಿಯ ಹಾಗೆ ಯತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. (ಅಂದರೆ ಮುನಿಗಳಿಗಿಂತ ವಸ್ತ್ರವು ಒಂದೇ ಇಂಥವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಉಳಿದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗಳೂ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ)

[ಸಾಮಾಯಿಕದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವ ಗೃಹಸ್ಥನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮುನಿಯ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಶ್ರಾವಣನಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಶ್ರಾವಣರು ಈ ವ್ರತದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ವಿಧಿ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಹಳ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದಲೂ ತತ್ಪರತೆಯಿಂದಲೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕಡೆಗೂ ಪೂರ್ಣ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡಬೇಕಾಗುವುದು ಅದರೊಡನೆಯೇ- ಬಹು ಜನರು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ-ಸಾಮಾಯಿಕವು ಕೇವಲ ಜವ ಮಾಡುವದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಜವ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಯಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿದೆ ಇದು ಸಾಮಾಯಿಕ ಹಾಗೂ ವ್ರತಿಕ್ರಮಣ ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ಲಕ್ಷಣಾತ್ಮಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ—

“ಸಮತಾ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಸಂಯಮಃ ಶುಭ-ಭಾವನಾ |

ಆರ್ತ-ರೌದ್ರ-ಪರಿತ್ಯಾಗಸ್ತದ್ಧಿ ಸಾಮಾಯಿಕಂ ವ್ರತಮ್” ||

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಮತಾಭಾವ ಇರಬೇಕು ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ವೈಷಮ್ಯವು ಇರಕೂಡದು ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣಿ ಸಂಯಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಯಮ ವಾಲನೆಯಾಗಬೇಕು ಯಾವತ್ತೂ ಶುಭ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕು ಅಶುಭ ಭಾವನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು ಮತ್ತು ಆರ್ತ ಹಾಗೂ ರೌದ್ರ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನಂತೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಆಚರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಜವವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಮತ್ತು ವಿಶಿಸಿತ ಆತ್ಮಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ವಿಕಾಸೋನ್ಮುಖವಾಗಿ ಯಾವುದು ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನೆ ಥೆ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಾಮಾಯಿಕದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಅವನು ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಅರಿವೆಗಳು ಮೈಮೇಲೆ ಇರುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಮುನಿಗಳಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಮುನಿಯು ನಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಇವನು ವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಂತರವಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಆ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಸಾರ್ವತ್ ಮುನಿಯನ್ನೆಲಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟೇ

1 ‘ಮುನಿಭಾವಂ’ ಎಂದೂ ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ

2 ಆಯತವರ್ಗನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ವಚನ—ನಿತ್ಯವ್ಯಕ್ತಮುನೀರಿತಿಕೊಂಡು ವಿಶಾಸುಮೊದವಗ್ರಹಮಂ ಕೊಂಡಿಂಕು ಯಹೋಕ್ತಂ ನಿಗತ್ಯ ಪುರುಷ ಪ್ರಸ್ತಾವ-ದೊಳು ಸಕಲ ಸಾವಧ್ಯ ವಿರಹಿತವೆತ್ತುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮಾನ ಕಸಾಯನಾದವನು ಮಂದಕೆಯನೆಯ್ಯುವುದತ್ತದಿಂದವನುಂ ಬಹಿಯಂ ಪೊಲ್ಲನಂ

ಕರಣಗಳು ಕುಸಿದಿರೆ ಮನಮಿರೆ ನೋಸಲೊಳು ಲೋಚನಂಗುಳ್ಳರೆದುಗುಳ್ಳೊ - ।

ಪ್ರೀತಿ ದನನಂದನದೊಳೊಂದಿರೆ ಮಂದರದಂತಾಜಾಲ್ಯದಂತಿರೆ ತನುವುಂ ||

ಮಾಧಾನಂದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಟೀಕು-ಚರಣಾನುಯೋಗ ೧೯.

ಈಗ ಇಂತ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಸರ್ಗವು (ಪರೀಕ್ಷೆ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಧೈರ್ಯಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು, ಹೆದರಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶೀತೋಷ್ಣ ದಂತಮತಕವರೀಷಹಮುಪಸರ್ಗಮಪಿ ಚ ಮೌನಧರಾಃ ।

ಸಾಮಯಿಕಂ ವ್ರತವನ್ನಾ ಅಧಿಕುರ್ವೀರನ್ನಚಲಯೋಗಾಃ || ೧೦೩ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಾಮಯಿಕಂ) ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು (ಪ್ರತಿವನ್ನಾ) ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದ ಪುರುಷನು (ಶೀತೋಷ್ಣ ದಂತಮತಕವರೀಷಹಂ) ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ನೊಳ್ಳಗಳ ಕಡಿತ ಮೊದಲಾದ ವರೀಷಹಗಳನ್ನು (ಚ) ಮತ್ತು (ಉಪಸರ್ಗಂ ಅಪಿ) ಉಪಸರ್ಗವನ್ನೂ ಸಹ (ಮೌನಧರಾಃ) ಮೌನಧಾರಣಮಾಡಿದಂಧವನಾಗಿಯೂ (ಅಚಲಯೋಗಾಃ) ಅಚಲಯೋಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಂಧವನಾಗಿದ್ದೂ (ಅಧಿಕುರ್ವೀರನ್) ಸಹನಮಾಡಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಸಾಮಾಯಿಕ ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ಗೃಹಸ್ಥನು, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಚಳಿ, ಕಾಷ್ಠ, ಸೊಳ್ಳೆ, ನೊಣ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ತೊಂದರೆಯನ್ನೂ ಯಾವದರೂ ಉಪಸರ್ಗ ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನೂ ಸಹನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. [ಇಲ್ಲಿ, ಮೌನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಯಿಕದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಿದ ಉಪಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಮತಾಭಾವದಿಂದ ಸಹನಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಚಲಯೋಗದ ಸಾಧನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು—ಎಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ. ಇದು ಮುನಿಯೋಗ್ಯ ಅಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆರಂಭ ಹಾಗೂ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದಂಥ ಗೃಹಸ್ಥ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು—ಜೇಲೋವಸ್ಥೆ ಮುನಿಯ ಉಪಮೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು—ಉಪಯುಕ್ತವೂ ಆಗಿದೆ. ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಬೇಕಾದಂಥ ಚಳಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಾಳಿ, ಉಷ್ಣತೆ, ಮಳೆಗಳಿಂದ ಕಷ್ಟವಾದರೂ ಹುರಿ, ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಉಪಸರ್ಗವಾದರೂ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಹನಮಾಡಬೇಕು. ಗಾಬರಿಯಾಗ- ಕೂಡದು ಸಾಮ್ಯಭಾವ ಮತ್ತು ಮೌನಗಳನ್ನು ಬಿಡಕೂಡದು

ಬಾರದ ಜಾನಮಂ ಬರಿಸಿಕೊಂಬ ಸುಸಾಧುಜನಕೈವಲ್ಯದೇ

ಪೋರತಪೋಧನಂ ಬಗೆವನೇ ಮಳೆ ಗಾಳಿ ಸಿಡಿಲಿಸಿಲ್ಲ ಕಂ ।

ಸೀರುಡು ಪಾವು ವೆರ್ಬುಲಿಗಳು ಹೆರರಿಟ್ಟುವರ್ಸರ್ಗಮಂ ಮನೋ

ಧೀರದೆ ಗೆಲ್ಲ ನಿತ್ಯವದನವನಲಾ ಅಮರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

ರಂಭೆಯ ಬಂದು ತಾಂ ಕೊರಲನಪ್ಪಿದೊಡಂ ಪುಕಳಂಕಳಾಗದೇ

ಕುಂಠಿ ಚಮೂರು ಬೃಹಿಸುತೆ ಗರ್ಜಿಸುತಂ ಬರೆ ಬಬ್ಬುಗುಂದದೇ ।

ಜ್ಯಂಭಿಸಿ ಕಾಳುಗಿಟ್ಟು ಕವಿಯುತ್ತಿರೆ ಬುದ್ಧಿ ಕಲಂಕದೇ ಶಿಲಾ-

ಸ್ತಂಭವನಲೈಯನ್ನೊಳಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸದಿಂದಮರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಾಕರ-ಅಮರಾಜಿತ ಶತಕ-೯೧-೯೨.

ಆರು ಕೆಲಂಬರದವರ್ಷನಂಗಳತಾರದೆ ಮನಸಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯುಂ ।

ಸೈರಿಸುತಿದರು ತಾಡನ ಬಂಧನವಾದಿ ಪೋರೋವರ್ಸರ್ಗಗಳನು ||

ಹಿರಿದು ವರೀಷಹ ಬಂದಡೆಯವು ನಾವು ನೆರಹಿದ ದುಃಖಮವೆಂದು ।

ಪರಮೋನಶಮದಿಂದ ತಾಕುತಲಿವ್ವ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗಹುದು ನಿರ್ಜರಿಯುಂ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ—ನಿರ್ಜರಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ-೮-೯.

ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಂಸಾರ ಮತ್ತು ವೇದಕೃತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನವಾಡಬೇಕು. ಅದು ಹೀಗಿದೆ—

ಅತರಣಮಶುಭಮನಿತ್ಯಂ ದುಃಖಮನಾತ್ಮಾನಮಾವಸಾಮಿ ಭವನ್ಮಾ ।

ಮೋಕ್ಷಸ್ತದ್ವಿಮೋಕ್ಷಾತ್ಮೇತಿ ಧ್ಯಾಯಂತು ಸಾಮಯಿಕೇ || ೧೦೪ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅತರಣಂ) ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದಂಥ (ಅಶುಭಂ) ಒಳಿತಲ್ಲದಂಥ (ಅನಿತ್ಯಂ) ಸ್ಥಿರವಲ್ಲದಂಥ (ದುಃಖಂ) ದುಃಖಮಯವಾದಂಥ (ಅನಾತ್ಮಾನಂ) ಆತ್ಮರೂಪವಾಗಿರದಂಥ (ಭವಂ) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ (ಅವಸಾಮಿ)—ನಾನು—ವಾಸಿಸುತ್ತೇನೆ. (ಮೋಕ್ಷಃ) ಮೋಕ್ಷವು (ತದ್ವಿಮೋಕ್ಷಾತ್) ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿದೆ (ಇತಿ) ಈ ಪ್ರಕಾರ (ಸಾಮಯಿಕೇ) ಸಾಮಾಯಿಕದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ (ಧ್ಯಾಯಂತು) ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವವರು ಸಾಮಾಯಿಕದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವವರು (ತರಣ) ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ವಾತವರೂಪಿಯು ನಾಶವಂತವೂ ದುಃಖದಾಯಕವೂ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ರಹಿತವೂ ಆದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಗ್ನನಾಗಿರುವೆ ಮೋಕ್ಷವು ಇದರ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. [ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಸಾಮಾಯಿಕವು ಕೇವಲ ಜವನವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಅಥವಾ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಮಾಯಿಕದ ಇತಿತ್ವ ಇದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ದೊಡ್ಡ ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ ಈ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ದೂರಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅತರಣ—ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವಾಗ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು—ಚತುರ್ಗತಿ ಭ್ರಮಣರೂಪಿಯಾದ ಈ ಸಂಸಾರವು ಅತರಣ ಇರುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಅನಂತಕಾಲ ಉರುಳಿಹೋಗಿದೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಬೇನೆ, ಅಗಲುವಿಕೆ, ಹೊಡೆತ, ಕೊಲೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಅವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವವನು ಯಾವನೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ದುಃಖದಿಂದ ರಕ್ಷಣಮಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಅಶುಭಂ—ಸಂಸಾರವು ಹೇಗೆ ಅತರಣವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಶುಭವೂ ಆಗಿದೆ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನದಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಬೊಗಸೆ ಹಚ್ಚುವುದು, ಅಶುಭವಾದ ದೇಹವೆಂಬ ವಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವುದು, ಅಶುಭ ಕಷ್ಟಾಯುರೂಪಿ ಅಶುಭದುವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಶುಭವನ್ನೇ ಒಡಗಿಸುವಂಥದು, ಅಶುಭವನ್ನೇ ಭೋಗಿಸಿ ಹಚ್ಚುವ ಈ ಸಂಸಾರವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಶುಭಕರವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ

1 ಅಯತನವರ್ತನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗಿದೆ

ಕಂದ । ಜಲಬುದ್ಧದಿಂದ ಕ್ಷಣಿಕಂ ಜಲಧರ ನಿವಹಂಗಳಿಂದದ್ದುವಮುಳ್ಳಂ. ।

ಗಳ ರಂಜನೆಯಂತೆತೆರಂ ಬಳಸಿದ ಬಂಧುಗಳು ಮೊದಲುಮೊದಲೆಯುಮೆಂತುಂ ।

ಎಂದದ್ದುವಮುಂ ಭಾವಿಸಿ

ಕಂದ । ಚತುರಂಗ ಬಲಮುಮಾಯುದ ತತಿಯುಂ ಬರಮಿತ್ತದೆಯ್ಯಮುಂ ಬಂದುಗಳುಂ ।

ಕ್ಷಿತಿಯುಂ ನಿಜಬಾಜವೀರ್ಯಮುಮುತೀತಮಪ್ಪಂದು ಕಾಯಲಾರವು ನೆರಂ ।

ವಚನಂ—ಎಂದ ತರಣಮುಮುಂ ಮುಕ್ತಂ ಸುಖದುಃಖಜೀವಿತಮರಣಂಗಳೊಳಂ ಚತುರ್ಗತಿಗಳೊಳಂ ಜೀವನೋರ್ವತೆಯೆಂಬಿ-
ಕತ್ತಮುಮುಂ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಜಾರಿತ್ಯಂಗಳೊಳಯೆ ಉಳಿದ ವಸ್ತುವೊಮ್ಮಮೆಂಬನ್ನತ್ಯಮುಮುಂ ಚತುರ್ಗತಿ ಸಂಸಾರಮುಮುಂ
ಪ್ಪಮೆಂದುಂ ಸಂಸಾರ ಸ್ವರೂಪಮುಮುಂ ದರ್ಮಾನುರಾಗದಿಂದ ಲೀನಕಸ್ತದಾವಮುಮುಂ ಮುಕ್ತಂ ವೈರಾಗ್ಯಾರ್ಥಂ

ಕಂದ । ಒಡಲೆಂಬುದು ಮುಖದ ವರ್ಮದುವದೊಳು ಕೂಡಿದ ಮೃಕಮಂ ಕೊಳೆಯಾಗಿ. ।

ದೊಡೆಣದದೆ ನೆನದಾರದೆ ಕಡೆಗೊಡವಿದ ವೊತಿಗಂಧಿಮಲ . . . ರತಂ ।

ವಚನಂ—ಎಂದು ಕಾಯಸ್ಥಭಾವಮುಮುಂ ಮುಕ್ತಮಾತ್ರವ ಸಂವರ ನಿರ್ಜಲಂ ದರ್ಮಬೋಧಿಮರ್ಲದಮೊಂದಿವುಂ ಭಾವಿಸಿ
ಶುದ್ಧಾಂತರಾಗನೆಪ್ಪುದು.

ಅನಿತ್ಯ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ವರಿಭ್ರಮಣಮಾಡುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಅಕಾಸ್ಮಾತ್ ಉಚ್ಚ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ಉತ್ತಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ, ಸುಂದರ ರೂಪ, ಪ್ರಬಲ ಬುದ್ಧಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತ್ವ, ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತಿ, ಧನವ್ಯಾಪ್ತಿ, ಸದ್ಗುಣವುಳ್ಳ ಮಿತ್ರರ ಸಹವಾಸ, ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವ ಮಗ, ಸುಂದರ ಸತಿ, ಪಾಂಡಿತ್ಯ, ಕಾರ್ಯ, ಬಲ, ಆಜ್ಞಾ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಮನೋವಾಂಛಿತಭೋಗ ಮತ್ತೆ ನಿರೋಗ ಶರೀರಗಳು ಕರ್ನೋದಯದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೂ ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ಅವು ತಿರುಗಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವಾದರೂ ಪ್ರಾವೃವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಸಂಸಾರವು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ

ಎಲ್ಲಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ದೇಹವೆಂಬ ವಂಜರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಜೀವವು, ಅನಂತಾನಂತ ಈನ್ಮ ಮರಣಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅನಂತಕಾಲ ಕಳೆದಿದೆ ಆದರೂ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗದು ಅಂತಲೇ ಈ ಸಂಸಾರವು ದುಃಖರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವಿಡು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸಾರವು ಅನಾತ್ಮರೂಪವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಸಾಮಾಯಿಕಮಾಡುವಂಥ ಗೃಹಸ್ಥನು ಸಂಸಾರದ ಚಿಂತನಮಾಡಬೇಕು.

ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ವರೂಪ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ವ್ರಥಾವಂದಿನ ನೆನೆಗೆ ಅನಂತಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ ಅದು ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾವೃವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಅದು ಲಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನಂತಕಾಲ ಉರುಳಿದರೂ ವುನಃ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾರಣವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷವು ಕುಭವಿದೆ, ನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ, ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿದೆ, ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ತಾಳುವಂಥದಿದೆ ಅಂದರೆ ಶಾಶ್ವತವಿದೆ ಅನಂತಜ್ಞಾನಾದಿ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತೆ ಅನಾಕುಲತಾ ರೂಪವಿದೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ, ಪರಸ್ವರೂಪದ್ದಲ್ಲ ಹೀಗೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

ಸಾಮಾಯಿಕದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ—ಶಾಂತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದಿನಾಲು ಎರಡು ಘಳಿಗೆ-ಗಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಸಾಮಾಯಿಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಜಾಯಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಸಾಮಾಯಿಕದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಸಹ ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇದರ ವ್ರಥಾವಂದಿನ ಅಭವ್ಯ ಜೀವವು ಕೂಡ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಜ್ಞ ಗೈವೇಯಕದ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾಯಿಕದಂಥ ಎರಡನೆಯ ಧರ್ಮವು ಆಗಿಲ್ಲ, ಆಗಲಾರದು. ಅಂತಲೇ ಇದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಹಿತವಿದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಪಾರವು ಮುಖೋದ್ಗತವಾಗಿ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಕಾಗ್ಯಗೊಳಿಸಿ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಸರ್ವ ಆರಂಭ ಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಕೇವಲ ವಂಚನಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಿಹಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಹೀಗೆ ಎರಡು ಘಳಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಆಚರಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅವರಿಗೂ ಕೂಡ ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿದೆ.

ತನು ಪಾನಲ್ಲಿ ನೆ ಬಾಹ್ಯರೂಪದ ಕಳಶಂ ವ್ರತ್ತಗೋತ್ರೇಷು ಮಿ-
ತ್ರನಿಕಾಯಂ ಬಜಾವರ್ತುಲಬ್ಧು ಬಜಾವರ್ತುಂ ಗೆಯ್ಯ ಕರ್ಮಧ್ಯಯಂ ।
ತನಗಂಶಾಯುಗ ಕರ್ಮದೋಃ ಸುಕೃತಕರ್ಮಂ ತಾನೆ ಮೋಕ್ಷೈಕ ಸಾ-
ಧನಮಕ್ಕುಂ ಸುಕೃತಂ ತರೀರಿಗೆ ತರಣ್ ಬೇಟುಂಟೆ ಸಂಧಾವಿಸಲ್ ॥
ಎನಿತಾನುಂ ತುಜಿಯವ್ವ ನಿರ್ಮಲತರಾತ್ಮೋವೇತಮಾಗಿದೋಡಂ
ತನುನಂ ಸೋಂಕಿದ ವಸ್ತುಗಳ್ ಬಗೆವೊಡಸ್ಸೈತ್ಯಂಗಳಂತಾಗಲಿಂ ।
ತೆನಲಂತುಂ ತನು ಸಾಜದಿಂದತುಚಿಬೀಜಭತ್ಸಂ ತಟದ್ಯೂಪಮೀ-
ತನುನಂ ಮೋಕ್ಷವಧಕ್ಕೆ ಸಲ್ವಿಸಕಮಂ ಕೈಕೊಳ್ಳುವತ್ಯತ್ತಮಂ ॥

—ಕಮಲಭವ-ಶಾಂತೀಶ್ವರ ವೈರಾಣಂ F-೪೨, ೪೩.

ಇನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಾಕ್ಯಾಯಮಾನಸಾನಾಂ ದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಾನ್ಯನಾದರಾಸ್ತರಣೇ ।

ಸಾಮಯಿಕನ್ಯಾತಿಗಮಾ ವ್ಯಜ್ಯಂತೇ ವಂಜ ಭಾವೇನ ॥ ೧೦೫ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಾಕ್ಯಾಯಮಾನಸಾನಾಂ) ಮಾತು, ಮೈ, ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ (ದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಾನ್) ದುಷ್ಟ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು (ಅನಾದರಾಸ್ತರಣೇ) ಅನಾದರ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಮರೆಯುವುದು—ಇವು—(ಭಾವೇನ) ವರಮಾರ್ಧದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ (ಸಾಮಯಿಕನ್ಯಾ) ಸಾಮಾನ್ಯಕದ (ವಂಜ) ಐದು (ಅತಿಗಮಾ) ಅತಿಚಾರಗಳು—ಎಂದು—(ವ್ಯಜ್ಯಂತೇ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಅರ್ಥ—ಸಾಮಾನ್ಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ವಂಜನ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ವಂಜನದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನ ಅತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವುದರಿಂದ ಸಂಯಮವು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಚಟುವಟಿಕೆಯನ್ನು ತರೀರದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಕಾಯದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನ ಅತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆರ್ತ-ರಾದ್ರಾ ಧ್ಯಾನಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹರುವುದು ಮನೋದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಸಾಮಾನ್ಯಕವನ್ನು ನಿರುತ್ಸಾಹ ಅಥವಾ ಆದರವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವುದೇ ಅನಾದರ ಅತಿಚಾರವು. ಸಾಮಾನ್ಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದೇವವಂದನೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಪಾರಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗಮಾಡುವದನ್ನೂ ಮರೆಯುವುದು ಅಸ್ಮರಣಾತಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಐದು ಸಾಮಾನ್ಯಕ ಭಾವನೆಯ ಅತಿಚಾರ(ದೋಷ)ಗಳು ಇರುತ್ತವೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಸಾಮಾನ್ಯಕ ವ್ರತದ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮನ-ವಂಜನ-ಕಾಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವತದಲ್ಲೆಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಬಹು ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಗ್ರತಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಆವೇಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಆ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಮನ-ವಂಜನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಅನುಚಿತ ವರ್ತನವು ಆಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಉತ್ಸಾಹಭಂಗವಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ. ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯು ನಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಇರುತ್ತದೆ ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಈ ವ್ರತದ ದೋಷಗಳಾಗಿವೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾನದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಎದುರಿಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಹಾವು ಇಲ್ಲವೆ ಹುಲಿಯು ಬಂದಿತೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವಾ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಾಮಾನ್ಯಕಕ್ಕೆ ಕುಳಿತವನ ಮುಖದಿಂದ ಏನಾದರೂ ತಬ್ಬಿ ಹೊರಬೀಳುವುದು, ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಮುಳ್ಳುಗಳೇಳುವುದು, ಆಸನವು ಅಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವುದು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯು ಸಂಚಾರವಾಗುವುದು, ಆ ವ್ಯಾಸೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ದ್ವೇಷದಾವನೆಯು ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಕೆಲವೊಂದು ಕ್ಷಣಗಳ ವರೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಡಬಹುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಈ ವ್ರತಕ್ಕಾಗಿ ದೋಷರೂಪವಾಗಿವೆ.

ವರಿಕವೊಡಸ್ಕರಣಮನಾದರಂ ಮನೋನಾಕೃರೀರದುವೃತ್ತಿಧಾನಂ ।

ನಿರುವಮ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತದೋಳ್ ನಿರುದ್ಧ ಸಾಮಾನ್ಯಕ ವ್ರತಕ್ಕತಿಚಾರಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾದ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ—೬-೨

1 ಆಯತವರ್ಮ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ವಂಜನ—ಸಾಮಾನ್ಯಕ ಬ್ರತಕ್ಕೆ ಮನೋದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ ವಾಕ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ ಕಾಯದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ ಅನಾದರಣಮಸ್ತರಣ ಮೌಲಯತಿಚಾರಮಕ್ಕಮನಾಕಗೀಯದಾದಂ ಸಾಮಾನ್ಯಕಮೆಂಬಿರತನೆಯು ತೀವ್ರವ್ರತಂ ತಾಂ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡ ವ್ರತ ಹಾರಾದಿಗಳಂ ನೆನೆವೃತ್ತಿವೃತ್ತಿ ಮನೋದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ, ಮದಿಯುತುಂ ನಡೆಯುತುಂ ಕಾಡುತುಂ ಕ್ರಿಯೆಯುಂ ಪೇಳ್ವುದು ವಾಗುಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ, ತಲೆಯುಂ ಮೈಯುಂ ತುರಿಸುತ್ತು ಮೆದಿಯಾಡುತ್ತುಂ ಕ್ರಿಯೆಯುಂ ಪೇಳ್ವುದು ಕಾಯದುಃಪ್ರವೃತ್ತಿಧಾನಂ. ಅಗುಳಿಸುತ್ತುಂ ಮೈಯ್ಯುಂ ಮುರಿಯುತ್ತುಂ ಕಣ್ಣಿನೊಳಿಸುತ್ತುಮಿವೃದ್ಧವಾದರಂ ಆತ್ಮಾಗಮವದಾರ್ಥಂಗಳ ನೆನೆಯದೆ ಕ್ರಿಯೆಯುಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕಿಂತ

ಇನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗ ಪ್ರತದ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ—

ವರ್ವಣ್ಯವ್ಯಮ್ಯಾಂ ಚ ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸಸ್ತು ।

ಚತುರಭ್ಯವಹಾರ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಸದೇಚ್ಛಾಭಿಃ ॥ ೧೦೬ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವರ್ವಣಿ) ಚತುರರಿಗೆ (ಚಿ) ಮತ್ತು (ಅಪ್ಯಮ್ಯಾಂ) ಅಪ್ಯಮಿಗೆ (ಸದಾ) ಎಲ್ಲಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಇಚ್ಛಾಭಿಃ)—ಪ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸುವ—ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು (ಚತುರಭ್ಯವಹಾರ್ಯಾಣಾಂ) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು (ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ) ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದು (ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸಃ) ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗ ಪ್ರತವಾಗಿದೆ—ಎಂದು—(ಜ್ಞಾತವ್ಯಃ) ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅಪ್ಯಮಿ ಹಾಗೂ ಚತುರರಿಗೆ ಈ ವರ್ವಣ್ಯದಿಗ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ—ಹಗಲು ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿ—ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ [ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ 'ವರ್ವಣಿ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಹುಟ್ಟಿ ಮೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥವಾಚಕವಿದೆ. ಆದರೂ ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಚತುರರಿಗೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಜೈನ ವರಂವರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಯೊಂದು ತಿಂಗಳುಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಅಪ್ಯಮಿ, ಎರಡು ಚತುರರಿಗೆಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ವಣ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರವಚನದ (ವ್ರತಮಾ) ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ವರ್ವಣಿ'ಯೆಂದು ಚತುರ್ಮುಖಿ ಮನೇ ಮಾನೇ" ಎಂಬ ಉಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ವರ್ವಣಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಯೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ವರ್ವಣಿಗಳು ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರೇ—ಎರಡು ಅಪ್ಯಮಿ, ಒಂದು ಹುಟ್ಟಿ ಮೆ—ಆಗುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ 'ವರ್ವಣಿ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಪ್ಯಮಿಯಂತೆ ಎರಡೂ ವಕ್ರಗಳ ಎರಡು ಚತುರರಿಗೆಗಳು ನಿರ್ದೇಶಗೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರೇ ಪ್ರವಾಹಂಧ್ಯಾಪಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 'ವರ್ವಣಿ' ವದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಚತುರಭ್ಯಾಂ' ಎಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ 'ಚತುರಭ್ಯವಹಾರ್ಯಾಣಾಂ' ಎಂಬ ವದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನ್ವ, ವಾಸ, ತಿನಿಸು, ಸೇವ್ಯವದು ಎಂದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಇದು ಆರನೆಯ ಪ್ರವಚನದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಬರುವ 'ಅನ್ವಂ ಪಾಸಂ ಪಾಪಂ ಲೇಹ್ಯಂ ನಾಶ್ಯಾಣಾತಿ ಯೋ ವಿವಾಹಾರ್ಯಮ್' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದೆ

ಇಲ್ಲಿ, ಈ ವ್ರತದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು. 'ಸದೇಚ್ಛಾಭಿಃ' ಎಂಬ ವದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಉಪವಾಸವು ಶುಭ ಇಚ್ಛೆ ಅಥವಾ ಸತ್ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಮಾಡಿದುದಾಗಿರಬೇಕು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕೆಟ್ಟ ಧಾವನೆ, ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಕೆ, ದಂಧ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಸತ್ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸದು ಅನ್ಯರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಉಪವಾಸದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಚಿತ ಒತ್ತಾಯವನ್ನೂ ತರಲಾರದು ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಪ್ಯಮಿ ಮತ್ತು ಎರಡು ಚತುರರಿಗೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ವರ್ವಣಿಗಳನ್ನು ಆನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ಈ ವರ್ವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನು ವ್ರತ ಮತ್ತು ಸಂಯಮವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿರಬೇಕು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಹಾಗೂ ಸಂಯಮಿ ಜೀವಗಳು ಯಾವವು ಇರುವವೋ ಅವು ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ರತವಾಗಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಗೃಹಸ್ಥನು ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಿನವಾದರೂ ಸರ್ವ ಕಾರಾಂಧದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಇಡಬೇಕು.

1 ಅಯತನವುನು ವಿನಿಶ್ಚಯವದು ಒಗ್ಗ

ಕಂದ ॥ ಸರ್ವಾಪ್ಯಮಿಗಳೊಳಿವು ಚತುರ್ವಿಧಾಹಾರಮಂ ಸ್ವತಸ್ತಿಗಳಿಂದಂ ।

ನಿರ್ವಾಣಂ ತೊರೆವುದುಂ ನಿರ್ವಿಧ್ಯಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸಮೆನಿಸ್ಕಂ ॥

ವಚನ—ಅದಂತೆಂದೊಡೆ ಪ್ರವಚಂ ತಿಂಗಳು ತಾಲ್ಕು ವರ್ವಣಿಗಳೊಳಿವು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸಂ ಗೆಯ್ಯು ಮಲ್ಲಿ ಯೊಂದೊಪ್ಪಕ್ಕುಣ್ಣುದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋವವಾಸಂ ಸರ್ವದ ಮುನ್ನಿವ ದಿನಂ ಯಾದಾಶಾಫದಿಸುಂದು ದೇವಗುರು ಸಾಕ್ಷಿಯೊಳು ಅನ್ವಂ ಪಾಸಂ ಪಾಪಂ ಲೇಹ್ಯಮಂಚ ಚತುರ್ವಿಧಾಹಾರಮಂ ತೊರೆವುದು ಪಾರಣಿಯ ದಿನದೊಳಿವು ಪೂಜಾರ್ಥವರ್ವಣಿ ಬಾರಣಿಯ ಮಾಡುವುದವನಾಗಮೆಂದಕ್ಕು.

ವ್ರತ-ಶೀಲ-ಸಂಯಮ ನಹಿತ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಈ ವ್ರಕಾರ ಸಚೆಯುವವರಿಗೆ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸ ವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ

ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸದ ವಿಶೇಷ ವರ್ಣನೆ—ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸ ಧಾರಣಮಾಡುವವರು ಸವ್ರಮಿ ಮತ್ತು ತ್ರಯೋದಕಿಯ ದಿವಸ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟ ಹಾಗೂ ನೀರು ಕುಡಿಯುವದನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲ ವ್ರಕಾರದ ಆರಂಭದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ವ್ಯಾಸಾರ, ಕೊಡ-ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸೇವೆ, ನೌಕರಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಬೇಕು. ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ, ನಿರ್ಜನ ವನದಲ್ಲಿ, ತುಣ್ಣ ಗೃಹ ಇಲ್ಲವೆ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆದು ಹಿಡಿದು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಸವ್ರಮಿ ಮತ್ತು ತ್ರಯೋದಕಿಯ ಅರ್ಧ ದಿವಸವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು ಪುನಃ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವ ವಂದನೆ, ಸಾಮಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕಥೆ ಮತ್ತು ಜಿನೇಂದ್ರ ಸ್ತವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಳೆಯಬೇಕು ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕುದ್ಧವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ (ಗಾಧಿ ಮಂಚಗಳಲ್ಲಿ) ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಇಲ್ಲವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಭಗವಂತನ ಸಾಮಸ್ಕರಣೆಯನ್ನು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತ ಒರಗಿರಬೇಕು ಅಷ್ಟಮಿ ಹಬ್ಬದಂತಿಗಳ ದಿನ ವ್ರಾತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಯಿಕ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಸುಕ (ಕುದ್ಧ) ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಜಿನಪೂಜನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ಹಸ್ತೆರರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಭಾವಿಸುತ್ತ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ದಿವಸ ಹಾಗೂ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು ನಮು ಹಾಗೂ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ವ್ರಾತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ನಿತ್ಯ ನಿಯಮ-ಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಪೂಜೆ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ತರುವಾಯ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಾತ್ಸವ್ಯ ಲಭಿಸುವದೋ ಅಂಥ ವಾತ್ಸವ್ಯ ಅನ್ವದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ತಾನು ಉಪವಾಸವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ 'ವಾರಣಿ'ಮಾಡುವದನ್ನುವರು ಈ ವ್ರಕಾರ ಹದಿನಾರು ವ್ರಹರಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಕಳೆಯುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕಾಂತಿಕೀಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—ಅಷ್ಟಮಿ, ಚತುರ್ಥಿಗಳ ದಿವಸ ಸ್ನಾನ, ನಿರೀವನ, ಆಭರಣ, ಸ್ತ್ರೀಸಂಗರ್ಗ, ಪುಷ್ಪ, ಅತ್ತರ, ಧೂಪ, ದೀಪಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಯಾವ ಜ್ಞಾನೀ ಜನರು ವೀತರಾಗತನೇ ಒಂದು ಸುಂದರ ಅಲಂಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನೇ ಧರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಚಂದಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಪವಾಸ, ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಊಟ, ನೀರನ ಭೋಜನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸ ವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಶ್ರೀ ಅಮಿತಗತಿಶ್ವತ ಶ್ಲಾವಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ವರ್ವತಿದಿಯ ದಿವಸ ಉಪವಾಸ, ಅನುಪವಾಸ, ಏಕಭುಕ್ತ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮೂರು ವ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಉಪವಾಸವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಕೇವಲ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕುಡಿಯುವುದು ಅನುಪವಾಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ನೀರುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಏಕಭುಕ್ತ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿಷ್ಟ—ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನಯನಾಗಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರೋಷ್ಠ ವ್ರತಮಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿದೆ. ಆಗ ಷೋಡಶ ವ್ರಹರದ ನಿಯಮವು ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ವ್ರತಮಯ ಶ್ಲಾವಕನ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವ್ರತ, ತವ, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ವರ್ವತಿದಿಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಗವನ್ನು ಲೀನಗೊಳಿಸುವ ರೂಢಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ನಾಕು

ಬಿರಿದನೆ ವರ್ವತಿದಿಯೊಳುವವಾನವವರ ಬ್ರಹ್ಮಜಯಿಸುಮೇಕ ।

ವಿರಚಿವನವ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸಕ್ಕೆ ಗುಣಭರಿತ ದಯಾದಾನವರನು ॥

—ಬಾಹುಬಲಿ-ಸಾಗಳುಮಾರ ಚರಿತಂ ೨೫-೪೯.

ಅನತನ ವಿಧಿಯಂ ತಿಂಗಳಿನ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷದೊಳಮಾವೃತ್ತಾಜಾವಿಧಿಯು ।

ಮನಮೊಸೆದಿವಂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ನೆಲೆಯನಂ ವ್ರೋಷಧೋವಮಾಸಿಯನಿಕ್ಕುಂ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ-೬-೨೯

ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವ ದಿವಸ ಏನೇನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂಬುವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವಂಚಾನಾಂ ವಾಪಾನಾಂ ಮುಲಾಕ್ರಿಯಾರಂಭಗಂಧಪ್ರವೃತ್ತಾಣಾಮ್ ।

ಸ್ನಾನಾಂ ಜನನಸ್ಯಾನಾಮುಪವಾಸೇ ವರಿಹೃತಿಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ॥ ೧೦೬ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಉಪವಾಸೇ) ಉಪವಾಸದ ದಿವಸ (ವಂಚಾನಾಂ ವಾಪಾನಾಂ) ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು (ಅಲಂಕ್ರಿಯಾರಂಭಗಂಧಪ್ರವೃತ್ತಾಣಾಮ್) ಶೃಂಗಾರ, ಆರಂಭ, ಗಂಧ, ಹೂವುಗಳನ್ನು (ಸ್ನಾನಾಂ ಜನನಸ್ಯಾನಾಂ) ಸ್ನಾನ, ಅಂಜನ, ನಸ್ಯಗಳನ್ನು (ವರಿಹೃತಿಂ) ತ್ಯಾಗ (ಕುರ್ಯಾತ್) ಮಾಡಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಉಪವಾಸದ ದಿವಸ ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಅಲಂಕಾರ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ, ನಟಿಕೆ, ಶೃಂಗಾರ, ಗೃಹಕಾರ್ಯಾರಂಭ, ಉಪಜೀವನದ ಕೆಲಸಗಳ ಆರಂಭ, ಸುಂಗೆದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ಅತ್ತರ-ಗುಲಾಬಗಳ ವಾಸ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೂವಿನ ವಾಸ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಸುರಮಾ, ಕಾಡಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನಸ್ಯ ನೇಡುವುದು, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುವುದು, ಗಾಯನ ಕೇಳುವುದು, ನಾಟಕ ನೋಡುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇನ್ನೊಂದು ವಂಚೋದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವೆಂದರೆ ಉಪವಾಸವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುವ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕಾಮೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಪವಾಸವಿರುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ವ್ರಮಾದ, ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆಗಳು ಬರಕೂಡದೆಂದು ಆರಂಭಾದಿಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಬೇಕೆಂದೂ ವರೀಷಹಗಳನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಬರಬೇಕೆಂದೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಜಲಿತನಾಗದಿರಲಿಕ್ಕೂ ಚಿತ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಇಡಲಿಕ್ಕೆಂದೂ ಉಪವಾಸವು ಪೋಷಕವಿದೆ ಉಪವಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಹೊಗಳಿಕೆಯಾಗಬೇಕು, ಏನಾದರೂ ಲಾಭವಾಗಬೇಕು, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತುಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕು ಇವು ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವ ಹೇತುಗಳಲ್ಲ. ಕೇವಲ ವಿಷಯಾನುರಾಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದೊಂದೇ ಉಪವಾಸದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಬೇಕು. ಉಪೋಷಣದಿಂದ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವುದು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರಸಾಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಉಪವಾಸದ ಇಂಥ ಅತುಲ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕು

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಈ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸದ ದಿನ ಇಲ್ಲಿವೆ ಉಪವಾಸದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಏನನ್ನು ಮಾಡದಾರದು' ಎಂಬುದನ್ನೂ, ಮುಂದಿನ ತೋಷದಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆ ಇವೆರಡು ವದ್ಯಗಳಿಂದ ಉಪವಾಸದ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಅಚರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಈ ಉಪವಾಸವು ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ತೋಷದಲ್ಲಿ ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಉಲ್ಲೇಖವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಮುಂದಿನ ತೋಷದಲ್ಲಿ

¹ ಆಯತರ್ಮನ ವಚನ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಉಪವಾಸಗ್ರಂಥದ ದಿವಸಂ ಹಿಂಸಾದಿ ಪಂಚದೋಷಂಗಳುಮಂ ಕಯೈಯ್ಯುದುಮಂ (?) ಪಟ್ಟಿರ್ಮಂಗಳು ಮಂ ಗಂಧವಾಲ್ಯಾದಿಗಳುಮಂ ಸ್ನಾನಾಂ ಜನನಸ್ಯಾಂಗಳುಮಂ ಪರಿಚರಿಸಿ.

ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಬಹಳ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ವಾಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ವಾಸಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಹೇಳಿದೆ ಅದೇ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನುಳಿದು ಅನ್ಯ ಲೌಕಿಕ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಂದ-ತಮ್ಮ ಆರೋಗ್ಯ ಸುಧಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ತನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನೂ ತರವದಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ರೂಪದಿಂದ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲಂಘನ, ಅನತನವ್ರತಗಳನ್ನು-ಕೈಕೊಂಡರೆ ಅವು ಇಂಥ ಉಪವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಲಾರವು. ನ ಧ]

ಸೂಸುವ ಪರಿಮಳ ತಳಿವ ವಸ್ತೀರಿಲ್ಲ ಬೀಸುವ ಚಮರವಿಲ್ಲಾಗೆ ।

ಬೀಸಣಿಗೆಯ ಗಾಳಿ ವೀಳಿಯವಿಲ್ಲ ವವಾಸಿಗಳರ್ಧರೊವೈದುಳು ॥

ಕಾಮತುತ್ರದ ನುಡಿಯಿಲ್ಲ ಭೋಗದೊಳಂದು ನಾಮಮಾತ್ರದ ನೆನಪಿಲ್ಲ ।

ಕೈಮ ಭಾವನೆಯೊಳು ಮನದಣಿದಾ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಗಳರ್ಧರರ್ಥಿಯೊಳು ॥

—ರತ್ನಕರ-ಭರತೇಶ ವೈಭವ-ತತ್ಪೂರ್ವದೇಶ-ಸಂಧಿ ೭-೮.

ಉಪವಾಸದ ದಿವಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಧರ್ಮಾಮೃತಂ ಸತ್ಯವ್ಃ ಶ್ರವಣಾಭ್ಯಾಂ ಪಿಬತು ವಾಯಯೇದ್ವಾನ್ಯಾನ್ ।

ಜ್ಞಾನಧ್ಯಾನವರೋ ವಾ ಭವತೂವವಸನ್ನತಂದ್ರಾಲುಃ ॥ ೧೦೮ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅತಂದ್ರಾಲುಃ) ಉದ್ಯಮಿಯಾದಂಥ (ಉಪವಸನ್) ಉಪವಾಸಕನು (ಸತ್ಯವ್ಃ) ಅಸ್ಥಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಶ್ರವಣಾಭ್ಯಾಂ) ಕಿವಿಗಳ ಯೋಗದಿಂದ (ಧರ್ಮಾಮೃತಂ) ಧರ್ಮವೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು (ಪಿಬತು) ವಾಸಮಾಡಬೇಕು, (ವಾ) ಅಥವಾ (ಅನ್ಯಾನ್) ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ (ವಾಯಯೇತ್) ವಾಸಮಾಡಿಸಬೇಕು, (ವಾ) ಅಥವಾ (ಜ್ಞಾನಧ್ಯಾನವರಃ) ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪರನು (ಭವತು) ಆಗಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ಉಪೋಷಣ ಮಾಡುವವನು ಆ ದಿವಸ ಧರ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಬೇಕು ಅದು ಅಭಿಲಾಷಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡನೆಯವರಿಗೂ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಸಬೇಕು ನಿಂದೆ ಮತ್ತು ಆಲಸ್ಯಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪರನಾಗಿರಬೇಕು. [ಇಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸದ ದಿನದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ವಿಧಿಸುವಾಗ ಅಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕುಡಿಸುವುದು—ಎಂಬ ಮಾತು ಬಂದಿದೆ ಉಪವಾಸದಲ್ಲಿ ನಾಲೂಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ (—ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯುವುದೂ ಸೇರುತ್ತದೆ—ಅದರಿಂದ) ವಾಸವೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕುಡಿಯುವ ವಿಧಾನವು—ಮುಖದಿಂದ—ಕಿವಿಯಿಂದಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದ ಕುಡಿಯುವಂಥ ವದಾರ್ಥವು ಅಮೃತವಾಗಿದೆ, ಹಾಲು—ಮೊಸರು—ತುಪ್ಪದಂಧದಲ್ಲಿ ಅದೂ ಧರ್ಮರೂಪವಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ಧರ್ಮವೂ ಸಹ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ರತಿನಾದಿಸಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರರೂಪದ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಈ ಸದ್ಧರ್ಮಕ್ಕೇನೇ ಅಮೃತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು ತ್ಯಾಜ್ಯವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇದನ್ನಂತೂ ಬಹು ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಮತ್ತು ಎರಡನೆಯವರಿಗೂ ಕುಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ತೃಪ್ತೆ ಎಂಬುದು ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷೇಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಅದೇ ತೃಪ್ತೆಯು ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕುಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಷೇಧವೆನಿಸಿಲ್ಲ, ವಿಧಾನವೆನಿಸಿದೆ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಸತ್ಯವ್ಃ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ ಸದ್ಧರ್ಮವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಅಮೃತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂತುಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಹಂತಿಯನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಅಥವಾ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ

1 ಅಮೃತವರ್ತಮ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ನಜನ—ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳಾಸುಂ ಬಸದಿಯೊಳಾಸುಂ ಆಹಾರಮವದಾರ್ಥಂಗಳಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಂ ಪಿರಗಿಪೇರುತ್ತಂ ಸಮತ್ವದೊಳ್ಳಿದು ಪ್ರೇಷಧೋಪವಾಸಮೆಂಬ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಂ

ಧರ್ಮವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದೂ ಕುಡಿಸುವುದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸದ ದಿವಸ ಇನ್ನೊಂದು ಅಗತ್ಯದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದು 'ಜ್ಞಾನ ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವುದು' ಅರ್ಥಾತ್ ಉಪವಾಸದ ದಿವಸ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದ ಅಧ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆ ದಿನ ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನರೂಪ ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬೇಕು ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಕಾರ್ಯವು ಉಪವಾಸ ಮತ್ತು ವಿಕಲ್ಪವಿಹೀನ ದಿನ ಜೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಿತ ಹಾಗೂ ಅಲಭ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷಯವನ್ನು ನೆಪಾಡಿಸುವುದು ಬಹು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ 'ಅತಂಧ್ರಾಲು' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದ ದಿವಸ ಧರ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಇತರ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮಶ್ರವಣ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಜ್ಞಾನಾಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ಮಯವಾಗಿದ್ದು, ಆ ಇಡೀ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು ಆಲಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಧ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆಯಬಾರದು ಇಲ್ಲವೆ ಆರಂಭದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊತ್ತನ್ನು ಕಳೆಯಬಾರದು

ಧರ್ಮಕಥಾರಸದೊಳಗುವವಾಸದ ವೇರ್ಮೆ ಕೊರಗದೊಪ್ಪಿದರು |

ಧರ್ಮದ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಕೊರಗದೆ ತಾವರೆ ನಿರ್ಮಲ ಜಲದೊಳಿವಂತೆ ||

ಮಂಡಿತಧರ್ಮಸನದಲ್ಲಿ ಜಕ್ರೇತ ಮಂಡಿಸಿ ಸತಿಯರು ತನ್ನ |

ಪೆಂದಿರೆಂದೇನೆವೆಯವರಿಂದು ತವನಿ ವೆಣ್ಣೆಂದೆಂದೆಣಿಸಿ ನೋಡುವನು ||

ಜ್ಞಾನಭಾಸ್ಯರ ಧರ್ಮಕಥೆಗೆ ನೆಗೆದು ನೋಡಿ ಯೇನಿರಾ ವ್ರತನತಿಯಿರಾ |

ಹಾ ನಮ್ಮ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದುವವಾಸದ ಗ್ಲಾನಿಯಾದುದೆ ನಿಮಗೆಂದಾ ||

ಉಪವಾಸದಿಂದೊಂದು ಗ್ಲಾನಿಯಿಲ್ಲೆ ಮಗ ನಿನ್ನವದೇಶವೊಂದ ಕೇಳ್ಯಾಗ |

ಉವರಿಮಸ್ತುಗಳಿಗುಣ್ಣಿದ ಸುಖಿಸುಮಂತುಮಿಸುತದೆಯಂದರವರು ||

ಅನಶನವೇನು ಪ್ರಯಾಸವಂತಿರಲಿ ನಾವನ ಧರ್ಮಸಾರವನ್ನಿನ್ನು |

ಅನುವಡಿಸಲೆ ವರ್ವದಿವಸದಾಜಾರ್ಯಯೊಡನಿಜಾಕ್ಷಿಯರು ನುಡಿದರು ||

—ರತ್ನಾಕರ—ಭರತೇಶ ವೈಭವ—ತತ್ಪ್ರೀತವದೇಶಸಂಧಿ ೨೨-೨೩-೨೫-೨೬-೨೭

ಓದುವ ವೇಳೆ ಕೇಳಿ ವರಧಾವಿವ ಬಲ್ಲನಿತಂ ವರಗೇ ತಾ-

ನೋಡಿಸ ಮೂರು ಸಂಜೆಗಳನಾರು ಸುವರ್ವದಿನಂಗಳಂ ಸದಾ |

ಸಾಧಿಸಿ ತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯಿಗಲಂ ನೆಗೆಳ್ಳಂತುಟು ಬಂದುಂಗಳಂ

ಪೋದೊಡೆ ಕಾಲಮೆಲ್ಲ ಶುಭಕಾಲವಲಾ ಅವರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಾಕರ—ಅವರಾಜಿತ ಕತಕ-೪೮.

ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾರ್ಥ ಉಪವಾಸವೆಂದರೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಚತುರಾಹಾರವಿಸರ್ಜನಮುಪವಾಸಃ ಪ್ರೋಷಧಃ ಸಕೃದ್ಭುಕ್ತಿಃ |

ಸ ಪ್ರೋಷಧೋವವಾಸೋ ಯದುಪೋಷ್ಯಾರ್ಥಮಾಚರತಿ || ೧೦೯ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಚತುರಾಹಾರವಿಸರ್ಜನಮ್) ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರದ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು (ಉಪವಾಸಃ) ಉಪವಾಸ-ಎನಿಸುತ್ತದೆ —(ಸಕೃತ್ಭುಕ್ತಿಃ) ಒಮ್ಮತ್ತು ಊಟಮಾಡುವುದು (ಪ್ರೋಷಧಃ) ಪ್ರೋಷಧ-ಎನಿಸುತ್ತದೆ —(ಉಪೋಷ್ಯ) ಉಪವಾಸಮಾಡಿ (ಯತ್) ಯಾವಾಗ (ಆರಂಭ) ಉಪವಾಸ ಬಿಡುವ ದಿನ ಅಂದರೆ ಪಾರಬೆಯ ದಿನ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಊಟ ಮಾಡುವುದನ್ನು (ಆಚರತಿ) ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೋ (ಸಾ) ಅದು (ಪ್ರೋಷಧೋವವಾಸಃ) ಪ್ರೋಷಧೋವವಾಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಶಿಷ್ಟವ್ರತ, ಕುಡಿಯುವುದು, ರುಚಿನೋಡುವುದು ಮತ್ತು ನೆಕ್ಕುವುದು ಈ ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವಕ್ಕೆ ಉಪಮಾನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಉಪವಾಸದ ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಹಾಗೂ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದ ಮರುದಿನ ಒಂದೇ ಹೊತ್ತು ಊಟ ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಹದಿನಾರು ವ್ರತಾರಗಳ ವರೆಗೆ ಭೋಜನವೇ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪಮಾನವೆನ್ನುವರು

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ 'ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪಮಾನ' ವದದ ವಿಶ್ಲೇಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ 'ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ' ಮತ್ತು 'ಉಪವಾಸ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡೂ ಅಂಗಳನ್ನು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಲಕ್ಷಣ ಕೊಟ್ಟು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಖಂಡ ವದದ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಈ ಮೊದಲೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪಮಾನದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಈ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮುಂದೆ ಶ್ರಾವಣ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ೧೪ನೆಯ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ.) ಈ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಾಗ 'ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ' ಶಬ್ದವನ್ನು ವರ್ತದ ವರ್ಯಾಯ ವದವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಏಕಭುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರ ಮಾಡತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಸ ಧ]

ಮನವೊಲ್ಲ ವ್ರತವಾಸವೊಂದು ದೊರೆನೆತ್ತಾಚಾಮ್ಲದೊಳ್ ವಾರಣಾ-
ದಿನಮೊಂದಿಂ ತು ವವಾಸಮೊಂದವತನದ್ರಿಂ ದೊಂದಗ್ಗಂ ವೆರ್ಚನೆ .
ಟೈನೆ ವೆತ್ತೊಂಬತುಸೂರತೊಂಬತುದಿನಂಗಳ್ಳೊಡೊಡಾಚಾಮ್ಲವನ-
ಧರನೊಂದಕ್ಕುಮವಿವ್ರತಯ್ದು ನೆರೆದಂದಳುಂ ತದುದ್ಯಾವನಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ—೯-೧೧.

ಇನ್ನು ಉಪವಾಸದ ಐದು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹಣವಿಸರ್ಗಾಸ್ತರಣಾನ್ಯದೃಷ್ಟಮೃತ್ಯುನ್ಯನಾದರಾಸ್ತರಣೇ |

ಯತ್ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪವಾಸೇ ವ್ಯತಿಲಂಛನವಂಚಕಂ ತದಿದಮ್ || ೧೧೦ ||¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯತ್) ಯಾವುದನ್ನು (ಆದೃಷ್ಟ ಮೃತ್ಯುನಿ) ನೋಡದೆ ಝಾಡಿಸದೆ (ಗೃಹಣವಿಸರ್ಗಾ-
ಸ್ತರಣಾನಿ) ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಒಗೆಯುವುದು, ಹಾಸಿಗೆ ಹಾಸುವುದು (ಅನಾದರಾಸ್ತರಣೇ) ಅನಾದರ ಮಾಡುವುದು,
ಮರೆಯುವುದು (ತತ್) ಅದು (ಇದಂ) ಇವು (ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪವಾಸವ್ಯತಿಲಂಛನವಂಚಕಂ) ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪವಾಸದ
ಐದು ಆಚಾರಗಳಾಗಿವೆ .

ಅರ್ಥ—ಕಷ್ಟದಿಂದ ನೋಡದೆ ಹೊರತಾಗಿ, ಮೃದು ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸದೆ ಹೊರತಾಗಿ,
ಪೂಜೆಯ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಗೃಹಣಮಾಡುವುದು ಗೃಹಣಾತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ನೋಡದೆ,
ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಉಪಕರಣವನ್ನು ಇಡುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ತರೀರದ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ವಸನಿಸುವುದು ವಿಸರ್ಗಾತಿಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ

1 ಒಯತವರ್ಯನು ಹೇಳುವುದು ಹಿ ಗೆ—

ವಚನ—ಅದಕ್ಕೆ ಅಪ್ರತ್ಯವೇಕ್ಷಿತಾಪ್ರಮಾಣತೋಷ್ಠಗಮುಪ್ರಕೃವೇಕ್ಷಿತಾದಾನಂ ಸಂಸ್ಕಾರೋಪಕರಣಮುಂ ಅನಾದರಂ
ಅಸ್ತರಣಂ ಎಂದಯ್ಯತಿಚಾರವುಳ್ಳುಮವನಾಗಿತಿ.ಯೆಡುಮು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹೋಪವಾಸಮಂದಾರನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾಬ್ರತಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಡಗಳೊಳ-
ವಿಲೆಮು ನೋಡದೆ ಮೃದುವಪ್ಪದೊಂ ಪ್ರತಿಲಿಪಿಸದೆ ಕಾಯಮುಲಂ ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯುಂ ದಿಸರ್ಪದಪ್ರಕೃಪೇಕ್ಷಿತಾ
ಪ್ರಮಾಣತೋಷ್ಠಗಂ ಆಯೆಂದೊಳೆ ಪುಸ್ತಕಾದ್ವಯಕರಣಂಗಳಂ ಕೊಳ್ಳುವಪ್ರಕೃವೇಕ್ಷಿತಾಪ್ರಮಾಣತೋಷ್ಠಗಂ ಆ ವನಗಾ-
ದೊಳೆ ಸಂಸ್ಕಾರಮುಂ ಹಾಸುವುದು ಸಂಸ್ಕಾರೋಪಕರಣಮುಂ ಅನೇಕ ಉಪವಾಸಂ ಗೆಯೊಡೊಳೆ ವ್ಯಾಪಾರಮುಳ್ಳವನೇಂ-
ಭೇದಂ ಬಿಡುವುದನಾದರಂ ತನ್ನ ಕಯೊಡವಗ್ಗವಿತಿ ವಂಗಳಂ ಮರೆಮುಚ್ಚಲೆಂಬಂ

ನೋಡದೆ ನೆಲವನ್ನು ನೆಲೆದರೆ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಸುವದು ಅಸ್ತರಣಾತಿಜಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಇವು ಮೂರು ಮತ್ತು ಉಪವಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನಾದರ ಮಾಡುವುದು, ಉಪವಾಸದ ಸಲುವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅನಾದರಾತಿಜಾರವೆಂಬುದೂ ಇದೆ ಇನ್ನು ಉಪವಾಸದ ದಿನದ ಪಾಠಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮರೆತುಬಿಡುವುದು ಅಸ್ತರಣಾತಿಜಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಐದು ಅತಿಜಾರಗಳಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ವ್ರತವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ 'ಅದ್ವೈತಸ್ಯಾನ್ವಯಿ' ವದವು 'ಗೃಹಣ-ವಿನರ್ಗಾ-ಹಸ್ತರಣಾನ್ವಯಿ' ಎಂಬುದರ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ. ಇದು ವಿಶೇಷ್ಯದ ವ್ರತಿಯೆಂದು ಅಂಗಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಸೂತ್ರ'ದಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಿತ' ಮತ್ತು 'ಅಪ್ರಮಾಣಿತ' ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಿಶೇಷಣವಿದೆ 'ಅದ್ವೈತ' ಅಂದರೆ ನೋಡದೆ ಇರುವುದು ಮತ್ತು 'ಅಮೃತ್' ಅಂದರೆ ಅಪ್ರಮಾಣಿತವೆಂದು ಅರ್ಥಗಳಿವೆ ಉಪವಾಸದ ದಿನದ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಡುವ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ನೋಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ ಯಾವುದರೇ ಆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದಲೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಯಾವ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಬಾಧೆಯು ತಟ್ಟಿಕೊಡದು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕ್ರಿಮಿ-ಕೀಟಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆ ತಟ್ಟುವಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮೃದುವನ್ನವಿನಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ದೂರ ಸರಿಸಬೇಕು ಇಂಥ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಈ ವ್ರತಕ್ಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಂದೆ 'ಅನಾದರವು ಅನುತ್ಸಾಹವನ್ನೂ 'ಅಸ್ತರಣವು ಅನೈಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವು ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಉಪವಾಸದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನೆರವೇರುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಇದ್ದಷ್ಟು ವ್ರತವಿಡಬೇಕು. ಸ. ದ]

ನೋಡದೆ ವ್ರತೀವನೆಯು ಮಾಡದೆ ಮಡಗಿಡುವ ಕೊಳ್ಳ ಪಾಸುವುದುಂ ಕೊಂ - 1

ತಾಡದುಮಂ ನೆನೆಯದುಮಂ ಕೇಡಿನಿತುಂ ಪೋಷಧೋವವಾಸವ್ರತದೊಳೆ ||

—ಶಾಂತಿನಾದ— ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ—೬-೨೩

ಇನ್ನು ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಅಥವಾ ಅತಿಧಿಸಂವಿಧಾಗ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ದಾಸಂ ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಧರ್ಮಾಯ ತಪೋಧನಾಯ ಗುಣನಿಧಯೇ |

ಅನಪೇಕ್ಷಿತೋಪಪಾದೋಪಕ್ರಿಯಮಗೃಹಾಯ ವಿಭವೇನ || ೧೧೧ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಗುಣನಿಧಯೇ) ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹ ಉಳ್ಳವನಿಗೆ (ಅಗೃಹಾಯ) ಮನೆ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ (ತಪೋಧನಾಯ) ತಪಸ್ಸೇ ಧನವಾಗಿರುವಂಥವನಿಗೆ (ವಿಭವೇನ) ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುರೂಪ (ಧರ್ಮಾಯ) ಧರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ (ಅನಪೇಕ್ಷಿತೋಪಪಾದೋಪಕ್ರಿಯಂ) ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದ ಅವೇಶ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ (ದಾಸಂ) ದಾಸನೊಡುವುದು (ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ) ವೈಯಾವೃತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ರತ್ನತ್ರಯಧಾರಿಯೂ ತಪಸ್ವಿಯೂ ಆದ ಮುನಿಗೆ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗೆಂದು ಶುದ್ಧ ಅಹಾರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವೈಯಾವೃತ್ಯವೆನ್ನುವದು ಯಾವನಿಗೆ ದಾಸನೊಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅವರಿಂದ ಆ ದಾಸದ ವ್ರತಫಲವೆಂದು ಏನನ್ನೂ ಬಯಸಕೂಡದು ಮಂತ್ರ-ತಂತ್ರಾದಿಗಳ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನೂ ಸಹ ಇಚ್ಛಿಸಬಾರದು

[ವೈಯಾವೃತ್ಯವೆನಿಸಬೇಕಾದರೆ ದಾಸವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥವನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಮಗ್ರ ಶರಣನೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ನಿಧಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಅವನು ಎಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ತಪಸ್ವಿಯು ಮನೆಯಿಲ್ಲದವನೂ

1 ಅಯತವರ್ಮನ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ

ಕಂಠ : ತಪಮ ಭವನಾಗಿ ಪಾಳವ ಪೈರುವಂಗಾವೃದ್ಧಿರದಂವಿಗಿಸುವೊಂ - 1

ಧುನಕಾರಮದುನೆಯಕ್ಕೊಂದು ಪೇಪ್ಪಿದಾಗಮದೊಳಿತು ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ||

ಆಗಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ವಿಷಯ ವಾಸನೆ, ಆಶಾ ತೃಷ್ಣೆಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಆರಂಭ, ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ತವಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿರಬೇಕು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಇದೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಗುಣಿಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತವಸ್ಥೆಯ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳವರಬೇಕು ಒಂದುವೇಳೆ ಗೌಡರುನವದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾದರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ದಾಸಕೂಡಬಹುದಾಗಿದೆ ಅದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರದಿದ್ದರೂ ಮನೆಯ ಜೀವನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸನಾದಂವನಿರಬೇಕು ಆರಂಭ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರದಿದ್ದರೂ ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಸಾರ, ಕಾರಖಾನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬಾರದು ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಧವರಲ್ಲಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಾರದು ಕೇವಲ ತನಗೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟೇ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡವನಿರಬೇಕು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿರದೆ ಸಂಯಮದಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ಜ್ಞಾನದ ಆರಾಧನೆ, ಶುಭ ಭಾವನೆಯ ಸಾಧನೆ, ವಿಸ್ವಾರ್ಥಭಾವದಿಂದ ಲೋಕಹಿತ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಚನೆ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ತನ್ಮಯನಾಗಿರಬೇಕು ಇನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯ 'ಧರ್ಮಾಯ' ಮತ್ತು 'ಅನವೇಕ್ಷಿ ತೋವಜಾರೋವಕ್ರಿಯಂ' ಎಂಬ ಎರಡು ವದಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಾವು ಜೆಜ್ಜು ಲಕ್ಷ್ಯ ವೊಡ್ಡಬೇಕು. 'ಧರ್ಮಾಯ' ಎಂಬ ವದವು ದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ದೃಷ್ಟಿ ಇರಬೇಕೆಂಬುವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಸಂಯಮಿಗೆ ನಾವು ದಾನಮಾಡುವೆವೋ ಆ ಸಂಯಮಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅವನ ಮುಖಾಂತರ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದಾನವು ಇರಬೇಕು ನಮ್ಮ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಲೌಕಿಕ ಉಪಯೋಗ, ಸಾಧನೆಗಳಿಗಾಗಿ ದಾನವು ಇರಬಾರದು ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಇನ್ನಿಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ 'ಅನವೇಕ್ಷಿ ತೋವಜಾರೋವಕ್ರಿಯಂ' ಎಂಬ ದಾನಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ವದವು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ರತಿಕನ ದಾನಾದಿಕ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಯಾವ ನೇವಕಾರ್ಯವು ನಡೆದರೂ ಅದರ ವ್ರತಿಕಲವೆಂದು ಯಾವ ಲೌಕಿಕ ಉಪಚಾರದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಅವನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಹೀಗೆ ವಿನಾದರೂ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವ ವ್ರತವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿ ದಾನಕ್ಕೆ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಯಾರರು ತವವೇ ಧನವಾಗಿರುವುದೋ ಅರ್ಥಾತ್ ಇಚ್ಛಾನಿರೋಧಾದಿ ತವಗಳಿಗೇನೇ ಯಾರು ಅವಿನಾಶಿ ಧನವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆಯೋ ಆ ವೀತರಾಗಿ ಸಾಧುವಿನ ನೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ತವದ ಹೊರತಾಗಿ ಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ ಇದನ್ನುಳಿದು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮೋಕ್ಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟಾಯಗಳು ನನ್ನನ್ನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸುವಂಥವು. ತವವೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ, ಅಚೇತನ, ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥ ಸುವರ್ಣಾದಿ ಧನವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು—ಎಂದು ಸಾಧು ನಂಬುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ತಪೋನಿಧಿ, ವೀತರಾಗಿ, ದಿಗಂಬರ ಯತಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವ ದಾತನ ಹಾಗೂ ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವಾತ್ರನ ಇವರಿಬ್ಬರ ಧರ್ಮವ್ರವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಎಂದು ದಾನಕೊಡುವುದೇ ವೀತರಾಗಿ ಯತಿಯ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವಾಗಿದೆ.

ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯ ಸ್ವರೂಪ—ದಿಗಂಬರ ಯತಿಗಳು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್-ಚಾರಿತ್ರಾದಿ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳ ತವರುಮನೆಯಿದ್ದಂತೆ ಇರುವರು ಅವರಿಗೆ ಅಂತರಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಮರೆ, ಮನೆ, ಆಶ್ರಮಗಳೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಬ್ಬರೇ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಗುರುಗಳ ನನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ವನದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ನರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ, ಅದೊಮ್ಮೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವು ಸಲ ಅವರು ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಸಂಚಾರವು ಅನಿಯಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದ ಶ್ರಾನಕರ-ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆತ್ಮನ ವೇಶದ್ವತೆಯನ್ನು ಅಂದರೆ ವೀತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ, ಲೌಕಿಕ ಜನರ ಕಡೆಯಿಂದ ಪೂಜೆ, ಚರ್ಚೆ, ಹೊಗಳಿಕೆ, ಮಾನ-ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವೇಕ್ಷೆಯು ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ವರಲೋಕದೊಳಗಿನ ವೇವಲೋಕ ಲಭಿಸಲಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಭೋಗೋಪಮೋಗ, ಇಂದ್ರ ವದವಿಗಳು ದೊರೆಯಲಿ, ಅಹಮಿಂದ್ರ ವದದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ—ಈ ವಿಷಯಗಳ ಆಸಕ್ತಿ ಎಂದರೇನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತಾಪ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಅಗ್ನಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಆದಿರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಕತೆ ದೂರವಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು

ವಿಷಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಿಂದ ನಿರಾಕಾಲಸ್ವರೂಪದ ಆತ್ಮಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ಆತ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ದೇಹದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ ಸಾಧುಗಳ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವ ಲಾಭವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ.

ಶರೀರವು ತವದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಸಾಧುಗಳು ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದು ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಡಲು, ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸರ್ವ-ನೀರಸ, ಹಸಿ-ಒಣ, ಮೆತ್ತನದು-ದಿವಸು ಯಾವುದೇ ವ್ರತಾರದ ಆಹಾರ ಸಿಕ್ಕುವದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ರತ್ನತ್ರಯದ ಸಾಧನವೆಂದು ಕೃತವ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಅವರು ಸಂರಕ್ಷಣಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ದೇಹವು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಮರಣೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅಸಂಯಮಿಯಾಗಿದ್ದು, ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ಹರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೇ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಈ ಶರೀರದ ಸಾತಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮಮಯ (ಕಾರ್ಮಣ) ಶರೀರವು ನಷ್ಟವಾಗುವದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ! ದೇಹವು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಪುನಃ ಹೊಸದು ವ್ಯಾಪ್ತವಾದೀತು. ಅಂತರೇ ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಕಾರ್ಮಣ ದೇಹದ ಬೀಜವನ್ನೇ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆ ಬೀಜವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಒಗೆಯುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿರಬೇಕು.

ಅಂತರಾಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕಷ್ಟಾಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕು. ನಲವತ್ತಾರು ದೋಷಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಮೂವತ್ತೆರಡು ಅಂತರಾಯಗಳು ವಾರಿಸಿ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ನುಲಗಳನ್ನು ವರಿಹರಿಸಿ, ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯೆಂದು ಮಾಡದಂಥ ಶುದ್ಧ ಆಹಾರವು ದೊರೆತರೇನೇ ತಿನ್ನಬೇಕು. ಅರ್ಧ ಹೊಟ್ಟೆಯಷ್ಟು ಅನ್ನ, ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಹೊಟ್ಟೆ ನೀರು, ಧ್ಯಾನಾಧ್ಯಯನ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಸುಖದಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಚತುರ್ಥಾಂಶ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆರವು ಇಟ್ಟು ಅಹಾರವನ್ನು ಗೃಹೀ ಮಾಡಬೇಕು. ಊಟದ ಅಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು. ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಕೃಷಾಂಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಗುರುತುಮಾಡಬಾರದು. ಇಂಥ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ವ್ಯಯವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ದಾನದ ವ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಬಾರದು. ದಾನವು ಅನವೇಶ್ಯತೋವಚಾರೋಪಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ ಬೇಕು. ವ್ರತವ್ರತಾರದ ಇಚ್ಛಾರಹಿತವೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಸಾದುವ ಏನಾದರೂ ಉಪಕಾರವಾದ-ಬಹುದೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಕೂಡದು. ಉಪಕ್ರಿಯವೆಂದರೆ ವ್ರತಸ್ಥನಾಗಿ ನಮಗೆ ನಿಜ, ಮಂತ್ರ, ಔಷಧ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಂಬ ಆಶೆಯು ಇರಬಾರದು. ಅದರಂತೆಯೇ ಮುನೀಶ್ವರರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಊರಲ್ಲಿ ದಾನಕೊರನೆಂದು ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯಾದೀತು, ದೊಡ್ಡ ವಸತಿ ಸುಖವಾದೆಯನ್ನು ರಾಜನು ಮಾಡಿಯಾನು, ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲದ ವನವು ಉಂಟಾದೀತು, ಮೊದಲು ದಾನವಿತ್ತವರಿಗೆ ಸಂಚಾರ್ಯ ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಉಂಟಾಗಿವೆ, ಅದರಂತೆ ನನಗೂ ಲಾಭವಾದೀತು, ಇಂದ ಅನೇಕ ವಿಶಲು ಇಲ್ಲವೆ ಇಡೀ ಗಲನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರವೆ ಕೇವಲ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ದಾನವಿಡುವವನೇ ಮೇಲೆ ಪಕ್ವಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ತಾನು ಕೃತಜ್ಞ ನಾದೆನೆಂದು ಛಾವಿಸಿ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯ ಮತ್ತು ಗೃಹಾಚಾರದ ಶಕರದಿಯೂ ಸಹ ಇಂದು ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥ-ವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಮತ್ತು ದಾನಕೊಡಬೇಕು ಬಹಳ ಆನಂದದಿಂದ ತಾನೆಂದು ಕೃತಕೃತನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಮನೀಶ್ವರ ಸತ್ಯಾಪ್ರಮಾದದೊಡನೆ ಪಲಮೋಮರೇಲ್ಲವೆಂದು ಸ. 1

ಸ್ಮರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕಲ್ಪಾವನೀರುಹಮೆನಿಸಿದ ಲಾಗದಸಂಪ್ರದಾಯ 11

ಶ್ರೀಮದೇಕಾದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮೀಪ್ಯದ ಟೀಕು-ಚರಣ-ಸುಮೀರಣ ೧೧೫.

ಈಗ ವೈಯಾವ್ಯತ್ವದ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವ್ಯಾವೃತ್ತಿವ್ಯವನೋದಃ ಪದಯೋಃ ಸಂವಾಹನಂ ಚ ಗುಣರಾಗಾತ್ ।

ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಂ ಯಾವಾನುವಗ್ರಹೋನ್ಮೋಹಿ ಸಂಯಮಿನಾಮ್ ॥ ೧೧೨ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಗುಣರಾಗಾತ್) ಗುಣಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ (ಸಂಯಮಿನಾಂ) ಸಂಯಮಿಗಳ (ವ್ಯಾವೃತ್ತಿ-ವ್ಯವನೋದಃ) ಅವತ್ತಿಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದು (ಚ) ಮತ್ತು (ಪದಯೋಃ) ಪಾದಗಳನ್ನು—ಕಾಲುಗಳನ್ನು—(ಸಂವಾಹನಂ) ಒತ್ತುವುದು (ಅನ್ಯಃ ಅಪಿ) ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಹ (ಯಾವಾನ್) ಎಷ್ಟು (ಉನ್ಯಗ್ರಹಃ) ಉಪಕಾರಕವಾಗಿರುವನೋ—ಅ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ—(ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಂ) ವೈಯಾವ್ಯತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಸಂಯಮಿ ಪುರುಷರ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಟ್ಟು, ಅವರ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅವರ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒತ್ತುವುದು, ಅಂಥವೇ ಆದ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ಮುನಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವೈಯಾವ್ಯತ್ವವೆನ್ನುವರು [ಇಲ್ಲಿ 'ಗುಣರಾಗಾತ್' ಮತ್ತು 'ಯಾವಾನುವಗ್ರಹಃ' ಈ ಎರಡು ಪದಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಿದೆ. 'ಗುಣರಾಗಾತ್' ಎಂಬ ಪದವು ಆ ಸಾಧುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆರಾಗಬೇಕು ಅನ್ಯ ಲೌಕಿಕ ಲಾಭ ಹಾಗೂ ದೈವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಕೂಡದೆಂದು ಇದು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ 'ಯಾವಾನುವಗ್ರಹಃ' ಎಂಬ ಪದದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ವ್ರತಾರದ ಉಪಕಾರವು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಸಹಾಯ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸಹಕಾರ, ಅನುಕೂಲವರ್ತನಗಳಲ್ಲಿ ಇವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಇನ್ನು 'ಸಂಯಮಿನಾಂ' ಎಂಬ ಪದದ ಅರ್ಥವು ವ್ಯಾವೃತ್ತಿವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಪ್ರಧಾಣಂದ್ರಾಜಾರ್ಯರು 'ದೇಶ-ಸಕಲ-ಯತೀನಾಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಕಲಸಂಯಮಿ ಮತ್ತು ದೇಶಸಂಯಮಿ ಈ ಎರಡೂ ವ್ರತಾರದ ಯತಿಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನೆರವು ನೀಡುವುದು ವೈಯಾವ್ಯತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈಗ ಒಬ್ಬ ಸಂಯಮಿಯು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನೆರವು ನೀಡುವುದು ವೈಯಾವ್ಯತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈಗ ಒಬ್ಬ ಸಂಯಮಿಯು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ ಅವನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡುವುದು, ಸಂಕೀರ್ಣವೆನಿಸುವ ಸಹಾಯಮಾಡುವುದು, ಗ್ರಂಥ ವ್ರತಟಿಕೆ ಹಾಗೂ ವ್ರತಾರಗಳಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಸಹಾಯಗಳು ಆಹಾರ-ಶಿಷ್ಯಧಾದಿಗಳಲ್ಲದಂಥ ಭಿಕ್ಷು ಉಪಗ್ರಹಗಳನ್ನಿಸುತ್ತವೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಜಾ ಅಮೋಘವರ್ಷನು ವೀರಸೇನ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ ಕುಮಾರಪಾಲ ರಾಜನು ಹೇಮಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೂ ನೀಡಿದ್ದನು ಇವೆಲ್ಲ ವಿವಿಧ ವೈಯಾವ್ಯತ್ಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಇನ್ನು ಗ್ರಂಥಕಾರರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವನ್ನು ಮಾತ್ರ 'ಅತಿಥಿ ಸಂವಿಧಾಗ'ರೂವದಲ್ಲಿ ಇಡದೆ 'ವೈಯಾವ್ಯತ್ವ'ದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮಹತ್ವವಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದಾನ, ಅನ್ನದಾನಗಳಷ್ಟೇ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳದೆ ವಿವಿಧ ಸಹಾಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರುತ್ತವೆ ಈ ವ್ಯತಕ್ಕೆ 'ಅತಿಥಿ ಸಂವಿಧಾಗ'ವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ವಿಶಾಲ ಅರ್ಥವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಸ. ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಾಧುಗಳ ಮೇಲೆ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ತಿರ್ಯಂಜ ಅಥವಾ ಅಜೇತನ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಉಪಸರ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರು, ಭಿಲ್ಲರು ಮೊದಲಾದವರು ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ತೊಂದರೆಯು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡುವವಾಗಿ ಅಶ್ವಾಸನಕೊಡಬೇಕು, ಧೈರ್ಯಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕು ನಡೆದು ಬಂದದರಿಂದ ಅವಕಾಲುಗಳು ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಒತ್ತುವುದು ಮುನಿಯು ಲೋಗಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸಂಯಮವು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಸ್ಥಳ, ಆಸನ, ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು, ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಜಪಿಸಿ ಎಬ್ಬಿಸಬೇಕು, ಕೂಡಿಸಬೇಕು, ಮಲಗಿಸಬೇಕು, ಮಲಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಅಬ್ಬಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಲಮೂತ್ರವನ್ನೆ ಆಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಾಸಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು, ನಿರ್ಜೀವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಒಗೆಯಬೇಕು. ಕಫ, ಮೂಗಿನೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಬೇಕು ಆಹಾರ, ಶಿಷ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಯಮಿ ಪುರುಷರಿಗೆ

ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಯೋಗ್ಯಹೊತ್ತಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅವರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ನೇಳೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದ ವದಾರ್ಥವನ್ನೂ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಡಬೇಕು ವೇದನೆಯಿಂದ ಚಿತ್ರವು ಚಂಚಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಉವದೇಶದಿಂದ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಧರ್ಮಕಥೆಯನ್ನೂ ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದು, ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದು ವೈಯಾವೃತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಭೃತ್ಯನ ಮನಗೊಡೆಯನೆ ಬಂದರೊಡೆಯಗಾ ಭೃತ್ಯಮಾಡುವ ಸೇವೆಯಂತೆ ।

ಸತ್ಯನಾರಿಯರೊಡಗೂಡಿ ತಾವಸರಿಗಾ ನಿತ್ಯಾರ್ಥ ಭಕ್ತಿಮಾಡಿದನು ॥

ಉನ್ನತಾನವನಿತ್ತು ಪಾದಪೂಜೆಯ ಮಾಡಿ ಹೊನ್ನುವಕರಣವ ಹರಹಿ ।

ತನ್ನಬಲೆಯರು ತಾನೆಚ್ಚಿತ್ತು ಮುನಿಗಳಿಗನ್ನದಾನವನಿತ್ತರೊನಿದು ॥

—ರತ್ನಾಕರ—ಧರತೇತವೈಭವ—ಮುನಿಭುಕ್ತಿಸಂಧಿ—೪೨-೪೭

ಈಗ ವೈಯಾವೃತ್ಯದ್ದಿ ಆಹಾರದಾನದ ಸಾ ನವೇನೇಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ನವವುಚ್ಛೈಃ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ ಸವ್ರಗುಣಸಮಾಹಿತೇನ ಶುದ್ಧೇನ ।

ಅವಸೂನಾರಂಭಾಣಾಮಾರ್ಯಾಣಾಮಿವ್ಯತೇ ದಾನವಮ್ ॥ ೧೧೩ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸವ್ರಗುಣಸಮಾಹಿತೇನ) ವಿಳು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಶುದ್ಧೇನ) ಶುದ್ಧ ಶ್ರಾವಕನು (ಅವಸೂನಾರಂಭಾಣಾಂ) ವಂಚಸೂನ ಮತ್ತು ಅರಂಭಗಳಿಲ್ಲದಂಥ (ಆರ್ಯಾಣಾಮ್) ಮುನಿಗ (ನವವುಚ್ಛೈಃ) ನವದಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ (ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಃ) ಆದರೆ ಸತ್ಕಾರ ಗೌರವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ (ದಾನಂ) ದಾನ-ಎಂದು-(ಇವೈಶಿ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥ—ಕುಟ್ಟುವುದು, ಬೀಸುವುದು, ಒಲೆ ಹೊತ್ತಿಸುವುದು, ನೀರು ತುಂಬುವುದು, ನೊರದಿಂದ ಕೇರುವುದು ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ 'ವಂಚಸೂನ' ಎನ್ನುವರು ಇವುಗಳನ್ನೂ ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಯಾಡು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅಂಥ ಮುನಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಶ್ರಾವಕನು ಮಾಡಬೇಕು ಆ ಶ್ರಾವಕನು ದಾತೃವಿನ ವಿಳು ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಒಂಬತ್ತು ತರದ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಆ ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ದಾನ ಕೊಡಬೇಕು [ಗ್ರಾಹನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದಾನಕ್ಕೆ ವೈಯಾವೃತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಆ ದಾನದ ಒಡೆಯ, ಸಾಧನ, ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ದಾನದ ಒಡೆಯನು ದಾತೃವು ಅವನ ವಿಳು ಗುಣಗಳು ಶ್ರದ್ಧೆ, ಶುಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿ, ವಿಜ್ಞಾನತೆ, ಅಲ್ಪಬ್ಧತೆ, ಕ್ಷಮೆ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಎಂದಿರುತ್ತವೆ² ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ದಾತೃವಿನ ಅಂತಃ

¹ ಅವಯವಮಾನವ ದಶನ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಅಂತು ಶ್ರಾವಕನಿಗೆ ಕೆಲಸಾರಲಸಾವೇಯೊಲೆಯುಸವಿದಿಯಂದಿಯುಯ್ತು ಸೂನಿಗಳಿಂದಂ ಪಟ್ಟಿಮುಗಳಿಂದಂ ದಾಹ್ಯಾತ್ಯಂತರಸರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದಂ ಹಿಂಗಿದ ಹುಕ್ಕಿಯುಲನಂ ಪಾಣಂ ವಾಡ್ತಂ ಲೇಹ್ಯಮೆಂಬ ಜಿಹ್ವಾರ್ವಾಪಾರಮುಮಂ ವಾತಸಿತ್ತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಣಿಗಳಂ ಕಿಡಿಗಸುಪ್ಪಿಗಳುಮಾ ಪ್ಲಾಸ ಶಾಶ್ವ ಸಂಯಮೋಪಕರಣಗಳಿಮಂ ನಿರ್ವಾತುಕಾವಾಸಮಪ್ಪಾವಾಸ-ನುಂ ಕುಡುವನವದಾನಮೆಂಬದಕ್ಕುಂ ವಿಧಿವಿಶೇಷಂ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಂ ಪಾತ್ರವಿಶೇಷಗಳೆಂಬ ವಿಶೇಷಂಗಳತ್ತೆಂದಂ ಪಾತ್ರದಾನ ಕ್ರಮಸುಗತಿಯಂ ವೇಶ್ಯಕೇಶುಮೆಂದು ಬಗೆವುದ್ದಿಪಾದಿಗೋಳ್ಳುದುಜ್ಜಸ್ಯನದ್ದಿಲಿಯಿಸುವುದು ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನಂ ಗೆಯ್ಯುದು ಅಪ್ಯವಿಧಾರ್ಥನೆಗಳಿಂದರ್ಚಿಸುವುದು ದತ್ತಿಪೂರ್ವಕಂ ಬಂದಿಸುವುದು ಮನಸ್ಸುದ್ಧಿ ವಚನಬುದ್ಧಿ ಕಾಯಬುದ್ಧಿ ಯಾಹಾರ-ಶುದ್ಧಿಯಿಂದಿವಂ ಪದವುದುಮಿಂಶಂಪವನಿಧಿ ಪುಣ್ಯಂಗಳೆಂಬ ವಿಧಿವಿಶೇಷಂ ಯಮುನಿಯಮ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸಾದಾರಮ್ಪಾನಸುಷ್ಣಾಸಂ-ಗೊಂದರ್ಚಿಸುವುದುಂ ಆಹಾರೋಪಧೋಪಕರಣಂಗಳ ಆವಾಸಂಗಳಂ ಪಡೆವುದುಂ ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷಂ ಶ್ರದ್ಧಾ ಶಕ್ತಿರ್ದಕ್ಷಿ ವಿಜ್ಞಾನಂ ಅಲ್ಪಬ್ಧತೆ ದಯಾ ಕ್ಷಮೆಯೆಂಬ ಸಪ್ತಗುಣಂಗಳು ಮತ್ತಮತ್ತರದಿಲ್ಲದುದುಂ ಪುರದಿಲ್ಲದುದುಪಾದಾನಗಿಯ್ಯುದು

² ಶ್ರದ್ಧಾ ಶುಕ್ತಿರ್ದಕ್ಷಿರ್ವಿಜ್ಞಾನಮುಖ್ಯತಾ ಕ್ಷಮಾ ಶಕ್ತಿಃ ।

ಯಸ್ಯೈತೆ ಸಪ್ತಗುಣಾಸ್ತಂ ದಾತಾರಂ ಪುನಃಸಂತಿ ॥³

—ಠೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಟವಿರುವ ಕುದ್ಧರಸಲ್ಲಟ್ಟಿದ್ಧು

ತುದಿಯು ಒಗ್ಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು 'ಪುದ್ದೇನ' ವದದಿಂದ ಬಾಹ್ಯತುದಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲು, ವಸ್ತ್ರಮೊದಲಾದವುಗಳ ತುದಿಯು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ದಾನದ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಇವು ಪುಣ್ಯೋಪಾಜ್ಞನಯ ಹೇತುಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ- (೧) ವ್ರತಗ್ರಹಣ (೨) ಉಚ್ಚಸ್ಥಾವನಾ (೩) ವಾದವ್ರಶ್ಚಾಲನ (೪) ಅರ್ಚನ (೫) ಪ್ರಣಾಮ (೬) ಮನಃಪುದ್ದಿ (೭) ವಜ್ರನತುದ್ದಿ (೮) ಕಾಯಪುದ್ದಿ (೯) ವಿಷಣಾ ತುದ್ದಿ¹ ಇನ್ನು ದಾನ ವಾತ್ಸವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸೂನಗಳು ಮತ್ತು ಆರಂಭರಹಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ನೇವೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾವಾರಾದಿಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇದು ಮುಂದೆ 'ನೇವಾ-ಕೃಷಿ-ವಾಣಿಜ್ಯ-ಪ್ರಮುಖಾಧಾರಂಭತೋ ವೈವಾರಮತಿ' ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗೀತೆಯು ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು 'ಒಂದೆಡೆಗೇ' ಸೂನಾ ವಧದ ಸ್ಥಾನದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ ತುಂಡರಿಸುವುದು, ಬೀಸುವುದು, ಕುದಿಸುವುದು, ನೀರು ತುಂಬುವುದು, ಕಸಹೊಡೆಯುವುದು ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಸೂನಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿವೆ² ದಾನದ ವಾತ್ಸವ ನೇವೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾವಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನೀರು ತುಂಬುವುದು, ಮೇನೆ ನಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹೊರುವುದು, ಬೀಸುವ ಗಿರಣಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು, ಒಲೆಗೆ ಉರುವಲು ಹಾಕುವುದು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪಾತ್ರಗಳು ಮುನಿಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಕರಾದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕರೂ ಐಲಕರೂ ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ ನ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಮೂರು ತರದ ವಾತ್ಸವಗಳಿಗೆ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಂಜನೂನಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನೂ ದ್ರಷ್ಟೋಪಾಜ್ಞನವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವನೂ ಆದಂಧ ದಿಗಂಬರ ಸಾಧುವು ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವನಿಸುತ್ತಾನೆ ವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಶ್ರಾವಣನು ಮಧ್ಯಮ ವಾತ್ಸವ ವ್ರತವಿಲ್ಲದವನಿದ್ದರೂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಳ್ಳ ಶ್ರಾವಣನು ಜಘನ್ಯ ವಾತ್ಸವ ಇನ್ನು ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವ ದಾನಕೊಡುವ ಶ್ರಾವಣನಲ್ಲಿ ಏಳು ಗುಣಗಳು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ-

(೧) ದಾತಾರನಿಗೆ ಇಹಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಮಾನ್ಯತೆ, ಕೀರ್ತಿ, ರಾಜಸನ್ಮಾನ ಧನಧಾನ್ಯಗಳ ವೃದ್ಧಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆ ಇರಕೂಡದು

(೨) ದಾನಕೊಡುವವನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಇರಬಾರದು. ಬೇಡುವವರು ಬಹಳ ಜನರಾದರು ಈಗ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು? ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರದೆ ಮುನಿ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಣರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಬೇಕು.

(೩) ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕವಟಿಧಾವ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದಾನಕೊಡಬಾರದು. ಕವಟಿವೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೊಂದು ಬಾಯಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದು ಇನ್ನೊಂದು, ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಜನರಿಗೆ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು, ಒಳಗೆ ದಾನಕೊಡುವಾಗ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುವುದು ಇಂಥ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಡಬಾರದು

(೪) ಇನ್ನುಳಿದ ದಾನಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಈರ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದಾನಕೊಡಬಾರದು "ಅವನು ಏನು ದಾನ ಮಾಡಿಯಾವು? ನಾನು ಮಾಡುವ ಪಾನದ ಮುಂದೆ ಅವನದು ಕಳೆ ಹೀಗನವಾದೀತು" ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದಕ್ಕೆ ಈರ್ಷಾ ಎನ್ನುವರು

(೫) ದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಸ್ಥಾನವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ದಾನಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವ ದೊಡ್ಡ ಅವಕೀರ್ತಿಯಾದೀತು. ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ದಾನಕೊಡಬಾರದು

(೬) ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆನಂದ (ಮುದಿತ ಬಾವಿ) ಹೊಂದಿ ದಾನಕೊಡಬೇಕು ಇಂದು ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಜಘನ್ಯ ಈ ವಾತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಾತ್ಸವ ದಾನಕೊಡುವ ಯೋಗವು ನನಗೆ ಒದಗಲಿ. ಅವರಿಗೆ

1 "ಪರಿಗತಮುಚ್ಚರಾಣಿ ಪಾದೋದಕಮುಚ್ಚಣಂ ಚ ಪಣಮಂ ಚ ।
ಮಾಣವಯಾಣಕಾಯಸುದ್ಧೀ ಎಸಣಾಸುದ್ಧೀ ಯಾಣವವಿಜಂ ಪುಣ್ಣಂ ॥"

2 "ಬಂಡನೀ ಪೆಪಣಿ" ಪುಣ್ಯ ಉದಕವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣವೇ ।
ಪಂಚಸೂನ ಗೃಹಕೃತ್ ತೇನ ಮೋಕ್ಷಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ॥"

ನಿರ್ವಿಘ್ನತೆಯಿಂದ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯಲಿ. ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಆಪೂರ್ವನಿಧಿ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆಗುವದು—ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ದಾನಮಾಡಬೇಕು

(೭) ದಾನಕೊಟ್ಟುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಪಡೆಯಬಾರದು ಇದು ನಿರಹಂಕಾರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಣವಾಗಿದೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಾತ್ಸವಾನ ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರಾವಣನ ವಿಳು ಗುಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವನ್ನು ಪ್ರಾವಣನು ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಸತ್ಯಾಪ್ರಕ್ಕೆ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ದಾನವನ್ನು ವಡೆಯುವವನು ಮುನಿ, ಪ್ರಾವಣ ಅಥವಾ ಇನ್ನಾವನ ಯೋಗ್ಯತೆಯವನಿರುವನೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಬೇಕು ಆ ಒಂಥತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಭಕ್ತಿಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವೆ—

(೧) ಸಂಗ್ರಹ ಅಥವಾ ವ್ರತಿಗ್ರಹ. ಮುನೀಶ್ವರ ಅಥವಾ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಇವರಿಗೆ “ತಿಷ್ಠ ತಿಷ್ಠ” ಅಂದರೆ “ನಿಲ್ಲುವುದು ನಿಲ್ಲುವುದು” ಎಂದು ಮೂರು ಸಲ ಎನ್ನಬೇಕು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತಿತಯ ಪೂಜ್ಯತ್ವವು ಇರುವದೋ ಅವರೇ ಹೀಗೆ ಅಂದಾರು ಆದರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗದಷ್ಟೆ ಮುನಿ-ಕ್ಷುಲ್ಲಕರನ್ನುಳಿದು ಪ್ರಾವಣರೇ ಮೊದಲಾದ ಇತರ ಯೋಗ್ಯ ವಾತ್ಸವ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ “ಬರಬೇಕು, ಕೂಡಬೇಕು ಸ್ವಾಮಿ” ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆದರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಗ್ರಹ ಅಥವಾ ವ್ರತಿಗ್ರಹ ಎನ್ನುವರು.

(೨) ಉಚ್ಛಾಸನ ಕೊಡುವುದು. ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಉಚ್ಚ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ (ಮನೆ, ಮಂಚ, ಕುರ್ಚಿ) ಕೂಡಿಸುವುದು

(೩) ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನ. ಶುದ್ಧ ನೀರಿನಿಂದ ಮುನಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕರ ಪಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುವುದು

(೪) ನಮಸ್ಕಾರ. ಮುನಿ ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾವಣ ಯಾರೇ ಇದ್ದರೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು

(೫) ಸ್ತವನ. ಪಾತ್ರಕ್ಕೂ ವೇಳೆಗೂ ಅನುಸರಿಸಿ ಯೋಗ್ಯ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಅಂದರೆ ಸ್ತುತಿವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು.

(೬) ಮನದ ತುದ್ಧತಿ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಾನಿಯಾದ ಪ್ರಾವಣನು ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೊಡದು.

(೭) ವಚನ ತುದ್ಧತಿ. ಅಯೋಗ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡದೆ ಇರುವುದು

(೮) ಕಾಯತುದ್ಧಿ. ಯತ್ನಾಚಾರಪೂರ್ವಕ ನಡೆಯುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು

(೯) ಭೋಜನ ತುದ್ಧಿ. ವಾತ್ಸವ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿರ್ದೋಷ ಆಹಾರ ಕೊಡುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ವಿವೇಚಾವುದಿ ಎಂದೂ ಹೇಳುವರು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜನಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ದೇಶ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಆಹಾರಕೊಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ವಾತ್ಸವ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರೆನೇ ಅದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಷ್ಕಲವಾಗುವುದು. ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಪ್ರಿಯ ಮನುಷ್ಯರ ಪ್ರೀತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಮುನೀಶ್ವರರಿಗೆ ಪ್ರಾವಣರನ್ನು ಈ ಸವಧಾಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನವದಾ ಭಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ರಹಿತ ಮಾನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುನೀಶ್ವರರು ಎಂದೂ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಆದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇತರ ಧರ್ಮವಾನ್ ಗೃಹಸ್ಥರೇ ಮೊದಲಾದವರೂ ಸಹ ಆದರಾತಿಥ್ಯದಿಂದ ಕಠಿಣದ ಹೊರತಾಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆದರವಿಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ದೀನವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಉಟವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ದೀನತ್ವದ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಪರಮ ಸಂತೋಷ ಇವೇ ಜೈನತ್ವದ ಮೊಡ್ಡ ಗುರುತುಗಳಾಗಿವೆ

ದಾನ ಕೊಡುವವನು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆನ್ನ, ಔಷಧ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಾಸ್ತವ, ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ದಾನಕೊಡುವವರು ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಅದರಿಂದ ಮೋಹ, ಕಾಮ, ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ಗರ್ವ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದರೆ ಅಂದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಉಟವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು ಯಾವುದರಿಂದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ತಪಶ್ಚರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ

ಉತ್ಸಾಹವು ಬೆಳೆದೀತೊ ಅಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸಂಯಮಿ ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂಕ್ಷೇಪವು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವುದರಿಂದ ಮೋಹ, ಕಾಮ, ಅಲಸ್ಯ, ಚಿಂತೆ, ಆಸಂಯಮ, ಭಯ, ದುಃಖ, ಅಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವೋ ಮತ್ತು ಗರ್ವವು ಬೆಳೆಯುವುದೋ ಅಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳು ದಾನ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಯಾವುದರಿಂದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ತಪ, ಸಂತೋಷಾದಿಗಳ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಗುವುದೋ ಅಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ದಾನಕೊಡಬೇಕು: ಆ ದಾನದಿಂದ ವಾತ್ಸ್ರದ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಬೇಕು, ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿಯ ಸಂಕ್ಷೇಪವು ದೂರವಾಗಬೇಕು ಇಂಥ ದಾನಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ದಾನದಲ್ಲಿ, ದಾನಕೊಡುವವ, ದಾನಕೊಡತಕ್ಕ ವಸ್ತು, ದಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥ ವಾತ್ರ, ದಾನದ ವಿಧಿ ಮತ್ತು ದಾನಮಾಡುವ ಕಾಲ ಎಂದು ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವನು— ದಾತೃವು—ಏಳು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಿರಬೇಕು

(೧) ಭಕ್ತಿ. ಪಾತ್ರದೊಳಗಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಇರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವವು ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತವಾಗಿದ ಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತ ಇರುವವು

(೨) ಶುಷ್ಕಗುಣ. ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ಅತಿತಯವಾದ ಕಳವಳವು ಇರುವುದೋ ಅಂಥವರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರವು ಒಗ್ಗರತಕ್ಕುದಲ್ಲೇ ಕಡು ಬಡವನಿಗೆ ವಿಫಲ ಧನವು ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಆನಂದ ಗುಣಕ್ಕೆ ದಾತೃವಿನ ಶುಷ್ಕಗುಣವೆನ್ನುವರು

(೩) ಶ್ರದ್ಧಾ. ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದೇ ಇಹವರ ಲೋಕದ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವುದು

(೪) ವಿಜ್ಞಾನ. ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಭಾವ ಇವುಗಳ ಯೋಗ್ಯವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ದಾನ ಕೊಡುವುದು

(೫) ಅಲೋಲುಪತ್ಯ. ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಧನ, ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ವಿದ್ಯಾ, ಮಂತ್ರ, ಯಶ, ಕೀರ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಿರುವುದು

(೬) ಸಾತ್ವಿಕ. ಶ್ರೀಮಂತ ಪುರುಷನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಹಾಗೆ ದಾನವನ್ನು ಬಡವನು ಕೊಡುವವು ಸಾತ್ವಿಕಗುಣವಾಗಿದೆ

(೭) ಕ್ಷಮಾ. ಸಿಟ್ಟು, ಬರುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಇರುವುದು

ದಾತೃವಿನ ಇತರ ಗುಣಗಳು—ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಮುನಿ, ಶ್ರಾವಕ, ಅನ್ಯತ ಸಮ್ಯಗ್‌ಚಕ್ಷು ಈ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವಂಥ ಉತ್ತಮ ದಾತೃವಿನ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವನು ವಿನಯವಂತನಿರಬೇಕು ಉದ್ಬಟತನದಿಂದ ಕೊಟ್ಟದಾನವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ ದಾನ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತರ ಏನೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕೇವಲ ವಿನಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ದೊಡ್ಡ ದಾನತ್ವವಿದೆ ಯಾರದಾದರೂ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಕೂಡ ಮೃದುಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದು, ಬಂದವರನ್ನು ಉಚ್ಛಾಸದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವುದು, ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಸಹ ದೊಡ್ಡ ದಾನವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದು, ದಾನದ ಕ್ರಮದ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದು, ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿರುವುದು, ಜನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿರುವುದು, ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಇಡುವುದು, ಇಡುವ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಮಂಡಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು, ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ಸಮದರ್ಶಿಯಾಗಿರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪರೀಷಹಗಳಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಇರುವುದು, ಮತ್ತರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಗೊಡದಿರುವುದು, ಸ್ವ ಮತ್ತು ಪರಮತಗಳ ಜ್ಞಾನ-ವಿರುವುದು, ಪ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು, ವ್ರತಿಕರ ವವಿತ್ರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವಂಟಾಗುವುದು, ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥ ಇವೆರಡನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು, ಸಮ್ಯಕ್‌ಕ್ಷ ಗುಣವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಅಹಂಕಾರಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪರನಾಗಿರುವುದು,

ಹಿಂದೆ ಅನೇಕ ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳು ದಾನ ಕೊಡುವವರಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಅವರಿಗೆ ಭೂಷಣಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ—“ನಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವು ಪ್ರತಿಕರ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚವಾಗಲಿ, ಸಹರ್ವರ್ಮ ತುರುಷರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅದು ಸವೆಯಲಿ. ಯಾರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಧನವ್ಯಯವಾಗಲಿ ಧರ್ಮದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಿ. ಅಂಥ ಸನ್ನಿಹಿತಗಳ ಕಡೆಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ದ್ರವ್ಯವೇ ನನ್ನದು. ಇತರ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಜನರ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳ ವೋಷಣೆಗಾಗಿಯೂ ಯಾವ ಧನವು ವೆಚ್ಚವಾಗುವುದೋ ಅದು ಕೇವಲ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಬೀಳಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರು-ನನ್ನ ಧನದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲುಮಂಥನರು-ಅವರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿರುವ ಅವರ ಸಾಲವನ್ನೂ ಈಗ ನಾನು ತೀರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಅವರು ಧನವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಎತ್ತಿ ಒಯ್ಯುವಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ, ಪ್ರತ ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥವರೂತ್ತಾರೆ ನನಗೆ ವಾವದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನಂಟು ಮಾಡುವವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ನಾನೂ ಅವರ ಸುಯೋಗದಿಂದ ಬಹಳ ಗಾಢವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಸುಳ್ಳು ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಬಲಿದ್ರವ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ನ್ಯಾಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಯಶ, ಅವಯಶ, ಇವೆ ಎನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿವೆ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ವಿಷಯವಾಸನೆಯನ್ನು ಪುಟ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇತರ ದುರ್ಬಲ, ಭಾವುಕ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ರಕ್ತಪನ್ನದಿಂದಲೂ ಕಳ್ಳತನದಿಂದಲೂ ಎತ್ತಿ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಧನಸ್ಯಾಭರಣ-ಭೋಜನಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದು, ಕಳವು ಮಾಡುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುವುದು. ಈಗ ಭಗವಾನ್ ವಿಶತರಾಗದೇವನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವು ಅಭಿಸಿದ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಕುಟುಂಬ ವೋಷಣೆಗಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಧನೋಪಾರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಅನೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆನಾಗಲಾರೆನು ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯಾವುದು ಅಭಿಸೀತೋ ಅದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಉಪಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ನ್ಯಾಯವಾದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ದಾನದ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಸಹ ಕೆಗೆದು ಇಡುವೆನು. ಧನ, ಯಶವನ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯಗಳು ಕ್ಷಣ ಭಂಗವಿರಲಾಗಿವೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಒಂದು ದಿನ ಮರಣವು ಬರತಕ್ಕದ್ದೇ ಅದು ಆಸಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಬಂದೀತು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನ, ಸಂತತ್ತು, ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರಾರೂ ಸಂಗಡ ಬರುವವರಲ್ಲ ಕೇವಲ ನಾನು ಗಳಿಸದಂಥ ದಾನ, ತಪ, ಶೀಲ, ಭಾವನಾ ಇವೆ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿದಂಥ ಪುಣ್ಯವೆಂದೇ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಬಂದಾವು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರ ಫಲಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ಈಗ ದಾನ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವಾನ್ ತುರುಷರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖಿತ ಬುಧುಕ್ತಿತರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಪ್ರಸ್ತುತನಾದರೆ ಮರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನರ್ವ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದೀತು, ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞಾನಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರಿತಾವು.

ಗೃಹ ಹಾಗೂ ಧನದ ಸಫಲತೆ—ಮೊದಲು ಸತ್ತಾತ್ಮ ದಾನ ಮಾಡಿ, ಆ ಮೇಲೆ ಸ್ವತಃ ಊಟ ಮಾಡುವವನ ಜೀವನವು ಸಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಶವೂ ಸಹ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾತ್ಮದಾನವು ಕೊಡಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಮನೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವಶವೆಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿರಿಕ್ಕೆ ಹೋದರು, ವಶ್ಯಗಳಿಗೆ ಗೊಡುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರ ಮನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಶವಶ್ಯಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರವೇನು? ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನೀರು ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳೂ ಸಹ ಬಹಳವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನೀರು ಬಹಳ ಉಪ್ಪು, ರತ್ನಗಳು ಮಹಾ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸದವೂ ಆಗಿವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ವಿವಿಧವಿದ್ದೂ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಅರ್ಥಾತ್ ಅವು ವಿವಿಧವಿದ್ದೂ ಹೇಗೆ ನಿವೃತ್ತವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹತ್ತರ ಬಹಳವು ಧನವಿದ್ದೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ಸಮಾನ ಧರ್ಮಿಗಳು ಜನರ ಹಾಗೂ ದೀನ ಅನಾಥ ಜನರ ಸತ್ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಧನವು ವಿವಿಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಏನು ಮಾಡುವುದು? ಅದು

ವ್ಯವಾಜದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಮರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ಸುಖಾರ್ಥ ದಾನವು ವಾಚಕವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆನಿಸುವ ಎಳ್ಳನ್ನು ಸಹ ದಾನಮಾಡಬಾರದು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಹಾಕುವ ಜೋಡು, ಒಲೆ, ಮೊರೆ, ಕನಬರಿಗೆ, ಕೊಡಲಿ, ಸಲಿಕೆ, ಹುಳಿತ ಧಾನ್ಯ, ಎಣ್ಣೆ, ದೀಪ, ಬೆಣ್ಣೆ, ಕಬ್ಬಿನ ರಸ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಮೋಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡು-ವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಿಥ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಗಳಾದ ಜನರು ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಕುಪಾಸವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವು ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುವುದೂ ಕುಪಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡದೆ ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕು?—ಎಂದೂ ಹಲವರು ವ್ರತಿಯನ್ನು ಕೇಳಬಹುದು ಇದು ನಿಜ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಕನ್ಯೆಯ ವಿವಾಹವನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೂ ಜನದರ್ಮಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರ ಮತ್ತು ಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದ ವರನೊಡನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಜೈನರು ಕನ್ಯಾದಾನಕ್ಕೆ ವಾವನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಯಾವ ವ್ರತಾರ ಗೃಹಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಆರಂಭಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾಚಕಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಇರುವುದೋ ಅದರಂತೆಯೇ ಕನ್ಯಾದಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇದರ ವಾಚವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿದೆ ಉಳಿದ ಜನರು ಕನ್ಯಾದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪುಣ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಧಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಕನ್ಯಾದಾನದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಫಲವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯವು ಕನ್ಯಾದಾನದಿಂದಾಗುವುದು ಕೋಟಿ ಗೋದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವು ಲಭಿಸುವದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಜೈನರು ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕುಪಾಸವೆನ್ನುವರು ಇವಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂಥ ಅನೇಕ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಲೋಭಿ, ವಿಷಯಲಂಚೆ ಜನರು ವರ್ತಿಸಿದಂಥ ಕುಪಾಸಗಳಿವೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥರು ಕೊಡಬಾರದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ

ಗೋದಾನ ಮಾಡಬಾರದು. ಬಂಗಾರದ ಆಕಳು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಆಕಳು, ಎಳ್ಳಿನ ಆಕಳು, ತುವುದ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅನೇಕರು ದಾನಕೊಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಈ ದಾನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂಥವರು ತುವು ಹಾಗೂ ಎಳ್ಳಿನ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರಗಳ ಆಕಳುಗಳನ್ನು ಕಡಿದು, ಮುಸಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕರಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಕಳ ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಕೋಟಿ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಅರವತ್ತೆಂಟು ಅರ್ಧಗಳಿನ್-ಯೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಜನರು ದಾಸ ದಾಸಿಯರನ್ನೂ ದಾನವೆಂದು ಕೊಡುವರು ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಗ್ರಹಣ, ವ್ಯತಿಪಾತ ಮೊದಲಾದ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ದಾನಕೊಡುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವಾಗಿದೆ. ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮನುಷ್ಯನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕುವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಊಟ ಹಾಕುವುದರಿಂದ ಸತ್ತ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯು ಹೇಗಾದೀತು? ಮಕ್ಕಳು ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ತಂದೆಯು ಪಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತ-ನಾಗುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕಾರಕವಾಗಿದೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಹಿಂದೆ ಸತ್ತ ಮನುಷ್ಯನ ಎಲುವುಗಳನ್ನು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಒಗೆಯುವುದರಿಂದ ಸತ್ತವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆಂದು ಧಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇವತ್ತೊಂದು ತಲೆಗಳ ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಯೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದಡಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ವಂಶದೊಳಗಿನ ಹಿಂದಿನ ಹತ್ತು ತಲೆಯ ಜನರು, ಮುಂದಿನ ಹತ್ತು ತಲೆಗಳ ಜನರು ಅಲ್ಲದೆ ಪಾಪ ಹೀಗೆ ಇವತ್ತೊಂದು ತಲೆಗಳ ಜನರು ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ಕುಗಡಿಯೊಳಗೆ ಬಿದ್ದಂಥವರು ಮೈಕುಂಠಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾಸಿಸಹತ್ತುವರು ಹಿರಿಯರು ಅಜ್ಜ, ಮುತ್ತಜ್ಜಂದಿರು, ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪಾವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಗಯೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ನಾಳೆ, ಇವತ್ತೊಂದು ತಲೆಮಾರಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತರಾಗುವರು ಅದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ವಾಪಸು ಬೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ವರ್ತನೆಗಳು ಇತರರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ

ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಶ್ರಾದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಮಾಂಸಹಿಡಿದ ಭೋಜನಮಾಡಿಸುವರು ಮಾಂಸದಿಂದ ದೇವ-
ದೇವತೆಗಳ ತೃಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ದುರ್ಗಾ, ಭವಾನಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಜೀವಿಗಳ ಹಾಗೂ ವಶು, ರಾಕ್ಷಸರ
ರಕ್ತ ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕುರಿ, ಆಡು, ಕೋಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು
ಬಲಿದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ವಾವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮದಂತೆ ನಡೆದಂತೆ
ಆಗುವದೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ಭ್ರಾಮಕ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗು-
ವದು ವಾಪೀ ಜನರು ಸುಳ್ಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣದಂಥ ಘೋರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ,
ಸ್ವತಃ ನರಕ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಇಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅನ್ಯರನ್ನೂ ನರಕದ ದಾರಿಗೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಯ
ರುಚಿಗೆ ಲೋಲುನನಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಘೋರ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಹಿಂದೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ವಾಪಿಗಳು
ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂದೂ ಕೂಡ ನಾಯಿ, ನರಿ, ಹುಲಿಗಳ ಹಾಗೆ ದುಷ್ಟ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅವರ
ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಪಾವನ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತರೇ ಅವರ
ಹಾಗೂ ಮ್ಲೇಚ್ಛರ ಭರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳು ಮ್ಲೇಚ್ಛರವು ಇವೆ ಇವು ವೇದದೊಳಗಿನ
ಅಕ್ಷರಗಳು—ಎಂದು ಅಜ್ಞಾನಿ ಜನರಿಗೆ ಧಾಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಬೇಡಿಯಾದಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವರು ಅದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ-
ವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಯಾರ ದೇವರು ಕೊರಳಲ್ಲಿ ರುಂಡ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ರಕ್ತ ಮಾಂಸಗಳನ್ನಿ
ತನ್ನುವನೋ ಅಂಥ ದೇವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರ ವಾವನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು? ಇಂಥ
ಕುವಾತ್ರಗಳಿಗೆ ದಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.
ಕುದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದಲೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ನರಕ ಹಾಗೂ ತಿರ್ಯಂಚ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ
ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವುನ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ, ಏಕೋದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ, ದ್ವೀಪದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ
ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರಿವರ್ತನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಕುದಾನ
ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗ ಕೂಡದು

ನೆರೆದ ತ್ರಿಶಕ್ತಿ ಭಕ್ತಿ ದಲರಿದೌದಾಯ್ಯಂ ದಯಾಗುಣಂ ಕ್ಷಮೆ ಎಂದಿಂ - ।

ತುರಗಿದ ಗುಣಮೇಳರೋಳಂ ನೆರೆದಿರ್ದದದಾವುವದಮೇ ದಾತ್ವವಿಶೇಷಂ ॥

—ಮಾಘನಂದಿ-ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಟೀಕು-ಚರಣಾನುಯೋಗಿ ೧೧೩.

ಈಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹಕರ್ಮಾಣಾಂ ನಿಚಿತಂ ಕರ್ಮ ವಿವಾಕ್ಯೈಃ ಖಲು ಗೃಹವಿಮುಕ್ತಾನಾಮ್ ।

ಅತಿಥೀನಾಂ ಪ್ರತಿಪೂಜಾ ರುಧಿರಮಲಂ ಧಾವತೇ ವಾರೀ ॥ ೧೧೪ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಾರಿ) ನೀರು (ಅಲಂ) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ (ರುಧಿರಂ) ರಕ್ತವನ್ನು (ಧಾವತೇ) ತೊಳೆಯುತ್ತದೆ.
ಹಾಗೆಯೇ—(ಗೃಹವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ) ಮನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದಂಥ (ಅತಿಥೀನಾಂ) ಅತಿಥಿಯ (ಪ್ರತಿಪೂಜಾ)
ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಖಲು) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ (ಗೃಹಕರ್ಮಾಣಾಂ) ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಆರಂಭದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ
ಯೋಗದಿಂದ (ನಿಚಿತಂ ಅಪಿ) ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ (ಕರ್ಮ) ಕರ್ಮವು (ವಿವಾಕ್ಯೈಃ) ನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಮನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಅತಿಥಿಯಿಂದಲೆ ಮುನಿ ಅವರ ಪ್ರತಿಪೂಜೆಯಿಂದಲೆ ದಾನ, ಸನ್ಮಾನ,
ಉಪಾಸನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಚಿತಗೊಂಡ
ವಾವ ಕರ್ಮರೂಪ ಮಲವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು ಈ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ದಾನವು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ರಕ್ತದ
ಕಲೆಯನ್ನು ನೀರು ತೊಳೆದು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುವಂತೆ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ವಾವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ
'ಗೃಹವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ ಅತಿಥೀನಾಂ' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಮನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಸಾಧುವೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ
ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅವನು 'ತಪೋಧನ'ನಿರಬೇಕು ಆ ತಪಸ್ಸಿನು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ

ಗಿಂನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವನು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ಗುಣಗಳ ನಿಧಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಸಂಯಮಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಸಂಯಮವು ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕಷಾಯಗಳ ದಮನದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ವಂಚಸೂನ ಮತ್ತು ಆರಂಭಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಂತರ ಶುದ್ಧ ವೈಯಾಪ್ಯತೆಯು ನಿಃಸಂದೇಹವಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥನ ವಾವಮಲವನ್ನು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಯಾವ ಸಾಧುವು ಈ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವನಿರುವನೋ—ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನೂ ಚಂಭದಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿರುವನೋ—ಅಂಧವನ ವೈಯಾಪ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಫಲವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಕಲ್ಲಿನ ನಾಕೆಯದಂತೆ ಇರುವುದು ಅದು ತಾನು ಮುಳುಗುವುದಲ್ಲದೆ ಜೊತೆಯವರನ್ನೂ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆರಂಭಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ವಾವವು ಸಂಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆ ವಾವವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಮುನೀಶ್ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನವೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ ಮೈಗೆ ರಕ್ತವು ಹತ್ತಿದರೆ ಅದನ್ನು ರಕ್ತದಿಂದಲೇ ತೊಳೆದರೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದು ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದರೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮನೆಗೆಲಸದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಪಾವವು ಗೃಹಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುವಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ

ಭುಕ್ತಿಯಿಂದಾ ಮುನಿಗಳ ತಣಿಸಿದನು ಸುಭಕ್ತಿಯು ನೆರೆ ತಣಿಸಿದನು ।
ಭುಕ್ತಿಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿವಧಕೆ ವೃಷ್ಟಾಭುಕ್ತಿ ಸನ್ನಹವ ಮಾಡಿದನು ॥
ಸನ್ನವಿದಗಳಿಂದ ನವವಿಧ ವೃಷ್ಟಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆಂದುತ್ತಮಾನ್ನವನು ।
ತನ್ನ ಕಾಂಕ್ಷೆನರ್ವ ಕೊಂಡಲಾಗಿಕೊಂಡು ಸಂತೃಪ್ತಿಯಾದುದು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ॥
ಅನ್ನವನೀವರೆಮಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟಹುದನ್ನವನಿತ್ತವೆನೆಲು ।
ಸನ್ನತವೃತ್ತಿರಲ್ಲದರಿಂದಾಮುನಿರನ್ನರೊಲ್ಲರು ಭವ್ಯರತ್ನಾ ॥
ಭುಕ್ತಿಯನೀವರುಂಟಿಲ್ಲಲಿ ಭೂವರುಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ।
ಯುಕ್ತಿಭಕ್ತಿಯೊಳೊಡಗೂಡಿ ಭುಕ್ತಿಯನೀವಮುಕ್ತಿಸಾಧಕ ನೀನೆ ಚಕ್ರ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ಭರತೇಶ ವೈಭವ-ಮುನಿಭುಕ್ತಿಸಂಧಿ ೯೭-೯೮-೧೧೫-೧೭

ಇನ್ನು ದಾಸದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಉಚ್ಚೈರ್ಗೋತ್ರಂ ಪ್ರಣತೇರ್ಭೋಗೋ ದಾನಾದುವಾಸನಾತ್ಪುಜಾ ।
ಭಕ್ತೀಃ ಸುಂದರರೂಪಂ ಸ್ತವನಾತ್ಕೀರ್ತಿ ಸ್ತವೋನಿಧಿಷು ॥ ೧೧೫ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ತಪೋನಿಧಿಷು) ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಮುನಿಗೆ (ಪ್ರಣತೇಃ) ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಉಚ್ಚೈರ್ಗೋತ್ರಂ) ಉಚ್ಚೈರ್ಗೋತ್ರವು, (ದಾನಾತ್) ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದ (ಭೋಗಃ) ಭೋಗವು, (ಉಪಾಸನಾತ್) ಪೂಜೆಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಪೂಜಾ) ಪೂಜ್ಯತ್ವವು, (ಭಕ್ತೀಃ) ಭಕ್ತಿಯಿಂದ (ಸುಂದರರೂಪಂ) ಸುಂದರ ರೂಪವು, (ಸ್ತವನಾತ್) ಸ್ತುತಿಮಾಡುವುದರಿಂದ (ಕೀರ್ತಿಃ) ಕೀರ್ತಿಯು (ಭವತಿ) ಆಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಮುನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಚ್ಚೈರ್ಗೋತ್ರವು ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅವರಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದ ಭೋಗಭೂಮಿಯು ಸುಖವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅವರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪೂಜೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಅವರ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಂದರ ರೂಪವು ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ 'ತಪೋನಿಧಿಷು' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ತಪಸ್ವಿಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನೇ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ತಪಸ್ವಿಗೆ 'ವರಮಾರ್ಥ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಆ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಸಾಧುಗಳ ವಂದನಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಫಲವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಉಳಿದ ಸಾಧುಗಳೆಂಬ ನಾಮಧಾರಿಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಸ ಧ]

- ಅರ್ಥ-ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ವಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಲ್ಪ ದಾನವೂ ಸಹ, ಒಳ್ಳೆಯ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ನೆಟ್ಟ ಅಲದ ಬೀಜವು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನೆರಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಸಂವತ್ತಿಯ ರೂಪದಿಂದ-ಮಹಾತ್ಮ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ವೈಭವ ಮೊದಲಾದ-ಫಲಕೊಡುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕಾರವೇ ಮೊದಲಾದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲವು ಹೇಗೆ ವಿವಿಧವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲದ ಬೀಜದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಫಲವೆಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಸತ್ವಾತ್ಮಗತವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಂಥ ಫಲಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಸತ್ವಾತ್ಮದಾನಕ್ಕೆ ಅಚಿಂತ್ಯ ಫಲವಿದೆ. ಇದರ ವ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಗ್ರಹಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಸಹ ಸತ್ವಾತ್ಮದಾನದ ವ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಭೋಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಲ್ಯದ ಆಯುಷ್ಯ, ವಡಾರು ಹರಿದಾರಿ ಉದ್ವವಾದ ಶರೀರ, ಸಮಚತುರಸ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನ (ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಶರೀರ), ಮಹಾನ್ ಬಲ, ಅತುಲ ವರಾಕ್ರಮ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷರ ಜೋಡಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರು ದಿನಗಳು ಉರುಳಿದ ಮೇಲೆ ಆಚಾರದ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಜೋರಿಯ ಕಾಯಯುಷ್ಯ ಆಚಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಹೊನೆಯು ತಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ಭೋಗದ ಎಲ್ಲ ನಾಮಗ್ರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲಿ ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ಬಾಧೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಬಿಳು ಮಳೆಗಳ ತಾವಿಲ್ಲ. ಹಗಲಿರುಳುಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ರಕಾತವಿರುತ್ತದೆ ೀತಲ, ಮಂದ, ಸುಗಂದವಾದಂಥ ಗಾಳಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ದೀಪ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಯ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲು, ಹರಳು, ಹುಲ್ಲು, ಮುಳ್ಳು, ಕೆಸರು, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಭೂಮಿಯು ಸ್ವಟಿಕದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಯಾವಜ್ಜೀವವೂ ಶರೀರಕ್ಕೆ ರೋಗವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮುಪ್ಪಿನಂತವಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾವ ದುಃಖವೂ ಇಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಒಡೆಯ ಸೇವಕ ಭಾವಗಳಿಲ್ಲ ನರ ಚಕ್ರದ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲ ಷಟ್ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಉಪಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ-

(೧) ಕೊಯ್ಯಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ವೀಣೆ, ಕೊಳಲು, ಮೃದಂಗ, ಸತಾರಮೊದಲಾದ ಕರ್ಣಮಧುರ ವಾದ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ

ವಚನ-ಅಂತು ಪುಟ್ಟ ಪಾಲ್ಕಕ್ಕೊಂಥತ್ತುಂ ದಿವಸದೊಳಿ ನವಯೌವನವಯಸ್ಕರುಂ ಸಮಜತುರಸ್ರ ಸಂಸ್ಥಾನ ಶರೀರರುಂ ವಜ್ರಪುಷ್ಪಪಾದಾಪಸಂಹಸರುಂ ಸಕಲಕಳಾಕುತಲರುಂ ಜವಸಾಗಸಾಹಸರುಂ ವಿಗತಮಾಪಕಷಾಯರುಂ ವಿಗತಮಾತ್ಮಯರುಂ ದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರ ಭವನ ವಿನಾಸ ಬಾಹು ಗೋಪುರಿದು ಕೇತು ತಂಖ ವತಾಕಾ ಮುಸಲ ಹಯ ರವಿ ಶಶಿ ಸ್ವಸ್ತಿ ಕಾದಮ ಕೊರ್ಮ-ದಕಸಿಂಹೋಭವೋದ್ರಮತ್ಯ್ಯಜಂದ್ರಾಶಿ ಪರ್ಯಾಸನ ವರ್ಧಮಾಪ ಶ್ರೀವತ್ಸ ಚಕ್ರಾಸನ ವಜ್ರ ಕುಸ್ಥೀಳವೆಂಬ ದ್ರಾಕ್ಷಿಂಶಲಕ್ಷ್ಮಣ ಲಕ್ಷ್ಮಣಮೇಕದ್ವಿತ್ರಿ ಪರೀಕ್ಷಾಸಮ ಜೀವಗಳುಮೇಕದ್ವಿತ್ರಿ ದಿವಾಂತರಿತಾಳತಾಳತಾಕ್ಷ ಬದರೀಪಕ ಮಾತಾಪಾರರುಂ ವಿಗತ ಪುಲಮೂಕ್ತದಿನಹಾರರುಂ ನಿರುಜರುಂ ಅಪೋಕರುಂ ಅಜರರು . . .

ಕಂದ || [೨] ದ್ವಾಂಗ ಶೋಶಿಗೃಹತೋದ್ಯಾಂಬರವಿಪವಾಲ್ಯ ದೂಷಾಂಗಂತಾ .

ನುಡ್ವದ್ವಸಾಂಗ ಕುಜಾವದ್ವ ಮಹಾಭೋಜಪಾಂಗವೆಂದಿವು ಪತ್ತುಂ ||

ವಚನ-ನಿಕಲ್ಪ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳೇನೆಲ್ಲಭೋಗಗಳೆಂ ಜನ್ಮವು ಮಧ್ಯಮೋಕ್ಷಮಂಗಳ ನನವರತ ಮನುಧವಿಸಿ ಸ್ವಭಾವದೊಳು ಮೃದುಗಳುಂ ಭದ್ರಶೀಲ ಗುಣಗಳುಮುಪ್ಪುಧರಿಂ ಮಿದುಮಂಗಳಕ್ಕೋಗಿ ಸ್ವರ್ಗದೊಳ್ಳುಟ್ಟುಪರಿಂಕುಂಟು ಪಾತ್ರದಾನದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಂ. ಆಪಾತ್ರದಾನದೊಳು ಕುಬೇರಾಗಭೂಮಿಗಳೊಳಿತ್ಯೇಂದ್ರಿಯಮುನೇಡೆಯಲಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿ-ಕುಭೋಗಂಗಳನುಧವಿಸುವರ್ಮತ್ತಂ ಕೊಟ್ಟಿಂಗೆಂ ಉಧಯರೋಳದೊಳಂ ಸಾವದ್ಯಮುಂ ದುಃಖಮುಂ ಪಾಪಮುಂ ರಾಗಮುಂ ದ್ವೇಷಮುಂ ಜಯಮುಂ ಲೋಭಮುಂ ಕ್ರೋಧಮುಂ ಕಾಮಮುಂ ಕ್ರೋಧಮುಮೆಂದಿವು ಮೊದಲಾಗುಡೆಯ ದೋಷಂಗಳಂ ಮಾಲ್ವ ಕನಕಾಶ್ವತಿನಾಗದಾಸೀ ದಾಸ ಮಹಿಷಗೃಹಕನ್ಯಕ ಕರ್ಣಭೂಮೆಂದಿ ಹತ್ತುಂ ಜಯಂಗಳಲ್ಲವಂ ಕುಡುವಾತಂದಾಪ್ತವುಬ್ಬಂ ಕೊಳ್ಳಾಕಂ ಪಾತ್ರಮಲ್ಲಂ ಇಂತಿವಿಲ್ಲಂ ದಂಜಕರಾದಾಸುಂ ಕಮ್ಪು ಪಡೆಪುದಕಾಶವಮಾಗಿ ಇಂತೆಲ್ಲದಿನರ ಕಯ್ಯಲರ್ಧಮಂ ತೆಗೆಯಲು ತಮ್ಮ ವಿಷಯಂಗಳಂ ಸಲಿಸಲು ಬಾರದೆಂದು ತಂತನ್ನು ಕುಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದಿಂತಕ್ಕಿರದು ಫಲಮೊಂದು ಕುತಾಸ್ತಂಗಳೆಂ ಮಾಡಿ ಮುಗ್ಧ ಜನಂ ಮೋಹಿಸು ಧೂರ್ತಿಕೆಗಳೆಂ ಬಗೆಗೆ ವಂದಂದೆಂಬ ಪೊಳ್ಳು ಕೊಳ್ಳರು

(೨) ವಾಕ್ಯಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ರತ್ನ, ಸುವರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ವಾತ್ಸಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡಿ, ಆಸನ, ವಲ್ಲಂಗ ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ.

(೩) ಭೂಷಣಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಶೋಭಿಸುವ ರತ್ನ ಜಡಿತ ಕುಂಡಲ, ಕಂಠಹಾರ, ಸರವಳಿ, ಕೈಗಡಗ ಇನ್ನಿತರ ಎಲ್ಲ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

(೪) ವಾನಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವ, ಮಧುರ ಸುವಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀರು ಮತ್ತು ವೇಯ ವದಾರ್ಥಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ

(೫) ಆಹಾರಾಂಗ-ಈ ಹೆಸರಿನ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ಭೋಜನ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಅದರ ಹಸಿಯ ಬಾಧೆಯು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಶಿಶೋಷವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ರೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಔಷಧವನ್ನು ಯಾರು ತಕ್ಕೊಂಡಾರು? ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವವರಿಗೆ ಕೃಧೆಯ ವೇದನೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಮೂರು ದಿನವರ್ಗ ತರುವಾಯ ಬೋರಿಯ ಬೀಜದಷ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು.

(೬) ಗೃಹಾಂಗ-ಈ ಹೆಸರಿನ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ರತ್ನಗಳ ಮನೆ, ಅರಮನೆಗಳಂಥವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ

(೭) ಪುಷ್ಪಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ನಾನಾ ವ್ರಕಾರದ ಕೋಮಲ ಮತ್ತು ಸುಗಂಧ ಹೂವಿನ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ

(೮) ಜ್ಯೋತಿರಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ವ್ರಕಾತದ ಮುಂದೆ ಸೂರ್ಯಕಂಧರ ವ್ರಕಾತವನ್ನು ಬೀಳಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಸೂರ್ಯನ ವ್ರಕಾತಕ್ಕಿಂತ ಇದರ ವ್ರಕಾತವು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಅಂತರೇ ಅಲ್ಲಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳ ಭೇದವಿರುವದಿಲ್ಲ.

(೯) ವಸ್ತ್ರಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ವಿವಿಧ ವ್ರಕಾರದ ಮನೋವಾಂಛಿತ ಸುಂದರ ವಸ್ತ್ರ, ಹಾಸಿಗೆ, ಆಸನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ

(೧೦) ದೀಪಾಂಗ-ಈ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ದೀಪಾವಳಿಯ ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಯುಗಲೋತ್ಪತ್ತಿ-ಭೋಗಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಸ್ವೀವರುಷರ ಜೋಡಿಗೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸೀನು, ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಆಕಳಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ಯುಗಲವು-ಒಬ್ಬ ಮಗ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಮಗಳು-ಒಮ್ಮೇಲೆ ಜನಿಸುತ್ತದೆ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರು ಒಬ್ಬ ಮಗ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಮಗಳು ನಹ ತಮ್ಮ ಜನನ-ಜನಕರನ್ನು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಅಂತರೇ ಇವರಿಗೆ ಜೀವಂತವಿರುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳೂ ನಹ ತಮ್ಮ ಜನನ-ಜನಕರನ್ನು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಅಂತರೇ ಇವರಿಗೆ ವಿಯೋಗ ದುಃಖವಿಲ್ಲ ಮರಣಾನಂತರ ಅವರ ದೇಹವು ತರದ ಮತುವಿನ ಮೋಡದಂತೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯುಗಲವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಏಳು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅವು ತಮ್ಮ ಹೆದ್ದಿರಗಳನ್ನು ಸೀವುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಮುಂದೆ ಏಳು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಕಳೆಗೆ ಮೇಲೆ, ಬೋರಲು-ಅಂಗಾತ ಹೊರಳುತ್ತ ಇರುವವು. ಮುಂದಿನ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿರವಾದಂಥ ಗಮನಮಾಡುತ್ತಿರುವವು ಆ ಮೇಲಿನ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಯಾವನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ತರುವಾಯ ಏಳು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಕಲೆಗಳ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ಏಳು ವಾರಗಳಲ್ಲಿ-ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ-ಆ ಯುಗಲವು ವರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವದು ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಪೈಥಕ್ ವಾಗು ಅವ್ಯಥಕ್ ವಿಕ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನಾನಾವಿಧ ಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹಾರಮಾಡುತ್ತ ವ್ರತಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ದೊರೆಯುವ ವಿವಿಧ ಹೊಸ ಹೊಸ ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಕ್ರೀಡೆ, ರಾಗರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಲಾಸ ಹೊಸ ಹೊಸ ಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಮರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀನು ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯೆಗಳೊಳಗೆ ಮೂರು ವಲ್ಯ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಮರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೀನು ಮತ್ತು ಆಕಳಿಕೆಗಳ ನಿವೃತ್ತದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವರು. ಆ ಯುಗಲವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಸೌಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಐಕಾನ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಭವನವಾಸಿ, ಪೈಂತರ,

ಜ್ಯೋತಿಷ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕೌಣಿಯದ ಪ್ರಧಾನವು ಮಂದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದೇವ ಗತಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಗತಿಯು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಶ್ರಾವಕರ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳು—ಶ್ರಾವಕನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರಾವಕರ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಹನಿರಾನೆಯ ಸ್ವರ್ಗದ ವರೆಗೆ ಮಹರ್ಧಿಕ ದೇವನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಲಂಛ ಶ್ರಾವಕನು ಸತ್ಪ್ರತ್ಯದಾನವನ್ನು ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು. ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಜಘನ್ಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಮೂಲಗುಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಗುಣಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂಥ ವೀತರಾಗಿಯೂ ಮಮತ್ವರಹಿತನೂ ಆದ ಸಾಧುವಿಗೆ ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವೆನ್ನಲಾಗಿದೆ ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಶ್ರಾವಕ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯಂತೆ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಸ್ತ್ರೀ, ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನುಳಿದು ಇತರ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಅನ್ಯರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮೌನ ಧರಿಸಿ ಭಿಕ್ಷಾ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಅರ್ಜಕಿಯರ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಮಹಾನ್ ತವಶ್ಚರಣ ಮಾಡುವ ಅರ್ಜಕಿಯು, ಅಣುವ್ರತ ಹಾಗೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟನ ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಶ್ರಾವಿಕಾ ಇವರು ಮಧ್ಯಮ ವಾತ್ಸವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವ್ರತರಹಿತರಿದ್ದೂ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಾನ್ ವಚನಗಳ ಮೇಲೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟನ ಯುಕ್ತ ವೈರುಷನು ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಜಘನ್ಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನಿಡುವೆ. ಈ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಕೊಡುವುದು, ಅವರ ಅದರಾತಿದ್ಯ ಮಾಡುವುದು, ಉಚ್ಚಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಅವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸ್ತುತಿಮಾಡುವುದು, ಪೂಜಿಸುವುದು, ವ್ರತಂಶಾಸರ ವಚನಗಳನ್ನಾಡುವುದು, ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ದಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇಕಮಾಗುತ್ತವೆ.

ಸುಕೇತ್ರವಾಗಿ ಕೆಲಸದಧ್ಯಕ್ಷತೆಯು ಪಡೆದು ವದದೇ ಮಳಿಕೊಳಲದರೊಳ್ ।

ನಿಕ್ಷಿಪ್ತಮಾದ ಬೀಜಂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಲಮಂತುಟಂತೆ ತದ್ವಾನ್ವಲಂ ॥

—ಮಾಘನಂದಿ—ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಮುಚ್ಚಯ ಟೀಕು—ಚರಣಾನುಯೋಗ ೧೨೦

ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಅಹಾರಾಂಷಧಯೋರಪ್ಯವಕರಣಾವಾಸಯೋಕ್ತ ದಾನೇನ ।

ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ ಖುಪತೇ ಚತುರಾತ್ಮತ್ವೇನ ಚತುರವಾಃ ॥ ೧೧೭ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಚತುರವಾಃ) ಚತುರರಾದವರು (ಅಹಾರಾಂಷಧಯೋಃ) ಅಹಾರ, ಔಷಧ (ಅಪಿ) ಮತ್ತು (ಉಪಕರಣಾವಾಸಯೋಃ) ಉಪಕರಣ, ಸ್ಥಾನ—ಇವುಗಳ—(ದಾನೇನ) ದಾನದಿಂದ (ಚತುರಾತ್ಮತ್ವೇನ) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ (ವೈಯಾವೃತ್ಯಂ) ವೈಯಾವೃತ್ಯವು—ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು—(ಖುಪತೇ) ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಥ—ಚತುರವ್ರ ಎಂದರೆ ಪ್ರವೀಣರಾದಂಥ ಜ್ಞಾನವಂತ ಆಚಾರ್ಯರು ಆಹಾರ ದಾನ, ಔಷಧ ದಾನ, ಉಪಕರಣ ದಾನ, ವಸತಿಯ ದಾನಗಳೆಂದು ವೈಯಾವೃತ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ [ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ದಾನ, ಔಷಧ ದಾನ, ವಿದ್ಯಾ ದಾನ, ಅಭಯ ದಾನಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಎಂಥ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಇಲ್ಲಿ ವೈಯಾವೃತ್ಯದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದಾನಗಳ

1 ಅಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗಿದೆ—

ವಚನ—ಅದು ಕೊಟ್ಟಂಗೆಂ ಕೊಂಡಂಗೆಮುಖಯ ಲೋಕದೊಳು ಸಂತೋಷಮಂಮಂ ಗುಣಮುಮಂ ಕತಮುಮಂ ದಯೆಯುಮಂ ಕ್ಷಮೆಯುಮಂ ಕ್ರೋಧಾದಿ ವರ್ಜನಿಯುಮುಮಂ ಸ್ವಾದ್ಯಾಯ ದ್ವಾಪ ದಾರಣ ಮೋಕ್ಷಮಾಪ್ತಾನಂಗಳ ಪರ್ಜೆಯುಮಂ ಸ್ವರ್ಗಪರ್ವ ಸುಖಂಗಳಮಂ ಮುನ್ನೆ ಪೆಳ್ಳಾ ಪರಾರಾಂಷಧ ಉಪಕರಣಾದಿನಾಸಮಂದಿವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖಂಗಳಂ ಮಾಳ್ಕುಂ

ಏನು ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು' ಯಾವುದರ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲಿ' ಯಾವ ರಾಜನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಲಿ' ಯಾರ ಮಿತ್ರತ್ವ ಮಾಡಲಿ' ಯಾರ ಸಲಹೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಧನವು ತಕ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದೀತು? ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದುಡಿದು, ವಿವಿಧ ಧನವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವಂಥ ಸೇವಕ ಸಿಗಬೇಕು ಈ ರೀತಿ ಸಾವಿರಾರು ವ್ಯಾಪಾರದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ತರುತ್ತ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನವು ತನಗೆ ದೊರೆತ ಸರ್ವ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಭೋಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹಗಲಿರುಳು ಆರ್ತ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ತಕಮೇಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಮರಣಕ್ಕೀಡಾಗುವದು ನೃಕದೋಳಿಗಳ ಭಯಂಕರ ವಾಪದ ಭೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ತೊಳಲುತ್ತಲೂ ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಜ್ವೇಷ, ಬಡತನಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಲೂ, ಅವನ ಅನಂತಕಾಲವು ಉರುಳುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಕೆಟ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮೋಹರೂಪದ ನಿಧಿಯು ಉಪಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ, ಜಿನವಚನದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕುಳಿತಿದಂತೆ ಅಂಥವನು ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜಾಗೃತನಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿತದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಾಪಾರದ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ

ಆಹಾರ ದಾನ—ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಹಾರ ದಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಈ ಜೀವವು ಆಹಾರ ದಾನದಿಂದ ಬದುಕುತ್ತದೆ ಕೊಳೆಗಟ್ಟಲೆ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಆಹಾರ ದಾನಕ್ಕೆ ಅದು ಸಮಾನವಾಗಲಾರದು ಆಹಾರ ದಾನದಿಂದಲೇ ದೇಹವು ತಾಳುತ್ತದೆ ದೇಹವಿದ್ದರೇನೇ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದ ವಾಲನವಾಗುತ್ತದೆ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಅನಂತ-ಸುಖವಿದೆ ಅಂತಲೆ ನಿರೀಶ್ವ ಸಾಧುಗಳ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಿದ್ದರೆ ಅದು ಕೇವಲ ಆಹಾರ ದಾನದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಸಾಧುವು ಆಹಾರದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಎಳುಕಾಳಿನಷ್ಟು ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರವು ತಾಳುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತಪ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನೂ ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾಯಿಕ, ವ್ರತಿಶ್ರಮಣ, ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗ, ಧ್ಯಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಗಲಾರದು ಆಹಾರವನ್ನೊಳಿಸಿ ವರಮಾಗಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಉಳಿಯದು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರದ ಕಾಂತಿಯು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ಷಮಾ, ಕಾಂತಿ, ನೀತಿ, ಗತಿ, ರತಿ, ಉಕ್ತಿ, ಶಕ್ತಿ, ದ್ಯುತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಪ್ರತಿತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಆಹಾರದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮಭಾವ, ಇಂದ್ರಿಯ ದಮನ, ಜೀವದಯಾ, ಮುನಿ-ಬ್ರಾವಕರ ಧರ್ಮಗಳು, ವಿನಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನ್ಯಾಯ-ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ತಪಃಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಯಶಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಜ್ರನ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರದ ವರ್ಣವು ಕೂಡಾ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಮುಖಗೂಂಡ ದುರ್ಗಂಧವಾಸವು ಬರುತ್ತದೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರವು ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ಶರೀರದ ಜೀವೈಷಯ (ವ್ಯಾಪಾರ) ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಏತೆ ಪ್ರತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಮಾರುತ್ತಾರೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕೆತ್ತಲೆಯು ಬರುವದು, ಕಿವಿಗಳು ಕಿವುಡಾಗುವವು, ನುಂಗಿಗೆ ವಾಸವು ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಸ್ಪರ್ಶವು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ಅವನು ನಿಶ್ಚೀವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಚಿಂತೆ, ತೋಕ, ಭಯ, ಕ್ಲೇಶ, ಸಂತಾಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ದೀನಾಚರೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ದೈವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಪಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವ್ಯಾಪಾರ ಮೋಹ ದುಃಖ ದುರ್ದಾಸಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಆಹಾರ ದಾನವನ್ನು ಯಾರು ಕೊಡುವರೋ ಅವರು ವ್ರತ ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರಕ್ಷಣಮಾಡಿದಂತೆ ಹೆಚ್ಚುಗೇನು? ಅವರು ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ದೇಹದೊಳಗೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಎನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಆಹಾರ ದಾನದಿಂದ ಉಪಕಾರವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ

ಚಿಷಧ ದಾನ—ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯದಾದ ಚಿಷಧ ದಾನವು ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುವಂಥದ್ದು ಇರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸಿದೆ ರೋಗದಿಂದ ವ್ರತ ಸಂಯಮಗಳು ಕೆಡುತ್ತವೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ದಾನ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳು ಲೋಪ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ರೋಗಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಾಮಾಯಿಕಾದ ಅವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ ರೋಗದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಮರಣವೂ ಕೆಡುತ್ತದೆ ರೋಗಿಯ ದುಃಖವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗಿಯು ದುಃಖಾತಿಯಿಂದ ಅವಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ ರೋಗಿಯು ವರಾಧೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಮನ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತವೆ ಅವನಿಗೆ ಏಳುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಮಲಗುವುದು, ನಡೆಯುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಶ್ವಾಸದ ಕೂಡ ವೇದನೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಬಹಳ ಹೇಳುವದೇನು? ರೋಗಿಯಾದವನಿಗೆ ತಿನ್ನುವುದು, ಕುಡಿಯುವುದು, ಮಾತಾಡುವುದು, ಏಳುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಮಲಗುವುದು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ವಿಷವೃತ್ತಿನಂತೆ ದುಃಖಕೊಡುವಂಥವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರಾಸುಕ (ತುಡ್ಡ) ಚಿಷಧಗಳ ದಾನ ಮಾಡಿ, ರೋಗವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥ ಉಪಕಾರ ಕಾರ್ಯವು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ ರೋಗವು ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವ್ರತ, ತಪ, ಸಂಯಮ, ಧ್ಯಾನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಚಿಷಧ ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ

ಜ್ಞಾನ-ದಾನ—ಮೂರನೆಯದಾದ ಜ್ಞಾನದಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಉಪಕಾರವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದು ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ವಶುವಿನಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದ ಹೊರತಾಗಿ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಇತರರಲ್ಲಿಯ ಭೇದವು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇಹಲೋಕ ವರಲೋಕಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು ಅಧರ್ಮ ಯಾವುದು, ವಾವ ಯಾವುದು, ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ಯಾವುದು ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ದೇವ, ಕುಲೇವ, ಗುರು, ಕುಗುರು ಇವರಲ್ಲಿಯ ಭೇದ ತಿಳಿಯಲಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನವೇ ಆಧಾರವು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವೂ ಇಲ್ಲ ಜ್ಞಾನರಹಿತ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ವಶುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ವ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದು, ಕಾಮಸೇವನ ಮಾಡುವುದು ಇವನ್ನಂತೂ ಪಶುಗಳೂ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವಂತೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಪೂಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು ಜ್ಞಾನದಾನಮಾಡುವುದು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವಾಗಿದೆ

ವಸತಿ ಗೃಹದ ದಾನ—ವಸತಿಶಾಲಾದಾನವೆಂದರೆ ಸ್ವಾನ ದಾನವು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಮಳೆ, ಗಾಳಿಗಳ ಬಾಧೆಯಾಗದೆ ಧ್ಯಾನ-ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅಂಥ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ವಸತಿ ಗೃಹದಾನವೆನ್ನುವರು ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವಾದಂಥ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯ ಸಮಗಮವಂತೂ ಎಂದಾದರೊಮ್ಮೆ ಆಗುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಲ್ಪಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಅವುಗಳೊಳಗಿಂದ ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನದ ವ್ರಾಕ್ರಿಯಂತೂ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ವೀತರಾಗ ಸಾಧುವಿನ ಸಮಗಮವು ಬಹಳ ದುರಳವಾಗಿದೆ ಅದೊಮ್ಮೆ ಇಂಥ ಸಮಗಮವು ಅಭಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅವರ ಅಹಾರ ದಾನವು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಆಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಆ ಆಹಾರವೂ ಕೂಡ ಮುನಿಯ ನಿಬಿಡದಿಂದ ಆಹಾರ ದಾನವು ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಆಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಆ ಆಹಾರವೂ ಕೂಡ ಮುನಿಯ ನಿಬಿಡದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಇರದೆ, ಹದಿನಾರು ಪ್ರಕಾರದ ಉದ್ಗಮ ದೋಷ, ಹದಿನಾರು ಉತ್ಪಾದನ ದೋಷ, ಹತ್ತು ವಿಷಣಾದೋಷ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಲವತ್ತೆರಡು ದೋಷಗಳು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಮಾಣ ೧, ಸಂಯೋಜನ ೧, ಧೂಮ ೧, ಅಂಗಾರ ೧ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಸೇರಿ ನಲವತ್ತಾರು ದೋಷಗಳು ಇವಂಥದಿರಬೇಕು ದಿಗಂಬರ ಸಾಧುಗಳು ನಲವತ್ತಾರು ದೋಷ, ಮೂವತ್ತೆರಡು ಅಂತರಾಯ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಲಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅರ್ಧಹೊಟ್ಟೆ ಅನ್ನದಿಂದ, ಉಳಿದದ್ದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಹೊಟ್ಟೆ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬುವಂತೆ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಂಡು ಒಂದು ನಾಲ್ಕನೆಯಂಶ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆರವು ಕಾಯುತ್ತಾರೆ ಇದು ಪರಮಾಗಮದ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದುಮಾರ್ಗ, ನಾಲ್ಕನೆಯಂಶ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತೆರವು ಕಾಯುತ್ತಾರೆ ಇದು ಪರಮಾಗಮದ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದುಮಾರ್ಗ, ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಎರಡು ದಿನದ ಉಪವಾಸ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮೂರು ದಿನದ ಉಪವಾಸ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನದ

ಉಪಮಾಸ, ವಕ್ರೋಪಮಾಸ, ಮಾನೋವಮಾಸಗಳನ್ನೂ ಮುನಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಬಿಕ್ಕೆಯ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾಚಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದು, ನವಮಾ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನ್ನವು ಲಭಿಸಿದರೇನೇ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಹೀಗೆ ದಂಡಕಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮುನಿಗೆ ಆಹಾರವು ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವೈದ್ಯಕವು ವೈದ್ಯಕವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಂಥದು ಆಯಾಚಕ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮಾನವನಾದ ಮುನಿಗೆ ಔಷಧ ದಾನಮಾಡುವ ಯೋಗವು ಕೂಡಿರುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿವೆ ಒಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನಗಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಔಷಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಅಕ್ಕಸಾತ್ ಮುನಿಗಳ ಸಮಾಗಮವು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಆದಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮುಖಜಾರ್ಥವು ಲಕ್ಷಣದ ಮೇಲಿಂದ ರೋಗವನ್ನು ಕಂಡು, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಔಷಧವು ಆ ರೋಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಕೊಡಬೇಕು ಆದರೆ ಇಂಥ ಯೋಗವು ಕೂಡುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಔಷಧ ದಾನವು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ. ತಾಸ್ಮದಾನ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಓದುವ ಇಷ್ಟೆಯಿದ್ದರೆ ಓದುವ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಜೈತ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ವಸತಿಗೃಹದ ದಾನವೂ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ದಿಗಂಬರ ಸಾಮವು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ವರ್ಷದ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭಯಂಕರ ವನದಲ್ಲಿ, ಅದೊಮ್ಮೆ ನದಿಯ ತೀರದ ಉಸುಬಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಊರ ವಸತಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲುವನು. ದೊಡ್ಡ ವಟ್ಟಣವಿದ್ದರೆ ಐದು ದಿನವು ನಿಲ್ಲಬಹುದು. ಇನ್ನು ಮಳೆಗಾಲವಿದ್ದರೆ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮುನಿಗಳು ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಸಂದರ್ಭವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮುನಿಗಳು ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಜೈನ ಸಾಮವು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿನ ಎರಡು ರಾತ್ರಿ ಮಾತ್ರ ನಿರ್ದೋಷ ವಸತಿಗೃಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವರು ಆ ವಸತಿ ಸ್ಥಾನವೂ ಸಹ ಅವರಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದುದಾಗಿರಬಹುದು ಅವರ ಎದುರಿಗೇ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಉದ್ದುಕಿ, ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡ. ಕೂಡದು ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತೊಳೆಯುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ ವೆಳಕು ಬರುವಂಥ ಬಾಗಿಲನ್ನೂ ಸಹ ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ತೆರೆಯಬಾರದು ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅವರ ಸಮುಕ್ತ ತೆಗೆಯಕೂಡದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಾದಿಗೆಯಿಂದ ಅವರಿಗಾಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಲಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅವರ ಗೃಹವನ್ನು ಮುನಿವಾಸಕ್ಕೆಂದು ತೆರವು ಮಾಡಿಸಬಾರದು. ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ರಾಜನ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಯೂ ಮುನಿಗಳ ನಿವಾಸಕ್ಕೆಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೂಡದು ಇಂಥ ವಸತಿಗೃಹವಿದ್ದರೆ ಅಕ್ಕಸಾತ್ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುನಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡುವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಲವತ್ತಾರು ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದ ವಸತಿಗೃಹವಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬರು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನೆಯು ಇದ್ದರೆ ಅಂಥಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಇರುಳು ಸಾಧುಗಳು ಕಳೆಯಬಹುದು ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನರು ಬರುವ ಜೋಗುವ ಪರಿವಾರ ಇರಕೂಡದು ಸ್ತ್ರೀ ನೃಪಂಶಕ ತಿರ್ಯಂಚ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಗಮನವಿರಬಾರದು ಅಲ್ಲಿ ಜೀವವಧೆಯಾಗುವಂತಿರಬಾರದು. ಮೇಲಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯೂ ಇರಕೂಡದು ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಂಥವರಿಗೆ ವಸತಿಗೃಹದ ದಾನ ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಉತ್ತಮ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ದಾನಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗುವುದೂ ಕಠಿಣವೇ ಸದ್ಯಕ್ಕಿನ ಹೆಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗಿಯೂ ದಾವ ಲಿಂಗಿಯೂ ಆದ ಸಾಮಗಳು ಕೃಷಿತ್ತಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಇರತಕ್ಕವರು. ಇಂಥ ಸಾಮಗ್ರಿ ಸಮಾಗಮವಾಗುವುದು ಶಕ್ತವಿಲ್ಲ ಚತುರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಮಾತ್ರಗಳ ಲಾಭವು ಮಹಾನ್ ವಾಗ್ಯದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಈ ದುಃಖಮಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾರಿರುವಂಥ ಮಾತ್ರವು ಸಿದ್ಧವಿರುತ್ತದೆ ಸಿಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ದರ್ಶನವಲ್ಲ, ಲೋಕ, ಅಜ್ಞಾನಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಮುನಿಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಿದ್ಧವಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರೊಬ್ಬರೂ ಅನಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಗೃಹಸ್ಥರು ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕುವರ್ತದ ಆಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವವರೋ ಅವರೇ ಉತ್ತಮ ಪಾತ್ರವು ಆಹಾರವರ್ಮವನ್ನು ದರಿಸಿ, ವಸವರ್ಮವನ್ನು ಅನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕುಡಿದು, ಶಿಲ ಮತ್ತೂ ಸಂಕೀರ್ಷವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಾದಿರುವ ತಪಸ್ಸಿಗೇ ಉತ್ತಮ ಪಾತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವರನ್ನುಳಿದು ಇತರ ವೇಷಧಾರಿಗಳು ಬಹಳಷ್ಟಿದ್ದರೇನುವಯೋಗ! ಯಾರಿಗೆ ಮುನಿಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಾವಣ್ಯಧರ್ಮದೊಳಗಿನ ಭೇದವು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಸತ್ಪಾತ್ರದ ಯೋಗ್ಯತೆಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು? ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವೂ ಸಹ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಂತರಂಗದೊಳಗಿನ ಲೋಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸವಿಯಾದ ಊಟದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಹಲವರು ಅಭಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅವಾತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಮುನಿ, ಆರ್ಯಕಾ ಮತ್ತು ಕ್ಷುಲ್ಲ ಕರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಬೇಕು, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ-ಇದು ಕಲಿಕಾಲ-ಭಾವಲಿಂಗಿಯಾದ ಮುನೀಶ್ವರ, ಆರ್ಯಕಾ ಮತ್ತು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಇವರ ಸಮಗಮಸಂಶೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಆದರೆ ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನದಂತೆ ಒಬ್ಬ ಭಾಗ್ಯವಾನ್ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಂಥ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವ ಯೋಗವು ಒದಗಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ವನಿಕ್ರ ಅನ್ನದ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಆರ್ಯಕೆಯು ಆಗಮಿಸಿದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಳಿಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಅವಳು ಆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹಳೆಯದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕು ಕ್ಷುಲ್ಲಕರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಪಿನ (ಲಂಗೋಟಿ) ಮತ್ತು ಅರ್ಪಣವಸ್ತ್ರ-ಯಾವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇಹವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಅದೂ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯದಿರಬೇಕು ಅವರೂ ಸಹ ಹೊಸದು ಸಿಕ್ಕ ತರುವಾಯ ಹಳೆಯದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಡಬೇಕು ಇವನ್ನೆಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ವಿನಸ್ತು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದ್ದು; ತಾವು ಆಮಂತ್ರಣಕೊಡದೆ ಇಂಥ ಸತ್ಪಾತ್ರರು ಅಕಾನ್ಯಾತ್ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಆಹಾರದೊಳಗಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೂ ಕೊಡಬೇಕು ಹೀಗೆ ದಾನಕೊಡುವ ವದ್ಧತೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ದಾನಕ್ಕೆಂದು ಬೇರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೆಚ್ಚವು ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಧನವಂತ ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು?—ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಆ ಧನವನ್ನು ಭೋಗೋಪಭೋಗದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೆ? ಆದರೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥವು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಕಲಗೊಳಿಸುವಂಥವು ಮಹಾ ವಾವದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನಗೊಳಿಸುವಂಥವು ಸರಳಗತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂಥವು. ನಮ್ಮ ಹಿತಾಹಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥವು ಇನ್ನು ಮೋಹ ಮಮತೆಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳು ಆ ದ್ರವ್ಯದ ಒಡೆಯರು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ವಾನಾಚರಣೆಯಿಂದಲೂ ದುಃಖಾಸನದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಧ್ಯಂಸಗೊಳಿಸಿಯೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದಂಥ ಸಂವತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಭಾಗವನ್ನು ಧರ್ಮ, ದಯೆ, ಸತ್ಪಾತ್ರದಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕುಟುಂಬ, ಸಂವತ್ತಿ ಮತ್ತು ವೈಭವಗಳು ನಶ್ವರವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕದ ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಿರೇನು? ಕುಟುಂಬದ ಸಂಬಂಧವು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಈ ತೊಗಲಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಮುಖ ಮೂಗುಗಳೊಡನೆ ಇದೆ ಈ ಬೇಡವು ಕುಟುಂಬದ ಸಂಬಂಧವು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನೀರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಜನರು ನಿಮ್ಮ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಯಾಯ-ನಾವಾಗಿ, ಆದು ಮಣ್ಣಿನೊಡನೆ ನೀರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಕುಟುಂಬದೊಳಗೆ ಬರಲಾರಿರಿ ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ನೀವು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರಿರಿ ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನೀವು ಕುಟುಂಬವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಿರೋ ಅವು ಸುಟ್ಟುಹೋದುವು ಈಗ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ನೀವು ಯಾತರಿಂದ ನೋಡುವವರು! ಮಕ್ಕಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಬಂಧವು ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲಿನ ಚರ್ಮದ ಯಾತರಿಂದ ನೋಡುವವರು! ಮಕ್ಕಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಟುಂಬದ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂಬಂಧವು ನಿಮ್ಮ ಮೈಮೇಲಿನ ಚರ್ಮದ ಕೂಡ ಇದೆ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಅರಿವು ಇಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಚರ್ಮವು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು! ಅಂತಲೇ, ಎಲೈ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರಾ ಜೀವವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದೀತು! ಅಂತಲೇ, ಎಲೈ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರಾ ಜೀವವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ಈ ದ್ರವ್ಯವು ರಕ್ಷಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಕೇವಲ ಧರ್ಮ ಒಂದೇ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ದ್ರವ್ಯವು ನಿಮ್ಮದಲ್ಲ ನಿನ್ನೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪುಣ್ಯವೃತ್ತಾವದಿಂದ-ಈಗ ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಆ ಧನದ ಒಡೆಯರಾಗಿದ್ದರೂ ತಿರುಗಿ ನೀವು ಅವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯಲು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ದ್ರವ್ಯವು ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗಡ ಬರುವಂಥವಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಯಾರಿಗಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವಿರೋ ಆ ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಮಮತ್ವಗಳು (ಪ್ರೇಮ)

ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವತ್ವಗೋಷಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ನನಕಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದರಿದರಾಗಿ ತಿರುಗಬೇಕಾದೀತು ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ದಿನಾಲು 'ಅನ್ನ' ಅನ್ನ!!' ಎಂದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ನಾಯುತಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುಮಾನ ದಿನರೂ ಆಗಿ ಮನೆಮನೆಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತಿರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಯಾವೂ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವೃಥಾವಸ್ತು ಅವರಿಗೆ ಈ ಮೊದಲು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದ್ರವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ಕೀವು ಮುತ್ತುದ ಫಲವಾಗಿದೆ. ನಿಮಗೆ ವೈಭವ, ಸಂಪತ್ತಿ, ರತ್ನ, ಸುಖ, ದೊರೆತವಾದವುಗಳ ವೈಭವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಖವನ್ನು ಅನ್ನದ ಮಧುರ ಭೋಜನವು ನಿತ್ಯವೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ, ಒಂದುವಡೆಯೂ ಶೀಲವಂತಳೂ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮರಸದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಮಾನವು ದೊರಕಿದೆ; ಅವಳೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಾರೆ; ಹಠಾತ್ತಾಳೂ ಒಡೆಯನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅರಿತು, ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವ ಜಿತುರ ಸೇವಕರ ಲಾಭವಾಗಿದೆ; ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಂಗಲೆಗಳು ವಾಸಮಾಡಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ, ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸುಖ-ಸಾಧನಗಳು ತಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ನೀವು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನಲಗಲಾಗಿವೆ ದಾನದ ಪ್ರದಾನದಿಂದ ಬೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ವಿಮಾನಗಳ ಒಡೆತನಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ತಾಳುವಂಥ, ದುಃಖದಾಯಕವಾದಂಥ ತುಚ್ಛ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಮೌನವಾದ ದೇಹದ ಮಹತ್ವವನ್ನಾದರೂ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಗಳು? ಈ ಸಂಪತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥದಲ್ಲ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಮ್ಮದಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕುಲವರಂವರಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದುದಿದೆ ಇದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವಷ್ಟು ಮೂರ್ಖರು ನಾವಿನ್ನೂ ಆಗಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಅದು ನಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಆದರೆ ಇದು ನಿಮ್ಮ ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಭ್ರಮೆಗೆ ಕಾರಣವು ವಿಭ್ರಾಂತನವಾಗಿದೆ.

ನತ್ತರ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿಯಬೇಡಿರಿ. ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಅಭಿಮಾನವು ಶುಕ್ಲಸ್ವವಾಗಿದೆ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಾಶಕೀಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಬಿಡೋಣ! ನಿಮಗೆ ಜನವಜನಗಳ ಮೇಲೆ ಶತ್ರು ಇದ್ದರೆ, ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದರೆ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ದಯೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿರಿ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ—ನಾವು ದ್ರವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಮತ್ವವಿಟ್ಟು ಮೊದಲಿನ ಧನವನ್ನು ಮಹಾ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ರಕ್ಷಣಮಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಸದಾಗಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ಗಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಸಿವು, ನೀರಸಿಕೆ, ಚಳಿ, ಕಾಮ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯಾಪಾರ, ರಾಜಸೇವೆ, ವಿದೇಶಗಳನ್ನು, ಸಮುದ್ರ, ವನೇಶ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅಧರ್ಮಗಳಾದ ಮೈಚ್ಛೆ ಜನರನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂದ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆ. ಈಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಈ ದ್ರವ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿಯೇನು? ಈಗ ನಾವು ಅನ್ಯಾಯ, ಅನೀತಿ, ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ, ಮಾಪಿ ಜನರ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನವನ್ನು ಗುಣವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಗನೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಧನದಲ್ಲಿಯೂ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರಬೇಕಾಗುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನ್ಯಾಯ, ಅಗೃಹ, ಸುಳ್ಳುಹೇಳುವಿಕೆ, ಮೋಸ-ಮಾಡುವಿಕೆ, ತಪ್ಪಿಸುವಿಕೆ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವಿಕೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧನವನ್ನು ಅವನನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಅವರ ಹತ್ತರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉಪಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಛಾಂದಸನ್ನಾದರೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕೊಡಿರಿ. ಇನ್ನು ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯದೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ಬಾಗವನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಳಿದ ಬಾಗವನ್ನು ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಗಾಗಿಯೂ ವಿವಾಹಿ ನಿವಾರಣೆ ಮರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಹಣದ ಬಾಗದಿಂದ ಮಲೋಪಕಾರ, ಪಾಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕು ತಾವು ಹೊಸದಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವ ದನದಲ್ಲಿ ಸಹ ನಾಲ್ಕನೆಯ, ಆರನೆಯ, ಎಂಟನೆಯ, ತೀರ ಕಡಿನೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಹತ್ತನೆಯ ಬಾಗವನ್ನಾದರೂ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕು ಆ ದಾನದ ವಿವಾಗವನ್ನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ, ನಿರ್ವಣ, ದುಃಖ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕು ಹದಿನೆಂ ಕಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಗಳ

ನಾಲುವನ್ನು ಅನ್ನವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಷ್ಟವೆಟ್ಟುಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಧಾನ್ಯ ದೊರೆಯುವುದೋ ಅಂಥವರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಆಹಾರ ದಾನ್ಯದೊಳಗಿನ ದಾನದ ವಿಧಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದಿಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ಹೂದವರಿಗೂ ದಾನವರಿಗೂ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು ದಾನವಿಲ್ಲದ ಮನೆಯು ಸ್ವತಃವಿದ್ದಂತೆ ಆ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರು ಹೆಣಗಾಡುತ್ತೆ. ಆ ಮನೆಯ ಧನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವವರು ಹದ್ದುಗಾಳಿದ್ದಂತೆ, ಆ ಮನೆಯೊಡೆಯನ ಧನರೂಪೀ ಶರೀರದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಚುಂಚುವಿನಿಂದ ಚುಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ—ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಸ್ವಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ವಾಲಿಸಬೇಕು. ಧನವಂತ ಗೃಹಸ್ಥನು ಜೈನರನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ವಾಲಿಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಯಾರಾದರೂ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಥಿಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಸಿರಿವಂತ ಪುರುಷರು ಆದರದಿಂದ ಕಂಡು, ಸನ್ಮಾನಿಸಿ, ಸವಿಸುಡಿಸಿ ಕಂಡ ತಿಥಿದರೆ ಅವರು ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೃಢರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದವಕ್ಕೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುತ್ತಿರಬಹುದು. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಿದ್ದವರಿಗೆ ಕೆಲಸಕೊಟ್ಟು, ನೌಕರಿ ಮಾಡುವಂಥವರಿಗೆ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಹಲವರು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿ ಹಣಗಳಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಉಳ್ಳವರೂ ಇರಬಹುದು ಅವರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ, ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿ, ಹಲವರಿಗೆ ಭೈರ್ಯಕೊಟ್ಟು, ಉದರ ನಿರ್ವಾಹ ಮಾಡುವದನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು ಕೆಲವರಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಸಿ ದ್ರವ್ಯ ಉತ್ಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿಯೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಹಚ್ಚಿಸಿಯೂ ಜೋಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕರಿಗೆ ಸಲಹೆಕೊಟ್ಟು, ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಬೇಕು ಪುಣ್ಯವಂತ ಜನರ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ತಾನು ನಿಲ್ಲುವದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿದೆ ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಧನವು ಇಲ್ಲದಂತಾದೀತೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಬಾಂಧವರ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವ ಧನವೇ ತನ್ನದೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು. ಯಾವ ಧನವು ಈ ನೃಕಾರ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ತಮ್ಮದಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಈ ಮೊದಲು ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಿರಿವಂತರೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರೂ ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಧನವು ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಪ್ರೀತಿಯಂತೆಯೂ ಆತ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಉಪಚೇವನದ ಸಾಧನವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಯಿತು ಇಂಥವರಿಗೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವದಕ್ಕೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂಥವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವ ಮನುಷ್ಯನು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯಲು, ಅವನ ಹೆಂಡಿರು-ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಭಯಂಕರ ಕಷ್ಟವಾಗುವದು. ಈ ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟ-ಕೊಲಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಂದ ಕೀಳರಗತಿಯ ಕೆಲಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರೆಂದೂ ಯಾರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಆಭರಣ, ವಸ್ತ್ರ, ವಾಕ್ಯ, ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಇನ್ನಿತರ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಡವೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾರಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಜೀವನ ನಡೆಯಿತು ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು? ಏನು ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಬೇಕು? ಇಂಥ ನಿಮಂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ದುಃಖ ಪುರುಷನಿಗೆ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಗಾಬರಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ದುಃಖ-ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತಬೇಕು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ನೆಲೆಯಬೇಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅನ್ಯರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಬೇಕು

ವೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ನಿರಾಶ್ರಿತರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಯಾರಾದರೂ ಹೆಂಡರು-ಮಕ್ಕಳು ಇಲ್ಲದವರು ಇದ್ದರೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದು, ಅವರ ಊಟ ಉಡಿಗೆಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದಾಗಿ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅನೇಕರು ಮುಖ್ಯನತನದಿಂದ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವರು ಜಿನಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇದ್ದೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತಿಥಿಲತ್ವದಿಂದಲೂ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯ ರೋಗದಿಂದಲೂ ಏನೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಇಂಥವರಿಗೆಲ್ಲ ಅನ್ಯರ ಸಹಾಯದ ಅಪತ್ಯಕತೆ ಇದ್ದುತ್ದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿರಿವಂತರು ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಈ ಕಾರ್ಯವು ಧನವಂತರಿಂದಲೇ ಆಗುವಂಥದಿದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳು ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ನಿರಾಶರಾಗಬೇಕಾದೀತು. ಅವರು ಧರ್ಮದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಹಲವು ಜನ ಪ್ರಾಣಿಕೆಯರು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ವಿಧವೆಯರಾಗಲು, ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ಹಲವು ಜನ ಪ್ರಾಣಿಕೆಯರು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ವಿಧವೆಯರಾಗಲು, ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲದಿರಲು ಅನ್ನ ವಸ್ತ್ರದ ಕೊರತೆಯೂ ಉಂಟಾಗಬಹುದು ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಊಟ-ಉಡಿಗೆಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ

ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಜ್ಜೆಬೀಳು ಸಿರಿವಂತ ಪುರುಷರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಡವರ ಸ್ವಧರ್ಮದ ಅವಲಂಬನೆಯ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಅನೇಕರು ಅಜ್ಞಾನತೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ವಿದನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಸಚಿತ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ವರ್ವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ನಿಯಮಿತ ಕಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಅನೇಕರು ಆಜ್ಞಾ ಸ್ವೀಕೃತದ ನಿಯಮವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ವರಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ವಾವಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಮೋದನ ಕೊಡುವದನ್ನೂ ಉದ್ವಿಷ್ಟ ಆಹಾರವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತಮಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಸಿರಿವಂತ ಪುರುಷರ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅನೇಕ ಜನರು ಅದೇ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಕರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಜ್ಞಾನ ದಾನದ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು. ಶ್ರೀಮಂತ ಜನರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಾಡುವ ಸ್ಥಾನ-ಪಾಠ ಶಾಲಾ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು-ಸಿದ್ಧಗೌಳಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಉಪಚೇವನದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ, ನ್ಯಾಯ, ಕಾವ್ಯ, ಗಣಿತ, ತರ್ಕ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಇರಬೇಕು ಇಂಥಲ್ಲಿ ಜೈನರ ನೂರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿತರೆ ಧರ್ಮ-ವರಂವರಿಯು ದಾಳಿನಿಲ್ಲುವುದು ಅನೇಕರು ಬುದ್ಧಿವಂತರಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಉಪಚೇವನದ ವಾಙ್ಮನವು ಇಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಅವರಿಗೆ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರಾಕುಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದರಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಓದುವವರಿಗೂ ಕೊಡಬೇಕು ಗ್ರಂಥ ಸಂಶೋಧನೆಗಾಗಿ ಯೋಗ್ಯರಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ನೆರವು ನೀಡಬೇಕು. ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮನೆಯವರನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಬೀಳು ಯಾವ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸದ ರುಚಿಯನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ದುರಾಚಾರಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ.

ಜೀವಧ ದಾನ. ಜೀವಧವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೃಷ್ಟಿವಿದೆ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥ ಜೀವಧಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನಿರ್ಧನ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನಾಯಾಸ ಸಿದ್ಧವಾದ ಜೀವಧವು ದೊರೆತರೆ ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಬಹಳವಾಗಿ ಉಪಕಾರವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಕೇವಲ ನಿರ್ಧನರಿಗಷ್ಟೇ ಅದರ ಉಪಯೋಗವಾಗದೆ ಸಿರಿವಂತರಿಗೂ ಸಹ ಆಗುತ್ತದೆ. ಬಡವರೂ ದುಃಖಿಗಳೂ ಆದಂಥ ಜನರಿಗೆ ಜೀವಧಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವೃಷ್ಟಿವಿದೆ. ಸದ್ಭರೂ ಬಡವರೂ ಆದವರಿಗೆ ಜೀವಧವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಡುವವರಿದ್ದರೂ ಜೀವಧಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವದು ಆ ನಿರ್ಧನರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಿ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಅವರ ರೋಗಿನಿವಾರಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವುಗಳಿಸುತ್ತವೆ ರೋಗಿಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೇರಿ ದಾನವೇ ಇಲ್ಲ.

ಅಭಯದಾನ. ಜೀವಧ ದಾನದಂತೆ ಅಭಯದಾನವೂ ಸಹ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ದರ್ಮಿಗಳ ಜೀವಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ ಅವರು ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಯಕಾಂತರ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಯಕಾರಾದರೂ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳು, ದುಃಖಿಗಳು, ವರದೇಶಿಗಳು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಬಂದರೆ ತಿಂಗಳೆರಡು ತಿಂಗಳು ಅವರ ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು ಯಾತ್ರಿ ಪ್ರವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದನವು ತೀರಿ, ಅವರು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಬಹುದು ಅವರ ದನವನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಅಪಹರಿಸಿರಬಹುದು ಇಂವರು ಸ್ವಧರ್ಮಿಗಳೆಂದು ಸಹಾಯವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ಅವರು ಊರಿಗೆಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವವು ಧನವನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು ವರದೇಶಿಯಿದ್ದು, ಲೋಗಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಕೊಟ್ಟು, ಜೀವಧೋಪಕಾರಮಾಡಬೇಕು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು ಅವರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವರ ವೈಯಾಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ನಿರ್ವಧ

ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಆಗದಂಥ ಇಂಥ ಔಷಧ ದಾನವನ್ನು ಸಿರಿವಂತರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು, ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಯಾವ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಜಂಜಲತೆಯು ಪ್ರಾವಣಾಗುವುದೋ, ರೋಗ, ವಿಯೋಗ ದುಃಖ, ಬಡತನಗಳಿಂದ ಯಾವ ಗುಬರಿಯಾಗುವರೋ ಅವರಿಗಲ್ಲ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿ, ಧೈರ್ಯಕೊಡಬೇಕು. ಇದು ಅಭಯದಾನವಾಗಿದೆ

ಸ್ವಂತಕ್ಕೂ ಇತರರಿಗೂ ಜ್ಞಾನ ನೀಡಬೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ನಿರಂತರ ಜ್ಞಾನ ಸಮೃದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಜ್ಞಾನವಂತರಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದಂಥ ಪುರುಷರು ದೊರೆತರೆ ಅದೊಂದು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೇ ತಮಗೆ ಲಭಿಸಿತೆಂದು ತಿಳಿದು, ಬಹಳ ಹರುಷದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಜೀವನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಬೇಕು ಅವರ ಕೂಡ ಆತಿಯು ನಮ್ಮತೆಯಿಂದ ಸಡಿದು ಆದರದಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಬೇಕು ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯ, ಗುಣಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಣಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಜರ್ಜೀಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವವೆಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು ಯಾವ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ತಿಳಿದಿರುವಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ, ಬಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಯೋಗ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕು ಜ್ಞಾನದಾನವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಸಂವತ್ತಿಯು ಪ್ರಾವಣಾದಾಗ ದಾನ, ಸನ್ಮಾನ, ಪ್ರಿಯ ವಚನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಮಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಕುಟುಂಬದ ಜನರನ್ನು ಆನಂದಿತಗೊಳಿಸಬೇಕು ಸಂವತ್ತಿಯ ಸಮಾಗಮ ಮತ್ತು ಆಯುಷ್ಯಗಳು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿವೆ ಧನ, ದೇಹ, ವಚನಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದೊಳಗಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಮಧುರ ಭಾಷಣವೂ ಒಂದು ದಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ನವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ದಾನವಾಗಿದೆ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ವೈರತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂದ ಅವರ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವುದೂ ಸಹ ದೊಡ್ಡ ದಾನವಾಗಿದೆ ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯ, ಹೊಲ, ಮನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವ್ರತಗಳ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ವೈರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಸಮ್ಯಗೊಳಿಸಬೇಕು ಬಡವನಿದ್ದು ಕುಟುಂಬ ವತ್ಸಲನಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕಗನುಸರಿಸಿ ದಾನಕೊಟ್ಟು ಸನ್ಮಾನಿಸಬೇಕು ತಮ್ಮ ತಂಗಿ, ಮಗಳು ಇವರು ಬಡವರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೂಟ ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನೂ ವಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗಬೇಕು ದಯಾಳು ಪುರುಷರು ಎರಡನೆಯವರ ದುಃಖವನ್ನು ದಾನ ಸನ್ಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅಂಥ ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ, ತಂಗಿ, ಆತ್ಮಿ, ಮಗಳು, ಅಳಿಯ ಮೊದಲಾದ ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಭಾಗವೆನಿಸುವಂಥವರಿರುವರೋ ಆ ಜನರನ್ನಂತೂ ಎಂದೂ ದುಃಖಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಇಡಬಾರದು

ಕಟುಭಾಷಣ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕೂಡ ಸಹ ಕಟುವಚನಗಳನ್ನಾಡಬಾರದು. ಅವರಿಗನ್ನಬೇಕು—“ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸಂತಾಪವಾಗಿಕೊಡಬೇಡಿರಿ. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಾಳಾಬಾಳಗಳು ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ನಾಶವಂತವಾಗಿವೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಶತ್ಕೃದ್ವಿಧ್ಯ ವ್ರಯತ್ನಮಾಡಿಯೂ ಸದ್ವೇಶತುನಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಸುಧಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಕೃತನುಸರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಲಭಿಸದು ಅದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಕೆಡುಕು ಎಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ.” ಇಂಥ ಮಧುರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು

ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ವರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಪಕಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಇತರ ಜನರು ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಲಿ, ಅಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡಲಿ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಯಾವಾಗಲೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಪರರಾಗಿರಬೇಕು ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಯಾರಾದರೂ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳೇ ಆರೋಪ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಾವು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮ ಧನವನ್ನು ಕಳೆದು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವರ ಕೂಡ ಮಧುರ ವಚನಗಳನ್ನಾಡಿ, ಶಾಂತ ಭಾವದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ,

ವುರುಷರ ಹತ್ತರ ನಿಲ್ಲಿಲಕ್ಕೇ ಬೇಕು ಯಾರಾದರೂ ನೀಚರಿದ್ದರೆ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಹೋಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಹೋದೀತು ನಾನು ಸುಖಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ ನನ್ನ ಮುಖಜರ್ಯ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತೇಜವು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ ದರಿದ್ರ ಮನುಷ್ಯನ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ತೇಜವಿರುವದಿಲ್ಲ ನಾನು ಸಜ್ಜನನಿದ್ದು, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯವನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಷ್ಟವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸರ್ವರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯರಿದ್ದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ದೂರ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಸಾಹಸಿಯೂ ಉದ್ಯೋಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಆದರಿಂದ ಅದು ನನ್ನಲ್ಲಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಸಂಭವವಂತೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆಲಸಿಯೂ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಯೂ ಆದವರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ ಕೇವಲ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದು ಭ್ರಮವಾಗಿದೆ

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ವುಣ್ಯದ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವುಣ್ಯದ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ವುಣ್ಯ ವರಮಾಣವು ನಷ್ಟವಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಾಳೆ ಜೀವದ ವುಣ್ಯವು ಅಸ್ತವಾದ ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಕಾಂತಿ, ಬುದ್ಧಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರತಿತಿ, ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ನ್ಯಾಯವಾದ ಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರಿ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದಯಾ ಭಾವವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ದುಃಖಿತರಿಗೂ ಹಸಿದವರಿಗೂ ದಾನಮಾಡಿರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಂಬಂಧವು ನೀರಿನ ತೆಗೆಕಳೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಇವಳೆ ವಿಯೋಗವು ನಿಶ್ಚಿತವಾದುದಿರುತ್ತದೆ ಯಾವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಆದರ ಉಪಭೋಗವನ್ನೂ ತಕ್ಕುಳ್ಳವರನ್ನು ಸತ್ತಾತ್ಮಕ್ಕೆ ದಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರನು ಅವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನು ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಮರಣಹೊಂದಿದರೆ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಏನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಂತಾಯಿತು? ಯಾರು ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹುಗಿದು ಇಡುವರೋ ಅವರು ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಸಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಇದು ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಲ್ಲುಗಳು ಹೇಗೆ ಹುಗಿದಿರುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಒಬ್ಬಳಾದಳು ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ದಾನ, ಭೋಗ, ಉಪಭೋಗ ಇವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸದಿದ್ದರೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಸಿರಿವಂತನಿದ್ದರೂ ಬಡವನಿದ್ದಂತೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಸ್ವಂತದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಹ ಅನ್ಯರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಾದಂತಾಯಿತು ಊರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರ ಹತ್ತರ ಬಹಳಷ್ಟು ಧನವು ಇದ್ದೀತು, ನಮ್ಮ ನೆರೆಮನೆಯವರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದೀತು, ಆದರೆ ಆದರ ಉಪಯೋಗವು ನಮಗೇನು? ಅದನ್ನು ನಾವು ಕೇವಲ ನೋಡಬಹುದಷ್ಟೇ, ಭೋಗಿಸಲಾರವು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ, ಯಾರು ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಭೋಗವನ್ನು ತಕ್ಕುಳ್ಳವರಲ್ಲಿವೋ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿ ಇದೆ

ಕೃಪಣನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಭೋಗ ತಕ್ಕುಳ್ಳವನಿಲ್ಲ. ದ್ರವ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯ ಪ್ರೇಮಮಾಡುವಂಥ ವುರುಷನು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಗೂ ಸಹ ಪೂರ್ಣ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಔಷಧ, ವಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾವರಣ, ಮನೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖವು ಅವನಿಗೆ ದುಡ್ಡನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಅವನು ದಿನಸಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಇಂಥ ವುರುಷನು ರಾಜನ ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಕರಾದ ಹೆಂಡರು, ಮಕ್ಕಳು, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಇವರ ಹಿತವನ್ನು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಆ ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ ಅದು ಎಷ್ಟು ಬೆಳೆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಾಚಾರಂಭಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ -ವಾಸಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ ಹಗಲಿರುಳು ಧನ ಸಂಪಾದನೆಯ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುತ್ತ ಅನೇಕ ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿದ್ರೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದೊಡನೆಯೇ ಘನ ಧನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಉದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವನು ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಳ್ಳು ವಾದ-ವಿನಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆ ಹಸಿದುದರ ಎಚ್ಚರವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕ-ವತ್ತ, ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವುದು, ಜಿನಸನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವುದು-ಮಾರುವುದು ಇವುಗಳ ಜೊತೆಯಿಂದ ನಿದ್ರೆಯೇ

ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಮೂಢ ಪುರುಷನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆಂಬ ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯ ದಾಸನಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ದಾನದಿಂದ ಭೋಗಭೋಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಯುವನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಧನವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನನ್ನು ವಂದಿತ ಪುರುಷರು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದವರಿಗೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಲಭಿಸಿದುದು ಸಾರ್ಥಕವು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಜಾತಮಾಡಿ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರು ಬಡತನದಿಂದ ನೊಂದವರಿಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಒಹಳ ಆದರದಿಂದಲೂ ಹರ್ಷದಿಂದ ದಾನಕೊಡುವರು. ಈ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಸಿದ್ಧಿ, ಲಾಭ, ಪೂಜಾ, ಯಶ ಇವುಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಇವರ ಜೀವನವು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಧನ, ಯಾವನ, ಜೀವನ ಇವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೀರಿನ ಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಅಸ್ಥಿರವೆಂದು ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ದಾನದಿಂದ ಭೋಗಭೂಮಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಉಪಭೋಗಿಸಲೆಕ್ಕ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾವು ದಾನ ಕೊಡಲೆಕ್ಕ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರಲೆಕ್ಕ ಬೇಕು. ಇದು ಸ್ವಪ್ನವೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ದಾನ ಕೊಟ್ಟವರು, ಸಮ್ಯಕ್ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಈ ದುಷ್ಟನು-ವಂಚನು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಗಳು ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ದೇವಗತಿ, ನರಕಗತಿಕೆಂದ ಬರುವಂಥ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಗಳು ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಂಜ ಗತಿಯೊಳಗಿನ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನಗಳು ಸತ್ಯ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯಾರು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಪುಣ್ಯಮಂತ್ರದ್ದರಿ-ಅಂಥ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಕಾಲಬದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಲಭಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿ, ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದವರೂ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಜೈನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂತದ ಮಹಾ ಪುರುಷರು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ಸಿರಿವಂತ ಪುರುಷರೂ ಸಹ ವಿದೇಹವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಜೈನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಧನಾಧ್ಯರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಅಭಿರುಚಿಯು ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಪುಣ್ಯಮಂತ್ರನಿಗೆ ಸತ್ ಸಂಗತಿಯು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ, ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಕೇಳುವ ಲಾಭವು ದೊರೆತರೆ ಅವರು ಸ್ವಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಧರಿಸಿಯಾನು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಿರಿವಂತರಿದ್ದರೂ ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದವರಿರುವುದು ವಿರಳ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿದ್ದರೆ ವ್ರತ, ಉಪೋವಸ, ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ತೀರ ವಿರಳ. ಇಂಥವರಿದ್ದರೂ ದಾನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಧನವು ವೆಚ್ಚವಾಗಲಿ ಎಂದು ಅನ್ನುವವರು ಅತ್ಯಂತ ಅವರೂವವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಲಕ್ಷ್ಯವಿಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಧನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಅವರು ಮಂಜಾ ಹೊಂದುವರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಧ ಅಥವಾ ಗಿರ್ದ ಹಣವನ್ನಾದರೂ ದಾನದ ಕಡೆಗೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಕಲಿಕಾಲದೊಳಗಿನ ಶ್ರೀಮಂತರ ವಿಚಾರಗಳು-ಕಲಿಕಾಲದೊಳಗಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುರುಷರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವುದು. ತಮ್ಮ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭಿಮಾನ ಇರುವುದು. ವಶ್ಯಲತ (ಪ್ರೀತಿ) ಸಮಾಲೋಚನೆ ಸಪ್ಪವಾಗುವುದು ಎರಡನೆಯವರು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗದು ಎಲ್ಲರ ಬುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದು. ದಯೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯ ಪುರುಷರನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವ ಅಪಶಬ್ದ ಆಡುವುದು, ತಿವಸಾರಿ ಮಾಡುವುದು-ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವಂಥವಲ್ಲ. ಯಾರಾದರೂ ನೀತಿಯಿಂದ ಮತನಾಸುತ್ವದ್ದರಿ ಅವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕಗಳನ್ನಾದಿಯೂ ಕಾಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿಯೂ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವರು. ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪುರುಷರು ಹತ್ತರ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಮತನಾಸಿದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿನಾದರೂ ದೇವರು ಬಾವನವಿದೆಯೆಂದು ವಾವಿಸುವುದು ಇಲ್ಲದ ಸಂಶಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಿರ್ವಾಂಛಕರೂ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳೂ ಆದ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಯವೆಸುವರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ದುಷ್ಟ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಲೆಕ್ಕ ಹೇರಲಾರದ್ದು. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆದಿವನವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಸ್ವವಾಸ್ತವ್ಯ ಬಹಳ ಕಾಮನೆಯಾಗುವುದು. ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗದೇಕೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವಾವಿಸುವುದು.

ನೇವಕರ ದುಃಖದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಕೊಂಡರೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸವು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದ ಕಡೆಗೇನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನಡೆಯುವುದು ಎರಡನೆಯವರ ದುಃಖ ಹಾಗೂ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ತುಚ್ಛವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಂಪತ್ತಿಯು ಬೆಳೆದಂತೆ ವೆಚ್ಚವನ್ನೂ ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು ವೆಚ್ಚದ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿಯೇ ದುಃಖವು ಬೆಳೆಯುವುದು ಅದರಿಂದಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ವೆಚ್ಚವು ಹೇಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆಂದು ಚಿಂತಿಸುವುದು ತಮ್ಮ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ವಸ್ತುಗಳು ತಮಗೆ ಅರ್ಥ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ತಾವು ಸಿರಿವಂತರೆಂದು ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವುದು ಯಾರಾದರೂ ಕಳವಿನ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಂದು ಅಲ್ಪ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಚರಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದಿರುವುದು ಧನವಂತನಿದ್ದು ವಾಪಿ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ಇತರ ಪುರುಷರು ಧನವಂತರಿದ್ದು ವರಧರ್ಮದವರಿದ್ದರೆ—ಅವರಲ್ಲಿ ಸದಾಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದರೂ ಸಹ—ಒಳ್ಳೆಯವರೆಂದು ಮನ್ನಿಸದಿರುವುದು ಧನವಂತರ ಹತ್ತರ ತಮ್ಮ ಔದಾರ್ಯದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ನಿರ್ಧನರ ಹತ್ತರ ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ದುಃಖಿಗಳು ಭಿಟ್ಟಿಯಾದರೆ ಅವರ ಹತ್ತರ ತಮ್ಮ ದುಃಖಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇತರರ ಹಾಗೂ ದರಿದ್ರರ ಗೌರವವು ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ನಿರ್ಧನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದರೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಬಡವರನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಮತ್ತು ಮೋಸಗಾರರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ತಾವು ಹಲವರ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಕಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಧಾಂಭಿಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವುದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೆಸರಿಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದು ತಾನು ಸ್ವತಃ ನಿಸ್ಪೃಹನಿದ್ದು ಉಳಿದವರು ಅತ್ಯಂತ ಲೋಭಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ತಾನು ಸ್ವತಃ ಅಜರ ಹಾಗೂ ಅನುರಂಜನ ತಿಳಿಯುವುದು ತಾನು ಸ್ವತಃ ನ್ಯಾಯಿಯು ಸರ್ವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಇದ್ದು ಇತರ ಜನರು ರಂಕ ಇದ್ದಾರೆಂದು ಅನ್ನುವುದು ಅರಂಭ ವರಿಗೊಳಗನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಬೇಸರ ಪಡೆದ ಇರುವುದು ಮರಣದ ವರೆಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಸುಳ್ಳು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಧೂರ್ತ, ಅತಿಶಯ ಕಪಟಿ, ಅವ್ರತಿಮ ಸುಳ್ಳುಗಾರ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ವೈರುಪಾರ್ಥಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ ಮರ್ಯಾದಿತ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥ ನಿರವೇಕ್ಷ ಮನುಷ್ಯನೂ ಆದಂಥವನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೀನನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಾಯಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವುದೋ, ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುವುದೋ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಮಾನವು ಹಚ್ಚುವುದೋ ಅಂಥ ಮಂದಿರ, ತೋಟ, ಲಗ್ನಿಕಾರ್ಯ, ಯಾತ್ರೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿರಮಿತ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು ದೇವ-ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಾನ್ಯತೆಯು ಬೆಳೆದೀತೆಂದು ದುಡ್ಡನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು ವಂಚರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು ಅದರ ಜೀರ್ಣವಾದ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಪುನರುದ್ಧಾರ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಒಂದು ವೈಯನ್ನೂ ವೆಚ್ಚಮಾಡದಿರುವುದು. ಬಡವ, ಹಸಿದವ ಇವರಿಗೆ ಒಂದು ವೈಯನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವುದು ದುರ್ಬಲ, ದೀನ, ಅನಾಥ, ವೃದ್ಧ, ರೋಗಿ, ವಿಧವಾ ಇವರ ವಾಲನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕವಡಿಯನ್ನೂ ಖರ್ಚುಮಾಡದೆ ಇರುವುದು. ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ದ್ರವ್ಯವು ತುಕ್ಕು ಹೋಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ತನ್ನ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಉಟಿಕೆ ಬಡಿಸಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಟಿಕೆ ಮಾಡಿಸದಿರುವುದು ಬಹಳಷ್ಟು ಧರ್ಮಾತ್ಮರು, ವಂದಿತರು, ತಪಸ್ಸಿಗರು ನಮ್ಮ ಮನಗೇ ಬರುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕರು ಬಂದುರು, ಎಲ್ಲ ವೇಶೀ, ವರದೇಶೀ ಗುಣವಂತ ಜೈನರಿಗೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮನೆಯೊಂದೇ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವೆ. ನಾನೇ ದೊಡ್ಡ ದಾನಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಹೀಗೆ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿಯುವುದು ಹಲವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದು, ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಲಕ್ಷ್ಯಹಾಕುವವರನ್ನು ತಾವು ದ್ರವ್ಯದ ಮದದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸುವುದು ಸ್ವಲ್ಪದ ಇವರ ಉದರ ನಿರ್ವಾಹವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇವನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನು? ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ

ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನಾಧ್ಯ ವೈರುಷರ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೋಹದಿಂದ ವಿಕ್ರಮವಾಗಿದೆ

ಧನದ ಅಸಕ್ತಿಯ ಪರಿಣಾಮ—ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಿನದರ್ಮವನ್ನು ದರಿಸದೆ ಇದ್ದು, ಕುತವಶ್ಯರ್ಥ, ಕುಪಾತ್ರದಾನ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ವೈಭವ ಹಾಗೂ ಸಂವತ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧನದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಮರುಜನಿಸಿದರೆ ಅವರ ಕಷ್ಟಾಯುಷ್ಯ ತೀವ್ರ ಮತ್ತು ಮಂದವಾಗಿರುವಂತೆ ಆಯಾ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾದಿ ತೀರ್ಯಾಜ, ವ್ಯಕ್ತಾದಿ ವನಸ್ಪತಿ, ಮಧು ಮತ್ಸ್ಯಕಾದಿ ವಸ್ತು ಈ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾದೀತು ನರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತಕಾಲ ಬ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಧನದ ಮೇಲಿನ ಈ ಅಸಕ್ತಿಯು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ವೈರ ಮತ್ತು ಅವಯಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕೃಪಾ ವೈರುಷನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಜನರು ಹೆಸರು ಇಡುತ್ತಾರೆ ಕೃಪಣನ ಪರಿಣಾಮವು ಯಾವಾಗಲೂ ದುರ್ಭಾಗ್ಯನಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಣ್ಣಗಳಿರಾ, ದಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚವಾಗುವ ಧನವೇ ತಮ್ಮದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಸತ್ಯಾಕ್ರದಾನದ ಫಲ—ಪಾತ್ರದಾನದಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡಿದ ಧನವು ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಮಾಡಿ, ಅಂತರ್ಮುಖಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿರ್ಗುಂಧ, ವೀತರಾಗಿ, ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಮೂಲಗುಣ ಹಾಗೂ ಉತ್ತರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ದಶಲಕ್ಷಾಣಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲನ ಮಾಡುವಂಥವರೂ ಇವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಹಣ ಮಾಡುವಂಥವರೂ ಆದ ನಿರ್ಗುಂಧ ಸಾಧುಗಳು ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸರ್ಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ ಉದ್ವಿಷ್ಟಾಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ದಾರಣಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರವಚರು ಮಧ್ಯಮ ವಾತ್ಸರ್ಯಾಗಿದ್ದಾರೆ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರತಿಗಳಿಲ್ಲವೋ—ಅದರೂ ಜಿನೇಶ್ವರರು ವರ್ಣಿಸಿದಂಥ ತತ್ತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ವರಗೊ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಸವಿರುವುದೋ—ಅಂಥ ಪ್ರವಚರು ಜನಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಜನ್ಮ ಮರಣ ರೂಪಿ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಭಯಭೀತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿತವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ ಇವರಿಗೆ ಸಂಸಾರ, ದೇಹ, ಭೋಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇವರು ಜಿನಶಾಸನವನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವವರತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಜಿನೇಶ್ವರರು ಹೀಗಿದ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ನಿಶ್ಚಯ ಉಳ್ಳವರು ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಧರ್ಮದ ವಲಗಳ ಮೇಲೆ ಅನುರಾಗ ಉಳ್ಳವರು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥವರು, ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯಗಳು, ವರಮುಖಿಯ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವರು, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವವರು ಜನಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಆಹಾರ, ವೈಷದ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವಸತಿಗೆ ಸ್ಥಳ, ವಸ್ತ್ರ, ಉಪಜೀವಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು, ಸ್ವೀರ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ವಿನಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಬೇಕು ಅದರ ಪರಿಣಾಮಕ್ಕೆ ಸುಸುಖ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಜನಕ್ಕೆ ಮೋಗ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ದಾತ್ಯಗಂಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಜೀವವು ಸೌದರ್ಮಾದಿಕ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿ ದೇವರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ

ಕುಪಾತ್ರದ ಲಕ್ಷಣ—ಕುಪಾತ್ರದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ—ಅವರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ದರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢ ಪ್ರೇಮವು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅವರಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾ ತನಪ್ಪರಣವನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ ಸುಳ್ಳು ಅವರಾ ಕರೋರ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡದೆ ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಯದ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವರು ಸ್ವೀ-ವ್ರತ್ತ-ಮಿತ್ರ-ಕುಮಿಂಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಾಗಿದೆ ತಪ್ಪಿ ಆದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಿಥ್ಯಾ-ಧರ್ಮದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಜ್ಞ, ತಪ್ಪ, ಸಂಯಮ, ಲೀಲ, ವಜ್ರ-ವನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆದರವಿರುತ್ತದೆ ಕಷ್ಟಾಯವನ್ನು ಮಂಚಗೊಡಿಸಿರುವ ವರಿಹರಗಳನ್ನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಅವರು ಆರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ದಾಹಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ವರಿಹರಗಳನ್ನು ಸಹವಸಾಹುತ್ತಾರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬದುಕಿದಂಥ ಸರಸವಿರಸ ಆಹಾರವನ್ನು ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ

ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಬಾಹ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಗಳಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕುವಾತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಜೈನರಲ್ಲಿಯ ಕುವಾತ್ರ—ಜಿನಧರ್ಮದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ಜನರು ಏಕಾಂಗಿಗಳಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಹಟವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, ಸ್ವತಃ ಧರ್ಮಾತ್ಮರೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಜಿನೇಶ್ವರನ ಭಜನೆ, ಪೂಜೆ, ಆರಾಧನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುವುದರಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯರೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸ ವ್ರತ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅನಾನ್ದೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ನೀರಿನಿಂದ ತಮ್ಮ ಶರೀರದ ಅಂಗೋವಾಂಗಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಆಹಾರವನ್ನು ಊಟಮಾಡುವುದು, ಅನ್ನಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ತೊಳೆಯುವುದು, ತೊಳೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡುವುದು, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಜನರು ಸಾವಧಾನತಾವಕವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ನಿಳುವುದು, ಮಲಗುವುದು, ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು, ನೋಡುವುದು ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ತಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾದೆನೆನ್ನುವರು ಇವುಗಳನ್ನು ಧರ್ಮ ಉಳಿದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿವೆ—ಎಂದು ಭಾವಿಸುವರು ಹಲವರು ಉಪವಾಸ, ವ್ರತ, ರಸವರಿತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ದುಃಖಿತರಿಗೂ ಹಸಿದವರಿಗೂ ದಾನಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಹಲವು ಜನ ಛಾತ್ರಕರು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿವೆ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಕೇವಲ ವರಮೇಶ್ವರನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನೂಳಿದವರು ಇತರ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ಸರ್ವರ ವಿನಯಮಾಡುವುದೇ ಧರ್ಮವೆನ್ನುವರು ಕೆಲವರು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ, ಉಪವಾಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು ಹಲವರು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಷ್ಟಾಯವನ್ನು ಮಂಡಗೊಳಿಸಿ, ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು ಅನೇಕರು ಒಮ್ಮೆ ಊಟಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಆ ಒಪ್ಪತ್ತು ಊಟದ ಮೇಲೆಯೇ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಇರುವರು ಈ ವ್ರತಾರ ಅನೇಕ ಜನರು ಏಕಾಂತ ವ್ರತದವರಾದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕುವಾತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂಥವರಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅದು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ವಾತ್ರ, ಹೇಗೆ, ದಾತ್ಯ ಎಂಥವನು, ವರಿಣಾಮ ಎಂಥದು, ದ್ರವ್ಯ ಯಾವುದು, ವಿಧಿಯು ಹೇಗೆ ಇರುವುದೋ ಹಾಗೆ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ಕುಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆ—ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಕುವಾತ್ರಕ್ಕೆ ದಾನಕೊಟ್ಟು ಕಾರಣದಿಂದ ಕುಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ವಂಜೀಂದ್ರಿಯ ತೀರ್ಯಂಜ ಯುಗಲಗಳಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುಗಂಧವುಳ್ಳ ದ್ರವ್ಯವು ತನ್ನಿಲಕ್ಕೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅಮೃತದಂಧ ಮಧುರ ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ವೈರವಿರೋಧಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ತೀತ, ಉಷ್ಣ, ಬಿಸಿಲು, ಚಳಿ, ಗಾಳಿ, ಮಳೆ ಇವುಗಳ ಬಾಧೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಒಂದು ವಲ್ಯ ಆಯುಷ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಕಲತ್ರಯಗಳ ಪೀಡೆಯು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಸ್ವಲಚರ, ನಭಚರ, ತೀರ್ಯಂಜ ಜೀವಗಳಿದ್ದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ವಿಹಾರಮಾಡಿ, ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತವೆ ಒಂದು ಯುಗಲದ ತರುವಾಯ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಯುಗಲವು ಜನಿಸುತ್ತದೆ ಮೊದಲನೆಯ ಯುಗಲವು ಮರಣದ ತರುವಾಯ ವ್ಯಂತರವಾಸ, ಭವನವಾಸ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವಾಸ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಕೆಲವರು ಕುವಾತ್ರ ದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತರ ಕುರು, ದೇವ ಕುರು ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಯಂಜರಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಲ್ಯಕಾಲ ಸುಖವನ್ನು ಬೋಗಿಸಿ, ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಹರಿಮೃಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡುವಲ್ಯ ಆಯುಷ್ಯದೊಡನೆ ತೀರ್ಯಂಜ ಯುಗಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಅದರಿಂದ ಹೈಮವತ, ಹೈರಜ್ಯವತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಪಲ್ಯ ಆಯುಷ್ಯವುಳ್ಳ ತೀರ್ಯಂಜ ಯುಗಲರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಂತರ ದ್ವೀಪದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ಸ್ವರೂಪ—ತೊಂಭತ್ತಾರು ಅಂತರ ದ್ವೀಪಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕುವಾತ್ರದಾನದ ವೃಥಾವದಿಂದ ಹಲವರು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರೂ ಮನುಷ್ಯ ಯುಗಲ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ ಸಮುದ್ರದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದ್ವೀಪಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು, ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲವುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕೋಡುಗಳಿದ್ದ ವನವರು, ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಾತುಗಳಿಲ್ಲದ ಮೂಳ ಮನುಷ್ಯರು ಜನ್ಮಿಸುತ್ತಾರೆ ನಾಲ್ಕು ಉಪದಿಕ್ಕುಗಳ ನಾಲ್ಕು ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಮೊರದಂಥ ಕಿವಿಯ ಮತ್ತು ಚಕ್ಕುಲೇ ಆಕಾರದ (ಕಿವಿಯ ಹೊರಭಾಗದ ಆಕಾರವುಳ್ಳ) ಕಿವಿಗಳುಳ್ಳ ಜನರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ ಒಂದು ಕಿವಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ಇನ್ನೊಂದು ಕಿವಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಮಲಗುವವನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಕಿವಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ ಉದ್ದ ಕಿವಿಗಳು ಮೊಲದಂತೆ ಕಿವಿಗಳುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರು ಸಮುದ್ರದ ವಿದಿಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವರು. ಸಿಂಹ, ಕುದುರೆ, ನಾಯಿ, ಹಂದಿ, ಗೂಗಿ, ಹುಲಿ, ಮಂಗ, ನೋಣ, ಕುರಿ, ಆಳಳು, ಆನೆಗಳಂತೆ ಮುಖಗಳುಳ್ಳವರೂ ಕಪ್ಪುರ್ವಣ, ಮೋಡದಂಥ ಬಣ್ಣ, ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ವರ್ಣ, ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮುಖಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವರೂ ಹದಿನಾರು ವಿದೇಶಗಳ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ವತದ ಒಳವೃದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಂಥ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲವಣ ಸಮುದ್ರದ ಒಂದು ದುಡಿಯ ಮೇಲೆ ಇವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಅಂತರ ದ್ವೀಪಗಳಿವೆ. ಎರಡೂ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ೪೨ ಅಂತರದ್ವೀಪ ಮತ್ತೆ ಕಾಲೋದಧಿ ಸಮುದ್ರದ ೪೮ ಹೀಗೆ ಸೇರಿ ೯೩ ಅಂತರ ದ್ವೀಪಗಳು ಕುಂಭೋಗ ಭೂಮಿಗಳಾಗಿವೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುವಾತ್ರದಾನದ ವೃಥಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಯುಗಲವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಒಂದು ಕಾಲುಳ್ಳ ಯುಗಲವು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು ಸವಿಯಾದ ಅಲ್ಲಿಯ ಮಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಇನ್ನು ಉಳಿದ ಪ್ರಕಾರದ ಮನುಷ್ಯರು ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಇದ್ದು, ಕಲ್ಲುಳ್ಳದ್ದಿಂದ ವ್ರಾವವಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಫಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ

ಕುಂಭೋಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಲಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಹೇಗೆ ಇರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು 'ತೈಲೋಕ್ಯನಾರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ—

ಜೀಲಿಂಗೋ ಮಾಯಾವೀ ಜೋಇಸಮಂತೋವಜೀವಿ ಧಣಕಂಪಾ ।

ಆಗಾಉರವನಂಜುತ್ವಾ ಕರಂತಿ ಜೀ ವರವಿವಾಹಂ ಚ ॥ ೧ ॥

ದಂಸಣವಿರಾಹಿಯಾ ಜೀ ದೋಸಂ ಜಾಲೋಚಯಂತಿ ದೂಸಣಗಾ ।

ವಂಚಗ್ಗಿತವಾ ಮಿಚ್ಛಾ ಮೋಣಂ ಪರಿಹರಯ ಭುಂಜಂತಿ ॥ ೨ ॥

ದುಬ್ಬಾವ ಅಸುಅಸೂದಗವುಪ್ಪೇಹಂ ಜಾಇಸಂಕರಾದೀಹಂ ।

ಕಯದಾಣಾ ವಿ ಕುವತ್ತೇ ಜೀವಾ ಕುಣರೇಸು ಜಾಯಂತಿ ॥ ೩ ॥

ಅರ್ಥ—ಜಿನಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಅನೇಕ ಪರಿವಹಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಸಹ ಕೆಲವರು ಮಾಯಾಚಾರದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಜಿನಲಿಂಗವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿ ಜ್ಯೋತಿಷ ವಿದ್ಯಾ, ಮಂತ್ರವಿದ್ಯಾ, ವೈದ್ಯವಿದ್ಯಾ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ದ್ರವ್ಯದ ಅವೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿರುತ್ತಾರೆ ಜಿನಲಿಂಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ವ್ರಾವವಾದ ಪುದ್ಗಿಗಳ ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನಾನೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯರು, ನಮ್ಮದೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗರ್ವದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಸಾಕಾರಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ವ್ರಾವವಾಗುವ ಸುಖದಿಂದ ಕೆಲವರಿಗೆ ಗರ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಜಿನಲಿಂಗವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿಯೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಖುಧ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಹಲವರಿಗೆ ಭಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ಮೈಧುನ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನೂ ನಿಷ್ಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಅವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ತಾವು ಜಿನಲಿಂಗವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿಯೂ ಅಸ್ಥಿರ ಮಮತ್ವ-ಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಕೆಟ್ಟ ತವದ ವೃಥಾವದಿಂದ ಕುಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಜಿನಮುದ್ರೆಯನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿಯೂ ಸಮಗ್ರಕರ್ತನವನ್ನು ನನ್ನಮಾಡಿ-ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂದ ತನ್ನಿಯು ತಮ್ಮ ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ತನ್ನಿಂಹಾದ ದೋಷಗಳ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತಾನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಆಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಜನರ ದೋಷಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ

ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ವೇಷ್ಠೆಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದವರೂ ಇರುವರು ಜಿನಧರ್ಮದ ದ್ರೋಹಮಾಡುವವರೂ ಇದ್ದಾರು. ವರಧನ, ವರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ ಇರಬಹುದು ಪ್ರತಾಪರಾಜೆಯ ನಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬದು ಪ್ರಕಾರದ ವಾತಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು ಕೆಲವರು ಬಹು ಆರಂಭ, ಬಹು ವರಿಗೃಹ, ತೀವ್ರ ಕಷಾಯ, ಅನತ್ಯ ಭಾಷಣ, ಕುಪಾಸ್ತದ ಉಪದೇಶ, ಜಿನಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವಿವರಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಸನ, ಧರ್ಮಬಲಂ, ತಿನ್ನದಾರದುದನ್ನು ತಿನ್ನುವಂಥವ, ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ತವದಿಂದ ವರಾಬ್ಧಿ, ವಿಷಯಲೋಲುಪ, ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ವಶನಾದಂಥ ಮಿಷ್ಣು, ಭಕ್ತ, ಇಂಥ ಜೀವಗಳೆಲ್ಲ ಅಪಾತ್ರಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅವರಲ್ಲಿ ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದ ಪಾತ್ರತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಂತೆ ದಯ, ಕ್ಷಮಾ, ಸಂಕೋಪ, ಸತ್ಯ, ಶೀಲ, ತ್ಯಾಗ, ಪೂಜೆ, ಜವ-ಜಾನ್ಯ, ನಾಮಸ್ಮರಣ ಮೊದಲಾದ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕುವಾತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಹೀನರು ಇಂಥವರು ಅಧಮರೂ ಅಪಾತ್ರರೂ ಆಗಿದ್ದು, ಆತ್ಮಂತ ಲೋಭಿಗಳೂ ಮದೋನ್ಮತ್ತರೂ ವಿಷಯ ಬಂವಟಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮಾಜರಣದ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ನಾಲಿಗೆಗೆ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಪಶ್ಚಾನ್ನಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಕಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥವರು ಜೈನರೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜೈನರ ವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿರುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಪೂಜೆ ಆಗದೇಕೂ, ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಧನದ ಲಾಭವೂ ಆಗಬೇಕು ಎಂಬ ಸೇತುವಿನಿಂದ ವ್ರತ, ತವತ್ವರಣ, ವರನ ವಾಚನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರು ಅಪಾತ್ರರೆಂದು ದಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ ಇಂಥ ಪುರುಷರಿಗೆ ದಾನಕೊಡುವದೊಂದರ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿದಂತೆಯೇ ಸರಿ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಈ ಕುವಾತ್ರ ದಾನವು ಕಹಿಯಾದ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಇಟ್ಟಂತೆ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದಂತೆ, ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ವಿಷವನ್ನು ತಿಂದಂತೆ, ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವಧ್ಯ ಭೋಜನಮಾಡಿದಂತೆ, ಹಾವಿಗೆ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿದಂತೆ, ದುಃಖೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಬೀಜ ಹಾಕಿದಂತೆ ಆಗುವದು ತಳವು ಕಾಣದಂಥ ದಾವಿಯಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ಒಗೆಯಬಹುದಾದರೂ ಕುವಾತ್ರಕ್ಕೆ ದಾನಕೊಡಬಾರದು. ಅಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ದಾನಮಾಡುವದೊಂದರಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷದ ಗಿಡವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ ಅಪಾತ್ರವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ದಾವಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಡೂರದಿಂದಲೇ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕದಾಗಿರುತ್ತದೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವಿಷವೃಕ್ಷದ ವಾಸನೆಯು ಮೂರ್ಛಿತಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಪಾತ್ರದ ವಾಸನೆಯೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನ್ಯವು ಪಾಸ್ತವು ಭೈಷಜವು ಮುಖಿಸಿಕೊಡುವುದು ಮತ್ತೆ
ಜನ್ಮಾಗಭಯವ ಮಾಡುವದು ಇನ್ನಾಗಲಿ ಜಗಕ್ಕೆಲ್ಲ ।
ಶಾಸ್ತ್ರ ರಸಾಮೃತ ಧಾರಿಗಳಿಂ ದಿವ್ಯ ಸುಖಾಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ
ಭವ್ಯರು ತಣ್ಣನೆ ತಣಿದಿರಲಿ ಸೇವ್ಯರು ಬುಧರುಗಳಿಂದ ॥

—ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ-ಜಿನ್ಮಯಚಿಂತಾಮಣಿ ೧೦೧-೨.

ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಪಾಪವನ್ನಿತ್ತು ಆಗಮ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ರೀಷೇಷವ್ಯವಭಸೇನೆ ಕೌಂಡೇಶಃ ಸೂಕರಶ್ಚ ದೃಷ್ಟಾಂತಾಃ ।

ವೈಯಾನ್ಯತ್ಯಸ್ತೈತೇ ಜತುವಿಫಲ್ಪಸ್ಯ ಮಂತವ್ಯಾಃ ॥ ೧೦೮ ॥¹

ಅನ್ಯಯಾರ್ಥ—(ಶ್ರೀಷೇಷವ್ಯವಭಸೇನೆ) ಶ್ರೀಷೇಷರಾಜ, ವ್ಯವಭಸೇನಾ (ಕೌಂಡೇಶಃ) ಕೌಂಡೇಶ (ಜ) ಮತ್ತು (ಸೂಕರಃ) ಸೂಕರ (ವಿಶೇ) ಇವು (ಜತುವಿಫಲ್ಪಸ್ಯ) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ (ವೈಯಾನ್ಯತ್ಯಸ್ಯ) ವೈಯಾನ್ಯತ್ಯದ-ದಾನದ-(ದೃಷ್ಟಾಂತಾಃ) ಉದಾಹರಣೆಗಳು (ಮಂತವ್ಯಾಃ) ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ

¹ ಆಯತವರ್ಮನ ವಿವರ ಹೀಗೆ—

ವಚನ—ಇಂತಾಪಾರದಾನದ ಹಲದಿಂದ ಕೌಂಡೇಶಂ ಆವಾಸದಾನದ ಫಲದಿಂದ ಸೂಕರನು ಮೊದಲನೆಯದ್ದು ಮಹಿಮೆಗಳು ಮನವರ್ಗಗಳ ಕಥೆಗಳಿಗೂ ಕೇಳುವು

ವೈಯಾಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಪೂಜೆಯೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ದೇವಾಧಿದೇವಚರಣೇ ಪರಿಚರಣಂ ಸರ್ವದುಃಖನಿರ್ಹರಣಂ ।

ಕಾಮದುಹಿ ಕಾಮದಾಹಿನಿ ಪರಿಚಿನುಯಾದಾಪ್ಯತೋ ನಿತ್ಯಮ್ ॥ ೧೧೯ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಕಾಮದುಹಿ) ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಂಥ (ಕಾಮದಾಹಿನಿ) ಕಾಮನನ್ನು ಸುಡುವಂಥ (ದೇವಾಧಿದೇವಚರಣೇ) ದೇವಾಧಿದೇವನೊಸುವಂಥ ಅರಹಂತ ದೇವನ ಪಾದಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ (ಸರ್ವ-ದುಃಖನಿರ್ಹರಣಮ್) ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ (ಪರಿಚರಣಂ) ಪೂಜೆಯನ್ನು (ನಿತ್ಯಂ) ದಿನಾಲು (ಅದೃತಃ ಆದೃತಃ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಪರಿಚಿನುಯಾತ್) ಮಾಡಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ದೇವನೆಂದರೆ ಇಂದ್ರ, ಅವನ ಅಧಿದೇವನೆಂದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರಿಹಂತದೇವ ಈ ಅರಿಹಂತನ ಚರಣಗಳ ಪರಿಚರಣವೆಂದರೆ ಪೂಜೆ ಇದನ್ನು ದಿನಾಲು ಆದರದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು ಅದು ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಮನನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವಂಥದೂ ಇದೆ [ಇಲ್ಲಿ ವೈಯಾಕೃತ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶಿಕ್ಷಾನ್ತದಲ್ಲಿ ದೇವಾಧಿದೇವನಾದ ಅರ್ಹಂತದೇವನ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಎಲ್ಲ ದುಃಖವನ್ನೂ ಹರಣಮಾಡುವಂಥದಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಆದರದಿಂದ—ಪೂರ್ಣಭಕ್ತಿ ದಾವಪೂರ್ವಕ— ಅರಿಹಂತನ ಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿತ ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಆದರ-ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ನಿಯಮವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಲೋಕಾಚಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯು ಸಾರ್ಥಕವೆನಿಸದು, ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯೂ ಉಪಚೇದನದ ಸಾಧನವೆಂದು ಮಾಡುವ ಪೂಜೆಯೂ ನಿರರ್ಥಕವಾದವುಗಳು. ಇವು ನಿಜವಾದ ಪೂಜಾಫಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾರವು ಇನ್ನು ವೈಯಾಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ದಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ಪೂಜೆಯೆಂಬುದು ಸಮಾವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಗೃಹಸ್ಥನ ಆವೃತ್ತಕ ಆರು ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾನ, ಪೂಜೆಗಳೆಂಬವು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಭಾಷಣದ್ವಾರಾಯಾರು ತಮ್ಮ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ದಾನದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಮುಗಿಸುವಾಗ, ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ “ಯಥಾ ವೈಯಾಕೃತ್ಯಂ ವಿದಧತಾ ಚತುರ್ವಿಧಂ ದಾನಂ ದಾತವ್ಯಂ ತಥಾ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನಮಪಿ ಕರ್ತವ್ಯಮಿತ್ಯಾಹ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದರಿಂದ “ವೈಯಾಕೃತ್ಯದ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಹೇಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪೂಜಾ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು,” ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅರ್ಹಂತದೇವನು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ, ಶೋಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವನು ಅಲ್ಲ ಊಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಆಹಾರ ದಾನಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ² ಅಂದ ಮೇಲೆ ದೇವಾಧಿದೇವನ ಪೂಜೆಯು ದಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸಲಾರದು ಮೇಲಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯ ಯಾವ ರೂಪ ವಿಶೇಷವನ್ನೂ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿಲ್ಲ. ಪೂಜೆಗೆ ಒಂದೇ ಸ್ವರೂಪವು ಇಲ್ಲ ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸುವ ಆದರ-ಸತ್ಕಾರ ರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ ಪೂಜೆಯೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರುಚಿ, ಶಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಪೂಜೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಒಂದೇ ರೂಪವೆಂಬುದು ಉಚಿತವಾದದಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನು ನಾವು ಪೂಜಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ

¹ ಅಯತವರ್ತನ ವಿಚಾರ ಹೀಗೆ

ವಚನ—ಶ್ವಾನಕಂ ನಿತ್ಯಸಿ ಕಿಯೋಕ್ತೆ ತರ್ವದಿನಂಗಳಿಕೆಕ್ಕೆ ತಪ್ಪ ಸಾಮಾಯಿಕದ ಸವಯವೀಕಕ್ಕೆ ಆಮವತ್ಪರಮೇಶ್ವರ ಚರಣಸರಸರುಹಂಗಳ ಪೂಜಾಪೀಠಂಗಳೆಂದು ಮಾಡುಗೆ

² ವಾದಃ ಕ್ವತ್ವತ್ಯಾದ್ ವಿವಾಶಾದ್ವಿಧರಸಯುಕ್ತವನ್ನಾನ್ವೇಷಮಾಡು

ಸಾಸ್ವತ್ಯೈರ್ಗಂಧಮಾಲ್ಯೈರ್ತಪಿ ಮೃದುಪಯಸ್ಯೈರ್ಗ್ಧಾಢ್ಯಾದ್ರಾಪ್ಯಾಹಾರಾತ್ ।

ಆತಂಕಾರ್ತೇರದಾವೇ ತದುಪಶಮನಸದ್ ಬೇಷಜಾನರ್ವತಾವದ್-

ನಿವಾಸಾರ್ಥಕವದ್ವಾ ವ್ಯವಗತತಮೀರೇ ದೃಶ್ಯಮಾಣೀ ಸಮಪ್ತೇ ।

ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವೆನಿಸುವ ವರ್ತನೆಯಿಡುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ರೂಪದ ಪೂಜೆ ಎನಿಸುವದು ಇದು ಗುಣದ ಅನುಸರಣೆ. ವಾಗಿದ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೇ ಮೊದಲನಾದ ನೆನಪು ಇನ್ನು ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವು ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ. ವರ್ತನದತ್ತ ಒಯ್ಯುವಂಥ ಸ್ತುತಿ-ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳಿಗಿದೆ ಇವು ಪೂಜ್ಯರ ಪುಣ್ಯಗುಣಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಡುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪೂಜಕನನ್ನು ವಾದದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ವವಿಶ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಹೀಗೆ ನುಡುವಾಗ ಪೂಜ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯು ನುಡುರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಯೋಮಾರ್ಗವು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ¹. ಪೂಜೆಯ ಈ ಎರಡು ರೂಪಗಳು ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೇರುತ್ತವೆ ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಅರ್ಹಂತರ ಅನುಕೂಲ ಲಚನೆಯ ವಡಿಯಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ತುತಿ-ಸ್ತೋತ್ರಗಳೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಸೇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವರು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಯರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಸಮಂತಭದ್ರರು ಯಾರ ವ್ರತಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಯಾವ ಲೌಕಿಕ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಲ್ಲ ಅವರು ಜಲ-ಹಂದನ-ಅಕ್ಷತಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಪೂಜಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದ್ರವ್ಯ ಪೂಜೆಯು, ತಮ್ಮ ವಚನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅನ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಂದ ವರಿವರ್ತಿಸಿ ಪೂಜ್ಯರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ-ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ರತಾಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶಾಗ್ರಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದೆ ಇದು ಬಹುತರವಾಗಿ ಆತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ 'ದ್ರವ್ಯಪೂಜೆಯ' ಒಂದು ಸಮಯದ ರೂಪವಾಗಿರಬೇಕು ಇದು ಶ್ರೀ ಅಮಿತಗತಿ ಲಜಾರ್ಯರ ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಮಾತಿನಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ -

ನಜೋವಿಗ್ರಹಸಂಕೋಚೋ ದ್ರವ್ಯಪೂಜಾ ನಿಗದ್ಯತೆ |

ತತ್ರ ಮಾನಸಸಂಕೋಚೋ ಭಾವಪೂಜಾ ಪುರಾತನೈಃ ||

— ಉಪನಿಷಾಚಾರ

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಈ ನೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ವರಿವರ್ತ' ಎಂಬ ವದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ವರ್ತನ ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಹೊಂದಿಕೆ ಗುಣಸ್ಮರಣೆ ಎಂದೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಗುಣಸ್ಮರಣೆಯೆಂದರೆ ಅವರ ಸ್ತುತಿ-ಸ್ತೋತ್ರಗಳಾಗಿವೆ ಹೊಂದಿಕೆ ದೇವಾಧಿದೇವನ ಪೂಜೆ-ಸೇವೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಶಾಸನದ ಪೂಜೆ-ಸೇವೆಗಳೂ ಸಮೀಕಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಗೃಹಸ್ಥನು ದಿನಾಲು ಜಿನಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯವು ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ. ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವದಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಂಚರಂತೆ ಸವೃಥಾತುಮಯ ದೇಹವು ಅರಹಂತರಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಅಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಹಸಿವು ನಿರೀಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಹಸಿವು ನಿರೀಡಿಕೆಗಳ ಬಾಧೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮುಘ್ನ ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಚಾರವು ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ದೇವರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಯಾರ ಜ್ಞಾನಾವರಣ ವೀರ್ಯಾರ್ತರಾಯಾದಿಕ ಕರ್ಮಗಳು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾವಶಮವಾಗಿರುವವೋ ಅವರಿಗೆ ಉಳಿದ ದೇವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂಥ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಾವಸ್ಥಾವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತರೇ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ದೇವರ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವು ವ್ಯಾವಸ್ಥಾವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವರು ವಂದನೆ ಮಾಡುವರೋ, ಯಾರು ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ಮೋಹನೀಯ, ಅಂತರಾಯ ಮೊದಲಾದ

¹ ನ ಪೂಜಯಾರ್ಥಸ್ಥಯ ವಿಶೇಷಾಗಿ ನ ನಿಂದಯಾ ಪಾಧವಿವಾಂಕವೈರೇ |

ತದಾತಿ ತೇ ಪುಣ್ಯಗುಣಾಸ್ತುತಿರ್ವಾ ಪೂಜಾ ಜಿತ್ತಂ ಮುರಿತಾಪಂಜನೇಭ್ಯಃ || ೩೩ ||

ಸ್ತುತಿಃ ಸ್ತೋತುಃ ಸಾಧನಾಃ ಕೌಶಲಸಂಚಾರಮಾಯ ನ ತದಾ ಭವೇತ್ಯಾ ವಾ ಸ್ತುತ್ಯಾ ಫಲಮಪಿ ಕತಕಸ್ತು ಚ ಸತಃ |

ಕಿಮಿ ವಂ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯಾನ್ತಕಿ ಸುಲಭಃ ಪ್ರಾಯಸಸಫಃ ಸ್ತುತಯಾಸ್ತುತ್ಯಾ ವಿದ್ವಾನ್ವ್ಯಕ್ತಮಥಪೂಜ್ಯಂ ಸಮೀನಮ್ || ೧೧೯ ||

— ಸ್ವಯಂಬೋಧೋತ್ತ.

ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಪದದಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ಪೂಜೆ' ಎಂಬ ಪದವು ನಿಂದೆಯ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಸ್ತುತಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಪದದಲ್ಲಿ 'ಸ್ತುತಯಾ' ಪದದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಥವಾ' ಇರುವುದರಿಂದ 'ಪೂಜೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ

ಆತ್ಮನ ಘಾತ ಮಾಡುವಂಥ ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ವದವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಿರುವರೋ ಅವರೇ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ವಂಧ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಇಂಥ ದೇವಾಧಿದೇವನ ವಾದಗಳ ಪೂಜೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಮೋಕ್ಷರೂಪಿ ಕಾಮನೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಅಂತಲೇ ಅನ್ಯದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜಿನೇಶ್ವರನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು

ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಲ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಗಳುಳ್ಳ ಜೀವಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿದವು ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷರೂಪಿ ಅಕ್ಷಯ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರ್ವ ದುಃಖಗಳ ನಾಶವು ಜಿನಪೂಜೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಅದನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ

ಒಂದು ಸಂಶಯ—ಅರ್ಹಂತನು ಲೋಕದ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ-ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ-ಹೋಗಿ ನಿಂತನು ಅವನು ಕಲ್ಪ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿ, ಸ್ಥಾವನೆ ಮಾಡಿದ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಒಂದಾನು? ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಹೇಗಿದ್ದೀತು? ಅವನು ತನ್ನ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಯಾರು ಕಷ್ಟಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಪೂಜೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅವನೇ ತನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವನು ಇಂಥವನು ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದು, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೇ ಪೂಜೆಯು ನೇರುತ್ತದೆ ವೀತರಾಗ ಭಗವಂತ ವರಮೇಷ್ಠಿಯು ಅನಂತ ಚತುಷ್ಟಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪೂಜೆಯು ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲ ಅವನು ದಾತು-ಪಾಪಾಣಗಳ ಮೂರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಉಪಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ, ಅವಕಾರವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂತುಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ನಿಂದೆ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವಾಡುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾದೀತು?

ಸಮಾಧಾನ—ಭಗವಂತನಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳ ಇಚ್ಛೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಇದು ನಿಜವಿದೆ ಆದರೆ ಗೃಹಸ್ಥನ ಪರಿಣಾಮವು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಮೇಲಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮನವು ನಿರಾಲಂಬವಾಗಿಯೂ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ವರಮಾತ್ಮ ಭಾವನೆಯ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ವೀತರಾಗ ಸ್ವರೂಪದ ಧ್ಯಾನವಾಗಬೇಕೆಂದೂ, ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯದ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವರಮಾಗಮ ಸ್ವರೂಪದ ಧಾತು ಪಾಪಾಣಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವನ ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಸಂಕಲ್ಪದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ದುರ್ಧ್ಯಾನವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಪರಿಣಾಮವು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಪರಿಣಾಮವು ವಿಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ರಸವು ಒಣಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಾಚಕರ್ಮವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದು ಇದಲ್ಲದೆ ಪರಿಣಾಮವು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಳಗಿನ ರಸವು ಹೆಚ್ಚುವುದು ಆಯುಕರ್ಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ವೀತರಾಗ ಪ್ರಭುವಿನ ಸ್ತುತಿ-ಪೂಜೆ-ಧ್ಯಾನಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಾಚವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ, ಅತಿಶಯವಾದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ

ವಾಚ-ಪುಣ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಪುಣ್ಯ ವಾಚಗಳ ಬಂಧದ ಕಾರಣವು ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವೇ ಆಗಿದೆ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅವಲಂಬನ ಇರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಭಗವಂತ ಅರಹಂತರು ದಾತು ಪಾಪಾಣಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಯಾರಿಗೂ ಅವಕಾರ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ವೀತರಾಗ ವರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ಪೂಜೆಗಳು ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಜೀವದ ಮೇಲೆ

ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮೂರ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ಅಜ್ಞೇತನವಾದಂಥ ಸುಖೋ, ಮಹಿ, ಮೂರ್ತಿ, ತೋಟವಟ್ಟು, ಅರಮನೆ, ನಗರ, ಕಲ್ಲು, ಉಪವನಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಶುಭಾಶುಭ ವಚನ, ರಾಗ, ದೋಷ, ಸುಗಂಧ, ದುರ್ಗಂಧ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞೇತನ ಪುಣ್ಯಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ, ಅವುಗಳ ಶ್ರವಣ, ಅವಲೋಕನ, ಚಿಂತನ, ಅನುಭವಮಾಡುವುದರಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಜಿನೇಂದ್ರನ ವರಮಹಾಂತ ಮುದ್ರೆಯು ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನಿಗೆ ವೀತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಪ್ರೇರಕ ಕಾರಣ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ವೀತರಾಗತ್ವವನ್ನುಳಿದು ಎರಡನೆಯ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪಾದಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಜಲ-ಜಂವನಾದ ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆಂದಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಪೂಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆಂದೂ ಅಲ್ಲ ದೇವರ ಇಚ್ಛೆಗಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆಂದೂ ಕೂಡ ಅಲ್ಲ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಿ ಪೂಜಕನಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವಾಯಿತೆಂದು ಜಲಜಂವನದ ನೆವದಿಂದ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ನೀಡುವುದು ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಹೇತುವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ರಾಜನನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಹರ್ಷವಾಗಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಜನರು ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಆರತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗುವುದು, ಹೂವು ಅಕ್ಷತೆಗಳ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದು, ಮುತ್ತಿನ ತಳಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದು ಬೆಳಗುವುದು, ಸುಖೋ ನಾಣ್ಯಗಳಿಂದ ತಳಿಗೆಯನ್ನು ತುಂಬ, ಅದರಿಂದ ಬೆಳಿಗೆ ಜನರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುವುದು, ಅದರಿಂದ ರತ್ನದ ತಳಿಗೆಯಿಂದ ಬೆಳಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಂಚುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಜಟಿಲಕರಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅನಂದ ಪ್ರಕಟಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ರಾಜನಿಗೆ ಅದರ ಅವೇಕ್ಷೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿಸುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ದಾನಕೊಟ್ಟಂತೆ ಅಲ್ಲ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ನಿವಾಳಿಸಿದವನ್ನು ಆತನ ಸಮೀಪದ ಜನರು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಾನ್ ಅರಹಂತರಿಗೆ ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದರ ಮರ್ಮವಾಗಿದೆ

ಪೂಜೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಚಂಪ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಗೊಮ್ಮಟಸಾರ'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಅರಹಂತಸಿದ್ಧ ಸಾಹಸಿದಯಂ ಜಿಣಧಮ್ಮವಯುಣವಡಿಮಾ ಹೂ |

ಜಿಣಜಿಲಯಾ ಇದಿ ಏದೇ ಣವದೇವಾ ದಿಂತು ಮೇ ಬೋಹಿಂ ||

ಅರ್ಥ—ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸರ್ವಸಾಧು, ಜಿನಧರ್ಮ, ಜಿನವಚನ, ಜಿನಪ್ರತಿಮೆ ಮತ್ತು ಜಿನಮಂದಿರ ಈ ಒಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವು ನನ್ನ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಿ.

ಪೂಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು—ಎಲ್ಲಿ ಅರಹಂತನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳಿವೆಯೆಂದು ಗೃಹಸಿದ್ಧಿಗಳು ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳಂತೂ ಅರಹಂತನ ಪೂರ್ವ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಸಿದ್ಧ ಎಂಬುದು ತರುವಾಯದ ಅವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಅರಹಂತ ನದ ಆ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧವೆನ್ನು ಪ್ರಾವಾಗುತ್ತದೆ ಅರಹಂತರ ವಾಣಿಯೇ ಜಿನವಚನವು. ಈ ವಚನಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದುದೇ ಜಿನಧರ್ಮ ಅರಹಂತನ ಸ್ವರೂಪವು ಎಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಜಿನಾಲಯವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂಬತ್ತು ದೇವತಾರೂಪ ಭಗವಾನ್ ಅರಹಂತನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ದಿನಾಲು ಪೂಜಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅರಹಂತನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಅಧೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭವನವಾಸಿಯೊಳಗಿನ ಚತುರ-ವೈರೋಚನಾದ ಇಂದ್ರರು, ಅನಂತ್ಯಾತ ಭವನವಾಸಿ ದೇವರು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಮಧ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸಾರಾಯಣ, ಬಲಿಭದ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಜೀವಗಳು ಅರಹಂತರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ಮೊತ್ತರ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ದೇವರು, ಔಷ್ಣೀರಾಲೋಕದೊಳಗಿನ ಜಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯಾದಿ ಅನಂತ್ಯಾತ ದೇವರು, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಸಾಧರ್ಮ-ಇಂದ್ರಾದಿ ಅನಂತ್ಯಾತ ಕಲ್ಪವಾಸಿ ದೇವರು ಅರಹಂತನ

ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ರೋಗದೊಳಗಿನ ಭವ್ಯ ಜೀವಗಳಿಂದ ವಂದ್ಯ ಮತ್ತು ಪೂಜ್ಯನಾದಂಥ ಅರಹಂತನ ತವಾಕಾರದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಪೂಜೆಯು ಭವ್ಯಜೀವಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಪೂಜೆಯ ಪ್ರಕಾರ—ಪೂಜೆಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ದ್ರವ್ಯ ಪೂಜೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಬಾಹ್ಯ ಪೂಜೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರಹಂತನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದೊಳಗೆ ಮುಖದಿಂದ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತ, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ತಲೆಬಾಗಿಸುವುದು, ೩ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಜಲ-ಚಂದನಾದಿ ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು; ಇವೆಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯ ಪೂಜೆಯಾಗಿವೆ. ಅರಹಂತನ ಗುಣಗಳ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾಗ್ರನಾಗಿ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಕಲ್ಪ ಸಮೂಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದೂ ಅರಹಂತನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದೂ ಭಾವಪೂಜೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿ ನೀರಿನಿಂದ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಶುದ್ಧ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ವಿನಯಪೂರ್ವಕ ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಸಹಿತ ಉಜ್ವಲ ಮತ್ತು ನಿರ್ದೋಷ ಜಲದಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಪೂಜೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ೩ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಸ್ವತಃ ಅರಹಂತನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಅವನ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು. ಇದು ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ಶುದ್ಧ ನೀರನ್ನು ಗಿಂಡಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

ಪೂಜೆಯ ಜೊತಿನಲ್ಲಿ ಏನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು! “ಎಲೈ ಹುಟ್ಟು-ಮುತ್ತು-ಸಾವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂಥ ಜಿನೇಶ್ವರಾ! ನಾನು ಜನ್ಮ-ಜರಾ-ಮರಣಗಳ ನಿವಾರಣಾರ್ಥ ನೀರಿನ ಮೂರು ಧಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳ ಮುಂದೆ ಬಿಡುವೆ. ಭಗವಾನ್! ತಮ್ಮ ಚರಣಗಳಿಗೆ ತರಣ ಬರುವುದೊಂದೇ ಜನ್ಮ-ಜರಾ-ಮರಣ ರಹಿತನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ತಾವವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ದೇವಾ! ನಾನು ಕೂಡ ಅದೇ ತಾಪವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದನ ಕರ್ಪೂರಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಾದ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಅರ್ಚಿಸುವೆ. ಅವಿನಾಶಿನದ ಧಾರಕ ಭಗವಂತಾ! ನಾನೂ ಕೂಡ ಅಕ್ಷಯ ವದವು ಸಿಕ್ಕಲೆಂದು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಾಕುವೆ. ಶೇ ಕಾಮದಾಣಿ ವಿಧ್ವಂಸಕಾ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಕಾಮವೇದನೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪುಷ್ಪರಾಶಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವೆ. ಕ್ಷುಧಾ ರೋಗವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಜಿನೇಶ್ವರಾ! ನಾನು ಅದೇ ರೋಗವು ನಷ್ಟವಾಗಲೆಂದು ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆ. ಮೋಹಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಜಿನೇಶ್ವರಾ! ನಾನು ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಗಲೆಂದು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ದೀವವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವೆ. ಅಪ್ಯಕರ್ಮದಾಹಕ ಜಿನರಾಜಾ! ನಾನು ನನ್ನ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಲೆಂದು ಧೂವವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆ. ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಭಗವಂತಾ! ನನಗೆ ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಫಲವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಫಲಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವೆ.” ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು, ಆರು, ಏಳು ಮತ್ತು ಎಂಟು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳ ಸ್ತವನಮಾಡಿ, ಮಹಾನ್ ಪೂಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ವಾತದ ನಿರ್ಜೀರಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಗಂಧ, ಹೂವು, ಫಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೌಧರ್ಮ ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಷ್ಣು ಜೀವಗಳು ಜಿನವರರ ಭಕ್ತಿ ಪೂಜೆಗಳಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರಾದಿ ರಾಜ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮುತ್ತಿನ ಅಕ್ಷತೆ, ರತ್ನದ ಹೂವು, ಫಲ, ದೀವ ಮತ್ತು ಅಮೃತಹಿಂಡ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ತುತಿ, ಗಾಯನ, ನೈವೇದ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಹಾ ಪೂಜ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರ ಇವರೆಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಕುಲ, ಬುದ್ಧಿ, ಸಂಪತ್ತಿ, ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ, ಧನ-ಖಜನ, ರೋಗಿ-ನಿರೋಗಿ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಹಳ್ಳಿ,

ಪಟ್ಟಣ, ಅರಣ್ಯ, ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜನರು ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ನಿರ್ಮಲ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ, ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಒಣಗೊಂಡಿ, ಅಗಸಿ, ಕಡಲೆ, ಗೋವಿನ ಜೋಳ, ಸೆಜ್ಜೆ, ಉಡು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ದೀವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವರು ಹಲವರು ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಅನ್ನ, ಬೀಳೆ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಆಹಾರ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದೀವರಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ನೂಣಾ ವ್ರತಾರದ ವಿರಾಮಗಳನ್ನು ತಂದು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಮುತ್ತಿನ ಅಕ್ಷತೆ, ರತ್ನದ ದೀಪ, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರ ಮತ್ತು ಮಂಚರತ್ನಗಳಿಂದ ಕತ್ತಿದ ಹೂವುಗಳು ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಹಾಲು ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ಉಂಡಿ, ಚಕ್ಕುಲಿ, ಪೇಡೆ, ಬರ್ಬೆ ಮೊದಲಾದ ಸಿಹಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯರಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಕೇವಲ ವಂದನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಹಾಡು, ನೃತ್ಯ, ಗಾಯನ, ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು ಶುದ್ಧರು ಮಂದಿರದ ಹೊರಗಿವೆಂದೇ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿನ ಜಿನಬಿಂಬಕ್ಕೆ ವಂದಿಸುತ್ತಾರೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಯಾರಿಗೆ ಎಂಥ ಸಂಗತಿ, ಎಂಥ ಜ್ಞಾನ, ಎಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಎಂಥ ಧನಸಂಪತ್ತಿ, ಅದಂಥ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದೀತೋ ಆ ವ್ರತಾರ ದೇವ-ಕಾಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಜಿನಪ್ರಿಯರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ವ್ರತಾರ ವಿಶೇಷವು ಪ್ರಭುವಿನ ಸ್ತವಪೂಜನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದ ವ್ರತಾರ ಎಲ್ಲರೂ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಜಘನ್ಯ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಜಾತಿ ಕುಲಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರದೆ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ.

ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಜಾತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಕುಲವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ಧನಸಂಪತ್ತಿಯ ಅಧೀನವೂ ಇಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ ಅದು ಅವರವರ ವರಿಣಾಮದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ಸಿರಿವಂತನೊಬ್ಬನು ಮಹಾ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗಾಗಬೇಕೆಂದು ಮುತ್ತಿನ ಅಕ್ಷತೆ, ರತ್ನದ ದೀಪ, ಸುವರ್ಣದ ಹೂವು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಗಾಯನ-ವಾದನ-ಭಜನ-ಪೂಜನಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರೆ ಅದು ಅಲ್ಪ ಪುಣ್ಯವನ್ನೇ ನೀಡಿತು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅದು ಅಲ್ಪ ಪುಣ್ಯ ಬಂಧನಾಗದೆ ತಿರುಗಿ ಕರ್ಮಬಂಧ ಕೂಡ ಆದೀತು ಯಾಕೆಂದರೆ ಬಂಧವು ಕಷ್ಟಾಯದ ಅಧೀನವಿದೆ ಭಕ್ತನು ಭಾವ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಒಂದು ಹಣ್ಣು, ಒಂದು ಎಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ಒಂದು ಅನ್ನದ ಕಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಮಾಡಿದರೂ ಪಾವದ ನಾಶವಾದೀತು ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಜಯಗೊಂಡ ಪಾವದ ಮಲವು ತೊಳೆದು ಹೋದೀತು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಕಷ್ಟಾಯ ಮಂದಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಖ್ಯಾತಿ, ಲಾಭ, ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅನೇಕವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಕೇವಲ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು ಇಂಥವರಿಗೇನೇ ಜಿನ ಪೂಜೆಯ ವಿಶೇಷ ಲಾಭವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು

ಸಚಿತ್ತ ಅಥವಾ ಅಚಿತ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ತ ಮತ್ತು ಅಚಿತ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಜಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಚಿತ್ತದ ದೋಷದಿಂದ ಹೆದರಿಕೆಯು ಎನಿಸುವುದೋ ಅವರು ದೊಡ್ಡ ವ್ರಯಶ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಸುಕ, ಜಲ, ಚಂದನ, ಅಕ್ಷತ ಮತ್ತು ಅಕ್ಷತೇನೀ ಚಂದನ, ಕುಂಕುಮಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಸುಗಂಧಿತಗೊಳಿಸಿ, ಅದನ್ನೇ ಪುಷ್ಪವೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂಥ ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ವಜ್ರಗಳ ಹೂವು ಮತ್ತು ಲವಣಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ ಪ್ರಾಸುಕವಾದಂಥದೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆರಂಭ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಸ್ವಲ್ಪ ನೈವೇದ್ಯದಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ, ರತ್ನದ ದೀಪ, ಬೆಳ್ಳಿಬಂಗಾರದ ಅಂಥ ಸ್ವಲ್ಪ ನೈವೇದ್ಯದಿಂದ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಚಿತ್ಯವು ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇತರದ ಬಣ್ಣ ಕೊಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ದೀಪವೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಚಿತ್ಯವು ಉದಾಹರಣೆ, ಧೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪೂಜೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದರಿಂದಲೂ ಪೂಜಿಸುವರು ಚಂದನ, ಉದಾಹರಣೆ, ಧೂಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪೂಜೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಬದಾಮದಂಥ ಶುದ್ಧ ಫಲವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಅವರು ಅಚಿತ್ತ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರು ಯಾರು ಸಚಿತ್ತ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಜಲ, ಗಂಧ,

ಅಕ್ಷತಾದಿ ಉತ್ತಮ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲ ವರ್ತಮಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಿನನ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಗುಲಾಬಿ, ಕಮಲ ಮೊದಲಾದ ಕುಸುಮಗಳನ್ನೂ ಪೂಜೆಗೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವರು ತುವುದ ದೀಪ, ಕರ್ಪೂರದ ಕರಕಿ, ಮಾವು, ಬಾಳೆ, ಬಾಲಿಂಬಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಿತ ಪಲಂಕಿಂದ ಪೂಜೆಗೈಯುತ್ತಾರೆ. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ದೂವಸನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರವ್ರದೇಶ ಹಾಗೂ ಸನಾತನವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದಂಥ ಪುಣ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ

ತೃಸಜೀವದ ರಕ್ಷಣೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೂವಿನಂಥ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಫಲತೆಯು ಜೀವದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ನಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ ಹೂವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ಚತುರ್ದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಂಶೇಂದ್ರಿಯ ತೃಸಜೀವಗಳನ್ನು ನಾವು ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಹೂವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಒಂದು ವಾಕ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಜಾಡಿಸಿದರೆ ಸಾವಿರಾರು ಜೀವಗಳು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಿದ್ದು ಹಾರುವದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ವೈವದದಲ್ಲಿ ತೃಸಜೀವಗಳು ಬಹಳವಿರುತ್ತವೆ ಇವಲ್ಲದೆ ಬಾದರ ನಿಗೋದ ಜೀವಗಳು ಅನಂತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಜೈತ್ರಮಾವದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿಯಂತೂ ತೃಸಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಬಹಳಷ್ಟು ಆಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಹೂವಿನವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಂತರು ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸರ್ವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಯಾವುದೇ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಜೀವಗಳ ಘಾತವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೋಡಿವಾಗ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಹೊಳೆಯುವಾಗ ಅಸಂಖ್ಯ ತೃಸಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ವಿಶುದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ವಕ್ಷವಾತವನ್ನಿಡದೆ ಜಿನನು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಅಹಿಂಸಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅವುನ್ನು ಬಹು ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಜೀವ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು

ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಕಠಿಣಾಲದಲ್ಲಿ ಬಗೆವಂತನ್ನು ವರ್ತಿಸಿದ ನಯ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಯಾರೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದಲೇ ಒಂದು ವಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ವ್ಯಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ವಕ್ಷವಾತಗಳಾದ ಜನರು ಬಾದ್ರವದ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅದನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ದೀವಗಳನ್ನು ಉರಿಸಿ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೂವಿನ ರಾಸಿಗೆ ರಾಸಿಯನ್ನೇ ದೇವರ ಮುಂದೆ ಸುರಿಯುತ್ತಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ನೋಡ, ಗುಂಗಾಡು, ವಕ್ಷದಹುಳ, ಕ್ರಿಮಿ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವು ದೀವದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತವೆ. ದೀವದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಜೀವ, ನೋಡ, ಕೆಂಪು ಹುಳ, ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಹುಳಗಳು, ತೃಸಜೀವ, ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ತರೀರವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಿದ್ದು ಸಾಯುತ್ತವೆ ಅವು ನಮ್ಮ ಬಾಯಿ, ಮೂಗು, ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಹೊಡೆಯ ಹತ್ತಿದರೂ ಅವು ನಮ್ಮ ತರೀರದ ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಇವು ಹಿಂಸೆಯಾಗುವದನ್ನು ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಜನರು ತಮ್ಮ ವಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಹಬ್ಬದಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವ್ರತಾರದ ಆರಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಿಸ್ತದ ಆಜ್ಞೆಯಿದೆ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಬಾಹ್ಯತೆ ಜೀವದಯೆಯು, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ವಿಜಯವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಜೀವ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ ಯಾವ ಅವಮಾನಕ್ಕೂ ವಶರಾಗಿ, ಒಂದು ವಕ್ಷವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಹೆದರೆಯುವುದು ಸಹ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥವರಿಗೆ ಧರ್ಮವಂತನೆಂದಾದರೂ ಹೇಗೆ ಎನ್ನಲಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಅನೇಕ ವಿಶಾಂತಿ ಜನರು ಮಂಡಲವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಎಂಟೊಂಟು, ಹತ್ತು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳ ವರೆಗೆ ಇಡುವರು ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ತಿ, ಹುಳಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಹೂವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವರಿಸುವ ಪುಣ್ಯವೇ ಇದ್ದು ಅವುಗಳೇ ಇದ್ದು ತನ್ನ ಅವನವನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ನೈವೇದ್ಯ ಅರ್ಪಿಸಿದುದು ಇದ್ದು. ಅವರ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಹುಳ ಇರುವೆಗಳ ನಾಟು ತುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅವು

ಪೂಜೆ ಪ್ರಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಜನರ ಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ವಕ್ತವ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಯಾರು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಇರುಳ್ಳಿಲ್ಲ ಪೂಜೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಡಕ್ಕಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹಿಂಸೆಗೆ ವಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ ಆ ವಾತಕವು ಅವರಿಗೆ ತಗಲುತ್ತದೆ

ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂಶಾಖಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂಕನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಪದೇಶವಿದೆ ಕೆಲಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಅರಿಹಂಕ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಸ್ತುತಿ, ಇನ್ನು ಕೆಲವೆಡೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದಾಗ ಪುನಃ ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಎದುರಿಗೆ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆಯೆಂದು ಹಲವರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ ಜಯಪುರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂವತ್ ೧೮೫೦ ನೆಯ ವರ್ಷ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಈ ಸ್ವಾವನೆಯ ನವೀನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂಕ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸಾಧು, ಜಿನವಾಣಿ, ದಶಲಕ್ಷಣಿಕ ಧರ್ಮ, ಷೋಡಶ ಕಾರಣ, ರತ್ನತ್ರಯಗಳೆಂದು ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ ಯಾರಿಗೆ ಸವ್ಯವಸನ, ಅಭಕ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ತ್ಯಾಗವಿರುವುದೋ ಅವರು ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗವಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಕೇವಲ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕು ಸ್ವಾವನೆಯುಳ್ಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಕ್ತ, ಸವ್ಯವಸನಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರೇ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ ಇತರರು ಸ್ವಾವನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಣ್ಣದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಉಳ್ಳವರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇರುವ ಜಿನದಿಂಬವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ತದಾಕಾರ ಅಕ್ಕಿಯ ಸ್ವಾವನೆಯ ವಿನಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ವಿನಯಮಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆ, ವಂದನೆ, ಸ್ತವನೆಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದವರು ಮಾಡಬೇಕು ಆದರೆ ಹಳಿದ ವರ್ಣದ ಅಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮ ವಕ್ತವು ಅದು ಅಭಕ್ತಾದಿ ವಾಚಕವಿತ್ತದ್ದವನಿಗೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಳಿದಿಯ ಅಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ವಿನಯವು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಯಾವ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಇರುವುದೋ ಆ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ತುತಿ ಪೂಜೆಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಎರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ತುತಿಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉಪಯೋಗದ್ದಲ್ಲ ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಾಡುವದಾದರೆ ಆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನೂ ಅಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವನೆಮಾಡಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು

ಸ್ವಾವನೆಯ ನಿರರ್ಥಕತೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕೇಳುವದಿರುತ್ತದೆ—ಶ್ರೀ ಸಮುತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶಿವಕೋಟಿ ಮಹಾರಾಜನ ಸಮಕ್ಷ ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಸ್ತುತಿಮಾಡಿದರು ಅದರಿಂದ ಚಂದ್ರಸ್ತಭುವಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು ಆ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ಉಳಿದ ಹದಿನಾರು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನೇ ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಒಬ್ಬರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ಅವರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ—ಅದೇ ಯೋಗ್ಯವಿದ್ದರೆ—ಸ್ವಯಂಭೂ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅನ್ನುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಆದಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರರ ಮುಂದೆ ಭಕ್ತಾಮರ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಶ್ರೀವಾರ್ಹನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನಳಿದು ಇತರರ ಮುಂದೆ ಕಲ್ಪಾಣಮಂದಿರ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನೂ ಅನ್ನಬಾರದಾಯಿತು ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಇಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಸ್ವಾವನೆಯ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ವಂಚ ಸಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರವನ್ನುದ್ದೂ ಏಕೆ ಎನ್ನಬೇಕು? ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಜಾಪ್, ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಹೆಸರು, ನಾಮಾಯುಕ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೆನ್ನ ಮಾಡಕೂಡದ್ದು ಅದರಂತೆಯೇ ವರದೇಶದ ವರಿಜಯವಿಲ್ಲದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಯಾವ ಮೂರ್ತಿಯು ಇದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಒಮ್ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಸ್ತುತಿಮಾಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅಸಂಭವವಾಗುತ್ತವೆ ಹೃದಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯು ಚಿಕ್ಕದಿದ್ದು ಅದರ ಮೇಲಿನ

ಲಾಂಛನವು ಲಗನನೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೆ ಸ್ತುತಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಯಾವ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವವೋ ಆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಕೈ ಹೊರಡಿಸಿ ನಿಂತು, ಅವರವರ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಅನ್ನಬೇಕಾದೀತು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕಡೆಗೆ ಆಗ ಧೃಷ್ಟಿಯು ಹೊರಳಿಕೂಡದೆಂದಾಯಿತು ಇನ್ನೊಂದು ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇದ್ದಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಾಮೋಚ್ಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸ್ತುತಿಸುವೆಂದರೆ ಉಳಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಅನಾದರಿಸಿದಂತೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಿತು? ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇದ್ದರೆ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸ್ತುತಿಸಬೇಕೆಂದಾಯಿತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಇವತ್ತು ಇಲ್ಲವೆ ಇವತ್ತೆರಡು ಮೂರ್ತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದರೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಆ ಎಲ್ಲ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಜಿಹ್ವೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಇರುವ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನೇ ನೆನದು ಸ್ತುತಿಮಾಡಬೇಕಾದೀತು ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಯು ಚಿಕ್ಕದ್ದಿರಲೋ, ಅದರ ಲಾಂಛನವು ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟ ಕಾಣದ ಹೊರದೀತೋ ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಸ್ತುತಿ ವಾರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ! ಈ ವ್ರಕಾರ ಏಕಾಂತಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ

ಸರಿಸಮಾನ ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತಾವನೆಯ ಹುಚ್ಚು. ಸ್ತಾವನೆಯ ವಕ್ರಪಾತಿಗಳು ಸ್ತಾವನೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಘಟೆಯನ್ನೇ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸ್ತುತಿ, ಮಂದನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದಂತೆ ಆದೀತು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಳಿದ ಅಕ್ಕಿಯ ಸರಿಸಮಾನ ಆಕಾರದ ಸ್ತಾವನೆಗಳೇನೇ ಘಟುವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದಲ್ಲಿ ದಾತುನಾಪಾತಿಗಳ ಅದೇ ಆಕಾರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸ್ತಾವನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಅಕ್ಕಿ, ತ್ರಿಮುಖ ಚೈತ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಸ್ತಾವನೆಯಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಘಟಿತವು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ತಾವನಾ ವಕ್ರಪಾತಿಗಳು ಹೀಗೆನ್ನುತ್ತಾರೆ—ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬರ ಘಟೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಮುಂದೆ ಉಳಿದ ಇನ್ನೆತ್ತೂರು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಘಟೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದಾದಲ್ಲಿ ಹಳದಿಯ ಅಕ್ಕಿಯಿಂದ ಸ್ತಾವನೆಯಾದಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಈ ವ್ರಕಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೆತ್ತೂರು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಕಲ್ಪವು ಹಳದಿಯ ಅಕ್ಕಿತೆಯಲ್ಲಿ ಆದಂತಾಯಿತು. ಜಯವಾಲೆ, ಪೂಜೆ, ಸ್ತವನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಘಟಕನು ತನ್ನ ಧೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆ ಸ್ಥೂಪಿತ ಹಳದಿಯ ಅಕ್ಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ಇಡಬೇಕು. ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸಂಕಲ್ಪವು ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ಇನ್ನೆತ್ತೂರು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅವು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸ್ತಾವಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಸ್ತಾವನೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಘಟೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಮನೆ, ವನ, ಅನ್ಯದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರಹಂತನ ಸ್ತವನ ಅಥವಾ ಮಂದನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು? ಈ ವ್ರಕಾರ ಪ್ರತಿಮಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅನ್ನಬೇಕಾದೀತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಘಟೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದನ್ನುವುದು ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇವಲ ಹದಿನಾರನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದರೆ ಸಾಕೆನ್ನುವುದು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾದರೂ ಅರ್ಥವಿದೆಯೆ?

ಒಬ್ಬನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಸಾವಿರ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ಸ್ತಾವನಾವಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಅವಾಸ್ತವವಾಗಿದೆ ಒಬ್ಬನೇ ತೀರ್ಥಂಕರನಿಗೆ ನಿರುಕ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರದೊಂಟು ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ ಸೌವರ್ಣ್ಯಂಧ್ರನು ತೀರ್ಥಂಕರನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಒಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಅನಂತ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅವನು ಅನಂತ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅನಂತಾನಂತ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅನಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ ಬಂದಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರ ಹೆಸರುಗಳು, ಶರೀರದ ಅವಗಾಹನೆ, ವರ್ಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಅಂತಲೇ ಒಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಇಲ್ಲವೆ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ಜನರ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಧರ್ಮದ ಜನರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರಿಯು ವ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಂತಲೇ

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಡೆಯರು ತಮಾಕಾರ ಸ್ವಾವಸೆಯ ಮುಖ್ಯವಸ್ತುವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಮೇಲೆ ಈಗ ತಮಾಕಾರ ಸ್ವಾವಸೆಗೆ ಮುಖ್ಯತೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ಬೇಕಾದ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇತರ ಧರ್ಮೋದರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸ್ವಾವಸೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರತು ಇದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಭ್ರಷ್ಟವಾದಿಗಳ ಇಂದ್ರನು ಬಗೆವಂತನ ಜನ್ಮಭೇದಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಮೇಲಿನ ವರ್ವತದಿಂದ ತಕ್ಕದೊಂದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದ್ರವದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನೇ ಆ ತೀರ್ಥಕರರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಕೆಳಗಿನ ಒಳನದ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಿರ್ವಯದ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾಗುತ್ತದೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ವರಮಾತ್ಮಾ ಸ್ವರೂಪದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರಹಂತರಿಲ್ಲ ಏಕರೂಪವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಹೆಸರುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನೇಕರೂಪವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವು ರತ್ನತ್ರಯ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಿತರಾಗ ಬಾವ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ವಂಚಕರಮೇಷ್ಠಿರೂಪ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರಮಾಗಮದ ಆಜ್ಞೆಯ ನಿವೃದ್ಧ ವಿನಾಶಾರಣ ವಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ಸಂತುಮನನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಅದವಾ ಜನನೂತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯು ಯಾವುದಿರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

ಪೂಜೆಯ ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳು—ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಕ್ಕಾಸ. ಸ್ವಾವಸ, ಸ್ವಾಧೀಕರಣ, ಪೂಜನ ಮತ್ತು ವಿನಿರ್ಜನ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವರಿಣಾಮ ಪುಟ್ಟಿಗೆ ಪುಟ್ಟಿಯು ಬರದೇಕೆಂದು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಒಕ್ಕಾಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೂವಿನ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಬೇಕು ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗೆ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಒಕ್ಕಾಸದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡಿ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆ ಬಂದು ಧೂಳಿಯು ಇದೆ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾವಸೆಯ ವಾರವು ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಾವಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ನಾವು ಅನೇಕಾಂಕಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ ನಮಗೆ ಯಾವುದಿಲ್ಲ ಒಂದೇ ನಕ್ಷದ ಹಟವಿರಬೇಕೆಂದು ಭಗವಾನ್ ವರಮಾತ್ಮನು ಸಿದ್ಧಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಚಲಾಯಿಸುವಾಗನು ದಿಲ್ಲಿ ಆದರೆ ತಮಾಕಾರ ಒಂದೊಂದೇ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅರಿಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಒಕ್ಕಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸಿ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಧ್ಯಾನ, ಪೂಜೆ, ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಉಳಿದ ಜನರ ಮುಂದೆ ಭಗವಂತನ ಗುಣದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಿಸಬೇಕು, ಭಜನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನ, ಸ್ತವನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವರಮೇಷ್ಠಿಯನ್ನು ಬರೆಗಟ್ಟಿಸುವುದಿಗೆ ತಂದು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಯಾವ ದಜನ, ಪೂಜನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ವಂಚ ನಮಸ್ಕಾರದ ಜನ, ಸ್ತುತಿ, ನಾಮಾರ್ಪಣ, ವಂದನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಅದರಂತೆಯೇ ಪಾಪವನ್ನು ಓದುವ ಮೊದಲು ಸಮಸ್ತಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪಿಲ್ಲೀಕವನ್ನು ಸಹ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾ ಸಂತುಮವನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಜನರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇಲಿಂದ ದ್ಯಾನ, ಸ್ತವನ, ಪೂಜನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಂದೂ ಎರಾಷ್ಟ್ರವಿವಾಗಲಾರದು.

ಅಕ್ಕಿತ್ತಿನು ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳು—ಇಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅಕ್ಕಿತ್ತಿನು ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದವಲ್ಲಿ 'ಕ್ರಿಶ್ಣೀಕನಾ' ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿವರಿಸಿದೆ ಅನುಚಿತವಾಗಲಾರದು. ಅರ್ಥೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏಳುಕೋಟಿ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷ (೭೭೦೦೦೦೦) ಭವನವಾಗಿ ಬೇವರ ಮೇನೀಕವ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗೃಹಗಳು ಅನಂಖ್ಯಾತ ಯೋಜನ ವಿನ್ಯಾಸವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಂಖ್ಯಾತ ಯೋಜನ ವಿನ್ಯಾಸವುಗಳಾಗಿವೆ ಆ ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂಖ್ಯಾತ ಭವನವಾಗಿ ಬೇವರಿಂದ ವಂದನೀಯವೆನಿಸುವಂಥ ಒಂದೊಂದು ಜನಮಂದಿರ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ೭೭೦೦೦೦೦ ಜನಮಂದಿರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮಧ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಂಚಮೇಷ್ಠಿಯ ಮೇಲೆ ೧೦ ಜನಮಂದಿರ ಗಣದಂತದ ಮೇಲೆ ೨೦, ಕುಲಾಚಲಗಳ ಮೇಲೆ ೩೦, ವಿಜಯಾರ್ಥ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ೧೭೦, ದೇವಕುಲು ಉತ್ತರಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ೧೦, ವಕ್ರಾಂಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ೧೦ ಮಾನುಷೋತ್ತರ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ೨, ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ೬, ಕುಂಡಲಿಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ೭, ರುಚಕಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ೮, ಸಂದೀಪ್ತರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ೩೨, ಈ ಪ್ರಕಾರ

ಮಧ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ೪೫೦ ಮಂದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಉರ್ವರಲೋಕ, ಸ್ವರ್ಗ, ಅಹಮಿಂದ್ರ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಎಂಬತ್ತಾಲ್ಪು ಲಕ್ಷ ತೊಂಬತ್ತೇಳು ಸಾವಿರ ಇವತ್ತಮೂರು (೪೯೯೭೦೩೩) ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳಿವೆ. ವ್ಯಂತರ ದೇವ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿರ್ಲೋಕಗಳ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇಂವುಗಳೇ ಎಂಟು ಕೊಂಟಿ, ಐವತ್ತಾರು ಲಕ್ಷ, ತೊಂಬತ್ತೇಳು ಸಾವಿರ, ಸಾಲ್ವಾನೂರ ಎಂಬತ್ತೊಂದು (೪೫೭೭೪೮೧) ಜಿನಮಂದಿರಗಳಾಗುತ್ತವೆ

ಜಿನಾಲಯದ ಸ್ವರೂಪ—ಜಿನಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಜಘನ್ಯ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜಿನಾಲಯವು ಉದ್ದ ೧೦೦ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೫೦ ಯೋಜನ, ಎತ್ತರ ೭೫ ಯೋಜನ ಇರುತ್ತದೆ ಮಧ್ಯಮ ಜಿನಮಂದಿರವು ಉದ್ದ ೫೦ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೨೫ ಯೋಜನ, ಎತ್ತರ ೩೩ ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಜಘನ್ಯ ಜಿನಮಂದಿರವು ಉದ್ದ ೨೫ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೧೨೨ ಯೋಜನ, ಎತ್ತರ ೧೫೨ ಯೋಜನ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಮಂದಿರಗಳ ತಳಹದಿಯು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಯೋಜನ ಆಳವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಿನಮಂದಿರಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಮೂರು ಬಾಗಿಲುಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ದ್ವಾರವಿರುತ್ತದೆ ಹಿಂದಿನ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಎಂಟು ದ್ವಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಎದುರಿಗಿನ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಅಳತೆಯು—ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜಿನಮಂದಿರದ್ದು—ಎತ್ತರ ೧೩ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೪ ಯೋಜನ ಇರುತ್ತದೆ ಮಧ್ಯಮ ಜಿನ ಮಂದಿರದ ಎದುರಿಗಿನ ದ್ವಾರವು ಎತ್ತರ ೮ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೪ ಯೋಜನ, ಜಘನ್ಯ ಮಂದಿರದ ದ್ವಾರದ ಎತ್ತರ ೪ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೩ ಯೋಜನ ಈ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿವೆ ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಬಾಗಿಲುಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಂದಿರಗಳ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವಾರಗಳು ಎತ್ತರ ೮ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೪ ಯೋಜನ, ಮಧ್ಯಮ ಮಂದಿರದ ಚಿಕ್ಕ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಎತ್ತರ ೪ ಯೋಜನ ಅಗಲ ೩ ಯೋಜನ; ಜಘನ್ಯ ಮಂದಿರದ ಕಿರಿಯ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಎತ್ತರ ೩ ಯೋಜನ, ಅಗಲ ೧ ಯೋಜನ, ಇರುತ್ತವೆ ಭದ್ರಕಾಲಾವನ, ನಂದನವನ, ನಂದೀಶ್ವರ ದ್ವೀಪ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣದ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಸೌಮನಸವನ, ರುಜಕ ವರ್ವತ, ಕುಂಡಲಗಿರಿ, ವಕ್ರಾಂಗಿರಿ, ಇಷ್ಟಾಕಾರ, ಮಾನುಷೋತ್ತರ ಮತ್ತು ಕುಲಾಚಲ ವರ್ವತ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಮ ಪ್ರಮಾಣದ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ವಾಂಡುಕ ವನದೊಳಗಿನ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಜಘನ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದವುಗಳಾಗಿವೆ ವಿಜಯಾರ್ಧ ವರ್ವತ, ಮತ್ತು ಜಂಟು ಶಾಲಿವೃಕ್ಷ ಇವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಉದ್ದಳತೆಯು ಒಂದು ಹರದಾರಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಭವನವಾಸಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಂತರ ಜ್ಯೋತಿವ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜಿನಾಲಯಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಉದ್ದಗಲುಗಳು ಜಿನೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಇರುತ್ತವೆ

ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಜಾತ್ಯ ವರಿಕರೆ—ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಜಾತ್ಯ ವರಿಕರೆಗಳನ್ನು ವಿಳುಗಾಹಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದು ಹೀಗಿದೆ—ಎಲ್ಲ ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಸಾಲ್ವಾ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸಾಲ್ವಾ ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರತ್ನಮಯ ಮೂರು ಕೋಟಿಗಳಿರುತ್ತವೆ ಮಹಾದ್ವಾರದೊಳಗಿಂದ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ದಾರಿಗಳು ಇರುವವೋ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮಾನಸ್ತಂಭ ಮತ್ತು ಒಂಬತ್ತು ಒಂಬತ್ತು ಸೂರ್ಯಗಳಿವೆ ಮೂರು ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯ ಕೋಟಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವನವಿದೆ ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಕೋಟಿಗಳ ನಡುವೆ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೈತ್ಯಭೂಮಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಜೈತ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳಿವೆ. ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ರತ್ನಕೂಂಡ ಕೆತ್ತಿದ ಕಂಠಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸುನರ್ವದ ಎರಡು ಯೋಜನ ಅಗಲ ಎಂಟು ಯೋಜನ ಉದ್ದ, ಮತ್ತು ಸಾಲ್ವಾ ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಿರುವ ಮಂಟಪವಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ದೇವಜ್ಯೋದವೆಂದೂ ಹೆಸರು ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಮನೆಯದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದುಪೂರಾ ಎಂಟು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಆ ಗರ್ಭಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಆದಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಶರೀರವನ್ನು ಎತ್ತರವಾದ ರತ್ನದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಸಿಂಹಾಸನ, ಐತ್ರೆ, ಜಾಮುರ, ವ್ರಾತಿಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಮಸ್ತಕದ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪು ಕೂದಲುಗಳಿರುತ್ತವೆ ಅವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ರತ್ನಗಳು ಕೇಶವಾಕಾರಕ್ಕೆ ಪರಿಣಮಪಡಾಂಕವೆ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಲ್ಲಿನಾಕಾರದ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗಿವೆ. ಕೆಂಪು ತುಟಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಹೊಸ ಕೆಂಪು ಚಿಗುರಲೆಯ ವರ್ಣದ ಅಂಗೈ ಅಂಗಾಲುಗಳು ದೀರ್ಘಸ್ವಪ್ನವೆ

ಶ್ರೀರಾಜವಾರ್ತಿಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ-ಲೋಹಿತಾಕ್ಷ ಮಣಿಗಳಿಂದ ಮೃದಿಸಿದ ಮೊಲಕಾಲುಗಳು, ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯ ನೇತ್ರಗಳು, ಅರಿಷ್ಟ ಮಣಿಯಂತೆ ಇರುವ ನೇತ್ರದ ತಾರಕೆಗಳು, ಅಂಜನಮೂಲ ಮಣಿಯಂತಿರುವ ಹುಬ್ಬುಗಳು, ನೀಲ ಮಣಿಯಂತಿರುವ ಕೂದಲುಗಳು ಇವೆ ಹತ್ತು ಶತ (ಒಂದು ಶತವು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಗುಲ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.) ಪ್ರಮಾಣ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ೧೦೦೮ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಜಿನಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಇವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿವೆಯೋ ಎನ್ನೋ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ! ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗರ್ಭಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಯಾಗಿ ನಾಲಾಗಿ ಎದ್ದು ನಿಂತಿರುವ ಮೂವತ್ತೆರಡು ನಾಗಕುಮಾರರ-ಯಕ್ಷರ-ಪೀಡದಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನುರಗಳಿವೆ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸರ್ವ ವಸ್ತುಭರಣಗಳಿಂದ ಲೋಭಿಸುವ ಬಿರಿಯ ರತ್ನಮಯ ಜನರಿಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ನಾಗಕುಮಾರರು-ಯಕ್ಷರು-ಅವತತ್ವಾಲ್ಯು ಜಾಮರಗಳನ್ನು ಪ್ರಭುವಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ದೇರೆ ಪೀಠ ಪ್ರಾಂತಾರ್ಥಗಳು ಒಂದೊಂದು ಮಂದಿರದಲ್ಲೂ ಇರುತ್ತವೆ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಶ್ರೀದೇವಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿದೇವಿ, ಸರ್ವಾಕ್ಷಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಸನತ್ಕುಮಾರಯಕ್ಷ ಇವರ ಆಕಾರದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದಿರುತ್ತಾರೆ ಗಿಂಡಿ, ಕಲಶ, ಕನ್ನಡಿ, ಪ್ಲವ, ಜಾಮರ, ಭತ್ತ, ಬೀಸಣಿಗೆ, ದೀಪಸ್ತಂಭ (ದೋನಾ) ಈ ಎಂಟು ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಪ್ರಭುವಿನ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಹತ್ತರ ಹೀಗೆಯೇ ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ

ಗರ್ಭಗೃಹದ ರಚನೆ-ಗರ್ಭಗೃಹದ ಬಾಹ್ಯ ರಚನೆಯು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುತ್ತದೆ. ರತ್ನದಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣ ವೈವ್ಯಗಳಿಂದ ಲೋಭಿಸುವ ಮಂಟಪದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರಗಳ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ಕಲಶಗಳಿರುತ್ತವೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಇವತ್ವಾಲ್ಯು ಸಾವಿರ ಧೂಪದ ಕೊಡಗಳನ್ನು ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹೊರಗಿನ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ರತ್ನದ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ತೂಗುಬಾಕಲಾಗಿದೆ ಆ ರತ್ನ ಮಾಲೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವತ್ವಾಲ್ಯು ಸಾವಿರ ಬಂಗಾರದ ಮಾಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮುಂದಿನ ಮುಖಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಕಲಶಗಳಿದ್ದು ಅಷ್ಟೇ ಸುವರ್ಣ ಮಾಲೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮುಖ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಧೂಪದ ಘಟಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವಂಥದೂ ಮುಕ್ತಿಸಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಆದ ರತ್ನದ ಚಿಕ್ಕ ಘಂಟೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಘಂಟೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದೊಡ್ಡ ಘಂಟೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ

ಮಂದಿರಗಳ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವಾರಗಳ ವರ್ಣನೆ-ಜಿನಮಂದಿರಗಳ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವಾರಗಳ ಸ್ವರೂಪ-ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂದಿನ ಚಿಕ್ಕ ದ್ವಾರವು ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ವರ್ಣನೆಗಿಂತಲೂ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ ರತ್ನ-ಮಾಲೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ, ಧೂಪ ಘಟಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ, ಸುವರ್ಣ ಮಾಲೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಇರುತ್ತವೆ ಬಾಗಿಲಿನ ಎದುರಿನ ಮುಖ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣ ಘಟಗಳು ಎಂಟು ಸಾವಿರ, ಸುವರ್ಣ ಮಾಲಾ ಎಂಟು ಸಾವಿರ, ಧೂಪಘಟ ಎಂಟು ಸಾವಿರ, ಇವಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಘಂಟೆಗಳು ಇರುವವು ಮಂದಿರದ ಪೃಥ್ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ರತ್ನಮಾಲೆಗಳು ಎಂಟು ಸಾವಿರ, ಸುವರ್ಣ ಮಾಲೆಗಳು ಇವತ್ವಾಲ್ಯು ಸಾವಿರ ಇವೆ ಈ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನೇತಾಡುವಂತೆ ತೂಗು ಬಾಕಲಾಗಿದೆ

ಮುಖಮಂಟಪದ ವರ್ಣನೆ-ಮುಖ ಮಂಟಪದ ವಿಷ್ಣುರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯನಾರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದು ವದ್ಯಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದರ ಸಾರಾಂಶ ಹೀಗಿದೆ-ಮಂದಿರಗಳ ಮುಂದೆ ಮುಖಮಂಟಪ ಇರುತ್ತದೆ ಅದು ಜಿನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ನೂರು ಯೋಜನ ಉದ್ದ, ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಅಗಲ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಿರುತ್ತದೆ ಆ ಮುಖ ಮಂಟಪದ ಮುಂದೆ ಜಾಕೋನಾಕಾರದ ಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಮಂಟಪವಿದೆ ಅದು ನೂರು ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಹದಿನಾರು ಯೋಜನಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಿದೆ ಈ ಪ್ರೇಕ್ಷಣ ಮಂಟಪದ ಎದುರು ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕುಳ್ಳ ಎರಡು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ಸುವರ್ಣಮಯ ಪೀಠವಿದೆ. ಪೀಠವೆಂದರೆ ಕಟ್ಟಿ ಆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ

ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲು ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲ ಮತ್ತು ಹದಿನಾರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದ ಆಸ್ಥಾನ ಮಂಟಪವಿರುತ್ತದೆ ಆಸ್ಥಾನ ಮಂಟಪವೆಂಬರೆ ಸಭಾಮಂಟಪವು ಆ ಸಭಾಮಂಟಪದ ಮುಂದೆ ನೆಲವತ್ತು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದ ಸ್ತೂಪದ ರತ್ನಜಡಿತಿ ಪೀಠವಿದೆ ಆ ಪೀಠಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಚುಜನೇದಿಗಳು (ಕಮಲದಾಕಾರದ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು) ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಪೀಠದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಡುಸುತ್ತು-ಗಳುಳ್ಳ ಕಟ್ಟಿಯು ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು ಯೋಜನ ಉದ್ದ, ಅಗಲ ಮತ್ತು ಎತ್ತರ ಇದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇರುವವು.

ಸ್ತೂಪ ಮತ್ತು ಚೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ವರ್ಣನೆ—ಸ್ತೂಪವೆಂಬರೆ ಮೂರು ನಡುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ರತ್ನರಾಶಿಯ ಕಟ್ಟಿ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂಬತ್ತು ಸ್ತೂಪಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಸ್ವರೂಪ ಹೀಗಿವೆ—ಈ ಸ್ತೂಪಗಳ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲ ಹಾಗೂ ಹನ್ನೆರಡು ಕಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ಸುವರ್ಣ ಪೀಠವಿದೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಯೋಜನ ಉದ್ದ ಮತ್ತು ಒಂದು ಯೋಜನ ದವ್ವ, ನಾಲ್ಕು ಮಹಾಶಾಖೆಗಳು ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕ ಬೊಂಗೆಗಳು ಇದ್ದಂಥ ಎರಡು ವೃಕ್ಷಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಹೆಸರು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ, ಇನ್ನೊಂದರ ಹೆಸರು ಜೈತ್ಯ. ಇವುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಫಲ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೇಲಾಗಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ, ಒಂದುನೂರು ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು ವರಿವಾರ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಇವೆ.

ತೋರಣದ ವರ್ಣನೆ—ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಆ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಸಿದ್ಧರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಇವೆ ಚೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಪೀಠಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಅರಿಹಂತರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿವೆ. ಈ ವೃಕ್ಷದ ಪೀಠಗಳ ಮುಂದೆ ಎರಡನೆಯ ಪೀಠಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಆ ಧ್ವಜಗಳ ಸುವರ್ಣದ ಕಂಬಗಳು ಹದಿನಾರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರ, ಒಂದು ಹರದಾರಿ ಅಗಲವಾಗಿವೆ ಆ ಧ್ವಜದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಕಣ್ಣಿನಗಳನ್ನು ಸೇಯುವಂಥ ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೂರು ಭಿತ್ತಗಳಿವೆ ಧ್ವಜದ ಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರವು ನಿಜವಾದ ವಸ್ತ್ರವಲ್ಲ. ವಸ್ತ್ರದ ಆಕಾರದ ಅನೇಕ ಬಣ್ಣಗಳ ರತ್ನಮಯ ಪುಷ್ಪಲ ವರಮಾಣುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಸ್ತ್ರಗಳು ರತ್ನಮಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಆ ಧ್ವಜ ಪೀಠಗಳ ಮುಂದೆ ಜಿನಮಂದಿರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಹೂವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೂರು ಯೋಜನ ಉದ್ದ, ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಸರೋವರಗಳಿವೆ. ಅವು ಹತ್ತು ಯೋಜನ ಆಳವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳ ಬದಿಗಳು ರತ್ನದಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ವರ್ಣಗವಿದೆ ಅದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಎತ್ತರ, ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಅಗಲವಿರುವ ದೇವರು ಕ್ರೀಡಿಸುವ ಎರಡು ಮಂದಿರಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ತೋರಣಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಅವು ರತ್ನಮಯವಾಗಿದ್ದು ಕಂಬಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿವೆ. ಆ ತೋರಣಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಮುತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಘಂಟೆಗಳನ್ನೂ ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಎತ್ತರ, ಇವತ್ತೈದು ಯೋಜನ ಅಗಲವಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಜಿನದಿಂಬ ಸಮಾಹಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಚಂದ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಜಿನ ದಿಂಬಗಳ ಆಕಾರವನ್ನು ತೋರಣದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ತೋರಣದ ಮುಂದೆ ಸ್ಪಟಿಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟಿ ಇದ್ದು, ಅದರ ಒಳಗಿನ ಕೋಟಿಯ ದ್ವಾರದ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸ್ತೂರು ಯೋಜನ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಐವತ್ತು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾದಂಥ ರತ್ನಮಯ ಎರಡು ಮಂದಿರಗಳು ಇವೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೋಟಿಯ ವರೆಗೆ ವರ್ಣನೆಮಾಡಿದ ಪೂರ್ವದ್ವಾರದ ಯಾವ ವೈವರಣವನ್ನೂ ಹೇಳಿದೆಯೋ ಅದರ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ದ್ವಾರವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಉಳಿದ ಮೂರೂ ಮಗ್ಗಲಿನ ದ್ವಾರಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ ಆ ಚೈತ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನಾಮಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಂಟಪ, ವಂದನ ಮಾಡುವ ಮಂಟಪ, ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ಸ್ಥಳ, ಆಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವ ಮಂಡಪ, ನೈತ್ಯಮಾಡುವ ಸ್ನಾನ, ಗಾಯನ ಮತ್ತು ಭಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ಥಳ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಕುಳಿತು ಅವರೋಕ್ತನ ಮಾಡುವಂಥ ಮಂಟಪ ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳೂ ಮಂಟಪಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಕ್ರೀಡಾಮಂಟಪ, ಕ್ರೀಡಾಸ್ನಾನ, ಕಾನ್ಯ

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವ ಸ್ತಳ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಕಾಲ (ಗುಣನ ಗೃಹ), ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಕಾಶಗಳನ್ನು ತೋಗು ಹಾಕುವ ಕಾಲಗಳು (ವಟ್ಟಿಪಾಲಾ) ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಧ್ವಜದ ವರ್ಣನೆ—ಹೊರಗಿನ ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ನಡುವಿನ ಕೋಟಿ ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಗಜ, ವೃಷಭ, ಗರುಡ, ಮಯೂರ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಹಂಸ, ಕಮಲ, ಮತ್ತು ಚಕ್ರ ಈ ಹತ್ತು ಆಕಾರಗಳನ್ನು ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ತೆಗೆದಿದೆಯೋ ಅಂಥ ಧ್ವಜಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಇವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಎಂಬತ್ತು ಧ್ವಜಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರದ ಮೂರುನೂರಾ ಇವತ್ತು (೪೩೨೦) ಮುಖ್ಯ ಧ್ವಜಗಳು ಇವೆ ಒಂದೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಧ್ವಜದಲ್ಲಿ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಚಿಕ್ಕ ಧ್ವಜಗಳು ಇರುವವು ಮುಂದೆ ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಕೋಟಿಯ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಅತೀರಳ, ಸವೃಷ್ಟದ, ಜಂವಕ ಮತ್ತು ಆಮ್ರ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ವನಗಳಿವೆ ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣದ ಪುಷ್ಪಗಳಿದ್ದು, ವಜ್ರರತ್ನದ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ವೈದೂರ್ಯ ರತ್ನದ ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆ ಹೀಗೆ ಭೋಜನಾಗಾದಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳು ಇವೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಜೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿವೆ ಅವು ಮೂರು ಪೀಠಗಳ ಮೇಲೆ ಇದ್ದು, ಮೂರು ಕೋಟಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿವೆ ಆ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ರತ್ನಮಯ ಬೊಂಗೆ, ಎಲೆ, ಹೂವು, ಹಣ್ಣುಗಳಿರುವವು ಇವು ನಾಲ್ಕು ವನಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿವೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಜೈತ್ಯವೃಕ್ಷಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ-ಪೂರ್ವಾದಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ-ಸಿಂಹಾಸನ ಭತ್ತ ಪ್ರಾತಿಹಾರ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ವಲ್ಯಂಕಾಸನವುಳ್ಳ ನಾಲ್ಕು ಜಿನೇಂದ್ರರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿವೆ. ನಂದಾ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾರು ಬಾವಿಗಳು ಮೂರು ಸುತ್ತಿನ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವೆ ವನ ಭೂಮಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಇರುವ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕೋಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪೀಠಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಮಾನವಂಭಗಳಿವೆ ಇವು ಧರ್ಮ ವೈಧವದಿಂದ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವ ಜಿನವೃತ್ತಿಮೆಗಳು ಇವೆ. ಶ್ರೀರಾಜಾರ್ಚಿಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ-ಈ ಜಿನಾಲಯಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ನಾಲಿಗೆಗಳುಳ್ಳವರೂ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರರು. ಒಂದು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಇಂದ್ರನೂ ಸಹ ಈ ಜಿನಾಲಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾತ್ಮೆ ಇರುವ ಅಕ್ಕೃತ್ತಿಮೆ ಜಿನ ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಸಾರ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ ಅದನ್ನು ತುಫಧ್ಯಾನ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಇದರ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದು.

ಪೂಜಾಶಂತ್ರದ ವಸ್ತುವಂ ನೆನೆಯುತಂ ಮತ್ತಂ ಸುಮಂತ್ರಾಕ್ಷರ-
ಭ್ರಾಜದ್ಭಾಷನಮನಾಲಿಸುತ್ತೆ ತವ ಬಿಂಬನ್ನಾನಮಂ ನೋಡಿ ನಾ- ।
ನಾ ಜೀವಂ ಸುಖಿಯುಳ್ಳುಮಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಾಕೋಜನಂ ಮೋಜನಂ
ಪೂಜಾರ್ಥಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಮಾದುದದರಿಂ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರ ತತಕ ೧೦೦.

ಜಿನ ಜೈತ್ಯವ್ರಾತಮಂ ಬಂದಿಸು, ಜಿನವದ ವದ್ಧಂಗಳಂ ದಿವ್ಯಮವೈ
ರ್ಚನೆಯೊಂದಂ ಭಕ್ತಿಯೊಂದರ್ಚಿಸು, ಜಿನನ ನಮಸ್ಕಾರಮುತ್ತಂಗಳೊಳ್ ಬಾ- ।
ವನೆಯಂ ತಾಳ್ದಿಟ್ಟುಯೊಂದಂ ಜಿನಮಹಿಮೆಗಳಂ ಮಾಡು, ನೀಂಭವೈಸೈ, ಮ-
ತ್ತಿನ ಮಿಧ್ಯಾಜ್ಞಾನಿವೋಲ್ ನೀನ್ ತರಳತೆವೆರಸಂತೇಕೆ ವಿಧ್ಯಾಂತನವೈ ॥

—ಛಿದ್ರವಂವ-ಛಿದ್ರವುರಾಣ-೩-೬.

ಜನಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಲವರಿಗೆ ಸುಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂಥವರ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಆಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಅರ್ಹಚ್ಛರಣಸವರ್ಯಾಮಹಾನುಭಾವಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮವದತ್¹ ।

ಭೇಕಃ ಪ್ರಮೋದಮತ್ತಃ ಕುಸುಮೇನೈಕೇನ ರಾಜಗೃಹೇ || ೧೨೦ ||¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ರಾಜಗೃಹೇ) ರಾಜಗೃಹ ನಗರದಲ್ಲಿ (ಪ್ರಮೋದಮತ್ತಃ) ಆನಂದದ ಮದವೇರಿದ (ಭೇಕಂ) ಕವೈಯು (ನಿಕೇನ ಕುಸುಮೇನ) ಒಂದೇ ಹೂವಿನಿಂದ (ಅರ್ಹಚ್ಛರಣಸವರ್ಯಾಮಹಾನುಭಾವಂ) ಅರ್ಹತನ ಸಾದವೂಡೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು (ಮಹಾತ್ಮನಾಂ) ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ—ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ—(ಅವದತ್) ಹೇಳುವದದಾಯಿತು

ಅರ್ಥ—ರಾಜಗೃಹನಗರದಲ್ಲಿ ಆನಂದಾತಿಶಯದಿಂದ ಉಬ್ಬಿದಂಥ ಒಂದು ಕವೈಯು, ಒಂದು ಹೂವಿನಿಂದ ಪ್ರೀತಿ ಅರವತ ವರಮುಳ್ಳಿಯು ಜರಣಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯು, ಪೂಜೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಮಹಾ ಪುರುಷರಿಗೆ ತೋರಿಸುವಂತಿದೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಕವೈಯ ಕವೈ. ಇದು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿ ಆಗ ಮಗಧದೇಶದ ರಾಜವಾಸಿಯು ರಾಜಗೃಹ ನಗರವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದೇ ವಟ್ಟೀದಲ್ಲಿ ನಾಗದತ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜೊತ್ಯ ಸಿರಿವಂತನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಭವದತ್ತೆಯು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು ಇವರ ಸಂಸಾರವೂ ಸುಖಮಯವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥದರಲ್ಲಿ ನಾಗದತ್ತನು ಅಕ್ಕಿ ಸಿಕ್ಕುವಾಗಿಯೇ ಮರಣವೊಂದಿದನು. ಆದರೆ ಮರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವರಿಣಾಮವು ಅರ್ಪಣಾಗಿತ್ತು

ಮರಣಕಾಲದ ಈ ಅರ್ಪಣಾಮದಿಂದ ನಾಗದತ್ತನು ಪುನರಾಭವದಲ್ಲಿ ಕವೈಯಾಗಿ ಜನಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಅದು ತನ್ನ ಹಿತ್ತಲಿನ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ. ಇದು ಭವದತ್ತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ವತಿಯು ಕವೈಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಯಾನು ಎಂದು ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಕಲ್ಪಿಸಿಯಾಳು? ಸಹಜ ಅವಳು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಬಾವಿಯತ್ತ ಹೋದಾಗ ಆ ಕವೈಯು ಅವಳನ್ನು ಕಂಡಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಸ್ಮರಣವಾಯಿತು ಅದು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಭವವನ್ನು ನೆನೆಯಿತು. ಭವದತ್ತೆ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೆಂದು ಸ್ಮರಿಸಿತು ಅವಳನ್ನು ಈಗಲೂ ಪ್ರೀತಿಸಲು ಆತುರಗೊಂಡಿತು ಒದರುತ್ತ ಮೋಹದಿಂದ ಆ ಬಾವಿಯಿಂದ ಮೇಲೇರಿಯೂ ಬಂತು ಹೆಂಡತಿಯ ಮೈಮಲೇ ಧಾವಿಸಿತು. ಅವಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯಿತು ಮೈಮಲೇ ವಿರಹತ್ತಿತು ಅವಳು ಕವೈಗೆ ಬೆದರಿ ಹಿಂದೆ ನೆರ್ದಳು. ಅದನ್ನು ದೂರ ನೂಕಿದಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಓಡಿದಳು ಆದರೆ ಅದು ಅಗಾಗ ಅವಳು ಹಿತ್ತಲಿಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟಾಗ ಅವಳ ಹತ್ತರ ಬರಲಿಕ್ಕೆ

¹ ಅಯತವರ್ಯಾಸು ಹೇಳುವದು ಹೀಗೆ.

ವಚನ—ಸರಮೇಶ್ವರನ ಪಾದ ಪೂಜೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಸಲಂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮುಟ್ಟುವೆಂದೊಡೆ—

ಕಂದ || ರಾಜಗೃಹಮೆಂಬ ಪೂಲಂ ರಾಜಮಹಾರಾಜಮಳುಟಿತೆಟಿತ ಪದಂ ।

ರಾಜಂ ಶ್ರೇಣಿಕನಾಳುಂ ಶ್ರೀಜಿನವರಣಕಮಳವದನಯನವಳುಂ ||

ಒಂದು ದಿವಸ ನಾತಂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶ್ರೀವರ್ತಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಮವಸರಣಮವತರಿಸಿಕೊಂಬುದಂ ಕೇಳಂಕೇಷ್ವರ ಪರವಾರ ಸಮೀಪವಾಗಿ ವಂದನಾಭಕ್ತಿಗೆ ಪೋಗುತ್ತಿರೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೋಣದೊಳರ್ಪ ಬೇಕಂ ಕೆಂದು ಕಾನಂ ರಾಗಿಸಿ. ಯಾಸನ್ನ ಬದ್ಧಪಟ್ಟದರಂದೊಂದು ಪೂವಂ ಕರ್ತಕೊಂಡು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳನರ್ಪಕೊಂದು ಪೋಗುತ್ತಿರೆ ಶ್ರೇಣಿಕ ಮಹಾರಾಜನ ಕರಿತುರಗ ಪಾದದಡಿಗಳ ಪಟ್ಟಣಿಯೊಳು ಗತಜೀವಿಯಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳ್ಳುಟ್ಟಿಯಾಳ್ಕೊಡೊಳು ನಿಜದೇಹ ದೀಪ್ತಿಗಳ. ದಿಗಂತರಾಳಮಂ ಬಿಳಿಗೆ ಬಂದು ಸಮವಸರಣ ಭೂಮಿಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಶ್ರೀಲೋಕ ತಿಖರಿ ಕೇವಲಾರಾಮಾನ ಸಹಜ ಬೋಧಾನನ ಕಾರಣ ಬಂದು ಶ್ರೀವರ್ತಮಾನ ಬಹ್ಮಾರಕರನಪೇಕ ಸ್ತುತಿಶತಂಗಳಂ ಸ್ತುತಿಯೊ ಸಿಗೊದರಾದಿ ಬುಟಿ ಸಮೂಹಮಂ ಬಂದಿಸಿ ನಿಶೋಚಿತ ಕೋವ್ಯದೊಳ್ಳುಕ್ಕಿರೆ ಸೌವರ್ಯೋದ್ರಂ ಕಂಡಾತನ ವ್ಯಕ್ತಾಂತಮಂ ಸವೆಗಿಲ್ಲಂ ಕೇಳು ಪ್ರಶಂಸೆಗೆಯ್ದನದರಿಂ.

ಕಂದ || ಒಂದರಲನರ್ಪಿಸಲು ಬಗೆದಂದ ನಿತರೊಳಮರಗತಿಯನೆಯ್ದು ಕುಭೇಕಂ ।

ಕಂದದ ಪೂಜೋತ್ಸವಮಂ ನಿಸ್ಸಂಗದ ನೆಗಳ್ಳಂಗೆದೀನರಿದುಂಡೆ ||

ಹವಣಿಸುವುದು. ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು. ಮತ್ತೂ ಮತ್ತೂ ಮೈಮೇಲೆ ನಿರಲಿಕ್ಕೆ ನೋಡುವುದು

ಕವೈಯ ಈ ನಡತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಭವದತ್ತಿಯ ಕುತೂಹಲವೂ ಕೆರಳಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಆ ಕವೈಯು ಹೀಗೇಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಗಾಗ ಮೂಡಹತ್ತಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸುನೃತನೆಂಬ ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮುನಿಯು ಆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದನು ಆ ಮುನಿಯು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಭವದತ್ತಿಯು ಆ ಕವೈಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರುಹಿದಳು. ಆಗ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಯು ಹೊಳೆಯಿತು. ಅವರು ಭವದತ್ತಿಗೆ ಹೇಳಿದರು — “ನಿನ್ನ ವತಿಯು ಜೀವನೇ ಆ ಕವೈ ನಾಗದತ್ತನು ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಿಂದ ಮರಣಹೊಂದಿ ಕವೈಯಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದ ಹಾಗೆ ನಿನ್ನ ಹತ್ತರ ಹತ್ತರ ಈಗ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದಾನೆ” ಮುನಿಗಳ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಭವದತ್ತಿಗೆ ಗಂಡನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಕನಿಕರವೆನಿಸಿತು ಆ ಕವೈಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರವೂ ಜನಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೋರಿಸುವಾಡ ಹತ್ತಿದಳು

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಂದು ದಿನ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರ ಸಮವಸರಣವು ರಾಜಗೃಹ ನಗರದ ವೈಭವಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ಆಗಮಿಸಿತು ನಗರದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದಯವಾದಂತಾಯಿತು ಇದು ಶ್ರೀಶಕ ರಾಜನಿಗೂ ತಿಳಿಯಿತು. ತಾನು ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿರುವದಾಗಿ ಅವನು ಊರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆನಂದಭೀರಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯಿಸಿದನು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಅನೇಕ ಭವ್ಯರು ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಹಲವರು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಪೂಜೆಗೆಂದು ವಿವಿಧ ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರು ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾದರು ಊರಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಆನಂದ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಹತ್ತಿತು ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ, ಪೂಜೆಗಳ ಮಾತೇ ಮಾತು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮವಸರಣದತ್ತ ನಾಗುವ ಆತುರ. ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ನಡೆಯುವ ಅವಸರ ಜಯಜಯಕಾರದ ನಿನಾದದಿಂದ ರಾಜಗೃಹ ನಗರದ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಬಿರಿಯುವಂತಾಯಿತು

ಈ ಜಯಜಯಕಾರದ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಆ ಕವೈಯೂ ಕೇಳಿತು ಭಗವಂತನ ಆಗಮನವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೂ ಹರ್ಷವಾಯಿತು. ತಾನೂ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿತು ಭಗವಂತನ ಚರಣಕಮಲಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿತು ತನಗೆ ಬೊರತ ಒಂದು ಹೂವನ್ನೇ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಆನಂದದಿಂದ ಜಿಗಿಯುತ್ತ ರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೇಂದು ನಡೆಯಿತು ವಾಪ ಅದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ, ತಾನು ಇವತ್ತು ಸಾವಿರ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ನಿರ ವರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವ ಸಮವ- ಸರಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದು. ತೀರ್ಥಂಕರ ದರ್ಶನದ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ. ಅದರ ಬಗೆಗಣ್ಣಿನದುರಿಗೆ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ! ಇನ್ನೇನೂ ಕಾಣದು ಅಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ರಾಟ್ ಶ್ರೀಶಕ ಆನೆಯ ಕಾಲು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು! ಆನೆಯ ಕಾಲು ಕೆಳಗೆ ಕವೈ ಅದು ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣ- ಹೊಂದಿತು ಆಗಲೂ ಅದರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ದೇಟು ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಭಗವಂತನ ವಾದಗಳಿಗಿಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೂವದು!

ಆಗ ಆ ಕವೈಯು ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ನಡೆಯದೆ ಮರಣಹೊಂದಿದರೇನಾಯಿತು? ಆ ಕವೈಯು ವರ್ಧಮಾನರ ದರ್ಶನ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾತು ಲಾಕಿಕವಾದುದು ಅದರ ಭಾವ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನರು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆಲಸಿ ಹೋಗಿದ್ದರು ಆದರೆ ಭಾವಪೂಜೆಯು ಸಂದು ಹೋಗಿತ್ತು ಅದರ ಮನಃಕುಸುಮ ದಾದಾಗಲೂ ಆನಂದದಿಂದ ಜಿಗಿಯುತ್ತ ರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನಕ್ಕೇಂದು ನಡೆಯಿತು ವಾಪ ಅದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ, ತಾನು ಇವತ್ತು ಸಾವಿರ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ನಿರ ವರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವ ಸಮವ- ಸರಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕಾಗುವದೆಂದು. ತೀರ್ಥಂಕರ ದರ್ಶನದ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದೆ. ಅದರ ಬಗೆಗಣ್ಣಿನದುರಿಗೆ ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ! ಇನ್ನೇನೂ ಕಾಣದು ಅಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ರಾಟ್ ಶ್ರೀಶಕ ಆನೆಯ ಕಾಲು ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು! ಆನೆಯ ಕಾಲು ಕೆಳಗೆ ಕವೈ ಅದು ಬದುಕುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ? ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮರಣ- ಹೊಂದಿತು ಆಗಲೂ ಅದರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ದೇಟು ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಭಗವಂತನ ವಾದಗಳಿಗಿಂದು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದ ಹೂವದು!

ಜಿನಪೂಜೆಯ ಮಹತ್ವ—ಹೀಗೆ ಜಿನಪೂಜೆಯ ವೈಭವವು ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂತರೇ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ-
ದಲ್ಲಿ ಜಿನಪೂಜೆಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಪೂಜೆಯು ಗೃಹಸ್ಥನ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಅತಿಶಯ
ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಾವಣದ ದಿನಗಳು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಜಿನಪೂಜೆಯನ್ನು
ಬಡವ—ಬಲ್ಲಿದಬಲ್ಲರೂ ಮಾಡಬಲ್ಲರು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇದ್ದಂತೆ ಪೂಜಾದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು
ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಮಾಡಿಸುವುದು, ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆನ್ನುವುದು
ಇವು ಮೂರಕ್ಕೂ ಪೂಜೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಇದೇ ವ್ರತದ ಸ್ವರೂಪವು, ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ
ಪೂಜೆಯೇ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಹಂತನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುವುದು ಸಹ ಪೂಜೆಯೇ ಆಗಿದೆ
ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತನ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಯ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಇದ್ದೀತೋ ಆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅಂದ
ಪೂಜೆಯಿಂದ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ, ಜಾಮರ, ಸಿಂಹಾಸನ, ಕಲಶ, ವೆಂಟಿ
ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿ, ಬಂಗಾರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ತಾಮ್ರ, ಕಂಚುಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ, ಮಾಡಿಸಿ
ಮಂದಿರದ ವೈಯಾಕೃತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜೀರ್ಣ ಮಂದಿರದ ಸುಧಾಹರಣೆಯು ಸಹ ವೈಯಾಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ.
ಧನಸಂತರು ಜಿನದಿಂಬದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು, ಹೊಸ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಕಳಶವನ್ನು
ವಿರಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಅರಿಹಂತನ ವೈಯಾಕೃತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಮಂದಿರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಅದನ್ನು
ಕೋಮಲವಾದ ಓಂಧದಿಂದ ಹಗುರಾಗಿ ರೂಪಿಸುವುದು, ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಿ ನೀರು ತಂದು, ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು
ತೋರಿಸುವುದು, ಪೂಜೆಯ ನಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುವುದು, ಗಾನನೃತ್ಯವಾದನಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ಗುಣಗಳನ್ನು
ಪಾಡುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಭಗವಂತನ ವೈಯಾಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಮನಸ್ಸು, ಮುಕು, ಶರೀರ,
ವಿದ್ಯೆ, ಕಲೆ, ಜ್ಞಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತಕ್ಕವಿದ್ದಷ್ಟು ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅರಿಹಂತನ ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು
ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಧನ ಲಭಿಸುವುದು, ನಿರೋಗಿಯಾದ ಶರೀರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು, ಸರ್ವ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು, ಶಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನಗಳಿರುವುದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಾರ್ಥಕತೆಯು ಅರಿಹಂತನ
ವೈಯಾಕೃತ್ಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ವೈಯಾಕೃತ್ಯದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧ ಸಮೃದ್ಧಿಜ್ಞಾನಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.
ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸಂಯಮ, ವ್ರತ, ಔಷಧಿ, ತಪ
ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಜಿನಮಂದಿರದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಚಗತಿಗಳಲ್ಲಿ
ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ಇದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಜಿನಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಉಪಕಾರವಾದುದೆಂದ
ವದಾರ್ಥವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಜಿನಮಂದಿರದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಶ್ರಮಣ ಮತ್ತು ವರಣಗಳು ಒಂದು ಬಂದು
ಅನೇಕ ಶ್ರೋತೃಗಳು ಹಾಗೂ ವಕ್ತೃಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಜಿನಮಂದಿರದಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಜನರು
ಕಾರ್ಯೋತ್ಥರ, ಜವ, ಜಾಹ್ನ, ರಾತ್ರಿ, ಜಾಗರಣೆ, ಪೂಜೆ, ಸ್ತವನೆ, ತತ್ತ್ವಚರ್ಚೆ, ವೈದ್ಯಕೀನವಾಸ,
ಸಂಚೋಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದು ಮಾಡಬಲ್ಲರು ಅನೇಕರು ಭಜನ, ಸರ್ವಜ್ಞ,
ಗಾಯನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುಣ್ಯೋಪಾರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾರು. ಯಾರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಯಾರು ದರ್ಶನದ್ವಾರಾ,
ಯಾರು ವಿಶೇಷಾರ್ಥವಾಸ ಧಾರಣಮಾಡಬಲ್ಲರು ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನುಟ್ಟು
ಪ್ರಧಾನವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಜಿನಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ವಾದ-ವ್ಯಾಜ್ಯ, ದೇವ-
ಕುರ್ವಣ, ಧರ್ಮ-ಕುಧರ್ಮ, ಗುರು-ಕುಗುರು ಇವರ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಷೇಕ, ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಮಿಕ,
ಹೇಯಾಹೇಯ ಇವುಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಜಿನಮಂದಿರದಿಂದ ಉಪಕಾರಕ ವಸ್ತುವು
ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಇದು ಅರಿಹಂತನಿಗೆ ತರಣವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತದ ಜಿನಮಂದಿರವು ವೈಯಾಕೃತ್ಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದ
ಅದರ ಸೇವೆಯನ್ನೂ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು

ಮೇಲ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಶ್ವವಾಧಿನಿವಸೋದ್ಧಾರಿಸಿವಲ್ಪಪ್ರಿಯೋ
ಯಕ್ಷದೀಪ್ಯದುರ್ಗ ಗೃಹಾರ್ಥದಿವರ್ಧನಗರ್ವಾರ್ಥಕರ್ತಕಾ ।

ನಕ್ಷತ್ರಮುನಿಗಿವ್ಯಮಂತ್ರವಿದಿಯಂ ಸನ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಿ.

ವಾಕ್ಸಿಜ್ಞಂ ಭವಕಂಠೋನ ಕುವದೋ ರತ್ನಾಕರಾವಿಶ್ವದಾ ॥ —ರತ್ನಾಕರ-ವತ್ಸಕಂ ೭೭೭ ೧೦೦

ಇನ್ನು ವೈಯಾವ್ಯತ್ವದ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಹರಿತಪಿಧಾನನಿಧಾನೇ ಹ್ಯನಾದರಾಸ್ವರಣಮತ್ಸರತ್ವಾನಿ ।

ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ವೈತಿಕ್ರಮಾಃ ಪಂಚ ಕಥ್ಯಂತೇ ॥ ೧೨೧ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಹರಿತಪಿಧಾನನಿಧಾನೇ) ದಾಸಕೊಡುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹಸುರು ಎಲೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚುವುದು, ಹಸುರು ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಇಡುವುದು (ಅನಾದರಾಸ್ವರಣಮತ್ಸರತ್ವಾನಿ) ಅನಾದರ ಮಾಡುವುದು, ದಾಸದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು, ಮತ್ಸರದಿಂದ ದಾಸ ಕೊಡುವುದು (ಎತೇ ಪಂಚ) ಇವು ಐದು (ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ) ವೈಯಾವ್ಯತ್ವದ (ವೈತಿಕ್ರಮಾಃ) ಅತಿಚಾರ (ಕಥ್ಯಂತೇ) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಅರ್ಥ—ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಹರಿತ ಪಿಧಾನ, ಹರಿತ ನಿಧಾನ, ಅನಾದರ, ಅಸ್ವರಣ, ಮತ್ಸರವಾದ ಎಂಬ ಐದು ಅತಿಚಾರಗಳು (ದೋಷ) ಇವೆ [ಇಲ್ಲಿ 'ಹರಿತ ಪಿಧಾನ ನಿಧಾನೇ' ಎಂಬ ವದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಹರಿತ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಸಚಿತ್ತ (ಸಜೀವ) ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ ಕೇವಲ ಹಸುರು ಮಾರ್ದಾ ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದ ಸಚಿತ್ತ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ ಅಥವಾ ಅದರ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ಅಚಿತ್ತ ಮಾರ್ದವೂ ಸಹ ದಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅನಗಾರ, ವ-ನಿ ಹಾಗೂ ಸಚಿತ್ತತ್ವಾಂಗ ನಿಯಮಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರಾದಿ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಸಚಿತ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನಿಷಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ನಿಯಮದಿಂದ ಅಚಿತ್ತಗೊಳಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲು, ಕಿತ್ತಳೆ ಹಣ್ಣಿನ ರಸ ಇವುಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡಬಹುದು ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—(೧) ವ್ರತಿಕನಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಮಲದ ಹಸುರು ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿವೆ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಸಚಿತ್ತವಾದ ಎಲೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮುಚ್ಚಿಕೊಡುವುದು ಹರಿತಪಿಧಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅತಿಚಾರವಾಗಿದೆ

(೨) ಸಚಿತ್ತ ವಾತ್ರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಆ ಆಹಾರ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹರಿತ ನಿಧಾನ ಎಂಬ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು

1 ಆಯತವರ್ಣನ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ

ವಚನ—ಅಂತಾ ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಸಚಿತ್ತದಾಸಂ ಸನಿಕ್ಷೇಪಮುಮನಾದರಸ್ವರಣಮಾತ್ಸರ್ಯಂ-ಮಂದಯ್ಯತಿಚಾರಮಕ್ಕು-ಮನಸಾಗಲೀಯದುದು ವೈಯಾವ್ಯತ್ವಮಂದೇಶನಿಯ ತೀಲ ಬ್ರಹ್ಮಂ ಮುತ್ಸರ ಪಾಪರೆಯಲಿ ವೇದಲಾಗೊಡವು ಸಚಿತ್ತಂಗಳಂ ಮುಚ್ಚುವುದು ಸಚಿತ್ತಪಿಧಾನಂ ಸಚಿತ್ತಮುಪ್ಪವರೊಳು ಇಡುವುದು ಸಚಿತ್ತನಿಕ್ಷೇಪಂ ಆರ್ಥಿಯಲ್ಲದೆ ಕೊಡುವುದನಾದರಂ ಆ ಪೂತ್ತುಮನ್ನಪಾಪಾದಿಗಳನಿಕ್ಕುಮವುಮನಿಕ್ಕುಮವುಮನಿವರ್ಗೀವು ತಕ್ಕೊಂಬುದು ಮನಿವು ವೇದಲಾಗೊಡವುಂ ಮರಿವುಡಸ್ವರಣಂ ಪೆರರ ದಾನಮಂ ಕಂಡು ಮುಚ್ಚರಿಸುವುದು ಮಾತ್ಸರ್ಯಂ ಇಂತನತಿಚಾರಬ್ರತೀಲಂಗಳಂ ಬ್ರತವೊರಡನೆಯ ದರ್ವವಿಗಾಡಿಯಾಗುತ್ತವ್ವಾರ್ಧಮವೈಕಾಡಬಿಡಾಸಕ ಸ್ಥಾಪಂಗಳಂ ಪೆರಗೆ ಚರಣಾಪಯೋಗದೊಳ್ಳು ವೇಳುದು ಮತ್ತಂ

ಕಂದ ॥ ಸುಚರಿತನಮಲಗುಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಮತ್ತಂ ಗೃಹಸ್ಥಂ ವಾಚಸ್ಪತ್ಯಂ ।

ಶುಚಿ ವಿಶ್ವಕಸೇವಾಗಮದುಚಿತದಿನೀ ಜೈವರಾತ್ರಮಂ ಪಾಲ್ಯಕ್ಕುಂ ॥

ಇಂತದನುಪಾಸಕಾದ್ಯಯನಮಂಡೇಶನಿಯಂಗಮೊಳು ಸವಿಸ್ತರಮಯಿಬಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಕಿರಿದನಾ ಸೂಚಿಸುವೆನಾ ಪಾಲ್ಯಾತ್ರಮಂಗಳುವನಯನ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಅವಲಂಬನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಅದೀಕ್ಷಿತಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಗೊಡಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಸೈದ್ಧಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದೆದುಂತೆನಪ್ಪವರೊಳು ಗಣಿದರ ಸೂತ್ರಮಂ ತಾಳ್ವ ಸಕಲಾಗರವಾಸಂಗೆಯ್ಯು ಬೇಯು ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದೊಳಿಪ್ಪವರ್ಗಗಳುವನಯನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಕ್ಷುಲ್ಲಕರೂಪಮಂ ತಾಳ್ವ ಯಾಗಮವಾಚ್ಯಸಂಗೈದು ಬಳಿಯಂ ಗೃಹಸ್ಥ ವಾಸಂಗಂ ಕೈಕೊಂಡಿರ್ಪವರ್ಗಳು ಅವಲಂಬನಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ರೂಪಮಂ ತಾಳ್ವ ದೀಪಾಗಮಂಗಳನೊಂದಿ ಬೇಯು ಗೃಹಸ್ಥ ದೊಳಿಪ್ಪವರ್ಗದೀಕ್ಷಿತ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಕುಮಾರ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೊಳಾಗಮಮಾನೀದಿ ಸಂಟಿಂಜಮಾನುಂ ಅರಸುಗಳಿಂದಮಾನುಂ ಪರೀಕ್ಷಣಗೊಂದಮಾನುಂ ಕಪದೊಳಿಪ್ಪಿ ಪಿನರೂಪಂ ಪಿಸುಟ್ಟು ಗೃಹಸ್ಥ ಮಾರ್ಗದೊಳಿಪ್ಪವರ್ಗಳೊ ಗೊಡ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಪರಿಯೊಳು ಜಂಕಿಯುಮನುರದೊಳು ಗಣಿದರ ಸೂತ್ರಮುಮಂ ಕರಿಯೊಳು ದವಳ ವಸ್ತುಮುಮಂ ತಾಳ್ವ ಬಿಕ್ಕಿಯೊಳೊಂಡು ದಿ ವರಂ ಪೂಜಿಸುಂ ಬಸದಿಯೊಳಿಪ್ಪವರ್ಗಲು ನೈದ್ಧಿಕ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಮತ್ತಂ ಗೃಹಸ್ಥವಸ್ತುಮಂಗೆ

(೩) ದಾನಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮನದಲ್ಲಿ ಆದರ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಅದನ್ನು ಅವಿನಯದಿಂದಲೂ ಆದರ ವಚನಗಳನ್ನಾಡದೆಯೂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನಾದರಾತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು

(೪) ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ ದಾನಕೊಡುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಎರಡನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗುನಾಗಿ ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು, ಕೂಡತಕ್ಕಂಥ ವದಾರ್ಥ ಮತ್ತು ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಡುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಅನ್ವರಣಾತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು

(೫) ಎರಡನೆಯವರು ದಾನಕೊಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅರ್ಜಿಯಿಂದ ತಾನೂ ದಾನ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರತ್ವ ಅತಿಚಾರವೆನ್ನುವರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಐದು ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶುಭ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು

ಕ್ರಮದಿ ವರವ್ಯವಧೇಶಂ ಸಮತ್ಸರತ್ವಂ ಸಚಿತ್ತನಿಶ್ಚೇನ ಪಿಠಾ .

ನಮುಕ್ತಮಕಾಲಮತಿಕ್ರಮಕ್ಕುಂ ವಾತ್ರದಾನಮಂ ಕುಡುವಡೆಯೋ ||

—ತಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೨೨

ಜ್ಞಾಪಾರ್ವತ ದತ್ತಿ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಂ ಸಂಯಮಂ ತಪಮಿಂದಾಯಾರ್ ಕರ್ಮಮಾತಕ್ಕುಂ ಅಭಿಯರ್ಹತ್ಯಾಜಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಮಾ ಪೂಜೆ ಮಹಾಮಹಂ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಂ ಚತುರ್ಮುಖಂ ರಣಾವರ್ತ ಇಂದ್ರಕೇಶು ಪೂಜೆಮಹಿಮೆಯಿಂದೆಂಟು- ತೆರನಕ್ಕುಮುಜ್ಜಿಪಂಪಮಹಾಕಲ್ಪಾಪಂಗಕೊಳಂ ನಂದೀಶ್ವರ ವರ್ವತಂಗಕೊಳಂ ಸೌಧವರ್ಗದ್ರಂ ಮಾಲ್ಯಪೂಜೆಮಹಾಮಹಂ ಚತುರ್ವಿಶಾಖಾಮರರು ಮಾಲ್ಯ ಪೂಜೆ ಸರ್ವತೋಭದ್ರಂ, ಬೇಡಿದೊಗೆ ಬೇಡಿದುದನೆ ಕೊಟ್ಟು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮಾಲ್ಯ ಪೂಜೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಂ, ವಾಸುದೇವಕಳು ಮಾಲ್ಯ ಪೂಜೆ ಚತುರ್ಮುಖಂ, ಸಮಸ್ತ ವಿದ್ಯಾಧರಕಳು ಮಾಲ್ಯ ಪೂಜೆ ರಥಾವರ್ತಂ, ಮಹಾನಂದೇಶ್ವರವರ್ವಾಡುವ ಪೂಜ್ಯ ಇಂದ್ರಕೇಶು, ಅರ್ಧ ಮಂಡಳಕಮಾಲ್ಯ ಪೂಜೆ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ಮತ್ತಂ ಸಮಸ್ತ ಜನಗಳು ತಂತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸುರಿಯಿಂದಪ್ರಸಿದ್ಧಾಪಾರ್ವತಿಯಂ ನಿಜಗೃಹದಿಂ ಜಿನಗೃಹಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತೋತ್ತಿಯಿಂದ- ಕಾರಣಬಂಧುವಂ ಪೂಜಿಸುವುದುಂ ಬಸದಿಗಳಂ ಮಾಡಿಸುವುದುಂ ಜಿನಸಿದಪ್ರತಿಮೆಗಳಂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಗ್ರಾಮನಗರಾದಿಗಳುಮಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂಗಳುಮಂ ತಾಸಂಗಳುಡುವುದುಂ ಮುನಿಗಳಂ ಪೂಜಿಸುವುದುಂ ಮತ್ತಂ ತ್ರಿಸಂಚೆಯೊಳಂ ತ್ರಿಪುನಪ ವಂದ್ಯಂಗೆ ಜಲಪಾಕ- ಕೇರ ಜಳೇಶ್ವರಸಾಮುರಸ ಭೃತ ಕ್ಷೀರದಧಿಶಾಖೋದಕ ಚತುಕುಂಭೋದಕ ಗಂಭೋದಕ ಸ್ವಪನಂಗಳುಮಂ ಜಳಗಂಧಾಶ್ವ ಕೇಳ್ಯರ್ಚನೆಗಳುಮಂ ಮಾಳ್ವುದು ನಿತ್ಯಮಹಮಪ್ರದಿಷ್ಟಾಯಂಬ ಮೊದಲಾರ್ಯಕರ್ಮ ಅಸಿ ಮಹಿ ಕೃಷಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಕಿಲ್ಕಿ ಪಶುಪಾಲ್ಯಮೆಂಬ ಷಟ್ಕರ್ಮಗಳೊಳಂ ಶುಭ ವೃತ್ತಿಯೊಳರ್ಥಮುಸುಪಾರ್ಜಿಸುವುದು ವಾತ್ಸರ್ಯಂಪೆರದನೆಯಾರ್ಯ ಕರ್ಮಂ.

ಕಂದ || ಅಭಯ ವರ ಪಾತ್ರ ಸಕಲ ವಿಭೇದದಿಂ ದತ್ತಿ ಪಾಲ್ಕುತೆರನಂತೆವರೋ ||

ಕುಫಯೋಗದಿ ಸೋವುವುದುಮದಧಯಮನಿಪ ದತ್ತಿ ಸಕಲ ಜೀವಂಗಳುಮಂ ||

ವಚನ—ತೆರಿಗೆ ದೈವ್ಯಾನ್ಯವೃಕ್ಷದೊಳ್ಳೆಂದದೊಳೆ ಪಾತ್ರಜ್ಞಾಪಾರಂ ಕುಡುವುದು ಪಾತ್ರದತ್ತಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ಕನ್ಯಾಶ್ಚರಿ ಹಿರಣ್ಯ ಸುವರ್ಣ ಮಣಿ ಭೂಷಣಂಗಳಂ ತಪ್ಪ ಸಮಾನ ಮತ್ಸರಂಗೆ ಮೇಣ್ಣಾನ ಪೂಜೆ ತೀಲ ಮುತವಾಸಮಂ ಪಾಕಾರ್ಥ ಮಧ್ಯಮ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮೇಣ್ಣಾಡುವುದು ಸಮದತ್ತಿಯೆಂಬುದಕ್ಕುಂ ತಪ್ಪ ಸಂತತಿಯಂ ನಿರಿಸಲೆಂದು ಪುತ್ರಂಗೆ ಮೇಣ್ಣಾ ಕೋಶಜಂಗೆ ಮೇಣ್ಣಾ ಭರ್ವಮುಮಂ ಪರಿವಾರಮುಮಂ ಇಂತಿ ದತ್ತಿಯೆಂಬ ಮೂರನೆಯಾರ್ಯ ಕರ್ಮಂ ತೆರನಾಗಮಂಗಳಂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಗೆಯ್ಯುದುಂ ಪೃಥ್ವಿಸುವುದುಂ ಬಕಿಯಂ ನಿನಿವುದುಂ ಪರಿವಡಿದಿಯ್ಯುದುಂ ಭವೋಪಶೇಖಂಗೆಯ್ಯುದುಮೆಂದಿ ಜಂತ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಂಗಳಂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮೆಂಬ ಪಾಲ್ಕನೆಯಾರ್ಯಕರ್ಮಂ ಪಂಚಾಣುಪತಂಗಳಂ ಧರಿಯಿಸುವುದು ಸಂಯಮ- ಮೆಂಬುದು ನಿಯಯಾರ್ಯಕರ್ಮಂ ಅನೇಕಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮನಪನುಷ್ಠಿಸುವುದು ತಪಮಿಂದಾರ್ಪಣೆಯಾರ್ಯಕರ್ಮಂ ಯಂತೀಯಾರ್ಯ ಕರ್ಮಂಗಳಂ ನೆಗಳ್ಳ ಗೃಹಸರು ಜಾತಿ ಕ್ಷೇತ್ರಿಯರೆಂದುಯೆತ್ತೆರನಪರದೊಳು ವ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷೇತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯ ಕೂದ್ರರೆಂದು ನಾಲ್ಕು ತೆರವರ್ಗಗಳುಂ ಜಾತಿಕ್ಷೇತ್ರಿಯರು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಿಯರು ಜೀವಿಕಲ್ಪದಿಂದನೇಕ ವಿಳಲ್ಪಮಪ್ಪರು ನಿಗ್ರಂಥ ರೂಪಮಂ ಪಾಲ್ಕ ದೇವಸ್ಥಾನಂಪರಲಾಗಿ ನಿರತಿಯಂ ತಪದೊಳ್ಳೆಗಳವರ್ಗಗಳು ವಾಸಪ್ರಸ್ಥರು ನಿಗ್ರಂಥ ರೂಪಮಂ ಪಾಲ್ಕದ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಿಗಳುಂ ಭಿಕ್ಷುಕೆರೆತವರ್ಗಗಳನಗಾರಿರೆಂದು ಯತಿಗಳೆಂದು ಮುನಿಗಳೆಂದು ಬುಡಿಯರೆಂದಪ್ರಸಂಪರ್ವಗಳೊಳು ಪರ್ವಪಾಪಾರಂ ಜ್ಞಾನಪಾರಂ ತಪಾಪಾರಂ ವೀರ್ಯಪಾರಂ ಜಾರಿಪಾಪಾರಮೆಂಬ ಪಂಚವಿಧಪಾಪಾರ ಸಮುಕ್ತಪರಗಾರುತವನು ಕ್ಷೃತಕ ತ್ರೇಣ್ಣಾರೋಪಪರಪರ್ವಗಳುಂ ಬುಡಿಯರುಂ ಅನಿಧಿ ಮನಪ್ರಯಾರ್ಯ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮುನಿಗಳು ಬುದ್ಧಿವ್ರಾಹ್ಮಣರುಂ ಕೇವಲಗಳುಂ ಪುಷ್ಕಿಯರೆಂತಾಂ ಬುಡಿಯರುಂ ರಾಜ ಬುಡಿಯರೆಂದುಂ ದೇವ ಬುಡಿಯರೆಂದುಂ ದೇವ ಬುಡಿಯರುಂ ಪರಮ ಬುಡಿಯರೆಂದುಂ ಚತುರ್ವಿಧರಪ್ರವರದೊಳು ವಿಕ್ರಿಯಾತತ್ತ್ವಕ್ಷೀಣಾರ್ಥಸಂಪನ್ನವರದೊಳು ರಾಜಬುಡಿಯರು ರುಢ್ಯಾಪ್ತ ರುದ್ರಿ ಸಮೇತರಪ್ರವರ್ಗಗಳು ಬ್ರಹ್ಮ ಬುಡಿಯರು ಗಣನ ಗಮನ ಪುದ್ಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತರಪ್ರವರ್ಗಗಳು ದೇವ ಬುಡಿಯರು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳುಂ ಪರಮ ಬುಡಿಯರು ಇಂತು ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರಮಂ ಪಾಲ್ಕಕ್ಕುಂ

ಭಾವನಾಧಿಕಾರ

ಭೂಮಿಕೆ—ಇನ್ನು ವರಮು ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಗುರುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಪರಮಾಗಮದ ಅಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಭಾವನಾ ಮಹಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹೇಳುವೆ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವು ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಭಾವನೆಯಿಂದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕಳಲ್ಲಿ ದೃಢತ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನೆಯಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗುತ್ತದೆ ವೈದ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾವನೆಯಿಂದ ಅತುಭ ಧ್ಯಾನದ ಅಭಾವವಾಗಿ ಶುಭ ಧ್ಯಾನದ ವೈಶ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಆತ್ಮಾನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾವಿರಾರು ಗುಣಗಳು ಭಾವನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳು ತಪ್ಪಿದಂಥ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಇರಬೇಕು ಪ್ರದಮದಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರತಗಳ ಇವತ್ತೆದು ಭಾವನೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ—

ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರತದ ಭಾವನೆ—ಅಹಿಂಸಾ ಅಣುವ್ರತವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವವರು ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಐದು ವಿಷಯಗಳ ದೋಷವು ಸಂಭವಿಸಬಾರದೆಂದು ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬೇಕು.

೧ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿಷಯೋವಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ದುಷ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ನನ್ನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆಯ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಬಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ವಿಸ್ತೆ ಉಂಟಾಗಲಿ, ಅವರ ಇಷ್ಟವಿರೋಗವಾಗಲಿ, ಅವರ ಮಾನಭಂಗವಾಗಲಿ, ತಿರಸ್ಕಾರವಾಗಲಿ, ಧನದ ನಾಶವಾಗಲಿ, ರೋಗ ಸಂಭವಿಸಲಿ-ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಮನೋಗುಪ್ತಿ ಎಂಬ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ

೨. ವಿನೋದ, ವಾದವಿವಾದ, ಅಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಕಲಹಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡದೆ ಇರುವುದು ವಚನಗುಪ್ತಿ ಭಾವನೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲು, ಕೆಸರು ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದು, ಬಿರುವುದು, ಇಳಿಯುವುದು, ದಾಟುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಕೈಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಯಾವ ಎರಡನೆಯ ಜೀವಕ್ಕೂ ಕಷ್ಟವು ಒದಗ ಕೂಡದು, ಅವು ನಾಶವಾಗಬಾರದು, ಎನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಚಲನ-ವಲನ ಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿ ಎನ್ನುವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾವಧಾನ ವೂರ್ವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇರುವುದು ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿಯೆಂಬ ಭಾವನೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ

೪ ಅನ್ನ, ಪಾನ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಸನ, ತಯ್ಯಾ, ಕಾಷ್ಠ, ವಾಷಾಣ ವಾತ್ರೆಗಳು-ಅವು ಮಣ್ಣು, ಬಂಗಾರ, ಹಿತ್ತಾಳಿ, ತಾಮ್ರ, ಯಾವುದರಿಂದಾದರೂ ಮಾಡಿದವುಗಳೆರಲಿ-ತುವು ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದ ರಸಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಗೃಹಸ್ಥರು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಅದರೂ ಇವು ಅವರ ವರಿಗ್ರಹಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದು ಸ್ವರದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದರೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಇತರ ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೂ ಬಾಧೆಯಾಗದಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಉಪಯೋಗದ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳೂ ಕೂಡ ಕೈಯಿಂದ ಜಾರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಜೀವದ ಘಾತವಾಗಬಾರದು ಹೀಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಒಯ್ಯಬೇಕು, ತರಬೇಕು, ಎತ್ತಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಆದಾನೆನ್ನಿಲ್ಲವೆನಿಸುವಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಅಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಆ ವದಾರ್ಥಗಳು ನೆಲಕ್ಕೆ ತಿಕ್ಕುವಂತೆ ಎಳೆದು ತಕ್ಕೊಳ್ಳ ಕೂಡದು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಜೀವದ ಘಾತವಾದಿಲ್ಲ, ಆಗ ಕೂಡದು, ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು

೫ ಗೃಹಸ್ಥನು ತಾನು ಉಣ್ಣುವಾಗ ಕುಡಿಯುವಾಗ ಒಳ-ಹೊರಗಿನ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೀತ್ರ, ಕಾಲ, ಬುವ ಇವುಗಳ ಯೋಗ್ಯಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೂ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವಷ್ಟೇ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಹಗಲು ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನೋಡಿ, ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತುತ್ತುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು,

ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುವುದೇಕೆ. ಆತುರತೆಯಿಂದ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಮೋಡದ ಶೋಧಿಸದೆ ಉಣ್ಣು ಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೆ ಆತೋಕ್ತಿ ಕಾನ ದೋಷವೆನಿಸುವುದು ಎನ್ನುವರು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಹನಾ ಅಣುವ್ರತದ ಐದು ಭಾವನೆಗಳು ಇರುವುವೆಂದು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನೆಯಕೊಡದು.

ಸತ್ಯವ್ರತದ ಭಾವನೆ—ಕ್ರೋಧಶತ್ಯಾಗ, ಲೋಭಶತ್ಯಾಗ, ಭೇದಶತ್ಯಾಗ, ಹಾಸ್ಯಶತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಅನುವೀಚಿ ಬಾದಣ ಎಂದು ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಐದು ಭಾವನೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

೧. ಕ್ರೋಧಾಣುವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವವರು ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವವನ್ನು ಮೊಂಡು ಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಭವದಲ್ಲ ಆದಿ ದಮರು ಸತ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಮನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೇನೇ ಸತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ವರಿಸುವಾಗುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾದುದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿರೋಧ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದರೆ ಆಗ ಅವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು—ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ವಿಚಾರ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಇವೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾನ ಧರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಕನಾಯಿ ಹಾಗೂ ವಿಸಂಹಾರ (ಸುಳ್ಳುಪಾದವಿವಾದ) ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂವರಿಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಬೆಳೆಯಲು ಆರಂಭವಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲವು ವರೆಗೆ ಮಾತನಾಡದೆ ಇರುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವೆ ” ಹೀಗೆ ಯಾವ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಅವರು ಕ್ರೋಧಶತ್ಯಾಗ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಾವಿಸಿಕೊಂಡಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಲೋಭವಿದ್ದರೆ ಸತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಲೋಭದ ಆಲೆಯು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾವು ಸತ್ಯವ್ರತವಿಡುವುದರಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡಿ ಯಾರ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ನಮಗೆ ಯಾರ ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಲೋಭ ಶತ್ಯಾಗ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ.

೩. ಹೆದರಿಕೆಯು ಹೊರಗಿಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಂದ ಸತ್ಯವ್ರತವನ್ನು ವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಭಯ ಶತ್ಯಾಗ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ನಿರ್ಭಯತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ನಿಕವನ್ನು ನುಡಿಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇನ್ನೂಬರ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಕೂಡದು.

೫. ಜಿನಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು. ಜಿನಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಮಾತನಾಡುವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡುವುದು ಅನುವೀಚಿ ಭಾವನೆಯೆನಿಸುವುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಸತ್ಯವ್ರತ ಪಾಲಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಕ್ರೋಧ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದಲೂ ದೂರವಿದ್ದಾರು. ಯಾವ ಲೋಭದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅಸತ್ಯದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದೋ ಆ ಲೋಭವನ್ನೂ ಶತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಯಾರು. ಜನತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಧನದ ನಾಶವಾದೀತು ಎಂದು ಹೆದರಲಾರನು. ಸತ್ಯವಾದಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವನು ಅನ್ಯರ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಲಾರನು. ಅಲ್ಲದೆ ಜಿನಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಂದೂ ಮಾತನಾಡಲಾರನು.

ಅರ್ಜುನ ವ್ರತದ ಭಾವನೆ—ಶೂನ್ಯಗಾರ್ಥವಾಸ, ವಿನೋಚಿತವಾಸ, ಪರೋಪರೋಧಾಕರಣ, ಛೇದ್ಯಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಸಧರ್ಮಾವಿವೇಚನಾ ಎಂದು ಅರ್ಜುನಾಣುವ್ರತದ ಐದು ಭಾವನೆಗಳು ಇರುವುವೆಂದು ಅರ್ಜುನ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಗೃಹಸ್ಥರು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

೧. ವ್ಯಸನಗಳು, ದುಷ್ಟರು, ಕಲಹ ಪ್ರಿಯರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಎಲ್ಲಿ ಬರಲಾರರೋ ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನವು ಇರಬೇಕು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಶೂನ್ಯಗಾರ ನಿವಾಸ ಬಾವನೆಯನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದರಿಂದ ಆ ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಪರಿಣಾಮದ ಶುದ್ಧತೆಯು ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ವ್ರತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತರೇ ಜನ ಶೂನ್ಯವಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

೨. ಯಾವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಜಗಳವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವಿನೋಚಿತವಾಸ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು.

೩ ಅನ್ಯದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು, ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಇರುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ವರೋವರೋಪಾಕರಣ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು

೪ ಅನ್ಯನು ಮತ್ತು ಅಭಕ್ತಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಬೋಗಾಂತರಾಯದ ಕ್ಷಯೋವಶಮುಕ್ತನುನೂಸಿ ಬಿಡಿಸುವಂಥ-ಸದನವಾಗಿರಲಿ ನಿವಸವಾಗಿರಲಿ-ಆಹಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದು, ಅದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಛೇದಿಸಿದುದಿ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು

೫ ಸಮಾನ ದರ್ವಿಯರಾದ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ನಾಡವಿವಾದವನ್ನು ಮಾಡದ ಇರುವುದು ಸಧರ್ಮ-ವಿನವಾದ ಭಾವನೆ ಎನಿಸುವುದು

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದ ಭಾವನೆ. ಸ್ವೀಕಾರಕದಾಪ್ರವಣತ್ಯಾಗ, ಸ್ವೀಯರ ಮನೋಹರವಾದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ವಿಲಕ್ಷಿಸದಿರುವುದು, ಮೊದಲು ಬೋಗಿಸಿದ ಬೋಗಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದು, ಪಾಪೀಕ ಆಹಾರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಮದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಅನ್ನ ಅವಶ್ಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸದಿರುವುದು-ಇವು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದ ಭಾವನೆಗಳಾಗಿವೆ

೧ ಇತರ ಸ್ವೀಯರೊಡನೆ ರಾಗಭಾವನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುವದನ್ನು ಕೇಳುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು

೨ ಇತರ ಸ್ವೀಯರ ಅವಯವಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹಾಗೂ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ರಾಗಭಾವನೆಯಿಂದ ನೋಡುವದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು

೩ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ವಿಷಯದ ಉಪಬೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೀ ಅದನ್ನು ಅಣುವ್ರತವನ್ನು ದಾಖಲೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಸ್ಮರಿಸಬಾರದು

೪. ಪಾಪಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾಮೋದ್ವೇಗ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಉಣ್ಣ ಬಾರದು

೫ ತಮ್ಮ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಹೂವಿನ ಹಾರ, ಸುಂದರ ಅರಿವೆ, ಕಾಮವಿಕಾರವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಅಲಂಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಸುಂದರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು

ವರಿಗ್ರಹ ವ್ರಮಾಣದ ಭಾವನೆ-ವರಿಗ್ರಹ ವ್ರಮಾಣ ಅಣುವ್ರತವನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವರು ಕೆಳಗಿನ ಬಾವನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು

೧ ವಾವ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಅನ್ಯಾಯ ಅಭಕ್ತಗಳನ್ನು ಜೀವಿಸುವ ವರಿಗೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು

೨ ತಮ್ಮ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವಶಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದೊರೆಯುವ ವಂಚೋದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿರಬೇಕು

೩ ತಮಗೆ ಸೇರುವ ವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು

೪ ಅಪ್ರಿಯ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು

೫ ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸುಂದರವಾದ ವಿಷಯೋಪಬೋಗವು ಲಭಿಸುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಅದರಂತೆ ತನಗೂ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ವರಿಗ್ರಹ ವ್ರಮಾಣ ವ್ರತದ ಈ ಐದು ಬಾವನೆಗಳೇ

ಹಿಂಸಕ ವರಿಣಾಮದ ವರಿಣಾಮ-ಐದು ವಾವಗಳು ಮಹಾವಿಧವಾಗಿಯೆಂದು ಯುವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಈ ಐದು ವಾವಗಳಿಂದ ಇಹ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ನಾವು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ವರಿಗೆ ಮೋರ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಆ ಪಂಚ ವಾವಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯುವಾಗಲೂ

ಭಯವಿರುತ್ತದೆ ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನಿಷ್ಟನ್ನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಆ ವೈರ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ವರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಯಾವನ ವಧೆಯು ಆಗಿರುವದೋ ಅವನ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಕುಟುಂಬ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ವೈರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಮತುವಿಗೆ ನಾವು ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು, ಶಸ್ತ್ರ, ಬಾವಳೋಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಆಗ ಆ ಮತುವು ವೈರವನ್ನು ಮರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆಗಳು ಸಹ ಬಹುದಿನಗಳ ವೈರವನ್ನು ಹಿಡಿದು

ನೇಡನ್ನು ತಕ್ಕೂಳ್ಳುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಹಿಂಸೆಕೆನೆಗೆ ಪಾಪಿಯೆಂದೆನ್ನುವರು ಎಲ್ಲರ ಭರವಸೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು ನಾಡು ಯಾವುದನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದು ನೇಡನ್ನು ತಕ್ಕೂಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನ ಕರೋರ ಏಕೈಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಿವಿ, ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕೊರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಕೂರೋರನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಿಡುವನು. ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಕತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವಂಥ ಅವಮಾನಕಾರಕ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸರಕಾದಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದ ಸರಿಗೆ ಹೊಡೆತ, ಬಡೆತ, ಒಡೆತ, ಕಡಿತ, ಒಲಿದ ಮೇಲೆ ಏರುವಿಕೆ, ಕೊಯ್ಕುವಿಕೆ, ವೈತರಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ತಿರ್ಯಂಕ ಯೋವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮೋರ ದುಃಖ, ಬಡತನ, ಅವಮಾನಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಮಾನಕಾರಕ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಭವಗಲ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅನ್ಯಜೀವಿಗಳ ವಧೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಭಿಮಾನ, ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಾರೀರಿಕ ಬಲವನ್ನು ವ್ರಯೋಗಿಸಿ ತಿರ್ಯಂಕ, ಮನುಷ್ಯ, ಜಾಲಕ, ಸ್ತ್ರೀ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯಬಹುದು, ಒಡೆಯಬಹುದು. ಇಂದವರೂ ಸಹ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರ ರುಕ್ಮಸರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವ್ರಾಣಗಳೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ನಿರ್ದಯ ಬಾವದಿಂದ ಮೋರ ಆರಂಬಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಲಸಿತವು ಜೀವಗಳನ್ನು ಕಲವರು ಘಾತಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ವ್ರಯೋಜನ ಇಲ್ಲದೆ ಗಿಡ, ವನಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪೃಥ್ವಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿಕಾಯ ಜೀವಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅವನು ವ್ರಮಾದದಿಂದ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ, ಸನ್ನಿಹಿತ, ಅನ್ಯಾಂತ, ಸಂಭವಾಂತ, ಅರ್ಥಾಂಗವಾಯು, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಅತಿಹಾರ, ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ, ತ್ಯಾಸ, ಕೆಮ್ಮು, ಬಿರುಕು, ಕಷ್ಟ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಮೋರ ದುಃಖವು ವ್ರಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವು ವ್ರಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಸಂವರ್ಣನಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು

ಅಹಿಂಸೆಯ ಮಹಿಮೆ—ಜೀವ ದಯೆಯಿಂದ ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣವು ಮೃದುವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಅಭಯವಾನವನ್ನೇ ಕೊಡುವರು ಅಹಿಂಸಕನು ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಯಾವ ಜೀವದ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಬಹು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮವನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ವಾವದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಧಿಕ್ ದೇವರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ವಿದೇಹ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಭಾವಶಾಲಿಯಾದ ವುಣ್ಣು ವರುಷರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ವ್ರಾವ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಸತ್ಯದ ವರಿಣಾಮ—ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಅಸತ್ಯ ಭಾವಣೆ ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ಯಾರ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಎರಡನೆಯವರಿಗಂತೂ ಇರಲಿ ಆದರೆ ನೈತತ್ಯ ಅವನ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಮಗ, ಮಿತ್ರ, ಹೆಂಡತಿ ಇವರಿಗೂ ಕೂಡ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಯವೇನು? ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ವಜನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಅದನ್ನೇ ಕಾವಾಡದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿಶ್ವಾಸವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಧ, ಕಾಮ, ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ವರುಷಾರ್ಥಗಳು ವಜನವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ ಈ ಮೂಲಭಾರವನ್ನೇ ಪಾಲಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೆ ಉನ್ನತಿಯ ತಳಹದಿಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸತ್ಯವಾದಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಬಹಳ ಕವಟಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಕವಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿನಾಶವಿಯಾದ ಸಂಬಂಧವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅಸತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕವಟವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವು ಒಂದನ್ನೊಂದುಳಿದು ಎಂದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡುವಿಕೆ, ದೂರು ಹೇಳುವಿಕೆ, ಕೆಟ್ಟ ಕೆಡಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಿಕೆ, ತನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ವರನಿಂಬೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಿಕೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅಸತ್ಯದ ವರಿವಾರಗಳಾಗಿವೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನಾಲಿಗೆ ಕತ್ತರಿಸುವುದು.

ಭೋಗಿಸಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ವ್ರತನೇ ಮುನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜ, ಮಂದಲೇಶ್ವರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ವೈಭವವು ಪ್ರಾನ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಾನ್ ವೀತರಾಗನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುವದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.

ವರಸ್ತ್ರೀ ತ್ಯಾಗ—ವೃಥಾಜಾರಿ ವರುಷನು ಕಾಮಮದದಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಮದವೇರಿಂದ ಆನೆಯ ಹಾಗೆ ಅವಿಚಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹುಚ್ಚನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇಹ ವರಲೋಕದ ವಿಚಾರವು ಅವನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಭಕ್ತ್ಯಾಭಿಕ್ತ್ಯ ಮುತ್ತು ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಅವನು ವರಾವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಪಾವತುಣ್ಣಿಗಳಿಗೆ ಹೆದರುವದಿಲ್ಲ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸೆಂಕಟ ಬಂದರೂ ಅವನೇಕೀ ಯಾದುದು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಕಾಮದಂಧ ಮದವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಕಾಮ ಪೀಡಿತ ಮನುಷ್ಯನು ವಶುವಿನಂತಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ವಶು ಮತ್ತು ಕಾಮಾಂಧರಲ್ಲಿ ಅಂತರವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಕಾಮಾಂಧತೆಯಿಂದ ವಶುವೂ ಕೂಡ ಸೊರಗಿ ನಾಯುತ್ತದೆ ಅದೇ ವ್ರತಾರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಸಹ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾನ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವರು ಆತ್ಮವಾತವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಕಾಮಾಂಧರಿಗೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಜನರಿಗೆ ನಾಚುವ ಗುಣವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪರಸ್ತ್ರೀ ಲಂಚವಿರಿಗೆ ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳು ಪ್ರಾನ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ರಾಜನು ಲಿಂಗಚ್ಛೇದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನ ನರ್ವಸ್ಸನ್ನೂ ಹರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮರಣದ ತರುವಾಯ ನರಕಾದಿ ದುರ್ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಮನುಷ್ಯ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಂಡಾಲ, ಚರ್ಮಕಾರ, ಬಲಿಗಾರ, ಮಿಂಸುಗಾರ, ಬಡವ, ಕುರೂಪಿ, ದಿಳುವುಳ್ಳವ, ಅವಯವ ಹೀನ, ಕುರುಡ, ಕುಂಟೆ, ಕಾಲಿಲ್ಲದವ, ಡೂಗ ಮೊದಲಾದ ರೂಪತಳವು ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ, ಕುಮಾನವ, ನವುಂಸಕಾದಿ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೃಥಾಜಾರದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಶೀಲವಾನ್ ಮನುಷ್ಯರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಅನ್ನರಿಯರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸುಖವು ಪ್ರಾನ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅವನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ವರಿಗ್ರಹದ ಮಮತೆಯ ಪರಿಣಾಮ—ಇಷ್ಟಾದ ಮೇಲೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಇಡುವದರಿಂದ ಆಗುವ ದೋಷಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ ಪರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯು ಐದು ವಾವಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ವರಿಗ್ರಹದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಉಪವಲವನ್ನು ಹಾಕುವದರಿಂದ ಬಿಂಕಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತೃಪ್ತಿಯೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ವರಿಗ್ರಹವೂ ಕೂಡ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವದು ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಕ್ಕೆ, ಅದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ವರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವುಗಳ ನಾಶವಾದರೆ ಅತಿತಯ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಯಾರಿಗೆ ಅತಿತಯ ಮೋಹವಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ದರ್ಮ ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಮರಣದ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿ ಹಿಂಸೆ, ಕಳವು, ಅಸತ್ಯ, ಕುಶೀಲ, ಅಧಿಕ್ಯ, ಬಹು ಆರಂಭ, ಜಗಳ, ವೈರ, ಈರ್ಷ್ಯ, ಭಯ, ಶೋಕ, ಸಂತಾಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಾವಿರಾರು ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಬಂಧನ, ಪರಾಧೀನತೆ, ಕಷಾಯ, ದುಃಖ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮಮತೆಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ವರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಬಾರವನ್ನು ಕಡೆಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಇದೆ ಯಾರು ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗದ ಫಲವು ಸ್ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ವರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗವು ಸರ್ವ ಕಲ್ಪಾಣದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ

ವಂಜಾಣುವ್ರತದ ದೋಷಗಳು—ಕೊಲೆ, ಸುಳ್ಳು, ಕಳವು, ಕೆಟ್ಟನಡತೆ, ವರಿಗ್ರಹ ಇವುಗಳ ದೋಷವನ್ನು ಈಗ ವಿಚಾರಿಸೋಣ. ಈ ಐದು ವಾವಗಳು ಸದಾಕಾಲ ದುಃಖಕಾರಕವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಹಿಂಸಾದಿಗಳಂತೂ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಐದು

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವೇದನೆಗೆ ವಶವಾದ ಜೀವವು ಮರಣದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಲಕ್ಕೆ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನ ಸುಕ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂತಾಪಕ್ಕೆಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂತಾಪವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪ್ರಬಲ ಸಂತಾಪವು ಅಗ್ನಿ, ಶಸ್ತ್ರ, ವಿಷಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಸತ್ತಾರು, ಶಸ್ತ್ರ ಘಾತದ ನೋವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಿಯಾರು, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ವಿಷದ ವೇದನೆಯನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡಬಲ್ಲರು ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರುಗಳೆಲ್ಲ ನೇರಿ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ವರಾಜ್ಯುಖವಾಗುವ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಮಾನವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೇ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೇ ನಿರಾಕುಲತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸುಖವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯಾಧೀನರಿರುವರೋ ಅವರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಚಳಿಜ್ವರವು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಕಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾರ ದಾಹವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಗುಲಾಬದ ನೀರಿನಿಂದ ತಂಪನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ ನೇತ್ರರೋಗವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅಂಜನದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನಿದೆ? ಕರ್ಣಕೂಲಿಯು ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕುರಿಯ ಮೂತ್ರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ ಘಾಯವು ಮುಗಿದವರಿಗೆ ಔಷಧದ ವಟ್ಟಿಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನಿತ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹಸಿವೆಯಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಊಟವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವರು? ನೀರಡಿಕೆಯಾಗದೆ ನೀರನ್ನು ಯಾರು ಕುಡಿಯುವರು? ಉಷ್ಣತೆಯು ಎನಿಸದಿದ್ದರೆ ಶೀತವಾಯುವನ್ನು ಯಾರು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವರು? ಚಳಿಯು ಎನಿಸದಿದ್ದರೆ ಉಷ್ಣತೆಯ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಯಾರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡಾರು? ಇವೆಲ್ಲ ವಿಷಯ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ತಮಗೆ ಸುಖನಾಯಿಕೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಇದು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಸುಖವೆಂದರೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯೇ ಆಗದಂಥದು ಇರಬೇಕು ಅನಾಕುಲವೂ ಸ್ವಾಧೀನವೂ ಆದ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನವೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಆದೀತು

ನಾಲ್ಕು ಭಾವನೆಗಳ ಜೀವನ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶ್ರಾವಣವು ಮೈತ್ರಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಬಾವನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ವಿಕೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರೀಭಾವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೂ ದುಃಖವಾಗಬಾರದೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನೂ ಇಡುವುದೇ ಮಿತ್ರಭಾವವಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತವ ಮೂಲಾದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವವರನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮೋದ ಭಾವನೆಯನ್ನುವರು ಪ್ರಮೋದವೆಂದರೆ ಹರ್ಷ ಅಥವಾ ಆನಂದ. ತಮಗಿಂತ ಸುಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುವವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ದ್ರವ್ಯದ ನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕಾಗ ಸಂತೋಷವಾದಂತೆಯೇ ಆನಂದವಾಗಬೇಕು. ಗುಣವಂತನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಮೈಮೇಲೆ ಆನಂದದಿಂದ ರೋಮಾಂಚ ಏಳುವುದು, ಮುಖವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿ ನೇತ್ರದ ಅರಳುವುದು, ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಅಲ್ಪಾಧದಿಂದ ಸ್ವಂತಿ, ಭಾಷಣ, ನಾಮಕೀರ್ತನಾದಿಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಮೋದ ಭಾವನೆಯನ್ನುವರು ಅಸಾತಾವೇದನೆಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ರೋಗ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದವರ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಭಾವವು ಕಾರುಣ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಬಾವನೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಕಲರಾದಂಥ ಕುರುಡ, ಕುಂಟ, ಕಿವುಡ, ದೀನ, ಅನಾಥ, ವರದೇಶಿ, ಅತಿವೃದ್ಧ, ದಾಲ, ವಿಧವಾ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಿತ ವ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸೇರವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಧರ್ಮರಹಿತ, ತೀವ್ರ ಕಷಾಯ, ಹಟವಳ್ಳವರು, ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯರು, ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿಗಳು, ದುಷ್ಟ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಉಳ್ಳವರು, ನಿರ್ಧಯಿಗಳು ಆದಂಥವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದಂಥ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಡುವದಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೆ ದುಃಖವಾಗಬಾರದೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರುವದಕ್ಕೆ ಮೈತ್ರಿಭಾವವನ್ನುವರು ತನಗಿಂತ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇದ್ದ ಪುರುಷನನ್ನು ಮೋಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅಂಥವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಅತಿಶಯ ಅನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಪ್ರಮೋದ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ದುಃಖಿತರನ್ನು ಕಂಡು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಕಾರುಣ್ಯಭಾವವೆಯಾಗಿದೆ ನಿರ್ದಯ, ಹಟಮಾರಿ, ಅಭಿಮಾನಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತವಾದಂಥ ವರಿಜಾಮ ಇರುವುದು ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ ಭಾವವಾಗಿದೆ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾದ ಪುರುಷನು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ತರೀರ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರ—ಗೃಹಸ್ಥರು ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವಭಾವ, ಮತ್ತು ತರೀರದ ಧರ್ಮಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವಭಾವದ ವಿಚಾರಮಾಡುವದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣದ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ದೇಹಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ರಾಗ ಭಾವದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಜಗತ್ತು ಅಥವಾ ಲೋಕವು ಅನಾದಿ-ನಿಧನವಾಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಮೃದಂಗದ ಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಧ ಮೃದಂಗವನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಯಾವ ಆಕಾರವಾಗುವುದೋ ಆ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಈ ಲೋಕವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ರಜ್ಜುವಿನಷ್ಟು ಎತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಏಳು ರಜ್ಜುವಿನಷ್ಟು ಅಗಲ, ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏಳು ರಜ್ಜು ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಏಳು ರಜ್ಜುವಿನ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಜ್ಜು ಮಾತ್ರ ಅಗಲವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅಗಲ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಮುಗುರು ಅರ್ಧ ರಜ್ಜುವಿನ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಐದು ರಜ್ಜು ಅಗಲವಾದದ್ದು ಇದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಮೂರೂ ಅರ್ಧ ರಜ್ಜುವಿನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಲೋಕದ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಜ್ಜು ಮಾತ್ರ ಅಗಲವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವ-ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇಂಥ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಜ್ಜು ಅಗಲ, ಒಂದು ರಜ್ಜು ಉದ್ದ, ಒಂದು ರಜ್ಜು ಎತ್ತರವಾದಂಥ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಮೂರನೂರೂ ನಲವತ್ತುಮೂರು ಇಂಥ ವಿಭಾಗಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಈ ಲೋಕರೂಪೀ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ ಸಮ್ಯಕ್ ಕಾಲವು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದೆ ಇನ್ನು ಜೀವವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಯಾವ ವುಡ್ಗಲ ವರಮಾಣುವೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮುರುನೂರೂ ನಲವತ್ತುಮೂರು ರಜ್ಜುವಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಅನಂತ ನಲ ಜನ್ಮ-ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದದಂಥ ಒಂದು ಭಾಗವು ಸಹ ರಜ್ಜುವಿನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಅನಂತ ನಲ ಜನ್ಮ-ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದದಂಥ ಒಂದು ಭಾಗವು ಸಹ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಉತ್ಸರ್ಗಿಣೀ ಮತ್ತು ಅವಸರ್ಗಿಣೀ ಕಾಲಗಳ ಇವುಕ್ಕೆ ಕೋಡಾಕೋಡಿ ಸಾಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಜನ್ಮಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದದಂಥ ಒಂದು ಸಮಯವೂ ಕೂಡ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಸರಕ, ತೀರ್ಯಂಚ, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವು ಆಯುವಿನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವು ಆಯುವಿನ ವರೆಗೆ ಸಮಯೋತ್ತರವಾದಂಥ ಯಾವ ವರ್ಯಾಯವೂ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನಂತಸಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಂಥದು ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಗತಿ, ಎಲ್ಲ ಕಾಲ, ಎಲ್ಲ ವರ್ಯಾಯ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಈ ಜೀವವು ಅನಂತಸಲ ಹೊಂದಿದೆ

ಸಂಸಾರ ವರಿವರ್ತನದ ಭಯ—ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧವಾಗುವಂಥ ಜವಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಂತಃಕೋಟಾಕೋಟಿ ಸಾಗರ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ, ವೇದವೇದಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ಕೋಡಾಕೋಡಿ ಸಾಗರ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ ಮೋಹವೇದಯ ಕರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಪ್ಪತ್ತು ಕೋಡಾಕೋಡಿ ಸಾಗರವಿದೆ. ಆಯು ನಾಮಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಗೋತ್ರ ಕರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇವುಕ್ಕೆ ಕೋಡಾಕೋಡಿ ಸಾಗರವಿದೆ ಆಯು ಕರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಸಾಗರವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜನ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಸಮಯ ಸಮಯದಂತೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವದು ಆಗ ಕರ್ಮದ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುವದೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಯ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅನಂತಮಾತ್ರ ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ಕಷಾಯಗಳ ಸ್ಥಾನವು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಆ ಕಷಾಯಗಳ ಒಂದೊಂದು ಸ್ಥಾನವೂ ಅನಂತಸಲ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಅಂತರೇ ಇಂದ ವರಿಭ್ರಮಣ ರೂಪ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವವು ನಾನಾ ಭೇದರೂಪವಾದ ಚತುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ ನಿರಂತರ ದುಃಖ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ಜೀವವೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿಲ್ಲ ನಿರನಿರೂಪಿಗಿನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ ಅವುಗಳ ಜೀವನವು

ಚಂಚಲವಾಗಿದೆ. ಭೋಗ ಸಂವತ್ತಿಯು ಆಕಾಶದೊಳಗಿನ ಮೋಡದಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿದೆ ರಾಜ್ಯ, ಧನ, ವಶ್ಯರ್ಯ, ಹೆಂಡರು-ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವೆಲ್ಲ ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದಂತೆ ಬೇಗನೇ ನಶ್ಯವಾಗುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಅನಂತಾನಂತ ಪರಿವರ್ತನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿದೆ ಇಂಥ ಸಂಸಾರದ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೆನೆಯುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ತರೀರದ ಸ್ವರೂಪ—ಈ ಮನುಷ್ಯ ತರೀರವು ರೋಗವೆಂಬ ಹಾವಿನ ಬಿಲವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವಿವಿಕ್ತವೂ ನಿಃಸಾರವೂ ಆಗಿದೆ ಅನೇಕ ವ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಇದನ್ನು ತೊಳೆದಂತೆ ಹೊಲಿಸು ಹೊರಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸುವಾಸಿಕ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಸವರುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ಈ ತರೀರದಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವು ಬಾರದೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಸುಖದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೂ ಅದು ಹಾಗೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ವಸ್ತ್ರಾಂಶಕಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ವ್ರತದಿನ ಕುರುಕುವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ತರೀರವನ್ನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಸುಂದರವಾಗಿಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಭಯಾನಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸುಖದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿರುತ್ತ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಮಂತ್ರೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ಇದರ ಭಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ತರೀರವು ಸಾಧುಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೂಷಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಸುಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ರಮಮಾಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಕಷಾಯಗಳ ಉಪಶಮವನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಬೇಡ ಬೇಡವೆಂದರೂ ಇದು ವಾಪಸೆ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಮೈದುಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬಿರುಸಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಒಣಗಿರಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೂ ಅದು ಹಸಿಯಾಗುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಸುಗಂಧದ ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ವುತ್ತಿದ್ದರೂ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಜಂಡನಾದಿಗಳಿಂದ ತಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪಿತ್ತದಿಂದ ವ್ರಕೋವಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಶೋಷಣದ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಾಯಿಂದ ಕಫವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ ತರೀರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇಟ್ಟರೂ ಬಿಳುವು ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ತೊಗರಿದಿಂದ ಸುತ್ತುಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಹಗಲಿರುಳು ಸಂರಕ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಯಮನ ಬಾಯಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ತರೀರದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಲಿಂದು ತರೀರದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸದಾ ನೆನೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನು ನೆನೆಯುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಭೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವೇಗವೆಂದೂ ಹೆಸರು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಚಿಂತನವು ವೈರಾಗ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಕವಾಗಿದೆ.

ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು

ಇನ್ನು ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಶ್ರಾವಣೆ ನೆನೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು ಇವುಗಳ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಅವಶ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಕೂಡ ಶೀರ್ಛಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ದೇಶವಶ್ಯ ಶ್ರಾವಣ, ಪ್ರಮತ್ತ ಸಂಯತ ಮತ್ತು ಅಪ್ರಮತ್ತ ಸಂಯತ ಇವೆರಡೂ ಸಹ ಆಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಫಲಜ್ಯವ್ರತ್ಯತೆಯು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀರೋದಿಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಜಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಹಂಜಾಡಾಯರ್ 'ಗೊಮ್ಮಟನಾರ'ದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ—

ವಧಮುವಸಮಿಯೇ ಸಮ್ಮೇ ನೇಸತಿಯೇ ಅವಿರದಾದಿ ಜತ್ತಾತಿ ।

ಶಿಶ್ವಯರಬಂಧವಾರಂಭಯಾ ಜರಾ ಕೇವಲಿದುಗಂತೇ || ೧ ||

ಅರ್ಥ—ಶೀರ್ಛಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಬಂಧದ ಪ್ರಾರಂಭವು ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಪುರುಷಲಿಂಗ-ಧಾರಿಯಾದ ಮಾನವನಿಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಉಳಿದ ಮೂರು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಆರಂಭವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೇವಲ ಮತ್ತು ಪುತ್ರಕೇವಲಿಗಳ ಜರಣ ಕಮಲಗಳ ಸಾಂಘ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಮತ್ತು ಪುತ್ರಕೇವಲಿಗಳ ಸಾಂಘ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶೀರ್ಛಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಕಟ್ಟಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪರಿಣಾಮ

ಶುದ್ಧಿಯು ಆಗುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಈ ತೀರ್ಥಂಕರರ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಬಂಧವು ಪ್ರಥಮೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ದ್ವಿತೀಯೋಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ತ್ರಾಯೋಪಶಮಿಕ ಮತ್ತು ಕ್ವಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಈ ನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದರಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ.

ತೀರ್ಥಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯ ಬಂಧವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ಭಾವನೆಗಳು ಹದಿನಾರು ಇವೆ. ಈ ಭಾವನೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಾವಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತವೆ ವರಿಣಾಮದ ಆಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಸಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಮತ್ತು ವರಿಸುವ ಜನರ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳ ಹದಿನಾರು ಜಯಮಾಲೆಗಳ ಅರ್ಧವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಅವುಗಳನ್ನು ವರಿಸುವುದರಿಂದ ಮಹಾನ್ ಫಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ವರಿಣಾಮದ ವಿಶುದ್ಧತೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಧವನ್ನು ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡಲಾಗಿದೆ—

ಎಲೈ, ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ತೇಲಿಸಿ ಒಯ್ಯುವಂಥ, ಕುಮತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ, ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಡುವಂಥ, ನಿರ್ವಾಣ ವದಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣಗಳೇ, ನಾನು ನಿಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳ ವರ್ಣನೆ—ಯಾರಿಗೆ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು ಆಗುತ್ತವೆಯೋ ಅವರು ತೀರ್ಥಂಕರರಾಗುವವರೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ ಅವರ ಕುಗತಿಯು ಮುಗಿದಂತಾಯಿತು ಅವರು ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಈಗ ಹೋದಂತಾಯಿತು ವಿದೇಹಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಕೇವಲ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ನಾಂದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನೆನೆಯುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಅವರ ತಪಃಕಲ್ಯಾಣಕ, ಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಯಾಣಕ, ನಿರ್ವಾಣ ಕಲ್ಯಾಣಕಗಳು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಅವರು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವ ಭವದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಇಲ್ಲಿವೆ ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ನಾಂದಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ಸೌಧರ್ಮ ಸ್ವರ್ಗವೇ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಮಿದ್ರರ ವರೆಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಮುಂದೆ ತೀರ್ಥಂಕರರಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ನರಕ ಗತಿಯ ಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಕೇವಲ, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಗೃಹಣಮಾಡಿ, ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದರು ಅದರೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಿಂದ ಅದ ಗತಿಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂದರೂ ಅವರು ನರಕದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು, ತೀರ್ಥಂಕರರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಿದುದರಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯಂತೂ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಐದು ಕಲ್ಯಾಣಕಗಳ ಮಹಿಮೆಯು ವಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯಿದ್ದಾಗಲೇ ಯಾರಿಗೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಕಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಅವರು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಪ, ಜ್ಞಾನ, ನಿರ್ವಾಣ, ಈ ಮೂರು ಕಲ್ಯಾಣಕಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಯ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಘೋರಗಿರಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುನಿಯ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ತರುವಾಯ ಕೇವಲ, ಶ್ರುತಕೇವಲಿಗಳ ಹತ್ತರ ಈ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಆ ಭವದಲ್ಲಿಯೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಾಣಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಕಲ್ಯಾಣಕಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರ ತಪಃ ಕಲ್ಯಾಣಕವು ಮೊದಲೇ ಆಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಪುನಃ ಆಗುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ವ್ರತ್ಯತೆಯು ಬಂಧವಾಗುವುದೋ ಅವರು, ಭವನಶ್ರಿಕೆ ದೇವರಲ್ಲಿಯೂ ಕುಮಾನುಷ್ಯ-ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿಯೂ ಬೋಗ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ತ್ರೀ, ನಪುಂಸಕ, ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ, ವಿವರ ಹತುಷ್ಯಾದಿಭವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರನೆಯ ನರಕದ ಕಳಿಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು ಕಟ್ಟಿ, ಗತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳು ಉಂಟಾದ ತರುವಾಯ ಮೂರನೆಯ ಭವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ

೧. ಎಲ್ಲೆ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳೆ, ದುರ್ಲಭವಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ನಿಮಗೆ ವ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ಇವೃತ್ತೈದು ದೋಷಗಳನ್ನುಳಿದು ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸಿರಿ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳು, ಎಂಟು ಮದ, ಆರು ಅನಾಯತನ, ಸಂಶಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ದೋಷಗಳು ಸೇರಿ ಇವೃತ್ತೈದು ದೋಷಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರಿ ಅಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಅತಿಶಯ ನಿರ್ಮಲವಾದೀತು ಇದು ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ

೨. ವಿನಯ ಸಂವನ್ನೆ ಎಂದರೆ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವಿನಯಗಳನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ವಾಲಿಸುವದು. ಈ ಐದು ಭೇದಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ವ್ರಭುವು ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ದರ್ಶನವಿನಯ, ಜ್ಞಾನವಿನಯ, ಜಾರಿತ್ರವಿನಯ, ತಪೋವಿನಯ ಮತ್ತು ಉಪಚಾರವಿನಯ ಈ ಐದು ವಿನಯಗಳು ಜಿನಶಾಸನದ ತಳಹದಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವಿನಯಗಳು ಇಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಜಿನ ಧರ್ಮದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಜಿನೇಂದ್ರ ದೇವನು ಇವುಗಳಿಗೆ ಜಿನಶಾಸನದ ಆಧಾರವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

೩. ಆತಿಶಾರದವಿಲ್ಲದಂಥ ಶೀಲವನ್ನು ವಾಲಿಸಿರಿ. ಶೀಲವು ಮಲಿನವಾಗದಂತೆ ಇಡಿರಿ. ನಿರ್ಮಲವಾದ ಶೀಲವು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ಯಾರ ಶೀಲವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು ಮತ್ತು ಕಷಾಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವದಿಲ್ಲ

೪. ದುರ್ಲಭವಾದ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ ಇಡಿರಿ. ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಹೊರತಾಗಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕಳೆಯಬೇಡಿರಿ ಅನ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಳುಗಿಸುವಂಥವು ಇರುತ್ತವೆ ಇದನ್ನರಿತು ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರಿ

೫. ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳಿಟ್ಟು, ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಕರೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭೋಗದಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಸಂವೇಗ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಇದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದು ಮೇಲಾಗಿ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ದೃಢವಾಗುವದು

೬. ಆತ್ಮನ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಲೋಭಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯಗಳಾಗಿವೆ ಅವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಚಾರವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಗಳನ್ನು ಸುಮಾತ್ರದ ಗುಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳು ಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ತ್ಯಾಗ ಎಂಬ ಬಾವನೆಯಾಗಿದೆ

೭. ಅಂತರಂಗ ಮತ್ತು ಬಹಿರಂಗ ಎಂಬ ಎರಡೂ ವಿಧ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ ವಿಷಯದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ತವತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ತನಭಾವನೆ ಎನಿಸುವದು

೮. ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿನ ದ್ರಾಹಿ ವಿಶಾರ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಪರಮ ವೀತರಾಗ ರುವದಲ್ಲರುವ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಾಧು ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರಿ.

೯. ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖದ ನಿರಾಕರಣಮಾಡುವಂಥ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ವೈಯ್ಯಾವೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಿರಿ.

೧೦. ಅರಿಹಂಕರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳಿಟ್ಟು, ಅವರ ನಾಮಾದಿಗಳ ಛಾಪನಮಾಡಿರಿ ಅಂದರೆ ಅರ್ಹಂತ ಭಕ್ತಿಯು ಸಂಭವಿಸಿತು

೧೧. ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಆಚರಿಸುತ್ತಲೂ ಉಳಿದ ಶಿಷ್ಯರ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೂ ಇರುವವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ದೀಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಿರುತ್ತಾರೆ ಧರ್ಮದ ಆದಾರರೂಪಿಗಳೂ ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಆಚಾರ್ಯ ಪರಮೇಶ್ವರು ಗುಣಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂತಃಕರಣ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡಿರಿ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಆಚಾರ್ಯಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ

೧೨ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವರು, ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ಪರಣವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯ ಶಿಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಲಕ್ಕೆ ತತ್ಪರರಾದವರು, ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಾರಂಗತರಾದವರು, ಅಂಗ ಪೂರ್ವ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರು ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಪರಮೇಶ್ವರಿಗಳು ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹು ಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವರು

೧೩ ಜಿನಶಾಸನವನ್ನು ವ್ಯವಹರಿಸುವಂಥದು ಆಗಮವಾಗಿದೆ ಅದು ಸಂಶಯವೆಂಬ ಅಂಶಕಾರವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದು ಸೂರ್ಯನ ಜಾಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೊಡುವದು ಅಲ್ಲದ ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಜ್ಞಿತವಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವದು ಇಂಥ ಆಗಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಂತಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವಹನ ಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವರು.

೧೪ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಆರು ಆವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ ಇವು ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಆಗಮನವನ್ನು ತಡೆದು, ಇದ್ದ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥವು ಇವೆ ಇವು ಅತರಣರಿಗೂ ತರಣಸ್ಥಾನವಾಗಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವರಿತಾರಿಣೀ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು

೧೫ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬದಂಥ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ವಿದ್ವತ್ತೆ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ, ಜಿನಮಾರ್ಗದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು ಈ ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕುಮಾರ್ಗದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ

೧೬ ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಪುರುಷ, ಧರ್ಮದ ಆಯತನ ಮತ್ತು ವರಮಾಗಮದ ಅನೇಕಾಂತ ರೂಪವಾಕ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಾವನೆ ಎನ್ನುವರು ಈ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ದುರ್ಧರವಾದಂಥ ಮೋಹ ಮತ್ತು ಮಾನ ಇವುಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ವಾಣ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಈ ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಯಾವ ಭವ್ಯ ಜೀವವು ಸ್ಥಿರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಚಿಂತಿಸುವುದೋ ಅದಕ್ಕೇನೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಸುಧಿಸುವಂಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅಂಧವರ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ಉತ್ಕಟತೆಯಿಂದ ಈ ಭಾವನೆಗಳು ಸ್ವರೂಪಹಿಂದೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಮಂಜು ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಈ ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವೆ

ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಅಂಗಗಳ ಸ್ವರೂಪ

೧. ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧಿ—ಎಲೈ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳೇ, ಈ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮನನ ಜನ್ಯವು ಸಫಲವಾಗಿ ಬೇಕಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮವು ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮವೂ ನೆರವೇರುವದಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನೇಳಿದ ಜ್ಞಾನವು ಕುಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾತಿಶುದ್ಧಿ ಕುಜ್ಞಾತಿಶುದ್ಧವಾಗಿದೆ, ತವವಿದ್ವರ ಕುತವವಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಈ ಜೀವವು ಆನಂತಾನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿದೆ ಈಗ ಚತುರ್ಗತ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕು, ಹುಟ್ಟು, ಮುತ್ತು, ಮರಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕು, ಆನಂತವೂ ಅವಿನಾಯಿಕೆಯೂ ಆದ ಆತ್ಮ ಸುಖದ ಲಾಭವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲ ಪರಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ದುರ್ಗತಿಯ ನಾಶವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ವಿನಯ ಸಂವತ್ಸರೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಹದಿನೈದು ಭಾವನೆಗಳ ಇರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವು ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿ ಭಾವನೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಇದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಹದಿನೈದು ಭಾವನೆಗಳೇ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ಅವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಈ ಭಾವನೆಯು ಸಂಸಾರದ ಮುಖವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವ ಸೂರ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಇದು ಭವ್ಯ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪರಮ ಶರಣವಾಗಿದೆ ಯಾವುದೇ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸ್ವಪರಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೋ ಅಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು.

ಸಂಪಾದಿಸಲಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿರಿ ಈ ಜೀವವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕರ್ಮದ ವಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ತಾನು ಯಾರು, ವರ ಯಾವುದು ಇದರ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಶರೀರಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವವೋ ಆ ಶರೀರವೆಂದೇನೇ ತಾನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ. ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆತಿದೆ. ದೇವ ಯಾರು, ಕುಂದೇವ ಯಾರು, ಭರ್ಮ ಯಾವುದು, ಅಭರ್ಮ ಯಾವುದು, ಸದ್ಗುರು ಯಾರು, ಕೆಟ್ಟ ಗುರುವು ಯಾರು, ಇವೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಗಿದೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಪುಣ್ಯ, ವಾವ, ಇಹಲೋಕ, ವರಲೋಕ ಇವೂ ಕೂಡ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಯಾವುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು, ಯಾರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರವೆನ್ನಕೂಡದು, ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಾಗಿದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಯಾವ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವಿಕರೂಪವಾಗಿ ತನ್ನ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ವರಪ್ರವೃದ್ಧಿ ನಿಮಗ್ನನಾಗಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದೆ ಕಾಲಬದ್ಧಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗಿ ನನಗೆ ಜನ್ಮಭರ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅನೇಕಾಂತ ರೂಪವಾದ ವರಮಾಗಮದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಪ್ರಮಾಣ ನಯ ನಿಶ್ಚೇದಗಳಿಂದ ಪರಿಶ್ಲೇಷವಾದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಶಕ್ತಿಯು ನನಗೆ ಒದಗಿ ಬಂದಿದೆ ಶರೀರವೇ ಮೊದಲಾದ ವರಪ್ರವೃದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದಂಥ ಅಖಂಡ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಜೈತನ್ಯ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಯುಕ್ತವೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವಂಥವನೂ (ಜ್ಞಾತಾ) ಆದಂಥ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಆತ್ಮನಿದ್ದೇನೆ. ಶರೀರ, ಜಾತಿ, ಕುಲ, ರೂಪ, ಹೆಸರು, ವಂಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನನ್ನಿಂದ ತೀರ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮದ, ಲೋಭಾದಿಗಳು ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು ನನ್ನ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವಾಗಿವೆ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವೂ ಶುಭ್ರವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವರ್ಣದ ಧಾತುಗಳ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಕಪ್ಪು, ಹಳದಿ, ಹಸಿರು, ಕೆಂಪು ವರ್ಣದ್ದಾಗಿ ಕಾಣುವದು ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಚ್ಛ, ಜ್ಞಾಯಕ, ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಮೋಹ ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ರಾಗ ದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರದೆ ವರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಓಗೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ನಿಜವಾದ ದೇವ-ಗುರು-ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು

ನೀತಂಕಿತ ಅಂಗ—ಸರ್ವಜ್ಞ, ವಿಶೇಷ, ವರಮ ಹಿತೋಪದೇಶಕನಾದವನು ಅವನು ಅನು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಹುಟ್ಟು, ಮುತ್ತು, ನಾವು, ಬೇನೆ, ದುಃಖ, ಅಂಜಿಕೆ, ಬೆರಗು, ಪ್ರೀತಿ, ವೈರ, ನಿವ್ರಿ, ಬೆವರು, ಸೊಕ್ಕು, ಮೋಹ, ಚಿಂತೆ, ಬೇದ, ಅರತಿಕೆಗಳು ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥವನಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತ ವೀರ್ಯ, ಅನಂತ ಸುಖ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮಿಕ ವಸ್ತು ಅವಿನಾಶಿಯಾದಂಥ ಅನಂತ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಅವನೇ ನಮ್ಮ ವಂದನೆ ಹಾಗೂ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳಿದ ಕಾಮಿ, ಕ್ರೋಧಿ, ಲೋಭಿ, ಮೋಹಿ, ಸ್ವೀಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ, ತನ್ನಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥವನು ವಂದಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸ್ತುತಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅಯೋಗ್ಯನು. ಯುಕಂಧರೆ ಇವನು ಸರ್ವಜ್ಞತಾ ರಹಿತನು, ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಮ ಜ್ಞಾನದ ದಾರಕನು ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಳ್ಳ, ಜಾರರ ವಿರೋಧಮಾಡುವಂಥವನು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ನಿನು ಹಿತವಾಗುವದಿದೆ? ಇನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ವಿಶೇಷನೂ ಅದಂಥವನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದು ಆಗಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಧೆಯು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಜೀವಗಳ ಹಂಸೆಯನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನ ಉದ್ಧಾರದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ವಸ್ತುವಿನ ಅನೇಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ ಇಂಥ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳದೇ ನಿಜವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದೇ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಕಲಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಡಲಿಕ್ಕೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನುಂಥ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳುಳ್ಳವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಗ್ರಂಥವು ಶಾಸ್ತ್ರವೆನಿಸದು ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ವಿನಯ ವಾಸನೆ, ಕಷಾಯಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದೋಷಿಸುತ್ತದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ, ಅನುಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಖಂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿಚಾರಗಳು ಬಾಧಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ವಿಶಾಂತ

ರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವರಮ ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ದಿಗಂಬರ ಗುರುವೇ ವಂದಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸ್ತುತಿಸಲಿಕ್ಕೂ ತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಕಂದ ಈ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ವಿಷಯದ ಅವೇಶೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಷಾಯವು ಆತ್ಮಕ ಮಂದವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವರು ಆರೋಗ್ಯಾಗೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಕೇವಲ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಧ್ಯಾನಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜೀವನ, ಮರಣ, ಲಾಭ, ಹಾನಿ, ಸ್ತುತಿ, ನಿಂದೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ರಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಉಪಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಪರೀಷತ್ಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅಕಂಪ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಧೈರ್ಯ ಧಾರಣಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಸದ್ಗುರುವನ್ನು ಕಂಡು ಆರಂಭೀ, ಕಷಾಯೀ, ವಿಷಯಾನುರಾಗಿಗಳಾದಂಥ ಕುಗುರುವು ಸ್ತುತಿ ವಂದನೆಗಳಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ವ್ರಾಣಿ ಮಾತೃರ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಇಡುವುದೇ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮವೆನಿಸದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೂರ್ಯನ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟುವವನು ವಜ್ರಮುಕ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿಯಾನು, ಅಗ್ನಿಯು ಶೀತವಾದೀತು, ಸರ್ಪನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವಿದ್ದೀತು, ಮೇರು ವರ್ಷತವು ಚಲಿಸೀತು, ವೃದ್ಧಿಯು ತಲೆ ಕೆಳಗಾದೀತು ಆದರೂ ಹಿಂಸೆಯು ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಆಗದು. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ, ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ವಿತರಾಗರೂಪ ಆದ್ದನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ, ವಿಷಯ ಕಷಾಯರಹಿತ ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ, ಅನೇಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪದ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ, ದಯಾರೂಪ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂತಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದೇ ನೀತಂಕಿತ ಅಂಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ನೀತಾಂಕ್ಷಿತ ಅಂಗ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಧರ್ಮ ಸೇವನೆಯ ಫಲವೆಂದು ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಎಂದೂ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇಂದ್ರ, ಅಹಮಿಂದ್ರ, ಲೋಕದ ವಿಷಯಗಳು ಕೂಡಾ ಮಹಾ ವೇದನಾರೂಪವೂ ನಾಶವಂತವೂ ಪಾವದ ಬೀಜವೂ ಎಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮದ ಫಲವು ಅನಂತ, ಅವಿನಾಶ, ಸ್ವಾಧೀನ ಸುಖದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಬಹು ಮೂಢಭಾವದ ರತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಾಣಿನ ತುಂಡನ್ನು ಎಂದೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮಿಕ, ಅವಿನಾಶ, ನಿರಾಭಾಧ ಸುಖದ ಅರಿವು ಇದೆಯೋ ಅವರು ಈ ದುಃಖಮಯವಾದ ಸುಖಾಧಾಸರೂಪದ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಿಳಿ ಇಚ್ಛಿಸಿಯಾರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ವಾಂಛಾರಹಿತವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಯಾರು ಅವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಾಗಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾನ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವ ವೇದನೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸದ್ಭಕ್ತಿನ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ನಾಮಧ್ಯಕ್ಷ ಇಲ್ಲದುದಕ್ಕೇಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವನು ವೇದನೆಗಳಿಗೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ರೋಗಿಯು ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧವನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ರೋಗದಿಂದಂಟಾದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗದ, ತಿರುಗಿ ವಾಂತಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಕಹಿಯಾದ ಔಷಧವನ್ನು ಸಹ ಕುಡಿದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಳೆಹಣ್ಣು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನು ನಿರ್ವಾಂಛಕನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಭೋಗಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಳೆಹಣ್ಣು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನು ನಿರ್ವಾಂಛಕನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾಸ-ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ದುಃಖವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾಸ-ವರಣೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ಅಥಾವದಿಂದ ಯಾರು ಪ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ ಅವರು ಎಂಥ ಸುಖವಿ ಬಂದರೂ ಸಹ ವಿಷಯಸುಖಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಮೇಲಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನೀತಾಂಕ್ಷಿತ ಗುಣವು ಇದ್ದೇ ತೀರುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ.

ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಆಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರದ ಜೀವನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಒದಗಿದರೂ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಟಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಿಜಾರಿಸುವುದು ಒೇಗೆ—ನಾನು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಿಜಾರಿಸುವುದು ಒೇಗೆ—ನಾನು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವೆನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಪರಿಸಿಯೇ ನನಗೆ ಉಟ, ಉಪಚಾರ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಬಡತನ, ಸಂವತ್ತು, ಆಪತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ. ಅದರಂತೆ ಅನ್ಯ ರೋಗಿ, ದರಿದ್ರ, ಹೀನ, ನೀಚ, ಮುಂ

ಜನರು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇರುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ವಾವದ ಫಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅವನು ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಂತೆಯೇ ಮಲಮೂತ್ರ, ಕೆಸರು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯಂಕರವಾದಂಥ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು, ವನ, ವರ್ತನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯಂಕರವಾದ ದುಃಖಕಾರಕ ವರಿಸಿಯನ್ನು ನೆನೆದು, ದುಷ್ಟ, ಕರೋರ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಅಂಗವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಇದುತ್ತದೆ.

ಅಮೂಢ ದೃಷ್ಟಿ.—ಸುಕ್ಕು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ವ್ಯಂತರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡಿದಂಥ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಮನೆ ಮಂತ್ರ, ಔಷಧಗಳಿಂದಲೂ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ಮರುಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಸ್ತುಗಳ ವಿವರೀತ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕಂಡು ಸತ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಞತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ ಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಉಪಗೊಹನ ಅಂಗ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ವಿವಿಧ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನ, ಅತೃಪ್ತಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಸಂಸಾರೀಜೀವವು ಜ್ಞಾನಾಪರಣೀಯ, ದರ್ಶನಾಪರಣೀಯ, ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆತು ಅಸತ್ಯ ಬಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ವರಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ಕುಲ ಸೇವನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಈ ಪಾಪಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರುವರೋ ಅವರು ಧನ್ಯರು. ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಸರಾದವರ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ಅವರಾದಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಅವರ ಪಾಪದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾದವನು ಈ ವಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬೈಲಿಗಳೆಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬೈಲಿಗೆ ಎಳೆಯುವುದರಿಂದ ಜನಪಮಾದ ನಿಂದೆಯಾದೀತು, ಇತರ ದರ್ಮಾತ್ಮರಿಗೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟೀತು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವನು. ಇದು ಉಪಗೊಹನ ಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಸ್ಥಿತಿಕರಣ ಅಂಗ—ರೋಗದ ನೇವನೆ, ಬಡತನ, ಉಪನರ್ಗ, ವರೀಷಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮನುಷ್ಯರ ವರಿಣಾಮವು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅನ್ಯರ ನೆರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಹಲವರು ಅನ್ಯ ನೀರುಗಳು ದೊರೆಯದೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಞತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂದವರೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿತವಾದಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು—“ಎಲೈ ದರ್ಮಾತ್ಮರೇ, ಎಲೈ ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ, ನೀವು ಹೀಗೆ ಯಾಕೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುವಿರಿ? ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ. ರೋಗದ ವೇದನೆಯಿಂದ ಭೈರ್ಯಗಡುವ ಕಾರಣವೇನು? ನೀವು ತಿಳುವಳಿಕೆಯವರಿದ್ದು ಈ ರೀತಿ ತಪ್ಪು ನಡೆಯುವುದೇ? ಇದು ಅಸಾಹವೇದನೀಯ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಉದಯವಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉದಯವಾಗಿದೆ. ನೀವು ಈಗ ಗಾಬರಿಯಾದರೂ ಅತ್ತುಕರೆದರೂ ಅದನ್ನು ದೋಗಿಸಿಯೇ ತಿರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಲಾರದು. ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ದಯೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಸಹನಮಾಡಿರಿ. ಈ ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವರು, ಬಾಸವ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಔಪದಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಾಂಧವ, ಸೇವಕ, ಸೈನಿಕ ಮೊದಲಾದವರು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು. ಇದನ್ನು ತಾವು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೀರಿ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ವೇದನೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಧರ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ನಿಮ್ಮ ವರಲೋಕಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ? ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಡೆದು, ಅತ್ತು ಕೂಗಿದರೆ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ನೀವು ಗಾಬರಿಯಾದಂತೆ ವೇದನೆಯ ದುಃಖವೇ ಹೆಚ್ಚಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದು, ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡಿರಿ. ಧರ್ಮವೊಂದೇ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವುದೆಂದಿದೆ. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವಾಗ ನೆರಕಾದಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ವೆಟ್ಟು ನಾವುಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಹನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ವತುಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಸಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಾನವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾನಾ ವ್ರಕಾರದ ರೋಗಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಭೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುಗಿನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇದನಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ನೀವು ಬೋಗಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಪುತ್ರಹೀನ, ಸ್ತ್ರೀವಿಯೋಗ, ವೈದವ್ಯದುಃಖ

ಮೊದಲಾದ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಭೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಈ ದುಃಖ ಎಷ್ಟರದು? ಇದಂತೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು ಒಂದು ವೇಳೆ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ನಿಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ನೋವನ್ನುಂಟು ಮಾಡೀತು ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ರೋಗವು ಕೊಲ್ಲಲಾರದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮರಣವು ಅವಶ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ ದೇಹವು ಧರಿಸಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನೀವು ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗವು ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಮುನ್ನು ರಹಿತ, ಮೃತ್ಯುವಿಲ್ಲದ, ಅಖಂಡ, ಜ್ಞಾತಾ, ದ್ರಷ್ಟಾ ಇರುವದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡಿರಿ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭವು ತಿರುಗಿ ಲಭಿಸುವುದು ಕರಿಣಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಅನಿತ್ಯ, ಅಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಕು ಈ ಮೊದಲು ಶಕ್ಯೋಂಟ ಪ್ರತ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನಿಸುವಂತೆ ಅವರ ಮೈಯನ್ನು ಒತ್ತಬೇಕು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಬೇಕು ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅವರ ಹತ್ತರ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ತಾವು ಕೂಡಬೇಕು ಸಹಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಅನ್ಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕು. ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಕಫಗಳನ್ನು ದೂರ ಒಯ್ದು ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅದನ್ನು ತಾವು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನ್ನ, ನೀರು, ಔಷಧ, ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಬಡತನದ ದಾಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಊಟ, ಉಪಚಾರಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಉಪಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ನೀಡಬೇಕು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವರು ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವರೋ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಿಕರಣ ಅಂಗವೆನ್ನುವರು

ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗ-ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆಂಬ ಗುಣವು ಇರುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಭೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬ ಆಸೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಧನ, ವರಿಗ್ರಹ, ವಿಷಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮುನಿ, ಆರ್ಯಕಾ, ಶ್ರಾವಕ, ಶ್ರಾವಿಕಾ ಮೊದಲಾದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಧರ್ಮಾತ್ಮರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಇಡಬೇಕು ಧರ್ಮಾಯತನಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯು ಇರಬೇಕು, ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ

ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗ. ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ದೇಹ, ದ್ರವ್ಯ, ದಾನ, ಪ್ರತ, ತನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿ ಇವುಗಳಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗವೆನ್ನುವರು ಇದರ ವಿವರವಾದ ವರ್ಣನೆಯು ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನಾ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಮುಂದೆ ಬರುವುದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈ ಗುಣದ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಸಂತೆಯವೇ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ಸಪ್ಪವಾಗಿ ದರ್ಶನವಿಶುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ

ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳು

ಲೋಕ ಮೂಢತೆ-ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ತುದ್ವಗೊಳಿಸುವಾಗ ಲೋಕ ಮೂಢತೆ, ದೇವ ಮೂಢತೆ ಮತ್ತು ಗುರು ಮೂಢತೆಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಮೂಢತೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಲೋಕ ಮೂಢತೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಕೆಲವು-ಸತ್ತ ಮನುಷ್ಯನ ಎಲುವುಗಳನ್ನು ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಗಂಗಾನದಿಯ ನೀರು ವಜ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಗಂಗಾ ಹಾಗೂ ಇತರ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನ್ನಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ನಂಬುವುದು, ನದಿ ಹಾಗೂ ಸಮುದ್ರಗಳ ತೀರಗಳನ್ನು ಮೈ ಮೇಲೆ ಹಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ವುರುವನ ಸಂಗಡ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯು ಸತಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ವಾವಿತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು, ಸತ್ತವರಿಗೆ ಪಿತ್ಯಗಳೆಂದು

ಪೂಜಿಸುವುದು, ಪಿತೃಗಳನ್ನು ತಾಯಿತಂದೆ ಸ್ವಾಪಿಸಿ ರಕ್ಷೆಯೆಂದು ಮಕ್ಕಳ ಕೂರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುವುದು, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಮಂಗಳ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಗ್ರಹಣದ ದೋಷವು ದೂರವಾಗಲೆಂದು ದಾನಮಾಡುವುದು, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ವೃತ್ತೀವಾತ, ನೋಮವತೀ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪು-
ಗಳನ್ನು ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ದಾನಕೊಡುವುದು, ಸೂರ್ಯ ಹಂದ್ರರ ಗ್ರಹಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು, ದರ್ಭೆಯು ಶುದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಹಸ್ತದಂತವು ವವಿತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಭಾವಿ ಕೆರೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯ ಕೊಡುವುದು, ಹೂವಿನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು; ಒಣಕೆ ಕೋಡುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ಎನಾಯಕನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗಣವತಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ದೀವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ದೇವರಿಗೆ ಹರಿಕೆ ಮಾಡುವುದು; ದೇವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜಡೆ ಕಾಯುವುದು, ದೇವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಬಾಳಿದವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಇಂಥ ದೇವರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ಲಾಭ, ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ, ಧನ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ರೋಗದ ನಾಶ, ವೈರಿಯ ನಾಶ, ಮಕ್ಕಳಾಗುವಿಕೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ, ದೇವರಿಗೆ ಭತ್ತ, ಜಾಮರ, ದೇವಾಲಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಅರ್ಪಿಸುವ ಮಾತು ಕೊಡುವುದು, ದೇವರಿಗೆ ಕೈಯಾನೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಜಾಗರಣೆ ಮಾಡುವುದು, ಕುಲದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು; ಕಾಂತಿದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು, ದಾತಿ, ಆಳು, ಅಣ್ಣ, ಶಸ್ತ್ರ, ಗಿಡ, ಅಗ್ನಿ, ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು; ಇವೆಲ್ಲ ಲೋಕ ಮುಂಥತೆಯಾಗಿನೆ ಮಿಥ್ಯಾ-
ದರ್ಶನದ ಯೋಗದಿಂದ ಇಂಥ ವಿವರತ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು

ದೇವ ಮೂಢತೆ—ದೇವ ಕುದೇವಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದಂಥ ಈಶ್ವರ ದೇವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ದೇವ ಮುಂಥತೆಯಾಗಿದೆ ಇದರಂತೆಯೇ ಪ್ರೀವಿವ್ವತ್ತ ಭಗವಾನ್ ವರಮುಚ್ಚರಣೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದು; ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಚನೆಯನ್ನು ಅವನೇ ಮಾಡಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಇವನೇ ಕರ್ತೃವು, ಇವನೇ ರಕ್ಷಕನು, ನಾಶಕನು ಎಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಆದದ್ದೆಲ್ಲ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಆಗಿರ ಎನ್ನುವುದು, ಜನರಿಂದ ಕೆಡಕು ಒಳಿತುಗಳನ್ನು ದೇವರೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ದೇವರು ಮಾಡದೆ ಏನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ; ಎಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿದೆ, ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಕೂಡ ಈಶ್ವರನಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು; ಹೀಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ವರ್ತಿಸುವುದು ದೇವಮೂಢತೆ ಎನಿಸುವದು

ಗುರು ಮೂಢತೆ—ಪಾಮಾಂಡಿಯೂ ನೀಚ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ ವರಿಗ್ರಹ, ಲೋಭ, ವಿಷಯ ವಾಸನೆಗಳುಳ್ಳವನಿಗೆ ಗುರುವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಗುರು ಮುಂಥತೆ ಎನ್ನುವರು ಕೆಲವೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆನ ಸಿದ್ಧಿ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದು, ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಅವನು ಬಹು ಕರ್ತೃತ್ವಶಾಲಿಯೆಂದು ನಂಬುವುದು, ಅವನಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾದೀತೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು, ಅವನು ತನಸ್ತು, ಮಹಾವೀರನು, ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇಡುವುದು, ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಗುರು ಮುಂಥತೆ ಎನ್ನುವರು. ಯಾರ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಮೂಢತೆಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ದರ್ಶನವು ವಿಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುವದು

ಆರು ಅನಾಯತನಗಳು—ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧಿಗೆ ಆರು ಅನಾಯತನಗಳ ತ್ಯಾಗವು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಆಯತನವೆಂದರೆ ಸ್ಥಾನ. ಅನಾಯತನವೆಂದರೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು. ಕುದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಪಾಸ್ತ, ಇವು ಮೂರು, ಮತ್ತು ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಸೇವನ ಮಾಡುವಂಥವು ಮೂರು ಸೇರಿ ಆರು ಅನಾಯತನಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾರು ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಯೂ ಇರುವರೋ ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಮವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಕುದೇವರು ಮೊದಲನೆಯ ಅನಾಯತನವೆನಿಸುತ್ತಾರೆ ಪಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬ, ವರಿಗ್ರಹದಾರಿ, ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು ಗುರುವಲ್ಲ ಅವನು ವೇದಭಾರಿಯಾಗಿರುವನು, ಧರ್ಮಹೀನನಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಎರಡನೆಯ ಅನಾಯತನ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಾಗಿಯೇ ಹಿಂಸೆ ಆರಂಭಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದು, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು; ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಕಾಂತ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು; ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕುಪಾಸ್ತವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಮೂರನೆಯ ಅನಾಯತನವು ದೇವ-ದೇವಿ, ಕ್ಷೇತ್ರಶಾಲ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ವಂದಿಸುವಂಥವನು ನಾಲ್ಕನೆಯ

ಅನಾಯತನ ಕುಗುರುವಿನ ಸೇವಕನು ಐದನೆಯ ಅನಾಯತನವೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಲಿಯುವಂಥವ, ಕಲಿಸುವಂಥವ, ಅವುಗಳ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು ಆರನೆಯ ಅನಾಯತನವೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಈ ಆರೂ ಅನಾಯತನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಮವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದರ್ಶನವು ತುಡ್ಡಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ

ಜಾತಿಮದ—ಮದಗಳು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿವೆ ಅವು ಜಾತಿಮದ ಕುಲಮದ, ಐಶ್ವರ್ಯಮದ, ರೂಪಮದ, ಜ್ಞಾನಮದ, ವಿಜ್ಞಾನಮದ ಎಂದಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದವರಿಗೇನೇ ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವನು—ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ! ಈ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯೆಂಬುದು ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ. ಅದು ಕರ್ಮದ ಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿದೆ ವರಕೃತವಾಗಿದೆ, ವಿನಾಶಿಕವಾಗಿದೆ, ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಲ ಹಲವು ಜಾತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ ತಾಯಿಯ ವಕ್ರಕ್ಕೆ ಜಾತಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಈ ಜೀವವು ಅನೇಕ ಸಲ ಹೊಲೆಯರ ಹೆಣ್ಣು, ಬೇಡತಿ, ಸಮಗಾರತಿ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಹೆಂಗಸು, ಆಗಸಗಿತ್ತಿ, ನಾವಲಿಗನ ಹೆಂಡತಿ, ಕಟುಕನ ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ವೇತ್ಯ ಮೊದಲಾದವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಹೀಗಿನ ತರದ ವತುವಿನ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮ ತೆಕ್ಕೊಂಡಿದೆ ನಾಯಿ, ಹಂದಿ, ಕತ್ತೆ, ನರಿ, ಕಾಗೆ, ಹದ್ದುಗಳ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನವ ಹಲವು ಸಲ ಹುಟ್ಟಿಬಂದಿದೆ ಅನಂತ ಸಲ ನೀಚ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯು ಲಭಿಸಿತು. ಏನು ಅನಂತಸಲ ನೀಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಜನಿಸಿ ಬಂದಾಗ ತಿರುಗಿ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಲ ಜನ್ಮಿಸಿ ಬಂದರೂ ಈ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವೇನೂ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ ತಂದೆಯ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಸಲ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಜಾತಿಗಳ ಗರ್ವವನ್ನಾಡರು ಏಕೆ ಹಿಡಿಯದೇಕೆ?

ಕುಲಮದ—ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಮಹರ್ಧಿಕ ದೇವರೂ ಸಹ ಮರಣ ಹೊಂದಿ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತೆಕ್ಕೊಳ್ಳುವರು. ನಾಯಿ-ನರಿಗಳಂಥ ನೀಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟುವರು. ಉತ್ತಮ ಕುಲದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರೂ ಸಹ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಮಾದಿಗರ ಕುಲದಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸುವರು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಕುಲಗಳ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಗರ್ವಮಾಡುವುದು ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನಿನ್ನ ಕುಲಜಾತಿಗಳು ಸಿದ್ಧನಿಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಗರ್ವಮಾಡುವುದು ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನಿನ್ನ ಕುಲಜಾತಿಗಳು ಸಿದ್ಧನಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಆದನ್ನು ನೀನು ಮರೆತಿರುವಿ ತಾಯಿಯ ರಕ್ತ ಮತ್ತು ತಂದೆಯ ವೀರ್ಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಈ ಸ್ವಲ್ಪದ ಕುಲದ ಮದದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಏನು ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವಿ ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಡ ನೀನು ವೀತರಾಗನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವಿ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ತರೀರದ ಜಾತಿಗೆ ಸಂಯಮ, ಶಿಲ, ದಯೆ, ಸತ್ಯಭಾಷಣ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸು. ನನಗೆ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಕುಲಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಾನು ನೀಚ ಜಾತಿಯವರಂತೆ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ವರಧನ ಹರಣ, ಕುಶೀಲ ಸೇವನ, ಅಧಃಪಟ್ಟ ಭಕ್ತಜೀವೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಂದ್ಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರಿನೆಂದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಇಡು.

ಐಶ್ವರ್ಯಮದ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉಂಟಾದ ದೇಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ ನೀನು ಐಶ್ವರ್ಯದ ಗರ್ವವನ್ನಾಡದು ಏಕೆ ಮಾಡುವಿ? ನೋಡು, ಈ ಐಶ್ವರ್ಯವು ನಿನಗೆ ಮೋಹವನ್ನು ತುರಿ, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ವಾವಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ ಅದರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಚತುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ನಿಗ್ರಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯೊಂದೇ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿದೆ ಚಿಂತನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ ಈ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಇಂಧ್ರ, ಅಹವಿಂಧ್ರ, ಬಲಭದ್ರ, ನಾರಾಯಣ ಮೊದಲಾದವರ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಜೀವಗಳ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಪಾಡೇನು? ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದುಷ್ಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿರಲೆಂದು ಉಪಯೋಗಮಾಡು, ವಿನಯದಿಂದ ದಾನಕೊಡು ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೇ ಸಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯವಾಗಿದೆ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಈ ಕರ್ಮಕೃತ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ವಿರಕ್ತವಾಗುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ರೂಪವಾದ—ಜೈನವಿಳೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ವಡಕೂಡದು ಇದು ನಾಶವಾಗುವಂಥ ಶರೀರದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದು ಆತ್ಮನ ರೂಪವಲ್ಲ ವಿನಾಶಕವಾದುದರಿಂದ ವ್ರತಕ್ಷಣವೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ ಈ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ರೋಗ, ವಿಯೋಗ, ಬಡತನ, ಮುನ್ನು ಇವು ಕುರೂಪತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಈ ಎಲ್ಲವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಗರ್ವ ಪಡುವುದು ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪಾಗುವುದು ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೆಂತೂ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ರೋಗ ಅಲೋಕಗಳಿಲ್ಲ ವ್ರತದಿಂದಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ತೊಗಲು, ರಕ್ತ, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ರೂಪವು ನಮ್ಮದಲ್ಲ ಆನಂತವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪವೇ ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಜ್ಞಾನವೆಂದೆ—ಮಾನವನು ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಗರ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯಬಾರದು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ-ವಿಲ್ಲದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವೆಂತೂ ವೈದ್ಯವಾಗಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಗಮಗಳ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದೂ ಸಹ ಅಭಿಮಾನ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕನವನ್ನುಳಿದು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ವ್ಯಾಕರಣ, ಬಂದ, ಅಲಂಕಾರ, ಕಾವ್ಯ, ಕೋಶಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದು ವಿವರೀತ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ರತರ್ತನಗೊಳಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ, ಅಭಿಮಾನ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಸಂಸಾರದ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ನೊಳುಮೆಂತಿರುತ್ತದೆ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನದ ಮಹತ್ವವಾದರೂ ಏನು? ಅದು ಶಾಶ್ವತವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿರುವುದು? ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಕೂಡಲೆ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯಜ್ಞಾನವು ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಷ್ಟವಾದೊಡನೆಯೇ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಜ್ಞಾನವೆಂತೂ ಬೆಳದಂತೆ ಸುಳ್ಳು ಕಾವ್ಯ, ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಅರ್ಥ ರಚಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರಾಣಿಗಳು ದುರಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಯಾವು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನದ ಗರ್ವವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು. ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು ಜ್ಞಾನವಿದ್ದೂ ಹುಂಬರಂತೆ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ತವಮದ—ತವಶ್ರೇಣಿದ ಗರ್ವವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಬಾರದು ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವು ತವವೆಂತೂ ವೈದ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ನಾನು ದೊಡ್ಡ ತವಸ್ವಿಯೆಂದು ಗರ್ವ ಮಾಡುವಂಥವನು ಅದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮನಾಗಿ ಅದೇ ತವದಿಂದ ಅವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ತವದ ಗರ್ವ ಮಾಡುವುದು ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ತವದ ಗರ್ವ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ

ಬಲವೆಂದೆ—ತನ್ನ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅಭಿಮಾನ ವಡಬಾರದು. ಯಾವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವೆಂಬ ವೈರಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅದೇ ಯೋಗ್ಯ ಬಲವು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೇ ವ್ರತಸೇನೆ ವಾಕ್ಯವಾದುದು ಉಳಿದ ಶರೀರಬಲ, ತಾರುಣ್ಯಬಲ, ಬಕ್ಶರ್ಯ ಬಲಗಳು ಇರುತ್ತವೆಂದು ಅವುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಬಲರೂ ಅನಾಧರೂ ಆದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನೋಯಿಸುವದನ್ನಾಗಲಿ ಅವರ ಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವದನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡಕೂಡದು ನಿರ್ಬಲರ ನೆಲ-ಹೊಲಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವುದು, ವೈಭಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ದುರಾಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಲದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ನರಕದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆತ, ವೆಟ್ಟು, ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ನಾವು, ನೋವುಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವವಾಗಿ ಬಲವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲದ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರಮೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ತವವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಬೇಕು

ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದೆ—ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕುಶಲ ಕಲೆ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ವಸ್ತ್ರೋತ್ಪಾದೆ, ಮನುಷ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪ ಇವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಚತುರಾಗಿ ರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವನು. ದುಃಖವನ್ನೂ ಬೋಧಿಸುವನು. ಈ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳೂ ವಿಜ್ಞಾನಸನ್ನಿವೃತ್ತವೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಜಾತುರ್ಯದ ಸುಳ್ಳು ಕಲೆಯ ಬಗ್ಗೆ ದೊಡ್ಡ ಗರ್ವ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ಅನ್ಯತ್ವಾನೆ—
“ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಸತ್ಯವನ್ನಾಗಿಯೂ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಇನ್ನೂ ಉಪಚಾರ ವಿನಯದ ಅನೇಕ ಭೇದಗಳು ಇವೆ. ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಎಂಟೊ ಮದಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿದವನಲ್ಲಿಯೂ, ಕರೋರತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೋಮಲತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ನಮ್ಮತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ-ಈ ಧನ, ಯಾವನ, ಜೀವನಗಳು ಕೃಣ ಭಂಗುರವಾಗಿವೆ ಕಮಂದ ಸ್ವಾಧೀನವೂ ಆಗಿವೆ ಕಾಣುವವೆಲ್ಲ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗ ರೂಪವಾಗಿದೆ ನನಗೆ ಎಷ್ಟು ದಿವಸಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಿ? ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ನಾನು ಕಾಲನ ಎದುರಿಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಸಾಗುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧವೂ ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೂ ದುಃಖವಾಗಬಾರದೆಂದು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಅವನು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ

ವಿನಯಗಳಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ-ಹಾನಿ-ಭಗವಂತನು ವಿನಯ ಧರ್ಮವೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಸಾರವೆಂದು ಅಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿನಯವು ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಸುಡುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಇದೆ ವಿನಯವು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯೊಳಗಿನ ಜೀವದ ಮನಸ್ಸಿನ ತುದಿಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ವಿನಯವು ಸಮಸ್ತ ಜನತಾನಂದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ವಿನಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಂದ ಜನತಾನಂದ ವಿಕೃತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ವಿನಯ ರಹಿತ ಜೀವವು ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳಿಗೂ ವಾಕ್ಯವಾಗಿದೆ ವಿನಯವು ಮಿಥ್ಯಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಕಡಿಬೊಗಿಯವ ಕೊಡಲಿಯಾಗಿದೆ ವಿನಯವಿಲ್ಲದಕ್ಕೆ ಮಾನವ ರೂಪದ ತೊಗಲಿನ ಗಿಡವು ಗರ್ವರೂಪಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಭಸ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಮಾನ ಕಷಾಯದ ಯೋಗದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಂದ್ಯ ಹಾತಿ, ನೀಚ ಕುಲ, ಕುರುಪತೆ, ಬುದ್ಧಿ ಹೀನತ್ವ, ನಿರ್ಬಲತೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಬ್ದವೂ ಸಹನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಸತ್ತಮೇಲೆ ತೀರ್ಯಾಂಜ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರ ಬೈಗಳು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಮೂಗು ಚುಚ್ಚಿ ಮೂಗದಾರವನ್ನು ಹಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ನೆಟ್ಟು ತಿನ್ನುವುದು, ಬಾರಲೋಲಿನ ನೆಟ್ಟುಗಳು ಮರ್ಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ವರಾಧೀನನಾಗಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಜಾಂಜಾಲರ ಹೊಲನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲಿ-ಬೀಳಾಗುವದು. ತನ್ನ ಬಿನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಮಲ-ಮೂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಹಿತ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ವೈರಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅವಶೇಷಿಯು ಬಹಳವಾಗುತ್ತದೆ. ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ದೂರವಿರಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಮಾನ ಕಷಾಯದಿಂದ ಕ್ರೋಧವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಟ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಲೋಭ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ದುರ್ವಚನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೀತಿ ಎಲ್ಲವೂ ಮಾನ ಕಷಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಗರ್ವಿಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಧನ ಹರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಮಾನ ಕಷಾಯವು ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ವೈರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ

ಯಾರಲ್ಲಿ ವಿನಯಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಲಿರುವ ವಿನಯಗುಣದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಅದರವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇವರ ವಿನಯ ಮಾಡಿರಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿನಯ ಮಾಡಿರಿ, ಗುರುಗಳ ವಿನಯ ಮಾಡಿರಿ, ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ಮೈಗಳಿಂದ ವ್ರತಕೃತ್ವವಾಗಿಯೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೂ ವಿನಯ ಮಾಡಿರಿ ದೇವರೆಂದರೆ ಭಗವಾನ್ ಅರಿಹಂತ ವೀತರಾಗನು. ಅವನು ಸಮವಸರಣ ವಿಭೂತಿ ಸಹಿತ ಗಂಧ ಕುಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅರವತ್ತಾಲ್ಪ ಜಾಮರಗಳಿಂದ ಅವನು ಕೊಳ್ಳಿಸುವನು. ಮೂರು-ಭತ್ತಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾತಿಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವನು. ಕೊಟಿ ಸೂರ್ಯರನ್ನೂ ಮಿರಿಸುವ ಪ್ರಕಾಶವು ಅವನಿಗೆ ಇದೆ ವರಮ ಔದಾರಿಕ ದೇಹಧಾರಕನವನು. ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಗಳಿಂದ ಸೇವೆಗೊಳ್ಳುವನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವನು. ಇಂಥ ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಭುವಿನ ಚಿಂತನಮಾಡಿ, ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು ವರೋಕ್ಷ ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮುಖದಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ವಚನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುವ ವರೋಕ್ಷ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಇನ್ನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ತಲೆಯೂರಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಕಾಯಕ ವರೋಚ್ಚ ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಮೂರ್ತಿಯ ಪಾತಕ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿ, ಬಹಳ ಆಸಂದದಿಂದ ಮನದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ ತಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಮನಃಕೃತ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮೂರ್ತಿಯ ಸನ್ನಿವಿಧಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಚನವಿನಯವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಮಂದಿಸುವುದು, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒರಗಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ದಂಡವತಾ ಹಾಕುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕಾಯಕೃತ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ವಿನಯಗಳಾಗಿವೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀತರಾಗಿ ವರಮಾತ್ಮನಾದಂಥ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ನಾಮಸ್ತೂತ್ರಣಿ ಮಾಡುವುದು, ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು, ವಂವನ-ಸ್ತವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ವರೋಚ್ಚ ವಿನಯಗಳಾಗಿವೆ ದೇವರ ಅಂಥ ವಿನಯವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ನಿಗ್ರಂಧ ವೀತರಾಗಿ ಮುನಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಹರ್ಷದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದು, ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿ ವಂದಿಸುವುದು, ಮುನಿಗಳನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾನು ಅವರ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುವುದು, ಒಂದು ವೇಳೆ ಹೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವ ಅವತ್ಯಕತೆ ಇದ್ದರೆ ಎಡ ಮಗ್ಗಲಿಗಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಗುರುಗಳು ತನ್ನ ಬಲಗಡೆಗೆ ಆಗುವಂತೆ ನಡೆಯುವುದು, ಕೊಡುವುದು ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಇದ್ದಾಗ ತಾನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ಯಾರಾವರೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಗುರುಗಳದುರಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಉತ್ತರ ಹೇಳದೆ ಇರುವುದು ತಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಉತ್ತರಿಸುವುದು ಗುರುಗಳು ಹತ್ತರದಿರುವಾಗ ತಾನು ಎತ್ತರವಾದ ಓರದಲ್ಲಿ ಕೂತಿರಬಾರದು ಗುರುವು ಉಪದೇಶಮಾಡುವಾಗಲೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ, ಆತ್ಮಕ ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಗುರುವಿನ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು ಗುರುವು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದರೆ ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಗುರುವಿನ ಸ್ತುತಿ, ಧ್ಯಾನ, ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ಸಹ ಗುರುವಿನ ವಿನಯವಾಗಿದೆ

ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿನಯ—ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿನಯವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಬೇಕು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಓದಬೇಕು ಮತ್ತು ಕೇಳಬೇಕು. ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಭಾವಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂಥ ವ್ರತಸಂಯಮಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ರೋವಮಾಡಕೂಡದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯು ಹೇಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕು ಸೂತ್ರದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶ್ರವಣಮಾಡಬೇಕು. ಕೇಳುವಾಗ ಎರಡನೆಯ ಮಾತನ್ನು ತೆಗೆಯಬಾರದು. ಆದರದಿಂದ ಮಾನ ಧಾರಣಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ತಮಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಂದಯವು ಬಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಭಿಕರಿಗೂ ಹೇಳುವವರಿಗೂ ಕ್ಷೋಭೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಉತ್ತರವು ದೊರೆತುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎತ್ತರವಾದ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟು ತಾವು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಹೊಗಳಬೇಕು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ತಾವು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿನಯ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿನಯ ಮಾಡುವುದು ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ

ಆತ್ಮ ವಿನಯ—ಆತ್ಮನ ಗುಣದ ಘಾತವು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದು ಆಗದ ಹಾಗೆ ತಮ್ಮ ವರ್ತನದ ರೀತಿಯನ್ನು ಇದುವಷ್ಟೇ ಆತ್ಮನ ವಿನಯವೆನ್ನುವರು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಈ ಚತುರ್ಗತಿಯೊಳಗಿನ ಭ್ರಮಣವು ಬೇಡ. ನನ್ನ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಾತ್ಮ, ಕಷಾಯ, ಅವಿನಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತಬೇಕಾಯಿತು ಇನ್ನು ಹಾಗೆ ಆಗಕೂಡದು. ಮಿಥ್ಯಾತ್ಮ, ಕಷಾಯ, ಅವಿನಯವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಘಾತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಇದು ಆತ್ಮನ ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ನಿಶ್ಚಯವಿನಯವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇದು ವರಮಾರ್ಗ ವಿನಯವಾಗಿದೆ.

ವೈವಹಾರ ವಿನಯ—ಮಾನ ಕಷಾಯವು ಅವಮಾನವು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯುಜಾಗರೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನ ಅವಮಾನವು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯುಜಾಗರೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಯಾವ ಅನ್ಯರ ಅವಮಾನವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಅವಮಾನಿತಾಗುವುದು

ಯಾವನು ಅನ್ಯರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸುವನೋ ಅವನೇ ಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಲ್ಲರ ಕೂಡ ಸವಿಯಾದ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಅಡುವುದು ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಯಾವ ಜೀವದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು ಸಹ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದರೆ ಅವರನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು ಯಾರನ್ನು ಎದುರುಗೊಳ್ಳಬೇಕೋ ಅವರನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕರೆದು ತರಬೇಕು ಯಾರು ಬರುವಾಗ ತಾವು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇರುವುದೋ ಆಗ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಯಾರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅವರಿಗೆ ಪಾಗೆ ಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಬೇಕು. ಯಾರಿಗೆ "ಬರಬೇಕು, ಬರಬೇಕು, ಬರಬೇಕು" ಎಂದು ಮೂರು ಸಲ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಮುನಕೊಡುವದಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಒಣಗೆ ಮಾನವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕು ತಾವು ಆದರದಿಂದ ಅವರ ಮುಂದ ಕೂಡಬೇಕು ಯಾರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವೋ ಅವರನ್ನು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ, ತಾವು ಎದುರಿಗೆ ಆಧವಾ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕೂಡಬೇಕು ಕೂಡಲೆಕ್ಕೊಂದು ಗಾಡಿ, ಕುರ್ಚಿ, ಮೆತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ಕೂಡಬೇಕು "ಬರಿ, ಕೂಡಿರಿ" ಎಂದು ಅನ್ವೇಷಣೆ ತರಿದರ ಕ್ಷೇಮ, ಕುಶಲವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಮನೆಯ ಜನರ ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು "ನಾನು ನಿಮ್ಮವನೇ ಇದೆ ನೀನು, ವಿನಾದರೂ ಕೆಲಸಗಳಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿರಿ." ಎಂದು ಅನ್ವೇಷಣೆ "ಉಟುಕು ಎಳಿರಿ, ಮನೆ ನಿಮ್ಮದೇ ಇದೆ" ಎಂದೂ ಅನ್ವೇಷಣೆ. "ನೀರು ತಂದು ಕೊಡಲಿ" ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕು ಮತ್ತು ನೀರು ತಂದು ಕೊಡಬೇಕು "ಈ ಮನೆಯು ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನದಿಂದ ವವಿತ್ರವಾಯಿತು" ಎಂದು ಅನ್ವೇಷಣೆ. "ನಿಮ್ಮ ಕೈಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದೆ." ಎಂದು ಅನ್ವೇಷಣೆ ಇವೆಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ದಾನಕೊಡುವುದು, ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಕ್ಷೇಮ ಕುಶಲಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು, ರೋಗಿ ಹಾಗೂ ದುಃಖಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಿನಯವುಳ್ಳವರಿಂದಲೇ ನಾಡುವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರಾದರೂ ದುಃಖಿಗಳು ತಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ನಾಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿನೂ ಸಹಾಯವು ಆಗದಂತೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಕೂಡನೆಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಸಂತೋಷವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು ಇದೂ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರವಿನಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಪರಮಾರ್ಥ ವಿನಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೀರ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಧರ್ಮ ಪ್ರಭಾವನೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾಧೃಷ್ಟಿಯವರನ್ನೂ ಸಹ ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಬಾರದು ಅವರೊಡನೆಯೂ ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಅವರ ಆದರ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇದೂ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾನ್ ವಾಹಿಯೂ ದ್ರೋಹಿಯೂ ದುರಾಚಾರಿಯೂ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರಿಗೂ ಕೆಟ್ಟ ಶಿಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಡಕೂಡದು. ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ವಿಕಲೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಮತ್ತು ಹಾವಿನಂಥ ದುಷ್ಟ ಜೀವಗಳ ವ್ಯಾಘ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಅವುಗಳ ಜೀವವು ಉಳಿಯುವಂತೆಯೇ ತಾವು ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಇದೇ ಅವುಗಳ ವಿನಯವಾಗಿದೆ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಿಯರ ಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಕೂಡದು. ಅವುಗಳ ಕೂಡ ವೈರಭಾವವನ್ನೂ ಇಡಬಾರದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರ ವಿನಯಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು ಗೃಹಸ್ಥನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಕಲ ಸಂಗವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಂಥ ವೀತರಾಗಿಯಾದ ಮುನೀಶ್ವರನೂ ಸಹ ವಂದನೆ ಮಾಡಿದ ಮಿಥ್ಯಾಧೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಚಾಂಡಾಲ, ಭಿಲ್ಲ ಬೇಡರಂಥ ಜಾತಿಗಳ ಜನರು ವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ "ವಾವಸ್ತುಯೋಸ್ತು" ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಯಗುಣವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಾದಲ್ಲಿ ಜಿಕ್ಕು ಮಗ್ಗು, ಅಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮರಹಿತ ಮತ್ತು ನೀಚ ಜಾತಿಯವರನ್ನೂ ಕೂಡ ನಿಂದಿಸಕೂಡದು, ತಿರಸ್ಕರಿಸಕೂಡದು ಈ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಜನ್ಮದ ಕೋಪಿಯು ವಿನಯದಿಂದಲೇ ಇದೆ ವಿನಯವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಒಂದು ಘಳಿಗೆಯನ್ನು ಸಹ ಮಾನವನು ಬಾಳಬಾರದು, ಹೀಗೆ ಭಗವಾನ್ ಗಣಧರ ದೇವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ವಿನಯ ಗುಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವಕ್ಕೆ ಮಹಾನ್ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಇದು ವಿನಯ ಸಂವತ್ಸರ ಅಂಕವು ನೀನು ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಒಲವುತರ ವಾಸಿಸು ನೀನು ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಸ್ವ ಆತ್ಮವು ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಗರ್ವವನ್ನು ಎಂದೂ ಹೊಂದದೆ ಇರಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿನಯ ಸಂವತ್ಸರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಭಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಉನ್ನತವಾದ ಮನವೆಂಬ ಆನೆಯನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿರಿ ಅದು ಬದುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡೀತು

ಕಾಮನ ಇತರ ಹೆಸರುಗಳು—ಕಾಮನಿಗೆ ಅನಂಗವೆನ್ನುವರು, ಅವನಿಗೆ ಶರೀರವಿಲ್ಲ. ಕಾಮನಿಗೆ ಮನಸಿಜವೆನ್ನುವರು; ಅವನ ಜನ್ಮವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮನಿಗೆ ಮನ್ಮಥವೆನ್ನುವರು, ಇವನು ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಜ್ಞಾನದ ಮಂಥನ ಮಾಡುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇವನು ಸಂವರದ ಅರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತಲೇ ಇವನಿಗೆ ಸಂವರಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕಾಮದಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಗರ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಕಂದರ್ಪವೆನ್ನುವರು ಕಾಮನ ಯೋಗದಿಂದ ಅನೇಕ ತಿರ್ಯಂಚ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರು ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ಮಾರ ಎನ್ನುವರು. ಮಾನವನಿಗೆ ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ವಿಷಯ ಭೋಗವನ್ನು ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಕಾಮ ನೇವನೆಯ ಇಂದ್ರಿಯವು ಮುಚ್ಚಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಮ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇಂದ್ರಿಯದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸಹ ಸದ್ಭಕ್ತ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕಾಮವಿಕಾರವಿದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಮಾನವನನ್ನೂ ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ. ಇದರಂಥ ಅನ್ಯ ವಾವು ಇಲ್ಲ. ಈ ಕಾಮ ವಿಕಾರದಿಂದ ಹರಿಹರಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಕಾಮವೊಂದೇ ಆಗಿದೆ ಕಾಮವನ್ನು ಗೆದ್ದವನು ಮೋಹವನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಗೆದ್ದಾನು.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಡಬೇಡಿರಿ. ಕಾಮ ವಿಕಾರವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವಸ್ತ್ರೀ, ದೇವಾಂಗನಾ, ತಿರ್ಯಂಚ ಜಾತಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಇವರ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಡಬೇಡಿರಿ. ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಬೇಡಿರಿ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯಕ್ಕಿರುವ ಒಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ ನೀವು ಕೆಟ್ಟ ಶೀಲದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಡಿರಿ. ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕುಶೀಲ ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಕಟ್ಟಿ ಶೀಲವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಡಿರಿ ಅವರ ನಡತೆಯನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸದಿರಿ. ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ಬಾವಿಸಿರಿ. ತರುಣ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವಳು ತನ್ನ ತಂಗಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವರ ಕೂಡ ವರ್ತಿಸುವದನ್ನೂ ಮಾತನಾಡುವದನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಶೀಲವಂತ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಡುವನು ಯಾವನು ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಹುದು, ಕೂಡಿಯೂ ಇರಬಹುದು, ಅವರ ಅಂಗ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೂ ಇದ್ದಾನು ಅಂದರೆ ಅವನ ಶೀಲಭಂಗವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೊರತಾಗಿ ಅನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಎರಡನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಹಾಕಬಾರದು ತಮ್ಮ ತಾಯಿ, ತಂಗಿ, ಮಗಳು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರ ಕೂಡ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಕೂಡಬಾರದು ಮುನಿಗಳಂತೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಇಡುವದಿಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರುಗಳೂ ಸಹ ದೋಷದರ್ಶಕವಾಗಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನಾರೀ ಎನ್ನುವರು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ನವಾನವಾದ ವೈರಿಯು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಾರೀ ಎಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡುವವರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವವಳು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿರುವಳು ಅವಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಯೇ ಪುರುಷರ ವಶನವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವಳು ವತ್ಸಿ ಎನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕುಮಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವಳು ಕು-ಮಾರಿಯು ಅವಳ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಪುರುಷನ ಬುದ್ಧಿ, ಬಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದರಿಂದ ಅವಳು ಅಬಲಾ ಎನಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಸಂಸಾರದ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವಳು ವಧುವೆನಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಕುಟಿಲತೆಯನ್ನು (ಮಾಯಾಜಾಲ ಸ್ವಭಾವ) ಬಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯು ವಾಮಾ ಎನಿಸಿದ್ದಾಳೆ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟಿಲತೆಯು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ವಾಮಲೋಚನಾ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಸ್ತ್ರೀಯ ಎಲ್ಲ ಹೆಸರುಗಳೂ ದೋಷದರ್ಶಕವೇ ಆಗಿವೆ

ಶೀಲವಂತನು ಪೂಜ್ಯನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶೀಲವಂತನಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಕೂಡ ಸಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವನು. ಶೀಲವುಳ್ಳವನು ರತ್ನತ್ರಯವೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಾಮಾದಿ ಸುಲೋಚನರ ಹೆದರಿಕೆ ಅಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿರ್ವಾಣ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಶೀಲದಿಂದ ಲೋಭಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕುಮಾರ, ಮಲಿನ, ಲೋಗ ಗ್ರಾಸಿತನಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನು ತನ್ನ ಶೀಲಗುಣದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಭಿಕರಿಗೆ ತನ್ನ ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

ಸುಖಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಶೀಲವಿಲ್ಲದಂಥ ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯೂ ಕಾಮದೇವನಂತೆ ಸುಂದರನಾಗಿದ್ದರೂ ಜನರ ಅನಾದರಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನ ಹೆಸರೇ ಕುಶೀಲನೆಂದಿದೆ. ಶೀಲವೆಂಬುದು ಸ್ವಭಾವದ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯಾಗಿದೆ. ಕಾಮಿ ವುರುಷನು ಅದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಕುಶೀಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕಾಮುಕನು ಧರ್ಮ, ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವ, ವ್ಯವಹಾರದ ಶುದ್ಧತೆಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾತನಾಗುವನು. ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಎನ್ನುವರು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಕುಕರ್ಮ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಕಾಮನಿಗೆ ಕುಕರ್ಮ ಎನ್ನುವರು. ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ವಶುವಿನಂತೆ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ವಶುಕರ್ಮ ಎನ್ನುವರು. ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದರೆ ಆತ್ಮ. ಅವನ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನಾದ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಕಾಮನಿಂದ ನಷ್ಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂತಲೇ ಕಾಮನಿಗೆ ಅಬ್ರಹ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಕುಶೀಲ ಉಳ್ಳವಳ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಕುಶೀಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾರು ಶೀಲವನ್ನು ವಾಲಿಸುವರೋ ಅವರೇ ಕ್ಷಮಾ, ತಪ, ವ್ರತ, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಕಾಮಾದುವರು. ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಜಂಜಲನಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನೀಶ್ವರರು ಶೀಲವೆನ್ನುವರು. ಶೀಲವೆಂಬ ಗುಣವು ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿದೆ. ಶೀಲವಂತನ ಸ್ವಲ್ಪ ತಪವೂ ಸಹ ಬಹಳಷ್ಟು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಶೀಲವಿಲ್ಲದ ಬಹು ತಪವನ್ನೂ ಕೂಡ ನಿಷ್ಫಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನ ಶೀಲವು ಶುದ್ಧವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶೀಲದ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ. ಈ ಶೀಲವ್ರತವನ್ನು ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದಿದೆ. ಉಳಿದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಲವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಗಲೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶೀಲದ ಬಿನ್ನಸ್ಸು ಹತ್ತಿರಿ. ಹೀಗೆ ಶೀಲವ್ರತೇಷ್ಟನತಿ-ಚಾರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಮೂರನೆಯ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ.

೪. ಅಭೀಕ್ಷಾ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗ

ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯಿರಿ. ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆ. ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕಳೆಯಬೇಡ. ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನು ವಶುವಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಯ ಒದಗಿದಾಗೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಾಗಮದ ವಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗು. ಸಾಮ್ಯಭಾವವು ಉಂಟಾದಾಗ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಇರು. ಶಾಂತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಇರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೂ ಗುರುಜನರನ್ನೂ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ವಂದಿಸುತ್ತಿರು. ಧರ್ಮಶ್ರವಣ ಮಾಡಲು ಯಾರಾದರೂ ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳು. ಈ ವ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ವೇಳೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅಭೀಕ್ಷಾ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. ಬೊಗನೆ ತುಂಬ ಹೂವುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉದುರಿಸಿ. ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗವೆಂಬುದು ಜೈತನ್ಯ ಗುಣದ ವರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ. ಅಂತಲೇ ವ್ರತಿಕೃಣಾಕ್ಕೂ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು-ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಅಭಿಮಾನ, ಲೋಭ ಇವೇ ಮೂದಲಾದವುಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರವು ನನ್ನ ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನೆಲೆದಿದೆ. ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಭುವಿನ ವರಮಾಗಮದ ವ್ರಭಾವದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಜ್ಞಾಯಕ ನೆಲೆದಿದೆ. ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಪ್ರಭುವಿನ ವರಮಾಗಮದ ವ್ರಭಾವದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ನಾನು ನನ್ನ ಜ್ಞಾಯಕ ನೆಲೆದಿದೆ. ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಾಗಬೇಕು. ಹೊಸ ಿಷ್ಟರ ಮುಂದೆ ಶ್ರುತದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಅವರ ಸಂತಯ ಭಾವವು ದೂರವಾಗಿ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ದೇಹ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಸ್ವರೂಪವು ವ್ರಕಟವಾಗದೇಕು. ವಾವವುಣ್ಯ, ಲೋಕಲೋಕ, ಮುನಿಧರ್ಮ-ಪ್ರಾವಕಧರ್ಮಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಹೋಗಬೇಕು. ತಾವು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ದೇಹ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತವಾಗುವುದರ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಸಾರ, ದೇಹಭೋಗ ಇವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ ಮತ್ತು ಮೋಹಗಳು ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿವರೀತಗೊಳಿಸಲಾರವ. ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯ-ಗಳೊಡನೆ ಆತ್ಮವು ವಿಶರೂಪವಾಗಬೇಕಾದರೂ ಅದನ್ನು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗವೆಂದಿ-ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕಷಾಯದ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಾತನು, ಮಿಥ್ಯಾ, ನಿವಾಸಗಲಂಕ ಮೂರು ವಸ್ತುಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾದ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ದರ್ಶನವು, ದುಃಖವ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಅಡಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ವ್ರತಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಜೀವೋದ್ಧವ ಜಾನನಿ ನರೋಪಶಮು ಸೂಚಕವೆಂಬುದು ಅನುಭವ ಕರ್ಮದ ಉಪಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಜನಧರ್ಮದ ಪ್ರವಾಹವೆಂಬುದಾಗುತ್ತದೆ ದೀರ್ಘಕಥೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ವಾಕ್ಯರೂಪದ ಋಣವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವವು ಸೋಲರ ಶಸ್ತ್ರಯೋಧನನ್ನು ಮೂವು, ಮೂವು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಕರ್ಮವನ್ನು ಸತ್ಯಗ್ರಹಿಸುವುದು, ಅ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿ ಜೀವವು ಅಂತರಂಗದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಜನಧರ್ಮದ ಕಾರಣವು ಉದ್ಭವವಾಗಿದೆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರವಾಹದಿಂದ ನಿವಾಸಗಳ ಮೂಲದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ಸಂತೋಷವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವ ಕ್ಷಮಾದಿಕ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೇ ಭಕ್ತಿ, ಅಭಕ್ತಿ, ಹೋಗು, ಬರಗು, ತ್ಯಾಜ್ಯ, ಗ್ರಾಹ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ತೀಯುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನರಮರ್ಧ ಹಾಗೂ ಸ್ವಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಧನವೆಂಬಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ರಾಜಪುತ್ರನಿದ್ದರೂ ಅವನ ಆದವ ಸತ್ಕಾರಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಾದ ಏಕಾಗ್ರ ಸತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದನವು ಬೇರೆಯಾದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಾದಿಂದ ದಾನವೇ ಇಲ್ಲ ಹೊಸ ಹಾಗೂ ಸುಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಜ್ಞಾನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಸ್ವರೇಖೆ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅದರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನಧರ್ಮವನ್ನು ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಜನರಿಗೆ ಕೂಟ್ಟಿರುವ ಒಂದು ಕಡಿಯುವುದಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವೇ ಸಮಗ್ರಕರ್ಮವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸುಪ್ರಿಯು ಬೇರೆಯುತ್ತದೆ, ಸಮಗ್ರಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾಧೀನವು ಅವನಾದಿಯೂ ಆದ ದನವಾಗಿದೆ ಸಂಸಾರ ಸಮೀಪವಲ್ಲ ಮುಳುಗುವವರಿಗೆ ಕೃಪಾಪ್ರಿಯ, ಮೇಲೆವು ವಂಧವು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒಂದು ಇಷ್ಟವೆಂದಿದೆ ವಿದ್ಯಾ ಸಮಸಮಾಧಿ ದೀಪ್ಯಮಿತಿ, ವಿಜೃಂಭದ ಕೇವಲ ವಸ್ತುಲೋಕಾರಂಭದ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡ ಮನಸ್ಸಿನ ಗೌರವವನ್ನು ಜನರು ಮನಗಾಣುತ್ತ ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನರಮ ನಿಧಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಜ್ಞಾನವೆಂದೇ ಆಗಿದೆ ಅಂತರೇ ದಕ್ಷ ಜಮೀನಿ, ಬಗೆಮಾ ಕರುಣಾವಿಧಿ ವಿಶೇಷಗಳ ಗುರುತು ನಿಮಗೆ ಒಳಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆತ್ಮನನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿಸಿ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಯಜ್ಞವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು ಇದನ್ನು ನೋಡಿಸಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಒಕ್ಕಣ ಕೂಡಿ ಎರವಸಯವರಿಗೂ ದಿವ್ಯವು ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿ ನೀತಿ ಧನಸಂತರಿದ್ವಿ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಮಗ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಕಟವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇವರೇ ವಿಜೃಂಭ ಕರಿಯುವವರಿಗೂ ಅನ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿ ಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೂಡಿ ವಿಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುವುದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಬೇಕು ವಿಜೃಂಭವು ಕರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರಂತರ ವರದಿ-ವಾರ್ತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಕಾಲಕರಿಯರಿ ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅಪೂರ್ವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲವು ನಡೆಗೆ ಆಯವ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಶರೀರ ಬುದ್ಧಿ ಇವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಜನರೊಳಗೂ ಒಂದು ವಿಜೃಂಭವು ಕೂಡ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನದ ಸಂಪಾದನೆಯೆಂಬುದು ಹೊಗಳಿಕೊಡಬೇಕು ಈ ಜ್ಞಾನವೆಂದೇವೆಂದ ವರದಿ ವರದಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಜ್ಞಾನವೆಂದೇವೆಂದ ಸುಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಗುಣ ವಾದರಕ್ಕೂ ಒದುವುದಿಲ್ಲ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಜ್ಞಾನವೆಂದೇವೆಂದಿದ್ದ ವರದಿ ವರದಿ ಆಗಿ ಇವರು ನಿರವೇಶರು, ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಇದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಬೇಕೆಂದಿದ್ದವರೇ. ಒಳಗೆ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಜ್ಞಾನವು ದೀರ್ಘಕಥೆ ದೇವರ ಗಾಢವೆಂದು ಮಾಡಬೇಕು ಸಾಧನವಾಗಿದೆ

೫. ಸಂವೇಗ ಭಾವನೆ

ಈಗ ಇದುವುದಾದ ಸಂವೇಗ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ

ಸ್ವೀ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ನೋಡುವೆವೇಡ. ಸಂವೇಗವೆಂದರೆ ಒಂದು ವಿಧದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂವೇಗವೆಂಬುದು ಹಾಗೆಯೇ ವರ್ತಮಾನವಾದ ಇದರಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾದ ಸಂವೇಗವೆಂದರೆ ಸಂವೇಗವೆಂದರೆ ಹೇಗೆಯೇ ಇದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದರಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ

ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಕಲತ್ರ, ಸಂಸಾರ ಭೋಗ, ತರೀರ ಇವೆಲ್ಲ ದುಃಖರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಸಂವೇಗ ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮವೆನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿರಿ. ಧರ್ಮವೆಂಬ ನದದ ಅರ್ಧವು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವಭಾವ ಎಂದಿದೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಧರ್ಮವು ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ರತ್ನತ್ರಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ ಜೀವದಯೆಯೂ ಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿವಿಧ ಅರ್ಧಗಳನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕಾದುದು ಧರ್ಮ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದರೂ ವಸ್ತು ಅಂದರೆ ಆತ್ಮವು ಅದರ ಸ್ವಭಾವವು ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿದೆ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಆತ್ಮನ ಗುಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳು ಸಹ ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ ದಯೆಯು ಆತ್ಮನ ವರಿಣಾಮವೇ ಆಗಿವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜಿನೇಂದ್ರರು ಹೇಳಿದ ದಶಲಕ್ಷಣ ರೂಪಿಯಾದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಂವೇಗವೆನ್ನುವರು ಕಳೆತನವಿಲ್ಲದೆ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದು ಸಂವೇಗ ಬಾವನೆಯಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮುನಿ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಾವಿರುವುದೂ ಸಂವೇಗವಾಗಿದೆ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವ ದಯೆಯ ವರಿಣಾಮವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನು ಸಂವೇಗವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿರುವುದು ಸಂವೇಗವಾಗಿದೆ ಧರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸವಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಂವೇಗವಾಗಿದೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಸುವದ ವರಿಣಾಮವಿರುವುದು ಕೂಡ ಸಂವೇಗವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತೀರ್ಥಂಕರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ನಾರಾಯಣ, ವ್ರತನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯ ಪುರುಷರಾಗುವುದು ಧರ್ಮದ ಫಲವೇ ಆಗಿದೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಮದ್ಧಿಧಾರಕ ದೇವನಾಗುವುದು, ಇಂದ್ರನಾಗುವುದು, ಅನುಶ್ರಾದಿಕ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಮಿಂದ್ರನಾಗುವುದು, ಕೇವಲಿಯಾಗುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು, ರಾಜ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿಯು ಲಭಿಸುವುದು, ಅಖಂಡ ಐಶ್ವರ್ಯವು ದೊರೆಯುವುದು, ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ನಡೆಯುವುದು, ಬಹಳಷ್ಟು ಧನಸಂಪತ್ತಿಯು ದೊರೆಯುವುದು, ರೂಪಬಲಗಳಿರುವುದು, ಜಾತುರ್ಯ, ಮಹಾ ವಾಂಡಿತ್ಯಗಳಿರುವುದು, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯತೆಯು ಲಭಿಸುವುದು, ನಿರ್ಮಲ ಶೀರ್ಷಿಯು ಹಬ್ಬುವುದು, ಬುದ್ಧಿಯು ಉಜ್ವಲವಾಗಿರುವುದೂ, ಆಜ್ಞಾಧಾರಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕುಟುಂಬದ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದು, ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಂಗತಿಯು ಒದಗುವುದು, ತರೀರವು ನಿರೋಗಿಯಾಗಿರುವುದು, ದೀರ್ಘಾಯುಷಿಯಾಗಿರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವಾಗಿರುವುದು, ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು, ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ಸೇವೆ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ಪ್ರೇಮವೇ ಇವುಗಳ ಫಲವಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ಜಾಗೂ ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುತ್ತವೆ ಧರ್ಮದ ಫಲದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಕ್ಕೆ ಕೂಟ ನಾಲಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮದ ಫಲವು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಯಾರು ತಿಳಿಯುವದೋ ಅವರಿಗೆ ಸಂವೇಗ ಭಾವನೆಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮವಂತರನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದಿತನಾಗುವುದು, ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ವಿವಿಧ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವುದು, ಇವು ಸಂವೇಗವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐದನೆಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಹಿತವಿದೆ ಇದನ್ನರಿತು ನಿರಂತರ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು ಈ ಚಿಂತನದಿಂದಾದ ಆನಂದದಿಂದ ಸಂವೇಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂವೇಗವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐದನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೬. ಶಕ್ತಿತತ್ವಾಗಭಾವನಾ

ಇನ್ನು ಶಕ್ತಿಸುಸಂಸ್ಥಿತ ತ್ಯಾಗಭಾವನೆ ಎಂಬುದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ

ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗ—ಈ ತ್ಯಾಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭಾವನೆಯು ಮಾನವ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಭೂಷಣವಾಗಿದೆ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗ ಭಾವನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮೋತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು

ಮೂಡಬೇಕು. ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಭ್ಯಂತರಗಳೆಂಬ ಎರಡು ವ್ಯಾಕಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಭರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ (೧) ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, (೨) ವೇದ, (೩) ಹಾಸ್ಯ, (೪) ರಹಿ, (೫) ಅರಹಿ, (೬) ತೋಳ, (೭) ಭಯ, (೮) ಜುಗುಪ್ಸಾ, (೯) ರಾಗ, (೧೦) ದ್ವೇಷ, (೧೧) ಕ್ರೂರ, (೧೨) ಮಾನ, (೧೩) ಮಾಯಾ, (೧೪) ಲೋಭ ಹೀಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿಧ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ಇರುತ್ತವೆ

೧. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ—ಶರೀರವೇ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಎಂಬ ವರಿಗ್ರಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಸ್ತುವು ತನ್ನ ದ್ರವ್ಯ, ತನ್ನ ಗುಣ, ತನ್ನ ವರ್ತಮಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತದೆ ಸುಖವನ್ನು ಒಂದು ದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಳದಿ ಮೊದಲಾದವು ಅದರ ಗುಣವಾಗಿವೆ ಕುಂಡಲವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅದರ ವರ್ತಮಾನಗಳಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಬಂಗಾರವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ ಸುಖವನ್ನು ಅನ್ಯ ವಸ್ತುವಲ್ಲಿ, ಅನ್ಯ ವಸ್ತುವೂ ಸುಖವಲ್ಲ. ಸುಖವನ್ನು ಸುಖವೇ ಆಗಿದೆ ಒಂದು ವಸ್ತುವು ಯಾವಾಗಲೂ ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ ಆಗುವುದೂ ಇಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಯಾವುದಾಗಿರುವುದೋ ಅದೇ ನಮ್ಮದಾಗಿರುವುದು ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮವು ಆತ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಆತ್ಮವು ಬೇರೆ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವೂ ಆಗಲಾರದು ಶರೀರಕ್ಕೇನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ಕೆಂಪಾಗಿದ್ದೇನೆ, ನಾನು ಕಪ್ಪು ಇದ್ದೇನೆ, ನಾನು ರುಜ, ಅವನು ರಂಕ, ನಾನು ಒಡೆಯ, ಅವನು ನೇವಕ; ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅವನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ವೈಶ್ಯ, ಅವನೊಬ್ಬನು ಶೂದ್ರ, ನಾನು ತರುಣ, ಅವನು ಮುದುಕ, ನಾನು ಬರಿಷ್ಠ, ಅವನು ನಿರ್ಬಲ, ನಾನು ಮನುಷ್ಯ, ಅವನು ತೀರ್ಥಂಜ—ಈ ವ್ಯಾಕಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕೃತವರ್ತಮಾನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭಾರಣಮಾಡುವುದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದ ಯೋಗದಿಂದಲೇನೇ ನನ್ನ ಮನೆ, ನನ್ನ ಮಗ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಎಲ್ಲ ವರ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಶರೀರವು ನಾಶವಾಯಿತೆಂದರೆ ನನ್ನ ನಾಶವಾಯಿತು, ಶರೀರವು ಬೆಳೆದರೆ ನಾನು ಬೆಳೆದೆ, ದೇಹವು ಸೊರಗಿದರೆ ನಾನು ಸೊರಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ ವರ್ತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇವನು ತನ್ನನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದಾನೆ ಅಂತೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದೆ ಅದೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೨. ವೇದ—ಈ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಸೇವನೆಯ ವರಿಗ್ರಹವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಮ ಭಾವನೆಗೆ ಆತ್ಮ ಭಾವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ವೇದವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ ಕಾಮವು ಶರೀರದ ವಿಕಾರವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ವೇದವರಿಗ್ರಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ರಾಗ—ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಪುತ್ರ, ಸ್ತ್ರೀ, ಆಭರಣ ಮೊದಲಾದ ವರ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತನಾಗಿರುವುದು ರಾಗ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

೪. ದ್ವೇಷ—ಎರಡನೆಯವರ ವೈಭವ, ಪರಿವಾರ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ವಾಂಡಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವೈರ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳುವುದು ದ್ವೇಷ ವರಿಗ್ರಹವು.

೫. ಹಾಸ್ಯ—ನಗೆ, ನಗೆಯಾಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇದ್ದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ಹಾಸ್ಯ ವರಿಗ್ರಹವು

೬. ಭಯ—ತನ್ನ ಮರಣವಾದೀತು, ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ಮಿತ್ರರ ಮರಣವಾದೀತು, ತನ್ನ ವರಿಗ್ರಹಗಳು ನಷ್ಟ ಹೊಂದಿರಬಹುದು ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಭಯವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೭. ರಹಿ—ಮಂಚೇಂದ್ರಿಯುಗಳಿಗೆ ರುಜಿಸುವಂಥ ಭೇದಗಳ ಉಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ರಹಿ ವರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ

೮. ಅರಹಿ—ಅರಿಷ್ಟ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಯೋಗವಾದಾಗ ವರಿಗ್ರಹವೆಂಬ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಆರಹಿ-ವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುವರು

೯. ಶೋಕ—ತಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಧನ, ಉಪಜೀವಿಕೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು ಅಥವಾ ತಿರುಗಿ ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಶೋಕವರಿಗ್ರಹವೆನ್ನುವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಆಳುವುದು ಸು-ಸಮಾನೇಶವಾಗುತ್ತದೆ

೧೦. ಜುಗುಪ್ಸೆ—ಹೊಲಸು ಮಾರ್ಧವನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ನಿನಿದಾಗ, ಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿದಾಗ, ಕೆಟ್ಟಮಾತು-
ಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, ನೈರಸಿದಾಗ ಮನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಹೇಸಿ ಬಾವನೆಗೆ ಜುಗುಪ್ಸಾಪರಿಗ್ರಹವನ್ನುವರು

೧೧. ಕ್ರೋಧ—ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು ಉಂಟಾಗಿ ಕಾವೇರುವುದು ಕ್ರೋಧ ಪರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

೧೨ ಮಾನ—ಉಚ್ಚಕುಲ, ಜಾತಿ, ಧನ, ವಶ್ಯಯ್ಯ, ರೂಪ, ಬಲ, ಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿ, ವಿದ್ಯೆ ಇವುಗಳಿಂದ
ನಾವು ಇತರರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿದ್ದೇವೆ ಉಳಿದವರು ನಮಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯವರು, ಎಂದು ತಿಳಿದು ಗರ್ವವಡುವುದು,
ಇತರರನ್ನು ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಅನಾದರಿಸುವುದು, ಕಲೋರದಾವವನ್ನು ಇಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಮನ
ಪರಿಗ್ರಹಗಳಾಗಿವೆ

೧೩. ಮಾಯೆ—ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕವಟಾಚರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು
ವಶ್ಯವಾಗಿ ಇಡುವುದು ಮಾಯಾ ಪರಿಗ್ರಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ

೧೪. ಲೋಭ—ನರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ತೃಪ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾಳುವುದು ಲೋಭ
ಪರಿಗ್ರಹವಾಗಿದೆ.

ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ಪರಿಹರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ
ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳ ನಾಶಕವೂ ಆದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಇವೆ ಇವುಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಧನ,
ದಾನ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಸುವರ್ಣ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಜೀತನ, ಅಜೀತನ ಮಾರ್ಧಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು
ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹವೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಈ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ
ಪರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹವು ಕಲನರ
ಹತ್ತರ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು ಆದರೆ ಅಂತರಂಗ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು
ಮಹಾ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ವಿಲದೇಶ ತ್ಯಾಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ
ತ್ಯಾಗವು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಗಳ
ಕಡೆಯಿಂದ ನೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತ್ಯಾಗ
ಧರ್ಮವಿದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ರಸ್ತೆನೋಂದ್ರಿಯದ ಲೋಲುಪತೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ವಾನದ ತ್ಯಾಗವು
ಸಹಜವಾಗುತ್ತದೆ

ಜಿನೋದ್ರನ ವರಮಾಗಮವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವುದು, ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಅಬ್ಯಾಸವಾಡಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದು,
ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವುದು, ಸಂಕೋಧನಮಾಡುವುದು, ಮಾಡಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ಬಹಳ
ಲೋಕೋಪಕಾರಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ

ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ದುಷ್ಕ ವಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತು ದುಷ್ಕ ವಿಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಇರುವ
ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗಗಳ ಜರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಹಚ್ಚುವುದು ಇದೂ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವಾಗಿದೆ
ಮೋಹದ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದು ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮೋಹದ ನಾಶವಾಗುವಂಥ
ಧರ್ಮವದೇಶವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಮಹಾ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವಾಗಿದೆ
ಯಾಕೆಂದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸುನಪ್ತ ಪಾವಕ್ಕಾಗಿ ಹೆದರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು
ಹಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತ್ತವೆ

ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಜಘನ್ಯವೆನಿಸುವ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ವಾತ್ಸರ್ಯಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪ್ರರೇಸರವಾಗಿ
ಆಹಾರ ದಾನಕೊಡುವುದು, ಕುಡು ಔಷಧಕೊಡುವುದು, ಜ್ಞಾನದ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು—ಸಿದ್ಧಾಂತದ
ಅಬ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದಂಥವು—ದಾನಕೊಡುವುದು, ಪ್ರಾವಕರಿಗೂ ಮುನಿಗಳಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸತಿ
ಗೃಹವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಸುಗುಣಿಗಳಿಗೆ ಯಾವ ವಾನದಿಂದ ಅವರ
ತಪೋವೃದ್ಧಿಯು ಆದೀತೋ, ಸ್ವಾದ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ ಹತ್ತುವುದೋ, ದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿಷಕ್ರಮೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದೋ
ಅಂಥ ಆಹಾರಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದಾನಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಬೆತ್ತಿಯಿಂದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿಟ್ಟು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ

ವಾಸಕೊಡಬೇಕು ಆದರಿಂದ ತನ್ನ ಜನ್ಮವು ಕೃತಾರ್ಥವಾಯಿತು, ತನ್ನ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಸಫಲವಾಯಿತು ಎಂದು ಬಾವಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇಂಥ ವಾತ್ಸವಾನವು ಮಹಾನ್ ಭಾಗ್ಯವೆಂತನಿಗೂ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವದಿದೆಯೋ ಅವರಿಗೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಸತ್ಪಾತ್ರವು ದೊರಕುವುದು ಬಹು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಭಕ್ತಿಸಹಿತ ವಾತ್ಸವಾನವು ಯಾರಿಗೆ ಸಂಭವಿಸುವದೋ ಅವರಿಗೆ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ

ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳಿಂದ ತೊಂದರೆ ಪಟ್ಟವರಿಗೂ ಲೋಗಿ, ದರಿದರು, ವೃದ್ಧ, ದೀನರು ಇಂಥವರ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಮಾತಿ ದಾನಕೊಡುವುದೂ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ ಧನ ಧಾನ್ಯಗಳು ಲಭಿಸಿದ್ದು, ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ, ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮನೆಯು ಸ್ವತಃನವಿದಂತೆ ಇಂಥ ಮನೆಯ ಒಡೆಯನು ಹೇಳಿಕೆ ಸಮಾನವಿದಂತೆ ಇರುವನು ಇವನ ಮನೆಯು ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಹದ್ದು ಕಾಣಿಕೆಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಧನವೆಂಬ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಡಿಕಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತ್ಯಾಗ ಬಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ

೭. ಶಕ್ತಿತತ್ತ್ವವರ್ಣನಾ

ಈಗ ಶಕ್ತಿಯದ್ವೈವ್ಯ ತವಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ

ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತವಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಶರೀರವು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಈ ಶರೀರವು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಈ ದೇಹವು ಅನಿಶ್ಚವಾಗಿದೆ. ಅಸ್ಥಿರವೂ ಆಗಿದೆ ಅಪಚಯಾಗಿದೆ ಕೃತಸ್ಥವಾಗಿದೆ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಕೃತಸ್ಥ ಮನುಷ್ಯನು ಸಮ್ಯವನಾಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಶರೀರವು ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ನೇಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ನಮ್ಮದಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಬಹಳಷ್ಟು ವ್ಯವಗೊಳಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೆ ದೇಹದ ಕಡೆಗೆ ತೀರ ದುರ್ಲಕ್ಷ ಮಾಡುವುದೂ ವಿಹಿತವಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದು ಸದ್ಗುಣಗಳ ಸಂಚಯಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ ಶರೀರವನ್ನುಳಿದು ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮದ ಸಾಕಾರವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಃಕರ್ಮ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡದೆ, ಸೇವಕನಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಆಹಾರ ಕೊಟ್ಟು, ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಕಾಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಿ ತವವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ತವದ ಮಹಿಮೆ—ತವಸ್ಥಿಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಲೋಲುಪತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಮೂರು ರೋಗಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಂಥ ಕಾಮನನ್ನು ಸವ್ಯಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತವದ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಶಸ್ತ್ರವು ಇಲ್ಲ ತವವನ್ನುಳಿದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಗೊಳಿಸುವ ನಿರ್ದಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸುಖಕೊಡುವ ರೂಢಿಯು ತವಸ್ಥಿಲ್ಲದೆ ಮುರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ರೂಢಿ ಇದ್ದರೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಜಲ, ಬಿಸಿಲು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸಹ ಹೆದರೆಯಲು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ನಿಯಮ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ತವವು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ತವವೆಂಬ ಕಾವಲುಗಾರನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಮ್ಯ ರೂಢಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ದಿಗಂಬರತ್ನವು ವರಮತವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ತವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಿಗಂಬರತ್ನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ತವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಮಮತೆಯೆಂಬ ಹಾತವು ಹರಿದು ಹೋಗಿ, ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಅದ್ಭುತವು ಮುರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ ದೇಹಕ್ಕೆ ಜಲ, ಉಷ್ಣ, ಗುಂಗಾಡು, ಸೋ

ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ತಡೆದುಗೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ ಲಂಗೋಟಿಯನ್ನು ಕೂಡ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳೇ ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು, ದಿಗಂಬರತ್ವವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ತವವಾಗಿದೆ. ದಿಗಂಬರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೋದಿಯೂ ಕೇಳಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕುರೂ ಸಹ ಆತ್ಮರ್ಯ ಚಕಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುದು ಇಷ್ಟಸುತಿದ್ದರೆ ದಿಗಂಬರ ಜನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರುವ ಸುಖಬೋಗದ ರೂಢಿಯನ್ನು ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉಪಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವಾಗ ಹೆದರದೆ ಶಾಂತ ರೀತಿಯಿಂದ ತಾಳಿಕೊಳ್ಳಿ ತಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳಗಿನ ರಂಭೆ ಇಲ್ಲವೆ ತಿಲೋತ್ತಮಾ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಹಾವ-ಭಾವ-ವಿಲಾಸ-ವಿಧ್ಯಮಾದಿಗಳಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಜಂಜಲಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರದು

ನಿಜವಾದ ತಪವು ಯಾವುದು? ಯಾವ ತಪದಿಂದ ಆತೆ ಮತ್ತು ಕಾಮಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವವೋ ಅದೇ ತಪವು ನಿಜವಾದದ್ದು ಯಾವ ತಪದಿಂದ ಎರಡೂ ವ್ರತಾರದ ವರಿಗೃಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದೋ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ತಪವು ಯಾವ ತಪದಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದೋ ಅದೇ ನಿಜವಾದ ತಪವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಗಾಢನಿರ್ಜನವನ ಹಾಗೂ ಭಯಂಕರಗುಹಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವೇಳು ಅಲ್ಲಿ ಭೂತ ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಹಿಂಸ್ರ ವಶುಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯವು ಅಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಕೊಟ್ಟಾವಧಿ ಗಿಡಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಕತ್ತರೆಯು ಬಿದ್ದಾಗ ಹಾವು, ಅಜಗರ, ಕರಡಿ, ಚಿರ್ಚು, ತೋಳ ಇತ್ಯಾದಿ, ದುಷ್ಟ ತಿರ್ಯಂಜ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಲಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧ್ಯಾನ-ಸ್ವಾದ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಕುಲನಾಗಿರುವುದೇ ತಪವಾಗಿದೆ ಆಹಾರವು ಸಿಗಲಿ, ಸಿಗದೆ ಇರಲಿ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಆಹಾರವು ಸವಿ, ಹುಳಿ, ಕಹಿ, ಒಗರು, ಹಸಿ, ದಿಹಿ, ಸೆರಸ, ನೀರಸ ಎಂಥದೂ ಸಿಕ್ಕರೂ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿಂದು ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುವುದೇ ನಿಜವಾದ ತಪವಾಗಿದೆ ದುಷ್ಟ ದೇವ, ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯ, ದುಷ್ಟ ವಶುಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಘೋರ ಉಪಸರ್ಗ ಮಾಡಿದರೂ ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳದೆ ಸಹನ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಜವಾದ ತಪವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಬಹು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಜಯವಾದ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವವರು, ನಿಂದ್ಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸುವವರು, ಬಡೆಯುವರು, ಹೊಡೆಯುವರು, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುವವರು, ಇಂಥವರೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನು ಕೊಡುವವರು ಗಂಟು ಬಿದ್ದ ರೂ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡಕೂಡದು ಅದೂ ತಪಸ್ಸು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿ, ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಗಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಡಕೂಡದು ಇದು ಸಹ ತಪವಾಗಿದೆ

ಮೂಲಗುಣಗಳ ಪಾಲನೆಯೂ ತಪವಾಗಿದೆ. ಐದು ಮಜಾ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಐದು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿರೋಧ ಮಾಡುವುದು, ಆರು ಆವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ನೆರವೇರಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ತಲೆ, ಗಡ್ಡೆ, ವೀಸೆಗಳ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ತೆಗೆಯುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ತಪವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಎರಡು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಕೇಶಲೋಚ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮ ಲೋಚವು, ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಧ್ಯಮ ಲೋಚವು, ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಜಘನ್ಯ ಲೋಚನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಲೋಚವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಹ ತಪವಾಗಿದೆ ಜೈನ ಮುನಿಗಳು ಅನ್ಯ ವೇಷಧಾರಿಗಳಂತೆ ದಿನಾಲು ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಚಳಿ, ಬೇಸಿಗೆ, ಮಳೆಗಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ನೆಗ್ಗವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ನಾನವಾಡದೆ ಇರುವುದು, ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದು, ಅದೂ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ಹೊತ್ತು ಮಲಗುವುದು, ಬೆರಳಿಂದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು, ಒಂದು ದಿವಸಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಮಾತ್ರ ನಿಂತು ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಸೆರಸ ನೀರಸ ಮೊದಲಾದ ರುಚಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೋಜನಮಾಡುವುದು ಹೀಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡ ತಪವಾಗಿದೆ ಈ ಮೂಲಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪೌತಿಕರ್ಮಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳ, ತಪವು ಧರ್ಮದ ಅಂಗವಾಗಿದೆ ಅದು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು ಅಂತಲೇ ಅದರ ಸ್ತುತಿ, ಪೂಜೆಗಳನ್ನು

ಮಡಿ ಮಹಾ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಇದರ ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮೊರೆ ಮತ್ತು ಸರೋಕ್ಷವಾದುದರ ಮೋಕ್ಷವು ನಿಮಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪವಾಗುವುದು ಈ ಪ್ರಕಾರ, ಸಿಂಹಮುಖದ ಶಕ್ತಿಯು ವಸ್ತು ತನ ಎಂಬ ಹಸಿವಿನ ಬಾಸನೆಯನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು

೮. ಸಾಧುಸಮಾಧಿಭಾವನಾ

ಅನ್ನು ಸಾಧುಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಟನೆಯ ಬಾವನೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಸಾಧುಸಮಾಧಿಯ ಅಕ್ಷಣ-ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯು ಹತ್ತಿದಾಗ ಅದರೊಳಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಂದಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆ ಪ್ರಕಾರ ವ್ರತ ಲೇಖಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಯಮಿ ಜಾಗೂ ಸಾಧು ಪದ್ಧತರ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ, ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರ ವ್ರತ ಲೇಖಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುಸಮಾಧಿ ಎನ್ನುವರು. ಅದರಂತೆ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮರಣ ಒದಗಿದರೂ ಉಪನಿಷತ್, ಲೋಕ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ, ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಅಂಟದೆ ಅಳುಕದೆ ಇರುವುದು ಕೂಡ ಸಾಧುಸಮಾಧಿಯಾಗಿದೆ

ಸಾವಿನ ಹೆಬರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಿರಿ. ಅಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಿಯು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ- ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನೀನು ಅಮರ, ಅವಿನ್ಯ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗಿರುವಿ ನೀನಿಗೆ ಮರಣವಿಲ್ಲ ಹುಟ್ಟಿದುದಿಲ್ಲ ನಾಯುವುದು ನಿಜ ವರ್ಯಾಯಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ, ದ್ರವ್ಯದ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಐದು ಅಂದಿಯಗಳು, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯ ಬಲಗಳು, ಆಯುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಉಸುರಾಡಿಸುವಿಕೆ ಎಂಬ ಹತ್ತು ಪ್ರಾಣಗಳಿರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಮರಣವೆನ್ನುವರು ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಸುಖ, ಸತ್ವ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಾವ ಪ್ರಾಣಗಳ ನಾಶವು ಎಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಂತರೇ ಶರೀರದ ನಾಶಕ್ಕೆ ತನ್ನ ನಾಶವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಎಲಾ! ಈ ಶರೀರವು ಸಾವಿರಾರು ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು, ಎಲುವು, ಮೂಸ, ರಕ್ತ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೊಲಿಸು ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡದ್ದಿದೆ ಅದು ಸ್ವಭಾವಾಂತರವು ಏನು ಕಟ್ಟಿತು? ನೀನು ಅವಿನಾಶ ಜ್ಞಾನವಯವನಾಗಿರುವಿ ಮೃತ್ಯುವು ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಿತ್ರನಾಗಿದೆ ಅದು ನಿನ್ನನ್ನು ಮುಪ್ಪಾದ ಹಳೆಯ ದೇಹದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ದೇವಾದಿಕ ಉತ್ತಮ ಶರೀರವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಮಿತ್ರನು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನೀನು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅನೋ ಆಗ ರೋಗ ದುಃಖಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಶರೀರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು? ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ ಮರಣವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಉದ್ಧಾರವು ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು? ವ್ರತ, ತಪ, ಸಂಯಮ ಇವುಗಳ ಉತ್ತಮ ಫಲವು ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದು ಈ ಮರಣವೆಂಬ ಸ್ನೇಹಿತನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಮೃತ್ಯುವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವೆರ ಭಯವನ್ನಾದರೂ ಯಾವು ನೋಡುವರು? ಮರಣವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಇರದಿದ್ದರೆ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸಂಸಾರ ರೂಪೀ ಕೆಸರಿನೊಳಗಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಚಿತ್ತವು ಅಸಕ್ತವಾಗಿರುವುದೋ, ಶರೀರವೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಯಾವ ತಿಳಿದಿರುವರೋ ಅವರೇ ಮಾತ್ರ ಮರಣಕ್ಕೆ ಹದರುವರು. ಆದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅಂತರೇ ಅವನಿಗೆ ಮರಣದ ಭಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅಂಥ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಧುಸಮಾಧಿಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ

ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಮರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೋಗ ದುಃಖಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅವು ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದು ಸಂಭವಿಸುವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ತ್ಯಾಗ ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹಣ್ಣುಲಿಕ್ಕನ್ನು ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ ಕರ್ತವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ರೋಗಾದಿಗಳು ಪ್ರೇರೇಪಕವೆಂದು ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಿಯು ತಿಳಿಯುವನು ನಾನು ಹುಟ್ಟಿರುವೆಂದೆಂದೆ ಮೇಲೆ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕವನೇ ನಾನು ಹೆಬೆರದರೂ. ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಆದ್ದರೂ, ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವಸ್ಥನು ಮರಣವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅಂಥಮೇಲೆ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಳವಳದ ಮರಣವು ಮಾತ್ರ ಬೇಡ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ದೈಯವು ಉಳಿದು, ದೇಹವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ಹೋಗುವೇಕೆ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪದ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ

ಮರಣವು ಬರಬೇಕು ಇದೇ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಮರಣದ ಭಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದಿರುವುದೇ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯಾಗಿದೆ

ಬೇನೆಯ ಭಯವು ಬೇಡ. ದೇವಕೃತ, ಮನುಷ್ಯಕೃತ, ತೀರ್ಥಂಜಕೃತ ಉಪಸರ್ಗಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭಯವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇವೆಲ್ಲ ನಾವು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಜರಗಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನಿಸುವವರಿಗೆ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಸಾಧು ಪುರುಷನು ರೋಗದ ಭಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ, ಯಾಕೆಂದರೆ ತನ್ನ ಶರೀರವೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ರೋಗವೆಂದು ಅವನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಲಲಸೆ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಮಾನವನ ಶರೀರವು ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ, ಈ ತ್ರಿದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಅಸಾತ್ಯವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಈ ತ್ರಿದೋಷಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ, ವ್ಯಾಸ, ಉದರ, ಅತಿಸಾರ, ತುಲಿ, ಮಸ್ತಕ ಮಲಿ, ನೇತ್ರರೋಗ, ವಾತರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ ಆಗ ಜ್ಞಾನಿಯು ಅಸಾತ್ಯವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವೇ ತನ್ನ ರೋಗಗಳ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಸಾತ್ಯವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯ ಮತ್ತು ಅಸಾತ್ಯವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮದಿಂದಲೇ ಈ ರೋಗವು ಹೋಗದೀತು, ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಸಾತ್ಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಔಷಧ ಮೊದಲಾದ ಉಪಚಾರಗಳು ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರವು ಅಸಾತ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ದೇವ, ದಾನವ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಔಷಧಾದಿಗಳು ನಮರ್ಥವಾಗಲಾರವು. ಅಂತರೇ ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇರಬೇಕು. ಹೊರಗಿನ ಔಷಧಾದಿಗಳು ಅಸಾತ್ಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಹಕಾರಿ ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ವರಣಿಸುತ್ತವೆ ಯಾವಾಗ ಅಸಾತ್ಯ ಕರ್ಮದ ತೀವ್ರ ಉದಯವು ಇರುವುದೋ ಆಗ ಔಷಧಾದಿಗಳು ರೋಗವನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅಸಾತ್ಯ ಕರ್ಮದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವರಮ ತಾಂತಿ ಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಕಳವಳವನ್ನು ವಡದೆ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು, ಗಾಬರಿಯಾಗಬಾರದು. ಇದೇ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯಾಗಿದೆ

ಇಷ್ಟಾದೃಷ್ಟ ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗಗಳಿಗೆ ಹೆದರಕೂಡದು. ಬೇಕಾದುದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದು, ಬೇಡವಾದುದು ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಹೀಗಾದಾಗ ಜ್ಞಾನದ ದೃಢತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಂಡು, ಹೆದರದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿ ಎನ್ನುವರು. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಜನ್ಮ, ಮರಣ, ಮುಚ್ಚುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರುವನೋ ಅವನು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಆರಾಧನಾ ಸೂತ್ರ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಶರೀರಾದಿ ವರದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವ್ರತ ಸಂಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಇಡುವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವು ಉರುಳಿದೆ, ಎಲ್ಲದರ ಸಮಾಗಮವು ಅನೇಕ ಸಲವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲ ಅದು ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಲಭಿಸಿದ್ದರೆ ನಾನು ಜನ್ಮ ಮರಣಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯಾಸ್ತಿರಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವಾಗ ನಾನು ಅನೇಕ ಹೊಸ ಹೊಸ ದೇಹಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದೆ. ಧಾರಣ ಮಾಡದಂಥ ಒಂದು ಶರೀರವೂ ಕೂಡ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಈಗಿನ ಶರೀರದ ಮೇಲೆಯೇ ಏನೆಂದು ಮೋಹಗೊಳ್ಳಲಿ? ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ಮಕ್ಕಳುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಬರುತ್ತ ಹೋಗಿದೆ. ಇಂದೇ ಈ ಸ್ವಜನರು ಲಬ್ಧಿಸಿದ್ಧಾರಿಣ್ಣುನಂತಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈಗ ನಾನು ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ವಜನರ ಮೇಲೆ ಮೋಹ ಮಾಡಲಿ? ಈಗಿನ ಈ ಸಂದತ್ತಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ ವೈಭವವೂ ಸಹ ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ಕವಡಿ ಕಿನ್ನುತ್ತಿ ಸ ಸಂತತಿನ ಮೇಲೆಯಾದರೂ ಏಕೆ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡಲಿ? ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಲನ ಪೋಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ತಂದೆಯಾದಿರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಈಗಿನ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರಷ್ಟೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಾಗಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿಯೂ ನಾನು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿರುವೆ. ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಕಾಮವಾಸನೆಯಿಂದ ನವಂತಕನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಆದರೆ ಲಿಂಗಾಬಿಮಾನದಿಂದ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಬೋಗಿಸಿರುವ ನಾನು ಒಮ್ಮೆಯೂ ಭೋಗಿಸದಂಥ ದುಃಖವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಅನೇಕ ಸಲ ಬೋಗಿಸಿದ

ದುಃಖಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಅದರಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜನಿತ ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳೂ ಸಹ ಹಲವು ಸಲ ಭೋಗಿಸಿದಂಥವುಗಳೇ ಆಗಿವೆ ನಾನು ಅನೇಕಸಲ ಸರಕದಲ್ಲಿ ನಾರಕಿಯಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿ ಅನಂಖ್ಯತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನಾನಾ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದೆ ಅನೇಕಸಲ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಯೋಗಿನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದೆ ಆಗ ಹಲವು ಸಲ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ ಕೆಲವು ನಾರಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಆಗ ಧರ್ಮವಾಸನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯವನಾದೆ ಕೆಲ ಕೆಲವು ಸಲ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಕೆಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಂದನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಕವಟದಿಂದ ಆತ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಧರ ತವವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿದೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆ. ಕೆಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಅಂಗಗಳ ಪರನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದೆ ಆದರೆ ಜನ್ಮಮರಣಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಗುರುಗಳನ್ನು ವಂದಿಸುವುದು, ಆತ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಕಠಿಣ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುವುದು, ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು, ಶ್ರುತದ ಅಂಗಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾಗಿವೆ ವಾಸನಾತತ್ವವೂ ಪುಣ್ಯಕಾರಕವೂ ಆಗಿವೆ ಆದರೆ ಅವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಕೃತಾರ್ಥವಾಗಲಾರವು ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪುಣ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಅವು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದಿಂದ ಕೂಡಿರುವವೋ ಆಗ ಮಾತ್ರ ಸಂಸಾರ ಬಂಧದ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾವು. ಭಗವಾನ್ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಆತ್ಮಾನುಖಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ತಮದೋಧವೃತ್ತತವನಾಂ ವಾಷಾಣಸ್ಥೇನ ಗೌರವಂ ಪೂಜಿಸಿ |

ಪೂಜ್ಯಂ ಮಹಾಮಣೇರಿವ ತದೇವ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಸಂಯುಕ್ತಂ || ೧ ||

ಅರ್ಥ—ಪುರುಷನಿಗೆ ಕೇವಲ ಸಾಮ್ಯಭಾವ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತಪ ಇವುಗಳ ಮಹತಿಯು ಕಲ್ಲಿನ ಭಾರವಿದ್ದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇದೇ ಸಾಮ್ಯಭಾವ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತಪಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಹಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಮಹಾ ರತ್ನದಂತೆ ಪೂಜ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಹಿತ ಕ್ರಿಯೆಗಳೇತಾರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಗಳು ಒಂದೇ ಜಾತಿಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಒಂದೆರಡು ಮಣ ಕಲ್ಲನ್ನು ಮಾರಲಿಕ್ಕೆ ಒಯ್ದರೆ ಅದರ ಬೆಲೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದೆರಡು ಆಣೆಗಳೂ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟವೂ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಒಂದು ತೊಲೆ ಎರಡು ತೊಲೆಗಳಷ್ಟು ರತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾರಿದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಬರಬಹುದು. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಸಾಮ್ಯಭಾವ, ತಾಪ್ತಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಘೋರ ತಪಸ್ಸರಣಗಳನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಪಾಲಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸಿತು, ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯದ ಯೋಗದಿಂದ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾದೀತು, ಆದರೆ ಮರಳಿ ವೀಳಿಂದ್ರಿಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾದೀತು ಇನ್ನು ಅವೇ ಗುಣಗಳು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಸಹಿತವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಮುಕ್ತಿ ಸುಖಕ್ಕೇನೇ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲವು ಅಂತಲೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾದವನು ಜಿನೇಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿ, ಗುರುಗಳನ್ನು ವಂದಿಸಲಿ, ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿ, ಶ್ರುತದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಿ, ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಲಿ, ಆದರೂ ಕೂಡ ಅವನು ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡಿಯಾನು ಈ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಅನೇಕ ಸಲ ಲಭಿಸುವುದು ದುರ್ಲಭವಲ್ಲ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಲಭಿಸಿಲ್ಲ ಅದು ಮಾತ್ರ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಂಥದಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರತ್ನತ್ಯಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಯಾರು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ಚತುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಮಾಡುವಂಥ ಮಾತ್ರ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿಯು ವಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಯಾವ ಜೀವನಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ನಿಶ್ಚಲ, ಸ್ಥಾನೀನ, ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಯಾವ

ಪುರುಷನು ಸಾಧು ಸಮಾಧಿ ಭಾವನೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾನ್ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಬೇಗನೆ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಈಗಿ, ಎಂಟು ಗುಣಗಳನ್ನು ಭಾರಜಮಾಡುವಂಥ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಧು ಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಟನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೯. ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ ಭಾವನಾ

ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯದ ಹತ್ತು ವಿಧಗಳು. ಮುನಿ ಇಬ್ಬನೇ ಪ್ರಾವಳನು ಯಾವಾಗ ಜ್ವರ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಶ್ವಾಸ, ಶೂಲಿ, ಉದರ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿರುವನೋ ಆಗ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಔಷಧ, ಯೋಗ್ಯ ವಸ್ತು, ಉತ್ತಮ ಹವೆಯ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು, ರೋಗಿಯ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವನೊಡನೆ ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು, ಇತರ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವನ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವುದು-ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವು ಮುನಿಗಳ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿದೆ ೧ ಆಚಾರ್ಯ, ೨ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ೩ ತಪಸ್ವಿ, ೪ ಶೈಕ್ಷ, ೫ ಗ್ವಾನ, ೬ ಗಣ, ೭ ಕುಲ, ೮ ಸಂಘ, ೯ ಸಾಧು, ೧೦ ಮನೋಜ್ಞ ಈ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ನರಸರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಬೇಕು ಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅನ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ ದುಃಖ ಮತ್ತು ನೋವುಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ ಮಾಡುವುದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳ ಲಕ್ಷಣವು ಹೀಗಿದೆ

೧. ಆಚಾರ್ಯ-ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಾದಂಥ ವ್ರತಗಳ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಆಚಾರ್ಯರು

೨. ಉಪಾಧ್ಯಾಯ-ಯಾರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆಗಮದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಯೋ ಅವರು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಇವರು ವ್ರತಲಿಲಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಶ್ರುತದ ಆಧಾರ ಪುರುಷರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ.

೩. ತಪಸ್ವಿ-ಮಹಾನ್ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ತಪಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಿದ್ದವರು ತಪಸ್ವಿಗಳು

೪. ಶೈಕ್ಷ-ಶ್ರುತದ ಅಧ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ರತಗಳ ಬಾವನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಂತರ ತತ್ಪರರಾಗಿರುವವರಿಗೆ ಶೈಕ್ಷರೆನ್ನಬೇಕು

೫. ಗ್ವಾನ-ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಯಾರ ತರೀರವು ಕ್ಷೇತದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೋ ಅವರು ಗ್ವಾನ-ರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ

೬. ಗಣ-ವೃದ್ಧ ಮುನಿಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಗಣವೆನ್ನುವರು.

೭. ಕುಲ-ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕುಲವೆನ್ನಲಾಗುವುದು

೮. ಸಂಘ-ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಂಘವೆನ್ನುವರು

೯. ಸಾಧು-ಬಹು ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡವರಿಗೆ ಸಾಧುವೆನ್ನುವರು

೧೦. ಮನೋಜ್ಞ-ಯಾರು ವಿದ್ವತ್ತೆ, ವಕ್ರತ್ವ, ಗುಣ, ಉಚ್ಚ ಕುಲಗಳಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯ-ರಿರುವರೋ ಅವರು ಮನೋಜ್ಞರು ಇವರು ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಗುರುಕುಲದ ಗೌರವವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವರಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಅಸಂಖ್ಯತ ಸಮ್ಯಗ್ ಸ್ಥಿತಿಗಳೂ ಸಹ ಸಂಸಾರದ ಅಪಾವದ ಅವೇಶ್ವಿಯಿಂದ ಮನೋಜ್ಞರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ

ಈ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ರೋಗ ಉಂಟಾದಾಗ, ವರೇಷಗಳಿಂದ ದುಃಖ ಸಂಭವಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಕೆಟ್ಟು ವಿಧ್ಯಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಸುಕ ಔಷಧ, ಯೋಗ್ಯ ಆಹಾರಪಾನ, ನಿರೋಗಿ ಸ್ಥಳ, ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಅಸನ, ತಕ್ಕ ಉಪದೇಶ, ಯೋಗ್ಯ ಗ್ರಂಥ, ಹಿಂಜಿ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಪುನಃ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವುದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಯಾರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಬೇನೆಬಿದ್ದ ಮುನಿಯ ಉಗುಳು, ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಾನು ಸ್ವತಃ ದೂರ ಒಯ್ದು ಒಗೆದು, ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದೊಸುವಂತೆ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಸಂಯಮದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಗ್ವಾನಿಯ ಅಭಾವ, ಅನ್ಯರ ಸದ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ

ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಉತ್ಪನ್ನ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವೇ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ವತಃ ರೋಗಿಗಳಾದ ವಿಷ್ಣುರ ಹಾಗೂ ಮುನಿಗಳ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದರಿಂದ ಅವರ ಉಚ್ಚತೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರಾವಕರೂ ಸಹ ಮುನಿಗಳ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕ ಶ್ರಾವಿಕೆಯರ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ಭೂತವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು ಕರ್ಮವ ಉದಯದಿಂದ ಯಾರಿಗಾದರೂ ದೋಷವು ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಬೇಕು ಅವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪುನಃ ಸಮಗೃಹ್ಣನವನ್ನು ಗೃಹಣ ಮಾಡಬೇಕು ಜಿನೋದ್ರನ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಜ್ಞಾತಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಇಂಥ ಉಪಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ನೆರವೇರುತ್ತದೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಅಧ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುವರು ವ್ರತ ಸಂಯಮಾದಿಗಳ ಶುದ್ಧಿಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವರು ಈ ಯೋಗದಿಂದ ಅವರು ವಿಷ್ಣುರ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವರು ಆ ಶಿಷ್ಯರು ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆದು, ಅವರ ಚರಣ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು ಇದರಿಂದ ಅವರು ಆಚಾರ್ಯರ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಸ್ವಂತದ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷಗಳು ತಗಲದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವುದು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ನರವಾಗಮದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದಶಲಕ್ಷ್ಯಣ ರೂಪಿಯಾದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗಿಸಿ ಇಡುವುದು ಆತ್ಮ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಾದಿಗಳ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ನ್ಯಾಥೀನವಾಗದಿರುವುದು ಸಹ ಆತ್ಮನ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ

ರೋಗಿಯಾದ ಮುನಿಯ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ—ರೋಗಿಯಾದ ಮುನಿಯ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ಸಂಜೆ ಮುಂಜಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ತಯನ, ಆನನ, ಕರ್ಮಾಂಡು, ಪಿಂಞ, ಪುಷ್ಪಕಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿ ನವಿಲಿನ ಗರಿಯ ಪಿಂಞಯಿಂದ ಧೂಳು ಹೊಡೆದು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಬೇಕು ಅಶತ್ತರೂ ರೋಗಿಗಳೂ ಆದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರ ಔಷಧಾದಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಸಂಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು ಅವರಿಗೆ ದರ್ಮದ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ, ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅವರನ್ನು ಎದ್ದುಸುಪ್ಪಡು, ಕೂಡಿಸುವುದು, ಈ ಮೈಯಿಂದ ಆ ಮೈಗೆ ಹೊರಳಿಸುವುದು, ಶೌಚಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸುವುದು, ಮೂತ್ರ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಒಯ್ಯುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು ಇನ್ನು ಸಾಧುವು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದಣಿದು ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ನೀಚ ಜನರೊಂದಲು ದುಷ್ಟ ರಾಜನೊಂದಲು ತೊಂದರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಅದರಂತೆ ತೀರ್ಯಾಚ ವ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಉಪದ್ರವವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಬರಗಾಲ, ಮಹಾನಾರಿ, ಮೈಲಿಬೀನೆ, ವ್ಲೇಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೆಲವರು ಗಾಬರಿಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಅಂಥವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟು, ಅವರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಅದರಿಂದ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಮಾಡುವುದು ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದು ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಅಧರ್ಮಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅವನು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಭಂಗಮಾಡಿದವನು, ಜಿನಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು, ಆಚಾರವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದನು ಮತ್ತು ವ್ರಥಾವಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ವಿವತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿಮುಖರಾದಂತೆಯೇ ಸರಿ ಮೋಹವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯೊಬ್ಬನೇ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಜಲದಿಂದ ಮೋಹರೂಪಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಿಸಿ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಯಾವನು ಕಾಮವಿಕಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಆತ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಧನ್ಯನು ಇಂಥ ಲೋಕೋತ್ತರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದವರ ಚರಣ ಕಮಲಗಳಿಗೆ ಶರಣ ಹೋಗುವ ವರಿಣಾವು ವೈಯಾಪ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಸದ್ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗುತ್ತ

ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಬೆಳೆದಾಗ ಧರ್ಮದ ಒಡೆಯರನ್ನಿಸುವ ಅರ್ಹತರೇ ಮೊದಲಾದ ವಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅವನರಾಗುವೂ ಭಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕವಟಿ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ಭೋಗದ ಇಷ್ಟ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮಹಾನ್ಮರು ಸರ್ವತದಂತೆ ಅದು ನಿಷ್ಕವವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಭಕ್ತಿಯು ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪಂಚ ಮಹಾ ವ್ರತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಕಷಾಯವಿಲ್ಲದ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಂಥ, ಶ್ರುತ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ರತ್ನಗಳ ಭಂಡಾರವನ್ನಿಸುವ ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವ ಲಾಭವು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾರು ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ದಾರಣಮಾಡುವವರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಗಂಟುಹಾಕಿ ಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಆಗುವುದು ಇದರಿಂದ ತಾವು ಹಾಗೂ ಇತರರೂ ಸಹ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವದ ಫಲ—ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವು ಅಂತರಂಗ ಹಾಗೂ ಬಹಿರಂಗ ತವಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟ ಕಾರಣವು ಆಗಿದೆ ಯಾರು ಆಚಾರ್ಯರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಸಂಘದ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮದ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ, ಅವರು ವರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದಂತೆ, ಅವರು ಸ್ವಂತ ಹಾಗೂ ಇತರರ ಸಂಯಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ, ಅವರು ಶುಭ ಧ್ಯಾನದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ, ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹಮಾಡಿದಂತೆ, ರತ್ನತ್ರಯದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿದಂತೆ, ಆತಿಥೆಯ ದಾನ ಕೊಟ್ಟಂತೆ, ನಿರ್ವಿಚಿತ್ತ್ವ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಜಿನೇಂದ್ರ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವುದು ಸುಲಭ, ಆದರೆ ರೋಗಿಯು ಶುಕ್ರೋಷ ಮಾಡುವುದು ಬಹು ಕಠಿಣವು. ಅನ್ಯರ ಅವಗುಣಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದೂ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವಾಗಿದೆ ಈ ಸದ್ಗುಣದಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರ ಸಾಮಾನ್ಯರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾಗಿ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿದವರ ಸಾಧುವಿರಲಿ, ಪ್ರಾಸಂಗಿಕರಲಿ ಅವನು ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ವಾಣ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಇನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾರು ಪೋಷಣೆಯ ಜೀವಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ರಾಣಿ ಮಾತ್ರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಬಂಧವಿನಿಂದ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೧೦. ಅರ್ಹದ್ಭಕ್ತಿ

ಅರ್ಹದ್ಭಕ್ತಿಯ ಫಲ—ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ 'ಜಿನ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಅರ್ಹದ್ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅರ್ಹತನ ಗುಣಗಳಿರುವ ಅವನರಾಗವೇ ಅರ್ಹದ್ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಕಾರಣ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತನಮಾಡಿದವನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅದ್ಭುತ ವ್ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅವನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಆರು ತಿಂಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕುಬೇರನು ಹಸ್ತೇರಡು ಯೋಜನ ಉದ್ದ, ಒಂಭತ್ತು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾದ ರತ್ನಮಯ ನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರಮನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ರತ್ನದ ಕೋಟಿ, ಕೂತ್ತಳಗಳನ್ನು ಸಹ ಕುಬೇರನು ಆ ನಗರಿಗೆ ರಚಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮಾತೆಯ ಗರ್ಭವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಜಿನಮಾತೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ರುಚಿಕರ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವದಿ ಎನುತ್ತಾ ಕುಮಾರಿಕೆಯರು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ತೀರ್ಥಂಕರರು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಜೆ, ಮುಂಜಾವು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ಮೂರು ಅರ್ಧ ಕೋಟಿ ರತ್ನಗಳ ಮಳೆಯನ್ನು ಕುಬೇರನು ಸುರಿಸುತ್ತಾನೆ

ಗರ್ಭೋತ್ಪತ್ತಿ—ವ್ಯಭುತ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಂದ ತರುವಾಯ ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರ ಆಸನಗಳು ಕಂವಾಯಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅವರು ಬಂದು ನಗರ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಭುವಿನ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರ ಪೂಜೆ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ

ತೆರಳುತ್ತಾರೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಗವಾನ್ಮಾರು ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಮು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆಯೂ ಮಲಮೂತ್ರ ರಹಿತವೂ ಆಗಿರುವ ಮಾತೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಮಲದೊಳಗಿರುವ ಐವತ್ತಾರು ದೇವಿಯರು ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದೇವಿಯರು ಮಾತೆಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವರು ಮುಂದೆ ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಳು ಪೂರ್ಣವಾದ ಮೇಲೆ ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರ ಆನನಗಳು ಕಂವಾಯಮಾನವಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ವಾಡ್ಯಗಳು ಬಾರಿಸ ಹತ್ತುತ್ತವೆ ಆದರಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜನ್ಮವಾಯಿತೆಂದು ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೇವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೌಧರ್ಮ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ಇಂದ್ರನು, ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಸೌಧರ್ಮ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ನಟದೊಳಗಿನ ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ತ್ರೇಣಿಬದ್ಧ ಹೆಸರಿನ ವಿಮಾನದೊಳಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವ, ಸೇವಕರು, ವರಿವಾರ ನಹ ಹನ್ನೆರಡೂ ಅರ್ಧ ಕೋಟಿ ವಿಧದ ವಾಡ್ಯಗಳ ಸುಸ್ವರ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ ಅವನ ನಂಗಡ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವತೆಗಳು ಜಯ ಜಯ ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಧ್ವಜ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸವದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾರೆ ಅವರೊಡನೆ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಅಪ್ಸರೆಯರು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಬರುವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಗಂಧರ್ವ ದೇವರು ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತ ಬರುವರು

ಜನ್ಮೋತ್ಸವ—ಇಂದ್ರನು ನಗರ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಐರಾವತ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಪ್ರಸೂತಿ ಗೃಹದ ಹೊರಮಗ್ಗಲು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ಪ್ರಸೂತಿ ಗೃಹದ ಒಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ಮಾತೆಗೆ ಮಾಯಾನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ, ಅವಳಿಗೆ ಮಗುವಿನ ವಿಯೋಗದ ಮಃಖವಾಗಬಾರದೆಂದು ತನ್ನ ದೇವತ್ವ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಮಾಯಾರೂಪದ ಬಾಲಕನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಮಾತೆಯ ಹತ್ತರ ಇಡುತ್ತಾಳೆ ಆ ಮೇಲೆ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ತಂದು ತನ್ನ ಇಂದ್ರನ ಸ್ವಾಧೀನ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ತೀರ್ಥಂಕರನ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ನೋಡ ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ ಎಷ್ಟು ನೋಡಿದರೂ ಅವನ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆಗ ಅವನು ಸಾವಿರ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಮಾರಂಭದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಶಾನಾದಿ ಸ್ವರ್ಗದ ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಭವನವಾಸಿ, ವ್ಯಂತರವಾಸಿ, ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸಿ, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಸೇನೆ, ವಾಹನ, ವರಿವಾರಗಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಸೌಧರ್ಮ ಇಂದ್ರನು ಐರಾವತ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಉದಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂತಿರುತ್ತಾನೆ ಈಶಾನ ಇಂದ್ರನು ಮೇಲೆ ಭಕ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವನು ಸನತ್ಕುಮಾರ, ಮಾಹೇಂದ್ರರು ಮೇಲೆ ಜಾರಿಯನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಿರುವರು ಉಳಿದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪರರಾಗಿರುವರು ಇಂಥ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ವ್ರಭುವನ್ನು ಮೇರು ವರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ದು ನಾಂಡುಕ ವನದಲ್ಲಿ, ನಾಂಡುಕ ಶಿಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಕೃತ್ರಿಮ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವರು. ಆ ಮೇಲೆ ನಾಂಡುಕ ವನದಿಂದ ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದ ವರೆಗೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ದೇವತೆಗಳು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರವು ಮೇರು ವರ್ವತದಿಂದ ಐದು ಕೋಟಿ, ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ, ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಸಾವಿರ ಐದುನೂರು ಯೋಜನ ದೂರವಿದೆ ಮೇರುವಿನ ಏಖರದಿಂದ ಆ ಸಾಗರದ ವರೆಗೆ ಮುಕುಟ, ಕುಂಡಲ, ಹಾರ, ಕಂಕಣಗಳನ್ನು ಅದ್ಭುತ ರತ್ನಾಭರಣಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಎರಡು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವರು. ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ಜಲವನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟು ಕಲಶಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೈಯಿಂದ ಕೈಗೆ ಕೊಡುತ್ತ ಮೇರು ವರ್ವತದ ವರೆಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಇಂದ್ರರು ನಿಲ್ಲಲೆಂದು ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ಸಿಂಹಾಸನಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತು, ಸೌಧರ್ಮ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಈಶಾನ ಇಂದ್ರರು ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟು ಕಲಶಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ತೀರ್ಥಂಕರ—ಮಗುವಿನ—ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವರು ಆ ಕಲಶಗಳ ಮುಖವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಯೋಜನ ಅಗಲವೂ, ಅದರ ಗರ್ಭವು ನಾಲ್ಕು ಯೋಜನ ಅಗಲವೂ ಎಂಟು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವೂ ಇರುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಕಲಶದೊಳಗಿಂದ ಬೀಳುವಂಥ ಜಲದ ಧಾರೆಯು ವಜ್ರದೇಹಿಯಾದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಅದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ವುಪ್ಪವೃಕ್ಷಿಯಂತೆ ಹಗುರು ಎನಿಸುತ್ತದೆ ತರುವಾಯ ಇಂದ್ರಾಣಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಮೃದು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ವ್ರಭುವಿನ ತೋರವನ್ನು ಒರಿಸುವಳು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ತಂದ ರತ್ನದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಹಾಕುವಳು ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುವಳು ಆ ಮೇಲೆ ಮೇರು ವರ್ವತದಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರ

ಬಾಲಕನನ್ನು ತಂದು ತಾಯಿಯ ಹತ್ತರ ಇಡುತ್ತಾರೆ ೬ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ತಾಂಡವನೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ

ಹತ್ತು ಜನ್ಮಾತಿಕರಣಗಳು—ತೀರ್ಥಂಕರ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ಹತ್ತು ಅತಿಕರಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೆವರು ದಾರದಿರುವುದು, (೨) ಮಲ, ಮೂತ್ರ ಮತ್ತು ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಲ್ಲದ ಶರೀರ, (೩) ದೇಹದೊಳಗಿನ ರಕ್ತವು ಹಾಲಿನಂತಿರುವುದು, (೪) ಸಮುಚಿತರಸ ಸಂಸ್ಥಾನ, (೫) ವಜ್ರರ್ಷಭನಾರಾಜಸಂಹನನ, (೬) ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ಸ್ವರೂಪ, (೭) ಮಹಾಸುಗಂಧಿತ ದೇಹ, (೮) ಅವ್ರಮಾಣ ಬಲ, (೯) ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟು ಲಕ್ಷ ಜಿಗಳು, (೧೦) ಪ್ರಿಯ ಮಧುರ ಭಾಷಣ ಪ್ರಭುವಿನ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಅಮೃತವನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವನು ಅದರಿಂದ ಅವನು ತಾಯಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ ಪ್ರಭುವಿನ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ದೇವನು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಭುವಿನ ಹತ್ತರ ನಿಲ್ಲುವನು ೬ ದೇವ ಕುಮಾರ-ನೊಡನೆ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಭುವು ದೊಡ್ಡ ವನಾಗುವನು. ಪ್ರಭುವಿಗಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವೆಂದ ಊಟ ಉಪಚಾರ, ವಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ದೇವನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ತರುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನು ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲಿನ ಜನರ ಊಟ, ಆಭರಣ, ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ

ವೈರಾಗ್ಯ ವ್ರಾಸ್ತಿ—ಜಾಲ್ಮವು ಮುಗಿದು, ತಾರುಣ್ಯವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ತಂದೆಯು ಕೊಟ್ಟ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬೋಗಿಸುವನು ಅವನಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಭೋಗದಿಂದ ವಿರಕ್ತತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅವನು ಅನಿತ್ಯನೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಲೋಕಾಂತಿಕ ದೇವರು ಬಂದು ಪ್ರಭುವಿನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಆಸನವು ಕಂವಾಯಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ಅವಳಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಉಂಟಾದದ್ದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಬರುವರು ಪ್ರಭುವಿನ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ದೇವಲೋಕದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತಗೊಳಿಸಿ, ರತ್ನದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸವದೊಡನೆ ಜಯ-ಜಯಕಾರ ಮಾಡುತ್ತ ತವೋವನಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವರು

ದೀಕ್ಷಾಗೃಹಣ—ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿಡುತ್ತಾನೆ. ತರುವಾಯ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಐದು ಮುಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವನು ೬ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು¹ ಇಂದ್ರನು ರತ್ನದ ವಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊಗಳಿ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಗೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತವತ್ಸರ್ಯದ ವ್ರಥಾವದಿಂದ ಹಾಗೂ ಶುಕ್ಲದ್ವಾನದ ಬಲದಿಂದ ಕ್ಷಪಕ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಘಾತಿ ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದರ ಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಹಾಂತವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ತರುವಾಯ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನರೂಪೀ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೂತ-ಭವಿಷ್ಯ ವರ್ತಮಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅನಂತಾನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸಹ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯುಗದಷ್ಟು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ, ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ

ಸಮವಸರಣದ ರಚನೆ—ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವರು ಪ್ರಭುವಿನ ಜ್ಞಾನ ಕಲ್ಪಾಣದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭುವು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಂದು ಸಮವಸರಣವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ ಅದು ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಐದು ಸಾವಿರ ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ನೀಲ ರತ್ನದ ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನ ಗೋಲ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸಮವಸರಣವು ರಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸಮವಸರಣದ ರಚನೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಆಗುವದೋ, ಭಗವಂತನ ವಿಚಾರವು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವದೋ ಅಲ್ಲಿ ಕುರುಡುಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಾಣಹತ್ತುತ್ತವೆ ಕಿವುಡನಿಗೆ ಕೇಳಬರುತ್ತದೆ ಕುಂಟಿನ ನಡೆಯ ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ ಮೂಕನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಿಶತರಾಗತ್ವದ ಅದ್ಭುತ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಸಮವಸರಣ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ರತ್ನಮಯವಾದ ಕೋಟಿ, ಮಾನಸ್ತಂಭ ನೀರಿನ ಅಗರ,

¹ ಎರಡು ಮುಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ತಲೆಯ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಎರಡು ಮುಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ ಎರಡೂ ಮಗಲಿನ ಮೀಸಲು ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಇನ್ನೊಂದು ಮುಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಗದ್ದದ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದು ಪಂಚಮುಟ್ಟಿ ಲೋಚವಾಗಿದೆ.

ಹೂದೋಟಿ, ಪುನಃ ರತ್ನದ ಕೋಟಿ, ಮಹಾದ್ವಾರ, ನಾಟ್ಯಶಾಲಾ, ಉಪವನ, ಕಟ್ಟಿ, ಧ್ವಜಭೂಮಿ, ಪುನಃ ಕೋಟಿ, ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ವನ, ರತ್ನಮಯ ಸ್ತೂಪ, ಪ್ರಸಾದ ಪ್ರದೇಶ, ಆ ಮೇಲಿನ ಸ್ವಟಿಕದ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಭಂಡವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ಯೋಜನ ಮಂಟಪ, ಸುತ್ತುವರಿದ ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಗಳು, ಅದರ ಮುಂದೆ ರತ್ನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೂರು ಕಟಾಂಜನಗಳ ಮೇಲಿನ ಗಂಧ ಕುಟಿಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಸಾಲ್ವು ಬೆರಳಿನಷ್ಟು ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ, ಅನಂತ ಸುಖವುಳ್ಳ ಅಂತರಂಗ ವಿಭೂತಿಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಾಲ್ವು ವಿಧದ ಜ್ಞಾನಗಳ ಧಾರಕನಾದ ಗಣಧರನು ಕೂಡ ಸಮರ್ಥನಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಅದು ಹೇಗಾದೀತು? ಸಮವಸರಣ ವಿಭೂತಿಯೇ ವಚನಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರವಾಗಿದೆ ಗಂಧ ಕುಟಿಯ ಮೂರನೆಯ ಕಟಾಂಜನದ ಮೇಲಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೂ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮೂವತ್ತೆರಡರಂತೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಸೇರಿ, ಅರವತ್ತು ಸಾಲ್ವು ಇಂದ್ರರು ಮಕುಟ, ಕುಂಡಲ, ಹಾರ, ತೊಳಬಂದಿಗೆ, ಕೈಗಡಗ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಅರವತ್ತು ಸಾಲ್ವು ಜಾಮುರಗಳನ್ನು ಕರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ವರಮೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವರು. ಭಗವಂತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಭತ್ತಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವು ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದೈವ್ಯವ್ಯ-ಮಾನವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ. ವರಮೇಶ್ವರನ ಶರೀರದ ಕಾಂತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳ ಭೇದವೇ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಹಗಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದಿರದಂಥ ಸುಗಂಧವು ವರಮೇಶ್ವರನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ ಗಂಧ ಕುಟಿಯ ಮೇಲೆ ದೇವರು ರಚಿಸಿದ ಅತೀಕ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವಗಳ ತೋಕವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ಹೂವಿನ ಮಳೆಯು ಆಕಾಶದೊಳಗಿಂದ ಸುರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡೂ ಅರ್ಧ ಕೋಟಿ ಜಾತಿಯ ವಾದ್ಯಗಳ ಸುಸ್ವರ ಧ್ವನಿಯು ಹೊರಡುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಾಕ್ಷಣ, ಹಸಿವು ನಿರೀಡಿಕೆಗಳು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳ ವೇದನೆಯು ಸಹ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಭುವಿನ ರತ್ನ ಜಡಿತ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸುತ್ತದೆ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿಗೆ ಅದ್ಭುತ ಮಹಿಮೆಯಿದೆ ಅದು ಮೂರು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಮೋಹರೂಪಿ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತವೆ ಎಲ್ಲರ ಸಂತೆಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅದು ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ವಚನಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಕ್ಕೆ ಗಣಧರ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಸಹ ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು.

ಸಮವಸರಣದ ಮಹಿಮೆ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದ ಅತಿತಯ—ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ವರಸ್ವರ ವಿರೋಧ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವೈರತ್ಯವು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಆನೆ, ಹುಲಿ ಮತ್ತು ಆಕಳು, ಬೆಕ್ಕು ಮತ್ತು ಇಲಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಜೀವಗಳು ವರಸ್ವರ ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಿತ್ರಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಇದು ವಿರತರಾಗತ್ವದ ಅದ್ಭುತ ಮಹಿಮೆಯಾಗಿದೆ ಈ ಮಹಿಮಾತಿತಯದ ಸಾಂನಿಧ್ಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಲಶ, ಕನ್ನಡಿ, ಧ್ವಜ, ಭತ್ತ, ಜಾಮುರ ಮೊದಲಾದ ಅಜೀತನ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಸಹ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳಲಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಾದನಂತರ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಹತ್ತು ಅತಿತಯಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಸಾಲ್ವು ಕಡೆಗೆ ನೂರು ಯೋಜನೆಗಳ ವರೆಗೆ ಸುಭಿಕ್ಷವಾಗಿರುವುದು, (೨) ನೆಲಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಗಮನಮಾಡುವುದು, (೩) ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯ ವಧೆಯೂ ಆಗದಿರುವುದು, (೪) ಊಟವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, (೫) ಉಪಸರ್ಗವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, (೬) ಚತುರ್ಮುಖವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು, (೭) ಸಂಪೂರ್ಣವಿದ್ಯೆಯ ಒಡೆತನವು ಲಭಿಸುವುದು, (೮) ನೆರಳು ಬೀಳದಿರುವುದು, (೯) ಕಣ್ಣುಗಳ ರಿವೈಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯದಿರುವುದು, (೧೦) ಕೂದಲು, ಉಗುರುಗಳು ಬೆಳೆಯದಿರುವುದು ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ಅತಿತಯಗಳು ಘಾತಿ ಕರ್ಮದ ನಾಶವಾಗುವುದರಿಂದ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ

ದೇವತ್ವದ ಅತಿತಯಗಳು—ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ದೇವರು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅತಿತಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಅರ್ಧಮಾರ್ಗಧೀಭಾಷೆ, (೨) ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರೀ ಭಾವನ,

(೩) ಸರ್ವ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೂವು, ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಮರಗಳು ತುಂಬಿರುವುದು, (೪) ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆನ್ನಡಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ—ಹುಲ್ಲು, ಕೆಂಟೆ, ಧೂಳುಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದು—ರತ್ನದಂತಾಗುವುದು, (೫) ಸುಗಂಧ ಮಿಶ್ರಿತ ಹಿತ ಮಧುರ ಮಂದ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುವುದು, (೬) ಎಲ್ಲ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಂದೆವೆನಿಸುವುದು, (೭) ಅನುಕೂಲ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಗಾಳಿಯು ಬೀಸುವುದು, (೮) ಸುಗಂಧವುಳ್ಳ ನೀರಿನ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಮೇಲಿನ ಧೂಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು, (೯) ವೈಭವ ಎಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವನೋ ಅಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಏಳು ಕಮಲಗಳು, ಮುಂದೆ ಏಳು ಕಮಲಗಳು, ಕಾಲ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಕಮಲ, ಹೀಗೆ ಎರಡುನೂರಾ ಇವತ್ತೆಂದು ಕಮಲಗಳ ರಚನೆಯಾಗುವುದು, (ವ್ರತಿಯೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕುರಂತೆ ಎಂಟು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನೇರಿ ಒಂದು ನೂರು ಹನ್ನೆರಡು, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಒಳಗಿನವು ಒಂದು ನೂರಾ ಹನ್ನೆರಡು, ಹಾಗೂ ವಾದ ಕೆಳಗಿನದು ಒಂದು ನೇರಿ ಎರಡು ನೂರಾ ಇವತ್ತೆಂದು ಕಮಲಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ) (೧೦) ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು, (೧೧) ದಿಕ್ಕುಗಳು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು, (೧೨) ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡುವ ಜಯ ಜಯಕಾರ ಶಬ್ದ, (೧೩) ಸೂರ್ಯನು ಹೊಮ್ಮಿ ಹೊಳೆಯುವಂಥ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಹಲ್ಲುಗಳಿರುವ ಧರ್ಮ ಚಕ್ರವು ಭಗವಂತನು ಗಮನಮಾಡುವಾಗ ಮುಂದಿರುವುದು, (೧೪) ಎಂಟು ಮಂಗಲ ವ್ರತ್ಯಗಳು ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದೇವತ್ಯತ ಆತಿಥಯಗಳು ವ್ರತವಾಗುತ್ತವೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಹುಟ್ಟು, ಸಾವು, ಮುಪ್ಪು, ರೋಗ, ಪೋಕ, ಅಂಟಿಕೆ, ಅಶ್ವರ್ಯ, ರಾಗ, ವೈರ, ಮೋಹ, ಅರತಿ, ಚಿಂತಾ, ಬೆವರು, ಪೇದ, ಸೊಕ್ಕು, ನಿಧ್ರೆ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದಂಥ ಅರಿಹಂತ ವರಮೇಷ್ಠಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರಿ. ಧ್ಯಾನಮಾಡಿರಿ. ಈ ಭಕ್ತಿಯು ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ ಇದನ್ನು ನಿರಂತರ ಚಿಂತಿಸಿರಿ ಅರಹಂತನ ಹೆಸರುಗಳು ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಭಕ್ತವಶನಾದ ಇಂದ್ರನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಎಂಟು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿರುವನು ಯಾರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ ಷೂಣಿ, ಸ್ತುತಿ, ನಮಸ್ಕಾರ ಧ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇಳು ಸಮ್ಯಕ್‌ರ್ದನ ಮತ್ತು ಅರಹಂತ ಭಕ್ತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಭೇದವಿದೆ ಅರ್ಧ ಭೇದವಿಲ್ಲ ಅರಹಂತ ಭಕ್ತಿಯು ನರಕಾದಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಅರ್ಹಾದ್ವೈತಿಯ ಷೂಣಿ, ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವಂಥವರು ದೇವರ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವರು ಕೊನೆಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯೊಳಗಿನ ಉತ್ತಮ ಸುಖವನ್ನು ಬೋಗಿಸಿ, ಅವಿನಾಯಾದ ಆಶ್ರಯ ಸುಖವನ್ನು ವ್ರಾವ್ಯವಾದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೧. ಆಚಾರ್ಯಭಕ್ತಿ

ಆಚಾರ್ಯರ ಗುಣಗಳು—ವೀತರಾಗ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ—ಗುರುಗಳ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ—ಪ್ರೇಮವೈಭವರು ಧನ್ಯರು ಅದೇ ಗುರುಭಕ್ತಿಯು. ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಯಾರು ಶಿರಸಾವಧ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರು ಭಾಗ್ಯವಂತರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಆಚಾರ್ಯರು ಅನೇಕ ಗುಣಗಳ ಆಗರವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ತವಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಗುರುವಿನ ಚರಣ ನೇವೆಯು ಒಡಗಲೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಯಸಬೇಕು. ಆಚಾರ್ಯರು ಉಪವಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರದ ತವಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ತತ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅದರಂತೆ ಆರು ಅವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಇರುವರು ಐದು ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಗುಣಗಳ್ಳು ಧರ್ಮ, ಮೂರು ಗುಪ್ತಿಗಳನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿ, ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಮಾಡುತ್ತಾರೆ

ವಂಜಾಚಾರಗಳಿವು—(೧) ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ದನಾಚಾರ, (೨) ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನಾಚಾರ, (೩) ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರ, (೪) ತವಾಚಾರ ಮತ್ತು (೫) ವೀರ್ಯಾಚಾರ ಈ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಪಾಲನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಿರುವಂಥವರು ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ವರೆಗಿಹಗಳನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಉಪವಾಸ, ಎರಡು ಉಪವಾಸ, ಮೂರು ಉಪವಾಸ, ಐದು ಉಪವಾಸ, ತಿಂಗಳ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ಜನ, ವನದಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ತಮದ ದರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತು ನಿಶ್ಚಲ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಶಿಷ್ಯರ

ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅವರಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಸೈಗಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ನಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಅವರಿಗೆ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ ಸಂಸಾರಮೆಂಬ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಭಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಮುಗಿನ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಏಕಾಗ್ರ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವರು ಇಂಥ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಬಾಗಿಸಿ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟ ದೃಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರ ಚರಣ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಬೇಕು ಇದು ಆಚಾರ್ಯ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣದ ಪೀಡೆಯು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ

ಆಚಾರ್ಯರ ಯೋಗ್ಯತೆ—ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮದ ನಾಯಕರು. ಅವರು ರಾಜಕುಲ, ಮಂತ್ರಿಕುಲ, ವೈಶ್ಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಿರಬೇಕು ಸುಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಅವರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಬೇಕು ಅವರ ಉಚ್ಚ ಆಚರಣೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಂದ್ಯ ಆಚರಣ ಮತ್ತು ನಿಂದ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅವನು ಮಾಡಿರಬೇಕು ಸದ್ವೈಕೈನ ಭೋಗ, ಸಂಸತ್ತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿರಕ್ತನಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ತೀವ್ರ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ತಪಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಅನ್ಯ ಮುನಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಂಥ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹಲವು ದಿನವಗಳು ಉರುಳಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಬಹಳಷ್ಟು ದಿನವ ಗುರುಗಳ ನೇಮೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿರಬೇಕು ಅವರ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಕೇಳುವವರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಬೇಕು ಸಂಶಯವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕು. ಸಂಸಾರ ದೇಹ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇದಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿತವನಿರಬೇಕು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನಮಾಡಿ, ಇಹಲೋಕ ಹಾಗೂ ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಗವಿಲಾಸದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿವನಿರಬೇಕು ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬಹಳ ವೈಯೋಗಿಕವಾದ ಉಪನಗರ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವಂಥವನಿರಬೇಕು ಆಚಾರ್ಯರೇ ತಮ್ಮ ಜಾತಿತ್ವದಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಸ್ವರೂಪಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಘವು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಲೋಪವಾದಿತು. ಆಚಾರ್ಯನು ಸ್ವಮತ ಹಾಗೂ ಪರಮತಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರಬೇಕು ಅನೇಕಾಂತ ವಿಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಾರಂಗಳನಿರಬೇಕು ಎರಡನೆಯವರ ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಗಳಿಗೆ ಗಾಬರಿಯಾಗದೆ ಕೂಡಲೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವನಿರಬೇಕು ಏಕಾಂತ ವಕ್ತೃದ ಖಂಡನ ಮಾಡಿ, ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಿರಬೇಕು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸತತೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ಮೊದಲಾದ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತಂಥವನೂ ಮೂವತ್ತಾರು ಗುಣಗಳ ಧಾರಕನೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಸಮಸ್ತ ಸಂಘದ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಗುರುವು ಇಂಥ ವುರುಷರಿಗೇನೇ ಆಚಾರ್ಯ ವದವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಈ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ವದವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಧರ್ಮ ತೀರ್ಥದ ಲೋಪವಾಗುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಸಮಸ್ತ ಸಂಘವು ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ಆಚಾರಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ

ಬೇರೆ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು—ಆಚಾರ್ಯತ್ವದ ಬೇರೆ ಎಂಟು ಗುಣಗಳು ಇವೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—
 (೧) ಆಚಾರವಂತ, (೨) ಆಧಾರವಂತ, (೩) ವ್ಯವಧಾನವಂತ, (೪) ಪ್ರಕೃತ್ಯವು, (೫) ಅವಾಯೋವಾಯವಿದರ್ಶಿ
 (೬) ಅವಪೀಡಕ, (೭) ಅವರಿಸ್ತುವೀ ಮತ್ತು (೮) ನಿರ್ವಾಪಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಆಚಾರವಂತನೆನ್ನುವರು ಆ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಆಚಾರಗಳು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀಕರಾಗ ಪ್ರಭುವು ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೋಡಿ ಹೇಳಿದಂಥ ಜಿವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇರುವುದು ವರ್ತನಾಚಾರವಾಗಿದೆ (೨) ತಾನು ಯಾರು, ವರ ಯುವುದು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಗಮಗಳಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಾನುಭವದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯುವುದು ಜ್ಞಾನಾಚಾರವೆನಿಸುವುದು (೩) ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಚಾರಿತ್ರಾಚಾರವಾಗಿದೆ (೪) ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ತವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದು ತವಾಚಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೫) ಪರೀಕ್ಷಣಾದಿಗಳು ವ್ರಾವೃತ್ತವಾದಾಗ ಭೈಯದಿಂದ ಇರುವುದು ವೀರ್ಯಾಚಾರವೆನಿಸುವುದು

ಏದು ವ್ಯಕಾರದ ಆಚಾರಗಳನ್ನು ತಾನು ನಿರ್ದೋಷ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ, ಇತರ ಶಿಷ್ಯರ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ವಾಲಿಸಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರೆನ್ನಬೇಕು ಯಾರು ತಾವು ಸ್ವತಃ ಹೀನಾಚಾರಿಗಳು ಇರುವರೋ ಅವರು ಶಿಷ್ಯರ ಕಡೆಯಿಂದ ಪುಟ್ಟ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು ಅಂತಲೇ ನಿಷ್ಕೃತ ಸಹ ಹೀನಾಚಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಸ್ವತಃ ಆಚಾರವಿಹಾರ, ಉಪಕರಣ, ವಸತಿಕಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪತ್ಯ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಆಚರಣೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಅವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧ ಉಪದೇಶವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅವಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳ ಆಚಾರ್ಯನಿರಬೇಕು ಇದು ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಆಚಾರವಂತನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭೇದವಾಗಿದೆ.

(೨) ಆಧಾರವಂತ ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಕಾರವು ಹೀಗಿದೆ—ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಂದ್ರರು ವರ್ಣಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಕಾರದ ಅನುಯೋಗಗಳನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು ಸ್ಯಾದ್ವಾದ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಾರಗತನಿರಬೇಕು ವ್ರಮಾಣ, ನಯ, ನಿಶ್ಚೇದಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನಾಗಬೇಕು ಇಂಥವನಿಗೇ ಆಧಾರವಂತ ಆಚಾರ್ಯನೆನ್ನಬೇಕು

ಇವರ ವಿಶೇಷ ಗುಣಗಳು—ಈ ವ್ಯಕಾರ ಪುತ್ರದ ಜ್ಞಾನವು ಯಾರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಅನ್ಯ ಶಿಷ್ಯರ ಸಂತಯ, ಏಕಾಂತರೂಪದ ಹಟ, ಮಿಥ್ಯಾ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಾರರು ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಜೀವಿಗೆ ದುರ್ಲಭವಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿರುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮ ದೇಶ, ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ, ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ವರಿಷ್ಠಾಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಸತ್ಸಂಗತಿ, ಯುಧಾರ್ಥ ಪ್ರದ್ವೈ, ಜ್ಞಾನ, ಆಚರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದೊರೆಯದಂಥ ಸಂಗತಿಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಗುರುವಿನ ಸಹವಾಸವು ಲಭಿಸಿದರೆ ಸತ್ಯಾರ್ಥದ ಉಪದೇಶವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯುಧಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಸಂತಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವು ತೀರ ಕರೀಣಮೆಂದು ತಿಳಿದು, ಶತ್ಯತ್ರಯಗಳಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಸಾಗುತ್ತಾನೆ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಂಥ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಲಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ ಮೇಲಾಗಿ ರೋಗದ ವೇದನೆ ಮತ್ತು ಮೋರ ಉಪಸರ್ಗ, ವರೀಷಹಗಳು ಬಂದು ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರದ ಉಪದೇಶದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ನಾಯುವಾಗ ಸೆಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ದೇಶ, ಕಾಲ, ಸಾಹಾಯ್ಯ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇವುಗಳ ಕ್ರಮವು ತೀಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಆಹಾರ ವಾಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ವರಿಜಾಮವು ಕೆಡುತ್ತದೆ, ಆತ್ಮದ್ವಾಸವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ, ಗತಿಯು ಕೆಡುವದು, ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅವಮಾದವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೋಡಿ ಇತರ ಮುನಿಗಳೂ ಶಿವಲಾಚಾರಿಗಳು ಆಗುತ್ತಾರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಆಹಾರದ ಮೇಲೆ ಬಾಳುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ರೋಗ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿವೆ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರಿಕಳಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗುರುವು ತನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಅವರ ಹಸ್ತವು, ನಿರೀಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಉಪದೇಶನೇಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಒದಗಿಸಿ, ಅವರ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವರು ಉಪದೇಶದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವು ತಡೆಯಲಾರದು ಅಂತರೇ ಆಧಾರವಂತನಾಗಿರುವ ಆಚಾರ್ಯರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ವಡೆಯುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಏತ್ಯಮ ವೇದನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದವಾಗ ಅವನ ಕೈಕಾಲ, ತಲೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತುವುದು, ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಾಡಿಸುವುದು, ಅವನೊಡನೆ ಮಧುವ ಮತುತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಗುರುಗಳು ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ವ್ಯವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜನ ಸಾಧುಗಳು ಮೋರ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಮಮಾಡಿ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂಗತಿಗಳು ದೇಶ, ಶರೀರದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅವರು ಮಗಳನ್ನುವರು—ಎಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳೇ, ಮೂಓದ ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ದಾಖಲಮಾಡಿರಿ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ

ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನೀವು ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಅದಮೇಲೆ ಈಗ ವೀತರಾಗತ್ವದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೇನೇ ದುಃಖದ ನಾಶವಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣವಾದೀತು." ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಆಧಾರವಂತ ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯವಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

(೩) ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕಾರವು ವ್ಯವಹಾರವಂತನೆಂದು ಇದೆ ಅದರ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ—ಅವನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಮುಂದೆ ಆಚಾರ್ಯನಾಗುವಂಥವನೇನೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವನು ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಜಿನಾಗಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ಬಹಳ ಧೈರ್ಯವಂತನೂ ಬಹು ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆದವನೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಿರುವನು. ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಬಾವಿ, ಕ್ರಿಯಾ, ಪರಿಣಾಮ, ಉತ್ಸಾಹ, ಸಂಹನನ, ವರ್ಯಾಯ, ದೀಕ್ಷೆಯ ಕಾಲ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಂಥ ದೋಷಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅವನ ಪರಿಣಾಮವು ಸುಧಾರಿಸೀತು, ದೋಷವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಅವನ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅದರಂತೆ ಆಚಾರದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೋ ಜ್ಞಾನವೂ ಅವರಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ, ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಇವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ-ವೆಯೋ ಏನು ಸಮಾನವಾಗಿವೆಯೋ, ಇಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಜೀವಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆಯೋ, ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆಯೋ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆಯೋ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಚಳಿಗಾಲ, ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲ, ಮಳೆಗಾಲ ಮತ್ತು ಅವಸರ್ಪಿಣಿ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸರ್ಪಿಣಿಯ ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಐದನೆಯ ಕಾಲ ಖಂಡಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅವನ ಶಕ್ತಿ ಹೇಗಿದೆ, ಪರಿಣಾಮವೆಂತಿದೆ, ತನತ್ವರಣದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಅವನ ಸಂಹನನ ಹೇಗಿದೆ, ಅವನು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ದಿನಸಗಳಾದುವು, ಸಹನಾಲನಾಗುವನೋ, ಗಾಬರಿಗೊಳ್ಳುವನೋ, ತರುಣನೋ, ಮುಪ್ಪಿನವನೋ, ಆಗಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರುವನೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನಿರುವನೋ, ಆಲಸಿ ಇರುವನೋ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಯಾವನು ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಬ್ಬದ್ದರಾಗ ಸಹಿತ ಕಲಿತಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡುವದೊಂದರೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕೆನಸಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವನು ಉನ್ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶಮಾಡಿ, ಸಮ್ಯಕ್ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗುವನು ಇನ್ನು ಆಚಾರ್ಯ ವದವನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಗುರುವು ಕೊಡುವನೋ ಅವನಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದಿನ ಗುಣಗಳು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು—ಅವನು ಉಚ್ಚಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದವನಿರಬೇಕು ವ್ಯವಹಾರ ವರಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರಬೇಕು. ಅವನು ತನ್ನ ಮೂಲಗುಣಗಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಅತಿಚಾರದ ದೋಷವನ್ನು ತಗಲಗೊಟ್ಟಿರಬಾರದು. ಆಗಮದ ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಸಮಾಡಿದವನಿರಬೇಕು ಧೈರ್ಯವಂತನಿರಬೇಕು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವಂಥ ಶಕ್ತಿವಂತನಿರಬೇಕು ಬೇವಾದಿಗಳು ಮಾಡಿದಂಥ ಉಪನಿರ್ಗಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಚಂಚಲನಾಗುವಂಥವನಿರಕೂಡದು ವಕ್ರತ್ವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ ವಾದಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾದವನೂ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ವಿರಕ್ತನೂ ಬಹಳ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನೂ ಎಲ್ಲ ಸಂಘಕ್ಕೂ ಮಾನ್ಯನಿದ್ದವನೂ ಆಚಾರ್ಯ ಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಇದನ್ನು ಸಂಘದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಖ ವೃದ್ಧನು ದೇಶ, ಕಾಲ, ವ್ರತ್ಯತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದುದರಿಂದ ರೋಗಿಯನ್ನು ಕೂಲಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯವಹಾರ ಸೂತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಮೂರ್ಖ ಗುರುವೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಅಂತಲೇ ಆಚಾರ್ಯನು ವ್ಯವಹಾರವಿದನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.

(೪) ಆಚಾರ್ಯನು ವ್ರತಾರ್ಥ ಗುಣವುಳ್ಳವನಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಸಂಘದಲ್ಲಿ ರೋಗಿ, ವೃದ್ಧ, ಅಶಕ್ತ ಮತ್ತು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದು ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ ಮುನಿಗಳಂತೂ ವೈಯಾವೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವರು ಆದರೆ ಆಚಾರ್ಯನೂ ಸಹ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಮುನಿಯು

ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನನ್ನು ಎದ್ದಿಸುವುದು, ಕೂಡಿಸುವುದು, ಮಲಗಿಸುವುದು, ಅವರ ಮಲಮೂತ್ರ, ಉಗುಳು, ಕೀಳು, ರಕ್ತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಒಗೆಯುವುದು, ಅವನ್ನು ತೊಳೆಯುವುದು, ಅವನನ್ನು ಒಳಗೆಯ್ದು ಸ್ವದಲಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸುವುದು, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು, ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂಘದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮುನಿಗಳು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅವರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವರು — ಆಹಾ! ಗುರುಗಳು ಧನ್ಯ! ಕರುಣಾನಿಧಾನ! ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಆದರ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ! ನಾವು ಮುಕ್ತ ವಿನೂ ಮಾಡದೆ ಆಲಸಿಗರಾಗಿ ಕುಳಿತಿರೋಣ! ನಾವು ಇರುವಾಗ ಗುರು ಮಹಾರಾಜರೇ ರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆ ಸುತಗ್ರಾಹಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ನಾವು ನೋಡುತ್ತ ಇರಬೇಕು? ನಮ್ಮ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ! ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಸಮಸ್ತ ಸಂಘವು ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವತಃ ಆಚಾರ್ಯನೇ ಪ್ರಮಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಘವೇ ಪ್ರಮಾದಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃತ್ವಗುಣವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಘದ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವ ನಾಮಧ್ಯೇಯ ಯಾರಲ್ಲಿ ಇರುವದೋ ಅವರೇ ಆಚಾರ್ಯಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ ಯಾರಾದರೂ ಆಚಾರಹೀನರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಂದಜ್ಞಾನಿಗಳಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಚಾರಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಉಪದೇಶವಿತ್ತು ದೃಢಗೊಳಿಸುವರು. ಅಂಥ ಆಚಾರ್ಯ ಧನ್ಯ! ಅವರಿಗೆ ಯಾರು ಕರಗು ಹೋಗುವರೋ ಅವರನ್ನು ಅವರು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಲೇ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ವ್ರತಾರ್ಥ ಎಂಬ ಗುಣವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ

(೫) ಆಚಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಐದನೆಯ ಗುಣವೂ ಕೂಡ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅದರ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ — ಅನೇಕ ಸಾಧುಗಳು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವೇದನೆಯಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತೀವ್ರ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಆಧೀನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಭಯಗಳಿಂದ ಯಥಾಸ್ಥಿತಿ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡದೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶಿಬಿಲತೆಯುಳ್ಳವರಾಗುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ರತ್ನತ್ರಯದ ನಾಶದಿಂದ ಆಗುವ ಅನಾಯವನ್ನೂ ಅವುಗಳ ರಕ್ಷಣಾದಿಂದಾಗುವ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ವಿನಯ ಹೇಳುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಪಿಷ್ಯನಾದ ಸಾಧುವು ರತ್ನತ್ರಯದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಹೆದರುವಂತೆ ಮಾಡುವನು ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ನಾಶದಿಂದ ತಮ್ಮ ನಾಶವೂ ಆಗಿ ನಶಕಾದಿ ಕುಗಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೇ ಬೀಳಬೇಕಾದೀತು, ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಿ ಅನಂತ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಉಪದೇಶದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಇರುವದೋ ಅವರು ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಯವಿವೇಕ ಎಂಬ ಗುಣದ ಧಾರಕ ಆಚಾರ್ಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ

(೬) ಇನ್ನು ಅವಪೀಡಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆರನೆಯ ಗುಣದ ವಿವರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡಿದಂಥ ಅನೇಕ ಮುನಿಗಳು ಲಕ್ಷ್ಯ, ಭಯ, ಅಭಿವಾಸ ಇಲ್ಲವೆ ಗೌರವಗಳಿಂದ ತಾವು ಮಾಡಿದ ದೋಷಗಳ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಮಧುರ ಹಾಗೂ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವರು — “ಎಲೈ ಅತ್ಯಂತ ಮರ್ಬಲಭವಾದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಲಾಭವು ನಿಮಗೆ ಆಗಿದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನೀವು ವೈದ್ಯವಾಗಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಂಥ ಗುರುಗಳ ಹತ್ತರ ನಿಮ್ಮ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯ ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ವಾತ್ಸಲ್ಯಗುಣದ ಧಾರಕರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಕಲಂಕ ಹಚ್ಚಲಾರರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಇಡದೆ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ ಯಾವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಶುದ್ಧಿಯು ತನತ್ರರಣಗಳ ನಿರ್ವಾಹವು ಆಗುವದೋ ಅಂಥ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನೇ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಬಾವುಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ನಿಮಗೆ ಕೊಡಲಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಅಂಜಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಿ.” ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿಯೂ ಕೂಡ ಯಾರು ಮಾಯಾ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯನು ಅಗ್ರಹದಿಂದ ಅವರ

ಶಲ್ಯವನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವನು — “ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೆ ದೋಷವು ಆಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಿರಿ ನೋಡುವಾ?” ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಗುರುವಿನ ತಪಸ್ಸಿನ ವೃಥಾವದಿಂದ ಶಿಷ್ಯನು ಮಾಯಾ ಶಲ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕವನು ಆಗ ಆ ಶಿಷ್ಯನ ಗತಿಯು ಸಿಂಹವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ತಿಂದ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಾರುವ ಸರಿಯಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಶೇಷಸ್ವಿಯಾದ ರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಂತ ಆರೋಪಿಯಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವನು ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಕಂಡು ಬಂದರೆ ಆಚಾರ್ಯನು ತಿರಸ್ಕಾರಯುಕ್ತ ಸ್ವರದಿಂದ ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವನು “ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ, ನೀವು ನಮ್ಮ ನಂಘರೋಳಿಗಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರಿ ನಮ್ಮ ಹತ್ತರ ನಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನಿದೆ?” ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಅವೇಶ್ಯೆ ಇದೆಯೋ ಅವರು ನಿರ್ಮಲ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸರೋವರದ ಹತ್ತರ ಹೋದಾರು ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭಯಂಕರ ರೋಗವು ನಷ್ಟವಾಗಲೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವುದೋ ಅವರು ಪ್ರವೀಣನಾದ ವೈದ್ಯನ ಸಲಹೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿಯಾರು ಹಾಗೆಯೇ ರತ್ನತ್ರಯ ರೂಪಿಯಾದ ವರಮ ಧರ್ಮದ ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ನಿರ್ಮಲ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರಿರುವರೋ ಅವರೇ ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಸಂತಾರು. ನಿಮಗೆ ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ತುಡ್ಡಗೊಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ಮುನಿಶ್ವರವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದು, ನಗ್ನನಾಗಿದ್ದು ಹಸಿವು ಮೊದಲಾದ ವರೀಷಕಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡುವ ನಟನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾದರೂ ಏನು? ಕರ್ಮದ ಸಂವರ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಜರೆಗಳು ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ ನೀವು ಮಾಯಾ ಕಷಾಯವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಮೌನಧಾರಣ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿವೆ ಒಳಗೆ ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟು ನಗ್ನನಾಗಿರುವುದು, ಮತ್ತು ವರೀಷಕಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡುವುದು ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿದೆ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ತಿರ್ಯಂಜ ವ್ರಾಣಿಗಳೂ ಸಹ ನಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತವೆ ನೀವು ದೂರಭವ್ಯರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವ ವೇಳೆಯು ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ ನಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನೀವು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ನಿಮ್ಮ ದೋಷವು ವ್ರತಟವಾಯಿತೆಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ನಿಂದೆಯಾದೀತು ನಿಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಸ್ತನವು ಕಡಿಮೆಯಾದೀತು ಹೀಗೆ ನಿಮಗೆ ಎನಿಸುವುದೂ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ. ಮುನಿಯು ಸ್ತುತಿ ನಿಂದೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.” ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕರೋರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಡಿ, ಅವರ ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇದು ಆಚಾರ್ಯರ ಅವಪೀಡಕ ಗುಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅವಪೀಡಕ ಆಚಾರ್ಯನು ಉಪಸರ್ಗ, ಪರೀಷಕಗಳು ಬಂದರೂ ಗಾಬರಿಯಾಗಲಾರನು ಅವನು ಬಲವಂತನೂ ಧೈರ್ಯವಂತನೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಸಹನೆ ಮಾಡುವನು ಅವನ ವೃಥಾವಂಶ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅವನ ವಚನವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಉಲ್ಲಂಘನೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಆಚಾರ್ಯನ ವ್ರತಾವದ ಮುಂದೆ ದೋಷಧಾರಿಯಾದ ಸಾಧುವೂ ಸಹ ಹೆದರಿ ಗಡೆ ಗಡೆ ನಡುಗುತ್ತಾನೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಸಹ ನಮ್ರರಾಗಿ ಮಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯ ಸುಗಂಧವು ಅವರ ಗುಣಗಳ ನಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕಟೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಷ್ಟು ವಸರಿಸಿರುತ್ತದೆ ಅವರ ವಚನಗಳು ದೂರ ದೂರ ದೀಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರವಾಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಅವಪೀಡಕ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಿಂಹನೆಂತೆ ನಿರ್ಭಯರಾಗಿದ್ದು, ಶಿಷ್ಯರ ಹಿತವು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆದಿದೋ ಅಂಥ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮಗುವಿನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ, ಅದು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಸುತ್ತಾಳೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶಿಷ್ಯನ ಹಿತವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಆಚಾರ್ಯನೂ ಕೂಡ ಮಾಯಾ ಶಲ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಶಿಷ್ಯನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವನು ಔಷಧವು ಮೊದಲು ಕಹಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಕೊನೆಗೆ ಹಿತಕರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಕೇವಲ ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತ ಶಿಷ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆಯದಿರುವಂಥವನು ನಿಜವಾದ ಸಾಧುವಲ್ಲ, ಗುರುವೂ ಅಲ್ಲ ಯಾರು ಹೊಡೆದೂ ಕೂಡ ಶಿಷ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಅವಪೀಡಕ ಗುಣವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದ ಆಚಾರ್ಯರೆನ್ನಬೇಕು.

(೭) ಇನ್ನು ಅವರಿಸ್ತವೀ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುವರು ಶಿಷ್ಯನು ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಗುರುವಿನ ಮುಂದೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಗುರುವು ವ್ರತಟಮಾಡಬಾರದು. ಕಾಯ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನ

ಮೇಲೆ ಹೊಯ್ದ ನೀರಿನ ಅಂತವು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಹೇಗೆ ವುನ ಕಾಣಿಸಲಾರದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಶಿಷ್ಯನ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೇಳಿದ ದೋಷವನ್ನು ವುನ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯಗೊಡಬಾರದು ಇದು ಆಚಾರ್ಯನ ಅವರಿಸ್ತವೀ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಶಿಷ್ಯನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಗುರುವಿಗೆ ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಪಿಷ್ಯನು ಗುರುವಿನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದರೆ ಅವನು ಗುರುವಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಧಮ ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತಕಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ಕೆಲವು ಜನ ಪಿಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ದೋಷವು ಪ್ರಕಟವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ದುಃಖಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತ್ಮ ಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಗುರುವಿನ ದುಷ್ಟತನವನ್ನು ನೋಡಿ, ನನ್ನ ಅವಮಾನವನ್ನು ಇವನು ಮಾಡಿದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಅವಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು ಎಂದು ಸಂಘಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ಅನ್ಯ ಸಂಘವನ್ನು ನೇರುತ್ತಾನೆ ಇದರಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂಘದ ವಿಶ್ವಾಸವು ಆಚಾರ್ಯರ ಮೇಲಿಂದ ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವರು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಸ್ತವೀ ಗುಣದ ಧಾರಣೆ ಆಚಾರ್ಯ ವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು

(೮) ಇನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ಯಾವಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಟನೆಯ ಗುಣವನ್ನು ಹೇಳುವರು ನಾವಿಕನು ತನ್ನ ನಾವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವಾಗ ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಾವನ್ನು ಆಜೆಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವ ಆಚಾರ್ಯನು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಅನೇಕ ವಿಧಗಳಿಂದ ಉಳಿಸಿ, ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಪಾರುಗೊಳಿಸುವನೋ ಅವನೇ ನಿರ್ಯಾವಕ ಗುಣದ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಇಂಥ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಆಚಾರ್ಯರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯಭಕ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಹೀಗೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಗುಣಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರ ಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ, ಅವರಿಗೆ ನಾನು ನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ; ಮತ್ತು ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಪಾಪರೂಪದ ಸಂಸಾರದ ವರಂವರಿಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅಕ್ಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ

೧೨. ಬಹುಶ್ರುತಭಕ್ತಿ

ಇನ್ನು ಬಹುಶ್ರುತಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಭಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಯಾರು ಜಿನಾಗಮಗಳ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುವರೋ, ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವರೋ, ಮೇಲಾಗಿ ನಿರಂತರ ವರಮಾಗಮದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಪಿಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುವರೋ ಅವರು ಬಹುಶ್ರುತರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇವರಿಗೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವೆಂಬುದೇ ದಿವ್ಯವಾದ ನೇತ್ರವು. ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಇತರರ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರು ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ರವತ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನೂ ಅನ್ಯ ಏಕಾಂತ ಮತದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ ವರಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನಿಸುವ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಶ್ರುತಭಕ್ತರೆನ್ನಬೇಕು. ಅವರ ಭಕ್ತಿಯೇ ಬಹುಶ್ರುತಭಕ್ತಿಯು. ಬಹುಶ್ರುತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಕ್ಕೆ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ? ನಿರಂತರ ಜ್ಞಾನದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿನಯ ಸಹಿತ ಯಾರು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಶಾಸ್ತ್ರರೂಪೀ ಸಮುದ್ರದ ವಾರಗಾಮಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಂಗ, ಪೂರ್ವ, ಪ್ರಕೀರ್ಣಗಳೆಂದು ವಿಂಗಡಿಸಿ ಜಿನೋದ್ರ ದೇವರು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಜಿನಾಗಮವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅಭ್ಯಸಿಸಿ, ಇತರರಿಗೂ ಅದ್ವಾಸಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹಜ್ಜುವರೋ ಅವರು ಬಹುಶ್ರುತರು ಇನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಗ ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಏನೇನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ? ಅವುಗಳ ವದ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟು?—ಎಂಬುದರ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ—

೧. ಆಚಾರಾಂಗದಲ್ಲಿ ಹದಿನೆಂಟು ಸಾವಿರ ಪದಗಳು ಇವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮುನಿಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ

೨ ಸೂತ್ರಕೃತಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ಪದಗಳಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ

೩ ಸ್ಥಾನಾಂಗದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ಪದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

೪ ನಮವಾಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ಭಾವ ಇವುಗಳ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೫ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ ಅಂಗಕ್ಕೆ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಇವತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಅಸ್ತಿ ಸಾಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಗಣಧರರು ವರ್ಣಿಸಿದ ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ವದಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ

೬. ಜ್ಞಾತೃಧರ್ಮಕಥಾ ಅಂಗಕ್ಕೆ ಐದು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗಣಧರರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಜೀವಾದಿಗಳ ಸ್ವಭಾವದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ

೭. ಉಪಾಸಕಾಧ್ಯಯನ ಅಂಗಕ್ಕೆ ಹನ್ನೊಂದು ಲಕ್ಷ ಎಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರಾವಕರ ಪ್ರತೀಲ ಮತ್ತು ಅಜಾರಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೮ ಅಂತಃಕೃದ್‌ದಾಹಾಂಗಕ್ಕೆ ಇವತ್ತು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಇವತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರರ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಮುನಿಗಳು ಉಪನಿಗವನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿ, ನಿರ್ವಾಣಹೊಂದಿದಾರೆ ಅವರ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ

೯. ಅನುತ್ಪರೋಪಪಾದಕ ದಾಹಾಂಗಕ್ಕೆ ತೊಂಬತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷ ನಲವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ ತೀರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಮುನೀಶ್ವರರು ಭಯಂಕರ ಘೋರ ಉಪನಿಗವನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿ, ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ವಿಜಯವಾದಿ ಅನುತ್ಪರ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದರು ಅವರ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೧೦ ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಾಕರಣವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ತೊಂಬತ್ತುಮೂರು ಲಕ್ಷ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಷ್ಟ, ಮೃತ್ಯು, ಲಾಭ, ಅಲಾಭ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಜೀವಿತ ಮತ್ತು ಮರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೧೧. ವಿವಾಕ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ವದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉದಯ, ಉದೀರಣಾ ಮತ್ತು ಸತ್ತಾ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೧೨ ದೃಷ್ಟಿವಾದವೆಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಂಗವಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ (೧) ವರಿಕರ್ಮ, (೨) ಸೂತ್ರ, (೩) ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗ, (೪) ಪೂರ್ವ, (೫) ಚೂಲಿಕಾ.

ಇದರಲ್ಲಿ ವರಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ (೧) ಚಂದ್ರಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ, (೨) ಸೂರ್ಯಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ, (೩) ಜಂಬೂದ್ವೀಪ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ, (೪) ದ್ವೀಪನಾಗರ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ, (೫) ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ

ಚಂದ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಗೆ ಆರು ಲಕ್ಷ ಐದು ಸಾವಿರ ವದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನ ಆಯುಷ್ಯ ಗತಿ, ಕಲೆಗಳ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿ, ದೇವಿ, ವೈಭವ, ವರಿವಾರ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ

ಸೂರ್ಯಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಗೆ ಐದು ಲಕ್ಷ ಮೂರು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯ, ಗತಿ, ವೈಭವ, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಜಂಬೂದ್ವೀಪ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಗೆ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಇವತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜಂಬೂದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕುಲಾಚಲ, ವರ್ವತ, ಸರೋವರ, ನದಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ

ದ್ವೀಪನಾಗರ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಗೆ ಐವತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷ ಮೂವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದ್ವೀಪ, ಸಮುದ್ರ, ಮಧ್ಯರೋಳಕೊಳಗಿನ ಜಿನಮಂದಿರ, ಭವನವಾಸ, ವೈಂಶತ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ದೇವರ ನಿವಾಸಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿಗೆ ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವ ಪುಲ್ಲಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ

ಹೀಗೆ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವರಿಕರ್ಮದ ಭೇದಗಳಿವೆ—

ಇನ್ನು ದೃಷ್ಟಿವಾದ ಅಂಗದ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಸೂತ್ರ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಇವತ್ತೆಂಟು ಲಕ್ಷ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದೆ, ಸಾಸ್ತಿತ್ವವೇ ಇದೆ, ಕರ್ತೃವೇ ಇದೆ, ಭೋಕ್ತೃವೇ ಇದೆ

ವಿದ್ಯೆಯ ಫಲಗಳ ವಿವರ ಹೇಳಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷ, ಭೂಮಿ, ಅಂಗ, ಸ್ವರ, ಸ್ತವ್ಯ, ಲಕ್ಷಣ, ವ್ಯಂಜನಾ, ಭಿನ್ನ ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ನಿಮಿತ್ತ ಜ್ಞಾನದ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ

೧೧. ಕಲ್ಯಾಣವಾದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಇವತ್ತಾರು ಕೋಟಿ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರ, ಚಕ್ರಧರ, ಬಲದೇವ, ವಾಸುದೇವ, ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವ ಮೊದಲಾದವರ ಗರ್ಭಕಲ್ಯಾಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾ ಉತ್ಸವಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಇನ್ನು ಈ ವದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಹದಿನಾರು ಭಾವನೆಗಳು, ತವಸ್ತು, ವಿಶೇಷ ಆಚರಣೆಗಳು, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗಮನ, ಗ್ರಹಣ ಮತ್ತು ಶಕುನಗಳ ಫಲವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೧೨ ಪ್ರಾಣವ್ರವಾದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಹದಿಮೂರು ಕೋಟಿ ವದಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಷ್ಟಾಂಗ ಆಯುರ್ವೇದ ಅಂದರೆ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ವಿವಿಧ ನಾಡಿಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸ ಮತ್ತು ಅದರ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸುವ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಉಪಕಾರಕ ಹಾಗೂ ಅನುಪಕಾರಕ ದ್ರವ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ

೧೩ ಕ್ರಿಯಾವಿಶಾಲ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಒಂಬತ್ತು ಕೋಟಿ ವದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಭಂಡ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಲೆಗಳು, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳು, ಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿ ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ಒಂದುನೂರಾ ಎಂಟು ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ದೇವ ವಂದನೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಕೃನ್ಯಮಿತ್ತಿಕ ಇವುತ್ಪಾದು ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

೧೪ ತ್ರಿಲೋಕದಿಂದನಾರ ಪೂರ್ವದ ಹನ್ನೆರಡು ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿದೆ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧಕೋಟಿ ವದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರುಲೋಕದ ಸ್ವರೂಪ, ಇವತ್ತಾರು ವರಿಕರ್ಮ, ಅಷ್ಟ ವ್ಯವಹಾರ, ನಾಲ್ಕು ದೀಪ, ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪ, ಮೋಕ್ಷ ಗಮನದ ಕಾರಣ, ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಸುಖದ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ.

ಹೀಗೆ ತೊಂಬತ್ತೆದು ಕೋಟಿ ಐವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ಐದು ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳೆಂಬ ಆಗಮಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ

ಇನ್ನು ದೃಷ್ಟಿವಾದ ಅಂಗದ ಐದನೆಯ ಭೇದವು ಚೂಲಿಕಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನದು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕೋಟಿ ಒಂಬತ್ತು ಲಕ್ಷ ಎಂಬತ್ತರೊಂಬತ್ತು ಸಾವಿರ ಎರಡುನೂರು ವದಗಳಿವೆ.

೧. ಜಲಗತಾ ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜಲದ ಸ್ತಂಭನ, ಜಲದಲ್ಲಿ ಗಮನ, ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ತಂಭನ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಜ, ಅಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವುದು, ದೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ತವತ್ಪರಣ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ.

೨ ಸ್ಥಲಗತಾ ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೇರು ಕುಲಾಚಲಾದಿ ವರ್ವತಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವೊಡುವುದೂ ಶೀಘ್ರ ಗಮನ ಮಾಡುವ ಕಾರಣ ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ತವತ್ಪರಣಗಳ ವರ್ಣನವಿದೆ

೩. ಮಾಯಾಗತಾ ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾರೂಪ ಇಂದ್ರಜಾಲಾದಿ ವಿಕ್ರಿಯಗಳ ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ತವತ್ಪರಣಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ

೪ ಆಕಾಶಗತಾ ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ ಗಮನದ ಕಾರಣ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ತವತ್ಪರಣಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೫. ರೂಪಗತವೆಂಬ ಚೂಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಮನುಷ್ಯ, ವೃಕ್ಷ, ಚಿಗರೆ, ನೊಲ, ಎತ್ತು, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದರ ಕಾರಣ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ತವತ್ಪರಣಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಿತ್ರ, ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ, ಧಾತುವಾದ ಮತ್ತು ರಸವಾದ ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ.

ಐದು ಚೂಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿ ಹತ್ತು ಕೋಟಿ ನಲವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಲಕ್ಷ ನಲವತ್ತಾರು ಸಾವಿರ ವದಗಳು ಇವೆ ಇನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ವಾಣಿಗೆ ಒಂದು ಕಡಿಮೆ ವಿಕರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣ ಅಕ್ಷರಗಳಿವೆ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೧೮೪೪೬೪೪೦೬೩೭೦೬೫೫೬೧೫ ಇಷ್ಟು ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಅಕ್ಷರಗಳು (ಒಮ್ಮೆ ಬಂದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ) ಆಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಂಯೋಗೀ ಅಕ್ಷರಗಳು ಇವೆ ಮಧ್ಯಮ

ವದಗಳ ಪ್ರಮಾಣವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ನೂರು ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕೋಟಿ ಎಂಬತ್ತು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಏಳು ಸಾವಿರ ಎಂಟುನೂರಾ ಎಂಬತ್ತೆಂಟು (೧೩೩೪೯೦೭೮೯) ಅಪುನರುತ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳಿವೆ. ಈ ಅಕ್ಷರಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ 'ಏಕರ್ದಿ' ಅಕ್ಷರಗಳ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಸಲು ಒಂದುನೂರಾ ಹನ್ನೆರಡು ಕೋಟಿ ಎಂಬತ್ತು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ಐವತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ಐದು ವದಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಇಷ್ಟು ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದ್ವಾದಶಾಂಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಉಳಿದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಎಂಟು ಕೋಟಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಒಂದು ನೂರಾ ಎನ್ನತ್ತೆಂದು ಉಳಿದವು, (೨೦೧೦೪೨೫) ಈ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಒಂದು ವದವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಡಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅಂಗ ಬಾಹ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಯಿಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕೀರ್ಣಕಗಳು ಇವೆ. ಅವು ಹೀಗೆ—

೧. ಸಾಮಾಯಿಕ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕಷ್ಟಾಯಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಅಭಾವ, ನಾಮ, ಸ್ವಾಭಾವ, ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ. ಕಾಲ ಮತ್ತು ಭಾವ ಈ ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದರ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೨. ಸ್ವವನ ನಾಮ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಅತಿಶಯ, ಅಪ್ಪ ವ್ರಾತಿಹಾರ್ಯ, ಪರಮಾಧಾರಿಕ ದಿವ್ಯದೇಹ, ಸಮವನರಣ ಸಭಾ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶವೇ ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದ ಪ್ರಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೩. ವಂದನಾ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ, ಅವನ ಜೈತ್ಯಾಲಯದ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಯ ವಂದನೆಯ ವರ್ಣನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ

೪. ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕೃತ ಪ್ರಮಾಣ ಜನಿತ ದೋಷಗಳ ನಿರಾಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ದೈವಿಕ, ರಾತ್ರಿಕ, ವಾಕ್ಯಿಕ, ಜಾತುರ್ಮಾಸಿಕ, ಸಾಂವತ್ಸರಿಕ, ಐರ್ಯಾವಧಿಕ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮಾದೇವೆಂದು ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೫. ವಿನಯನೆಂಬ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತರ್ಕನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯ, ತವ, ಉಪಚಾರ ಹೀಗೆ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ವಿನಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೬. ಕೃತಕರ್ಮ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ವಂದನೆಗಾಗಿ ಮೂರು ವ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ನಾಲ್ಕು ಿರೋನತಿ, ಮನ ವಜನ ಕಾಯ ತ್ರಯಗಳ ಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಆವರ್ತ ಮೊದಲಾದ ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೭. ದಶವೈಕಾಲಿಕ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳ ಆಚಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶುದ್ಧ ಆಹಾರದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೮. ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಉಪವಸಗ, ಇವತ್ತೆರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಷ್ಕಟ ಸಹನ ಮಾಡುವ ವಿದಾನ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಫಲದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೯. ಕಲ್ಪ ವ್ಯವಹಾರವೆಂಬ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಚರಣದ ವಿವಾಸ ಮತ್ತು ಅಯೋಗ್ಯ ಆಚರಣೆಯ ಪ್ರಾಂಶ್ಚತ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ

೧೦. ಕಲ್ಪಾಕಲ್ಪ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಬಾವಗಳ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಯಾವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಯಾವುದು ಅಯೋಗ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದರ ವಿಂಗಡಣೆಯಿದೆ.

೧೧. ಮಹಾಕಲ್ಪನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಸಂಹಸನವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಯುಕ್ತ ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಬಾವಗಳ ಪ್ರಬಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಜಿನಕಲ್ಪಿ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ-ವೆನಿಸುವ ತ್ರಿಕಾಲ ಯೋಗಾದಿ ಆಚರಣ, ಮತ್ತು ಸ್ತವಿಕಲ್ಪಿ ಮುನಿಯ ದೀಕ್ಷೆ, ಶಿಕ್ಷೆ, ಗಣಪೋಷಣ, ಆತ್ಮಸಂನ್ಯಾಸ, ಭಾವನಾ ಮತ್ತು ಸರ್ವೋಪನಾ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೧೨. ಪುಂಡರೀಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಭವ, ವ್ಯಂತರ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ವ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪವಾಸಿ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣ, ವಾಸ, ಪೂಜೆ, ತಪಸ್ಕರಣ, ಆಶಾಪುನರ್ಜಯ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ಸಂಯಮ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವಿವಾಸ, ಅವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವ ಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ವೈಭವ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

೧೩ ಮಹಾವೃಂದರೀಕ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಧಿಕ ದೇವರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಪ್ರತೀಂದ್ರರಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ತನ್ನೋವಿಶೇಷಾದಿಕಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ

೧೪ ನಿಷಿದ್ಧಿಕಾ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ದೋಷಗಳ ತತ್ಕಾಗದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ.

ಹೀಗೆ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ರೂಪೀ ಸೂತ್ರಗಳ ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಇದು ತವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಅನ್ಯರಿಗೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುವವರು ಬಹು ಶ್ರುತರಿಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಲವಿನಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಿಸುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸ್ವತಃ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆಯುವುದು, ಬರೆದಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗಿನ ಅಕ್ಷರ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುವುದು, ಕಲಿಯುವವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಡುವುದು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೊಡುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವ ಹಾಗೂ ಕಲಿಸುವವರ ಜೀವನ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತಗೊಳಿಸುವುದು, ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನ ಗೊಳಿಸುವುದು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಾಕುಲ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಾರಂಭೀಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯೇ ಎನಿಸುತ್ತವೆ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ದಿಲಿಯುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರ, ರಟ್ಟು, ದಾರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಇದೂ ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಸುಖವೇ ಹಾಗೂ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ರತ್ನ ಜತಿತ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮ್ಯಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮುಂದೆ ಕ್ರಮ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಪುನಃ ಶ್ರುತದೇವಿಯ ಗುಣ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕಾರದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಶ್ರುತದೇವಿಗೆ ಅರ್ಪಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬಹುಶ್ರುತ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಭಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

೧೫. ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿ

ಪ್ರವಚನದ ಅಕ್ಷಿಣ—ಇನ್ನು ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಜೇಳಿದೆ ಪ್ರವಚನವೆಂದರೆ ಜಿನೋದ್ರ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ವೀತರಾಗಿಯು ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡಿದ ಆಗಮವು ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಐದು ಅಸ್ತಿತ್ವಾಯ, ಏಳು ತತ್ತ್ವ, ಒಂಬತ್ತು ವದಾರ್ಥಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮ ವ್ರತ್ಯಾಯ ನಾಶದ ವಿವರವೂ ಇರುತ್ತದೆ ಯಾವುದರ ಪ್ರದೇಶವು ಬಹಳಷ್ಟು ಇರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವಾಯವನ್ನುವರು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಗುಣ ಹಾಗೂ ವರ್ಯಾಯಗಳು ಸತತ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯವೆನ್ನುವರು. ಯಾವುದನ್ನು ಒಂದು ವಸ್ತುವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ವದಾರ್ಥವೆನ್ನುವರು ವಸ್ತುವಿನೂಳಿನ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವ ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಇದೆ. ಇದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ಮಾಡಲಾಗುವದು ಕತ್ತಲೆಯು ಇರುವ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಯೊಳಗೆ ದೀವವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೆಂಬ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಚನವೆಂಬ ದೀವದಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಮೂರ್ತಿಗಳ, ಅಮೂರ್ತಿಗಳ ವದಾರ್ಥಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ ಪ್ರವಚನ ರೂಪದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ಮುನೀಶ್ವರರು ಜೇತನಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವ ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಜೇತನವಾದಂಥ ಉಳಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಜಿನೋದ್ರನ ವರಮಾಗಮವನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ಓದುವುದು ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ

ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು—ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಏಳು ತತ್ತ್ವ, ಒಂಬತ್ತು ವದಾರ್ಥ, ಅವುಗಳ ಭೇದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಎಲ್ಲ ಗುಣ ವರ್ಯಾಯಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ

ನರಕದೊಳಗಿನ ಏಳು ಭೂಮಿಗಳು, ನಾರಕೀ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಅವು ಇರುವ ಸ್ಥಳ, ಅವುಗಳ ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರದ ವೇದನೆ, ಗತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಅನಂತ ಭೂತ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯ ಅಲ್ಲದೆ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಅಭೋಲೋಕದೊಳಗಿನ ಭವನವಾಸಿ ದೇವರ ಏಳು ಕೋಟಿ ಎನ್ನತ್ತೆರೆಡು ಲಕ್ಷ ಭವನಗಳ, ಹಾಗೂ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ, ವೈಭವ, ಕ್ರಿಯಾ, ಭೋಗ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಮಧ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದ್ವೀಪ ಸಮುದ್ರ, ಮೇರು, ಕುಲಾಚಲ, ನದಿ ಸರೋವರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮ ಭೂಮಿಯ ವಿವೇಹಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ, ಭೋಗ ಭೂಮಿಯ, ತೋಭತ್ತಾರು ಅಂತರ ದ್ವೀಪಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯರ, ಕರ್ಮಭೂಮಿ ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮಾನವರ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ, ಅವರ ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ, ಸುಖದುಃಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಂಕರ ಹಾಗೂ ವ್ಯಂತರ ನಿವಾಸ, ವೈಭವ, ವರಿವಾರ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ವಿಕ್ರಿಯಾ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಮಧ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೋತಿಷೀ ದೇವರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ವಿಮಾನ, ವೈಭವ, ವರಿವಾರ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ. ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಗತಿ ಹಾಗೂ ಸಂಯೋಗಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಉರ್ಧ್ವ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅರವತ್ತು ಮೂರು ಪಟಲಗಳ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಅಹಮಿಂದ್ರನ ಪಟಲದ, ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ವೈಭವ, ವರಿವಾರ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ, ಶಕ್ತಿ, ಗತಿ, ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಿದಂಥ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯು ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾ ಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ವರ್ಣನೆ—ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕಟ್ಟುವುದು, ಅದು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಅದು ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು, ಅದರ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಾಗಿ ಆಗಮದಲ್ಲಿದೆ. ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಂಥ ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಗೃಹಸ್ಥ ಅವಸ್ಥೆಯೊಳಗಿನ ಖಾವಕ ಧರ್ಮದ ಜಘನ್ಯ, ಮಧ್ಯಮ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಚಾರ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕರ ವ್ರತಗಳು, ಸಂಯಮಾದಿ ವ್ಯವಹಾರ, ವರಮಾರ್ಗರೂಪ ವ್ರವೃತ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಇವು ಪ್ರವಚನದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಮುನಿಗಳ ಮಹಾವ್ರತಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಇವೃತ್ತಿಂಟು ಮೂಲಗುಣ ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತು ಲಕ್ಷ ಉತ್ತರಗುಣ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ಆಚಾರ, ವಿಹಾರ, ಸಾಮಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ ಚಾರಿತ್ರ, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ, ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನ, ಸಲ್ಲೇಖನಾ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವ ವರ್ಣನೆಯು ಪ್ರವಚನದಲ್ಲಿದೆ. ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣಾತ್ಮನಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜೀವ ಸಮಾಸ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಹಾಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಪ್ರವಚನೆಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವದ ಒಂದು ನೂರಾ ತೊಂಬತ್ತರೊಂಬತ್ತೂ ಅರ್ಧಲಕ್ಷ ಕೋಟಿ ಕುಲಗಳು ಮತ್ತು ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಜಾತಿಯ ಯೋನಿಯ ಸ್ಥಾನಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ಪ್ರವಚನದಿಂದಲೇ ಸಮಗ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗ, ನಾಲ್ಕು ಪಿಶ್ವಾವ್ರತಗಳು, ಮೂರು ಗುಣವ್ರತಗಳು ಇವು ಆಗಮಗಳಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳ ಭೇದ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರ, ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ಆಗಮದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಸ್ತರದು ಬಾವಣಿ, ಹಸ್ತರೆಡು ಪ್ರಕಾರದ ತವಗಳು, ಹಸ್ತೊಂದು ಲಿಂಗಗಳು, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕೀರ್ಣಕ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪ್ರವಚನದಿಂದಲೇ ಅರುತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ಸರ್ಪಿಣಿ ಅವಸರ್ಪಿಣಿ ಕಾಲದ ಚಕ್ರ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರು ಅರು ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಭೇದಗಳೆಲ್ಲ ಆಗಮದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ. ಕುಲಕಂಠ, ತೀರ್ಥಂಕರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಬಲಪದವ, ವಾಸುದೇವ, ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವ ಮೊದಲಾದವರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಧರ್ಮತೀರ್ಥದ ಪ್ರವರ್ತನೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ವಾಸುದೇವರ ವೈಭವ, ವರಿವಾರ, ವಿದ್ಯಾರ್ಯಾದಿಗಳು ಆಗಮಗಳಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರದಾವಳಿ ಕೂಡ ಆಗಮಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಆಗಮವನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಪೂರ್ವಕ ನೇರವಿಷದ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ವಶವಾಗಿ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ.

ಅದಿವ್ರಭುವಿನ ವರಂವರಿ—ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀರತರಾಗನು ಸಮಸ್ತ ರೋಕಾರೋಕಗಳನ್ನೂ ಬೂತ, ಭವಿಷ್ಯ, ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಗಳ ಮರ್ಯಾದೆ ಸಹಿತ ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯುಗವರ್ತ ಕ್ರಮ ಒಡತ ಹಸ್ತದೊಳಗಿನ ರೇಡೆಗಳಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಂಡನು. ತಾನು ಕಂಡುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವ್ರತುಪಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು

ಸವ್ವ ಮುದ್ದಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಗಣಧರ ದೇವನು ತಿಳಿದು, ದ್ವಾದಶಾಂಗ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಶ್ರೀ ಮುಷ್ಠಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರರಿಂದ ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕನೆಯವರಾದ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರರ ವರೆಗೆ ಈ ಕ್ರಮವು ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು ಕೊನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಯು— ದೇವಾಧಿದೇವ, ವರಮುಷಾಜ್ಞ, ಧರ್ಮತೀರ್ಥದ ವ್ರವರ್ತಕ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತಸುಖ ಮತ್ತು ಅನಂತವೀರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರಂಗ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದಲೂ ಸಮವಸರಣಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಇಂದ್ರಾದಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವರ ಸಮೂಹದ ಕಡೆಯಿಂದ ವಂದನೀಯ, ಮೂವತ್ತಿನಾಲ್ಕು ಅತಿಶಯ, ಅಷ್ಟ ಪ್ರಾತಿಹಾರ್ಯ, ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುವಮ ಮುದ್ದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕ್ಷುಧಾ ತೃಷಾದಿ, ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ, ಲೋಕ ಅಲೋಕಗಳ ಅನಂತ ಗುಣ ವರ್ಯಾಗಳನ್ನು ಯುಗವತ್ ತಿಳಿಯುವ, ಅನಂತಶಕ್ತಿ ಮಾನ್, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವ ವ್ರಾಣಿಗೆ ಆಧಾರವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಸಮಸ್ತ ವ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವರಮಾತ್ಮಾ, ವರಮೇಶ್ವರ, ವರಬ್ರಹ್ಮ, ವರಮೇಷ್ಠಿ, ಸ್ವಯಂಭೂ, ೨೩, ಅಜರ, ಅಮರ, ಅರಿಹಂತಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ ತರಣರಹಿತರಿಗೆ ವರಮು ತರಣ, ಕೊನೆಯ ವರಮೌದಾರಿಕ ತರೀರದಲ್ಲಿ ಇರುವ, ಗಣಧರಾದಿ ಮುನೀಶ್ವರರ ಕಡೆಯಿಂದ ವಂದನೀಯ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡುವ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯು ಕಂಠ, ತಾಲ, ಓಷ್ಠ, ನಾಲಿಗೆ ಇವುಗಳ ಜಲನವಲನಗಳಲ್ಲದೆ ಹೊರಡುವುದು. ಅದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ವ್ರಾಣಿಗಳ ವೃಷ್ಟಿ ವ್ರಥಾವದಿಂದ ಹೊರಡುವಂಥ, ಆರ್ಯ ಅನಾರ್ಯ ಪ್ರದೇಶದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂಥ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಾವವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವಂಥ, ಭವ್ಯ ಜೀವಗಳ ಮೋಹಾಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ ಅವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಭಕ್ತಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಜಾಮರಗಳು ಬೀಜಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವನು ರತ್ನಮಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳು ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ ಇಂಥ ವರಮು ಷಾಜ್ಞ ದೇವಾಧಿದೇವ ವರ್ಧಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ನಲುಮಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತನ್ನ ಅತಿಶಯ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಹತ್ತಿರವಿರುವ ನಿಗ್ರಂಥ ಮುಷ್ಠೀಶ್ವರರ ಕಡೆಯಿಂದ ವಂದನೀಯ, ಸವ್ವ ಮುದ್ದಿ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಜ್ಞಾನಗಳ ಧಾರಕರಾದಂಥ ಗಣಧರ ದೇವನು ತನ್ನ ಕೋಷ್ಠ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಮುದ್ದಿಯ ವ್ರಥಾವದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗದಂತೆ, ಆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದ್ವಾದಶಾಂಗರೂಪದ ಆಗಮವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಚತುರ್ಥಕಾಲದ ಮೂರು ವರ್ಷ ಹಾಗೂ ಎಂಟೂ ಅರ್ಧ ತಿಂಗಳು ಇನ್ನೂ ಇರುವಾಗ ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು

ಗಣಧರ ಮತ್ತು ಅಜಾರ್ಯ ವರಂವರೆ—ತರುವಾಯ ಗೌತಮ ಸ್ವಾಮಿ, ಸುಧರ್ಮಾಚಾರ್ಯ, ಜಂಬುಸಾಸ್ವನಿ ಹೀಗೆ ಮೂವರು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅರವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದರು ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದರು ಆ ಮೇಲೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಷ್ಣು, ನಂದಮಿತ್ರ, ಅವರಾಜಿತ, ಗೋವರ್ಧನ, ಭದ್ರಬಾಹುಗಳೆಂಬ ಐವರು ಮುನಿಗಳು ದ್ವಾದಶಾಂಗಧಾರಕ ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿಗಳು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಕೇವಲಿಗಳಂತೆಯೇ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ನಿರೂಪಣೆಗಳು ಮುಂದರಿದವು. ಮುಂದೆ ಒಂದು ನೂರಾ ಎಂಬತ್ತುಮೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯ, ಪೋಷ್ಠಿಲಾಚಾರ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಜಯಸೇನ, ನಾಗಸೇನ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ, ಧೃತಿಸೇನ, ವಿಜಯ, ಬುದ್ಧಿಮಾನ್, ಗಂಗದೇವ, ಧರ್ಮಸೇನ ಹೀಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ಪರಮ ನಿಗ್ರಂಥ ಮುನೀಶ್ವರರು ಹತ್ತು ಪೂರ್ವಜ್ಞಾನದ ಧಾರಕರಾದರು ಅವರೂ ಕೂಡ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಎರಡುನೂರಾ ಇವತ್ತಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರ, ಜಯಪಾಲ, ವಾಂಜು, ಧ್ರುವಸೇನ, ಕಂಸಾಚಾರ್ಯ, ಹೀಗೆ ಐವರು ಮುನಿಗಳು ವಿಶಾಖಾಚಾರ್ಯ ವಿಧ್ಯಯ, ವಾರಾಣಸಿಗಳಾದರು. ಅವರೂ ಯಥಾವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಮುಂದೆ ಒಂದುನೂರಾ ಹದಿನೆಂಟು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸುಭದ್ರ, ಯಶೋವಿಭದ್ರ, ಭದ್ರಬಾಹು, ಮಹಾಯಶ, ಲೋಹಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಐದು ಜನ ಮುನಿಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಥಮ ಅಂಗದ ವಾರಾಣಸಿಗಳಾದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋದ ತರುವಾಯ ಆರುನೂರಾ ಎಂಬತ್ತು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ

ವರೆಗೆ ಅಂಗವಾರದ ಜ್ಞಾನವು ಬಾಳಿ ಉಳಿದು ಬಂತು. ಮುಂದೆ ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ವೀರ್ಯಾದಿಗಳು ಮಂದವಾದುದರಿಂದ ಅಂಗ ಪಾರದ ಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟವಾಯಿತು. ತರುವಾಯ ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದಾದಿ ಅನೇಕ ನಿಗ್ರಂಥ ವೀತರಂಗಿ ಮುನಿಗಳು ಒಂದು ಅಂಗದ ಅನೇಕ ವಿಧಾಗದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದರು. ತರುವಾಯ ಉಮಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಆದರು. ಹೀಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ಹೆದರುವಂಥವರೂ ಜ್ಞಾನ-ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಪನ್ನರೂ ವರಮ ಸಂಯಮ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮಂಡಿತರೂ ಗುರುಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶ್ರುತದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನ ಅರ್ಥವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವರೂ ವೀತರಂಗಿಗಳೂ ಆದ ಮುನಿಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

ಆಚಾರ್ಯ ವ್ರಜೇತ ಗ್ರಂಥ ಪರಂಪರೆಯು—ಶ್ರೀಕುಂದಕುಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಸಮಯನಾರ, ಪ್ರವಚನನಾರ, ವಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ, ನಿಯಮನಾರ, ರಯಣನಾರ, ಅಷ್ಟನಾಹುಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು ಅವುಗಳನ್ನು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಜನರು ಓದುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿವರಪೂರ್ವಕ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುವದು. ಶ್ರೀ ಉಮಾಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ'ವನ್ನು ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯ-ಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ 'ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ರಚಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ 'ರಾಜವಾರ್ತಿಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದ ಟೀಕಾರುವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಕಲಂಕಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಪ್ರೀತಿಕಾರ್ತಿಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾನಂದಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಇದೇ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಸಮಂತಭದ್ರ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ 'ಗಂಧಹಸ್ತಿಮಹಾಬಾಹು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅದು ಈಗ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಈ ಗಂಧಹಸ್ತಿಮಹಾಬಾಹುವು ಆರಂಭದ ಮಂಗಲಾಚರಣವು ಒಂದುನೂರಾ ಹದಿನೈದು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ 'ದೇವಾಗಮಸ್ತೋತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿದೆ. ಈ ಸ್ತೋತ್ರದ ಮೇಲೆ ಎಂಟುನೂರು ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ 'ಅಷ್ಟತತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಕಲಂಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ದೇವಾಗಮದ ಅಷ್ಟ ತತಿಯ ಮೇಲೆ 'ಆಪ್ತವಿಮೂಲಾ' ಎಂಬ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವೂ ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರೀ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು, ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾನಂದೀ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಅಷ್ಟಸಹಸ್ರೀ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲೆ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೊಂದನ್ನು ಲಘುಸಮಂತಭದ್ರರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ಯಾನಂದಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಆಪ್ತವರೀಕ್ಷಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರುಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳುಳ್ಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಮಾಣಿಕ್ಯನಂದಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳು 'ಪರೀಕ್ಷಾಮುಖ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪ್ರಧಾಜಂದ್ರಾಚಾರ್ಯಕೃತ 'ಪ್ರಮೇಯ ಕಮಲ ಮಾರ್ತಂಡ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಚಿಕ್ಕದಾದ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥ ಒಂದು 'ಪ್ರಮೇಯ ರತ್ನ ಮಾಲಾ' ಎಂಬುದನ್ನು ಅನಂತವೀರ್ಯ ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಕಲಂಕದೇವಕೃತ 'ಲಘುಸ್ತಯ'ಯ ಮೇಲೆ 'ಸ್ಥಾಯ ಕುಮುದ ಚಂದ್ರೋದಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾರು ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಧಾ ಜಂದ್ರ ಆಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾಯದ ಗ್ರಂಥಗಳು 'ಪ್ರಮಾಣ ವರೀಕ್ಷಾ', 'ಪ್ರಮಾಣ ನಿರ್ಣಯ', 'ಪ್ರಮಾಣ ವಿಮೂಲಾ', 'ಸ್ಥಾಯದೀಪಿಕಾ' ಇತ್ಯಾದಿ ಜಿನದರ್ವಾದ ಆದಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅನೇಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರವ್ಯಾಸಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜಯವಂತವಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನು ಕರುಣಾನುಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಗೊಮ್ಮಟನಾರ, ಲಬ್ಧಿನಾರ, ಕ್ಷವಣನಾರ, ತ್ರಿಲೋಕನಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಜರಣಾನುಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮು.ಲಾಚಾರ, ಅಚಾರನಾರ, ರತ್ನಕರಂಧ-ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ, ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ, ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪೇಕ್ಷಾ, ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ, ವದ್ಧನಂದಿ ಪಂಚವಿಂಶತಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವೆ. ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜಿನನೇಷಾಚಾರ್ಯ ಕೃತ ಅದಿವರಾಣ, ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಉತ್ತರಪುರಾಣ, ರವಿವೇಣಾಚಾರ್ಯರ ವದ್ಧಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜಿನೋದ್ರನ ಪರಮಾಗಮಾನುಸಾರ ಬರೆದಂಥ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪೂಜ್ಯಪಾದಾಚಾರ್ಯರ ಜೈನೋದ್ರ

ನ್ಯಾಕರಣನೆಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಗ್ರಂಥವಿದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಮನನವನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು, ಭಕ್ತಿಪುರಾಣವು ಓದುವುದು, ಕೇಳುವುದು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಬರೆಯುವುದು, ಬರೆಯಿಸುವುದು, ತೋರಿಸುವುದು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿಯೆನಿಸುತ್ತವೆ

ಪ್ರವಚನದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಫಲ—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ದಿನವೆಂದು ಧನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವರಮಾಗಮದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನುಳಿದು ಕಳೆದ ಕಾಲವು ವೈದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತುಭಧ್ಯಾನವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮದ ಧ್ಯಾನವೂ ಇಲ್ಲ ಕಷ್ಟಾಯವು ಮಂದವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಿಂತನೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೇಹವು ಭೋಗದಿಂದ ವಿರಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯವಹಾರದ ಉಜ್ವಲತೆಯೂ ವರಮಾರ್ಗ ನಿಜಾರವೂ ಆಗಮದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಗಮದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯೂ ಉಚ್ಚತೆಯೂ ನಿರ್ಮಲಯುತವೂ ಆದರಸತ್ಯಾರವು ಸ್ವಾವಾಗುತ್ತವೆ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವು ವರಮು ಬಂಧುವಾಗಿದೆ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟಧನವಾಗಿದೆ, ವರಮು ಮಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವೇ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಧನವಾಗಿದೆ. ಸ್ವದೇಶ, ನರದೇಶ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಸಂವತ್ಸು, ವಿವತ್ಸು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶರಣಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಸ್ವಾಧೀನವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆದ ಜ್ಞಾನವು ಧನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಗಮದೊಳಗಿನ ಅರ್ಥದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನಿರಂತರ ಜ್ಞಾನ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಗೂ ಇತರರ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಜ್ಞಾನ ದಾನವನ್ನೇ ಮಾಡಿರಿ ಕೋಟ್ಯಾಂಶ ಸಂವತ್ತಿಯು ಕೂಡ ಜ್ಞಾನ ಧನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಲಾರದು ಧನವು ಗರ್ವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ; ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ, ದುರ್ಧ್ಯಾಸವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ, ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂಥದಿದೆ, ಜ್ಞಾನ ದಾನದಿಂದ ಇಂಥ ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಜ್ಞಾನದಾನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಅನ್ಯ ದಾನಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಿನವ ಒಂದು ಪೋಷಕ ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಥಪೋಷಕ ಅದವಾ ಒಂದು ವದವನ್ನಾದರೂ ನಿತ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಕೆಲವೊಂದು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾರಗತನಾಗುವನು ವಿದ್ಯೆಯೊಂದು ದೊಡ್ಡ ದೇವತೆಯಿದ್ದಂತೆ ಯಾವ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೋ ನೀಡಿದ ಗುರುವಿನ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಯಾರು ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಂಥ ಕೃತವ್ಯ, ವಾಹಿಗಳು ಇನ್ನಾರೂ ಇಲ್ಲ ಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯವಹಾರ ವರಮಾರ್ಗಗಳೆರಡೂ ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿಯೇ ಕಲ್ಯಾಣವಾದುವಂಥದಾಗಿದೆ ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾವಿರಾರು ದೋಷಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಗ್ ಶರಣವು ಉಜ್ವಲವಾದೀತು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಚನ ಭಕ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಭಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದೆ

೧೪. ಅವತ್ಯಕಾಪರಿಹಾಣೆ

ಮುನಿಯ ಆರು ಅವತ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು—ಒನ್ನು ಅವತ್ಯಕಾಪರಿಹಾಣೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾವನೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವದು ಅವತ್ಯಕ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅವತ್ಯಕವೆನ್ನುವರು ಅವತ್ಯಕಗಳ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡದಂಥ ವಿಚಾರವು ಯಾವುದು ಇವುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅವತ್ಯಕಾಪರಿಹಾಣೆ ಎನ್ನುವರು ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಶವಿಲ್ಲದಂಥ ಅವತರ ಅಂದರೆ ಮುನಿಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಅವತ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಅವತ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿವೆ (೧) ಸಾಮಾಯಿಕ, (೨) ಸ್ತವನ, (೩) ವಂದನಾ, (೪) ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ, (೫) ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, (೬) ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ.

೧. ಸಾಮಾಯಿಕ—ಸಾಮಾಯಿಕವೆಂದರೆ ಸಾಮ್ಯಭಾವ ಸುಂದರ ಇಲ್ಲವೆ ಕುರುಂವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಇಡಕೂಡದು. ಕುಭ ಅಥವಾ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರ್ಷ ವಿಷಾದಗಳನ್ನು

ಹೊಂದಬಾರದು. ಆಹಾರ, ವಸತಿಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ದೊರೆಯಲಿ, ದೊರೆಯದೆ ಇರಲಿ, ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಬಾವವನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಸ್ತುತಿ ನಿಂದೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆದರೆ-ತಿರಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ, ರತ್ನ-ವಾಣಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಜೀವನ-ಮರಣಗಳಲ್ಲಿ, ಮಿತ್ರ-ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ, ಮನೆ ಸುಡುಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತ, ಪರಿಣಾಮವಿರುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಬಾವ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಮಾಯಿಕ ಎನ್ನುವರು ಯಾರು ಸಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಬಾಹ್ಯ ಜಡ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಆ ಜಡ ವದಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ಶುದ್ಧ ಜ್ಞತಾ, ದೃಷ್ಟಾ ಇರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ ತರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಜ್ಞಾನವೇ ತನ್ನ ದೇಹವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮ ರಹಿತ ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಶುದ್ಧ ಜೀವವನ್ನೇ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಂಥವರೇ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ವಾಣ ವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಆತ್ಮ ಗುಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಆರು ಆವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಸಾಮ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು ಇಂಥ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೇನೇ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನ್ನುವರು

೨. ಸ್ತವನ—ಸ್ತವನವೆಂದರೆ ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞರನ್ನು ಅನೇಕ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸುವುದು. ಇದು ಸ್ತವನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ ಅದು ಹೀಗು—“ಹೇ ಪ್ರಭೋ, ನೀನು ಕರ್ಮರೂಪಿ ನೈರಯನ್ನು ಗೆದ್ದೆಯೆಂದು ನೀನು ಜಿನನಾಗಿರುವಿ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಸದಾ ಇರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಯಂಭೂ ಎನಿಸುವಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನರೂಪದ್ದಕ್ಕಿರುವೆಂದು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಪ್ರಲೋಚನನಿಸುವಿ. ಮೋಹವೆಂಬ ಅಂಧಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದಿರುವೆಯಾದುದರಿಂದ ಅಂಧಕಾಂತಕನಾಗಿರುವಿ. ಘಾತಿಯ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಅರ್ಧ ನೈರಿಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಈಶ್ವರತ್ವವನ್ನು ವಡೆದುದರಿಂದ ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರನಹುದು. ಹಿವವದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ನಿರ್ವಾಣ ವದದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನು ಹಿವನು ಪಾವರೂಪಿಯಾದ ನೈರಯ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನೀನೇ ನಾವು ಹರ ಎನ್ನುವೆವು ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವವನಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ಶಂಕರನು 'ಶಂ' ಎಂದರೆ ವರಮಾನಂದ ರೂಪಿಯಾದ ಸುಖವು. ಅದರಲ್ಲಿ ನೀನು ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ಶಂಭವನಾಗಿರುವೆ ವೃಷನೊಂದರೆ ಧರ್ಮ ಆ ಯೋಗದಿಂದ ನೀನು ಪೋಷಿಸುವೆಯೆಂದು ನೀನು ವೃಷಭನಿಸುವಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಗಜ್ಜೀವನಿಸುವಿ 'ಕಂ' ಎಂದರೆ ಸುಖ, ಅದರಿಂದ ನೀನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವಗಳ ವಾಲನ ಮಾಡಿರುವಿ ಅಂತಲೇ ನೀನು ಕಪಾಲಿಯು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕಾಲೋಕಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ವಿಷ್ಣುವೆನಿಸುವಿ ಜನ್ಮ, ಜರಾ, ಮರಣಗಳೆಂಬ ತ್ರಿಪುರಗಳನ್ನು ನೀನು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿರುವಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತ್ರಿಪುರಾಂಕತನಾಗಿರುವಿ " ಈ ವ್ರತಾರ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಟು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು ಗುಣದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಹೆಸರುಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ತವನ ಎನ್ನುವರು ಇದು ಸ್ತವನ ಎಂಬ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ

೩. ವಂದನಾ—ಇವೃತ್ತಾಲ್ಪ ತೀರ್ಥಂಕರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ, ಇಲ್ಲವೆ ಅರಿಹಂಕ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸರ್ವ ಸಾಧು ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ತುತಿಸುವುದು ವಂದನಾ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

೪. ವ್ರತಿಕೃತಮಣಿ—೧ ಮಾನವನು ಇಡೀ ದಿವಸ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ವೇಷನಾಗಿ ಕಳೆದಿರಬಹುದು, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆತ್ಮಂಕ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳ ಪಾತ ಮಾಡಿರಬಹುದು, ನಿರರ್ಥಕ ವ್ರತವರ್ತನೆಗೊಂಡಿರಬಹುದು, ಸದೋಷ ಭೋಜನ ಮಾಡಿರಬೇಕು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಜೀವಕ್ಕೆ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿರಲೂ ಬಹುದು, ಕರ್ಕಶ, ಕರೋಲಿ, ಮಿಥ್ಯಾ ಬಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು, ಸ್ವೀಕೃತಾ, ಭೋಜನಕೃತಾ, ಕಳ್ಳರ ಕೃತಾ, ರಾಜಕವಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತುಗಳೆದಿರಬಹುದು, ಕೊಡದೆ ಇದ್ದ ಅನ್ಯರ ಧನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಿರಬಹುದು, ಅನ್ಯರ ಧನದ ಮೇಲೆ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು, ವರಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿರಬೇಕು, ಧನ ವರಿಗ್ರಹದ ಮೇಲೆ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು, ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ನಾನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿರುವೆ, ವಾಸಮಾಡಿರುವೆ ಈಗ ನನಗೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಕ್ಷಾತ್ತಾವನಾಗುತ್ತಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ನನ್ನ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ

ಆಗಲಿ ವಂಚವರಮೇಷ್ಟ್ರಗಳ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ವುನಃ ನನ್ನ ವರಿಣಾಮವು ವಾಪರೂಪವಾಗದಂತೆ ಇರಲಿ. ಹೀಗೆ ಮುಖದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ, ಭಾವತುಡ್ಡವಾಗಲಿಕ್ಕಿಂದು ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, ವಂಚ ನಮಸ್ಕಾರದ ಒಂಬತ್ತು ಜಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಗಲೆಲ್ಲ ಆದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಜೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಪಾವ ಪರಿಣಾಮದ ನಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ದಿನದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ

೨ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆದ ವಾವವನ್ನು ದುರಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂಜಾನೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ರಾತ್ರಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ

೩. ಬಾರಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವಾಗ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ತಗುಲಿರಬೇಕು. ಅವುಗಳ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಐರ್ಯಾವಧಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೆನ್ನುವರು

೪. ಹದಿನೈದು ದಿನಸಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ದೋಷಗಳ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವುದು ವಾಕ್ಯಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೆನ್ನುವರು.

೫. ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳ ದೋಷ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುವದೋ ಅದು ಜಾತುಕು ಮಾಸಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ

೬ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಾದ ದೋಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಾವತ್ಸರಿಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೆನ್ನುವರು

೭ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವಿಸಿದ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಲ್ಲೇಖವಾದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೆಂದು ಹೇಳುವರು

ಹೀಗೆ ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಗಳಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಹಗಲಿರುಳುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ದೋಷಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಜೆ ಮುಂಜಾವುಗಳಲ್ಲಿಂತೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು ಹತ್ತಿವುತ್ತು ರೂನಾಯಿಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುವವನೂ ಸಹ ನಾಯಂಕಾಲ ತನ್ನ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಾಭ-ಹಾನಿಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ-ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಆತ್ಮಂತ ದುರ್ಲಭವಾದ ಮಾನವ ಜನ್ಮದ ಒಂದು ಘಳಿಗೆಯು ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ತಿರುಗಿ ಬಾರದಂಥ ಅವಶ್ಯಾ ಕಾಲದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದೆವೆಂಬುದನ್ನು ಅವಶ್ಯ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಇಂದು ವರಮೇಷ್ಟ್ರಿಯ ಪೂಜೆ, ಸ್ತವನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಹೋಯಿತು? ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯಿತು? ಜವಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಪಾಸ್ತ ಕೇಳುವದರಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರ ವೈಯಾಪ್ಯ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವೇಳೆ ಹೋಯಿತು? ಮನೆಯ ಆರಂಭ ಪ್ರವಂಚದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷಯ ಭೋಗ ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಕಥಾ-ವಿನವಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೂ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿವ್ರಿ-ಆಲಸ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತರೀರ ಕೈಂಗಾರ, ಹಿಂಸಾದಿ ವಂಚ ವಾವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಷ್ಟು ವೇಳೆ ಹೋಯಿತೆಂಬುದರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ವಾವ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗಿದ್ದರೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ಪಾವಬಂಧದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹಜ್ಜಬೇಕು ವಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವೇ ಆತ್ಮತುಡ್ಡಿಯ ವಾರ್ಗವಾಗಿದೆ.

೫. ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ-ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಥ ವಾವವನ್ನು ನಾನು ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ಎಂಡೂ ಮಾಡಲಾರೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು.

೬. ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ-ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳುಗಳಷ್ಟು ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಇಟ್ಟು, ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು ಆಗ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಇಳಿದಿಟ್ಟಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಗಿನ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು. ಶರೀರದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವೆನ್ನುವರು ಇದು ಮಹ್ಯಾನಂದಿಬಲೂ ನಾಧಿಸುತ್ತುದೆ. ಯಾವ ಆಸನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಶುಭಘ್ನಾನವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ

ಇವು ಆರು ಆವಶ್ಯಕಗಳು ವರಮಧರ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ದ್ಯೋತಕಗಳಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು

ಮೊದಲನೆಯ ಅವಶ್ಯಕದಲ್ಲಿ ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳೆಂದು ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—

(೧) ನಾಮ, (೨) ಸ್ತಾವನಾ, (೩) ದ್ರವ್ಯ, (೪) ಕ್ಷೇತ್ರ, (೫) ಕಾಲ ಮತ್ತು (೬) ದಾವ

ನಾಮಸಾಮಾಯಿಕದ ಪ್ರಕಾರಗಳು—(೧) ಶುಭ ಅಶುಭ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಇರುವದಕ್ಕೆ ನಾಮ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನ್ನುವರು (೨) ಒಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಂದರೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಆಕಾರವು ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ಇರುವುದರಿಂದ ಸುಂದರವು ಇನ್ನೊಂದು ಅವ್ಯಮಾಣಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಹೀನಾಧಿಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಸುಂದರವಾಗಿದ್ದೀತು ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಸ್ತಾವನಾ ಸಾಮಾಯಿಕವು (೩) ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ರತ್ನ, ಮುತ್ತು ಇತ್ಯಾದಿ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಮುತ್ತು ಮಣ್ಣು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು, ಮುಳ್ಳು, ಉಪ್ಪು, ಬೂದಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷರಹಿತ ಭೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದು ದ್ರವ್ಯ ಸಾಮಾಯಿಕವಾಗಿದೆ (೪) ದೊಡ್ಡ ಮನೆ, ಹೂಡೋಟಿ ಮೊದಲಾದ ರಮಣೀಯ ಮಾರ್ಧಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಳಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಸದ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೫) ಹಿಮ, ತಿರಿ, ವಸಂತ, ಗ್ರೀಷ್ಮ, ವರ್ಷ, ಶರತ್ ಈ ಋತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾತ್ರಿ, ಹಗಲು, ಕೃಷ್ಣವತ್ಸ-ಪುಷ್ಕವತ್ಸ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಕಾಲ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೬) ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ದುಃಖವಾಗಬಾರದೆಂದು ಮೈತ್ರಿಭಾವವನ್ನು ಇಡುವುದು ಭಾವಸಾಮಾಯಿಕವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಮಾಯಿಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ

ಸ್ತವನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು—(೧) ಇವತ್ತಾಲ್ಪು ತೀರ್ಥಂಕರರನ್ನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಎಂಟು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಅರ್ಧ ಸಹಸ್ರ ಸ್ತುತಿಸುವುದು ನಾಮಸ್ತವನೆನಿಸುವುದು. (೨) ಕೃತ್ರಿಮ ಅಕೃತ್ರಿಮ ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರಿಹಂಶನ ವ್ರತದಿಂದ ಸ್ತವನ ಮಾಡುವುದು ಸ್ತಾವನಾ ಸ್ತವನೆನಿಸುತ್ತದೆ (೩) ಸಮವನರಣದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಥಿಸಿದ ದೇಹ, ಕಾಂತಿಗಳನ್ನೂ ಅವನ ವ್ರತಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ತವನ ಮಾಡುವುದು ದ್ರವ್ಯ ಸ್ತವನವಾಗಿದೆ (೪) ಕೈಲಾಸ, ಸಮ್ಮೇದಗಿರಿ, ಗಿರಿಸಾರ, ಪಾವಾಪುರಿ, ಚಂಪಾಪುರಿ ಮೊದಲಾದ ನಿರ್ವಾಣ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಸಮವನರಣದೊಳಗಿನ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದ ದ್ರವ್ಯದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವರ್ಣನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರಸ್ತವನೆನ್ನುವರು (೫) ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸ್ವರ್ಗಾವತರಣ, ಜನ್ಮ, ತಪ, ಜ್ಞಾನ, ನಿರ್ವಾಣ ಈ ಕಾಲಗಳ ಸ್ತವನ ಮಾಡುವುದು ಕಾಲಸ್ತವನವಾಗಿದೆ (೬) ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಅನಂತ ಚತುಷ್ಟಯ ಬಾವದ ಸ್ತವನ ಮಾಡುವುದು ಭಾವಸ್ತವನ-ವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆರು ವಿಧದ ಸ್ತವನಸಾಮಾಯಿಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ವಂದನೆಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು—(೧) ತೀರ್ಥಂಕರ ಅಥವಾ ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸಾಧು ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ವಂದನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾಮವಂದನೆ ಎನ್ನುವರು (೨) ಅರಿಹಂಶ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ವ್ರತಮೆಗೆ ವಂದಿಸುವುದು ಸ್ತಾವನಾ ವಂದನೆಯಾಗಿದೆ (೩) ಅವರ ಶರೀರಕ್ಕೆ ವಂದಿಸುವುದು ದ್ರವ್ಯವಂದನೆಯಾಗಿದೆ (೪) ಅರಿಹಂಶ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ವಂದಿಸುವುದು ಕ್ಷೇತ್ರವಂದನೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ (೫) ಅದೇ ವಂಚವರಮುಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಜನ್ಮ, ದೀಕ್ಷಾದಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ವಂದಿಸುವುದು ಕಾಲವಂದನೆಯಾಗಿದೆ. (೬) ತೀರ್ಥಂಕರ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಸಾಧು ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಆತ್ಮಗುಣವನ್ನು ವಂದಿಸುವುದು ಭಾವವಂದನೆಯಾಗಿದೆ ಹೀಗೆ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ವಂದನೆಗಳು ಇವೆ

ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣದ ಪ್ರಕಾರಗಳು—(೧) ಅಯೋಗ್ಯ ಹೆಸರನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಕೃತ, ಕಾರಿತ, ಅನುಮೋದನೆಯಿರಲಿ ಮನ, ವಚನ ಕಾಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ನಾಮ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ. (೨) ಒಂದು ಶುಭ, ಅಶುಭ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಮನ ವಚನ ಕಾಯಗಳಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ದೋಷಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ನಿವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವು ಸ್ತಾವನಾ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ (೩) ದ್ರವ್ಯವೆಂದರೆ ಆಹಾರ, ವ್ರತಕ, ಔಷಧ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದ ಆಗುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ-ವೆನ್ನುವರು (೪) ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಕರಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮದ

ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವುದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ. (೫) ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ಪಕ್ಕ, ಪುತ್ತು, ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಮಳೆಗಾಲ, ಚಳಿಗಾಲ ಇವುಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವು ಕಾಲಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ. (೬) ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಚರಿಸುವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವು ಭಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣಗಳು ಇವೆ.

ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಇನ್ನು ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ (೧) ಆಯೋಗ್ಯ ವಾತಕದ ಹೆಸರನ್ನು ಕೂಡ ಉಚ್ಚಾರ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು ನಾಮ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. (೨) ಆಯೋಗ್ಯ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರವ್ಯತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾವರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ (೩) ವಾವ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸದೋಷ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತನದ ಸಲುವಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದನ್ನು ತ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ (೪) ಆಸಂಯಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಕ್ಷೇತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ (೫) ಆಸಂಯಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಕಾಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಕಾಲ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. (೬) ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಆಸಂಯಮ, ಕಷಾಯಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಭಾವ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ

ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದ ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಇನ್ನು ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ (೧) ಪಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರೋರ ಮತ್ತು ಕಟು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದೋಷವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗಕ್ಕೆ ನಾಮ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವೆನ್ನುವರು (೨) ವಾವರೂಪಿ ಸ್ಥಾವರೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಅತಿಚಾರವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಮಾಡುವುದು ಸ್ಥಾವರ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವಾಗಿದೆ (೩) ಸದೋಷ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ದೋಷವಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವು ದ್ರವ್ಯ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವು. (೪) ಸದೋಷ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಒದಗುವ ದೋಷವರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವು ದ್ರವ್ಯ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವು (೫) ದೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದರಿಂದ ಒದಗುವ ದೋಷ ವರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವು ಕಾಲಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವಾಗಿದೆ (೬) ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಆಸಂಯಮಾದಿ ಭಾವಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದೋಷಗಳ ನಿರಾಕರಣ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಜಾವಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವಾಗಿದೆ ಹೀಗೆ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗಗಳಿವೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆರು ವಿಧಗಳುಳ್ಳ ಆರು ಆವಶ್ಯಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು.

ಗೃಹಸ್ಥನ ಆರು ಆವಶ್ಯಕಗಳು—ಇನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನ ಇನ್ನೂ ಆರು ಪ್ರಕಾರದ ಆವಶ್ಯಕಗಳು ಇವೆ ಅವು ಹೀಗೆ—(೧) ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುವುದು (೨) ನಿರ್ಗುಂಧ ಗುರುವಿನ ಸೇವೆ, ಸ್ತವನ, ಚಿಂತನಗಳನ್ನು ದಿನಾಲು ಮಾಡುವುದು (೩) ಜಿನೇಂದ್ರನು ವ್ರತವಿಧ ಮಾಡಿದ ಆಗಮಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವುದು (೪) ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಭೋಗದ ಅವೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಮತ್ತು ಪಟಾಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು (೫) ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿತ್ಯವೂ ತವ ಮಾಡುವುದು (೬) ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿತ್ಯ ದಾನವನ್ನೂ ಕೊಡುವುದು ಈ ಆರು ಆವಶ್ಯಕಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ವಾಲಿಸುವುದು ಗೃಹಸ್ಥನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ

ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತ ವಾವವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವಂಥ ಆವಶ್ಯಕಾವರಿಹಾಣೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೧೫. ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನಾ

ಇನ್ನು ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನೈದನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ

ರತ್ನತ್ರಯ ಹೃದ್ರಿ—ಇಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವು ಅದು ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಇದರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಈ ಮಾರ್ಗವು ರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ.

ಇದು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮನಃ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳು ನೇರಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಮಲಿನಗೊಳಿಸಿವೆ. ವಿವರೀತಗೊಳಿಸಿವೆ ಈಗ ನನಗೆ ವರವಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಡೂರಗೊಳಿಸಿ, ಸತ್ಯ ರತ್ನತ್ರಯ: ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಮಾಡುವೆ ನನಗೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪೂರ್ಣತೆ, ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿ, ವರವಾಗುವುದು ಸಹಾಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರ ಸಹವಾಸ, ಆರೋಗ್ಯ, ನಿರ್ಬಾಧ ಉಪಜೀವಿಕಾ, ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದು ಸಹ ಈಗ ನಾನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯಗಲಿಂದ ವಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಬೊಂದದಿದ್ದರೆ ಅನಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗ ಯಾವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಒದಗಿರುವವೋ ಅವು ತಿರುಗಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಿಗುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿದೆ. ಅಂದ ಮೇರೆ ಈ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರೆತೂ ಕೂಡ ನಾವು ಆತ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮರಣವು ಒದಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ ಇವುಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಿ, ಯಾವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶುದ್ಧ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವದೋ ಅಂಥ ರೀತಿಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಧ್ಯಾನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ನಾವು ನಮ್ಮ ಬಾಹ್ಯ ನಡತೆಯನ್ನು ಸಹ ಶುದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅಂತರ್ಗತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ, ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಆ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅನೇಕ ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕು, ಪ್ರಕಾಶಗೊಳ್ಳಬೇಕು

ಅಭಿಷೇಕೋತ್ಸವ—ಜಿನೇಂದ್ರನ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕದ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಭಗವಂತನ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಶಲನೂಪಿಣೀಕರಿಸಿದರು ಎನಿಸಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಂತೆಯೇ ನಾವೂ ಕೂಡ ಸಾವಿರಾರು ಸ್ವವರ್ಗದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಜಯ ಜಯಾಕಾರ ಮಾಡಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಧಾವನೆಯು ಉಂಟಾಗಬೇಕು. ಜಿನೇಂದ್ರನನ್ನು ಆತ್ಮಕಂಠ ಬಿತ್ತಿ, ವಿನಯಗಲಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ವಾಣಿಯ ಸ್ತುತಿ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಹೃದಯ ಅಂಕುರವು ಇತರರಲ್ಲಿಯೂ ಒಡೆದು, ಅವರಲ್ಲಿ ಅನಂದವು ಉಕ್ಕಿಬರಬೇಕು ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಮುಖದಿಂದಲೂ ಸಹ ಸಮಾಹೀಗೆ ಉಪ್ಪಾರವು ಹೊರಬರಬೇಕು. “ಇದೆಷ್ಟು ಜೈನರ ಭಕ್ತಿಯು! ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ಹಾಗೂ ಸ್ವಚ್ಛ ಸಾಮಗ್ರಿಯಿದು! ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರದ, ತಾಮ್ರ-ಹಿತ್ತಾಳೆಗಳ ಪೂಜೆಯ ಪಾತ್ರೆಗಳು ಎಷ್ಟು ಚಂದ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ! ಅವರು ಅಷ್ಟು ಸುತೃಪ್ತಗಳು ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧ! ಭಕ್ತಿರಸದಿಂದ ತುಂಬಿವೆ! ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧವೂ ಎಂದ ಭೋಧವು! ನಿಜಾಗ್ಗೆ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಬಹುಮೂಲ್ಯ ಶುದ್ಧ ವಾರ್ಧಗಳನ್ನು ದೇವರಿಗೆ ನಿಷ್ಕಾಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಎಷ್ಟು ಸರಳ! ದೇವರ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಎಷ್ಟೊಂಥ ಶಾಂತ! ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ರಹಿತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವೈರಾಗ್ಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಸದ ಮುದ್ರೆಯು ಮೂರ್ತಿಯ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ! ಪ್ರಾತೀಕಾರ್ಯಗಳು ಎಂದ ದೊಡ್ಡ ವೈದವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿವೆ! ಆ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಫಲವು ಭವ್ಯರು! ಧನ್ಯ ಧನ್ಯ ಅವರ ದತ್ತಿ” ಯಾರು ಯಾವ ಆಲಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಇಂದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಜನ್ಮದ ದತ್ತವಾಗಿದೆ “ಪೂಜೆಯಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವವೇ—ಧಕ್ತಿಯು ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವ ಎತ್ತಿ ತೆಗೆಯುವಂಥದಿದೆ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಿನೇಂದ್ರ ದತ್ತಿಯೇ ಶರಣಾಗಿರಲಿ ಇಂದ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಅಭ್ಯಾಸಕವರ್, ಸೋಪನಕಾರಣ, ದಲಿಲಕೃಣ, ರತ್ನತ್ರಯ: ಮೊದಲಾದ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪಾವಾರಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂದದಿಂದ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಿಸಿಸುವ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾರಿಶವೇಕು ಪಾಲಕನುಪೇಷಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹಾಡಬೇಕು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವವೇವಾಗಿವೆ. ಬಹುಶಃ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮದ ವಾಸ್ತವ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವರಿಂದಲೇ ಇಂದ ಪ್ರಭಾವವೆಂದು ಸಂದವಿಸುತ್ತದೆ.

ಉಪದೇಶದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವವೇ—ಜಿನೇಂದ್ರನು ಹೇಳಿದ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಬೋಧಗಳಿಲ್ಲವು ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಗಲನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು ಅದನ್ನು ಕೇಳುವವರಲ್ಲಿಯೂ. ನಿಜಾಂತ ಮತದ ದತ್ತಿ ಇದ್ದಂತೆ ಆಗಬೇಕು

ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಮೂಡಬೇಕು. ಅವರು ಪಾವನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಗದಗದ ನಡುಗಬೇಕು. ಅವರ ದುರ್ವ್ಯಸನಗಳು ಬಿಡಬೇಕು. ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕು. ದಯಾಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಅವರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಬೇಕು. ಅಭಿಕ್ಷು ಭಕ್ಷಣಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಕುದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಧರ್ಮ ಇವುಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವೀತರಾಗದೇವ, ದಯಾರೂಪಧರ್ಮ, ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹ ರಹಿತ ಗುರು ಇವರ ಆರಾಧನೆಯ ಕಡೆಗೆ ದೃಢ ಶೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡುವಂತಾಗಬೇಕು. ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನ, ಅಯೋಗ್ಯ ಭೋಜನ, ಅನ್ಯಾಯ, ವಿಷಯಭೋಗ, ವರಧನ ಹರಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಕೃತಿ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ಸಂತೋಷ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಲೀನವಾಗುವಂತೆಯೂ ಆತ್ಮವು ತರೀರಾದಿ ಪರದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಅನುಭವವು ಅವರಿಗೆ ಬರುವಂತೆಯೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು ಜೀವ, ಅಜೀವಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣನೆಯ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ, ದ್ರವ್ಯಗುಣವರ್ಯಾಯಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಅವರಕಡೆಯಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಂಧ-ಕಾರವನ್ನು ದೂರಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಗಮಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ.

ತವದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ—ಇತರರಿಂದ ಆಗದಂಥ ಕಠಿಣ ತವಶ್ವರಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಯಾಕಂದರೆ ವಿಷಯಾನುರಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಿರ್ವಾಂಛಕನಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಪ್ರಭಾವವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗವೂ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುವುದು ತವಶ್ವರಣವು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ ತಪಸ್ಸು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾಮಾದಿ ವಿಷಯಗಳು ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ತವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಾಮ ವಿಕಾರವು ಕ್ಷಯವಾಗಿ, ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ ಲಾಲಸೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ರತ್ನತ್ರಯದ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ತವಶ್ವರಣದಿಂದ ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮಂದಿರಗಳಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ—ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವುದು, ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಜಿನಬಿಂಬವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ದರ್ಶನ, ಸ್ತವನ, ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನೇಕ, ಭವ್ಯಜೀವಗಳು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತವೆ ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥನು ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವನೋ ಅವನ ಧನವು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಲವಾಗುತ್ತದೆ ಜಿನಮಂದಿರವು ಇರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ, ರಾತ್ರಿ ಜಾಗರಣ, ಶಾಸ್ತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಶ್ರವಣ, ಪಠಣ, ಜಿನೇಂದ್ರನ ಸ್ತವನ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ, ಅನತನಾದಿ ತಪ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಗಾಯನ, ಭಜನ, ಉತ್ಸವ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಜಿನಮಂದಿರವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಧರ್ಮದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದು? ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ತನ್ನ ಮೇಲೆಯೂ ಇತರರ ಮೇಲೆಯೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲವಾಗಿವೆ

ತ್ಯಾಗದಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ—ಧರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವೀತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಅಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಷಾಯಗಳ ಉಪಶಮವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಿಂದ ಮನೆ ಮರ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನ್ಯರ ಧನವನ್ನು ನಾವು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರೆ ಅವರದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಹೀಗೆ ವಿತರಣ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧನವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಧನವನ್ನು ಗಳಿಸುವದನ್ನೇ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ತೀವ್ರ ರಾಗವು ಬೆಳೆಯುವಂಥ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಂವರವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಇನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಧನವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು, ತಂಗಿ, ಅತ್ತೆ, ಮಿತ್ರ, ಹಿತಸಂಬಂಧವುಳ್ಳವರಿಗಾಗಿ ವ್ಯಯಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಧನ, ರೋಗಿ, ದುಃಖಿ, ಅನಾಥ, ವಿಧವಾ, ಅತಶ್ವರಿದ್ಧಂಧವರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಕೊಟ್ಟು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮತರೂ ನೇನಕರೂ ಹತ್ತಿರವಂಥವರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಧನವನ್ನಿತ್ತು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳ ನಾಲವನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಇಟ್ಟಿರಬೇಕು ಆ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಉಳಿದ ಹಣದಿಂದ ಜಿನ ಬಿಂಬದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಬಹುದು.

ಇಲ್ಲಿನ ಜಿನಧರ್ಮದ ಆಧಾರಭೂತವೂ ಸುವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಬಹುದು. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಪಣತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಧನದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಹಲವರು ಮಂದಿರ ವ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅನ್ಯಾಯ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥವರ ಪ್ರಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದಾಗಿದೆ. ವ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವನು ಮತ್ತು ಜಿನಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವವನು ಅನತ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗುವರು, ಹಿಂಸಾಧಿ ವಾತಕಗಳಲ್ಲಿ ಇರತೊಡಗುವರು, ನಿಂದ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಯೋಗ್ಯ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರಬಾರದು ತೀವ್ರಲೋಭದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಭಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಗ್ನನಾಗಿರತೊಡಗುವರು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಭಾವನೆ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದೀತು. ಹಾಗೆಯೇ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಜಿನತನದಿಂದ ತಕಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನ ಪ್ರಭಾವನೆಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ವರ್ಥವಾದೀತು. ಅದರಿಂದ ಮಂದಿರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವವನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸುವವನು ತನ್ನ ಬಾಹ್ಯವ್ರತವನ್ನು ತುಡ್ಡವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರೇನೇ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಮಂದಿರದ ಮೇಲೆ ತಿಖರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲಶವನ್ನು ಇಡುವುದು, ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಘಂಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು. ಸಿಂಹಾಸನಾದಿ ಉತ್ತಮ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಭಾವನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ.

ತುಡ್ಡಾಚರಣೆಯಿಂದಾಗುವ ಪ್ರಭಾವನೆ—ಪ್ರಭಾವನೆಯು ತುಡ್ಡ ಆಚರಣೆಯಿಂದಲೇ ಆಗುವದು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಯಾರು ಜಿನವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರಿರುವರೋ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು ಜೈನ ಗೃಹಸ್ಥರ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿಧ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಿ, ಜನರೂ ಕೂಡ ಆಶ್ಚರ್ಯ-ಚಕಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಮಹತ್ವವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಆಗ ಅವರು ಅನ್ಯವರು—“ಜೈನರ ಧರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ” ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಸಹ ಅಭಕ್ತ್ಯ ಭಕ್ತನ ಮಾಡಲಾರದು ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ತೀರ ತೀವ್ರವಾದರೂ ಸಹ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಔಷಧ, ನೀರುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ವಸ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಟ ಬಂದರೂ ಕೂಡ ಅನ್ಯರ ಧನದ ಮೇಲೆ ಲೋಭವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಅನ್ಯ ವ್ರಾಣಿಗಳ ವಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು” ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ಮನುಷ್ಯರೂ ಸಹ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ದೃಢವಾಗಿ ನೀಲವನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು, ವರಿಗೃಹದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು, ವರಮ ಸಂತೋಷ ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಆತ್ಮ ಪ್ರಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮ ಪ್ರಭಾವನೆಗಳೆರಡೂ ಆಗುತ್ತವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಧನವು ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಸಹ ತಾನು ನಿಮಿತ್ತನಾಗಿ ಧರ್ಮದ ನಿಂದೆಯಾಗತೊಡಗಬಾರದು ಇದೂ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪರ್ಜಾನೆಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೋಟಿ ನಾಲಿಗೆಗಳುಳ್ಳವರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾದಂಥ ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗವನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಪುರಃಸರ ಪೂಜಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾನ್ ಆರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರು ಪ್ರಭಾವನಾ ಅಂಗವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಿಸುವ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರಭಾವನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನೈದನೆಯ ಬಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧೬ ಪ್ರವಚನ ವತ್ಸಲತ್ವ

ಈಗ ಪ್ರವಚನವತ್ಸಲತ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಬಾವನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಈ ಬಾವನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯದು ಆಗಿದೆ.

ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಪ್ರವಚನವೆಂದರೆ ಜೀವ, ಗುರು, ವರ್ಮಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿಡುವುದು ಅಂದರೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಪ್ರವಚನ ವತ್ಸಲತ್ವವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಚಾರಿತ್ರಗುಣಯುಕ್ತ, ಶೀಲವಂತ, ವರಮನಾಮೃತಭಾವದ ಧಾರಕ, ಇವತ್ತೆರಡು ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವ, ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆ ಇರದ, ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಂತಿರುವ, ಆತ್ಮಹಿತತತ್ಪರ, ಎರಡನೆಯವರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಾಗ ನಾವಧಾನದಿಂದಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿರುವವರಿಗೆ ನಾಥುಗಳನ್ನುವರು. ಇಂಥ ನಾಥುಗಳ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರ, ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನು ಇಡುವುದು ವಾತ್ಸಲ್ಯವಾಗಿದೆ ಅಣುವ್ರತಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸುವವರು, ವಾಸಕ್ಕೆ ಹೆದರುವವರು, ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗಗಳು, ಧರ್ಮಾನುರಾಗಿಗಳು, ಮಂದ ಕಷಾಯಗಳು, ಸದಾ ಸಂತೋಷವುಳ್ಳವರು ಆದ ಶ್ವಾವಕ ಹಾಗೂ ಶ್ವಾವಿಕೆಯರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸ್ತ್ರೀ ವರ್ಯಾದಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ, ಸರ್ವ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕುಟುಂಬ ಹಾಗೂ ಸ್ವಂತ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ನಂಜೇಂದ್ರಿಯ-ಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಒಂದು ವಸ್ತ್ರ ಮಾತ್ರ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನಯಮ, ಧ್ಯಾನ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ನಾಮಾಯಿಕ ಮೊದಲಾದ ಅವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಆರ್ಯಿಕೆಯರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವಿರುವುದು ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವವಾಗಿದೆ ಮುನೀಶ್ವರರಂತೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಇವತ್ತೆರಡು ಪರೀಷಹಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ, ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನ ಹಾಗೂ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ಲಾಗೋಟಿಯನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ, ಇಂಥ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವ್ರತಮಯಲ್ಲಿರುವ ಉತ್ತಮ ಶ್ವಾವಕನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅನುರಾಗವು ವಾತ್ಸಲ್ಯವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವ್ರತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಅಂದರೆ ದೇವ, ಗುರು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸತ್ಕಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ದೃಢವಾದ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಇದೂ ಸಹ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ

ಲೋಭಿಗಳಿಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಕುಟುಂಬ, ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ, ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವವರ ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಸ್ವತಃ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೂ ಅನ್ಯರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ತೀರ್ಯಾಜಿ ಜೀವಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಸಂತತಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಸಾಯುತ್ತವೆ ಎರಡನೆಯವರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ ಹೀಗೆ ಮೋಹದ ಪರಿಣಾಮವು ಅದ್ಭುತವಾಗಿದೆ ಯಾವ ಪುರುಷರು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಹವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ಆತ್ಮನ ಗುಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಧನ್ಯರು ಸಂಸಾರ ಮನುಷ್ಯನು ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಆತೀತಿಯಾಗಿ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಧನವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನ ತ್ಯಜ್ಞೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಅವನು ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮರೆತು, ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಹಗಲಿರುಳೂ ಧನ ಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಧನವು ಹತ್ತಿರವಾದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಯ ಇಚ್ಛೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ವಾಪ-ಪೂಜ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವರೋಪಕಾರದಲ್ಲಿ ಧನವನ್ನು ವೆಚ್ಚಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಬಹು ಆರಂಭ, ಬಹು ವರಿಗ್ರಹ, ಅತಿತ್ಯಜ್ಞೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮೀಪ ಬಂದು ನಿಂತ ನರಕವಾಸವು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ನಂಜಮಕಾಲದೊಳಗಿನ ಧನಾಡ್ಯ ಜನರ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಅವರು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಧರ್ಮ, ಕುಪಾತ್ರದಾನ, ಕುಪಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ತ್ಯಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ಆರಂಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಯುಷ್ಯವು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥವರಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಧರ್ಮಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆದರವು ಹೇಗಿದ್ದೀತು? ಇವರು ಧನಹೀನರಾದಂಥ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರಿಗೆ ಬೆರೆಯಿಲ್ಲದವರೆಂದು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದರಿಂದ

ಅವರು ನರಕ ತಿರ್ಯಂಚಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲವರ್ಯಂತೆ ಇರುವದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ

ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ಪ್ರೀತಿಸು. ಆತ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಧನ-ಸಂಪತ್ತಿಯು ಮದವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವದ್ದಿ ದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯದೇಳು ಅದರಂತೆ ಈ ದೇಹವು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವು ಋಷಿಮಯವು ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸದೇಳು ಕುಟುಂಬವು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಂಧನಕಾರಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಆತ್ಮವೊಂದನ್ನೇ ಪ್ರೀತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಯದೇಳು ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ರತಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಜಿನಪೂಜೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿಡಿರಿ. ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರವೆಂಬ ಆದರಣದಿಂದ ಖೋಭಿಸುವ ಸಾಧು ಜನರ ಸ್ತುತಿ, ಗೌರವಗಳಿಂದ ಈ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗುಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಸುಗತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಗುಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ದ್ವಾವಶಂಕೆ ವಿಡ್ವೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿಯೂ—ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಲ್ಲಿಯೂ—ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯು ಇರುವದರಿಂದ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಾವರಣೇಯ ಕರ್ಮದ ರಸವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸಕಲ ವಿಡ್ವೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ

ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಋದ್ಧಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಗುಣದ ಧಾರಕರಿಗೆ ದೇವರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹದಿನೆಂಟು ವ್ರಕಾರದ ಬುದ್ಧಿ, ಎಂಟು ವಿದದ ಪುದ್ಧಿ ಎರಡು ವ್ರಕಾರದ ಆಕಾಶ ಗಾಮಿನಿ ವಿದ್ಯಾ, ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಜಾರಣಪುದ್ಧಿ, ಮೂರು ವಿಧದ ಬಲಪುದ್ಧಿ, ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ ತವಪುದ್ಧಿ, ಆರು ವ್ರಕಾರದ ರಸಪುದ್ಧಿ, ಆರು ವಿಧದ ಔಷಧಪುದ್ಧಿ, ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪುದ್ಧಿ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪುದ್ಧಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ, ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರೆ ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರವು ಹೆಚ್ಚುವದೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅರ್ಥಪ್ರಕಾಶಕ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಯೋಗದಿಂದ ಮಂಥಬುದ್ಧಿ ಜೀವಗಳ ಮತಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಗಳು ಬೆಳೆಯಹತ್ತುತ್ತವೆ. ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಾವದ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತವಶ್ವರಣಕ್ಕೆ ಖೋಭೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜೀವೇಂದ್ರ ಧರ್ಮವು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಖೋಭೆಯಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಶುಭಧ್ಯಾನವು ಬೆಳೆಯ ಹತ್ತುವದು. ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಮ್ಯಕ್‌ರಸವು ನಿರ್ದೋಷವಾಗುತ್ತದೆ ಪಾನಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಕೃತಾರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾತ್ಸದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕೊಟ್ಟ ಪಾನವು ನಿಂದೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಗುಣದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ—ಜಿನವಾಣಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇಡುವವರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಜಿನವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಆದರ, ಪ್ರೀತಿ, ವಿನಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದರ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಅಂಥವನು ಅದಕ್ಕೆ ವಿನಯೀತ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡಿಯಾನು ವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದ ಭೂಷಣವಾಗಿದೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಹು ಮನೋಹರವಾದ ಆಭರಣ ಮತ್ತು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಬೀಕುವ ಕೀರ್ತಿಯ ಸಂಪಾದನೆ, ಧರ್ಮದ ಉಪಾರ್ಜನೆ ಧನ ಸಂಪಾದನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು, ಮಹದ್ವಿಫ ದೇವತ್ವವು ದೊರೆಯುವುದು, ಇವೂ ಸಹ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗುಣದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳು ರುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವಾದಿ ಗತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅರಿಹಂತದೇವ, ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಗುರು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾದರೂಪ ಪರಮಾಗಮ. ದಯಾರೂಪೀ ಧರ್ಮ ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನದೊಳಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರುವದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಜಿನ-ಮಂದಿರದ ಸೇವೆ, ಜಿನಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಭ್ಯಾಸ, ಸಧರ್ಮ ಮನುಷ್ಯರ ವೈಯಾಪ್ತತ್ವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗ, ಪಾನಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ, ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಯಾರು ಪೂರ್ವಕಾಯ ಜೀವಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಂಥ ತೀರ್ಥಂಕರ ವ್ರತಕಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವರು ಭಗವಾನ್ ಜೀನೇಶ್ವರರು ಹೇಳಿದ ವಾತ್ಸಲ್ಯಗುಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬೇಕು, ಪೂಜಿಸಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕು.

ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ತವತ್ತೆರಣದಿಂದ ಅಹಮಿಂದ್ರಾದಿ ದೇವಗತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾವು. ತರುವಾಯ ಜಗತ್ತಿನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವು ದೊರೆತು ನಿರ್ವಾಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರವಚನ ವತ್ಸಲತ್ವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾರನೆಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದಶಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಧರ್ಮ

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮವು ದಶ-ಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲಿಂದ ಆತ್ಮನ ಅಂತರಗತ ಸ್ವಭಾವದ ಗುರುತು ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ, ಉತ್ತಮ ಮಾರ್ಗವ, ಉತ್ತಮ ಆರ್ಜವ, ಉತ್ತಮ ಸತ್ಯ, ಉತ್ತಮ ಶೌಚ, ಉತ್ತಮ ಸಂಯಮ, ಉತ್ತಮ ತಪ, ಉತ್ತಮ ತ್ಯಾಗ, ಉತ್ತಮ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಇವು ಹತ್ತು ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ವದಾರ್ಥದ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ತಮ್ಮ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಎಂದೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ವದಾರ್ಥದೊಳಗಿನ ಸ್ವಭಾವದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅಭಾವವನ್ನೇ ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಆತ್ಮನ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವು ಕ್ಷಮಾ-ಮಾರ್ಗ-ವಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಅವುಗಳ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ವಿಚಾರದ ವ್ರಾಬಲ್ಯವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಅದು ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಉಪಾಧಿಯಾಗಿದೆ ಈ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಮೇಲೆ ಆವರಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವು ಕಾಣದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಅಭಾವವಾಯಿತೆಂದರೆ ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪಾಹರಣಾರ್ಥ-ಕ್ರೋಧವು ನಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾ, ಮಾನದ ಆದಾವದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವ, ಮಾಯೆಯ (ಕವಟ) ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಆರ್ಜವ, ಲೋಭದ ನಾಶದಲ್ಲಿ ಶೌಚ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮನ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಆ ಆ ವಿಚಾರಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಾದಿ ದಶಲಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧ ಲೋಭಾದಿ ಕಷಾಯಗಳು ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ ಇವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆಚ್ಛಾದಿಸಿವೆ ಅದರಿಂದ ಕಷಾಯವು ನಷ್ಟವಾದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಮೂಲ ಸ್ವಭಾವವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮನ ದಶಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸವಿಸ್ತರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವದು

ಕ್ಷಮಾ

ಕ್ರೋಧದ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮ-ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಕ್ಷಮಾ ಎಂಬುದಿದೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಕ್ರೋಧರೂಪಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದೆಂದರೆ ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವದಾಗಿದೆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಸಮಾಡುವ ಸಂತೋಷ, ಸಂಯಮ, ನಿರಾಕುಲತೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ಅವಕೀರ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯದ ವಿಚಾರವು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ದಿನಗಳ ಪ್ರೇಮ ಸಂಬಂಧವು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲರ ದೊಡ್ಡ ವೈರಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಯಸತ್ಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ನಿರ್ಜ ಜನರಿಗೂ ಸಹ ಶೋಭಿಸದಂಥ ಭಾಷೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ವಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವನು. ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮಧರ್ಮದ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ರಾಗದ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಂದೆ, ಅಣ್ಣ, ಮಗ, ಹೆಂಡತಿ, ಒಡೆಯ, ಸೇವಕ, ಮತ್ತು ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಜನ್ಮವಿತ್ತ ತಾಯಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವನು ಸ್ವತಃ ಜಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಣಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲ ಹೇಳುವದೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದರ ಸುದ್ದಿಯೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವಾಗ ವಿನು ಮಾಡಿಯಾರಿಂಬುದರ ಭರವಸೆಯು

ಒಳ್ಳೆಯ ಜನರಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವರು ದೂರವಿರುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರೋಧಿಗಳಿಗೆ ಯಮರಾಜನ ಉಪಮೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ವಿಚಾರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯಥಾರ್ಥವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳ ಪುರುಷನ ಹಾನಿಯೇನಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಅವನ ಜ್ಞಾನ-ವರ್ತನಾದಿ ಆತ್ಮಿಕ ಗುಣಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ವಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಹಾನ್ ಶನೈಗಳೂ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಗಳೂ ಸಹ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋದುದುಂಟು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಕೀವ್ರ ವಾವುಂಧವು ಆಗಿ ನರಕವಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ನಿರ್ದಯಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ವರೋವಕಾರವನ್ನು ಮರೆತು ಕೃತವ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ-ರೊಬ್ಬರೂ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಭಯಂಕರ ಶತ್ರುಮೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದರಿಂದ ತಾವು ದೂರವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯ ವ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಆತ್ಮವಾತಕಂಧ ಭಯಂಕರ ವಾವನು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿತು ವಿಚಾರವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ವ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯ ಅಭ್ಯಾಸ—ವೃದ್ಧವಂತರಿಗೇನೇ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ದಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ವೃದ್ಧಿಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಆದ ಆನಾತಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಾಸಗಳ ಜೀವನವು ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೆ ಅವಿಮಿತವಾದ ತ್ರಾಸವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರು ಸಹನ ಮಾಡುವದಲ್ಲವೆ! ಅದೇ ವ್ರಕಾರ ಯಾವ ಜನರು ಅನ್ಯ ಜನರಿಂದ ಆಗುವ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ತ್ರಾಸಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಕ್ಷಮಾ ಗುಣವು ಪ್ರಾವೃದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ವ್ರಕಾರ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಯಾರು ಇತರರು ಮಾಡಿದ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸಹನ ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಸಹನಶೀಲತೆಗೇನೇ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ ಎನ್ನಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ದೈವ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಹೇತುವಿಗಾಗಿಯೂ ಅನ್ಯರ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅವರು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದಂತೆ ಅಲ್ಲ. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿದ್ದು, ಆತ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವ್ರಕಟಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಕ್ಷಮೆಯೆಂಬುದರ ಹಿಂದೆ ಉದ್ದೇಶವೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ 'ಉತ್ತಮ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇದಲ್ಲದೆ 'ಉತ್ತಮ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹೇತುವೂ ಇದೆ. ಆ ಕ್ಷಮೆಯು ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇಂಥ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರುವದೊಂದರಿ ಮೂರು ಲೋಕದ ಸಾರವೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ. ಇದೇ ಕ್ಷಮೆಯು ಜೀವಗಳನ್ನು ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಆಡೆಯ ತೀರಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯಲ್ಲಿ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಅವರಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವ್ರಸಂಗವು ಒದಗುವದಿಲ್ಲ ಕ್ಷಮಾಧಾರಣ ಮಾಡಿದಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನರಕ ಜಾಗೂ ತೀರ್ಯಂಜಿ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಗಳಂತೂ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಪ್ರಾಣವಾಗಿದೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯು ಲಭಿಸುವವೆಂದರೆ ಒಂದು ಚಿಂತಾಮಣಿಯೇ ದೊರೆತಂತೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ತಾಳುವದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಆತಿಯ ಕುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಮೆಯು ಇಲ್ಲದೆ ಮನದ ಸ್ಥಿರತೆಯೂ ಉಜ್ವಲತೆಯೂ ಇರುವುದು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಮನೋರದಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಧರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ವ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು

ಇಲ್ಲಿ ವ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕ್ರೋಧವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು? ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತರಬೇಕು? ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವದು ಈಗ ಅವಸ್ತುತವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಕ್ರೋಧವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಮುಂದೆ ಹೇಳದಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ-ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮುನಿಗಳು-ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು

ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು? ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ನಮಗೆ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನಾಡಿ ದುಃಖ ಕೊಟ್ಟರೆ ಆಗ ನಾವೇ ಮೊದಲು ಆತ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷೆಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು ಅನ್ಯರು ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಬೈದಾರು,

ಕಳ್ಳ ಎಂದಾರು, ಅನ್ಯಾಯ, ವಾಪಿ, ದುರಾಚಾರ, ದುಷ್ಟ, ನೀಚ, ದುರ್ಬಲ, ಚಾಂಡಾಲ, ಕೃತವ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಬೋಧಿಸಬಹುದು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. “ಇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಏನಾದರೂ ತಪ್ಪನ್ನೆಸಗಿರಬೇಕು? ಇಲ್ಲವೆ ರಾಗದ್ವೇಷದ ಭರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅವಶಬ್ದವನ್ನು ಆಡಿ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ನೋಯಿಸಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ನನಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದರೆ, ಧಿಕ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ, ನೀಚ, ಕಳ್ಳ, ಕವಟಿ, ಆದರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಗತಿ ಏನಿದೆ? ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನಾದರೂ ಅವನು ನಮಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಯಾವಾಗ ನಾನು ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರಾಧಿಯಾಗಿರುವೆನೋ ಆಗ ನಾನು ಅವನ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳುವ ಪ್ರಸಂಗವುಂಟಾಗುವುದು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿರುಗಿ ನಾನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವರಾಧಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಯಾದರೂ ದಂಡವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುವದಲ್ಲ! ಅಂದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದುಃಖವಾಗಿದೆ, ಆ ದುಃಖದ ಅವೇತದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅವನು ಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಡಿ, ತನ್ನ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ನಾನು ಕಡಕು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ” ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ

ದುರ್ವಚನಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬ ಗೃಹಸ್ಥನಿಂದ ವಿಕಾರವಶನಾಗಿ ಅಪ್ಪಿ-ತಪ್ಪಿ ದುರ್ವಚನಗಳು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ಅವನು ತಾನು ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಗಾಗಿ ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು ತಾನು ಮಾತನಾಡಿರುವನೋ ಅವರ ಹತ್ತರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಆಗ ಹೀಗೆ ಅನ್ನಬೇಕು-“ಎಲೈ ದಯಾಮಯನೇ! ನಾನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಿದೆ ಇಂಥ ತೀರ ಕೆಟ್ಟ-ಕಾರ್ಯವು ನನ್ನಿಂದ ಆಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಲಾರವು ಒಮ್ಮೆ ಆದ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಸತ್ಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.”

ಇನ್ನು ನಾವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆಯೋ ಆ ಪುರುಷನು ತೀವ್ರ ಕ್ರೋಧಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯಾಯದ ನಡತೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರ ಹತ್ತರ ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯ ಪುರುಷರು ಅವರಾಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕ್ರೋಧವು ಶಾಂತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವರ ಹತ್ತರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ.

ನಿರ್ದೋಷ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರಗಳು-ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಯಾವ ತರದ ತಪ್ಪುಗಳೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಆಗಲೂ ಕೆಲವರು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾರೆ, ನಮಗೆ ಬಯ್ಯುತ್ತಾರೆ ಆ ಪುರುಷರು ಕೇವಲ ದ್ವೇಷ, ಅರ್ಷಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷಾರೋಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೊಂದು ತಿಳಿದು ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಮೂಲತಃ ದುಃಖವನ್ನೇ ಮಾಡಬಾರದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು-“ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾವು ಅವರ ಧನವನ್ನು ಅವಹರಿಸಿದ್ದರೆ, ಹೊಲ-ಮನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದ್ದರೆ, ಅವರ ಉಪಜೀವಿಕೆಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದ್ದರೆ, ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳೇ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾಡಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಅವರ ದೋಷವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ ನಾಚಿಕೆಗೇಡು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಆ ನಮ್ಮ ಅವರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚತ್ತಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅವರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಇಂಥ ಅವರಾಧಗಳು ಯಾವವೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿರದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಯಾವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನು ನಮ್ಮನ್ನೆದ್ದೇಶಿಸಿ, ತನ್ನ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಅಭದ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ದೋಷಗಳೂ ತಗಲುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ನಮ್ಮ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಕುಲಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಆದರೆ ಹೆಸರು ಮತ್ತು ಕುಲಗಳು ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಅವನು ಯಾರಿಗೆ ಬೈಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ನಾನಲ್ಲ ನಾನು ಯಾರಿದ್ದೇನೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಗಳೇ ಕೇಳಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ನಾವು ಈಗ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೇ ಧಾರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯು ಹೀಗಿದೆ-ಅವನು ಆಡುವ ದುರ್ವಚನಗಳು ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. ಅವು ಹಲ್ಲು ಮತ್ತು ನಾಲಿಗೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಪ್ರದಲ ವರಮಾಣುಗಳ ವದರೂಪದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಇಂಥ ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವುಂಟಾಗಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿರಿ ನನ್ನಂಥ ಮೂರ್ಖನಾರು? ಈ ಮನುಷ್ಯನು ನನಗೆ ಅರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳೂ ಬೈಗಳೂ ಯಾವ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಅವು ನನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಂತೆಯೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆಯುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ? ಈಗ ಅವನು ನನಗೆ ಕಳ್ಳ, ಅನ್ಯಾಯ, ಕವಟಿ, ಅಧರ್ಮ- ನೊಡಲಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನಿದೆ? ನಾವು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರಾಗಿದ್ದೇವೆ? ಕೇವಲ ಕಳ್ಳರಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿಯೂ, ತಿನ್ನಬಾರದುದನ್ನು ತಿನ್ನವಂಥವರೂ, ಭಿಲ್ಲ, ಚಾಂಡಾಲ, ಜರ್ಮಕಾರ, ಹೊಲೆಯ, ನಾಯಿ, ಕತ್ತಿ, ಮೊದಲಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ವದುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇವೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅನ್ಯಾಯದ ಅಚರಣೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಇರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿಯೂ ಹೋಗಿವೆ ಇನ್ನೂ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನೀಚ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದೀತು ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನು ನಮಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾತಾಡಿದರೆ ನಾವು ಬಿಕೆ ಕೆಡಕೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾವು ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸಿಯೇ ಇದ್ದೇವೆ ಅದನ್ನೇ ಅವನು ಮತನಾಡಿ ತೋರಿಸಿದನು ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಡಕೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥದೇನಿದೆ? ಅವನು ನಮಗೆ ಕತ್ತಿ ಎಂದನೆಂದು ಕೆಡಕೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಭಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಸಿಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ ದುಷ್ಟ ಜನರು ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನಾಡಿ ನನಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರ ದೋಷವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವವೋ ಅವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತವೆ ಅವೇ ಈ ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಅವಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ನನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೇನು ಸಣ್ಣ ಲಾಭವಲ್ಲ? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ದುಷ್ಟ ಜನರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ನನಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿ, ತಮ್ಮ ವ್ರಾಜ್ಯ ಸಂಚಯದ ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಇಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ನೇಳೆ ನಾನು ಸಿಟ್ಟಿನು ಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಧಮ ಇನ್ನಾರು ಇರುವರು? ಎಲಾ? ಇವರು ನನಗೆ ಕೇವಲ ಬೈದಿದ್ದಾರೆ, ಹೊಡೆದಿಲ್ಲ. ಇದೇನು ಸಣ್ಣ ಲಾಭವೆ? ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೂ ವ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಮಕ್ಕಳು-ಮರಿಗಳು, ಸ್ವೀ-ವಿತ್ರರು ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಅರಿವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನು ನನಗೆ ಹೊಡೆಯಲಿಲ್ಲ ಇದು ಉಪಕಾರವೇ ಎನ್ನಬೇಕು "

ವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊಡೆಯುವವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ-ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಸಿಟ್ಟಿನ ಭರದಲ್ಲಿ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಹೊಡೆದದ್ದಾದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೇ ಧರಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು- "ಇವನು ನನಗೆ ಕೇವಲ ಹೊಡೆದಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಜನರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಉಪಾರಂಭಿಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಘಾತ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಇವನು ಇನ್ನೂ ನನಗೆ ಆ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಲ್ಲ. ಇದೂ ಒಂದು ಲಾಭವೇ ಆಗಿದೆ ಇಷ್ಟಾಗಿಯೂ ಅವನು ಪ್ರಾಣ ತೆಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರವೃತ್ತನಾದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು - "ಯಾವಾಗಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಈಗಲೇ ಅದು ವ್ರಾವೃತ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಯಾವು ಕಲಮಿತು ಇದು ಸರಿಯೇ ಆಯಿತು ಇಂದ ಸಾನಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಧರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ ದರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯು ಆಗುತ್ತಿದ್ದು, ನಾವು ಬದುಕುವಂತೆ ಇದ್ದರೇನೇ ಆ ದುಃಖ ನಿಜವಾದುದು ಈ ವ್ರತ್ಯ ಪ್ರಾಣವು (ಬ್ರಾಹ್ಮೀಚ್ಛಾಪಾದಿ) ಪುಷ್ಕಲರೂಪವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಪ್ತವರ್ತನವೇ ನೊಡಲಾದ ನ್ಯಾಯವೇ ಆತ್ಮಗುಣಗಳಿಗೆ ಪಾಪ-ಪ್ರಾಪ್ತವೆನ್ನುವು ಅವುಗಳ ಸಾತವನ್ನು ನಾನು ಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಚಾರಗಳ ಅಧೀನನಾಗಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ಲಾಭವು ಇನ್ನಿಲ್ಲದ್ದೆ ಬೇರೊಂದಿಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲು ವಿಫಲರು ಬರುವುದು ಸೈನ್ಯ ಕ್ರಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ನನಗೆ ತೊಂದರೆಗಳು ಬಂದವು ಇದು ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಯಿತು ಇಂದ ವೇಳೆಯು ನಾನು ಕ್ಷಮಾವಾದವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಸಹಜ ಮಾಡಿ ಹೋದರೆ-ವಿಚಾರವ ಸಾಧಿಸಿದನಾಗಿ ಕ್ಷಮಿಸಿದರೆ-

ಈ ನನ್ನ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ನನಗಿಂತ ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಹೆದರ ಬಡಕರೂ ಆದ ತ್ಯಾಗಿಗಳೂ ತವಸ್ತಿಗಳೂ ನನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾವು ನಿರ್ದೋಷ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯಗಳು ಹೇಗಾಗಿ ಉಳಿದಾರು? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಬಿರರಾದಾರು. ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವು ಸದೋಷವಾದೀತು ಇನ್ನೊಂದು, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ವೀತರಾಗಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ, ಇಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ವಿಚಾರವಶನಾಗಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡತೊಡಗಿದರೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಇತರರೂ ಸಹ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾತನಾಡಬಹುದಾಗಿದೆ ನಾನು ಧರ್ಮದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಪಸ ವರಂವರೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿದಂಥವನಾದೇನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಕ್ಷಮಾಗುಣವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಿ ಇಟ್ಟಿರುವೆನೋ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳು ಕೇವಲ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿವೆ ಇವರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನನ್ನ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಾದರೂ ಅದು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದೇ ತೀರುತ್ತಿತ್ತು ಉದಯ ಹೊಂದಿದ ಕರ್ಮವು ಫಲ ಕೊಡದೆ ಇರಲಾರದೆಂದು ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತವಿದೆ ಈ ಅಜ್ಞ ಜೀವವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಿ, ಕೆಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡಿ ನನಗೆ ತ್ರಾಸಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೂ ಕೂಡ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಮಾತನಾಡಹತ್ತಿದರೆ ಅವನಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರವೇನು? ನಾನೂ ವಿಚಾರವಶನಾದೆನೆಂದರೆ ನನಗೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಿಯೂ ನಿರರ್ಥಕವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು " ಉದಯ ಹೊಂದಿದ ವಾವಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ನೀಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಕೆರಳಿ ಯಾವ ವಿಚಾರವಂತನೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ತದ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು - "ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ! ನೀನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮವು ಈಗ ಉದಯ ಹೊಂದಿ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವುದು ಅತಕ್ಕವಿದೆ ಅಂತಲೇ ಅದನ್ನೀಗ ಸಹನ ಮಾಡು. ದುಃಖದಿಂದ ಭಯಭೀತನಾಗಿರುವಿ ಆದರೂ ಆ ಕರ್ಮಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವಂತೇನೂ ಇಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಅದರಿಂದ ನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಾವಬಂಧವು ಮಾತ್ರ ಆದೀತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒದಗಿದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರದೆ ವರಮತಾಂತಭಾವದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಹನಮಾಡು ನಿನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ದುಷ್ಟ ಜನರ ದೊಡ್ಡ ಸಮೂಹವೇ ಕೂಡಿದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಾಮಧ್ಯೆಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಕ್ರೋಧವೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ವೃಜ್ಜಲಿತಗೊಳಿಸಿ, ವರಮ ತಾಂತಭಾವವೆಂಬ ಸಂವತ್ಸನ್ನು ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಇಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳದೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವೆಂದರೆ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಾಮ್ಯಭಾವ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಗಳು ನಾಶಹೊಂದಿರುವು "

ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಅಸಹ್ಯ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಹಳ ಆನಂದದಲ್ಲಿರುವರು ಅಂದಮೇಲೆ ಅವರು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ

ಅಸಹ್ಯ ದುಃಖವು ಒದಗಿದಾಗ ಏನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು? "ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ದುಷ್ಟರು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕಟು ಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಖಿಡಿಯಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಇಷ್ಟ ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನನ್ನ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅಥವಾ ಅವರ ದುಷ್ಟವಚನಗಳಿಂದಲೇ ನನ್ನ ವಿವೇಕ ಶಕ್ತಿಯು ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಜಿನಾಗಮದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ಸಾಮ್ಯಭಾವವು ಒರೆಗೆ ಹತ್ತಿದಂತಾಯಿತು ನನ್ನನ್ನು ವರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಕರ್ಮವೂ ಉದಯ ಹೊಂದಿತು. ಇಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನನೇತೃವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಸಹ ಸಾಮ್ಯಭಾವವು ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದಂತಾಯಿತು ಕ್ರೋಧವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ನಾನು ಭಸ್ಮವಾದೇನು ನಾನು ವೀತರಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನವನ್ನು ಕಡಿದೊಗೆಯುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದಾಗ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಕ್ಷುಬ್ಧವಾದೀತು ಅಂದಮೇಲೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವಂಥ ಅಜ್ಞಾನಿ, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ನಾನೂ ಸಮಾನನಾದೇನು ಇದರಲ್ಲೇನು ಸಂತಯುವಿದೆ

ಸತ್ಪುರುಷರು ಅಜ್ಞ ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗಾದರೂ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡಕು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ವೈದ್ಯನು

ಕೃತ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ ಇದ್ದು, ಅದು ಸಫಲವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಾನು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಗುಣವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ವೈದ್ಯನು ಸ್ವತಃ ತಾನು ಸಾಯಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮದ ಕೆಲವನ್ನು ನಾವು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರ ಪಾತ್ರತೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಕಡಿಂದ ಇಷ್ಟ ಪರಿಣಾಮವು ಆಗದೆ ವಿರುದ್ಧ ಪರಿಣಾಮವೇ ಆಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮ ನಾವು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮವು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾವು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವ ಅವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಸಹ ಸ್ವಲ್ಪ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ ಮಾಡುಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶಮಾಡಬೇಕು ಇಷ್ಟರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ದುಷ್ಕೃತನವನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಮೇಲೆ ಕೇಳಿಕೊಡದು ಅವನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು

ದುಷ್ಟರು ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಏನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು? ಈ ದುಷ್ಟರು ನಮ್ಮ ರೀತಿಯೇ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿ ನಮಗೆ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನಾವು ತಾತವಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆವು? ಉಪದ್ರವ ಕೊಡುವಂಥವನು ನಾನು ನಾವಕ್ಕೆ ಹೆದರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮದ ಏರ್ಪಡವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ವುರವನು ನಮ್ಮ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು-ವಿಕಾರಗಳನ್ನು-ಒಡಿಸುವಂಥವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವರಿಂದ ಅವನು ನಮಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಉಪಕಾರಿ ಜನರು ಅನೇಕರು ಇರುವರು. ಅವನು ಅನ್ಯರ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕೂಡ ಆರ್ಪಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ನನಗಂತೂ ಕೇವಲ ದುಷ್ಟರ ದುರ್ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಕಠಿಣವಾದದ್ದೇನಿದೆ? ಕೆಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸುಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಮಗೇನು ಹಾನಿಯಿದೆ? ದುಖವಿರುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮನದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೇನೇ ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಹಿತವಾಗುವುದು

ಹಾಗೆಯೇ ಇದರಿಂದ, ನಾನು ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮುನಿಸ್ತನದ್ದಿಲ್ಲ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಎಂದ ಮೇಲೆ ಕಟುವಚನಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಕೃಪಾದಾತವು ತಾಳಿಕೆಗೆ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನ ಸಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡುವಂಥ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಅನೇಕರು ತಂದು ಒಡ್ಡಿ, ತಮ್ಮ ಕತ್ತಿಯಿದ್ದವು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ನಾನು ಒಂದು ಅಣುವಿನನ್ನೂ ಸಹ ಶೂನ್ಯವಾದವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಬಹು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಐನ್ದ್ರಜ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಮ್ಯಭಾವದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದಾಗ ಆ ಸಾಮ್ಯಭಾವವು ತಾಳಿದಿದ್ದರೆ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಾನ್ವಯನದ ಪರಿಣಾಮವೆನಿಸಿದೆ? ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರಸಂಗವಾದಾಗ ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವೆ, ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವೆ-ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನವಾದರೆ ೬ ಫಿಲ್ಮು ಧೈರ್ಯದ ಉಪಯೋಗವೇನು? ದುಷ್ಟರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಬ್ಬಗಳಿಂದ ನಮಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಆಗ ನಾವು ಒಂದು ಅಣುವಿನನ್ನೂ ಕೊಡ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂದೆ ದೃಢ ಬಾವನೆಮಿಂದ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಸಹಿಸದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ನಿಜವಾದ ಧೈರ್ಯವು! ಇಂದ ಧೈರ್ಯವನ್ನೇ ರೋಕದಲ್ಲ ಸಜ್ಜನರು ಪ್ರತೀತಿಸುವರು. ಉಪದ್ರವ, ಸಂಕಟ, ದುಃಖಗಳು ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬಂದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೇನೇ ಹಲವು ಜನರು ಸತ್ಯ ಶೌಚ, ಕೃಪಾ, ದಯಾ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳ ದಾರಕತೆಯ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದಾಗ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಇಷ್ಟವಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಅವಸರಗಳೇ ಅನರೋಪಿತವಾದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನಿಜವಾದ ಸಜ್ಜನರು ಇಂದ ದೌರ್ಲಭ್ಯ ಎಂದೂ ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ದುರ್ಜನರು ಎಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಕೊನೆಗೆ ಸಜ್ಜನರು ಸಜ್ಜನರುಗಳೇ ತೋರುವರು ದುಷ್ಟರ ಅವಕಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರು ತಮ್ಮ ಜಾಯದ ಒಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನೂ ಸಹ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಆದೂ ಅವರ ನಿಶ್ಚಯ ಬಾಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇಂದ ಸಿದ್ಧದುಷ್ಟರವರಿಗೆ ನಿಜವಾದ ಸಾಮಗುಳು, ಸಜ್ಜನರು ಇಂದ ಸಜ್ಜನರ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅನ್ಯರಿಂದ ಉಪಸರ್ಗವಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಲದು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಎದುರಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವರಿಗೇನೇ ಅವಿಧಾನಿಯಾದ ಮುಕ್ತಿಯು ಒದಗುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟಾಗಿ ಜನರು ಪಾಪ ಮಾಡಿದ ವ್ಯರ್ಥ ಕರ್ತವ್ಯ

ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತಾವು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾದ ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಕೆರಳುತ್ತಾರೆ ಈ ಸಂಸಾರವು ಅನಂತ ದುಃಖಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖವಿದ್ದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನರಹಿತ, ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದವರು, ಜಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ತಾಳುವವರು, ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲಗಳು, ವರಲೋಕದ ಹಿತವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸದಂಥವರು, ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವರು, ದುಷ್ಟರು, ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವಂಥವರು, ಹಟಮಾರಿಗಳು, ದುರಾಗ್ರಹಿಗಳು, ಮಹಾ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಕೃತಕವಾದ ಇಂದ ಜೀವಗಳು ಹುಟ್ಟಿದೆ ಇದ್ದರೆ ನಿರ್ಮಲ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ವ್ರತ, ತಪಶ್ಚರಣ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷ ಸಂಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಏಕೆ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ಅದರ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನು? ಹೀಗೆನುಣಿಸುವುದು ನೋಡಿಯೇ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಉದ್ದೇಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ವೀತರಾಗಿಗಳು ಆಗುವುದರ ಕಡೆಗೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ನನಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ, ಸರ್ವಜ್ಞರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಮಾರ್ಗಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ತಕ್ಕಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಂತಲೇ ನನಗೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣದ ಬಗ್ಗೆ ಭೀತಿಯು ಹುಟ್ಟಿದೆ ಅದರಿಂದ ವೀತರಾಗಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ಆ ವ್ರತಾರ ಆಚರಿಸುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಕ್ರೋಧದ ವಶವಾದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿವೃತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾದೀತು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮನಂದಿ ಮುನಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ-“ಮುಖ್ಯರು ಕೊಟ್ಟ ಉಪದ್ರವವನ್ನು, ಮಾಡಿದ ನಿಂದೆಯನ್ನೂ, ಬೈಗಳು, ನಿಂದೆ ಮೊದಲಾದ ಅವಮಾನಗಳನ್ನೂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಯಾವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶಾಂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ವಿಕಾರವಾಗದಂತೆ ಇರುವನೋ ಅಂಥ ಪುರುಷನಿಗೇ ಕ್ಷಮಾಗುಣವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾಗುಣವು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯವೃತ್ತರಾದವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಪದಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ”

ಸತ್ಪುರುಷರ ಕ್ಷಮೆಯ ಚಿಂತನದ ರೀತಿ-ವಿವೇಕಿ ಪುರುಷರು ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ-“ನಾವಂತೂ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಮಲ ರಹಿತ ಅಜ್ಞರ ಅಂತಃಕರಣದವರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಉಳಿದ ಜನರು ನಮಗೆ ಸುಳ್ಳಿನಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ನಿಜವೆನ್ನಲಿ. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನು? ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದವರು ತಮ್ಮ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶುದ್ಧಿಯ ಕಡೆಗೇನೇ ಕೇವಲ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಕೀಳವಾಗಿದ್ದು, ಇತರರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯವರೆಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದರೆ ನಾವು ಒಳ್ಳೆಯವರಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಒಳ್ಳೆಯವಾಗಿದ್ದು, ದ್ವೇಷಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜನರು ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟವರೆಂದು ಎಂದರೆ ಅವರಿಂದ ನಾವು ಕೆಟ್ಟ ಜನರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಹೇಗಿರುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಫಲಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡಿಯ ತುಂಡಿಗೆ ರತ್ನವೆಂದೂ ರತ್ನಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಿಯ ತುಣುಕೆಂದೂ ಅಂದರೆ ಅದು ಅವರು ಅಂದಂತೆ ಆಗಲಾರದು ನಿಜವಾದ ರತ್ನದ ದಿವ್ಯಯೋ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಡಕು ಕಾಜಿಗೆ ಯಾರು ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವರು? ಅಂತಲೇ ಇತರರ ಹೇಳುವಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಗಳೂ ಗುಣಾವಗುಣಗಳೂ ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸ್ವತಃ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು ಮುಷ್ಕರ ಸ್ವಭಾವವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಎಂದೂ ಸಮಾಧಾನವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಜನರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಎತ್ತಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಗೂ ಹೋಗಿ ಹೇಳಲಿ, ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಸುಖಿಗಳಾಗಲಿ. ಯಾರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯ ಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವರು ನನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನು ಹರಣಮಾಡಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣತೆಗೆಯುವ ಇಡ್ಡಿಯು ನನ್ನ ತತ್ವವಿಗೇ ಇದ್ದರೆ ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಯಾರಿಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವರ, ಹೊಲ, ಮನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಬೇಕಾಗಿವೆಯೋ ಅವರು ಕೂಡಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಿ. ನಾನೀಗ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ-ತಾಟಸ್ತ್ಯ-ಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸುಖಿಯಾಗಲಿ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಯಾವ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖವೂ ಆಗದಿರಲಿ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ನನ್ನ ಅಯು ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಿದೆಯೆಂಬುದು ನನಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ

ಹೊಲ-ಮನೆಗಳ ಲಾಭಾಭಾವವು ವಾಸ್ತವ್ಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಿದೆ ನಾನೀಗ ಯಾವ ಜೀವದೊಡನೆಯು ವೈರ, ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿರುವೆ ಹೀಗಿದ್ದು ಮೆಚ್ಚು ಜನರು ತಮ್ಮ ಹಿತಾಹಿತದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ದುರ್ವಚನಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ನನಗೆ ದುಃಖಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ನಾನು ದುಃಖಿಯಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕು ಎಂದರೆ ತ್ವೇದಿಲ್ಯಕ್ಕೆ ಜೂಡಾಮಣಿ ಭಗವಾನ್ ವೀತರಾಗ ಪ್ರಭುವಿನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ಇಲ್ಲಿವೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನಾನು ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಧವಾ ಮುಖರ್ಜನರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಂದ ಹಾಗಾಯಿತು ಮುಂಥ ಜನರ ಜ್ಞಾನವು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೈತ್ತಿಯು ಮೋಹ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ನಾನು ಅಂದ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೇ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಅದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಕ್ಷಮೆಯು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ವರಮ ಶರಣಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ತಾಯಿಯಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವಳಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚಿಗೇನಾ? ಕ್ಷಮೆಯೇ ಜಿನಧರ್ಮದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾವೃತವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ಕ್ಷಮೆಯಿಂದ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರವು ಆಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ವಾಣವನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಟ್ಟು, ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆನಿಸಿದುದು ಯಾರಾದರೂ ದುಷ್ಟ-ತನದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹತ್ತಿದರೂ ಸಹ ಅವರನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೆಟ್ಟ ವಚನಗಳನ್ನು ನಾವು ಆಡಕೂಡದು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಂತರಿಕ ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆ ದುಷ್ಟನಿಗೆ ಹೀಗಿನ್ನುವುದು-“ಮಹಾರಾಜ! ನೀವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಂವನಾಗಿರುವಿರಿ ನಮ್ಮ ಮರಣದ ವೇಳೆಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನೀವೇನು ಮಾಡೀರಿ. ನಮ್ಮ ಪಾಪ-ಕರ್ಮದ ಉದಯವಾಯಿತೆಂದೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮಂಥ ಮಹಂತ ಪುರುಷನ ಹಸ್ತದಿಂದ ನಮಗೆ ಮರಣವು ಒದಗುತ್ತಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದೇ ವಿಶೇಷ ಭಾಗ್ಯೋದಯವೆನ್ನಬೇಕು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ನಮ್ಮಂಥ ಅವರಾಧಿಗಳಿಗೆ ನೀವು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಈ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೇ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದೀತು ನಾವು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಆದರ ಫಲವನ್ನು ಸರಕ ತೀರ್ಯಾಚಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಋಣಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿರಿ! ಇದು ಎಂದ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವು! ನಾವು ನಿಮ್ಮೊಡನಿರುವ ವೈರವನ್ನು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ತೊರೆದು ಎಲ್ಲ ಅವರಾಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಬೀಡುವೆ ನೀವೂ ನಮಗೆ ಅವರಾದದ ಬಗ್ಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ ನಮಗೆ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಬೇನೆಗಳು ಬಂದು, ಅವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅನೇಕ ವೇದನೆಗಳಿಂದ ಕಷ್ಟ ಭೋಗಿಸಿ, ಮರಣ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಮದ ಋಣವು ತೀರಿ, ತಮ್ಮಂಥ ಸತ್ಪುರುವರ ಕೈಯಿಂದ ಮರಣವು ಒದಗಿತು ಇದು ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ನಾನೀಗ ಸುಖದಿಂದ ನಾಯುವೆ.” ನಾವು ಇಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಾರವಶರಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಅಜರಿಸುವ ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ದುಷ್ಟರ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ತಗಲದೆ ಇರಲಾರದು ಮರಣದಂಥ ವ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೂ ಸಹ ಸತ್ಪುರುಷರು ಹೇಗೆ ಕ್ರಮಾಶೀಲರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದುಗ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ಕಾಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇರಲಿ ಈ ವ್ರಕಾರ ಉತ್ತಮ ಕ್ರಮಾಗುಣದ ಪರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

ಮಾರ್ಗವ

ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಡಿರಿ. ಮಾನ ಕಷಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕರೋರ ವಿಚಾರಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಮಲತನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು. ಇದು ಆತ್ಮನ ಮಾರ್ಗವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಣವಾಗಿದೆ ವಿನಯ ಮತ್ತು ಗರ್ವ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಬೇದವು ತಿಳಿದು ಗರ್ವದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವ ಗುಣವೆನ್ನುವರು. ಗರ್ವವು ಸಂಸಾರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೂ ಮಾರ್ಗವ ಗುಣವು ಸಂಸಾರದ

ನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಮಾರ್ದವ ಗುಣವು ದಯಾಭರ್ಮದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷನ ಲಂಕೇಕರಣದಲ್ಲಿ ದಯಾಭರ್ಮವು ಎಕ್ಕನ್ನೂ ಕೂಡ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅವನ ವಿಚಾರಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಕಠೋರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವನು ಸಿದ್ಧಯುಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಅಂತರೇ ಮಾರ್ದವ ಗುಣವನ್ನೂ ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಹಿತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾಯಕರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಇದು ಯಥಾರ್ಥವೂ ಆಗಿದೆ ಯಾರು ಮಾರ್ದವ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರೋ ಅವರು ಪ್ರತವಾಲನ, ಸಂಯಮ-ಧಾರಣ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷನ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಫಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಮಾರ್ದವ ಗುಣವನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಕಷಾಯಗಳು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಮನಸ್ಸು, ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ ಮಾರ್ದವ ದರ್ಮದ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಚಿತ್ತವೆಂಬ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಶ್ವರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜಿನಾಗಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ಮಲ ಭಕ್ತಿಯು ಲಂಕೇಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಗರ್ವಿಷ್ಠ ಪುರುಷನಿಗೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಮಾರ್ದವ ಗುಣದಿಂದ ಕುಮಟಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಪ್ರಸಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕುಬುದ್ಧಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಮಾರ್ದವ ಗುಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯಶೀಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ವೈರಿಯಾದವನೂ ಸಹ ತನ್ನ ವೈರತ್ವವನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಲಂಕೇಕರಣದೊಳಗಿನ ಗರ್ವವು ಅಲ್ಲದಂತಾದರೆ ವರಿಣಾಮವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರಿಂದ ಇಹ-ವರಲೋಕಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ರ ಹಾಗೂ ವಿನಯ ಪುರುಷರ ಕೀರ್ತಿಯೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ದೇವ ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಕೋಮಲ ವರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಅಂತರಂಗ ಹಾಗೂ ಬಹಿರಂಗ ತನಗಳಿಗೆ ಒೋಭೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಭಿಮಾನಿ ಪುರುಷರ ತನನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಕೋಮಲ ವರಿಣಾಮವುಳ್ಳ ಪುರುಷರಿಗೇನೇ ಲೋಕದ ಲಂಕೇಕರಣವನ್ನು ರಂಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಗುಣದಿಂದ ಜಿನಜಾನನದ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಮಾರ್ದವ ಗುಣವಿದ್ದರೇನೇ ಸ್ವನರ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ ಗರ್ವಿಷ್ಠ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸ್ವನರ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಮಾರ್ದವ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಒೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ವಾರಾಗಲಿಕ್ಕನ್ನು ಬರುತ್ತದೆ ಅಂತರೇ ಮಾರ್ದವ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು

ಮಿಥ್ಯಾಚರ್ತನದಿಂದ ಎಂಟು ಮದಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಿಥ್ಯಾರ್ಪಣದ ಉದಯವಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರ್ಯಾಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ವಿದ್ಯಾ, ಬಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ರೂಪ, ತನ, ಧನ ಇವು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಗರ್ವವನ್ನು ತಾಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜಾತಿ-ಕುಲಾದಿ ಎಂಟು ವರಾರ್ಪಣಗಳು ಕರ್ಮದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇವು ಪುಷ್ಕಲದ ವಿಕಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಸಮ್ಯ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ಅವಿವಾಹ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತಿವಾಗಿದೆ ನಾವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇಂಥ ಅನೇಕ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ದಾರಾಣಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರಲೂ ಇದ್ದೇವೆ ಈಗ ನಾವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ನಮ್ಮದೊಂದು ತಿಳಿಯುವೇಕೆ ಧನ-ಯೌವನ-ಸಂಪತ್ತಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಸರ್ವ ವರಾರ್ಪಣಗಳು ಸಪ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಕ್ಷಣ ಬಂಗುರವಾಗಿವೆ ಇವು ನಮಗೆ ಒಳಿಸಿವೆಯೆಂದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತಾಳುವುದೆಂದರೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಮಹಾನಾಶುರಾದಿಧಾರಿ ಜೀವಿಗಳೂ ಸಹ-ದೇವರೂ ಕೂಡ-ಮರಣದ ತಮವಾಯ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲವೆ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವರಿಗಿನ ಜಾಂಡಾಲ, ನಾಯಿ, ಬೆಕ್ಕು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಒಂಭತ್ತು ನಿಧಿ ಹಾಗೂ ಹದಿನಾಲ್ಕು ರತ್ನಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವೆಂದ ಜಪ್ತವರ್ತಿಗಳು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಏಳನೆಯ ಸರಕದಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಬಲಭದ್ರ, ನಾರಾಯಣರೆಂದ ಪುಣ್ಯವಂತ ಪುರುಷರ ಐಶ್ವರ್ಯವೂ ಸಮ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮಿಂದವರ ವಾಡೇನು? ಯಾರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾವಿರಾರು ದೇವತೆಗಳು ಕೈಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿಲ್ಲುವರೋ ಅಂಥವರ ಪುಣ್ಯವೂ ಸಹ ಕ್ಷಯವಾಗಲು, ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಅವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಹಾಕಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಸಹ ಯಾವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವರು ಅಂದಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯರಹಿತ ಜೀವನಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯೇನು? ಅವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನಾದರೂ ಯಾಕೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕು? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಚ್ಛವದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂಥವರು, ಯಾವಾಗಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ತವವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದವರು, ಸದಾ ಉತ್ತಮ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾದವರು ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ತಾವು ಸ್ವತಃ ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾಳುವಂಥವರಿಗೇನೇ ಮಾರ್ಗವಾಗುವುದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಅರಿತರಬೇಕು.

ವಿನಯ ಧಾರಣ ಮಾಡಿರಿ. ವಿನಯ ಅಥವಾ ಗರ್ವ ರಹಿತ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಫರ್ಮದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯಾಗಬೇಕು, ಯಾರೂ ನಮ್ಮೊಡನೆ ವೈರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಎನಿಸಿದರೆ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀವು ವಿನಯಶೀಲರಾಗುವುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಗರ್ವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಬೇಕು ಅದರ ಹೊರತಾಗಿ ನನ್ನಂತೆ, ನನಗಿಂತ ಮಧುರವಾದ ವ್ಯಾಜ್ಯವು, ದಾನ, ಸನ್ಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣವೂ ಸಹ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು ಗರ್ವವು ಪುರುಷನಿಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಶತ್ರುವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಅವನ ನಿಂತಿರುವ ಆಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಗರ್ವವುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ ಉದ್ದು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡುವುದು ಕೂಡ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಉಬ್ಬಿದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನು ವಿದ್ಯಾ ಕಲಿಸಲೆಂದು ಗುರುವು ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಅಂಥ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕೊಡಲು ಗುರುಗಳು ನಿರುತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮದೋನ್ಮತ್ತವನು ಹತ್ತರ ಸೇವಕರೂ ಸಹ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗರ್ವವು ಪುರುಷನ ಮಾನಸಿಕವಾದರೂ ಮಿತ್ರ, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಸಹೋದರರು, ಹಿತ-ಚಿಂತಕರ, ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯರ ಅವಸ್ಥೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಗುರುವಿಗೂ, ತಂದೆಗೂ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರೂ ಮಕ್ಕಳೂ ವಿನಯಶೀಲರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಉದ್ದು ಬಿಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳೂ ತಮ್ಮ ಗುರು-ಹಿರಿಯರ ಮಾನಸಿಕವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ನೋಡುವುದು ಮಕ್ಕಳೂ ಶಿಷ್ಯರೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನವೀನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಆರಂಭಿಸದೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿ, ಗುರು-ಹಿರಿಯರ ಅನುಮತಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮೊದಲೇ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ವಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ವೇಳೆಯು ಇರದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಾದರೂ ಹಿರಿಯರ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಬೇಕು, ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ವಡೆಯಬೇಕು ಇಂದ ಕೃತಿಯೇನೇ ವಿನಯವೆಂದು ಭಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಗುರು-ಹಿರಿಯರೂ ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ಇದ್ದು ಅಷ್ಟೆ ಯನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಧನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಂದ ಯೋಗವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಗುರು-ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ನಿರಭಿಮಾನಿಯೂ ವಿನಯಶೀಲನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಯಾವನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧನ್ಯನು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ನಿರ್ದೋಷ, ರೋಗಿ, ಮೂರ್ಖ, ಜ್ಞಾನಿ, ನೀಚ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಬಂದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಯೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ ಅವರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಕಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಇಂದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನೊಂದು ತಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಪ್ರಿಯ ವಚನಗಳನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಾನೆ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಉದ್ದು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಜಾಗರ ಅಸ್ಥಿರ ಅವಮಾನವಾಗುವಂಥ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ ಉದ್ದು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹಾರಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಹ ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಉಳಿದ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನಾದರೂ ಅವನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಯಾನು? ಇಂದ ರೀತಿಯ ನಡೆನುಡುಗಳುಳ್ಳವನಿಗೇನೇ ಲೋಕಮಾನ್ಯವೆನಿಸುವ ವಿನಯಗುಣವು ಅಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ ಸಪ್ತರುಷಗಳೇನೇ ಧನ, ರೂಪ, ಜ್ಞಾನ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಕಲೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಬಲ, ಜಾತಿ, ಕುಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅವು ಸಕಲವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿನಯದಿಂದ

ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ ತಾನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಕಿರಿಯನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಕರ್ಮಾಧೀನನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನಿಂದ ಅನೇಕ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ನಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳು ಬರಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಕಾಲವು ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆಂದು ಅವನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಪುರುಷನು ಗರ್ವದ ಸ್ವಾಧೀನ ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭವ್ಯ ಪುರುಷರಾ! ಮಾರ್ದವ ಗುಣವು ಸಮೃದ್ಧ ಶರಣದ ಒಂದು ಅಂಗವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಿರಿ; ಮತ್ತು ಅದರ ಧ್ಯಾನ, ಸ್ತವನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆರ್ಜವ ಗುಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಆರ್ಜವ

ಆರ್ಜವದ ಲಕ್ಷಣ - ಆರ್ಜವವು ದರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸರಳತೆಗೇನೇ ಆರ್ಜವವನ್ನುವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾಯಾಚಾರ ಇಲ್ಲವೆ ಕವಟವು ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಇರಕೂಡದು. ಆರ್ಜವ ಗುಣವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ವಾವಗಳು ತೊಳೆದು ಹೋಗಿ, ಸುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಕವಟವನ್ನು ತೊರೆದು ಆರ್ಜವ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಕುಟಿಲತೆ ಅಥವಾ ಕವಟಿತನದಿಂದ ಅಶುಭಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಶೇಷಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಆತ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವ ಪುರುಷರು ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿಯೇ ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇದಕ್ಕೇನೇ ಸರಳತನವನ್ನುವುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಒಳಗೊಂಡು ಭಾವ, ಹೊರಗೊಂಡು ಕ್ರಿಯೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಇದೇ ಆರ್ಜವವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಸರಳತೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವದೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಧರ್ಮದ ಅಂಗವೇ ಇದ್ದಂತೆ ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿಂದ ಕವಟದ ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವನ್ನು ನ್ನಾಪಿಸಬೇಕು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕವಟವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಹೊರಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಠಿಣ ವ್ರತ, ತಪಸ್ಕರಣ, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಎಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕವಾಗುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿರ್ವಾಣ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೆ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವೇ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ ಈ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವು ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಜಾತಿತ್ವಗಳ ನಿಜವಾದ ಅಖಂಡ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಭದ್ರಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅವಿನಾಶಿ ಸುಖದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ವಾಹಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವು ಒಂದು ಹಡಗವು ಇದ್ದಂತಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರಿ.

ಕವಟವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ. ಕವಟಿತನವು ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಗೇಡು ಆಗಿದೆ ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಯಿತೆಂದರೆ ಬಹುದಿನಗಳ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಕೂಡ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನ ಹರಳನ್ನು ಒಳಿಯುವುದರಿಂದ ಹಾಲು ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕವಟವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಅದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಾಡಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು ಹಲವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷಕರವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ನಿಂದೆಯು ಆಗುತ್ತದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಆಗುವ ಕಾಲವು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ತನ್ನಿವ ತಾನೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ವ್ರಯಾಪ್ತಿಸುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ನಿಂದೆಯಾಗಲೆಂದು ನಾವು ಕವಟಾಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹಿತ ಮಾಡುವಂಥ ಮಿತ್ರರೂ ಸಹ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ತಪ್ಪುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ ವ್ರತಿಕ, ತಪಸ್ವಿ, ತ್ಯಾಗಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥವನ ಕವಟಿತನವು ಬೈಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅವನನ್ನು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ನಿಂದಿಸುವರು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾರ ವಿಶ್ವಾಸವೂ ಉಳಿಯಲಾರದು ಕವಟಿಯಾದ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಅವನ ತಾಯಿಯೂ ಸಹ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ಕವಟಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ, ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹ, ಮತ್ತು ಕೃತಘ್ನನಾಗಿರುವನು ಜ್ಞಾನಧರ್ಮವು ಕವಟಿ ರಹಿತವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಕವಟವೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಡೊಂಕಾದ ಒರೆಯಲ್ಲಿ ಸರಳ ಖಡ್ಗವು ಹೋಗಲಾರದು ಅದರಂತೆ ಕವಟದಿಂದ ವಕ್ರವಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಆರ್ಜವ (ಸರಳತನ) ಧರ್ಮದ

ವ್ರವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕವಟ ಪುರುಷನ ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳು ನಷ್ಟಹೊಂದುತ್ತವೆ, ಅಂತಲೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿಮಗೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನ, ಕೀರ್ತಿಗಳನ್ನೂ ವಡೆಯುವ ಅವೇಷ್ಟೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ನೀವು ಕವಟವನ್ನು ತೊರೆದು ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ವೈರಿಗಳೂ ಸಹ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಸರಳ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಅಕನ್ಯಾತ್ವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಪುರುಷನು ವರಮಾತೃನ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಲಕ್ಕೆ ಸಹ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಕಷ್ಟಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೂ ಸಂತೋಷಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೂ ಅವನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಇರುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನು ಅವನು ದೂರಿದಲೇ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅವನು ಆತ್ಮವನ್ನು ಅಸಹಾಯ ಮತ್ತು ಚೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಧನಸಂಪತ್ತು ಕುಟುಂಬ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದಂಥವನು ಕವಟಿತನದಿಂದ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವನು. ಆದರೆ ಯಾವನು ಆತ್ಮನನ್ನು ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ಅವನು ಧನ-ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಗಾಗಿ ಕವಟಾಚಾರವನ್ನು ಎಂದೂ ಆಚರಿಸಲಾರನು. ಯಾಕಂದರೆ ಅವನು ವರದ್ರವ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಆತ್ಮನು ಅಸಹಾಯ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಜ್ಞಾನನಿಧಿಯೆಂದು ನಂಬಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಇಚ್ಛೆಯು ನಿಮಗೂ ಇದ್ದರೆ ನೀವೂ ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನು ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ ಹೀಗೆ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶೌಚಧರ್ಮದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ

ಶೌಚ

ಶರೀರವು ಕೇವಲ ನೀರಿನಿಂದ ತುದ್ದವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶೌಚ ಎಂಬುದರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವು ವದಿತ್ತಂತೆ ಎಂದಿದೆ ಹೊರನೋಟವುಳ್ಳವರು-ಬಹಿರಾತ್ಮಾ-ನ್ಯಾನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೇನೇ ಶೌಚವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಏಳು ಧಾತುಗಳಿಂದಲೂ ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಶರೀರವನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದರೆ ವದಿತ್ತವಾಗಲು ಅದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಇದನ್ನು ಅದಲು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೂಡವನ್ನು ಹೊರ ಮಗ್ಗಲು ಎಷ್ಟು ನೀರನ್ನು ಸುರುವ ತೊಳೆದರೂ ಅದು ತುದ್ದವಾಯಿತೆನ್ನಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ಶರೀರವನ್ನೂ ಸಹ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆದರೂ ಸಹ ಅದು ತುದ್ದವಾಗದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಅದು ತುದ್ದವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉಜ್ವಲಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಶೌಚಧರ್ಮವಿದೆ ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮಾಯಾ, ಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಅವರಣವು ಮುಸುಕಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಜವಾಗಿ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಈ ದೇಹದಿಂದ ಭಿನ್ನನೂ ಜ್ಞಾನಾದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪಿಯೂ ಆತುಂಡ, ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಜನ್ಮಜರಾಮರಣ ರಹಿತನೂ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಬೇಕನ್ನು ನೀಡುವಂಥವನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದು, ಇಂಥ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದು ಶೌಚ ಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮನವು ಮಾಯಾಚಾರ ಲೋಭ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳ ವಶವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಸಹ ಇನ್ನೊಂದು ವ್ರಕಾರದ ಶೌಚವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಕಾರಗಳ ವಶವಾಗುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಶೌಚಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಧನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶೌಚ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ತೊರೆದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಮಿಸದೆ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದರಿಂದ ಶೌಚಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶೌಚಧರ್ಮದ ಪಾಲನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಷ್ಟಮದಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ಬಾಳುವುದರಿಂದ ಶೌಚ ಧರ್ಮದ ಪಾಲನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣವು ಮಹಾಮೂಲನವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಶೌಚಧರ್ಮವು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿತು? ಈ ಮೂಲನ ಅಂತಃಕರಣವು ವೀರತಾಗ ಪ್ರಣೀತ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾದಿ ಚಿಂತನೆಯಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದಲೂ ತುದ್ದವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಅದು ತುದ್ದವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಹ್ಯ ಸ್ವಚ್ಛತೆಗೆ ಯತ್ನಿಸದೆ ಅಂತರ್ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು

ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂದರೆ ಶೌಚ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾಲನ ಮಾಡಿದ ಪ್ರೀಯವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯವೆನಿಸುವ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದರಿಂದ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಪಾದ್ಯಪಾದ್ಯ, ಭಕ್ಷ್ಯಭಕ್ಷ್ಯಗಳ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಆ ಮೇಲೆ ಅವನು ಅನಾಚಾರಿಯೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳೂ ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಉಪಸ್ಥ ಇಂದ್ರಿಯ ಇವುಗಳ ವಶವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮರೆತು ಬಿಡುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ಹೀನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ

ದುಃಖದ ಮೂಲ — ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ವರದ್ರವ್ಯದ ಅವಹರಣ, ವರಸ್ತ್ರೀ ಸೇವನ, ಭೋಜನ ಲೋಲುಪತೆ ಈ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸುವಂಥವಿವೆ ಈ ಮೂರರಿಂದಲೂ ದೂರವಿದ್ದು ಆತ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ವರಸ್ತ್ರೀ, ವರಧನ ಮತ್ತು ಜೀವಹಿಂಸೆಗಳಿಂದಲೂ ಆತ್ಮವು ಮಲಿನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಕೊಟ್ಟಾವಧಿ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನ್ನಾನ ಮಾಡಲಿ, ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ವಂದಿಸಲಿ, ಲಕ್ಷಾವಧಿ ರೂವಾಯಿಗಳ ದಾನ ಮಾಡಲಿ, ಕೋಟಿ ವರ್ಷ ತವನ್ನು ಮಾಡಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲಿ ಎಂದೂ ಶುದ್ಧಿಯು ವ್ರಾತ್ತವಾಗಲಾರದು ಅಭಕ್ತಭಕ್ತ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥವನಿಗೂ ವರದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವಂಥವನಿಗೂ ಎಷ್ಟೋ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾರವನ್ನೂ ವರ್ಷಾನುವರ್ಷ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರೂ ನಹ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಅಜ್ಞಾನವಿಷ್ಣು ವರಿಣಾಮವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ಅವನ ವರಿಣಾಮವು ಮಲಿನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ದುರಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸದಾಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಅವರಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ

ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಕ್ತ ಮತ್ತು ವರಸ್ತ್ರೀ ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯು. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿತ್ಯವೂ ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಅವರು ಇವತ್ತು, ಮೂವತ್ತು, ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಕಾಲ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ ಇದೆಲ್ಲ ಅನ್ಯಾಯದ ನಡೆತೆ ಮತ್ತು ಅಭಕ್ತ ಭಕ್ಷಣದ ಫಲವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ಶುದ್ಧವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಇರುವುದೋ ಅವರು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ವರಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನದೊಳಗೆ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಇಡಕೂಡದು. ಅಭಕ್ತ ಭಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಇರಬೇಕು ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ಶುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಅರ್ಜುನ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ನಗ್ರಹತ್ಯಾಗ ಈ ಐದು ಮಹಾ ವ್ರತಗಳಿಂದಲೇ ನಿಜವಾದ ಶೌಚಧರ್ಮವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಐದು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವರೋ ಅವರ ಆತ್ಮವು ಸದಾ ಮಲಿನವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಯಾರು ಪರೋಪಕಾರವನ್ನೂ ಅರಿಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕೃತಘ್ನರು ಇಂಥವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧಿ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಗುರುದ್ರೋಹಿ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿ, ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹಿ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹಿ ಮತ್ತು ಕೃತಘ್ನ ಜನರ ವಾವದ ವರಂವರಿಯು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳ ವರೆಗೆ ಕಡಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನ್ನಾನಮಾಡಲಿ, ದಾನಮಾಡಲಿ ಆದರೂ ಅವರ ವಾವವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತ ಮಾಡುವವರ ವಿಚಾರಗಳು ಕೂಡ ಮೇಲಿನವರಂತೆಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಷ್ಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪರಮ ವೀತರಾಗ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶುದ್ಧ ಸನ್ಯಾಸರೀನ ಜ್ಞಾನ ಜಾತಿಗಳ ವಾಲನಮಾಡಬೇಕು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾಮಾರ್ಗವಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಷ್ಕವಟಿ ಭಾವದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಅನ್ಯರ ವೃಥವ, ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯೋದಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮತ್ತರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಗೊಂಡವರನ್ನು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ, ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ರಾತ್ತವಾಗುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ, ಬಲ, ಆಯುಷ್ಯ, ಸಂವತ್ರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಏಕಾಗ್ರ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು

ಕಳೆಯದೇಕು ಅಂದರೆ ಅದರಿಂದ ಅಶುಭ ವಿಚಾರಗಳು ಹುಟ್ಟದೆ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯು ಅರಿದು. ಆತ್ಮವನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಇಡುವುದು, ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಶೌಚಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಈ ಶೌಚ ಧರ್ಮವೇ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದು, ಆತ್ಮವನ್ನು ಅವಿಗ್ನಾತ ಪದಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ.

ಸತ್ಯ

ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆ—ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದು ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಸತ್ಯ ವಚನವೇ ದಯಾಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಕಾರಣವು. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸತ್ಯ ವಚನವೇ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದು' ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ತೇಲಿಸಿ ಒಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹಡಗವಿದ್ದಂತಿರುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ಯ ವಿಧಾನವು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೇನು? ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳ ತವರು ಮನೆಯು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ ಸತ್ಯ ವಚನದಿಂದಲೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ತೋರ್ಪೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸತ್ಯ ಬಾಷಣವಿದ್ದರೇನೇ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು ಉಜ್ವಲವಾದಾವು ಪುಣ್ಯೋತ್ಪಾದಕವಾದ ಅನೇಕ ಉಚ್ಚ ಕಾರ್ಯಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿರದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭಾವವು ಬೀಳಲಾರದು ಸತ್ಯ ಧರ್ಮವು ಸಮ್ಮಿಶ್ರ ಇದ್ದರೇನೇ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಹೆಚ್ಚಾದೀತು ಸತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ದೇವರೂ ಸಹ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತುವರು. ಅಜುಪ್ರತಗಳು ಈ ಸತ್ಯ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಮಹಾವ್ರತಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದ ವ್ರತ, ಸಂಯಮಗಳೂ ಸಹ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ ಸತ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸಂಕಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವ-ಪರ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದನ್ನೇ ನೀವು ಮಾತನಾಡಿರಿ ಯಾರಿಗೂ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ದುಃಖವಾದೀತು ಎನ್ನುವ ಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡಬೇಡಿರಿ ಸತ್ಯವಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದು ಪರಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬಾಧೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂದದನ್ನು ಕೂಡ ನುಡಿಯಬೇಡಿರಿ. ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಖದಿಂದ ಮೃದುವಚನಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಯಾವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿತವಾದೀತು ಅಂಥ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೇ ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ನಾಸ್ತಿಕರಂತೆ 'ವಾನ್-ಫುಡ್‌ಮೆಂಟರೇನು' ಅದು ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ? ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ, ಮೋಕ್ಷಗಳು ಎಲ್ಲಿವೆ? ಅವೆಲ್ಲ ಕೇವಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದುದು ಏನು ಇಲ್ಲ, ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬೇಡಿರಿ ನಾನು ಯಾರು, ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು, ನನ್ನ ಅವಸ್ಥೆ ಯಾವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಪರಮಾಗಮದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಏನು ಮಾತನಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು.

ವಚನೋಚ್ಚಾರದ ದುರ್ಲಭತೆ—ಈ ಜೀವವು ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಚನರೂಪ ಕಾರ್ಮಣ ವರ್ಗಣಾ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ವೃದ್ಧಿಕಾಯ, ಆಜ್ಞಿಕಾಯ, ತೇಜಸ್ವಿಕಾಯ, ವಾಯುಕಾಯ ಮತ್ತು ವಸ್ತುನೈಕಾಯ ಈ ವಂಶ ಸ್ಥಾವರ ವಿಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತಕಾಲ ಕಳೆದಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲ ಆ ಮೇಲೆ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲು-ಗೊಂಡು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವರೆಗೆ ವಿಕಳ ಜಾತುಗಳ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು ತರುವಾಯ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ತೀರ್ಯಂಜದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು ಅದರ ಅಕ್ಷರ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಲಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಯೋನಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೋ ಆಗಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾತನಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಕೇವಲ ಮನನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಲಭಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಹು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ದುರ್ಲಭವಾದ ವಚನ ಶಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೊರಕಿದಾಗ ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಏನಾದರೊಂದನ್ನು ಬಡಬಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅವಿವ್ಯಯಗೊಳಿಸುವುದು, ದೊಡ್ಡ ಅನರ್ಥಕರವಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದ ಮಹಿಮೆಯು ಒಂದು ವಚನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಉಳಿದ ನಾಲಿಗೆ, ಕಿವಿ, ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಮ್ಮಂತೆಯೇ

ಶಿನ್ಸಲು, ಕುಡಿಯಲು, ಆಹಾರ ವಿಹಾರ ಮಾಡಲು ಎಲ್ಲ ವಶುಗಳಿಗೂ ಅವವುಗಳ ವಾವವುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆಭರಣ ವಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗಲೂ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವುಗಳಿಗೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಯಾಕಂದರೆ ನಾವು ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟಿ, ಎತ್ತು ಮೊದಲಾದ ವಶುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತು, ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಹಾಕುತ್ತೇವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭ ಆ ವಶುಗಳಿಗೂ ಒದಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರ ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದು ಕೇವಲ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಕಲಿಯುವಿಕೆ ಕಲಿಸುವಿಕೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನು ಕಲಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಕಲಿಸುವುದು? ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುರ್ಲಭ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ವಚನವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತಾದೀತು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದೂ, ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಕೇಳುವುದು, ಧರ್ಮ, ಕರ್ಮ, ಪ್ರೀತಿ, ನೈರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಅಥವಾ ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವಚನದ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಾವು ವಚನವನ್ನೇ ದೂಷಿತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ದೂಷಿತಗೊಳಿಸಿದಂತಾದೀತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವ ಹೋದರೂ ಸಹ ಹೋಗಲಿ. ಮಿಥ್ಯಾವಚನವನ್ನು ಆಡಕೂಡದು

ಅಸತ್ಯದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳು—ವರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯವಚನವು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಸತ್ಯವು, ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಗಳಿರುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ, ತೀರ್ಥಂಜರಿಗೆ ಆಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವು ಒದಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ವ್ರತವಾಡಿಸುವದು. ಇದು ಮೊದಲನೆಯ ವ್ರಕಾರದ ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ವಶುಗಳಿಗೆ ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವು ಒದಗುತ್ತದೆಂದು ಭಗವಂತನ ವಚನವಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದು ಅಸತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ದೇವ, ನಾರಕಿ ಮತ್ತು ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯ ತೀರ್ಥಂಜರ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಮರಣವು ಒದಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಕರ್ಮ-ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಿಷತಿಷ್ಠುವುದರಿಂದ, ಹೊಡೆತ, ಬಡಿತ, ಕೊಲೆ, ಕಡಿಯುವಿಕೆ, ಒಡೆಯುವಿಕೆ, ಕಟ್ಟುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳಿಂದಲೂ ರೋಗದ ತೀವ್ರ ತಾಂದಿಂದಲೂ ರಕ್ತದ ಅಭಾವದಿಂದಲೂ ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯರು ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಂಜರು ಕೊಟ್ಟ ಉಪದ್ರವದಿಂದಲೂ ದೇವದಾನವರ ಭೀತಿಯಿಂದಲೂ ವಜ್ರಘಾತ, ಸ್ಪರ್ಶ, ವ್ರಚಕ್ರದ ಭಯ, ಶಸ್ತ್ರಘಾತ, ವರ್ವತದ ಮೇಲಿಂದ ಹಾರುವುದು, ಬೆಂಕಿ ನೀರುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವುದು, ಗಾಳಿ, ಜಗಳದೊಳಗಿನ ಸಂತಾನ, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸ ತಡೆಯುವಿಕೆ, ಹೊಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಿಕೆ, ಉಸುರು ಕಟ್ಟುವಿಕೆ, ಆಹಾರವಾನಗಳ ನಿರೋಧ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಯುಷ್ಯವು ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಆಯುಷ್ಯವು ಮುಗಿಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಮರಣವು ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದಿರುತ್ತದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ವಿಷಭಕ್ಷಣದಿಂದ ವರಾಜ್ಞುಖನಾಗುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ವಿಷವನ್ನು ತಿಂದ ಮೇಲೆ ವಾಂತಿಯ ಔಷಧಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು? ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ತನ್ನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಏರಿ ಬರುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೆದರುವ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನಿದೆ? ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವಿನಂಥ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ದೂರ ಓಡಿಯಾದರೂ ಏಕೆ ಹೋಗದೆಕು? ನದಿ, ಸಮುದ್ರ, ಬಾವಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿಕ್ಕೂ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಲಿಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆಯುವ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವನ್ನಾದರೂ ಏಕೆ ಯೋಚಿಸದೆಕು? ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೆಂತ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಮರಣವು ಒದಗುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಗ್ರಿಯಮವಿದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಹೆದರುವ ಕಾರಣವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಹಾಗೆ ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಲ್ಲ. ಆಯುರ್ವಾತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಅಂತರಂಗ ಅಥವಾ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ಸಂಭವಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಮರಣವು ಒದಗುತ್ತದೆಂಬುದೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಯು ಕರ್ಮದಂತೆಯೇ ಇತರ ಕರ್ಮಗಳೂ ಕೂಡ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಉದಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತನ್ನ ರಸವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹತ್ತುತ್ತವೆ ಸರ್ವ ಜೀವಗಳ ಪಾವನಾಧಿಕಾರ ಉದಯವು ಸತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಹೊರಗಿನ ದ್ರವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲ ಭಾವಾದಿ ವರಿವರ್ಣ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕೂಡಲೇ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಲಭಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವು ಉದಯ ಹೊಂದದೆ ಫಲ ಕೊಡದೆಯೂ ನಷ್ಟಹೊಂದುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು 'ಇಲ್ಲ'ವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ

ಅಸದ್ಭೂತವೆಂದರೆ ಯಾವುದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ಅದು 'ಇದೆ' ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಎರಡನೆಯ ಅಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ದೇವರಿಗೆ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಿದೆ, ದೇವರು ಅಹಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವರು, ದೇವರು ಮಾನವ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುವರು; ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹಾಗೂ ದೇವ ಮತ್ತು ಮಾನವಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ವರಸ್ಪರ ಮೈದುನ ವ್ಯವಹಾರವು ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ಅಸತ್ಯದ ಭೇದವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವದಾರ್ಥದ ವಿವರೀತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಅಸತ್ಯದ ಮೂಲನೆಯ ಭೇದವಾಗಿದೆ

ನಿಂದ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಮುಖದಿಂದ ಆಡುವುದು ಅಸತ್ಯದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಗರ್ಹಿತ, ಸಾವಧ್ಯ, ಅಪ್ರಿಯಗಳೆಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳಿರುತ್ತವೆ

ಗರ್ಹಿತ ವಚನಕ್ಕಾಗ—ವೈಶ್ಯನು, ಹಾಸ, ಕರ್ಕಶ, ಅಸಮಂಜಸ, ಪ್ರಲಪಿತ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧ ಸಂಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದು ಗರ್ಹಿತವಚನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಅನ್ಯರ ಇರುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಅವರ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಅನ್ಯರ ಧನ, ಉಪಜೀವಿಕೆ, ವ್ಯಾಧಿ ನಾಶವೂ ಸಹ ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷಣದಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ನಿಂದೆಯಾಗುವಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಅವನಾದ ಆವರಿಸುವಂತೆಯೂ ಮಾತನಾಡುವುದು—ಇವೆಲ್ಲ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಸಂಭಾಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಗರ್ಹಿತ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ನಗೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭದ್ರ, ನುಡಿಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು, ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕ್ರೋಧವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ನುಡಿಯುವುದು ಇವುಗಳಿಗೆ ಪಾಪವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗರ್ಹಿತ ವಚನವೆನ್ನಬೇಕು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅವರ ಎದುರಿಗೇನೇ ಮೂರ್ಖ, ಕತ್ತೆ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನುವುದು ಕರ್ಕಶ ವಚನವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ದೀಶಕಾಲಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲದ ಮತ್ತು ಯಾವುದರಿಂದ ಅನ್ಯರಿಗೂ ತಮಗೂ ಸಂತಾನ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಅಂಥ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಸಮಂಜಸವಚನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಖರ ಮಾತು ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ವಿನಾಶಕಾರಣ ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಬಡಬಡಿಸುವವಕ್ಕೆ ಪ್ರಲಪಿತಗರ್ಹಿತ ವಚನವೆನ್ನುವರು ಇವು ಗರ್ಹಿತದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ

ಸಾವಧ್ಯ ವಚನದ ತ್ಯಾಗ—ಯಾವ ಮುಖದಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಪ್ರಾಣವು ಹೋದೀತೋ ಅಂಥ ವಚನಕ್ಕೆ ಸಾವಧ್ಯ ವಚನವೆನ್ನಬೇಕು ಇದರಲ್ಲಿ ದೀಶದ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟ, ದೀಶದ ಸುಲಿಗೆ, ರಾಜನೊಡನೆ ವೈರ, ನಗರಕ್ಕೆ ದಿಂಕಿ ಹತ್ತುವಿಕೆ, ಯಾರ ಮನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಆಡವಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುವಿಕೆ, ಕಲಹ, ವಿನಯವಾದ ಇಲ್ಲವೆ ಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಗುವಿಕೆ, ಕೆಲವರ ಮೇಲೆ ಕೆಟ್ಟ ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖದಿಂದ ಸಾಯುವಂತಾಗುವಿಕೆ, ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಶತ್ರುತ್ವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಿಕೆ, ಪೆಟ್ಟುಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವಿಕೆ, ಮಹಾನ್ ಹಿಂಸೆಯಾದೀತು ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ವರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಾಷಣಕ್ಕೆ ಸಾವಧ್ಯ ಬಾಷಣವೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕಳ್ಳ, ಸುಳ್ಳುಗಾರ, ವೈಭಿಚಾರಿ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಎನ್ನುವುದೂ ಸಾವಧ್ಯ ವಚನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರಾಬಾವ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ವಚನಗಳು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ

ಅಪ್ರಿಯ ವಚನದ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಅಪ್ರಿಯ ವಚನಗಳೂ ಸಹ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ವ್ಯಾಧಿ ಹೋದರೂ ಸಹ ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಅಪ್ರಿಯ ವಚನವನ್ನು ಆಡಕೂಡದು ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಕಶ, ಕಟು, ವರುಷ, ನಿಷ್ಕರ, ವರಕೋಪಿ, ಮಧ್ಯಕೃತ, ಅಭಿಮಾನಿ, ಅನಯಂಕರಿ, ಭೇದಂಕರಿ, ಭೂತವಧಕರಿ

ಎಂದು ಹತ್ತು ಭೇದಗಳಿವೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದಲೂ ವಾವುಬಂಧವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದ್ಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಸತ್ಯವಾದಿಗಳಾದ ಜೀವಗಳು ಮಾತನಾಡ ಕೂಡದು ಯಾರಿಗೂ ಮೂರ್ಖ, ಕತ್ತೆ, ಎತ್ತು ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ಎನ್ನುವುದೂ ಕರ್ಕತ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರಿಗೂ ನೀಚ, ಮಹಾವಾಹಿ, ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದವ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಅದೂ ಕಟು ಭಾಷೆಯೆನಿಸುವುದು ಆಚಾರಭ್ರಷ್ಟ, ದುಷ್ಟ ಮೊದಲಾದ ಮರ್ಮಭೇದಕ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಡುವದಕ್ಕೆ ವರುಷ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು. “ಒಡೆದು ಒಗೆಯುವೆ, ಮೂಗು ಕೊಯ್ಯುವೆ, ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವೆ” ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವದಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಕರ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು “ಎಲಾ ಮೂರ್ಖಾ, ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಾ, ನಿನ್ನ ಜಾತಿ ಕುಲಗಳು ಯಾವವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ನೀನು ಮಹಾ ನೀಚನಿದ್ದು ದುಷ್ಟನಿರುವಿ. ತವಕ್ಷರಣದ ಡಾಲು ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವವನಾಗಿರುವಿ. ಅಭಕ್ತ್ಯ ಭಕ್ತಜನಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ದೋಷವನ್ನು ತಂದಿರುವಿ.” ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ವರಕೋಪಿನೀ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು ಹೃದಯವು ನೀರಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುವದಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಕೃತಾ ಭಾಷೆ ಎನ್ನಲಾಗುವುದು. ತನ್ನ ಗುಣವನ್ನೂ ವರರ ದೋಷಗಳನ್ನೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಂತದ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಸ್ವರೂಪ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಭಿಮಾನ ಹಿಡಿದು ಮಾತನಾಡುವದಕ್ಕೂ ಅಭಿಮಾನಿನೀ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ತೀಲಕ್ಕೆ ಬಾಧೆಯುಂಟಾಗುವುದೋ ಇಲ್ಲಿವೆ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುವರೋ ಅಂಥ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಅನಯಂಕರೀ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು. ಯಾವುದರಿಂದ ಮೂಲ ವೀರ್ಯ, ತೀಲ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ದೋಷವು ಹಬ್ಬುವುದೋ ಅದು ಭೇದಂಕರೀ ಭಾಷೆಯು. ಯಾವ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಾವಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ನೇದನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಇಲ್ಲಿವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವ್ರಾಣಾಂ ಸಹ ಹೋಗುವುದೋ ಅಂಥ ನುಡಿಗೆ ಭೂತವಧಕರೀ ಭಾಷೆ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಭಾಷೆಯ ನಿಂದ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು

ನಾಲ್ಕು ವಿಕರ್ಪಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾವ ಭಾವ ವಿಲಾಸ ವಿಭ್ರಮ ರೂಪದ ಕ್ರೀಡೆ, ವೈಭಿಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಕಾಮೋತ್ಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು, ಊಟ ತಿನಿಸುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು, ಭಯಂಕರದ ಕರ್ಮವನಗಲಕ್ಕೆ ಉತ್ಪನ್ನಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮೊದ್ದೆ ದೊಡ್ಡ ರಾಜರ ಪರಾಕ್ರಮದ ಕಥೆಗಳು, ಕಳ್ಳರ ಕಥೆ, ಸುಳ್ಳು ವೇಷಧಾರಿ ಸಾಧುಗಳ ಕಥೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಡುವ ಕಥೆ, ದುಷ್ಟರು ಹಾಗೂ ತಪ್ಪುಗಳು ಇವರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು, ಹಿಂಸೆಗೆ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಥೆ, ವೇದ, ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಿಗನವೆಂದು ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಇಲ್ಲಿವೆ ಕೇಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಾಪ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಅಪ್ರಿಯ ಭಾಷಣವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.

ವರಹಿತವಾಗುವಂತೆಯೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ಮೇಲಿನ ಮುಖ್ಯ ನಾಲ್ಕು ಅಸತ್ಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಹಾಸ್ಯ, ಗರ್ವ, ಭಯ ಅಥವಾ ದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಎಂದೂ ಮಾತನಾಡಬಾರದು. ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಹಿತವಾಗುವಂತೆಯೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿತ ಮಿತ ಭಾಷಣಗಳಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗುವುದೋ, ಅವುಗಳಿಗೆ ತಾತಿ ಸುಖಗಳು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುವವೋ ಹಾಗೆ ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳಿಂದಲೂ, ಜಲ ಚಂದನಗಳಿಂದಲೂ, ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಶಿಲೆಯಿಂದಲೂ ಸಹ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವ್ರಾಣೆಯ ಹಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಯಾರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆಯೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು ಎಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ವರರ ಹಿತವು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡದೆ ಮಾನಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು

ಸತ್ಯ ವಚನದಿಂದಾಗುವ ಲಾಭ—ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ಲಾಭಗಳಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಚನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತವೆಂಬುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆ-

ಯುಗುತ್ತುದೆಯೆಂಬುದು ಇನ್ನೊಂದು ಲಾಭವಾಗಿದೆ. ಸತ್ಯವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಗ್ನಿ, ಜಲ, ವಿಷ, ಸಿಂಹ, ಸರ್ಪ, ದುಷ್ಟನೇವ ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ನಮಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರರು ತಿರುಗಿ ನಮ್ಮ ಸತ್ಯ ವಚನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅನೇಕ ದೇವ ದೇವತೆಗಳು ವಶವಾಗುತ್ತವೆ ಸತ್ಯವಚನದಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ ಸತ್ಯವಾದಿಯು ತಾಯಿಯಂತೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ, ವಿಶ್ವಸಕ್ತ ಪಾತ್ರನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಗುರುವಿನಂತೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಮರ್ಯಾದೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಿತ್ರನೇನುಹೃದಯ. ಅವನ ಉಜ್ವಲ ಕೀರ್ತಿಯು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ವಸರಿಸುತ್ತದೆ. ತಪಶ್ಚರಣ ಸಂಯಮಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯವಚನದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಲೋಭೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣದ ಪರಿಣಾಮ—ಅಮೃತದಂತಿರುವ ಸವಿಯಾದ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ವಿನವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಅನ್ನವು ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣದಿಂದ ಅಹಿಂಸಾದಿ ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳೂ ಇತರ ಸರ್ವಗುಣಗಳೂ ನಾಶವೊಂದುತ್ತವೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವವರ ನಿಂದೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆಗುತ್ತದೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವದಿಲ್ಲ ಅಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವನಾದವನು ಅವರಿಸುತ್ತದೆ. ತಮಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೂ ಮುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ವೈರ, ಕಲಹ, ಭಯ, ಪೀಡೆಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವಧೆ, ಬಂಧನ, ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವಿಕೆ, ಸರ್ಪಸೃದಧಿ, ಸೆರೆಮನೆಗಳು ವಾಸ ಅಪಮೃತ್ಯು ಮತ್ತು ದುರ್ಧಾನ್ ಇವುಗಳಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಬೀಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ರತ, ಔಲ, ಸಂಯಮ, ತಪಶ್ಚರಣಗಳು ನಾಶವೊಂದಿ, ನರಕತೀರ್ಥಂಜಾದಿ ದುರ್ಗತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿರೋಧವಾದಂತಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅವಮಾನವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಮೂಲಾಗಿ ಅವರ ದಹಸವನ್ನು ತಿಂದುಕೊಳ್ಳುವ ಪಾತ್ರತೆಯೂ ಕೂಡ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಗಲಿರುಳೂ ವಾಹನವನ್ನು ಆರಂಭವಾಗಿ ಜನ್ಮವು ಹಾಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ನಾನಿವಾರು ದೋಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ

ನಾಶು ಮಧುರವಾಗಿರಬೇಕು. ಸತ್ಪುರುಷರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಿತ, ಮಿತ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯವಾದಂಥ ಸತ್ಯವಚನಗಳನ್ನೇ ಮುಖದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಶಬ್ದಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಕೊಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಸವಿವಾದ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣ ಮಧುರ ವಾಕ್ಯಗಳು ಮಾತನಾಡಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಾಗಿ ನಿಂದ್ಯ ಮುತ್ತು ಕೆಟ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿಲ್ಲವೋ ಇದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಚಾರ್ಯರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ—“ಮಕ್ಕಳೇ, ನ್ರಾಣ ಹೋದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಅವರಿ ನೀಚ ಜನರಂತೆ ನಿಂದ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ನೀವು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡಿರಿ ನೀಚತನ ಅದವಾ ಉಚ್ಚತನ ಎಂಬುದು ವಚನದಿಂದಲೇ ಪರಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಂದ್ಯ ವಚನದ ತ್ಯಾಗವಾದಿ ಸವಿಯಾದ, ಹಿತವಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡಿರಿ ಯಾರು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಪಾಪದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಶ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಇವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಾರೋಪಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಮಾತನಾಡುವವರ ನಾಲಿಗೆ ಹಾಗೂ ತಲೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ಕಣ್ಣು, ಕಾಲುಗಳೂ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ದುರ್ಧಾನ್ಯವು ಸಂಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರು ಸಕಲ ತೀರ್ಥಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸತ್ಯವಚನದಿಂದ ಕೀರ್ತಿಯು ಬೆಳೆದು, ದ್ವಾದಶಾಂಗವಾಚೆಯ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಮದಿಂದ ರಾಜಾ, ಮಹಾರಾಜಾ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಇಂದ್ರ, ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ಮುತ್ತು ತೀರ್ಥಂಕರ ಪದವಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂತಲೇ ಇಂಥ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ನೀವು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರಿ

ಸಂಯಮ

ಸಂಯಮದ ಲಕ್ಷಣ—ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಅಜ್ಞೇಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗ ಇವು ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳಾಗಿವೆ ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಒಂದು ದೇಶ ಮಾತ್ರ ಪಾಲನ ಮಾಡುವುದು ಅಣುವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಂಸೆ, ಕಳವು, ಸುಳ್ಳು, ಮೈಥುನ ಸೇವನ ಮತ್ತು ಅವಿವಿಕ್ತ ವರಿಗ್ರಹ ಇವುಗಳಿಗೆ ಐದು ಮಹಾವಾವಗಳೆಂದು ಅನ್ನುವರು ಈ ಐದು ಮಹಾವಾವಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮಹಾವ್ರತಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ, ಏಕದೇಶ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಜುವ್ರತವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿ, ಭಾಷಾಸಮಿತಿ, ವಿಷಣಾಸಮಿತಿ, ಆದಾನನಿಕ್ಷೇಪಣ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಹೀಗೆ ಐದು ಸಮಿತಿಗಳು ಇವೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಮುಂದೆ, ಹಿಂದೆ, ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ನೋಡುತ್ತ ಯಾವ ಜೀವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ನಡೆಯುವುದು ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿಯು ಹಿತ ಮಿತ ಮತ್ತು ಪ್ರಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವುದು ಭಾಷಾ ಸಮಿತಿಯು, ನಿರ್ದೋಷ ಶುದ್ಧ ಆಹಾರ ಗೃಹಣ ಮಾಡುವುದು ವಿಷಣಾ ಸಮಿತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ಥಳವನ್ನು ಝೂಡಿಸಿ ಇಡುವುದು ಮತ್ತು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು ಆದಾನ ನಿಕ್ಷೇಪಣ ಸಮಿತಿಯಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಎರಡನೆಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಂತೆಯೂ ಗ್ಲಾನಿಯಾಗದಂತೆಯೂ ತನ್ನ ಮಲ ಮೂತ್ರ ಕಫಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುವುದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಸಮಿತಿಯೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ವಂಚ ಸಮಿತಿಗಳನ್ನೂ ವಂಚ ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನೂ ವಾಲನ ಮಾಡುವುದು, ಕ್ರೋಧ ಮಾನ ಮಾಯಾ, ಲೋಭ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡುವುದು, ಮನ ವಚನ ಕಾಯಗಳ ಅಶುಭ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಆಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ವ್ಯವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಯಮವೆನ್ನುವರು.

ಸಂಯಮವು ಲಭಿಸುವುದು ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ಈ ಸಂಯಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಯಾರ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮವು-ಅದು ಉದಯ ಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಯು-ತೀರ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಜನ್ಮವು, ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ಉತ್ತಮ ದೇಶ, ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ವರಿಪೂರ್ಣತೆ, ನಿರೋಗಿತ, ಕಷಾಯಗಳು ಉದ್ದೇಶಗೊಳ್ಳದಿರುವುದು, ಉತ್ತಮ ಸಂಗತಿ, ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಆಗಮಗಳ ವರಿಶೀಲನ, ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸಂಯೋಗ ಮೊದಲಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥವರಿಗೇನೇ ಅವಿತ್ಯಾಖ್ಯಾನಾರಂಭೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಸಂಸಾರ ದೇಹ ಭೋಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ದೇಶ ಸಂಯಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಅವಿತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಈ ಎರಡು ಕಷಾಯಗಳು ಕ್ಷಯೋಪಶಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೋ ಅವರಿಗೆ ಸಕಲ ಸಂಯಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತರೇ ಸಂಯಮವು ಲಭಿಸುವುದು ಬಹು ಕಠಿಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ನರಕ, ತೀರ್ಥಂಚ ಮತ್ತು ದೇವ ಈ ಮೂರು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯಂತೂ ಸಂಯಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿಲ್ಲ ತೀರ್ಥಂಚ ಯೋಗಿನಲ್ಲಿ ಅವರೂಪವಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ತೀರ್ಥಂಚ ಜೀವಿಗೆ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಯಮದ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೇನೇ ಸಂಯಮ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ವಾಕ್ಯತೆಯು ಇರುತ್ತದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ನೀಚ ಕುಲೋತ್ಪನ್ನರೂ ಅವುರ್ಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳುಳ್ಳವರೂ ಸಹಾ ರೋಗಿಗಳಾದವರೂ ದರಿದ್ರರಾದವರೂ ವಿಷಯಲಂವಟರೂ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೇನೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ಯುಳ್ಳವರೂ ಅದಂಥವರಿಗೆ ಸಂಯಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ನೀಚ ಕುಲ ಅಧವಾ ಅಧಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾದಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವರಿಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನಗಳು ಅವುರ್ಣ-ವಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಸ್ವತಃ ಯಾವಾಗಲೂ ರೋಗಿಯಾಗಿ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಹದಿನೆಂಟು ವಿಸ್ತವ ತೀರ ಒಡತನವು ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಂತದ ಆಕರ್ಷಣೆಯು ಅನ್ಯಾಯದ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೂ ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಕಡೆಗೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿ, ಕ್ರೋಧವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳು-ಕಾರಣವು ಸ್ವಲ್ಪ ಒದಗಿದರೆ ಸಾಕು-ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಿತು? ಎಂದೂ ಸಾಧಿಸಲಾರದು ಇದರಿಂದಲೂ ಸಂಯಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಮಹಾ ದುರ್ಲಭವೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ

ಸಂಯಮವು ತ್ಯಾಗದ ಫಲವಾಗಿದೆ-ಅನುಕೂಲ ವರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಿಲ್ಲ ಒಡಗದವರಿಗೇನೇ ಸಂಯಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಉಪಾಯ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಸಂಯಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಸಾಧನಗಳು ಲಭಿಸಿರುವವೋ ಅವರು ಪುನಃ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೂಡುವದೆಂದರೆ ಜನ್ಮಮರಣದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂಥವರಿಗೆ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಯಮ

ಧಾರಣಮಾಡಿಯೂ ಅದನ್ನು ಬಿಡುವಂಥವನಿಗೆ ಅನಂತಕಾಲ ನರಕನಿಗೋಡ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಯಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಅನರ್ಥವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಪುರುಷನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಲಭಿಸಿದ ಅಮೂಲ್ಯ ಜಿಂಕೆಯಂತೆ ರತ್ನವನ್ನು ಕವಡಿಯ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಿದಂತೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಉರುವಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಯುವ ಮೂರ್ಖ ಪುರುಷನಂತೆ ಇದೆ ವಿಷಯ ಸುಖವು ನಿಜವಾದ ಸುಖವಲ್ಲ ಅದು ಕೇವಲ ಸುಖಾಭಾಸವಾಗಿದೆ. ವಿಷಯ ಸುಖವು ಕ್ಷಣ ಭಂಗುರವಾಗಿದ್ದು, ಭಯಂಕರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಫಲಗಳು ತಿನ್ನುವಾಗೇನೋ ಸವಿಯಿಸುತ್ತವೆ, ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದಾಹಕಾರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಜಾಗೆಯೇ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಭೋಗವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆಂದು ಎನಿಸುವದು ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವರಿಂದ ದುಃಖ ಭೋಗಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಒಡಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಸಂಯಮ ವ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ಅಪ್ಪವಾಗಿದೆ

ಸಂಯಮವು ಯಾತರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ? ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯ ವ್ರವೃತ್ತವಾಗಗೊಡಬಾರದು ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬೇಕು ದುರ್ಧರ ತವಶ್ಚರಣ ಮಾಡಬೇಕು ರಸ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಅಹಾರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಮನದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಉಂಟಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕಾಯಕೇಶಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡುವುದು ಅನಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ತವಶ್ಚರಣಗಳನ್ನು ಮುಡಿ ದೇಹವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸುವುದು ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿನ ಲೋಭ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹದ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ತೃಪ್ತ ಸ್ಥಾವರ ಜೀವಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದು ಮನ ವಚನ ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಒಡ್ಡುವುದು ಶರೀರದ ಇತರ ಅವಯವಗಳಿಗೂ ಸ್ವೈರ ವರ್ತಿಸಗೊಡದಿರುವುದು. ಹೋಗಿ ಬರುವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ತಡೆಯುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದಯೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತವಾಗಿಡುವುದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಮಾರ್ಥದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಸಂಯಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಸಂಯಮದಿಂದ ನಮ್ಮಗೃಹನವು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಯಮವೇ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ ಇದಿಲ್ಲದ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ವೃಥಾವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸಂಯಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಇದ್ದು ದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ದುರ್ಗತಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುವು ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿ, ಶರೀರ, ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ ಸಂಯಮದ ಹೊರತಾಗಿ ದೀಕ್ಷಾ, ವ್ರತವೈಕಲ್ಯ, ನಗ್ನತ್ವ, ಸಾಧುತ್ವ ಇವೂ ವೃಥಾವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಯಮಧಾರಣ ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ಸಂಯಮದ ಭೇದಗಳು—ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ಸಂಯಮ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಯಾರಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಷಟ್ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ವಧೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ, ಅವರು ಬಾಹ್ಯ ತವಶ್ಚರಣವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೂ ಪರೀಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಿದರೂ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗಲಾರದು ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಂಯಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಸ್ಥಾನವೇ ಇಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಸತ್ಪುರುಷರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ - ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದೊಳಗಿನ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ವೃಥಾ ಹೋಗದಿರಲಿ. ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದೆ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಬದುಕುವುದು ವೃಥಾವಾಗಿದೆ ಸಂಯಮವೇ ಇಹಪರ ರೋಗಗಳೆಲ್ಲ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಸಂಯಮವು ದುರ್ಗತಿರೂಪ ಸರೋವರವನ್ನು ಒಣಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯನಂತಿದೆ ಸಂಯಮ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವಿಷಯ ವೈರಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು, ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ಸಂಯಮ ಧಾರಣ ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಎಂದೂ ನಿಲ್ಲುವಂತಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ನಿಯಮವೇ ಇದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕಷಾಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಇದ್ದು, ಆತ್ಮನನ್ನು ಮಲಿನವಾಗಗೊಡದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವನಿಂದ ಸಂಯಮ ಧರ್ಮದ ವಾಲನವಾಗುತ್ತದೆ ಇವನು ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕ ವ್ರಮಾದ ರಹಿತ ವರ್ತನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಯಮ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ ಇನ್ನು ತಪ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವೆ

ತವ

ತವದ ಲಕ್ಷಣ-ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ತವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ತವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಸುಖವನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ, ಕರಗಿಸಿದರೆ ಅದು ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಹಸ್ತೆರಡು ವ್ರತಾರದ ಅಂತರ ಬಾಹ್ಯ ತವಗಳಿಂದ ಆತ್ಮವೂ ಕರ್ಮಮಲರಹಿತವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ವಂಜಾಗಿ ಸಾಧನೆಯಿಂದಲೂ ಇತರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೇತಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ತರಲಿರುವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ತವವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ತವವು ಇದಲ್ಲ. ತರಲಿರುವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಷ್ಟಕೊಟ್ಟಿವೆಂದು ಏನಾಗುವದಿದೆ? ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಕರ್ಮ-ಬಂಧನವು ಸ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವ ಹಾಗೂ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವಕರ್ಮಗಳೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ತವವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಸ್ವನರ ತತ್ತ್ವದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದು ವಿಷಯ ಸುಖಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತ ರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಸಂಪೂರ್ಣ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ತೊಡಕಿಸುವ ರಾಗದ್ವೇಷವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಾವದ ಅವಲಂಬನವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಗದಂತೆಯೂ ಮಮತೆಯು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತವತ್ಪರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಂಥ ತವವು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೇನೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನವು ಮಾಯೆ-ಮೋಹಗಳ ಜಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ವಾವಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರೋಗಾದಿಗಳ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ತ್ರೀವೃತ್ತಾದಿ ಕುಟುಂಬ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹಗಳ ವಿಯೋಗದಿಂದಲೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿ ದುಃಖಿಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅರಣ್ಯವಾಸಮಾಡಿ ತವಸ್ತು ಮಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯವಂತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಗುತ್ತದೆ.

ನಿಜವಾದ ತವವು ಯಾವುದು? ವಾವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು, ಸ್ತ್ರೀ ವೃತ್ತಿ ಧನಾದಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಭರ್ಮಕ್ಕೆ ತರಣ ಹೋಗಬೇಕು; ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿಗ್ರಾಹ ಗುರುವಿನ ನೇಮವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು, ಅದರಂತೆ ಸದ್‌ಗುರುವಿಗೆ ತರಣ ಹೋಗಬೇಕು. ಇಂಥವರ ಆಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರೂಪಿ ಸೂರ್ಯನ ಉದಯವು ಅವರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರ ವಿಷಯಭೋಗಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅವನು ತವತ್ಪರಣ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ದುರ್ಧರ ತವತ್ಪರಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವಾಗ ಯಾರಾದರೂ ವಾಸಿಗಳು ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೆಡಸಿದಾರು. ಇಂಥ ಕೆಡಕರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತಕಾಲ ಹೋದರೂ ಸಹ ವುನು ತವತ್ಪರಣ ಮಾಡುವ ಸಂಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದು, ವಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಲಿಬೀಳದೆ ವೈರಾಗ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಸರ್ವ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಬೇಕು. ಇದು ನಿಜವಾದ ತವನಿಷ್ಠತೆ. ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ಸತ್ಯಗೊಳಿಸಿ, ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಕಾಮವಿಚಾರವನ್ನು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಇರುವುದು ಇದೇ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ತವವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಗ್ನ ದಿಗಂಬರ ರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಶೀತೋಷ್ಣ ಹವೆಯ ವೇದನೆ ಮತ್ತು ಗುಂಗಾಡು, ನೋಣ, ಹಾವು, ಜೇಳು ಮೊದಲಾದ ವ್ಯಾಣಿಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಉಪದ್ರವಗಳಿಗೂ ಸಹ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಲ-ವಿಚಲವಾಗದೆ ಸಹನ ಮಾಡುವುದು ಇದೂ ತವವಾಗಿದೆ. ಭಯಂಕರ ನಿರ್ಜನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವರ್ಷತದ ದರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುವಂಥ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರ ವಶುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ, ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಇರುವುದು ಕೂಡ ತವದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯ, ಶತ್ರು, ಕಳ್ಳ

ಬೇಡೆಗಾರ, ದುಷ್ಕೃತ್ಯಂತರದೇವ, ಹಂಸ್ರವತು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಉಪಸರ್ಗವಾದಲ್ಲಿ ಅಂಜದೆ ಇರುವುದು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ವರಮಾತೃ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದು, ವರಮಾತೃನ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವುದು, ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳನ್ನೂ ನೋಲಿಸುವಂಥ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು, ಯಾಜ್ಞನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಭಿಕ್ಷೆಯ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವರಣ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನವಧಾ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಸರಸ, ನೀರಸ, ಕಹಿ, ಕಾರ, ಹುಳಿ, ಒಗರು ಎನ್ನದೆ, ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಇಡದೆ, ಸಂಕ್ಷೇಪರಹಿತ ನಿರ್ದೋಷ ಮತ್ತು ವ್ರಾಸುಕ ಆಹಾರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದು, ಐದು ಸಮೀಕಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, ಮನ ವಚನ ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಜಂಜಲವಾಗಬಾರದೆಂದು ಇರುವುದು, ರಾಗದ್ವೇಷರಹಿತ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸ್ವಪರ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜರ್ಜರಿಸುವುದು, ನಾಲ್ಕು ಅನುಯೋಗಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು, ಕವಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸರಳತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಕ್ರೋಧವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಲೋಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಚ್ಛಾರಹಿತನಾಗುವುದು, ಕರ್ಮವು ನಾಶವಾಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಆತ್ಮವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವತಃ ಮಾಡಿ ಅನ್ವೇಷಿಸಿ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಶಾಸ್ತ್ರದೊಳಗಿನ ಗುರು ಅರ್ಥದ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಮಾಡಿ ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದು, ತಪಸ್ಸು, ದೇವ, ಇಂದ್ರ ಇವರ ಸ್ತುತಿಮಾಡಿ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವುದು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ತವವನ್ನಿರಿಸುವುದು.

ತಪದ ವ್ರಭಾವ—ತಪಶ್ಚರಣದಿಂದ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ತಪದ ವ್ರಭಾವವು ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ತಪವು ತಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಆಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದು ಕೂಡ ಕಠಿಣ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಕ, ದೇವಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಇದು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ, ಬಲ, ಬುದ್ಧಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಿರುವವೋ ಅವರಿಗೇ ಅದು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ತಪದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತೆರಡು ಭೇದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದು ದನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ತಪದ ಸ್ವರೂಪವು ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ಧನವಂತ, ದರಿದ್ರ, ಬಲವಂತ, ದುರ್ಬಲ, ಎಲ್ಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳುಳ್ಳವ, ಇಬ್ಬವೆ ಏನೂ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಲ್ಲದವ, ಯಾರಿಗೂ ಸಹ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂಥದಿದೆ. ಯಾರಿಗೂ ಅದು ಅಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ ಯಾವುದರಿಂದ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಕೋಪ ಹೊಂದಿ ರೋಗದ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಗಲಾರದೋ ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಯಾವಾಗಲೂ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಇರುವುದೋ ಇಂಥ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ತಪವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ದೀಶ, ಕಾಲ, ಆಹಾರಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕು. ದಿನ ದಿನಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಪರಿಣಾಮದ ಉಜ್ವಲತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವಂತೆಯೇ ತಪಸ್ಸಿನ ರೀತಿಯು ಇರಬೇಕು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ, ವಿಷಯದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದೇ ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ಸಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತೀರು, ಉರದ ಬಾಹ್ಯ ನಾಥನಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ತಪವು ಪೂರ್ಣ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತ ಹೋಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಉಚ್ಚ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ನಿರೀಚ್ಛಕನಾಗಬೇಕು ತಪಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. ತಪದಿಂದ ನಿದ್ರೆ, ಕಾಮ, ಪ್ರಮಾದಗಳು ನಶ್ವವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಯದಾವಿದಿ ಹಸ್ತೆರಡು ಪ್ರಕಾರದ ತಪಗಳನ್ನು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕು ತಪದ ಹಸ್ತೆರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸೋಣ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಪಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವೆ.

ತ್ಯಾಗ

ತ್ಯಾಗದ ಲಕ್ಷಣ—ದನ, ಸಂಪತ್ತಿ, ಬಂದಿ, ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇವು ಮರಾಧೀನವಿದ್ದು ನಾಶವಂತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಅಭಿಮಾನ, ತೃಪ್ತಿ, ತೀವ್ರ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವಾಸ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಸತ್ತುರುವವರು ಈ ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ವಂಚ ವಾಸಗಳ ಮೂಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿ ಅವರೇ ಧನ್ಯರು ಕೆಲವರು ಮೊದಲು ಈ ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅನುಭವ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇವು ಹಾಲಾಹಲ ವಿಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಿಟ್ಟು, ವಿರಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ವರಿಗ್ರಹಗಳೆಂದರೆ ಕೊಳೆತ ಹುಲ್ಲೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಇವರ ಮಹಿಮೆಯು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಮಾಡದೆ ಇರುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ಸ್ವೀಕಾರಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಮೋಹವನ್ನು ಯಾರು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರ ಸರಾಕ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು

ಸ್ವದ್ರವ್ಯದ ವಿನಿಯೋಗವನ್ನು ದಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ತೀವ್ರ ರಾಗವು ಅಥವಾ ಮೋಹವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಾವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತಮ ವಾತ್ಸವ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಸೇವಕರಾದಂಥ ನಿರ್ಧನರಿಗೆ ಅನ್ನ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವದರಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವಂತೆ ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಧರ್ಮಾಯತನ-ಧರ್ಮವು ಸದಾ ನಡೆಯುವಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳು ಜಿನಮಂದಿರ, ಸರಸ್ವತೀ ಭವನ, ಜಿನಸಿದ್ಧಾಂತಲೇಖನ, ಉಪಕರಣ, ಪೂಜನ, ಪ್ರಭಾವನಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಯಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖ, ರೋಗ, ದಂದ್ರ ಜನರ ಮೇಲೆ ಕರುಣಾ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾರು ತಮ್ಮ ತನು-ಮನ-ಧನಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರೋ ಅವರ ಜೀವಿತವು ಸಫಲವಾಗುತ್ತದೆ ದಾನವಿದು ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ನಿರ್ಮಲ ಮತ್ತು ಗುಣವಾನ್ ಪುರುಷನಿಗೆ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಗಡ ಒಯ್ಯಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾದ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ದಾನದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದೊಡ್ಡವರಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ ಯಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ವೈಭವಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವ ರೂಢಿಯು ಬಿದ್ದಿದೆ-“ಅವನು ಪೂರ್ವಜನಲ್ಲಿ ದಾನಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಅದರ ಫಲವೆಂದೇ ಅವನಿಗೆ ಈಗ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಸುಖೋಪಭೋಗಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಈಗಲೂ ಸಹ ಯಾರು ದಾನಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೂ ಸಹ ಇಂಥ ಫಲಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಖ-ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದವರು ದಾನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು. ಯಾರು ಸಾಯುವ ವರೆಗೆ ಒಂದು ಕವಚಿಯನ್ನೂ ಸಹ ಖರ್ಚುಮಾಡದೆ ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಚಯ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವರೋ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆರ್ತರಾತ್ರ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಮರಣೋತ್ತರ ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪ್ತಾದಿ ತೀರ್ಥಾಂಜ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅನಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿನ-ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಧನವು ಸಂಗಡ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಸತ್ಪ್ರಾಪ್ತ ದಾನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಫಲವೆನ್ನಬೇಕಾದೀತು ಉಳಿದ ಕೋಟ್ಯಾಪಧಿ ಧನವಿದ್ದರೂ ಅದು ಘೋರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ

ಕೃಪಣನ ನಿಂದೆ ಮತ್ತು ಉದಾರನ ಸ್ತುತಿ-ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೃಪಣ ಮನುಷ್ಯನ ನಿಂದೆಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಆಗುವದು ಕೃಪಣ ಮನುಷ್ಯನ ಹೆಸರನ್ನು ಮುಂಜಾನೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವುದೂ ಸಹ ಅಮಂಗಳವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಇಷ್ಟು ಕೃಪಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರೊಳಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ದೋಷಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವು ಅವರ ದಾತ್ಯತ್ವ ಗುಣದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಹಬ್ಬಿ ಹತ್ತುತ್ತದೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಪೂ ಕೂಡ ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಿತ್ರನಾಗುವನು.

ದಾನದ ಹಿರಿಮೆ—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಾನದ ಮಹಿಮೆಯು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಿದೆ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಪುರುಷನಿಗೆ ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮೂರು ವಲ್ಯದವನ್ನು ಸುಖಮಯ ಆಯುವಷ್ಟು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಅಭಿಸುತ್ತುದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವದವಿಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು 'ದಾನವೀರತೆ' ಎಂಬುದೇ ಆಗಿದೆ ದಾನಕೊಡುವಂಥ ಪುರುಷನನ್ನು ಉಚ್ಚ ಪುರುಷನು ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ ದಾನ ಕೊಡುವದನ್ನು ನಿಷಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ಮಧುರ ವಚನಗಳನ್ನಾಡಿಯೂ ಕೊಡಬೇಕು. ದಾನಕೊಡುವಂಥವರು ದಾನಕೊಡುವಾಗ ತಾನು ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬಾರದು. ದಾನದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಾರದು ದಾನಕೊಡುವಂಥ ಪುರುಷನು ತಿರುಗಿ ದಾನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ವಾತ್ಸರ್ಯ ತನಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂಥದೊಂದು ತಿಳಿದು, ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆದರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವಕಂದೆ ಲೋಭವೆಂಬ ಅಂಧ ಕೂವದಲ್ಲಿ ದಿದ್ವಂಧ ಜೀವಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಸತ್ಪಾತ್ರದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ ನಾಥ್ಯವಿದೆ? ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದಾನ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಲೋಭಿ ಪುರುಷನ ಲೋಭವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವಂಥ ದಾನ ಕ್ರಿಯೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿತ್ತು? ಅಂತಲೇ ಧರ್ಮವಾನ್ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸತ್ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ದಾನ ಇವೆರಡರ ಲಾಭವು ಆಯಿತೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಇನ್ನಾವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅವನವು ಆಗುತ್ತದೆ ಸತ್ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವರು ತಾವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡವರು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಪ್ರೇಮಂತರು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ದಾನ ಕೊಡುವ ಶ್ರಮವನ್ನು ಇಡಬೇಕು.

ಅಭಯ ದಾನ—ಷಟ್ಕಾಳಿಯ ಜೀವಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಕ್ಷಣಮಾಡಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಭಯ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅಭಕ್ತ ಭಕ್ತ, ಅವಮಾನ ವರಿಗೃಹ, ಅಯತ್ಯಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕ ಕ್ರಿಯಾ ಮತ್ತು ಇತರ ಜೀವಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಇವು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಬಾರದು. ಇದೇ ನ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರಬೇಕು ದುಃಖ ಜೀವಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯು ಉಂಟಾಗಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಅಭಯ ದಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಜನ್ಮ ಮರಣ, ರೋಗ, ಶೋಕ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ವಿಯೋಗ, ಸಂಯೋಗ, ಸಂತಾಪ ಮೊದಲಾದ ಆನತಿಗಳ ಪ್ರಾಸವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹಿಂಸೆಯ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಗುವಂಥ ಮತ್ತು ನಿರ್ದಾಧರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವಂಥ ಯುದ್ಧ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಶೃಂಗಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ, ರಸಾಯನ-ಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಸಟ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಜಾಲಣ, ಮಾರಣ, ಉಚ್ಚಾಟನ, ವರೀಕರಣ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಂಡಿರುವಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಹಿತವು ಯತ್ಕೇಶಿಕವೂ ಆಗದೆ ತಿರುಗಿ ಅನಂತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ

ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ—ಭಗವಾನ್ ವೀರಶಾಹ ಸರ್ವಜ್ಞ ವ್ರಥುವು ವರ್ಣಿಸಿದ ದಯಾಮಯವಾದ ದರ್ಮದ ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅವಲೋಕನ ಮಾಡಬೇಕು ನ್ಯಾಯಾದಮಂದರಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಾತ್ಮಕ ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ನಯ ಪ್ರಮಾಣಾತ್ಮಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಆತ್ಮನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಜನರಿಗೂ ಮಾಡಬೇಕು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿಗಳಿಗೂ ಜಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ದರ್ಮದ ಸಮಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇನ್ನುಳಿದ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿ ತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸು ಜನರಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಜ್ಞಾನ-ಪ್ರಸಾರವು ಆಗಬೇಕು ಈ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಪಾರಶಾಲಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವಾದವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವಕಂದೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಮುಖ್ಯ ಆಧಾರವು ಜ್ಞಾನವೇ ಆಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಜಾಗೃತವಾಗಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ದರ್ಮದ ವಾಸ್ತವ್ಯವಿರುವದು ಜ್ಞಾನದ ಅಪಾರವಾದ ದರ್ಶನವು ಸರ್ವವಾಗುವುದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದರ್ಮದ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ವಿಷದಾನ—ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ವ್ಯಾಸಕ ವಿಷದಾನವನ್ನು ಸಹ ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ವಿಷದಾನವಿಂದ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿಂದು ವೇಳೆ ರೋಗಿಯಾದ

ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಔಷಧವು ಲಭಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಡವನೂ ಸೇವಕರಿಲ್ಲದವನಂಥವನೂ ಆದ ರೋಗಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಔಷಧವು ದೊರೆತರೆ ಬಡವನಿಗೆ ಧನವು ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಔಷಧವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ರೋಗವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ತವತ್ವರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತರೀರವು ನಿರೋಗಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಳಿಯಿಸಿ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಔಷಧವನ್ನು ದಾನಕೊಡುವಂಥ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಇತರ ಅಂಗಗಳಾದ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಸ್ತೀತೀಕರಣತ್ವ, ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸತಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಔಷಧ ದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಪ್ರಾಪ್ತಕೀರ್ತಿಯಾದಂಥ ದೇವನ ವೈಕ್ರಿಯಕ ತರೀರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ಆಹಾರದಾನ—ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆಹಾರ ದಾನವೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದ ಜೀವನ, ಶಕ್ತಿ, ಬಲ, ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರ್ಣಗುಣಗಳು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಸಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಯಾರು ಆಹಾರದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳ ದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಆಹಾರದಾನದಿಂದ ಮುನಿ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕ ಇವರ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳೂ ಸಹ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಹಾರದಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಸಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಆಹಾರದಾನ ಕೊಡುವಂಥವನು ಯಾರೇ ಇರಲಿ, ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಆಹಾರದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮವೃಕ್ಷದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಹತ್ತು ವ್ರತಾರದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅನುಭವ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಬಾಧೆಯು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ ಭೋಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಬೋರಿಯ ಬೀಜದಷ್ಟು ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಸಹ ಹಸಿವು ಹಿಂಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ದುಃಖವೂ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಾದರೂ ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಚಯವು ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಚತುರ್ವಿಧ ದಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಮಾಡಿ ಮೇಲಿನ ಫಲಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ನಿರ್ಧನ ಪುರುಷರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಆಹಾರದೋಳಿಗೆನ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಭಾಗವನ್ನು ಜೀರಿ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಮುಖತರಿಗೂ ಹಸಿದವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು, ತರುವಾಯ, ತಾವು ಉಳಿ ಮಾಡಬೇಕು ಯಾರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಕೂಡ ಅನ್ನವು ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರೂ ಕೂಡ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು ಆಹಾರದೋಳಿಗೆಂದ ಎರಡು ತುತ್ತನ್ನಾದರೂ ಹಸಿದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತರುವಾಯ ಉಳಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಅಷ್ಟರಿಂದ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಆದರೆ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಇರಕೂಡದು

ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸಬಾರದು—ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮುಖದಿಂದ ಮಧುರ ವಚನಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು, ಸವಿಯಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲರ ಆದರ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಸಮೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ವಿನಯದಿಂದಲೂ ಅತಿಥಿಗಳ ಸ್ವಾಗತಮಾಡಿ ಉಜ್ವಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವುದು, ಕುಶಲ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಆನಂದಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಮಹಾದಾನವಾಗಿದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಗೊಡದೆ ಇರುವುದು ವಾವಕ್ರಿಯೆಯ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವೃತ್ತರಾಗಕೂಡದು ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಕಾರಗಳ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗದೇಡಿರಿ ವಿಕರಗಳನ್ನು ಹೇಳದೇಡಿರಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸುಳ್ಳು ನಿಜ ದೋಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಆಡಬೇಡಿರಿ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಯಾರ ಧನವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ, ಸ್ವಂತದ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವರು ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖ, ಹಸಿದವರು, ಬಡವರು ಆದ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಬೇಕು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ಜನರು ಭೇಟಿಯಾದರೆ ಅವರ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡಬೇಕು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ವೇಷಧಾರಿ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಆರಂಭ ವರಿಗುಹಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ವೇಷಧಾರಿ ಗುರುಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಡುವಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಮದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

ಹಗಲಿರುಳು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ ಈ ವಿಚಾರಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಯಾವಿಗೂ ದುಃಖ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ, ಅಪ್ರಿಯವಾದ ಭಾವಣೆ, ಅವಮಾನ ಮಾಡುವಂಥ ಮಾತು, ಅಭದ್ರಶಬ್ದಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಂಭಾಷಣೆ, ಗರ್ವದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ನುಡಿಯುವದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹತ್ತುವಂಥ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಿಯಿಂದ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ತತ್ಕಾರ್ಥಮವನ್ನೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ಕಾರ್ಥಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಕಿಂಚನ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವೆ.

ಆಕಿಂಚನ್ಯ

ಆಕಿಂಚನ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ—ತನ್ನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಯಾವುದೂ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳು ತನ್ನವಲ್ಲ. ತಾನೂ ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವರೂಪವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಕಿಂಚನ್ಯಧರ್ಮವೆನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು—“ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನೀನು ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನ, ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿ, ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯದ ಉಪಮೆಯಿಂದ ರಹಿತ, ಸ್ವರ್ತ, ರಸ, ಗಂಧ ವರ್ಣವಿವರ್ಣತ, ಸ್ವಾಧೀನ ಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸುಖದಿಂದ ವರಿವರ್ಣ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ನಿರ್ಭಯನಾಗಿರುವಿ, ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು; ಅರ್ಥಾತ್ ದೇಹವೆಂದರೆ ನಾನಲ್ಲ ದೇಹವು ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಎಲುವು, ಕೀವು ಮತ್ತು ಜರ್ಮ ಇವುಗಳಿಂದ ರೂಪುಗೊಂಡ ಆಚೇತನ ವಸ್ತುವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಾವು ಆತ್ಮತತ್ವ ಭಿನ್ನರಾಗಿದ್ದೇನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕೃತ್ರಿಯ, ನೈತ್ಯ, ಶೂದ್ರ, ಜಾತಿ ಕುಲಾದಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸ್ತ್ರೀ-ಪುರುಷ-ನವಂಶಕ-ಲಿಂಗದ ಭೇದವು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಇದೆ ನನಗೆ ಇಲ್ಲ ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು, ರಾಜಾ, ಸೇವಕ, ವಂದಿತ, ಮೂರ್ಖ ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ನನಗೂ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ ನಾನು ಜ್ಞಾನಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಯಾವುದರ ಸಂಬಂಧ ಬರುವುದೋ ಅದು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯದ ಉಪಮೆಯನ್ನೇ ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ.

ಸ್ವರೂಪದ ಚಿಂತನ—ತಂತ್ರ, ಉಷ್ಣ (ಕಾವು), ಮೆತ್ತಗೆ, ಕರೋರ (ವಿರಸು), ಸ್ನಿಗ್ಧ (ಚಿಗಟು), ಒಣ, ಹಸಿರು, ಜಡ ಈ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವರ್ತಗಳಿವೆ ಇವು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿರದೆ ಪುಥಲದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಉಷ್ಣ, ಕಾರ, ಒಗರು, ಹಸಿರು, ಕೆಂಪು ಇವೆದು ಬಣ್ಣಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ಪುಥಲದ ಸ್ವರೂಪವೆನಿಸುತ್ತವೆ ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಸುಖಮಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ನಾನು ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖದಿಂದ ಸೋತು ಹೋಗಿರುವೆ. ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ನಾನು ಅತೀಂದ್ರಿಯ-ನಾಗಿರುವೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪುಥಲದ ವಿಚಾರಗಳಾಗಿದ್ದು ಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ನಾನು ನಿರ್ಭಯ, ಅವಿನಾಶಿ, ಅಖಂಡ, ಆದ್ಯಂತರಹಿತ, ಶುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವಿಯಾಗಿರುವೆ. ಆದರೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬಂಗಾರ ಹಾಗೂ ಮಣ್ಣುಗಳು ಕೂಡಿಯೇ ಇವೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾಲು-ನೀರುಗಳಂತೆ ಕರ್ಮದೊಡನೆ ನಾನು ಬೆರೆತು ಹೋಗಿರುವೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ನನಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ದೇಹಾದಿಕ ವರದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅನಂತ ಕಾಲದಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವು ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದೆ. ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಇದರ ಅವಶೇಷವು ದೂರವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಭಗವಂತನ ಆಗಮಗಳನ್ನು ತುಸು ತಿಳಿದುಕೊಂಡುದರಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಸ್ವವರ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ರತ್ನಮಾಣಿಕ್ಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಜನಾಪರನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಗುರು ಕೈತೆಯಿಂದಲೂ ಸತತ ಅಧ್ಯಾಸದಿಂದಲೂ ರತ್ನದ ಅನೇಕ ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿಂದ ನಿಜವಾದ ರತ್ನವು ಯಾವುದು, ಕೇವಲ ರತ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ವಸ್ತುವು ಯಾವುದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣ ಕೊಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿದ ಕಾಚು ಯಾವುದು, ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ತೂಕ ಬೆಲೆಗಳೆಷ್ಟು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಾನು ವರಮಾಗಮದ ನಿರಂತರ ಅಧ್ಯಾಸದಿಂದ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹ

ಕಾಮಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಮತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಆತ್ಮವು ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ ಅಂತರೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಅಧವಾ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಶರೀರ ಧನ ಧಾನ್ಯಾದಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ವುನಃ ಮಮತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಹ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವರಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಸ್ವವರಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನ-ಈ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ವಿಚಾರವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಎಂದೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವರ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನೇ ನಾನು ತಿಳಿದೆ ರಾಗದ್ವೇಷ ಮೋಹ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ವರಿಣಾಮಗಳು ಕರ್ಮಕೃತವಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ನನ್ನವೆಂದೇ ತಿಳಿದೆನು. ಈ ವಿವರೀಕ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಘೋರ ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಬರಕೂಡದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ವಂಚ ವರಮುಖ್ಯಿಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಈ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಆಗದಿರಲಿ, ಹೀಗೆ ಅನನ್ಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ ಈ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಭಾವನೆಯೇ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ವಾರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹಡಗದಂತೆ ನನಗೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವಂಥದಾಗಿಲಿ.

ವರಿಗ್ರಹ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಆಕಿಂಚನ್ಯವು ಸಂಭವಿಸುವದು. ವರಿಗ್ರಹವು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ. ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಡದಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಯಾರು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹದ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಆತ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತದೆ ದೇಹಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನತನವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ ಅಂದರೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದರೊಳಗೆ ಮನಸ್ಸು ರಮಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುವ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ನಾಂಸಾರಿಕ ಮತ್ತು ದೇವಾದಿಗಳ ಸುಖವು, ಜಗತ್ಪರ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆಹಮಿಂದ್ರನ ಸುಖವು ಕೂಡ ದುಃಖರೂಪವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಂತೂ ನನಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ರತ್ನ, ಸುವರ್ಣ, ಸ್ತ್ರೀ ವುತ್ರ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ಇದನ್ನು ಜೀರ್ಣ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿನಂತೆಯೇ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ನಿಜವು ದುಃಖವನಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಆಕಿಂಚನ್ಯದ ಲಾಭ-ಆಕಿಂಚನ್ಯವೆಂದರೆ ಪರಮ ವಿಶತರಾಗತ್ವ ಯಾರಿಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಈ ಗುಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಗುಣವು ಯಾರಲ್ಲಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ವರವದಾರ್ಥದ ಅಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ವುಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ವಂಚವರಮುಖ್ಯಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ಭಕ್ತಿ, ದುಷ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳ ನಾಶ, ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಅಭಾವ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವೆ ಇದೇ ವುಕಾರ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ಭೋಜನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಾಲಸೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೇಗಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಸ ನೀರಸ ಆಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಿಕಾರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಿಂಚನ್ಯವೇ ವ್ರಧಾನ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಇದರ ಚಿಂತನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವು ಸಮೀಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಎಷ್ಟು ಜನ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರೋ ಅವರಿಲ್ಲ ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆಗಿದ್ದಾರೆ ಮುಂದೆ ಆಗುವ ಸಿದ್ಧರೂ ಇದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಲಂಬಿಸಿಯೇ ಆಗುವರು. ಈ ಧರ್ಮವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯೋಗೀಶ್ವರ ಇಲ್ಲವೆ ಸಾಧುಗಳಿಂದ ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರೂ ಅಂತತಃ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಇದನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿಕೊಂಡು ವಿರಕ್ತರಾಗಬೇಕು ವರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವ್ರಮಾಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮುಂದಿನ ನಿವಾಸವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಾರದು ಅನ್ಯಾಯದ ಧನವನ್ನು ಎಂದೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬಾರದು. ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಇರಬೇಕು ವರಿಗ್ರಹಗಳು ದುಃಖ ಕೊಡುವಂಥವಿದ್ದು, ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿಯೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು ಈ ವುಕಾರ ನಡೆಯುವ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಈ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವುಕಾರ ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವುದು

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ ಲಕ್ಷಣ—ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ ಈ ವದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸೋಣ. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮಸೆವೆ ಕ್ಷಾಯಕ ಸ್ವಭಾವಿಯಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಚರ್ಯೆ ಎಂದರೆ ವ್ರತವನ್ನಾಗುವುದು—ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆವೆನ್ನುವರು ಈ ವ್ರತವು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ವಿಷಯದ ಅಧೀನನಾದುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ವರಾಡ್ಭು-ನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ದೇವರಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿರುವರೋ ಅವರೇ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ ಉಳಿದ ವಿಷಯ ಲೋಲುಪಿಗಳಾದ ಜನರಿಗೆ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಈ ವ್ರತವು ಎಲ್ಲ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಕಠಿಣವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾರು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಶವಾಗಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತವಾಗುವಂಥ ಮನವೆಂಬ ಮದ್ದಾನೆಯನ್ನು ವೈರಾಗ್ಯದ ವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ವಿಷಯದ ಆಶೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ಅನರ್ಥ - ಕಾಮವು ಚಿತ್ತವೆಂಬ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಇದರ ಯೋಗದಿಂದ ಮಾನವನು ವೇದನೆಗೆ ಬಲಿದತ್ತು, ಮಾಡಬಾರದಂಥ ನೀಚ ಕೃತ್ರಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಕಾಮವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಂಥನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅವನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಮನ್ಮಥನೆಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ ಒಮ್ಮೆ ಜ್ಞಾನವು ನಷ್ಟವಾಯಿತೆಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ನಿಂದ್ಯೆ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತ ಶರೀರದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೇಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಕಾಮದಿಂದ ಕುರುಡರಾದವರಿಗೆ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಅನೀತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರತತ್ರಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸ್ತಸ್ತ್ರೀ, ವರಸ್ತ್ರೀ ಎಂಬ ವಿಚಾರವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ವರಸ್ತ್ರೀಯ ಕಡೆಗೆ ವಾಸ ಬುದ್ದಿಯಿಂದ ನೋಡುವುದರಿಂದಲೇ ಒಂದೊಂದು ವ್ರತಗದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒದಗುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಕಠಿಣವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದು ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹತ್ತಬಹುದು. ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಬುದ್ದಿಯು ಹಾಳಾದೀತು. ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ನರಕದೊಳಗಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾದೀತು. ತಿರುಗಿ ನಡೆಯೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ವ್ರತಗ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿಯ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಕುಮನುಷ್ಯ-ಯೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕುರುಡ, ಕುಂಟ, ಜೊಗ, ರೋಗಿ, ದರಿದ್ರ, ಇಂದ್ರಿಯ ಹೀನ, ಕಿವುಡ, ಮೂಕನಾಗಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು, ಜಾಂಡಾಳರಂಥ ನೀಚಯೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದೀತು. ತಿರುಗಿ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರ ಯೋಣಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದೇ ಸವನೆ ವರಿಭ್ರಮಣವು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರವು ಅವರ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಕಾಮವದದ ಅರ್ಥದ ಮೂಲಿಂದಲೇ ಅವನ ಶಕ್ತಿಯು ವ್ರತವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಕಂ' ಅಂದರೆ ಸುಳ್ಳು, 'ದರ್ವ' ಗರ್ವ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವನಾದುದರಿಂದ ಕಂದರ್ವನೆಂದು ಇವನಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ದುಷ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ದುಃಖಕೊಡುವಂಥವನಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಕಂದರ್ವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ತಿರ್ಯಂಚಯೋಣಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯಯೋಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದಲೇ ವರಸ್ಥರ ವೈಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಕೊರೆಯ ವರೆಗೂ ಜಗಳಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಅಂತಲೇ ಇವನಿಗೆ 'ಮಾರ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಸಂವರಕ್ಕೆ ಇವನು ಅರಿಯಾದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಸಂವರಾರಿ ಎಂದರು ಬ್ರಹ್ಮಸೆವೆ ಶತಸಂಯಮವಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಸುವತಿ ಎಂದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಹಂಚಲಾಗುಳಿಸುವಂತವನು. ಅಂತಲೇ ಇವನಿಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮನೂ' ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಹೀಗೆ ಕಾಮನ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥ ನೂರಾರು ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕಾಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಉಮಾಯ ಯೋಚಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಕಾಮವಿಕಾರವು ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಮವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಾರದೆಂದು ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳು ವರಸ್ಥರ ಆತ್ಮಕ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ-ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಆತ್ಮಕ ಜೋಷಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡುವದೊಂದೇ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವೆನ್ನುವರು. ಈ ಭೇದ-ವಿಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ತಾಪಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕಾಮವಿಕಾರವನ್ನು ಅದು ನಾಶಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೇಲಿನ ಭೇದ-ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ

ವ್ರತವನ್ನುಳಿದು, ಇತರ ಅನೇಕ ವ್ರತ ಹಾಗೂ ತವತ್ಸರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಅದಿಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕಾಯುಕ್ಷೇಪ ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ನಿಷ್ಫಲವಾಗಿದೆ. ಬಾಹ್ಯತಃ ಸ್ವರ್ತನೇಂದ್ರಿಯದ ಸುಖದ ಮೇಲೆಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದೆ, ಅಭ್ಯಂತರ ವರಮಾತ್ಮ—ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಉಜ್ವಲತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಟ್ಟು, ಆತ್ಮವು ಕಾಮವಿಕಾರದಿಂದ ಮಲಿನವಾಗದಂತೆಯೇ ವ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯ—ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ವಾಲಿಸುವದರಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಶೋಭೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಶೀಲದ ವಾಲನವಾಗಬೇಕು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ವರಿಮತ ಕೀರ್ತಿಯು ಹಬ್ಬಬೇಕು, ಧರ್ಮ ಸಾಧನೆಯಾಗಬೇಕು, ವ್ರತಿಷ್ಠೆಯು ಹೆಚ್ಚಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಯಾರಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವದೋ ಅವರು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ವರಮಾಗಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ವರಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಕೂಡದು, ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು; ಅವರ ನಗೆಮಾತು, ರಾಗ, ರಂಗ, ನೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಾರದು; ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಪುರುಷನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು, ಅಪುಗಾಂಜಾ, ಭಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾದಕ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೇವನ ಮಾಡದೆ ಇರುವುದು, ಎಲೆಯಿಡಿಕೆ, ಹೂವಿನ ಹಾರೆ, ಸುಗಂಧದಿಣ್ಣೆ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಕೂಡದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ವರಿಣಾವುವು ಕೆಟ್ಟು ವ್ರತಭಂಗವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಹಾಡುವುದು, ಬಾರಿಸುವುದು, ನೃತ್ಯಮಾಡುವದನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡಕೂಡದು ಆಕರ್ಷಕ ಹಾಗೂ ಸಭ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿೂರುವ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಕೂಡದು ವಿಕಾಂತಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆಯೂ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಡಬಾರದು ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ ದಾಸನಾಗಕೂಡದು. ಒಂದು ನಾಲಿಗೆಯ ಲಂವಟಿತೆಯಿಂದ ನಾವಿರಾರು ದೋಷಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೇರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ, ಕೀರ್ತಿ, ಧರ್ಮಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಲಂವಟಿ ಪುರುಷನ ಸಂತೋಷವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಸಮಾಭಾವವು ಅವನ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರವು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವಂಥ ಪುರುಷನು ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಲನ ಮಾಡಬೇಕು ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು

ಈ ವ್ರಕಾರ ದತಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಈ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ

ಸಾರಾಂಶ

ಕ್ಷಮಾ—ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ—ಮಾರ್ಗವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳ ಘಾತ ಮಾಡುವಂಥ ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳಿವೆ ಈ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನಪು ಕ್ಷಮಾದಿ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂಬ ಧಾವನೆಯನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವದೊಂದರೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ, ಧನ, ಕೀರ್ತಿ, ಧರ್ಮ, ಪ್ರತಿ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ ಸತ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಾಗಿದೆ ಜಗದಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ತಮನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಉಪದ್ರವ ಮತ್ತು ವೈರ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಕ್ಷಮೆಯೇ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ ಕ್ರೋಧವು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಸ್ವಂತದ ಪ್ರಾಣದ ಹಾನಿಯೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತದೆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಪ್ರಚಂಡ ರಾವ್ಯಧ್ಯಾವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದು. ಕ್ರೋಧಿ ಪುರುಷನು ಕೆರೆ, ಬುಧಿ, ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ನೀಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಶಸ್ತ್ರಘಾತ, ವಿಷಭಕ್ಷಣಿ, ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಕುಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅನ್ಯರ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕ್ರೋಧಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ದಯೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವನು ತನ್ನ ತಂದೆ, ಮಗ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು, ಮಿತ್ರ, ಒಡೆಯ, ಗುರು, ನೇವಕ ಇವರಿಗಿಲ್ಲ ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ

ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಿಟ್ಟುಳ್ಳವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ ಕ್ರೋಧಿಯು ಹೆದರಿಕೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುತ್ತದೆ ಅವನು ಧರ್ಮದ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕ್ರೋಧಿಗೆ ಶಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ವಂತಕ್ಕೋ ಧರ್ಮಕ್ಕೋ ಮತ್ತು ವರಮು ಖಾತಿಗೂ ನಷ್ಟವನ್ನು ಒಡಗಿಸುವಂಥ ಕುವಚನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಇದು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತದೆ ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾನವನು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ, ಸಂಯಮೀ, ಶೀಲವಾನ್ ಮುಖಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರಾವಕರ ಮೇಲೆ ಕಳವು ಆನ್ಯಾಯಗಳ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಕಲಂಕಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಕ್ರೋಧದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಕುಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಆಚರಣವು ವಿವರೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನ್ಯಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ದಿಕ್ಕೆಯುತ್ತದೆ. ನೀತಿಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಹೆಚ್ಚಿನವರಿಗಿಂತ ಸ್ವಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಉಪಕಾರ, ಅನುಕಾರ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವನು ಕೃತಚ್ಛೇನಾಗುತ್ತಾನೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಒಂದು ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ದೋಷಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ ಯಾರಿಗೆ ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಿದೆಯೋ ಅವರು ಎಂದೂ ಕ್ರೋಧವಶರಾಗಕೂಡದು.

ಮಾರ್ದವ—ಮಾರ್ದವವೆಂದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕರೋರ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸದಾ ಕೋಮಲ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವದಾಗಿದೆ ಈ ಗುಣದಿಂದ ಗುರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯಧಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ಅತಿ ಕೋಮಲವಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೇ ಸಜ್ಜನರು ಸಾಧುಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಯಾವಲ್ಲಿ ಮಾನವ ಇರದೆ ಅತ್ಯಂತ ನಮ್ಮತೆಯು ಇರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವಿನಯಶೀಲ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ಗುಣ ಅದವಾ ಯಾವ ಕಲಿಯನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಮೂಲವು ವಿನಯವೇ ಆಗಿದೆ. ವಿನಯ ಪುರುಷನೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇತರ ಯಾವ ಗುಣವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ವಿನಯ ಗುಣವೊಂದರಿಂದಲೇ ಸಭ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಮಾನವ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ವಿನಯ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವುದೆಂದರೆ ಬಹು ಮೂಲ್ಯ ಆಭರಣವನ್ನು ನಾವು ಧರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ಕೋಮಲವಿರುವುದೋ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ದಯೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಮಾರ್ದವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ವೈಭವ ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ನಿರ್ವಾಣ ವದದಂಥ ಅವಿಹಾತಿ ಸಂವತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಉದ್ಭಟಿ ಹಾಗೂ ಗರ್ವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಉಪದೇಶ ಅಥವಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ವರಿಣಾಮವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸಾಧು ಪುರುಷರಿಗೆ ಇಂಥ ಉದ್ಭಟಿ ಪುರುಷರ ಸಂಗತಿಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಇಂಥ ಜನರಿಂದ ದೂರವಿರಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ವ್ರನೇಶವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಉದ್ಭಟಿ ಪುರುಷನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವು ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಾಹರಣವನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಗೆಯು ಮೃದುವಿದ್ದರೇನೇ ಅದರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಕೆತ್ತಬಹುದು ಆದರೆ ಆ ಕಲ್ಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೃದುತ್ವವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೂ ಶಿಲ್ಪಕಾರನ ಉಳಯ ಹೆಚ್ಚು ತಗುಲಿದೊಡನೆಯೇ ಒಮ್ಮೇಲೆ ಅದು ಒಡೆದು, ತುಂಡು ತುಂಡುಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಆದರಿಂದ ಶಿಲ್ಪಕಾರನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮೂರ್ಛೆಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಉದ್ಭಟಿ ಇಲ್ಲವೆ ಗರ್ವಿಷ್ಠ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಉಪದೇಶದ ವರಿಣಾಮವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಗರ್ವಿಷ್ಠ ಪುರುಷನು ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಅವನೊಡನೆ ಎಲ್ಲರೂ ವೈರವನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತುತ್ತಾರೆ ಅವನು ಮರಣದ ತರುವಾಯ ತಿರ್ಯಂಚ ಯೋಗಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರಿಗೆ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಾರಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸದೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ. ಅಂದರೆ ಮಾರ್ದವ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು

ಅರ್ಜವ—ಕವಟವು ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ ಕವಟದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯು ವಿಶ್ವಸಂಘ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಕವಟಿ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಅಸತ್ಯ, ಭಲ, ನಿರ್ದಯತೆ, ವಿಶ್ವಸಂಘಾತ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ

ದೋಷಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ ಗುಣದ ಲವಲೇತವೂ ಕೂಡ ಆ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಕವಟ ಪುರುಷನ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನರಕ, ತೀರ್ಯಾಂಕ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಅನಂತ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕವಟತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸರಳತನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಈ ಸರಳತನವೇ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಸರಳತನವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸುಗುಣಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಅವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಇಡುವರು. ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ದೇವಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ಮಾನ-ಮಾರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವರು ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರ ಮಹೇಂದ್ರಾದಿ ವದವಿಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದ ಸರಳ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಇಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನ ಹಿತವಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ

ಶಾಚಿ—ಶಾಚಿ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಶರೀರಗಳನ್ನು ವವಿತ್ರವಾಗಿ ಇಡುವುದು. ಶುಚಿ ಈ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥವು ವವಿತ್ರತಾ, ನಿರ್ಮಲತಾ ಎಂದಿದೆ ಯಾರ ಆಹಾರ ವಿಹಾರಾದಿಗಳೂ ಸರ್ವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಹಿಂಸಾ ರಹಿತವಿರುವುದೋ, ಹಿಂಸೆಯಾದೀತೆಂದು ಯಾರು ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆ ವರಧನ ಹಾಗೂ ವರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಇವರಿಗೆ ನಿರ್ಮಲ ಆಚರಣೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ನಿರೋಳಭಿ ಪುರುಷನ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಡುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ನಿರೋಳಭವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವದೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಸ್ವರ್ಗ ನೋಡ್ವಾದಿಗಳು ಅವುಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ನಿರೋಳಭಿ ಪುರುಷನ ಕೀರ್ತಿಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಲೋಭಿ ಪುರುಷನು ಅತ್ಯಂತ ಅವವಿತ್ರನೂ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೇ ಆ ಪುರುಷನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನಿಗೆ ಗ್ರಾಹ್ಯಾಗ್ರಾಹ್ಯ, ಖಾದ್ಯಾಖಾದ್ಯ, ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯಗಳ ವಿಚಾರವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಂದ್ಯ, ಧರ್ಮವರಾದ್ಭುತಿ, ನಿರ್ದಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಈ ಮೂರು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಕುಮರಣದಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಚಿಂತ್ಯ ದುಃಖವನ್ನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅವರ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲೋಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಚಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಾಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ.

ಸತ್ಯ—ಸತ್ಯ ನುಡಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕವಟ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಮಾನ್ಯತೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಎಲ್ಲ ದೇವ ಹಾಗೂ ಮನುಷ್ಯರು ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಶಿರನಾಂದ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯೇ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವವರ ನಂದೆ, ಅವಕೀರ್ತಿಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಅವನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ಆಪ್ತರು, ಬಂಧು ಮಿತ್ರಾದಿಗಳೂ ಸಹ ಅವನನ್ನು ಅವಜ್ಞೆಗೊಳಿಸಿ ದೂರ ಸರಿದು ಹೋಗುವರು. ರಾಜನು ಸುಳ್ಳುಮಾತನಾಡುವವರ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವವನು ಅವರ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಹರಣಮಾಡಿ ದಂಡ ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಯಾಂಕ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ನಾಮಧ್ಯೇಯ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದ್ರಿಯದಿಂದ ವಿಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವರೆಗೆ ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಆ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ

ಸಂಯಮ—ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪುರುಷನ ಪೂಜ್ಯತೆಯು ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಯಾವ ವಾನವೂ ಅವನಿಗೆ ತಗಲುವದಿಲ್ಲ. ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಚಿಂತ್ಯ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಸಂಯಮಿ ಪುರುಷನು ಪ್ರಾಣಿಪಾತ ಮತ್ತು ವಿಷಯಾನುರಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಲೀನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಶುಭ

కర్మద బంధనాగుత్తదే అదరింద యావాగలు సయమ ధర్మవన్న వారిసువుదరల్లియే జీవద టతవిదే.

తవ—తవస్సన్న ఆజరిసువుదరింద కర్మద సంచర హాగూ నిజరాయు ఆగుత్తదే. తవనే ఆత్మన కర్మ మలనన్న ఇల్లదంతే మాడుత్తదే తవద ప్రభావదంద ఇల్లి అనేక కుద్దిగలు వ్రాస్త-
వాగుత్తవే ఈ వ్రకార తవద వ్రభావవే అజంత్యవాగదే. తవస్సల్లిదే కామ హాగూ నిద్రగళన్న గేల్లిరిక్క ఆగువదిల్లి. తవద హేరితాగి ఇట్టేయ అభావనూ ఆగువదిల్లి ఇంద్రియగళ విషయద దమన, ఆబారుపిగి పిజాజిణీయ అభావ, కామన గేలవ ఇవేల్లి తవదందలే ఆగుత్తవే. తవత్తరణవన్న మాడునంద పురుషను అువసగ్గ ఇల్లివే ఆవత్తిగళు వ్రాస్తవాదరూ తన్న రత్తత్తయ ధర్మదంద జ్ఞుతనాగువదిల్లి అంతలే తవత్తరణవన్న మాడువుదు యోగ్యవాగదే తవస్సల్లిదే సంసారంద బిదుగడియన్న హేరిందువుదు సాధ్యవిల్లి సామ్రాజ్యధివతగళు జకర్మవ మహామండలేత్తరరూ ఈద ఐక విధుతి మత్తు రాజ్యగళన్న బిట్టు, యావాగ తఖోవత్తిగళన్న ధారణ మాదిదరూ ఆగలే ఆవరిగి త్పేరిగెక్క పూజ్యవాదంధ నిర్వాణ వదవియు వ్రాస్తవాయెతు. అల్లిదే ఆవరు జగద్వంద్యరూ ఆదరు ఇదక్కే విరుద్ధవాగి తవత్తరణవన్న బిట్టు, మోక్షవతరగా యారు పున రాజ్యగ్రహణవన్న మాడుత్తరయే ఆవర అత్తంత నిందయు జగత్తిన్న ఆగుత్తదే అదక్కాగి తవత్తరణవన్న బిట్టు, రాజ్యవన్న స్వీకరిసువ విజారవన్న మనస్సెన్లి ఎందు తరబారదు తవస్సనంధ ప్రివే వస్తవు మురు రోగకదల్లియే ఇన్నొందల్లి ఇదన్న యధాశక్తి స్వీకరిసువ వ్యయత్తవన్న మాడుత్తిరదేకు

త్యాగ—త్యాగ ధర్మద లక్షణవన్న ఈ మోదలే సవిత్తరవాగి వణగరలాగదే సారాంత-
విశ్వ-పరిగ్రహగళ-విషయదల్లి ఆసక్తియన్నిడదే ఆత్మ కల్యాణద కడగి వ్రవ్యత్తియన్న ఇడదేకు. యాకందరే వరిగ్రహదప్పు భారవే జగత్తిన్న ఇన్నావుదరు ఇల్లి ఎల్లి వ్రకారద దుఃఖ, దుర్భాగన, క్షేత, వ్యేర, వియోగ, క్షోక, భయ, అవమాన మోదలాదవుగళల్లి వరిగ్రహగళంద అుత్తన్నవాగుత్తవే అల్లిదే అవే వరిగ్రహద ఇట్టియన్న ఇదువవరిగి అత్తంత తొందరీయన్న కేడుత్తవే వరిగ్రహగళు ఎచ్చేష్టు కడిమయే ఆచ్చేష్టు దుఃఖగళు కడిమ. ఓట్టు మనుష్యన తలీయ మేలే అతియ బారవన్న జేరిదర ఆ బారదంద అవను కలహేత్తిన్న బేరర వదువన్న, బారవన్న స్తల్ప స్తల్ప కడిమ మురుత్త హోదంతే అవనిగే సుఖవేసిసుత్తదే అదరంతయే వరిగ్రహద వాసనయు కడిమయూగుత్త హోదంతే సుఖవాగుత్తదే ఎల్లి వ్రకారద దుఃఖ మత్తు వావద అుగమన్నానవే వరిగ్రహవే ఆగదే అనేక నదిగళు సముద్రక్కే కుదిదరూ అదక్కే తృప్తియ ఇల్లి అగ్నిగే ఎప్పు అరువలగళన్న హాకిదరూ అదక్కే శాంతియేబుదిల్లి అదరంతయే ఈ ఆకియేబ తగు బతు అగాధవాగదే ఇదర ఆకియేయ యారిగూ హత్తువదిల్లి వ్రతి దివసపు ఇదన్న తుంబదేకిందు ఎప్పు ధనవన్న కేద హాకువేవో ఆచ్చు అదు దోడ్దదాగి కాణుత్తదే అదు దోడ్ద నిధియందలూ సక తుంబువందల్లి అంద మేలే అదరల్లి ఇతర సంవత్తియన్న ఎప్పు తందు హాకిదరూ ఏను అువయోగమూదిగళు అదు కేవల వరిగ్రహగళన్న త్యాగ మాడుత్త హోదంతే తుంబుత్త హేరిగుత్తదే అదరింద ఎల్లి దుఃఖగళందలూ ముక్తనాగరిక్కే కేవల త్యాగధర్మవచ్చేందే సావనవాగదే. అదక్కాగి అంతర—వాక్య వరిగ్రహగళన్న బిట్టు బంధన రేఖతనాగువదక్కాగి త్యాగధర్మవన్న స్వీకరిసువుదు యోగ్యవాగదే ఇదరింద అనంత సుఖగళు వ్రాస్తవాదావే వరిగ్రహద బంధనదల్లి నిక్క జీవద ముక్తియు వరిగ్రహద త్యాగమాడువుదరిందలే ఆగువదిరుత్తదే

ఆకింజన్య—ఆకింజన్య ధర్మద సారంతవు టిగదే. ఈ ధర్మవన్న ధారణ మాడువాగ ముందే వేగద హాగి విజార వదదదేకు "వేగ ఆత్మన" ఈ సంసార, ఈ దేగ, స్వీ, పుత్త, విత్త, దన—వాస్తవ రాజ్యైత్తయోదగళు ఇవే మోదలాద విధుతిగళల్లి ఒందు అజానూ కేద నిష్ట సంగద పరువదిల్లి. నిష్టదు అల్లి. ఇదల్లి వుద్ధల వ్రవ్యవాగిదు విజాకేవల అజీతనన ఆగి. ఈ వరద్రవ్యద నిషయదల్లి

‘ಅಹಂಬುದ್ಧಿ’ ದರ್ಶನವು ಮೋಹನಿಯ ಕರ್ಮದ ತೀವ್ರ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ನನಗೆ ಎಂದೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿರಲಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಉಳಿದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವರವದಾರ್ಥಗಳಿದ್ದು, ನಾನು ಸಂಕಲ್ಪವಿಳಲ್ಪ ರಹಿತನೂ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನನೂ ಆಗಿದ್ದೀನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಕಿಂಚನನಾಗಿದ್ದೀನೆ.” ಹೀಗೆ ಅಕಿಂಚನ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮಮಲ ರಹಿತನಾಗಿ ಅದರ ಬಂಧನವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಧರ್ಮವು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರ ಅಂಗೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ—ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹತ್ತನೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಾಗ ಕುಶೀಲದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಯಾಕೆಂದರೆ ಕುಶೀಲದ ಸೇವನ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹಾವಾತಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಅದು ದೀಪವಾಗಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತವನ್ನು ವಾಲಿನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ವಾವಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಇತ್ಯರ್ಥವೂ ಈ ಒಂದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಗುಡುವೆ ಈ ವ್ರತವನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದರಿಂದ ಮುನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಅವನ ಕುಲಕೃತ್ಯ ಜಾತಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಗೌರವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅನೇಕ ಮುದ್ದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ದೇವಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ

ಈ ವ್ರಕಾರ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ ಈ ಧರ್ಮವು ವರವಸ್ತುವಲ್ಲ. ಕ್ರೋಧನೇ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಜನಿತ ಉಪಾಧಿಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೋಷನೆಯೇ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಆತ್ಮನ ಈ ಯದಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕ್ರೋಧದ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆ, ಮನದ ಅಭಾವದಲ್ಲಿ ಮಾಧವ, ಕವಟಿವಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಆರ್ಜವ, ಲೋಭವಳಿದಾಗ ಶಾಂತ, ಅನತ್ಯ ಕಳೆದು ಹೋಗಲು ಸತ್ಯ, ಕಷಾಯಗಳು ನಷ್ಟವಾದರೆ ಸಂಯಮ, ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಲ್ಲಿ ತಪ, ಮಮತ್ವವು ದೂರವಾದಾಗ ತ್ಯಾಗ, ವರದ್ರವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೆ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದಾಗ ಅಕಿಂಚನ್ಯ ಮತ್ತು ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಅಭಾವವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ ವೈವೃತ್ತಿರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಹೀಗೆ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಕಳ್ಳರು ಇವುಗಳನ್ನು ಕದಿಯಲಾರರು. ರಾಜನಿಗೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಸ್ವದೇಶ ಇಲ್ಲವೆ ವರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕೆಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅದು ತಕ್ಕವಿಲ್ಲ ಯಾರಾದರೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಧನವನ್ನು ಕೂಟ್ಟು ಈ ದಶಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಅವು ಅವರಿಗೆ ದೊರೆಯಲಾರವು ಆಕಾಶ, ವಾತಾಳ, ದಿಕ್ಕು ಉಪದಿಕ್ಕು, ವರ್ಷ, ನೀರು, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ, ಮಂದಿರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಇಡಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಶ್ರಮದಿಂದಾಗಲಿ, ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದಾಗಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಂದು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇದು ಆತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ ಇದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧಾನ ಇವುಗಳಿಂದ ಆಗುವದಿದೆ ಈ ಧರ್ಮವು ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿದೆ ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ತರುಣ, ಧನವಂತ, ನಿರ್ಧನ, ಬಲವಂತ, ಅಶಕ್ತ, ಅಸಹಾಯ, ರೋಗಿ, ನಿರೋಗಿ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಸ್ವಾಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ದುಃಖ, ಅವಮಾನ, ಕ್ಲೇಶ, ಭಯ, ವಿಷಾದ, ಕಲಹ, ಶೋಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವು ದುರ್ಲಭವೆಂದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಹಳ ಧಾರ ಹೊರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ವರದೇಶಕ್ಕೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ, ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲು, ಗಾಳಿಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡ ಹೋರಾಟವನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಾತ್ ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಸುಗಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಲೇಶರಹಿತ, ಸ್ವಾಧೀನ ಆತ್ಮನ ಸತ್ಯವರಿಣಮನ-ವಾಗಿದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ತಪ್ಪಿ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ-ಸುಖ ವೀರ್ಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಸಿದ್ಧ ಅವಸ್ಥೆಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮಗಳ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಲ್ಯ

ಶಲ್ಯದ ಲಕ್ಷಣ—ಇನ್ನು 'ನೀತಲ್ಯೋ ಪ್ರತಿ' ಎಂದರೆ ಶಲ್ಯದ ಅಧಾವವಿದ್ದವರಿಗೇನೇ ಪ್ರತಿಗಳೆಂದು ಎನ್ನಲಾಗುವುದು ಶಲ್ಯವಿದ್ದವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಗಳಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಲ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸೋಣ. ಶಲ್ಯವು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಮಾಯಾ ಶಲ್ಯ, ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನ ಶಲ್ಯ, ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯ ಈ ಮೂರು ಶಲ್ಯಗಳಿಂದ ವ್ರತಗಳ ಘಾತವಾಗುತ್ತದೆ ಶಲ್ಯ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಮುಳ್ಳು ಎಂದಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಯಾವಾಗ ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಕವಟ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ನಿಧಾನಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುವದು ಇಂಥ ವ್ರತದಿಂದ ಇಂಥ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯೇ ನಿಧಾನವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕವಟ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಗಳೊಡನೆ ಇದೂ ಸಹ್ಯವಾಗದೆ ಹೊರತಾಗಿ ನಿಜವಾದ ವ್ರತವು ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇವು ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮವು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ಸನ್ಯಾಸಗ್ರಹಣೆಗಿನ ಮುಳ್ಳುಗಳೆಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯದ ಭೇದಗಳು—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯದ ಭೇದಗಳು ಮೂರಾಗಿವೆ ಒಂದು ವ್ರತಸ್ತನಿಧಾನ, ಇನ್ನೊಂದು ಅವ್ರತಸ್ತನಿಧಾನ, ಮೂರನೆಯದು ಭೋಗಾರ್ಥನಿಧಾನ ಈ ನಿಧಾನಗಳೇ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. (೧) ಸಂಯಮ ಧಾರಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ಉತ್ತಮ ಸಂಹನನ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಬಲ, ಬಂಧುವರ್ಗದ ಸಹಾಯ, ಕುಠಸಂಗತಿ, ಉಚ್ಛಲ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಮಾಡುವುದು ವ್ರತಸ್ತನಿಧಾನವೆನಿಸುವದು (೨) ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೊಂದು ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಗುಣ ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ಗಣಧರ ತೀರ್ಥಂಕರ ವದಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು, ಎಲ್ಲರ ಕಡೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಅದರ ದೊರೆಯಬೇಕು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವ್ರತಸ್ತನಿಧಾನವೆನ್ನುವರು. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಇಷ್ಟೊಬ್ಬರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ನಾಶವಾಗಲೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವುದು ಇದೂ ಕೂಡ ಅವ್ರತಸ್ತನಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ (೩) ಸಂಯಮವನ್ನೂ ಧಾರಣಮಾಡಿ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಫಲವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ, ರಾಜ್ಯಶ್ವರ್ಯ, ದೇವವದ, ಅನೇಕ ಅನ್ಯರೆಯರ ಪ್ರಭುತ್ವ, ಜಾತಿಕುಲಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ, ಹಕ್ಕವತ್ತ್ವ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಮಾಡುವುದು, ಇದರಿಂದ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವು ಒದಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಭೋಗಾರ್ಥನಿಧಾನವೆನ್ನುವರು

ನಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡದು. ಸಂಯಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮದ ನಾಶವಾಗಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಅವಿನಾಶೀ ನಿರ್ವಾಣ ವದದ ಅನಂತ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಒೀಗಿದ್ದು ಕೂಡ ಅದರಿಂದ ನಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದೊಂದರಿ ಜಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನವನ್ನು ಕವಡಿಗೆ ಮಾರಿದಂದ ಹುಚ್ಚತನವಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅನೇಕ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ದೋಣಿಯು ನಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ಉರುಪಲಕ್ಕಾಗಿ ಅಡಿದಂಥ ಮೂರ್ಖತನವಾಗುತ್ತದೆ ನೂಲು ಬೀಳಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೊರಳೊಳಗಿನ ರತ್ನದ ಹಾರವನ್ನು ಹರಿದು ಉಪಯೋಗಿಸುವರೆ? ಬೂದಿಯು ಬೀಕೆಂದು ಜಂಡನವನ್ನು ಸುಡುವರೆ? ಇಲ್ಲಿ ನಿಧಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವು ಸಮ್ಯಹೊಂದಿ ವಾವದ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ ನಿರ್ವಾಣಕ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಪುಣ್ಯಬಂಧನಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಭೋಗೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಅಹಮಿಂಧ್ರನ ಸುಖವೂ ಸಹ ನಾಶವಂತವೂ ಪರಾಧೀನವೂ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ನಿಜವಾದ ಸುಖವೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾಧೀನವಿರುವಂಥ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖದ ಅನುಭವವೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು ಇಂದ್ರಿಯ ಜನಿತ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಮಹಾನ್ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿದ ತೃಷ್ಣಾ ರೂಪಿ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವಂಥ ಮತ್ತು ವಿಷಯದ ಆಧೀನವಾದಂಥ ಮಾರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸುಖವೆಂದು ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸಿಯಾಸು? ಯಾರು ಅವೃತದ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರು ದುರ್ಗಾಂಧಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಕಹಿರುಡಾದ ವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಇಚ್ಛಿಸಿಯಾರು? ಅದು ಅವರಿಗೆ ನೇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ—

ದುಕ್ಕಖಿಂ ಕಮ್ಮಖಿಂ ಸಮಾಹಿಮರಣಂ ಚ ದೋಹಿಲಾಹೋ ಯ ।

ವಿಯಂ ವತ್ಥೇದವ್ವಂ ಣ ವತ್ಥಣೇಯಂ ತದೋ ಅಣ್ಣಂ ॥

ಅರ್ಥ—ನನ್ನ ಜನ್ಮ-ಮರಣ-ಕೃಧಾ-ತ್ಯಜಾದಿ ದುಃಖಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗಲಿ ಆತ್ಮಸುಖವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವಂಥ ಮೋಹನೀಯ, ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವಾಗಲಿ. ನನಗೆ ಈ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗಲಿ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಲಾಭವಾಗಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವುದೂ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ನಿದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರಗಳು—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಚ್ಚಕುಲ, ನಿಜಕುಲ, ರಾಜ್ಯ, ವಶ್ಯಾರ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ದೈನ್ಯ, ರೋಗ, ಸುರೂಪ, ಕುರೂಪ, ಶಕ್ತಿ, ಬಾಹ್ಯಲ್ಯ, ವಾಂಛಿತ್ಯ, ಮೂರ್ಖತ್ವ, ಸ್ವಾಮಿತ್ವ, ಸೇವಕತ್ವ, ರಾಜತ್ವ, ಗುಣತ್ವ, ನಿಗುಣತ್ವ ಇವು ಅನಂತವೇಳೆ ಲಭಿಸಿ, ಇಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಆಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳು ದುಃಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ ತರುವಾಯ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖಾನುಭಾವವು ದೊರೆಯುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳು ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖವು ಹಲವು ಸಲ ಲಭಿಸಿದೆ ಈಗ ಮತ್ತೆ ಆ ಸುಖವು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಏಕೆ ಇಚ್ಛಿಸಿಯಾನು? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭೂರಮಣ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ನೀರಿನಷ್ಟು ದುಃಖವು ತುಂಬಿದೆ ಇನ್ನು ಒಂದು ಕೂಡಲೆಳೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವ ನೀರ ಹಣಿಯ ಅನಂತ ಭಾಗದಷ್ಟು ಇಂದ್ರಿಯ ಜನ್ಯ ಸುಖವು ಇದೆ ಇಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ಸುಖದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಆದೀತು? ಭೋಗೋಪಭೋಗ ಮತ್ತು ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನಂತವಷ್ಟು ದುಃಖವು ಅವುಗಳ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಯಾವುದರ ಸಂಯೋಗವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದರ ವಿಯೋಗವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿರುತ್ತದೆ ಜೀನ-ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸವರಿದ ಖಡ್ಗವನ್ನು ನೆಕ್ಕುವವರಿಂದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತುಸು ಹೊತ್ತು ಬಾಯಿ ಸವಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ ಆ ದುಃಖವು ಬಹಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಯೋಗದ ಸುಖವಿರುತ್ತದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಹಣ್ಣುಗಳು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸುಂದರವಿರುತ್ತವೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಸವಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಪ್ರಾಣದ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ ಇದರಂತೆಯೇ ಭೋಗಜನಿತಸುಖವಿದೆ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ಹತ್ತರ ಬಹಳಷ್ಟು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಬೆಲೆಯು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಕ್ಕರೂ ಸಾಕೆಂದು, ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲದರಲ್ಲಿ ಮಾರಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವನ ಆಶೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಬಹುಮೂಲ್ಯ ವಸ್ತುವು ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆತರೆ ಯಾರೂ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಯಾರು ಕೊಳ್ಳುವರು? ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಐಶ್ವರ್ಯವು ವ್ರಾವ್ಯವಾದೀತನ್ನು ವಷ್ಟು ಪುಣ್ಯಬಂಧವಾಗಾ ನಾವು ರಾಜ್ಯಸಂಪದವು ನಮಗೆ ದೊರೆಯಲಿ ಎಂದು ನಿದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ದೊರೆಯುವುದು, ಅದರಂತೆ ಮೃತರ ದೇವತೆಯ ವರ್ಯಾಯವು ಲಭಿಸಲಿ ಎಂದು ಬಯಸಿದರೆ ಅದೂ ದೊರೆತೀತು ಯಾಕೆಂದರೆ ನಿದಾನ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪುಣ್ಯವು ಇದ್ದರೆ ಅದರ ಘಾತವಾಗಿ ತುಚ್ಛ ಸಂಪತ್ತು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಉದ್ಧವಾದ ನೂಲಿನ ಎಳೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ವಸ್ತ್ರಿಯು ಎಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದು ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ದೂರ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದೀತು? ಅದರ ಕಾಲಿಗೆ ಸೂಲಿನ ಬಂಧನವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿದಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಅತಿಮೂರವೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹದ್ವೀಕ ದೇವನಾಗುವನು ಆದರೆ ಪುನಃ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿಯಾನು. ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಯೂ ಸಹ ನಿದಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ತಿರ್ಯಂಜ, ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ತಿರ್ಯಂಜ ಇಲ್ಲವೆ ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಹೊಂದಿ, ಪುನಃ ವಾವಸಂಜಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ

ಸಂಸಾರದ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು ಸಾಲಗಾರರನ್ನು ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಗೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲ ತೀರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಗೆ ಬರಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲವು ತೀರದಿದ್ದರೆ ತಿರುಗಿ ಅವನು ನೆರೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿಧಾನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನು ಶವ-ಸಂಯಮಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದನಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದ ಶರುವಾಯ ತಿರುಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮುನಿ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯದ ವ್ಯವಹಾರದ ಇಲ್ಲಿನ ಶವತ್ವರಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಹಮಿಂಧ್ರ ಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು, ಸ್ವರ್ಗವೂ ಲಭಿಸೀತು ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇಂಥ ಬೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಾರೂಪ ನಿಧಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಧವನಕ್ರಿಕೆ ಅತುಲ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿಯಾನು ಯಾರ ಪುಣ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇದ್ದು, ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಲಭಿಸುವಂಥ ನಿಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪುಣ್ಯಧಾರಿಯಾದ ದೇವನಾಗಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾದಾನು. ಆದರೆ ಅದೇ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಪುಣ್ಯವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಲಭಿಸುವಂಥ ಧವನಕ್ರಿಕೆ ದೇವರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರದು. ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥ ಮುನಿಧರ್ಮ ಇಲ್ಲವೆ ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇರೆ ನಿಧಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಆ ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಗುವದು. ಇದು ಉರುವಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರತಾರ ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ದೋಷಗಳಿವೆ.

ಮಾಯಾ ಶಲ್ಯ-ಮಾಯಾಚಾರದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದೆ. ಮಾಯಾಚಾರಿ ಪುರುಷನ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿವೆ ಭಗವಾನ್ ಜಿನೇಂದ್ರನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆತ್ಮನ ದುರ್ಗತಿ ಗಮನವನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವವರೂ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು-ಮಾಯಾ ಶಲ್ಯ-ಕಪಟವನ್ನು ಅಂಶಾಕರಣಮೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕಬೇಕು. ಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಸರಳತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ವರ್ಣನೆಯಂತೂ ಈ ಮೊದಲೇ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಈ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೇ ಎಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಬೀಜವಾಗಿದೆ. ಅಪರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಅನಂತಾನಂತ ಪರಿವರ್ತನಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಬಿಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಸತ್ಯಧರ್ಮದ ಪ್ರವೇಶವು ಅಂಶಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಗಲಾರದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಶಲ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಯಾ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ನಿಧಾನ ಈ ಮೂರು ಶಲ್ಯಗಳ ಅಪಾವನಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಮುನಿ ಇಲ್ಲಿನ ಶ್ರಾವಕರ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾರೆ ನೀತಲ್ಯನಾಂಧವನೇ ವ್ರತಿಕನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ದುಷ್ಟ ಸಂಗತಿಯ ಫಲ-ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಅವನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ವಾಸದ ವಿಷಮುಳ್ಳ ಎನಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ನೋವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಪ ಮಾಡುವ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಯಾರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಬರುವುದೋ ಅಂಧವರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬಾರದು. ಜೂಜು, ಕವಟಿ, ಕಳವು, ವರಸ್ತ್ರೀ ಲಂಚ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಿಲುವು, ಕುಬಾಚಾರಭ್ರಷ್ಟ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕ, ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ, ಗುರುದ್ರೋಹ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹ, ಅಪಕೀರ್ತಿ ಇವುಗಳ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನು ನಿರ್ಲಿಜ್ಜನೂ ಪಾವಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿವೃಣನೂ ವ್ಯಸನಿಯೂ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವಂಥವನೂ ಆದಂಧವರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಯುಕಂದರೆ ಇವರು ನಿರ್ಲಿಜ್ಜ, ಅತಿಲೋಭಿ, ಅಸಂತೋಷಿ, ನಿರ್ದಯ, ಕೆರೋರ ವಂಚಾರಿ, ಕಲಹ ಪ್ರಿಯ, ವಿಷೇವಾದಿ, ಅಧಃಪ್ತ, ಭಕ್ತರ, ವೇಶ್ಯಾಪಕ್ತ, ಮದ್ಯನೇವಕ, ನೀಚಕರ್ಮಿಯವನಿಗುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥವನ ಸಹವಾಸ ಮಾಡುವುದು ದೋಷವಾಗದು ಶ್ರಾವಕಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿದ್ದರೆ ಬೆಂಕಿ ಹಾಗೂ ವಿವರಣೆ ಇರುವ ಕೆಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ-ಎಂಬುದು ನಿಮನುವಿದೆ ಆಜೀತನವಾದವ ಮಣ್ಣು ಕೂಡ ಹೂವಿನ ಸಂಗತಿಯವ ಸುಗಂಧವುಳ್ಳವಾಗುತ್ತದೆ ಮರ್ಜನ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಸಜ್ಜನರೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮರ್ಜನನಾಗುತ್ತಾರೆ ತಣ್ಣೀರು ಅಗ್ನಿಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ತಂಪು ಗುಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತಮ ವೃತವರೂ

ಸಹ ಅಧಮರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅಧಮರಾಗುತ್ತಾರೆ ದುಷ್ಟರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ತ್ಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಂಯಮ ಪುರುಷರಿಗೂ ಸಹ ದೋಷವು ತಗಲುತ್ತದೆ ಸೆರೆಗಾರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿನ ತಂಬಿಗೆಯು ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಜನರು ಅದು ಮದಿರೆಯ ತಂಬಿಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಸಂತಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಅದರಂತೆ ಸೆರೆಗಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ಕೂತ ಮಧ್ಯವನ್ನೇ ಸೇವಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಜನರು ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಎರಡನೆಯವರ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸವಿಯನಿಸುತ್ತದೆ ನೀವು ದುಷ್ಟ ಇಲ್ಲವೆ ದುರಾಚಾರಿಗಳ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದದ್ದಾದರೆ ಜನರ ನಿಂದೆಗೆ ವಾತ್ಸರಾಗಿ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಅವನಾದವನ್ನು ತರುವಿರಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕುಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಕುಸಂಗತಿಯಿಂದ ನಿರ್ದೋಷ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸಹ ದೋಷಿಯನಿಸಿ ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳ ವರಿಷಯವು ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದೆ. ವಿಕಾರಾಗ ಭಾವದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವವು ಇದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಆದದ್ದುಂಟು. ಅದು ಕುಸಂಗತಿಯಿಂದ ಒಂದು ಕೃಣದಲ್ಲಿಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಇದರ ಉದಯದಿಂದ ಜೀವವು ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕಲಿಸದೆಯೂ ಸಹ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕುಸಂಗತಿಯು ಲಭಿಸಿದಲ್ಲಿ ದೊರೆಗೆ ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯವು ದೊರೆತಂತೆ ಆಗಿ ಅವನು ಅತ್ಯಂತ ದುಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಟ್ಟಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು

ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡು. ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ದುಷ್ಟರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಸತ್ಸಂಗತಿಯು ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ಗುಣ ಪುರುಷನೂ ಕೂಡ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ವಡೆಯುವನು ವಾಸನೆಯಿಲ್ಲದ ಹೂವು ಕೂಡ ದೇವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಾದರೆ ಅದೂ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಒಬ್ಬಬ್ಬರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ; ಅದರಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿನಯದಿಂದ ಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಂಧವರಿಗೂ ಕೂಡ ನಯಮಿ, ತ್ಯಾಗಿ, ವ್ರತಿ ಪುರುಷರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಜನರಿಗೆ ನಾಚಿಯೂ ಭಯದಿಂದಲೂ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನಾವುದರಿಂದಲಾದರೂ ವಿಷಯ ಕಷಾಯದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತರಾಗುವ ವ್ರಸಂಗವು ಒದಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಸ್ವಾಧಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮಂದಕಷಾಯ, ಧರ್ಮಾನುರಾಗಿ, ವಾವರ್ಭೀರುಗಳಾದಂಥವರಿಗೆ ಸತ್ಸಂಗತಿಯು ಗುಣಬಿಡ್ಡಲ್ಲಿ ಅವರು ಸತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾದಾರು ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂತಯವಿಡುವ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಧರ್ಮದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದೋ, ಯಾರ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಜನರು ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ತ್ಯಾಗಿ, ಸಂಯಮ, ತವಶ್ಚರಣಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲಕ್ಕೆ ತತ್ಪರರಾಗುವರೋ ಇಂಥ ನಾಯ್ಕ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವರೂ ಆದಂಥ ಪುರುಷರು ಒಬ್ಬಬ್ಬರೇ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಪುರುಷರೇ ಧನ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಂಥವರೂ ವಿಷಯ-ಕಷಾಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದಂಥವರೂ ಅನೇಕ ಜನರಿದ್ದು ವಿನವಯೋಗಳವು? ಒಂದೇ ಇದ್ದರೂ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ಎಲ್ಲರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಇಷ್ಟವಾದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ವಿಷದ ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕೇವಲ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಕೇಡುಗಳೂ ಕುಸಂಗತಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಟ್ಟ ಸಂಗತಿಯು ಇರದಿದ್ದರೆ ಜೂಜು, ಕಳವು, ಪರಸ್ಪರ ಲುಂಟೆ, ವೇತ್ಯಾಸಕ್ತ, ಅಭ್ಯಕ್ತ, ಭಕ್ತ, ಸೆರೆಗುಡುಕ ಮೊದಲಾದ ಜನರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಇರುತ್ತಿತ್ತು ಇಹ-ಪರಗಳೆನಿಸುವ ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ದುರ್ಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬಾರದು. ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಕುದೇವ, ಕುಗುರು, ಕುಧರ್ಮ, ಪಾಪಾಂಡಿ ಜನರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುವರು. ಇವರಂತೆಯೇ ಗಾಂಜೀ ಸೇದುವವರು, ತಂದಾಕು ತಿನ್ನುವವರು, ಅಪ್ಪ ತಿನ್ನುವವರು, ತಂಬಾಕು ಸೇದುವವರು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವವರು, ನೇತ್ರಿಯ ಎಂಜಲನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು, ಜೂಜಾಡುವವರು, ಕಳವು ಮಾಡುವವರು, ಜಾಡಿಯನ್ನು ಹೇಳುವವರು, ಪರಧನ-ಪರಸ್ಪರಿಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವರು, ಜಿಹ್ವೇಂದ್ರಿಯದ ಲೋಲುಪಿಗಳು, ನಿರ್ಧಯ ಪರಿಣಾಮವುಳ್ಳವರು, ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವವರಲ್ಲಿ

ತರಬೇತಿಯಾದವರು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದುವವರು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುವರು. ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಟ್ಟಿಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು.

ಇಂಥ ಯೋಗವು ಪುಣ್ಯವಾನ್ ಪುರುಷರಿಗೇನೇ ಈ ವಿಷಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗಿಬರುತ್ತದೆ

ಸ್ವಪ್ರತಿಸೇಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಈ ಮೊದಲು ವಿವರಿಸಿದ ದುಷ್ಟತ್ವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಸೇಯನ್ನು ತಾವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ನಿದೇಯನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದು ಯಾರು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರ ಕೀರ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಭಿಮಾನ ಇಲ್ಲವೆ ಅತಿಶಯ ಗರ್ವವು ಯಾರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವುದೋ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲರು ಯಾರೂ ಆತ್ಮಪ್ರತಿಸೇಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥವನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯೇಕಕ್ಕಿತ್ ಮನುಷ್ಯನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜನರು ಅವನಿಗೆ ಅಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡೆವು, ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಾದರೆ ಆಗ ಅದು ದೋಷ ಮಾತ್ರ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವಂಥ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವ ದೋಷವು ಇರದೆಯೂ ಕೇವಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರತಿಸೇ ಇಷ್ಟೇ ದೋಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದು ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡ ದೋಷವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಗುಣವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಪುರುಷನಲ್ಲಿರುವ ಗುಣಗಳೂ ಕೂಡ ನಾಶ-ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತೇಜದ ಪ್ರತಿಸೇಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದ ಸೂರ್ಯನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೇ ಇರುವನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದೆಯೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಸೇಯನ್ನೂ ಮಾಡುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಗುಣವಂತನೆಂದು ಯಾರೂ ಎನ್ನುವದಿಲ್ಲ ಹಾವಭಾವ, ವಿಲಾಸ, ವಿಭ್ರಮ, ಶೃಂಗಾರ, ಅಂಜನ, ವಸ್ತ್ರ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ನಪುಂಸಕ ಪುರುಷನು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗುವದಿಲ್ಲ, ನಪುಂಸಕನೇ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನೂ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಸಹ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಲಜ್ಜಿತನಾಗುವನು ಸತ್ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೇಳಿ ಲಜ್ಜಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮನಿದೇಯನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುವರು-"ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ! ನಾವು ಸಂಸಾರಿ ಜನರು ಅನೇಕ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಜನರು ನಮ್ಮನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸುವರು ಇದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಧಾರವನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದಂತಿದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ವಿಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಸೇಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದವರು. ಅವರು ಕಾವು ಕ್ರೋಧಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರು ನಾವು ಸಂಸಾರಿಗಳು. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಮಲಿನಗೊಂಡವರು, ವಿಷಯ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಹಾತೊರಿದವರು, ವರಿಗ್ರಹಾಸಕ್ತರು, ಅತಿನಿರ್ದಯರೂ ಆಗಿದ್ದೇವೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಯು ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ಧರ್ಮಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ವೈರ್ಧ್ಯ ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ನಾವು ಮಹಾ ಮೂಢರಿದ್ದು ನಿರ್ದಯರಾಗಿದ್ದೇವೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ದುರ್ಲಭ, ಅದರಲ್ಲೂ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಲಭಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತಮಗೆ ದೊರೆತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಿಷಯ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರೋ ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿದು, ವಿಷವೃಕ್ಷವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಚಿಂತಾಮಣಿ ರತ್ನವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕಾಗಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಸಿ ಒಗೆದಂತೆ ಆಗುವದು ಇಲ್ಲವೆ ಆ ರತ್ನವನ್ನು ಕಾಣಿನ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಿದಂತಿದೆ. ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃಷಿವಾ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅಂಥದು ವೈರ್ಧ್ಯ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಜನರ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅವರ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಾವು ಕಷಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ದುರ್ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ವೈರ್ಧ್ಯಕಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದೇವೆ ಅಂದಮೇಲೆ ನಮ್ಮಂಥ ನಿರ್ದಯ ಮಾನವನು ಇನ್ನಾವನು ಇದ್ದಾನು?" ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ನಿದೇಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಆತ್ಮ ಪ್ರತಿಸೇಯು ಹೇಗೆ ಸೇರಿತು? ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಾನು ನೀಚನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಯಾರು ಸ್ವಮುಖದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರಿಗೆ ನೀಚ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಸತ್ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುವದಿಲ್ಲ ನಿರ್ಮಲ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಅವರ ಗುಣಗಳು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಚಂದ್ರನ

ಶೀತಲತನ, ವ್ರಕಾಕ ಮತ್ತು ಅಲವ್ವಾಡಕತ್ವ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸದೆ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ

ನಿರಂಜನೆಯವರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ. ವರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವಾವವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಿರಲಾರದು ವರನಿಂದೆಯು ದೊಡ್ಡ ವೈರವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ದುಷ್ಟಾಳನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಕಲಹಕ್ಕೂ ಅಂಜಿಕೆಗೂ ದುಃಖಕ್ಕೂ ವಶ್ಯಾತ್ತಾ ವಕ್ಕೂ ವಿನಂಗತವಾದಕ್ಕೂ ಅಪ್ರೀತಿಯೂ ಕಾರಣವಿದೆ ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ನಿಂದೆಯಾಗುತ್ತದೆ ವರನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು ತನ್ನ ಧರ್ಮ, ಯಶ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪನ ಇವುಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ವ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ, ತಾವು ನಿರ್ದೋಷಿಗಳೆನಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಔಷಧ ತಿಂದು ತಮ್ಮ ರೋಗಗಳನ್ನು ಗುಣ ಹೊಂದಲೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವರಂತೆ ಮೂರ್ಖರನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ವರನಿಂದೆಯು ಹಿರಿಯ ದೋಷವಾಗಿದೆ ನೀವು ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವಿರಿ ಅದರಿಂದ ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಎಂದೂ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಡಿರಿ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಚಿಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವರದೋಷಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸತ್ಪುರುಷರು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಅವವಾದಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅನ್ಯರ ಮೇಲಿನ ಅವವಾದಕ್ಕೂ ಸಹ ಅವರು ಅಷ್ಟೇ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ ಅದರಿಂದ ಅವರು ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಅವವಾದವನ್ನು ಹೊರಿಸರು. ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಗಳ ಜ್ಞಾನಾವರಣ, ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮಗಳ ವ್ರಬಲ ಉದಯದಿಂದ ಆಜ್ಞಾನವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಅವನು, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮಾನ, ಮತ್ತು ಕವಸ್ತ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಭಯಭೀತ, ತೋಕಗ್ರಸ್ತ ಮತ್ತು ಗ್ಲಾನನಾಗಿ ರತಿ ಮತ್ತು ಅರತಿ ಕರ್ಮಗಳ ವಶನಾಗುವುದರಿಂದ ನಾನಾ ವ್ರಕಾರದ ವಿಕಾರಗಳು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ ಸೆರೆಗುಡುಕನು ಹೇಗೆ ವರವಶನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮರೆಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇವನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಇವನು ಮಾಡಕ ವದಾದಗಳನ್ನು ನೇವಿಸಿದವರಂತೆಯೇ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ನಿಂದ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ಆಚರಣೆಯು ವಾತ-ಪಿತೃದಿಗಳಿಂದ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಬಡಬಡಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ವಿಷಯ-ಕಷಾಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನಿಂದ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತವೆ ಇಂಥವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಾವು ಕರುಣೆಯುಳ್ಳವರಾದರೂ ಧಾರಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಅವರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡೋಣ? ಅನ್ಯರ ಮೇಲೆ ಅವವಾದವನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಹೀಗೆ ನರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗಿದೆ ಅದರಂತೆ ದುರ್ಗತಿಗೂ ಹೋಗಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯಾಗಿದೆ. ಈಗಲಾದರೂ ವರನಿಂದೆಯನ್ನು ದೂರವಿಡೋಣ "ನನಗೆ ವರನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಮೌನವು ಒದಗಲಿ. ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ಆಯುಷ್ಯವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಕೂಡ ಪ್ರಿಯ, ಹಿತ, ಮಧುರ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಲಿ" ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಜೈನಧರ್ಮೀಯರಂತೂ ಗುಣಗ್ರಾಹಿಗಳೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಅವರು ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜನರ ಹಾಗೂ ತೀವ್ರ ಕಷಾಯವುಳ್ಳಂಥವರ ಮಿಥ್ಯಾಚರಣೆ-ನೋಡಿ, ವೈರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವರ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅಂಥವರ ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಅವವಾದ ಬಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದೂ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅನಾದಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮತ್ತು ಇತರ ದೋಷಗಳಿಂದ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರುಣಾ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಂದ ಕಷಾಯೀ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅವನು ಗುಣ-ದೋಷಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ

ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ರಮಾದಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲು. ನಿದ್ರೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾರು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಆರು ಆವಶ್ಯಕಗಳು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ಜಪ-ಜಾಪ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಮುನೀಶ್ವರನಿಗೆ ತಪ, ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ನಿದ್ರೆಯು ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥದ್ದು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಘಾತಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಅದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಅಚೇತನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಯಾರು ಅದನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಹಿತ ರೂಪ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಾಶವಾದವೆಂದೇ ತಿಳಿಯದೇಕು. ಅವನು ಶಾಸ್ತ್ರವರಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲವೆ ಜಿನಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಶ್ರವಣ ಮಾಡುವಾಗ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವನಿಗೆ ತೂಕಡಿಕೆ ಬರಹತ್ತಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿನೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು? ತಿರುಗಿ ಜಿನಸೂತ್ರಗಳ ಶ್ರವಣ ವರಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರುಚಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು. ಧ್ಯಾನ, ಸಾಮಾಯಿಕಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಿದ್ರೆಯು ಬಂದರೆ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನ, ಜಾವ್ಯ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಾವನಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾದವು. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವವು ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಪುರುಷನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವು ನಿದ್ರೆಯೊಳಗೆ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಅನೇಕ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವಂಥ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಹಗಲು ಮಲಗುವುದರಿಂದ ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ತವವು ಆಗುತ್ತದೆ ಮುನೀಶ್ವರರಂತೂ ಒಂದು ವ್ರಹರ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದ ಶರುವಾಯ ದುಃಖ, ವ್ರಮಾದಗಳು ದೂರವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಎರಡನೆಯ ವ್ರಹರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಎಚ್ಚರಾದ ಕೂಡಲೇ ಹನ್ನೆರಡು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುನಃ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ತಿರುಗಿ ಜಾಗೃತರಾಗಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ವ್ರಹಾರ ನಡುವಿನ ಆ ಎರಡು ವ್ರಹರದಲ್ಲೆಯೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಸಲ ಜಾಗೃತರಾಗಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಅಪ್ಪಿ ತಪ್ಪಿ ಒಂದು ಮೂಹೂರ್ತದಷ್ಟು ಕಾಲ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅಚೇತನರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅದು ಕೂಡ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯಾಯ- ತೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು ಮೊದಲಾದ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನೂ ರಸವರಿತ್ಯಾಗ ಮೊದಲಾದ ತೀವ್ರ ತಪಸ್ವರಣಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನಿದ್ರೆ ಮತ್ತು ಕಾಮಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದ ತಪಗಳನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ವಚನಕಾಯದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯ ಇನ್ನೂ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ವ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವದಿರಬೇಕೋ ಅವರೇ ಆತನು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಗಲು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಆಲಸ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದ ಜಾಗೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಜೀವದ ಅಂತರ್ಗತ ದೊಡ್ಡ ವೈರಿಗಳಾಗಿವೆ. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಯೋಪಾದೇಯ, ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯ, ಹಿತಾಹಿತ, ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ. ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅಂತಲೇ ಯಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯೆ, ವಿನಯ, ತಪ, ಸಂಯಮ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ಜಾವ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವ್ರಾವ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆಯೋ ಅವರು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿಲಿಕ್ಕೆದೇಕು

ಎಂಟು ವ್ರಹಾರದ ತುದ್ದತೆ

ಅಷ್ಟತುದ್ದಿ — ಈ ಅಷ್ಟ ತುದ್ದಿಗಳು ವರಮ ವೀತರಾಗಿಗಳಾದ ಮುನೀಶ್ವರರಿಗೇನೇ ಸಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಸಾಧು ವದವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವಂಥ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಇವುಗಳ ವರಿಣಿಯಿರುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ಆ ತುದ್ದಿಗಳು ಹೀಗಿವೆ—(೧) ಬಾವತುದ್ದಿ, (೨) ಕಾಯತುದ್ದಿ, (೩) ವಿನಯತುದ್ದಿ, (೪) ಕಾರ್ಯವಧತುದ್ದಿ, (೫) ಜಿಜ್ಞಾಸತುದ್ದಿ, (೬) ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವನತುದ್ದಿ, (೭) ಶಯನಾಸನತುದ್ದಿ, (೮) ವಾಕ್ಯತುದ್ದಿ.

೧. ಭಾವತುದ್ದಿ — ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಮೋಕ್ಷ- ಮಾರ್ಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿರುಚಿಯೂ ಅದರಿಂದ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲತೆಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಹೀಗಿವೆ—ಈ ರತ್ನತ್ರಯ ಮಾರ್ಗವೇ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನುಳಿದು ಅಷ್ಟ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವಂಥ ಕುಮಾರ್ಗಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಆತ್ಮನ ಹಿತವು ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಆ ಮೋಕ್ಷವು ಕರ್ಮಬಂಧದಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿದೆ ಈ ಕರ್ಮ ಬಂಧವು ರತ್ನತ್ರಯದಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿರುತ್ತದೆ ” ಈ ವ್ರಹಾರ ದೃಢ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸಂಸಾರ, ದೇಹಗಳ ಭೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ವೀಶರಾಗತ್ವವೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಮಲಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆಮಾಡಿ ಮನವನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಈ ನಿರ್ಮಲತೆಗೇನೇ ಭಾವತುದ್ದಿ ಎನ್ನುವರು ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಾನಸಿಕ ಅಂದರೆ ವಿಚಾರದೊಳಗಿನ ವಿಷಯಗಳ ಇಚ್ಛೆ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಉಪದ್ರವ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗದ ವಿನಹ ಮುನಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರಾವಕರ ಆಚಾರವು ಪುದ್ಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಒಣಗಿದ ಮೃದು ಮತ್ತು ಸ್ವಚ್ಛ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ತೆಗೆದರೆ ಅದು ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಪ್ನವೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕೆಸರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಸುವ್ಯಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಗಾರನಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿದರೂ ಅದು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಕಾಣಲಾರದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕಷಾಯದಿಗಳಿಂದ ಯಾರ ಅಂಶಕರಣವು ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೂ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಜಾರಿತ್ಯಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

೨. ಕಾಯತುದ್ದಿ — ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ತರೀರ ಪುದ್ದಿಯು ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? ಅವರು ನೂಲು, ರೇಸಿಮೆ, ಜೂಟು, ಹುಲ್ಲು, ಉಣ್ಣೆ, ತೊಗಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾವರಣಗಳನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಭಸ್ಮವನ್ನೂ ಸಹ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಆಭರಣ, ಅಲಂಕಾರ, ಸ್ನಾನ, ಗಂಧವಿಲೇಪನ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಮೈಮೇಲೆ ಧೂಳು ಮೊದಲಾದ ಮಾಧ್ಯಗಳೂ ಬಿದ್ದು, ಬೆವರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಮಲಿನವಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಮೂಗು, ಬಾಯಿ, ಕಣ್ಣು, ಗಲ್ಲು, ಹುಬ್ಬು, ತಲೆ, ಬಾಹು, ಕೈಯು, ದೇಹು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಚಲನವಲನವನ್ನೂ ಸಹ ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧನತೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಬಾಹ್ಯವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಲ್ಪವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೇನೇ ನಿಜವಾದ ಆತ್ಮತುದ್ದಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ತುದ್ದಿಯ ಅನವಶ್ಯಕತೆಯು ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ತುದ್ದಿಯು ದಿಗಂಬರ ಸಾಧುಗಳಿಗೇನೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಯತ್ನಾಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಖ್ಯಾತವಳು ವಿಕಾರದೇ ಪುದ್ದಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇವರು ತಾವು ಧರಿಸುವ ವಸ್ತ್ರ, ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೂ ತಮಗೂ ಕಾಮಬುದ್ದಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಇರಕೂಡದು, ಅಭಿಮಾನ, ಭಯಗಳೂ ಹುಟ್ಟಬಾರದು, ಇಂಥವುಗಳನ್ನೇ ಧರಿಸಬೇಕು ಆದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿರಬೇಕು, ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕವಾಗಿರಬೇಕು, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಪೋಷಿಸಿರಬೇಕು ಇಂಥ ವಸ್ತುಭರಣಗಳಿರಬೇಕು ತನ್ನ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಅವಯವಗಳ ಚಲನವಲನೆ, ಮಾತುಗಾರಿಕೆ, ನಡೆಯುವಿಕೆ, ಕೂಡುವಿಕೆ, ಮಲಗುವಿಕೆ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಅಭಿಮಾನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಪಿಸುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ಇದು ಗೃಹಸ್ಥನ ಕಾಯತುದ್ದಿಯ ರೀತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

೩. ವಿನಯತುದ್ದಿ — ಅರಹಂತರೇ ಮೊದಲಾದ ವರಮ ಗುರುಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದು, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಥಾವಶಕಾರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಗುರುವಿನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದು, ವ್ರತೈ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ವಾಚನ, ಜಪ, ಸ್ತುತಿಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಾನಾಗಿರುವುದು, ದೇಶ ಕಾಲ ಭಾವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಜಾತುರ್ಯದಿಂದ ಆಜಾರ್ಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನಡತೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ವಿನಯತುದ್ದಿಯೆನ್ನುವರು ವಿನಯವೇ ಎಲ್ಲ ಜಾರಿತ್ಯ ಸಂವತ್ತಿನ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ವಿನಯವೇ ಪುರುಷನ ಅಲಂಕಾರವಾಗಿದೆ ವಿನಯವೇ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ತೇಲಿಸಿ ಒಯ್ಯುವ ನಾವೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗ್ರಹಸ್ಥರು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮುಂದೆ ತನದ ವಿನವಣಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು

೪. ಈರ್ಯಾವಧತುದ್ದಿ — ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಜೀವಗಳಿರುವ ಸ್ವಕ, ಜೀವವು ಜನಿಸುವಂಥ ಯೋನಿ ಜೀವಗಳ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನ ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಪೀಡೆಯು ತಗಲದಂತೆ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಡೆಯಬೇಕು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆತುರತೆಯಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯಕೂಡದು ಅದರಂತೆ ಭ್ರಮ, ವಿಸ್ಮಯ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ನಾಣಕೂಡದು ಹಾಗೆಯೇ

ಆಡುತ್ತಾಡುತ್ತಲೂ ತರೀರದ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಅಂಕುಡೊಂಕುಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ ನಡೆಯಬಾರದು ವಿವಿಧ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗಕೂಡದು ಇವೆಲ್ಲ ಗಮನದ ವಿಷಯದ ದೋಷಗಳಾಗಿವೆ ಇವು ಆಗದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಮೊಳ ಮುಂದಿನ ನೆಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ನಾವು ನಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗವು ಅನೇಕ ಜನರು, ಬಂಡಿಗಳು, ಕುದುರೆ, ಎತ್ತುಗಳು ನಡೆದು ಹೋದಂಥದಿರಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿರಬೇಕು, ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವು ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಗಲು ಮಾತ್ರ ನಡೆದಾಡುವದಕ್ಕೆ ಈರ್ಯಾಸವಿತಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ನೀತಿ ವೈಭವಗಳು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಸಂಯಮಗಳು ಸಾಧುಗಳ ಹತ್ತರ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದು ದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಇಂಥ ಸಾಧುತ್ವದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಏಕದೇಶವಾಗಿ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯುವ ಭಾವನೆಯನ್ನೂ ಇಡಬೇಕು ದಾರಿಯೊಳಗಿಂದ ಸಾಗುವಾಗ ಕ್ರಿವಿ, ಕೀಟಿಕ, ಇರುವೆ, ಹಸಿರು, ಹುಲ್ಲು, ಕೆಸರು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ನೋಡಿ ನಡೆಯುವವರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ತಗ್ಗು-ದಿನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಹಾವು, ಜೇಳುಗಳಂಥ ದುಷ್ಟ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಬೀಳುವ ಭಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಬಾಧೆಯೂ ತಪ್ಪುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಈರ್ಯಾವಧ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಹಿತವೇ ಆಗಿ ಜನನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪಾಲನೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೫. ಭಿಕ್ಷಾ ತುದ್ದಿ - ಸಾಧುವು ದೇಶ, ಕಾಲ, ನಡಾವಳಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಆಹಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ ಊರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬೆಂಕಿಯು ಹತ್ತಿದ್ದರೆ, ವರರಾಜರ ಉಪದ್ರವ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ, ರಾಜ್ಯಂಥ ವ್ರಸಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ವಿಪ್ಲವ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರೆ ಮುನಿಗಳು ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಹೊರಡುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುವಂತಿದ್ದರೆಯೂ ಅಥವಾ ಹಿಂಸೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೂ ಅವರು ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವದಿಲ್ಲ ಅವಸರದಿಂದಲೂ ತೀರ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿಯೂ ಅವರು ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ ನಡೆಯುವಾಗ ಇನ್ನೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ವನ್ಶೀಯನ್ನಾಗರಿ, ನಗರದೊಳಗೆ ಕಟ್ಟಡಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನಾಗರಿ ನೋಡುತ್ತ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಕಲಹ, ವಿಸಂವಾದ, ಕೌತುಕ, ನೃತ್ಯಗೀತಾದಿಗಳು ನಡೆಯುವವೋ ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಎಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರು, ದುಷ್ಟವಶುಗಳು, ಉನ್ನತ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ, ಎಲೆ, ಹೆಣ್ಣು, ಹೂವು, ಬೀಜ, ನೀರು, ಕೆಸರು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇದ್ದ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಂದ ಸಾಗುತ್ತಾರೆ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರಡುವಾಗ ಇಂಥ ದಾಶ್ಯವಿನ ಮನೆಗೇ ಹೋಗುವವೆಂದು ಎಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ಬೇಗನೆ ಆಹಾರ ಹಾಕುವಂದವರು ಒಳ್ಳೆಯವರು, ಅವರಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ದೊರೆತರೆ ಉತ್ತಮ, ಅದರಲ್ಲೂ ಸವಿಯಾದ ಊಟವು ಲಭಿಸಿದರೆಂತೂ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವೆಂದು ಮುನಿಗಳೂ ಎಂದೂ ಅವೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು, ಇರಬೇಕು, ಆಹಾರವು ಬಿಸಿಬಿಸಿ-ಯಾಗಿರಬೇಕು, ಆರಿ ರುಚಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದುದು ಇರಕೂಡದು, ಇನ್ನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಕಲ್ಪ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಸಾಧುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇರಕೂಡದು. ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋವತಮೆಳ್ಳನುಸರಿಸಿ ರಾಧಾಲಾಭಗಳು ಆಗುವವವಿರುತ್ತವೆ ಇದನ್ನೆರಿತು ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನುವಮಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಇಡಬೇಕು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಗೆ ತರಣುಹೋಗಬೇಕು. ಹಸುವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಕೂಡದು. ಹೀಗೆ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳ ಭಿಕ್ಷೆಯ ವದ್ಧತಿಯು ಇದೆ ಸಾಧುವು ನಿಂದ್ಯ ಹಾಗೂ ಹೀನ ಕುಲವಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಉತ್ತಮ ಕುಲವಿದ್ದೂ ಎಲ್ಲಿ ದಾಸಕಾರಿಯು ಇರುವದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧುವು ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆಯೇ ಲಗ್ನ ಸಮಾರಂಭ, ಸತ್ತ ಪುರುಷರ ಸೂತಕ, ಹಾಡುವಿಕೆ, ಬಾರಿಸುವಿಕೆ, ಮೇಳವಾಡ್ಯಗಳ ಘೋಷಣೆ, ಬಹುಜನರ ಕೂಡುವಿಕೆ, ತರಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿರುವಿಕೆ, ಹೋಗುವವರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಇರುವಿಕೆ, ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಅನಿ, ಕುದುರೆಗಳು ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಟ್ಟಿರುವಿಕೆ, ಅನೇಕ ಜನರ ಹೋಗು-ಬರುವಿಕೆ, ಕಿರಿಯಗಲಾದ ಮಾರ್ಗವಿದ್ದು ಅನೇಕ ಜನರು ಮೈಗೆ ಮೈ ತಿಕ್ಕಿ ಹೋಗಿಬರುವಿಕೆ, ಎರಡು ಮೊಳಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಇಳಿದು ಹೋಗುವಂತೆ ಇರುವುದು, ಎತ್ತರವಾದ ಭೂಮಿಯ ಮುರ್ಬಾದೆಯ ಉಲ್ಲಂಘನವಾಗುವಿಕೆ-ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುಗಳು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಜಂದ್ರನ ಪ್ರಕಾಶವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಬಡವ-ಬಲ್ಲಿದರೆನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರ ಮನೆಯನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿಯೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಾಧುಗಳೂ ಸಹ ಸಮದಾವನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನೆಗೆ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು ದೀನ, ಅನಾಥ, ನಿಂದ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವವರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು ಆದರೆ ಆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಭಿಕ್ಷುಕರಿಗೂ ಉಳಿದ ಬರು-ಹೋಗುವವರಿಗೂ ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಸ್ತದವಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಹೋಗುವರು ಮುಖದಿಂದ ಧರ್ಮಲಾಭವಾಗಲಿ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಉಚ್ಚರಿಸದೆ, ಹೂಂಕಾರ, ಕಣ್ಣು ಸನ್ನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೇನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸದೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹಸಿವು, ಕೈಯಿಂದ ಯಾಚನೆ, ದಾತ್ಯವಿನ ನಿರೀಕ್ಷೆ, ಆಹಾರ, ಮನೆಯವರ ಜಲನವಲನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದು, ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ ಇವಾವದನ್ನೂ ಮಾಡದೆ ಅರ್ಧ ಅಂಗಳದ ವರೆಗೆ ಮಿಂಚಿಸಂತೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ 'ತಿಷ್ಠ, ತಿಷ್ಠ, ತಿಷ್ಠ' ಎಂದು ದಾತ್ಯವು ಮೂರು ಸಲ ಆದರದಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧುಗಳು ನಿಲ್ಲುವರು ಒಮ್ಮೆ ಆ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದರೆ ತಿರುಗಿ ಆ ಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಗೇ ಹೋಗುವರು ಅಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಯವಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ತಿರುಗಿ ವನಕ್ಕೇ ಹೋಗುವರು ಆಚಾರಾಂಗ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಸಲವತ್ತಾರು ದೋಷ, ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಲ, ಮೂವತ್ತೆರಡು ಅಂತರಾಯಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿ ಆಹಾರವು ಲಭಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಕೇವಲ ಪ್ರಾಣ ರಕ್ಷಣ-ವಾಗುವಷ್ಟು ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಸರಸ-ನೀರಸ, ಲಾದಾಲಾಭಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಭಾವವನ್ನೂ ಇಡುವರು ಸಾಧು ಪುರುಷರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದಲೂ ಚಾರಿತ್ರಶುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುನೀಶ್ವರರು ಐದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಅವು (೧) ಗೋಚರೀವೃತ್ತಿ, (೨) ಅಕ್ಷಮೃಕ್ಷಣವೃತ್ತಿ, (೩) ಉದರಾಗ್ನಿ ಪ್ರತಮನವೃತ್ತಿ, (೪) ಭ್ರಾಮರೀವೃತ್ತಿ, (೫) ಗರ್ತಪೂರ್ಣವೃತ್ತಿಗಳೆಂದು ಇವೆ

೧. ಗೋಚರೀವೃತ್ತಿ-ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾದ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಂದು ಆಕಳ ಮುಂದೆ ಹಾಕಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡದೆ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಹುಲ್ಲನ್ನೇ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಸಾಧುಗಳೂ ಸಹ ದಾತ್ಯವಿನ ವಸ್ತ್ರ, ಭೂಷಣ, ಸಾಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ನವಧಾಫಲೀಯಿಂದ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಪೂರ್ವಕ ತಮ್ಮ ಕರವುಟದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ತುತ್ತನ್ನು ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಅವರ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ. ಸಾಧುಗಳ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವೃತ್ತಿಗೆ ಗೋಚರೀ ವೃತ್ತಿಯೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಆಕಳು ವನದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಮೇಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದು ವನದ ತೋಟೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಜೈನಸಾಧುವೂ ಕೂಡ ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಅವರ ಮನೆ, ಹಾಸಿಗೆ, ಮಲಗುವ ಕೋಣೆ, ಆಸನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ತಾಪ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಮಣಿನ ವಾತ್ಸಿಗೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸುವದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಬಂದ ತುತ್ತನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಕಡೆಗೇನೇ ಅವರ ಸಂಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಆ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ವರಿವಾರ ಜನರ ಮನೋಹರ ವೇಷ, ಅಧವಾ ಅವರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಮುನಿಗಳು ನೋಡುವದಿಲ್ಲ ಸರಸ ನೀರಸ ಆಹಾರವನೆಯೆಂದು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆಕಳ ಹಾಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಗೋಚರೀವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಗನೇಷುಣಾವೃತ್ತಿ ಎಂದೂ ಎನ್ನಲಾಗುವದು

೨. ಅಕ್ಷಮೃಕ್ಷಣವೃತ್ತಿ-ಒಬ್ಬ ರತ್ನದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯು ರತ್ನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡು, ತಾನು ಹೋಗಬೇಕಾದ ದೇಶಕ್ಕೆ ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಧುವು ಸಹ ಗುಣಗಳೆಂಬ ರತ್ನದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ದೇಹರೂಪೀ ಬಂಡಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೋಷವಾದಂಥ ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೊರಕಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ಬಯಸಿದ ಸಮಾಧಿರೂಪ ವಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವನು ಅಂತರೇ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವೃತ್ತಿಗೆ ಅಕ್ಷಮೃಕ್ಷಣವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು

೩. ಉದರಾಗ್ನಿ ಪ್ರತಮನ ವೃತ್ತಿ-ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬೆರೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿಯು ಹತ್ತಿದರೆ ಅದನ್ನು ತುಡ್ಡ ಇಲ್ಲವೆ ಆತುಡ್ಡನಿರುಗಳಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಅರಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ ತನ್ನ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು

ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಧುವೂ ಕೂಡ ಹೊಟ್ಟೆಯೆಂಬ ಭಾಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ಹಸಿವು-ನೀರಡಿಕೆಗಳೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸರಸ ನೀರಸ ಭೋಜನದಿಂದ ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವೈತ್ತಿಗೆ ಉದರಾಗ್ನಿ ಪ್ರಶಮ ವೈತ್ತಿ ಎನ್ನುವರು

೪. ಭ್ರಮರಾಹಾರ ವೈತ್ತಿ-ಭ್ರಮರಗಳು ಹೂವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಬಾಧೆಯು ತಗಲದಂತೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಗಂಧವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಧುವೂ ಕೂಡ ದಾತ್ಯವಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ನೋವಿನದೆ ಭೋಜನ ಮಾಡುವನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭ್ರಮರಾಹಾರವೈತ್ತಿಯನ್ನುವರು.

೫. ಗರ್ತಪೂರ್ಣ ವೈತ್ತಿ-ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಗ್ಗು ಬಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲು, ಗರಸು, ಮಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬುತ್ತೇವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಧುವು ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೆಂಬ ತಗ್ಗನ್ನು ಸರಸ ನೀರಸ ಆಹಾರದಿಂದ ತುಂಬಿಡುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಗರ್ತಪೂರ್ಣವೈತ್ತಿಯನ್ನುವರು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬದು ವೈತ್ತಿಗಳಿಂದ ಸಾಧುಗಳು ತುಡ್ಡ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ

ಪ್ರಾವಕರು ತಮ್ಮ ಭೋಜನ ತುದಿಯನ್ನು ಅನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಾಕ್ರಮಸರಿಸಿ ಪ್ರಾವವಾದದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರುವದರಿಂದ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಇತರರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡದೆ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂವಾದನ ಮಾಡಿದ ಧನದ ಗರ್ವ, ವಿಷಾದ ಮತ್ತು ದೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ದಾನದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಇಟ್ಟು ಅನ್ನದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅಭ್ಯರ್ಥನೇ ಮೊದಲಾದ ಸದೋಷ ಭೋಜನವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ, ತಮ್ಮ ಭೋಗಾಂತರಾಯ ಮತ್ತು ಲಾಭಾಂತರಾಯಗಳ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಾಕ್ರಮಸರಿಸಿ ಪ್ರಾವವಾಗುವ ಸರಸ-ನೀರಸ ಆಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೂ ದಾನಕ್ಕೂ ಬೇಕಾಗುವದನ್ನು ಬೇರೆ ತೆಗೆದಿಟ್ಟು ಉಳಿದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗೃಹಸ್ಥರು ಅತಿ ಆಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಲಾಲಸೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಭೋಜನದ ತುದಿಯಾಗುತ್ತದೆ

೬. ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ತುದ್ಧಿ -ಸಂಯಮಧಾರಣ ಮಾಡಿದಂಥ ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಉಗುರು, ಕೂದಲು, ಕಫ, ಮುಗಿಪೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು, ಮೂತ್ರ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಕಷ್ಟವಾಗದಂತೆಯೂ ಯಾವ ಜೀವವೂ ಮರಣ ಹೊಂದದಂತೆಯೂ ಯಾವ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮವೂ ಮರಣವಾಗದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಂಥ ನಿರುಪದ್ರವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ವಿನಿರ್ಜನಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಚರಣೆಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾತುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಶರೀರದ ಮಲ, ನೀರು, ಬುದಿ, ಮಣ್ಣು, ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇತರ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಗೆಯಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಒಗೆಯುವಾಗಲೂ ಇಡುವಾಗಲೂ ಯಾವ ಜೀವದ ವಧೆಯೂ ಆಗಕೂಡದು. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಜಗಳ, ವಿಸಂವಾದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಾರದು. ತಮ್ಮ ಶರೀರಕ್ಕೂ ಅಪಾಯವಾಗಿರಕೂಡದು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗಿರಬಾರದು ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು

೭. ಶಯನಾಸನ ತುದ್ಧಿ -ಇದು ಸಾಧುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಆಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸ್ತ್ರೀ, ನವುಂಸಕ, ಕಳ್ಳರು, ಸೆರೆಗುಡುಕರು, ಬೇಟೆಗಾರರೇ ಮೊದಲಾದ ವಾಹಿಗಳು ಬರು-ಹೋಗುವಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಾಧುಗಳು ವಾಸಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಆ ಜನರು ಬಾರದಂಥ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು ಇನ್ನು ತೈಂಜಾರಿಕ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ಇರಕೂಡದು ಅದರಂತೆ ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತೋಟ, ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ, ಕುಣಿಯುವಿಕೆ, ಬಾರಿಸುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುವಂಥ ಸ್ಥಳ ಇವು ಸಾಧುಗಳು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಇವರು ಇಂಥ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದೂರವಿರುತ್ತಾರೆ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳು ಅಕ್ಕಿತ್ತಿಮವಾದಂಥ ವರ್ವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಿಡಗಳ ಹೊದರಿಸಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವರು ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬೈಲಾದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ತಮಗಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು ಅದರಂತೆಯೇ ಕುದ್ಡವಾದ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆಯೇ ಕೂಡವದನ್ನೂ ಮಲಗುವದನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಗೃಹಸ್ಥರು ಕೂಡ ಸ್ತ್ರೀ, ನವುಂಸಕ, ದುಷ್ಟ, ಕಲಹ, ವಿಸಂವಾದ, ವಿಳತ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಪರಿಣಾಮದ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಕೆಡದಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತಯನ, ಆಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಸ್ಥಾನ ದೋಷದಿಂದ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದುರ್ವ್ಯಾಸನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟ ವಿಚಾರಗಳು

ಬರುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಜೀವನೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮಾಡಿ, ಊಟ-ಉಪಚಾರ-ಗಳನ್ನು ಕೂಡುವುದು-ವಿಳುವುದನ್ನೂ ನಿರಾಕುಲವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು.

೮. ವಾಕ್ಯ ಶುದ್ಧಿ—ಮುನಿಯು ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ವೃದ್ಧೀಕಾರಾದಿ ಜೀವನಗಳ ಕೆಲಸವಾಗುವಂತೆ ಕರೋರ, ನಿಂದ್ಯ ಪರಪೀಡೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಆಡಕೂಡದು ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ, ತಪ ಇವುಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನೇ ಹಿತ ಹಾಗೂ ಮಿತವಾದಂಥ ಮಧುರ ಮನೋಹರ ವಚನಗಳಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಮುನಿಗಳಿಗೇನೇ ವಾಕ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಸಹ ತಾನು ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಲೋಕವಿರುದ್ಧ, ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ, ಹಿಂಸೋತ್ಪಾದಕ, ಅಸತ್ಯ, ಬಹುಕರ್ತವಾದಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಂದ ಎಂದೂ ಉಚ್ಚರಿಸಬಾರದು ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಾಕ್ಯಶುದ್ಧಿಯು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ

ಈ ವ್ರತಾರ ಎಂಟು ವಿಧದ ಶುದ್ಧಿಗಳು ಸಂಯಮ ಪುರುಷನು ಸಾಧಿಸಲು ತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಕೂಡ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದು, ತಾವೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಅವನು ವಿಶೇಷ ವಾವರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗದೆ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ

ತವಭಾವನೆ

ತವಭಾವನೆಯೂ ಸಹ ಗೃಹಸ್ಥರು ಚಿಂತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ತವವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮುನೀಶ್ವರರು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದೆ ಅಂದರೂ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಹ ಇದರ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಅಂದರೆ ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ವೃತಗಳಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಮುಪ್ಪಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣದಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಜಂಜಲವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಊಟ, ಕಾದಿಯುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಆಕುಲತೆಯನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ದೈನ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತವಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ತವವು ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಆಭ್ಯಂತರ ಎಂದು ಎರಡು ವ್ರತಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಬಾಹ್ಯ ತವಗಳಲ್ಲಿ ಅನಶನ, ಅನವಾದರ್ಯ, ವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾಸ, ರಸಪರಿತ್ಯಾಗ, ವಿವಿಕ್ತ-ತಯ್ಯಾಸನ ಮತ್ತು ಕಾಯಕ್ಷೇಪ ಎಂದು ಆರು ಭೇದಗಳಿವೆ

೧. ಅನಶನ—ಅನನ ಎಂದರೆ ಊಟ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನಶನವೆನ್ನುವರು ಈ ತವವು ಕಡೆಗೆ ಕಾಣುವಂಥ ಫಲವನ್ನೂ ಯಾರು ಅನೇಕ್ಷಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ ಯಾಗಬೇಕು, ವ್ರಸಿದ್ಧಿಯು ಲಭಿಸಬೇಕು, ಜನರು ತಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು, ಮಂತ್ರ ಸಾಧನೆಯಾಗಬೇಕು, ಪುದ್ಧಿ, ಸಂವತ್ಸಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಶತ್ರುಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ವೈಭವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ವೈರದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ತನ್ನ ಘಾತವಾಗಬೇಕು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ ಅನಶನ ವ್ರತ-ಉಪವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರೆ ಅದು ನಿಜವಾದುದಲ್ಲ ಅಂಥ ತವವು ಕೇವಲ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು, ಷಹೀಕಾಯ ಜೀವನಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಬೇಕು, ರಾಗಭಾವವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು, ನಿವ್ರೆಯನ್ನೂ ಗ್ರೀವುಗಳೂ, ಕರ್ಮದ ನಿರ್ವಹಣೆಯು ಆಗಬೇಕು, ಧ್ಯಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗಬೇಕು, ಬೇಡದ ಸುಖವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕು-ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ತವವೆನ್ನುವರು ಈ ತವವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯುಳ್ಳದು, ಇನ್ನೊಂದು ಯಾವಜ್ಞೇವ ನಡೆಯುವಂಥದು ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಹೊತ್ತು ಊಟಮಾಡುವ ಪರಿವಾರವಿದೆ. ಅದರೊಳಗಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಊಟ ಮಾಡಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಹೊತ್ತಿನದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತವವೆನ್ನುವರು ಮೊದಲನೆಯ ದಿನ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಉಂಡು ಮತ್ತೊಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಮರುದಿನ ಎರಡೂ ಹೊತ್ತಿನ ಊಟವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಒಮ್ಮೆ ಊಟಮಾಡಿ ಇನ್ನೊಂದು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಈ ವ್ರತಾರ ನಾಲ್ಕು ಊಟಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಗಿದೆ.

ನೆನ್ನುವರು. ಆರು ಊಟಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ 'ಬೇಲಾ' ಎನ್ನುವರು ಎಂಟು ಊಟಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ 'ತೇಲಾ' ಎನ್ನುವರು. ಹತ್ತು ಊಟಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ 'ಜಾಲಾ' ಎನ್ನುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆ ಇರುವ ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಕಾಲಮರ್ಯಾದಾರಿಂದ ಅನಶನವೆನ್ನುವರು ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಗೆ ಯಾವಜ್ಜೀವ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯಾವಜ್ಜೀವಾನಶನ ಎನ್ನುವರು. ಭಗವಂತನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಉಪಶಮ ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಉಪವಾಸ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಮುನಿಯು ಉಟಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉಪವಾಸ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು, ಉಂಡುವವಾಸಿಯವನು ಆದರೆ ಯಾರು ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿಯೂ ಸಹ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿರಿಚ್ಚಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಕಷ್ಟಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರುವರೋ ಅವರ ಉಪವಾಸವು ವೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅಂಥ ತವವು ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನಶನ ತವದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ ಗೃಹಸ್ಥರು ಯಾವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫದ ವಿಕಾರಗಳು ಬೆಳೆಯಲಾರವೋ, ರೋಗದ ಉಪಶಮವಾಗಿ ಉತ್ಪಾದವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದೋ ಅಂಥ ತವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಇದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧವಾಗಿ- ಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಇರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ದೇಶಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಆಹಾರ ವಾಸಾದಿಗಳು ಇರಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ತನ್ನ ತವಕ್ಕೆ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಜನರು ಎಷ್ಟು ನೆರವು ಸಲ್ಲಿಸಬಲ್ಲರೊಬ್ಬರನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ದೇಹ ರಚನೆಗೆ ಬಾಧೆಯು ತಟ್ಟಿದಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಉಪವಾಸ ತವವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

೨. ಅವಮೌದರ್ಯ- 'ಅವಮ' ಎಂದರೆ ಕಡಿಮೆ. 'ಉದರ' ಎಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ದಿನದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಮೌದರ್ಯದ ರೀತಿ ಎನ್ನಬಹುದಾಗಿದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮವು ಇದರಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಭೋಜನದ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಪಾಹಾರದಿಂದ ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಗಳ ವಿಕಾರವು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವದಿಲ್ಲ. ರೋಗದ ಉಪಶಮವಾಗುತ್ತದೆ ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗ, ಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸುಖದಿಂದಲೇ ಅವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅವಮೌದರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಉಪವಾಸದಿಂದಾಗುವ ಉಷ್ಣತೆ ಹಾಗೂ ಪೇದಗಳು ಆಗಲಾರವು ಮುಂದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಉಪವಾಸವೂ ಸಹ ಸಹನವಾಗುವುದು ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ-ಕುತ್ರಿಕಿಯವರೆಗೆ-ಊಟ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕ ಕ್ರಿಯೆ, ಧ್ಯಾನ, ಕಾರ್ಯೋತ್ಸರ್ಗಾದಿಗಳು ಸುಖದಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ, ನಿದ್ರೆಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ, ನೀರಡಿಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ, ಉಷ್ಣತೆಯು ಬೆಳೆದು ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಲಾಲಸೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಕ್ಕೊಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೊಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಾದ ಮುನಿಗಳು ಅರ್ಧ ಊಟ, ಕಾಲು ಊಟ, ಎರಡು ತುತ್ತು ಊಟ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ತುತ್ತು ಮಾತ್ರ ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವಮೌದರ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನೇ ಅವರು ಸವಿಯಾದ ಊಟಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಅಲ್ಪ ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅವಮೌದರ್ಯವೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು ಅವಮೌದರ್ಯವು ಭೋಜನದ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ಮಾತ್ರ ಇದೆ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿರುವ ಪ್ರಾವಣನೂ ಸಹ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಲಭಿಸುವ ಊಟದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು ಊಟದ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕು ಇಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀರೋಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಮೌದರ್ಯ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು

೩. ವೃತ್ತಿ ವರಿಸಂಖ್ಯಾತ- ಈ ತವವು ಕೇವಲ ಮುನಿಗಳಿಗೇನೇ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಮುನೀಶ್ವರರು ಆಹಾರಕ್ಕೊಂದು ಹೊರಡುವಾಗ ಈ ಹೊತ್ತು ಒಂದು, ಎರಡು, ನಾಲ್ಕು, ಐದು ವಿಳಾ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗುವದೊಂದು ವೃತ್ತಿಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ತಾವು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇ ಆಹಾರ ದೊರೆತರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದು. ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ಇಂದಿಧವರು ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಅದರಂತೆಯೇ ಇಂಥ ವಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆನೇ ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದು, ಇತರ ವಿಧದಿಂದ ಕೊಟ್ಟರೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಕಠಿಣ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರು

ಆಹಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಡುವರು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳಿಗೆ ವೃತ್ತಿಪರಿಯಖ್ಯಾನ ತವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಈ ಕಠಿಣ ತವನ್ನು ಮುನಿಗಳಿಗೇನೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಉಳಿದ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಈ ತವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸಿದರೆ ಅವರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗಿಯಾದ ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಅವರ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದು ಹೀಗೆ ಇರುವುದು-ನಾನು ಉಜ್ಜಲವಾದ ಜಿನಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವೆ. ಧರ್ಮದ ಘಾತವಾಗುವಂತೆ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ತವ, ವ್ರತಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಲಾರಿನ್ನು. ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕವಟಿಗಳು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಇರುವವೋ ಅಂಥ ನೌಕರಿಯನ್ನೂ ಸಹ ನಾನು ಮಾಡಲಾರಿನ್ನು ಕುಳ್ಳು, ಮೋಸ ಮತ್ತು ಪಾಪ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನೂ ಸಹ ನಾನು ಮಾಡಲಾರಿನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತನದ ವ್ಯಾವಾರವನ್ನೇ ಮಾಡೇನು ಆರಂಭ, ಕವಟಿ, ಅಸತ್ಯಗಳಿಂದಂಥ ಉಪಜೀವಿಕೆಗಳ ಅಲಂಬನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಯೇನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಬಾಳಲಾರಿನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಕ್ರಮದ ನಿಯಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಇಷ್ಟು ಧನ, ಇಷ್ಟು ವರಿಗೃಹ, ಇಷ್ಟು ವಸ್ತುಗಳ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವೆ, ರೋಗಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಇಷ್ಟು ಔಷಧಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಔಷಧಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಾರಿನ್ನು, ಅಲ್ಲದೆ ನಾನೇ ಸ್ವತಃ ಹೇಗೆ ವಿನಸ್ಸೂ ಮಾಡಿಸಲಾರಿನ್ನು, ವಿನಸ್ಸೂ ತರಿಸಲಾರಿನ್ನು. ಈ ಹೊತ್ತು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುವಾಗ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು, ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಹಾಕುವರೋ ಅಷ್ಟನ್ನೇ ಮಾತ್ರ ಊಟ ಮಾಡುವೆ, ತಿರುಗಿ ಬೇಡಲಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ವ್ರತವು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವದು

೪. ರಸವರಿತ್ಯಾಗ-ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ, ಬೆಣ್ಣೆ, ಉಪ್ಪು ಮತ್ತು ಎಣ್ಣೆ ಇವು ಆರು ರಸ ವದಾರ್ಥಗಳಾಗಿವೆ ನಾಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಮನದ ಲೋಲುಪತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ರಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕಾಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಂಯಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ರಸಗಳ ತ್ಯಾಗದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಅಧನಾ ಎರಡು ರಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬಹುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆರು ರಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ ರಸವರಿತ್ಯಾಗವೆನ್ನುವರು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸವಿ ಸವಿ ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಅವೇಶ್ಯೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ವ್ರಸಂಗಾಸನಾರ ಅವನು ನಾಚಿಕೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಬಿಟ್ಟು ಅಭಕ್ಷ್ಯ ಭಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಮಾಡುವನು ಭೋಜನದ ಲೋಲುಪತೆಯಿಂದ ವ್ರತ, ತವತ್ವರಣಗಳಂತೂ ಕೆಟ್ಟೇ ಕೆಡುತ್ತವೆ, ಅಲ್ಲದೆ ತೊದ್ದರೇ ಮೊದಲಾದ ಅಯೋಗ್ಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಊಟ ಮಾಡುವಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ದೀನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಸವಿಯಾದ ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ವ್ರಸಂಗ ಒದಗಿದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವನನ್ನೂ ಸಹ ಕೊಡುವರು ರಸ ಲೋಲುಪಿಗಳಾದ ಜನರು ಬಹುತರ ಅನ್ನದ ಲೋಭದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಯಾರೇ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ರುಚಿಕರವಾದ ಊಟದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಲೋಲುಪತೆ ಹಾಗೂ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವ್ರಕಾರದ ತುಪ್ಪ ಸಕ್ಕರೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸವಿಯಾದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸವ್ವಗಿನ, ಒಣ ಹಾಗೂ ಸಾಧಾ ಆಹಾರವನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ದೊರೆತುದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ರಸ ಲಂಪಟತೆಯು ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕೆ, ಅದನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವತ ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ರಸವರಿತ್ಯಾಗದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ಇದರಿಂದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಂವರ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಜರೆಗಳು ಸಾಧಿಸುತ್ತವೆ, ದೀನತೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಸವರಿತ್ಯಾಗವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ತವತ್ವರಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

೫. ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನ-ತೊನ್ನಗೃಹವೆಂದರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಂಥ ಮನೆ, ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳ, ಏಕಲತ್ರಯಗಳ ಬಾಧೆಯಾಗದಂಥ ಸ್ಥಾನ, ನವೈಂಸಕರೇ ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಯಮಿಗಳಾದ ಜನರು ಬಂದು ಹೋಗದಂಥ ಸ್ಥಳ, ವರ್ವತದ ಗುಹೆ, ಅರಣ್ಯ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ಮಲಗುವುದು, ಕೂಡುವುದನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ

ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನ ತವವೆನ್ನುವರು ವಿಶಾಂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವಂಥ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸೆ, ಮಮತ್ವ, ವಿಕದೆ ಮತ್ತು ಕಾಮವಿಕಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯವರು ಯಾರಾದರೂ ಬಂದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೂಡ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಕಲ್ಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಧ್ಯಾನವು ಜಂಜಲವಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಗಭಾವನೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಯಮಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳು ವಿಶಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ತಯಸ, ಆಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಗೃಹಸ್ಥರು ಸಹ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿದ್ದರೆ ವಾಸದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು ಆರಂಬಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪಾವನು ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಳಕ, ಊಟ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ವಿಶಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಂದಿರ, ಧರ್ಮಶಾಲೆ, ವನ, ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಜನರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಚರ್ಚೆ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಜಿನಾಗಮದ ವಾಚನ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಜಿನ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರವಣ, ವಂಜ ನಮಸ್ಕಾರಗಳ ಸ್ಮರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹಗಳು ರಾತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕು. ಸ್ವೀಕರ, ರಾಜಕರ, ಭೋಜನಕರ, ದೇಶಕರ, ದುಷ್ಟರ ಕರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ವೇಳೆಯನ್ನು ಕಳೆಯಬಾರದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಮ ವಿಕಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥ ಮತ್ತು ರಾಗವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಶಯಾನಾಸನಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ ಸಹ ಈ ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನ ತವವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವನ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ

೩. ಕಾಯಕ್ಷೇಪ-ಇದು ಮುನಿಗಳ ಕರೋರ ತವತ್ವರಣವಾಗಿದೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ-ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದು, ಒಂದೇ ಮಗ್ಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದು, ಮೌನವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಸುಡುವ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಷದ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗ ಮಾಡುವುದು, ಸೂರ್ಯನ ಭಯಂಕರ ಬಿಸಿಲನ್ನು, ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಕಾಯ್ದು ಹವೆಯ ತೆಗೆಗಿಂದ ಆಗುವ ವೇದನೆಯನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡುವುದು, ಇದನ್ನು ಸಹಿಸುವಾಗ ಸ್ಥಿರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಸ್ತೆರದು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದು, ಧರ್ಮದ್ಯಾನದ ವರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದು, ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ಕ್ಷೇಪವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಇರುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಯೋಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಡುವುದು ಭಯಾನಕವಾದಂಥ ಕತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಖಂಡವಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಮೋಡಗಳ ಗರ್ಜನೆಯಿಂದ ಆಕಾಶವು ಭೂಮಿಯು ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬದಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಎತ್ತರವಾದ ವರ್ಷತಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಧುಮುಕುವ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಲಾಹಲ ಮಾಡಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಮಲಗಳ ಎಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತ ನೀರು, ಮಳೆ ನಿಂತರೂ ಮೈಮೇಲೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ತಟಕಿಕ್ಕುತ್ತವೆ ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚುಗಳ ಹೊಡೆತ, ಮೋರ ಗರ್ಜನೆಗಳಿಂದ ವಜ್ರಾಘಾತವೇ ಆಗುವಂತೆ ಬಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮುನೀಶ್ವರರು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರಕೋಪವನ್ನೆಲ್ಲ ಸಹನಮಾಡಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಧನ್ಯ ಧನ್ಯ ಅವರ ಜೀವನ! ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಉಸುಬಿನ ಜೈಲಲ್ಲಿ ಮೈಮೇಲೆ ಹಿಮವು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ ತೀರ ತೆನಾದ ಗಾಳಿಯು ದೀಪ್ತಿಪುನಾಗಲೂ ದುಃಖವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಮುನಿಗಳು ಕಳೆಯುವರು ಹಾಗೆಯೇ ದುಷ್ಟ ಜನರು ಕೊಟ್ಟ ಭಯಂಕರ ಉಪದ್ರವವನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡಿ, ಸಮಭಾವದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕಾಯಕ್ಷೇಪ ತವವೆನ್ನುವರು ಈ ಕಾಯಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವಿರುತ್ತದೆ. ಪಾರತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾವೃವಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ವರಿಣಾಮವು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿದ ಗುರಿಯಿಂದ ಕದಲಕೂಡದು ಶರೀರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸುಖದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದಾರದು ರೋಗವು ಪ್ರಾವೃವಾದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರವು ಜಂಜಲವಾಗಕೂಡದು. ಭೀತಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಪರೀವರ್ಣಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು. ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಇಂದ ತವವು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು ಇಂಥ ಮೋರ ತವತ್ವರಣವನ್ನು ದಿಗಂಬರ ಸಾಧುಗಳೇ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗುತ್ತಾರೆ ಗೃಹಸ್ಥರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಕಾಯಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿನಾದರೂ ವರೀವಹಗಳು

ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಜಂಜಲತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಗೊಂಡವರಾದು ನಾವು ಎಷ್ಟರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಕೂಡ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಜೀವ್ಯರ, ದಾಹಜ್ಯರ, ವಾಯು, ಶೂರಿ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ದುಷ್ಟ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿ, ಮ್ಲೇಚ್ಛ ಮೊದಲಾದವರು ಬಂದು ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಸೆರೆಸುನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹೊಡೆಯಲೂ ಬಹುದು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರು ಮುನಿಗಳ ಕಾಯ- ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ನೆನಿಸು, ಆ ತವದ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಸಮಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗ- ಕೂಡದು ಬಡತನದಿಂದ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಜಳಿ, ಉಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳು ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಕೂಡ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು ಆಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೇನೇ ತರಣು ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೇನೇ ಕಾಯಕ್ಲೇಶ ತವವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಮುನಿಗಳಂತೂ ಇಂಥ ಕಾಯಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಬಹಳ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರಂತೆ ನಮಗೆ ಕಾಯಕ್ಲೇಶವನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಸಹ ಅಸಾಹಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ, ಆ ದುಃಖದಿಂದ ಬಹಳ ಹೆದರಿಕೆಯುಂಟಾದರೂ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಯಾರು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವರು? ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದು, ನಾವು ಸಹನ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ರಸವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯಕ್ಕೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ದಯವೇ ಇಲ್ಲ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಅಳುತ್ತ ಕೂತರೂ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಶೋಕಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನೇಕ ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖ ಮುಂದಿನ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಟ್ಟುವುದು. ಅಂತಲೇ ಜಿನವಚನದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಕರ್ಮೋದಯದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಾಗಿದೆ. ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತ- ವಾಗುವುದೋ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬ ಅನ್ನವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ತುಪ್ಪ, ಸಕ್ಕರೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಸಿಕ್ಕೀತು? ಅಂತಲೇ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ವಿನಾದರೂ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊರೆತಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿ ಇರಬೇಕು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವೈಭವವನ್ನೂ ಕಂಡು, ತಮಗೂ ಅಂಥದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಕೂಡದು ನಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಇಡಬೇಕು ಅಂದರೆ ಸಹಜ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾಯಕ್ಲೇಶತವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆರು ವಿಧದ ಬಾಹ್ಯ ತನಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದು ಇತರರಿಗೆ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹೊರಗಿನ ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಈ ತವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಿಯರಿಗೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ತವವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹುಲ್ಲನ್ನೂ ಕೂಡ ಹಾಕಿದ್ದರೂ ಅಗ್ನಿಯು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಈ ತವವು ಪೂರ್ವ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ತವವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟು, ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಗೊಡುವದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇದಕ್ಕೆ ತವವೆಂದು ಹೆಸರು ಇದೆ ಹೊನ್ನುಕಲ್ಲನ್ನು ಕಾಯಿಸಿದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಮಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧ ಸುಪರ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ತವದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮವೆಂಬ ರಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಭಗವಂತರು ಇದಕ್ಕೆ ತವವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ

ಅಂತರಂಗ ತವದ ಭೇದಗಳು—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ವಿನಯ, ವೈಯಾಪ್ಯತ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ವ್ಯುತ್ಸರ್ಗ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನ ಎಂಬ ಅಂತರಂಗ ತವದ ಆರು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಒಂಬತ್ತು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೇದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸತೊಡಗಿದರೆ ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವಾಗಿ ಈಗ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ

೧. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ—ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ವ್ರತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷವು ತಟ್ಟಿದಂತೆ ತಾವು ಸ್ವತಃ ವರ್ತಿಸಬೇಕು ಎರಡನೆಯವರಿಂದಲೂ ದೋಷವಾಗಗೊಂಡವರಾದು ದೋಷಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಮನವಚನಕಾಯಗಳಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಎನ್ನಕೂಡದು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ದೋಷವು

ತಟ್ಟಿದರೆ ಸಾದುಗಳ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ, ಸರಳ ವರಿಜಾಮದಿಂದ ಹತ್ತೂ ವ್ರಕಾರದ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಿ, ನಿರ್ವೇದನಮಾಡಿ, ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಗುರುಗಳು ಕೊಟ್ಟ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನೂ ಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆದರ ಪೂರ್ವಕ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಗುರುಗಳು ನನಗೆ ಕರಿಜಾವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಟ್ಟರು, ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಧಿಸಿದರು ಎಂಬ ಸಂಶಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು. ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ದೋಷವು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ತಕ್ಕೊಂಡು ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಮುಂದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ನೂರಾರು ತುಂಡಾಗುವಂತೆ ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ ಅಂಥ ದೋಷವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೇನೇ ಆ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳು ಹೀಗಿರಬೇಕು — ಅವನು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು: ಅತಿಶಯ ಶಾಂತ ಮನಸ್ಸಿನವನಿರಬೇಕು, ಅವರಿಸ್ತವಿ ಅಂದರೆ ವರರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳದಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳವನಿರಬೇಕು, ಕಾಯ್ದು ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡಿನ ಮೇಲೆ ನೀರು ಹಾಕಿದರೆ ಆ ನೀರು ಉಗಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿ ಏನು ವ್ಯಕ್ತವಾಗದಂತೆ ಗುರುಗಳ ಹತ್ತರ ಶಿಷ್ಯನು ವ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ ದೋಷವು ತಿರುಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವ್ರಕಟವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡುವ ಗುಣವು ಗುರುವಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು, ದೇಶ ಕಾಲಗಳ ವರಿಜ್ಞತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರಬೇಕು, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಂಥವನಿರಬೇಕು, ಈ ಮೊದಲು ವರ್ಣಿಸಿದ ಆಚಾರ್ಯರ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು ಇಂಥ ಗುರುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಆಗ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಬೇಡುವವನು ಕೈಹೊರಿಸಿ, ಬಹಳ ವಿನಯದಿಂದ, ಬಾಲಕರಂತೆ ಸರಳ ಮನಸ್ಸಿನವರಾಗಿ, ಆತ್ಮ ನಿರ್ದಯನನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವನೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ರಕ್ತದ ಕಲೆಯನ್ನು ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಳೆದರೆ ಹೋಗಲಾರದು ಕೆನೆರಿಂದ ಕೆನೆರನ್ನು ತೊಳೆದರೆ ಅದೂ ಹೋಗದು ಹಾಗೆಯೇ ದೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗುರುವು ಶಿಷ್ಯನನ್ನೂ ನಿರ್ದೋಷಗೊಳಿಸಲಾರನು ಮೂರ್ಖ ವೈದ್ಯರು ರೋಗಿಯ ವ್ರಾಣವನ್ನೇ ಅವಹರಿಸುವರು ಅದೇ ವ್ರಕಾರ ಆಚಾರ್ಯಗಳಾದ ಗುರುಗಳು ಶಿಷ್ಯನನ್ನೂ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುವರು. ನಿರ್ದೋಷ ಗುರುವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಂಯಮಿ ವುರುಷರು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆರ್ಯಕೆ ಮೊದಲಾದವರು ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗುರುವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಆರ್ಯಕೆಯರು, ಮೂರನೆಯವರು ದೋಷ ಮಾಡಿದಂಥವರು ಹೀಗೆ ಮೂವರು ಇದ್ದಾಗ ಆಲೋಚನಾ ಮಾಡಬೇಕು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ತಿರಸ್ಕಾರ ಉಂಟಾದಂತೆಲೂ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೂ, ಕರಿಜ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾದೀತೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೂ, ಅಭಿಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಲಾಭಪಾನಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ವ್ಯಾವಾರಿಯಂತೆ ಕರ್ಮರೂಪ ಶುಣದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದೋಷದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಭಯಂಕರ ತವಶ್ವರಣವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಅದರಿಂದ ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಗುರುವು ಹೇಳಿದ ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೆ ವೈದ್ಯನು ಕೊಟ್ಟ ಔಷಧವನ್ನು ತಿನ್ನದಂಥ ರೋಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಅವನು ಶುದ್ಧನಾಗಲಾರನು ನೇಗಿಲನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯು ಬಲಲಾರದು ಸ್ವಚ್ಛವಿಲ್ಲದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖವು ಕಾಣಲಾರದು. ಆದರಂತೆಯೇ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಂತತ್ವದ ಉಜ್ಜ್ವಲತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಲಾರದು ಕರಿಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ನಿರ್ದೋಷಗಳಾದ ಗುರುಗಳು ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಯಾರು ತಾವೇ ಅನೇಕ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಲಿಪ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅವರು ಅನ್ಯರನ್ನು ಹೇಗೆ ಶುದ್ಧ ಮಾಡಿಯಾರು? ರಕ್ತದಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೇಗೆ ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ' ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ಕಲಾ ದಂಡೋ ನೀತಿಃ ಸ ಚ ನೈವತಥಿನ್ವೇ ನೈವತಯೋ
ನಯಂತ್ಯರ್ಥಾರ್ಥಂ ತಂ ನ ಚ ಧನಮದೋನ್ಯಾತ್ರಮವಶಾಮ್ ।
ನತಾನಾಮಾಚಾರ್ಯಾ ನ ಹಿ ಸತೀತತಃ ಸಾಧುಚರಿತಾ-
ಸ್ತವಸ್ತೇಷು ಶ್ರೀಮನ್ನಾಥಯ ಇವ ಜಾತಾಃ ಪ್ರವಿರಲಾಃ ॥ ೧೪೯ ॥

ಅರ್ಥ—ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀತಿ ಮಾರ್ಗವು ದಂಡವನ್ನೆವಲಂಬಿಸಿದೆ. ದಂಡದ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಸ್ವತಃ ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಲಾರರು ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ರಾಜನೇ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ ರಾಜನಂಥ ಬಲಿಷ್ಠ ಪುರುಷನ ಹೊರತಾಗಿ ಸಹಧರ್ಮಿ ಜನರಾಗಲಿ, ವೃದ್ಧರಾಗಲಿ, ಸಮಾಜಬೀಜಗಳಿಗೆ ಮುಖಂಡರಾಗಲಿ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದರೆ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜರೂ ಸಹ ಯಾವುದರಿಂದ ಧನವು ಲಭಿಸಿತೋ ಅಂಥ ದಂಡವನ್ನೇ ವಿಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರ್ಧರನಿಗೆ ದಂಡವನ್ನೇ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಹತ್ತರ ಧನವೆಲ್ಲಿಯದು? ಅಂತಲೇ ಸಂಯಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕುಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯುವ ತ್ಯಾಗಿಗಳಿಗೆ ರಾಜನು ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸಬೇಕಾಗುವದು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ ಮೇಲಾಗಿ ಯಾರು ತಮಗೆ ಶರಣ ಬರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ದಂಡವನ್ನು ವಿಧಿಸುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸಂಘ, ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ನೀಡುವದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರ ಸಾಧುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ ಕೇವಲ ಸೋಗ ಮಾರುವ ಜನರೇ ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಜೀವದ ವರಮ ಕಲ್ಪಾಣವು ಆಗಲಾರದು ಗೃಹಸ್ಥರು ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ಅವರಾಧದ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಆ ಅವರಾಧವು ಸಂಭವಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತೆ ಎಚ್ಚರವನ್ನೂ ವಹಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ಗೃಹಸ್ಥನು ವ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಂತಾಯಿತು

೨. ವಿನಯ-ದರ್ಶನ ವಿನಯ—ವಿನಯದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ವಿನಯ, ಜ್ಞಾನ ವಿನಯ, ಚಾರಿತ್ರ ವಿನಯ, ತಪ ವಿನಯ, ಉಪಚಾರ ವಿನಯಗಳೆಂಬ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ ಇನ್ನು ವದಾರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವಾಗ ಸಂತಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ದೋಷಗಳನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಗೊಡದಂತೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ದರ್ಶನವಿನಯವೆನ್ನುವರು ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಕ್ಕನುಕೂಲವಾದ ವರಿಣಾಮವಾದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ಶುದ್ಧವಾಗಲೆಂದು ಹಗಲಿರುಳೂ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿಕೆ, ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನ ಸಂಗತಿಯು ಲಭಿಸಲೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಬಯಸುವಿಕೆ, ಮಿಥ್ಯಾರ್ಥಮಾದ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಿಕೆ, ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ತಪ, ದಾನ, ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಹೊಗಳದಿರುವಿಕೆ, ವೀತರಾಗ ಪ್ರಭುವು ಹೇಳಿದ್ದು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡುವಿಕೆ—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನ ವಿನಯವೆನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ತಪ, ಜ್ಞಾನ, ಆಚರಣೆಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಇಹ-ವರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ, ವ್ರಸಿದ್ಧಿ, ವಿಷಯ ಸುಖ, ಧನಸಂಪತ್ತಿನ ಇಚ್ಛೆ ಇವೇ ಉತ್ಪತ್ತಿ-ವಾಗತಕ್ಕವು ಇವುಗಳಿಂದ ಆತ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಹೇಗಾದೀತು? ಅಂತಲೇ ಅವು ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ, ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಕೂಡದು

ಜ್ಞಾನ ವಿನಯ - ಅಲಸ್ಯ ವೀಕ್ಷಣೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ವಿಷಯ ಕಷಾಯವೆಂಬ ಮಲವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವರಮಾಗಮದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವಿನಯವೆನ್ನುವರು ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವನು ಬಹು ಜಾತುರ್ಯದಿಂದ ದೇಶ-ಕಾಲಗಳ ವಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಆಚರಿಸುವನು ಆ ಮೇಲೆ ವೀತರಾಗ ಪ್ರಭುವು ಪ್ರರೂಪಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು. ಆಗ ಅದು ಜ್ಞಾನ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವದ ಕಲ್ಪಾಣವಿದೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನು ವತುವಿಗೆ ಸಮಾನನು. ಮಾನವನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯತ್ವವು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಒದಗುತ್ತದೆ ಕಾಮಕ್ರೀಡೆ, ಆಹಾರ, ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯ ಇವಂತೂ ವತುಗಳಿಗೂ ಇರುತ್ತವೆ ಜ್ಞಾನ ವಿನಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುವನು.

ಚಾರಿತ್ರ ವಿನಯ—ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಗಳು ಯಾವ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಇರುವವೋ ಅವನು ವಂಚಾಚಾರಗಳ ವರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸರ್ವ ಶರೀರದ ತುಂಬಿಲ್ಲ ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ನಿಗ್ರಹವಾಗಿ ಶಾಂತ ಪರಿಣಾಮವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನು ನತ ಮಸ್ತಕನಾಗಿ ಜಾರಿತ್ರವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ ಇದು ಜಾರಿತ್ರ ವಿನಯವಾಗಿದೆ

ತವ ವಿನಯ—ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ, ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಬಾಧ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ, ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯಾದಿ ರೋಗಗಳ ಬಾಧೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ನಾಮಧ್ಯೇಯ ತವಕ್ಕೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ತವಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ತವ ವಿನಯವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ತವಸ್ಥಿಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಸೇವೆ, ಭಕ್ತಿ, ವೈಯಾಪ್ಯತೆ, ಸ್ತುತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ತವ ವಿನಯವೇ ಆಗಿದೆ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ, ದೇಶ ಕಾಲಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ, ಉಪವಾಸವೇ ಮೊದಲಾದ ತವಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವುದು ಸಹ ತವವಿನಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಉಪಚಾರ ವಿನಯ—ಇದರ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ ಆಜಾರ್ಯಾದಿ ಪೂಜ್ಯ ಪುರುಷರನ್ನೂ ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲಬೇಕು, ಗುರುವಿನ ಎದುರಿಗೆ ವಿಳು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಷ್ಟು ನಡೆದು ಹೋಗುವುದು, ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸುವುದು, ಕೈಹೊಡಿಸುವುದು, ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯಗೊಟ್ಟು ತಾವು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನಡೆಯುವುದು, ಅವರು ಕೂತ ಮೇಲೆ ತಾವು ಕೂಡುವುದು, ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವುದು, ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಡೆಯುವುದು, ಪರಸ, ಪಾಲಸ, ತವಶ್ವರಣ, ಆತಾಪನಯೋಗ, ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವುದು, ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಸಂಚಾರ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಗುರುಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಾಡುವುದು, ಗುರುವು ಸಮಕ್ಷವಿದ್ದಾಗ ತಾವು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕೂಡದೆ ಕೆಳಗೆ ಕೂಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಉಪಚಾರ ವಿನಯಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವ್ಯತ್ಯಕ್ತ ಗುರುಗಳು ಇದ್ದಾಗ ಮಾಡುವಂಥವುಗಳು ಆದುವು ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಗುರುಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಪೂಜ್ಯ ಪುರುಷರು ವರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಮನವಚನಕಾಯಗಳ ಕುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಕೈಹೊಡಿಸುವುದು, ಅವರ ಗುಣಗಳ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವುದು, ಅವರು ಮಾಡಿದ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಉಪಚಾರ ವಿನಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಧಾನವೆಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕನದ ಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಸೊಕ್ಕು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಆಚಾರದ ಉಚ್ಚಲತೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಆರಾಧನೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಕೀರ್ತಿಯು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಇದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಧರ್ಮಿಯು ಜನರೊಡನೆ ಯೂ ಮಂದ ಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳ ಕೂಡವೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ವಿನಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಅವನ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು ಅವರ ಕೂಡ ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಅವರ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವ ಹಾಗೆ ನಮ್ಮ ವಾಣಿಯು ಇರಬೇಕು. ಉದ್ಭಟ ನಡತೆಯಿಂದ ಇಹವರ ಲೋಕಗಳೆರಡೂ ಕೆಡುತ್ತವೆ ಉಪಚಾರ ವಿನಯವು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಗುರುಗಳ ಅಥವಾ ಸಮ್ಯಕ್ ತರ್ಕನ ಗುಣವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದವರ ಕೂಡುವ ಆಸನ, ಹಾಸಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಆಸನಕ್ಕಿಂತ ತಾವು ಕೆಳಗೆ ಕೂಡುವುದು, ಮಲಗುವುದು, ಅವರಿಗೆ ಸುಖವೆನಿಸುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಒತ್ತುವುದು, ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ, ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು, ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಉಗುಳದೆ ಇರುವುದು, ಮೈಮುರಿಯದಿರುವುದು, ಆಕಳಿಕೆ, ತೇಗುಗಳನ್ನು ಬಿಡದಿರುವುದು, ಬೆರಳುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯದಿರುವುದು, ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೆರಸದೆ ಇರುವುದು, ಜವ್ವಾಳೆ ಬಾರಿಸದೆ ಇರುವುದು, ಶರೀರ, ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ಅಂಕಡೊಂಕಗೊಳಿಸದೆ ಇರುವುದು, ಶರೀರವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ವಿನಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ವಿನಯ ಗುಣವುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ತಾನು ಉಚ್ಚಾನಂದದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಸಂಯಮಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಸಂಯಮಿಗಳು ಇರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಂಯಮಿಗಳು ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಆಸನದಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಾವು ಪಾಲಿಸಿದರೆ

ಮಾತ್ರ ಪುಣ್ಯವಂತರೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಉದ್ಭವ ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ವಿದ್ಯಾ, ಶೀಲಗಳಿದ್ದರೂ ಸಹ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಕಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ ವಿನಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ವೈರ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಮಿತ್ರತ್ವ ಗುಣಗೃಹಣ, ಸರಳತೆ, ಮಾನ್ಯತೆ, ಕೃತಜ್ಞತೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಅಂತರೇ ಸಾಧುಗಳೂ ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮದ ಮೂಲವೆನಿಸುವ ವಿನಯವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

೩. ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ-ಅಂದರೆ ಸೇವೆ ಇದು ಯಾರಿಗೆ ಗುಣದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆಯೂ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಇರುವವನೋ ಅವರಿಗೇ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಕೃತಘ್ನಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದವರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಸಾಧುಗಳ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಸಾಧುಗಳು ಇವರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ - ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ತಪಸ್ವಿ, ಶೈಕ್ಷಣ್ಯ, ಗ್ರಾಹ್ಯ, ಗುಣ, ಕುಲ, ಸಂಘ, ಸಾಧು ಮತ್ತು ಮನೋಜ್ಞ ಇವರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷಾದಿ ಸುಖಗಳಿಗೂ ಯಾರು ಅಮೃತದ ಬೀಜವೆಂದು ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರೆನ್ನುವರು ಇವರು ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತಪಾದಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಆಚಾರ್ಯರ ಸೇವೆಯನ್ನು ತಮ್ಮ ಶರೀರದಿಂದಲೂ ಇತರ ಹಾಸಿಗೆ ಆಸನಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆನ್ನುವರು. ಆಚಾರ್ಯರ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ವರಂವರಿಯುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಘದ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಸಂಘದ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ

ಮುನಿಗಳ ಭೇದ-ಜಿನೇಶ್ವರನು ವರ್ಣಿಸಿದಂಥ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ತಪ, ಸಂಯಮ ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಮುನಿಯ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ಯಾರು ವರಮಾಗಮದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹಾಗೂ ವರನವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ತಪಸ್ವಿಗಳು. ತ್ವತ ಜ್ಞಾನದ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ರತಶೀಲಗಳ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರು ನಿರಂತರ ಹತ್ತರ-ರಾಗಿರುವರೋ ಅವರು ಶೈಕ್ಷಣ್ಯರು. ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಯಾರ ಶರೀರವು ಪೀಡಿತವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರು ಗ್ರಾಹ್ಯರು. ವೃದ್ಧ ಮುನಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಗಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಆಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕುಲವೆನ್ನುವರು. ನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ಮುನೀಶ್ವರರ ಸಮುದಾಯವೇ ಸಂಘವು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಂಥವನು ಸಾಧುವು ಜನರಲ್ಲಿ ನಂದಿತನೆಂದು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವವನೂ ವತ್ಸವನು ಕುಲೀನನೂ ಆದವನು ಮನೋಜ್ಞನು. ಈ ವ್ರಕಾರ ಹತ್ತು ವ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಇವರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಗೌರವವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಇಂಥವರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ, ಅವರ ಮೇಲೆ ಸಂಕಟ ಬಂದಲ್ಲಿ, ಅವರ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಭಾವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸಂಭವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಊಟ, ವಾತ್ಸ, ವಸತಿಯ ಸ್ಥಳ, ಸಹಾಯ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ದೃಢಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಪುಸ್ತಕ, ಹಿಂಥಿ, ಕಮಂಡಲು ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ದಾನಕೊಡುವುದು. ವ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರು ಸಂತೋಷವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ವಿಕಾರಗಳ ವೃತ್ತಿಯ ಬಿಳಿಯುವಂತೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ-ಗಳಾಗಿವೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಔಷಧೋಪಚಾರ, ಭೋಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವ್ರಾವ್ರವಾಗುವಂತೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ತಾವು ಸ್ವತಃ ಅವರ ಕಛ, ಮಲಮೂತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಹತ್ತರ ಇರುಳು ಜಾಗರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಇವೂ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವೆಂಬುದೂ ತಪವಾಗಿದೆ ಇದು ಬಹಳಷ್ಟು ಕರ್ಮನಿರ್ವಹಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮುನಿಗಳು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಮಲಗಿಸುವುದು, ಕೂಡಿಸುವುದು, ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ವಸರಿಸುವುದು, ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದು, ಕಛ ಮಲಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವುದು, ಧೈರ್ಯ ಹೇಳುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮುನಿಗಳು ಬೇನೆ ಬಂದ ಉಳಿದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವರು. ಇವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಾಸುಕ ಭಿಷ್ಠ, ಆಹಾರಪಾನ, ಉಪಕರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಶ್ರಾವಕರೇ ಮಾಡುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ

ಗೃಹಸ್ಥರು ಸಾಧುಗಳ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಚೀನರು ಆರ್ಯಕುಲದ ವೈಯಾಪ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದುಃಖಿತ, ರೋಗಿ, ಹೋಪಾನ ಮಾಡುವವರು ಇಲ್ಲದಂಥವರು, ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ವರಾಧೀನ, ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವರ ಮೊದಲಾದವರ ಮೇಲೆ ಕರುಣಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರಮಾಡಬೇಕು ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ವಿದ್ಯಾಗುರು, ಒಡೆಯ, ಮಿತ್ರ ಮೊದಲಾದವರು ಯಾರೇ ಇದ್ದರೂ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಸೇವೆ, ಸನ್ಮಾನ, ದಾನ, ಪ್ರಶಂಸೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವರ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದಾನ ಸನ್ಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ವೈಯಾಪ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಈ ತವವು ಸಾಧಿಸಿ, ಅವರ ಕರ್ಮನಿರ್ಜಯ ಆಗುತ್ತದೆ. ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವದಿಂದ ಗ್ಲಾನಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರವಚನದ ಮೇಲೆ ಅಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೇಲೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆಜಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವರ ಯೋಗದಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆಗುತ್ತದೆ.

೪. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ—ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ತವಕ್ಕೆ ಐದು ಅಂಗಗಳಿವೆ ಅವು ವಾಚನಾ, ವ್ಯಜ್ಞನಾ, ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ (ಚಿಂತನ), ಆಮ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಗಳೆಂದು ಐದು ವಿಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ

೧. ವಾಚನಾ—ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ನಿರ್ದೋಷ ಪಾಠ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಕಲಿಸುವುದು ವಾಚನಾ ತನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

೨. ವ್ಯಜ್ಞನಾ—ವರಮಾಗಮವನ್ನು ಕಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದಂಥ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಉಪಕಾರವೆಂಬುದಿಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಗಮದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಸಮಾನೇಕವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ವರಮಾಗಮವನ್ನು ಕಲಿಸಿ ತಿಷ್ಠರನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವದೊಂದರೆ ಧರ್ಮದ ಆಧಾರ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಜಿನಧರ್ಮವು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಾಗಲಿ, ದೇವಾಲಯಗಳಾಗಲಿ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಾತನಾಡುವಂಥ ಹಾಗೂ ದೇವರಂತೆ ಹಿತದ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಅಹಿತದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಂಥದು ಕೇವಲ ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವರಮಾಗಮಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ಪರರಾಗಿರಬೇಕು. ತಮಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ಸಂತಯವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಂತಯವು ಹೇಗೆ ದೂರವಾದೀತು? ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನವಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆಕೇಳುವುದು ಅರ್ಥಾತ್ ವ್ಯಜ್ಞನಾ ಎಂಬುದೂ ಒಂದು ತವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ನಮಗೆ ಆಗಮದೊಳಗಿನ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವು ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನೇ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರ ಹತ್ತರ ವಿವೇಚಿಸಿದರೆ ಆ ಜ್ಞಾನವು ದೃಢಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನದೊಳಗಿನ ಶಿಥಿಲತೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರ ಹತ್ತರ ವಿಚಾರ-ವಿನಿಮಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ತಮಗೆ ಸಾರರೂಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುದರ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ವಿನಯದಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಿ ವುರುಷರ ಹತ್ತರ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಹಾಗೂ ವಾಂಡಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಉಪಪಾಸೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೊಂದೂ ನಮ್ಮಗಾಧ್ಯಪ್ತಿಯು ಎಂದೂ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಕೂಡದು ಶಬ್ದ, ಅರ್ಥಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವ್ಯಜ್ಞನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ.

೩. ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ—ವರಮಾಗಮಗಳಿಂದ ತಿಳಿದಂಥ ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧಾರಣಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಗಾಗ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಎನ್ನುವರು ಇನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಾನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಆಗಾಗ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದೂ ಇಂದಿಂಥ ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವುದೂ ಕೂಡ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನುಳಿದು ಅನ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದೂ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೊಂದು ವಿಧದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಈ ಅಂಗದಿಂದ ಅಶುಭ ಭಾವನೆಗಳು ನಾಶವಾಗಿ ಶುಭ ಧರ್ಮದ್ವಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ

೪. ಆಮ್ನಾಯ-ಅತಿ ಆವಸರದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ತೀರ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಓದುವುದು ವಾಚನದ ದೋಷವಾಗಿದೆ ಇವು ಆಗದಂತೆ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಓದೊಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡೂ ವಾರಮಾಡುವುದು, ಮಾಡಿಸುವುದು, ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಆಮ್ನಾಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವರಂವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಆಗಮ ಲಾಕಿಕಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರಬಾರದು. ಇಂಥ ವರನ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಆಮ್ನಾಯವೆನ್ನುವರು

೫. ಧರ್ಮೋಪದೇಶ-ಲಾಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನ, ಲಾಭ, ಘೋಷ, ಅಭಿಮಾನ, ಮದ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಉನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವಿರುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಸಂಶಯವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಪೂರ್ವ ವದಾರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಧರ್ಮವು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮೋಹಾಂಧಕಾರವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ಸಂಸಾರ, ಬೇಹದ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳಿಂದ ಜನರನ್ನು ವಿರಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ, ವಿಷಯಾನುರಾಗ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗಿ ಭೇದ-ವಿಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ, ವಾಕ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಭವ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವೆನ್ನುವರು ಎಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳೆಲ್ಲ ಧರ್ಮವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ

ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನು ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾಂಶ ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ಮೂಡಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ, ಬೇಹ ಭೋಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಯಾವುದೇ ಬಗೆಯಿಂದಲಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಯಾವ ವಕ್ತೃವಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವೋ ಅವನು ಸತ್ಕಾರ್ಥ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣವು ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವನೇ ಶ್ರೋತೃಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲನು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವವನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಗುಣಗಳು ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರೀ ಗುಣಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಆತ್ಮಾನುಶಾಸನ'ದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನು ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞನಾಗಿರಬೇಕೆನ್ನುವರು ಯಾವುದರಿಂದ ವೈರ್ಯಕಾಲದ ಅನೇಕ ರೀತಿ, ನಡೆವಳಿಕೆಗಳ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವನು ವರಮಾಗಮದ ಭಾವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರನು ಅಲ್ಲದೆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾರನು, ಪ್ರತಿವಾದಿಸಲಾರನು ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ಪರಿಹಿತಿ, ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಕಲ್ಪನೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೂ ಅಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನು ತನ್ನ ಖುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಮರ್ಥನಾಗಬೇಕು

ಇದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನು ಸಾಲ್ವಾ ಅನುಯೋಗಗಳ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿರಬೇಕು ಯಾರಿಗೆ ಸ್ವಂತಕ್ಕೇನೇ ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದ ಶ್ರೋತೃಗಳಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥವಾದುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಪ್ರಮಾಣ, ನ್ಯಾಯ, ನಿಷ್ಕೇವ, ಗುಣಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಜ್ಞಾ, ತ್ರಿಲೋಕ, ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿ, ಆಚಾರ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಉಪದೇಶಕನಿಗೆ ಇದ್ದರೇನೇ ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂತಯರಹಿತವಾಗಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಪಾಠಗಾಮಿಯಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.

ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ವಕ್ತೃವಿಗೆ ಲಾಕಿಕ ರೀತಿನೀತಿಗಳ ಜ್ಞಾನವೂ ತೀರ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ಇರದಿದ್ದರೆ ಲೋಕವಿರುದ್ಧ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅವನು ಹೇಳಿಯಾನು ಜನರ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೇನೂ ಆಗದು

ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಊಟ, ಆರೋಗ್ಯ, ದುಡ್ಡು, ಅಧಿಕಾರ, ಅಭಿಮಾನ, ಸ್ಥಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆಲೋಚನೆಯು ಇರುವುದೋ ಅವರೂ ಕೂಡ ಯಥಾರ್ಥವಾದುದನ್ನು ಪ್ರತಿವಾದಿಸಲಾರರು ಅವರಿಗೆ ಜನರ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನು

ಮಾಡಿ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಲೋಭಿಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯ ವಶ್ಯತ್ವವು ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ ವಶ್ಯವು ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉತ್ತರವನ್ನು ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಬುದ್ಧಿ ಮಂತ್ರನಾಗಿರಬೇಕು ಹಾಗೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವೆದ್ದು, ಅವನ ಪ್ರಧಾನವು ಸಭೆಯ ಮೇಲೆ ದೀಳಲಾರದು.

ವಶ್ಯವು ಮಂಡಕಷಾಯಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ಯಾರ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಮಂಡ-ವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಕ್ರೋಧಿಗಳು, ಲೋಭಿಗಳು, ಕವಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಪುರುಷರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಸಹ ವರಿಣಾಮವಾಗಲಾರದು

ಇದಲ್ಲದೆ, ವಶ್ಯವಿನಲ್ಲಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿಳಾಸ ಮುನ್ನವೇ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ನೀವು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗೆ, ಆ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೂ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ. ಎಂದು ತಾನೇ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಉದ್ಭವಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸಂಶಯವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವನು ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಹೋದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರಶ್ನಿಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭವಾಗಲಿ, ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗಲಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಒಂದು ವೇಳೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿವೇಚನ ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಎದ್ದು, ಎಲ್ಲವೂ ಗೊಂದಲಯುಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ತನಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂಥ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ, ವಶ್ಯವು ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಹನ ಶೀಲತೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ವಿಚಾರವಶನಾಗಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳೆದಾರದು. ಇದರಿಂದ ಕೇಳುವವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಶಯಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಧೂರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜೀವದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವ ಹೇತುವು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕನಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಕೆಳಕುವುದರಿಂದ ಅದು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ.

ಇನ್ನು ವಶ್ಯವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವ ಅಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ ಎಂಬ ಗುಣವು ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಯಾಕಂದರೆ ವಶ್ಯವು ದೊಡ್ಡವನು, ಶ್ರೇಷ್ಠನು, ವಿದ್ವಾಂಸನು ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಪ್ರಗಳು ತಿಳಿದು ಕೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು ಅಂದರೇನೇ ಅವರು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಿಮಮಂಥವನೇ ವಶ್ಯವು.

ಯಾರು ಸ್ವತಃ ಗುರುವರಂವರಿಯಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವರನದಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರೋ ಅವರೇ ಧರ್ಮದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥ-ರೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಯಾಕಂದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಸ್ವತಃನೇ ಜ್ಞಾನಿ ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೇನು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವರು? ಯಾರು ಸ್ವತಃ ಅಂಧಕಾರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವರೋ ಅವರು ಅನ್ಯರಿಗೇನು ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿಯಾರು? ದೀವಕವು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಕೊಡ, ವಾಕ್ಯ, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಹೀರುತ್ತದೆ.

ಯಾರ ನಡತೆಯು ವ್ಯವಹಾರ, ವರಮಾರ್ಧ, ಧರ್ಮ, ಕೊಡಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ, ಮಾತನಾಡುವಿಕೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉಪಜೀವಿಕೆ, ಉಟಿ, ಅರಿವೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲವಿರುವುದೋ ಅವರೇ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು ಇದಕ್ಕೆ ವಿನೂತನವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳವರು ವಶ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಶೋಭಿಸಲಾರರು

ಯಾರು ಸ್ವತಃ ವ್ಯಸನಿಗಳಾಗಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಯಾರಲ್ಲಿ ಇತರ ಜನರಿಳಗೂ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರವಾಗಬೇಕು, ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕು-ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವುದೋ ಅವರೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುವಂಥ ವಶ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಾರೆ

ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾರನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವರೋ ಅವರೇ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಿದ್ವತ್ತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೊಗಳುವುದರಿಂದ ಜನರ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅವರ ಧಾರಣದ ಮೇಲೆ ಕೊಡುವುದು.

ವಶ್ಯವು ಉದ್ಭವಿಸಲಾಗಿರಲೂಡದು ಯಾಕಂದರೆ ಉದ್ಭವ ಪುರುಷರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ವಶ್ಯವು ದೇಶಕಾಲಗಳ ರೀತಿ, ಪ್ರೀತಿಪ್ರಗಳ ಸುಷುಪ್ತೆ, ದುಷ್ಪತೆ, ಪ್ರವೀಣತೆ, ಮುಂಧತೆ, ಶಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು

ತಿಳಿದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವಂಥವನ್ನಿದ್ದರೆ ಅವನ ವ್ರಭಾವವು ಜನರ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ದೇಗನೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ ಲಾಂಕಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ, ಯಥಾಯೋಗ್ಯ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ

ಅನ್ನು ವಕ್ಷ್ಯವು ಕೋಮಲ ಮನಸ್ಸಿನವನಿರಬೇಕು ಯಾಕೆಂದರೆ ಕರೋರ ನುಡಿಗಳುಳ್ಳವರ ಭಾಷಣವು ಅಪ್ರಿಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಅನಾದರಣೀಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಕರೋರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಮಾನವನು ಹಿತ ವರಾಬ್ಬುಪ್ಪನಾಗುತ್ತಾನೆ ವಕ್ಷ್ಯವಿಗೆ ತನ್ನ-ವಕ್ಷ್ಯತ್ವಗುಣದ ವ್ರತಿಫಲವೆಂದು ಧನ, ಭೋಜನ, ವಸ್ತ್ರ, ಪ್ರಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರಕೂಡದು

ವಕ್ಷ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತನಾಡುವಂಥವನಿರಬೇಕು ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಮಾತನಾಡುವವರ ಉಚ್ಚಾರವು ತಿಳಿಯದೆ ಅರ್ಥದ ಬೋಧೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ

ವಕ್ಷ್ಯವು ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವವನಿರಬೇಕು ಅವನ ಸವಿಯಾದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿ- ದೊಡನೆಯೇ ಶ್ರೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಯಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನೇ ಸುರಿದಂತಾಗಿ, ಮೈಯಲ್ಲ ರೋಮಾಂಚಿತವಾಗಬೇಕು

ಶ್ರೋತ್ರಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂಥವನು ವಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು ಅದೇ ವ್ರಕಾರ ಸಮ್ಯಕ್ ಶರಣ, ಜಾರಿತ್ರ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಿರಬೇಕು ಈ ವ್ರಕಾರ ವಕ್ಷ್ಯವಿನ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಇವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆಯೋ ಅವರೇ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ವಕ್ಷ್ಯವಿನ ಭಾಷಣವು ಮಹಾ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಶರಣಾಲಿಪಿ ಎನ್ನುವರು ಇದು ಪ್ರಾವೃವಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಯೋಗ್ಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು ಅಯೋಗ್ಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಆ ವಸ್ತುವೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಎರಡೂ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಗ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರವು ಇಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದ ಉಪಯೋಗವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೋತ್ರಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ.

ಶ್ರೋತ್ರಗಳ ಲಕ್ಷಣ-ಯಾರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ಸಮ್ಯಕ್ ಶೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಸಹ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಮೊದಲು ಕೇಳುವವರು ಭವ್ಯರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಿತಾಹಿತಗಳು ಯಾವುದರಲ್ಲಿವೆ-ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ರೂಢಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಅವನೇ ನಿಜವಾದ ಶ್ರೋತ್ರವು. ಯಾರಿಗೆ ಈ ವ್ರಕಾರ ವಿಚಾರಗಳಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಧರ್ಮ ಶ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಅವನಿಗೆ ಕೇವಲ ವಿಷಯ ಲಾಭವು ತನಗೆ ಯಾವುದರಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನಷ್ಟೇ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ

ಶ್ರೋತ್ರವು ತಾನು ಸ್ವತಃ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಹೆದರುವಂಥವನಿರಬೇಕು ಅಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜಾದಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ದುಃಖವು ಎಂದೂ ಪ್ರಾವೃವಾಗಕೂಡದೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರಬೇಕು. ಈ ಹೆದರಿಕೆಯು ಯಾವನಿಗೆ ಇಲ್ಲವೋ ಅವನು ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಎಂದೂ ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಕೇಳುವಂಥವನು ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಿರಬೇಕು ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಯಾರಿಗೆ ಕಿವಿಗಳಿದ್ದೂ ಅವು ಕೆಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅಂಥವರು ಧರ್ಮಶ್ರವಣವನ್ನು ಯಾತರಿಂದ ಮಾಡಿಯಾರು? ಯಾರಿಗೆ ಧರ್ಮಶ್ರವಣ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದೀತೋ ಅವರೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿಯಾರು. ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದೂ ಸಹ ಅಲಸ್ಯ, ಪ್ರಮದ, ಕುಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಅವನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಆ ಇಚ್ಛೆಯೂ ಕೂಡ ವ್ಯರ್ಥವಾದುದು ಕೆಲವರು ಕೇಳಬಹುದು ಆದರೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಉಪಯೋಗ- ವೇನು? ಆದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಂತೆ ಕೇಳಿದಂಥ ಧರ್ಮವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಕೂಡಲೆ ಮರೆತು ಹೋದರೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೂ ಇಲ್ಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತತ್ತ್ವ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಕೇಳಿದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಂತಯವು ಉಳಿದು ಬಿಡುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಆಗಾಗ ವ್ರತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂತಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ದಯಾಮಯವು

ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥದ್ದೂ ಆದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು ಯುಕ್ತಿಯೆಂದಲೂ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದಲೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಬಾಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ ಆಗಮದಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂಥ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುವುದನ್ನು, ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಧರ್ಮ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಸರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಯಾವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿ, ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಬಾಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞನು ಬೋಧಿಸಿದ ಆಗಮಕ್ಕೂ ವಿರೋಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರವಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳುವಂಥವನು ದುರಾಗ್ರಹಿಯಾಗಿರಲೂಡದು ಹಾಗೆ ಇದ್ದರೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಉಪದೇಶದ ವರಿಣಾವುಂಟು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರೀತ್ಯವು ಇದ್ದರೆನೇ ಅವನು ಧರ್ಮಶ್ರವಣ ಮಾಡಿ ಅತ್ಯಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳ ಜಾತಿಯು ಎಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ಹೇಳಲಾಗುವದು. ಅನೇಕ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳ ಸ್ವಭಾವವು ಮಣ್ಣಿನಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಮಣ್ಣು ನೀರು ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಮೃದುವಾಗುತ್ತದೆ ನೀರು ಆರಿದರೆ ಒಣಗಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರ ವರಿಣಾವು ಕೋಮಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮೋಪದೇಶವು ಮುಗಿದೊಡನೆ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇದ್ದ- ಶೈಥ್ಯಂತೆಯೇ ಬಂದು ಬಿಡುವುದು.

ಅನೇಕ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳು ಜಾಳಿಗೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಜಾಳಿಗೆಯು ಹೇಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳಗೆ ಬಿಟ್ಟು, ಅದರೊಳಗಿನ ಹರಳು, ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣಿನ ಹೆಂಡೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಸಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು, ಅವಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವು ಹಲವರಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥವರಿಗೆ ಜಾಳಿಗೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳೆನ್ನಲಾಗುವದು.

ಕಲವುಷನಪ್ರೀತ್ಯಗಳು ಕೋಣದಂಥ ಗುಣವುಳ್ಳವರುತ್ತಾರೆ. ಕೋಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಜಲವಿರುವ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕದಡಿ ನೀರನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊಲಸುಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಸಭೆಯೊಳಗಿನ ಜನರ ಮನವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊಲಸು ಮಾಡಿ ಬಿಡುವರು.

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಹಂಸದಂತೆ ಇರುವರು. ಹಂಸ ಪಕ್ಷಿಯು ಜಾಲು ನೀರುಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಇಟ್ಟರೆ ನೀರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜಾಲನ್ನಷ್ಟೇ ನೇವಿಸುವದು. ಹಾಗೆಯೇ ಉಪದೇಶದೊಳಗಿನ ನಿರರ್ಥಕ ಭಾಗವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅತ್ಯಂತಕಾರಿಯಾದ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು.

ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳುವ ಅನೇಕ ಜನರು ಗಿಳಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ನೀವು ಗಿಳಿಯಂತೆ ಎಷ್ಟು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವಿರೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಚ್ಛರಿಸುವರು. ಅವರಿಗೆ ರಾಮನಾರು? ರಹಮಾನಾರು? ಎಂಬುದರ ಜ್ಞಾನವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ವಾಚ-ವುಚ್ಚಗಳ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲದಂಥ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವನರ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಅನೇಕ ಪ್ರೀತ್ಯಗಳು ಬೆಕ್ಕುಗಳಂತೆ ಇರುವರು. ಬೆಕ್ಕು ತಾನು ನೀದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ತನ್ನ ಬೇಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿರುವುದು ಹಾಗೆಯೇ ಇಂಥವರು ಧರ್ಮ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ವಿಷಯ- ಕಷಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನೇಕರು ಒಳ ವಸ್ತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಯವರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಿದ್ದಂತೆ ತೋರಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಅಲೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪರರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಪದೇಶಕರಿಗೆ ಗುಣಾದಿನಂತೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕ ಜನರು ಕುರಿಗಳ ಸಮೂಹದಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೂ ಅವು ತಮ್ಮ ಬೇಕಾದ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆ ಇಂಥವರು ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಯೂ ಪಾವನನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಲವು ಜನರು ಉಚ್ಛೇದಕ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಉಚ್ಛೇದಕ ಮೈಯೊಳಗಿನ ಹೊಲವು ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಂಥ ಕ್ರೋಧಗಳು ಧರ್ಮಶ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅದರೊಳಗಿನ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಹಾಗೂ ವುಣ್ಣು ಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಪಾಪಯುಕ್ತ ಭಾವವು ಎಷ್ಟು ಬರುವುದೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವರು.

ಇನ್ನುಳಿದ ಕೆಲವು ಜನ ಕ್ರೋಧಗಳು ಒಡಕು ಪಾತ್ರೆಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಜಲವು ಹೇಗೆ ಸೋರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಎಂಥ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಇವರು ಧಾರಣ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ.

ಹಲವು ಜನ ಕ್ರೋಧಗಳು ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಿಯೂ ಕಾಲುಂಡ ಹಾವು ವಿಷಕಾರುವಂತೆ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಹಲವರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿಂದು ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುವ ಆಕಳುಗಳಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಲವರು ಕಷ್ಟ ಶಿಲೆಯಂತೆ ಕರೋರವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಅವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಅನೇಕರು ಒರೆಗಲ್ಲಿನಂತೆ ವರಿಶ್ವಾ ಪ್ರಧಾನ ಗುಣವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಲವರು ತಕ್ಕಡಿಯ ದಂಡಿಗೆಯಂತೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತುಗ್ಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರೋಧಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಮೂರು ತರಗತಿಗಳು ಇವೆ. ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಹೇಗಿರುವೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಅವರ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಕ್ತಾ ಮತ್ತು ಶ್ರೋತಾ ಇವರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದ ಫಲ—ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಒದ್ದಿಗೆ ತೇಜಸ್ವ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ವಿಚಾರವು ನಿರ್ಮಲಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಧರ್ಮದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ದೃಢಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಸಂತಯಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ. ಉಳಿದ ಜನರು ಎತ್ತಿದ ಸಂತಯಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ತವವು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆಚಾರವು ಉಜ್ವಲವಾಗುತ್ತದೆ ಅತಿಚಾರ-ದೋಷಗಳು-ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ವಾವಶ್ಯಕತೆಗಳ ವರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಧರ್ಮದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಪಂಚವರಪ್ರೀತಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಸಮ್ಯಗದರ್ಶನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರ, ದೇಹ, ವಿಷಯೋಪ ಭೋಗಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಕಷಾಯವು ಮುಂದುವಾಗುತ್ತದೆ ದಯಾಭಾವದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ ತುಭಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತದೆ ಆರ್ತ, ರೌದ್ರ, ಧ್ಯಾನಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಸಾಲೂ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬುತ್ತದೆ ದುರ್ಗತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ, ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಉತ್ತಮ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಮೋಕ್ಷದ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಸುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುವಂಥ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವೆಂಬ ತವಚ್ಛರಣವಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ ಆಗಮದ ಅಧ್ಯಾಸ ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವಾಗದು ಅದನ್ನು ಮಾಡದೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ವೃಥಾ ಕಳೆಯಬೇಡಿರಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಂತರಂಗ ತವದ ಐದೂ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿವರ ಮುಗಿಯಿತು.

೫. ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ—ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣ ಹೀಗೆ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ತವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸುವೆ. ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ-ವೆನ್ನುವರು ಬಾಹ್ಯವೆಂದರೆ ಶರೀರ, ಧನ, ಧಾನ್ಯಗಳೆಂಬಂಥ ಉಪಾಧಿಗಳು, ಅಭ್ಯಂತರವೆಂದರೆ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ, ಹಾಸ್ಯ, ರತಿ, ಅರತಿ, ಶೋಕ, ಭಯ, ಜುಗುಪ್ಸೆ ಮತ್ತು ನೇದ ಈ ವರಿಹಾರಮಗಳೆಂಬ ಉಪಾಧಿಗಳು ಈ ಎರಡೂ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಬಾಹ್ಯ ಉಪಾಧಿಯ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ತ್ಯಾಗವೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ

ವರಿಗೆ ಇದನ್ನು ಯಾವಜ್ಞೇವಂತಾ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಸರ್ವೇಜನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುರ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ

೬. ಧ್ಯಾನ-ಧ್ಯಾನದ ಲಕ್ಷಣವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧ್ಯಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಒಂದೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮನದ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ತೊಡಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು ಈ ಧ್ಯಾನವು ಉತ್ತಮ ಸಂಹನವು ಇರುವಂಥವರಿಗೆ ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತ-ನಲವತ್ತೆದು ನಿಮಿಷ-ಮುಕ್ತ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಧಿಯ ವರಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ವಜ್ರವೃಷಭನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, ವಜ್ರನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, ನಾರಾಜ ಸಂಹನನ, ಹೀಗೆ ಮೂರು ಉತ್ತಮ ಸಂಹನನಗಳಿವೆ. ಇವು ಯಾರಿಗೆ ಇರುವವೋ ಅವರಿಗೇನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ವದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಲಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಯಾವ ಜನರು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಗಮನ, ಭೋಜನ, ತಯನ, ಅಧ್ಯಯನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಸಾಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ

ಧ್ಯಾನ ಭಾವನೆಯ ಭೇದಗಳು-ಈ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಸ್ತ-ಜೀಯ-ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಶುಭಧ್ಯಾನವು ಅವ್ರತಸ್ತ-ಕೆಡಳು-ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಅವಶುಭ ಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಭಧ್ಯಾನವು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಶುಭಧ್ಯಾನಗಳೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ರೌದ್ರಧ್ಯಾನ ಎಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಾದವು ಇನ್ನು ಶುಭಧ್ಯಾನವು ಜೀವಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆ ಮಾಡದೆಯೂ ಕೂಡ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಯಾವಕಂದರೆ ಇದರ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಇದನ್ನು ಕಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ರಚಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಕಲಿಸದೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಈ ಧ್ಯಾನವು ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು

ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನ-ಅವಶುಭಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜ, ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗಜ, ರೋಗ ಜನಿತ, ನಿಧಾನ ಜನಿತ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಿವೆ ಶುಕವೆಂದರೆ ದುಃಖ. ಇದರ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಧ್ಯಾನವು ಅವಶುಭಧ್ಯಾನವು. ಅನಿಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಚಿಂತನೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು ನಮ್ಮ ಶರೀರ, ಧನ, ಅವಶಿಷ್ಟ, ಸ್ವಜನ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಆಗಲುವಿಕೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ದುಷ್ಟ ತಪ್ಪು, ದುಷ್ಟ ರಾಜ, ರಾಜನ ಕೆಟ್ಟ ಅಧಿಕಾರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಜನರ ಸಂಯೋಗ ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುವುದು; ರೋಗಿಯುಕ್ತ ಶರೀರ, ಕಳವು, ಬಡತನ, ನೀಚಜಾತಿ, ನೀಚ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ದುರ್ಬಲತೆ, ಅವಮರ್ಯಾತೆ, ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಕಲತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುವುದು, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಜಾವು, ನಾಯ, ಇಲಿ, ಬೆಂಕಿ, ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದು, ದುಷ್ಟ ಅವ್ರತ, ದುಷ್ಟ ಹೆಂಡತಿ, ವ್ಯಸನಗಳಾದ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದು, ಇದಲ್ಲ ಸಂಯೋಗವು ದುಃಖವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ಇದರಿಂದ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವಿಕಲತ್ವವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾರು ಹಗಲಿರುಳೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು. ಬಹಳ ಜಿಳಿ, ಉಷ್ಣತೆ, ಮಳೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಗುಂಗಾಡು, ನೆಲಾಣ, ಇರುವೆ, ತಗಡೆ, ದುಷ್ಟರ ದುರವಶನ ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ಚಿಂತನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಅವಶಯ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ಮನೆ, ಬಾಗಿಲು ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗುವ ಅವಶುಭಧ್ಯಾನವಿಂದು ಘೋರ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಇವೆಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಜ ದುಃಖಗಳಾಗಿವೆ. ಇದು ಅವಶುಭಧ್ಯಾನದ ಮೊದಲಭೇದವಾಯಿತು ಈ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಮ್ಯಕ್‌ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆಗಲಿಗೊಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರ ಕರ್ಮ ನಿರ್ವಹಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಯಾವನು ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಸತ್ಯವುಪನಿರುವನೋ ಅವನು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗವು ವ್ರಾವ್ಯವಾದರೂ ಸಹ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಿಗೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮುಂದೆ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾದಾಗ ಏನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು? “ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನಿನಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಈ ಅನಿಷ್ಟ ನಾಮಗ್ರಿಗಳು ನಿನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಮುತ್ತಿವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನೀನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ವಾಚಕರ್ಮದ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲ ಇತರರು ನಿನ್ನನ್ನು ನಾಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯಬೇಡ ನೀನು ಹಿಂದೆ ವರಧನವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡಿರುವಿ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿರುವಿ, ಅನೇಕ ನಿರ್ಬಲರಿಗೆ ಸಂತಾಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಿ, ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಿರುವಿ, ಸುಳ್ಳು ಧರ್ಮಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಿ, ಶೀಲವಂತ ತ್ಯಾಗೀ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ದೋಷವನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಂದಿಸಿರುವಿ, ಕುಮಾರ್ಗದ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿರುವಿ, ಸುಳ್ಳು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವಿ, ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿರುವಿ, ದೇವ ಪ್ರವೃತ್ತವನ್ನು ಅಂದರೆ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಂದಿರುವಿ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳು ಸಂದರ್ಭ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಈಗ ಉದಯಿಸಿವೆ ಇನ್ನು ಈ ಕರ್ಮದ ಉದಯ ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ದುಃಖಭಾವದಿಂದ ಬಂದ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ವಾಚಕ ಬಂಧವು ಮತ್ತೆ ಆಗುವುದು. ಇರಲಿ, ಈಗ ನೀನು ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖಮಾಡಿದರೆ ಕರ್ಮವು ಬಿಡುವದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿಯಾ? ಅದಂತೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀತು. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸೀತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ನಿನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅದಲ್ಲದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ನಿನ್ನ ಪಾವದ ಬಂಧವು ಹೆಚ್ಚು ದೃಢವಾದೀತು ಅಂತಲೇ ಈಗ ನೀನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ದುಃಖವನ್ನು ನಮುಭಾವದಿಂದ ಸಹನಮಾಡು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಹನ ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಬೇಗನೇ ವಾಚಕರ್ಮದ ನಾಕವಾದೀತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡು-‘ಈಗ ನನಗೆ ಬಹಳ ಲಾಭವಾಯಿತು’ ಯಾವೆಂದರೆ ಈಗಲೇ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೋಯಿತಲ್ಲ ನಾನು ಇಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನ-ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಅತಿಶಯ ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ ಸಹನಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಪುಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ. ಇದೇ ಕರ್ಮವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇನ್ನೊಂದು ವ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಂಧವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳ ವರೆಗೆ ಇದರ ಸುತ್ತುವಿಕೆಯೊಳಗಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.”

ಈ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗವು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿರುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳೂ ದುಃಖದಾಯಕವೆನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಅಂತಲೇ ನಾನು ಇಂದಿನಿಂದಲೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಅನ್ಯ ಜೀವಕ್ಕೂ ಅಯೋಗ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡಿಯೂ ಎಚ್ಚರಗೇಡಿತನದಲ್ಲಿ ತೀರದ ಜಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಯೂ, ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟು-ಮಾಡುವಂತೆ ವರ್ತಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಉಂಟಾಗಲೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನೇಕವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜಾದಿ ವರ್ಯಾಯಗಳು ಹಲವು ಸಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖಗಳೂ ಸಹ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿವೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನೂ ಸಹನ ಮಾಡಿರುವೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತಿಂದು ದಿನಾಲು ದುಃಖ ಭೋಗಿಸಿರುವೆ, ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಡತನದ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವೆ ಭಾರ ಹಾಗೂ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡೆತಗಳನ್ನು ತಿಂದಿರುವೆ. ಕೈಕಾಲು, ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವದರಿಂದಲೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವದರಿಂದಲೂ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಜಳಿ, ಉಷ್ಣ, ಬೇಸಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದರಿಂದಲೂ ಘೋರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿರುವೆ ಅಲ್ಲದೆ ದುಷ್ಟ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವೂ ಆಗಿರುವೆ. ಹಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿದ ನೋವಿನಲ್ಲಿ ನರಳಿರುವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಹಲವು ಸಲ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಸತ್ತಿರುವೆ ಹಲವು ಸಲ ನೀರು-ಕಸರುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಸತ್ತಿರುವೆ ಹಲವು ಸಲ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಸತ್ತಿರುವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯ ತೀರ್ಯಂಜ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಅನಂತ ವೇಳೆ ಭೋಗಿಸಿರುವೆ ನರಕ ಗತಿಯ ದುಃಖವನ್ನಂತೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಕೇವಲಿಗಳೇ ಅರಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರು ಅದು ಅನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವರೆಗೂ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗ ಎಂಬುದು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಈಗ ನಾನು ವಾಚ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಪಂಚಮ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿರುವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅದರ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಸು ಉಪಯೋಗಿ? ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಯಾವುದರ ಲಾಭವಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿರುತ್ತದೋ ಅಂಥ ಭರ್ಮದ ವರಮ ನಿಧಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ವರಮ ಶಾಂತ ಬಾವವನ್ನೂ ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು ಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು ಇದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದು ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು

ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗಜ ಅರ್ತಧ್ಯಾನ—ಈಗ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗಜ ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸೋಣ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ವದಾರ್ಥದ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಬಹಳ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಹೀಗಿದೆ—ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಸುಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ವೃತ್ತನ ಮರಣವಾಗುವಿಕೆ, ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಗಲುವಿಕೆ, ಪ್ರಾಣಿಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾದಂಥ ಮಿತ್ರನ ವಿಯೋಗವಾಗುವಿಕೆ, ವಿವೃತ ಸಂವತ್ಸರ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಶ್ರೇಯಸ್ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವಂಥ ಒಡೆಯನ ವಿಯೋಗವಾಗುವಿಕೆ, ಸುಖದಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುವಿಕೆ, ರಾಜ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವಿಕೆ, ಮಾನಸಭಂಗವಾಗುವಿಕೆ, ಸಂವತ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವಿಕೆ, ಸುಖದಿಂದ ವಾಸಿಸುವ ಸ್ವಕವಾದ ಮನೆಯನ್ನು ದುಷ್ಟರು ಯಾರಾದರೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವಿಕೆ, ತಮ್ಮ ಸೌಧಾಗ್ಯ ತಿಲಕವೆನಿಸುವಂಥ ಕೀರ್ತಿಯು ನಷ್ಟವಾಗುವಿಕೆ, ನಾವು ಆಶಿತೆಯ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಸ್ತುವು ನಷ್ಟವಾಗುವಿಕೆ, ಇಂಥ ವ್ರತಗಳೆಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗಜ ದುಃಖವೆನ್ನುವರು ಈ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದುಃಖ, ಭ್ರಮ, ಭಯ, ಮೂರ್ಛೆಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗವು ವ್ರತನ ಯಾವಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಳುತ್ತಿರುವುದು, ಆಳುತ್ತ ಆಳುತ್ತ ಸುದ್ದಿಹಾರಿ ದೀಳುವುದು, ಧನ ತೆಗೆದು ಆಳುವುದು, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದುಃಖದಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ 'ಜಾ! ಹಾ!' ಎನ್ನುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ತಿರ್ಯಂಜ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಆರ್ತಧ್ಯಾನಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಈ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೂರರು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೂ ಸಹ ಭೈರ್ಯಗೊಂಡುತಾರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರು ದೀನರಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಡುಗು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹಲವರು ಸತ್ತೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ಹುಚ್ಚರಾಗುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಜಿಗಿಯುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ವರ್ವತದ ಮೇಲಿಂದ ದೀಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ವಿಷವನ್ನು ತಿಂದು ಇಲ್ಲಿವೆ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಇರಿದುಕೊಂಡು ಆತ್ಮನಾಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಈ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗ ಎಂಬ ಪೀಡೆಯು ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖದಿಂದ ಇಹವರ ಲೋಕಗಳೆರಡೂ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಯಾರು ಸಂಸಾರ ದೇಹಬೋಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ, ಭಗವಾನ್ ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು, ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡುವರಿರುವರೋ ಅವರೇ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಇಂಥವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು? ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗವು ನಿನಗೆ ಆಗಿರುವದೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಯೋಗವೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಆಗುವಂತಹದಿದೆ ಅದನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇವ, ಬೇವೆ, ಇಂದ್ರ, ಮಾತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಔಷಧ, ನೈಸ್ಯ, ರಕ್ತಿ, ಸೇವಕ ಸಮೂಹ, ಬುದ್ಧಿ, ಮಿತ್ರ, ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ರಾಜ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಪರಲ್ಲ ಎಲೈ, ನಿನ್ನ ಬೇಹದ ವಿಯೋಗವೂ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಆಗುವದಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾದದ್ದೇ ಇದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಯೋಗವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮರ್ಯವೇನು? ನೀನು ತಂದೆ, ಮಗ, ತಾಯಿ, ತಂಗಿ ಮೊದಲಾದ ಆಪ್ತವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ನಿನ್ನವರೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಪ್ತ ವರ ಸಂಬಂಧವು ನಿನ್ನ ಆತ್ಮನ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಈ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಆವರಿಸಿದಂಥ ತೊಗಲು, ಮಗ್ಗಂದದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮೂಗು, ತೊಗಲಿನಿಂದ

ಮುಚ್ಚಿದ ತೋಗಳು ನೋಡಿ ಮೋಹಿಸಿ ನಿನ್ನವರೆಂದು ಬಹಳ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮನ್ನಿಸುತ್ತಲಿರುವೆ. ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ದಿನ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವಂಥವರಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ವ್ರತಾರ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಪ್ರೀತಿಯ ಸ್ತ್ರೀ, ಸಪ್ತಪ್ರ, ಮೈದುನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಧನ, ಮನೆ-ಮರ, ದೇಶ, ನಗರ, ಹಳ್ಳಿ, ಮಿತ್ರ, ಒಡೆಯ, ಸೇವಕ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲರ ವಿಯೋಗವು ಆಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ ಅದು ನಿನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದು ಏಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು? ಇಷ್ಟ ವದಾರ್ಥದ ವಿಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆಂದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ಇದ್ದುದೇ ಅದಲ್ಲ ಧರ್ಮವೊಂದೇ ನಿನ್ನ ಹಿತಮಾಡುವಂಥದೆಂದು (ಇಷ್ಟ) ತಿಳಿದು ಅದನ್ನೇ ಜಿಂತಿಸು ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಇಷ್ಟವೆಂದು ನೀನು ಭಾವಿಸಿದರೆನೇ ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವೆ ಇದನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಕುಟುಂಬ, ಧನ, ವರಿಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಷ್ಟವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಈ ವದಾರ್ಥಗಳು ಮಮತ್ವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ-ಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೀತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆ ವದಾರ್ಥಗಳು 'ಇಷ್ಟ' ಹೇಗೆ ಎನಿಸಿಯಾವು? ವರಮ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಗುರುಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಸಹಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಜನರು ಇವರೇ ನಿಜವಾದ ಇಷ್ಟವೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನಳಿದು ಇನ್ನಾರೂ ಇಷ್ಟ ವದಾರ್ಥವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಈ ಜನರು, ಪುಣ್ಯೋದಯದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಧನವಿರುವ ವರಿಗೆ ಇಷ್ಟರಿಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ದ್ರವ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದ ಕೂಡಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತಾರೆ ದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ಯಾರಿಗೂ ಇಷ್ಟವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯವು ವುಣ್ಯದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವುಣ್ಯದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಇಷ್ಟ ಎಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ ವುಣ್ಯದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಯಿತೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳಗಿನ ಮಹಾನ್ ಇಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗಿ ಅಸಂಖ್ಯ ದೇವರು ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇಂದ್ರನವನು, ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಅನೇಕ ದೇವಾನಗಳೆಯರು, ಅದ್ಭುತ ಭೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಪಾವದ ಉದಯವು ಅದಲ್ಲ ತನ್ನ ಆಶಿತಿಯ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರನು ಅಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾವು ಬೆಳೆಯಿಸಿದ ಶರೀರವು ಸಹ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ವೈರಿಗಳಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾವು ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಹಿತ ಮಾಡುವವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ನಿಜಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಹೀಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ — ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಇತರ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಜೀವಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿವೆ ಈ ಜೀವವು ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ಮಾತೆಯರ ಮೊರೆ ಬಾಲನ್ನು ಕೂಡಿದಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ ತಾಯಂದಿರ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಒಂದೊಂದು ಹನಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಕಿದರೂ ಸಹ ಅನಂತ ಸಮುದ್ರನೇ ತುಂಬಿ ಹೋದೀತು. ಇದರಂತೆ ಅವನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಶರೀರಗಳೂ ಸಹ ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಆ ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳ ಒಂದೊಂದು ಕೂದಲೆಳೆಯನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಕಿದರೂ ಸಹ ಮೇರು ವರ್ಷದಿಂದ ಅನೇಕ ಪರ್ವತಗಳು ಆದಾವು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಅನೇಕ ಕುಟುಂಬದವರ ಅಗಲುವಿಕೆಗಾಗಿ ಈ ಜೀವವು ಲೋಕ ಮಾಡಿದೆ. ಅವನ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಹಲವು ಜನ ಆವರು ಲೋಕಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರೆಲ್ಲರ ಕಷ್ಟರೂಗಳನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಅನಂತ ಸಮುದ್ರನೇ ತುಂಬಿ ಹೋದಿತು ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ನೀವು ಯಾವ ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೀರೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ! ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ನೀವು ಅನೇಕ ಇಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ತೃಪ್ತಿಸಿರುವಿರಿ ಎಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಇಷ್ಟ ವದಾರ್ಥವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಇದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಆದರ ವಿಯೋಗ ಎಂಬ ಅವಸ್ಥೆಯೊಂದು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಆ ಕಾಲವು ಯಾವಾಗ ಬಂದೀತೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯುವು ಒದಗುವದೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತ ಆದರೆ ಅದು ಯಾವಾಗ ಹೇಗೆ ಬಂದೀತೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಈಗ ಯಾವ ಇಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ನಿನಗೆ ಕಾಣುತ್ತವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಅವುಗಳ ವಿಯೋಗವು ಹೇಗೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಅದೀತೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನೀವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಸ ಹೊಂದಿರುವರೋ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ವಂಚ ವಾವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವಿರೋ ಆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಾಕವಾಗುವಂವವು ಇವೆ ವಿಯೋಗವಾಗುವ ವೇಳೆಯು ಪ್ರಾಂತ್ಯವಾಗುವ ಆ ಕಾಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ

ಇಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಿರ್ಯಂಜ ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಿರಿ

"ಈ ಶರೀರವು ೧೬೨ ಮೇಲಿನ ಗುರುತಿಯಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗರವಾಗಿದೆ ಇದು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವಂಥದಿದೆ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೂ ಇಂದ್ರಜಾಲದಂತೆ ಆಹಾಸವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಂಧುಬಂಧನರಾದಿಯೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ಜಿರುಗಾಳಿಯಿಂದೇಳುವ ಸಮುದ್ರದ ತೆರಿಗೆಕಂಠದ್ದಾರೆ ಅವು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವಿದ್ದರೂ ಅಸ್ತಿರ ಈ ವಿಷಯಸುಖವು ಸಾಯುಂಕಾಲದ ಮೋಡಗಳ ಬಣ್ಣದಂತೆ ಚಂಚಲವಾಗಿದೆ, ಕ್ಷಣಭಂಗರವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ವಿಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕಿಸುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ ನಾವು ದೇಹ ಧರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದಕ್ಕೆ ದುಃಖ ಮತ್ತು ಮರಣಗಳು ಆಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖ ಹಾಗೂ ಮರಣಗಳ ಭಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಆಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ದೇಹವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬಂದಿರಬಾರದಂಥ ಉಪಾಯವನ್ನು ಶೋಧಿಸಬೇಕು "

"ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನುತ್ತು ವಿಚಾರಮಾಡು ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಯಾವ ದೇವ, ದಾನವ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಔಷಧಾದಿಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದು ಆ ವಿಯೋಗವು ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ಆಶ್ವಾದಿಗಳ ವಿಯೋಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕಮಾಡಿ, ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವುದು ಕೇವಲ ಹುಚ್ಚುತನದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಷ್ಟು ದುಃಖ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಕರುಣಾಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿಕೆ? ಎಷ್ಟು ದುಃಖ ಮಾಡಿದರೂ ಮೃತ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಯಾರು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಿಯಾ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕದಿಂದ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದೆ ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳು ಸಮ್ಯವಾಗುವೆ? ಎಲಾ! ಯಾವುದು ಹುಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅದು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಎಷ್ಟು ಕ್ಷಣಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತವೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಮರಣದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ನೆ ವಸ್ತುಗಳು ಹೋಗುತ್ತಲಿವೆ ಯಾವ ವ್ರತಾರ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಎಲೆ, ಹೂವು ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವವೋ ಅವು ಒಂದು ದಿನ ಸಮ್ಯವಾಗತಕ್ಕವೇ ಅದೇ ವ್ರತಾರ ಈ ಕುಲಮೆಲ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಎಂದಾದರೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗತಕ್ಕವರೇಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕ ಮಾಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಬದಲಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯವು ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮದ ಸ್ಫೂರ್ತಿನವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಅದು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡದೆ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಇದು ನಿಯಮವಿದೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಇಷ್ಟ ವಸ್ತುವಿನ ನಾಶವು ಉದಯದ ಅಧೀನವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿಯೋಗವಾದಾಗ ವಿಲಾಸಮಾಡಿ ಶೋಕಿಸುವದೊಂದರೆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ ಇಂದ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದ ಶೋಕದ ಕಡೆಗೆ ಯಾರೂ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಗಳಿಸಿದ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಯಾವುದರ ಅಯುಷ್ಯವು ತೀರಿರುವದೋ ಅದರ ವಿಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಯಾರು ವಿರೋಧಿಸುವನು? ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮದ ವಾಲನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು "

ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ದ್ರಷ್ಟೃವಾರ್ತನ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಾವು ಬಹುದಿನ ಬಾಳಬೇಕೆಂದೂ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಹಗಲಿರುಳೂ ದುರ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತೇವೆ ಇಂದನರಿಲ್ಲ ಮಹಾಮೂರ್ಖರು. ನಾವು ಜೀವನವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಒಟ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಹ ಪುಣ್ಯ ಸಂಚಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಧಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಅಶೇಷ ವ್ರತಾರದ ಇಚ್ಛೆಗಳೂ ಕೂಡ ಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ತೀರಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರ ಜೀವವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ ಅದು ಕಣಕಣವಾಗಿ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಯೂ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಮನಗೆ ಬಂದು ಆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಅವನು ತಿರುಗಿ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಶೋಕಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಅವನು ಬಂದಾರ? ಹೀಗೆ ಆಳುವುದು ಮೂರ್ಖತನವಲ್ಲವೇ? ಈ ಜಗತ್ತು ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ಮೋಹಕ್ಕೊಳಗಾಗುವುದು ಅತ್ಯರ್ಥದ ಸಂಗವೆಯೇ ಆಗಿದೆ ಮೃತ್ಕುವಿನ ದಿವಸವು ಬರುವುದು

ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವುದೋ ಆ ಸಮಯವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾದಾಗ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಬದಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರ, ದೇವ, ರಾಕ್ಷಸ, ಹೆಚ್ಚಿಗೇನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜೀವೇಂದ್ರನೂ ಕೂಡ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಸಹ ಶೋಕ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಅರಣ್ಯ-ರೋದನದಂತೆ ನಿರುಪಯೋಗಿಯಾಗಿದೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಧನಿ ತೆಗೆದು ಅತ್ತರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಇರುವರು? ಕೇವಲ ಕೇಳಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಯಾರು ಬಂದಾರು? ಅವರ ಮೇಲೆ ದಯೆಯಾದರೂ ಯಾರಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಪೂರ್ವೋಪಾರ್ಜಿತ ಕರ್ಮವೇ ದಯೆ ಮಾಡಿತು ಎನ್ನಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಅಜೇತನ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ದಯೆಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ? ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ವಸ್ತುವು ಸಾಕವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಶೋಕ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ವಸ್ತುವು ತಿರುಗಿ ಲಭಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ ದುಃಖಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾದೀತು. ನಮ್ಮ ದುಃಖದಿಂದ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆ, ನಮಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ, ದ್ರವ್ಯಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ನಿಯಮವಿದ್ದರೆ ಶೋಕಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯ-ವಸ್ತುಲಾಗುವುದು ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ವಿನೂ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ಈ ಅನುಭವವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಕೂಡ ಹೀಗೆಯೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಶೋಕದಿಂದ ಧರ್ಮ, ಬುದ್ಧಿ, ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಕ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಕಣ್ಣಿನೊಳಗಿನ ತೇಜಸ್ವ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಘೋರ ದುಃಖವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಗತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಶೋಕವನ್ನು ಕೇಳುವವರಿಗೂ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಶಕ್ತಿಯು ಹ್ರಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ವ್ಯವಹಾರ ವರಮಾರ್ಗಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನಷ್ಟವು ಒದಗುತ್ತದೆ. ಧೈರ್ಯ ಜ್ಞಾನಗಳೂ ಕೂಡ ಸಾಕಹೊಂದುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಶೋಕವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತೀರ್ಯಚಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳ ವರೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುವಂಥ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗಜ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಎಂದೂ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗ-ಗೊಡಬೇಡಿರಿ

ಈ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗವು ವಾವದ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕ ಮಾಡಿ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಾವಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದೆಂಬುದನ್ನೇ ವಿಚಾರಿಸೋಣ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಸೋಣ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತಿಸೋಣ ಅಂದರೆ ತಿರುಗಿ ಈ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಯಾರು ಈ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖದಿಂದ ಕಳವಳಗೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಈ ವ್ರತಾರದ ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ-ಅದರಿಂದ ಸಂಖ್ಯಾತ ಅನಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳ ವರೆಗೆ ದುಃಖದ ವರಿವಾಟಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹೇಗೆ ವ್ರತಿಯೆಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಆಯುಷ್ಯವು ನಷ್ಟ-ವಾಗುತ್ತಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವರವರ ವ್ರವೇಕವು ಯಮನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಷ್ಟು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ದೇಹಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವವರಿಗೆ ಮರಣವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಈ ಆಸಂಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆಯೂ ಸಹ ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಲಾರದು ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರಾದಿ ದೇವರು ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಇವರು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮನುಷ್ಯ ತೀರ್ಯಚ ಮೊದಲಾದವರೂ ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ಮತ್ಸ್ಯ ಕಚ್ಚುವ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾಲವೆಂಬುದು ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ, ಆಕಾಶ, ವಾತಾಳ, ನೀರು, ನೆಲ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಇರುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಯಾರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೀತು? ಎಷ್ಟು ದಿನವಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿರೋ ಅಷ್ಟು ಆಯುಷ್ಯದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತುಂಡುಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ ನಾಗರ ವ್ಯಮಾಣದಲ್ಲಿ ಯಾರ ಆಯುಷ್ಯ ಇರುವದೋ ಅವರ ಸಂಹಾರವೂ ಕೂಡ ಆಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಣಿಮಾ ಮಹಿಮಾ ಮೊದಲಾದ ಅಷ್ಟ ಪುದ್ಗಿಗಳನ್ನು ವಡೆದವರು, ಸಾವಿರಾರು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥವರೂ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಇಂಥವರ ಮಂದೆ ಮಾನವನು ತೀರ ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿಸುತಾನೆ ಇಂಥವನ ವಾಡೇನು? ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಹೇಗೆ ನಿಂತಾನು? ಯಾವ ಗಾಳಿಯಿಂದ ವನತವೂ ಕೂಡ ಹಾರಿ ಹೋಗಿರುವುದೋ ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ಹುಲ್ಲು ಕಡ್ಡಿಯ ಕಥೆಯೇನು? ಈ ವ್ರತಾರ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಇಷ್ಟವಿಯೋಗವು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾದಾಗ ಆರ್ತ-ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಇಂಥ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂಥ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು

ರೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಅರ್ತಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ರೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಅರ್ತಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸೋಣ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕ್ಲೇಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರೋಗ ಜ್ಞತ ಅರ್ತಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು ಕೆಮ್ಮು, ದಮ್ಮು, ಜ್ವರ, ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಹೊಟ್ಟೆ ತೊಲಿ, ತಲೆನೋವು, ಕಣ್ಣು ಬೇನೆ, ಕಿವಿಯ ತೊಲಿ, ದಂತ ತೊಲಿ, ಜಲೋದರ, ಹೊಟ್ಟೆ ಉಬ್ಬುವಿಕೆ, ಬಿಳುವು, ಕಜ್ಜಿ, ಗಜಕರ್ಣ, ಸಂಗ್ರಹಣೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುವಿಕೆ, ಅತಿಸಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಾಘಾತಕ ರೋಗಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದ ಭಯಂಕರ ವೇದನೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ರೋಗದ ಪೀಡೆಯಿಂದ ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸ ಮಾಡುವುದು ಕೂಡ ತ್ರಾಸದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ ಏಳುವಾಗ, ಕೂಡುವಾಗ ಮಲಗುವಾಗ ಯಾವುದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪರಿಣಾಮವು ಸ್ಥಿರ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮಹಾನ್ ದುಃಖದ ಪೀಡೆಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುವುದು ಅರ್ತಧ್ಯಾನವೆನ್ನುತ್ತದೆ ಈ ರೋಗದ ಪೀಡೆಯು ಬಹಳ ವ್ಯಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರ ಎದುರಿಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಯೋಧರೂ ಮಹಾ ಶೂರ-ವೀರರೂ, ತನ್ಮಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅನೇಕ ಘಾಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವವರೂ ಸಹ ಧೈರ್ಯಗುಂದುತ್ತಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತ್ಯಾಗಿ, ತಪಸ್ವಿ, ಯೋಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವವರೂ ಕೂಡ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ವ್ರತಾರವಾಗಿರುವ ರೋಗದ ವೇದನೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅರ್ತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದೂ ಕೂಡ ಬಹು ಕಠಿಣ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರತಾರದ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಹಂಚಲವಾಗಗೊಡದಿರುವುದು ಭಗವಾನ್ ವೀರ ಜಿನೇಂದ್ರನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವುದರಿಂದಲೇ ತಕ್ಕವಾಗುವುದು ಈ ವ್ರತಾರ ಜಿನೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅನನ್ಯ ಶರಣ ಹೋಗದ ಹೊರತಾಗಿ ದುರ್ಭರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ವ್ಯಾವಸ್ಥಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷರು ನರ್ವಜ್ಞ ಜಿನ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ, ಈ ವ್ರತಾರ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರೋಗ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು? “ಎಲೈ ಅತ್ಮನೇ, ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಈ ಭಯಂಕರ ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ವ್ಯಾವಸ್ಥಾಗಿದೆ ಈಗ ನೀನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಶೋಕಮಾಡಹತ್ತಿದರೆ ನಿನ್ನ ಶೋಕ ಹಾಗೂ ದುಃಖವನ್ನು ಯಾರು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಯಾರು ನೋಡು? ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ನೀನು ದುಃಖದಿಂದ ಚತುರ್ದಶದಿನ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆಯಷ್ಟೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಿ ಒದಗಿದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲೇಬೇಕು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಬಹಳವು ಗಾಬರಿಯಾದರೂ ಸಹ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸದೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯೂ ಇಲ್ಲ ರೋಗವು ಇದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಅದು ಬಹಳವೆಂದರೆ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕಿತು ಆತ್ಮದ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದಷ್ಟೆ? ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಜ್ಞಾನದರ್ಶನವಾಗಿದ್ದು, ನೀನು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿರುವಿ ಆದರೆ ನೀನು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಭೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಇಂದ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ರೋಗಗಳು ನಿನಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ನೀನು ಹೊಡೆತ ತಿವಿತಗಳ ಕಷ್ಟವನ್ನೂ ಸಹ ನರಕದಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸಿರುವೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಗತಿಯಿಲ್ಲ ನಿನಗೆ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋರ ದುಃಖವು ರೋಗದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವಿ. ಉಳಿದ ಬೇಕಾದ ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಮಯ ಶರೀರವು ವ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತ ಕರ್ಮ ಪರಮಾಣುಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಕರ್ಮವು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಓಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟೀತು? ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕರ್ಮವು ನಿನಗೆ ಮರಣವನ್ನು ಒದಗಿಸದೆ ಬಿಡಲಾರದು. ಒಂದು ವೇಳೆ ದೇಹವು ಬಿಟ್ಟೀತು ಆದರೆ ಈ ಕರ್ಮವು ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರಕ್ಕೂ ಸಹ ನೀನು ತುಸರ್ ಜನ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಕರ್ಮವು ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡು ಮೋಲಾಗಿ, ಹೇಗೆ ಮುನೀಶ್ವರರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂದು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಬಿಸಿಲು-ಚಳಿಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ

ಸಿದ್ಧರಾಗುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಾವೂ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸದಾ ಸಿದ್ಧರಿರಬೇಕು. ನಿನಗೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗು. ಇನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸು. ಅನೇಕ ಜನರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ವಾಸಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವು ಹೊಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ನವೂ ಸಹ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವಂಥವರೂ ಕೂಡಾ ಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅಂದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಹಾಕಲೂ ಕೂಡ ಹತ್ತರ ಯಾರೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಅಂಥ ದುಃಖವಾಗುವದೋ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖವನ್ನು ಬೋಗಿಸುವ ಆಜ್ಞಾನಿ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನು ನಿರಾಧಾರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವನಲ್ಲ. ನಿನಗಂತೂ ವಾಸಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಂತವ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ವರ್ಷದ ಅನ್ನ, ರೋಗದ ಮೇಲೆ ಔಷಧ, ನೇವೆಗಾಗಿ ನೇವೆಕರು, ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಮಿತ್ರರು ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲ ಒದಗಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಶಾಂತಬಾವದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವೇದನೆಯನ್ನು ನೀನು ಸಹನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರ ಫಲವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ ಎಲಾ! ಯಾರಿಗೆ ಏನೂ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲವೋ ಅವರೂ ಕೂಡ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವರು. ನಿನಗಂತೂ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಕೂಲತೆ ಇದೆ. ನೀನು ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಕರ್ಮೋದಯವು ಮಿರಲಿಕ್ಕೆ ಅನಾಹುತವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದವನಿರುವಿ. ಇಂದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ರೋಗದ ಬಾಧೆಗೆ ಹೆದರಬೇಕೇನು! ರೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಭಯಂಕರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಸರಿಯಾಳುಗಳು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆಲ್ಲ! ವಶಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ರೋಗ, ವೇದನೆ, ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಜೀವಗಳು ಸಾಯುತ್ತವೆ! ರೋಗ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ನಿರ್ಜನವನದಲ್ಲಿ, ಕರನಲ್ಲಿ, ಬಿಸು-ಚಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದೂ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳಿಂದ ಕಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮಂತ ಖೋರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿಯೂ ದುಃಖವನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರವು ಕೇವಲ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ತುಂಬಿದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ರೋಗಗಳು ಈ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆಗತಕ್ಕವೇ. ಆದರೆ ಆ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಜನದರ್ಮಕ್ಕೆ ಶರಣ ಹೋಗಿ ಜಿನೇಂದ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ರೋಗಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಜನ್ಮ-ಮರಣವೆಂಬ ವ್ಯಾಧಿಗೂ ಅವ್ಯತಿಮ ಔಷಧವಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇತರ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳು ಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೂ ಅಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮುಂದುವರಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಉಪಕಾರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ವ್ರತ ಉದಯವು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂ ಅನೇಕ ಉಪಚಾರಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂತರೇ ಅರಿತ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ವರಮ ಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ." ಈ ಪ್ರಕಾರ ರೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅರ್ತವ್ಯಾಧಿವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ದಾವೆಯನ್ನು ಮರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನಿದಾನದ ಸ್ವರೂಪ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಿದಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಅರ್ತವ್ಯಾಧಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದಲ್ಲೂ ಹೇಳುವೆ. ದೇವಾದಿಗಳ ಬೋಗೋಪಮೋಗವು ತನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಅನ್ವರಿಯರ ನೃತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯಬೇಕು, ನಮ್ಮ ದೈವವು ಒಳ್ಳೆಯಹಾಗಿರಬೇಕು, ನನ್ನ ರೂಪವು ಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು, ಅಖಂಡ ವಶ್ಯೋದಿಂದ ಕೂಡಿದಂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವದದ ವೈಭವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಸುಖೋಪ-ಮೋಗಕ್ಕಾಗಿ ರಮ್ಯ-ಗೃಹ, ರಾಜಗೃಹ, ಬಂಗಲೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರಬೇಕು, ಸಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀಯ ಶರೀರದ ಸ್ವರ್ಣ ತನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತಿರಬೇಕು, ಹಾಸಿಗೆ, ಕೂಡುವ ಆಸನ, ವಸ್ತ್ರಾಂಶಾರ, ಷಡ್ವರದಿಂದ ಇಜ್ಜಿ ಭೋಜನ ದೊರೆಯಬೇಕು, ಅನೇಕ ಸುರಮ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನೂ ವಿಹಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು, ತನ್ನ ವೈರಿಗಳು ನಾಶಹೊಂದಬೇಕು, ತನ್ನ ಇಷ್ಟಿಯಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ತನಗೆ ವಿಧೂನಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು, ತನಗೆ ಜನರು ದೊಡ್ಡವನೆನ್ನಬೇಕು, ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವವರಿಗೆ ವಿಷಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವವರಿಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಸಂಭವಿಸಬೇಕು, ಗರ್ವ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ವಂಶಿತರನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವಂಥ ವಿದ್ವೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ರಾಜನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನನಿರಬೇಕು, ತನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಉದ್ಯೋಗಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರಬೇಕು, ಅನ್ವರ ಮನೆತನದ

ಸಂವತ್ತಿಯು ಸಾಕವಾಗಬೇಕು, ತನ್ನ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಧನದ ಲಾಭವಾಗಬೇಕು, ತಾನು ಬಹುದಿನ ಬಾಳಬೇಕು, ತಾನು ಮಾತನಾಡಿದ್ದು ನಡೆಯಬೇಕು, ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸ ಹಾಗೂ ಮೋಸದ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಉಳಿಯಬೇಕು, ಉಳಿದ ಜೀವಗಳು ತನಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ತರಗತಿಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡಬೇಕು, ಎಲ್ಲ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೇ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯು ಲಭಿಸಬೇಕು, ಎಲ್ಲ ಭೋಗವು ತನಗೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ನಿರೋಧಿ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಸುಂದರ ಸ್ವರೂಪ, ಅಜಾಟ ಸಂವತ್ತಿ, ಅಜ್ಞಾಧಾರಕ ಮಕ್ಕಳು, ಜತುರ ಸೇವಕ, ವತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕು, ಹೀಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಾನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆರ್ತಧ್ಯಾನ ಎನ್ನುವರು. ಇದು ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಫಲವನ್ನು ಸಾಕಮಾಡುವಂಥದೂ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ದಾನವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಕೂಡದು

ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿರಿ. ಇಚ್ಛೆಯು ಮನಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಭೋಗದ ಅಭಿಲಾಷೆ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಅಭಿಮಾನ ವುಷ್ಪವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಜಯ ಮಾಡಿದ ವುಚ್ಯವು ಸಾಕವಾಗುತ್ತದೆ ನಮ್ಮ ಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ವಾಂಛವಾಗಿದ್ದರೆ ವುಚ್ಯಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ತನ್ನ ಉನ್ನತಿಯಾಗಬೇಕು, ತನಗೆ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಬೇಕು ಈ ಎಲ್ಲ ಲೋಭಗಳು ತೀವ್ರ ಕಷ್ಟಾಯ ಮತ್ತು ಮರ್ಯಾದೆ ಬುದ್ಧಿಯ ವುರುಷರ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಅಭಿಮಾನಗಳಾದರೂ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ತಾಳುತ್ತವೆ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನಂತ ಪುರುಷರು ಸಂವತ್ತಿಮಾನ್, ಬಲವಾನ್, ವಿದ್ವಾನ್, ರೂಪವಾನ್ ಮೊದಲಾದವರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ಗುರುತು, ಸ್ವಲ್ಪಗಳು ಇಂದು ಸ್ವಲ್ಪವು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನೀವು ಬೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ; ಅವು ನಿಮ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿದುವು? ಈ ಭೋಗಗಳು ಎಂದೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಮಾಡುವಂಥವು ಅಲ್ಲ. ಅವು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥವೆ. ಇವು ಲಭಿಸಲೆಂದು ಆಶೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಎಂದೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಂಥವಿರುತ್ತವೆ. ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವಗಳು ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ, ಆ ಇಚ್ಛಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಸುಟ್ಟು ಸುಣ್ಣವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಸಾಯುವ ಸಮಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಸಹ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತು ಈ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೂರು ಲೋಕದ ರಾಜ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದಂಥ ತೃಷ್ಣೆಯು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಮೂರು ಲೋಕದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹುಚ್ಚಕೊಡುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಪಾಲಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬಂದೀತು? ಬೂದಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಈ ಧನ ಸಂವತ್ತಿನಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಏನು ಸಮಾಧಾನವಾದೀತು? ಸಂವತ್ತು, ಪರಿಗ್ರಹ, ಅಭಿಮಾನ ಇವೇ ದುಃಖವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ದೀಳದೆ ತನ್ನ ಅವಿಘಾತ ಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸುಖ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು.

ಸಂತೋಷವೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖವು. ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ತಪವೂ ಇಲ್ಲ ದೊರೆತ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದ್ದು, ನಿರ್ವಾಂಛಕರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುವವರಿಗೇನೇ ದೊಡ್ಡ ತಪಶ್ಚರಣವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಿರಲಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂವತ್ತಿಗಾಗಿ ತಳಮಳಿಸುವವರಿಗಾದರೂ ಏನು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ? ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವಗಳು ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವು ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಿಸಿದ್ದರೆ ಕಳೆದ ವಸ್ತುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಡಿರಿ. ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂಥದು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಬೇಡಿರಿ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮದ ಶುಭಾ-ಶುಭ ರಸವು ಎಷ್ಟು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಒದಗಿದ ವಸ್ತುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ ಈ ಶುಭಾಶುಭದ ಸಂಯೋಗವೇನೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ. ಇದು ಕರ್ಮದ ಉದಯವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಮುಂದಿನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ನಿರ್ದಾನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿರಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಆರ್ತಧ್ಯಾನದ ಫಲ—ಈ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ನಿರ್ದಾನವೆಂಬ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೇನೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇದು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ

ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲ, ಕಾಂಕ್ಷಾಶ ಈ ಮೂರು ಅಶುಭ ಲೇಖ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ಪಾವವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉರುನಲು ಇದ್ದಂತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಲೋಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇರುವ ಅಶುಭ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಏನೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಫಲವೆಂದು ನಿರಂತರ ಅನಂತ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ತಿರ್ಯಗೋನಿಯಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕ್ಷಾಯೋವಶಮಿಕ ಧಾವವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕಾಲವು ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವಿರುವುದೋ ಅವರ ಬಾಹ್ಯ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಶೋಕ, ಸಂಕಟ, ಭಯ, ಪ್ರಮಾದ ಕಲಹ, ಚಿಂತೆ, ಭ್ರಾಂತಿ, ಉನ್ಮಾದ, ನಿದ್ರೆ, ಜಾಡ್ಯ, ಭ್ರಮ ಮತ್ತು ಮೂರ್ಛೆ ಮೊದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ.

ರೌದ್ರಧ್ಯಾನ

ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬದಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಹಿಂಸಾನಂದ ಮೃಷಾನಂದ, ಸ್ತ್ರೇಯಾನಂದ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹಾನಂದ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಕ್ತರಾದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಹಿಂಸಾನಂದದ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ.

ಹಿಂಸಾನಂದದ ಸ್ವರೂಪ—ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಘಾತವನ್ನು ತಾನು ಸ್ವತಃ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೆಂದರೆ ಎರಡನೆಯವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಇವೆರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಶಿತಿಯ ಅನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂಸಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು. ಇಂಥವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಕಾರಣಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೊಡನೆಯೇ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಯುವುದು, ತೋಟ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ನೆಲವನ್ನು ಅಗಿಸುವುದು, ರಾಜವಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಇಲ್ಲವೆಂದಿದ್ದರೆ ವೈನರ್ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವುದು ಇವೆ. ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಷವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಹಲವರಿಗೆ ನೀರಿನ ಎಂಜಿನು, ಕೆರೆ, ಬಾವಿ, ಕಾವರಿ, ನದಿ, ಕಾಲುವೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವು ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲ ಕೆಲವರಿಗೆ ಮನೆ ಉಯಿಗಳನ್ನೂ ಸುಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದವಿರುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧ, ವರದ್ರವ್ಯದ ನಾಶ, ಮದ್ಯಪಾನದ ವ್ಯಸನ, ಕಳವು-ಸುಲಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ವಶು ವಸ್ತುಗಳ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಆಡುವುದು, ವಶುಗಳ ಹಕ್ಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಇಂಥವೇ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಹಿಂಸಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಆನಂದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದಲ್ಲವೂ ಹಿಂಸಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವೂ ಕೂಡ ಹಿಂಸಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರ್ಭಯ ಸ್ವಭಾವವಿರುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿಟ್ಟು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಗರ್ವದಿಂದ ಉದ್ಭವವಾಗಿದ್ದು, ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾಪತ್ರಯದ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವರು ಪರಲೋಕ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಿಗಳಾದ ಪುರುಷರು ಪಾವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಶಿತಿಯ ನಿಷ್ಣರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕುಬುದ್ಧಿಗಳು ಕೈಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಮೊದಲೇ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ರೌದ್ರಧ್ಯಾನ ಉಳ್ಳವನು ವಾತ್ಸೇನದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಕ್ಷಿಕ ಮತ್ತು ಸ್ವಾವನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಸೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಆತಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊಂದಿಸಿ ತರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ನಿಷ್ಣಾತನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಪುರುಷನ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳು ಇರುವುದು ಕೂಡ ಹಿಂಸಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಿಯಾದ ಪುರುಷನು ಯಾವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಯಾವ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಳಗೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಿ ಪುರುಷನ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವ—“ಇವನ ಘಾತವನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು? ಊರಲ್ಲಿ ಇವನ ಕೂಡ ಯಾರ ವೈರವು ಇರಬಹುದು? ಇವನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಆನಂದದಿಂದ

ಸಿದ್ಧರಾದಾರು? ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಇವನ ಪಾತವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರಬಹುದು! ಇವನನ್ನು ಎಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಅದೆಷ್ಟು ಯಾವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಲಿ" ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿಯಂತೆ ಇವರ ನಾಶವಾದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೀಮೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟಾ ದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆ!! "ತಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಧನವೆಷ್ಟುಮಾಡಿ ಜನ ಮಾಡಿಸುವುದು ಗಡ್ಡವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವುದು, ತಲೆಗೊಂದಲನ್ನು ಕಾಯುವುದು, ಹಗಲಿರುಳೂ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದು, ಇನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂಸಾನಂದದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ ನೀರು, ನೆಲ, ಮುಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ತ್ರಸ ಜೀವಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಜಾಕುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಬಿಡುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಮಿತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉಗುರು, ಕಣ್ಣು, ಹಲ್ಲು, ತೊಗಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಹೆಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಅನಂದವಾಗುವದೋ ಪ್ರೇಮವಿರುವದೋ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸಾನಂದ ರಾಧ್ರದ್ಯಾನವು ಇರುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅಂಧವನನ್ನು ಸೋಲಿಸುವುದು, ಅಂಧವನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು, ಅವರ ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಇಂದವರ ದ್ರವ್ಯ ನಾಶಮಾಡುವುದು, ಇವರ ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರರ ಮರಣ ಇಲ್ಲವೆ ವಿಯೋಗಗೊಳಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಲಿ ಎಂದು ಬಾವಿಸುವುದು, ಜುತಿಸುವುದು, ಯತ್ನಿಸುವುದು; ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಮಿಪಿಸಿದಂತೆ ಅತಿಶಯ ಅನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂಸಾನಂದ ರಾಧ್ರದ್ಯಾನವೆನ್ನಬೇಕು. ವುನು ವುನು ಮನದಲ್ಲಿ ಅಂಧ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ — "ಎನು ಮಾಡಲಿ ನನಗೆ ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಬಲಿವೈರ ಸಹಾಯವು ಇಲ್ಲ ನನ್ನ ಮೊದಲನೆ ವೈರಿಯನ್ನು ಸೋಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಎಂದಾದರೂ ಬಂದೇ ತೀರೀತಲ್ಲ ಒಂದು ವೇಳೆ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದರೂ ಅವರ ದೆನ್ನು ಹತ್ತಿ, ಅವರನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವೆ, ನೇಡನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂಡೇ ಬಿಡುವೆ" ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಯಾರ ಮೇಲಾದರೂ ಅವಕಾಶ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇರುವುದು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರಿಗಾದರೂ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಯಾರ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳು ಸತ್ತರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಮಾನವಾದರೆ ತಾನು ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವನು. ಇನ್ನೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂಸಾನಂದ ರಾಧ್ರದ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ ಇವು ಇಲ್ಲವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಹಿಂಸೆಯ ವಿಠಲಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದಿಲ್ಲ ಹಿಂಸಾನಂದ ರಾಧ್ರದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಅಂಧವನನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ.

ಹಿಂಸಾನಂದದ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು—ಇನ್ನು ಹಿಂಸಾನಂದವು ಯಾರಿಗೆ ಯಾರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಅವರ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನದಿಂದ ಸಹಜಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿದೆ. ಆ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ. ಹಿಂಸೆಯ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಏಡ್, ಚೂರಿ, ಕರಾರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಆ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಸೀಳುವುದು, ಹೊಂಚು ಕಾಕಿ ಹೊಡೆಯುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಲ್ಲುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ವಶುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಹತ್ತರ ನಾಳುವುದು, ನಾಯಿ, ಹುಲಿ, ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಕ ಜೀವಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಿಂಸಾನಂದದ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೃಷಾನ್ದನಂದದ ಸ್ವರೂಪ—ಇನ್ನು ರಾಧ್ರದ್ಯಾನದ ಎರಡನೆಯ ಭೇದವಾದ ಮೃಷಾನ್ದನಂದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೃಷಾನ್ದನಂದವೆಂದರೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಇಲ್ಲವೆ ಅಸತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿರುವುದು ಮಾಯೆಯ ಬಲಿಯಿಂದ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವುದು. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಷ್ಣು, ರಸಾಯನ, ಮಂತ್ರತಂತ್ರ, ಘಂಟರ, ಇಂದ್ರ-ಜಾಲಗಳಿಂದ ಜಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಸ್ವತ್ವವನ್ನು ಮರೆತು ತನ್ನ ನ್ಯಾಯನಿವಾರಣೆಗೆ ಮಾತುವುದು ತನ್ನ ಸವಿಮಾಣಿಗೆ ಮರುಳರಾಗಿ ಜನರು ವಶರಾಗಬೇಕೆನ್ನುವಂತೆ ಸವಿಸುಡಿಸುವುದು ಒಡುವುದು ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡಿದರೇನೇ ತನ್ನ ಲಕ್ಷಣದ ನಿಜವಾದ ಕುಶಲತೆಯೆಂದು ಅವರ ನಿಶ್ಚಿತ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಕಾಪಿಗಳಿಗೆ ಪರಲೋಕದ ಭಯವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ವಾಂಚಿತದ ಬಲದ ಮೇಲಿಂದ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಧರ್ಮದ ವಿನೋದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವರಿಗೆ ಯಜ್ಞ-ಯಾಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮವು ತೋರುತ್ತದೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳುಳ್ಳ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಅವರ ಇಚ್ಛಿತಕಾರ್ಯಗಳು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ದೇವ-ದೇವತೆಗಳು ಮಧ್ಯವಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಅವರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಕುರಿ, ಕೋಣ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ತೃಪ್ತವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಿತ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ವೈರಿಗಳ ನಾಶವೂ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಅನೇಕ ಕಲ್ಪಿತ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಸುಳ್ಳು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಲಿದು ವರಿಗ್ರಹ, ಆರಂಭಾದಿ ವಾವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವ್ರತಸ್ಥಗೊಳಿಸುವವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರೇ ನಿಜವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಗಳೆಂದು ವ್ರತವಾದನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರೀತಿ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಕಾಮ ಈ ಎಲ್ಲ ಧಾವನೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥ ಸ್ತ್ರೀ ಕಥೆ, ರಾಜ ಕಥೆ, ಭೋಜನ ಕಥೆ, ದೇಶ ಕಥೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ದೊಡ್ಡಸ್ತವವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಮೃಷಾನಂದ ರಾವ್ರಧ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ. ಅಸತ್ಯದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸುಳ್ಳನ್ನು ನಿಜಮೆಂದೂ, ನಿಜವಾದುದನ್ನು ಸುಳ್ಳೆಂದೂ, ನಿರ್ದೋಷಕ್ಕೆ ದೋಷನೆಂದೂ, ದೋಷವುಳ್ಳದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೋಷವೆಂದೂ ಅಂದೇ ತಿಳುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಈ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಮೂರ್ಖರಿದ್ದಾರೆ, ಇವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ವಿಚಾರ ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶ್ಯವೆತ್ತದಿಂದಲೂ ವಿವರೀತ ಸಲಹೆಗಳಿಂದಲೂ ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬಹುದು ಅದರಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟಗೊಳಿಸಲೂ ಬಂದೀತು. ಇವರ ಎಲ್ಲ ಧನ ಸಂವತ್ಸನ್ನ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವೆ' ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಸುಳ್ಳು ಸಂಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಇದು ನರಕ ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಮೃಷಾನಂದದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಇದರಿಂದ ದೂರ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ

ಜಾರ್ಯಾನಂದ—ಮೂರನೆಯದಾದ ಜಾರ್ಯಾನಂದದ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ ಇದೂ ರಾವ್ರಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಜಾರ್ಯಾನಂದನೆಂದರೆ ಕಳವು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನೈವುಣ್ಯವನ್ನು ಸಂವಾದನ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವರಧನ ಹರಣಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನಾದರೂ ಹಣವನ್ನು ಅವಹರಿಸಿ, ತಂದಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಹರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ತಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತಂದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು—'ಇವರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವರಧನವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಲಭಿಸಿತು' ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನನಗೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಧನದ ರಾಯು ಲಭಿಸಿತಲ್ಲ" ಯಾವಾಗ ಲಭಿಸಿತು" ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಉಪಾಯ ಯೋಚಿಸಲಿ ಯಾರ ಸಹಾಯ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿ" ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದದ್ದು, ಮರೆತದ್ದು, ಹುಗಿದದ್ದು ಧನವು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಿತು' ಅಂಥ ದೈವವು ಯಾವಾಗ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು' ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಕಳವು ಮಾಡಿ ತನಗೆ ಧನಕೊಟ್ಟು ಹೋದಾರೆಯೇ, ಕಳವಿನ ಜೀನಸು ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿರೆಯಲ್ಲಿ ಲಭಿಸಿತೇ, ಬಹಳ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನ ಬಾಗಾರಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನನಗೆ ತಪ್ಪಿಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಬಹುದೇ—ಹೀಗೆಲ್ಲ ಯೋಗ ಒದಗಿ ಬಂದರೆ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು ಯಾವನಾದರೂ ಅಜ್ಞಾನ ಬಾಲಕನು ಬಹುಮೂಲ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಆನಂದ' ಇವು ಹಾಗೂ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಜಾರ್ಯಾನಂದ ರಾವ್ರಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ 'ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟ ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಚಯವನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಹಸ್ತಗತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾ ವಿನಾದರೂ ಒಂದು ಕವಟಿ ತಂತ್ರವನ್ನು ಹೂಡಿ ವಾಕ್‌ಜಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತು ವೈರಪಾರ್ಥದಿಂದ ಜೀವದ ಹಂಗುಮೊರೆದು ಯಾರ ಘಾತವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವರ ದನವನ್ನು ಅವಹರಿಸುವಾ' ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಅದೇ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿರುವುದು ಇದು ನರಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಜಾರ್ಯಾನಂದ ರಾವ್ರಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು

ವರಿಗ್ರಹಾನಂದ—ಈಗ ವರಿಗ್ರಹಾನಂದ ರಾವ್ರಧ್ಯಾನದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡೋಣ ವರಿಗ್ರಹ-ನೆಂದರೆ ಧನಧಾನ್ಯ, ಬುನೀದಾನ, ಬಾವಿ, ಮಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ ಇವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತನಗೆ ದೊರಕಿದರೆ

ಆನಂದ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಪರಿಗ್ರಹಾನಂದವೆನ್ನುವರು ಇವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವುದು ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವೆನ್ನುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಅಭಿಮಾನದ ವಶವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ಬರುತ್ತವೆ - "ನನಗೆ ವಾತವಾತಲಕ್ಕೆ ಸುಂದರ ಮನೆಯು ದೊರೆಯಬೇಕು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮನೋಹರವಾದ ತೋಟವಿರಬೇಕು. ನಾನು ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಚ್ಛ ಹವೆ ಹಾಗೂ ಬೆಳಕುಗಳು ಬರುವಂತಿರಬೇಕು ಅದು ಅನೇಕ ಕುಶಲ ಕಲಿಕಾರರಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಮನೋಹರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿರಬೇಕು ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿಯ ತೂಗು ಮಂಚವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು ಕಟ್ಟಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಮನೆಯ ಹೊರ-ಒಳಗುಗಳೆಲ್ಲ ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಯಾರಿಗೂ ಅತ್ಯರ್ಥವಾಗುವಂತಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಮನೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆಯೇ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಂದರ ಹೂದೋಟವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಪೂರೈಸುವವಕ್ಕಾಗಿ ಬಾವಿಯನ್ನೂ ಅಗಿಯನ್ನೇನು, ಜಲವಿಹಾರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸೇನು ಜಲಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಜಲಾಶಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿಯೇನು. ಕಾಮ-ಕ್ರೀಡೆಯ ಸ್ಥಾನ, ಭೋಜನ ಶಾಲೆ, ನಾಟ್ಯಗೃಹ ಮೊದಲಾದ ಮನೋರಂಜಕವಾದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಮಾಡುವೆ. ಅದನ್ನೊಂದು ಸುಂದರ ಸಂಧನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ. ಇಂಥ ಸುಂದರ ಬಸದೊಳಗಿನ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಯುತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೋಟಗನು ತಂದು ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವುದು ನನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವಿಭೂತಿ, ಮನೆ, ವತ್ಸರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ನನಗೆ ಯಾವಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ನನ್ನ ಧ್ಯಾನದ ದಿವಸಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆ.

ಸುಸ್ಥಿರವಾದ ಜಾಗೂ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ. ಸನ್ನ ರೂವು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿರಬೇಕು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರು ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು ನನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಅಲಂಕಾರ, ರತ್ನ, ಮಾಣಿಕ, ಮುತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅಮೌಲ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು, ನವರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಈ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪುವಂಥ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ರೇಶಿಮೆಯ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳಿರಬೇಕು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆ ಹೀಗೆಯೇ ತೋರಿಸುವಂಥ ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಗಳ ಉಪಕರಣಗಳಿರಬೇಕು ರೂಪ-ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಕುಲಮಲತೆಗಳಿಂದ ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನೂ ಕೂಡ ಗೆಲ್ಲುವಂಥ ಶಿಲವತಿಯೂ, ಪ್ರಿಯ ಭಾಷಿಣಿಯೂ ಆದ ನತಿಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕು, ಆಜ್ಞಾಧಾರಕ, ತೂರ, ವೀರ, ಧೀರ, ವಿದ್ವಾಂಸ, ಕೀರ್ತಿವಂತ, ವಿನಯಶೀಲ ಪುತ್ರನಿರಬೇಕು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಚತುರ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿ-ಭಕ್ತ-ವರಾಯಣರಾದಂಥ ನೇವಕರಿರಬೇಕು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವೈಭವವು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನೇ ನೆನಪಿನಿಂದ ಆನಂದವಡುವುದು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಧನ ಸಂಪತ್ತು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋದೀತೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಗ್ರಹಾನಂದದ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ

ಬೆಳ್ಳಿ-ಬಂಗಾರಗಳ ಉಪಕರಣ ಮತ್ತು ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳ ನೋಡು-ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಿ, ಬಂಗಾರ, ತಾಮ್ರ, ಹಿತ್ತಾಳೆ, ಕಂಚು, ಕಬ್ಬಿಣ, ಕಲ್ಲು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಾಚು, ಚೀನಿ ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ ವಾತ್ಸರ್ಯವು ವಿಪುಲವಾಗಿರಬೇಕು ವಸ್ತು-ಪ್ರಾವಣಾದಿ ಪರಿಗ್ರಹಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಇಂಥ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಅನ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆತು ಹೋದರೆ ಅದು ತಮಗೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ಹಿಗ್ಗುವುದು ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಪರಿಗ್ರಹಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಉಚ್ಚತೆಯು ಬೆಳೆಯಿತೆಂದು ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಗ್ರಹಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳಾಗಿವೆ ಇವೆಲ್ಲದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳ ಸಮಾವೇಶವನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಕೆಲವರ ಹೂಲಿ, ತೋಟ-ವಟ್ಟಿಗಳು ತನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರಬೇಕು, ಇಂಥವರ ಉಪಜೀವಿಕೆಯು ಆ ಉದ್ಯಮದಿಂದ ನಡೆದಿದೆ, ಅದು ತನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಉತ್ತಮ; ಇನ್ನೂ ಅವನು ಮಾಡುವದೇನೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಅವನು ಸತ್ತರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಅವನು ಸಾಯುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಉದ್ಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಾದೀತು, ಅವನ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಒಡೆತನವು ಲಭಿಸಿತು, ಇಂದವರ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ, ಹೆಂಡತಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಅವನು ದೇವರಿದ್ದಾರೆ, ಇನ್ನೂ ಅವರನ್ನು ಏನು ಕೇಳುವದಿದೆ; ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಾನೇ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತಿಯ ಉಪಭೋಗಿ ಮಾಡಿದರಾಯಿತು. ಈ ವ್ರಕಾರದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದೂ ಪರಿಗ್ರಹಾನಂದದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧನ, ರಾಜ್ಯ,

ಹೊಲಮನೆಗಳು, ಜೀವನ ಸಾಧನೆ, ಸುಂದರ ವರಿಗ್ರಹ, ಲಾವಣ್ಯವತಿಯಾದ ಸ್ತ್ರೀ, ಆಭರಣಗಳು, ಅನೆಮೊದಲಾದವು-ಗಳನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ, ಶರೀರ, ಮಿತ್ರ ಇವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕಸಟ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು, ಮೋಸದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯು ಇದೆಯೆಂದು ಬೇಕಾದ ವ್ಯಯತ್ನವನ್ನು ವಂದಿ, ಅವಶ್ಯಕರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅನಂದವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಇದೂ ಪರಿಗ್ರಹಾನಂದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ

ವರಿಗ್ರಹಾನಂದದ ಫಲ-ಈ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಾವು ಅನೇಕ ಸಲ ಸರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ಹಲವು ಸಲ ವಶ್ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮತಾರ ಹೋಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಕೆಲವು ಕುಮಾನುವ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಭಯಂಕರ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಿವಾರ್ಯ ರೋಗದ ದುಃಖವನ್ನು ಬೋಗಿಸಿದ್ದೇನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲಾದರೂ ಇವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ-ಲೀಲೆಯ ಬಲವಿದ್ದು, ಇದು ವಿದವೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರಿಗೊ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಐದು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅವೈತ ಸನ್ಯಾಸಾದ್ಯಷ್ಟಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ವೈತಿಕರಾದ ಪ್ರಾವಕರಿಗೆ ಸರಕ ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವವು, ಅದು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ-ವೈತಿಕರಾದ ಪ್ರಾವಕರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಉಪಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಉಪವಾಗುವಂತೆ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ವ್ರಸಂಗಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಈ ಹಿಂಸೆಯು ಕೂಡ ವಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ಆಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ. ಎಂಬ ಅರಿವು ಅವನಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಿಧಿಯನ್ನು ಮಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇರುವನು ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹರ್ಷವೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಯೋಗ್ಯ ವರಿಗ್ರಹ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಕೂಡ ಆ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಒಳಗೆ ಸಹ ನಿಲಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಅನಂದವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಧನವು ಕಳ್ಳಕಾರರ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಬಾರದೆಂದು ಅವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಕೆಲವು ಸುಳ್ಳು ಪ್ರಯೋಗ ಹಾಗೂ ಮಾಯಾಚಾರಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಂದವಿಗೆ ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂಸಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ತನ್ನ ಧನದ ಸಂರಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಸಟ ಹಾಗೂ ಆಸಕ್ತಿಗಳ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಾತವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸತ್ಯ ಇವುಗಳ ಖಡ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಆ ಪ್ರಾವಕರಿಗೆ ಸರಕಾದ ಕಾರಣವಾದಂಥ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಬಾಹ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳು-ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಹ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತವೆ.- ಅವನು ನ್ಯಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕ್ರೂರನಿರುತ್ತಾನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ತೀವ್ರ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಯತನ ಮತ್ತು ಕಸಟ ವೈತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದಾದ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲದೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪಾಗುವುದು, ಹುಬ್ಬುಗಳನ್ನು ನಿರಿಸುವುದು, ಭಯಂಕರ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಬಾಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅವನ ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿನ ವಿಚಾರವನ್ನು ವ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವು ಕ್ಷಯೋವತಮ ಭಾವವಾಗಿದೆ ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತ-ನಲವತ್ತೈದು ನಿಮಿಷಗಳ-ತರುವಾಯ ವುನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಚಾರಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ವ್ರಕಾರದ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದರೇನೇ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರ ಹೊರತಾಗಿ ಆಗಲಾರದು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವನ್ನು ನಾವು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ವಾಸನೆಯು ಉಂಟಾಗಿಲ್ಲ ಈಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡೂ ದುರ್ಧಾನಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆರ್ತರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳ ವಿಚಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣವಿದೆ.

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ವರಿಸ್ಥಿತಿ — ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸೋಣ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೆ-ಅದೂ ಸಮ್ಯಕ್‌ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮಹಾಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ರಾಗದ್ವೇಷ, ಮೋಹರೂಪಗಳ ಉದ್‌ವಲನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಅಶಿಶಯ, ಪ್ರಯತ್ನದಿಲ್ಲದ ಸತತ ವಶತಮದಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ ಆತ್ಮರಾಜ್ಯದ್ಯಾನಗಳು ಕೂಡುವಾಗ, ವಿಳುವಾಗ, ನಡೆಯುವಾಗ, ತಿನ್ನುಣ್ಣುವಾಗ, ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ವಿದ್ಯಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಿನೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆಯೂ ಸಹ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಹಾಗೆಲ್ಲ ಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವಂಥ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಶುಭಾಶುಭತೆಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಟ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನಂತೂ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು ಕವಟಿ, ಮೋರ್‌ಗಳು ನಡೆಯುವಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರೆ ಅಂಥ ವಿಚಾರಗಳೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟರು, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ವಾಚಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವರು, ವಾಚಕರ್ಮದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವಂಥವರು, ತೀವ್ರಕಷಾಯಗಳು, ನಾಸ್ತಿಕರು, ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿಗಳು ಇರುವಂಥ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿಹತ್ತಿದರೆ ಸ್ವತಃ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರವೂ ಸಹ ಅವರಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಿ ರಾಜನು ದುಷ್ಟನಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಮಂತ್ರಿಯು ದುಷ್ಟನಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾನ್ಯಂತೆ ಧರ್ಮ ವಿಹೀನ ಜಾಗೂ ಮಿಥ್ಯಾಸತ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದೋ, ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲಿ ವೇಷಧಾರಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಇರುವವೋ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿ ವರಚಕ್ರಗಳ ದಾಳಿಯು ಉಂಟಾಗಿರುವುದೋ, ದುರ್ಭಿಕ್ಷೆಯು ಸಂಭವಿಸಿರುವುದೋ, ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗವು ಹಬ್ಬಿರುವುದೋ ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಾರದು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವೇಷ್ಯೆಯು ಸುಳಿವಾಡುವುದೋ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿ ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ವಿಟಪುರುಷರ ಸಂಕೇತ ಸ್ಥಾನವು ಯಾವುದಿರುವುದೋ, ಆಚಾರಭ್ರಷ್ಟ ವೇಷಧಾರಿ ಸಾಧುಗಳು ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ, ಎಲ್ಲಿ ರಸ ರಸಾಯನ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಒಂದೇ ಸವನೆ ನಡೆಯುವವೋ, ಮಾರಣ, ಜಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟನಗಳಂಥ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಸಾಧನೆಯು ಸತತವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ, ಹಿಂಸಾದಿ ವಾಚಕರ್ಮಗಳ ಉಪದೇಶವು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ, ಹಿಂಸಾದಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಉಪದೇಶವು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಯುದ್ಧಶಾಸ್ತ್ರ, ಕವಟಿ ಮತ್ತು ಧೂರ್ತಜನರು ಹೂಡಿದ ತಂತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಎಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೋ, ಎಲ್ಲಿ ದ್ಯುತಕ್ರೀಡೆ, ಮದ್ಯಪಾನ, ವ್ಯಭಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಹಾಗೂ ನೃಪಂಸಕರು, ಭಟರು, ನಿರೀಚರು, ಜಾಂಡಾಲರು, ಬೇಟೆಗಾರರು, ಕಟುಕರು, ವಿನ ಬಲಿಗಾರರು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಜನರು ಇರುವುದೋ, ದುಷ್ಟ ಶತಸ್ತ್ರೀಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಎಲ್ಲಿ ಒರುವುದೋ; ನೃಪಂಸಕರ ಸಂಚಾರವು ಎಲ್ಲಿರುವುದೋ, ದೀನ, ಯಾಚಕ, 'ರೋಗಿ, ಅಂಗಹೀನ, ಕುರುಡ, ಕುಂಟ, 'ಕಿವುಡ ಇವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಬರುತ್ತಿರುವುದೋ; ಎಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಆಡುವಂಥ ಹಿಂಸ್ರವಟು ಮತ್ತು ಕಲಹ ಪ್ರಿಯ ಮನುಷ್ಯ ಅಲ್ಲದೆ ವಶುಗಳು ಇರುವವೋ, ಎಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹುಳಗಳ ಮನೆ, ಬಿಲ, ಮುಳ್ಳು, ಹುಲ್ಲು, ಗಿರೀಟಿ, ಎಲವು, ಮಂಸ, ರಕ್ತ, ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಮಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವನಗಳ ಮೃತ ಶರೀರ, ಕೆಸರು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಂಧವು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ನಾಯ, ಹದ್ದು, ಬೆಕ್ಕು, ನರಿ, ಕಾಗೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವವೋ, ಇದರಂತೆಯೇ ಬುಧ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವಂಥ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವವೋ ಅಂದ ಎಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಇಂದ ಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವರಿಣಾಮವು ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಶುಭ ದ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯು ಇದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಸ್ಥಿರತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವನೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತರಲಾಗದು

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸ್ಥಳ — ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವು ಹೀಗಿರಬೇಕು — ಸುಂದರ: ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲಿಡುವಂಥದು. ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲು, ಗಾಳಿಗಳಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗದುದು,

ಗುಂಗಾಡು, ನೋಣ, ಅನ್ಯವಿಕಲತ್ರಯ ಜೀವಗಳೂ ಸಹ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡದಂಥ ಶುದ್ಧ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕು. ಇಂಥ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನಿರ್ಮಲ ಸ್ಥಳ ಇಲ್ಲವೆ ಕಲ್ಪು, ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹಲಗೆ ಇಂಥದೇನಾದರೂ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ತೋಟ, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಮನೆ, ವನದೊಳಗಿನ ಮಂದಿರ, ತಮ್ಮ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ನಿರಾಕುಲ ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳ, ಯಾವ ಬಾಧೆಯೂ ಒಡಗದಂಥ ಕೋಣೆ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಸಾಧನಗಳು ಇಲ್ಲದಂಥ ಹಾಗೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂಥ ಸ್ಥಾನ, ಸತ್ಯ ಗಾಯನಗಳ ಶಬ್ದ, ಗೋದಲ, ಜಗಳ, ವಿತಂಡವಾದ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕೇಳಬಾರದಂಥ ಸ್ಥಳ, ಹಿಂಸೆಯ ಕೃತ್ಯವೂ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳಕೂಡದು, ಇಂಥ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಶ್ಚಲ ವ್ರತಿಯಿಂದ ಕೂಡಬೇಕು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನಶುದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಆಸನದ ದೃಢತೆಗಳು ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಯಾರಿಗೆ ಎರಡು ಪ್ರಹರ (ಅರು ತಾಸುಗಳು) ಕೂಡ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಂತೂ ಹೋಗಲಿ, ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರ, ಒಕ್ಕಲತನ, ನೇವೆ ಸಹ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಾಗಲಾರವು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸೀತು? ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಉಲಕಾಡದೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಉತ್ತಮ ಸಂಹನನಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದವರಿಗೇನೇ ಧ್ಯಾನದ ದೃಢತೆಯು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ವಜ್ರದಂಥ ಸಂಹನನ ಉಳ್ಳವರೂ ಮಹಾ ವರಾಹ, ಮಿ ಹಾಗೂ ಬಲವಂತರಿದ್ದು, ದೇವ ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಆಗುವ ಘೋರ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆಚ್ಚಲರಾಗದಂಥ ಗಟ್ಟಿಮನಸ್ಸಿನವರೂ ಸ್ಥಿರ ಆಸನ ಉಳ್ಳವರೂ ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಎಂಥ ಆಸನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಅಂಥ ಸಂಹನನವಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಾನದ ಶುದ್ಧತೆ ಹಾಗೂ ಆಸನದ ದೃಢತೆಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಂಡೇ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸಂಸಾರ-ದೇಹ-ಭೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತವಾಗಿರುವುದೋ, ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ವಿಕೃತತೆಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಸಂತೆಯವೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ರಸದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಆಸನಗಳ ನಿಯಮವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಜೀವೇಂದ್ರಿಯತ್ವದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಿಗಳಾದ ವೈರುಷರು ಏನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು? “ನಾನು ಅನಂತ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಧಾರಣ ಮಾಡುವವನಿದ್ದೇನೆ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ವನದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮವೆಂಬ ವೈರಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಮೋಸಗೊಂಡವನಿರುವೆ ನಾನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೋಹಾದಿಗಳಿಗೇನೇ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದೆ. ಈಗ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಶಮವಾದುದರಿಂದ ವರಮೋಹಕಾರಕ ಜಿನವರಮಾಗುವದ ಉಪದೇಶದ ಲಾಭವು ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳೆಂಬ ಜ್ವರವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿವೆ ಈಗ ಮೋಹರೂಪಿ ನಿದ್ರೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವಸ್ಥಭಾವ ಹಾಗೂ ವರಸ್ಥಭಾವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಈಗ ಶುದ್ಧ ಧ್ಯಾನವೆಂಬುದೊಂದೇ ಖಡ್ಗವು. ಇದರಿಂದ ಕರ್ಮರೂಪಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದ್ದಾದಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ಒದಗಿತು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯು ತಟ್ಟಿದಿದ್ದರೆ ಇನ್ನಾವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸುಸಂಧಿಯು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು? ಸಂಘರ್ಷ ಜಗತ್ತನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದ ನೇತೃವು ನನ್ನ ಆತ್ಮನೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವಿದ್ಯಾರೂಪಿಯಾದ ಪಿಶಾಚಿಯು ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದ ವಿಷಯ ಕಷಾಯವು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳು ನನ್ನ ಹಿತಾಹಿತವನ್ನು ನೋಡಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಈ ರಕ್ತರ ನ್ಯಾಥೀನನಾಗಿ ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳು ರಮಣೀಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಅವು ನೀರಸವಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ಬಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ವರಮ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಆತ್ಮವು ತನ್ನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಮೋಸ ಹೊಂದುತ್ತಿದೆ ನಾನು ಮತ್ತು ವರಮಾತ್ಮ ಇಬ್ಬರೂ ಜ್ಞಾನಲೋಕಸರಾಗಿದ್ದೇವೆ ವರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ವರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯಂತೂ ಆತ್ಮಗುಣವು ಪ್ರಕಟ.

ಮಗುವೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಆತ್ಮವು ಕರ್ಮದ ಭಾರದ ಕೆಳಗೆ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿದೆ, ಗುಣಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಂತರವನ್ನು ವಹಿಸೂ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ ಇಷ್ಟೇ ಶಕ್ತಿವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಭೇದ ಮಾತ್ರವಿದೆ ಕರ್ಮಕೃತ ಸಂತಾನ ಹಾಗೂ ದುಃಖಗಳು ನಾನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜ್ಞಾನ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಳುಗುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾವು ಸರಳ, ವಶು, ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಇವು ಕರ್ಮೋದಮುಗರಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವರ್ಷಾಯುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲ ನಾನು ಸಿದ್ಧ ಸ್ವರೂಪ, ನಿರ್ವಿಕಾರ ವಸ್ತು ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತ ವೀರ್ಯ, ಅನಂತ ಸುಖ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದ್ದೇನೆ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೀಗ ಇಂದ್ರಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ ವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಕತ್ತಿ ಒಗೆಯುವೆ. ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ. ಆವರಣವೇ ತನಯನಾಗುವೆ ಎಲ್ಲ ಜಡೆಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಮೋಹರೂಪಿ ವಿದವ್ಯಕ್ತವನ್ನು ಕತ್ತಿಸಿರುವೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿರುವೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೋಹವೆಂಬ ಉರುಬಲು ನನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿ ಬಿಗಿದಿದೆ ಆದನ್ನು ನಾನೀಗ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನಾದರೂ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಾರು? ಅಂತಲೇ ಜ್ಞಾನವಂತನಾದ ವರುನಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮದಲು ಕಪ್ಪ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಯಾರು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ತಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ ಉಂಟಾದೀತು? ಇನ್ನೊಂದು, ಈ ಆತ್ಮನು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವೃಥಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ, ವಿಳರೂವನಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಾನೆ, ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದು ಹಾಗಿಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಇದೆ ಈ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವಾದರೂ ನನಗೆ ಎಂದು ಪ್ರಾವಾದೀತು? ಇದು ಅರ್ಪಿತ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ್ಮಲಾಭವಾದರೂ ಹೇಗಾದೀತು? ಆತ್ಮಲಾಭವನ್ನುಳಿದು ಅನಂತ ಜ್ಞಾನದ ಆತ್ಮನ ಗುಣಗಳ ಅಭಗಳ ಅರಿವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾದವು? ಇವ್ವು ಸಂಗತಿಗಳೂ ತಿಳಿಯದ ಹೋದರೆ ಆತ್ಮಲಾಭದ ಮಾರ್ಗದರೂ ವಿಶೇಷವೇ? ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷೆಯಾದ ವರುನಗೆ ವೃಥಲದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಷಾಯುಗಳು ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ, ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಇರಲಿಕ್ಕಿರಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮನು ಸರ್ವ ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು

[illegible]

ವನನು ಬಹಿರಾತ್ಮನೆನಿಸುವ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಶರೀರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ಶರೀರದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀ-ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಶತ್ರು ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೋಹ ಕ್ಲೇಶಾದಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಆರ್ತರಾದ್ರಿ ಪರಿಣಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಜನ್ಮ ಮರಣದ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವುಡ್ಗಲ ವರ್ಯಾಯ-ದೊಳಗಿನ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ವುಡ್ಗಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಏಕೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಈ ಬಹಿರಾತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಅಂತರಾತ್ಮನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ವರಮಾತ್ಮ ವದವು ಪ್ರಾಪ್ತ-ವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು

ಅಂತರಾತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪ—ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ರೂಪವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದೋ ಅದಿಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಅದು ವರದ್ರವ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಜಡವೂ ಆಚೇತನವೂ ಆಗಿದೆ ನಾನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿ-ಯಾಗಿದ್ದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನುನಿಭವದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದೇನೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಾನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಮರ್ಥನಿದ್ದೇನೆ; ಇಂಥ ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದೇ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ ಸ್ವತಃ ತಿಳಿಯದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡಬಲ್ಲರು? ನಾನಂತೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಕಲ್ಪರಹಿತನೂ ಜ್ಞಾತೃವೂ ಆಗಿರುವೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಾವನು ತಾನೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಮತ್ತು ತನ್ನನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದವೆಂದು ಯಾವನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಸ್ವಂತವೇದನ ರೂಪ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನಿಗೇನೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ಹಾವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಅದರಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಮರಣದ ಅಂಚಿಕೆಯಿಂದ ಅದರಿಂದ ದೂರ ಓಡಿಯೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಭ್ರಮಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಮಗೂ ಕೂಡ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವು-ಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಇತ್ತು ಶರೀರದ ನಾಶವೇ ತನ್ನ ನಾಶವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಆನೇಕ ವಿವರೀತ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತ್ತು ಈಗ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಹಗ್ಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಾವಿನ ಭ್ರಮವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹಗ್ಗಕ್ಕೆ ಹಗ್ಗವೆಂದೇ ತಿಳಿದಿತ್ತು, ಅದರಿಂದ ಭ್ರಮವು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು, ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀರವೊಳಗಿನ ಆತ್ಮತ್ವ ಭಾವನೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುವುದರಿಂದ ಈಗ ಆಚರಣೆಯೊಳಗಿನ ಭ್ರಮೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ದಿನ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿತ್ತು ಈಗ ಅದರ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗಾದುದರಿಂದ ನಾವು ಜಾಗೃತರಾದಂತಾಯಿತು ಆ ಜೈತನ್ಯಮಯನು ನಾನು ಈ ಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪ-ವನ್ನು ಕಾಣುವ ನನ್ನ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿವೆ ಈಗ ನನಗೆ ಯಾರೂ ಶತ್ರುಗಳೂ ಮಿತ್ರರೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಶತ್ರು ಹಾಗೂ ಮಿತ್ರರು ಕಾಣ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ ಯಾರು ನನ್ನ ಜ್ಞಾತೃಕ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು, ಇಲ್ಲವೆ ಯಾರು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತಿಳಿದಿರುವರೋ ಅವರು, ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ನನ್ನ ವೈರಿಯೂ ಅಲ್ಲ, ಮಿತ್ರನೂ ಅಲ್ಲ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾದಂಥ ನನಗೆ ಈಗ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಆಚರಣೆಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ಇಲ್ಲವೆ ಇಂದ್ರಜಾಲದಂತೆ ಸುಳ್ಳೆಂದು ತೋರುತ್ತಿವೆ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷರ ಅಲಂಕಾರ ಜಾರಿತ್ರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ನಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ? ಇಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವದಾರ್ಥಗಳು ಹೇಗಿರುವವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆಜ್ಞಾನ ಕಾಲ-ದಿಂದಲೂ ಇವೆ, ಮುಂದೆಯೂ ಇರುತ್ತವೆ, ಇದರಲ್ಲಿ ಏನೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವರೀತ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೋಹ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ವದಾರ್ಥದ ಸತ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವನು ವರಮ ಸೌಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವನು ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವನು ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಇಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯೇ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ನಾನು ಚಿರಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸಾರ ರೂಪಿ ವಸದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವೆನು ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು ಸ್ವ-ಪರ ವಿಜ್ಞಾನದ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರುವುದೇ ಆಗಿದೆ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶ-

ಗೊಳಿಸುವಂಥ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನ ರೂಪದ ದೀವಕವು ವ್ರಜ್ಯಲಿತವಾದಾಗ ಮೂಢ ಜನರು ಸಂಸಾರ ರೂಪೀ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ

ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ನಮಗೆ ಅದರ ಅನುಭವವು ಬರುವದಿದೆ ಇದನ್ನರಿಯದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವ ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ ಅಜ್ಞಾನಿ ವ್ರಯವನಿಗೆ ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸುವದೋ ಆ ವ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೂ ಅವನಿಗೆ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ನಿಜವಾದ ಅನಂದವು ಆಗುವುದೋ ಅದನ್ನಂತೂ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಂದೂ ಪ್ರೀತಿಸ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ಭ್ರಮೆಯೇ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ, ಮತ್ತು ವದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆಯು ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಬಂಧವು ವರದ್ರವ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆಗಿದೆ ವರದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂಬ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದೇ ಮೋಕ್ಷವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ

ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆತ್ಮನ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹಚ್ಚುವನೋ ಅವನಿಗೆ ವರಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಹೀಗಿದೆ "ಯಾವನು ಸಿದ್ಧಾತ್ಮನೋ ಅವನೇ ನಾನು ಯಾವನು ವರಮೋಕ್ಷರನೋ ಅವನೇ ನಾನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಳಿದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲ ನನ್ನನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ ಅದರಂತೆ ನಾನೂ ಯಾರ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಉಪಾಸ್ಯನಿಲ್ಲ. ಶರೀರದಿಂದ ಯಾವನು ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವನೆಂದು ಬಾವಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ತೀವ್ರ ತವನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕರ್ಮ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಬೇದ ವಿಜ್ಞಾನ ರೂಪಿಯಾದ ಅವ್ಯತವನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಆನಂದವು ಲಭಿಸಿರುವದೋ ಅವರು ತೀವ್ರ ತವನನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದುಃಖದಿಂದ ಅವನೆಂದೂ ನೊಂದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ "

ಚಿತ್ರ ವಿಕ್ಲಬ್ಧಿವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಯಾರ ಅಂತಃಕರಣವು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಮಲಗಳಿಂದ ಅಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತವಿದೆ. ಉಳಿದ ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ವಿಕ್ಲಬ್ಧರೂಪ ಮಾಡುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಅನೇಕ ವಿಕ್ಲಬ್ಧಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳಿಸುವುದು ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗಿದೆ ಅಂತರೇ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿಕ್ಲಬ್ಧ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಯಾವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿಕ್ಲಬ್ಧಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅವನು ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವರಾಬ್ಧಿಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುವನು, ಯಾವನು ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನು ವರಮಾತ್ಮ ತತ್ವವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕಾಣುವನು ಉತ್ತಮ ವ್ರಯವನ ಅಂತಃಕರಣವು ಒಮ್ಮೆ ಮೋಹ ಕರ್ಮದ ವಶವಾಗಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾದರೆ ಅವನನ್ನು ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕು

ಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ—ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವವು ಯಾವ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಿದೆಯೋ ಆ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದಿಂದ ಕಡಿದು ಮಾಡಿ ಚಿದಾನಂದ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮ ವ್ರಯವನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಭ್ರಮದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ದುಃಖವು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಯಥಾರ್ಥ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲದೆ ಹಾಗೆ ಆಗುವದಿದೆ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನರೂಪ ವ್ರಯವನ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ಎಷ್ಟು ತವನನ್ನು ಒಚರಿಸಿದರೂ ನೆಪ್ಪನಾಗುವದಿಲ್ಲ ಬಹಿರಾತ್ಮನಾದವನು ತನ್ನ ರೂಪ, ಅಯುಷ್ಯ, ಬಲ, ಧನ, ಸಂಪತ್ತು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ ಅಂತಃಕರಣ ಜೀವವು ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲ ತನ್ನಿಂದ ದೂರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ಪುಥ್ಯಲಾದಿ ವರಪದಾರ್ಥಗಳು ತಮ್ಮವಾಗಿವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ಮೊಡಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿ ಜೀವವು ತನ್ನ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು,

ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ವೈದ್ಯವೇರಿಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ನವುಂಸಕಲಿಂಗಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಯು ಈ ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಿರಹಿತವಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವಿದೆಯೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾನೆ. ಚಿಕ್ಕಕಾಲ ಅಭ್ಯಾಸವಾಡಿ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದಂಥ ಜ್ಞಾನವು ಅನಾದಿಕಾಲದ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಯಾವ ಈ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲ ಆಜ್ಞೇತನ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ. ಜ್ಞೇತನವು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಗೇ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಜ್ಞೇತನ ಮಾರ್ಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಮಾಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ನಾವು ಸ್ವಾಸ್ಥಭವಗಳನ್ನು ವ್ಯತ್ಯಕ್ತ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು ನೆಚ್ಚು. ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಬಾಹ್ಯ ಮಾರ್ಗಗಳ ಶ್ಯಾಗದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನಿಯು ಅಂತರಂಗದೊಳಗಿನ ಕಾಮಕ್ರೋಧರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ವರಾಭವವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಉತ್ಸುಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ವಚನ, ಕಾಯ-ಗಳನ್ನುಳಿದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆತ್ಮನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಯಬೋಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವೊಂದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವಚನಗಳಿಂದಲೂ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಕಾಯದಿಂದಲೂ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಚ್ಚುವದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ, ಆನಂದಗಳ ಸ್ಥಾನವು ದೇಹವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ, ಈ ವ್ಯತ್ಯಕ್ತ ಜಗತ್ತೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಇದರ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವೂ ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆನಂದ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವನು ಆತ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅನಾದವನೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅವನು ವಚನ ಹಾಗೂ ಕಾಯಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.- ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವು ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಆನಂದದಿಂದ ವರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿರ್ಮಯವಾಗಿದೆ. ನನಗಂತೂ ಅದರ ಯೋಗದಿಂದ ಭ್ರಮವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ನನ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದೀತು. ಇದನ್ನೇ ತಿಳಿಯುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಹಿತವೂ ಇಲ್ಲ.

ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವರು. ಒಬ್ಬರಾತ್ಮರಾದ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನೆಂದೂ ಕೇಳದವರಂತೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ಹೇಳುವುದೂ ವೃಥವಾಗಿದೆ. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮನ ವ್ಯವಾಹಾರ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವರು ವರದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಮನಃ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಯಾರು ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಲಿರುವರೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ದೇಹಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇದವಿಜ್ಞಾನವಾಗುವುದೇ ಸಂಸಾರದ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅರಿವೆಯು ಹಳೆಯವಾದೀತು, ಬೆಳ್ಳಗಾದೀತು, ಕೆಂಪೂ ಆದೀತು, ತಾಳಿಕೆಯೂ ಬಂದೀತು. ಆದರೆ ಆತ್ಮನು ಇದರಂತೆ ಜೀರ್ಣರಕ್ತಾದಿ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹವು ಜೀರ್ಣವಾಯಿತೆಂದು ಆತ್ಮನು ಹಾಗಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ನಾಶವಾಗುವಂಥ ವರಮಾಣಗಳು ವರಸ್ಥಿರ ಸೇರುವುದರಿಂದ ಶರೀರವು ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆಯೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕೆ ಅವರು ಶರೀರವನ್ನೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭ್ರಮವು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಢತೆ, ಈ ಸ್ಥೂಲತೆ, ಈ ದೀರ್ಘತೆ, ಈ ಜೀರ್ಣತೆ, ಈ ಶೀರ್ಣತೆ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲ ವುಡ್ಗಲಂ ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇವು ಆತ್ಮನ ಧರ್ಮಗಳೇ ಅಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು ಕೇವಲಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿಯು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಸಂಬಂಧವು ಮನುಷ್ಯತ್ವದೊಡನೆ ಬರುವುದರಿಂದ

ಶರೀರದ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಅವನು ಮೌತನಾದರಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವನು ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಜಂಜಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಜಂಜಲವಾದೊಡನೆ ಭ್ರಮೆವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಉತ್ಪತ್ತಿರೋತ್ತರ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಲಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಬಹಿರಾತ್ಮರೇನಿಸುವ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮನೆ, ಊರು, ವರ್ತಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನತನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನತ್ತಾರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಅಂತರಾತ್ಮ ಜೀವನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಾನಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆತ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ದೇಹ ಭಾರಣ ಮಾಡುವ ವರಂವರೆಯನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮುಂದರಿಸುವ ಬಗೆಯಾಗಿದೆ ತನ್ನ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರವು ವುನೆ ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಆತ್ಮನು ಸ್ವತಃ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಃ ವಿವರ್ಯಯ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನವನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಿಂದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನಗೆ ತಾನೇ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ, ತನಗೆ ತಾನೇ ಶತ್ರುವು ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅನ್ಯ ವಾರ್ಥಗಳು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿವೆ ಅಂತರಾತ್ಮರೇನಿಸುವ ಜೀವಗಳು ಆತ್ಮವಿದು ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮತ್ತು ಶರೀರವು ಆತ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಶರೀರವು ಮಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಸ್ತುವಂತೆ ಎಂದರಿತು ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಶರೀರದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅಂತರಾತ್ಮ ಜೀವವು ಕಿರಿಯಿಂದ ಕೇಳುವುದು, ತಿಳಿಯುವುದು, ಮುಖದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದು ಆದರೆ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧನಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅವನ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಆತ್ಮನು ಶರೀರದಿಂದ ಬಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಈ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಆತ್ಮನು ವುನೆ ಎಂದಿಗೂ ದೇಹದೊಡನೆ ಸಂಯೋಗವಾದುದನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಾಗದೆಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆರೋಪಿಸಬೇಕು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ನಹ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗಳು ಭಿನ್ನನೆಂದು ತೋರುವಂತೆ ಭಾವನೆಯು ಸ್ಥಿರಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನಿ ಎನ್ನಲಕ್ಕೆ ಆದೀತು.

ವ್ರತ ಅವ್ರತಗಳ ವ್ಯವಹಾರವು ಶುಭಾಶುಭ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿದೆ ಮೋಕ್ಷವು ಬಂಧದ ಅಭಾವ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿದೆ. ಅಂತಲೇ ವ್ರತಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೇ ಆಗಿವೆ ನೋಡಲು ಅಸಂಯಮ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸಂಯಮ ಭಾವವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ವರಮವೀಕರಣ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೋ ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಸಂಯಮ ಭಾವದ ಅವಶ್ಯ-ಕತೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಜಾತಿ ಹಾಗೂ ಮುನಿ ಶ್ರಾವಕರ ಲಿಂಗಗಳು ಶರೀರದ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿಲ್ಲುವುದವು ಇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರವೂ ಶರೀರಾತ್ಮಕವೇ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಪುರುಷರು ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ಶರೀರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ವಿಧ್ವಾಂಸನೂ ನಹ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಲಾರನು. ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮ ನಿಶ್ಚಯವು ಇರುವುದೋ ಅವರು ಮಲಗಿದ್ದರೂ ಅನಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಯು ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ಸ್ವರೂಪಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಬತ್ತಿಯೂ ದೀವಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತಾನೇ ದೀವನೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ವರಮ ಆತ್ಮರ ಸ್ವರೂಪ—ಆತ್ಮವು ಆತ್ಮನ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ವರಮಾತ್ಮರೂಪವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತವು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಅವನುಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಘರ್ಷಣವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಅಗ್ನಿರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದು-ತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆತ್ಮನೂ ಕೂಡ ವರಮಾತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಕಂಡರೂ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ತಾನು ಜಾಗೃತನಿದ್ದಾಗಲೂ ತನ್ನ ನಾಶವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಶುದ್ಧ ಭ್ರಮೆಯಾಗಿದೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮನ ನಾಶವು ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ವರ್ಯಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆ ಉಳಿದಿತ್ತು? ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವದ ಹೊರತಾಗಿ ಶರೀರಕ್ಕೇನೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ವರಣಮಾಡುವವರು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಲಾರರು ಆದರೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥವನು ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ನಹ ಅವನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದಾನು ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರೆ! ನಿಮಗೆ

ಸುಖಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನವು ದುಃಖ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತಾದೀತು. ದುಃಖಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ರೋಗ ವರೀಷಹಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಸಹ ಇರುವಂಥ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ದೃಢವಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ. ಇಂಥ ಹಾಗೂ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರದ ವಿಜಾರಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಾಹ್ಯ ಶರೀರಾದಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ವರಮಾತ್ಮ ವದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ

ಪರಮ ಆತ್ಮರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಪರಮ ಆತ್ಮರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಒಂದು ಸಕಲ, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಕಲ ವರಮಾತ್ಮಾ. ಘಾತಿ ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡಿ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ, ಅನಂತಸುಖಸ್ವರೂಪ, ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷರಹಿತ, ಇಂದ್ರ, ಧರಣೀಂದ್ರ, ನರೇಂದ್ರರಿಂದ ವಂದ್ಯ, ಅನೇಕ ಅತಿಶಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸರ್ವೋಪಕಾರಕ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿ ಸಂಯುಕ್ತ, ದೇವಾದಿದೇವ, ವರಮೌದಾರಿಕ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥವನಾದ ಅರಹಂತ ದೇವನೇ ಸಕಲ ವರಮಾತ್ಮನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಕಲ ಎಂದರೆ ಶರೀರ ಯಾರಿಗೆ ಶರೀರವಿದ್ದು, ಅದರ ಕೊನೆಯಾಗುವವರಿಗೆ ವರಮೋವದೇಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಅರಹಂತರು. ಇವರಿಗೆ ಸಕಲ ವರಮಾತ್ಮರೆನ್ನುವರು. ಅರಿ ಎಂದರೆ ಎಂಟು ಕರ್ಮರೂಪ ಶತ್ರುವಿರಹಿತನಾದಂಥವನೇ ಸಿದ್ಧ ವರಮೋಕ್ಷಿಯು. ಇವರಿಗೆ ಶರೀರವು ಇರುವದಿಲ್ಲೆಂದು ವಿಕಲ ವರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಮಾತ್ಮ ವದವು ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ರತ್ನತ್ರಯದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ದೀಪವು ಬಹಿರಾತ್ಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅಂತರಾತ್ಮತ್ವದಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಬಹಿರಾತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಇರುತ್ತದೆ ಅಂತರಾತ್ಮಾ ಜೀವಗಳು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹಸ್ತೇರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ವರಮಾತ್ಮಾ ಜೀವಗಳು ದೇಹ ಸಹಿತ ಹದಿಮೂರು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹ ರಹಿತ ವರಮಾತ್ಮಾ ಸಿದ್ಧ ಭಗವಾನರು ಗುಣ ಸ್ಥಾನರಹಿತರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳು ಮೋಹ ಮತ್ತು ಯೋಗಗಳ ಅವೇಶ್ವರಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಸಿದ್ಧ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೋಹಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಮನವಚನ ಕಾಯರೂಪಯೋಗ ಇವೆರಡೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವರಿಗೆ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಮಿಥ್ಯಾಧೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ವರೆಗೆ ಅದು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯ, ಅವಾಯ-ವಿಚಯ, ವಿಪಾಕ ವಿಚಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥಾನ ವಿಚಯಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸೋಣ.

ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯ—ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವಜ್ಞರು ವರ್ಣಿಸಿದ ಆಗಮಗಳ ಪ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿಂದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯವೆನ್ನುವರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂದತ್ವವು ಇದ್ದಾಗಲೂ, ಪದಾರ್ಥದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸದೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು—“ಇದೇ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಇದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಲ್ಲ ಸರ್ವಜ್ಞ ಜಿನ ಭಗವಾನನು ವಿಶತರಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಬೇರೆಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸದ ಮಾಡಲಾರನು”. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಗಹನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು ಇಲ್ಲವೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರ ವರಿಣಾಮವು ತುಡ್ಡವಾಗಿರುವುದೋ ಅವರು ಸ್ವಮತ ಹಾಗೂ ವರಮತದೊಳಗಿನ ವಿವರಗಳಲ್ಲಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸತ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಅರಿತು ನಿರ್ಣಯಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞರು

ಹೇಳಿದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಅವರು ವಂಜಾಸ್ತಿಶಾಯಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿ ಇತರ ಭವ್ಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶುಶ್ರೂಷಾ ನದ ನಾಮಾರ್ಥದಿಂದ ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿರೋಧವು ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಅವರು ಇತರ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೇಳು, ಪ್ರಮಾಣ, ನಯ ಮೊದಲಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕಾಂತ ಮತದ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ವದಾರ್ಥಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರರೂಪಣ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ತರ್ಕ, ನಯ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು-ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತರೇ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ಪರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಮೇಲಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಳಿಸುವ ವ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಜ್ಞಾವಿಷಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ್ವನವನ್ನುವರು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅಜ್ಞೆಯಂತೆ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ ಅವರಿಗೇ ಈ ಅಜ್ಞಾವಿಷಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ್ವವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಗಳು ಅನಂತ ಗುಣ ಮರ್ಯಾದಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವು ಉತ್ಪಾದ-ವ್ಯಯ-ಧ್ರುವಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅವು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವಾದುದರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿವೆ ಇಂಥ ಪ್ರಕಾರದ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಣ ಮಾಡುವಂಥ ಆಗಮದೊಳಗೆ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೂಪಣವು ತಮ್ಮ ಜಡ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಆಗ ಅದನ್ನು ನಾವು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ವಿಶ್ವರೂಪ ವಸ್ತುವು ಅನ್ಯಥಾ ನಿರೂಪಣ ಮಾಡಿರಲಾರದು ಅವನು ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದನ ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಅಜ್ಞೆಯು ಮನ್ನಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ "- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಹ ಅಜ್ಞಾವಿಷಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ್ವನವನ್ನುತ್ತಾರೆ ವರಮಾಗಮದ ವರನ, ಪಾರನ, ಶ್ರವಣ, ಚಿಂತನ, ಅನುಭಾವ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇತವಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ವಿಶ್ವರೂಪ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳುಳ್ಳ ವೇಷಧಾರಿ ದೇವರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ವರಿಗ್ರಹದಾರಿ; ವಿಷಯ ಕಷಾಯ, ಅನೇಕ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಸುಳ್ಳುಸುಳ್ಳೇ ಗುರುವೆಂದು ಮೆರೆಯುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ-ಭಾವನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರಲಾರದು. ಇದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಓದುವದರಿಂದ ವಿಷಯ ಕಷಾಯ-ದೇಹ-ವರಿಗ್ರಹಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಾಜ್ಞುಖತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ದಯಾಮಯವಾದ ಧರ್ಮದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಇಂಥವುಗಳ ತಬ್ಬ ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಚಿಂತನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೂ ಸಹ ಅಜ್ಞಾವಿಷಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ್ವನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆಗಮವು ಶ್ರೀ ಸರ್ವಜ್ಞ ವಿಶ್ವರೂಪ ದೇವನ ಉಪದೇಶವಾಗಿದೆ. ಅದು ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ಘೃಷ್ಣಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ ಅದು ಅನಾದಿನಿಧನವು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುವಂಥದೂ ಇದೆ ಅನಂತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಿದೆ. ಪ್ರಮಾಣ ನಯ ನಿಶ್ಚೇಷಗಳಿಂದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ತರುವಂಥದಾಗಿದೆ ಇದರ ಪ್ರಾಣವು ನ್ಯಾಯವಾದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಇವಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜತುರ್ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಆಗಮವು ಸತ್ವತತ್ತ್ವ, ಸವತವಾರ್ಥ, ವಂಜಾಸ್ತಿಶಾಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವಂಥದಿದೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣ ಮರ್ಯಾದಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂಥದಿದೆ. ಗುಣಾತ್ಮನ ಮಾರ್ಗಣಾನ್ವಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಜೀವ ಜಾಗೂ ಆಸ್ರವ, ಬಂಧ, ಸಂವರ, ಉದಯ, ಉದೀರಣ, ಸತ್ವ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ; ಅನಂತ ಲೋಕಾಲೋಕವನ್ನೂ ಆಗಮವು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳ ರಚನೆಯು ಅದರಲ್ಲಿದೆ ಇಂದ ಅಂಗವ್ರತೇರ್ಣಕಾದಿ ರತ್ನಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಅದು ಸಮುವ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ ಏಕಾಂತ ವಿದ್ಯೆಯ ಮದದಿಂದ ಉನ್ನತನಾದಂಥ ಮಿಥ್ಯಾವೃತ್ತಿ ಜೀವಗಳ ಮದವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವರೂಪದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆ ಇದೆ. ಲಾಗರೂಪೀ ಸರ್ವದ

ವಿಷವನ್ನು ಇಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಗರುಡನಂತೆ ಇದೆ ಅಂತರಂಗದೊಳಗಿನ ಸಮಸ್ತ ವಾವರೂಪೀ ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆದು ಒಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ವವಿತ್ರ ಜಲದಂತೆ ಇದೆ. ಈ ಅಗಮವು ಸಂಪೂರ್ಣ ವಸ್ತುಗಳ ವರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಯೋಗೀಶ್ವರರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಕೇವಲ ಮೂರನೆಯ ಕಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಸಂತಾಪ ರೂಪೀ ಜ್ವರವನ್ನು ನಷ್ಟ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಆತ್ಮಸುಖರೂಪ ಅಮೃತವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರನ ಉದಯದಂತೆ ಇದು ಇದೆ. ಆಕ್ಷಯ, ಅವಿನಾಶಿ, ಜೀವಗಳ ನಿಜವಾದ ಧನವು ಇದಾಗಿದೆ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವವರ ಮುಖ್ಯ ಆಹಾರವು ಇದಾಗಿದೆ ವಿನಯ, ಸಂಯಮ, ಸಂತೋಷಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವರಮಾಗಮದ ಚಿಂತನ, ಧ್ಯಾನ, ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಆಜ್ಞಾವಿಷಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ.

ಅಪಾಯವಿಚಯ—ಈ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಗಳು ಹೇಗೆ ದೂರವಾದುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರಿಸುವುದು ಅಪಾಯವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಈಗ ಸನ್ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗ. ಅದರ ಅಭಾವವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದ ಯಾರ ಜ್ಞಾನರೂಪಿನೇತ್ರಗಳು ಮುಚ್ಚಿರುವವೋ ಅವರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಾದಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ, ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಜನರು ವಿವರೀತ ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹುಟ್ಟುಗುರುಡನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಲ್ಲದೆ ಗಮನ ಮಾಡುವುದು ನಾಥ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವರಾಹ್ಮುಖರಾದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸುತ್ತುದೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ನಾಶದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಅಪಾಯವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಇನ್ನು ಅಸತ್ಯಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು, ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದೂ ಸಹ ಅಪಾಯವಿಚಯವಾಗಿದೆ. ವಿವರೀತ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷಗಾರರು ರಚಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಮಾರ್ಗದಗುಂಟ ಸಾಗುವ ಜೀವಗಳ ಉದ್ಧಾರವು ಈ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಹೇಗಾದೀತು? ಇಂಥ ಜನರಿಗೆ ಕುದೇವ, ಕುಧರ್ಮ, ಕುಗುರು ಇಂಥವರ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಹೇಗೆ ದೂರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೂ ಅಪಾಯವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ವಾನದ ಕಾರಣಗಳು ಯಾವವು ಇರುವವೋ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶರೀರದಿಂದ ಅಂಥ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಬಾಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವುದು, ಯಾರಾದರೂ ಅಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನೋಡಿ ಅನುಮೋದಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮದ ನಾಶ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರದೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಪಾವಕರ್ಮದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಸಹ ಅಪಾಯವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ರತ್ನತ್ರಯರೂಪೀ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸಂಸಾರ ರೂಪೀ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಿಕ್ಕು ನಾನು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಜೀವಶರಣ ಉಪದೇಶರೂಪದ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗದುದರಿಂದ ನನಗೆ ತೀವ್ರ ದುಃಖಾನಂದೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟರೂಪದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾನು ಸಂಸಾರರೂಪೀ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತ ಈಗ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನ ರೂಪದ ತೀರವನ್ನು ನೇರದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕೂ ಮೇಲಿರುವ ಮೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮಂದಿರದ ಶಿಖರವನ್ನು ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇನು ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರರೂಪೀ ಅಂಧಕೂಪದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೇನು. ಅನಾದಿಕಾಲದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅವಿರತ, ಕಷಾಯ ಇವು ಕರ್ಮಬಂಧನದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಶುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪದವೆನಿದ್ದರೂ ಸಹ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನುಗ್ಗುನುಗ್ಗಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಶುದ್ಧ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪದವೆನಿದ್ದರೂ ಸಹ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನುಗ್ಗುನುಗ್ಗಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮವೆಂಬ ನೈಸರ್ಗಿಕ, ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗಲು ನನ್ನ ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ನಿಂತು ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವಶನಾದಲ್ಲಿ

ಕರ್ಮವು ನನ್ನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ವಿಕೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಒಗೆದೇ ತಿರೀಕತು. ಪ್ರಬಲ ಧ್ಯಾನರೂಪಿ ಆಗ್ನಿಯಿಂದ ಆತ್ಮನಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಮೂಲ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಸುವರ್ಣದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿ, ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಬೇರೆ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಭಿನ್ನಗೊಳಿಸಿ ಆತ್ಮವನ್ನೂ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಕಾರಾಕ್ರಮ ಇವು ನನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಅವು ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವಭಾವಗಳಾಗಿವೆ. ಇವನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆಯಾದ ನೋಲು-ಸಾವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ನನಗೆ ಕರ್ಮಗಳು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ? ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ಮುಕ್ತಿ ಎಂದರೆ ಏನು? ಅದು ಎಲ್ಲಿದೆ? ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಮುಕ್ತಿಯ ಸುಖವು ನಿರಾಕುಲ, ಬಾಧಾರಹಿತ, ನ್ಯಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಸುಖವು ನನಗೆ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಲಭಿಸಿತು? ಈ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಾದರೆ ನನಗೆ ಮೂರೂ ಲೋಕದ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲ ಆದಂತಾಗುವದು. ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಸರ್ವಜ್ಞ ಮತ್ತು ಸರ್ವದರ್ಶಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಕರ್ಮಮಲವು ನಷ್ಟವಾದೊಡನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ನನ್ನ ಸಂಬಂಧವು ಇರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನನ್ನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಹ್ಯ ವಸ್ತುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಿಂದು ಭೇದ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಹೀಗೆ ಅಪಾಯವಿಜಾಯ ಎಂಬ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಪಾಕ ವಿಚಯ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಿವಾಕವಿಚಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಮೂರನೆಯ ಭೇದದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸೋಣ. ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ತನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ವಿವಾಕವಿಚಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಭಾವವು ಹೀಗಿದೆ—ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜೀವಗಳಿಗೆ ನರಕತೀರ್ಥಂಜಾದಿಗಳಿಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು, ಮನುಷ್ಯ ವತು ಮೊದಲಾದ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ತರೀರ, ರೂಪರಸಗಂಧವರ್ಣ, ಸಂಹನನ, ಬಲ, ಪರಾಕ್ರಮ, ರಾಜ್ಯ, ವೈಭವ, ಪರಿವಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಇವು ನಮ್ಮ ನಿಜಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲ. ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೂ ಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನಾತ್ಮಕವೂ ಅಖಂಡವೂ ಅವಿನಾಶಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ಕರ್ಮಜನಿತ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ನಾನು ಬೇರೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಜೀವನ-ಮರಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಹ ಭಿನ್ನವೆಂದು ಯಾವನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ವಿವಾಕವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮವು ದ್ರವ್ಯ-ಕ್ಷೇತ್ರ-ಕಾಲ ಭಾವಗಳ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ವಿಚಿತ್ರ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದ ಮೂಲವ್ರತ್ಯತಿಗಳು ಎಂಟು ಇವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಒಂದುನೂರ ನಲವತ್ತೆಂಟು ಉತ್ತರ ಭೇದಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ಭೇದಗಳಿವೆ. ವಿಕೇಂದ್ರ-ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಕರ್ಮೋದಯಗಳು ಇದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೀವವು ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದಾಗಿದೆ. ಅದು ಸ್ವ-ವರರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಜೀವವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರದೇಶವುಳ್ಳದಾಗಿದ್ದು, ದೇಹ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂಥದಿದೆ ಆದರೂ ಅದು ಕರ್ಮದ ಬಂಧವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅದು ಉದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಲಾಭ, ಹಾನಿ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪ, ಸಂಯೋಗ, ವಿಯೋಗ, ಆಯು, ತರೀರ, ಬುದ್ಧಿ, ಬಲ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಇಚ್ಛೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕೆನುಸರಿಸಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಇದನ್ನು ನಾನೆಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ. ಒಬ್ಬರ ಇಚ್ಛೆಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೂಡ ಹೊಂದಲಾರದು. ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಉದಯಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಾವು ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಅಧೀನವಾಗತೊಡದು. ವನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಂಥ ಪುರುಷನು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಅವನು

ಪ್ರೀತಿಸಬೇಕು? ಯಾವುದನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬೇಕು? ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಎತ್ತರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಗಿಡ್ಡವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ನೆರಳು ಡಬ್ಬಿವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಗಿಡ್ಡಗಳಿಗೆ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ನೆರಳು ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಹಲವು ಹಣ್ಣುಗಳಿರುತ್ತವೆ ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಮರಗಳ ಹಣ್ಣು ಕಹಿ, ಒಗರು ಇದ್ದರೆ ಹಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಣ್ಣುಗಳು ಸವಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಮಧುರವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಗಿಡ್ಡಗಳಿಗೆ ಹುಳಿ, ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಒಗರು, ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ವಿಷಾರಿ, ಹಲವುಗಳಿಗೆ ಅಮೃತದಂತೆ ಸವಿ ಹಣ್ಣುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಹಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಮುಳ್ಳುಗಳಿದ್ದರೆ ಹಲವು ಫಲಗಳು ಡೊಂಕಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಹಲವು ಫಲಗಳು ನವೀನ, ಕೆಲವು ಜೀರ್ಣ ಫಲಗಳು ಕೆಲವು ಸುಗಂಧಿಯಾದರೆ ಹಲವು ದುರ್ಗಂಧಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ರಚನೆಯು ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವನಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಇರುತ್ತದೆಂದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಫಲಗಳನ್ನು ನಾವು ಕಡಿಯುತ್ತೇವೆ, ಹರಿಯುತ್ತೇವೆ, ಕತ್ತರಿಸಿ ಒಗೆಯುತ್ತೇವೆ, ನೆಕ್ಕುತ್ತೇವೆ, ಕುದಿಸುತ್ತೇವೆ, ಚೂರು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ತಿಕ್ಕುತ್ತೇವೆ, ಹೋಳುತ್ತೇವೆ, ಹೆರಚುತ್ತೇವೆ, ಒಣಗಿಸುತ್ತೇವೆ, ಕಟ್ಟುತ್ತೇವೆ, ಮುರಿಯುತ್ತೇವೆ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ಅನೇಕ ಪಾತಿಗಳನ್ನೂ ಕಂಡೂ ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಇತರರ ಪುಣ್ಯವಾಸಗಳ ಉದಯದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿಯೂ ಸಾಮ್ಯಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷ ವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಕೂಡದು. ಕರ್ಮದ ಉದಯದ ತರಂಗಗಳು ವ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಆ ಭಗವಾನ್ ವೀರರಾಗ ಬೇವನ್ನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಯಾವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿರುವನೋ ಅವನೇ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಅವು ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವಂಥವಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅನೇಕ ಜೀವವುಳ್ಳವರೂ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತ ವರಮ ಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವ ಬದ್ಧ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಯು ಆಗಿ, ನವೀನ ಬಂಧವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತವದ ನೃಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿವಾಕವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವು ಇದೆ.

ಸಂಸ್ಥಾನ ವಿಚಯ—ಇನ್ನು ದರ್ಮಧ್ಯಾನದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರಕಾರವು ಸಂಸ್ಥಾನವಿಚಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ ನಮಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಕಾಣುವ ಅನಂತಾನಂತ ಆಕಾಶವು ಸ್ವಂತದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ನಿಂತಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾವುದರ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ ಇದರ ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ವೃದ್ಧ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಈ ಐದು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಎಷ್ಟು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವೋ ಅಷ್ಟು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಅಧವಾ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಲೋಕವೆಂದು ಎನ್ನುವರು. ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಯಾರೂ ನಿರ್ಮಿಸಿಲ್ಲ ಇದು ಅನಾದಿನಿಧನ ಅಂದರೆ ಅನಾದಿ-ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದೇ ಇರುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳು ಹೀಗೆ ಸಂತಯನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ.—ಹೀಗೆ ಲೋಕವು ಅನಾದಿನಿಧನವಾಗಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಈ ಲೋಕ ಅಧವಾ ಜಗದ ಕರ್ತೃವು ಯಾರಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಈಶ್ವರನನ್ನೇ ಇನ್ನಾರಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಈಶ್ವರನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಸದ್ವ್ರತವ ವಸ್ತುವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ, ಆಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಾಗಿದೆ

ಹೀಗೆ ಸಂತಯವನ್ನು ಎತ್ತುವವರಿಗೆ ನಾವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.—ಯಾರಾದರೂ ಕರ್ತೃವಿಲ್ಲದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ಸದ್ವ್ರತವ ವಸ್ತುವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀವು ಹೇಳುವಿರಿ. ಆದ ಮೇಲೆ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಿದರು? ಈಶ್ವರನೆಂಬವನಂತೂ ಸರ್ವವಸ್ತುವಾಗಿರುವನಷ್ಟೆ? ಅವನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕೇಬೇಕು ಈಶ್ವರನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂಥವನು ಬೇರೊಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ಈಶ್ವರನು ಇರುತ್ತಾನೆನ್ನೆನ್ನಿರೋ ಹಾಗಾದರೆ ಅವನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂಥವರು ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದಾಯಿತು ಇವನಿಗೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಅವನ ಕರ್ತೃ ಯಾರೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಈ ರೀತಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ವರಂವರೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿ ಕೊನೆ ಎಂಬುದೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಅವನನ್ನಾ ಎಂಬ ದೋಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ

ಈಶ್ವರವಾದಿಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ - ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯು ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಅದನ್ನು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಹೇಳುವಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸೃಷ್ಟಿ ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲದಾಗ ಅದರ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಈಶ್ವರನು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸೃಷ್ಟಿ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಹೇಳಿರಿ ನೋಡುವಾ? ಈ ಈಶ್ವರನು ನಿರಾಧಾರನಿದ್ದು ಬಹು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದ್ದಾ-
ನೆಯೇನೋ? ಹಾಗಾದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದನು? ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು? ಸೃಷ್ಟಿಯು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇದೆಯೆಂದರೆ ಆ ಆಧಾರವಾದ ವಸ್ತುವು ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಆಧಾರವಿದೆಯೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕಾಧಾರವೇನು? ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅನವಸ್ಥಾ ದೋಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಶ್ಯಾಗಿ ನಿರಾಧಾರ ಹಾಗೂ ಅನಾದಿನಿಧನ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಶರ್ತವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಾಗದು; ಹೀಗೂ ನೀವು ಅನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಿದ್ದಾನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಜೈನರಂತೂ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಅನಾದಿನಿಧನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಯಾರು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವರೋ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೋಷವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಜಗತ್ತು ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರನೆಂಬವನು ಎಕರೂವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಏಕರೂಪ ಈಶ್ವರನು ವಿವಿಧ ರೂಪ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು? ಇದೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಇನ್ನು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಶರೀರವಿಲ್ಲ ಅವನು ಅಮೂರ್ತಿಕನು. ಇದನ್ನೂ ನೀವೇ ಹೇಳುವಿರಿ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅಮೂರ್ತಿಕ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಮೂರ್ತಿಕವೆನಿಸುವ ಈ ಜಗತ್ತು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಾಣವಾದೀತು? ಅಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥದಿಂದ ಮೂರ್ತಿಕ ಪದಾರ್ಥವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ನಿಯಮವು ಇಲ್ಲ. ಇರಲಿ, ಈಶ್ವರನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದನೋ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವನ ಹತ್ತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಉಪಕರಣಗಳೂ ಏನೇನಿದ್ದುವು? ಸಾಧನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದೋ ಹೇಗೆ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಧಾನ ಕಾರಣವು ಉಪಸ್ಥಿತವಿಲ್ಲದ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾವ ವಸ್ತುವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮಣ್ಣು ಇಲ್ಲದೆ ಕುಂಬಾರನು ಗದಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಈಶ್ವರನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡನು, ಆ ಮೇಲೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು, ಹೀಗೆನ್ನಬೇಕಾದರೆ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಯಾವುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡನು? ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವಾಗ ತಿರುಗಿ ಅನವಸ್ಥೆಯ ದೋಷವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾದೀತು ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತೃವು ಹೇಗೆ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಜಗತ್ತು ಕೂಡ ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾದೀತು.

ಈಶ್ವರನು ಸಮರ್ಥನಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಇಚ್ಛಾ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಹೀಗೆನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ವಿನಾದರೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆಯೇ? ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರಮಾಡಿ ಏನು ಬೇಕಾದದ್ದನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಂಬುದು ಒಮ್ಮೆ ಸಿದ್ಧಾಂತವೆನಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವದೇನು ಉಳಿಯಿತು?

ಈಶ್ವರನು ಕೃತಾರ್ಥನೋ, ಅಥವಾ ಅಕೃತಾರ್ಥನೋ? ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಕಾರ್ಯವು ಯಾವುದೋ ಉಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದಂತಾಯಿತು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಹೇಗಾಯಿತು? ಇನ್ನು ಅವನು ಅಕೃತಾರ್ಥನಿದ್ದಾನೆಂದು ಎಂದರೆ ಅವನು ಈ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತನ್ನು ರಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಲಾರನು ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಈಶ್ವರನ ವಾಲಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.

ಉಳಿದವರು ಅನೇಕರು ಈಶ್ವರನು ಅಮೂರ್ತಿಕ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಎಂದೆನ್ನುವರು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದು ವೇಳೆ ಈಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಈಶ್ವರನು ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಇದೂ ಕಠಿಣವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯೋ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಜಗತ್ತಿನ ರಚನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವನು? ಈಶ್ವರನು ಕ್ರಿಯಾ ರಹಿತ

ಎಂದರೆ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅವನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಚನೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತು? ಈಶ್ವರನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಯಾವ ಹೇತುವಿನಿಂದ ರಚಿಸಿದನು? ಅವನಂತೂ ಕೃತಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಮಾಡುವುದು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಏನು ಫಲವನ್ನು ಬಯಸುವನು? ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯನೂ ಕೂಡ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಅವನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿಯೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎನ್ನುವದಾದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನು ನಿರರ್ಥಕ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ನಿರರ್ಥಕ ಕ್ರಿಯೆಯು 'ಈಶ್ವರಲೀಲೆ' ಎಂದು ಎನ್ನುವದಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಮೋಹ ವರಂವರೆಯು ಇದ್ದಂತಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಲೀಲೆ ಮತ್ತು ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಯಾವನು ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಲೀಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈಶ್ವರನು ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥವುಗಳನ್ನೇ ಏಕೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ? ಅವನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಡವ, ರೋಗಿ, ದುಃಖಿ, ಕುರುಹಿ, ಕುಬುದ್ಧಿ, ನೀಚ ಜಾತಿಯ ವ್ಯಾಳ; ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷ, ಮುಳ್ಳು, ಮಲ, ಮೂತ್ರ ಇತ್ಯಾದಿ ಮತ್ತು ದುಷ್ಟ, ಮೇಢ್ಯ, ಭಿಲ್ಲ, ಸರ್ಪ, ಜಾಂಡಾಲ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿದನು? ಬುದ್ಧಿವಂತನಿದ್ದವನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಖರ್ಚುಮಾಡಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಿಂದ ಯಾವ ಅನಿಷ್ಟವೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಾರದೆಂದು ಅವನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈಶ್ವರನಂತೂ ಅತುಲ ಬುದ್ಧಿವಂತನು, ಆದ್ದರಿಂದ ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರನು ಇದ್ದು ಗ್ಲಾನಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂತೆ ಭಯಾನಕ, ದುಃಖದಾಯಕ ಮತ್ತು ಹೊಲಸಾದಂಥ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವನು ಯಾಕೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು? ಮನುಷ್ಯನು ಎಂಥ ಎಂಥ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದೇವನು ಶರೀರಾದಿ ಸರ್ವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದೂ ನೀವು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾದರೆ ಈಶ್ವರನ ಈಶ್ವರತ್ವವು ಏನು ಉಳಿದಂತಾಯಿತು? ನೆಯ್ಯಾರನಿಗೆ ದಪ್ಪ ಸೂಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನು ದಪ್ಪ ಅರಿವೆಯನ್ನು ನೆಯ್ಯು ಕೊಡುವನು ಜಿಣುಗು ಸೂಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಿಳುವು ಅರಿವೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವನು ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಹತ್ವವೇನು? ನಾವು ನೂಲನ್ನು ಯಾವ ತರಗತಿಯದನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರೋ ಆ ತರಗತಿಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅವನು ನೆಯ್ಯು ಕೊಟ್ಟನು.

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವ್ರಾಣಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾಗೂ ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆಗ ಅವು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅಥವಾ ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆಯೋ? ಅವು ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ತನ್ನ ವ್ರಾಣಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಿಸುವನು? ತನ್ನ ಸಂತಾನ ವರಂವರೆಯು ದುಷ್ಟ ಮರಾಜಾರಿಗಳು ಆಗಲೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಇಚ್ಛಿಸುವರೋ? ಇನ್ನು ಈಶ್ವರನ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದೆ ವ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಈಶ್ವರನ ಕರ್ತೃತ್ವ ಹಾಗೂ ಈಶ್ವರತ್ವಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದುವು? ಆಗ ಜಗತ್ತು ಸ್ವತಃ ಕರ್ಮಾದಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃವಾದಂತಾಯಿತು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯವು ಆದೀತು. ಆದರೆ ಅದು ಈಶ್ವರನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೆಂದಾದಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುವು ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎಂದಂತಾಯಿತು. ಅಂಥದರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಒಯ್ಯು ಹಚ್ಚುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವೇನಿದೆ?

ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲ ವ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವನಿದ್ದಾನೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನವನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೂ ನೀವು ಹೇಳುವದಾದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸರ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುಖ ಹಾಗೂ ಉಪದ್ರವ ರಹಿತವನ್ನಾಗಿ ರಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಃಖ, ವಿಯೋಗ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ದೈನ್ಯ ಇವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ತುಂಬಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸುವಾಗ ಹೀಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯಿಂದಲೂ ಈಶ್ವರನ ವ್ಯಥುತ್ವವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ನೀವು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಶ್ವರನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸುಖಿಯಾಗಿಯೂ ದುಷ್ಟರನ್ನು ದುಃಖಿಯಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನ

ವೃಥುತ್ವವಿಲ್ಲವೆ' ಆದರೆ ಈಶ್ವರನು ಸ್ವತಃ ಮೊದಲು ದುಷ್ಟರನ್ನೇಕೆ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು? ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ ಭಕ್ತರನ್ನಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ' ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಮೊದಲು ದುಷ್ಟರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಕಂಡನೋ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನ ಅಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈಶ್ವರನು ಮಾಡುವ ಜಗತ್ತಿನ ರಚನೆಯು ತೀರ ಹೊಸದಾದುದೋ, ಇಲ್ಲವೆ ಮೊದಲು ಇದ್ದದನ್ನು ವುನ ರಚಿಸಿದನೋ? ಮೊದಲು ಇದ್ದದನ್ನು ಈಗ ಈಶ್ವರನು ರಚಿಸಿದನೆಂದರೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸತ್ ಅವರ್ತ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದು. ಇದರ ರಚನೆಯನ್ನು ವುನ ವಿನು ಮಾಡುವುದೇ? ಮೊದಲು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ವಾರ್ಧಗಿಕೆಂದ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನೆಂದರೆ ಅದಂತೂ ಆಕಾಶ ವುಷ್ಪದಂತೆ ವಾರ್ಧಗ್ಯ ಅವಸ್ತುವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾದೀತು

ಈಶ್ವರನಿಗೆ ನೀವು ಮುಕ್ತನೆನ್ನುವಿರಲ್ಲವೆ? ಮುಕ್ತರಿದ್ದವರು ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸದೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವಾದರೂ ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು? ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಮಾಡಿಸುವದೆಂಬ ಚಿಂತೆಯು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ ಈಶ್ವರನು ನೆಂಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನು ನಮ್ಮಂತೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕಾಯಿತು ಅಂಥವನಿಗೆ ಈ ಸರ್ವ ಜಗತ್ತನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವವಾಗದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಶ್ವರನು ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಾನೆ ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಮೊದಲು ಜಗತ್ತನ್ನು ತಾನೇ ರಚಿಸುವುದು ಮತ್ತು ವುನ ತಾನೇ ಅದನ್ನು ನೆಂಹರಿಸುವುದು—ಇದು ಮಹಾನ್ ಅರ್ಥಮವಾಗಿದೆ.

'ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರಾಕ್ಷಸಾದಿ ದುಷ್ಟರ ಉವದ್ರವವು ಬಹಳವಾಯಿತೆಂದು ಈಶ್ವರನು ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.' ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದಾದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅಂಥ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಈಶ್ವರನು ನಿರ್ಮಿಸದೇಕೆ? ಈ ಜನರು ದುಷ್ಟರಾದರೆಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಈಶ್ವರನು ಅಜ್ಞಾನಿಯೆನಿಸುವನು. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಿಯ ಫಲವು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ದುಃಖಿಯಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಚನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ದುಷ್ಟರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರಿಂಬುದನ್ನು ಕೋಧಿಸ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ದುಃಖದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಟವಾಗದೆ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಉಪಾಯ, ವೇದ, ಕನ್ಯಾದಿ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ವಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿದ್ದೇ ತನ್ನ ಜನ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾನೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ.

ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇತರ ಜನರು ರಚಿಸಿದ ಅಸತ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕೆಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ದುಃಖದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನು ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡಿದ ಅನಾದಿನಿಂದ, ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧ, ಇಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದೇ ನಿಜವಾದುದೆಂದು ದೃಢವಾದ ಶೈಲ್ಯೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಜೀವ, ಪ್ರಧನ, ವರ್ತಮಾನ, ಅದಮ್ಯ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಈ ಆರು ವ್ರತ್ಯಗಳು ಅನಾದಿನಿಧನವಾಗಿವೆ. ಅಸತ್ ವಸ್ತುವಿನ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸತ್ ವಸ್ತುವಿನ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಎಂದೂ ತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮರ್ಥರಾಗಲಾರರು ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಉತ್ಪಾದ, ವಿನಾಶಗಳು ವ್ರತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅಂತರ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಕ ವರ್ತಿಸಿದ ವಿಸಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ಅವೇಶ್ಯೆಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ ಚೇತನ, ಅಚೇತನ ವಾರ್ಧಗ್ಯಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳು ನಾಶ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ಇದು ವ್ರತ್ಯ ದೈತ್ಯಿಯಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿವೆ ಅತ್ಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ವ್ರತಿಯೆಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಅದಮ್ಯರಾಗಿವೆ ವರ್ತಮಾನವಾದ ನಾಶ ಮತ್ತು ಉತ್ಪರ ವರ್ತಮಾನದ ಉತ್ಪಾದ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ವ್ರತ್ಯವು ಮೃತವಾಗಿದೆ. ಅದು ಎಂದೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ನಾಶವನ್ನೂ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು, ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಇವ ವರ್ತಮಾನದ ಕಾರ್ಯವಾಗಾಗಿವೆ. ವರ್ತಮಾನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ವ್ರತ್ಯದ

ನಾಶವು ಎಂದೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆರೂ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೇನೇ ಲೋಕವೆನ್ನಲಾಗುವುದು ಇವನ್ನಳಿದ ಬೇರೆ ವಸ್ತುವು ಲೋಕವೆನಿಸಲಾರದು

ದ್ವಾದಶ ಭಾವನೆಗಳು

ಈ ಸಂಸ್ಥಾನವಿಜಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತೆರಡು ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನವನ್ನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಂತರೇ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಹಸ್ತೆರಡು ಭಾವನೆಗಳು ಅನಿತ್ಯ, ಅಶರಣ, ಸಂಸಾರ, ವಿಕಲ್ಪ, ಅನ್ಯತ್ವ, ಅಶುಚಿ, ಆಸ್ರವ, ಸಂವರ, ನಿರ್ಜರಾ, ಲೋಕ, ಜೋಧಿ-ದುಲಭ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಎಂದು ಇವೆ. ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ತೀರ್ಥಂಕರರೂ ಕೂಡ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಸಂಸಾರ ಬೇಡ ಭೋಗಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯದ ತಾಯಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಹಿತವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂಥ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಈ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವುದರಿಂದ ದುಃಖಮುಕ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ದುಃಖರೂಪಿ ಆಗ್ನಿಯಿಂದ ಕಾಯ್ದು ಜೀವಗಳಿಗೆ ತೀತಲ, ಮಂದಮತ್ತು ಸುಗಂಧ ವಾಯುವಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಕಮಲ ವನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವಾಸಮಾಡಿದಂಥ ಸುಖವು ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾವನೆಗಳು ತತ್ತ್ವ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಧ್ಯಾನದ ನಾಶ ಮಾಡುವಂಥವು ಇವೆ. ಜೀವದ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಚಿಂತನಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಭಾವನೆಗಳು ದ್ವಾದಶಾಂಗ-ವಾಣಿಯ ಕೇವಲ ಸಾರದಂತಿವೆ. ಅಂತರೇ ಇವುಗಳನ್ನೂ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನವಿಜಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಎಂದೂ ಹೇಳುವರು.

೧. ಅನಿತ್ಯ ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಅನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ತೀರ್ಥಂಜಿ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ರಾಣಿಗಳೂ ನೀರ ಮೇಲಿನ ಗುರುಳಿಯಂತೆಯೂ, ಅಗ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೈಭವ, ಬುದ್ಧಿ, ಸಂವತ್ಸ ಮತ್ತು ಇತರ ಪರಿಗ್ರಹಗಳೂ ಕನಸಿನಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಧನ, ಯಶಸ್ಸು, ಜೀವನ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವರಿವಾರವು ಸಹ ನಾಶವಾಗುವಂಥವಿವೆ. ಆದರೆ ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಜೀವವು ಇವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ನೈವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಿರುವುದೋ ಅವರು ವರವಸ್ತುವಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಾರು, ನಮಗೆ ಕಾಣುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸೌಖ್ಯವು ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದೊಳಗಿನ ವರ್ಣದಂತೆ ನೋಡು ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿರುತ್ತದೆ. ತಾರುಣ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯು ನಾಯಂಕಾಲದ ಸೂರ್ಯನ ಕೆಂಪುವರ್ಣದಂತೆ ಬೇಗನೆ ಅಳಿದು ಹೋಗುವಂಥದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದು ನನ್ನ ಊರು, ಇದು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ, ಇದು ನನ್ನ ಮನೆ, ಇದು ನನ್ನ ಧನ, ಇದು ನನ್ನ ಕುಟುಂಬ, ಇವು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಎಂದು ವಿಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಮೋಹದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಾಶವಂತವಾಗಿವೆ. ಈ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡುವಂಥ ಹಾಗೂ ತಿಳಿಯುವಂಥ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕೂಡ ಅವಶ್ಯ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥವಿವೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಆವ್ರವರ್ಗದ ಸಂಬಂಧವು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಆವ್ರವರ್ಗದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂಥದಿದೆಯೆ? ಹಡಗದಲ್ಲಿ ವರದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವ ಜನರು ಅನೇಕ ಬೇಕ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಜಾತಿಯವರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹಡಗವು ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ದಂಡೆಗೆ ಹಡಗವು ಹತ್ತುವವರೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕೂಡಿ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಅವರು ಕೂಡಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲವೂ ಒಂದು ಹಡಗವಿದ್ದಂತಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗತಿಗಳಿಂದ

ಜೀವವು ಬಂದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದೊಡನೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಸಾಲ್ಯು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ್ವರ್ಗದ ಸಂಬಂಧವು ಸತತವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಎಂದೂ ತಿಳಿಯಕೂಡದು.

ಶರೀರವೂ ಅನಿತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀವೃತ್ತ, ಮಿತ್ರಬಾಂಧವರೆಲ್ಲ ತನ್ನವರೆಂದು ಎನಿಸುವುದೋ, ಆ ಶರೀರವೇ ಸಹ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವಂಥದಿದೆ ಅದನ್ನು ಹುಗಿದರೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಳಿತು ಕೂಡಿ ಹೋಗುವಂಥದಿದೆ ಈ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಇವೆರಡೂ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡದೆಯೂ ಮೂನವರನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಹಿಂಸ್ರವಶುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅದರ ಎಂಜಲವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳೇ ಆಹಾರವಾಗಿಯೂ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಇದರ ಒಂದೊಂದು ವರಮಾಣವೂ ಕೂಡ ವಾಯು ಹಾಗೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುವಂಥವು ಇವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ವುನಃ ಈ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀವೃತ್ತಾದಿಗಳ ಮೋಹದಿಂದ ತನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು ನಾವು ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀವೃತ್ತ, ಮಿತ್ರಬಾಂಧವ, ಸ್ವಾಮೀಸೇವಕಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಇದ್ದು ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇವೆಯೋ ಆ ಎಲ್ಲ ಕಾಟುಂಬಿಕ ಜನರು ಶರದ್ಯತುಮನೋಳಗಿನ ಮೂಡದಂತೆ ಕರಗಿ ಹೋಗುವವರಾಗಿದ್ದಾಣೆ ಇವರ ಸಂಬಂಧವೂ ಕೂಡ ಸಾತವಾಗುವಂಥದೇ ಇದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೂ ಅನಿತ್ಯವೇ. ಇವನ್ನುಳಿದು ಇತರ ವದಾರ್ಥಗಳೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯ, ಭೂಮಿ, ಆರಮನೆ, ಉಪಜೀವನದ ಸಾಧನಗಳು—ಇವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕನಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರವೃತ್ತರಾಗುವಿರಿ ಅನೇಕ ಜೀವಿಗಳ ವಿಶೇಷವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುವಿರಿ ಅದರಿಂದ ತಾವು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿ, ಸತ್ತಿಗಳ ಬಲದಿಂದ ನಿರ್ಬಲರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ದುಡ್ಡನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಿರಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಸಹ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂಥದಲ್ಲ ತೀರ ಕ್ಷುಬ್ಧಕವಾದ ಉಪಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅನಂತ ದುಃಖದ ವರಂವರೆಯನ್ನು ಒಡಗಿಸುವಂಥ ಸಂಗತಿಯು ಇದು ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು ಅನಿತ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹದ ಒಡತನಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅಭಿವಾಸ-ಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಹಲವರು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ, ಈಗಲೂ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗುವಂಥ ಮಾರ್ಗದ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು

ಅವ್ವರ ಸಂಬಂಧವು ಕ್ಷಣಿಕವಾಗಿದೆ. ಅವರ್ವರ್ಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ನಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ಘನಿಷ್ಠವಾಗಿ ಕೂಡಿರುವುದೋ ಅದು ಬೇಸಿಗೆಯೆಳಗಿನ—ಸಾಲ್ಯುದಾರಿಗಳ ಕೂಟದಲ್ಲಿರುವ—ಗಿಡದ ನೆರಳಿನಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ ಆ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಊರುಗಳ ದಾರಿಕಾರರು ಬಂದು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ ಗಿಡದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಹೂತ್ತು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದಾರಿಕಾರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಕುಲವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕುಟುಂಬದ ಜನರು ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಅನೇಕ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದಾರು ನೀವು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೀರೋ ಆ ಜನರೂ ಕೂಡ ಮೋಸಗಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಟ್ಟುಳಗಿನ ಕೆಂಪು ವರ್ಣದಂತೆ ಅವರ ವ್ರೇಮವು ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ. ಒಂದು ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ನಾಯಂಕಾಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪೂರ್ವ ಸಂಕೇತವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಬಂದು ಕೂಡುತ್ತವೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರೂ ಸಹ ಕೂಡಿರುತ್ತೇನೆ ನಾವೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದುರವಾಗುತ್ತೇವೆ.

ತಾರುಣ್ಯವು ನಶ್ವರವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಆಜ್ಞಾ, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ನಾಮಗ್ರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ನೋಡು—ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದುವಂಥವೆ. ತಾರುಣ್ಯವೆಂಬುದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ನೆರಳಿನಂತೆ ಜಂಜಲವಾಗಿದೆ. ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವಂಥದಲ್ಲ. ಜಂಪ್ರ—ಸೂರ್ಯ—ಗ್ರಹ-ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಅವ್ಯವಾಹರ ಸಹ ವುನಃ ವುನಃ ಅವುಗಳ ಉದಯವಾಗುವದಿರುತ್ತದೆ. ವಸಂತ ಗ್ರೀಷ್ಮಾದಿ ಬುನುಗಳೂ

ಹೋದರೂ ಸಹ ಪುನಃ ತಿರುಗಿ ಬರುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆ ನಷ್ಟವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಯಾವನ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರಾದಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಪುನಃ ಎಂದೂ ಬರುವಂಥವು ಇಲ್ಲ. ವರ್ವತದ ಮೇಲಿಂದ ಬೀಳುವಂಥ ನದಿಯೊಳಗಿನ ತೆರಿಗೆಗಳು ಪ್ರತಿಬಂಧವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆಯುಷ್ಯವೂ ಕೂಡ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ

ಮುಪ್ಪಿನ ಸ್ವರೂಪ—ಯಾವ ಶರೀರದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಜೀವನವಿದೆಯೋ ಆ ಶರೀರವನ್ನು ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮಾಡುವಂಥ ಮುಪ್ಪು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃಣಕ್ಕೂ ಹತ್ತರ ಬರುತ್ತಿದೆ ಅದು ತಾರುಣ್ಯವೆಂಬ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವ ದುವಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಇದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸೌಭಾಗ್ಯವೆಂಬ ಹೂವಿಗೆ ಮಳೆಯಂತೆಯೂ, ಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರೀತಿಯೆಂಬ ಚಿಗರಿಗೆ ಹುಲಿಯಂತೆಯೂ, ಜ್ಞಾನರೂಪೀ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಧೂಳದಂತೆಯೂ, ತವನೆಂಬ ಕಮಲವನಕ್ಕೆ ಹಿಂದುಂತೆಯೂ, ದೈನ್ಯ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ತಾಯಿಯಂತೆಯೂ, ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವ ಬೇಗನೆ ಹೋಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆಯೂ, ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ತಿರಸ್ಕಾರದಂತೆಯೂ ರುವನೆಂಬ ಧನವನ್ನು ಕದ್ದು ಒಯ್ಯುವ, ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ, ಕಾಲೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ, ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ, ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವಂಥದೂ ಆಗಿದೆ ಯಮನನ್ನು ಕರೆಯಲಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ ದೂತ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಇರುವ ಇಂಥ ಮುಪ್ಪು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಆತ್ಮಹಿತದ ವಿಸ್ತರಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ, ಸತ್ಕುಲ, ಜೈನಧರ್ಮ ಇಂಥ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ದೊರಕುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತೇಜ, ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ, ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಇರುವವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರಮಾಡಿರಿ. ಇಂದ್ರಿಯದೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಮಯಕ್ಕೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು?

ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳ ಅನಿತ್ಯತೆ—ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಯೋಗವು ವಿಯೋಗ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಯಾರ ಕಲ್ಯಾಣವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಅನಿತ್ಯತೆ ಜೀವಗಳ ಆಕಲ್ಯಾಣವಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ದಿನವೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಿಗೂ, ಈ ವಿಷಯಗಳೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥವಿವೆ. ನೀವು ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಘೋರ ಪಾಪವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಿರಿ? ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ವಿಷಯ ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಲೀನರಾಗುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ದಾಹವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಶರೀರವಂತೂ ಯಾವಾಗಲೂ ರೋಗದಿಂದ ತುಂಬುತ್ತದೆ ಜೀವನವು ಮರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿದೆ ಏತ್ಸರ್ಯವು ನಾಶದ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತುದಾಗಿದೆ. ಸಂಯೋಗವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳೂ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ ಧೂಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವಂಥವಿವೆ ಇವುಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳೂ ತಮ್ಮ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ವಿಷಯ ನೇವನೆಯಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವವರು ಮೂರ್ಖರು, ಅಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ದಿನ ಬದುಕಲಿಕ್ಕೊಂದು ವಿಷವನ್ನು ನೇವಿಸುವಂಥವರು—ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ ವ್ರತೈಕಿ ತೀತವೆನಿಸಲೆಂದು ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರುವರೆ? ಸವಿಯಾದ ಊಟವು ದೊರೆಯಲೆಂದು ವಿಷದ ಬಳ್ಳಿಗೆ ನೀರೆರೆಯುವರೆ? ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಯ ಸುಖದ ಗತಿಯಾಗಿದೆ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಮೋಹ ಮತ್ತು ಮದಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅಂತಲೇ ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು

ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ಪುನಃ ಲಭಿಸಲಾರದು. ಮರಣವು ಆಸ್ಥಿಕವಾಗಿ ಬಂದೀತು ಈ ಮಾನವ ಜನ್ಮ ಮತ್ತು ಜಿನಧರ್ಮ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಅನಂತ ಕಾಲ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ನದಿಯೊಳಗಿನ ತರಂಗಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೇಲೆ ಅವು ನಾಶವಾಗತಕ್ಕವೇ. ತಿರುಗಿ ಅವು ಬರಲಾರವು ಹಾಗೆಯೇ ಆಯುಷ್ಯ, ಶರೀರ, ರೂಪ, ಶಕ್ತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲದಂತಾದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಎಂದೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಶರೀರವು ಒಮ್ಮೆ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದರೆ ನಿಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಸಂಯೋಗವೆಲ್ಲ ಕನಸಿನಂತೆಯೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಅನೀತಿ, ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕೂಡಲೆ ಶೀಲ, ವ್ರತ, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿರಿ.

ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಅವಾಸ್ತವ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ ಈ ಜಗತ್ತು ಇಂದ್ರಜಾಲ ವಿದ್ಯೆಯಂತೆ ಭ್ರಮವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಧನ, ಯಾವನ, ಜೀವನ, ಸೃಜನ, ವರಜನ ಇವರ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಮೋಹಗೊಂಡು ಜೀವವು ಕುರುಡಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಧನ ಸಂವತ್ತು ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಹತ್ತಿರವೂ ಸ್ವರವಾಗಿ ನಿಂತಿಲ್ಲ ಅಂದಮೇಲೆ ಅವು ಅನ್ಯ ಪುಣ್ಯಹೀನ ನ್ಯಾಯಗಳ ಹತ್ತಿರ ಹೇಗೆ ನಿಂತಾವು? ತಾರುಣ್ಯವು ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ನಷ್ಟವಾದೀತು. ಜೀವನವು ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ, ಸೃಜನ ವರಜನರು ವಿಯೋಗದಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥವೆಂದಿದ್ದಾರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ಯಾರು ನಿಂತಾರೆಂದು ನಿಮಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ? ಈ ತರೀರವನ್ನು ದಿನಾಲು ನೀವು ನ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ವಷ್ಟ ಮಾಡುವಿರಿ, ಅನೇಕ ಸುವಾಸಿತ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿ ಸುಗಂಧಿತಗೊಳಿಸುವಿರಿ, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಭರಣಗಳಿಂದ ನುಂದರಗೊಳಿಸುವಿರಿ, ಹಲವು ಪ್ರಕಾರದ ಮಧುರ ಹಾಗೂ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಿರಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ದೇಹದ ದಾಸ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಹಗಲಿರುಳನ್ನು ಸತತ ಕಳೆಯುವಿರಿ. ಶಯ್ಯ, ಆಸನ, ಕಾಮ, ಭೋಗ, ನಿದ್ರೆ, ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ ಈ ದೇಹದ ಪ್ರೇಮಪಾತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವಿರಿ ಅದರಿಂದ ಭಕ್ತ್ಯ, ಅಭಕ್ತ್ಯ, ಯೋಗ್ಯತೆಯೋಗ್ಯತೆ, ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಿರಿ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಈ ನಾಶವಂತ ತರೀರದ ಸಲುವಾಗಿ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯು ನಷ್ಟವಾದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ, ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಒದಗಿದರೂ ಒದಗಲಿ, ನರಕವಾಗಲಿ, ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಸಂದರ್ಭವು ಬಂದರೂ ಬರಲಿ ಎನ್ನುವಿರಿ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಿರಿ. ಇಂಥ ಸಂಕಟಗಳೆಂದರೆ ತರೀರದ ಪ್ರೀತಿಯ ಮುಂದೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಈ ತರೀರವು ನೀರು ತುಂಬಿದ ಕಾಚಿನ ಪಾತ್ರೆಯಂತೆ ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ. ಇದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕೂಡ ನಿಮಗೆ ಇಲ್ಲ ಈ ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವೆಂದರೆ ಕೃತಘ್ನರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇದೆ. ಇದರ ಮೇಲೆ ನೀವು ಎಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಿರೋ ಅಷ್ಟೇ ಅದು ನಿಮಗೆ ಹಾವಿಗೆ ಕುಡಿಸಿದ ಹಾಲಿನಂತೆ ವಿವರೀತ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವಂತಾಗಿದೆ. ಈ ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಮಹಾದುಃಖ, ರೋಗ, ಕ್ಲೇಶ, ದುರ್ಭಾಗ್ಯ, ಅಸಂಯಮ, ಕುಮರಣ, ನರಕವತನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥವು ಇವೆ ಈ ತರೀರವನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವಿಷಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತ ಇರುವಿರೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಅದು ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಭಾವವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತ ಹೋದೀತು ತರೀರಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಿವಸ ಮಾತ್ರ ನೀವು ಊಟಕ್ಕೆ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಅದು ನಿಮಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳಿಸುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಯಾರು ಯಾರು ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರೆಲ್ಲರ ಗತಿಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿಲ್ಲ ಅವರ ಆತ್ಮನಾಥನೆಯು ಕೆಟ್ಟು ಕೊನೆಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನರಕ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ತರೀರವನ್ನು ತವತ್ತರಣದ ಕಡೆಗೆ ಹಜ್ಜಿದರೋ ಅವರು ಸೊರಗಿದರೂ ಸಹ ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವಿಷಯಭೋಗಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ಅವು ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ತಿರುಗಿ ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ತೃಪ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಹೇಗೆ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ದಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅದು ಆರದೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆನೇ ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಯ ಭೋಗದಿಂದ ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ತಿರುಗಿ ಅವುಗಳ ಭೋಗೀಚ್ಛೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವುದು. ಒಂದೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಶವಾದುದಕ್ಕೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ರಾಜರು ಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ದುಃಖಕೊಡುವಂಥವು, ಮರಾಧೀನಗೊಳಿಸುವಂಥವು, ನರಕಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥವು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಥನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಸರ್ವ ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಶವಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಸರ್ವದ ವಿಷದಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು

ಅಕ್ಷಿಯ ಸ್ವಭಾವ—ನಾವು ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥ ಅಕ್ಷಿಯನ್ನು ಸಹ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ ಆದರೆ ಅವಳು ಹೇಗಿದ್ದಾಳೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಕ್ಷಿಯು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾಗಿದ್ದು, ಕುಲೀನ ವುರುವನ್ನ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವಂಥವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಅವಳು ಶೂರ, ವೀರ, ಧೀರ, ಕುಶಲ, ವಂಡಿತ, ಮೂರ್ಛ,

ಸುರೂಪಿ, ಕುರೂಪಿ, ಹೆದರಬಡಕ, ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ, ಅಧರ್ಮಿ, ಪಾಪಿ, ದಾನಕೂರ, ಕೃಪಣ ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಹತ್ತರವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಯಾರು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತೃಷ್ಣಾಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರ ಹತ್ತರ ದಾಸಾನು-
 ದಾಸಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂಥವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇದು ಕುಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ದಾನಕೊಡುವುದರಿಂದಲೂ, ಕೆಟ್ಟ ತವನ್ನನ್ನು ಆಚರಿಸು-
 ವುದರಿಂದಲೂ ಲಭಿಸುವಂಥದಿದೆ ತನ್ನ ಮೋಹದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕುರ್ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕುಭೋಗಗಳ ಕಡೆಗೆ
 ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆದಿರುವ ಈ ವಂಚನು ಕಾಲದಲ್ಲಂತೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮೇಲಿನ
 ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡಿ ಅನಸ್ತಿತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು
 ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತದೆ ಇದು ಮಹತ್ ವ್ರಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸಹ ಅದರ
 ಉಪಯೋಗವು ವಂಚ ವಿಷಯದ ಉಪಭೋಗದ ಕಡೆಗೇನೇ ಹೆಜ್ಜಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಇದು ಹತ್ತರ ಇದ್ದಾಗ
 ಸತ್ಪಾತ್ರದಾನ, ವಿವ್ಯಾಧಾನ, ಅಭಯದಾನ, ಔಷಧದಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೃತಿತ್ವವಾಗಿಯೇ
 ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ವರಿಣಾಮವು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿ ತಿರ್ಯಂಚ
 ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ತೃಷ್ಣೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಮದವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ
 ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದುಃಖ, ದರಿದ್ರ, ಜನರ ಉಪಕಾರದ ಕಡೆಗೆ ಧರ್ಮಾಯತನ, ವಿವ್ಯಾಲಯ-
 ಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಸಾರ
 ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಮಾಡಿ ಸಫಲಗೊಳಿಸಬೇಕು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು
 ಮರ್ಯಾದಿತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಧರ್ಮದ
 ಘಾತನಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು ಇದು ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರಿನ ಮೇಲಿನ ತೆರಿಗೆಂಕೆ ಚಿಂಚಲ-
 ವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ದಾನ, ವರೋಪಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಿಡಬೇಕು ಇದು
 ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗಡ ಬರುವಂಥದಲ್ಲ ನಾವು ಆಕೃಷ್ಣಕವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ನೀವು
 ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು ಯಾವನು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಕರ್ಮದ ಕಡೆಗೆ ವ್ಯಯ ಮಾಡದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಚಯ
 ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ತೊಡಗಿರುವನೋ ಅವನು ಸ್ವತಃ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ
 ಇದು ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಚಕರ್ಮ, ನ್ಯಾಯ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ಕಡೆಗೆ, ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದೆ
 ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅದು ನಮ್ಮ ತರುವಾಯ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ
 ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮರಣದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಾವು ಯಾರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಅನ್ಯ
 ದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೂ
 ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಲಾಭ ಹಾನಿಗಳ ಚಿಂತೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆ ನಾವು
 ಮಾಡದೆ ಅದನ್ನು ನಾವು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಆಳವಾಗಿ ಹುಗಿದು ಇಟ್ಟಿರಲು ಸಹ ವಿನಾಯಿತು? ಪುನಃ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು
 ಯಾರಾದರೂ ಹೋಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ಈ ವಿಕಲ್ಪವು ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಇದರ
 ಚಿಂತೆಯು ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ದುರ್ಧ್ಯಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ದುರ್ಗತಿಯು ಒದಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ
 ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿ ಹಾಕುವದು, ಅದರ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಈ ಎರಡು ವಿಚಾರಗಳನ್ನುಳಿದು ಇತರ
 ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ಕಳೆಯದಿದ್ದವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯು ಯಾವುದರ ಆಧಾರದಿಂದ ಲಭಿಸಿತು? ಇದೂ
 ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನವೇ ಆಗಿದೆ ಕೃಪಣ ಮನುಷ್ಯನು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ದಾಸನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಅದರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು
 ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾನೆ ದಾಸನಾದವನಿಗೆ ಭೋಗಿಸುವ ಆಧಿಕಾರ ಎಲ್ಲಿಯದು? ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಆಳವಾದ ನೆಲದಲ್ಲಿ
 ಹುಗಿದಿಡುವುದರ ಅರ್ಥವು ಅದನ್ನೊಂದು ಕಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಮೊದಲೇ ನೆಲದಲ್ಲಿ
 ಅನೇಕ ಕಲ್ಲುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೂ ಸಮಾನೇತೆಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಇದರಿಂದ ಕೃಪಣನಿಗೆ ಏನು
 ಉಪಯೋಗವಾಯಿತು? ಕೃಪಣನ ತರುವಾಯ ಆ ಧನವು ಯಾವುದಾದರೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೈಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜನ
 ಕೈಗೆ ಹೋಗುವುದು ಕೃಪಣನ ಕೈಯಿಂದ ಯಾವ ವರೋಪಕಾರವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಜಗತ್ತಿನೊಳಗೆ
 ದ್ರವ್ಯದಷ್ಟು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಇನ್ನೊಂದು ವಸ್ತುವು ಇಲ್ಲ ಜನರು ತಮ್ಮ ವರಮಾರ್ಗವನ್ನು
 ಬದಿಗೆ ಇಟ್ಟು, ಧನದ ಲೋಭದಿಂದ ಹಗಲಿರುಳೂ ಅನೇಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೊತ್ತಿಗೆ

ಸರಿಯಾಗಿ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಕೂಡ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಜೀವಿ, ಮಳೆ, ಗಾಳಿಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅವರು ಸಹನ ಮಾಡುವರು. ಹೀಗೆ ಹಾಗೂ ಕಷ್ಟಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸಹ ಅವು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ರವ್ಯದ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಿಳಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೂ ಸಹ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಬಹಳವೇನು? ದ್ರವ್ಯಲೋಭಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮರಣವೇ ಒದಗುತ್ತದೆಂದರೂ ಅದರ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಅವನು ತಾಳುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಲೋಭದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೀಮೆಯು ಇನ್ನಾವುದು ಉಳಿಯಿತು? ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಸಂಕಟಗಳೆಂದು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಾವಿಕರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು, ಎತ್ತರವಾದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಹತ್ತುವುದು, ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದ ವ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಜಾತಿ ಕುಲ ಜಾಗೂ ಗೋತ್ರಗಳ ಜನರು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವುದು—ಇವಾವೆಲ್ಲ ಲೋಭಿಗೆ ತೊಂದರೆ-ದಾಯಕವೆನ್ನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಲೋಭದ ಆಶೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಲೋಭಿಯಾದ ವುರುಷನು ಮಾಡಬಾರದಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಹೊರವಾದಿಗಳು ಮಾಡುವಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಅದವಾ ತಿಳಿದು ಅದ್ದಾಯಿತು ಆದರೆ ಇನ್ನು ನಾವು ಜೈನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾಗಿದ್ದೇವೆ ನಮಗೆ ಭಗವಂತನ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವ ಭಾಷ್ಯವು ಸುದೈವದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡೋಣ ನಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅನುಸರಿಸಿ ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಲಭಿಸಿದುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿರೋಣ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಗಾಢ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನ್ಯಾಯವಾದ ವಿಷಯೋಪಭೋಗವನ್ನು ಹೊಂದೋಣ ದುಃಖ, ಹಸಿವೆ, ದೀನ, ಅನಾಧರಾದವರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಸಂವತ್ಸಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡೋಣ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಆಶೆಗೆ ಬಿದ್ದು, ಅನೇಕ ಜನರು ಮೋಸ ಹೊಂದಿ, ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಜೈತನ್ಯ ಹೀನವಾಗುತ್ತಿವೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಅಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಧನವು ನಷ್ಟವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಕೇವಲ ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ನಾವು ಸತ್ತು ಹೋಗುವುದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರ ಫಲವಲ್ಲ. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ದೊರಕಿದಾಗ ಅದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಡವರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿನ್ನರಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತಾದೀತು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಯಾರು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ವಾಪಸುಮಾಡುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಮೂಲದಲ್ಲೆಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಧನ್ಯರು ಆದರೆ ಯಾರು ಮೊದಲು ಗೃಹಣಮಾಡಿ, ತರುವಾಯ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವರೋ ಅವರು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹಿಮಾವಂತರು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ದನ, ಯೌವನ, ಬಾಳುವು, ಕುಟುಂಬದ ಸಂಯೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನೀರ ಮೇಲಣ ಗುಳ್ಳೆಗಳಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಹಿತವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿರಿ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವುವು ಸಂಯೋಗದ ಸಂಗತಿಗಳು ಆಗಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವು ನಾಶವಂತವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನಿತ್ಯಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೊನೆಗೆ ಹೀಗೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.—ಈ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಯಾರ ಸಂಗಡವೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆಯೂ ಹೋಗುವಂಥವರಲ್ಲ ನಾವು ಸಂಪಾದಿಸದಂಥ ಕೇವಲ ವೈದ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾತ್ರ ಸಂಗಡ ಬರುತ್ತವೆ. ಜಾತಿ, ಕುಲ, ರೂಪ, ದೇಶ, ವೈಭವ ಇವುಗಳ ಸಮಾಗಮವು ಶರೀರದ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಾವು ಇದನ್ನರಿತು ಅನಿತ್ಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಮರೆಮರೆಮರೆಮರೆ

ವೃತ್ತಿ || ಪರರಾಜ್ಯಂ ಸುರಶಾಮಲಮಂಜನಮುಂ ಸಂಧ್ಯಾರುಣಂ ಮತ್ತ-

ವಾರಣಮುಂ ವಾಜಿರಂ ವದಾತಿನಿವಹಂ ಸ್ತ್ರೀಮರ್ಕಟಂ ಪುತ್ರಪಂ |

ಘನಮೇವಾಕೃತಿಸೂತ್ರಮವುಸುಂ ವಿಧ್ಯುಚ್ಚಲಂ ಸೋಲ್ಲಹಂ

ನಿರುತಂ ನಂಬು ದೇವ ಜೀವನಿಗಂ ಸದ್ಧರ್ಮಮೋವೇ ದ್ರುಪಂ ||

-ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು-ದ್ವಾದಶಸ್ಕಂಧ ೨ ೧

೨. ಅತರಣಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೇವ, ದಾನವ, ಇಂದ್ರ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಶರಣು ಬಂದ ಮಾನವನ ದುಃಖವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ. ಯಮರಾಜನ ದವಡೆಯೊಳಗಿಂದ ಇವರಾರೂ ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದೊಡನೆಯೇ ಇಂದ್ರನೂ ಕೂಡ ಕಾಲವತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂದ್ರನ ವತದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ದೇವತೆಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ, ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯು ಆದೊಡನೆ ನಾವಿರಾರು ಜನ ಮುದ್ದಿಧಾರಿ ದೇವರು ಕೈಹೊಡೆಸಿಕೊಂಡು ಎದುರಿಗೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ, ಅವನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗ, ಬೇನೆ, ಬೇಸರ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಉಪದ್ರವಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಇಂಥವನನ್ನೂ ಕೂಡ ಮೃತ್ಯುವು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇತರರನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಾದಾರು? ಮೃತ್ಯುವು ಪ್ರಾವೃವಾದಾಗ ನಿರ್ಜನ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಚಿಗಿರಿಯ ಮರಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ವ್ರಾಣಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ವುರುಷರು ನಾಶಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಅವರ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡಿದ್ದಾರೋ? ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ, ರಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಅಮರನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮಾನವನು ಇನ್ನೂ ವರೆಗೆ ಅಮರನಂತೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಶರಣು ಹೋದರೆ ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯಾದೀತು ಎನ್ನುವ ಮಿಥ್ಯಾಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.

ನಾವು ತಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ನಂಕಟ ಬದಗಿದಾಗ ನಾವು ನಮ್ಮ ಹಿತದ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ ಹಾಕಲಿಲ್ಲವೆಂದು ನಮಗೆ ಹಾನಿಯು ಆಗಿದೆ. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯಿಂದ ಉಪಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಲಕ್ಷ್ಯವಾದಲ್ಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗೆ ಶರಣು ಹೋಗದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೆ ರೋಗಿಯ ಮರಣವಾಯಿತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಕಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾವೂ ಯಮನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವರೇ ಇದ್ದೇನೆ, ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗಿಯೇ ಆಗುವದಿದೆ. ಶೋಭಾವು ಉಪಾಯ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಯಾವ ಯಮನು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ನಮ್ಮಂಥ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಡುವನೋ ಇಂದು ಇಂಥ ಮನುಷ್ಯನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು, ನಾಳೆ ಅಂಥವನು ಸತ್ತನು, ಹೀಗೆ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಾವು ಒಂದು ದಿವಸ ಅನತ್ಯವಾಗಿ ಸಾಯುವಂಥವರು ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಇತರ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸ್ತ್ರೀ, ವೃತ್ತರ ವಿಯೋಗವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಮಗೂ ಆದೀತು. ಆಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಶರಣು ಹೋದೆವೆಂದು ನಮ್ಮ ಮರಣವು ನಿಲ್ಲುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಅಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯವಾಗುವುದರಿಂದಲೇ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಭ್ರಮವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ವ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಉಪಾಯವೂ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವು ವಿಷವಾಗುತ್ತದೆ, ತೃಣವು ಶಸ್ತ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರೂ ಸಹ ವೈರಿಗಳಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪುಣ್ಯಾದಯಾದಿಂದಲೇ ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯವಾದಾಗ ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯ-ನಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯ ತೇಜವು ಹೊಳೆಯ ಹತ್ತುವದು ಏನೂ ವ್ರಯತ್ಯ ಮಾಡದೆಯೂ ಸಹ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸುಖ-ಸಾವುಗಳು ಬಂದು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ವೈರಿಯ ಮಿತ್ರಸಂತೆಯೂ ವಿಷವು ಅಮೃತದಂತೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯದ ಉದಯವಿದ್ದಾಗ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡುವ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಸುಖವೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗುವ ಸ್ಥಳವು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಶುಭ ಕರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕೇನೇ ಶರಣು ಹೋಗಿರಿ ವಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಫಸವೂ ಕೂಡ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನೆಪ್ಪು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಾದಯಾದಿಂದ ಅತಿ ದೂರದ ವಸ್ತುವೂ ಕೂಡ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಲಾಭಾಶಯ ನೆಪ್ಪು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಾದಯಾದಿಂದ ಅತಿ ದೂರದ ವಸ್ತುವೂ ಕೂಡ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಲಾಭಾಶಯ ನೆಪ್ಪು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವು ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಏನೂ ವ್ರಯತ್ಯ ಮಾಡದೆಯೂ ಸಹ ದ್ರವ್ಯದ ನಿಧಿಯು ಕೈಗೆ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಾಪೋದಯವಿದ್ದಾಗ ನಾವು ಸದಾಜಾರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಹತ್ತರವಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ, ದೋಷದ ಆರೋಪವು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕೀರ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಯಜ್ಞನು

ಕರ್ಮದ ಉದಯವಾದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಅವನಾದ ದುಷ್ಟೀರ್ತಿಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ದೋಷವಿದ್ದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಣದಂತೆ ಕಾಣಹತ್ತುತ್ತವೆ.

ಕರ್ಮವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸಾರವು ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳ ಉದಯದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಮತ್ತು ಪರಮಾರ್ಥ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಉದಯವನ್ನೇ ಗಳಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲುಬೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಯಾವ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸಹ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮವು ಈಗ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಯಿತು ಇದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೇ ಆಯಿತು. ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಉದಯಕ್ಕೆ ತರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನೇ ಕರ್ಮವು ಉದಯ ಹೊಂದಿದ ತರುವಾಯ ಅದರ ಮೇಲೆ ಏನೂ ಉಪಾಯವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಜನ್ಮ, ಜರಾ, ಮರಣ, ರೋಗ, ಚಿಂತೆ, ಭಯ, ವೇದನಾ, ದುಃಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಯಕ್ಷ, ರಾಕ್ಷಸ, ದೇವ, ಔಷಧ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರಮೇಶ್ವರನೂ ಕೂಡ ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಆಕಾಶ ವಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತರೂ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಔಷಧ ಮೊದಲಾದಂಥ ವರದಾರ್ಥಗಳು ಪಾಪ್ಯನಿಮಿತ್ತಗಳಾಗಿವೆ ಅವು ಕೂಡ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಿದ್ದರೇನೇ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುತ್ತವೆ ದುಷ್ಟ, ಕಳ್ಳ, ಬಿಲ್ಲು, ವೈರಿ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಾವು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಿ, ಊರಲ್ಲಿ ಸಿಗಲಿ, ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿ ಕೊಂದು ಹಾಕಬಹುದು ಜಲಜರ ಜೀವಗಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೊಂದುಬಿಡಬಲ್ಲವು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಶುಭಕರ್ಮದ ಉದಯವು ನೀರು, ನೆಲ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು, ಮನೆ, ಅಡವಿ, ಕುಟುಂಬ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಸಜ್ಜವಾಗಿರುವ ರಾಜಸಭೆ, ಇಂಥ ಯಾವ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕೆಲವು ಸ್ಥಳಗಳು ಇವೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಜಂಧರ ಪ್ರಕಾಶ, ಹವೆ, ವಿದ್ಯೆಯುಬಿದ್ದಿರಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮವು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಿಲ್ಲದೆ ಮರಣ, ಮಂತ್ರ, ಬಲ, ಔಷಧ, ವರಾಕ್ರಮ, ಮಿತ್ರ, ಯೋಧ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ರಥ, ಸೈನ್ಯ, ಕೋಟಿ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ನಾಮ, ದಾನ, ದಂಡ, ಭೇದಾದಿ ಉಪಾಯಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ನಾವು ಶರಣ ಹೋಗದಲ್ಲಿ ಅವು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಉದಯ ಹೊಂದುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ನಾಮಭಾವಕ್ಕೆ ಶರಣ ಹೋಗದಲ್ಲಿ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆದೀತು. ಮುಂದೆ ನವೀನ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟಲಾರದು. ರೋಗ, ವಿಯೋಗ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಮರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು

ವಿವಿಧರಾಗಿ ಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ದುಃಖದ ನಿವಾರಣೆಯು. ವಿವಿಧರಾಗಿ ಜಾಪ, ಸಂತೋಷ ಜಾಪ, ನರಮ ನಾಮ್ಯ ಜಾಪ ಇವೇ ಸರ್ವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನಾರೂ ಕಾರಣರಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಶರಣ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾದಿ ಜಾಪಗಳೇ ಆಗಿವೆ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಪರದಾಪಗಳು ಈ ಲೋಕವರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಘಾತಮಾಡುವುದಾಗಿವೆ ಕನಾಡುಗಳ ಮಂಡತೆಯು ಆಗುವುದರಿಂದ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವಿಷ್ಣುಗಳಿಂದ ಜೀವಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಅಂತೇ ಇಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯಭಾವಕ್ಕೆ ಶರಣ ಹೋಗುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ಮಂಡತೆಯಿಂದಲೇ ಸರ್ವ-ಕಾರ್ಯವಿಹೀನರಾಗಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಲ್ಲವೆಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕನಾಡುಗಳಿಂದ ಜನರು ದೇವ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ

ಕರ್ಮವು ದುರ್ವಿವಾಹವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಆದಿಂದ ಉಪಾಸನ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಆರ್ತ ರೂಪ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ಅನುತ್ಪಾದ್ಯ ಇಷ್ಟ ಕರ್ಮದ ಉದ್ವೇಗವು ಅದೀತು, ಅಂದರೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಉದಯ ಹೊಂದುವುದಾದ ಕರ್ಮದ ಮೊದಲೇ ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅದರಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖವನ್ನು ಮೊಗ್ಗಿಸಬೇಕಾದೀತು. ಉದಯ ಹೊಂದಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಯಾರೂ ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಾರದು. ಅದರಿಂದ ಕೇವಲ ದುರ್ವಿವಾಹ ಕಾರಣವಾದುದು ನವೀನ ಕರ್ಮಗಳು ಉದಯ

ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವಂಥ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಭಾವ, ಇವು ಕೂಡಿ ಬಂದವೆಂದರೆ ಆ ಉದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧ ಮಾಡುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳೂ ನೆಟ್ಟಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದಾಗ ಔಷಧವೂ ತನ್ನ ಗುಣವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರದು. ತಿರುಗಿ ಆ ಉಪಾಯಗಳು ವಿನರೀತ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗೆ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅನಾತಾ-ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿರುವುದೋ ಆಗ ಔಷಧ ಮೊದಲಾದ ಉಪಚಾರಗಳ ಪರಿಣಾಮವು ವಿನರೀತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನತಾವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಾಗಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೆ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮವಿರುವುದೋ ಆಗ ಔಷಧ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಕಡಿಮೆ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುವವರ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಒಬ್ಬ ದುರ್ಬಲ ಮನುಷ್ಯನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದೇ ವೃತ್ತಿಯು ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಂಚಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶುಭ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿವೆ. ಜ್ಞಾನವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ, ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಕೊರತೆಯೇ ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿನರೀತವಾಗಿ ಅಶುಭ ಕರ್ಮವು ಉದಯವನ್ನೂ ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯ ಒಡಗುವಿಕೆಯು ಸಾಕಷ್ಟು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಪ ಸಾಮಗ್ರಿ, ಅಲ್ಪ ಜ್ಞಾನ, ಅಲ್ಪ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದಂಥ ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆದೀತು? ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಯ ವ್ರವಾಹವು ಒಡೆದು, ಹುಚ್ಚಿದ್ದು ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯ ಹತ್ತಿದಾಗ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಅನ ಬಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಆ ವ್ರವಾಹದ ಎದುರಿಗೆ ಅನುವುಡು ನಾಡುವಿದೆಯೇ? ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನದಿಯ ವ್ರವಾಹವು ಮಂದವಾಗಿರುವುದೋ ಆಗ ಅನುವ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಅನಿ ಇನ್ನೊಂದು ತೀರವನ್ನು ಸೇರಬಲ್ಲನು. ಅವನಿಗೆ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಒತ್ತರದಿಂದ ಬರುವ ವ್ರವಾಹದೊಳಗೆ ಅನಿ ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವ್ರವಾಹ ಪ್ರಬಲ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಆದಾಗ ಅದರೊಳಗಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಬಿಡಿಸುವಂಥವರು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು. ಆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವೃಥಾ ಮತ್ತು ಸಮುದ್ರ ಇವೆರಡು ವರ್ಧಾರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊಡ್ಡವು ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹಾಕುವ ಹಾಗೂ ಸಾಗರವನ್ನು ಅನಿ ಪಾರಾಗುವ ಜನರು ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮದ ಉದಯದೊಳಗಿಂದ ಅನಿ ಹೋಗುವಂಥವರು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್‌ತವ ಅನಿ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನುಳಿದು ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯರಾರೂ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಂದ ಕಷಾಯಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗಿರಿ. ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾಮಾರ್ದವಾದ ದಶಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ದುಃಖ, ಅವಮಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಮಂದ ಕಷಾಯದಿಂದ ನ್ಯಾಥೀನ ಸುಖ, ಆತ್ಮ ರಕ್ಷಣ, ನಿರ್ಮಲ ಕೀರ್ತಿ, ಉಚ್ಚತನ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸುಖ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಅದರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನರಿತು ಅದಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗಿರಿ. ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಂದ ಕಷಾಯದ ಫಲವೆಂದು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ವಸ್ತುಗಳು ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವಾಗಿವೆ-ಅರಿಹಂಕ ದೇವ, ಸಿದ್ಧ ಪರಮಾತ್ಮ, ನಿವೃತ್ತಿಗ್ರಹ ಸಾಧು, ಕೇವಲ ಭಗವಂತನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ ದಯಾಮಯಧರ್ಮ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು.

ವೃತ್ತ || ಸುರಲೋಕಗಳ ಪೊಕ್ಕಡಂ ಯುರದೆ ತಾಂ ಪಾತಾಕಮಂ ಪೊಕ್ಕಡಂ
ಗಿರಿ ದುರ್ಗಂಗಳ ಪೊಕ್ಕಡಂ ಶರಧಿಯಂ ವಾಯ್ಲಲ್ಲಿ ಪೊಕ್ಕಡಂ |
ಭರದಿಂ ಪರ್ವತದಗ್ರದಲ್ಲಿ ಗುಹೆಯಂ ಪೊಕ್ಕಡಂ ತೆಲ್ಲಿಯುಂ
ಶರಣಲ್ಲಂ ಪೆರತಾವರಾವು ನಿನೆಗಂ ಸದ್ಧರ್ಮದುರ್ಗಂ ವಿನಾ ||

ದೇವೇಂದ್ರಂ ಧರಣೇಂದ್ರ ದೈತ್ಯನಿವಹಂ ವಿಷ್ಣುಧರಾಣೀಕಮಂ
ಭಾವಸ್ವಂತರಜಂದ್ರಸೂರ್ಯನಿವಹಂ ರುದ್ರರೈಕಂ ಬಂಧವಂ ।
ದೇವಾಣೀಕಮು ಮಂತ್ರತಂತ್ರನಿವಹಂ ಮರ್ತ್ಯಕೃಕಂ ಬುದ್ಧಿಯುಂ-
ಕಾವನರಾರಿಮರಾಜನೇಬ ಮುಲಸಿಂ ಕೊಂಡೊಯ್ಯ ಮತ್ತೆಲ್ವಿಯುಂ ॥

—ಶ್ರೀ ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಪರಿಚ್ಛೇದ ೨

೩. ಸಂಸಾರಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ

ಜತುರ್ಗತಿ ಭ್ರಮಣ—ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾದಂಥ ಜೀವಗಳು ಸರ್ವಜ್ಞ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಣೀತ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತ ಇಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾದುದರಿಂದ ವರಾಧೀನವಾಗಿ ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾವರ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಧಯಂಕರವಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿವೆ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಸವನ್ನು ಕೊಡುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಉದಯಕ್ಕೇನೇ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದರಿಂದ ಹೊಸ ಹೊಸ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವಂಥ ಯಾವ ಜಾತಿಗಳಿರುವವೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಭೋಗಿಸದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವು ಉರುಳಿ ಹೋಯಿತು. ಅದಂತೆ ಅನೇಕ ವರಿವರ್ತನೆಗಳೂ ಆಗಿ ಹೋದುವು ನಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾವೃತವಾಗಬೇಕಾಗಿರುವ ತರೀರವೆಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಅನಂತ ಜಾತಿಯ ಅನಂತ ತರೀರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದಾಯಿತು ಆಹಾರ ಭೋಜನ ಪಾನಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯಾಯಿತು. ಮೂರುನೂರಾ ನೆಲವತ್ತು ಮೂರು ಘನ ರಜ್ಜು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಅನಂತಾನಂತ ಸಲ ಜನ್ಮ ಧಾರಣೆ ಮಾಡದೆ ಸ್ಥಳವೇ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ಸರ್ಪಿಣಿ-ಅವಸರ್ಪಿಣಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಅನಂತ ಸಲ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಒಂದು ಸಮಯವೂ ಸಹ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ, ವತು, ದೇವ ಮತ್ತು ನರಕ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಜಘನ್ಯ ಆಯುರ್ ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ವರೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಯುಷ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಧಾರಣೆಮಾಡಿ ಅನಂತ ಸಲ ಜನ್ಮ-ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಕೇವಲ ಈ ಜೀವವು ಅನುದಿತ ಅನುತ್ತರ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರರ ಜನ್ಮವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ

ಸ್ಥಿತಿ ಬಂಧದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಾನಗಳು—ಕರ್ಮದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಯಾವ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಅಂಥ ಸ್ಥಾನಗಳೇ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ಕಷಾಯಾದ್ಯವನಾಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ಅನುಭಾಗ ಬಂಧಾದ್ಯವನಾಯ ಸ್ಥಾನಗಳು ಅಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ ಕ್ರೇಣಿಯ ಸಂಖ್ಯಾತದ ಭಾಗದಷ್ಟು ಯೋಗ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭಾವವು ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಕ್ಕೆ ಪ್ರಾವೃತವಾಗದೆ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಭಾವವೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೇಳಿದು ಇತರ ಎಲ್ಲ ಭಾವಗಳು ಅನಂತಾನಂತ ಸಲ ಪ್ರಾವೃತವಾಗಿವೆ ಜಿನವಚನಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನೂ ಇದೊಂದಂಥ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕೆಂದು ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರವು ಇದೊಂದು ಅರಣ್ಯವು ಇದರಲ್ಲಿ ಆ ಜೀವಗಳು ನಾಚಹೊಂದಿ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವ ಆತಿಯಿಲ್ಲ

ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ವಿಕಲತ್ರಯದೊಳಗಿನ ದುಃಖ—ಸಂಸಾರೀ ಜೀವವು ಪಾವೋದಯದಿಂದ ಪ್ರದ್ವಿಕಾಯ, ಜಲ-ಕಾಯ, ಅಗ್ನಿ-ಕಾಯ, ವನವನಕಾಯ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮತ್ತು ನಾದಾರಣ ವನಸ್ಪತಿ ಕಾಯಗಳಲ್ಲಿ

ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದರ ಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಅದು ಜಡದಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಸ್ಪರ್ಶನೇಂದ್ರಿಯವಷ್ಟೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತ್ಮಕಕ್ಷಿ ರಹಿತ ಜೀವವು ನಾಲಿಗೆ, ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ವರೆಗೆ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ಚತುರ್ದ್ರಿಯ ಹೀಗೆ ವಿಕಲತ್ರಯ ಜೀವಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ರಸನೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಆಗ ಮೇಲೆ ಜಗಿ ಜಗಿದೂ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ, ನಾಯುತ್ತದೆ. ವಿಕಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭ್ರಮಣಮಾಡಿ ಪುನಃ ವೀಕೇಂದ್ರಿಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಚಕ್ರದಂತೆ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಸಲವೂ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಜನ್ಮ-ಮರಣ, ಕ್ಷುದ್ರಾ, ಕೃಷಾ, ರೋಗ-ವಿರೋಗ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಅನಂತಕಾಲ ಸುತ್ತುವುದೇನೇ ಸಂಸಾರವೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಆತ್ಮಿಯನ್ನು ಕುದಿಯುವ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಅದು ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳು ಕರ್ಮದಿಂದ ಸಂತಪ್ತವಾಗಿ ಆತ್ಮಿತ್ವ ವರಿಭ್ರಮಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತವೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುವ ವಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಇತರ ವಕ್ಷಿಗಳು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಮಿನುಗಳನ್ನು ಇತರ ದೊಡ್ಡ ಮಿನುಗಳು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯ ಪತು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಪತು, ಕಳ್ಳ, ಬೇಡ, ಚಾಂಡಾಲ, ಸುಲಿಗೆಗಾರರು ಮತ್ತು ಮಹಾನ್ ನಿರ್ದಯ ಜನರು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಳಗಳೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ತುಂಬಿವೆ ಅಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಇದೆ.

ನಿಗೋದದೊಳಗಿನ ದುಃಖ-ಬೇಟೆಗಾರನ ತೊಂದರೆಯಿಂದ ಹೆದರಿದಂಥ ಮೊಲವು ಸ್ವಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಆಯೆಂದು ಬಾಯ್ದರೆದು ಕುಳಿತ ಸರ್ಪದ ಬಾಯಿಗೆನೇ ಬಿಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಜ್ಞಾನೀ ಜೀವವು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯ ತೃಪ್ತಿಯ ಸಂತಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತವಾದಂಥ, ವಿಷಯವೇ ಹಾವಿನ ಮುಖವೆಂಬ ಬಿಲವು, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವುದೇ ಸಂಸಾರರೂಪೀ ಹಾವಿನ ಮುಖವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ಸುಖ-ಸತ್ವಾದಿ ಛಾವೆ ವ್ರಾಣಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ-ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸತ್ತವರಂತೆ ಅದರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮರಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವು ಉರುಳಿ ಹೊರಗುತ್ತದೆ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಆತ್ಮವು ಇದ್ದು ಇಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅದು ಇದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮರದ ಅನಂತ ಭಾಗದಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿಗೋದದೊಳಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ.

ತ್ರಸ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ದುಃಖದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಈ ಜೀವವು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ದುಃಖದ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಯಾವಾಗ ಇದಕ್ಕೆ ದುಃಖದ ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಆಗ ಯಾವಾಗಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯಯುಕ್ತ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ರಾಣೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖದ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಚತುರ್ಗತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರಮಾಗಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಿದರೆ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾದೀತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ

ದ್ರವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲ ಭವಭವದೊಡಗೂಡಿ ಪೂರ್ವಿಯ ಗತಿ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ।

ಪೂರ್ವ ಚತುರ್ದಶ ಜೀವ ಸಮಾನಾದಿ ತೀವ್ರ ಭ್ರಮಣೆ ಸಂಸಾರಾ ॥

ನಾರಕನಾದದಲ್ಲಿ ಬಹುಭೇದನಭೇದನಯಂತ್ರದಾಹಮಂ
ತಿರದ ದುಃಖ ಭಾರ ತ್ರೆಮ ಬಂಧನಮುಂ ತಿಯಂಜದಲ್ಲಿಯುಂ ।
ಅವಾರ ಭಾರ ವಿಯೋಗ ದುಃಖ ಮನುಜತ್ವ ದೇವರಲ್ಲಿಯುಂ
ಸಂಸಾರ ದುರಂತ ದುಃಖ ಪರಿವಾರಕೆ ಕಾರಣಮೆಲ್ಲಿನೋಳ್ವಡಂ ॥

ಶ್ರೀ ವಿಜಯಣ್ಣ-ದಾದಾಣನು ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ೫-೨, ೧೧೯.

ಜತುರ್ಗತಿಯ ಸ್ವರೂಪ

ನರಕದೊಳಗಿನ ಬಿಲಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ-ನರಕ ಭೂಮಿಗಳು ಏಳು ಇರುತ್ತವೆ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಲವತ್ತರೊಂಭತ್ತು ಭಾಗಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ವೆಟಿಲಗಳೆಂದೂ ಹೇಳುವರು ಈ ವೆಟಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ಬಿಲಗಳಿವೆ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನರಕವೆಂಬ ಹೆಸರು ನರಕದ ಗೋಡೆ, ಮೇಲ್ಭಾಗ, ನೆಲ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಜ್ರಮಯವಾಗಿವೆ ಅನೇಕ ಬಿಲಗಳು ಸಂಖ್ಯಾತ ಯೋಜನ ಉದ್ದ-ಅಗಲ ಇವೆ ಹಲವು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಿಲದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಾರಕ ಜೀವಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಸ್ಥಳವಿದೆ ಈ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವು ಸಣ್ಣ ಬಾಯಿಯ ಒಂಟಿಯ ಮುಖದಂತೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ತಲೆಕೆಳಗಾದ ಮುಖವುಳ್ಳದ್ದಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನಾರಕ ಜೀವಗಳು ಕೆಳಗೆ ತಲೆ, ಮೇಲೆ ಕಾಲುಗಳಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ವಜ್ರಮಯ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಹು ಜೋರಿನಿಂದ ಅವ್ಯಳಿಸುತ್ತವೆ ಆ ಜೋರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಲ್ಲಿಯ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನೆಲದ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ

ಬಿಲದೊಳಗಿನ ಶೀತೋಷ್ಣತೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ-ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೇಳುಗಳು ಕಡಿಹಾಗೆ ಆಗುವ ವೇದನೆಗಿಂತಲೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ವೇದನೆಯು ನರಕದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದೆ ನರಕದ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ನಲವತ್ತು ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಎರಡು ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ-ನಲವತ್ತೆರಡು ಲಕ್ಷ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ-ಕೇವಲ ಉಷ್ಣದ ವೇದನೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಆ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವದಾರ್ಥವು ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಸಹ ಭಗವಂತನ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಆ ಉಷ್ಣತೆಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಅದು ಹೀಗಿದೆ:-ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ ಕವ್ವಿಣದ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಡನ್ನು ನರಕದ ಆ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಲುಪುವವ್ವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಕರಗಿ ದ್ರವವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಐದನೆಯ ಭೂಮಿಯ ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೆಯಾಂಶ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆರನೆಯ-ವೀಳನೆಯ-ಪ್ರದ್ವಿಯೊಳಗಿನ ಬಿಲಗಳ ಹನೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚಳಿಯು ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅದೇ ಲಕ್ಷಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ ಕವ್ವಿಣದ ಗುಂಡಿನ ರಸವನ್ನು ಇಟ್ಟರೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಘನರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಿಟ್ಟೀತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ವೇದನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ನರಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಶನಾಗುವುದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ನರಕದೊಳಗಿನ ವೇದನೆ-ಅಲ್ಲಿ ಹಸಿಯ ಬಾಧೆಯು ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಂದರೂ ಆ ಹಸಿವು ಹಿಂಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇವು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕಾಗದ ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೀತು? ಒಂದು ಕಣದಷ್ಟು ತಿನ್ನೋಣವೆಂದರೆ ಅದೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ನೀರಡಿಕೆ ಎಷ್ಟು? ಎಲ್ಲ ಸಮುದ್ರಗಳ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರೂ ತೀರದಂಥದು ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹನಿಯೂ ನೀರು ಸಿಕ್ಕದು ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತರೀರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವು ವೇದನೆಗೆ ಸೀಮೆಯಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಇದಲ್ಲದೆ ಹೊಸ ಜೀವವು ಯಾವುದಾದರೂ ನರಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಜೀವಗಳು ಭಯಂಕರ ರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ಅನೇಕ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಆ ನವೀನ ಜೀವದ ಮೈಮೇಲೆ ಎರಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿ, ಹೊಡೆ, ಹರಿ, ತುಂಡು ಮಾಡು ಹೀಗೆ ಭೀಕರ ತಟ್ಟಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತ ಕೂಲ್ಪು ವದಕ್ಕಿಂದು ದಾವಿಸಿ,

ಬರುತ್ತವೆ ಆ ನಾರಕೀ ಜೀವಗಳು ನಗ್ನ, ತೀರ ಕವ್ವು, ರಕ್ತಪಿತ್ತದಿಂದ ತುಂಬಿದಂಧವು, ಕಣ್ಣುಗಳು ಬಿರುಗಟ್ಟಿದಂಧವು, ತೆರೆದ ಬಾಯಿ ಉಳ್ಳುವು, ಹೊರಗೆ ನೇತಾದುವ ಹಾವಿನಂಧ ನಾಲಿಗೆಯುಳ್ಳುವು, ಕರಗಸದಂಧ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಹಲ್ಲುಗಳು ಇರುವಂಧವು, ಎದ್ದು ನಿಂತ ಕವ್ವು, ಕೆಂಪು, ಹಳದಿ ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವಂಧವು, ಉಗುರು, ಗೊರಸುಗಳಿರುವಂಧವು, ಮಹಾನಿರ್ಧಯ, ಹುಂಡಕ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಧವಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಮುಳ್ಳುಗಳುಳ್ಳ ಗದೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದು, ಹೊಸ ಜೀವದ ತಲೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಬಿಡುತ್ತವೆ. ನಾರಕೀ ಜೀವಗಳ ಶರೀರಗಳು, ತುಂಬಿದ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಒಣಕೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದರೆ ನೀರು ಮೇಲೆ ಸಿಡಿದು, ತಿರುಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನೇರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ಜೀವಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹಲವು ತುಣುಕುಗಳಾದರೂ ತಿರುಗಿ ಅವು ಆ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಶರೀರವನ್ನು ಖಡ್ಗದಿಂದ ತುಂಡು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಕರಗಸದಿಂದ ಕೊಯ್ಲುತಾರೆ, ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ, ಜೊರಿಯಿಂದ ಜುಜ್ಜುತ್ತಾರೆ, ಬರ್ಚಿಯಿಂದ ತಿವಿಯುತ್ತಾರೆ, ತೂಲದ ಮೇಲೆ ವಿರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಹೊಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಎದೆಯೊಳಗಿನ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ, ಮುಸಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುತ್ತಾರೆ, ಎಣ್ಣೆಯ ದೊಡ್ಡ ಕೊವ್ವರಿಗಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಸುತ್ತಾರೆ, ಎಣ್ಣೆಯ ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ವ್ರತಾರ ವರಸ್ಪರ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಬಡೆಯುವುದು, ಸೀಳುವುದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಯಾವ ದುಃಖವು ಆಗುವುದೋ ಅದನ್ನು ಕೋಟಿ ನಾಲಿಗೆ-ಗಳುಳ್ಳವರು ಕೋಟ್ಯಾಂಶ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ವರ್ಣಿಸಿದರೂ ಆಗದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೇ ನಾರಕಿಗಳ ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ದುಃಖವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲಾರವು. ಅಂದಮೇಲೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ದುಃಖವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು.

ನರಕದೊಳಗಿನ ಇತರ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು—ನರಕದೊಳಗಿನ ಸಾಮಗ್ರಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವಗಳ ಭಯಾನಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ತೋರಿಸಿದರೆ ನೋಡುವಂಥ ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡಲೆ ಭಯದಿಂದ ಸತ್ತು ಹೋದಾನು ನರಕದೊಳಗಿನ ರಸಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಬಹಳ ಕಹಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ದೇವಿನ ರಸ, ವಿಷ, ಕಾಲಾಪಾಲಗಳು ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಶರೀರದ ಒಂದು ಕಣ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಅದರ ಕಹಿ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಾವಿರಾರು ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾವು ನರಕದೊಳಗಿನ ಮಣ್ಣು ಕೂಡ ಬಹು ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ಏಳನೆಯ ನರಕ ಭೂಮಿಯು ಮೇಲಿನ ಒಂದು ಮಣ್ಣಿನ ಕಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದರೆ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಹಾಗೂ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿಗಳ ವರೆಗಿನ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳೆಲ್ಲ ದೇಹತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾವು. ನರಕದೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದು ವಟಲದೊಳಗಿನ ಮಣ್ಣಿನ ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದೂರವಿರುವ ಜೀವಗಳು ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಈ ವ್ರಮಾಣದ ಮೇಲಿಂದ ನರಕದ ಏಳನೆಯ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ನಲವತ್ತರೊಂಭತ್ತನೆಯ ವಟಲದೊಳಗಿನ ಮಣ್ಣಿನ ದುರ್ಗಂಧವು ಇವತ್ತಾಲ್ಕುವರೆ ಹರದಾರಿಯ ವರೆಗಿನ ಜೀವಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಶಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ನರಕದಲ್ಲಿ ವೈತರಣಿ ನದಿಯು ಇದೆ. ಅದರ ನೀರಿನ ಸ್ಪರ್ಶವು ಆದೊಡನೆಯೇ ನಾರಕೀ ಜೀವಗಳ ಶರೀರವು ತುಂಡು-ತುಂಡಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ, ಕ್ವಾರ, ವಿಷ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೀರ ಕಾವೇರಿ ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಿಂವಡಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅವಿಮಿತ ಹೆಚ್ಚು ಪೀಡೆಯು ಆ ವೈತರಣಿಯ ನೀರಿನ ಬಿಂದುವು ಸೋಂಕುವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಗಾಳಿಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವರ್ವತಗಳೂ ಸಹ ಆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ನಿಮಿಷಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋದಾವು ನರಕದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಅಗ್ನಿಗೆ ವಜ್ರಾಗ್ನಿ ಎನ್ನುವರು ಅದನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಲ್ಲಿ ತಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ವರ್ವತ, ಸಮುದ್ರ ಅಥವಾ ವೃದ್ಧಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಲಾರದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥವೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ಭಯಂಕರವಾಗಿವೆ

ನಾರಕಿಗಳ ಪರಿಣಾಮ—ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳ ಶಬ್ದವು ಭಯಂಕರ ಹಾಗೂ ಕರೋರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅದು ಕೇಳ ಬಂದರೆ ತೀರಿತು ಇಲ್ಲಿಯ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ಆನೆಗಳೂ ಸಿಂಹವೂ ಸಹ ಎದೆ ಒಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ನರಕದೊಳಗಿನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮರೂಪೀ ಕಾವಲಗಾರನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹೊರಗೆಬರಗೊಡುವದಿಲ್ಲ.

ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಡೆಬಾಟವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಹಲವು ಅಳುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದಾರೊಂದು ಓಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಅನ್ಯರ ವಿಟಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವರಿಂದ ಜೀರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜೊರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಜೀವಗಳ ಶರೀರಗಳು ವಾದರಸದಂತೆ ವುನಃ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸೇರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆ ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಉಳಿಸುವಂಥವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಯಾರಿಗೂ ದಯವಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಅರಸರಿಲ್ಲ. ಯಾರೂ ಮಿತ್ರರಿಲ್ಲ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಹೆಂಡರು, ಮಕ್ಕಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಾತ್ರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳವು ಇಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಯಾರ ಮುಂದಾದರೂ ಹೋಗಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದರೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಧಯಾಳುಗಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವವರೆಂತೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕ್ರೂರ, ನಿರ್ದಯ, ಮಹಾ ಭಯಂಕರ ವಾತಕಿ ಜೀವಗಳೇ ತುಂಬಿವೆ ಒಂದು ನಾಯಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ನಾಯಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಸೋಡಿ ವೈರವನ್ನು ಮಾಡಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿನಾಕಾರಣ ವರಸ್ಪರ ವೈರವು ಇರುತ್ತದೆ. ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳು ಯಾವಾಗ ದುಃಖಾತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ವನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯಾದರೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುವುದೇ ಶಾಂತಿಯು ಲಭಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವೃಕ್ಷವಿದೆ ಅವುಗಳ ಎಲೆಗಳು ತರೀರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಉದುರಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಕೊಡಲಿಯ ವೆಟಿನಂತೆ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಆ ಎಲೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ತರೀರವು ಸೀಳಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ವಶುಗಳು ಬಂದು ಅವನ ಶರೀರವನ್ನು ಹರಿದು ಹಾಳುತ್ತವೆ. ವಜ್ರಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಬಿರುಸಾದ ಚುಂಚುವು ಇರುವ ಗೃಧ್ರ, ವಕ್ಷಗಳು ಅಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ ಅವು ಬಂದು ಅವನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಕುಕ್ಕುತ್ತವೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಒಡದು ಒಳಗಿನ ಕರುಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ಎಳೆಯುತ್ತವೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಚುಂಚುವಿನಿಂದ ಚುಚ್ಚಿ ನೋವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಂಚ ಜೀವಗಳೆಲ್ಲ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳು ವಿಕ್ರಿಯದಿಂದ ತಿರ್ಯಂಚಗಳಂತೆ ತಮ್ಮ ರೂಪವನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ವೈಕ್ರಿಯಕ ಪುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬೇರೆ ಹೊಸ ಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಶರೀರವಾದ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ನಾಯಿ, ಹದ್ದು, ಕಾಗೆ ಮೊದಲಾದ ವಶು ಪಕ್ಷಿಗಳ ಶರೀರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತವೆ. ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಶುಭ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯು ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ತಮಗೆ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುವಂಥ ವಿಚಾರ, ಕ್ರಿಯೆ, ವಿಕ್ರಿಯೆ, ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ಅವುಗಳಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಇತರ ಶುಭ ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ವಿಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುವದಿಲ್ಲ. ವಾವದಿಂದ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದರ ಪರಿಣಾಮವು ಇದಾಗಿದೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ದುಃಖಕೊಡುವಂಥ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳು-ತುಲ, ಗಾಣ, ಕಬ್ಬಿಣ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ, ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಕುದಿಸುವ ಪಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು-ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖಕೊಡುವಂಥ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಲಭಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನರಕದಲ್ಲಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗೊಂಬೆ, ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಕಾಯಿಸಿ ಕೆಂಪುಗೊಳಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸ್ಪರ್ಶವಾದೊಡನೆಯೇ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ವೃತ್ತಳಿಯು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಬಂದು ಜೀವಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಆಗ ಕೋಟ್ಯಾಂತರ ಜೀವಗಳು ಕಡಿವಷ್ಟು ವಜ್ರಾಗ್ನಿಯು ಸ್ಪರ್ಶವಾದಷ್ಟು, ವಿಷವನ್ನು ಸವರಿದ ಹದನಾದ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಹೊಡೆದಷ್ಟು-ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅನಂತವಟ್ಟು ತೀವ್ರವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ನರಕವೊಳಗಿನ ದುಃಖದಾಯಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಸ್ತುಲ್ಬಾದರೂ ಅವುಗಳ ಪ್ರತೀತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಡುವಂಥ ವಸ್ತುಗಳು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ತೀವ್ರವೇದನೆಯ ಅರಿವು ಆಗದೇಕೆಂದು ಅನೇಕ ವಸ್ತುಗಳ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ದುಃಖಗಳು ಇರುತ್ತವೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಭಗವಂತರೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು ಇಲ್ಲವೆ ಯಾರೂ ನಾರಕಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅವುಗಳ ಅವಸ್ಥವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವರೋ ಅವರು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು.

ನರಕವಾಸಿಗಳ ಶರೀರದ ದುರ್ಗಂಧ-ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳ ಶರೀರವು ಎಲುಪು, ಮೂಸ, ಕೀಟ, ರಕ್ತ, ತೊಗಲು ಮೊದಲಾದ ಸವ್ವ ಧಾತುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆದರೂ ಒಂಟಿ, ನಾಯಿ,

ಬೆಕ್ಕು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕೊಳೆತ ಮಾಂಸಕ್ಕಿಂತ ಅಸಂಖ್ಯವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ದುರ್ಗಂಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಈ ವಶುಗಳ ಶರೀರಕ್ಕಿಂತ ಅಸಂಖ್ಯಾತವಟ್ಟು ಅಸಹ್ಯ ಹಾಗೂ ನೋಡಲಾಗದ ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವದಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು ಯಾರಾದರೂ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಕೇಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಆಗದು ಇಷ್ಟು ಕುರುಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳ ಶರೀರದ ವಾಸನೆಯು ಅತಿಶಯ ಕಟ್ಟಿವಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಮನುಷ್ಯರು ಅವುಗಳನ್ನು ಒಂದು ವೇಳೆ ನೋಡಿದ್ದಾದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಶರೀರದ ದುರ್ಗಂಧವು ಇವರ ಮೂಗಿಗೆ ತಲುಪುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಇವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾದೀತು.

ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ—ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೆಟ್ಟ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದರಿಂದ ನರಕಾಯುವಿನ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಸವು ವ್ಯತ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದೋ ಅಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅತಿಶಯ ಧನ ದಾನ್ಯಾದಿ ವರಿಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು, ಭಯಂಕರ ಹಿಂಸೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವುದು, ವಿಶ್ವಾಸವಾತ, ಧರ್ಮದ್ರೋಹ, ಗುರುದ್ರೋಹ, ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹ, ಕೃತಘ್ನತೆ, ಪರದನ ಮತ್ತು ವರಸ್ತ್ರೀ ಲೋಲುಪತೆ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಿಕೆ, ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಹಾಗೂ ಗೃಹತ್ಯಾಗಿ ವುರುವರ ಮೇಲೆ ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪವನ್ನು ಹೊರಿಸುವುದು, ಯತಿಯ ಪಾತಮಾಡುವುದು, ಊರು, ಬಣಿವೆ, ಗಿಡಗಳನ್ನೂ ಸುಡುವುದು, ದೇವ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕಳುವು ಮಾಡುವುದು, ತೀವ್ರ ಕಷಾಯ ಹಾಗೂ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲರ ಕೇಡಾಗಲೆಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಚಾರಿಸುವುದು (ಕೃಷ್ಣ ಲೇಖ್ಯೆಯವರ ಧಾವ), ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನವಿಯುಟ್ಟವು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ನಾಲಿಗೆಯ ರುಚಿಗಾಗಿ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ಮದ್ಯವಾನ ಮಾಡುವುದು, ವೇಶ್ಯಾಸಕ್ತನಾಗುವುದು, ಪರವಿಘ್ನಸಂತೋಷಿಯಾಗಿರುವುದು, ಲಂಚ, ತೀವ್ರಲೋಭ, ದುರಾಚಾರ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಕ್ತ್ಯ ಇವುಗಳ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇಂದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು ಅನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷವನ್ನು ಹಾಕುವವರು, ವಿಷವೇ ಮೊದಲಾದ ವ್ರಾತಾಪಾತಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡುವವರು, ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಕಡಿಯುವವರು, ವನಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವಂಥವರು, ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸುಡುವವರು, ಹಿಂಸೆಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವವರು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಅಂಬಾ ಅಂಬರೀಷ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಅಸುರಕುಮಾರ ಜಾತಿಯ ದೇವತೆಗಳು ನರಕದ ಮೂರನೆಯ ಭೂಮಿಯ ವರೆಗೂ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಭವದ ವೈರವನ್ನು ನೆನೆಪುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಜಗಳವನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ಮೂರನೆಯ ಭೂಮಿಯ ವರೆಗೇ ಪೂರ್ವಭವದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ದರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ

ನಾರಕಿಗಳ ವಶ್ಯಾತ್ಮಾವದ ವಿಚಾರ—ಅನೇಕ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳು ತಾವು ಮಾಡಿದ ಮೊದಲಿನ ವಾವದ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಡಕನಿಸಿ ಬಹಳ ವಶ್ಯಾತ್ಮಾವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅದು ಹೀಗೆ—“ನನಗೆ ಸಜ್ಜನರು ಪೂರ್ವ ಭವದಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೆಂದು ಬಹಳಷ್ಟು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ನಾನು-ದುಷ್ಟನು-ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಮದಾಂಧನಾದುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಕೇಳಿಲ್ಲ. ಈಗ ನನಗಿಲ್ಲಿ ದೈವವು ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ ಏನಾದರೂ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಮಾಡುವ ನಸ್ಥಿತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ ಯಾವ ದುಷ್ಟರು ನನಗೆ ವಾವವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರೋ, ಅನೀತಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವ್ರತಾರ್ಥದರೋ, ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ನರಕದಲ್ಲಿ ದೂಡಿ ತಾವು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರು ಯಾರಿಗ ಗೊತ್ತು! ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬರುವಂಥವರು ಯಾರೂ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಹತ್ತರ ದ್ರವ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆಂದೂ, ವಾವಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನೀಯಲಿಕ್ಕೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ವ್ರತ, ಮಿತ್ರ, ಸ್ತ್ರೀ, ಬಾಂಧವ, ಆಪ್ತ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದರು ಆದರೆ ಈಗ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೋಧಿಸಲಿ?” ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ದುರಾಚಾರ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೆನೆದು ವಶ್ಯಾತ್ಮಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವರು ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಭಯಂಕರ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಸುದೈವಿಗೆ ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ಶನವೂ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ನರಕ ವರ್ಷಾಯದಲ್ಲಿ

ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ದುಃಖವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಜೀವನವು ಸ್ವತಃ ಯಾರನ್ನೂ ಹೊಡೆಯಬಾರದೆಂದು ಇದ್ದರೂ ಕಷ್ಟಾಯದ ಉದಯವು ಸುಮ್ಮನಿರಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ಅವನ ಕೈಗಳೇ ಶಸ್ತ್ರಗಳಂತಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ—ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡೇನೆಂದರೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿದೆ ನಿದ್ರೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ನೆಲದ ಸ್ಪರ್ಶವಾದೊಡನೆಯೇ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಕೇವಲಗಳಿಗೇನೇ ತಿಳಿಯುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಅತಿಶಯ ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರು ಇಲ್ಲ. ಯಾರಿಗಾದರೂ ಶರಣು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ದೀನ ಭಾವದಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರು ದಯಾಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಉಪಾಯವೇನಿದೆ? ಅಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಕ್ರೂರ, ನಿರ್ದಯ, ಭಯಂಕರ ದೇಹಧಾರಣೆ ಮಾಡುವಂಥವರು, ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಕೆಂಗಳನ್ನು ಗಳುಳ್ಳವರು, ಪ್ರಚಂಡ ಅತುಭದ್ರಾಸವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವರು, ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂಥವರೂ ಇದ್ದಾರೆ ಅವರ ಭಯಂಕರ ದುಃಖ, ಅಳುವಿಕೆ, ಕೊಲ್ಲುವುದು, ಹೊಡೆಯುವುದು ಇವುಗಳ ದೃವಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳು ಹೀಗಿನ್ನುತ್ತವೆ—“ಎಲಾ, ನಾನು ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ದೈವ ಮತ್ತು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಎರಡೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ನಿನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ” ಘರ್ವದಲ್ಲ ನಾನು ಯಾವ ಯಾವ ನಿಂದ್ಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೋ ಅವುಗಳ ನೆನಪಾದೊಡನೆಯೇ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ನಡುಗುವುದು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ದುಃಖವನ್ನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಸಹನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದರ ಸಾವಿರಾರು ಪಟ್ಟಿ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಈಗ ಹೇಗೆ ಪೂರ್ಣವಾದೀತು? ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ವಾಚಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೋ ಆ ಕುಟುಂಬ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳು ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ? ಅವರ ಭೆಟ್ಟಿಯು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಆಗುವುದೋ, ನನ್ನ ಹತ್ತರ ಧನವಿದ್ದಾಗ ವಿಷಯೋನಭೋಗ ಮಾಡಿ, ವಿರಾಮದಲ್ಲಿಲು ಬಂದಿದ್ದರಷ್ಟೆ? ಈಗ ಸಂಕಟದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕೊಡಿಸಲಿ? ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಯಾಮಯವಾದ ಧರ್ಮ ಒಂದೇ ಸ್ವನುರ್ದವಾಗಿದೆ. ನಾಟಯಾದ ನಾನು ಅದನ್ನೂ ಸಂವಾದಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ವರಿಗ್ರಹವೆಂಬ ಪಿಶಾಚವು ಹಿಡಿದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿ, ಶುದ್ಧಿ, ಸುದ್ದಿಗಳು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಯಮನೇ ಒಬ್ಬ ಸಿಂಹ. ಅವನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದು ಬಿಡುವನು. ಆಗ ನಾನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು ಈ ವಿಚಾರ ಕೂಡ ಮನದಲ್ಲಿ ಆಗ ಬರಲಿಲ್ಲ.” ಈ ವ್ರಕಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡುವ ಅನೇಕ ವಿಧ ದುಃಖ ವೇದನೆಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

ಪೂರ್ವಕೃತ ದುಃಖಕರ್ಮಗಳ ನೆನಪು—ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳು ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ.—“ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿಂದೆನೆಂದು ಈಗ ನನ್ನ ಶರೀರದ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ಕಡಿದು ನನಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯವಾನ ಮಾಡಿದೆ, ತಿನ್ನಬಾರದುದನ್ನು ತಿಂದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈಗ ತಾಯ್ನು ಹಿತ್ತಾಳಿಗಳ ರಸವನ್ನು ಕಾಯಿಸಿ, ನನ್ನ ಬಾಯ್ಲಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಲಿಂಗವಿನ್ಯಾಸದಿಂದ ಈಗ ಕಾಯ್ದು ಕಟ್ಟಿಡುವ ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಹಳವೇಳೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಪ್ರತಿಬುಧ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿದ್ದಾರೆ.” ಕಣ್ಣಿನ ರಿಪ್ಪೆ ಹೊಡೆಯುವಷ್ಟು ವೇಳೆಯೂ ಕೂಡ ನರಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಯಾರಾದರೂ ಮರೆತು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ದುಃಖವಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ದುಷ್ಟ ಅಸುರ ದೇವತೆಗಳು ಬೇರೆ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಅವುಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲವೆ ನಾರಕೀ ಜೀವಗಳು ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಯೂ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತವೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜಾತಿಯ ಮತ್ತು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ನಾರಕಿ ಜೀವಗಳು ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತವೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ ಅದರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವನ್ನು ಯಾರೂ ಬಿಡಿಸಲಾರರು ಧನ ಇಲ್ಲವೆ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಇತರ ಮನುಷ್ಯರು ಜೀವದ ದಿನ್ನು ಹತ್ತಿ ಸ್ವಲ್ಪನೇ ಹೋಗುವರಷ್ಟೆ! ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುವ ಪಾವತು-ಪ್ರಾಣಿರೂಪದ ಕರ್ಮವೊಂದೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂಥದಿದೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಕರ್ಮೋದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ರಸನೋದ್ರಿಯದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ

ಲುಬ್ಧವಾಗಿ ನರಕದೊಳಗಿನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ವಾತ್ರವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಸಲ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಘೋರ ದುಃಖವನ್ನು ಈ ಜೀವವು ಭೋಗಿಸಿದೆ.

ಕೆಳಗೇಳು ನಿರಯ ಭೂಮಿಗಳಕವಟ್ಟೆವರಲ್ಲಿ ಯೆರಡುವುಂ ಕಾಲ್ಕೆಲಗಳ್
ಕೆಳಗಣವುಂ ಭಳಿನೆಲಕ್ಕೊಳೆ ಮುಕ್ಕಾಲ್ಕೊಡಿ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕುತ್ಯುಷ್ಟಂ |
ಇಳಿಯೊಳ್ಳೆ ನೆಡುಲೋಹಾಚಕಮಗಳೆ ಮೇಣದಂತೆ ಕರಗುವುದೊರ್ವ್ವ
ಸ್ತಂಧದುವ್ದದಿನಾ ರಸಮಂ ಘಳಿನೆ ಬಲಿಯಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕೆಳಗಣ ಶೈತ್ಯಂ ||
ನೆಲನೆಲ್ಲಂ ದುರ್ಗಂಧದೆ ಕಲಿಸಿದ ವಿಷದಂತೆ ಮರಳಲೆಯೆಲ್ಲಂ ಕೂ-
ರಲಗಿನವೊಲಿರವ ನದೀಜಲಮೆಲ್ಲಂ ಕಾಯ್ದು ಲೋಹ ರಸದಂ ತಿರ್ಕುಂ |
ಓರ್ವರನೋರ್ವರ್ಕೆಡವುರೋರ್ವರನೋರ್ವರ್ಕನಲ್ಲು ತರಿವರ್ತೊರೆವರ್
ಜರ್ವಿಸಿ ವಳವನ್ನೀತ್ವರ್ ವೂರ್ವಭವನ್ನರಣ್ಯದೊರೆ ಬೈವರ್ವಯ್ಯರ್ ||
ಸುಡುವರ್ಕಳ್ಳದೆ ಬಿಡದುರೆ ಕುಡಿಯೆನುತಂ ಕಾಯ್ದು ಲೋಹ-ರಸಮಂ ನೆರಿವರ್
ಒಡನವರೊಡಲಂ ಕೊರೆ ಕೊರೆದಡಗಿದೆ ತಿನ್ನೆನುತ ಬಾಯ್ಗಿಡಿದರ್ವಡಿವರ್ |
ಲೋಹದ ಹೆಣ್ಣುತ್ತಳಿಯಂ ಕಾಹೇರಿಸಿ ಕಾಸಿ ತಂದು ವರಸತಿಯವಳೊಳ್
ಮೋಹಿಸುತವೈನುತಂ ಪಿಡಿಡಾ ಹಾದರದರಿಕೆಯವರ್ಗೆ ಪಿಡಿದಪ್ಪಿಸುವರ್ ||

—ರತ್ನಕರ-ತ್ರಿಲೋಕ ಶತಕ-೧೨೦ರಿದ ೧೮.

ಸ್ಥಾವರ ಯೋನಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖ—ಸ್ಥಾವರ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ದುಃಖವೇನಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆ? ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸ ಹತ್ತಿದರೂ ಸಹ ಆ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ವ್ರಾವವಾಗುವ ದುಃಖಕ್ಕೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ವಿಕೇಂದ್ರಿಯವಾಗಿ ಈ ಜೀವವು ಜನ್ಮಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲವನ್ನು ಆಗಿಯುವುದು, ಸುಡುವುದು, ತುಳಿಯುವುದು, ಬಡಿಯುವುದು, ಒಡೆಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಜಲಕಾಯ ಜೀವವಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ನೀರು ಇಂಗಿ ಹೋದರೆ, ಕಾಯ್ದರೆ, ಉಕ್ಕಿದರೆ, ಕುಡಿದರೆ, ವಿಷ-ಕ್ಷಾರಗಳು ಸೇರಿದರೆ, ಕಾಯ್ದು ಕಬ್ಬಿಣ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಿದರೆ, ಎತ್ತರವಾದ ವರ್ವತದ ಮೇಲಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಸುರುವಿದರೆ, ನೀರನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಅವ್ವಳಿಸಿದರೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆದರೆ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಜಲಕಾಯ ಜೀವಗಳ ದುಃಖದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ನೀರನ್ನು ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಯ್ಯುವರು, ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಒಗೆಯುವರು ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಜೀವಗಳು ಸಾಯುವವು. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯು ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಾದರೂ ಬರುವುದೆ? ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಇಡುವುದು, ಆರಿಸುವುದು, ಕುಟ್ಟುವುದು, ಅದನ್ನು ತುಂಡುಗೊಳಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಕಾಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ವನವಕಾಯ ಜೀವಗಳಿಗೂ ಸಹ ವರ್ವತಗಳ ಬಿರುಸಾದ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಹವ್ಯಕಿಸುವುದರಿಂದಲೂ, ಗಿಡಗಳ ಹಿಂಗೆಗಳ ವ್ರತಿಯಿಂದಲೂ, ತೊಗಲಿನ ತಿದಿಯೊಳಗಿಂದ ಬೆಂಕಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೂ, ವಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಬೀಸಣಿಗೆಗಳಿಂದ ನೆಟ್ಟು ಬೀಳುವುದರಿಂದಲೂ ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ವನಸ್ಪತಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಧಾರಣ ಜೀವದ ಹಿಂಗೆಗೆ ನೆಟ್ಟು ಬೀಳುವುದರಿಂದಲೂ ಬಹಳಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವುಗಳಿಗಾಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಕೇವಲಗಳೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವನಸ್ಪತಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖವು ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ನಾವು ವನಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯುತ್ತೇವೆ, ಕಡಿಯುತ್ತೇವೆ, ಸುಲಿಯುತ್ತೇವೆ, ಕಚ್ಚುತ್ತೇವೆ, ಬೇಯಿಸುತ್ತೇವೆ, ಕರಿಯುತ್ತೇವೆ, ಎಣ್ಣೆ ತುಪ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಗ್ಗರಣೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತೇವೆ, ತಿಕ್ಕುತ್ತೇವೆ, ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡಿ ತೆಗೆಯುತ್ತೇವೆ ಮತ್ತು ಕುಟ್ಟುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಕೇವಲಗಳೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು. ಮಾತನಾಡಲಕ್ಕೆ ನಾಲಿಗೆಯಿಲ್ಲ, ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳಿಲ್ಲ, ಕೇಳಲಕ್ಕೆ ಕಿವಿಗಳಿಲ್ಲ, ಕೈಕಾಲು ಮೊದಲಾದ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳಿಲ್ಲ, ರಕ್ತಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ, ಇಷ್ಟಂ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ

ಬಿಡುಗಡೆಯೇ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅನ್ಯಾಯ, ಅಭಕ್ತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳು ನಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವದ ಜ್ಞಾನಾದಿಕ ಗುಣಗಳು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ವರ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನವು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಹೊರತಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಬಾವವು ಶಕ್ತಿ, ಸುಖ ಮೊದಲಾದವುಗಳೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮನು ಜಡ ಅಜೇತನ ವದಾರ್ಥದಂತೆ ಆಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪರ್ಶನೇಂದ್ರಿಯ ಒಂದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ, ಕೇವಲ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮರಣದ ದುಃಖವನ್ನು ಈ ಜೀವವು ಭೋಗಿನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ತ್ರಸಯೋನಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖ—ಸ್ವಾವ ಸ್ಥಿತಿಯೊಳಗಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಹೇಗಾದರೂ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯಾರಿಗಾದರೂ ತ್ರಸ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಜನ್ಮರಂದ್ರಿಯಗಳ ವರೆಗೆ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಹಸಿನೆಯ ಆಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಸ ಒಸರುತ್ತಿರುವ ನಾಲಿಗೆಗೆ ನಿರಂತರ ಆಹಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಮಿ ಕೀಟಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇದೇ ಗತಿಯು ಮೊಣ, ಗುಂಗಡುಗಳಿಗೂ ಇದೆ ಇವು ಕ್ಷುಧೆಯ ವೇದನೆಯಿಂದ ಎಣ್ಣೆ, ನೀರು, ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಹನೆಯ ಒತ್ತಡದಿಂದಲೂ ವಸ್ತ್ರದ ಹೊಡೆತದಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಅವು ಸಾಯುತ್ತವೆ. ಎತ್ತು, ಕುದುರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಾಲ ಬೀಸುವುದರಿಂದಲೂ ಹಲವು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಮುಸುಕುರ ಕೈಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನುಗ್ಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜೀವ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅನೇಕ ಕಳ-ಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಸಹ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಕಲತ್ರಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತವು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರೂ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರುವದಿಲ್ಲ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಇರುವೆ, ಕಾಗೆ ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆಯ್ದು ತಿಂದುಬಿಡುತ್ತವೆ. ಇವು ಸರ್ಪ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆಹಾರವೂ ಆಗುತ್ತವೆ ದೊಡ್ಡ ಜುಂಜನ್ನು ಭರಿಸುವ ರಣ ಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಜುಂಜುವಿನಿಂದ ಕೊಂದು ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಂದುಬಿಡುತ್ತವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇವುಗಳ ಜನ್ಮವು ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಯಾರು ಕುಳಿಯುವರು, ಯಾರು ಹೋಳುವರು, ಯಾರು ಸುಡುವರು ತತ್ತಿ ಜಾಳಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಂಥ ಯಾವ ಜೀವಗಳು ಧಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನಂತೂ ಹಲವು ಜನರು ಧಾನ್ಯದೊಡನೆಯೇ ಬೀಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಒರಳಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಕುಟ್ಟುವರು. ಕೆಲವರು ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಸುಡುವರು. ಇನ್ನು ಜೋರಿ, ಭಿಂಡಿ, ಹಗಲ, ಹಿರೇ ಕಾಯಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕಾಯಿವರೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳು ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮೇವು-ಮಿಠಾಯಿ, ಔಷಧ, ಹೂವು-ಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೂವಿನ ಲಳಿಯೊಳಗಿನ ಫೆಳ್ಳಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಮಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಮಿರಿಡ ಅನ್ನ, ಮೊಸರು, ಹಾಲು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹಲವು ರಸವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ವಿಕಲತ್ರಯ ಇಲ್ಲವೆ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಇಲ್ಲವೆ ಅರಿಯದೆ ಹಲವು ಜನರು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಜೀವಗಳ ಸಂಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವು ಜೀವ ಜಂತುಗಳು ಕಸಗೊಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ, ಜಾಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆಮ್ಮಿದ ಸಾಯುತ್ತವೆ ವಿಕೀಷವಾಗಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಕಲತ್ರಯ ಜೀವಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗುತ್ತದೆ ವರ್ಷಾ ಪುತುವಿನಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ನೀರಿನಿಂದ ಹಸಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ದನಕರುಗಳ ಕಾಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವನ ಹೆಜ್ಜೆಗಳ ಕೆಳಗೂ ಸಿಕ್ಕು ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಆನೆಕುದುರೆಗಳ ಕಾಲಲ್ಲಿ, ಬಂಡೆ ರಥಗಳ ಚಕ್ರಗಳ ಕೆಳಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನುಗ್ಗಾಗಿ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಕಲತ್ರಯ ಜೀವಗಳ ಕಾಲು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ, ತಲೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ, ಹೊಟ್ಟೆಯು ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಗೆ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವುಗಳ ಕೊಲೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಯೆಯ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಸಹ ಯಾರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವದಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ವಿಕಲತ್ರಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ತಿರ್ಯಂಜ ಜೀವಗಂಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಜೀವಗಳು ಹಸಿವು ನೀರಬಿಡಿಕೆಗಳ

ವೇದನೆಯಿಂದ, ಜಳಿ ಬಿಸಿಲುಗಳ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ, ದೊಡ್ಡ ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಲ್ಲು-ಗುಂಡು, ಮಣ್ಣಿನ ರಾಶಿ, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಕಾಯಿಸಿದ ನೀರು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳು ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದರಿಂದಲೂ ಗತವ್ಯಾಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪ, ದೀಪ, ಬೆಂಕಿ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥ-ಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದುಃಖ ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಈ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಜೀವಗಳು ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ವಂಚೇಂದ್ರಿಯುಗಳ ದುಃಖ — ಮುಂದೆ ವಿಕಲ್ಪತ್ರಯ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯು ತಿಯಂಜ ಜೀವವಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಜಲ-ಜಲ-ಜಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು ನಿರ್ಬಲ ಜೀವವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಅಲ್ಲದೆ ಬಲಿಗಾರನ ಜಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೂ, ಗಾಳಕ್ಕೆ ಗಂಟಲ ನೀಡಿಯೂ ಅನೇಕ ಮೊನುಗಳು ಯಮನ ಆಹಾರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಅನೇಕ ಜನರಂತೂ ಜೀವಂತ ಮೊನುಗಳನ್ನು ಕರೆದು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸಾವಿನ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ನೀರಡಿಕೆ, ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿಲು, ಜಳಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಅನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾಟವನ್ನು ಯಾರು ತಂದಿಡುತ್ತಾರೆ? ತೀವ್ರವಾದ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಒಂದು ನೇಳೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆಹಾರವು ಸಿಕ್ಕರೆ ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ನೀರಡಿಕೆಯ ವೇದನೆಯಿಂದ ಅದರ ವ್ಯಾಣವು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇಟೆಗಾರರು, ಬೇಡರು ತಮ್ಮ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಆಳವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೊಡನೆಯೇ ಬಾಣ ಹೊಡೆದು ಅದರ ವ್ಯಾಣವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಒಂದು ನೇಳೆ ಬೇಡರು ಆ ವಶುವನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅನ್ಯ ಬಲಿಷ್ಠ ವಶುಗಳು ನಿರ್ಬಲ ವಶುವನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇಡರು ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಆ ತಿಯಂಜ ವ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ಅದು ವಾನಮಾಡುವ ಸ್ಥಳದಿಂದ ಬಲಾತ್ಕಾರವು ವೂರ್ವಕ ಎಬ್ಬಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇದು ಬೇರೆಯೇ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಕೂರ ಮತ್ಸು ಎಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದಂಥ ವ್ಯಾಣಿಗಳು ವರ್ವತ, ಗುಹ, ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತ ವ್ಯಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕುತ್ತವೆ. ಸ್ವತಃ ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಹುಲಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಬಹಳ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ನೇಳೆ ನೇಳೆಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಒಂದು ನೇಳೆ ಆಹಾರವು ಸಿಕ್ಕರೂ ಕೂಡ ಮುಂದೆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ವಿನೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಬೇಡರು ಮೊದಲಾದವರು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಬಲಿಗಳನ್ನು ಜಾಳಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಕಾಡೆ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಹೊಡೆದು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇಲ್ಲವೆ ವೇಟೆಗೆ ಮಾರಲಕ್ಕೂ ತರುತ್ತಾರೆ. ಜೀವಂತ ವಶುಗಳ ಕಾಲು, ಕೈ, ನಾಲಿಗೆ, ಬಾಲಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅವುಗಳ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಕುದಿಸಿ, ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ತಿಯಂಜ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಈ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರು ಇಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಉಪಾಯವೂ ಕೂಡ ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಈ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯು ಕೂಡ ತನ್ನ ಕೂಸುಗಳನ್ನು ಹಸಿವೆಯ ಬಾಧೆಗಾಗಿ ತಿನ್ನುತ್ತದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಯಾವುದು ತಿನ್ನಕೂಡದಂಥದು ಉಳಿಯಿತು?

ವೃಕ್ಷಗಳ ದುಃಖ — ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ವೃಕ್ಷಿಗಳಾದರೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿರುವವೋ? ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹೆದರಿಕೆಯು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ಅವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅರಣ್ಯದ ಸ್ಥಲಚರ ವ್ಯಾಣಿಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಭೀತಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಅಂದರೆ ಅದು ವೂರ್ವ ನಿಜವಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಹಿಂಸ್ರ ವಶುಗಳ ಬಾಧೆಯು ಅವಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುವ ಆಕಾಶದೊಳಗೆ ಹಾರಾಡುವ ವೃಕ್ಷಿಗಳು ನಿರ್ಬಲ ವೃಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ಬೇಟೆಯಾಡುವ ಜಾತಿಯ ವೃಕ್ಷಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಇತರ ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿಂದೇ ಬದುಕುತ್ತವೆ. ಗೂಗೆ ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷಿಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ವೃಕ್ಷಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ವೃಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಗೋಣು ಮುರಿಯುತ್ತವೆ ಬೆಕ್ಕು ನಾಯಿಗಳೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಆಳವಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ವೃಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಡೆದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಿಗಳಂತೂ

ಭಯ-ಭೀತವಾಗಿ ಗಿಡಗಳ ಹೊದರಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬೊಂಗೆಗಳ ಮೇಲಾಗಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿವೃ-
ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಸಿಗೆ-ಹೊದಿಕೆಗಳೇನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಗಾಳಿ, ಮಳೆ, ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲುಗಳ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯನ್ನು
ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಹಕ್ಕಿಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಸಿಕ್ಕುವರು.
ಕಾಯ್ದು ಎಷ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಂತ ಒಗೆದು ಕುಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಾರಾಂಶ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ತೀರ್ಥಂಜಿ ಜೀವಗಳಿಗೆ
ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅವುಗಳ ಪೂರ್ವಕೃತ ಹಿಂಸೆಯ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಚತುಷ್ಪಾದದ ವತುಗಳ ದುಃಖ—ಇನ್ನು ಅನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ಎತ್ತು, ಕೋಣ, ಕತ್ತೆ ಮೊದಲಾದ
ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದುಃಖದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋಣ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮರಾಧೀನವಾಗಿರುತ್ತವೆ
ಅಂದಮೇಲೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಎಷ್ಟೆಂತ ಹೇಳಲಿ? ಎತ್ತಿನ ಮುಗಿನಲ್ಲಿ ತೂತನ್ನು ತೆಗೆದು ಮೂಗು-
ದಾರವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಹಗಲಿರುಳು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೂ
ತನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ಆದಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ
ಅವುಗಳನ್ನು ಇಡೀ ಹಗಲಿಲ್ಲ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಳೆ ಚಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ.
ತೊಲಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬಾರಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಾಲಿನ ಗೊರಸುಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ
ನಾಲುಗಳನ್ನು ಮೊಳಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದು ಬಿಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಕೋಡುಗಳಿಗೆ ಅನುಸು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಶಕ್ತಿಗಿಂತಲೂ
ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬಾರವನ್ನು ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಜಡವಾದ ನೋಗವನ್ನು
ಹೇರುವುದರಿಂದ ಎತ್ತುಗಳ ಹೆಗಲು ಸೋವಾಗಿ ಹುಣ್ಣುಗಳೂ ಆಗಿ, ಕೀವು ರಕ್ತಗಳು ಸೋರಿ, ಭಯಂಕರ
ನೋವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಅಂಥ ಘಾಯದ ಮೇಲೆಯೇ ಮತ್ತೆ ನೋಗವನ್ನು ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ನೋವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಮಾಂಸವು ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ. ಹುಳಿಗಳೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಅಂದರೂ ಕಲ್ಪ ಕಬ್ಬಿಣಗಳಿಂದ ಭಾರವಾದ
ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೇರಿದ ಬಂಡಿಗೆ ಹೂಡಿಯೇ ಹೂಡುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಎಳೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ ಹೊಡೆದು ಬಡಿದು ಮೈಯೊಳಗಿನ
ಎಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನುಗ್ಗುನುಗ್ಗಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಜಗ್ಗುವದಕ್ಕೆ ಆ ವತುಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಸಾಲದೆ ಹೋದಾಗ
ಕಾಲುಗಳು ನೋತು, ಮುರಿದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಲವು ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಕುಳಿತಲ್ಲಿಂದ
ಎಳೆಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮುಂಗು ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಗಾಯಗಳಾಗಿ ಹುಳಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ
ಆದರೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಗಾಯಗಳಾಗಿ ಹುಳಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾರವನ್ನು
ಹೊರುವದನ್ನು ಯಾರೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಿರಿಯೂ ದೂರ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ
ಆ ವತುಗಳಿಗೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಬಿಸಿಲು, ಚಳಿಗಳಿಂದ ವೇದನೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೀತೆಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾರೂ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಹೊಡೆದ ತರುವಾಯ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ ಬಾರವನ್ನು ಮರುದಿನ
ಮದ್ಯಾಹ್ನ ಇಳಿಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಇಳಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ವತುಯೋನಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖದಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ದುಃಖವು
ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವರು, ಪಂಜರದಲ್ಲಿ
ಹಿಡಿದು ಇಡುವರು ಅದರಿಂದ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ವತುಗಳು ಜಾಂಡಾಲರ
ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಡುವುಗಳಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ತನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಮಿರಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇತರ ವತುಗಳು ಸಿರಿವಂತರ
ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೂ, ಅವುಗಳಿಗೆ ತಿನ್ನುಣ್ಣುವುದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಉಪವಾಸ ಕಟ್ಟಿದ ವತುಗಳಿಗೆ
ತುಂಬ ವೇದನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಹೊಲದಲ್ಲಿ, ಬಣಿವೆಯಲ್ಲಿ, ಹುಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ, ಹಾಕಿದರೆ ಒಡೆದುನು
ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹಸಿವೆಯ ತೀವ್ರವೇದನೆಯನ್ನು ವತು ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಸಹನ
ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನೀರಡಿಕೆ, ದಾರಿಯಿಂದ ಬಾರ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗುವ ವೇದನೆ, ರೋಗದ
ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಎತ್ತು, ನಾಯಿ ಇವುಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀವ್ರ
ದುಃಖಗಳಾಗುವ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅವುಗಳ ಮರ್ಮಸ್ಥಾನಗಳಿಂದ ಆ ಹುಣ್ಣಿನೊಳಗಿನ ಕ್ರಿಮಿಗಳು
ಸುರಿಸುವ ಕೀವು ರಕ್ತಗಳಿಂದ ಆಗುವ ವೇದನೆಯು ತೀರ ವಿವರೀತವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅವನ್ನು ವರ್ಗಿಸಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ
ಅನೇಕ ವತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ತಿನ್ನಲು ಹುಲ್ಲು, ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಸಹ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆಗುವ
ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತ ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಮಳೆಗಾಲವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವಾಗ

ಬಹಳಷ್ಟು ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಂಗಾಡು ನೋಣಗಳೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇದ್ದು, ಮೇಯಲಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಮುಖಕ್ಕೆ ಕಡಿಯುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಶಾಂತ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಎದುರಿಗಿದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನೂ ಕೂಡ ತಿನ್ನಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಮೈತುಂಬೆಲ್ಲ ನೋಣ, ಗುಂಗಾಡುಗಳು ಮುತ್ತುವುದರಿಂದ ಅತ್ತಿಂದ ಇತ್ತ ಇತ್ತಿಂದ ಅತ್ತ ಓಡಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಲ್ಲಿನ ಕಡೆಗೆ ಮುಖವನ್ನು ತಿರುವಲಕ್ಕೂ ಸಹ ಅವಕಾಶವು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ. ಅವು ಎಲ್ಲಿ ಕೂತರೂ ಕೂಡ ಜಿಗಳೆಗಳು ಹತ್ತಿ ರಕ್ತವನ್ನು ಹೀರುತ್ತವೆ ಈ ವ್ರತಾರ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ವಂಚೋದ್ರಿಯ ವಶುಗಳಿಗೆ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಒಂಟೆ, ಎತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೇರಿ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವು ಹೇರಿದಭಾರದಿಂದಲೂ ಮುಪ್ಪಿನತನದಿಂದಲೂ, ರೋಗದಿಂದಲೂ ದಣಿದು ಸೋತು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಹೆಣ್ಣಿಯನ್ನು ಇಡಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಡೆಯುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವವು. ಕೈಕಾಲುಗಳು ಕಡಿದು ಹೋಗುತ್ತವೆ ಮೇಲೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಒಡೆಯನೂ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ನಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಒಡೆಯನು ಆ ನಿರ್ಜನ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲವೆ ನಿರೀನಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಒಗೆದು ತಾನು ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಇಂಥ ಒಂದೇ ವಶುವು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ ಅದು ಯಾರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದೀತು? ಯಾರ ಹತ್ತರ ನಿರನ್ನ ಬೇಡೀತು? ಹುಲ್ಲನ್ನು ಯಾರು ತಂದು ಪಾಕುವರು? ಚಳಿ, ಮಳೆ, ಬಿಸಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಹಸಿವೆ ನಿರೀಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಆಶಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ರಣಹದ್ದು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ವಶುಗಳು ಕಲ್ಪಿಣದಂಥ ಬಿರುಸಾದ ಹಾಗೂ ಚೂವಾದ ಚುಂಚುನಿಂದ ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವವು ನೋವಾಗುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೊಡೆದು, ಮಾಂಸದ ಕರಣಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ ನರಕದಂಥ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ ದುಃಖದಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬಹುದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಒದ್ದಾಡುತ್ತ ಇದ್ದು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ

ತಿಯಂಂಜ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಹುಟ್ಟುವರು? ಈ ದುಃಖವು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಧನವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ದಾನ ವಡೆಯುವದರಿಂದಲೂ ವಿಶ್ವಾಸ ಪಾತಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಭಕ್ತ, ಭಕ್ತ, ರಾಶಿಭೋಜನ, ದೇವ ದ್ರವ್ಯ-ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ-ಭಕ್ತನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತಿಯಂಂಜ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಬೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಕಲಂಕ ಹಚ್ಚುವುದು, ತಮ್ಮನ್ನು ಹೊಗಳಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕವಟಿತನದಿಂದ ಮೋಸ ಮಾಡುವುದು, ಮಿಷ್ಯಾನ್ಯ ಭಕ್ತನ ಮಾಡುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದು, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ತಿಯಂಂಜ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ, ಅನಂತಭವ ತಿಯಂಂಜ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಜನ್ಮ ತಾಳಿ ಪುನಃ ಮಾಯಾಜಾಲವನ್ನು ಮಾಡಿ, ತೀವ್ರ ವಾಸ ಬಂಧದಿಂದ ನವೀನ ತಿಯಂಂಜ ಯೋನಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ನರಕಗತಿಯ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಈ ಜೀವವು ಅನಂತಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದಿದೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಶ್ರದ್ಧ, ಮಿಥ್ಯಾ ಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾ ಆಚರಣೆಯ ಫಲವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವ ಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖ—ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ನೋಡೋಣ ಈ ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಜನರು ವಶುಗಳಂತೆ ಜ್ಞಾನ ಹೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವರು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆಯೇ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅವರಂತೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಎಂಜಲು ತಂದು, ಹಸಿವೆ ನಿರೀಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ, ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಮಾಡುವರು ಅನೇಕರು ಕತ್ತೆಯಂತೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಭಾರ್ಗ-ಗೋಳಿಸುವರು ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಒಂದು ಸೇರು ಅನ್ನವು ದೊರೆಯಲೆಂದು ತಲೆ, ಹೆಗಲು, ಕೈಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಹರಿದಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರಂತೂ ಇಡೀ ದಿವಸ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನೆಗೆ ನೀರು ಹಾಕುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ ಹಗಲಿರುಳು ವರ ಊರಿಗೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ದಿನಾಲು ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಇವತ್ತು, ಇವತ್ತು, ಮೂವತ್ತು ಹರಿದಾರಗಳ ವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದೂ ಗೇಣು ಹೊಟ್ಟೆಯ ವಾಡಿಕಾಗಿ, ಅನೇಕರು ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣುಗಳನ್ನು

ಹೊರುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರ ಜನ್ಮವ್ರತ ವರಾಧೀನರಾಗಿ ನೇನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕರು ಕುಂಬಾರ, ವಾತ್ಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಾಗಿ ದುಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಕೆಲವರು ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗು, ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣಹಾಕಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊರಿದು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಕ್ಷೆ ತೆಗೆದು, ಹೆಣೆದು, ಕಸೂತಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹುಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಜನರ ಮಲಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ತೋಗಲಿನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಬೀಸಿ, ಕೆಲವರು ನೆಲವನ್ನು ಅಗೆದು, ಕೆಲವರು ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಕೆಲವರು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ, ಕೆಲವರು ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳ ಆವಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಹಲವರು ಎಣ್ಣೆ ತುಪ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾರಿ, ತಮ್ಮ ಉದರ ನಿರ್ವಾಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ದೀನವಾಣಿ ಹಾಗೂ ದೀನಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭಿಕ್ಷೆಬೇಡಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಬಡವರಾಗಿ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೋದುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜನರು ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆತು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಕವಟ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ರದೀಜತೆಯನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವರು. ಕೆಲವರು ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಆಡುವರು ಹಲವರು ವೃಥಾಚಾರ, ಒಬ್ಬರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಇದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವರು ಕೆಲವರು ಸುಲಿಗೆಗಾರರಾಗಿ ಜೀವಿಸುವರು ಕೆಲವರು ರಣಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗುವರು. ಹಲವರು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾವಿಕರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಕೆಲವರು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರಿದುಕೊಳ್ಳುವರು ಕೆಲವರು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರಿದು-ಕೊಳ್ಳುವರು. ಕೆಲವರು ಬಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಯಾಕವನ್ನು ಹೊಡೆದು ನೀರು ತೋಡುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವರು ಹಲವರು ಒಕ್ಕಲತನ, ನಾವಾಡಿಸುವುದು, ಹೊಲ ಉಳುವುದು, ಬಿತ್ತುವುದು, ಹಿಂಸೆಯ ವ್ಯಾಪಾರ, ಜವಾಬಜರ್ಗನ್ನು ಬರೆಯುವುದು, ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವುದು, ಮಣ್ಣಿನ ಇಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದು, ಗುತ್ತಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದು, ಜುಂಬು ಆಡುವುದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಸೆರೆಯನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ರಾಜರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಕೆಲವರು ನೀಚ ಜನರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವರು, ಕೆಲವರು ಹಾಡುವುದು, ಬಾರಿಸುವುದು, ಕುಣಿಯುವುದು ಮಾಡಿ ಉಪಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ರೀತಿ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ವೃಥಾವಾಗಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಬೋಗಿನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವರು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮಾರಿ, ಕೆಲವರು ಬಿಲ್ಲ, ಸಕ್ಕರೆ, ಎಣ್ಣೆ, ತುಪ್ಪಗಳನ್ನೂ ಮಾರಿಯೂ ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರು ಕಬ್ಬಿಣ ಹಿತ್ತಾಳಿ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಗೊಬ್ಬರಗಳನ್ನು ಮಾರಿಯೂ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಹಲವರು ಮಿರಾಯಿ, ಉಂಡಿ, ಚಕ್ಕುಲಿ, ಪೇಡೆ ಇಂಥವುಗಳನ್ನು ಮಾರಿಯೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಯೂ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಮಾರುತ್ತಾರೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಉಪಜೀವಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಇದ್ದಾರೆ. ಹಲವರು ಸೇವಕರಿಂದಾರೆ, ಕೆಲವರು ದಲಾಲರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಕೆಲವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಲಸಿಕಳೂ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ವಸ್ತ್ರಭರಣಗಳನ್ನು ತೊಡುವವರಿದ್ದಾರೆ, ಹಲವರು ಬಹು ವರಿಶ್ರಮ ಮಾಡಿಯೂ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ದುಃಖವಿಲ್ಲದೆ ಊಟಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಮನೆ ಮನೆ ತಿರುಗಿ ತಂದು ತಿನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವರು ಗುರುಗಳೆಂದು ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಲವರು ದೈನ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿ ಆಹಾರವನ್ನು ದೊರಕಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ, ಕೆಲವರು ರುಚಿಕರವಾದ ಊಟವನ್ನು ದಿನಕ್ಕೆ ಹಲವು ಸಲ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ನೀರಸ ಭೋಜನ ಸಹಿತ ದಿನಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆಯೂ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಹಲವರಿಗೆ ಎರಡು ದಿನಗಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಎರಡು ಮೂರು

ದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊರೆಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿವೂ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಸೆರೆಮಾನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತಾರೆ, ಹಲವರು ಇಷ್ಟ ಪದಾರ್ಥದ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಶರೀರವನ್ನು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೀಡುತ್ತಾರೆ, ಅನೇಕರು ರೋಗದಿಂದ ಆಗುವ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಆತ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಜ್ವರ, ಕೆಮ್ಮು, ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಗಳ ಅನೇಕ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಉದರ, ಜಠರೋದರ ಮೊದಲಾದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಹಲ್ಲುನೋವು, ಕರ್ಣಕೂಲಿ, ಮಸ್ತಕಕೂಲಿ, ಉದರಕೂಲಿಗಳ ವೇದನೆಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಹುಟ್ಟುಗುರುಡರು, ಹಲವರು ಕಿವುಡರು, ಅನೇಕರು ಕೈಕಾಲುಗಳಿಲ್ಲದವರು, ಹೀಗಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೋ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ವಯಸ್ಸು ಆದ ಮೇಲೆ ಕುರುಡ, ಕುಂಟರಾಗಿ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಮಾನಸಿಕ ಹಾಗೂ ಶಾರೀರಿಕ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ರಕ್ತವಿಕಾರದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ದಿಳುವು, ಕಜ್ಜಿ, ಮಹಾರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ ಇದರಿಂದ ಕೆಲವರ ಕಾಲದೊಳಗಲು, ಕೈಬೆರಳುಗಳು, ಮುಂಗೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಕರ್ಮೋದಯದ ಗತಿಯು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅಂತರಾಯಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಅನೇಕರು ನಿರ್ಧನನಾಗಿ ಅನೇಕ ವ್ಯಕಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುತ್ತದೆ, ಒಮ್ಮೆ ತುಂಬುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಅನ್ನವು ಸಿಕ್ಕರೆ ಅದು ಹಳಸಿದ್ದು, ನಾಶವಾದದ್ದು, ಯಾರಾದರೂ ಚಿಲ್ಲಿದ್ದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇರುವ ಮನೆಯು ಬಹಳ ಹಳೆಯದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಜವ್ವರವೂ ಕೂಡ ವರ್ಣ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿ ಇರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ವರ್ಣವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಆತನು ಸಂಕುಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಿದ್ದು ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾವು, ಜೇಳು ಮೊದಲಾದ ವಿಷಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ದಿಲಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತವೆ ದಿನಾಲು ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲಿಸು ಪದಾರ್ಥವು ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ ದುರ್ಗಂಧವಾಸ ಬರುವಂಥ ಮನೆಯದು ಅದೂ ಕೂಡ ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಂಡಾಲ ಮೊದಲಾದವರು ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಡೆತಿಯು ಸುಖವಾದರೂ ಇರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದನ್ನಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ತರಬೇಕು? ಅವಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಗಳಾಡುವವಳು, ಎದುರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಅವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಆಡಿ, ವತಿಮನ್ನು ಅವಮಾನಿತಗೊಳಿಸುವಳು. ಮೇಲಾಗಿ ಮಹಾನ್ ಕುರೂಪಿ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿಯೂ ಇರುವಳು. ಅಂದಮೇಲೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೇನು ಕೊರತೆಯಿದೆ? ವಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ರೋಗಿ, ಕುರೂಪ ಮತ್ತು ಅಳುಬುರುಕ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟುವುದು ಇಂಥ ದುಷ್ಟ ಮತ್ತು ವ್ಯಸನಿ, ಮಹಾವಾಪಿ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಯೋಗವು ತೀರ ವೈರಿಗಳಿಗಿಂತ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಷ್ಟ ಬಂಧುಗಳು, ಅನ್ಯಾಯ, ಬಲಿಷ್ಠ. ವಾಪಿ, ದುರಾಚಾರಿ, ವ್ಯಸನಿ ನೆರೆಯವರು, ಲೋಭಿ, ದುಷ್ಟ, ಅವಗುಣಾಶ್ರೂಪಿ, ಕೃಪಣ, ಕ್ರೋಧಿ ಮೂರ್ಖ ಮಾಲಕರ ಸಂಯೋಗ, ಇವು ಬಹಳ ದುಃಖಕೊಡುವಂಥವಿದ್ದು, ವಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಅವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ದುಷ್ಟ, ಕೃತಘ್ನ, ವಿರೋಧ ಸಾಧಿಸುವ, ಬಲಿಷ್ಠವಾದಂಥ ಸೇವಕನು ದೊರೆಯುವುದಕ್ಕೂ ವಾವವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮರಹಿತ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ರಾಜನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು, ದುಷ್ಟ ಮಂತ್ರಿ, ದುಷ್ಟ ಪ್ರಧಾನ, ದುಷ್ಟ ನಗರ ರಕ್ಷಕ ಇವರ ಸಂಗತಿಯು ಒದಗುವುದು, ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಂಕ ಹತ್ತಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಕೀರ್ತಿಯಾಗುವುದು, ಧನವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದು, ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ವಂಚನು ಕಾಲದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಹುತರ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ದುಃಖವೂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟುವನೋ ಅವನು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾಧೃಷ್ಟಿ, ಪ್ರತಿಸಂಯಮಗಳನ್ನೂ ವಾಲಿಸದಂಥವನಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥ ಜನರೇ ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕುತವ, ಕುಡಾನ ಮತ್ತು ಮಂದ ಕಷಾಯಗಳ ಪ್ರಧಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಭೋಗ, ಸಂತತಿ, ನಿರೋಗತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಅವುಗಳನ್ನೇ ಭೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವರಾಜ್ಯಪುರಾಣವದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಪ್ರತ,

ಸಂಯಮ, ತಪಸ್ಸು, ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಮಾಡುವಂಥ ವೈರುಷರು ತೀರ ವಿರಳ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಕಷ್ಟಾಯಗಳನ್ನು ಮಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರೋ, ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಆತ್ಮನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಗಿ ಅವರು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಋದ್ಧಿಧಾರಕರಾದರಾಗಿ ಜನ್ಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಈ ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮಕೃತ ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯ, ನಿರ್ಮಲದಾನ ಈ ಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ.

ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖದ ವರ್ಣನೆ — ಈಗ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ದುಃಖದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸೋಣ. ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮನು ತನ್ನ ಅಣ್ಣನು ಮಾನವನಾಗಿ ಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಹಿರಿಯ ಅಣ್ಣನು ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಉಚ್ಚತನವು ತಮ್ಮನಿಗೆ ಸಹನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭರತನು ನಿಜವಾದ ವೈರಮಿಂದ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಭೋಗವನ್ನು ವಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆದನು ಆದರೆ ಅವನು ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಆ ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಅವನ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದನು—ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂಥ ಅತುಲ ಪುಣ್ಯಧಾರಿ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಇತರರ ಗತಿಯೇನು? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಹಗಲಿರುಳೂ ಅದೇ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನವು ವ್ಯರ್ಥವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿರಾಶರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯು ಇರುವಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಬಹು ದುಷ್ಟ, ವ್ಯಭಿಚಾರಿ, ಕಲಹ ಮಾಡುವಂಥವಳು, ಮರ್ಮಭೇದಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಡುವವಳು, ರೋಗಿ, ನಿರಂತರ ಸಂತಾನವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವವಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂಥ ಸದ್ಗುಣ ಸ್ತ್ರೀ ಇದ್ದು ಅವಳು ಮರಣ ಹೊಂದಿದುದರಿಂದ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವರ ಸ್ತ್ರೀಯು ನಿರ್ಧನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮುಟ್ಟಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂಡಲು ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯುಂಟಾಗಿ ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಹೆಣ್ಣು ಸಿಗದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನೋವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಮಗನು ಇಲ್ಲವೆಂದು, ಹಲವರಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಅವರು ದುಷ್ಟರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಇರುವರೆಂದು, ಅನೇಕರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ಮಗನು ಸಾಯುವುದರಿಂದ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರು ದುಷ್ಟ, ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವಂಥವರು ಇರುವರೆಂದು, ದುಃಖವಾಗುವರು. ಕೆಲವರು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಅಸಾಧ್ಯ ರೋಗಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ತೀವ್ರ ಬಡತನದಿಂದ ದುಃಖಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರಿಗೆ ಹಲವು ಜನ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಇರುವುದರಿಂದ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವಷ್ಟು ಧನವು ಹತ್ತರ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ದುಃಖವಾಗುವುದು ಹಲವರಿಗೆ ಮಗಳು ದೊಡ್ಡ ವಳಾದಳು, ಅವಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವರನು ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಡಕಿನಿರುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳು ಕುರುಡಿ, ಕುಂಟೆ, ಕಿವುಡಿ, ಹುಚ್ಚಿ, ಕುರುಹಿ ಮತ್ತು ವಿಕಲಾಂಗಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯಾದುದರಿಂದ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಗಳ ಮನಕನದ ಬಡತನವನ್ನು ಕಂಡು ಕೆಡಕಿನಿರುತ್ತದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಗಳು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಣಿಯಾದಳೆಂದು ಕೇಳಿ ಮರಣವ್ರಾತು ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಇದೀಗ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ ಮಗಳ ಮರಣದಿಂದ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವಿದೆ ಹಲವರಿಗೆ ತಂದೆಯು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಸಾಲಮಾಡಿ ಸತ್ತು ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಕೆಡಕಿನಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಲದಂಥ ಎರಡನೆಯ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ತಂದೆಯು ಸಾಲ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ದುಃಖ. ಅದರಲ್ಲಿ ತಾಯಿ, ತಂದೆ ಮೊದಲಾದವರು ವ್ಯಭಿಚಾರಿಗಳು ಹೊರಟರೆಂದರೆ ಅದು ಮಹಾ ದುಃಖವು ಬೇರೊಬ್ಬ ಬಲವಾನ್ ದುಷ್ಟ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ತಾಯಿ-ತಂದೆಯಿಂದಿರನ್ನೂ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಹರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋದುದರಿಂದ ದುಃಖ. ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಯಾವನೋ ಕದ್ದು ಒಯ್ದನು, ಇಲ್ಲವೆ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನೆಂದು ದುಃಖವು. ದುಷ್ಟ ಜನರ ಸಮಾಗಮದ ದುಃಖ. ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವವರು, ಕಳ್ಳರು, ಅನ್ಯಾಯಿಗಳಾದಂಥ ಜನರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಬಾಳಬೇಕಾದುದರ ದುಃಖ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮೊದಲು ಸಿರಿವಂತನಾಗಿದ್ದು ತರುವಾಯ ಬಡತನವು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ದುಃಖ. ಮಾನವ ಭಂಗದ ದುಃಖ. ಮೊದಲು ತನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯನಾಗಿದ್ದು ಅವನೇ ಈಗ ತನ್ನ ಹುಕ್ಕುಳುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವಂಥವನೂ ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣದಿಂದ ಕಲಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚುವಂಥವನೂ ಆಗಿ

ಶತ್ರುವಾದನೆಂದು ದುಃಖ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರವೆಲ್ಲ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ತುಂಬಿದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸೇವಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಒಬ್ಬ ಕ್ಷುದ್ರ ಮನುಷ್ಯನಾದ ಸೇವಕನೂ ರಾಜನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿ ಮನುಷ್ಯ ಯೋಗಿನಿಯಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ವಿನೂ ಇಲ್ಲ

ದೇವ ವರ್ಯಾದದಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖ—ಒಂದು ವೇಳೆ ಪೂರ್ವ ವೃಷ್ಟಿದಿಂದ ದೇವ ವರ್ಯಾದವು ಪ್ರಾವೃತವಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ದೇವರಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖವು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೇವರಿಗೆ ನಿರ್ಭಸನೆ, ಮುಪ್ಪು, ರೋಗ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಮರಣ, ಹೊಡೆತ ಇವುಗಳ ವೇದನೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ತಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುದ್ಗಿಧಾರಿ ಹಾಗೂ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾದ ದೇರಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತಮಗೆ ಅಂಥ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ತೀವ್ರ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ದೇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೇವಾಂಗನೆಯ ವಿಯೋಗದಿಂದ ದುಃಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವಾಂಗನೆಯರ ಆಯುಷ್ಯವು ದೇವ ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಮೊದಲು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಅವರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬಳು ಜನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳು ಮೊದಲಿನ ದೇವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತಾಳೆ ಆದರೂ ಪೂರ್ವ ದೇವಾಂಗನೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ದೇವನಿಗೆ ಪೂರ್ವದೇವಿಯ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ವೃಷ್ಟಿಹೀನ ದೇವರಿಗೆ ಇತರ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ಮಹರ್ಥಿಕ ದೇವರ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದೊಡನೆ ನಮಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗಿರಬೇಕಾಗುವದೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನೂ ಭಗವಾನ್ ಕೇವಲಯೇ ತಿಳಿಯಲಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನು. ಇತರರಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿಯಲಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಮಹರ್ಥಿಕರು ಸತ್ತು ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವವಾಗಿಯೂ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲವೆ ಮಲ ಮೂತ್ರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದು ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ನಾಯ ಮೊದಲಾದ ವಶುಗಳು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಭ್ರಾಹ್ಮಣನು ಜಾಂಡಾಲನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಇಲ್ಲವೆ ತೀರ್ಥಂಚನಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ ಕರ್ಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವವು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸೇವಕನೂ ಸೇವಕನು ರಾಜನೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಒಡೆಯನು ಸೇವಕ, ಸೇವಕನು ಒಡೆಯ, ಮಗನು ಇದ್ದವನು ತಂದೆ, ತಂದೆ ಇದ್ದವನು ಪುತ್ರ, ಪಿತಾ ಪುತ್ರರೆದವರು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಯರಾಗಿಯೂ ಗಂಡ ಹೆಂಡರಾಗಿಯೂ ಅಷ್ಟ ತಂಗಿಯಂದಿರಾಗಿರಬಹುದು ಸ್ವಾಮಿ ಭೃತ್ಯರಾಗಿಯೂ ಸೇವಕಿಯರಾಗಿಯೂ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ ನಾವೇ ನಮ್ಮ ಮಗನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೇವ ಯೋಗಿನಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ತೀರ್ಥಂಚ ಯೋಗಿನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ರೋಗಿಯೂ ಕುರುಹಿಯೂ ಇದ್ದಂಥವನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸುದೃಢ ಮತ್ತು ಸುರೂಪಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶರೀರವು ಬಹು ಭಾರದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಒಬ್ಬನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾರವನ್ನು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಶರೀರವು ಬಹು ಭಾರದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಒಬ್ಬನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾರವನ್ನು ಹೊರದರೆ ಅವನು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ದೇರಿ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನಾಡರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಶರೀರದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವಂಥ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಯಾವಾಗ ಔದಾರಿಕ, ವೈಶ್ಯರುಕ ಶರೀರಗಳ ಕೊನೆಯು ಆಗುವುದೋ ಆಗ ಭಾರವು ಇಳಿದಂತೆ ಭಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಈ ಶರೀರಕ್ಕಿಂತ ಅನಂತವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾದ ಶೈಜನೆ, ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರದ ಭಾರವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಶೈಜನೆ ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ-ವೀರ್ಯಗಳು ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಅಂತರೇ ಅದಕ್ಕೆ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಗಳ ಅಭಾವವು ಆದಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ಕುರುಡ ವೈರುಷನಂತೆ ನೋಡದಿಂದ ಈ ಜೀವವು ಚತುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಜೀವವು ರೋಗ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ವಿಯೋಗ ಇತ್ಯಾದಿ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಧನ ಸಂಪಾದನೆಮಾಡಿ ಆ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಇರುತ್ತದೆ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಭಿಕ್ಷು ಭಕ್ತನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕವಟವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಧನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕಳವು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಒಡೆಯನ್ನು ಉಡುಗುವರು ಆದರೆ ವೃಷ್ಟಿ ಹೀನರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವು ಬರುವದಿಲ್ಲ ನಿಜವಾದ ಸುಖವು ವಂಚ

ಪಾವನಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅವೇ ವಂಶವಾವಂಶದ ತಮ್ಮ ಧನ, ಕುಟುಂಬ, ಸುಖದ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ ತಮಗೆ ಸುಖವು ಲಭಿಸಿತೆಂದು ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ಮೋಹದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ದುಃಖಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣುವೆವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ವರಜೀವನಗಳನ್ನು ಘಾತ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅಸತ್ಯ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಕಳವು, ವ್ಯಭಿಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಅವಿಮಿಶ ಇಚ್ಛೆ, ಕಪಟ, ಅಭಿಮಾನ, ರಾಗ, ಲೋಭ, ಅನ್ಯಾಯಚರಣಗಳಿಂದಲೇ. ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನುಳಿದು ದುಃಖವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಮಾರ್ಗಗಳೇ ಇಲ್ಲ ಇವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೂ ಅವೇ ವಾವನೆಯ ಮಾರ್ಗದ ಅನುಸರಣ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ಈ ವಿವರೀತ ಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವು ಅನಂತ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ ದುಃಖದಿಂದ ದುಃಖವೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು. ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು ಈ ವ್ರತಾರ ಸಂಸಾರದ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸುವವರಿಗೆ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದ್ವೇಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದೋಗದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ

ವೃತ್ತ || ಪಿತೃಪುತ್ರನಹಸೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತಾ ಪುತ್ರನು ಪಿತನಹಸೊಂದು ಜನ್ಮದೊಳು
ವೃತ್ತಿಯಹಳೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತಾ ಪುತ್ರಿಯು ಸತಿಯಹಳೊಂದು ಜನ್ಮದಲಿ |
ವರದೇಶಿಯವನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹಿರಿದು ಬಾಂಧವನುಳ್ಳವನವ್ವಾ
ಕರದಾರದ್ರನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹಿರಿದು ಭಣ್ಣಾತನಾಗಿ ||
ರಕ್ಕರ ನಂದಿ ಬಟ್ಟಿಯ ವೋಪಾತನು ಮಿಕ್ಕ ಸಂಸಾರದ ನಂದಿ
ನೊಕ್ಕ ಪಾವನ ನೆರವುವ ಮನುಜನು ಮುಂದೆ ದುಃಖ ಸಾಗರಕೊಳಹರು |
ಮೇರೆಯಲ್ಲದ ಸಂಸಾರ ಕಾನನದೊಳು ತೋರುವ ಸುಳಿ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯು
ತೀರಲಿಲ್ಲದ ದುಃಖ ನಡವಾನಳನೊಳು ತೀವ್ರ ಭ್ರಮಣೆ ಸಂಸಾರ ||
ಸ್ಥಾನರ ಜಂಗಮ ರೂಪಾದಿ ಜೀವನು ಜಾರಾಣಿ ಲಕ್ಷಯೋನಿಯಲಿ
ಆವರಿಯ ಬಹುರೂಪಿಯ ತೆರನಂತೆ ಕಾಯ ವಲ್ಲಟದ ತೋಳುವು |

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದಾದಪಾನುವ್ರೇಕ್ಷಿ-ಸಂಸಾರನುವ್ರೇಕ್ಷಿ.

೪. ಏಕತ್ವ ಭಾವನೆ

ಈ ಜೀವವು ಕುಟುಂಬ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದವರ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ತರೀರವನ್ನು ವುಷ್ಕಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದೂ ಅವೇಕ ವ್ರತಾರದ ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಭ್ಯಕ್ಷಿ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿ ಅವರಿಮಿತ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನರಕಾದಿ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವ ಕುಟುಂಬದ ಸಲುವಾಗಿ ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವ ತರೀರದ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಪಾಪವನ್ನು ಉಪಾರ್ಜನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅದು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಬುದಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಯಿತು. ಈಗ ಆ ತರೀರದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ವೇಳೆಯು ಬಂದಿದೆ ಈಗ ಅವನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕು? ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗಳಿಕದ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರೋಗ ವಿಯೋಗಾದಿ ದುಃಖದ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಸರ್ವ ಕುಟುಂಬದ ಜನರು ನೋಡುತ್ತ-ಇದ್ದರೂ ನಹ ದುಃಖದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಂದ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ನರಕಾದಿ ಕುಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಅಗುವ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗ ಯಾರು ಬರುತ್ತಾರೆ? ಅಲ್ಲಿಯ ದುಃಖವನ್ನು ಜೀವವು ಸ್ವತಃ ಒಬ್ಬನೇ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಯುಷ್ಯವು ತೀರದೊಡನೆ ಮರಣವು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟದ್ದೇ. ಆ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮಗೆ ಯಾರೂ

ಓರ್ವನ ಕರ್ಮವ ಮಾಡುವನು, ಓರ್ವನೆ ದುಃಖವನುಂಟುವ
ಓರ್ವನೆ ಭವದೊಳು ತೊಳಲುವನು, ಓರ್ವನೆ ಶಿವ-ಸುಖದಲ್ಲಿ ||
ಧರ್ಮವೆ ನಿರ್ಮಲ ಸುರಧೇನು, ಧರ್ಮವೆ ಮೂರ್ಜಿಕೆಲ್ಲ
ಧರ್ಮವೆ ಕಲ್ಪ ಮಹೀರುಹವು, ಧರ್ಮವೆ ಪರುಷದ ಮೂರ್ತಿ |

—ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ-ಚಿನ್ಮಯ ಚಿಂತಾಮಣಿ-ಗ್ರಂಥ, ೧೯, ೨೮.

ಓರ್ವನೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುರದೇವಿ ಮನೋಹರ ರೂಪನಾಗಿಯುಂ
ಓರ್ವನೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ನರಕ ತೀರ್ಥದ ದುಃಖವ ನೆಯ್ದಲ್ಲಿಯುಂ |
ಓರ್ವನೆ ನರನಾಗಿ ಸಾವನುಟ್ಟುನೆಡೆಯೋಳ್ಳಲು ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವಂ
ಓರ್ವನೆ ಸರ್ವಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮನೆಯು ಸಿ ಮೋಕ್ಷ ಮನೆಯು ವಲ್ಲಿಯುಂ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ-ಏಕಶ್ಲೋಕವ್ರೇಕ್ಷೆ.

ಅನ್ಯತ್ವ ಭಾವನೆ

ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅನಿತ್ಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಬೇಕು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಧನ, ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಮತ್ತು ಭೋಗಾದಿಗಳಿಗಿಡನೆ ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವು ಕೂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ನೀನು ಯಾರ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿರುವಿ? ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವನಗಳ ಹಾಗೂ ವುಡ್ಡಲದ ಸಂಬಂಧವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಬಂದು ಹೋಗಿದೆ ಆದನ್ನು ಮರೆತು ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ನೀನು ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರಾದಿಗಳ ಸಂಯೋಗ-ವಿರೋಧದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸುಖದುಃಖದ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ನೀನು ಹಗಲಿರುಳೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ ಸಮೀಪ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವ ಸ್ವಂತದ ಮರಣದ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಯಾವುದರಿಂದ ನರಕ ತೀರ್ಥಾಚಾರಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾದೀತೋ ಅವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಅಯುಷ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ನೋಡದೆ ಇದ್ದರೆ-ವಾವವರಾಬ್ಬುಖನಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಕುಗಟಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥ ರಾಗದ್ವೇಷ ಮೋಹ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಆತ್ಮವನ್ನು ದಿಡ್ಡನಲಾರಿ ಮುಂದೆಯಂತೂ ನರಕ ತೀರ್ಥಾಚಾರಿ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರಾಧೀನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು. ಆ ಅಜ್ಞಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು? ವಂಜ ವರಿವರ್ತನ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ವರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ಜೀವದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವಂಥವರಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಸೇವಕರು, ಅಣ್ಣ-ತಮ್ಮಂದಿರು, ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನವರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವಿ. ಆದು ಕೇವಲ ಸುಳ್ಳು ಮೋಹಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ ಈ ಮೋಹದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಭಾವನೆಗಳೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದಿದೆ. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ತಾಳುವಂಥದಿದೆ ಇವುಗಳ ವಿಯೋಗವು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಆಗುವಂಥದಿದೆ ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳ ವೃದ್ಧಿಯೂ ಸ್ವರೂಪದ ಮರಣವು ಮಾತ್ರ ಆಗುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ. ಇದು ನಿಜ.

ಮರದ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಈ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರತ್ವದ ಭಾವನೆಯೂ ಸಂಬಂಧವೂ ಅನೇಕ ಸಲ ಬಂದು ಹೋಗಿದೆ ಮುಂದೆಯೂ ಪರ-ಧನ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಇರುವ ವರೆಗೆ ಇದು ಬರುವಂಥದೇ ಇದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ ಮೂಲದಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಅನಂತಕಾಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅನೇಕ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಶ್ರವಾಸಗಳು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಧರ್ಮಪಾರೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ಹೀಗೆಯೇ ಒಂದು ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಯಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವಕ್ಷಗಳು ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಬೆಳಗಾದೊಡನೆಯೇ ಅವೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಾಂಧವಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ

ವಿಷಯ ಕವಾಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೊಳಿಸುವಂಥವನು ಮಿತ್ರನು ಅನ್ವೇಷಣೆಯಿಂದ ಪಡಿಸುವಂಥವನು ಇಲ್ಲವೆ ವೇದವ್ಯವಸ್ಥೆ-
ಗೊಳಿಸುವಂಥವನು ಶತ್ರುವು ಒಳಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಇರುವಿಕೆಯು ಇದ ಅಂತರೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-
ದ್ವೇಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು

ನಿಜವಾದ ಮಿತ್ರನು ಯಾರು? ಅತಿಶಯ ಪ್ರಿಯನಾಗಿದುವ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಾಂಧವ
ಇವೆರಡರೂ ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ವೀರಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ದರ್ಮಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ
ವಿಘ್ನವನ್ನು ತರುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಇವರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳಪೆ, ಕಟ್ಟಿ ನೀಲ ಮತ್ತು ಅವಿವಿಧ
ಪರಿಗ್ರಹ ಈ ಐದು ವಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ನರಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಗಟಿಗಳ ಬಂಧವು
ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಇವರು ಬಾಂಧವರಾಗಿರದೆ ಶತ್ರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಯಾವುದು ಜೀವಕ್ಕೆ
ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ವಿಷಯಕವಾಯಗಳಿಂದ ಮರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವದೋ ಅದೇ ಮಿತ್ರ ಇಂದ ಮಿತ್ರರು ಕೇವಲ ನಿರ್ಗುಣದ
ಗುರುಗಳು ಮಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಶರೀರದಿಂದ ನಿವರಣೆ ಅಂದರೆ ಜೈತನ್ಯಮಯ-
ನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಶರೀರವು ಅಜೀತನ ಹಾಗೂ ಜಡವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವು ಇರುವ ಸ್ತ್ರೀ,
ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಕುಟುಂಬ, ಧನ ದಾಸ್ಯ, ಸ್ವಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೇ ಇರತಕ್ಕವು ದೇಹವು
ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದಿಗಳು ಆತ್ಮನು ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವಭಾವಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಮಿಥನಾಗಿ ಅವಿವಿಧವಾಗಿ ಉಳಿದಿರು-
ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಎಲ್ಲ ವರಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದು ಯಾವುದೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು.

ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳೂ ನಮ್ಮವಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರಾಗ-ದ್ವೇಷವೇ ಮೋಹಾದಿ
ವಿಕಾರಗಳೂ ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನ ಮತ್ತು ನಾಶವಂತವಾಗಿವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ
ನಾಶವಂತವಿರುವುದರಿಂದ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಮಯ ನಿಜಸ್ವಭಾವದ ಹೊರತಾಗಿ
ಇತರ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ದಾಹಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಶರೀರ ಸಂಗ್ರಹಾದಿ ಕೋರ್ಮ
ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಈ ವೃತ್ತ ಮೊದಲಾದವರು ಅನ್ಯಗೋಚರವಾಗಿವೆ ವಾಸ-ವ್ಯಥೆ, ಸ್ವಭಾವ, ಕವಾಯ, ಆಯು-
ಮತ್ತು ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಆತ್ಮ ಸ್ವಭಾವವು ವಾಸ-ವ್ಯಥೆಯಿಂದ ಬಿಡುವಾಗಿದೆ.
ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅನ್ಯತ್ವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಇದರಿಂದ ಮರ-ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವು
ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ಮೋರ ಬಂಧವು ಆಗುವುದು ನಿಂತಿರು

ಧಾನ್ಯದನಕನಕಾದಿಕವಿ ಮಾನರು ಮಿತ್ರರು ಸೂನು
ಕನ್ಯಾರತ್ನವು ಬಂಧುಗಳು ಅನ್ಯರು ನಿಜಗವರಲ್ಲ ।
ಮಲದಿಂದ ಮೂತ್ರದಿ ಮಿಮಳುಗಳಿಂದ ಪುರುಗಳ ರಾಶಿಗಳಿಂದ
ಎಲುವಿನಿಂದನುಗತ ಕಾಯದೊಳು ನಲವಿದ ರತಿ ನಿಶೇಷಂ ॥

—ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ-ಚಿನ್ಮಯ ಚಿಂತಾವಳಿ ೨೦-೨೨

ಅನ್ಯವಿಮೆಂಬುದಂಟುಗದು ನೋಡದ ತನ್ನವಿಮೆಂಬ ಮೋಹದಿಂದ
ಮುನ್ನಿಸಿ ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರ ಸಹಯದರ್ಶನವಾನ್ಯ ನಮ್ಮವು ವಸ್ತುವಿನಂ ।
ದುರ್ಮನದೇಡ ಜನ್ಮಮರಣಂಗಳು ದೂರಿವೆನೋದಬಾರದ
ಅನ್ಯನಿವಲ್ಲ ನಿನ್ನ ವರವನಾಕ್ರಮೆ ನಿನ್ನದೊಂದು ನಂಬು ನೀಂ ॥

—ವಿಜಯದ್ವಂದ್ಯದೇವನಾಪ್ಪೇಕ್ಷೆ-ಅನ್ಯತ್ವವು ಪ್ರೀತಿ

ಅಪುಜಿ ಭಾವನೆ

ಶರೀರದ ಸ್ವರೂಪ—ಅಪುಜಿ ವಾಸವೆಂದು ಮೂಡಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ನೋಡು-
ವೆಂದಲು ಶರೀರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಶರೀರವು ಇದು ಒಂದೇ ಮೇಲಿನ ಇದು, ಕಾಮಯು-
ಕ್ತ ಮುತ್ತು ಮದಮು ವರ್ಯಾದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ್ದಿದೆ. ರಕ್ತ ಮನೋವರ್ಗದ ಕೂಡಿದ ಜರಾಯು

ವಟಲದೊಳಗೆ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಬತ್ತು ತಿಂಗಳು ಪೂರ್ಣ ಇದ್ದು, ಇದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಇದಕ್ಕೆ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡದೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ಎಲುವು, ತೊಗಲು, ವೀರ್ಯ, ಮಜ್ಜಾ, ನ್ಯಾಯು ಈ ಸವ್ವ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಇದು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ ಮಲ-ಮೂತ್ರ, ಕ್ರಿಮಿ, ತತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಇದು ಯಾವಾಗಲೂ ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಂತ ಅವಿವಿಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಒಬತ್ತು ದ್ವಾರಗಳು ಇವೆ ಇದರೊಳಗಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದುರ್ಗಂಧವಾದ ಮಲವು ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಹೊಲಿಸಿ ನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗಡಿಗೆಯು ಒಡೆದಾಗ ಅದರೊಳಗಿನ ಮಲವು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಮೇಲ್ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ತೊಳೆದರೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸುಗಂಧ ವದಾರ್ಥಗಳಾದ ಕರ್ಪೂರ, ಜಂದನ, ಪುಷ್ಪ, ತಿರ್ಥೋದಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಸಹ ಅದು ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಆ ವದಾರ್ಥಗಳೇ ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಶರೀರದ ಒಂದೊಂದು ಅವಯವದ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಹೊಲಸಾಗುವೆ ಮಲ, ಮೂತ್ರ, ಎಲುವು, ತೊಗಲು, ರಕ್ತ, ಮಾಂಸ, ವೀರ್ಯ, ನ್ಯಾಯು, ಕೂದಲು, ಉಗುರು, ಕಫ, ಹುಗುಳು, ಸುಂಬಳ, ಹಲ್ಲು, ಕಣ್ಣು, ಕವಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳು ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವವೋ ಆ ವಸ್ತುಗಳು ಹೊಲಸಾಗುವವು, ಅವಿವಿಕ್ತವಾಗುವವು ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ವ್ಯಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಷ್ಟು ಬೇರೆ ಅವಿವಿಕ್ತವದಾರ್ಥವೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧವೇ ಇರದಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಿವಿಕ್ತತೆಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶರೀರವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ವಸ್ತುವು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ನೀರಿನಿಂದ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಸಲ ತೊಳೆದರೂ ಸಹ ಅದರಿಂದ ಏನಾದೀತು? ಕೊನೆಗೆ ನೀರೇ ಅವಿವಿಕ್ತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದ್ದರೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ತಿಕ್ಕಿದರೂ ಅಷ್ಟು ಕಪ್ಪುತನವೇ ಹೊರಬೀಳುತ್ತದೆ. ಶರೀರದ ಸ್ವಭಾವವು ಹೀಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರವನ್ನು ಪವಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.

ರತ್ನತ್ರಯದಿಂದಲೇ ಶರೀರವು ಪವಿತ್ರವಾಗುವುದು. ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ಕೃಮಾದಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಯಾವಾಗ ಧಾರಣ ಮಾಡಲಾಗುವುದೋ ಆಗ ಈ ಶರೀರವು ದೇವಾದಿಗಳಿಂದ ವಂದ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನುಳಿದು ಇತರ ಯಾವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಧನಧಾನ್ಯಾದಿ ವರಿಗ್ರಹ, ವಂಜೇಂದ್ರಿಯುಗಳ ವಿಷಯ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಾದಿಗಳು ಅಮೂರ್ತ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವಿವಿಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ ಅಧಮ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಂದ್ಯನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತವೆ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿ ದೇಹವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಬೀಳದೇಡಿರಿ ಅದು ಎಂದೂ ಪವಿತ್ರವಾಗಲಾರದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶರೀರದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಯಾರು ಇದರ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಲಾಭಿ ಕಾಲದಿಂದ ಸಂಬಂಧ ವಿಡುವಂಥ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಅಶುಚಿತ್ವ ಭಾವನೆಯು ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ವರಿಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಅವಿವಿಕ್ತತೆಯು ಒದಗುತ್ತದೆ. ಧನ ಸಂವತ್ಸಾದಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳು, ವಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ಭೋಗ, ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಇವು ಆತ್ಮನನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಇವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು ಅದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮದ, ಕವಟ, ಪ್ರೀತಿ, ವೈರ, ಕಲಹ, ದೊಡ್ಡ ಆರಂಭ, ಅರ್ಷಿ, ಮೂರ್ಛೆ, ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಗೂ ವರ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಎಲ್ಲ ದೋಷಗಳೂ ಆತಿಚಿಂತೆ, ದುರ್ಭಾಸ, ಮಹಾಭಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರಲಿಕ್ಕಿ ದ್ರವ್ಯವೇ ಕಾರಣವಿದೆ. ವಂಜೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳು ಆತ್ಮನ ಸ್ವತ್ವವನ್ನು ಮಲಿನಯಿಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಅತಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುತ್ತವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅತಿಂದ್ಯ ಕೆಲಸಗಳು ಯಾವುದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಇಂದ್ರಿಯ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವೆಂದರೆ ಮಾಂಸ, ಎಲುವು, ಕೀವು, ರಕ್ತ ಇವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಾಗೂ ಕೊಳೆತು ದುರ್ಗಂಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿದೆ.

ಇದರಿಂದ ಆತಿಶಯ ಮಲಿನ ಪರಿಣಾಮವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದಶಲಕ್ಷಾಂಶಕ ಭರ್ಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ಶರೀರದ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ

ಶುದ್ಧಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಈ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧಿ. ಇನ್ನೊಂದು ಲೋಕೋತ್ತರ ಶುದ್ಧಿ ಕರ್ಮ ಮಲದ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕೋತ್ತರ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನುವರು. ಇದು ರತ್ನತ್ರಯಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದಂಥ ಶಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ಸಾಧುಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಲೌಕಿಕ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಭೇದಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ—

೧. ಕಾಲ ಕೌಚ—ಕಲಪೊಂದು ನಿಯಮಿತ ಕಾಲವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವದಾರ್ಥವು ಶುದ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

೨. ಅಗ್ನಿಕೌಚ—ಅಗ್ನಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು

೩. ವನಶೌಚ—ಗಾಳಿಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು

೪. ಭಸ್ಮಕೌಚ—ಬೂದಿಯಿಂದ ತಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ ವಸ್ತುವಿನ ಶುದ್ಧತೆಯಾಗುವದೆಂದು ನಂಬುವುದು

೫. ಮೃತ್ತಿಕಾಕೌಚ—ಮಣ್ಣಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ವಸ್ತುವು ಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

೬. ಜಲಕೌಚ—ನೀರಿನ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶುದ್ಧವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು

೭. ಗೋಮಯಕೌಚ—ಆಕಳ ತೆಗೆಸಿಯಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ಸಾರಿಸಿದರೆ ಅದು ಶುದ್ಧವಾಗುವದೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು

೮. ಜ್ಞಾನಕೌಚ—ಜ್ಞಾನದೊಳಗಿನ ಗ್ಲಾನಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧತೆಯ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಶರೀರವನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ಶರೀರವು ಆದಿ, ಅಂತ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಎಲ್ಲೆಯೂ ಅದು ಶುದ್ಧವಿಲ್ಲ. ಶರೀರದ ಸಂವರ್ಕದಿಂದ ನೀರು, ಬೂದಿ ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳು ತಿರುಗಿ ಆಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಶರೀರದ ಒಳಗೆ ಮಲಮೂತ್ರಾದಿ ದುರ್ಗಂಧ ವದಾರ್ಥಗಳು—ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಕೀಳು-ತುಂಬಿದ್ದು ಹೊರಗೆ ಅವಿವಿಕ್ರವಾದ ತೊಗರಿನಿಂದ ಒಚ್ಚಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಇದರ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣವು ರಕ್ತ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಶುದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ತೀರ್ಥಗಳ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಎರೆದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ತೊಳೆದರೂ ಸಹ ಶುದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಆ ತೀರ್ಥ ಜಲವನ್ನೇ ಅವಿವಿಕ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡೀತು ಇದು ಯಾವಾಗಲೂ ರೋಗದಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾಶವಂತವಾಗಿದ್ದು ದುಃಖ ಕೊಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಉಪಾಯ ಧೂಪ, ಜಂದನ, ಗಂಧ, ವಿಲೇವನ, ವುಷ್ಪ, ಜಲ, ಕರ್ಪೂರ, ಸುವಾಸಿಕ ಕೈಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಈ ಶರೀರದ ಸ್ವರ್ತದಿಂದಲೇ ಯಾವ ವದಾರ್ಥವೂ ಕೂಡ ಅಗ್ನಿಯ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಹೇಗೆ ಬೂದಿಯು ಆಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅವಿವಿಕ್ರವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶರೀರವು ಅವಿವಿಕ್ರವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಅದನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಾರೆವು ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವು ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ಅಭಿಮಾನವೊಂದು ವಿಕಾರವಾಗಿದೆ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ವೀತರಾಗಿ ಬಾವನೆಯು ಬೆಳೆಯುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಈ ಬಾವನೆಯನ್ನು ಬಾವಿನಬೀಳು

ವೃತ್ತ || ಜೀವನು ಪೋಗಿ ತಕ್ಕಣದಲ್ಲಿ ಹೆಣನೊಂದು ವೇಗವೆ ಸುಡುವರು ಬೇಗ

ತೀವಿದ ಗುಣಮಿಲ್ಲದರೆ ನಡೆವಣನೆಂಬೀವಿಧ ನೋಡಿದಿರೇ ದೇಹ |

ಸಾಗರದುಡಕದಿ ನಿಲ್ಲದೆ ತೊಳೆಯಲು ನೀಗದು ದುರ್ಗಾಂಡವನು

ಒಗದಾವ ವರಿಯಲಿ ಕುಚಿಯುರೇಹ ನೀಗದು ತನ್ನವಗುಣವ ||

ಶೊವಲದಕ್ಕೊಡಂ ವಂಜರಂ ಅಸ್ತಿವಂಜಂ ತನೆಯದೆ ಕ್ರಿಮಿಪೂರ್ಣಂ ಪೂತಗಂಧಂತು ನಿಶಂ

ಭವದುರಿತ ಸಮೇತಂ ಸರ್ವ ದುಃಖಾನಿಮೂಲಂ ಇವೆವರಿಂದೆ ಜೀವಾಪೇಹದೋಕ್ ಪ್ರೀತಿದೇಹ |

—ವಿಜಯಣ್ಣ—ದ್ವಾದಶಾನುವೇಷ್ಣಿ—ಅಶುಚಿತ್ವಾನುವೇಷ್ಣಿ ೧೯, ೨೦, ೨೩.

೭. ಆಸ್ರವ ಭಾವನೆ

ಆಸ್ರವದ ಸ್ವರೂಪ—ಆಸ್ರವವೆಂದರೆ ಕರ್ಮಬರುವ ಕಾರಣಗಳು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದೋಣಿಗೆ ತೂತು ಬಿದ್ದಾಗ ಅದರೊಳಗಿಂದ ನೀರು ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮವೂ ಒಳಗೆ ಬರುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಭಾವ, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇರುವುದು ಷಟ್ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಕೃಷಿಸದೆ ಇರುವುದು, ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕ್ರೋಧ ವಾಸ ಮಾಯಾಲೋಭಾದಿ ಇವತ್ತೈದು ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಉದಯದಿಂದ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಆಗುವ ಹದಿನೈದು ಯೋಗಗಳಿಂದ, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಐವತ್ತೇಳು ದ್ವಾರಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಕಷಾಯ, ಅವತಾದಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಂತೆ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮದ ಆಗಮನವಾಗುತ್ತದೆ ಪುಣ್ಯ-ವಾಪಾನುಕೂಲಗಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ವಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು, ವಿಷಯ-ಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿರುವುದು; ವರೋಪಕಾರ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡುವುದು, ದುಃಖಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಮಾಡುವುದು, ತತ್ತ್ವದ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದು, ಎಲ್ಲಿ ಜೀವನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಭಾವ-ವನ್ನಿಡುವುದು, ವಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು; ಧರ್ಮವಂತ ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಡುವುದು, ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತಪ, ಶೀಲಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅದರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು, ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯದ ಆಸ್ರವವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿ, ವರಪ್ರವೃತ್ತನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವ ವಿಚಾರ, ಅನ್ಯಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಭಕ್ತ್ಯಾಭಿಮತ ಅಪಿಚಾರ; ಸತ್ಯ ವ್ಯಸನ ತತ್ಪರತೆ, ಪೂಜಾವಾದ, ಅಸಂತೋಷ, ವರಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಧನ, ಆಜೀವಿಕಗಳ ಅವಹರಣದ ಆಸಂದ, ವರಶಿರಸ್ಕಾರದ ಇಚ್ಛೆ, ಸ್ವಸತ್ಕಾರದ ಇಚ್ಛೆ ಮೊದಲಾದ ಮನದೊಳಗಿನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಆಶುಭ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವವು ಆಗುತ್ತದೆ ಸತ್ಯ, ಹಿತ, ಮಧುರ, ಶುನ್ಯಾನುಕೂಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುವುದರಿಂದ, ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಸ್ತನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಸಿದ್ಧಾಂತದ ವರಣ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಪುಣ್ಯದ ಆಸ್ರವವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವರನಿಂದಾ, ಆತ್ಮವ್ರತಂ, ಅನ್ಯಾಯಾಚರಣ, ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯಾಯದ ನಡತೆಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾಗುವ ಮಾತುಗಳು, ಕಷಾಯರೂಪ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿತಗೊಳಿಸುವುದು, ಕಲಹ, ವಿಸಂವಾದ, ಶೋಕ ಮತ್ತು ಭಯಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ-ಮಾಡುವುದು, ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮತ್ತು ಅಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಕಗೊಳಿಸುವುದು, ಇತರ ಜೀವಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಮತ್ತು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವುದು, ಅನ್ಯರ ಜೀವನ ಸಾಧನಗಳನ್ನೂ ಧನವನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ವಾವದ ಆಸ್ರವವಾಗುತ್ತದೆ. ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಪೂಜೆ, ವ್ರತಾಮ, ಜಿನಾಯತನದ ನೇನೆ, ಧರ್ಮವಂತ ಪುರುಷನ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ, ವರಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಕೂಡುವುದು, ಏಕಿವುದು, ಇಡುವುದು, ಎತ್ತುವುದು, ತಿನ್ನುವುದು, ಕುಡಿಯುವುದು, ಜಲನವಲನ ಮಾಡುವುದು, ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುಭಾಸ್ರವವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಇಡದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಇಡದೆ, ಶರೀರದ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಆರಂಭಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಶರೀರವನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ಪರನಾಗಿರುವುದು-ಈ ಎಲ್ಲ ದೇಹದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅಶುಭ ಆಸ್ರವವು ಆಗುತ್ತದೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೀವ್ರ ದೇಹದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಅಶುಭ ಆಸ್ರವವು ಆಗುತ್ತದೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಶುಭಾಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತೀವ್ರ ಮಂದ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ತೀವ್ರ ಮಂದ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕರ್ಮಬಂಧಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವು ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ದೂರವಿಟ್ಟು, ಶುಭ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹಜ್ಜಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ

ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನ ಘಾತ—ಆತ್ಮನ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಘಾತಮಾಡುವಂಥದು ಕಷಾಯ-ವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವು ವರಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಮಾನವ ಆತ್ಮನ ಈ ವ್ರತಾರದ ಉದ್ಭಟಿತವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತದೆ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಗುರು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಶಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ ಇದು

ವಿನಯವನ್ನು ವಿಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಮಾಯಾ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕವಟಗಳನ್ನು ಯೋಜಿಸಿ ಧೂರ್ತತೆಯಿಂದ ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಲೆಕ್ಕ ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಯೋಗದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಸರಳತೆಯು, ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಲೋಭ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂತೋಷವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಕಾಮವು ಮರ್ಯಾದೆ, ಲಜ್ಜೆ, ಹಿತಾಹಿತ ವ್ರವೃತ್ತಿ, ಉಚ್ಚ-ನೀಚ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಚಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಮೋಹವು ಮದ್ಯದಂತೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಮರೆಯಿಸುವುದು ಲೋಕವು ಅತಿಶಯ ದುಃಖದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖದಿಂದ ಹಾಹಾಕಾರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸುಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ರೋದನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಆತ್ಮ ಘಾತವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು ಹಾಸ್ಯವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ ಸ್ನೇಹವೆಂಬುದು ಮದ್ಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದೆಯೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಜೇತನವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಹಿತ ವ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದೂರಮಾಡುತ್ತದೆ. ನಿರ್ದಯ ಆತ್ಮನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೈತನ್ಯ ಗುಣವನ್ನು ಘಾತಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅಜೇತನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಯಾವುದು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನೂ ಕುಡಿಯುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಜಾಂಡಾಲರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬಿಕ್ಕೆಯನ್ನು ಬೇಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಧ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಲ, ಜಾತಿ, ಮರ್ಯಾದೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ ಕಣ್ಣುಗಳು ನಂದರ ಮತ್ತು ಸುಸ್ವರೂಪ ಲಾವಣ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೊಂದು ಹಾರಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ನಾಲಿಗೆಯು ಸವಿಯಾದ ಊಟದ ಸಲುವಾಗಿ ಲಜ್ಜೆ, ವಿನಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ ಮತ್ತು ನಯಮಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ನೀಚ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮೂಗು ಸುಗಂಧಿತ ವದಾರ್ಥದ ಕಡೆಗೆ ಮೈಮರೆತು ಧಾವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ಪರ್ಶನೋದ್ರಿಯವು ಸ್ತ್ರೀಯ ಕೋಮಲ ತರೀರದ ಸ್ಪರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ಅತಿ ಉತ್ಸುಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಕಿವಿಗಳು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯ ಹಾಗೂ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಸ್ವರ ಮತ್ತು ಮನೋಹರ ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾಗುತ್ತವೆ ಆಗ ಅವುಗಳ ಆಸಿತ್ತದ ಮರೆವೂ ಕೂಡ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಮನಸ್ಸಂತೂ ಚಂಚಲ ಮಂಗಲಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಶುಭ ದ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಶುಭ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅತಿಲೋಭದಿಂದ ಮುಖದಿಂದ ಬೇಕಾದಂಥ ಅಸತ್ಯ ಸುಡಿಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹಿತರತೆಯು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೈಗಳು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ ಕಾಲುಗಳು ವಾವವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ ಕವಿತ್ವ ಕತ್ತಿಯು ಪ್ರೇಮಮಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುತ್ತದೆ ವಾಡಿಕವು ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಕುತರ್ತಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳಿ, ಜನರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವರಾಕ್ರಮ-ವಾರಂಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಅತಿ ವರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಯೋಧನು ತನ್ನ ವರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅನಾದ ವತುಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯುಧಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಅದು ಅಜ್ಞಾನ ಸ್ಥಿತಿಯೆಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ತಾರುಣ್ಯವಂತೂ ಇಚ್ಛಿತ ವಸ್ತುವಿನ ಭೋಗದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತದೆ ಮುಖ್ಯನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತೂ ಭಯಂಕರ ಯಮನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವ ಕಾಲವು ಸವಾಪಿಸಿರುತ್ತದೆ ಉಸುರಾಡಿಸುವಿಕೆಯು ಯಾವಾಗಲೂ ತರೀರದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಮುವೃಂತ್ಯೂ ಕಾಮ, ಭೋಗ, ತೇಜ, ರೂಪ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಉದ್ಯಮ, ಬಲ, ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹರಣಮಾಡುವಂಥ ಕಳ್ಳರ ಸೇವಕನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರೋಗವು ಯಮರಾಜನ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕೂತಿರುತ್ತವೆ ಈ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರತಾರ ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ವಿನಯ ಕಷಾಯಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ಕರ್ಮಬಂದವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಆಸ್ರವದ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ

ವೈತೆ || ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಂಗಳನ್ನುದುಮವ್ರತಗಳು ಮಿಂದಾರು ಭೇದಂ ಕಷಾ-
ಯೋಕ್ತಂ ಸೋಡಲು ವಂಚವಿಂತತಿವಿಧಂ ಯೋಗಂ ವೃಥಾಪ್ರಕರಣಂ |
ಮತ್ತವು ವಂಚದಃ ವ್ರಮದಮಿವತಾಂ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರಮೊ-
ಬತ್ಯಂತುಗ್ರಭವಾರ್ಣವಕ್ಕಿರದೆ ತಾಂ ಕರ್ಮಾಸ್ರವಂ ಮಾಡುಗುಂ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ-ಆಸ್ರವಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ.

೮. ಸಂವರ ಭಾವನೆ

ಸಂವರದ ಕಾರಣಗಳು—ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನಾಗುವ ಹಡಗಿಗೆ ಬಿದ್ದ ತೂತನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು ಬರುವುದು ನಿಂತು ಬಿಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮಗಳು ಬರುವ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಕರ್ಮವು ಬರುವುದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ದರ್ಶನವು ಉಂಟಾದೊಡನೆಯೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಆಸ್ರವದ ದ್ವಾರವು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಬರುವ ಕರ್ಮಗಳು ತಡೆದು ನಿಂತು, ಸಂವರವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಷಟ್‌ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ಘಾತ ಮಾಡುವುದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ವರಜೀವಿಗಳ ಘಾತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಕಟ್ಟುವ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟಿದಿರುವುದರಿಂದ ಸಂವರವಾಗುತ್ತದೆ ವ್ರತಯುಕ್ತ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದಿಲ್ಲ ವ್ರತಕನಾಗುವುದರಿಂದ ಸಂವರ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಸಜ್ಜಾರಿತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ಅಭಾವದಿಂದಲೂ ಸಂವರವು ಆಗುತ್ತದೆ ಧ್ಯಾನ, ನ್ಯಾಧ್ಯಾಯ, ತವಗಳ ಯೋಗದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಆಗಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಂತರೇ ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂವರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರು ಗುಪ್ತಿ, ಐದು ಸಮಿತಿ, ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮ, ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ, ಇವತ್ತೆರಡು ವರೇಷಹಗಳನ್ನು ನಡೆಸ ಮಾಡುವುದು, ಐದು ವ್ರಕಾರದ ಜಾರಿಶ್ರವನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ಹೊಸ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಮನ-ವಚನ-ಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಗುಪ್ತಿ ಎನ್ನುವರು ವರ ಪೀಡೆಯು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ವ್ರಮಾದವಾಗದಂತೆ ಐದು ವ್ರಕಾರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಸಮಿತಿ ಎನಿಸುವುದು. ದಯೆಯು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ ಸ್ವತತ್ತ್ವದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವುದು ಅನುವ್ರೇಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ವ್ಯಾವೃವಾದ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆ ನೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಹೆದರದೆ ಸಹಿಸುವುದು ವರೇಷಹ ಜಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ದೋಷ ರಹಿತವೂ ತನ್ನ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಜಾರಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರಕಾರ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ವರಾಡ್ವುಖನಾಗಿ ಸರ್ವ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರವರ್ತಿಸುವವರಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊಸ ಕರ್ಮವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಸಂವರವಾಗಿದೆ ಈ ವ್ರಕಾರ ಸಂವರದ ಕಾರಣಗಳಿವೆ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ನವೀನ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ

ವೃತ್ತ || ಸಮಿತಿ ಸಕಲ ಮೂಲಂ ಸಂಯಮಸ್ಯಂಧಬಂಧೋ-
ಯಮವ್ರಸವ ಸುಖಾಖೋ ಧರ್ಮವುಷ್ಣಾವಕೀರ್ಣಂ |
ವಿಮಲಫಲಸಮೂಹಂ ಶುದ್ಧಚಿದ್ರೂಪಭಾವಂ
ತಮದುರಿತನಿವಾರ್ಯಂ ಸಂವರಾಯಂಬ ವೈಕ್ಯಂ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ-ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ-ಸಂವರಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ

೯. ನಿರ್ಜರಾ ಭಾವನೆ

ನಿರ್ಜರಾ ಭಾವನೆಯು ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಿದಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟದೆ ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರಕಾರದ ತವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರಕಾರ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ರಸಗಳಿನಿರುವ ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅಳಿದು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಜರಾ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವ್ರಕಾರಗಳು ಇವೆ.

೧. ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತನ್ನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ಸವಿವಾಕ ನಿರ್ಜರೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ನಿರ್ಜರೆಯು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ

೨. ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತವತ್ವರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಅದನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದು ಅವಿವಾಹ ನಿರ್ಜರಾ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಕಷಾಯವೂ ಮಂದವಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಆಗಾಗ ತವತ್ವರಣದ ಶಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿಯೇ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಕಷಾಯ ರೂಪ ತಪ್ಪುವನ್ನೂ ಗೆದ್ದು, ದುಷ್ಟ ಜನರ ದುರ್ವಚನ, ಉಪದ್ರವ, ಅನಾದರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಲಿನತೆಯನ್ನು ತರೆದೆ ಸಹನ ಮಾಡುವನೋ ಅವನ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ ಅವನು ಆಗ ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವನು — “ನಾನು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾವವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಿದ್ದೆ. ಅದರ ಫಲವು ಇದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಾಂತ ವರಿಣಾವದಿಂದ ಸಹಿಸಿದರೇನೇ ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಕಳೆಯುವಂತಿದೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಳೆಯಲಾರದು. ಇಂಥ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಕರ್ಮವಂತೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ತಿರುಗಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಟ್ಟು ಹೊಸ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ದೇಹಕ್ಕೆ, ಕೇವಲ ಮೋಹ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ವಿನಾಶಿಕ, ಅತುಲ್ಯ, ದುಃಖದಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುವಂಥವು, ನಿರ್ಮಲ, ನಿಷ್ಕ, ಅವಿನಾಶಿ. ಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ನಿದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತ ಆದರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ತಮಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಲೀನವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಇಂಥ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೇನೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿದ್ದು ಸಾಧಕವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥವರ ಪಾವ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರ ಬಂಧವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವಂಥ ಸಾತಿಕೆಯ ಪುಣ್ಯದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಫಲವನ್ನಾಗಿ ವರಮ ಅತೀಂದ್ರಿಯ, ಅವಿನಾಶಿ, ಅನಂತ ಸುಖವಾದರೂ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವನು ಸಮಭಾವ ರೂಪ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರುವನೋ ಅವನ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಇವನು ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ದುಃಖದಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು. ಅದರಿಂದ ಕರ್ಮ ನಿರ್ಜರೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹಾಗೆ ಆಗಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.”

ವೃತ್ತ || ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತಮಂ ಕೊಳ್ಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸಂಗಮಂ
ತಾಮಾಕ್ಷಲ್ಲಿ ಕಷಾಯಮಂ ನೊದಲವಂ ನಾಲ್ಕಂ ವಿಸಂಯೋಜಮೋಃ |
ದ್ವೈಗ್ಮೋಹಕ್ಲಯನೋಃ ಕಷಾಯ ಸಮದೋಷಾನೋಪಶಾಂತಾಪ್ಯುನೋಃ
ದುರ್ಮೋಹ ಕ್ಷುಬಿತತ್ರಯ ಕ್ರಮದಿತಾಂ ಕ್ಷೀಣೈಕನೋಃ ನೋದಲುಂ ||

— ವಿಜಯಣ್ಣ - ದ್ವಾದಶಾನುವೇಶ್ವ-ನಿರ್ಜರಾನುವೇಶ್ವ

೧೦. ಲೋಕ ಭಾವನೆ

ಈ ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಕವೆಂದರೆ ಕಾಯ, ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಹೇಗಿದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಸ್ವರ್ಗ, ಮೋಕ್ಷ, ಸರ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿವೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಲೋಕವೆಂದರೆ ವಿಸಂಬುದನ್ನು ನೋಡೋಣ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಆನಂತಾನಂತ ಆಕಾಶವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತಿದೆ ಈ ಆಕಾಶದ ಅತ್ಯಂತ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಲೋಕವು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿದೆ. ಆಕಾಶದ ಎಷ್ಟು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ಅಜೀವ, ದರ್ಮ, ಅದರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಲ ಈ ಐದು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆಯೋ ಆಕಾಶದ ಅಷ್ಟು ಭಾಗಕ್ಕೆ ಲೋಕವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು ಈ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಅನಂತಾನಂತ ಜೀವಗಳು ಇದೆ ಜೀವಗಳಿಗಿಂತ ಅಸಂತ ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಕ್ಷುಧ್ರಲ ವರಮಾಣುಗಳೂ ಇವೆ ದರ್ಮ ದ್ರವ್ಯ, ಅದರ್ಮ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ದ್ರವ್ಯವು ಇಂದೊಂದಾಗಿವೆ ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ ಈ

ಎಲ್ಲವುಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ಆಕಾರ, ಅವಗಾಹನ (ಇರುವ ಸ್ಥಳ) ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥದ ವಿಸ್ತಾರವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. 1

ವೃತ್ತ || ಕಡೆಯಲ್ಲದಿನೆವ ಗಗನದ ನಡುವಿರ್ಕಂ ಮೂರು ಗಾಳಿಯಾ ಗಾಳಿಗಳಾ
ಒಡಲೊಳಿ ಪಟ್ಟೈವ್ಯಂಗಳ್ ಇಡಿಕಿರಿದದು ಲೋಕಮದರ ಬಾಹ್ಯಮಲೋಕಂ ।
ಜೀವಾವಳಿ ಪುದ್ದಲಚಯಮಾವರಿಸಿದ ಧರ್ಮಮೊಂದಧರ್ಮಂ ಗಗನಂ
ತಿಲವಿದ ಕಾಲಾಣುಗಳಿಂದಿವಿಧದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಪಟ್ಟಿಮಿವರ್ತದರಿಂದಂ ||

—ರತ್ನಕರ-ಶ್ರೀಲೋಕತತಕ ೩-೪

೧೧. ಬೋಧಿ ದುರ್ಲಭ ಭಾವನೆ

ಈ ಭಾವನೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ— ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ಜೀವವು ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ನಿಂತದ್ದಿದೆ. ಒಂದು ನಿಗೋದ ಜೀವದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲದೊಳಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಿದ್ಧ ಜೀವಗಳು ಆಗಿ ಹೋಗಿವೆಯೋ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅನಂತ ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಜೀವಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರದ ಅವಗಾಹನ-ಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಒಂದೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ವ್ರಕಾರದ ಬಾದರ (ಸ್ಥೂಲ) ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿಗೋದ ಜೀವಗಳಿಂದ ಈ ಲೋಕವು ಎಲ್ಲ ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಂದಲೂ-ಕೆಳಗೆ, ಮೇಲೆ, ಒಳಗೆ, ಹೊರಗೆ-ತುಂಬಿದೆ. ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ವೃದ್ಧೀಕಾಯ ಮೊದಲಾದ ವಂಜನ್ದಾವರ ಜೀವಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದೆ. ಇವುಗಳೊಳಗಿಂದ ತ್ರಸ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೂ ಸಹ ಉಸುಬಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ತೀರ ಸಣ್ಣ ರತ್ನದ ಕಣದ ಹಾಗೆ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಅಕನ್ಯಾತ್ ಇದರೊಳಗಿಂದಲೂ ಬಹಳ ವ್ರಯಾನದಿಂದ ತ್ರಸ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಇದ್ದು ವಂಜೇಂದ್ರಿಯತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ವಿಕಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗಿ ಪುನಃ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿಬೀಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲವಿದ್ದು ಆ ಮೇಲೆ ವಂಜನ್ದಾವರ ವರ್ಯಾಯವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನಂತ್ಯಾತ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಪುನಃ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಈ ವ್ರಕಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಅನಂತ ವರಿವರ್ತನೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದರೊಳಗಿಂದ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯತ್ವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಸಹ ಅದು ಮನಸಹಿತವಾಗಿರುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಸಾರಾಸಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದರ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಪುನಃ ಅಜ್ಞಾನವು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಸತತ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅನಂತ ಕಾಲ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತುವುದು. ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಅವಸ್ಥೆಯೊಳಗಿಂದ ಸುದೈವದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಒಂದು ನೇಳೆ ಮನಸಹಿತ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿಗಳಂಥ ಭಯಂಕರ ಕ್ರೂರ, ರಾಘ್ರ ಪರಿಣಾಮ, ಅಶುಭಲೇಶ್ಯಾಧಾರಕರಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿದರೆ ಮನಸ್ಸಿದ್ದೂ ಕೂಡ ವಿನು ಉಪಯೋಗ? ಹಗಲಿರುಳು ಕ್ರೂರ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ತಿರುಗಿ ನರಕ ಗತಿಯು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿದ್ದೇ ಈ ವ್ರಕಾರ ನರಕದಲ್ಲಿ, ವಶಯೋನಿಯಲ್ಲಿ, ಸ್ಥಾವರ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತ ಅನಂತ ಕಾಲ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಚಳಿ, ಉಷ್ಣ, ಹೊಡೆತ, ಬಡಿತಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಗೂ ನಾಲ್ಕು ಬೀದಿಗಳ ಕುಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಬಿಲಿಯುಳ್ಳ ರತ್ನದಂತೆ ದುರ್ಲಭವಾದಂಥ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿತೆನ್ನೋಣ. ಆದರೆ ಅದು ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಅದಿಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಆ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಪಾನದ ಸಂಚಯವಾಗಿ ಪುನಃ ನರಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ತಿರುಗಿ ನರ ಜನ್ಮವು ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ

1 ಪಂಡಿತ ಸದಾಸುಖಜಿಯವರು ಹೀಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ —

ನನ್ನ ಶರೀರ ಬಲವು ಕಡಿಮೆಯಾದುದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವರ್ಣಿಸುತ್ತ ಹೋದರೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಕ್ಕೊಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾದೀತೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯವು ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಯಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇವೆ. ಅವುಗಳನ್ನೋದಿ ಪಾಠಕರು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಆರ್ಯಖಂಡದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾಗುವುದು ಇನ್ನೂ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ. ಆರ್ಯಖಂಡದಲ್ಲಿ ವಿನಾದರೂ ಪೂರ್ವ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಜನ್ಮವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ, ಉತ್ತಮ ಕುಲಗಳು ಲಭಿಸುವುದು ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿದೆ. ಭಿಲ್ಲ, ತಳವಾರ, ಜಾಂಡಾಲ, ಚರ್ಮಕಾರ, ಕೆಟಿಕ, ಆಗಸ, ನಾವರಿಗ, ಕುಂಬಾರ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕುಲಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಸಹ ಧನವು ಹತ್ತರ ಇರದಿದ್ದರೆ ಏನು ಮಾಡುವುದು? ವಶುವಿನಂತೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವುದು; ಇಲ್ಲಿವೆ ನೀಚ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು; ಅಲ್ಲದೆ ಹಗಲೆಲ್ಲ ನೀಚ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ವರಾಧೀನನಾಗಿದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲದೊಳಗೆ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಇನ್ನು ಅದೊಮ್ಮೆ ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ವಿವಿಧ ಧನಗಳೆರಡೂ ಲಭಿಸಿದವೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಆಗ ತೆರೀರದ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಇರುವುದು ಅವರೂವೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಿರಿವಂತಿಗೆ ಇದ್ದು ಕಿರಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಉಪಯೋಗವೇನು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪೂರ್ಣವಿದ್ದರೂ ತೆರೀರವು ದೋಷವಾಗಿದ್ದುದಾದರೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ಲಭಿಸಿ ಆಯುಷ್ಯವು ಹೇಗೆ ತಾಳಿಕು? ಒಂದು ವೇಳೆ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ತೀರಿನೊಂದರೆ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ನ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಆಯುಷ್ಯದ ಲಾಭವಾದರೂ ಏನು? ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದರೂ ನಶ್ವಂಗಳಿಗಿರುವ ಲಭಿಸುವುದು ಕಠಿಣ ಸತ್ಯಂಗಳಿಗಿಲ್ಲದಿದ್ದು ಸಮ್ಯಕ್‌ದರ್ಶನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ದುರ್ಲಭ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದ್ದೂ ಜಾರಿತ್ರಿವಿರುವುದು ಅವರೂವೆ. ಜಾರಿತ್ರಿವಿದ್ದೂ ನಾಯುವ ವರೆಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಇನ್ನೂ ಕಠಿಣವು. ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಯಾವನು ತೀವ್ರ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಸ್ವಾಧೀನನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಯಾನು ಅವನಿಗೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಐದ ರತ್ನಗಳಂತೆ ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ವುನು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಮನುಷ್ಯಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಇದೇ ಗತಿಯಲ್ಲಿ ತಪ-ವ್ರತ-ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇಂದ ದುರ್ಲಭವಾದ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮವು ಲಭಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ವಿಷಯ ಸುಖದ ಬಲಿಗೆ ಹಲವರು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ರತ್ನವನ್ನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುತ್ತಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ವೃತ್ತ || ವರಾಜ್ಯಗಳನೆಯ್ದೆ ಸಾಧಿಸಲು ಬಕ್ಕುಂ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವಮಂ
ಪುರಹಿತತ್ವಮನಾಂತು ಸ್ವರ್ಗದ ಮಹಾಭೋಗೋಪಬೋಗಂಗಳಂ ।
ನಿರುತಂ ಭೋಗಿಸಲಕ್ಕಿಲ್ಲ ಸುಲಭಂ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರದೋಳ
ದೊರಕೊಳ್ಳುಂ ಸಲೆ ಬೋಧಿರತ್ನಮೆ ಕರಂ ನೋಡಲ್ ಮಹಾದುರ್ಲಭಂ ||

— ವಿಜಯಣ್ಣ — ವ್ಯಾಧಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷಿ — ಬೋಧಿದುರ್ಲಭಾನುವ್ರೇಕ್ಷಿ

ವಡೆಯೊಳ್ಳಲಿದವಾದೊಡಾ ವಡೆಯನೇಂ ಕಾವಾರಿಯಂ ಗೆಲ್ಲನೇ?
ಕಡುಹಿಂದಂ ಜವನಂ ತೆರಳ್ಳುವನೆ ಬಲಿಂ ಮೋಕ್ಷಮಂ ಕೊಂಬನೇ ?
ಕಡೆಗಾಭೂವನ ಶಕ್ತಿ ನಾಲ್ಕಲಗೆ ಸಲ್ಲುಂ ಮರ್ದ್ಯತೆಟಂಗಳೊಳ್
ವಿಡು ಯೋಗೀಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಗಾನ್ವದು ಸಮಂ ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ||

— ರತ್ನಾಕರ — ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ ೭೭

೧೨. ಧರ್ಮಭಾವನೆ

ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ—ಧರ್ಮದಾಪ್ತನು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ದಶಲಕ್ಷಣಿಕ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಆತ್ಮನ-ಸ್ವಭಾವ ಇದನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ವೀತರಾಗದೇವನು ದಶಲಕ್ಷಣ, ರತ್ನತ್ರಯ, ಜೀವಮುಖವೆನೆಯದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಇದರ ವಿವೇಚನೆಯು ಪ್ರಸಂಗಾನುಸಾರ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬಿಡುಹೋಗಿದೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ ವ್ರತಾರದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ

ನಾಮಗ್ರಿಗಳು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುವುದೇ ಕರಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಧರ್ಮಶ್ರವಣ ಮಾಡುವ ಲಾಭವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುವುದು ಇನ್ನೂ ಕರಣ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಧರ್ಮಮತ ಪುರುಷನ ಸಂಗತಿಯು ಲಭಿಸುವುದು ತೀರ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಧರ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ಆಚರಣ ಇವು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬ-ತೀರ ವಿರಳವಾಗಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೋಹಕರ್ಮದ ಮಂದಸ್ತದಿಂದಲೂ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮ-ದಿಂದಲೂ ವ್ರಾವ್ಯವಾದಾವು ಈ ಜೀವವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆಯೂ ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ, ಅಕ್ಷಯ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು. ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನು ಹಗಲಿರುಳೂ ತನಗೆ ಸುಖವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾಚರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದರವು ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸುಖವು ಎಲ್ಲಿಂದ ವ್ರಾವ್ಯವಾದೀತು? ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತದಿದ್ದರೆ ಧಾನ್ಯವು ಎಲ್ಲಿಂದ ವ್ರಾವ್ಯವಾದೀತು? ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರತ್ವ, ಅಹಮಿಂದ್ರತ್ವ, ತೀರ್ಥಂಕರತ್ವ, ಜಕ್ರವರ್ತಿತ್ವ, ಬಲಭದ್ರತ್ವ, ನಾರಾಯಣತ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ಇವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕುಲ, ಉತ್ತಮ ರೂಪ, ಬಲ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ರಾಜ್ಯ, ಸಂಪತ್ತಿ, ಆಜ್ಞಾ, ಸತ್ಪುತ್ರ, ಸುಸ್ವಭಾವಿ ಸ್ತ್ರೀ, ಹಿತಮಾಡುವ ಮಿತ್ರ, ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಒಯ್ಯುವ ಸೇವಕ, ನಿರೋಧಿ ತರೀರ, ಉತ್ತಮ ಭೋಗೋಪಭೋಗ, ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ನಿಲ್ಲುವ ಮನೆ, ಸತ್ಸಂಗತಿ, ಕ್ಷಮಾ, ವಿನಯ, ಶಾಂತವೃತ್ತಿ, ಮಂದಕಷಾಯ, ವಾಂದಿತ್ಯ, ಕವಿತ್ವ, ಜಾತುರ್ಯ, ಹಸ್ತಕಲಾ, ಪೂಜ್ಯತ್ವ, ಲೋಕಮಾನ್ಯತ್ವ, ಕೀರ್ತಿ, ದಾತೃತ್ವ ಔದಾರ್ಯ, ಶೌರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮ ನಾಮಗ್ರಿಗಳು, ಉತ್ತಮ ಗುಣ, ಉತ್ತಮ ಬುದ್ಧಿ, ಉತ್ತಮ ವ್ರವೃತ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನಮಗೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಕೇಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ವ್ರಾವ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಷಮವಾದುದು ಸುಗಮವಾಗುತ್ತದೆ ಬೊಡ್ಡ ಬೊಡ್ಡ ಉಪದ್ರವಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡದವರಿಗೂ ಸಹ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಬಂದು ಮಲೆಯನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಂತೆ ತಣ್ಣಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಗಾಳಿ, ಮಳೆ, ರೋಗ, ದೇವ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ನದಿ, ಸಮುದ್ರ, ವಿಷ, ವರಚಕ್ರ, ದುಷ್ಕರಾಜ, ವೈರಿ ಮತ್ತು ಕಳ್ಳರ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಖ-ಶಾಂತಿಗಳು ಮತ್ತು ನೌಖ್ಯವು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಇಡುವಂಥವರು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತರಣುಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಆ ಪ್ರಕಾರ ಆಚರಣೆಯನ್ನೂ ಇಡಬೇಕು. ಇದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ವೃತ್ತ ॥ ಜೆಲುವು ವಿಲಾಸವಿವೇಕಂ ವಲಿ ವರಿಜನ ಕಾಮಭೋಗಮುವಭೋಗಂಗಳು |

ಸಲೆ ರಾಜೈಶ್ವರ್ಯಂಗಳು ವಿಲಸತಾಸದ್ಧರ್ಮದಿಂದಮಕ್ಕುಮಮೋಘಂ ||

ಕೊಲೆಯಾದಿ ಪಾವನಿಜಯಮ ತೊಲಗಿಸಿ ನೌಖ್ಯವನೆಮಾಡುಗುಂ ಸದ್ಧರ್ಮಂ |

ನೆಲಸಿದ ಮೋಹಾಂಧಕಾರವ ಬಲುಹಂ ತೊಲಗಿಸುತ ತರಣಿಯಂದದಿ ಕ್ಷಣದಿಂ ||

—ವಿಜಯಣ್ಣ —ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ —ಧರ್ಮಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆ

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪ

ಹಿಂದೆ ಸ್ವ ಧ್ಯಾನ—ಹಿಂದೆ ಸ್ವ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಗವಂತನ ಉಪದೇಶವಿದೆ ಈ ಧಾರಣೆಯ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥ ಸಂಯಮಿ ಪುರುಷನ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅವು ವಾರ್ಧಿವೀಧಾರಣಾ, ಆಗ್ನೇಯೀಧಾರಣಾ, ಪವನಧಾರಣಾ, ವಾರುಣೀಧಾರಣಾ, ತತ್ತ್ವರೂಪವರ್ತಿ ಧಾರಣಾ ಎಂದು ಐದು ಇವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥಿವೀ ಧಾರಣೆಯು ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿದೆ

ವಾರ್ಧಿವೀಧಾರಣಾ—ಒಂದು ಉಜ್ವಲ, ಕೈಬಿಡುಬಿಡು, ತಬ್ಬರಹಿತ, ಮಧ್ಯಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ವಿಸ್ತೀರ್ಣ, ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಷ್ಟು, ಕಾಯ್ದು ಸುಮರ್ಣದಂತೆ ಯಾವುದರ ಕಾಂತಿಯು ಇದೆಯೋ ಅಂಥ ಕಮಲದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದರ ಕೇಸರವು ವದ್ಧರಾಗ ಮಣಿಯಂತೆ ಇರುವದೆಂದು ಧಾವಿಸಬೇಕು

ಅಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾವಿರ ವಕ್ರಗಳಿಗೂ ಇರುತ್ತವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು. ಆ ಕಮಲದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ವರ್ವತದಂಧ ತೇಜಃಪುಂಜ ಕರ್ಣಿಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶರತ್ಕಾಲದ ಚಂದ್ರನಂಧ ನಿರ್ಮಲ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೈಲಾಭರಣಿತ, ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತ, ಕರ್ಮನಾಶೋದ್ಯುಕ್ತ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾದಂಧ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಪಾರ್ಥವೀಧಾರಣಾ ಎನ್ನುವರು

ಅಗ್ನಿಧಾರಣಾ—ವಾರ್ಧವೀಧಾರಣಾದ ಅಭ್ಯಾಸವು ದೃಢವಾದ ಮೇಲೆ ಆ ಸ್ವಟಿಕಮಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ನಾಭಿ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ವಕ್ರಗಳಿಗೂ ಮನೋಹರ ಕಮಲವಿದೆಯೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಆ ಕಮಲದ ಒಂದೊಂದು ವಕ್ರಗಳಿಗೂ ಮೇಲೆ ಹದಿನಾರು ಸ್ವರಗಳ ಸಾಲು ಅಂದರೆ ಅ, ಆ, ಇ, ಈ, ಉ, ಊ, ಋ, ೠ, ಲು, ಲೂ, ಎ, ಐ, ಒ, ಔ, ಅಂ, ಆಗಲೆನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕು ಆ ಕಮಲದ ಕರ್ಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ಹ' ಅಕ್ಷರ, ರೇಫ, ದಿಂದು ಮತ್ತು ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರ ಕಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂ ಒಂದು ಬಿಂದುವಿನೊಳಗಿಂದ ಕೋಟಿ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹತ್ತಿರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪಸರಿಸುವಂಥ 'ಹಂ' ಈ ಮಂತ್ರದ ಚಿಂತನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ರೇಫದೊಳಗಿಂದ ನಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೊಗೆಯು ಏಳುತ್ತಿದೆ, ಬಳಿಕ ಅಗ್ನಿಯ ಕಣಿಗಳು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಏಳುತ್ತಿವೆ; ಮುಂದೆ ಆ ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಜ್ವಾಲೆಯ ಸಮೂಹವೇ ಹೊರಡುತ್ತಿದೆ; ಹೀಗೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಆ ಜ್ವಾಲಾಸಮೂಹವು ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಸವನೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ ಅದು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ಇರುವ ಅಷ್ಟಕರ್ಮರೂಪದ ಎಂಟು ವಕ್ರಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಕಮಲವನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿ ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಅದು ತ್ರಿಕೋಣಾಕಾರದ ಅಗ್ನಿಮಂಡಲದ ಅಗ್ನಿಯ ಬೀಜಾಕ್ಷರದ ರಕಾರ ಮತ್ತು ಸ್ಪಸ್ತಿಕ ಜಿಹ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿ ತನ್ನ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಸುಪರ್ಣ ಸಮಾಸವಾದ ತೇಜಃಪುಂಜ ನಿರ್ದೂಮ ಅಗ್ನಿಯ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗಿ ಅಂತರಂಗ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರರೂಪದಿಂದ ಕರ್ಮದ ದಹನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ, ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯತಃ ಶರೀರವನ್ನು ದಗ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ದಗ್ಧಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಏನೂ ಉಳಿಯದುದರಿಂದ ನಾವಕಾಶವಾಗಿ ಅದು ತನ್ನಪೈಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಹೀಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಧಾರಣೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಪವನ ಧಾರಣಾ—ಪವನ ಧಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪವನವು (ವಾಯು) ಮಹಾನ್ ವೇಗವಾನ್ ಮತ್ತು ಬಲವಾನ್ ಇದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು ಅದು ದೇಹ ಸಮೂಹವನ್ನು ಜಾಲಿಸುವಂಥದು, ಮೋಡವನ್ನು ಕದಲಿಸುವಂಥದು, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತೆರಿಗೆಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದು, ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವಂಥದು, ದಿಶೆಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವಂಥದು, ಜಗತ್ತಿನ ಮಧ್ಯ ಭಾಗವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸುವಂಥದು, ವೃದ್ಧಿಯ ಕೆಳಗೂ ಗಮನ ಮಾಡುವಂಥದು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದಂದದು ಇದೆ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಬಲ ವಾಯುವು ಕರ್ಮರೂಪದ ಧೂಳು ಮತ್ತು ಶರೀರ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ನಾವಕಾಶವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು.

ವಾರುಣೀ ಧಾರಣಾ—ಈ ಧಾರಣಾದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯ, ಮಿಂಚು, ಗುಡುಗುಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಮೋಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಮುತ್ತಿನಂತೆ ನಿರ್ಮಲ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ವರುಣಬೀಜಾಕ್ಷರ ಮಂಡಿತ, ಅಮೃತ ಸಮಾನವಾದ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಅರ್ಧ ಚಂದ್ರಾಕಾರದ ವರುಣಾಕ್ಷರವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು, ಅದು ಆಚಿಂತ್ಯ ಪ್ರಭಾವ ಮತ್ತು ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿ ರೂಪದ ನೀರಿನಿಂದ ಶರೀರದೊಳಗಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಎಲ್ಲ ರಜದ-ಧೂಳಿಯ-ಪ್ರಕ್ಷಾಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ವಾರುಣೀ ಧಾರಣಾ ಎನ್ನುವರು.

ತತ್ತ್ವರೂಪವತೀ ಧಾರಣಾ—ತರುವಾಯ ತತ್ತ್ವರೂಪಿ ದಾರಣೆಯನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನ, ದಿವ್ಯ ಅತಿಶಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ವಂಜಕಲ್ಯಾಣಿಕಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವ, ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಕಾರದ ದೇವ ಸಮೂಹದಿಂದ ವಂದನೀಯ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮರಹಿತ, ಅತಿಶಯ ನಿರ್ಮಲ, ಪ್ರಕಟ ಪುರುಷಾಕಾರ, ಸಪ್ತದಾತು ರಹಿತ ಶರೀರವಿರುವ, ಹುಣ್ಣಿನೆಯ ಚಂದ್ರನಿಂದ ಕಾಂತಿ ಇರುವ, ಸರ್ವಜ್ಞ ರೂಪ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನು ಇರುವನು ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಐದು ಧಾರಣೆಗಳು ಇರುವಂಥ ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಮನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಲಗೊಳಿಸುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿಂದೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ತೋರಿಸಿದ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಾಡುವನ್ನು ಉತ್ತಮ ಮಾಡುವಂಥ, ನರ್ವಜ್ಞರಿಗೆ ಸಮಾನ, ಮೇರು ವರ್ವತದ ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿರುವ, ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ವಂದ್ಯನಾದಂಥ ನನ್ನ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಭಾವವನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಜಿಹ್ವಾಗಮ ರೂಪದ ಮಹಾನಮುದ್ರದ ಪಾರಾಗಮಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಈ ಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ದುಷ್ಟಕೃತ ವಿದ್ಯಾಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಾದಿ ಕ್ರೂರ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವು, ಗಂಡಕ, ಆನೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರ ಜೀವಗಳು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಯಾವ ಉಪದ್ರವವನ್ನು ಮಾಡಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಭೂತ, ಪಿಶಾಚ, ರಾಕ್ಷಸ, ಗ್ರಹ, ಶಾಕಿಣಿ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರ ದೇವತೆಗಳ ಕ್ರೂರ ವಾಸನೆಗಳ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ.

ವದಸ್ಥ ಧ್ಯಾನ

ವದಸ್ಥ ಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪ—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವದಸ್ಥ ಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡೋಣ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ವ್ರಹ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರೋ ಅವುಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ವದಸ್ಥ ಧ್ಯಾನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆರಂಭದೊಳಗೆ ನಾಭಿ ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ವಕ್ರಗಳಿಗ ಒಂದು ಕಮಲವಿದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ತರುವಾಯ ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹದಿನಾರು ಸ್ವರಗಳ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವ ಒಂದು ವಂಕ್ರಿಯಿದೆ ಆ ಹದಿನಾರು ಸ್ವರಗಳೆಂದರೆ ಆ, ಆ, ಇ, ಈ, ಉ, ಊ, ಋ, ೠ, ಲು, ಲೂ, ಎ, ಏ, ಓ, ಔ, ಅಂ, ಅಃ ಇವು ಆಗಿವೆ ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ವಕ್ರಗಳಿಗ ಒಂದು ಕಮಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ವಕ್ರಗಳಿಗ ಒಂದು ಕರ್ತೃಕ ಸೇರಿ ಇವತ್ತೆಲ್ಲಾ ನಾನುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕ, ಖ, ಗ, ಘ, ಙ, ಚ, ಛ, ಜ, ಝ, ಞ, ಟ, ಠ, ಡ, ಢ, ಣ, ತ, ಥ, ದ, ಧ, ನ, ವ, ಫ, ಬ, ಭ, ಮ ಈ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ವಕ್ರಗಳಿಗ ಒಂದು ಕಮಲವಿದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದರ ಎಂಟೂ ವಕ್ರಗಳಿಗ ಮೇಲೆ 'ಯ, ರ, ಲ, ವ, ತ, ಷ, ಸ, ಹ' ಈ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳು ವ್ರಹ್ಮಚೇಯ ಹಾಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವವೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಈ ಅನಾದಿ ಸಿದ್ಧ ವರ್ಣಮಾತೃಕೆಗಳ ಸ್ಮರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಪುರುಷನಿಗೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವರ್ಣಮಾತೃಕ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕಳೆದ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಕ್ಷಯರೋಗ, ಆರುಚಿ, ಮಂದಾಗ್ನಿ, ಬಿಳುವು, ಉದರ, ಶ್ವಾಸ, ಕೆಮ್ಮು ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳು ಇದ್ದರೆ ಅವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಅನಾಮಾಸ್ಕ ವಕ್ರೈಶ್ವ, ಮಹಂತ ಪುರುಷರಿಂದ ಪೂಜ್ಯತ್ವಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೈದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ 'ಐಮೋ ಅರಹಂತಾಣಂ, ಐಮೋ ಸಿದ್ಧಾಣಂ, ಐಮೋ ಆಯುರಿಯಾಣಂ, ಐಮೋ ಉಪಜ್ಞಾಯಾಣಂ, ಐಮೋ ಲೋಕ ಸವ್ಯಸಾಹುಣಂ' ಮತ್ತು ಹದಿನಾರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಮಂತ್ರ 'ಅರ್ಹಸಿದ್ಧಾಚಾರ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಸರ್ವಸಾಧುಭ್ಯೋ ನಮಃ' ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ 'ಅರಹಂತಸಿದ್ಧ' ಈ ಆರು ಅಕ್ಷರಗಳ ಇಲ್ಲವೆ 'ಐಮೋ ಸಿದ್ಧಾಣಂ' ಈ ಐದು ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಥವಾ 'ಅರಹಂತ' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರಗಳ, ಅಥವಾ 'ಸಿದ್ಧ' ಎಂಬ ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳ, ಇಲ್ಲವೆ 'ಓಂ' ಎಂಬ ಒಂದು ಅಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು 'ಐಮೋ ಅರಹಂತಾಣಂ' ಎಂಬ ಸಪ್ತಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರ, ಇಲ್ಲವೆ 'ಅಸಿಲಉಸಾ' ಎಂಬ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಮಂತ್ರವು ವಂಚ ವರಮೋಕ್ಷಗಳ ವಾಚಕವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಗಳು ಇವೆ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಸುರೂಪ ಬೇತೆದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು 'ಚತ್ತಾರಿ ಮಂಗಲಂ, ಅರಹಂತ ಮಂಗಲಂ, ಸಿದ್ಧ ಮಂಗಲಂ, ನಾಹೂ ಮಂಗಲಂ, ಕೇವಲಿ ಪಣ್ಣ ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಮಂಗಲಂ' ಈ ಮಂಗಲ ವದಗಳು ಮತ್ತು 'ಚತ್ತಾರಿ ಲೋಗುತ್ತಮಾ, ಅರಹಂತ ಲೋಗುತ್ತಮಾ, ಪಣ್ಣ ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಮಂಗಲಂ' ಈ ಮಂಗಲ ವದಗಳು ಮತ್ತು 'ಚತ್ತಾರಿ ಲೋಗುತ್ತಮಾ' ಈ ನಾಲ್ಕು ಉತ್ತಮ ವದಗಳು ಮತ್ತು

‘ಚಿತ್ತಾಂತ ಸರಣಂ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ, ಅರಿಹಂತ ಸರಣಂ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ, ಸಿದ್ಧ ಸರಣಂ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ, ಸಾಹು ಸರಣಂ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ, ಕೇವಲಿ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ, ಧರ್ಮೋ ಸರಣಂ ವಸ್ತುಜ್ಞಾನಮಿ’ ಈ ನಾಲ್ಕು ಶರಣ ವಾದಗಳನ್ನು ಕರ್ಮ ವೆಚ್ಚವು ನಷ್ಟವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿತ್ಯ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಮುಂದು ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ವಾದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪದಗಳೇ ಮುಂಗಲಕರವಾಗಿವೆ ಇವು ನಾಲ್ಕೇ ಉತ್ತಮವಾಗಿವೆ. ಇವು ನಾಲ್ಕೇ ಶರಣ ಹೋಗಿರಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಇದರ ಮರಿವು ಎಂದೂ ಆಗಗೊಡಬಾರದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಮಂತ್ರಗಳು ಜೀವದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಾದಿ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಮೇಲಾಗಿ ವೈರ-ವಿರೋಧವು ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ವರಮ ತಾಂತ ಭಾವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ವಿಷಯ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬೇಕು, ತೆಂಡೋದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು, ವೀತರಾಗತ್ವವು ಬೆಳೆಯಬೇಕು, ವರವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆಯು ನಷ್ಟವಾಗಬೇಕು, ಈ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಮವು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ದ್ವಾನ ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧ್ಯಾನ, ಜವ ಜಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರ ಕರ್ಮವು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಸಾರ ವೆಚ್ಚಮಾಡ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗಿ ಯುವನು ಜಾರಣ, ಮಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟನ, ಮೇಲಕರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಘೋರ ಸಂಸಾರ ವೆಚ್ಚಮಾಡ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಇಂಥ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳು ವಿಷಯೋಪಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ತತ್ವಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯಶ್ರೇಯವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದು ಜವ-ಜಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಇದೇ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಧ್ಯಾನ, ತವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ ಸುಳ್ಳು ವಾಸನೆ, ಸಳ್ಳು ಧ್ಯಾನ, ವ್ಯಂತರ ದೇವ, ದೇವಿ ಯಿತ್ಯಾದಿ ಮೊದಲಾದ ಕುಡಿದವಗಳ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ವೆಚ್ಚಮಾಡುವನ್ನು ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನದಿಂದ ವರಾಜ್ಯವಿಗೂಳಿಸುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಬಂಧವು ಆಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಚಿತ್ತದ ವಿಕಾಗ್ರತಾರೂಪ ತವತ್ತರಣದ ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ಇಲ್ಲದ ಮಂದ ಕಷ್ಟಾಯದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಸುಳ್ಳು ವಿಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆನ್ನೋಣ ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವಿಷಯಕಷ್ಟಾಯದ ವೃದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಅಭಿಮಾನಗಳೇ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧಾನ ಜ್ಞಾನ ಆಚರಣೆಗಳ ನಾಶವಾಗಿ ಪಾವಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೀತರಾಗತೆಯನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ಯಂತ್ರ, ಮುದ್ರಾ, ಮಂಡಲ, ಧೂಪ ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಮೋಹರೂಪಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧವಾಗುವ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕವಾಯಗಳ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಾಣಿಯು ಕೃತಿತ್ವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಯಾರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಷ್ಟಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವರೋ ಅವರೇ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಸಾವಿರಾರು ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೋಹರೂಪಿ ಮದಿರೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ಅತಿನಿಂಧನಾದಂಥ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತ ಪುರುಷನಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರವಾದಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಚಂಚಲ ಮನವನ್ನು ವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ಸಂಯೋಗವು ಇರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ ಅಪಾರವಾದ ಪಿಶಾಚಿಯು ಹಿಡಿದುದರಿಂದಲೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಅಂಧನಾದಂಥ ಜೀವವು ಆತ್ಮನ ಹಿತವು ಯಾವುದರಿಂದ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳು ಆರ್ತಧ್ಯಾನವೆಂಬುದೇ ಒಂದು ಅಗ್ನಿ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾದಂಥ ಕುವಾಸನೆಗಳೆಂಬ ಹೊಗೆ, ಇದರಿಂದ ದುರ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ನೇತ್ರವು ಮುಚ್ಚಿರುವುದೋ ಮತ್ತು ನಾನಾ ವಿಧ ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಜ್ವರದಿಂದ ಯಾವ ಆತ್ಮನ ನಿಶ್ಚೇದವಾಗುವುದೋ, ಅವನಿಗೆ ಎಂದೂ ಧ್ಯಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಆವಸ್ಥೆಗಳೆಂಬ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಪ್ರಬಲ ರಾಗರೂಪಿ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ವರಿಗ್ರಹವೆಂಬ ವಿಷದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಅನೇಕ ಪೀಡೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮನ ಹಿತ ಮಾಡುವಂಥ ದ್ವಾನವನ್ನು ದೇಗು ಸೂಚಿಸಿ ಬಂದೀತು? ಇಂಥವನು ಆರಂಭ ವರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸ್ವತಃ ರಸ್ತೆಗೆ ಕಾಣು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಪರಾವೀನನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ವೈರಿಗಳ ನಾಶವನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ

ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ತವಸ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಸಹ ಯಧಾರ್ಥ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಹೋದರೆ ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೂ ಧ್ಯಾನ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯತಿತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿದನಾದರೂ ಪೂರ್ವಾವರ ವಿರೋಧಕವಾದಂಥ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಅವನಿಗೂ ಧ್ಯಾನ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗಲಾರದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥ ವಾಖ್ಯಾಣ ಜನರಿಗೆ ಅನೇಕಾಂತ ರೂಪೀ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು ತಕ್ಕವಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಆದೀತು? ಜಿನೋದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯದಂಥವರು ಮುನಿರಿಂಗವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮನದ ಕುಟಿಲತೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇರುವರು ಇವರು ಶಿಷ್ಯ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಕೀರ್ತಿಗಳು ಬೆಳೆಯುವವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ ಸ್ವಂತದ ಕೀರ್ತಿ, ಪೂಜ್ಯತೆ, ಅಭಿಮಾನ, ಸತ್ಕಾರ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪುಷ್ಪವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನಸೇತ್ರವನ್ನು ತೆರೆದಿರುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ ಗರ್ವದಿಂದ ತರೀರದಲ್ಲಿ ನೆಡವು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಸವಿ ಸವಿ ತಿನ್ನುವ ಲಾಲಸೆಯು ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೇರಿಂದ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ವಕ್ರವಾತ ಮಾಡುವ ರೂಢಿಯು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವದೊಳಗಿನ ಕೆಟ್ಟ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗದೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿದ್ದವನು ಮುನಿನೀಷವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಧ್ಯಾನಸಿದ್ಧಿಯು ಎಂದೂ ಆಗಲಾರದು ಯಾಕೆಂದರೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ ಮೋಹಗಳು ಯಾರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ತುಂಬಿರುವವೋ ಮತ್ತು ಯಾರ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಕುಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಇರುವುದೋ ಅವರಿಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸೀತು? ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹಗಲಿರುಳೂ ರಾಗ ಭಾವನೆಯು ಮನದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ ಭೋಗವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಸಿದ್ಧತೆಯು ನಡೆದಿರುವುದು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕರುಣಾ ಭಾವವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪಾಪ, ಕೌತುಕ, ಮಾಯಾಚಾರ, ಯುದ್ಧ, ಕಾಮ-ಶಾಸ್ತ್ರಾದಿಗಳ ಮಾತು ಮತ್ತು ಉಪದೇಶವು ನಡೆದಿರುವುದೋ ಅಂಥ ವುರುಷನಿಗೆ ಧ್ಯಾನವು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು. ಜಿನೋದ್ರಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿಯೂ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ವಶೀಕರಣ, ಆಕರ್ಷಣ, ಮಾರಣ, ಉಜ್ಜಾಟನ, ಜಲಸ್ತಂಭನ, ಅಗ್ನಿಸ್ತಂಭನ, ವಿಷಸ್ತಂಭನ, ರಸಕರ್ಮ, ರನಾಯನ, ನಾದಕಾ ವಿದ್ಯಾ, ಅಂಜನ ವಿದ್ಯಾ, ಪುರೋಚಾರ, ಇಂದ್ರಜಾಲ, ಬಲಸ್ತಂಭನ, ವಿದ್ಯಾಚೋರದ ಮತ್ತು ಭೇದ, ವೈದ್ಯವಿದ್ಯಾ, ಜೋತಿಷವಿದ್ಯಾ, ಯಕ್ಷಿಣೀ ಸಿದ್ಧಿ, ವಾತಾಲ ಸಿದ್ಧಿ, ಕಾಲವಂಚನಾ, ಸರ್ವಮಂತ್ರ, ಭೂತಪಿತೃಪೂಜೆ ಕ್ಷೇತ್ರಪಾಲನಾಧನ, ಜಲಮಂಥನ-ಸೂತ್ರಬಂಧನ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಧ್ಯಾನ, ಮಂತ್ರನಾಧನ, ಘೋರ ಶವಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಇವರು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಕಷಾಯಗಳ ವಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಘೋರ ಕರ್ಮದ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ದುರ್ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ದುರ್ಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವರು ನರಕತೀರ್ಥಾಂತಾದಿ ಕುಗತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವಾಖ್ಯಾಣ ಜನರ ಬಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅನುಮೋದನೆಯನ್ನು ಕೊಡುವವರಿಗೂ ಸಹ ಅವರಂತೆಯೇ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಯಂತ್ರಾದಿಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಕೂಡದು ಇದು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವರ್ಗವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವರು ಹೀಗೂ ಅನ್ವಬಹುದು — ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರಾದಿಗಳೂ ಜಾರಣ ಮಾರಣ ಉಜ್ಜಾಟನಾದಿಗಳೂ ದ್ವಾದಶಾಂಗವಾಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತವಲ್ಲವೆ? ಅಂದಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವುದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೀಗಿದೆ—ದ್ವಾದಶಾಂಗವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುವಂಥ ದ್ರವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲ ಭಾವ, ವಿಷ, ಅಮೃತ, ಔಷಧಗಳ ವರ್ಣನೆಗಳಿಲ್ಲ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ವಿಷವು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಅಮೃತವು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ಸುಳ್ಳು ವಿದ್ಯೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಕುಬಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಕರ್ಮಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ಹಾಗೂ ವಿತರಾಗತ್ವವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ವಂಚನೆಯೇನು ವದನಗಳ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದೊಳಗಿನ ವದನ ಧ್ಯಾನದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ರೂಪವಸ್ಥಾಧ್ಯಾನ್

ಸಮವಸರಣದ ಸ್ವರೂಪ—ತರುವಾಯ ರೂಪವಸ್ಥಾಧ್ಯಾನ್‌ನಲ್ಲಿ, ಭಗವಾನ್ ಅರಹಂತ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದು, ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ಥಾಪನೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು, ಹಸ್ತೇಶ್ವರ ಪ್ರಕಾರದ ಸಭೆಗಳೊಳಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಭರ್ಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಭಗವಂತನು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾನವು—ಸಮವಸರಣವು—ನೆಲದಿಂದ ಐದು ಸಾವಿರ ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಇವತ್ತು ಸಾವಿರ ವಾವಟೆಗಳು ಇವೆ. ಅದರ ಭೂಮಿಯು ಹಸಿರು ವಜ್ರಗಳಿಂದಲೂ ನೀಲ ಮಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಗೋಲ ಸಿಂಹಾಸನವಿದ್ದು, ಅದಕ್ಕೆ ಝೂಲಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಿಂಹಾಸನವು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ರೂಪಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಕನ್ನಡಿಯೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸದಾನ್ವಿತ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಿದೆ. ಅದು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕುದೇರನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕುದೇರನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತನ್ನ ರಣನಾಟಕಾರ್ಯದಿಂದ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನೋ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಾನವರು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಆದರೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕಿದಷ್ಟು ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ತುಭಧ್ಯಾನದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೂ ಭವ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಅದರ ಶ್ರವಣವೂ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯ ಆನಂದವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟಿ—ಆ ಸಭೆಯು ಹಸ್ತೇಶ್ವರ ಯೋಜನ ಅಕೃತಿಯ ಇಂದ್ರನೀಲ ರತ್ನದ ಗೋಲ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ರತ್ನಸಮೂಹಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಧೂಲಿಶಾಲವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕೋಟಿಯಿದೆ. ಆ ಕೋಟಿಯೊಳಗಿನ ಹಸಿರು ವಜ್ರಗಳ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಆಕಾಶವೇ ಹಸಿರುಗೊಂಡಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವದ್ಧರಾಗ ರತ್ನದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಅದು ಹಳದಿ ವರ್ಣದ್ದಾಗಿರುವಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಣದ ರತ್ನಗಳ ಪ್ರಭೆಯು, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯ ಕಾಂತಿಯು, ಆಕಾಶದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಆಯಾಭಾಗಗಳು ಆ ಆವರ್ಣದವುಗಳಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಕಾಂತಿಯು ರತ್ನಗಳ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಆ ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದಂತೆ ಒಮ್ಮೆತ್ತದೆ ಕೆಲಕೆಲಸದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸುವರ್ಣದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಆಕಾಶವೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿಶಯ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳಂಥ ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟಿಯು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಎರಡೆರಡು ಕಂಬಗಳಿಂದ ಆ ಕಂಬಗಳ ತುದಿಗೆ ಮಕರಾಕೃತಿಯ ತೋರಣಗಳಿವೆ. ಆ ತೋರಣದಲ್ಲಿ ರತ್ನಮಾಲೆಯನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಸುವರ್ಣದ ನಾಲ್ಕು ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳು—ಕೋಟಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಒಂದು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾದಂಥ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವರ್ತುಲವಿದೆ. ಆ ವರ್ತುಲದಿಂದ ಬಹಳವ್ವು ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಟ್ಟಿನಂತೆ ಸುವರ್ಣದ ನಾಲ್ಕು ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳಿವೆ. ಅವು ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ. ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲು ನಾಲ್ಕು ಮಹಾದ್ವಾರಗಳಿರುವ ಮೂರು ಕೋಟಿಗಳು ಇವೆ. ಆ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿರುವ ಒಂದು ಕಟ್ಟೆಯಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾನಸ್ತಂಭ ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಮಾನಸ್ತಂಭವನ್ನು ದೂರಿನಿಂದ ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಯಾವನೇ ಇರಲಿ, ಎಂಥ ತೀವ್ರ ಅಭಿಮಾನಿ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಅವನ ಮಾನವು ಇಳಿದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣದ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದೊಳಗಿನ ನೀರಿನಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಭಿಷೇಕದ ಜಲದಿಂದ ಆ ಸಿಂಹಾಸನವು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಸಿಂಹಾಸನದ ಎದುರಿಗೆ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ದೇವ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರು ಸ್ವತ್ವ ವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಜಗಮಂತನ ಸ್ತವನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಿಂಹಾಸನವು ಆ ಸ್ಥಳದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಟ್ಟಿಗಳು ಇವೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಸುವರ್ಣದ ಮಾನಸ್ತಂಭವಿದೆ. ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದತ್ತಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು

ನೋಡುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸವು ಮಾನವ ಹರಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಅದಕ್ಕೆ ಮಾನಸ್ತಂಭವೆಂದು ಹೆಸರಿದೆ

ಮಾನಸ್ತಂಭದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬಾವಿಗಳು—ಆ ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಬಾವಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು ಇರುತ್ತವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕಮಲಗಳು ಅರಳುತ್ತವೆ. ಬಾವಿಗಳ ತೀರಗಳು ಸ್ವಚ್ಛ ಮಣಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಸ್ತಿಗಳು ಮೃದುರ ತಟ್ಟಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ವಸ್ತಿಗಳ ತಟ್ಟದಿಂದಲೂ ಭ್ರಮರಗಳ ಗುಂಪಾರವದಿಂದಲೂ ವಸ್ತಿಗಳೂ ಸಹ ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಹತ್ತಿದವೋ ವಿನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಬಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಂದಾ, ನಂದೋತ್ತರಾ, ನಂದಮೇ ಮತ್ತು ನಂದಮೋಷಾ; ದಕ್ಷಿಣದ ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಸುತ್ತಲೂ ವಿಜಯಾ, ವೈಜಯಂತೀ, ಜಯಂತೀ ಮತ್ತು ಅವರಾಜಿತಾ; ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಅಪೊಕಾ, ಸಂಪ್ರಟಾ, ಸಿದ್ಧಾ ಮತ್ತು ಕುಮುವಾ; ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ನಂದಾ, ಮಹಾನಂದಾ, ಸಂಪ್ರಟದ್ವಾ, ಪ್ರಭಂಕರೀ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನ ಮಾನಸ್ತಂಭಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಹದಿನಾರು ಬಾವಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಾವಿಯ ಎರಡು ತೀರಗಳ ಹತ್ತರ ಎರಡೆರಡು ನೀರಿನ ಕುಂಡಗಳಿವೆ ಆ ಕುಂಡದೊಳಗಿನ ನೀರಿನಿಂದ ವಾದಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಮಾನಸ್ತಂಭದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಂದಕ—ಈ ಕುಂಡಗಳ ಮುಂದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಂದಲೂ ಕಮಲ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಕಂದಕವಿದೆ. ಅದು ಕಂದಕವಾಗಿರದೆ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಮಂಥನ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಯೇ ಬಂದಿರುವದೋ ವಿನೋ ಎಂದೆನ್ನುತ್ತದೆ. ಈ ಕಂದಕ ಒಂದು ಆಕಾಶವಿದ್ದಂತೆ ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಕಮಲಗಳೇ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಆ ಅಗಳದ ರತ್ನಖಚಿತ ತೀರದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಸ್ತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಧುರ ತಟ್ಟಗಳಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ನಾನಾ ವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವಿಂಬಿತಗೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಮನೋಹರ ಪೋಭೆಯನ್ನು ತಂದಿವೆ ಕಂದಕದ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾದ ಗೋಲಾಕಾರದ ಹೂದೋಟವಿದೆ.

ವನಗಳು—ಆ ಕಂದಕದ ಒಳಗಿನ ಭೂಭಾಗವು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಮನೋಹರ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವನದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಋತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಣ್ಣು ಹೂವುಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಿಂದ ಆ ವನವು ದೇವಾಂಗನೆಯರ ಮಂದ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಗೊಂಡಂತೆ ಬಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಂದ ಸುಗಂಧ ಗಾಳಿಯ ತೆರೆಗಳು ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಭ್ರಮರಗಳು ಮೋಹಿಸಿ ಹೋಗಿರುವಂತೆ ಬಳ್ಳಿಗಳ ವನದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೊಂದು ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಹಲವಾರು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ವರ್ತಕಗಳಿವೆ ಸುಂದರವೂ ಮನೋಹರವೂ ಆದ ಹಾಸಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ಬಳ್ಳಿ ವನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇವೆ ಆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಂಗನೆಯರು ಬಂದು ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಆ ಲತಾಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ರತ್ನದ ಅತಿಶಯ ತಂವಾದಂಥ ಶಿಲೆಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

ಸುಖೋಪಮಯವಾದ ಕೋಟೆ—ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಪುಷ್ಪ ವಾಟಿಕೆಯ ವರೆಗೆ ಎರಡು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಲಯ ವಿಸ್ತಾರವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಸೇರಿ ನಾಲ್ಕು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇತ್ರವಾದಂತಾಯಿತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಹಾಮಾರ್ಗದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಬಹಳವನ್ನು ದೂರ ಹೋದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿದ ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣದಂಥ ಒಂದು ಕೋಟೆಯು ಇದ್ದದ್ದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಮನುಷ್ಯೋತ್ತರ ವರ್ತಕದಿಂದ ಮಾನವ ಲೋಕವು ಹೇಗೆ ಸುತ್ತು ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದೋ ಹಾಗೆ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಈ ಕೋಟೆಯು ಸುಖೋಪಮಯವಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ಈ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೆಲವೆಡೆಗೆ ಅನೆ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಂಸ, ನವಿಲು, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವ ಇವರ ಸುಂದರ ಜೋಡಿಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿ, ಹೂವು, ಎಲೆ, ಗಿಡ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಸುಂದರ ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ರತ್ನಖಚಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಕೋಟೆಯ ಭಾಗದ

ಕಟ್ಟಿಯಂತಿರುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ (ಗಲತೆಯ ಮೇಲೆ) ಮುತ್ತು ರತ್ನಗಳ ಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನೂ ವಾಲೆಯನ್ನೂ ಚಿತ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಿರುವ ಆ ಕೋಟೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಾಂತಿಯು ಅದರಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಇಂದ್ರ ಧನುಸ್ಸು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿ ಕೋಶಿಸುತ್ತವೆ.

ಗೋಪುರ—ಸುರ್ವಮಯವಾದ ಆ ಪ್ರಧಮ ಕೋಟೆಯ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಅತಿಶಯ ಎತ್ತರವಾದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರ ಗೋಪುರಗಳಿವೆ ಅವು ವಿಜಯಾರ್ಥ ವರ್ಷತದ ಶಿಖರದಂತೆ ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ. ಆ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ಮೂರು ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಅತಿಶಯ ತೇಜಃವಂಜವಾಗಿವೆ. ಮೂರು ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸಂಪತ್ತಿರು ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಅವು ನಗುತ್ತಿವೆಯೋ ವಿನೋ ಅನ್ನುವಂತಿವೆ ಆ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮೂರು ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ಮೇಲಿರುವ ವದ್ವರಾಗ ಮಣಿಯ ಶಿಖರಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನು ಬೆಳಗುತ್ತವೆ. ಈ ಗೋಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುವಂಥ ಕೆಲವು ದೇವತೆಗಳು ತ್ರಿಭುವನ ಗುರುವಾದ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವರು ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣಗಾನದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ರಸದಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಂದು ಕೆಲವರು ನೃತ್ಯಮಾಡಲು ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದುಸುರಾ ಎಂಬ ಭೃಂಗಾರ, ಕಲಶ, ಕನ್ನಡಿ, ಸ್ಥಾವರಾ, ಚಮರ, ಭಕ್ತ, ಭೃಷಾ, ವಂಖಿ ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರ ರತ್ನದ ತೋರಣಗಳು ಇವೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಹೀಗೆ ಬಾಸವಾಗುತ್ತದೆ.— ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅತಿಶಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಜಿನೇಂದ್ರನ ತೋರದ ಮೇಲೆ ಆ ಆಭರಣಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗಲಿವೆಂದು ಅವು ಮಹಾದ್ವಾರದ ತೋರಣಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನೇತಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆನ್ನಿ.

ನವ ನಿಧಿ ಮತ್ತು ನಾಟ್ಯಶಾಲೆ—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹೊರ ಮಗ್ಗಲು ನವನಿಧಿಗಳು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿವೆ. ವೀರತಾಳ ಭಗವಂತನು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನೆಂದೋ ವಿನೋ ಅವು ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಿಂತವೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾದ್ವಾರದ ಒಳ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಒಂದು ಹರಿದಾರಿ ಅಗಲವಾದಂಥ ಮಹಾಮಾರ್ಗವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಎರಡೂ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಗಳು ಇವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಗಳು ಇವೆ. ಅವು ಮೂರು ಮೂರು ವಿಭಾಗವಾಗಿವೆ. ಆ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ರತ್ನತ್ರಯ ಮಾರ್ಗವೆಷ್ಟೋ ತೋರಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಗಳ ಗೋಡೆಗಳು ಶುಭ್ರ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸುರ್ವಾಕ ಕಂಬಗಳಿವೆ. ನೆಲವು ಸ್ವಟಿಕದ್ದಾಗಿದೆ ಶಿಖರಗಳು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ರತ್ನಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ ಆ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರಭೆಯ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ದೇವ-ದೇವಿಯರು ಭಗವಂತನ ನಾಮಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ, ಛೇದಾಂಜಲಿಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಲೂ ನೃತ್ಯಮಾಡುವರು. ಕೆಲವು ದೇವಿಯರು ವೀಣೆ, ಮೃದಂಗಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಕೆಲವರು ಈ ಎಲ್ಲ ಗಾನ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಡನೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನೋಹರ ಗಾಯನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದನ್ನು ನೋಡುವವರೊಂದು ಬರುವ ಕಿನ್ನರ ದೇವತೆಗಳ ಮನಸ್ಸು ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಎರಡು ಧೂವ ಘಟಗಳು—ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಮಹಾ ಮಾರ್ಗದ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಎರಡೆರಡು ಧೂವ ಘಟಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಇದರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಡುವವರ ಸುಗಂಧದ ಹೊಗೆಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಯೂ ಹಬ್ಬಿ, ಹತ್ತಿ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಮುಗಂಧಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹೊಗೆಯು ಆಕಾಶದೊಳಗಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮೋಡವೇ ಇದೆಯೋ ವಿನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಸಂಕಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕು ವನಗಳು—ಮಹಾಮಾರ್ಗದ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಇರುವ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲುಗಳಿಂದ ವನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ದಾರಿಯಿದೆ ಆ ದಾರಿಗಳು ಒಂದು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಲು ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷ, ಎರಡನೆಯದು ಸಪ್ತವರ್ಣ ವೃಕ್ಷ, ಮೂರನೆಯದು ಣವಕ ವೃಕ್ಷ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಆಮೃತ್ಪಕ್ಷ ಹೀಗೆ ಸಾಲು-ಸಾಲಾಗಿ ವೃಕ್ಷಗಳ ವನಗಳಿವೆ. ಈ ವನಗಳು ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವವು ಸೋದಿಸಿ ಅವು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಘ್ಯವನ್ನು ಇಳಿಸುತ್ತಿವೆಯೋ ವಿನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವನಗಳು

ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಎರಡೂ ಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದಂಥ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮಧುರ ತಟ್ಟವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಭ್ರಮರಗಳು ಗುಂಜಾರವ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ನಂದನ ವನದಂತೆ ಸಾವಿರಾರು ದೇವ-ದೇವಿಯರು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಆಲಂಕೃತರಾಗಿ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತೇಜದ ಪುಂಜಪೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಕೋಗಿಲೆಗಳಂತೂ ತಮ್ಮ ಮಧುರ ಸ್ವರದಿಂದ ಜಿನ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುವಂತೆ ಸ್ವರ ಗೈಯುತ್ತಿವೆ ಆ ವನಗಳಲ್ಲಿ ತೀತಲ, ಮಂದ, ಸುಗಂಧವಾದಂಥ ವಾಯುವಿನಿಂದ ವೃಕ್ಷಗಳ ಶಾಖೆಗಳೂ ಕೂಡ ನೃತ್ಯಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿದೆ ಆ ವನಗಳಲ್ಲಿಯ ನೆಲವು ಸುವರ್ಣದ ಧೂಳಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷದ ತೇಜದಿಂದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಕಾಶವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ವೃಕ್ಷಗಳ ತೀತಲತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಸಂತಾನವನ್ನೂ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ

ವನಗಳಲ್ಲಿಯ ಬಾವಿ, ಕ್ರಿಡಾ ವರ್ವತ ಹಾಗೂ ಮಂದಿರಗಳು—ಆ ವನಗಳಲ್ಲಿ ತ್ರಿಕೋಣ ಮತ್ತು ಚತುಷ್ಕೋನ ಆಕಾರದ ಬಾವಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಲ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಬಂಕುಕ ನೀರುಗಳು ತುಂಬಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು ರತ್ನದವುಗಳಾಗಿವೆ ತೀರಗಳು ಸುವರ್ಣದವುಗಳಾಗಿವೆ ಕೆಲಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ವನದಲ್ಲಿ ರತ್ನ ಖಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಕ್ರೀಡಾ ವರ್ವತಗಳೂ ರತ್ನಮಯವಾದ ಮಂದಿರಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕ್ರೀಡಾ ಮಂಟಪಗಳೂ, ವೈಶ್ವಕರ ಗೃಹಗಳೂ ಇವೆ. ಅನೇಕ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಅಂತಸ್ತುಗಳ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಂದಿರಗಳು ಇವೆ ಹಲವು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರರತ್ನದ ಭೂಮಿಯು ಇಂದ್ರಗೋಪರೂಪೀ ರತ್ನದಿಂದ ಹೆಣೆದದ್ದಿದೆ. ಒಂದೆಡೆಗೆ ಅತಿತಯ ನಿರ್ಮಲ ಸರೋವರ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ನದಿಗಳು, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಹರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಅಕೋಳವೃಕ್ಷದ ವನಗಳು, ಅವು ಜಿನೇಂದ್ರನ ಸೇವೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಲೆಂದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಕಾರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ ಎನ್ನುವಂಥ ಕೆಂಪು ಚಿಗುರಲೆಗಳುಳ್ಳವು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಸವೃಚ್ಯದ ವನವು ತನ್ನ ವಿಳಲೆಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ವಿಳು ವರಮುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ದಿಗ್ವಿರಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇರೊಂದೆಡೆಗೆ ಚಂಪಕ ವನವು ತನ್ನ ದೀವದಂಥ ಪ್ರಕಾಶಮಾನ ಹೂವುಗಳಿಂದ ದೀವಾಂಗ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ವನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಆಮೃತವನಂತೂ ತನ್ನ ಟೀಂಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸುಸ್ವರ ಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ಹೀಗೆಲ್ಲ ಭಾನವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷ—ಅಶೋಕ ವನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಜೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷವಿದೆ. ಅದು ಮೂರು ಸುವರ್ಣ ಪೀರಗಳ ಮೇಲಿದೆ. ಆ ಪೀರಗಳ ನಾಲ್ಕೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಮೂರು ಕೋಟೆಗಳು ಒಂದೊಂದು ಕೋಟಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ಇವೆ ಆ ದ್ವಾರಗಳು ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಮಕರಾಕಾರದ ಮುಕ್ತಿನ ತೋರಣದಿಂದಲೂ ಮಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿವೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಜುಬೂದ್ವೀಪದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಂಟೂವೃಕ್ಷವು ಶೋಭಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ವನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪೀರಗಳ ಮೇಲೆ ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷವು ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ ಅದರ ಶಾಖೆಗಳು ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ವಸರಿಸಿವೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಶೋಕವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಹೂವಿನ ಸುಗಂಧದಿಂದಲೂ ವೃಕ್ಷದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ. ಅದರ ಎಲೆಗಳು ಮರಕತ ಮಣೆಯವಿದ್ದು, ಅಚ್ಚ ಹಸುರಾಗಿವೆ. ಪದ್ಮರಾಗ ಮಣೆಯ ಪುಷ್ಪಗಳಿವೆ. ಸುವರ್ಣದ ಶಾಖೆಗಳಿವೆ ವಜ್ರದ ಬೊಡ್ಡೆಗಳಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಸರ್ವ ಪ್ರಕಾಶಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುತ್ತವೆ

ಘಂಟೆ, ಧ್ವಜ ಮತ್ತು ಭತ್ತ್ರಯ—ತಟ್ಟವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವ ಘಂಟೆಯ ನಾಡದಿಂದ ಭಗವಂತನ ವಿಧಿಯ ಘೋಷಣೆಯು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ ಧ್ವಜಸ್ತಂಭದ ಮೇಲಿನ ವಸ್ತು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನೋಡಿದವರಿಗೆ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ ಮಾಡುವವರ ಪಾವವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದೆಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಇದೆ. ಮುಕ್ತಿನ ಗವನಚಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭತ್ತ್ರಯವು ಭಗವಂತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ

ತಿರುಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಮೂರು ರೋಕದ ಈಶ್ವರನಿದ್ದಾನೆಂಬುದನ್ನು ವಚನದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದೀನೇ ವ್ಯಪ್ತಿಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಜಿನಜಿಂಬಗಳು—೬ ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷದ ಜೊಡ್ಡೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜಿನಜಿಂಬಗಳು ವಿರಾಜಮನವಾಗಿವೆ ಆ ದಿಂಬದ ಅಭಿಷೇಕ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯಾಲನಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರಾದಿಕ ದೇವರು ಬಂದು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಇತರ ದೇವರು ಗಂಧ, ದೀಪ, ಧೂಪ, ನೈವೇದ್ಯ, ಫಲ, ಅಕ್ಷತ ಇವುಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಪೂಜೆಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಪ್ರತ್ಯಾಲನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ಜಲದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಸುವರ್ಣದವಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಸುರ, ಅಸುರ, ದೇವೇಂದ್ರ, ಇಂದ್ರರು ಪೂಜಿಸಿ, ಅರ್ಚಿಸಿ, ಸ್ತವಿಸಿ, ವಂದಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ಅರಿಹಂತ ಪ್ರಭುವಿನ ಗುಣಸ್ತುತನ ಮಾಡಿ ಆನಂದದಿಂದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಬಾಡುತ್ತಾರೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಅಶೋಕ ವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಶೋಕ ಜೈತ್ರ ವೃಕ್ಷವು ಇದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜಂಪಕ, ಸಪ್ತಜೈದ, ಆಮ್ರ, ಈ ವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಒಂದೊಂದು ಜಂಪಕ ಹೆಸರಿನ ಜೈತ್ರ ವೃಕ್ಷವಿದೆ. ಜೈತ್ರವೆಂದರೆ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆ ಇದು ಯಾವುದರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದೆಯೋ ಅದು ಜೈತ್ರ ವೃಕ್ಷವು ಅಂತರೇ ಇವುಗಳಿಗೆ ಜೈತ್ರ ವೃಕ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ. ಈ ವನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಡುಕಟ್ಟು ಇರುತ್ತವೆ. ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಕೋಟಿ ಮತ್ತು ನಡುಕಟ್ಟು ಇದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಗೆ ದಂಡೆಯು ಇರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ನೇದಿ ಎನ್ನುವರು ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವೇದಿಗಳು—ಸುವರ್ಣದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುವು—ವನದ ಕೂನೆಯ ವರೆಗೂ ಇವೆ ಆ ವೇದಿಗೂ ಸಹ ಅತಿಶಯ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಾಗಿಲುಗಳಿವೆ ಆ ಬಾಗಿಲುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ, ಕಟ್ಟಿಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಬೆರೆಯುಳ್ಳ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಘಂಟೆಗಳನ್ನು ತೂಗುಹಾಕಿದ್ದು, ಮುತ್ತಿನ ಮಾಲೆ, ಝಲ್ಲರಿ ಮತ್ತು ಹೂವಿನ ಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಚ್ಚಿದೆ ಆ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಂಟು ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ, ರತ್ನದ ಲಭರಣಗಳು, ತೋರಣಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಅವ್ಯತಿಮ ಶೋಭೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮೂರು ಅಂಕಗಳಲ್ಲಿವೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ಗಾಯನ, ವಾದನ, ನೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪ್ರಭುವಿನ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ

ಆ ದ್ವಾರಗಳ ಮುಂದೆ ವೇದಿಗೆ ಹೊಂದಿಯೇ ಒಂದು ರತ್ನ ಖಚಿತ ಸಿಂಹಾಸನವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣದ ಕಂಬದಿದ್ದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಬಣ್ಣದ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ರತ್ನಜಡಿತ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲಿರುವ ಆ ಸುವರ್ಣದ ಅವ್ಯತಿಮ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತ ಕಂಬವು ಎಂಬತ್ತೆಂಟು ಅಂಗುಲ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಇವತ್ತೆಂದು ಧನುಷ್ಯಗಳ ಅಂತರವಿದೆ

ಸಮವಸರಣದೊಳಗಿನ ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಎತ್ತರ—ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ-ವೃಕ್ಷ, ಕೋಟಿ, ವನ, ಕಟ್ಟಿ, ಸ್ತೂಪ, ತೋರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾನಸ್ತಂಭ, ಧ್ವಜ, ವನದೊಳಗಿನ ವೃಕ್ಷ, ಮಂದಿರ, ಪರ್ವತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಎತ್ತರವು ಶೀರ್ಘಕರರ ಶರೀರದ ಎತ್ತರಕ್ಕಿಂತ ಹನ್ನೆರಡು ವಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಇರುತ್ತದೆ ಕೋಟಿ, ಕಟ್ಟಿಗಳ ಅಗಲಗಳೆಡೆಯ ಅವುಗಳ ಎತ್ತರದ ಒಂದು ಸಾಲ್ಪನೆಯಂತದವು ಇರುತ್ತದೆ

ಧ್ವಜದ ಪ್ರಮಾಣ—ಧ್ವಜಗಳು ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿವೆ ಮಾಲೆ, ವಸ್ತ್ರ, ಮಯೂರ, ಕಮಲ, ಹಂಸ, ಗರುಡ, ಸಿಂಹ, ಎತ್ತು, ಆನೆ, ಚಕ್ರ ಈ ಹತ್ತು ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರ ಒಂದುನೂರಾಂಟು ಧ್ವಜಗಳು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ಇರುತ್ತವೆ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಧ್ವಜಗಳು ಸೇರಿ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಎಂಬತ್ತು ಧ್ವಜಗಳು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ನಾಲ್ಕು ಸಾವಿರದ ಮೂರನೂರ ಇವತ್ತು ಧ್ವಜಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನ ತೆರಿಗೆಯೆಡೆ ಧ್ವಜದ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಚಂಚಲವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಹೆಸರು ಇರುವುದೋ ಆ ಆಕಾರದವಸ್ತ್ರವು ಆ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ ಮಯೂರ ಧ್ವಜದ ಆಕಾರವು ನವರಿನಂತೆ, ಕಮಲ ಧ್ವಜದ ಆಕಾರವು ಸಾವಿರ ವೆಳ್ಳೆಗಳಿಂದ ಕಮಲ-ದಂತೆ, ಹಂಸ ಧ್ವಜವು ಹಂಸಾಕಾರ, ಗರುಡಾಕಾರ, ಸಿಂಹಾಕಾರ, ವೃಷಭಾಕಾರ, ಗಣಾಕಾರ ಮತ್ತು ಚಕ್ರಾಕಾರ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹತ್ತು ವಿಧದ ಆಕಾರಗಳುಳ್ಳ ಧ್ವಜಗಳು ಒಂದೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೂ ನೂರಾಂಟು ಇರುತ್ತವೆ ನಾಲ್ಕು

ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ೪೩೨೦ ಇರುತ್ತವೆ ಮೋಹಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಯಾರು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವರೋ ಅಂಥ ಜಿನೇಶ್ವರರ ಪ್ರತಿಸ್ತೆಯನ್ನು ಈ ಧ್ವಜಗಳು ಮಾಡುತ್ತವೆಯೋ ಏನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಧ್ವಜಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿರುವರೋ ಆ ಸ್ಥಳದ ವರ್ತುಲಾಕಾರದ ವಿಸ್ತಾರವು (ವಲಯವಿಷ್ಟಂಭ) ಒಂದು ಯೋಜನವು ಇರುತ್ತದೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಸೇರಿ ಎರಡು ಯೋಜನ ಅಗಲವಿರುತ್ತದೆ

ಎರಡನೆಯದಾದ ಅರ್ಜುನ ಕೋಟಿ—ಇದಾದ ತರುವಾಯ ಅರ್ಜುನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಬಂಗಾರದ ಕೋಟಿಯಿದೆ. ಈ ಕೋಟಿಗೂ ಸಹ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಬೆಳ್ಳಿಯ ನಾಲ್ಕು ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಈ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟಿಯ ಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಮಂಗಲದ್ರವ್ಯ, ರತ್ನದ ತೋರಣ, ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ, ಮೌಲ್ಯವಾನ್ ವಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಲ್ಲ ಇವೆ ಈ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳೂ ಮೂರು ಅಂಕಣಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಒಳಗಿನ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲು ಎರಡು ನಾಟ್ಯಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಎರಡು ಧೂಪ ಘಟಗಳು ಮಹಾಮಾರ್ಗದ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಇವೆ.

ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ—ಇದರ ಮುಂದೆ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಒಂದು ಯೋಜನ ಅಗಲ ನೆಲದ ವಿಸ್ತಾರವು ಮಹಾ ಮಾರ್ಗದ್ದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರತ್ನಮಯ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ವನವು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಂವು ನೆಳಲು ಮತ್ತು ಹೂವು ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅವ್ರತಿಮು ತೋರಿಸು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ವನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ವೇನಕರು ಮತ್ತು ಉತ್ತರಕರು ಈ ಭೋಗಭೂಮಿಗಳೇ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿವೆಯೋ ಏನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಆಭರಣ, ಹೂವು ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮಹತಿಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಆ ವೃಕ್ಷದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕೂಡುವಂಥ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮರೆತು ಚಿರಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ ಜ್ಯೋತಿರಂಗ ಜಾತಿಯ ಕಲ್ಪ ವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸಿ, ದೀವಾಂಗ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಕಲ್ಪವಾಸಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಭಾವನೇಂದ್ರರು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲುಗಳ ವನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಯೊಂದರ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ವೃಕ್ಷವಿದೆ ಅವುಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ವ್ರತಮೆಗಳು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿವೆ. ಈ ಮೊದಲು ಜೈತ್ಯ ವೃಕ್ಷಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಇವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಕೂಡ ಇರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ವನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಬಾವಿ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ನದಿ, ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ ರತ್ನದ ಧೂಳಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಉಸುಕಿನ ಬೈಲು, ಇನ್ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಭಾಗೃಹ, ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸ್ಥಾನಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಾಸಾದ—ಈ ವನಮಾರ್ಗದ ಒಳ ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಒಂದು ಬೆಳ್ಳಿಯ ವನವೇದಿಯು ಇದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ಮೂರು ಮೂರು ಅಂಕಣಗಳ ನಾಲ್ಕು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿವೆ ಈ ಮೊದಲು ವರ್ಣಿಸಿದ ವೇದಿಕೆಯಂತೆ ತೋರಣ, ಆಭರಣ, ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗ್ರಿಗಳೂ ಸಹ ಇವೆ ಈ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಒಳಗೆ ಹೋದೊಡನೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ದೇವ ಶಿಲ್ಪಗಳು ರಚಿಸಿದ ನರ್ತಾಂಗ ಸುಂದರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಸಾದಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕಂಬ, ರತ್ನದ ಭೂಮಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಆ ಪ್ರಾಸಾದದ ಗೋಡೆಗಳು ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ವಿಧ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಅವ್ರತಿಮು ತೋರಿಸುವ ಉಂಟುಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಆ ಪ್ರಾಸಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಜೌಕು-ಅಂಕಣಗಳುಳ್ಳವೂ ಇವೆ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಾಸಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರ ಶಾಲಾ ಅಂದರೆ ಅತಿಶಯ ಎತ್ತರವಾದ ಶಿಖರಾಕಾರದ ಅಂತಸ್ತುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಪ್ರಾಸಾದಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರಭೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ತಮ್ಮ ಉಜ್ವಲ ಶಿಖರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳದಿಂಗಳ ತೋರಿಸುವ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆಯೋ ಏನೋ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳಿವೆ ಕೆಲವು ಸಭಾಗೃಹಗಳೂ ಇವೆ ಕೆಲವೊಂದು ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಗಳಿವೆ ಹಲವು ತಯನ ಗೃಹಗಳಿವೆ. ಆ ಗೃಹಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಮಣಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸುಂದರ

ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ, ಸಿದ್ಧ, ಗಂಧರ್ವ, ವನ್ಯಗ, ಕಿನ್ನರ ಈ ಜಾತಿಯ ದೇವತೆಗಳು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣ ಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನಾ ವ್ರತಾರದ ವಾದ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ. ಆ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಆ ಸ್ಥಾನವು ಶಬ್ದಮಯವಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಲವರು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಜಯಜಯಕಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಛರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ತೂಪ—೮ ಅನೇಕ ವ್ರಾತಾದಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಸ್ತೂಪಗಳಿವೆ. ಅವು ವದ್ಯರಾಗ ಮಣಿಯವಿದ್ದು, ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂಥ ಎತ್ತರ ಉಳ್ಳವು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ದೇವ ಮನುಷ್ಯರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿನ ಅಪುರಾಗವೇ ಸ್ತೂಪಾಕಾರವಾಗಿ ಜನ್ಮಿಸಿತೋ ಏನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸ್ತೂಪಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಅರಿಹಂತ ಹಾಗೂ ಸಿದ್ಧರ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳಿವೆ. ಆ ಸ್ತೂಪಗಳು ಬಹಳ ಎತ್ತರವೂ ಇವೆ. ಅವು ತಮ್ಮ ಎತ್ತರದಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತಿವೆ. ಇಂಥ ಸ್ತೂಪಗಳಿಗೆ ದೇವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರು ಸುಮೇರು ವರ್ವತದಂತೆ ಪೂಜ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಶ್ರೀಚಕ್ರ ತರತಿಯ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಣಾಮದ್ವಿಯನ್ನು ಭಾರಣಮಾಡುವ ಮುನಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಅವು ವಂದ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇವು ಒಂಭತ್ತು ಸ್ತೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನೇಶ್ವರನ ಒಂಭತ್ತು ಕೇವಲ ಲಬ್ಧಿಗಳೇ ಸ್ತೂಪ ರೂಪವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನಿರ್ಮಾಣವಾದಂತಿವೆ. ಈ ಸ್ತೂಪಗಳ ವರಪುರ ನಡುವಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರತ್ನದ ತೋರಣಗಳನ್ನು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಹಚ್ಚಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇಂದ್ರಧನುಷ್ಯದ ತೋರಣವು ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ರತ್ನದ ತೋರಣಗಳ ವ್ರಭೆಯಿಂದ ಆಕಾಶರೂಪಿ ಅಂಗಳವು ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ತೂಪಗಳ ಮೇಲೆ ದತ್ತ, ವತ್ಸಾಕ, ಭೃಷಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಂಗಳ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಜಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜೆ, ಸ್ತವನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಭವ್ಯ ಜೀವಗಳ ಚಿತ್ರವು ಹರ್ಷದಿಂದ ತುಂಬುತ್ತದೆ.

ಮೂರನೆಯದಾದ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯ ಕೋಟೆ—ಈ ವ್ರತಾರ ಅರ್ಧಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಹಾಗೂ ಗೋಲಾಕಾರದ ಸ್ತೂಪ ವ್ರಾತಾದಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋಗಲು ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಮೂರನೆಯ ಕೋಟೆಯು ಸಿಗುವುದು. ಅದು ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಭಗವಂತನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೇವೆ ಮಾಡುವವರ ಅಂತಃಕರಣವು ಹೇಗೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದ ಈ ಕೋಟೆಯೂ ಕೂಡ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ವಟಿಕ ಕೋಟೆಯು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು-ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು-ವದ್ಯರಾಗ ಮಣಿಯ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿವೆ. ಅವು ಎತ್ತರವೂ ಆಗಿವೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಆ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳು ಭವ್ಯ ಜನರ ಅಂತಃಕರಣದೊಳಗಿನ ರಾಗದ ವೈಜನವನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮೊದಲು ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಮಂಗಳ ದ್ರವ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇವೆ. ಮಹಾದ್ವಾರಗಳ ನೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೈದೀವ್ಯಮಾನವೂ ಗಂಧೀರವೂ ಆದ ನವನಿಧಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಮೂರೂ ಕೋಟೆಗಳ ಮಹಾದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಯೊಳಗೆ ಗಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಂಥ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟೆಗೆ ವ್ಯಂತರ ದೇವ, ಎರಡನೆಯ ಕೋಟೆಗೆ ಭವನವಾಸೀ ದೇವ, ಮೂರನೆಯದಾದ ಸ್ವಟಿಕ ಕೋಟೆಗೆ ಕಲ್ಪವಾಸೀ ದೇವ-ಈ ವ್ರತಾರ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿದ್ದಾರೆ.

ಸ್ವಟಿಕದ ಹದಿನಾರು ಗೋಡೆಗಳು—ಈ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಗಂಧಕುಟಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಳಭಾಗದ ಸಿಂಹಾಸನದ ವರೆಗೆ ಉದ್ದ ಹದಿನಾರು ಗೋಡೆಗಳಿವೆ. ಈ ಗೋಡೆಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯಿಂದಲೇ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವುಗಳ ಕಾಂತಿಯೂ ಸಹ ಬಹಳ ಹೊಳಪುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಕೆಳಭಾಗದಿಂದ ಸ್ವಟಿಕ ಕೋಟೆಯ ವರೆಗೆ ಇರುವ ಈ ಹದಿನಾರು ಗೋಡೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿವೆ. ಅಂದರೆ ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮ್ಮ ಕಷ್ಟಗೇ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಆಕಾಶವೇ ಹಬ್ಬಿರುವುದೇನೋ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿ ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅವುಗಳ ಇರುವಿಕೆಯ ಅರಿವು ಸಮಾಗಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸ್ಥಾನದ ಭೂಮಿಯೂ ಸಹ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಗಳಂತೆ ನಿರ್ಮಲವೂ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂಥದೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹದಿನಾರೂ ಗೋಡೆಗಳ ಮಧ್ಯ

ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾರು ದ್ವಾರಗಳಿವೆ ಅವುಗಳೊಳಗಿಂದ ನಾಲ್ಕು ದೊಡ್ಡ ದಾರಿಗಳು-ಮಹಾವೀಧಿಗಳು-ಹೋಗಿರುತ್ತವೆ ಆ ಮಹಾವೀಧಿಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಸಭಾಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯ ಅತಿಶಯ ನಿರ್ಮಲ ಗೋಡೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಭಾಸ್ಥಾನ ಹಾಗೂ ಗೋಡೆಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಭೇದವೇ ನಮಗೆ ಕಂಡು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಆ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ರತ್ನದ ಹದಿನಾರು ಕಂಭಗಳಿರುವ ಸ್ವಟಿಕ ಮಣಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರವಾದಂಥ ಶ್ರೀಮಂಟವಿದೆ

ಶ್ರೀಮಂಟವೆ-ಇದು ಒಂದು ಯೋಜನ ಉದ್ದಗಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಲ ಹಾಗೂ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ ಈ ಮಂಟವದಲ್ಲಿ ಸುರಾಸರೆ-ಮನುಷ್ಯಾದಿಕರಿಂದ ವಂದ್ಯನಾದಂಥ ಶ್ರೀವರಮೇಶ್ವರನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಂಟವೆಂಬ ಹೆಸರು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ ಆ ಮಂಟವನ್ನು ಸ್ವಟಿಕಮಣಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದ ಸರ್ವಭಾಗವೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ ಈ ಮಂಟವನ್ನು ಮೂರುಲೋಕದೊಳಗಿನ ಜನಸಮೂಹಕ್ಕಿಲ್ಲ ನಿರ್ಬಂಧ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬಹುದೊಡ್ಡ ವೈಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಮಂಟವದ ಮೇಲೆ ಗುಹ್ಯಕ ದೇವನು ಹೂವಿನ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಇಳಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವನು ಈ ಹಾರಗಳು ಮಂಟವದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುವುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ತಾರಾಸಮೂಹವೇ ಇರುವವೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಒಂದು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಆ ಶ್ರೀಮಂಟವದಲ್ಲಿ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯರಿಲ್ಲರೂ ವರಸ್ತರ ಅಡ್ಡಿ-ಆತಂಕಗಳನ್ನುಂಟು ಮಾಡದೆ ಇರುತ್ತಾರೆ

ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ವೈಡೂರ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನ-ಆ ಮಂಟವದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೈಡೂರ್ಯ ಮಣಿಯ ಎಂಟು ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವುಳ್ಳ ಸಿಂಹಾಸನವಿದೆ. [ವೈಡೂರ್ಯ ಮಣಿಯ ವರ್ಣವು ನವಿಲಿನ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಬಣ್ಣದಂತೆ ನಸು ನೀಲವರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ] ಈ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಹದಿನಾರು ಮೂಲೆಗಳಿವೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಹತ್ತುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹದಿನಾರರಂತೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಿವೆ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಹಾವೀಧಿಗಳು-ಒಂದೊಂದು ಹರದಾರಿ ಅಗಲವಾದಂಥವು-ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ನೆಟ್ಟಗೆ ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೋಟೆಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿವೆ ಇನ್ನು ಹದಿನಾರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ವಿರಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಮೇಲೆ ವೇವಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೊಂದು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ವುನಃ ಹದಿನಾರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಇಳಿದು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪೀಠದ ಸುತ್ತಲೂ ಎಂಟು ಮಂಗಲ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಈ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಅತಿಶಯ ಎತ್ತರವಾದ ಯಕ್ಷರು ತಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಜುತುಮುಖ ಧರ್ಮಚಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡವರು ಇವಾರಿ ಆ ಧರ್ಮಚಕ್ರವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ರತ್ನಮಯ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಆ ಮೊದಲ ಪೀಠವೊಂದು ಉದಯಾಚಲ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಇದೀಗ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಎರಡನೆಯ ಸುವರ್ಣದ ಪೀಠವಿದೆ ಅದು ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿಯಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರದೀಪ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಎರಡನೆಯ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಎಂಟು ಧ್ವಜಗಳಿವೆ ಚಕ್ರ, ಅನಿ, ಎತ್ತು, ಕಮಲ, ವಸ್ತ್ರ, ಸಿಂಹ, ಗುರು ಮತ್ತು ಮಾಲೆ ಈ ಚಕ್ರಗಳಿರುವಂಥ ಎಂಟು ಧ್ವಜಗಳಿವೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅವು ಅಗಳಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ವಾವರೂವದ ಧೂಳನ್ನು ಹಾರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ ಈ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ರತ್ನಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮೂರನೆಯದಾದ ರತ್ನದ ಪೀಠವಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಪೂರ್ಣ ರತ್ನಮಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಶ್ರೀಮೇಖಲಾಮಯ ಪೀಠದ ರೂಪವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಭಗವಂತನ ಉವಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮೇರು ಪರ್ವತವೇ ಬಂದಿದೆಯೋ ಏನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ

ಸಮವಸರಣದ ವಿಸ್ತಾರ-ಇನ್ನು ಸಮವಸರಣದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಧೂಲಿಶಾಲ ಕೊಟೆಯಿಂದ ಅಗಳದ (ಕಂದಕ) ವರೆಗಿನ ಗೋಲ ವ್ಯಾಸವು ಒಂದು ಯೋಜನವಿದೆ ಪೂರ್ವ ಭಾವಿಯ ಕೆಟ್ಟಿಯ ವರೆಗೆ ವಲಯ ವ್ಯಾಸವು ಒಂದು ಯೋಜನ, ಅಕೋಕ ಮೊದಲಾದ ವನಗಳ ವಲಯ ವ್ಯಾಸವು ಒಂದು ಯೋಜನ, ಪ್ತಾಸಾದ ಪಂಕ್ತಿಯ ವಲಯವ್ಯಾಸವು ಅರ್ಧಯೋಜನ, ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿಗೆ ಐದೂ ಅರ್ಧ ಯೋಜನ ವ್ಯಾಸವಾಯಿತು ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನೇರಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ವ್ಯಾಸವು ಹನ್ನೊಂದು ಯೋಜನವಾಗುತ್ತದೆ

ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಮಂಟಪದೊಳಗಿನ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತಾರವು ಒಂದು ಯೋಜನವು ಇದೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನ ಸಮವಸರಣ ಭೂಮಿಯ ವಿಸ್ತಾರವಾಯಿತು ಶ್ರೀಮಂಟಪದೊಳಗಿನ ಸ್ವರ್ಗಮಯ ಕೋಟಿಯಿಂದ ಗಂಧಕುಟಿಯ ಕೆಳಗಿನ ಸಿಂಹಾಸನದ ವರೆಗೆ ಸಭೆಯ ಭೂಮಿಯು ಒಂದು ಹರದಾರಿ, ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕಿನದು ಸೇರಿ ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ತರ ಇರುವ ಸಿಂಹಾಸನವು ಎರಡು ಹರದಾರಿ ಅಗಲವಾಗಿರುವಂಥದು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಪೀಠದ ಅಗಲಳತೆಯು ಒಂದು ಸಾವಿರ ಧನುಷ್ಯ, ಎರಡನೆಯ ಪೀಠವು ಒಂದೊಂದು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ವಿಕುಸೂರಾ ಐವತ್ತು ಧನುಷ್ಯ, ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಸೇರಿ ಹದಿನೈದುನೂರು ಧನುಷ್ಯವಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಪೀಠದ ಒಂದೊಂದು ಮಗ್ಗಲುಗಳ ಅಗಲಳತೆಯು ಸಹ ವಿಕುಸೂರಾ ಐವತ್ತು ಧನುಷ್ಯದಷ್ಟು ಇವೆ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಸೇರಿ ಅದು ಹದಿನೈದು ನೂರು ಧನುಷ್ಯ ವಾಗುತ್ತದೆ. ನಡುವಿನ ವಿಸ್ತಾರವು ಒಂದು ಯೋಜನವಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನವು ನೆಲದಿಂದ ಎಂಟು ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವಾದ ಎರಡನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನವಿದೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ನಾಲ್ಕು ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರವುಳ್ಳ ಮೂರನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನವಿದೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದು ಯೋಜನ ಅಗಲವಾದ ಮಹಾಮಾರ್ಗವಿದೆ ಅದರ ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಗೋಡೆಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿವೆ. ಈ ಗೋಡೆಗಳು ಒಂದು ಧನುಷ್ಯದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿವೆ ಅಂದರೆ ಎತ್ತರದ ಒಂದು ಎಂಟನೆಯಾಂಶ- ದಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿವೆ ಇನ್ನೂ ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಯ ಹನ್ನೆರಡು ಗೋಡೆಗಳೂ ಸಹ ಎಂಟು ಧನುಷ್ಯ ಎತ್ತರ ಮತ್ತು ಒಂದು ಧನುಷ್ಯ ಅಗಲವಾಗಿವೆ ಮೂರನೆಯ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ವ್ಯಕಾರದ ರತ್ನಗಳ ರಾಯಿಯ ಬಿದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದ ಶೋಭೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರನು ಅನೇಕ ವರ್ಣದ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸುರುವಿ ಶೋಭೆಯನ್ನಂಟು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಒಂದು ಸಾವಿರ ಧನುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಆ ಮೂರನೆಯ ಗೋಲ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಆರುನೂರು ಧನುಷ್ಯ ಉದ್ದಗಲವುಳ್ಳ ಜೌಕೋನಾಕಾರದ ರತ್ನ ಖಚಿತ ಗಂಧಕುಟಿಯನ್ನು ಕುದೇರನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅದು ಅಗಲಳತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ರಚನಾಕೌಶಲವು ಬಹಳ ಉತ್ತಮವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಕೋಟಿಯು ಇದ್ದು ಅನೇಕ ವ್ಯಕಾರದ ರತ್ನಗಳ ವೃಥೆಯಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಶೋಭೆಯನ್ನು ತರುವಂಥ ತಿಖರವಿದೆ ಅತಿಶಯ ಎತ್ತರವಾದ ಆ ತಿಖರದ ಮೇಲೆ ದ್ವಿಜಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಮಂತ್ರಿಸುವಂತಿವೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮುತ್ತಿನ ರುಲ್ಲರಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ನಡುವಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ರತ್ನದ ರುಲ್ಲರಿಗಳನ್ನೂ ತಗುಲಾಕಲಾಗಿದೆ ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಜರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ವಸ್ತುಗಳ ರತ್ನಜಡಿತ ವರದಿಗಳನ್ನು ಇಳಿಬಿಡಲಾಗಿದೆ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳ ಸುವಾಸಿತ ಪುಷ್ಪಗಳ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸುಗಂಧ ವದಾರ್ಥ, ಹೂವು, ಫಲವು, ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನಿರುವ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಶರೀರದ ಸುಗಂಧವು ಹತ್ತೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಗಂಧಕುಟಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ ಈ ಗಂಧಕುಟಿಯೆಂದರೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸುಗಂಧಗಳಿಗೆ ಮೂರುಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅತ್ಯಂತ ಕೊನೆಯ ಸೀಮೆಯಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವದಾರ್ಥವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಆರುನೂರು ದನುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ಜೌಕೋನಾಕಾರದ ಗಂಧಕುಟಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯೋಜನ ಎತ್ತರವಾದ ಒಂದು ಸಿಂಹಾಸನವಿದೆ ಅದರ ಕಾಂತಿ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿವೆ. ಆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಅದರ, ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಸ್ಪರ್ಶ ಮೊಡದೆ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಾನನು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ವರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾಚ್ಚಾಂಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಪೂಜನ-ಸ್ತವನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ಹನ್ನೆರಡು ಯೋಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಮೇಘದಂತೆನಿಸಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಪುಷ್ಪದ ರೂಪದಿಂದ ವೃಕ್ಷಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಾರೆ ಒಂದು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ ಶ್ರೀಮಂಟಪದ ಮೇಲೆ ರತ್ನದ ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷವು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದೆ ಆ ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮರಳತಮಕೆಯ ಅಚ್ಚು ಹಸುರಾದ ಎಲೆಗಳು ಮತ್ತು ನಾನಾ ವ್ಯಕಾರದ ರತ್ನದ ಪುಷ್ಪಗಳು ಇವೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸಾಸಕಾಶವಾಗಿ ತೂಗಾಡುವ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಅವು ಆನಂದದಿಂದ ನೃತ್ಯವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಮದೋನ್ಮತ್ತ ಕೋಗಲಿ ಮತ್ತು ಭ್ರಮರಗಳು

ಜಿನೇಂದ್ರನ ಗುಣವ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ಒಂದು ಯೋಜನ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜೀವಿಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳು ಆ ವೃಕ್ಷದ ಬೊಂಗೆ-ಟಿಟಲುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಬುಡವು ಹಿರಾಮಣಿಯದು, ಅದಕ್ಕೆ ಲತೆ ಹೂವುಗಳು ಇನ್ನು ದೈದೀವ್ಯಮಾನವಾದ ದತ್ತತ್ರಯಗಳು ತಮ್ಮ ನಿರ್ಮಲತೆಯಿಂದ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ತಿವಿಸುತ್ತಾ ಮಾಡಿ ಮೂರುಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅದ್ಭುತ ವದಾರ್ಥದ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದಿವೆ ಆ ದತ್ತಗಳಿಗೆ ಮುತ್ತಿನ ಝಲ್ಲರಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗಿದೆ. ಈ ದತ್ತಗಳು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಗೆಯಂತಿವೆ ಅವಳಾ ಧರ್ಮರೂಪ ರಾಜನ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುವ ಹರ್ಷವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮೋಹದ ನಾಶ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂವ ಪ್ರಭುವಿನ ಯಶಸ್ಸಿನ ಸಮೂಹವೇ ಆಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಆ ಭತ್ತತ್ರಯವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಬರುತ್ತವೆ ಯಕ್ಷರು ಜಿನೇಂದ್ರನ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ನಿಂತು ಅರವತ್ತುನಾಲ್ಕು ಜವರಿಗಳನ್ನು ಬೀಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಆ ಜವರಿಗಳು ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದೊಳಗಿನ ತೆರೆಗಳ ನಾಲೋ, ಅಮೃತದ ತುಂಡುಗಳೋ, ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣದ ಸಮೂಹಗಳೋ ವಿನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಜಾಮರಗಳ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೊಂದು ಗಂಗಾನದಿಯೇ ಬಂದಂತಿದೆ. ಅಥವಾ ಅದು ಜಿನೇಶ್ವರನ ಮೈಯ ಕಾಂತಿಯೇ ಇದೆಯೋ ವಿನೋ ಕ್ಷೀರ ಸಮುದ್ರದ ನೊರೆಯೇ ಗಾಳಿಗೆ ತೂಗಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಆಕಾಶದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುವ ಹಂಸ ನಕ್ಷಿಗಳ ವಂಕ್ರಿಯದ್ದೀತೆ? ಅದೇನು ಪ್ರಭುವಿನ ಯಶಸ್ಸೇ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹಚ್ಚಿರಬಹುದೇ?-ಹೀಗಿಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳು ಆ ಜಾಮರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಆ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಬಾರಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವದುಂದುಭಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಂತೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳೇ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ಸಂತಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ತಮ್ಮ ಅಮೃತದಂಧ ಮಧುರ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿವೆ ದೇವಲೋಕದೊಳಗಿನ ಅನೇಕ ವಿಧದ ವಾದ್ಯಗಳು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದ್ವನಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನಡುಗಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಮೇಘದ ಗರ್ಜನೆಯೇ ಲೋಕದ ತುಂಬ ಆಗುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಭಗವಂತನು ಮೋಹವನ್ನು ಗೆದ್ದನು, ಅದರ ವಿಷಯ ದ್ವನಿಯೇ ಇದಾಗಿರಬೇಕು ಹೀಗಿಲ್ಲ ಭಾವಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಆಂತಃಕರಣವು ಆನಂದದಿಂದ ತುಂಬಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಜಿನೇಶ್ವರನ ಶರೀರದ ಅದ್ಭುತ ಲೋಭೆಯಿಂದ ಸರ್ವ ಸಮವಸರಣವು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಹೋಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸುರ, ಅಸುರ, ಮನುಷ್ಯ, ಇಂದ್ರ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆತಿಯ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಭೆಯು ಸೂರ್ಯನ ತೇಜವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿರುವುದೋ ಆ ಪ್ರಭೆಯು ಕಲ್ಪವಾಸ ಕೋಟ್ಯಾವಧಿ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ಪಾತಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೆಲ್ಲ ಆಗುವುದು ಅದಕ್ಕೆ ಅಪ್ರತಿಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯು ವ್ಯಾವಾಸಗುವುದು ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಜಿನೇಶ್ವರನ ದೇಹರೂಪದ ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ದೇವ, ದಾನವ, ಮನುಷ್ಯರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಳು ಭವಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯು ಜಳಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯು ಸಂತಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜಿನದೇವನ ದೇಹದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಜಡತೆಯು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂತಾನವಾಗದೆ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಆದ್ವಿತೀಯ ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಭಗವಂತನ ಮುಖಕಮಲದಿಂದ ಮೇಘಾರ್ಜುನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋಹಾಂಧಕಾರವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಂತೆ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಅನೇಕಾಂತ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ವಾಣಿಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಗುಣವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದು ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟು ಎಲ್ಲ ವಿಧದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ವಶುಗಳಿಗೂ ಅವಸರ ಸ್ವಭಾವಯುಕ್ತೆಯೇ ವಿನಿಸಿ ಆಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದು ಆಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ವಿವೇಕ ಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಕಾಶವು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹವು ಹೇಗೆ ವಿಳು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ನೀರುಣಿಸಿದಾಗ ಆಯಾ ವೃಕ್ಷಗಳ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಫಲವುಪ್ಪಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಜ್ಞನ ದ್ವನಿಯು ಕೂಡ ಅನೇಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳ ಕರ್ಣ ಸಂಪ್ರದಿಲ್ಲ ಹೋಗಿ ಎಂಥಂಥ ವಾತ್ಸರ್ಯ ಅನುಭವವೂ ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಅನೇಕ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ

ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಹಲವರು ಈ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿಯ ನಾನಾ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಇದು ದೇವಕೃತ ಗುಣವಿರದೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ದಿವ್ಯ ಧ್ವನಿಯು ಅಕ್ಷರಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಕ್ಷರ ಸಮೂಹವಿಲ್ಲದೆ ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವಾದರೂ ಹೇಗಾದೀತು? ಇರಲಿ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಟು ಪ್ರಾತೀಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಭೂತಿಯುಳ್ಳವನೂ ಗಂಧಕುಟಿಯ ಮೇಲೆ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ, ಅನಂತ ಸುಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದಂಧವನೂ ಪೂರ್ವದಿಶೋನ್ಮುಖ ಇಲ್ಲವೆ ಉತ್ತರ ದಿಶೋನ್ಮುಖನಾದಂಧ ಭಗವಾನ್ ಅರಿಹಂತ ವರಮೇಷ್ವಿಯು ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಗಳ ರಚನೆ—ವ್ರದಕ್ಷಿಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗಂಧಕುಟಿಯ ನೆರೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಗಣಧರ ಮತ್ತು ಮುನೀಶ್ವರರು ಕೂಡಿರುತ್ತಾರೆ ಎರಡನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವಾಸ ದೇವ ಸ್ತ್ರೀಯರು; ಮೂರನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ (ಗಣೇಶಿಯುಕ್ತ) ಅರ್ಜುನಿಯರು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರು; ಐದನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸ ದೇವರ ಸ್ತ್ರೀಯರು; ಆರನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂತರ ದೇವರ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಏಳನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭವನವಾಸ ದೇವಿಯರು, ಎಂಟನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಭವನವಾಸ ದೇವರು; ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂತರ ದೇವರು; ಹತ್ತನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸ ದೇವರು, ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪವಾಸ ದೇವರು; ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಂಚರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹನ್ನೆರಡು ಸಭೆಯೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವರುಗಳು ಜಿನೇಂದ್ರನ ಭಕ್ತರಸದಿಂದ ನಮ್ರರಾಗಿ ಉಪದೇಶ ರೂಪ ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಭಗವಂತನು ಘಾತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಹುಟ್ಟು, ನಾವು, ಮುತ್ತು, ಬೇನೆ, ದುಃಖ, ಹೆದರಿಕೆ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಅರತಿ, ಚಿಂತೆ, ಬೆವರು, ಖೇದ, ಮದ, ಮೋಹ, ನಿद्रಾ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ ಈ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾವ ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸಿಸಿರುವವೋ ಆ ದೋಷಗಳು ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತಸುಖರೂಪ ವರಮಾತ್ಮಾ, ವರಮಪೂಜ್ಯ ಜಿನೇಶ್ವರ, ಅನಂತ ಗುಣದಿಂದ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ಸೂರ್ಯರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಂಧವನು ಅನೇಕ ಅತಿಶಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತವೀರ್ಯ, ಅನಂತಸುಖಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅರಿಹಂತನ ಸ್ವರೂಪದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವುದು ರೂಪಸ್ಥ ಧ್ಯಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಕಾಗ್ರತೆಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ—ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸ್ವತಃ ವೀತರಾಗಿಯಾಗಿ ವೀತರಾಗ ವರಮೇಷ್ವಿಯ ಸ್ಮರಣಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಕರ್ಮಬಂಧದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಸ್ವತಃ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸರಾಗಿ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಅವರ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಇಲ್ಲಿನ ಮಂತ್ರ, ಮಂಡಲ, ಮುದ್ರೆ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಆತ್ಮನ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದುದರಿಂದ ಬಹಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥವನು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸುರ, ಅಸುರ, ಮನುಷ್ಯರ ಸಮೂಹವನ್ನು ಕ್ರೋಧಗೊಳಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ ವಿಧ್ಯಾಸಮಾಧದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯೆ, ಮಂತ್ರ, ಮಂಡಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮನಿಗೂ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಶಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ಅನೇಕ ಅದ್ಭುತ ಜಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗವು ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಆಗಿ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯು ಉಂಟಾದಾಗ ಆ ಸಂಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ವಸ್ತು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ.

ವಚನ ಶಕ್ತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ—ಕೆಲವೊಂದು ಪುಟ್ಟಲ ವರಮಾಣುಗಳ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಶಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆಂತೆ ಕೆಲವು ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಮೃತ ಶಕ್ತಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಹಲವು ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದರಿಂದ ದೇಹದೊಳಗಿನ ರೋಗಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ನಷ್ಟಹೊಂದುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುತ್ತದೆ ಕೆಲವು ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಜನಮಾಡುವುದರಿಂದ ವ್ರಾಣ ಹರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ವದಾರ್ಥಗಳ ನೇವನದಿಂದ ಅಮೃತದ ಹಾಗೆ ಜೀವನ ಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜಿಂತ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಆದರಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧಾದಿ ವಿಚಾರಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಆದರೆಂತೆ ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದ ಆಜ್ಞೆ ಕಷಾಯವೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗು-

ತ್ತದೆ ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರಣೆಯಿಂದ ವಿಷದ ಬಾಧೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷಬಾಧೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಕುಢ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ಈ ವ್ರತಾರ ಮನದ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಲ್ಪಿತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವು ಧ್ಯಾನವೇ ಆಗಿದೆ ಹಲವು ಧ್ಯಾನಗಳು ವಿವಿಧ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟ ಫಲವ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗದೆ ಕುಮಾರ್ಗ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವೆಲ್ಲ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಕುಢ್ಯಾನಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನಂತ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದಂಥವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಒದಗುತ್ತವೆಯೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ವರಿಣಾಮವು ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ಜಿನ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳು ಸುಳ್ಳು ಧ್ಯಾನ, ಕುಮಂತ್ರ, ಮಂಡಲ, ಸಾಧನ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದನ್ನು ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತರಕೂಡದು. ಕುಢ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಒಮ್ಮೆ ಕುಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾವೃವಾಯಿತೆಂದರೆ ಸದಾಬುದ್ಧಿಯು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ಆ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದರೂ ನಿರ್ಮಲಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾವೃವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೂರಳಿಗೆ ಸುತ್ತಿದ ಮಿಥ್ಯಾಮಾರ್ಗವು ದೂರವಾಗುವದಿಲ್ಲ ನನ್ನಾರ್ಗದಿಂದ ಜ್ಯುತನಾದಾಗ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರಾವೃವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಜಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ನಿರ್ಮಲ ಉಪದೇಶವು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿವರೀತ ಬುದ್ಧಿಯು ಜಾಗೃತವಿದ್ದಾಗ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮ ಘಾತಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ ಗೃಹೀತ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರೀತಿ ಜೀವಿಗಳು ಕುಢ್ಯಾನ, ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ಮಂಡಲ, ಮುದ್ರೆ, ಯಂತ್ರ, ತಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಂತರವಾಸ, ಭವನವಾಸ, ಜ್ಯೋತಿಷವಾಸ ದೇವ-ದೇವಿ, ಯಕ್ಷಿಣಿ ಮೊದಲಾದವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಯೋಪಚೋಗವು ಪ್ರಾವೃವಾಗಬೇಕೆಂದು, ಧನವು ಲಭಿಸಲೆಂದು, ಅಭಿಮಾನ ಬೆಳೆಯಲೆಂದು, ಕಷಾಯಗಳ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಲದ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೊದಲು ಸಂವಾದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯವನ್ನೂ ಸಹ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ

ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಾದಿಗಳ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಬೇಡಿರಿ. ವಿಷಯ ಕಷಾಯದ ಇಚ್ಛೆಯೇ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸುವಂಥದ್ದಾಗಿದೆ ಮತ್ತೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ವಿದ್ಯೆ, ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರ, ಇವುಗಳ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವುದೂ ಸಹ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತೆಂದರೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಕಷಾಯದ ದೃಢ ಮೂಲವನ್ನೇ ನೆಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ನಿಗೋದದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಪುರುಷರು ಜೀವನವು ಕರ್ಮ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗುವಂಥ ಧ್ಯಾನ, ಚಿಂತನ ಮತ್ತು ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯಾವನು ಶಾಂತಚಿತ್ತ, ಮಂದ ಕಷಾಯ, ನಿರ್ವಾಂಛಕ, ಸಂತೋಷಿ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವಲಂಬಿಯಾಗಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ವಿದ್ಯಾ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರ ಮೊದಲಾದಿಗಳ ಸಾಧನೆ ಇಲ್ಲದೆಯೂ ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಬುದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಯಾವನಿಗೆ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯು ಇರುವದೋ ಅವನಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಸಂಚಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ವಸ್ತು ಫಲ ವ್ರಾಪ್ತಿಯಂತೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲದೆ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಸಂಕಟಗಳು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೀತರಾಗ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದ ಜನರು ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳು ಮಂತ್ರತಂತ್ರಾದಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು

ರೂಪಾತೀತಧ್ಯಾನ—ಶರೀರಾದಿ ನೋಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಾರವಿಷಾದಿ ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪ ರಹಿತ, ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಕ, ನಿಜಾನಂದಮಯ, ಶುದ್ಧ, ಅಮೂರ್ತ, ಅವಿನಾಶಿ, ಅಜನ್ಯಾ, ಸ್ವರ್ತರಸಗಂದವರ್ಣಾದಿ ಪುಂಜಲ ವಿಕಾರರಹಿತ, ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತದರ್ಶನ, ಅನಂತಸುಖ ಮತ್ತು ಅನಂತಶಕ್ತಿ ಚತುಷ್ಟಯ ಯುಕ್ತ, ಸ್ವಸ್ವಭಾವಾಧೀನ, ನಿರಾಕುಲ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ, ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಕೃತಕೃತ್ಯ ಇಂಥ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರೂಪಾತೀತಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು ಇನ್ನು ಚಿತ್ತದ ವಿಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಧ್ಯಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ಸಿದ್ಧ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಗುಣ ಹಾಗೂ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅವಲೋಕಿಸಿ ಅನನ್ಯತರಣನಾಗಿ ತತ್ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಹೋಗುವುದೂ ಸಹ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ಧ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ತತ್ ಸ್ವರೂಪವೇ ತಾನಿರುವೆನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಇದೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವದೇನಿವುತ್ತದೆ. ಪರಮ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣದ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಸಮಾನತೆಯಿದೆ ನಮ್ಮ ಗುಣಗಳು ಕರ್ಮದಿಂದ ಅಜ್ಞಾದಿಸಲ್ಲಟ್ಟಿವೆ. ಕರ್ಮದ ಅಭಾವವಾದುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ — ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವದನ್ನು ನಿರಂತರ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಚಲತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಸಿದ್ಧನ ಸ್ವಭಾವವು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವಾಗಿ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ವಿಕಾಶನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರಿಗೇನೇ ರೂಪಾತೀತಧ್ಯಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನ

ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳು—ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದ ವಿಚಾರ ಮಾಡೋಣ. ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ನಿರ್ಮಲ ಪರಿಣಾಮದ ಅಂಶವನ್ನೂ ಸಹ ನಾವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕೃತನಿರೂಪಿಸಿ ಅದರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಮಾಡುವದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಧ್ಯಾನಗಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ವಾಚಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಎರಡು ಧ್ಯಾನಗಳು ಕೇವಲ ಭಗವಂತರಿಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ವೈದಿಕವಿಕರ್ತವೀಚಾರ, ವಿಕರ್ತವಿಕರ್ತವೀಚಾರ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾವೃತ್ತಿಪಾತಿ ಮತ್ತು ವೈವರತಕ್ರಿಯಾನಿವರ್ತಿ-ಗಳೆಂದು ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ನಾಲ್ಕಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಮೂರೂ ಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂರನೆಯ ಧ್ಯಾನವು ಕಾಯಯೋಗ ಒಂದಿದ್ದರೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಧ್ಯಾನವು ಅಯೋಗಿ ಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವು ಸವಿಕರ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 'ಸವೀಚಾರ'ವೆಂದರೆ ಅರ್ಥ, ಶಬ್ದ, ಯೋಗಿ ಘನ ಘನ ವಿಚಾರವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂತರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸವಿಕರ್ತ ವೀಚಾರವೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ ಅಲ್ಲದೆ ಯೋಗದ ಘನರೂಪವು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವುದೋ—ಆದೂ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೇನೇ ಮೊದಲು ವೈದಿಕವಿಕರ್ತವೀಚಾರ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವೆನ್ನಲಾಗುವುದು.

ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವು ಶ್ರುತದ ಒಂದು ಶಬ್ದ, ಒಂದು ಅರ್ಥ, ಒಂದು ಯೋಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಆಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ಯಾವ ಅರ್ಥ ಇಲ್ಲವೆ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ-ವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತರೇ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಕರ್ತವಿಕರ್ತವೀಚಾರವೆನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಕರ್ತವನ್ನು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ವೀಚಾರವನ್ನು ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಯೋಗದ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಧ್ಯಾನದ ಭೇದವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಇವು ದ್ರವ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ಪರ್ಯಾಯಗಳೂ ಆಗಿರಬಹುದಾಗಿವೆ. ವ್ಯಂಜನವೆಂದರೆ ವಚನ ಯೋಗಿವೆಂದರೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಚಲನವಲನ ಕ್ರಿಯೆಯು ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಅಂದರೆ ವರಿವರ್ತನ. ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಪರ್ಯಾಯದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ಪರ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದ್ರವ್ಯದ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತೊಡಗುವುದು—ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಎನ್ನುವರು. ಶ್ರುತದ ಒಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ, ಘನ ಶ್ರುತದ ಇನ್ನೊಂದು ವದವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದು, ಆ ಎರಡನೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೂರನೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದು ವ್ಯಂಜನ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಯ-ಯೋಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಇತರ ಯೋಗಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದೂ ಯೋಗಿ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ-ಯಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ವೀಚಾರವೆನ್ನುವುದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಕೀರ್ಷ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವು ಸಂಸಾರದ ಪೂರ್ಣ ಅಭಾವವಾಗಲಿಕ್ಕಿಂದು ಮುನೀಶ್ವರರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಧ್ಯಾನಿಗೆ ಮೂರೇ ಭವಮಾಧ್ಯಾನಕೊಡಂಬಟ್ಟವೆಂಗೆ ಹತ್ತೆಂಟು ಭವಂ
ತಾನೊಡನೆ ಮುಕ್ತಿಯಹುದೀ ಧ್ಯಾನಕೆ ಮುನಿವೆಂಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲವಿಲ್ಲ ಭವಂ ।

—ರತ್ನಕರ-ತ್ರಿಲೋಕ ಶತಕ-೧೨೫.

ಧ್ಯಾನದ ವ್ರಾರಂಭಿಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು—ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸುವ ಮೊದಲು ಮುಂದಿನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಶರೀರದ ಸಂಹನವು ಇರುವುದೋ, ವರೀಷಹಗಳ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ವ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು ವರ್ವಕ, ಗುಹೆ, ನದಿ, ದರಿ, ವೃಕ್ಷದ ಪೊಳ್ಳು, ಸ್ಥಾನ, ನದಿಯ ತೀರ, ಸ್ತಾನ, ಹಳೆಯ ಮನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದರೂ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾವು, ವಶು-ವಕ್ರಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರ ವಾಸ್ತವ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತೀರಿತು ಹಾಗೆಯೇ ಅಕ್ಕಿ, ಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಜೀವ, ಕ್ರಿಮಿ, ಕೀಟಕ, ಜೇಳು, ನೋಣ, ಜೇನೋಣ, ಹುಳ-ಹುವ್ವಡಿಗಳ ಉಪದ್ರವವೂ ಇರಕೂಡದು. ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉಷ್ಣತೆ, ಅತಿ ಚಳಿ, ಬಿರುಗಾಳಿ, ಬಿರುಸಾದ ಮಳೆಗಳು ಉಂಟಾಗುವ ಭೀತಿಯು ಇರಕೂಡದು. ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಹೊರಗೆ ಶರೀರಕ್ಕೂ ಅಂತರಿಕವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಆತಂಕವು ಒದಗುವಂಥ ಕಾರಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿರಕೂಡದು ಇಂಥ ಶುದ್ಧ, ವಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ವಲ್ಯಂಕಾಸನ ಹಾಕಿ ನೆಮ, ಸರಳವಾದಂಥ ಶರೀರರೂಪಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಲಗೊಳಿಸಬೇಕು ತನ್ನ ತೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಎಡಗೈಮೇಲೆ ಬಲಗೈಯನ್ನು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಇಟ್ಟು, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಧ ಮುಚ್ಚಿ ಅಂದರೆ ನಾನಾಗ, ದೃಷ್ಟಿಯವನಾಗಿ, ಮೇಲಿನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಹಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶಗೊಳಿಸದೆ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲೆ ಮುಖ ಮಾಡಿ, ಹೊಟ್ಟೆ ಎದೆಗಳನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಶರೀರದೊಳಗಿನ ವಕ್ರತೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಮನಸ್ತವನ್ನು ಸರಳವಾಗಿಸಬೇಕು. ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ತಾಂತಿ ಹಾಗೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಣ್ಣು ರೆವ್ವೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯದೆ, ಸೌಮ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು, ನಿಶ್ಚಲ, ಆಲಸ್ಯ, ಕಾಮ, ರಾಗ, ರತಿ, ಆರತಿ, ಶೋಕ, ಹಾಸ್ಯ, ಭಯ, ದ್ವೇಷ, ಗ್ಲಾನಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ತ್ವಾನೋಚ್ಚಾಸ್ತವವನ್ನು ನಾನಕಾತವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು ಇವೇ ಧ್ಯಾನದ ಪರಿಕರಗಳಾಗಿವೆ. ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವಂಥವರ ಹತ್ತರ ಈ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಸಾಧನ-ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ತರುವಾಯ ಅವನು ಹೊಕ್ಕಳದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ, ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನಾವುದಾದರೂ ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ಕರ್ಮಬಂಧನರಹಿತ ಅವಸ್ಥೆಯು ವ್ರಾವ್ರವಾಗುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರತಸ್ತವಾದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಗಳ ಉದ್ವೇಗವಾಗಗೊಡಬಾರದು. ಶರೀರದ ಚಲನವಲನವಂತೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಕೂಡದು ಉಸಿರಾಡಿಸುವುದನ್ನು ಮಂದಗೊಳಿಸಿ ಮನವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕು. ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ದ್ರವ್ಯ ವರ್ಯಾಯಗಳ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅಚಿಂತನವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕು ಅರ್ಧ, ವ್ಯಂಜನ, ಕಾಯ, ವಚನ ಇವುಗಳ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವರಿಣತಿಯನ್ನು ಅರಿತು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೃಥಕ್ಕವಿರ್ತವೀಚಾರ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನದ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದು ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿಂದ ಅವನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹದನವಾದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳದೆ ಜಂಗುತಿಯ ಕತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲಾದರೂ ಕಟ್ಟಿಯಾದ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಎಂಟೆಣೆಯ, ಒಂಭತ್ತೆಣೆಯ ಮತ್ತು ಹತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಸಾಧುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಲನ ಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಉದಯವಿರುವುದರಿಂದ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವರಿಪೂರ್ಣ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹಗಳು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಷ್ಟಾಯಗಳ ಉದಯದಿಂದ ಅವರ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ತೊಗಾಟದಿಂದ ನಿಶ್ಚಲತೆಯು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ ಅವರ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಉದಯದ ನಾಶವು ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸುನಕಾತವಾಗಿ ಕರುಣಾರೂಪ ವರಿಣಾಮದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಮೋಹನೀಯ

ಕರ್ಮ ವೈಶ್ಯತಿಯ ಉಪಶಮವು ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷಯವು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ವೈದ್ಯಕೃಷ್ಣ-
ತರ್ಕವೀಚಾರವೆಂಬ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ
ಕಷಾಯಗಳ ಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅವನು ಯೋಗದಿಂದ ಯೋಗಾಂತರ, ತಟ್ಟದಿಂದ ತಟ್ಟಾಂತರ,
ಅರ್ಧದಿಂದ ಅರ್ಧಾಂತರ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೋಹ ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡಿ,
ಧ್ಯಾನ ಯೋಗವನ್ನು ಆಕಾಂಕ್ಷನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ

ಏಕತ್ವವಿಕರ್ತವೀಚಾರ—ಈ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೋಹಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ
ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ಅನಂತವಟ್ಟು ಶುದ್ಧವಾದಂಥ ಯೋಗದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನಾವರಣಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾದಂಥ
ವೈಶ್ಯತಿಯ ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು ಇಲ್ಲವೆ ಅವುಗಳನ್ನು
ಕ್ಷಯಗೊಳಿಸಬೇಕು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನದ ಕಡಿಗೇನೇ ತಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಬೇಕು ಅರ್ಧ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ವ್ಯಂಜನ
ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಯೋಗ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಗಳು ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಮನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಲಗೊಳಿಸಿ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸ-
ಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ವೈದೂರ್ಯ ಮಹಿಯಂತೆ ನಿರ್ಲೀನನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಪುನಃ ಅದರಿಂದ
ಚ್ಯುತನಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರಿಗೆ ಏಕತ್ವವಿಕರ್ತ ಧ್ಯಾನವು
ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ

ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾವ್ರತವಾತ—ಏಕತ್ವವಿಕರ್ತ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಘಾತಿ
ಕರ್ಮರೂಪದ ಉರುವಲವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಿಚ್ಚಿರುವರೋ ಅವರು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಈ ಕೇವಲ
ಜ್ಞಾನವು ಸೂರ್ಯಾನಂದಂತೆ ಈ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಘದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗ ದೈದೀಪ್ಯಮಾನನಾಗಿರುವನು. ಅಂಥ
ತೇಜಸ್ವಿತ್ವವು ಅವನೈಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಭಗವಾನ್ ತೀರ್ಥಂಕರರು, ಕೇವಲಿಗಳು, ತೈಲೋಕ್ಯದ ವೈಭವಗೂ ಈ
ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ ಇವರಿಗೆ ಇಂಥ, ಧರಣೇಂದ್ರರೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಇವರು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ
ಹೆಚ್ಚು ದೇಶೋನ್ನತೋಚಿ ಪೂರ್ವ ವರ್ಷಗಳ ವರಿಗೆ ನಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತ ಆಯುಷ್ಯವು ಶೀಘ್ರ
ಉಳಿದಾಗ ಮತ್ತು ವೇದಭೀಯ, ನಾಮ, ಗೋತ್ರ, ಇವುಗಳ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಆಯುಷ್ಯಮಧ್ಯೇ ಇರುವಾಗ,
ಸಂಪೂರ್ಣ ಮನೋವೇಶನ ಯೋಗವನ್ನೂ ಬಾಹರ ಕಾಯ ಯೋಗವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾಯ ಯೋಗದ
ಅವಲಂಬನಮಾಡುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಮುನಿಗಳೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾವ್ರತವಾತಿ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು.
ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತ ಆಯುಷ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇದ್ದು, ಇನ್ನೊಂದು ವೇದಭೀಯ ನಾಮ ಗೋತ್ರಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು
ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರು ಸಯೋಗಿ ಮುನೀಶ್ವರರು ಇವರು ಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಂಡ, ಕಪಾಟ, ಪ್ರತರ
ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಲೋಕಪೂರಣ ಸಮುದ್ರಾತಗೊಳಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ
ಲೋಕಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಸರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಆಕಾಂಚಿತಗೊಳಿಸಿ, ಎಲ್ಲ
ಕರ್ಮಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಇಡುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತು ಪೂರ್ವ ತರೀರ ಪ್ರಮಾಣಾಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ
ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾಯಯೋಗದಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾವ್ರತವಾತ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತಾರೆ.

ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನಕ್ರಿಯಾನಿವರ್ತಿ—ಆ ಮೇಲೆ ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನಕ್ರಿಯಾನಿವರ್ತಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ
ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನವೆಂದರೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು. ತ್ವಾಸೋಹ್ವಾಸ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಮನ-ವಿಚನ-ಕಾಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆ
ಅಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರದೇಶದ ಚಲನ-ವಲನ-ರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರ, ಇಂಥ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನ ಕ್ರಿಯಾನಿವರ್ತೀ
ಧ್ಯಾನವೆನ್ನುವರು. ಈ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬಂಧದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು, ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಶ್ರವದ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು
ಸರ್ವಕರ್ಮದ ನಾಶಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಅಯೋಗಿಕೇವಲಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ
ದುಃಖದ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಯಥಾಖ್ಯಾತಚಾರಿತ್ರವೂ
ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಧ್ಯಾನರೂಪ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಸರ್ವ ಕರ್ಮಕಲಂಕವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ.
ನಿರ್ಮಲ ಸುನರ್ಣದಂತೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಯೋಗ ಕೇವಲಿಗಳು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು
ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಧ್ಯಾನ ತವದ
ಭಾವನೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅನೇಕಾಂತ ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಮಯನಾರಾಧಿ ಭಾವನೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಆದರೆ ನಾಶವಂತ ಶರೀರದ ಭರವಸೆಯು ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಕಾರರು ವರ್ಣಿಸಿದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳುವೆ.

ಯೋಗದಿಂದ ಹರಿವು ಕರ್ಮಗಳು ಯೋಗದ ದೆಶೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ .

ಯೋಗದ ಶಕ್ತಿಯ ಬಿಲ್ಲವನಾ ಯೋಗಿಯೊಳಲ್ಲದೆ ಕಾಣೆ ||

ಜ್ಞಾನಿಜನಗಳು ಮುನ್ನಿಸುವ ಧ್ಯಾನದ ಬಲದಿಂದ .

ಜ್ಞಾನವಿದೊಂದೇ ಎನಗಹುದು ವಿನನು ಕಾಣೆನು ಮತ್ತೆ ||

—ಕಲ್ಯಾಣಕೀರ್ತಿ—ಚಿನ್ಮಯ ಚಿಂತಾಮಣಿ ೮೯-೯೦

ಸಲ್ಲಿಖನಾ

ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಶ್ವಾವಕರ ಹಸ್ತೆರಡು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಖನಾ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಹೊರಕಾಗಿ ವ್ರತಗಳಿಗೂ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಸಾಕಲ್ಪತೆಯಿಲ್ಲ. ಹಸ್ತೆರಡು ವ್ರತಗಳು ಒಂದು ದೇವಾಲಯವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಖನವೇ ಕಲತವಾಗಿದೆ. ಈ ರತ್ನಮಯನಾದ ಕಲತವಿಲ್ಲದೆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಶೋಭೆಯಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಈಗ ಸಲ್ಲಿಖನದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಯಾವಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಉವನಗೇರ್ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ಜರಸಿ ರುಜಾಯಾಂ ಚ ನೀವ್ರತೀಕಾರೇ .

ಧರ್ಮಾಯ ತನುವಿಮೋಚನಮಾಹುಃ ಸಲ್ಲಿಖನಾಮಾರ್ಯಾಃ || ೧೨೨ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಆರ್ಯಾಃ) ಗಣಧರ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷರು (ನೀವ್ರತೀಕಾರೇ) ವ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂಥ (ಉವನಗೇರ್) ಉವನಗದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ (ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ) ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ (ಜರಸಿ) ಮುಪ್ಪಿನ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ (ಚ) ಮತ್ತು (ರುಜಾಯಾಂ)—ಅನಾಥ್ಯ—ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ (ಧರ್ಮಾಯ) ಧರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ (ತನುವಿಮೋಚನಂ) ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುವುದು—ಇದಕ್ಕೆ—(ಸಲ್ಲಿಖನಾ) ಸಲ್ಲಿಖನ ವ್ರತ (ಆಹುಃ) ಎನ್ನುವರು.

ಅರ್ಥ—ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಂಥ ಉವನಗ, ಬರಗಾಲ, ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ರೋಗಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹಿರಿಯರು ಸಲ್ಲಿಖನವೆಂದು ಹೇಳುವರು [ಯಾವ ದೇಹತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ—‘ತನುವಿಮೋಚನ’ಕ್ಕೆ—ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಖನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೇನೇ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಅಂತಕ್ರಿಯಾ’ ಹಾಗೂ ‘ಸಮಾಧಿ ಮರಣ’ಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ನಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆಯುಷ್ಯವು ತೀರುವುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಜೀವಿಗಳು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತವೆ ಆಯುವಿನ ಕೊನೆಯು ಆಗದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗಿಯೂ ಮೋಹದ ಹುಚ್ಚಿನಿಂದಲೂ ಅವಘಾತಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಆತ್ಮನಾಶವನ್ನು—Suddhi—ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣವನ್ನು

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಕಂದ || ಎಲ್ಲಾ ಪರಿಗ್ರಹಮುಖವಿಲ್ಲದ ಮನದೊಡೆಯನಾಗಿ ಸವೆತವೆಂದು ತಳು .

ವಿಲ್ಲದೆ ಕೈಕೊಳ್ಳುವುದು ತಾನು ಸಲ್ಲಿಖನಿಯೆಂದು ಪೇಳ್ವರಾಜಾರ್ಯರ್ಕಗಳು .

2 ಇಲ್ಲಿ ಇಂಥವೇ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳು ಉಂಟಾದಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಚಕಾರದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

“ಅಜ್ಞಂ ಪಿ ಜಾಪಿ ಎದಾರಿವಿಮಿ ಆಗಾಧಕಾರಜೇ ಜಾದೇ” .

—ಧರಣೀ ಅರಾಧನಾ

ಕಳದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಾಧನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಸ್ವರೂಪಿಸ್ಥಿತಿಯಾಗಲಿ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮರಣಕ್ಕೆ 'ಸಮಾಧಿ' ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಭಿನ್ನತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಸಾವಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಾಧನವಾಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳ ಅವಶೇಷವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡಾ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ತವು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಖನವು ಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ಅಪಘಾತವೂ ಆತ್ಮನಿಗಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಸಲ್ಲಿಖನವು ಬಹುತರವಾಗಿ ಜೀವನದ ಅಂತಿಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಸಮೀಪದ ಕ್ರಿಯೆ ಯಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ 'ಅಂತಕ್ರಿಯಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರದ ಅಂತದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರದ ಕೊನೆಯ ಅವಸ್ಥೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುಷ್ಠಾನವೆಂಬುದೂ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವವರು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾದಂಥ ಅರ್ಹತೆಗಳ ಮೊದಲಾದ ವಂಚನೆಯೇನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತ ಬಹಳ ಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ವಿವರವು ೧೨೨ನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಮರಣವು ವಿಷ ತಿಂದು, ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಗುಂಡಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಅನ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆತ ಬಿದ್ದು ಬಂದುದಲ್ಲ

'ಸತ್' ಮತ್ತು 'ಲೇಖನಾ' ಈ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ 'ಸಲ್ಲಿಖನಾ' ವದವು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ 'ಸತ್'ವು ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ಲೇಖನಾ' ಎಂಬುದು ಕೃತಿಕರಣ ಕ್ರಿಯೆಯ ಹೆಸರಾಗಿದೆ ಸಲ್ಲಿಖನದಿಂದ ಕಾಯ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಕೃಷ ಅಥವಾ ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಖನ ವ್ರತವನ್ನು ಕಾಯಸಲ್ಲಿಖನ ಮತ್ತು ಕಷಾಯ ಸಲ್ಲಿಖನವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಃಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕಷಾಯ ಸಲ್ಲಿಖನವಿದೆ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಯಸಲ್ಲಿಖನದ ನಿರ್ದೇಶವಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ 'ತನುವಿಮೋಚನಂ' ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಬರುವ 'ತನುಂ ತ್ಯಜೇತ್' (೧೨೨) ಎಂಬ ವದಗಳ ವ್ರತೋಕ್ತಿಗಳು ಆರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ತೊರೆದು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ

ಇನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ನಿಃಪ್ರತಿಕಾರೇ' ಮತ್ತು 'ಧರ್ಮಾಯ' ಈ ಎರಡು ವದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು 'ನಿಃಪ್ರತಿಕಾರೇ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣದ ಸಂಬಂಧವು ಉಪಸರ್ಗ, ದುರ್ಭಿಕ್ಷು, ಮುಪ್ಪು, ರೋಗಗಳಿಗೆ ಬರುವದು. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿಕಾರದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವ ಇದಕ್ಕೆ ನಮನವಾದ ಸಂಕಟಗಳಿಗಿಲ್ಲ ಅಸ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ ಸಂಕಟವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳೆಲ್ಲ ತೀರದ ಮೇಲೆ—ಇನ್ನು ಮಾರ್ಗವೇ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ—ಮನುಷ್ಯನು ಸಲ್ಲಿಖನದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ, ಪಾತ್ರನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಪಾಯವು ಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಸಲ್ಲಿಖನದ ಅಧಿಕಾರಿಯೆನಿಸುವ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಆಗಲಾರನು. ಇನ್ನು 'ಧರ್ಮಾಯ' ವದದ ವ್ರತೋಕ್ತಿವು ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಿದೆ.—ಒಂದು ತನ್ನ ಸ್ವೀಕೃತ ಸಮೀಪದ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆ; ಇನ್ನೊಂದು ಆತ್ಮೀಯ ಧರ್ಮದ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಾಧನೆ. ಇನ್ನು ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವದೆಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನುಚಿಂತೆವೇ ಮೊದಲು ತೋರಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ 'ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಾಂ ಶರೀರಂ ಸಾಧನಂ ಮತಮ್' ಈ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಶರೀರವು ಧರ್ಮದ ಸಾಧನವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಮಾತು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರಿಯಾಗಿದೆ ಅದರ ಶರೀರವು ಧರ್ಮದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅಥವಾ ಅನನ್ಯತಮ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರವಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಒಮ್ಮೆನ್ನು ಬಾಧಕವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗ ಶರೀರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಧರ್ಮವಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಆಗ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿದೆ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿದೆ ವಿಧೇಯರ ಹಾಗೂ ವಿಧರ್ಮಿಯರ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಅನೇಕ ಸಲ ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸುವದ ಸಂದರ್ಭವು ಒದಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಧರ್ಮವೇ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಬಾಳುವಂಥ ಮಾನವನು ಇಂಥ ಅನಿವಾರ್ಯ ಉಪಸರ್ಗಾದಿಗಳ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹುಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಾಧನವೂವರ್ತನಾಗಿ ಆ ಧರ್ಮದ ಜೊತೆಯನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನು. ಧರ್ಮವು ಅವನಿಗೆ

ದೇಹಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಎರಡನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾನವನು ಅನಾಥ್ಯರೋಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ—ಅನ್ನ ವಿಧದಿಂದ ಮರಣವು ಈಗ ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದಾಗ—ಅವನು ಶೀಘ್ರ ರೀತಿಯಿಂದ ಧರ್ಮದ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಹತ್ತರ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಇಡುವವರನ್ನೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವವರನ್ನೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಷ್ಟನಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುವವರನ್ನೂ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅವನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ದಾರಿಯನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂದರೂ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ನಾಯಲೂ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಅದರಂತೆ ಜೀವಿತಕಾಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವೇಶೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಎರಡೂ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೋಷಯುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಮಾತು ಮುಂದೆ ಈ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ವ್ರಯೋಗಿಸಿದ 'ಜೀವಿತ-ಮರಣಾಂತರೇ' ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ನ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ತರೀರ ಧಾರಣ ಮತ್ತು ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ ಇವೆರಡೂ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇದೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾಲಿಸಿದರೇನೇ ನರಜನ್ಮ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಇವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದದ್ದು ಸಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ನಾಶವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವು ಕಂಡುಬರುವುದೋ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಜಾರಿತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಲು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ದೇಹದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಲ್ಲೇಖನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವನಾದರೂ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದ ವೈರಿ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪಿಶಾಚ, ದೇವನು ಬಂದು ಪೀಡೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು, ದುಷ್ಟ ವೈರಿ, ಭಿಕ್ಷು, ಮೈಲಂಥ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಆನೆ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು, ಉಪಸರ್ಗವನ್ನಂಟು ಮಾಡಬಹುದು, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾಣಿ ನಾಶಮಾಡುವಂಥ ಬಿರುಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗಬಹುದು, ದೊಡ್ಡ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಘಾತಿಯಾಗಬಹುದು; ಚಳಿ, ಉಷ್ಣ, ಅಗ್ನಿ, ಕಲ್ಲು, ಮಹಾಪೂರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು; ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರ ದುಷ್ಟಕೃತ್ರಿಗಳಿಂದಲೂ, ಅವು ಸ್ನೇಹಿತರ ಕೃತ್ರಿಗಳಿಂದಲೂ, ವ್ಯುಭವಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಉದಯದಿಂದಲೂ, ಉದರ ಪೋಷಣೆಯ ಲೋಭದಿಂದಲೂ ಜಾರಿತ್ಯಧರ್ಮದ ನಾಶವಾಗುವ ಸಂಭವವು ಕಂಡುಬರಬಹುದು, ದುಷ್ಟ ರಾಜ, ಮಂತ್ರಿ ಮೊದಲಾದವರು ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು—ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಭಯಂಕರ ನಿರ್ಜನ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದುದರಿಂದ ದಾರಿಯು ಸಿಗದೆ ಇದ್ದಾಗಲೂ, ಬರಗಾಲದಿಂದ ಅನ್ನ ನೀರುಗಳು ದೊರೆಯುವುದು ದುರ್ಲಭವಾಗಲೂ, ಸಂಪೂರ್ಣ ತರೀರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕಣ್ಣು-ಕಿವಿ-ಮೂಗು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಕ್ಷೀಣಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮುಳ್ಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗಲೂ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಅನಾಥ್ಯ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ, ಸನ್ನಿವಾತ, ಅತಿಸಾರ, ತ್ವಾಸ, ಕೆಮ್ಮು, ವಾತಪಿತ್ತಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ ಮಂದವಾದಾಗ, ತಕ್ಷಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ತರೀರದೊಳಗಿನ ರಕ್ತವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ನಡೆದಾಗ, ಉದರ ವೃದ್ಧಿಯಂಥ ವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮರಣವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂಥವು ಆಗಿವೆ ಅಂತರೇ ಆ ವ್ರತಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತರೀರ, ಮನೆ-ಮರ, ಕುಟುಂಬ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಕ್ರಮಕ್ರಮದಿಂದ ಅನ್ನ-ನೀರುಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ತರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ತರೀರವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದರೂ ಸಹ ಆತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವವು ನಷ್ಟವಾಗದಂತೆ ವ್ರಯುಕ್ತಿಸಬೇಕು ತರೀರವು ನಾಶವಂತವಾದುದರಿಂದ ಕೋಟ್ಯಂಧ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಮಂತ್ರ-ತಂತ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೂ ಯಾರೂ ಇದನ್ನೂ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಲಾರರು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ದೇಹಧಾರಣ ಮಾಡಿದೆ ಆದರೆ ರಕ್ತಕ್ರಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನೊಂದು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಭವಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಈ ಧರ್ಮವೇ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣದಿಂದ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂಥದಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಲೋಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಧರ್ಮವು ಮಲಿನಗೊಳ್ಳದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಕೂಡ

ತೊರೆಯಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸುಜ್ಞಾನರು ಸುಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ

ಅಜಾರ್ಯರು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಮರಣದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಂತಕ್ರಿಯಾಧಿಕರಣಂ^೧ ತವಃಫಲಂ ಸಕಲದರ್ಶಿನಃ ಸ್ತುವತೇ |

ತಸ್ಮಾದ್ಯಾವದ್ವಿಭವಂ ಸಮಾಧಿಮರಣೇ ಪ್ರಯತಿತವ್ಯಮ್ || ೧೨೩ ||^೨

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಅಂತಕ್ರಿಯಾಧಿಕರಣಂ) ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸಮಯದ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸುವುದು (ತವಃ ಫಲಂ) ತವದ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ—(ಸಕಲದರ್ಶಿನಃ) ಸರ್ವಜ್ಞ ದೇವನು (ಸ್ತುವತೇ) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. (ತಸ್ಮಾತ್) ಅದಕ್ಕಾಗಿ (ಯಾವದ್ ವಿಭವಂ) ಯಥಾಶಕ್ತಿ (ಸಮಾಧಿ ಮರಣೇ) ಸಮಾಧಿ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ (ಪ್ರಯತಿತವ್ಯಮ್) ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಅರ್ಥ—ಅಂತಕ್ರಿಯಾ ಎಂದರೆ ಸನ್ಯಾಸ ಮರಣವು ಇದೇ ತವದ ಫಲದ ಆಧಾರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಸರ್ವಜ್ಞರಾದವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತವತ್ಪರಣ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕೊನೆಗೆ ತವಸ್ಸಿನ ಫಲವೆಂದು ಸನ್ಯಾಸ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವರ ತಪಾಚರಣೆಯು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. [ಈ ಸೂತ್ರದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವು—ಅದರಲ್ಲೂ 'ಅಂತಕ್ರಿಯಾಧಿಕರಣಂ ತವಃಫಲಂ' ಈ ಸೂತ್ರ ನಾಲ್ಕನು ಬಹಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ತವದ ಫಲವು ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು—ಅಂತಕ್ರಿಯಾ—ಅವಲಂಬಿಸಿದೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈಗ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಪೂರ್ವದ ತವವು ಯಾವುದು?—ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೊಂದು ಏಳುತ್ತದೆ ಆ ತವವೆಂಬುದು ಅಜಾವ್ರತ-ಗುಣವ್ರತ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಾತ್ಮಕ ಜಾರಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರದ ಅನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ 'ತವ'ವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ತವಸ್ಸಿನ ಯದೇಚ್ಛೆ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯು—ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು—ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಸಾಧಿಸಿದಾಗಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ರೂಪದ ವರಿಣಾವು ಆಗಿದೆ ಧರ್ಮದ ವಿರಾಧನವು ಅದರ ಅದರಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಂವಾದಿಸಿದ ಮೊದಲಿನ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಿಮಿತ್ತಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಆ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳು ರಸವನ್ನು ಒದಗಿಸದೆ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಒಮ್ಮೆ ದುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ದುರ್ಗತಿಗಳ ಪರಂವರೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ತಿರುಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶಿವಾಯನು ತನ್ನ ಭಗವತೀಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—^೩ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಜಾರಿತ್ರರೂಪ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲದ ವರೆಗೆ ನಿರತಿಚಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಂಥ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸಹ ಮರಣದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ

1 ಅಯತಕರ್ಮನು ವಿವರಿಸುವುದು ಹೀಗೆ—

ಅದೇಕೆಂದೋ ಹೆರಗೆ ಪೇಳಿ ಗೃಹಸ್ಥನರಮಗನಂತಿವನೊಂದು ಕಾಲದೊಳು ಸಂಗ್ರಾಮಮಾಡಂದಿಂಗೆ ಬಾರ್ತಿಯಕ್ಕುಮೆಂದು ಧನುವಿದ್ದ, ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ದ, ರಥವಿದ್ದ ಕರಿಪುರಗಾರೋಹಣಮೆಲ್ಲ ವರ್ತದಿಂದಿವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆದು ತಪ್ಪುಗಳ ವಿಚ್ಛೇದನೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಪವನೇಕಮಂ ಮುನ್ನಮೆಳುತ್ತ ಸಂಗ್ರಾಮಂ ಸಾರ್ಜಲೊಡೆಂ ನಿಮಿತ್ತಾರ್ಥದಂ ವೈರಬಳಮಲ್ಲಮನಳರೂಕೊಂದು ಗೆದ್ದಮಂ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ದಂತೆ ದುರಿತಾರಿ ಒಳವಿಚ್ಛೇದನೋಪಾಯಂಗಳಂ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ ಜಾರಿತ್ರಂಗಳಂ ತನಗೆ ಪಿರಿದು-ಮನುಳವನೆಯಂ ಮಾಡಿ.

2 'ಅಂತಕ್ರಿಯಾಧಿಕರಣಂ' ಎಂದೂ ಪಾರಾಂಕರವೆಂತಿ

3 ತರಣಮ್ನಿ ತಮ್ನಿ ಜೋ ಉಜ್ಜಮೋ ಯ ಆಲಂಚಜಾ ಯ ಜೋ ಹೋತು |

ಸೋ ತೇವ ಜಿಣೀಹಂ ತವೋ ಧವಿಡೋ ಅಸಥಂ ಜಿರಂತಸ್ಸ || ೧೦ ||

ಧರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾದರೆ ಅವನು ಅನಂತ ಸಂಸಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.¹ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.—ಅಂತ್ಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮರಣವು ಕೆಡುಕು ಆದದ್ದಾದರೆ ಬಹುತರ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಮೇಲೆ ನೀರು ಸುರುದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ವಹಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆ. ಅಂತಲೇ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಸಮಾಧಿಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳಿಂದ ಜೈನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಮರಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವರು ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆ-ವ್ರಾಧನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ 'ದುಕ್ಕಖಿಂ ಕಮ್ಮಖಿಂ ಸಮಾಹಿಮರಣಂ ಚ ಬೋಹಿಲಾಹೋ ವಿ' ಇಂಥ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಧಾವನೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ 'ಮರಣವು ಜಿನ್ನಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧಿಸಿತು'—ಎಂಬ ನುಡಿಯು ಜನಜನಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಲ್ಲೇಖನ ಕ್ರಿಯೆಯು ಗೃಹಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಮುನಿಗಳಿಬ್ಬರಿಗೂ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಸ ಥ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅನೇಕ ವ್ರಕಾರದ ಫಲಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ತವನ್ನಿನಿಂದ ದೇವಲೋಕವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವೂ ಕೂಡ ತವಶ್ಚರ್ಯದ ವ್ರಭಾವದಿಂದ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಗೈವೇಕದ ವರೆಗೆ ಅಹಮಿಂದ್ರರಾಗಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ದೂಡ್ಡ ದೂಡ್ಡ ಹುದ್ದಿಗಳೂ, ಸಂವತ್ಸರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ತವಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವ, ನಾರಾಯಣ ವದ, ಬಲಭದ್ರ ವದ, ರಾಜೇಂದ್ರ ವದ, ವೈಭವ, ಸಂವತ್ಸಿ, ನಿರೋಗತೆ, ಬಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ. ಅಖಂಡ ಆಜ್ಞೆ, ಎಲ್ಲರ ಮನಸೆಳೆಯುವಂಥ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಅತುಲ ಹುದ್ದಿ ಮತ್ತು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪರಿವಾರ ಇವೂ ತವದ ಫಲವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಆಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಅನೇಕ ಸಲ ಭೋಗಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ಈ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವುದು ಮುಗಿಯುವದಿಲ್ಲ. ತವಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಯಾರು ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ವಿಧಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ, ನಿರ್ಭಯತೆಯಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ತವದ ನಿಜವಾದ ಫಲವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಥವರನ್ನೇ ಸರ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಭಗವಂತನು ವ್ರತಂಸಿದ್ಧಾನೆ ಕೋಟ್ಯಾದಿ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ತವವನ್ನಾಚರಿಸಿಯೂ ಕೂಡ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರ ಮರಣವು ಕೆಡುವುದೋ, ಅವರ ತವವು ವ್ರತಂಸಮಾಧಿಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆಲ್ಲ ತವಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದೇವಲೋಕ ಇಲ್ಲವೆ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸಂವತ್ಸರ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದೀತು. ಆದರೆ ಮರಣಸಮಯಕ್ಕೆ ಆರಾಧನೆಯ ಚಿಂತನೆಯು ಯಾರಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಪರಿಭ್ರಮಣವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಹಳಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಂದನು ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಊರ ಹತ್ತರ ಬರುತ್ತಲೇ ಕಳ್ಳರು ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಅವಹರಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಪುನಃ ದರಿದ್ರಿಯಾದನು ಆ ವ್ರಕಾರ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ತವಶ್ಚರಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಂತಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡದೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಧಾರಣಮಾಡಿ ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೂ ಅವನ ಜನ್ಮಮರಣದ ಚಕ್ರವು ತವ್ವದೆ ಹಾಗೇ ಉಳಿಯುವುದು.

ಕೆಡುವೊಡಲ ಬಲ್ಲನಳಿಸಿಂ ಕಿಡಿಸದೆ ತವದಿಂದ ತವಿಸಿ ಸವೆಯದ ಸುಖಮಂ ।

ವಡೆವುದೆ ಕಜ್ಜಂ ಸಜ್ಜನಗೇಡೆವಾತಿನೈನೆನುತೆ ಮತ್ತಂ ಮನದೊಳ್ ॥

ಮದಮುದ್ರೇಕದಿನುರ್ಕಿ ಸೊರ್ಕಿ ವಜ್ರಗಂ ವಾವಕ್ಕೈಮುಳ್ಳೆಲ್ಲದಾ-

ಡದ ಗೊಡ್ಡಾಲಮನಾಡಿ ಕೂಡಿ ಬಯಲಾರ್ತಕ್ಕರ್ಧಮಂ ಸಿಲ್ಕಿ ಕಾ- ।

ಲದ ಕೆಯ್ಯೋಳ್ ಕಡೆವಟ್ಟಿದುರ್ನರಕದೊಳ್ ಬಿದ್ದಿಲ್ಲಿ ವಾಟೂರ ತೋ-

ಳದ ಕಳ್ಳಂಗೆಡೆಯಾಗಿ ಜೀವನಕಟಾ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ನೆಂಟಾಗಮೋ ॥

—ಮಧುರ—ಧರ್ಮಸಾಧ ವುರಾಣ ೫, ೧೦೫-೧೦೨

1 ಸುಚರಮವಿ ಹಿರಿದಿಬಾರಂ ವಿಹರಿತ್ತಾ ಪಾಣದಸಂಪಾದಿಸಿತ್ತೇ ।

ಮರಣೇ ವಿರಾಧಯತ್ತಾ ಅಂತ ಸಂಸಾರಿಂ ದಿಟ್ಟೋ ॥ ೧೨ ॥

ಸನ್ಯಾಸನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿನೀತನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸ್ವೀಹಂ ವೈರಂ ಸಂಗಂ ವರಿಗ್ರಹಂ ಜಾವಹಾಯ ತುಧಮನಾಃ ।

ಸ್ವಜನಂ ವರಿಜನಮಪಿ ಚ ಕ್ಷಾಂತ್ವಾ ಕ್ಷಮಯೇತ್ಪ್ರಿಯೈರ್ವಚಸ್ವಿಃ ॥ ೧೨೪ ॥¹

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸ್ವೀಹಂ) ಪ್ರೇಮ (ವೈರಂ) ವೈರ (ಸಂಗಂ) ಮಮತೆ (ಚ) ಮತ್ತು (ವರಿಗ್ರಹಂ) ವರಿಗ್ರಹ—ಇವುಗಳನ್ನು—(ಅವಹಾಯ) ಬಿಟ್ಟು (ತುಧಮನಾಃ ಸನ್) ನಿರ್ಮಲ ಅಂತಃಕರಣಗೊಳಿಸಿ (ಪ್ರಿಯೈಃ ವಚಸ್ವಿಃ) ಮಧುರ ಮಾತುಗಳಿಂದ (ಸ್ವಜನಂ ಅಪಿ ಚ ವರಿಜನಂ) ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ಸೇವಕ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನೂ ಕೂಡ (ಕ್ಷಾಂತ್ವಾ) ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು (ಕ್ಷಮಯೇತ್)—ತಾನೂ—ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು

ಅರ್ಥ—ತುಧ ಅಂತಃಕರಣ ದಾರಣ ಮಾಡುವವರು ಸ್ವೀಹ, ವೈರ, ಸಂಬಂಧ ಹಾಗೂ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಅವಶ್ಯಮಿತ್ರ ಮತ್ತು ಸೇವಕರಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವಂತೆ ಮಧುರ ವಚನಗಳಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ತಾನೂ ಅವರನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. [ಇದು ಕಷ್ಟಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞನದ ವಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತಾನು ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಾನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಹ ಹಾಗೂ ವೈರಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—“ಕರ್ಮವಶದಿಂದ ನಾನು ಈ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಉಪಕಾರಕ ಮತ್ತು ಅಪಕಾರಕ ವದಾರ್ಥಗಳೊಳಗಿಂದ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ ಕರ್ಮೋದಯಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಹೊರಗಿನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರರ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಾನ, ಸನ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವೀಹ ಪ್ರೇಮಾದಿಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು. ಈ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಉಪಕಾರವಾಗುವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂಥವರನ್ನು ಜಾರಿತ್ರಿ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ವರಾಜ್ಞಾನವಾದೆ ಈಗ ಈ ಪರ್ಯಾಯವೇ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಸಮಯವು ಬಂದಿದೆ. ಈಗ ಯಾರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿ? ಯಾರ ಮೇಲೆ ವೈರ ಮಾಡಲಿ? ನನಗೂ ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಅವರೂ ನನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದಿರಲಾರರು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ವರಸ್ಪರ ಈ ಶರೀರಗಳ ಮೇಲಿನ ಜರ್ಮವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮಾಡಹತ್ತುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಈ ಜರ್ಮವು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋಗುವಂಥದಿದೆ. ಇದರ ವರಮಾಣುಗಳು ಹನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಹೋಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಲಿವೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೊಡನೆ ವೈರ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವೀಹಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿ? ತಿರುಗಿ ಯಾರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನಮ್ಮೊಡನೆ ವಿನಾಕಾರಣ ವೈರ ಮಾಡುವಂಥವರು ಇರುವರೋ ಅವರೊಡನೆ ವಿನಯದಿಂದ ನಡೆದು “ನನ್ನಿಂದ ಎನಾದರೂ ತಪ್ಪು-ತಡೆಗಳು ಆಗಿದ್ದರೆ, ನಾನು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ವಿನಾದರೂ ಉದ್ಬಂಧಿತನಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ವರ್ತನಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ತಾವು ನನ್ನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮಂಥ ಸಜ್ಜನರ ಹೊರತಾಗಿ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ?”—ಹೀಗೆಂದು ಅವರ ಹತ್ತರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇನ್ನು ತಾನು ಎರಡನೆಯವರ ಹೊಲ-ಮನೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅವರವರಿಗೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಕರತಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಆಗ ಅವರಿಗೆ ವಿನಯದಿಂದ ಹೀಗೆ ನುಡಿಯಬೇಕು—“ಮಹಾರಾಜ, ವ್ಯತಿರೇಕವಾದ ನಾನು ದುಷ್ಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಧನ ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ನಿಮಗೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

¹ ಆಯತವರ್ಮನ ವಚನ ಹೀಗಿದೆ—

ಮರಣ ಕಾಲದೊಳ್ ಬಿಂಭುಗಳುಮಾತ್ರವರ್ಗಮುನು ಪಿಡಿರಿ (ಬರಿಸಿ) ಕ್ಷಮಿತವ್ಯಮೆಂದು.

ಈ ದೊಡ್ಡ ತವ್ವನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಈಗ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ ದುಷ್ಟನಾದ ನಾನು ಕವಟಿತನದಿಂದ ಲೋಭದಿಂದ ಕುರುಡನಾಗಿ ದುರಾಚಾರಿಯಾದೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ವಶ್ಯತಾವಾಗಿದೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅವಹರಿಸಿ, ನಿಮಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕೊಟ್ಟಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವು ಪಿನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ತುಂಬಿ ಬರಲಾರದು. ತಾವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ." - ಈ ವ್ರಕಾರ ಸರಳಭಾವದಿಂದ ಅವರ ಹತ್ತರ ಕ್ಷಮಾ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಆವ್ರರಿಗೂ ಇಷ್ಟರಿಗೂ ಈ ರೀತಿ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು "ಮಹಾರಾಜ, ತಾವು ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನ ಆವ್ರವರ್ಗ, ಸ್ನೇಹಿ, ಸಹಕಾರಿಗಳು ಇದ್ದೀರಿ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವು" ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ತಂದೆ-ತಾಯಂದಿರು ಜನ್ಮಕೊಡುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಸುಖ ಕೊಡುವವಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪುತ್ರ-ಪುತ್ರಿಯರ ಜನ್ಮವು ನನ್ನಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಈ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಜನರ ಸಂಬಂಧವು ನನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸಂಬಂಧವು ಈ ನಾಶವಂತ ಶರೀರವು ಇರುವ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತದೆ. ಈಗ ಈ ಶರೀರವು ನಷ್ಟವಾಗಲಿದೆ. ಇದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಆಯುಷ್ಯಮದ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿದೆ ಅಂತಲೇ ಇದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮಮಾಡುವುದು ವೈದ್ಯವಾಗಿದೆ ಈ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ನೀವು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದಿರಂದೇನು ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲ! ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರವಾದೊಡನೆಯೇ ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋದೀತು. ಅದರ ವರಮಾಣಗಳು ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆಗೆ ಹಂಚಿ ಹೋದವು. ಅದರ ನನ್ನ ಆತ್ಮನು ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪ, ಅವಿನಾಶಿ ಹಾಗೂ ಅಖಂಡನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅದೇ ನನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ನಿಜ ಸ್ವಭಾವದ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಯಾವುದರ ಸಂಯೋಗವಿದೆಯೋ ಅದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದತಕ್ಕದ್ದೇ ಅಂತಲೇ ಈ ವಿನಾಶ, ಅಜ್ಞಾನ, ಜಡಸ್ವರೂಪವಾದ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತನ್ನ ಅವಿನಾಶಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಯುಕ್ತ ಆತ್ಮನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನ ಘಾತವು ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ವೀತರಾಗಮಯ ನಿಜ ಸ್ವಭಾವದ ವ್ರಾಪ್ತಿಯು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆದೀತೋ ಆ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಶರೀರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರಂತೂ ಇಂಥ ಶರೀರಗಳು ಅನಂತಾನಂತವಾಗಿ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಬಂದು ಹೋಗಿವೆ ಅವುಗಳ ಮಹತ್ವವು ನನಗೆ ಎನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಜಾರತ್ಯಗಳ ವಿವರೀತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕೂ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು ಇದರ ಸಂತಾವವೇ ಈಗ ನನಗೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಸರ್ವಜ್ಞ ಸ್ವಭಾವವು ಎಲ್ಲಿ? ಅಕ್ಷರದ ಅನಂತನೆಯ ಭಾಗದಷ್ಟು ಅಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವಿರುವ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ವರ್ಯಾಯವು ಯಾವ ಕಡೆಗೆ? ಅನಂತಶಕ್ತಿಧಾರಕನಾದ ನನ್ನ ಆತ್ಮನು ಇರುವಾಗ ಆ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯು ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು ಅದರಿಂದ ವೈದ್ಯ, ಕಲ್ಪ, ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಗಾಳಿ, ವಾಸ್ತವಿಕ ಮೇದಲಾದ ವಂಚಸ್ಥಾನರ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯದಿಂದ ವಂಚೇಂದ್ರಿಯ ವರೆಗಿನ ಜೀವವಾಗಿಯೂ ಜನ್ಮ ಶಕ್ತ್ಯೋಕ್ತ-ಬೇಕಾಯಿತು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಆಚರಣೆಗಳ ಫಲವಾಗಿದೆ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲವು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ನದ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾದ ಕ್ಷಯೋವಶಮವು ಆದಮೇಲೆ ವೀತರಾಗ ವರಮೇಶ್ವರನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸ್ವಾದ್ವಾದರೂಪ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ, ವರಸ್ವರೂಪದೊಳಗಿನ ಭೇದಜ್ಞಾನವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಿಗೇ ಆತ್ಮನು ರಾಗದ್ವೇಷ ರೂಪನಾಗಿ ನಿರ್ಭಯದಿಂದ ಈ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವಂಥ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಶರಣುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನನಗೆ ಬಾಲಮರಣವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಪಂಡಿತಮರಣವು ನನಗೆ ಒದಗಿದ್ದಾದರೆ ತಿರುಗಿ ಮರಣಹೊಂದುದ ಪ್ರಸಂಗವೇ ನನಗೆ ಒದಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಇರಲಿ, ಈಗಾದರೂ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಯಾವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಆತ್ಮವು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಲಾರದೋ ಅದನ್ನಾಚರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು." ಈ ವ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಕರಣಂಗಳ್ ಪಟುಗಳ್ ಜಿನೇಂದ್ರಪದಮೂತ್ರಂ ಸಿದ್ಧಮಾಯ್ತಾಹ ನೈ-
ತಿರಿ ರತ್ನತ್ರಯಮೆಂಬ ರತ್ನೇವಣಿ ಸಾರ್ವತ್ವೇಕೆ ತಲ್ಪಂ ನೆನು- ।
ವ್ವರಸಂ ಕಾಲವಿಜ್ಞಾನಂ ತಗುಣಿ ತೂಲ್ಪವಿಟ್ಟ ಕಟ್ಟೀವದೇಂ
ನರಮಾರ್ಥಕ ನಿಧಾನಮುಂ ನಡೆವೆಂಬುದ್ದೋಗಮಂ ತಾಲ್ಪದಂ ॥

— ಮಧುರ-ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣಂ ೫-೧೦೯.

ಇನ್ನು ಸವಸಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೇಂಜವೇಕೆನ್ನುವವರು, ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಅಲೋಚ್ಯ ಸರ್ವಮೇನಃ ಕೃತಕಾರಿತಮನುಮತಂ ಚ ನಿರ್ವ್ಯಾಜಮ್ ।

ಅಲೋವಯೇನ್ಮಹಾವ್ರತಮಾಮರಣಸ್ಥಾಯಿ ನಿಶೇಷಮ್ ॥ ೧೨೫ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಚ) ಮತ್ತು (ಕೃತಕಾರಿತಂ ಅನುಮತಂ) ಮಾಡಿದ, ಮಾಡಿಸಿದ, ಒಪ್ಪಿಗೆಯತ್ತ (ಸರ್ವ) ಎಲ್ಲ (ಏನು) ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು (ನಿರ್ವ್ಯಾಜಮ್) ನಿಷ್ಕವಟಿ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ (ಅಲೋಚ್ಯ) ಅಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ (ಅಮರಣಸ್ಥಾಯಿ) ಸಾಯುವವರಿಗೆ ಇರುವೆಂದ (ನಿಶೇಷಂ) ಎಲ್ಲ (ಮಹಾವ್ರತ) ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು (ಅಲೋವ-ಯೇತ್) ದಾರಣಮಾಡಬೇಕು.

ಅರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ, ಎರಡನೆಯವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ ಪಾಪ, ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ ಪಾಪ ಈ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಳೆಸೂ ಕವಟಿತನವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಗುರುಗಳ ಹತ್ತರ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ಸಾಯುವ ವರಿಗೆ ಬಿಡದೆ ವಾಲಿಸುವಂಥ ಮಹಾ ವ್ರತಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. [ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದು ಸಮಾಧಿಮರಣದ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧತೆಯಾಗಿದೆ ಸ. ೬]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ವೀರರಾಗಿ ನಿರ್ದೋಷ ಗುರುವಿನ ಸಂಯೋಗವು ಲಭಿಸಿದಾಗ, ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣ- ಬೊಳಗಿನ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಕಾರಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾದಾಗ, ಪರಿವೃತ್ತಿಗಳು ವ್ಯಾವೃತ್ತಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಶರೀರಗಳು ಸಿದ್ಧವಾದಾಗ, ಧೈರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಗುಣಗಳು ತಮ್ಮ ಮೈಗೊಡಿದಾಗ, ನಿರ್ಗುಂದ ಗುರುಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಉಪದೇಶವಿತ್ತು ಇದರೊಳಗಿಂದ ದಾಟಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಾಗ, ದೇಶ ಕಾಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಅನುಕೂಲವಿದ್ದಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಈ ವ್ರತಾರದ ಬಾಹ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿಯೇ ಭಗವಾನ್ ವಂಚ ವರಮೇಷ್ಟ್ರಿಗಳ ದ್ವಾಸಮಾಡಿ, ಅರಿಹಂತರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ಅಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪಂಚಪಾವನಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಮಹಾವ್ರತಗಳಾದ ಸಾಮಗಳಂತೆ ರೋಗಾದಿಗಳ ವೇದನೆಯು ಪ್ರಾವೃತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗದೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು ಆಗ ಆ ವೇದನೆಯು ತನಗೆ ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೊರಗೆ ವ್ರತವಾಗಗೊಡಬಾರದು. ಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಿ, ಅದು ಸ್ವಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಬೇಕು ಎಲ್ಲ ತಪ್ಪು ಮಿತ್ರರ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ನಮತೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು. ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಉಪಾಧಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಬಿಡಬೇಕು ಸಂಕಲ್ಪ-ವಿಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತರಕೂಡದು ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ಆಗ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಯಾರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು ಇನ್ನಾರಾದರೂ ಇಡಂಗಟ್ಟು, ಮನೆ, ಹೊಲ,

1 ಆಯತವರ್ಮನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—

ಗುರುನಿಲಕಂ ಸಾರ್ವ ಲೋಕಾಗ್ರದೊಳು ಮನವನಿಟ್ಟು ತಕ್ಕಿಯುಳ್ಳನೊ ದ್ರವ್ಯ ಕೈತ್ರಿಕಾಲ ಭವ ಭಾವಂಗಳಪ್ರಾಯಸಿ ಕೃತಕಾರಿಪಾನವೇದಂಗಳಿಂದಂ ಇಂತಪ್ಪಿಂತಪ್ಪಜಾರಂಗಳಾದುವು ನಿಂದಿಗೆಯು . . ಅರ್ಜುನಾರಾಚೇತಿಕ

ಒಡನೆ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ವಿಶ್ವಾನಂದಿನ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಅವರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು ಆತ್ಮನಿಂದೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ವಶ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಧನ, ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ವಿಧಾನ ಮಾಡಿ ಹೆಂಡತಿ, ಮಗ, ಮಗಳು, ದೀನ, ಅನಾಥ, ವಿಧವೆ, ಅಬಲೆ, ದುಃಖಿ, ಆತ್ಮಯವಿಲ್ಲದ ತನ್ನ ತಂಗಿ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮರು ಮೊದಲಾದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕು.—ಈಗ ಈ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಗೂ ನನಗೂ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಸಂಬಂಧ ಉಳಿಯುವದಿದೆ? ಈ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತರಿದ್ದೆ ಈ ಶರೀರವನ್ನೇ ಬಿಡುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆ ಮಮತೆ ಇಟ್ಟು ಏನು ಉಪಯೋಗ? ಇನ್ನು ನಾನು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವ ಸಮ್ಯಕ್ ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದೇ ನಿಜ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಬೇಜವು ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ಕೀವು, ರಕ್ತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೃತವೈ ಮತ್ತೂ ಜಡವಾಗಿದೆ. ಅದು ನನ್ನದಲ್ಲ ನಾನು ಅದರವಲ್ಲ. ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾವು ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಇದರಿಂದ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇಹದ ಸಂಬಂಧವು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಆಗಿದೆ ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಇದು ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರಬಾರದೆಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಮಮತ್ವ ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಅನಂತ ಜನ್ಮ ಮರಣದ ತಿರುಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುಬೀಳಾಯಿತು. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖದ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಎಷ್ಟಿವೆಯೋ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಶರೀರದ ಸಂಬಂಧದಿಂದಲೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹ-ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಾರಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗಿಂತೂ ಈ ದೇಹವೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಬಿಟ್ಟು ವೈರಾಗ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು

ಗತಗೌರವತ್ರಯಂ ನಿರ್ಜಿತದಂಡತ್ರಯಸವೇತಶಲ್ಯತ್ರಯನ-

ವ್ರತಿಕಹತ್ರಯೋಗತ್ರಯನವಗತಕಾಲತ್ರಯನನಾವ್ರಗುಪ್ತಿತ್ತಿತ್ರಯಂ ।

ವತ್ತಂ ಧರ್ಮಂಗಳ ಮೂವತ್ತಾಽಪಿ ಗುಣದೊಳಮರೆ ಸನ್ಯಾಸೋ ಮೋ-

ಕ್ಷಾತ್ಪ್ರಥಮೇತನ್ನದ್ಭವ್ಯವೃತ್ತಂ ಘಾತಿಸರೋಡರ್ಚಿದಂ ಘಾತಿಕಂ ॥

—ಗುಣವರ್ಮ—ಪ್ರವೃದಂತ ಪುರಾಣಂ ೧೪, ೧೫-೧೬

ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಇರಬೇಕಾದ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ವಿವರವನ್ನು

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ—

ಶೋಕಂ ಭಯಮವಸಾದಂ ಕ್ಲೇದಂ ಕಾಲುಷ್ಯಮರತಿಮಪಿ ಹಿತ್ವಾ ।

ಸತ್ಕೋಶಾಹವಮದೀರ್ಯ ಚ ಮನಃ ಪ್ರಸಾದ್ಯಂ ಶುಕ್ಲೇರಮೃತ್ಯುಃ ॥ ೧೨೬ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಶೋಕಂ) ದುಃಖ (ಭಯಂ) ಹೆದರಿಕೆ (ಅವಸಾದಂ) ಖೇದ (ಕ್ಲೇದಂ) ಸ್ನೇಹ (ಕಾಲುಷ್ಯಂ) ರಾಗ ದ್ವೇಷ ರೂಪ ವರಿಣತಿ (ಅಪಿ) ಹಾಗೆಯೇ (ಅರತಿ) ಅರತಿ-ಇವುಗಳನ್ನು—(ಹಿತ್ವಾ) ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ (ಚ) ಮತ್ತು (ಸತ್ಕೋಶಾಹಂ) ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು (ಉದೀರ್ಯ) ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ (ಅಮೃತ್ಯುಃ) ಅವೈತದಂತಿರುವ (ಶುಕ್ಲೇಃ) ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ (ಮನಃ) ಮನಸ್ಸನ್ನು (ಪ್ರಸಾದ್ಯಂ) ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಬೇಕು

1 ಅಯತವರ್ಮನ ಗದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ—

ಕ್ಷೇತ್ರವಾಸು ವೊದಲಾಗೊಡೆಯ ಬಾಹ್ಯತರಿಗ್ರಹ ವಶುಮಂ ಮಿದ್ಯಾತ್ಮ ವೇದ ರಾಗ ದ್ವೇಷ ಹಾಸ್ಯ ರಕ್ತಕಿ ಶೋಕ ಭಯ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಕ್ರೋಧವಾಸ ಮಾಯಾಲೋಭವೆಂಟ ಪದಿವಾಲ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ಪರಿಗ್ರಹಮುಮಂ ತೊರೆದು.

ಅರ್ಥ—ಸನ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶೋಕ, ಭೀತಿ, ವಿಷಾದ, ಸ್ನೇಹ, ಕಲುಷತ್ವ, ಅರತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಬಲ ಹಾಗೂ ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ವ್ರತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದನೆಯೇ ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಮನವನ್ನು ವ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಬೇಕು. [ಈ ಸರ್ವೇಶ್ವರನು ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ವ್ರತದ ಅನುಷ್ಠಾನವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಚಿತ್ತವು ವ್ರಸನ್ನವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾನಸಿಕ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಿ ಬಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾನಸಿಕ ನಿರ್ಮಲತೆಯು ಸಂತತವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ವಚನಗಳ ಸ್ಮರಣ ಹಾಗೂ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದು ಚಿತ್ತವನ್ನು ವ್ರಸನ್ನವಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಪರಮ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಶರೀರವೇ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆಂದು ಎನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ದೇಹವು ನಾಶ ಹೊಂದುವುದೇ ತನ್ನ ನಾಶವೆಂದು ವ್ರಾಣಿಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಯಾಯದ ನಾಶ ಮತ್ತು ಧನ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಾಂಧವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರ ವಿಯೋಗ ಹೊಂದುವ ವ್ರಸಂಗ ಬರುವದೋ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಅಂದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮನದೊಳಗೆ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ—‘ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ, ನಿನಗೆ ಇಂಥ ಶರೀರಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ರಿಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ವ್ರಾವ್ರವಾಗಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಹೋಗಿವೆ. ಶರೀರವು ಅನೇಕ ರೋಗಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೇ? ಇದಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಚಳಿ, ಉಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ವೇದನೆಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ಅತಿಶಯ ಕೃತಘ್ನವಾಗಿದೆ ಅದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವದಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಲೇ ದುಷ್ಟ ಜನರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಡುವೆನೋ ಹಾಗೆ ಇದನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇದು ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಬೀಜದಂತೆ ಇದ್ದು, ಅತಿಶಯ ಸಂತಾಪ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಯವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಸರಿಮನೆಯಂತೆ ಆತ್ಮನನ್ನು ವರಾಧೀನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ದುಃಖದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆಯೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇದರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಭ್ರಮೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಕ್ಷೇತವನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಅತಿಶಯ ದುರ್ಗಂಧವಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಇದೊಂದು ದುಷ್ಟ ಬಂಧುವಿನ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಬಲಾಢ್ಯ ಶತ್ರುವಿನ ಹಾಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವಂಥದಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಶರೀರವು ನಾಶಹೊಂದುವಾಗ ಶೋಕ ಮಾಡಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಅಂತಲೇ ಜ್ಞಾನೀ ಪುರುಷನು ಇದರ ವಿಯೋಗವಾದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮರಣಕ್ಕೆ ಹೆದರುವದೂ ಇಲ್ಲ ಅವನು ವಿಷಾದ, ಸ್ನೇಹ, ಕಲುಷತ್ವ, ಅರತಿಭಾವಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಉತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ವ್ರತಗೊಳಿಸಿ, ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವೇ ಒಂದು ಅಮೃತವೆಂದು ಅದನ್ನೇ ಸ್ವೀಕಾರಿಸಿ, ಮನವನ್ನು ಕೃಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಬಗೆಗೆ ಸುಖದುಃಖಮುಂ ಪಟು ಪೊಗಟ್ಟಿಯುಂ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಯುಂ ವಬುತೊಬಲುಂ
ವಗೆಳೆಯುಂ ಸಮನೆಯಾಯೋಗಿಗೆ ಸಮತೆ ಸಮಂತು ಸಮನಿಸತ್ತು ಸಮಗ್ರಂ ||

—ಗುಣವರ್ಮ—ಪುಷ್ಪದಂತ ಪುರಾಣಂ ೧೪, ೧೭.

ಮೃತ್ಯು-ಮಹೋತ್ಸವ

ಈ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸದಾಭಾವನೆಯನ್ನು ಪುಷ್ಕಗೊಳಿಸುವಂಥ ಹದಿನೆಂಟು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಪಾರವಿದೆ ಅದರಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನ ಉಪಚಿಂತನೆಗೆ ಪುಷ್ಕಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ

ಮೃತ್ಯುನಾರ್ಗ ವ್ರವೃತಸ್ಯ ವೀತರಾಗೋ ದಹಾತು ಮೇ |

ಸಮಾಧಿದೋಧಿಪಾದೇಯಂ ಯಾವನ್ನುಕ್ತಿವೋ ಪುರಃ || ೧ ||

ಅರ್ಥ—ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಂಥ ನನಗೆ ಭಗವಾನ್ ವೀತರಾಗ ದೇವನು ಸಮಾಧಿ—ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧನಾಂತ-ಹಾಗೂ ರತ್ನತ್ರಯಗಳ ಲಾಭ-ಭೋಗ-ಎಂಬ ದಾರಿಯ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಯಾಕಂದರೆ ನಾನು ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ವಟ್ಟಣವನ್ನು ನೇರುವವರಿಗೆ ಇವೆರಡರ ಉಪಯೋಗವು ನನಗೆ ದಾರಿಯ ಬುತ್ತಿಯಂತೆ ಆಗಲಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ನಾನು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅನಂತ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನೊಬ್ಬನೇ ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಒಮ್ಮೆಯೂ ಕೂಡ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ಪುನಃ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ-ಮರಣಕ್ಕೆ ವಾಶನಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮ್ಯಕ್ ಮರಣ ಅಥವಾ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವೆಂದರೆ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇಹದ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದು ತರೀರದ ಕೂಡ ಇರುವಂಥ ಆತ್ಮನ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಘಾತವು ಕಷಾಯದಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಮರಣ ಎಂದರೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ದೇಹದ ನಾಶಕ್ಕೇನೇ ಆತ್ಮನ ನಾಶವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅತಿಶಯ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮರಣ ಹೊಂದುವುದು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನದ ಪ್ರಧಾನದಿಂದ, ತರೀರವು ನಾಶವಾದಾಗಲಿಲ್ಲ ಆತ್ಮನ ನಾಶವಾಯಿತೆಂದೇ ತಿಳಿದೆ ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪದ ಘಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅನಂತ ಪರಿವರ್ತನ-ವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ ಈಗ ನಾನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ—‘ಎಲೈ ಪ್ರಭುವೆ ನಾನು ಸಾಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವೇದನಾಯುಕ್ತ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ರಹಿತ ಮರಣವು ಆಗದಿರಲಿ ಯಾಕಂದರೆ ನೀನು ಜನ್ಮ ಮರಣ ರಹಿತನಿರುವಿ. ನಾನು ನಿನಗೆ ತರಣ ಬಂದು ಸಂಕ್ಷೇಪ ರಹಿತ ಧರ್ಮಾಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಮರಣ ಒದಗಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವವನಾಗಿದ್ದೇನೆ.’ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ವೀತರಾಗ ಪರಮೇಶ್ವರಿಗೆ ತರಣ ಹೋಗಬೇಕು.

ಆ ಮೇಲೆ ನಾವು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು—

ಕೃಮಿಜಾಲತತಾಕೀರ್ಣೀ ಜರ್ಜರೇ ದೇಹವಂಜರೇ |

ಭಜ್ಯಮಾನೇ ನ ಭೇತವ್ಯಂ ಯತಸ್ತ್ವಂ ಜ್ಞಾನವಿಗ್ರಹಃ || ೨ ||

ಅರ್ಥ—ಎಲೈ ಆತ್ಮನೇ! ನೀನು ಜ್ಞಾನ ತರೀರಿಯಾಗಿರುವಿ ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ನೂರಾರು ಹುಳಗಳ ಜಾಳಿಗೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮತ್ತು ಮುಣ್ಣಾಗುವಂಥ ಈ ದೇಹರೂಪೀ ವಂಜರವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಆತ್ಮನೇ! ನೀನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯು. ಆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳು ವ್ರತ-ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ನೀನು ಅಮೂರ್ತಿಕನು, ಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವರೂಪಿಯು, ಅಖಂಡನು, ಅವಿನಾಶಿಯು, ಜ್ಞಾತಾ ಮತ್ತು ದ್ರಷ್ಟಾ ಕೂಡ ಆಗಿರುವಿ ಈ ದೇಹವು ಎಲುವು, ಮಾಂಸ, ಕೀವು, ರಕ್ತ, ತೊಗಲಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಶವಂತವೂ ಇದೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಇದು ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಆತ್ಮಕ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಕರ್ಮವತನಾದುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ದೇಹಗಳ ಸಂಬಂಧವಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ ಅದರಿಂದ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ರೂಪವೇನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿ. ದೇಹವು ವೃದ್ಧಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಈ ನಾಲ್ಕರ ಪರಮಾಣುಗಳ ಸಿಂಡವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಮಯ ಒದಗಿದಾಗ ಹಂತಿಯೂ ಹೋಗುವುದು ಆದರೆ ನೀನು ಮಾತ್ರ ಅವಿನಾಶಿ, ಅಖಂಡ, ಜ್ಞಾನಕ ಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತರೀರವು ನಾಶವಾದರೂ ಸಹ ನನ್ನ ನಾಶವೂ ಆದೀತೆಂದು ಹೆದರುವಿ ವಿಕೆ—ಇದು ತಿಳಿಯದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನಿನ್ ಭಯಂ ಭವೇತ್ಯನ್ಯಾತ್ಮಾವೇ ಮೃತ್ಯುಮಹೋತ್ಸವೇ |

ಸ್ವರೂಪಸ್ಥಃ ಪುರಂ ಯಾತಿ ದೇಹೀ ದೇಹಾಂತರಕ್ಷಿತಿಃ || ೩ ||

ಅರ್ಥ—ಎಲೈ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನೇ! ಮೃತ್ಯುವೆಂಬುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸವವು ಈ ಮಹೋತ್ಸವವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ನೀನು ಹೆದರುವಿ ವಿಕೆ ಎಲಾ! ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವನಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಈ ತರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ತರೀರವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಂದು ಹೊರಟಿದ್ದಾನೆ

ಭಾವಾರ್ಥ—ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಹಳೆಯದಾದ ತನ್ನ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೊಸದಾದಂಥ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ದಿನವನ್ನು ಬಹು ಆನಂದವೆಂದು ತಿಳಿಯುವನು ಅದೇ ವೃತ್ತಾಂತ ಈ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಲಿಕ್ಕೆಂದು ಈ ಜೀರ್ಣವಾದಂಥ ದೇಹರೂಪೀ ಗುಡಿಸಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊಸದಾದಂಥ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹರೂಪೀ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆರ್ಥಾತ್ ಈ ದಿನವನ್ನು ಅವನು ಆತ್ಮತತ್ವ ಆನಂದದಿಂದ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಾನಿಯೇನು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೃತ್ಯುವು ಪ್ರಾವೃವಾಯಿತೆಂದು ಹೆದರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದು ವರವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸವೃಧಾತು ಹಾಗೂ ಉಪಧಾತುಗಳಿಲ್ಲದ ದಿವ್ಯವಾದಂಥ ವೈಕ್ರಿಯಕ ದೇಹವು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾದೀತು. ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪುದ್ಗಿಗಳು ಪ್ರಾವೃವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ನಿಮ್ಮ ಆದರ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯಾರು. ಇಲ್ಲಿ ಮರಣದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ವಿಶೇಂದ್ರಿಯಾದಿಕ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣವಾದವರಿಗೂ ಕೂಡ ಇದೇ ಗತಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ ನೀವು ಜಡವಾಗಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಲಿನ ಹಾಗೂ ದುಃಖದಾಯಕ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಬೇರೊಂದು ನಿರ್ಮಲ ಮತ್ತು ತೇಜಸ್ವಿ ಶರೀರವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಹೋಗುವದಿರುವುದೋ ಅಂದು ಮಹಾ ಉತ್ಸವದ ದಿನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಸುದತ್ತಂ ಪ್ರಾನ್ಯತೇ ಯನ್ಮಾತ್ ದೃಶ್ಯತೇ ಪೂರ್ವಸತ್ತಮಃ |

ಭುಜ್ಯತೇ ಸ್ವರ್ಭವಂ ನೌಖ್ಯಂ ಮೃತ್ಯೋರ್ಭೀತಿಃ ಕುತಃ ಸತಾಮ್ || ೪ ||

ಅರ್ಥ—ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಉತ್ತಮ ವೃತ್ತಾರದ ಫಲವು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸುಖವನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹೆದರಿಕೆಯು ಸತ್ಪರುಷರಿಗೇನು?—ಎಂದು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಬುಕ್ಕಿ ಗಣಧರಾದ ಮಹಾವಿರೂಪರು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ

ಭಾವಾರ್ಥ—ನಾವು ಏನಾದರೂ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ನಾವು ಮೃತ್ಯುವಿನ ತರುವಾಯವೇ ಭೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ ನಾವು ಪಟುಕಾಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅಭಯದಾನ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು, ರಾಗದ್ವೇಷ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಅಸತ್ಯ, ಅನ್ಯಾಯ, ಮೃಣ್ಮಾಣ, ಪರಧನ ಹರಣಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ್ದೇವು; ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾವೃವಾದಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದು ಇತರ ಆತ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಭಯದಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು; ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಫಲಸ್ವರೂಪವಾದ ಸುಖವನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲೆವು? ಅಂತಲೇ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸುಖವು ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಮಿತ್ರನ ಸಹಾನಾಸದಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಅವನ ಪ್ರಸಾದವಾಗಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಿನಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವವರು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೊಬ್ಬರಾರೂ ಇಲ್ಲ ಮೃತ್ಯುವು ಬೇಗನೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ಈ ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣಾದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಂಥಂಥ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುವುದೇ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅದರಿಂದ ಆರ್ತಧ್ಯಾನ, ರೌದ್ರಧ್ಯಾನಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈಗ ಮರಣದ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನೂ ಬೇಹು, ಕುಟುಂಬ, ನರಗೃಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನೂ ಇಟ್ಟು, ಚಿಂತಾಮಣಿ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಕುಮರಣದಿಂದ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ.

ಆಗರ್ಥಾದ್ಧುಃಖಸಂತಪ್ತಃ ಪ್ರಕ್ರಿಯೋ ದೇಹವಂಜರೇ |

ನಾತ್ಮಾ ವಿಮುಚ್ಯತೇನ್ಯೇನ ಮೃತ್ಯುರ್ಭೂಮಿವತಿನಿ ವಿನಾ || ೫ ||

ಅರ್ಥ—ಕರ್ಮವೆಂಬ ವೈರಿಯು ಆತ್ಮನನ್ನು ಶರೀರವೆಂಬ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಂದಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಹವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ-ವಿಷೋಗಾದ ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಅವನು ಸಂತಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದ ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಮೃತ್ಯುರೂಪೀ ರಾಜನ ಹೊರತಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬೇರೆ ಇನ್ನಾರೂ ಬಿಡಿಸುವಂಥವರಿಲ್ಲ

ಭಾವಾರ್ಥ—ದೇಹವೆಂಬ ವಂಜರದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಶತ್ರುವು ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನ್ಯಾಧೀನನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಾನು ನೆಹಿಸಿದೆ. ಹಗಲಿರುಳೂ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳು ತೊಂದರೆಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಾಣೋಚ್ಚಾಸದ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೂ ರೋಗದ ವೇದನೆಯಿಂದಲೂ ಜೀವವು ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ವರತಂತ್ರನಾಗಿ ನೇಮೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಕಷ್ಟ-ನಿಷ್ಕರಗಳಿವೆ. ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ದಾಧಿ, ವೆಟ್ಟು, ಸಾವು, ಅವಮಾನ, ಕರೋರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಜನರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ದ್ರವ್ಯ, ರಾಜ, ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ ಇವರ ಅಧೀನನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಶರೀರವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ನೆರೆಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರೊಳಗಿಂದ ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜನ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರು ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲರು? ಈ ಶರೀರವನ್ನಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು? ಹಗಲಿರುಳೂ ಇದರೊಳಗಿಂದ ಮಲ-ಮೂತ್ರಗಳ ಪ್ರವಾಹವು ಹರಿಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಎದ್ದು, ಕೂದ್ದಿಸು, ಉಣಿಸು, ತಿನ್ನಿಸು, ನೀರು ಕುಡಿಸು, ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸು, ಮಲಗಿಸು, ನಿದ್ರೆಮಾಡಗೊಡು, ಕಾಮಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಶೃಂಗರಿಸು, ಯಾವಾಗಲೂ ಇದರ ನೇಮೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಶರೀರದಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಭಯವೆಂಬುದಿದೆ. ಈ ಶರೀರವೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇಂಥ ಕೃತವ್ಯ ದೇಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಲಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುರಾಜನ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವದುಃಖವ್ರಂದಂ ಪಿಂಡಂ ದೂರೀಕೃತಾತ್ಮದರ್ಶಿಭಃ |

ಮೃತ್ಯುಮಿತ್ರಸ್ರಸಾದೀನ ಪ್ರಾಪ್ಯಂತೇ ಸುಖಸಂವದಃ || ೬ ||

ಅರ್ಥ—ಆತ್ಮದರ್ಶಿ ಅಂದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರು ಇವರು ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮಿತ್ರನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಶರೀರದ ಪಿಂಡವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಸುಖಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಯಾರು ಈ ಸವ್ಯಧಾತು ಹಾಗೂ ಉಪಧಾತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ಅತಿಶಯ ಅಶುದ್ಧವಾದಂಥ ಮತ್ತು ದುಃಖದಾಯಕವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೈಕ್ರಿಯಕ-ದೇವತ್ವದ-ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದಿಂದಲೇ ಅವು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಸಮಾಧಿಮರಣಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವಂಥ ವಸ್ತುವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅನಂತ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡುವುದು, ಅನೇಕ ರೋಗಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಿ ಸಾಯುವುದು, ಪುನಃ ವತುಯೋಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆ ನರಕ ಯೋಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜನ್ಮಿಸಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅನಂತ ದುಃಖಗಳನ್ನೂ ಭೋಗಿಸುವುದು, ಜನ್ಮ ಮರಣ ರೂಪದ ಅನಂತ ವರಿವರ್ತನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದು, ಈ ವೆರ್ದಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ರಕ್ಷಕರು ಇಲ್ಲ. ಅಳಸತ್ವಾತ್ಮನಿ ಅಶುಭಕರ್ಮದ ಮಂದ ಉದಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯಯೋಗಿ, ಉಚ್ಚಕುಲ, ಇಂದ್ರಿಯ ವರಿಪೂರ್ಣತೆ, ಸತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಗಮ, ಭಗವಾನ್ ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞನು ವಿವರಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪದೇಶವು ಅಭಿಸಿದಾಗ ಜ್ಞಾನ, ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸಂಯಮದ ಯೋಗದಿಂದ ಕುಟುಂಬ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದಂಥ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವವನ್ನು ನಿರ್ಭಯತೆಯಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದು, ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದರೆ ಮೂರುರೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ವರಿಭ್ರಮಣದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದು ಸಮಾಧಿ ಮರಣವೆಂದು ಹೆಸರಿರುವ ಮಿತ್ರನ ಪ್ರಸಾದವಾಗಿದೆ.

ಮೃತ್ಯುಕಲ್ಪದ್ರುಮೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಯೇನಾತ್ಮಾರ್ಥೋ ನ ಸಾಧಿತಃ |

ನಿಮಗ್ನೋ ಜನ್ಮಜಂಡಾಲೇ ನ ವಶ್ವಾತ್ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ || ೭ ||

ಅರ್ಥ—ಮೃತ್ಯುವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೇ ಲಭಿಸಿದಾಗ ಯಾವನು ತನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ-
ದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಜನ್ಮ ಮರಣ ರೂಪದ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆ ಮೇಲೆ
ಅವನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು?

ಭಾವಾರ್ಥ—ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮರಣದ ಸಂಯೋಗವೊಂದು ಸಾತ್ವಾತ್ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೇ ಇದೆ
ನಿಮಗೆ ನಿನ್ನನು ಬೇಡುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆಯೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಈ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಿಂದ ಬೇಡಿ ವಡೆಯಿರಿ. ಒಂದು ನೇಳೆ
ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ರೂಪಧನಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಮರಣವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿ-
ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಋದ್ಧಿಧಾರಕ ಬೇವ, ಇಂದ್ರ, ಅಹಮಿಂಧ್ರರಾಗಿ ಕ್ರಮದಿಂದ
ಚಕ್ರವರ್ತಿ ವದ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವಿಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋದಿರಿ. ಮರಣದಂಥ
ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದಾತ್ಯವು ಮುರಿದು ಲೋಕದೊಳೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಇಂಥ ದಾನತೋರನು ಲಭಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ವಿಷಯ ಕಪಾಯದ
ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೆ ಅದರಿಂದ ನರಕ ನಿಗೋದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು ಮರಣರೂಪೀ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು
ಹಾಳುಮಾಡೀತು ಹೀಗೆ ಅದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಜ್ಞಾನರೂಪೀ ಆತ್ಮನು ಭಂಡಾರವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ, ಚಿರಕಾಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಿರಿ. ಇಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನಿಗಮೋಸಾಗರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅತಿಶಯ ಲೋಭದಿಂದ
ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳು ಲಭಿಸಬೇಕೆಂದೂ ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿಯೂ ಹಿಂಸೆ, ಮೋಸ, ಸುಳ್ಳು, ಕಳವು, ವ್ಯಭಿಚಾರ
ಮತ್ತು ಅವರಿಮಿತ ಪರಿಗ್ರಹ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ, ಅತಿನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದಲ್ಲಿ
ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗನುಸರಿಸಿ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗದೆ ತಿರುಗಿ ತೀವ್ರ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಮರಣವು ಆದೀತು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ
ಆಗಿಯೂ ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದೇ? ಇಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಎಲ್ಲ ನೇಳೆಯು ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ
ಹೋಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹನಮಾಡುತ್ತ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು
ದ್ರವ್ಯದ ಅತಿಯಿಂದ ದೇಶ-ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಲೋಕನಿಂದ್ಯ
ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಸಮತೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ವ್ರತ, ತಪ,
ಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಏನು ಸಂಸಾರ ಪರಿಪ್ರಮಾಣದ ತೊಂದರೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ.
ಅವಿವಾಹ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನಯುಕ್ತ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ
ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಜೀರ್ಣಂ ದೇಹಾದಿಕಂ ಸರ್ವಂ ನೂತನಂ ಜಾಯತೇ ಯತಃ |

ಸ ಮೃತ್ಯುಃ ಕಿಂ ನ ಮೋದಾಯ ಸತಾಂ ಸಾತೋತ್ತಿತಿರ್ಯಥಾ || ೮ ||

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಹಳೆಯದಾದ ದೇಹ ಮೊದಲಾದವೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೊಸವು
ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸತ್ಪುರುಷರು ಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಹಾಗೆ ಆನಂದದಾಯಕವೆಂದು
ಭಾವಿಸದೆ ಇರುವರೆ? ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರಿಗೆ ಮರಣವು ಒದಗಿದಾಗ ಆನಂದವೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ

ಭಾವಾರ್ಥ—ಮನುಷ್ಯನ ಶರೀರವು ವ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತಿದೆ. ದೇವತೆಗಳ
ಶರೀರದಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧವು ತಪ್ಪಿಲ್ಲ ವ್ರತ ದಿನಕ್ಕೂ ಇದರ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಕಾಂತಿ ಹಾಗೂ
ಸ್ವರೂಪಗಳು ವಲಿನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಈ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ
ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾಯಿಗಳ ಬಂಧನಗಳು ತಿರಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿವೆ ತೊಗಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಡಿಕೆಗಳು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ. ಅದು ಜೀವಿಗಳು
ಬೀಳುತ್ತಿದೆ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಮಾಂಸವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಕಿವಿಯ ಶ್ರವಣ ಮುಂತಾದ
ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಲಿದೆ ನಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿದೆ ಕುಡುವಾಗ, ಬಿಳುವಾಗ,
ನಡೆಯುವಾಗ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದಣವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಳವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ
ಹೊಸ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತಿವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿತ್ಯವೂ ಜೀರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ದೇಹವು ನೂತನವೇ

ದುಃಖವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಇಂಥ ಜೀರ್ಣ ದೇಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು? ಈ ಶರೀರವು ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಸಜ್ಜಾಗುತ್ತ ಇರುವುದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಎಲ್ಲ ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮರಣದಂಥ ಉದಾರ ದಾತೃವಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನಾರು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದಾರೆ? ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂದ್ಯವಾದಂಥ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಾಗಿ ದುಃಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೇನೇ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಒದಗಿದಾಗ ಅತಿಶಯ ಹರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಅದರ ಲಾಭವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದ ತವಶ್ಚರಣಗಳಿಂದ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ಇದ್ದು ಈ ಮರಣ ಸಂದರ್ಭದ ಸದುಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ತನಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ದುಃಖಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ಅರಿತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಈ ದೇಹಧಾರಣೆಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನು ಮರಣಕ್ಕೇನೇ ನಾಶಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ಸದಾ ವೇತ್ತಿ ದೇಹಸ್ತತ್ಯ ಸ್ವಯಂ ವ್ರಜೇತ್ ।

ಮೃತ್ಯುಭೀತಿಶ್ಚಿದಾ ಕಸ್ಯ ಜಾಯತೇ ವರಮಾರ್ಧತಃ ॥ ೯ ॥

ಅರ್ಥ—ಈ ಆತ್ಮನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೂ ಸಹ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತಃ ಗಮನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ವರಮಾರ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಮರಣದ ಭಯವು ಯಾರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ ಹೇಳಿ ನೋಡೋಣ?

ಭಾವಾರ್ಥ—ಅಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ದೇಹ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಗಳು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಿರಾತ್ಮರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಬಹಿರಾತ್ಮರಾದ ಜೀವಗಳು ಸ್ವತಃ ತಾವು ದುಃಖ, ತಾವು ಹಸಿದವರು, ನೀರಡಿದವರು, ನಾಯುವಂಥವರು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಆಂತರಾತ್ಮರಾದಂಥ ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಜೀವಗಳು ಯಾವುದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಯುವಂಥವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುತ್ತವೆ. ವೃದ್ಧಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಈ ನಾಲ್ಕರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂಥ ವೃದ್ಧಿ ಒಂದಿತ್ತು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಎಂದಾದರೂ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದೇ. ನಾನು ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿ, ಅಮೂರ್ತಿಸ್ವರೂಪಿವೆಂದೂ ನಾನೆಂದೂ ನಾಶ-ಹೊಂದಲಾರೆ. ಹಸಿವು-ನೀರಡಿಕೆ, ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಕಫಾದಿಗಳ ವೇದನೆಯು ವೃದ್ಧಿಲಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನಾನು ಆತ್ಮಾ—ಕೇವಲ ಇವುಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಈ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶಾರಣಿ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುವೆ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವು 'ಜ್ಞಾನ'ವಾಗಿದ್ದು ವೃದ್ಧಿಲದ ಸ್ವರೂಪವು 'ಜಡ'ವಾಗಿದೆ. ಆತ್ಮನು ಅಮೂರ್ತಿಕ, ದೇಹ ಮೂರ್ತಿಕ, ಆತ್ಮನು ಅಖಂಡ ಮತ್ತು ಒಂದು, ಶರೀರವು ಅನೇಕ ವರಮಾಣುಗಳ ಒಂದ ಸೇರಿ ಆದುದು, ಆತ್ಮನು ಅವಿನಾಶಿ, ದೇಹವು ನಾಶವಂತ; ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೋಗ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವಿಕಾರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದೋ ಅವುಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಯಾವಂಥರೇ ಆತ್ಮನು ಜ್ಞಾನಕ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳವನು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ವರಮಾರ್ಧಗಳ ಮೇಲೆ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡುವುದು ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ನಾವು ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಮನೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿರಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮದಿಂದ ರೂಢಿಗೊಂಡ ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವು ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಮರಣದ ಭೀತಿಯನ್ನು ತಾಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸಾರಾಸಕ್ತಚಿತ್ತಾನಾಂ ಮೃತ್ಯುಭೀತ್ಯೈ ಭವೇತ್ಸ್ಯಜಾಮ್ ।

ಮೋದಾಯತೇ ಪುನಃ ಸೋಽಪಿ ಜ್ಞಾನವೈರಾಗ್ಯವಾಸಿನಾಮ್ ॥ ೧೦ ॥

ಅರ್ಥ—ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಮತ್ತು ಯಾರು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರೇ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವುದೋ

ಮತ್ತು ಯಾರು ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದರಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮೃತ್ಯುವು ಅನಂದದಾಯಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ದುಃಖಾದರ್ಶನದ ಉದಯದಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರು ಶರೀರವೇ ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ತಿನ್ನುವುದು, ಕುಡಿಯುವುದು, ಕಾಮಭೋಗಗಳ ನೇವಿಸುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಮಮಾಣನಾಗುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಇವರಿಗೆ ಬಹಿರಾತ್ಮಾ ಜೀವಗಳೆನ್ನಬೇಕು. ಇಂಥ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಮರಣದ ಹೆದರಿಕೆಯು ಬಹಳವಿರುತ್ತದೆ ಅವರಿಗೆ ಹೀಗೇನಿಸುತ್ತದೆ—“ಇನ್ನು ನನ್ನ ನಾಶವಾಗುವುದು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಸಿಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ? ಮರಣದ ನಂತರ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಏನಾದೀತು? ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಸಾಯುವಾಗ ಏನೇನು ದುಃಖ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು!” ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಈ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಸಹವಾಸವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು! ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಲಿ? ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಯುವವರಿದ್ದಾರೆ? ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅತಿತಯ ದುಃಖಮಾಡಿ ಅವನು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯು ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ—“ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ಶರೀರವೆಂಬ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯರೂಪ ಆಗ್ನಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವಿಷಮ ಭೋಗಗಳಿಂದ ಅದರ ತೃಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯವೂ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಚಳಿ, ಉಷ್ಣ, ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವೇದನೆಯಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿರತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ವರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಇದು ಅವಮಾನದಂಥ ದುಃಖವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡಿತು. ಅನಿಷ್ಟ ಯೋಗದಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿತು. ಆ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸರ್ವಕಾಲವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡಿತು. ತನ್ನನ್ನು ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಇಲ್ಲಿವೆ ವರಾಧೀನತೆಯೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಅನಂತ ಸುಖಸ್ವರೂಪ, ಜನ್ಮಮರಣಹಿತ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸುವುದು ಮರಣವೇ ಆಗಿದೆ ಇಂಥ ಕಾಲವು ಸಮೀಪ ಬಂದಾಗ ದುಃಖವನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಮರಣವು ಅತಿತಯ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಉಪಕಾರಿಯೂ ಇದೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವುದು ಕೇವಲ ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಮಾಧಿ ಮರಣವು ಒಂದೇ ಶರಣುಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನುಳಿದು ದುಃಖಿತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನಾವ ಸ್ಥಾನವೂ ಇಲ್ಲ ಇದು ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಲ್ಲೆಂದು ಚತುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗ ಸಂಸಾರದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಾನೀಗ ನಮಾಧಿ ಮರಣಕ್ಕೇನೇ ಶರಣು ಹೋಗುವೆ ”

ವರಾಧೀಶೋ ಯದಾ ಯಾತಿ ಸುಕೃತಸ್ತು ಬುಧುತ್ಸಯಾ |

ತದಾನ್ ವಾರ್ಯತೇ ಕೇನ ಪ್ರವಂಚೈಃ ವಾಂಚದಾತಿಕ್ಯೈಃ || ೧೧ ||

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಆತ್ಮನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸುಕೃತದ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆಯೋ ಆಗ ವಂಚ ಮಹಾಭೂತಾತ್ಮಕ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಯುವುದು ಆತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುವುದು?

ಭಾವಾರ್ಥ—ಜೀವನ ಆಯುಷ್ಯವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮನಿಗೆ ವರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಶರೀರಾದ ವಂಚ ಮಹಾಭೂತಾತ್ಮಕ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಡೆಯಲಾರವು ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಹಳ ಹರ್ಷದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ನಾಯಬೇಕು ಇದು ಉತ್ತಮವಾಗಿದೆ

ಮೃತ್ಯುಕಾಲೇ ಸತಾಂ ದುಃಖಂ ಯದ್ವೇದ್ಯಾದ್ವ್ಯಾಧಿಸಂಭವಮ್ |

ದೇಹಮೋಹವಿನಾಶಾಯ ಮನ್ಯೇ ಶಿವಸುಖಾಯ ಚ || ೧೨ ||

ಅರ್ಥ—ಮೃತ್ಯುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ರೋಗಾದಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಅವು ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆನೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ — ಈ ಜೀವವು ಜನ್ಮ ತೆಕ್ಕೊಂಡ ಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತನ್ನಯನಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಶರೀರದ ಹೊರತಾಗಿ ವಾಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಎನಿಸಿದೆ ಈಗ ಇಂಥ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ದುಃಖವು ಉಂಟಾಗ ಹತ್ತಿತೆಂದರೆ ಸತ್ತುಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಇದು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ನಿವಾಸಸ್ಥಾನವು ಅಲ್ಲವೆಂದು ಎನಿಸಿ ಹತ್ತುವುದು ಅದರಿಂದ ಅವನು ಅದರ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವನು. ದೇಹದ ವೃತ್ತಕ್ಕೆ ದುಃಖಕೊಡುವ ಸ್ಥಿತಿ, ನಾಶವಾಗುವಂಥ ಸ್ವಭಾವ, ಕೃತವ್ಯತನಗಳು ಅವನಿಗೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಅದರಿಂದ ಅವನು ಅವಿನಾಶವದವನ್ನು ವ್ರಾವ್ಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉದ್ದಕ್ಕೂದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವನು ಅವನಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಎಲ್ಲ ಐಹಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ ಅವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಹತ್ತುವನು “ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಈ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅನಂತ ಜನ್ಮ-ಮರಣ, ಸಂಯೋಗ ವಿಯೋಗ, ರೋಗಸಂತಾಪ ಇತ್ಯಾದಿ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದೆ ನರಕವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಪುನಃ ಇದೇ ದುಃಖದಾಯಕ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆತು ಏಕೇಂದ್ರಿಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದಂಥ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಜ್ವರ, ಶ್ವಾಸ, ಕೆಮ್ಮು, ತೂಲಿ, ವಾತ, ಪಿತ್ತ, ಅತಿಸಾರ, ಮಂದಾಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಆದಿಶು. ಇವುಗಳಿಂದ ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಿಶು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದೆ ಇದ್ದರೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯು ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಗರ್ವವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ಮೋಹದ ವಟಿಲವು ಬಿಡುಬಿಡು ನಾನು ಈ ದೇಹಕ್ಕೇನೆ ಅಜರ ಮತ್ತು ಅಮರ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಾಳಿದ್ದೇನೆ ಆದರೆ ಈ ರೋಗಗಳೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಈಗ ಎಚ್ಚರನಾದೆನು. ಈ ಶರೀರವು ಅಜರ, ಅಮರವಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಇದು ದುಃಖದೊಳಗಿಂದ ಮುಕ್ತಮಾಡುವಂಥದೂ ಅಲ್ಲ ಇದು ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಚಾರಿತ್ರ, ತಪ ಇವೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೇನೆ ಶರಣು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿ, ಭಗವಾನ್ ಪರಮೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಇಂಥ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವಿತ್ವದ ವಚನವೇ ಒಂದು ಅಮೃತ. ಅದನ್ನು ನೇವಿಸುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಜಿನವಚನಾಮೃತದ ಹೊರತಾಗಿ ಕಷ್ಟಾಯರೂಪ ರೋಗಜನಿತ ದಾಹವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಔಷಧಾದಿ ಉಪಚಾರಗಳು ಅಸಾಧ್ಯ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ರೋಗದ ಉಪಶಮ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಶರೀರವು ಇದು ಅನೇಕ ರೋಗಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಿದೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ ಒಂದು ರೋಗವು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ ಎಡರನೆಯ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ಇನ್ನೊಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ನಾಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಜನ್ಮ ಮರಣಗಳೆಂಬ ರೋಗದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಭಗವಂತನ ಉಪದೇಶರೂಪ ಅಮೃತದ ವಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು ಈಗ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಔಷಧವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾವಿರಾರು ಬಾಹ್ಯ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಈ ವಿನಾಶಕ ದೇಹದೊಳಗಿನ ರೋಗವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದೇಂದೇನೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ರೋಗಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವೇದನೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಕುಗಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ ದುರ್ಧಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ಬಹಳ ಹರ್ಷಹೊಂದಬೇಕು ಯಾಕೆಂದರೆ ಅದರ ವೃಥಾವದಿಂದಲೇ ಇಂಥ ಜೀರ್ಣವಾದಂಥ ಶರೀರದಿಂದ ಆತ್ಮನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದಿದೆ ಅದು ಬಾರದೆ ಇದ್ದರೆ ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಯು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇಹರೂಪಿಯಾದ ಈ ಸೆರೆಸೆವೆಯು ದುರ್ಗಂಧಮಯವೂ, ದುಃಖಮಯಕವೂ ಆಗಿದೆ ಇದರೊಳಗಿಂದ ಆತ್ಮನ ಮುಕ್ತತೆಯು ರೋಗದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು ಈ ರೋಗಗುರೂಪಿ ಮಿತ್ರನ ಸಹಾಯವು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಬೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಕರ್ಮ ಬಂಧನದಿಂದ ಶರೀರದ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಬೇಗನೆ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ರೋಗವು ಇದು ಶರೀರದಲ್ಲಿದೆ, ಮತ್ತು ದೇಹವನ್ನು ಅದು ನಾಶಗೊಳಿಸಿತು ನಾನಂತೂ ಅಮೂರ್ತಿಕ, ಜೈತನ್ಯ ಸ್ವಭಾವಿ, ಅವಿನಾಶಿ, ಜ್ಞಾತೃಮಾಗಿದ್ದೇನೆ ನನಗೆ ಈ ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅಂತಲೇ ನಾನು ಕೇವಲ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಶರೀರದ ಕೂಡ ಸನ್ನ

ನಾಶವಾಗುವುದು ಅವ್ಯಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಕಲ್ಪಾಂತದ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಕೂಡ ಘನದ ವೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶರೀರದ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ನನಗೆ ವೇದವೆಂದು ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಗುಡಿಸಲು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆ ಗುಡಿಸಲಿಗಿರುವ ಆಕಾಶವು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಅವಿನಾಶ, ಅಮೂರ್ತಿ, ಜೈತನ್ಯಮಯ ಆತ್ಮನು ರೋಗವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ನಷ್ಟವಾಗಲಾರವು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆನೋ ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾದೆನೆಂದು ಕರ್ಮವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಅವ್ಯಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ! ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಭೈರ್ಯಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಬಂದ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ, ಇಹ-ವರಲೋಕಗಳು ಕೆಡಲಾರವು. ಅಂಶಲೇ ಹೆದರಬಡಕನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೈರ್ಯಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ

ಎಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನೇ! ರೋಗ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ನೀನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೆದರುತ್ತಿರುವಿ. ಆದರೆ ನೀನು ನರಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿಲ್ಲ? ಅಸಂಖ್ಯಾತವಲ್ಲ, ಅನಂತ ವೇಳೆನಿನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದು, ಸೀಳಿ, ಹರಿದು ತುಂಡು ತುಂಡಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಅಲ್ಪ ದುಃಖವಿದೆ? ಎಲಾ! ತಿರುಂಜ ಹೋಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀನು ಏನೇನು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿರುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನೊಬ್ಬನೇ ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು ಆ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗೂ ಸಹಿತ ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದು. ಆ ಯೋಗಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ಹಲವು ಸಲ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ನಾಯಬೇಕಾಯಿತು ಕೆಲವು ಸಲ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಅನೇಕ ಸಲ ವಿಷಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿ, ಸಿಂಹ ಹುಲಿಗಳ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ಹಾವು ಕಡಿದು, ಶಸ್ತ್ರದ ಆಘಾತ ಸಹನ ಮಾಡಿ, ಜೇ, ಉಷ್ಣ ಹವೆಗಳ ಅತೀಕವನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿ, ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯಿಂದ, ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ನೀನು ಸತ್ತಿರುವಿ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗುವ ವೇದನೆಯು ಎಷ್ಟರದು? ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೋಡಿದರೆ ರೋಗವು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ರೋಗವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ, ನೀನು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಸಾರಾಂಶ ಸದ್ಯದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈ ರೋಗವೇ ನಿನ್ನ ಆರಾಧನೆಯುಳ್ಳ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ ನಿನ್ನ ನಿಜವಾದ ಮಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನು ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ದುಃಖ ಮಾಡದೆ, ಮೋಹ ನಾಶ ಮಾಡುವ ಸಮಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ಆನಂದ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ

ಜ್ಞಾನಿನೋಽಮೃತಸಂಗಾಯ ಮೃತ್ಯುಸ್ತಾವಕರೋಽಪಿ ಸನ್ |

ಅಮಕುಂಭಸ್ಯ ಲೋಕೇಽಪ್ಯುನ್ನವೇತ್ಯಾಕವಿಧಿಯಥಾ || ೧೩ ||

ಅರ್ಥ—ಸಾವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅದು ಅವ್ಯಯ ಅಂದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುವಂಥದಾಗಿದೆ ಹಸಿಯ ಮಣ್ಣಿನ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುವ ಹೇತುವು, ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬುವುದು ಇರುತ್ತದೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದನ್ನು ಸುಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಒಮ್ಮೆ ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಲ ನೀರು ತುಂಬಬಹುದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮೃತ್ಯು ಒದಗಿದಾಗ ಆಗುವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಶಾಂತಬಾವದಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಸಹನ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಪುರುಷನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಅಜ್ಞಾನಿ ಪುರುಷರ ಹತ್ತರ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಭಯಂಕರ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನೂ ನಾವು ಸಾಯುವವರೆಂದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ತಮ್ಮದು ಹೇಗಾದೀತು? ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಸಂಕಲ್ಪವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವು ಸುಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಯುಕ್ತವೆಂದರೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಜಾಗೃತವಿರುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್-ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಈ ಶರೀರವು ಆಯುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ನಿವೃತ್ತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ, ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಲು ಅದು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಭಾವವು

ಜ್ಞಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹ ಧಾರಣಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನ ನಾಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿರುತ್ತಾನೆ

ಯತ್ಪಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸದ್ವಿವರ್ತಾಯ ಸವಿಡಂಬನಾತ್ |

ತತ್ಪಲಂ ಸುಖಸಾಧ್ಯಂ ಸ್ಯಾನ್ಮೃತ್ಯುಕಾಲೇ ಸಮಾಧಿನಾ || ೧೪ ||

ಅರ್ಥ—ಸತ್ತುರುಷರು ಪ್ರತೋಷವಾಸಾದಿ ಭಯಂಕರ ಕ್ಲೇಶ ಸಹನಮಾಡಿ ಯಾವ ಫಲವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಆ ಫಲವನ್ನು ಮೃತ್ಯುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಶುಭ ಧ್ಯಾನರೂಪ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ವಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರವದ ಮತ್ತು ವರಂವರಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವದವು ಐದು ಮಹಾವ್ರತ ಜಾಗೂ ಘೋರ ತಪಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವದವು ಮೃತ್ಯುಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಹ ಕುಟುಂಬಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು, ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ, ವೀತರಾಗಭಾವದಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಜ್ಞಾನಕೃತ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಜಾಗೃತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮರಣಹೊಂದಿದರೆ ಸಹಜ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಿದೆ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ದೇವವದದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿಂದ ನರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಕುಲ-ದೊಳಗೆ ಜನ್ಮವನ್ನು ವಡೆಯುತ್ತೇವೆ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಂಹನನ ಮತ್ತು ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ಯೋಗ್ಯ ನಾಮಗ್ರಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಮೇಲೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ರತ್ನಕರಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದಾಗ ಮೋಕ್ಷ ವಾಪ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ.

ಅನಾರ್ತಃ ಶಾಂತಿಮಾನ್ಮರ್ತ್ಯೋ ನ ತೀರ್ಯಗ್ ನಾಪಿ ನಾರಕಃ |

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನೀ ಪುರೋ ಮರ್ತ್ಯೋಽನಶನೀ ತ್ವಮರೇಶ್ವರಃ || ೧೫ ||

ಅರ್ಥ—ಯಾರ ಪರಿಣಾಮವು ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖರೂಪವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತವಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಆ ಪುರುಷನು ಮರಣಾನಂತರ ತೀರ್ಯಂಜ ಇಲ್ಲವೆ ನಾರಕೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪುರುಷನು ಒಂದು ನೇಳೆ ಅಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಅನಶನ ವ್ರತವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಇಂದ್ರವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾನ್ ಶುದ್ಧಿಧಾರಕ ದೇವವದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಯಾಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಎಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ—ಮರಣದ ಸಂಧಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಆರಾಧನೆಯುಕ್ತ ಮರಣವು ಒದಗಲೆಂದು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಮೃತ್ಯುವು ಸಮೀಪಿಸಿತೆಂದು ಹೆದರಿ ಪರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಮತ್ತು ತಿರುಗಿ ಆ ನೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕುಲತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದರೆ ಮರಣೋತ್ತರ ಕುಗ್ಗತೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾದೀತು. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕುಮರಣವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕು ಇಂಥ ವ್ರತವು ಅನಂತ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವ್ರತ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಯೂ ಮರಣವು ತಪ್ಪುವದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ ಅಂತಲೇ ಯೋಗ್ಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ದೇಹ ವಿಸರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ತಪಸ್ಸ್ಯ ತಪಸಕ್ತ್ಯಾಪಿ ವಾಲತಸ್ಯ ವ್ರತಸ್ಯ ಚ |

ಪರಿತಸ್ಯ ಶ್ರುತಸ್ಯಾಪಿ ಫಲಂ ಮೃತ್ಯುಃ ಸಮಾಧಿನಾ || ೧೬ ||

ಅರ್ಥ—ತಪಸ್ಸು, ದುಃಖಭೋಗ್ಯ ವ್ರತವಾಲನ, ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಫಲವು ಸಮಾಧಿಯುಕ್ತ—ಅತ್ಯನಾಥವಾಯುಕ್ತ—ಮರಣವೇ ಆಗಿದೆ

ಭಾವಾರ್ಥ—ಎಲೈ ಅತ್ಯನೇ, ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ನೀನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆದು, ಉಪವಾಸ ನೊದಲಾದ ತಪಶ್ಚರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನಂತಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಅಪಾರವ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಸಂಯಮ ವಾಲಿಸಿ, ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆ ಇದೆಲ್ಲ ಯಾತಕಕ್ಕಾಗಿ? ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರಲೆಂದು ಅಲ್ಲವೆ? ಅಹಿಂಸಾ, ಸತ್ಯ, ಆರ್ಜುನ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಪರಿಮಿತ ವರಿಗ್ರಹರೂಪವ್ರತಗಳನ್ನು

ಧಾರಣಮಾಡಿದೆ ಅದಾದರೂ ಬೇಕ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವ ಆರಂಭಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಸಂಭವಿಸಲೂಡದು, ಸಂವರ್ಣ ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ದ್ವೇಷಗಳು ಇರಬಾರದು, ಸಂಕಟ (ಉಪನೇಗ) ಒದಗಿದಾಗ ಭೈರವನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬಾರದು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವಭಾವದ ಅವಲಂಬನ ಮಾಡಿ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಲಾಯಿತೋ ಅದಿಲ್ಲವೂ ಸಹ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದುಃಖವಾಗದೆ ಸಮಭಾವ, ಶಾಂತ ವರಿಣಾಮಗಳಿಂದ ಸಾವನ್ನಪ್ಪಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ಪರವದಾರ್ಥಗಳೂ ಈ ಆತ್ಮನೂ ಭಿನ್ನವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವದಕ್ಕೆ ಇದೆ ಸಮಾಧಿಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಶ್ರಮಮಾಡಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಇಷ್ಟು ಸರ್ವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಅನುಕೂಲಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಹ ಮರಣ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಮತೆ, ಭಯ, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಹೆದರಿಕೆ ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಬಿಡದಿದ್ದರೆ ಮಾಡಿದ ತವಶ್ಚರಣ, ವ್ರತ, ಶ್ರುತಧ್ಯಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕವಾದಾವು ಅಂತಲೇ ಮರಣ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಕೆಡುವಗೊಡಬಾರದು

ಆತಿವರಿಚಿತೇಷ್ಟವಜ್ಞಾನೇ ಭವೇತ್ತೀತಿರಿತಿ ಹಿ ಜನವಾಡೆ |

ಚಿರಂತನಶರೀರಸಾತೀ ನವಕರಲಾಭೇ ಜ ಕಿಂ ಭೀರಃ || ೧೭ ||

ಅರ್ಥ—ಜನರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ—ಆತಿಶಯ ವರಿಜಯದಿಂದ ಅನಾದರವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಭೋಗಿಸಿದ ವದಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಾದರವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ವದಾರ್ಥದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವು ಜನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲೈ ಜೀವನೇ, ನೀನು ಈ ಶರೀರವನ್ನು ಬಹು ದಿನಗಳಿಂದ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಬಂದಿರುವಿ. ಈಗ ಇದು ನಾಶವಾಗಿ ನವೀನ ಶರೀರವು ನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ ಇಂಥ ಸುಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೆದರುವ ಕಾರಣವೇನಿದೆ?

ಭಾವಾರ್ಥ—ಈ ಶರೀರದ ಉಪಭೋಗವನ್ನು ಬಹುದಿನಗಳಿಂದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ದೇಹವು ಜೀರ್ಣವಾಗಿದೆ ಇದರೊಳಗಿನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ತೇಜಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಶರೀರವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ ಈಗ ಹೆದರಿಕೆ ಏಕೆ? ಈ ಜೀರ್ಣವಾದ ಶರೀರವೆಂತೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವಂಥದೇ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಮಮತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮರಣ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿನಾಕಾರಣ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಿ?

ಸ್ವರ್ಗಾದೇಶ್ಯ ವನಿಶ್ರನಿರ್ಮಲಕುಲೇ ಸಂಸ್ಕರ್ಯಮಾಕೋ ಜನ್ಯ-
ರ್ದತ್ತಾ ಭಕ್ತಿವಿಧಾಯಿನಾಂ ಬಹುವಿಧಂ ವಾಂಛಾನುರೂಪಂ ಧನಂ |

ಭುಕ್ತ್ವಾ ಭೋಗಮಹರ್ನಿಶಂ ವರಕೃತಂ ಸ್ತಿತ್ವಾ ಕ್ಷಣಂ ಮಂಡಲೇ
ವಾತ್ರಾವೇಶವಿಸರ್ಜನಾಮಿವ ಮೃತಿಂ ಸಂತೋ ಲಭಂತೇ ಸ್ವತಃ ||

ಅರ್ಥ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ, ಸಮಾಧಿಮರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಲ್ಪು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಮರಣ ಹೊಂದಬೇಕು ಇಂಥವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅವನು ಅಲ್ಲಿ ಮಹದ್ವಿಶ ದೇವನಾಗಿಯೇ ಜನ್ಮತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನೆಂಬ ನಿಯಮವಿದೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಕ್ಷಣದ ವರೆಗೂ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ, ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಪುಣ್ಯವಾನ್ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬ ಪರಿವಾರಗಳಿಗೆ ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಧನಭೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ತನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಭೋಗೋಪಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಭೋಗಿಸಿ, ಉಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಯಮ ವ್ರತೋಪವಾಸಾದ ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ವೀತರಾಗ ರೂಪ-ಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಮೇಲಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುವ ನಟನಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿ, ಸ್ವಂತದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಅವನು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ 'ಮೃತ್ಯುಮಹೋತ್ಸವ'ದ ವಿವರವನ್ನು ಪಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು ಇನ್ನು ಸಲ್ಲೇಖನದ ಸ್ವರೂಪದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳೋಣ.

ಸಲ್ಲೇಖನದ ಪ್ರಕಾರ

ಸಲ್ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ ಒಂದು ಕಾಯಸಲ್ಲೇಖನ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಷಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನ ಸಲ್ಲೇಖನ ವದದ ಅರ್ಥವು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೃಷಿಮಾಡುವುದು ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗ ಶರೀರವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದೋ ಆಗ ಕಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಶರೀರವನ್ನು ವುಷ್ಕಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಲಾಲನೆಯು ತೀವ್ರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯ ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆ ಪ್ರೀತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ-ಲೋಭ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳು ಶರೀರದ ವುಷ್ಕತೆಯ ಕೂಡ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ, ಪ್ರಮಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಬೆಳೆದು ಸಂಕಟವು ವ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಉಪನರ್ಗ ಸಹನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವದಾರ್ಥವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವಂಥ ಸಂಯಮವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಅರ್ಥಾತ್ ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ದುರ್ಗತಿಯು ವ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ ಇವುರಿಂದಲೇ ಪೂರ್ವಿಯಾದರೆ ನೆಟ್ಟಗಿತ್ತು ಆದರೆ ಶರೀರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವಾತ-ಪಿತ್ತ-ಕಫಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಧಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿ ಅದರಿಂದಂಟಾಗುವ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ದುರ್ಧ್ಯಾನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕನಾದಿ ಬಾಹ್ಯ ತವಶ್ಚರಣಗಳಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸಬೇಕು ಅಂದರೆ ರೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವೇದನೆಯನ್ನು ಭೋಗಿಸುವ ಕಾರಣವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ವರಿಣಾಮವು ಕೆಟ್ಟೀತೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಕಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅಹಾರಂ ಪರಿಣಾಮ್ಯ ಕ್ರಮತಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ವಿವರ್ಧಯೇತ್ಸಾನಮ್ |

ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಚ ಪಾವಯಿತ್ವಾ ಖರವಾನಂ ಪೂರಯೇತ್ ಕ್ರಮತಃ || ೧೨೭ ||

ಖರವಾನಹಾವನಾಮಪಿ ಕೃತ್ವಾ ಕೃತ್ವೋಪವಾಸಮಪಿ ಶತ್ಯಾ |

ವಂಚನಮನ್ಯಾರಮನಾಸ್ತನುಂ ತ್ಯಜೇತ್ಸರ್ವಯತ್ನೇನ || ೧೨೮ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ-(ಕ್ರಮತಃ) ಕ್ರಮಕ್ರಮದಿಂದ (ಅಹಾರಂ ಪರಿಣಾಮ್ಯ) ಅಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ (ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ವಾನಂ) ಸ್ನಿಗ್ಧವಾದ ಕುಡಿಯುವ ವದಾರ್ಥವನ್ನು-ತೆಕ್ಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು-(ವಿವರ್ಧಯೇತ್) ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕು. (ಚ)

1 ಅಯುತನಮರ್ಗನ ವಚನಿಕೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಖರಪಾನಮಮಂ ನಿರಸಿ ಬಳಿಯಂ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನೆರಡು ಪರಿಣಾಮಮಂ ಬಿದರಲೀಯದ ಖರಪಾನಮಂ ನಿವೃತ್ತಿಗಿಲ್ಲಾ-ಚಾರ್ಯಕ್ಕಳು ಪೇಳ್ವ ಪಂಚನಮನ್ಯಾರಂಗಳಂ ಪಂಚಮಗತಿಜೀತುಗಳಬಾಳಿಸುತ್ತುಂ ಸಿದ್ಧರಿಂಟುಗುಣಂಗಳ ನೆನೆಯುತ್ತಂ ರೋಗಾಗ್ರದೊಳು ಮನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳನಂ ಪಾಸುಮುಚ್ಚರಿಸುತ್ತುಂ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಶರೀರಮಂ ಪತ್ತುವಿಡುವುದು ಪಟ್ಟಿಮ ಸಲ್ಲೇಖನಿಯೆಂಬುದು ಜೊಳೆಯಕ್ಕುಂ ಮತಂತಾಮರಣಂ ಆದಿತಿ (?) ಮರಣಂ, ತದ್ವನಮರಣಂ ಎಂದಿತ್ತೆರನಕ್ಕು-ವುಲ್ಲಿ ತೀವದ ಕರೆಯನೀರೆಂತು ದಿವಸಗತಿಯಂ ಕುಂದುತಿರ್ಕುಮಂತೆ ಜೀವಂ ಗರ್ಭದೊಳು ನೆಲಸಿದೆಂದು ತೊಟ್ಟು ವೃತಸಮಯ-ಮಾಯುಷ್ಯಂ ಕುಂದುತಿರ್ಕುಮದು ಅಪಿಚಿ (?) ಮರಣಂಮೆಂಬುದಕ್ಕು ಮರುತವಮಂ ಕಾಣಿಸುವುದು ತದ್ವನ ಮರಣಮೆಂಬು-ದಮಂ ವಿಕ್ಲವದಿಂ ಬಾಳಬಾಳಮರಣಮೆಂದುಂ, ಬಾಳಮರಣಮೆಂದುಂ, ಬಾಳಪಂಡಿತಮರಣಮೆಂದುಂ, ಪಂಡಿತಮರಣಮೆಂದುಂ, ಪಂಡಿತಪಂಡಿತಮರಣಮೆಂದುಂ ಪಂಚಪ್ರಕಾರಮಕ್ಕುಮುಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ಗರ್ಹಣಜ್ಞಾನಜಾರಿತ್ರತಪಮೆಂಬ ಚತುರ್ವಿಧಾರಾಧನೆಯೊಳ್ಳಿ-ಯೊಂದಾರಾಧನೆಯುನಿಲ್ಲದ ಮಿದ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯ ಸಾವು ಬಾಳಬಾಳಮರಣಂ ಸಮ್ಯಗ್ಗರ್ಹಣ ಜ್ಞಾನಾರಾಧನೆಯನುಳ್ಳ ದರ್ಶನಕನ ಸಾವು ಬಾಳಮರಣಂ ಜ್ಞಾನಸಮ್ಯಗ್ಗರ್ಹಣ ಸಂಯಮಾಸಂಯಮ ಜಾರಿತ್ರಂಗಳಂ ಕನಗೆ ಒಸಂವಾದಿ ನೆಗಳ ಸಂಯತಾ ಸಂಯತ ಸಾವು ಬಾಳಪಂಡಿತಮರಣಂ ಚತುರ್ವಿಧಾರಾಧನೆಯೊಳ್ಳಿಡಿಯಂಗಿಣ ಮರಣಂ ಪ್ರಾಯೋಪಗಮನಂ ಬಕ್ತ ಪ್ರತ್ಯಾತ್ಮಾನಮೆಂಬ ಮೂರುವಿಕ್ಲವಮನುಳ್ಳ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಿಗಳ ಸಾವು ಪಂಡಿತಮರಣಂ. ತದ್ವನಮೊಳೆ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಂ ಗೆಯ್ಯ ವರ್ಗಗಳ ಸಾವು ಪಂಡಿತಪಂಡಿತಮರಣಂ.

ಮತ್ತು (ಕೃಪಾಪತಿ) ಕೃಮದಿಂದ (ಸಿಗ್ಧಂ) ಸಿಗ್ಧ ವದಾರ್ಥದ (ಹಾವಯುತವು) ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ (ಪರವಾಸಂ) ಉಪವಾಸವನ್ನು (ಪೂರಯೇತ್) ಪೂರೈಸುತ್ತ-ಕುಡಿಯುತ್ತ-ಹೋಗಬೇಕು. (ಪರಿಪಾಸದಾಪನಾಂ ಲಸಿ) ಲಸಿ ಸೇರಿಸುತ್ತ ಸಹ ತ್ಯಾಗ (ಕೃತ್ವಾ) ಮಾಡಿ (ಲಸಿ) ಹಾಗೆಯೇ (ಶಕ್ತ್ಯಾ) ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ (ಉಪವಾಸಂ) ಉಪವಾಸ (ಕೃತ್ವಾ) ಮಾಡಿ (ಸರ್ವಯುತೇನ) ಎಲ್ಲ ವ್ರತಾರದ ವ್ರಯುತದಿಂದ (ವಂಚನಮಸ್ಯಾರಮನಾಃ) ವಂಚ ನಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿರಾಂಗುಲೋನಿ (ತನುಂ) ಶರೀರವನ್ನು (ತೃಣೇತ್) ಒಡಬೇಕು

ಅರ್ಥ-—ಕೃಮದಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಮಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಸಿಗ್ಧ ವದಾರ್ಥವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಮುಂದೆ ಸಿಗ್ಧ ವದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಲಸಿ ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸೇವಿಸುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು ಮುಂದೆ ಲಸಿಸೇರಿಸುತ್ತ ಲಸಿ, ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿ, ವಂಚ ನಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶ ಪೂರ್ವಕ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು [ಕಷಾಯ ಸರ್ವೇಖನದ ತರುವಾಯ ಕಾಯ ಸರ್ವೇಖನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಇದನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೃಮದಿಂದ ಕಡಿಮೆಮಾಡುವುದು, ಉಪವಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ಬಹಳ ಅನುಭೂತ ವ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಕಾಯವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವ ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಣಾಮವು ಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಸಮಾಧಿ ಪೂರ್ವಕ ದೇಹದ ತ್ಯಾಗವು ಸುಸಂಭವಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಸಾಧು-ಸಂತರ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಸಾವಧಾನತೆಯು ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ದೇಹ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದೆ ಉಪವಾಸದ ವಿವರಮಂತೂ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಚರಿಸಲಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ ಶಕ್ತಿ ಸಾಲದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಮಾನವ ಜೀವನ ಮಂದಿರದ ಕಲಶವಿದ್ದಂತಿದೆ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-—ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾಯ ಸರ್ವೇಖನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅದನ್ನು ಈ ವ್ರತಾರ ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು —ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದ ಉಳಿದ ಭಾಗ ಎಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬೇಕು ಆ ಮೇರೆ ಆಯುಷ್ಯದ ವ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಹತ್ತಬೇಕು ಮುಂದೆ ಆಹಾರದ ಮೇಲಿನ ಆಕೆಪ್ಪನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬೇಕು ಎರೈ ಆತ್ಮನೇ! ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭೈರವನವನು ತನ್ನ ನೀವು ಬಹಳವು ಆಹಾರವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಸೇವಿಸಿರುವಿ ಒಂದೊಂದು ಜನ್ಮದೊಳಗಿನ ಒಂದೊಂದು ಕಳವನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೂಡಿಸಿದರೂ ಅದು ಒಂದು ಮೇರೂ ಪರ್ವತದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ರಾಯನಿರುವುದು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನೀನು ಕುಡಿದ ನೀರೂ ಸಹ ಒಂದೊಂದು ಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಕೂಡ ಹಾಕಿದರೆ ಅನಂತ ಸಮುದ್ರವೇ ತುಂಬ ಹೋದೀತು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನ್ನ-ನೀರುಗಳಿಂದಲಾದರೂ ನೀನಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತನಾಗಿರುವಿ? ಈಗಂತೂ ರೋಗ ಹಾಗೂ ಮುದ್ರೆಗಳು ಎತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ನಿನ್ನ ಮರಣವಂತೂ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದೊಂದು ವ್ಯಸ್ಥಿಯಾಗುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ಈ ವರ್ಯಾದುದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಂಡಾಗಿನಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನೀನು ನೀರು ಆಹಾರ ಸೇವಿಸುತ್ತಲೇ ಬಂದಿರುವಿ. ಆಹಾರದ ರೋಗಭಕ್ಯಾಗಿಯೇ ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಾದಗಳು ಸಂಪದಿಸುವುದು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿ ಹೀಗೆ, ಅಸತ್ಯ, ವೆವಧನ ರಾಜನೆ, ವೈದಿಕಾರ, ಅಪ್ರವರ್ಣ ವರ್ಗದ ಈ ಇದು ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿ ದುರ್ವ್ಯಾಸ ಮತ್ತೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಕುಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ಸಂಪಾದಿಸಿ. ಆಹಾರದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಿಂದಲೇ ನೀನು ದೀನ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ವಂದಿಸಬೇಕಾಗಿವೆ ಆಹಾರದ ರೋಗದಿಂದ ಭಕ್ತ-ಅಪಕ್ತದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಸಹ ಮನದೊಲ್ಲ ಹಗಲಿರುಳು ಇಲ್ಲವೆ ಬೋಗಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ನಿಚಾರವನ್ನು ಹಸಿವೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನೀನು ಮಾಡದೆ ಹೋದೆ ಕ್ರೂರ, ಪುನಃ, ಕವಲ, ರೋಗ, ವನಚರ-ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ವ್ರತವ್ರತಮಂತ್ರವು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆಹಾರದ ರೋಗದಿಂದಲೇ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರೋಗದ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿ ಆಹಾರದ ರೋಗದಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ಹಾಗೂ ನೀಚ ಕೂದಲಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದವ ಸೇವಿಸುವುದು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ರೋಗವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಹಾರ-ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ತೀರ-ಪರಿಹಾರ ಕೊಡು. ಆಹಾರ

ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಕಡಿದು ತುಂಡು ತುಂಡು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿದೆ ತಿರ್ಯಂಚ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿಂತೂ ಈ ಆಹಾರದ ಲೋಭಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಒಂದನ್ನೊಂದು ವರಸ್ಪರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹರಿದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಹೆಚ್ಚಿಗೆನು ಹೇಳುವುದು? ಈಗ ನೀನಿಗೆ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ವೇಳೆ ಈ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಈ ಆಹಾರದ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುವ ಯತ್ನಕ್ಕೆ ಬೀಳಬೇಡ. ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ನೀನು ತೊಡಗದೆ ಇದ್ದರೆ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ತಪ, ಧರ್ಮ, ಕೀರ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕೆಟ್ಟು ಕುಮರಣವು ಪ್ರಾವೃವಾದೀತು ಅದರಿಂದ ಅನಂತ ಕಾಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅತ್ಯಪ್ರಿಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಆಹಾರವನ್ನು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮದಿಂದ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತ ಬರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಹೊತ್ತು ಊಟ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರಸ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಲ್ಪಾಹಾರ ತಕ್ಕೊಂದು ಬಿಡಬೇಕು. ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಆಯುರ್ಮರ್ಯಾದಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು.

ಹಾಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಾಲು ಕುಡಿದು ನಿಲ್ಲಿರಿಕ್ಕೆ ವ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು ಹಾಲು ಕುಡಿದು ಇರುವ ರೂಢಿಯಾದ ತರುವಾಯ ಅದನ್ನೂ ಕೂಡ ಕ್ರಮದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಜ್ಜಿಗೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬಿಸಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಇರಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆಹಾರವನ್ನೂ ನೀರನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ವಂಚ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಂತ್ರದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ, ಬಹಳ ಸಾವಧಾನತೆಯಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನ ಎನ್ನುವರು

ಒಂದು ಸಂತಯ—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತೆ ಕೊನೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮವಾತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಆತ್ಮವಾತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಾವವೆನ್ನುವರು. ಇದು ಹೇಗೆ?

ಸಮಾಧಾನ—ಕಾಯ ಸಲ್ಲೇಖನವು ಆತ್ಮವಾತವಲ್ಲ. ಸುಖೋಪಭೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಮುನಿಯ ಅವಸ್ಥೆ, ಶ್ರಾವಕ ಅವಸ್ಥೆ, ಮಹಾವ್ರತಗಳು, ಅಜುವ್ರತಗಳು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧ್ಯಾನ, ಶೀಲ, ತಪ, ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಯಾರಿಗೆ ಇರುವವೋ ಅವರು ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. ಅದರಂತೆ ಜಿನಪೂಜಿ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ಧರ್ಮಶ್ರವಣ, ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳ ಚಿಂತನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿಯೂ ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೋ ಅವರೂ ಸಹ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು ಯಾರಿಗೆ ಬರಗಾಲದ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅಸಾಧ್ಯ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿಲ್ಲವೋ, ಸ್ಮರಣ ಶಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವಂಥ ಮುತ್ತು ಯಾರಿಗೆ ಆವರಿಸಿಲ್ಲವೋ, ದಶಲಾಕ್ಷಣಿಕ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಯಾರ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವುದೋ, ಇಂಥವರು ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಕೂಡದು ತರೀರದಿಂದ ಧರ್ಮ ಸಾಧನೆಯು ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಯಾರು ಅನ್ನ ನೀರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮರಣವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಯೋ ಅವರು ಧರ್ಮ ವರಾಙ್ಮುಖರಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಾಗಲೂ ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಬೇಸತ್ತು, ಆಯುಷ್ಯ ಇದ್ದಾಗಲೂ ಯಾರು ಧರ್ಮ ಸೇವನೆಯಿಂದ ವರಾಙ್ಮುಖರಾಗಿ ಆಹಾರದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಅವರ ಆತ್ಮವಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಶರೀರವು ಧರ್ಮದ ವರಮ ಸಾಧನವಾಗಿವೆ ಅದರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಆಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ ಧರ್ಮದ ಸಾಧನವಾದಂಥ ತರೀರಕ್ಕೆ ಅನ್ನನೀರುಗಳನ್ನು ಕೂಡದೆ ಅದನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮುಂದೆ ದೇವನರತ-ತಿರ್ಯಂಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗಲಾರದು. ದೇವನರತ ತಿರ್ಯಂಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ತರೀರವು ಪ್ರಾವೃವಾದರೂ ಸಹ ಅದು ಸಂಯಮ, ವ್ರತ, ಶೀಲ, ಧರ್ಮ

ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗ ಬೀಳುವಂತೆ ಅದರ ರಚನೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಕೇವಲ ಮಾನವ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸದೆ, ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯೂ ಆಗಲಾರದು. ಈ ದೇಹವು ಹೋಗಿರುವಂತೆ ವ್ರತ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂಥ ದೇಹವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಶರೀರದ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

ಕರ್ಮಮಯ ಶರೀರದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿರಿ. ಅಸಂತಾನಂತ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಕರ್ಮಮಯ ಶರೀರವನ್ನು (ಕಾರ್ಮಣ ದೇಹ) ಮೊದಲು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿರಿ ಅದರಂತೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ಅಸಂಯಮ, ಕಷಾಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವು-ಮಾನಸಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಔದಾರಿಕ ದೇಹವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿಯೇ ತೀರುವುದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ದೇಹವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದರೆ ಜನ್ಮಮರಣಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದೀತು ಅಂತರೇ ಆ ಕರ್ಮಮಯ ದೇಹವನ್ನು ಮೊದಲು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು. ವ್ರತ, ತಪ, ಸಂಯಮಾದಿಗಳನ್ನು ದೃಢತೆಯಿಂದ ಧಾರಣ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಶರೀರವು ಧರ್ಮ ಪಾಲನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದೋ ಆಗ ಅದರ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಷ್ಟವಾಗುವ ವದಾರ್ಥದ ಮೇಲೆ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ.

ಕಷಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾ-ಈಗ ಕಾಯಸರ್ವಜ್ಞಾನವೆಂದರೇನು? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ-ಮೋಹಾದಿಕ ಕಷಾಯಗಳನ್ನೂ ಶರೀರದ ಸಂಗಡವೇ ಕೃಷ್ಯ-ಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಕಷಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಷಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಕಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾನವು ವೃಥಾವಾಗಿದೆ ಶರೀರವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸುವುದು ರೋಗಿ, ದರಿದ್ರ, ಮತ್ತು ವರಾಧೀನ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಸಹ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಪುರುಷಾರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಶರೀರವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷ ಮೋಹಾದಿಗಳನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ನಿಜವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂತಃಕರಣವು ವಿಕಾರರಹಿತವಾಗುವುದು ಈ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರಿಗೆ ಇಹ-ಪರಲೋಕದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳ ಅಭಾವವಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರೀರ, ಕುಟುಂಬ, ವರಿಗ್ರಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವೀತರಾಗ ಭಾವದಿಂದ ಸಂಯಮ ಧಾರಣಮಾಡಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ನಿಜವಾದ ಕಷಾಯ ಸರ್ವಜ್ಞಾನವೆನ್ನಬೇಕು.

ವಿಷಯ ಕವಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ವಿಷಾಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವವರಿಗೇನೇ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರು ವಿಷಯಾಸಕ್ತರೂ ಕಷಾಯದ ಅಧೀನರೂ ಇರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದು ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತವೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಳ್ಳ ವರಾಕ್ರಮಿ ಪುರುಷನಿಗೂ ಸಹ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಈ ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ಆತನು ಬಲವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥ ಬಲಭದ್ರ, ನಾರಾಯಣ, ಜಗತ್ಪತಿ ಪುರುಷರನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿ ಇಡಲಾಗಿದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತನ್ನ ಅಧೀನಗೊಳಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದೆ. ಇವು ಎರಡು ಬಲವ ಶಕ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ವಿಷಯ ಲಂಚೆರು, ಲೋಭಿ, ಅಜಿವಾಣಿಗಳಿಗೇನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಕೆಲವು ಜೀವಗಳು ಜನ್ಮ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಷಾಯದ ಸಂತಾನವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಅಭಿಮಾನ, ಲೋಭಗಳು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಈ ವಿಷಯಗಳ ವಾಸನೆಯು ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಸಹ ಅವುಗಳಿಂದ ವರಾಜ್ಞಾನವಾಗುವದೆಂದರೆ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಕಷಾಯಗಳ ಪ್ರಜ್ವಲಿತೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಅದರಿಂದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪದ ಮರೆವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ

ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವಶ್ಯ ಓದಬೇಕು. ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ-ಹಾಗೂ ವಿಷಯಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಸಂಸ್ಕರ ವರ್ಣನೆಯು 'ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಾದವರು ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಿವಾಯ್ಕರಿಯ ಬಜಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಬಹಳ ಲಾಭವಾಗುತ್ತದೆ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವಂಥ ಉಪದೇಶರೂಪ ಅಮೃತವನ್ನು ಸಹಸ್ರ ಧಾರೆಗಳಿಂದ ಅದು ಸುರಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಅವಶ್ಯಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಧರ್ಮವಂತ ಹಾಗೂ ವ್ರತಿಕ ಗೃಹಸ್ಥನ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಶ್ರಾವಕರು ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯರ ಸಂಘವು ಸಹಾಯಕವಿರುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಮುನಿಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಬಹಳವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾಕಂದರೆ ಅವರ ಸಹಾಯವು ದೊರೆಯಿತೆಂದರೆನೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆದ್ದು ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನಚಿತ್ತರಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಇದೇ ವ್ರತಾರ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೂ ಧರ್ಮವಾನ್, ಶ್ರದ್ಧಾಳು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವಂತರಾದ ಶ್ರಾವಕರ ಸಹಾಯವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಬಹಳ ವ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಂವಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಮಂಜು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಷಯಾನುರಾಗಿ ಮತ್ತು ಕಷಾಯ ಜೀವಿಗಳ ಸಂಗತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಶೋಕ, ಭಯ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ಆರ್ತರಾದ್ಯಧ್ಯಾನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವುದೇ ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರ, ಬಾಂಧವಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಎರಡನೆಯವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ವಾಸಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಣ್ಮರೆಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಿಷಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರೇ ಧರ್ಮಪ್ರೇಮಿ, ವರೋಪಕಾರಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ಮತ್ತು ಕರುಣಾರಸದಿಂದ ತುಂಬಿದಂಥ ಗೃಹಸ್ಥರ ಸಂಯೋಗವು ಪ್ರಾವೃವಾಗುವುದೂ ಸಹ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪುಣ್ಯಸಂಚಯದ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ ಅದರೂ ಬೇಕಾದ ವ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಇಂಥ ಪುರುಷರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸಬೇಕು

ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಮೋಹವಾತದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ದೂರ ನಿಲ್ಲುವಂಥ ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟರಿಸುವ ಕುಟುಂಬದೊಳಗಿನ ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ತತ್ಕವಿದ್ವಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಬಿಡಬೇಕು ವರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಕುಸಂಗತಿಯು ಗಂಟುಬಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ವ್ರತಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಅತಕ್ಕವನಿಸಿದರೆ ಅಂಥವರ ಕೂಡ ಮಾತನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಕರ್ಮಕೃತನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ದೇಶಕಾಲಕೃತನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾವೃವಾದಂಥ ನೃಕದಲ್ಲಿ ಆಸನ, ಶಯನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಜಿನಸುಗ್ರಗಳ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದು ವರಮ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗುರುವಿಗೆ ತರಣುಹೋಗಬೇಕು.

ಧರ್ಮವಾನ್ ಗೃಹಸ್ಥನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಧರ್ಮವಾನ್ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮುಖದಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಸಂಯಮ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಭಾವನೆ ಇವುಗಳ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಡಬಾರದು ಧರ್ಮಾತ್ಮರು ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಇತರರ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯಾಗಲೆಂಬ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರು ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಧಾವನೆಯು ಆಗಲೆಂದು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ವೈಯಾಪ್ಯತ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರುತ್ತಾರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರೆಂದೂ ಆಲಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ತ್ಯಾಗ, ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಶುಭಧ್ಯಾನ ವ.ಪು ಶುಭಭಾವನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಹಾಗೂ ಇತರರ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮದ ತೀವ್ರ ಉದಯದಿಂದ ರೋಗ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವರೀಷಕಗಳು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತವೆ ಆಗ ಅವು ಸಹನವಾಗದೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಜ್ಞಾತರಾಗುವ ಸಂಭವವು ಇರುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವಂತ ಪುರುಷರು ಇಂಥ ವತನದ ಅಂಚಿಗೆ ನಿಂತವರನ್ನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ರೋಗಗ್ರೀಡಿತರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು. ಯಾರಾದರೂ ರೋಗದ ವೇದನೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಿ ಅಳಹತ್ತಿದರೂ ಸಹ ಅವರನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಕೂಡದು ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು

ಅಡಬರದು. ಸವಿಯಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಮೊದಲೇ ವೇದನೆಯಿಂದ ಅವರ ವರಿಣಾಮವು ಚಿಂತಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಗ ತಿರಸ್ಕಾರದ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ತೀವ್ರ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖವಾಗಿ ದುರ್ಭಾಸವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ರತಗಳಿಂದ ಜಾರಿ, ಕೆಟ್ಟ ಆಚರಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ವ್ರವತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತ್ಮವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆರಾಧಕ ಪುರುಷರ ಧಿಕ್ಕಾರ ಇಲ್ಲದೆ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಪವೇಶ ಮಾಡುವವರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೇಳಬೇಕು ಸವಿಮಾತಿನಿಂದ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಸಹಜ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪವೇಶವಾಡಬೇಕು ಅದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅವರ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಮರೆತುಹೋಗಬೇಕು ಯಾವಾಗಲೂ ಕರುಣಾರಸದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಾಗೂ ಉಪಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯ ಕಂಡುಬರುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉಪವೇಶಿಸಬೇಕು. "ಎಲೈ ಆರಾಧಕ ಪುರುಷನೇ! ಧರ್ಮೇಚ್ಛು! ಸಾವಧಾನಾಗಿರು. ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ನೀನಿಗೆ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತಿದೆ. ನೀನಿಗೆ ವರೇಷಹಗಳು ವ್ರಾವ್ರವಾದುದರಿಂದ ತೀವ್ರ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕರೀರವು ಅತಿಶಯ ನಿರ್ಬಲವಾಗಿದೆ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಹೊತ್ತು ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನೀನು ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡ. ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದಿರು ಭಯಭೀತನಾದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ದಯೆಯು ಬರುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ನೀನಿಗೆ ವ್ರಾವ್ರವಾದ ದುಃಖವು ಯಾರಿಂದಲೂ ದೂರವಾಗದು ಆಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಸಾತಾಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಇಂದ್ರ, ಧರಣೀಂದ್ರ, ಅಹಮಿಂದ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ನಾಶಾತ್ ಜಿನೇಂದ್ರನಿಗೂ ಸಾನುರ್ಧ್ವವಿಲ್ಲ ಅವರಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ ಹೀಗಿರಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನೀನು ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನು ಮುನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಿ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೆದರುವಿಕೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳು ಕೆಟ್ಟುಹೋದವು ಧರ್ಮದಿಂದ ವರಾಜ್ಯವಾಗಬೇಕಾದೀತು ಹೀಗಾಗದಂತೆ ನೀನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದು, ವ್ಯಾಕುಲಗೊಳ್ಳದೆ ಬಂಧಂಥ ಕರ್ಮವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಹೋದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯು ಆಗಿ, ಹೊಸಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡದು. ನೀನು ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡಿದವನೆಂದು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿ. ತ್ಯಾಗೀ ಹಾಗೂ ವ್ರತೀ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಮನ್ನಣೆಯಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಧಾರಕ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ವ್ರಾಜ್ಯತೆಯಿದೆ. ನೀನು ವ್ರತಗ್ರಹಣಮಾಡಿರುವಿ. ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವ್ರತ-ಸಂಯಮದ ವ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ನೀನು ಮಾಡಿರುವಿ. ಈಗ ನೀನು ಆ ವ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ರೋಗದ ವೇದನೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವಿ ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅವಕೀರ್ತಿಯಾದೀತು ವರಲೋಕವೂ ಭ್ರಷ್ಟವಾದೀತು ಇದಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಬಂಧಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನಾದವು ಅವರಿಸೀತು ನಿನ್ನ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಉಳಿದ ಭಾವುಕ ಜನರೂ ಸಹ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಕಟ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿಯಾರು. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ಷೇಪ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂದ ಮಹಾನ್ ಸೇನಾನಾತಿಯು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಎದುರಿಗೆ ವೈರಿಯು ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಹೆದರಿ ಓಡಹತ್ತಿದರೆ ಇತರ ನೈಸೃದ್ಯದ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾದೀತು? ಅವರು ಸೇನಾನಾತಿಯು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟರ ವರೆಗೆ ಭೈರ್ಯವನ್ನು ತಾಳಬೇಕು? ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಸಂಕಟದೊಳಗಿಂದ ವ್ರತಿಜ್ಞಾಭಂಗ ಮಾಡಿ ಬದುಕಿ ಉಳಿದರೂ ಜನನಿಂದಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕಾದೀತು ಅಂದಮೇಲೆ ಹೀಗೆ ಬದುಕುವುದರಿಂದ ಏನು ಉಪಯೋಗ? ಈ ಪ್ರಕಾರ ನೀನು ಮೊದಲು ತ್ಯಾಗಸಂಯಮ ವ್ರತದ ವ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವಿ. ಅದನ್ನೀಗ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಅವಕೀರ್ತಿಯು ಬಹಳವಾಗುವುದು

ವೇದನೆಯು ಹೆದರಿಕೆಯು ಇರದಿರಲಿ. ಇದಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಭ ಕರ್ಮವು ನಷ್ಟವಾದೀತೆನ್ನುವ ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ ಮುಂದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ಆತ್ಮಭ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತ ಹೋದೀತು. ಅದರ ಮಾರ್ಗದೆಯು ಅಸಂಖ್ಯಾತಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಇದ್ದೀತು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖ.

ವನ್ನು ಭೋಗಿಸ ಬೇಕಾದೀತು ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ನೀನು "ನಾನು ಜೈನಧರ್ಮದ ವರಮ ಭಕ್ತನಿರುವೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ವರಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಪ್ರತಾಪರಣೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಜ್ಞಾನ, ಆಚರಣೆಗಳು ಅನಂತ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವೋ ಅವು ಈಗ ವೀತರಾಗ ಗುರುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಲಭಿಸಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಬಿಡಲಿ?"-ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಕೂಡ ನೀನು ಈಗ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ಹೆಚ್ಚಾದ ಕೂಡಲೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಂಚಲಗೊಳಿಸುವುದು ನಾಚಿಕೆಗೇಡಲ್ಲವೆ? ಯಾವ ವೇದನೆಯಿಂದ ನಿನಗೆ ಇಂಥ ಭಯವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವುದೋ ಅದರಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ಏನಾಗುವುದಿದೆ? ಸಾವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು! ಇಷ್ಟೇ ತಾನೇ!" ಅದು ಎಂದಾದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಬರತಕ್ಕದ್ದೇ ಯಾರು ದೇಹವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮರಣವು ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೀತರಾಗ ಗುರುವು ಉಪದೇಶಿಸಿದಂಥ ವ್ರತ-ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೆ, ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳಿಗೆ ತರಣು ಹೋಗಿ ಮರಣವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದರೆ ಇದರಂಥ ಲಾಭವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ ಮೂರು ಲೋಕದ ವಿಭೂತಿಯು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ಅದೂ ನಾಶವಂತವಿದೆ, ವರಾಧೀನವೂ ಇದೆ ಆದರೆ ಈ ಆರಾಧನೆಯ ವಿಭೂತಿಯು ಅಧವಾ ಸಂವತ್ತಿಯು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿದೆ, ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡುವಂಥದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸಮಾಧಿಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದು ಮುನಿ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಇವರು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಿಗಳೂ ಇದನ್ನೇ ಆವೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ನೀವೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಅದು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಲವೂ ಸಮೀಪಿಸಿದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನಂದವು ಇನ್ನೇನಿದೆ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರದೆ. ಇದೂ ಕೂಡ ದೊಡ್ಡ ಕೃಪೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಯಾಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಹೋದೀತು. ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಸಾತಾ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗಿತ್ತೋ ಅದರ ನಾಶವು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದೀತು ಅಲ್ಲದೆ ದುಃಖ ಹಾಗೂ ರೋಗದಿಂದ ತುಂಬಿದ ತರೀರನೆಂಬ ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಆದೀತು ವಿಷಯೋಪಭೋಗಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲಿಪ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು. ವರದ್ರವ್ಯದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವು ಇಲ್ಲದಂತಾದೀತು ಮರಣದ ಭಯವು ಉಳಿಯಲಾರದು ವ್ರತ-ವಿಶ್ರ-ಬಾಂಧವರ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯೂ ನಷ್ಟವಾದೀತು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಉಪಕಾರಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ವೇದನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವವು. ವೇದನೆಯಿಂದ ಭಯಭೀತನಾದರೂ ಸಹ ಅದರಿಂದ ತಿರುಗಿ ದುಃಖವೇ ಹೆಚ್ಚಾದೀತು. ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ವಿನಾಕಾರಣ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿನವಯೋಗಿ? ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ.

ತೊರೆದು ಯಾರು?—ಯಾರು ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವರೋ ಅವರೇ ತೊರೆದು. ಯಾವ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಅಕುಶ್ಲ ಕೂಡುವಿರೋ, ಚಡವಡಿಮತ್ತಲಿರುವಿರೋ, ಕಸಿವಿಸಿಗೊಳ್ಳುವಿರೋ ಆಗ ಕರ್ಮವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಡೆದು ಒಗೆದು, ತಿರ್ಯಂಚವೇ ಮೊದಲಾದ ಕುಗಟಿಗಳಿಗೆ ಒಯ್ದು ಮುಟ್ಟಿಸಿಕು. ಅಲ್ಲಿ ಅನಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸ ಬೇಕಾದೀತು. ಯಾವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಕುಲ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳ ಕೀರ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಿಕೋ ಮತ್ತು ನಿಮಗೆ ದುಃಖವಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ನಡತೆಯನ್ನೇ ಈ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀವು ಇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಯಾವನು ಶಾರ್ಯಕಾಲಿಯಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವನೋ ಅವನು ರಣಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ವೈರಿಗಳಿಂದ ಎಂಥ ದೊಡ್ಡ ಆಘಾತವಾದರೂ ಸಹ ಸಹನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ವೈರಿಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನನ್ನು ತೋರಿಸಿ ರಣಭೂಮಿಯಿಂದ ಅವನೊಡೂ ಓಡಿ ಬರಲಾರನು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಹ ಕೊಡುವನು. ಆದರೆ ಬೆನ್ನು ತೋರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ವರಮ ವೀತರಾಗ ಗುರುವಿಗೆ ತರಣುಹೋದ ತೊರೆ ವುರುಷನು ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಹಾರವಾಯಿತೆಂದು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕೇ ಹೊರತಾಗಿ, ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅಶುಭ ಕರ್ಮದಿಂದ ನೋಲಕೂಡದು. ಅನೇಕ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ದುಷ್ಟ ವೈರಿಗಳು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಿರುವಾಗ ನಾಲ್ಕು ಮಗ್ಗಲುಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಅಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಸಾಧುಗಳು ಆ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದರು.—"ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆ

ಕರ್ಮದ ಋಣವು ಬಿನ್ನೂ ಹತ್ತಿದೆ ಈಗ ಅದರ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿದೆ ಈಗ ನಾವು ಹೆದರಿ ಭೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡ-
ಕೂಡದು”-ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಚನಕ್ಕೆ ಅಗೋಚರವಾದಂಥ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅವರು ಸಹಿಸಿದರು. ಪಂಚವರಮ
ಗುರುಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ, ಬಹಳ ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಆ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುತ್ತ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು
ಭಸ್ಮವಾಗಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಹೆದರಿ ಪ್ರತವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಓಡಿ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನದ
ಪ್ರಭಾವವು ಹೀಗಿದೆ.

ಸಾವಿಗಂಜಲದೇಕೆ ನಾವು ವೆರತೇ ಮೆಯ್ಯಾಲ್ವಿ ದರ್ಗಂಜಲಾ
ನಾವೇಂ ಮಾಣ್ಣುಮೆ ಕಾವರುಂಟಿಯಕಟಾ! ಈ ಜೀವನೇನೊಂದುವುಂ |
ನಾವಂ ಕಂಡವನಲ್ಲವೇ ಮರಣವಾಗಲ್ಪುಂದದೇಂ ವುಟ್ಟಿನೇ
ನೀವೆನ್ನೊಳ್ಳಲಿ ನಾವುದುಂ ಸುಖವಲೈ! ರತ್ನಾಕರಾರ್ಥೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಾಕರ—ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ—೧೭

ನಿರ್ಭಯರಾಗಿರಿ. ಯಾವನು ಈ ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನ, ಅವಿನಾಶಿ, ಅಖಂಡ, ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವಿಯಾದ
ಆತ್ಮನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಇಂಥ ನಿಷ್ಕೃಂಭ ನಿರ್ಭಯ ವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.
ಅಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಕೂಡ ವರಲೋಕವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದೇಕೆಂದು ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸಂಕಟಗಳ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ
ಭೈರ್ಯದಿಂದ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ಭಯಂಕರ ವೇದನೆಯು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅದಕ್ಕವರು
ಸೋಲುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ನೀವಂತೂ ಸಂಸಾರದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ದುಃಖವು ನಾಶವಾಗಲೆಂದು ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು
ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವಿರಿ. ನೀವು ಭಯಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಅಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅವಕೀರ್ತಿಗೆ
ಪಾತ್ರರಾಗಿ, ದುರ್ಗತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡೀರಿ? ಇದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಈಗಲೇ ನೀವು ಎಚ್ಚರಾಗಿರಿ
ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಶರಣು ಹೋಗಿ ಕರ್ಮಜನಿತ ವೇದನೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಿರಿ ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗವು ಪುನಃ ಅನಂತ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ
ಎಂದೂ ನಿಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಾರದು. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ದೋಷಿಯು ದಂಡಿಗೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ ಈಗ
ನೀವು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಇಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಲಸ್ಯ ಮಾಡಿದರೆ ತಿರುಗಿ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋದೀರಿ
ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯವೆಲ್ಲ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಿರೋ, ನಿಮ್ಮ
ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಿದಿರೋ, ತಪ, ತ್ಯಾಗ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದಿರೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಈ
ಪ್ರಸಂಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲೆಂದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಈಗ ಆ ಪ್ರಸಂಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ವೇದನೆಯಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ
ಭ್ರಷ್ಟನಾದರೆ ರೋಗ ಇಲ್ಲವೆ ವೇದನೆಯು ನಷ್ಟವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮರಣವಂತೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ.
ಅಂದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ದುರ್ಗತಿಯೆಂಬ ಅಂಧಕೂಪದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶಕಾರಣ ಏಕೆ ಮುಳುಗಿಸುವಿರಿ?

ದುರ್ಧರ ರೋಗದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇಶದೊಳಗೆ ಒಂದು
ರೋಗವು ಹಬ್ಬಿರುವುದೋ, ಭಯಂಕರ ಬರಗಾಲ ಬಿದ್ದಿರುವುದೋ, ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಿರ್ಜನ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿ
ಒಬ್ಬನೇ ಸಿಕ್ಕಾಗ, ತೀರ ಕೆಟ್ಟ ರೋಗವು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವೇಶಿಸಿದಾಗ, ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಜನರು
ಸನ್ಯಾಸ-ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ಊರಲ್ಲಿ ಕೆಟ್ಟ ಜನೆಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ, ಅದರ ಉಪದ್ರವ
ತನಗೆ ಆಗಬಾರದು, ಎಂದು ಮದ್ಯ ಸೇವಿಸುವದು, ಬರಗಾಲವು ಬಿದ್ದು ಅನ್ನದ ಕೊರತೆಯಾದಾಗ ಮಾಂಸ
ಭಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವದು, ಕಂದಮೂಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಭಕ್ಷ್ಯ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗುವದು;
ಯಾರಾದರೂ ಹೆದರಿಸಲು ಹೆದರಿ ಧರ್ಮಾಂತರ ಮಾಡುವದು; ವಂಜ ಮಹಾ ಪಾವನಗಳಂಥ ಕುಕರ್ಮಗಳನ್ನು
ಮಾಡುವದು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಇಂಥ ಆಚರಣೆಗಳು ನೀಜ ಪುರುಷರಿಗೇನೇ
ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ ಜೈನ ಧರ್ಮಾಸುಯಾರುಗಳಾದ ಶ್ರಾವಕರು ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯು
ಆಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಗೊಡಬಾರದು. ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಧರ್ಮ,
ವ್ರತ, ತ್ಯಾಗ, ನಿಯಮ ಇವು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಯಥಾವಿಧಿ ಪಾಲನೆಲ್ಲಾಡುತ್ತವೆಯೆಂದು ಮನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವು
ಬೇಕು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳು ವ್ಯತಿತ್ಯ ಉಳಿದವು, ಆಚರಣೆ, ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸ-

ವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಿಯಿಂದ ಕಂಡುಬರಬೇಕು ಅಂದರೇನೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ನಿರ್ಮಲ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಉಜ್ಜ್ವಲವಾದಂಥ ದೇವಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವಾದೀತು ಯಾರು ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವಂಥ ವ್ರಸಂಗ ಬಂದರೂ ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಆಚರಣೆಗೆ ದೋಷ ಹತ್ತುಗೊಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ತಿರುಗಿ ಮೇರು ವರ್ತಕದಂತೆ ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿರುವರೋ ಇಲ್ಲವೆ ನಮದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರರಾಗಿರುವರೋ ಅವರೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರಿಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ — “ನೀವು ರೋಗ, ವೇದನೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಬೇಡಿರಿ ಈ ಶರೀರದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನ ಜ್ಞಾನಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನೆನೆಯಿರಿ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಗ ಹತ್ತಿದರೆ ಮೊದಲು ಆಗಿ ಹೋದಂಥ ಧೈರ್ಯವಾನ್ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುರುಷರ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ನೈಸಿರಿ” ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿರತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಯತ್ನಿಸಬೇಕು

ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಮಹಾತ್ಮರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಧುಗಳಿಗೂ ಮುನಿಗಳಿಗೂ ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅನೇಕ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಹ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇದನೆಯು ನಿಮಗೇನಿದೆ? ಅವರ ವರೋಪಕಾಶ್ಯ ನಿಮ್ಮ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೂ ತುಲನೆ ಮಾಡಿ ನೋಡಿರಿ ಅತಿತಯ ಕೋಮಲವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳ ಸುಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ತಕ್ಕೊಂಡ ಕೂದಲೆ ಘೋರ ಉವರ್ಸಗವು ಆರಂಭವಾಯಿತು ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ನರಿಯು ತನ್ನ ಎರಡು ಮರಿಗಳೊಡನೆ ಸುಕುಮಾರನ ವಾದಗಳನ್ನೇ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿತು ಹಗಲಿರುಳೂ ಅದು ತಿನ್ನ ಹತ್ತಿತು. ಸುಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನ. ಆ ನರಿಗಳು ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹರಿದಾಗ ಅವನ ಪ್ರಾಣ ವಕ್ಷಿಯ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಆತ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಭಯಂಕರ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ಸಹನೆ ಮಾಡಿದನು ಅವೂರ್ವ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ವ್ರತಟಿಸಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು ಇಂಥ ಸಂಕಟಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಆಗುವ ಈ ವೇದನೆಗಳು ತೀರ ಅಲ್ಪವೆನಿಸುತ್ತವೆ

ಸುಕೋಶಲ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಸ್ವತಃ ಅವರ ತಾಯಿಯ ಜೀವವೇ—ಹೆಣ್ಣು ಹುಲಿಯಾಗಿ ಜಿನಿಸಿದುದು—ಭಕ್ತನೂ ಮಾಡಿತು ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ರತದಿಂದ ಜ್ಞಾತರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ವೇದನೆಯು ಎಂಥ ದುಃಸಹನೀಯವಿದ್ದೀತು?

ಗಣಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅವನ ತತ್ವಗಳು ಮೈತುಂಬ ಮೊಳೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು ತೂತು ಕೆಡವಿದರು. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ರತದಿಂದ ಜಂಜಲರಾಗಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗಿಂತ ನಿಮ್ಮ ವೇದನೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ?

ಸನತ್ತುಮಾರನೆಂಬ ಮುನಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೆಮ್ಮು, ಜ್ವರ, ಕಫ, ಹಸಿವು, ಓಕರಿಕೆ, ಕಣ್ಣಿನ ತೊಲಿ, ಉದರ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು ಅವುಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅವನು ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೂ ಸಾಮ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸಹನೆ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ವ್ರತಗಂಧ ಜ್ಞಾತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ನಿಮಗೆ ವೇದನೆಯು ಹೆಚ್ಚಿಗಿದೆಯೆ?

ಏಣಿಕ ಪುತ್ರನನ್ನು ಕೆಲವು ಜನ ದುಷ್ಟರು ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಒಯ್ದು, ಗಂಗಾ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದರು ಆದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅವನಿಗಿಂತ ನಿಮಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದುಃಖವಿದೆಯೆ?

ಭದ್ರಹಾಕು ಮುನಿಗೆ ತೀವ್ರ ಹಸಿವೆಯ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಅವಮಾಡರ್ಥ ತನದ ವ್ರತಿಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು ಹಸಿವೆಯ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನು ತನ್ನ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಎಳ್ಳೆಣ್ಣು ಕದಲಲಿಲ್ಲ ಅವುಗಳ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ವೇದನೆಯು ಎಷ್ಟಿದ್ದೀತು?

ಲಲಿತಘಟಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮೂವತ್ತೆರಡು ಮುನಿಗಳು ಕೌಸಾಂಬಿ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಹೋದರು ಆದರೂ ಧ್ಯಾನಜ್ಞಾತರಾಗಲಿಲ್ಲ

ಜಂವಾ ನಗರದ ಹೊರಗಿನ ಮಗ್ಗಲು ಇರುವ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಘೋಷ ಮುನಿಯು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಉಪವಾಸದ ವ್ರತಿಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಹಸಿವೆಯ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಾಣವು

ಹೊರ ಹೋಯಿತು. ಆದರೂ ಅವನು ವ್ರತ ಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ವೇದನೆಯು ಎಷ್ಟರದು?

ಶ್ರೀದತ್ತ ಮುನಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ವೈರದಿಂದ ಒಬ್ಬ ದೇವನು ವಿಕ್ರಿಯಾ ಮುದ್ದಿಯಿಂದ ಭಯಂಕರ ತೀತವೇದನೆಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೂ ಆ ಮುನಿಯು ಜಂಜಲ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ, ನಿಶ್ಚಲನಾಗಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹೋದನು.

ವೃಷಭಸೇನ ಮುನಿಯು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಕಾಯ್ದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುದರಿಂದ ಉಷ್ಣಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತ ತಾವವಾಯಿತು. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ರೋಹಿಣಿ ಎಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿರಾಜನ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಕ್ರೌಂಚನೆಂಬ ಅವನ ವೈರಿಯು ತನ್ನಿಗಿಂತ ಹೊಡೆದನು. ಆಗ ಅವನು ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಆ ವೇದನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತ ವಾವದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿದನು.

ಕಾಕಂದೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಭಯಘೋಷ ಎಂಬ ಮುನಿಯು ತರೀರವನ್ನು ಜಂಡವೇಗನೆಂಬ ವೈರಿಯು ಕಡಿದು ತುಂಡು ತುಂಡು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಆ ವೇದನೆಯಿಂದ ಅವನು ಹೆದರಿ, ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವನು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹೋದನು.

ವಿದ್ಯುಚ್ಛರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಳ್ಳನಿಗೆ ತವಶ್ವರ್ಯದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗುಂಪಾಡು ಹಾಗೂ ನೋಟಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿವೆವು. ಆದರೂ ಅವನು ದುಃಖದಿಂದ ಕಾತರನಾಗಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಯಿತು.

ಚಲಾಕಿವ್ರತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮುನಿಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ವೈರಿಗಳು ತನ್ನದಿಂದ ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಆಘಾತ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಘಾಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಹುಳಿಗಳು ಬಿದ್ದವು. ಅವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೈಯನ್ನೆಲ್ಲ ಜಾಳಿಗೆಯಂತೆ ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ಗೊಳಿಸಿದುವು. ಆದರೂ ಆ ವೇದನೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಶಾಂತ ವರಿಜಾಮದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿ ಉತ್ತಮ ಗತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು.

ದಂಡವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮುನಿಗೆ ಯಮುನಾವಕ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅವನ ತತ್ಪುತ್ರ ಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಆ ಬಾಣದ ವೇದನೆಯು ತರೀರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರತರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು.

ಕುಂಭಕಾರಕಟ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದನ ಮೊದಲಾದ ಐದು ನೂರು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಗಾಣದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹಿಂಡಿದರು. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಸಮಾಧಿಯ ಭಂಗವಾಗಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಮುಂದೆ ನಿಮಗೆ ಆಗುವ ವೇದನೆಯು ಎಂಥದು?

ಜಾಣಕ್ಯವೆಂಬ ಮುನಿಗೆ ಸುಬಂಧುವೆಂಬ ಅವನ ವೈರಿಯು ಆಕಳ ಕೊಟ್ಟಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಹೊರಗೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಸುಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಆ ಮುನಿಯು ಪ್ರಾಯೋಗವಗಮನ ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಜಂಜಲನಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಕುಲಾಲ ಎಂಬ ಊರ ಹೊರಗಿನ ವನದಲ್ಲಿ ವೃಷಭಸೇನಾದಿ ಮುನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಂಘ ಸಹ ಇಳಿದಿದ್ದರು. ಆ ವನಕ್ಕೆ ರಿಷ್ಯಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ದುಷ್ಟ ತತ್ಪುತ್ರ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿದನು. ಅದರಿಂದ ಆ ಎಲ್ಲ ಮುನಿಗಳೂ ಸುಟ್ಟು ಹೋದರು. ಆದರೂ ತಮ್ಮ ವ್ರತಗಳಿಂದ ಅವರು ಜ್ಞಾತರಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅನೇಕ ಭಯಂಕರ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವೀರ ಪುರುಷರು ಸಹನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನಿಮಗೆ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು. ಅವೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ನಿಮಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ವೇದನೆಯು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದೀತು? ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವರು ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ವಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಯವರ ಸಹಾಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ತಮಗೆ ಬಂದ ಸಂಕಟದಿಂದ ಮರಾವೃತ್ತರಾಗುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಹ ಮನದಲ್ಲಿ ತರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ದುಃಖವು ದೂರವಾಗಲೆಂದು ಯತ್ನಿಸುವವರೂ ಕೂಡ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿಯಾಗದೆ

ದೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ವರಮ ಶಾಂತಧಾವದಿಂದಲೂ ಆರಾಧನೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಈಗ ನಿಮಗೆ ಅಂಥ ಅಸಹ್ಯ ಉಪನರ್ಗವು ಯಾವುದು ವ್ರಾವೃವಾಗಿದೆ? ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸಹಧರ್ಮಿ ಬಾಂಧವರು ನಡೆಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಅಂದಮೇಲೆ ನೀವೇಕೆ ಗಾಬರಿಯಾಗುತ್ತೀರಿ? ಹಿಂದೆ ಆಗಿ ಹೋದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಹಾವೈರುಷರಿಗೆ ನೀವೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ, ಸಂತೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೇನು? ಆ ಸಾಧು ಪುರುಷರ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಟರು ಭಯಂಕರ ಉಪನರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡಿದರು ಅವರನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟರು, ವರ್ವತದಿಂದ ನುಗ್ಗಿಸಿದರು, ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹೊಡೆದರು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದರು, ವತುಗಳೂ ಕೂಡ ತಿಂದವು, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಅಪತಬ್ಧಗಳನ್ನು ಆಡಿ ಮನವನ್ನು ನೋಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದರು ಆದರೂ ಅವರು ತಮ್ಮ ಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಒಂದು ಅಂತಃಕಷ್ಣ ಉಪನರ್ಗವೂ ಕೂಡ ನಿಮಗೆ ಆಗಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಮನದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯುಳ್ಳ ಪರಮ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಇದ್ದಾರೆ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಆಕುಲತೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತೆಂದು ತೋರುವ ವಸ್ತುತಿಯು ಸುತ್ತಲೂ ಇಲ್ಲ ಜಲ, ಬಿಸಿಲು, ಮಳೆ, ಗಾಳಿ ಇವುಗಳ ಉಪದ್ರವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೂ ನೀವಿಷ್ಟು ಗಾಬರಿಯಾಗಿದ್ದೀರಿ ಇದಕ್ಕೇನನ್ನಬೇಕು? ನಿಮಗೆ ಕೇವಲ ತುಸುರೋಗ ಮತ್ತು ಅತೀವ್ರತೆ ಅಂದರೂ ನೀವಿಷ್ಟು ಗಾಬರಿಯಾಗಿದ್ದೀರಿ ಇದಕ್ಕೇನನ್ನಬೇಕು? ನಿಮಗೆ ಕೇವಲ ತುಸುರೋಗ ಮತ್ತು ಅತೀವ್ರತೆ ನಡೆಧರ್ಮಿಗಳ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಜಿನವಾಣಿ ರೂನದ ಅಮೃತವನ್ನು ವಾನಮಾಡುವ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿರಿ ಅದರಿಂದ ವೇದನೆಯುಂಟು ವಿಷದ ತಮನವಾಗುತ್ತದೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿಯೂ ಲಭಿಸೀತು, ಪರಿಣಾಮವು ನಿರ್ಮಲವಾದೀತು, ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದೀತು, ಪಾನವದ ನಿರ್ಜರಿಯಾದೀತು, ಭಯವೂ ಎನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ನರಕ ತೀರ್ಯಂಜ ಗತಿಯೊಳಗಿನ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು. ನಿಮಗೆ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ತಳಮಳಗೊಂಡರೆ ವಾವಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ವಾವದಿಂದ ಚತುರ್ಗತಿಯೊಳಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ದುಖಗಳು ಒದಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿರಿ. ಅಂದರೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುವಾಗ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ತರದ ದುಖಗಳು ವ್ರಾವೃವಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಯಾವ ವೇದನೆಯಾಗಿದೆ ಉಳಿದವೆ? ಹಲವು ಸಲ ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯಿಂದ ನಾಯಲೂ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಸಲ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ವಿಷಭಕ್ಷಣಮಾಡಿ, ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಸರ್ಪಾದಿ ದುಷ್ಟ ಜಂತುಗಳ ಬಾಧೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ, ವರ್ವತದ ಅತ್ಯಗ್ರ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿಂದ ಬಿದ್ದು ಮತ್ತು ತಪ್ಪವಾತದಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಬೇಕಾಯಿತು. ಅಷ್ಟು ದುಖ ಈಗಿಲ್ಲವೇ? ಇವುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನರಕ-ತೀರ್ಯಂಜಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸಿದ ದುಖವನ್ನೆಂತೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೇ ಅರಿಯಬಲ್ಲನು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಎನಿದೆ? ಇಲ್ಲಿ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ ಕಡಿಮೆ ದುಖವಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅತಿ ಕಡಿಮೆ ವೇಳೆಯ ವರೆಗೆ ಇರುವಂಥದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಹೆದರಿ ದೈರ್ಯ ಬಿಡಬೇಡಿರಿ. ಕರ್ಮದ ವಶನಾಗುವುದರಿಂದ ಭಯಂಕರ ವೇದನೆಯನ್ನು ನಾಲೂ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಅದನ್ನು ಕೋಟಿ ನಾಲಿಗೆಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ನರಕದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ದುಖದ ಮಾದರಿಯಂತೂ ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ತಾಪ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಅದರ ಮೇಲಿಂದ ಆ ದುಖದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಬದನೆಯ ನರಕದ ವರೆಗೆ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ ಉಷ್ಣತೆಯ ವೇದನೆಯಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇರು ವರ್ವತದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡನ್ನು ಮೇಲಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟರೆ ಅದು ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಲುಪುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಕರಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೋಗದ ವೇದನೆಯು ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದೀತು ನೋಡಿರಿ! ಬದನೆಯ ನರಕದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗ, ಆರನೆಯ, ಎಳನೆಯ ನರಕ ಭೂಮಿಗಳ ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿ ತೀತದ ವೇದನೆಯಂತೂ ತೀರ ಭಯಂಕರವಿರುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯನ್ನು ಲಸಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಜೀವಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಭೋಗಿವೆ ಮನುಷ್ಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜ್ವರ, ಶ್ವಾಸ, ಕಫ ಇತ್ಯಾದಿ ರೋಗಗಳ ಮತ್ತು ಹಸುವು ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆ, ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಮತ್ತು ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಚಳಿಜ್ವರದ ವೇದನೆಯು ಎಷ್ಟಿದ್ದೀತು? ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವಂಥದಿದೆ. ಅಂತರೇ ಧರ್ಮಧಾರಕರು ಇಲ್ಲವೆ ಮಮತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಪುರುಷರು ಈ ಅಲ್ಪ ವೇದನೆಯನ್ನು ಶಾಂತಧಾವದಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ

ಬೇಕು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೃದ್ಧವಾದಾಗ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಮಭಾವದಿಂದ ಹೆಣೆದ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಈಗ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬಿಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಬಿಡಲಾರದು ಸುಖ-ಮುಖದ ವೇದನೆಯಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಹಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ವೇದನೆಯಿಂದ ಕೆರಳಿ ನೀವು ಅವಘಾತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದದ್ದಾದರೆ ನೆರಳದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಅನಂತವೆಟ್ಟು ಮುಖವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಇರುತ್ತದೆ

ನರಕ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ—ನಾರಕರ ಜೀವನಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಸ್ವಭಾವತಃ ಅನೇಕ ರೋಗಗಳ ವಾಸ್ತವ್ಯವು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ನರಕದೊಳಗಿನ ನೆಲದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಮೊದಲು ಕೋಟ್ಯಾಂತದಿ ಜೀವಗಳು ಕೂಡವು ಭಯಂಕರ ದುಃಖವು ಆಗುತ್ತದೆ ನಾರಕ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳಂತೂ ಅವರಿಮಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿಂದರೂ, ಸಮುದ್ರದ ಸಮಗ್ರ ನೀರನ್ನೂ ಕುಡಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದರ ಅಲ್ಲಿ ಅನ್ನದ ಒಂದು ಕಣ ಇಲ್ಲವೆ ನೀರಿನ ಒಂದು ಬಿಂದು ಸಹ ಅಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ನರಕದೊಳಗಿನ ಮೊದಲನೆಯ ವಟಲದೊಳಗಿನ ಭೂಮಿಯಂತೂ ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಗಂಧವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಗಿನ ಒಂದು ಕಣವನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಹಂದದ್ದಾದರೆ ಸುತ್ತಲೂ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿಯ ವರೆಗಿನ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಮನುಷ್ಯ ತಿರುಗಂಚು ಜೀವಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಯುವು. ಅದರಂತೆ ಎರಡನೆಯ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮಣ್ಣಿನ ಕಣದಿಂದ ಒಂದು ಹರದಾರಿಯ ವರೆಗಿನ ಜೀವಗಳು ಮರಣ ಹೊಂದುವಂಥ ದುರ್ಗಂಧವಿರುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ರತಿಯೊಂದು ವಟಲಕ್ಕೂ ಅರ್ಧ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿಯಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ವಿಳನೆಯ ವೃದ್ಧಿಯ ನಲವತ್ತರೊಂಭತ್ತನೆಯ ವಟಲದ ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತೀರ ದುರ್ಗಂಧವು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಕಣವು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದರೆ ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕು ಹಾಗೂ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿ ಸೀಮೆಯೊಳಗಿನ ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲ ಆ ದುರ್ಗಂಧಕ್ಕೆ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನರಕದೊಳಗಿನ ರೂಪ, ರಸ, ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು ಅಶಕ್ತವಾಗಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದುಃಖವು ಅತಿಶಯ ವರಿಗ್ರಹ, ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದ ಆರಂಭ, ವಿಠು ವ್ಯಸನ, ಅಭಕ್ತ ಭಕ್ಷಣ, ಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಸಾವನಗಳ ವೃತ್ತಿ, ನಿರ್ಮಾಲ್ಯ ಭಕ್ಷಣ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಾವೃದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ ನಾರಕ ಜೀವನಗಳಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖವೂ ಅವಾರವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಹಾಗೂ ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಗುವಂಥ ದುಃಖವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ವರಸ್ಥರಲ್ಲಿಯೂ ದುಃಖ ಕೊಡುವ ವೃತ್ತಿಯು ವಿವರೀತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನರಕದಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ಹೊರತಾಗಿ ಮರಣವು ಪ್ರಾವೃದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಿರಿ.

ವತುಗಳ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ—ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ವತುಗಳಿಗೆ ವಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವತ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ವರಾಧೀನವಾದ ವತುಗಳ ದುಃಖವೆಂದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮಾತನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದು, ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ಶೀತ-ಉಷ್ಣ, ಹೊಡೆತ-ಬಡೆತ, ಅತಿಭಾರ ಹೊರಿಸುವುದು, ಮೂಗುದಾರ ಹಾಕುವುದು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಿರುಗಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೂ ವಿಳಲಿಕ್ಕೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಯಾರಿಗೂ ದುಃಖವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತವಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗವು ಇಲ್ಲ ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತೇನು, ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ ಜಾಂಡಾಲ, ಮ್ಲೇಂಥ, ಕಟುಕೇ ಮೊದಲಾದ ನಿರ್ಧಯ ಜನರ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೈಶ್ಯಾದಿಗಳ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಹೇಳುವ ಸಾಧನವೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಕೆಲವರು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೊಡೆದು ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಕೆಲವರು ಆಹಾರ ನೀರುಗಳನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ಹಲವರಂತೂ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಹಾರಕ್ಕಿಟ್ಟು ಬಹಳವು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಯಾರ ಮುಂದೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಯಾರೂ ರಕ್ಷಿಸುವಂಥವರು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ಮೂಗಿದಾರವು ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವನ್ನು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಜಗ್ಗುವುದರಿಂದಲೂ ಮೂಗು ಕೊರೆಯುತ್ತದೆ, ಸೀಳುತ್ತದೆ, ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತ್ತದೆ. ಭಾರ ಹೊರುವ ಹೆಗಲು ನೋವಾಗುತ್ತದೆ

ಅದರಲ್ಲಿ ಹುಳಗಳು ಬೀಳುತ್ತವೆ. ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಾರಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆಯುವುದರಿಂದ ರಕ್ತವು ಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ. ತೀವ್ರ ವೇದನೆಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಯಾರೂ ಧಾರ ಹೊರುವುದನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅತಿಶಯವಾದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಹೇರುವುದರಿಂದಲೂ ಬಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವುದರಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಶಕ್ತಿಯು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆಗ ಎಳೆಯದಿದ್ದರೆ ಬಾರಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದರೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಮೇಲಾಗಿ ಬಾಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟು ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಉಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು, ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ವಶುವನ್ನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮೂಗಿನ ದಾರವನ್ನು ಮೇರೆ ಇಲ್ಲದಷ್ಟು ಎಳೆಯುತ್ತಾರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಸರವಳಿಯಿಂದ ಗೋಣು ಮೇಲೆತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಕೆಟ್ಟು ಹಾಕುವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತೀರ್ಯಾಂಜ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖವು ನಿಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕಾಣಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಮಾನದಿಂದ ನಿಮಗೆ ದುಃಖವು ಎಷ್ಟಿದೆ?

ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ವಶು ವಕ್ಷಿಗಳ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆ—ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವಂಥ, ನೀರಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂಥ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವಂಥ ವಕ್ಷಿ ಹಾಗೂ ವಶುಗಳು ವರಸ್ಪರ ಭಕ್ತೃಣ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಆಹಾರವನ್ನು ತೋಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ತಮಗಿಂತ ಅತೀವವಾದ ವಶುವಕ್ಷಿಗಳು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತೋಧಿಸಿ ತೆಗೆಯುತ್ತವೆ ನಿರ್ಬಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಲವಾನ್ ವ್ಯಾಣಿಗಳ ಆಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ ಬೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ಆಡುವ ಭಿಲ್ಲರು, ಬರೆಗಾರರು ಹೋಗಿ ಅರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಜಿಗರೆ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುತ್ತಾರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ ಅವುಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕುದಿಸುತ್ತಾರೆ ಮಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಇಂಥ ವ್ಯಾಣಿಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರು ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ? ಈ ಮೊದಲು ಯಾರು ದಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯ ಲೋಭದಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳು ಮಾತನಾಡಿ, ಮಾಯಾಜಾರಗಳನ್ನು ಹೂಡಿ, ವಿಶ್ವಾಸ ಘಾತ ಮಾಡಿ, ದ್ರವ್ಯ ಸಂವಾದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೋ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕೃತ್ಯಗಳ ಫಲವೆಂದು ತೀರ್ಯಾಂಜ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಕ್ಕೊಂಡು ದುಃಖ ಭೋಗಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಮಾಡುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿ

ಮಾನವನಿಗೆ ಆಗುವ ದುಃಖ—ಮನುಷ್ಯ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗಗಳಿಂದ ಅನಂತ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಧಾನತೆ, ವರಾಧಾನತೆ, ನೆರೆಮನಾಸೆ, ಅವಮಾನ, ಹೊಡೆತ, ಒಡೆತ, ರೋಗ, ಮುದ್ದು, ಕುರುಡತ್ವ, ಕಿವುಡತನ, ಕುಂಟುತನ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಜೇ, ಉಷ್ಣ, ನೀಚಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ನೀಚ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ಅಂಗೋವಾಂಗಗಳು ನೋತು ಹೋಗುವುದು, ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಆಹಾರವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗದೆ ಇರುವುದು ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಘೋರ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿರಿ. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆಯಿರಿ ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಈಗ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವು ಯಾವುದಿದೆ ನೋಡಿರಿ

ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸರಕ ತೀರ್ಯಾಂಜಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅಳತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾವದ ಉದಯವಾದಾಗ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬಹಳ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ, ಕಷಾಯ ಹಾಗೂ ಅಧಿಮಾನದ ವಶವಾಗುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಮಾಕಸಿಕ ದುಃಖದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಕರ್ಮದ ಶಕ್ತಿಯು ಅವರಿಮಿತವಾಗಿದೆ ಯಾರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತೂಲಿಯು ಏಳುವುದೋ ಅಂಥವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಹಗಲಿರುಳೂ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ಮಹಾದುಃಖ, ನಿರ್ಧಯ, ಅಧಮ, ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗಗಳಿರುತ್ತಾರೆ ಕರ್ಮವು ಅವರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಮನದೊಳಗಿನ ಹೆದರಿಕೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವ, ತಮ್ಮನ್ನು ಜೀವ-ಕೃಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಜನರ ವಿಯೋಗದಿಂದ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಯಾರ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ತಮ್ಮ ವರಸ್ಪರ ಜೀವನವು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವರೋ ಅಂಥವರ ಅಗಲುವಿಕೆಯು ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಬಾಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವಿಧವೆಯರಾಗುವುದು, ತಮ್ಮ ಜೀವನ ಸಾಧನವು ನಷ್ಟವಾಗುವುದು, ತಮ್ಮ ಧನವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು, ಅತಿ ಬಡತನವು ಬರುವುದು, ಹಗಲಿರುಳೂ ದುಡಿದು ಹೊಟ್ಟೆ ಕುಂಬ ಅನ್ನವನ್ನು ವಡೆಯದೆ ಇರುವುದು, ಕರ್ಕಶ ಸ್ತ್ರೀ, ದುರಾಚಾರಿ ವ್ರತ, ಅಜ್ಞ-ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ವೈರ, ಗುಣವಾನ್

ಒಡೆಯನ ವಿಯೋಗ, ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವನಾದ ಉಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ ಎಲೈ ಧೀರ ಪುರುಷನೇ! ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನಗೆ ಈ ಸನ್ಯಾಸ ವ್ರತಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿರುವ ವೇದನೆಯು ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿದೆಯೇ?

ಪರಾಧೀನತೆಯ ದುಃಖ—ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಮಾನವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಆದರೂ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಸಾಯಬೇಕಾಯಿತು ಸಿಂಹ, ಹುಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದ ದುಷ್ಟ ವ್ಯಾಣಿಗಳು ಅನೇಕ ವ್ರತಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದವು. ಹಲವು ಸಲ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಿವಿ, ಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕೊರೆದು ಶೂಲದ ಮೇಲೆ ಎರಿಸಿ, ಕಣ್ಣು ನಾಲಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ರತಾರದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಬಲವಂತನಾದ ತಪ್ಪುವು ಕಟ್ಟಿಗೆ-ಬೆತ್ತುಗಳಿಂದ ಹೊಡೆದನು, ಮುಷ್ಟಿ-ಗದೆಗಳಿಂದ ಗುದ್ದಿದನು, ಬಾರಕೋಲು, ಕದ್ದಿಣ ಸಲಾಕೆಗಳಿಂದ ತಿವಿದನು, ತಪ್ಪಗಳಿಂದ ಕಡಿದನು. ಹಲವು ಸಲ ಒಡತ-ಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಸಲ ದೀಸುವದನ್ನೂ ಕಟ್ಟುವದನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದವು ಈಗ ಧೈರ್ಯ ಧಾರಣ ಮಾಡಿ, ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ದುಃಖವನ್ನು ಶಾಂತ ರೀತಿಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಭೋಗಿಸಿದರೆ ಪುನಃ ನಿನಗೆ ಇಂಥ ಪರಾಧೀನತೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

ರೋಗದ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ವ್ರತಾರದ ರೋಗವನ್ನು ನೀವು ಅನೇಕ ಸಲ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಈಗ ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ರೋಗವು ದೇಗನ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು. ರೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಜೀರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಮಲ ಮೂತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶರೀರವು ನಷ್ಟವಾಗಲಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ನಿಮ್ಮ ನುಮತಿಯೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಾರದು. ಈ ರೋಗದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅಚಲವಾಗಿ ಕೂಡುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ರೋಗ ಜನಿತ ವೇದನೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಹಿಂದಿನಿಂದಗೊತ್ತಾದೀತು. ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಆನಂದವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಡಿಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಅಣ್ಣಗಳಿರಾ! ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೋ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅನಂತನೆಯ ಭಾಗ-ದಷ್ಟೂ ಈ ದುಃಖವಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭಯಭೀತರಾಗಿ ಧರ್ಮಪರಾಙ್ಮುಖರಾಗುವ ಕಾರಣವೇನು?

ವೇದನೆಗೆ ಹೆದರ ಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ಕರ್ಮದ ವಶರಾಗಿ ಜತುರ್ಗತಿಯೊಳಗಿನ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ. ಈಗ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪ್ರತಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವಿರಿ. ಇಂಥ ವ್ರತಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಹೆದರುವ ಕಾರಣವೇನು? ಕರ್ಮವಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅನುಭವಿಸಿದ ದುಃಖವನ್ನು ಈಗ ಒಮ್ಮೆ ಧರ್ಮಶ್ಯಾಗಿ ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗಿ ಪುನಃ ಇಂಥ ವ್ರತಸಂಗವೇ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧೀರ ಪುರುಷರಿರಾ! ನೀವು ಈಗ ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ವ್ರತಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಂಥ ವೇದನೆಯಿಂದ ಭಯ-ಭೀತರಾಗಬೇಡಿರಿ ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ಬಂದ ವ್ರತಸಂಗವನ್ನು ಸಾಮ್ಯಭಾವದಿಂದ ಎದುರುಗೊಳ್ಳಿರಿ ವೇದನೆಗೆ ಹೆದರಿ, ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಹತ್ತಿದರೂ ಸಹ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಿರುವ ವರೆಗೆ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ನೀವು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿರಿ, ಇಲ್ಲಿನ ಯೋಚಿಸದೆ ಇಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಮಂದವಿದ್ದಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ ಉಪಾಯವು ಸಫಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಉಳಿದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ತಕ್ಕಿಯುಳ್ಳ ಔಷಧವು ಗುಣಕಾರಿಯೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ಎಂದ ತಕ್ಕಿಯುಳ್ಳ ಔಷಧವಿದ್ದರೂ ಸಹ ತನ್ನ ಗುಣವನ್ನು ತೋರಿಸುವದಿಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸುಗಳೆಲ್ಲವೋ ಅವರು ಹಗಲಿರುಳೂ ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ, ಭಕ್ತ್ಯಾಭಕ್ತ್ಯುಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ ಅಂಥವರಿಗೆ ರೋಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಉಪಯೋಗವಾದದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ ನೀವಂತೂ ವ್ರತ-ತಪಸ್ಸರಣಗಳ್ಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಯೋಗ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಿ ಮಾಡಿರುವಿರಿ. ನಿನಗೆ ರೋಗದಿಂದ ವೇದನೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುವಾಗ ವ್ಯಾಕುಲರಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೂ ಯಾಕೆ ಆಗಬೇಕು? ಎರಾ! ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜನಂತೆ ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು

ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉವಲಬ್ಧವಿಲ್ಲವೆ? ರಾಜರಿಗೆ ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಭಕ್ತ್ಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಕಾರಣವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಹಿಂಸೆ, ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಅವರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ದಯೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅವರ ಆತ್ಮಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಧನ್ಯಂತರಿಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ದಿವ್ಯಭಗವಂತರ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಬಲ ಉದಯದಿಂದ ರೋಗವು ಉಂಟಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಪ್ತಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಆ ವೈದ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ ನೀವಂತೂ ತ್ಯಾಗಿ ಹಾಗೂ ವ್ರತಗಳೂ ಆಗಿದ್ದೀರಿ ನಿಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ದಯೆಯು ತುಂಬಿದೆ ವೈಯಾಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅನೇಕ ಜನರು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತರ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರೂ ನಹ ನಿಮ್ಮ ವೇದನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಲಾರರು. ನಿಮಗೆ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಪ್ತಗೊಳಿಸುವದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ಜನೇಂದ್ರರ ವಚನವೇ ಆಯಿತವನ್ನೇ ಸೇವನ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು ನರಮ ಶಾಂತಭಾವವೆಂಬ ರಸಾಯನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾದೀತು ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮದ ಉದಯರೂಪ ರಸವನ್ನು ಶಾಂತಭಾವದಿಂದ ಸಹನಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಅಶುಭಕರ್ಮವೆಂಬ ರಸವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿ ಹೊಸ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟಲಾರದು.

ಸಂಯಮಯುಕ್ತ ಸಾವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಿ. ಮರಣವು ಒಂದು ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಎಂದಾದರೂ ಆಗುವದಿದೆ ಆದರೆ ಸಂಯಮದಿಂದ ಸಾವನ್ನು ಹೊಂದುವ ವರ್ಯಾಯವು ಮಾನವನದಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ವ್ರತಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವವಿದೆ ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹರ್ಷದಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಾಯುವ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಬರುವದಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಪಾಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತರ್ಕವಿರುವದಿಲ್ಲ ನಾಯುವ ಸಂದರ್ಭವೂ ಒದಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಶುಭ ಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವರು ಸಹ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಈ ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಜನರು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ?

ಕರ್ಮೋದಯವನ್ನು ಜಯಿಸಲಾಗದು. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಆನೆಯೂ ಸಹ ಕಿತ್ತಲಾರದೋ ಅದು ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮೊಲವು ಕೀಳುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಯಾವ ನದಿಯ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬಲಿವ್ಯವಾದ ಆನೆಯೇ ಹರಿದು ಹೋಗುವುದೋ ಆ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮೊಲವು ಹೋದುದರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮರ್ಪಣೆ? ಯಾವ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ತೀರ್ಥಂಕರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವರಂಥ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿ ಪುರುಷರಿಗೂ ಅಜಿಂಕೃತವಾಗಿರುವುದೋ ಅಂಥ ಕರ್ಮದ ಉದಯವನ್ನು ನಮ್ಮ-ನಿಮ್ಮಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಹೇಗೆ ಗೆಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಜಿಂಕೃತ ಕರ್ಮೋದಯವಿರುವಾಗ-ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ರಸವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ-ಶ್ಲೇಷವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ ಸಾಮಾನ್ಯಭಾವದಿಂದ ಅದರ ನಿರ್ಜಯವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ದುಃಖಗಳಾಗಿ ಆತ್ತು, ತೋಳ ಮಾಡಿ, ದೈನ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೂ ವೇದನೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದು ಕಡಿದೆಯಾಗದೆ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲೇ ಹೋದೀತು ಮೇಲಾಗಿ ವ್ರತ, ಸಂಯಮ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಗಳು ನಾಶವಾದುವು. ಅಲ್ಲದೆ ಆರ್ತಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮರಣವು ಬಂದದ್ದಾದರೆ ತೀರ್ಥಂಕರ ಯೋಗಿನಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಧಾರಣೆ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಇದೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿನದೇ! ಅನಾತಾ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಅದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಿ ಸುಖವು ಲಭಿಸದೇಕೆಂದು ವಿಲಾಸಿಸುವುದು, ಆಲಸವು, ದೀನಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ಇದೆಲ್ಲ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಇದೆ; ನೀರನೊಳಗಿಂದ ದಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವ ಯತ್ನ ಮಾಡಿದಂತಿದೆ; ಅಕ್ಕಿಗಾಗಿ ಹೊಟ್ಟೆನ್ನು ಕುಟ್ಟಿದಂತಿದೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಿರುವಯೋಗಿಯಲ್ಲವೇ? ಇವುಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿ ತೀವ್ರ ಕರ್ಮಬಂಧವೇ ಆಗುವಂತಿರುತ್ತದೆ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಂದ ಸಾಲವನ್ನು ಪಡೆದು, ಅದನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ತೀರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರೆ ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಬಾರವು ಇಳಿಯತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮವಂತ ಪುರುಷನೂ ಸಹ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ರೋಗ, ಬಡತನ, ಉಪನಿರ್ಗ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಒದಗಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಶಾಂತ ಬಾವನೆಯಿಂದ ಸಹನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಪುನಃಮುಕ್ತನಾದಂತೆ ಆಯಿತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಆನಂದವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನು ನೆನೆ. ನನಗೆ ಈಗ ಪೂರ್ವಾಕೃತ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಧನವು ಬೇಕಾದಷ್ಟಿದೆ ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಜಿಂಕೆನೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ನನ್ನ ಧರ್ಮಬಾಂಧವರೂ ಸಹ ನನಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಶರಣು ಮೇಲಿನ ಸಾಲದ ಭಾರವನ್ನು ಇಳಿಸಿ ಹುರುರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ, ಸುಖವನ್ನೂ ಹೊಂದುವೆ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮವು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದು ಮದ್ಯ, ವಿದ್ಯೆ, ಧನಸಂಪತ್ತು, ಬಂಧು, ಶರೀರ ಮತ್ತು ದೇವ-ದಾನವರ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಬಲವನ್ನೂ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ ಕರ್ಮರೂಪಿ ಋಣವು ಅಂಥದಾಗಿದೆ. ಅದು ಬೇಗನೇ ಬಿಡುವಂಥದಲ್ಲ.

ಉದಯವು ವೈಶ್ವಾಸಗೊಳ್ಳದಂಥದು. ರೋಗ, ಕೋಳ, ಜೀವನ, ಮರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇನ್ನಾರಿಗೂ ಒದಗದೆ ನಿಮಗಷ್ಟೇ ಒದಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ದುಃಖಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ, ವಿಯೋಗ, ಜನ್ಮ, ಮುತ್ತು, ಮರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಾರಿಗೆ ಕರ್ಮೋದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲ? ಇವುಗಳಿಂದ ಯಾರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ? ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ ಎಲ್ಲರೂ ಭೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದಕೂತಲೇ ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಾಗ ಆಕಾಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಡಿರಿ. ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ತಾಂತವರಿಣಾಮದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು. ಸರ್ವ ದುಃಖವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಈಗ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಸಮಾಧಿ ಮರಣದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವಂತೂ ಹುಟ್ಟಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಸಮಾಧಿಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬೇಕೆಂದೇ ಬಯಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಈಗ ಇಂಥ ಕಠಿಣ ಹಾಗೂ ದುರ್ಲಭ ಪ್ರಸಂಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ; ಎಲ್ಲ ದುಃಖವು ನಾಶವಾಗುವ ನೇರಿಯು ಒದಗಿದೆ, ಈಗ ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿಷಾದವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶರುವುದೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಈ ಸಂದರ್ಭವು ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ಅನಂತಕಾಲ ಕಳೆದರೂ ಇಂಥ ಶುಭಕಾಲವು ಒದಗಲಾರದು. ಅರಿಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ಸರ್ವ ಧರ್ಮಬಾಂಧವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಯಾವ ವ್ರತ, ಸಂಯಮಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವಿಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಂಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಗೆ ಕೊಂದುಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೂ ದೋಷ ತಟ್ಟುತ್ತದೆ, ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದ ವಿರಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ; ಮತ್ತು ಸ್ವಂತದ ಇಹ-ವರಗಳೂ ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋದಾವು. ಇರಲಿ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಮಾಡಿಯೂ ಕೂಡ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಬದುಕಿಯೇ ತೀರುತ್ತೇನೆಂಬ ಭರವಸೆಯಾದರೂ ಇದೆಯೇ? ಅದಂತೂ ತಕ್ಕವಿಲ್ಲ, ಮರಣವಂತೂ ಒಮ್ಮೆ ಬಂದೇ ತೀರುವೆಂದದು ಸಾವು ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳು ಸಂಯಮ ಹಾಗೂ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನೆಂದು ದೂರವಾಗುವುದು ಅಪ್ರಶಸ್ತಿಯೇ ಇದೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ರಾಜ, ವಂಶ, ದೇವ ಇವರ ಸಾಕ್ಷಿಯಿಂದ ಮಾಡುವವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ರಾಜವ ಹತ್ತಿರ ಇದು ಅಪರಾಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೀರಾಧ್ಯಾತ್ಮ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನಂತಕಾಲ ಪರ್ಯಂತ ಜನ್ಮ, ಮರಣ, ರೋಗ, ಕೋಳ, ವಿಯೋಗ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ವಾಶವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವವೋ ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ಮಾಡುವುದು, ಯಾವ ವ್ರತವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವವೋ ಅದನ್ನು ಮುರಿಯುವುದು, ಇವೆರಡೂ ಅಪರಾಧಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವನು ಯಾವ ವ್ರತವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಅನಾದಿ ಸಂಸಾರಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ವ್ರತ-ಸಂಯಮಗಳು ಎಂದೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬೆಂಗೊಳಿಸುವನೆಲೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದೆ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಧರ್ಮಬಾವನೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ.

ಆಹಾರದ ಆಸಕ್ತಿಯ ದೋಷ—ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಕೂಡ ಬಹಳ ಬಹಳ ನಿಂದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತಮ ವೈರುಷವು ಹುನೆಯು ಪ್ರಾಣ ಹರಣ ಮಾಡುವಂಥ ವೇದಸಮಸ್ತ ಕೊಡುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೇವಲ ಧರ್ಮ ಸಾಧನಾಗಿ ಶರೀರವು ಉಳಿದುಬೇಕೆಂದು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಪ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದರಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಆಹಾರದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ಕೂಡ ವಾಸ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಧ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಾಯಿಂದ ಉಚ್ಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಎಲವು, ಮಾಂಸ, ಕೀವು, ರಕ್ತಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ದೇಹವು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ತಾಳುವದಿಲ್ಲ ಈ ದೇಹವಿಲ್ಲದೆ, ತಪ, ವ್ರತ, ಸಂಯಮ ಸ್ವರೂಪಾತ್ಮಕ ರತ್ನತ್ರಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂತಲೇ ಸರಸ-ನೀರಸ, ಮಧುರಾಮಧುರ, ಹುಳಿ-ಕಹಿ ಎಂಥದು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಿಗುವುದೋ ಅಂಥದನ್ನು ನಿರ್ದೋಷ ರೀತಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಹಸಿವನ್ನು ತಮನಮಾಡುವರು. ಎಂಡೂ ರಸನೇಂದ್ರಿಯ ವಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆಹಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ತೀವ್ರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆದರೇನೇ ಮಾನವ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವತುಯೋನಿಯಲ್ಲಂತೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆ ಸರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅವು ವ್ರಬಲ-ವಿರುವುದರಿಂದ ಸಬಲವು ನಿರ್ಬಲವಾದುದನ್ನು ಭಕ್ತನೊಂದಿಗಾಗಿ ಬಿಡುವವು ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯೂ ಸಹ ಆಹಾರದ ವ್ರಬಲ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಮರಿಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಬಿಡುವುದು; ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಉಚ್ಚ, ನೀಚ, ಕುಲೀನ, ಕುಲಹೀನ ಮೊದಲಾದ ಭೇದಗಳು ಸಹ ಆಹಾರದಿಂದಲೇ ಆಗಿವೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ನಿಂದ್ಯ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಆಹಾರದ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೆ ವುರುಷರಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಆಹಾರದ ಮೇಲೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಂಥವರು ನಿರ್ವಾಂಛಕ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಲ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮ ವುರುಷರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಹಾರ ಲಂವಟಿರಾದ ವುರುಷರು ತೋಟ-ವಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಆನಂದದಿಂದ ವನಭೋಜನ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೋಟ್ಯಾಧಿ ತ್ರಸ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಾನಗಳಿಗೂ ಸಹ ಇದೇ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಅನುಮೋದನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ; ಅಭಕ್ತ್ಯ ಭಕ್ತನೊಂದಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಅಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾವ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಕಳವು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವದಿಲ್ಲ; ವೃಥಾಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಅತಿಶಯ ವರಿಗ್ರಹವಿಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಅವರಿಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಕೇವಲ ಮಿಷ್ಣುತ್ವವು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯದೇಕೆಂಬ ಹೇತುವಿನಿಂದಲೇ ಅವರು ಇತರ ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡಿಯೂ ಸಹ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ ಇದೇ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಅವರು ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ, ಕಳವು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಕುಲ ಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೀಚ ಜಾತಿಯವರ ಆಹಾರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ಹೋಗಿ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ-ಮಾನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿಂದ್ಯ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅವರಿಗೆ ತಾವಾರು, ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂಬುದರ ಮರೆವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಸವಿ-ಸವಿ ವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಿರಿವಂತ ಜನರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ಆಹಾರವು ಬೇಕಾದಂಥದು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀಚ ಅಂತ್ಯಜರಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಲಂಭರಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿ ಊಟ ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾರನ್ನು ಸ್ವರ್ತ ಸಹ ಮಾಡಲಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಅಧಮ, ನೀಚ, ಕುಲಹೀನರು ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ವದಿಸಿದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು— ಹೊಲೆವಾದಿಗಳು ಸ್ವರ್ತವಾದಿಹಂಥವುಗಳನ್ನು— ಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ ಆಹಾರ ಲಂವಟಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ವ್ರತ, ಉಪವಾಸ, ಶೀಲ, ಸಂಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಡೂ ಸಾಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಾನ-ವಾಸದ ದುಃಖ-ವಿರುವದಿಲ್ಲ ವೇಳೆ ವೇಳೆಗೆ ಅಭಕ್ತ್ಯ ಎಂಜಲು, ಮದ್ಯ-ಮಾಂಸ ಯಾವುದು ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡರೆ ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಸಿದ್ಧರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವರು ತಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ ಇದರ ಮೇಲಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುಲಂವಟರಿಂದ ಎಂಥ ಅನರ್ಥಗಳು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ನೋಡಿರಿ! ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ವದಾರ್ಥವನ್ನಾದರೂ ತೋರಿಸಿ, ನೋಡಿ ತಿನ್ನದೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರವೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಸವಿ-ಸವಿ ವದಾರ್ಥಗಳು ಯಾವಾಗ ಸಿಕ್ಕುವವು, ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗ ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಯೇನು, ಎಂಬ ಆಕುರತೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅಂಥಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲಿಯದು? ಮೊದಮೊದಲು ಇಂಥ ಜನರು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜುರುಕರಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಬುದ್ಧಿಯವರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅಲ್ಲದೆ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರೀತತೆಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅವರು ದುರ್ಮಾರ್ಗದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸ ಹತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮದಿಂದ ವರಾವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ವ್ರತ್ಯಕ್ತ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಲವು ಜನರು

ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಅಮೃತದಂಧ ರಸಭರಿತವಾಣಿಯಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಸನ್ಮಾಗದ ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಕೆಲವರಂತೂ ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರವಣವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾದುದು ಯಾವುದು, ಸುಳ್ಳು ಯಾವುದು, ತಮ್ಮ ಆಚರಣೆಯು ಹೇಗಿರಬೇಕು ಇದೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತರಾಗಿರಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅನ್ಯಾಯಾಚರಣ ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಭೇದಗಳೇ ಆಗಿವೆ : ಮುನೀಶ್ವರರಿಗಂತೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಹಾರ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಪ್ರಾವಕರಿಗೂ ಕೂಡ ಶುದ್ಧಬುದ್ಧಿಯು ಉಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ.

ಆಹಾರ ಲಿಂಗವೆಂದರೆ ಅನನ್ಯ — ಆಹಾರ ಲಿಂಗವೆಂದರೆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ತೋರಿಸಿ ತಿನ್ನುವಷ್ಟು ಸ್ಥಿರತೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಬೇಗನೆ ಹೇಗಾದರೂ ವಿವಾದರೂ ತಿನ್ನಲಕ್ಕೆ ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಅವೇಕ್ಷೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಅವರಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾನಂದಿಬೇಕು, ತನಗೆ ಉಚ್ಚಾಸನ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಅವೇಕ್ಷೆಯೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಸವಿಯಾದ ಊಟವು ಲಭಿಸುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನವನಿಧಿಗಳು ಪ್ರಾವೃತವಾದಷ್ಟು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಿಶ್ರ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಡುವವರ ದಾಸ-ರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರು, ಸ್ವಾಮಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಅವರ ಮೇಲೆ ಅವಕಾರ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂಥ ಪುರುಷರ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳೂ ಕೂಡ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರ ಲಿಂಗವೆ ಪುರುಷರಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಪುರುಷನು ಆತ್ಮಿಕ ಸುಖಕ್ಕೇನೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಜಞಿತ ವಿಷಯ ಸುಖದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಅರುಚಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇವರಿಗಂತೂ ಮಿಶ್ರ ಭೋಜನ-ವನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವೇ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಇವರಿಗೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸುಖವೆಲ್ಲಿಯದು? ಜಿಹ್ವಾಲಿಂಗವೆಂದಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಉಚ್ಚಕುಲೀನ, ನೀಚಕುಲೀನ, ಮಹಾ ಅಭಿಮಾನಿ, ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ದೀನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮುಖದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ಯಾಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಕೇವಲ ಒಂದು ಭೋಜನದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಳನೆಯ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಜಂತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ವಿೂನುಗಳು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ ದುಃಖವಿರುವ ನರಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತವೆ ಸುಭಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಟ್ಟ ದಶಾಂಗ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದ ಸುಖ ಭೋಗದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯು ಎನಿಸಿಲ್ಲ ಅವನು ಇನ್ನಾರೋ ತಂದೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ರಸದ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ ಸಹ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ವಿಳನೆಯ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅನ್ಯರ ಗತಿ ವಿಳನು? ಈಗ ಜಿನವಜ್ರವೆಂಬ ಅಮೃತವನ್ನು ನಿಮಗೆ ಕುಡಿಸುತ್ತ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ನೀವು ಆಹಾರ, ರಸ, ವಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಇನ್ನೂ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಿಸಂತಯವಾಗಿಯೂ ಭ್ರಮಣಮಾಡುವದಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ, ವಿಯೋಗ, ಜನ್ಮ, ಮರಣ ಇವುಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ಅನಂತಕಾಲ ಭೋಗಿಸುವದಿದೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಹಾರದಿಂದ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆಹಾರವನ್ನು ತಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾದೀತೆಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ನಿಮ್ಮದಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಅದು ಸುಳ್ಳಾಗಿದೆ. ಆಹಾರದಿಂದ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯು ಅಸಾಧಾರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ಸತ್ಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವದಿರುತ್ತದೆ ಹಸಿವೆಯಾದಂತೆ ತಿನ್ನುತ್ತ ಹೋದರೆ ಹಸಿವೆಯು ಹಿಂಗುವದಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜಾಡಬೇಕು. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ಹಾಕುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅದು ಶಾಂತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ನದಿಗಳು ಬಂದು ಸೇರಿದವೆಂದು ಅದು ತೃಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದೇ ವೃತ್ತಾರ ಆಹಾರದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅತ್ಯಂತ ಬಲ, ಶೇಷ, ವೀರ್ಯ ಇಂತಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಮಾನಸಿಕ ಆಹಾರವನ್ನು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ ಆದರೂ ಅವನಿಗೆ ಹಸಿವೆ ಇಲ್ಲದಂದೆ ತೃಪ್ತಿಯ ಸುಖವು ಲಭಿಸುವುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ನಾರಾಯಣ, ಬಲಭದ್ರ, ವ್ರತನಾರಾಯಣ

ಮತ್ತು ಭೋಗ ಭೂಮಿಯೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯರೂ ಸಹ ಲಾಭಾಂತರಾಯ ಮತ್ತು ಭೋಗಾಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ವ್ಯಾವಸ್ಥಾವಾಗುವ ಉತ್ತಮ ಆಹಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರ ಕೃಧೆಯ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅನ್ನದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಶಾಂತಿಯು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲದಂತಾದೀತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧೀರತನವನ್ನು ತಾಳಿ, ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿರಿ ಈಗ ನೀವು ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ಎಷ್ಟು ತಕ್ಕೊಂಡೀರಿ? ಆದರೆ ಸ್ವಾದವು ಎಷ್ಟು ವೇಳೆ ನಿಂತೀತು? ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಇರುವ ವರೆಗೆ ಅನ್ನದ ರುಚಿಯು. ನುಂಗಿದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಸ್ವಾದವು ಉಳಿದೀತೆ? ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಾದರೂ ಸ್ವಾದವೆಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ? ಕೇವಲ ನಿಮ್ಮ ವಿವರೀತ ತೃಷ್ಣೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಭಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೀರಿ. ಇನ್ನೂ ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ಹೋಗುವ ಕ್ಷಣವು ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಂಡರೆ ನಿಮ್ಮ ತೃಪ್ತಿಯು ಹೇಗಾದೀತು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ನಾಥಿಸಿರಿ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ನೀವು ಯಾವುದರ ಸ್ವಾದವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಒಂದು ಅವೂರ್ವ ಆಹಾರವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ನೀರಿನ ಹಣಿಗಳನ್ನು ನೆಕ್ಕುವುದರಿಂದ ತೃಪ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಲಭಿಸೀತು? ಈ ಮೊದಲು ನೀವು ಹಗಲಿರುಳೂ ಆಹಾರದ ಸಲುವಾಗಿ ದುಃಖಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದಿರಿ ಅನೇಕ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯು ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಒಂದು ದುಃಖವೇ ಅವನು ಆಹಾರವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ನೇನೆ, ವಾಣಿಜ್ಯ ನೊದಲಾದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದು ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧದ ದುಃಖವಾಗಿದೆ ಧನ ಸಂಪಾದಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ದೈನ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ವರಾಧೀನ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖವು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಷ್ಟಮಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಧನವನ್ನು ನಷ್ಟಮಾಡುವಾಗ ಆಗುವ ದುಃಖವು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ, ತಾವು ಅಶಕ್ತರು, ಆಪ್ತಬುದ್ಧರು ಎನಿಸಿದಾಗ ಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ವ್ರತರು ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ಅವರ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೂ ದುಃಖ ಕಾರಕವೇ. ಸ್ವತಃ ಅನ್ನವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸ ಹತ್ತುವುದು, ಅದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ವರೆಗೆ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಇದೂ ಒಂದು ದುಃಖವೇ ಅಡಿಗೆಗಾಗಿ ಅನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಇರದಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಪೇಡಿಯಿಂದ ಹೋಗಿ ತರುವ ದುಃಖ, ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಎಲ್ಲ ವಸಾಧಿಗಳು ಸಿಗದೆ ಇರುವ ದುಃಖ, ನವಿಯಾದ ಆಹಾರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಹುಳಿ ಕಾರಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆವೇಶಿಯುಂಟಾಗುವುದು, ಹುಳಿ ಕಾರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಿಷ್ಣುತ್ವವು ದೊರೆಯಲಿಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಾಳುವುದು, ಇದೂ ಒಂದು ದುಃಖ; ಈ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಅನೇಕ ದೊರೆಯಲಿಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಾಳುವುದು, ಇದೂ ಒಂದು ದುಃಖ; ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣವೂ ಕೂಡ ಇಚ್ಛೆಯು ಎಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖವು ಎಲ್ಲಿಯದು? ಸ್ವಾದ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಸುಖವಿದೆ ಎನ್ನೋಣವೆ? ಶುತ್ತು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಬೇಗನೆ ಗಂಟಲೊಳಗೇ ಇಳಿಯ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅದು ನಾಲಿಗೆಯ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟುವುದು ಕೇವಲ ನಾಲಿಗೆಯ ತುದಿಗೇನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಏನಾದರೂ ರುಚಿಯು ಹತ್ತಿದರೆ ಹತ್ತಬೇಕು ನಾಲಿಗೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ ವರೆಗಂತೂ ಸ್ವಾದವು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿಹೋದ ಮೇಲಂತೂ ರುಚಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾದದ ಸತ್ತೆಯು ಇರುತ್ತದೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಥ ಭಯಂಕರ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಕಟವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದು ಎಂಥ ಅಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ! ಇರಲಿ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಶಾಂತಿಯು ವ್ಯಾವಸ್ಥಾವಾಗುತ್ತದೆಂದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅಡ್ಡಿಯಿರಲಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇಚ್ಛೆಯು ಅಭಾವವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಒದಗಿದೆ, ಆಹಾರವಂತೂ ಕಷ್ಟ ಕೊಡುವಂಥದಿದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಆಹಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಅಕ್ಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ. ಈ ಸಲ್ಲಿಕೆಯ ಸಂದರ್ಭವು ಒಹಳ ಅವೂರ್ವವಾದುದು ಈಗ ಆಹಾರ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತೊರೆಯಿರಿ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದೃಢತೆಯನ್ನು ಇಡಿರಿ. ಆಹಾರದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿರಿ. ಅಂದರೆ ನೀವು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹಸುವು ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯು

ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಾಗರ ವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯವು ಇರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ತರುವಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಆಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಕಂಠದೊಳಗಿಂದ ಅಮೃತವು ಒಸರ ಹತ್ತುತ್ತದೆ. ಕೂಡಲೆ ಹಸಿವೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ರಥಾವನಂದರಿ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಹಸಿವೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಇರುವುದಾಗಿದೆ ಇದು ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅನಶನ, ಅವಮಾದರ್ಯ, ರಸಪರಿತ್ಯಾಗ ಇತ್ಯಾದಿ ತಪಸ್ವಿರಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದುದರ ಫಲವಾಗಿದೆ. ತೀರ್ಥಾಂಜ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಅನಂತಕಾಲ ಹೊಂದಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆಹಾರದ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣವು, ಯಾರು ಈ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವರೋ ಅವರು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ಕವಲಾಪಾರಗಳಿಲ್ಲದ ದೇವರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ನೀವು ಯಾವ ಹಸಿವೆಯ ವೇದನೆಯಿಂದ ದುಃಖಿಗಾಗು-ತ್ತಿದ್ದೀರೋ, ಆ ವೇದನೆಯನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡಿ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಡಿರಿ. ಅಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯೇ ಇಲ್ಲದ ಕಲ್ಪವಾಸಿ ದೇವರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತುವಿರಿ ಈಗ ವೇದನೆಯು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲೆಂದು ನೀವು ಅನ್ನವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ವೇದನೆಯ ಕೀಟಕವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ತರೀರದ ಮಮತ್ವ ಬಿಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಈ ತರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವೇ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮಮತೆಯಿಂದಲೂ ದೇಹವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಈ ಜೀವವು ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ, ರೋಗ, ವರೇಷಹ ಈ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಕೇವಲ ತರೀರದ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ಒದಗುತ್ತವೆ. ಸತ್ಪುರುಷರು ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದು ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿದೆ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವು, ಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ತರೀರದ ಸಹವಾಸವು ಪುನಃ ಬೇಡವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಸಂಸಾರದ ಕೊನೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವರ ದೇಹವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗ ಇದರ ಕೊನೆಯು ಬರುವುದೋ ಆಗ ತೀರ, ಸಂಯಮಗಳ ಸಾಮಗ್ರಿಯು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿ ಜೀವವು ನಿರ್ವಾಣ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ನಿಮಗೆ ತರೀರದ ವೇದನೆಯ ದುಃಖವಿದ್ದರೆ ಕೂಡಲೆ ಈ ತರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮಮತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ. ಪುನಃ ಬೇಡವು ಬೇಡವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತೀವ್ರ ದುಃಖವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಹಾರವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ಅಂದರೆ ಪುನಃ ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಯು ಆಗುವಂಥ ತರೀರವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಆಹಾರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವಂಥ ವ್ರತಗಳೇ ಒದಗುವದಿಲ್ಲ ಇನ್ನೆ ವಾತಪಿತ್ತ ಕಠಗಳ ವಿಚಾರವು ಮಂದವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವಂತೆ ತರೀರವನ್ನು ಕೃತಗೊಳಿಸಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಪರಿಣಾಮದ ತುದಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿರಿ. ಇದರ ರೀತಿಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲೇ ಸಲ್ಲಿಪಾಟದ ವಿವರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಸ್ಮರಣೆಯಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿರಿ. ಕೊನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದೋ ಅಷ್ಟಿಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ಕಡೆಗೆ ನೀರನ್ನೂ ಸಹ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ಬಾಯಿಂದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುವ ವರೆಗೂ ಮಂಜನಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನ್ನಿರಿ. ಹನ್ನೆರಡು ಭಾವನೆಗಳನ್ನೂ ಭಾವಿಸಿರಿ. ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಕೇವಲ ಅರಹಂತ ಸಿದ್ಧರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮರೂ, ಮತ್ಸಲ್ಯ ಅಂಗವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವವರೂ, ಸ್ತ್ರೀಕರಣ ಅಂಗದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯುಳ್ಳವರೂ ಅದಂಥ ಧರ್ಮಬಂಧುಗಳು ನಾಲ್ಕು ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು, ಮಂಜನಮಸ್ಯಾರ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮಂಜುಕ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಿ, ಅವರು ಕೇಳುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಅತ್ತಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯನ ತರೀರ ಹಾಗೂ ಮಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟವಾಗದಂತೆ ಮಂಜುಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಧರ್ಮ ತ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರ ಚಿತ್ತವು ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಹಲವು ಜನರು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ನೇರಿ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಂದೆ ಗೊಂದಲಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರ ತರುವಾಯ ಒಬ್ಬರಂತೆ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಇದಲ್ಲದೆ ಆರಾಧಕ ಪುರುಷನ ಹತ್ತರ ಹಲವು ಜನರು ಅಥವಾ ಅವನ ಪ್ರೇಮದ ಆವೇಷವು ಇಲ್ಲವೆ ನಿರರ್ಥಕ ಒದರಾಡುವವರು ಬಾರದಂತೆ ಎಚ್ಚರವಹಿಸಬೇಕು ಅವನ ಹತ್ತರ ಕುಳಿತು ಮಾಯ, ಮೋಹ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಕೊಂಡರು ಯಾವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವನ ಮೋಹವು

ನಷ್ಟವಾಗಿ ವೀತರಾಗಿ ಭಾವನೆಯು ಹೆಚ್ಚುವುದೋ ಅಂದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಆಡಬೇಕು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ವರುಷರ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನುಳಿದವರು ಯಾರೂ ಇರಲಾರದು

ವದಿಯೇಂ ಜೀವದಯಾಮತಂ ಪರಮಧರ್ಮಂ ತನ್ನತಂ ಬೊರ್ದಿ ಮುಂ-
ಗಡೆ ನಿರ್ಗುಂಧರಧಕ್ಕೆ ಸಂದ ಯತಿ ಸೂರ್ಯಂ ಬೊಲ್ಪವಾಂಭೋಧಿಯಂ ।
ಕಡುವೇಗಂ ಪರಿಲಂಘವಂ ಸುಕೃತಕೃದ್ಗಾಹ್ಯಸ್ವನುಂ ಧರ್ಮದಾ
ವಡಗಿಂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಾಂಟಿದೇ ಇರನಲು ರತ್ನಾಕರಾಧೀಶ್ವರಾ ॥

— ರತ್ನಾಕರ—ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ ೪೨.

ಆರಾಧಕ ಪುರುಷನ ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅವನ ಐದು ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕು—

ಜೀವಿತಮರಣಾತಂನೇ ಭಯಮಿತ್ರಸ್ಯೃತಿನಿದಾನನಾಮಾನಃ ।

ಸಲ್ಲೇಖನಾತಿಚಾರಾಃ ಪಂಚ ಜಿನೇಂದ್ರೈಃ ಸಮಾದಿಷ್ಟಾಃ ॥ ೧೨೯ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜೀವಿತಮರಣಾತಂನೇ) ಬಾಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ, ನಾಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ (ಭಯ) ಹೆದರಿಕೆ (ಮಿತ್ರಸ್ಯೃತಿ) ಗೆಳೆಯರ ನೆನಪು (ನಿದಾನನಾಮಾನಃ) ಮುಂದಿನ ಕಾಲದ ಫಲದ ಅವೇಕ್ಷೆ ಅಂದರೆ ನಿದಾನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ—ಈ ಐದು—(ಸಲ್ಲೇಖನಾತಿಚಾರಾಃ) ಸಲ್ಲೇಖನದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು (ಜಿನೇಂದ್ರೈಃ ಸಮಾದಿಷ್ಟಾಃ) ಜಿನೇಂದ್ರದೇವನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ತರುವಾಯವೂ ಸಹ ಎರಡು ದಿನ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬದುಕಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವುದು 'ಜೀವಿತಾತಂಸಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಮರಣವು ಬೇಗನೆ ಬರಬೇಕು ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವುದು 'ಮರಣಾತಂಸಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಮರಣವು ವ್ರಾತವಾದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗುವುದಿಲ್ಲ! ಅದು ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹನವಾದೀತು ಎಂದು ಹೆದರುವುದು ಮೂರನೆಯ ದೋಷವು. ನಾಯುವಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟಮಿತ್ರ-ವ್ರತ್ತ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದು 'ಮಿತ್ರ-ಸ್ಯೃತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದೋಷವಾಗಿದೆ ನಾನು ಇಂಥ ತನತ್ವಯ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಫಲಗಳು ದೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವುದು 'ನಿದಾನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐದನೆಯ ದೋಷವಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ರತಾರ ಇರುವ ಐದು ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಾನ್‌ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಲ್ಲೇಖನ ಮರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಕೇವಲ ತನ್ನ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನಕ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಪರವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅಂದರೂ ಕೂಡ ಬದುಕುವ ಇಲ್ಲವೆ ನಾಯುವೆ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಭಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಮಿತ್ರರ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಮುಂದೆ ಇಂಥ ಸುಖ ಸಾಗಲೆಂದು ಅವೇಕ್ಷಿಸುವುದು—ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಪರಿಣಾಮದ ಉಜ್ವಲತೆಯು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ತಿರುಗಿ .ರಾಗ

1. ಅಯತನವುಸು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ಕಂಡ ॥ ಮರಣದ ಬಾಲ್ಕಿಯ ಬಯಕೆಯು ಭಯವಸಲ್ಲೇಖನೆಯೋ ಮಿತ್ರಸ್ಯೃತಿ ನಿದಾನ ತಾಂ ।

ನಿರುತಂನಿದಾನಮೆಂದಕ್ಕೆನು ತಾಪರ್ಹನ ಮಕದಿಂದತಿಕ್ರಮಂಗಳಿ ವಯ್ಯುಂ ॥

ಗದ್ಯ ॥ ಈ ಅಯತಿಚಾರಗಳೆನಗಿರುವದೆ ಸಕಲಮಕ್ಕುಮೆಲ್ಲಿ ಈ ಪರಿಷಹಮಂ ಸ್ಥಿರಸಲದು ಸ್ಥಿತಮೆನಗೆ ಶೀಘ್ರ ಸಾವದೊಳಿತ್ತಾದವೈದಂದು ಸಾವಂ ಬಯಸುವುದುಂ, ತನ್ನಾಗ್ಗಿನದಪದಿಗಳಂತಾಯ್ತು ವಿಷಮವಾಙ್ಮಾಡಿಯುಂ, ಸಾಯಿ ನೆಂಬುದು ಮರಣಸಂಸೆಯುಂ ಯೊಂದಪಮೃತ್ಯುವಂ ಕಳಿರೊಡೊಳ್ಳಿತ್ತಾದವುಡಾಗಮಮೆಲ್ಲಮ ನೋಡುವೆ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಬಾಲ್ಕಿಯಂ ಬಯಸುವುದುಂ, ತನ್ನ ಸಯಮಕ್ಕುತಾರಮಪ್ರತಿಕ್ರೋಧಿಯಂ ಸೇವಿಸುವುದು ಮುಂತಾದೊಡಂ ಬಾಲ್ಕಿನೆಂಬ ಜೀವಿತಾಸಂಸೆ ಈ ಭವದೊಳಪ್ಪ ಸಾವಂ ಕಾವರಿಲ್ಲೆಂಬುದೊಳಪ್ಪಮರಯಿಸಿಲ್ಲೆಂಬುದೊಳಪ್ಪ ಅಗಂಕುಕದೊಳಪ್ಪ ಭಯಂಗಳುವು ಸಾಗಿಸುವುದು ಭಯಂ ತನ್ನ ಕಳೆಯರಂ ನೆನೆವುದು ಮಿತ್ರಸ್ಯೃತಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಭೋಗಂಗಳೆನಗೆ ಸಲ್ಲೇಖನೆಯ ಫಲದೊಳು ಫಲಿಸುವುದುಳ್ಳೆಂಬುದು ನಿದಾಪಮೆಂಬುದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಪಿತ್ತಾದುದು.

ದ್ವೇಷಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಲ್ಲೇಖನೆಯನ್ನು ಮಲಿನ್ಯಗೊಳಿಸುವಂಥ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು ನಿರ್ದೋಷ ಸಮಾಧಿ ಮರಣವು ಒದಗಿದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹಾನ್ ಪುದ್ಗಿಧಾರಕ ದೇವವದವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಂಯಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ನೀತ್ರೀಯಸವನ್ನು—ಮೋಕ್ಷವನ್ನು—ಸಂಪಾದಿಸಲು ಬರುತ್ತದೆ.

ಅನಿಮಿಷರಾಜರಾಜ್ಯವರ ಭೋಗನೆ ಪಾಸೆತಿಯವು ರಾಜ್ಯದೊಂ-
ದನುವನುಸೌಖ್ಯಮಂ ನೆನೆಯದಿಂದ್ರವಧೂಟಿಯರೊಡನಿವು ಕಾ- ।
ಮಿನಿಯರ ಕೂಟಮಂ ನೆನೆಯದಸ್ವಲಿತರ್ ನೆನೆದರ್ ಜಿನೇಂದ್ರ ವಾ-
ವನ ವದವಂಕಜದ್ವಯಮನಾವಗಮುತವರೆಂ ಮಹಾತ್ಮರೋ ॥

—ಕಮಲಭವ—ಶಾಂತೀಶ್ವರ ಪುರಾಣಂ ೭, ೫೩

ಸಲ್ಲೇಖನ ಪ್ರತದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಆಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ನೀತ್ರೀಯಸಮಭ್ಯುದಯಂ ನಿಸ್ತೀರಂ ದುಸ್ತರಂ ಸುಖಾಂಬುನಿಧಿಮ್ ।

ನಿಸಿಬುತಿ ಪೀತಧರ್ಮಾ ಸರ್ವೈರ್ದುಃಖೈರನಾಲಿಢಃ ॥ ೧೩೦ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪೀತಧರ್ಮಾ) ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದವನು—ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು (ಸರ್ವೈಃ ದುಃಖೈಃ) ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ (ಅನಾಲಿಢಃ ಸನ್) ರಹಿತನಾಗಿ (ಅಭ್ಯುದಯಂ) ಇಂದ್ರಾದಿಗಳ ವೈಭವವನ್ನು—ಹಾಗೆಯೇ—(ನಿಸ್ತೀರಂ) ಅಪಾರವಾದಂಥ (ದುಸ್ತರಂ) ಕಠಿಣವಾದಂಥ (ಸುಖಾಂಬುನಿಧಿಃ) ಸುಖದ ಸಮುದ್ರವೇ ಆಗಿರುವಂಥ (ನೀತ್ರೀಯಂ) ಮೋಕ್ಷವನ್ನು (ನಿಸಿಬುತಿ) ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಧರ್ಮಾಮೃತವನ್ನು ಸೇವಿಸುವಂಥ ಯಾವನಾದರೂ ಸಲ್ಲೇಖನ ದಾರಿಯಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸ್ವರ್ಗದೊಳಗಿನ ಅಹಮಿಂದ್ರ ವದದ ಸುಖವರಂವರಿಯನ್ನು ಬಹು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಸುಖದ ಸಮುದ್ರದಂತಿರುವ—ಸಂಪಾದಿಸಲು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವ—ನಿರ್ವಾಣ ಪದದ ಅನುಭವವನ್ನು ವಡೆಯುತ್ತಾನೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ಸಹಿತ ಧರ್ಮಾಸುಷ್ಣಾನ ಮಾಡುವುದರ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಫಲಗಳನ್ನು ಎರಡು ವಿಧಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ ಒಂದು ಫಲ ನೀತ್ರೀಯಸರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಫಲವು ಅಭ್ಯುದಯ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸುಖ ಸಮುದ್ರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎರಡೂ ಸುಖ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿದೆ. ಅಭ್ಯುದಯ ರೂಪ ಸಮುದ್ರವು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕವಾಗಿರದೆ ಸಾಂಸಾರಿಕವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಲೌಕಿಕ ಸುಖವೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ನಿರಾಕುಲತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸುಖದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ನಿಜವಾದ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಶ್ರಿತ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧ ಸುಖವಾಗಿಲ್ಲ; ವರಾಶ್ರಿತ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧ ಸುಖವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಅಸ್ಥಿರವೂ ಆಗಿದೆ ಇನ್ನು ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖವು ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಕಾರದ ಹೇತುವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ವಿಕೃತಿಯು ಉಂಟಾಗುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖಕ್ಕೇನೇ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇದನ್ನೇ ಮೊದಲು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಅಭ್ಯುದಯ ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಗೂಞನೆಯ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ವೂಣಿ, ಧನ, ಅಜ್ಞೆ, ಬಲ, ವರಿಜನ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಭೋಗ ಇವುಗಳ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖದ ಸೂಚನೆಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ದುಃಖವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗುವುದು—ಅವುಗಳ ನ್ಯಾಮಿಗೆ—

1 ಅಯುತವರ್ಮನ ಪದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ.

ಕಂದ : ಅನೀತ್ರೀಯಸಸುಖಮುಮಪಾಪಿರುತಮುಪ್ಪಸೆಂಪಿಪ್ಪಳುದಯಮುಮಂ ।

ಚೈನವೋಮೃತಸೇವನೆ ಪಾಪದು ದೊರೆಕೊಂಡದನುಭವಿಸುತ್ತರು ಫಲವು ॥

ಸಾಧ್ಯವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯ 'ಸರ್ವೈರ್ದುರ್ಯೋಗೈರನಾಲೀಧಃ' ಎಂಬ ವದ ಸಮೂಹವು ಸೀಮಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮುಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖದ ಒಡೆಯನಾದ ಸಿದ್ಧಾತ್ಮನಿಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮ-ಜರಾ-ರೋಗ ಮತ್ಸು ಮರಣದ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಅವನು ದೂರನಿರುವನು. ಅವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ರಕಾರದ ದುಃಖಗಳಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಈ ಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಸುಖ ಸಾಗರಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ 'ನಿಸ್ಸೀರ' ಮತ್ತು 'ದುಸ್ತರ' ಎಂಬ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಅರ್ಥವಿದೆ. ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖ ಸಮುದ್ರವು 'ನಿಸ್ಸೀರ'ವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ತೀರವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ ಅನಂತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಾಟುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯೂ ಯಾರಿಗೆ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಭ್ಯುದಯ ಸುಖ ಸಮುದ್ರವು ತೀರ ಉಳ್ಳುದ್ದಾಗಿದೆ, ಸೀಮೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಾಟಿ ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಕಾರ್ಯವು ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ದುಸ್ತರವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಈಸಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು, ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೂರಗೊಳಿಸಿ ಹೊರ ಬೀಳುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲರೊಡರೂ ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಇದರೊಳಗಿಂದ ಈಸಿ ವಾರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನು ಕಂಡುಬಂದಾನು. ಇದನ್ನು ಅಕ್ಷೃಕ್ಕೆ ತಂದು ಆಚಾರ್ಯರು 'ದುಸ್ತರ'ವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸ ಧ]

ತವದ ವೊಡವು ಕೈಮಿಗೆ ವರೀಷಹಮಂ ಸಲೆ ಗೆಲ್ಲ ಚಿತ್ತದೊಳ
ವಿವುಳತೆವೆತ್ತ ಸಂಸರಣದಧ್ರವಧಾವಮನವು ಕೆಯ್ಯು ನಿ- |
ಷ್ಯವಟೆವೆತ್ತ ಸುವ್ರತಗುಣಂಗಳ ಸಂತತಿ ನಾಜಮಾಗಿ ರಾ-
ಜಿವರೆನಲಾತವಸ್ತುಗಳುದಾತ್ತಮನಸ್ಸಿಗಳೆಂ ಮಹಾತ್ಮರೋ ||

—ಕಮಲಭವ—ಶಾಂಕೀಶ್ವರ ಪುರಾಣಂ ೭, ೫೪.

ಇನ್ನು ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಜನ್ಮಜರಾಮಯಮರಣೈಃ ಶೋಕೈರ್ದುರ್ಯೋಗೈರ್ಭಯೈಶ್ಚ ವರಿಮುಕ್ತಮ್ |
ನಿರ್ವಾಣಂ ಶುದ್ಧಸುಖಂ ನೀತ್ರೀಯಸಮಿಷ್ಯತೇ ನಿತ್ಯಮ್ || ೧೩೧ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜನ್ಮಜರಾಮಯಮರಣೈಃ) ಹುಟ್ಟು, ಮುತ್ತು, ರೋಗ, ಸಾವು, (ಶೋಕೈಃ ದುಃಖೈರ್ಭಯೈಃ ಚ) ಶೋಕ, ದುಃಖ, ಭೀತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು (ವರಿಮುಕ್ತಂ) ಇಲ್ಲದಂಥ (ನಿತ್ಯಂ) ನಿತ್ಯ (ಶುದ್ಧಸುಖಂ) ಶುದ್ಧ, ಸುಖಸ್ವರೂಪ (ನಿರ್ವಾಣಂ) ಮೋಕ್ಷವು (ನೀತ್ರೀಯಸಂ) ನೀತ್ರೀಯಸ (ಇಷ್ಯತೇ) ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಹುಟ್ಟು, ಮುತ್ತು, ಬೇನೆ, ಸಾವು, ಶೋಕ ಹೆದರಿಕೆ ಮತ್ತು ದುಃಖ ಇವು ಎಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಉಪಾಧಿರಹಿತ ಸುಖವು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದೋ ಅದಕ್ಕೇನೇ ನಿರ್ವಾಣ, ಮೋಕ್ಷ, ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿ 'ಶುದ್ಧಸುಖ' ಮತ್ತು 'ನಿತ್ಯ' ಎನ್ನುವ ವಿಶೇಷಣಗಳು ನೀತ್ರೀಯಸ ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಲೌಕಿಕ ಸುಖದಿಂದ ಭಿನ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸುಖವು ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಧಾವದ ಅಧಾವದಿಂದ

1 ಅಯತವರ್ಮನ ಗದ್ಯ ಹೀಗಿದೆ.

ಅವರೊಳು ಜನ್ಮಮುಂ ಜರೆಯವನಾಮಯಮುಂ ಶೋಕಮುಂ ದುಃಖಮುಂ ಭಯಮುಮೊದಿವು ಮೊದಲಾಗೊಡೆಯ ದೋಷಂಗಳಂ ಹಿಂಗಿದುದುಮನಂಶಕ್ತಾ ಸಮುಮನಂಶಕ್ತದರ್ಶನಮುಮನಂಶಕ್ತವೀರ್ಯಮುಮನಂಶಕ್ತಸುಖಮುಂ ಸ್ವಭಾವದಿ ನೆಲಸು-
ಗೆಯುಮನಂಶಕ್ತಸ್ತಿಯುಂ ಶುದ್ಧಿಕೆಯುಂ ಬೆಳಗುಂ ಹೆರತೊಂದುಪನಸೆ ಹೆಡದುದುಂ ನಿರವಧಿಯು ಮೊದಿ ಗುಣಂಗಳೊ-
ಳ್ಳೊಡಿದುದುಂ ನಿತ್ಯೀಯಸಸುಖಂ.

ಬಾದಾರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ವರಮು ನಿರಾಕುಲಮಯವೂ ಸ್ವಾಧೀನವೂ ಸಹಜಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವೂ ಆಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಮೋಕ್ಷ, ನಿಃಶ್ರೇಯಸ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ

ಪರಮವಚಿತ್ರಂ ತಾತ್ಪತ್ಯಮರುಜಮುನಿಂದ್ರಿಯಮರುದ್ರಮಕ್ಷಯಮಜರಂ ।

ನಿರುಪದ್ರವಮದಚಲಮಸ್ವರಮವುನರ್ದವಮನಂತಮವೃತನಿನಾನಂ ॥

ಜನ್ಮ — ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಂ ೧೪-೫೬.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಃಶ್ರೇಯಸ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸಿದ್ಧರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ವಿದ್ಯಾದರ್ಶನತಕ್ತಿ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವ್ರಹ್ಮಾದತ್ಯಪ್ತಿಶುದ್ಧಿಯುಜಃ ।

ನಿರಂತರಯಾ ನಿರವಧಯೋ ನಿಃಶ್ರೇಯಸಮಾವಸಂತಿ ಸುಖಮ್ ॥ ೧೩೨ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ವಿದ್ಯಾದರ್ಶನತಕ್ತಿ) ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತ ವೀರ್ಯ (ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವ್ರಹ್ಮಾದತ್ಯಪ್ತಿಶುದ್ಧಿಯುಜಃ) ಪರಮ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ವರಮಾನಂದ, ಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶುದ್ಧಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ (ನಿರಂತರಯಾ) ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯೆಂಬುದು ಇಲ್ಲದೆ (ನಿರವಧಯಃ) ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆ ಇಲ್ಲದೆ—ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಇರುವ—(ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಸುಖಂ) ಮೋಕ್ಷ ಸುಖದಲ್ಲಿ—ಮುಕ್ತಾತ್ಮರು—(ಅವಸಂತಿ) ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅರ್ಥ—ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತ ವೀರ್ಯ, ವರಮೋದಾಸೀನತೆ, ಅನಂತ ಸುಖ, ವಿಷಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಂಛಕತೆ, ದ್ರವ್ಯಭಾವ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಮಲದ ಅಭಾವ—ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥ ವೈರುಷರು ಹೀನಾಧಿಕತೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅನಂತಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಮೋಕ್ಷಸ್ವಾನಂದವಿರುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ ನಿಃಶ್ರೇಯಸ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥ ಸಿದ್ಧರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅವಸ್ಥೆಯ ಕೆಲವು ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿರಂತರಯ ಮತ್ತು ನಿರವಧಿಗಳಾಗಿರುವ ಸಂತತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ನಿಃಶ್ರೇಯಸ ಸುಖವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವಂಥ ಸಿದ್ಧರೆಲ್ಲರೂ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರಸ್ವರ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆಗಳೆಂಬವು ಏನೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ—ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂಥವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಸಿದ್ಧತ್ವ ಅಥವಾ ನಿಃಶ್ರೇಯಸತ್ವಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸೀಮೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಸ ಧ] ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆತ್ಮನು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ, ಕೇವಲ ದರ್ಶನ, ಅನಂತತಕ್ತಿ, ವರಮವೀತರಾಗತೆ, ನಿರಾಕುಲ ಸುಖ, ವಿಷಯಗಳ ಅನಿಷ್ಟ, ಕರ್ಮಮಲ ರೂಪತತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ ಆ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೀನಾಧಿಕತೆಯೂ ಕಾಲದ ಮರ್ಯಾದೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತಾನಂತ ಕಾಲ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಮೋಕ್ಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ನಿರವಯಮನಲ್ಲಿ ವರಮಂ ಚರಮಶರೀರಂ ಪ್ರಮಾಣಮೇನಾನುಂಗುಂ- ।

ದಿರೆ ಜೀವಂಧನಿಭೂತಂ ನಿರುಪಮನಿಜರೂಪಾತ್ಮಸುಖಮಯನಾದಂ ॥

—ಜನ್ಮ—ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಂ ೧೪, ೫೭.

ಗುಣಮುಂಟು ಬಂದು ತನ್ನೊಳ ವೆಣೆದಿರೆ ಸುಖನೋಡ್ವೊತನುಂ ಲೋಕಜೂಡಾ—

ಮಣಿಯುಂ ಕತ್ತೆತ್ತಿಲೋಕೇ ಪ್ರಣುತನುಮತಿ ವಿಖ್ಯಾತನುಂ ಭವ್ಯಚಿಂತಾ- ।

ಮಣಿಯುಂ ತಾನಾಗಿ ತನ್ನೊಳ ನೆಪಾಯ ವಡೆದು ತನ್ನಂದಮುಂ ತಾನೆ ತನ್ನ—

ತ್ತಣಿನಾದಿಬ್ರಹ್ಮನೇಕತ್ವಜೋಳಿ ವರಮಬ್ರಹ್ಮನದ್ವೈತ್ಯ ಸಂದಂ ॥

—ವಂವ—ಅದಿಪುರಾಣ ೧೯, ೫೦.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾತ್ಮರ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಕಾಲೇ ಕಲ್ಪಶತೇಽಪಿ ಚ ಗತೇ ಶಿವಾನಾಂ ನ ವಿಕ್ರಿಯಾ ಲಕ್ಷ್ಯಾಃ |

ಉತ್ಪಾತೋಽಪಿ ಯದಿ ಸ್ಯಾತ್ಪ್ರಲೋಕಸಂಭ್ರಾಂತಿಕರಣವಟುಃ || ೧೩೩ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯದಿ) ಒಂದು ವೇಳೆ (ಪ್ರಲೋಕಸಂಭ್ರಾಂತಿಕರಣವಟುಃ) ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನು ಕಳವಳಗೊಳಿಸುವಂಥ (ಉತ್ಪಾತಃ ಅಪಿ) ಉತ್ಪಾತವು ಸಹ (ಸ್ಯಾತ್) ಆದರೂ ಕೂಡ (ಚ) ಮತ್ತು (ಕಲ್ಪಶತೇ ಕಾಲೇ ಗತೇ ಅಪಿ) ನೂರಾರು ಕಲ್ಪ ಕಾಲವು ಹೋದರೂ ಕೂಡ (ಶಿವಾನಾಂ) ಮುಕ್ತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ (ವಿಕ್ರಿಯಾ) ವಿಕೃತಿಯು (ನ ಲಕ್ಷ್ಯಾ) ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ

ಅರ್ಥ—ಅನಂತಾನಂತ ಕಲ್ಪ ಕಾಲವು ಉರುಳಿ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಮುಕ್ತ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಮುಕ್ತಾತ್ಮರು ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನಡುಗಿಸುವಂಥ ಭಯಂಕರ ಉತ್ಪಾತವಾದರೂ ಆದರಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಏನೂ ಕಳವಳವು ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಪಾತದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅದು ಮೂರು ಲೋಕದ ರಚನೆಯನ್ನೇ ತಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡುವಂಥ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿದೆಯೆಂದಿದೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯು ಒದಗಿದರೂ ಸಿದ್ಧರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದಿದ್ದಂತೆ ಇರುವರು ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹಲವು ಕಲ್ಪ ಕಾಲಗಳು ಕಳೆದರೂ ಕೂಡ ಅವರು ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬಲ್ಲರು ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ ಮೂಲ ಕಾರಣವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಷ್ಟ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ

ಸನ್ನಿವಮನೇ ತಾಂ ತನ್ನಂ ತನ್ನಿಂದಂ ಕಂದು ತನ್ನಗೆ ತನ್ನತ್ತಣೆನೇಂ |

ತನ್ನಗುಣಂಗಳ್ ನೆಜ್ಜಿದಿರೆ ತನ್ನೊಳಿಂದನೊ ವಿನೇಯಜನಮುಖತಿಲಕಂ ||

—ಜನ್ನ-ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಂ-೧೪, ೫೪

ಇಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಸಿದ್ಧರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ನಿಃಶ್ರೇಯಸಮುಧಿವನ್ನಾಸ್ತೈಲೋಕೈಶಿಖಾಮುಣಿಪ್ರಿಯಂ ದಧತೇ |

ನಿಷ್ಕಿಟೈಕಾಲಿಕಾಚ್ಛವಿಜಾಮೀಕರಭಾಸುರಾತ್ಮಾನಃ || ೧೩೪ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ನಿಷ್ಕಿಟೈಕಾಲಿಕಾಚ್ಛವಿಜಾಮೀಕರ ಭಾಸುರಾತ್ಮಾನಃ) ಮಲ ಹಾಗೂ ಕವು ಕಲೆ-ಗಳಿಲ್ಲದಂಥ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸುವರ್ಣದ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವಂಥ (ನಿಃಶ್ರೇಯಸಂ ಅಧಿವನ್ನಾಃ) ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂಥ ಜೀವವು (ತೈಲೋಕೈಶಿಖಾಮುಣಿಪ್ರಿಯಂ) ಮೂರು ಲೋಕದ ನಿರೋಮಣಿಯಂತೆ ಶೋಭೆಯನ್ನು (ದಧತೇ) ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಸುವರ್ಣದೊಳಗಿನ ಹೊಲಸು ಮತ್ತು ಕವು ವರ್ಣಗಳು ಪೂರ್ಣ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗಲು ಅದರ ದೈದೀವ್ಯವಾಸ ಕಾಂತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮೋಕ್ಷವಾಸಿ ಜೀವವು ಮೂರು ಲೋಕದ ಅಗ್ರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ನಿಲದಲ್ಲಿರುವ ಮೂಲ ಹೊನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ತೇಜೋನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಅಗ್ನಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧ ಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಹೊಳಪುಳ್ಳದಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸುನಾರದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮವು ದ್ರವ್ಯಕರ್ಮ, ಭಾವಕರ್ಮ, ನೋಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಮಲದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ನಿಶ್ವೇಷವು ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಅದು ಯಾವಾಗ ಸದ್ವ್ರತ, ಸಲ್ಲಿಖನವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ

ಕರ್ಮಮಲವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸುವುದೋ ಆಗ ಅದು ತೇಜಃವ್ರಂಜವಾದ ಶುದ್ಧ ಸುವರ್ಣದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಜನತಾಭ್ಯಂತರವೇದೋಯವತದಿಂ ಗತ್ಯಂತರಕ್ಕೆದು ಸಂ-
ಹನಸ್ಯಾ ನಃಬಂಧವರ್ಣರಸಗಂಧಸ್ವರ್ತನಾಮಂಗಳೇಂ ।
ದಿನಮವತ್ತೇರಡೆಂಬ ತಪ್ಪುಕೃತಿಯಿಂದೇ ಲೋಕವಾ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಿಂ
ಧ್ವನಿಬೇಲಾರ್ಥ ಸಮತದೇನನದನೋ ಕಾಲಾಂತಕಾನಂತಕಂ ॥

— ಜನ್ಮ-ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಂ-೧೪, ೫೨.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯುದಯ ಸುಖದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಪೂಜಾರ್ಥಾಽಷ್ಟೈಶ್ಚೈರ್ಯೈರ್ಬಲ-ವರಿಜನ-ಕಾಮ-ಭೋಗ-ಭೋಯಿಷ್ಯೈಃ ।
ಅತಿತಯತ-ಭುವನಮದ್ಭುತಮದ್ಭುತದಯಂ ಫಲತಿ ಸದ್ಧರ್ಮಃ ॥ ೧೩೫ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸದ್ಧರ್ಮಃ) ಸಲ್ಲಿಖನದ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯ ವಿಶೇಷವು (ಪೂಜಾರ್ಥಾಽಷ್ಟೈಶ್ಚೈರ್ಯೈಃ) ಪೂಜೆ, ಧನ, ಆಜ್ಞೆ ಮತ್ತು ಐಶ್ವರ್ಯ-ಹಾಗೆಯೇ-(ಬಲ-ವರಿಜನ ಕಾಮಭೋಗ ಭೋಯಿಷ್ಯೈಃ) ನಾಮಧ್ಯೇ, ಸೇವಕರು, ಕಾಮ, ಭೋಗ ಇವುಗಳನ್ನು ವಿಪುಲವಾಗಿ (ಅತಿತಯತಭುವನಂ) ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆನಿಸುವಂತೆ (ಅದ್ಭುತಂ) ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ (ಅಭ್ಯುದಯಂ) ವಿಳಿಗೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ (ಫಲತಿ) ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಅರ್ಥ—ಈ ಸಲ್ಲಿಖನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸದ್ಧರ್ಮದಿಂದ ಅದ್ಭುತವಾದಂಥ ಇಂದ್ರನ ವೈಭವವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸನ್ಮಾನ, ದ್ರವ್ಯ, ಆಜ್ಞೆ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಶಕ್ತಿ, ಸೇವಕರು ಮತ್ತು ಕಾಮಭೋಗಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದ ಧರ್ಮದ ಅಭ್ಯುದಯ ಫಲವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಭ್ಯುದಯ ಫಲವು ಲೌಕಿಕ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಿ ಜನರ ಅನುಭೂತಿಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇಲ್ಲ. ಅದರೂ ಧರ್ಮದ ಫಲವು ಯಾವ ವ್ಯಮಾಣದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆಂಬುದರ ಸಂಕೇತವು “ಭೂಯಿಷ್ಯೈಃ”, “ಅತಿತಯತ ಭುವನಂ” ಮತ್ತು “ಅದ್ಭುತಂ” ಎಂಬ ವದಗಳಿಂದ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಿರಿಯೊಳಗಂತದೇ ಸಿರಿ ಸುಖಕ್ಕದೆ ಸೌಖ್ಯವನೇಕತತ್ತ್ವದಾ
ತಿರುಳದ ತಾನೆ ಕಟ್ಟಿಕಡೆ ಸರ್ವವಿಜಾರಕೆ ಯಂತನಲ್ಕೆ ಸ- ।
ದ್ಗುರುಗಳು ಮೈವರಿದರದರೊಳ್ಳರ ದರ್ಶನ ಭೋಧವೃತ್ತಿಗಳ್
ನರಮತಪಂಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡುದರಿಂದವರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ ॥

—ರತ್ನಾಕರ-ಅವರಾಜಿತ ಶತಕ ೧೦೬.

ಇನ್ನು ಶ್ರಾವಣ ಧರ್ಮದ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಶ್ರಾವಣವದಾಢಿ ದೇವೈರೀಕಾದತ ದೇಶಿತಾಢಿ ಯೇಷು ಖಲು ।
ಸ್ವಗುಣಾಃ ಪೂರ್ವಗುಣೈಃ ಸಹ ಸಂತಿಷ್ಠಂತೇ ಕ್ರಮವಿವೃದ್ಧಾಃ¹ ॥ ೧೩೬ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ದೇವೈಃ) ಸರ್ವದರ್ಶಿಯಾದ ಭಗವಂತನು (ಶ್ರಾವಣವದಾಢಿ) ಶ್ರಾವಣಕರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು (ವಿಕಾದತ) ಹನ್ನೊಂದು-ಎಂದು-(ದೇಶಿತಾಢಿ) ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (ಯೇಷು) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ (ಖಲು) ನಿಜವಾಗಿಯೂ

¹ ‘ಕ್ರಮಾದ್’ ವೃದ್ಧಾಃ ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರವಿದೆ

(ಪೂರ್ವಗುಣೈಃ ಸಹ) ಮೊದಲು ಧಾರಣಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಣ ಸಹಿತ (ಕ್ರಮವಿವೃದ್ಧಾಃ) ಕ್ರಮ ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೆಜ್ಜಾಗುವಂಥದ್ದಾಗಿ (ಸ್ವಗುಣಾಃ) ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಆಚಾರ ಧರ್ಮವು (ಸಂತಿಷ್ಠಂತೇ) ಇರುತ್ತದೆ
 ಅರ್ಥ—ಸರ್ವಜ್ಞ ದೇವನು ಶ್ರಾವಣ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳೆಂದರೆ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರತಿಮೆಯಿರಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಆ ನೆಲೆಯ ಶ್ರಾವಣನಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಸರ್ವಗುಣಗಳೂ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವವು. ಇಂಥ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ.—೧ ದರ್ಶನ, ೨ ವ್ರತ, ೩ ಸಾಮಾಯಿಕ, ೪. ಪ್ರೋಷ್ಠಭೋಜನವಾಸ, ೫. ಸಚಿತ್ರ ತ್ಯಾಗ, ೬. ರಾತ್ರಿಭೋಜನ, ೭ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ೮. ಆರಂಭತ್ಯಾಗ, ೯. ಪರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗ, ೧೦ ಅನುಮತಿತ್ಯಾಗ, ೧೧ ಉದ್ದಿಷ್ಟಾಹಾರತ್ಯಾಗ ಇನ್ನು ಯಾರು ಅನುಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವರೋ ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಡುವದು ವಿಹಿತವಲ್ಲ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವಂಥವನು ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಆರೂ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಳಗಿನ ಆಚರಣ, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಅಂದರೇನೇ ಅವನು ಎಂಟನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವನು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಶ್ರಾವಣ ವಿಕಾಸ ಶ್ರೇಣಿಗಳಿಗೆ 'ಪ್ರತಿಮಾ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಾಗಿ 'ಶ್ರಾವಣವದಾನಿ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, 'ಶ್ರಾವಣವದ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಈ ಪದವು ವಿಷಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸುಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಶ್ರಾವಣ ಈ ಪದಗಳು ಆಗಮ ವಿಹಿತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಶ್ರಾವಣರು ಈ ಹನ್ನೊಂದು ವಿಧಾಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ತರಗತಿಗಳು ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಶ್ರಾವಣೀಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವೆಂದೂ ಎನ್ನುವರು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಶ್ರಾವಣ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ—ಶ್ರಾವಣ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ—'ದೇಶಸಮಯಶ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಉಪಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಇವಿಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ¹ ಸಲ್ಲೇಖನದ ಅನುಷ್ಠಾನವಂತೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಶ್ರಾವಣಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಜಾರಿತ್ರಸಾರದ "ಉಕ್ತೈರುವಾಸ ಕೈರ್ಮಾರ್-ಣಾಂತಿಕೇ ಸಲ್ಲೇಖನಾ ಪ್ರೀತ್ಯಾ ನೇಮ್ಯಾ |" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿರಬೇಕು.—ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳು ಗುಣದ ಕ್ರಮವಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗುಣಸ್ಥಾನವು ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಧಾರಣಮಾಡಿರುತ್ತದೆ ಈ ಜಾರಿತ್ರ ವಿಕಾಸ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಉವೇಕ್ಷಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸ. ದ]

ದರ್ಶನಿಕನು ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸಾಮಾಯಿಕ ಸುರುಚಿರ ಪ್ರೋಷ್ಠಧನಿಯವಿ
 ವರಸಚ್ಚಿತ್ತವಿರತ ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತನುಕರಮನಿವಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ |
 ಪಿರಿದನಿವಾರಂಭ ವಿರತನು ಪರಿಗ್ರಹವಿರತನುಮನುಮತಿವಿರತ
 ವರವೃದ್ಧಿವೃದ್ಧವಿರತನೆಂದು ಹನ್ನೊಂದು ಪರಿಯದು ವೇದೈ ಭೇದಗಳ ||

—ಬಾಹುಬಲಿ ಕವಿ—ನಾಗಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೨೮-೩೯, ೪೦.

ಇನ್ನೂ ದರ್ಶನದ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅಚಾರ್ಯರು ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನತುಛಃ ಸಂಸಾರತರೀರಭೋಗನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ |
 ವಂಚಗುರುಚರಣತರಣೋ ದರ್ಶನಿಕಸ್ತತ್ತ್ವವಥೈಗೈಹ್ಯಃ || ೧೩೭ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನತುಛಃ) ತುಡ್ಡಸಮ್ಯಗ್ ದೃಷ್ಟಿಯು (ಸಂಸಾರತರೀರಭೋಗನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ) ಸಂಸಾರ, ತರೀರ ಮತ್ತು ಭೋಗ ಇವುಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾದವನು (ವಂಚಗುರುಚರಣತರಣಃ) ಅರ್ಹಂತರೀ ಮೊದಲಾದ

1 ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಟೀಕಾಕಾರ ಪ್ರಭಾಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ—"ಸಾಂಪ್ರತಂ ಯೋಗಸೌ ಸಲ್ಲೇಖನಾ ನುಷ್ಠಾತಾ ತಸ್ಯ ಕತಿ ಪ್ರತಿಮಾ ಧವಂತೀತ್ಯಾಶಂಕ್ಯಾತ್"—

ಪಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಚರಣಗಳೇ ಶರಣೆಂದು ತಿಳಿದವನು (ತತ್ತ್ವವದಗೃಹ್ಯಃ) ತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ವ್ರತಗಳ ಮಾರ್ಗವಾದಂಥ ಅಪ್ಪ, ಮೂಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವವನು (ದರ್ಶನಿಕಃ) ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ—ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಇವತ್ತೆಷ್ಟೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಸಾರ, ದೇಹ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಜೀವಾದಿ-ಸರ್ವಜ್ಞರು ಹೇಳಿದ-ತತ್ತ್ವಗಳ ಸತ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನೂ ಇಡುವವನು ಮೊದಲನೆಯದೆನಿಸುವ ದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಭಾವಾರ್ಥ—ಸ್ಯಾದ್ವಾದರೂಪ ವರಮಾಗಮದ ವ್ರವಾದದಿಂದ, ನಿಶ್ಚಯ ವ್ಯವಹಾರ ರೂಪ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಅವಲಂಬನದಿಂದ, ನಿರ್ಣಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ವರತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥವನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಇವನು ಜಾತಿ ಕುಲಾದಿಗಳ ಗರ್ವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿರಭಿಮಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ತನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಗುಣವಂತರನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರಿಗಿಂತ ತಾನು ತುಚ್ಛನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವರಣ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದಲೂ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾವ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಮೋಹ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಧಾವ ಯಾವಾಗ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದೀತು, ನಾನು ಇವುಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದೇನು, ಕರ್ಮದ ಉದಯವು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದು ಕೂಡ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗದಲ್ಲ—ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ ವಶ್ಯಾತ್ತವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಪುರುಷರ ಗುಣವನ್ನೂ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವಂಥ ಪುರುಷನ ಸನ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮರನ್ನು ಕಂಡು ರೋಮಾಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ದಾರ್ಶನಿಕ ಶ್ರಾವಕನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆ [ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ವಿಶುದ್ಧಿಯ ವಿಷಯವು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೊದಲ ಬಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಣಸ್ಥಾನದೊಳಗಿನ ಗುಣಗಳು ಪೂರ್ವದ ಸ್ಥಾನಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಅಂದಮೇಲೆ ದಾರ್ಶನಿಕ ಶ್ರಾವಕನ ಪೂರ್ವ ವದಗಳು ಯಾವವು? ಅವು ಇವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಇದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳು ಯಾವವು?—ಇವೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಣೆಯ ನೆಂಕಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಆ ಪೂರ್ವವರ್ತಿಗುಣಗಳು—ಚತುರ್ಥ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ—‘ಅವ್ರತಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ’ಯ ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕಂದೇ ಸೂತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರು ‘ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ ಕುಡ್ಡಃ ಎಂಬ ವದವನ್ನು ಉದ್ದೇಶ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಯಥಾರ್ಥ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರ, ಶರೀರ, ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ರಹಿತನಾಗಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗುಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಗುಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯ ಶ್ರಾವಕರ ಆಚಾರದ ವಿಧಾನವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಅವನು ಒಮ್ಮೇಲೆ ಸಂಸಾರ, ಶರೀರ, ಭೋಗಗಳ ಮೇಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ನಷ್ಟಪಡಿಸಿ ವಿರಕ್ತನಾಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದೆ—ಅನಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ—ಬಾಕಲಿಕ್ಕೆ ವ್ರಯುತ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇಂಥ ಸಾಧಕನು ಕಾಲ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವೇಕೆ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ ಅವನು ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಂಶಕ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ವ್ರತಗಳ ನಿರತಿಚಾರ ಪಾಲನವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವದಿದೆಯೋ ಅದರ ರೂಪಿಯನ್ನು ಈಗಲೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ಹೀಗೆ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗಾಂಭವ ಕೆಲ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಇನ್ನು ‘ಸಂಸಾರ ಶರೀರ ಬೋಗ-ನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ’ ಮತ್ತು ‘ಪಂಚಗುರು-ಚರಣ-ಶರಣಃ’ ಈ ಎರಡೂ ವದಗಳ ವ್ರಯೋಗದಿಂದ ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ಮಧ್ಯ-ಮುನಾದಿಗಳ ತ್ಯಾಗಗುರುವಾದ ಅಪ್ಪ ಮೂಲ-ಗುಣಗಳ ಧಾರಣ ಹಾಗೂ ಪಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವಿಕೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ

ವಂಚವರಮೇಷ್ಠಿಗಳೆಂದು ಅರ್ಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಮತ್ತು ಸಾಧುಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ 'ಚರಣ'ಗಳಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವಾದಗಳಿಂದಿಷ್ಟೇ ಅರ್ಥವಲ್ಲ. ಪಾಪವೆಂದರೆ ಶರೀರದ ಒಂದು ಭಾಗ ಮಾತ್ರವಾದೀತು ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ 'ಆಚಾರ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೆಚ್ಚು 'ಚರಣ' ವದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ "ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ನಿವೃತ್ತಿ: ಚರಣಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ಸಾಧುಃ", "ಸಕಲಂ ವಿಕಲಂ ಚರಣಂ" ಮತ್ತು "ಅಣು-ಗುಣ-ಏಕತ್ವ-ವೃತ್ತಾಂತಕಂ ಚರಣಂ" ಈ ವಾಕ್ಯಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅರ್ಥ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದೆ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯ, ಶವ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಗಳೆಂಬ ಐದೂ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.¹ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಆಚಾರ ವಿಶೇಷತೆಗಳಿಂದಲೇ ಈ ವಂಚ ಗುರುಗಳು ನಮಗೆ ಶರಣುರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಇಂಥ ವಂಚ ಗುರುಗಳ ಆಚಾರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಜೀವನದ ಗುರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬಾಳುವುದು—ವಂಚ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋಗುವುದರ ಅರ್ಥವಾಗಿದೆ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಚರಣ' ವದಕ್ಕೆ ಭಾವಿಸಿದಾಗ 'ತತ್ತ್ವ-ವಧಗೃಹ್ಯಃ' ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವೂ ಮಹತ್ವ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಶ್ರಾವಣನು ಅನೇಕಾಂಶ ಹಾಗೂ ಅಹಿಂಸಾ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವು ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ಅಥವಾ ಜಿನ ಶಾಸನದ ಎರಡು ಚರಣಗಳಾಗಿವೆ ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ ಮತ್ತು ಶರೀರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೊಡನೆ ಜ್ಞಾನಕ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನು ತಾದಾತ್ಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ವರಮ ವವಿತ್ರವಾದ ಆತ್ಮನಿಂದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ವಿಕಾರಗಳು ಆತ್ಮಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು ಅದರಂತೆಯೇ ಜೀವದೊಡನೆ ದೃಢ ಸಂಯೋಗ ಹಾಗೂ ನಂಬಂಧ-ಗಳುಳ್ಳ ದೇಹವನ್ನು ನಾವು ತೊಡುವ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹದಿನೆಂಟು ದೋಷಗಳಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ ವಿಶತರಾಗ ವರಮೇಷ್ಠಿಗಳೇ ದೇವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತ್ವವನ್ನಿಡಬೇಕು ಇತರ ದೋಷಯುಕ್ತ ದೇವರಲ್ಲಿ ದೇವತ್ವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡಕೂಡದು ದಯೆಯೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಿ, ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಧರ್ಮವು ಎಂದೂ ಸಂಭವಿಸಲಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಲ್ಲದವನೇ ಗುರು, ಅವನನ್ನುಳಿದು ಇತರರು ಗುರುಗಳೆಲ್ಲವೆಂದು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಬೇಕು ಜೀವನವನ್ನು ಯಾರೂ ಉಳಿಸುವವರೂ ಇಲ್ಲ, ಕೊಲ್ಲುವವರೂ ಇಲ್ಲ, ಸುಖ-ದುಃಖ, ಉಪಕಾರ-ಅಪಕಾರ, ಬಡವ-ಬಡಿದರನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ಜೀವವು ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ವರ-ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತನಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ-ವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕರ್ಮಬಂಧವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಪರಿವಾಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಉದಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ತಾನು ಸುಖ ಇಲ್ಲವೆ ದುಃಖಿಯಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಮೋದಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ವ್ರಾತವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ ಭಾವವನ್ನು ಇಡುವವನೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ವ್ಯಂತರ ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಅತಿಶಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವಂಥ-ವನು, ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವವನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಪುಣ್ಯ ಹೀನನಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯವು ತೀರಿದರೆ ಎಲ್ಲ ಆವ್ರಣಂಧವ, ಇಷ್ಟ-ಮಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲರು ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪುಣ್ಯೋದಯವಿದ್ದರೆ ಮುಣ್ಣು ಹೊನ್ನಾಗುತ್ತದೆ, ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಕೃತ್ಯೇ ದೇವರ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲಿ, ಯಾವಾಗ, ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜನ್ಮ ಇಲ್ಲವೆ ಮರಣವಾಗುತ್ತದೆ, ಸುಖ ಇಲ್ಲವೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ, ಲಾಭ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾನಿಯಾಗುತ್ತದೆ—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಾನ್‌ನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ ಅದರಂತೆಯೇ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ, ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಅದೇ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜನ್ಮ, ಮರಣ, ಲಾಭಾಲಾಭಗಳು ನಿಯಮಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒದಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರ-ಧರಣೀಂದ್ರ, ಕ್ಷೇತ್ರವಾಲ ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ವತಃ ಜಿನೇಂದ್ರನಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವವು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿರುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥವನು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವ ದಾತನಿಕ ಶ್ರಾವಣನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಮಾಡುವಂಥವನು (ಯಥಾಜಾತಃ) ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತೊರೆದವನೂ (ದ್ವಿನಿಷ್ಠಃ) ಖಡ್ಗಾಸನ ಇಲ್ಲಿವೆ ವದ್ವಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು (ತ್ರಿಯೋಗಶುದ್ಧಃ) ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ಶುದ್ಧನಾದಂಥವನಾಗಿ (ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಂ) ಮೂರೂ ಹೊತ್ತು-ಮುಂಜಾನೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಂಜೆ-(ಅಭಿವಂದೀ) ವಂದನೆ ಮಾಡುವಂಥವನು (ಸಾಮಾಯಿಕಃ) ಸಾಮಾಯಿಕ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ-ಮುಂಜಾನೆ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನ, ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಮಾಡಿ, ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ, ನಾಲಯ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ ಮೂರು ಮೂರು ಸುತ್ತುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು ಅಲ್ಲದೆ ಎರಡು ಸಲ-ಆರಂಭ ಹಾಗೂ ಕೊನೆ-ಕುಳಿತು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಇದು ಮೂರನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯಾದ ಸಾಮಾಯಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿಶೇಷ ವಿಧಿಯನ್ನು ಗುರುಗಳಿಂದ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ-ಇಲ್ಲಿ ಆಗಮ-ವಿಹಿತ ಕೆಲವು ಸಮಯಾಚಾರಗಳ ಸಾಂಕೇತಿಕ ರೂಪದ ಉಲ್ಲೇಖವು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆದು ಆವರ್ತ, ಪ್ರಣಾಮ, ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಹಾಗೂ ಉಪವೇಶನ ಮೊದಲಾದ ವದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ ಆದರೂ ಶ್ರೀ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರರ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ 'ಜಮೋ ಅರಹಂತಾಣಂ' ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಾಯಿಕ ದಂಡಕ ಮತ್ತು 'ಧೋಸ್ವಾಮಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ತವದಂಡಕದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಇವೆರಡರ ಆರಂಭ ಹಾಗೂ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಆವರ್ತಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಆವರ್ತ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೇನೇ, ದೇವವಂದನೆಯ ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಎರಡು ಉಪವೇಶನ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆರಂಭದ ಇನ್ನೊಂದು ಕೊನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಂದಿಸುವುದಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ವಂದಿತ ಆಶಾಧರನು ಮತಭೇದದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಸಮಂತ ಭದ್ರರ ಮತದಿಂದ ವಂದನೆಯ ಆದಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಪ್ತಿಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕುಳಿತು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೆಂದು ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರರ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನೆ¹ ಇದರಿಂದ ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ-ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಆವರ್ತಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡುವಂಥ ವದ್ಧತಿಯು ಈಗ ವ್ರಜಲಿತವಿದ್ದರೂ ಆದು ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ.

ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ-ಕಮಲದ ಮೊಗ್ಗಿಯಂತೆ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ-ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸುತ್ತು ತಿರುಗುವುದಕ್ಕೆ ಆವರ್ತತ್ರಿತಯವೆನ್ನುವರು ಈಗ ವಂದನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಳಕೈಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲಿರುತ್ತವೆ ಇದು ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯರೂಪದ ಯೋಗಗಳ ಪರಾವರ್ತನದ ಸೂಚಕವಾಗಿದೆ.² ಪರಾವರ್ತನ ಯೋಗದ ಸಂಯುತಾವಸ್ಥೆಯ ದ್ಯೋತಕವು ಶುಭ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದು ವಂ ಆಶಾಧರರು ವ್ರತಟಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.³ ಅಂದಮೇಲೆ 'ಆವರ್ತತ್ರಿತಯ' ಎಂಬ ವದದ ಪ್ರಯೋಗವು ವಂದನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೆಂದು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುವದೆಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೊಂದಿಲ್ಲ ತ್ರಿಯೋಗ ಶುದ್ಧಿಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ ಆದರೆ

1 ಮಹಾಕರನಾಹ-ಮತಃ ಇತ್ಯೇ, ಶೇದ್ವೀ ನಃ | ಕೈಃ ಕೈತ್ರಿತ್ ಸ್ವಾಮಿಸಮಂತದದ್ವಾದಿಃ | ಕಸ್ವಾಸ್ತನವನಾತ್ ಪ್ರಣಮ-ನಾತ್ | ಕಿಂ ಕ್ವತ್ಯಾ? ನಿವಿಕ್ತ ಉಪವಿಕ್ತಕ ಯೋ? ವಂದನಾಭ್ಯಂತಯೋರ್ವಂದನಾಯಾ ಪ್ರಾರಂಭಃ ಸಮಾಪ್ತೌ ಚ ಯದಾಹುಸ್ತತ್ರ ಭಗವಂತಃ ಶ್ರೀಮತ್ಪ್ರಭೇಂದುವೇನಸಾದಾ ರತ್ನಕರಂಡಕಟೀಕಾದ್ಯಂ 'ಚಕುರಾವರ್ತತ್ರಿತಯ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂತ್ರೇ ದ್ವಿನಿಷ್ಠ ಇತ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ 'ದೇವವಂದನಾಂ ಕುಪತಾ || ಪ್ರಾರಂಭೇ ಸಮಾಪ್ತೌ ಜೋಪವಿಕ್ತ ಪ್ರಣಾಮಃ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ' |

—ಅನಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತಟೀಕಾ ಪು. ೬೦೮.

2 ಕಠಿತಾ ದ್ವಾದಶಾವರ್ತಾ ವಶುವರ್ತನೇತಿತಸಾಂ |

೩ ವ-ಸಾಮಾಯಿಕಾದ್ಯಂತಪರಾವರ್ತನಲಕ್ಷಣಾಃ ||

—ಅಮಿತಗಣಿ

8 ಶುದ್ಧಯೋಗ-ಪರಾವರ್ತಾನವರ್ತಾನ್ ದ್ವಾದಶಾಂತ್ಯೇ |

ಸಾಮ್ಯಸ್ಯ ಹಿ ಸ್ತವಸ್ಯ ಚ ಮನೋದಗ್ಧಿಃ ಸಂಯತಂ ಪರಾವರ್ತಕಮ್ ||

—ಚಾರಿತ್ರಸಾರ.

‘ತ್ರಿಯೋಗ ಶುದ್ಧಃ’ ಎಂಬ ವದದ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಕೂಡ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ತ್ರಿಯೋಗ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಎರಡು ಸಲ ಹೇಳುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವೆಂದು ಕೆಲವು ವಿಧಾನಸರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ— “ಅವರ್ತತ್ರಿಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಶುದ್ಧಿಯು ಕೃತಿ-ಕರ್ಮಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ತ್ರಿಯೋಗ ಶುದ್ಧಃ ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಶುದ್ಧಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇದೆ.” ಆದರೆ ಕೃತಿಕರ್ಮ (ಕರ್ಮವಿಚ್ಛೇದನೋಪಾಯ) ವಂತೂ ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಈ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ದ್ವಾದಶಾವರ್ತದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ತ್ರಿಯೋಗಶುದ್ಧಿಯು ಇದೆ ¹ ಇನ್ನು ‘ಅವರ್ತತ್ರಿಯ’ ಪದವು ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ, ಎರಡನೆಯದು ವಚನಕ್ಕೆ, ಮೂರನೆಯದು ಕಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ ಇವು ಮೂರೂ ಸೇರಿ ತ್ರಿಯೋಗದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಕೂಲ-ಗೊಳಿಸುವ ಭಾವವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ‘ಯಥಾಜಾತಃ’ ವದವೂ ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಜೈನ ಪರಿಭಾಷೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಜನ್ಮಸಮಯದ ಅವಸ್ಥೆ ಅಂದರೆ ನಗ್ನಾವಸ್ಥೆ ಎಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಆಚಾರ್ಯ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರರು ತಮ್ಮ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ‘ಬಾಹ್ಯಭೃಂಶರವಗ್ರಹಣಂತಾವ್ಯಾವೃತ್ತಃ’ ಎಂಬ ವದಗಳಿಂದ ಬಹಿರಂಗ-ಅಂತರಂಗ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ವಿಮುಕ್ತ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಇದೇ ಅರ್ಥವು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದೆ. ವರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಂ. ಆಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನ. ಧ.]

ನಿರುತಂ ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಯೋಃ ಸಮುತಮಿನರುಹತ್ಯೂಜೆಯಿಂದಮಿವ್ಯಾಕಂ ನಿ-

ತ್ವಯದಿಂ ಮೂಱನೆಯಂ ಸಾಮಯಕವೃತಧಾರಿ ವೆಸಕೊಳಂ ಸಾಮಯಕಂ |

—ತಾಂತ್ರಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೨೫.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪನಾಸ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ವರ್ವದಿನೇಷು ಚತುರ್ವ್ಯಾಸಿ ಮಾಸೇ ಮಾಸೇ ಸ್ಥತಪ್ರಮನಿಗುಹ್ಯ |

ಪ್ರೋಷ್ಠಧಿನಿಯಮವಿಧಾಯೀ ಪ್ರಣಧಿವರಃ ಪ್ರೋಷ್ಠಧಾನಶನಃ || ೧೪೦ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಮಾಸೇ ಮಾಸೇ) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ (ಚತುರ್ವ್ಯಾಸಿ ವರ್ವದಿನೇಷು) ನಾಲ್ಕು ವರ್ವದಿನಗಳಲ್ಲಿ—ಎರಡು ಅಷ್ಟಮಿ, ಎರಡು ಚತುರ್ಥಿ ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ—(ಸ್ಥತಪ್ರ) ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು (ಅನಿಗುಹ್ಯ) ಮುಚ್ಚಿಡದೆ (ಪ್ರಣಧಿವರಃ) ಶುಭ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿ (ಪ್ರೋಷ್ಠಧಿನಿಯಮವಿಧಾಯೀ) ನಿಯಮದ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪನಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು (ಪ್ರೋಷ್ಠಧಾನಶನಃ) ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪನಾಸ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ—ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಷ್ಟಮಿ, ಎರಡು ಚತುರ್ಥಿ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ವರ್ವತಿಥಿಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಡದೆ ಆಹಾರ ಪಾನಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೆಕೂಡ ಇಲ್ಲಿನ ನೀರಸ ಆಹಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಥವಾ ಆಹಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರೂ ನಡೆದೀತು. ಶುಭಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ರೀನಗೊಳಿಸಬೇಕು ಈ ‘ವಿಧಿ’ಗೆ ಪ್ರೋಷ್ಠಧಾನಶನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನ್ನುವರು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[‘ಪ್ರತಿ’ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪನಾಸದ ನಿರತಿಚಾರ ವಿಧಾನವು ಬಂದು ಹೋಗಿದೆ ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಮೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು?—ಇದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೊಂದು ಸಮಾಧಾನವೂ ಇದೆ ವ್ರತ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ತಿಂಗಳ ಅಷ್ಟಮಿ—ಚತುರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂದೇನೂ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ

¹ ದ್ವಿನಿಷ್ಠಂ ಯಥಾಜಾತಂ ದ್ವಾದಶಾವರ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತಿ |

ಚತುರ್ವ್ಯಾಸಿ ಶುದ್ಧಂ ತ ಕೃತಿಕರ್ಮ ಪ್ರಯೋಜಯತ್ |

ಇದ್ದವರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತಕ್ರಿಯು ಇದ್ದರೆ ಎಲ್ಲ ಅಷ್ಟಮಿ-ಚತುರ್ದಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲದೆ ವ್ರತ ವ್ರತವೆಯಲ್ಲಿ ಅಣುವ್ರತದ ರಕ್ಷಣೆಗೊಂದು ಮಾತ್ರ ಪರ್ವತದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸದ ಆಚರಣೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಶೀಲದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅದು ಸ್ವತಂತ್ರ ವ್ರತದ ರೂಪದಲ್ಲಿದೆ ಇದೇ ಎರಡೂ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲನು 'ಲಾಟೀಸಂಹಿತಾ'ದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ವ್ರತಮಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ—ಎರಡನೆಯ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವ್ರತವು ಸಾತಿಚಾರವಾಗಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ನಿರತಿಚಾರವಾಗಿದೆ 1 ಇದು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಕ-ನೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವರು ಎರಡನೆಯ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ 'ನಿರತಿಕ್ರಮಣಂ' ಪದವನ್ನು 'ಅಣುವ್ರತ ವಂಚಕಂ' ಮತ್ತು 'ಶೀಲಪವ್ರತಂ' ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ವಿಶೇಷಣ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅಣುವ್ರತಗಳಂತೆ ಸಪ್ತ ಶೀಲಗಳನ್ನೂ ನಿರತಿಚಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ವ್ರತ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ ಶೀಲ ವ್ರತವು ನಿರತಿಚಾರವಾಗಿರದಿದ್ದರೆ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ, ವೈಯಾವೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಗುಣವ್ರತಗಳೂ ಸಹ ನಿರತಿಚಾರವೆಂದು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದೀತು?—ಯಾವ ವ್ರತಮೆಯೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ವಿಧಾನಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ರೂಪುಗೊಂಡದಿಲ್ಲ. ಪಂ. ಆಚಾರರೂ ಕೂಡ ವ್ರತ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರತಗಳನ್ನು ನಿರತಿಚಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ರತವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. 2 ಇನ್ನು 'ಪ್ರೋವಧನಿಯಮವಿಧಾಯೀ' ಎಂಬ ವದವು ಉಪವಾಸದ ದಿನವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದಾಗ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸ. ಧ.]

ಅನಂತನಿಧಿಯಂ ತಿಂಗಳಿನ ನಾಲ್ಕು ವರ್ವದೊಳಮಾವು ನೂಜಾವಿಧಿಯಂ ||

ಮನಮೂನಿದಿವರ್ತಂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ನೆಲೆಯವಂ ಪ್ರೋವಧೋವವಾಸಿಯನಿಕ್ಕುಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬—೨೯.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರವಿರತ ವ್ರತಮೆಯು ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಮೂಲಫಲಶಾಕಶಾಮಾಕರೀರಕಂದವ್ರಸೂನಖೀಜಾನ್ತಿ ||

ನಾಮಾನ್ತಿ ಯೋಗ್ಯತೆ ನೋಡಿಯಂ ಸಚಿತ್ರವಿರತೋ ದಯಾಮೂರ್ತಿಃ || ೧೪೧ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯಃ) ಯಾವನು (ದಯಾಮೂರ್ತಿಃ) ದಯಾಳುವು (ಆಮಾನ್ತಿ) ಹಸಿಯಾದ (ಮೂಲ-ಫಲ-ಶಾಕಶಾಮಾಕರೀರಕಂದವ್ರಸೂನಖೀಜಾನ್ತಿ) ಬೇರು, ಹಣ್ಣು, ಎಲೆ, ಹಿಂಗೆ, ಕಬ್ಬಿನ ಗಂಟು, ಗಡ್ಡೆ, ಹೂವು ಮತ್ತು ಬೀಜಗಳನ್ನು (ನೆ ಆತ್ಮಿ) ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲವೋ (ಸಃ ಆಯಂ) ಅವನು ಈ (ಸಚಿತ್ರವಿರತ) ಸಚಿತ್ರವಿರತ ವ್ರತಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ದಯಾಳು ಮನುಷ್ಯನು ಬೇರು, ಹಣ್ಣು, ಎಲೆ, ಹಿಂಗೆ, ಕಬ್ಬಿನ ಗಂಟು, ಗಡ್ಡೆ, ಹೂವು ಹಾಗೂ ಬೀಜಗಳನ್ನು—ಹಸಿಯಾಗಿರುವಂಥವುಗಳನ್ನು—ಬೇಯಿಸದೆ ಇರುವಂಥವುಗಳನ್ನು—ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಸಚಿತ್ರತಾಗ್ಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿ ಶ್ವಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಇಲ್ಲಿ 'ಆಮಾನ್ತಿ' ಮತ್ತು 'ನೆ ಆತ್ಮಿ' ಎಂಬೆರಡು ಪದಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು-ಬೇಕು. 'ಆಮಾನ್ತಿ' ಪದವು ಅವಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಅವ್ರಾಸುಕ ಅರ್ಥದ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ. 'ನೆ ಆತ್ಮಿ' ಎಂಬುದು ಭಕ್ಷಣದ ನಿಷೇಧವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ನಿಷೇಧವು ಅವ್ರಾಸುಕ (ಸಚಿತ್ರ) ವದಾರ್ಥದ ಭಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ

1 'ಸಾತಿಚಾರಂ ದ ತಕ್ರ ಸ್ವಾದಪ್ರಾತೀಚಾರವರ್ವತಂ'

2 ಯಥಾ—'ಧಾರಯನ್ನತ್ಯಕ್ಷರಗುಣಾನ್ಯಕ್ಷಾನ್ಯಕ್ಷೇಕೇ ಧವೇತ' ಬೀಜಾ—ಅಕ್ಷಾಣಾನ್ ನಿರತಿಚಾರಾನ್ ||

ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ, ಸ್ಪರ್ಶನ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗಿಲ್ಲ * ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ವಾನ್‌ಸ್ಪತಿಕಗಳಾಗಿವೆ. ಕಂದಮೂಲಗಳೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರಾವಣ ವದ-
ವ್ರತಮಾ-ವು ಅಪ್ರಾಸುಕ ವನಸ್ಪತಿಯ ಭಕ್ಷಣ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಅಪ್ರಾಸುಕವನ್ನು
ಪ್ರಾಸುಕಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಸುಕ ವನಸ್ಪತಿಯನ್ನು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೂ ನಿಷೇಧವಿಲ್ಲ. 'ಪ್ರಾಸುಕಸ್ಯ ಭಕ್ಷಣೇ ನೋ ವಾವಃ'
ಈ ಉಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಸುಕ (ಅಚಿತ್ತ) ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪಾಪವೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ.
ಅಪ್ರಾಸುಕವು ಪ್ರಾಸುಕ ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿವೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಈನೆಯ ಸೂತ್ರದ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ ಸ ಫ.]

ಕುಸುಮಭೂಕಂದಮೂಲಪ್ರಸರಂಗಳನ್ನು ವಕ್ಷ್ಯಮಲ್ಮಯ ವನವೇ-

ಸಿಗಿಕೊಳ್ಳದನಯ ನಿಯಂ ವೆಸರಿದಾತಂ ಸಚಿತ್ತವಿರತನೆನಿಕಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ—೬—೩೦.

ಇಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಭೋಜನತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಅನ್ಯಂ ಕಾನಂ ಪಾದ್ಯಂ ಲೇಹ್ಯಂ ನಾಶ್ಯಾತಿ ಯೋ ವಿಭಾವರ್ಯಾಮ್ |

ಸ ಚ ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತವಿರತಃ ಸತ್ತ್ವೇದ್ವೈಸುಕಂಪಮಾನಮನಾಃ || ೧೪೨ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಸತ್ತ್ವೇದ್ವೈಸುಕಂಪಮಾನಮನಾಃ ಯೋ) ಸರ್ವಪಾಪಗಳಲ್ಲಿ ದಯಾಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳನು
ಯಾವನು (ವಿಭಾವರ್ಯಾಮ್) ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ (ಅನ್ಯಂ ವಾನಂ ಪಾದ್ಯಂ ಚ ಲೇಹ್ಯಂ) ಅನ್ನ, ವೇದ್ಯ, ತಿನಿಸು ಮತ್ತು
ನೆಕ್ಕುವಂಥದನ್ನು (ನ ಅಶ್ಯಾತಿ) ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ (ಸಃ) ಅವನು (ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತವಿರತಃ) ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ತ್ಯಾಗಿ ಎಂಬ
ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುವನು.

ಅರ್ಥ—ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳ ಮೇಲೆ ದಯೆ ಮಾಡುವಂಥವನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನ, ನೀರು, ಫಲಾಹಾರ
ಮತ್ತು ಎಲೆಅಡಿಕೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನೂ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂಥವನು ಆರನೆಯ
ಪ್ರತಿಮೆಯ ಶ್ರಾವಣನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ 'ಸತ್ತ್ವೇದ್ವೈಸುಕಂಪಮಾನಮನಾಃ' ಎಂಬ ವದದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಜೀವಗಳ
ಮೇಲಿನ ದಯೆಯ ನಿರ್ದೇಶನವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ 'ಸತ್ತ್ವೇಷು' ವದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಕೇಷವೂ ಇಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ
ತನ್ನ ಜೀವವೂ ಕೂಡ ಸಮಾವೇಶಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಅನ್ಯ ಜೀವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅನುಕಂಪವು
ಉಂಟಾಗುವದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಜೀವದ ಮೇಲಿನ ಅನುಕಂಪವೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಉಣ್ಣುವಾಗ ಜನಿಸುವ
ಅನೇಕ ವಿಷ ಜಂತುಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ರೋಗವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತವೆ ಇದರಿಂದ
ತೆರೀರ ಮತ್ತು ಮನದ ತುದಿಗೆ ಹಾನಿಯು ಒದಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಭೋಜನ ತ್ಯಾಗವು ನಮ್ಮನ್ನು
ಉಳಿಸುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮವೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವೂ
ಒದಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹುಶರ
ಅನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲು ಅಂತಃ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಈ ವ್ರತದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ ಧ.]

ದಿವದೋಳ ಸುರಶವ್ಯಾಪಾರವಿಸ್ಸೋದಮನನ್ನ ಪಾನಮಂ ರಾತ್ರಿಮೋಳಾ-

ಸೆವಡುವುದು ಮನುಬಾದಿಸಗುವವೇಕಿಯಾರನೆಯ ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತವ್ರತಿಕಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ—೬—೩೧.

* ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರ ಸಚಿತ್ತಸ್ಯ ನಿಯಮೋ ತ ತು ಸ್ಪರ್ಶನಂ |

ತತ್ತ್ವಹಸ್ತಾದಿವಾ ಕೃತ್ಯಾ ಪ್ರಾಸುಕಂ ಇತ್ಯಪ್ತ ದೋಷಯಾತ್ ||

ಇನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಮಲಬೀಜಂ ಮಲಯೋನಿಂ ಗಲನ್ಮಲಂ ವೂತಿಗಂಧಿ ಬೀಭತ್ಸಮ್ |

ವತ್ಯನ್ಯಂಗಮನಂಗಾದ್ವಿರಮತಿ ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಸಃ || ೧೪೩ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಮಲಬೀಜಂ) ಮಲದ ಬೀಜವು (ಮಲ-ಯೋನಿ) ಮಲೋತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವು (ಗಲನ್ಮಲಂ) ಮಲವು ಒಸರುವಂಹಹದು (ಪೂತಿಗಂಧಿ) ದುರ್ಗಂಧ ಯುಕ್ತವು (ಬೀಭತ್ಸ) ಹೇಸಿಕೆ ಬರುವಂಥ (ಅಂಗಂ) ಶರೀರವನ್ನು (ವತ್ಯನ್) ನೋಡುವಂಥವನು (ಯಃ) ಯಾವನು (ಅನಂಗಾತ್) ಕಾಮಭೋಗದಿಂದ (ವಿರಮತಿ) ವಿರಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಯೋ (ಸಃ) ಅವನು (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ) ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಯಾವ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಶರೀರವು ರಕ್ತ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಗಳಂಥ ಹೊಲಸು ವದಾರ್ಥ-ಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು, ಮಲನಶೆಗೆ ಕಾರಣ, ಮಲವು ಹರಿಯುವಂಥದು, ದುರ್ಗಂಧವು ಮತ್ತು ಹೇಸಿಕೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥದಿದೆ ಇದನ್ನರಿತು ಕಾಮವಿಕಾರದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ [ಇಲ್ಲಿ ಕಾಮವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಯಾವ ಅಂಗದೊಡನೆ ಪುರುಷನು ರಮಿಸಿ ಮೈಮರೆಯುತ್ತಾನೆಯೋ ಆ ಅಂಗದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಅಂಗವು ವಿವೇಕಿ ಪುರುಷರು ಭೋಗಿಸಿ ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುವಂಥದಿರುವದಿಲ್ಲ . . . ಕಾಮಾಂಗವನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಹು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತ್ಮಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಅದಕ್ಕನುಕೂಲವಾದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ಯಾವನು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವನೋ ಅವನು ಆ ವದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಈ ವದದಲ್ಲಿರುವಂಥವನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಭೋಗಿಸುವದಿಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ—ಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ—ತನ್ನ ಚರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಸ ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ವಿವಾಹಿತ ಸ್ತ್ರೀಯ ಭೋಗವನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು ಅವಳ ಕೂಡ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಮಲಗಬಾರದು. ಮೊದಲು ಭೋಗಿಸಿದ ಭೋಗವನ್ನೂ ಕೂಡ ನೆನೆಸಲಾಗದು. ಕಾಮೋದ್ದೀಪನ ಮಾಡುವಂಥ ವಾಸ್ತವಿಕ ಆಚಾರವನ್ನೂ ಸಹ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ರಾಗ (ಮೋಹ) ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥ ವಸ್ತುಭರಣ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಮೈಮೇರೆ ಧರಿಸಕೂಡದು. ಕುಡಿತ, ಗಾಯನ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಾರದು, ಕೇಳಬಾರದು. ಹೂವಿನ ಹಾರ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಅತ್ತರಗಳನ್ನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳ-ಕೂಡದು ಶೃಂಗಾರ ಕಥೆ, ಅಶ್ಲೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕಗಳ ವಾಚನ, ಕೇಳುವದನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಎಲೆಯಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವಿಷಯ ವಾಸನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯಿಸುವಂಥವಿರುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಕೂಡದು. ಈ ರೀತಿ ಆಚರಿಸುವವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತ ಎಂಬ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಹಜಾತುಜೀವೀಹಂ ಪ್ರಾಣಿಹತಿವ್ರಾರಂಭಮೆಂದು ವನಿತಾರತಿನಿ-

ಸ್ಪೃಹನಾಗಿ ತೊಲಿದು ನೆಗದ್ದಂ ಗೃಹಸ್ಥರೊಳ್ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇಬನೆಯಾತಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ ೬-೧೪೩.

ಇಲ್ಲಿ ಆರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಸೇವಾಕೃಷ್ಣಿವಾಚೈವ್ರಮುಖಾದಾರಂಭತೋ ಮೈವಾರಮತಿ |

ಪ್ರಾಣಾತಿಹಾತಹೇತೋಯೋಽನಾವಾರಂಭವಿನ್ನಿವೃತ್ತಃ || ೧೪೪ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪ್ರಾಣಾತಿಹಾತಹೇತೋಃ) ಪ್ರಾಣಿಯ ಘಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ (ಸೇವಾಕೃಷ್ಣಿವಾಚೈವ್ರ ಮುಖಾದಾರಂಭತಃ) ಸೇವೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭಗಳಿಂದ (ಯಃ) ಯಾವನು (ಮೈವಾರಮತಿ) ವಿರಕ್ತನಾಗುವನೋ (ಅಸೌ) ಅವನು ಈ (ಆರಂಭವಿನ್ನಿವೃತ್ತಃ) ಆರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿಯು—ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಹೊಸಗೆ ಕಾರಣವಾದಂಥ ಸೇವೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಯಾವನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಆರಂಭತ್ಯಾಗ ವ್ರತಮಾಧಾರಿ ಪ್ರಾವಣಿಸುವನು. [ಇಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡತಕ್ಕ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳಿವೆ ಒಂದು 'ಸೇವಾಕೃಷಿ-ವಾಣಿಜ್ಯ-ಪ್ರಮುಖಾತ್ಮಾ', ಇನ್ನೊಂದು 'ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತಹೇತುಃ' ಎಂಬುದಾಗಿವೆ ಇನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ವಿಶೇಷಣದಲ್ಲಿ ಆರಂಭದ ಕೆಲವು ವ್ರತಾರಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವೆ, ಕೃಷಿ, ವಾಣಿಜ್ಯಗಳೆಂದು ಮೂರಿವೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಆರಂಭಗಳ ಸಂಕೇತವೆಂದು 'ಪ್ರಮುಖ' ವದವನ್ನು ಇದಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಟೀಕಾಕಾರ ವೃಥಾಜಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸಿಲ್ಲ. ಜಾಮುಂಡರಾಯನು ತನ್ನ 'ಜಾರಿತ್ರಸಾರ'ದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಿಷಯದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.¹ ವಂಡಿತ ಆಚಾರ್ಯರೂ ತನ್ನ ಸಾಗರಧರ್ಮಾಮೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.² 'ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ' ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವಾದ ನ್ಯಾಮಿಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಹಾಗೂ ಲಾಟೀಸಂಹಿತೆಯ ಕರ್ತೃವಾದ ಕವಿರಾಜಮಲ್ಲರೂ ಆರಂಭದ ವ್ರತಾರಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೌನ ತಾಳಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯ ವಸುನಂದಿಯು ಮಾತ್ರ 'ಗೃಹಾರಂಭ' ಒಂದನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೈಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಮುಖ' ತಬ್ಬದಿಂದ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಯಾವ ಯಾವ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸ ಬಯಸುತ್ತಾರೆಂಬುದು ವಿಚಾರಣೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ, ಪಶುವಾಲನೆಯಂಥವು ಸಮಾವೇಶ-ವಾಗಬಲ್ಲವು ಯಾವುದರಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಆರಂಭಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ಅವು ಉಪಚೇವನದ ನಾಥನಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮಿಲ್ಲು-ಕಾರಖಾನೆಗಳ ಸಮಾವೇಶವಂತೂ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ವ್ರತಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಅವು ಸರ್ವಧಾ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಸೂನುಗಳ ವಿಷಯ ಒಂದು ಉಳಿಯತು ಅದೂ ಗೃಹಸ್ಥ ಜೀವನದ ಅಂಗವಾಗಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಸಮಾವೇಶವು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವೈಯಾಕೃತ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ 'ಅಪಸೂನಾರಂಭಾಣಾ-ಮಾರ್ಯಾಣಾಮಿಷ್ಟತೇ ವಾಸಂ' ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಅಪಸೂನಾರಂಭಾಣಾಂ' ವದದಲ್ಲಿ ಸೂನುಗಳನ್ನು ಆರಂಭದಿಂದ ಛಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸೂನುಗಳು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಆರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸಮಾವೇಶವು ಇದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದು ವಿಚಾರಣೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಈ ವಿಷಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣವನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ನ್ಯಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದಲೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ರಾಜಮಲ್ಲನು ಲಾಟೀಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿ³ ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ ಆರಂಭವೆನಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ-ಅದು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿರಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅನ್ಯರ ಸಲುವಾಗಿರಲಿ-ನಿಷೇಧವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿ ಅವನೇ ಹೀಗೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.—ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಾನು ಸ್ವತಃ ಪ್ರಾಸುಕ ಜಲದಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದು ಇಲ್ಲವೆ ಯಾವನೊಬ್ಬ ಸಹಧರ್ಮಿಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೋ-ಬಹುದು 4 ಅಂದಮೇಲೆ ಕುಕ್ಕರ-ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಒಂದು ವಿಧದ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಪಾತ್ರೆ-ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ತುದ್ಧ ಲಗ್ನಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸಿ ಸ್ವಂತಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ನವನ್ನು ಬಿಳಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು?

ಎರಡನೆಯ ವಿಶೇಷಣವು ಆರಂಭತ್ಯಾಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೆ. ಸೇವೆ, ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಂಥವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯಾಗದ ಸೇವೆ ಮೊದಲಾದವು ತ್ಯಾಜ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಸೇವಾದಿ ಆರಂಭಗಳಲ್ಲಿ-ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದವುಗಳಲ್ಲಿ-ಎರಡು ಭೇದಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಒಂದು ವಿಧ ಹೊಸಗೆ ಕಾರಣವಾದಂಥದು, ಇನ್ನೊಂದು ವಿಧ ಹೊಸಗೆ ಕಾರಣವಾಗದಂಥದು

1 ಅವನು ಇದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—"ಆರಂಭವಿವಿಕ್ರೋಧಿಸಮಸಿ-ಕೃಷಿ-ವಾಣಿಜ್ಯ-ಪ್ರಮುಖಾಧಾರಂಭಾತ್ ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತಹೇತುಃ ವಿರತೋ ವಸತಿ" ಇಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಸಿ-ಮಸಿ ಕರ್ಮಗಳ ಸೂಚನೆಯಿದೆ. ಉಳಿದಿಲ್ಲವೂ ಇದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಇದೆ

2 ಅವರು ತಮ್ಮ 'ಕೃಷ್ಣಾದೀಪ್' ವದದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಬರಿಯುತ್ತಾರೆ—"ಕೃಷಿ-ಸೇವಾ-ವ್ಯಾಪಾರಾದಿ-ವ್ಯಾಪಾರಾನ್"

3 "ಏತುಪ್ರಲಟಿತಾಲಮಾತ್ಯಾರ್ಥಂ ವಾ ಪರಾತ್ಪರೇ ।

ಯತ್ಕಾರಂಭಸ್ಥಿ ಲೇಶೋಸ್ಥಿಪ ಕುರ್ಯಾತ್ಪಾಮನಿ ಕ್ರಿಯಾಮ್"

—ಲಾಟೀ ಸಂಹಿತಾ.

4 "ಪ್ರತ್ಯಾಲಸಂ ಚ ವಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಾಸುಕೇಪ ಜಲಾದಿವಾ ।

ಕುರ್ಯಾದ್ವಾ ಸ್ವಸ್ಥ ಹಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕಾರಯೇದ್ವಾ ಸಧರ್ಮಿಣಾ"

—ಲಾಟೀ ಸಂಹಿತಾ.

ವ್ರಾಣವಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದಂಥ ಆರಂಭಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ ಈ ವಿಶೇಷವಾದಿಂದ ಪ್ರತಿಕನು ತನ್ನ ವಿವೇಕವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸುವದಕ್ಕೆ ಸಾಧನಗಳು ನೇವೆ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಒಕ್ಕಲತನಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಾವವಂತು ಸಂಭವಿಸತಕ್ಕದ್ದೇ. ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತನ್ನ ಧನವನ್ನು ಸ್ತ್ರೀ, ಪುತ್ರ, ಮಿತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಬಿಡಬೇಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಧನವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಿನವನ್ನು ಉಪಾರ್ಜನ ಮಾಡಬಾರದು. ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಅಲ್ಪ ಧನದೊಳಗಿಂದ ದುಃಖಿತರಿಗೂ ಹಸಿದವರಿಗೂ ಸಹಾಯಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ದಾನಕೊಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೆ ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶರೂ ರೋಗವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ವೆಚ್ಚಮಾಡಬೇಕು. ತನಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅರಿವೆ-ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಆ ಧನದಿಂದಲೇ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ತನ್ನಂತೆಯೇ ಯಾರಾದರೂ ದುಃಖಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ತನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯವರಿದ್ದರೆ ಅವರ ದುಃಖ ನಿವಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು ಉಳಿದ ವಾವಸ್ಥೆಯುಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಡದು ತಾನು ಮರ್ಯಾದೆ ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಕಳ್ಳರು ಅವಹರಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ರಾಜನು ಎತ್ತಿಹಾಕಿದರೆ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೀಡಿಸಬಾರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸಂಪಾದಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು "ಹೋದದ್ದು ಹೋಯಿತು, ಎಂದಾದರೂ ಅದನ್ನು ಪಾನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಮೋಹದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಅದನ್ನು ಕರ್ಮವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ, ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ ಇನ್ನು ರಾಗ ದ್ವೇಷ, ಆವಂಭ, ರಕ್ಷಣ, ಭಯ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದೆ. ಇದು ದೊಡ್ಡ ಸುದಿನವು ಇಂದಿನಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಷಯದ ದುರ್ವ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ನಿಂತುಹೋಯಿತು" - ಹೀಗೆ ಉಚ್ಚ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಂದು ಶಾಂತಚಿತ್ತರಾಗಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರಿಸಿ ನಡೆಯುವವರೂ ಆರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾದಾರಿ ಪ್ರಾವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಘನತರನಾವದ್ಯಕರಂ ನಿನಿವೋದಿ ವಟ್ಟಿರ್ಮಮಿಂದನಂ ತೊಪಾದವನಂ - 1

ಟಿನೆಯ ನೆಲೆಯಾತನಾರಂಭನಿವೃತ್ತನೆನಿಕುಮನುವಮೋದ್ಧಾಮುಗುಣಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾದ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೩೩

ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸೂತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಪಾಹ್ಯೇಷು ದಶಸು ವಸ್ತುಷು ಮಮತ್ವಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ನಿರ್ಮಮತ್ವರತಃ |

ಸ್ವಸ್ಥಃ ಸಂತೋಷವರಃ ಪರಿಚಿತ್ತವರಿಗ್ರಹಾದ್ವಿರತಃ || ೧೪೫ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪಾಹ್ಯೇಷು ದಶಸು ವಸ್ತುಷು) ಹೊರಗಿನ ಹತ್ತು ವಿವಿಧ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ (ಮಮತ್ವಂ) ಮೋಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು (ಉತ್ಸೃಜ್ಯ) ಬಿಟ್ಟು (ನಿರ್ಮಮತ್ವರತಃ) ವೈರಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನೆಯನಾದವನು (ಸ್ವಸ್ಥಃ) ಮಾಯಾದಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗದವನು (ಸಂತೋಷವರಃ) ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವದವನು (ಪರಿಚಿತ್ತವರಿಗ್ರಹಾತ್) ಸುತ್ತುವರಿದು ನೆಲಸಿದ ವರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ (ವಿರತಃ) ವಿರಕ್ತನಾದವನು ವರಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರತಿಮಾದಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಥ—ಹೊರಗಿನ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನವರಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಶರೀರವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವರವದಾರ್ಥಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಅವಿವಾಹಿ ಜ್ಞಾಯಕ ಸ್ವರೂಪದ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಚಿತ್ತ-ರಾಗಬೇಕು. ಊಟ, ಅರಿವೆ, ಸ್ಥಾನ, ಮೊದಲಾದವುಗಳು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷ ಮನ್ನಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ದೈನ್ಯದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಸಹ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಇಡಕೂಡದು ವಿರಕ್ತನಾಗಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುವವರಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಎಂಬ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ [ವರಿಗ್ರಹ ಪರಿಮಾಣ

ಎಂಬ ಅಣುವುತನನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವಾಗ ಕೆಲವೊಂದು ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಮತ್ವವೂ ಇರುತ್ತದೆ ಅಂಥವುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ 'ವರಿಜಿತ್ತವರಿಗ್ರಹ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಕ್ತನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಈ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪದದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾವಣಿಗೆ ಅನುವುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ ಈ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿಗಳು ಇರುವ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮಮತ್ವ ಭಾವವನ್ನೂ ತೊರೆಯುವ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ 'ಸ್ವಸ್ಥ' ಹಾಗೂ 'ಸಂತೋಷತತ್ಪರ'ರಾಗಿರುವುದು ಬಹಳ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ ಎಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ನಾಥಕನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನಯನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಹೊರಗೆ ಸುತ್ತುಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆಗ ಸಂತೋಷವೆಂಬುದು ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅಸಂತುಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವರಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರೂ ಏನು ಲಾಭವಾದೀತು? ಅದು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ವೈರ್ಧನೇ ಆಗಿದೆ. ಸ. ಧ.]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿಯಾದ ಪ್ರಾವಣನು ರೂಪಾಯಿ, ಮೊಹರು, ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಅಲಂಕಾರ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ, ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಚರ ಮತ್ತು ದಿಗುಲಗಳ ವೇದನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಯ ಮರ್ಯಾದಿತ ಪ್ರಮಾಣದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೂ ನೀರು ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಬೇಕಾಗುವ ಒಂದು ವಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹವೆಂದು ಹತ್ತರ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಈ ಪ್ರವಾರದ ವೈದಿಗೆ ವರಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ಎನ್ನುವರು ಇದಲ್ಲದೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವುದು, ಕೂಡುವುದು, ಬಿಳುವುದು, ಊಟ-ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮನೆಯವರು ತಂದುಕೊಟ್ಟರೆ ಮಾತ್ರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು ಔಷಧ, ಆಹಾರ, ನೀರು, ಆರಿವೆಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆ ಮೈ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ನೋಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಅವರು ವೈಯಾವ್ಯತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಮನದಲ್ಲಿ ವಿಶಲ್ಪವನ್ನು ತರಕೂಡದು. ಇನ್ನು "ಇದು ನನ್ನ ಮನೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಧನವನ್ನು ನಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮಾಡಿ ನಿಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ನೀವು ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವೆ"—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ತಬ್ಬಗಳಿಂದ ಅವರ ಮನವನ್ನು ನೋಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಗೊಡಬಾರದು. ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುವ ಗೃಹಸ್ಥನ ಸಮಾವೇಶವು ಈ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಆಗುವದು.

ಧನಧಾನ್ಯಾದಿ ಪರಿಗ್ರಹಮನಾವಗಂ ಕೊಱಿದು ನೆಗೆಬ್ಬ ಪಾಸಕನೊಂಬ. |

ತನ್ನೆಯ ವರಿಮಿತ ವರಿಗ್ರಹವಿವೃತ್ತಮದಾತ್ತಧರ್ಮನಿರ್ಮಲಚಿತ್ತಂ ||

—ಶಾಂಕಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ ೬-೨೪.

ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನುಮತಿ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ನಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಅನುಮತಿಕಾರಂಭೇ ವಾ ವರಿಗ್ರಹೇ ವೈಹಿಕೇಷು ಕರ್ಮಸು ವಾ |

ನಾಸ್ತಿ ಖಲು ಯಸ್ಯ ಸಮಧೀರನುಮತೀವಿರತಃ ಸ ಮಂತವ್ಯಃ || ೧೪೬ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಆರಂಭ, ವರಿಗ್ರಹ, ವಾ ಐಹಿಕೇಷು ಕರ್ಮಸು) ಆರಂಭ, ವರಿಗ್ರಹ ಅದವಾ ವಿಕಾಪಾದಿ ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಖಲು) ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ (ಯಸ್ಯ) ಯಾರ (ಅನುಮತಿಃ ನಾಸ್ತಿ) ಅನುಮತಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ (ಸ ಸಮಧೀರ) ಅವನು ಸಮದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು (ಅನುಮತೀವಿರತಃ) ಅನುಮತೀವಿರತನೊಂದು (ಮಂತವ್ಯಃ) ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅರ್ಥ—ಆರಂಭವೆಂದರೆ ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ವರಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಧನ ಧಾನ್ಯಾದಿಗಳು, ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದರೆ ಲಗ್ನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳು. ಇವುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾದವನು ಹಾಗೆಂದರೆನೇ ಅನುಮತಿಕೊಡದಿರುವುದು ಇದವರಿಗೆ ಅನುಮತಿ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು. [ಇಲ್ಲಿ 'ಆರಂಭ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹಿಂಸೆಯ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವುಗಳು ಮಾತ್ರ ಆಗಿವೆ ಅಂದರೆ

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ಮಾಡಲಾಗದೆಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅವೆಲ್ಲ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರತಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಅನ್ಯರು ಮಾಡುವದಕ್ಕೂ ಸಮ್ಮತಿಸಲೂಡದೆಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಇನ್ನು 'ವರಿಗ್ರಹ' ಎಂಬ ವದದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವಿಧದ ಬಾಹ್ಯ ವರಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. 'ಐಹಿಕೇಷು ಕರ್ಮಸು' ಈ ವದಗಳಿಂದ ಆರಂಭ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಥವಾ ವಾರಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ಸಮಾವೇಶವು ಇದರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿಸಿ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಇವರಿಗೆ ನ್ಯಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ. ಈ ವದಧಾರಕರಿಗೆ 'ಸಮಧೀಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ತೀರ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಅನ್ಯರಿಂದ ಆಗುವ ಯಾವ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಭಾವವನ್ನೇ ತಾಳುವನು. ಈ ಸಮಭಾವವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಗದ್ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಮಭಾವವೇ ಈ ಪದದ ಮುಖ್ಯ ರಕ್ಷಕವೆನಿಸಿದೆ. ಸ ಧ]

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಊಟವು ಕಹಿ, ಹುಳಿ, ರುಚಿ, ಪಾರ, ಸವಿ ಅಥವಾ ರುಚಿ ಇಲ್ಲದುದು ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳ ವಿಕಾರವನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಗೊಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಮತ್ತು ಕೆಟ್ಟದು ಎಂದು ಹೇಳಲೂಡದು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಮಗ ಇಲ್ಲವೆ ಮಗಳ ಲಾಭಾಲಾಭ, ಹಾನಿ-ವೃದ್ಧಿ, ಸುಖ-ದುಃಖ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಹರ್ಷ ವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದಕೂಡದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅನುನೋದವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದರೆ ಹತ್ತನೆಯ ವ್ರತಮೆಯು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ತನಗೆಂದು ಮಾಡಿಸುತ್ತಂ ತನಗೆಲ್ಲಂ ತನ್ನನಲೂ ಮಾಡಿದುದಂ ಕೊ -

ಶೈನಿನೈವನಾತನನುನೋದನವಿರತಂ ದೇಶವಿರತರೋಚ್ಚತ್ತನೆಯಂ ||

—ಶಾಂತಿನಾಥ—ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ—೬-೩೫.

ಉದ್ದಿಷ್ಟಾಹಾರ ತ್ಯಾಗ ವ್ರತಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಸೂತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಗೃಹತೋ ಮುನಿವನಮಿತ್ಯಾ ಗುರೂವಕಂರೇ ವ್ರತಾನಿ ಪರಿಗೃಹ್ಯ |

ಭೈಕ್ಯಾತನಸ್ತವಸ್ಯನ್ನುತ್ಯುತ್ಪನ್ನೈಲಮಂಡಧರಃ || ೧೪೭ ||

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಗೃಹತಃ ಮುನಿವನಂ ಇತ್ಯಾ) ಮನೆ ಸಂಸಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ (ಗುರೂವಕಂರೇ) ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ (ವ್ರತಾನಿ ಪರಿಗೃಹ್ಯ) ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ (ತವಸ್ಯನ್) ತವಸ್ಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥವನು (ಭೈಕ್ಯಾತನಃ) ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಊಟಮಾಡುವಂಥವನು (ಚೇಲಮಂಡಧರಃ) ಕೌಪೀನ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸುವಂಥವನು (ಉತ್ಕೃಷ್ಟಃ) ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶ್ರಾವಕನು.—ಇವನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿಯು.

ಅರ್ಥ—ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು, ಮುನಿಗಳಿರುವ ವನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಂತು, ಗುರುಗಳ ಹತ್ತರ ವ್ರತ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ತವಶೈರಣದಲ್ಲಿ ರೀನನಾಗುತ್ತಾರೆ ಕೇವಲ ಲಂಗೋಟಿ ಹಾಗೂ ಅಪೂರ್ಣ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಗ ವ್ರತಮಾಧಾರಿ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚನೆಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ—ಕ್ರಿ. ಶ. ಆರಂಭದ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ—ಮುನಿಗಳು ವನದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಆಗ ಜೈತ್ಯವಾಸವು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳ ಹತ್ತರ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾತು ಬರುತ್ತದೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರಾವಕನು. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಮುನಿಗಳಿರುವ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆ ವದಕ್ಕೆ ಅವತ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮೊದಲು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಈಗ ಛನರಾವೃತ್ತಿಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ವ್ರತಗಳ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳ ಸಾಂಘ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ಅನಾಗಾರಿತ್ವ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೊರೆದು ಬಹುಶರ ಜಿನಮಂದಿರ ಹಾಗೂ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ-

ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಜಿನ ವ್ರತಮೆಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಬೇಕು ಈ ವದಧಾರಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಭೈಶ್ವಾಸನಃ' 'ತವಸ್ಯನಃ' ಮತ್ತು 'ಜೇಲಖಂಡಧರಃ' ಎಂದು ಬಹಳವ ಮೂರೂ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವರ್ತಕವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವಿಶೇಷಣವು ಅವರ ಊಟದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯದು ಸಾಧನೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಮೂರನೆಯದು ಅವರ ಬಾಹ್ಯ ವೇಷವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ ಅವರ ಮೈಮೇಲಿನ ವಸ್ತ್ರವಂತೂ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಲೆಯಿಂದ ಪಾದಗಳ ವರೆಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿರುವದಿಲ್ಲ ಕಾಲು ಮುಚ್ಚಿದರೆ ಮುಖ ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅವರಣದಂತೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಕಾಲುಗಳು ಹೊರಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಇಂದ ಖಂಡ ವಸ್ತ್ರವು ಅವರ ಮೈಮೇಲೆ ಇರುತ್ತದೆ 'ಭೈಶ್ವ' ಶಬ್ದವು ಭಿಕ್ಷಾ ಮತ್ತು ಬಿಕ್ಷೆಯ ಸಮೂಹ ಈ ಎರಡೂ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. 1 ವ್ರದಾಜಂದ್ರನು ತನ್ನ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ 'ಭಿಕ್ಷಾಣಾಂ ಸಮೂಹೋ ಭೈಶ್ವಃ' ಈ ನಿರುಕ್ತಿಯ ಮುಖಾಂತರ 'ಭಿಕ್ಷಾ ಸಮೂಹ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಮತ್ತು ಅದು ಸಮರ್ಪಕವೂ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಸಮಂತಭದ್ರರಿಗೆ 'ಭಿಕ್ಷಾಸಮೂಹ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಮ್ಮತವಿರದಿದ್ದರೆ ನೇರವಾಗಿ 'ಭಿಕ್ಷಾತನಃ' ಎಂಬ ವದವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಅವರು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯವು ಸಫಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಭೈಶ್ವಾಸನಃ'ದಿಂದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ವದವನ್ನು ಇಂಥ ನೂತಾತ್ಮಕ ಲೇಖಕರು ಎಂದೂ ಇಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ದಂದಸ್ತಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ೨ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಸುತ್ರನಾಹುಡ'ದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶ್ರಾವಣನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಆಗ ಅವರು 'ಭಿಕ್ಷುಂ ಭಮೇಇ ವತ್ಸೋ'ದಂಥ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಭಿಕ್ಷಾ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಪ್ರಮಣ ಮಾಡುವವರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ವದ್ಧತಿಯು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಭ್ರಾಮರೀ ವ್ರತಿಯಿಂದ ಹಲವು ಮನೆಗಳಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರ ಉದ್ದೇಶವು ಯಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗಬಾರದೆಂದೇ ಇದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಡಂಬರವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ ಬೋಜನವು ಅನುದಿಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇನ್ನು 'ತವಸ್ಯನಃ' ಎಂಬ ವದವು ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ತವಶ್ಚರಣದ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಮೂಲನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಆತ್ಮವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಊಟ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ತವಗಳಿಗಿಂತ ನ್ಯಾಯಾಡು ಹಾಗೂ ದ್ಯಾನಗಳಂಥ ಅಭ್ಯಂತರ ತವಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಬಾಹ್ಯ ತವವು ಅಭ್ಯಂತರ ತವದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಕಾರರು ಈ ಪದಾಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು 'ಉತ್ಕೃಷ್ಟಃ' ಎಂಬ ವದದಿಂದ ಸಂಖೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಉದ್ದಿಷ್ಟವಿರತ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ಎಂದು ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವೈರಿವ್ಯವಿದೆ ಈ ವ್ರತದಾರಿಗಳನ್ನು 'ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶ್ರಾವಣ'ರೆಂದೇ ಕರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಫಲತೆಯನ್ನು ಅವರು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವದವು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಕ್ಷುಲ್ಲಕ' ಮತ್ತು 'ಐಲಕ' ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧದಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಐಲಕ ವದದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನವಾಗಿದೆ. 2 ಸ. ೪] ಸಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಹ ಕುಟುಂಬಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಯಾವನು ಮುನೀಶ್ವರರ ಹತ್ತರ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿಯಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶ್ರಾವಣನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಕೌಟೀನವನ್ನೂ ಅಪೂರ್ಣ ವಸ್ತ್ರವೊಂದನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೂಣ, ಗುಂಗಾಡು, ಜಿರಿ, ದಿಸಿಲು, ಗಾಳಿ, ಮಳೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆಗುವ ವೋದಕಗಳನ್ನು ಸಹನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇರುವದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಊಟವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಆದರೆ ಅದು ಆಯಾಜಕ ವ್ರತಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮನಃ ಪ್ರತವಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು.

1 'ಭಿಕ್ಷು'ವ ತತ್ಸಮೂಹಃ ವಾ ಅಹಃ—ನಾಮನ ವಿವರವು ಅಪ್ಪೆ ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಡಿಕ್ಷನರಿ.

2: ಅನೇಕಾಂತ' ಪರ್ವ ೧೦; ೧೦-೧೨ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಐಲಕ-ವದ-ಕಲ್ಪನಾ' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಗಳಿಗೆ ನೋಡಬಹುದು

ಆ ವೇಳೆಗೆ ನಮಗಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವೃದ್ಧಿವರ್ಧಕವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆಯೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಆರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಊಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ಬಂದವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದು ವನ ಇಲ್ಲಿವೆ ಊರ ಹೊರಗಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಬೇಕು ಅಲ್ಲಿ ಉಪಸರ್ಗವು ವ್ಯಾಪ್ತವಾದರೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ದೀನನಾಗಕೂಡದು ಧ್ಯಾನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಗ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಗೃಹಸ್ಥರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಆಮಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದೇನೇ ಹೋಗಬೇಕು ಅವನು ತನಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಷ್ಟನ್ನು ಕೊಡುವನೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಅದು ಸರಸವಿರಲಿ, ನೀರಸವಿರಲಿ, ಹುಳಿಯಿರಲಿ, ಕಾರವಿರಲಿ, ಕಹಿಯಿರಲಿ ಎಂಧದಿದ್ದರೂ ಸಾಮ್ಯಭಾವದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ವ್ರತದಿನವೂ ಒಂದು ಜೊತ್ತು ಮಾತ್ರ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಅಂತರಾಧ್ಯವಾದರೆ ಉಪೋಷಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅನಂತನಾದ ತವತ್ಪರಣವನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕು ಈ ವ್ರತಾರ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಉದ್ದಿಷ್ಟಾಹಾರ ತ್ಯಾಗ ವ್ರತಮಯು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಇವು ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮದ ಹೆನ್ನೊಂದು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳಾಗಿವೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡಬೇಕು

ವಿಶದಯಶೋನಿಕಯಂ ವಿಮಳಶೀಲಸಂವನ್ನನುಚಿತಭೃತ್ಸಾನೀಕಂ

ನಿತಿತಮತಿಯುಕ್ತನೇಕಾದಶಸ್ತುನುದ್ದಿಷ್ಟದೇಶವಿರತಂ ವಸರಿಂ ।

ಶ್ರಾವಕರೊಳನುಕ್ರಮಣಂ ಭಾವಿಪೊಡೆ ಜಘನ್ಯರಜಾವರಲ್ಲಿಂದತ್ತ-

ಲೂನವರ್ಮಧ್ಯಮರತ್ತಲ್ ತಾವುತಮರಿವರಮಗಳ ಜಾಯಜರಿತ್ತಲ್ ॥

—ಶಾಂತಿನಾಥ-ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತಂ-೬-೩೬-೩೭

ಇನ್ನು ಶ್ರೀಪ್ತ ಜ್ಞಾತೃವಿನ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—

ಪಾವನಮರಾತಿರ್ಧರ್ಮೋ ಬಂಧುರ್ಜೀವನ್ಯ ಚೇತಿ ನಿಶ್ಚಿನ್ತನ್ ॥

ಸಮಯಂ ಯದಿ ಪಾನೀತೇ ಶ್ರೇಯೋ ಜ್ಞಾತಾ ಧ್ರುವಂ¹ ಭವತಿ ॥ ೧೯೮ ॥

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಪಾವನ) ಪಾನವು (ಜೀವನ್ಯ) ಜೀವದ (ಅರಾತಿಃ) ವೈರಿಯು. (ಚ) ಮತ್ತು (ಧರ್ಮಃ ಬಂಧುಃ) ಧರ್ಮವು ಬಂಧುವು (ಇತಿ ನಿಶ್ಚಿನ್ತನ್) ಈ ವ್ರತಾರ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡುವಂಥವನೂ (ಯದಿ ಸಮಯಂ ಪಾನೀತೇ) ಯಾವನು ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನು (ಧ್ರುವಂ) ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ (ಶ್ರೇಯೋ ಜ್ಞಾತಾ ಭವತಿ) ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜಾತ್ಯನನಿಸುತ್ತಾನೆ

ಅರ್ಥ—ಪಾನವು ಜೀವದ ಶತ್ರುವಾಗಿದೆ; ಧರ್ಮವು ಬಂಧುವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಯಾವನು ಆಗಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನ ಕಲ್ಯಾಣವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ. [ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥದ ಉಪಸಂಹಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಆಚಾರ್ಯ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥವನು-ಜ್ಞಾತಾ-ಯಾವನೊಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ-ಯಾವನು ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವು ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನಾದಿ ರೂಪ ಪಾವಕರ್ಮವು ಈ ಜೀವದ ಶತ್ರುವಾಗಿದೆ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಾದಿ ರೂಪ ಧರ್ಮಕರ್ಮವು ಈ ಜೀವದ ಮಿತ್ರವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಅರಿಯುವನೋ ಅವನೇ ಜ್ಞಾತೃವು ಇನ್ನು ಯಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನವು ಈ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು 'ಶ್ರೇಯೋ ಜ್ಞಾತಾ' ಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಿಸಲಾರನು ಈ ವ್ರತಾರ ರತ್ನಕರಂಧಕಶ್ರಾವಣಾಚಾರದ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸಪ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ. ಧ]

1 'ಸದಾ' ಎಂದೂ ಪಾಲಾಂತರವಿದೆ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮುಖ ಕೊಡುವುದು ಹೇವದ ಹೊರತಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತುವು ಇಲ್ಲ. ಈ ಪಾವವು ವಿಷಯ ಕಷ್ಟಾಯವನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರ ಸರ್ವ ವದಾರ್ಥಗಳು ಬಾಹ್ಯ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರವಾಗಿವೆ ಯಾರಾದರೂ ನಮಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬಹುದು, ಯಾರಾದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿಡಬಹುದು, ಇನ್ನಾರಾದರೂ ನಮ್ಮ ಉಪಜೀವನದ ನಾಥನನ್ನೇ ಅವಹೇಳಿಸಬಹುದು, ಅದರಂತೆ ದ್ರವ್ಯವನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಹಾಕಿಯಾರು—ಇವೆಲ್ಲ ಪಾವದ ಉದಯದಿಂದ ಶನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಸಂಭವಿಸುವುದವಾಗಿವೆ ತನ್ನ ಪಾವ ಕರ್ಮದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶತ್ರುವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಮೂರ್ಖತನವಾಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಜಿನಾಗಮದ ರಹಸ್ಯವು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವನ್ನೆದೇಳು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಬಂಧುಗಳಂತೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವುದು ವುಚ್ಯಕರ್ಮವಾಗಿದೆ ಇದು ಧರ್ಮವು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನೇಳಿದು ಇನ್ನಾರನ್ನಾದರೂ ಉಪಕಾರಕರೆಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅವನೂ ಸಹ ಭಗವಂತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಅಗಮವನ್ನು ಯದಾರ್ಥವಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯದೇಳು—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾವಕರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ

ವಿಜ್ಞಾನಂ ಕ್ಷಮೆ ಶಕ್ತಿ ಭಕ್ತಿದಯೆ ನಿರ್ಲೋಭಂ ದೃಢಗುಡಿಯಾ-
ತ್ಮಜ್ಞಾನಾಸ್ತಿತಯೋಗಿನಸ್ತಮನಲಂಹಿಂದಿತ್ತಮಂ ಕೂಡ ತಾಂ !
ಸುಜ್ಞಾನಂ ಬಡೆದಂ ಸುಖಂ ಬಡೆದನುಳ್ಳಂ ವೆತ್ತನೇ ಮಾತೊ ಸ-
ರ್ವಜ್ಞಾ ನಿಮ್ಮನೆ ಕಂಡನಿನ್ನುಳಿದುನೇಂ ರತ್ನಾಕರಾರ್ಥಿತ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಾಕರ-ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ-೧೦೪.

ಈ ಶಿಕ್ಷಣದಕ್ಷಿ ಸಮಂಕಥದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಫಲವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಯೇನ ಸ್ವಯಂ ವೀತಕಲಂಕವಿದ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾರತ್ನಕರಂಡಭಾವಮ್ |

ನೀತಸ್ತಮಾಯಾತಿ ವತೀಚ್ಛಯೇವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಃ ಸಿದ್ಧಿಃ ವಿವೃತೇಷು || ೧೪೯ || 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಯೇನ) ಯಾವನು (ಸ್ವಯಂ) ಸ್ವತಃ-ತನ್ನನ್ನು-(ವೀತಕಲಂಕವಿದ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಕ್ರಿಯಾ-ರತ್ನಕರಂಡಭಾವಂ ನೀತಃ) ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಕ್ಚಾರಿತ್ರಗಳೆಂಬ ರತ್ನದ ಕರಂಡಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆಯೋ (ತಂ) ಅವನಿಗೆ (ಪ್ರಿಫು ವಿವೃತೇಷು) ಈ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ (ವತೀಚ್ಛಯಾ ಇವ) ಪತಿಯನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ (ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಃ) ಧರ್ಮ, ಅರ್ಧ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು (ಅಯಾತಿ) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ

ಅರ್ಥ—ಯಾವನು ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನಚಾರಿತ್ರರೂಪ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಇಡುವ ಕರಂಡಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ ಆ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಗಳನುಸರಿಸಿ ಅರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯೇ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀ. ಅವಳು ವತಿಗೆ ಪುಷ್ಪ ಹಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದಂತೆ ಇಂಥ ಪುರುಷರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಳು

1 ಅಯತವರ್ಮನು ಪೇಳುವುದು ಹೀಗೆ

ಗದ್ಯ : ಪೂಜೆಯುನುರ್ಹಮುವಾಚ್ಛೆಯುಮಯುಕ್ತಿಯುಮುಂ ಬೋಗೋಪದೋಗಂಗಳೆಂ ಪುಥಾಯುಷ್ಯಮುಂ ಒಂಧ-ಪಾಮಮುಮುಚ್ಛಿಗೋಕ್ತಮುಂ ಸದ್ವಿದ್ಯೆಯುಮೆಂದಿವು ಸಂಸಾರ ಸುಖಂಗಳೆಲ್ಲಮುಧ್ವದಯ ಸುಖಂಗಳೆಂತೀಯುತ್ತರದ ಸುಖಂ-ಗಳುವುಂ ರತ್ನತ್ರಯಪದ ರತ್ನವರ್ಗಗಳೆಂದು ವರಿತೀ ರತ್ನತ್ರಯಂಗಳೆಂ ಕರಂಡಕಸ್ವರೂಪಮುಳುಪುಪ್ಪದರಿಂದೀ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ರತ್ನಕರಂಡಕವೆಂಬುದು ಬೆಸಗೂಡಿದ ಪೋಷಕವುಂ ಬರಿವರುಂ ಪಾತಿಸುವರುಂ ಕೇಳಿದುಂ ಜಿಂತಿಸುವರುಂ ಪೋಕ್ಷಲಕ್ಷ್ಮಿಯು-ನೆಯ್ದುಂ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ತನ, ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರ ರೂಪ ರತ್ನತ್ರಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಿಗೆ ಸಾರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗಳು ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮದ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನು ಜಾತುರ್ಯದಿಂದ ಒಂದೇ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ-
ಲಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಗ್ರಂಥದ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಸರಾದ 'ರತ್ನಕರಂಡ' ಎಂಬುದನ್ನೂ ಶ್ಲೇಷಾಲಂಕಾರದಿಂದ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ ಸ. ೬] ರತ್ನತ್ರಯಗಳೆಂಬ ರತ್ನವನ್ನು ಇಡುವ ಕರಂಡದಂತೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ-
ಕೊಂಡಂಥವನಿಗೆ ಮೂರೂ ಲೋಕದೊಳಗಿನ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ವದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ

ಧರ್ಮಂ ವಿಶ್ವತಸತ್ಪ್ರತಾಪಿತಯಮಂ ಧರ್ಮಂ ಬೃಹದ್ಭಾಗ್ಯಮಂ
ಧರ್ಮಂ ನಿರ್ಭರನಾರ್ವಭಾಮವದಮಂ ಧರ್ಮಂ ಸುರೇಂದ್ರತ್ವಮಂ ।
ಧರ್ಮಂ ನಿರ್ಮಲಸದ್ಗುಣವ್ರಕರಮಂ ಧರ್ಮಂ ತವಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂ
ಧರ್ಮಂ ಧಾರ್ಮಿಕನವವಂಗೆ ಕುಡುಗುಂ ನಿರ್ವಾಣ ಕಲ್ಯಾಣಮಂ ॥

—ತಾಂತ್ರಿಕ-ಸುಕುಮಾರಚರಿತಂ-೯-೪೨

ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಹೀಗಿದೆ—

ಸುಖಯತು ಸುಖಭೂಮಿಃ ಕಾಮಿನಂ ಕಾಮಿನೀನ
ಸುತಮಿವ ಜನನೀ ಮಾಂ ತುದ್ಧತೀಲಾ ಭುನಕ್ತು ।

ಕುಲಮಿವ ಗುಣಭೂಷಾ ಕನ್ಯಕಾ ಸಂಪುನೀತಾಚ್—

ಜಿನ-ವತಿ-ವದ-ವದ್ಧ-ಪ್ರೇಕ್ಷಿಣೀ ಧೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ॥ ೧೫೦ ॥ 1

ಅನ್ವಯಾರ್ಥ—(ಜಿನವತಿಯವದ್ಧಪ್ರೇಕ್ಷಿಣೀ) ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಪಾದ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನೋಡು-
ವಂಥ (ಧೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷ್ಮೀಃ) ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ತನವೆಂಬ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು (ಸುಖಭೂಮಿಃ ಕಾಮಿನೀ ಕಾಮಿನಂ ಇವ) ಕಾಮುಕ
ಪುರುಷನು ಸುಖದ ಭೂಮಿಯೆಂದು ತಿಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅವನಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ (ಮಾಂ ಸುಖಯತು) ನನಗೆ
ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲಿ. (ತುದ್ಧತೀಲಾ ಜನನೀ) ತುದ್ಧ ಜಾರಿತ್ರವುಳ್ಳ ಮಾತೆಯು (ಸುತಮಿವ) ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು
ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವಂತೆ (ಮಾಂ ಭುನಕ್ತು) ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ (ಗುಣಭೂಷಾ) ಗುಣವೇ ಭೂಷಣವೆಂದು ನಂಬಿದ
(ಕನ್ಯಕಾ) ಕನ್ಯೆಯು (ಕುಲಮಿವ) ಕುಲವನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತೆ (ಮಾಂ) ನನ್ನನ್ನು (ಸಂಪುನೀತಾಚ್)
ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸಲಿ.

ಅರ್ಥ—ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತನ ಚರಣ ಕಮಲಗಳನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಂಥ ಸಮ್ಯಗ್‌ರ್ತನ ರೂಪಿಯಾದ
ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು, ಕಾಮುಕ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸುಖದ ಆಗರವೆನಿಸುವಂಥ ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೇಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾಳೆಯೋ

1 ಆಯತನಮನಃ ಅಂತ್ಯ ಮಂಗಲ ಹೀಗಿದೆ

ಕಂಡ ॥ ಅಮರೇಂದ್ರ ಸರೇಂದ್ರ ಮುನಿಂ . . . ದ್ರವಿಭೂತಿಗಳು ಮನೆಯಿಂದ ಪಾಪಾರ್ಥಮನುಳ್ಳ ರತ್ನತ್ರಯಮಮೋ-
ಘಂ ಶರಣಮುಳ್ಳ ವನ್ಯಾಸಲಿಗೆ ॥

ಗದ್ಯ ॥ ಇದು ಭಗವದರ್ಹತ್ವರಮೇಶ್ವರ ಪರಮ ಭದ್ರಾರ್ಥ ವಿಶೇಷಾರ್ಥ ಸರ್ವಜ್ಞ ವದನ ವನಜ ಸಮುದ್ರ ಶ ಸದಸದಾತ್ಮಕ
ಪರಮತತ್ವ ಭಾವನಾ ಭಾವಿಕ ಸ್ವಾಂತ ಶ್ರೀ ವರ್ಧಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ ಚರಣ ಸರಸೀರುತ ಸ್ವರಣ ಪರಿತಾಂಕಶರಣ ಕುಲೀಕರಯ
ಶ್ರೀಮದಾಯತನಮನಃ ವಿರಚಿತಮುಪ್ಪ ರತ್ನಕರಂಡಕದೊಳಗೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರ ಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣಾ ತೃತೀಯ ಪರಿಚ್ಛೇದಃ ॥

ಶ್ರೀ ವೀತರಾಗಾಯನಮಃ ವರ್ಧತಾಂ ಜೈನ ಶಾಸನಂ ಕನ್ನಡ ರತ್ನಕರಂಡಕಸ್ಮಮಾಪ್ತೋಭೂತ್. ಸದ್‌ಮನಃ ಶರಣು
ಕರಣ್ಯತಮಪರಾರ್ಥಂ ಕ್ಷಂತುಮಾರ್ಹಂಕಿ ಸಂತಃ ಶ್ರೀಮತ್ಸನಕ ಗಿರಿ ವಿಜಯ ಪಾರ್ತ್ವೀ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪರಮ ದೇವೇಭ್ಯೋನಮಃ.
ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕಾಬ್ದಃ ೧೮೬೭ ಯುವ ಸಂವತ್ಸರ ಭಾದ್ರಪದ ಕೃತ್ಯದಶಮೀ ಛಾರ್ಗವ ವಾಸರೇ ರತ್ನಕರಂಡಕಮಿಂದ ಗ್ರಂಥಂ
ಪರಿಸಮಾಪ್ತೋಭೂತ್. ಶ್ರೀವರ್ಧಮಾನ ಸಿದ್ಧಾಂತದೇವ ಚರಣ ಸರಸೀರುತೇಭ್ಯೋನಮೋಸ್ತು.

ಭದ್ರಂ ಭೂಯಾತ್ ಶ್ರೀ . . .

ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನ ತಾಯಿಯು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಜೋಪಾನ ಮಾಡುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ ಅಥವಾ ಶೀಲವೇ ತನ್ನ ಅಲಂಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸಲಿ.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ—[ಈ ವದ್ಧೆಯು ಅಂತ್ಯಮಂಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕಾರರು-ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರಾಚಾರ್ಯರು-ಯಾವ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತಮಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡಲೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವರೋ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಭೌತಿಕ ಧನಸಂಪತ್ತು ಅಲ್ಲ. ಅದು ಸದ್ವೃತ್ತಿ ಎಂಬುದಾಗಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಪ್ರಾಣವು ಇದಾಗಿದೆ ಆತ್ಮೋತ್ಥಾನದ ಅನುವಮ ಅರಿವೂ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಿನೇಂದ್ರ ದೇವನ ಜರಣ ಕಮಲವನ್ನು-ಅವನ ಆಗಮಗಳ ವದ-ವಾಕ್ಯಗಳ ತೋರಿಸುವಂತೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದಲೇ ಅದು ವಿಕಾಸವನ್ನೂ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನೂ ಭಾರಣಮಾಡಿ ವಿಶುದ್ಧಿಯ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದು ಸ್ವತಃ ಶೋಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಉಪಮೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರೂಪಗಳು ಮೂರಾಗಿವೆ ಒಂದು ಕಾಮಿನಿಯದು, ಇನ್ನೊಂದು ಜನನಿಯದು, ಮತ್ತೊಂದು ಕನ್ಯೆಯದು ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸುಖಭೂಮಿ, ಶುದ್ಧ ಶೀಲಾ, ಗುಣಭೂಷಾ ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಾಮಿನಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವರೋ ಅದು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಅದು ಅವರ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ, ಅವರನ್ನು ಸುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸಂವರ್ಧನು ಸರಿಯಾಗಿರಲೆಂದು ಅವರ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ಇನ್ನು ಜನನಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮೂಲ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿರುವರೋ ಅದಂತೂ ಸ್ವಾಮಿಜಿಯವರನ್ನು ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಇದರಿಂದ ಅವರ ಶುದ್ಧ ಶೀಲವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಲಿದೆ ಈ ಮೂಲ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವರನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಹೋಗುವದೆಂಬುದು ಅವರ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ. ತರುವಾಯ ಕನ್ಯೆಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಮ್ಮ ಉತ್ತರವರ್ತಿನಿ ದೃಷ್ಟಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೋ ಅದು ಅವರ ವಿಚಾರ ಶೀಲತೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದಿದೆ ತತ್ತ್ವಮಂಥನವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನವರು ಹೊರಗೆಡೆದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಅವರೇ ಅದರ ಜನಕರು ಅದು ನೀತಕಿತಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಭೂಷಿತವಾದಂಥ ದೃಷ್ಟಿಯು ತಮ್ಮನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸಲಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಗುರುಕುಲವನ್ನು ಉಚ್ಛ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ವಿರಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಲಿ, ಇದು ಅವರ ಮೂರನೆಯ ಭಾವನೆಯಾಗಿದೆ ದೃಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತನ್ನ ಈ ಮೂರು ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ ಭಗವಂತರ ಜರಣಕಮಲಗಳನ್ನು-ಅವರ ವದ-ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು-ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಅದರಿಂದ ಅನುಪ್ರಾಪಿತವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿಕಸಿತಗೊಳುತ್ತಾಳೆ ಈ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯ ಸುಂದರ ರೂಪವಾಗಿದೆ. ಸುಶ್ರದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಾಗೂ ಸವಿನೀಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸುಖವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ, ಶುದ್ಧ ಶೀಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಸಂರಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಂವರ್ಧನವಾಗುತ್ತದೆ, ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ವವಿತ್ರತೆಯು ಒದಗುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಕ್ತಿದೇವಿಯನ್ನು ಬಹು ಅಲಂಕಾರಿಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗೌರವಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ಮರಣಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಯುಕ್ತನು-ಶಾಸನ'ದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ವಿರ-ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸುತ್ತಲೂ ಈ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ 'ವಿಧೇಯಾ ಮೇ ಭಕ್ತಿಪದ್ಧಿ ಭವತ ವಿನಾಪ್ರತಿಭಿಧೌ' ಈ ವಾಕ್ಯದ ಮುಖಾಂತರ ವಿರೇ ಜಿನೇಂದ್ರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ-'ತಾವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ-ಅದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ನಿರ್ಬಾಧ ಮಾರ್ಗವು ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ-ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಸವಿಶೇಷ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚರಿತಾರ್ಥಗೊಳಿಸಿ. ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದ ಅಮೋಘತೆಯನ್ನೂ ಇದರಿಂದ ಒದಗುವ ಅಧಿಮತ ಫಲದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಅನುರಾಗವು-ಭಕ್ತಿಭಾವವು-ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿ. ಅದರಿಂದ ನಾನೂ ಆದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆರಾಧಿಸುತ್ತಲೂ ಸಾಧನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಕರ್ಮ ತಪ್ಪುವಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಗೆಲಿಲಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುವೆ, ನೀತಿಶ್ರೀಯಸ (ಮೋಕ್ಷ) ವದವನ್ನು ವಡೆದು ಸಕಲ ಮನೋರಥನಾಗುವೆ. ಸ. ಭ] ಕಾಮವೇದನೆಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾದಂಥ ಪುರುಷನನ್ನು

ಸ್ತ್ರೀಯು ಹೇಗೆ ಸುಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಳೋ, ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ತಾಯಿಯು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಪುತ್ರನನ್ನು ವಾಲನ ಮಾಡುವಳೋ, ಶಿಲವತಿಯಾದ ಕನ್ಯೆಯು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಕುಲವನ್ನು ವವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಳೋ ಹಾಗೆಯೇ ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಂಥ ಸಮ್ಯಗಾದರ್ಶನರೂಪಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನ್ನ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಜನಿತ ಸಂತಾಪವನ್ನು ದೂರಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನ ಅನಂತ ಜತುಷ್ಕಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವುಷ್ಟ್ಯಗೈಯಲಿ. ಅದರಂತೆ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ಮೋಹ ರೂಪಿ ದೋಷವನ್ನೂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ, ನನ್ನ ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಮಲಗೊಳಿಸಲಿ.

ಬಂದೊಲವಿದೆ ನಿನ್ನಿ ದಿರೊಳೊವದೆ ನಿಂದು ಕರಂಗಳಂ ನೊಸ-
ಲೊಂದಿಸಿ ದೇವದೇವ ಕರುಣಾಕರ ದಿನ್ನವಮಾತ್ಮಸಿದ್ಧಿಯಿ-
ನ್ನೆಂದೆನಗೆವುದೆಂದೊಡೆನೆ ಕಂದ ಕಡಂಗದಿರಿಂದ ನಾಳೆಯ-
ಮ್ಮಂದನೆಯವೈಯೆಂಬ ನುಡಿಗಳ್ಳಿನದೆಂದವರಾಜತೇಶ್ವರಾ ||

—ರತ್ನಕರ-ಅವರಾಜತ ಶತಕ-೧೨೫

ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತ

ಮಾನವೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸವು ಯಾವ ಯಾವ ಸಂದೇಶಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟಿದೆಯೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ನಾವು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇವೆಯೋ ಅಷ್ಟೂ ಕೂಡ ಮಾನವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಯಾವ ದೇಶ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರಿದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಎಂದೂ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದು ದೇಶ ಕಾಲಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬದಲಾಗುತ್ತಲಿದೆ ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಎಣಿಕೆಮಾಡುತ್ತ ಹೋದರೆ ನೂರಾರಲ್ಲ, ಸಾವಿರಾರು ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೋಟ್ಯಂತರ ಅನುಯಾಯಿಗಳುಳ್ಳ ಧರ್ಮಗಳು ಈನಾಯಿ, ಇಸ್ಲಾಂ, ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಎಂಬವು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ, ಅಲ್ಲದೆ ವ್ರತವಿಧದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಆಗಿವೆ.

ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ಜೈನ ಇವು ಮೂರು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಹೆಸರಾಯಿತು. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಗಂಭೀರವೂ ವ್ಯಾಪಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಗ್ರಂಥಗಳು ಋಗ್, ಯಜುರ್, ಸಾಮ, ಅದರ್ವಗೇತು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಆಗ್ನಿ, ಮಿತ್ರ, ಉಷ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ದೇವ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞ ಮೊದಲಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ವಶುಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೋಮರಸವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವ್ರತವನ್ನಿಗೊಳಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ವಿಜಯ, ಶತ್ರುಗಳ ವರಾಜಯ ಮತ್ತು ನಾಶ ಹಾಗೂ ಧನ-ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವೃತ್ತ ವೌತ್ತಾದಿಕರ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಗಳು ವೇದಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೆ ಚಿಂತನೋಲತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಉಪನಿಷದ್ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡದೆ ವ್ರತ ಮತ್ತು ಜೀವನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುವ ವ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬೌದ್ಧಿಕ ವ್ರಯತ್ನೋಲತೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಆರು ದರ್ಶನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅವು ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ನ್ಯಾಯ, ವೈಶೇಷಿಕ, ಮಿಮಾಂಸಾ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೂ ವೈದಿಕ ಷಡ್ದರ್ಶನಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ದರ್ಶನದ ಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರಗಳು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ. ಈ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಜೀವನ ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆದಿಯು ಒಂದೇ ತತ್ತ್ವದಿಂದಾಗಿದೆ, ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮ—ಎಂದಿದೆ. ಇದೇ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾರೂಪೀ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ತದ್ವಿಮೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂಥವರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು. ಮೇಲಾಗಿ ಇವರು ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಈ ನಾನಾ ರೂಪಗಳನ್ನು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆಯೋ—ಆ ಅಜಲವಾದ ತತ್ತ್ವ—ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು—ಅರಿಯುತ್ತಾರೆಯೋ—ಅವರು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ತು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜೀವನದ ವಿಭಾಗ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ವ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಕೂಡ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸದ ಪಾಲನಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇವೇ ಜೀವನದ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಪಾಲನಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನದ ಸಫಲತೆಯಿದೆ. ಮಾನವ ಸಮಾಜವು ಗುಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರೆಂದು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕರ್ತವ್ಯವು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಹಾಗೂ

ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವಾಗಿದೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಧರ್ಮವು ದೇಶ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಾಗಿದೆ ವೈಶ್ಯರ ಕರ್ತವ್ಯವು ಕೃಷಿ-ವಾಣಿಜ್ಯಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಖಿಯೂ ಧನಸಂಪನ್ನವೂ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶೂದ್ರರ ಕರ್ತವ್ಯವು ಉಳಿದ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ ಸೇವಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯು ಮನು, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

ವೈದಿಕ ಸಂವ್ರದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹು ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಲೋಕಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ ಕಾಲಿದಾನಾದಿ ಮಹಾಕವಿಗಳಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿವೆ ಆನೇಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸಾತೀತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ರಾಜ ಹಾಗೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ವಂಶಾವಳಿಗಳು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಳಗಿನ ಕೆಲವೊಂದು ದೇವ ದೇವತೆಗಳು ವೇದದೊಳಗಿನ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಶಿವ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಲಿ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಾ ಇವರ ಪೂಜೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ ಈಗ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ವಿವಿಧ ಸಂವ್ರದಾಯಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ವಸರಿಸಿವೆ. ಆದರೆ ಸ್ಕೂಲ ರೂಪದಿಂದ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವ ಸಂವ್ರದಾಯವೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶೈವ ಸಂವ್ರದಾಯವೂ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದ ಸುತ್ತುಮುತ್ತ ಕಾಲೀ ಪೂಜೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ—ಪ್ರಾಚೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆರೋಪನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಣ ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರಮಣ ಸಂವ್ರದಾಯದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ವೇದಗಳ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆ ಯಜ್ಞಗಳ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡವನ್ನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮೇಲಾಗಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅನುಸರಿಸಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಿರಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರಮಣರು ಮನ, ವಚನ ಮತ್ತು ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತುದ್ದಗೊಳಿಸುವುದರ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ್ಯ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ವರಿಗ್ರಹ ತ್ಯಾಗಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಿಕ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ಮೇಲಾಗಿ ಅಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಧರ್ಮದ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂಗವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೇಲಿನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೂ ಶ್ರಮಣರ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿವಿಧ ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಪ್ರಚಾರವು ಭಾರತದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಮಗಧ ಹಾಗೂ ಬಿಹಾರದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ರೂಪದಲ್ಲಿತ್ತು ಕಪಿಲವಸ್ತುವಿನ ರಾಜಕುಮಾರನಾದ ಗೌತಮ ಬುದ್ಧನ ಮೇಲೆ ಈ ಶ್ರಮಣ ವರಂವರೆಯ ಗಾಢ ಪ್ರಭಾವವು ಬಿದ್ದಿತ್ತು ಅವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ಹೋದನು. ಅವನು ಕರೋರ ಸಂಯಮವನ್ನು ವಾಳಿಸಿದನು, ತವಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದನು, ಉಪವಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಶರೀರವು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ತೀಣವಾಯಿತು ಒಂದು ದೀರ್ಘ ಉಪವಾಸದಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನಾದ ದುರ್ಬಲತೆಯಿಂದ ಮೂರ್ಛಿತನನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡನು ಆಗ ಅವನು ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಹತ್ತಿದನು—ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಾಯಕೇಶವು ಅವಶ್ಯಕವಿದೆಯೇ? ಆಯಿತು; ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಲಭಿಸಿದ ಉತ್ತರವೇ ಅವನ 'ಬೋಧಿ' ಅಥವಾ 'ಜ್ಞಾನ'ವಾಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅನಾವಶ್ಯಕ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕೊಡುವುದು ಕೂಡ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು, ಇಂದ್ರಿಯ ಲೋಲುಪತೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದಷ್ಟು ಕೆಡಕಾಗಿದೆ—ಎಂದು ಅವನು ಅರಿತನು ಅದರಿಂದ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯ ಲಾಲನೆ ಹಾಗೂ ಕಾಯಕೇಶಗಳೆರಡನ್ನೂ ವರಿತ್ಯಾಗಿ ಮಾಡಿ 'ಮುಘ್ಯಮ ವಘ್'ವನ್ನು ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೇನೇ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಬುದ್ಧನು ಬಘರಸದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಾರನಾಥದಲ್ಲಿ ತನ್ನ 'ಧರ್ಮಚಕ್ರ ಪ್ರವರ್ತನ'ಗೊಳಿಸಿದನು ಅದರ ಸಾರವು ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿದೆ ದುಃಖ, ದುಃಖ ಸಮುದಯ, ದುಃಖ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ದುಃಖ ನಿರೋಧಗಾಮಿನೀ ಪ್ರತಿವದಾ ಇವು ಮ. ಬುದ್ಧನ ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಜೀವನವು ದುಃಖಮಯವಾಗಿದೆ—ಜನ್ಮ, ಜರಾ, ಮರಣ, ಶೋಕ, ವರಿವೇದ, ದೌರ್ಮನಸ್ಯ, ಉಪಾಯಾಸ, ಇಷ್ಟವಿಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಗ, ರೂಪ, ವೇದನಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ ಈ ಐದು ಸ್ತಂಭಗಳೆಲ್ಲವೂ ದುಃಖ-ರೂಪವಾಗಿವೆ. ಈ ಸಂಸಾರದ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ತೃಷ್ಣೆಯೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕಾಮತೃಷ್ಣೆ, ಭವತೃಷ್ಣೆ, ವಿಭವತೃಷ್ಣೆ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ ದುಃಖದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ

ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಮ್ಯಕ್ ವಾಚಾ, ಸಮ್ಯಕ್ ಕರ್ಮಾಂತ, ಸಮ್ಯಕ್ ಆಜೀವ, ಸಮ್ಯಕ್ ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮ್ಯಕ್ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಸಮ್ಯಕ್ ಸಮಾಧಿ—ಈ ಎಂಟು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಗಳ ಮುಖಾಂತರವೇ ಸಂವತ್ಸಾರಗುತ್ವದ ತನ್ನ ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗದ ಅನುವಾಲನದಲ್ಲಿ ಭ. ಬುದ್ಧನು ಯಾವ ವರ್ಣ ಹಾಗೂ ಜಾತಿಭೇದಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಜನರು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದರು. ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ರಾಜರೂ ಸಿರಿವಂತರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಬುದ್ಧ ನಿರ್ವಾಣದ ತರುವಾಯ ಎರಡು ಮೂರು ಶತಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ ಮಾರ್ಯ ಸಮ್ರಾಟ್ ಅಕೋಕನು ಕಲಿಂಗ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಆದ ಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಆ ದರ್ಮದ ಪ್ರಸಾರವನ್ನೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಮಾಡಿದನು. ನಾವಕಾಶವಾಗಿ ಈ ಧರ್ಮವು ಭಾರತದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಲಂಕಾ, ಸಯಾಮ, ತಿಬೇಟೆ ಮತ್ತು ಚೀನ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ವಸರಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅದು ಇನ್ನೂ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ತ್ರಿಪಿಟಕಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವೆಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಅನುಮಾನಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾದ ವಿನಯ ಪಿಟಿಕದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಸಾಧುಗಳು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಿಯಮಗಳ ಸಂಕಲನವಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾದ ಸೂತ್ರ ಪಿಟಿಕದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಭಗವಾನ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಪ್ರಮುಖ ಶಿಷ್ಯರ ಉಪದೇಶಗಳ ಆಶ್ವಾಸದ ಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇವು ದೀರ್ಘನಿಕಾಯ, ಮಧ್ಯ ಮನಿಕಾಯ, ಅಂಗುತ್ತರನಿಕಾಯಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇದೇ ಪಿಟಿಕದಲ್ಲಿ ಸಮಾನೇಶವಾಗುವ ಖುದ್ಧ ಕನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಐದುನೂರಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು ಇವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿನೆತೆ, ನೈತಿಕತೆ, ಜಾತುರ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಮೂರನೆಯದಾದ ಅಭಿಧಮ್ಮ ಪಿಟಿಕದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪಾಲೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದೆ. ನುಡಾರಿಸಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈಗಿನ ಉಪಲಬ್ಧ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಲಂಕಾದ್ವೀಪದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು 'ಹೀನಯಾನ' ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. 'ಮಹಾಯಾನ' ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ, ತಿಬೇಟೆ, ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯಾಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಇವರು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾ ತ್ರಿಪಿಟಕಗಳು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳ ಚೀನೀ ಹಾಗೂ ತಿಬೇಟೆ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮೂಲ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅವುಗಳ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ವಸುಬಂಧು ಕೃತ ಅಭಿಧರ್ಮಕೋಶದಂಥ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ಕೂಡ ಅದರ ತಿಬೇಟೆ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದದ ಮೇಲಿಂದ ರೂಪುಗೊಳಿಸದೇಕಾಯಿತು.

ಜೈನಧರ್ಮದ ತೀರ್ಥಂಕರರು—ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಹು ವ್ಯಾಪ್ತಿನವಾದ ಶ್ರಮಣ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಜೈನಧರ್ಮವಿದೆ. ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥಂಕರರಾದ ಋಷಭನಾಥನ ಉಲ್ಲೇಖವು ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಭಾಗವತ ಛೇದಾಂಶದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅವನು ಸ್ವಯಂಭೂ ಮನುವಿನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ತಲೆಯವನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ಅವನ ತವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಕೈವಲ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಸವಿಸ್ತರವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜೈನ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಋಷಭನಾಥನ ತರುವಾಯ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವರು ತೀರ್ಥಂಕರರು ಆದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ನೇಮಿನಾಥನು ಕೃಷ್ಣನ ಕಕ್ಕನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಲಗ್ನದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾದವ ಮಂತ್ರಿಯರಿಗೆಲ್ಲ ಉಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಲೆಂದು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲಾಗುವ ವಶು ಸಮೂಹವನ್ನು ಕಂಡು ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾರಣಮಾಡಿದನು. ನೌರಾತ್ನದ ಗಿರನಾರ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ತವಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಈ ವರ್ವತವು ಈಗಲೂ ಅವನ ಮುಕ್ತಿಸ್ಥಾನವೆಂದು ವವಿತ್ರವೆನಿಸಿದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತಮೂರನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥನ ಜನ್ಮವು ಬನಾರಸದ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಆಗಿತ್ತು. ಇವನು ಜೈನಧರ್ಮವನ್ನು ಬಹಳ ಸುಸಂಘಟಿತಗೊಳಿಸಿದನು. ಬಹುಶಃ ಅದು ಇಂದಿನ ವರೆಗೂ ಅದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಒಹಳಷ್ಟು

ಜೈನಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ವಾರ್ತ್ಯನಾಥನ ಪೂಜೆಯು ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜೈನರನ್ನು ಪಾರ್ತ್ಯನಾಥನ ಉವಾಸಕರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ವಾರ್ತ್ಯನಾಥನ ತರುವಾಯ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ವರ್ಧಮಾನ ಮಹಾವೀರನಾದನು ಇವನ ಜನ್ಮವು ಬಿಹಾರ ವೃದ್ಧೇಶದ ಕುಂಡನವುರದ ರಾಜನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ರಾಣಿ ತ್ರಿಶಲಾದೇವಿ ಇವರಿಂದ ಆಯಿತು ಜೈತ್ರ ಕುಣ್ಣ ತ್ರಯೋದಶಿ ದಿನವು ಇವನ ಜನ್ಮ ತಿದಿಯಾಗಿದೆ ಈ ದಿನವು ಈಗಲೂ ಜೈನರಿಂದ ವವಿತ್ರವೆಂದು ಮುನ್ನಿನಲ್ಲಿದ್ದುತ್ತುದೆ. ಅಂದು ದೇಶದ ತುಂಬೆಲ್ಲ 'ಮಹಾವೀರ ಜಯಂತಿ'ಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹಾವೀರನು ತನ್ನ ಬಾಲ್ಯಕಾಲದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಕಳೆದನು. ಆಗ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ತವಸ್ಥಿಗೆ ತೆರಳಿದನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕರೋರ ತವತ್ಪರಣದಿಂದಲೂ ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯಿಂದಲೂ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಭರ್ಮ ಪ್ರಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯ ದಿನ ಅವನು ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಇದೇ ದಿನದ ನಿರ್ವಾಣೋತ್ಸವವನ್ನು ದೀವಾವಳಿಯ ರೂವದಲ್ಲಿ ಬಹು ವೈಭವದಿಂದ ಇಂದಿಗೂ ಆಚರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಜಾತಿತ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ನಿರ್ವಾಣವು ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ೪೭೦ ವರ್ಷ, ಶಕಸಂವತ್ಸರದಿಂದ ೬೦೩ ವರ್ಷ ಪೂರ್ವ, ಇಸ್ವಿ ನನ್ ೫೨೭ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆಯಿತು ಇದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಮಹಾವೀರ ನಿರ್ವಾಣ ಸಂವತ್ಸರವು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು

ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ತಾಯಿಯಾದ ತ್ರಿಶಲೆಯ ಕಿರಿಯ ತಂಗಿಯಾದ ಜೇಳನಾದೇವಿಯ ವಿವಾಹವು ಆ ಕಾಲದ ಮಗಧದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಬಿಂಬಿನಾರ-ಶ್ರೀಣಿಕ-ನ ಕೂಡ ಆಗಿದ್ದಿತು. ರಾಣಿ ಜೇಳನಾದೇವಿಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಶ್ರೀಣಿಕನು ಮಹಾವೀರನ ವರಮ ಉವಾಸಕನಾದನು. ಅವನ ವೈಶ್ಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಕೊಂಡಲಿಕ್ಕಿಂದೇ ಜೈನಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳು ಬಹಳವ್ವು ರೂಪುಗೊಂಡವು ಈ ಮಾತನ್ನು ಬಹು ಜನರು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಜೈನಾಗಮ-ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ಉಪದೇಶದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಅವನ ಶಿಷ್ಯರು ಹನ್ನೆರಡು ಶ್ರುತಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಅವುಗಳ ವರವರಾಗತ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದೆ-
೧. ಅಚಾರಂಗದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳ ಜಾರಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಿಯಮಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

೨. ಸೂತ್ರಕೃತಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳ ಆಚರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದೇಶಗಳು ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಅನ್ಯ ದರ್ಶನಗಳ ವರ್ಣನೆಯೂ ಇವೆ

೩. ಸ್ಥಾನಾಂಗದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ಭೇದ ವೈಭೇದಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯಾಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಚೈತನ್ಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಒಂದಾಗಿದೆ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಅದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಉತ್ಪಾದ, ವೈಯ, ಧೃವ್ಯಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಅದು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ.

೪. ಸಮವಾಯಾಂಗದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಅವುಗಳ ಸಮವಾಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಸಕ್ತ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ದಾನಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಮಾನತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಧವ್ಯ ಸಮವಾಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಾಸ್ತಿತ್ವಾಯ, ಅಧರ್ಮಾಸ್ತಿತ್ವಾಯ, ರೋಕಾಕಾತ ಮತ್ತು ಒಂದು ಜೀವದ ಪ್ರದೇಶ ಇವು ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಮವಾಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಪ್ರದಮ ಸರಕದ ಪ್ರದಮ ವೆಟಲದ ಸೀಮಂತಕವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಬಿಲ, ಎರಡೂ ಅರ್ಧ ದ್ವೀಪ ಪ್ರಮಾಣದ ಮನುಷ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಪ್ರದಮ ಸ್ವರ್ಗದ ಪ್ರದಮ ವೆಟಲದ ಋಜುವೆಂಬ ವಿಮಾನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿವೆ ಇತ್ಯಾದಿ

೫. ವಾಖ್ಯಾಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಕ್ರಮದಿಂದ ಜೀವಾದಿ ವಾರ್ಧಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

೬. ಜ್ಞಾತೃಧರ್ಮಕಥಾ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ದರ್ಮೋಪದೇಶ ಜಾಗೂ ಬಹುವಿಧ ಕಥೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ.

೭. ಉವಾಸಕಾಧ್ಯಾಯನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥನು ವಾಸಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಧರ್ಮದ ವಿಧಾನವಿದೆ.

೮. ಅಂತಃಕೃದ್ ಶಾಂಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹತ್ತು ಜನ ಮುನಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೯. ಅನುಪ್ರರೌಪಪಾತಿಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಘೋರ ಉಪಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಹನಮಾಡಿ ವಿಜಯ ಮೊದಲಾದ ಅನುಪ್ರರ ವಿಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ದೇವ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹತ್ತು ಜನ ಮುನಿಗಳ ಜಾಂತ್ರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ

೧೦. ಪ್ರತ್ಯವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮದ ಖಂಡನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುವ ವರ್ಣನೆಗಳೂ ಕಥೆಗಳೂ ಇವೆ

೧೧. ವಿವಾಕಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವೃಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾಮಗಳ ಫಲದ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ

೧೨. ದೃಷ್ಟಿವಾದದಲ್ಲಿ ಪರಿಕರ್ಮ, ಸೂತ್ರ, ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗ, ಪೂರ್ವಗತ ಮತ್ತು ಚೂರಿಕಾ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಐದು ಖಂಡಗಳಿವೆ ಪರಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಜಂಬೂದ್ವೀಪ, ದ್ವೀಪನಾಗರಗಳ ವಿವರಣೆ ಹಾಗೂ ದ್ರವ್ಯದ ವಿಶೇಷ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರಾಜೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ೩೩ ಮತಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಿದೆ ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪಿಗಳ ಮಂಶಾನುಕ್ರಮಗಳ ಪುರಾಣವು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಪೂರ್ವಗತದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಪೂರ್ವಗಳು-ವ್ರಾಜೀನ ವರಂಶರಾಗತ ಮತ ಹಾಗೂ ವಾದಗಳ ವಿವರಣೆಯಿತ್ತು-(೧) ಆಗ್ರಾಯಣೀ (೨) ಉತ್ತಾದ (೩) ವೀರ್ಯಾನು ವ್ರವಾದ (೪) ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ ವ್ರವಾದ (೫) ಜ್ಞಾನ-ಪ್ರವಾದ (೬) ಸತ್ಯ-ಪ್ರವಾದ (೭) ಆತ್ಮವ್ರವಾದ (೮) ಕರ್ಮ ವ್ರವಾದ (೯) ವ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾದ (೧೦) ವಿದ್ಯಾಮವಾದ (೧೧) ಕಲ್ಯಾಣವಾದ (೧೨) ಪ್ರಾಣವಾದ (೧೩) ಕ್ರಿಯಾವಿಶಾಲ ಮತ್ತು (೧೪) ಲೋಕ ಬಿಂದುವಾರ. ಚೂರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಜಲ, ಸ್ಥಲ, ಮಾಯಾ, ರೂಪ ಮತ್ತು ಆಕಾಶಗತ ನಾನಾ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳ ವಿವರಣೆಯಿತ್ತು.

ಈ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಆಗಮವು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗುರು-ಶಿಷ್ಯವರಂವರೆಯಿಂದ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ಚಿರಕಾಲ ನಿಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾವೀರ ಭಗವಾನ್‌ರ ನಿರ್ವಾಣದಿಂದ ೧೭೫ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನ ವರೆಗೆ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ತರುವಾಯ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಂಗವಾದ ದೃಷ್ಟಿವಾದದ ಜ್ಞಾನವು ಹ್ರಾಸವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಉಳಿದ ಅಂಗಗಳ ಜ್ಞಾನವೂ ವ್ಯುಚ್ಚಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ಕೃತವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು. ಆದು ವೀರ ನಿರ್ವಾಣದ ೬೮೩ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಶ್ರುತಾಂಗದ ಜ್ಞಾನವು ಹರಕು ಮುರುಕಾಗಿ ಉಳಿಯಿತು. ಇಂಥ ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರುತಾಂಗ ಧಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಚಾರ್ಯ ಧರಸೇನರಾದರು. ಅವರು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಿರಿನಗರದಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರು ತಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಚಾರ್ಯ ವುಷ್ಪದಂತ ಹಾಗೂ ಭೂತಬರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದರು. ಈ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕರ್ಮವ್ರಾಚ್ಯಕ-ವೈಟ್-ಖಂಡಾಗಮಸೂತ್ರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ-ಉಪದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಶುಕ್ಲ ಪಂಚಮಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಜೈನರು ಈ ತಿಥಿಯನ್ನು ಶ್ರುತವಂಚಮಿಯೆಂದು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಂದು ಆಗಮ-ಶ್ರುತದ-ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಆಚಾರ್ಯನು-ಗುಣಧರನು-ಕಷಾಯಪ್ರಾಪ್ತ ಕ್ರಂಧವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ವೀರಸೇನನು 'ಪಟ'ಖಂಡಾಗಮ' ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ಧವಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕಷಾಯ ಪ್ರಾಪ್ತನಾದ ಮೇಲೆ ವೀರಸೇನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಶಿಷ್ಯ ಜಿನಸೇನರು ಸೇರಿ ಜಯಧವಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನೂ ರಚಿಸಿದರು ಈ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳು 'ಮಹಿಪ್ರವಾಲನ್ಯಾಯ'ದಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವ್ಯಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ನಡು ನಡುವೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಿಶ್ರಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಇವೇ ಗ್ರಂಥಗಳು ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಧವಲಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಜಯಧವಲ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಎನಿಸಿವೆ ಪಟ'ಖಂಡಾಗಮದ ಆರನೆಯ ಖಂಡವು ಭೂತಬರಿ ಆಚಾರ್ಯಕ್ಕೇ ಮಹಾಖಂಡವಾಗಿದೆ ಇದು ಮಹಾಧವಲವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮೂಲ ಸೂತ್ರ ಹಾಗೂ ಟೀಕೆಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು 'ಜೈನ ತಾರಸೇನೀ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಇದು ದಿಗಂಬರ ಸಂವ್ರದಾಯದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಆಗಮಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಪ್ಪವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದಿದೆ. ವಿರೇ ನಿರ್ವಾಣದ ತರುವಾಯ ಅನೇಕಸಲ ಆಗಮಗಳನ್ನು ಸುಷ್ಯವಸ್ಥೆ ತಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮುನಿಸಂಘಗಳ ಸಮ್ಮೇಲನವು ನೇರಿತ್ತು. ಕೊನೆಯಸಲ ವಿರೇ ನಿರ್ವಾಣದ ೯೦೦ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ವಿಕ್ರಮ ಸಂ ೫೦೦ರಲ್ಲಿ ವಲಭಿಯೊಳಗೆ (ಗುಜರಾತ್) ದೇವಧಿರಗಣಿ ಕ್ಷಮಾತ್ರಮಣರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಂಘಗಳು ನೇರಿದವು ಆ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ದೇವಧಿರಗಣಿ ಕೃತ ನಂದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ನದ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ೯೫ ಗ್ರಂಥರೂಪ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೂ ಅನೇಕ ವಿಧ ಅಂತರವಿದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ೧೨ ಉವಾಂಗ, ೧೦ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕ, ೬ ಭೇದಸೂತ್ರ, ೪ ಮೂಲಸೂತ್ರ ಮತ್ತು ೨ ಚೂಲಿಕಾ ಸೂತ್ರಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೀಗಿವೆ—

೧. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳು.

೨. ಹನ್ನೆರಡು ಉವಾಂಗಗಳು—(೧) ಔವಮಾತಿಕ ಸೂತ್ರ, (೨) ರಾಯವಸೇಣೀ, (೩) ಜೀವಾಭಿಗಮ, (೪) ವಜ್ರವಣಾ, (೫) ಸೂರ್ಯಪ್ರಜ್ಞಪ್ರಿ, (೬) ಜಂಬುದ್ವೀಪ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ರಿ, (೭) ಚಂದ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ರಿ, (೮) ನಿರಯಾವಲೀ, (೯) ಕಲ್ಪಾವತಂಸಿಕಾ, (೧೦) ಪುಷ್ಪಿಕಾ, (೧೧) ಪುಷ್ಪಜಾಲಿಕಾ, (೧೨) ವೃಕ್ಷದಶಾ.

೩. ದಶ ಪ್ರಕೀರ್ಣಕ—(೧) ಚತುಃತರಣ, (೨) ಆತುರ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, (೩) ಭಕ್ತವರಿಜ್ಞಾ, (೪) ಸಂಸ್ಕಾರ, (೫) ತಂದುಲ ವೈಚಾರಿಕ, (೬) ಚಂದ್ರಕವೇದ್ಯಕ, (೭) ದೇವೇಂದ್ರಸ್ತವ, (೮) ಗಣಿದ್ವಾ, (೯) ಮಹಾ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ, (೧೦) ವಿರಸ್ತವ.

೪. ಆರು ಭೇದ ಸೂತ್ರ—(೧) ನಿಶೀಧ, (೨) ಮಹಾನಿಶೀಧ, (೩) ವ್ಯವಹಾರ, (೪) ಆಚಾರದಶಾ, (೫) ಕಲ್ಪ, (೬) ವಂಚಕಲ್ಪ, (ಅಥವಾ ಜೀತಕಲ್ಪ)

೫. ನಾಲ್ಕು ಮೂಲಸೂತ್ರ—(೧) ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ, (೨) ಆವಶ್ಯಕ, (೩) ದಶವೈಕಾಲಿಕ, (೪) ಪಿಂಡನಿಯುಕ್ತಿ

೬. ಎರಡು ಚೂಲಿಕಾ ಸೂತ್ರಗಳು—(೧) ನಂದಿಸೂತ್ರ (೨) ಅನುಯೋಗ ದ್ವಾರ.

ಈ ಆಗಮಗಳನ್ನು ದಿಗಂಬರ ಸಂವ್ರದಾಯದವರು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೊಂದು ಅಂಗಗಳು ಸ್ವತಃ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟ ವರ್ಣನೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವಿಷಯ ಹಾಗೂ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ—ಈ ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ—ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಶ್ರುತವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದಂತೆ ಇಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನ್ನಾನಾಂಗ, ಸಮನಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ನಂದಿಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವ ವರ್ಣನೆಗಳು ಈಗಿರುವ ಆಗಮದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ವರಸ್ತರ ಹೊಂದಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ವರ್ಗೀಕರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮತಭೇದವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಬೇದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಂಚಕಲ್ಪದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜೀತಕಲ್ಪದ ಹೆಸರು ಇದೆ. ಈ ವ್ರತಾರ ವಿಕ್ರಮದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಗ್ರಂಥಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ೫೦ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಲವುವದು. ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃವಿನ ಹೆಸರು ಸಹ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಉವಾಂಗವಾದ ವ್ರಜ್ಞಾನಾಂಶ ಕರ್ತೃವು ಪ್ಯಾಮಾಜಾಯನ, ಜೀತಕಲ್ಪದ ಕರ್ತೃವು ಜಿನಭದ್ರನು; ವಂಚಮು ಭೇದಸೂತ್ರ ಕಲ್ಪದ ಕರ್ತೃವು ಭದ್ರಬಾಹುವು; ತೃತೀಯ ಮೂಲಸೂತ್ರ ದಶವೈಕಾಲಿಕಗಳ ಕರ್ತೃವು ಸೇಜ್ಞಂಧವ ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂಭವನು; ನಂದಿಸೂತ್ರದ ಕರ್ತೃವು ಸ್ವತಃ ದೇವಧಿರಗಣಿಯು. ಭಾವೆ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾದವುಗಳೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆಚಾರಾಂಗವು ವಿಷಯ, ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಅನ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಗಗಳು ಸಮಾನೇತವಾಗಿವೆ ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ತೀರ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಂಶಗಳೂ ಇವೆ ಆದರಂತೆ ದೇವಧಿರಗಣಿಯ ಕಾಲದ ವರೆಗಿನ ರಚನೆಗಳೂ ಇವೆ.

ಆಗಮಗಳ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ವ್ರಾಕ್ಯತ—ಈ ಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಷೆಯು 'ಅರ್ವ' ಅಥವಾ 'ಅರ್ಧ-ಮಾಗಧೀ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆರ್ಯ ಪರಿವಾರದ ಬಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಯು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ವೇದಗಳ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕರಿಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು.

ಜನರಾದುವ ಲೋಕಭಾಷೆಯು 'ಪ್ರಾಕೃತ'ವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಇದರಲ್ಲಿ ದೇಶಭೇದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟಾದವು ಮಗಧ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಭಾಷೆಯು ಮಾಗಧೀ ಎಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಮಧುರಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಯು ಕೌರಸೇನೀ ಎಂದಾಯಿತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಪ್ರಾಕೃತವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾರ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರಸ್ಪರ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರವಿದೆ. ಆದರೆ ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯು ಭಿನ್ನವ್ರದೇಶ, ಭಿನ್ನಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಂತೆ ಈ ಅಂತರವು ಇದೆ ಮಗಧ ಹಾಗೂ ಕುರಸೇನಗಳ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಭಾಷೆಯು ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಭಾಷೆಯು ಸೀಮಾವ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಕ್ ಪ್ರಚಾರಗಳೂ ರೀತಿನೀತಿಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಾನೀಕವಾಗಿವೆ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರ ಉಪದೇಶವು ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಎರಡೂ ವ್ರದೇಶಗಳ ಜನರು ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ವೈವಿಧ್ಯಗಳಿವೆ (೧) 'ರ'ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಡೆಗೂ 'ಲ'ದ ಉಚ್ಚಾರವು (೨) ತ, ಷ ಮತ್ತು ಸಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಡೆಗೂ 'ಶ'ದ ಉಚ್ಚಾರವು. (೩) ಆಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳ ಕರ್ತೃಕಾರಕವುಳ್ಳ ಏಕವಚನದ ವ್ರತ್ಯವು 'ಎ' ಎಂದಿರುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದ 'ಸರ' ಎಂಬುದು ಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಜಲ' ಎಂದಾಗುವುದು 'ವ್ರರುಷ' ಎಂಬುದು ಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ 'ವ್ರರಲಿ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ ಕೌರಸೇನೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ 'ರ' ಉಚ್ಚಾರವು 'ಲ' ಎಂದೇ ಆಗುತ್ತದೆ ತ, ಷ, ಸಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಡೆಗೂ 'ಸ'ನೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವ್ರಧಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಏಕವಚನದ ವ್ರತ್ಯವು 'ಎ' ಆಗದೆ 'ಓ' ಆಗುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ 'ಜಾರಿ' 'ವ್ರರಿಸೂ' ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಮದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕೌರಸೇನಿಯ 'ಸ', ಮಾಗಧಿಯ 'ಎ' ಎರಡೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕೌರಸೇನಿಯ 'ಓ' ಹಾಗೂ 'ಲ'ದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಲ'ವೂ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ

ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೆಲವು ಆಗಮಗಳ ಮೇಲೆ 'ನಿಯುಕ್ತಿ' 'ಜೂರ್ಣ' 'ಟೀಕಾ' ಮತ್ತು 'ಬಾಷ್ಪ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವಿವರಣ ಗ್ರಂಥಗಳ ರಚನೆಯಾಯಿತು ಅವು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಕಾಲದವುಗಳಾಗಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೂ ಆಗಿವೆ. ಆಗಮಗಳ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳು ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೂರ್ವದವು ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಭದ್ರ ಸೂರಿಯ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತೀರ ಮೊದಲನೆಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ

ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ—ಸಿದ್ಧಾಂತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯ ವ್ರಕಟವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಾಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜಿನಭದ್ರನಿಗೆ ಕ್ರಮಾಶ್ರಮಣಕೃತ ವಿಶೇಷಾವೃತ್ತಕ ಭಾಷ್ಯ, ಚಂದ್ರಸಿಂಹ ಮಹತ್ತರ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯ ಆಚಾರ್ಯಕೃತ ಆರು ಕರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು ಬಹಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಆಚಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುನಿಗಳ ಆಚಾರಕ್ಕೊಂದು ಕಲ್ಪನೂತ್ರ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಣಾಚಾರಕ್ಕೊಂದು ಹರಿಭದ್ರಕೃತ ಶ್ರಾವಣ ವ್ರಜ್ಞಪಿಗಳು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮಪ್ರಾಭೃತ ಮತ್ತು ಕಷಾಯಪ್ರಾಭೃತ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥಗಳು ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ನೇಮಿಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಗೊಮ್ಮಟಸಾರ (ಜೀವಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಕಾಂಡ) ಲಬ್ಧಿಸಾರ, ಕ್ಷವಣಸಾರ, ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಯತಿವೃಷಭಕೃತ ತಿಲೋಯ ವಣ್ಣತಿ ಮತ್ತು ನೇಮಿಚಂದ್ರಕೃತ ತ್ರಿಲೋಕಸಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಮುನಿಗಳ ಆಚರಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವಾರ್ಯಕೃತ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಮತ್ತು ವಟ್ಟೀರಕೃತ ಮೂಲಾಚಾರಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಶ್ರಾವಣ ಆಚಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ವಸುನಂದಿಕೃತ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಜೈನ ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು ನಯ ವಾದಗಳಿಗಾಗಿ ದೇವಸೇನಕೃತ ನಯಚಕ್ರವು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿದೆ ಇದಲ್ಲದೆ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಸಮಯಸಾರ, ವ್ರವಚನಸಾರ, ನಿಯಮಸಾರ, ಬಾರದ ಆಣುವೇಕ್ಯಾ ಮತ್ತು ಅವ್ಯವಾಹುಡ ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ಕೃತ ಅನುಪೇಕ್ಯಾಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜೈನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಗ್ರಂಥಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಇವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬಹುತರ ವಿಕ್ರಮ ಪ್ರದಮ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ರಚನೆಯಾಗಿವೆ

ಶ್ರಾವಣ ಹಾಗೂ ಮುನಿಗಳ ಆಚಾರ—ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ಆಚಾರ ಮತ್ತು ದರ್ಶನ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಜೈನ ಆಚಾರದ ಮೂಲ ಭಕ್ತಿಯು ಅಹಿಂಸೆಯಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಹಿಂಸೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ಜೀವವನ್ನು ಘಾತಮಾಡುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಕೊಡುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ತೀರ ಅಲ್ಪ ಹಾನಿಯಾದರೂ ಸಹ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಸಹ ಹಿಂಸೆಯು ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅಹಿಂಸಕ ಭಾವನೆಯು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ, ಮಾಡಿಸುವ, ಅನುಮೋದಿಸುವ ಹಿಂಸೆಯೂ ಸಹ ವಾಚಕಾರಕವಾಗಿದೆ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಇದೇ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವರೆಗೆಲ್ಲೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಹಿಂಸೆಯ ಭಾವ ಇಲ್ಲದವನೇ ಸಭ್ಯ ಪುರುಷನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಿಂಸೆಯು ಅಹಿಂಸೆಯ ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕ ರೂಪವಾಗಿದೆ ಇದರ ವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪವು ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮೈತ್ರಿ ಹಾಗೂ ವರೋಪಕಾರ ಭಾವದಲ್ಲಿದೆ. 'ವರೋಪಕಾರಃ ಪುಣ್ಯಾಯ, ವಾಸಾಯ ವರಪೀಡನಮ್' ಮತ್ತು 'ಅಹಿಂಸಾ ವರಮೋ ಧರ್ಮಃ' ಇವು ಜೈನ ಆಚಾರದ ಮಂತ್ರಗಳಾಗಿವೆ.

ಈ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೊಂದು ಐದು ಪ್ರತಗಳ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಅಹಿಂಸಾ, ಅಮೃತಾ, ಅಜಾರ್ಯ, ಅಮೃಧುನ ಮತ್ತು ಅವರಿಗ್ರಹ ಇವು ಐದು ಪ್ರತಗಳಾಗಿವೆ ನಾವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಭ್ಯ ಸಂಸಾರದ ದಂಡ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರತಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸಿದೆ ಇದ್ದುದೇ ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮನುಷ್ಯ ಕೃತ ಸಮಸ್ತ ಅವರಾಧವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೋವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಆಸ್ತಿಯನ್ನು ಅವಹರಿಸುವುದು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನಾಡುವುದು, ದುರಾಚಾರ ಮಾಡುವುದು, ಅನುಯಾದಿತ ಧನ ನಂಜಯ ಮಾಡುವುದು ಇವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿರುವ ಈ ದೋಷಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಈ ಪಂಚವ್ರತಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ ಗೃಹಸ್ಥನಾದ ಶ್ರಾವಣನು ಈ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸುವನು. ಅದರಿಂದ ಈ ಐದೂ ವ್ರತಗಳ ವಿಧಾನವನ್ನು ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಣುವ್ರತಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಗುಣವ್ರತ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಇದೇ ಮೂಲವ್ರತಗಳನ್ನು ವರಿವಾಲಿಸುವ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲಿಕ್ಕೂ ತ್ಯಾಗವೃತ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಆಗಿ ಅದೊಂದು ಜೀವನದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಧರ್ಮವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಾವಣನಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತಮೆಗಳ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ

ಶ್ರಾವಣ ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತಮೆಗಳ ಅಧ್ಯಾಸವು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಆದ ಮೇಲೆಯೇ ಆನಗಾರವೃತ್ತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಮುನಿ ಆಚಾರದ ಪಾಲನೆಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಲೇತ ಮಾತ್ರವಾದರೂ ವರಿಗ್ರಹ ಇರುವುದೋ—ಸಂಸಾರದ ಸಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಚಿತ್ರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯು ಇರುವುದೋ—ಅಲ್ಲಿಯ ವರಿಗೆ ಮುನಿವೃತ್ತಿಯ ವಾಲನವಾಗುವುದು ಆಶಕ್ಯವಾಗಿವೆ. ಮುನಿಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದೂ ವ್ರತಗಳನ್ನು 'ಮಹಾವ್ರತ'ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾಥಕನ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ವೃತ್ತಿಯು—ಸ್ವಪರ ಕಲ್ಯಾಣ ಬುದ್ಧಿಯು—ಅದರ ಪರಮ ಸೀಮೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ ಅವನು ಧರ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಮಾಜದಿಂದ ಶುದ್ಧ ಆಹಾರವನ್ನು ಭಿಕ್ಷೆಯ ರೂಪದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸಮಗ್ರ ಶಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕಾಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಹಿತದ ಚಿಂತನ, ಪರೀಕ್ಷಣ, ಪ್ರವರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಮುನಿಯ ಸಮಸ್ತ ಮೂಲ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಗುಣಗಳ ಉದ್ದೇಶವು ಅವನನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ಆನಾಸಕ್ತ, ವೀತರಾಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸುವುದಾಗಿದೆ, ಇದೇ ಅವರ ಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ.

ಜೈನ ದರ್ಶನ—ಈ ಆಚಾರವು ಯಾವ ದರ್ಶನ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆಯೋ ಆ ಜೈನ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಳು ಶತ್ವಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಶತ್ವಗಳ ಸಾರವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ—ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ಎಂದು ಸಂಸಾರದ ಮೂಲ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಎರಡು ಇವೆ ಸ್ವ-ಪರ ಬೋಧ ಅರ್ಥಾತ್ ಜೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ

ಇಲ್ಲಿನ ದರ್ಶನೋಪಯೋಗ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗವಾಗುವುದು ಜೀವದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು, ಜೀವನ ಕಾಲದ ಮಾರ್ಗದ ಅಂದರೆ ಆಯುಷ್ಯ, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸಗಳು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆಯೋ ಅಲ್ಲಿ ಜೀವವಿದೆಯೆಂದು ಬಾವಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಇಂಥ ಜೀವಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಇನ್ನು ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯವು ಮೂರ್ತಿಕ ಮತ್ತು ಅಮೂರ್ತಿಕ ರೂಪದಿಂದ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಮೂರ್ತಿಕ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಪುಡ್ಗಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ವರ್ಣ, ರಸ, ಗಂಧ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ಗುಣ ಇವು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಪುಡ್ಗಲವ ತೀರ ಚಿಕ್ಕ ಅಂಶವು ವರಮಾಣು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ದೊಡ್ಡ ಅಂಶವು ಮಹಾಸ್ಥಂದ ರೂಪದ ವೃದ್ಧಿಯಂಥದು ಆಗಿದೆ. ವೃದ್ಧಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಾಯು ಇವೆಲ್ಲ ಪುಡ್ಗಲದ ಮಾರ್ಗಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಅಮೂರ್ತ ಜೀವದ ಶರೀರವೂ ಕೂಡ ಈ ಪುಡ್ಗಲ ವರಮಾಣುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ ಅಮೂರ್ತಿಕ ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯವು ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾಲಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಆಕಾಶವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ. ಅದೇ ಆ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಇರುವಿಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ ಈ ಆಕಾಶವೂ ಅನಂತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಪುಡ್ಗಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಇರುವವೋ ಆ ವರಮಿತ ಬಾಗಕ್ಕೆ ಲೋಕಾಕಾಶವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಜೀವ ಪುಡ್ಗಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಂದ ಅನಂತವಾದ ಆಕಾಶದ ಬಾಗಕ್ಕೆ ಅಲೋಕಾಕಾಶವೆನ್ನುವರು. ಲೋಕಾಕಾಶವು ಅನಂತಜೀವ ಪುಡ್ಗಲ ಮೊದಲಾದ ಮೂರ್ತಿಕ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅಸ್ತ ಮೂರು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೇ ಜೀವಗಳ ಗಮನಾಗುವುವು ಲೋಕಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಾಡ್ಯವಿದೆ ಜೀವ ಪುಡ್ಗಲಗಳ ಗಮನಾಗುವುವು ಸಹಾಯಕ ದ್ರವ್ಯವು 'ಧರ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸ್ಥಿರತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ದ್ರವ್ಯವು 'ಅಧರ್ಮ' ಎಂಬುದಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯವಾಚಕ ಈ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಧ್ವಾನಿಗೆ ಬೀಳಕೂಡದು. ಸೂರ್ಯ ಕಿರಣಗಳೂ ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ತೆರೆಗಳೂ ಯಾವ 'ಈಧರ'ದ ನೆರವಿನಿಂದ ವ್ರವಹಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವು ಜೈನ ದಾರ್ಶನಿಕರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯವೆನಿಸಿದೆ ಕಾಲವನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಅರಿತಿದ್ದೇವೆ ಅದರಿಂದ ವದಾರ್ಥದ ವರ್ತನವನ್ನೂ ನಾವು ಅಳಿಯುತ್ತೇವೆ ಇದೂ ಕೂಡ ಲೋಕಾಕಾಶ ತುಂಬ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಸ್ವತಂತ್ರ ದ್ರವ್ಯವೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ವ್ರತಿಯೆಂದು ಲೋಕಾಕಾಶದ ವ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಇದರ ಒಂದೊಂದು ಅಣುವು ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಿವರತನವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಯಾವ ವದಾರ್ಥವೂ ಕೂಡ ವಿಕರೂಪದಲ್ಲಿ ಇದರಿಂದ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ವಾದ್ಧ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಈ ವದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಕ್ಷಣಿಕತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಜೈನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯದ ಕರ್ತೃತ್ವವಾಗಿದೆ ಪುಡ್ಗಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ ರೂಪವನ್ನು ವರಮಾಣುವೆಂದು ಹೇಳಲಾಯಿತು ಈ ವರಮಾಣುಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರಚನೆಯು ನಾನಾ ವಿಧವಾಗಿ ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ 'ವರ್ಗಣಾ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು 'ಕಾರ್ಮಣಿ ವರ್ಗಣಾ' ಎಂಬುದೂ ಇದೆ ಈ ಕಾರ್ಮಣಿ ವರ್ಗಣಾತ್ಮಕ ವರಮಾಣುಗಳು ಜೀವ ವ್ರದೇಶಗಳ ಸಂವರ್ತದಲ್ಲಿ ಬರುವದಕ್ಕೇನೇ 'ಆಸ್ರವ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕಾಯ-ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾತ್ಮಕ ವಿಕಾರವು ಇದ್ದರೆ ಆ ಕಾರ್ಮಣಿ ವರ್ಗಣಾಗಳ 'ಬಂಧ'ವು ಜೀವ ವ್ರದೇಶದೊಡನೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ರದೇಶ ಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಇದೇ ಬಂಧವು ಬಾವಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣೆಯೇನೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೇನೇ 'ವ್ರತೈತಿಬಂಧ' ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಬಾವದ ತೀವ್ರತೆ ಹಾಗೂ ಮಂದತೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಈ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಇಲ್ಲವೆ ಮಂದ ರಸವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಅನುಭಾಗ ಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವ ಕರ್ಮ ವರಮಾಣುಗಳು ಜೀವಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವಾಗಿರುವ ಅವಕಾಶವು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಕಾಲವಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೇನೇ ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇವೇ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಜೀವವನ್ನು ನಾನಾ ಗತಿ, ಯೋಗಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುವುದು ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಈಶ್ವರ ಇಲ್ಲವೆ ವರಮಾಣನ್ನು ಭಾಗವಹಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ಜೀವವು ತನ್ನ ಶುದ್ಧ ಇಲ್ಲವೆ ಅಶುದ್ಧ ಬಾವಕ್ಕೆನುಸರಿಸಿ ಕರ್ಮ ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ಕರ್ಷ ಅವಕರ್ಷ ಆದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತದೆ

ಯಾವಾಗ ಜೀವವು ಸತರ್ಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಭಾವದಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗ-
ಗೊಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಆಸ್ರವ ಹಾಗೂ ಬಂಧ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಅವರೋಧವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೇನೇ
ಸಂವರ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ವ್ರತಗಳು, ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಅನ್ಯ ನಿಯಮಗಳು
ಇವುಗಳ ಖಾಲನ ಹಾಗೂ ದರ್ಶನಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅನಿತ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಭಾವನೆಗಳ ಚಿಂತನ, ಹಸಿವು-
ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವರೀಷಹಗಳ ವಿಜಯ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹೇತುವು
ಆಸ್ರವ, ಬಂಧಗಳ ಅವರೋಧವೆಂಬ ಸಂವರವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೇನೇ ಮೇಲೆ
ಹೇಳಿದ ಸತಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಈ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ನಿರ್ಜರಾ' ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ವ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವು ತನ್ನ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಉಚಿತ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆತ್ಮ
ವ್ರದೇಶದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೋಗುವದು. ಆದರೆ ಈ 'ಸಪಾಕ ನಿರ್ಜರಾ'ದಿಂದ ಜೀವನದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ.
ಯಾಕಂದರೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಫಲವನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಹೋಗುವ ಕರ್ಮವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡು-
ತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಹೊಸ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಆಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಜೀವವು ತನ್ನ ದುಃಖಾನುಭವದಿಂದ
ಮುಕ್ತವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ ಆಸ್ರವದ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ಕರ್ಮದ
ಕ್ಷಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದಾದರೆ 'ಅವಾಕ ನಿರ್ಜರಾ' ಆಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು
ಒದಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣಗಳಾದ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಸಂವರದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಕರ್ಮಬಂಧವು ಪೂರ್ಣ ತಡೆಯಲ್ಪಡುವುದೋ—'ನಿರ್ಜರಾ'ದಿಂದ
ಯಾವಾಗ ಪೂರ್ಣ ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಷ್ಟವಾಗುವುದೋ—ಆಗ ಆತ್ಮನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣಗಳಾದ
ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತ ದರ್ಶನ, ಅನಂತ ಸುಖ ಮತ್ತು ಅನಂತ ವೀರ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ
ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಇದೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ ಜೀವನದ ಪರಮಾತ್ಮತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಜೈನಧರ್ಮದ ಏಳೂ ತತ್ವಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯು ಆಯಿತು. ಇದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ
ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ—ಜೀವ, ಅಜೀವಗಳು ಎರಡು ದ್ರವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ ಇವೆರಡರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂವರ್ಕರೂಪವು
ಆಸ್ರವವು. ಕೂಡುವಿಕೆಯು ಬಂಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜೀವವು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು
ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ ಯಾವಾಗ ಈ ಸಂವರ್ಕದ ಅವರೋಧ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂವರವು ಆಗಿ, ಸಂಚಿತ ಕರ್ಮವೂ
ಕೂಡ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ 'ನಿರ್ಜರಾ' ಆಗಿ ಹೋಗುವುದೋ ಆಗ ಜೀವವು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ
ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅನಂತಚತುಷ್ಟಯಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತವೆ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉನ್ನತಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು—ಕರ್ಮಬಂಧದ ಘೋರತಮ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಹೊರ-
ಬಿದ್ದು, ಮೋಕ್ಷದ ವರೆಗೆ ತಲುಪುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವ ಯಾವ ಆತ್ಮೋಪಕರ್ಷದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಇದೆಯೋ ಅವುಗಳನ್ನು
ಹದಿನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗುಣಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೆಳಗಿನ
ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಅನಂತ ಜೀವಗಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇವು ಸ್ವ-ವರ, ಆತ್ಮ-ಅನಾತ್ಮ, ಜಲೋ-ಕಟ್ಟಿ ಇವುಗಳ ವಿನೇಕ
ರಹಿತವಾಗಿವೆ ಇದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಗುಣಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತ-
ವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ
ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚುವಂಥ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ಷಾಯಕ-
ವಾಗದೆ ಕೇವಲ ಆ ಕರ್ಮಗಳ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಉಪಶಮ ಅಥವಾ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಉಂಟಾದದ್ದಾರೆ ಜೀವವು
ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಘನ ವತಿಕವಾಗುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ವತಿಕವಾಗಿ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ
ತಲುಪುವ ವರೆಗೆ ಆಗುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ನಾಸಾದನ ಎಂದು ಕರೆಯುವರು ಇದು ಎರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ-
ವಾಗಿದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಅಂಶವೂ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು
ಸಮ್ಯಕ್-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಅಥವಾ ಮಿಶ್ರ ಗುಣಸ್ಥಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ
ಉಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಯಮ ಭಾವವು ಜಾಗೃತಹೊಂದುತ್ತದೆ ಜೀವವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಶ್ರಾವಕರ
ವ್ರತಗಳನ್ನು ವಾಲಿಸತೊಡಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇತ-ವಿರತ ಅಥವಾ ಸಂಯಮಾಸಂಯಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ

ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ ಮಹಾವೃತಗಳ ಮಾಲಿಕನು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವರ್ತಿ ಸಂಯುತ ಅಥವಾ ವ್ಯವಸ್ಥಾವಿರತನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಯಮದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಹದಿನೈದು ವೃಕಾರದ ಪ್ರಮಾದಗಳೂ ದೂರವಾಗುತ್ತವೆಯೋ ಆಗ ಅವುಮತ್ತೆ ಎಂಬ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವು ಪ್ರಾವೃವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಜೀವವು ತನ್ನ ಘಾತಕ ಕರ್ಮವೃತ್ತಿಗಳ ಉಪಶಮ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳು ಹತ್ತುವುದೋ ಆಗ ಅದು ಅವೈರ್ವಕರಣ, ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಾರವರಾಯ ಈ ಎಂಟನೆಯ, ಒಂಭತ್ತನೆಯ, ಹತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಶಾಂತ ಮೋಹರೂಪನಾಗಿ ವೀರಾಗತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಾತ್ ಅಂತರ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಳಗೆ ಉರುಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಶಮ ಶ್ರೇಣಿಯೆಂದು ಹೇಳುವರು ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಜೀವವು ಆ ಮೂರು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಘಾತಕ ಕರ್ಮವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷಯ ಮಾಡುತ್ತ ವ್ಯಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅದು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ 'ಕ್ಷೀಣಮೋಹ'ವೆಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದು ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ 'ಸಂಯೋಗ ಕೇವಲಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ 'ಅಯೋಗ ಕೇವಲಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಿದ್ಧ, ಮುಕ್ತ, ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಆಗ ಅದು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರ ಗೋತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದು ತೀರ್ಥಂಕರ ವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ಜೀವ ಜಗತ್ತುಗಳ ವರ್ಯಾಲೋಚನ-ಜೀವದ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತುತೀತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ 'ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರಾನ'ವೆನ್ನುವರು. ನರಕ, ತಿರ್ಯಂಚ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಜೀವಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಾವೃಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ-ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವು ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಗತಿಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ ಕೆಲವು ಜೀವಗಳು ವೃದ್ಧಿ, ಅವ, ತೇಜ, ವಾಯು ಮತ್ತು ವನಸ್ಪತಿ ಕಾಯಗಳು ಸ್ಪರ್ಶ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಕೃತ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಶ ಮತ್ತು ನಾಲಿಗೆ ಇವೆರಡು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಮುಗೂ ಇರುವುದರಿಂದ ತ್ರೀಂದ್ರಿಯಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಚತುರೇಂದ್ರಿಯಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಪ್ರೋತ್ರ ಸಹಿತ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಜೀವಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯತೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಎರಡನೆಯದಾದ 'ಇಂದ್ರಿಯಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ವೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳ ಶರೀರವು ಸ್ವಾವರ ಮತ್ತು ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದ ಜೀವಗಳ ಶರೀರವು ತ್ರಸಮುದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ವನಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತ್ಯೇಕ ಮತ್ತು ಸಾಧಾರಣ, ಸಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮತ್ತು ಅವಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಮೊದಲಾದ ಬೇದಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ವಿಚಾರವು 'ಕಾಯಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಯೋಗವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಜೀವಗಳ ಇವೇ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜೀವಗಳು ಪುಣ್ಯಿ, ಸ್ಪೀಲಿಂಗಿ, ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಐದನೆಯದಾದ ವೇದ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರ ಇದೆ. ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳು ಜೀವದ ಕಷಾಯಯೂಷ ವಿಕಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಧಿವಿತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಆರನೆಯದಾದ ಕಷಾಯ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರ ಆಗಿದೆ. ಮತಿ, ಶ್ರುತ, ಅವಧಿ, ಮನಃಕರ್ಮಯು, ಕೇವಲ ಇವು ಜ್ಞಾನದ ಐದು ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರವು ಏಳನೆಯದಾದ ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ವೃತಾಚರಣ, ಸಮಿತಿ ವಾಲನ, ಕಷಾಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಅಸತ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಗ್ರಹ ಇವು ಸಂಯಮದ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವು ಎಂಟನೆಯದಾದ ಸಂಯಮ ಮಾರ್ಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿದೆ. ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಜೀತನೆಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅವಧಾನಕ್ಕೆ ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ದರ್ಶನವು ಜಿಕ್ಕು, ಅಜಿಕ್ಕು, ಅವಧಿ ಮತ್ತು ಕೇವಲವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ವೃಕಾರವಾಗಿದೆ.

ಇದರ ವಿಚಾರವು ಒಂಭತ್ತನೆಯದಾದ ದರ್ಶನ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನಾಧಿ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯ ಸಹಿತ ಇಲ್ಲವೆ ಉದಯವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ತೀವ್ರತೆ ಮತ್ತು ಮಂದತೆಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಲೀತ್ಯಾ ಎಂದು ಹೆಸರು ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಜೀವಗಳ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮದ ಲೇವನ-ವುಂಟಾಗುವದು ಕಷಾಯಗಳ ವಿರಿಳಿತಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಆರು ಭೇದಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲ, ಕಾಂಕ್ಷೋತ, ಪಿಪಿ, ಪದ್ಮ ಮತ್ತು ತುಳ್ಳ ಎಂದಿವೆ. ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವು ಹತ್ತನೆಯದಾದ ಲೀತ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ಕೆಲವೊಂದು ಜೀವಗಳು ಸದ್ಭಾವೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಿದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಇವು ಭವ್ಯ, ಉಳಿದವು ಅಭವ್ಯ ಜೀವಗಳ ಇದೇ ಭೇದಗಳ ವಿವರಣೆಯು ಹನ್ನೊಂದನೆಯದಾದ ಭವ್ಯತ್ವ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಗುಣವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವುದರಿಂದ ಜೀವವು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳದಾಗಿ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯ ಜೀವಗಳ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತುವುದೋ ಆ ಗುಣಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಇದರ ಸ್ವರೂಪದ ಅಧ್ಯಯನವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ಜಹಾರಿಯುಗಳ ವರಿಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳೂ ವಂಚೋದ್ರಿಯದೊಳಗಿನ ಕೆಲವು ಜೀವಗಳೂ ಶಿಕ್ಷಾ, ಕ್ರಿಯಾ, ಆಲಾಪ ಮತ್ತು ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥ ಜೀವಗಳು ಅಸಂಜ್ಞೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ ಶಿಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವ ಜೀವಗಳು ಸಂಜ್ಞೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ವಿವರಣೆ ಸಂಜ್ಞಾ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ ನವೀನ ಶರೀರವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗಮನಮಾಡುವ ಅವಸ್ಥೆಯೊಂದಿದೆ ಜೀವವು ತನ್ನ ಅಂಗೋಪಾಂಗಗಳನ್ನು ವೋಷಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನೋಕರ್ಮವರ್ಗಕಾರೂವ ವುದ್ದಲ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಆಹಾರರೂಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದೆಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಜೀವದ ಈ ಆಹಾರಕ ಮತ್ತು ಅನಾಹಾರಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ವಿಚಾರವು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಆಹಾರ ಮಾರ್ಗಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯಾಪಾರ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಿರೋಧದಲ್ಲಿ ಸಾಮಂಜಸ್ಯ—ಯಾವ ಧರ್ಮವು ಜೀವಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಇಡಲಿಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮೆಯು ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆಯೋ ಅದು ತನ್ನ ವಿಚಾರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಶ್ರದ್ಧೆ ಉದಾರ ಮತ್ತು ಸಾಮಂಜಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವೋಷಕವಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಜೈನಧರ್ಮದ ಈ ಉದಾರತೆ ಹಾಗೂ ಸಾಮಂಜಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಗಳು ಅದರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಮತ್ತು ನಯವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಈ ಸಂಸಾರವು ದೊಡ್ಡ ವಿಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ನಾನಾವಿಧ ಮತ್ತು ವಿಷಮ ಶೀಲವಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಜೀವಗಳು ಇರುವಷ್ಟೂ ಎಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುತೀತಿಗಳಿಗಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಕೋಣಗಳುಳ್ಳವಾಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ ಕಾಲವು ತನ್ನ ವರಿವರ್ತನ ಶೀಲತೆಯಿಂದ ಯಾವ ಸಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮಯದ ವರೆಗೆ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡುವದಿಲ್ಲ ನಾಲ್ಕನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಸ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಅನಂತ ಗುಣ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ, ಮತ್ತು ಅನಂತ ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಏಕಾಂತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವಾಗಲಾರದು ಅದು ಕುರುಡರು ಒಂದೊಂದಿಗೆ-ಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಟ್ಟಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಆನೆಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನ್ನುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಾವು ವಸ್ತುವಿನ ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೇ ವಿಚಾರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೂ ಸಹ ಸಮರ್ಥರಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದೇ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಅಂದಮೇಲೆ ನಾವು ಯಾವಾಗ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ವಿಶೇಷದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಭವನೀಯ ಅಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ವಿನಮನಶ್ಚೇತನೋ ಆ ವಿವರಣೆ ವಿಶಾಂತದಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಅನ್ಯ ಸಂಭಾವ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲವೊಂದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ಅನೇಕಾಂತ ವಾದವೆನಿಸುತ್ತದೆ; ಸತ್ಯವೂ ಅಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಎಷ್ಟು ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ವಸ್ತುತೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಉಚಿತವೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಯಾವಾಗ ತಮ್ಮ ದೇಶ, ಕಾಲ ಮೊದಲಾದ ಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡಹತ್ತುವವೋ ಆಗ ಮಾತ್ರ ದೂಷಿತವೆನಿಸುತ್ತವೆ.

ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಾದ ಮತ್ತು ಅನೇಕಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಇದೇ ವಿಶೇಷ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವಿಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯಿಂದ ನಾವು ವಿರುದ್ಧವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರಸ್ಥರ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಒಬ್ಬರು ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವೊಂದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು 'ಇದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅದರ ದೇರಿ ಗುಣವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಇವರಿಬ್ಬರ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ 'ಇದೆ' ಮತ್ತು 'ಇಲ್ಲ' ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬಾರದೆ ಸಾಮಂಜಸ್ಯ ಹಾಗೂ ವರಿಪೂರಕತೆಗಳೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜೈನರು ತಮ್ಮ ಅನೇಕಾಂತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಮಿಥ್ಯಾ ಮತಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಇಂದಿನ ವಿರೋಧ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಾಯುಗ್ರಸ್ತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಅನೇಕಾಂತಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಮತ್ತು ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳು ದೂರವಾಗುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಮಾನವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿ, ಸುಖ ಮತ್ತು ಬಂಧುತ್ವಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗುವುದು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೨

ತತ್ತ್ವ-ಸಮುಚ್ಚಯ

ಮಂಗಲಾಚರಣ

ಅರಿಹಂಕರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವು || ೧ ||

ಈ ವಂಚ ನಮಸ್ಕಾರವು ಎಲ್ಲ ವಾವಗಳ ನಾಶಕವಾಗಿದೆ ಎಲ್ಲ ಮಂಗಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಮಂಗಲವಾಗಿದೆ || ೨ ||

ನಾಲ್ಕು ಮಂಗಲಗಳಾಗಿವೆ—ಅರಿಹಂಕ ಮಂಗಲ ಸಿದ್ಧ ಮಂಗಲ ಸಾಧು ಮಂಗಲ ಕೇವಲ-ವ್ರಣೀತ ಧರ್ಮ ಮಂಗಲ || ೩ ||

ನಾಲ್ಕು ಲೋಕೋತ್ತಮಗಳಾಗಿವೆ—ಅರಿಹಂಕ ಲೋಕೋತ್ತಮ ಸಿದ್ಧ ಲೋಕೋತ್ತಮ ಸಾಧು ಲೋಕೋತ್ತಮ. ಕೇವಲ-ವ್ರಣೀತ ಧರ್ಮ ಲೋಕೋತ್ತಮ. || ೪ ||

ನಾನು ಈ ನಾಲ್ಕು ತರಣು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ—ಅರಿಹಂಕರಿಗೆ ತರಣುಹೋಗುವೆ ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ತರಣು ಹೋಗುವೆ. ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ತರಣುಹೋಗುವೆ. ಕೇವಲ-ವ್ರಣೀತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತರಣುಹೋಗುವೆ || ೫ ||

೧. ಲೋಕಸ್ವರೂಪ

ಭವ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡುವ 'ತ್ರಿಲೋಕ ವ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ' ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಾನು ಅತಿಶಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಗೊಂಡ ವರಮ ಗುರುಗಳ ಚರಣ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹೇಳುವೆ || ೧ || ಆನಂತಾನಂತ ಅಲೋಕಾಕಾಶದ ನೆಟ್ಟನೆಡುವೆ ಈ ಲೋಕಾಕಾಶವು ಜೀವಾದಿ ಐದು ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದು, ಜಗತ್ಪ್ರೇಮೆಂದು ಘನ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆ || ೨ || ಈ ಲೋಕವು ಆದಿ ಮತ್ತು ಅಂತ ರಹಿತವಾಗಿದೆ. ವ್ರಹ್ಮತಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ ಜೀವ ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಾನನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ || ೩ || ಆಕಾಶದ ಎಷ್ಟು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಜೀವ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಲಗಳ ಗತಿಯು ಇಲ್ಲವೆ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇರುವುದೋ ಆ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಲೋಕಾಕಾಶವೆನ್ನವರು. || ೪ || ಮೂರು ಲೋಕಗಳು—ಇದರಲ್ಲಿ ಅಧೋಲೋಕದ ಆಕಾರವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ವೈಶ್ವಾಸನದಂತೆಯೂ, ಮಧ್ಯಲೋಕದ ಆಕಾರವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೃದಂಗದ ಅರ್ಧ ಭಾಗದಂತೆಯೂ ಇದೆ. || ೫ || ಉರ್ಧ್ವಲೋಕದ ಆಕಾರವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೃದಂಗದಂತೆ ಹೀಗೆ ಈ ಮೂರು

ಲೋಕಗಳ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೬ || ಅರ್ಥೋಲೋಕದ ಎತ್ತರವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಏಳು ರಜ್ಜುವು, ಮಧ್ಯಲೋಕದ ಎತ್ತರವು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನವು, ಉರ್ಧ್ವಲೋಕದ ಎತ್ತರವು ಏಳು ರಜ್ಜುವಿಗೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. || ೭ || ಏಳು ನರಕಗಳು—ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಧ ಮೃದಂಗಾಕಾರದ ಅರ್ಧಲೋಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನವೃಥಾ, ಶರ್ಕರಾವೃಥಾ, ವಾಲುಕಾವೃಥಾ, ವಂಕವೃಥಾ, ಧೂಮವೃಥಾ, ತಮವೃಥಾ ಮತ್ತು ಮಹಾತಮವೃಥಾ, ಈ ಏಳು ವೃದ್ಧಿಗಳು ಒಂದೊಂದು ರಜ್ಜುವಿನ ಅಂತರದಲ್ಲಿವೆ. || ೮ || ಈ ವೃದ್ಧಿಗಳ ಗೋತ್ರ ನಾಮಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ಧರ್ಮಾ, ವಂಶಾ, ಮೇಘಾ, ಅಂಜನಾ, ಅರಿಷ್ಟಾ, ಮಘವೀ ಮತ್ತು ಮಾಘವೀ ಎಂದಿವೆ. || ೯ || ಎಲ್ಲ ವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಎಂಬತ್ತುನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ನಾರಕಿಗಳ ಬಿಲಗಳಿವೆ ಇನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಿಲಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವದು || ೧೦ || ರತ್ನವೃಥವೇ ಮೊದಲಾದ ನರಕ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೂವತ್ತು ಲಕ್ಷ, ಇವತ್ತೈದು ಲಕ್ಷ, ಹದಿನೈದು ಲಕ್ಷ, ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ, ಮೂರು ಲಕ್ಷ, ಐದು ಕಡಿಮೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಐದು, ಹೀಗೆ ನಾರಕಿಗಳ ಬಿಲಗಳಿವೆ. || ೧೧ || ಮಧ್ಯ ಸೇವಿಸುವವರು, ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು, ಜೀವಗಳ ಘಾತಮಾಡುವವರು, ಬೇಟೆಯಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗುವವರು—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ವಾವವನ್ನು ಮಾಡುವರು, ನರಕದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. || ೧೨ || ಯಾವ ಜೀವಗಳು ಲೋಭ, ಕ್ರೋಧ, ಭಯ ಅಥವಾ ಮೋಹಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಿ ಅಸತ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವರೋ, ಅವರು ನಿರಂತರ ಭಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥದ್ದೂ ಭಯಂಕರ ಕಷ್ಟಕಾರಕವೂ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಾನಕ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುವರು || ೧೩ || ಐದು ವ್ರತಾರದ ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವರು—ಜಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಗ್ರಹ, ನಕ್ಷತ್ರ ಮತ್ತು ವ್ರಕೀರ್ಣಕ ತಾರಗಳೆಂದು ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವರ ಐದು ನಮೂಹಗಳಿವೆ ಈ ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವರು ಲೋಕದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಘನೋದಧಿ ವಾತವಲಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾರೆ || ೧೪ || ಇವತ್ತೆಂಟು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು—ಒಟ್ಟೊಬ್ಬ ಜಂದ್ರನಿಗೆ ಇವತ್ತೆಂಟು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೫ || ಕೃತಿಕಾ, ರೋಹಿಣಿ, ಮೃಗಶಿರ್ಷಾ, ಆರ್ಧ್ರಾ, ತುಲಾ, ಚಿತ್ತಾ, ಪುಷ್ಯ, ಅಶ್ಲೇಷಾ, ಮಘಾ, ಪೂರ್ವಾಫಲ್ಗುಣೀ, ಉತ್ತರಾಫಲ್ಗುಣೀ, ಹಸ್ತ, ಚಿತ್ತಾ, ಸ್ವಾತಿ, ವಿಶಾಖಾ, ಅನುರಾಧಾ, ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ, ಮೂಲ, ಪೂರ್ವಾಷಾಢಾ, ಉತ್ತರಾಷಾಢಾ, ಅಭಿಷಿತ್, ಶ್ರವಣ, ಧನಿಷ್ಠಾ, ಶತಭಿಷಾ, ಪೂರ್ವ-ಭಾದ್ರವದಾ, ಉತ್ತರ-ಭಾದ್ರವದಾ, ರೇವತೀ, ಅಶ್ವಿನಿ ಮತ್ತು ಭರಣಿ ಇವು ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿವೆ || ೧೬-೧೮ || ಹನ್ನೆರಡು ಸ್ವರ್ಗ—ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು ಹನ್ನೆರಡು ಕಲ್ಪಗಳೆಂದೂ, ಕೆಲವರು ಹದಿನಾರು ಕಲ್ಪಗಳೆಂದೂ ಹೇಳುವರು ಕಲ್ಪಾತೀತ ವಟಿಲಗಳು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೯ || ಸೌಧರ್ಮ, ಈಶಾನ, ಸಾನತ್ಕುಮಾರ, ಮಾಹೇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಲಾಂಕವ, ಮಹಾಶುಕ್ರ, ಸಹಸ್ರಾರ, ಆನತ, ವ್ರಾಣತ, ಆರಣ ಮತ್ತು ಅಚ್ಯುತ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವು ಹನ್ನೆರಡು ಕಲ್ಪಗಳಿವೆ. || ೨೦ || ಹದಿನಾರು ಸ್ವರ್ಗಗಳು—ಸೌಧರ್ಮ, ಈಶಾನ, ಸಾನತ್ಕುಮಾರ. ಮಾಹೇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರ, ಲಾಂಕವ, ಕಾಸಿಷ್ಯ, ಶುಕ್ರ, ಮಹಾಶುಕ್ರ, ಶತಾರ, ಸಹಸ್ರಾರ, ಆನತ, ಪ್ರಾಣತ, ಆರಣ ಮತ್ತು ಅಚ್ಯುತ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹದಿನಾರು ಕಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಆಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೨೧-೨೨ || ಒಂಭತ್ತು ಗ್ರೀವೇಯಕಗಳು—ಕಲ್ಪಾತೀತದಲ್ಲಿ ಅಧಸ್ತನ-ಅಧಸ್ತನ, ಅಧಸ್ತನ-ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಸ್ತನ-ಉಪರಿಮ, ಮಧ್ಯಮ-ಅಧಸ್ತನ, ಮಧ್ಯಮ-ಮಧ್ಯಮ, ಮಧ್ಯಮ-ಉಪರಿಮ, ಉಪರಿಮ-ಅಧಸ್ತನ, ಉಪರಿಮ-ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಉಪರಿಮ-ಉಪರಿಮ ಇವು ಒಂಬತ್ತು ಗ್ರೀವೇಯಕ ವಿಮಾನಗಳಿವೆ || ೨೩-೨೪ || ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಇಂದ್ರಕದ ಪೂರ್ವ, ಪಶ್ಚಿಮ, ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ವಿಜಯಂತ, ವೈಜಯಂತ, ಜಯಂತ ಮತ್ತು ಅವರಾಜಿತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವಿಮಾನಗಳಿವೆ || ೨೫ || ಮನುಷ್ಯಲೋಕದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿರುವ ತನುವಾತದ ಉಪರಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರ ಸಿರಗಳು ಸದೃಶವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಅಧಸ್ತನ ದಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಸದೃಶವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. || ೨೬ || ಎಷ್ಟು ಮಾರ್ಗವು ಕ್ರಮಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ಕ್ರಮಿಸಿ, ಲೋಕದ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧರೂ ಆತಿ, ಅಭಿಲಾತಿ, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳನ್ನುಳಿದು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ || ೨೭ || ತುದ್ದೋವಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಅರ್ಹಂತ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅತಿತಯ, ಆತ್ಮೋತ್ಥ, ವಿಷಯಾತೀತ, ಅನುವಮ, ಅನಂತ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞೇದ ರಹಿತ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ || ೨೮ || ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪ—ಮನುಷ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾದಂಥ ಗೋಲ ಸದೃಶ ಹಾಗೂ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ದ್ವೀಪವು ವ್ಯಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ || ೨೯ || ಈ ಜಂಬೂ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಏಳು ಪ್ರಕಾರದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜನಪದಗಳಿವೆ ಈ ಜನಪದಗಳಲ್ಲಿ ಆರು ಕುಲಾಚಲಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ || ೩೦ || ಏಳು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳು—ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಭರತ, ಹೈಮವತ, ಹರಿ, ವಿದೇಹ, ರಮ್ಯಕ, ಹೈರಣ್ಯವತ, ಐರಾವತ ಈ ಏಳು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ ಇವು ಕುಲಾಚಲಗಳಿಂದ ವಿಭಜಿತವಾಗಿವೆ || ೩೧ || ಆರು ವರ್ವತಗಳು—ಹಿಮವಾನ್, ಮಹಾ ಹಿಮವಾನ್, ನಿಷಧ, ನೀಲ, ರುಕ್ಮಿ ಮತ್ತು ಶಿಖರಿ ಈ ಆರು ಕುಲ ವರ್ವತಗಳು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಿನ ವರೆಗೆ ಸಮಾನ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವಾಪರ ಸಮುದ್ರಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿವೆ || ೩೨ || ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರ—ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ನಟ್ಟಿನಡುವೆ ರಚಿತವಾಯಿತ್ತು ಮತ್ತು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಉತ್ತಮ ರತ್ನಗಳಿಂದ ರಮಣೀಯವಾದ ವಿಜಯಾರ್ಥವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಉನ್ನತ ವರ್ವತವಿದೆ. || ೩೩ || ಗಂಗಾ—ಹಿಮವತ್ ವರ್ವತದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ವೃತ್ತಿಮಾಣ ಹಬ್ಬಿರುವ ವದ್ನ ಸರೋವರವಿದೆ. ಇದರ ಪೂರ್ವ ಭಾಗದಿಂದ ಗಂಗೆಯು ಹೊರಡುತ್ತದೆ || ೩೪ || ಸಿಂಧು—ವದ್ನ ಸರೋವರದ ವೃತ್ತಿಮ ದ್ವಾರದಿಂದ ಸಿಂಧೂ ನದಿಯು ಹೊರಡುತ್ತದೆ ಅದು ಹದಿನಾಲ್ಕು ನಾವಿರ ನದಿಗಳ ವರಿವಾರ ಸಹಿತ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತದೆ. || ೩೫ || ಆರು ಖಂಡಗಳು— ಗಂಗಾ, ಸಿಂಧೂ ನದಿಗಳು, ವಿಜಯಾರ್ಥ ವರ್ವತ ಇವುಗಳಿಂದ ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರು ಖಂಡಗಳಾಗಿವೆ ಅವುಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ || ೩೬ || ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮೂರು ಖಂಡಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ದಾರಿತದ ಮೂರು ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಖಂಡವಿದೆ || ೩೭ || ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಆರ್ಯ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲ ವಿಭಾಗಗಳು ಹೀಗಿವೆ—ಇಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅವಸರ್ಪಣೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಸರ್ಪಣೆಯ ರೂಪ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಕಾಲಗಳು ವರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತವೆ || ೩೮ || ಆರು ಕಾಲಗಳು—ಅವಸರ್ಪಣೆ ಮತ್ತು ಉತ್ಸರ್ಪಣೆ ಇವೆರಡೂ ಕಾಲ ವಿಭಾಗಗಳು ಸೇರಿ ಒಂದು ಕಲ್ಪಕಾಲವಾಗುತ್ತದೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಆರಾರು ದೀಪಗಳಿವೆ—ಸುಷಮ ಸುಷಮಾ, ಸುಷಮಾ, ಸುಷಮ—ದುಷಮಾ, ದುಷಮ—ಸುಷಮಾ, ದುಷಮಾ ಮತ್ತು ಅಶಿಷಮಾ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸುಷಮ—ಸುಷಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಯಮದಿಂದ ವರಪ್ರಸಾದವು ಮತ್ತು ವರಧನಹರಣಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲ || ೩೯-೪೦ || ಮೂರು ಕೋವಾ ಕೋದೀ ಸಾಗರೋಪಮ ಪ್ರಮಾಣ ಸುಷಮಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಲದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ಸೇಧ (ಎತ್ತರ), ಆಯು, ಬಲ, ಪುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ತೇಜ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ಹೀನವಾಗುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. || ೪೧ || ಉತ್ಸೇಧಾದಿಕಗಳು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಸುಷಮ—ದುಷಮಾ ಕಾಲವು ಪ್ರವೇಶವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅನ್ಯರಿಯರಿಗೆ ಸಮಾನರೂ ಪುರುಷರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾನರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ || ೪೨ || ಹದಿನಾಲ್ಕು ಕುಲಕರರು—ಪ್ರತಿಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಭಿರಾಜನ ವರೆಗೆ ಅರ್ಧಾಶ್ವ ಪ್ರತಿಶ್ರುತಿ, ಸನ್ನತಿ, ಕ್ಷೇಮಂಕರ, ಕ್ಷೇಮಂಧರ, ಸೀಮಂಕರ, ಸೀಮಂಧರ, ವಿಮಲವಾಹನ, ಚಕ್ರಪಾಣಿ, ಯಶಸ್ವೀ, ಅಭಿಷಂಧ, ಚಂದ್ರಾಭ, ಮರುದೇವ, ಪ್ರಸೇನಜಿತ್ ಮತ್ತು ನಾಭಿರಾಯ, ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮನುಷ್ಯರು ಪೂರ್ವಭವದಲ್ಲಿ ವಿದೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮಹಾಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರರಾಗಿದ್ದರು. || ೪೩ || ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕುಲವನ್ನು ದಾರಣ-ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ಕುಲಧರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ, ಕುಲಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಲರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಕುಲಕರ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ || ೪೪ || ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ—ನಾಭಿರಾಯ ಕುಲಕರನ ತರುವಾಯ—ಪ್ರಜ್ಞೋದಯದಿಂದ ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಸಮಸ್ತ ಭುವನ ವಿಖ್ಯಾತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಲಾಕಾವುರುಷರು ಜನ್ಮತಾಳುತ್ತಾರೆ || ೪೫ || ಈ ಶಿಲಾಕಾ ವ್ಯಯವು ತೀರ್ಥಂಕರ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಬಲಭದ್ರ, ಹರಿ (ನಾರಾಯಣ) ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಶತ್ರು (ಪ್ರತಿನಾರಾಯಣ), ಈ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ವ್ಯಸಿದ್ಧ-ರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಇವರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಹನ್ನೆರಡು ಎರಡನ್ನು ಅಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು, ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಹನ್ನೆರಡು, ಬಲಭದ್ರರು ಒಂಬತ್ತು (ವಾರ್ಧ), ನಾರಾಯಣರು ಒಂಭತ್ತು (ನಿಧಿ) ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಶತ್ರುಗಳು ಒಂಭತ್ತು (ಋಷಿ) ಹೀಗೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆ. || ೪೬ || ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕು ತೀರ್ಥಂಕರರು—ಇವರಲ್ಲಿ ಋಷಭ, ಅಜಿತ, ಸೇವಕ, ಅಭಿನಂದನ, ಸುಮತಿ, ವದ್ನವ್ರಹ, ಸುಪಾರ್ಶ್ವ, ಚಂದ್ರವ್ರಹ, ಪುಷ್ಪದಂತ, ವೀತಲಿ, ಶ್ರೀಯಂಸ, ವಾಸುಧೇವ, ವಿಮಲ, ಅನಂತ, ದರ್ಮ, ಶಾಂತಿ, ಕುಂದು, ಅಪ, ಮಲ್ಲಿ, ಸುವ್ರತ, ಸಮ, ನೇಮಿ, ವಾರ್ಧ, ವರ್ವಮನ,

ಇವರು ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದಂಥ ಈ ಇವತ್ತಿನಾಲ್ಕು ತೀರ್ಥಂಕರರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡೋಣ ಇವರು ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಭವ್ಯಜೀವಗಳ ಸಂಸಾರರೂಪಿ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತಾರೆ. || ೪೭-೪೯ || ಹನ್ನೆರಡು ಜನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು-ಭರತ, ಸಗರ, ಮಧುವಾ, ಸನತ್ಕುಮಾರ, ಶಾಂತಿ, ಕುಂಭ, ಅರ, ಸುಭಾಮ, ಪದ್ಮ, ಹರಿಷ್ಕೇಣ, ಜಯಸೇನ, ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ ಈ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಆರು ಖಂಡರೂಪ ವೃದ್ಧಿಮಂಡಲವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡುವವರು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ಭುವನ ತಲವನ್ನು ತುಂಬುವಂಥವರು ಇವರು ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದರು. || ೫೦-೫೧ || ಒಂಭತ್ತು ಬಲದೇವರು-ವಿಜಯ, ಅಜಲ, ಸುಧರ್ಮ, ಸುವ್ರಭ, ಸುಧರ್ಶನ, ನಂದಿ, ನಂದಿಮಿತ್ರ, ರಾಮ ಮತ್ತು ವದ್ಮ, ಈ ಒಂಭತ್ತು ಜನ ಬಲದೇವರು ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದರು || ೫೨ || ಒಂಬತ್ತು ನಾರಾಯಣರು-ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ತ್ರಿವೃಷ್ಣ, ದ್ವಿವೃಷ್ಣ, ಸ್ವಯಂಭೂ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ, ಪುರುಷಸಿಂಹ, (ಪುರುಷ-) ಪುಂಡರೀಕ, (ಪುರುಷ-) ದತ್ತ, ನಾರಾಯಣ (ಲಕ್ಷ್ಮಣ) ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ, ಈ ಒಂಭತ್ತು ವಿಷ್ಣು (ನಾರಾಯಣ) ಗಳು ಆದರು. || ೫೩ || ಒಂಭತ್ತು ವ್ರತಿನಾರಾಯಣರು-ಅಶ್ವಗ್ರೀವ, ತಾರಕ, ಮೇರಕ, ಮಧುಕೈಟಭ, ನಿತುಂಭ, ಬಲಿ, ಪ್ರಹರಣ, ರಾವಣ ಮತ್ತು ಜರಾಸಂಧ ಈ ಒಂಭತ್ತು ವ್ರತಿಕರು ಅಥವಾ ವ್ರತಿನಾರಾಯಣರಾದರು || ೫೪ || ಹನ್ನೊಂದು ರುದ್ರರು-ಭೀಮಾವಲಿ, ಜಿತತತ್ವ, ರುದ್ರ, ವಿಶ್ವಾನಲ, ಸುವ್ರತಿಸ್ಥ, ಅಜಲ, ಪುಂಡರೀಕ, ಅಜಿತಂಧರ, ಅಜಿತನಾಥಿ, ಸೀರ ಮತ್ತು ಸಾತ್ಯಕಿಸುತ ಈ ಹನ್ನೊಂದು ಜನರು ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರುದ್ರರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಅಧರ್ಮ ಪೂರ್ಣ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ರೌದ್ರಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ || ೫೫-೫೬ || ಮಹಾವೀರ-ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನು ಕುಂಡಲ ನಗರದಲ್ಲಿ, ತಂದೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ ತಾಯಿ ಪ್ರಿಯಕಾರ್ಣೀ ದೇವಿಯಿಂದ ಜೈತ್ರ ತುಳ್ಳತ್ರಯೋದಯ ದಿನ, ಉತ್ತರಾಧ್ಯಾಯಿಗೇ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು || ೫೭ || ಭಗವಾನ್ ವಾರ್ಷ್ವನಾಥನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ತರುವಾಯ ಎರಡುನೂರ ಎನ್ನತ್ತಿಂಟು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ವರ್ಧಮಾನ ತೀರ್ಥಂಕರನು ಅವತರಿಸಿದನು. || ೫೮ || ಭಗವಾನ್ ವರ್ಧಮಾನನು ಮಾರ್ಗಶಿರ ತಿಂಗಳ ಕೃಷ್ಣ ವಕ್ಷ ದಶಮಿಯ ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾ ನಕ್ಷತ್ರವು ಇರುವಾಗ ನಾಥವನದಲ್ಲಿ ಮೂರನೆಯ ಭಕ್ತದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದನು || ೫೯ || ಭಗವಾನ್ ನೇಮಿನಾಥ, ಮಲ್ಲಿನಾಥ, ಮಹಾವೀರ, ವಾಸುಪೂಜ್ಯ ಮತ್ತು ವಾರ್ಷ್ವನಾಥ ಈ ಐದು ಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಕುಮಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದ ತೀರ್ಥಂಕರರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿ ಕೊನೆಗೆ ತವಸ್ಥೆಗೆ ತೆರಳಿದರು || ೬೦ || ಮಹಾವೀರ ಭಗವಂತರಿಗೆ ವೈಶಾಖ ತುಳ್ಳ ದಶಮಿಯ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಮಳಾ ನಕ್ಷತ್ರವಿರುವಾಗ ಪುಷ್ಕಲೂರಾ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು || ೬೧ || ಭಗವಾನ್ ವಿರೇಶ್ವರರು (ಮಹಾವೀರ) ಕಾರ್ತಿಕ ಕೃಷ್ಣ ಚತುರ್ದಶಿಯ ದಿನ ಉಷ್ಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಿ ನಕ್ಷತ್ರವು ಇರುವಾಗ ವಾವಾನಗರದಲ್ಲಿ ಒಡ್ಡೊಂಟಿಗರಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧರಾದನು || ೬೨ || ಮೂರನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷ, ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಮತ್ತು ಒಂದು ವಕ್ಷ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿರುವಾಗ ಪುಷ್ಕಲ ಜಿನೋದ್ರನು, ಮತ್ತು ಇಷ್ಟೇ ಕಾಲವು ಚತುರ್ದಶ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವಾಗ ವಿರೇಶ್ವರನು ಸಿದ್ಧ ವಡವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು || ೬೩ || ವಿರೇ ಭಗವಂತನು ನಿರ್ವಾಣ ಹೊಂದಿ ಮೂರು ವರ್ಷ, ಎಂಟು ತಿಂಗಳು, ಒಂದು ವಕ್ಷ ಉರುಳಿದ ತರುವಾಯ ಐದನೆಯದಾದ ದುಷ್ಕಮಾಕಾಲವು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು || ೬೪ || ಮೂವರು ಕೇವಲಿಗಳು-ಯಾವ ದಿನ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರು ಸಿದ್ಧರಾದರೋ ಅದೇ ದಿನ ಗೌತಮ ಗಣಧರರು ಪರಮಜ್ಞಾನಿ ಅಥವಾ ಕೇವಲಿಗಳಾದರು; ಮತ್ತು ಗೌತಮರು ಸಿದ್ಧರಾಗಲು ಸುಧರ್ಮಾ ಎಂಬವರು ಕೇವಲಿಗಳಾದರು || ೬೫ || ಸುಧರ್ಮಾ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕರ್ಮನಾಶ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅರ್ಧಾತ್ ಮುಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ ಜಂಬೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕಳವರಿಯಾದನು. ಇವನೂ ಸಿದ್ಧನಾದ ತರುವಾಯ ತಿರುಗಿ ಯಾರೂ ಅನುಬಂಧ ಕೇವಲಿಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ || ೬೬ || ಶಕರಾಜವೀರ ಜಿನೋದ್ರನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕುನೂರ ಅರವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಶಕರಾಜನು (ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ?) ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು ಅಥವಾ ವಿರೇ ಭಗವಂತನ ನಿರ್ವಾಣದ ನಂತರ ಆರುನೂರಾ ಐದು ವರ್ಷ ಮತ್ತು ಐದು ತಿಂಗಳುಗಳು ಉರುಳಿದ ಮೇಲೆ ಶಕಸ್ಥವನಾದನು ವಿರೇ ಭಗವಂತನ ನಿರ್ವಾಣದ ತರುವಾಯ ನಾಲ್ಕುನೂರ ಅರವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಶಕನರೋದ್ರನು ಉತ್ಪನ್ನನಾದನು ಈ ವಂಶದ ರಾಜ್ಯಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಎರಡುನೂರಾ ನಲವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷವಿದೆ || ೬೭-೬೮-೬೯ || ಗುಪ್ತರ ರಾಜ್ಯಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಎರಡುನೂರಾ ಐವತ್ತೆದು

ವರ್ಷವು ಚತುರ್ಮುಖನ ರಾಜ್ಯಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಸಲವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷವು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೇರಿಸಿದಲ್ಲಿ (೬೬೦+೨೪೨+೨೫೫+೪೨-) ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಾರ್ಥರು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ || ೭೦ || ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೀರ ಭಗವಂತನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದನೋ ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅನಂತಿಸುತ ವಾಲಕನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಯಿತು || ೭೧ || ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ವಾಲಕನದು, ಒಂದುನೂರ ಐವತ್ತೈದು ವರ್ಷ ವಿಜಯವಂತಿಯರದು, ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ಮೂರುಡವಂತಿಯರದು, ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನ ರಾಜ್ಯವು ಉಳಿದವು. || ೭೨ || ಇದರ ತರುವಾಯ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ವಸುಮಿತ್ರ-ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ, ಒಂದು ಸೂರು ವರ್ಷ ಗಂಧರ್ವ, ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ನರವಾಹನ ಇವರು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತರುವಾಯ ಭೃತ್ಯ-ಆಂಧ್ರರು (ಆಂಧ್ರ ಭೃತ್ಯ?) ಉತ್ಪನ್ನವಾದರು || ೭೩ || ಈ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರ ಕಾಲವು ಎರಡು ನೂರಾ ನಲವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳಷ್ಟಿದೆ ಇವರ ತರುವಾಯ ಗುವ್ರಮಂತಿಯರಾದರು ಇವರ ರಾಜ್ಯ ಕಾಲದ ಪ್ರಮಾಣವು ಎರಡು ಸೂರಾ ಮೂವತ್ತೊಂದು ವರ್ಷವಿದೆ || ೭೪ || ಆನಂತರ ಇಂದ್ರನ ಮಗನಾದ ಕಲ್ಪಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದನು ಇವನ ಹೆಸರು ಚತುರ್ಮುಖ, ಆಯುಷ್ಯವು ಎಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷವು, ರಾಜ್ಯ ಕಾಲವು-ಇನ್ನತ್ತೊಂದರ ಎರಡಷ್ಟು-ಸಲವತ್ತೆರಡು ವರ್ಷ ಇತ್ತು. || ೭೫ || ಕಲ್ಪಿಯು ವ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಜನವರಗಳನ್ನು ವತಮಾಡಿಕೊಂಡು ರೋಚಿತವಾದನು ಮುನಿಗಳ ಆಹಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಹ ಅಗ್ರಸಿಂಹದ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಬೇಡ ಹತ್ತಿದನು || ೭೬ || ಆಗ ಅಸುರ ದೇವನು ಅವಧಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುನಿಗಳಾದ ಉಪಸರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮತ್ತು ಕಲ್ಪಿಯನ್ನು ದರ್ಮದ್ರೋಹಿಯೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕೊಂದು ಹಾಕಿದನು. || ೭೭ || ಆ ಕಲ್ಪಿಯ ಮಗನಾದ ಅಜಿತಜಯಸಂಬವನು 'ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ದೇವನಿಗೆ ಶರಣು ಬಂದನು ಮತ್ತು ಅವನ ಶಾಪಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು ಆಗ ಆ ದೇವನು 'ದರ್ಮಪೂರ್ವಕ ರಾಜ್ಯವಾಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು || ೭೮ || ಅದಿನ್ನಿಂದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಿಜ್ಜಿನ ಧರ್ಮದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಉಳಿಯಿತು. ತಿರುಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಾಲದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅದು ಪ್ರತಿದಿನ ಹೀನವಾಗುತ್ತ ಹೋಯಿತು || ೭೯ ||

—ಯತಿವೃಷಭಕೃತ ತ್ರಿಲೋಕಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ.

೨. ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ

ಭಾಗ ೧. ಅರಹಂತರಿಗೆ ಮೊದಲೆ ಮಾಡಿ ಹಸ್ತೆರಡು ವಿಧ ಶ್ರಾವಕ ದರ್ಮಗಳನ್ನು ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವೆ. || ೧ || ಸನ್ಯಾಸ ದರ್ಶನಾದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದಿ-ಕೊಂಡು ಯಾವನು ಮುನಿಗಳ ಹತ್ತರ ಉತ್ತಮ ಸಮಾಚಾರಿಯಾಗುವದನ್ನು (ಸಮಾಚಾರಿ) ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೨ || ಐದು ಅಣುವ್ರತ, ಮೂರು ಗುಣವ್ರತ, ಸಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತ-ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮವು ಹಸ್ತೆರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ || ೩ || ಅಹಿಂಸಾ-ಸ್ಥೂಲರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗವೇ ಮೊದಲಾದ (ಅರ್ಥಾತ್ ಸುಳ್ಳು, ಕಳವು, ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆ, ಮೆಗೃಹಗಳನ್ನು ಸ್ವಾರೂಪದಿಂದ ತ್ಯಜಿಸುವುದು.) ಐದು ಅಣು ವ್ರತಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾದ ಸ್ಥೂಲ ಅಹಿಂಸೆಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿತರಾಗ ಭಗವಂತನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಸ್ಥೂಲ ರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿನದಿಯು ಎರಡು ವಿದವಾಗಿದೆ-ಒಂದು ಸಂಕಲ್ಪ, ಇನ್ನೊಂದು ಆರಂಭ ಶ್ರಾವಕನು ಸಂಕಲ್ಪ ಪೂರ್ವಕ ವಧೆಯ ಪರಿತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ || ೪-೫ || ಇನ್ನು ಕರ್ಮ ಸಮಿತಿ ಸಹಿತ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ನಾವುವು ತನ್ನ ವಾದಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಡುವಾಗ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಕೆಳಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಕುರಿಂಗೀ (ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ಜೀವಗಳು) ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸತ್ತಲ್ಲಿ, ಆ ಸಾವುದಿಗೆ ಆ ವದೆಯಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಆ ನಾವುವು ಪ್ರವಂದ ರಹಿತ ಆಚರಣೆ-ಯುಕ್ತವನಿರುತ್ತಾನೆ ಹಿಂಸೆಯಂತೂ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಸಂವದಿಸುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೬-೭ || ಈ ಅಹಿಂಸಾಣುವ್ರತವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅತಿಶಯಗಳನ್ನು ವಿವಿಧಾರ್ಥಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ನಿವಾರಿಸಿದಿರ್ದರಿಂದಲೇ || ೮ || ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ದುಷಿತ ಮನಸ್ಸಿನವನಾಗಿ ಆಕಳು ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದಾಕಲಾದವು,

ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆಯ ಕೂಡದು, ಅವಯವಗಳನ್ನು ಕಡಿಯ ಕೂಡದು, ಹೆಚ್ಚು ಭಾರಗಳನ್ನು ಹೇರ ಕೂಡದು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ನೀರು, ಅನ್ನ ಕೊಡದೆ, ಇಡಕೂಡದು || ೯ || ಶ್ರವ ಜೀವಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಜಲವನ್ನು ವರಿತುದ್ದಗೊಳಿಸಿ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಧಾನ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಪಭೋಗಿಸಬೇಕು. || ೧೦ || ಸತ್ಯ—ಎರಡನೆಯದಾದ ಮೃಷಾತ್ಯಾಗ ಲಣುವ್ರತವು ಐದು ವ್ರತಾರವಿದೆ—ಕನ್ಯಾಸ್ಥತ, ಗೌಲಸ್ಥತ, ಭೂಮಿ ಅಸ್ಥತ, ನ್ಯಾಸಹರಣ ಮತ್ತು ಕೂಟಿಸಾಕ್ಷಿತ್ವ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ವ್ರತವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ, ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣ ವಾಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆಯಾ ವ್ರತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಯಥಾವಿಧಿ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೧೧-೧೨ || ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ರಹಸ್ಯ-ಅಭ್ಯಾಖ್ಯಾನ, ಸ್ವದಾರಾಮಂತ್ರಭೇದ, ಮೃಷೋಪದೇಶ, ಕೂಟಲೇಖಕರಣ ಈ ಅತಿಚಾರಗಳಿಂದ ವಾರಾಗಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೧೩ || ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ವಿಚಾರಮಾಡಿ, ಈ ಲೋಕಕ್ಕೂ, ವರಲೋಕಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಡಕೂಡದು. ತನಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೂ ಪೀಡೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಚನಗಳನ್ನಾಡಬಾರದು. || ೧೪ || ಅಚಾರ್ಯ—ಮೂರನೆಯದಾದ ಅದತ್ತಾದಾನ-ತ್ಯಾಗ-ಲಣುವ್ರತದಲ್ಲಿ ಸಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಚಿತ್ರದ ವಿಷಯಕ್ಕನು-ಸರಿಸಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಎರಡು ವ್ರತಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅತಿಚಾರಗಳು ಸ್ವೇನಾಹೃತ, ತಸ್ಮಿರ ವ್ರಯೋಗ, ವಿರುದ್ಧರಾಜ್ಯಾತಿಕ್ರಮ, ಕೂಟ ತೂಕ ಮಾವ ಮತ್ತು ಮೇಲೆ ಸುಂದರ ಕಂಡು ಒಳಗೆ ಕೆಡಲು ಇರುವ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯವಹಾರ ಎಂದಿರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು || ೧೫-೧೬ || ಬಹುಚರ್ಯ—ನಾಲ್ಕನೆಯ ಲಣುವ್ರತವು ವರದಾರವರಿತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸ್ವದಾರ-ಸಂತೋಷವೆಂಬುದಿದೆ ಇದು ಔದಾರಿಕ ಮತ್ತು ವೈಕ್ರಿಯಿಕ ಶರೀರದ ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಇತ್ಯರಿಕಾ-ವರಿಗೃಹಿತಾ-ಗಮನ, ಅವರಿಗೃಹೀತಾಗಮನ, ಅನಂಗಕ್ರೀಡಾ, ವರವಿವಾಹಕರಣ, ಕಾಮತೀವ್ರಾಭಿಲಾಷ ಇವು ಐದು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮೋಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವಂಥ ವರಯುವತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರವತನಾಗಿ ನೋಡುವುದನ್ನೂ ಸಹ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಕಾಮನ ಬಾಣವು ಜಾರಿತ್ರನೆಂಬ ವ್ರಾಣವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. || ೧೭-೧೮ || ಅವರಿಗೃಹ—ಸಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಅಚಿತ್ರ ಸಂವತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರಮಾಣದಡ್ಡುವುದಕ್ಕೆ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಐದನೆಯದಾದ ಅವರಿಗೃಹ ಅಜಾವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತವಾಗಿ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಸುವರ್ಣ, ಧನ, ದ್ವಿವದ ಹಾಗೂ ಕುವ್ಯ (ವಾತ್ರೆ ಮೊದಲಾದವು) ಇತ್ಯಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮೀರಕೂಡದು. ಹಾಗೆಯೇ ಸಂತೋಷ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನು ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಈ ಕೆಲವೊಂದು ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದೇನೆ, ಇನ್ನೂ ಪುನಃ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾರೆ—ಎಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. || ೧೯-೨೦ || ದಿಗ್ವ್ರತ—ಉರ್ಧ್ವ, ಅಧಃ, ತೀರ್ಥ್ಯ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾಗಮನಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನು ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಥಮ ಗುಣವ್ರತವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. || ೨೧ || ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲಿನ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮೀರುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ಷೇತ್ರ ವೃದ್ಧಿ, ವಿಸ್ಮರಣ ಇವು ಈ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. || ೨೨ || ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವರಿವಾಣ—ಉಪಭೋಗ ಮತ್ತು ಪರಿಭೋಗಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಗುಣವ್ರತವೆನ್ನುವರು. ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ನಿಯಮವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ವ್ಯಾವಕ ದೋಷವು ಇಲ್ಲದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಇದರ ಗುಣಭಾವವಾಗಿದೆ. || ೨೩ || ಸಚಿತ್ರಾಹಾರ, ಸಚಿತ್ರವ್ರತಿಬದ್ಧಾಹಾರ ಹಾಗೂ ಅವಕ್ರ, ದುಷ್ಟತ್ವ ಮತ್ತು ಶುಚ್ಯ ಔಷಧಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು, ಈ ಅತಿಚಾರಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೨೪ || ಅನರ್ಥದಂಡವ್ರತ—ಇದ್ದಲಿ, ಕಾಡು, ಬಂಡಿ, ಬಾದಿಗೆ, ಮುದ್ದು ಇವುಗಳ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು. ಹಾಗೆಯೇ ಹಲ್ಲು, ಅರಗು, ರಸ, ಕೂಡಲು ಮತ್ತು ವಿಷ ಇವುಗಳ ವ್ಯಾವಾರ ಮಾಡಬಾರದು. ಯಂತ್ರಪೀಡನ, ನಿರ್ಲಾಂಛನ, ದಾವಾಗ್ನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯ, ಸರೋವರ, ಕೆರೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು, ಒಣಗಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೨೫-೨೬ || ಮೂರನೆಯ ಗುಣವ್ರತವಾದ ಈ ಅನರ್ಥದಂಡ ವ್ರತವು ಅವಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಮಾದಾಚರಿತ, ಹಿಂಸಾವ್ರದಾನ, ಪಾಪೋಪದೇಶ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವ್ರತಾರವಾಗಿದೆ || ೨೭ || ಜೀವವು ಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ

ಕರ್ಮವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಸವ್ರಯೋಜಿತ ಪ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕಾಲಾದಿಗಳ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅನರ್ಥ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವಾವ ನಿಯಮಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ || ೨೯ || (ಕಂದರ್ವ ರಾಣೀಗೋದ್ಧೀವಕ ವರಿಹಾಸ), ಕಾತ್ಯುಷ್ಠ (ವಿಕಾರೋತ್ಪಾದಕ ವಚನ ಹಾಗೂ ಅಂಗಜೀವೈ), ಮೌಖಿಯ (ನಿರರ್ವಕ ನಿರ್ಲಜ್ಜವಾದ), ಸಂಯುಕ್ತಾಧಿಕರಣ (ಹಿಂಸೆಯ ಉಪಕರಣಗಳ ಸಂಯೋಗ), ಉಪಭೋಗ-ಪರಿಬೋಧಾಶೀಲಕ (ಅವಶ್ಯಕತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಲಾಸ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹಾಕುವುದು) ಇವು ಅನರ್ಥದಿಂದ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳ ನಿವಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೩೬ || ಸಾಮಾಯಿಕ-ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ವ್ರತವು ಸಾಮಾಯಿಕವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ವಾವಕ್ರಿಯಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗ, ನಿಷ್ಪಾದ ಯೋಗದ ಅನೇಕನ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೩೭ || ಸಾಮಾಯಿಕ ಮಾಡುವಾಗ ಶ್ರಾವಕನು ಶ್ರಮಾಜನ ಸಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಯಿಕವು ಅನೇಕ ಸಲ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. || ೩೮ || ಬೇರಾವಕಾಶಿಕ-ದಿಗ್ವ್ರತದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ದಿಕ್ಪಥಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾಗಮನದ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ರತದಿನವೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಎರಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ವ್ರತದ ಹೆಸರು ವೇಶಾವಕಾಶಿಕವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಸರ್ವವಿಷ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಹೃದಯದ ಶುದ್ಧಿ ಸಹಿತ ಹಿತಕಾರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು ವ್ರಯತ್ಯವೂರ್ವಕ ವಾಲನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೩೯-೪೩ || [ಸರ್ವವು ಬೆರಳಿಗೆ ಕಚ್ಚಿದರೆ ಆ ಬೆರಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಕುವರು ಅವಶ್ಯ ಕಂಡರೆ ಕಡಿಮೆ ಇಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಇದರ ಉದ್ದೇಶವು ಆ ವಿಷವು ದೇಹದ ಉಳಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಸರಿಸಬಾರದೆಂದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಅಸಂಯಮ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸೀಲಿತಗೊಳಿಸಿ, ಅಧಿಕ ಕರ್ಮಬಂಧದಿಂದ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರ್ವ-ವಿಷನ್ಯಾಯವೆನ್ನುವರು ಆನಯನ ವ್ರಯೋಗ, ವ್ರೇಷ್ಯ ವ್ರಯೋಗ, ಶಬ್ದಾನುಷಾತ, ರೂಪಾನುಷಾತ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಲಕ್ಷ್ಯವ ಇವು ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಅತಿಚಾರಗಳಾಗಿವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. || ೪೦ ||] ವ್ರೋವಧೋವವಾಸ-ಆಹಾರ ವ್ರೋವಧ, ತರೀರ ಸತ್ಯಾರ ವ್ರೋವಧ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರೋವಧ ಮತ್ತು ಆಹಾರಾರ ವ್ರೋವಧ ಇವು ವ್ರೋವಧೋವವಾಸವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ಗುಣ ವ್ರತದ ವ್ರಕಾರ-ಗಳಾಗಿವೆ || ೪೧ || ಅವಶ್ಯವೇಕೆತ, ದುಷ್ಕೃತ್ಯವೇಕೆತ ತಯ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕರ ಹಾಗೂ ಅವಮಾರ್ಜಿತ ಮತ್ತು ದಾಷ್ಟಮಾರ್ಜಿತ ಉಚ್ಚಾರ ಭೂಮಿಗಳನ್ನು ನಿವಾರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇದೇ ವ್ರಕಾರ ಈ ವ್ರೋವಧೋವವಾಸ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ವಿಧಿವಿವರಣೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಆಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ರೋವಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಹೀಗಾದರೇನೇ ಈ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರದಿಂದ ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ || ೪೨-೪೬ || ಅತಿಧಿ ಸಂವಿಭಾಗ-ನ್ಯಾಯೋಪಾರ್ಜಿತ ಮತ್ತು ಕಲ್ಪನೀಯ ಅನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ದೇಶ, ಕಾಲ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಸತ್ಯಾರ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ವರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಚ್ಛಿ ಮತ್ತು ಅನುಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಸಂಯಮಿಗಳಿಗೆ ದಾಸಕೂರುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಜಿನೋದ್ರ ಭಗವಾನ್ಗಳು ಗೃಹಸ್ಥನ ಅಂತಿಮ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವಾದ ಅತಿಧಿಸಂವಿಭಾಗವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ || ೪೭-೪೮ || ಈ ವ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರಮೋಪಾರ್ಜಿತ ಅರ್ಥಾತ್ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಣುವ್ರತ, ಗುಣವ್ರತ, ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನ್ಯ ವ್ರತಗಳ ಕವನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ || ೪೯ || ವ್ರತದ ಸಂವರ್ಕದಿಂದ ಎಲ್ಲಿನ ಎಷ್ಟೆಯೂ ಸಹ ಸುಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಶೇಷಾಂ ಅರ್ಹಂಕನು ಇದೇ ಉಪನೆಯೊಡನೆ ಬೋಧಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಥಾತ್ ಹೂವಿನ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಎಲ್ಲಿನ ಎಷ್ಟೆಯೂ ಸಹ ಸುಗಂಧಿತವಾಗುವಂತೆ ಜೈನ ಧರ್ಮದ ಅದ್ವೈತದಿಂದ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ದಾವನು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಫಲಸ್ವರೂಪವಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. || ೫೦ ||

—ಹರಿಭದ್ರ ಸೂರಿಕೃತ ಶ್ರಾವಕವ್ರಜ್ಜಪಿ.

೨ ಗೃಹಸ್ಥ-ಧರ್ಮ

ಭಾಗ ೨-ಯಾರು ಭವ್ಯ ಜನರಿಗೆ ನಾಣರ ಮತ್ತು ಅನಾಣರ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿರು-
ವರೋ ಆ ಜಿನೋದ್ರ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮದ ಪ್ರರೂಪಣ ಮಾಡುವೆ. || ೧ ||

ದರ್ಶನ, ವ್ರತ, ಸಾಮಾಯಿಕ, ಪ್ರೋಷ್ಠೋಪವಾಸ, ಸಚಿತ್ರ-ತ್ಯಾಗ, ರಾತ್ರಿಭೋಜನತ್ಯಾಗ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಆರಂಭ-ತ್ಯಾಗ, ವರಿಗ್ರಹ-ತ್ಯಾಗ, ಅನುಮತಿ-ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಆಹಾರ ತ್ಯಾಗ ಇವು ದೇಶವಿರತ, ಶ್ರಾವಕನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳು ಅರ್ಧಾತ್ ತರಗತಿಗಳು ಇವೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಈ ಹೆಸರಿನಿಂದ ತರಗತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಕೇಳಿರಿ || ೨೩ || ಆದ್ರೆ, ಆಗಮ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಮೊದಲಾದ ದೋಷ ರಹಿತ ನಿರ್ಮಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು || ೪ || ನಿಶಂಕಾ, ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷಾ, ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ, ಅಮೂಢದೃಷ್ಟಿ, ಉಪಗುಹನ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಪ್ರಭಾವನಾ ಇವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. || ೫ || ಸಂವೇಗ ನಿರ್ವೇಗ, ನಿಂದಾ, ಗರ್ಹಾ, ಉಪಶಮ, ಭಕ್ತಿ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ಅನುಕಂಪಾ—ಇವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ, ಎಂಟು ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ || ೬ || ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವಂಥವನು ಮೇಲಿನ ಎಂಟು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ದೃಢಚಿತ್ತನಾಗಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೭ || ದರ್ಶನ—ಐದು ಔದುಂಬರ ಮತ್ತು ಏಳು ವ್ಯಸನಗಳನ್ನು ಯಾವ ಸಮ್ಯಕ್ ದೃಷ್ಟಿಯು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ದರ್ಶನ ಶ್ರಾವಕನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅರ್ಧಾತ್ ಅವನು ಮೊದಲನೆಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೮ || ಅತ್ತಿ, ಆಲ, ಬಸರಿ, ಅಂಜೂರ ಮತ್ತು ಜೋರಿ ಈ ಐದು ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗಿಡಗಳ ಹೂವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತ್ರಸ ಜೀವಿಗಳ ಉತ್ತಕ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. || ೯ || ಜೂಜು, ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ, ವೇಶ್ಯಾ, ಬೇಟೆ, ಕಳವು ಮತ್ತು ವರಸ್ತ್ರೀ ಇವು ಏಳು ಕೆಟ್ಟ ವ್ಯಸನಗಳು, ಮಾನವನನ್ನು ದುರ್ಗತಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಂಥವು ಇವೆ || ೧೦ || ವ್ರತ—ಐದು ಅಣುವ್ರತ, ಗುಣವ್ರತ, ನಾಲ್ಕು ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತಗಳನ್ನು ಯಾವನು ವಾಲಿಸುವನೋ ಅವನು ಎರಡನೆಯ ವ್ರತಮಾಧಾರಿಯು || ೧೧ || ಜೀವಹಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಕಳವು, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದ ಸ್ವಲ್ಪಲಿರುವದ ತ್ಯಾಗ, ಇಚ್ಛೆಗನುಸರಿಸಿ ವರಿಗ್ರಹ ವರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇವು ಐದು ಅಣುವ್ರತಗಳಾಗಿವೆ || ೧೨ || ಘರ್ವ, ಉತ್ತರ, ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ವಕ್ಷ್ಯಮ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಯೋಜನದ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ವ್ರಧಮ ಗುಣವ್ರತವಾಗಿದೆ ಅರ್ಧಾತ್ ದಿಗ್ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ || ೧೩ || ಯಾವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವ್ರತದ ಭಂಗವಾಗುವುದೋ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದನ್ನು ನಿಯಮದಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು ಎರಡನೆಯ ಗುಣವ್ರತವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಧಾತ್ ದೇಶವ್ರತವಾಗಿದೆ. || ೧೪ || ಧಾತುವಿನ ತುಂಡು, ಖಡ್ಗ, ಕಟ್ಟಿಗೆ (ಬಡಿಗಿ) ಉರುಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಿರುವುದು ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ತೂಗುವ ತಕ್ಕಡಿ, ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲದ ಮಾವು, ಕ್ರೂರ ಪ್ರಾಣಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೂರನೆಯ ಗುಣವ್ರತವೆನ್ನುವರು ಅರ್ಧಾತ್ ಇದು ಅನರ್ಥದಂಡ ತ್ಯಾಗವಾಗಿದೆ. || ೧೫ || ಶರೀರಕ್ಕೆ ಶೋಭೆಯನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ವದಾರ್ಥ, ತಾಂಬೂಲ, ಸುಗಂಧ ಮತ್ತು ವುಷ್ಪಮೊದಲಾದವುಗಳ ವರಮಾಣ ಮಾಡುವುದು ಭೋಗವಿರತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೧೬ || ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀ, ವಸ್ತ್ರ, ಆಭರಣ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಪ್ರಮಾಣಮಾಡುವುದು ಉಪಭೋಗ ನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೧೭ || ಮನೆಗೆ ಬಂದಂಥ ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಆಹಾರಾದಿ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ಅತಿಥಿ ಸಂವಿಭಾಗ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂರನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವಾಗಿದೆ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಜನಮಂದಿರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಇದ್ದು, ಮೂರು ವ್ರತಾರದ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಯಾವನು ಗುರುವಿನ ಹತ್ತರ ಒಳ್ಳೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಘರ್ವಕ ಆಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಸಲ್ಲೇಖನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೧೮-೧೯ || ಸಾಮಾಯಿಕ—ತುಡ್ಡವಾಗಿ ಅರ್ಧಾತ್ ಸ್ನಾನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ಜೈತ್ಯದ ಎದುರಿಗೆ ಘರ್ವ ಇಲ್ಲವೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಮುಖಮಾಡಿ, ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಯಾವನು ಲಾಭ-ಹಾನಿ ಹಾಗೂ ಶತ್ರು-ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸಮತಾಭಾವದಿಂದ ನೋಡುವನೋ-ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಂಜ ನಮೋಕಾರ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಜಪಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವನೋ-ಪ್ರೇರಾಗೃಭಾವ ಸಹಿತ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ ಇಲ್ಲವೆ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ-ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲಾಗಲಾಗಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ನಿಂತರೂ ಅವನು ಉತ್ತಮ ಸಾಮಾಯಿಕ ವ್ರತದ ಧಾರಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ

|| ೨೦-೨೨ || ಪ್ರೋವೃಧೋವಮಾಸ-ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಜಘನ್ಯ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರೋವೃಧ ಉಪಮಾಸ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಒಂದು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ-ಅರ್ಧಾತ್ ಎರಡೂ ವರ್ಷಗಳ ಅಷ್ಟಮಿ ಜತುಡಾಗಿಗಳಲ್ಲಿ-ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಉಪಮಾಸ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇದು ಉತ್ತಮ ಪ್ರೋವೃಧೋವಮಾಸವಾಗಿದೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರೋವೃಧೋವಮಾಸದ ವಿಧಿಯೇ ಮಧ್ಯಮ ಪ್ರೋವೃಧೋವಮಾಸದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಆದರೆ ಮಧ್ಯಮ ಉಪಮಾಸದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ || ೨೩-೨೬ || ದೊಡ್ಡ ಅವಶ್ಯಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಪಾವವು ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಅನಾರಂಭಭಾವದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಮಾಡುತ್ತ ಉಪಮಾಸ ಇರುವಂಥವನು ಜಘನ್ಯ ಪ್ರೋವೃಧೋವಮಾಸ ಎನಿಸುವನು || ೨೭ || ಸಚಿತ್ತ ತ್ಯಾಗ-ವತ್ರ, ಅಂಕುರ, ಕಂದ, ಫಲ, ಬೀಜ ಮೊದಲಾದ ಹರಿತ ವರ್ಧಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರಾಪ್ತ ಜಲ ಇವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಸಚಿತ್ತ-ತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿದೆ || ೨೮ || ಹೆಗಲು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ರಾತ್ರಿ-ಯೂಟಿ-ಮನ, ವಜನ, ಕಾಯ ಮತ್ತು ಕೃತ, ಕಾರಿತ, ಅನುಮೋದನ ಹೀಗೆ ಒಂಬತ್ತು ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಮೈಧುನದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಯಾವನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಆರನೆಯ ವ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೨೯ || ಯಾವನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಉಟಿ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ಹನ್ನೊಂದು ವ್ರತಿಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನೆಯ ವ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಶ್ರಾವಕನೂ ಕೂಡ ಆಗಲಾರನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನವನ್ನು ನಿಯಮದಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೩೦ || ಇರುಳು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೊಗಲು, ಎಲುವು, ಹುಳ, ಇಲಿ, ಹಾವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಅಸ್ತದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ ಅವು ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾವು ತಿಂದು ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. || ೩೧ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ದೋಷಗಳಿವೆ ಇವನ್ನು ಅರಿತು ಮನ, ವಜನ, ಕಾಯದಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಭೋಜನದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೩೨ || ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ-ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಮೈಧುನವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಸಹ ತ್ಯಾಗಮಾಡುವಂಥವನು ವಿಳನೆಯದಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ವ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೩೩ || ಆತ್ಮತ್ಯಾಗ-ತಿರ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಹ ಆರಂಭವಾಗುವಂಥ-ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ವರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನು ಆರಂಭ-ತ್ಯಾಗ ವ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ || ೩೪ || ವರಿಗ್ರಹ-ತ್ಯಾಗ-ವಸ್ತ್ರ-ಮಾತ್ರ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದಿಲ್ಲ ವರಿಗ್ರಹವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ಇದ್ದ ವರಿಗ್ರಹ-ದಲ್ಲಿಯೂ ಮಮತ್ವವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಒಂಬತ್ತನೆಯ ವ್ರತಿಮೆಯ ಶ್ರಾವಕನ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ || ೩೫ || ಅನುಮತಿ ತ್ಯಾಗ-ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯಾವನು ಅನುಮೋದನವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೋ-ಆ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲವೋ-ಅವನು ಹತ್ತನೆಯ ವ್ರತಿಮಾಧಾರಿ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ || ೩೬ || ಉದ್ವಿವೃತ್ಯಾಗ-ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವ್ರತಿಮೆಯ ಶ್ರಾವಕನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಶ್ರಾವಕನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ ಇಂದವರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ-ಮೊದಲನೆಯವನು ಒಂದು ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥವನು, ಎರಡನೆಯವನು ಕಾಪಿನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಧರಿಸುವಂಥವನು. || ೩೭ || ಮೊದಲನೆಯ ತರಗತಿಯವನು ತನ್ನ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಕತ್ತರಿಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ವ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನ್ನ ಉಪಕರಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಉಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮೇಲಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮ ಸಹಿತ ಉಪಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ || ೩೮-೪೦ || ಎರಡನೆಯ ತರಗತಿಯವನ ಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಸಹ ಇವೇ ಆಗಿವೆ ಆದರೆ ಭೇದವಿಷ್ಟೇ ಇದೆ-ಅವನು ನಿಯಮದಿಂದ ಕೇವಲೋಪಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು ಪಿಂಥಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು, ಕರಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಟಿವನ್ನು ಮಾಡುವನು || ೪೧ ||

—ಮುನಂದಿಕೃತ ಬ್ರುವಕಾಚಾರ

೪. ಮುನಿಧರ್ಮ

ಭಾಗ ೧.-ಯಾರ ಆತ್ಮವು ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಾಸನೆ ಮತ್ತು ಆಂತರಿಕ ಹಾಗೂ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದೆಯೋ, ಯಾರು, ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಆತ್ಮಗಳನ್ನು

ಕುಮಾರ್ಗದಿಂದ ಉಳಿಸುವರೋ, ಯಾರು ಷಟ್ಪಾಯ ಜೀವಗಳ ರಕ್ಷಕರಿರುವರೋ, ಯಾರು ಅಂತರಿಕ ಗ್ರಂಥಿಯಿಂದ ರಹಿತರಾಗಿರುವರೋ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗಾಗಿ ಇವು ಅನಾಚರಣೆಯವಾಗಿವೆ- || ೧ || ಔದ್ದೇಶಿಕ (ಅವನಿಗಾಗಿ ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿದ ಊಟ), ಕ್ರೀಡಾಕೃತ (ಸಾಧುಗಳಿಗೆಂದೇ ಕೊಂಡ ತಂದ ಆಹಾರ), ನಿಷ್ಕೃತ (ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ಮನೆಯ ಊಟ), ಅಭಿಶೃತ (ದೂರಿನಿಂದ ತಂದ ಊಟ), ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತಿ, ಸ್ನಾನ, ಚಂದನಾದಿ ಸುಗಂಧಿತ ವದಾರ್ಥ, ಪುಷ್ಪ ಮಾಲಾ, ಗಾಳಿಯನ್ನು ಬೀಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ || ೨ || ಸಂನಿಧಿ (ಕುಡುಹಾಕಿದ ಆಹಾರ ಹಾಗೂ ಇತರ ವದಾರ್ಥ), ಗೃಹೀಮಾತ್ರ (ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ), ರಾಜಪಿಂಡ (ರಾಜನಲ್ಲಿಯ ಆಹಾರ), ಕಿಮಿಚ್ಛಕ (ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಒಯ್ಯಿರಿ ಎಂದಿರುವ ದಾನ ಶಾಲೆಯಿಂದ ತಂದ ಊಟ), ಸಂವಾಹನ (ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು), ದಂತವೃದ್ಧಾವನ (ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು), ಸಂವ್ರತ್ನ (ಕೌತುಕವಾಗಿ ವ್ರತ್ನ ಕೇಳುವುದು), ದೇಹ ವ್ರತೋಕ್ತನ (ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವುದು), || ೩ || ಅಷ್ಟಾವದ (ಜೂಜನ್ನಾಡುವುದು), ಸಾಲಿಕಾ (ಲೆತ್ತಮೊದಲಾದ ಅಟಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು), ಭಕ್ತವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು, ಚಿಕಿತ್ಸಾ (ಹಿಂಸೆಯಾಗುವ ಔಷಧೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು), ಕಾಲಶ್ರೀ ತೊಗಲಿನ ಹೋಡುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಉರಿಸುವುದು || ೪ || ತಯ್ಯಾಕರ ಪಿಂಡ (ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತವರಲ್ಲಿಯೇ ಊಟಮಾಡುವುದು, ಆನಂದೀ ವರ್ಯಂಕ (ಕುರ್ಚಿ, ವಲಂಗಳ ಉಪಯೋಗ), ಗ್ರಹಾಂತರ ನಿಷಿದ್ಧಾ (ಮನೆಯ ನಡುವೆ ಕೂಡುವುದು), ಶರೀರದ ಉದ್ದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು (ಸ್ನಾನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮೈಗೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಎಣ್ಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು) || ೫ || ಗೃಹಸ್ಥ-ವೈಯಾಪ್ರತ್ಯ (ಗೃಹಸ್ಥನ ಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು), ಆಜೀವ-ವೃತ್ತಿ (ವ್ರತಿ, ಫಲ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು), ತಪ್ಪಾನಿವೃತ್ತಭೋಜಿತ್ವ (ನಚಿತ್ತ ಜಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು), ಆತುರಸ್ಥರಣ (ರೋಗ, ಹಸಿವುಗಳಿಂದ ಪೀಡೆಯ ಉತ್ಪನ್ನವಾದಾಗ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಜನರನ್ನು ನೆನೆಯುವುದು, ಅನ್ಯರಿಗೆ ತರಲು ಹೋಗುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಆಹಾರದ ನೆನಪುಮಾಡುವುದು) || ೬ || ಸಚಿತ್ತ ಮೂಲಂಗಿ, ಸಚಿತ್ತ ತುರಿ, ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡಿ, ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ, ಗಡ್ಡೆಗಿಣಿಸುಗಳು, ಸಚಿತ್ತ ಫಲ, ಸಚಿತ್ತ ಬೀಜ || ೭ || ಮಣ್ಣುಪು, ಸ್ಥಂಭವ ಲವಣ, ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪು, ರೋಮ ದೇಶದ ಉಪ್ಪು, ಇನ್ನುಳಿದ ಉಪ್ಪುಗಳು, ಹವಳ ಪಾರ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಚಿತ್ತ ವದಾರ್ಥಗಳು || ೮ || ಧೂಪನ (ಹೊಗೆಬತ್ತಿ ಸೇಡುವುದು), ವಮನ (ಔಷಧ ಕೊಟ್ಟು ಕಾರಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವುದು), ಬಸ್ತಿಕರ್ಮ (ಗುದದ ದ್ವಾರದಿಂದ ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವಿಸಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ), ವಿರೇಚನ (ಹೊಟ್ಟೆ ತೊಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಜುಲಾಬು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದು), ಕಣ್ಣಿನ ತೋಟಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲೆಂದು ಅಂಜನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹಲ್ಲುಗಳಿಗೆ ಬಣ್ಣ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಗಾತ್ರಾಭ್ಯಂಗ ವಿಭೂಷಣ (ಮೈಗೆ ಎಣ್ಣೆ ಹಚ್ಚಿ ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು) || ೯ || ಸಂಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮುತ್ತು ದ್ರವ್ಯ (ಉಪಕರಣ) ಹಾಗೂ ಭಾವ (ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯ) ಗಳಿಂದ ಹಗುರಾಗಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಮುನಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಐವತ್ತೆರಡು ವ್ರಕಾರದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿನೆ.

|| ೧೦ || ಐದು (ಇಂದ್ರಿಯ) ಆಸ್ರವ ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದವನು, ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯ ಈ ಮೂರು ಗುಪ್ತಿಗಳಿಂದ ಗುವ್ರ (ಸುರಕ್ಷಿತ), ಷಟ್ಕಾಯ ಜೀವಗಳ ವ್ರತವಾಲಕ (ರಕ್ಷಕ), ವಂಜೋದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಧಮನ ಮಾಡುವಂಥವನು, ಧೀರ ಹಾಗೂ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವವಿರುವವನು ನಿರ್ಗ್ರಂಥ ಮುನಿಯೆನಿಸುವನು || ೧೧ || ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಯಮಿಯು ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಉಗ್ರನಾದ ಬಿಸಿಲನ್ನು ಸಹನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೇಮಂತ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರವಿಲ್ಲದೆ ಚಳಿಯನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಸ್ನಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಗೋವಾಂಗಗಳನ್ನು ಸಂವರಣ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾನೆ || ೧೨ || (ಅಕನ್ಯಾತ್ತಾಗಿ ಬರುವಂಥ) ಸಂಕಟ ರೂಪೀ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಧಮನ ಮಾಡುವಂಥವನು, ಮೋಹವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವಂಥವನು, ಜೀವೋದ್ರಿಯನಾದಂಥ ಮಹರ್ಷಿಯು ಸರ್ವ ದುಃಖಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಯಮ ಅರ್ಥಾತ್ ತವದಲ್ಲಿ ವ್ರವೃತ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೧೩ || ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಧುಗಳಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಕರಿಣವಾದ ತವಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನೇಕ ಅಸಹ್ಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮರೂಪದ ಮಲದಿಂದ ಬಹಳವ್ವು ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಸಿದ್ಧ ವರಮಾತ್ಮರೂ ಆಗುತ್ತಾರೆ. || ೧೪ || ದೇವಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದ ಸಂಯಮಿ

ವುರುಷರು ತಿರುಗಿ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಂದು, ಪೆಂಕಾಯ ಜೀವನಗಳ ಸಂರಕ್ಷಕರಾಗಿ, ಸಂಯಮ ಹಾಗೂ ಹಾಗೂ ತನತ್ಯರ್ಥಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವ ಸಂಚಿತ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಗೊಳಿಸಿ, ಸಿದ್ಧ ಮಾರ್ಗದ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಮದಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. || ೧೫ ||

—ದಶವೈಕಾಲಿಕ ಸೂತ್ರ ೨

೫. ಮುನಿಧರ್ಮ

ಭಾಗ ೨—ಮೂಲಗುಣಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಲರಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಯಮಿಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿ, ಈ ಲೋಕ ಮತ್ತು ಪರಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾದಂಥ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆ || ೧ || ಜಿನೇಂದ್ರ ಪಗವಂತನಿಂದ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ ಐದು ಮಹಾವ್ರತ, ಐದು ಸಮಿತಿಗಳು, ವಂದೇಂದ್ರಿಯ ನಿರೋಧ, ಆರು ಅವಶ್ಯಕಗಳು, ಲೋಚ, ಆಚೀಲಕ್ಕ, ಅಸ್ಥಾನ, ಪೃಥಿವೀಶಯನ, ಅದಂತಘರ್ಷಣ, ಸ್ಥಿತಿಭೋಜನ ಮತ್ತು ವಿಕದುಕ್ತ ಇವೇ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳ ಇವತ್ತೆಂಟು ಮೂಲಗುಣಗಳಾಗಿವೆ. || ೨-೩ || ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳು—ಹಿಂಸೆಯ ತ್ಯಾಗ, ಸತ್ಯ, ಚಾರ್ಯದ ತ್ಯಾಗ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮತ್ತು ವರಿಗ್ರಹದ ತ್ಯಾಗ ಇವು ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳಾಗಿವೆ. || ೪ || ಅಹಿಂಸಾ—ಕಾಯ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಗುಣಸ್ಥಾನ, ಮಾರ್ಗಜಾನ್ಯಾನ, ಕುಲ, ಆಯು, ಯೋಗ—ಈ ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಜೀವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ವಿಕುವುದು, ಕೊಡುವುದು, ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಅಹಿಂಸಾ ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೫ || ಸತ್ಯ—ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹಾದಿ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಸತ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವ ಸತ್ಯ ವಚನಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡದೆ ಇರುವುದು, ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅಯುಧಾರ್ಥ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡದಿರುವುದು ಸತ್ಯ ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ. || ೬ || ಅಚಾರ್ಯ—ಊರು ದಾರಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ, ಮರೆತ, ಇಟ್ಟು ಹೋದ ವಾದಾರ್ಥಗಳು ಅವು ಕಡಿಮೆ ಇರಲಿ ಪೆಚ್ಚಿರಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಸಂಚಿತ ವಾದವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದು ಇದು ಅದತ್ತ ತ್ಯಾಗ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಚಾರ್ಯ ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೭ || ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ—ಮುದುಕಿ, ಕುವಾರಿ ಮತ್ತು ತರುಣಿ ಇವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿನ ಅನರ್ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರನ್ನು ತಾಯಿ, ಮಗಳು, ತಂಗಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆ, ಮೈದುನಚನ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪವನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಮೊದಲಾದ ರಾಗ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನೆರೆಯಜಿಸುವುದು ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯವಾದಂಥ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೮ || ಅವರಿಗ್ರಹ—ಜೀವವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಅಂತರಂಗ ವರಿಗ್ರಹ, ಜೀವಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದಂಥ ಧನದಾನ್ಯಾದಿ ಅಜೀತನ ವರಿಗ್ರಹ, ಜೀವದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುವಂಥ ಮತ್ತು, ಕಂಪ, ಹಲ್ಲು ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು, ಇವುಗಳ ಸ್ವಚ್ಛತೆಗಾಗಿ ಇರುವ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದು. ಸಂಯಮ, ಜ್ಞಾನ, ಶೌಚ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಉಪಕರಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಇಡದೆ ಇರುವುದು, ಇದಕ್ಕೆ ಅಸಂಗ ಅರ್ಥಾತ್ ವರಿಗ್ರಹ ತ್ಯಾಗ ಮಹಾವ್ರತವೆನ್ನುವರು. || ೯ || ಐದು ಸಮಿತಿಗಳು—ಅರ್ಯಸಮಿತಿ (ಗಮನಾಗಮನದ ಎಚ್ಚರಿಕೆ), ಬಾಷಾ ಸಮಿತಿ, ಏಕಜಾ ಸಮಿತಿ (ಏಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ), ಆವಾಸ ನಿರ್ವಹಣ ಸಮಿತಿ (ಉಪಕರಣ ಎತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆ), ಮೂತ್ರ ವಿಷ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನಾ ಸಮಿತಿ—ಇವು ಐದು ಸಮಿತಿಗಳಾಗಿವೆ. || ೧೦ || ಈರ್ಯಾ—ಜೀವಗಳು ಇಲ್ಲಿರುವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೆಗಲು ನಾಲ್ಕು ಮೊಳದಷ್ಟು ಮುಂದೆ ನೋಡಿ, ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ವ್ಯಾಜಿಗಳಿಗೆ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಕೊಡದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ಈರ್ಯಾ ಸಮಿತಿಯಾಗಿದೆ || ೧೧ || ಭಾಷಾ—ಸುಳ್ಳು, ದೋಷ ಹೊರಿಸುವ ಪಿಶುನತನ, ವ್ಯರ್ಥ ನಗುವುದು, ಕರೋರ ವಚನ, ಅನ್ಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುವಂಥ ವರನಿಂದಿ, ತನ್ನ ವ್ರತಸಾ, ಸ್ತ್ರೀಕವಾ, ದೋಷವರವಾ, ರಾಜ್ಯಧಾ, ಜೋರಕಥಾ ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮನತ್ರ ಮನತ್ರಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಬಾಷಾ ಸಮಿತಿಯಾಗಿದೆ || ೧೨ || ವಿವೇಕಾ—ಉದ್ಧವಾದಿ ನಲವತ್ತಾರು ದೋಷವರವಿ, ದುಃಖವು ಹಿಂಗಿಸುವ, ಧರ್ಮಸಾಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ, ಕೃತಕಾರಿತವೇ ಮೊದಲಾದ ಒಂಬತ್ತು ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಂದ ನಿವಾರಣೆ, ತನ್ನ-ದಿಗಿ ಅನ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ರಹಿತ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಉಪಮಾಡುವುದು ನಿರ್ಮಲ ವಿವೇಕಾ ಸಮಿತಿಯಾಗಿದೆ. || ೧೩ ||

ಆದಾನೆ ನಿಕ್ಷೇಪ-ಜ್ಞಾನದ ಸಾಧನಗಳಾದ ವ್ರತಕ ಮೊದಲಾದ ಉಪಕರಣ ರೂಪ ಜ್ಞಾನೋಪಾಧಿ, ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಸಂಯಮಕ್ಕೊಂದು ಇಡುವ ಪಿಂಧ ಮೊದಲಾದ ಸಂಯಮೋಪಾಧಿ, ಮೂತ್ರವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ದೇಹ ಮಲವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಾಲನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಡುವ ಶೌಚದ ಉಪಕರಣಗಳಾದ ಕಮಂಡಲು ಮೊದಲಾದ ಶೌಚೋಪಾಧಿ, ಉಳಿದ ಉಪಕರಣರೂಪ ಅನ್ಯೋಪಾಧಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ನೋಡಿ, ಶೋಧಿಸಿ ಎತ್ತುವದು ಇಡುವುದು ಇದು ಅದಾನ-ನಿಕ್ಷೇಪವೇ ಸಮಿತಿ ಎನಿಸುವದು || ೧೯ || ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವನ-ಅಸಂಯಮಿ ಜನರು ಬರದಂಥ ಏಕಾಂತಸ್ಥಾನ, ಹರಿತಕಾಯ ಮತ್ತು ಶ್ರಸಕಾಯ ರಹಿತ ಲಜಿತಸ್ಥಾನ, ದೂರ, ಮುಚ್ಚಿದ, ತೂತು ಬಿಲಗಳಿಲ್ಲದ, ಜನರು ನಿಂದೆ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಮಾಡದಂಥ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಲಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾವನಾ ಸಮಿತಿ ಎನ್ನುವರು || ೧೯ || ವೆಂಚೇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ-ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿ, ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ತ್ವಚೆ ಈ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ರೂಪ, ಶಬ್ದ, ಗಂಧ, ರಸ, ತಂಪು, ಉಷ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಪರ್ಶ ಈ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಾಧುಗಳು ಸಂಯಮಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು || ೧೯ || ಚಕ್ಷು ನಿಗ್ರಹ-ಸರ್ಜಿವ ಮತ್ತು ನಿರ್ಜೀವ ವದಾರ್ಥಗಳ ಗೀತ ಸ್ತತ್ಯಾದಿಗಳ ಕ್ರಿಯಾರ್ಥದ, ಸಮಾಚಾರವಾದ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭೇದ, ಕೆಂಪು ಕಪ್ಪುಗಳೆಂಬ ವರ್ಣಾರ್ಥದ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸುಂದರ ಕುರೂಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಾದಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ನಿರೋಧಿಸುವುದು ಮುನಿಗಳ ಚಕ್ಷು ನಿರೋಧ ವ್ರತವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೧೯ || ಶ್ರೋತ್ರನಿರೋಧ-ಷಡಾಚ, ಪುಷ್ಪಭ, ಗಾಂಧಾರ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವರರೂಪ ಜೀವ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ವೀಣೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಅಜೀವ ಶಬ್ದ, ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಶಬ್ದಗಳು ರಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳಕೂಡದು. ಇದು ಶ್ರೋತ್ರ ನಿರೋಧವಾಗಿದೆ. || ೧೯ || ವ್ರಾಣನಿರೋಧ-ನ್ಯಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸುಗಂಧವಾಗಿರುವ ಹಾಗೂ ಅನ್ನ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ ಸುಗಂಧಾದಿ ಸ್ವರೂಪ, ಇಂಥ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಜೀವ ಅಜೀವ ಸ್ವರೂಪ ವುಷ್ಣ, ಚಂದನ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಇಡಕೂಡದು ಇದು ಮುನಿಗಳ ವ್ರಾಣ ನಿರೋಧವಾಗಿದೆ || ೧೯ || ಜಿಹ್ವಾನಿರೋಧ-ಅನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಆಹಾರ, ಹಾಲು ಮೊದಲಾದ ವೇಯಗಳು, ಉಂಡಿ ಮೊದಲಾದ ತಿನ್ನುವ ವದಾರ್ಥಗಳು, ಯಾಲಕ್ಕಿಯಂಥ ಬಾಯಾಡಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳು, ಇವು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದವುಗಳಲ್ಲದೆ ಖಾರ, ಕಹಿ, ಹುಳಿ, ಒಗರು, ಮಧುರ ಈ ಐದು ರಸರೂಪ ಆಹಾರಗಳನ್ನು ದಾತ್ಯಗಳು ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರಹಿತ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿರುವುದು ಜಿಹ್ವಾಜಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ವ್ರತವಾಗಿದೆ. || ೨೦ || ಸ್ಪರ್ಶ ನಿರೋಧ-ಜೈತನ್ಯವಳ್ಳಿ ಸ್ತ್ರೀ ಇತ್ಯಾದಿ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತಯ್ಯಾ ಮೊದಲಾದ ಅಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಮೃದು, ಕಠಿಣ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಸುಖರೂಪ ಅಥವಾ ದುಃಖರೂಪ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷ ವಿಷಾದಗಳನ್ನು ಹೊಂದವೆ ಇರುವುದು ಸ್ಪರ್ಶ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿರೋಧ ವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೨೧ || ಆರು ಅವಶ್ಯಕಗಳು-ಸಾಮಾಯಿಕ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಸ್ತವ, ವಂದನಾ, ಪ್ರತಿಕ್ರಮಣ, ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗ ಇವು ಆರು ಅವಶ್ಯಕಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಚರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೨೨ || ಸಾಮಾಯಿಕ-ದೇಹವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಇರುವಂಥ ಜೀವನ, ವ್ರಾಣವಿಯೋಗ ರೂಪ ಮರಣ, ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇಚ್ಛಿಸಿದ ವಸ್ತುವು ಲಭಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಲಭಿಸದೆ ಇರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟದ ಸಂಯೋಗ-ವಿಯೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಜನ ಮಿತ್ರಾದಿಗಳ ಬಂಧು, ಶತ್ರುದುಷ್ಟಾದಿಗಳ ವೈರಿ ಇವೆಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ, ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ, ಶೀತೋಷ್ಣಗಳ ಬಾಧೆಯಲ್ಲಿ ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ರಹಿತನಾಗಿ ಸಮಾನ ವರಿಣಾಮಿಯಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾಯಿಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೨೩ || ಸ್ತವನ-ಪುಷ್ಪಭ, ಅಜಿತ ಮೊದಲಾದ ಇತ್ಯತ್ಯಾಲ್ಪ ತೀರ್ಥಂಕರರ ನಾಮಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದು, ಆ ಹೆಸರುಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅರ್ಪವನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವುದು, ಅವರ ವಾದ-ಕಮಲಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸುವುದು ಇದಕ್ಕೆ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಸ್ತವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು || ೨೪ || ವಂದನ-ಅರಹಂತ ಪ್ರತಿಮಾ, ಸಿದ್ಧ ಪ್ರತಿಮಾ, ಅನಂತನಾದಿ ಹನ್ನೆರಡು ತವಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ, ತವಗುರು; ಅಂಗಪೂರ್ವಾದಿ ರೂಪ ಅಗಮ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರುತಗುರು, ವ್ಯಾಕರಣ, ನ್ಯಾಯ ಮೊದಲಾದ ಜ್ಞಾನದ ವಿಶೇಷರೂಪ ಗುಣಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗುಣಗುರು, ತನಗೆ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡುವ ದೀಕ್ಷಾಗುರು, ತನಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಗುರು, ಇವೆಂಗೆಲ್ಲಾ ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗಾದ ಸಿದ್ಧ ಭಕ್ತಿ ಗುರುಭಕ್ತಿ ರೂಪ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮದಿಂದ ಹಾಗೂ ಶ್ರುತಭಕ್ತಿ ಆದಿ

ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ತಲೆಯನ್ನು ಬಾಗಿರುವುದೂ, ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳ ಪೆದ್ದಿಯಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದು—ಇದು ವಂದನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ ಗುಣವಾಗಿದೆ. || ೨೫ || ವ್ರತಿಕೃತಮಣಿ—ಆಹಾರ ಶರೀರ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ವಸತಿ, ತಯಾರಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ಹಿತ್ತದ ವ್ಯಾಪಾರ ರೂಪ ಭಾವದಲ್ಲಿ (ವರಿಣಾಮ) ಮಾಡಿದ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಶುಭವನ್ನು ಕೋಧಿಸುವುದು, ತನ್ನ ದೋಷವನ್ನು ಸ್ವಯಂ ನೆನೆದು ಕೊಡುವುದು, ಆತ್ಮವಿಷಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು—ಇದು ವ್ರತಿಕೃತಮಣಿ ಗುಣವಾಗಿದೆ || ೨೬ || ವ್ರತಾಪ್ಯಾನ್—ನಾಮ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಸ, ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ, ಬಾವ ಈ ಆರಂಭ ಶುಭ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಆಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು, ಅರ್ಥಾತ್ ಆಯೋಗ್ಯ ನಾಮವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದು, ಹೇಳದಿರುವುದು ಮತ್ತು ಚಿಂತಿಸದಿರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ವ್ರತಾಪ್ಯಾನ್ವನವು || ೨೭ || ವಿನರ್ಗ—ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ದೈವಿಕ ಆದಿ ನಿಶ್ಚಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅರ್ಹತೆಯ ಹೇಳಿದ ಇವತ್ತೇದು, ಇವತ್ತೇಳು, ಒಂದು ಸೂರಾ ಎಂಟು ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮೊದಲಾದ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಹೇಳಿದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಯಾ, ಕ್ಷಮಾ, ಸಮಗೃಹೀತನ, ಅನಂತ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಚತುಷ್ಪಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಜಿಗುಣಗಳ ಭಾವನೆ ಸಹಿತ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಮಮತ್ವವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಕಾಯೋತ್ಸರ್ಗವೆನಿಸುವದು || ೨೮ || ಲೋಚ—ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳುಗಳ ತರುವಾಯ ಉತ್ಸಾಹ, ಮಧ್ಯಮ ಮತ್ತು ಜಘನ್ಯರೂಪ ಮತ್ತು ವ್ರತಿಕೃತಮಣಿ ಸಹಿತ ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸ ಸಹಿತವಿದ್ದು, ತನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ತಲೆ, ಗಡ್ಡೆಗಳ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಲೋಚವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೂಲ ಗುಣವೆನ್ನುವರು. ಅಚೇಲಕೃತ—ಹತ್ತಿ, ರೇಷಿಮೆ, ಕೂದಲುಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಮೃಗದ ಚರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಗಿಡದ ತೊಗಟೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನಾಗಲಿ, ಹುಲ್ಲು ಎಲೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿಯಾಗಲಿ ಶರೀರದ ಅಜ್ಞಾದನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು ಹಾರ, ಆಭರಣಗಳಿಂದ ವಿಭೂಷಿತನಾಗ ಕೂಡದು. ಸಂಯಮವನ್ನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುವ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುವುದು ಇಂದ ಜಗತ್ ಪೂಜ್ಯ ನಿರ್ಗುಂಡ ರೂಪ ಅಚೇಲಕ ವ್ರತವು ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ. || ೩೦ || ಅನ್ಯಾನ್—ಜಲದಿಂದ ಮಾಡುವ ಸ್ನಾನ ಹಾಗೂ ಒಡ್ಡಿ ಅರಿವೆಯಿಂದ ಮೈಯನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ಚಂದನ ರೇವಣಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು ಇದರಿಂದ ಜಲ್ಮ (ಸರ್ವಾಂಗ ವ್ರಜ್ಯಾದಕ ಮಲ) ಮಲ್ಮ (ಅಂಗೈಕದೇಶ ವ್ರಜ್ಯಾದಕ ಮಲ) ಸ್ನೇಹ (ದಿವರು) ಇವುಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶರೀರವು ಮಲಿನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಅನ್ಯಾನವೆಂಬ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ ಇದೊಂದು ಮುನಿಯ ಮಹಾನ್ ಗುಣವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಕಷಾಯ ನಿಗ್ರಹರೂಪ ಪ್ರಾಣ ಸಂಯಮ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹರೂಪ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮ ಇವೆರಡರ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. || ೩೧ || ಕ್ಷಿತಿತಯನ—ಜೀವ-ಬಾಧಾರಹಿತ, ಅಲ್ಪ ಸಂಸ್ಕರ ರಹಿತ, (ಅಧವಾ ಅಲ್ಪ ಸಂಸ್ಕರಯುಕ್ತ) ಅಸಂಯಮಿಯು ಬಾರದೆ ಇರುವುದ ವ್ರಜ್ಯಸ್ಥ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮಲಗುವುದು. ಇದು ಕ್ಷಿತಿತಯನ—ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ. || ೩೨ || ಅದಂತಧಾವನ—ಬೆರಳು, ಉಗುರು, ಹುಲ್ಲು, ಕಡ್ಡಿ, ಗಿಡದ ತೊಗಟೆ, ದಂತಮಂಜನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದು. ಇದು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ರಕ್ಷಣೆಮಾಡುವಂತೆ ಅದಂತಧಾವನ ಮೂಲ ಗುಣವ್ರತವಾಗಿದೆ || ೩೩ || ಸ್ಥಿತಿ ಭೋಜನ—ಕನ್ನ ಬೆರಳಿನ ಬೊಗೆನೆಯಿಂದ ಊಟಮಾಡುವುದು ಆಗ ನಾಲ್ಕು ಬೆರಳು ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಸಮಪಾದಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಎದ್ದು ನಿಂತಿರಬೇಕು ಗೋಡೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೂಡದು ಹೀಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ ತಾನು ನಿಂತ ನೆಲ, ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಆಹಾರ ಬೀಳುವ ನೆಲ, ಆಹಾರ ದಾನಕೊಡುವವರು ನಿಲ್ಲುವ ನೆಲ ಈ ಮೂರೂ ಭೂಮಿಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು ಹೀಗೆ ಆಹಾರ ಶಕ್ತಿಯೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ಥಿತಿ-ಭೋಜನ ಮೂಲಗುಣವೆನ್ನುವರು || ೩೪ || ಏಕಭುಕ್ತ—ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ, ಅಸ್ತಕಾಲ ಇವುಗಳಿಂದ ಮೂರು ವೇಳೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಧ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತ, ಎರಡು ಮುಹೂರ್ತ ಇಲ್ಲವೆ ಮೂರು ಮುಹೂರ್ತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನೆಲ ಮಾತ್ರ ಊಟಮಾಡಬೇಕು ಇದು ಏಕಭುಕ್ತ ಮೂಲಗುಣವಾಗಿದೆ || ೩೫ || ಈ ವ್ರಕಾರ ಮೂಲಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಧಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮನ-ವಚನ-ಕಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವನು ಪಾಲಿಸುವನೋ ಅವನು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಆಕ್ಷಯ ಸುಖರೂಪ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ || ೩೬ ||

—ವೆಟ್ಟಿಕೇರಕೃತ ಮೂಲಾಚಾರ.

೬. ಧರ್ಮಾಂಗ

ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ, ಮಾರ್ಧವ, ಆರ್ಜವ, ಸತ್ಯ, ಶೌಚ, ಸಂಯಮ, ತಪ, ತ್ಯಾಗ, ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಇವು ಹತ್ತು ಮುನಿಧರ್ಮದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ || ೧ || ಸಿಟ್ಟು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾ ಧರ್ಮವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ || ೨ || ಯಾವನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕುಲ, ರೂಪ, ಜಾತಿ, ಬುದ್ಧಿ, ತಪ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಶೀಲಾದಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಮಾರ್ಧವ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ || ೩ || ಯಾವ ತ್ರಮುಖನು ಮಾಯಾಚಾರವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧ ಹೃದಯದಿಂದ ಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ವಾಲಿನ ಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ನಿಯಮದಿಂದ ಆರ್ಜವ ಧರ್ಮವು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ || ೪ || ಯಾವ ಮುನಿಯು ಅನ್ಯರಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವು ತಗಲದಂತೆ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯರ ಹಿತವನ್ನು ಮಾಡುವ ವಚನಗಳನ್ನು ಆಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ || ೫ || ಯಾವ ವರನು ಮುನಿಯು ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ತಡೆದು, ವೈರಾಗ್ಯರೂಪ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಆಚಾರ ಶೀಲನಾಗುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಶೌಚ ಧರ್ಮವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ || ೬ || ವ್ರತ ಹಾಗೂ ಸಮಿತಿಗಳ ಮಲನರೂಪ, ದಂಡ ತ್ಯಾಗ ಅರ್ಧಾತ್ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ವ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆದು, ವಂಚೀಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಂಥ ವರಿಣಾಮವು ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಯಮ ಧರ್ಮವು ನಿಯಮದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ || ೭ || ಬದೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಕಷ್ಟಾಯಗಳನ್ನೂ ಶುಭಧ್ಯಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ತಡೆದು, ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ತವಧರ್ಮವಾಗಿದೆ || ೮ || ಸಮಸ್ತ ವರದ್ರವ್ಯಗಳ ಮೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಯಾವ ಜೀವವು ಸಂಸಾರ, ದೇಹ, ಭೋಗಗಳಿಂದ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುವದೋ ಅದು ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಡೆದಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೯ || ಯಾವ ಮುನಿಯು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ ಸುಖ-ಮುಖಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಭಾವಗಳನ್ನು ತಡೆದು ನಿರ್ವೃಂದನಾಗಿ ಅರ್ಧಾತ್ ನಿರಾಕುಲ ಭಾವದಿಂದ ಆಚಾರಶೀಲನಾಗುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನು ಆಕಿಂಚನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಾಲಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ || ೧೦ || ಯಾವ ವೈಷ್ಣವತ್ವನು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸುಂದರ ಅಂಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗರೂಪ ದುರ್ಭಾವವನ್ನು ತಳೆಯುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ದುರ್ಧರ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುವನು || ೧೧ ||

—ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಬಾರಸಲಿಖನಿಪಾ.

೭. ಭಾವನಾ

ಮುಗೂ ಲೋಕದ ತಿಲಕದಂತಿರುವ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಲೋಕದ ಇಂದ್ರಿಯದ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದಂಥ ದೇವನಿಗೆ ವಂದನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಭವ್ಯ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಅನುವ್ರೇಕ್ಷೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. || ೧ || ಅಧ್ರುವ, ಅತರಣ, ಸಂಸಾರ, ವಿಕಲ್ಪ, ಅನ್ಯತ್ವ, ಅತುಚಿತ್ವ, ಆಸ್ತವ, ಸಂವರ, ನಿರ್ಜರಾ, ಲೋಕ, ಬೋಧಿದುಲಭ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಇವು ಹನ್ನೆರಡು ಅನುವ್ರೇಕ್ಷೆಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಿತ್ಯವೂ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಶುದ್ಧಿ ಸಹಿತ ಅವುಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು. || ೨-೩ || ಅಧ್ರುವ ಭಾವನಾ—ಯಾವುದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ನಿಯಮದಿಂದ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ. ವರಿಣಮನ ಸ್ವರೂಪವಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವುದೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ || ೪ || ಜನ್ಮವು ಮರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ, ಯಾವನು ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳೂ ಕ್ಷಣ ಭಂಗುರವಾಗಿವೆ ಇದನ್ನರಿಯಬೇಕು || ೫ || ಹೊಸ ಮೋಡವು ಹುಟ್ಟಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿವಾರ, ಪಾಂಥವರು, ಪುತ್ರ, ಸ್ತ್ರೀ, ಮಿತ್ರರು, ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯ, ಮನೆ, ಗೋಧನ ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತ ವದಾರ್ಥಗಳು ಅಸ್ಥಿರವಾಗಿವೆ || ೬ || ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯ, ಮಿತ್ರವರ್ಗ, ಉತ್ತಮ ಕುಡುರೆ, ಆನೆ, ಝೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂದ್ರ ಧನುಷ್ಯದಂತೆಯೂ ಆಕಾಶದೊಳಗಿನ ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೂ ಪಂಚಲವಾಗಿವೆ ಅವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡು ಬೇಗನೆ ನಷ್ಟ ಹೊಂದುತ್ತವೆ || ೭ || ಭವ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿರಾ, ನೀವು ಸಮಸ್ತ ವಿಷಯವನ್ನು ಕ್ಷಣ ಭಂಗುರವೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೋಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ; ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದೂರವಿಡಿ ಇದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. || ೮ || ಅತರಣ

ಭಾವನಾ—ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಇಂದ್ರರು ಸಹ ನಾಶ ಹೊಂದುವದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹರಿ ಹರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಂಥ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ದೇವರೂ ಸಹ ಕಾಲನ ದವಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಸುಗ್ಗಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರನ ಶರಣ (ಆಶ್ರಯ) ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲಿದೆ? || ೯ || ಸಿಂಹದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಚಿಗರೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವು ಸುಂಗುವ ವ್ಯಾಣಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ || ೧೦ || ಯಾವನು ತನ್ನ ಕೃಪವಾದಿ ದಲಶಕ್ತನು ರೂಪ ಭಾವದಿಂದ ವರಿಣತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವನೋ ಅವನು ತನಗೆ ತಾನೇ ಶರಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆದರೆ ಯಾವನು ತೀವ್ರ ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನೋ ಅವನು ತನ್ನ ಪಾತವನ್ನು ತಾನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ || ೧೧ || ಸಂಸಾರ ಭಾವನಾ—ಜೀವವು ಒಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ತಿರುಗಿ ಆ ಹೊಸ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಹಲವು ಶರೀರಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. || ೧೨ || ಮಿದ್ವಾತ್ಮ ಅರ್ಥಾತ್ ವಿವಿಧತೆ ಮತ್ತು ವಿಕಾಂತಾದಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು; ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದ—ಕೈಲಾಸ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ರೋಭ ಇವುಗಳಿಂದ—ಕೂಡಿರುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಜೀವವು ಅನೇಕ ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಸಂಸಾರವಾಗಿದೆ || ೧೩ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಸಾರದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರತದಿಂದಲೂ ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಡು ಎಲೈ ಭವ್ಯನೇ, ಈ ಆತ್ಮ ಸ್ವಭಾವದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡು ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಭ್ರಮಣವು ಸತ್ಯ ಹೊಂದಿ || ೧೪ || ಏಕತ್ವ ಭಾವನಾ—ಜೀವನು ತನ್ನದ್ದಕ್ಕೆ ತಾಸೊಬ್ಬನೇ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿಯೇ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ದೇಹವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡುತ್ತಾನೆ ತಾನೇ ಬಾಲಕ, ಯುವಕ, ಮುದುಕ-ನಾಗುತ್ತಾನೆ || ೧೫ || ಅವನೊಬ್ಬನೇ ರೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಶೋಕಮಾಡುತ್ತಾನೆ ತನ್ನದ್ದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮಾನಸಿಕ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ತವ್ವಾಯಮಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ ವಾವ ತಾಸೊಬ್ಬನೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನದ್ದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನರಕದ ದುಃಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ || ೧೬ || ಹೇ ಭವ್ಯ, ನೀನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವ್ರತದಿಂದಲೂ ಜೀವವು ದೇಹದಿಂದ ಭಿನ್ನವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಐವನು ಜೀವನನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತ ವರದ್ರವ್ಯಗಳು ಕೃಣಿಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಯವೆನಿಸುತ್ತವೆ || ೧೭ || ಅನ್ಯತ್ವ ಭಾವನಾ—ಈ ಜೀವವು ಒಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡನೆಯ ಜೀವಗಳು ಸಹ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ತಾಯಂದಿರಾಗುತ್ತಾರೆ ಅನ್ಯ ಜೀವವೇ ಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ || ೧೮ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಜೀವವು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಬಿಡುವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ತಿಳಿದೂ ಕೂಡ ಅದು ವರದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಗವನ್ನು ಇಡುತ್ತದೆ ಇದು ಅವದ ಮೂರ್ಖತೆಯಾಗಿದೆ || ೧೯ || ಯಾರು ದೇಹ ಜೀವಗಳು ತತ್ತ್ವತಃ ಭಿನ್ನವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವರೋ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅನ್ಯತ್ವ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತಿರುತ್ತದೆ || ೨೦ || ಅತುಚಿ ಭಾವನಾ—ಎಲೈ ಭವ್ಯ! ನೀನು ಈ ದೇಹವನ್ನು ಅವಿವ್ರವೆಂದು ತಿಳಿ. ಈ ದೇಹವು ಸಮಸ್ತ ಜೇಯ ವಸ್ತುಗಳ ಪಿಂಡವಾಗಿದೆ, ಕ್ರಿಮಿ ಸಮೂಹದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ, ಅಪೂರ್ವ ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ, ಮಲಮೂತ್ರದ ನಿವಾಸವಾಗಿದೆ, || ೨೧ || ಬಹಳ ವವಿತ್ರವೂ ನುರಸ, ಸುಗಂಧಯುಕ್ತವೂ ಆದ ವದಾರ್ಥಗಳು ದೇಹದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಿಸ್ತವ್ಯದಿಂದ—ಆತ್ಮತಃ ದುರ್ಗಂಧಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ || ೨೨ || ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಅನ್ಯತ್ವ ದೇಹ ಅರ್ಥಾತ್ ಸ್ತ್ರೀ ಮೂಲದಿಂದ ದೇಹದ ಮೇಲಿನ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಕಿತ್ತು, ತನ್ನ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನೂ ಸಹ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಕೇವಲ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅತುಚಿ ದಾವನೆಯು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುತ್ತದೆ || ೨೩ || ಅಸ್ರವ ಭಾವನಾ—ಮನ, ಮಹನ ಮತ್ತು ಕಾಯಗಳು ಯೋಗವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಯಾವ ಜೀವ ಪ್ರದೇಶವು ಸ್ವಂದನ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೋ ಅದು ಆಸ್ರವವಾಗಿದೆ ಅದು ಮೋಹ ಕರ್ಮದ ಉದಯರೂಪ ಮಿದ್ವಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಾಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದುತ್ತದೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೋಹದ ಉದಯದಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. || ೨೪ || ಕರ್ಮವು ಪುಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾಪವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಅದರ ಕಾರಣಗಳೂ ಸಹ ಎರಡುವಿವವಾಗಿವೆ ಒಂದು ವ್ರತ ಸುತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ಅವ್ರತ ಸುತ್ತು ಮೂರು ಕಷ್ಟಾಯರೂಪ ವರಿಣಾಮವು ವ್ರತಸುತ್ತುವೆನಿಸುತ್ತದೆ ತೀವ್ರ ಕಷ್ಟಾಯರೂಪ ವರಿಣಾಮವು ಅವ್ರತಸುತ್ತುವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇವೆರಡೂ ಕರ್ಮಾಸ್ರವದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. || ೨೫ || ಎಲೈ ಭವ್ಯನೇ—

ಕತ್ತು ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ-ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಿಯ, ಹಿತ ವಚನಗಳನ್ನೇ ಆಡಬೇಕು ದುರ್ವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಕೂಡ ದುಷ್ಕರವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ಇದು ಮುಂದೆ ಕಷಾಯ ಜೀವಗಳ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ || ೨೬ || - ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಪೂಜ್ಯ ಪುರುಷರ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಸ್ವಭಾವ, ದೀರ್ಘ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ವೈರವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಇವು ತೀವ್ರ ಕಷಾಯ ಜೀವಗಳ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. || ೨೭ || ಯಾವ ಪುರುಷನು ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಮೋಹದ ಕಾರಣದಿಂದ ಉದಯವಾಗುವ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮೊದಲಾದ ವರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾನೆಯೋ ಮತ್ತು ಉಪಶಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಕಾಂತ ವರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಅಸ್ರವಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇವನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆಂದು ತಿಳಿದಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು || ೨೮ || ಸಂವರ ಭಾವನಾ-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ದೇಶವ್ರತ, ಮಹಾವ್ರತ, ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಯೋಗಗಳ ಅಭಾವ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂವರವೆನಿಸುತ್ತವೆ. || ೨೯ || ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಗುಪ್ತಿ; ಈರ್ಯಾ, ಭಾಷಾ, ಏವಣಾ, ಆಧಾನಸಿಕ್ಕೇವಣ ಮತ್ತು ವ್ರತಿಷ್ಠಾವನ ಇವೈದು ಸಮಿತಿಗಳು, ಉತ್ತಮ ಕ್ಷಮಾದಿ ದಶಲಕ್ಷಣ ಧರ್ಮ, ಅನಿತ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಅನುವ್ರೇಕ್ಷಾ, ಹಸಿವು ಮೊದಲಾದ ಇವತ್ತೆರಡು ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು; ನಾಮಾಯಿಕವೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಐದು ವ್ರಕಾರದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಚಾರಿತ್ರ; ಇವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂವರದ ಕಾರಣಗಳಾಗಿವೆ. || ೩೦ || ಯಾವ ಪುರುಷನು ಸಂಯಮದ ಈ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದೂ ಸಹ ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ದುಃಖದಿಂದ ಬೆಂದು, ಬಹುಕಾಲದ ವರೆಗೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ || ೩೧ || ಯಾವ ಮನಿಯು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ, ಮನೋಹರ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಆತ್ಮವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂವೃತ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂವರ ಭಾವನೆಯು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ || ೩೨ || ನಿರ್ಜರಾ ಭಾವನಾ-ಜ್ಞಾನಿ ಹಾಗೂ ನಿರಹಂಕಾರೀ ಜೀವಗಳು ನಿಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ಹಾಗೂ ವೈರಾಗ್ಯಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿ, ಹನ್ನೆರಡು ವ್ರಕಾರದ ತವನನ್ನೂ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ || ೩೩ || ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಕೊಡುವ ಕತ್ತಿಗೆ ವಿನಾಶವೆನ್ನುವರು ಇದಕ್ಕೇನೆ ಉದಯದ ಅನುಭಾಗವೆಂದೂ ಹೇಳುವರು ಕರ್ಮವು ಉದಯ ಹೊಂದಿ ತರುವಾಯವೇ ಕ್ಷಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರೆ ಎನ್ನುವರು || ೩೪ || ಈ ನಿರ್ಜರಿಯು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ- ಒಂದನೆಯದು ಸ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವಂಥದು, ಇನ್ನೊಂದು ತವಸ್ಥಿನಿಂದ ಆಗುವಂಥದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾಗುವ ನಿರ್ಜರಿಯು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯೊಳಗಿನ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ತವಸ್ಥಿನಿಂದ ಆಗುವ ನಿರ್ಜರಿಯು ವ್ರತಿಕ ಜೀವಗಳಿಗೇನೇ ಆಗುತ್ತದೆ || ೩೫ || ಯಾವ ಮುನಿಯು ಸಮತಾಭಾವರೂಪ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಕಷಾಯಗಳನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನಿರ್ಜರಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ || ೩೬ || ಲೋಕ ಭಾವನಾ-ಸಮಸ್ತ ಆಕಾಶವು ಅನಂತವಾಗಿದೆ. ಅದರ ನಟ್ಟ ನಡುವೆ ಲೋಕವು ಇದೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಹರಿ ಹರ ಮೊದಲಾದವರು ನಿರ್ಮಿಸಿಲ್ಲ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಧರಿಸಿಲ್ಲ || ೩೭ || ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವಾದಿ ವದಾರ್ಥಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೇನೇ ಲೋಕವೆನ್ನುವರು ಇದರ ತುತ್ತತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಸಿದ್ಧರು ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ || ೩೮ || ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಜೀವ, ಪುಷ್ಪಲ, ಧರ್ಮ, ಅದರ್ಮ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾಲಗಳೆಂಬ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ವರಿಣಮನ (ವರಿತರ್ಕನ) ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಇದರ ವರಿಣಾಮದಿಂದಲೇ ಲೋಕದ ವರಿಣಮನವು ಆಗುತ್ತದೆ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು || ೩೯ || ಈ ವ್ರಕಾರ ಇರುವ ಲೋಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಶಮ ಬಾವದಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡಬೇಕು ಅಂಧವನ್ನೇ ಕರ್ಮ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ, ಅದೇ ಲೋಕದ ಶಿಖಾಮಣಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ. || ೪೦ || ಬೋಧಿ-ದುರ್ಲಭ ಭಾವನಾ-ಈ ಜೀವವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಅನಂತ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ನಿಗೋಡ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಯೋನಿಯಂತೂ ಒಂದು ತರೀರದಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಜೀವಿಗಳಿರುವ ನ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಅದು ವೈದ್ಯಿಕಾಯಾದಿ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ || ೪೧ || ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ರತ್ನವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಸಂಸಾದಿಸುವದು ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ ಅದೇ ವ್ರಕಾರ ಮನುಷ್ಯ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ಹೊಂದುವದೂ ತೀರ ಮರ್ಲಭವಾಗಿದೆ ಈ ಮಾನವಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ (ಕುಭೆ) ಧ್ಯಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದೇ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯೆಂದಲೂ ನಿರ್ವಾಣವು-ಮೋಕ್ಷವು-ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. || ೪೨ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಈ ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯನ್ನು ದುರ್ಲಭದಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿ ದುರ್ಲಭವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಲಭದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವೆಂದು ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹು ಆದರದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕು || ೪೩ || ಧರ್ಮ ಭಾವನಾ-ಯಾವನು ಲೋಕಾಲೋಕವನ್ನು ಆದರ ತ್ರಿಕಾಲ ಗೋಚರ ಸಮಸ್ತ ಗುಣವರ್ಯಾಯಗಳ ಸಹಿತ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನೇ ಸರ್ವಜ್ಞ ದೇವನು. || ೪೪ || ಸರ್ವಜ್ಞನಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ-ಒಂದು ಸಂಗಾಸಕ್ತ (ಗೃಹಸ್ಥ); ಇನ್ನೊಂದು ಅಸಂಗ (ಮುನಿ) ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವಾದ ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮವು ಹನ್ನೆರಡು ಭೇದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಎರಡನೆಯದಾದ ಮುನಿಧರ್ಮವು ದಶವಿಧವಾಗಿದೆ. || ೪೫ || ಈ ಅನುವ್ರೇಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿಯು ಜಿನವಚನಗಳ ದಾವಣೆಗಾಗಿಯೂ ಜಂಜಲ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅವರೋದ ಮಾರುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ವರಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ || ೪೬ || ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಅನುವ್ರೇಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಜಿನಾಗಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ವಾರಮಾಡುವವನೂ ಪಾರಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳುವವನೂ ಪರಮಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. || ೪೭ ||

—ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಕೃತ ಅನುವ್ರೇಕ್ಷಾ

೮. ವರೀಷಹಗಳು

ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಸೂತ್ರ—[ಸುಧರ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯು ಜಂಬೂ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ—]
ಎಲೈ ಜಂಬೂ, ವರೀಷಹಗಳ ಯಾವ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಭಗವಾನ್ ಕಾತ್ಯವನು ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವನೋ ಅದನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು ನೀನು ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಕೇಳು || ೧ || ಕ್ಷುಧಾ ವರೀಷಹ—ಆತ್ಮಂತ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ತರೀರವು ಪೀಡಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮ ಶಕ್ತಿಧಾರಿಯಾದ ತನ್ನೊಳಗೆ ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾನು ಕಡಿಯುವದಿಲ್ಲ, ಅನ್ನದಿಂದ ಕಡಿಯುವುದು ಇಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಬೇಯಿಸುವದಿಲ್ಲ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಬೇಯಿಸಹಚ್ಚುವುದು ಇಲ್ಲ || ೨ || ತರೀರದ ಬಾಗಗಳಿಲ್ಲದೂ ಕೃತವೂ ರಕ್ತ ವ್ಯವಹಾರವು ತಡೆಯುವಂತೆಯೂ ಆದರೂ ಸಹ ಆಹಾರ ನೀರುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಾಧುವು ದೀನ ಮನಸ್ಸಿನವನಾಗದೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೩ || ತೃಷಾ ವರೀಷಹ—ಆತ್ಮಂತ ನೀರಡಿಕೆಯಾದರೂ ಸಹ ಅನಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆದರುವ ಹಾಗೂ ಅಸಂಯಮದ ಬಡ್ಡಿಯಿರುವ ಸಾಧುವು ತಪ್ಪಿರನ್ನು (ಸಚಿತ್ತ) ಎಂದೂ ಕುಡಿಯುವದಿಲ್ಲ ಆಚಿತ್ತ (ಜೀವ ರಹಿತ ಉಪ್ಪು) ಜಲ ಲಭಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ ಪೀಡಿತನಾದವನು || ೪ || ನಿರ್ಜನವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೀರಡಿಕೆಯಿಂದ ಕಳವಳಿಸಿದರೂ, ಬಾಯಿ ಒಣಗಿದರೂ ಸಹ ಸಾಧುವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯ ಭಾವವನ್ನು ತಾರದೆ ಈ ವರೀಷಹವನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನವಾದವನಿಂದ ಸಹನಮಾಡುವನು. || ೫ || ತೀಕ ವರೀಷಹ—ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿ ತಿರುಗುವುದು ಮತ್ತು ಹಿಂಸಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕೈಗೊಂಡು ರೂಪ (ಒಣಗಿದ) ತರೀರಧಾರೀ ಭಿಕ್ಷುವು ಯಾವಾಗಾದರೊಮ್ಮೆ ಚಳಿಯು ಹತ್ತಿದರೆ ಅವನು ಜೈನ ಶಾಸನವನ್ನು ನೆನೆದು ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮವನ್ನು—ವೃದ್ಧ ಸಮಯ ಕಳೆಯುವದನ್ನು—ಎಂದೂ ಮಾಡಲಾರನು || ೬ || ಚಳಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ, ತರೀರವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಉಪಕರಣಗಳೂ ಇಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದಂಕಿಯಿಂದ ಕಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಚಳಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ವಿಚಾರಮಾಡನು. || ೭ || ಉಷ್ಣ ವರೀಷಹ—ಪರಿಶವದ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ, ಉರಿಯಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ಬೇಸಿಗೆಯ ಕಾಲದ ಕಾನಿಧಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿ ಸಾಧುವು ಸುಖದ ವರಿವೇದನಾ—(ಹಾಯ್, ಈ ತಾವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಶಾಂತವಾದೀತು! ಎಂಬ ಕ್ಲಾಂತ ವಚನ)— ಮಾಡಲಾರನು || ೮ || ತತ್ತಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮುನಿಯು ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ನಾನಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಸಹ ಮಾಡಲಾರನು ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ನೀರನ್ನೂ ಸಿಂಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಗಾಳಿಯನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು || ೯ || ದಂಶಮಂಕ ವರೀಷಹ—ಮಗಳಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗಾತು ನೋಡಗಳು ಕಡಿಯುವುದರಿಂದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟವಾಗಲಿ ಅವರು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಕಾಯ್ದು ಕೊಂಡೇ ಹೋಗುವರು ಕ್ರೋಧವೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ರಣಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲದ ಇನಿಗರವೇ ಧೀರರಾಗಿರುವರು || ೧೦ || ವ್ಯಾಸಾನಂದೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಕ್ತ ಹಾಗೂ ವಜ್ರಸಗಳನ್ನು ತಿಮ್ಮದ ಆ ಕ್ಷುಧ್ರ

ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಆ ಸಾಧುವು ಕಷ್ಟಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ಅವುಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವನು. ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡನು. || ೧೧ ||
ಅಜೇಲ ವರೀಷಹ—ವಸ್ತ್ರಗಳು ತೀರ ಹಳೆಯವಾದಾಗ ನಾನು ಅಜೇಲಕನಾಗುವೆ. ಇಲ್ಲಿವೆ ನಜೇಲಕ ನಿಂತೇನು—
 ಇಂಥ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಸಾಧುವು ಎಂದೂ ಮಾಡಲಾರನು. || ೧೨ || ಕೆಲವೊಂದು ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರ ರಹಿತನಾಗಿರಲಿ,
 ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರ ಸಹಿತನಾಗಿರಲಿ ಅವನ ಈ ಎರಡೂ ಸ್ಥಿತಿಗಳು ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಹಿತಕಾರಿಗಳಾಗಿವೆ
 ಇದನ್ನರಿತು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳು ದುಃಖವನ್ನು ಮಾಡಲಾರರು || ೧೩ || **ಅರಿತಿ ವರೀಷಹ**—ಊರೂರು
 ತಿರುಗುವಂಥ, ಯಾವ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲದಂಥ, ವರಿಗೃಹರಹಿತ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗದೊಮ್ಮೆ
 ಸಂಯಮದಿಂದ ಅರುಚಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಅವನು ಸಹನಮಾಡುವನು || ೧೪ || ವೈರಾಗ್ಯವಂತನೂ
 ಆತ್ಮಭಾವವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದರಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ ಆರಂಭತ್ಯಾಗಿಯೂ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ತಾಂತನಾದ ಮುನಿಯು
 ಅರತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಧರ್ಮವೆಂಬ ವನದಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೧೫ || **ಸ್ತ್ರೀ ವರೀಷಹ**—ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ
 ಸ್ತ್ರೀಯರು ವುರುಷನ ಆಸಕ್ತಿಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನರಿತ ತ್ಯಾಗಿಯ ಸಾಧುವುತ್ಪನ್ನ ಸಭಲವಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೬ ||
 ಹೀಗೆ ಭಾವಿಸಿ ಕುತಲ ಸಾಧುವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗವು ಮರಿಸುವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲಾರನು. ಆತ್ಮವಿಕಾಸದ
 ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಳುವನು || ೧೭ || **ಚರ್ಯಾ ವರೀಷಹ**—ಸಂಯಮಿಯಾದ
 ಸಾಧುವು ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಹಳ್ಳಿ, ವಟ್ಟಿಣ, ವ್ಯಾವಾರಕೇಂದ್ರ, ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸುವನು.
 || ೧೮ || ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಸಮಾನತೆಯ ಭಾವವನ್ನು ತಾಳದೆ ಭಿಕ್ಷುವು ವಿಕಾಕಿಯಾಗಿ—ರಾಗದ್ವೇಷ ರಹಿತನಾಗಿ—
 ವಿಹಾರಮಾಡುವನು. ಅವನು ಯಾವ ಸ್ಥಾನದ ಮೇಲೆಯೂ ಮಮತೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಗೃಹಸ್ಥರಿಂದ
 ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿರುವನು ಮೇಲಾಗಿ ದೇಶ, ಕಾಲಗಳ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಮಾಡಲಾರನು.
 || ೧೯ || **ನಿಷದ್ಯಾ ವರೀಷಹ**—ಸೃತಾನ, ತೂನ್ಯ (ನಿರ್ಜನ) ಗೃಹ ಅಥವಾ ಗಿಡದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗನಾಗಿ
 ಸಾಧುವು ತರೀರದ ಕುರ್ಚೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಸ್ಥಿರ ಆಸನದಿಂದ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನ್ಯರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹ
 ಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೊಡಕೂಡದು || ೨೦ || ಹಾಗೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಉಪಸರ್ಗವು—ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ
 ಅನ್ಯರು ಕೊಟ್ಟ ಕಷ್ಟ—ಒದಗಿದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ದೃಢ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಹನಮಾಡಬೇಕು ಆದರೆ ವಿವತ್ತಿಯ
 ಸಂತಯದಿಂದ ಹೆದರಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದು ಇಲ್ಲಿವೆ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಅನ್ಯ ಆಸನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸ-
 ಕೂಡದು. || ೨೧ || **ತಯ್ಯಾ ವರೀಷಹ**—ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ತನಸ್ಸಿಯು ತನಗೆ ಅನುಕೂಲ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕೂಲ
 ಹಾಸಿಗೆಯು ಲಭಿಸಿದರೂ ಸಹ ಅವನು ಕಾಲಧರ್ಮದ ಭಂಗವನ್ನು—ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮ—ಮಾಡಲಾರನು ಯಾಕಂದರೆ
 “ಈ ಸ್ಥಾನವು ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉಳಿಯಬೇಕು, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವು ಒಳ್ಳೆಯದಿಲ್ಲ ಇದರಿಂದ ಬೇಗನೇ
 ಹೋಗಿಗೋಣ . . .” —ಎಂಬ ವಾಪ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಸಾಧುವು ಕೊನೆಗೆ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲನಾಗಿ
 ಹೋಗುತ್ತಾನೆ || ೨೨ || ತೂನ್ಯ ಹಾಗೂ ತ್ಯಕ್ತ ಗೃಹವನ್ನು ನೋಡಿ ಅದು ಒಳ್ಳೆಯದಿರಲಿ, ಕೆಟ್ಟದ್ದೇ ಇರಲಿ
 ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಬೇಕು. “ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳೆಯುವುದರಿಂದ ನನಗೇನು ಅಂಥ ದುಃಖವಾಗುವದಿದೆ?”—
 ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬೇಕು. || ೨೩ || **ಆಕ್ರೋಶ ವರೀಷಹ**—ಯಾರಾದರೂ
 ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಡಿದರೆ ಸಾಧುವು ತಿರುಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕರೋರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಅಡಕೂಡದು. ಸಿಟ್ಟಿನೂ
 ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು ಯಾಕಂದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನೂ ಕೂಡ ಆ ಹೀನರ ಸಮಾನನೇ ಆಗುವನು
 , ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಭಿಕ್ಷುವು ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ || ೨೪ || ಕರೋರ, ಭಯಂಕರ ಹಾಗೂ
 ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟಕರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಿಕ್ಷುವು ಮೌನ. ಧಾರಣಮಾಡಬೇಕು. ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು
 ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಅವುಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕೊಡಕೂಡದು || ೨೫ || **ವಧೆ ವರೀಷಹ**—ಯಾರು
 ಹೊಡೆದರೂ ಬಡಿದರೂ ಸಹ ಸಾಧುವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಡೆಯುವವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
 ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೂಡ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಸಹನ ತೀಲತೆಯೇ—ತಿತಿಶ್ನ—ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮವೆಂದು ನಂಬಿ
 ಅದನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. || ೨೬ || ಸಂಯಮಿ ಉತ್ತಮ ದಾಂತ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ದಮನಮಾಡುವಂಥವು) ಸಾಧುವನ್ನು
 ಯಾವನಾದರೂ ಹೊಡೆಯಲಿ ಇಲ್ಲಿವೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ, ಅವನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ‘ಈ ಆತ್ಮವು ಎಂದೂ ನಾಶಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ’

ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸಂಯಮವನ್ನು ವಾಲಿಸುವನು. || ೨೭ || ಯಾಚನಾ ವರೀಷಹ—ಗೃಹತ್ಯಾಗಿಯಾದ ಬಿಕ್ಕುಕನ ಜೀವನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಠಿಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೇಡಿಯೇ ವಡೆಯ-
ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಬೇಡದ ಹೊರತಾಗಿ ಏನೂ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ. || ೨೮ || ಭಿಕ್ಷುಗಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭಿಕ್ಷುವು ಕೈಯನ್ನು ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ರುಚಿಕರ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಧುತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಗೃಹ ಜೀವನವೇ ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಸಾಧುಗಳು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಕೂಡದು || ೨೯ || ಅಲಾಭ ವರೀಷಹ—
ಗೃಹಸ್ಥರಲ್ಲಿ (ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ) ಊಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧುವು ಭಿಕ್ಷಾಚಾರಿಯಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು ಅದರಿಂದಲೂ ಭಿಕ್ಷೆ ಸಿಗಲಿ, ಸಿಗದೆ ಇರಲಿ, ಅಂದರೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಭಿಕ್ಷುಕನು ದುಃಖದಿಂದ ವಿನಯವಾಗುವದಿಲ್ಲ || ೩೦ || “ಇಂದು ನನಗೆ ಊಟ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ, ನಾಳೆ ಸಿಕ್ಕಲಿ, ಹೋಗಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಊಟ ಸಿಕ್ಕದಿದ್ದರೆ ಏನಾಗುವದು?”—ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವ ಸಾಧುವು ತನಗೆ ಆಹಾರ ಸಿಗದೆ ಇದ್ದು ದಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ದುಃಖ ಪಡುವದಿಲ್ಲ. || ೩೧ || ರೋಗ ವರೀಷಹ—ಬೇಡಿಯಿಂದ ಒದ್ದಿತನಾದ ಭಿಕ್ಷುವು ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ದುಃಖವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವು ದೀನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಅವಿಚಲಿತವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವನು ಆ ರೋಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ದುಃಖವನ್ನು ಸಮಭಾವದಿಂದ ಸಹನಮಾಡುವನು. || ೩೨ || ಬಿಕ್ಷುವು ಔಷಧದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಆತ್ಮತೋಷಕನಾಗಿ ತಾಂತನಾಗಿರುವನು. ಸ್ವತಃ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ, ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಇಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ನಿಜವಾದ ಸಾಧುವೆಂಬದಿ || ೩೩ || ತ್ಯುಣ್ವರ್ತ ವರೀಷಹ—ವಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಂದ ಇರುವಂಥವನೂ ರುಕ್ಕು ಶರೀರಿಯೂ ಆದ ಸಾಧುವು ಹುಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದರಿಂದ ತರೀರಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಹುಲ್ಲು ಮೈಗೆ ಹುಚ್ಚುತ್ತದೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ, ನೋವಾಗುತ್ತದೆ, ಎಂದು ತಿಳಿದು ಹೆದರಿ ಸಾಧುವು ವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣಮಾಡುವದಿಲ್ಲ || ೩೪-೩೫ || ಮಲ ವರೀಷಹ—
ಬೇಸಿಗೆ ಮಳೆಗಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಜವರು, ಕೆಸರುಗಳಿಂದ ಮೈಯು ಮಲಿನವಾದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಭಿಕ್ಷುವು ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಗ್ರನಾಗದೆ—ಈ ಮಲವು ಹೇಗೆ ಹೋದೀತೆಂದು ಚಿಂತಿಸದೆ—ಇರುವನು || ೩೬ || ತನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಷಯದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಭಿಕ್ಷುವು ತನ್ನ ಅನುವಮ ಅರ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತರೀರದ ನಾಶವಾಗುವ ವರೆಗೂ ಮೈಮೇಲೆ ಮಲವನ್ನು ದಾರಣಮಾಡುವನು || ೩೭ || ಸತ್ಕಾರ-ಪುರಸ್ಕಾರ ವರೀಷಹ—ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರೂ ಸಿರಿವಂತರೂ ನನಗೆ ವಂದಿಸಲಿ. ನನ್ನ ಸನ್ಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಎದುರುಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಿ, ಊಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಡಲಿ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಕಾರದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ನೇನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಕೂಡದು || ೩೮ || ಅಲ್ಪ ಕಷ್ಟಾಯ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಪ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ, ಅಜ್ಞಾನ ಗೃಹಸ್ಥನಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಗಾಗಿ ಹೋಗುವಂಥವನೂ ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾದಿಷ್ಟ ವಸ್ತುವನ್ನೆ ದಲೀಲುಪತೆಯು ಅಲ್ಲದವನೂ ಆದ ಪ್ರಜ್ಞಾವಾನ್ ಬಿಕ್ಷುಕನು ರಸಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ ಆಹಾರವು ಲಭಿಸದಿದ್ದರೂ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ ಅನ್ಯ ಯಾವ ಸಾಧುವಿನ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕಂಡು ಇವನು ಅರ್ಹ ಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ || ೩೯ || ಪ್ರಜ್ಞಾ-
ವರೀಷಹ—ಅಜ್ಞಾತವಾಗಿದ್ದು ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವಂಥ ಕರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ ಅದರಿಂದ ಯಾರು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಉತ್ತರವನ್ನೂ ನನಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ || ೪೦ || ಆದರೆ ನುಂದೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಕರ್ಮದ ಉದಯವಾಗುವದು—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮವಿಪಾಕವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಭಿಕ್ಷುವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು || ೪೧ || ಅಜ್ಞಾನ ವರೀಷಹ—“ನಾನು ವೈಧವಾಗಿ ಮೈಥುನದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾದೆ—ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿದೆ—
ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದಮನವನ್ನು ವೈಧವಾಗಿ ಮಾಡಿದೆ, ಧರ್ಮವು ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯೇ ಅಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯೇ ಇದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ರೂಪದಿಂದ ಏನೂ ತಿಳಿದು ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಅಂದ ಮೇಲೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ತನಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿಯೂ ಕೂಡ ಸಾಧುವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಸಹ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವು ಏಕೆ ದೂರವಾಗುವದಿಲ್ಲ? ಅದಕ್ಕಂದೇ ವರಲೋಕವೂ ಇಲ್ಲ, ತವಸ್ಸಿನ ಮುದ್ದಿ ಸಿದ್ಧಿಗಳೆಂಬವು ಇಲ್ಲ, ಸಾಧುತ್ವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮೋಸ ಹೋದೆ—ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸಾಧುವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ತರಕೂಡದು || ೪೨-೪೩-೪೪ || ಅದರ್ಶನ ವರೀಷಹ—ಬಹಳ ಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಆಗಿದ್ದಾರೆ, ಆಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ, ಆದಾಮ, ಹೀಗೆ ಯಾರು ಹೇಳುವರೋ ಅದು

ನುಳ್ಳಿದೆ—ಇಂದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಭಿಕ್ಷುವು ಎಂದೂ ಮಾಡನು || ೪೫ || ಕಾಷ್ಠವ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನು ಈ ಎಲ್ಲ ವರೀಷಹಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವರೀಷಹದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಭಿಕ್ಷುವು ತನ್ನ ಸಂಯಮವನ್ನು ಘಾತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಕೂಡದು. || ೪೬ ||

—ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಸೂತ್ರ-೨

೯. ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಏಳು ಕತ್ತ ಮತ್ತೂ ಒಂಭತ್ತು ವದಾರ್ಥ

ಯಾರು ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೋ, ಯಾರಿಗೆ ದೇವ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರರ ಸಮೂಹವು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವುದೋ ಆ ಜೀವೇಂದ್ರ ಭಗವಾನರಿಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವೆ || ೧ || ಜೀವ—ಜೀವವು ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನರೂಪ ಉಪಯೋಗಮಯವಾಗಿದೆ, ಅಮೂರ್ತಿವಾಗಿದೆ, ಕರ್ಮದ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ, ಸ್ವದೇಹ ವರಮಾಣವಾಗಿದೆ, ಕರ್ಮಫಲದ ಭೋಕ್ತೃವಾಗಿದೆ ಜನ್ಮಮರಣರೂಪ ಸಂನಾರದಲ್ಲಿದೆ, ಸಿದ್ಧನಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ವಭಾವತಃ ಉದ್ಭವಗಾಮಿಯಾಗಿದೆ. || ೨ || ಆದರೆ ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ, ಭವಿಷ್ಯಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ತನವೇ ಮೋದಲಾದ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ, ಮನ, ವಚನ ಮತ್ತು ಕಾಯರೂಪ ಬಲವೂ, ಭವಧಾರಣೆಯ ಶಕ್ತಿಯು ಆಯುಷ್ಯವೂ, ತ್ಯಾನೋಜ್ಞಾಸರೂಪ ಆನಪ್ರಾಣವೂ ಇರುತ್ತವೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ವ್ರಾಣಗಳುಳ್ಳದಕ್ಕೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವೆನ್ನುವರು. ಆದರೆ ನಿತ್ಯವು ನಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೈತನ್ಯಮಯವಾದುದು ಜೀವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೩ || ಉಪಯೋಗವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ—ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ. ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಚಕ್ಷು ದರ್ಶನ, ಲಚಕ್ಷು ದರ್ಶನ, ಅವಧಿ ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಕೇವಲ ದರ್ಶನವೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿವೆ. || ೪ || ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನವು ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿದೆ—(೧) ಮತಿ ಅಜ್ಞಾನ, (೨) ಶ್ರುತ ಅಜ್ಞಾನ, (೩) ಅವಧಿ ಅಜ್ಞಾನ, (೪) ಮತಿ ಜ್ಞಾನ, (೫) ಶ್ರುತ ಜ್ಞಾನ, (೬) ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನ, (೭) ಮನಃ ವರ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನ, (೮) ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ. ಈ ಜ್ಞಾನಗಳು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ವರೋಕ್ಷಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿವೆ ಮತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರುತ ಜ್ಞಾನಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಆಗುವವು ಆದರಿಂದ ಅವು ವರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಗಳಾಗಿವೆ ಅವಧಿ, ಮನಃವರ್ಯಾಯ, ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನಗಳು ವ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆತ್ಮನ ವಿಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತವೆ ಆದರಿಂದ ವ್ರತ್ಯಕ್ಷವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೫-೬ || ಹಸಿರು, ಹಳದಿ, ನೀಲಿ, ಕೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಪ್ಪು ಇವು ಐದು ವರ್ಣ, ಪಾಠ, ಕಹಿ, ಉಪ್ಪು, ಸೀ, ಹುಳಿ ಇವು ಐದು ರಸಗಳು; ಸುಗಂಧ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಂಧ ಎಂಬೆರಡು ರಸಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಜಿಗಟು, ಒಣ, ಕೋಮಲ, ಕರೋರ, ಹಗುರು, ಜಡ ಇವು ಎಂಟು ಸ್ಪರ್ಶಗಳು; ಇವು ಇವತ್ತು ಅಜೀವ ಮೂರ್ತಿಕ ವದಾರ್ಥದ ಗುಣಗಳು ಜೀವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜೀವವು ಅಮೂರ್ತಿಕವೆನಿಸಿದೆ ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಲ ಕರ್ಮ ವರಮಾಣಗಳ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಮೂರ್ತಿಮಾನ್ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೭ || ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವು ವೃದ್ಧಲ ಕರ್ಮಾದಿಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ ನಿತ್ಯವು ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಜೀತನ ಕರ್ಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಚಿಂತನಾತ್ಮಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ ಶುದ್ಧ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಶುದ್ಧ ಭಾವಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿದೆ || ೮ || ಜೀವವು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ—ಸ್ಥಾವರ ಮತ್ತು ತ್ರಸ. ಪೃಥ್ವಿಕಾಯಕ, ಜಲಕಾಯಕ, ಅಗ್ನಿಕಾಯಕ, ವಾಯುಕಾಯಕ ಮತ್ತು ವನಸ್ಪತಿ ಕಾಯಕ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳು ಸ್ಥಾವರವೆನಿಸುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಶಂಖಾದಿಕ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ಇರುವ ಮೊದಲಾದ ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ಭ್ರಮರ ಮೊದಲಾದ ಚತುರಂದ್ರಿಯ, ವಶು ವಕ್ಷಿಗಳಾದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳು ತ್ರನ ಎನಿಸುತ್ತವೆ || ೯ || ಅಜೀವ—ಈ ದ್ರವ್ಯವು ಐದು ವಿಧವಾಗಿದೆ—ವೃದ್ಧಲ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಕಾಲ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಲವು ಮೂರ್ತಿಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ವರ್ಣ, ಐದು ರಸ, ಎರಡು ಗಂಧ ಎಂಟು ಸ್ಪರ್ಶರೂಪ ಗುಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಉಳಿದ ಧರ್ಮಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅಮೂರ್ತಿವಾಗಿವೆ || ೧೦ || ವೃದ್ಧಲ—ಶಬ್ದ, ಬಂಧ, ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಸ್ಥೂಲ, ಸಂಸ್ಥಾನ, ಭೇದ, ಅಂಧಕಾರ, ಖಾಯಾ, ಉದ್ಯೋತ, ಲತವ ಇವೆಲ್ಲವೂ ವೃದ್ಧಲ ದ್ರವ್ಯದ

ವರ್ಯಾಯಗಳೇ ಆಗಿವೆ. || ೧೧ || ಧರ್ಮ—ಗಮನ ಮಾಡಲವೇಕ್ಷಿಸುವ ಮಿಂಚುಗಳಿಗೆ ನೀರು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಗತಿ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವ ಪುಣ್ಯಲ ಮತ್ತು ಜೀವಗಳ ಗಮನ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವ ದ್ರವ್ಯವು ಧರ್ಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ಜೀವ ಮತ್ತು ಪುಣ್ಯಲಗಳಿಗೆ ಅದು ಗಮನ ಮಾಡಿಸುವದಿಲ್ಲ || ೧೨ || ಅಧರ್ಮ—ದಾರಿದ್ರ್ಯವಿಗಿಂತ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ನೆರಳು ನಿಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯವು ಸಹಕಾರಿ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಅದು ಗಮನ ಮಾಡುವಂಥ ಜೀವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿವೆ ಪುಣ್ಯಲವನ್ನು ಕಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಿಲ್ಲ. || ೧೩ || ಆಕಾಶ—ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದ ದ್ರವ್ಯವು ಆಕಾಶವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಆಕಾಶವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ—ಲೋಕಾಕಾಶ ಮತ್ತು ಅಲೋಕಾಕಾಶ ಆಕಾಶದ ಯಾವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಕಾಲ, ಪುಣ್ಯಲ ಮತ್ತು ಜೀವ ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಇರುವವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಲೋಕವೆನ್ನುವರು ಇದನ್ನುಳಿದು ಇರುವ ಆಕಾಶದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಲೋಕಾಕಾಶವೆನ್ನುವರು || ೧೪ || ಕಾಲ—ದ್ರವ್ಯದ ಪರಿವರ್ತನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂಥದು ಕಾಲವಾಗಿದೆ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹಳೆ, ಹೊಸ ಭೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವಂಥ ವಲ, ಘಟಕಾ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಕಾಲ ವಿಭಾಗವಾಗುತ್ತವೆ. ಇದು ವ್ಯವಹಾರ ಕಾಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇದು ಅಸ್ತಿತ್ವ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರಿವರ್ತನದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಇದೂ ಇದರ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಇದು ಪರಿಮಾಣ ಇಲ್ಲವೆ ನಿಶ್ಚಯಕಾಲವಾಗಿದೆ || ೧೫ || ಲೋಕಾಕಾಶದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ ಒಂದೊಂದು ರತ್ನದ ರಾಶಿ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಕಾಲಾಣು ದ್ರವ್ಯವು ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿದೆ || ೧೬ || ಇದು ದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವೇಂದ್ರ ಭಗವಾನನು ಇದಕ್ಕೆ 'ಅಸ್ತಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಇದು ಕಾಯದಂತೆ ಬಹು ಪ್ರದೇಶ ಉಳ್ಳದಾಗಿದೆ ಆದರಿಂದ ಇದು ಕಾಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಮತ್ತು ಕಾಯತ್ವ ಈ ಎರಡೂ ಗುಣಗಳಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅವು 'ಅಸ್ತಿತ್ವ'ಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ || ೧೭ || ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಇವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ, ಆಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನಂತ ಪ್ರದೇಶಗಳಿವೆ ಹೀಗಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಪುಣ್ಯಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ, ಅಸಂಖ್ಯೆ ಮತ್ತು ಅನಂತ ಈ ಮೂರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರದೇಶಗಳು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಆದರೆ ಕಾಲ ದ್ರವ್ಯವು ಏಕಪ್ರದೇಶಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರಿಂದ ಕಾಲವು 'ಅಕಾಯ'ವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೧೮ || ಅಣುವು ಏಕ ಪ್ರದೇಶಿಯಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಎರಡು ಅಣುವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವಂಧ ಪ್ರದೇಶದ ಭೇದದಿಂದ ಪುಣ್ಯಲವು ಬಹು ಪ್ರದೇಶಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದು ಕಾಯದಂತೆ ಬಹು ಪ್ರದೇಶದ ಸಂಚಯರೂಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞರು ಇದಕ್ಕೆ ಉಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ 'ಕಾಯ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೧೯ || ಇನ್ನು ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಅಸ್ತವ, ಬಂಧ, ಸಂವರ, ನಿರ್ವಾಣ, ಮೋಕ್ಷ, ಘೋಷ ಮತ್ತು ವಾಪ ರೂಪದ ವಿಶೇಷ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವೆ || ೨೦ || ಅಸ್ತವ—ಜೀವವು ತನ್ನ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ತವವನ್ನು ಮಾಡುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಜೀವ ಭಗವಾನನು ಬಾವಾಸ್ತವವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೂ ಈ ಪರಿಣಾಮದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಯಾವ ಪುಣ್ಯಲದ ಅಸ್ತವವಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತವವಾಗಿದೆ || ೨೧ || ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ (ವಿಪರೀತ, ವಿಕಾಂತ, ವಿನಯ, ಸಂಚಯ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ), ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ಅವಿತಿ (ಹಿಂಸೆ, ಕಳವು, ಸುಳ್ಳು, ಒಪ್ಪಿಲು, ಪರಿಗ್ರಹ), ಹದಿನೈದು ಪ್ರಕಾರದ ಸ್ವಮಾದಗಳು (ನಾಲ್ಕು ವಿಕಟ-ಸ್ತ್ರೀ ಕಥೆ, ಭಕ್ತ ಕಥೆ, ರಾಕ್ಷಸಕಥೆ, ರಾಜಕಥೆ; ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯ-ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳ ಮಂದ ಉದಯ, ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ-ಸ್ಪರ್ಶನ, ರಸನ, ಘ್ರಾಣ, ಚಕ್ಷು ಮತ್ತು ಶ್ರೋತ್ರ ಇವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆ; ನದಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಣಯ), ಮೂರು ಯೋಗಗಳು (ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು), ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯಗಳು (ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭಗಳ ತೀವ್ರ ಉದಯ) ಇವು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಾವಾಸ್ತವದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ || ೨೨ || ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಪುಣ್ಯಲ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಆಸ್ತವದ ಅರ್ಥಾತ್ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಿಕೆಯು ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವೇಂದ್ರ ಬಗವಾನನು ಅನೇಕ ಜೀವಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ || ೨೩ || ಬಂಧ—ಯಾವ ಜೀವನ ಬಾವ ಅರ್ಥಾತ್ ಜೀವದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಭಾವಬಂಧವೆನ್ನುವರು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಪ್ರವೇಶದ

ಯಾವುದರಿಂದ ಆಗುವುದೋ ಅದು ದ್ರವ್ಯಬಂಧವಾಗಿದೆ || ೨೫ || ಬಂಧವು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ-ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಪುಧ್ಗಲ ವರಮಾಣುಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ಕತ್ತಿಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧವಾಗಿದೆ, ೨ ವರಮಾಣುಗಳು ಆತ್ಮವ್ರದೇಶದೊಡನೆ ನಿಲ್ಲುವ ಕಾಲ ಮರ್ಯಾದೆಯು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗುವುದು ಸ್ಥಿತಿಬಂಧವು, ೩ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು-ಕಡಿಮೆ ಫಲಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಅನುಭಾಗಬಂಧವಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ವರಮಾಣುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ವ್ರದೇಶಬಂಧವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ವ್ರದೇಶ ಬಂಧವು ಮನ, ವಜ್ರನ, ಕಾಯ ಶೂನ್ಯ ವ್ರವೃತ್ತಿರೂಪ ಯೋಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಇದು ಇನ್ನು ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಅನುಭಾಗ ಬಂಧಗಳು ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ ಮತ್ತು ಲೋಭ ಕಷಾಯಗಳ ಉದಯಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಆಗುತ್ತವೆ || ೨೬ || ಸಂವರ-ಜೀವದ ಯಾವ ಜೀವನ-ಭಾವ ಕರ್ಮದ ಆಸ್ರವವನ್ನು ತಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಹೇತುವಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ಭಾವ-ಸಂವರವಾಗಿದೆ ಯಾವುದು ಕರ್ಮ ವರಮಾಣುಗಳ ಗ್ರಹಣ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ಅವಿರೋಧವಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ದ್ರವ್ಯ ಸಂವರವಾಗಿದೆ || ೨೭ || ಐದು ವ್ರತ, ಐದು ಸಮಿತಿ, ಮೂರು ಗುಪ್ತಿ, ಹತ್ತು ಧರ್ಮ, ಹನ್ನೆರಡು ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಪರಿವಹಗಳ ಜಯ, ಈ ನಾನಾ ಭೇದರೂಪ ಜಾರಿತ್ರವು ಧಾವ ಸಂವರದ ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೨೮ || ನಿರ್ಜರಾ-ಜೀವದ ಯಾವ ಜೀವನ ಭಾವದಿಂದ ಕರ್ಮ ಪುಧ್ಗಲವು ಕಳಚಿ ಹೋಗುವುದೋ, ಅರ್ಧಾತ್ ಜೀವ ವ್ರದೇಶದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಭಾವ ನಿರ್ಜರೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಈ ಭಿನ್ನವಾಗುವ ಕ್ರಿಯೆಗೆ ದ್ರವ್ಯ ನಿರ್ಜರೆ ಎನ್ನುವರು ಈ ನಿರ್ಜರೆಯು ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ-ಒಂದು ಕರ್ಮದ ಕಾಲವು ತೀರಿದೊಡನೆ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದು ಸವಿವಾಕ ನಿರ್ಜರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನೊಂದು ತನದಿಂದ ಕಾಲಮರ್ಯಾದೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗುವುದು ಅವಿವಾಕ ನಿರ್ಜರೆಯಾಗಿದೆ ಇವೇ ನಿರ್ಜರಗಳು ಆತ್ಮ ವಿಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ || ೨೯ || ಮೋಕ್ಷ-ಜೀವದ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮವು ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾಗುವುದೇ ಅದು ಭಾವಮೋಕ್ಷವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಜೀವದಿಂದ ಕರ್ಮ ವ್ರದೇಶಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗುವುದು ದ್ರವ್ಯಮೋಕ್ಷವಾಗಿದೆ. || ೩೦ || ಪುಣ್ಯ ಪಾವ-ಶುಭ ಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವವು ಪುಣ್ಯ ರೂಪವು ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಭಾವದಿಂದ ದಿವ್ಯ ಜೀವವು ಪಾವರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಸಾತಾವೇದನೀಯ, ಶುಭ ಅರ್ಧಾತ್ ತಿಯುರ್ಗ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ ಈ ಮೂರು ಆಯುಷ್ಯಗಳು, ಮೂವತ್ತಾರು ಪ್ರಕಾರದ ಶುಭ ನಾಮ (ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳು, ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜಾತಿ, ಐದು ಶರೀರ, ಮೂರು ಅಂಗೋಪಾಂಗ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಉಚ್ಚಗೋತ್ರ ಇವು ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಪ್ರಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ ಜ್ಞಾನವರಣೀಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿಗಳು ಪಾವವೆನಿಸುತ್ತವೆ || ೩೧ || ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರ ಇವು ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ನಿಶ್ಚಯ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಈ ಮೂರೂ ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ ಆತ್ಮವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ || ೩೨ || ಜೀವವನ್ನುಳಿದು ಇನ್ನಾವ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನವೇ ಮೊದಲಾದ ರತ್ನತ್ರಯಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆತ್ಮವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. || ೩೩ || ಜೀವಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದೇ ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಇದೇ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಅರ್ಧಾತ್ ಸ್ವರೂಪಾಚರಣ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾದ ಮೇಲೆ ದುರಭಿನೇತ, ಸಂತಯ, ವಿಮೋಹ, ವಿಭ್ರಮಗಳಿಂದ ರಹಿತ ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ವರ ಅರ್ಧಾತ್ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವು ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದು ಇದೇ ಸಾಕಾರ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಅದು ಮತಿ, ಶ್ರುತ ಇತ್ಯಾದಿ ಭೇದ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. || ೩೪-೩೫ || ಅಶುಭ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜಾರಿತ್ರವೆನ್ನುವರು. ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಜಿನ ಭಗವಂತನು ವ್ರತ, ಸಮಿತಿ, ಗುಪ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. || ೩೬ ||

—ನೇಮಿಜಂದ್ರಕೃತ ದವ್ಯನೌಗಂಹಂ.

೧೦. ಕರ್ಮ ವ್ರತ್ಯತಿ

ಯಾವುದರಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಜೀವವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯೋ ಈ ಎಂಟು ಕರ್ಮವನ್ನು ಕ್ರಮದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತೇನೆ ಎದನ್ನು ಧ್ಯಾನಕೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ || ೧ || ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ, ದರ್ಶನಾವರಣೀಯ, ವೇದನೀಯ, ಮೋಹನೀಯ, ಆಯುಕರ್ಮ, ನಾಮಕರ್ಮ, ಗೋತ್ರಕರ್ಮ, ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮ—ಇವು ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳಾಗಿವೆ || ೨-೩ || ಐದು ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮಗಳು—(೧) ಮುಖ-ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ, (೨) ಶ್ರುತಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ, (೩) ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ, (೪) ಮನಃಕರ್ಮಯ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ ಇವು ಐದು ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ || ೪ || ಒಂಭತ್ತು ದರ್ಶನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮಗಳು—(೧) ನಿದ್ರಾ, (೨) ಪ್ರಚಲಾ, (೩) ನಿದ್ರಾನಿದ್ರಾ, (೪) ಪ್ರಚಲಾವ್ರಚಲಾ, (೫) ಸ್ಥಾನಗೃಹ್ಣಿ, (೬) ಚಕ್ರದರ್ಶನಾವರಣೀಯ, (೭) ಅಚಕ್ರದರ್ಶನಾವರಣೀಯ, (೮) ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ, (೯) ಕೇವಲ ದರ್ಶನಾವರಣೀಯ ಇವು ದರ್ಶನಾವರಣೀಯ ಕರ್ಮದ ಒಂಭತ್ತು ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ || ೫-೬ || ಎರಡು ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮಗಳು—ನಾತಾ ವೇದನೀಯ (ಭೋಗಿಸುವಾಗ ಸುಖ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥದು) ಹಾಗೂ ಅನಾತಾವೇದನೀಯ (ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು) ಇವೆರಡೂ ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭೇದಗಳೂ ಇವೆ. || ೭ || ಇವತ್ತೆಂದು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮಗಳು—ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ, ಜಾರಿತ್ರ ಮೋಹನೀಯ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ. ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು, ಜಾರಿತ್ರ ಮೋಹನೀಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಉಪಭೇದಗಳಿವೆ || ೮ || ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮೋಹನೀಯ, ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮೋಹನೀಯ, ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ಮೋಹನೀಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ || ೯ || ಜಾರಿತ್ರ ಮೋಹನೀಯದಲ್ಲಿ ಕಷಾಯ ಮೋಹನೀಯ ಹಾಗೂ ನೋಕಷಾಯ ಮೋಹನೀಯ ಎಂಬ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ || ೧೦ || ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ ಮತ್ತು ಲೋಭ ಈ ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯಗಳ ವ್ರತ್ಯೇಕ ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ, ಅವಶ್ಯಾಪ್ಯಾನ್, ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ಯಾನ್ ಮತ್ತು ಸಂಜ್ಞಲನದ ಭೇದದಿಂದ ಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಕರ್ಮಗಳು ಹದಿನಾರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಹಾಗೆಯೇ ಹಾಸ್ಯ, ರತಿ, ಅರತಿ, ಭೇದ, ಭಯ, ಗ್ಲಾನಿ, ವೇದ ಈ ಭೇದಗಳಿಂದ ಏಳು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ವೈರುಷ, ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ನವೃಂಶಕ ಭೇದದಿಂದ ಒಂಬತ್ತು ಪ್ರಕಾರ ಸೋಕಷಾಯಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮವಾಗಿದೆ || ೧೧ || ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಆಯು ಕರ್ಮಗಳು—ನರಕಾಯು, ತಿರ್ಯಗಾಯು, ಮನುಷ್ಯಾಯು ಮತ್ತು ದೇವ ಆಯು ಇವು ಆಯು ಕರ್ಮದ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ || ೧೨ || ತೊಂಭತ್ತು ಮೂರು ನಾಮ ಕರ್ಮಗಳು—ನಾಮ ಕರ್ಮವು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ—ತುಭ ಮತ್ತು ಅತುಭ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಉಪವಿಧಗಳಿವೆ || ೧೩ || ನಾಮ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಲವತ್ತೆರಡು, ಉಪವಿಧಗಳ ಅನೇಕವಾದ ತೊಂಭತ್ತು ಮೂರು ಭೇದಗಳು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇರುತ್ತವೆ—(೧) ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳು (ನರಕ, ತಿರ್ಯಕ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ), (೨) ಐದು ಜಾತಿಗಳು (ನಿಕೇಂದ್ರಿಯ, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ಚತುರ್ದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ), (೩) ಐದು ಶರೀರ (ಔದಾರಿಕ, ವೈಕ್ರಿಯಕ, ಅಹಾರಕ, ತೈಜಸ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಣ), (೪) ಔದಾರಿಕವೇ ಮೊದಲಾದ ಐದು ಶರೀರಗಳ ಐದು ಬಂಧನ ಮತ್ತು (೫) ಐದು ಸಂಘಾತ, (೬) ಆರು ಶರೀರ ಸಂಸ್ಥಾನ (ಸಮಾಚತುರಸ್ತ, ಸ್ಯಗ್ರೋಧ ಪರಿಮೇದಲ, ಸ್ಥಾತಿ, ಕುಬ್ಜ, ವಾಮನ ಮತ್ತು ಹುಂಡ), (೭) ಮೂರು ಶರೀರಾಂಗೋವಾಂಗ (ಔದಾರಿಕ, ವೈಕ್ರಿಯಕ, ಅಹಾರಕ), (೮) ಆರು ಸಂಹನನಗಳು (ವಜ್ರ-ವೃಷಭ-ನಾರಾಜ, ನಾರಾಜ-ನಾರಾಜ, ನಾರಾಜ, ಅರ್ಧನಾರಾಜ, ಕೀಲಿತ, ಅಸಂಪ್ರಾಪ್ತ, ಸ್ವಾಟಿಕ); (೯) ಐದು ವರ್ಣಗಳು (ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲ, ರಕ್ತ, ಹರಿತ ಮತ್ತು ಶುಕ್ಲ); (೧೦) ಎರಡು ಗಂಧಗಳು (ಸುಗಂಧ ಮತ್ತು ದುರ್ಗಂಧ), (೧೧) ಐದು ರಸ (ಕಾರ, ಕಹಿ, ಹುಳಿ, ಸೀ, ಉಪ್ಪು); (೧೨) ಎಂಟು ಸ್ಪರ್ಶಗಳು (ಬಿರುಸು, ಮೆತ್ತಗೆ, ಜಡ, ಹಸುರು; ಒಣ, ಹಸಿ, ತಂಪು ಮತ್ತು ಕಾವು), ನಾಲ್ಕು ಅನುಷ್ಠಾನಗಳು (ನರಕಗತಿಯೋಗ್ಯ, ತಿರ್ಯಗಗತಿಯೋಗ್ಯ, ಮನುಷ್ಯ ಗತಿಯೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವಗತಿಯೋಗ್ಯ), (೧೪) ಅಗುರುಲಭ್ಯ, (೧೫) ಉಪಘಾತ, (೧೬) ನರಘಾತ, (೧೭) ಉಷ್ಣಾಭ್ಯಾಸ, (೧೮) ಆತಾಪ, (೧೯) ಉದ್ವಿಗ್ನತ, (೨೦) ಎರಡು ವಿಜಾಯೋಗತಿ (ಪ್ರಶಸ್ತ ಮತ್ತು ಅವಶಸ್ತ), (೨೧) ಶ್ರಸ, (೨೨) ಸ್ಥಾವರ, (೨೩) ಬಾದರ, (೨೪) ಸೂಕ್ಷ್ಮ, (೨೫) ಪಯಾಪ್ತ, (೨೬)

ಅನರ್ಯಾವ್ರ, (೨೭) ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶರೀರ, (೨೮) ಸಾಧಾರಣ ಶರೀರ, (೨೯) ಸ್ಥಿರ, (೩೦) ಅಸ್ಥಿರ, (೩೧) ಶುಭ, (೩೨) ಅಶುಭ, (೩೩) ಮುಖಗ, (೩೪) ದುರ್ಭಗ (೩೫) ಸುಸ್ವರ, (೩೬) ದುಸ್ವರ, (೩೭) ಆದೇಯ, (೩೮) ಅನಾದೇಯ, (೩೯) ಯಶಸ್ಕೀರ್ತಿ, (೪೦) ಅಯಶಸ್ಕೀರ್ತಿ, (೪೧) ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು (೪೨) ತೀರ್ಥಂಕರ. ಇನ್ನು ಜ್ಞಾನಾರಣೀಯ, ದರ್ಶನಾರಣೀಯ, ಮೋಹನೀಯ, ಅಂತರಾಯ ಇವು ನಾಲ್ಕುತೂ ಜೀವದ ಗುಣವನ್ನು ಘಾತಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಉತ್ತರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಶುಭವಾಗಿವೆ ಎರಡು ಗೋತ್ರ ಕರ್ಮಗಳು—ಉಚ್ಚ ಮತ್ತು ನೀಚವೆಂದು ಗೋತ್ರಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಜಾತಿ, ಕುಲ, ಧನ, ವ್ರಭುತ್ವ, ರೂಪ, ಬಲ, ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ತವ ಇವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಉಚ್ಚ ಗೋತ್ರವು ಎಂಟು ವ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಇವುಗಳ ಹೀನತತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನೀಚ ಗೋತ್ರಗಳೂ ಸಹ ಎಂಟು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. || ೧೪ || ಐದು ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮಗಳು—ದಾನಾಂತರಾಯ, ಲಾಭಾಂತರಾಯ, ಭೋಗಾಂತರಾಯ, ಉಪಶೋಗಾಂತರಾಯ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯಾಂತರಾಯ ಇವು ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದಗಳೆಂದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೫ || ಈ ವ್ರಕಾರ ಎಂಟು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಉತ್ತರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ || ೧೬ || ಕರ್ಮ ಪ್ರದೇಶ—ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅನಂತವಾಗಿವೆ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವ್ರಮಾಣವು ವ್ರವಂಶದೊಳಗಿನ ಅಭವ್ಯ ಜೀವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತ ಅನಂತ ವಹಿಸಿಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಿದ್ಧ ಭಗವಾನರ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಅನಂತನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. || ೧೭ || ಕರ್ಮ ಕ್ಷೇತ್ರ—ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮವು—ಸಂಪೂರ್ಣ ಲೋಕದ ಅನೇಕಿಯಿಂದ—ಆರೂ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಡನೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. || ೧೮ || ಕರ್ಮ ಸ್ಥಿತಿ—ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಾರಣೀಯ, ದರ್ಶನಾರಣೀಯ, ವೇದನೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮಗಳ ಜಘನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಂತರಾ ಮುಹೂರ್ತವಾಗಿದೆ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮೂವತ್ತು ಕೋಡಾ ಕೋಡಿ ಸಾಗರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೯-೨೦ || ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಜಘನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಂತರಾ ಮುಹೂರ್ತವಾಗಿದೆ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಪ್ಪತ್ತು ಕೋಡಾ ಕೋಡಿ ಸಾಗರವಾಗಿದೆ. || ೨೧ || ಆಯು ಕರ್ಮದ ಜಘನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಅಂತರಾ ಮುಹೂರ್ತವು; ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯು ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಸಾಗರವಾಗಿದೆ || ೨೨ || ನಾಮ ಮತ್ತು ಗೋತ್ರ ಈ ಎರಡೂ ಕರ್ಮಗಳ ಜಘನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯು ಎಂಟು ಅಂತರಾ ಮುಹೂರ್ತವಾಗಿದೆ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಆಯುವು ಇವು ಮತ್ತು ಕೋಡಾ ಕೋಡಿ ಸಾಗರವಾಗಿದೆ. || ೨೩ || ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಭಾಗ—ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಸ್ಯಂಧಗಳ ಅನುಭಾಗವು (ವರಿಣಾಮ ಇಲ್ಲವೆ ರಸಕೊಡುವ ತಕ್ರಿಯು) ವ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅನಂತ ಜೀವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯ-ಅನಂತನೆಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳ ವರಮಾಣುಗಳ ಅನೇಕಿಯಿಂದ ಹೇಳುವದಾದಲ್ಲಿ ಅದರ ವ್ರಮಾಣವು ಯಾವನ್ನಾತ್ರ ಜೀವಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ || ೨೪ || ಈ ವ್ರಕಾರ ಕರ್ಮಗಳ ರಸಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಮುಮುಕ್ಷು ಜೀವವು ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗದಂತೆಯೂ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿದ ಕರ್ಮಗಳು ಕ್ಷಯಿಸುವಂತೆಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು || ೨೫ ||

—ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಸೂತ್ರ-೩೩

೧೧. ಗುಣಸ್ಥಾನ

ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಉದಯ, ಉಪಶಮ, ಕ್ಷಯ, ಕ್ಷಯೋಪಶಮ ಮೊದಲಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಆಗುವಂಥ ವರಿಣಾಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ದೇವನು ಆಯಾ ಗುಣಸ್ಥಾನ-ವರ್ತಿ ಜೀವಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಆ ವರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ಗುಣಸ್ಥಾನವೆನ್ನುವನು || ೧ || ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ, ನಾಸಾದನ, ಮಿಶ್ರ, ಅವಿರತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ದೇಶವಿರತ, ವ್ರಮತವಿರತ, ಅವ್ರಮತವಿರತ, ಅಪೂರ್ವಕರಣ, ಅನಿವೃತ್ತಿ ಕರಣ, ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಾಮರಾಯ, ಉಪಪಾತಮೋಹ, ಕ್ಷೀಣಮೋಹ, ಸಯೋಗ ಕೇವಲೀ ಮತ್ತು ಅಯೋಗ ಕೇವಲೀ, ಇವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜೀವಸಮಾಸ (ಗುಣಸ್ಥಾನ) ಇವೆ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧ ಜೀವಗಳಿವೆ. || ೨-೩ || [ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಜೊತೆಗೆ ಅವಿರತ ಶಬ್ದವು ಅಂತ್ಯದೀವಕವಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವಿರತಭಾವವಿದೆಯೆಂದು ಧಾವಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವ

ವಿರತ ವದಂತು ಆದಿ ದೀವಕವಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಗುಣಸ್ಥಾನಗಳೂ ವಿರತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಇದನ್ನರಿಯಬೇಕು] ಮಿದ್ಯಾತ್ವ-ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ವಿವರೀತ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವವೆನ್ನುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ—ವಿಕಾಂತ, ವಿವರೀತ, ವಿನಯ, ಸಂತಯ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ || ೪ || ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಮಿದ್ಯಾ ವರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಅಭಿವಿವೇಚಿಸಿ ಜೀವವು ವಿವರೀತ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳದೊಂದು ಆದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಜ್ಞರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸವಿಯಾದ ರಸವೂ ಸಹ ಸೀ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಯಥಾರ್ಥ ಧರ್ಮವು ರುಚಿಕರವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ || ೫ || ನಾನಾದನ—ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂಬ ರತ್ನ ವರ್ವತದ ತಿಖರದಿಂದ ಉರುಳಿ ಯಾವ ಜೀವವು ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ರೂಪ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳಿಕೊಡುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ನಾಸನ ಅಥವಾ ಸಾಸಾದನ ಗುಣಸ್ಥಾನವರ್ತಿ ಜೀವವೆನ್ನುವರು. (ಈ ಜೀವದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ನಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಅದು ಸಂಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ.) || ೬ || ಸಮ್ಯಕ್ ಮಿದ್ಯಾತ್ವ—ಆತ್ಮನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸರ್ವಧಾ ಘಾತಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವು ಬೇರೆಯಾದ ಸರ್ವವಾತಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಲಕ್ಷಣ ಜಾತಿಯದಾಗಿದೆ ಆ ಜಾತಿಯವರ ಸರ್ವಘಾತಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ಕೇವಲ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವರೂಪ ಇಲ್ಲವೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವರೂಪ ವರಿಣಾಮವಾಗಿದೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮಿಶ್ರರೂಪ ವರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೇನೇ ಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ || ೭ || ಬೆಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಮೊಸರನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಮಿಶ್ರಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿರುಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನಗೊಳಿಸಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ ಆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವರಮಾಣುಗಳ ರಸವು ಮಿಶ್ರರೂಪ—ಹುಳಿ ಸೀಗಲಿಂದ ಕೂಡಿದೆ—ಆಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಮಿಶ್ರ ವರಿಣಾಮದಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಮಿದ್ಯಾತ್ವರೂಪ ವರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ ಇದನ್ನರಿಯಬೇಕು || ೮ || ಸಮ್ಯಕ್—ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವವು ಸಕಲ ಸಂಯಮ ಇಲ್ಲವೆ ದೇಶ ಸಂಯಮವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಯು ಕರ್ಮದ ಬಂಧವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಂಥ ಜೀವವು ಯಾವಾಗ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವದೋ ಆಗ ನಿಯಮದಿಂದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಇಲ್ಲವೆ ಮಿದ್ಯಾತ್ವರೂಪ ವರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ || ೯ || ಅವಿರತ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ—ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಗುಣವನ್ನು ವಿವರೀತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆದ ದೇಶಘಾತಿ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಉದಯಹೊಂದುವದರಿಂದ (ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಚತುಷ್ಕ ಮತ್ತು ಮಿದ್ಯಾತ್ವ ಹಾಗೂ ಮಿಶ್ರ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಆಗಾಮೀ ನಿಷೇಧದ ಸದವಸ್ಥಾರೂಪ ಉಪಶಮ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ನಿಷೇಧಗಳು ಫಲಕೊಡದೆಯೂ ನಿರ್ಜರಾ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ) ಯಾವ ಆತ್ಮನ ವರಿಣಾಮವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ವೇದಕ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷಾಯೀವಶಮಿಕ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ವರಿಣಾಮಗಳು ಚಲ, ಮಲಿನ, ಅಗಾಧ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಿತ್ಯವೂ (ಅರ್ಥಾತ್ ಜಘನ್ಯ ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನ ಆರವತ್ತಾರು ಸಾಗರ ನರಿಗೆ) ಕರ್ಮದ ನಿರ್ಜರಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ || ೧೦ || ಮೂರು ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ, ಅರ್ಥಾತ್ ಮಿದ್ಯಾತ್ವ, ಮಿಶ್ರ ಮತ್ತು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಹಾಗೆಯೇ ನಾಲ್ಕು ಅನಂತಾನುಬಂಧಿ ಕಾರ್ಯ ಈ ಏಳು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಉಪಶಮದಿಂದ ಉಪಶಮ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವು ಆಗುತ್ತದೆ ಈ ಚತುರ್ಥ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಯಾವುದರಿ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾದ ಅವ್ಯಕ್ತವ್ಯಾಪಾರವರಣ ಕಷಾಯದ ಉದಯವಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಅಸಂಯತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು || ೧೧ || ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಜೀವಗಳು ಆಜಾರ್ಯರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಪ್ರವಚನದ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಅರ್ಥದ ಮೇಲೆಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆ || ೧೨ || ಯಾವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿವರಗಳಿಂದ ಬಾಗು ತ್ರಸ-ಸ್ಥಾನರ ಜೀವಗಳ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು—ಜೀವೇಂದ್ರ ದೇವನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಇದ್ದವನು—ಅವಿರತ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ || ೧೩ || ದೇಶವಿರತ—ಯಾವ ಜೀವನು ಜೀವೇಂದ್ರ ದೇವನಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ತ್ರಸಹಿಂಸೆಯಿಂದ ವಿರತ ಮತ್ತು ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವಿರತವಾಗುವದೋ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ವಿರತಾವಿರತನೆಂದು ಹೇಳುವರು. || ೧೪ || ಪ್ರಮತ್ತ ವಿರತ—ಸಕಲ ಸಂಯಮವನ್ನು ತಡೆಯುವಂಥ ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನವರಣ ಕಷಾಯದ ಉಪಶಮವಾಗುವದರಿಂದ ವೈರ ಸಂಯಮ.

ವಂತೂ ಆಗಿ ಹೋಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆ ಸಂಯಮದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಜ್ಞಾಲನ ಮತ್ತು ನೋಕಷಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಮಲವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರಮಾದವೂ ಕೂಡ ಆಗುತ್ತದೆ ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ವ್ರಮತ್ತ-ವಿರತವೆಂದು ಹೇಳುವರು. || ೧೫ || ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ (ಪ್ರೀತಿದಾ, ಭಕ್ತಕಥಾ, ರಾಷ್ಟ್ರಕಥಾ, ಅವನಿ ವಾಲಕಥಾ) ನಾಲ್ಕು ಕಷಾಯ (ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ, ಲೋಭ) ಐದು ಇಂದ್ರಿಯ (ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಸ್ವಾಣ, ಚಕ್ಷು, ಶ್ರೋತ್ರ) ನಿಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಣಯ (ಸ್ನೇಹ) ಇವು ಹದಿನೈದು ಪ್ರಮಾದಗಳಾಗಿವೆ. || ೧೬ || ಅವ್ರಮತ್ತ-ಯಾವ ಸಂಯತನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾದವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದೋ, ಯಾವನು ಪಂಚಮಹಾವ್ರತ ಹಾಗೂ ೨೮ ಮೂಲಗುಣಗಳೆಂಬ ಶೀಲದಿಂದ ಮಂಡಿತನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಯಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ವಿಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಅವ್ರಮತ್ತ ಸಂಯತನಿಸುತಾನೆ. ಆದರೆ ಇವನು ಇನ್ನೂ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮನ ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷಮಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ-ನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ' ಅರ್ಥಾತ್ ಉಪಶಮ ಅಧವಾ ಕ್ಷಮಕ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ || ೧೭ || ಅವಿರಾವಕರಣ-ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಅಧಿವ್ರವೃತ್ತಕರಣ ಇದ್ದದನ್ನು ಕಳೆದು, ಅವನು ಸಾಕಾರಿಯ ಅವ್ರಮತ್ತ ಪ್ರತಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನಂತಗುಣಿ ವಿಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇಂಥವನು ಅವಿರಾವಕರಣವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎಂಟನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ || ೧೮ || ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ಸಮಯವರ್ತಿ ಜೀವ, ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗದಂಥ ಅವಿರಾವ ವರಿಣಾಮವನ್ನು ಧಾರಣಮಾಡಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಗುಣಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅವಿರಾವಕರಣ ಎಂದು ಹೆಸರಿದೆ. || ೧೯ || ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ-ಅಂತರ್ಮುಹೂರ್ತ ಮಾತ್ರ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಆದಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಧ್ಯ ಅಥವಾ ಅಂತದ ಒಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಶರೀರದ ಅವಗಾಹನಾ ಮೊದಲಾದ ಬಾಹ್ಯ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮವೇ ಆದಿ ಅಂತರಂಗ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನು ಕಾಣಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ವರಿಣಾಮದ ನಿವೃತ್ತದಿಂದ ವರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ ವರಿಣಾಮವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಇನ್ನು ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಕಾಲವು ಎಷ್ಟಿರುವುದೋ ಅಷ್ಟೇ ಅದರ ವರಿಣಾಮವಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಕಾಲದ ವೃತಿಯೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣದ ಒಂದೇ ವರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ಈ ವರಿಣಾಮವು ಅತ್ಯಂತ ನಿರ್ಮಲಧ್ಯಾನರೂಪ ಅಗ್ನಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕರ್ಮವನವನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿ' ಬಿಡುತ್ತದೆ. || ೨೦-೨೧ || ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಾಂವರಾಯ-ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಚ್ಛಗೊಳಿಸಿದ ಕೇಶರೀ ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಕಾರದ ಕೆಂಗಾತಿಯು ನಿಲ್ಲುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಯಾರು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮರಾಗ (ಲೋಭ ಕಷಾಯ) ದಿಂದ ಕೂಡಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಾಂವರಾಯ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರೆಂದು ಹೇಳುವರು || ೨೨ || ಉಪಶಮ ಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ನಿರುವಂಧವನು ಇಲ್ಲವೆ ಕ್ಷಮಕಶ್ರೇಣಿಯನ್ನು ನಿರುವಂಧವನು ಯಾವನೇ ಇದರ ಯಾವ ಜೀವವು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಲೋಭದ ಉದಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ ಅದು ಹತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಈ ಜೀವವು ಯಥಾಖ್ಯಾತ ಜಾರಿತ್ರದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ನ್ಯೂನತೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿರುತ್ತದೆ || ೨೩ || ಉಪಶಾಂತ ಮೋಹ-ನಿರ್ಮಲ ಸರೋವರದಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಶರದ್ ಹುತುವಿನಲ್ಲಿಯ ಸರೋವರದ ಜಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಯಾರ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಉಪಶಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿರುವ ನಿರ್ಮಲ ವರಿಣಾಮ ಉಕ್ಕುವುದಾಗಿರುವುದೋ ಅದು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಉಪಶಾಂತ ಕಷಾಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೨೪ || ಕ್ಷೀಣ ಮೋಹ-ಯಾವ ನಿರ್ಗುಂಧರ ಚಿತ್ತವು ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷೀಣವಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಹಿತದ ನಿರ್ಮಲ ವಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಜಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿತರಾಗ ದೇವನು ಕ್ಷೀಣ ಕಷಾಯವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವರ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ || ೨೫ || ಸಯೋಗ ಕೇವಲೀ-ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನರೂಪಿ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಸಮೂಹದಿಂದ ಯಾರ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದೋ, ಯಾರಿಗೆ ನವ ಕೇವಲ ಲಬ್ಧಿಗಳು (ಪ್ರಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ಚರಿತ್ರೆ, ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ದಾನ, ಲಾಭ, ಭೋಗ, ಉಪಭೋಗ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ) ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ 'ಪರಮಾತ್ಮಾ' ಎಂಬ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಪ್ರಾವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದೋ, ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯ ಆಲೋಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವಂಥ ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಎನಿಸುವರು ಇವರು ಕಾಯ ಯೋಗದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಯೋಗಿ (ಹಾಗೆಯೇ ಘಾತಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು

ಗದ್ದಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ) ಜಿನನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಅನಾದಿನಿಧನ ಆರ್ಷ ಆಗಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೨೬-೨೭ || ಆಯೋಗ ಕೇವಲೀ—ಯಾವ ಜೀವವು ಹದಿನೆಂಟು ಸಾವಿರ ಶಿಲಗಳ ಒಡೆಯನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾವನಿಗೆ ಕರ್ಮವು ಬರುವ ಅನೇಕ ದ್ವಾರರೂಪ ಆಸ್ತವವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿಂತಿರುವುದೋ, ಯಾವನ ಕರ್ಮ ರೂಪೀ ರಜವು ಸಂಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಜೀವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೋ, ಯಾವನ ಕಾಯಯೋಗವೂ ಸಹ ಇಲ್ಲದಂತಾಗಿರುವುದೋ, ಅವನು ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿರುವ ಆಯೋಗ ಕೇವಲೀ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ || ೨೮ || ಸಿದ್ಧ—ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ರಹಿತರಾದವರು ಸಿದ್ಧರು. ಇವರು ಅನಂತಸುಖರೂಪೀ ಅಮೃತವನ್ನು ಅನುಭವಮಾಡುವಂಥ ಶಾಂತಿಮಯ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನವೀನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ಮಿಥ್ಯಾದರ್ಶನವೇ ಆದಿ ಬಾವ ಕರ್ಮರೂಪೀ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ರಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ನಿತ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಸುಖ, ವೀರ್ಯ, ಅವ್ಯಾಬಾಧ, ಅವಗಾಹನ, ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವ, ಅಗುರುಲಭು ಈ ಎಂಟು ಮುಖ್ಯಗುಣಗಳು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಅವರು ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕದ ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೨೯ ||

—ನೇಮಿಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಜೀವಕಾಂಡ

೧೨. ಮಾರ್ಗಣಾ ಸ್ಥಾನ

ಯಾವ ಭಾವದಿಂದ ಯಾವ ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವವು ಎಂಥ ವರಿಜಾಮವನ್ನು ಹೊಂದುವದೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಣಾಸ್ಥಾನಗಳ ವಿವರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇದೂ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ || ೧ || ಗತಿ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಕಾಯ, ಯೋಗ, ವೇದ, ಕಷಾಯ, ಜ್ಞಾನ, ಸಂಯಮ, ದರ್ಶನ, ಲೇಖ್ಯಾ, ಭವ್ಯ, ನಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಮತ್ತು ಅಜಾರ, ಇವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಣಾಗಳಾಗಿವೆ || ೨ || ಗತಿ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಗತಿ ನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಜೀವದ ವರ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನ ಮಾಡುವ ಜೀವದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಗತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನರಕಗತಿ, ತಿರ್ಯಾಗಗತಿ, ಮನುಷ್ಯಗತಿ, ದೇವಗತಿಗಳೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ || ೩ || ಇಂದ್ರಿಯ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೇದಗಳು ಒಂದು ಬಾವೇಂದ್ರಿಯ, ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರವೇಂದ್ರಿಯ. ಮತಿಜ್ಞಾನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ವಿತುಡ್ಧಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆ ವಿತುಡ್ಧಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಉಪಯೋಗಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬಾವೇಂದ್ರಿಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೆ ಶರೀರನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶರೀರದ ಚಿಹ್ನೆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಂದ್ರಿಯ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. || ೪ || ಜೀವಗಳ ಬಾಹ್ಯ ಚಿಹ್ನೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರವೇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆಗುವ ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ರೂಪ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ಇವುಗಳ ಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಏಕೇಂದ್ರಿಯ, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ, ತ್ರೀಂದ್ರಿಯ, ಚತುರೇಂದ್ರಿಯ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಅಂತರಿಕ ಭೇದಗಳಿವೆ. || ೫ || ಕಾಯ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಜಾತಿ ನಾಮಕರ್ಮದ ಅವಿನಾಶವೇ ತ್ರಸ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾವರ ನಾಮಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವ ಆತ್ಮದ ವರ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ಜಿನಮತದಲ್ಲಿ ಕಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ವನಸ್ಪತಿ ಮತ್ತು ತ್ರಸ ಎಂದು ಆರು ಭೇದಗಳಿವೆ || ೬ || ವೈದ್ಯ, ಆಹಾರ, ತೇಜ (ಅಗ್ನಿ) ವಾಯು ಇವುಗಳ ಶರೀರ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಅವುಗಳ ವೈದ್ಯಕ ಮೊದಲಾದ ನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯ ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೈದ್ಯಕ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತವೆ || ೭ || ಎರಡು, ಮೂರು, ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವಗಳಿಗೆ ವಿಳ ಭಗವಂತನು ತ್ರಸಕಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ || ೮ || ಯೋಗ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಪ್ರೌಢಲಿ ವಿವಾಹೀ ಶರೀರನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ವನ, ವಜನ, ಕಾಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಶಕ್ತಿಗೆ ಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೯ || ಸತ್ಯ, ಅಸತ್ಯ, ಉಭಯ ಮತ್ತು ಅನುಭಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಮನ, ವಜನಗಳ ಯಾವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದೋ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನ, ವಜನಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಹೆಸರಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ

ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆ ವ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೂ ಅದೇ ಹೆಸರಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೦ || ಸಮೀಚೀನ ಭಾವಮನಕ್ಕೆ (ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಶಕ್ತಿರೂಪ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ) ಅರ್ಥಾತ್ ಸಮೀಚೀನ ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮನಕ್ಕೆ ಸತ್ಯಮನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಇದರ ಮುಖಾಂತರ ಆಗುವ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸತ್ಯಮನೋ-ಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದುದಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾ ಎಂದು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಿಥ್ಯಾ ಈ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಮನಕ್ಕೆ ಉಭಯಮನವೆನ್ನುವರು. || ೧೧ || ಯಾವುದು ಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲವೋ ವ್ಯುಷೆಯೂ ಅಲ್ಲವೋ ಅದು ಅಸತ್ಯಮೃಷಾ ಮನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮುಖಾಂತರ ಯಾವ ಯೋಗವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಸತ್ಯಮೃಷಾಮನೋಯೋಗ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. || ೧೨ || ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಸತ್ಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ವಚನಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯವಚನವೆನ್ನುವರು ಇದರಿಂದಂಟಾಗುವ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಸತ್ಯವಚನಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದುದು ಮೃಷಾಯೋಗವು. ಇನ್ನು ಕೆಲ ಭಾಗ ಸತ್ಯ ಕೆಲ ಭಾಗ ಮೃಷಾ ಸೇರಿದ್ದು ಉಭಯ ವಚನಯೋಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೩ || ಯಾವುದು ಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಅಸತ್ಯವೂ ಅಲ್ಲವೋ ಅದು ಅನುಭಯ ವಚನಯೋಗವಾಗಿದೆ ಅಸಂಜ್ಞೆಗಳ ಸಮನ್ವ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಜ್ಞೆಗಳ ಆಮಂತ್ರಣೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳು ಅನುಭಯ ಭಾಷೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ || ೧೪ || ಜನವದ ಸತ್ಯ, ಸಮೃತಿ ಸತ್ಯ, ನ್ಯಾಯನಾ ಸತ್ಯ, ನಾಮ ಸತ್ಯ, ರೂಪ ಸತ್ಯ, ಪ್ರತಿತ್ಯ ಸತ್ಯ, ವ್ಯವಹಾರ ಸತ್ಯ, ಸಂಭಾವನಾ ಸತ್ಯ, ಭಾವ ಸತ್ಯ, ಉಪಮಾಸತ್ಯ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ಯವು ಹತ್ತು ವಿಧವಾಗಿದೆ || ೧೫ || ಬೇಯಿಸಿದ ಅಕ್ಕಿಗೆ ಅನ್ನವೆನ್ನಲಾಗುವುದು, ರಾಣಿಗೆ ದೇವಿ ಎನ್ನುವರು, ವಾಷಾಣಾದಿ ವ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಜಂಘ್ರವು ಭಗವಾನ್ ಎನ್ನುವುದು, ಯಾವನೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ಜನದತ್ತ ಎಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು, ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬಿಳಿಯೆನ್ನುವುದು, ಆವೇಕ್ಷಿತ ಉದ್ದಳತೆಗೆ ಉದ್ದವೆನ್ನುವುದು, ಉರುವಲ, ತರುವ, ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಉರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ 'ಅನ್ನಮಾಡುವ'ನೆಂದು ಹೇಳುವುದು, (ಇದು ಶಕ್ಯತೆಯ ವಿಚಾರದಿಂದಾಗಿದೆ) ಇಂದ್ರನು ಜಂಬುದ್ವೀಪವನ್ನು ಬದಲಿಸುವನೆನ್ನುವುದು, ಆಗಮಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ವಾವಕರ್ಮವನ್ನು ತಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದು, ವರೋಚನು ಅಳತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಇವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಸತ್ಯವಚನಗಳಿಗೆ ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಾಗಿವೆ || ೧೬-೧೭ || ಆಮಂತ್ರಣೇ, ಆಜ್ಞಾ ವನೀ, ಯಾಚನೀ, ಆವೇಕ್ಷನೀ, ಪ್ರಜ್ಞಾ ವನೀ, ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾನೀ, ಸಂಶಯವಚನೀ, ಇಜ್ಞಾಮರೋಮೀ ಮತ್ತು ಅನರಕ್ತರಗತಾ, ಇವು ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಅನುಭಯಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆಗಳಾಗಿವೆ ಯಾಕಂದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೇಳುವವರಿಗೆ ವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಕ್ತ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಅಂತ ಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ || ೧೮-೧೯ || ಔದಾರಿಕ, ವೈಕ್ರಿಯಿಕ, ಅಹಾರಿಕ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಶೈಜಸನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನಾವರಣಾದಿ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳ ಸಮೂಹಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಮಣ ಶರೀರವೆಂದು ಹೇಳುವರು || ೨೦ || ವೇದ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಪುರುಷ, ಸ್ತ್ರೀ, ನಪುಂಸಕರು ವೇದ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ಭಾವ ಪುರುಷ, ಭಾವ ಸ್ತ್ರೀ, ಭಾವ ನಪುಂಸಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನು ನಾಮ ಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಪುರುಷ, ದ್ರವ್ಯಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯನಪುಂಸಕರಾಗುತ್ತಾರೆ ಈ ಭಾವವೇದ ಮತ್ತು ದ್ರವ್ಯವೇದಗಳು ಬಹುತರವಾಗಿ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಿಷಮವೂ ಆಗುವವು (ಹೇಗೆಂದರೆ ನಪುಂಸಕ ವೇದದ ಉದಯವು ನಾರಕಿ ಮತ್ತು ಸಮೂರ್ಧನ ದ್ರವ್ಯ ನಪುಂಸಕದ ಹೊರತಾಗಿ ಪುರುಷ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಶರೀರ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ) || ೨೧ || ಕಷಾಯ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಜೀವದ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದೂ ಯಾರ ಸಂಸಾರ ರೂಪೀ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮರ್ಯಾದೆಯು ಅತ್ಯಂತ ದೂರವಿರುವುದೋ ಅವರ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಕರ್ಷಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡುವಂಥದೂ ಆದುದರಿಂದ ಕಷಾಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು || ೨೨ || ಕೋಲಧವು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ್ದಾಗಿದೆ ಒಂದು ಕಲ್ಲಿನ ರೇಖೆಯಂತೆ, ಇನ್ನೊಂದು ವೃದ್ಧಿಯ ರೇಖೆಯಂತೆ, ಮೂರನೆಯದು ಧೂಳಿಯೊಳಗಿನ ರೇಖೆಯಂತೆ, ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯದು ನೀರಿನೊಳಗಿನ ರೇಖೆಯಂತೆ ಇರುತ್ತವೆ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಪ್ರಕಾರದ ಕೋಲಧಗಳು ಕ್ರಮದಿಂದ ನರಕ, ತಿರ್ಯಕ್, ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ದೇವ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥವಾಗಿವೆ. || ೨೩ || ಮಾನವನು ನಾಲ್ಕುವಿಧವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಪ, ಎಲುವು, ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಬೆತ್ತ, ಇವುಗಳಿಂದ ಸಮಾನವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಮಾನಗಳೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ನರಕ, ತಿರ್ಯಕ್, ಮನುಷ್ಯ, ದೇವಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ || ೨೪ || ಮಾಯೆಯೂ ನಾಲ್ಕು

ವಿಧವಾಗಿದೆ ಬಿದರಿನ ದೇವರು, ಟಿಗರಿನ ಕೋಡು, ಗೋಮೂತ್ರ, ಬಾಯುಗುದ್ದಲಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಈ ಮಾಯೆವು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಮಾಯೆಗಳೂ ಸಹ ಜೀವಕ್ಕೆ ನರಕ, ತೀರ್ಥ, ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯುತ್ತವೆ. || ೨೫ || ಲೋಧ ಕಷಾಯವೂ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ—ಕ್ರಿಸ್ತಿ ರೋಗಕ್ಕೆ, ಸಮಾನವಾದುದು, ಚಕ್ರಮಲಕ್ಕೆ (ಬಂಡಿಯ ಗಾಲಿಗೆ ಹಾಕುವ ಎಣ್ಣೆ) ಸಮಾನವಾದುದು, ಶರೀರದ ಮಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು ಮತ್ತು ಅರಿಸಣಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು. ಇವೂ ಕ್ರಮದಿಂದನರಕ, ತೀರ್ಥ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ದೇವ ಗತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. || ೨೬ || ನರಕ, ತೀರ್ಥಂಜ, ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವ ಪ್ರಥಮ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕ್ರೋಧ, ಮಾನ, ಮಾಯಾ ಮತ್ತು ಲೋಭಗಳ ಉದಯವಾಗುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲವೆ ಲನಿಯುವುದು ಇರುತ್ತದೆ || ೨೭ || ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮತಿ, ಶ್ರುತಿ, ಅವಧಿ, ಮನಃಪರ್ಯಾಯ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ಎಂದು ಐದು ಭೇದಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ನಾಲ್ಕು ಕ್ಷಾಯೋವ-ಶಮಿಕವಾಗಿವೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ಷಾಯಿಕವಾಗಿದೆ. || ೨೮ || ಇಂದ್ರಿಯ ಮತ್ತು ಅನಿಂದ್ರಿಯ (ಮನ) ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಭಿಮುಖ ಮತ್ತು ನಿಯಮಿತ ಮಾರ್ಗಗಳ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿವಿಶೋಧಿಕ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದಕ್ಕೂ ಅವಗ್ರಹ, ಅಜ್ಞಾ, ಅಪಾಯ, ದಾರಣಗಳಿವೆ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಿವೆ || ೨೯ || ಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇವುಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಾನರೂಪ ಸಂಯೋಗವಾಗುವುದರಿಂದ ನಿಯಮವಾಗಿ ಅವಗ್ರಹರೂಪ ಮತಿಜ್ಞಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವಗ್ರಹ ಜ್ಞಾನದ ಮುಖಾಂತರ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿರುಕೊಕ್ಕುಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಕ್ರಿಯೆ ಈ ಮತಿಜ್ಞಾನವನ್ನೆಸಗುತ್ತದೆ. || ೩೦ || ಈ ಹಾ ಜ್ಞಾನದ ತರುವಾಯ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಶೇಷ ಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಾದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಅವಾಯವನ್ನಿಸುತ್ತದೆ ಇದರ ಮುಖಾಂತರ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುವು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮರೆಯದೆ ಇರುವುದು ಧಾರಣಾ ಜ್ಞಾನವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ || ೩೧ || ಮತಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ವಿಧವಾದ ಮಾರ್ಗದ ಅಧಾರದಿಂದ ಆಗುವ ಬೇರೊಂದು ಮಾರ್ಗದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು. ಈ ಜ್ಞಾನವು ನಿಯಮದಿಂದ ಮತಿ-ಜ್ಞಾನ ನೂರ್ವಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷರಾತ್ಮಕ, ಅನಕ್ಷರಾತ್ಮಕ, ನೆಂದೂ ಅಥವಾ ಶಬ್ದಜ್ಞ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಜ್ಞಾನವೆಂದೂ ಎರಡು ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತವಾದುದು ಶಬ್ದಜ್ಞ ಶ್ರುತಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ || ೩೨ || ದ್ರವ್ಯ, ಕ್ಷೇತ್ರ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ಜೀವಗಳ ಅನೇಕೈಯಿಂದ ಯಾವುದರ ವಿಷಯದ ಸೀಮೆಯಾಗುವುದೋ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆತ್ಮ ವಿಶದ್ವಿಯಿಂದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದೋ—ಅದಕ್ಕೆ ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪರಮಾಗಮದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸೀಮಾಜ್ಞಾನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಈ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವೋದ್ರದೇವರು ಭವಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಗುಣಪ್ರಕೃತಿಯೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ || ೩೩ || ಚಿಂತಿಸಿದ್ದು, ಚಿಂತಿಸದೆ ಇದ್ದುದು, ಸದ್ವದ್ವ ಕೆಲವೊಂದು ಜಾಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಭೇದಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳುದೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವುದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಜ್ಞಾನವು ಮನಃಪರ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಮನಃಪರ್ಯಾಯ ಜ್ಞಾನವು ಮಾನವ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗುತ್ತದೆ ದೇರಿ ಕಡೆಗೆ ಆಗದು. || ೩೪ || ಯಾವ ಜ್ಞಾನವು ಸಂಪೂರ್ಣ, ಸಮಗ್ರ, ಕೇವಲ, ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ರಹಿತ, ಸರ್ವ ಪದಾರ್ಥಗಳ, ಲೋಕಾಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಧಕಾರವಿಲ್ಲದುದಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವಾಗಿದೆ || ೩೫ || ಸಂಯಮ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಅಹಂಕಾರ, ಅಜ್ಞಾನ, ಸತ್ಯ, ಶಿಲ (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ) ಮತ್ತು ಅಜಗ್ರಹ ಈ ಐದು ಮಹಾವ್ರತಗಳನ್ನು ದಾರಣ ಮಾಡುವುದು, ಕರ್ಯಾ, ಬಾಹ್ಯ, ವಿಷಣ, ಆಹಾರ-ನಿಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಉದ್ವರ್ಗ ಈ ಐದು ಸಮಿತಿಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದು, ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು; ಮನ, ಮಹ, ಕಾಮರೂಪ ದುಡವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು; ಹಾಗೆಯೇ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು, ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮುದುನಿವೃತ್ತಿ ದರ್ಶನ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಸತ್ಯಾತ್ಮಕ ವಸ್ತುವಿನ ಆಕಾರದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಆಗದೆಯೂ, ಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯದೆಯೂ, ಯಾವ ಆತ್ಮಾವಧಾನರೂಪ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗ್ರಹಣವಾಗುವುದೋ ಅದನ್ನು ದ್ವೇಷ ಸಿಂಹಾರವೆಂದು ದರ್ಶನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೩೬ || ಯಾವ ಆತ್ಮಾವಧಾನವು ಚಕ್ರೋಂದ್ರಿಯದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಾಶವಾಗುವುದೋ, ಅದವು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಂಡುಬಂದ ಕೆಂಹಾಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತನವೆನ್ನುತ್ತದೆ ಇವು ಕಾರ್ಯಗಳೆನ್ನವು.

ಬೇರೆ ನಾಲ್ಕು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಇಲ್ಲವೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುವುದು ಅಜ್ಞಾನ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ || ೩೪ ||
 ಅವಧಿಜ್ಞಾನವಾಗುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವಧಿಗೆ ವಿಷಯವಾದಂಥ ವರಮಾಣುವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು
 ಮಹಾಸ್ವಂಧದ ವರೆಗೆ ಇರುವ ಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಯಾವುದು ಕಾಣುವುದೋ ಅದು ಅವಧಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ.
 || ೩೫ || ತೀವ್ರ, ಮಂದ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ
 ಆದಿ ವದಾರ್ಥಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಕಾಶವು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವರಿಮಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು
 ಯಾವುದು ಲೋಕಾಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದೋ ಅದು ಕೇವಲ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. || ೪೦ || ಲೇಶ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಣಾ
 —ಲೇಶ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು (ಸ್ವರೂಪ) ತಿಳಿದಿರುವ ಗಣಧರಾದಿ ದೇವರು ಲೇಶ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—
 ಯಾವುದರಿಂದ ಜೀವವು ತನ್ನನ್ನು ಪುಣ್ಯವಾಸಗಳ ಆಧೀನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೋ ಅಂದರೆ ಪುಣ್ಯವಾಸಗಳ ಲೇವವನ್ನು
 ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ ಲೇಶ್ಯೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು || ೪೧ || ಕಷಾಯೋದಯದಿಂದ ಅನುರಕ್ತ ಯೋಗ
 ವ್ಯವೃತ್ತಿಗೆ ಲೇಶ್ಯಾ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಎರಡರ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಕೃತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಅನುಭಾಗ ಮತ್ತು ವ್ರದೇಶ
 ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಬಂಧವೆನಿಸುವದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೪೨ || ಲೇಶ್ಯಗಳ ನಿಯಮದಿಂದ ಕೃಷ್ಣ, ನೀಲ
 ಕಾಂಕ್ಷೇಶ, ತೇಜ (ಪೀತ) ವದ್ಧ ಮತ್ತು ಶುಕ್ಲ ಎಂದು ಲೇಶ್ಯಗಳನ್ನು ಆರು ವಿಧವಾಗಿ ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.
 || ೪೩ || ಅಶುಭ ಲೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ಕಾರಿತಿ ತೀವ್ರತಮ, ತೀವ್ರತರ ಮತ್ತು ತೀವ್ರ ಈ ಮೂರು ಸ್ಥಾನ, ಹಾಗೆಯೇ
 ಶುಭ ಲೇಶ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಂದ, ಮಂದತರ, ಮಂದತಮ ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ ಯಾಕೆಂದರೆ
 ಕೃಷ್ಣಲೇಶ್ಯಾದಿ ಆರು ಲೇಶ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಶುಭಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜಘನ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಶುಭ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ
 ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಜಘನ್ಯದ ವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಷಟ್ ಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿತ್ತು. ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. || ೪೪ ||
 ಕೃಷ್ಣ ಆದಿ ಆರು ಲೇಶ್ಯೆಗಳುಳ್ಳ ಆರು ಜನ ವಧಿಕರು ವನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಫಲಭರಿತವಾದ ವೃಕ್ಷ
 ಒಂದನ್ನು ನೋಡಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ ಕೃಷ್ಣ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ನಾನು ಈ ಗಿಡವನ್ನು ಬೇರು ಸಹಿತ ಕಿತ್ತಿ
 ಇದರ ಫಲವನ್ನು ತಿನ್ನುವೆನೆನ್ನುವನು. ನೀಲ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಇದರ ಬೊಡ್ಡೆಯನ್ನೇ ಮುರಿದು ಫಲಗಳನ್ನು
 ಭಕ್ಷಿಸುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು ಕಾಂಕ್ಷೇಶ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಇದರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಬೊಂಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಫಲಗಳನ್ನು
 ತಿನ್ನುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿರುವನು ಪೀತ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಈ ವೃಕ್ಷದ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಬೊಂಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು
 ತಕ್ಕೊಂಡೇನೆಂದು ಬಯಸುವನು ವದ್ಧ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಈ ಗಿಡದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹರಿದು ತಿನ್ನುವೆನೆನ್ನುವನು ಶುಕ್ಲ
 ಲೇಶ್ಯೆಯವನು ಈ ವೃಕ್ಷದ ಹಣ್ಣು ತಾನಾಗಿಯೇ ಉದುರಿ ಬಿದ್ದಾಗ ತಿಂದೇನೆನ್ನುವನು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನೋವೋರ್ವಕವಾಗಿ
 ಯಾವ ವಚನ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ಯವೃತ್ತಿಯು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅದು ಲೇಶ್ಯೆಯ ಕರ್ಮವಾಗಿದೆ || ೪೫-೪೬ ||
 ತೀವ್ರ ಕ್ರೋಧ, ವೈರವನ್ನು ಬಿಡದ ಸ್ವಭಾವ, ಹೋರಾಡುವ ವ್ಯವೃತ್ತಿ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ದಯೆಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ದುಷ್ಕೃತನ,
 ಅನ್ಯರ ವತನಾಗದಿರುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣ ಲೇಶ್ಯೆಯವರ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ || ೪೭ || ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ
 ಮಂದತ್ವ, ಬುದ್ಧಿವಿಹೀನತ್ವ, ಕಲಾ-ಜಾತುಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಲುವತೆ ಇವೆ
 ನಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನೀಲಲೇಶ್ಯೆಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ || ೪೮ || ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುವುದು,
 ಅನ್ಯರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು, ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ದೋಷ ಲಂಟಿಸುವುದು, ಸ್ವತಃ ಬಹಳ ದುಃಖಿಯೂ
 ಭಯಗ್ರಸ್ತನೂ ಆಗಿರುವುದು, ಕಾರ್ಯಕಾರ್ಯಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಇವೆಲ್ಲ ಕಾಂಕ್ಷೇಶ ಲೇಶ್ಯೆಯವನ
 ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ || ೪೯ || ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ, ಅಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಯ, ಅಶ್ರೇಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವಂಥವನು,
 ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದರ್ಶಿ, ದಯಾ ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪರ, ಕೊನುಲ ಪರಿಣಾಮ ಉಳ್ಳವನು ಪೀತ
 ಲೇಶ್ಯೆಯವನಾಗಿರುವನು. || ೫೦ || ದಾನಶೀಲ, ಸಜ್ಜನ, ವಿಶುದ್ಧ, ಕರ್ಮಶೀಲ, ಅನ್ಯರ ಬಹಳ ಅವರಾಧಗಳನ್ನೂ
 ಕ್ಷಮಿಸುವಂಥವನು, ಸಾಧು ಮತ್ತು ಗುರುಜನರನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಕಾಣುವವನು ವದ್ಧ ಲೇಶ್ಯೆಯವನು
 || ೫೧ || ವಕ್ಷನಾಶ ಮಾಡದಿರುವಿಕೆ, ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧಿಸದಿರುವಿಕೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಭಾವ ಇಡುವಿಕೆ,
 ಇಷ್ಟದಲ್ಲಿ ರಾಗಿ, ಅನಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವೇಷ, ಕುಟುಂಬಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ಇವು ಶುಕ್ಲ ಲೇಶ್ಯೆಯವರ ಲಕ್ಷಣ-
 ಗಳಾಗಿವೆ. || ೫೨ || ಭವ್ಯತ್ವ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅನಂತ ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ, ಸುಖ ಮತ್ತು ವೀರ್ಯ
 ರೂಪ ಅನಂತ ಜತುಷ್ಕಯಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವದೆಂದೋ ಅದು ಭವ್ಯಸಿದ್ಧ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದುದು ಅರ್ಥಾತ್

ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎಂದೂ ಸಿದ್ಧತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಇರುವಂಥ ಜೀವವು ಅಭವ್ಯವಾಗಿದೆ. || ೫೩ || ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಐದು ಅಸ್ತಿತ್ವ, ನವ ವದಾರ್ಥ ಇವುಗಳನ್ನು ಜಿನ ಭಗವಂತನು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವರ್ಣಿಸಿರುವನೋ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಾಗಿದೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಿದೆ ಒಂದು ಕೇವಲ ಅಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಆಗಮ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಅಧಿಗಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಇದು ಯುಕ್ತ ತರ್ಕಸಹಿತ ವರೀಕ್ಷಾ ಪೂರ್ವಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವುದು || ೫೪ || ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವು ಕ್ಷೀಣವಾದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಾಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ನಿತ್ಯ ಅನ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ || ೫೫ || ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಉದಯದಿಂದ ವದಾರ್ಥದ ಯಾವ ಚಲ, ಮಲಿನ, ಅಗಾಧ ರೂಪ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ || ೫೬ || ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮದ ಉಪಶಮದಿಂದ ವದಾರ್ಥದ ಯಾವ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಉಂಟಾಗುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ರೇವೆಯು ನಿರ್ಮಲೀಕರಣದಿಂದ ತಳಕ್ಕೆ ಕುಳಿತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಈ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತದೆ || ೫೭ || ಒಂದು ಜೀವವು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದಿಲ್ಲ ಇಂಥದಕ್ಕೆ ನಾಸನ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಜೀವವು ಔಪಶಮಿಕ, ಕ್ಷಾಯಿಕ, ಕ್ಷಾಯೀವಶಮಿಕ, ಔದಯಿಕ ಮತ್ತು ವಾರಿಣಾಮಿಕ ದಾವಗಳಲ್ಲಿ ಐದನೆಯದಾದ ಪಾರಿಣಾಮಿಕ ಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. || ೫೮ || ಯಾವ ಜೀವಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಶ್ರದ್ಧೆಗಳೆರಡೂ ಇರುವವೋ ಅವಕ್ಕೆ ಸಮ್ಯಗ್ವಿಧ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು || ೫೯ || ಯಾವ ಜೀವವು ಜಿನೇಂದ್ರ ದೇವನು ಹೇಳಿದ ಆವ್ರ, ಆಗಮ, ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವದಿಲ್ಲವೋ, ಕುಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೂ ಹೇಳದೆ ಇರುವ ಮಿಥ್ಯಾ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಇಡುವನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಮಿಥ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ || ೬೦ || ಸಂಜ್ಞಾ ಮಾರ್ಗಣಾ—ನೋಇಂದ್ರಿಯಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯೋಪಶಮಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಂಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು ಯಾವ ಜೀವಗಳಿಗೆ ಈ ಸಂಜ್ಞೆಯು ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಆದರೆ ಕೇವಲ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಇರುವದೋ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅಸಂಜ್ಞೆಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರು || ೬೧ || ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು, ಅಹಿತವಾದುದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷಾ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದು ಇಚ್ಛಾ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೈಕಾಲುಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಅವಯವಗಳ ಚಲನವಲನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ವಚನರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪ ಒಗ್ಗೂ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಶ್ಲೋಕಾದಿಗಳ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಆಲಾಪವೆಂದು ಹೇಳುವರು ಇನ್ನು ಯಾವ ಜೀವವು ಈ ಶಿಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಗ್ರಹಣ-ಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಜ್ಞೆ ಎಂದು ಹೇಳುವರು ಈ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದ ಜೀವಗಳು ಅಸಂಜ್ಞೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. || ೬೨ || ಯಾವ ಜೀವವು ಕಾರ್ಯ ವ್ರತತ್ರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯದ ವಿಚಾರಮಾಡುವರೋ ಅದು ಸಮನಸ್ಕವು ಇಂದ ಜೀವವು ತತ್ತ್ವ, ಅತತ್ತ್ವಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ, ತನಗೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದುದು ಅಮನಸ್ಕ ಅಥವಾ ಅಸಂಜ್ಞೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ || ೬೩ || ಆಹಾರ ಮಾರ್ಗಣಾ—ಶರೀರ ನಾಮಕ ನಾಮಕರ್ಮದ ಉದಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಾತ್ಮಕ ದೇಹ, ವಚನ ಮತ್ತು ಮನಗಳು ರೂಪಗೊಳ್ಳಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಯೋಗ್ಯ ವುಧಲದ ಸೋಕರ್ಮ ವರ್ಗಣಾಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದೇ ಆಹಾರವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೬೪ || ವಿಗ್ರಹಗತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಒಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗಮನವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥ—ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ—ಜೀವವು, ಪ್ರತರ (ಅರ್ಥಾತ್ ವರ್ಗ ಪ್ರದೇಶಾನುಸಾರ) ಮತ್ತು ಲೋಕಪೂರಣ (ಅರ್ಥಾತ್ ಪಾನ ಪ್ರದೇಶಾನುಸಾರ) ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶದ ಮುಖಾಂತರ ನಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನು ತುಂಬಿರುವ ರೂಪ ನಮದ್ವಾತವನ್ನು ಹೊಂದುವಂಥ ಸಯೋಗ ಕೇವಲೀ, ಅಯೋಗ ಕೇವಲ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಈ ಜೀವಗಳಂತೂ ಅನಾಹಾರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಗಳು ಆಹಾರಕ ಎನಿಸುತ್ತವೆ || ೬೫ ||

—ನೇಮಿಕಂದ್ರಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಜೀವಕಾಂಡ.

೧೩. ಧ್ಯಾನ

ಅಭೇದ್ಯ ಕವಚದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತನಾದ ಸೈನಿಕನು ರಣಭೂಮಿಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ತತ್ಪ್ರವೀಣ ಅಲಂಘ್ಯನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದಂಥ ಸಾಧುವು ದೈರ್ಯ ರೂಪೀ ಕವಚದಿಂದ ಸುಸಜ್ಜಿತನಾಗಿ ವರೇಷಹಗಳೆಂಬ ವೈರಿಗಳಿಂದ ಅಲಂಘ್ಯನಿಸುತ್ತಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ || ೧-೨ || ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾದಂಥ ಪುರುಷನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಇಂದ್ರಿಯ, ಭಯ ಕಷಾಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರತಿ, ಅರತಿ, ಮೋಹಗಳನ್ನು ವಿನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೩ || ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವೂ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಈ ಧ್ಯಾನಗಳು ದುಃಖವನ್ನು, ದೂರಗೊಳಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಜನ್ಮ, ಜರಾ, ಮತ್ತು ಮರಣ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖದಿಂದ ಭಯಭೀತನಾದಂಥ ಪುರುಷನು ಈ ಎರಡೂ ಧ್ಯಾನಗಳ ಅರ್ಥಸಮಾಧಿಶಕ್ತಿ ಯುಕ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೪ || ಅಶುಭ ಧ್ಯಾನ-ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ವರೇಷಹಗಳಿಂದ ತ್ರಾಸಿತನಾದಾಗಲೂ ಆರ್ತ ಮತ್ತು ರೌದ್ರ ಈ ಎರಡು ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಕೂಡದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಬಹಳ ತವಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಾಧುಗಳನ್ನೂ ಸಹ ಆರ್ತ ಮತ್ತು ರೌದ್ರ ಧ್ಯಾನಗಳು ಸತ್ಯಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ || ೫ || ಆರ್ತಧ್ಯಾನ-ಆರ್ತಧ್ಯಾನವು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವೂ ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಸಂಸ್ಕರ ಅರ್ಥಾತ್ ಶಯ್ಯಾಗತ ಕ್ಷಪಕ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಭೇದಗಳನ್ನು ಮೋಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಮನೋಜ್ಞ ಅರ್ಥಾತ್ ಅನಿಷ್ಟದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ, ಇಷ್ಟ ವಿಯೋಗದಿಂದ, ಪರೇಷಹಗಳ (ದುಃಖ) ವೇದನೆಯಿಂದ ಹಾಗೆಯೇ ಭೋಗದ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಕಷಾಯಯುಕ್ತ ಭಾವವು ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಆರ್ತಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ || ೬-೭ || ರೌದ್ರಧ್ಯಾನ-ಸ್ವೈನಿತ್ಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಕಳವು, ಸುಳ್ಳು, ತನ್ನ ಸುರಕ್ಷಿತತೆ, ಈ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ವನಸ್ಪತಿ ಮೊದಲಾದ ದ್ವೀಂದ್ರಿಯಾದಿ ತ್ರಸ ಈ ಆರು ಕಾರ್ಯಗಳ ಜೀವಗಳನ್ನು ಘಾತಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಕಷಾಯಯುಕ್ತ ಪರಿಣಾಮವು ರೌದ್ರಧ್ಯಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. || ೮ || ಈ ಎರಡೂ ಆರ್ತ ಮತ್ತು ರೌದ್ರ ಧ್ಯಾನಗಳು ಮಹಾಭಯಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಸದ್ಗತಿಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇವುಗಳ ಅವತರಣಮಾಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮ, ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು || ೯ || ಶುಭಧ್ಯಾನ-ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳು ಮತ್ತು ಮನ, ವಚನ, ಕಾರ್ಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ರೂಪ ಯೋಗದ ನಿರೋಧದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಧಾಡುವಾಗ, ಕರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚಿಚ್ಚು ನಿರ್ಜರಾ, ಚಿತ್ತದ ವಶೀಕರಣ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಜಾರಿತ್ರಗಳೆಂಬ ಸನ್ಯಾಸದ ಅವಿನಾಶದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ, ಸಾಧುಗಳು ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ವದಾರ್ಥಗಳ ವಿಚಾರವು ಸುಳಿಯದಂತೆ ನೋಡಿ, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಹಿಂದುರುಗಿಸಬೇಕು ಮನಸ್ಸಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ತಡೆಯಬೇಕು, ಅದನ್ನು ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮನ, ವಚನ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಗಳ ಸಮಸ್ತ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಡೆದು ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆತ್ಮ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು || ೧೦-೧೨ || ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ-ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ವಿಕಾರಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ನಿರೋಧಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಆಜ್ಞಾ (ಆಗಮೋಪದೇಶ), ಆವಾಯ (ವಾವ ಹಾಗೂ ವುಣ್ಣುಗಳ ವಿಚಾರ), ವಿವಾಕ (ನಾನಾ ಕರ್ಮದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಫಲ), ಸಂಖ್ಯಾನ (ಲೋಕ ರಚನೆಯ ಸ್ವರೂಪ), ಇವುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರವೊರ್ವಕ ತೋರಿಸುವುದು-ಇದೇ ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. || ೧೩ || ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ-ಆರ್ಜವ ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಷ್ಕವಟಿ ಸರಳ ಭಾವ, ಲಘುತಾ ಅರ್ಥಾತ್ ನಿಷ್ಕರಿಗ್ರಹ, (ಇದಕ್ಕೇನೇ ಅಲ್ಪ ವರಿಗ್ರಹ ವೃತ್ತಿ ಎನ್ನಬಹುದು) ಮಾರ್ದವ ಅರ್ಥಾತ್ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರದ ಮದಗಳಿಲ್ಲದ ಕೋಮಲ ವೃತ್ತಿ, ಉಪತಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳಿಲ್ಲದ ಶಾಂತಭಾವ, ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಇಲ್ಲವೆ ನ್ಯಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ರುಚಿ ಅಂದರೆ ತತ್ತ್ವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ - ಈ ಧರ್ಮದ

ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತನಾದವನೇ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ವಾತ್ಸರ್ಯಗುಪ್ತನು. || ೧೪ || ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಅವಲಂಬನವು ಏನು ವಿದವಾಗಿದೆ — ವಾಚನಾ, ವೈಚ್ಛಿಕಾ, ವರಿವರ್ತನ ಅರ್ಥಾತ್ ಪಾರದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಆಮ್ನಾಯ, ಅನುವೇಶ್ವಾ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿದ ವದಾರ್ಥಜ್ಞಾನದ ಅನುಚಿಂತನೆ, ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮಕಥಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಮುತುಗಳ ವಿಚಾರ. || ೧೫ || ಏನು ಅಸ್ತಿತ್ವಾಯ, ಆರು ಜೀವನಿಕಾಯ, ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ವದಾರ್ಥಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತಗಳ ಮುಖಾಂತರವೇ ಯಾವನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವನೋ ಅವನು 'ಆಜ್ಞಾ ವಿಚಯ' ಧರ್ಮಧ್ಯಾನಯಿನಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೧೬ || ಜೈನಮತಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದ ಉಪಾಯ ಹಾಗೂ ಅಪಾಯ, ವಿಷ್ಣು ಅಲ್ಲದೆ ಜೀವಗಳ ಶುಭ, ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು 'ಅವಾಯ ವಿಚಯ' ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. || ೧೭ || ಜೀವದ ಒಂದು ಇಲ್ಲವೆ ಅನೇಕ ಭವಗಳಲ್ಲಿಯ ವಾಚ-ಪುಣ್ಯದ ಫಲಗಳ ವಿಚಾರ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮದ ಉದಯ, ಉದ್ಧಿರಣಾ, ಸಂಕ್ರಮಣ, ಬಂಧ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಚಿಂತನೆಯು 'ವಿವಾಕ ವಿಚಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ. || ೧೮ || ಅಧೋಲೋಕ, ತೀರ್ಥಲೋಕ, ಉರ್ಧ್ವಲೋಕ ಈ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳ ಭೇದೋಪಭೇದ, ಆಕಾರಾದಿ ಸಂಸ್ಥಾನ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳ ಹನ್ನೆರಡು ಅನುವೇಶ್ವೆಗಳ ಚಿಂತನ ಮಾಡುವುದು 'ಸಂಸ್ಥಾನ ವಿಚಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. || ೧೯ || ಆ ಹನ್ನೆರಡು ಅನುವೇಶ್ವೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ—ಅಧ್ರವ, ಅಕರಣ, ಏಕತ್ವ, ಅನ್ಯತ್ವ, ಸಂಸಾರ, ಲೋಕ, ಅತುಚಿತ್ವ, ಅನೃತ, ಸಂಸರ, ನಿರ್ಜರಾ, ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಬೋಧ ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥಾನ-ವಿಚಯ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ || ೨೦ || ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನ—ಒಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕೃತಕವು ಯಾವ ಲೇಶ್ಯಗಳ ಉಜ್ಜಲಿತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನೋ ಆಗ ಅವನು ಧರ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. || ೨೧ || ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವು ನಾಲ್ಕು ವಿದವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ವೈದ್ವತ್ಯ-ವಿತರ್ಕ ವಿಚಾರ, ಎರಡನೆಯದು ಏಕತ್ವ-ವಿತರ್ಕವಿಚಾರ, ಮೂರನೆಯದು ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಸಮುಚ್ಚಿನ್ಯ ಕ್ರಿಯಾ || ೨೨-೨೩ || ಮೋಕ್ಷನೀಯ ಕರ್ಮವು ಉಪಶಾಂತವಾದಂಥ ಸಾಧುವು ಅನೇಕ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮನವಚನ ಕಾಯರೂಪ ಯೋಗಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅವನು ವೈದ್ವತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವನು ಇನ್ನು ಪೂರ್ವಗಳ ಶ್ರುತಾಂಗದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಶಲಮತಿಗಳಾದ ಶ್ರುತಕೇವಲಿ ಸಾಧುಗಳು ವಿತರ್ಕ ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರುತದ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಈ ಧ್ಯಾನವು ವಿತರ್ಕ ರೂಪವಾಗಿದೆ ಅರ್ಥ ಅಂದರೆ ದೈವಯದ್ರವ್ಯ ಇದರ ವರ್ಯಾಯ ವಿಶೇಷಗಳು, ವ್ಯಂಜನ ಅಂದರೆ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ವಚನಗಳು, ಯೋಗ ಅಂದರೆ ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ—ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನವು ವರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುವ ವಿಚಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ವರ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ, ಒಂದು ಶ್ರುತವಚನದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರುತವಚನಕ್ಕೆ, ಒಂದು ಯೋಗದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಯೋಗಕ್ಕೆ ಧ್ಯಾನವು ವರಿವರ್ತನ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ವೈದ್ವತ್ಯ-ವಿತರ್ಕ-ವಿಚಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಥಮ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ || ೨೪-೨೬ || ಕ್ಷೀಣ ಕಷಾಯ ಸಾಧುವು ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯ ಇಲ್ಲವೆ ದ್ರವ್ಯ ವರ್ಯಾಯದ ಯಾವದಾದರೂ ಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವನು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಏಕತ್ವವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಶ್ರುತ ಕೇವಲಿ ಸಾಧುವು ಶ್ರುತದ ಆಧಾರದಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅದರಿಂದ ಅದು ವಿತರ್ಕರೂಪ-ವಾಗಿದೆ ಅರ್ಥ, ವ್ಯಂಜನ ಮತ್ತು ಯೋಗದ ಸಂಕ್ರಮಣವಾಗುದು ಅವಿಚಾರವಾಗಿದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಚಿಂತನವು ಅರ್ಥಾತ್ ವಿತರ್ಕವೆಂತೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ದ್ವಾನದ ವಿದಯವೆನಿಸುವಂಥ ದ್ರವ್ಯವು ಚಿಂತನೆಯ ನಾದನವಾದ ಯೋಗವು ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ಅದರ ವಿಚಾರ ಅರ್ಥಾತ್ ವರಿವರ್ತನವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಇದು ಏಕತ್ವ-ವಿತರ್ಕ-ಅವಿಚಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೆಯ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ || ೨೭-೨೯ || ಆದರೆ ಮೂರನೆಯ ಶುಕ್ಲಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿತರ್ಕ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಗಳು ಇರುವದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾಯಯೋಗವು ಇರುವುದರಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೂ ಧ್ಯಾನದ ವಿದಯವು ಸಂಪೂರ್ಣ ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯಗಳು ವಿಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತವೆ ಇದು ಸೂಕ್ಷ್ಮಕ್ರಿಯಾ ಪ್ರತಿಪಾತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಶುಕ್ಲ

ಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ || ೩೦ || ವಿತರ್ಕರಹಿತ, ವೀರ್ಜಾರಹಿತ, ಕ್ರಿಯಾರಹಿತ, ಸಮಸ್ತಶೀಲದ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಸಹಭಾವಿ, ಹಾಗೂ ಯೋಗದ ನಿರೋಧದೊಡನೆ ಯಾವ ಧ್ಯಾನವು ಆಗುವುದೋ ಅದು ಅಂತಿಮ ವೈವರತಕ್ರಿಯಾನಿವೃತ್ತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಉತ್ತಮ ಶುಕ್ಲ ಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ ಈ ಅಂತಿಮ ಹಾಗೂ ಅಪ್ರತಿವಾತಿ—ಎಂದೂ ಬಿಡದ—ಶುಕ್ಲ-ಧ್ಯಾನವನ್ನು—ಯೋಗದ ನಿರೋಧ ಮತ್ತು ಔದಾರಿಕ, ತೈಜಸ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಣ ಈ ಮೂರೂ ಶರೀರಗಳ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ-ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಅಯೋಗ ಕೇವಲಿಗಳು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ || ೩೧-೩೨ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕ್ರೋಧಾದಿ ಕಷಾಯಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಪಕನಿಗೆ ಧ್ಯಾನವೇ ಆಯುಧವಾಗಿದೆ. ಧ್ಯಾನರಹಿತ ಸಾಧುವು ಆಯುಧವಿಲ್ಲದ ಯೋಧನಂತೆ ಅಸಫಲನಾಗುತ್ತಾನೆ || ೩೩ || ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣೆಯ ನಾಥನವು ಕವಚವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಕಷಾಯಗಳ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನವೇ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ನಾಥನವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕವಚವಿಲ್ಲದ ಸೈನಿಕನು ನಾಶಹೊಂದುವಂತೆಯೇ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡದ ಕ್ಷಪಕನು ತನ್ನನ್ನು ಕಷಾಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು || ೩೪ ||

—ಶಿವಾರ್ಯಕೃತ ಭಗವತೀಪರಾಧನಾ.

೧೪. ನ್ಯಾಡ್ವಾದ

ಜೀವಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸಮೂಹವು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಭಾವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದರ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣದ ಹೇತುವೆನಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ನಯಗಳ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. || ೧ || ದ್ರವ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಕ ಸ್ವಭಾವವು ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗಿದೆ ಯಾವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ 'ಅಸ್ತಿ' ಅರ್ಥಾತ್ ಭಾವಾತ್ಮಕ ಸತ್ತೆಯು ನೋಡಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವ ಉಂಟಾದ ಸಮಸ್ತ ಭಾವಾತ್ಮಕ ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಮಾನವಾಗಿದೆ || ೨ || ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯವು ಸತ್ತಾರೂವಾಗಿದೆಯೋ ಅದು ಪ್ರಮಾಣದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಪೂರ್ಣ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಪ್ರಮಾಣದ ಮುಖಾಂತರವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ಅಂಶಕ್ಕೆ ನಯನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ನಯದ ಈ ಅಂಶಿಕ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮಕತೆಯು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ 'ನ್ಯಾತ್' ವಚನದಿಂದ ಪ್ರಕಟಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ || ೩ || ಯಾವುದೇ ದ್ರವ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷರೂಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರೂ ಪ್ರಕಾರದ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿರೋಧವೂ ಇಲ್ಲ ವದಾರ್ಥಗಳ ಆ ದ್ವಿರೂಪಕತೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಅವಿರೋಧದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. || ೪ || ಈ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯ ಅವೇಕ್ಷೆಯ ವಾಚಕ 'ನ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದವು ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡಿದೆ ಇದರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಅವೇಕ್ಷಾರಹಿತ ವಿಕಾಂತರೂಪ ವಚನವಾಗುವುದರಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ, ಇವೆರಡರ ವಿಷಯವೂ 'ನ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗದ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವಾಗ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಶೇಷ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವದಾದಲ್ಲಿ 'ನ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರವೇ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವುದು ಉಚಿತವಾಗಿದೆ ಒಂದು ಅವೇಕ್ಷೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಈ ಸ್ವರೂಪವು ಹೀಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅನ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣಗಳೂ ಆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತವೆಯಾಯಿತು || ೫ || ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣ-ಧರ್ಮಗಳು ನಯ ವಿಷಯಕ್ಕಿರಲಿ, ಪ್ರಮಾಣ ವಿಷಯಕ್ಕಿರಲಿ ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಸಾವೇಕ್ಷೆವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ ಅಂದಮೇಲೆ ಸಾವೇಕ್ಷೆತ್ವವೇ ತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ನಿರವೇಕ್ಷತೆಯು—ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾದುದು—ಅತತ್ತ್ವವಾಗಿದೆ || ೬ || ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ 'ನ್ಯಾತ್' ಶಬ್ದವು ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ವಿನೇಕದ ರೂಢಿಯಿಂದಲೇ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಧಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ವೇಧಾತ್ಮಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದವು ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸಾವೇಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ || ೭ || ಪ್ರಮಾಣ, ನಯ, ದುರ್ನಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟ ಮಾಡುವಂಥ ಏಕೂ ಭಂಗಗಳು ಅರ್ಥಾತ್ ವಚನದ ಕೈಲಿಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನ್ಯಾತ್ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಸಾವೇಕ್ಷತೆಯು ಸ್ಥಾಪಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ, ಮತ್ತು ವಚನ ಪ್ರಮಾಣರೂಪವಾಗುತ್ತದೆ

ಅವುಗಳ ಒಂದೊಂದು ವಚನವು ಭಗ ನೆಯದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಂಶ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಸಾಪೇಕ್ಷರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ವಾಕ್ಯಗಳು ನಯರೂಪವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತ್ಮ ಶಬ್ದದ ಅಭಾವವಿರುವುದೋ ಆಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ ಆಗ ಅದು ವಿಶಾಂತ ಅರ್ಥವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು. ಅದೇ ಅದರ ದುರ್ನಯ ರೂಪವಾಗಿದೆ || ೮ || ಆ ವಿಳು ಪ್ರಮಾಣ-ಭಂಗಗಳು ಹೀಗೆ ಇವೆ-೧ ಸ್ವಾತ್ಮ ಅಸ್ತಿ, ೨ ಸ್ವಾತ್ಮ ನಾಸ್ತಿ, ೩ ಸ್ವಾತ್ಮ ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ, ೪ ಸ್ವಾತ್ಮ ಅವಕ್ರವ್ಯ, ೫ ಸ್ವಾತ್ಮ ಅಸ್ತಿ ಅವಕ್ರವ್ಯ, ೬ ಸ್ವಾತ್ಮ ನಾಸ್ತಿ ಅವಕ್ರವ್ಯ, ೭ ಸ್ವಾತ್ಮ ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ರವ್ಯ || ೯ || 'ಸತ್' ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ ವ್ರತಿಯೊಂದು ದ್ರವ್ಯವೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಸತ್ತೆಯ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ಅಸ್ತಿ' ಸ್ವಭಾವಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದೇ ದ್ರವ್ಯವು ವರದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ 'ನಾಸ್ತಿ' ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ || ೧೦ || ಯಾವಾಗ 'ಸ್ವ' ಮತ್ತು 'ವರ' ಈ ಎರಡೂ ನಯಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಥನಮಾಡ ಹೋದಲ್ಲಿ ಆ ದ್ರವ್ಯವು 'ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ' ರೂಪ-ದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಆ ವಸ್ತುವು 'ಅವಕ್ರವ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಯಾವಾಗ ಈ ಅವಕ್ರವ್ಯತೆಯ ಮೇಲೆ, ಮೇಲಿನ ಮೂರೂ ನಯಗಳ-ಹೊತೆ ಹೊತೆಗೇನೇ-ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕಾಗುವುದೋ ಆಗ 'ಅಸ್ತಿ-ಅವಕ್ರವ್ಯ' 'ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ರವ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ರವ್ಯ' ಈ ಮೂರು ಭಂಗಗಳು ಉತ್ಪನ್ನ-ವಾಗುತ್ತವೆ. || ೧೧ || ಇನೇ ಅಸ್ತಿ, ನಾಸ್ತಿ, ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ, ಅವಕ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಸ್ತಿ ಅವಕ್ರವ್ಯ, ನಾಸ್ತಿ ಅವಕ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿ-ನಾಸ್ತಿ-ಅವಕ್ರವ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ವಚನ-ಭಂಗವು ಯಾವಾಗ 'ಸ್ವಾತ್ಮ' ಶಬ್ದದಿಂದ ರಹಿತವಾಗುವಾಗ ನಯ ಸಾಪೇಕ್ಷವಾಗಿದೆ ನಿರಪೇಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ದುರ್ನಯಭಂಗ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ದೂಷಿತ ವಚನಭಂಗವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ || ೧೨ || ಯಾವಾಗ ಸ್ವ, ವರ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿವಕ್ಷಾಗಳಲ್ಲಿಂದ 'ಅಸ್ತಿ' 'ನಾಸ್ತಿ' ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿವಕ್ಷಾ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ, ಆಗ ಅದರ ಪ್ರತಿವಕ್ಷೀ ಸ್ವಭಾವವೂ ಅನುಷಂಗಿಕ ರೂಪದಿಂದ ಅದರ ಅನುಕರಣ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಕಥನದಲ್ಲಿ ಈ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವವನ್ನು 'ಸ್ವಾತ್ಮ' ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರ ಅವಶ್ಯ ಸಾಧಿಸಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೧೩ || ದ್ರವ್ಯವು ಧರ್ಮಿಯಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಸ್ವಭಾವ, ಗುಣಾತ್ಮಕತೆಗಳು-ನಾನಾ ಗುಣಗಳ ಸಮೂಹರೂಪ-ದ್ರವ್ಯದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ ಆ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳು ಒಂದೊಂದು ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಆ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದೂ ಕೂಡ ವರಸ್ವರ ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ ಅದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಗುಣ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯ ಭಾವಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಯಾವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ಧರ್ಮವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳು ಗುಣವೆನಿಸುತ್ತವೆ || ೧೪ || ವಸ್ತು-ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಯಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ-ಲಾಗುತ್ತದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾತ್ಮ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾವಾಗ ನಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗುವವೋ ಆಗ ಅವು ಯುಕ್ತರೂಪ ಎನಿಸುತ್ತವೆ ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲದೆ ತತ್ತ್ವದ ನಿರೂಪಣೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ || ೧೫ || ತತ್ತ್ವವು ಹೇಯ ಮತ್ತು ಉಪಾದೇಯ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವರದ್ರವ್ಯವೆಂತೂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಹೇಯವೆಂದೇ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಸ್ವದ್ರವ್ಯವೂ ಸಹ ನಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಯ ಇಲ್ಲವೆ ಉಪಾದೇಯವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತವೆ. || ೧೬ || ವಿಶಾಂತ, ವಿವರೀತ ಮೊದಲಾದ ಮಿಥ್ಯಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಗೂ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿವೃತ್ತಿ ಸಹಿತ ಆತ್ಮರೂಪವೂ ಸಹ ನಿಯಮದಿಂದ ತತ್ವಗಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನನಮಯ ವೀತರಾಗ ಆತ್ಮನು ದ್ವಾನಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದಾನೆ ಹೀಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಅಭಿಲಾಷೆಯು ಜೀವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೧೭ || ಯಾವ ನಯದ ಮುಖಾಂತರ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ 'ಸ್ವಾತ್ಮ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಭೇದವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದು 'ವ್ಯವಹಾರ ನಯ'ವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಯಾವ ನಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿನ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅಭೇದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದು ನಿಶ್ಚಯನಯವಾಗಿದೆ || ೧೮ || ನಿಶ್ಚಯ ನಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವುದು ವಿಶರೂಪ ಮತ್ತು ಧೈಯರೂಪ ಆಗಿದೆಯೋ ಅದೇ ವ್ಯವಹಾರ ನಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಅನ್ಯ

ವ್ರಹಾರ ಅರ್ಥಾತ್ ನಾನಾ ರೂಪ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯೇಯ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಿಶ್ಚಯ ನಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿಜವಾದ ಆತ್ಮನು ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಿದ್ಧರೂಪಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯವಹಾರ ನಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಸಾರೀ ಆತ್ಮನು ತನ್ನ ರಾಗಾದಿ ವಿಭಾವಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧನೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರೀ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಜೀವಗಳು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ || ೧೯ || ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ, ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಈ ಮೂರು ನಯಗಳು ಭೂತಾರ್ಥ ಅರ್ಥಾತ್ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವಂಥವಾಗಿವೆ. ಅನ್ಯ ಅನೇಕ ನಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಆದರೆ ಶುದ್ಧರೂಪದಿಂದ ನಯಗಳು ಎರಡೇ ಇವೆ ಅವು ನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಂದಿವೆ ಹಾಗೆಯೇ ವಸ್ತುವಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ದ್ರವ್ಯತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸ್ವರೂಪದ ಬೋಧಮಾಡುವಂಥದು ನಿಶ್ಚಯನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೨೦ || ಯಾವ ಭಾವವು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನದೋ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ಭಾವಕ್ಕೆ ಭೇದವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಇದು ವರಮ ಭಾವಗ್ರಾಹಿಯಾದ ನಿಶ್ಚಯನಯದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ || ೨೧ || ತತ್ತ್ವಾನ್ವೇಷಣ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನಯ ವಿಷಯದ ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯುಕ್ತವರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ಯಾಕಂದರೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅನುಭವವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ (ವಿನೋ ಉಂಟಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಜ್ಞಾನವು ಶ್ರುತದ ಆಧಾರದಿಂದ ಆಗಿರುತ್ತದೆ) || ೨೨ || ವಸ್ತುವಿನ ಅನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ವಿಕಾಂತ ರೂಪದಿಂದ ಒಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ದ್ರವ್ಯದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಸಿದ್ಧಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವು ಅನೇಕಾಂತದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಅದರಿಂದ 'ಸ್ಯಾತ್' ತಬ್ಬದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಅನೇಕಾಂತವನ್ನು ಜಿನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೨೩ ||

ದೇವನೇನಕೃತ ನಯಚಕ್ರ ೨೪೫-೨೬೭.

೧೫. ನಯವಾದ

ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ವಿರಕ್ತ, ನಮಸ್ತ ಕರ್ಮಮಲದಿಂದ ವಿಮುಕ್ತ ಹಾಗೂ ವಿಶುದ್ಧ, ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿರ ಜಿನೇಂದ್ರನಿಗೆ ವಂದಿಸಿದ ತರುವಾಯ ನಯದ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆ || ೧ || ನಯಲಕ್ಷಣ-ವಸ್ತುವಿನ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಂಶವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವಂಥ ಯಾವ ಕೃತಭೇದವು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ವಿಶಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಇದೇ ನಯರೂಪ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾರಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ || ೨ || ನಯಜ್ಞಾನದ ಹೊರತಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನ್ಯಾಯದ ಸ್ವರೂಪದ ಬೋಧವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಯಾವನು ವಿಕಾಂತರೂಪದ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ವಿನಾಶಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ಅವನು ನಯದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು || ೩ || ಧರ್ಮವಿಹೀನ ಮನುಷ್ಯನು ಸುಖದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಅವನಿಗೆ ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲ ನೀರನ್ನುಳಿದು ನೀರಡಿಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನ್ನಿ-ವುದು ಅಸಫಲವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಯಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯನು ದ್ರವ್ಯಗಳ ನಿಶ್ಚಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವೇಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಎಂದೂ ಸಫಲವಾಗಲಾರದು || ೪ || ಮೂಲ ನಯಗಳೆಂದು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಅನೇಕ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ನಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ನಯಗಳ ಭೇದೋಪಭೇದಗಳೇ ಆಗಿವೆ || ೫ || ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ಇವೆರಡು ಮುಖ್ಯ ನಯಗಳು, ಹಾಗೂ ನೈಗಮ, ಸಂಗ್ರಹ, ವ್ಯವಹಾರ, ಋಜುಸೂತ್ರ, ಶಬ್ದ, ಸಮಭಿರೂಪ ಮತ್ತು ವಿವಂಛಿತ ಈ ಏಕು ನಯಗಳು ಹೀಗೆ ನಯದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಭೇದಗಳಿವೆ ಮೂರು ಉಪ-ನಯಗಳು ಎನಿಸುತ್ತವೆ || ೬ || ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಭೇದಗಳಿವೆ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕದಲ್ಲಿ ಆರು, ನೈಗಮ ನಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು, ಸಂಗ್ರಹ ನಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು, ವ್ಯವಹಾರ ಋಜುಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡೆರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ನಯಗಳು ಒಂದೊಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ನಯಗಳು ೧೦+೬+೩+೨+೨+೨+೨=೨೪ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಉಪನಯದ ಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ || ೭-೮ || ಸದ್ಭೂತ, ಅಸದ್ಭೂತ ಮತ್ತು ಉಪಚರಿತ ಇವು ಉಪನಯದ ಮೂರು ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಸದ್ಭೂತವು ಎರಡು ವಿಧ,

ಅಸಹಭೂತವು ಮೂರು ವಿಧ, ಉಪಚಾರಿತವೂ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಉಪನಯದ ಭೋದೋಪ-
ಭೇದಗಳು ೨+೩+೩=೯ ಆಗುತ್ತವೆ || ೯ || ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ವಿಷಯವು ದ್ರವ್ಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯದ ವಿಷಯವು ದ್ರವ್ಯದ ವರ್ಯಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಸಹಭೂತ ಉಪನಯದ ವಿಷಯವು ಎರಡು
ಪ್ರಕಾರದ ವದಾರ್ಥ, ಅಸಹಭೂತ ಉಪನಯದ ವಿಷಯವು ಒಂಥತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ವದಾರ್ಥ, ಉಪಚಾರಿತ
ಉಪನಯದ ವಿಷಯವು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ವದಾರ್ಥಗಳು ಆಗುತ್ತದೆ. || ೧೦ || ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ಯಾವ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಗೌಣವೆಂದು ತಿಳಿದು, ದ್ರವ್ಯವು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ
ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವೆಂದು ಹೆಸರು ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗೌಣವೆಂದು ತಿಳಿದು, ವರ್ಯಾಯವನ್ನು
ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. || ೧೧ || ಹೆತ್ತು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯಗಳು ಕರ್ಮದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಜೀವವನ್ನು ಯಾವುದು ಸಿದ್ಧ ಹಾಗೂ ಮುಕ್ತ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದು
ಗ್ರಹಣಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಕರ್ಪೋಪಾಧಿ ನಿರವೇಕ್ಷೆ ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ || ೧೨ ||
ಉತ್ಪಾದ ಹಾಗೂ ವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವಿಕೆಯು ಸತ್ತಾಗ್ರಾಹಕ
ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ. || ೧೩ || ಗುಣ, ಗುಣಿ, ದ್ರವ್ಯ, ವರ್ಯಾಯ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ
ವದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಭೇದವನ್ನು ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅದು ಭೇದವಿಹಿಲ್ಲನಿರವೇಕ್ಷೆ ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯವಾಗಿದೆ || ೧೪ || ಜೀವದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನ, ದರ್ಶನ ಮೊದಲಾದ ಭಾವಗಳೆನೆಯೋ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿ
ವಿಭಾವಗಳನ್ನು ಸಹ ಜೀವದ ಭಾವಗಳೆಂದೇ ಹೇಳುವ ಶ್ರಮವು ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಾವೇಕ್ಷೆ ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯವಾಗಿದೆ || ೧೫ || ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯಸಹಿತ ಸತ್ತೆಯನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡಿ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ
ಒಂದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೂರೂ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು—ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ, ಧೃವ್ಯಗಳನ್ನು—ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದೋ
ಅದು ಉತ್ಪಾದವ್ಯಯನಾವೇಕ್ಷೆ ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ || ೧೬ || ಗುಣ ಮತ್ತು ಗುಣಿ
ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿದ್ದೂ ಸಹ ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೋ ಅದು
ಭೇದಕಲ್ಪನಾನಾವೇಕ್ಷೆ ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ || ೧೭ || ಗುಣ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯರೂಪ
ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತು ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅನ್ಯಯರೂಪದಿಂದ ಇದೂ ದ್ರವ್ಯವಾಗಿದೆ, ಅದೂ ದ್ರವ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ ಈ
ಪ್ರಕಾರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪನಮಾಡುವುದೋ ಅದನ್ನು ಅನ್ಯಯ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೮ ||
ಯಾವುದು ಸ್ವದ್ರವ್ಯ, ಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರ, ಸ್ವಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸ್ವಚತುಷ್ಟಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ
ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್ಕಾರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದೋ ಅದು ಸ್ವದ್ರವ್ಯಾದಿಗ್ರಾಹಕ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ
ಹಾಗೆಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ವಿವರೀತವಾಗಿ ಯಾವುದು ವರದ್ರವ್ಯ, ವರಕ್ಷೇತ್ರ, ವರಕಾಲ ಮತ್ತು ವರಭಾವ ಈ ವರಚತುಷ್ಟಯದ
ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯದ ಅಸತ್ಕಾರೂಪವನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದೋ ಅದು ವರದ್ರವ್ಯಾದಿಗ್ರಾಹಕ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯವಾಗಿದೆ. || ೧೯ || ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅದರ ಅಶುದ್ಧ, ಶುದ್ಧ ಮತ್ತು ಉಪಚಾರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ
ರಹಿತ ಕೇವಲ ವರಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಮುಖ ಭಾವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದೋ ಅದಕ್ಕೆ—ಸಿದ್ಧಿಯ
ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ—ವರಮ ಭಾವಗ್ರಾಹಕ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದು.
|| ೨೦ || ಆರು ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯಗಳು—ಜಂಧ್ರ, ಸೂರ್ಯ ಅದಿ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಅಕ್ಕಿತ್ತಿಮ,
ಅನಾದಿ, ಅನಿಧನ ಮತ್ತು ಅನಂತವೆಂದು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಜನ ಭಗವಂತನು ಅನಾದಿ ನಿತ್ಯ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ
ನಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. || ೨೧ || ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯವಾದ ಮೇಲೆ ವಿನಾಶದ ಕಾರಣವು ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಆಗ
ಜೀವವು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದು ಜೀವದ ಮುಕ್ತ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ನಾದಿ ಮತ್ತು
ನಿತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುವುದೋ ಅದು ಸಾದಿನಿತ್ಯ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ. || ೨೨ || ಯಾವುದು ಸತ್ತೆಯನ್ನು
ಅಮುಖ್ಯಗೊಳಿಸಿ ದ್ರವ್ಯದ ಉತ್ಪಾದ ಮತ್ತು ವ್ಯಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುತ್ತದೆಯೋ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕಾಗಿ
ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅನಿತ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ಉಳ್ಳುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆಯೋ ಅದು ಅನಿತ್ಯಶುದ್ಧ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವೆಂದು
ಹೇಳಿದೆ. || ೨೩ || ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾದ, ವ್ಯಯ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿ ಈ ಮೂರೂ
ಗುಣಗಳಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೋ ಅದು ಅನಿತ್ಯ-ಅಶುದ್ಧ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ. || ೨೪ ||

ಯಾವುದು ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಗಳ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧರಿಗೆ ಸಮಾನ ಶುದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳುವುದೋ ಅದು ಅನಿತ್ಯ-ಶುದ್ಧ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ. || ೨೫ || ನಾಲ್ಕು ಗತಿಯೊಳಗಿನ ಜೀವಗಳ ವರ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಯಾವುದು ಕರ್ಮದ ಉಪಾಧಿಯ ಸಂಯೋಗದ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧ ಎಂದು ಹೇಳುವುದೋ ಅದು ವಿಭಾವ-ಅನಿತ್ಯ-ಅಶುದ್ಧ ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯವಾಗಿದೆ || ೨೬ || ಮೂರು ನೈಗಮ ನಯಗಳು-ಯಾವ ದ್ರವ್ಯ ಅದವಾ ಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವಂಥದು ಭೂತ ನೈಗಮ ನಯವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ನಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆದ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ನಿರ್ವಾಣಜತುರ್ಧರಿಯ ದಿನವೆಂದು ಹೇಳಿ 'ಇಂದು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ನಿರ್ವಾಣವಿದೆ' ಎನ್ನುವುದು ಈ ನಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ || ೨೭ || ಯಾವ ಕಾರ್ಯವು ಈಗ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಜನರು ಕೇಳದರೆ ಪೂರ್ಣ ಆಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವುದು ವರ್ತಮಾನ ನೈಗಮ ನಯವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಅನ್ನವನ್ನು ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದಾಗ 'ಇಂದು ಅನ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳುವಿಕೆಯಾಗಿದೆ || ೨೮ || ಯಾವ ಕಾರ್ಯವು ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವೆಂದದೆಯೋ ಅದು ಇನ್ನೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವಿಕೆಯು ಭಾವಿ ನೈಗಮ ನಯವಾಗಿದೆ ಇನ್ನೂ ಹೋಗದೆ ಇದ್ದವನನ್ನು ಹೋದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಈ ನಯದ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. || ೨೯ || ಎರಡು ಸಂಗ್ರಹ ನಯಗಳು-ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ವಿಶೇಷ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿಂದಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ 'ಸತ್ತ್ವ' ಗುಣಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಸ್ತಿರೂಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು ಶುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ ನಯವಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಾಂತರ ಸಮಾನತೆಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಒಂದನ್ನು ಭಿನ್ನ ಜಾತಿ ವಿಶೇಷವೆಂದು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದು ಅಶುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ ನಯವಾಗಿದೆ || ೩೦ || ಎರಡು ವ್ಯವಹಾರ ನಯಗಳು-ಸಂಗ್ರಹ ನಯದ ಮುಖಾಂತರ ಗ್ರಹಣಮಾಡಿದ ಸಮಸ್ತ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭೇದಮಾಡುವಂಥದು ಶುದ್ಧಾರ್ಥಭೇದಕ ವ್ಯವಹಾರ ನಯವಾಗಿದೆ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಮತ್ತು ಅಜೀವ ಎಂದು ಎರಡು ಬೇದಗಳಿವೆ. ಈ ಅವಾಂತರ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಬೇದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂಥದು ಅಶುದ್ಧಾರ್ಥಭೇದಕ ವ್ಯವಹಾರ ನಯವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಜೀವದ ಎರಡು ಬೇದಗಳು ಸಂಸಾರೀ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತ ಎಂದಿವೆ. || ೩೧ || ಎರಡು ಪುಜುಸೂತ್ರ ನಯಗಳು-ಪುಜುಸೂತ್ರದ ವಿಷಯವು ವಸ್ತುವಿನ ವರ್ತಮಾನ ವರ್ಯಾಯ ಮಾತ್ರ ಆಗಿದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಒಂದು ಸಮಯದೊಳಗಿನ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದೋ ಅದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪುಜುಸೂತ್ರ ನಯವಾಗಿದೆ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಶಬ್ದವು ಕ್ಷಣಿಕವೆಂದು ಹೇಳುವುದಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಯಾವುದು ದ್ರವ್ಯದ ವರಿಮಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ-ವಿಶೇಷವನ್ನು ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದೋ ಅದ ಸ್ಥೂಲ ಪುಜುಸೂತ್ರ ನಯವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯದ ತುಂಬ ಇರುವ ವರ್ಯಾಯವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗುತ್ತದೆ || ೩೨-೩೩ || ಶಬ್ದನಯ-ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗಭೇದದಿಂದ ಅರ್ಥಭೇದವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು ಶಬ್ದನಯವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ವುಷ್ಯ ಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಿದ್ದಾಗ ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಸಕ್ಷತ್ರವಾಗಿದೆ ಪುಷ್ಯ ಎಂದು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಾದಾಗ ಒಂದು ತಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. || ೩೪ || ಇಲ್ಲಿವೆ ವ್ಯಾಕರಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥದ ರೂಢಿಯದೆಯೋ ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಆ ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು ಶಬ್ದನಯವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ದೇವ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅದರ ಸುಗೃಹೀತ ಅರ್ಥ ದೇವ ಅರ್ಥಾತ್ ಸುರ ಎಂದೇ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ || ೩೫ || ಸಮುಚ್ಚರೋಢನಯ-ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವದಾರ್ಥವೂ ತನ್ನ ವಾಚಕ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಆರೂಢವಾಗಿದೆ ಇದರಿಂದ ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದವೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಆರೂಢವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಭೇದದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಭೇದವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಇಂದ್ರ, ಪುರಂದರ, ಶಕ್ರ ಈ ಮೂರು ವದಗಳು ದೇವತೆಗಳ ರಾಜನೆಂದೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಉಕ್ತವಾಗಿರಲಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಇಂದ್ರ ವದವು ಅವನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ, ಪುರಂದರ ವದವು ಅವನು ಶತ್ರುಗಳ ಪುರಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದುದನ್ನೂ, ಶಕ್ರವದವು ಅವನು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಉಳ್ಳವನೆಂದು ಅರ್ಥಗಳು ದೃಢಿತವಾಗುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶಬ್ದ ಭೇದದಿಂದ ಅರ್ಥಭೇದ ಮಾಡುವಂಥದು ಸಮುಚ್ಚರೋಢ ನಯವಾಗಿದೆ || ೩೬ || ಏವಂಭೂತನಯ-ಜೀವವು ತನ್ನ ಮನ, ವಚನ

ಕಾಯಗಳಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದೋ ಆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಲಕ್ಕೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವುದು ವಿವಿಂಭೂತ ನಯವಾಗಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ ಪೂಜಾರಿಯು, ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ಯೋಧನೂ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. || ೩೭ || ಈ ನೈಗಮಾದಿ ನಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಪ್ರವ್ಯಾಧಿಕ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಯಾಯಾಧಿಕಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥಾತ್ ನೈಗಮ, ಸಂಗ್ರಹ, ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಋಜುಸೂತ್ರ ಇವು ಅರ್ಥ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ. ಉಳಿದ ಮೂರು-ಶಬ್ದ, ಸಮಭಿರೂಪ ಮತ್ತು ವಿವಂಭೂತ-ಇವು ಶಬ್ದ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ || ೩೮ || ಉಪನಯ-ಎರಡು ಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯ-ಉಪನಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭೇದಗಳು ಅವು ಸದ್ಭೂತ, ಅಸದ್ ಭೂತ, ಉಪಚರಿತ ಎಂದಿವೆ. ಗುಣ, ಗುಣಿ, ವರ್ಯಾಯ, ದ್ರವ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರಣ ಮತ್ತು ಸ್ವಭಾವದ ಭೇದದಿಂದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ನಾಮಾದಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಭೇದ ಮಾಡುವಂಥದು ಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯವು ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಶುದ್ಧ ಗುಣ ಗುಣಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯ ಉಳ್ಳುದು ಶುದ್ಧ ಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯವು ಇನ್ನು ಅಶುದ್ಧ ಗುಣ ಗುಣಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯ ಉಳ್ಳುದು ಅಶುದ್ಧ ಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ. || ೩೯ || ಮೂರು ಅಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯ-ವರವಾರ್ಥದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆತ್ಮ ಗುಣವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಜಾತಿ, ವಿಜಾತಿ, ಮಿಶ್ರ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ. || ೪೦ || ಯಾವನಾದರೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರತಿದಿಂಬವನ್ನು ಕಂಡು ಅದು ಆ ವಸ್ತುವೇ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೇದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಜಾತಿ ಅಸದ್ ಭೂತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ. || ೪೧ || ಇನ್ನು ಏಕೀಂದ್ರಿಯ, ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ ಮೊದಲಾದ ಶರೀರಗಳು ಪುಟ್ಟಲ ಕಾಯದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ ಆದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ 'ಇದು ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವವಿದೆ' ಎಂದಿತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಇದು ವಿಜಾತಿ ಅಸದ್ ಭೂತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ. || ೪೨ || ಜೀವವು ಜ್ಞೇಯವಾಗಿದೆ ಅಜೀವವೂ ಜ್ಞೇಯವಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನರೂಪವೂ ಆಗಿವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವಜಾತಿ ಜೀವ ಹಾಗೂ ವಿಜಾತಿ ಅಜೀವ ಇವರಿಂದ ಅಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸ್ವಜಾತಿ-ವಿಜಾತಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಿಶ್ರ ಅಸದ್ ಭೂತ ಉಪನಯವಾಗಿವೆ || ೪೩ || [ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಜಾತಿ, ವಿಜಾತಿ, ಮಿಶ್ರರೂಪದಿಂದ ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ, ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಗುಣದ, ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಯಾಯದ, ಹಾಗೆಯೇ ಗುಣದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯದ, ಗುಣದಲ್ಲಿ ಗುಣದ, ಗುಣದಲ್ಲಿ ವರ್ಯಾಯದ, ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಯಾಯದ, ಈ ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಆರೋಪನಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅಸದ್ಭೂತ ಉಪನಯದಲ್ಲಿ ಇವತ್ತೇಕು ಬೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ.] ಮೂರು ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯಗಳು-ವರಸ್ತರ ಎರಡು ಭಿನ್ನ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯರೂಪ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಪ್ರಯೋಜನ ಮತ್ತು ನಿಮಿತ್ತ ವತವಾಗಿ ಅಭೇದವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವಜಾತಿ, ವಿಜಾತಿ, ಮಿಶ್ರರೂಪದಿಂದ ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ || ೪೪ || ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದ ಬಂಧು ವರ್ಗ ಮತ್ತು ನಾನು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದೇವೆ. ಅವರು ನನ್ನ ಸಂಬಂಧಿರೂಪವಾಗಿದ್ದಾರೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಸ್ವಜಾತಿಯ ಜೀವ ವದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಅಭೇದ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವಂಥದು ಸ್ವಜಾತಿ ಅವದ್ ಭೂತ ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ || ೪೫ || ಆಭರಣ, ಸುವರ್ಣ, ರತ್ನ ಹಾಗೂ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳು ನನ್ನವೇ ಆಗಿವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಚಿತ್ತವನ್ನು ಅಚಿತ್ತ ವಿಜಾತಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ವಿಜಾತಿ ಅಸದ್ಭೂತ ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯವಾಗಿದೆ || ೪೬ || ದೇಶ, ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ದುರ್ಗ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವವನು ಆ ದೇಶ ಮೊದಲಾದ ಜೀವ-ಅಜೀವ ಉಭಯರೂಪವಾಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವಜಾತಿ-ವಿಜಾತಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಮಿಶ್ರ ದ್ರವ್ಯಗಳೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಿಶ್ರ ಅಸದ್ಭೂತ ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯದ ಲಂತರಂಗತವಾಗಿದೆ || ೪೭ || ದ್ರವ್ಯವು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದ ಭಾವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರ ಯದಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದ ಸಿದ್ಧಿಯ ನಿರಪೇಕ್ಷೆ ಏಕಾಂತದಿಂದ ಎಂದೂ ಆಗದು ಅದು ಅನೇಕಾಂತರೂಪ ವಚನದಿಂದಲೇ ಆಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದು ಅನೇಕಾಂತ 'ಸ್ವಾತ್' ಶಬ್ದದ ಮುಖಾಂತರ ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು || ೪೮ || ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ರಸಸಿಂಧು ವೈದ್ಯನು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಸಿಂಧುಗೊಳಿಸಿ ಸುಖವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ

ಯೋಗಿಯು ನಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಹಳ ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಆತ್ಮನ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. || ೪೯ ||

—ದೇವಸೇನಕೃತ ನಯಚಕ್ರ

೧೬. ನಿಕ್ಷೇಪ

ಕಾರ್ಯವಾಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಧಾತ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವುದರ ಹೇತುವಿನ ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಯುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದ ನಾಮ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಲಾಗುವುದೋ ಅದು ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪ ಎನಿಸುತ್ತದೆ || ೧ || ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವವು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಭಾವದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅದೇ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಾಲ್ಕು ಭೇದರೂಪಗಳಾಗುತ್ತವೆ || ೨ || ನಾಮ, ಸ್ಥಾವನಾ, ದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾವ ಇವು ನಾಲ್ಕು ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಾಗಿವೆ. ಯಾವದಾದರೊಂದು ವಸ್ತುವಿಗೆ ವಿನಾದರೊಂದು ಹೆಸರಿರುವುದು ನಾಮ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ ಇದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವ್ಯುತ್ಪದ್ಯವಾಗಿದೆ || ೩ || ನಾಮ ನಿಕ್ಷೇಪ—ಮೋಹಕರ್ಮ, ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನ ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ವಿನಾಶ ಮಾಡುವುದರ ರೂಪ ಗುಣಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯೂಹನೀಯವಾಗುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೇವಲೀ ಭಗವಂತನಿಗೆ 'ಅರಿಹಂತ' ಎಂಬುದು ಗುಣನಾಮವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನು ಸಂಜ್ಞೆ ಹಾಗೂ ವಸ್ತುವಿನ ಗುಣದ ಅವೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಕೇವಲ ರೋಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಇಡುವ ಹೆಸರು ರೂಢಿನಾಮ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ವ್ರಾತೆ ವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ಕುಂದು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ || ೪ || ಸ್ಥಾವನಾ ನಿಕ್ಷೇಪ—ಎಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಾವುದೋ ದೇಹದಿಂದ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾವನಾ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಸಾಕಾರ ಸ್ಥಾವನಾ, ನಿರಾಕಾರ ಸ್ಥಾವನಾ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ. ಕೃತ್ರಿಮ ಮತ್ತು ಅಕೃತ್ರಿಮ ಅರಿಹಂತರ ಪ್ರತಿಮೆಯು ಸಾಕಾರ ಸ್ಥಾವನೆಯಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಅನ್ಯ ವದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತರನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ನಿರಾಕಾರ ಸ್ಥಾವನ ಎನಿಸುತ್ತದೆ || ೫ || ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪ—ವಸ್ತುವಿನ ವರ್ತಮಾನ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಅದರ ಭೂತಕಾಲದ ಇಲ್ಲವೆ ಭಾವೀ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಗಮ ಮತ್ತು ನೋಲಗಮ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಅರಿಹಂತರು ಹೇಳಿದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪಯೋಗವು ಲಭಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಅದು ಅಗಮ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಅರಿಹಂತವಾಗಿದೆ. ನೋಲಗಮ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಯಕ ತರೀರ, ಭಾವಿ, ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಎಂದು ಮೂರು ಭೇದಗಳಿವೆ ಎಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನ ತರೀರವೇ ಆ ವಸ್ತುವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾಯಕ ತರೀರ ನೋಲಗಮ ದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪವಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ರಾಜ ನೀತಿಜ್ಞನ ಮೃತ ತರೀರವನ್ನು ಕಂಡು ರಾಜ ನೀತಿಯು ಸತ್ತು ಹೋಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವರು ಜ್ಞಾಯಕ ತರೀರವೂ ಭೂತ, ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭವಿಷ್ಯದ ಅವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಭೂತಜ್ಞಾಯಕ ತರೀರ ಜ್ಯುತ, ತ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಜ್ಯಾವಿತ ರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವಿಗೆ ವ್ರಾವ್ಯವಾಗುವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೆನೆದು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರೂಪವನ್ನು ಭಾವಿಸುವುದು ಭಾವಿ ನೋಲಗಮ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪ ಎನಿಸುತ್ತದೆ ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಯುವರಾಜನನ್ನು ರಾಜನೆಂದು ಮನ್ನಿಸುವದಾಗಿದೆ. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕರ್ಮವು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ವಸ್ತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಮಾನ್ಯತೆಯು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ಅದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಗೃಹಣ ಮಾಡುವುದು ಕರ್ಮ ಇಲ್ಲವೆ ತದವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ನೋಲಗಮ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ ವಿಶುದ್ಧಿ, ವಿನಯ ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಂಕರ ನಾಮ ಕರ್ಮದ ಬಂಧನವು ಮಾಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕಂಡು ಬರಲು ಅವನಿಗೆ ತೀರ್ಥಂಕರನೆಂದೇ ಹೇಳುವುದು, ಇಲ್ಲವೆ ತುಂಬಿದ ಕಲಶ, ದರ್ವಣ, ಮೊದಲಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ರೋಕ ಮಾನ್ಯತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಮಂಗಲದಾಯಕವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು. || ೬-೭ || ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪ—ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ವರ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಂಜ್ಞೋಭಿಸುವುದು ಇಲ್ಲವೆ ಮನ್ನಿಸುವುದು ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪದಂತೆ ಅಗಮ ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ನೋಲಗಮ ಭಾವ

ನಿಕ್ಷೇಪ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳಿವೆ ಅರಹಂತ-ಶಾಸ್ತ್ರದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕನು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತನಿದ್ದಾನೆ, ಇದು ಅಗಮ ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರಿಹಂತನ ಸಮಸ್ತ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುವವೋ ಆಗ ಅರಿಹಂತನೆಂದು ಹೇಳುವುದು, ಮತ್ತು ಆ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಎನ್ನುವುದು ನೋಅಗಮ ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪವಾಗಿದೆ. || ೮-೯ || ಬೇರೆ ಯಾವ ಆಚಾರ್ಯರು ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಗುಣ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯ-ವುಳ್ಳದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹೇಳಿದ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವೂ ಇದೇ ವ್ಯಕಾರ ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. || ೧೦ || ಈ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಧಾಗಿಸಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇದನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಕ್ಷೇಪದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ || ೧೧ || ಈ ನಿಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ನಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ದಾವಗೊಳಿಸಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ—ನಾಮ ನಿಕ್ಷೇಪದ ಅಂತರ್ಭಾವವು ತಬ್ಬನಯದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಾವನಾ ನಿಕ್ಷೇಪವು ಸ್ಥೂಲ ಪುಟುಸೂತ್ರ ನಯದಲ್ಲಿ, ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪವು ಉಪಚರಿತ ಉಪನಯದಲ್ಲಿ, ಹಾಗೂ ಭಾವ ನಿಕ್ಷೇಪವು ವರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತವೆ || ೧೨ || ಯಾವನು ನಿಕ್ಷೇಪ, ನಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ತತ್ತ್ವದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಅವನು ತದ್ಭವ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವದ ಸಂಕೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮುಂದರಿಯುತ್ತಾನೆ ಮೇಲಾಗಿ ತದ್ಭವವನ್ನು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾವೃತಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ || ೧೩ || ಯಾವನು ಗುಣ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಯದ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಸ್ವಭಾವ, ನಿಕ್ಷೇಪ, ನಯ, ಪ್ರಮಾಣದ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನೂ ಅವುಗಳ ಭೇದೋಪಭೇದ ಸಹಿತ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅವನಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವದ ಜ್ಞಾನವಾಗುತ್ತದೆ || ೧೪ ||

—ದೇವನೇನ ಕೃತ ನಯಜಲ

ತತ್ತ್ವಸಮುಚ್ಚಯದ ಶಬ್ದಕೋಷ

[ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೂಲ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಅದರ ಬೋಧೆಯೇ ಮುಂದೆ ಅದರ ಪ್ರಾಕೃತ ರೂಪವನ್ನೂ ಕಂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸದ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಕರುವಾಯು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದೆ]

[ಅ]

ಅಗತಿ-ಅಧರ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಕಾರ್ಯ ೧-೪
ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ (ಅಗ್ನಿ ಮಿತ್ರ)-ವಸುಮಿತ್ರ ಸಹಿತ ಅರವತ್ತು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೧-೭೩
ಅಚಕ್ವು ಆ (ಅಚಕ್ವು)-ದರ್ಶನಾನುರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೬
ಅಚಕ್ವದರ್ಶನ (ಅಚಕ್ವದಂಶಣ)-ದರ್ಶನದ ಒಂದು ಭೇದ ೧೦-೬, ೧೨-೩೪.
ಅಚಲ (ಅಚಲ)-ಎರಡನೆಯ ಬಲದೇವ ೧-೩೨, -ಅರನೆಯ ರುದ್ರ ೧-೩೩.
ಅಚಕ್ಷುಗತ (ಗದ)-ಕಳುವಿನ ಒಂದು ಭೇದ ೩-೧೪
ಅಜೇಲ ಪರೀಕ್ಷಣ-೧-೧೨, ೧೩
ಅಜೇಲಕೃಷ್ಣ (ಅಜೇಲಕೃಷ್ಣ)-ಮುನಿಯ ಒಂದು ಮೂಲ ಗುಣ ೩-೩೦.
ಅಚ್ಯುತ (ಅಚ್ಯುತ)-ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦, -ಹದಿನಾರನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೩೨.
ಅಜಿತ (ಅಜಿತ)-ಎರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೭
ಅಜಿತನಾಥಿ (ಅಜಿತನಾಥಿ)-ಒಂಭತ್ತನೆಯ ರುದ್ರ ೧-೩೩
ಅಜಿತಂಜಯ-ಕಲ್ಪಿಯ ಮಗ ೧-೭೪
ಅಜಿತಂಧರ (ಅಜಿತಂಧರ)-ಎಂಟನೆಯ ರುದ್ರ ೧-೩೩
ಅಜೀವ (ಅಜೀವೋ)-೧-೩, ೪-೧೦
ಅಂಜನ (ಅಂಜನ)-ಮೂಲಗಳು ತೃಪ್ತಿಸೇವೆಕಾದ ವಸ್ತು ೪-೯
ಅಂಜನಾ (ಅಂಜನಾ)-ನಾಲ್ಕನೆಯ ವೃತ್ತಿಯ ಗೋತ್ರ ನಾಮ ೧-೯
ಅಣು-ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ ೯-೨೦
ಅಣುವೃತ (ಅಣುವೃತ)-ಐದು ಪ್ರಕಾರದ ೩-೩, ೪
ಅಣ್ಣಾನ (ಅಣ್ಣಾನ)-ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಭೇದ ೧೦-೪
ಅಣ್ಣಾನ ಪರೀಕ್ಷಣ ೪-೪೨, ೪೩, ೪೪
ಅತಿಚಾರ (ಅತೀಚಾರ)-ಹಿಂಸೆಯ ೨-೪
ಅತಿಥಿ ಸಂವಿಧಾನ (ಅತಿಥಿ)-ಪಾಲ್ಕನೆಯ ತಿಕ್ಕಾವೃತ, ೨-೩೭, ಮೂರನೆಯ ತಿಕ್ಕಾವೃತ, ವೃತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೪
ಅತಿಮುಷ್ಣಾ (ಅತಿಮುಷ್ಣಾ)-ಅವಸರ್ಪಿಣೀ ಕಾಲದ ಅರನೆಯ ಛಾಂ ೧-೪೦.
ಅತಿಭಾರ (ಅತಿಭಾರ)-ಅಹಿಂಸಾಪ್ರವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ ೩-೯
ಅದತ್ತವರ್ಣ (ಅದತ್ತವಜ್ರಣ)-ವೃತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೨, ಮಹಾವೃತ ೩-೭
ಅದತ್ತಾದಾನ-ಮೂರನೆಯ ಅಣುವೃತ ೨-೧೪.

ಅದಂತ-ಭಾವನ (ಅದಂತಮಣಿ)-ಮುನಿಯ ಒಂದು ಮೂಲ ಗುಣ ೩-೩೩
ಅದರ್ಶನ ಪರೀಕ್ಷಣ ೪-೪೩, ೪೪
ಅಧರ್ಮ (ಅಧರ್ಮ)-ದ್ರವ್ಯವಿಶೇಷ ೧-೪, ೯-೧೪
ಅಧಿಗಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ಯ (ಅಧಿಗಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ಯ)-೧೨-೩೪.
ಅಧೋದಿಶಾ ಪ್ರಮಾಣಾತಿಕ್ರಮ (ಅಧೋದಿಶಾ ಪ್ರಮಾಣಾತಿಕ್ರಮ)-ದಿಗ್ವೃತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೨.
ಅಧೋಲೋಕ (ಹೆಣ್ಣು ಮರೋಯ)-ವೇತ್ಯಾಸನಾಕಾರ-೧-೩೨-ಎತ್ತರ ವಿಳು ರಜ್ಯ ೧-೭.
ಅಧೋವೃತ್ತಕರಣ (ಅಧೋವೃತ್ತ)-೧೧-೧೪.
ಅಧುವ (ಅಧುವ) ಅತಿಕ್ರಮ ಪ್ರಮಾಣವನಾ ೭-೨
ಅನೇಕರಗತಾ (ಅನೇಕರಗತಾ)-ಅಸತ್ಯ-ಮೃತ್ಯುಭಾವನೆಯ ಭೇದ ೧೨-೧೪
ಅನೇಕಾರ (ಅನೇಕಾರ)-ಧರ್ಮ ೩-೧.
ಅನೇಕಮಾಲಿನ-ಮೋಕ್ಷರೋಪನಾಸದ ಅತಿಚಾರ ೨-೩೬.
ಅನೇಕಕ್ರೀಡಾ (ಅನೇಕ ಕೀಡ)-ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಪ್ರವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ ೩-೧೭
ಅನಂತ (ಅನಂತ)-೧೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೪
ಅನಂತಾನಂತ (ಅನಂತಾನಂತ)-ಅನಂತದ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣ ೧-೨
ಅನೇಕದಂಡ (ಅನೇಕದಂಡ)-ಮೂರನೆಯ ಗುಣವೃತ ೨-೨೭, ವೃತಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೩
ಅನಾದಿನಿತ್ಯ (ಅನಾದಿನಿತ್ಯ) ವರ್ಯಾಯಾಧಿಕೃತ ನಯದ ಭೇದ ೧೩-೨೦.
ಅನಾಹಾರಕ (ಅನಾಹಾರ)-ಜೀವ, ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಾರ್ಗಾಣಾ ೧೨-೬೩.
ಅನಿತ್ಯ-ಅನುತ್ಯ (ಅನಿತ್ಯ-ಅನುತ್ಯ)-ಪರ್ಯಾಯಾಧಿಕೃತ ನಯದ ಭೇದ ೧೩-೨೪
ಅನಿತ್ಯ-ಅನುತ್ಯ (ಅನಿತ್ಯ-ಅನುತ್ಯ) - ಪರ್ಯಾಯಾಧಿಕೃತ ನಯದ ಭೇದ ೧೩-೨೦
ಅನಿವೃತ್ತಿಕರಣ-ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೨೦
ಅನುಕಂಪಾ (ಅನುಕಂಪಾ)-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ಯದ ಎಂಟನೆಯ ಗುಣ ೩-೬
ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ (ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ)-ಭಾವನಾ ೩-೧; ಭಾವ ಸಂವರದ ಭೇದ ೯-೨೪
ಅನುಭಾಗ (ಅನುಭಾಗ) ಕರ್ಮಗಳ ತಕ್ತಿಯ ವಿಶಾಕ ೭-೩೪, ಖಂಭ ೯-೩೬, ೧೦-೩೪
ಅನುಮತಿ ಕ್ಷಾಂ (ಅನುಮತ ಅನುಮಾನಣ) ಹತ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೩-೨, ೩-೩೪.

ಅನುರಾಧಾ (ಅನುರಾಹ) — ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೭.
 ಅನೇಕಾಂಶ (ಅನೇಯಂಶ) ೧೫-೩೩
 ಅನ್ನರಾಯ — ಕರ್ಮ ೧೦-೧೫
 ಅನ್ನಮೌಘಾರ್ತ (ಅಂತೊಮುಹುತ) — ಕಾಲಪ್ರಮಾಣ
 ೧೦-೨೧
 ಅನ್ಯತ್ವ (ಅನ್ಯಮ) — ಭಾವನಾ ೭-೨
 ಅನ್ಯಯ ಪ್ರವ್ಯಾಧಿಕ (ಅನ್ಯ ದಯ ದವ್ಯಕ್ತಿ) — ಪ್ರವ್ಯಾ-
 ಧಿಕ ನಯದ ಭೇದ ೧೫-೧೫
 ಅಪ (ಜಲ) — ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವಭೇದ ೯-೯
 ಅಪಕ್ವ (ಅಪ್ಪೊಲಿಯ) — ಉಪಭೋಗ-ಪರಿಭೋಗ-ಪರಿ-
 ಮಾಣ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೪
 ಅಪಧ್ವಾನಿ (ಅಪಧ್ವಾಣಿ) ಅಪಧ್ವಾನದಿಂದ ಬೇದ ೨-೨೭
 ಅಪರಾಜಿತ (ಅಪರಾಜಿತ) — ಪಾಲ್ಯನೆಯ ಅನುಕ್ರಮವಾಸ
 ೧-೩೫.
 ಅಪರಿಗ್ರಹ — ಮಹಾವ್ರತ ೫-೯
 ಅಪಾಯ-ವಿಷಯ — ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ಭೇದ ೧೩-೧೭
 ಅಪೂರ್ವಕರಣ (ಅಪೂರ್ವ) — ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ
 ೧೧-೧೫, ೧೯
 ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಿತ-ದುಷ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಕ್ಷಿತ-ತಯ್ಯಾ (ಅಪ್ರದಿಲಿಯ
 ದುಷ್ಪ್ರದಿಲಿಯ ಸಿಜ್ಜಾ) — ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಸದ ಅತಿ
 ಚಾರ ೨-೩೫.
 ಅಪ್ರಮತ್ತ (ಅಪಮತ್ತಿ) — ಪ್ರಮಾದ ರಹಿತ ೨-೭
 ಅಪ್ರಮತ್ತ-ದಿವ್ಯ — ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೧೭
 ಅಪ್ರಮಾಣಿತ-ದುಷ್ಪ್ರಮಾಣಿತ ಉಚ್ಚಾರಭೂಮಿ (ಅಪ-
 ಮತ್ತಿಯ ಮುಷ್ಪಮತ್ತಿಯ ಉಚ್ಚಾರಭೂಮಿ)
 ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾಸದ ಅತಿಚಾರ ೨-೩೫
 ಅಪ್ರಾಕೃತ (ಅಪ್ರಾಕೃತ) — ಅಪದ್ಧ ೩-೩೩
 ಅಭಿವ್ಯ (ಅಭಿವ್ಯಾ) — ೧೩-೩೩
 ಅಭಿವ್ಯತ (ಅಭಿವ್ಯತ) — ಮುನೀಶ್ವರಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಪಾರ ೯-೨
 ಅಭಿವ್ಯದ್ವೇಷ — ಹೃದಯ ಕುಲಂಕರ ಪುಟ ೭ರ ಹಿಪ್ಪಣಿ
 ಅಭಿವ್ಯತ (ಅಭಿವ್ಯತ) — ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೫
 ಅಭಿನಂದನ (ಅಭಿನಂದನ) — ಪಾಲ್ಯನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೨೩.
 ಅಮನ (ಅಮನ) — ಜೀವ ಅಸಂಜ್ಞೆ ೧೩-೩೩
 ಅಮನೋಜ್ಞ-ಸಂಪ್ರದೇಶ (ಅಮನೋಜ್ಞ ಸಂಪದಿಗ) —
 ಅರ್ತಧ್ಯಾನದ ಬೇದ ೧೩-೭.
 ಅಮೋಘವ್ಯಕ್ತಿ (ಅಮೋಘವ್ಯಕ್ತಿ) — ಸಮ್ಯಕ್ತದ ಪಾಲ್ಯ-
 ನೆಯ ಅಂಗ ೩-೩೩
 ಅಮೂರ್ತಿ (ಅಮೂರ್ತಿ) — ೯-೨
 ಅಮೂರ್ತಿಕ (ಅಮೂರ್ತಿ) — ೯-೧೦
 ಅಯೋಗ ಕೇವಲೀ (ಅಯೋಗ) — ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಗುಣ-
 ಸ್ಥಾನ ೧೧-೩, ೧೧-೨೫
 ಅರ (ಅರ) — ೧೧ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೨೫, — ೭ನೆಯ
 ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೩೦
 ಅರತಿ ಪರೀಕ್ಷಿತ ೯-೧೨, ೧೫
 ಅರಿಷ್ಟ (ಅರಿಷ್ಟ) — ಐದನೆಯ ಪೃಥ್ವಿಯ ಗೋತ್ರ ಪಾಮ-
 ೧೯
 ಅರ್ಹತ (ಅರಿಹಂತ) — ಮಂಗಳಾಡರಣ ೧, ೩, ೪, ೫

ಅರಾಧ ಪರೀಕ್ಷಿತ — ೯-೨೦, ೩೦
 ಅರೋಪಾಕಾಶ (ಅರೋಪಾಕಾಶ) — ಯಾವ ದ್ರವ್ಯಗಳೂ
 ಇಲ್ಲದಂಥ ಆಕಾಶದ ಭಾಗ ೧-೨, ೯-೧೪
 ಅವಗ್ರಹ (ಅವಗ್ರಹ) — ಅಭಿಜೋಧಿಕ ಮತಿಜ್ಞಾನದ ಭೇದ
 ೧೩-೩೦.
 ಅವಧಿ ಅಜ್ಞಾನ ೯-೨೫
 ಅವಧಿಜ್ಞಾನ (ಓಹೀ) — ೯-೨೫, ೧೩-೩೩
 ಅವಧಿಜ್ಞಾನ ಅ. (ಓಹೀಪಾಣ) — ಜ್ಞಾನಾನರಣ ಕರ್ಮದ
 ಭೇದ ೧೦-೪
 ಅವಧಿ ಪರ್ವತ (ಓಹೀ ಪರ್ವತ) ೯-೨೫, ೧೩-೩೯.
 — ಅವರಣ — ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೬.
 ಅವಂತಿಮತ (ಅವಂತಿಮತ) — ಪಾಲಕ ರಾಜಾ, ನಿವಾಸದ
 ದಿನದ ರಾಜಾಭಿಷೇಕ ೧-೭೧
 ಅವಸರ್ವಿಣೀ (ಅವಸರ್ವಿಣಿ) — ಕಲ್ಪಕಾಲದ ಅರ್ಧಭಾಗ
 ಇದರಲ್ಲಿ ಜೀವದ ಕರೀರ ಪರಿಮಾಣ, ಆಯು, ಏಲ,
 ಮುದ್ರೆ, ಕೇವಲಾದಿಗಳು ಉತ್ತರೋತ್ತರ ಹ್ರಾಸವಾಗು-
 ತ್ವವೆ ೧-೩೪
 ಅವಾಯು (ಅವಾಯು) — ಮತಿಜ್ಞಾನದ ಭೇದ ೧೩-೩೧
 ಅವಿರತ ಸಮ್ಯಕ್ತ (ಅವಿರತ ಸಮ್ಯ) — ಪಾಲ್ಯನೆಯ
 ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೧೦.
 ಅವಿರತ (ಅವಿರತ) ಐದು ವಿಧದ ಸಂಯಮದ ಅಧಾಸ
 ೯-೩೩
 ಅವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ (ಅವ್ಯಾಪಾರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ) — ಪ್ರೋ-
 ತ್ಸಾಹ ಉಪವಾಸದ ಭೇದ ೨-೩೪
 ಅತರಣಿ (ಅತರಣಿ) — ಭಾವನಾ ೭-೩
 ಅತುಚಿತ್ವ (ಅತುಚಿತ್ವ) — ಭಾವನಾ ೭-೨
 ಅತುಚ್ಛ-ಸಂಗ್ರಹ (ಅತುಚ್ಛ ಸಂಗ್ರಹ) — ಸಂಗ್ರಹ ನಯದ
 ಭೇದ ೧೫-೧೦
 ಅತುಚ್ಛಾರ್ಥ ಭೇದಕ (ಅತುಚ್ಛ) — ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಭೇದ
 ೧೫-೩೧
 ಅತುಛ (ಅತುಛ) — ನಾಮಕರಣದ ಭೇದ ೧೦-೧೩
 ಅತುಛಧಾಸ (ಅತುಛ) — ಪಾಪ ೯-೩೧.
 ಅತ್ಯಗ್ರೀವ (ಅತ್ಯಗ್ರೀವ) — ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾಠ-
 ಯು ೧-೩೪
 ಅತ್ಯಗ್ರೀವ (ಅತ್ಯಗ್ರೀವ) — ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೫
 ಅತ್ಯಗ್ರವದ (ಅತ್ಯಗ್ರವಯ) — ದ್ಯೋತಕೃಷ್ಣ, ಮುನಿಗಳು
 ಶ್ವಾಗಮಾದೇಶವಾದುದು ೯-೨
 ಅಸಂಗ (ಅಸಂಗ) — ಮುನಿ ೭-೨೫
 ಅಸಂಜ್ಞೆ (ಅಸಂಜ್ಞೆ) — ಮನರಹಿತ ಜೀವ ೧೩-೩೩
 ಅಸದ್ಭೂತ (ಅಸದ್ಭೂತ) — ನಯ ವಿಶೇಷ ೧೫-೯
 ಅಸಾತ (ಅಸಾಯ) — ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೭
 ಅಸುರದೇವ ದರ್ಮದ್ಯೋಹಿಯಾದುದರಿಂದ ಕಲ್ಮಯನ್ನು
 ಕೊಂದವನು ೧-೭೭
 ಅಸ್ತಿ ಕಾಯ (ಅಸ್ತಿ ಕಾಯ) — ಅನೇಕ ಪ್ರದೇಶಗಳುಳ್ಳ ಐದು
 ದ್ರವ್ಯಗಳು ೯-೧೫
 ಅಸ್ಥಾನ (ಅಸ್ಥಾನ) — ಮುನಿಯ ಮೂಲ ಗುಣ (೫-೩೧)
 ಅಹಿಂಸಾ — ಮಹಾವ್ರತ ೫-೫

[ಅ]

ಅಕಾಶ (ಅಯನ) - ಒಂದು ದ್ರವ್ಯ, ಅಪಿವದ ಪದ
೯-೧೦ (ಅಗಾ) ಒಂದು ದ್ರವ್ಯ ೯-೧೯, ೨೦
ಅಕಿಂಚನ್ಯ (ಅಕಿಂಚನ್ಯ) - ಪರಿಗೃಹ್ಯಾಗ, ದರ್ಶನಂಗೆ
೬-೧
ಅಕ್ರೋಶ ಪರಿಷ್ಕತ - ೮-೨೪, ೨೫
ಅಗಮ - ದರ್ಶನಾತ್ಮ ೩-೪೦, ನಿಶ್ಚೇಪದ ಪದ, ದ್ರವ್ಯ
ಮತ್ತು ಭಾವರೂಪ ೧೬-೬, ೮
ಅರ್ಜುನ - (ಅರ್ಜುನ) ಮಂಗಳಾಚರಣ ೧
ಅಜೀವ-ವೃತ್ತಿ (ವೃತ್ತಿ) - ಮುನಿಗಳ ತ್ಯಜಿಸದೇಕಾದುದು
೪-೬
ಅಜ್ಞಾ (ಅಗಾ) - ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಒಂದು ಕಾರಣ ೧೨-೫೪
ಅಜ್ಞಾಪನೀ (ಅಗವದೇ) - ಅಸತ್ಯವ್ಯಾ ಭಾವವು ಭೇದ
೧೨-೧೮
ಅಜ್ಞಾನಿಚಯ (ಅಗಾ) - ಧರ್ಮದ್ವಾರದ ಪದ ೧೩-೧೬
ಅಜಾಪ (ಅದಾವ) - ಪುರಾಣ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೨
ಅಮರ ಸ್ವರಣ (ಅಲರ) - ಮುನಿಗಾಗಿ ವರ್ಷ ೯-೬
ಅತ್ಯಪ್ಪರಣಾ (ಅತ್ಯ ಪರನ) - ಭಾವಾಪದ ೫-೧೨
ಅದಾಸ-ನಿಶ್ಚೇಪ (ಅದಾಸನಿಶ್ಚೇಪ) - ಸಮಾಯ ಪದ
೫-೧೪
ಅದ್ರಾ (ಅದ್ರಾ) - ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೧೬
ಅನತ (ಅಗವ) - ಇನಿಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦, ೧೩ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ
೧-೨೨
ಅನಪ್ರಾಣ (ಅಗವಾಣ) - ಜೀವ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಾಣ ಭೇದ
೯-೨
ಅಸೃಷ್ಟಿನೀ (ಪ್ರಪೃಷ್ಠಿ) - ಅಸತ್ಯ ಮೃತಾಭಾವವು ಭೇದ
೧೨-೧೮
ಅಪ್ರ (ಅಪ್ರಾ) - ಸವಾಹದ ದೇವ ೩-೪
ಅಭಿನವನೀಧಿಕ ಅ. (ಅಭಿನವನೀಧಿಯ) - ಮಹಿಷಾಸುರ
ಮರ್ಧಿನಾಪರಣ ಕರ್ಮದ ಒಂದು ಪದ ೧೦-೪
ಅಮೌಲೀ (ಅಮೌಲೀ) - ಅಸತ್ಯವ್ಯಾ ಭಾವವು
ಪದ ೧೨-೧೬
ಅಯಾ (ಅಲು) - ಪದ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಾಣಭೇದ ೯-೩
ಅಯಾ ಕರ್ಮ - (ಅಲಕಮ್) ಸಾಲ್ಪ ಪ್ರಕಾರದ್ದು
೧೦-೧೨
ಅರಣ - ೧೩ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦
ಅರಣ - ಹಿಂಸೆಯ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರ, ನಿಶ್ಚ ಕ್ರಿಯೆಯು
ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಅಗವ ಹಿಂಸೆ ೨-೫
ಅರಣ ತ್ಯಾಗ - ಎಂಬಿವರ ಪ್ರಕಾರ ೩-೨, ೨೨
ಅರ್ಜವ (ಅರ್ಜವ) - ಧರ್ಮಾಂಗ ೬-೧
ಅರ್ಜಾಪ (ಅರ್ಜಾ) - ಸಾಲ್ಪ ಪ್ರಕಾರದ್ದು ೧೩-೫
ಅರ್ಯ ಮಂದ (ಅರ್ಯ) - ದಕ್ಷಿಣ ದಾಸರದ ಪದ
೧-೬
ಅರಾಪ (ಅರಾಪ) - ಸಂಕ್ಷೇಪ ಪದವ್ಯಾಹಾರ ಗ್ರಹಣೀಯ
೧೨-೨೨
ಅವಶ್ಯಕ (ಅಗವದು) - ಮುನಿಯ ಅಪ ೯-೨

ಅಸತ್ಯವ (ಅಗವ) - ಭಾವನಾ ೬-೨, ಕರ್ಮಭಾವ ರೂಪ
೯-೨೨
ಅಶ್ವೇಷಾ (ಅಶೇಷಾ) - ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೧೬
ಅಸಂದಿ ಪರ್ಯಾಯ (ಅಸಂದಿ ಪರ್ಯಾಯ) - ಮುನಿ
ಇದು ತ್ಯಾಗ ೪-೫
ಅಹಾರ (ಅಹಾರಯ) - ಕಾಮದ ಪದ ೧೨-೨೦,
೧೨-೨೪
ಅಹಾರ ಪ್ರೋಷಧ (ಅಹಾರ ಪ್ರೋಷಧ) - ಪ್ರೋಷಧಾಪ
ವಾಸದ ಭೇದ ೨-೩೪
ಅಹಾರ ಮಾರ್ಗಣಾ - ದದಿಸಾಲ್ಪನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೩೪

[ಇ]

ಇಕ್ಯಮಿಂದಚಿತ್ತ (ಉಚ್ಚ ಮಿಂದಚಿತ್ತ) - ಮುನಿ
ತ್ಯಾಗ ಮು ೪-೬
ಇಚ್ಛಾಸುರೋವನ - ಅಸತ್ಯ ಮೃತಾಭಾವವು ಭೇದ
೧೨-೧೬
ಇತ್ತರಿಕಾ (ಇತ್ತರಿಯಾ) - ಪರಿಗೃಹ್ಯಾ ಗಮನ, ಅಪರಿ-
ಗೃಹ್ಯಾಹಾರವನ, ಪ್ರಪೃಷ್ಠಯಾಗವು ಪ್ರಕಾರ ಅಚಾರ
೨-೧೬
ಇನ್ದ್ರಸೂತ (ಇಂದ್ರಸೂತ) - ಪರ್ಮಾಪ ಕಲ್ಪ ೧-೬೫
ಇನ್ದ್ರಿಯ (ಇಂದಿಯ) - ಪದ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಾಣ ಭೇದ ೯-೩,
-ಐದು ಪ್ರಕಾರ, ಪ್ರಮಾಪ ಭೇದ ೧೨-೧೬
-ಎರಡನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೪
ಇನ್ದ್ರಿಯ ನಿರೋಧ (ಇಂದಿಯನಿರೋಧ) - ಮುನಿಯ ಮು
ಪ್ರಕಾರದ ೫-೩
ಇನ್ದ್ರನಿಯನೀ (ಇನ್ದ್ರನೀ) - ಅರ್ತದ್ವಾರದ ಪದ
೧೩-೬

[ಈ]

ಈರ್ತಸಮಿತಿ (ಇರಿಯಾಸಮಿಯ) - ಜಲನ ಕ್ರಿಯೆ
ಯಲ್ಲಿ ಸಾವಧಾನತೆ, ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕೃತ್ಯವೆ
ಸದ ಹಿಂಸೆಯಾಗದು ೨-೬, ೬೩ ೯-೧೨
ಈರಾ (ಈರಾ) - ಮಹಿಷಾಸುರ ಪದ ೧೨-೨೦

[ಉ]

ಉಚ್ಚ - ಕರ್ಮ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೬
ಉತ್ಕೃಷ್ಟ (ಉತ್ಕೃಷ್ಟಿಯ) - ಅಧಿಕವನ ಕರ್ಮಾತ್ಮಕ
೧೦-೧೯
ಉತ್ತಮಕ್ರಮ (ಉತ್ತಮಮು) - ಪ್ರಮಾಪ ಮಾರ್ಗಣಾ
೬-೧
ಉತ್ತರಾ - ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೧೬
ಉತ್ತರಾ ಘಾಲ್ಪಣ - ೨೪ನೆಯ ಪರ್ಮಾಪರಣದ ಮರ್ಗ-
ಮಾರ್ಗಾ ದುಚ್ಚಿದ ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೪
ಉತ್ತರಾ ಭಾದ ಪದಾ (ಉತ್ತರಪದ ಪದಾ) - ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೪
ಉತ್ತರಾಭಾವ (ಉತ್ತರಾಭಾವ) - ಸತ್ಯತ್ವ ೧-೧೬
ಉತ್ತರಪದ್ಯಾಗಾಪೇಕ್ಷನವು (ಉತ್ತರಪದ್ಯಾಗಾಪೇಕ್ಷನವು) - ನಿರೋ-
ಧಾ ಅಸತ್ಯ ಪ್ರಕಾರ್ಥಕ ಕರ್ಮದ ಪದ ೧೨-೧೬

ಉತ್ಪರ್ವಿಣೀ (ಉತ್ಪರ್ವಿಣೀ)—ಕಲ್ಪದ ಅರ್ಧಭಾಗ, ಈ ಕಾಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶರೀರದ ಪರಿಮಾಣ, ಆಯು, ಬಲ, ಮುದ್ದಿ ಮತ್ತು ಕೀಟ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ವೃದ್ಧಿ-ಹೊಂದುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ ೧-೩೪
ಉದ್ಭಿ ಸದೃಶನಾಮ (ಉದ್ಭಿ ಸರಿಸಹಾಮ)—ಸಾಗರೋಪಮ ೧೦-೧೯, ೪೧

ಉದಯ (ಉದಯ)—ಕರ್ಮದ ಒಂದನಕ್ಕೆ ೧೧-೧, ೧೫
ಉದಂಬರ—ಉದಂಬರ ಪಲ ವಿಶೇಷ ೩-೯
ಉದ್ಭಿ ವೃತ್ತಗ (ಉದ್ಭಿ ಟ್ಟಿ)—ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ೩-೨, ೩೫

ಉದ್ಯೋತ (ಉದ್ಯೋದ)—ಪ್ರಥಮ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧
ಉಪಗೊಹನ (ಉಪಗೊಹನ)—ಸಮ್ಯಕ್ತದ ಐದನೆಯ ಅಂಗ ೩-೫

ಉಪಚರಿತ (ಉಪಯುಕ್ತ)—ನಯಬೇದ, ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ೧೫-೯

ಉಪದೇಶ (ಉಪದೇಶ)—ಸಂಕ್ಷೇಪ ಜೀವನದಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತ ೧೨-೬೨

ಉಪನಯ (ಉಪನಯ)—ಮೂರು ವಿಧದ ೧೫-೬ ೧೨-೬೨

ಉಪಭೋಗ ಅಂ. (ಉಪಭೋಗ)—ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೫

ಉಪಭೋಗ ಪರಿಭೋಗ ಪರಿಮಾಣ-ಎರಡನೆಯ ಗುಣ ವ್ರತ ೨-೨೩

ಉಪಭೋಗ ಪರಿಭೋಗಾತಿರೇಕ (ಉಪಭೋಗಪರಿ-ಮೋಗಾತಿರೇಕ)—ಅನರ್ಥದಿಂದ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೯

ಉಪಮಾ (ಉಪಮಾ)—ಸತ್ಯ ವಚನ ಯೋಗದ ಒಂದು ಬೇದ

ಉಪಯೋಗ (ಉಪಯೋಗ)—ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ-ದರ್ಶನ ೯-೨, ಜ್ಞಾನ ೯-೪

ಉಪಶಮ (ಉಪಶಮ)—ಸಮ್ಯಕ್ತದ ಐದನೆಯ ಗುಣ ೩-೬, ೭-೨೪

—ಕರ್ಮದ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ ೧೦-೧೧

ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ತ (ಉಪಶಮ-ಸಮ್ಯಕ್ತ)—೧೨-೫೭

ಉಪಶಾಂತ ಮೋಹ (ಉಪಶಾಂತ ಮೋಹ) ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೨೪

ಉಪಶಾಂತಿಕ (ಉಪಶಾಂತಿಕ)—೧೦ನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ-ದಲ್ಲರೂ ಜೀವ ೧೧-೪೩

ಉಪಾಧ್ಯಾಯ (ಉಪಾಧ್ಯಾಯ)—ಮಂ ೧

ಉಪ್ಪ ಪರಿಷ್ಕಪ—೮-೮, ೯

[ಉ]

ಉದ್ಭವದಿಶಾ ಪ್ರಮಾಣಾತಿಕ್ರಮ (ಉದ್ಭವದಿಶಾಪ್ರಮಾಣಾತಿಕ್ರಮ)—ದಿಗ್ಮೃತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೨ ೯

ಉದ್ಭವರೋಕ (ಉಪರಿಮೋಹನ)—ನಿಶ್ಚಿಸಿದ ಮೃದಂ-ಗದ ಅಕಾರ ಉಳ್ಳುದು ೧೬-೨೨೨೨೨೨ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಯೋಜನ ಕದಿಮೆಯಿರುವ ಏಳು ಪಟ್ಟು ೧-೭

[ಯ]

ಯಜುಸೋತ್ರನೆಯ (ಯಜುಸುತ್ರ)—ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ೧೫-೩೨

ಯಜ್ಞಭ (ಉಪಜ್ಞ)—ಮೊದಲನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೭, ಸಿದ್ಧವಾದುದು ಮೂರನೆಯ ಕಾಲ ಅರ್ಧಾತ್ ಸುವಮಾ ದುಷಮಾ ಕಾಲದ ಮೂರುದರ್ಶ ಎಂಟು ತಿಂಗಳು ೧ ಪಕ್ಷ ಉಳಿದಾಗ ೧-೩೩

[ವ]

ವಿಕತ್ಯಭಾವನಾ-೭-೨

ವಿಕತ್ಯವಿಶರ್ವವೀಚಾರ (ಸವಿಯಕ್ಕೇ ಗತ-ವೀಚಾರ)-ದ್ವಾನ ವಿಶೇಷ ೧೩-೩೭, ೨೮

ವಿಕಠುಕ್ತ—ಮುನಿಯ ಒಂದು ಮೂಲಗುಣ ೫-೩೫

ವಿಕಾಂತ (ವಿಯುತ)—ಮಿದ್ಯಾತ್ವದ ಭೇದ ೧೧-೪, ೧೫-೩

ವಿಕೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವ ೯-೯.

ವಿನಂಭೂತ (ವಿನಂಭೂತ)—ನಯ ೧೫-೬

ವಿಷಣಾ ಸಮಿತಿ (ವಿಷಣಾ)—ಉದ್ಭವಾದಿ ೪೬ ದೋಷ ರಹಿತ ೫-೧೩.

[ವಿ]

ವಿರಾವತ (ವಿರಾವತ)—ಜಂಬೂದೀಪದ ಏಕನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ, ೧-೩೧

ವಿಶಾಸ (ಅಸಾಧ)—ಎರಡನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦, ೩೧

[ವಿ]

ವಿವಾರಿಕ (ಉಪಾಲ)—ಪರಸ್ಪರ ಒಂದು ಬೇದ ೨-೧೬

(ಓರಾಲಿಯ)—ಕಾಯಯೋಗದ ಬೇದ ೧೨-೨೦

ವಿವೇಕಿಕ (ಉದ್ದೇಶಿಯ)—ಮುನಿಯು ತೃಪ್ತಿಯ ಅಸ್ಥಿ ೪-೨

[ಕ]

ಕಂದ—ಸಚಿತ್ರ, ಮುನಿಯು ತೃಪ್ತಿಯವಾದುದು ೪-೭

ಕಂದರ್ಪ (ಕಂದರ್ಪ)—ಅನರ್ಥದಿಂದ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೯.

ಕನ್ಯಾ (ಕನ್ಯಾ)—ಸತ್ಯಾಭಿವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೧

ಕರ್ಕಶ (ಕರ್ಕಶ)—ಭಾಷೆಯ ಒಂದು ಬೇದ ೫-೨೨

ಕರ್ತಾ (ಕರ್ತಾ)—೯-೩

ಕರ್ಮ (ಕರ್ಮ)—೭-೨೪, ಎಂಟು ಬೇದ ೧೦-೧,

ನೋಕವಾಯು ದ್ರವ್ಯನಿಕ್ಷೇಪ ಭೇದ ೧೬-೭

ಕರ್ಮಾಪ್ರವ (ಕರ್ಮಾಪ್ರವ)—೯-೯೯

ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಿರಪೇಕ್ಷನೆಯ (ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಿರಪೇಕ್ಷನೆಯ)

ಕೃಷ್ಣ-ಕುರು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ಬೇದ ೧೦-೧೨

ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಿರಪೇಕ್ಷನೆಯ (ಕರ್ಮೋಪಾಧಿನಿರಪೇಕ್ಷನೆಯ)

ವಿಶ್ವಾ—ಅಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ಭೇದ ೧೫-೧೫

ಕಲ್ಪಿ (ಕಲ್ಪಿ) ಇಂಪ್ರಸುತ, ನಾಮ ಚತುರ್ಮುಖ, ಆಯು: ೭೦ ವರ್ಷ, ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೪, ವರ್ಷ ೧-೭೫ ಜನಪದ

ದಿಂದ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಬೇಡುವುದು ಮತ್ತು ಶ್ರಮಣರಿಂದ
ಅಗ್ರಹಿಂದ ಬೇಡುವುದು ೧-೭೬.
ಕಲ್ಪ (ಕಪ್ಪು) - ಸ್ವರ್ಗ ೧-೧೯, ೨೨
ಕಲ್ಪತೀತ (ಕಪ್ಪತೀತ) - ಸ್ವರ್ಗದ ಮೇಲಿನ ದೇವಲೋಕ.
ಇದರಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ ೧-೧೯.
ಕಷಾಯ (ಕಸಾಯ) - ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರ, ಪ್ರಮಾದ ಭೇದ
೧೧-೧೬
ಕಷಾಯ ಮಾರ್ಗಣಾ (ಕಸಾಯ) - ಅರಣಿಯ ಮಾರ್ಗಣಾ
೧೨-೨೨
ಕಷಾಯ ಮೋಹನೀಯ (ಕಸಾಯ ಮೋಹ) - ೧೬ ನಿಧಿ
೧೦-೧೧
ಕಾಪಿಪ್ಪ (ಕಾಪಿಟ) - ಎಂಟನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೧
ಕಾಪೋತ (ಕಾಳು) ೧೨-೪೪.
ಕಾಮತೀಪ್ರಾಭಿರಾಷ (ಕಾಮತೀಪ್ರಾಭಿರಾಷ) - ಬ್ರಹ್ಮದ
ಯಾರ್ಥವುತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೬.
ಕಾಯ (ಕಾಯ) - ತ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ೨-೨೭
ಕಾಯ (ಕಾಳು) - ಪ್ರದೇಶ ಸಂಚಯ ರೂಪದ್ದು ೯-೧೯;
ಕಾಯೋತ್ಪನ್ನ (ಕಾಲುತ್ಪನ್ನ) - ಸಾಮಾನ್ಯಕೃತ್ಯ ಯೋಗ್ಯ
ವಾದ ಕಾಯಸ್ಥಿತಿ ೨-೨೧, ಅರಣಿಯ ಅವಶ್ಯಕ
೫-೨೪
ಕಾರಿಶ (ಕಾರಿಶ) - ಒಂದು ತರದ ಕ್ರಿಯೆ ೨-೨೭
ಕಾಮಗಾಣ (ಕಮ್ಯಾಣ) - ಕಾಯದ ಭೇದ ೧೨-೨೦
ಕಾಲ (ಕಾಲ) - ದ್ರವ್ಯ, ಅಜೀವದ ಭೇದ ೯-೧೦, ೧೬, ೧೭
ಕಾಲವನ (ಕಾಲಾಲೋಕ) - ಮುನಿಯು ತ್ಯಜಿಸುವಂದ
ಉಪ್ಪು ೪-೮
ಕಾಲಾಣು - ೯-೧೭
ಕಾಪ್ಪ (ಕಾಪ) - ಗೌತಮ ಗಣಧರನ ಗೋತ್ರದ ಜನರು
೮-೧
ಕಿಮಿಚ್ಚ (ಕಿಮಿಚ್ಚಯ) - ಮುನಿಯು ತ್ಯಜಿಸದೇಕಾದ
ಅನ್ಯ ೪-೨.
ಕುಂಡಲ-ನಗರ-೨೦ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಜನ್ಮಸ್ಥಳ ೧-೫೭
ಕುಂಧು (ಕುಂಧು) - ೧೭ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೪;
ಅರಣಿಯ ಜಳವರ್ಗ ೧-೨೦.
ಕುಪ್ಪ (ಕುನಿಯು) - ಅಪರಿಗ್ರಹಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
೨-೨೦
ಕುಲಕರ ಇಲ್ಲದ ಕುಲಧರ - ಕುಲವನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ
ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕುಲಕರಾದ ಪ್ರತಿ ಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದ
೧೪ ಮನು ೧-೪೪
ಕುಲ ಶೈಲ (ಕುಲಶೈಲ) - ಕುಲಾಜಲ, ಜನ ಪದಗಳನ್ನು
ಭೇದಮಾಡುವ ಪರ್ವತ ೧-೨೦.
ಕೂಟಮಲಾ - ಅಜ್ಞಿಯಾರ್ಥವುತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೫.
ಕೂಟಮಾನ (ಕೂಟಮಾನ) - ಅಜ್ಞಿಯಾರ್ಥವುತದ
ಅತಿಚಾರ ೨-೧೫.
ಕೂಟಲೇಖಕರಣ (ಕೂಟಲೇಖಕರಣ) - ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ
ಅತಿಚಾರ ೨-೧೨.
ಕೂಟಸಾಕ್ಷಿತ್ವ (ಕೂಟಸಾಕ್ಷಿತ್ವ) - ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಅತಿ-
ಚಾರ ೨-೧೧.

ಕೃತ (ಕಯ) - ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷ ೨-೭೨.
ಕೃತಿಕರ್ಮ (ಕಿರಿಕರ್ಮ) - ಪ್ರಣಾಮ ಕ್ರಿಯೆ ೫-೨೫.
ಕೃತ್ತಿಹಾ (ಕಿತ್ತಿಹಾ) - ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೬.
ಕೃಷ್ಣ (ಕಿಷ್ಣ) - ಒಂದು ಶಬ್ದ ೧೨-೨೭.
ಕೃಷ್ಣ (ಕಿಷ್ಣ) - ಒಂದು ಶಬ್ದ ೧೨-೨೭.
ಕೇವಲ ಅವರಣ - ಜ್ಞಾನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೪.
ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ (ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ) - ಮಹಾವೀರ ಪದಮದು
೧-೭೧.
ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ - ೯-೫; ೧೨-೨೫.
ಕೇವಲ ದರ್ಶನ - ೯-೪, ೧೨-೨೦
ಕೇವಲ-ದರ್ಶನಾವರಣ - ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ
೧೦-೭.
ಕೇವಲೀ - ೧೧-೪೭
ಕೇವಲೀ ಅನುಬಂಧ - ಕೇವಲಿಗಳ ಪರಂಪರೆ; ಅಭಾವ
೧-೭೭
ಕೋಟಿ ಕೋಟಿ (ಕೋಟಾಕೋಟಿ) - ಸಂಖ್ಯೆ, ವರ್ಗ -
ಕೋಟಿ ೧-೪೧; ೧೦-೨೧.
ಕೋಟಿಪದ ಪರಿಗ್ರಹ (ಕೋಟಿಪದ ಪರಿಗ್ರಹ) - ಉತ್ಕೃಷ್ಟ
ಶ್ರುತನ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ೨-೨೫.
ಕಾತ್ಯಾಯ (ಕಾತ್ಯಾಯ) - ವಿಶ್ವರೂಪಾದ ವಚನ
ಮತ್ತು ಅಂಗಶೇಷ, ಅನರ್ಥದಿಂದ ಪ್ರತಿದ ಅತಿಚಾರ
೨-೪೨
ಕ್ರಿಯಮಾಣ (ಕ್ರಿಯಮಾಣ) - ನಿರ್ವಾಣ ವಿಶೇಷ ೭-೨೫
ಕ್ರಿಯಾ (ಕಿರಿಯಾ) - ಸಂಖ್ಯೆ ಜೀವವು ಗ್ರಹಿಸುವಂಥದು
೧೨-೭೨.
ಕ್ರೀತಕೃತ (ಕ್ರೀತಕೃತ) - ಮುನಿಯು ತ್ಯಜಿಸದೇಕಾದ
ಭೋಜನ ೪-೨.
ಕ್ರೋಧ (ಕ್ರೋಧ) - ಪಾಲ್ಕು ನಿಧಿ ೧೨-೨೨.
ಕ್ರೋಧಾದಿ (ಕ್ರೋಧಾದಿ) - ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಕಷಾಯ
೯-೨೨
ಕ್ರುಪಕ (ಕುಪಕ) - ಜೀವ, ಜನ್ಮನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲೊಂದು
೧೧-೨೨
ಕ್ರುಯ (ಕುಯ) - ಕರ್ಮದ ಒಂದು ಅವಸ್ಥೆ ೧೧-೧೧.
ಕ್ರುಯಿಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (ಪ್ರಾಣಿಯ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ) - ೧೨-೨೫.
ಕ್ರುಯೋಪಪತ್ತಿಕರ ಜ್ಞಾನ (ಪ್ರಾಣವನವಿಯಾ) -
ಮುಖ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಪಾಲ್ಕು ನಿಧಿ ೧೨-೨೪.
ಕ್ರುತಿಶಯನ (ಪ್ರತಿಶಯನ) - ಮುನಿಯ ಮೂಲ ಗುಣ
೫-೨೨
ಕ್ರೋಣ ಮೋಹ (ಪ್ರೋಣ ಮೋಹ) - ಪನ್ನಿರಡನೆಯ ಗುಣ
ಸ್ಥಾನ ೧೧-೨೫
ಕ್ರುಧಾ ಪರಿಣಿಪ - ೯-೨, ೨.
ಕ್ರುತಾಪಿ (ಪ್ರಾಣ) - ಅಪರಿಗ್ರಹಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
೨-೨೦.
ಕ್ರೇತ್ರವೃದ್ಧಿ (ಪ್ರೇತ್ರವೃದ್ಧಿ) - ದೀಪವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
೨-೨೨ ಕೆ.
ಕ್ರೇಮಂಕರ - ಮೂರನೆಯ ಕುಲಕರ ಮತ್ತು ಮನು
೫. ೭ ಬಿಪ್ಪಣಿ

ಕ್ಷೇಮಂಧರ-ಪಾಲ್ಯನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು ಪು
೭ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

[ಗ]

ಗತಿ (ಗದಿ)-ಧರ್ಮದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಜನಿಸಿದ್ದು
ಗತಿಮಾರ್ಗಣಾ (ಗತಿ)-ಮೊದಲನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ-೪
೧೨-೩

ಗಂಗಾ-ನದಿ ೧-೩೪.

ಗಂಧ-ಮುನಿಗಳು ಪೃಥಿವೀಕಾಮದ ೪-೨-ಎರಡು
ವಿಧ ೪-೭, ಘಾತೇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯ ೧೨-೫

ಗಂಧರ್ವ (ಗಂಧರ್ವರು)-ರಾಜಕಾಲ ೧೦೦ ವರ್ಷ
೧-೭೩

ಗರ್ಜಾ (ಗರಜಾ) ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಪಾಲ್ಯನೆಯ ಗುಣ ೩-೬
ಗಾತ್ರಾಭ್ಯಂಗ ವಿಭಜಿಷಣ (ಗಾಯಾಧಂಗವಿಭಜಿಷಣ)-
ಮುನಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಷ ೪-೯

ಗಾತ್ರೋದ್ವರ್ತನ (ಗಾಯಸ್ತುಪ್ಪಟಿಣಿ)-ಮುನಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ
೪-೫

ಗುಪ್ತ (ಗುಪ್ತ)-ರಾಜಕಾಲ ೨೩೦ ವರ್ಷ ೧-೭೪
ಗುಣವೃತ್ತ (ಗುಣವೃತ್ತ) ಮೂರು ವಿಧದ ೩-೩. ಎರಡ
ನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೧

ಗುಣಸ್ಥಾನ (ಗುಣಸಂಪತ್ತು)-೧೧-೧
ಗುಪ್ತನಿರೀತ (ಗುಪ್ತ)-ವಂಶದ ರಾಜಕಾಲ ೨೫೫ ವರ್ಷ
೧-೭೦

ಗುಪ್ತಿ (ಗುಪ್ತಿ)-೭-೨೦.

ಗುಪ್ತಿ (ಗುಪ್ತಿ)-ಭಾವಸಂಪದದ ಭೇದ ೪-೨೮
ಗೃಹಸ್ಥ ವೈಯ್ಯವ್ಯಕ್ತಿ (ಗಿಹ-ವೇಯಾವದಿಯು)-ಮುನಿ
ಗಾಗಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೬

ಗೃಹಾಂತರ ನಿಷಿದ್ಧಾ (ಗಿಹಾಂತರ ನಿಷಿದ್ಧಾ)-ಮುನಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ
೪-೫.

ಗೃಹಾರಂಭ (ಗಿಹಾರಂಭ)-ಗೃಹಸ್ಥನ ಕಾರ್ಯ ೩-೨
ಗೃಹೀವಾಪ್ತ (ಗಿಹಮುಪ್ತ) ಮುನಿಗಳು ಸಾಂನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರ
ಕೂಡದ ೪-೩

ಗೋತ್ರಕರ್ಮ (ಗೋಯ)-೧೦-೧೪

ಗೋ (ಗೋ)-ಸತ್ಯಾಪಾವೃತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೧
ಗೌಣಮುಖ್ಯ ಭಾವ (ಗುಣ ಮುಖ್ಯ)-೧೪-೧೪
ಗೌತಮ (ಗೋದಮ)-೨೫ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮಹಾ
ವೀರರ ಮುಖ್ಯ ಗಣಧರ, ವೀರ ನಿರ್ವಾಣ ದಿವ್ಯದಲ್ಲಿ
ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು, ೧-೬೫.

ಗೃಹ (ಗೃಹ)-ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವ ೧-೧೪
ಗ್ರಂಥ ಪರಿಮಾಣ (ಗಂಧ)-ವೃತ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ
೩-೧೨

ಗ್ರಂಥಿಸ್ತತ್ವ (ಗಂಧಿಯ ಸತ್ವ)-ಅಭ್ಯವೇದ ೩-೧೨
ಗ್ರೀವೇಯುಕ್ತ (ಗೇವೇಷ)-ಸ್ವರ್ಗದ ಮೇಲಿನ ದೇವ ೧-೨೩

[ಘ]

ಘರ್ವಾ (ಘವ್ಯಾ)-ಮೊದಲನೆಯ ಪೃತ್ತಿಯ ಗೋತ್ರ
ನಾಮ ೧-೯

ಘ್ರಾಣನಿರೀಧ (ಘಾಣ)-೫-೧೯.

[ಚ]

ಚಕ್ರವರ್ತಿ (ಚಕ್ರವರ)-೧-೫೧.

ಚಕ್ರ-ಅವರಣ-ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ದೇವ ೧೦-೬
ಚಕ್ರದರ್ಶನ (ಚಕ್ರದಂಶನ)-೯-೪, ೧೨-೩೮
ಚಕ್ರನಿರೀಧ (ಚಕ್ರ)-೫-೧೭
ಚಕ್ರಜ್ಞಾನ-೪ನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು ಪು ೭
ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಚತುರ್ದಿವ್ಯೋದೇವ-೯-೯
ಚತುರ್ಮುಖಿ (ಚತುರ್ಮುಖ)-ರಾಜಕಾಲ ೪೨ ವರ್ಷ
೧-೭೦ -ಕರ್ತೃ ಇಂದ್ರನ ಮಗ, ಆಯು ೭೦ ವರ್ಷ
೧-೭೫

ಚಕ್ಷು (ಚಂದಾ)-ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವ ೧-೧೪
ಚಕ್ಷುಪ್ರಭ (ಚಂದಪ್ರಭ)-೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೭
ಚಕ್ಷುಫ-೧೧ನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಇಲ್ಲವೆ ಮನು ಪು ೭
ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಚಾರ್ಯಪರಿಷತ್-೪-೧೮, ೧೯
ಚಾರಿತ್ರ (ಚಾರಿತ್ರ)-ಭಾವಸಂಪದದ ಭೇದ-೪-೨೮.
ಚಾರಿತ್ರ ನೋತನೀಯ-ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ, ಕವಾಯ
ಮತ್ತು ನೋತವಾಯ ೧೦-೧೦.

ಚಕ್ರಿತ್ಯಾ (ಚಕ್ರಿತ್ಯಾ)-ಮುನಿಗಾಗಿ ವರ್ಷ ೪-೪
ಚಕ್ರಾ (ಚಕ್ರಾ)-ಸಕ್ರತ್ವ ೧-೧೭
ಚೇತನಾ (ಚೇತನಾ)-ಜೀವಲಕ್ಷಣ ೪-೩
ಚೈತ್ಯಗೃಹ (ಚೈತ್ಯಗೃಹ)-ಸಾಮಾನ್ಯಕದ ಯೋಗ್ಯ
ಸ್ಥಳ ೩-೨೦

ಚಾರ್ಯ (ಚೋರ)-೬ನೆಯ ವ್ಯಸನ ೩-೧೦
ಚಾರಿವ (ಚಾರಿವ)-ಜ್ಞಾನಕ ಶರೀರ ನೋ ಅಗಮ ದ್ರವ್ಯ
ನಿಕ್ಷೇಪ-ಭೇದ ೧೩-೭.
ಜ್ಞಾತ (ಜ್ಞಾತ)-ಜ್ಞಾನಕ ಶರೀರ ನೋ ಅಗಮ ದ್ರವ
ನಿಕ್ಷೇಪ-ಭೇದ ೧೩-೭.

[ಛ]

ಛತ್ರಧಾರಣ (ಛತ್ರ)-ಮುನಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೪.
ಛವಿವಿಚ್ಛೇದ-ಅಂಗಭೇದನ, ಅಹಂಸಾಪ್ರವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ
೨-೯
ಛಾಯಾ-ಪುಡ್‌ಗಲ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧

[ಜ]

ಜಗತ್ಪ್ರೇಣಿ (ಜಗತ್ಪ್ರೇಣಿ)-ವೀರ ರಜ್ಜುವಿನ ಪ್ರಮಾಣ ೧-೨.
ಜಘನ್ಯ ಕರ್ಮಸ್ಥಿತಿ (ಜಘನ್ಯದ್ವಯ)-೧೦-೧೯
ಜನಪದ (ಜನಪದ)-ದೇಶ ೧-೨೦
-ಸತ್ಯ ಭೇದ ೧೨-೧೫
ಜಮ್ಯದ್ವೀಪ (-ದೀಪ) ೧-೨೯, ೩೦.
ಜಮ್ಯದ್ವೀಪಿನಿ (ಜಮ್ಯದ್ವೀಪಿನಿ)-ಸುಧರ್ಮ ಸ್ವಾಮಿ
ಯ ನಿರ್ವಾಣ ದಿವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲಕೃಪಾಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಅಂತಿಮ್ಯ
ಕೇವಲ ೧-೬೬

ಜಯಂತ- (ಜಯಂತ)-ಮೂರನೆಯ ಅನುತ್ತರ ವಿಮಾನ
೧-೨೫.

ಜಯಸೇನ (ಜಯಸೇನ)-ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
೧-೫೦

ಜರಾಸಂಧ-ಒಂಬತ್ತನೆಯ ಪ್ರತಿ ನಾರಾಯಣ ೧-೫೪
ಜಿತಶತ್ರು (ಜಯಗತ)-ಎರಡನೆಯ ರುದ್ರ ೧-೫೫.

ಜಿಹ್ವಾಜಯ-೫-೨೦

ಜೀವ-ಕಪ್ಪ ೯-೨

ಜ್ಯೇಷ್ಠ (ಜಿಹ್ವಾ)-ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೬

ಜ್ಞಾನ ಮಾರ್ಗಣಾ (ಪಾಣ)-೨೪ನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ
೧೩-೨೪.

ಜ್ಞಾನಾವರಣ (ಪಾಣವರಣ)-೨೨ನೆಯ ಭೇದಗಳು ೧೦-೪.

ಜ್ಞಾನೋಪಾಧಿ (ಪಾಣೋಪಾಧಿ)-ಪುಸ್ತಕ ಮೊದಲಾದವು-
ಗಳು, ಮುನಿಗಳು ಇದರಿಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವು ೫-೧೪.

ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗ (ಪಾಣ)-ಎಂಟು ವಿಧವೆ ೯-೪, ೫.

ಜ್ಞಾನಕ ದೇಹ (ಪಾಣೇಶ ದೇಹ) ನೋ ಆಗಮ ದ್ರವ್ಯ
ನಿಕ್ಷೇಪ ಭೇದ ೧೩-೬.

[ಕ]

ಕಪ್ಪ (ಕಪ್ಪ)-೨-೪.

ಕಪ್ಪುಕಿರಣ ಪವನಾರ (ಕಪ್ಪುಕಿರಣವವನಾರ)-
ಕೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹಿಂದೆ ಕಾಣುವ ವಸ್ತುವನ್ನು
ಮಾರುವುದು, ಅಜ್ಞಾಯಾರ್ಥವಾದ ಅತಿಚಾರ
೨-೧೫

ಕಪ (ಕಪ)-೬-೧.

ಕಪ್ಪುನಿವೃತ್ತಭೋಜಿತ್ವ (ಕಪ್ಪುನಿವೃತ್ತಭೋಜಿತ್ವ)-ಮುನಿ-
ಯು ತ್ಯಜಿಸುವಂಥದು ೪-೬

ಕಮ-ಪ್ರದಲ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧

ಕಮಪ್ರಭು (ಕಮಪಣಾ)-೬ನೆಯ ನರಕ ೧-೪

ಕಸುರ ಪ್ರಯೋಗ (ಕಸುರಜೋಗ) - ಅಜ್ಞಾಯಾರ್ಥ
ವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೫.

ಕಾರಕ (ಕಾರಯ)-ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಯಣ ೧-೫೪.

ಕಿಯರ್ಗಿಶಾ ಪ್ರಮಾಣಾತಿಕ್ರಮ (ಕಿಯರ್ಗಿಶಾಪ್ರಮಾ-
ಣಾತಿಕ್ರಮ)-ದಿಗ್ವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೨ ಕೆ.

ಕಿಯರ್ಗಿಶಾತಿ (ಕಿಯರ್ಗಿಶಾ)-೧೩-೨.

ಕಿಯರ್ಗಿಶಾಯು (ಕಿಯರ್ಗಿಶಾ)-ಅಯುಕರ್ಮದ ಭೇದ
೧೦-೧೨

ಕೀವ್ರ ಕಪಾಯ (ಕೀವ್ರಕಪಾಯ)-೬-೨೫.

ಕುಚ್ಚ ಲೋಪಿ (ಕುಚ್ಚೋಪಿ)-೮. ಪ ಪರಿಮಾಣ
ವೃತ್ತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೪.

ಕುಚ್ಚಪ್ರಕ ಪರಿಷ್ಕೇಹ-೮-೨೫, ೨೫

ಕುಚ್ಚಾ-ಪರಿಷ್ಕೇಹ-೮-೪, ೫

ಕೇಜ (ಕೇಜ)-೨೪ನೆಯ ಜೀವದ ಭೇದ ೯-೯

-ಮೀತ ಲೋಪಾ ೧೩-೫೦

ಕೈಜನ (ಕೇಜ)-ಕಾಯದ ಭೇದ ೧೨-೨೦

ಕೈತ್ಯ (ಕೈತ್ಯ)-ಜ್ಞಾನಕ ಕರೀರ ನೋ ಆಗಮ ದ್ರವ್ಯ
ನಿಕ್ಷೇಪ-ಭೇದ ೧೩-೪

ಕೃಗ (ಕಾಗ)-ಧರ್ಮಾಂಗ ೬-೧.

ಕೃಸ (ಕಸ)-ಕಾಯ ಭೇದ ೧೩-೬

ಕೃಸ ಜೀವ (ಕಸ)-೯-೯.

ಕೃಸವಧ (ಕಸವಧ)-೧೧-೧೪.

ಕೃಗುಪ್ತ (ಕಿಗುಪ್ತ)-ಮನ, ವಚನ, ಕಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ
೪-೧೧.

ಕೃಪ್ತ (ಕಿವಿಪ್ತ)-ಮೊದಲನೆಯ ನಾರಾಯಣ ೧-೫೩.

ಕೃಲೋಕ ಪ್ರಜ್ಞಪ್ತಿ (ಕಿಲೋಯ ಪಜ್ಞಪ್ತಿ)-ಗ್ರಂಥವಾನು
೧-೧

ಕೃವಿಧಾಹಾರ (ಕಿವಿಜಾಹಾರ)-೩-೧೪

ಕೃಂದ್ರಿಯ-ಜೀವ ೯-೯.

[ದ]

ದತ್ತ-೨೪ನೆಯ ನಾರಾಯಣ-೧-೫೩

ದಂತ-ಪ್ರಧಾನವನ (ದಂತಪರ್ವತನಾರಣ)-ಮುನಿಯು ತ್ಯಜಿಸಿ
ಬೇಕಾದುದು ೪-೩.

ದಂತವನ (ದಂತವನ)-ಮುನಿಗೆ ವರ್ಷ ೪-೯.

ದರ್ಶನ (ದಂಶನ) ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೩-೨.

ದರ್ಶನ ಮಾರ್ಗಣಾ (ದಂಶನ)-೧೩-೨೬

ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯ (ದಂಶನ ಮೋಹನೀಯ)-ಕರ್ಮ,
ಮೂರುಭೇದ ೧೦-೪, ೫, ೧೩-೫೫.

ದರ್ಶನ ಪ್ರಾಪಕ (ದಂಶನ ಸಾಪಕ)-ಪ್ರಥಮ ಪ್ರತಿಮಾ
೩-೪.

ದರ್ಶನಾವರಣ (ದಂಶನಾ) ಒಂಭತ್ತು ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮ
೧೦-೬

ದರ್ಶನೋಪಯೋಗ (ದಂಶನ)-ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ
ಜೀವಲಕ್ಷಣ ೯-೪

ದಂತಮತಕ-ಪರಿಷ್ಕೇಹ ೪-೧೦, ೧೧.

ದಾಸಾಂತರಾಯ-ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೫

ದಿಗ್ವೃತ್ತ (ದಿವಿವೃತ್ತ)-ಪ್ರಥಮ ಗುಣವೃತ್ತ, ವೃತ್ತ ಪ್ರತಿ
ಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೩

ದಿವಾಕರ (ದಿವಾಯರ)-ಜ್ಯೋತಿಷಿ ಜೀವ ೧-೧೪.

ದಿವಾಮೃತ್ಯುನ-ತ್ಯಾಗ (ದಿವಾಮೃತನ)-೬ನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ
೩-೨೬

ದಿಶಾ ಪರಿಮಾಣ-ಕರಣ (ದಿಶಾ ಪರಿಮಾಣ ಕರಣ)-ಮೊದ
ಲನೆಯ ಗುಣವೃತ್ತ ೩-೨೨

ದುರಭಿವೇಶ-ಜ್ಞಾನದ ದೋಷ ೯-೩೪.

ದುಪ್ರಕಯ ಭಂಗೀ (ದುಪ್ರಕಯ ಭಂಗೀ)-೧೪-೧೨.

ದುಪ್ರಕೈ (ದುಪ್ರಕೈಲಿಯ)-೮. ಪ. ಪರಿಮಾಣ ವೃತ್ತದ
ಅತಿಚಾರ ೨-೨೪

ದುಷ್ಕಮ-ಅವಸರ್ವಕಾಲ ಕಾಲದ ಐದನೆಯ ಭಾಗ ೧-೪೦.

ದುಷ್ಕಮಕಾಲ (ದುಷ್ಕಮಕಾಲೋ)-ಮಹಾವೀರ ನೀರ್ವಾ
ಣದ ಕರುವಾಯ ಮೂರು ವರ್ಷ, ೪ ತಿಂಗಳು, ೧

ಪಕ್ಷದ ನಂತರ ಆರಂಭವಾದ ಕಾಲ ೧-೩೪.

ದುಷ್ಕಮ ಸುಷ್ಕಮ (ದುಷ್ಕಮಸುಷ್ಕಮ)-ಅವಸರ್ವಕಾಲ
ಕಾಲದ ಪಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗ ೧-೪೦.

ದೇವಗತಿ (ಗಣ)-೧೩-೩

ದೇವಾಯು (ದೇವಾಲಯ) — ಆಯುಕರ್ಮದ ಬೇಡ
 ೧೦-೧೨
 ದೇಶವಿರತ (ದೇಶವಿರತ) — ಇನ್ನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೩-೨,
 ೧೧-೧೨.
 ದೇಶವ್ರತ (ದೇಶವ್ರತ) — ಎರಡನೆಯ ಗುಣವ್ರತ, ವ್ರತ
 ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಅಂಗ ೩-೧೨, ೭-೨೯
 ದೇಶಸಂಯಮ (ದೇಶಸಂಯಮ) — ಆಂತರಿಕ ಸಂಯಮ
 ೧೧-೯
 ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ (ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ) — ಎರಡನೆಯ ತಿಕ್ಕಾ
 ವ್ರತ ೨-೩೩
 ದೇಶಪ್ರದೀಪಕ (ದೇಶಪ್ರದೀಪಕ) — ಮುನಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ
 ೪-೩
 ದೇಶಸತ್ಯಾರ-ಪ್ರದೀಪಕ (ಸರೀರ-ಸತ್ಯಾರ-ಪ್ರದೀಪಕ) —
 ಪ್ರದೀಪಕದೇವತಾಸದ ಭೇದ ೨-೩೪
 ದ್ವ್ಯಾತ (ಜ್ವಾತ) — ಜ್ವಾಲಾ ವ್ಯಸನ ೩-೧೦
 ದ್ರವ್ಯ (ದ್ರವ್ಯ) — ೭-೩೯, ೧೩-೧೦
 ದ್ರವ್ಯನಿಶ್ಚೇತ (ದ್ರವ್ಯ) — ನಿಶ್ಚೇತಭೇದ ೧೩-೩
 ದ್ರವ್ಯಬಂಧ — ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಕರ್ಮಪ್ರದೇಶದ ಬಂಧ ೯-೨೩
 ದ್ರವ್ಯವೋಕ್ಷ (ದ್ರವ್ಯವೋಕ್ಷ) — ಆತ್ಮನಿಂದ ಕರ್ಮಪ್ರದೇ
 ಶವು ಬೇರೆಯಾಗುವಿಕೆ ೯-೩೦.
 ದ್ರವ್ಯಸಂವರ (ದ್ರವ್ಯ) — ಕರ್ಮಪ್ರದೇಶದ ನಿರೋಧ ೯-೩೭
 ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಸಮಯ (ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ) — ಪದ್ಧತಿ ಬೇದಗಳು
 ೧೩-೩, ೭.
 ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತವ (ದ್ರವ್ಯಾಸ್ತವ) — ಕರ್ಮಪ್ರದೇಶವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ
 ಸೇರುವಿಕೆ ೯-೨೪
 ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯ (ದ್ರವ್ಯೇಂದ್ರಿಯ) — ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಂಗರೂಪ
 ರಚನೆ ೧೩-೪
 ದ್ವಿತೀಯ (ದ್ವಿತೀಯ) — ಅಪರಿಗ್ರಹಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
 ೨-೨೦
 ದ್ವಿಪ್ರತ್ಯ (ದ್ವಿಪ್ರತ್ಯ) — ಎರಡನೆಯ ಸಾರಾಯಣ ೧-೩೩
 ದ್ವೀಂದ್ರಿಯ — ಜೀವ — ೯-೯

[ಧ]

ಧನ — ಅಪರಿಗ್ರಹಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೦
 ಧನಿಷ್ಠಾ (ಧನಿಷ್ಠಾ) — ವಕ್ರತ್ವ ೧-೧೪.
 ಧರ್ಮ (ಧರ್ಮ) — ದ್ರವ್ಯ ವಿಶೇಷ ೧-೪; ೯-೧೦, ೧೩.
 — ೧೩ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೪. — ಸರ್ವಜ್ಞೋಪ-
 ದಿಷ್ಟ ೭-೪೩. — ಮಂಗಲಾ — ೩, ೪, ೩ — ಧಾವ-
 ಸಂವರದ ಭೇದ ೯-೨೪ — ದ್ರವ್ಯದ ಗುಣ ೧೩-೧೪.
 ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ (ಧರ್ಮ-ಧ್ಯಾನ) — ತಾಲ್ಪಾ ನಿಧಿ ೧೩-೧೩
 ಧರ್ಮಿನ್ (ಧರ್ಮಿನ್) — ದ್ರವ್ಯ ೧೪-೧೪.
 ದಾರಣಾ — ಮುನಿಜ್ಞಾನದ ಭೇದ ೧೩-೩೦
 ಧೂಪನ (ಧೂಪನ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೯
 ಧೂಪಪ್ರಧಾ (ಧೂಪಪ್ರಧಾ) — ಇನ್ನೆಯ ನರಕ ೧-೪
 ಧ್ಯಾನ (ಧ್ಯಾನ) — ೧೩-೨.

[ನ]

ನಕ್ಷತ್ರ (ನಕ್ಷತ್ರ) — ಜ್ಯೋತಿಷೀ ದೇವ ೧-೧೪
 ನಕ್ಷತ್ರಮಿತ್ರ (ನಕ್ಷತ್ರಮಿತ್ರ) — ೭ನೆಯ ಬಲದೇವ ೧-೩೨.
 ನಕ್ಷೀ (ನಕ್ಷೀ) — ೩ನೆಯ ಬಲದೇವ ೧-೩೨.
 ನಕ್ಷತ್ರಂಕರ ವೇದ (ನಕ್ಷತ್ರಂಕರ) — ೧೨-೨೨
 ನಮಿ (ನಮಿ) — ೨೧ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೪
 ನಮೋಕಾರ ಪಂಚ (ನಮೋಕಾರ ಪಂಚ) — ಸಾಮಾನ್ಯತೋ-
 ಚಿತ ಜಾನ ೩-೨೦
 ನಯ (ನಯ) — ೧೪-೧, ೧೩-೨
 ನಯ-ವಿಷಯ (ನಯ-ವಿಷಯ) — ೧೪-೩
 ನರಕ-ಜಾಲ (ನರಕ-ಜಾಲ) — ಸಾರಕೀ ಜೀವಗಳ ಸ್ಥಾನ ೧-೧೦
 ನರಕಾಯು (ನರಕಾಯು) — ಆಯುಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೨
 ನರವಾಹನ (ನರವಾಹನ) — ರಾಜ್ಯ ಕಾಲ ೪೦ ವರ್ಷ ೧-೩೩
 ನಾರಾಯಣ — ಪದವಿಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು
 ೧-೪೩, ಪುಟ ೭ ಟಿ
 ನಾಮಕರ್ಮ (ನಾಮ) — ಎರಡು ವಿಧ ೧೦-೧೩
 ನಾಮ ನಿಶ್ಚೇತ — ನಿಶ್ಚೇತ ಭೇದ ೧೩-೩
 ನಾಮ ಸತ್ಯ — ೧೩-೧೩
 ನಾರಕ (ನಾರಕ) — ಗತಿಭೇದ ೧೩-೩
 ನಾರಾಯಣ — ೭ನೆಯ ಸಾರಾಯಣ ೧-೩೩, ಪರಿ ೭-೯
 ನಾಲಿಕಾ (ನಾಲಿಕಾ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ವಕ್ರತ್ವ ೪-೪
 ನಿಶ್ಚೇತ (ನಿಶ್ಚೇತ) — ಪಾಲ್ಪಾ ಪ್ರಕಾರ ೧೩-೧.
 ನಿಗೋದ (ನಿಗೋದ) — ಜೀವ ಭೇದ, ಸಾಧಾರಣ ಜೀವ
 ೭-೧೦.
 ನಿತ್ಯ (ನಿತ್ಯ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಜ್ಯ ಬೋಜನ ೪-೨
 ನಿವಾಸ (ನಿವಾಸ) — ಕವನ ಪರೀಕ್ಷೆ ೭-೩೩
 — ಆರ್ಥಧ್ಯಾನದ ಭೇದ ೧೩-೭
 ನಿಧಾ (ನಿಧಾ) — ದರ್ಶನಾರಣ ಕರ್ಮದ ಬೇದ ೧೦-೩.
 — ಪ್ರಮಾದ ಭೇದ ೧೧-೧೩.
 ನಿಧಾ, ನಿಧಾ (ನಿಧಾ, ನಿಧಾ) — ದರ್ಶನಾರಣ ಕರ್ಮದ
 ಭೇದ ೧೦-೩
 ನಿಶ್ಚಾ (ನಿಶ್ಚಾ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮೂರನೆಯ ಗುಣ ೩-೩.
 ನಿರಾಕಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (ನಿರಾಕಾರ) — ೧೩-೩
 ನಿಗ್ರಂಥ (ನಿಗ್ರಂಥ) — ೪-೧
 ನಿಜರಣ (ನಿಜರಣ) — ಧಾವನಾ ೭-೨
 — ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ಕರ್ಮಕ್ಷಯ, ಧಾವ ಮತ್ತ
 ದ್ರವ್ಯ ೯-೨೯.
 ನಿರ್ವಿಚಿತ್ತ್ವ (ನಿರ್ವಿಚಿತ್ತ್ವ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮೂರನೆಯ
 ಅಂಗ ೩-೩
 ನಿರ್ವೇದ (ನಿರ್ವೇದ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ೨ನೆಯ ಗುಣ ೩-೩.
 ನಿಷಂಕಾ (ನಿಷಂಕಾ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಪ್ರಥಮ ಅಂಗ ೩-೩
 ನಿತಿ ಭೋಜನ ತ್ಯಾಗ (ನಿತಿ ಭೋಜನ) — ೩ನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ
 ೩-೨೪
 ನಿಷಂಧ (ನಿಷಂಧ) — ಇನ್ನೆಯ ಪ್ರತಿ ಸಾರಾಯಣ ೧-೨೪
 ನಿಷ್ಠೆಯ ಜೀವ (ನಿಷ್ಠೆಯ ಜೀವ) — ಜೀವನಾಯುಕ್ತ ದ್ರವ್ಯ
 ೯-೩ (ನಿಷ್ಠೆಯ ನಯ) — ೯-೩, ೧೪-೧೪

ನಿಷದ್ಯಾ-ಪರೀಕ್ಷಿತ-೮-೨೦, ೨೧
 ನಿಷಧಿ (ನಿಷಧಿ)-ಹರಿ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉತ್ತರದ ಕುಲಾಚಲ
 ೧-೩೨.
 ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷಾ (ನಿಷ್ಕಾಂಕ್ಷಾ)-ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂನಿಯ ಅಂಗ ೩-೨.
 ನೀಚ (ನೀಚ)-ಗೋತ್ರ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೮.
 ನೀಲ (ನೀಲ)-ವಿರೇಹ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉತ್ತರದಲ್ಲ ಕುಲಾಚಲ
 ೧-೩೨. - ಲೀಲಾ ೧೩-೪೮
 ನೇಮಿ (ನೇಮಿ)-೨೨ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೮, ೩೦.
 ನೈಗಮನಯ (ನೈಗಮನ)-ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ್ದು ೧೫-೨೭.
 ನೋ ಅಗಮ (ನೋ ಅಗಮ)-ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪದ ಭೇದ
 ೧೫-೩, ೬.
 ನೋ ಅಗಮ ಭಾವ (ನೋ ಅಗಮ ಭಾವ)-ಭಾವ
 ನಿಕ್ಷೇಪದ ಬೇದ ೧೫-೯೯.
 ನೋ ಕರ್ಮ ವರ್ಗಣಾ (ನೋ ಕರ್ಮ ವರ್ಗಣಾ)-ದೇಹಾ-
 ದಿಗಳ ರಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪುರುಷ ದ್ರವ್ಯ ೧೨-೬೪.
 ನೋ ಕರ್ಮ ಶರೀರ (ನೋ ಕರ್ಮ ಶರೀರ)-ದಿವಾಂ-
 ಶಾದಿ ಸಾಲ್ಕು ವಿಧದ ೧೨-೨೦.
 ನೋ ಕರ್ಮಯ (ನೋ ಕರ್ಮಯ)-ಒಂಬತ್ತು ವಿಧ ೧೦-೧೦;
 ೧೧-೧೫.
 ನ್ಯಾಸಹರಣ (ನ್ಯಾಸಹರಣ)-ಸತ್ಯಾಣುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
 ೨-೧೧

[ವ]

ವಂಕಪ್ರಭಾ (ವಂಕಪ್ರಭಾ)-ಸಾಲ್ಕನೆಯ ನರಕ ೧-೮.
 ವಂಜಾಪ್ರವ (ವಂಜಾಪ್ರವ)-ದ್ವಿತ್ಯಾತ್ಮ, ಅನಿರತಿ, ಪ್ರಮಾದ,
 ಕಷಾಯ ಮತ್ತು ಯೋಗ ೪-೧೧.
 ವಂಜ ನವೋಪಾರ (ವಂಜೋಪಾರ)-ಮಂ. ೨.
 ವಂಜಪ್ರವ್ಯ (ವಂಜಪ್ರವ್ಯ)-ಜೀವ, ಪುರುಷ, ಧರ್ಮ,
 ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಕಾಲ ೧-೨.
 ವಂಜೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವ-೯-೯.
 ವಂಜೋದಂಬರ (ವಂಜೋದಂಬರ)-ಆಲ, ಅತ್ತಿ, ಬಸರಿ,
 ಜೋರಿ, ಅಂಜೂರು ೩-೮.
 ವಂದಾರ್ಥ (ವಂದಾರ್ಥ)-ಒಂಭತ್ತು, ವಿಳಂಬತ, ಪುಣ್ಯ,
 ಪಾಪ ೩-೭
 ಪ್ರಚಲಾ (ಪ್ರಚಲಾ)-ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಬೇದ
 ೧೦-೫.
 ಪ್ರಚಲಾ ಪ್ರಚಲಾ (ಪ್ರಚಲಾಪ್ರಚಲಾ)-ದರ್ಶನಾವರಣ
 ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೨೩.
 ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಸಿ (ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಸಿ)-ಅಸತ್ಯಮೃತಾ ಭಾಷೆಯ ಭೇದ
 ೧೨-೧೮.
 ಪ್ರಗಯ (ಪ್ರಗಯ) ಪ್ರಮಾದ ಬೇದ ೧೧-೧೩.
 ಪ್ರಕೃತಮಗ (ಪ್ರಕೃತಮಗ)-ಸಾಲ್ಕನೆಯ ಅವಶ್ಯಕ ೨-೩.
 ಪ್ರಕೃತಮ (ಪ್ರಕೃತಮ)-ಪ್ರತಿಪಾದಯದ, ೩೩ ಶರಣಾ
 ಪುನಃಪರೀಕ್ಷೆ ಕರ್ಮ ೧೦-೨೪.
 ಪ್ರತಿಪ್ರತಿ-ಮೊದಲನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮುನಿ ೧-೪೩,
 ಪ್ರ. ೭ರ ಬಿವರಣೆ.
 ಪ್ರತಿಪ್ರಾಪನಾ (ಪ್ರತಿಪ್ರಾಪನಾ)-ಸಮಿತಿ ೨-೧೩.

ಪ್ರತೀಪ (ಪ್ರತೀಪ)-ಸತ್ಯವಚನದ ಒಂದು ಭೇದ ೧೨-೧೫.
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ)-ಜ್ಞಾನ ೯-೫.
 ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನ (ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನ)-ವಿದನೆಯ ಅವಶ್ಯಕ ೫-೨೨.
 ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನಿ (ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನಿ)-ಅಸತ್ಯಮೃತಾ ಭಾಷೆಯ
 ಭೇದ ೧೨-೧೮.
 ಪ್ರದೇಶ (ಪ್ರದೇಶ)-ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೯-೧೯.
 ಪ್ರದೇಶಬಂಧ (ಪ್ರದೇಶ)-ಕರ್ಮಬಂಧದ ಒಂದು ಬೇದ
 ೯-೩೩.
 ಪ್ರದೇಶಾಗ್ರ (ಪ್ರದೇಶಾಗ್ರ)-ಕರ್ಮದ ದ್ರವ್ಯಪ್ರಮಾಣ
 ೧೦-೧೭
 ಪ್ರಭಾವನಾ (ಪ್ರಭಾವನಾ)-ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂನಿಯ ಅಂಗ
 ೩-೫.
 ಪ್ರಮತ್ತವಿರತ (ಪ್ರಮತ್ತ)-೩ನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೨
 ಪ್ರಮಾಣ (ಪ್ರಮಾಣ)-ದ್ರವ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನದ ಹೇಳುವ
 ೧೪-೧.
 ಪ್ರಮಾಣ ವಿಷಯ (ಪ್ರಮಾಣ ವಿಷಯ)-ದ್ರವ್ಯದ ಸತ್ಯ
 ೧೪-೩.
 ಪ್ರಮಾದ (ಪ್ರಮಾದ)-ಹಿಂಸೆಯ ಕಾರಣ ೨-೭. (ಪ್ರಮಾದ)
 -ಹದಿನೈದು ಪ್ರಕಾರ ೯-೩೩.
 ಪ್ರವಚನ (ಪ್ರವಚನ)-ಉಪದೇಶ ೧೩-೧೦.
 ಪ್ರಸೇವಿತ-೧೩ನೆಯ ಕುಲಂಕರ, ಮುನಿ ಪು. ೭. ಬಿವರಣೆ
 ಪ್ರಹರಣ (ಪ್ರಹರಣ)-೭ನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಯದ ೧-೫೪.
 ಪ್ರಾಣ (ಪ್ರಾಣ)-ಜೀವದ ಲಕ್ಷಣ ೯-೩.
 ಪ್ರಾಣತ (ಪ್ರಾಣತ)-೧೦ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦-೧೪ನೆಯ
 ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೩.
 ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತವಿರತಿ (ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತವಿರತಿ)-ವ್ರತ ಪ್ರತಿ-
 ಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೨
 ಪ್ರಿಯಕಾರಿಣೀ (ಪ್ರಿಯಕಾರಿಣೀ)-೨೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ
 -ವರ್ಧಮಾನನ-ತಾಯಿ ೧-೫೭.
 ಪ್ರೋಷಧಿ (ಪ್ರೋಷಧಿ)-ಸಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ೩-೨
 ಪ್ರೋಷಧಿವಿಧಾನ (ಪ್ರೋಷಧಿ ವಿಧಾನ) ಸಾಲ್ಕನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ
 ೩-೨೩.

[ನ]

ನಲ-ಸಚಿತ್ರ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹ್ಯಾಜ್ ೯-೭.

[ಬ]

ಬದ (ಬದ)-ಉದಂಬರ ವಿರೇಷ ೩-೯.
 ಬಂಧ (ಬಂಧ)-ಅರ್ಯ ಸಮಿತಿಯಿಂದ ಹಿಂಸಾ ನಿಮಿ-
 ತ್ತದ ಬಂಧವಾಗಿದ್ದಿರುವ ೨-೩೭. -ಅಹಿಂಸಾಣು
 ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೯. -ಪುರುಷ ಪರ್ಯಾಯ
 ೯-೧೧. -ಬಂಧದ ಭೇದ, ಭಾವ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ
 ೯-೨೫. -ಸಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರ ೯-೩೩.
 ಬಲ-ಜೀವ ಲಕ್ಷಣ, ಪ್ರಾಣಭೇದ ೯-೩.
 ಬಲದೇವ-ಬಂಧಕ್ಕೆ ಶರಣಾ ಪುರುಷ ೧-೫೩.
 ಬರಿ (ಬರಿ)-೩ನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಯದ ೧-೫೪.
 ಬಸ್ತಿ ಕರ್ಮ (ಬಸ್ತಿ ಕರ್ಮ)-ಮುನಿಗಿ ಹ್ಯಾಜ್ ೯-೯.
 ಬೀಜ (ಬೀಜ)-ಸಚಿತ್ರ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹ್ಯಾಜ್ ೯-೭.

ಬೋಧಿ-ದೂರ್ಲಭ (ಬೋಧಿ-ದುಲ್ಲಹ)-ಭಾವನಾ ೩-೧೧.
ಬ್ರಹ್ಮ (ಬ್ರಹ್ಮ)-ಐದನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦, ೨೧.
ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ (ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತ)-೧೨ನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೨೦.
ಬ್ರಹ್ಮಜಯ (ಬಂಧವ್ಯಾಪಾರ)-ಪ್ರೀತಿನೋಪವಾಸದ
ಭೇದ ೨-೨೪ - (ಬ್ರಹ್ಮ)-ವಿಳನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ
೨-೨೧ - (ಬ್ರಹ್ಮಚೇರ)-ಅಣುವ್ರತ ಪ್ರತಿಮೆಯ
ಅಂಗ ೨-೧೨ - ವಿಳನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆ ೨-೨೧ -
-ಮಹಾವ್ರತ ೨-೪ - ಧರ್ಮಾಂಗ ೨-೧೧
ಬ್ರಹ್ಮಾ (ಬಂಧಾ)-ಕಾಲವಶರ್ವತಿ ೭-೯.
ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರ (ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರ)-೨ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೧

[ಭ]

ಭಕ್ತಪಾನ ವೈಶ್ವೇದ (ಭಕ್ತಪಾನವೈಶ್ವೇದ)-ಅಹಿಂಸಾಣು
ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೯
ಭಕ್ತಿ (ಭಕ್ತಿ)-ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಅರನೆಯ ಗುಣ ೨-೬
ಭರಣಿ (ಭರಣಿ)-ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೪
ಭರತ (ಭರತ)-ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ವೃದ್ಧಮುಕ್ತೇಶ್ವರ ೧-೨೧.
-ಪ್ರಥಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೨೦
ಬದ್ಯ (ಭದ್ರ)-ಸಿದ್ಧಭಾಗರಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ಜೀವ ೧-೧.
ಭದ್ರಾಕ್ಷ (ಭದ್ರಾಕ್ಷ)-೧೧ನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೨೨
ಭಾವನಿಕ್ಷೇಪ (ಭಾವ)-ನಿಕ್ಷೇಪ ಬೇದ ೧೬-೨
ಭಾವಬಂಧ-ಕರ್ಮಬಂಧನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಜೀವನಭಾವ
೯-೨೨.
ಭಾವವೋಕ್ಷ (ಭಾವವೋಕ್ಷ)-ಕರ್ಮಕ್ಷಯಕ್ಕೆ ಜೀವ
ನಾದ ಅತ್ಯ ಪರಿಣಾಮ ೯-೨೦
ಭಾವಸತ್ಯ-ಸತ್ಯವಚನದ ಬೇದ ೧೨-೧೩
ಭಾವಸಂವರ-ಕರ್ಮಾಸ್ರವ ನಿರೋಧಕ್ಕೆ ಜೀವನಾದಂಧ
ಅತ್ಯ ಪರಿಣಾಮ ೯-೨೭
ಭಾವಾಸ್ರವ (ಭಾವಾಸ್ರವ)-ಕರ್ಮಾಸ್ರವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ
ಅತ್ಯ ಪರಿಣಾಮ ೯-೨೨
ಭಾವಿನೋ ಅಗಮ ದ್ರವ್ಯ ನಿಕ್ಷೇಪ ಭೇದ ೧೬-೭
ಭಾವಿನೈಗಮ (ಸಂಭವಮ)-ಸ್ಥಿಗಮ ನಯದ ಭೇದ
೧೨-೨೯.
ಭಾವೋದ್ರಿಯ (ಭಾವೋದ್ರಿಯ)-ಮತಿ ಬೊದಲಾದ ಜ್ಞಾನ-
ಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಿಶುದ್ಧನಾದ ಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ಅವು-
ಗಳಿಂದ ಜನಿಸುವ ಬೋಧಿ ೧೨-೪
ಭಾಷಾಸಮಿತಿ (ಭಾಷಾಸಮಿತಿ) ಸಾಧುವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ವಚ-
ನದ ಸಾಸಭಾಸತಿ ೨-೧೨
ಭೀಮಾಪಲಿ-ಮೊದಲನೆಯ ಋದ್ರ ೧-೨೩.
ಭೀ-ಅಲೀಕ (ಭೂಲೀಕ)-ಸತ್ಯಾನುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ
೨-೧೧.
ಭೀತ ನೈಗಮನಯ (ಭೂಯಾಣಾಳಮ)-ಸ್ಥಿಗಮನಯದ
ಭೇದ ೧೨-೨೭
ಬೈತ್ಯ-ಅಂದ್ರ (ಭಕ್ತ ಟಿಣ)-ಸರವಾಚನನ ತರುವಾಯ
ರಾಜ್ಯಕಾಲ ಪ್ರಾರಂಭ ೧-೭೨ - ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೨೦೦
ವರ್ಷ ೧-೭೪
ಭೇದ-ಪುರ್ವಗಲ ಸರ್ವಾಯು ೯-೧೧

ಭೇದ ಕಲ್ಪನಾ ಸಾಪೇಕ್ಷನಯ (ಭೇದ ಕಲ್ಪಣ)-ಅಶುದ್ಧ
ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ಭೇದ ೧೨-೧೭.
ಭೇದ ವಿಕಲ್ಪ ನಿರಪೇಕ್ಷನಯ (ಭೇದ ವಿಯತ್ಪೇಕ್ಷಣ-
ರವೇಕ್ಷಿ)-ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ನಯದ ಬೇದ
೧೨-೧೪.
ಭೋಕ್ತಾ (ಬೋಕ್ತಾ)-ಜೀವ ಲಕ್ಷಣ ೯-೨
ಭೋಗ ಅಂತರಾಯ-ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ
೧೦-೧೩
ಭೋಗ-ವಿರತಿ (ಭೋಗ ವಿರತಿ)-ಮೊದಲನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾ-
ವೃತ್ತ, ವೃತ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೨-೧೬

[ಮ]

ಮಂಗಲ-ಮಂ. ೨-೨
ಮಾಘವಾ-೨ನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೨೦
ಮಾಘದೀ-೨ನೆಯ ಪೃಥಿವಿಯ ಗೋಕ್ರವಾಸು ೧-೯
ಮಾಘಾ-ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೬
ಮತಿ-ಅಜ್ಞಾನ-ಜ್ಞಾನಭೇದ ೯-೩
ಮತಿಜ್ಞಾನ (ಮತಿ)-ಜ್ಞಾನಭೇದ ೯-೩, ೧೨-೨೯ ಅದಿ
ಮದ್ಯ (ಮದ್ಯ)-ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಸನ ೨-೧೦
ಮಧುಕೃತಿಭ (ಕೀಟಭ)-೪ನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾರಾಯಣ ೧-೨೧.
ಮಧ್ಯಲೀಕ (ಮಧ್ಯ ಮಲೀಕ)-ಆಕಾರ ೧-೩, ಎತ್ತರ
೧-೭
ಮನ (ಮನ)-೭೦ದು ಯೋಗಿ ೨-೨೭
ಮನುಷ್ಯಗತಿ (ಮಾಣುಸ)-೧೨-೨
ಮನಃ ಸರ್ವಾಯ (ಮನಃಪದ್ಮಯ)-ಜ್ಞಾನಭೇದ ೯-೩,
೧೨-೨೪
ಮನಃ ಸರ್ವಾಯ ಅವರಣ (ಮನಃಶಾಖಾ)-ಜ್ಞಾನಾ-
ದರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೪
ಮನುಷ್ಯಾಯು (ಮನುಷ್ಯಾಯು) ಆಯುಕರ್ಮದ ಬೇದ
೧೦-೧೨
ಮನೋಯೋಗಿ (ಮನೋಯೋಗಿ)-ವಾಲ್ಮು ಪ್ರಕಾರದ
ಸತ್ಯ, ಅಸತ್ಯ ಉದಯ, ಅನಂದಯ ೧೨-೧.
ಮಂದಕಪಾಯ (ಮಂದ) ಸ್ವಚ್ಛಾಸ್ರವ ಜೀವ ೭-೨೩
ಮರುದೇವ-೧೨ನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು ಪುಟ
೭ರ ಟಿ
ಮಲ-ಪರೀಕ್ಷವೇ-೪-೨೬, ೨೭
ಮಲ್ಲಿ (ಮಲ್ಲಿ)-೧೯ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರ ೧-೪೪
ಮಲ್ಲಿ-ಕುಮಾರ ಕಾಲದ ಮಹಾವ್ರತ ೧-೨೦.
ಮಹರ್ಷಿ (ಮಹರ್ಷಿ)-ಮಹಾಮುನಿ ೪-೧
ಮಹಾತಮೇಪ್ರಭಾ (ಪಹಾ)-ವಿಳನೆಯ ಸರಕ ೧-೪
ಮಹಾವೀರ ವರ್ಧಮಾನ-ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಪಾಯನೆಯ ತೀರ್ಥಂ-
ಕರ ೧-೨೧ ೨೨
ಮಹಾವ್ರತ (ಮಹವ್ರತ)-೨೨ನೆಯ ತೀರ್ಥಕರ ಮಹಾ-
ವೀರರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದು ೧-೨೯ (ಮಹವ್ರತಯ)-
ಮುನಿಗಳ ಐದು ವ್ರತ ೩-೨, ೭-೨೯
ಮಹಾಬುಕ್ತ (ಮಹಾಬುಕ್ತ)-೭ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦ -
೧೦ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೧.

ಮಹಾ ಹಿಮವಾನ್ (ಮಹಾ ಹಿಮವಂತ)-ಹೈಮವತ
ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉತ್ತರ ಭಾಗದ ಕುಲಾಚಲ ೧-೨೨
ಮಾಘವೀ (ಮಾಘವಿಯು)-೭ನೆಯ ಪೃಥ್ವಿಯ ಗೋತ್ರ-
ಸಾಮ ೧-೯.

ಮಾನ-ಸಾಲ್ಯ ವಿಧ ೧೨-೨೪.

ಮಾಯಾ-ಸಾಲ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ೧೨-೨೫.

ಮಾರ್ಗಣಾ (ಮಗಣಾ)-ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿಧ ೧೨-೧.

ಮಾರ್ಧವ (ಮರ್ದವ)-ಧರ್ಮಾಂಗ ೬-೧.

ಮಾಲ್ಯ (ಮಲ್ಲ)-ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಪಾಪ ೪-೨.

ಮಹೇಂದ್ರ (ಮಹಿಂದ)-ಸಾಲ್ಯನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧-೨೦, ೨೧

ಮಾಂಸ (ಮಂಸ)-ಮೂರನೆಯ ವ್ಯಸನ ೨-೧೦

ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರು (ಮಿಥ್ಯಶ್ರು)-ಐದು ಪ್ರಕಾರ ೯-೨೧ -ದರ್ಶನ
ನೋಡನೀಯದ ಭೇದ ೧೦-೯.-ವೃದ್ಧಮ ಗುಣಸ್ಥಾನ
೧೧-೪.

ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರುತ್ಯ (ಮಿಥ್ಯಾಶ್ರುತಿ)-ಮೊದಲ ಗುಣಸ್ಥಾನದ
ಜೀವ ೧೧-೪, ೧೨-೨೦.

ಮಿಶ್ರ (ಮಿಶ್ರ)-ಮೂರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೭.

ಮಿಶ್ರ ಅಸರ್ವ ಭೂತನಯ (ಮಿಶ್ರ ಅಸಖ್ಯಾಯ)-ನಯ
ಭೇದ ೧೫-೪೦

ಮಿಶ್ರ ಉಪಚರಿತ ನಯ (ಮಿಶ್ರ ಉಪಚರಿತನಯ)-
ಉಪಚರಿತ ನಯದ ಭೇದ ೧೫-೪೦

ಮುರುಂಡ ವಂಶ (ಮುರುಂಡಯ ವಂಶ)-ರಾಜಕಾಲ ೪೦
೧-೭೨.

ಮೂರ್ತ್ಯಾ (ಮುರ್ದ್ಯಾ)-ಪರಿಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಅನಕ್ಷಿ ೨-೨೪

ಮೂರ್ತಿಕ (ಮುಕ್ತಿಯ)-ಪ್ರಥಮ ಪ್ರವೃದ್ಧಿ ಲಕ್ಷಣ ೯-೧೦
ಮೂಲ (ಮೂಲ)-ಸಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೭

ಮೂಲ-ಸಚಿತ್ರ, ಮುನಿಗಾಗಿ ವರ್ಷ ೪-೭.

ಮೂಲಗುಣ (ಮೂಲಗುಣ)ಮುನಿಗಳಿಗೂ ಗುಣಗುಣ-೧
ಮೃಗೇಶ್ವರ (ಮಗೇಶ್ವರ)-ಸಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೫.

ಮೃಗೇಶ್ವರದೇವ (ಮೋಸೋವನಯ)-ಸತ್ಯಾನುವೃತದ
ಅತಿಚಾರ ೨-೧೨

ಮೃಷಾಮಾದ (ಮುಷಾಮಾದ)-ಸಕ್ಷತ್ರ, ವಿರತಿ-ವರದ-
ನೆಯ ಅಣುವೃತ ೨-೧೧

ಮೇಘಾ (ಮೇಘಾ)-ಮೂರನೆಯ ಪೃಥ್ವಿಯ ಗೋತ್ರ,
ಸಾಮ ೧-೯.

ಮೇರಕ (ಮೇರಗ)-ಮೂರನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಾನ ೧-೫೪
ಮೈಥುನ (ಮೇಹುಣ)-ಒಂಭತ್ತುವಿಧ ೨-೨೭

ಮೇಕ್ಷಿ (ಮೇಕ್ಷಿ)-ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವಿವೃತ್ತಿ ೯-೨೦

ಮೇದಧೇಯ (ಮೋದಧೇಯ)-ಕರ್ಮ, ಮೂಲ ಭೇದ
ಗಳು ಎರಡು, ಉತ್ತರಭೇದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ೧೦-೪.

ಮೌಖಿಯಾ (ಮೋಖಿಯಾ)-ಅನರ್ಥದಿಂದ ಪ್ರಕಟ ಅತಿ-
ಚಾರ ೨-೨೯.

[ಯ]

ಯಧಾಮಾತ (ಪದಮಾದ)-ಚಾರಿತ್ರ್ಯ-ಭೇದ ೧೧-೨೩.

ಯಶಸ್ವೀ-೯ನೆಯ ಕುಲಕರ್ತ ಮತ್ತೆ ಮನುಷ್ಯ. ೭ ಖಿ.
ಯಜ್ಞನಾ-ಪರಿಣಾಮ-೪-೨೮, ೨೯

ಯೋಗ (ಯೋಗ)-ಮೂರುವಿಧ ೯-೨೩.-ಸಾಲ್ಯನೆಯ
ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೯.

ಯೋಜನ (ಯೋಯಣ)-ದೇಶ-ಪ್ರಮಾಣ ೧-೨೯

[ರ]

ರಜ್ಜು (ರಜ್ಜು)-ಮಧ್ಯಮ ಲೋಕದ ವಿಸ್ತಾರ ಪ್ರಮಾಣದ
ಅಳತೆ ೧-೭.

ರತ್ನಪ್ರಧಾ (ರಯಣಪದಾ)-ಪ್ರಥಮ ನರಕ ೧-೪

ರಮ್ಯಕ (ರಮ್ಯ)-ಜಂಬೂದ್ವೀಪದಾನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ೧-೨೧.

ರಸ (ರಸ)-ಐದು ಪ್ರಕಾರ ೯-೭; ೧೨-೫.

ರಹಸ್ಯಾಸ್ಥಾನ (ರಹಸ್ಯಾಸ್ಥಾನ)-ಸತ್ಯಾನುವೃತದ ಅತಿ-
ಚಾರ ೨-೧೨

ರಾಜಹಿಂದ (ರಾಯಹಿಂದ)-ಮುನಿಗಾಗಿ ಪಾಪ ೪-೨

ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತಿ (ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತಿ)-೭ನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೨-೨

(ರಾತ್ರಿಭುಕ್ತಿ)-ಮುನಿಗಾಗಿ ಪಾಪ ೪-೨.

ರಾಮ-ಪರಶುರಾಮ-೪ನೆಯ ಬಲದೇವ ೧-೫೨

ರಾವಣ (ರಾವಣ)-೪ನೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಾನ ೧-೫೪.

ರುಕ್ಮಿ (ರುಕ್ಮಿ)-ರಮ್ಯಕ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಉತ್ತರ ಕುಲಾಚಲ
೧-೨೨

ರುದ್ರ (ರುದ್ರ)-ಮೂರನೆಯ ರುದ್ರ, ೧-೫೫ -ರೌದ್ರ
ಕರ್ಮ ಮತ್ತೆ ಅಧರ್ಮ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ
೧೧ ಜನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪುರುಷ ೧-೫೫.

ರುಷ (ರುಷ)-ಹಕ್ಕು ಇಂದ್ರಿಯದ ವಿಷಯ ೧೨-೫.
-ಸಕ್ಷತ್ರ ವಚನ ಭೇದ ೧೨-೧೫.

ರೇವತಿ (ರೇವತಿ)-ಸಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೪.

ರೋಗ-ಪರಿಣಾಮ-೪-೨೨, ೨೩.

ರೋಮಲವಣ (ರೋಮಾ-ಲೋಣ)-ಲವಣ ವಿಶೇಷ ೪-೪.

ರೋಹಿಣಿ-ಸಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೫.

ರೌದ್ರ (ರುದ್ರ)-ಧ್ಯಾನ-ಭೇದ ೧೨-೪.

[ಲ]

ಲಬ್ಧಿ (ಲಬ್ಧಿ)-ಒಂಭತ್ತುವಿಧ ೧೧-೨೫.

ಲವಣ (ಲೋಣ)-ಮುನಿಗಾಗಿ ಪಾಪ ೪-೪.

ಲಾಪ್ತವ (ಲಂಪವ)-೭ನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ ೧೨-೨೦.

ಲಾಭಾಂತರಾಯ-ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೫.

ಲೇಖ್ಯ (ಲೇಖ್ಯ)-ಹಕ್ಕಿನಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೪೧

ಲೋಕ (ಲೋಯ)-೭-೨

ಲೋಕಾಕಾಶ (ಲೋಯಾಕಾಶ)-ಅಕಾಶದ ಯಾವ ಭಾಗ
ದಲ್ಲಿ ಜೀವ, ಪುರುಷ, ಧರ್ಮ, ಅಧರ್ಮ ಮತ್ತೆ
ಕಾಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವೆಯೋ ಅದು ೧-೨, ೪; ೯-೧೪.

ಲೋಕಾಂತ-ಘನೋದಧಿ-(ಲೋಯಾಂತ ಭೋದವಿ)-
ಲೋಕಾಕಾಶದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಾಯುಮಂಡಲ
೧-೧೪.

ಲೋಕೋತ್ತಮ (ಲೋಗುತ್ತಮ)-ಮಂ. ೪.

ಲೋಪ (ಲೋಪ)-ಸಾಲ್ಯ ವಿಧ ೧೨-೨೫.

ಲಾಂಚ (ಲೋಣ)-ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ ಕಿತ್ತಿ-
ಕೊಳ್ಳುವುದು, ೨-೨೪ ಮುನಿಯ ಮೂಲಗುಣ ೧೨-೨೯.

[ವೆ]

ವಚನ (ವಯನ) — ಯೋಗ ವಿಶೇಷ ೩-೨೭
 ವಚನಯೋಗ (ವಚನೋಗ) — ಸತ್ಯ, ಅಸತ್ಯ, ಉದಯ, ಅನುಭವ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾಗಿದೆ ೧೩-೧೩, ೧೯.
 ವಧ (ವಹ) — ಸಂಕಲ್ಪ, ಅರಂಭ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧ ೨-೫ — ಅಹಿಂಸಾಡುವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ, ಒಡೆಯುವುದು ಹೊಡೆಯುವುದು ೨-೯ — ಪರೀಕ್ಷೆ ೯-೨೩, ೨೭
 ವನಸ್ಪತಿ (ವನಸ್ಪದೀ) — ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವ ಬೇಡ ೧-೬
 ವಂದನಾ (ವಂದನಾ) — ಮೂರನೆಯ ಅವಶ್ಯಕ ೫-೫೫, ವಮನ (ವಮನ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ಹ್ಯಾಜ್ಜ ೯-೯
 ವರ್ಣ (ವಜ್ರ) — ಪುರುಷರು ಗುಣ, ಐದು ವಿಧ ೯-೭
 ವರ್ತಮಾನ ನೆಯ (ವರ್ತಮಾನಗುಣ) — ನೈಗಮ ನೆಯದ ಭೇದ ೧೫-೨೮
 ವರ್ಧಮಾನ (ವರ್ಧಮಾನ) — ೨೪ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ಮಹಾ-ವೀರ ೧-೪೮ — ಶಾಶ್ವತ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕರುನಾಯ ೨೦೮ ವರ್ಧದ ಮೇಲೆ ಜನ್ಮವಾಯಿತು ೧-೫೮ — ಇತರವರ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಕರ್ಮ — ಸುಷ್ಕಮಾದ ೩ ವರ್ಧ, ೮ ತಿಂಗಳು, ೧ ವರ್ಷ ಉಳಿದಾದ ಸಿದ್ಧರಾದರೂ ೧-೬೩
 ವೇಶಾ (ವೇಶಾ) — ೨ನೆಯ ಪೃಥ್ವಿಯ ಗೋತ್ರ ನಾಮ ೧-೯
 ವಸುಮಿತ್ರ — ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರ ಸಹಿತ ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೬೦ ವರ್ಷ ೧-೭೩
 ವಸ್ತುಕಥರ (ವಸ್ತುಕಥ, ಕಥ) — ಉತ್ಪತ್ತಿ ಶ್ರಾವಣ ನೊಂದಿಗ ಬೇಡ ೩-೩೫
 ವಾತ್ಸಲ್ಯ (ವತ್ಸಲ್ಯ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ವಿಳನೆಯ ಅಂಗ ೩-೫
 ವಾಯು (ವಾಲು) — ಏಕೀಂದ್ರಿಯ ಜೀವ ಭೇದ ೯-೯
 ವಾಲುಪ್ರಭಾ (ವಾಲುಪ್ರಭಾ) — ಮೂರನೆಯ ನರಕ ೧-೮
 ವಾಸು ಪೂಜ್ಯ (ವಾಸುಪೂಜ್ಯ) — ೧೨ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೮ — ಕುಮಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತದ ಸ್ವೀಕಾರ ೧-೬೦.
 ವಿಕಥಾ (ವಿಕಥಾ) — ಧಾರಾಪಾಡೇವ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹ್ಯಾಜ್ಜ ೫-೧೨ — ನಾಲ್ಕು ವಿಧ, ಪ್ರಮಾದ ಭೇದ ೧೦-೧೬
 ವಿದ್ಯದಗತಿ (ವಿದ್ಯದಗತಿ) — ಜೀವವು ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುವಿಕೆ ೧೨-೨೫
 ವಿಜಯ (ವಿಜಯ) — ಮೊದಲನೆಯ ಬಲದೇವ ೧-೫೨ — ವಂಶದ ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೧೫೫ ವರ್ಷ ೧-೭೨
 ವಿಜಯಂತ (ವಿಜಯಂತ) — ಒಂದು ಅನುತ್ತರ ವಿಮಾನ ೧-೨೫
 ವಿಜಯಾರ್ಥ (ವಿಜಯಾರ್ಥ) — ಧರತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ನಡುವಿನ ಪರ್ವತ ೧-೩೩. (ವೈಯದ್ಧಿಗ) — ಗಂಗಾ ಮತ್ತು ಸಿಂಧು ನದಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಪರ್ವತವು ಧರತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರು ಪಾಂಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ೧-೩೬
 ವಿದೇಹ — ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಪಾಲ್ಯನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ೧-೩೧
 ವಿನಯ (ವಿನಯ) — ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಭೇದ ೧೦-೪
 ವಿನೋದ (ವಿನೋದ) — ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಭೇದ ೧೦-೪

ವಿವಾಹ ವಿಜಯ (ವಿವಾಹ-ವಿಜಯ) — ದರ್ಮದ್ವಾಸದ ಬೇಡ ೧೩-೧೮
 ವಿಭಾವ ಅಶಿಷ್ಯ (ಅಶಿಷ್ಯ) — ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಿಕ ನೆಯದ ಬೇಡ ೧೫-೨೬
 ವಿಭ್ರಮ (ವಿಭ್ರಮ) — ಜ್ಞಾನದೋಷ ೯-೩೫
 ವಿಮಲ (ವಿಮಲ) — ೧೩ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೮
 ವಿಮಲಪಾಪನ — ೭ನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು ಪು ೭ ೫.
 ವಿನೋದ — ಜ್ಞಾನದೋಷ ೯-೩೫
 ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ಯ (ವಿರುದ್ಧ ರಾಜ್ಯ) — ಅಜ್ಞಾನ್ಯಾರ್ಥವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೧೫.
 ವಿರೇಚನ (ವಿರೇಚನ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ಹ್ಯಾಜ್ಜ ೯-೯
 ವಿಶಾಖಾ (ವಿಶಾಖಾ) — ಸತ್ಯಕೃತ್, ೧-೧೭.
 ವಿಷ್ಣು (ವಿಷ್ಣು) — ನಾರಾಯಣ, ೯ ತರಾಕಾ ಪುರುಷ ೧-೫೩.
 ವಿರೇ — ಮಹಾವೀರ, ಕುಮಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ರತ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು ೧-೬೦
 ವೀರ್ಯ ಅಂತರಾಯ (ವೀರಿಯ) — ಅಂತರಾಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೫
 ವೇದ — ಐದನೆಯ ಮಾರ್ಗಶಾ ೧೩-೨
 ವೇದಕ (ವೇದಗ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದ, ಕ್ಷಯೋಪಶಮಿಕ ೧೧-೧೦, ೧೩-೫೬.
 ವೇದನೀಯ (ವೇದನೀಯ) — ಎರಡು ವಿಧದ ಕರ್ಮ ೧೦-೭.
 ವೇಶ್ಯಾ (ವೇಶ್ಯಾ) — ನಾಲ್ಕನೆಯ ವ್ಯಸನ ೩-೧೦
 ವೈಕ್ರಿಯಕ (ವೈಕ್ರಿಯಕ) — ಪರಸ್ಪರ ಭೇದ ೨-೧೬
 (ವೈಕ್ರಿಯಕ) — ಕಾಯದ ಬೇಡ ೧೨-೨೦
 ವೈಜಯಂತ (ವೇಜಯಂತ) — ಎರಡನೆಯ ಅನುತ್ತರ ವಿಮಾನ ೧-೨೫.
 ವೈಶ್ಯಾನಲ (ವೇಶ್ಯಾನಲ) — ನಾಲ್ಕನೆಯ ರುದ್ರ ೧-೫೫
 ವೈಜನ (ವೇಜನ) — ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹ್ಯಾಜ್ಜ ೯-೨
 ವೈವಹಾರ (ವವಹಾರ) — ನೆಯ ವಿಶೇಷ ೧೪-೧೮; ಎರಡು ವಿಧದ ೧೫-೩೦
 ವೈವಹಾರಕಾಲ (ವೇಶ್ಯಾನಲವಹಾರ) — ೯-೧೪.
 ವೈವಹಾರ ಜೀವ (ವವಹಾರ ಜೀವ) — ೯-೩
 ವೈವಹಾರ ಸತ್ಯ (ವವಹಾರ) — ೧೨-೧೫
 ವೈಸನ (ವೇಸನ) — ಏಳು ೨-೮
 ವ್ರತ (ವಯ) — ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೩-೨ — ಪಾವ ಸಂವರದ ಭೇದ ೯-೨೮

[ವೆ]

ವಕರಾಜ (ವಕರಾಜ) — ರಾಜ್ಯಕಾಲ ೪೨ ವರ್ಷ ೧-೬೯ —
 ವೀರ ನಿವಾರಣದ ಕರುನಾಯ ೪೬೦ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ೧-೬೭, ೬೯ ಆದವಾ — ೬೦೫ ವರ್ಷ ೫ ತಿಂಗಳ ಕರುನಾಯ ೧-೬೮
 ಶಂಕಾ (ಶಂಕಾ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ದೋಷ ೩-೪
 ಶತಭಿಷಾ (ಶತಭಿಷ) — ಸತ್ಯಕೃತ್, ೧-೧೮.

ತತಾರ (ಸದರ)—೧೧ನೆಯ ಸ್ತಂಭ ೧-೨೨.

ಶಬ್ದ (ಸದ್)—ಪ್ರಥಮ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧. (ಸದ್)—
ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯ ೧೩-೫. —ನಯ ೧೫-೩೫.

ಪಯ್ಯಾ-ಪರೀಕ್ಷೆ ೯-೨೨, ೨೩.

ಪಯ್ಯಾಕರ ಪಿಂಡ (ಸಿಜ್ಜಾಯರ ಪಿಂಡ)—ಮುನಿಗಳಿಗೆ
ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೫.

ಪರ್ಕರಾ ಪ್ರಭಾ (ಸಕ್ಕರಪಹಾ)—ಎರಡನೆಯ ಸರಕ ೧-೮.
ತಲಾಕಾ ಪ್ರರುಷ (ಸಲಾಯಪುರಿಗ)—ಭರತ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳ-
ಗಿನ ೬೩ ಮಹಾಪುರುಷರು. ೨೪ ತೀರ್ಥಂಕರ, ೧೨

ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ೯ ಬಲದೇವ, ೯ ಹರಿ ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣು,
೯ ಪ್ರತಿಪು, ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರತಿಪಾರಾಯಣ ೧-೪, ೪-೪೬.
ಶಾಂತಿ (ಸಂತಿ)—೧೬ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೮, ೫ನೆಯ
ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೫೦.

ಶಿಶ್ಯಾ (ಸಿಶ್ಯಾ)—ಸಂಕ್ಷೇಪಿ ಜೀವಗಳಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂಥ
೧೩-೬೨.

ಶಿಶ್ಯಾವ್ರತ (ಸಿಶ್ಯಾವಯು)—ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ೨-೩—
—ಎರಡನೆಯ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೧.

ಶಿಖರೀ (ಸಿಹರಿ)—ಪ್ರೌಢ್ಯವತ ಮತ್ತು ವರಾವತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ
ನಡುವಿನ ಕುಲಾಚಲ ೧-೩೨.

ಶೀತ (ಸೀಯ)—ಪರೀಕ್ಷೆ ೯-೬, ೭.

ಶೀತಲ (ಸೀಯಲ)—೧೧ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ, ೧-೪೭.

ಶೀಲೈಶೀ (ಸೀಲೈಸಿ)—ಶೀಲಗಳ ಕುತಕ ೧-೨೦—ಲೀಶ್ಯಾ
೧೩-೫೨.

ಶುಕ್ (ಸುಕ್)—೯ನೆಯ ಸ್ತಂಭ ೧-೨೧—ಲೀಶ್ಯಾ ೧೩-೫೨

ಶುಕ್—ಪಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರದ ಧ್ವಜ ೧೩-೨೧.

ಶುದ್ಧನಯ (ಸುದ್ಧನಯ)—೯-೬; ೯-೮.

ಶುದ್ಧಭಾವ (ಸುದ್ಧ)—೯-೮.

ಶುದ್ಧಸಂಗ್ರಹ ನಯ (ಸುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ)—ಸಂಗ್ರಹ ನಯದ
ಭೇದ ೧೫-೩೦.

ಶುದ್ಧಾರ್ಥ ಭೇದಕನಯ (ಸುದ್ಧ)—ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ
ಭೇದ ೧೫-೩೧.

ಶುಭನಾಮ (ಸುಭ)—ಪಾಮ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೦-೧೩.

ಶುಭಭಾವ (ಸುಭ)—೯-೩೧

ಶೃಂಗವೇರ (ಸಿಂಗವೇರ)—ಸಚಿತ್ರ, ಮುನಿಗಾಗಿ ವರ್ಷ
೪-೭.

ಶೌಖ (ಸಲಹ)—ಧರ್ಮಾಂಗ ೯-೧.

ಶೌಖೋಪಾಧಿ (ಸೌಖುಪಾಧಿ)—ಕರ್ಮಂಜಲು ಆದಿ ಮುನಿ-
ಗಳಿಂದ ಗೃಹ್ಯ ವಸು ೫-೧೪.

ಶ್ರದ್ಧಾಪ (ಸದ್ಧಪಣ)—ಆಪ್ತ, ಅಗಮ, ತತ್ತ್ವ ೩-೪.

ಶ್ರಮಣ (ಸಮಣ)—ಶೈವ ಸಾಧು ೨-೩೧.

ಶ್ರವಣ (ಸವಣ)—ನಕ್ಷತ್ರ ೧-೧೮.

ಶ್ರಾವಕ (ಸಾವಕ)—ಶೈವ ಗೃಹಸ್ಥ, ಉತ್ಪ್ರಾಪ್ತ, ಎರಡು
ವಿಧ ೩-೩೫.

ಶ್ರಾವಕ ಭರ್ಮ (ಸಾವಗ ಭಮ್ಮ)—ಹನ್ನೆರಡು ವಿಧ ೨-೧,
೩-೧.

ಶ್ರುತ ಅವರಣ (ಸುಯ)—ಪ್ರಾಪಾವರಣ ಕರ್ಮದ ಭೇದ
೧೦-೪.

ಶ್ರುತ ಅಜ್ಞಾನ—ಜ್ಞಾನಭೇದ ೯-೫

ಶ್ರುತಜ್ಞಾನ (ಸುದ)—ಜ್ಞಾನ ಭೇದ ೯-೫, ೧೨-೩೨.

ಶ್ರೇಯಾಂಸ (ಸೀಯಾಂಸ)—೧೧ನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೮.

ಶ್ವೀಕೃತ ನಿರೋಧ (ಸೀವ)—೫-೮.

[ಸ]

ಸಂಕಲ್ಪ (ಸಂಕಪ್ತ)—ಹಿಂಸೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ, ತಿಳಿದು,
ಅರಿತು ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವಿಕೆ ೨-೫.

ಸಗರ (ಸಗರ)—ಎರಡನೆಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ೧-೫೦.

ಸಂಗಾಸಕ್ತ (ಸಂಗಾಸಕ್ತ)—ಗೃಹಸ್ಥ ೭-೪೫.

ಸಂಗ್ರಹ ನಯ (ಸಂಗ್ರಹ)—ಎರಡು ವಿಧದ ೧೫-೩೦

ಸಚಿತ್ರ ಅಪಾರ—ಪ್ರತಿಬದ್ಧ, ಉಪಭೋಗ ಪರಿಭೋಗ
ಪರಿಮಾಣ ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೪.

ಸಚಿತ್ರಗತ ಜಾಯ್—೨-೨೪.

ಸಚಿತ್ರ ತ್ಯಾಗ—ವಿದನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೩-೨

ಸಚಿತ್ರ ವಿಧಿವೃತ್ತಿ (ಸಚಿತ್ರ ವಿಧಿವಿತ್ತಿ)—೫ನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ
೩-೫೬.

ಸಂಜ್ಞಾಪ (ಸಂಜಲಪ)—೧೧-೧೫.

ಸಂಜ್ಞಾ (ಸಜ್ಞಾ)—ಹದಿಮೂರನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೩-೩೧.

ಸಂಕ್ಷೇಪ (ಸಂಕ್ಷೇಪಿ)—೧೩-೬೨.

ಸತ್ಯಾರ—ಪುರಸ್ಕಾರ—ಪರೀಕ್ಷೆ ೯-೩೮, ೩೯.

ಸತ್ಯಾಗ್ರಹತ (ಸತ್ಯಾಗ್ರಹತ)—ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಕ ನಯದ
ಭೇದ ೧೫-೧೩.

ಸತ್ಯ (ಸತ್ಯ)—ವ್ರತ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೨—ಮಹಾ-
ವ್ರತ ೫-೬. —ಧರ್ಮಾಂಗ ೬-೫.

ಸರ್ವಭೂತ ನಯ (ಸರ್ವಭೂತ)—ನಯದ ಭೇದ ೧೫-೯.

ಸಂಧಾನ (ಸಂಧಾನ)—ಉದ್ವಿಗ್ನಕಾಯ ೩-೯.

ಸನತ್ಕುಮಾರ—(ಸಂಕುಮಾರ)—ಪಾಲ್ಕಿನಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
೧-೫೦.

ಸಂನಿಧಿ (ಸನ್ನಿಹಿ)—ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೩.

ಸನ್ಮತಿ—ಎರಡನೆಯ ಕುಲಂಕರ ಮತ್ತು ಮನು ಪು. ೭. ಟಿ.

ಸಪ್ತ ಭಂಗೀ (ಸಪ್ತ ಭಂಗೀ)—೧೪-೮

ಸಂಪ್ರೀಕ್ಷಣ (ಸಂಪ್ರೀಕ್ಷಣ)—ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೩.

ಸಂಧಾವನಾ (ಸಂಧಾವನಾ)—ಸತ್ಯದ ಭೇದ ೧೫-೧೫.

ಸಂಭವ (ಸಂಭವ)—ಮೂರನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರ ೧-೪೭.

ಸಮತಾ (ಸಮತಾ)—ಮೊದಲನೆಯ ಅವಶ್ಯಕ ೫-೨೩.

ಸಮನ (ಸಮನೋ)—ಸಂಕ್ಷೇಪಿ ಜೀವ ೧೩-೬೩

ಸಮಾಧಿರೂಪನಯ—೧೫-೩೬.

ಸಮಾರಂಭ (ಸಮಾರಂಭ)—ಮುನಿಗಳಿಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ ೪-೪.

ಸಮಿತಿ (ಸಮಿತಿ)—ಮುನಿಗೆ ವದು ೫-೨; ೭-೩೦-ಭಾವ
ಸಂವರದ ಭೇದ ೯-೨೮.

ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನಕ್ರಿಯಾ (ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನಕ್ರಿಯಾ)—ಶುಕ್ಲಧ್ವಾನದ
ಭೇದ ೧೩-೩೩, ೩೧

ಸಮುದ್ಭಾವತ (ಸಮುದ್ಭಾವತ)—ಆತ್ಮ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು
ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವ ೩೨-೬೫.

ಸಮೃತಿ (ಸಮೃದ್ಧಿ)—ಸತ್ಯದ ಭೇದ ೧೩-೧೫.

ಸಮ್ಯಕ್ ಜಾರಿತ್ರ (ಜರಣಂ)—ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ೯-೩೨.

ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (ಸಮ್ಯಕ್ತ) — ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಮೂಲ
೩-೩, ೪, ೭-೨೯ — ದರ್ಶನ ಮೋಹನೀಯದ ಭೇದ
೧೦-೯. — ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೫೪
ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ (ಜ್ಞಾನ) — ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ೯-೩೨
ಸಮ್ಯಗ್ ದರ್ಶನ — ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ೯-೩೩
ಸಮ್ಯಗ್ ದೃಷ್ಟಿ (ಸಮ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ) — ೩-೭, ೧೨-೧೨, ೧೩
ಸಮ್ಯಗ್ ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ (ಸಮ್ಯಾಮಿಥ್ಯತ್ವ) — ದರ್ಶನ ಮೋಹ-
ನೀಯದ ಭೇದ ೧೦-೯. — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಭೇದ
೧೨-೫೯
ಸಂಯಮ (ಸಂಜಮ) — ೪-೧, ೬-೧, ೧೧-೯. — ಎಂಟನೆಯ
ಮಾರ್ಗಣಾ ೧೨-೩೬
ಸಂಯಮೋಪಧಿ (ಸಂಜಮುಪಧಿ) — ಹಿಂದೆ ಮೊದಲಾದವು-
ಗಳು, ಮುನಿಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯ ೫-೧೪
ಸಂಯುಕ್ತಾಧಿಕರಣ (ಸಂಜುಯುಗಲಿಗಣ) — ಅನರ್ಥವೆಂದ
ವ್ರತದ ಅತಿಚಾರ ೨-೨೯
ಸಂಯೋಗ ಕೇವಲೀ (ಸಂಜೋಗ ಕೇವಲಿ) — ಹದಿಮೂರ-
ನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೧೬ ೨೭
ಸರ್ವವಿಷ್ಣು ನ್ಯಾಯ (ಸರ್ವವಿಷ್ಣುನಾಯ) — ೨-೨೩
ಸರ್ವಭೂತಿ (ಸರ್ವಭೂತಿ) — ಫಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮ
ಭೇದ ೧೧-೭
ಸರ್ವಜ್ಞ (ಸರ್ವಜ್ಞ) — ೧-೩, ೭-೪೪
ಸರ್ವೋಪನಾ (ಸರ್ವೋಪನಾ) — ಜಾಲನೆಯ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತ, ವ್ರತ
ಪ್ರತಿಮೆಯ ಅಂಗ ೩-೧೯
ಸಂವರ (ಸಂವರ) — ಧಾವನಾ ೭-೨, ೨೯
ಸಂವಾಹನ (ಸಂವಾಹನ) — ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಶ್ವಾಪ್ನ ೪-೩
ಸಂವೇಗ (ಸಂವೇಗ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಮೊದಲ ಗುಣ
೩-೬
ಸಂಕಯ (ಸಂಕಯ) — ಜ್ಞಾನ-ದೋಷ ೯-೩೫
ಸಂಕಯ ವಚನೀ (ಸಂಕಯ ವಯನೀ) — ಅಸತ್ಯ ಮೃಷಾ
ಭಾಷೆಯ ಭೇದ ೧೨-೧೮
ಸಂಸಾರ (ಸಂಸಾರ) — ಧಾವನಾ ೭-೨, ೧೨
ಸಂಸ್ಥಾನ (ಸಂಸ್ಥಾನ) — ಪುಣ್ಯ ಲ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧
ಸಂಸ್ಥಾನ ವಿಷಯ (ಸಂಸ್ಥಾನವಿಷಯ) — ಭರ್ಮಭಾವದ
ಭೇದ ೧೩-೧೯
ಸಹಸ್ರಾಭ್ಯಾಸ (ಅಭ್ಯಾಸ) — ಸತ್ಯಾಭ್ಯಾಸವ್ರತದ ಅತಿ-
ಚಾರ ೨-೧೩
ಸಹಸ್ರಾರ (ಸಹಸ್ರಾರ) — ಎಂಟನೆಯ ಸ್ತರ್ಗ ೧೨-೨೦ —
ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸ್ತರ್ಗ ೧೨-೨೨
ಸಾಕಾರ ಸಾ ಪನಾ (ಸಾಯಾರ ರವಣಾ) — ೧೬-೫
ಸಾಗರೋಪಮ (ಸಾಗರೋಪಮ) — ಉಪಮಾನಾಸ
೧೦-೨೨
ಸಾಗರ (ಸಾಯಾರ) — ಗೃಹಸ್ಥ ಭರ್ಮಾ ೩-೧
ಸಾಹಾ (ಸಾಯಾ) — ವೇದನೀಯ ಕರ್ಮದ ಭೇದ ೧೧-೭
ಸಾತ್ಯಕಮತ (ಸತ್ಯಕಮತ) — ೧೧ನೆಯ ರುವ್ರ ೧-೩೬
ಸಾದಿಧಿತ್ಯ (ಸಾಧಿಧಿತ್ಯ) — ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಥಗಳ ನಯದ ವೇದ
೧೫-೨೨
ಸಾಧು (ಸಾಧು) — ಮಂ. ೧-೩-೪-೫

ಸಾನೆವ್ಯವಾಸ (ಸಾನೆವ್ಯವಾಸ) — ೩ನೆಯ ಸ್ತರ್ಗ —
೧೨-೨೦, ೨೧
ಸಾಮಾಜಾರಿ (ಸಾಮಾಜಾರಿ) — ಶ್ವಾವಕನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ
೨-೩
ಸಾಮಾಜಿಕ (ಸಾಮಾಜಿಕ) — ಪ್ರಥಮ ಶಿಕ್ಷಾವ್ರತ ೨-೩೦
— ಮೂರನೆಯ ಪ್ರತಿಮಾ ೩-೨
ಸಾಸಾದನ (ಸಾಸಾದನ) — ಎರಡನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ೧೧-೬
ಸಾಸಾದನ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ (ಸಾಸಾದನ) — ೧೨-೫೪
ಸಾಮುದ್ರ ನಮಕ (ಸಾಮುದ್ರ) — ಮುನಿಗಾಗಿ ಶ್ವಾಪ್ನ
೪-೪
ಸಾವಧ (ಸಾವಧ) — ಸಮೋಪ ಅಚರಣ ೩-೨೫
ಸಾಂಪ್ರದಿಕ (ಸಂಪ್ರದಿಕ) — ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದ ಭೇದ ೧೧-೪
ಸೌಂಧ (ಸೌಂಧ) — ೯-೨೦
ಸ್ವೀ (ಸ್ವೀ) — ಪರೀಕ್ಷೆ ೯-೧೬, ೧೭ — ವೇದ ೧೨-೨೧
ಸ್ವದ (ಸ್ವದ) — ದ್ವಿತೀಯ ಅವಶ್ಯಕ ೫-೨೪
ಸ್ವೇನಾಹೃತ (ಸ್ವೇನಾಹೃತ) — ಅರ್ಥಾರ್ಥನ ವ್ರತದ ಅತಿ-
ಚಾರ ೨-೧೫
ಸ್ವಾನಗ್ರದ್ವೀ (ಸ್ವಾನಗ್ರದ್ವೀ) — ದರ್ಶನಾವರಣ ಕರ್ಮದ
ಭೇದ ೧೧-೫
ಸ್ವಾಪನಾ (ಸ್ವಾಪನಾ) — ನಿಶ್ಚಿತ ಭೇದ ೧೬-೩, ಸತ್ಯಭೇದ
೧೨-೧೫
ಸ್ವಾವರ (ಸ್ವಾವರ) — ವೇದಭೇದ ೯-೯, ಕಾಯಭೇದ ೧೨-೬
ಸ್ಥಿತಿ (ಸ್ಥಿತಿ) — ಕರ್ಮದ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮತ್ತು ಜಘನ್ಯ
೧೦-೧೯
ಸ್ಥಿತಿಕರಣ (ಸ್ಥಿತಿಕರಣ) — ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವದ ಆರನೆಯ ಅಂಗ
೩-೫
ಸ್ಥಿತಿಕರಣ (ಸ್ಥಿತಿಕರಣ) — ೯-೨೬
ಸ್ಥಿತಿಕರಣ (ಸ್ಥಿತಿಕರಣ) — ಮುನಿಯ ಒಂದು
ಮೂಲಗುಣ ೫-೩೪
ಸ್ಥಿತಿ (ಸ್ಥಿತಿ) — ಪುಣ್ಯ ಲ ಪರ್ಯಾಯ ೯-೧೧
ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರ (ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರ) — ಮುನಿಸೂತ್ರ
ನಯದ ಭೇದ ೧೫-೩೩
ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಣವಧಿ ವಿರಮಣಿ (ಸ್ಥಿತಿ ಪ್ರಾಣವಧಿ ವಿರಮಣಿ) — ಅಹಿಂಸಾ ವ್ರತ ೨-೪
ಸ್ಥಾನ (ಸ್ಥಾನ) — ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಶ್ವಾಪ್ನ ೪-೨
ಸ್ವರ್ತ (ಸ್ವರ್ತ) — ಎಂಟು ವಿಧ ೯-೭ — ಸ್ವರ್ತೋದ್ರಿಯದ
ವಿಷಯ ೧೨-೫
ಸ್ವರ್ತನಿರೋಧ (ಸ್ವರ್ತನಿರೋಧ) — ೫-೨೧
ಸ್ವತ್ಯರ್ಥಾನ (ಸ್ವತ್ಯರ್ಥಾನ) — ದಿಗ್ವಿಕ್ರದ ಅತಿಚಾರ
೨-೨೨ ೪
ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ (ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ) — ಸ್ವಾಧ್ಯಾದದ ಮೊದಲ ಭಂಗ ೧೪-೯
ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ ನಾಪ್ತಿ (ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ ನಾಪ್ತಿ) — ಸ್ವಾಧ್ಯಾದದ ಮೂರ-
ನೆಯ ಭಂಗ ೧೪-೯
ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ (ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ) — ಸ್ವಾಧ್ಯಾದದ ನಾಲ್ಕನೆಯ
ಭಂಗ ೧೪-೯
ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ (ಸ್ವಾತ್ಮಾಪ್ತಿ) — ಸ್ವಾಧ್ಯಾದದ ಆರನೆಯ ಭಂಗ
೧೪-೧೧

ತತ್ತ್ವಸಮುಚ್ಚಯದ ಗ್ರಂಥ ಪರಿಚಯ

[ಈ 'ಶ್ವಾಸಕಾಶಾರ'ಕ್ಕೆ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಏನೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಅಗಮಗಳಿಂದ ಆಯ್ದ 'ತತ್ತ್ವಸಮುಚ್ಚಯ'ವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಯ್ದಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.]

ತಿಲೋಯ ವಣ್ಣತ್ತಿ. ಇದು ಯತಿವೃಷಭಾಚಾರ್ಯರ ಗ್ರಂಥ ಇದರಿಂದ ಲೋಕ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ವರಂವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಭ ಮಹಾವೀರ ತೀರ್ಥಂಕರ ಗಣಧರರಾದ ಗೌತಮ ಸ್ವಾಮಿಯು ದ್ವಾದಶಾಂಗ ಅಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತೇರಡನೆಯ ಅಂಗವು ದೃಷ್ಟಿವಾದ ಎಂದಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಐದು ವಿಭಾಗಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ ಅವು ವರಿಕರ್ಮ, ಸೂತ್ರ, ವೃದ್ಧಮಾನುಯೋಗ, ಪೂರ್ವಗತ ಮತ್ತು ಜೂರಿಕೆ ಎಂದು ಇವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಪರಿಕರ್ಮ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಂದನಣ್ಣತ್ತಿ, ಸೂರನಣ್ಣತ್ತಿ, ಜಂಬೂದೀವನಣ್ಣತ್ತಿ, ದೀವ-ಸಾಯರನಣ್ಣತ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿಹಾಯನಣ್ಣತ್ತಿ ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಐದು ಉಪಭೇದಗಳಿರುತ್ತವೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ದ್ವಾದಶಾಂಗ ತಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಸ್ತೇರಡನೆಯ ಅಂಗವಾದ ದೃಷ್ಟಿವಾದದ ವೃದ್ಧನು ಭಾಗವೆನಿಸುವ ವರಿಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಜೈನ ಭೂಗೋಲ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಶಾಂಬರ ವರಂವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸೂರನಣ್ಣತ್ತಿ, ಜಂಬೂದೀವನಣ್ಣತ್ತಿ, ಚಂದನಣ್ಣತ್ತಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಐದನೆಯ, ಆರನೆಯ, ಏಳನೆಯ ಉಪಾಂಗ-ಗಳೆಂದು ಮನ್ನಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವೂ ಇವೆ ದಿಗಂಬರ ವರಂವರೆಯ ಉಪಲಬ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕಸ್ವರೂಪದ ಪೂರ್ಣ ವರ್ಣನೆಯು ತಿಲೋಯವಣ್ಣತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದಿಟವಾದ ಮತ್ತು ವರಿಕರ್ಮಗಳನ್ನುಳಿದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಲೋಕ ವರ್ಣನೆವರೆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಇದೆ. ಅಂಥವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಲೋಯವಿಭಾಗ'ವೂ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ 'ಲೋಯ-ವಿಭಾಗ'ವು ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಸಿಂಹಸೂರಿಕೃತ ಅದರ ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪಾಂತರವು ದೊರಕಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ 'ಲೋಯ ವಿಭಾಗ'ವನ್ನು ಶಕ ಸಂವತ್ ೩೮೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಚಿಯ ದೊರೆಯದ ಸಿಂಹಸಂರ್ಮನ ರಾಜ್ಯಕಾಲದ ೨೨ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಂದಿಯು ರಚಿಸಿದ್ದನು, ಅದರ ರೂಪಾಂತರವನ್ನೇ ಸಿಂಹಸೂರಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಸ್ವತಃ 'ತಿಲೋಯ-ವಣ್ಣತ್ತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ನಿರ್ವಾಣದಿಂದ ಕಲ್ಪಿಯ ವರೆಗಿನ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯ ರಾಜ ವರಂವರೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆಯು ೧೦೦೦-೫೨೭-೪೭೩ ಇಸ್ರಿಯ ತರುವಾಯ ಆಯಿತು ಷಟ್ಪಾಂಡಾಗಮದ ಟೀಕಾಕಾರನಾದ ವೀರನೇನಾಚಾರ್ಯನು ತನ್ನ 'ಧವಲಾ' ಟೀಕೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ ಶ ೮೧೩ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು ಈ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಯತಿವೃಷಭನಿಗೆ 'ಅಜ್ಞಮಂಖು' ಮತ್ತು 'ನಾಗಹಕ್ಕಿ'ಯ ಶಿಷ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೆಯೇ ತಿಲೋಯವಣ್ಣತ್ತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವೂ ಹಲವು ಸಲ ಬಂದಿದೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯ ಕಾಲವು ೪೭೩ ಮತ್ತು ೮೧೩ ಇಸ್ರಿಯ ನಡುವಿನದೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕಾಲ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಯಾವ ಸಾಧನಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಯತಿವೃಷಭನ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಂಥವೂ ಇದೆ ಅದು ಗುಣಧರ ಒಚಾರ್ಯಕೃತ 'ಕಷಾಯ ಪ್ರಾಭೃತ' ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಗ್ರಂಥದ ಮೇಲಿನ 'ಜೂರ್ಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ಈ ಕೃತಿಯಿಂದಲೂ ಕರ್ತೃವಿನ ಕಾಲ ವಿಚಾರದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಕಾಶವು ಬೀಳುವುದಿಲ್ಲ.

ತಿಲೋಯ ವಣ್ಣತ್ತಿಯ ಪ್ರಮಾಣವು ೮೦೦೦ ಶ್ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಬಹುತರ ಇದರ ರಚನೆಯು ಗಾಢಾದಲ್ಲಿದೆ ಆದರೂ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಗದ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಕರಣಗಳು ಧವಲಾಕಾರನ ತರುವಾಯ ಸೇರಿಸಿದವೂ ಇವೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಮಹಾಧಿಕಾರಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಲೋಕ ಸಾಮಾನ್ಯ, ನರಕ, ಭವನವಾಸಿ ಲೋಕ, ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕ, ತೀರ್ಥ ಲೋಕ, ವ್ಯಂತರ

ಲೋಕ, ಜ್ಯೋತಿರಲೋಕ, ದೇವಲೋಕ, ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧ ಲೋಕಗಳ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಇದರ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ನಲ ಡಾ ಹಿರಲಾಲ ಜೈನ ಹಾಗೂ ಡಾ. ಆದಿನಾಥ ನೇಮಿನಾಥ ಉವಾದ್ಯ ಇವರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಂರಕ್ಷಕ ಸಂಘ, ನೊಲಾವುರ, ಇವರಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೪೩ ಮತ್ತು ೧೯೫೧ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಸಾವಯುಹಣ್ಣುಪ್ಪಿ. (ಶ್ರಾವಣಪ್ರಜ್ಞುಪ್ಪಿ) ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರಾವಣ ಧರ್ಮದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ವ್ರಾಜೀನ ವರ್ಣನೆಯು ಏಕನೆಯ ಶ್ರುತಾಂಗವಾದ 'ಉವಾಸಗ-ದನಾಹಿ'ದಲ್ಲಿ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ ಅದರ ತರುವಾಯ ವ್ರಾಕೃತ ನಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಂಥ ಗ್ರಂಥವು ಶ್ರಾವಣಪ್ರಜ್ಞುಪ್ಪಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ವ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿದೆ. ಮೂಲ ವ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ಮತಭೇದಗಳು ಇವೆ. ಒಂದು ಮತವು ವ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥವು ಉಮಾಸ್ವಾಮಿ ಕೃತವೆಂದೂ ಅದರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆಯು ಹರಿಭದ್ರನದೆಂದೂ ಇದೆ ಅದರೆ ಅನೇಕ ವ್ರಾಜೀನ ಗ್ರಂಥ, ಉಲ್ಲೇಖ, ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ಬಹುತರ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ಟೀಕೆಗಳೆರಡೂ ಹರಿಭದ್ರನವೆಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ [ವ್ರಕಾಶಿ ಜೈನ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರಕ ಮಂಡಲ, ಮುಂಬಯಿ ೧೯೦೫] ಹರಿಭದ್ರನ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ರಚನೆಗಳು ಜೈನ ನಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವನ ಪ್ರಾಕೃತ ಧರ್ಮಕಥಾ 'ಸಮರಾಇಚ್ಛಕಪಾ' ವ್ರಾಕೃತ ನಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. ಇವನು ಕುವಲಯಮಾಲಾ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವು ಉದ್ಯೋತನ ಸೂರಿಯು ಗುರುವಾಗಿದ್ದನು. ಉದ್ಯೋತನ ಸೂರಿಯು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಶಕ ಸಂವತ್ ೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅದರಿಂದ ಹರಿಭದ್ರನ ಕಾಲವು ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದ್ದೆಂದು ಸುನಿಶ್ಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಿಭದ್ರನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹರ್ಷ, ದಿಜನಾಗ, ಧರ್ಮಕೀರ್ತಿ, ಭರ್ತೃಹರಿ, ಕುಮಾರಿಲ, ಜಿನದಾಸಗಣೆ ಮೊದಲಾದ ಸುವಿಖ್ಯಾತ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಇಲ್ಲಿನ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸಿದಂತಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥ-ಕಾರರು ಸನ್ ೭೦೦ರ ಪೂರ್ವದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಭದ್ರನ ಕಾಲವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೦೦ ಮತ್ತು ೭೭೫ರ ನಡುವಿನದೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ.

ಶ್ರಾವಣಪ್ರಜ್ಞುಪ್ಪಿಯಲ್ಲಿ ೪೦೧ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರಾವಣರ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ವಿಧಿ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ

ಶ್ರಾವಣಾಚಾರ. ಗೃಹಸ್ಥ ಧರ್ಮದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ವಸುನಂದಿ ಕೃತ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರದಿಂದ ಆಯ್ದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ೫೪೪ ಗಾಥಾಗಳಿವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರಾವಣರ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮೆಗಳ ಲರ್ಧಾತ್ ತರಗತಿಗಳ ವಿವರವಾದ ವರ್ಣನೆಯು ಇದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಏಳು ಗಾಥಾಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥ ಪರಿವಾಣಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾನೆ—

ಅಸೀ ನಸಮಯ-ವರಸಮಯವಿದ್ ಸಿರಿಕುಂದಕುಂದಸಂತಾಣೇ |

ಮವ್ವಯಾಣ-ಕುಮಯ-ವಾಸಿಸಿರಿಯರೋ ಸಿರಿಣಂದಿಣಾಮೇಣ || ೫೪೨ ||

ಕಿತ್ತೀ ಜನ್ನೆಂದುಸುಬ್ಬಾ ಸಯಲಭುವಣಮಜ್ಜೀ ಜಹೆಜ್ಜಂ ಭಮಿಪ್ಪಾ
ಣಿಜ್ಜಂ ನಾ ಸಜ್ಜಣಾಣಂ ಹಿಯಯವಯಾಣನೋಎ ಣಿವಾಸಂ ಕರೇಇ |

ಜೋ ಸಿದ್ಧಂತಂಬುರಾಸಿಂ ಸುಣಯತರಣಮಾನೆಜ್ಜ ಲೀಲಾವತಿಣ್ಣೋ
ವಣ್ಣೀಉಂ ಕೋ ನಮತ್ತೋ ಸಯಲಗುಣಗಣಂ ನೇವಿಯಂ ತೋವಲೋಎ || ೫೪೩ ||

ಸಿನ್ನೋ ತನ್ನ ಜಿಣೆಂದನಾಸಣರೊ ಸಿದ್ಧಂತಪಾರಂಗೊ

ಖಂತೀ-ಮದ್ದವ-ಲಾಹ-ವಾಇ-ದನಹಾ ಧಮ್ಮಮ್ಮಿ ಣಿಜ್ಜೋಜ್ಜಿ |

ವುಣ್ಣೆಂದುಜ್ಜ ಲಕಿತ್ತಿಪೂರಿಯಜೊ ಜಾರಿತ್ತಲಚ್ಚೀಹರೋ

ಸಂಜಾಣಿ ಣಿಯಾಣಂದಿ ಣಾಮಮುಣಿಣೊ ಭವ್ವಾಸಯಾಣಂದೊ

|| ೫೪೪ ||

ಸಿಸ್ತೋ ತಸ್ಸ ಜಿಹಾಗಮ-ಜಲಣಿಹಿವೇಲಾ-ತರಂಗ-ಧುಯಮಾಣಿಂ ।

ಸಂಜಾಹಿ ಸಯಲಜವ ವಿಶ್ವಾಹಿ ಜೇಮಿಜಂದೊ ಶ್ರಿ

|| ೫೪೫ ||

ತಸ್ಸ ವಸಾವಿಣ ಮವ ಆಯರಿಯತರಂಪರಾಗಯಂ ವಿಯಂ ।

ವತ್ಸಲ್ಯಾಯರರಇಯಂ ಭವಿಯಾಣಮುವಾಸಯಜ್ಞ ಯಾಣಂ

|| ೫೪೬ ||

ಜಂ ಕಿಂ ಪಿ ಎತ್ಯ ಭಣಿಯಂ ಅಯಾಣಮಾಣೇಣ ವವಯಾಣವಿರುದ್ಧಂ ।

ಖಮಿಲಾಣ ವವಯಾಣಾಣಾ ಸೋಹಿತ್ತಾ ತಂ ವಯಾಸಂತು

|| ೫೪೭ ||

ಭಜ್ಯ ಸಯಾ ವಣ್ಣಾ ಸುತ್ತರಾಣಿ ವಿಯಸ್ಸ ಗಂಧವರಿಮಾಣಂ ।

ವವುಣಂದಿಣಾ ಣಿಬದ್ಧಂ ವಿತ್ವರಿಯವ್ವಂ ವಿಯದ್ಧೇಹಿಂ

|| ೫೪೮ ||

ಈ ವ್ರತಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಸುನಂದಿಯು ತನ್ನ ಗುರು ವರಂವರಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ-ಕುಂದಕುಂದಾಮಾಯ-
ದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀನಂದಿ, ನಯನಂದಿ, ನೇಮಿಜಂದ್ರ, ವಸುನಂದಿಗಳು ಆದರು. ವಸುನಂದಿಯು ಈ
'ಉವಾಸಕಾಧ್ಯಯನ'ವನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುವಾದ ನೇಮಿಜಂದ್ರನ ವ್ರತಾದಿಂದ ವಾತ್ಸಲ್ಯಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ
ಭವ್ಯರಿಗೆ ಉಪಕಾರವಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು ಇದರಲ್ಲಿ ೬೫೦ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇವೆ ಒಂದೊಂದು ಶ್ಲೋಕವು
ಮೂವತ್ತೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯವು ಈ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವರಂವರಿಯಿಂದ ಲಭಿಸಿತ್ತು.
ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖವನ್ನು ೫೪೬ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಗ್ರಂಥಾರಂಭದ ಮೂರನೆಯ ಗಾಥಾದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ
ಹೇಳಿದೆ-ವಿವ್ರಲಾಚಲ ವರ್ವತದ ಮೇಲೆ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ಮುಖ್ಯ ಗಣಧರ ಇಂದ್ರಭೂತಿಯು ಶ್ರೇಣಿಕ
ರಾಜನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶವೇ ವರಂವರಿಯಿಂದ ಲಭಿಸಿತು ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ಶ್ಲೋಕಂ—

ವಿಉಲಗಿರಿವವ್ವಯ ಯಂ ಇಂದಭೂತಾಣಾ ಸೇಣಿಯಸ್ಸ ಜಹ ದಿಟ್ಟಂ ।

ತಹ ಗುರುವರಿವಾಡೀವಿ ಭಣಿಜ್ಜ ಮಾಣಂ ಣಿನಾಮೇಹ || ೫ ||

ಇದರಿಂದ ಗ್ರಂಥಕಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏಳನೆಯ ಶ್ರುತಾಂಗವಾದ ಉವಾಸಕಾಧ್ಯಯನವು ವರಂವರಿಯಿಂದ
ನೆಲೆಯೂರಿತ್ತು ಅವನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಸಹ ಅದನ್ನೇ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು ವಸುನಂದಿಯು ತನ್ನ ಗುರು
ವರಂವರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ರತಟಗೊಳಿಸಿದ 'ನಯನಂದಿ' ಮತ್ತು 'ನೇಮಿಜಂದ್ರ' ಈ ಹೆಸರುಗಳಂತೂ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ
ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಆದರೆ ಅವು ವರಂವರಾ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವದಿಲ್ಲ
ಆದರಿಂದ ವಸುನಂದಿಯ ಕಾಲ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಕಠಿಣವಾಗಿದೆ

ವಸುನಂದಿ ಶ್ರಾವಣಾಚಾರವು ಹಿಂದೆ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ ಸಂವತ್ ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವ್ರಚಾರಕ
ಮಂಡಲಿ, ದೇವಬಂದ, ಇವರಿಂದ ವ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ಇನ್ನೂ ಜಿನ್ನಾಗಿ ಸಂವಾದಿಸಿ ವ್ರಕಟಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು
ಇತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇದು ವಂ ಹೀರಾಲಾಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಗಳವರಿಂದ ಸಂವಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನ ಸೀರ, ಕಾಶೀ,
ಇವರಿಂದ ವ್ರಕಟವಾಗಿದೆ

ದಶವೈಕಾಲಿಕ ಸೂತ್ರ. ಇದು ಶ್ರೀತಾಂಬರ ಆಗಮದ ಪ್ರಮುಖ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ ಇದರ ಮೂರನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯನಿಂದ ಮುನಿಭರ್ಮ ಒಂಬದರ ಮೊದಲ ಭಾಗವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ ದಶವೈಕಾಲಿಕವು ನಾಲ್ಕು
ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ ಸೆಜ್ಜಂಭವನ್ನು ತನ್ನ ವಕ್ತಿಯನ್ನು ಗರ್ಭವತಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ದಿಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ
ಮುನಿಯಾಗಿದ್ದನು ಹೀಗೊಂದು ಅನುಶ್ರುತಿಯಿದೆ ಅವನ ಮಗ 'ಮನಕ' ಎಂಬವನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿ ತನ್ನ
ತಂದೆಯ ಶಿಷ್ಯನಾಗಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋದನು ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ನಿರ್ಮಾತಿಯಾಯಿತು.
ಈ ಘಟನೆಯು ಭ ಮಹಾವೀರ ನಿರ್ವಾಣದ ತರುವಾಯ ಸುಮಾರು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಹೇಳ-
ಲಾಗುತ್ತದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮತ್ತು ಒಂಭತ್ತನೆಯ
ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯದ ಅಂಶವೂ ಇದೆ ಉಳಿದ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ ವದ್ಯಮೆಯವಾಗಿದೆ. ಮುನಿಯ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ
ಶೇರೀರ ಸಂಸ್ಕರಣದ ವರಿತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತ್ಯಾಧ್ಯಕ್ಷಗಳ ವಿಚಾರವು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖವಿಷಯವಾಗಿದೆ ಈ
ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ದಶವೈಕಾಲಿಕದ ಅನೇಕ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಡಾ. ಲಾಯಮನನಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಹ್ಯಾಂಬುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಮೂಲಾಚಾರ. ಮುನಿಧರ್ಮದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಇದನ್ನು ವಟ್ಟೀಲೇರಸ್ವಾಮಿಯು ರಚಿಸಿದನು ಇದು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರಂಥವು, ಆದರೆ ಇದರ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವು ಇನ್ನೂ ವರೆಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠಗ್ರಂಥವೆಂದು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ ದ್ವಾದಶಾಂಗದಲ್ಲಿ ಮುನಿಧರ್ಮದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರುತಾಂಗವು 'ಆಚಾರಾಂಗ'ವಾಗಿದೆ ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಇದು ಲೋಪವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಆಚಾರಾಂಗ'ದೊಳಗಿನ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ಈ ಮೂಲಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಧನಲಕಾರನಾದ ವೀರಸೇನನು ಮೂಲಾರವನ್ನು 'ಆಚಾರಾಂಗ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೧೨೪೩ ವ್ರತೃತ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಮೂಲಗುಣ, ಬೃಹತ್ ವ್ರತಾಖ್ಯಾನ, ಸಂಕ್ಷೇಪ ವ್ರತಾಖ್ಯಾನ, ನಾಮಾಚಾರ, ವಂಜಾಚಾರ, ಪಿಂಡಶುದ್ಧಿ, ವಸಾವಶ್ಯಕ, ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷಾ, ಅನಗಾರಭಾವನಾ, ಸಮಯಸಾರ, ೨೮ಗುಣವ್ರವಾರ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾಪ್ತಿ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗಿದೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಮುನಿಗಳ ಇವತ್ತೆಂಟು ಗುಣಗಳ ವಿಸ್ತಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಮುಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮೊದಲನೆಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಇದು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೯ರಲ್ಲಿ ಅನಂತಕೀರ್ತಿ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಮೂಲ ಹಾಗೂ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಣಿಕಚಂದ್ರ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೯ ಹಾಗೂ ೨೩ನೆಯ ಕುಸುಮಗಳೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಸುನಂದಿಕೃತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕೆ ಸಹಿತ ವಿ. ಸಂ. ೧೯೭೭ ಮತ್ತು ೧೯೮೦ರಲ್ಲಿ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಬಾರಸ ಅಣುವೆಕ್ಕಾ. (ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷಾ) ಇದರಿಂದ ಧರ್ಮಾಂಗ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯನು. ಇವನ ವ್ರಾತೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ಥಾನವು ದಿಗಂಬರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮಂಗಲ ಶ್ಲೋಕವು ಬಹಳ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ—

ಮಂಗಲಂ ಭಗವಾನ್ ವೀರೊ ಮಂಗಲಂ ಗೌತಮೋ ಗಣೇ |

ಮಂಗಲಂ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ ಜೈನಧರ್ಮೋಽಸ್ಮು ಮಂಗಲಮ್ ||

ದ್ವಾದಶಾನುವ್ರೇಕ್ಷೆಯನ್ನುಳಿದು ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯನ ಅಷ್ಟವಾಹುಡ, ಪ್ರವಚನಸಾರ, ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ, ಸಮಯಸಾರ ಮತ್ತು ನಿಯಮಸಾರ ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಗ್ರಂಥಗಳು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಇವೆಲ್ಲವು ರಯಣಸಾರ ಮತ್ತು ದಶಭಕ್ತಿ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯಕೃತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃತ್ವದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತಭೇದವಿದೆ ಷಟ್ಪಂಚಾಗಮದ 'ವರಿಕರ್ಮ' ಎಂಬ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ಆದರೆ ಆ ಗ್ರಂಥವು ಅದರ ವಿಷಯವೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೊರೆತುದಿಲ್ಲ.

'ಷಟ್ಪಂಚಾಗಮ'ದ ರಚನೆಯು ವೀರ ನಿರ್ವಾಣದಿಂದ ೬೪೩ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಆಗಿದೆ. ಈ ಷಟ್ಪಂಚಾಗಮದ ಮೇಲೆ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ಟೀಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆಂಬ ಮಾತನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಈ ಆಚಾರ್ಯರ ಕಾಲವು ಅದರ ಈಚಿನದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು ಇನ್ನು ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಮಹರ್ಷಿ ಅಧವಾ ಮನಿಕೇಶಿ ತಾಮ್ರ ಪತ್ರವು ಶತ ೩೪೮ರಲ್ಲಿಯಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಹೀಗಾಗಿ ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲವು ಎರಡು ಮತ್ತು ಐದನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಬಾರಸ ಅಣುವೆಕ್ಕಾದಲ್ಲಿ ೯೧ ವ್ರಾತೃತ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಬಾವುನಾ ದರ್ಮದ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ದಶಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗನೆಯು ಬಂದಿದೆ. ಇದು ಮುನಿಧರ್ಮದ ವಾಲನೆಗಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ

ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯತಿಕಾರನೂ ಸಹ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಅಂಗಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ನೆನೆಯಬೇಕು ನೋಡಿರಿ—

ಧೃತಿ ಕ್ಷಮಾ ದಮೋಸ್ತೇಯಂ ಶೌಚಮಿಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ |

ಧೀರ್ವಿಧ್ಯಾಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧೋ ದಶಕಂ ಧರ್ಮಲಕ್ಷಣಮ್ ||

ಮನುಸ್ಮೃತಿ ೬, ೯೨

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹತ್ತು 'ಪರಿಮಿತಾ'ಗಳೂ ಇವೆ ಅವುಗಳ ಪಾಲನೆಯಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನು 'ಬುದ್ಧ'ನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ದಾನ, ಶೀಲ, ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ, ಪ್ರಜ್ಞಾ, ವೀರ್ಯ, ಕ್ಷಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ಅಧಿಷ್ಠಾನ, ಮೃತ್ರಿ ಮತ್ತು ಉನ್ನೇಕ್ಷಾ ಇವು ಹತ್ತು ಪಾರಮಿತಾಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬಾಯಬಲದಲ್ಲಿ ಈನಾಯ ಧರ್ಮದ ವ್ರಾಣಸ್ವರೂಪವೆನಿಸುವ ಹತ್ತು ಆದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಇವೆ—

1. Thou shalt not have strange Gods before me.
2. Thou shalt not take the name of the lord thy God in vain
3. Remember thou keep holy the Sabbath Day
- 4 Honour thy father and thy mother
5. Thou shalt not kill.
6. Thou shalt not commit adultery
7. Thou shalt not steal
8. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.
- 9 Thou shalt not covet thy neighbour's house
- 10 Thou shalt not covet thy neighbour's wife

ಈ ಧರ್ಮ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ವರಸ್ವರ ಸಾಮಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ ಇದರಲ್ಲೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ಹತ್ತು ಅಂಗಗಳು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿರುವುದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಧಾರಣವಾದ ಸಮಾನತೆಯೂ ಇದೆ.

[ಬಾರನ ಅಣುವೆಕ್ಕಾ, ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ, ಜೈನ ಗ್ರಂಥ ರತ್ನಾಕರ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಮುಂಬೈ, ಇವರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೧೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ ಕುಂದಕುಂದರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು 'ಪ್ರವಚನಸಾರ'ದ ಧೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು ಅದನ್ನು ಡಾ. ಎ. ಎನ್. ಉವಾಧ್ಯ ಇವರು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ರಾಯಚಂದ್ರ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮಾಲಾ, ೯, ಮುಂಬೈ ಇದರ ಮುಖಾಂತರ ೧೯೩೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.]

ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುವ್ರೇಕ್ಷಾಂ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಭಾವನಾ ಎಂಬ ಬಾಗವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಚನೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ಜಿಣವಯಣಭಾವಣಟ್ಟಿಂ ಸಾಮಿಕುಮಾರೇಣ ವರಮಸದ್ಧಾಂ |

ರಚಯಾ ಅಣುವೆಕ್ಕಾಟ್ತಿ ಜಂಜಲ-ಮಣಿ-ಯಂಭಣಟ್ಟಿಂಜೆ || ೪೭೭ ||

ಬಾರನ ಅಣುವೆಕ್ಕಾಟ್ತಿ ಭಣಿಯಾ ಹು ಜಿಣಾಗಮುಣುವಾರೇಣ |

ಜೋ ಪಧಣಿ ಸುಣಿಣಿ ಬಾವಣಿ ಸೋ ಪಾವಣಿ ಉತ್ತಮಂ ಸೊಕ್ಕಂ || ೪೭೮ ||

ತಿಹುಯಣಿ-ಪಹಾಣಸಾಮಿಂ ಕುಮಾರಕಾಲೇ ವಿ ತವಿಯ-ತವಯರಣಂ |

ವಸುಪುಜ್ಜಸುಯಂ ಮಲ್ಲಿಂ ಚರಿಮತಿಯಂ ಸಂಧುವೇ ಜಿಣ್ಣಂ || ೪೭೯ ||

ಈ ತೋಕಗಳಿಂದ ತತ್ಕೃವಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ—ಅವನ ಹೆಸರು 'ಸ್ವಾಮಿ ಕುಮಾರ' ಎಂದಿತ್ತು ಅವನು ಬಹುತರ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. 'ಕುಮಾರ' ಮತ್ತು 'ಕಾರ್ತಿಕೇಯ' ಈ ವದಗಳು ಒಂದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅವನ ಹೆಸರು ಕಾರ್ತಿಕೇಯನೆಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನಾವು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಕುಂದಕುಂದಕೃತ ಬಾರನಲಾಣವೆಕ್ಕಾ ಮತ್ತು ಈ ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಶೈಲಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಾಮ್ಯವಿದೆ ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ವಿಸ್ತೃತ ಇಲ್ಲವೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪಾಂತರವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಆಗದು ಆದರೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅವುಗಳ ಪೂರ್ವ-ವರತ್ತದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆಧಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಏನೂ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ ಗಾಧಾಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡೂ ಭಾವನೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ ಇದು ಜೈನ ಗ್ರಂಥ ರತ್ನಾಕರ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಿಂದ—ಮುಂಬೈ—೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ ಅನುವಾದ ಸಹ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನ ಸೂತ್ರ. ಇದರಿಂದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದ ಪೂರ್ಣ ವಧ್ಯಮಯ ಭಾಗವಾಗಿದೆ ಈ ಸೂತ್ರವು ಶ್ರೀಶಾಂಟರ ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಲ್ಕು ಮೂಲಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ ಇದು ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಸೂತ್ರಗಳು ಭ. ಮಹಾವೀರರಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಮೂವತ್ತಾರು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಇವೆ. ೨೯ನೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ಪೂರ್ಣ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಭಾಗವು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ರಚನೆಯು ವದ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ಕಥಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ ಕಾವ್ಯ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವೂ ಆಗಿವೆ ಕೊನೆಯ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ವಿಶೇಷತಃ ಸೈಧ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿದೆ ಅನೇಕ ಗಾಧೆಗಳು ವೈದಿಕ ಜಾಗೂ ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದು ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಯನ 'ನವಿ-ವಪ್ಪಜ್ಞ' ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅದರ ೧೪ನೆಯ ಗಾಧೆಯು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ—

ಸುಹಂ ವನಾಮೊ ಜೀವಾಮೊ ಜಿಸಿ ಮೊ ನಕ್ಕಿ ಕಿಂಜಣಿ |

ಮಿಹಿಲಾಮ ಡಜ್ಜ ಮಣೇಎ ನ ಮೇ ಡಜ್ಜ ಇ ಕಿಂಜಣಿ ||

ಈ ಗಾಧೆಯು ಬಹುತರ ಇದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಾಲೀ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಚರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು—'ಕಡಿಮೆಯಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ—'ಸುಸುಖಂ ಬಹ ಜೀವಾಮ'—ಧಮ್ಮವದದ 'ಸುಖವಗ್ಗ'ದ ನಾಲ್ಕು ಗಾಧಾಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಗಾಧೆಯ ಪ್ರಥಮ ಚರಣವಂತೂ 'ಸುಸುಖಂ ವತ ಜೀವಾಮ ಯೇಸಂ ನೋ ನಕ್ಕಿ ಕಿಂಜಣ' ಎಂದಿದೆ. ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠದ 'ಮಿಥಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರದೀವಾಯಾಂ ನ ಮೇ ಕಿಂಜನ ದಹ್ಯತೇ' ಎಂಬುದು ಸುವ್ಯಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

ಉತ್ತರಾಧ್ಯಯನದ ಅನೇಕ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ ಡಾ. ಜಾರ್ಲ ಜಾರ್ವೆಂಟಿಯರ ಸಂಸ್ಕರಣವು ಉಪಸಲಾ (ಜರ್ಮನಿ) ದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ಮೂವತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ 'ಕರ್ಮವ್ರಕ್ತ' ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ದ್ರವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ. ಇದರಿಂದ 'ಆರು ದ್ರವ್ಯ, ಏಳು ತತ್ವ, ನವ ವದಾರ್ಥ' ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವು ಆಚಾರ್ಯ ನೇಮಿಜಂದ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗಂಗರಸನಾದ ಎರಡನೆಯ ಮಾರಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಎರಡನೆಯ ರಾಜಮಲ್ಲ ಇವರ ಮಂತ್ರಿಯೂ ನೇನಾಪತಿಯೂ ಆದ ಜಾಮುಂಡರಾಯನ ಗುರುವು ಈ ನೇಮಿಜಂದ್ರನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಮುಂಡರಾಯನಿಂದ ಶ್ರವಣ ಬೆಳ್ಳೂಳದ ಬಾಹುಬಲಿ ವಿಗ್ರಹದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯಾಯಿತು. ಎರಡನೆಯ ಮಾರಸಿಂಹನ ಮೃತ್ಯುವು ಶಿಲಾಲೇಖಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೭೫ರಲ್ಲಿ ಆಯಿತು 'ಜಾಮುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ಅದು ಪೂರ್ಣವಾದ ತೆಕೆಯು ೯೦೦ ಇಸ್ವಿ ಸನ್ ೯೭೫ ಎಂದಿದೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದೇ ಕಾಲವು ನೇಮಿಜಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರದಾಗಿದೆ

ದ್ರವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೫೮ ಗಾಧಾಗಳಿವೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜೈನ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಹು ಸುಂದರತರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ

ಗೊಮ್ಮಟನಾರ. (ಜೀವಕಾಂಡ) ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ 'ಗುಣಸ್ಥಾನ' ಎಂಬ ಬಾಗವನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕರ್ತೃವು 'ದ್ರವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ'ದ ಕರ್ತೃವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಜಕ್ರವರ್ತಿ ನೇಮಿಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಗೊಮ್ಮಟನೆಂದರೆ ಸುಂದರ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಜಾಮುಂಡರಾಯನಿಗೆ ಗೊಮ್ಮಟನೆಂದೂ ಬಹುತರ ಕರೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವನಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತ್ರವಣಿ ಬೆಳ್ಳೂಳದ ಬಾಹುಬಲಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಗೊಮ್ಮ-
ಟೇಶ್ವರನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ನೇಮಿಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನು ಷಟ್ಪಂಚಾಂಗಮ ಹಾಗೂ ಅದರ ಟೀಕೆಯಾದ ಧವಲಾ ಗ್ರಂಥದ ಸಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಗೊಮ್ಮಟರಾಯನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ 'ಗೊಮ್ಮಟನಾರ' ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಅದರ ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ಗೊಮ್ಮಟಸಂಗಹಸುತ್ತಂ ಗೊಮ್ಮಟಸಹಯವರಿ ಗೊಮ್ಮಟ ಜೀವೋ ಯ ।

ಗೊಮ್ಮಟರಾಯ-ವಿಶೇಷಿಯ ದಕ್ಷಿಣಕುಕ್ಕುಡ ಜೀವೋ ಜಯಲು ॥

—ಕರ್ಮಕಾಂಡ ೯೬೮.

ಗೊಮ್ಮಟನಾರವು ಎರಡುಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಗವು ಜೀವಕಾಂಡ ಎಂಬುದು ೭೩೩ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣಸ್ಥಾನ ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಮಾರ್ಗಜ್ಞಾನಾನಗಳ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಅತಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ವಿಭಾಗವು ಕರ್ಮಕಾಂಡವು. ಇದರಲ್ಲಿ ೯೭೨ ವದ್ಯಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಗಹನ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಗೊಮ್ಮಟನಾರ ಜೀವಕಾಂಡವು ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ ರಾಯಚಂದ್ರ ಜೈನ ಶಾಸ್ತ್ರಮಾಲಾ ಮುಂಬೈ ಇವರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ ೧೯೨೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ *Selected Books of the Jainas Series, Lucknow* ದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ಆರಾಧನಾ. ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಇದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ೨೧೬೬ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಬಹು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ದರ್ಶನ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ ಮತ್ತು ತವ ನಾಲ್ಕು ಈ ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಭಗವತೀ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಅದು ಗ್ರಂಥದ ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಗಾಥಾದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಿದ್ಧೇ ಜಯವಸಿದ್ಧೇ ಜಲುವಿಪಾಕಾಕಾಫಲಂ ವತ್ತೇ ।

ವಂದಿತ್ತಾ ಅರಿಹಂತೇ ಪುಚ್ಛಂ ಆರಾಹಣಾ ಕಮಸೋ ॥ ೧ ॥

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ೨೧೬೨ನೆಯ ಗಾಥಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—

ಆರಾಹಣಾ ಸಿವಜ್ಞೇಣ ಪಾಣಿಬಲಭೋಜಾ ರಾಧಾ ।

ಮತ್ತು ೨೧೬೨ನೆಯ ಗಾಥಾ ಇದೆ—

ಆರಾಧನಾ ಭಗವದೀ ಏವಂ ಭತ್ತೀವ ವಶ್ಚಿದಾ ಸಂತೀ ।

ಸಂಘಸ್ಸ ಸಿವಜ್ಞಸ್ಸ ಯ ಸಮಾಧಿವರಮುತ್ತಮಂ ದೇಲು ॥

ಗ್ರಂಥ ಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಗಾಥಾ ೨೧೬೧-೨೨ರಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ—

ಅಜ್ಞ ಜಿಣಾಜಂದಿಗಡೆ-ಸವ್ವಗುತ್ತಗಣೆ-ಅಜ್ಞ ಮಿತ್ತಜಿಣಂದೀಣಂ ।

ಅನಗಮಿಯ ಪಾದಮೂಲೇ ಸಮ್ಮಂ ಸುತ್ತಂ ಚ ಅತ್ಥಂ ಚ ॥

ವುಮ್ಮಾಯರಿಯಣಿಬದ್ಧಾ ಉವಜೀವಿತ್ತಾ ಇಮಾ ಸತ್ತೀವಂ ।

ಆರಾಹಣಾ ಸಿವಜ್ಞೇಣ ಪಾಣಿಬಲಭೋಜಾ ರಾಧಾ ॥

ಇದರಿಂದ ಇವು ಸಂಗತಿಯು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ-'ಸಿವಜ್ಞ'-ಶಿವಾರ್ಯನು ಆರ್ಯ ಜಿನಸಂದಿ ಗಣೇ, ಸರ್ವಗುತ್ವಗಣೇ, ಮತ್ತು ಆರ್ಯಮಿತ್ರನಿಂದಿಯಿಂದ ಆಗಮವನ್ನು ಕರೆತು ಪಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗುಪ್ತಸಂಹಿತ

ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳ ಆಧಾರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಈ 'ಆರಾಧನಾ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು ಶಿವಭೂತಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಆಚಾರ್ಯನ ಹೆಸರು ಕಲ್ಪಿಸೂತ್ರದ ಸ್ಥವಿರಾವರಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಆವಶ್ಯಕ ಮೂಲ ಭಾಷ್ಯದ ಗಾಢಾ ಗಣ-ಗಣಕರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿವಭೂತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ವಿರರ ನಿರ್ವಾಣದಿಂದ ೬೦೯ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯ 'ಬೋಡಿಕ' (ದಿಗಂಬರ) ಸಂಘದ ಉಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ 'ಭಾವವಾಹುಡು'ದ ಗಾಢ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಿವಭೂತಿಯ ಭಾವತುದ್ವಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಕೇವಲಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂವಾದಿಸುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಜಿನಸೇನಕೃತ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣ ೬೬-೨೫ರಲ್ಲಿ ಲೋಹಾರ್ಯನು (ವೀ ೧ ೬೮೩) ತರುವಾಯದ ಆಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ಶಿವಗುಪ್ತ ಮುನೀಶ್ವರನ ಉಲ್ಲೇಖವು ಬಂದಿದೆ ಇವನು ತನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅರ್ಹದಾಬರಿ ವದವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು ಆದಿಪುರಾಣದ ಆವಂಭದ ಕಳನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಿ ಮುನೀಶ್ವರ ಮತ್ತು ಅವನ ಚತುಷ್ಟಯ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದ 'ಆರಾಧನಾ'ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿತಕಾರಿ ವಾಣಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರನ ಆರಾಧನಾ ಕಥಾಕೋಷ ಮತ್ತು ದೇವ ಚಂದ್ರಕೃತ ರಾಜಾವಳಿ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಕೋಟಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ಸಮಂತಭದ್ರರ ಶಿಷ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ನಿತ್ಯಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಈ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾಗಿರುವ ಆಚಾರ್ಯನು ಇದೇ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾದ ಕರ್ತೃವಾದ ಶಿವಾರ್ಯನೇ ಇರಬೇಕು ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಅನುಮಾನಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ ಎನೇ ಇರಲಿ, ಈ ಗ್ರಂಥವು ಬಹಳ ಪ್ರಾಚೀನವೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಆದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ, ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಜೈನ ವರಂವರೆಯ ದಿಗಂಬರ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ವಂಧಗಳಲ್ಲದೆ ವ್ರಾತೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಯಾವನೀಯ' ಎಂಬ ಒಂದು ಪಂಥವಿತ್ತು ಅದು ದಿಗಂಬರ ನಂವ್ರದಾಯದ ಆಚೀಲ-ಕತ್ವವನ್ನೂ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ವಂಧದ ಸ್ತ್ರೀ ಮುಕ್ತಿಯ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಈ ವಂಧದ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. [ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವೇಚನೆಗಾಗಿ ಜೈನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ, ನಂದಿತ ಸಾಧೂರಾಮ ಪ್ರೇಮಿ ಕೃತ ಪು ೨೯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು] ಈ ಭಗವತೀ ಆರಾಧನಾ ಗ್ರಂಥವು ಹಿಂದೆ ಅನುವಾದ ಸಹಿತ ಮುಂಬೈ ಅನಂತ ಕೀರ್ತಿ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆಯ ೯ ಪುಸ್ತಕವೆಂದು ೧೯೪೯ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ

ನಯಚಕ್ರ. ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ 'ನ್ಯಾದ್ವಾದ' ಮತ್ತು 'ನಿಶ್ಚೇನ' ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ ಇದು ದೇವಸೇನನ ಕೃತಿಯು ಇದೇ ಲೇಖಕನ 'ಲಘು ನಯಚಕ್ರ'ಕ್ಕಿಂತ ಇದು ದೊಡ್ಡದಾದುದರಿಂದ 'ಬೃಹತ್ ನಯಚಕ್ರ'ವೆಂದು ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ೪೨೩ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ರಚನೆಯ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಹತ್ವದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಗಾಥೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ—

ಜಗ ಇಚ್ಛಹ ಉತ್ತರಿದುಂ ಅಣ್ಣಾಣವಹೋನಹಿಂ ಸುಲೀಲಾಮಿ |
ತಾ ಜಾತುಂ ಕುಣಹ ಮಣಿಂ ಜಯಚಕ್ರೇ ದುಣಯತಿಮಿರಮತಕ್ಷೇ | ೪೧೭ ||
ಸುಣಿಲಾಣ ದೋಹರತ್ನಂ ಸಿಗ್ಧಂ ಹಸಿಲಾಣ ಸುಹಕರೋ ಭಣಇ |
ಎತ್ವಾಣ ಸೋಹಇ ಅತ್ಯೋ ಗಾಹಾಬಂಧೇಣ ತಂ ಭಣಹ || ೪೧೮ ||
ಸಿಯಸದ್ಧ-ಸುಣಯ-ದುಣ್ಣಯ-ದೇವ-ದೇಹ-ವಿದಾರಣೆಕ್ಯ-ವರವೀರಂ |
ತಂ ದೇವಸೇನಾದೇವಂ ಜಯಚಕ್ರಯರಂ ಗುರುಂ ಜಮಹ || ೪೧೯ ||
ದವ್ವಸಹಾನವಯಾಸಂ ದೋಹಯಬಂಧೇಣ ಆಸಿ ಜಂ ದಿಟ್ಟಂ |
ಗಾಹಾಬಂಧೇಣವಹೋ ರಣಯಂ ಮಾಹಲ್ವವಲೇಣ || ೪೨೦ ||
ದುಸಮೀರಣೇಣ ಪೋಯವ್ವೇರಿಯ ಸಂತಂ ಜಹ ಚಿರಂ ಜಟ್ಟಂ |
ಸಿರಿದೇವಸೇನಮುಣಿಣಾ ತಹ ಜಯಚಕ್ರಂ ಪುಣೋ ರಣಯಂ || ೪೨೧ ||

ಈ ಗಾಥೆಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟು ಸಂಗತಿಯು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ—ಈ ನಯಚಕ್ರವು ಮೊದಲು 'ದವ್ವಸಹಾನವ-ವಯಾಸ' (ದ್ರವ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ಪ್ರಕಾಶ) ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ದೋಹಾಬಂಧವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ

ಯುವನೋ 'ಶುಭಕರ'ನು ನಕ್ಕು ಹೀಗೊಂದನು—ಈ ಅರ್ಧವು ದೋಷಾಂಶ ಛೇದದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಿಸಿದ ಪೋಷೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾರದು ಇದನ್ನು ಗಾಢಾಬದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು ಹೀಗಾಗಿ ದೋಷಕ ಬದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯಸ್ವಭಾವ ವ್ರತಾವು ಮಾತೃಬದ್ಧವೆಂದಿ—ಮಾಹಲ್ಯ ಛೇದನವೆಂದೂ ವಾರವಿದೆ—ಗಾಢಾ ಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಇದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಮೊದಲು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದು ಅನುಮಾನವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಯಾಕೆಂದರೆ ದೋಷಾಂಶ ಛೇದದ ಪ್ರಯೋಗವು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಅವಶ್ಯವೆಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಇನ್ನು ಶುಭಕರ ಎಂಬ ಯಾರೋ ಪ್ರಾಚೀನ ವ್ರತಾಲಯ ವಕ್ತೃವಾತಿಯಾಗಿರಬೇಕು ಅವನು ಈ ವಿದ್ಯಾಪೂರ್ಣ ಗಂಭೀರ ವಿವೇಚನೆಗಾಗಿ ಅವಶ್ಯವೆಂದಿಲ್ಲದ ಜನರ ಬಾಯಿ ಮಾತಾಗಿರುವ ಭಾಷೆಯು ಅನುವಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು ಹೀಗಾಗಿ ದೇವನೇನನ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನು—ಮಾಹಲ್ಯದೇವ—ಅದನ್ನು ಗಾಢಾಬದ್ಧ-ಗೊಳಿಸಲು ಕರ್ತೃವಿಗೆ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಿರಬೇಕು.

ದೇವನೇನನ ಅನೇಕ ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಕೃತ ರಚನೆಗಳು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ಅವನ ದರ್ಶನಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಇತಿಹಾಸದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ ಅದರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ—

ವೈವಾಹಿಕಯುಕ್ತಯಾಣಂ ಗಾಹಾಂ ಸಂಚೀಯಾ ಮಿರುತ್ತೆ ।

ಸಿರಿದೇವನೇನಗಣಿಣಾ ಧಾರಾವಿ ಸಂವಸಂತೇಣಾ ॥ ೪೯ ॥

ರಘು ದಂಸಣಸಾರೋ ಹಾರೋ ಭವಾಣಿ ಜನವನಿ ಜನವ ।

ಸಿರಿವಾಸಣಾಹಗೇಹೇ ಸುವಿಸುದ್ಧೇ ಮಾಹಸುದ್ಧದಸವಿವಿ ॥ ೫೦ ॥

ಈ ಗಾದಾಗಳಿಂದ ನಾವು ಇವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇವೆ—ದೇವನೇನನು ಧಾರಾವಿಗರದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದರ್ಶನಸಾರದ ರಚನೆಯನ್ನು ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ ೯೦೦ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದನು ಅವನ ಇನ್ನೊಂದು ರಚನೆಯಾದ ಬಾವಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಈ ವ್ರತಾರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ -

ಸಿರಿವಿಮಲನೇನಗಣಹರ-ಸಿಕ್ಕೋ ಕಾಮೇಣ ದೇವನೇನಾ ತ್ತಿ ।

ಅಬಹಜಣ-ದೋಹಣತ್ವಂ ತೇಜೇಯಂ ವಿರಚಯಂ ಸುತ್ತಂ ॥

ಇದರಿಂದ ದೇವನೇನನ ಗುರುವಿನ ಹೆಸರು ವಿಮಲನೇನ ಗಣಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ

ಅಥವಾ ನಯಚಕ್ರ. ನಯವಾದ ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ದೇವನೇನನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ೪೭ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಗಳು ಇವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ವರ್ಯಾರ್ಥಿಕ ಈ ಎರಡು ನಯಗಳ ಮೂಲಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವುಗಳ ಹಾಗೂ ನೈಗಮಾದಿ ಒಂಭತ್ತು ನಯಗಳ ಭೇದ ಪ್ರಬೇದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆ ಸಹಿತ ಸಂಕ್ಷೇಪದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ

ನಯಚಕ್ರ ಹಾಗೂ ಅಥವಾನಯಚಕ್ರ ಮತ್ತು ದೇವನೇನನ ಆಲಾವವದ್ಧತಿ ಸಹಿತ ಮಾಣಿಕಚಂದ್ರ ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಗ್ರಂಥ ಮೂಲೆಯ ಗು ನೆಯ ವೈವೇಕವೆಂದು 'ನಯಚಕ್ರಸಂಗ್ರಹ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂಚ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೯೨೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.

ರತ್ನಕರಂಡಕ-ಶ್ರಾವಕಾಚಾರ ಸೂತ್ರ ಸೂಚಿ

ಪು. ಸಂ.	ಪು. ಸಂ.	ಪು. ಸಂ.	ಪು. ಸಂ.
೨೦೧	೨೦೨	೨೦೩	೨೦೪
೨೦೫	೨೦೬	೨೦೭	೨೦೮
೨೦೯	೨೧೦	೨೧೧	೨೧೨
೨೧೩	೨೧೪	೨೧೫	೨೧೬
೨೧೭	೨೧೮	೨೧೯	೨೨೦
೨೨೧	೨೨೨	೨೨೩	೨೨೪
೨೨೫	೨೨೬	೨೨೭	೨೨೮
೨೨೯	೨೩೦	೨೩೧	೨೩೨
೨೩೩	೨೩೪	೨೩೫	೨೩೬
೨೩೭	೨೩೮	೨೩೯	೨೪೦
೨೪೧	೨೪೨	೨೪೩	೨೪೪
೨೪೭	೨೪೮	೨೪೯	೨೫೦
೨೫೧	೨೫೨	೨೫೩	೨೫೪
೨೫೬	೨೫೭	೨೫೮	೨೫೯
೨೬೦	೨೬೧	೨೬೨	೨೬೩
೨೬೬	೨೬೭	೨೬೮	೨೬೯
೨೭೩	೨೭೪	೨೭೫	೨೭೬
೨೭೯	೨೮೦	೨೮೧	೨೮೨
೨೮೬	೨೮೭	೨೮೮	೨೮೯
೨೯೩	೨೯೪	೨೯೫	೨೯೬
೨೯೭	೨೯೮	೨೯೯	೩೦೦
೩೦೩	೩೦೪	೩೦೫	೩೦೬
೩೦೯	೩೧೦	೩೧೧	೩೧೨
೩೧೬	೩೧೭	೩೧೮	೩೧೯
೩೨೩	೩೨೪	೩೨೫	೩೨೬
೩೨೭	೩೨೮	೩೨೯	೩೩೦
೩೩೩	೩೩೪	೩೩೫	೩೩೬
೩೩೭	೩೩೮	೩೩೯	೩೪೦
೩೪೧	೩೪೨	೩೪೩	೩೪೪
೩೪೭	೩೪೮	೩೪೯	೩೫೦
೩೫೧	೩೫೨	೩೫೩	೩೫೪
೩೫೬	೩೫೭	೩೫೮	೩೫೯
೩೬೦	೩೬೧	೩೬೨	೩೬೩
೩೬೬	೩೬೭	೩೬೮	೩೬೯
೩೭೩	೩೭೪	೩೭೫	೩೭೬
೩೭೯	೩೮೦	೩೮೧	೩೮೨
೩೮೬	೩೮೭	೩೮೮	೩೮೯
೩೯೩	೩೯೪	೩೯೫	೩೯೬
೩೯೭	೩೯೮	೩೯೯	೪೦೦
೪೦೩	೪೦೪	೪೦೫	೪೦೬
೪೦೯	೪೧೦	೪೧೧	೪೧೨
೪೧೬	೪೧೭	೪೧೮	೪೧೯
೪೨೩	೪೨೪	೪೨೫	೪೨೬
೪೨೭	೪೨೮	೪೨೯	೪೩೦
೪೩೩	೪೩೪	೪೩೫	೪೩೬
೪೩೭	೪೩೮	೪೩೯	೪೪೦
೪೪೧	೪೪೨	೪೪೩	೪೪೪
೪೪೭	೪೪೮	೪೪೯	೪೫೦
೪೫೧	೪೫೨	೪೫೩	೪೫೪
೪೫೬	೪೫೭	೪೫೮	೪೫೯
೪೬೦	೪೬೧	೪೬೨	೪೬೩
೪೬೬	೪೬೭	೪೬೮	೪೬೯
೪೭೩	೪೭೪	೪೭೫	೪೭೬
೪೭೯	೪೮೦	೪೮೧	೪೮೨
೪೮೬	೪೮೭	೪೮೮	೪೮೯
೪೯೩	೪೯೪	೪೯೫	೪೯೬
೪೯೭	೪೯೮	೪೯೯	೫೦೦
೫೦೩	೫೦೪	೫೦೫	೫೦೬
೫೦೯	೫೧೦	೫೧೧	೫೧೨
೫೧೬	೫೧೭	೫೧೮	೫೧೯
೫೨೩	೫೨೪	೫೨೫	೫೨೬
೫೨೭	೫೨೮	೫೨೯	೫೩೦
೫೩೩	೫೩೪	೫೩೫	೫೩೬
೫೩೭	೫೩೮	೫೩೯	೫೪೦
೫೪೧	೫೪೨	೫೪೩	೫೪೪
೫೪೭	೫೪೮	೫೪೯	೫೫೦
೫೫೧	೫೫೨	೫೫೩	೫೫೪
೫೫೬	೫೫೭	೫೫೮	೫೫೯
೫೬೦	೫೬೧	೫೬೨	೫೬೩
೫೬೬	೫೬೭	೫೬೮	೫೬೯
೫೭೩	೫೭೪	೫೭೫	೫೭೬
೫೭೯	೫೮೦	೫೮೧	೫೮೨
೫೮೬	೫೮೭	೫೮೮	೫೮೯
೫೯೩	೫೯೪	೫೯೫	೫೯೬
೫೯೭	೫೯೮	೫೯೯	೬೦೦
೬೦೩	೬೦೪	೬೦೫	೬೦೬
೬೦೯	೬೧೦	೬೧೧	೬೧೨
೬೧೬	೬೧೭	೬೧೮	೬೧೯
೬೨೩	೬೨೪	೬೨೫	೬೨೬
೬೨೭	೬೨೮	೬೨೯	೬೩೦
೬೩೩	೬೩೪	೬೩೫	೬೩೬
೬೩೭	೬೩೮	೬೩೯	೬೪೦
೬೪೧	೬೪೨	೬೪೩	೬೪೪
೬೪೭	೬೪೮	೬೪೯	೬೫೦
೬೫೧	೬೫೨	೬೫೩	೬೫೪
೬೫೬	೬೫೭	೬೫೮	೬೫೯
೬೬೦	೬೬೧	೬೬೨	೬೬೩
೬೬೬	೬೬೭	೬೬೮	೬೬೯
೬೭೩	೬೭೪	೬೭೫	೬೭೬
೬೭೯	೬೮೦	೬೮೧	೬೮೨
೬೮೬	೬೮೭	೬೮೮	೬೮೯
೬೯೩	೬೯೪	೬೯೫	೬೯೬
೬೯೭	೬೯೮	೬೯೯	೭೦೦
೭೦೩	೭೦೪	೭೦೫	೭೦೬
೭೦೯	೭೧೦	೭೧೧	೭೧೨
೭೧೬	೭೧೭	೭೧೮	೭೧೯
೭೨೩	೭೨೪	೭೨೫	೭೨೬
೭೨೭	೭೨೮	೭೨೯	೭೩೦
೭೩೩	೭೩೪	೭೩೫	೭೩೬
೭೩೭	೭೩೮	೭೩೯	೭೪೦
೭೪೧	೭೪೨	೭೪೩	೭೪೪
೭೪೭	೭೪೮	೭೪೯	೭೫೦
೭೫೧	೭೫೨	೭೫೩	೭೫೪
೭೫೬	೭೫೭	೭೫೮	೭೫೯
೭೬೦	೭೬೧	೭೬೨	೭೬೩
೭೬೬	೭೬೭	೭೬೮	೭೬೯
೭೭೩	೭೭೪	೭೭೫	೭೭೬
೭೭೯	೭೮೦	೭೮೧	೭೮೨
೭೮೬	೭೮೭	೭೮೮	೭೮೯
೭೯೩	೭೯೪	೭೯೫	೭೯೬
೭೯೭	೭೯೮	೭೯೯	೮೦೦
೮೦೩	೮೦೪	೮೦೫	೮೦೬
೮೦೯	೮೧೦	೮೧೧	೮೧೨
೮೧೬	೮೧೭	೮೧೮	೮೧೯
೮೨೩	೮೨೪	೮೨೫	೮೨೬
೮೨೭	೮೨೮	೮೨೯	೮೩೦
೮೩೩	೮೩೪	೮೩೫	೮೩೬
೮೩೭	೮೩೮	೮೩೯	೮೪೦
೮೪೧	೮೪೨	೮೪೩	೮೪೪
೮೪೭	೮೪೮	೮೪೯	೮೫೦
೮೫೧	೮೫೨	೮೫೩	೮೫೪
೮೫೬	೮೫೭	೮೫೮	೮೫೯
೮೬೦	೮೬೧	೮೬೨	೮೬೩
೮೬೬	೮೬೭	೮೬೮	೮೬೯
೮೭೩	೮೭೪	೮೭೫	೮೭೬
೮೭೯	೮೮೦	೮೮೧	೮೮೨
೮೮೬	೮೮೭	೮೮೮	೮೮೯
೮೯೩	೮೯೪	೮೯೫	೮೯೬
೮೯೭	೮೯೮	೮೯೯	೯೦೦
೯೦೩	೯೦೪	೯೦೫	೯೦೬
೯೦೯	೯೧೦	೯೧೧	೯೧೨
೯೧೬	೯೧೭	೯೧೮	೯೧೯
೯೨೩	೯೨೪	೯೨೫	೯೨೬
೯೨೭	೯೨೮	೯೨೯	೯೩೦
೯೩೩	೯೩೪	೯೩೫	೯೩೬
೯೩೭	೯೩೮	೯೩೯	೯೪೦
೯೪೧	೯೪೨	೯೪೩	೯೪೪
೯೪೭	೯೪೮	೯೪೯	೯೫೦
೯೫೧	೯೫೨	೯೫೩	೯೫೪
೯೫೬	೯೫೭	೯೫೮	೯೫೯
೯೬೦	೯೬೧	೯೬೨	೯೬೩
೯೬೬	೯೬೭	೯೬೮	೯೬೯
೯೭೩	೯೭೪	೯೭೫	೯೭೬
೯೭೯	೯೮೦	೯೮೧	೯೮೨
೯೮೬	೯೮೭	೯೮೮	೯೮೯
೯೯೩	೯೯೪	೯೯೫	೯೯೬
೯೯೭	೯೯೮	೯೯೯	೧೦೦೦

ಪು. ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆ	
೧೪೮	೫೬	ಪರಿವಾದರಹೋಭ್ಯಾಪ್ತಾ
೨೪೦	೧೦೬	ಪರ್ವಣ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಾಂ ಚ
೫೬೭	೧೪೦	ಪರ್ವದಿನೇಷು ಚತುರ್ವೃಷಿ
೫೭೬	೧೪೮	ಪಾಪಮರಾತಿರ್ಧವೋರ್
೧೮೫	೭೫	ಪಾಪೋವರಣಹಿಂಸಾ
೫೬೦	೧೩೫	ಪೂಜಾರ್ಥೈಶ್ಚೈಶ್ಚರ್ಯೈರ್ಬಲ
೧೬೬	೬೩	ಪಂಚಾಪ್ತವೃತ್ತನಿಧಯೋ
೨೪೩	೧೦೭	ಪಂಚಾಪಾಂ ಪಾಪಾನಾಮುಲಂಕ್ರಿಯಾ
೧೮೨	೭೨	ಪಂಚಾಪಾಂ ಪಾಪಾನಾಂ ಹಿಂಸಾದೀನಾಂ
೧೮೨	೭೧	ಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನಪನುಪ್ರಾಪ್ತಾ
೧೧೪	೪೩	ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗಮಾರ್ಗಾಪ್ತಾನಂ
೧೩೬	೫೨	ಪ್ರಾಣಾತಿಶಾತನಿವೃತ್ತಿ
೨೨೭	೯೬	ಪ್ರೇಷಣಪ್ರಾಪ್ತನಯನಂ
೫೭೨	೧೪೫	ಪಾಪೈಷು ದಶಸು ವಸ್ತುಷು
೧೪೯	೭೮	ಏಂಧವಧೈರಿದಾದೇ
೯೮	೩೦	ವಯಾಶಾಸ್ತ್ರೇಚಲೋಬಾಚ್ಛ
೨೦೩	೮೩	ಭುಕ್ತಾ ಪರಿಪಾಕವೈರೋ
೨೨೦	೮೮	ಭೋಜನವಾಹನಪಯನ
೧೮೦	೬೯	ಮಕರಾಕರಪರಿದಿವಿ
೧೬೮	೬೬	ಮಧ್ಯಮಾಂಸಮದುಕ್ತಾಗ್ನಿಃ
೫೭೦	೧೪೩	ಮುಲಬೀಜಂ ಮುಲಯೋನಿಂ
೧೬೭	೬೪೦	ಮಾತಂಗೋ ಭನದೇವಪ್ರ
೨೨೯	೯೮	ಮೂರ್ಧ್ವರೂಪಮುಕ್ತವಾಸೋ
೫೬೮	೧೪೧	ಮೂಲಭೂತಾಕಾಶಾ
೧೩೧	೪೭	ಮೋಹತಿಮಿರಾಪಪರಣೇ
೨೦೫	೮೬	ಯದನಿಪ್ರಾಂ ಕದ್‌ವೃತ್ತಯೇತ್
೮೫	೨೭	ಯದಿ ಪಾಪನಿರೋಧೋಽಸ್ಯ
೫೭೭	೧೪೯	ಯೇನ ಸ್ವಯಂ ವೀಶಕಲಂಕವಿದ್ಯಾ
೧೩೩	೪೮	ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ನಿವೃತ್ತೇರ್ಹಿಂಸಾದಿ
೧೨೦	೪೪	ಲೋಕಾಲೋಕನಿವೃತ್ತಿಃ
೭೦	೨೩	ವರೋಪಲಿಪ್ತಯಾಶಾವಾನ್
೨೪೦	೧೦೫	ವಾಕ್ಯಾಯಮಾನಸಾನಾಂ
೫೫೯	೧೩೩	ವಿದ್ಯಾವರ್ತನಕತ್ತಿ

ಪು. ಸಂ.	ಶ್ಲೋಕ ಸಂಖ್ಯೆ	
೧೦೩	೩೩	ವಿದ್ಯಾವೃತ್ತಸ್ತ ಸಂಧೋತಿ
೨೨೨	೯೦	ವಿಷಯ ವಿಷಯವೇಶ್ವಾ
೩೭	೧೦	ವಿಷಯಪಾಪಾತಿತೋ
೨೫೦	೧೨೨	ವ್ಯಾಪ್ತವೃತ್ತವೇಶ್ವಾ
೨೩೧	೧೦೦	ವ್ಯಾಪಾರ ವೈಮನುಷ್ಯಾದ್
೧೧೪	೪೦	ತಿವಮಜರಮುರಜಮುಕ್ತಯ
೨೩೭	೧೦೩	ತಿತೋಪ್ತ ದಂತಮತಕಂ
೫೨೪	೧೩೬	ತೋಕಂ ಭಯಮವಸಾದಂ
೧೬	೮	ಪ್ರದ್ವಿಷಂ ಪರಮಾರ್ಥಾನಂ
೫೬೧	೧೩೬	ಶ್ವಾವಕವದಾಪಿ ದೇವೈಃ
೨೮೧	೧೦೮	ಶ್ರೀವೇಣ ವೃಷಭಸೇವಾ
೯೭	೨೯	ಶ್ವಾಪಿ ದೇವೋಕ್ತವಿ ದೇವ ಶ್ವಾ
೧೩೪	೫೦	ಸಕಲಂ ವಿಕಲಂ ಚೇರಣಂ
೭೬	೨೪	ಸಗ್ರಂಧಾರಂಧಕಂಸಾಪಾಂ
೧೨	೩	ಸದ್‌ಧೃಷ್ಟಿಜ್ಞಾನವೃತ್ತಾ ನಿ
೫೬೨	೧೩೭	ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನಪದ್ಧತಿಃ
೧೦೭	೩೫	ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನಪದ್ಧತಿಃ
೯೬	೨೬	ಸಮ್ಯಗ್‌ದರ್ಶನಸಂಪನ್ನ
೨೩೬	೧೦೨	ಸಾಮಯಿಕೇ ಸಾರಂಧಾಃ
೨೩೧	೧೦೨	ಸಾಮಯಿಕಂ ಪ್ರತಿವಿವೇಕಂ
೨೩೬	೯೫	ಸೀಮಾಪಾಪಾಂ ಪರಣಿ
೫೭೮	೧೪೦	ಸುಖಯತು ಸುಖಭೂಮಿಃ
೫೭೦	೧೪೮	ಸೇವಾಕೃಷ್ಣಿದಾಪಿಜ್ಞ
೧೩೭	೫೩	ಸಂಕಲ್ಪಾತ್ಪ್ರಕೃತಿಶಾಂತಿ
೨೨೫	೯೪	ಸಂವತ್ಸರಮೃತಯುಗಂ
೧೪೬	೫೫	ಸ್ಥೂಲಮುಲೇಕಂ ನ ವದತಿ
೫೭೧	೧೩೪	ಸ್ಥೇಷಂ ವೈರಂ ಸಂಗಂ
೬೪	೨೬	ಸ್ವಯೇನ ಯೋಜ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತೇತಿ
೪೮	೧೩	ಸ್ವಭಾವೋಪಾಪಾಶ್ಚ ಕಾಯೇ
೫೫	೧೭	ಸ್ವಯಾದ್ಯಾಪ್ತತಿ ಸದ್ಭಾವ
೫೧	೯೫	ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಸ್ತ ಮಾರ್ಗಸ್ತ
೩೦೦	೧೩೧	ಪರಿವೇಶದಾನಿನಿಧಾನೇ
೧೩೩	೪೯	ಹಿಂಸಾಪ್ರಕಾರಯೋಗಭೋಗ

ಉದಾಹೃತ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳ ನೂಚಿ

ಅಕಲಂಕವ್ಯತಮುಕ್ತೋಡೆ	೧೬೮
ಅತಿಶಯ್ಯಾರಮಿದಿಲ್ಲ	೧೭೩
ಅತಿಭಾರಾಂತೋಪದೇಶ	೧೮೬
ಅತಿಶಯತರಮೇನಿಪ	೧೮೮
ಅತಿರಾಗಕಾರಣನಿಂದು	೨೦೮
ಅದು ಕಾರಣಮಾ ಜೀವ	೨೨೬
ಅನಲನರ್ತಕನಂ	೨೩೫
ಅನಶನ ವಿಧಿಯಂ ತಿಂಗಳಿನ	೨೪೩
ಅನಶನವೇನು ಪ್ರಯಾಸ	೨೪೫
ಅನಶನ ವಿಧಿಯಂ	೨೫೮
ಅನ್ಯವನೀವರೆಮಗ	೨೫೯
ಅನ್ಯವು ಶಾಸ್ತ್ರವು	೨೮೧
ಅನ್ಯವಿವೇಚನೆಯಂ ಬಗೆದು	೪೮೮
ಅನಿಮಿಷರಾಜ ರಾಜ್ಯ	೫೫೭
ಅನುಪಮಸೇವ್ಯಮೆಂಬುದಂತೆನೆ	೨೧೮
ಅಪುನರ್ಭವನಾಪ್ತಂ	೫೫೫
ಅಯನ ಸಂಪತ್ಕರ ಮೊದಲಾಗಿ	೨೧೯
ಅವ ವರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ	೧೮೮
ಅವಿಚಲಮವು ಬಟ್ಟೆ	೮೩
ಅರಿವು ನೆಗಳ್ಳಿಯೆಂಬುಭಯ	೪೩
ಅರು ಕೆಲಂಬರ ದುರ್ವಚನಂ	೨೩೭
ಇಂದ್ರಂ ಬಂದಿರಗುವರ್	೧೧೩
ಇನ್ನನಿಷ್ಕವೆಂಬುದಂತೆನೆ	೨೧೮
ಇನ್ನು ಹಿಂಸಾಧಾನವೆಂತೆನೆ	೧೮೮
ಇಂತಪ್ಪಡೆಯೊಳರ್ಥಪವೆಂದು	೧೮೭
ಇಂತವನುಳ್ಳವ ವ್ರತಿಕ	೨೨೮
ಇರೆ ಕುವ್ಯನಿವೇಶನ	೧೬೬
ಇಳಿಯೊಳ್ಳದೆ ನಿಡುಲೋಪ	೪೭೪
ಉದಯನಿಡುದು ವರಭವ್ಯನ	೧೦೬
ಉನ್ನತಾಸನವನಿತ್ತು	೨೫೧
ಉಪವಾಸದಿಂದೊಂದು	೨೪೫
ಉಕ್ಕುದನಿಲ್ಲೆಂದೀತಂ	೧೪೮
ಊರಡದಿ ಬಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆ	೧೫೩
ಎನಿತೊಡಲಂ ಪಾಳಿ ದುಡಿಲ್ಲ	೯೭
ಎನಿತು ಪರಿಗ್ರಹದ ಮೊದರ್ಪನಿತೆ	೧೬೪
ಎನಿಪಾನಂ ಕುಚಿಯಪ್ಪ	೨೩೯
ಓದುನ ಪೇಳ್ವ ಕೇಳ್ವ	೨೪೫
ಓರ್ವನೆ ಕರ್ಮನ ಮಾಡುವನು	೪೮೫
ಓರ್ವನೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುರದೇವಿ	೪೮೫
ಓರ್ವರನೋರ್ವರ್ಕಡಪುವ	೪೭೪
ಕಡೆಯಲ್ಲದೇನೆ ಗಗನದ	೪೯೪
ಕೃತಕಾರಿತಾನುಮೋದದಿ	೧೮೮
ಕಪಟದೊಳೀಂ ಪ್ರೇಷಣ	೨೨೮
ಕರಣಗಣಂ ಕುನುಂಗರೆ	೨೩೦
ಕರಣಂಗಳು ಕುನಿದರೆ	೨೩೭

ಕರಣಂಗಳ್ ಪಟುಗಳ್	೫೨೩
ಕ್ರಮದೆ ಪರವ್ಯವೇಶಂ	೩೦೧
ಕ್ರಮದಿಂ ಸಚಿತ್ತ ಸಂಬಂಧ	೨೨೨
ಕ್ರಮ ಮಾರ್ಗಂಕೆ ವಿರೋಧಮೇಂ	೫೧
ಕಾವ್ಯರಸಾಮೃತಧಾರೆಗಳಂ	೨೮೧
ಕಿಡುಮೊಡಲಬಿಲ್ಲ	೫೨೦
ಕುಲಮದಮೊಂದು	೮೬
ಕುಸುಮಧಳಕಂಡ	೫೬೯
ಕೆಳಗೇಳು ನಿರಿಯಧೂಮಿ	೪೭೪
ಕೊಲಲುಂ ಪುನಿಯಲುಮಾಗದು	೧೩೪
ಕೊಲ್ಲಿದುದು ಪುನಿಯದುದು	೧೩೭
ಕೊಲೆ ಹುನಿ ಕಳವು	೧೩೬
ಕೊಲೆಯಂ ಮಾಣ್ಯಲ್ಪ	೧೪೫
ಕೊಲೆಯಾದಿ ಪಾಪನಿಜಯ	೪೯೬
ಕೊಲೆಯಂ ನೆಟ್ಟನೆ	೧೬೭
ಕೊಲಿಸುವ ಕೊಲ್ಲ	೧೮೩
ಕೊಲಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ವೆಕ್ಕು	೧೮೮
ಗಣಗೌರವತ್ರಯಂ	೫೨೪
ಗಿಡನ ಕಡಿದು ವುಳುಕುವುದು	೧೩೭
ಗಿರಿ ತಿಖರದೊಳು ನದೀ ತೀರದೊಳು	೨೩೧
ಗಿರಿ ಸಾಗರ ಪದಿ ದೇಶ	೨೨೫
ಗುಣಮೆಂಟುಂ ಬಂದು	೫೫೯
ಘನಪರ ಸಾವಧ್ಯಕರಂ	೫೭೨
ಚಲುವು ವಿಲಾಸ-ನಿವೇಶ	೪೯೬
ಜನಪಾಠ್ಯಂತರ ವೇದನೆಯು	೫೬೧
ಜ್ವಲನವು ತಪ್ಪ ಕುರಾರ	೧೮೮
ಜ್ವಾನ ಭಾಸ್ಯರ ಧರ್ಮಕಳಿಗೆ	೨೪೫
ಜ್ವಾನಿ ಜನಂಗಳು ಮುನಿಸುವ	೫೧೬
ಜಿತಕರ್ಮಂ ಸಮುಪಾತ್ತ	೧೨
ಜಿನಚೈತ್ಯವ್ಯಾಕಮಂ	೨೯೬
ಜಿನವಚನರಸಾಮೃತದೊಳ್	೧೦೫
ಜೀವನು ಮೋಗಿ ಕಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ	೪೮೯
ಜೀವಾವಳಿ ಪುಡಲಜಯ	೪೯೪
ರಕ್ಕರನಂದಿ ಬಟ್ಟೆಯ ಮೋಪಾತನು	೪೪೩
ತಗು ಸೋಪಾನದೊಳಿಳಿದಾಗ	೫೮
ತಪ್ಪಪ್ರೀತಿ ಮನಕ್ಕೆ	೧೯
ತನಗಿಂದು ಮಾಡಿಸುತ್ತಂ	೫೭೪
ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ	೨೦೦
ತಳು ತಾನಲಿನೆ	೨೩೯
ತನದ ಮೊಡವ್ವ	೫೫೮
ತುರುಗಿ ಮಹಿಷವಾದಿ	೧೮೭
ತೊವಲದತೆ ಗೊಡಂ	೨೨೪
ದಳದಿಕ್ಕುಗಳ ಸಮಾಜ	೫೬೨
ದರ್ಶನಿಕನು ವ್ರತಿಕನು	೪೮೯
ದ್ರವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾಲ	೪೬೮

ದಾಸ ದಾಸರ ಕ್ರಿಯೆ ವಿಕ್ರಯ	೧೪೭	ಪರೇತಿಯುಪ್ಪನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ	೮೪೩
ದಿನ ಬಂಜೆಯಾಗಿದೆ	೫೪	ಪರನಾನಂದದಿ ವಜ್ರಜಂಘ	೭೪೭
ದಿವದೊಳ್ ಸುರತ	೫೬೯	ಪರಿಜಪ್ತ ಪುರಜಪ	೫೬೨
ದುರಿತದೊಳಾರ್ತು ಕೊರ್ತೆಸಗಿ	೧೪೫	ಪರಿಕಪ್ತಪುರಜಂ	೭೪೦
ದಿಸೆಗಲೆ ಮೆ ರಿಯೆಂದಂ	೧೪೦	ಪರಿಕರದಿಂದಪ್ಪ	೭೭೦
ದಿಸೆಗಲೆ ಮೆರೆಯಂ	೧೪೪	ಪಿಡಿದಪ್ಪ ದಿಗ್ವಿಕ್ರ	೧೩೬
ದೇವೇಂದ್ರಂ ಭರಣೆಂದ್ರ	೪೬೭	ಪಿತ ಪುತ್ರಪತ್ನಿನಮ್ಮ	೪೪೭
ದೇಹದ ನಿತ್ಯಮಪ್ಪ ನಿಲವಂ	೪೯	ಪಿರಿದಿಪಾರಂಜಿವರತಮ	೫೬೭
ಭವಭಾಗ್ಯಾದಿ ವರಿಗ್ರಹ	೫೭೩	ಪಿರಿದಿಸುಪ ಬಾಹ್ಯದ್ವಂದ	೭೪೭
ದರ್ಮಗುಣಗಳೆ ಸೋತು	೫೪	ಪಿರಿದಿನ ಪರ್ವಪಿಡಿದೊಳು	೭೪೭
ಧರ್ಮಕರಾರನದೊಳೆ	೭೪೫	ಪುಗಿ ವಸಿಷ್ಠಂ ನೀರಕ್	೩೦
ದರ್ಮವೆ ನಿರ್ಮಲ ಸುರದೇನು	೪೦೫	ಪುದಿದ ಸಮೀಪ್ಯಾದಿಕರಣ	೭೪೦
ಧರ್ಮಂ ವಿಶ್ವತ	೫೭೪	ಪುನಿಯ ಪರಾಗಗಣರತದ	೭೩
ದರ್ಮೋಪದೇಶಮಿಲ್ಲದೆ	೭೭	ಪೂಜಾಕಂಠದಿ ವಸು ವಂ	೭೪೬
ಧಾನ್ಯ ಭವ ಕನಕಾದಿ	೪೦೭	ಬಗೆಗೆ ಸುಖದುಃಖಮಂ	೫೭೫
ಧಾನ್ಯನಿಗೆ ಮೂರೇ ಭವಮಾ	೫೧೪	ಬಂದೊಲಬಂದಿ	೫೬೦
ದುರದೊಳ್ ಕಮ್ಮರಿಯೊಳ್	೭೦	ಬಾರದ ಜಾನಮಂ ಬರಿಸಿಕೊಂಬ	೭೩೭
ನಂಬುವುದೇಳು ಕಪ್ಪಮಂ	೧೬	ಬೋದಿಸಿರಾಕೃತಿಯಂ	೫೫
ನರದೊಳುಟ್ಟಿ ನರೇಂದ್ರನಾದ	೧೧೦	ದೃಷ್ಟನ ಮನೆಗೊರಿಯನೆ	೭೫೧
ನಾನಾ ಬುದ್ಧ್ಯೋಪದೇಶಂ	೧೫೧	ಭುಕ್ತಿಯಿಂದಾ ಮುನಿಗಳ	೭೫೯
ನಾರಕನಾದದಲ್ಲ	೪೬೯	ಭುಕ್ತಿಯನಿವರಂಟಿಲ್ಲದಿ	೭೫೯
ನಿಜವಂ ಕಪ್ಪದೆ ನೋಡುವ	೧೫೯	ದುರವನಾಕಾರಮದಂಟಿಂದು	೧೭೪
ನಿನ್ನಿಲ್ಲಗಾದ ದಕ್ಕಿ ಗಡ	೧೪೭	ದುಂದಮಕಂಗಳಂ ತಿಳುವುಂ	೫೫
ನಿಯತಂ ತ್ರಿಸಂಧ್ಯೆಯೊಳ್	೭೪೪	ಬೋಗಿನಿ ಪರಿಹರಿಸುವುದು	೭೦೩
ನಿಯತಂ ಜಿತರಸುಯೋಗ	೧೩೦	ಮಂಡಿತ ದರ್ಬಾಸನದಲ್ಲ	೭೪೫
ನಿರವಯವನಲ್ಲ	೫೫೯	ಮೃತಿ ಜನನ ಕೊಳ	೩೦
ನುತನಮ್ನುತ್ಯ ಮುಗುವುತಕ್ಕಿ ತಿ	೭೦೧	ಮದಮುದ್ರೇಕದಿನುಕ್ತ	೭೦೭
ನಿರಿದ ತ್ರಿಪತ್ತಿ ಭಕ್ತಿ	೭೫೪	ಮದ್ಯ ಮದಂ-ಮಾಂಸ	೭೦೭
ನಿಲವನಗದು ರಾಶಿಮಾಡಿ	೯೭	ಮಧು-ಮಾಂಸ ಮದ್ಯಕ್ರಯ	೭೦೭
ನಿಲನಿಲ್ಲಂ ದುರ್ಗಂಧ	೪೭೪	ಮನವೊಲಿ ಪುರ್ವವಾಸ	೭೪೬
ನೋಡದ ಪ್ರತಿಲೇಪನೆಯಂ	೭೪೭	ಮನಮಿರಪುರ್ವಿಕ ಪೊದಲೊಳು	೭೪೫
ನೋಡಿನ ನೋಡುವಂ	೧೧೧	ಮನೇಳ್ವರೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರ	೭೪೯
ನೋಟದ ತಿಳಿದಾರಿಸುವ	೧೦೩	ಮಲದಿಂ ಮೂತ್ರದಿ	೪೬೭
ಹಗೆ ಕರ್ಮಂ ಪರವಲ್ಲ	೪೦	ಮಾಡಿದ ಪಾಪದಾನದಿವಂ	೯೯೧
ಪದಿಯೇಂ ಜೀವದಯಾಮತಂ	೫೫೬	ಮಿದ್ಯಾತ್ಯಂಗಳು ಮೈದು	೧೩೯
ಪದಯೊಳ್ಪಲ್ಲದನಾದೊಡಾ	೪೯೫	ಮುಕ್ತಿಯೊಳ್ಪಲ್ಲದಿಲ್ಲ ಸುಖ	೧೩೯
ಪಕ್ಕುಂ ಧರ್ಮಂಗಳ್	೫೪೪	ಮುನಿಯನಲು ಪೇಡ	೬೧
ಪ್ರಥಮ ಪಾಪೋಪದೇಶವು	೧೪೭	ಮೂಜಗವೆಂಬ ಗೇಡದೊಳೆ	೧೭೦
ವದಿನಂಟು ಬೋಪದಿಂ	೭೧	ಮೂಡತೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು	೭೦
ಪರಮ ಪವಿತ್ರಂ ಪಾಪತ	೫೭೦	ಮೋರಿಯ ಬೊಗರಣ	೭೭೬
ಪರಮ ತ್ರಿವೀರ ಭಟ್ಟಾರಕ	೪	ಮೋರಿಯಲ್ಲದ ಸಂಸಾರ	೪೬೩
ಪರಮ ಪರಂಪರಾತ್ಮ	೩೩	ಮೂದಲೊಮ್ಮ ಪಾಪಕೃತ್ಯವ ಬಿಟ್ಟು	೯೭೭
ಪರವಭಾಗಸೆಗೆಯ್ವ ಪರನಂ	೧೫೬	ಮೋಕ್ಷ ತ್ರಿಸುಖ	೭೯೯
ಪರವೈವಾಹಿಕರೀತಿ	೧೫೭	ಯಮವೇಮುಡು ಯಾವ ಜೀವಂ	೭೫೯
ಪರರ ಪೊರಿಸಿ ಮಾಡುವುದು	೧೪೭	ಯೋಗದ ಪರಿವಪ್ಪ ಕರ್ಮಗಳಂ	೭೫೬
ಪರರ ಗ್ರಹದ ವ್ಯಾಪಾರೋಪದೇಶವ	೧೦೭	ರೀತಿದ ರೀತಿವೇಗಾಪ್ಪಯ	೭೪೭
ಪರಮನಗಲ್ಲುವಾದಿ	೧೪೧	ರೀತಿಯ ಬಿಡು ಪಾಂ	೭೩೭

ರಾಗ-ದ್ವೇಷ ನಿಬಂಧನುಪ್ಪ
ಲೋಕಮಿದ್ವಿಜೃಂಭ
ಲೋಹದ ಪೆಣ್ಣು ಪುತ್ರ ಲಯಂ
ವ್ರತಿಕಂ ಪಂಚಾಣುವ್ರತತತಿ
ವರಜಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿ
ವರಗಿಣ್ಣು ಬೆಣ್ಣೆ
ವರರಾಜ್ಯಂ ಸುರಜಾಪ
ವರರಾಜ್ಯಂಗಳ ನೈಯ್ದಿ
ವರ ಪಂಚಾಣು ವ್ರತಮಂ
ವಿಜ್ಞಾನಂ ಕ್ಷಮೆ ಶಕ್ತಿ
ವಿದಿತಂ ದರ್ಶನಮುಳ್ಳವಂಗೆ
ವಿದಿತಂ ದರ್ಶನದಿಂ
ವಿಸುತ ದೇಶಾವಕಾಶಿಕ
ವಿಶದಯತೋನಿಳಯಂ
ಶ್ರಾವಣರೋಗನು ಕ್ರಮದಿಂ
ಶ್ರಾಸ್ತ್ರಂ ಬಂದೊಡೆ ಶಾಂತಿ
ಪ್ರೀತೆಣಂ ಪ್ರೀತಾಯತ
ಶ್ರುತಮಂ ನೋಳ್ಳ
ಸಂಕಲ್ಪ ಹಿಂಸೆಯೊಂದ ರೀಕಾಣ್
ಸನ್ನಿಹಮನೆ ತಾಂ ಕನ್ನಂ
ಸಪ್ತವಿದಗಳಿಂದ ಸವವಿದ
ಸಮತಾ ಸದ್ವ್ಯವದಿಂ
ಸಮಿತಿ ಸಕಲ ಮೂಲಂ

೩೭
೧೮೫
೪೭೪
೧೭೯
೧೧೧
೨೧೮
೪೬೩
೪೯೫
೫೬೫
೫೭೭
೧೦೮
೧೨೭
೧೩೬
೫೭೬
೫೭೬
೧೮೭
೨೮೨
೩೪
೧೪೫
೫೬೦
೨೫೯
೨೨೩
೪೯೨

ಸಮ್ಯಕ್ ಗ್ರಹಣಂಗಳೆಲ್ಲ
ಸಮ್ಯಕ್ ಸಂಜಾತ ಮಾದ
ಸಮುದಿತ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣ
ಸಹಜಾ ಶುಚಿದೇಹಂ
ಸಾಗರದದಪದಿಲ್ಲದೆ
ಸಾಗಾರ ಭರ್ತು ವೆಂಬುದು
ಸಾವಿಗಂಜಲದೇಹ
ಸ್ಮಾರಕ ಜಂಗಮ ರೂಪಾದಿ
ನಿಧರ ಸತತ ವಿಶುದ್ಧರ
ನಿರಿಯೊಳಗಂತದೇಸರಿ
ಸುಷುಪ್ತಕೃತ್ಯದಿ ಜಡದುರೆ
ಸುರಲೋಕಂಗಳ ಮೊಕ್ಕದಂ
ಸುಶ್ಲೇಷಮಾಗಿ ಕೆಲಸದ
ಸೂಸುವ ಪರಿಮಳ
ಸ್ವೇದ ಸಂಕ್ಲೇಶ ರುಚಿರತಿ
ಸೋದರರೋಗ ಸೋದರರಂ
ಹರಿಯಾದ್ಯ ದೇವಪಾದ್ಯ
ಹಿಂಸಾವಿರಹಿತನೈನೀ
ಹೀನಾಧಿಕವಿನಿಮಾನಂ
ಹುಟ್ಟಿದಯೋನಿ ಮುಟ್ಟಿದನೇಲಂ
ಹುಟ್ಟಿದಯಾದಿ ಮೃಗ
ಹೊರಹೊರಗೆ ಸುಳಿವ

೪೯೩
೧೧೪
೧೦೯
೫೭೦
೪೮೯
೧೩೬
೫೪೩
೪೮೩
೩೩
೫೬೧
೪೭೪
೪೬೬
೨೬೩
೨೪೪
೩೧
೪೬
೧೧೭
೧೮೮
೧೫೫
೧೩೨
೧೮೭
೨೩೫

ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಬ್ದ ಸೂಚೀ

ಅಕ್ಕಿಮುಟ್ಟುಪ್ಪಾಯ ೨೯೨
ಅಕ್ಕಿಮುಟ್ಟುಗಿವು ೪೧೨
ಅಗೆ ೪ ೧೨, ೩೦
ಅಗೆ ೩೫೦
ಅಗ್ನಿಯುಣಿವೊರ್ವ ೩೫೩
ಅಗ್ನಿಧಾರಣಾ ೪೯೭
ಅಗ್ನಿಶಾಪ ೪೮೯
ಅಡಲಯೋಗ ೨೩೭
ಅರ್ಜನ ೨೫೨, ೫೩
ಅಚಿತ್ತ ೨೮೮, ೫೬೯
ಅಜ್ಞಾಯವ್ರತ ೩೦೩
ಅಂಜನ ೬೧
ಅಜಿತಪುರಾಣಕೀಲಕಂ ೪೩
ಅಜುಗನಕೋಟಿ ೫೦೬
ಅಜಿಮಾ ೧೦೯, ೧೬೬
ಅಣುವ್ರತ ೧೩೪, ೧೩೫, ೩೬
ಅಂಕಳೈದ್ವಾರಂಗೆ ೩೫೨
ಅಂಕರದ್ವೀಪ ೨೭೯
ಅಂಕರಾಪ್ತ ೪೪೬
ಅಂಕರಾಯ ೨೪೯
ಅಂಕರಂಗೆ ತವ ೪೧೮
ಅಂಕರಂಗೆ ವರಿಗ್ರಹ ೩೪, ೧೫೮, ೩೩೨
ಅಂಕರೇಶೋಡಾಕೋಡಿಸಾಗರ ೯೦
ಅತಿಶೃಷ್ಟಾ ೨೨೨
ಅತಿಪ್ರಸಾದನ ೨೦೧
ಅತಿವಾರವನನ ೧೬೫
ಅತಿವಾಹನ ೧೬೫
ಅತಿಸಂಗ್ರಹ ೧೬೫
ಅರ್ಧಾಪ್ತಾನ ೧೨೦
ಅದಂಡಧರ ೧೮೫
ಅವಮರ್ ೧೩
ಅದೀಕರಣ ೯೧, ೯೨
ಅರ್ಧಪಾರಾಧಸಂಪನ್ನನ ೧೦೮
ಅಧೋಲೋಕ ೨೯೨
ಅನಗಾರ ೧೨೬
ಅನಂಗಕ್ರೋಧಾ ೧೫೬
ಅನಂತ ಚತುಷ್ಟಯ ೩, ೧೪೪
ಅನಂತಪಾದಧೈರವಾಹ ೨೧, ೫೬೦
ಅನಂತಮತಿ ೬೧
ಅನಂತಪಾನುಂದೀ ೯೨, ೯೪
ಅನಂತಕಾಯ ೨೧೦
ಅನಂತಪಾನುಂದೀ ಕಪಾಯ ೨೬೯
ಅನ್ಯಪ್ರಭಾವನೆ ೪೮೫
ಅನ್ಯವಿವಾಹಾಕರಣ ೧೫೬

ಅನರ್ಥದಂಡವ್ರತ ೧೭೯, ೮೪
ಅನರ್ಥವ್ರತ ೨೪೪, ೪೧೪, ೫೩೪
ಅನಾದರ ೩೦೦
ಅನಾದರಾತಿಚಾರ ೨೪೭
ಅನಾದಿಮದ್ವಾಂತ ೩೨
ಅನಾದಿಯು ೧೦೮
ಅನಾಯತನ ೮೭
ಅನಿತ್ಯ ೨೩೯
ಅನಿತ್ಯಸುಪ್ರೇಕ್ಷ ೪೫೮
ಅನಿವೃತ್ತಿ ಕರಣ ೯೧, ೯೨
ಅನಿವೃ ಸಂಯೋಗಜ ಆರ್ತಧ್ಯಾನ ೪೨೯
ಅನುಕಂಪಾ ೯೫
ಅನುಕೃಷ್ಟಿ ೯೨
ಅನುಪುರೋಪಪಾದಿಕ ೩೫೨
ಅನುಭಾಗ ೯೦
ಅನುಭಾಗ ಖಂಡನ ೯೨
ಅನುಮತಿ ಪ್ನಾಗ ೫೭೩
ಅನುಮೋದನ ೨೨೪
ಅನುಯೋಗ ೧೨೦
ಅನುವಿಳಿ ೩೦೩
ಅನುಪ್ರೇಕ್ಷಾ ೨೨೨, ೨೩೨, ೪೨೩
ಅನುಸ್ಮೃತಿ ೨೨೨
ಅನುಗ್ರಹ ೧೬೦
ಅನದ್ವಾನ ೧೮೫, ೪೯
ಅಪರ್ಯಾಪ್ತ ೧೦೭
ಅವರಾಣಿವೈಶ್ವರಶತಕ ೧೬, ೪೭
ಅನರಿಸ್ತವೀ ೩೫೦
ಅಪ್ರಮತ್ತ ೯೪
ಅಪ್ರಮತ್ತ ಸಂಯುತ ೩೧೪
ಅಪ್ರಶಸ್ತ ೯೨
ಅಪ್ರಶಸ್ತ ವಿವಾಹೋಗತಿ ೧೦೮
ಅಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾನ ೫೬೩
ಅಪ್ರತ್ಯಾಪ್ತಾಪವರಣ ೧೧೫
ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇಕ್ಷಿತ ೨೦೭
ಅಪ್ರಮಾಣಿಕ ೨೪೭
ಅಪ್ರಾಸುಕ ೨೧೫ ೫೬೮
ಅಪಾಪ ೨೮೦
ಅಪಾಯೋಪಾಯವಿವರ್ತಿ ೩೯೯
ಅಪಾಯವಿವರಣ ೪೫೨
ಅಪ್ರಿಯ ವಚನ ೩೮೫
ಅಪೂರ್ವಕರಣ ೯೧
ಅಪದ್ವಾಯುಷ್ಯ ೧೦೯
ಅಂಬುಜವಾದಿ ೨೯೫
ಅಧಯತೋಪ ೫೦೫

ಅಧಯದಾನ ೨೭೧, ೩೯೩
ಅಧವ್ಯ ೯೦
ಅಧ್ಯಕ್ಷತ್ವಾಗ ೧೯೯
ಅಜನಂದನ ಪುಣ
ಅಜಿವೇಶೋತ್ಪನ್ನ ೩೬೪
ಅಜೀಕ್ಷ ಜ್ಞಾನೋಪಯೋಗ ೩೨೬
ಅಜ್ಞದಯ ೫೫೭
ಅಜ್ಞದಯ ಸುಖ ೫೬೧
ಅಮಿತಗತಿ ೨೮೪
ಅಮೂರ್ಧವ್ಯ ೪೯, ೩೧೭
ಅರಿತಿ ೩೯, ೩೩೨
ಅರವಿಂದ ರಾಜ ೨೧೪
ಅಲ್ಪಶಲ ೨೦೬
ಅಲೋಕ ೫, ೧೨೨
ಅಲೋಲುಪತ್ಯ ೨೫೪
ಅವಗಾಹನ ೪೪೯
ಅವದಿಧರನ ೯೪
ಅವಧಿ ಜ್ಞಾನ ೧೬೬
ಅವಶೇಷಕ ೩೪೯
ಅವಶೇಷಿ ೧೨೧
ಅವಯೋಧರ್ಯ ೪೧೫, ೫೮೦
ಅವಿವಾಕ ನಿರ್ವರಣ ೪೯೩
ಅಶರಣ ೨೩೪
ಅಶರಣಾನುಪ್ರೇಕ್ಷ ೬೬೮
ಅಶುಚಿವಾವನೆ ೪೮೭
ಅರುಧ ೨೩೬
ಅರುಧ ಕರ್ಮ ೫೦೧
ಅಶುಧರೇಶ್ವ ೪೩೪
ಅಶೀತ ಕವೃಕ್ಷ ೫೦೦
ಅಪ್ರಮದ ೨೧, ೭೭
ಅಪ್ರಕಟ ೨೪
ಅಪ್ರಭುಧಿ ೪೦೯
ಅಪ್ರಾಣ ೧೮
ಅಸತ್ಯ ೩೮೦
ಅಸಮೀಕ್ಷಾಧಿಕರಣ ೨೦೧
ಅಸಂಯುತ ೯೦
ಅಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾಪವರಣಸಂದರ್ಶನ ೧೦೭
ಅಸ್ಮರಣ ೨೧೧, ೨೨೦
ಅಸ್ಮರಣಾತಿಚಾರ ೨೨೭
ಅಸಾಪಾಕರ್ಮ ೫೫೩
ಅಸ್ತಿಪಾಪಿ ಪ್ರವಾದಪೂರ್ವ ೩೫೩
ಅಸಾಪಾಕರ್ಮ ಪಾಪ
ಅಸಾಪಾವೇದನೆಯು ೨೭, ೯೧ ೩೩೭
ಅದಂಬುಧಿ ೮೦೨

ಅಜಮಿಂದ್ರ ೯೭
 ಅರ್ಜದ್ವೈ ೩೪೧
 ಅಹಿಂಸಾವಶ ೧೪೫
 ಅಕಾಶಗಣ ೩೫೪
 ಅಕಿಂಚನ್ಯ ೩೯೫, ೪೦೦
 ಆಗಮ ೧೭, ೩೪
 ಆಗಮೇಶಿ ೫
 ಅಜಣ್ಣ ೮, ೧೧೭
 ಅಜಾರ್ಯ ೩೩೯
 ಅಜಾರಾಂಗ ೩೫೧
 ಅಜಗವ ೩೪೦, ೩೯೯
 ಅಜ್ಞಾವಿಜಯ ೪೫೦
 ಅಜ್ಞ ೬, ೫೩೩, ೫೪೩
 ಅಜ್ಞವಿನಯ ೩೨೪
 ಅಜ್ಞಾನುಶಾಸನ ೧೦, ೧೦೩, ೨೩೪, ೪೧೯
 ಅಜ್ಞಪ್ರವಾದವೂರ್ವ ೩೫೦
 ಅರ್ತಧ್ಯಾನ ೪೨೯, ೩೫, ೩೭
 ಅದಾನನಿಶ್ಚೇದನನಮಿತಿ ೩೦೩
 ಅದಿಷ್ಟರಾಣಿ ೫೩
 ಅನಯನಾಶಿಚಾರ ೨೨೭
 ಅಪ್ಪ ೧೭
 ಅಪ್ಪನಿಜಮಾಂಸಾ ೭
 ಅಪ್ಪಸರೀಕ್ಷಾ ೨೧
 ಅಪ್ಪಾಡು ೪೨೪
 ಅಯತನ ೧೭೬
 ಆರ್ಯಕಾ ೨೬೮
 ಆರಾಧನೆ ೫೩೧
 ಆರು ಅನಾಯತನ ೩೧೯
 ಆರು ದ್ರವ್ಯ ೩
 ಆರಂಭ ೨೩೬
 ಆರಂಭ ತ್ಯಾಗ ೫೭೦
 ಆಲೋಕಿತಪಾನಭೋಜನ ೩೦೩
 ಅಪರ್ವ ೫೬೬
 ಅಪರ್ವತ್ರಿತಯ ೫೬೭
 ಅನಲಿ ೯೩
 ಅನರ್ಥಕ ೨೫
 ಅನರ್ಥಕಾಪರಿಪಾಲನೀ ೩೧೪, ೩೬೦
 ಅಶಾಧರ ೫೬೮
 ಅಸ್ತವಭಾವನೆ ೪೯೦
 ಅಸ್ತವನಾಶಿಚಾರ ೨೪೭
 ಅರ್ಹಾರದಾನ ೨೫೩, ೩೯೪
 ಅಪಾರಾಂಗ ೨೬೨
 ಇತ್ತರಿಕಾಗಮನ ೧೫೬
 ಇವೈಶ್ವಮ ದೋಷ ೩೨೨
 ಇಷ್ಟನಿಯೋಗ ೪೩೪
 ಇಷ್ಟನಿಯೋಗನ ಅರ್ತಧ್ಯಾನ ೪೩೧
 ಈರ್ಯಪದಭುದ್ವಿ ೪೧೦

ಈರ್ಯಾಸಮಿತಿ ೩೦೨
 ಈಶತ್ವ ೧೦೯
 ಉಚ್ಚೈಸ್ತಾ ವಸಾ ೨೫೨, ೫೩
 ಉತ್ತಮ ಪಾಪ ೫೫೨
 ಉತ್ತರ ಕುರು ೨೭೮
 ಉತ್ಪಾದ ವೂರ್ವ ೩೫೩
 ಉತ್ಪಾದರ್ಪಿಣಿ ೧೨೧
 ಉತ್ಪ್ರಪ್ತ ಸ್ಥಿತಿಮಿಂದ ೯೦
 ಉದರಾಗ್ನಿ ಪ್ರಕಮನವ್ಯಕ್ತಿ ೪೧೨
 ಉದ್ವಾಯನ ೬೧
 ಉದ್ವಿಷ್ಣುಪಾರ ತ್ಯಾಗ ೫೭೩
 ಉದ್ವಿಷ್ಣುತ ೧೦೮
 ಉನವಾಸ ೨೫೬
 ಉನವೋಗ ೨೦೨, ೨೦೩
 ಉಪಗೊಪನಲಂಗ ೫೧, ೩೧೭
 ಉಪಚಾರ ವಿನಯ ೩೨೨, ೪೨೧
 ಉಪರಿತನ ೯೦
 ಉಪಶಮ ೯೫, ೧೩೨
 ಉಪಶಮ ಸಮ್ಯಕ್ ೮೮
 ಉಪಸರ್ಗ ೨೩೭
 ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ೩೧೪, ೩೩೯
 ಉಪಾಸನಾ ೨೬೦
 ಉಪಾಸಕಾಚಾರ ೨೬೪
 ಉಪಾಸಕಾಧ್ಯಯನ ೩೫೨
 ಉಪ್ಪರ್ವಲೋಕ ೨೯೩
 ಪುದ್ದಿ ೧೬೬, ೩೬೯
 ಪುದ್ದಿ ಮನ ೮೨
 ಎಂಟು ಗುಣ ೩೪೬
 ಏಕತ್ವಭಾವನೆ ೪೮೩
 ಏಕತ್ವವಿಶೇಷವಿಚಾರ ೫೧೩, ೧೫
 ಏಕಮುಕ್ತಿ ೩೩೧, ೨೪೬
 ಏಕಾಗ್ರತೆ ೫೧೧
 ಏಕಾಂಶ ೩೩೦
 ಏಕೈಕ ಪುತ್ರ ೫೪೪
 ಏಕಕಾ ಶುದ್ಧಿ ೫೫೨
 ಏಕನಿಯ ನರಕ ೫೫೩
 ಏಕು ಭಯ ೪೧
 ಏದು ವಿನಯ ೩೨೨
 ದ್ರಾಕ ೫೫೨, ೫೭೫
 ದ್ರವ್ಯಮಮದ ೩೨೦
 ದ್ವಿದಾರಿಕದೇವ ೨೨೩, ೫೨೯
 ದ್ವಿಪದದಾನ ೨೬೬, ೩೯೩
 ಕಂದರ್ಪ ೨೦೧
 ಕಮಲದವ ೫೭೭
 ಕರ್ಮ ೧೦
 ಕರ್ಮಬಂಧ ೧೨೯
 ಕರ್ಮಪ್ರವಾದ ವೂರ್ವ ೩೫೩

ಕರ್ವೋದಯ ೫೫೦
 ಕರಣ ೯೧
 ಕರಣಬದ್ಧ ೯೧, ೧೩೨
 ಕರಣಾನುಯೋಗ ೧೨೦
 ಕರ್ಣಪಾರ್ಯ ೧೨೪
 ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ ೨೯೭, ೫೦೬
 ಕಲ್ಪನಾಸಿ ೧೦೩
 ಕಲ್ಪಕಲ್ಪ ೩೫೫
 ಕಲ್ಪಾಣಿಕೀರ್ತಿ ೨೮೧
 ಕಲ್ಪಾಣವಾದ ವೂರ್ವ ೩೫೪
 ಕವಲಾಚಾರ ೨೨, ೫೫೪
 ಕವಲಾಚಾರಿ ೧೭೪
 ಕವಿರಾಜ ೫೬೮
 ಕವಾಯ. ಸಲ್ಲಿಖನ ೫೩೬, ೩೪
 ಕರವು ೧೯೯
 ಕೃತ ೨೨೮
 ಕೃತಕರ್ಮ ೩೫೫
 ಕೃತಿ. ಕರ್ಮ ೫೬೭
 ಕೃತಿ ೩೨
 ಕೃತ್ಯ ೪೩೪
 ಕಾರ್ತಿಕೇಯಾನುಪ್ಪೇಕ್ಷಾ ೧೫
 ಕಾಮ ೩೩೭
 ಕಾಮಧ ೧೪
 ಕಾಮೋಚ ೪೩೪
 ಕಾಮಗಣ ೨೪೯
 ಕಾರ್ಮಣದೇವ ೫೩೯
 ಕಾಯತುದ್ಧಿ ೫೫೨, ೫೩, ೪೧೦
 ಕಾಯಸಂಧಿವಿನ ೫೩೬, ೩೪
 ಕಾಯೋತ್ಕರ್ಗ ೨೨೯, ೩೬೨,
 ೬೪, ೪೨೮, ೫೬೬
 ಕಾರಣ ಜಾವನೆ ೨೩೨
 ಕಾಂಡಕ ೯೦
 ಕಾಯಕೇಶ ೪೧೭
 ಕಾರಿಕ ೨೨೮
 ಕಾಲಶಾಸನ ೪೪೯
 ಕ್ರಿಯಾನಿಶಾಲಪೂರ್ವ ೩೫೪
 ಕೀರ್ತಿ ೪
 ಕೀರ್ತಕಸಂಪದನ ೧೦೮
 ಕುಗುರು ೮೪
 ಕುದೇವ ೮೮, ೯೮
 ಕುದಾನ್ಯ ೫೧೨
 ಕುಂದಕುಂದ ೧೦, ೧೦೪
 ಕುಂದಲಗಿರಿ ೨೯೨
 ಕುಬ್ಜ ಕ ಸಂಸ್ಥಾನ ೧೦೮
 ಕುಪಾಪ ೨೭೭, ೭೮
 ಕುರೋಗ ಭೂಮಿ ೨೭೮, ೭೯
 ಕುರು ೩೩೯

ದೃಷ್ಟಿವಾದ ೩೫೨
 ದೇವ ೯೬
 ದೇವಕರು ೨೭೮
 ದೇವಕೃತ ಅತಿಶಯ ೩೪೪
 ದೇವಮೂಢತೆ ೭೦, ೩೧೯
 ದೇವಾಗಮ ೧೧, ೧೧೮
 ದೇವಾನಂದಾ ೨೮
 ದೇಶವೃತ್ತಿಶ್ರಾವಕ ೩೧೧
 ದೇಶಪಾಲಜಿ ೮೯
 ದೇಶಭಾಷಿಸ್ತರ್ಥಕ ೯೩
 ದೇಶಸಂಯುತ ೯೪, ೫೬೨
 ದೇಶಾವಾತಿಕ ೨೨೩, ೫೬೮
 ದ್ವೇಷ ೩೯, ೩೩೨
 ದ್ವೇಷ ಪರಿಗೃಹ ೧೫೮
 ಧನದೇವ ೧೬೭
 ಧನಶ್ರೀ ೧೬೭
 ಧರ್ಮ ೯, ೩೩೧
 ಧರ್ಮಕಥಾನುಯೋಗ ೧೨೦
 ಧರ್ಮಭೋಷ ೫೪೪
 ಧರ್ಮಜಕ್ತ ೧೧೩
 ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ ೧೨೦, ೪೪೩, ೪೫೦, ೪೯೬
 ಧರ್ಮನಾಥ ಪುರಾಣ ೫೨೦
 ಧರ್ಮಭಾವನೆ ೪೯೫
 ಧರ್ಮಾಮೃತ ೬೧, ೭೦, ೭೫, ೧೦೮
 ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ೨೪೪
 ಧೃಷ್ಟದಪ್ರಮಾಣ ೫೦೫
 ಧ್ಯಾನ ೪೨೯
 ಧ್ಯಾನಸಾಮಗ್ರಿ ೫೧೪
 ಧೋಪ ಪಟ್ಟಿ ೫೦೩
 ಧೂರಿಶಾಲ ಕೋಟಿ ೫೦೧
 ನಂದಿಶ್ವರ ದೀಪ ೨೯೨
 ನವುಸಕವೇದ ೧೦೭
 ನಯಗೇನ ೬೧, ೭೦, ೧೦೮
 ನೈಗ್ರೋಧ ಪರಿಮಂಡಲ ಸಂಸ್ಥಾನ ೧೦೮
 ನರಕ ೪೬೯, ೫೬೭
 ನರಕಗತ್ಯಾನುಪೂರ್ವ ೧೦೮
 ನವದೇವತೆ ೨೮೬
 ನವನಿಧಿ ೧೧೧, ೫೦೩
 ನಾಗಕುಮಾರಚರಿತ್ರೆ ೧೩೬
 ನಾಗಚಂದ್ರ ೩೭, ೪೯, ೮೩, ೧೦೩
 ನಾಗದತ್ತ ೨೯೭
 ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯತೆ ೩೬೩
 ನಾರಕಿ ೪೭೦
 ನಾರಾಜ ಸಂಹನನ ೧೦೮
 ನಿಗೋಧ ೪೬೮
 ನಿರ್ಜರಾ ಭಾವನೆ ೪೯೨
 ನಿಧಾನ ೪೩೬

ನಿಧಾನ ಶಲ್ಯ ೪೦೩
 ನಿಧ್ಯಾನಿಧ್ಯಾ ೧೦೮
 ನಿರ್ಭಯತೆ ೩೦೩
 ನಿಯಮ ೨೧೯, ೨೧
 ನಿಯೋಪಕ ೩೫೧
 ನಿರ್ವಾಣ ಮಾರ್ಗ ೧೪
 ನಿರ್ವ್ಯಕ್ತೇಶ ೨೩೦
 ನಿರ್ವಿಚಿಕ್ತಾ ಅಂಗ ೪೮, ೨೧೬
 ನಿರ್ವೇದ ೯೫
 ನಿಶ್ಚಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ೧೩೩
 ನಿಶ್ಚಯನಯ ೧೪೩
 ನಿಶಾಂಕಿತ ಗುಣ ೪೩, ೨೧೬
 ನಿಶಂಕಿತ ಅಂಗ ೬೧, ೩೧೫
 ನಿಶಂಕಿತ ಗುಣ ೪೦
 ನಿಶ್ಚೇಯನ ೫೫೭
 ನಿಷ್ಕಾಪಕ ೯೪
 ನಿಷಿದ್ಧಿ ಕಾ ೩೫೬
 ನಿಷೇಕ ೯೪
 ನಿಶ್ಚೇಪ ೯೦
 ನೀಲ ೪೩೮
 ನೀಲಿ ೧೬೭
 ನೇಮಿಚಂದ್ರ ೨೫, ೨೫೬
 ನೇಮಿನಾಥಪುರಾಣ ೧೨೪
 ನೋಕರ್ಮ ೪೮೭
 ನೋಕವಾಯು ೧೫೮
 ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ ೨೩೩
 ಪಂಚಸೂತ್ರ ೨೫೧, ೫೭೧
 ಪಂಚಮುಕ್ತಿಸ್ತೋತ್ರ ೩೪೩
 ಪಂಚಮೇರು ೨೯೨
 ಪಂಚಾಂಗ ೩೪೫
 ಪಂಚಾಧ್ಯಾಯ ೧೮
 ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ೯೦
 ಪಂಚಮೆಂಬರ ೧೬೯
 ಪಟ್ಟಿಶಾಲಾ ೨೯೬
 ಪದ್ಮಧ್ಯಾನ ೪೯೮
 ಪದ್ಮಾಸನ ೨೯೯
 ಪರ್ಯಂಕಾಸನ ೨೯೯
 ಪರ್ಯಾಪ್ತ ೯೦
 ಪರ್ಯಾಯ ೩೩೬
 ಪರದಾರ ೧೫೫
 ಪರದಾರ ನಿವೃತ್ತಿ ೧೫೫
 ಪರಧಾವ ೧೧೫
 ಪರಮಾತ್ಮ ೪೪೯
 ಪರಮಾರ್ಥ ೨೫೯
 ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಹಾಗೂ ೧೫೫
 ಪರಿಕರ್ಮ ೩೫೨
 ಪರಿವಾದ ೧೪೪

ಪರಿಗೃಹ ಪರಿಮಾಣ ಭಾವನೆ ೩೦೪
 ಪರಿಗೃಹ ಪರಿಮಾಣ ವೃತ ೧೫೭
 ಪರಿಗೃಹ ತ್ಯಾಗ ಪ್ರತಿಮೆ ೫೭೨
 ಪರಿಗೃಹಾನಂದ ೪೪೦
 ಪರಿಚಿತ್ ಪರಿಗೃಹ ೫೭೩
 ಪರೀಷತ್ ೨೩೭
 ವರೋಕ್ಷ ೧೧೮
 ಪರೋಕ್ಷ ವಿನಯ ೩೩೩
 ಪರೋಧಾ ಕರಣ ೩೦೪
 ಸಲ್ಯ ೯೦
 ಸಲ್ಯಕಾಲ ೨೭೮
 ಪವನಧಾರಣಾ ೪೯೭
 ಪವನಶೌಚ ೪೮೯
 ಪರ್ವತಿ ೨೪೧
 ಪರ್ವತಧಿ ೨೩೨
 ಪಂಪ ೫೩
 ಪಾಂಡುಕವನ ೨೯೩
 ಪಾಖಂಡೀ ಮೂಢತೆ ೭೬
 ಪಾಶಾಂಗ ೨೬೨
 ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಲನ ೨೫೨, ೫೩
 ಪಾಶಾಂಗ ೨೬೨
 ಪಾಪಯೋಗ ೧೮೮
 ಪಾಪಾಸ್ರವ ೧೩೭
 ಪಾಪೋಪದೇಶ ೧೮೫, ೮೬
 ಪಾರ್ಥವೀರಾರಣಾ ೪೯೬
 ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಚರಿತೆ ೧೨
 ಪಾಕಾಮೃ ೧೦೯, ೧೬೬
 ಪ್ರಾಕಾರ್ಯಾ ೩೨೩
 ಪ್ರಾಸಾದ ೫೦೬
 ಪ್ರಾಪ್ತಿ ೧೦೯, ೧೬೬
 ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯಬದ್ಧ ೯೦
 ಪಿಂಡಸ್ತ ಧ್ಯಾನ ೪೯೬, ೪೮
 ಪುಷ್ಪ ಪಿಂಡ ೫೩೦
 ಪುಷ್ಪ ಕ್ಷೇಪಾತಿಚಾರ ೨೨೭
 ಪುಂಡರೀಕ ೩೫೫
 ಪುರಾಣ ೧೧೯
 ಪುರುಷಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಪ್ರಾಯ ೧೪೩
 ಪುಷ್ಪಾಂಗ ೨೬೨
 ಪುಷ್ಪಾಮದ ೮೦
 ಪೂಜೆ ೨೮೩
 ಪೂಜ್ಯಪಾದ ೨೮೩
 ಪೂರ್ವ ೩೫೧
 ಪೃಥ್ವಿವಾ ೪೨೩
 ವೈದ್ಯಕಾಯ ೨೩೩
 ಪೃಥ್ವಿ ವಿಕರ್ಪ ವಿಚಾರ ೫೧೩
 ಪೃಕೂಪ ೧೪೮
 ಪ್ರಕೀರ್ಣಕ ೩೫೧

ರಾಜವಾರ್ತಿಕ ೨೯೪
 ರಾತ್ರಿಭೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ೫೬೯
 ರಾಮಾಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣಂ ೩೭
 ರುಜಕಗಿರಿ ೨೯೨
 ರೂಪಗತಾ ೩೫೪
 ರೂಪನುಡ ೮೩ ೩೨೧
 ರೂಪಸ್ಥಾಪನೆ ೫೦೧
 ರೂಪಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ೩೩೭
 ರೂಪಾಂತರವಾದ್ಯನ ೫೧೨
 ರೇವತೀ ೬೧
 ರೌದ್ರದ್ವಾನ ೧೧೬, ೪೩೪
 ರೌದ್ರದ್ವಾನಿ ೪೩೪
 ಲಭ್ಯಮಾ ೧೦೯, ೧೬೬
 ಲಬ್ಧಿಯ ಭೇದ ೮೯
 ಲಬ್ಧಿಪಾರ ೯೨
 ಲಲಿತಭಟ್ಟಿ ೫೪೪
 ಲಾಟೀಸಾಂಹಿತಾ ೫೬೮
 ಲಾಪಾಂಶರಾಯಕರ್ಮ ೫೫೩
 ಲೇಖ್ಯ ೧೬೦
 ಲೋಕ ೫, ೧೨೧
 ಲೋಕಭಾವನೆ ೪೯೩
 ಲೋಕಮೂಡತೆ ೬೨, ೩೧೮
 ಲೋಕ ೩೩೪
 ಲೋಭ ೪೦, ೩೩೩
 ವಕ್ತ್ರ ೪೨೫, ೨೬
 ವಚನಗುಪ್ತಿ ೩೦೨
 ವಚನಪತ್ರಿ ೫೧೧
 ವಚನಶಬ್ದ ೨೫೨, ೫೩
 ವಜ್ರಕುಮಾರ ೬೧
 ವಜ್ರಪಾರಾಜ ಸಂಪನ್ನ ೧೦೮
 ವರ್ಧಮಾನ ೩
 ವರ್ಧಮಾನಪುರಾಣಂ ೮, ೧೧೭
 ವ್ರತವ್ಯತಿಮಾದಾರಿ ೫೬೫
 ವ್ರತಗ್ರಂಥ ೨೧೬
 ವ್ರತಿ ೨೦೨
 ವಕ್ತ್ರಾಧಿಗಿರಿ ೨೯೨
 ವಂದನಾ ೩೫೫, ೬೧
 ವಸಿತ ೧೦೯, ೧೬೬
 ವಸತಿಕಾಪ್ತಾನ ೨೬೬
 ವಸ್ತ್ರಾಂಗ ೨೬೬
 ವಸ್ತ್ರಸ್ಥಾಪನ ೧೫
 ವ್ಯತಿಚಾರ ೧೪೬
 ವ್ಯಂಶರವೇವ ೭೧, ೧೦೩, ೨೯೩
 ವ್ಯಂಶರವಾಸಿ ೨೭೮
 ವಾತ್ಸಲ್ಯ ೯೫
 ವಾತ್ಸಲ್ಯಲಿಂಗ ೫೫, ೩೧೮
 ವ್ಯವಹಾರ ವಿನಯ ೩೪೪

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪ್ರಜ್ಞೆ ೩೫೨
 ವಾಕ್ಯಶಬ್ದ ೪೧೪
 ವಾಚನಾ ೪೨೩
 ವಾದಿರಾಜಿಸೂರಿ ೧೨
 ವಾಮನಸಂಸ್ಥಾನ ೧೦೮
 ವಾರಿಷೇಣ ೬೧, ೧೬೭
 ವಾರುಣೀಧಾರಣಾ ೪೯೭
 ವಿಕದಾ ೧೭೮, ೧೯೫
 ವಿಕಲಚಾರಿತ್ರ್ ೧೩೪, ೩೫
 ವಿಕಲತತ್ವಯ ೧೦೭, ೨೭೭, ೭೮
 ವಿಕವೆ ೩೮೬
 ವಿಕ್ರಿಯಾಬುದ್ಧಿ ೫೪೫
 ವಿಜಯಾರ್ಥ ೨೯೨
 ವಿಜ್ಞಾನ ೨೫೪
 ವಿಜ್ಞಾನವಾದ ೩೨೧
 ವಿಟತ್ವ ೧೫೭
 ವಿಪದವ್ಯಾಹಾರ ೧೩೬
 ವಿದ್ಯಾನುಪವಾದವೂರ್ವ ೩೫೩
 ವಿದ್ಯುಚ್ಚರ ೫೪೫
 ವಿನಯ ೩೫೫
 ವಿನಯ ಶುದ್ಧಿ ೪೧೦
 ವಿಪಾಕವಿಜಯ ೪೫೩
 ವಿಪಾಕಸೂತ್ರ ೩೫೨
 ವಿಪುಲವ್ಯಾಸಾ ೧೫೭
 ವಿಭಾವ ಭಾವ ೫೫೮
 ವಿಭೂತಿ ೧೧೦
 ವಿಮಲ ೩೨
 ವಿಮೋಚಿತಾವಾಸ ೩೦೩
 ವಿಲೋಕ ೧೫೪
 ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾನನ ೪೧೬
 ವಿಮುದ್ದಿ ಲಬ್ಧಿ ೮೯
 ವಿಷ್ಣುಕುಮಾರ ೬೧
 ವಿಸರ್ಗಾಂತಿಚಾರ ೨೪೬
 ವಿಸ್ಮಯ ೧೬೫
 ವೀರ್ಯಾನು ಪ್ರವಾದವೂರ್ವ ೩೫೩
 ವೈಪರೀತ್ಯಿಯಾನಿವಾರ್ತಿ ೫೧೩
 ವೈಶ್ವಿ ವರಿಸಂಪ್ರಾಪನ ೪೧೫
 ವೈಷವಗೇನ ೨೮೨, ೫೪೫
 ವೇದ ೩೯, ೩೩೨
 ವೇದಕ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ೯೩
 ವೇದವರಿಗ್ರಹ ೧೫೮
 ವೇಶ್ಯಾಪ್ತಗ ೧೯೯
 ವೈಷಯಾರ್ಥ ಸಂಪಾದನೆ ೫೦೮
 ವೈಯಾವ್ಯತ್ವ ೨೭೭, ೫೦, ೬೩, ೩೩೯, ೪೦೧, ೪೧, ೪೨೨
 ಶಕ್ತಿಪ್ರಸವ ೩೩೪
 ಶಕ್ತಿಪ್ರಾಪ್ತಿ ೩೩೧

ಶ್ರದ್ಧಾ ೨೫೪
 ಶ್ರದ್ಧಾನ ೧೬
 ಶಬ್ದಾಂತಿಚಾರ ೨೭೭
 ಶಮಿ ೧೦೨
 ಶಯನಾಸನ ಶುದ್ಧಿ ೪೧೩
 ಶಲ್ಯ ೩೯೯, ೪೦೩ ೫೬೫
 ಶಾಸಕ ೩೧
 ಶಾಸ್ತ್ರ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ೩೫
 ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿನಯ ೩೨೪
 ಶಾಸ್ತ್ರದಾನ ೩೯೩
 ಶಾಸ್ತ್ರಸಾರಸಮುಚ್ಚಯ ೧೦೧
 ಶ್ಲಾವಕಭರ್ಮ ೫೬೨
 ಶಾಸ್ತ್ರಾಂಶ
 ಶಾಂತಿನಾಥ ೪೦, ೫೫
 ಶಿಕ್ಷಾವೃತ್ತ ೧೩೫, ೨೨೩
 ಶಿವಮಾರ್ಗ ೧೪
 ಶಿವಾರ್ಯ ೫೪೦
 ಶೀಲವ್ಯವಹಾರನತಿಚಾರ ೩೨೬
 ಶ್ರೀ ೪
 ಶ್ರೀದತ್ತ ೫೪೫
 ಶ್ರೀದೂತಿ ೧೬೭
 ಶ್ರೀಮಂಟಪ ೧೦೮
 ಶ್ರೀಷೇಣ ೨೮೨
 ಶುಕ್ಲಧ್ವಾನ ೧೨೦, ೫೧೩
 ಶುಕ್ರವ್ಯಾನ ೫೩೫
 ಶುಕ್ರವತ್ಸ ೩೧೪
 ಶುಕ್ರವ್ಯಾನವರಣೀಯ ೩೬೯
 ಶುದ್ಧ ಸುಮಿ ೧೦, ೫೫೮
 ಶುದ್ಧವ್ಯಾಗಾರ ನಿವಾಸ ೩೦೩
 ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಮತ ೨೨
 ಶ್ವೇತಿಕ ೨೯೭
 ಶೈಕ್ಷ ೩೩೯
 ಶೋಕ ೩೯, ೩೩೨
 ಶೋಕೈ ೪೨೬
 ಶೋಕ ೩೪೧, ೪೦೦
 ಶೋಕರ್ಮ ೨೬೧
 ಶೋಕಪರಾಣ ೨೯೦
 ಸಕಲಚಾರಿತ್ರ್ ೧೩೪, ೩೫
 ಸಚಿತ್ರ್ ೨೦೫, ೨೮೮
 ಸಚಿತ್ರ್ ವಿರತ ೫೬೮
 ಸತ್ಯ ೩೮೩, ೪೦೦
 ಸತ್ಯವೋಷ ೧೬೭
 ಸತ್ಯಪ್ರವಾದವೂರ್ವ ೩೫೩
 ಸತ್ಯಾಂಶ ೨೫೬
 ಸತ್ಯಪ್ರದಾನ ೨೭೭
 ಸತ್ಯಾಬಿವೃತ್ತ ೧೪೬
 ಸದೃಶಸಮಿತ್ರ್ ೧೫೪

ಸ್ವದಾರ ಸಂಕೇತದ ಗಣ
ಸಧರ್ಮಾವಿವರಣೆ ೨೦೮
ಸನತ್ತುಮಾರ ಜಲ
ಸನಾ ಸ-ಮರಣ ಜಲ
ಸಪ್ತವ್ಯಸನ ಗಣ
ಸಮಯ ೨೫
ಸಮತುಲಿಸ್ವ ಸಂಸ್ಥಾನ ೨೬೧
ಸಮವರ್ತನ ೨೪೩, ೪೪, ೫೦೨, ೫೦೬
ಸಮವಾಯಾಂಗ ೨೫೨
ಸಮ್ಯಕ್ ೧೦೬, ೨೪೪
ಸಮ್ಯಕ್ವಾರ್ತ ೧೨೧, ೨೨
ಸಮ್ಯಕ್ ಕಮುಡಿ ೨೧. ೧೦೪
ಕಮ್ಯಕ್ ಮೋಹಿನಿ ೯೨
ಸಮ್ಯಕ್ ಫಲ ಗೃ, ೧೦೨, ೬
ಸಮ್ಯಕ್ ಫಲದ ದೀಪಿಕೆಗಳು ೮೮
ಸಮ್ಯಕ್ಜ್ಞಾನ ಗಣ
ಸಮ್ಯಕ್ದೃಷ್ಟಿ ಶ್ರಾವಕ ೫೬೩
ಸಮಾಧಿ ಗಣ
ಸಮಾಧಿ ತಂತ್ರ ೨೧
ಸಮಾಧಿ ಮರಣ ಶರ, ೨೧, ೫೨
ಸಮಾಚೀನ ಗಣ
ಸಮಾಚೀನ ದರ್ಮ ೫೬೧
ಸಮಾಚೀನ ಕ್ರಿಯಾನಿವರ್ತಿ ಜಗ
ಸ್ತವನ ೨೬೧
ಸ್ತಲಗತಾ ೨೫೪
ಸ್ವರ್ದಕ ೯೦
ಸ್ವಯಂದೂ ಸ್ವೀತೃ ೧೨೬
ಸ್ವರೂಪಾಪರಣ ೧೨೩
ಸ್ವೇತವಾ ೫೬, ೨೬
ಸ್ವರ್ದ ೫, ೨೨
ಸ್ವರ್ದತ್ವ ೧೯
ಸ್ವಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿ ೧೦, ೧೨, ೧೫೪
ಸಂಕಲ್ಪಿಹಿಸಾ ೧೨೯

ಸಂಜ್ಞೆ ಪರಿಗಾಮಿ ೯೦
ಸಂಜ್ಞಾಪ ೯೦
ಸಂಜ್ಞೆ ೨೩೯
ಸಂಜ್ಞಾಪನ ಕವಾಲು ಗುರು
ಸಂಜ್ಞೆ ೯೦
ಸಂಜ್ಞಾಪನವಿಷಯ ೯೫೫
ಸಂಜ್ಞಾಪನ ೨೬೭, ೨೭೦
ಸಂಪರ ೧೩೯, ೨೦೩
ಸಂಪರಭಾವನೆ ೪೯೩
ಸಂಪೇಗ ೯೪
ಸಂಪೇಗ ಭಾವನೆ ೨೩೯
ಸಂಸಾರ ೨೨೮
ಸಂಸಾರಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ ೬೩೭
ಸಂಗಾರ ಪರ್ಮಮ್ತೆ ೧೪೯
ಸಾತ್ವಿಕ ೨೫೪
ಸಾತ್ವಿಕವಿದ್ಯೆಯ ೯೧ ೨೨೭
ಸಾತ್ವಿಕಸಂಪಾದನ ಗುರು
ಸಾತ್ವಿಕಾತ್ಮ ೯೨೩, ೨೬
ಸಾಧು ೨೩೯
ಸಾಧು ಸಮಾಧಿ ೨೩೭
ಸಾತ್ವಿಕಗ್ರಾಹಿ ಗುರು
ಸಾಧನ ೨೨೪
ಸಾಮಾನ್ಯಿಕ ೧೨೦
ಸಾಮಾನ್ಯಿಕ ೨೨೮, ೨೩, ೨೪೫
೨೩೦,
ಸಾಧನ ೨೯೦
ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾವ ೨೩೭
ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರ್ತಿಕವಿದ್ಯೆಯ ೨೨೧
ಸಾಧನವಿದ್ಯೆ ೨೬೪
ಸಾಧನವಿದ್ಯೆ ೨೬೪
ಸಾಮಾನ್ಯ ೨೩
ಸಾಮಾನ್ಯ ಗುಣಸಾಧನ ೯೩
ಸಾಧನವಿದ್ಯೆ ೯೦

[illegible]